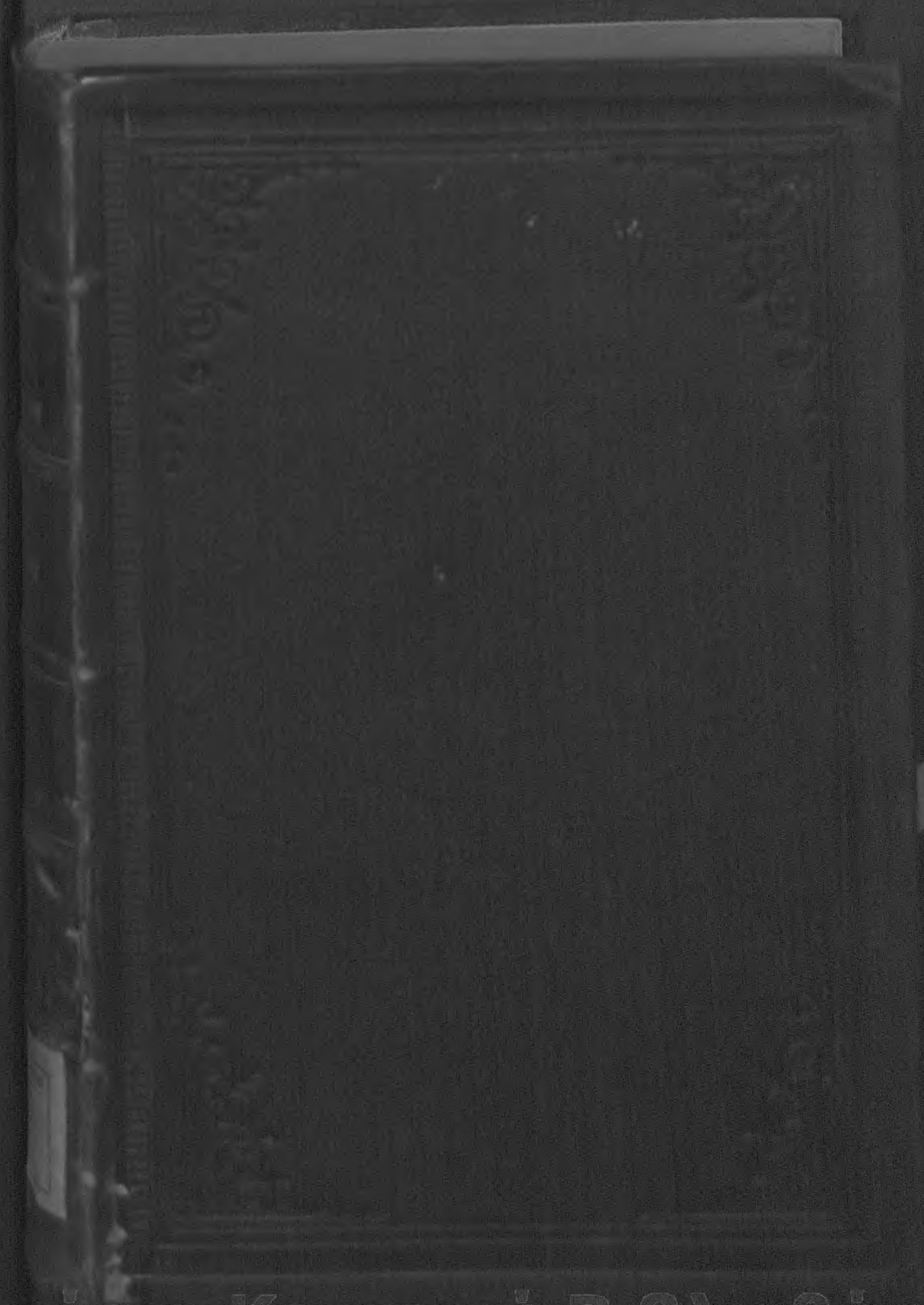
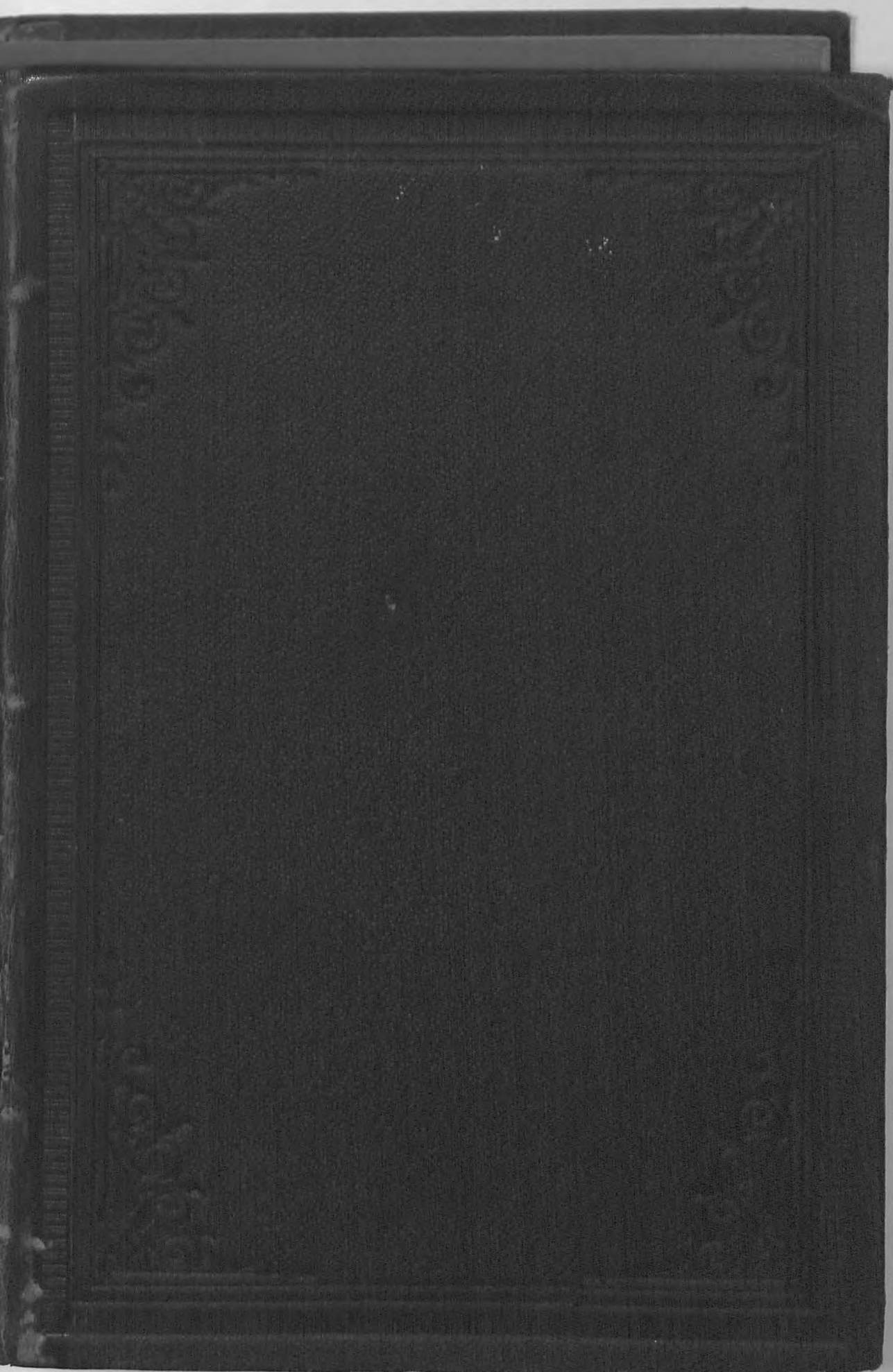

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΒΕΡΟΙΑΣ
+ 900
*Αριθ. είδ.
ΔΩΡΕΑ *Αποδοκιν*
GRVER-00005 qcy

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΜΑΡΑΣΛΗ

ΣΥΛΛΟΓΗ

ΕΚΚΡΙΤΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΩΝ ΞΕΝΩΝ ΤΕ ΕΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙ
ΚΑΙ ΠΡΩΤΟΤΥΠΩΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΗ ΣΥΝΕΡΓΙΑ ΜΕΝ ΤΩΝ Κ. Κ.

ΣΠ. ΒΑΣΗ (καθ. ἐν τῷ Πανεπ.), Γ. ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΗ (διευθ. τ. Ζαριφ. διδ.),
ΑΓΓΕΛΟΥ ΒΛΑΧΟΥ, Δ. ΘΕΡΕΙΑΝΟΥ (δ. φ.), Π. ΚΑΡΟΛΙΔΟΥ (καθ.
ἐν τῷ Πανεπ.), Α. ΚΟΥΡΤΙΔΟΥ (καθ. τῆς φιλ.), ΣΠΥΡ. Π. ΛΑΜΠΡΟΥ (καθ. ἐν
τῷ Πανεπ.), Μ. ΛΑΠΠΑ (δ. φ.), Θ. ΔΙΒΑΔΑ (δ. φ.), Μ. ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΟΥ
(καθ. ἐν τῷ Πανεπ.), Ι. ΠΑΝΤΑΖΙΔΟΥ (καθ. ἐν τῷ Πανεπ.), Θ. ΠΑΠΑΔΗ-
ΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ (καθ. γυμν.), Ν. Γ. ΠΟΛΙΤΟΥ (καθ. ἐν τῷ Πανεπ.),
Α. ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟΥ (δ. φ.), Ε. ΡΟΙΔΟΥ (δ. ν.), Σ. Κ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΟ-
ΠΟΥΛΟΥ (καθ. ἐν τῷ Πανεπ.), Ι. ΣΒΟΡΩΝΟΥ (διευθ. νομισμ. μουσ.), Γ. ΣΩ-
ΤΗΡΙΑΔΟΥ (πρῶτην γυμνασιάρχ.), ΧΡ. ΤΣΟΥΝΤΑ (ἐφ. τ. ἀρχ.), Τ. Ι. ΦΙ-
ΛΗΜΟΝΟΣ, Δ. ΦΙΛΙΔΟΥ (δ. φ.) Γ. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙ (καθ. ἐν τῷ Πανεπ.) καὶ
ἄλλων λογίων

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΔΕ

ΛΥΣΑΝΔΡΟΥ Γ. Χ. ΚΩΝΣΤΑ

Ι. Γ. ΔΡΟΨΕΝ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΔΙΑΔΟΧΩΝ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΥΠΟΙΣ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΚΑΡΟΛΟΥ ΜΠΕΚ

1897

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΜΑΡΑΣΛΗ

Ι. Π. ΔΡΟΨΕΝ

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΟΥ

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΔΙΑΔΟΧΩΝ

ΕΞΕΛΛΗΝΙΣΘΕΙΣΑ

ΥΠΟ

Ι. ΠΑΝΤΑΖΙΔΟΥ

ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΕΝ ΤΩ ΕΘΝΙΚΩ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΥΠΟΙΣ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

1897

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ι. Ρ. ΔΡΟΥΣΕΝ

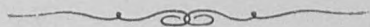
ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΩΝ ΔΙΑΔΟΧΩΝ

ΕΞΕΛΛΗΝΙΣΘΕΙΣΑ

ΥΠΟ

Ι. ΠΑΝΤΑΖΙΔΟΥ

Καθηγητοῦ ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

1897

Τοῦ Δρόυσεν τὸ *Geschichte des Hellenismus* ἐδύναιό τις, προσκείμενος μᾶλλον εἰς τὸ γράμμα τοῦ πρωτοτύπου, νὰ μεταφράσῃ Ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἀλλὰ δικαίως πᾶς νεώτερος Ἕλλην ἤθελεν ἀπορήσῃ, πῶς ὁ ἐμβριθὴς καὶ φιλόσοφος ἱστορικός, συγγραφέων ἱστορίαν τοῦ ἑλληνισμοῦ, περιορίσθῃ εἰς ἐποχὴν σχετικῶς βραχυτάτην, τὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου, τῶν Διαδόχων καὶ τῶν Ἐπιγόνων. καὶ ἡ ἀπορία αὕτη θὰ ἦτο εὐλογος, διότι παρ' ἡμῖν ἐπεκράτησε νὰ λέγηται ἑλληνισμὸς τὸ σύνολον τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους κατὰ πάσας τὰς ἐποχὰς τοῦ μακροῦ αὐτοῦ βίου, νὰ εἴνε δηλαδὴ ταυτίσημον πρὸς τὸ γερμανικὸν *Griechenthum*. Παρ' ἡμῖν ἡ λέξις ἑλληνισμὸς — πλὴν τῆς γραμματικῆς σημασίας, ἣτις εἶνε ἡ χρῆσις τῆς ἐλλληνικῆς γλώσσης — δὲν ἔχει οὐδ' ἐκείνην τὴν φιλολογικὴν, ἣν ἔδωκεν εἰς αὐτὴν ὁ Egger, συγγραφέας τῆν *Histoire de l'Hellénisme en France*, ἐν ἣ ἐξιστορεῖ τὴν διάδοσιν καὶ προαγωγὴν τῶν ἑλληνικῶν σπουδῶν ἐν Γαλλίᾳ. Ἀλλ' ὁ Δρόυσεν *Hellenismus* ὀνομάζει τὴν ἀνάμειξιν καὶ συγχώνευσιν τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ τῶν παλαιότερων ἀνατολικῶν ἔθνων, τὴν συζύμωσιν καὶ νέαν διάπλασιν τοῦ κράματος τούτου, ἐξ οὗ προέκυψε νέος βίος ἐν τῇ πολιτείᾳ καὶ ἐπιστήμῃ, ἐν τῇ τέχνῃ καὶ τῷ ἐμπορίῳ, ἐν τῇ θρησκείᾳ καὶ τοῖς ἥθεσιν. Παρέλαβε δὲ τὴν ὀνομασίαν ταύτην ἐκ τῆς χρήσεως, ἣν ἔχει ἡ λέξις, ἀναφερομένη εἰς τὴν γλῶσσαν· διότι ἐλληνίζω, ἑλληνισμός, ἑλληνιστὴς εἶνε λέξεις σημαίνουσαι κυρίως μίμησιν ἢ χρῆσιν τῆς γλώσσης τῶν Ἑλλήνων, ἔπειτα δὲ καὶ τῶν τρόπων, ἠθῶν καὶ φρονημάτων.

Δικαιολογῶν δὲ ὁ Δρόυσεν τὴν μεταφορὰν τῆς λέξεως ἀπὸ τῆς γλώσσης εἰς τὸν ὅλον βίον καὶ τὴν πολιτικὴν κατάστασιν νέων ἔθνικων πλασμάτων, λέγει « Ἡ ἐπιστήμη δὲν ἐδίστασε νὰ δώσῃ εἰς τὸ μόνον ὅμοιον φαινόμενον, τὴν ἀνάμειξιν τῶν γερμανικῶν καὶ ῥωμαϊκῶν ἠθῶν, ὄνομα, τὸ ὁποῖον κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα ἤρμοζε μόνον εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν λεγομένων ῥωμαϊκῶν ἔθνων· ὡσαύτως δὲ καὶ κατὰ τὴν ἀρ-

β'.

χαιότητα ἢ γλῶσσα τοῦ ἀνατολικοῦ καὶ δυτικοῦ ἐκείνου μύγματος ὠνομάζετο διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἐλληνισμοῦ, ὅπερ καὶ ἡμεῖς οἱ νεώτεροι ἐκληρονομήσαμεν». 'Αλλ' εἰς ταύτην τὴν συνεκδοχικὴν σημασίαν ἢ νεωτέρα ἐλληνικὴ ἀδυνατεῖ νὰ μεταχειρισθῇ τὴν λέξιν.

Πῶς λοιπὸν ὀφείλομεν νὰ ἐξελληνίσωμεν τὸ *Hellenismus* τοῦ Δροῦσεν καὶ τὸ ὁμώνυμον ἐπίθετον *hellenistisch* (*hellenistisches Reich, Leben—hellenistische Wissenschaft, Kunst, Litteratur, Cultur*), ἀφ' οὗ τὸ ἐλληνισμὸς δὲν εἶνε ἀρμόδιον; Ὁ Κ. Παπαῶ-δηγόπουλος ὠνόμασε τὴν ἱστορικὴν ταύτην περιόδον τὴν ἱστορηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Δροῦσεν ἐν μὲν τῇ 'Ιστορίᾳ Μακεδονικὸν ἐλληνισμόν, ἐν δὲ τῇ 'Επιλόγῳ 'Ανατολικὸν ἐλληνισμόν. 'Αλλ' οὐδετέρων ὀνομασιῶν τούτων ἀποδίδει ἀκριβέστατα τὸν ὅρον τοῦ Δροῦσεν ἢ δευτέρα θὰ ἐξέφραζεν ἀκριβῶς τὴν ἔννοιαν τοῦ πρωτοτύπου, ἐὰν ἐδύνατο νὰ σημαίῃ τὴν ἐξελληνίσιν τῆς 'Ανατολῆς. 'Αλλὰ ταύτην τὴν σημασίαν οὔτε ὁ μακαρίτης ἱστοριογράφος εἶχε κατὰ νοῦν οὔτε ὁ 'Ελλην ἀναγνώστης δύναται νὰ διίδῃ διὰ τοῦτο προτιμότερα εἶνε ἢ πρώτη ὀνομασία, δι' ἣς χαρακτηρίζεται ὁπωσοῦν ἀκριβέστερον ἢ περίοδος αὕτη τῆς ἱστορίας τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους. Ὁ Μακεδονικὸς ἐλληνισμὸς περιλαμβάνει τὴν ἱστορίαν οὐ μόνον τῶν ἀνατολικῶν ἐθνῶν τῶν διὰ τῆς ἐνεργείας καὶ ἐπιδράσεως τῶν Μακεδόνων διαπλασθέντων, ἀλλὰ καὶ τῶν συγχρόνων 'Ελλήνων τε καὶ Μακεδόνων καὶ ἄλλων τῆς Ἰλλυρικῆς χερσονήσου γενῶν. Δὲν ἀγνοῶ ὅτι διὰ τῆς μεταφράσεως ταύτης δὲν ἀποδίδεται ἀκριβέστατα ἡ ἔννοια, τὴν ὁποίαν ὁ Δροῦσεν ἠθέλησε νὰ ἐκφράσῃ διὰ τῆς λέξεως *Hellenismus*, ἡ ἔννοια δηλ. τῆς ἀναμίξεως τοῦ ἐλληνικοῦ καὶ τῶν ἀνατολικῶν ἐθνῶν. Ταύτην θὰ ἐξέφραζε λέξεις νεόπλαστος μὲν, ἀλλ' ὁρθῶς ἐσχηματισμένη, ἡ λέξις *Μιξελληνισμὸς* ἐκ τοῦ *μιξέλλην* (κατὰ τὸ *μιξοβάραρος*), ὅπερ μετεχειρίσθησαν ὁ Πολύβιος, ὁ Πλούταρχος καὶ ὁ 'Ηλιόδωρος. 'Αλλὰ δὲν ἐτόλμησα τὴν κακὴν λέξιν νὰ μεταχειρισθῶ ἐν αὐτῇ τῇ προμετωπίδι τοῦ βιβλίου, καὶ ἀπεδέχθην τὴν ἐν τῇ 'Ιστορίᾳ ὀνομασίαν τοῦ Παπαῶδηγόπουλου.

Τὸ δ' ἐπίλοιπον τῆς μεταφράσεως δὲν εἶνε εὐχερέστερον διότι ἡ μεγάλη ἀξία τοῦ συγγράμματος τοῦ Δροῦσεν δὲν ἔγκειται μόνον εἰς τὴν ὕλην αὐτοῦ, προῖόν μακρῶς, εὐσυνειδήτου καὶ ἐμβριθοῦς μελέτης, ἀλλὰ

καὶ εἰς τὸ εἶδος, τὴν λογοτεχνικὴν αὐτοῦ μορφὴν, ἣτις εἶνε ἔργον ἀριστοτέχνου. Τίς δὲ ἀγνοεῖ ὅτι τοιαῦτα καλλιτεχνικὰ συγγράμματα δὲν ἐπιτρέπουσιν εἰς τὸν μεταφραστὴν μεγάλην ἐλευθερίαν, ἐξ ἧς κινδυνεύει νὰ μειωθῇ τὸ θέλητρον τῆς πρωτοτύπου μορφῆς; Ἡγωνίσθημεν τὸ κατὰ δύναμιν καὶ διὰ τῶν μέσων, ὅσα ἐπιτρέπει ἡ νῦν παρὰ τῶν πλείστων ὁρθότερον γραφομένη νέα ἑλληνικὴ γλῶσσα, νὰ μὴ παραμορφώσωμεν τὸ ὕφος τοῦ γλαφυροῦ λογογράφου. Ἄν τὸ κατωρθώσαμεν, ἄλλοι θὰ κρίνωσιν.

Εἶνε γνωστὸν ὅτι τοῦ συγγράμματος τοῦ Δρόυσεν ὑπάρχει καὶ γαλλικὴ μετάφρασις, κατὰ τοῦτο ὑπερτέρα τοῦ γερμανικοῦ πρωτοτύπου, ὅτι περιέχει διορθώσεις καὶ προσθήκας ὑπ' αὐτοῦ τοῦ συγγραφέως ἀνακοινωθείσας εἰς τὸν διαπρεπῆ Γάλλον μεταφραστήν. Ἡμεῖς φυσικῶ τῷ λόγῳ παρελάβομεν ταύτας ἐγνωμόνως ἐκ τῆς γαλλικῆς μεταφράσεως. Ὀλίγας δὲ τινὰς ἡμετέρας σημειώσεις, ὡς ἐνομίσαμεν ὁρθὸν νὰ προσθέσωμεν, διεκρίναμεν ὡς τοιαύτας.

Εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τοῦ φιλογενεστάτου καὶ φιλομούσου Κυρίου Μαρασλῆ ἀπεφασίσθη κατ' ἀρχὰς νὰ περιληφθῶσι μόνον ὁ δεύτερος καὶ τρίτος τόμος τῆς συγγραφῆς τοῦ Δρόυσεν, ἡ ἱστορία τῶν Διαδόχων καὶ ἡ τῶν Ἐπιγόνων. Καὶ παρεσκευάσθη μέρος τῆς μεταφράσεως τῆς ἱστορίας τῶν Διαδόχων. Δεύτεραι ὁμῶς σκέψεις ἔπεισαν τὴν διεύθυνσιν τῆς Βιβλιοθήκης, ὅτι ἀνάγκη νὰ μεταφρασθῇ ὁλόκληρος ἡ ἱστορία τοῦ μακεδονικοῦ ἑλληνισμοῦ, ὡς συνέχεια οὗσα τῆς ἱστορίας τοῦ Ἐ. Κουρτίου, νὰ συμπεριληφθῇ δηλ. καὶ ὁ πρῶτος τόμος, ἡ ἱστορία τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἀλλ' ἵνα μὴ ἀναβληθῇ ἐπὶ πολὺ ἡ μετάφρασις τοῦ ἔργου τοῦ Δρόυσεν, δημοσιεύεται πρῶτον ὁ δεύτερος τόμος, μεθ' ὃν θὰ ἐπακολουθήσῃ ὁ πρῶτος καὶ ὁ τρίτος.

ΒΙΒΛΙΟΤΗΚΗ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Θάνατος τοῦ Ἀλεξάνδρου. — Ὁργάνωσις τῆς κυβερνήσεως ὑπὸ τῶν στρατηγῶν. — Ὁ Ἀρρίδαϊος ἀνακηρύττεται βασιλεὺς ὑπὸ τοῦ πεζικοῦ. — Μάχη μεταξὺ τοῦ ἱππικοῦ καὶ τοῦ πεζικοῦ — Σύμβουσις μεταξὺ ἀμφοτέρων. — Ὁ καθαρμός. — Θάνατος τοῦ Μελεάγρου. — Διανομὴ τῶν σατραπειῶν.

Ὁ Ἀλέξανδρος εἶνε ὁ πρῶτος ὑπὸ τῆς ἱστορικῆς παραδόσεως ἐπικληθεὶς Μέγας. Ὅθεν δῆποτε καὶ ἂν προῆλθεν ἡ ἐπὶ κλησις αὕτη, τὸ ὅτι ἀπέβη διηνεκῆς δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀπόδειξις τῆς ἐντυπώσεως, ἣν ἐπὶ τε τῶν συγχρόνων καὶ τῶν μεταγενεστέρων ἐνεποίησεν αὐτός τε καὶ αἱ πράξεις αὐτοῦ.

Δύναται νὰ ἀμφιβάλλῃ τις, τί ἐν τούτοις εἶνε τὸ ἀξιοθαυμαστότερον, τὸ παράτολμον τῶν ὅσα ἠθέλησε καὶ μετ' ἀδιαπτώτου εὐτυχίας ἐξετέλεσεν, ἢ τὰ μέσα, δι' ὧν διενεόθη νὰ καταστήσῃ μόνιμον τὸ ἔργον του, καὶ τὰ ἀποτελέσματα τὰ ἐπ' αἰῶνας διαρκέσαντα.

Ἐν διαστήματι δέκα ἐτῶν κατέλυσε τὸ περσικὸν κράτος, καθυπέταξε τὴν Ἀσίαν μέχρι τῆς Σκυθῶν ἐρημίας, μέχρι τῆς καρδίας τῆς Ἰνδικῆς, τὰς ἀχανεῖς ταύτας χώρας ἀνέπλασε καὶ ἤρχισε νὰ ἐξελληνίσῃ, καὶ ἤνοιξε τὸν νότιον ὠκεανόν. Κατακτήσεις ἅμα καὶ ἀνακαλύψεις, αἱ στρατεῖαι αὐτοῦ συνήνωσαν εἰς ἓν κράτος τὸν τέως γνωστὸν καὶ ἄγνωστον κόσμον τῆς ἀνατολῆς.

Ἀπὸ τῆς Ἰνδικῆς ἐπανακάμψας, μετὰ ἐνιαύσιον οὐχὶ ἀνὰ παύλαν, ἀλλὰ περιεκτικωτάτην ὀργανωτικὴν δρᾶσιν ἐφαίνετο ὅτι ἐμελέτα νέον ἔτι τολμηρότερον ἔργον· ἄλλως δὲν ἐδύναντο νὰ ἐξη-

γηθῶσιν αἱ μεγάλαι παρασκευαί, αἵτινες ἤδη κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 323, ὅτε ἀπὸ τῶν Ἑκβατάνων ἐπορεύθη εἰς Βαβυλῶνα, ἦσαν ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἐκτελέσεως.

Πανταχόθεν τοῦ ἀχανοῦς κράτους συνήρχοντο εἰς τὴν Βαβυλῶνα ἔνθεν μὲν πολεμισταὶ παντὸς ὅπλου καὶ εἶδους, ἀσιανῶν ἱππέων στίφη, Ἕλληνες μισθοφόροι, ἄνδρες μακεδονικῶ τῷ τρόπῳ ἐξησκημένοι ἐκ τῶν σατραπειῶν ἔνθεν δὲ ναυπηγοί, κυβερνήται, ναῦται ἐκ τῶν ἀκτῶν τῆς μεσογείου θαλάσσης. Ἦτο δὲ γνωστὸν ὅτι ἀρχομένου τοῦ θέρους ἡ στρατεία ἔμελλε νὰ λάβῃ τὴν πρὸς δυσμὰς ὁδόν, ὅτι ὁ Νέαρχος μετὰ τοῦ στόλου τοῦ Εὐφράτου ἔμελλε νὰ περιπλεύσῃ τὴν Ἀραβίαν· ἐλέγετο ὅτι τεράστιοι ναυτικοὶ ἐξοπλισμοὶ ταυτοχρόνως ἐγίνοντο κατὰ τοὺς λιμένας τῆς μεσογείου· πολλοὶ ἐπίστευον ὅτι μετὰ τὸν περίπλου τῆς Ἀραβίας ἐμελετᾶτο ἐκστρατεία κατὰ τῆς Καρχηδόνας ἢ Ἰταλίας ἢ καὶ ὅτι μετὰ τὸν πλοῦν περὶ ἀγνώστους ἔτι μεσημβρινὰς χώρας τῆς Ἀφρικῆς ἐκ τοῦ δυτικοῦ ὠκεανοῦ διὰ τῶν ἡρακλείων στηλῶν ἔμελλε νὰ καταληφθῇ ἡ δυτικὴ λεκάνη τῆς μεσογείου ἢ κατεχομένη ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων καὶ ἡ περιέχουσα αὐτὴν παραλία, καὶ ὅτι, ἀφ' οὗ κυριευθῇ πᾶσα ἡ μεσόγειος καὶ ἐξελληνισθῶσι τέλος αἱ ἀκταὶ αὐτῆς μέχρι Ταρτησοῦ καὶ Λίξου, ἔμελλε νὰ ἀποτελεσθῇ καὶ εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα ἐδραιωθῇ τὸ παράτολμον οἰκοδόμημα ἐνὸς παγκοσμίου κράτους.

Μετὰ τὴν κηδεῖαν τοῦ Ἡφαιστίωνος, καθ' ἃ εἶχε διατάξῃ ὁ βασιλεὺς, ἔμελλον νὰ ἐκκινήσωσι τῇ μὲν 20 Δαισίου [περὶ τὴν 1 Μαΐου] ὁ κατὰ ξηρὰν στρατός, τῇ δὲ 21 ὁ στόλος.

Τέσσαρας ἡμέρας πρότερον ἡσθένησε, καὶ ἀνέβαλεν ἐπὶ δύο ἡμέρας τὸν ἀπόπλου ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι θὰ ἀναβρώσῃ. Ἀλλ' ὁ πυρετὸς ἐπετείνετο καθ' ἐκάστην. Ὅθεν ὁ ἀπόπλους ἐδέησε ν' ἀναβληθῇ μέχρι νεωτέρας διαταγῆς. Ἡ κατάστασις τοῦ βασιλέως ἐνέπνεεν ἤδη τοὺς χειρίστους φόβους. Οἱ στρατηγοὶ καὶ ἱππάρχοι παρέμενον ἐν τοῖς προθαλάμοις τῆς αἰθούσης, ἐν ᾗ ὁ βασιλεὺς κατέκειτο· οἱ λοχαγοὶ καὶ ταξίαρχοι ἴσταντο ἡμέραν καὶ

νύκτα ἐν τῇ αὐλῇ τῶν βασιλείων· οἱ παλαίμαχοι τῶν Μακεδόνων συνωθοῦντο πρὸς τὰς πύλας τῶν ἀνακτόρων, ἐπιθυμοῦντες ἅπαξ ἔτι νὰ ἴδωσι τὸν βασιλέα τῶν, καὶ τοῖς ἐπετράπη νὰ παρέλθωσι παρὰ τὴν κλίνην· ἀλλὰ δὲν ἐδύνατο πλέον νὰ ὁμιλήσῃ· διότι ῥαγδαίως κατέπεσαν αἱ δυνάμεις του· τῇ 18 Δαισίου ἐτελεύτησεν.

Κατὰ πρῶτον, ἀφηγεῖται μία τις τῶν ἡμετέρων πηγῶν, θρῆνος καὶ ὁδυρμὸς ἀντήχησεν εἰς τὰ εὐρέα δώματα τῶν βασιλείων· ἔπειτα ἐπῆλθε μᾶλλον ἡσυχία· διότι ἡ πρώτη σφοδρὰ ὁδύνη διὰ τοιαύτην ἀπώλειαν ὑπεχώρησεν εἰς τὴν περὶ τοῦ πρακτέου μέριμναν.

Εὐγενεῖς παῖδες, δραμόντες ἀπὸ τῶν βασιλείων διὰ τῶν ὁδῶν, διέδωσαν τὴν λυπηρὰν ἀγγελίαν ἀνὰ τὴν πόλιν· πρὸ τῶν πυλῶν τῶν ἀνακτόρων συνεσσωρεύετο τὸ πλῆθος. Μακεδόνες καὶ βάρβαροι, στρατιῶται καὶ πολῖται, πάντες συνωθοῦντο εἰς τὴν αὐλὴν τῶν βασιλείων. Τὸν δικαιοτάτον καὶ ἡπιώτατον δεσπότην ὠνόμαζον αὐτὸν ὀλοφυρόμενοι οἱ Ἀσιανοί, τὸν ἀνδρειότατον καὶ εὐκλεέστατον, τὸν αἰὲ νικηφόρον ἡγεμόνα οἱ Μακεδόνες καὶ Ἕλληγες· δὲν ἀπέκαμνον ἐξυμνοῦντες αὐτόν, ὁμιλοῦντες περὶ τῆς ὑποῦλου ἀσθενείας, περὶ τοῦ θανάτου του, καὶ ἀναλογιζόμενοι τὸ ἴδιον αὐτῶν μέλλον, ὅπερ ἦτο βεβαίως πολὺ σκοτεινόν. Οὕτως ἐπετείνετο τὸ περιώδυνον αἶσθημα τῆς ἀβεβαιότητος, τῆς ἀμνηχανίας, καὶ τῆς ἐπικινδύνου ἀνυπομονησίας. Καὶ τίς ὁ διάδοχος του; Ἡσθάνοντο ὅτι οὐδὲ περὶ τῆς αὖριον ἦσαν ἀσφαλεῖς, ὅτι στρατός καὶ κράτος ἦσαν ἄνευ κεφαλῆς, ἄνευ ἡγεμόνος. Πᾶσα στιγμή ἐδύνατό τι τὸ ἀπροσδόκητον, ἐδύνατο στάσιν καὶ αἱματοχυσίαν νὰ ἐπιφέρῃ. Ὅθεν ἤρχισαν νὰ παρασκευάζωνται πρὸς τὰ ἔσχατα. Ἦτο ἤδη βαθεῖα νύξ. Ἐδῶ καὶ ἐκεῖ οἱ στρατιῶται ἀνελάμβανον τὰ ὅπλα· οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως περιέμενον ἐν ταῖς οἰκίαις τί θὰ ἐγίνετο· ἐφοβοῦντο νὰ ἀνᾶψωσι φῶς· μία τις φωνή, θόρυβος ἐνιαχοῦ αἰφνίδιος ἠκούετο ἐν τῷ μέσῳ τῆς σιωπηλῆς σκοτίας¹.

¹) *Κουρτίου* X, 5 πιθανῶς κατὰ τὸν Κλείταρχον. Ὁ Τρῶγος (Ιουστίνου XIII, 1) ἔχει ὅλως διάφορον ἀντιληψιν τῶν πραγμάτων, ἀκολουθῶν, φαίνεται, τὰ ὑπὸ τοῦ Δούρειος ἱστορούμενα. Τρίτῃ ἀφήγησις, παρατηρουμένη ἐν ταῖς ἐπιτομαῖς ταῖς ἐκ τοῦ *Ἀῤῥῆ*-

Ἴσως ἡ περιγραφή αὕτη εἶνε ἐναργεστέρα μᾶλλον ἢ πραγματικωτέρα. Ἀλλ' ἄρκεϊ ν' ἀναλογισθῇ τις μόνον τὰς περιστάσεις, ἵνα ἐννοήσῃ πόσον φοβερά ἦτο ἡ στιγμή.

Ὁ βασιλεὺς ἀπέθανεν ἄνευ τινὸς παραγγελίας περὶ τοῦ τί ἔμελλε νὰ γείνη μετὰ τὸν θάνατόν του. Ὁ στρατὸς λοιπόν, τὸ κράτος, αἱ τύχαι ἡμίσεος κόσμου ἴσταντο εἰς τὸ χεῖλος τῆς ἀβύσσου, ἀπὸ στιγμῆς δ' εἰς στιγμήν ἐδύναντο τὰ πάντα νὰ μεταβληθῶσιν εἰς ἐρείπια, εἰς χάος.

Τὸ μάλιστα κατεπεῖγον ἦτο νὰ κατασταθῇ μία τις οἰαδῆποτε κυβέρνησις καὶ τάξις, νὰ δημιουργηθῇ μία τις οἰαδῆποτε προσωρινὴ κατάστασις.

Ὡσεὶ οἶκοθεν ἀπέκειτο ἡ ἐντολὴ αὕτη εἰς ἐκείνους, οἵτινες ἦσαν οἱ ἐγγύτατοι περὶ τὸν Ἀλέξανδρον, οἱ ἔμπιστοι τῶν βουλευμάτων, τὰ ὄργανα τῆς θελήσεως αὐτοῦ, οἱ ἐπὶ σώματοφύλακες¹. Εἰς ἓνα τούτων, τὸν Περδίκκαν — ὅστις ἴσως κατ' ἀρχαιότητα ἦτο ὁ πρῶτος τῆς τάξεως ταύτης — λέγεται ὅτι, ἰδὼν τὴν νόσον τοῦ σπουδαιοτέραν γινομένην, παρέδωκε τὸν σφραγιστῆρα δακτύλιον, δι' οὗ ἔπρεπε νὰ σφραγισθῶσι πρὸς ἐπικύρωσιν τὰ διατάγματα, καὶ αὐτὰ τὰ τῶν προσεχεστάτων ἡμερῶν. Ἐὰν τοῦτο ἔγεινεν, ἐδίδοτο εἰς αὐτὸν μία τις ἐξουσία, ἵνα λάβῃ τὴν πρωτοβουλίαν. Μετ' αὐτοῦ θὰ συνεφώνησαν οἱ λοιποὶ ἐξ εἰς τοῦτο ὅτι, καθ' ἃ καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐγένετο ἐν κρίσιμοις καιροῖς, ἔπρεπε νὰ συγκαλέσωσι τοὺς ἐπιφανεστάτους τῶν ἐταίρων, τοὺς ἀνωτάτους ἀρχηγοὺς τῶν στρατευμάτων, ἵνα συμ-

ανοῦ, «τῶν μετ' Ἀλεξάνδρον», καὶ παρὰ Διοδώρῳ (III' ἀπὸ τοῦ κεφ. 2) καὶ παρὰ Πλουτάρχῳ ἐν Εὐμέν. ἀπὸ τοῦ κεφ. Γ', ἀνάγεται εἰς Ἰερώνυμον τὸν Καρδιανόν.

¹) Ὁ Ἀρριδιανὸς ἐν τοῖς μετ' Ἀλεξάνδρον Α', § 2 λέγει ὅτι παρόντες ἦσαν ὁ Περδίκκας, ὁ Λεοννάτος, ὁ Πείθων, ὁ Ἀριστόνους. Παραλείπει τὸν Πευκέσταν, ὅστις κατὰ τὰς Ἐφημερίδας ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις ἦτο ἐν Βαβυλῶνι· δικαίως, διότι ὁ Πευκέστας, παραλαβὼν τὴν σατραπείαν τῆς Περσίδος, ἔπαυσε τοῦ νὰ εἶνε σώματοφύλαξ, ὅπως ὁ Βάλακρος, ὅτε τῷ 333 ἔγεινε σατράπης τῆς Κιλικίας, καὶ ὁ Μένης, ὅτε τῷ 331 ἐπέμφθη ὑπαρχος εἰς τὰ παράλια τῆς Συρίας (Ἀρριδιανοῦ Β', 12, 2. Γ', 16, 9). Ἴσως ἀντὶ τοῦ Πευκεύστου ἦτο διωρισμένος ἢ προωρισμένος σώματοφύλαξ ὁ Ἀρριδαῖος (Ἀρριδαῖος), ἵδε κατωτ.

βουλευθῶσι καὶ ἀποφασίσωσι τί ἄλλο ἔπρεπε νὰ γείνη¹. Καὶ ἂν ἴσως ὁ Περδίκκας, ὅπως ἀποφύγη πᾶσαν ἐπίφασιν ἀντιποιήσεως ἢ προτιμήσεως, κατέθεσε τὸν εἰς αὐτὸν ἐμπιστευθέντα δακτύλιον ἐπὶ τοῦ θρόνου παρὰ τὰ ἄλλα βασιλικά παράσημα, καὶ παρεχώρησεν εἰς τοὺς συνελθόντας νὰ ὀρίσωσι πάντα τὰ περαιτέρω, τὸ συμβούλιον ὅπωςδῆποτε εἶχε ἀνάγκην προέδρου.

Ὁ Περδίκκας λοιπὸν ἔθεσε τὸ ζήτημα· τὸ δὲ ζήτημα ἦτο ἂν καὶ πῶς ἔπρεπε νὰ πληρώσωσι τὴν διὰ τοῦ θανάτου τοῦ βασιλέως κενωθείσαν θέσιν. Φαίνεται δὲ ὅτι οὐχὶ πολὺ εὐχερῶς συνεφώνησαν περὶ τούτου, ὅτι ἐκ παντὸς τρόπου ἔπρεπε νὰ διατηρήσωσι μετὰ τῆς διαδοχῆς τὴν μοναρχίαν καὶ τὴν ἐνότητα τοῦ κράτους. Ἐδύνατο μὲν τις δικαίως ν' ἀντείπη ὅτι μόνον ἐν τῷ Ἀλεξάνδρῳ ὑπῆρχεν ἡ ἐνότης τοῦ κράτους, ὅτι ἄνευ αὐτοῦ ἢ ἄλλου μεζόνος αὐτοῦ ἦτο ἀδύνατος, ὅτι ἐκ τῆς ἐνότητος ἔπρεπε τοσοῦτον νὰ θυσιάσθῃ, ὅσον ἀπητεῖτο, ἵνα τὸ νέον δημιούργημα καθ' ἅπαντα τὰ μέλη του διατηρηθῇ καὶ συγκερατῇ. Ἀλλὰ κατὰ τὸ φαινόμενον ἀπλούστερον καὶ πρὸς τὸ δίκαιον συμφωνότερον ἐφαίνετο ἡ ἐνότης καὶ ἡ διαδοχή.

Ἀλλὰ τίς ἐκαλεῖτο εἰς τὴν διαδοχήν; Ὑπῆρχε μὲν υἱὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὁ Ἡρακλῆς, γεννηθεὶς ὑπὸ τῆς χήρας τοῦ Μέμνονος Βαρσίνης, ἀλλ' αὕτη οὐδέποτε ἐθεωρήθη ὡς σύζυγος τοῦ βασιλέως καὶ ἔζη μετὰ τοῦ παιδὸς ἐν Περγᾶμω². Νομίμως συνε-

¹) *Κουρτίου* X, 6, 1 principes amicorum ducesque copiarum. *Διοδώρου* III', 2 «οἱ δὲ μέγιστον ἔχοντες ἀξίωμα τῶν φίλων καὶ σωματοφυλάκων». *Ιουστίνου* XIII, 2, (duces armati in regiam coeunt ad formandum rerum presentem statum. Οὕτως πρὸ τῆς ἐν Γαυγαμήλοις μάχης ἔπραξεν ὁ βασιλεὺς «συγκαλέσας τοὺς τε ἑταῖρους καὶ στρατηγούς καὶ ἡγάρχας καὶ τῶν συμμάχων καὶ μισθοφόρων ξένων τοὺς ἡγεμόνας» (*Ἀρριανῶ* I', 16, 4). Ἴσως τώρα κατὰ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως μόνον ἑταῖροι, στρατηγοί, ἑπαρχοί, μόνον Μακεδόνες συνεκλήθησαν. Αἱ πηγαὶ οὐδὲν περὶ τούτου λέγουσιν.

²) Ὁ *Διοδώρος* K', 20 λέγει ὅτι ὁ Ἡρακλῆς τῷ 310 «ἦν ἑπτακαίδεκα ἔτη γεγονώς»· ὁ δὲ *Ιουστίνος* XV, 2, 3 περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος qui fere annos XIII excoeserat. Ἀνάγκη λοιπὸν νὰ ἐγεννήθῃ τῷ 327 ἢ 324. Ἐν τούτοις ὁ Παρμενίων, κατὰ συμβουλὴν τοῦ ὁποίου λέγεται ὅτι ὁ Ἀλεξάνδρος συνῆλθε μετὰ τῆς Βαρσίνης, ἤδη ἀπὸ τοῦ Ἰουλίου τοῦ 330 δὲν ἦτο παρ' αὐτῷ, κατὰ δὲ τὸ τέλος τοῦ ἔτους τούτου εἶχε φονευθῇ. Ἡ δὲ Βαρσίνη εἶχε γεννήσῃ εἰς μὲν τὸν Μέμνονα ἕνα υἱόν, πρότερον δὲ εἰς τὸν Μέντορα,

ζευγμένη ἦτο μετ' αὐτοῦ ἡ Ῥωξάνη καὶ ἡ Στάτειρα· ἡ δὲ Ῥωξάνη μετὰ τρεῖς μῆνας περιέμενε τὸν τοκετόν της. Ἀλλ' ἦτο βέβαιον ὅτι ἔμελλε νὰ γεννήσῃ υἱόν; καὶ ἔπρεπε τῆς Βακτριανῆς υἱὸς νὰ φέρῃ τὸ διάδημα τῶν Μακεδόνων βασιλέων; Ὑπῆρχεν ἄλλος γόνος τοῦ βασιλικοῦ οἴκου, καὶ οὗτος ἦτο ἐν Βαβυλῶνι, ὁ Ἀρρίδατος, ἑτεροθαλὴς ἀδελφὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου· ἀλλ' ἦτο νωθρὸς τὸ πνεῦμα· οὐχὶ δ' ἐκ νομίμου γάμου, ἐπειδὴ ὁ βασιλεὺς Φίλιππος εἶχε γεννήσῃ αὐτὸν μετὰ τινος Θεσσαλῆς ὀρχηστρίδος.

Ποίαν γνώμην ἐξέφρασαν περὶ τούτων τῶν ζητημάτων οἱ εἰς συμβούλιον κεκλημένοι, δὲν δύναται πλέον νὰ γνωσθῇ. Αἱ πηγαὶ δὲν συμφωνοῦσιν εἰς τὰ καθ' ἕκαστον ἱστορούμενα, ἥκιστα δὲ πάντων παρέχουσιν ὑπόνοιαν τῆς ὑπερμέτρου δυσχερείας τῶν πραγμάτων καὶ τῆς σοβαρότητος καὶ εὐθύνης τῶν ἀποφάσεων. Ὅτι ὁ Περδίκκας προέτεινε τὴν διατήρησιν τῆς μοναρχικῆς ἐνότητος τοῦ κράτους ὑπὸ οἰονδήποτε τύπον, ἐξάγεται ἐκ τῆς μετέπειτα διαγωγῆς αὐτοῦ. Τὸ δὲ ἱστορούμενον, ὅτι ὁ Νέαρχος συνηγόρησεν ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ τῆς Βαρσίνης, διὰ τοῦτο ἀμφισβητεῖται, ὅτι ὁ συνετὸς ναύαρχος, ὅστις οὐδ' ἐκ γενετῆς Μακεδὼν ἦτο, δυσκόλως ἤθελεν ἐκτεθῆ εἰς τὴν μομφήν, ὅτι ἐφρόντιζε περὶ τῆς κηδεστίας αὐτοῦ. Εὐνοητοτέρα εἶνε ἡ ἄλλη εἰδήσις, ὅτι Πτο-

ὅστις ἀπέθανε τῷ 338, τρεῖς θυγατέρας, ὧν ἡ πρεσβυτάτη ἦτο συνεζευγμένη μετὰ τοῦ Νεάρχου ἐν Σούσοις. Θὰ ἦτο λοιπόν, ἐὰν τῷ 324 ἐγέννησε τὸν Ἡρακλεῖα, ἱκανῶς προδεηκυῖα τὴν ἡλικίαν, καὶ ὡς πρὸς τὸν νεώτερον αὐτῆς Ἀλεξάνδρον ὄχι τὸσον θελκτικῇ. Ὁ Duc de Luynes ἐδημοσίευσεν (*Essai sur la numismatique des Satrapies* Pl. XII) νόμισμα, ὅπερ ὡς ἐκ τοῦ τύπου (λέων σπαράττων ταῦρον) ἀνήκει εἰς τὴν Κιλικίαν. Ἐὰν ὁ Blau (*Wiener numism. Zeitschrift* 1876 σ. 235) ἀνεγνώρισεν ἐξ ἴσου ὀρθῶς τὸ ὄνομα Βαρσίνη ὡς καὶ τὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀνάγκη νὰ συμπεράνῃ τις ὅτι πόλις τῆς Κιλικίας, ἴσως ἡ Ταρσός, ἐδόθη ὡς δωρεὰ εἰς τὴν Βαρσίνην. Ἀλλ' ὁ Brandis (*Münzkunde* σ. 431) καθιστᾷ ἀντὶ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ Blau ὀρθοτέραν ἄλλην γραφήν, ἐν ᾗ ὁ Six (*Monnaies d' Hierapolis en Syrie*, λαμπρὸν ἄρθρον ἐν τῇ *Nomism. Chron. N. S.* XVIII σ. 103) ἀναγνωρίζει βραχυγραφίαν τοῦ *Athe Thabe* ἡγουν τῆς Ἀτταγάθης τοῦ Ἡσαχίου (*Ἀττ' ἀγαθὴ* = *Dea bona*).

1) Κατὰ τὸν *Διόδωρον* III. 2 «ἦτο ψυχικοῖς πάθεσιν ἀνιάτοις συνεχόμενος»· ὅθεν τὸ τοῦ *Ιουστίνου* XIII, 2, 11 *validitudinem majorem* (ἐπιληψίαν) ἡθελήσαν νὰ διορθώσωσιν εἰς *validitudinem animorum*.

λεμαῖος ὁ Λάγου εἶχε προτείνῃ κυβέρνησιν ἐκ τῶν ὑπερτάτων ἡγεμόνων τοῦ στρατοῦ. Τοῦτο ἤθελεν ἀποδείξῃ, πόσον ὀξέως δι-
εἶδε τὸν ἐν τοῖς πράγμασι κίνδυνον, καὶ μετὰ πόσον τολμηρᾶς
θυμοσοφίας ὥρισε μέχρι τίνος ὤφειλον πρὸς ἀποτροπὴν αὐτοῦ
νὰ ὑποχωρήσωσιν. Τοῦ Ἀρρίδαίου τοσοῦτον μόνον ἔγεινε μνεία
ἐν τῷ συλλόγῳ τούτῳ, ὥστε νὰ θεωρηθῇ ἀδύνατος πᾶσα περὶ
αὐτοῦ σκέψις.

Κατέληξαν εἰς ἀπόφασιν, ἥτις μέχρις ἄλλης νεωτέρας διε-
τήρησε μὲν τὴν ἐνότητά τοῦ κράτους, ἀλλ' ἄφινεν ὅμως καὶ
πολλὰ εἰς τὴν τύχην. Ἐὰν ἡ Ῥωξάνη ἐγέννα υἱόν, ὤφειλε τούτου
νὰ εἶνε τὸ κράτος, ἐπίτροποι δὲ αὐτοῦ διὰ μὲν τὴν Ἀσίαν νὰ εἶνε
ὁ Περδίκκας καὶ ὁ Λεοννάτος, διὰ δὲ τὴν Εὐρώπην ὁ Ἀντίπατρος
καὶ Κράτερος¹.

Ἄλλ' εἶχεν ὁ σύλλογος ὁ οὕτως ἀποφασίσας τὸ δικαίωμα ν'
ἀποφασίσῃ οὕτως; Αὐτὸς ὁ Ἀλέξανδρος ἀπὸ τοῦ ὕψους τῆς δυνά-
μεως αὐτοῦ δὲν προεκάλει περὶ σπουδαίων πραγμάτων τὴν ἀπό-
φασιν τῆς συνελεύσεως τοῦ στρατοῦ; Ἴσως οἱ ἐταῖροι τοῦ ἱππι-
κοῦ εὐχαριστήθησαν ἐξ ἐκείνων, ὅσα οἱ ἐπιφανεῖς κύριοι οἱ ἐν τῷ
πολεμικῷ σύμβουλῳ ἐνέκριναν· ἀλλὰ τὸ πεζικὸν τῶν πεζε-
ταίρων καὶ οἱ ἀργυράσπιδες οὐδαμῶς ἀνεπαύθησαν εἰς τοῦτο, ὅτι
ἔμελλε νὰ ληφθῇ ἀπόφασις περὶ αὐτῶν καὶ τοῦ κράτους, χωρὶς καὶ
αὐτοὶ νὰ συμπράξωσι· τοῦναντίον—τοιαύτη, φαίνεται, ἦτο ἡ μετ' οὐ
πολὺ σχηματισθεῖσα κατὰ τὰς ῥαγδαίως ἐπιτεινομένας αὐτῶν συ-
ναθροίσεις γνώμη, — δὲν ἀπηγεῖτο τόσον μακρὰ συνδιάσκεψις, ἐὰν
δὲν ἐσκοποῦντο δεινὰ πράγματα· διότι ἐπὶ τέλους ὑπῆρχεν ὁ υἱὸς τοῦ

¹) Κατὰ τὸν *Κούρτιον* X, 6, 19 διστάζει ὁ Περδίκκας νὰ δεχθῇ τὴν εἰς αὐτὸν προσ-
ενεχθεῖσαν ὑπερτάτην ἐξουσίαν (summam imperii): haerebat inter cupiditatem pudorem-
que, et quo modestius quod expectabat appeteret. pervicacius oblaturus esse
credebat. Itaque cunctatus diuque quod ageret incertus ad ultimum tamen re-
cessit et post eos qui sedebant proximi recessit. Μετὰ δὲ ταῦτα X, 7, 8 κατὰ πρό-
τασιν τοῦ σωματοφύλακος Πείθωνος διωρίσθησαν οἱ tutores. *Κούρτιον* X, 7, 8. Πρὸς
Ἰουστίνου XIII, 2, 14).

βασιλέως Φιλίππου· οὗτος ἦτο ὁ ἐκ γενετῆς διάδοχος καὶ πρόχειρος¹.

Λέγεται λοιπὸν ὅτι τὸ πλῆθος τῶν πεζῶν ἔδραμεν εἰς τὰ βασίλεια, παρέλαβεν ἐκεῖθεν τὸν Ἀρρίδαϊον, καὶ προσεφώνησεν αὐτὸν διὰ τοῦ προσφιλοῦς ὀνόματος τοῦ Φιλίππου. Οἱ δὲ ἐν τῷ συμβουλίῳ συνηθροισμένοι, καὶ ἂν εἶχον προχείρους τοὺς ἐταίρους τοῦ ἵππικοῦ, ἵνα ἀντιτάξωσιν αὐτοὺς κατὰ τοῦ θορυβοῦντος πλήθους, ἐν αὐτοῖς τοῖς ἀνακτόροις θὰ ἤπτῳντο ἀναμφιβόλως ὑπὸ τοῦ ὑπερβάλλοντος πλήθους. Ἀνάγκη λοιπὸν πρὸ πάντων ἦτο νὰ κατατρίβωσι τὸν χρόνον διαπραγματευόμενοι.

Μεταξὺ τῶν κεκλημένων ὑπῆρχε καὶ ὁ στρατηγὸς Μελέαγρος, ὁ υἱὸς τοῦ Νεοπτολέμου, ὅστις μετὰ τῆς φάλαγγος αὐτοῦ εἶχε μετὰσχῃ τῆς ἐπὶ τὸν Ἰστρον ἐκστρατείας. Τοῦτον² πέμπουσιν οἱ συγκεκλημένοι πρὸς τοὺς πεζοὺς, παρ' οἷς πολὺ εὐδοκίμει, ἵνα καθησυχάσῃ αὐτοὺς καὶ προτρέψῃ εἰς ὁμόνοιαν καὶ σύμπραξιν ὑπὲρ τῶν δεδογμένων.

Ἀλλ' εἴτε ὁ Μελέαγρος εἶχεν ἀναλάβῃ τὴν ἐντολήν, πρὶν μάθῃ ὅτι ὁ Ἀρρίδαϊος εἶχεν ἀνακηρυχθῇ βασιλεὺς, εἴτε εἶχεν ἀποδοκιμάσῃ τὸ ἐν τῷ συμβουλίῳ ἀποφασισθὲν, εἴτε προθύμως εἶχεν ἐνδύσῃ εἰς τὴν ἐντολήν, ὅπως ἀσφαλέστερον ἀπατήσῃ—τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι εὐθὺς προσεχώρησεν εἰς τὴν δημοτικὴν μερίδα, ἐξ ἧς ὑπέφωσκον αἱ λαμπρόταται ἐλπίδες διὰ τὴν φιλοδοξίαν του.

1) Ἀξιοσημείωτον εἶνε ὅτι ὁ *Ἰουστίνος* XIII 1, 7 ὁμιλεῖ οὕτως, ὡς ἂν τὸ πεζικὸν κατὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀνενέωνε τὰ ἐν ὠπιδι φρονήματα: *ut hostem amissum gaudebant et securitatem nimiam et adsidua belli pericula execrantes etc.*

2) Ὁ *Διόδωρος* ὁμιλεῖ περὶ πολλῶν «πρέσβεις ἐκ τῶν ἀξίωμα ἔχοντων ἀνδρῶν»· εὐκολον εἶνε νὰ εἰκάσῃ τις ὅτι οἱ στρατηγοὶ ἐπέμφθησαν πρὸς τὰς ἰδίαις ἑκάστος φάλαγγας, ἡγεῖτο δὲ αὐτῶν ὁ Μελέαγρος ὡς κατ' ἀρχαιότητα πρῶτος. Κατὰ τὸν *Ἰουστίνον* ἐπέμφθη μετὰ τοῦ Μελέαγρου ὁ Ἀτταλός, ὃ ἐ. ἢ τις μὴπω μνημονευθεὶς στρατηγὸς ἢ ταξίαρχος—ὁ ὑπὸ τοῦ *Ἀρρίδιανου* ἐν τοῖς μετ' Ἀλεξάνδρον παρὰ *Φωτ.* § 33 μνημονευόμενος—ἢ ὁ υἱὸς τοῦ Ἀνδρομένους, ὁ Τυμφαῖος, ὁ σύζυγος τῆς ἀδελφῆς τοῦ Περδίκκου. Σημειώτεον ὅτι εἰς τοῦτον δὲν ἀρμόζει τὸ ὑπὸ τοῦ *Ἰουστίνου* περαιτέρω (XIII, 3 7) λεγόμενον: *Attalus ad interficiendum Perdiccam ducem partis alterius mittit*, ὡς τὰ μετέπειτα γενόμενα διδάσκουσιν.

Ὁ σκοπὸς ἦτο ν' ἀναγκάσωσι τὸν Περδίκκην καὶ τὸ κόμμα του ν' ἀναγνωρίσωσι τὸ γενόμενον. Ἡ ἐπιθυμία τοῦ ν' ἀποδώσωσι τὰ βασιλικά παράσημα εἰς τὸν νέον βασιλέα ὑπῆρξεν ἡ ἀφορμὴ καὶ ὁ σκοπὸς τῆς πρώτης ἐξ ἀνάγκης βιαιοπραγίας. Λέγεται ὅτι ἐν αὐτοῖς τοῖς δώμασιν, ὅπου κατέκειτο τοῦ Ἀλέξανδρου ὁ νεκρὸς, ἤλθον εἰς σύγκρουσιν, καθ' ἣν οἱ ἵππεῖς ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσωσι, καὶ ὅτι ὁ Σέλευκος μετὰ τῆς τάξεως τῶν βασιλικῶν παιδῶν προεφύλαξε τὴν ὑποχώρησιν τοῦ Περδίκκου καὶ τῶν ἄλλων σωματοφυλάκων ¹.

Καὶ οὕτως ἐξώσθησαν μὲν, ἀλλὰ δὲν κατεβλήθησαν. Συνελθόντες δὲ πρὸ τῶν πυλῶν τῆς Βαβυλῶνος οἱ ἵππεῖς, ἐστρατοπέδευσαν ἐκεῖ, γενόμενοι κύριοι τῶν εἰς τὴν πόλιν ὁδῶν. Ἐκεῖ ἐν ἀναπεπταμένη πεδιάδι ὀλίγον θὰ ἴσχυε κατ' αὐτῶν τὸ πεζικόν, ἐν ᾧ αὐτοὶ ἐδύναντο νὰ ἐνισχυθῶσι δι' ἐπικουριῶν καὶ νὰ διαθέσωσι τοὺς πόρους τῶν σατραπειῶν. Ὅτι δὲ αὐτοὶ ἐτάχθησαν ἐν καιρῷ τῆς ἀποφάσεως ὑπὲρ τοῦ ἐπιδόξου υἱοῦ τῆς Περσίδος, ἐν ᾧ ἡ ἐκλογὴ τοῦ πεζικοῦ ἦτο ἀποτόμως μακεδονικὴ, ἐξησφάλιζεν εἰς αὐτοὺς ἐν ἐσχάτῃ ἀνάγκῃ τὴν συνδρομὴν τῶν Ἀσιανῶν.

Ἀλλὰ τοῦτο διὰ τὴν ὑπόθεσιν, ὑπὲρ ἧς ἡγωνίζετο ὁ Μελέαγρος, ἦτο κίνδυνος, ὅστις τόσον ἀπειλητικώτερος ἐγίνετο, ὅσον μᾶλλον ἐβράδυνεν ὁ Μελέαγρος ν' ἀντιταχθῇ κατ' αὐτοῦ. Λέγεται ὅτι ἐπεχείρησε νὰ ἐξέλθῃ τῆς ἀμνηχανίας διὰ φονικῆς κατὰ τοῦ Περδίκκου ἀποπείρας κατὰ διαταγὴν δῆθεν τοῦ βασιλέως Φιλίππου.

¹) *Κουρτίου* X, 7, 17 quingenti cum erant spectatae virtutis Ptolemaeus quoque se adjunxerat ei puerorumque regia cohors, οὗ ἡγεμὼν ἦτο ὁ Σέλευκος, καὶ τοῦτον καταλέγει ὁ *Ἀλέξανδρος* ἐν τοῖς μετ' Ἀλέξανδρον A § 3 εἰς τοὺς τοῦ Περδίκκου ὁπαδοὺς. Αἱ δὲ ἄλλαι παρὰ Κουρτίῳ καὶ Ἰουστίνῳ λεπτομέρειαι, ὅσον καὶ ἂν εἴνε ἐναργεῖς, φαίνονται ἐπινοήματα, ἰδίως ἡ ἐκφρασις *Perdiccas, ne abducendo equites abrupisset a cetero exercitu videretur, in urbe substitit*. Ἐάν τις ἐδύνάτο νὰ χρησιμοποιήσῃ καὶ τὸν ἐλάχιστον ὑπαινιγμὸν τὸν ἐν τῇ παρὰ *Φωτίῳ* ἄγαν βραχεία ἐπιτομῇ τῶν μετ' Ἀλέξανδρον τοῦ *Ἀλέξανδρου*, θὰ ἐδύνάτο ἴσως ἐκ τῶν ἐν ἀρχῇ "τὴν ἀνάδρῃσιν Ἀρριδαίου . . . ἐφ' ᾗ καὶ Ἀλέξανδρον ὃν ἐμελλεν . . . τίκτειν Ῥωξάνῃ συμβασιλεύειν αὐτῷ," νὰ εἰπῇ ὅτι διὰ τοῦτου τοῦ συμβιβασμοῦ τοῦ πεζικοῦ καὶ ἱππικοῦ ἐληξεν ἡ πρώτη ἐν τοῖς βασιλείοις σύγκρουσις, Ἀλλὰ δὲν τολμῶ ἐπὶ τοσοῦτον νὰ προῶ.

Ὅχι ὀλιγώτερον ἀμήχανος ἦτο ἡ θέσις τοῦ κόμματος τοῦ ἱππικοῦ. Πρὸς τί ὁ ἀγὼν καὶ ἡ νίκη, ἐὰν ἔμελλε τὸ ἔπαθλον νὰ εἶνε ἡ σφαγὴ τοῦ μακεδονικοῦ πεζικοῦ, ἢ ἡ κατάλυσις τοῦ ἐλεεινοῦ Ἀρρίδαίου;

Εἰς ἀμφοτέρας λοιπὸν τὰς μερίδας συμβιβασμός τις ἦτο εὐπρόσδεκτος. Τοῦ Ἀλεξάνδρου ὁ ἀρχιγραμματεὺς Εὐμένης ὁ Καρδιανὸς ἐφρόνει μὲν τὰ τῶν ἱππέων¹, ἀλλ' ἔμενεν ἐν Βαβυλῶνι. Ἐντεῦθεν ἤρχισε νὰ ἔρχηται εἰς συνάφειαν πρὸς τοῦτον καὶ ἐκεῖνον τῶν ἡγεμόνων καὶ νὰ ὁμιλῇ περὶ εἰρήνης, λέγων ὅτι αὐτός, ὁ ξένος, προσωπικῶς ἀμέτοχος τῆς ἀνηκέστου τῶν Μακεδόνων ἔριδος, ἐμερίμνα μόνον περὶ τῶν μεγάλων συμφερόντων τοῦ κράτους, ἐξ οὗ καὶ ἡ σωτηρία τοῦ τε ἐλληνικοῦ καὶ ἀσιατικοῦ κόσμου ἐξηρτᾶτο². Ὁ συνετὸς Ἕλληνα κατώρθωσε νὰ εὕρῃ ἀκρόασιν. Ἰσως καὶ ἄλλοι Ἕλληνες, ἡγεμόνες τῶν ἐν τῷ στρατῷ μισθοφόρων, συνέπραξαν μετ' αὐτοῦ· ὀνομαστὶ ἀναφέρονται ὁ Θεσσαλὸς Πάσας καὶ ὁ Ἀρκὰς Ἀμισσός, οἵτινες μετὰ τοῦ Περιλάου ἐπέμφθησαν πρὸς τοὺς πρὸ τῆς πόλεως, ἵνα ἐν ὀνόματι τοῦ βασιλέως διαπραγματευθῶσιν³. Μετὰ τοῦτο ἐπηκολούθησαν ἄλλαι ἀποστολαὶ ἐνθεν κακεῖθεν καὶ συνδιασκέψεις, καθ' ἃς ὁ Εὐμένης προσήνεγκε, φαίνεται, μεγάλας ὑπηρεσίας εἰς τὸν Περδίκκαν καὶ τὰ συμφέροντα τοῦ κράτους. Καὶ αὐτὸς ὁ Περδίκκας θὰ ἐπεθύμει τὴν συνδιαλλαγὴν, ἵνα μὴ φαίνεται ὅτι εἶνε φατρίας ἡγεμόνων. Πλησίον

¹) Κατὰ τὸν *Πλούταρχον* Εὐμ. Α' μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἡφαιστίωνος, ἀνελθόντος τοῦ Περδίκκου εἰς τὸ ἀξίωμα αὐτοῦ (τὸ τοῦ χιλιάρχου), ὁ Εὐμένης ἔλαβε τὴν ἱππαρχίαν τοῦ Περδίκκου. Εἶνε ὀλίγον πιθανόν.

²) *Πλούταρχον* Εὐμ. Γ'. καὶ ὁ *Διόδωρος* III', 2 λέγει «οἱ χαριέστατοι τῶν ἀνδρῶν ἐπεισαν αὐτοὺς ὁμονοῆσαι». Ἐνταῦθα ἀνήκει τὸ ἀνέκδοτον, ὅπερ ὁ *Πλούταρχος* (Εὐμ. Α') διηγεῖται, ὅτι ὁ ἀρχιυπασπιστὴς Νεοπτόλεμος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου εἶπεν, ὅτι αὐτὸς μὲν ἔχων ἀσπίδα καὶ λόγχην, ὁ δὲ Εὐμένης γραφεῖον καὶ πινακίδιον ἠκολούθησε τὸν Ἀλέξανδρον.

³) *Κουρτίου* X, 8, 15: igitur a rege legatur Pasas Thessalus et Amissus Megalopolitanus et Perilaus, ὁ τελευταῖος ἄρα Μακεδὼν, βεβαίως ὁ αὐτὸς καὶ ὁ παρὰ *Διόδωρον* ΙΘ', 64 ὡς στρατηγὸς λεγόμενος. Εἰς ἀπλοῦν ἐπινόημα τοῦ Κλειτάρχου δὲν φαίνεται πιστευτὸν ὅτι ὀφείλουσι τὴν καταγωγὴν τῶν οἱ δύο Ἕλληνες.

τοῦ ἀσθενοῦς βασιλέως τεταγμένος, ἦτο βέβαιος ὅτι ταχέως ἔμελλε νὰ ὑπερνικήσῃ τὴν ἰσχὺν τοῦ ἀπεχθοῦς αὐτῷ Μελεάγρου¹.

Συνωμολογήθη λοιπὸν σύμβασις, καθ' ἣν οἱ μὲν τοῦ ἱππικοῦ Μακεδόνες ἀνεγνώρισαν τὸν ὑπὸ τοῦ πεζικοῦ ἀναγορευθέντα βασιλέα, οἱ δὲ τοῦ πεζικοῦ παρεδέχθησαν ὥστε, ἐὰν ἡ βασιλίσσα Ῥωξάνη ἤθελε γεννήσῃ υἱόν, καὶ οὗτος νὰ εἴνε βασιλεύς². Συνωμολογήθη προσέτι ὁ μὲν Ἀντίπατρος νὰ εἴνε στρατηγὸς ἐν Εὐρώπῃ, ὁ δὲ Κράτερος προστάτης τῆς βασιλείας, ὁ δὲ Περδίκκας χιλιάρχος, οἷος ὑπῆρξεν ὁ Ἡφαιστίων, καὶ ὁ Μελέαγρος ὑπαρχος³, τὴν δὲ μετακομιδὴν τοῦ νεκροῦ τοῦ βασιλέως εἰς τὸν ναὸν τοῦ

¹) Κατὰ τὸν *Κούρτιον* X, 8, 22, ὅστις παριστᾷ τοὺς πεζοὺς ὡς ἱκετεύοντας, ἡ πρὸς τὸν Περδίκκαν αἴτησις αὐτῶν εἶνε μόνον *Meleagrum tertium ducem acciperent, haud aegre id impetratum est*. Τὸ ὑπὸ τοῦ Ἀρβιανοῦ ἱστορούμενον περὶ τῆς μετ' ὀλίγον ὁμολογηθείσης συμβάσεως ἀποδεικνύει τὸ στρεβλὸν τῆς τοιαύτης ἀκρίβειας.

²) *Ἰουστίνου* XIII, 4, 3, *servata est portio regni*. Ἡ ἐπιτομὴ τοῦ Ἀρβιανοῦ δὲν μνημονεύει τοῦτον τὸν ὅρον· ἀλλ' ἀνάγκη νὰ ὑπῆρχεν, ἐπειδὴ τοῦ λοιποῦ γίνεται λόγος πάντοτε περὶ τῶν βασιλείων. Οὕτως ἐπισήμως ἐν τῷ ψηφίσματι τῶν Νασιωτῶν πρὸς τιμὴν τοῦ Θεράππου *Corpus Inscriptionum Graecar.* II, n° 2166 καὶ *Append.* σ. 1024 (ὅπερ ἴδ. ὁλόκληρον ἐν τῷ παραρτήματι τοῦ τόμου τούτου): «ὅτε . . . Φίλιππος [ὁ Φίλιππος καὶ] Ἀλέξανδρος ὁ Ἀλεξάνδρου [ἄμ. βασιλείαν] παρέλαβον . . .» καὶ σ. 13 «παραγενόμενος πρὸς τοῖς βασιλεῦς . . .». Πῶς ἔμελλον νὰ ἔχωσι τὰ τῆς ἐπιτροπείας τοῦ παιδίου τούτου, οὐδὲν λέγουσιν αἱ πηγαί. Ἡ πρότερον ἐνίστε ἐν χρήσει ὀνομασία «Ἀλέξανδρος Αἰγός» καταγεται ἐκ τοῦ κανόνος τῶν βασιλείων τοῦ Πεταύου, ὅστις ἐν τῷ χειρογράφῳ αὐτοῦ εὐρὼν παρέλαβε τὴν γραφὴν «Ἀλέξανδρος ΑἰΓΟΣ» ἀντὶ τοῦ «ἈΛ. ΑΛΛΟΣ».

³) Ἡ σπουδαία αὕτη παράδοσις ἔχει ἐν ταῖς ἐκ τοῦ Ἀρβιανοῦ ἐπιτομαῖς ὡς ἑξῆς. «Ἀντίπατρον μὲν στρατηγὸν εἶναι τῶν κατὰ τὴν Εὐρώπην, Κράτερον δὲ προστάτην τῆς Ἀρβιδαίου βασιλείας, Περδίκκαν δὲ χιλιάρχῃν χιλιάρχιας, ἧς ἦρχεν Ἡφαιστίων· τὸ δὲ ἦν ἐπιτροπὴ τῆς πάσης βασιλείας· Μελέαγρον δὲ ὑπαρχον Περδίκκου». Ὁ *Ἰουστίνος* (XIII, 4, 5) ἐπιπολαιότερον λέγει: *castrorum, exercitus et rerum cura Meleagro et Perdiccae assignatur*. Πρὸς ἐπεξήγησιν τῶν λόγων τοῦ Ἀρβιανοῦ χρησιμεύει ὁ *Δέξιππος* Ἀποσπ. 1. «Ἀντίπατρος δὲ στρατηγὸς αὐτοκράτωρ ἐκαλεῖτο, τὴν δὲ κηδεμονίαν καὶ ὅση προστασία τῆς βασιλείας Κράτερος ἐπετρόπη. ὁ δὲ πρῶτιστον τιμῆς τέλος παρὰ Μακεδόσι». Δὲν εἶνε βεβαίως τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐπιτρόπου, οἷον ἀνέλαβε μετὰ μὲν τὸν θάνατον τοῦ Ἀρχελάου ὁ Λυκηστὴς Ἀέροπος (*Διοδώρου* ID', 37), μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου Πτολεμαῖος ὁ Ἀλωρίτης (*Διοσχορίου* παραπρεσ. §. 29 «ὅς ἦν ἐπίτροπος καθεστηκώς τῶν πραγμάτων»), μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Περδίκκου ὁ Φίλιππος ὡς ἐπίτροπος τοῦ μικροῦ ἀνεψιοῦ Ἀμύντου (*Ἰουστίνου* VII, 5, 9. *diu non regem sed tutorem pupilli egit*). Ὅτι ἡ προστασία δὲν σημαίνει βεβαίως μόνον *decus regium*, ὡς νομίζει

Ἀρμυωνος ἀνέθεσαν εἰς τὸν Ἀρρίδαϊον¹. Ἀφ' οὗ δὲ ὠρκίσθησαν ἐπὶ τῇ συμβάσει ταύτῃ, ἐξεκίνησαν αἱ μὲν φάλαγγες ὑπὸ τὸν Μελέαγρον, αἱ δὲ ἵππαρχίαι τῶν ἐταίρων ἡγουμένου τοῦ Περδίκκου, συνηνώθησαν ὑπὸ τὰ τὰ τεῖχῃ τῆς πόλεως, καὶ ἔπειτα, γενόμενοι εἰς πλεόν στρατός, ἐπανῆλθον εἰς τὴν πρωτεύουσαν.

Διὰ τῆς συνδιαλλαγῆς ταύτης² ἔληξαν πρὸς καιρὸν αἱ ταραχαὶ καὶ ἐτέθησαν αἱ πρῶται βάσεις τῶν περαιτέρω τυχῶν τοῦ κράτους. Ἡ ἀναγνώρισις τοῦ νέου βασιλέως ἐξεδήλου τὴν εἰς τὸ μέλλον διάρκειαν καὶ τὴν ἐνότητα τοῦ κράτους, οἱ δὲ τύποι διέμειναν, οἳ καὶ πρότερον ἦσαν, καὶ αἱ σατραπεῖαι ἔμειναν εἰς τὰς χεῖρας ἐκείνων, οἵτινες τὰς εἶχον. Μόνον εἰς τὰ ἀνώτερα στρατιωτικὰ ἀξιώματα καὶ εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς χώρας ἐπῆλθον οὐσιώδεις

Wesseling εἰς *Διοδώρου* III' 49, καὶ ὡς τῷ ὄντι μετεχειρίσθη αὐτὴν ἐνιαχοῦ ὁ *Διόδωρος* (IZ' 34) φαίνεται ὅτι ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ *Διοδώρου* III', 23, ὅπου λέγεται ὅτι ὁ Περδίκκας «παρελαβε τὰς τε βασιλικὰς δυνάμεις καὶ τὴν τῶν βασιλέων προστασίαν». [Ἀλλ' ἂν τοῦ Wesseling ἡ ἐρμηνεῖα δὲν εἶνε ὀρθή, τότε ὁ Διόδωρος οὐ μόνον πρὸς ἑαυτὸν ἀντιφάσκει, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰ τοῦ Ἀρριανοῦ καὶ Δεξιπποῦ ἀνωτέρω παρατεθειμένα. Φαίνεται ὅτι τὴν μὲν κυρίαν βασιλικὴν δυνάμιν ἐσήμεινον αἱ λέξεις ἐπιτροπὴ καὶ ἐπίτροπος· τὴν δὲ ἀντιπροσωπεῖαν, οὕτως εἰπεῖν, καὶ τὴν ἐξωτερικὴν παράστασιν ἡ προστασία καὶ ὁ προστάτης, καὶ τοῦτο κατὰ τὸν Δεξιππον ἦτο «πρώτιστον τιμῆς (οὐχὶ δυνάμειος) τέλος παρὰ Μακεδόσι». Ὁ δὲ *Διόδωρος* ἐν III', 23, ἐξ ἀμελείας ἔκαμε σύγχυσιν τῆς προστασίας πρὸς τὴν ἐπιτροπὴν Σ. Μ.]

¹) Κατὰ τὸ ψήφισμα τὸ πρὸς τὴν τοῦ Θερσίππου δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι οὗτος ἐκαλεῖτο Ἀρρίδαϊος. Τοῦλάχιστον παρὰ *Πολυαίνῳ* Ζ', 30 — ὅπου ὁ λόγος περὶ στρατηγήματος ἀδιστακτικῶς ἀναφερομένου εἰς τὴν Κύβικον — Ἀριδαίου καὶ Ἀριδαίου εἶνε ἡ ἀνάγνωσις τῶν χειρογράφων. Ἀλλὰ παρὰ *Διοδώρῳ* (III', 3, 26, 39, 51, κ. ἄ.) τὸ ὄνομα εἶνε πάντοτε Ἀρρίδαϊος. Ἐκ δὲ τοῦ *Ιουστίνου* XIII 4, 6: jubetur Arrhidaeus rex corpus Alexandri in Ammonis templum deducere καταφαίνεται πόσον παλαιὰ εἶνε τοῦ ὀνόματος ἡ παραφθορά. Διὰ τοῦτο δὲν ἐτόλμησα ν' ἀπορρίψω τῶν χειρογράφων τὴν παράδυσιν, ἐπειδὴ μάλιστα οὐδέποτε μνημονεύεται τοῦ πατρὸς τὸ ὄνομα ἢ ἄλλο τι πρὸς ἐνδείξιν τῆς καταγωγῆς τοῦ ἀνδρός. Φυσικῶς τῷ λόγῳ εἶνε εἰς τῶν μεγιστάνων, καὶ τὸ γνήσιον αὐτοῦ ὄνομα θὰ ὑπεδήλου τὸ γένος τῶν Λυγκηστῶν· ἴσως εἶνε υἱὸς τοῦ ἱπάρχου Ἀμύντου, ἐγγονος τοῦ Ἀρραβδαίου, δισέγγονος τοῦ βασιλέως Ἀερόπου. Ἡ ἐντολὴ τοῦ νὰ μετακομίσῃ τὸν νεκρὸν τοῦ βασιλέως καὶ τὸ μετέπειτα ἀξίωμα τοῦ ἀνδρός ἐπιτρέπεται τὴν εἰκασίαν, ὅτι ἔλαβε τὴν τάξιν τοῦ Πευκίστου μετὰ τῶν σωματοφυλάκων.

²) Κατὰ τὸν *Κούρτιον* X, 10, 9 ὁ νεκρὸς κατέκειτο παρημελημένος ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας· κατὰ δὲ τὸν *Αἰλιανὸν* Ποικ. Ἰστ. IB', 64 ἐπὶ τριάκοντα.

μεταβολαί. Ἐπειδὴ ὁ Κράτερος δὲν εἶχεν ἀκόμη φθάσῃ εἰς τὴν Εὐρώπην, ὁ μὲν Ἀντίπατρος διετήρησε καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τὰς ἐξουσίας, τὰς ὁποίας κατὰ τὴν ἀπὸ τοῦ θέρους τοῦ 324 διαταγὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐμελλε νὰ παραδώσῃ εἰς τὸν Κράτερον, ὁ δὲ Κράτερος ἔλαβε τὸ κατὰ τὰ νόμιμα τῆς μακεδονικῆς αὐλῆς ὑπέρτατον ἀξίωμα τῆς προστασίας τῆς βασιλείας· καίτοι ὁμολογητέον ὅτι τώρα, ὅτε ἀκόμη ἦτο καθ' ὁδὸν μετὰ τῶν 10,000 παλαιμάχων, τὸ ἀξίωμα τοῦτο ἦτο ἄνευ ἐνεργείας, ἦτο ἀπλῆ ὑψίστη τιμή. Τοῦ δὲ Μελεάγρου ἡ ὑπαρχία ἐὰν δὲν ἦτο ἡ ἀνωτάτη ἀρχὴ τοῦ πεζικοῦ, ἦτο ὅμως δευτερεύουσα θέσις ἐν τῇ ἀρχηγίᾳ τοῦ στρατοῦ. Τοιοῦτον ἀξίωμα εἶχεν ἤδη πρότερον ὁ Παρμενίων¹. Καὶ ἡ χιλιαρχία τοῦ Περδίκκου δὲν ἦτο νεωτερισμός· διότι ἤδη ὁ Ἀλέξανδρος εἶχε παραλάβῃ αὐτὴν ἐκ τῶν νομίμων τῆς περσικῆς αὐλῆς. Ἐκεῖ ὁ χιλιάρχος ἦτο οὐ μόνον ὁ ἡγεμὼν τοῦ εὐγενοῦς ἵππικοῦ ἀγῆματος τοῦ φέροντος τὸ ὄνομα «συγγενεῖς τοῦ βασιλέως», ἀλλὰ καὶ ἐν ἅπασι τοῖς ἄλλοις ὁ δεύτερος μετὰ τὸν βασιλέα, ὁ αἰ αὐτῷ παριστάμενος², ὁ ἀληθὴς βεζίρης τοῦ κράτους. Ἐπὶ Ἀλεξάνδρου βεβαίως τὸ ἀξίωμα τοῦτο δὲν εἶχεν ἄλλην σημασίαν, εἰ μὴ τὴν τῆς ὑψίστης μετὰ τὸν βασιλέα τιμῆς· διὸ καὶ παρέδωκεν αὐτὸ εἰς τὸν πιστότατον φίλον του, καὶ διέταξε μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ νὰ μείνῃ κενὴ ἡ θέσις, φέρουσα διὰ παντὸς τὸ ὄνομα τοῦ Ἡφαιστίωνος³. Ταύτην τὴν χιλιαρχίαν τῶν συγγενῶν τοῦ βασιλέως—διότι καὶ τοῦτο τὸ ὄνομα θὰ ἐπανῆλθε πάλιν εἰς χρῆσιν—παραλαβὼν ὁ Περδίκκας, ἀπέκτησεν εὐθὺς ἰσχὺν μαγιорδόμου⁴, καὶ καθ' ὅσον ὁ βασιλεὺς ἐστερεῖτο δυνάμειος καὶ

¹) Διότι ἐὰν ὁ Παρμενίων παρὰ Διοδώρῳ ΙΖ', 17, ἐν τῇ κακῇ τούτου καταλόγῳ τῆς στρατιᾶς τοῦ Ἀλεξάνδρου ἔχει τὴν ἡγεμονίαν παντὸς τοῦ πεζικοῦ, τοῦτο οὐδὲν ἀποδεικνύει. Τοῦ Ἀρρίανου ἡ ἔκφρασις «Μελεάγρον δὲ ὑπαρχον Περδίκκου» ἀγεί εἰς τὸ ὁρθόν, ἂν καὶ ἡ χρῆσις τῆς λέξεως ὑπαρχος εἶνε πολὺ ποικίλη.

²) Κορνηλίου Νέπωτος Con. 3 ad chiliarchum qui secundum gradum imperii tenebat. Πρβλ. Διοδώρου ΙΙΙ', 48.

³) Ἀρξέτιανος Ζ, 14, 10 «οὐκ οὐδὲ ἄλλον τινὰ ἔταξεν ἀντὶ Ἡφαιστίωνος χιλιάρχον ἐπὶ τῇ ἵππῳ τῇ ἑταιρικῇ, ὥς μὴ ἀπόλοιτο τὸ ὄνομα τοῦ Ἡφαιστίωνος ἐκ τῆς τάξεως κτλ».

⁴) Majordomus: μεσαιωνικὸν αὐλικὸν ἀξίωμα τοῦ Φραγκικοῦ κράτους κατὰ τοὺς

αὐτοτελείας, κατὰ τοσοῦτον ἐδύνατο νὰ ἐνεργῇ ἀπεριορίστως.

Ὁ Περδίκκας τῷ ὄντι, εἴπερ τις καὶ ἄλλος ἄξιος τοῦ ὑψηλοῦ τούτου ἀξιώματος, ἡσθάνετο ἑαυτὸν ἱκανῶς ἰσχυρόν, ὥστε νὰ ἐξασκῇ αὐτό τε καὶ πάσας τὰς ὑπ' αὐτοῦ παρεχόμενας ἀξιώσεις καὶ ἐξουσίας. Ἡ ἡγεμονικὴ αὐτοῦ καταγωγὴ, ἡ ὑψηλὴ τάξις¹, αἱ πολυετεῖς παρὰ τοῖς βασιλεῦσιν Φιλίππῳ καὶ Ἀλεξάνδρῳ ὑπηρεσίαι, συνδεόμεναι μετὰ χαρακτῆρος δεξιῶ, δξέος καὶ ἀρχικοῦ, ἦσαν προτερήματα ἐπιτήδεια νὰ καταστήσωσιν αὐτὸν ὑπέροχον οὐ μόνον τοῦ πλήθους, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων στρατηγῶν. Ἀλλὰ τὴν ὑπεροχὴν ταύτην εἶχεν ἱκανὴν ἐγκράτειαν νὰ συγκαλύπτῃ ἐφ' ὅσον ἡ φρόνησις τὸ ἀπῆτει· ὅπου ὅμως ἦτο ἐπάναγκες, λόγῳ τε καὶ ἔργῳ ἐτόλμα, σέβας ἅμα ἐμπνέων καὶ βέβαιος ὢν περὶ τῆς ἐπιτυχίας. Ὅτι ἐξ ἀποφάσεως καὶ ἀσφαλῶς ἐβάδιζε πρὸς τὴν ὑπερτάτην δύναμιν, τοῦτο παρεῖχεν εἰς μὲν τὴν μορφήν αὐτοῦ τὴν εὐγένειαν τῆς εὐτολμίας, εἰς δὲ τὰς πράξεις τὴν αὐστηράν καὶ δραστηρίαν λογικὴν ἀκολουθίαν, τῆς ὁποίας μάλιστα εἶχε χρεῖαν ἐν τῷ ἀξιώματι αὐτοῦ.

Διότι καὶ τοι ἐπανελθούσης νῦν τῆς εἰρήνης καὶ ἡσυχίας, ἡ κατάστασις ὅμως τοῦ στρατοῦ ἢ πάντῃ ἀναρχικὴ, ἐξ ἧς προήλθεν ἡ νέα τάξις, παρήγαγε σχέσεις πρὸς τὴν στρατιωτικὴν πειθαρχίαν ὅλως ἀσυμβιβάστους, ἐφ' ὧν οὐδὲν διαρκές ἐδύνατο νὰ θεμελιωθῇ. Διὰ τῆς συναινέσεως τῶν Μακεδόνων κατέχων τὴν ὑπερτάτην δύναμιν ὁ Περδίκκας, ὥφειλε νὰ δείξῃ ὅτι εἶχε τὴν θέλησιν νὰ διαχειρίζεται αὐτὴν ἐλευθέρως καὶ μετὰ πάσης αὐστηρότητος ἐν ἀνάγκῃ καὶ κατ' αὐτῶν τῶν Μακεδόνων· ἀντὶ πάσης θυσίας ὥφειλε νὰ εἶνε κύριος τῶν πραγμάτων μετὰ τῆς ἀπο-

χρόνους τῶν Μεροβιγγίων, συγκεντρῶνον ἐν ἑαυτῷ τὴν ὑπερτάτην ἐξουσίαν ἐν τε τῇ αὐτῇ καὶ τῷ λοιπῷ κράτει Σ. Μ.

¹) Πρὸς χαρακτηριμὸν αὐτοῦ ἔχει τινὰ ὁ *Αἰλιανὸς* Παικ. Ἰστ. Θ', 3, III', 16 (πολεμικός), II', 39 (εὐτολμός), καὶ ὁ *Διόδωρος* πολλαχοῦ. Ὁ *Κούρτιος* X, 7, 8 ἀνομάζει αὐτὸν καὶ τὸν Λεοννάταν *regia stirpe genitos*. Ἐπὶ τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου ὁ Ἀντίοχος ἦν ἡγεμὼν τῆς Ὀρεστίδος (*Θουκυδίδου* B', 80)· τούτου ἔργονος ἡ υἷς ἐδύνατο νὰ εἶνε ὁ πατὴρ τοῦ Περδίκκου Ὀρόντης.

φασιστικότητος ἐκείνης, δι' ἧς μόνον ἐδύνατο νὰ συγκρατηθῇ τὸ σύνολον. Νὰ διαμοιρασθῇ τὴν δύναμιν του πρὸς τὸν Μελέαγρον δὲν ἦτο δυνατόν· τὴν ἐμίσει καὶ τὴν ἐφοβεῖτο· ὁ φιλόδοξος καὶ ἀνήσυχος χαρακτήρ τοῦ ὑπάρχου ἐδύνατο ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ νὰ εὕρῃ ἱκανὰς προφάσεις πρὸς νέας σκευωρίας· ἡ δὲ πρὸς αὐτὸν ἐμπιστοσύνη τῶν φαλαγγιτῶν, τὸ πλῆθος τῶν δυσηρεστημένων καὶ νεωτεριστῶν, ὧν τινες εὕρισκοντο καὶ μεταξὺ τῶν μεγιστάνων, καθίστων αὐτὸν διπλάσιως ἐπικίνδυνον. Αὐτὸν λοιπὸν ἐξέλεξεν ὁ χιλιάρχος, ὅπως δι' ἐνὸς παραδείγματος ἀμετατρέπτου καὶ τελεσφόρου αὐστηρότητος καταδείξῃ, πῶς διανοεῖτο νὰ εἶνε ἄρχων.

Ἀπὸ τῶν ἡμερῶν τῆς στάσεως μίasma εἶχε προσαφθῇ εἰς τὸ στράτευμα. Μακεδόνες εἶχον φονεύσῃ Μακεδόνας· ἦτο χρεία ἐπισήμου καθαρμοῦ πρὸς ἐξάγνισιν τοῦ στρατοῦ ¹. Ἐν τοῖς τοιοῦτοις καθαρμοῖς κατὰ τὰ πάτρια διχοτομεῖται κύων, τὰ δὲ ἡμίτομα τοποθετοῦνται ἐν ἀνατεπταμένῳ πεδίῳ εἰς τινα ἀπ' ἀλλήλων ἀπόστασιν· διὰ μέσου τούτων βαδίζει ὅλος ὁ στρατός, καὶ προηγούμεναι μὲν τὰ ὅπλα τῶν προγεγενημένων βασιλέων, εἶτα δὲ ὁ βασιλεὺς περιστοιχιζόμενος ὑπὸ τῶν σωματοφυλάκων καὶ τοῦ ἀγῆματος τῶν εὐγενῶν, ἔπειτα οἱ ἔφιπποι ἑταῖροι, καὶ τέλος τὰ διάφορα συντάγματα τοῦ πεζικοῦ· γενομένου δὲ τοῦ καθαρμοῦ, πεζοὶ καὶ ἵππεῖς κινοῦνται κατ' ἀλλήλων, καὶ προσποιητὴ μάχη περαίνει τὸ ὅλον ². Οὕτω συνέβη καὶ τῶρα· ἦσαν παρατεταγμένοι ἔνθεν μὲν οἱ ἵππεῖς καὶ οἱ ἐλέφαντες ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ Περδίκκου, ἐκεῖθεν δὲ οἱ πεζοὶ ὑπὸ τὸν Μελέαγρον· κινήσαντος δὲ τοῦ ἱππικοῦ, ἐγεννήθη, λέγουσιν, ἀνησυχία μεταξὺ

¹) Ὁ *Ιουστίνος XIII, 4, 7 λέγει *infensus seditionis auctoribus repente ignaro collega lustrationem castrorum propter regis mortem(;) in posterum edicit*. Τὸ ὑπὸ τοῦ *Κουρτίου* λεγόμενον ὅτι ὁ Μελέαγρος συνεφώνησε μετὰ τοῦ Περδίκκου περὶ τοῦ καθαρμοῦ τούτου (*communī consilio opprimendi noxios*) φαίνεται πολὺ ἐξεζητημένον.

²) *Λιδίου* XI, 6 καὶ 13. Κατὰ τὸν **Ησύχιον* (ἐν λ. Ξανθικῇ) ὁ καθαρμός ἐγίνετο κανονικῶς κατὰ τὸν μῆνα Ξανθικόν, ὅστις ἐν τῷ παρόντι ἐνιαυτῷ θὰ ἀντιστοιχίει πρὸς τὸν Μάρτιον· ἐνταῦθα λοιπὸν ἐγένεον ἑκτακτοὶ καθαρμοί.

τῶν πεζῶν, ὥσανεὶ κακόν τι ἐμελετᾶτο· ἀλλ' ἀπέναντι τῶν ἰππέων καὶ τῶν ἐλεφάντων ἐν ἀναπεπταμένῳ πεδίῳ ἦτο δι' αὐτοὺς ἀδύνατος ἡ σωτηρία. Ὁ Περδίκκας, ἡγούμενος παρὰ τὸν βασιλέα μιᾶς ἱλῆς, προσήλασεν εἰς τὸ παρατεταγμένον πεζικόν, ἐζήτησεν ἐν ὀνόματι τοῦ βασιλέως παρ' ἐκάστου λόχου τὴν παράδοσιν τῶν ὑποκινητῶν τῆς τελευταίας στάσεως, καὶ ἠπειλήσεν ὅτι θὰ διατάξῃ ἐπὶ τῇ ἐλαχίστῃ ἀναβολῇ τοὺς μὲν ἵππεις νὰ ἐπιπέσωσι ξιφῆρεις, τοὺς δ' ἐλέφαντας νὰ καταπατήσωσι τὰς φάλαγγας. Ἐναντίον τοιαύτης ἀπειλῆς καὶ τοιαύτης δυνάμεως οἱ πεζοὶ εἶδον ἑαυτοὺς ἀδυνάτους, καὶ ἔπραξαν τὸ διαταχθέν· περὶ τοὺς τριάκοντα παρεδόθησαν, ἐρρίφθησαν πρὸ τῶν ἐλεφάντων, καὶ κατεπατήθησαν ὑπ' αὐτῶν¹.

Διὰ τῆς θανατώσεως ταύτης ὁ Περδίκκας ἐστερέωσε τὴν κυβέρνησίν του· ὁ βασιλεὺς αὐτοῦς ἠναγκάσθη νὰ διατάξῃ ἢ τοῦλάχιστον νὰ ἐπιτρέψῃ τὸν θάνατον ἐκείνων, εἰς οὓς ὥφειλε τὴν ἀνύψωσίν του. Ὁ Μελέαγρος δὲν ἐδύνατο νὰ ἀμφιβάλλῃ, ὅποια τύχῃ τὸν περιέμενεν· ἀλλὰ κατὰ μὲν τὴν φρικαλέαν σκηνήν, ὡς διηγοῦνται, δὲν ἐτόλμησε νὰ καταλίπῃ τὴν πρὸ τῶν φαλάγγων τάξιν, εἶτα δέ, ἂφ' οὗ τὰ στρατεύματα ἐπανῆλθον εἰς τὰ ἑαυτῶν καταλύματα, δυσπιστῶν εἰς τὴν ἀσφάλειαν τῆς ἰδίας κατοικίας, κατέφυγεν εἰς ναόν, ὡς ἐὰν ἔμελλεν ἡ ἱερότης τοῦ τόπου νὰ τὸν σώσῃ. Ὁ δὲ Περδίκκας, ἀποφασίας νὰ τὸν ἀπολέσῃ, εὐκολον εὔρε πρόφασιν ὅτι ὁ Μελέαγρος εἶχε δῆθεν ἐπιβουλευθῇ τὴν ζωὴν του, καὶ ἡ φυγὴ του ἦτο ἡ ὁμολογία, ὅτι ἦτο θανάτου ἄξιος. Κατὰ διαταγὴν λοιπὸν τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ χιλιάρχου ὁ Μελέαγρος ἐφονεύθη ἐπὶ τῶν βαθμίδων τοῦ βωμοῦ.

Ὁ χιλιάρχος ἔπραξεν ὅ,τι ἦτο ἀνάγκη· ἐὰν εἶχε τὴν ἐντολήν καὶ τὴν πρόθεσιν νὰ κρατήσῃ τὰς ἡνίας τῆς ἐξουσίας, τὰ πρῶτα

¹) Ἄρξειανδρ ἔ. ἀνωτ. Ἰουστίνου XIII, 4. Κουρτίου X, 9, 14—21. Διοδώρου III, 4. Ὁ Ἰερώνυμος λοιπὸν, ὅστις ἦτο αὐτὸς ἐν Βαβυλώνι, λέγει 80, ὁ δὲ Κούρτιος 300 τοὺς θανατωθέντας· ἡ ἐκτέλεσις ἔγινε κατὰ τὸν Κούρτιον *conspectu totius exercitus*. κατὰ δὲ τὸν Ἰουστίνον ὁ Περδίκκας κρυφίως διέταξεν αὐτὴν (*occulte jubet*). Ὁ Διόδωρος διηγείται τὸ πρᾶγμα μετὰ τὴν διανομὴν τῶν σατραπειῶν, ἀντιφάσκων πρὸς τε τὸν Ἄρξειανδρ καὶ τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων.

ταῦτα βήματα ἦσαν τοσοῦτον δραστήρια καὶ ἀποφασιστικά, ὅσον ἀπῆλθον τὸ ἀξίωμα καὶ αἱ περιστάσεις. Ὁ Μελέαγρος ἐδύνατο εἰς τοὺς στρατηγούς νὰ χρησιμεύσῃ ὡς παράδειγμα, πῶς ὁ Περδίκκας διανοεῖτο νὰ προσενεχθῇ πρὸς τοὺς ἀντιπάλους του. Ὁ δὲ στρατός, ὅστις κατὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου εἶχεν ὑπερβῇ τὰ ὅρια ἀν' ὅχι τοῦ δικαίου του, ἀλλὰ τῆς πειθαρχίας¹⁾, καὶ ἐβάδιζεν ἀσφαλῶς πρὸς τὸ ν' ἀποκτήσῃ τὴν φρικτὴν δύναμιν τῶν μετέπειτα πραιτωριανῶν καὶ γενιτσάρων, διὰ μιᾶς πληγῆς ἐπανήχθη εἰς τὴν εὐπείθειαν καὶ τάξιν, τὴν μόνην δυνατὴν ἀσφάλειαν ὑπὲρ τῆς περαιτέρω ὑπάρξεως τοῦ κράτους. Περὶ τοῦ στρατοῦ ἔπρεπεν ἢ βασιλεία καὶ ὁ ἐπίτροπος αὐτῆς νὰ εἴνε βέβαιοι, ἐὰν ἔμελλον ν' ἀντιταχθῶσιν ἀποτελεσματικῶς κατὰ τῶν περαιτέρω κινδύνων, οἵτινες ἤδη ἐπέκειντο.

Οἱ στρατιωτικοὶ εὐπατρίδαι τῶν Μακεδόνων διετήρησαν πάντοτε τὴν ἀγέρωχον καὶ ἀλαζονικὴν εἰς ἑαυτοὺς πεποιθήσιν, ἥτις, παράγων ἅμα καὶ καρπὸς τόσων ἐκτάκτων στρατιωτικῶν ἀρετῶν, ὑπέκυπτε μόνον εἰς τὴν πνευματικὴν ἀρετὴν ἀνδρός, οἷος ὁ Ἀλέξανδρος, ἀλλὰ τοσοῦτον ἦτο ἰσχυρά, ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ μέγας αὐτῶν βασιλεὺς δὲν ἀπηξίου πάντοτε νὰ ὑποχωρῇ εἰς αὐτήν. Εἶνε ὅμως ἀληθὲς ὅτι αὐτὸς ἐγνώριζε νὰ ἐπιλαμβάνηται καὶ ἄρχῃ τούτων τῶν ἐταίρων. Διὰ τῆς μείζονος αὐτοῦ προσωπικῆς βαρύτητος καὶ διὰ τῶν εἰς ἐκείνους οἰκείων ἀδυναμιῶν, τὰς ὁποίας ὅτε μὲν διὰ βασιλικῶν δωρεῶν, ὅτε δὲ διὰ στρατιωτικῶν τιμῶν, καὶ ἄλλοτε πάλιν δι' οἰκειότητος καὶ ἐπιεικείας πρὸς τὰ γενόμενα ἐχρησιμοποιοῖ καὶ ἐν ταύτῃ συνεκάλυπτεν, ἤξευρε νὰ συντάττῃ αὐτοὺς περὶ ἑαυτὸν εἰς τόσον εὐστοχον σχέσιν ἀξιοπρεποῦς ὑποταγῆς, ὥστε οἱ πάντῃ ἀξιοτίμοι καὶ διὰ τε τὸν χαρακτῆρα καὶ τὴν δραστηριότητα καὶ ἀφοσίωσιν ἐξαίρετοι ἄνδρες οἱ περὶ τὸν βασιλέα σχεδὸν δὲν ἀναγνωρίζονται ὡς οἱ αὐτοὶ πρὸς τοὺς ἐμπαθεῖς, ὑπὸ ἀρχομανίας, μίσους καὶ πανουργίας ἐλαυνομένους, πᾶν μέ-

¹⁾ Quorum libertas solutio. ²⁾ *Ιουστίνος*.

τρον τοῦ φρονίμου καὶ δυνατοῦ περιφρονούντας ἐπιλέκτους στρατηγούς τῆς ἐποχῆς τῶν Διαδόχων. Ἀποθανόντος τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐκόπη ὁ δεσμός ὁ μέχρι τότε ἰσχυρῶς καὶ ἀσφαλῶς αὐτοὺς συνδέων. Ἡ δ' ἐπακολουθήσασα ἔρις περὶ τῆς διαδοχῆς τοῦ θρόνου παρέσχεν αὐτοῖς εὐκαιρίαν τότε κατὰ πρῶτον νὰ αἰσθανθῶσιν ἑαυτοὺς ἀχαλινώτους καὶ ν' ἀποφασίσωσι κατὰ τὸ ἑαυτῶν συμφέρον. Καὶ ἂν ἡ στάσις τοῦ πεζικοῦ, πρὸς τὸ ὅποιον ὀλίγοι τῶν ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν ὡμοφρόνουν¹, ἠνάγκασεν αὐτοὺς ἅπαξ ἔτι νὰ κοινοπραγήσωσι καὶ νὰ ταχθῶσι περὶ ἑνα ἐξ ἑαυτῶν, ἀλλ' ἅμα καταβληθείσης τῆς στάσεως ἐκείνης, εὐθὺς αὐτὸς ὁ Περδίκκας ὑπῆρξεν ὁμοίως τὸ ἀντικείμενον τῆς δυσπιστίας καὶ ζηλοτυπίας αὐτῶν², ἀφ' οὗ τὴν δύναμιν, ἐφ' ἧς πάντες ἐνόμιζον ὅτι εἶχον ἀξίωσιν καὶ ἐλπίδα, αὐτὸς μόνος εἶχεν ἀνὰ χεῖρας. Ἦτο ἄρά γε κρείττων αὐτῶν, εἶχε πράξῃ περισσότερα, ἦτο ἄξιος πάντων νὰ ἄρχῃ; ἢ ἔπρεπε νὰ προτιμηθῇ διότι, καταγόμενος ἐκ τοῦ ἡγεμονικοῦ γένους τῆς Ὀρεστίδος, ἐκαυχᾶτο ἐπὶ βασιλικαῖς προγόνοις; καὶ ὁ Πολυσπέρχων καὶ ὁ Λεοννάτος ὁ σωματοφύλαξ³ ἦσαν ἡγεμονικοῦ γένους· ἀλλὰ τὰ νῦν ἡ ἀρετὴ ἐτιμᾶτο μᾶλλον τοῦ γένους, καὶ τὴν προτίμησιν ὥφειλε νὰ ἔχῃ ὁ βασιλικὸς οἶκος. Ἡ ἔπρεπε νὰ προτιμηθῇ διότι ὁ Περδίκκας, γενόμενος ἤδη εἰς τῶν σωματοφυλάκων τοῦ βασιλέως Φιλίππου, ἦτο ἴσως ὁ ἀρχαιότερος τῶν νῦν; Ἡμιστά πάντων ἐν τούτοις τοῖς καιροῖς ἔπρεπεν ἡ ἀξία νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὰς συγκυ-

¹) Πλὴν τοῦ Μελεάγρου καὶ ἐκείνου τοῦ ἀμφιπόλου Ἀττάλου οὐδένα ἄλλον γνωρίζομεν. Μεταξὺ τῶν εὐαποδείκτων στρατηγῶν τῶν φαλάγγων τῶν κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ὁ Ἀλέτας, ἀδελφὸς τοῦ Περδίκκου, ὁ Ἀττάλος (υἱὸς τοῦ Ἀνδρομέδου), σύζυγος τῆς ἀδελφῆς τοῦ Περδίκκου Ἀταλάντης, ὁ Φιλώτας, ὅστις κατόπιν ἔλαβε τὴν σατραπείαν τῆς Κιλικίας, δὲν ἦσαν βεβαίως τοῦ κόμματος τοῦ ἐναντίου.

²) α' Ὑποπτος εἰς πάντας ἦν καὶ αὐτὸς ὑπόπτειον *Ἀρξιδανὸς* παρὰ *Φωτίῳ* Α'. β.

³) *Κουρτίου* X, 7, 8, Ὁ Λεοννάτος θὰ ἦτο ἐκ πλαγίου ἀπόγονος τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας, διότι ὀνομάζεται Πελλαῖος (*Ἀρξιδανοῦ* Γ', 28, 4). Ἀφ' οὗ δ' Ἀρξιδανὸς ὀνομάζει τὸν πατέρα αὐτοῦ νῦν μὲν Ἀντίαν (Γ' 28, 4· τὸ ἐν Γ', β β, Ὀνάσου εἶνε ἡμαρτημένη γραφή), νῦν δὲ Ἀνθιν (παρὰ *Φωτίῳ* 69. α, 12, καὶ ἄλλοτε Εὐνουν (Ἰνδικ. 18), τὸ ὀρθὸν δὲν δύναται νὰ ὀρισθῇ. Σωματοφύλακα κατέστησεν αὐτὸν ὁ Ἀλεξάνδρος τῷ 331 (*Ἀρξιδανοῦ* Γ', β, 5). Ὅτι δὲ ὁ *Διόδωρος* 17', 94 λέγει ὅτι ἦτο εἰς τῶν τοῦ Φιλίππου, ἴσως εἶνε πλάνη.

ρίας τῆς ἀρχαιότητος. Καὶ ἂν ὁ Ἀλέξανδρος, ὅπως ἤδη τότε ἴσως ἐπίστευον καὶ δισχυρίζοντο, ἀποθνήσκων παρέδωκεν εἰς τὸν Περδίκκην τὸν σφραγιστῆρα δακτύλιον, βεβαίως οὐδὲν ἄλλο ἐνόμιζεν ἢ ὅτι ὁ πρεσβύτατος τῶν περιστοιχιζόντων αὐτὸν ἔπρεπε μέχρι νεωτέρων διατάξεων νὰ φυλάττῃ τὸ σημεῖον τῆς βασιλείας· τὸ δὲ λεγόμενον ὅτι ὁ βασιλεὺς, ἐρωτηθεὶς «τίνι τὴν βασιλείαν ἀπολείπει», ἀπεκρίθη «τῷ κρατίστῳ», καὶ παρέδωκεν ἐν ταύτῳ τὸν δακτύλιον εἰς τὸν Περδίκκην, δὲν εἶχε βεβαίως οὐδεμίαν σημασίαν, ἢ ἐπενοήθη πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ χιλιάρχου. Ἀφ' οὗ δὲ ὁ Περδίκκας μετὰ λελογισμένης ἅμα προνοίας καὶ καταπληκτικῆς αὐστηρότητος κατέλαβεν ἐντελῶς τὴν ὑπερτάτην ἐξουσίαν, τότε τινὲς ἴσως ἤδη μετενόουν διότι τὸν ὑπεστήριξαν, καὶ ἡ φατρία τῶν μεγιστάνων, ἣτις ἀπέσπασε τὴν ὑψίστην δύναμιν ἀπὸ τῶν πεζῶν καὶ τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῶν Μελεάγρου, ὥφειλεν, ἐὰν δὲν ᾔθελε τὰ πάντα νὰ ἐγκαταλείψῃ, νὰ ζητῇ εὐκαιρίαν, ὅπως ἐκ τοῦ προφανοῦς ἀντιταχθῇ εἰς τὴν φιλοδοξίαν τοῦ ἐτέρου καὶ ἐπικινδυνότερου ἀντιπάλου.

Τοῦ δὲ Περδίκκου τὸ κύριον μέλημα ἦτο νὰ προλάβῃ τὸν κίνδυνον τοῦτον, πρὶν ἐπέλθῃ· ὥφειλε νὰ καταβάλλῃ πᾶσαν σπουδὴν, ὅπως οἱ πρὸ μικροῦ συνταχθέντες μεγιστᾶνες μὴ συνασπισθῶσι κατ' αὐτοῦ· ὥφειλε κατὰ τὰ οἰκεία ἐκάστου συμφέροντα νὰ τοὺς διαιρέσῃ καὶ ἀπομονώσῃ, ἵνα συγκεντρωτικώτερον καὶ ἀποτελεσματικώτερον διαχειρίζεται τὴν ἰδίαν αὐτοῦ δύναμιν· τὸ δὲ προχειρότατον καὶ φυσικώτατον πρὸς τοῦτο μέσον ἦτο νέα διανομὴ τῶν ἀξιομάτων καὶ σατραπειῶν. Διὰ τούτου ἐδύνατο ν' ἀπομακρύνῃ μὲν τῆς κυβερνήσεως καὶ τῆς ἐγγύτητος τοῦ βασιλέως τοὺς ἐπικινδυνωτάτους τῶν μέχρι τοῦδε φίλων, νὰ καταλογίσῃ δὲ τοῦτο ὡς εὐνοίαν πρὸς αὐτοὺς καὶ ἀμοιβῇ¹, ὅπερ κυρίως ἐπίσης ὀρθῶς ἐδύνατο νὰ ὀνομασθῇ ὑπερορία. Ἐδύνατο δὲ νὰ εἴναι βέβαιος, ὅτι οἱ στρατηγοὶ κατὰ τοσοῦτον θὰ ἦσαν σύμφωνοι πρὸς ταύτην τὴν διάταξιν, καθ' ὅσον δι' αὐτῆς θὰ ἤλπιζον, ὅτι μᾶλλον θὰ προσπελά-

¹) Ut removeret aemulos et munus imperii sui beneficii faceret * *Ιουστίνου* XIII 4, 9.

σωσιν εἰς τὸν σκοπὸν τῆς αὐτοτελοῦς αὐτῶν ἀρχῆς. Καὶ αὐτὸς δὲ θὰ εἶχε τὴν γνώμην ὅτι, ἂν οἱ τυχὸν οὕτω μεμονωμένοι ᾔθελον ἐπιχειρήσῃ ν' ἀποσπασθῶσι τῆς κυριαρχίας τοῦ κράτους, θὰ ἐδύνατο ἐν ὀνόματι τῆς βασιλείας καὶ διὰ τῆς ἐτοιμῆς στρατιᾶς, ἣν εἶχεν εἰς τὴν διάθεσίν του, εὐκόλως νὰ καταπνίξῃ πάντα σφετερισμὸν καὶ νὰ διατηρήσῃ ἀσάλευτον τὴν δύναμίν του ¹.

Ἐὰν δὲ μία παράδοσις ² ὀνομάζει τὸν Λαγίδην Πτολεμαῖον αἵτιον τοῦ βουλευμάτος ἐκείνου, τοῦτο οὔτε πρὸς τὰ εἰρημένα ἀντιφάσκει οὔτε ἀπόδειξις εἶνε ὅτι ὁ περινούστατος καὶ συνετώτατος μεταξὺ τῶν ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν εἶχε καὶ τότε ἐνεργήσῃ πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ χιλιάρχου. Τὸ στιγμιαῖον ὄφελος εἶχε βεβαίως οὗτος ὑπὲρ ἑαυτοῦ· ἀλλ' ἐπλανᾶτο ἐν τοῖς περὶ τοῦ μέλλοντος ὑπολογισμοῖς του. Ὁ δὲ ψυχρότερον διαλογιζόμενος Λαγίδης ἐθυσίαζεν εὐχαρίστως τὸ προσωρινὸν ὄφελος, ἵνα μετέπειτα ἀσφαλέστερον ἐπιτύχῃ τοῦ σκοποῦ. Μακρὰν τῆς ἐπιτηρήσεως τοῦ χιλιάρχου καὶ ἐκτὸς πάσης ἐπιδράσεως τῶν συνεταριῶν, αἵτινες ἐξ ἀνάγκης θὰ ἐγεννῶντο ἐκ τῆς ἐν τῇ αὐτῇ συμπαρουσίας τῶν μεγιστάνων, νὰ ἀρχῇ ὡς ἔργῳ ἀνεξάρτητος σατράπης καθ' ἑαυτὸν καὶ ὅσον ἔνεστιν ἀπεριορίστως χώρας πλουσίας, καὶ νὰ μεταπλάττῃ αὐτὴν εἰς κτῆμα ὅσον οἷόν τε αὐτοτελὲς καὶ ἀποκεχωρισμένον, ὅπως ἔπειτα ἐκ τούτου τοῦ ἀσφαλοῦς ὀρμητηρίου δυνηθῇ νὰ ἀντιταχθῇ κατὰ τῆς βίας τοῦ χιλιάρχου καὶ ἔπειτα καὶ αὐτοῦ τοῦ κράτους, τοῦτο ἴσως ἦτο ἡ ἐλπίς, ἐπὶ τῇ ὁποίᾳ ὁ Λαγίδης προέτεινε τὸ βούλευμα ἐκεῖνο, ὅπερ ὁ μὲν χιλιάρχος ἐν ὀνόματι τοῦ βασιλέως ἐνέκρινεν, οἱ δὲ ἄλλοι μεγιστᾶνες ἀμέσως ἀπεδέχθησαν. Ἡ περίστασις αὕτη καὶ ἔτι μᾶλλον ὅτι τὸ βούλευμα

¹) Παράδοξον εἶνε ὅτι ὁ **Διόδωρος** III', 3 τὴν διανομὴν τῶν σατραπειῶν τάσσει πρὸς τῆς θανατώσεως τῶν στασιαστῶν καὶ τοῦ φόνου τοῦ Μελεάγρου, εἰς τοῦτο δὲ ἀποδίδεται σπουδαίτης ὑπὸ τῶν διαμφισβητούντων, ὅτι ὁ Διόδωρος ἠκολούθησε τὸν Ἱερώνυμον. Ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα δὲν εἶνε μᾶλλον εὐεξήγητον, ἂν ἀντέγραψε τὸν Δοῦριν· ἥκιστα δὲ πάντων ἐδύνατο παρὰ τούτου νὰ ἔχῃ παρειλημμένον ὡς σατράπην τῆς Λυδίας τὸν Μελεάγρον ἀντὶ τοῦ Μενάνδρου.

²) **Πανσανίου** Α', 6 «αὐτὸς μάλιστα ἐγένετο εἰς τὰς βασιλείας αἴτιος τὰ ἔθνη νεμηθῆναι».

προῆλθεν ἐκ τοῦ Λαγίδου, ἐπιτρέπει νὰ προϋποθέσωμεν συμβιβασμόν τινα, καθ' ὃν ἡ ἀνωτάτη ἐξουσία τοῦ κράτους εἰς τοὺς συγκαταβάντας νὰ θέσωσιν αὐτὴν εἰς χεῖρας τοῦ Περδίκκου παρεχόμενος, τὸ ὅποιον τρόπον τινὰ ἀπεζημίωνε καὶ ἐξησφάλιζεν αὐτούς. Ὁ δὲ συμβιβασμὸς οὗτος θὰ εὐρέθῃ βεβαίως ἐν τῷ ζητήματι τῆς στρατιωτικῆς δυνάμεως. Ἐὰν κατὰ τὸ σύστημα τοῦ Ἀλεξάνδρου ἡ στρατηγία ἦτο καθ' ὅλου εἰπεῖν κεχωρισμένη τῆς σατραπείας, τὼρα ὅμως θὰ εἶχέ τις νὰ προβάλλῃ πλείστους πραγματικούς λόγους πρὸς τροποποίησιν τοῦ συστήματος τούτου. Κατὰ τοὺς προσδοκωμένους κινδυνώδεις χρόνους ἐφαίνετο ὅτι ἔπρεπε ἡ ὅλη δύναμις ἐν ἐκάστη σατραπείᾳ νὰ τεθῇ εἰς μίαν χεῖρα, ἡ διατήρησις τοῦ κράτους νὰ ἐξασφαλισθῇ διὰ τούτου, ὅτι εἰς ἕκαστον τῶν μελῶν αὐτοῦ παρείχετο ἡ ἰδιοπραγία, τὰ μέσα καὶ ἡ ἀρμοδιότης τοῦ νὰ διατηρῇ καὶ νὰ ἐξασφαλίζῃ αὐτὸ κατὰ τὸ ἑαυτοῦ μέρος, ἀλλὰ πάντοτε οὕτως, ὥστε εἰς τὴν ἀνωτάτην ἀρχὴν τοῦ κράτους ἔμεινε τὸ δικαίωμα ν' ἀναθέτῃ εἰς τοὺς σατράπας ὠρισμένας στρατιωτικές ἐντολάς, καὶ ἐν δεδομένη περιπτώσει δι' ἰδίων πόρων νὰ διαθέτῃ τὰς τοπικὰς στρατιωτικὰς δυνάμεις πρὸς τοὺς σκοποὺς τοῦ κράτους¹.

Ἦτο εὐθὺς μετὰ τὴν ἡμέραν τοῦ καθαρμοῦ, ὅτε οἱ στρατηγοὶ ἐκλήθησαν εἰς σύλλογον, καὶ ἐν ὀνόματι τοῦ βασιλέως ἀνεκοινώθη εἰς αὐτοὺς ὑπὸ τοῦ χιλιάρχου, ὅτι ἕνεκα τῶν δυσχερῶν καιρικῶν περιστάσεων καὶ χάριν τῶν μεγάλων ὑπηρεσιῶν πολλῶν στρατηγῶν πρὸς τὸν βασιλέα καὶ τὸ κράτος ἐκρίθη ἄξιον νὰ ἐπενεχθῶσι μεταβολαὶ τινες εἰς τινὰς σατραπείας καὶ εἰς τὰς ἀνωτάτας θέσεις τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας. Αἱ παραδιδόμεναι περὶ τούτων λεπτομερεῖς εἰδήσεις ἐπιτρέπουσιν ἀξιόλογον ἐπισκόπησιν τῶν καθ' ἅπασαν τὴν ἱστορίαν τῶν Διαδόχων ἐπιφανεστάτων προσώπων, διὸ καὶ θὰ ἐκτεθῶσιν ἐνταῦθα ἐκτενέστερον².

¹) Περὶ τοῦ συμβιβασμοῦ τούτου, περὶ τῆς μεταβολῆς ταύτης τοῦ συστήματος, οὐδὲν λέγουσιν αἱ πηγαί· ἐπειδὴ ὅμως ἡ μεταβολὴ εὐρίσκεται ἐργῇ ὑπάρχουσα, ἐπιτρέπεται νὰ συμπεράνῃ τις μετὰ τινος βεβαιότητος περὶ τοῦ συμβιβασμοῦ.

²) *Κουγτίου* X, 1011 *perducto in urbem exercitu*. Τῆς διανομῆς ταύτης τῶν σα-

Ὁ Περδίκκας, καθ' ἃ ὠρίσθη, ἔμελλε νὰ μένη μεταξὺ τῶν ἀμέσως περιστοιχιζόντων τὸν βασιλέα, καὶ νὰ ἔχῃ τὴν ἀνωτάτην ἀρχὴν ἐπὶ πάντων τῶν βασιλικῶν στρατευμάτων· ἔμελλεν ὡς ἀπεριόριστος ἐπιμελητὴς τοῦ κράτους νὰ φέρῃ τὴν βασιλικὴν σφραγίδα, καὶ πᾶσαι αἱ ἀρχαὶ τῆς βασιλείας ἐν τε τῷ στρατῷ καὶ ἐν τῇ διοικήσει παρ' αὐτοῦ νὰ λαμβάνωσι τὰς βασιλικὰς διαταγὰς¹.

Τὸ πρότερον ἀξίωμα τοῦ χιλιάρχου² ἐδόθη εἰς τὸν Σέλευκον τὸν υἱὸν τοῦ Ἀντιόχου, τὸν μέχρι τοῦδε ἡγεμόνα τοῦ ἀγῆματος τῶν εὐγενῶν. Οὗτος, ὥσπερ τριάκοντα μόλις ἐτῶν, εἶχεν ἤδη θαυμασίως διαπρέψῃ κατὰ τὰς ἐπὶ τὴν Ἰνδικὴν ἐκστρατείας καὶ μάλιστα ἐν τῇ παρὰ τὸν Ὑδάσπην³ μάχῃ, ἡγούμενος τοῦ ἰδίου ἀγῆματος. Κατὰ τοὺς ἐν Σούσις δημοτελεῖς γάμους ἔλαβε γυναῖκα τὴν θυγατέρα τοῦ ἡγεμόνος τῆς Σογδιανῆς Σπιταμένους. Ἡ καρτερία καὶ εὐτολμία αὐτοῦ, συνηρμοσμένη μετὰ θαυμασίας σωματικῆς βώμης⁴, ἔτι δὲ ἡ χαρακτηρίζουσα αὐτὸν ἰδιαίτερα σύγκρασις ἀφελείας καὶ προνοητικῆς συνέσεως θὰ συνετέλεσαν εἰς τὸ

τραπειῶν ὑπάρχουσιν ἐξ κατάλογοι, οἵτινες, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς ἐν τῇ ἀπαριθμῇ ἀκολουθίας, βᾶσιν εἶχον ἐν καὶ τὸ αὐτὸ ὑπόδειγμα. Δύο ἐξ αὐτῶν ὁ παρὰ *Κουρτίῳ* X, 10 καὶ ἐν τῇ ἐπιτομῇ τοῦ Ἀρριανῶν τῶν μετ' Ἀλέξανδρον ἔχουσι μόνον τὸ πρῶτον ἡμισυ, ἐν ᾧ ὁ *Διοδώρος* III, 3, ὁ *Ιουστίνος* XIII, 3, ὁ *Ορῳσίος* III, 24, ὅστις τοὐλάχιστον παριστᾷ ἀρχαῖον τοῦ Ἰουστίνου χειρόγραφον, καὶ ἡ παρὰ *Φωτίῳ* ἐπιτομὴ τοῦ *Δεξιππου* τῶν μετ' Ἀλέξανδρον παρέχουσι τὴν ὅλην σειρὰν. Ὁ Ἰουστίνος εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν ἄλλην σύνταξιν τοῦ καταλόγου (τοῦ Δούριδος) παρὰ τὴν τοῦ Διοδώρου καὶ Δεξιππου (κατὰ τὸν Ἱερώνυμον)· πρὸς τοὺτους συμφωνεῖ ὁ Ἀρριανός.

¹) Ἐπειδὴ κατὰ ῥητὴν μαρτυρίαν τοῦ Διοδώρου ἡ χιλιαρχία μεταδίδεται εἰς τὸν Σέλευκον, ἀνάγκη πᾶσα ὁ Περδίκκας νὰ ἐγκατελείψῃ αὐτὴν καὶ πρὸς ἄλλα ν' ἀντήλλαξεν ἀξίωμα· τοῦτο δὲν δύναται νὰ εἴνε ἄλλο τι, εἰμὴ τὸ τοῦ ἐπιμελητοῦ αὐτοκράτορος, ὅπερ τοὐλάχιστον μετὰ τινὰ ἔτη καὶ ῥητῶς οὕτως ὀνομάζεται (*Διοδώρου* III, 39). Ὑπὲρ τούτου συνηγορεῖ καὶ τὸ τοῦ *Διοδώρου* III, 2, ἐνθα ὁ Περδίκκας δι' ἀναχρονισμοῦ καλεῖται ἤδη ἐπιμελητὴς τῆς βασιλείας.

²) *Διοδώρου* I, 4. Ὁ *Ιουστίνος* XIII, 4, 17 ὀρίζει αὐτὸ διὰ τοῦ *summus castrorum tribunatus*.

³) Ὁ Σέλευκος κατὰ τὸν *Πορφύριον* (παρ' *Εὐσεβ.* Ἀρμεν. μεταφρ. I, σ 249) ἀπέθανεν ἐν ἔτει 281, τῷ 75ῳ τῆς ἡλικίας του.

⁴) *Ἀππιανῶ* Συρ. 57. Ὁ *Αἰλιανὸς* Ποικ. Ἱστ. II, 16 ὀνομάζει αὐτὸν ἀνδρείον.

νά νομισθῇ ὑπὸ τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους ὡς μάλιστα ἐπι-
τήδειος πρὸς ἀξιώμα, ἐν ᾧ δὲν θὰ ἔβλεπεν εὐχαρίστως ἓνα τῶν
πρεσβυτέρων στρατηγῶν, ὅστις ἀναλόγως τῶν ὑπηρεσιῶν του θὰ
ἦτο ἀπαιτητικώτερος.

Ἡγεμὼν τοῦ ἀγήματος τῶν εὐγενῶν ἔγεινεν ἀντὶ τοῦ Σελεύ-
κου ὁ Κάσσανδρος, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀντιπάτρου, ὅστις μικρὸν πρὸ τοῦ
θανάτου τοῦ βασιλέως εἶχεν ἔλθῃ εἰς τὴν Βαβυλῶνα, φέρων ἐν-
τολὰς τοῦ πατρὸς του. Ὁμηλὶς πρὸς τὸν Σέλευκον¹ καὶ ἀμέτο-
χος τῆς δόξης τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ στρατειῶν τοῦ βασιλέως, εἶδεν
ἑαυτὸν ταχέως ἀνυψωθῆντα εἰς μίαν τῶν ἐν τῷ στρατῷ ἐντιμοτάτων
θέσεων. Διότι ὁ Περδίκκας θὰ ἤλπισεν ἴσως, ὅτι, τιμῶν τὸν υἱόν,
θὰ ὑπεχρέωνε τὸν πατέρα· συγχρόνως δὲ θὰ ἠϋχετο ἴσως νὰ ἔχῃ
παρ' ἑαυτῷ ἐχέγγυον τῆς εὐαγωγίας ἐκείνου, ὅστις ἔνεκα τοῦ
ὕψηλοῦ αὐτοῦ ἀξιώματος καὶ τῆς ἔκπαλαι δεδοκιμασμένης ὑπη-
ρεσιακῆς δράσεως θὰ ἐνόμιζεν ἑαυτὸν πρὸ παντὸς ἄλλου κεκλη-
μένον εἰς τὴν ἀνωτάτην διεύθυνσιν τῶν πραγμάτων.

Περὶ ἄλλων μεταβολῶν ἐν τῷ ἐπιτελείῳ τοῦ στρατοῦ, αἵτι-
νες ὡς ἐκ τῆς ἀμέσως μνημονευησομένης ἀλλαγῆς τῶν σατρα-
πειῶν ὥφειλον ἐξ ἀνάγκης νὰ ἐπέλθωσι, δὲν ἔχομεν εἰδήσεις².
Σπουδαιότερος ἦτο ὁ διαμερισμὸς τῶν ἐπαρχιῶν.

Ἡ σατραπεία τῆς Αἰγύπτου, συγχειμένης ἐκ τῆς κυρίως χώ-
ρας τοῦ Νείλου καὶ τῶν δύο ἐκτὸς τοῦ Δέλτα χωρῶν, τὰς ὁποίας
οἱ Αἰγύπτιοι ὀνομάζουσι Λιβύην καὶ Ἀραβίαν³ ἔνεκα τῆς γεωγρα-

¹) Παρ' Ἀθηναίῳ (Α', 18) ἱστορεῖ ὁ Ἡγήσανδρος, ὅτι ἐν ἡλικίᾳ 35 ἐτῶν ὥφειλεν
ἀκόμη νὰ δειπνῇ καθήμενος παρὰ τὸν πατέρα καὶ οὐχὶ κατακλινόμενος, διότι δὲν εἶχεν ἔτι
φονεύσῃ κάπρον.

²) Πρὸ πάντων θὰ εἴχομεν ἐπιθυμίαν νὰ γνωρίζωμεν, κατὰ τίνα τρόπον διετηρήθη ὁ θε-
σμὸς τῶν σωματοφυλάκων. Ἀλλὰ περὶ τούτου, ὡς καὶ περὶ τῆς ὅλης στρατιωτικῆς ὁργανώ-
σεως τῶν ἐπομένων ἐτῶν, οὐδὲν σαφές δύναμεθα νὰ πορισθῶμεν. Μόνον ὁ Ἀριστόνους, ὅστις
φαίνεται ὅτι εἶχεν ἰδιαίτεραν φιλίαν πρὸς τὸν Περδίκκην, ἐκ πάντων τῶν σωματοφυλάκων
ἔμεινε παρὰ τῷ βασιλεῖ καὶ θεβαίως ἐν τῇ αὐτῇ ἰδιότητι.

³) Ὁ Ἀρρίανος (π. Φωτ. 69, α, 32) λέγει «Λιβύης καὶ ὅσα τῆς Ἀράβων γῆς ἔννορα
Αἰγύπτου». Ταῦτα δὲ εἶνε φυσικῇ τῷ λόγῳ μόνον αἱ χώραι Tiarabia καὶ Niphaia. Βεβαίως

φικῆς θέσεως, τῆς ταχέως αὐξανούσης εὐημερίας, τῆς πρὸ ὀλίγων μόνον ἐτῶν κτισθείσης καὶ ἤδη ἀκμαζούσης πρωτευούσης αὐτῆς Ἀλεξανδρείας ἦτο μία τῶν σπουδαιοτάτων διοικήσεων τοῦ κράτους. Αὐτὸς ὁ Ἀλέξανδρος εἶχε διατάξῃ μετ' ἰδιαζούσης προνοίας καὶ στοργῆς τὰ τῆς διοικήσεως τῆς Αἰγύπτου, καὶ εἰς τοῦτο μάλιστα εἶχεν ἐπιστήσῃ τὴν προσοχὴν του, νὰ μὴ συγκεντρωθῇ εἰς ἐνὸς χεῖρας λίαν μεγάλη ἐξουσία. Ἦτο αὐτόχρημα κατάχρησις, ὅτι Κλεομένης ὁ Ναυκρατίτης, ὁ νομάρχης τῶν ἀραβικῶν διαμερισμάτων, ὅστις ἐν ταύτῳ εἶχεν ἐπιτραπὴν τὴν διοίκησιν τῶν πόρων τῆς ὅλης σατραπείας, προϊόντος τοῦ χρόνου, πράγματι ἀντεποιεῖτο τοῦ σατραπικοῦ ἀξιώματος¹.

Κατὰ τὴν νέαν διάταξιν σατράπης τῆς χώρας κατεστάθη ὁ σωματοφύλαξ Πτολεμαῖος ὁ Λάγου, ὁ δὲ Κλεομένης ἔμελλε νὰ μείνῃ ἐν Αἰγύπτῳ ὑπαρχος αὐτοῦ.

Ἡ σατραπεία Συρία ἢ περιλαμβάνουσα τὰς χώρας τὰς μετὰξὺ Εὐφράτου καὶ τῆς παραλίας, ἐν ἣ ἔκειντο καὶ αἱ φοινικικαὶ ἡγεμονίαι, εἰς τίνος χεῖρας ὑπῆρχε κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἀγνοοῦμεν. Νῦν δὲ ἔλαβεν αὐτὴν Λαομέδων ὁ Λα-

τὸ ὄνομα Λιβύη δὲν περιλαμβάνει ἀδιστάκτως καὶ τὴν Κυρήνην, ἀλλ' οὐδὲ τὴν χώραν τὴν πολιτικῶς λεγομένην Λιβύην. Καθὼς ὁμοίως φαίνεται ἐκ τῶν νομισμάτων τῶν φερόντων τὴν ἐπιγραφὴν ΑΙΒΥΩΝ καὶ ἐνίοτε τύπον Ἀλεξάνδρου, ἡ λέξις οὐ μόνον γεωγραφικῶς καὶ ἐθνολογικῶς ἐκλαμβάνεται, ἀλλὰ κατὰ τινες χρόνους ἐσήμαινε καὶ πολιτικὴν κοινότητα, πάντως νομαδικὰ φύλα τῆς ἐρήμου. Ἄν τὸ ἐπὶ τῶν νομισμάτων τούτων φοινικικὸν Μ πρέπει νὰ ἐξηγηθῇ διὰ τοῦ Μακεδόνων, Μαρμαριδῶν, ἢ Μακαίων (ἴδ. τὰς διαφόρους γνώμας παρὰ C. Müller Numismatique de l'ancien Afrique I, σ. 133), ἀνάγκη νὰ μείνῃ ἀόριστον. Ὅπως ὁποῦτε οἱ mer-mer-ti οἱ κατὰ τινὰ ἱερογλυφικὴν ἐπιγραφὴν τοῦ 211 ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου ὑποταχθέντες (Lepsius Zeitschr IX, σ. 1) εἶνε τὰ φύλα τῆς ἐρήμου τὰ μάλιστα μετὰξὺ Αἰγύπτου καὶ Κυρηναϊκῆς διαιτώμενα. Κατὰ τὴν διανομὴν τῶν σατραπειῶν φαίνεται ὅτι ἡ Κυρηναϊκὴ κατὰ πρῶτον ἰθὺς ὡς ἀνήκουσα εἰς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα. Περὶ δὲ τῆς Ἀραβίας λέγει ὁ Πλίνιος (V, 15), ὡς φαίνεται κατὰ τὸν Ποσειδώνιον, ultra Pelusiaceum Arabia est ad mare rubrum pertinens. Ostracine Arabia finitur.

¹) *Ἰουστίνου* XIII 4, 11 ad tractandam (ἀντὶ τοῦ κοινῶς φερομένου tradendam) provinciam additur. Ὁ Κλεομένης ἀνακριδῶς ὀνομάζεται σατράπης, οἷον παρὰ Παισ. Α'. 6, 3 «ὃν σατραπεύειν Αἴγυπτον κατέστησεν Ἀλέξανδρος.» Καὶ ὁ Φώτιος ἐκ τοῦ Ἀρβριανού: «ὁ ἐξ Ἀλεξάνδρου τῆς σατραπείας ταύτης ἄρχειν τεταγμένος», ἀλλ' εἴτα ὁρθῶς «Πτολεμαῖος ὑπαρχος Ὁσάτως καὶ ὁ Δέξιππος ἀποσπ. 1.

ρίχου, Ἀμφιπολίτης, ἐκ γενετῆς Μυτιληναῖος. Οὗτος ὀλιγάκις μὲν μνημονεύεται ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἀλλ' ἦτο ἐξ ἅπαντος εἷς τῶν περὶ τὸν βασιλέα ἐπιφανῶν ἀνδρῶν. Ἐν ἔτει 337 εἶχε περιπλεχθῆ μετὰ τοῦ Νεάρχου, Πτολεμαίου καὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἐριγυίου εἰς τὴν γνωστὴν ὑπὲρ τοῦ Ἀλεξάνδρου σκευωρίαν, καὶ ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ. Ἀναβὰς δὲ ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὸν θρόνον, ἀνεκάλεσεν αὐτόν, καὶ τῷ 332 ἀνέθεσεν εἰς αὐτόν, ὡς εἰδήμονα τῆς συριακῆς γλώσσης, τὴν ἐπιμέλειαν τῶν αἰχμαλώτων¹. ἄλλας στρατιωτικὰς λειτουργίας φαίνεται ὅτι δὲν ἔλαβε. Ὅτι δὲ ὑπῆρξεν εἷς τῶν 32 τριηραρχῶν τοῦ ἐν τῷ Ἰνδοῦ στόλου μαρτυρεῖ τὸ ἀξίωμα καὶ ἡ μεταξὺ τῶν μεγιστάνων ἔντιμος τάξις αὐτοῦ.

Ἡ σατραπεία Κιλικίας ὑπὸ στρατιωτικὴν ἔποψιν εἶχεν ἰδιαιτέραν σπουδαιότητα, ὡς δεσπόζουσα τῆς συγκοινωνίας μεταξὺ τῶν ἀνατολικῶν καὶ δυτικῶν χωρῶν τῆς Ἀσίας² διὰ τοῦτο κατέθηκεν ὁ Ἀλέξανδρος τῷ 332 τὴν σατραπείαν καὶ στρατηγίαν εἰς μίαν χεῖρα, καὶ παρέδωκε τὴν σπουδαίαν ταύτην ἀρχὴν εἰς ἓνα τῶν σωματοφυλάκων αὐτοῦ, τὸν Βάλακρον, τὸν υἱὸν τοῦ Νικάτορος. Ἀλλ' οὗτος πρὸ μικροῦ εἶχε πέσῃ μαχόμενος κατὰ τῶν ὀρεινῶν φυλῶν τοῦ Ταύρου, νῦν δὲ παρεδόθη αὐτῇ ἡ ἐπαρχία εἰς τὸν ταξιάρχην Φιλώταν³.

Τῆς Κιλικίας ὁμορος ἐκ δυσμῶν εἶνε ἡ Παμφυλία, ἣτις ἀπὸ τῆς κατακτήσεως τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐνωθεῖσα μετὰ τῆς Λυκίας ἐσατραπεύθη κατὰ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Νεάρχου, ὅστις ἔπειτα τῷ 326 ἀπῆλθε μετὰ στρατοῦ εἰς τὴν Ἰνδικήν. Ἴσως καὶ νῦν ἀπεδόθησαν εἰς αὐτόν πάλιν αἱ χῶραι ἐκεῖναι³. Ἀλλ' ἴσως ἐφάνη

¹) Ἀρῆδιανῷ Γ', 6.

²) Ὁ Φιλώτας μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Ἀρῆδιανῷ Γ', 29 καὶ Δ', 24 ὡς ἀρχηγὸς μιᾶς φάλαγγος· ἐν δὲ ταῖς μετέπειτα ταραχαῖς εἶνε ἐκ τῶν οὐκ ὀλίγων προφανῶς ὑπὲρ τοῦ Περδίκκου δρώντων προσώπων.

³) Μόνος ὁ Ἰουστῖνος μνημονεύει ὅτι ὁ Νεάρχος ἔλαβε τὴν Λυκίαν καὶ Παμφυλίαν. Ὁ δὲ Διόδωρος (III, 3) ἀναγράφει, ὅτι αἱ δύο αὗται ἐπαρχίαι ἐδόθησαν εἰς τὴν Ἀντίγονον. Θὰ ἦτο ἀπορίας ἄξιον, ἂν ὁ ναύαρχος, προδήλως εἰς τῶν ἐπιφανεστάτων ἐν τῇ αὐλῇ, ἀπηλλάττετο κενὰς ἔχων τὰς χεῖρας· τοῦναντίον αἱ προηγούμεναι σχέσεις αὐτοῦ πρὸς τὴν Λυκίαν καὶ Παμφυλίαν καὶ ἡ πρὸς τὰ ναυτικὰ ἐπικαιροτάτη θέσις τῶν χωρῶν τούτων,

ἀναγκαῖον ἐν πρώτοις νὰ διατηρήσωσιν αὐτὸν ὡς ἀρχηγὸν τοῦ μακεδονικοῦ στόλου ἐν ταῖς νοτίαις θαλάσσαις, καὶ τὴν σατραπείαν αὐτοῦ ν' ἀφῆσωσι προσωρινῶς εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Ἀντιγόνου.

Ἀντίγονος ὁ Φιλίππου¹ ἦτο ἀπὸ τοῦ ἔτους 333 σατράπης τῆς μεγάλης Φρυγίας, ἀνήκων εἰς τὴν πρεσβυτέραν γενεάν τῶν μακεδόνων στρατηγῶν. Καθ' ὃ πολύπειρος, συνετός, ἡρέμα ἀποφασιστικός, θὰ ἔδωκεν ἐντὸς τῆς δεκαετίας ταύτης εἰς τὴν ἐξουσίαν του τὴν εὐστάθειαν, ἥς πρὸ πάντων ἔχρηζεν ἡ ὑπὸ ληστρικῶν ὀρεινῶν φυλῶν καὶ σχεδὸν ἀνεξαρτήτων συμμάχων περιστοιχιζομένη αὕτη ἐπαρχία. Διότι πρὸς νότον μὲν κατῴκουν ἐν ταῖς ὀρειναῖς χώραις τοῦ Ταύρου πισιδικὰ φύλα, τὰ ὅποια καὶ αὐτὴν τὴν μεγάλην στρατιωτικὴν ὁδὸν οὐχὶ σπανίως καθίστων ἐπικίνδυνον κατὰ τὰ στενὰ τῆς Τερμησοῦ καὶ Σαγαλασσοῦ· καὶ ὁ Βάλακρος δὲ ἐν μάχῃ πρὸς τὰς δύο ταύτας πόλεις τῶν Ἰσαύρων καὶ Λαρανδέων εἶχεν ἀπολέσῃ νεωστὶ ζωὴν ἅμα καὶ νίκην. Πρὸς δὲ τὰ βορειοανατολικά ἐν ταῖς παρὰ τὸν Πόντον κειμέναις χώραις τῆς Καππαδοκίας ἤρχεν ὁ γέρων δυνάστης Ἀριαράθης, ὅστις ἐπὶ πολλὰ ἔτη εἶχε μοχθήσῃ πρὸς αὔξησιν τοῦ ἰδίου στρατοῦ, καὶ ἐλέγετο ὅτι εἶχε 30,000 πεζῶν καὶ 15,000 ἀρίστων ἵππέων².

παρέχουσι μελῶνα βαρύτητα εἰς τὴν τοῦ Ἰουστίνου γνώμην, ἣν ἀπεδέχθημεν. Δυστυχῶς ὁ γράντος τῆς παρὰ **Πολυαίνῳ** (Ε', 35) μνημονευομένης μάχης τοῦ Νεάρχου πρὸς τὸν Ἀντιπατρίδαν περὶ τὴν Τελμησσὸν δὲν δύναται νὰ ἐξακριβωθῇ.

¹ Τὸ ὑπὸ τοῦ **Αἰλιανοῦ** (Π. Ἰ. στ. ΙΒ', 13) «αὐτουργὸς ἦν ὁ Ἀντίγονος» λεγόμενον ἐλήφθη προφανῶς ἐκ τινος πηγῆς, ἐν ᾗ ἐγχευάζετο ὁ Ἀντίγονος, πιθανῶς ἐκ τοῦ θυμηνῶς πρὸς τοὺς Ἀντιγονίδας διακειμένου Δούριδος, ὅστις ἡγάπα τοιαύτας ἀηδίας, ὧν ὁλόκληρον ἀνθολογίαν ἀπετέλεσεν ὁ **Αἰλιανός** (Ποικ. Ἰστ. ΙΒ', 43) βεβαίως ἐκ τῶν Μακεδονικῶν τοῦ Δούριδος. Καὶ τὰ ὑπὸ **Ἰουστίνου** (XIII, 4, 10) περὶ τοῦ Πτολεμαίου λεγόμενα: quem ex gregario milite Alexander virtutis causa provexerat, προδίδει τὸ αὐτὸ ἐργαστήριον. Πῶς ἦτο δυνατόν ὁ Ἀλέξανδρος τὸν αὐτουργὸν εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τοῦ πολέμου νὰ καταστήσῃ σατράπην τῆς Φρυγίας; πῶς ἦτο δυνατόν ἡ φιλοδοξία αὐτοῦ νὰ τ' ἐμβάλλῃ εἰς φροντίδας; διότι τοῦτο λέγει ὁ **Αἰλιανός** Ποικ. Ἰστ. ΙΒ', 16. Βεβαίως ὁ Ἀντίγονος κατήγετο ἐξ ἐπιφανοῦς οἴκου καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ **Διοδώρου** (ΚΑ', 1) περὶ αὐτοῦ λεγόμενον «ἐξ ἰδιώτου γενόμενος δυνάστης» δὲν περιέχει ἀντίφασιν. Ἄλλως, πρὶν λάβῃ τὴν σατραπείαν τῆς Φρυγίας (333), ὑπῆρξε στρατηγὸς τῶν ἐλληνικῶν συμμαχικῶν πεζικῶν δυνάμεων καὶ νῦν κατὰ τὸν **Εὐσέβιον** (Ἀρμεν. Ι σ' 248 ἐκδ. Sch.) ἦτο ἥδη ἐν ἀρχῇ τοῦ ἐξηκοστοῦ ἔτους.

² **Διοδώρου** ΙΙΙ', 16 πρὸς. ΛΑ', 19, 4, περὶ τῆς λεγομένης καταγωγῆς τοῦ Ἀρια-

Καὶ ἡ σχέσις δὲ πρὸς τοὺς βορείους γείτονας, τοὺς Παφλαγόνας, φαίνεται ὅτι ὅλως μετεβλήθη· ἐν ἔτει 333 εἶχον ὑποταχθῆ ἔκουσίως εἰς τὸν βασιλέα ὑπὸ τὸν ὅρον, ὅτι αἱ δυναστεῖαι αὐτῶν δὲν ἤθελον καταλυθῆ, καὶ τὰ ὅρια αὐτῶν δὲν ἤθελον ὑπερβῆ μακεδονικὰ στρατεύματα· τότε δὲ ἦσαν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς σατραπείας τῆς παρὰ τὸν Πόντον Φρυγίας. Καὶ ὅποια μὲν μεταβολαὶ ἐκεῖ συνέβησαν, ἀγνοοῦμεν¹, τὸ βέβαιον δὲ εἶνε, ὅτι ἡ Παφλαγονία ἔμελλε τοῦ λοιποῦ νὰ προστεθῇ εἰς τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Εὐμένους· αὕτη δὲ δὲν ἦτο ἄλλως δυνατὸν νὰ συγκροτηθῇ, εἰμὴ διὰ τῆς ἐνόπλου βίας.

Τῷ ὄντι ἡ Παφλαγονία, ἡ Καππαδοκία καὶ ἡ παρὰ τὸν Πόντον πρὸς ἀνατολὰς μέχρι Τραπεζοῦντος χώρα² ἔμελλε νὰ δοθῇ ὡς σατραπεία εἰς τὸν Εὐμένην. Ὁ Εὐμένης, καταγόμενος ἐκ τῆς

ράθου ἐξ ἀρχαίου περσικοῦ ἡγεμονικοῦ γένους, ἂν ἡ ἄνω Καππαδοκία, ἣν ὁ Ἀλέξανδρος διῆλθε τῷ 333 καὶ ἔταξεν ὑπὸ τὸν σατράπην Σαθίκτην (3), συνεχωνεύθη ἔπειτα ἰσως μετ' ἄλλης σατραπείας, τῆς μεγάλης Φρυγίας φέρ' εἰπεῖν, (πρὸλ. *Κουρτίου* IV, 1, 35), δὲν λέγεται. Τοῦτου τοῦ Ἀριαράθου πιθανῶς εἶνε τὰ ἀργυρὰ νομίσματα τὰ ἐν Σινώπῃ καὶ Γαζιούροις κοπέντα καθ' ὃ δ' Waddington (*Revue Num.* 1861 σ. 2 ἐξ.) ἐξηκρίδωσεν. Περὶ τῶν ὥραίων χαλκῶν νομισμάτων τῶν φερόντων τὴν αὐτὴν ἐπιγραφὴν ἴδ. Merzbacher (ἐν τῇ *Wiener Num. Zeitschr.* 1871, σ. 427). Περὶ τούτων τῶν νομισμάτων καὶ τῶν ἀμφιβολιῶν τῶν ἐκφρασθεισῶν περὶ τῆς ἀποδόσεως αὐτῶν, ἔγινε λόγος καὶ ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τοῦ Ἀλεξάνδρου σ. 245, 4, τῆς γαλλ. μεταφρ.

¹) Κατὰ τὸν *Διοδώρον* (ΙΓ', 90, 2) ὁ Μιθραδάτης διεδέχθη ἐν τῇ βασιλείᾳ τὸν πατέρα του Ἀριοβαρζάνην, περὶ δὲ τοῦ Ἀριοβαρζάνου (ἐν ΙΕ', 90, 3) λέγει ὅτι ὑπῆξε σατράπης τῆς Φρυγίας: «ὅς καὶ Μιθριδάτου τελευτήσαντος τῆς τούτου βασιλείας κεκυριευκὺς ἦν»· Βεβαίως δὲν πρέπει νὰ ἀμφιβάλλῃ τις, ὅτι κατὰ τὰ οὐσιωδέστατα ἡ Παφλαγονία ἦτο ἡ ἐπικράτεια ταύτης τῆς δυναστείας. Κατὰ τὸν *Διοδώρον* (ΙΓ', 90) ὁ Μιθραδάτης οὗτος ἔδασκευσε 35 ἔτη ἂν δὲ ἤδη ἐπὶ Ἀλεξάνδρου ἡ νῦν μόνον ἀπώλεσε τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ δὲν εἶνε σαφές. Ἀπὸ τοῦδε καὶ εἰς τὸ ἐξῆς ἐτάττετο μετὰ τοῦ Ἀντιγόνου, καὶ διετήρησε μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Δημητρίου φιλικὰς σχέσεις. Ὁ Πλούταρχος λέγει ἀμφοτέρους ὁμίλικας (*Πλευτάρχου* Δημητρ. Δ'), ἐν ᾧ ὁ Μιθραδάτης ἦτο κατὰ 40 ἔτη πρεσβύτερος (*Δουκιανοῦ* Μακροβ. 13 πρὸλ. Wesseling εἰς *Διοδώρον* 10', 41).

²) *Διοδώρου* ΙΙ', 3 «Παφλαγονίαν καὶ Καππαδοκίαν καὶ πάσας τὰς συνοριζούσας ταύταις χώρας, ὧς Ἀλέξανδρος οὐκ ἐπῆλθεν κτλ.» Ὁ *Πλούταρχος* (Εὐμ. Γ') λέγει «μέχρι Τραπεζοῦντος». Πρὸλ. Ἰουστίνου, Δέξιππον, Ἀρβιανόν καὶ Κούρτιον. Περὶ τῆς τάξεως καὶ τοῦ ἀξιωματοῦ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἴδ. τοὺς ἐρμηνευτὰς τοῦ *Αἰλιανοῦ* εἰς Π, Ι, ΙΒ', 43. Κατὰ τὸν *Θεόδωρον τὸν Μετοχίτην* (σ. 789 ἐκδ. Müller) ὁ Εὐμένης ἔλαβε καὶ τὴν Κιλικίαν· ἀλλὰ τοῦτο, ὡς καὶ τόσαι ἄλλαι εἰδήσεις τοῦ συγκεχυμένου τούτου μεγάλου λογοθέτου, εἶνε πάντῃ ἐσφαλμένον. Διὸ ἐν τοῖς ἐξῆς τὰ ὑπ' αὐτοῦ λεγόμενα περὶ Δημητρίου, Περδίκκου, Πύρρου καὶ ἄλλων δὲν θέλω ἀναφέρει.

ἐν Χερσονήσῳ πόλεως Καρδίας, υἱὸς Ἱερωνύμου, ἤδη ἀπὸ τοῦ 342 ἦτο ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ Φιλίππου, εἴτα δὲ ἀρχιγραμματεὺς τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ὡς Ἕλλην ἦτο, μεταξὺ τῶν Μακεδόνων μεγιστάνων τόσον ὀλιγώτερον ἀγαπητός, καθ' ὅσον ὁ βασιλεὺς πολλαχῶς εἶχε τιμήσῃ αὐτόν, ἐσχάτως δὲ καὶ διὰ τοῦ γάμου μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἀρταβάζου. Τὸ φρόνημα τοῦτο τῶν μεγιστάνων ἐγνώριζεν ὁ δεξιὸς Καρδιανός· ἔθεν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως ἀπεσύρθη, ἀφροντιστῶν περὶ τῆς ἔριδος τῶν ἐπαίρων καὶ τῶν φαλαγγιτῶν, λέγων ὅτι «δὲν ἤρμοζεν εἰς ξένον νὰ ἀναμιχθῇ εἰς τὰς διαφορὰς τῶν Μακεδόνων». Ἀλλ' εἶδομεν πόσον σπουδαίως μετέσχε τῆς ἐπελθούσης συνδιαλλαγῆς.

Τὸ μὲν ἡ εὐλάβεια πρὸς ταῦτά τε καὶ τὸ πρότερον ἀξίωμα τοῦ Εὐμένους, τὸ δὲ ἡ μέριμνα ὅτι, ἐὰν ἔμενεν ἐν Βαβυλῶνι, ἔχων ἐνδόμυχον τὸ συναίσθημα τοῦ παραγκωνισμοῦ, ἐδύνατο νὰ εἶνε ὡς οὐδεὶς ἄλλος ἐπικίνδυνος, θὰ παρεκίνησαν τὸν ἐπιμελητὴν τοῦ κράτους νὰ ἱκανοποιήσῃ αὐτόν. Διότι οὐδὲν τούτου πλέον ἦτο ἡ ἀπονομή ταύτης τῆς σατραπείας, ἥτις ἢ καθ' ὀλοκληρίαν ἢ κατὰ τὸ μέγιστον μέρος ἔχρηζε πρῶτον νὰ κατακτηθῇ· ὁ δὲ δυνάστης Ἀριαράθης, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἔπρεπε ν' ἀφαιρεθῇ, ἦτο ἰσχυρὸς πολέμιος. Πρὸς ἐκτέλεσιν τούτου ἔλαβεν ἔγγραφον διαταγὴν ὁ Ἀντίγονος ὁ σατράπης τῆς Φρυγίας. Διότι θὰ ἐφάνη ἰσως χρήσιμον συγχρόνως μετὰ τοῦ Εὐμένους καὶ τοῦτον τὸν ἰσχυρὸν καὶ φιλόδοξον σατράπην νὰ ἐμπλέξῃ εἰς πόλεμον πολυχρόνιον καὶ πολυδάπανον, ὅστις μετὰ εὐτυχῇ ἔκβασιν ὄφελος μὲν οὐδὲν ἀπέφερε, γείτονα δὲ κατέλειπεν εἰς αὐτὸν ἰσχυρὸν καὶ δεξιόν, ὅστις, αἰτούμενος τὴν ἀνταπόδοσιν τῆς εἰς αὐτὸν χορηγηθείσης βοήθειας, ἤθελε σφιγκτότερον συνδέσῃ τὸ ἴδιον αὐτοῦ συμφέρον πρὸς τὸ τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους.

Ἐν Καρίᾳ εἶχεν, ὡς φαίνεται, ζῶντος ἔτι τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἀποθάνῃ ἡ γηραιὰ ἡγεμονίς Ἄδα ἢ ἐξ Ἀλίνδων· ἡ δὲ χώρα ἔγεινεν ἀπὸ τότε ἄμεσος σατραπεία τοῦ κράτους. Ἀλλὰ τίς τὸ πρῶτον ἔλαβεν αὐτήν, δὲν λέγεται· πιθανῶς ὁ αὐτὸς Ἄσαν-

δρος¹, εἰς ὃν καὶ τοῦ λοιποῦ ἀνῆκεν. Οὗτος, υἱὸς τοῦ πρεσβυτέρου Φιλώτα καὶ ἀδελφὸς τοῦ Παρμενίωνος, εἶχεν ἤδη ἐν ἔτει 334 λάβῃ τὴν λυδικὴν σατραπείαν· ἀλλὰ τῷ 330 εἶχε προσέλθῃ μετὰ νέων δυνάμεων εἰς τὸν ἐν Βακτριανῇ στρατόν. Ἐντεῦθεν θὰ ἐπανῆλθε μετὰ τοῦ βασιλέως καὶ κατὰ τὸν χρόνον τοῦ διαμερισμοῦ ἦτο ἐν Βαβυλῶνι.

Καὶ ὁ πρόην σατράπης τῆς Λυδίας Μένανδρος² εἶχεν ἔλθῃ μικρὸν πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ βασιλέως μετ' ἀχμαίων στρατευμάτων εἰς τὴν Βαβυλῶνα. Εἰς αὐτὸν δὲ ἀπεδόθη πάλιν ἡ προτέρα αὐτοῦ σατραπεία.

Πολὺ σπουδαιότερα, τοῦλάχιστον ὑπὸ στρατιωτικὴν ἔποψιν, ἦτο ἡ τρίτη κατὰ τὴν δυτικὴν παραλίαν σατραπεία, ἡ ὀνομαζομένη παρὰ τὸν Ἑλλησποντον Φρυγία. Διὰ ταύτης διῆκεν ἡ μεγάλη ὁδὸς ἡ ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην ἄγουσα, καὶ ὁ κατέχων τὴν Φρυγίαν ἠδύνατο, τοῦλάχιστον κατὰ γῆν, νὰ διακόψῃ τὴν συγκοινωνίαν· ἦτο διὰ τὴν διάβασιν τοῦ Ἑλλησπόντου τρόπον τινὰ τὸ προγεφύρωμα κατὰ τῆς Ἀσίας, κατὰ δὲ τῆς Εὐρώπης ἡ κρατίστη σκοπιὰ παντὸς ἐλλοχῶντος πολεμίου. Μετὰ τὸν Κάλαν τὸν υἱὸν τοῦ Ἀρπάλου ἐσατράπευσεν ἐκεῖ ὁ Δήμαρχος³· ἀλλὰ κατὰ τοὺς νῦν καιροὺς, καθ' οὓς διχαστασίαι καὶ μάχαι προσεδοκῶντο, ἡ σατραπεία αὕτη εἶχε διπλὴν σπουδαιότητα. Ἀφ' οὗ ὁ Λεοννάτος ὁ σωματοφύλαξ, ὅστις τὸ πρῶτον ἐφαίνετο προωρισμένος ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ Περδίκκου νὰ ἔχῃ τὴν ὑπερτάτην ἐξουσίαν, εἶτα δὲ διὰ τῆς ἀπροφασίστου διαγωγῆς του, ἡγήμενος τῶν ἐταίρων, κατὰ τὸ πλεῖστον συνετέλεσεν εἰς τὴν νίκην τοῦ Περδίκκου, ἐδέχθη τὴν σατραπείαν, δὲν θὰ εἶνε ἀπίθανον ὅτι

¹) Κατὰ τὰς ἐξηγήσεις τοῦ Boeckh (Corpus Inscription. Graec. no 105) πρέπει βεβαίως νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀνεπίδεκτον ἀμφιβολίας, ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ σατράπου πρέπει νὰ γραφῇ κατὰ τὸν Δέξιππον οὕτως, καὶ οὐχὶ Κάσσανδρος, ἂν καὶ ὁ Ἀῤῥιανός, ὁ Διόδωρος, ὁ Κούρτιος καὶ ὁ Ἰουστίνος τοῦτο τὸ ὄνομα ἔχουσιν.

²) Διεδέχθη τὸν Ἀσανδρον ἐν τῇ σατραπείᾳ τῷ 331, Ἀῤῥιανοῦ I', 6. πρὸλ. Ἀῤῥιαν. Z', 23, 1 καὶ 24, 1). Εἶνε βεβαίως Μακεδών, οὐχὶ δὲ ὁ Μένανδρος ὁ υἱὸς τοῦ Μανδραγόρους, Μάγνης, ὅστις ἀναφέρεται ὡς τρίταρχος τοῦ στόλου τοῦ Ἰνδοῦ (Ἀῤῥιανοῦ Ἰνδ. 15).

³) Ἀῤῥιανοῦ τῶν μετ' Ἀλέξανδρ. A', 6.

παρήτησε τὰς ἐπὶ τῆς ἀνωτάτης κυβερνήσεως ἀξιώσεις του, ἵνα λάβῃ ἀρχήν, ἥτις ἐξησφάλιζεν εἰς αὐτὸν μείζονα ἰσχὺν παρὰ τὸ ἀξίωμα τὸ παρὰ τῷ Περδίκκᾳ. Καὶ ὁ Περδίκκας δὲ πάλιν θὰ ἐνεπιστεύετο εὐχαρίστως τόσον ἐπικαιρον θέσιν εἰς τὰς χεῖρας ἀνδρός, τοῦ ὁποίου τὴν ἀφοσίωσιν ἐνόμιζεν ὅτι εἶχε δοκιμάσῃ ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς στάσεως. Ὁ Λεοννάτος παρηγγέλθη νὰ προσομιάσῃ ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ Ἀντιγόνου τὴν κατὰ τοῦ Ἀριαράθου ἐκστρατείαν.

Ἰδιόρρυθμοι ἦσαν αἱ διατάξεις τοῦ ἐπεμελητοῦ τοῦ κράτους περὶ τῶν εὐρωπαϊκῶν πραγμάτων. Δὲν ἤρκεσθη εἰς τὴν διανομὴν τῆς δυνάμεως μεταξὺ Κρατέρου καὶ Ἀντιπάτρου, ὅπως εἶχεν ἤδη ὁρισθῇ ἐν τῇ πρὸς τὸν Μελέαγρον συμβάσει, ἀπεχώρισεν εἰς ἰδίαν σατραπείαν πᾶσαν τὴν Θρακικὴν χώραν τὴν πρὸς ἀνατολὰς τῶν προτέρων μακεδονικῶν ὁρίων, τουτέστι τὰς χώρας τῶν Ὀδρυσῶν καὶ Θρακῶν τὰς πέραν τοῦ Αἴμου, τὰς ὁποίας μέχρι τοῦδε ἐκυβέρνηων ἰδιαίτεροι στρατηγοὶ ὑπὸ τὸν ἐπιμελητὴν τῆς Μακεδονίας. Ἡ ἥττα τοῦ τελευταίου στρατηγοῦ Ζωπυρίωνος καὶ ἡ ἀνάγκη, τοῦ ν' ἀντιτάξωσιν ἰσχυρὸν προπύργιον κατὰ τῆς πρὸς τὸν Ἴστρον ἐπιδρομῆς τῶν Σκυθῶν θὰ ἐδικαιολόγουν ἴσως ταῦτα τὰ μέτρα, τῶν ὁποίων ἕτερος σκοπὸς ἦτο βεβαίως ν' ἀφαιρέσωσι τὴν Χερσόνησον καὶ τὰς συνορευούσας χώρας, δι' ὧν διέρχεται ἡ πρὸς τὴν Μακεδονίαν ἄγουσα ὁδός, ἀπὸ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ Ἀντιπάτρου, ὅστις δυσκόλως θὰ ἦτο σύμφωνος πρὸς τὰ ἐν Βαβυλῶνι γενόμενα. Τὴν Θρακικὴν σατραπείαν ἔλαβεν ὁ σωματοφύλαξ Λυσίμαχος¹, εἰς τῶν εὐρωστοτάτων καὶ τολμηροτάτων ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν τοῦ στρατοῦ²

¹) Κατὰ τὸν *Ἀρξιδανὸν* «Θράκης καὶ Χερσονήσου καὶ ὅσα Θραξὶ σύνορα ἔθνη ἔστε ἐπὶ θάλασσαν τὴν ἐπὶ Σαλμυδησὸν τοῦ Εὐξείνου πόντου κατήκοντα». Ἡ σχεδὸν κατὰ λέξιν ὁμοφωνία τῶν ὑπὸ τοῦ *Διοδώρου* (III', 3) λεγομένων ἀποδεικνύει ὅτι ἀμφότεροι ἀκολουθοῦσι τὸν Ἱερώνυμον ὅτι μέχρι τοῦδε οἱ δύο αὐτόθι στρατηγοί, ὁ ἐπὶ τῆς πρὸς νότον τοῦ Αἴμου Θράκης καὶ ὁ ἐπὶ τῆς πρὸς βορρᾶν, ὑπέκειντο εἰς τὸν Ἀντίπατρον, ἐξάγεται ἐκ τῶν ἐπὶ Ζωπυρίωνος καὶ Μίμνονος γενομένων.

²) Κατὰ τὸν *Αἰλιανὸν* Π. I. 16, 16 «στρατηγεῖν ἀγαθός».

καί, ὡς φαίνεται, εὐνοϊκώτατα πρὸς τὸν Περδίκκην διακείμενος.

Ὁ Περδίκκας, ἥκιστα πεποιθὼς ἐπὶ τὸν πρῶτον ἐν Μακεδονίᾳ ἐπιμελητὴν τοῦ κράτους, θὰ εἶχε βεβαίως τὰς διαταγὰς τοῦ Ἀλεξάνδρου τὰς ἀπὸ τοῦ 324 ὡς ἱκανὴν πρόφασιν, ὅπως ἀφαιρέσῃ ἀπ' αὐτοῦ ἀξίωμα ἐπικίνδυνον εἰς τὴν νέαν τάξιν τῶν πραγμάτων. Ἄλλ' ὁ Κράτερος μετὰ τῶν παλαιμάχων δὲν εἶχε προχωρήσῃ πέραν τῆς Κιλικίας, καὶ ὁ Ἀντίπατρος ἐν Μακεδονίᾳ κατεῖχεν ἔτι πᾶσαν τὴν ἐξουσίαν, καὶ ἦτο ἐκεῖ τόσοις ἰσχυρός, ὥστε ὁ Περδίκκας δὲν θὰ ἐδύνατο νὰ ἐπιληφθῇ αὐτοῦ ἐντονώτερον. Ἐκτὸς δὲ τούτων εἶχε λόγον νὰ φοβῇται, ὅτι οἱ Ἕλληνες, μαθόντες τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως, ἤθελον ἐπιχειρήσῃ ἀποστασίαν, καθ' ἧς μόνος ὁ Ἀντίπατρος ἦτο ἱκανὸς ν' ἀντιταχθῇ. Ὅτι δὲ παρηγγέλθη εἰς αὐτὸν νὰ παραδώσῃ τὸ ὑψηλὸν ἀξίωμα εἰς τὸν Κράτερον, ἵνα ὁδηγήσῃ ἀκμαῖον στρατὸν εἰς τὴν Ἀσίαν, ἐδύνατο νὰ θεωρηθῇ ὡς εὐλόγητος πρὸς αὐτὸν, δι' ἣν ὤφειλε χάριτας. Κατὰ τὰ λοιπὰ ὁ Περδίκκας ἀφῆκε τὰ πράγματα, ὅπως ἦσαν ὀρισμένα πρὸ τοῦ καθαρμοῦ· ὁ μὲν Ἀντίπατρος ὡς στρατηγὸς αὐτοκράτωρ¹⁾, ὁ δὲ Κράτερος ὡς προστάτης²⁾, ἔλαβον εἰς τὴν δικαιοδοσίαν αὐτῶν πᾶσαν τὴν χώραν τὴν πρὸς δυσμὰς τῆς σατραπείας τοῦ Λυσιμάχου, ἡγουσιν Μακεδονίαν, Ἰλλυριοὺς, Τριβαλλοὺς, Ἀγριᾶνας, Ἡπειρον μέχρι τῶν Κεραυνίων ὁρέων καὶ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα³⁾.

¹⁾ Ὁ Δέξιππος παρὰ Φωτ. σ. 64 (σ. 668 παρὰ Müller) λέγει περὶ αὐτοῦ ὅτι «ἐπὶ πᾶσι Μακεδόσι καὶ Ἕλλησι καὶ Ἰλλυριοῖς καὶ Τριβαλλοῖς καὶ Ἀγριαῖσι καὶ ὅσα τῆς Ἡπείρου ἐξέτι Ἀλεξάνδρου στρατηγὸς αὐτοκράτωρ ἐτέτακτο».

²⁾ Δέξιππον ἔ. ἀ. «τὴν δὲ κηδεμονίαν καὶ ὅσην προστασίαν τῆς βασιλείας Κράτερος ἐπετρέπη κτλ.» Καὶ ὁ Ἀρξιδανὸς σ. 69 α, 20, Α' 3 ἀνομάζει αὐτὸν προστάτην. Ὅτι δὲ ὁ Ἰουστινὸς XIII, 4 λέγει *regiae pecuniae cura Cratero traditur*, ἐκ τούτου ἐξάγεται βεβαίως σπουδαῖος κλάδος τῆς δικαιοδοσίας αὐτοῦ. Πῶς ὁ Κράτερος καὶ Ἀντίπατρος διέταξαν πρὸς ἀλλήλους τὰ καθ' ἕκαστα, δύναται νὰ ἐννοηθῇ μόνον ἐκ τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων.

³⁾ Ὁ Ἀρξιδανὸς ἔχει τὸν ἐξῆς κατάλογον «τὸ δὲ ἐπέκεινα τῆς Θράκης ὡς ἐπὶ Ἰλλυριοὺς καὶ Τριβαλλοὺς καὶ Ἀγριαῖνας καὶ αὐτὴ Μακεδονία καὶ ἡ Ἡπειρος ὡς ἐπὶ τὰ ὄρη τὰ Κεραυνία ἀνήκουσα καὶ οἱ Ἕλληνες σύμπαντες». Ὁ δὲ Δέξιππος ἔ. ἀν. ὁρίζει μὲν ὡσαύτως, διαφέρει δὲ μόνον κατὰ τὸ «καὶ ὅσα τῆς Ἡπείρου ἐξέτι Ἀλεξάνδρου», ὅπερ σημαίνει βεβαίως ὅτι μέρος μὲν τῆς Ἡπείρου ὑπῆλθετο εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἡ δὲ βασιλευομένη Ἡπειρος ἦτο ἀνεξάρτητος ὑπὸ τὸν Αἰακίδην.

Ἐν ᾧ δὲ οὕτως κατὰ τὰ δυτικά μέρη τοῦ κράτους ἔλαβον χώραν σπουδαῖαι μεταβολαί, πᾶσα σχεδὸν ἡ ἀνατολή ἔμεινεν ὑπὸ τοὺς πρῶην σατράπας. Αἱ ἐκεῖ σατραπείαι εἶνε ἀπὸ τοῦδε σχεδὸν εἰς ἑαυτὰς ἐγκαταλελειμμέναι· διότι καθ' ὃ κείμεναι μακρὰν τῶν ὑπὸ τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων ὀρισμένων χωρῶν τοῦ ἀγῶνος, εἶχον διὰ τὴν κρίσιν τῶν παγκοσμίων ὑποθέσεων δευτερεύουσιν μόνον σημασίαν. Ἐκτὸς δὲ τούτων θὰ ἐλήφθη πρὸ ὀφθαλμῶν, ὅτι εἰς τὰ ἔθνη ἐκεῖνα τὰ μόλις πρὸ μικροῦ ὑποταχθέντα καὶ εἰς εἰς τὴν μακεδονικὴν διοίκησιν ὀλίγον ἔτι συνειθισμένα ἔπρεπεν, εἰ δυνατόν, μηδεμίαν μεταβολὴν νὰ ἐπαγάγῳσιν. Ὅθεν ἡ ἐνθάδε ἀπαρίθμησις τῶν ἀνατολικῶν σατραπειῶν θὰ ᾗτο χρήσιμος μόνον εἰς τὸ νὰ κατίδῃ τις τὴν ἔκτασιν τοῦ κράτους, καὶ ν' ἀναλογισθῇ τὰς ποικίλας καὶ ἐκτενεῖς σχέσεις τὰς νεωστὶ συναφθείσας.

Ἡ ἀπωτάτη ἀνατολή, τοῦτέστιν ἡ μεταξὺ Ὑδάσπου καὶ Ὑφασίους χώρα ἔμεινεν εἰς χεῖρας τοῦ βασιλέως Πῶρου· τῶν δὲ δύο ἡγεμονιῶν τοῦ Φηγέως καὶ Σωπειθου τῶν παρὰ τὸν Ὑφασιν δὲν γίνεται ἄλλη μνεία. Ἴσως καὶ ἡ σατραπεία τοῦ κάτω Ἰνδοῦ περιῆλθεν εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ αὐτοῦ βασιλέως¹⁾. Τὴν κατόπιν μεταξὺ Ὑδάσπου καὶ Ἰνδοῦ χώραν διετήρησεν ὁ Ταξίλης, ὅστις καὶ πρότερον αὐτὴν κατεῖχεν²⁾. Ἀμφότεροι οἱ βασιλεῖς ἦσαν μόνον οὐχὶ ἀνεξάρτητοι τοῦ κράτους, τὸ ὅποιον μετὰ ἱκανῶς μακρὰν σειρὰν ἐτῶν κατώρθωσε πάλιν νὰ ἐπαναγάγῃ τὴν κατὰ ταύτας τὰς χώρας γοητείαν καὶ τὰ δίκαιά του.

Ἡ σατραπεία τῆς Ἰνδικῆς τῆς ἐντεῦθεν τοῦ ποταμοῦ, ἣν μέχρι τοῦ 324 εἶχε Φίλιππος ὁ Μαχάτα, ὁ Ἐλυμιώτης, καὶ μετὰ τὸν θάνατον τούτου διώκησεν ἐπιτροπικῶς ὁ ἀρχηγὸς τῶν ἐκεῖ

¹⁾ Τοῦλάχιστον κατὰ τὴν διανομὴν τοῦ ἔτους 321 ὁ Πῶρος ἔχει « τὴν κατὰ τὸν Ἰνδὸν καὶ Πάταλα » (*Ἀρξιδιανὸς* ἔ. ἀ.) Ὁ Ἰουστινὸς καὶ Διόδωρος ὅλως παρατρέχουσιν αὐτὸν κατὰ ταύτην τὴν διανομὴν, ἡ δὲ ἐπιτομή τοῦ *Ἀρξιδιανοῦ* (σ. 69) καὶ αὐτὸν καὶ πάσας τὰς ἀνατολικὰς ἐπαρχίας. Ὁ *Δέξιππος* (παρὰ Φωτίῳ) ἀνομάζει μόνον τὸν Πῶρον, ἡμαρτημένως ὀρίζων ὅτι ἔλαβεν ἐκείνους « οἱ ἐν μέσῳ Ἰνδοῦ ποταμοῦ καὶ Ὑδάσπου νέμονται ».

²⁾ Ὁ *Διόδωρος* III, 8 λέγων « τοῖς περὶ Ταξίλην βασιλεῦσι » θὰ συμπεριελαβέν ἴσως καὶ τὸν Πῶρον καὶ Φηγέα καὶ Σωπειθην. Ὁ δὲ Ἰουστινὸς λέγει *terras inter amnes Hydaspem et Indum Taxiles habet*.

στρατευμάτων, παρεδόθη τώρα εἰς τὸν Πείθωνα τὸν Ἀγήνορος, ὃν ὁ Ἀλέξανδρος τῷ 325 εἶχε καταλίπη ἄρχοντα τῶν παρὰ τὸν κάτω Ἰνδὸν χωρῶν¹.

Ἡ παρὰ τὸν Καύκασον σατραπεία, ἡ χώρα τῶν Παροπαμισαδῶν παρέμεινεν εἰς τὸν Ὁξυάρτην, τὸν πατέρα τῆς Ῥωξάνης· ὡσαύτως ἔμειναν καὶ ἡ Ἀραχωσία καὶ Γεδρωσία ἡνωμέναι ὑπὸ τὸν Σιδύρτιον. Καὶ ἡ Ἀρεία καὶ Δραγγιανὴ διετήρησαν τὸν πρῶν αὐτῶν σατράπην, Στασάνωρα τὸν Σολέα².

Ἐκ τῶν πρὸς βορρᾶν τοῦ Καυκάσου χωρῶν Ἀμύντας ὁ Νικολάου εἶχεν ἀπὸ τοῦ 329 τὴν Βακτριανήν· ἀλλὰ φαίνεται ὅτι οὗτος μὲν ἀπέθανε, διεδέχθη δ' αὐτὸν ὁ Φίλιππος, ἡ δὲ Σογδιανὴ ἐπετράπη εἰς τινα τῶν μεγιστάνων τῆς χώρας. Οὗτος δὲ κατὰ τὴν ἀποστασίαν τῶν ἐκεῖ κατοικισθέντων Ἑλλήνων τῷ 325 διὰ τινα οἰανδῆποτε ἀμέλειαν ἢ ἔγκλημα καθηρέθη, ὁ δὲ Φίλιππος παρέλαβεν ἢ διετήρησε νῦν ἀμφοτέρας τὰς χώρας³. Ἡ Παρθία μετὰ τῆς Ὑρκανίας καὶ Ταπουρίας ἔμειναν ὑπὸ τὸν Φραταφέρνην.

Εἰς τὰς πρὸς δυσμὰς συνορευούσας ἐπαρχίας φαίνεται ὅτι

¹) *Ἰουστίνου* XIII, 4, 21. in colonias in Indis conditas Pithon Agenoris filius mittitur.

²) Ὅτι ὁ Στασάνωρ ἦτο ἐκ Σόλων τῆς Κύπρου μαρτυρεῖ ὁ *Στράβων* ΙΔ', σ. 683 καὶ ὁ *Διόδωρος* III', 39.

³) Κατὰ τὸν Διόδωρον ἔλαβεν ὁ Φίλιππος τὴν Βακτριανὴν καὶ Σογδιανήν. Ὁ δὲ *Δέξιππος* λέγει «Φιλίππου δὲ ἦν ἀρχὴ Σογδιανοὶ (ἰσβεδαῖως Βακτριανοί)... τὴν δὲ Σογδιανῶν βασιλείαν Ὁρώπιος εἶχεν, οὐ πάτριον ἔχων ἀρχήν, ἀλλὰ θόντος αὐτῷ Ἀλεξάνδρου· ἐπεὶ δὲ τύχη τις αὐτῷ συνέπεσον ἐπαναστάσεως αἰτίαν φεύγοντι παραλυθῆναι τῆς ἀρχῆς, τότε κοινῶς αὐτῶν τὴν ἀρχὴν εἶχε (Φίλιππος)». Ἐκ τῆς ἐνταῦθα ἀπαντωμένης τύχης δύναται τις ἴσως νὰ ἀναγνωρίσῃ ὡς πηγὴν τὸν Ἰερώνυμον τὸν Καρδιανόν· ἀλλὰ τίς Ὁρώπιος, καὶ ἂν κρύπτεται ὑπὸ τὸ ὄνομα Χορήνης (*Ἀῤῥιανοῦ* Δ', 21, 10) εἶνε ζήτημα. Ὁ *Ἰουστίνος* (XIII, 4, 28) ἐκ κακῶν ἀναγνώσεων εἶνε λίαν συγκεχυμένος: Bactrianos Amyntas sortitur, Sogdianos Sulceus Stagnor Parthos Philippus etc. καὶ ἐν XII, 4 ἐπαναλαμβάνει τὸ ὄνομα Stagnor, λέγων ὅτι κατὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου nullo Macedonum dignante Parthorum imperium Stagnori externo socio traditur. Ἐπειδὴ κατὰ τὴν ἐν ἔτει 321 διανομὴν ὁ Στασάνωρ ὁ Σολεὺς ἔλαβε τὴν Βακτριανὴν καὶ Σογδιανὴν ἀντὶ τῆς Ἀρείας (*Διόδωρου* III', 39) καὶ ἐπειδὴ ὁ Φραταφέρνης διατηρεῖ τὴν Παρθικὴν μετὰ τῆς Ὑρκανίας, ὁ Ἰουστίνος θὰ ἔπαθε σύγχυσιν ἐν τῷ XIII, 4, ἣν ἐπανελάβεν ἐν τῷ XLI, 4.

ἔγειναν μεταβολαί τινες. Ὁ μὲν Ἀτροπάτης, οὗ ἡ θυγάτηρ συνεζεύχθη ἐν Σούσοις μετὰ τοῦ Περδίκκου, διетήρησε τὴν σατραπείαν τῆς μικρᾶς Μηδίας¹. Ὁ δὲ Πείθων ὁ υἱὸς τοῦ Κρατεύα, ὁ σωματοφύλαξ, προεχειρίσθη σατράπης τῆς μεγάλης Μηδίας καί, ὡς φαίνεται, παρηγγέλθη νὰ διαμένῃ ἐν Ἐκβατάνοις. Μετ' οὐ πολὺ ἔμελλε νὰ δοθῇ εἰς τὸν ἀνήσυχον τοῦτον καὶ φρονηματίαν στρατηγὸν² εὐκαιρία, ὅπως ἀναδείξῃ τὸ ἀξίωμα τοῦ κατὰ τρόπον λίαν ἀξιοσημείωτον. Ὁ δὲ Ἀτροπάτης φαίνεται ὅτι ἐντελῶς ὑπ' αὐτοῦ ἐπεσκήσθη· ἀλλ' ἐκ προνοίας ὁ συνετὸς Πέρσης περιορίσθη εἰς τὸ νὰ ἄρχῃ τοῦ βορείου καὶ ἀποκέντρου μέρους τῆς Μηδικῆς χώρας, τοῦ ὑπὸ τῆς εὐφόρου κοιλάδος τοῦ Ἀράξου διατεμνομένου, καὶ ἡ Ἀτροπατηνὴ ὡς ἀνεξάρτητος ἡγεμονία περιῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ εἰς τοὺς υἱοὺς καὶ ἐγγόνους αὐτοῦ.

Ἡ σατραπεία τῆς Ἀρμενίας, κειμένη μεταξὺ Μηδίας καὶ τῶν χωρῶν, ἃς ἔμελλεν ὁ Εὐμένης νὰ καταλάβῃ, τώρα (τίς μέχρι τοῦδε εἶχεν αὐτήν, δὲν εἶνε βέβαιον) παρεδόθη εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἀρχιυπασιπιστοῦ Νεοπτολέμου, ὅστις ἐκαυχᾶτο ὅτι κατήγετο ἐκ τοῦ γένους τῶν Αἰακιδῶν³. Τὴν πρὸς νότον ὁμορον σατραπείαν τῆς Μεσοποταμίας, ἡ Συρίας τῆς ἐπέκεινα τοῦ Εὐφράτου, ἔλαβεν ὁ Ἀρ-

¹) Ὁ Ὁ *Ἰουστίνος* (XIII, 4, 12 ἐκδ. Jeep) λέγει: *Pitho Illyriens Mediae maiori, Atropates minori socer Perdicae praepositur*. Τὸ *Pitho* εἶνε διόρθωσις ἀντὶ τοῦ *Philo* τῶν πλείστων χειρογράφων. Τὸ ἀλλόκοτον *illyrior* ἢ *illir*, *yllir* εἰκάσθη μὲν ὀρθῶς, ἀλλὰ διὰ τοῦτου δὲν ἐξηγήθη ὅτι ἦτο ὁ Πείθων ὁ υἱὸς τοῦ Κρατεύα ἐξ Ἀλκομενῶν (*Ἀῤῥδιανῶν* Ἰνδ. 18, 6), καὶ ἂν ὑποτεθῇ ὅτι ἡ θέσις τῆς πόλεως ταύτης εἶνε βεβαιωτέρα παρ' ὅσον εἶνε τοῦ *Στράβωνος* αἱ «Ἀλκομεναὶ» (Ζ', σ. 327) καὶ τοῦ *Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου* αἱ «Ἀλκομεναὶ πόλις Ἰλλυρίας». Ὁ *Ἀῤῥδιανὸς* (Ἰνδ. ἔ. ἀ.) τάσσει τὸν Πείθων τὸν υἱὸν τοῦ Κρατεύα ῥητῶς εἰς τοὺς Μακεδόνας, καὶ ἐν τῇ Ἀναβάσει (Γ', 28, 4) τὸν ἀναφέρει μετὰ τοῦ Πτολεμαίου τοῦ Αἰγίου ὡς Ἑορδαῖον. Οὕτως ἐπιφανῇ Μακεδόνα ἀνείδους ἔνεκα νὰ ὀνομάζῃ Ἰλλυριὸν εἶνε ὁλως ἴδιον τοῦ Δουρίδου καὶ μία ἐτι ἀπόδειξις περὶ τῆς πηγῆς τοῦ Τρώγου.

²) *Αἰλιανῶς* II ἱ 14', 48: «τὸ νεωτεροποιόν», Διοδ. III', 7 «φρονήματος πλήρης, δυνάμενος δὲ στρατηγεῖν». Ἡ ὀρθογραφία τοῦ ὀνόματος σαλεύει μεταξὺ Πύθωνος, Πείθωνος καὶ Πείθωνος.

³) Ἐν οὐδενὶ τῶν τριῶν ἀνελλιπῶν καταλόγων ὀνομάζεται ἡ σατραπεία τῆς Ἀρμενίας. Ὁ Ἀλεξανδρὸς τῷ 331 ἔδωκεν αὐτήν εἰς τὸν Μιθρίνην, τὸν πρῶτον διοικητὴν τῶν Σάρδεων· ὅτι δὲ νῦν ἔλαβεν αὐτήν ὁ Αἰακίδης Νεοπτόλεμος ἐξάγεται ἐκ τοῦ *Πλουτάρχου*

χέλαος, ὡς φαίνεται, ὁ αὐτὸς υἱὸς τοῦ Θεοδώρου, ὅστις ἀπὸ τοῦ 330 διετέλεσε στρατηγὸς τῆς Σουσιανῆς. Ἡ δὲ σατραπεία τῆς Βαβυλωνίας ἐδόθη εἰς τὸν Ἀρχοντα¹.

Εἰς τίνα περιῆλθεν ἡ σατραπεία τῆς Σουσιανῆς, δὲν δύναται μετὰ βεβαιότητος νὰ λεχθῇ²: ὡσαύτως ἀβέβαιον εἶνε καὶ ἂν ἡ Παραιτακηνὴ καὶ τοῦ λοιποῦ ἀπετέλει ἰδίαν σατραπείαν ἢ ἡνώθη μετὰ τῆς Μηδίας ἢ Περσίδος. Αὐτὴ δὲ ἡ Περσίς διετήρησε τὸν πρῶτον αὐτῆς διοικητὴν Πευκέσταν, ὡς καὶ ἡ ὅμορος Καρμανία τὸν αὐτὸν Τληπόλεμον, ὃν ὁ Ἀλέξανδρος εἶχε καταστήσῃ ἐν ἔτει 325.

Οὕτως ἐγένεεν ἡ διανομὴ τῶν σατραπειῶν. Ἀλλ' ἐὰν ὁ σκοπὸς τοῦ ἐπιμελητοῦ ἦτο ν' ἀπομακρύνῃ τοὺς λοιποὺς μεγιστᾶνας ἀπὸ τοῦ κέντρου τοῦ κράτους καὶ τοῦ βασιλικοῦ στρατοῦ, ἵνα, γενόμενος αὐτὸς κύριος τῆς πάντοτε ἐτοιμῆς ταύτης δυνάμεως πρὸς ἕκαστον τῶν σατραπῶν, διατελῇ βέβαιος περὶ τῆς ἑαυτοῦ ὑπεροχῆς καὶ τῆς εὐπειθείας ἐκείνων, ἔπρεπε πρὸ πάντων νὰ φροντίσῃ τοῦτον τὸν στρατὸν μάλιστα νὰ προσοικειωθῇ. Τὰ νεωστὶ πρὸ τῶν πυλῶν τῆς Βαβυλῶνος γενόμενα θὰ συνέτριψαν τὸ θράσος τῶν φαλαγγιτῶν³ τοσοῦτον, ὥστε θὰ ἦτο πλέον φρόνιμον διὰ τινος

(Εὐμ. Δ') Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι μέρος μόνον αὐτῆς κατείχε· τῇ 316 τοῦλάχιστον σατράπης τῆς Ἀρμενίας εἶνε ὁ Ὀρόντης (Διοδώρου ΙΘ', 23, 2) βεβαίως ὁ αὐτός, ὅστις καὶ πρὸ τῆς ἐν Γαυγαμήλοις μάχης διετέλεσε τοιοῦτος ὢν (Ἀρριανοῦ Γ', 8, 5.)

¹) Ἀρριανοῦ Γ', 16. - Ἀρχων (κατὰ τὸν Διοδώρον ΙΙΙ', 3) Πελλάσιος (κατὰ τὸν Ἰουστίνον ΧΙΙΙ, 4, 23), υἱὸς Κλεινίου (Ἀρριανοῦ Ἰνδ. 18). Ἐὰν δὲ ὁ Δέξιππος κατὰ τὴν ἐπιτομὴν τοῦ Φωτίου ὀνομάζει σατράπην τῆς Βαβυλῶνος ἀντὶ τοῦ Ἀρχοντος τὸν Σέλευκον, τοῦτο ἢ ἐκ πλάνης προῆλθεν, ἢ εἶνε προληπτικὴ διόρθωσις τοῦ ἐπιτομῆως.

²) Ὁ Ἰουστίνος λέγει Susiana gens Scyno, διάφ. γραφ. scino, senio n. ἀντὶ τούτων διωρθώθη Coeno ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἱππάρχου (Ἀρριανοῦ Γ', 2, 1) οὐδεὶς ὑπάρχει διαπρεπὴς ἀνὴρ οὕτως ὀνομαζόμενος· διὸ γραπτέον: Susiana Philoxeno. ἐννοητέος δὲ ὁ Φιλόξενος ὁ πρὸ τινων ἐβδομάδων εἰς τὴν Βαβυλῶνα ἐλθὼν «στρατιὰν ἀγων ἐκ Καρίας», ὅστις τῇ 331 κατὰ τὴν κατάληψιν τῶν Σούσων πολλὰ ἐπραξεν (Ἀρριανοῦ Γ', 6, 6). Τοιοῦτον ἄνδρα δὲν θὰ ἐδύναντο νὰ παραβλέψωσι.

³) Ἐνεκα τῆς σιωπῆς τῶν πηγῶν δὲν τολμῶ ἀπὸ τοῦδε διαφερόντως νὰ ἐξάρω τὸ μετέπειτα τοσοῦτον διακριθὲν σῶμα τῶν ἀργυρασπίδων, ὅπερ ἐπὶ τινα χρόνον διείπε τὸ φρόνημα τοῦ μακεδονικοῦ στρατοῦ. Εἶνε μὲν βέβαιον ὅτι κατὰ πάσας τὰς μέχρι τοῦδε ἱστορηθείσας κινήσεις τὰ μακεδονικὰ στρατεύματα, καὶ μόνον ταῦτα, ἀπεδείχθησαν ὁρῶντα· τὸ δὲ

σπουδαίας πράξεως, διαθρυπτούσης τὴν ὑπερφηάνειαν αὐτῶν, νὰ προσκολληθῶσιν εἰς τὴν νέαν τάξιν τῶν πραγμάτων. Ὁ Ἀλέξανδρος εἶχεν ἀποστείλῃ οἶκαδε τὸν Κράτερον μετὰ πολλῶν καὶ πολυδαπάνων ἐντολῶν. Ἐὰν τούτων ἡ ἐκτέλεσις εἶχεν ἐπιτραπῇ εἰς τὸν στρατηγόν, οὐ μόνον τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ διαθέτῃ τεράστια χρηματικά ποσὰ θὰ ἔμενεν εἰς χεῖρας αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ θησαυροφυλάκιον θ' ἀπετείνοντο τοιαῦται ἀπαιτήσεις, ὅποια εἰς τὸν ἐπιμελητὴν τοῦ κράτους τοῦλάχιστον δὲν ἐδύναντο νὰ εἶνε ἀρεσταί. Ὅπως λοιπὸν ἀκύρωσις τῆς διαταγῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου, συνεκάλεσεν ὁ Περδίκας κατὰ τὰ πάτρια τοὺς Μακεδόνας εἰς συνέλευσιν. Ἐν τοῖς ὑπομνήμασι τοῦ βασιλέως¹ εὑρε τὰ σχέδια, ὧν τὴν ἐκτέλεσιν ἤτο ἐπιτετραμμένος ὁ Κράτερος. Τὰ σχεδιαζόμενα ἀνεγνώσθησαν κατὰ σειράν· ἔμελλον νὰ ναυπηγηθῶσι χίλια πολεμικά πλοῖα μείζονα τριήρων πρὸς τὴν μελετωμένην κατὰ τῆς ὁύσεως στρατείαν, χάριν δὲ τοῦ τηλικούτου στόλου νὰ κατασκευασθῶσι κατὰ τοὺς ἐπικαίρους τόπους οἱ ἀναγκαῖοι λιμένες, ναυπηγεῖα καὶ νεώρια· νὰ ὁδοποιηθῇ ἡ παραλία τῆς Λιβύης μέχρι τῶν Ἡρακλείων στηλῶν· ἔπειτα νὰ κτισθῶσι νέαι πόλεις, ἰδίως δὲ νὰ προαχθῇ κατὰ τὸ δυνατόν ὁ συνοικισμὸς διεσπαρμένων κωμῶν εἰς τετειχισμένας πόλεις· νὰ εὐκολυνθῇ πανταχοῦ ἡ μετοικεσία ἐξ Εὐρώπης εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ τὰνἄπαλιν, νὰ καταβληθῶσι δὲ τοιαῦται ἐνέργειαι, ὥστε διὰ παντοίας ἐπιμιξίας καὶ οἰκειώσεως νὰ ἐξαλειφθῶσι κατὰ τὸ δυνατόν αἱ διαφοραὶ τῶν Ἀσιανῶν καὶ Εὐρωπαίων ὑπηκόων· τέλος νὰ οἰκοδομηθῶσι τὰ ἐξῆς μεγάλα οἰκοδομήματα· πρὸς τιμὴν τοῦ βασιλέως Φιλίππου τοῦ πατρὸς μνῆμα πυραμιδοειδὲς ἴσον πρὸς τὴν μεγίστην τῶν ἐν Αἰγύπτῳ πυραμίδων, ἐξ μεγάλοι νασί, ἀπὸ 1500

μέγα πλῆθος τῶν βαρβάρων, ἐξ ὧν ἔτι πρὸ μικροῦ νέα στίφη εἶχον προσελθῇ, οὐδαμοῦ ἀναφαίνονται, ἀλλ' ἐκ τῶν ὑπαρχουσῶν εἰδήσεων δὲν εἶνε δυνατόν οὐδὲ κατὰ προσέγγισιν νὰ λάβωμεν ἔννοιαν τῆς πληθύσεως τῶν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ἐπιμελητοῦ εὐρισκομένων στρατευμάτων καὶ τοῦ ὀργανισμοῦ αὐτῶν, τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων ἐκάστης σατραπείας κτλ. Διὰ τοῦτο ἡ πολιτικὴ τῶν ἐπομένων ἐστὶν, καθ' ἃ οἱ στρατοὶ ὁρῶσιν ἀποφασιστικῶς, εἶνε οἱ ἡμᾶς σχεδὸν ὅ,τι οἱ δι' ἀγνώστων ἀριθμῶν λογισμοί.

¹) Διοδώρου III', 4.

ταλάντων ἕκαστος, ἐν Δίῳ μὲν τῆς Μακεδονίας τοῦ Διὸς, ἐν 'Αμφιπόλει δὲ τῇ παρὰ τὸν Στρυμόνα τῆς Ταυροπόλου 'Αρτέμιδος, ἐν Κύρρῳ δὲ τῆς Μακεδονίας τῆς 'Αθηνᾶς, ἐν Δήλῳ, Δελφοῖς καὶ Δωδώνῃ τῶν ἐκεῖ θεῶν κ. ο. κ. 'Ο Περδίκκας κατέδειξε, πῶς διὰ τῆς τοῦ 'Ηφαιστίωνος πυρᾶς, περὶ ἧς ἀνεκοίνωσε τὰς γενομένας δαπάνας, ὁ δημόσιος θησαυρὸς ἤδη καθ' ὑπερβολὴν ἡλαττώθη, πῶς ἡ ναυπήγησις τοῦ στόλου καὶ ὁδοποιία τῆς Λιβύης ἦτο νῦν ἀνωφελής, ἐπειδὴ περὶ ἐκστρατείας κατὰ τῆς Καρχηδόνας, 'Ιταλίας καὶ 'Ιβηρίας, φρονίμως ποιοῦντες, δὲν δύνανται πλέον νὰ σκεφθῶσιν. Οἱ Μακεδόνες ἐδήλωσαν μὲν τὸν θαυμασμὸν αὐτῶν διὰ τὰ μεγαλεπίβολα τοῦ 'Αλεξάνδρου βουλευμάτα, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ἐκτέλεσις αὐτῶν ἦτο δυσέφικτος καὶ πρὸς τοὺς νῦν καιροὺς ἀνάρμοστος, ἐψήφισαν τὴν ἀκύρωσιν τῶν διαταγῶν τοῦ βασιλέως¹.

'Ολίγαι μόνον ἐβδομάδες παρῆλθον ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ μεγάλου βασιλέως², καὶ πόσον ἡ μνήμη αὐτοῦ ἤδη παρεδόθη εἰς τὴν λήθην, πόσον ἡ ὁδός, εἰς ἣν αὐτὸς εἶχεν εἰσέλθῃ τόσον εὐτόλμως καὶ εὐστόχως, ἐγκατελείφθη, ἀκατάσχετος δ' ἐπῆλθεν ἡ ὁπισθοδρόμησις καὶ παραλυσία εἰς πᾶν ὅ,τι περὶ τοῦ κράτους διετάχθη· εἰς ἓν μόνον συνηντῶντο πάντες, ὅτι πᾶσαν ἄλλην σκέψιν ἐθυσιάζον εἰς τὸ ἴδιον αὐτῶν συμφέρον. 'Εξήστραπτον ἤδη αἱ ὀρμαὶ τῆς ζηλοτυπίας καὶ τῆς ἰδιοτελείας καὶ παλαιαὶ ἀντιπάθειαι, ἐπὶ πολλὴν χρόνον ὑπὸ τῆς στιβαρᾶς χειρὸς τοῦ βασιλέως κατασταλεῖσαι. Ταῦτα δὲ ὅχι ἐν τῷ στρατῷ μόνον καὶ μετὰ τῶν στρατηγῶν αὐτοῦ. 'Η βασίλισσα 'Ρωξάνη, ἥτις ἐν

¹) Διοδώρου III', 4 Δὲν ὑπάρχει λόγος, ἵνα ἀμφισβητήσῃ τις ταῦτα τὰ ἱστορήματα· ἐπιβολαὶ οἰκοδομῶν παντὸς εἴδους, μέτρα, οἷον ἡ μετοικεσία ἐκ τῆς 'Ασίας εἰς τὴν Εὐρώπην, καὶ οἱ τεράστιοι ἐξοπλισμοὶ πρὸς ἐκστρατείας κατὰ τῆς Ἑσπερίας εἶνε συμφωνότατα πρὸς τὰ φρονήματα τοῦ 'Αλεξάνδρου, ἐπιδεχόμενα ὑπ' αὐτῶν ἀναλογιῶν καὶ σαφέστατα προεξαγγελλόμενα ὑπὸ πολλῶν πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν πραγμάτων ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ 'Αλεξάνδρου ἱστορουμένων.

²) Τοῦτο δὲ μόνον καὶ οὐδὲν πλέον σημαίνει ἢ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τῶν Νασιωτῶν «ὅτε 'Αλέξανδρος διήλλαξε τὸν ἐξ ἀνθρώπων βίον». Τὸ τοῦ συγγραφέως *soweit es ihm von Menschen stammt* εἶνε ἐξεζητημένη ἐρμηνεία. 'Η φρ. ἐξ ἀνθρώπων (=ἐκ τοῦ κόσμου) διήλλαξεν (ἢ μετέλλαξε) τὸν βίον εἶνε κοινὴ εὐφημος περίφρασις τοῦ ἀπέθανεν. Σ. Μ

ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις ἦτο περὶ τὸν Ἀλέξανδρον, ἔγραψεν ἐπιστολὴν πρὸς τὴν Στάτειραν, ἣν ὁ Ἀλέξανδρος συνεζεύχθη ἐν Σούσοις, νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν Βαβυλῶνα, ὅπως ἀσφαλισθῇ ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους καὶ τοῦ στρατοῦ. Ἀφ' οὗ δὲ ἡ βασίλισσα ἦλθε μετὰ τῆς ἀδελφῆς Δρυπέτιδος τῆς νεαρᾶς χήρας τοῦ Ἡφαιστίωνος, ἀμφότεραι αἱ βασιλόπαιδες ἐδολοφονήθησαν, τὰ τελευταῖα ὀνόματα ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ τελευταίου βασιλέως τῶν Περσῶν· τὰ δὲ σώματα ἐρρίφθησαν εἰς φρέαρ καὶ κατεχώσθησαν. Ταῦτα δὲ «εἰδότες τοῦ Περδίκκου καὶ συμπράττοντος»¹. Εἶτα δὲ ἡ Ρωξάνη ἐγέννησεν υἱόν, καὶ ὁ στρατὸς ἐνθουσιῶν ἀνεκήρυξεν αὐτὸν ὀνομασθέντα βασιλέα καὶ Ἀλέξανδρον².

Τότε πλέον ἔγεινε καὶ ἡ κηδεῖα τοῦ ἀποθανόντος βασιλέως³, καθ' ἣν ἡ μακεδονικὴ δύναμις τὸ ἔσχατον παρέστη ἐν εἰρήνῃ συνηνωμένη. Μετὰ δὲ τοῦτο ἀπῆλθον οἱ νέοι σατράπαι ἕκαστος εἰς τὴν ἑαυτοῦ ἐπαρχίαν, καὶ τοῦ λοιποῦ ἔμελλον μόνον ἐν τοῖς πεδίοις τῶν μαχῶν νὰ συναντηθῶσιν.

¹) Ὡς λέγει ὁ *Πλούταρχος* (Ἀλεξ. ἐν τέλει), ἐνθα ὁμως λέγεται ὅτι ἡ Ρωξάνη ἐμίσθωσε τοὺς δολοφόνους «ἀπέκτεινε — κατέβαλε — συνέχισε»

²) Ἀρξέλιανος παρὰ *Φωτ.* 69, 6, 16, Ἐάν τις κρίνῃ ἐκ τοῦ χωρίου, ἐν ᾧ τοῦτο ἱστορεῖται ὑπὸ τοῦ Ἀρξέλιανος, τὸ λεγόμενον ὑπὸ τοῦ *Ιουστίνου* (XIII, 2) ὅτι ἡ Ρωξάνη ἦτο κατὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου ὀκτὼ μηνῶν ἔγκυος, εἶνε ὀρθότερον τοῦ ὑπὸ τοῦ *Κουρτίου* (X, 6, 6) ὅτι ἦτο ἕξ μηνῶν.

³) Τὴν κηδεῖαν ὑπαινίττει ὁ Ἀρξέλιανος Z', 14, λέγων ὅτι οἱ 3000 ἀγωνισταὶ οἱ κατὰ τὴν ταφὴν τοῦ Ἡφαιστίωνος ἀγωνισθέντες «οὗτοι ὀλίγον ὕστερον ἐπ' Ἀλεξάνδρου τῷ τάφῳ λέγουσιν ὅτι ἠγωνίσαντο». Εἰς ταῦτα, φαίνεται, ἀναφέρονται καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ *Αἰλιανοῦ* II. I. Z', 8 λεγόμενα. — Σημειωτέον δὲ πρὸς τούτοις ὅτι ἡ ἀναχώρησις τῶν νεωστὶ προχειρισθέντων σατραπῶν, ἰδίως τοῦ Πτολεμαίου, τοῦ Εὐμένους, πιθανῶς καὶ τοῦ Λεοννάτου ἀνεβλήθη τοῦλάχιστον μέχρι τοῦ χειμῶνος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

323—322

Οἱ Ἀσιανοὶ κατὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου. — Ἐπανάστασις τῶν ἐν τῇ ἄνω Ἀσίᾳ Ἑλλήνων. — Αἱ Ἀθῆναι κατὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου. — Πολεμικαὶ παρασκευαὶ τῶν Ἀθηναίων. — Συμμαχία τῶν Ἑλλήνων. — Παρασκευαὶ ἐν Μακεδονίᾳ. — Μάχη ἐν Ἡρακλείᾳ. — Ὁ Ἀντίπατρος πολιορκούμενος ἐν Λαμίᾳ. — Θάνατος τοῦ Λεωνθένους. — Ὁ Ἀντίφιλος παραχειρίζεται στρατηγός. — Κάθοδος Δημοσθένους. — Βοήθεια Λεοννάτου. — Θάνατος τοῦ Λεοννάτου. — Ὁ κατὰ θάλασσαν πόλεμος. — Ἡ ἐν Κραννῶνι μάχη. — Διαπραγματεύσεις. — Συνθήκη Ἀθηναίων. — Θάνατος τοῦ Δημοσθένους. — Ἡ θέσις τοῦ Ἀντιπάτρου. — Πόλεμος πρὸς τοὺς Αἰτωλοὺς.

Ἐν ᾧ ταῦτα ἐγίνοντο ἐν Βαβυλῶνι, ἡ ἀγγελία τοῦ θανάτου τοῦ βασιλέως εἶχεν ἤδη διαδοθῆ καὶ εἰς τὰς ἀπωτάτας χώρας τοῦ κράτους, καὶ ἐνεποίησε ποικιλωτάτας ἐντυπώσεις. Διότι νῦν, ὅτε ἡ δύναμις ἡ συγκρατοῦσα κόσμον ὁλόκληρον ἐγγὺς καὶ ἀπωτάτων ἐθνῶν ἐξέλιπε, κατ' ἀνάγκην τὰ πάντα θὰ μετεβάλλοντο, καὶ τὰ ἔθνη ἡλπίζον ἢ ἐφοβοῦντο περὶ τοῦ ἰδίου μέλλοντος.

Τὰ ἀσιατικά, τὰ ἄλλοτε περσικὰ ἔθνη ἐπένθουν, καὶ δικαίως, διὰ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως· ἀπ' αἰῶνων μαραινόμενοι ὑπὸ ζυγὸν δεσποτικῆς αὐθαιρεσίας, ἦσαν δεδουλωμένοι, χωρὶς νὰ ἀπολαύσωσι τῆς ἐν δουλείᾳ εἰρήνης. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ἦτο δι' αὐτοὺς οὐχὶ μὲν ἐλευθερωτής, ἀλλ' εὐμενὴς καὶ πατρικὸς δεσπότης· εἶχε προστατεύσῃ αὐτοὺς κατὰ τῆς αὐθαιρεσίας τῶν ἀρχόντων, κατὰ τῶν ἀρπακτικῶν ὀρέξεων δηρύντων ἐπιδρομέων, εἶχε τιμῆσιν τὰ ἔθιμα καὶ τὴν θρησκείαν αὐτῶν, καὶ διὰ γοργῶν καὶ εὐστόχων μέτρων εἶχεν ἀρχίσῃ ν' ἀνορθώσῃ καὶ τὴν ὑλικὴν αὐτῶν εὐημερίαν. Νῦν δὲ ἔμειναν ἄνευ προστασίας, ἄνευ ἐνιαίου δεσπότου, καὶ ἔβλεπον ἐπανερχομένην τὴν παλαιὰν τῶν σατραπῶν διοίκησιν· ἡ δὲ μόνη διαφορὰ πρὸς τὰ ἄλλοτε, ὅτι ἦσαν ὑπὸ μακεδονικοῦς δεσπότας, ἐπέτεινε μᾶλλον τὰς περὶ τοῦ μέλλοντος αὐτῶν μερίμνας. Ἐφαίνετο ὡσανεὶ ἡ μὲν βλάβη νέου τῶν

ἔθνῶν ἕαρος ἢ ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου προκληθεῖσα ἔμελλε νῦν νὰ καταπνιγῇ, σκληρότερος δὲ δουλείας ζυγὸς ἀντὶ τοῦ πάλαι συνήθους τῶν ἀσιατικῶν δεσποτῶν νὰ εἶνε τὸ ἀποτέλεσμα τῶν νικῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου. Τοιαύτη μέριμνα, τοιαύτη ἀπελπισία θὰ συνεχίνει τὰ πλήθη· ἀλλὰ πολὺ σκοτεινότερον θὰ παρίστατο τῶν μεγιστάνων τῆς Ἀσίας τὸ μέλλον, οἵτινες εἶχον ἀρχίσῃ νὰ οἰκισθῶνται πρὸς τὴν νέαν ἐν τῷ κράτει τάξιν, εἰς ἣν ἔταξεν αὐτοὺς ὁ Ἀλέξανδρος, καὶ ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ αὐτοῦ νὰ συμβιδιάζωνται πρὸς τὰ ἐσπέρια ἥθη. Ἐγίνωσκον πόσον ὀλίγον εἶχον ἀποβάλλῃ οἱ μὲν Μακεδόνες τὴν ἀγερωχίαν, οἱ δὲ Ἕλληνες τὴν ἀλαζονείαν αὐτῶν, ἀναγκαζόμενοι ὑπὸ τοῦ βασιλέως νὰ σιωπῶσιν. Τὰ τελευταῖα γεγονότα τὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως ἤρχουν νὰ καταδείξωσιν εἰς αὐτοὺς ὅτι ἡ δρᾶσις αὐτῶν, τῶν ἡττημένων, πλησίον τῶν νικητῶν, εἶχε λήξῃ. Αἱ τύχαι τῶν θυγατέρων των, αἵτινες εἶχον συζευχθῇ πρὸς τοὺς ἐπιφανεῖς τῆς ἐσπερίας, ἔμελλον πολὺ ταχέως νὰ φωτίσωσιν αὐτοὺς περὶ τῆς πικρᾶς τροπῆς τῶν πραγμάτων τῆς αἰφνιδίως καταλαβούσης αὐτοὺς. Λέγεται ὅτι ἡ Σισύγαμβις, ἡ γηραιὰ μήτηρ τοῦ Δαρείου, μαθοῦσα τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἔδωκε τέλος εἰς τὴν ζωὴν της. Οὕτω τοῦλάχιστον δὲν ἔζησεν, ἵνα ἰδῇ τὴν δολοφονίαν τῶν ἐγγόνων της¹.

Ἀξιοσημείωτον εἶνε ὅτι ἐκ πάντων τῶν ἀρχαίων ἔθνῶν τῆς Ἀσίας οὐδὲν ἀπεπειράθη ἐξ ἀφορμῆς τοῦ θανάτου τοῦ βασιλέως ν' ἀπαλλαγῇ τῆς ξένης κυριαρχίας· σημεῖον ἴσως τοῦτο οὐ μόνον τῆς νωθρότητος τῶν λαῶν, ἀλλὰ καὶ τῆς εὐσταθείας, ἣν ὁ Ἀλέξανδρος ἐγίνωσκε νὰ παρέχῃ εἰς τὴν κυβέρνησιν τοῦ κράτους του. Πλὴν ὀλίγων ἐξαιρέσεων πανταχοῦ σχεδὸν Μακεδόνες ἦσαν οἱ σατράπαι, ἔχοντες εἰς τὴν διάθεσίν των εὐρωπαϊκὰ στρατεύματα καὶ στρατιωτικὰς ἀποικίας· ἡ δὲ ἔνοπλος αὕτη δύναμις, ἡ μακεδονικὴ πειθαρχία καὶ αὐτὸ τὸ συμφέρον τῶν ἔθνῶν ἐκείνων κατέστελλε πᾶν κίνημα. Ἀλλ' οὐχ ἥτον συνέβη τι, ὅπερ ἠπέλλει τὴν ἀπώλειαν τοῦλάχιστον τῆς ἀπωτέρας Ἀνατολῆς.

¹) Ἰουστίνου XIII, 1. Κουρτίου X, 5, 18.

Ἦδη κατὰ τὸ 325, ἀπελπισθέντες περὶ τῆς ἐκ τῆς Ἰνδικῆς ἐπανόδου τοῦ Ἀλεξάνδρου τινὲς τῶν ἐν ταῖς περὶ τὸν Ὄξον κατοικισθέντων Ἑλλήνων¹, εἶχον ἀποστατήσῃ, ἐπιθυμοῦντες νὰ ἐπανεέλθωσιν εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν πατρίδα. Νῦν δέ, ἀγγελοθέντος ὅτι ὁ Ἀλεξάνδρος τῷ ὄντι ἀπέθανε, κίνησις πολὺ ἐπικινδυνότερα κατέλαβε τὰς ἀποικίας τῶν ἄνω σατραπειῶν. Μεταξὺ τῶν αὐτόθι κατωκισμένων ἐξηγέρθη ἡ νοσταλγία διπλάσιως σφοδρότερα· τῶρα δὲν ἐφοβοῦντο πλέον τοῦ κραταιοῦ βασιλέως τὸ ὄνομα, καὶ ἐπὶ τῇ ἐλπίδι τῆς ἐπιτυχίας ἠϋξανε τὸ θάρρος καὶ ἡ ἐπιθυμία· ὅθεν καταλιπόντες τὰς τάξεις των, καὶ ἀναλαβόντες τὰ ὅπλα, ἐτράπησαν τὰς πρὸς δυσμὰς στρατιωτικὰς ὁδοὺς. Ὡς 20,000 πεζοὶ καὶ 3,000 ἵππεῖς, πάντες παλαίμαχοι τῆς μεγάλης στρατιᾶς, πλήρεις αὐτοπεποιθήσεως, δεδοκιμασμένης ἀνδρείας καὶ ἀτιθάσσου φρονήματος, οἷον ἐμπνέει ἡ συναίσθησις τοῦ ἐγκλήματος, συνῆλθον εἰς ἐκ τῶν προτέρων ὠρισμένα ἐπαναστατικὰ κέντρα, ἐξέλεξαν ἓνα ἐξ αὐτῶν ἀρχηγόν, τὸν Αἰνιᾶνα Φίλωνα², καὶ ἐπορεύοντο πλέον τὴν αὐτῶν ὁδόν.

Ἡ ἀγγελία τοῦ ἐγχειρήματος τούτου ὥφειλε νὰ ἐμβάλῃ εἰς μερίμνας τὸν ἐπιμελητὴν τοῦ κράτους· διότι οὐ μόνον ἡ κτῆσις τῶν ἄνω χωρῶν διεκινδυνεύετο, ἀλλὰ πολὺ ἐπικινδυνότερον ἦτο τὸ παράδειγμα τοῦτο τῆς ἀπειθείας, καὶ, ἂν ἐπετύγχανε, τὸ δέλεαρ πρὸς ὁμοίους ἀποίκους, ἢ διὰ τοῦ κράτους δίοδος τοιοῦτου ἀτάκτου πλήθους, καὶ τέλος ἡ ἐπ' ἀνόδου τοσούτων πειπειραμένων πολεμιστῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπου ἡκούοντο ἤδη οἱ προάγγελοι καθολικῆς ἐπαναστάσεως. Ὅθεν ὁ ἐπιμελητὴς τοῦ κράτους ἔπεμψεν εὐθὺς 3000 πεζοὺς καὶ 800 ἵππεῖς ἐκ τῶν μακεδονικῶν στρατευμάτων εἰς τὰς ἄνω ἐπαρχίας, καὶ ἀνέθεσε τὴν στρατηγίαν ταύτης

¹) Graeci milites nuper in colonias a rege deducti circa Bactra (*Κουρτίου* IX 7, 1) «οἱ κατὰ τὴν Βακτριανὴν καὶ Σογδιανὴν κατοικισθέντες Ἕλληνες» (*Διοδώρου* XVII, 99).

²) Ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 325 ὀνομάζεται παρὰ τῷ *Κουρτίῳ* (IX, 7, 4 ἐξ.) ἐν τοῖς γεωγράφοις Biton ἢ Bicon· δὲν θὰ ἦτο παράλογον ὁ Φίλων τοῦ 323 νὰ εἶνε τὸ αὐτὸ πρόσωπον.

τῆς ἐκστρατείας εἰς τὸν σωματοφύλακα Πείθωνα, τὸν υἱὸν τοῦ Κρατεύα, τὸν διωρισμένον σατράπην τῆς Μηδίας, διατάξας τοὺς πλησιεστάτους σατράπας νὰ πέμψωσι στρατεύματα εἰς τὸν Πείθωνα· προσῆλθον δὲ 10,000 πεζοὶ καὶ 8,000 ἵππεις· αὐτὸς δὲ ὁ Πείθων παρηγγέλθη νὰ βαδίσῃ κατὰ τῆς φάλαγγος τῶν ἀποστατῶν, νὰ προσβάλῃ αὐτούς, πάντας δὲ νὰ κατακόψῃ καὶ πάντα τὰ λάφυρα νὰ διανείμῃ εἰς τοὺς στρατιώτας του. Τὸ φοβερὸν τοῦτο πρόσταγμα ἦτο προφυλακτικὸν μηχανήμα κατ' αὐτοῦ τοῦ στρατηγοῦ, τοῦ ὁποίου ἡ φιλοδοξία τόσον ἐπικυνδυνότερα ἐφαίνετο, ὅσον ἀξιολογώτερα ἦτο ἡ στρατιωτικὴ αὐτοῦ εὐφυΐα¹. Εἶνε δὲ βέβαιον ὅτι ὁ Πείθων, ἀναλαβὼν εὐχαρίστως ἐκείνην τὴν στρατηγίαν, πᾶν ἄλλο εἶχε κατὰ νοῦν ἢ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν διαταγὴν τοῦ ἐπιμελητοῦ. Ἦλπιζε νὰ προσοικειωθῇ τὰ ἐλληνικὰ ἐκεῖνα τάγματα, ἡγούμενος αὐτῶν νὰ καταλάβῃ τὰς ἄνω ἐπαρχίας, καὶ γενόμενος ισόπαλος πρὸς τὸν ἐπιμελητὴν νὰ ιδρύσῃ ἀνεξάρτητον ἀνατολικὸν κράτος. Τοιαύτας τρέφων ἐλπίδας ἐβάδιζε μετὰ τῶν Μακεδόνων καὶ τῶν σατραπικῶν στρατευμάτων κατὰ τῶν ἀποστατῶν. Κατώρθωσεν εὐκόλως νὰ συνάψῃ σχέσεις μετὰ τινων τοῦ ἐναντίου στρατοπέδου, καὶ νὰ πείσῃ ἓνα τῶν ὑποστρατῆγων ὀνόματι Λιπόδωρον εἰς προδοσίαν. Ἀφ' οὗ δὲ συνηντήθησαν οἱ στρατοὶ καὶ ὁ ἀγὼν ἤρχισεν, ἡ δὲ φονικὴ μάχη ἦτο ἀμφίρροπος, ὁ Λιπόδωρος μετὰ τῶν ὑφ' ἑαυτὸν 3000 ἀπεχώρησεν εἰς λόφον τινά· τοῦτο δὲ ἰδόντες οἱ λοιποὶ, νομίσαντες ὅτι τὰ πάντα ἀπωλέσθησαν, ἐτράπησαν εἰς ὁλοσχερῶς ἄτακτον φυγὴν. Νικητὴς πλέον ὁ Πείθων, παρήγγειλεν εἰς τοὺς φεύγοντας νὰ καταθέσωσι τὰ ὅπλα, διακηρύξας ὅτι προσέφερεν εἰς αὐτοὺς σπονδὰς, καὶ ὅτι ἕκαστος ἐδύνατο νὰ ἐπανέλθῃ ἐν εἰρήνῃ εἰς τὴν ἀποικίαν του. Συνομολογηθείσης δὲ ἐπισήμως τῆς συμβάσεως, οἱ Ἕλληνες συνελθόντες ἐστρατοπέδευσαν πλησίον τῶν Μακεδόνων, καὶ ὁ Πείθων ἔχαιρεν ὅτι τὸ δυσχερέστατον μέρος τῆς ἐπιβολῆς

¹) Διοδώρου ΙΘ', 14 «ὅντος τοῦ Πύθωνος κινητικοῦ καὶ μεγάλας ἐπιβολαῖς περιβαλλομένου».

τόσον εὐστόχως διεξήγαγεν. Ἄλλ' εἰς τοὺς Μακεδόνας ἦσαν γνωσταὶ αἱ διαταγαὶ τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους· ὅτι δὲ ἐμελλον νὰ διαφύγωσιν αὐτοὺς τὰ πλούσια λάφυρα τῶν ἀποστατῶν, δὲν τὸ ἀνείχοντο· ὅθεν παρὰ τὴν ἐνόρκως συνομολογηθεῖσαν σύμβασιν ἐπέπεσον κατὰ τῶν ἀφυλάκτων καὶ ἀόπλων, κατέσφαξαν πάντας, ἐκυρίευσαν τὸ στρατόπεδον καὶ ἐλαφυραγωγῆσαν αὐτό¹.

Μετὰ ταύτην τὴν ἔκβασιν τῆς ἀποστασίας πῶς διετάχθησαν τὰ τῶν ἄνω ἐπαρχιῶν, ὧν αἱ φρουροῦσαι στρατιωτικαὶ δυνάμεις κατὰ μέγα μέρος εἶχον ἐλαττωθῇ, δὲν γνωρίζομεν ἀκριβῶς. Ὅπως δὴποτε ἢ μὲν ἡσυχία διετέλεσε τοῦ λοιποῦ ἀπρόσβλητος, οἱ δὲ σατράπαι διετήρησαν τὴν ἐξουσίαν των· εἰς δὲ τὰς πόλεις τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐξ ὧν ἀπεχώρησαν οἱ ἐνοικοῦντες παλαίμαχοι, ἔμειναν οἱ μετ' αὐτῶν ἐγκατασταθέντες Ἀσιανοί.

Ἐν τούτοις κατὰ τὴν ἐσπερίαν ἐξεβράγχη ἐν ταῖς ἐλληνικαῖς χώραις ἐπανάστασις, ἣτις ἐνέβαλε τὴν ἐν Εὐρώπῃ μακεδονικὴν ἀρχὴν εἰς σπουδαίους κινδύνους.

Ἔστία αὐτῆς ἦτο αἱ Ἀθῆναι. Ἐνταῦθα ἡ ἀντιμακεδονικὴ μερὶς κατὰ τὴν δίκην τὴν περὶ τῶν ἀρπαλείων χρημάτων ὑπέστη δεινὴν ἥτταν, καὶ ὁ Δημοσθένης ἀπὸ τοῦ ἔαρος τοῦ 323 ἦτο φυγὰς. Τότε ἦλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας ὁ υἱὸς τοῦ Ἰππάρχου Ἀσκληπιάδης² φέρων τὴν ἀγγελίαν τοῦ θανάτου τοῦ Ἀλεξάνδρου· θόρυβος ἀκατάσχετος ἠγέρθη ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου. «Οὐ τέθνηκεν Ἀλέξανδρος, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἀνεβόησεν ὁ ῥήτωρ Δημάδης· ὥζε γὰρ ἂν ὅλη ἡ οἰκουμένη τοῦ νεκροῦ». Ἄλλοι ὅμως, θεωροῦντες βέβαιον τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως, ἔλεγον ὅτι εἴπέρ ποτε νῦν εἶνε ὁ καιρὸς τοῦ ν' ἀπαλλαγῶσι τῆς μακεδονικῆς δεσποτείας. Μάτην ὁ Φωκίων ἠγωνίζετο νὰ χαλιναγωγῇ τὴν ἀγρίαν ἐξέγερσιν τοῦ πλήθους, λέγων «οὐκοῦν εἰ σήμερον τέ-

¹) Διοδώρου ΙΙ', 7. ὅστις καὶ μόνος ἀφηγεῖται ταῦτα.

²) Οὕτως ἐγράψαμεν κατὰ τὸν Πλούταρχον ἀντὶ τοῦ ἐν τῇ πρωτοτύπῃ γερμανικῇ ἐκ παρερμηνείας κειμένου Hipparchos, des Asclepiades Sohn ὅπερ διετήρησε καὶ ὁ γάλλος μεταφραστής. Σ. Μ.

θνηκε, καὶ αὖριον ἔσται καὶ εἰς τρίτην τεθνηκώς· ὥστε ἡμᾶς ἐν ἡσυχίᾳ βουλευσασθαι, μᾶλλον δὲ μετ' ἀσφαλείας». Πρὸ πάντων οἱ εὐποροῦντες ἦσαν οἱ φοβούμενοι πόλεμον, ὅστις ἔμελλεν εἰς αὐτοὺς νὰ εἶνε ἐπικίνδυνος καὶ πολλαχῶς ἐπαχθής. Ἀλλ' οἱ πτωχοί, οἱ νεωτερισταί, οἱ θορυβοποιοὶ ἦσαν πάμπολλοι, καὶ τὰ ὥραϊα ὀνόματα τῆς ἐλευθερίας, τῆς πάλαι ἡγεμονίας, τῆς ἀρχαίας εὐκλείας ἦσαν ἰσχυρότερα τῆς φωνῆς τῆς φρονήσεως καὶ τοῦ φόβου τῆς παρασπονδῆσεως. Ὠνόμαζον τὴν μακεδονικὴν δύναμιν Κύκλωπα ἐκτυφλωθέντα· ἀνευφήμουν δὲ ἐκείνους, οἵτινες ἐπεδείκνυνον τὰς χιλιάδας τῶν μισθοφόρων, ὅσοι, ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὸ Ταίναρον κομισθέντες ὑπὸ τοῦ Λεωσθένους, ἦσαν ἔτοιμοι νὰ ἐκστρατεύσωσιν ὑπὲρ τῶν Ἀθηναίων¹.

Βεβαία ἀγγελία περὶ τοῦ θανάτου τοῦ βασιλέως δὲν ὑπῆρχεν· ἵνα δὲ μὴ ἐκθέσωσι παντάπασι τὴν πόλιν, συγχρόνως δὲ μηδὲν καθυστερήσωσι, δι' ἐπιπλάστου δ' ἀπραγμοσύνης παραπλανήσωσι τὸν στρατηγὸν Ἀντίπατρον εἰς ὀλιγωρίαν, ἀπεφασίσθη νὰ πέμψωσιν εἰς τὸν Λεωσθένη πρὸς συντήρησιν τῶν μισθοφόρων ἐκ τῶν ἀρπαλείων χρημάτων 50 τάλαντα καὶ ὅπλα ἐκ τῶν δημοσίων ἀποθηκῶν· βεβαιωθέντος δὲ τοῦ θανάτου τοῦ βασιλέως, νὰ κηρυχθῇ ἀναφανδὸν ἡ πόλις ὑπὲρ τῆς ἐπαναστάσεως. Οὕτω λοιπὸν μισθώσας ὁ Λεωσθένης τοὺς 8000 ἐκείνους ἐξαιρέτους καὶ ἐμπείρους πολεμιστάς ὑπὲρ τῶν Ἀθηναίων, ἐν ἀπορρήτῳ συνῆψε διαπραγματεύσεις πρὸς τοὺς Αἰτωλοὺς, οἵτινες ἔνεκα τῶν Οἰνιαδῶν καὶ τῆς ἀρνήσεως νὰ δεχθῶσι τοὺς φυγάδας κατ' ἀνάγκην ἐπεθύμουν τὴν μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Μακεδόνων ῥῆξιν· πορευθὺς δὲ αὐτὸς πρὸς ἐκείνους, ἔλαβε τὴν συγκατάθεσιν αὐτῶν ὅτι 9000 Αἰτωλοὶ θὰ ἐνωθῶσι μετ' αὐτοῦ.

Ἐν τούτοις ἀλλεπάλληλοι ἀγγελίαι ἤρχοντο ἐξ Ἀσίας περὶ τῶν ἐν Βαθυλῶνι συμβαινόντων, περὶ τοῦ ἀναπτερωθέντος φρο-

¹) Πλουτάρχου Φωκ. 22. Διοδώρου III' 9. [Πανσανίου Α', 25, 5, ὅστις ῥητῶς λέγει ὅτι ὁ Λεωσθένης ἐκόμισεν εἰς τὸ Ταίναρον τοὺς μισθοφόρους, ὅπερ ὑπὸ τῶν ἄλλων δὲν λέγεται. Σ. Μ.].

νήματος τῶν ἐν μικρᾷ Ἀσίᾳ ἐλληνικῶν πόλεων, καὶ τῆς ἐκδιώξεως τῆς ἐν Ῥόδῳ μακεδονικῆς φρουρᾶς¹.

Τέλος ἦλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ὁ Λεωσθένης. Ὁ Υπερείδης συνηγόρησεν ὑπὲρ τῶν προτάσεων αὐτοῦ, ζητοῦντος ἄμεσον κατὰ τῶν Μακεδόνων πόλεμον². Καὶ ἐκ Μακεδονίας εἶχον ἔλθῃ πρέσβεις, συνιστῶντες τὴν τήρησιν τῶν περὶ συμμαχίας συνθηκῶν καὶ ἐπαινοῦντες τοῦ Ἀντιπάτρου τὴν χρηστότητα. «Οἶδαμεν ὅτι χρηστὸς ὑπάρχει, εἶπεν ὁ Υπερείδης, ἀλλ' ἡμεῖς γ' οὐ δεόμεθα χρηστοῦ δεσπότης». Ὁ Φωκίων ὁ τοσάκις τῶν Ἀθηναίων στρατηγῆσας ἀπέτρεπεν αὐτοὺς ἀπὸ ἐσπευσμένων ἀποφάσεων, καταδεικνύων τοῦ κινδύνου τὸ μέγεθος, καὶ ἀναμιμνήσκων τὴν ὁδυνηρὰν τύχην τῶν Θηβῶν, συνεβούλευε δὲ νὰ μὴ παραπλανῶνται ὑπ' ἀνδρῶν στρατηγίας ὀρεγομένων. Χλευάζων δὲ αὐτὸν ὁ Λεωσθένης τὸν ἠρώτησε: καὶ τί ἀγαθὸν ἔπραξεν εἰς τὴν πόλιν ἐπὶ τοσαῦτα ἔτη στρατηγῶν; Ὁ δὲ Φωκίων ἀπεκρίθη: Καὶ μικρὸν ἀγαθὸν εἶνε ὅτι οἱ πολῖται θάπτονται ἐν τῇ πατρίδι καὶ εὐρίσκουσιν ἡσυχίαν ἐν τοῖς ἰδίῳις μνήμασιν; Ἀλλ' ὁ Λεωσθένης μᾶλλον ἐπῆναι τὴν ἐν Κεραμεικῷ ταφὴν, τὸν λόγον τὸν ἐπιτάφιον καὶ τὰ πρὸς τιμὴν τῶν ἐν πολέμῳ πε-

¹) Ταύτην μαρτυρεῖ ὁ Διόδωρος III. 8. Τὰ ὑπὸ τοῦ Πολυαίνου Γ', 48 ἱστορούμενα ἐν Ἐφέσῳ γεγονότα δὲν ἀνήκουσιν εἰς τούτους τοὺς χρόνους, ἀλλ' εἰς τοὺς τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ Φιλοξένου εἰς Βαβυλῶνα (324). Ὁλίγον ἐπίσης βέβαιον εἶνε καὶ ἂν ἀπὸ τοῦδε συνέβῃ ἐν Χίῳ τὸ κίνημα, ὅπερ ἠνάγκασε τὸν ἱστορικὸν Θεόπομπον νὰ φύγῃ εἰς Αἴγυπτον πρὸς τὸν Πτολεμαῖον. Ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος, παρακληθεὶς ὑπὸ πρέσβεων ἐκ Χίου πρὸς αὐτὸν εἰς Μέμφιν ἐλθόντων, ἀνεχώλεσε τὴν αὐτόθι μακεδονικὴν φρουρὰν τῇ 331, οὐ μόνον ὑπὸ τοῦ Κουρτίου (IV, 8, 12) λέγεται, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀῤῥιανοῦ (I', 5, 1) βεβαιούται, διὰ γενικωτέρας ὁμῶς ἐκφράσεως. Χαρακτηριστικὸν εἶνε ὅτι ὁ τύραννος τῆς ἐν Πόντῳ Ἡρακλείας, καθ' ἃ διηγέεται ὁ Μέμνων (κεφ. 4 παρὰ Müller Fragmenta Histor. Graec. II σ. 529) μαθὼν τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὀλίγου δεῖν ἀπέθανεν ἐκ τῆς χαρᾶς καὶ ἔστησεν ἀνάθημα εἰς τὴν Εὐθυμίαν, ὡς νῦν τέλος δυνάμενος νὰ εἶνε εὐθυμος.

²) Λόγος τοῦ Υπερείδου ἐκ ταύτης τῆς ἀφορμῆς φαίνεται ὅτι δὲν εὐρίσκεται ἐν τῇ καταλόγῳ τῶν λόγων αὐτοῦ. Τὸ παρὰ Δεξιπτεῶ ἀπόσπασμα (ὑπ. ἀρ. 2 παρὰ C. Müller Fragmenta Hist. Graec. εἶνε συντεταγμένον ὑπὸ τοῦ ἱστορικοῦ, ὡς καὶ τὸ ἐπόμενον ἐξ ἐναντίου λόγου (τοῦ Φωκίωνος). Τὰ ἐν τῇ κειμένῳ ἀποφθέγματα κείνται παρὰ Πλουτάρχῳ Φωκ. ΚΓ', Περὶ τοῦ ἑαυτὸν ἐπαινεῖν ἀνεπιφθόνως 17, καὶ ἐν τοῖς Ἀποφθέγμασι Φωκίωνος.

σόντων γινόμενα, λέγων ὅτι ταῦτα εἶνε ἀνδρὸς ἄξια, καὶ ὅτι νῦν πολέμου καιρὸς, καὶ τῶν Ἑλλήνων ἡ βοήθεια βεβαία, καὶ ἡ ἐπιτυχία προβλέπεται ἀσφαλῆς. Ὁ Φωκίων πρὸς ταῦτα εἶπεν «οἱ λόγοι σου, ὦ μειράκιον, εἰκάσι κυπαρίττοις· μεγάλοι γὰρ ὄντες καὶ ὑψηλοί, καρποὺς οὐ φέρουσιν», τὸ δὲ κάλλιστον καύχημά μου εἶνε ὅτι, ἐμοῦ στρατηγοῦντος, οὐδεὶς ἐπιτάφιος λόγος ἐξεφωνήθη. Ἐρωτήσαντος δὲ τοῦ Ὑπερίδου, πότε θὰ συμβουλευέσῃ τὸν πόλεμον; Ὅταν, εἶπεν, ἴδω ὅτι οἱ μὲν νέοι φυλάττουσι τὴν τάξιν, οἱ δὲ πλούσιοι εἰσφέρουσιν, οἱ δὲ ῥήτορες δὲν κλέπτουσι πλεόν τὰ δημόσια. Τοῦ Φωκίωνος αἱ προσπάθειαι ἀπέβησαν μάταιαι· ὁ πόλεμος ἐψηφίσθη, ὁ δὲ Λεωσθένης ἔσπευσε πρὸς τοὺς στρατιώτας.

Καὶ αὐτοὶ οἱ φιλοπάτριδες τῶν Ἀθηναίων, φρονίμως σκεπτόμενοι, ὥφειλον νὰ ἐπιθυμήσωσιν ἀλλοίαν τὴν ὁδὸν τῆς Ἀθηναϊκῆς πολιτικῆς. Οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον ἱκανὴν δύναμιν, ὥστε νὰ περιμένωσι, πῶς ἤθελεν ἀποβῇ ὁ ἀνείκαστος ἀναδρασμὸς ὁ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐπακολουθήσας, καὶ τότε μόνον νὰ προβῶσιν, ὅτε ἐδύνατο νὰ γείνη τοῦτο μετὰ βεβαίας ἐπιτυχίας. Ὅτι οἱ Μακεδόνες δυνάσται διὰ τοῦ πρώτου ἐν Βαβυλῶνι συμβιβασμοῦ δὲν εἶχον εἶπη τὸν τελευταῖον λόγον, ὅτι μεταξὺ τοῦ ἐπιμελητοῦ καὶ τῶν σατραπῶν, μεταξὺ τοῦ κράτους καὶ τῶν καθ' ἑκάστην ἐπικρατειῶν μετὰ βεβαιότητος προσεδοκᾶτο ἕρις ἐν τῷ μέλλοντι, καὶ ὅτι τότε, ἐὰν ἐξεῖργηγνύετο πόλεμος μεταξὺ αὐτῶν, ἡ δύναμις καὶ ἡ ὑπόληψις τῶν Ἀθηνῶν παρὰ ταῖς πολιτείας τῆς Ἑλλάδος ἤθελε πολὺ ἀνυψωθῇ, ἦτο πρόδηλον. Ἴσως ἀπὸ τοῦ νῦν ὁ Ἀντίπατρος πολλὰ θὰ παρεχῶρει, ἂν διὰ τούτου ἐδύνατο νὰ ἐξαγοράσῃ τὴν οὐδετερότητα τῶν Ἀθηνῶν· καὶ ἂν αἱ Ἀθηναῖοι ἤθελον ἀπαιτήσῃ ὡς ἀντάλλαγμα νὰ προστεθῶσιν αἱ λοιπαὶ τῆς Ἑλλάδος πόλεις εἰς τὴν οὐδετερότητα τῆς Ἀττικῆς, αὐταὶ δὲ ἀνελάμβανον νὰ μετατρέψωσι τὴν ἐν Κορίνθῳ σύνοδον εἰς ὁμοσπονδίαν τῶν ἐλληνικῶν πολιτειῶν ὑπὸ τὴν ἑαυτῶν ἡγεμονίαν, μετὰ χαρᾶς βεβαίως ὁ Ἀντίπατρος ἤθελε προτιμήσῃ νὰ φυλάξῃ τὰς στρατιωτικὰς του δυνάμεις, αἵτινες καθ' ἃ προέβλεπε, πολὺ

ταχέως ἔμελλον νὰ εἶνε εἰς αὐτὸν χρησιμώταται κατὰ τῆς ὑπερ-
οπτικῆς ἐξουσίας τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους, καὶ νὰ μὴ δώσῃ
εἰς αὐτὰς τοιαύτην τροπὴν, ἐξ ἧς προσεδόκα ἀνυπολογίστους περι-
πλοκάς, καὶ ἐν ἀρίστη περιπτώσει ἀκάρπους ἐπιτυχίας. Διὰ τῆς
οὐδετερότητος τῶν τε Ἀθηνῶν καὶ τῶν ἐν τῇ στερεᾷ Ἑλλάδι καὶ
Πελοποννήσῳ πολιτειῶν ἐξησφάλιζε τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὴν ἡσυ-
χίαν τῆς Ἡπείρου, ἐδύνατο νὰ κρατῇ ὑποταγαμένους τοὺς πρὸς
ἄρκτον βαρβάρους καὶ Θρᾶκας, εἰς δὲ τὸν Λυσίμαχον, τὸν διω-
ρισμένον σατράπην τῶν χωρῶν τούτων, μέχρις ὅτου ἔλθῃ εἰς
τὴν ἐπαρχίαν του, νὰ παράσχῃ ὑπηρεσίας, δι' ὧν ἐκ προοιμίων
θὰ προσοικειοῦτο αὐτόν. Ἐὰν ὡς ἐκ τῆς θέσεως, ἣν ὁ Περδίκ-
κας ἔδωκεν εἰς τὸν δυνάστην τῆς Μακεδονίας, ἐπεβάλλοντο
εἰς αὐτὸν ἐντολαὶ μέλλουσai νὰ δευσιμεύσωσιν τὰ χεῖράς του,
θὰ ἐδύνατο ὁ Ἀντίπατρος, συνεννοούμενος μετὰ τῶν Ἀθηνῶν καὶ
τῶν πολιτειῶν τῆς κορινθιακῆς ὁμοσπονδίας, ν' ἀπαλλαγῇ τοῦ
περισφίγγοντος αὐτὸν βρόχου, καὶ ἀπέναντι τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ
κράτους νὰ τραπῇ ἀπὸ τοῦδε εἰς ἐκείνην τὴν πολιτικὴν, ἣτις
ἔσον μᾶλλον ἀνεβάλλετο, τόσον δυσχερεστέρα ἐγίνετο. Ἀλλὰ
τὰ ἐν Ἀθήναις ψηφισθέντα ἐστέρησαν αὐτὸν τοιαύτης ἐνδεχο-
μένης περιπτώσεως· ἡ στιγμιαία ὁρμὴ καὶ ἡ ἐμπάθεια τῶν
ῥητόρων παρέσυρε τὴν πόλιν καὶ τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα εἰς
τολμήματα, τὰ ὅποια, καὶ ἂν ἐπετύγχανον, οὐδεμίαν νέαν
ιδέαν, οὐδένα νέον σχηματισμόν, οὐδένα νέον ἑλληνικὸν πο-
λιτικὸν βίον ἤθελον παραγάγῃ· ἐπεκράτησε καὶ πάλιν ἐν Ἀθή-
ναις ἡ τῶν συναισθημάτων τῶν τελευταίων ἐντυπώσεων, καὶ
τῶν σφοδρῶν ἀγανακτήσεων.

Καὶ πρῶτον μὲν κατεδίωξαν τοὺς μακεδονίζοντας, οὓς ὁ
δῆμος μετὰ πολλῆς προθυμίας κατεδίκαζεν. Κατὰ τοῦ Δημάδου
ἐδόθησαν ἑπτὰ καταγγελίαι ἐπὶ παρανομίᾳ καὶ μετὰ τὴν τρίτην
καταδίκην δὲν εἶχε πλέον τὸ δικαίωμα νὰ ὁμιλῇ πρὸς τὸν
δῆμον¹⁾· διότι δὲ προσέτεινε ψήφισμα νὰ τιμῇσωσι τὸν Ἀλέξαν-

¹⁾ Τρεῖς εἶχε καταδικασθῇ κατὰ τὸν Διόδωρον III', 18, ἐπτάκις δὲ κατὰ τὸν Πλού-

δρον ὡς θεόν, κατεδικάσθη εἰς πρόστιμον 100 ταλάντων. Ὁ Καλλιμέδων ὁ ἐπονομαζόμενος Κάραθος καὶ ὁ νέος Πυθέας ἐφυγαδεύθησαν. Καὶ αὐτὸς ὁ ἐν τῷ Ἀθήνησι Λυκίῳ διδάσκων Ἀριστοτέλης ἐδέησε νὰ τιμωρηθῇ, διότι ὑπῆρξε φίλος τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου· κατηγορηθεὶς ὑπὸ τοῦ Εὐρυμέδοντος τοῦ ἱεροφάντου ἐπὶ ἀθείᾳ, ὡς εἰκὸς, κατεδικάσθη, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἀπέθανεν ἐν Χαλκίδι τῆς Εὐβοίας, ὅπου εἶχε καταφύγη.

Ὁ Λεωσθένης ἦτο πλέον εἰς ἀδιάκοπον κίνησιν. Ἐνεκα τῆς πρὸς τοὺς Αἰτωλοὺς συμμαχίας ὑπῆρξε δυνατόν νὰ εἰσβάλῃ ταχέως εἰς τὰ βόρεια, ἰδίως δὲ νὰ καταλάβῃ τὰς Θερμοπύλας, χωρὶς νὰ ἐξαναγκάσῃ μαχόμενος τὴν διὰ τῆς Βοιωτίας καὶ παρὰ τὴν Καῶμεϊαν δίοδον. Κατέπλευσε μετὰ τῶν μισθοφόρων εἰς τὴν Αἰτωλίαν, παραλαβὼν δ' ἐκεῖθεν 7000 ἄνδρας, ὥρμησε πρὸς τὰς Θερμοπύλας. Ἐν Ἀθήναις δὲ ἐξεδόθη ἐν τούτοις τὸ ὀριστικὸν ὑπὲρ τοῦ πολέμου ψήφισμα «νὰ φροντίσῃ ὁ δῆμος περὶ τῆς κοινῆς τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίας, καὶ τὰς μὲν φρουρουμένας πόλεις νὰ ἐλευθερώσῃ, ναῦς δὲ πρὸς τοῦτο νὰ παρασκευάσῃ, 40 μὲν τετρήρεις, 200 δὲ τριήρεις, νὰ στρατεύσωσι δὲ πάντες οἱ Ἀθηναῖοι μέχρι ἐτῶν τεσσαράκοντα, καὶ τρεῖς μὲν φυλαὶ νὰ παραφυλάττωσι τὴν Ἀττικὴν, αἱ δὲ λοιπαὶ ἑπτὰ νὰ εἶνε ἔτοιμαὶ πρὸς τὰς ὑπερορίους στρατείας, νὰ πέμψωσι δὲ καὶ πρέσβεις πρὸς τὰς ἐλληνίδας πόλεις, οἵτινες νὰ διδάξωσιν αὐτάς ὅτι καὶ πρότερον μὲν ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων, κρίνων ὅτι πᾶσα ἡ Ἑλλὰς εἶνε κοινὴ πατρίς τῶν Ἑλλήνων, ἀπέκρουσε τοὺς ἐπὶ δουλώσει ἐκστρατεύσαντας βαρβάρους, κατὰ θάλασσαν ἀγωνισθεῖσα, καὶ νῦν δὲ νομίζει ὅτι πρέπει ὑπὲρ τῆς κοινῆς τῶν Ἑλλήνων σωτηρίας καὶ διὰ σωμάτων καὶ διὰ χρημάτων καὶ κατὰ θάλασσαν νὰ προκινδυνεύῃ»¹.

ταρχον Φωκ. 26 [«ἡλώκει γὰρ ἑπτὰ γραφὰς παρανόμιον καὶ γεγονὸς ἄτιμος ἐξείργετο τοῦ λέγειν»]. Τὸν τρεῖς καταδικασθέντα ἐχέτωρα ὀνομάζει ὁ κωμικὸς Ἀντιφάνης (παρ' Ἀθηναίων I, 451) ἄφωνον.

¹) Ὁ Διόδωρος III, 10 ἀναγράφει τὸ ψήφισμα εἰς γλῶσσαν ἱκανῶς ἐπίσημον.

Μεγίστη βεβαίως θὰ ὑπῆρξεν ἡ ἐντύπωσις, τὴν ὁποίαν τὸ πολεμικὸν τοῦτο διάγγελμα παρήγαγεν εἰς τοὺς Ἕλληνας. Οἱ μὲν συνετώτεροι ἐνόμιζον ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι πρὸς μὲν τὴν εὐκλειαν καλῶς ἐβουλεύθησαν, οὐχὶ δὲ καὶ πρὸς τὸ συμφέρον, ὅτι πρὸ τῶν καιρῶν ἐξανίστανται, ὅτι ἐτόλμων νὰ ἀναλάβωσι τὸν ἀγῶνα πρὸς τὰς ἀητήτους δυνάμεις τῶν Μακεδόνων, καὶ δὲν εἶχον νοουηθηθῇ ὑπὸ τῶν συμφορῶν τῶν Θηβαίων¹. Ἀλλ' ἀκριβῶς ἡ εὐτολμος αὕτη ἐπιβολὴ τῶν Ἀθηναίων ἦτο ἰκανὴ καὶ τῶν ὀκνούντων νὰ ἐξεγείρῃ τὸν τε πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ἔρωτα καὶ τὸ μῖσος πρὸς τὴν ξένην δεσποτείαν· τῶρα αἱ ἐν Μακεδονίᾳ ὑπάρχουσαι πολεμικαὶ δυνάμεις ἦσαν ὀλίγαι, καὶ τὰ πράγματα τοῦ κράτους ἦσαν τοιαῦτα, ὥστε ἐξ οἰασδῆποτε ἐξωτερικῆς ἀφορμῆς αἰφνιδίως ἐδύναντο νὰ μεταβληθῶσιν. Νῦν, εἰ πέρ ποτε, εἶχον αἱ Ἀθηναὶ ἐλπίδας νὰ νικήσωσιν. Ἐὰν μία καιρία προσβολὴ ἐπετύγχανε, πρὶν ἢ ὁ Κράτερος μετὰ τῶν παλαιμάχων διαβῇ τὸν Ἑλλήσποντον, τὰ πάντα ἐφαίνοντο ὅτι εὐδοοῦντο.

Ἐνῶ ὁ Λεωσθένης ἐξ Αἰτωλίας ἐπορεύετο πρὸς τὴν καταληψιν τῶν Θερμοπυλῶν, πρέσβεις Ἀθηναῖοι ἔσπευδον πανταχόσε καὶ παρῳρμων τὰς πόλεις, ἵνα συμμαχήσῃσι κατὰ τῆς Μακεδονίας, ἀναλόγως δὲ τοῦ πρὸς τοὺς Μακεδόνας μίσους καὶ πολὺ μᾶλλον τῶν γειτονικῶν διχονοιῶν, αἵτινες τῶρα πάλιν ἀνεφλέχθησαν, εὖρον ἀκρόασιν. Οἱ Λοκροὶ καὶ οἱ Φωκεῖς², ἀποστατήσαντες, ἠνώθησαν μετὰ τοῦ καθ' ὁδὸν ἤδη ὄντος Λεωσθένους· τοῦναντίον οἱ Βοιωτοὶ ἔμειναν πιστοὶ εἰς τοὺς Μακεδόνας. Πρὸ δῶδεκα ἐτῶν εἶχον συναποφασίσῃ καὶ ἐκτελέσῃ τὴν καταστροφὴν τῶν Θηβῶν, καὶ διεμοιράσθησαν τὰ περίχωρα κτήματα τῆς πόλεως. Ἐδύναντο λοιπὸν νὰ προΐδωσιν ὅτι, ἂν οἱ

¹) Τοιαῦτα ἐφρόνουν κατὰ τὸν *Διόδωρον* ἔ. ἀ. «οἱ συνέσει διαφέροντες».

²) Περὶ πρεσβείας πρὸς τοὺς Φωκεῖς ἔγινε λόγος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου, καθ' ἃ ἐκ τινος τεμαχίου ἐπιγραφῆς τῆς ἐν τῷ *Corpus Inscriptionum Atticarum* n° 182 φαίνεται, τῇ 13 Πυανεψιώνος, ἐπὶ ἀρχόντος Κηφισοδότου, ἡγουν 27 Ὀκτωβρίου· ἂν δὲ τότε μόνον ἐβουλεύθησαν περὶ συνθήκης, δὲν εἶνε σαφὲς ἐκ τοῦ λειψάνου τῆς ἐπιγραφῆς.

σύμμαχοι ἐνίκων, οἱ Θηβαῖοι ἤθελον ἀποκατασταθῆ εἰς τὴν πόλιν καὶ ἐκδικηθῆ δι' ὅσα εἶχον πάθη¹. διὸ ἡ Μακεδονία ἦτο ἡ μόνη αὐτῶν ὑπέρμαχος.

Ὁ Λεωσθένης εἶχεν ἤδη καταλάβῃ τὰς Θερμοπύλας μετὰ τοῦ ἰδίου στρατοῦ. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι 5000 ὀπλίται, 500 ἵππεις καὶ 2000 μισθοφόροι ἐξώρμησαν διὰ τῆς εἰς Βοιωτίαν ἀγούσης ὁδοῦ, ὅπως ἐνωθῶσι μετὰ τοῦ Λεωσθένους. Οἱ δὲ Βοιωτοί, ἵνα κωλύσωσιν αὐτούς, ἐστρατοπέδευσαν μετὰ τῶν ἐκ τῆς Καδμείας Μακεδόνων καὶ τῶν Εὐβοέων² κατὰ τὴν ἑξοδὸν τῶν στενῶν τοῦ Κιθαιρῶνος ἐν Πλαταιαῖς, φράξαντες οὕτω τὴν ὁδὸν εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Ὁ Λεωσθένης μέρος ἔχων τῆς ἰδίας δυνάμεως ἔσπευσεν ἀπὸ τῶν Θερμοπυλῶν διὰ τῆς Βοιωτίας εἰς τὰς Πλαταιάς. Ἐνταῦθα συνεκροτήθη μάχη, ἡ πρώτη ἐν τῷ πολέμῳ τούτῳ. Οἱ Βοιωτοὶ ἐνίκηθησαν· ὁ Λεωσθένης ἔστησε τρόπαιον, καὶ ἐνωθεὶς μετὰ τῶν Ἀθηναίων ἐπανῆλθε ταχέως εἰς τὰς Θερμοπύλας, ἵνα μετὰ πάσης αὐτοῦ τῆς στρατιᾶς, ἀνεληθούσης νῦν εἰς 30,000³, ἡ αὐτοῦ περιμείνῃ τοὺς Μακεδόνας, ἢ, ἂν ἴσως ἡ ἀγγελία τῆς νίκης μετέδιδε τὸ πῦρ καὶ εἰς τὴν Θεσσαλίαν, ἀντιταχθῇ πρὸς αὐτούς ἐν τῷ στενῷ τῶν Τεμπῶν.

Διὰ τί ὁ Ἀντίπατρος ἀφῆκε νὰ προχωρήσωσιν ἐπὶ τοσοῦτον τὰ πράγματα; διὰ τί δὲν ἔσπευσε πρὸ πολλοῦ μετὰ στρατοῦ πρὸς μεσημβρίαν;

Ἡ θέσις ἦτο ὑπερβαλλόντως δυσχερής. Διότι ἡ μὲν διαταγὴ ἐκείνη τοῦ Ἀλεξάνδρου, καθ' ἣν ἐκαλεῖτο εἰς τὴν Ἀσίαν, πρέπει νὰ

¹) Διοδώρου III', 11, Πανσανίου Α', 25, 4· Ὁ Ἀλέξανδρος τειχίσας τὰς Πλαταιὰς ἀπέδωκεν αὐτὴν εἰς τοὺς πρῶτον κατοικοὺς «τῆς ἀνδραγαθίας καὶ μεγαλοψυχίας χάριν ἐπειδὴ τοῖς Ἕλλησιν ἐν τῷ Μηδικῷ πολέμῳ τὴν χώραν ἐπέδωκεν καὶ παρέσχον αὐτοὺς προθυμοτάτους» Πλουτάρχου Ἀριστ. ΙΑ'.

²) Ὑπερείδης ἐν ἐπιταφ. Δ', 15 «τοὺς πρώτους ἀνταξαμένους τῇ τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίᾳ Βοιωτοὺς καὶ Μακεδόνας καὶ Εὐβοίαν καὶ τοὺς ἄλλους συμμάχους αὐτῶν ἐνίκησε μαχόμενος ἐν Βοιωτίᾳ», τῶν Μακεδόνων μνηστὴ γίνεται κατὰ τὰς πρώτας ταύτας συγγραφάς καὶ παρὰ Πανσανίᾳ Α', 25, 4 καὶ Α', 1, 3.

³) Διοδώρου III', 11, Πανσανίου Α', 1, 3, Πλουτάρχου Φωκ. ΚΓ'.

ἐκλόνησε τὸ ἐν τῇ χώρᾳ ἀξίωμα αὐτοῦ· ἡ δὲ διχόνοιά του πρὸς τὴν βασιλίσσαν Ὀλυμπιάδα δὲν εἶχε λήξῃ· ἦτο λοιπὸν φυσικὸν ὅτι ἡ διαταγὴ ἐκείνη, ἐκληφθεῖσα ὡς ἦτα τοῦ ἐπιτρόπου τοῦ κράτους, ἠῤῥησε τοὺς ἐν Μακεδονίᾳ ὁπαδοὺς τῆς βασιλίσσης. Ὅτι δὲ κατόπιν, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως καὶ τὰ ἐν μέσῳ βιαιοτάτων γεγονότων ὑπὸ τῶν ἐν Βαβυλῶνι ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν ἀποφασισθέντα, πάλιν τὰ ἐν Μακεδονίᾳ πράγματα εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ περιῆλθον, τοῦτο δὲν ἐβελτίωσε τὰ κατ' αὐτόν· διότι εἶχε μὲν εἰς τὴν διάθεσίν του στόλον 110 πλοίων μετὰ πολλῶν χρημάτων καταπλεύσαντα καὶ ἀργύριον ἱκανὸν πρὸς πολεμικὴν παρασκευήν, ἀλλ' ἔνεκα τοσούτων διὰ τὴν Ἀσίαν στρατολογιῶν ὑπῆρχεν ἔλλειψις ἀξιωμαχοῦ νεότητος ἐν Μακεδονίᾳ. Ὑπὸ τὰ ὅπλα εἶχεν ὁ Ἀντίπατρος οὐχὶ πλείονας τῶν 15,000 ἀνδρῶν, ἐν ᾧ ἐν Ἑλλάδι, ὅπου μετὰ τὴν ἀγγελίαν τοῦ θανάτου τοῦ βασιλέως ὁσημέραι ἠῤῥξανεν ἡ ἔξαψις, πολλαὶ χιλιάδες μισθοφόρων ἦσαν πρόθυμοι νὰ ὑπηρετήσωσι πᾶσαν ἐπανάστασιν κατὰ τῆς Μακεδονίας¹. Τὸ μὲν πρῶτιστον πάντων βεβαίως ἦτο νὰ ἔλθῃ ὅσον τάχιστα μετὰ στρατοῦ εἰς τὴν Θεσαλίαν καὶ τὰς Θερμοπύλας, ὅπως, στηριζόμενος ἐπὶ τῶν ἐν τῇ Καδμείᾳ καὶ ἐν Εὐβοίᾳ φρουρῶν, καταπνίξῃ τὴν ἐπανάστασιν, πρὶν ἔτι λάβῃ σπουδαιοτέραν σύνταξιν. Ἀλλ' ἤδη καὶ ἐν Θράκῃ ὑπῆρχεν ἀπειλητικώτατος ἀναβρασμός· ὁ ἡγεμὼν τῶν Ὀδρουσῶν Σεύθης ἐκάλει εἰς τὰ ὅπλα².

¹) Πότε δ' Ἀντίπατρος ἔμαθε τὴν ἀσθένειαν καὶ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου, δὲν λέγεται. Ἐὰν ὁ Ἀλεξάνδρος διετήρησε καὶ τελειότερον διεμόρφωσεν, ὅπερ ἀναμφίβολον, τὸ ἀρχαῖον περσικὸν σύστημα τοῦ ταχυδρομείου τοῦ κράτους (*Ἡροδότου* Γ', 52, H. Kiepert Monatsbericht der Berlin. Akad. 1857, σ. 128 ἐξ.) μετὰ τῶν ἀγγελιαφόρων αὐτοῦ τῶν καθ' ἕκαστον τῶν ἀπ' ἀλλήλων τρία περίπου μίλια ἀπεχόντων σταθμῶν, ἦτο δυνατόν ἀγγελία ἐκ Βαβυλῶνος ἐν ἡμέραις περίπου ἕξ νὰ φθάσῃ εἰς τὰς Σάρδεεις, καὶ ἐντεῦθεν μέχρι Πέλλης, ἐὰν ἡ ταχυδρομικὴ ὑπηρεσία ἦτο ὁμοίως ὀργανωμένη, ἀπῆτει ὀλίγον τι περισσότερον τῶν δέκα ἡμερῶν. Κατὰ πόσας ἡμέρας ἐδύνατο νὰ προτερήσῃ ὁ Ἀντίπατρος τῶν ἐν Ἑλλάδι παρασκευῶν, δὲν εἶνε πλέον δυνατόν νὰ ἐννοήσῃ τις. Ἀλλ' ὅτι αὐτὸς εἶχε τὴν ἀγγελίαν τοῦ θανάτου τοῦ Ἀλεξάνδρου, πρὶν αὕτη ἔλθῃ εἰς τὰς Ἀθήνας, πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὡς βέβαιον.

²) *Διοδώρου* III', 11 «τῶν τ' Ἰλυριῶν καὶ Θρακῶν οὐκ ὀλίγοι συνέθεντο συμμαχίαν διὰ τὸ πρὸς τοὺς Μακεδόνας μῖσος.» Ὅτι ἐν Θράκῃ ὁ Σεύθης ἀνέλαβε τὴν ἀρχήν

ὁ δὲ Λυσίμαχος ἐκ Βαβυλῶνος δὲν ἐδύνατο τόσον ταχέως νὰ ἐμφανισθῇ, ὥστε νὰ προλάβῃ τὸν κίνδυνον τὸν ἐκ τῆς Θρακικῆς ἐπαναστάσεως καὶ αὐτὴν ἤδη τὴν Μακεδονίαν ἐπαπειλοῦντα. Ὅτι δὲ τότε καὶ τὰ πρὸς ἄρκτον βάρβαρα γένη καὶ οἱ Ἰλλυριοὶ δὲν θὰ ὑπελείποντο, ἐδύνατό τις νὰ προῖδῃ· καὶ τῶν Μολοσσῶν δέ τινα φύλα, μιμούμενα τὰς ἐν Ἑλλάδι ἀνταρσίας, ἐπανεστάτησαν¹. Τὴν προχειροτάτην βοήθειαν θὰ ἐδύνατο νὰ πέμψωσιν ἢ μικρὰ καὶ μεγάλη Φρυγία· ἀλλὰ τούτων αἱ πολεμικαὶ δυνάμεις ἔμελλον κατὰ τὰ ἐν Βαβυλῶνι δεδογμένα νὰ ὑποστηρίξωσι τὸν Εὐμένη εἰς τὴν κατὰ τῆς Καππαδοκίας ἐπιχειρήσιν του. Ὁ διὰ τὴν Μακεδονίαν προωρισμένος Κράτερος διέτριβεν ἔτι μετὰ τῶν ἄλλων παλαιμάχων ἐν Κιλικίᾳ. Διὰ πᾶν ἐνδεχόμενον ὁ Ἀντίπατρος ἔπεμψε μὲν πρὸς αὐτὸν παρακαλῶν νὰ ἐπισπεύσῃ ὅσον οἷόν τε τὴν πορείαν, ἔπεμψε δὲ πρὸς τὸν Λεονάτον, εἰς ὃν εἶχε δοθῇ ἢ παρὰ τὸν Ἑλλησποντον Φρυγία, ζητῶν παρ' αὐτοῦ βοήθειαν καὶ προσφέρων εἰς γάμον τὴν ἰδίαν θυγατέρα². Πρέσβεις δὲ αὐτοῦ ἔσπευσαν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ τὰς πόλεις τῆς Πελοποννήσου. Ἀλλὰ ταχέως ἐπείσθησαν, μάλιστα ἐν Ἀθήναις, ὅτι ἡ ῥῆξις ἦτο βεβαία.

Ὁ Ἀντίπατρος συνέλεξεν ὡς τάχιστα ὅσα στρατεύματα εἶχεν. Καὶ ἵνα μὲν τὴν Μακεδονίαν προφυλάξῃ ἀπὸ ἐπιδρομῶν ἐξ Ἡπείρου, Ἰλλυρίας καὶ τῶν Θρακικῶν χωρῶν, κατέλιπεν αὐτόθι τὸν Σίππαν στρατηγὸν μετὰ τῶν ἀρχούντων στρατιωτῶν, παραγγείλας νὰ στρατολογῇ ὅσον τὸ δυνατόν πλείστους πρὸς ἐνίσχυσιν ἑαυτοῦ· αὐτὸς δὲ ἔχων δύναμιν οὐχὶ μεγάλην (13000 πε-

γίαν, ἐξάγεται ἐκ τοῦ εὐθὺς μετέπειτα πολέμου αὐτοῦ πρὸς τὸν Λυσίμαχον. Περὶ τῶν πολυαριθμῶν ἐν Θράκῃ εὐπατριδῶν μανθάνομεν ἐν παρόδῳ ἐκ τοῦ *Πολυαίνου* Δ', 16.

1) Κατὰ τὸν *Διόδωρον* ἔ. ἀ. ἦσαν οἱ ἐπαναστατήσαντες «καὶ Μολοττῶν οἱ περὶ Ἀρπταῖον οὗτος δ' ὕπουλον συμμαχίαν συνθέμενος, ὕστερον διὰ προδοσίαν συνήργησε τοῖς Μακεδόσιν». Δὲν εἶνε φανερόν ἂν ἦτο ἐναντίος ἢ διαδοῦς τῆς Ὀλυμπιάδος.

2) Ὁ *Διόδωρος* (III', 12) ὀνομάζει τὸν σατράπην τοῦτον Φιλώταν· ἀλλ' εὐστόχως διορθώθη εἰς Λεονάτον· ὁ αὐτὸς μνημονεύει καὶ τὸν προταθέντα γάμον τῆς θυγατρὸς του· ἀλλ' ἂν αὕτη εἶνε ἡ πρεσβυτάτη, χήρα τοῦ Λυγκηστοῦ Ἀλεξάνδρου, ἢ ἄλλη τις νεωτέρα· δὲν εἶνε πλέον δυνατόν νὰ γνωσθῇ.

ζους καὶ 600 ἵππεις) ἀνέζευξε πρὸς νότον, διατάξας τὸν στόλον νὰ παραπλήη τὴν ἀκτὴν, δι' ἧς ἐπορεύετο ἡ στρατιὰ. Ταχέως δὲ ταῦτα διαπράξας κατάρθωσε νὰ εἶνε ἐν Θεσσαλίᾳ, πρὶν ἔτι ὁ γενικὸς ἀναβρασμὸς ἐκραγῇ εἰς ἐπανάστασιν¹. Αἱ τέσσαρες ἐπαρχίαι ἔπεμψαν πρὸς αὐτὸν τοὺς τεταγμένους ἵππεις· καὶ τούτων ἕνεκα κατὰ τὸ ἱππικὸν τοῦλάχιστον ὑπερέβαλλε τοὺς ἐναντίους.

Ἡ ἀλλήλουχία τῶν ἀμέσως μετέπειτα στρατιωτικῶν πράξεων δὲν παρεδόθη σαφῶς. Ἐὰν ὁ στρατὸς τῶν Ἑλλήνων διέτριβεν ἐν Θερμοπύλαις, περιοριζόμενος εἰς ὑπεράσπισιν αὐτῶν, ὁ Ἀντίπατρος, ἔχων ἥμισυ μόλις πλῆθος πεζῶν, δὲν ἦτο ἱκανὸς νὰ βιάσῃ τὴν δίοδον· ὅθεν τὸ μὲν ἵνα περιμένῃ τὰς προσδοκώμενας ἐπικουρίας, τὸ δὲ ἐπὶ τῇ εὐλόγῳ ἐλπίδι, ὅτι οἱ σύμμαχοι δὲν θὰ ἔμενον μέχρι τέλους ὁμοφωνοῦντες οὐδὲ συνησπισμένοι², ἤρκεσθη εἰς τὸ νὰ διαβῇ τὸν Σπερχεῖον καὶ νὰ καταλάβῃ τὴν Ἡράκλειαν, ὅπου ἡ ὁδὸς διασχίζεται ἔνθεν μὲν πρὸς τὴν Δωρίδα, ἔνθεν δὲ πρὸς τὰς Θερμοπύλας, ἀφ' ὧν ἀπέχει ἡ Ἡράκλεια ἐν μίλιον.

Ἡ ἀργοπορία αὕτη, ἡ προφανῶς οὐχὶ μεγάλη δύναμις τοῦ Ἀντιπάτρου καὶ τέλος ἡ ἐπιθυμία διὰ τινος κατορθώματος νὰ ἀνυψώσῃ τὸ εὐνοϊκὸν ἐν Ἑλλάδι φρόνημα καὶ νὰ προσελκύσῃ πλειοτέρας πολιτείας εἰς τὴν συμμαχίαν θὰ προέτρεψαν τὸν Λεωσθένη νὰ ἐξέλθῃ τῶν πυλῶν καὶ διὰ συχνῶν ἀψιμαχιῶν νὰ προκαλέσῃ αὐτὸν εἰς μάχην³. Τέλος κατάρθωσε νὰ ἐκδιάσῃ τὴν

1) Ἐνταῦθα προσήκει τὸ ὑπὸ τοῦ **Πολυαίνου** (Δ', 4, 3) ἱστορούμενον στρατήγημα.

2) Ὁ Φωκίων ἔλεγε περὶ τῆς δυνάμεως τῶν συμμάχων ὅτι ἔχει «καλῶς πρὸς τὸ στάδιον· τὸν δὲ δόλιχον τοῦ πολέμου φοβοῦμαι» **Πλουτάρχου** Φωκ. ΚΓ'. Κατὰ τὸν **Ψευδοπλούταρχον** (ἐν τοῖς Βίοις τῶν Ἰ' Ῥητ. σ. 846) τὸ ἀπόφθεγμα ἦτο τοῦ Δημοσθένους.

3) Ὅθεν ὁ **Πλούταρχος** (Φωκ. ΚΓ') λέγει «καὶ πάλιν ἄλλων ἐπ' ἄλλοις εὐαγγελίων γραφομένων καὶ φερομένων ἀπὸ στρατοπέδου», ὅτε λέγεται ὅτι ὁ Φωκίων εἶπε «Πότε ἄρα παυσόμεθα νικῶντες;» Καὶ ταῦτα μὲν οὐδαμῶς εἶνε ἀπόδειξις τῆς ἐν τῷ κειμένῳ ἀκολουθίας τῶν γεγονότων· ἀλλ' ὁ **Ιουστίνος** (XIII, 5, 8) λέγει «*detractantem pugnam et Heracleae urbis moenibus tuentem se cingunt*, συγγεῶν μὲν τὴν μάχην καὶ τὴν πολιορκίαν (τῆς Λαμίας), ἀλλ' ἱκανῶς ὑποδεικνύουν, ὅτι ἡ μάχη συνεκροτήθη παρὰ τὴν Ἡράκλειαν ἄλλως τε καὶ ἐπειδὴ ὁ **Πανσανίας** (Α', 1, 3) λέγει περὶ τοῦ Λεωσθένους «Μακεδόνας ἐν τε Βοιωτοῖς ἐχράτησε μάχῃ καὶ αὐθις ἔξω Θερμοπυλῶν καὶ βιασάμενος εἰς Λαμίαν κατέκλεισεν κτλ.»

σύγκρουσιν. Ταύτης ἡ ἔκθασις ἐν τῇ διαφορᾷ τῶν δυνάμεων δὲν ἐδύνατο νὰ εἶνε ἀμφίβολος, ἐπειδὴ μάλιστα τὸ Θεσσαλικὸν ἱππικὸν — ἂν πρὸ τῆς μάχης ἢ κατ' αὐτήν, δὲν εἶνε εὐδιάγνωστον — ἠὺτομόλησε πρὸς τοὺς ἐναντίους. Ὁ Ἀντίπατρος ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ· ἀποχωρήσας δὲ εἰς τὸ στρατόπεδόν του, διέταξε τὸν στρατόν, ἐπειδὴ οἱ Θεσσαλοὶ ἱππεῖς ἐκώλυον τὴν διάβασιν τοῦ Σπερχειοῦ, νὰ μένῃ ὑπὸ τὰ ὅπλα, μέχρις οὗ ἐκεῖνοι τραπῶσι πρὸς τὴν Λαμίαν, ὅπως εὐμαρῶς καταλύσωσιν εἰς τὰς οἰκίας· ἰδὼν δὲ τὸν ποταμὸν ἀφύλακτον, διέβη αὐτόν, ἔδραμεν εἰς τὴν Λαμίαν, εἰσέβαλεν εἰς τὴν πόλιν καὶ ὠχυρώθη ἐν αὐτῇ¹.

Ἡ μάχη, ἣτις θὰ συνεκροτήθῃ ἀκμάζοντος τοῦ θέρους, ἐθεωρήθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ὡς μεγάλη ἐπιτυχία· διότι ἐξέκαυσε πανταχοῦ τὸν ἐνθουσιασμόν τῶν πατριωτῶν, καὶ μόνον αἱ πόλεις αἱ ἀπειλούμεναι ὑπὸ τοῦ μίσους καὶ τῆς ὑπεροψίας τῶν Μακεδόνων ἔμειναν πισταὶ εἰς τὰ συμφέροντα τούτων. Πᾶσα ἡ Θεσσαλία ἠσπᾶσθη τὴν ἐπανάστασιν· μόνον αἱ φθιώτιδες Θῆβαι, τὸ Πελινναῖον, ὅπερ ὁ βασιλεὺς Φίλιππος ἠνώρθωσεν ἐπὶ βλάβῃ τῶν ὁμόρων πόλεων, καὶ ἡ Ἡράκλεια ἢ ἐν Οἴτῃ, ἣτις ὤφειλε νὰ φοβῆται τὸ ἀνανεωθὲν μῖσος τῶν Οἰταίων καὶ Μαλιέων, ἔμειναν πισταί². Οἱ Αἰνιᾶνες, οἱ Δόλοπες, οἱ Ἀκαρνᾶνες Ἀλυζαῖοι ἀπεστάτησαν τῶν Μακεδόνων· οἱ δὲ λοιποὶ Ἀκαρνᾶνες ἔμειναν πιστοὶ διὰ τὸ πρὸς τοὺς Αἰτωλοὺς μῖσος, οἵτινες εἶχον ἀφαιρέσῃ ἀπ' αὐτῶν τοὺς Οἰνιάδας. Τὴν Εὐβοίαν ἐκράτει ὑποχείριον ἰσχυρὰ μακεδονικὴ φρουρά. Οὐχ ἥττον οἱ Καρύστιοι ἀπεστάτησαν πρὸς τοὺς Ἑλληνας. Εἰς τοὺς Θηβαίους εἶχε κατασταθῇ ἀδύνατος ἡ χάθοδος καὶ εἰς τὴν κατεσκαμμένην αὐτῶν πόλιν ἀποκατάστασις ἔνεκα τῆς ἐν τῇ Καδμεΐᾳ ἰσχυρᾶς φρουρᾶς· καὶ ἐκ τῶν βοιωτικῶν πόλεων οὐδεμία ἠσπᾶσθη τὴν ἐλευθερίαν,

¹) Πολυαίνου Δ', 4, 2·

²) Ὁ Διόδωρος III', 11 περιέχει τὸν κατάλογον τῶν Ἑλλήνων συμμάχων, ἐν οἷς λέγονται ἀτόπως «Μαλιεῖς πλὴν Μαλιέων» (διωρθώθη Λαμιέων).

ήτις δι' αὐτάς ἐσήμαινε νέαν ἀρχὴν καὶ ἐκδίκησιν τῶν Θηβῶν¹. Καὶ παρὰ τοῖς Πελοποννησίοις, οἵτινες μέχρι τοῦδε περισσευμένως ἀπεῖχον, ἀπὸ τῆς περὶ τὸν Σπερχεῖον μάχης ἤρχισε ζωηρότερος ἀναβρασμός. Πρέσβεις τῶν Ἀθηναίων, ἰδίως ὁ Ὑπερείδης καὶ ὁ Πολύευκτος ὁ Σφήττιος διεπορεύοντο ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν· εἰς τούτους προσῆλθε καὶ ὁ Δημοσθένης, ὅστις, ἀπὸ τῶν δικῶν τῶν περὶ τῶν ἀρπαλείων χρημάτων φυγὰς ἐξ Ἀθηνῶν γενόμενος, διέτριβεν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐν Τροίζῃνι ἢ ἐν Αἰγίνῃ. Ἄργος, Σικυῶν, Φλιοῦς, Ἐπίδαυρος, τῆς Ἀργολίδος ἡ λεγομένη Ἀκτὴ, Ἥλις, Μεσσηνία προσετέθησαν εἰς τὴν συμμαχίαν, καίτοι ἀντιπραττόντων τῶν ἐκ Μακεδονίας πρέσβεων. Οὗτοι, συνοδευόμενοι ὑπὸ τοῦ Πυθέου καὶ Καλλιμέδοντος, τῶν δύο νεωστὶ ἐξ Ἀθηνῶν φυγαδευθέντων ῥητόρων, προσῆλθον εἰς τὸ κοινὸν τῶν Ἀρχάδων ἐναντίον τῶν Ἀθηναίων ῥητόρων καὶ μετὰ σφοδρὰν ἀμφοτέρωθεν ἀντιλογίαν, οἱ Ἀρχάδες ἀπεφάσισαν ν' ἀσπασθῶσι τὰ τῶν συμμάχων².

Ἀλλὰ δὲν ἐξῆλθον ὁμῶς, ἴσως προφασιζόμενοι ὅτι οἱ Κορίνθιοι ἔφραττον εἰς αὐτοὺς τὴν ὁδόν· διότι ἐν Κορίνθῳ ὑπῆρχε μακεδονικὴ φρουρά³. Καὶ τὰ Μέγαρα ἦσαν μετὰ τῶν Μακε-

¹) Πανσανίου Α', 25, 4., ὅστις ἔχει δεύτερον κατάλογον τῶν συμμάχων.

²) Ὁ Πλούταρχος (Δημοσθ. ΚΖ') διηγεῖται τοὺς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐκείνῃ χαριεντισμούς. Ἄν καὶ ὁ Πανσανίας (Η', 6 1) λέγει, ὅτι οἱ Ἀρχάδες ἐν τῷ πολέμῳ τούτῳ οὔτε ὑπὲρ οὔτε κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἐπολέμησαν, φαίνεται ὁμῶς ὅτι εἶνε ὁρθὸν τὸ ὑπὸ τοῦ Ψευδοπλουτάρχου (ἐν Βίοις τῶν Γ' Ῥητορ. σ. 846) λεγόμενον ὅτι ὁ Δημοσθένης παρωμήσεν αὐτοὺς εἰς τὴν συμμετοχὴν. Πῶς ὁμῶς ἡ συμμετοχὴ αὕτη δύναται νὰ συμβῇ πρὸς τὰς ἄλλας σχέσεις μάλιστα δὲ τὰς τῶν Μεγαλοπολιτῶν, μένει ἀσαφές. Διότι ἐξ ἡ ἀκόμῃ ὁ ἐξαίρετος ἐκεῖνος νομοθέτης Κερκίδας ἔδε αὐτοῦ τὸ ἐπίγραμμα εἰς τὸν γνωστὸν Διογένην παρὰ Διογένηι τῷ Λαερτ. Γ', 70), ὃν ὁ Δημοσθένης (ἐν τῇ περὶ τοῦ στεφάνου σ 324 R.) καταλέγει εἰς τοὺς τὴν ἑαυτῶν πατρίδα (περὶ τὸ 344) εἰς τοὺς Μακεδόνας προδῶσαντας, ἀλλ' ὁ Πολύβιος (ΙΖ', 14) ἀρκούντως δικαιολογεῖ τὸν ἑαυτοῦ συμπόλιτην κατὰ τῆς τοιαύτης μομφῆς. Ἡ ἐν Μεγαλοπόλει πατρία τοῦ Πολυαινέτου φαίνεται ὅτι ἦτο ἡ προκαλέσασα τὴν ἀποστασίαν ταύτην (ἴδ. Διοδώρου ΙΙΙ', 56), καὶ τοι καὶ τοῦτο ἔχει σπουδαίας δυσχερείας.

³) Ὁ Ἰουστίνος (XIII) καταλέγει μὲν τὴν Κόρινθον εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους καὶ Ὑπερείδου πεισθείσας νὰ μετασχηματίζωσι πόλεις· ἀλλὰ κατὰ τὸν Πλούταρχον (ἐν Ἀράτ. ΚΓ'), ὁ Ἀκροκόρινθος ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Φιλίππου εἶχε πάντοτε φρουράν. Καὶ ὅτι δὲ

δόνων. Ἡ Ἀχαΐα ἀπὸ τῶν μεγάλων ἐν Χαιρωνείᾳ συμφορῶν ἐσίγα· ἐκ δὲ τῆς Σπάρτης ἀπὸ τῆς ἐν ἔτει 330 ἡττης πεντήκοντα εὐπατρίδαι ὑπῆρχον ὡς ὄμηροι ἐν Μακεδονίᾳ.

Τὸ ἐν Κορίνθῳ συνέδριον, ἐφ' οὗ εἶχε στηριχθῆ ἡ μακεδονικὴ ἐν Ἑλλάδι δύναμις, ἦτο ἐντελῶς παραλελυμένον. Ἀντὶ τούτου ὑπῆρχεν ἕτοιμος ἄλλος σύνδεσμος, ἡ ἐλληνικὴ συμμαχία, ἥτις εἶχε συνέδριον διοικοῦν αὐτήν¹, πολεμικὴν δύναμιν νικηφόρον, τὸν Ἀθηναϊκὸν στόλον ἐκ 40 τετρήρων καὶ 200 τριήρων ἕτοιμον νὰ ἐκπλεύσῃ, ὑπέρτερον δὲ τοῦ μακεδονικοῦ κατὰ τε τὸν ἀριθμὸν καὶ τὸ μέγεθος τῶν πλοίων.

Βαρυτάτῃ πληγῇ διὰ τὸν Ἀντίπατρον ἦτο ἡ ἐπανάστασις τῆς Θεσσαλίας· διότι ἡ μόνη ὑπεροχή, τὴν ὁποίαν εἶχεν, ἀπωλέσθη, ἀφ' ὅτου οἱ 2000 Θεσσαλοὶ ἱππεῖς μετέστησαν πρὸς τοὺς πολεμίους.

Τὴν μετástασιν ταύτην διέπραξεν, ὡς φαίνεται, πρὸ πάντων ὁ ἑπάρχος Μένων, τοῦ ὁποίου ἡ θυγάτηρ Φθία εἶχε σύζυγον τὸν βασιλέα τῆς Ἡπείρου Αἰακίδην. Διὰ τῆς ἀπιστίας ταύτης οὐ μόνον ἐντελῶς ἀνίκανος κατέστη ὁ Ἀντίπατρος ν' ἀντιταχθῇ πρὸς τοὺς συμμάχους, ἀλλὰ καὶ ἡ ὁδὸς αὐτοῦ πρὸς τὴν Μακεδονίαν, τοῦλάχιστον ἡ κατὰ γῆν διεκότη, οὐχ ἥττον δὲ καὶ

τότε ὁ Δείναρχος ὁ δαδὸς τοῦ Ἀντιπάτρου διέτριβεν ἐν Κορίνθῳ (*Δημοσθένους* Ἐπιστ. Β, σ. 648 ἐκδ. Β', τῆς δὲ ἐκδ. Blass Ἐπιστ. Γ) φαίνεται ὅτι εἶνε κατὰ τοῦ Ἰουστίνου. Ἄν ἡ Κόρινθος ἦτο ὑποχείριος εἰς τοὺς Μακεδόνας, ἐδύνατο βεβαίως οἱ Πελοποννήσιοι, ὧν πολλοί, καὶ τοὶ ὄντες σύμμαχοι, δὲν μετέσχον ἔργῳ τοῦ πολέμου, νὰ κωλυθῶσιν ἀπὸ τῆς ἐξόδου.

1) Τὸ συνέδριον τοῦτο ἐγινώσκετο μέχρι τοῦδε μόνον ἐκ τῆς [*τοῦ Δημοσθένους*] μνημονευθείσης ἐπιστολῆς («ἦλθεν ἐπιστολὴ πρὸς τοὺς τῶν συμμάχων συνέδρους»)· νῦν δ' ἐπιβεβαιοῦται ὑπὸ τοῦ ψηφίσματος τοῦ πρὸς τιμὴν τοῦ Τιμοσθένους τοῦ Καρυστίου ἐν ἔτει 306 *Corpus Inscriptionum Atticarum* II, no 249), ὅπου λέγεται «καὶ πρότερον ἐν τῷ πολέμῳ ὃν πεπολέμηκεν ὁ δῆμος ὁ Ἀθηναίων [... ὑπὲρ τῆς ἐλ]ευθερίας τῶν [Ἑλλή]νων... σ[ύν]εδρος ἐπὶ τ[ῇ] στρα[τιω]τικῇ...» συμμάχων ἡγωνίζετο». Λεῖψανα ἄλλης ἐπιγραφῆς (*Corp. Inser. Attic.* II, no 184) παρέχουσι κατὰ τὴν ἀγγλίσαν εἰκασίαν τοῦ Κουμανούδη κατάλογον τῶν συμμάχων τῶν ἐν τούτῳ τῷ πολέμῳ, περιέχοντα σημεῖα ἀριθμητικὰ σημαίνοντα, ὡς φαίνεται, τὸν ἀριθμὸν τῶν ψήφων ἐκάστης πόλεως, οἷον «Φωκίων III, Λοκρῶν III Θ[α]σίων III, ἀνθ' οὗ ἴσως ὀρθότερον συμπληρωτέον: Φλ[ι]ασιῶν κατὰ τὸν *Πανσανίαν* Α', 25, 4. ἔπειτα «... ἀπὸ Θράκης Κεφαλληνίας III.»

ἡ κατὰ θάλασσαν, ἐὰν ὁ ἀττικὸς στόλος ἐνεφανίζετο μετὰ πάσης αὐτοῦ τῆς δυνάμεως. Τούναντίον ὁ στρατὸς τῶν πολεμίων ἔνεκα τῆς προσελεύσεως τόσων νέων συμμάχων ἐδύνατο ἐπὶ πλεόν νὰ ἐνισχυθῇ διὰ ἄλλων νέων ἐπικουριῶν· ἐξ αἰτίας δὲ τῆς ἀποστασίας τῆς Καρύστου καὶ ἡ Εὐβοία δὲν ἦτο πλεόν βεβαία· ἡ δὲ Βοιωτία ἦτο μονονουχὶ περικεκλεισμένη ὑπὸ ἀσπόνδων ἐχθρῶν.

Ὑπὸ τοιούτων δυσχερειῶν περιβεβλημένος ὁ Ἀντίπατρος οὐδὲν ἄλλο εἶχε νὰ πράξῃ, εἰ μὴ ἀντὶ πάσης θυσίας νὰ συντηρηθῇ ἐν Λαμίᾳ, ὅπου εἰσέπεσε, μέχρις ὅτου ἔλθῃ βοήθεια ἐκ τῆς Ἀσίας. Ἡ πόλις καὶ διὰ τὴν θέσιν καὶ διὰ τὴν ὑψηλὴν ἀκρόπολιν καὶ διὰ τὰ τεῖχη αὐτῆς ἦτο πρὸς τοῦτο ἐπιτηδεῖα· τὸ ἐπίνειον αὐτῆς Φάλαρα, ἐν μίλιον ἀπέχον τῆς πόλεως, διευκόλυνε τὴν μετὰ τοῦ στόλου συγκοινωνίαν. Ὅθεν ὁ Ἀντίπατρος ἀνεκαίνισε καὶ ἐπολλαπλασίασε τὰ ὀχυρώματα τῆς πόλεως, συνέσωρευσεν ὅπλα, μηχανὰς καὶ ὑλικὸν παντὸς εἶδους, καὶ ἐπορίσθη ὅσον οἶόν τε πλείστας τροφάς· τὸ ποτάμιον δὲ Ἀχελῷος ὁ διὰ τῆς πόλεως ῥέων, παρεῖχεν ἄφθονον πόσιμον ὕδωρ¹.

Ὁ δὲ Λεωσθένης, καταδιώκων τοὺς πολεμίους μετὰ πάσης τῆς δυνάμεως τῶν συμμάχων, ἦλθε πλησίον τῆς Λαμίας. Ἐνταῦθα δὲ ὀχυρώσας τὸ ἑαυτοῦ στρατόπεδον διὰ βαθείας τάφρου καὶ χαρακώματος, παρέταξε τὸν στρατὸν καὶ οὕτω προσῆγεν αὐτὸν κατὰ τῆς πόλεως· ἐπεθύμει δὲ, τοιοῦτον ἔχων στρατόν, εἰ δυνατόν ν' ἀποφύγῃ μακρὰν πολιορκίαν. Ὅθεν ἐπειδὴ οἱ πολέμιοι διέμενον ἐντὸς τῶν τειχῶν, οὐδὲν δὲ ἠδύνατο νὰ κινήσῃ αὐτοὺς εἰς ἔξοδον, ὁ Λεωσθένης ἀπεπειράθη αὐτὴν τὴν πόλιν νὰ κυριεύσῃ. Καθ' ἐκάστην ἡ ἔφοδος ἐπανελαμβάνετο μετὰ μεγίστης σφοδρότητος· ἀλλὰ μετ' ἴσης ἀνδρείας καὶ καρτερίας ἀπεκρούετο, καὶ οἱ σύμμαχοι ἔπαθον πολλὰς ἀπωλείας. Ἰδὼν δὲ ὁ Λεωσθένης ὅτι ἐξ ἐφόδου δὲν ἐδύνατο νὰ γείνη κύριος αὐτῆς, ἐτράπη

¹) Διοδώρου III', 12· Ἰουστινίου XIII, 5· (Στράβωνος Θ' σ. 484). Περὶ τῆς θέσεως τῆς Λαμίας (ὑπὸ τῶν Τούρκων Ζεϊτούν), ἴδ. Leake Travels in Northern Greece, II, σ. 20· Corp. Inscriptionum Graecarum I, no 1776.

εἰς πολιορκίαν· ἀπέκλεισε πάσας τὰς εἰς τὴν πόλιν εἰσόδους· ἰδίως δὲ διέκοψε τὴν πρὸς τὰ Φάλαρα καὶ τὴν θάλασσαν συγκοινωνίαν καὶ ἤρχισε νὰ κατασκευάζῃ τεῖχος καὶ νὰ ὀρύττῃ τάφρον περὶ τὴν πόλιν, ὥστε μηδὲν νὰ δύναται μήτε νὰ εἰσέλθῃ μήτε νὰ ἐξέλθῃ τῆς πολιορκουμένης πόλεως· ἦτο ἐλπίς ὅτι ἕνεκα τοῦ πολλοῦ πλήθους τῶν ἐν τῇ πόλει ἀνθρώπων τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἤθελον ταχέως καταναλωθῇ, καὶ ἡ ἔλλειψις τῶν χρειωδεδεσμάτων ἤθελεν ἀναγκάσῃ αὐτοὺς εἰς παράδοσιν¹.

Ἦτο περὶ τὴν φθινοπωρινὴν ἰσημερίαν, καθ' ὃν χρόνον οἱ τῆς αἰτωλικῆς ὁμοσπονδίας συνήρχοντο κατ' ἔτος πρὸς ἐκλογὴν νέου στρατηγοῦ². Οἱ Αἰτωλοὶ ἐζήτησαν τὴν ἄδειαν παρὰ τοῦ Λεωσθένους ν' ἀπέλθωσιν οἰκαδὲ «διὰ τινὰς ἐθνικὰς χρείας». Ἰσως αὕτη ἦτο ἡ ἀληθὴς αἰτία, ἢ ἴσως ἀπήρεσκεν αὐτοῖς πόλεμος, ὅστις μόχθων μὲν καὶ πολιορκητικῶν ταλαιπωριῶν πολὺ πλῆθος, λάφυρον δὲ οὐδὲν ἀπέφερεν. Ὅπως δὴποτε ἐπανῆλθον οἰκαδὲ, ἀποτελοῦντες τὸ τέταρτον τῆς συμμαχικῆς δυνάμεως. Ὁ Λεωσθένης εἶχεν ἀκόμη δυνάμεις ἱκανάς, ὅπως ἐξακολουθήσῃ τὸν ἀποκλεισμὸν τῆς πόλεως. Ἦρχισαν ἤδη πικραὶ στερήσεις. Ὅθεν ὁ Ἀντίπατρος ἠναγκάσθη νὰ συνάψῃ διαπραγματεύσεις, καὶ προέτεινεν εἰρήνην· ὁ δὲ Λεωσθένης ἀπήτησε παράδοσιν ἄνευ ὄρων³. Διὰ τὸν Ἀντίπατρον οὐδεμία ὑπῆρχεν ἐλπίς· ὁσημέραι ὁ ἀποκλεισμὸς ἐγίνετο σταθερώτερος καὶ πυκνότερος· ἔξοδοι κατὰ τὰ ἔσχατα τῶν ὀχυρωμάτων οὐδὲν ἔφερον ὄφελος,

¹) Διοδώρου ΙΗ', 12. Σύμφωνας πρὸς ταῦτα καὶ ὁ Ὑπερείδης (ἐν τῇ Ἐπιταφ. κεφ. Θ') «... ἐν ᾗ γε παρατάττεσθαι μὲν ὁσημέραι ἀναγκαῖον ἦν, πλείους δὲ μάχας ἠγωνίσθαι... χειμῶνων δ' ὑπερβολὰς κτλ.»

²) Πολυβίου Δ', 37, 2. Ἄλλως ἐξηγεῖ τὸ πρᾶγμα ὁ Lukas Über Polybios Darstellung des aitolischen Bundes σ 64 «πιθανῶς οἱ Ἀκαρνᾶνες, Ἀμδρακιῶται καὶ Ἀργεῖοι ἐπωφελήθησαν τὴν ἀπουσίαν τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν Αἰτωλῶν, ἵνα εἰσβάλωσιν εἰς τὴν Αἰτωλίαν». Ἀλλὰ τοῦτο δὲν δύναται βεβαίως νὰ σημαίνῃ τὸ παρὰ Διοδώρου ε. ἀ. «ἐθνικὰς καὶ χρείας».

³) Κατὰ τὸν Διοδώρου (ΙΗ', 18) ὁ Ἀντίπατρος ἀπορρίπτει ὀψιότερον πάσας τῶν Ἀθηναίων τὰς προτάσεις «ἐὰν μὴ τὰ καθ' ἑαυτοὺς ἐπιτρέψωσιν αὐτῷ... καὶ γὰρ ἐκείνους συγκλείσαντας εἰς Λαμίαν τὸν Ἀντίπατρον, τὰς αὐτὰς ἀποκρίσεις πεποιήσθαι πρεσβεύσαντος αὐτοῦ περὶ τῆς εἰρήνης».

εἰμὴ τὸ νὰ μὴ ἀφαιρέσωσιν ἀπὸ τῶν στρατιωτῶν διὰ τῆς ὀλοσχεροῦς ἀπραξίας τὴν ἐσχάτην ἐλπίδα καὶ δύναμιν. Κατὰ μίαν τινὰ τοιαύτην συμπλοκὴν, εὐρισκομένου τοῦ Λεωσθένους ἐντὸς τῆς νεωστὶ ἀνορυθείσης τάφρου, συνέβη ὥστε λίθος ἐκσπενδονηθεὶς νὰ πέσῃ εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ· ἐκ τούτου κατέπεσε, καὶ λιπόθυμος μετεκομίσθη εἰς τὸ στρατόπεδον· τὴν δὲ τρίτην ἡμέραν μετὰ τοῦτο ἀπέθανεν¹.

Ὁ θάνατος τοῦ Λεωσθένους ἦτο διὰ τὰ συμφέροντα τῶν συμμάχων βαρὺ τραῦμα. Ὡς στρατιώτης καὶ στρατηγὸς ἦτο ἱκανώτατος, εἶχεν ἀμείντον τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν συμμάχων καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ προσεῖλκυε τοὺς ἀπανταχόθεν μισθοφόρους. Αἱ μέχρι τοῦδε ἐπιτυχίαι ἐδικαίωσαν τὰς μεγίστας προσδοκίας τῶν συμμάχων, καὶ ἡ ἀρχηγία αὐτοῦ, καθ' ἣν οὐδὲν ἀτύχημα εἶχε συμβῆ², φαίνεται ὅτι ἐδύνατο νὰ ἐγγυηθῇ εἰς τὸν «ἐλληνικὸν πόλεμον», ὡς ὠνομάζετο ἐν Ἀθήναις, λαμπροτάτην ἔκβασιν.

Ὁ θάνατος αὐτοῦ ἐφάνη ὅτι ἐστέρησε τὴν δύναμιν τῶν συμμάχων τῆς ζωογονούσης αὐτὴν καρδίας· καὶ ὅσον μείζονα ἤλπιζον ἐκ τῆς στρατηγίας αὐτοῦ, ὅσον χαρμωδέστερον ἐτέλουν διὰ τὰς ἀπαύστως ἐκ τοῦ στρατοπέδου ἀγγελλομένας νίκας ἀλληλοδιαδόχους θυσίας, πομπὰς καὶ πανηγύρεις, ἀγαλλόμενοι ἐπὶ ταῖς εὐτυχίαις, τόσον βαθυτέρα ἦτο ἡ ἀθυμία, εἰς ἣν οἱ Ἀθηναῖοι περιέπεσον μετὰ τὴν ἀγγελίαν τοῦ θανάτου αὐτοῦ. Δι' ὑπερβολικῶν ἐγκωμίων καὶ θρήνων ὑπερύψωνον τὸ πένθος διὰ τὸν μέγαν νεκρὸν καὶ ὑπερετίμων τὴν δόξαν αὐτοῦ· ἡ δὲ μνηστὴ τοῦ στρατηγοῦ,

¹) Διοδώρου ΙΗ', 13. Ὁ *Ιουστίνος* (XIII, 5) λέγει *telo e maris in transeuntem jacto occiditur* φαίνεται λοιπὸν ὅτι δὲν θέλει νὰ σημάνῃ συμπλοκὴν (ὡς λέγει ὁ *Διοδώρος* αὐτόθι «συμπλοκῆς γενομένης»). Κατὰ δὲ τὸν *Πανσανίαν* (Γ', 6, 2) ὁ Λεωσθένης ἔπεσεν ἐν ἀρχῇ τῆς συμπλοκῆς, ὅπως ὁ Κλεόμβροτος ἐν Λεύκτροις καὶ ὁ Ἱπποκράτης παρὰ τὸ Δῆλιον.

²) Ὁ *Πανσανίας* (Α', 26, 4) λέγει περὶ τοῦ Λεωσθένους «δοκῶν εἶναι πολέμων ἔμπειρος» καὶ μετ' ὀλίγον «καὶ δὴ τότε ὢν εἰς αὐτὸν ἤλπισαν τὰ ἔργα λαμπρότερα ἐπιδειξάμενος παρέσχεν ἀποθανὼν ἀθυμῆσαι πᾶσι καὶ διὰ τοῦτο οὐχὶ ἥκιστα σφαλῆναι». Τὴν ἀνομασίαν «ὁ ἐλληνικὸς πόλεμος» εὐρίσκωμεν ἐν τῷ ψήφισματι τὸ πρὸς τιμὴν τοῦ Εὐφίλτου τοῦ ἔτους 306 ἐν τῷ *Corpus Inscriptionum Atticarum* II, no 270.

ουγάτηρ ἐπιφανοῦς Ἀρεοπαγίτου, εἰποῦσα ὅτι «ἄθικτος ἔτι, εἶνε ἤδη χήρα, καὶ οὐδεὶς ἄλλος εἶνε ἄξιος νὰ νυμφευθῇ τὴν μνηστὴν τοῦ Λεωσθένους», ἐφόνευσεν αὐτὴ ἑαυτήν¹. Μετὰ τὴν ἐντιμοτάτην ταφὴν τοῦ πεσόντος² ἐψήφισεν ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων ἐπίσημον καὶ δημοτελεῖ ταφὴν ἐν τῷ Κεραμεικῷ· ὁ δὲ Ὑπερείδης ὁ ἡγέτης τῶν τότε πολιτευομένων ἔλαβε τὴν ἐντολὴν ν' ἀπαγγεῖλῃ τὸν ἐπιτάφιον εἰς τὸν Λεωσθένην καὶ τοὺς ἐν Λαμίᾳ πεσόντας³.

Πρωτίστη ἀνάγκη ἦτο νὰ ἐκλέξωσιν ἀντὶ τοῦ Λεωσθένους ἄλλον στρατηγόν, εἰς ὃν ν' ἀναθέσωσι τὴν ὑπερτάτην διεύθυνσιν τοῦ πολέμου. Ὑπόπτεον ὅτι ὁ δῆμος ἐδύνατο νὰ ψηφίσῃ ὑπὲρ τοῦ Φωκίωνος, ὅστις τῷ ὄντι κατὰ τούτους τοὺς χρόνους ἦτο ὁ μόνος ὀνομαστὸς στρατηγὸς ἐν Ἀθήναις. Ἀλλ' οὗτος ἦτο πάντοτε φιλικῶς διακείμενος πρὸς τοὺς δυνάστας τῶν Μακεδόνων καὶ ἀνεκαθεν κατὰ τοῦ πολέμου· ἔπειτα ἡ περίσχεψις αὐτοῦ καὶ ἀποστροφή πρὸς πᾶν τολμηρὸν κίνημα ἤθελον ἀνακόψῃ τὴν πρόοδον τῶν ὀπλων, ἵσως ἤθελον ἐπιφέρῃ καὶ φιλικόν τινα συμβιβασμόν, ἐν ᾧ οἱ πολλοὶ διεβουκολοῦντο ὑπὸ τῆς ἐλπίδος τοῦ νὰ ἴδωσι

¹) Τὴν περὶ τούτου παραπομπὴν εἰς τὸν *Ιερώνυμον* (adv. Jovinianum 1 σ. 35 ἐκδ. Francof. 1864) ὀφείλω εἰς τὸν Grauert *Analect* σ. 259, ὅστις προσθέτει ὅτι «ὁ ἀρχαῖος ἡρωϊσμὸς δὲν εἶχεν ἀποθάνῃ ἐν Ἀθήναις». Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ἡ αὐτοκτονία αὐτῇ, ἂν δὲν εἶνε πλάσμα, μαρτυρεῖ μᾶλλον τὸ εἶδος ἐκεῖνο τῆς ἐπιτηδεύσεως καὶ ἐξάψεως, ἣτις θαυμάζεται ἐν τοιούτοις χρόνοις τοῦ ὀψιγενοῦς καὶ ψευδοῦς ὑπὲρ ἐλευθερίας ἐνθουσιασμοῦ. Ἄλλως δὲ ὁ Λεωσθένης ἦτο χῆρος καὶ πατὴρ τέκνων (*Παυσανίου* Α', 1, 3.).

²) Κατὰ τὸν *Διόδωρον* (III', 13) φαίνεται ὅτι ὁ ἐνταφιασμὸς τοῦ στρατηγοῦ ἔγινεν ἐν τῷ στρατοπέδῳ παρὰ τὴν Λαμίαν «ταφέντος ἡρωϊκῶς διὰ τὴν ἐν τῷ πολέμῳ δόξαν, ὁ μὲν δῆμος κτλ.» Ἡ ἐν τῷ Κεραμεικῷ ταφὴ δὲν ἐτελέσθη βεβαίως ἤδη τὸν Νοέμβριον τοῦ 323.

³) *Παυσανίου* Α', 29, 12· Ἡ εἰκὼν, ἣν ὁ Παυσανίας μνημονεύει, ἐγγράφη βεβαίως καὶ ἀνετίθη μετέπειτα. Ἐκ τοῦ ἐπιταφίου τοῦ Ὑπερείδου ἐσώθη παρὰ *Στοδαίῳ* 124, 36 ἀπόσπασμα, ὅπερ σχεδὸν ἀμέσως ἐπισυνάπτεται εἰς τὸ ἀπόσπασμα τοῦ ἐπιταφίου, τὸ ἐν νεωτέροις χρόνοις ἀνευρεθὲν ἐν αἰγυπτικῷ παπύρῳ καὶ ἄλλων τριῶν λόγων τοῦ Ὑπερείδου ἀποσπάσματα περιέχοντι, οὕτως ὥστε τῶρα λαμβάνει τις πλήρη καὶ βεβαίαν ἐντύπωσιν περὶ τῶν ἐν αὐτῷ ἐκφραζομένων φρονημάτων καὶ διαθέσεων. — Ἡ εἰς τοῦτο τὸ μέρος τῆς πρώτης ἐκδόσεως προσθεθεῖσα ὑποσημείωσις ὅτι ὁ Λεωσθένης ὑπῆρξεν εἰς τῶν ἐταίρων τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐπανορθοῦται διὰ τῆς διορθώσεως τοῦ χωρίου τοῦ *Στράβωνος* περὶ τοῦ Λαμιακοῦ πολέμου (Θ', σ. 431) «ἐν ᾧ Λεωσθένης τε ἔπεσε τῶν Ἀθηναίων στρατηγὸς [καὶ Λεόννατος] ὁ Ἀλεξάνδρου ἐταῖρος.»

τὴν μακεδονικὴν δυνάμιν¹ τεταπεινωμένην. Διὰ τοῦτο οἱ ἐν Ἀθή-
ναις φιλοπόλεμοι παρεσκεύασαν ἄνθρωπόν τινα οὐχὶ τῶν ἐπι-
φανῶν, ὅστις ἐξώρκισε τὸν δῆμον νὰ μὴ ἐκλέξῃ στρατηγὸν τὸν
Φωκίωνα· σεβόμενος δὲ τὸν παλαιὸν αὐτοῦ φίλον καὶ συμμαθητὴν,
συνεβούλευε νὰ μὴ ἐκθέσωσι τὸν μέγα ἥρωα, τὸν ὅποιον εἶχον,
εἰς τοὺς κινδύνους τοῦ πολέμου, ἀλλὰ νὰ φυλάττωσιν αὐτὸν διὰ
τὴν ἐσχάτην ἀνάγκην· εἴτα δὲ προέτεινε τὴν ἐκλογὴν τοῦ Ἀντι-
φίλου. Ὁ Φωκίων συνηγόρησεν ὑπὲρ τῆς προτάσεως, εἰπὼν ὅτι
δὲν γνωρίζει μὲν τὸν ἀγαθὸν ῥήτορα, τὸν ἀρχαῖον φίλον του,
ἀλλὰ θὰ εἶνε τοῦ λοιποῦ πολὺ εὐγνώμων εἰς αὐτὸν διὰ ταύτην
τὴν προθυμίαν. Καὶ ὁ δῆμος ἐξέλεξεν ἐκεῖνον τὸν Ἀντίφιλον στρα-
τηγόν, ὅστις ἂν καὶ δὲν ἦτο ἱκανὸς κατὰ τὴν γνώμην τῶν Ἀθη-
ναίων ν' ἀναπληρώσῃ καθ' ὁλοκληρίαν τὸν Λεωσθένη, ἀλλ' ἐν
τῇ στρατηγίᾳ ἀπεδείχθη συνετὸς καὶ ἀνδρεῖος¹.

Παράδοξον θὰ φανῇ ὅτι ὁ Δημοσθένης, ὅστις ἐπὶ τοσαῦτα ἔτη
ἦτο ὁ κορυφαῖος τῶν ἀντιμακεδονιζόντων, ἐν ᾧ ὁ κατὰ τῆς Μα-
κεδονίας πόλεμος πολλοὺς ἤδη μῆνας διήρκει, δὲν εἶχεν εἰσέτι
κατέλθῃ. Ἴσως ὁ Ὑπερείδης, ὅστις ὑπῆρχεν εἰς τῶν κατηγόρων
αὐτοῦ ἐν τῇ περὶ τῶν ἀρπαλείων δίκη, ἐπεθύμει νὰ διατηρῇ
μακρὰν τὸν μέγαν ῥήτορα, εἰς ὃν μετὰ τὴν κάθοδον ὤφειλεν ἐξ
ἀνάγκης νὰ παραχωρήσῃ τὴν ἐπὶ τοῦ ῥητορικοῦ βήματος ὑπερο-
χὴν². Ἴσως καὶ ὁ Λεωσθένης μετὰ τὴν διαγωγὴν τοῦ Δημοσθέ-
νους κατὰ τὸν σπαρτιατικὸν πόλεμον τοῦ 330 καὶ κατὰ τὴν
καταφυγὴν τοῦ Ἀρπάλου, ὅτε τὸ δεύτερον ἀπέτρεψεν ἀπὸ τοῦ
πρὸς τὴν Μακεδονίαν πολέμου, ἦτο τῆς γνώμης, ὅτι καὶ τῶρα
παρὰ τὰς εὐνοϊκὰς περιστάσεις, ἤθελεν ἐνεργήσῃ κατὰ τοῦ πο-
λέμου². Καὶ ὅμως ἡ διαγωγὴ αὐτοῦ ἐν Πελοποννήσῳ, ὅτε προ-
-

1) Ὁ Διόδωρος (ΙΗ', 13) λέγει «ἄνθρωπός τις συνέσει στρατηγικῇ καὶ ἀνδρείᾳ διαφέρων». Τὸ παρὰ Πλουτάρχῳ (Φωκ. ΚΓ') λεγόμενον ὅτι τοῦ λοιποῦ οἱ Ἕλληνες ἀπέτυχον ἐν μέρει «ἀπειθείᾳ πρὸς τοὺς ἀρχοντας, ἐπεικεῖς καὶ νέους ὄντας» δύναται βεβαίως ν' ἀναφέ-
ρηται εἰς τὸν Ἀντίφιλον, ἂν καὶ ἐναντίον τῆς γνώμης τοῦ Ἱερωνύμου, ὃν ὁ Διόδωρος ἀκο-
λουθεῖ, σχεδὸν οὐδεμίαν ἔχει βαρύτητα.

2) Ὁ Πλούταρχος (ἐν συγχρίσ. Δημοσθ. καὶ Κικέρ. Γ') τοιοῦτόν τι ἴσως ὑπονοεῖ λέ-
-

τεθείς εἰς τοὺς πρέσβεις τῶν Ἀθηναίων προσηλύτιζεν ὑπὲρ τῆς συμμαχίας κατὰ τῶν Μακεδόνων, ἀπεδείκνυνεν ὅτι ἐδύναντο νὰ εἶνε βέβαιοι περὶ τῆς ὁμοφροσύνης αὐτοῦ. Ἀλλὰ νῦν, ὅτε ἡ ἀπώλεια τοῦ μεγάλου στρατηγοῦ ἐπίεξε τὰς ψυχὰς καὶ τῶν ἐντὸς καὶ τῶν ἐκτὸς τῶν Ἀθηναίων, θὰ ἐφάνη εὐχῆς ἄξιον νὰ μὴ στερηθῶσιν ἐπὶ πλείονα χρόνον τῆς ἐμβριθείας τοσοῦτον σεπτοῦ καὶ μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων ἐνδόξου ὀνόματος¹.

Διὸ κατὰ τὴν πρότασιν τοῦ ἐξαδέλφου αὐτοῦ Δήμωνος τοῦ Παιανιέως ἐψηφίσθη ὑπὸ τοῦ δήμου ἡ κάθοδος τοῦ Δημοσθένους, καὶ ἐπέμφθη τριήρης, ὥπως ἐπαναγάγῃ αὐτὸν ἐξ Αἰγίνης, ἔνθα τότε διέτριβεν. Κατὰ δὲ τὴν ἀπόδασιν ἦλθον εἰς προὔπαντησιν αὐτοῦ αἱ ἀρχαὶ τῆς πόλεως, οἱ ἱερεῖς, ἄπειρον πλῆθος, καὶ ὑπεδέχθησαν αὐτὸν μετ' ἀλαλαγμῶν. Ἀνέτεινε τὰς χεῖρας πρὸς τὸν οὐρανόν, ἵνα εὐχαριστήσῃ τοὺς θεοὺς, μακαρίζων ἑαυτὸν «διότι ἡ κάθοδος αὐτοῦ εἶνε λαμπροτέρα τῆς τοῦ Ἀλκιβιάδου, διότι δέχονται αὐτὸν οἱ πολῖται οὐχὶ βεβιασμένοι, ἀλλὰ πεπεισμένοι

γων, ὅτι οἱ κύριοι τῶν ὅπλων καὶ στρατοπέδων ἐφοβοῦντο τοὺς ῥήτορας: «τοὺς τῶν ὅπλων καὶ στρατοπέδων κυρίους δεῖσθαι, Δημοσθένους μὲν Χάρητα καὶ Διοπεῖθην καὶ Λεωσθένη, Κικέρωνος δὲ Πομπήιον καὶ Καίσαρα κτλ.» [Νομίζω ὅτι ὁ συγγραφεὺς ἐξέλαβε τὸ δεῖσθαι ἀντὶ τοῦ δεδιέναι καὶ μετέφρασε sich gefürchtet hüten· τοῦναντίον ἡ ὁμοιότης τῶν πρὸς τὸν Δημοσθένην σχέσεων τοῦ Λεωσθένους καὶ τῶν τοῦ Χάρητος καὶ Διοπείθους, οἵτινες ἦσαν διὰ παντὸς φίλοι αὐτοῦ, ἀποδεικνύει ὅτι ὁ Λεωσθένης ἦμισα θὰ ὑπώπτευε τὸν Δημοσθένη τοῦλάχιστον κατὰ τὸν Πλούταρχον. Σ. Μ.]

¹) Τὴν ὑπὸ τοῦ *Ψευδοπλουτάρχου* (ἐν Βίοις τῶν Γ', Ρητ. σ. 849) μνημονευομένην συνεννόησιν τοῦ Ὑπερείδου («καὶ συμβαλὼν Δημοσθένη καὶ περὶ τῆς διαφορᾶς ἀπολογησάμενος») ἥτις ἐκεῖ τίθεται μετὰ τὴν πτώσιν τῶν Ἀθηναίων, ὁ A. Schaefer (*Demosthenes und seine Zeit* III σ. 336) θεωρεῖ ὡς γενομένην κατὰ τὴν ἐν Ἀρκαδίᾳ συνάντησιν τῶν δύο ῥητόρων. Ἐὰν ἡ ἔκτι ἐπιστολὴ τοῦ Δημοσθένους ἦτο γνησία, θὰ παρέιχε τὴν ἰσχυροτάτην ἀπόδειξιν ὅτι ὁ Δημοσθένης καὶ στρατηγοῦντος τοῦ Ἀντιφίλου, ἐξῆλθε μακρὰν τῶν Ἀθηναίων. Ὅθεν πρέπει νὰ ἀρκεσθῶμεν εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ *Διοδώρου* (III, 18) περὶ τοῦ Δημοσθένους λεγόμενον ὅτι «κατ' ἐξέινον τὸν χρόνον (τῆς ἐν τῇ Κεραμεϊκῇ ταφῆς) ἐπεφεύγειν». Ἐὰν δὲ ὁ *Ἰουστίνος* (XIII, 5, 11—12) μετὰ τὰς λέξεις ab exilio revocatur ἐξακολουθεῖ interim Leosthenes occiditur, καὶ ὁ *Ψευδοπλουτάρχος* (ἐ. ἀ. σ. 846) μετὰ τὴν κάθοδον αὐτοῦ θέτει τὴν πολιορκίαν τῆς Λαμίας, νομίζω ὅτι δὲν πρέπει ν' ἀφήσωμεν τὴν ἀπόφασιν εἰς τοὺς δύο τούτους συγγραφεῖς, ὥπως πράττει ὁ Grauert (*Analekten* σ. 255).

ὕπ' αὐτοῦ¹⁾. Ἡ δὲ χρηματικὴ ζημία, εἰς ἣν εἶχεν καταδικασθῇ, καὶ ἥτις δὲν ἦτο δυνατὸν ν' ἀφεθῇ, ἐπληρώθη κατὰ τὸ ἐξῆς σόφισμα. Ὁ δῆμος ἀνέθεσεν εἰς αὐτὸν τὴν διακόσμησιν τοῦ βωμοῦ κατὰ τὴν ἐορτὴν τοῦ Διὸς τοῦ Σωτῆρος, καὶ ἔπειτα ἀντὶ τοῦ εἰωθότος χρηματικοῦ ποσοῦ ἐξέδωκεν ἔνταλμα, ἵνα πληρωθῇ τόσον, ὅση ἦτο ἡ χρηματικὴ ζημία.

Ἐν ᾧ ταῦτα ἐγίνοντο ἐν Ἀθήναις, τὰ πράγματα ἐν τῷ θεάτρῳ τοῦ πολέμου εἶχον οὐκ ὀλίγον μεταβληθῇ, καὶ μάλιστα ὑπὲρ τῶν Μακεδόνων. Εὐθύς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λεωσθένους ὁ Ἀντίπατρος κατέστρεψε μέρος τοῦ χαρακώματος τῶν πολεμιῶν, καὶ διὰ τούτου τοῦ ἀφράκτου διαστήματος ἐπορίσθη ἱκανὰς τροφάς, ὅπως συντηρηθῇ μέχρις οὗ ἔλθῃ ἡ ἐπικουρία. Ὁ Λυσίμαχος ἦτο ἤδη ἐν Θράκῃ μεθ' ἱκανῆς στρατιωτικῆς δυνάμεως, ὥστε ἐντεῦθεν οὐδὲν πλέον εἶχε νὰ φοβηθῇ περὶ Μακεδονίας. Ἀλλὰ πρὸ πάντων ὁ Λεοννάτος προσήρχετο· διότι ὁ Ἐκαταῖος ὁ τύραννος τῆς Καρδίας, ὃν ὁ Ἀντίπατρος ἔπεμψε πρὸς αὐτόν, κατέλαβεν αὐτὸν βαδίζοντα πρὸς τὸν Εὐμένη, ὃν ἔμελλε νὰ βοηθήσῃ πρὸς κατάκτησιν τῆς Καππαδοκίας, κατέδειξεν εἰς αὐτὸν πόσον οἱ Μακεδόνες σφόδρα στενοχωροῦνται ἐν Λαμίᾳ, πόσον εἶνε ἀνάγκη ταχείας βοηθείας, πῶς εἰς τὸν μᾶλλον ἐπικείμενον κίνδυνον πρέπει τις πρῶτον ν' ἀπαντήσῃ. Ὅτι ἐπρόκειτο παλαιὸν ἀντίπαλον νὰ βλάψῃ, τοῦτο ἐδιπλασίασε τὸν ζῆλον τοῦ τυράννου τῆς Καρδίας. Συγχρόνως ὁ Λεοννάτος ἔλαβεν ἐπιστολάς παρὰ τῆς τῆς Ἡπείρου, ἥτις τὸν προέτρπε νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν Πέλλαν, λέγουσα Κλεοπάτρας, τῆς ἀδελφῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου, γήρας τοῦ βασιλέως ὅτι εἶνε ἐτοιμία νὰ γείνη σύζυγός του. Οὐδὲν εὐχραιότερον ἐδύνατο νὰ συμβῇ εἰς τὸν φιλόδοξον ἄνδρα· ὁ στρατός του ἦτο ἐτοιμοπόλεμος, ἡ ἐπιτυχία κατὰ τῶν Ἑλλήνων σχεδὸν βεβαία, αὐτὸς δὲ τότε ἐγίνετο ὁ σωτὴρ τῆς Μακεδονίας, ἐπισκιάζων τὸν Ἀντίπατρον, ἡ ὑπεροχὴ του ἐν τῷ κράτει τοῦ Ἀλεξάνδρου ἦτο ἐξησφαλισμένη,

¹⁾ Πλουτάρχου Δημοσθ. ΚΖ', πρὸς Λουκιανοῦ Ἐγκώμιον Δημοσθ. 31.

καὶ ὁ γάμος μετὰ τῆς βασιλείσης συνεπλήρου ὅ,τι ἐπεζῆται. Παραιτήσας τὴν κατὰ τῆς Καππαδοκίας ἐκστρατείαν, ἔσπευσεν εἰς τὴν Εὐρώπην, ὥρμησε διὰ τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος Μακεδονίας, πανταχόθεν προσλαμβάνων νέους Μακεδόνας μαχητάς, εἰς τὴν Θεσσαλίαν, ἡγούμενος 20,000 πεζῶν καὶ 2,500 ἵππέων, ὅπως λύσῃ τῆς Λαμίας τὴν πολιορκίαν¹.

Θὰ ἦτο περίπου ὁ δεύτερος μὴν τοῦ ἔτους 322. Ὁ στρατὸς τῶν συμμάχων δὲν εἶχεν ὅλην αὐτοῦ τὴν δύναμιν συνηθροισμένην· διότι οἱ μὲν Αἰτωλοὶ δὲν εἶχον ἐπανεέλθῃ, πολλοὶ δὲ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων εἶχον ἀπέλθῃ ἕνεκα τοῦ χειμῶνος οἰκαδε², ὁ δὲ Ἀρυπαῖος κατὰ τοῦτον, φαίνεται, τὸν χρόνον μετὰ τῶν Μολοσσῶν ἀπεστάτησε τῶν συμμάχων³. Νὰ διαιρέσωσι λοιπὸν τὸν στρατὸν οὕτως, ὥστε μέρος μὲν αὐτοῦ νὰ πολιορκῇ τὴν Λαμίαν, οἱ δὲ λοιποὶ ν' ἀντεπεξέλθωσι κατὰ τοῦ σατράπου τῆς Φρυγίας, δὲν ἦτο δυνατόν, τοσοῦτον μικρᾶς οὔσης τῆς μάχιμου δυνάμεως. Διὰ τοῦτο πᾶσα σπουδὴ ἔπρεπε νὰ καταβληθῇ εἰς τὸ νὰ κωλύσωσι τὴν ἔνωσιν τῶν ἐκατέρωθεν μακεδονικῶν στρατῶν, καὶ τὸ μόνον πρὸς τοῦτο μέσον ἦτο ἡ ταχεῖα καὶ κρίσιμος νίκη κατὰ τοῦ Λεοννάτου. Διὰ ταῦτα ἡ πολιορκία ἐλύθη ἀμέσως. Καὶ τὸ μὲν στρατόπεδον κατεκρή, αἱ δὲ ἀποσκευαὶ καὶ πᾶν τὸ μάχιμον μετεκομίσθησαν εἰς τὴν Μελίτειαν, ὀχυρὰν ὀρεινὴν πόλιν ἐπὶ τῆς κυρίας ὁδοῦ τῆς ἐκ Λαμίας εἰς τὴν Θεσσαλίαν⁴. Ὁ δὲ Ἑλληνικὸς στρατός, 22,000 πεζοὶ καὶ ὑπὲρ τοὺς 3500 ἵππεῖς

¹) Διοδώρου ΙΙ', 14, Πλουτάρχου Εὐμ. Γ'.

²) Διοδώρου ΙΙ' 15: "τῶν ἄλλων Ἑλλήνων οὐκ ὀλίγοι...".

³) Διοδώρου ΙΙ', 11: "ὕστερον διὰ προδοσίας συνήργησε τοῖς Μακεδόσιν". Δὲν εἶνε γνωστὸν, ἂν ὁ Ἀρυπαῖος ἦτο ἐκ τοῦ ἡγεμονικοῦ οἴκου ἢ εἰς τῶν ἐπιφανῶν τῆς χώρας· ἐὰν τώρα μετέστη πρὸς τοὺς Μακεδόνας, δὲν ἦτο βεβαίως τοῦ κόμματος τῆς Ὀλυμπίδος.

⁴) Ἡ Μελίτεια ἔκειτο ἐπὶ τῆς βορείας κλιτύος τῆς Ὀρθρου παρὰ τὸν ποταμὸν Ἐνιπέα (Στράβωνος Θ', 432) 60 ἢ 70 στάδια ὑπερθεῖν τῆς Φαρσάλου, ἀπέχουσα τῆς Λαρίσης μίαν ἐνεργὸν νυκτοπορίαν κατὰ τὸν Πολύβιον (Ε', 97). [Ἐρείπια αὐτῆς εἰς 8 ὥρῶν ἀπόστασιν νοτιοδυτικῶς τοῦ Δομοκοῦ ἐπὶ ὑψώματος ὑπεράνω τοῦ χωρίου Ἀδαρίτσας. Σ. Μ.]

ὑπὸ τὸν Μένωνα τὸν ἱππαρχὸν τοῦ Θεσσαλικοῦ ἱππικοῦ, ἐκινήθη κατὰ τῶν πολεμίων, ἡγουμένου τοῦ ἀρχιστρατήγου Ἀντιφίλου¹.

Οἱ ἀντίπαλοι στρατοὶ συνηγήθησαν εἰς πεδιάδα ὑπὸ δασωδῶν λόφων πανταχόθεν περικυκλουμένην, πρὸς μίαν δὲ μόνην πλευράν καταλήγουσαν εἰς καλαμόφυτον ἔλος. Τὸ πεδίον ἦτο εὐνοϊκὸν εἰς τὸ ἱππικόν· ἐν τούτῳ δὲ ἔκειτο ἡ δύναμις τῶν συμμάχων. Συνήφθη ἵππομαχία σφόδρα ὀρμητικὴ καὶ ἐπὶ μακρὸν διαρκέσασα. Εἰς τὸ ὑπερβάλλον πλῆθος καὶ τὴν ἔξοχον ἱκανότητα τῶν Θεσσαλῶν ἱππέων δὲν ἐδυνήθησαν ἐπὶ τέλους ν' ἀντισταθῶσιν αἱ μακεδονικαὶ ἰλαι, ἀλλὰ διεσκορπίσθησαν, καὶ μέρος αὐτῶν ἐνέπεσεν εἰς τὸ ἔλος, ἐν οἷς καὶ ὁ Λεοννάτος, ὅστις ἡγωνίσθη μετὰ τῆς εἰς αὐτὸν ἰδιαζούσης ὀρμῆς καὶ τόλμης, ἀλλ' ὑπὸ τῶν πολλῶν τραυμάτων κατέπεσε καὶ ἀπέθανε· μόλις ἐσώθη τὸ πτώμα τοῦ στρατηγοῦ ἀπὸ τῶν νικηφόρων πολεμίων. Διαρκούσης τῆς ἵππομαχίας ταύτης, ἐκατέρων οἱ πεζοὶ ἴσταντο ἄπρακτοι· ἅμα δὲ διακριθείσης τῆς νίκης τῶν συμμάχων, ἡ μακεδονικὴ φάλαγξ εἶτε φοβηθεῖσα τὴν ἐπίθεσιν τῶν ἐκ τῆς νίκης ἐξημμένων Θεσσαλῶν, εἶτε ῥητὴν διαταγὴν λαβοῦσα ν' ἀποστῇ τῆς μάχης², ἀπεχώρησεν εἰς τοὺς ὑπερχειμένους δασώδεις λόφους· καὶ πολλάκις μὲν ἐπήλασαν οἱ Θεσσαλοὶ, ὅπως ἀνέλθωσιν εἰς τὰ ὑψώματα, ἀλλὰ δὲν ἐπέτυχον· διότι κεκμηκότες ἐκ τῆς πολυύρου μάχης οἱ ἵπποι δὲν ἦσαν πλέον χρήσιμοι πρὸς νέας ἀποπειράς. Οἱ σύμμαχοι ἔστησαν ἐν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης τρόπαιον, καὶ ἀπεχώρησαν εἰς τὴν θέσιν των.

¹) Διὰ ποίας ὁδοῦ δὲν λέγεται, ἀλλ' ὡς φαίνεται οὐχὶ διὰ τῆς ἐκ Μελιτείας, τῆς πρὸς τὴν Θεσσαλίαν κυρίας ὁδοῦ· φαίνεται λοιπὸν ὅτι ὁ Λεοννάτος διὰ τῶν Φερῶν καὶ Θηβῶν ἐπεχείρησε νὰ χωρήσῃ πρὸς τὴν Λαμίαν, τοσοῦτον μᾶλλον, καθ' ὅσον αἱ Θῆβαι αἱ παρὰ τὸν Παγασητικὸν κόλπον ἦσαν πισταὶ εἰς τοὺς Μακεδόνας.

²) Ὁ Διδώωρος ὅστις μόνος διηγεῖται ταύτην τὴν μάχην λεπτομερέστερον (III, 15) λέγει τὸ πρῶτον· ἀλλὰ κατὰ τὰς παρούσας περιστάσεις δὲν θὰ ἦτο φρόνιμον νὰ διαθέσωσι πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ στρατοῦ πρὸς μάχην, ἥτις ἦτο μόνον ἀμυντικῆς φύσεως· ἢ μετὰ τῶν Μακεδόνων ἔνωσις ἔπρεπε νὰ εἶνε ὁ κύριος σκοπός, καὶ οὗτος ἐδύνατο νὰ ἐπιτευχθῇ, καθὼς ἀπέδειξεν ἡ ὑστεραία, ἀνευ ἄλλης μάχης. — Ὁ τόπος τῆς μάχης, ὃν οὐδεὶς τῶν ἀρχαιοτέρων συγγραφέων ὀνομάζει, θὰ ἦτο ἄλγιστα μίλια μακρὰν βορειανατολικῶς τῆς Λαμίας ἐπὶ τῆς πρὸς τὰς Φθιώτιδας Θήβας ὁδοῦ.

Ἄλλ' οἱ σύμμαχοι, ἂν καὶ νικηταί, οὐδὲν ἐκέρδισαν, ἐπειδὴ δὲν κατώρθωσαν νὰ ἐξολοθρεύσωσιν ὅλον τὸν ἐπικουρικὸν στρατόν· δὲν ἦτο δὲ δυνατόν καὶ νὰ ἐπανορθώσωσι τὰ γενόμενα, διότι εὐθὺς τὴν ὑστεραίαν τῆς μάχης ὁ Ἀντίπατρος, ἐκ Λαμίας ὁρμώμενος, ἔνθα οὐδὲν ἐπιτηρητικὸν σῶμα ἐδυνήθησαν νὰ καταλίπωσιν, ἠνώθη μετὰ τοῦ νέου στρατοῦ, τοῦ ὁποίου ἡ κυρία δύναμις ἦτο ἄθικτος. Δι' αὐτὸν δὲ καὶ ἡ ἔκθασις τῆς προτεραίας ἦτο ἀναντιρρήτως εὐνοική· διότι ὁ Λεοννάτος θὰ ἦτο ἐπικίνδυνος ἀντίζηλος, καὶ παρ' ἐκείνῳ, τῷ νικητῇ, αὐτός, ὁ σωθεὶς θὰ εἶχε κατ' ἀνάγκην δευτερεύουσιν θέσιν, νῦν δὲ φυσικῶς τῷ λόγῳ ἡ ἀρχηγία καὶ τοῦ μετ' αὐτοῦ ἐλθόντος στρατοῦ μετέβαινεν εἰς αὐτόν· ὥστε καὶ τοι ἄσθενέστερος εἰσέτι τῶν συμμάχων, ἐπειδὴ μάλιστα τὸ ἱππικὸν αὐτοῦ εἶχε πολὺ μειωθῆ, ἦτο ὅμως ἱκανὸς καὶ ἐν πολεμίᾳ τῇ χώρᾳ ν' ἀντιταχθῇ κατ' αὐτῶν. Ἀποφεύγων τὰς πεδιάδας καὶ πᾶσαν συμπλοκήν, ὑπεχώρησε βραδέως διὰ χώρας ὀρεινῆς καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δασώδους ἀπὸ τοῦ μεσημβρινοῦ μέρους τῆς Θεσσαλίας, καὶ κατέλαβε τέλος θέσιν πλησίον τῆς Μακεδονίας, ἐξ ἧς ἐδύνατο νὰ λαμβάνῃ ἐπικουρίαν καὶ νὰ πορίζηται τὰ ἀναγκαῖα τρόφιμα¹⁾. Ὁ δὲ Ἀντίφιλος στρατοπεδεύων μετὰ τοῦ συμμαχικοῦ στρατοῦ ἐν τῇ Θεσσαλικῇ πεδιάδι, δὲν ἐτόλμησε νὰ προσβάλῃ τοὺς Μακεδόνας ὅπου ἦσαν ὠχυρωμένοι, ἀλλ' ἦτο ἠναγκασμένος νὰ παραδοκῇ τὰς περαιτέρω κινήσεις αὐτῶν.

Ἐν τούτοις ὁ κατὰ θάλασσαν πόλεμος ἔλαβε τροπὴν, τὴν ὁποίαν δὲν ἐδύνατό τις νὰ προσδοκᾷ, ἀναλογιζόμενος τὴν ἐν ἀρχῇ τοῦ πολέμου ναυτικὴν δύναμιν ἐκατέρων. Ἡ διεξαγωγὴ αὐτοῦ καθ' ἃς ἔχομεν παραδόσεις ἐν μέρει μόνον δύναται νὰ γνωσθῇ.

¹⁾ Ἴσως ἡ θέσις αὕτη εἴη ἡ τοῦ Πελινναίου ἐν τῇ Ἑστιαϊώτιδι παρὰ τὴν μεσημβρινὴν εἰσοδὸν τῶν Καμβουνίων στενῶν. Ἄλλως τὸ πιστὸν διαμείναν τοῦτο μέρος τῆς Θεσσαλίας καὶ ἡ πρὸς τὴν Ἄνω Μακεδονίαν ὁδὸς θὰ ἦτο ἀνοιχτὴ εἰς τοὺς ἐναντίους. Φυσικῶς τῷ λόγῳ καὶ ἡ διὰ τῶν Τεμπῶν ὁδὸς δὲν ἔμεινεν ἀκατάληπτος. Τὸ ὑπὸ τοῦ Ἰουστινίου λεγόμενον in Maedoniam concessit δὲν εἴη ἀκριδές· διότι ὁ Κράτερος μετέπειτα ἐν Θεσσαλίᾳ ἠνώθη μετὰ τοῦ Ἀντιπάτρου, ὡσαύτως καὶ τὸ κατόπιν ἀκολουθοῦν Graecorum quoque copia, finibus Graeciae hoste pulso. in urbes dilapsae ἐν μέρει μόνον εἴη ἀληθεῖς.

Μόνος ὁ Διόδωρος παρέχει διήγησιν ὅπως οὖν συναφῇ. Ἀφηγηθεῖς τὸν κατὰ γῆν πόλεμον μέχρι τῆς μάχης τοῦ Λεοννάτου καὶ τῆς ὑποχωρήσεως τοῦ Ἀντιπάτρου εἰς τὰ μεθόρια τῆς Μακεδονίας, ἐξακολουθεῖ ὡς ἑξῆς: Θαλασσοκρατούντων τῶν Μακεδόνων, οἱ Ἀθηναῖοι πρὸς ταῖς ὑπαρχούσαις ναυσὶν ἄλλας κατεσκεύασαν ὥστε αὐτῶν αἱ πᾶσαι ἐγέναν 170, τῶν δὲ Μακεδόνων ἦσαν 240 καὶ ναύαρχος αὐτῶν ὁ Κλεῖτος. Οὗτος, ναυμαχήσας πρὸς τὸν ναύαρχον τῶν Ἀθηναίων Εὐετίωνα, ἐνίκησεν εἰς δύο ναυμαχίας καὶ πολλὰς ναῦς τῶν πολεμίων διέφθειρε περὶ τὰς Ἐχινάδας νήσους. Αἱ νῆσοι αὗται κεῖνται παρὰ τὴν αἰτωλικὴν παραλίαν, ἐπειδὴ δὲ ἐφάνη ἀκατανόητον ὅτι ἐκεῖ διεξήχθη ὁ κατὰ θάλασσαν πόλεμος καὶ ὅτι δύο μάλιστα ναυμαχίαι συνεκροτήθησαν, εἰκασαν ὅτι ὁ Διόδωρος ἔγραψεν Ἐχινάδας νήσους ἀντὶ τοῦ Ἐχίνου, λιμένος ὀλίγας ὥρας πρὸς ἀνατολὰς ἀπέχοντος τῶν Φαλάρων, ἥ ὅτι ἐννοοῦνται αἱ Λιχάδες νῆσοι αἱ πλησίον ἐκεῖ παρὰ τὴν βορειοδυτικὴν ἄκραν τῆς Εὐβοίας κείμεναι.

Ἐν ἀρχῇ τοῦ πολέμου τούτου οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον παρασκευάσῃ 40 τετρήρεις καὶ 200 τριήρεις, ἐν ᾧ ὁ Κλεῖτος κατ' ἀρχὰς μόνον 110 ναῦς ἐδύνατο νὰ καθελκύσῃ. Καὶ ἂν ἴσως πολλαὶ τῶν ἄττικῶν νεῶν κατελείφθησαν, ὅπως φυλάττωσι τοὺς λιμένας καὶ τὰς ἀκτὰς τῆς Ἀττικῆς, ἢ πρὸς ἀπόπλουν ὀρισθεῖσα ναυτικὴ δύναμις θὰ ἦτο πάντοτε ὑπερτέρα τῆς τῶν πολεμίων, ἂν ὁ ὀπλισμὸς αὐτῶν εἶχε γείνη ὅσον ἔπρεπε ταχέως. Τὸ ὅτι ὁ Ἀντίπατρος, ἀποχωρήσας μετὰ τὴν ἀποστασίαν τῆς Θεσσαλίας εἰς τὴν Λαμίαν, ἐδύνατο διὰ τῶν Φαλάρων ἐκ τῆς θαλάσσης νὰ πορίζηται τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἐπιτήδεια καὶ τὰ πρὸς πόλεμον χρήσιμα, ἀποδεικνύει ὅτι καὶ κατ' Αὐγούστον ἔτι καὶ Σεπτέμβριον ὁ στόλος τῶν Ἀθηναίων δὲν ἐδυνήθη ν' ἀρχίσῃ τὰς ἐνεργείας του.

Ἐὰν δὲ ὁ Μακεδονικὸς στόλος, ὅστις κατ' ἀρχὰς εἶχε μόνον 110 ναῦς, ἔπειτα ἐμφανίζεται μετὰ 220, βεβαίως θὰ ἔλαβεν ἐπικουρίαν μόνον ἐκ Κύπρου, Φοινίκης καὶ Κιλικίας, ἐπειδὴ καὶ ὁ Ἀλέξανδρος, ἤδη μικρὸν πρὸ τῆς τελευτῆς αὐτοῦ, ἀκούσας περὶ

τῆς ἀναφαινομένης ἀνησυχίας ἐν Ἑλλάδι, εἶχε διατάξῃ νὰ παρασκευάσωσι 1000 πολεμικά πλοῖα¹.

Ἄλλ' οἱ Ἀθηναῖοι θὰ προεῖδον βεβαίως ἢ ἔμαθον ὅτι ὁ Κλεῖτος προσεδόκα τόσον μεγάλης ἐπικουρίας· τοῦτο δὲ ἦτο λόγος ἀποχρῶν, ὅπως ψηφίσωσι νὰ καθελκύσωσι πλειοτέρας ναῦς, ἵνα προσβάλωσι τὸν Κλεῖτον, πρὶν ἔτι λάβῃ τὰς ἐπικουρίας ἢ νὰ κωλύσωσι τούτων τὸν πλοῦν, καταλαβόντες αὐτὰς ὅσον τὸ δυνατόν ἀνατολικώτατα, ὅτε ἐδύναντο ἴσως νὰ ἐλπίσωσιν ὅτι οἱ Ῥόδιοι, οἵτινες εἶχον ἐκβάλλῃ τῆς ἑαυτῶν πόλεως τὴν Μακεδονικὴν φρουράν, ἤθελον ἐνώσῃ τὸν ἴδιον στόλον μετὰ τοῦ ἀττικοῦ.

Ὁ μακεδονικὸς στόλος, ἀφ' ὅτου ἡ Λαμία ἐπολιορκήθη στενῶς, καὶ ἀπεκλείσθη ἀπὸ τοῦ λιμένος τῶν Φαλάρων, δὲν εἶχε πλέον τί νὰ κάμῃ εἰς τὰ στενόχωρα ὕδατα τοῦ μαλιακοῦ κόλπου, ἥκιστα δὲ πάντων θὰ εἶχεν ἐκεῖ ἀφορμὴν, ὡς ὑπολαμβάνουσι λέγοντα τὸν Διόδωρον, νὰ συγκροτήσῃ δύω ναυμαχίας, ἀφ' οὗ αἱ δύο ἐκεῖναι λαμπραὶ νίκαι οὐδὲν κατώρθωσαν πρὸς ἀνακούφισιν τοῦ ἐν Λαμίᾳ στρατοῦ. Ὁ ναύαρχος Κλεῖτος ὤφειλε πρὸ πάντων νὰ λάβῃ ἐκεῖνας τὰς ἐκ τῆς Ἀσίας ἐπικουρίας, ἵνα, προσορμιζόμενος εἰς τὰ παράλια τῶν πολεμιῶν, ἐπιφέρῃ ἀντιπερισπασμὸν εἰς τὰ κατὰ γῆν στρατεύματα τῶν συμμάχων, καὶ κατορθώσῃ τὴν ἀνάκλησιν αὐτῶν, ἢ τουλάχιστον διὰ δραστηκῶν ἐπιδείξεων κωλύσῃ τοὺς ἔνεκα τοῦ χειμῶνος οἰκαδὲ ἀπελθόντας συμμάχους, οἷον τοὺς Αἰτωλοὺς, ὥστε νὰ μὴ ἐπανέλθωσιν εἰς τὸ ἐν Θεσσαλίᾳ συμμαχικὸν στρατόπεδον.

Ἐνταῦθα ἀνέκδοτόν τι, ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου πολλάκις ἐπαναλαμβανόμενον, προάγει περαιτέρω τὴν διήγησιν. Ὁ Κλεῖτος, λέγει, καταστρέψας ἐν Ἀμοργῷ τρεῖς ἢ τέσσαρας ἐλληνικὰς τριήρεις, ἀνηγορεύθη Ποσειδῶν καὶ ἐφόρει τρίαιναν². Περὶ τῆς αὐτῆς ναυμαχίας

¹) Ὁ Λεωνάτος τουλάχιστον δὲν θὰ εἶχεν ἀξιόλογον στόλον εἰς τὴν διὰθεσίν του. Τὸ τοῦ Ἰουστίνου XIII, 5, 7 quod cum nunciatum Alexandro erat, mille naves longas sociis imperari praeceperat, quibus in occidente bellum gereret, excursusque cum valida manu fuerat ad Athenas delendas, εἶνε πάντως ὑπερβολικὴ εἰδησις.

²) Πλουτάρχου Περὶ τῆς Ἀλεξ. τύχης Β', 5. Ὁ Κλεῖτος τὸ δεύτερον ἐναυμάχησεν

λέγει ὅτι οἱ ἐν Ἀθήναις ἔτρεφον λαμπράς ἐλπίδας περὶ αὐτῆς· ἐν μιᾷ δὲ τῶν ἡμερῶν ὁ Στρατοκλῆς ἐστεφανωμένος ἔδραμε διὰ τοῦ Κεραμεικοῦ, ἀνήγγειλεν ὅτι ὁ στόλος τῶν Ἀθηναίων εἶχε νικήσῃ, καὶ προέτεινε θυσίαν διὰ τὴν καλὴν ἀγγελίαν καὶ δημοιοινίαν. Ἀλλ' ἐν ᾧ ὁ δῆμος εὐωχεῖτο ἐν ἀγαλλιάσει, κατέπλευσαν εἰς τὸν Πειραιᾶ οἱ τὰ ναυάγια τοῦ ἡττηθέντος στόλου κομίζοντες. Καλούμενος δὲ εἰς ἀπολογία διὰ τὴν ἀπάτην, ὁ Στρατοκλῆς τόσον ἐθρυσύθη, ὥστε εἶπε «Καὶ τί φοβερὸν ἐπάθετε, ἐὰν τρεῖς ἡμέρας διήλθετε εὐχαρίστως;»¹

Ἴσως ἐπιτρέπεται νὰ θεωρήσῃ τις ὡς ἐπακολούθημα ταύτης τῆς ναυμαχίας τὸ ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου ἐν τῷ βίῳ τοῦ Φωκίωνος ἱστορούμενον ὅτι συνέβη μετὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Ἀντιφίλου ὡς στρατηγοῦ ἀντὶ τοῦ Λεωσθένους καὶ πρὸ τῆς μάχης τοῦ Λεοννάτου ἐν Θεσσαλίᾳ. Παρὰ τὸν Ῥαμνοῦντα ἐφάνησαν μακεδονικαὶ τριήρεις, ἐξ ὧν ἀπεβιδάσθησαν πολυπληθεῖς Μακεδόνες καὶ μισθοφόροι, καὶ κατατρέχοντες τὴν χώραν, ἐπόρθουν ὅλην τὴν Παραλίαν. Περιγράφονται δὲ πολὺ ζωηρῶς ὑπ' αὐτοῦ τὰ γενόμενα τότε ἐν Ἀθήναις. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐξέπεμψαν κατ' αὐτῶν στρατηγὸν τὸν Φωκίωνα. Ἀλλ' οἱ ἐξελθόντες, προστρέχοντες ἄλλος ἄλλοθεν, συνεβούλευον αὐτὸν νὰ καταλάβῃ ἐκεῖνον τὸν λόφον, νὰ πέμψῃ ἐκεῖ τοὺς ἵππεῖς, ἐδῶ νὰ προσβάλῃ ἐκ τῶν πλαγίων, οὕτως ὥστε ὁ Φωκίων ἀνέκραξεν «Ἡράκλεις, ὡς πολλοὺς ὁρῶ στρατηγούς, ὀλίγους δὲ στρατιώτας». Ἀλλ' ἂφ' οὗ τέλος παρέταξε τοὺς ὀπλίτας, ἵνα

ἐν ἔτει 818, ἀλλ' ἐν ἄλλῃ θαλάσῃ, καὶ ἐκεῖ ἔπεσεν ἡττηθείς. Μεταξὺ τῶν Κυκλάδων καὶ νοτίων Σποράδων ὑπάρχει εὐρὺς καὶ ἀναπεπταμένος θαλάσσιος βραχίον, φυσικὴ ὁδὸς διὰ τοὺς ἀπὸ Ῥόδου εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Ἀττικῆς πλέοντας· εἰς τὴν δυτικὴν πλευρὰν ταύτης τῆς ὁδοῦ κεῖται ἡ Ἀμοργὸς ἡ νοτιανατολικωτάτη τῶν Κυκλάδων.

¹) Πλουτάρχου Πολιτ. παραγγ. Γ'. Πλουτάρχου Δημητρ. ΙΑ'. Ὅτι ὁ Εὐδελίων ἐναυάρχει ἐν ταύτῃ τῇ ναυμαχίᾳ, ἐξάγεται ἐκ τοῦ ψηφίσματος τοῦ ἔτους 302/1, (Corp. Inscription. Atticar. II, no 270) δι' οὗ τιμῶνται δύο μέτοικοι τῶν Ἀθηναίων «καὶ ἐπὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ πολέμου εἰς τὰς ναῦς [τάς] μετ' Εὐελτίωνος ἐκπλευσάσας εἰς τε τὴν πρώτην ἐπίδ[ο]σαν καλῶς καὶ φιλοτίμως συνεπεμελήθησαν ὁπως] ἂν ἐκπλεύσῃσι καὶ πάλιν ἀπὸ τῆς ναυμαχίας καταπλευσασῶν τῶν νεῶν τῆς... λ...τῆς ἑξῆς...» Καὶ ὁ Πλούταρχος (Φωκ. ΚΓ') ὀνομάζει τὸν λεγόμενον Λαμιακὸν πόλεμον «Ἑλληνικὸν πόλεμον».

ἐπιτεθῇ κατὰ τῶν πολεμίων, εἰς πολὺ πρὸ τῶν ἄλλων προῆλθεν ὡς θέλων αὐτὸς μόνος νὰ τρέφῃ τοὺς ἐναντίους εἰς φυγὴν, ἀλλ' ἐπειδὴ εὗρεν ἀντίστασιν παρὰ τινος τῶν πολεμίων, φοβηθεὶς ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἑαυτοῦ τάξιν. Ὁ δὲ Φωκίων εἶπεν «ὦ μειράκιον, οὐκ αἰδῇ δύο τάξεις ἀπολελοιπώς, ἣν ἐτάχθης ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ, καὶ πάλιν ἐφ' ἣν σεαυτὸν ἔταξας;» Οὐχ ἥττον κατώρθωσεν ὁ χρηστὸς γέρων στρατηγὸς νὰ νικήσῃ κατὰ κράτος τοὺς Μακεδόνας· πολλοὶ δὲ αὐτῶν ἐφρονεύθησαν, ἐν οἷς καὶ αὐτὸς ὁ Μικίων¹.

Μετὰ τὴν ἀγγελίαν τῆς ἐν Ἀμοργῷ ἥττης τὰ πλοῖα τὰ ὠρισμένα πρὸς φύλαξιν τῶν ἀττικῶν παραλίων συνῆλθον τάχιστα πρὸ τῆς Μουνιχίας καὶ τοῦ Πειραιῶς, ἵνα παραλάβωσι τὸ ὑπόλοιπον τοῦ ἡττηθέντος στόλου καὶ προφυλάξωσι τοὺς λιμένας. Ὁ δὲ Κλειτός, ἰδὼν τούτους οὕτως ἡσφαλισμένους, μετὰ τὴν ἐν Ῥαμνοῦντι ἀποτυχοῦσαν ἀπόπειραν δὲν θὰ ἐπεχείρησεν ἄλλην τοιαύτην, ἀλλὰ θὰ ἐτράπη ἐκεῖσε, ὅπου ἐδύνατο νὰ πράξῃ τὰ εἰς τὸν ἐν Θεσσαλίᾳ πόλεμον συντελεστικώτατα, καὶ συντελεστικὸν ἦτο νὰ κωλύσῃ τοὺς Αἰτωλοὺς ἀπὸ νέας ἐξόδου, μέχρις ὅτου ὁ Λεοννάτος δυνηθῇ νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν τῆς Λαμίας· ἐὰν δὲ ὁ Λεοννάτος εἶχε πέσῃ, ὁ δὲ Ἀντίπατρος ἐλευθερωθεὶς εἶχε ταχθῇ πέραν τοῦ Πηνειοῦ, ὁ κατὰ τὴν αἰτωλικὴν ἀκτὴν ἀντιπερισπασμὸς ἦτο πολὺ ἀναγκαιότερος.

Ἀν κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἐλληνικοῦ πολέμου οἱ Ἀθηναῖοι ἀπεφάσισαν νὰ παρασκευάσωσι πολὺ πλειοτέρας ναῦς πρὸς πόλεμον, τῶρα μετὰ τὴν ἥτταν καὶ τὴν τροπὴν τῶν ἐν Θεσσαλίᾳ πραγμά-

¹) **Πλουτάρχου** Φωκ. ΚΕ'. Ὀλίγον πρότερον, μετὰ τῆς ἐκλογῆς τοῦ Ἀντιφίλου καὶ τῶν ἐν Ῥαμνοῦντι συμβάντων, λέγει ὁ Πλούταρχος ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἠθέλησαν νὰ ἐπιχειρήσωσι στρατεῖαν κατὰ τῶν Βοιωτῶν, ὅτι ὁ Φωκίων ἦτο ἐναντίος αὐτῇ· καὶ ὅτι, ἀφ' οὗ αἱ συμβουλαὶ του οὐδὲν ὠφέλησαν, διέταξε πάντας τοὺς Ἀθηναίους ἀπὸ τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας μέχρις 60 ἐτῶν, λαβόντες πέντε ἡμερῶν τροφὰς ν' ἀκολουθήσωσιν εὐθὺς εἰς τὴν Βοιωτίαν. Ἀγανακτοῦντων δὲ τῶν πρεσβυτέρων διὰ τοῦτο, «οὐδὲν δεινόν», εἶπεν· ἐγὼ γὰρ ὁ στρατηγὸς ἀγδοηκοστὸν ἔχων ἔτος ἔσομαι μεθ' ὑμῶν» Καὶ τότε ὁ δῆμος ἀπεφάσισε νὰ μὴ στρατεύσῃ. Ὡσαύτως καὶ ὁ **Πολύαινος** (Γ', 12, 2.) Ἐδύνατό τις νὰ εἰκόσῃ ὅτι ἡ στρατεία αὕτη προετάρθη ὡς ἀντιπερισπασμὸς τῆς εἰσβολῆς τοῦ Λεοννάτου.

των ἦτο ὑπερτάτη ἀνάγκη νὰ ἐκτελεσθῇ ἡ ἀπόφασις ἐκείνη. Εἰς τὰς ἐπισήμους ναυτικὰς ἐπιγραφὰς εὐρίσκονται λείψανα καταλόγων νεῶν, σκευῶν, χρηματικῶν ποσῶν κ.τ.λ., τῶν παραδοθέντων κατὰ τὴν ἀλλαγὴν τῶν ἀρχῶν τῶν τε ἐν θέρει τοῦ 322 καὶ τῶν ἐν θέρει τοῦ 321¹.

Ἐκεῖ² βλέπομεν ὅτι ἐστάλησαν πλοῖα εἰς Ἀφέτας, κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ Παγασητικοῦ κόλπου, τοῦτο δὲ θὰ ἦτο ἀναγκαῖον, ὅπως ἐξασφαλίσωσι τὴν κατὰ θάλασσαν συγκοινωνίαν τοῦ ἐν Θεσσαλίᾳ κατὰ γῆν στρατοῦ· ὅτι καὶ ἄλλα πλοῖα ὑπὸ τὸν Μητρόβιον ἐξέπλευσαν, αὕτη δὲ ἦτο πρόσκαιρος ἴσως ἀποστολή, μέχρις οὗ καὶ ἄλλοι ψηφισθέντες ἐξοπλισμοὶ παρασκευασθῶσιν, ὅπως ἐπακολουθήσωσιν εἰς τὰς αἰτωλικὰς ἀκτὰς· βλέπομεν ὅτι μετὰ τῶν ἄλλων τούτων παρασκευῶν ὑπῆρχε καὶ μία πεντήρης, ἡ πρώτη ἦν αἱ Ἀθηναὶ καθείλχυσαν³.

Μόνον ἐκ τοῦ μνημονευθέντος χωρίου τοῦ Διοδώρου εἶνε καταφανές ὅτι ὁ στόλος τῶν Ἀθηναίων καὶ εἰς ἐτέραν ναυμαχίαν ἤττηθη· ὅτι δὲ ἀμφοτέραι λέγονται παρὰ τὰς Ἐχινάδας νήσους συγκροτηθεῖσαι, τοῦτο προέρχεται βεβαίως ἢ ἐξ ἐπιπολαιότητος τοῦ ἐπιτομέως ἢ ἐκ χάσματος ἐν τῷ κειμένῳ. Ὅπωςδὴποτε ποίαν χρονολογικὴν σχέσιν ἔχει ἡ δευτέρα αὕτη παρὰ τὰ αἰτωλικά παράλια ναυμαχία πρὸς τὰ ἐν Θεσσαλίᾳ γεγονότα, δὲν δύναται πλέον νὰ γνωσθῇ.

Ὁ Κράτερος, ὁ προστάτης τῆς βασιλείας ἤλθε τέλος — τοῦτο θὰ συνέβη τὸν Μάιον ἢ Ἰούνιον τοῦ 322 — ἐκ τῆς Ἀσίας, ἔχων τοὺς 10,000 παλαιμάχους ἐκ τῆς μεγάλης μακεδονικῆς στρατιᾶς,

¹) Ἐν τῷ N Rhein. Museum (1843, σ. 511 ἐξ.) ἐπεχείρησα κατὰ τὰς ἀριστοτελικὰς μελέτας τοῦ Böckh περὶ τῶν ναυτικῶν ἐπιγραφῶν νὰ συλλέξω ὅ,τι ἐξάγεται περὶ τοῦ πολέμου ἐκ τῶν ἀρ. XV, XVI καὶ XVII τῶν Seeurkunden.

²) Böckh Seeurkunden σ. 549.

³) Böckh ἔ. ἀν. σ. 567. Τριήραρχος ταύτης τῆς πεντήρους εἶνε ὁ Πυθοκλῆς ὁ Ἀχαρνεύς, ὅστις πρότερον ἐτριηράρχησε τῆς τεττήρους Παραλίας (XVII, 25 Περὶ Rhein. Museum σ. 524.

1000 Πέρσας σφενδονήτας καὶ τοξότας καὶ 1500 ἵππεις. Ἄνευ χρονοτριβῆς διῆλθε τὴν Μακεδονίαν καὶ ταχέως προχωρήσας εἰς τὴν Θεσσαλίαν ἠνώθη μετὰ τοῦ Ἀντιπάτρου, εἰς τὸν ὁποῖον, ὡς στρατηγὸν αὐτοκράτορα τῆς Μακεδονίας καὶ Ἑλλάδος, παρεχώρησε τὴν ἀνωτάτην ἀρχηγίαν. Ὁ ἠνωμένος οὗτος στρατός, συμποσούμενος νῦν εἰς 40,000 πεζούς, 3000 τοξότας καὶ σφενδονήτας καὶ 5000 ἵππεις, κατῆλθεν εἰς τὰ χαμηλότερα τῆς Θεσσαλίας καὶ ἐτάχθη παρὰ τὸν Πηνειόν.

Εἰς τὰς πεδιάδας τὰς πρὸς νότον τοῦ ποταμοῦ τούτου ἦτο τεταγμένος ὁ συμμαχικὸς στρατός· ἀλλ' οὗτος ἦτο πᾶν ἄλλο ἢ ἐν καλῇ καταστάσει. Πολλοὶ τῶν Ἑλλήνων συμμάχων μετὰ τὴν ὑποχώρησιν τῶν Μακεδόνων κατὰ τὸ ἔαρ ἀνεχώρησαν εἰς τὰς πατρίδας, τὸ μὲν κορεσθέντες ἐκ τῆς ἐκστρατείας, ἥτις εἰς οὐδὲν κατέληγεν ἀποτέλεσμα, τὸ δὲ φρονοῦντες ὅτι τὸ πᾶν εἶχον κερδίσει, τὸ δὲ καὶ ἔνεκα μικρῶν τινῶν ἀμοιβαίων ἀντιζηλιῶν· οὕτως ὥστε ἡ δύναμις τῶν συμμάχων συνεποσοῦτο εἰς οὐχὶ πλέον τῶν 25,000 πεζῶν καὶ 3,500 ἱππέων· ἀλλὰ τὸ χειρότερον ἦτο ὅτι οὐ μόνον κατὰ τὸ πλῆθος τῶν στρατευμάτων, ἀλλὰ κατὰ τὴν στρατιωτικὴν ἐμπειρίαν καὶ πειθαρχίαν ἦσαν ὁμολογουμένως ὑποδεέστεροι. Ἐν τῷ συμμαχικῷ στρατῷ ὑπῆρχον πολλοὶ νεώτεροι ἀξιωματικοί, οἵτινες, ἵνα διάγωσι καλῶς μετὰ τῶν ὑποδεεστέρων, ἦσαν τόσον μᾶλλον ἐνδοτικοί, ὅσον ὀλιγώτερον ὁμολογουμένη ἱκανότης καὶ στρατιωτικὴ ἐμπειρία παρεῖχεν εἰς αὐτοὺς τὴν ὑπεροχήν. Ὅσον δὲ ἡ κατάστασις τοῦ στρατοῦ τῶν συμμάχων ἐχειροτέρευεν, ἐπὶ τοσοῦτον ἠύξησεν ἡ ἀταξία ἐν τῷ πολεμικῷ συμβουλίῳ ἔνεκα τοῦ πλήθους καὶ τῆς ἀστασίας τῶν γνωμῶν. Οἱ σύμμαχοι ὤφειλον νὰ περιορίζωνται εἰς ἄμυναν μόνον τόσον μᾶλλον, καθ' ὅσον ἐπὶ μὲν τῆς κλιτύος τῶν ὁρέων τεταγμένοι, ἦσαν ἀπρόσβλητοι, ἐκ δὲ τῶν ἐλληνικῶν πολιτειῶν προσεδόκων νέας δυνάμεις, καὶ ἡ πρὸς τὰς πατρίδας καὶ τὴν θάλασσαν συκοινωνία των ὑπῆρχεν ἐξασφαλισμένη. Ἀλλ' οἱ πολέμιοι ἦσαν πλησίον, καὶ καθ' ἐκάστην μᾶλλον ἐστενοχώρουν· ἡ ἀνυπομονησία ἐν τῷ συμμαχικῷ στρατῷ

ἐπετείνετο ἐπιφόδως¹. Πεποιθότες εἰς τὸ Θεσσαλικὸν ἱππικόν, εἰς τὸ εὐνοϊκὸν ἔδαφος καὶ εἰς τὰς ἐπὶ τῶν ὁρέων ὀχυρὰς θέσεις, αἵτινες ὑπῆρχον πρὸς ὑποχώρησιν, ἀπεφάσισαν τὴν μάχην.

Πρὸς νότον τοῦ Πηνειοῦ εἰς μῆκος δύο περίπου μιλίων ἐκτείνεται, ὑπὸ λόφων περιβαλλομένη, ἡ πεδιάς τῆς Κραννῶνος καὶ δι' αὐτῆς ἡ ὁδὸς ἢ εἰς Λαμίαν καὶ Παγασὰς ἄγουσα². Ἐπὶ τῆς νοτίας λοφοσειρᾶς ἐστρατοπέδευεν ὁ στρατὸς τῶν συμμάχων, ὁ δὲ Ἀντίπατρος ὀλίγον ἀνωτέρω τῆς Λαρίσσης διέβη τὸν ποταμόν, καὶ ἐντεῦθεν προεκάλει τοὺς πολεμίους εἰς μάχην. Τέλος τὴν 7 Αὐγούστου, ἡμέραν τῆς ἐν Χαιρωνείᾳ μάχης, κατῆλθον αἱ φάλαγγες τοῦ πεζικοῦ τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν πεδιάδα, καὶ παρετάχθησαν εἰς μάχην. Εἰς τὴν δεξιὰν πτέρυγα³ ἐτάχθησαν αἱ ἱλαὶ τῶν Θεσσαλῶν ἱππέων. Εὐθὺς ἀντεπαρετάχθη καὶ ὁ μακεδονικὸς στρατός, οἱ ἱππεῖς εἰς τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα, ἵνα ἀρχίσωσι τὴν μάχην πρὸς τὸ τῶν πολεμίων ἱππικόν, τὴν κυρίαν δύναμιν τῶν συμμάχων. Καίτοι πολυπληθέστεροι καὶ ἀνδρείοτατα μαχόμενοι, δὲν ἐδυνήθησαν οἱ Μακεδόνες νὰ ὑπομείνωσι τὴν ῥωμαλέαν ἐπίθεσιν τῶν Θεσσαλῶν ἱππέων, ἀλλ' ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσωσιν. Ἐν τούτοις ὁ Ἀντίπατρος ἐπήγαγε τὰς μακεδονικὰς φάλαγγας κατὰ τῶν ὀπλιτῶν τῶν πολεμίων· τούτων δὲ διασπασθέντων, ἤρχισεν αἱματηρὰ συμπλοκή. Πρὸς τε τὸ πλῆθος καὶ τὸ βᾶρος τῶν φαλάγγων ἀνισόπαλοι, ἔσπευσαν οἱ σύμμαχοι νὰ διακόψωσι τὴν μάχην, καὶ ὑπεχώρησαν ὅσον οἶόν τε ἐν τάξει εἰς τοὺς λόφους, ὅθεν ἐδυνήθησαν ν' ἀποκρούσωσι πᾶσαν νέαν ἐπίθεσιν τῶν μακεδόνων ὀπλιτῶν,

¹) Διοδώρου III', 17. Πλουτάρχου Φωκ. ΚΓ' «ἀπειθεία πρὸς τοὺς ἄρχοντας, ἐπεικεῖς καὶ νέους ὄντας».

²) Ὁ καθαρισμὸς οὗτος τῆς χώρας εἶνε κατὰ τοὺς ἀρχαίους συγγραφείς· κατὰ τὸν Γαληνόν (Ἐπιδημ. I, σ. 350 τῆς ἐκδ. Βασιλείας 1538) κεῖται ἡ Κραννὼν (Cranon κατὰ τὸν Δίξιον καὶ ἄλ.) «ἐν κοίλῳ καὶ μεσημβρινῷ χωρίῳ» καὶ ἡ εἰς Λαμίαν ὁδὸς σημειοῦται ἐν τῇ Πευτιγγερείῳ Πίνακι (Tabula Peutingeriana). Ἡ χρονολογία τῆς μάχης (7 Μεταγειννιῶνος) παραδίδεται ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου Καμύλλ. ΙΘ' καὶ Δημοσθ. ΚΙΓ'.

³) Κατὰ τὸν Διοδώρου «πρὸ τῆς τῶν πεζῶν φάλαγγος ἔστησαν τοὺς ἱππείας», ὅπερ οὐδὲν ἄλλο σημαίνει ἢ τὴν γυμνὴν καὶ εὐπρόσδεκτον ὃ ἐ. τὴν δεξιὰν πτέρυγα.

οἵτινες πολλάκις ἐπεχείρησαν, πρὸς τὰ ἄνω φερόμενοι, νὰ ἐξακολουθήσωσι τὴν μάχην. Οἱ δὲ ἱππεῖς τῶν συμμάχων, οἵτινες ἦσαν κατὰ πάντα νικηταί, ἰδόντες ὑποχωρῆσαν τὸ πεζικόν, ἵνα μὴ τῶν ἄλλων ἀποχωρισθῶσιν, ἔσπευσαν καὶ αὐτοὶ ν' ἀνέλθωσιν εἰς τοὺς λόφους. Τοιοῦτον ἄκριτον τέλος ἔλαβεν ἡ μάχη, ἃν καὶ ἡ νίκη ἔκλινε πρὸς τοὺς Μακεδόνας, ἐπειδὴ οἱ μὲν Μακεδόνες ἀπώλεσαν οὐχὶ πλειοτέρους τῶν 130, οἱ δὲ σύμμαχοι εἶχον περὶ τοὺς 300 νεκρούς, ὧν 200 ἦσαν Ἀθηναῖοι¹.

Τὴν ὑστεραίαν τῆς μάχης ὁ Ἀντίφιλος καὶ Μένων συνεκάλεσαν τοὺς στρατηγούς εἰς πολεμικὸν συμβούλιον, ὅπως ἀποφασίσωσιν, ἂν ἔπρεπε νὰ περιμείνωσι τὴν ἐκ τῶν πόλεων ἀποστολὴν στρατευμάτων καί, ἂν λάβωσιν ἱκανὰς ἐπικουρίας, νὰ τολμήσωσι κρίσιμον μάχην, ἢ ἂν ᾔτο προτιμότερον νὰ συνάψωσι διαπραγματεύσεις περὶ εἰρήνης. Ὁ στρατὸς τῶν συμμάχων ἦτο ἀκόμη τοσοῦτος, ὥστε ἐδύνατο νὰ διατηρήσῃ τὴν ὀχυράν θέσιν, τὴν ὁποίαν κατεῖχε, καὶ ἡ διεξαγωγή δὲ τῆς ἐν Κραννῶνι μάχης εἶχεν ἀποδείξῃ ὅτι, ἂν αἱ δυνάμεις αὐτῶν ἦσαν ὅπως οὖν ἴσαι πρὸς τὰς τῶν Μακεδόνων, θὰ ἐδύναντο ν' ἀντιταχθῶσιν πρὸς αὐτάς· ἐπικουρίαι δὲ ἐδύναντο μετ' οὐ πολὺ νὰ φθάσωσι· καὶ προσηκόντως στρατηγούμενοι, θὰ ἐδύναντο ἐξ ἅπαντος, κεκτημένοι τὸ ἐξαίρετον θεσσαλικὸν ἱππικόν, ν' ἀντικρούωσι πᾶσαν ἐπίθεσιν τῶν πολεμίων. Ἀλλ' ἡ μάχη πολλοὺς εἶχεν ἀποθαρρύνῃ, ἢ δὲ ἥττα δὲν ἐφαίνετο ἀπηλλαγμένη ἀμαρτημάτων, καὶ οἱ ἐσχατοὶ δεσμοὶ τῆς ἐνότητος καὶ πειθαρχίας ἐλύθησαν· καὶ τίς ἐδύνατο νὰ βεβαιώσῃ ὅτι αἱ πόλεις, τούτων οὕτως ἐχόντων, θὰ ἔστελλον ἐπικουρίας, καὶ ὅτι οἱ Μακεδόνες δὲν θὰ ἐλάβανον ὡσαύτως νέας δυνάμεις; τῶρα ἐνομιζέτο ἔτι δυνατόν νὰ τύχωσιν ἐντίμου εἰρήνης, ὁ δὲ Ἀντίπατρος ἐφαίνετο ὅτι ἔπρεπεν ἀπέναντι τῆς συμμαχίας ὄλων τῶν Ἑλλήνων ν' ἀρκεσθῇ εἰς ὀλίγας παραχωρήσεις. Ὅθεν ἐπέμφθησαν πρέ-

¹) Διοδώρου III', 17 Πανσανίου Ζ', 10, 5, ὅστις ἐνταῦθα τε καὶ ἐν Α' 8, 4, ὅπως καὶ ὁ Πολύβιος Θ', 2 ἀντὶ Κραννῶνος Λαμίας λέγει.

σβεις εἰς τὸ μακεδονικὸν στρατόπεδον, ὅπως ἐν ὀνόματι τῶν συμμάχων πραγματευθῶσι περὶ εἰρήνης. Ὁ στρατηγὸς τῶν Μακεδόνων ἀπεκρίθη¹, ὅτι δὲν δύναται νὰ ἔλθῃ εἰς διαπραγματεύσεις πρὸς κοινόν, ὅπερ δὲν ἀναγνωρίζει· ἀλλ' ὅσαι πόλεις θέλουσι τὴν εἰρήνην, δύνανται κατ' ἰδίαν νὰ πέμψωσι πρὸς αὐτὸν τὰς προτάσεις των. Τοιαῦται ἀξιώσεις ἐφάνησαν εἰς τοὺς συμμάχους ὑβριστικάι ἀπαιτήσεις καὶ αἱ διαπραγματεύσεις διεκόπησαν.

Διὰ τὰ ἐλληνικὰ συμφέροντα ἐπιβλαβεστέρα τῆς ἐν Κραννῶνι μάχης ἦτο αὕτη ἡ ἀποτυχία τῶν διαπραγματεύσεων, καθ' ὃ περιέχουσα τὴν ὁμολογίαν τῆς ἀποθαρρύνσεως καὶ τὴν ἔλλειψιν σταθερᾶς θελήσεως τοῦ νὰ φέρωσιν εἰς πέρας ὃ, τι ἅπαξ ἐπεχείρησαν. Ἡ πρότασις τοῦ Ἀντιπάτρου νὰ διαπραγματευθῇ κατὰ μόνας πρὸς ἐκάστην τῶν πόλεων τῆς συμμαχίας ἐδελέαζεν ἀρκούντως τούτων καὶ ἐκείνων τὰς ἀκοάς, ὥστε νὰ ζητῶσι τὴν ἰδίαν σωτηρίαν ἐπὶ βλάβῃ τῶν κοινῶν συμφερόντων. Πῶς ἦτο πλέον δυνατόν νὰ ἔχωσι πίστιν πρὸς ἀλλήλους; πῶς δὲν ἔμελλον νὰ φοβῶνται οἱ μὲν μὴ προδοθῶσιν, οἱ δὲ μὴ κακοπαθήσωσιν;

Τὰ ἐκ τῶν διαφορῶν πόλεων μέρη τοῦ συμμαχικοῦ στρατοῦ ἦσαν ἔτι μετ' ἀλλήλων συντεταγμένα καὶ κατεῖχον πολὺ ὀχυρὰν θέσιν· ἀλλὰ τὸ φρόνημα τῶν στρατευμάτων καθίστα ἀδύνατον πᾶσαν ἄλλην στρατιωτικὴν κίνησιν. Ἀκόλυτα διήρχοντο πρὸ ταύτης ἡ ἐκείνης τῆς θεσσαλικῆς πόλεως ἀποσπάσματα· ἀβοήθητα δὲ ὑπὸ τῶν συμμάχων ἠναγκάζοντο ἀλλεπάλληλα τὰ φρούρια νὰ παραδίδωνται. Ὅθεν φοβούμενοι μὴ περικυκλωθῶσιν οἱ σύμμαχοι, ἀπεχώρησαν τῆς θέσεώς των· τότε ἀπεστάτησε καὶ ἡ Φάρσαλος² τοῦ ἱπάρχου Μένωνος ἡ πατρίς, καὶ τὸ θεσσαλικὸν ἱππικόν, ἡ κυριωτάτη δύναμις ἐν τῷ συμμαχικῷ στρατῷ, διελύθη· οὕτως ἡ Θεσσαλία ἐγένετο ὑποχείριος εἰς τοὺς Μακεδόνας. Τινὲς τῶν πολιτειῶν τῆς συμμαχίας εἶχον ἤδη ἔλθῃ εἰς διαπραγματεύσεις πρὸς τὸν Ἀντίπατρον καὶ Κράτερον· ὅα παρεχωρήθησαν δὲ εἰς τοὺς πρῶτους προσελθόντας συνθῆκαι δυ-

¹) Ὁ Διόδωρος (III, 17) λέγει ἀπλῶς «οὐδενὶ τρόπῳ κοινὴν σύλλυσιν ποιήσεσθαι».

²) Ψευδοπλουτάρχου ἐν Βίοις τῶν I. Ρητ. σ. 896.

νάμεναι νὰ σαγηνεύσωσι τοὺς ἀμφιβόλως ἔτι διαχειμένους¹. Καὶ αἱ Ἀθηναῖοι ἐφάνησαν πρόθυμοι πρὸς τὴν εἰρήνην. Ὁ Ἀντίπατρος ἐζήτησε τὴν παράδοσιν τῶν ῥητόρων τῶν ἐναντίων τῶν Μακεδόνων· ἄλλως, ἔλεγε, θὰ ἐπέλθῃ, καὶ διὰ τῆς βίας τῶν ὅπλων θὰ δώσῃ τέλος εἰς τὰ πράγματα· ἔνεκα τούτου διελύθησαν αἱ διαπραγματεύσεις². Προθυμότερον διὰ τοῦτο ἔσπευσαν αἱ ἄλλαι πόλεις· ἐντὸς ὀλίγων δ' ἑβδομάδων ἡ ἐλληνικὴ συμμαχία ἦτο παντελῶς διαλελυμένη³. Μόνον οἱ Ἀθηναῖοι καὶ Αἰτωλοὶ ἦσαν ἔτι μετ' ἀλλήλων, γνωρίζοντες ὅτι δι' αὐτοὺς οὐδεὶς συμβιβασμὸς πρὸς τοὺς Μακεδόνας ἦτο δυνατός, καὶ ὅτι οὐδὲν ἄλλο εἰς αὐτοὺς ὑπελείπετο εἰ μὴ τελεία ὑποταγὴ ἢ μέχρις ἐσχάτων ἀγών.

Τὰ ἀττικὰ στρατεύματα ἐπανῆλθον οἰκάδε· ἐνταῦθα δὲ ἐβουλεύοντο περὶ τῆς ἐξακολουθήσεως τοῦ πολέμου. Ἀλλ' ὅτε ὁ μακεδονικὸς στρατὸς ἐκ Θεσσαλίας ἀναξεύξας διῆλθεν ἀκωλύτως τὰς Θερμοπύλας, ὅτε εἰσέβαλεν εἰς τὴν Βοιωτίαν καὶ ἐστρατοπέδευσε παρὰ τὴν Καδμεῖαν, τὸ θάρρος τῶν πολιτῶν ἐξέλιπεν. Ἐτράπησαν πρὸς τὸν Δημάδην, ἀξιοῦντες νὰ πεμφθῇ πρεσβευτὴς πρὸς τὸν Ἀντίπατρον, ἀλλ' ἐκεῖνος δὲν ἀνῆλθεν εἰς τὸ βῆμα, λέγων ὅτι ἔνεκα τῶν παρανομιῶν του δὲν εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ὁμιλῇ πρὸς τὸν

¹) Τὰς συνθήκας ταύτας ἀγνοοῦμεν· ἐὰν κατόπιν μετὰ τινα ἔτη μνημονεύονται αἱ ὑπὸ τοῦ Ἀντιπάτρου κατασταθεῖσαι ὀλιγαρχικαὶ ἀρχαὶ καὶ ἡ κατάλυσις τῶν δημοκρατικῶν αὐτανομιῶν (Διοδώρου Ι Η', 69), βεβαίως αἱ βάσεις τούτων, καὶ ἰδίως ἡ τῆς καταλύσεως τῆς ἀγαλινώτου δημοκρατίας, ἐτέθησαν ἀπὸ τοῦδε, συναινούσης φατρίας τινὸς ἐν ταῖς πόλεσιν (ἰδ. κατωτ.).

²) Ψευδοπλουτάρχου ἔ. ἀ. Ἐπειδὴ τῶν ῥητόρων ἡ παράδοσις τότε ἀκόμη ἀπεκρούετο, αἱ διαπραγματεύσεις θὰ διεξήγοντο, ἐν Θεσσαλίᾳ ἔτι διατρίβοντος τοῦ Ἀντιπάτρου. Ὁ Σουῖδας (ἐν λ. Δημοσθένους καὶ Ἀντίπατρος) λέγει ὅτι ἐζητήθησαν «οἱ δέκα ῥήτορες». Ἀμφίβολον ἂν καὶ τώρα πάλιν, ὡς ἐπὶ Ἀλεξάνδρου, ὑπῆρχον πρὸς ζήτησιν ἀκριβῶς δέκα ῥήτορες Ὁ παρὰ Σουῖδα κατάλογος τῶν ὀνομάτων συμφωνεῖ σχεδὸν ἀκριβῶς πρὸς τὸν (παρ' Ἀρρίανῳ Α' 10) τῶν ἐν ἔτει 335 ζητηθέντων, καὶ περιέχει ἄνδρας οὐδὲ ζῶντας πλέον τοῦ 322, οἷον τὸν Ἐφιάλτην Χαριῶτην καὶ Λυκοῦργον. Κατὰ τῆς παραδόσεως τῶν ῥητόρων ἀνέβη τότε ὅπως ὁμιλήσῃ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Δημοσθένους Δημογόρης, φορῶν τὸ ξίφος. (Ψευδοπλουτάρχου Βίους τῶν Ι' Ῥητ. σ' 847).

³) Διοδώρου ΙΗ' 18. «ἐμπειροσύνης ὁρμῆς εἰς τὰς πόλεις ἰδίᾳ πορίζεσθαι τὴν σωτηρίαν, ταχὺ πᾶσαι τῆς εἰρήνης ἔτυχον... διὰ ταύτης τῆς σωτηρίας διαλύσας τὸ σύστημα τῶν Ἑλλήνων κτλ.»

δῆμον¹. Διὸ εὐθὺς κατηργήθη ἡ ἐπιβεβλημένη εἰς αὐτὸν ἀτιμία, καὶ τότε συνεβούλευσε νὰ πέμψωσι πρὸς τὸν Ἀντίπατρον καὶ Κράτερον πρέσβεις αὐτοκράτορας (πληρεξουσίους). Δὲν ὑπελείπετο μὲν βεβαίως ἄλλο· ἀλλ' ἵνα μὴ ἀναθέσωσι τὰ πάντα εἰς ἓνα μόνον, ἐξέλεξαν συμπρεσβευτὴν καὶ τὸν γηραιὸν Φωκίωνα, εἰς τὴν χρηστότητα τοῦ ὁποίου ἦσαν βέβαιοι ὅτι ἐδύναντο νὰ ἐμπιστευθῶσιν. Ἀμφότεροι ἔσπευσαν εἰς τὸ ἐν Θήβαις στρατόπεδον².

Μετὰ τὴν ἑναρξιν τῶν διαπραγματεύσεων πρώτη παράκλησις τοῦ Φωκίωνος ἦτο νὰ μὴ προχωρήσῃ ὁ μακεδονικὸς στρατός, ἀλλ' ὁ Ἀντίπατρος νὰ συνομολογήσῃ εἰρήνην κατὰ χώραν. Ὁ Κράτερος κατέδειξε τὸ ἄδίκον τῆς αἰτήσεως, εἰπὼν ὅτι ὁ στρατὸς τῶρα στρατοπεδεύει ἐν τῇ χώρᾳ τῶν πιστῶν συμμάχων, οἵτινες εἶνε ἀρκούντως βεβαρημένοι ὑπὸ τοῦ πολέμου· εἶνε δὲ δίκαιον νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν χώραν τῶν ἡττημένων. Ὁ δὲ Ἀντίπατρος λαβὼν αὐτοῦ φιλικῶς τὴν χεῖρα «Δοτέον, εἶπε, Φωκίωνι ταύτην τὴν χάριν». Ὅτε δὲ ὁ Φωκίων ὠμίλησε περὶ τῶν ὅρων, ὅφ' οὓς οἱ Ἀθηναῖοι θὰ ἐδέχοντο τὴν εἰρήνην, ὁ Ἀντίπατρος ἀπεκρίθη ὅτι, αὐτοῦ πολιορκουμένου ἐν Λαμίᾳ, ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων ἀπήτησε νὰ παραδοθῇ ἄνευ ὅρων· οὕτω καὶ αὐτὸς τῶρα ἀπαιτεῖ νὰ συναινέσωσιν εἰς πᾶν ὅ,τι ἤθελε κρίνῃ ἄξιον νὰ διατάξῃ περὶ αὐτῶν.

Ἐπανελθόντες οἱ πρέσβεις ἀπήγγειλαν ταῦτα. Θὰ ἐδύναντο μὲν οἱ Ἀθηναῖοι νὰ ἀμύνωνται ἀπὸ τῶν τειχῶν, θὰ ἐδύναντο ὡς ἐπὶ Θεμιστοκλέους νὰ καταφύγωσιν εἰς τὴν Σαλαμῖνα· ἀλλ' ὁ ἀττικὸς στόλος δις εἶχεν ἡττηθῇ, οὐδεμία δὲ βοηθείας ἐλπίς ὑπῆρχεν. Ὁ Δημοσθένης, ὁ Ἱπερείδης, Ἀριστόνικος ὁ Μαραθώνιος καὶ Ἱμεραῖος ὁ Φαληρεὺς³, οἱ ἡγέται τῆς ἀντιμακεδονικῆς φατρίας, ἔσπευ-

¹) Τὴν χαίρεάκων ἀρνησιν ἀναφέρει ὁ Διοδώρος (III', 18.).

²) Διοδώρου III', 18. Πλουτάρχου Φωκ. ΚΓ'. *Ἀρξιδιανοῦ παρὰ Φωτίῳ 69, 6, §. 12. Πανσανίου Ζ', 10. Κορνηλίου Νέπωτος Phoc. 2.

³) Ὁ Ἱμεραῖος εἶνε ἀδελφὸς τοῦ Δημητρίου τοῦ Φαληρέως, καὶ αὐτοῦ συμπρεσβευόντος. (Πλουτάρχου Δημοσθ. ΚΗ', *Αθηναίου ΙΒ', 542).

σαν νὰ φύγωσι, πρὶν ὁ δῆμος παραδώσῃ αὐτοὺς. Καὶ πάλιν ἐξεπέμ-
φθησαν πρέσβεις εἰς τὰς Θήβας, ἐν οἷς πλὴν τοῦ Φωκίωνος καὶ
Δημάδου ἦτο καὶ ὁ γηραιὸς Ξενοκράτης ὁ Καλχηδόνιος, ὁ τότε προ-
ιστάμενος τῆς Ἀκαδημείας. Ἄν καὶ μὴ Ἀθηναῖος πολίτης, συν-
εξεπέμφθη, ἐπειδὴ ἦτο εἰς τῶν ὀνομαστοτάτων ἀνδρῶν τῶν χρό-
νων ἐκείνων, καὶ ἤλπιζον ὅτι θὰ εἰσηκούετο, συνηγορῶν παρὰ τῷ
στρατηγῷ καὶ τῷ προστάτῃ τῆς βασιλείας, οἵτινες ἐτίμων αὐτόν¹.

Ὅτε εἰσῆλθον πρὸς αὐτὸν οἱ πρέσβεις, ὁ Ἀντίπατρος τοὺς μὲν
ἄλλους φιλικῶς ὑπεδέχθη καὶ ἐδεξιώθη, τὸν δὲ φιλόσοφον, ὡς λέ-
γουσιν, ὄχι· διὸ λέγεται ὅτι ἐκεῖνος εἶπε «ὡς Ἀντίπατρος καλῶς
ποιεῖ αὐτὸν μόνον αἰσχυρόμενος ἐφ' οἷς ἀγνωμονεῖν μέλλει πρὸς
τὴν πόλιν». Ὅτε δὲ ὁ Ξενοκράτης ἤρχισε νὰ ὁμιλῇ, δυσκολαίνων
ὁ Ἀντίπατρος καὶ ἀντικρούων ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ σιωπήσῃ².
Ἐὰν τὸ πρᾶγμα τῷ ὄντι οὕτως ἔγεινεν, ἴσως ὁ Ἀντίπατρος δὲν
ἔκρινε τὸν ἐν Ἀθήναις μέτοιχον ἄξιον νὰ μετὰσχῃ τῆς ὁμιλίας.
Ἄλλη ὅμως παράδοσις λέγει σχεδὸν τὸ ἐναντίον, ὅτι ὁ Μακεδὼν
στρατηγὸς οὐ μόνον μετὰ πάσης φιλοφροσύνης ὑπεδέχθη τὸν
φιλόσοφον, ἀλλὰ κατὰ παράκλησιν αὐτοῦ καὶ πολλοὺς τῶν
αἰχμαλώτων ἠλευθέρωσεν³. Ἴσως ἦτο ὀρθὸν τὸ ὑπὸ τοῦ Φω-
κίωνος ῥηθέν, ὅτι ἐπειδὴ ἡ πόλις παρεδόθη καθ' ὀλοκληρίαν
εἰς τὸν νικητὴν, καλὸν ἦτο νὰ ἐνθυμηθῇ τὴν ἀρχαίαν εὐκλειαν
τῶν Ἀθηναίων καὶ τὴν πρὸς αὐτοὺς ἐπιείκειαν τοῦ Φιλίππου
καὶ Ἀλεξάνδρου. Ἀλλὰ διάφοροι ἦσαν αἱ σκέψεις αἱ καθοδη-
γοῦσαι τὸν Ἀντίπατρον. Εἶνε ἑτοιμος, εἶπε, νὰ συνομολο-
γήσῃ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους εἰρήνην καὶ συμμαχίαν, ἐὰν παρα-
δώσωσιν εἰς αὐτὸν τὸν Δημοσθένη, τὸν Ὑπερείδην καὶ τοὺς
ἐταίρους αὐτῶν. Μετὰ ἡρεμωτέραν δὲ σκέψιν τῶν πραγμάτων ἀπή-

¹) Πλουτάρχου Φωκ. ΚΖ'. Μετέπειτα διέκειτο φιλικώτατα πρὸς τὸν Πολυσπέρχοντα
(Πλουτάρχου Περὶ δυσωπίας 11) περὶ τῆς πολλαχῶς ἐξηγουμένης σχέσεως αὐτοῦ πρὸς
τὸν Ἀριστοτέλην ἴδ. Stahr Aristoteles II, σ. 258 ἐξ.

²) Πλουτάρχου Φωκ. ε. ἀ.

³) Διογένης Λαερτίου Δ', 9.

τησε νὰ παραδώσωσιν εἰς αὐτὸν πᾶσαν τὴν ἐπὶ τῆς πόλεως ἐξουσίαν καὶ τὴν λοιπὴν περὶ αὐτῆς πρόνοιαν¹. Θὰ ἐξέφρασε δὲ τὴν πρόθεσιν καὶ τὸ πολίτευμα νὰ μεταβάλῃ οὕτως, ὥστε νὰ εἶνε τέλος δυνατὸν νὰ ἐπέλθῃ ἀσφαλῆς τις πρὸς αὐτὴν σχέσις, ὡσαύτως δὲ καὶ ὅτι πρὸς περισσοτέραν ἀσφάλειαν θὰ καταστήσῃ φρουρὰν εἰς τὴν Μουνιχίαν, καὶ θὰ διατηρήσῃ αὐτὴν ἐφ' ὅσον εἶνε ἀνάγκη· καὶ πολεμικὴν δὲ ἀποζημίωσιν καὶ πρόστιμον ἀπήτησε. Περὶ τῆς κτήσεως τῆς Σάμου, ἣτις ἀκόμη κατεῖχετο ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων κληρούχων, ἔμελλε ν' ἀποφασισθῇ ἐν Βαβυλῶνι. Ὁ Φωκίων παρεκάλεσε νὰ διαγράψῃ τὸν περὶ μακεδονικῆς φρουρᾶς ἔρον. Ἐρωτηθεὶς δέ, ἂν αὐτὸς ἐγγυᾶται περὶ τῶν Ἀθηναίων ὅτι θὰ ἐμμείνωσιν εἰς τὴν εἰρήνην καὶ δὲν θὰ πολυπραγμονήσωσιν, ἐσιώπησεν ὁ Φωκίων², καὶ τὸ πρᾶγμα ἔμεινεν ὅπως εἶχεν ἀπαιτήσῃ ὁ Ἀντίπατρος, ὅστις εἶπεν ὅτι εὐχαρίστως θὰ παρεχώρει τὰ πάντα εἰς τὸν Φωκίωνα πλὴν ἐκείνου, τὸ ὅποῖον θ' ἀπέβαινεν εἰς βλάβην ἀμφοτέρων. Οἱ λοιποὶ πρέσβεις ἀπεδέχθησαν τοὺς ἔρους, ἰδίως ὁ Δημάδης, ὅστις εἶχεν ὑποκινήσῃ τὴν ιδέαν τῆς φρουρᾶς³. Οὕτως ἀρχομένου Σεπτεμβρίου συνωμολογήθη μεταξὺ Μακεδόνων καὶ Ἀθηναίων εἰρήνη, ἣτις καθ' ἃ εἶπεν, ὡς λέγουσιν, ὁ Ξενοκράτης, ἦτο ὡς μὲν πρὸς δούλους λίαν ἐπιεικής, ὡς δὲ πρὸς ἐλευθέρους λίαν βαρεῖα⁴.

¹) Ὁ Διόδωρος III', 18) ἐκφράζεται ὡς ἑξῆς: «ὁ δὲ δῆμος οὐκ ὦν ἀξιόμαχος ἠναγκάσθη τὴν ἐπιτροπὴν καὶ τὴν ἐξουσίαν πᾶσαν Ἀντιπάτρῳ δοῦναι περὶ τῆς πόλεως».

²) Ἐπειδὴ ὁ Φωκίων ἐσιώπησεν, ὁ λόγος ἐνός τῶν παρόντων «ἐὰν δὲ οὗτος φλυαρῇ σὺ πιστεύσεις καὶ οὐ πράξεις ἃ διέγνωκας;» δὲν εἶνε ἀνάλογος πρὸς τὴν περίστασιν. Ἀποδίδεται εἰς τὸν Ἀθηναῖον Καλλιμέδοντα, ὅστις ἦτο εἷς τῶν περὶ τὸν Ἀντίπατρον. Ὁ δὲ Κορνήλιος (Phoc. 2) λέγει ὅτι κατὰ συμβουλήν τοῦ Φωκίωνος καὶ Δημάδου ἐφυγαδεύθη ὁ Δημοσθένης καὶ οἱ φίλοι αὐτοῦ, δι' ὅπερ τόσον μάλλον δὲν συνεχώρησαν τὸν Φωκίωνα, καθ' ὅσον ἦτο πάντοτε πιστὸς φίλος του. Ἀλλὰ πολιτικὸς τοῦλάχιστον ὄχι.

³) Ὁ Πανσανίας (Z', 10) λέγει: «Ἀντίπατρος μὲν, ἅτε διαβῆναι ποιούμενος σπουδὴν πρὸς τὸν ἐν τῇ Ἀσίᾳ πόλεμον, ἐβουλεύετο εἰρήνην ἐν τάχει συντίθεσθαι, καὶ οἱ διέφερον οὐδὲν εἰ Ἀθήνας τε ἐλευθέραν καὶ τὴν πᾶσαν Ἑλλάδα ἀφήσει. Δημάδης δὲ καὶ ὅσον προδοτῶν Ἀθῆνῃσιν ἄλλο ἦν, ἀναπέιθουσιν Ἀντίπατρον μὴδὲν εἰς Ἑλλήνας φρονῆσαι φιλόανθρωπον, ἐκφοβήσαντες δὲ Ἀθηναίων τὸν δῆμον ἐς τε Ἀθήνας καὶ πόλεων τῶν ἄλλων τὰς πολλὰς ἐγένοντο αἷτιοι Μακεδόνων εἰσαχθῆναι φρουράς.»

⁴) Πλουτάρχου Φωκ. ΚΖ'. Κατὰ τὸν Ψευδοπλούταρχον ἐν Βίοις I' Ρ'ητ. σ. 847 ὑπῆρχεν ἐν ταῖς μετέπειτα χρόνους παρὰ τὴν εἰσόδον τοῦ πρυτανείου ἀνδριᾶς τοῦ Δῆ-

Ἦτο 19 Σεπτεμβρίου τοῦ 322¹⁾, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἤγον τὴν ἑκτὴν ἡμέραν τῶν Ἐλευσινίων, τὴν καθιερωμένην εἰς τὸν Ἰακχόν. Ἡ πομπὴ τῶν μυστῶν, ἡγουμένου τοῦ δαδούχου ἑστεφανωμένου, ἐφέρετο διὰ τῆς ἱερᾶς ὁδοῦ πρὸς τὸ Θριάσιον πεδῖον καὶ τὴν Ἐλευσίνα, ὅτε εἶδον τὰ μακεδονικὰ στρατεύματα, τὰ προσταχθέντα εἰς φρούρησιν τῆς Μουνιχίας, χωροῦντα διὰ τοῦ πεδίου. Εἰς τῶν συγχρόνων ἱστορικῶν, ἀφηγοῦμενος τὸ γεγονός τοῦτο, ἐπισυνάπτει σειρὰν λυπηρῶν παρατηρήσεων: ὅτι ἡ βαρεῖα συμφορὰ τῆς πόλεως, ὡς ἐὰν ἔμελλε νὰ προσλάβῃ πικρότεραν ὁδύνην, συνέπεσεν ἀκριβῶς πρὸς ταύτην τὴν πομπήν· ὅτι ἐνεθυμήθησαν τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν, ἣτις ἀκριβῶς κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν συνεκροτήθη· ὅτι τότε μὲν φῶς ἐξέλαμψε μέγα ἐκ τῆς Ἐλευσίνας, ἤχος δὲ καὶ φωνὴ ἐπλήρωσαν τὸν ἀέρα, καὶ διὰ τούτων ἐφάνερωσαν οἱ θεοὶ τὴν παρουσίαν καὶ βοήθειαν αὐτῶν· νῦν δὲ ἐπέκλωσαν οἱ θεοὶ κατὰ τὴν αὐτὴν ἑορτὴν τὴν βαθυτάτην ταπείνωσιν τῆς ἐνδόξου πόλεως, νῦν ἐξεπληρώθη καὶ ὁ ἐκ Δωδώνης χρησμὸς «τὰ ἀκρωτήρια τῆς Ἀρτέμιδος—δηλονότι τὸν λόφον τῆς Μουνιχίας Ἀρτέμιδος—φυλάσσειν, ὅπως μὴ ἄλλοι λάβωσιν»²⁾).

Ἐν τούτοις ἡ μακεδονικὴ φρουρὰ κατέλαβε τὴν Μουνιχίαν· κατόπιν δ' ἐπῆλθον αἱ ἄλλαι διατάξεις. Ἐν πρώτοις μετεβλήθη τὸ πολίτευμα τῶν Ἀθηναίων· τοῦ λοιποῦ μόνον οἱ ἔχοντες περιουσίαν ὑπὲρ τὰς 2000 δραχμὰς ἔπρεπε νὰ θεωρῶν-

μοχάρους τοῦ ἀνεψιοῦ τοῦ Δημοσθένους, φοροῦντος τὸ ξίφος, ὅπως λέγεται ὅτι ἐδημηγόρησεν, ὅτε Ἀντίπατρος ἀπῆλθε τὴν παράδοσιν τῶν βητόρων. Εἶνε πλεον ἢ ἀμφίβολον, ἂν καὶ νῦν ἐδύνατο νὰ γείνη συζήτησις περὶ τούτου, ἂν ἔπρεπε ν' ἀποδεχθῶσιν εἰρήνην, εἰς ἣν εἶχον συναινέσῃ οἱ ἐκπεμφθέντες πληρεξούσιοι πρέσβεις. Οἱ ῥήτορες εἶχον ἤδη φύγῃ· ἄλλως θὰ παρεδίδοντο ἐξ ἀνάγκης. [Ἰδ. ἀνωτέρω σ' 77].

1) *Πλουτάρχου* Δημοσθ. ΚΗ', Φωκ. ΚΗ'. Ἡ ἡμέρα εἶνε ἡ 20 Βοηδρομιώνος ἐπὶ ἀρχόντος Φιλοκλέους (Ἰδ. ἀνωτέρω σ' 114, 3).

2) *Πλουτάρχου* Φωκ. ΚΗ', βεβαίως κατὰ τὸν Δοῦριν Ὁ δὲ *Πανσανίας* (Α', 25. β) «φρουρὰ τε Μακεδόνων εἰσῆλθεν Ἀθηναίοις, οἱ Μουνιχίαν, ὕστερον δὲ καὶ Πειραιᾶ καὶ τείχη μακρὰ ἔσχον.» Φρούριον ἐπὶ τοῦ λόφου τῆς Μουνιχίας φαίνεται ὅτι πρῶτοι οἱ Μακεδόνες ἔκτισαν.

ται πολῖται· ἡ διάταξις αὕτη ἦτο, εἰμή τι ἄλλο, συνετὴ ἅμα καὶ σκληρὰ· διότι μέχρι μὲν τοῦδε κατὰ τὴν ἐν ἔτει 378 γενομένην ἐκτίμησιν οἱ ἔχοντες περιουσίαν ὑπὲρ τὰς 2500 δραχμὰς ὑπεχρεοῦντο μόνοι νὰ φέρωσι πάντα τὰ δημόσια βάρη, ἐν ᾧ οἱ ὀλιγώτερα κεκτημένοι, οἱ ἀποτελοῦντες τὴν πλειονοψηφίαν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, οὐ μόνον ἄνευ φειδοῦς τινος τῶν χρημάτων τῶν εὐπόρων καὶ τῆς πόλεως περὶ τῶν δημοσίων ἐψήφισον, ἀλλὰ προσέτι καὶ τὴν ἰδίαν αὐτῶν ψῆφον ἐν τε τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ τοῖς δικαστηρίοις ἐπώλουν ἢ πάντοτε ἦσαν ἐπιβρέπεις πρὸς νομοθετήματα τὸ ἑαυτῶν συμφέρον καὶ τὰ ἑαυτῶν πάθη θεραπεύοντα. Πρὸς καταστολὴν τῆς δημοκρατικῆς ταύτης ἀκολασίας καὶ ἐφαρμογὴν πολιτεύματος ἐπαγγελλομένου μόνιμον κατάστασιν ἦτο ἀνάγκη νὰ περιορισθῇ τὸ δικαίωμα τοῦ πολίτου εἰς ἐκείνους, τῶν ὁποίων ἡ περιουσία παρεῖχε τινα ἐγγύησιν· διότι ἔπρεπε νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ὁ ἐν καιρῷ πολέμου ὑποκείμενος εἰς εἰσφοράς, λειτουργίας καὶ τὰ τοιαῦτα θὰ ἡγωνίζετο νὰ διατηρῇ τὴν εἰρήνην. Ἐκρίθη λοιπὸν ἀναγκαῖον, ἐπειδὴ ἡ εὐπορία τῆς Ἀττικῆς ἀπὸ τῆς ἐκτιμήσεως τοῦ 378 εἶχε καταπέσῃ, τὸ κατώτατον τίμημα νὰ ἐλαττωθῇ κατὰ τὸ πεμπτημόριον¹. Καὶ ὅμως ὑπὲρ τοὺς ἡμίσεις τῶν πολιτῶν εὐρέθησαν ἔχοντες ὀλιγώτερα τοῦ τιμήματος τούτου, καὶ ἀπώλεσαν τὰ δικαιώματα τοῦ ἐπιτίμου πολίτου, ἀποκλεισθέντες τῶν τε δικαστηρίων καὶ τῆς ἐκκλησίας. Συναπώλεσαν δὲ καὶ μέρος τῶν πρὸς τὸν ζῆν μέσων, τὸν μισθὸν τὸν δικαστικόν, τὸν ἐκκλησιαστικόν, τὰ θεωρικά κ.τ.λ. Ἐὰν λοιπὸν ἀφίνοντο ἐλεύθεροι νὰ μένωσιν ἐν τῇ χώρᾳ, ὡς ἦσαν χαλεπαίνοντες καὶ ἐξωργισμένοι, θὰ ἀπετέλουν κίνδυνον τῆς ἐσωτερικῆς ἡσυχίας, ὃν καὶ αὐτὴ ἡ μακεδονικὴ φρουρὰ ἐπὶ τέλους δὲν θὰ ἐδύνατο ν' ἀποσοδῇ.

¹) 'Ο Bo ekh (Staatshanshaltung d. Ath I², σ. 635) περιελάμβανεν εἰς τὰς 2000 ταύτας δραχμὰς (κατὰ τὸν Διόδωρον III, 18 «τοὺς κεκτημένους πλείω δραχμῶν διαγίλων») πάντα τὰ ὑπάρχοντα κινητὰ τε καὶ ἀκίνητα. Τὴν ἐν τῷ κειμένῳ ἐξενηχθεῖσαν γνώμην ἀπεδέχθη καὶ ὁ Bergk (ἐν τοῖς Jahrbücher der Philologie 65, σ. 397).

Ὅθεν οἱ Μακεδόνες προέτειναν εἰς αὐτοὺς ἀποίκησιν εἰς τὴν Θράκην, καὶ πολλαὶ χιλιάδες, λέγουσι, δεχθέντες τὴν πρότασιν, ἀπέπλευσαν ἐκεῖσε. Τοῦ λοιποῦ τὸ σύνολον τῶν πολιτῶν ἦσαν περίπου 9000. Καὶ διετήρησαν μὲν τοὺς πατρίους νόμους, αἱ δὲ ἰδιοκτησίαι τῶν πολιτῶν οὐδὲν ἔπαθον¹, ἀλλ' ἡ παλαιὰ κυριαρχία τῆς πόλεως ἐμηδενίσθη· ὅ,τι δ' ὑπελείφθη ἦτο μόνον ἡ κοινοτική αὐτοδιοίκησις². Ἐκ τῶν ἐξωτερικῶν κτήσεων ἀπώλεσε μετὰ βεβαιότητος τὴν Ἰμβρόν καὶ τὸν Ὠρωπόν· ἡ Ἀθήνημος παρέμεινεν «τοῖς ἐν Ἀθήνῃ Ἀθηναίοις»³. Περὶ τῆς Σάμου ἀπεφάσισεν ὁ ἐπιμελητὴς τοῦ κράτους Περδίκκας ἐν ὀνόματι τῶν βασιλέων, ὅτι ἡ πολιτεία αὕτη, ἡ διὰ κληρούχων ἀπὸ τεσσαράκοντα ἐτῶν ἤδη κατεχομένη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, ἔμελλε ν' ἀποκατασταθῇ⁴).

¹) Διοδώρου III', 18 — ὡς γνώμη τοῦ Ἱερωνύμου εἶνε σπουδαία — «φιλανθρώπως αὐτοῖς προσεγενθῆς συνεχώρησεν ἔχειν τὴν τε πόλιν καὶ τὰς κτήσεις καὶ τὰλλα πάντα», διότι κατὰ τὸ δίκαιον τοῦ πολέμου ὑπέκειντο εἰς τὴν ἀποστέρησιν πάντων. Ἡ παρὰ Πλούταρχου (Φωκ. ΚΗ') ἐκφρασις ἀποψηφισθέντων πρὸς δῆλωσιν τῶν ὑπὸ τῆς μεταξέυθιμίας τοῦ πολιτεύματος στερηθέντων τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων, σημαίνει πιθανῶς ὅτι πρὸς διακρίσιν αὐτῶν ἐφέρμωσαν τὴν λεγομένην διαψηφίσιν. Ὅτι οἱ παρὰ Διοδώρου ἀριθμοὶ (22, 000 οἱ εἰς Θράκην ἀποικισθέντες, 9000 οἱ ἐναπολειφθέντες) εἶνε ἡμαρτημένοι, πολλάκις ἀπεδείχθη. Ἡ πιθανὴ ἀναλογία εἶνε ὅτι οἱ μὲν πρῶτοι ἦσαν 12,000 (ὅσους ἡγετῶς λέγει ὁ Πλούταρχος (Φωκ. ΚΗ'), οἱ δὲ δεῦτεροι 9000, καθ' ἃ παρατηροῦσιν οἱ ἐρμηνευταὶ τοῦ Διοδώρου, (προβλ. Böckh Staatshaush. I², σ. 692.) Ῥητῶς λέγει ὁ Διόδωρος «πάντες δὲ τὰς οὐσίας εἰάθησαν ἔχειν ἀναφαιρέτους». Ὅτι λοιπὸν 12,000 ἡναγκάσθησαν νὰ καταλίπωσι τὸ πάτριον ἔδαφος καὶ νὰ περιφέρωνται ὡς ἐπαῖται ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα ἢ νὰ «ἐξορισθῶσιν» εἰς τὴν Θράκην (κατὰ τὸν Grauert ἔ. ἀ. σ. 283) δὲν εἶνε ἀληθές· «τοῖς βουλομένοις» (κατὰ τὸν Διόδωρον) παρεχωρήθη ἡ ἐν Θράκῃ ἐγκατάστασις. Ῥητῶς δὲ λέγει ὁ Πλούταρχος (Φωκ. ἔ. ἀ.) ὅτι ἐκ τῶν 12,000 τινὲς παρέμειναν, ἄλλοι δὲ ἀπῆλθον εἰς τὴν Θράκην. Τὴν δὲ Θράκην ὥρισαν εἰς αὐτοὺς ὁ Κράτερος καὶ Ἀντίπατρος εἴτε συνεννοηθέντες μετὰ τοῦ σατράπου αὐτῆς Λυσιμάχου εἴτε δυνάμει τῆς ἰδίας αὐτῶν μέχρι τῆς Θράκης ἐκτεινομένης ἀνωτέρας δικαιοδοσίας.

²) Σουΐδας ἐν λ. Ἀντίπατρος «κατέλυσε τὰ δικαστήρια καὶ τοὺς ῥητορικοὺς ἀγῶνας» καὶ ὁ Πανσανίας Ζ', 10 λέγει ἡγετῶς «Μακεδόσιν ἐδουλώθησαν». Προβλ. Πολυβίου Θ', 29, 2.

³) Τοῦτο φαίνεται ὅτι ἐξάγεται ἐξ ἐπιγραφῆς ἐν Corpus Inscript. Atticar. n° 268.

⁴) Διοδώρου III', 18. Διογένης Λαερτίου Ι', 1. Ὅτι τὸ ὑπὸ τοῦ Διοδώρου λεγόμενον, ὅτι οἱ Σάμιοι μετὰ 48 ἐτῶν φυγὴν ἐπανήλθον, δὲν εἶνε ἀκριβές, ὑπὸ πολλῶν ἡδὴ παρετηρήθη, προβλ. Böckh Staatshaush. I, σ. 560. Ἀλλ' ἡ παροιμία Ἀττικὸς πάροικος

Ὡς ἓνα τῶν κυριωτάτων ὄρων τῆς εἰρήνης ἔθεσεν ὁ Ἀντίπατρος τὴν παράδοσιν τῶν ῥητόρων, οἵτινες, προσεγγιζόντων τῶν Μακεδόνων, εἶχον φύγη. Καὶ προσεκλήθησαν μὲν ὑπὸ τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων, ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν προσήλθον, κατὰ πρότασιν τοῦ Δημάδου κατεδικάσθησαν ἐρήμην εἰς θάνατον. Ὁ δ' Ἀντίπατρος ἀνέλαβε τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀποφάσεως. Τότε ἀκριβῶς μετέβαινεν ἀπὸ τῶν Θηβῶν εἰς τὴν Πελοπόννησον, πανταχοῦ μεταβάλλων τὰ δημοκρατικὰ πολιτεύματα κατὰ τὸ ἐν Ἀθήναις, πανταχοῦ ἐν πομπαῖς προὑπαντώμενος, χρυσοῖς στεφάνοις καὶ ἄλλαις δωρεαῖς τιμώμενος, καὶ πανταχοῦ ἐξυμνούμενος ὡς ἀληθοῦς τῆς τάξεως θεμελιωτῆς ἐν ταῖς ἐλληνικαῖς χώραις. Ἐξέπεμψε δὲ μετὰ δορυφόρων Ἀρχιάν τινὰ Θούριον, πρῶτην ὑποκριτὴν, διατάξας νὰ κομίσωσι πρὸς αὐτὸν τοὺς φυγάδας ζῶντας ἢ νεκρούς. Οὗτος ἔσπευσεν εἰς τὴν Αἰγίαν, ὅπου εὗρεν ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Αἰακοῦ τὸν Ὑπερείδην, Ἱμεραῖον, Ἀριστόνικον καὶ Εὐκράτην, ἀποσπώντας δὲ αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ βωμοῦ, ἔπεμψεν εἰς τὰς Κλεωνάς, ὅπου διέτριβεν ὁ Ἀντίπατρος. Ἐνταῦθα δὲ βασανισθέντες ἐφρονεύθησαν¹.

Ὁ Δημοσθένης, πρὶν ἔλθῃ ὁ Ἀρχίας εἰς τὴν Αἰγίαν, κατέ-

κος ἐπιτρέπει ἑρμηνεῖαν. δικαιοῦσαν τὰ 43 ἔτη, καθ' ἃ παρατήρησεν ὁ Vischer Rhein. Mus. XXII, σ. 321). Οὗτος ἀμφιβάλλει ἂν ἡ ἀπόφασις τοῦ Περδίκκου ἐξετελέσθη· τοῦλάχιστον τῷ 302 ἡ νῆσος ἦτο ἐλευθέρα. πρβ. Corpus Inscript. Graec. II, n° 2251, 1. Δυσκόλως δύναται ἡ τυραννὶς τοῦ Δουρίδος τοῦ ἱστορικοῦ νὰ ταχθῇ κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Westermann (Pauly Realencycl. ἐν λ. Duris) εἰς τοὺς χρόνους μεταξὺ τοῦ 319 καὶ 281. Ὁ Δούρις ἦτο μαθητὴς τοῦ Θεοφράστου, ἄρα ἐν Ἀθήναις μεταξὺ 322 καὶ 281. Ὅτι δὲ τῷ 308 διέτριβεν ἐνταῦθα, ἐξάγεται, ὡς νομίζει ὁ Haake (de Duride Samio 1874) ἐκ τοῦ Διοδώρου Κ', 40, 3. ἐκ διηγήσεώς τινος περὶ τοῦ Ὀφείλλα ἐκ τοῦ Δουρίδος πηγαζούσης. ἀλλὰ τοῦτα δὲν εἶνε ἀναντιρρήτων. Ὁ Δούρις δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ εἶδεν ἰδίους ἀφθαλμοὺς ὅσα διηγείται.

¹) Πλούταρχος Δημ. σθ. ΚΗ'. Κατ' ἄλλους ἐν Κορίνθῳ (Ψευδοπλουτάρχου Βίαις I' Ῥητόρ. σ. 849). Ἄν ὁ Ὑπερείδης αὐτὸς διέφαγε τὴν γλῶσσάν του, ἢ ἂν ἐξεκόπη αὐτήν, ἢ ἂν οὐδέντερον τούτων εἶνε ἀληθές, δὲν ἐξετάζομεν. Ὁ χρόνος τῆς θανατώσεως κατὰ τὸν Πλούταρχον (Δημ. σθ. Δ') εἶνε ἡ ἕκτη ἐπὶ δέκα Πυανεψίδας, ἡμέρα τῆς νηστείας τῶν θεσμοφορίων· ὅθεν ὁ Mommsen (Heortolog. σ. 293) θέλει νὰ διορθώσῃ τρίτη ἐπὶ δέκα. Ὅπως δὲ ποτε εἶνε μὴν Ὀκτωβρίῳ τοῦ 322 δηλ. Ὀλυμπ. 114.3 ἐπὶ ἀρχοντος Φιλοκλέους, ἂν καὶ ὁ Διόδωρος (III', 18) ἀναφέρει τὴν πᾶσιν τῶν Ἀθηναίων γενομένην ἐπὶ ἀρχοντος Κηφισοδώρου Ὀλυμπ. 114,2, 3· ἐκ κατὰ τὸν παρ' αὐτῷ ὑπολογισμὸν τῷ 323.

φυγεν εἰς τὸ ἐν Καλαυρίᾳ ἱερὸν τοῦ Ποσειδῶνος, ζητῶν ἐκεῖ ἄσυλον. Μετ' ὀλίγον, ὡς διηγεῖται ὁ Πλούταρχος κατὰ τὸν Δοῦριν βεβαίως, ἦλθε μετὰ τῶν δορυφόρων ὁ Ἀρχίας, καὶ κατέλαβε δι' αὐτῶν τὰς θύρας τοῦ ναοῦ, εἰς ὃν ἔμελλεν αὐτὸς νὰ εἰσέλθῃ. Ἐκεῖ ὁ Δημοσθένης, καθήμενος παρὰ τὸ ἄγαλμα τοῦ θεοῦ, διενυκτέρευσε· εἶδε δὲ καθ' ὕπνους ἀλλόκοτον ὄραμα, ὅτι ὑποκρινόμενος ἐν τραγωδίᾳ ἀντηγωνίζετο πρὸς τὸν Ἀρχίαν· ἐν ᾧ δὲ ἐπετύγχανε καὶ κατεῖχε τὸ θέατρον, δι' ἑνδεῖαν παρασκευῆς καὶ χορηγίας ἡττήθη. Ἀφυπνισθεὶς εἶδε πρὸ αὐτοῦ ἰστάμενον τὸν Ἀρχίαν, ὅστις φιλοφρόνως προσαγορεύσας, προσκαλεῖ αὐτὸν νὰ προσέλθῃ εἰς τὸν Ἀντίπατρον, ὡς μέλλων νὰ τύχῃ εὐμενοῦς ὑποδοχῆς, καὶ νὰ ἐμπιστευθῇ ἑαυτὸν εἰς τὸν Μακεδόνα στρατηγόν. Ὁ Δημοσθένης μένει ἀκίνητος ὅπου ἐκάθητο, καὶ ἀναβλέψας πρὸς αὐτὸν εἶπεν. «ὦ Ἀρχία, οὔτε ὑποκρινόμενος μ' ἐπείσας πώποτε, οὔτε νῦν πείσεις ἐπαγγελλόμενος». Μάτην ἐπειράθη ὁ Ἀρχίας νὰ πείσῃ αὐτόν. Ἀφ' οὗ δὲ ἤρχισε ν' ἀπειλῇ μετ' ὀργῆς, «Νῦν, εἶπεν ὁ Δημοσθένης, λέγεις τὰ ἐκ τοῦ Μακεδονικοῦ τρίποδος, ἄρτι δ' ὑπεκρίνου· μικρὸν οὖν ἐπίσχες, ὅπως ἐπιστείλω τι τοῖς οἴκοι». Καὶ ταῦτα εἰπὼν ὑπεχώρησεν εἰς τὰ ἐνδότερα τοῦ ναοῦ, καὶ λαβὼν τὸ πινάκιον προσήνεγκε τὸν κάλαμον εἰς τὸ στόμα καὶ ἐδάγκανεν, ὅπως συνήθιζεν, ὁσάκις διανοεῖτο πρὶν γράψῃ· εἶτα δὲ συγκαλυφθεὶς ἀπέκλινε τὴν κεφαλὴν. Οἱ δορυφόροι κατεγέλων ὡς ἀποδειλιῶντα καὶ ἀνάνδρον τὸν περιβόητον ἄνδρα. Τότε προσελθὼν ὁ Ἀρχίας, τὸν προσεκάλει νὰ ἐγερθῇ, ὑπισχνόμενος διαλλαγὰς καὶ λέγων ὅτι ὁ Ἀντίπατρος διάκειται πρὸς αὐτὸν εὐμενῶς. Ὁ δὲ Δημοσθένης, αἰσθανθεὶς ὅτι ἐνήργησε πλέον τὸ φάρμακον, ὅπερ ἐκ τοῦ καλᾶμου του ἐξεμύζησεν, ἀπεκαλύφθη καὶ εἶπε «Οὐκ ἂν φθάνοις ἤδη τὸν ἐκ τῆς τραγωδίας ὑποκρινόμενος Κρέοντα καὶ τὸ σῶμα τοῦτο ρίπτων ἄταφον». Τρέμων δὲ καὶ κλονούμενος, μόλις παρέκαμψε τὸν βωμὸν τοῦ θεοῦ, ἔπεσε καὶ στενάχας ἐξέπνευσεν¹.

¹) Πλουτάρχου Δημ. ΚΘ'. Ὁ θάνατος τοῦ Δημοσθένους κατὰ πολλοὺς καὶ διαφόρους τρόπους ἱστορεῖται, καὶ πολλὰ τούτων τῶν ἱστορημάτων ἀναφέρει ὁ Πλούταρχος. Τὰ

Βαρεῖα ἐπέκειτο ἡ χεὶρ τοῦ νικητοῦ ἐπὶ τῆς ἡττημένης Ἑλλάδος. Πλὴν τοῦ Δημοσθένους καὶ τῶν τεσσάρων ῥητόρων πολλοὶ μὲν τῶν ἐν Ἀθήναις ἐναντία τῶν Μακεδόνων φρονούντων, πολλοὶ δὲ τῶν ἐν ταῖς ἄλλαις ἐλληνικαῖς πόλεσι τὸ μὲν ἐθανατώθησαν¹, τὸ δὲ ἐφυγαδεύθησαν ἐκ τῆς μεταξὺ Ταινάρου καὶ Κεραυνίων ὁρέων χώρας· ἀλλ' οἱ πλεῖστοι ἐσώθησαν εἰς τὴν Αἰτωλίαν· ἐθεωρήθη δὲ μεγάλη χάρις ὅτι κατὰ παράκλησιν τοῦ Φωκίωνος εἰς τινὰς τῶν Ἀθηναίων φυγάδων ἐπετράπη ν' ἀποχωρήσωσιν εἰς τὴν Πελοπόννησον². Ἐπιμελητὴς τῆς Πελοποννήσου κατεστάθη ὁ Κορίνθιος Δείναρχος, ὁ γνωστὸς ῥήτωρ³. Οἱ Αἰτωλοὶ ἦσαν οἱ μόνοι ἔτι ἀντέχοντες εἰς τὰ ὄρη. Τούτους διανοεῖτο ὁ Ἀντίπατρος διὰ χειμερινῆς ἐκστρατείας νὰ καταβάλλῃ οὐχὶ ἐπιπόνως καθ' ὃ μεμονωμένους⁴. Ἦτο τοῦλάχιστον εὐκταία τοιαύτη πρόφασις πρὸς νέας πολεμικὰς παρασκευάς. Πρὸς ἐκτέλεσιν τούτων καὶ ἵνα λάβῃ καὶ ἄλλην πρόνοιαν, οἷαν καθίστων ἀναγκαίαν τὰ πέραν τοῦ Ἑλλησπόντου γινόμενα, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Μακεδονίαν.

Πρὸς τὸν ἐπιμελητὴν τοῦ κράτους διετέλει μέχρι τοῦδε κατὰ τὸ φαινόμενον ἐν ὁμονοίᾳ. Ἀμφοτέρων τὰ συμφέροντα ὑπὸ πολυλὰς ἐπόψεις ἦσαν σύμφωνα. Ὁ ἐπιμελητὴς προσέκοπτε καὶ αὐ-

ἀνωτέρω ἐπιβεβαιώνει ὁ **Στράβων** (II, σ' 374). Ἡ δὲ ἐκθεσις ἡ παρὰ **Λουκιανῷ** ἐν τῷ Δημοσθένους ἐγκωμίῳ, τὴν ὁποῖαν λέγει ὅτι ἠρύσθη ἐκ τῶν ὑπομνημάτων τοῦ βασιλικοῦ μακεδονικοῦ οἴκου εἶνε πλήρης ῥήσεων ῥητορικῶν. "Ὅτι ἔπει φάρμακον ὁμολογοῦσι πάντες ἀνεξαιρέτως πλὴν τοῦ ἀνεψιοῦ αὐτοῦ Δημογάρους, ὅστις λέγει ὅτι «θεῶν τιμὴ καὶ προνοία» ἐξηπάγη τῆς Μακεδόνων ὁμότητος, καὶ ἐξέπνευσε συντόμως καὶ ἀλύπως»

¹) Ὁ παρὰ **Spengel**. Τεχνῶν συναγωγὴ σ. 226 σχολιαστὴς λέγει ὅτι ἐκ μὲν Ἀθηνῶν 40, ἐκ δὲ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος 100 ῥήτορες ἐφυγαδεύθησαν. Ὁ δὲ παρὰ τῷ αὐτῷ **Spengel** (σ. 211) Ἀνώνυμος ὁμιλεῖ μάλιστα περὶ 98 ἐξ Ἀθηνῶν καὶ 1800 ἐκ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος (πρβλ. **Τζέτζην** ΧΙ, Γ', 176). Ὅπωςδήποτε θὰ ἦσαν πολυάριθμοι.

²) **Πλουτάρχου** Φωκ. ΚΘ'. «Ὁ Φωκίων καὶ φυγῆς ἀπῆλλαξε πολλούς, δεηθεὶς Ἀντιπάτρου, καὶ φεύγουσι διεπράξατο μὴ, καθάπερ οἱ λοιποὶ τῶν μεμισταμένων, ὑπὲρ τὰ Κεραυνία ὄρη καὶ τὸν Ταινάρου ἐκπεσεῖν τῆς Ἑλλάδος, ἀλλ' ἐν Πελοποννήσῳ κατοικεῖν». Καὶ ὁ **Πολύβιος** (Θ', 29, 4) ἐν τῇ ὥραίᾳ δημηγορίᾳ τοῦ Λλαινεία «οἱ δὲ διαφυγόντες ἐκ πάσης ἐξενηλατοῦντο τῆς Ἑλλάδος».

³) **Σουΐδας** λ. Δείναρχος.

⁴) Περὶ τῆς θέσεως τῶν Αἰτωλῶν ἴδ. **Πολύβιον** Θ', 29, 30.

τὸς εἰς τὰς ὑπερμέτρους ἀξιώσεις ἡς μητρὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου, καὶ κατὰ τῶν ἀπαιτήσεων δὲ ἐνὸς ἐκάστου τῶν σατραπῶν δὲν ἐδύνατο νὰ στερηθῇ τῆς ὑποστηρίξεως τῆς μακεδονικῆς καὶ ἐλληνικῆς δυνάμεως¹. Διὰ ταῦτα ὁ Περδίκκας ἐζήτησεν εἰς γάμον παρὰ τοῦ Ἀντιπάτρου τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Νίκαιαν. Ὁ Ἀντίπατρος συνήνεσεν εὐχαρίστως· ἔπεμψε δὲ τὴν Νίκαιαν μετὰ τοῦ Ἀρχίου² καὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς Ἰόλλα εἰς τὴν Ἀσίαν. Ἀλλὰ δὲν ἠῤῃξε διὰ τούτου ἡ ἀμοιβαία ἐμπιστοσύνη ἀμφοτέρων. Ἄν ἡ ἀνέκαθεν ἐδραία δύναμις τοῦ στρατηγοῦ ἐν Μακεδονίᾳ νῦν δὲ καὶ καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα ἐνέβαλλεν εἰς μερίμνας τὸν ἐπιμελητὴν τοῦ κράτους, κατ' ἀνάγκην ἡ κοινοπραγία, δι' ἧς ὁ προστάτης τῆς βασιλείας καὶ ὁ στρατηγὸς διεξήγαγον μέχρι τέλους τὸν δυσχερῆ ἐλληνικὸν πόλεμον, ἐθεωρήθη ὑπ' αὐτοῦ διὰ τὸ μελετώμενον πολιτικὸν σύστημα ὡς πρόσκομμα, δυνάμενον ἐντὸς ὀλίγου νὰ καταστῇ λίαν ἐπικίνδυνον. Ὁ δὲ Ἀντίπατρος δὲν ἐδύνατο νὰ πλανᾶται, ὅτι ὁ Περδίκκας εἶχεν ἀποφασιν τὸ ἀξίωμα αὐτοῦ ὡς ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους νὰ στηρίξη ἐκ παντὸς τρόπου, καὶ ὅτι ἐβάδιζεν ἀπαρεγκλίτως πρὸς τὴν ὑπεράνω τῶν στρατηγῶν καὶ σατραπῶν τοῦ κράτους ἀπεριόριστον ἐξουσίαν. Ἦδη ἐν ἀρχῇ τοῦ 322 ὁ Πτολεμαῖος ἐξ Αἰγύπτου ἐμήνυσεν εἰς αὐτὸν τοὺς φόβους του, ὅτι ὁ ἐπιμελητὴς τοῦ κράτους παρεσκευάζετο νὰ διαμφισβητήσῃ εἰς αὐτὸν τὴν κατοχὴν τῆς Αἰγύπτου, καὶ ὅτι, ἂν τοῦτο ἐτελεσφόρει, ὁ αὐτὸς κίνδυνος ἠπείλει καὶ τοὺς ἄλλους στρατηγοὺς καὶ σατράπας. Αὐτὰ ταῦτα ἐφρόνει καὶ ὁ Ἀντίπατρος· ὅθεν συνωμολόγησε ῥητὴν συνθήκην³.

¹) Τοῦτο ὑπονοεῖ τοῦ Ἰουστίνου ἡ ἔκφρασις (XIII 6, 6.) quo facilius ab eo supplementum tironum ex Macedonia obtineret.

²) Ἀρξίανδρην παρὰ Φωτ. σ. 70 α, 33. Δυσπαράδεκτον ὅτι οὗτος εἶνε ὁ Θούριος Ἀρχίας, ὁ φυγαδισθὴρας· ἄλλως θὰ παρείχεν ἐν ἐτι ἐνδόσιμον πρὸς βεβαίωσιν τῆς χρονολογίας Ἄν δὲ καὶ ὁ Ἀρχίας ἦτο ἀδελφὸς τῆς Νικαίας, ἢ ἂν εἶνε ὁ παρ' Ἀρξίανδρην (Ἰνδικ. 18) μεταξὺ τῶν τριηράρχων τοῦ Ἰνδικοῦ στόλου μνημονευόμενος Πελλαῖος, δὲν ἐξετάζομεν.

³) Τοῦτο σημαίνει βεβαίως τὸ τοῦ Διοδώρου (III', 14) «κοινοπραγίαν συνθέντο».

πρὸς τὸν πιστὸν τοῦ Πτολεμαίου ἀπεσταλμένον, ὅπως παρασκευασθῶσι πρὸς περίπτωσιν, τὴν ὁποίαν ἐνόμιζον ἀναπόφευκτον, καὶ καθ' ἣν ἦτο ἐπάναγκες νὰ διατηρήσωσιν τὴν κατ' ἰδίαν ἐαυτῶν δύναμιν κατὰ τῆς ἀνωτάτης ἀρχῆς τοῦ κράτους.

Ταῦτοχρόνως ὁ Ἀντίπατρος ἐπεζήτηε νὰ συνδεθῇ στενότερον πρὸς τὸν Κράτερον, ὅστις αὐτόχρημα στρατιώτης καὶ μετ' ἀπαράβατου πίστεως ἀφωσιωμένος εἰς τὴν βασιλείαν, ἐδίσταζεν ἴσως ἐν κρίσιμοις καιροῖς νὰ ταχθῇ κατὰ τῆς ἅπαξ καθεστηκυίας ἐπιτροπῆς τῆς ὑπερτάτης ἐξουσίας. Ἐὰν κατάρθωνε νὰ συνδέσῃ πρὸς τὰ συμφέροντά του τὸν εὐδοκιμώτατον τοῦτον στρατηγόν, ὃν ὁ Ἀλέξανδρος εἶχε κρίνει ἄξιον πάσης αὐτοῦ τῆς ἐμπιστοσύνης, ὅστις παρά τε τῷ στρατῷ καὶ τῷ λαῷ ὑψίστης ἡξιοῦτο τιμῆς καὶ ὑπολήψεως, καὶ περὶ τοῦ ὁποίου ἦτο γνωστόν, ὅτι ὡς οὐδεὶς ἄλλος τῶν ἐταίρων τοῦ Ἀλεξάνδρου ἦτο πρόθυμος ἄνευ τινὸς ἰδιοτελείας καὶ μόνον πρὸς τὸ συμφέρον τῆς ὑποθέσεως, ἣν ἤθελεν ἀσπασθῇ, νὰ ἐνεργήσῃ, θὰ ἐκέρδιζεν ἐν τῶν κυριωτάτων στηριγμάτων διὰ τοὺς μέλλοντας αὐτοῦ σκοποὺς. Ὅθεν ἐνέπλησεν αὐτὸν τιμῶν καὶ δωρεῶν· δὲν παρέλειπεν οὐδεμίαν εὐκαιρίαν χωρὶς νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι εἰς αὐτὸν μόνον ὤφειλε τὴν σωτηρίαν του καὶ τὴν νίκην κατὰ τῶν ἐλληνικῶν δυνάμεων. Ἐδωκεν αὐτῷ εἰς γάμον τὴν θυγατέρα του, τὴν μεγαλόφυχον Φίλαν, τῆς ὁποίας τὴν συνετὴν γνώμην περὶ τῶν σπουδαιωτάτων πραγμάτων συνήθως ἤκουεν, ἐν γένει μεταξὺ τῶν γυναικῶν τῆς ταραχώδους ἐκείνης ἐποχῆς μίαν τῶν εὐγενεστάτων¹.

Εἰς τὴν γαμήλιον ἐορτὴν ἦλθον πολλαὶ πρεσβεῖαι τῶν ἐλληνικῶν πόλεων. Πρέπει λοιπὸν νὰ πιστεύσῃ τις ὅτι πανταχοῦ ἤδη ἀνῆλθον εἰς τὰ πράγματα οἱ τὰ τῶν Μακεδόνων φρονούντες. Ἄλλ' ἐπὶ πόσον κατεστάθησαν ὀλιγαρχικὰ πολιτεύματα, δὲν δύ-

¹ Διοδώρου ΙΘ', 59 Ὁ Ἀντώνιος Διογένης (παρὰ Φωτίῳ Βιβλιοθ. σ. 111, 6, 31) προσημαίνεται τὰ θαυμάσια αὐτοῦ ἱστορήματα δι' ἐπιστολῆς, ἣν ὁ Βάλακρος ἔγραψε δῆθεν πρὸς τὴν σύζυγον αὐτοῦ, θυγατέρα τοῦ Ἀντιπάτρου. Ἐκ τῆς πλαστῆς ταύτης ἐπιστολῆς δὲν δύναται οὐδ' ἐκεῖνο νὰ ἐξαγάγῃ τις, ὅπερ πρότερον ἔπραξα, ὅτι ἡ Φίλα κατὰ τὸν πρῶτον γάμον εἶχε σύζυγον τὸν Βάλακρον.

ναται ἀσφαλῶς νὰ συμπεράνη τις ἐκ τῆς ἀναλογίας τῆς πολιτείας τῶν Ἀθηναίων. Ἰστορεῖται μόνον ὅτι ὁ Ἀντίπατρος διεβρύθμισε τὰ πολιτεύματα τῶν πόλεων καὶ διὰ τοῦτο ἔλαβε παρὰ τῶν πόλεων ἐκφράσεις εὐγνωμοσύνης καὶ χρυσοῦς στεφάνους¹.

Μόνον οἱ Αἰτωλοὶ δὲν ἦσαν ἔτι ὑποτεταγμένοι· ἐν ὧσιν δὲ διέτελουν αὐτόνομοι ἀνὰ τὰ ὄρη, οὐδεμία διαρκὴς ἐγγύησις ὑπῆρχε περὶ τῆς ἡσυχίας ἐν Ἑλλάδι· καὶ ὅτι τόσοι φυγάδες ἐκ τῶν ἑλληνικῶν πόλεων εὗρον παρ' αὐτοῖς ὑποδοχὴν, ἀπεδείκνυνεν ὅτι μόνον ἡ καταστροφὴ τῆς αἰτωλικῆς ὁμοσπονδίας ἐδύνατο νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν μακεδονικὴν κυριαρχίαν ἐν Ἑλλάδι.

Τελευτῶντος τοῦ ἔτους 322, εἰσέβαλεν εἰς τὴν Αἰτωλίαν στρατηγὸς ἔχων τὸν Ἀντίπατρον καὶ Κράτερον, στρατὸς μακεδονικὸς 30,000 πεζοὶ καὶ 2500 ἵππεις· σκοπὸς ἦτο ὅχι μόνον νὰ καταβάλῃ τοὺς Αἰτωλοὺς, ἀλλὰ τὸ κοινὸν αὐτῶν νὰ διαλυθῇ, καὶ ὅλος ὁ λαὸς, καθ' ὃ λέγεται, νὰ μετοικισθῇ εἰς τὴν Ἀσίαν. Οἱ Αἰτωλοὶ συνέλεξαν ταχέως 10,000 μαχητάς, ἐφυγάδευσαν γυναικας καὶ παῖδας καὶ γέροντας εἰς τὰ ὄρη, ἐγκατέλειψαν τὰς πεδινὰς πόλεις τὰς μὴ ἱκανὰς νὰ παράσχωσιν ἀντίστασιν, κατέστησαν φρουροὺς εἰς τὰ φρούρια καὶ περιέμενον μετὰ θάρρους τοὺς ὑπερέχοντας αὐτῶν πολεμίους. Οἱ δὲ Μακεδόνες, εὐρόντες τὰς πεδινὰς πόλεις κενάς, ἔσπευσαν νὰ προσβάλῃ τοὺς Αἰτωλοὺς εἰς τὰς ὀχυράς αὐτῶν θέσεις. Μαχόμενοι πολλοὺς ἀπώλεσαν ἄνευ μεγάλης ἐπιτυχίας. Ἀλλ' ὅτε ἐπῆλθεν ἡ σκληρὰ τοῦ χειμῶνος ὥρα, ὁ δὲ Κράτερος μετὰ τῶν Μακεδόνων ἐγκατεστάθη εἰς ὀχυρὰ χειμερινὰ στρατόπεδα, καὶ οἱ Αἰτωλοὶ, ἠναγκασμένοι νὰ ἐγκαρτερῶσιν ἀνὰ τὰ χιονοσκεπῆ ὄρη, ἐστεροῦντο τῶν χρειωδестάτων, τότε ἡ καταστροφὴ αὐτῶν ἐφαίνετο ὅτι ἤγγιζεν· διότι ἔπρεπεν ἡ νὰ καταβῶσιν εἰς τὰς πεδιάδας καὶ νὰ μάχωνται πρὸς πολυπληθεστέρους ὑπὸ ἐμπειροτάτων στρατηγουμένους, ἢ νὰ περιμένωσι τὸν ἐλεεινότατον ἐξ ἀσιτίας θάνατον.

¹) Διοδώρου ΙΙ', 18. «καὶ ταῖς ἑλληνίσιν πόλεσιν ἐπεικῶς προσεγενεῖς καὶ τὰ πολιτεύματα συναγαγὼν καλῶς καὶ καταστήσας ἐπαίνων καὶ στεφάνων ἔτυχε».

Ἀπροσδόκητος τροπὴ τῶν πραγμάτων ἔσωσεν αὐτούς· πρὸ μιχροῦ ὁ σατράπης τῆς μεγάλης Φρυγίας Ἀντίγονος κατέφυγεν εἰς τὸ μακεδονικὸν στρατόπεδον, φέρων παραδόξους ἀγγελίας. Σφόδρα καταπλαγεῖς δι' ὅσα παρ' αὐτοῦ ἤκουσεν ὁ Ἀντίπατρος, συνεβούλευθῃ μετὰ τοῦ Κρατέρου καὶ τῶν ἡγεμόνων τοῦ στρατοῦ. Ὁμοφώνως δὲ ἀπεφασίσθη νὰ διακόψωσι τὸν πόλεμον καὶ περαιώσωσι τὰς δυνάμεις εἰς τὴν Ἀσίαν. Ἀνέβαλον δὲ εἰς ἄλλην εὐκαιρίαν νὰ ἐπαναλάβωσι τὸν κατὰ τῶν Αἰτωλῶν πόλεμον, ἐπὶ τοῦ παρόντος παραχώρησαντες εἰς αὐτοὺς πολὺ εὐνοϊκὴν εἰρήνην¹.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

322—321

Λεοννάτος καὶ Εὐμένης. — Περδίκκας καὶ Εὐμένης κατὰ τῆς Καππαδοκίας. — Περδίκκας κατὰ τῶν Πισιδῶν — Νεοπτόλεμος καὶ Εὐμένης. — Νικαία — Κλεοπάτρα — Κυνάνη καὶ Εὐρυδίκη. — Φυγὴ Ἀντιγόνου. — Πτολεμαῖος. — Ὁ Περδίκκας παρασκευάζεται. — Ἀναχώρησις Ἀντιπάρου. — Ὁ πόλεμος ἐν μικρᾷ Ἀσίᾳ — Θάνατος Κρατέρου καὶ Νεοπτολέμου — Οἱ Αἰτωλοὶ κατὰ τοῦ Πολυσπέρχοντος. — Δύναμις Πτολεμαίου. — Ἡ Κυρήνη περιέρχεται εἰς τὸν Πτολεμαῖον. — Ἐκστρατεία Περδίκκου κατὰ τῆς Αἰγύπτου. — Θάνατος Περδίκκου. — Ὁ Πτολεμαῖος ἐν τῇ στρατοπέδῳ τοῦ Κράτους. — Δίκη περὶ τῶν ὁπαδῶν τοῦ Περδίκκου. — Ῥαδιοργαίαι τῆς Εὐρυδίκης. — Ἀνταρσία τοῦ στρατοῦ. — Ὁ Ἀντίπατρος ἐπιμελητὴς τοῦ κράτους.

Ὡς ἐκ τῆς ποιότητος τῶν παραδόσεων, αἵτινες περιεσιώθησαν περὶ τῆς ἐποχῆς τῶν Διαδόχων, οὐδὲν ἄλλο ἐν αὐτῇ βλέπομεν εἰμὴ ἀδιάλειπτον ταραχὴν καὶ ἀταξίαν. Περὶ στοιχείων μονίμων καὶ ἀνασταλτικῶν, περὶ τῆς μεγάλης ἐκτάσεως τῶν ὑφισταμένων καταστάσεων, ἐφ' ὧν, καὶ τῆς βραδύτητος, μεθ' ἧς τελεῖται ἡ ταραχώδης αὕτη κίνησις, οὐδαμοῦ γίνεται λόγος.

Καὶ ὅμως ὑπῆρξαν τοιαῦτα στοιχεῖα οὐ μόνον ἐν τῇ ἀδρανείᾳ καὶ ἰδιορρυθμίᾳ τῶν ἀνατολικῶν ἐθνῶν, τῶν ὁποίων ἐν τοῦλάχιστον ἐξοχον παράδειγμα ἐσώθη ἐν τοῖς διατάγμασι τῶν αἰγυπτίων

¹) Διοδώρου ΙΙ', 25.

ιερέων ἀπὸ τῶν χρόνων, καθ' οὓς ὁ Πτολεμαῖος ὠνομάζετο ἀκόμη σατράπης, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς ἄρχουσιν εὐρίσκονται τύποι καὶ διατάξεις, συντηρητικαὶ δυνάμεις, τὰς ὁποίας μόνον βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον ἐπινέμεται ἡ σῆψις.

Εἰς τὸν μακεδονικὸν λαὸν καὶ στρατὸν ἐνυπάρχει ζῶσα καὶ σφόδρα ἐκπεφρασμένη ῥοπὴ πρὸς τὴν μοναρχίαν, καὶ μάλιστα πρὸς τὸν παλαιγενῆ αὐτῶν βασιλικὸν οἶκον, οἱ δὲ εὐκλεεῖς χρόνοι τοῦ Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου ἐνεχάραξαν εἰς τὸ γνησίως ἐθνικὸν τοῦτο αἶσθημα τύπον, ὅστις δὲν ἐξαλείφεται πλέον. Πρὸ πάντων δὲ ὁ στρατὸς ἔχει τὰς μεγάλας του ἀναμνήσεις, τὴν σταθερὰν ἔξιν τοῦ προστάττειν καὶ πείθεσθαι, ἥτις παρὰ τὴν κατὰ καιροὺς ἀνταρσίαν καὶ στάσιν ἐξακολουθεῖ βαδίζουσα τὴν αὐτὴν ὁδόν. Καὶ αὐτὸ τοῦτο ὅτι τὰ στρατεύματα, ἕκαστον ὄπλον καθ' ἑαυτό, ἔχουσι τὰς ἰδίας αὐτῶν παραδόσεις, τιμὰς καὶ ἀξιώσεις, ὅτι ἕκαστον σῶμα ἔχει τὸν ἰδιόρρυθμον ὀργανισμόν του, καὶ ἀποτελεῖ εἰδὸς τι δημοκρατικῆς κοινότητος καθ' ἑαυτήν, καθιστᾷ αὐτὰ, ἐὰν μὴ εὐμεταχειριστότερα, ἀλλ' ὅμως ἀσφαλέστερα πρὸς τε τὴν ἐπίθεσιν καὶ τὴν ἄμυναν. Ὁ στρατιωτικὸς ὄχλος μετὰ πάσης καὶ ἐναντίον πάσης πολιτικῆς εἶνε ὅπως ἐπὶ Βαλλενστάιν καὶ Μπάννερ, δυνάμεις, ἣν ὀφείλουσι νὰ μὴ ὀλιγωρῶσιν οἱ διευθύνοντες τὴν πολιτικὴν.

Ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ὑπῆρξεν ἱκανὸς νὰ ἔχῃ τὸ ὄργανον τοῦτο τῆς δυνάμεως εἰς τὴν ἐξουσίαν του, καὶ νὰ μεταχειρισθῇ αὐτὸ μετὰ πάσης ἐλευθερίας, ὅτι ἐδυνήθη οὐ μόνον τὰ πλήθη τοῦ στρατοῦ, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀνωτέρους καὶ ἀνωτάτους ἀξιωματικούς νὰ ἔχῃ παντάπασι ὑποχειρίους, τοῦτο μαρτυρεῖ τὴν ὑπέροχον αὐτοῦ μεγαλοφυΐαν, τὴν ἐπιβλητικὴν δύναμιν τοῦ πνεύματος καὶ τῆς θελήσεως αὐτοῦ. Πόσον ἰσχυρά, ἐμπαθῇ, ἐκρηκτικὰ ἦσαν τὰ στοιχεῖα τὰ εἰς ἐκείνους τοὺς ἱππάρχους, στρατηγούς, σωματοφύλακας καὶ σατράπας αὐτοῦ ἐνυπάρχοντα, τὰ ὁποῖα ὅμως κατώρθωσε νὰ συγκρατήσῃ καὶ καθυποτάξῃ, κατεδείχθη ἐν καιρῷ τῶν ταραχῶδων ἐκείνων πράξεων, αἵτινες εὐθὺς μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἤρχισαν. Καὶ ὅμως καὶ ἐν αὐταῖς ἔτι ταύταις εἶνε εὐδιάγνωστον, πόσον συμ-

παγές καὶ ἀσφαλῶς λελογισμένον ἦτο τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἰδρυθὲν σύστημα. Οἱ τύποι τοῦ κράτους διετηρήθησαν ἐπὶ μακρὸν χρόνον μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ, ἐπὶ μακρότερον παρ' ὅσον ἤθελε νομίση τις ὅτι ἦτο δυνατὸν μετὰ τὴν μοιραίαν ἀδυναμίαν τῶν κατόπιν ὀνομασθέντων βασιλέων· διότι οὐχὶ βασιλεὺς διεδέχθη τὸν μέγαν βασιλέα, ἀλλ' «ἐν παιδίον καὶ εἰς μωρὸς» κατὰ τὸν γερμανικὸν στίχον ἐμελλὸν νὰ τὸν ἀναπληρώσωσιν.

Ἐπιτρέπεται ἴσως ἀπὸ τοῦδε νὰ ἐξάρωμεν ἐν περιστατικόν, τὸ ὅποιον δύναται νὰ χρησιμεύσῃ εἰς ἀπόδειξιν τῶν εἰρημένων. Βεβαίως ἕκαστος τῶν σατραπῶν, στρατηγῶν καὶ ἄλλων μεγιστάνων τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐπιδίωκεν ἀνεξάρτητον ἐξουσίαν καὶ δύναμιν. Καὶ ἂν τοὺς μὲν συνετὸς ὑπολογισμός, τοὺς δὲ ὁ ἐκ τοῦ ἰσχυροτέρου γείτονος φόβος καὶ ἄλλους ὁ ἐκ τοῦ πρώτου τολμήματος κίνδυνος ἀνεχαίτιζε, τὴν αὐτὴν ὅμως ἐπιθυμίαν εἶχον πάντες, καὶ τόσον σφοδρότεραν, ὅσον πιθανώτερα ἦτο ἡ ἐλπίς τῆς ἐπιτυχίας. Καὶ ὅμως οὐδεὶς ἐτόλμα, ἐν ὧσ' ἔτι ὑπῆρχε τὸ «παιδίον καὶ ὁ μωρὸς», ν' ἀναλάβῃ τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως· ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸ ἄθλιον τέλος ἀμφοτέρων, παρῆλθον ἐξ ἔτι ὅλα ἔτη (μέχρι τοῦ 306) ἕως οὗ εἰς τῶν Διαδόχων τολμήσῃ ν' ἀναδέσῃ τὸ διάδημα περὶ τὴν κεφαλὴν του. Καὶ ἄλλο τι περιπλέον: κατὰ τὴν τελευταίαν ἑκατονταετηρίδα τοῦ περσικοῦ κράτους εἶχε γείνη σύνηθες νὰ κόπτωσι καὶ οἱ σατράπαι νόμισμα φέρον τὸ ἴδιον αὐτῶν ὄνομα¹. Ὅτι δὲ ἐπὶ Ἀλεξάνδρου τοῦτο δὲν ἔγινε, δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς τεκμήριον σπουδαίας τροποποιήσεως ἐπενεχθείσης εἰς τὸ ἀξίωμα τῶν σατραπῶν. καὶ τοῦτο τὸ μεταβεβλημένον ἀξίωμα τῶν σατραπῶν διετηρήθη καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐφ' ὅσον καὶ τὸ ὄνομα τῆς βασιλείας αὐτοῦ. Φυσικῶς τῷ λόγῳ ἔκοψαν οἱ σατράπαι, βεβαίως δὲ καὶ οἱ στρατηγοὶ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ νομίσματα, ἀλλὰ μετὰ τῶν τύπων καὶ τοῦ ὀνόματος τῶν νομίμων βασι-

¹ Ὅτι ἤδη ὁ σατράπης τῆς Αἰγύπτου Ἀρυάνδης εἶχε κόψῃ νόμισμα, εἶνε γνωστὸν ἐκ τοῦ Ἡρόδοτου· ἀλλὰ τὰ νομίσματα τὰ φέροντα τὴν ἐπιγραφὴν ΑΥΡΑ ἢ καὶ ΑΡΥΑΝ εἶνε πλέον ἢ ἀμφίβολα.

λέων· μόλις δὲ ἐκ μικρῶν προσθέτων συμβόλων, τοῦ ἀετοῦ τοῦ Πτολεμαίου, τῆς ἀγκύρας τοῦ Σελεύκου καὶ τοῦ ἡμίσεος λέοντος τοῦ Λυσιμάχου διακρίνονται αἱ πρῶται ἀπόπειραι πρὸς ἀνάμνησιν τῶν κοφάντων αὐτὰ σατραπῶν, καὶ ταῦτα δὲ τὰ σύμβολα δυσκόλως θὰ ἐτέθησαν πρὸ τοῦ ἔτους 344· παρὰ δὲ τοῖς πολλοῖς ἄλλοις σατράπαις τῆς Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως οὐδὲ τοιαῦται ὁρέξεις δύνανται ν' ἀποδειχθῶσιν.

Ἰσως οἱ σατράπαι, ὅπως κατὰ τὴν πρώτην διανομὴν κατεστάθησαν, ὡς ἀνωτάτη ἀρχὴ ἐν ταῖς ἐπικρατείαις αὐτῶν καὶ εἰς τὴν ἐσωτερικὴν πολιτικὴν τόσον ἐλεύθεροι, ὅσον ἐπέτρεπον τὰ ἔθιμα καὶ καθεστῶτα τῆς χώρας, περιῆλθον εἰς εἶδος τι ἐπιχωρίων ἡγεμόνων· ἄλλ' ὁ ἐπιμελητὴς τοῦ κράτους εἶχεν ὑπεράνω αὐτῶν τὴν ἀνωτάτην ἐξουσίαν· τὸ δὲ δικαίωμα τοῦ παύειν αὐτούς, παρεῖχεν εἰς αὐτὸν τὸ μέσον τοῦ νὰ συγκρατῇ αὐτούς ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς δικαιοδοσίας των.

Ἐν τούτοις τὸ σύστημα τοῦτο περιεῖχεν ὁρισμὸν τινα πολὺ ἐπικίνδυνον. Ἀνάγκη νὰ προϋποθέσωμεν ὅτι κατὰ τὰς ἐν Βαβυλῶνι συνδιασκέψεις, ἐξ ὧν ἐπήγαγεν, ἡ στρατιωτικὴ δύναμις, ἣν ὁ Ἀλέξανδρος κατὰ κανόνα εἶχε χωρίσει τῆς πολιτικῆς διοικήσεως, καὶ εἶχε τάξῃ παραλλήλως πρὸς τοὺς σατράπας, ἐτάχθη ὑπὸ τοὺς σατράπας. Ἐχοντες λοιπὸν ἐν τῇ ἐπικρατείᾳ των καὶ τὴν ἐπιχώριον στρατιωτικὴν δύναμιν, εὗρισκον εὐκόλως ἱκανὴν ἀφορμὴν καὶ πρόφασιν, ὅπως αὐξήσωσι καὶ οἰκειώσωσιν αὐτὴν πρὸς ἑαυτούς. Οὗτος ἦτον ὁ ὁρισμός, ὅστις διὰ τὴν ἐνότητά τοῦ κράτους ἀπετέλει σπουδαῖον κίνδυνον, ὅπως καὶ τοῦ περσικοῦ κράτους τὴν διάλυσιν ἢ αὐτὴν σχέσις, ὡς γνωστόν, ἐπετάχυνεν. Ἡ προσπάθεια τοῦ ἐπιμελητοῦ ἔτεινεν εἰς τοῦτο, διὰ τοῦ στρατοῦ τοῦ κράτους, ὅστις δὲν εἶχε τοῦ λοιποῦ νὰ κάμῃ κατακτήσεις, νὰ ἐμπεδώσῃ τρόπον τινὰ τὴν καθόλου στρατηγίαν αὐτοῦ, καὶ δυνάμει τοῦ ἀξιώματός του νὰ λάβῃ μέτρα ὑπομιμνήσκοντα τὴν στρατιωτικὴν δύναμιν τῶν σατραπῶν ὅτι εἶνε εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ κράτους.

Κατὰ τὴν διανομὴν τῶν σατραπειῶν ἐν ἔτει 323 εἶχεν ὁρισθῇ

ὅτι ὁ Ἀντίγονος ἐκ τῆς Μεγάλης Φρυγίας καὶ ὁ Λεοννάτος ἐκ τῆς παρὰ τὸν Ἑλλήσποντον Φρυγίας ἐμελλον νὰ ἐξορμήσωσι μετὰ τῶν ἰδίων στρατῶν, ὅπως κυριεύσωσι τὴν Παφλαγονίαν καὶ Καππαδοκίαν χάριν τοῦ Εὐμένους. Ὁ Ἀντίγονος ἔκρινεν ἄξιον νὰ μὴ ὑπακούσῃ εἰς τὴν διαταγὴν· διότι ἡ ἐκστρατεία οὐ μόνον εἰς αὐτὸν θ' ἀπέβαινε πάντῃ ἀλυσιτελής, ἀλλ' ἤθελε προσέτι καταδείξῃ αὐτὸν καὶ ἐξαρθώμενον ἐκ τῶν διαταγῶν τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους, πρὸς ὃν ἥμιστος πρόθυμος ἦτο νὰ φαίνηται ὑπηρετικός. Τοῦναντίον ὁ Λεοννάτος ἀνέζευξεν ἐκ Βαβυλῶνος μετὰ μεγάλων πολεμικῶν δυνάμεων ἐπὶ σκοπῷ νὰ περατώσῃ πρῶτον τὸν κατὰ τῆς Καππαδοκίας πόλεμον, καὶ ἔπειτα νὰ πορευθῇ εἰς τὴν παρὰ τὸν Ἑλλήσποντον σατραπείαν του. Ἐν ᾧ δὲ ἐβάδιζεν ἐπὶ τὴν Καππαδοκίαν¹, λαμβάνει διὰ τοῦ Ἑκαταίου τοῦ Καρδιανοῦ τὴν εἰς βοήθειαν ἐκείνην ἐπὶ κλησιν τοῦ Ἀντιπάτρου, ἐν ταύτῳ δὲ καὶ ἀπορρήτους ἐπιστολάς παρὰ τῆς χήρας βασιλίσσης Κλεοπάτρας, τῆς ἀδελφῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου, δι' ὧν προσεκαλεῖτο νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Πέλλαν, ὅπως ἐξασφαλίσῃ εἰς ἑαυτὸν τὴν Μακεδονίαν καὶ συζευχθῇ μετ' αὐτῆς. Ποῖαι ἐλπίδες διὰ τὸν ἐμπληκτον καὶ μέγα φρονοῦντα Λεοννάτον! Ἀδιστάκτως παρήτησε τὴν κατὰ τῆς Καππαδοκίας ἐκστρατείαν· ἐπειράθῃ δὲ νὰ προτρέψῃ καὶ τὸν Εὐμένην, ὅπως συμμετάσχῃ τῆς νέας ἐκστρατείας, ἥτις ὤφειλε νὰ προφυλάξῃ τὸ κράτος ἀπὸ βαρυτάτου τραύματος· ἐδύνατο μάλιστα ν' ἀπαιτήσῃ παρ' αὐτοῦ ὡς τεκμήριον τῆς βαθυτάτης πρὸς τὸ κράτος ἀφοσιώσεως τὴν ἐπὶ τοῦ παρόντος ὀλιγωρίαν τῶν ἰδίων αὐτοῦ συμφερόντων· διακριθέντος δὲ τοῦ ἐν Ἑλλάδι ἀγῶνος, θὰ ἐδύνατο ταχύτερον καὶ ἐντονώτερον νὰ ἐπέλθωσι κατὰ τοῦ Ἀριάρθου. Ὁ Εὐμένης ὁμως ἐδίστασε νὰ ὑπακούσῃ. Πολλάκις, ζῶντος τοῦ Ἀλεξάνδρου, εἶχε προτείνῃ νὰ ἐλευθερωθῇ ἡ πατρίς του Καρδία ἀπὸ τῆς τυραννίδος τοῦ Ἑκαταίου, καὶ διὰ τοῦτο ἐμίσει αὐτὸν ὁ Ἑκαταῖος, ὅστις διὰ τῆς ἀποστολῆς του ταύτης

¹) Πλουτάρχου Εὐμ. Γ' ἀκατέβη μὲν ἀνωθεν εἰς Φρυγίαν, ὅπερ δὲν θὰ ἐδύνατο νὰ λεχθῇ περὶ πορείας ἐκ τῆς μικρᾶς Φρυγίας.

ἐτεκμηριοῦτο ὡς πιστότατος φίλος τοῦ Ἀντιπάτρου. Ἐπρεπε λοιπὸν νὰ φοβῆται, μήπως ὁ Ἀντίπατρος, χαριζόμενος εἰς τὸν Ἑκαταῖον, τὰ πάντα ἤθελε τολμήσῃ κατ' αὐτοῦ· ὑπώπτευε δὲ ὅτι καὶ ἡ ζωὴ του ἐκινδύνευεν παρὰ τῷ Ἀντιπάτρει. Μετὰ τοῦτο ἀνεκοίνωσεν εἰς αὐτὸν ὁ Λεοννάτος, ὅτι ἡ μεταξὺ Ἑκαταίου καὶ Ἀντιπάτρου σχέσις δὲν εἶνε τοιαύτη, οἷαν αὐτὸς νομίζει, ὅτι ὁ τύραννος τῆς Καρδίας ἐκόμισεν εἰς αὐτὸν ἀπορρήτους ἐπιστολάς τῆς Κλεοπάτρας, οὐδὲν ἄλλο ἢ τὴν πτώσιν τοῦ στρατηγοῦ τῆς Μακεδονίας σκοπούσας. Ἐπέδειξε τὴν ἐπιστολὴν τῆς Κλεοπάτρας, λέγων ὅτι ἡ σωτηρία τοῦ Ἀντιπάτρου εἶνε πρόφασις μόνον, ὅπως μεταβῇ εἰς τὴν Εὐρώπην· ὁ δὲ κύριος σκοπὸς τῆς στρατείας του εἶνε ἡ κατάληψις τῆς Μακεδονίας¹. Ὁ Εὐμένης δὲν εἶχε πλέον τὴν πρόφασιν τῶν ἀπὸ τοῦ Ἀντιπάτρου φόβων, ὥστε ν' ἀποιήθῃ τὴν σύμπραξίν του². ἀλλὰ κατέειχε μυστικόν, ὅπερ ἐδύνατο νὰ ἔχῃ ἐπὶ τῆς τύχης τοῦ κράτους ἀνυπολόγιστον ῥοπήν. Τί ὄφελος θὰ εἶχεν, ἂν ἐστράτευε μετὰ τοῦ Λεοννάτου εἰς τὴν Εὐρώπην; Τούναντίον, ἐὰν ἀπεκάλυπτεν εἰς τὸν ἐπιμελητὴν τοῦ κράτους τὰ βουλευόμενα τοῦ Λεοννάτου, ἐδύνατο νὰ εἶνε βέλαιος περὶ τῆς εὐγνωμοσύνης αὐτοῦ· καὶ ἂν πανταχοῦ οἱ σατράπαι κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤττον προφανῶς ἠγωνίζοντο ν' ἀποσπασθῶσι τῆς ἀπὸ τοῦ Περδίκκου ἐξαρτήσεως, οὗτος δὲ πάλιν εἶχε στερεὰν ἀπόφασιν νὰ ὑποστηρίξῃ ἐν ὀνόματι τῆς βασιλείας ἐκ παντὸς τρόπου τὴν ἰδίαν αὐτοῦ δύναμιν, ἐπ' ἀνάγκης ἦτο ἐντὸς μακροῦ ἢ βραχείος χρόνου νὰ ἐπέλθῃ πόλεμος, χάριν τοῦ ὁποίου ὁ ἐπιμελητὴς τοῦ κράτους εἶχε μέγιστον συμφέρον νὰ ἐλκύσῃ πρὸς ἑαυτὸν πιστοὺς καὶ ἀφωσιωμένους φίλους καὶ νὰ παρασκευάσῃ ὅσον τὸ δυνατόν ἐπαρκεστάτας δυνάμεις. Ὁ Εὐμένης δὲν ἦτο ἀκόμη

¹) Πλουτάρχου ἔ. ἀ. Διοδώρου ΙΙ', 14. Ἀρξιδανὸν παρὰ Φωτίῳ 69 ε, 23 § 9. «ἐπιδοθεῖν δοκῶν Ἀντιπάτρει».

²) Ὁ Πλουτάρχος (Εὐμ. Γ') λέγει ὅτι ὁ Εὐμένης ἀπεποιήθη τὴν σύμπραξιν εἴτε φοβούμενος τὸν Ἀντίπατρον εἴτε «τὸν Λεοννάτον ἐμπληκτον ὄντα καὶ φορᾶς μεστὸν ἀδελφαίου καὶ ὀξείας ἀπογνοῦς».

κάτοχος τῆς σατραπείας του, οἱ δὲ σατράπαι, ἐὰν ἡσπάζοντο αὐτῶν τὴν φατρίαν, οὐδὲν συμφέρον εἶχον νὰ τὸν βοηθήσωσιν εἰς τὴν κατάληψιν αὐτῆς, εἰς αὐτοὺς θὰ ἦτο προτιμότερον ν' ἀφήσωσι τὸν Ἀριαράθην, ὡς ἐχθρὸν τοῦ κράτους καὶ τοῦ ἐπιμελητοῦ, κάτοχον τῶν σπουδαίων αὐτοῦ δυνάμεων. Ταῦτα θὰ ἦσαν τὰ αἷτια τὰ κινήσαντα τὸν Εὐμένην εἰς πρᾶξιν, ἥτις ἦτο μονονουχὶ προδοσίᾳ τῆς ἀνυποκρίτου ἐμπιστοσύνης τοῦ Λεοννάτου. Ἐν ᾧ λοιπὸν οὗτος ἐνόμιζεν ὅτι τὸν προσηλυτίσεν εἰς τοὺς σκοποὺς του ἢ ἔμελλεν ἐντὸς ὀλίγου νὰ τὸν προσηλυτίσῃ, ὁ Εὐμένης ἡτοίμασεν ἐν τῇ σιωπῇ τῆς νυκτὸς τὴν ἀποσκευὴν του καὶ λαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ 300 ἵππεις, 200 ὀπλοφόρους καὶ 5,000 τάλαντα χρυσοῦ ἀπῆλθε διὰ τάχους ἐκ τοῦ στρατοπέδου. Ἐλθὼν δὲ πρὸς τὸν Περδίκκην ἀπεκάλυψε τοὺς σκοποὺς τοῦ Λεοννάτου· καὶ οὕτω συνήφθη μετὰξὺ ἀμφοτέρων σχέσις τόσον μᾶλλον στενὴ, ὅσον ἀμφοτέρων τὰ συμφέροντα ἐταυτίζοντο, καὶ ἀπὸ τοῦδε ὁ δεξιὸς Καρδιανὸς ἦτο ὁ οἰκειότατος σύμβουλος καὶ πιστότατος ὁπαδὸς τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους¹.

Τὸ σπουδαιότατον ἔργον τοῦ Περδίκκου ἦτο τῶρα ἡ ἐγκατάστασις τοῦ πιστοῦ καὶ ἀφωσιωμένου φίλου του εἰς τὰς ἀπονεμηθείσας εἰς αὐτὸν χώρας, κατὰ τοσοῦτον εὐκταιοτέρα, καθ' ὅσον ἐξ αὐτῆς εἶχεν ἀφορμὴν νὰ εἰσελάσῃ μετὰ στρατοῦ εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ὅπου οἱ δύο ἰσχυρότατοι σατράπαι, ὁ Ἀντίγονος καὶ Λεοννάτος, εἶχον ἀπειθήσῃ εἰς τὰς διαταγὰς του ἐν ἐπικινδύνῳ ἀνεξαρτησίᾳ. Ἀρχομένου τοῦ ἔτους 322, ἐξεκίνησεν ὁ στρατὸς τοῦ κράτους πρὸς τὴν Καππαδοκίαν. Ὁ βασιλεὺς Φίλιππος, ὁ Περδίκκας καὶ ὁ Εὐμένης ἦσαν ἐν αὐτῷ. Ὁ Ἀριαράθης ἀντεπεξῆλθε μετὰ τῶν 30,000 πεζῶν καὶ 15,000 ἵππέων. Οἱ Μακεδόνες ἐνίκησαν λαμπρὰν νίκην· 4000 Καππαδόκαι ἐφονεύθησαν, 6000 ἡχμαλωτίσθησαν, ἐν οἷς καὶ ὁ γηραιὸς ἡγεμὼν. Καὶ αὐτὸς μὲν καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ἀνεσταυρώθησαν, εἰς δὲ τοὺς Καππαδόκας ἐδόθη

¹) Πλουτάρχου ἔ. ἀ. «τοῦ συνεδρίου μετείχεν».

συγγνώμη, ἐξησφαλίσθησαν αὐτῶν τὰ κτήματα καὶ δικαιώματα, καὶ ἡ χώρα ἀπεδόθη ὡς σατραπεία εἰς τὸν Εὐμένην, ὅστις ἀμέσως ἐξέδωκε τὰς ἀναγκαίας διατάξεις καὶ διώρισε τοὺς ἀπαιτουμένους πολιτικούς καὶ στρατιωτικούς ἄρχοντας ἐκ τῶν πιστῶν φίλων του, ὅπως εἰς ἑαυτὸν ἀσφαλίσῃ τὴν νέαν σατραπείαν¹. Ὁ σκοπὸς τοῦ ἦτο νὰ μένῃ παρὰ τῷ Περδίκκᾳ, τὸ μὲν ὅπως πάντοτε προχείρως ἔργῳ καὶ λόγῳ τὸν βοηθῇ, τὸ δὲ ὅπως μὴ καὶ αὐτός, μακρὰν διάγων τοῦ βασιλικοῦ ἐνδαιτήματος, ἀπολέσῃ τι τῆς ἰσχύος του. Ὅθεν καταλιπὼν ὡς τάχιστα τὴν νέαν του ἐπαρχίαν, μετέβη εἰς τὴν Κιλικίαν, ὅπου καὶ ὁ στρατὸς τοῦ κράτους εἶχε μετασταθμεύσῃ².

Οὕτως ἐπῆλθε τὸ ἔαρ τοῦ ἔτους 322. Καὶ ὁ μὲν Λεοννάτος εἶχεν ἀποθάνῃ μαχόμενος κατὰ τῶν Ἑλλήνων· ὁ δὲ Κράτερος ἐπορεύετο εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ὁ Λυσίμαχος μετὰ βραχυχρόνιον, ἀλλὰ φονικὸν ἀγῶνα πρὸς τὸν ἡγεμόνα τῶν Ὀδρυσῶν Σεύθην ὑπεχώρησεν ὅπως παρασκευασθῇ πρὸς νέαν ἐκστρατείαν³. Ὁ Ἀντίπατρος, στρατοπεδεύων πέραν τοῦ Πηνειοῦ, δὲν ἦτο ἱκανὸς οὐδεμίαν ῥοπήν νὰ ἔχῃ ἐπὶ τὰ πέραν τοῦ Ἑλλησπόντου πράγματα. Διὰ ταῦτα ἐδυνήθη ὁ Περδίκκας, ὅστις διὰ τῆς εἰς τὴν Καππαδοκίαν ἐκστρατείας εἶχεν ἀποκτήσῃ στερεὸν ἔδαφος ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν ὁδόν, εἰς ἣν εἶχεν εἰσέλθῃ. Ἐσκέφθη ὅτι ἐδύνατο δι' αὐστηροῦ τινος παραδειγματισμοῦ νὰ ἐνισχύσῃ τὸ ἐπὶ τῶν σατραπῶν κύρος τοῦ κράτους. Ἐπειδὴ Ἀντίγονος ὁ σατράπης τῆς Μεγάλης Φρυγίας ἦτο ἔνοχος βαρείας ἀνυποταξίας, ἀπεστάλη διαταγὴ τῶν βασιλέων πρὸς αὐτὸν νὰ ἔλθῃ εἰς ἀπολογία. Ὁ Περδίκκας προσεδόκα ἴσως ὅτι ὁ ἀλαζὼν σατράπης δὲν θὰ προσήρχετο, καὶ ὅτι θὰ ἦτο ἀνάγκη δι' ἐνόπλου δυνάμεως νὰ

¹) *Πλούταρχον* ἔ. ἀ. *Διοδώρου* III', 16. Περὶ Παφλαγονίας οὐδὲν λέγεται, πλὴν ἐὰν περιλαμβάνηται ἐν τῷ παρὰ *Διοδώρῳ* (AA', 19, 4) «αὐτὴ τε ἡ Καππαδοκία καὶ τὰ πλησιόχωρα». Ὁ Εὐμένης τοῦλάχιστον εὐθὺς μετὰ ταῦτα ἔχει περὶ ἑαυτοῦ Παφλαγονίας ἱππεῖς. Ὁ Ἀριαράθης ἦτο τότε 82 ἐτῶν κατὰ τὸν *Δουκιανὸν* (Μακροβ. 13). Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀριαράθης κατέφυγεν εἰς τὴν Ἀρμενίαν κατὰ *Διόδωρον* (AA', 19, 5).

²) *Πλούταρχον* ἔ. ἀ.

ἐπέλθῃ κατ' αὐτοῦ. Ἐπιθυμῶν δὲ νὰ εἶνε ἐτοιμοπόλεμος πλησίον αὐτοῦ καὶ νὰ διανοίξῃ τὴν εἰς τὴν Φρυγίαν ὁδόν, ἀπεφάσισε νὰ στρατεύσῃ ἐπὶ τὰς πόλεις Λάρανδα καὶ Ἰσαυρα ἐν τῇ Πισιδικῇ χώρᾳ τῇ μεταξὺ τῆς ὀρεινῆς Κιλικίας καὶ Φρυγίας κειμένη. Ἦδη ἐπὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου μείναντες ἀδάμαστοι ἐν ταῖς δυσχωρίαις αὐτῶν οἱ Πισίδαι οὗτοι ἀντέστησαν ἐπιτυχέστατα κατὰ τῶν στρατηγῶν τῶν βασιλέων· ἀλλ' ἦτο πλέον καιρὸς νὰ τιμωρηθῶσιν.

Ταχέως καὶ εὐχερῶς ἐκυριεύθησαν τὰ Λάρανδα¹⁾· οἱ πλεῖστοι τῶν κατοίκων κατεσφάγησαν, οἱ λοιποὶ ἐξηνδραποδίσθησαν, καὶ ἡ πόλις κατεσκάφη. Ἐπειτα δ' ἐπῆλθεν ὁ στρατὸς κατὰ τῆς μεγάλης καὶ ὀχυρᾶς πόλεως τῶν Ἰσαύρων, ἥτις ἡμύνετο ἰσχυρῶς, ἔχουσα πλῆθος ἀνδρείων πολεμιστῶν καὶ εὐπορίαν ὅπλων καὶ παντοίων ἄλλων ἐπιτηδείων. Μετὰ θαυμαστῆς ἀνδρείας ἐμάχοντο οἱ Ἰσαυρεῖς ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας των, καὶ δις ἀπεκρούσθη ἡ ἔφοδος· ἀλλὰ πολλοὶ τῶν πολιορκουμένων ἔπεσαν, ὥστε δὲν ἦσαν πλέον ἱκανοὶ νὰ φυλάττωσι πᾶσας τὰς ἐπάλξεις τῶν τειχῶν. Ὑπὸ τῆς καταστροφῆς τῶν Λαράνδων διδασχθέντες, τί τοὺς περιέμενεν, ἂν ἐκυριεύτο ἡ πόλις αὐτῶν, προετίμησαν νὰ παρασκευάσωσιν αὐτοὶ ἑαυτοῖς τὴν καταστροφὴν, τὴν ὁποίαν κατ' οὐδένα τρόπον ἐδύναντο ν' ἀποφύγωσιν. Ἐνέκλεισαν τοὺς γέροντας, τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παῖδιά εἰς τὰς οἰκίας, ἐνέπρησαν διὰ νυκτὸς τὴν πόλιν ἐκ πολλῶν ἐσχατιῶν, καὶ ἐν ᾧ αἱ φλόγες ἐντὸς ἤροντο εἰς ὕψος, οἱ ἄνδρες οἱ δυνάμενοι νὰ ὀπλοφορῶσι κατεῖχον τὰ τεῖχη, καὶ νῦν ἔτι ὑπὲρ αὐτῶν ἀμυνόμενοι. Ὑπὸ τὰς φλόγας τῆς τεραστίας πυρκαϊᾶς ὀρμήσαντες οἱ Μακεδόνες περιεκύκλωσαν τὰ τεῖχη καὶ ἐπεχείρησαν νυκτερινὴν ἔφοδον· ἀλλὰ μετ' ἀνηκούστου ἀνδρείας μαχόμενοι οἱ Ἰσαυρεῖς ἠνάγκασαν τοὺς πολεμίους ν' ἀποστῶσι τῆς προσβολῆς· εἶτα δὲ καταβάντες τῶν τειχῶν, ἐρρίφθησαν εἰς τὰς φλόγας. Τὴν ἐπιούσαν ἐπανῆλθον οἱ Μακεδόνες, εἰσῆλθαν ἀκωλύτως εἰς τὴν καιομένην πόλιν καὶ κατώρθωσαν νὰ κατασβέ-

¹⁾ Διοδώρου III', 14.

σωσι τὰς φλόγας. Τὰ ἐρείπια τὰ πυρποληθέντα παρεδόθησαν εἰς διαρπαγὴν· εὖρον δὲ πολλὰ πολύτιμα μέταλλα ἐν τῇ τέφρᾳ τῆς ἄλλοτε τόσον πλουσίας πόλεως¹.

Κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον ὁ Εὐμένης διέτριβεν ἐν τῇ σατραπείᾳ τοῦ Καππαδοκίᾳ· εἶχε σταλῆ ἐκεῖ ὑπὸ τοῦ Περδίκκου, διότι ὁ Νεοπτόλεμος ὁ σατράπης τῆς πλησιοχώρου Ἀρμενίας ἐφαίνετο ὅχι ὀλιγώτερον τοῦ Ἀντιγόνου ἀβέβαιος. Καὶ ἦτο μὲν τοῦ σατράπου τῆς Ἀρμενίας τὸ φρόνημα ἀλαζονικὸν καὶ πρὸς τὰ μεγάλα ἐπιβρέπες, ἀλλ' ἢ συνετὴ δεξιότης τοῦ Εὐμένους κατῴρωθεσε νὰ προσοικειωθῇ αὐτὸν ἢ τοῦλάχιστον νὰ διατηρήσῃ πρὸς αὐτὸν κατ' ἐπίφασιν ἀγαθὰς σχέσεις. Συγχρόνως ὁ Εὐμένης μετεχειρίσθη τὸν χρόνον τοῦτον καὶ ὅπως ἐκ παντὸς τρόπου παρασκευασθῇ πρὸς τὸν ἐπικείμενον πόλεμον. Εἰς τοὺς Μακεδόνας δὲν ἦτο δημοφιλής, καὶ ἐφαίνετο ἐπικίνδυνον ἐν καιρῷ πολέμου νὰ ἐμπιστευθῇ μόνον εἰς τόσον θρασεῖς καὶ ἐπηρμένους στρατιώτας. Ὅθεν ἔσπευσεν ὁ Εὐμένης νὰ σχηματίσῃ ἐκ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἐπαρχίας, ἣτις ἀνέκαθεν διεκρίνετο διὰ τὸ ἐξαίρετον ἵππικόν, ἰδιαίτερον σῶμα ἱππέων, δυνάμενον ἐν ἀνάγκῃ νὰ εἶνε ἀντίβροπον πρὸς τὰς φάλαγγας. Τοὺς πρὸς ἵππικὴν ὑπηρεσίαν ἐπιτηδεῖους τῶν ἐγγχωρίων ἀπήλλαξε πάσης φορολογίας, διένειμεν εἰς τοὺς πιστοτάτους αὐτῶν ἵππους καὶ ὅπλισμόν, ἐπεθάρρυνεν αὐτοὺς διὰ τιμῶν καὶ δωρεῶν καὶ ἤσκει εἰς τὴν περὶ τὸ ἱππεύειν καὶ μάχεσθαι τέχνην τῶν ἑσπερίων, καὶ ἐντὸς ὀλίγου χρόνου εἶχεν ἔτοιμον καθ' ὅλα ἐξησχημένον σῶμα ἱππέων 6,500, οὕτως ὥστε καὶ αὐτοὶ οἱ φαλαγγῖται ἐξεπλάγησαν καὶ ἦσαν τοῦ λοιποῦ προθυμότεροι².

Ἀλλως πως παρεσκευάζετο πρὸς τὸν ἐπικείμενον πόλεμον ὁ

¹) Διοδώρου III', 22. Τὰ Ἱσαυρα ἀνεῦρεν ἐξ ἐπιγραφῶν ὁ Hamilton (Researches in Asia minor II, n° 427) παρὰ τὸ Ὀλοῦ — Μπουναρ πλησίον τῆς λίμνης Σόγλα — Γκιώλ. πρβλ. Corpus Inscription. Graec. III, n° 4382 ἐξ. Corp. Insc. Latinar. III, n° 288. Ὁ Tchihatcheff εἶδε τῷ 1848 14 Ὀκτωβρ. τὰ μεγαλοπρεπῆ ἐρείπια, τὰ ὁποῖα ἤκουσεν ὀνομαζόμενα Ἀσσαρ — Καλεσί ἢ Ζεγγιλὰρ — Καλεσί. (ἴδ. **Petermann's** Ergänzungsheft n° 20, σ. 16).

²) Πλουτάρχου Εὐμ. Δ'

Περδίκκας. Ἦτο βέβαιον ὅτι ὁ σατράπης τῆς Φρυγίας διέκειτο φιλικῶς πρὸς τὸν Ἀντίπατρον, ὅστις τῶρα μάλιστα μετὰ τὸ αἰσιον πέρασ τοῦ ἐλληνικοῦ πολέμου, κοινοπραγῶν μετὰ τοῦ Κρατέρου, ἔχων πολλὰς καὶ διαθεσίμους δυνάμεις, ἐδύνατο νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀσφαλέστατον στήριγμα. Ἵνα λοιπὸν τοῦτο τὸ στήριγμα ὑπεξαιρέσῃ ὁ Περδίκκας, ἐζήτησεν εἰς γάμον τὴν θυγατέρα τοῦ Ἀντιπάτρου. Αὕτη δὲ συνοδευομένη ὑπὸ τοῦ Ἀρχίου καὶ Ἰόλα ἤλθε τῶρα εἰς τὴν Ἀσίαν, ὅπως τελέσῃ τοὺς μετὰ τοῦ Περδίκκου γάμους¹.

Ταῦτα πάντα ἐπειράθη νὰ ματαιώσῃ ραδιούργημα τι τῆς βασιλείας Ὀλυμπιάδος. Αὕτη ἐμίσει τὸν Ἀντίπατρον μετὰ πάσης τῆς σφοδρότητος τῆς ἐμπαθοῦς ψυχῆς της· πλὴν δὲ τοῦ μίσους ἡ ἀγέρωχος φιλαρχία καὶ δύναμις τοῦ βασιλικοῦ οἴκου ἦτο τὸ ἀδιάλειπτον αὐτῆς μέλημα. Ἐβλεπεν εὐκρινῶς ὅτι ὁ Ἀντίπατρος καὶ ἕκαστος τῶν σατραπῶν ἐπεζῆται ἀνεξάρτητον δύναμιν· διὸ ἦτο ὑπὲρ τοῦ Περδίκκου, ὅστις οἷους δῆποτε ἀπωτέρους σκοποὺς καὶ ἂν εἶχε, ἐπεμελεῖτο νὰ διατηρήσῃ τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν ἐνότητα τοῦ κράτους. Τῶρα λοιπὸν νὰ ὑπομείνῃ βλέπουσα ὅτι οἱ δύο μεγάλοι ἀρχηγοὶ τῶν πάντῃ ἀντιθέτων τάσεων συνδιαλλάττονται; Ἐάν ποτε ὁ Περδίκκας ἐγκαταλείψῃ τὰ συμφέροντα τῆς βασιλείας, δὲν πρέπει τοῦλάχιστον νὰ γείνῃ τοῦτο πρὸς χάριν τοῦ Ἀντιπάτρου. Διὰ ταῦτα, μόλις ἀπελθούσης τῆς Νικαίας εἰς τὴν Ἀσίαν, προσέτεινεν εἰς τὸν ἐπιμελητὴν τοῦ κράτους τὸν γάμον μετὰ τῆς θυγατρὸς τῆς Κλεοπάτρας, χήρας βασιλείας τῆς Ἡπείρου. Αὕτη ἐνομίσθη ἡ ἀρίστη ὁδὸς τοῦ νὰ συνδεθῶσι τὰ συμφέροντα τοῦ ἰσχυροῦ ἐπιμελητοῦ, ἐὰν μὴ πρὸς τὴν τύχην τῶν βασιλέων, ἀλλὰ τοῦλάχιστον πρὸς τὸν βασιλικὸν οἶκον. Ἐν τῷ συμβουλίῳ τοῦ Περδίκκου πολλαχῶς ἐκρίθη ἡ πρότασις αὕτη. Τινὲς μὲν ἐδύναντο νὰ ὑποστηρίξωσιν ὅτι ὁ Περδίκκας διὰ τοιαύτης κηδεστίας

¹) Διοδώρου III', 23 Ἀρξιδιανού παρὰ Φωτ. σ. 70α, 80. Ἐνεκα τῆς ἐκτάκτου ἐνδείας εἰδήσεων στερούμεθα ἐνταυθατέ καὶ ἐν τοῖς ἑξῆς τῶν λεπτομερειῶν ἐκείνων, ἐξ ὧν μόνον διαφωτίζονται τοιοῦτου εἶδους ραδιουργίαι.

ἤθελε δεσμεύσῃ ἑαυτόν· ὅτι δὲν εἶχε χρεῖαν τοῦ προσχήματος νομίμων δικαίων, ἵνα εἰς τὴν ἐν τῷ κράτει μονοκρατορίαν, ἣν ἤδη κατ' οὐσίαν εἶχε, προσθήσῃ καὶ τὰ σύμβολα καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς· ὅτι ἦτο λυσιτελέστερον νὰ ἐνισχυθῇ συνδεόμενος μετὰ τοῦ Ἀντιπάτρου· βεβαίως ἢ μετὰ τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας κηδεστία ἔμελλε νὰ φέρῃ μεγάλα ἀποτελέσματα, ἀλλὰ μᾶλλον πρὸς ὄφελος ἐκείνης ἢ τὸ ἴδιον αὐτοῦ· πάντοτε δὲ διὰ τὸν Περδίκκαν θὰ ἐθεωρεῖτο ἡ νομιμότης τῆς Κλεοπάτρας καὶ τῶν δικαιωμάτων αὐτῆς ὡς ἡ αἰτία τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. Ἄλλοι δὲ ἐδύναντο ν' ἀντίπωσιν ὅτι ἡ δύναμις τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους στηρίζεται ἐπὶ τούτου, ὅτι ἦτο παραστάτης τῆς βασιλείας καὶ τῶν δικαιωμάτων αὐτῆς, ὅτι ἐν τούτῳ τῷ ὀνόματι εἶνε βέβαιος περὶ τῶν Μακεδόνων· ὅτι κατ' οὐδένα τρόπον δὲν πρέπει νὰ παραιτήσῃ τοῦτο τὸ ἀξίωμα· μόνον διὰ τοῦ συνοικεσίου μετὰ βασιλικῆς ἡγεμονίδος δύναται νὰ παρασκευάσῃ τὴν πρὸς ὑψηλοτέρους σκοποὺς ὁδόν· ὁ βασιλεὺς Φίλιππος Ἀρρίδαϊος, ὡς μὴ ὁμότιμος, μικρὸν ἔχει δικαίωμα ἐπὶ τοῦ θρόνου, καὶ θὰ εἶνε εὐχολον ν' ἀποσπάσῃ τις ἀπ' αὐτοῦ τοὺς Μακεδόνας, αἵτινες ἐν ὑπερβολικῇ σπουδῇ ἀνηγόρευσαν τὸν εὐηθέστατον ἄνθρωπον τοῦ κράτους· τὸ παιδίον ὁ Ἀλέξανδρος εἶνε υἱὸς Ἀσιάτιδος, καὶ ἡ ἔνστασις αὕτη πολλάκις κατὰ τὴν περὶ τῆς διαδοχῆς ἀπόφασιν ἐπανελήφθη ὑπὸ τῶν φαλαγγιτῶν· ὥστε νόμιμος διάδοχος ἀπομένει ἡ Κλεοπάτρα, ἡ μόνη τοῦ βασιλικοῦ οἴκου, ἥτις ἐγεννήθη ἐκ νομίμου καὶ ὁμοτίμου γάμου. Ὡς σύζυγος αὐτῆς ὁ Περδίκκας, ἤδη κάτοχος τῆς ὅλης δυνάμεως, εὐκόλως θ' ἀναγνωρισθῇ καὶ ὑπὸ τῶν Μακεδόνων ὡς βασιλεὺς καὶ κύριος. Ὁ Περδίκκας ἀπεφάσισεν ἐπὶ μὲν τοῦ παρόντος νὰ λάβῃ σύζυγον τὴν Νίκαιαν, ἵνα μὴ προώρως ἐχθρευθῇ πρὸς τὸν Ἀντίπατρον, ὅστις μάλιστα μετὰ τὴν καταπολέμησιν τῶν Ἑλλήνων ἦτο τόσον ἰσχυρός. Ἐγίνωσκε καλῶς ὅτι καὶ ὁ Ἀντίγονος καὶ ὁ σατράπης τῆς Αἰγύπτου Πτολεμαῖος ἦσαν συνδεδεμένοι πρὸς τὸν Ἀντίπατρον, καὶ ὅτι ἂν ὁ Ἀντίπατρος ἤθελε ταχθῇ μετ' ἐκείνων, θὰ ἦτο ἴσως εἰς αὐτὸν ἀδύνατον νὰ κρατήσῃ ὑποτεταγμένους τοὺς

σατράπας· ἀλλ' ὁ σκοπὸς αὐτοῦ ἦτο νὰ προλάβῃ τὸν σατράπην τῆς Φρυγίας, πρὸς ὃν δὲν ἦτο δυνατόν ἕνεκα τῆς μεγάλης ἀποστάσεως νὰ ἔλθῃ τόσον ταχεῖα βοήθεια ἐξ Αἰγύπτου, εἴτα δέ, ἐρχόμενος εἰς γάμον μετὰ τῆς Κλεοπάτρας, νὰ κηρυχθῇ ἐναντίος τοῦ Ἀντιπάτρου, νὰ περαιωθῇ εἰς τὴν Εὐρώπην, καὶ ἐκεῖ νὰ προβάλλῃ πᾶσας τὰς ἀξιώσεις, εἰς τὰς ὁποίας ἐφαίνετο ὅτι παρεῖχε δικαίωμα ὁ μετ' αὐτοῦ γάμος τῆς μόνης νομίμου καὶ ὁμοτίμου διαδόχου τοῦ βασιλικοῦ οἴκου¹.

Ἐναντίον τῶσων ἀγερώχων καὶ κατὰ τὸ φαινόμενον καλῶς βεβουλευμένων ἐπιβολῶν τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους ἡγέρθη ἐξ αὐτῶν τῶν κόλπων τοῦ βασιλικοῦ οἴκου ἀπροσδόκητος κίνδυνος.

Ὁ βασιλεὺς Φίλιππος ἤλθε ποτε εἰς γάμον καὶ μετὰ Ἰλλυρίδος, ὅτε, ἀναλαβὼν τὴν ἀντιβασιλείαν ὑπὲρ τοῦ ἀνηλίκου υἱοῦ τοῦ ἀδελφοῦ του, ἐστενοχωρεῖτο ὑπὸ Ἰλλυριῶν φυλάρχων. Ἐκ τοῦ γάμου τούτου ἐγεννήθη ἡ Κυνάνη, ἣν ἔπειτα ἡλικιωθεῖσαν ἐξέδωκεν εἰς ἐκεῖνον τὸν Ἀμύνταν, ὅστις ἔπρεπε νὰ λάβῃ τὴν βασιλείαν. Αὐτὸς ὁ Ἀμύντας ἦτο μικροῦ λόγου ἄξιος· ἀλλ' εἰς τοὺς μετὰ τὸν φόνον τοῦ Φιλίππου συνομόσαντας κατὰ τῆς διαδοχῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐδύνατο αὐτοῦ τὸ κληρονομικὸν δικαίωμα νὰ παράσχη εὐκταῖον πρόσχημα. Ἐπανελθόντος τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐκ τῆς ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα ἐκστρατείας, ἀνεκαλύφθησαν πράγματα, ἐν οἷς καὶ τοῦ Ἀμύντου τὸ ὄνομα ἐφέρετο μεταξὺ τῶν δρῶντων προσώπων· ὅθεν κατεδικάσθη καὶ ἐθανατώθη. Ἡ Κυνάνη ἔτεκεν ἐξ αὐτοῦ θυγατέρα ὀνόματι Ἀδέαν², ἣτις ἔπειτα μετωνομάσθη Εὐρυδίκη. Τὴν νεαρὰν χήραν ἐμνήστευσεν ὁ Ἀλέξανδρος πρὸς τὸν ἡγεμόνα τῶν Ἀγριάνων Λάγγαρον, τὸν κατὰ τοὺς χαλεποὺς καιροὺς τοῦ ἔτους 334 πιστὸν ἀναδειχθέντα πρὸς αὐτόν. Ἀλλ' οὗτος ἀπέθανε πρὶν νυμφευθῇ, καὶ ἡ Κυνάνη ἀπεφάσισε νὰ μείνῃ τοῦ λοιποῦ ἄγαμος. Εἶχε τὸ ἄγριον ἰλλυρικὸν αἷμα τῆς μητρὸς τῆς· συνεστράτευεν ἐν

¹) Ἀῤῥιανὸν παρὰ Φωτ. 70 α, 35· Διοδώρου III', 23.

²) Περὶ τοῦ ὀνόματος Ἀδέα ἢ Λυδάτη Ἰδ. Περιζώνιον (Porizonius) εἰς Ἀἴλιαν, II. I. II', 36.

πολέμῳ· κίνδυνοι καὶ πολεμικαὶ ἐκδρομαὶ ἦσαν αἱ ὀρέξεις αὐτῆς, καὶ πολλάκις αὐτοπροσώπως μετεῖχε τῶν μαχῶν· ἐν τινι πολέμῳ κατὰ τῶν Ἰλλυριῶν ἰδίᾳ χειρὶ ἐφόνευσε τούτων τὴν βασιλίσσαν, καὶ διὰ τῆς ἀγρίας ἐπιθέσεως κατὰ τῶν πολεμίων συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀποφασιστικὴν κρίσιν τῆς συμπλοκῆς ἐκείνης. Τὴν θυγατέρα τῆς Εὐρυδίκην εἶχε πρωίμως ἀσκήσῃ εἰς τὰ ὄπλα καὶ συνηθίσῃ εἰς ἐκστρατείας· καὶ ἡ δεκαπενταετής ἡγεμονίς, περικαλλής, δεσποτικὴ καὶ φιλοπόλεμος οὖσα, κληρονόμος τῆς βασιλείας, ἥς ἐστέρησε τὸν πατέρα ὁ πάππος αὐτῆς, ἐφάνη εἰς τὴν μητέρα κατάλληλος, ὅπως μετ' αὐτῆς ἀναφανῇ πάλιν ἐπὶ τῆς σκηνῆς τῶν παγκοσμίων πράξεων, ἀφ' ἧς τοῦ Ἀντιπάτρου αἱ πανουργίαι εἶχον ἀποκλείσῃ αὐτήν. Ἐχθρικῶς διακειμένη πρὸς αὐτὸν καὶ τοὺς περὶ αὐτόν, ὥφειλε μεταξὺ τῶν ἐναντίων τούτου νὰ ζητήσῃ ἐκεῖνον, εἰς ὃν προσέφερε μετὰ τῆς θυγατρὸς τῆς τὴν μεγίστην ἀξίωσιν· καὶ ἀφ' οὗ ἡ Κλεοπάτρα ἡτοιμάζετο διὰ τοῦ ἑαυτῆς συνοικεσίου μετὰ τοῦ ἰσχυροῦ ἐπιμελητοῦ ν' ἀποκτήσῃ μεγίστην ἰσχὺν ἐν τῷ κράτει, εἰς αὐτὴν οὐδὲν ἄλλο ὑπελείπετο, εἰμὴ νὰ σχηματίσῃ τρίτον κόμμα ἐκ τῶν μεταξὺ τοῦ ἐπιμελητοῦ καὶ τῶν σατραπῶν· εἰς τὸν βασιλεῆα λοιπὸν Φίλιππον τὸν Ἀρρίδαϊον ἀπεφάσισε νὰ προσαγάγῃ τὴν θυγατέρα τῆς. Ἐχουσα ὀλίγον στράτευμα, ἀνέζευξεν αἰφνης ἐκ Μακεδονίας καὶ ἔσπευσεν εἰς τὸν Στρυμόνα· ἐκεῖ εἶχε ταχθῇ μετὰ ἐνόπλου δυνάμεως ὁ Ἀντίπατρος, ἵνα κωλύσῃ αὐτήν¹. Προτείνασα τὸ δόρυ, εἰσώρμησεν αὐτὴ τε καὶ ἡ θυγάτηρ κατὰ τῶν στρατιωτῶν καὶ διέβρῃξαν αὐτῶν τὴν φάλαγγα. Ἄλλα ἀποσπάσματα, πειραθέντα νὰ ἐμποδίσωσι τὴν περαιτέρω πορείαν αὐτῆς, κατετροπώθησαν ὡσαύτως. Ἀκωλύτως διαβᾷσα τὸν Ἑλλήσποντον ἡ παράδοξος αὕτη ἐκδρομὴ ἤλθεν εἰς τὴν Ἀσίαν, καὶ προέβαινε πρὸς τὸ στρατόπεδον τοῦ βασιλέως. Ὁ Περδίκκας ἔπεμψε κατ' αὐτῆς τὸν Ἀλκétαν μετὰ στρατοῦ, διατάξας νὰ προσβάλῃ αὐτὴν ὅπου καὶ

¹ Τοῦτο λοιπὸν συνέβη μετὰ τὸ πέρας τοῦ ἑλληνικοῦ πολέμου καὶ πρὸ τῆς εἰς Αἰτωλίαν ἐκστρατείας, τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 322

ἂν τὴν συναντήσῃ καὶ νὰ τὴν προσαγάγῃ ζῶσαν ἢ νεκράν. 'Αλλ' οἱ Μακεδόνες ἡρνήθησαν' νὰ πολεμήσωσι κατὰ τῆς τολμηρᾶς βασιλόπαιδος, τῆς θυγατρὸς τοῦ Φιλίππου, καὶ ἀπήτησαν τὴν ἔνωσιν τῶν δύο στρατῶν καὶ τὸν γάμον τῆς νεαρᾶς ἡγεμονίδος μετὰ τοῦ βασιλέως των. Ἦτο ἀνάγκη κατεπεΐγουσα νὰ ἐκτελέσῃ ὁ 'Αλκέτας τὴν αἱματηρὰν ἐντολήν. Εἰς μάτην ἡ τολμηρὰ καὶ εὐγλωττος Κυνάνη ὠμίλησε περὶ τοῦ βασιλικοῦ αὐτῆς αἵματος, περὶ τῆς αἰσχρᾶς ἀγνωμοσύνης τοῦ 'Αλκέτου καὶ Περδίκκου καὶ περὶ τῆς προδοσίας, δι' ἧς περιζωννύουσιν αὐτήν. Ὁ 'Αλκέτας κατὰ τὴν ἀπαίτησιν τοῦ ἀδελφοῦ Περδίκκου ἐφόνευσεν αὐτήν. Ἡ θορυβώδης ἀγανάκτησις τοῦ στρατοῦ, ἥτις ἠπείλει νὰ ἐκτραπῇ εἰς φανεράν στάσιν κατὰ τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους, μόλις κατηυνάσθη καὶ μόνον διὰ τούτου, ὅτι ἡ Εὐρυδίκη ἐμνηστεύθη τὸν Φίλιππον Ἀρριδαῖον. Ὁ Περδίκκας ἤλπιζεν ὅτι, ἀπαλλαγείς τῆς μητρὸς, εὐκόλως ἤθελε διαλύσῃ τὴν διαφορὰν πρὸς τὴν θυγατέρα. Ἡ νεαρὰ ἡγεμονίς ἦλθεν εἰς τὸ βασιλικὸν στρατόπεδον, καὶ τοῦ Περδίκκου ἡ δύναμις ἐφάνη ὅτι ἐξῆλθε τοῦ παρόντος κινδύνου ἀσφαλεστέρα καὶ ἐδραιοτέρα. Ἡ Εὐρυδίκη ἦτο πλησίον αὐτοῦ καὶ ἡ τύχη τῆς εἰς τὰς χεῖράς του. Ἐφαίνετο ὅτι ἤγγιζεν εἰς τὸ ποθοῦμενον τέλος. 'Αλλ' ἀπροσδόκητόν τι γεγονὸς ἐπελθόν, ὠρίμασε τὴν κρίσιν.

Ὁ Περδίκκας προσεδόκα ὅτι ὁ Ἀντίγονος, ὃν προσεκάλεσεν εἰς ἀπολογίαὶν ἐνώπιον δικαστηρίου Μακεδόνων, ἤθελεν ἀπειθήσῃ εἰς τὴν πρόσκλησιν, καὶ διὰ τούτου ἤθελεν δώσῃ ἀφορμὴν νὰ ἐπέλθῃ κατ' αὐτοῦ μετὰ πάσης αὐστηρότητος ὡς προφανῶς ἀποστατοῦντος. Ἦτο δὲ ἀναμφίβολον ὅτι ὁ σατράπης ἤθελε καταβληθῇ ὑπὸ τῆς δυνάμεως τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους. 'Αλλ' ὁ Ἀντίγονος ὑπεσχέθη μὲν ὅτι θὰ προσέλθῃ καὶ θ' ἀποδείξῃ τὴν ἀθωότητά του· ἀλλὰ κρυφίως ἐξῆλθε τῆς σατραπείας μετὰ τοῦ

¹⁾ Διοδώρου ΙΘ', 52. Ὁ Πολύαινος (ΙΒ', 60) λέγει ὅτι προστίμησε «τεθνάναι μάλλον ἢ τὸ Φιλίππου γένος ἐκπεπωκὸς τῆς ἀρχῆς ὀρεῖν». Ἰσως λοιπὸν ὁ Ἀλκέτας ἀπήτησε παρ' αὐτῆς νὰ παραιτηθῇ τῶν αξιώσεών της Ὁ Ἀρριδιανὸς παρὰ Φωτ. 70 b 23 «τὴν Μακεδόνων στάσιν».

υἱοῦ Δημητρίου καὶ τῶν φίλων, καὶ φεύγων πρὸς τὴν παραλίαν ἐπεβιβάσθη εἰς ἄττικὰς ναῦς ὁρμούσας ἐκεῖ¹⁾, ἵνα περαιωθῇ εἰς τὴν Εὐρώπην πρὸς τὸν Ἀντίπατρον. Διὰ τὸν ἐπιμελητὴν τοῦ κράτους ἡ τροπὴ αὕτη ἦτο λίαν εὐπρόσδεκτος. Διότι βεβαίως μὲν ἡ τύχη τοῦ σατράπου, τὸν ὁποῖον ἐσκόπει ὡς ἔνοχον νὰ τιμωρήσῃ διὰ δικαίας ποινῆς, ἐκίνει τῶρα τὸν οἶκτον καὶ ἐν αὐτῷ τῷ στρατῷ, ὅστις εἶχε πολὺ συχνὴν τὴν συνήθειαν νὰ συζητῇ καὶ νὰ ἐπικρίνῃ τὰ ἐκάστοτε γινόμενα. Τὸν Ἀντίγονον ἐθεώρουν πλέον ὡς ἀδίκως καταδιωκόμενον, λέγοντες ὅτι, ἂφ' οὗ καὶ τὸ βασιλικὸν γένος ἐνέπνευσε δισταγμὸν εἰς τὸν αἰμοχαρῇ ἐπιμελητὴν τοῦ κράτους, δικαίως ὁ εὐγενὴς σατράπης δὲν ἐτόλμησε νὰ ἐμπιστευθῇ τὴν ζωὴν του εἰς δικαστήριον, ὅπερ προφανῶς ἔμελλε νὰ συγκληθῇ οὐχὶ χάριν τῆς δικαιοσύνης. Ὅτι ὁ Ἀντίγονος κατέφυγεν εἰς τὴν Εὐρώπην, τοῦτο σημαίνει, ἔλεγον, χαλεπὸν ἐμφύλιον πόλεμον τοῦ κράτους, δὲν θὰ ἐτόλμα δὲ νὰ φύγῃ, ἐὰν δὲν ἦτο βέβαιος, ὅτι ὁ Κράτερος, ὁ Ἀντίπατρος καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἴσως ἤθελον δράξῃ τὰ ὅπλα ὑπὲρ αὐτοῦ. Ἀλλ' αὐτὰ ταῦτα προσεδόκα καὶ ἐπεθύμει ὁ ἐπιμελητής, διότι τοιοῦτοτρόπως δὲν ἦτο αὐτὸς ὁ αἴτιος τοῦ ὅτι περιῆλθον εἰς ῥῆξιν καὶ εἰς ἀποφασιστικὸν ἀγῶνα. Ὁ Κράτερος καὶ Ἀντίπατρος εἶχον μὲν καταπολεμήσῃ τοὺς Ἕλληνας, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τοὺς Αἰτωλοὺς· στρατεύοντες δ' ἔτι κατ' αὐτῶν εἶχον πολλὰ πρὸς ἐκείνους πράγματα, καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος ὀλίγα θὰ ἐδύναντο νὰ πράξωσιν ὑπὲρ τοῦ Ἀντιγόνου. Ὅτι δὲ οὗτος πρὸς αὐτοὺς κατέφυγεν, ἐδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἀπόδειξις τῆς συνεννόησεως καὶ συνενοχῆς αὐτῶν. Ἐπ' ἀνάγκης λοιπὸν ἦτο νὰ προλάβῃ τὴν ἐν τῷ γίνεσθαι σύστασιν, νὰ προσβάλῃ αὐτήν, πρὶν ἢ προβῇ εἰς ἐπίθεσιν· πῶς δὲ ὁ Ἀντίπατρος ἐδύνατο ἐν αὐτῇ τῇ

¹⁾ «Εἰς τὰς Ἀττικὰς ναῦς» λέγει ὁ Διόδωρος (ΙΗ', 23) ὡς ἐὰν αὗται κανονικῶς ἐκεῖ ἐστάθμευσον, ὅπερ εἶνε πολλὴ παράδοξον μετὰ τὰς δύο κατὰ θάλασσαν νίκας τοῦ μακεδονικοῦ στόλου, ἐκτὸς ἐὰν παραδεχθῇ τις ὅτι ἐν Σάμῳ ἐστάθμευσον ἀττικαὶ νῆες, μέχρις οὗ ἀποφασισθῇ τι ἐν Βαβυλωνίᾳ περὶ τῶν ἐν τῇ νήσῳ κληρούχων. Ἀλλὰ τὸ «σκευὴ ἔχουσι κτλ.» τὸ ἐν ταῖς ναυτικαῖς ἐπιγραφαῖς XVII, c 15b δὲν ἐπιτρέπει τοιαύτην ἑρμηνείαν.

Μακεδονίᾳ νὰ προσβληθῇ, ὑπεδείκνυνεν ἡ προσφορά τῆς Κλεοπάτρας καὶ τῆς μητρὸς αὐτῆς Ὀλυμπιάδος.

Μέχρι μὲν τοῦδε ἐξηκολούθει ὑποκρινόμενος πρὸς τὴν θυγατέρα τοῦ Ἀντιπάτρου. νῦν δὲ ἔπεμψε τὸν Εὐμένη μετὰ πολυτελῶν δώρων εἰς τὰς Σάρδεις, ὅπου εἶχε μεταβῇ ἡ Κλεοπάτρα, καὶ ἐμήνυσεν ὅτι, ὅπως συζευχθῇ μετ' αὐτῆς, ἀπεφάσισε ν' ἀποστείλῃ τὴν Νίκαιαν εἰς τὸν πατέρα της¹. Ἡ βασίλισσα συνήνεσεν εὐθὺς, ἡ δὲ Νίκαια ἀποπεμφθεῖσα ἐπανῆλθεν εἰς τὸν πατρικὸν οἶκον.

Δικαίως ὁ Περδίκκας ἐνεῖδεν εἰς τὸν Λαγίδην τὸν ἐπικινδυνότατον τῶν ἐναντίων του. Ὁ Πτολεμαῖος, ἅμα παραλαβὼν τὴν σατραπείαν², παρεσκευάζετο πρὸς τὸν κατὰ τοῦ Περδίκκου πόλεμον, ὃν ἐθεώρει ἀναπόφευκτον. Ἦρχισε δὲ ἐκ τούτου, ὅτι ἀπέμακρυνε τὸν μέχρι τοῦδε ἄρχοντα τῆς Αἰγύπτου Κλεομένην, ὅστις κατὰ τὰς ἐν Βαβυλῶνι διατάξεις ἐμελλε νὰ ὑπηρετῇ ὡς ὑπαρχος ὑπ' αὐτόν. Ἦτο φυσικὸν ὅτι ὁ Κλεομένης, ἐκπεσὼν τῆς προτέρας αὐτοῦ δυνάμεως, ἔκλινε πρὸς τὸ κόμμα τοῦ Περδίκκου³. Αἱ φοβεραὶ καταπιέσεις, τὰς ὁποίας εἶχε διαπράξῃ ἐν τῇ σατραπείᾳ, ἐδικαιολόγουν ἀρκούντως τὴν εἰς δίκην εἰσαγωγὴν αὐτοῦ. Τὸ ποσὸν τῶν 8000 ταλάντων, τὸ ὅποιον ὁ Κλεομένης εἶχε συλλέξῃ, περιελθὼν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ σατράπου, ἐχρησιμοποιήθη εὐθὺς εἰς στρατολογίαν ἀνδρῶν, ὧν πολλοὺς προσεῖλκεν ἡ δόξα τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, καὶ εἰς βελτίωσιν τῆς εἰς αὐτὸν ἀνατεθείσης χώρας, ἣτις ὑπὸ τῆς πλεονεκτικῆς διοικήσεως τοῦ Κλεομένου εἶχε βυθισθῇ εἰς βαθυτάτην ἐλλεινότητα⁴. Ὁ Πτολεμαῖος ἐγίνω-

¹) *Ἀῤῥιανόν* παρὰ Φωτ. 90 b, §. 26

²) Ὁ *Πορφύριος* παρ' *Εὐσεβίου* I, σ. 162 λέγει «μετ' ἐνιαυτὸν καὶ διὰ τῆς εἰς Φίλιππον ἀναγεγραμμένης ἡγεμονίας (post unum annum imperii ad Philippum delati Εὐσεβίου Ἀρμεν. κατὰ τὴν μετάφρασιν τοῦ Petermann). Κατὰ τὴν ἀναγραφὴν, ἣν ὁ χρονογράφος εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν, τὸ πρῶτον ἔτος τοῦ Φιλίππου ἤρχισε, φαίνεται, τὴν 1 Ἰανουαρίου 323, κατὰ δὲ τὸν Κανόνα τῶν βασιλείων ἀρχίζει τὴν 1 Θῶθ τοῦ 324. Πρὸ τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 323 δὲν θὰ ᾔλθεν ὁ Πτολεμαῖος εἰς τὴν Αἴγυπτον.

³) *Παυσανίου* Α', 6.

⁴) *Διοδώρου* III', 14.

σκεν, ὡς οὐδεὶς τῶν στρατηγῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου, νὰ προσοικειωθῇ τὸν εἰς αὐτὸν λαχόντα λαόν. Ἐντὸς ὀλίγου ἡ χώρα ἀνωρθώθη διὰ τῆς συνετῆς αὐτοῦ διοικήσεως καὶ τῶν κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους λίαν ἡπίων διατάξεων περὶ τῶν ἐγχωρίων. Ἡ κατὰ θάλασσαν ζωηρὰ συγκοινωνία, ἣτις εἶχε κέντρον πλέον τὴν Ἀλεξάνδρειαν, διευκόλυνε τὸ ἐπικερδὲς ἐμπόριον τῶν προϊόντων τῆς φύσει εὐφόρου χώρας. Ἐκτὸς δὲ τούτων καὶ ἡ γεωγραφικὴ θέσις τῆς Αἰγύπτου ἦτο εὐνοϊκωτάτη, ἐὰν ἐπήρχετο πόλεμος. Σχεδὸν πανταχόθεν περιβαλλομένη ὑπὸ ἐρήμων, τῶν ὁποίων οἱ ἀραιοὶ κάτοικοι, Λιβύων νομαδικὰ στίφη, οὐδένα κίνδυνον ἠπειλοῦν, ἡ χώρα τοῦ Νείλου ἦτο προσιτὴ εἰς πολέμιον κατὰ ξηρὰν στρατὸν μόνον διὰ τῆς ἐκ Συρίας παρακτίας ὁδοῦ. Ἡ ὁδὸς αὕτη παρείχεν εἰς τοὺς ἐναντίους ἄπειρα προσκόμματα, ἐδυσχέraitε τὴν προμήθειαν, καὶ ἐν περιπτώσει ἀποτυχίας καθίστα τὴν ὑποχώρησιν ἀδύνατον. Τούναντίον ἡ αἰγυπτιακὴ δύναμις, βοηθουμένη ὑπὸ τοῦ δυσχεροῦς καὶ πολλαχῶς διακεκομμένου ἐδάφους, τῶν εὐχερῶς ἐπιφερομένων πλημμυρῶν, τῶν αἰείποτε προχείρων τροφίμων καὶ παντὸς εἶδους ἐπιτηδείων, καὶ τέλος δυναμένη κατὰ πᾶν βῆμα πρὸς τὰ ὀπίσω νὰ εὕρισκε νέαν καὶ ἐξ ἴσου ὀχυρὰν θέσιν, δὲν εἶχεν εἰμὴ μόνον ἀμυντικῶς νὰ διεξαγάγῃ τὸν πόλεμον, καὶ νὰ εἶνε βεβαία περὶ τῆς νίκης. Εὐπροσβλητοτέρα εἶνε ἡ χώρα ἐκ τῆς θαλάσσης· ἀλλὰ μία τις ὁπωσοῦν εὐτακτος ἄμυνα δύναιται νὰ περιορίσῃ τὸν στρατὸν εἰς τὴν παραλίαν· καὶ ἡ ἀπόβασις δὲ δὲν εἶνε εὐκόλος ἕνεκα τῆς περὶ τὸν εἰσπλουν εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Νείλου δυσχερείας· τὸ δὲ μόνον εὐπρόσβλητον μέρος ἡ Ἀλεξάνδρεια, ἐκ προνοίας τοῦ ἱδρυτοῦ ἦτο ἀρχοῦντως ὀχυρά. Εὐτυχὴς συνδρομὴ περιστάσεων προσήρτησεν εἰς τὴν Αἴγυπτον ταχέως καὶ ἀπόνως χώραν, ἣτις καὶ ἄλλως ἦτο πολοῦ λόγου ἀξία, οὐχὶ δὲ μόνον ὡς προφύλαξις τῶν νώτων.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ, ὡς φαίνεται, ἕνεκα τούτου ἐξερράγησαν ἐν τῇ Κυρηναϊκῇ ταραχαί, ἐξ αἰτίας τῶν

ὁποίων οἱ ὁπαδοὶ τῆς ἐτέρας τῶν φατριῶν ἐξεδιώχθησαν τῆς πόλεως Κυρήνης. Οὗτοι, ἐνωθέντες μετὰ τῶν ἐκ τῆς Βάρκας φυγάδων, ἐτράπησαν εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ζητοῦντες βοήθειαν. Ἦλθον δὲ εἰς σχέσιν πρὸς τὸν Θίβωνα, τὸν Σπαρτιάτην ἐκεῖνον, ὅστις τὸ φθινόπωρον τοῦ 324 ἀπῆλθεν ἀπὸ τοῦ Ταινάρου μετὰ τοῦ Ἀρπάλου, τοῦ ἀρχιταμίου τοῦ Ἀλεξάνδρου, εἰς τὴν Κρήτην, ἐδολοφόνησεν αὐτὸν ἐνταῦθα, καὶ γενόμενος κύριος τῶν χρημάτων, διετήρησεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοὺς μετὰ τοῦ Ἀρπάλου συνακλουθήσαντας μισθοφόρους, 6,000 τὸν ἀριθμόν. Νῦν δὲ προσκληθεὶς ὑπὸ τῶν Κυρηναίων φυγάδων, ἀπέπλευσε μετὰ τῶν μισθοφόρων εἰς τὴν Λιβύην. Νικήσας δὲ ἐν αἵματηρᾷ συμπλοκῇ ἐκυρίευσεν τὸν δύο μίλια τῆς πόλεως ἀπέχοντα λιμένα, τὴν Ἀπολλωνίαν, εἴτα δέ, ἐπελθὼν κατὰ τῆς πόλεως, ἐπολιόρχησεν αὐτὴν καὶ ἠνάγκασεν ἐπὶ τέλους τοὺς Κυρηναίους νὰ ζητήσωσιν εἰρήνην. Ὑπεχρεώθησαν ν' ἀποτίσωσι 500 τάλαντα, νὰ παραδώσωσι τὸ ἥμισυ τῶν ἀρμάτων, καὶ νὰ δεχθῶσι τοὺς φυγάδας. Ταῦτοχρόνως ἔπεμψε πρέσβεις πρὸς τὰς ἄλλας πόλεις τῆς Κυρηναϊκῆς, προτρέπων αὐτάς νὰ ἔλθωσι πρὸς αὐτόν, ἵνα πολεμήσωσιν ἀπὸ κοινοῦ τὰ ὅμορα λιθυκὰ φύλα. Καὶ ἡ Βάρκα τοῦλάχιστον καὶ Εὐεσπερία προσεχώρησαν. Ἐν τούτοις, ἵνα προσοικειωθῇ περισσότερον τοὺς μισθοφόρους, ἐπέτρεψεν εἰς αὐτοὺς νὰ διαρπάσωσι τὸν λιμένα· τὰ δ' ἐν αὐτῷ σεσωρευμένα ἐμπορικὰ φορτία καὶ τὰ ὑπάρχοντα τῶν κατοίκων παρέσχον ἄφθονα λάφυρα. Ἀλλὰ κατὰ τὴν διανομὴν αὐτῶν προέκυψεν ἔρις. Εἰς τῶν παρὰ τῷ Θίβωνι ἡγεμόνων, ὁ Κρῆς Μνασικλῆς, ἄνθρωπος θρασὺς καὶ ταραχώδης, προσκληθεὶς νὰ δώσῃ λόγον διὰ τὴν περὶ τὸν μερισμὸν τῶν λαφύρων διαγωγὴν του¹, προετίμησε ν' αὐτομολήσῃ πρὸς τοὺς Κυρηναίους. Ἐνταῦθα θορυβωδῶς κατηγορήσας τὸν Θίβωνα δι' ὠμότητα καὶ ἀπιστίαν, ἔπεισε τοὺς πολίτας νὰ μὴ ἀποτί-

¹) Ταῦτα κατὰ τὸν Ἀρξιδιανὸν παρὰ Φωτ. 90 α, 12· ἄλλως λέγει τὸ πρᾶγμα ὁ Διόδωρος (III', 20). Σ. Μ.

σωσι τὰς ἄλλας δόσεις (μόνον 60 τάλαντα ἦσαν καταβεβλημένα), νὰ διαλύσωσι τὰ συμπεφωνημένα, καὶ νὰ λάβωσι πάλιν τὰ ὅπλα. Ταῦτα μαθὼν ὁ Θίβρων συνέλαβεν 80 Κυρηναίους πολίτας, ὅσοι ἔτυχον παρόντες ἐν τῇ Ἀπολλωνίᾳ, καὶ ἐπικούρους ἔχων τοὺς Βαρκαίους καὶ Εὐεσπερίτας, ἐπῆλθε κατὰ τῆς πόλεως καὶ πάλιν ἐπολιόρκησεν αὐτήν. Γενναίως δὲ ταύτης ἀντισταθείσης ὑπὸ τὴν στρατηγίαν τοῦ Μνασικλέους, ὁ Θίβρων ἀπεχώρησεν εἰς τὴν Ἀπολλωνίαν. Οἱ Κυρηναῖοι λαβόντες μέρος τῆς ἑαυτῶν δυνάμεως ἐξῆλθον ἐν τάχει, ὅπως δηώσωσι τὴν χώραν τῶν Βαρκαίων καὶ Εὐεσπεριτῶν. Ἀπελθόντος δὲ τοῦ Θίβρωνος μετὰ τοῦ πλείστου τῶν δυνάμεων αὐτοῦ εἰς βοήθειαν, ἐξώρμησεν ὁ Μνασικλῆς μετὰ τῶν Κυρηναίων ἐκ τῆς πόλεως, ἐπέπεσε κατὰ τοῦ ἐπινείου, κατίσχυσε τῶν ἐν αὐτῷ ὀλίγων πολεμιστῶν τοῦ Θίβρωνος, καὶ κατέλαβε τὸν λιμένα. Ὅσα ἐμπορικὰ φορτία καὶ ἄλλα ὑπάρχοντα εὗρον ἐν αὐτῷ, ἀπεδόθησαν εἰς τοὺς ἰδιοκτῆτας ἢ ἐφυλάχθησαν. Ὁ δὲ Θίβρων εὐθύς μὲν δὲν ἐτόλμησεν νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Ἀπολλωνίαν, ἀλλ' ἐτράπη πρὸς τὰ Ταύχειρα τὰ ἐν τοῖς δυτικωτέροις τῆς χώρας κείμενα, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ συναθροίσῃ ἐκεῖ τὸν στόλον του, καὶ ἔπειτα νὰ σκεφθῇ περὶ τοῦ πρακτέου. Ἐν τούτοις ὁ στόλος μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Ἀπολλωνίας ἐστερήθη τοῦ οἰκείου σταθμοῦ, οἱ δὲ ναῦται πρὸς πορισμὸν τῶν ἐπιτηδείων καθ' ἑκάστην ἀπεβιβάζοντο εἰς τὴν χώραν, μὴ εὐρίσκοντες δ' ἐν τῇ παραλίᾳ ἱκανὰ τὰ πρὸς τὸ ζῆν, προέβαινον καὶ εἰς τὰ ἐνδότερα. Τότε οἱ Λίβυες συνασπισθέντες ἐνῆδρευσαν τοὺς ναύτας, καὶ πολλοὺς μὲν αὐτῶν ἐφόνευσαν, πολλοὺς δ' ἠχμαλώτισαν. Οἱ δὲ ὑπολειφθέντες κατέφυγον ὀπίσω εἰς τὰ πλοῖα· πλείοντες δὲ πρὸς τὰς ἐν τῇ Σύρτει φιλικὰς πόλεις, κατελήφθησαν ὑπὸ θυέλλης, ἣτις διεσκόρπισε τὸν στόλον, καὶ τὸ μὲν πλεῖστον τῶν νηῶν κατεποντίσθη, αἱ δὲ ὑπολειφθεῖσαι ὑπὸ τοῦ ἀνέμου καὶ τῆς τρικυμίας ἐξεβράσθησαν αἱ μὲν εἰς τὴν Κύπρον, αἱ δὲ εἰς τὴν Αἴγυπτον.

Ἡ θέσις τοῦ Θίβρωνος ἤρχισε νὰ ἐμπνέῃ φόβους· ἀλλ' αὐτὸς δὲν ἀπέβαλε τὸ θάρρος. Ἐπεμψε πιστοὺς ἄνδρας εἰς τὸ στρατο-

γεῖον τῶν χρόνων ἐκείνων τὸ Ταίναρον· εὖρον δ' ἐκεῖ (ἂν καὶ ὀλίγους μῆνας πρότερον ὁ Λεωσθένης εἶχε διὰ τὸν Λαμιακὸν πόλεμον στρατολογήσῃ πάντας τοὺς αὐτόθι συνηθροισμένους μισθοφόρους) 2,500 ἄνδρας, ἐμίσθωσαν αὐτοὺς καὶ ἀπέπλευσαν ὁμοῦ πρὸς τὴν Λιβύην. Ἐν τούτοις οἱ Κυρηναῖοι, ἐνθαῤῥυνθέντες ὑπὸ τῶν μέχρι τοῦδε ἐπιτυχιῶν, ἐτόλμησαν τὸν πόλεμον καὶ κατ' αὐτοῦ τοῦ Θίβρωνος, ὅστις εἶχε πάθῃ σπουδαίαν ἦτταν. Ἐνῶ δὲ ἦτο ἄπελπισ περὶ τῆς σωτηρίας του, ἤλθε πρὸς αὐτὸν — θὰ ἦτο περὶ τὸ ἔαρ τοῦ 322 — τὸ νέον ἐκ Ταινάρου στράτευμα, καὶ εὐθὺς συνέλαβε νέα βουλευμάτα καὶ νέας ἐλπίδας. Οἱ Κυρηναῖοι παρεσκευάσθησαν συντονώτατα πρὸς τὸν νέον ἀγῶνα, ὅστις ἦτο ἀναπόδραστος, προσεκάλεσαν βοήθειαν παρὰ τῶν πλησιοχώρων Λιβύων καὶ παρὰ τῶν Καρχηδονίων¹, καὶ συνήθροισαν στρατὸν 30,000 ἀνδρῶν. Συνεκροτήθη μάχη, καθ' ἣν ὁ Θίβρων ἐνίκησε, καὶ ἔμελλε νὰ καθυποτάξῃ τὰς πόλεις τῆς χώρας. Οἱ δὲ Κυρηναῖοι, ὧν οἱ στρατηγοὶ ἔπεσαν ἐν τῇ μάχῃ, ἀνέθεσαν τὴν ἀρχηγίαν εἰς τὸν Μνασικλῆν καί, ἐπειδὴ ὁ Θίβρων κατὰ μὲν τῆς Ἀπολλωνίας πολλάκις ἐπέτεθῃ, τὴν δὲ πόλιν αὐτὴν στενῶς ἐπολιόρκει, ἡμύνοντο καρτερικώτατα. Μετ' οὐ πολὺ δὲ σπανίζοντες τῆς τροφῆς, ἐστασίασαν πρὸς ἀλλήλους, καὶ ὁ μὲν δῆμος παροξυνόμενος, φαίνεται, ὑπὸ τοῦ Μνασικλέους, ἐξέβαλε τοὺς πλουσίους ἐκ τῆς πόλεως· τούτων δὲ τινὲς μὲν ἀπῆλθον πρὸς τὸν Θίβρωνα, τινὲς δὲ κατέφυγον εἰς τὴν Αἴγυπτον, καὶ ἐκθέσαντες εἰς τὸν σατράπην τὰ ἐν τῇ Κυρηναϊκῇ γενόμενα, ἰκέτευον αὐτὸν νὰ καταγάγῃ αὐτοὺς οἴκαδε². Οὐδὲν τούτου ἐπιθυμητότερον ἐδύνατο νὰ συμβῇ εἰς τὸν Πτολεμαῖον. Θὰ ἦτο ἐξ ἁπαντος εἰς αὐτὸν εὐχολον ἐν τῇ καταπονήσει τῶν αὐτόθι διαμαχομένων φατριῶν νὰ ὑπερισχύσῃ. Ἐπεμψεν ἀξιόλογον πεζικὴν καὶ

¹) Διοδώρου III'. 21 «μετεπέμψαντο τὴν συμμαχίαν παρὰ τῶν πλησιοχώρων Λιβύων καὶ παρὰ τῶν Καρχηδονίων». Εἶχε λοιπὸν δικαίωμα δυνάμει συνθήκης νὰ ζητήσῃ ἐκείθεν βοήθειαν.

²) Αὕτη εἶνε ἡ ἐκστρατεία «εἰς τὴν χώραν τῶν κατοίκων τῆς Μαρμαρικῆς» κατὰ τὴν ἱερογλυφικὴν ἐπιγραφὴν, περὶ ἧς ἐν τοῖς μετέπειτα θὰ γείνη λόγος.

ναυτικὴν δύναμιν καὶ στρατηγὸν τὸν Μακεδόνα Ὀφέλλαν¹ περὶ τὸ θέρος τοῦ 322 εἰς τὴν Κυρηναϊκὴν. Τούτων προσεγγιζόντων, ἐπεχέρησαν οἱ παρὰ τῷ Θίβρωνι φυγάδες ν' ἀπέλθωσι πρὸς αὐτούς, ἀλλὰ φωραθέντες κατεκόπησαν ἅπαντες. Οἱ δὲ στρατηγοὶ τοῦ δήμου τῆς Κυρήνης, φοβηθέντες τὴν μετὰ τῶν Αἰγυπτίων κάθοδον τῶν φυγάδων, συνωμολόγησαν εἰρήνην πρὸς τὸν Θίβωνα καὶ ἀπὸ κοινοῦ παρεσκευάζοντο ν' ἀποκρούσωσι τὸν Ὀφέλλαν· ἀλλ' οὗτος ἐνῆργει μετὰ πολλῆς περισκέψεως, καὶ τὸν μὲν Ὀλύνθιον Ἐπικύδην ἐπεμφε μετ' οὐ πολλοῦ στρατοῦ κατὰ τῶν Ταυχείρων, αὐτὸς δὲ ἐτράπη ἐπὶ τὴν Κυρήνην. Συνήντησε τὸν Θρίβωνα· οὗτος δὲ κατατροπωθεὶς ἔφυγε πρὸς τὰ Ταύχειρα, ὅπου ἤλπιζεν ὅτι θὰ εὕρῃ καταφύγιον· ἀλλ' ἐνταῦθα ἐνέπεσεν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Ἐπικύδους· οἱ δὲ Ταυχειρίται, εἰς οὓς ἀνέθεσεν ὁ Ὀφέλλας τὴν τιμωρίαν, ἐμαστίγωσαν αὐτόν, εἴτα δὲ προσήγαγον εἰς τὴν Ἀπολλωνίαν, ἣν τοσούτον εἶχε κακώση καὶ ἐκεῖ ἐσταύρωσαν αὐτόν². Ἀλλ' οἱ Κυρηναῖοι ὅμως ἔτι ἀνθίσταντο, καὶ ὁ Ὀφέλλας δὲν ἐδυνήθη νὰ καθυποτάξῃ αὐτούς, μέχρις οὗ αὐτὸς ὁ Πτολεμαῖος ἐπῆλθε μετὰ

¹) Ὁ Ὀφέλλας οὗτος εἶνε βεβαίως ὁ Πελλαῖος, υἱὸς Σιλανοῦ, ὅστις κατὰ τὸν *Ἀρξιδιανόν* (Ἰνδ. Α', 18) ἦτο εἰς τῶν τριηράρχων τοῦ Ἰνδικοῦ στόλου.

²) *Διοδώρου*. III', 19—21. *Ἀρξιδιανόν* παρὰ *Φωτ.* 70α, 10 §. 16 ff. Τὸ πρὸς τὴν μὴν τοῦ Θίβρωνος ἀττικὸν ψήφισμα (Corp. Inscript. Attic. II n° 231), τὸ ἀναφερόμενον εἰς προστασίαν δοθείσαν ὑπὸ τοῦ Θίβρωνος εἰς πολίτας Ἀθηναίους (στ. 7 «κατοικοῦσιν Ἀθηναίων... στ. 9 ἐ[πι]μ[ε]λειαν ἐπο[ι]εῖ ἢ ἐπο[ι]ήσατο...») θὰ ἐγράψῃ βεβαίως, ζῶντος αὐτοῦ, καὶ μάλιστα καθ' ὃν χρόνον οἱ Ἀθηναῖοι αὐτονομώτερον ἐκινουῦντο. Διὰ τοῦτο δὲν φαίνεται ὁρθὴ ἡ συμπλήρωσις: ἐπ' Ἀρχίππου ἄρχοντος, ἐπεὶ δὲ Πτολεμαῖος εἶχε καθυποτάξῃ τὴν Κυρήνην ἤδη κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 322 (Ὀλυμπ. 114, 3, ἐπὶ ἄρχ. Φιλοκλέους). Κατὰ τὴν ὁρθὴν παρατήρησιν τοῦ Köhler περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀναπληρωτέων γραμμάτων ἐδύνατό τις μόνον τὸ: ἐφ' Ἡγησίου ἀρχοντος νὰ προτείνῃ. Τότε ἀνάγκη, ὅπερ δὲν εἶνε ἀδύνατον, ἡ περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀγγελία νὰ ἦτο ἐντός ff ἐβδομάδων ἐν Ἀθήναις, καὶ ὁ τόπος, ἐν ᾧ ὁ Θίβρων εὐηργέτησε πολίτας Ἀθηναίους, νὰ ἦτο ἡ Κυδωνία τῆς Κρήτης, καθ' ὃ καὶ ἐν τῷ ψήφισματι n° 193 φέρεται: τοῖς ἀφικνουμέναις Ἀθηναίων εἰς Κυδωνίαν, ὅπερ ἴσως συνέβη ἐν ἡ δύο ἔτη μετὰ περὶ τῶν ἐκ Θεσσαλίας φυγάδων ψήφισμα (n° 222), ὅπερ ἔχει τοῦτον τὸν τύπον, ἀνήκει βεβαίως εἰς τὴν Ὀλ. 114, 4.

νέων δυνάμεων, ἐνίκησε τὴν πόλιν καὶ προσήρτησε τὴν χώραν εἰς τὴν ἑαυτοῦ σατραπείαν¹.

Μέγα μὲν ἦτο τὸ κέρδος ὅτι προσapéκτησε τὴν ἐλληνικὴν ταύτην χώραν, ἀλλ' ἔτι μεγαλύτερον ὅτι, καταβαλὼν τὴν ἀποτρόπαιον ἀναρχίαν, ἀπεδείχθη πρὸ πάντων ὡς σωτὴρ αὐτῆς. Τὸ ὄνομα τοῦ Πτολεμαίου ἐξυμνήθη μὲν τῶρα ἐπὶ πολὺ τοῦ ἐλληνικοῦ κόσμου, ἀλλὰ μετὰ τῶν Μακεδόνων ἦτο πολὺ ἀγαπητὸς ἤδη ἀπὸ τῶν πολεμικῶν χρόνων. Διὸ λέγεται ὅτι ὅσον καταφανέστερον ἐγίνετο ὅτι μετὰ αὐτοῦ καὶ τοῦ βασιλικοῦ στρατοῦ ἔμελλε νὰ ἐπέλθῃ πόλεμος, τόσον πλείότεροι ἦσαν οἱ εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν προστρέχοντες, ἵνα εἰσέλθωσιν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν αὐτοῦ, «πάντες πρόθυμοι, ὅσον μέγας καὶ πρόδηλος καὶ ἂν ἦτο ὁ κίνδυνος, νὰ διακινδυνεύωσι τὴν ζωὴν των ὑπὲρ τῆς σωτηρίας αὐτοῦ». Ὑπὸ πολλῶν ἐπιστεύετο, ὅτι ἐλέγετο μὲν τοῦ Λάγου, ἀληθῶς δὲ ἦτο τοῦ βασιλέως Φιλίππου υἱός. Καὶ τῷ ὄντι ἐν τοῖς τρόποις αὐτοῦ ὑπῆρχε τι προσόμοιον πρὸς τοὺς τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς μακεδονικῆς δυνάμεως ἦτο μόνον ἀγαθώτερος, προσσηνέστερος, πάντοτε εὐλαβέστερος. Οὐδεὶς τῶν διαδόχων τοῦ Ἀλεξάνδρου ὑπῆρξεν αὐτοῦ ἐπιτηδειότερος εἰς τὸ νὰ διατηρήσῃ μετριοπαθῶς καὶ ν' αὐξήσῃ εὐσχήμως τὴν ὑπὸ τοῦ ἀγαθοῦ δαίμονος ἀπονεμηθεῖσαν εἰς αὐτὸν δύναμιν, οὐδὲ προνοητικώτερος, ὅπως διευθετήσῃ τὰ καθ' ἑαυτὸν οὕτως, ὥστε ἡ ἐπελθοῦσα πλήμμυρα κατ' ἀνάγκην νὰ τὸν ἀνυψώσῃ καὶ προαγάγῃ, καὶ δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἐξ ἀρχῆς κατενόησε τὴν σύγχρονον τάσιν τοῦ νὰ μετασχηματισθῇ τὸ μέγα κράτος τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς πολλὰς κατ' ἰδίαν πολιτείας καὶ ἐπὶ τούτου ἐθεμελίωσε τὴν ἰδίαν αὐτοῦ πολιτικὴν. Ἡ δύναμις αὐτοῦ ἦτο ἡ πρώτη ὡς κράτος διαπλασθεῖσα κατὰ τὴν ἔννοιαν τῆς νέας ἐποχῆς, καὶ αὐτὸς ὑπῆρξε πάντοτε ὁ ἡγέτης καὶ ἡ ψυχὴ τῆς ῥοπῆς ταύτης, ἥτις ἐντὸς ὀλίγου ἔμελλε

¹) Ἐπειδὴ ὁ Διόδωρος III', 21 καὶ ὁ Ἀρρίανδης παρὰ Φωτ. § 18 ἱστοροῦσι τὸν κυρηναϊκὸν πόλεμον καὶ τὸν θάνατον τοῦ Θίδρωνος πρὸ τῆς ἐπὶ Συρίαν ἐκστρατείας, πρέπει νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ἐκεῖνος ἐπερατώθη πρὸ τοῦ τέλους τοῦ §22. Καὶ ὁ Ἰουστίνος XIII, 8, 1 λέγει *hujus urbis auctus viribus bellum in adventum Perdiccae parabat*.

νὰ ὑπερισχύσῃ ἐν τῷ κράτει. Τοιαύτην ἔννοιαν εἶχεν ἡ μετὰ τοῦ Ἀντιπάτρου συνεννόησις, ἣτις τελευτῶντος τοῦ ἔτους 322 ἀνεφάνη ὡς αὐτόχρημα σύστασις κατὰ τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους.

Αἱ μετὰ τούτου καὶ τῶν δυναστῶν τῆς ἐσπερίας δυσμενεῖς σχέσεις ἤρχισαν νὰ λαμβάνωσι σπουδαιότερον χαρακτῆρα. Ὁ Περδίκκας εἶχεν ἤδη καταλάβῃ τὴν Καππαδοκίαν χάριν τοῦ Εὐμένους· ὁ Ἀντίγονος ἐκ Φρυγίας εἶχε προσκληθῇ εἰς δίκην· ἡ κατόπιν φυγὴ τοῦτου εἰς τὴν Εὐρώπην ἔγεινεν ἱσῶς κατὰ προηγουμένην συνεννόησιν καὶ μετὰ τοῦ Πτολεμαίου, ὡς δύναται τις νὰ εἰκάσῃ ἐκ τῶν μετέπειτα συμβάντων.

Κατὰ τὴν ἐν Βαβυλῶνι τὸ θέρος τοῦ 323 μεγάλην σύμβασιν ὠρίσθη νὰ μετακομισθῇ ὁ νεκρὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐν πανηγυρικῇ πενθίμῳ πομπῇ εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἀμμωνος, εἰς δὲ τὸν Ἀρρίδατον ν' ἀνατεθῇ ἡ ἐπιμέλεια καὶ ἡγεμονία τῆς πομπῆς.

Τελευτῶντος τοῦ ἔτους 322 ἦσαν τὰ πάντα ἑτοιμα· εἶχε δὲ κατασκευασθῇ μετ' ἀπαραμίλλου πολυτελείας καὶ ἡ ὑπερμεγέθης ἀρμάμαξα, ἡ προωρισμένη νὰ φέρῃ τὴν βασιλικὴν λάρνακα· χωρὶς νὰ περιμένῃ διαταγὴν τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους ἐξεκίνησεν ὁ Ἀρρίδατος ἐκ Βαβυλῶνος¹⁾. Ἐν μέσῳ μεγάλης καὶ πανηγυρικῆς πομπῆς ἤλαυνεν ἡ πένθιμος ἀρμάμαξα, ἅπειρα δὲ πλήθη ἀνθρώπων συνέρρεον πανταχόθεν εἰς τὴν ὁδόν, τὸ μὲν ὅπως θαυμάσῃσι τὴν μεγαλοπρέπειαν τοῦ ἔργου καὶ τῆς πομπῆς, τὸ δὲ ὅπως ἀποδώσωσιν εἰς τὸ μέγαν βασιλέα τὴν τελευταίαν τιμὴν. Μετὰ τῶν Μακεδόνων ἐπιστεύετο γενικῶς ὅτι τὸ σῶμα τοῦ βασιλέως, ὅπως ποτὲ τὸ τοῦ Θηβαίου Οἰδίποδος, θὰ ἔχῃ τὴν θαυματουργὸν δύναμιν τοῦ νὰ καταστήσῃ παρὰ πᾶσαν ἄλλην εὐδαίμονα καὶ ἰσχυράν τὴν χώραν, ἐν ᾗ μέλλει νὰ ταφῇ. Τὸν λόγον τοῦτον διέδωκεν ὁ μάντις Ἀρίστανδρος ὁ Τελμισσεὺς μετὰ τὸν θάνατον

¹⁾ Τοῦτο ἐξάγεται ἐκ τῆς φράσεως τοῦ Ἀρριανοῦ «παρὰ γνώμην αὐτὸ (τὸ σῶμα) Περδίκκου λαβὼν». Κατὰ τὸν Διόδωρον (III, 28) ἐξεκίνησεν ὁ Ἀρρίδατος «σχεδὸν ἔτι δύο ἀναλώσας περὶ τὴν παρσκευὴν». Τὰ ἄλλα γεγονότα δὲν ἐπιτρέπουν νὰ καταδιδῇ τις τὴν μετακομιδὴν πέραν τοῦ τελους τοῦ 322.

του βασιλέως¹. Ἄν ὁ Πτολεμαῖος ἀπεδέχετο ταύτην τὴν πίστιν, ἢ ἐπεθύμει νὰ μεταχειρισθῇ αὐτὴν πρὸς τὸ ἴδιον αὐτοῦ συμφέρον, ἀγνοεῖται· τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι εἶχε καὶ ἄλλα αἷτια, διὰ τὰ ὅποια ἤλθεν εἰς συνεννόησιν πρὸς τὸν Ἀρρίδατον καὶ ἔπεισεν αὐτὸν νὰ ἐκκινήσῃ ἄνευ προστάγματος τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους· ἴσως ἐκ πλάνης ἐνόμιζεν ὅτι ὁ Περδίκκας, ἵνα καταστήσῃ τὴν πομπὴν πανηγυρικωτέραν, θὰ προέπεμπε τὸν νεκρὸν μετὰ τοῦ στρατοῦ τοῦ κράτους εἰς τὴν Αἴγυπτον. Ἀλλὰ τὸ ἀξίωμα του ἐν τῇ εἰς αὐτὸν ἀνατεθείσῃ χώρᾳ ἐμνηστεύετο, ἂν ἐδύνατο ἐκεῖνὰ ἐμφανισθῇ ἀνωτέρα τις ἀρχὴ παρὰ τὴν ἰδικήν του, στρατιωτικὴ δύναμις ὑπ' ἄλλου ἀγομένη καὶ ὄχι ὑπ' αὐτοῦ². Ὁ Ἀρρίδατος κατὰ τὰ μετὰ τοῦ Πτολεμαίου συνωμοτολογημένα, ἤγαγε τὴν πένθιμον πομπὴν εἰς τὴν Δαμασχὸν· μάτην ὁ ἐκεῖ που πλησίον διατρίβων στατηγὸς τοῦ Περδίκκου Πολέμων ἀντεστάθῃ· δὲν κατώρθωσε νὰ καταστήσῃ σεβαστὰς τὰς ἀκριβεῖς διαταγὰς τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους. Ἡ νεκρικὴ πομπὴ διῆλθε τὴν Δαμασχὸν πορευομένη εἰς τὴν Αἴγυπτον· ὁ δὲ Πτολεμαῖος, ἵνα προῦπαντήσῃ καὶ ὑποδεχθῇ πανηγυρικώτατα τὸν νεκρὸν τοῦ βασιλέως, ἐξῆλθε μετὰ στρατοῦ μέχρι τῆς Συρίας, μετεκόμισαν δὲ αὐτὸν εἰς τὴν Μέμφιν πρὸς ἀνάπαυσιν, μέχρις οὗ δυνήθη νὰ κατατεθῇ εἰς τὸ πολυτελὲς τέμενος τῶν βασιλικῶν τάφων τὸ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ³.

¹) **Αἰλιανὸς** II. 'I. 1B', 64. Πόθεν ἔλαβεν ὁ συγγραφεὺς οὗτος τὰ ἄλλα μυθεύμενα περὶ τῆς πανουργίας τοῦ Λαγίδου, διὰ πλαστοῦ εἰδώλου τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐξαπατήσαντος δῆθεν τὸν Περδίκκαν, δὲν δύναμαι ν' ἀποδείξω.

²) Ὅτι ἡ ἐξήγησις αὕτη τῶν γεγονότων ἔχει τι τὸ βεδιασμένον, εἶνε πρόδηλον. Δὲν εἶνε ἀδύνατον τὸ ὑπὸ τοῦ **Πανσανίου** (Α', 6, 3) λεγόμενον ὅτι τὸ βασιλικὸν σῶμα ἦτο διατεταγμένον νὰ κομισθῇ εἰς τὰς Αἰγὰς τῆς Μακεδονίας, νὰ ἔχῃ πυρῆνὰ τινα ἀληθείας. Ἰσως ὁ Περδίκκας παρὰ τὴν προτέραν ἀπόφασιν ἐνήργησε ταύτην τὴν διαταγὴν, ἵνα ἔχῃ πρόσχημα πρὸς ἐκστρατεῖαν εἰς τὴν Μακεδονίαν κλ. (Ἵποπτεύω ὅτι κατὰ τινα παραδρομὴν ἐγράφη ἐν τῷ πρωτοτύπῳ εἰς τὴν Μακεδονίαν ἀντὶ τοῦ εἰς τὴν Αἴγυπτον Σ. M.) Καὶ τὴν γνώμην ταύτην φαίνεται ὅτι ἐπιβεβαιώνει ὁ **Στραβὼν** (ΙΖ', σ. 794). ῥεφθη γὰρ τὸ σῶμα ἀφελόμενος Περδίκκας ὁ τοῦ Λάγου Πτολεμαῖος κατακομίζοντα ἐκ Βαβυλώ- νος καὶ ἐκτρεπόμενον ταύτῃ κατὰ πλεονεξίαν καὶ ἐξιδίασμόν τῆς Αἰγύπτου.

³) **Διοδώρου** III', 26—29. **Ἀρριανὸν** παρὰ **Φωτ.** 70 b, 20. **Στραβόνος** ΙΖ', 794. **Πανσανίου** Α', 6, 3. Ὁ τελευταῖος λέγει ρητῶς ὅτι ὁ νεκρὸς τὸ πρῶτον ἐκομίσθη εἰς τὴν Μέμφιν· ὁ δὲ Φιλάδελφος εἶνε ὁ μετακομίσας αὐτὸν εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν (**Πανσανίου** Α', 7, 1) καὶ εἰς τὸ Σῆμα καταθέσας (πρβλ. Casaubon εἰς **Σουετωνίου** August 18).

Ὅτι ὁ Ἀρρίδαῖος αὐθαιρέτως ἐξεκίνησεν, ὅτι ὁ Λαγίδης προ-
υπήντησεν αὐτὸν μέχρι Συρίας, ὅτι ἀμφοτέροι ἐνήργησαν ἐναντίον
τῶν ῥητῶν πρὸς τὸν στρατηγὸν Πολέμωνα διατάξεων, ἦσαν πρά-
ξεις προφανοῦς ἀνταρσίας κατὰ τῆς ἀνωτάτης ἀρχῆς τοῦ κρά-
τους ἐπίσης ἀξιόποινοι, ὥς ἡ διαγωγή τῶν ἐν Εὐρώπῃ δυναστῶν
πρὸς τὸν φυγάδα σατράπην τῆς Φρυγίας.

Ὁ Περδίκκας συνεκάλεσε τοὺς φίλους καὶ πιστοὺς εἰς πολει-
κὸν συμβούλιον, ἀνεκοίνωσεν εἰς αὐτοὺς ὅτι ὁ μὲν Πτολεμαῖος
ἀντεστάθῃ εἰς τὰς διαταγὰς τῶν βασιλέων περὶ τοῦ νεκροῦ τοῦ
Ἀλεξάνδρου, ὁ δὲ Ἀντίπατρος καὶ Κράτερος ὑπεδέχθησαν τὸν
φυγάδα σατράπην τῆς Φρυγίας, καὶ ὅτι πάντες ἦσαν παρεσκευα-
σμένοι πρὸς τὸν πόλεμον, ὃν ἐπεζήτησαν. Εἶνε ἐπάναγκες, εἶπε,
νὰ διατηρήσωμεν ἔμπεδον τὸ ἀξίωμα τοῦ κράτους, ὀφείλομεν εἰ
δυνατὸν νὰ προλάβωμεν αὐτοὺς καὶ ἕκαστον κατ' ἰδίαν νὰ κατα-
πολεμήσωμεν· ζήτημα εἶνε μόνον, ἂν τὴν Αἴγυπτον πρῶτον ἢ τὴν
Μακεδονίαν πρέπει νὰ προσβάλωμεν. Τινὲς μὲν συνεβούλευσαν
νὰ ἐσκρατεύσωσιν εἰς τὴν Μακεδονίαν, τὴν κυριωτάτην χώραν
τῆς βασιλείας, ὅπου ὑπῆρχεν ἡ Ὀλυμπιάς καὶ οἱ κάτοικοι εὐθὺς
ἔμελλον νὰ ἐξεγερθῶσιν ὑπὲρ τοῦ βασιλικοῦ οἴκου καὶ τῶν ἐπι-
τρόπων αὐτοῦ. Ἀλλ' ὅμως προέκριναν τὴν κατὰ τῆς Αἰγύπτου
ἐκστρατείαν, φρονοῦντες ὅτι, ἵνα μὴ ὁ Πτολεμαῖος, διαρκοῦντος
τοῦ ἐν Εὐρώπῃ πολέμου, εἰσελάσῃ μετὰ τῆς ἐξαιρέτου αὐτοῦ
δυνάμεως εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ ἀποκόψῃ τὴν βασιλικὴν δύναμιν
ἀπὸ τῶν ἄνω σατραπειῶν, ἦτο ἐπάναγκες, αὐτὸν πρῶτον νὰ κα-
ταβάλωσι. Ὁ δὲ Ἀντίπατρος καὶ Κράτερος ἐπολέμουν ἔτι κατὰ
τῶν Αἰτωλῶν, καὶ μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Πτολεμαίου, εὐκολος ἦτο
ἡ ἀπ' αὐτῶν ἀπαλλαγὴ. Ἀρχομένου λοιπὸν τοῦ ἔαρος τοῦ 321,
ἀνέζευξεν ὁ Περδίκκας μετὰ τῶν βασιλέων καὶ τοῦ στρατοῦ ἐπὶ

(*) Ἰουστίνου XIII, 6. ad ipsum fontem et caput regni... Olympias non medi-
ocre momentum partium et civium favor. Οὐσιωδῶς συμφωνεῖ ὁ Ἰουστίνος πρὸς τὸν
Διόδωρον (IH', 25): ἀλλὰ παρ' ἐκείνῳ θ' ἀναγνωρίσῃ τις τὸν Δοῦριν ἐν οἷς λέγει: Ari-
daeum et Alexandri magni filium in Capadocia, quorum cura illi mandatum fu-
erat, de summa belli in consilium adhibet.

τὴν Αἴγυπτον. Ὁ στόλος, οὗ ἐναυάρχει ὁ Ἀτταλος, ἔλαβε διαταγὴν ν' ἀποπλεύσῃ ἐκεῖσε, ὁ δὲ ἐν τῷ Αἰγαίῳ πελάγει ὑπὸ τὸν Κλεῖτον παρέμεινεν αὐτόθι λαβὼν βεβαίως τὴν ἐντολὴν νὰ κλείσῃ τὸν Ἑλ-
λήσποντον.¹ Ἐὰν τυχὸν ἐγίνετο προσβολή τις ἐκ τῆς Εὐρώπης,
εἰς ταύτην ἔμελλε ν' ἀπαντήσῃ ὁ ἐμπειρότατος Εὐμένης. Πρὸς
τοῦτον, φαίνεται, τὸν σκοπὸν προσανέτεθι εἰς αὐτὸν πλὴν τῆς
Καππαδοκίας καὶ ἡ ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Λεοννάτου χηρεύουσα
τῆς μικρᾶς Φρυγίας σατραπεία², ἡ τῆς Καρίας, ἡ τοῦ Ἀσάν-
δρου, ἡ τῆς Λυκίας καὶ ἡ τῆς Φρυγίας, ἣν εἶχεν ὁ Ἀντίγονος³.
ἔλαβε δὲ καὶ τὴν ἀπεριόριστον στρατηγίαν κατὰ πάσας τὰς σατρα-
πειὰς τὰς ἐντεῦθεν τοῦ Ταύρου⁴. Ὁ ἐπιμελητὴς τοῦ κράτους ἔταξεν
ὑπὸ τὸν Εὐμένην τὸν ἴδιον ἀδελφὸν Ἀλκέταν, τὸν σατράπην τῆς
Ἀρμενίας Νεοπτόλεμον, τὸν σατράπην τῆς Κιλικίας Φιλώταν, οὗ
τὴν σατραπείαν παρέδωκεν εἰς τὸν Φιλόξενον⁵. κατέλιπε δ' εἰς

¹) Ἰουστίνου XIII, 6, 16. Clito cura classis traditur. ἐν ᾧ ὁ Διοδώρος (III' 37) μαρτυρεῖ περὶ τοῦ Ἀττάλου. Ἄν τοῦ Ἰουστίνου ἡ εἰδησις δὲν προέρχεται ἐκ ψευδοῦς παρα-
δόσεως ἢ παρεξηγήσεως, ὁ Περδίκκας θὰ ἐθεώρησεν ἑαυτὸν ἀσφαλῆ περὶ τῆς πίστεως τοῦ
Κλεῖτου. Ὅτι ἐξ ἀρχῆς δὲν ἡσπάζετο τὰ τῆς συστάσεως τῶν σατραπῶν τῶν κοινοπραγούν-
των, ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ὁ Κράτερος καὶ Ἀντίπατρος διαβαίνουν τὸν
Ἑλλήσποντον.

²) Ἡ προσανέθεσις τῆς σατραπείας τῆς μικρᾶς Φρυγίας βλητῶς μὲν δὲν μνημονεύεται,
ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ἐξάγεται ἐκ τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων.

³) Ἰουστίνου XIII, 6. Eumeni praeter provincias, quas acceperat, Paphlago-
nia et Caria et Lycia et Phrygia adjiciuntur. Ὁ δὲ Πλούταρχος λέγει μόνον περὶ
Ἀρμενίας καὶ Καππαδοκίας.

⁴) Πλούταρχου Εὐμ. Ε' «αὐτοκράτορα στρατηγὸν... χρῆσθαι τοῖς πράγμασιν ὥπως
αὐτὰς ἔγνωκεν».

⁵) Διοδώρου III', 29. Πλούταρχου ε. ἀ. Κορνηλίου Νέπωτος 3, 2. Ὁ Ἰου-
στίνος XIII, 6. λέγει: adjutores ei dantur cum exercitibus frater Perdicae Alcetas
et Neoptolemus... Cilicia Philotae ademta Philoxeno datur. Ὅτι ὁ Φιλώτας δὲν
ἀπελύθη ὡς ἐναντίος τοῦ Περδίκκου, ἀλλὰ διετάχθη ἄλλως πως, ἐννοεῖ τις ἐκ τῆς περιπτώ-
σεως ὅτι ἀποκατασταθέντων τῶν σατραπῶν μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Περδίκκου, δὲν ἐπανήλ-
θεν εἰς τὰς προτέρας σχέσεις, ἀλλὰ τοῦναντίον μᾶλλον διέκειτο μετὰ τοῦ Ἀλκέτου ἐχθρικῶς
πρὸς τὸν Ἀντίγονον (Διοδώρου III', 16). πρὸς τὸν Φιλώταν τοῦτον δὲν πρέπει νὰ συγ-
χέωμεν τὸν δμῶνυμον φίλον τοῦ Ἀντιγόνου (Διοδώρου III', 52). Ὁ Φιλόξενος ἦτο κατὰ
τὴν ἀνωτέρω (σ. 35) εἰκασίαν σατράπης τῆς Σουσιανῆς. Ὁ δὲ Μένανδρος ὁ τῆς Λυδίας,
καίτοι φίλος τοῦ Ἀντιγόνου, φαίνεται ὅτι δὲν ἐπαύθη.

αὐτὸν καὶ πολλοὺς τῶν ἀρίστων ἡγεμόνων καὶ ἀξιόλογον δύναμιν¹, παραγγείλας νὰ συλλέξῃ ἐκ τῶν σατραπειῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ὅσον τὸ δυνατόν πλείστας δυνάμεις καὶ νὰ προχωρήσῃ μέχρις Ἑλλησπόντου, ἵνα καταστήσῃ ἀδύνατον εἰς τοὺς πολεμίους πᾶσαν ἀπόπειραν διαβάσεως².

Καὶ τῷ ὄντι τοῦτο ἦτο τὸ ἐν πρώτοις κινδυνεῖον μέρος. Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ χρόνον, καθ' ὃν ὁ Περδίκκας μετὰ τοῦ βασιλικοῦ στρατοῦ ἐκ Πισιδίας καὶ Καππαδοκίας³ ἐξώρμα κατὰ τῆς Αἰγύπτου, ὁ μακεδονικὸς στρατὸς ἐβάδιζεν ἤδη πρὸς τὸν Ἑλλησπόντον.

Ὁ Ἀντίπατρος καὶ Κράτερος ἀπεφάσισαν τὴν ἐξ Αἰτωλίας ἀναχώρησιν, ὅτε ἦλθεν εἰς αὐτοὺς ἡ ἀγγελία, ἣν ὁ Ἀντίγονος ἔλαβε παρὰ τοῦ σατράπου τῆς Λυδίας Μενάνδρου, ὅτι ὁ Περδίκκας διενόεῖτο νὰ λάβῃ εἰς γάμον τὴν Κλεοπάτραν καὶ ν' ἀποπέμψῃ τὴν θυγατέρα τοῦ Ἀντιπάτρου. Εὐθὺς λοιπὸν συνομολογήσαντες τὴν ἤδη μνημονευθεῖσαν πρὸς τοὺς Αἰτωλοὺς εἰρήνην, ἔσπευσαν εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἵνα ὡς τάχιστα εἰσβάλωσιν εἰς τὴν Ἀσίαν. Ἐπειτα μαθόντες ὅτι ὁ Περδίκκας μετὰ τῆς βασιλικῆς δυνάμεως ἐξεκίνησε κατὰ τῆς Αἰγύπτου, ἔπεμψαν πρὸς τὸν Πτολεμαῖον τὸν σατράπην αὐτῆς μήνυμα περὶ τοῦ ἐπικειμένου εἰς αὐτόν τε καὶ τοὺς ἄλλους κινδύνου, ὑπεσχέθησαν ὅτι μέλλουσι νὰ διαβῶσι τὸν Ἑλλησπόντον μετὰ πάσης τῆς δυνάμεως, ταχυποροῦντες δὲ νὰ σπεύσωσι διὰ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ Συρίας, καὶ ἐν καιρῷ τῷ δέοντι νὰ ἐμφανισθῶσιν εἰς τὰ νῶτα τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους. Ἀπεφασίσθη δὲ ὁ μὲν Κράτερος νὰ λάβῃ τὴν ἡγεμονίαν τῆς

¹) Ὁ Διόδωρος (III', 25) λέγει ὅτι κατέλιπεν αὐτὸν «μετὰ δυνάμειος ἀξιολόγου» καὶ (29) ὅτι αὐτὸς ἐξεστράτευσε «μετὰ τῶν βασιλέων τῷ πλείστῳ μέρει τῆς δυνάμεως». Μετὰ τοῦ Εὐμένου ἦσαν περὶ τοὺς «πεντήκοντα τῶν ἀξιολόγων ἡγεμόνων» καὶ «ἐπιφανῶν ἀνδρῶν». (Διόδωρου III', 37), ἐν οἷς καὶ ὁ Δόκιμος ἐκεῖνος, περὶ οὗ ἐν ταῖς μετέπειτα θὰ γείνη λόγος.

²) Διόδωρον III', 29, Ἰουστίνου ἔ. ἀ.

³) Κατὰ τὸν Ἰουστίνον ἡ ἀνωτέρω μνημονευθεῖσα σύνοδος τῶν στρατηγῶν ἔγινεν ἐν Καππαδοκίᾳ· κατὰ δὲ τὸν Διόδωρον (III', 25) ὁ στρατὸς ἐξώρμησεν ἐκ Πισιδίας. Ὁ Περδίκκας, πορευθεὶς ἐκ τῆς Κιλικίας εἰς τὴν Καππαδοκίαν, θὰ διεχείμασεν ἐνταῦθα, ἀνελαβε δὲ τὸ θέρος τὴν ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον πορείαν διελθὼν διὰ τῆς Δαμασκοῦ.

Ἀσίας, ὁ δὲ Ἀντίπατρος νὰ διατηρήσῃ τὴν τῆς Εὐρώπης, καταλείπων κατὰ τὴν ἀπουσίαν του στρατηγὸν τῆς Μακεδονίας τὸν Πολυσπέρχοντα¹. Κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 321 ὁ μακεδονικὸς στρατός, ἡγουμένου τοῦ Κρατέρου, ἦτο παρὰ τὸν Ἑλλήσποντον, μετ' αὐτοῦ δὲ καὶ ὁ Ἀντίπατρος· ὁ δὲ Ἀντίγονος, φαίνεται, ἡγεῖτο τοῦ στόλου².

Ὁ Εὐμένης δὲν ἐδύνατο νὰ μὴ ὁμολογήσῃ ὅτι ἡ ἐντολὴ του ἦτο δυσχερεστέρα καὶ ἐπικινδυνότερα παρ' ὅσον ἐδύνατο νὰ προΐδῃ τις· διότι αἱ μὲν ἀπόπειραι τοῦ νὰ ὑποκινήσωσι τοὺς Αἰτωλοὺς ἐπέτυχον, καὶ συνωμολογήθησαν συνθῆκαι πρὸς νέαν αὐτῶν ἐπανάστασιν· ἄλλ' ὁ Κράτερος καὶ Ἀντίπατρος, ἀφροντιστοῦντες περὶ τῶν ὀπισθεν αὐτῶν κινήματων, ἐπῆρχοντο μετὰ σπουδῆς. Οἱ ἐν Ἀσίᾳ παλαιοὶ μακεδόνες μαχηταὶ τόσον ὀλίγον ἦσαν εὐχαριστημένοι ἐκ τοῦ πολέμου τούτου, ὥστε ὁ Ἀλκέτας ἀναφανδὸν ἠρνήθη νὰ τολμήσῃ τὴν μάχην, νομίζων ὅτι οἱ μετ' αὐτοῦ Μακεδόνες δὲν θὰ ᾔθελον ν' ἀγωνισθῶσι κατὰ τοῦ Ἀντιπάτρου, πρὸς δὲ τὸν Κράτερον εἶχον τηλικούτον σέβας, ὥστε εὐθὺς ᾔθελον αὐτομολήσῃ πρὸς αὐτόν³. Ἐκτὸς δὲ τούτων οὔτε ὁ Μένανδρος ὁ Λυδίας οὔτε ὁ Φιλόξενος ὁ Κιλικίας σατράπης ἦσαν ὁμολογουμένης πίστεως, ὁ δὲ Ἀρμενίας Νεοπτόλεμος, ὅστις μόλις καὶ μετὰ βίας εἶχε συνταχθῇ μετ' αὐτοῦ, ἔνεκα τοῦ θορυβώδους καὶ φιλήρχου χαρακτῆρος ἐφαίνετο καὶ εἰς τὰ ἔσχατα ἐπιρρέπης. Ἐκτὸς δὲ τούτων οἱ εὐρωπαῖοι στρατηγοὶ ἐπῆρχοντο μετὰ πολυπληθεστέρων δυνάμεων, καὶ πρὸς τὰ ἐξησκημένα καὶ πάντῃ πρόθυμα κύρια μακεδονικὰ σώματα ὁ Εὐμένης εἶχεν ἐπὶ τοῦ παρόντος ν' ἀντιτάξῃ σχεδὸν μόνον ἄσιανούς νεοσυλλέκτους. Ταῦτα πάντα ἐκίνησαν αὐτὸν νὰ μὴ περιμείνῃ τοὺς ἐναν-

¹) Διοδώρου III', 26, 38 «καὶ τῇ μὲν Κρατερῷ τὴν τῆς Ἀσίας ἡγεμονίαν περιτιθέναι, τῇ δὲ Ἀντιπάτρῳ τὴν τῆς Εὐρώπης.» Διὰ τοῦτο αἱ περὶ τοῦ ἐν Ἀσίᾳ πολέμου διατάξεις ἐκδίδονται ὑπὸ τοῦ Κρατέρου.

²) Τοῦτο συμπεραίνω ἐκ τοῦ Ἀρριανοῦ παρὰ Φωτ 71 α 33, §. 30 «μετεκαλεῖτο δὲ καὶ Ἀντίγονος ἐκ Κύπρου».

³) Πλουτάρχου Εὐμ. Ε'. Κορνηλίου Νέπωτος Eum. cum neque magnas copias neque firmas haberet, quod et inexercitatae et non multo ante essent contractae.

τίους παρὰ τὸν Ἑλλήσποντον¹, ἀλλὰ ν' ἀποχωρήσῃ εἰς τὴν σατραπείαν αὐτοῦ Καππαδοκίαν, ὅπου ἐδύνατο νὰ ἐμπιστευθῇ εἰς τὴν προθυμίαν τῶν κατοίκων, νὰ ἐνισχύσῃ τὸν στρατὸν του, καὶ νὰ ἐπιτηρῇ τὸν σατράπην τῆς Ἀρμενίας. Ὁ δὲ σκοπὸς αὐτοῦ ἦτο, κατέχων τὰ πλάγια τῶν ὑπὲρ τὸν Ταῦρον εἰς τὴν Συρίαν σπευδόντων ἐναντίων, ἢ παντάπασιν αὐτοὺς νὰ παρακωλύσῃ, ἢ ἀδιακόπως εἰς κινδύνους νὰ ἐμβάλλῃ.

Ὁ Κράτερος καὶ Ἀντίπατρος, ἐλθόντες εἰς τὴν Χερσόνησον, προσεκάλεσαν τὰς φρουράς, ὅσας ὁ Εὐμένης εἶχε τάξῃ εἰς τὰ φρούρια τὰ κατὰ μῆκος τοῦ Ἑλλησπόντου, ν' ἀποστατήσωσιν ἀπὸ τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους, ὡς ἀδικοῦντος, καὶ νὰ συνταχθῶσι μεθ' ἑαυτῶν². αἱ δὲ φρουραί, μισοῦσαι τὸν Εὐμένην, ὡς Ἑλληνα, ἐξ ὅλης δὲ καρδίας ἀφωσιωμέναι εἰς τὸν Κράτερον, προθύμως ὑπήκουσαν. Θὰ προσέλαβον δὲ καὶ τὸν ναύαρχον Κλεῖτον οὐχὶ δυσκόλως. Ἀκωλύτως λοιπὸν διαθάντες τὸν Ἑλλήσποντον, οἱ στρατηγοὶ εἰσέβαλον εἰς τὴν Ἀσίαν, χωρὶς νὰ εὕρωσιν οὐδαμοῦ ἀντίστασιν· παρὰ δὲ τῶν αὐτόθι ἐλληνικῶν πόλεων, ἐπειδὴ ὁ προκείμενος πόλεμος ἀπέβλεπεν εἰς τὴν τοῦ κράτους σωτηρίαν ἀπὸ αὐθαίρεσις καὶ βίας, ἐζήτησαν καὶ ἔλαβον λόγῳ συμμαχίας βοήθειαν³.

¹) Εἶνε ἀπορίας ἄξιον ὅτι ὁ Διόδωρος καὶ ὁ Κορνήλιος Νέπος ἀφηγοῦνται τὰ πράγματα οὕτως, ὡς εἶναι ὅλος ὁ μεταξὺ Εὐμένους καὶ Κρατέρου πόλεμος διεξήχθη πλησίον τοῦ Ἑλλησπόντου. Καὶ βῆτη μὲν μαρτυρία κατ' αὐτῶν δὲν ὑπάρχει, ἀλλ' ὁ εἰρμός τῶν πραγμάτων καταδουκνύει σαφέστατα, ὅτι ὁ πόλεμος γίνεται κατὰ τὰ ἐνδότερα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

²) Ἐκ τῆς ἐν τῇ ἐπομένῃ σημειώσει ἀναφερομένης ἐπιγραφῆς φαίνεται ὅτι συνάγεται ὅτι ὁ Ἀντίπατρος ἀμέσως ἐνήργει ἐν ὀνόματι τῶν δύο βασιλέων, ὃ ἔστι ὅτι τὸν Περδίκκαν δὲν ἀνεγνώριζε πλέον ὡς ἐπιμελητὴν τοῦ κράτους· τοῦτο θὰ ἦτο τὸ πρόγραμμα τῆς συστάσεως τῶν σατραπῶν.

³) Τοῦτο ἐξάγεται ἐκ τοῦ ψηφίσματος τῶν Νασιωτῶν πρὸς τιμὴν τοῦ Θεραίππου, ὅπερ τὸ μὲν πρῶτον ἐξ ἡμαρτημένων ἀντιγράφων ἐξεδόθη ἐν τῷ Corpus Inscript. Graec. II n° 2166 καὶ Add. σ. 1025 νῦν δὲ ἐξ ὀρθοτέρου ἀντιγράφου ἐν τῷ Μουσείο καὶ Βιβλιοθηκῇ τῆς Εὐαγγελικῆς σχολ. ἐν Σμύρνῃ 1876, σ. 128 ἐξ. μετεκδοθὲν μελλοῖ ν' ἀνακοινωθῇ ἐν τῷ Παραρτήματι. Ἡ περικοπή, εἰς ἣν ἀναφέρεται τὸ κείμενον, ἔχει ὡς ἐξῆς: «Ἀντιπάτρω γὰρ ἐπιτάξαντος γρήματα εἰς [τὸν πόλεμ]ον εἰσφέρειν, πάντων τῶν ἄλλω[ν] εἰσφερ[όντων], Θεραίππος παραγενόμενος [εἰς πρὸς τοῖς] βασιλέας καὶ Ἀντίπατρον [ἐ]κούφισε τὰ [μ] πόλιν, ἔπραξε δὲ καὶ πρὸς Κλε[ί]τον περὶ [τῆς] εἰς Κύπρον στρατείας καὶ [τοῦ] ὀλίγου δαπάνης εἰς μικρὸν συνάγαγε χρόνον. Τὸ ἄλλο περιεχόμενον τοῦ ψηφίσματος κατέρχεται μέχρι τοῦ 318.

Ὁ Εὐμένης ἐγκατέλειψε, φαίνεται, τὴν Μικράν Ἀσίαν εἰς τὴν πολυπληθεστέραν ἐκείνων δύναμιν. Τὸ ἔαρ εἶχε παρέλθῃ καὶ εἶχον εἰσβάλλῃ ἤδη εἰς τὴν Μεγάλῃν Φρυγίαν, ὅτε ὁ Νεοπτόλεμος ὁ Ἀρμενίας σατράπης ἐμήνυσεν εἰς αὐτοὺς κρυφίως ὅτι ἄκων εἶχε ταχθῇ μετὰ τοῦ Περδίκκου, καὶ ὅτι εἶνε εὐδιάθετος νὰ συμπράξῃ μετὰ τοῦ Κρατέρου, διὰ δὲ τῆς πρὸς τὸν Εὐμένη διαγωγῆς του θ' ἀποδείξῃ ὅτι αἱ προτάσεις του εἶνε εἰλικρινεῖς. Τὴν ὑπόσχασίν του ἐπεχείρησε νὰ ἐπιβεβαιώσῃ διὰ δολοφονικῆς ἀποπειρας κατὰ τοῦ Καραδιανοῦ, ὃν ἐμίσει σφοδρότατα. Τὰ βουλευμάτα του ὅμως ἀπέτυχον· διότι ὁ Εὐμένης ἀνεκάλυψε τὴν προδοσίαν· ἀλλὰ μετὰ τῆς συνήθους αὐτῷ προνοίας ἀπέκρυψεν αὐτήν, ἀρκεσθεῖς εἰς τὸ νὰ διατάξῃ τὸν σατράπην νὰ ἔλθῃ μετὰ τοῦ στρατοῦ εὐθὺς εἰς τὴν Καππαδοκίαν. Ἀπειθήσαντος δὲ τοῦ σατράπου, ἐκινήθη ὡς τάχιστα ἐναντίον αὐτοῦ· ὁ δὲ Νεοπτόλεμος, πεποιθὼς εἰς τὸ ἐν τῷ ἰδίῳ στρατῷ μακεδονικὸν πεζικόν, ἐξῆλθεν εἰς ἀπάντησιν. Συνεκροτήθη κρατερὰ μάχῃ· τὸ πεζικὸν τοῦ Εὐμένους ἠττήθη ὑπὸ τῶν Μακεδόνων τοῦ Νεοπτολέμου, ἐκινδύνευσεν δὲ καὶ αὐτός· ἀλλὰ διὰ τοῦ ἐξαιρέτου καππαδοκικοῦ ἱππικοῦ ἀνεδείχθη κατὰ πάντα νικητής, ἐκυρίευσεν τῶν πολεμίων τὴν ἀποσκευὴν, ἔτρεψε τέλος καὶ τὸ πεζικόν, καὶ ἠνάγκασεν αὐτό, ἐξ ὀλοκλήρου ἠττηθέν, νὰ καταθέσῃ τὰ ὅπλα, καὶ νὰ ὁμόσῃ ὅρκον πίστεως εἰς τὸν Περδίκκον. Ἡ νίκη αὕτη ἦτο σπουδαιοτάτη διὰ τὸν Εὐμένη, οὐ μόνον διότι ηὔξησε τὰς ἰδίας δυνάμεις, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον διότι τὰς ἀηττήτους νομιζόμενας φάλαγγας κατετρόπωσεν διὰ στρατοῦ Ἀσιατικοῦ. Ἐξασφαλίσας οὕτω τὰ νῶτα, ἐδύνατο μετὰ πλειοτέρας πεποιθήσεως ν' ἀντιταχθῇ πρὸς τὸν Κράτερον¹.

Παρὰ τοῦ Κρατέρου καὶ Ἀντιπάτρου εἶχον ἔλθῃ καὶ πρὸς αὐτὸν πρέσβεις, φέροντες πολὺ δελεαστικὰς προτάσεις, ὅτι οἱ στρατηγοὶ ἦσαν πρόθυμοι, ἐὰν ᾔθελε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους, οὐ μόνον ὅσας εἶχε σατραπείας ν' ἀφῇσωσιν, ἀλλὰ καὶ νέαν χώραν καὶ στρατιὰν νὰ παραχωρήσωσιν εἰς αὐτόν.

¹) Διοδώρου III', 29. Πλουτάρχου Εὐμ. Ε'·² Ἀρριανὸν παρὰ Φωτίῳ σ. 70 b 30 § 27.

παρήγγελον δὲ νὰ μὴ διαλύσῃ τόσον ἀτυχῶς τὴν πρὸς τὸν Κράτερον μακροχρόνιον φιλίαν, καὶ ὅτι ὁ Ἀντίπατρος ἦτο εὐδιάθετος νὰ λησμονήσῃ τὴν παλαιὰν ἔχθραν καὶ νὰ γείνῃ πιστὸς αὐτοῦ φίλος. Ὁ Εὐμένης προετίμησε τὸ χαλεπώτερον. Ἐγνώριζε καλῶς ὅτι διὰ τὸ μὴ μακεδονικὸν γένος τοῦ μόνον παρὰ τῷ Περδίκκᾳ εἶχεν ἀσφαλὲς στήριγμα τῆς ἑαυτοῦ δυνάμεως, καὶ ὅτι ὥφειλε μετὰ τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους νὰ ταχθῇ καὶ νὰ πέσῃ· ὅθεν ἀπεκρίθη εἰς τοὺς στρατηγούς, ὅτι πρὸς ἐκεῖνον μὲν, τοῦ ὁποίου τοσοῦτον χρόνον ὑπῆρξεν ἐχθρός, δὲν θὰ ἐπιχειρήσῃ τῶρα δι' ἄδικον ὑπόθεσιν νὰ γείνῃ φίλος, βλέπων πῶς ὁ Ἀντίπατρος φέρεται πρὸς τοὺς παλαιούς αὐτοῦ φίλους· αὐτὸς δὲ εἶνε ἑτοιμος νὰ καταβάλῃ πᾶσαν προσπάθειαν, ἵνα συνδιαλλάξῃ πρὸς τὸν Περδίκκᾳ τὸν παλαιὸν καὶ πολλῆς τιμῆς ἄξιον συστρατιώτην Κράτερον. Νῦν δέ, ὅτε ἐπικρατεῖ ἐν ἀνθρώποις ἡ πλεονεξία καὶ προδοσία, αὐτὸς θέλει καὶ μέλλει, ἐν ὅσῳ ζῇ καὶ ἀναπνέῃ, νὰ βοηθήσῃ τὸν ἀδικούμενον, καὶ προτιμᾷ τὸ σῶμα μᾶλλον καὶ τὸν βίον ἢ τὴν πίστιν ν' ἀποβάλῃ¹.

Μετὰ τῆς ἀποκρίσεως ταύτης τοῦ Εὐμένου, ἐν ᾧ συνεσκέπτοντο, ποῖα ἄλλα μέτρα ἔπρεπε νὰ ληφθῶσι, προσῆλθε συγχρόνως καὶ ὁ Νεοπτόλεμος, ὅστις μετὰ τὴν ἡτταν ἔφυγε συναθροίσας περὶ ἑαυτὸν 300 περίπου ἱππεῖς, καὶ διὰ τῆς συντομωτάτης ὁδοῦ ἔσπευσεν εἰς τὸ μακεδονικὸν στρατόπεδον, ζητῶν ἐκεῖ προστασίαν καὶ βοήθειαν. Ἀφηγηθεὶς τὰ ἐν τῇ μάχῃ συμβάντα, ἔλεγεν ὅτι κατὰ τὰ προβλεπόμενα ὁ Εὐμένης δὲν περιμένει τόσον ταχεῖαν τὴν ἄφιξιν τῶν Μακεδόνων, ὅτι αὐτὸς καὶ ὁ στρατὸς του παρεδόθησαν ὅλως εἰς τὰς ἐκ τῆς νίκης ἀπολαύσεις, ἔτι δὲ ὅτι δὲν δύναται νὰ ἐμπιστευθῇ εἰς τὸν στρατὸν του, διότι οἱ ἐν αὐτῷ Μακεδόνες ἔχουσι τηλικούτον σέβας πρὸς τὸ ὄνομα τοῦ Κρατέρου, ὥστε ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἤθελον πολεμήσῃ κατ' αὐτοῦ· ἐν δὲ μάχῃ ἐκ τοῦ συστάδην, ἐάν ἤκουον αὐτοῦ τὴν φωνὴν καὶ ἔβλεπον τὴν καυσίαν², ἤθελον μετὰ τῶν ὅπλων αὐτομολήσῃ πρὸς αὐτόν. Οἱ δὲ στρατηγοὶ ἐπέισθησαν

¹) Πλουτάρχου Εὐμ. Ε'. ὅστις προφανῶς κατὰ λέξιν ἀποδίδει τὸν Ἱερώνυμον.

²) Ἡ καυσία ἦτο μακεδονικὸν κάλυμμα τῆς κεφαλῆς παρεμφερές πρὸς πέτασον Σ.Μ.

ὅτι μετὰ τὴν ἤτταν τοῦ Νεοπτολέμου δὲν ἔπρεπε ν' ἀφήσωσιν ὀπίσω τὴν δύναμιν τοῦ Εὐμένους, ἥτις τώρα δὲν θὰ ἦτο δύσκολον νὰ συντριβῇ. Ὅθεν ἀπεφασίσθη ὁ μὲν Ἀντίπατρος, λαβὼν τὸ μικρότερον μέρος τῆς στρατιᾶς, νὰ προχωρήσῃ πρὸς τὴν Κιλικίαν, ὁ δὲ Κράτερος, ἔχων 40,000 πεζοὺς καὶ 4000 ἵππεῖς, σχεδὸν πάντας Μακεδόνας, ἀκολουθοῦντος καὶ τοῦ Νεοπτολέμου, νὰ σπεύσῃ εἰς τὴν Καππαδοκίαν καὶ νὰ ἐπιπέσῃ κατὰ τοῦ Εὐμένους, ὃν ἤλπίζον νὰ καταλάβωσιν ἀπαρασκευάστον. Εὐθὺς ἀνέξευξεν ὁ Κράτερος καὶ μετὰ σπουδῆς ἐπορεύετο πρὸς τὸ μέρος, ὅπου ἐνόμιζον ὅτι ἐστρατοπέδευεν ὁ Εὐμένης¹.

Ἄλλ' ἠπατήθησαν, νομίσαντες ὅτι ὁ προνοητικὸς στρατηγὸς μετὰ τὴν κατὰ τοῦ Νεοπτολέμου νίκην οὐδένα πλεόν κίνδυνον ἔμελλε ν' ἀναλογισθῇ. Ὁ Εὐμένης ἦτο παρεσκευασμένος πρὸς τὸν νέον ἀγῶνα, ὃν ὤφειλε νὰ προσδοκᾷ· δὲν ἔπρεπε νὰ παραχωρήσῃ εἰς τοὺς ἐναντίους τὸ πλεονέκτημα τῆς προσβολῆς· ὤφειλε τὸ θάρρος τῶν στρατιωτῶν τὸ ὑπὸ τῆς πρὸ μικροῦ νίκης οὐκ ὀλίγον ἀνυψωθὲν νὰ μὴ παραλύσῃ δι' ἀπραξίας καὶ ὑποχωρήσεως· ὤφειλεν ὅσον ἐδύνατο ν' ἀποκρύψῃ τὴν ἐπικινδυνολάττην εἰδησιν, κατὰ τίνος ἔχουσι ν' ἀγωνισθῶσι· διότι ἐγίνωσκεν ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ Κρατέρου ἦτο ικανὸν νὰ ἐπιφέρῃ τὴν ἤττάν του. Ὅθεν διέδωκε λόγον ὅτι ὁ πρὸ μικροῦ κατατροπωθεὶς Νεοπτόλεμος εὗρεν εὐκαιρίαν νὰ συναθροίσῃ περὶ ἑαυτὸν Καππαδόκας καὶ Παφλαγόνας ἱππεῖς, καὶ προτίθεται μετὰ τοῦ Πίγρητος νὰ ἐπιχειρήσῃ ἀντίστασιν².

Πρὸς ἀπάντησιν τούτων τῶν πολεμίων ἔδωκε διαταγὴν ν' ἀναζευξώσιν. Ὡδήγησε δὲ τὸν στρατὸν δι' ἀποκέντρων ὁδῶν, καθ'

¹) *Ιουστίνου* XIII, 8 *continuatis mansionibus*. *Διοδώρου* III', 29. *Πλουτάρχου* Εὐμ. Γ'. Ἡ ὁδός, ἣν ἀκολούθησαν οἱ Μακεδόνες, δὲν ὀρίζεται ἀκριβέστερον, ἀλλ' ὡς εἰκόσ, δὲν δύναται νὰ εἶνε ἄλλη ἢ ἡ διὰ τοῦ Γορδίου πρὸς τὰ βόρεια στενὰ τῆς Κιλικίας· καὶ ἂν τις εἰκόσῃ ἐκ τῶν κατόπιν κινήσεων, ἀνάγκη ἢ μὲν πρώτη μάχη τοῦ Εὐμένους νὰ ἔγινε ἐν τῇ ἀνατολικῇ Καππαδοκίᾳ, ἢ δὲ πρὸς τὸν Κράτερον ἐν τῇ αὐτῇ χώρᾳ εἰς ὀλίγων ἡμερῶν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς μεγάλης ὁδοῦ.

²) *Πλουτάρχου* Εὐμ. Γ'. *Περὶ ἀδολεσχείας*. Θ', *Ιουστίνου* ε' ἀ. *Κορνηλ. Νέπ.* Eumen 4. *Ἀρριανὸν* π. *Ῥωτ.* 70 b, 32.

ἄς οἱ ἰδικοὶ του οὐδὲν ἡδύναντο νὰ μάθωσι περὶ τῶν πολεμίων. Ἄλλὰ τί θὰ συνέβαινεν, ἂν δὲν ἐνίκα τελείαν νίκην; ἢ ἂν, διαρκούσης τῆς μάχης, οἱ στρατιῶταί του ἔβλεπον ὅτι ἐμάχοντο πρὸς τὸν Κράτερον; δὲν ἐδύνατο νὰ μὴ ὁμολογήσῃ ὅτι τότε, ἐγκαταλελειμμένος εἰς τὴν ὀργὴν τῶν στρατιωτῶν του καὶ εἰς τὴν διάκρισιν τῶν ἐναντίων, ἦτο παντελῶς κατεστραμμένος. Πολλάκις ἐπῆλθεν εἰς αὐτὸν νὰ φανερώσῃ τοῦλάχιστον εἰς τοὺς ἐμπίστους καὶ τοὺς ἀνωτέρους ἀξιωματικούς, πῶς εἶχον τὰ πράγματα. Ἄλλὰ πόσον εὐκόλως ἐδύνατο νὰ προδοθῇ τὸ μυστικόν, καὶ τὸ μόνον ἐνδεχόμενον εὐτυχοῦς ἐκβάσεως νὰ ματαιωθῇ; Ἀπεφάσισε νὰ σιωπήσῃ καὶ ν' ἀναβρίψῃ τὸν τολμηρὸν κύβον.

Τὴν ἐπιοῦσαν ἔμελλον νὰ συναντήσωσι τοὺς πολεμίους. Οὐδεὶς ἔτι ἐγίνωσκεν ἄλλο τι, εἰμὴ ὅτι ἦσαν ὁ Πίγρης καὶ Νεοπτόλεμος. Τὴν νύκτα εἶδε, λέγουσιν, ὁ Εὐμένης σημαντικώτατον ὄνειρον. Ἐφάνη εἰς αὐτὸν ὅτι δύο Ἀλέξανδροι, ἐκάτερος μιᾶς ἡγούμενος φάλαγγος, ἐβάδιζον κατ' ἀλλήλων εἰς μάχην, καὶ ὅτι τὸν μὲν ἐβοήθει ἡ Ἀθηνᾶ, τὸν δὲ ἡ Δήμητρα· ἔπειτα ἠττήθη ὁ μετὰ τῆς Ἀθηνᾶς, εἰς δὲ τὸν νικητὴν ἡ Δήμητρα ἐπέθεσε σταχύων στέφανον. Ἐκ τούτων ὁ Εὐμένης ἐξήγησε τὸ ὄνειρον ὑπὲρ ἑαυτοῦ, καθ' ὅτι ἐμάχετο ὑπὲρ γῆς ἀρίστης καὶ τότε πολὺν καὶ καλὸν ἐν κάλυκι ἐχούσης στάχυν, τῆς μικρᾶς Ἀσίας, ἣτις ἅπασα ἦτο κατεσπαρμένη καὶ ἔβριθεν ὠρίμων σταχύων. Ἐπερῆρώσθη δὲ μᾶλλον μαθὼν, ὅτι τῶν ἐναντίων τὸ σύνθημα ἦτο: Ἀθηνᾶ καὶ Ἀλέξανδρος. Αὐτὸς λοιπὸν ἔδωκε διὰ τὴν ἡμέραν τῆς μάχης σύνθημα: Δήμητρα καὶ Ἀλέξανδρος· παρήγγειλε δὲ εἰς πάντας νὰ στεφανώσωσιν ἑαυτοὺς καὶ τὰ ὅπλα διὰ σταχύων, διότι τοῦτο κατὰ τὰ σημεῖα τῶν θεῶν προεμήνυεν εἰς αὐτοὺς νίκην.

Ὁ Κράτερος τὴν πρωΐαν προήγαγε τὸν στρατὸν εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης· πέραν τοῦ λόφου ἤξευρεν ὅτι εὕρισκετο ὁ Εὐμένης· ὠμίλησε πρὸς τοὺς στρατιώτας κατὰ οἰκεῖον αὐτῷ καὶ προσήκοντα τρόπον, ἐξῆψε τὸ πολεμικὸν αὐτῶν μένος, καὶ ὑπεσχέθη νὰ παραδώσῃ

εἰς αὐτοὺς πρὸς διαρπαγὴν τῶν ἡττημένων πολεμίων τὸ στρατόπεδον καὶ τὰ ὑπάρχοντα. Εἵτα παρέταξε τὸν στρατόν· καὶ τὸ μὲν μέσον κατέλαβον αἱ φάλαγγες καὶ οἱ ἄλλοι πεζοί, τὰ δὲ δύο κέρατα οἱ ἵππεις, οἵτινες ἔμελλον πρῶτοι νὰ ἐπιτεθῶσιν, ἐπειδὴ ἐνόμισαν ὅτι τοῦτο θὰ ἤρκει, ὅπως διασπάσωσι τῶν πολεμίων τὴν παράταξιν· καὶ τοῦ μὲν δεξιοῦ κέρατος τὴν ἡγεμονίαν ἀνέλαβεν ὁ Κράτερος, τὴν δὲ τοῦ ἀριστεροῦ παρέδωκεν εἰς τὸν Νεοπτόλεμον.

Καὶ ὁ Εὐμένης παρέταξε τοὺς ἑαυτοῦ. Οἱ πεζοὶ αὐτοῦ ἀνήρχοντο μὲν ὡσαύτως εἰς 20,000 ἄνδρας, ἀλλ' ἦσαν κατὰ τὸ πλεῖστον Ἀσιανοὶ καὶ πρὸς τοὺς Μακεδόνας τῶν ἀπέναντι φαλάγγων ἀνισόπαλοι, τοῦ δὲ ἱππικοῦ τὸ ὑπερβάλλον πλῆθος (εἶχε τοιοῦτους 5000 ἄνδρας ἐξαιρέτους μὲν, ἀλλὰ τοὺς πλείστους νέους στρατιώτας) ὥφειλε νὰ διακρίνῃ τὴν μάχην· ὅθεν διένειμεν αὐτοὺς εἰς ἀμφοτέρα τὰ κέρατα, καὶ εἰς μὲν τὸ ἀριστερὸν ἐναντίον τοῦ Κρατέρου ἔταξε δύο ἱππαρχίας ἀσιανῶν ἱππέων ὑπὸ τὰ διαταγὰς τοῦ Φαρναβάζου¹⁾ καὶ τοῦ Τενεδίου Φοίνικος, παραγγείλας, εὐθὺς ἅμα ἰδῶσι τοὺς πολεμίους, νὰ ἐπελάσωσι κατ' αὐτῶν, νὰ μὴ ἀναστρέψωσιν ἐπὶ μηδενὶ λόγῳ, νὰ μὴ δώσωσιν ἀκρόασιν εἰς μηδεμίαν φωνὴν τῶν πολεμίων μηδὲ κήρυκα νὰ δεχθῶσι μηδένα, ἐὰν πέμψωσι τὴν δὲ ἡγεμονίαν τοῦ δεξιοῦ κέρατος ἀνέλαβεν αὐτός, 300 ἱππεῖς τοὺς ἐρῶμενεστάτους εἰς ἄγημα συντάξας, ἵνα μετ' αὐτῶν ἀγωνισθῇ πρὸς τὸν Νεοπτόλεμον.

Καὶ λοιπὸν τοῦ Εὐμένους οἱ ἱππεῖς, ὑπερβαλόντες τοὺς ἐν τῷ μέσῳ λόφους, πυκνοὶ ἐπήλαυνον· καὶ ἅμα ἰδόντες τοὺς πολεμίους μετὰ σφοδροτέρας ὀρμῆς καὶ ὀξύτητος ἐπέτειναν τὴν ἔφοδον. Ἐκπλαγεῖς δὲ ὁ Κράτερος διὰ τὰ γενόμενα, μεγαλοφώνως ἐλοιδόρησε τὸν Νεοπτόλεμον, ὅστις τὸν εἶχεν ἐξαπατήσῃ, βεβαιώσας ὅτι τοῦ Εὐμένους οἱ Μακεδόνες ἔμελλον εὐθὺς ν' αὐτομο-

¹⁾ Ὁ Φαρναβάζος οὗτος ἦτο βεβαίως ὁ υἱὸς τοῦ Ἀρταβάζου, ὁ αὐτὸς ὅστις ἀπὸ τοῦ 333 μέχρι τοῦ 331 ὑπῆρξε ναύαρχος τοῦ περσικοῦ στόλου. Ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ Ἀρτωνίς ἦτο ἀπὸ τοῦ 324 σύζυγος τοῦ Εὐμένους.

λήσωσιν· οὐχ ἤττον διὰ βραχείας παρακελεύσεως ἐνθαρρύνας τοὺς ἑαυτοῦ ἱππεῖς πρὸς ἀνδραγαθίαν, διέταξε νὰ ἀντεπελάσωσιν. Πρώτη σφοδρὰ σύρραξις πρὸς τοὺς πολεμίους ἔγεινεν ἡ τοῦ περὶ αὐτὸν κέρατος· συντριβέντων δὲ ταχέως τῶν δοράτων, εἴλκυσαν τὰ ξίφη καὶ ἡ μάχη ἔγεινεν εἰς ἄκρον πεισματώδης· ἔνεκα τοῦ ὑπερβάλ-
λοντος πλήθους τοῦ ἱππικοῦ τῶν πολεμίων, ὁ ἀγὼν ἦτο ἐπὶ πολὺ ἀμφίρροπος· ὁ Κράτερος, προηγούμενος πάντοτε, ἀκάματος, ἀνά μέσον τῶν πολεμίων, πολλοὺς μὲν κατέβαλεν, ὅπου ἐπέπεσε, οὐδὲ κατήσχυνε τὴν παλαιὰν δόξαν καὶ τὸν διδάσκαλον Ἀλέξανδρον· ἀλλὰ τέλος πληγεὶς ὑπὸ Θρακὸς ἐκ τῶν πλαγίων ἐπελάσαντος, ἔπεσε μετὰ τοῦ ἵππου του, καὶ οἱ μὲν ἄλλοι παρήλασαν αὐτὸν ἀλλεπάλληλοι καὶ κατεπάτησαν, χωρὶς νὰ τὸν γνωρίσωσιν. ἐνῷ δὲ ἐπάλαιε πρὸς τὸν θάνατον, εὗρεν αὐτὸν καὶ ἀνεγνώρισεν ὁ Γοργίας, εἷς τῶν τοῦ Εὐμένους στρατηγῶν· καταβὰς δὲ τοῦ ἵππου, περιέστησε φρουρὰν περὶ αὐτὸν ὡς αἰχμάλωτον. Χαίροντες ἐπὶ τῇ νίκῃ προήλαυνον οἱ Ἀσιανοί, οἱ δὲ Μακεδόνες, στερηθέντες τοῦ ἡγεμόνος καὶ πολλοὺς ἀπολέσαντες, ὑπεχώρησαν πρὸς τὴν παράταξιν τῶν φαλάγγων.

Ἐν τούτοις ἤρχισεν ἡ μάχη καὶ κατὰ τὸ ἕτερον κέρας. Δις ἐπανελήφθη ἡ ἐπίθεσις, κατὰ δὲ τὴν τρίτην συνηντήθησαν ὁ Εὐμένης καὶ Νεοπτόλεμος. Μετὰ φοβερᾶς λύσσης ἐπιπίπτουσι κατ' ἀλλήλων, μεταχειριζόμενοι τὸ δόρυ ἢ τὸ ξίφος, συμπεσόντων δὲ τῶν ἵππων, ἀφίνουσι τὰς ἡνίας, δράττουσιν ἀλλήλους, περισπῶντες τὰ κράνη, καὶ ἐκ τῶν ἐπωμίδων περιβρῆγνύοντες τοὺς θώρακας· ἐν ᾧ δὲ οὕτως ἐσπάραττον ἀλλήλους, ἐξαγριοῦνται οἱ ἵπποι καὶ ὑπεκφεύγουσιν· ἀμφότεροι δὲ πεσόντες κατὰ γῆς, συμπλέκονται καὶ διαπαλαίουσι γογγύζοντες, ἔνεκα τοῦ βαρέος ὅπλι-
σμοῦ ἀδυνατοῦντες νὰ ἐγερθῶσιν. Ἀλλὰ τέλος ἐν ᾧ ὁ Νεοπτόλεμος ἐπειρᾶτο νὰ ἐγερθῇ, ὁ Εὐμένης δι' ἐγχειριδίου ὑποκόπτει τὴν μίαν ἰγνὺν καὶ αὐτὸς ἀνορθοῦται· ὁ δὲ Νεοπτόλεμος, ἐρειδόμενος ἐπὶ τοῦ ἐτέρου γόνατος, μάχεται εὐρώστως καὶ ἐπιφέρει τρεῖς πληγὰς εἰς τὸν ἀντίπαλον, ἀλλ' οὐχὶ θανασίμους· πληγεὶς δὲ παρὰ

τὸν τράχηλον ὑπὸ τοῦ Εὐμένους, ἀπέβαλε καὶ τὴν τελευταίαν δύναμιν καὶ ἔπεσεν ἀγωνιῶν. Ὑβρίζων καὶ χλευάζων αὐτὸν ὁ Εὐμένης ἐπιχειρεῖ νὰ τοῦ ἀφαιρέσῃ τὰ ὅπλα· τότε συλλέξας τὰς ἐσχάτας δυνάμεις ἐμπήγει τὸ ξίφος εἰς τὸν βουβῶνα τοῦ ἐναντίου, ἀλλὰ τὸ τραῦμα ἐπιφερόμενον ὑπὸ τῆς θνησκούσης χειρὸς ἦτο ἀκίνδυνον, καὶ οὕτως ῥίπτει τὸ ὕστατον βλέμμα πρὸς νικῶντα τὸν θανάσιμον αὐτοῦ ἐχθρόν.

Ἐν τούτοις ἀνὰ τὴν πεδιάδα κυμαίνεται ἡ φοβερά ἵππομαχία· ὁ Εὐμένης, καίτοι τετρωμένος καὶ ὑπὸ τοῦ θερμοῦ αἵματος περιρρέομενος, ἀναβαίνει πάλιν ἐπὶ τὸν ἵππον· οἱ πολέμιοι ὑπενδίδουσι καὶ ὑποχωροῦσι πρὸς τὰς φάλαγγας· ὁ δὲ Εὐμένης ἀνὰ μέσον τῶν φευγόντων καὶ καταδιωκόντων στιφῶν διελαύνει τὸ πεδῖον τῆς μάχης πρὸς τὸ ἕτερον κέρας, ὅπου εἰκάζει ἀκμάζουσιν ἔτι τὴν μάχην· εὐρὼν δὲ ἐκεῖ τὸ πεδῖον ἔρημον τῶν πολεμίων, μαυθάνει ὅτι ἔπεσεν ὁ Κράτερος· σπεύδει πρὸς αὐτόν, ἰδὼν δὲ αὐτὸν ἔτι ἀναπνέοντα καὶ ἔμφρονα, κατέβη τοῦ ἵππου, καὶ τὸν ἡσπᾶσθη μετὰ δακρύων· καταρᾶται τὴν μνήμην τοῦ Νεοπτολέμου, καὶ οἰκτεῖρει τὸν Κράτερον διὰ τὴν τύχην, ἑαυτὸν δὲ διότι ἠναγκάσθη νὰ πολεμήσῃ πρὸς παλαιὸν συνήθη καὶ φίλον, καὶ ἡ αὐτὸς νὰ πέσῃ ἢ εἰς αὐτὸν νὰ παρασκευάσῃ τοιοῦτον θλιβερὸν τέλος. Ἐν ταῖς ἀγκάλαις αὐτοῦ ἀποθνήσκει ὁ Κράτερος, ὁ μεγαλοψυχότατος καὶ ἐνδοξότατος τῶν στρατηγῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου, καὶ ὑπὸ τοῦ μεγάλου βασιλέως πάντων μάλιστα τιμώμενος¹.

Πανταχοῦ ἡττηθέντες οἱ ἵππεῖς τῶν πολεμίων ὑπεχώρησαν πρὸς τὰς φάλαγγας· ὁ δὲ Εὐμένης ὑπὸ τε τῶν πληγῶν ἐξησθενημένος καὶ ἵνα μὴ διὰ νέας ἐπιθέσεως κατὰ τῆς ἀκμαζούσης ἔτι μακεδονικῆς φάλαγγος διακινδυνεύσῃ τὴν παροῦσαν εὐτυχίαν, ἀνεκάλεσε διὰ τῆς σάλπιγγος τοὺς στρατιώτας· στήσας δὲ τρόπαιον καὶ τοὺς νεκροὺς θάψας, ἔπεμψε πρὸς τοὺς ἐναντίους, λέγων ὅτι ἦσαν ἡττημένοι, ἄνευ στρατηγῶν καὶ εἰς τὴν ἐξουσίαν του· ἀλλ'

¹) Πλουτάρχου Εὐμ. Ζ'. Διοδώρου ΙΙΙ'. 30, 32.

ὅμως προσφέρει εἰς αὐτοὺς ἔντιμον συνθηκολογίαν· ὅστις δὲν θέλει νὰ μεταστῇ πρὸς αὐτὸν καὶ τὰ τῶν βασιλέων, δύναται ν' ἀποχωρήσῃ ἐν εἰρήνῃ. Οἱ Μακεδόνες ἐδέχθησαν τὰς προτάσεις, ὠρκίσθησαν εἰς πίστωσιν τῆς συνθήκης, καὶ διεμερίσθησαν κατὰ τὰς διατάξεις αὐτοῦ εἰς τὰς ὑποδειχθείσας πλησίον κώμας. Ἀλλὰ κατὰ τὸ φαινόμενον μόνον ὑπετάχθησαν· διότι ἅμα ὅπως ἀναλαβόντες ἐκ τε τοῦ ἀγῶνος καὶ τῶν ταχυποριῶν καὶ ἱκανὰς τροφὰς παρασκευάσαντες, ἀνέξευξαν διὰ νυκτὸς καὶ μετὰ σπουδῆς ἀπεχώρησαν πρὸς νότον, ὅπως ἐνωθῶσι πάλιν μετὰ τοῦ Ἀντιπάτρου. Μαθὼν ὁ Εὐμένης τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν, ὥρμησε μὲν πρὸς καταδίωξιν· ἀλλὰ τὸ μὲν φοβούμενος τὸ ὑπερβάλλον πλῆθος καὶ τὴν ἀρετὴν τῶν μακεδονικῶν φαλάγγων, τὸ δὲ κωλυόμενος ὑπὸ τοῦ ἐκ τῶν τραυμάτων πυρετοῦ ἀπέστη τοῦ διωγμοῦ¹.

Τὴν μάχην ταύτην ἐνίκησεν ὁ Εὐμένης δέκα ἡμέρας μετὰ τὴν πρὸς τὸν Νεοπτόλεμον². Τὰ κατ' αὐτὸν καὶ τὸν ἐπιμελητὴν τοῦ κράτους δὲν ἐδύναντο νὰ λάβωσιν εὐτυχεστέραν τροπὴν, διότι ὁ μὲν Ἀντίπατρος καὶ ὁ περὶ αὐτὸν στρατὸς ἀπεσχοινίσθη τῆς Μακεδονίας, αἱ δὲ σατραπείαι τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἦσαν ἀναπεπταμέναι εἰς τὸν Εὐμένην, ἐπειδὴ οὐδεὶς ὑπῆρχεν ὁ ἀνθιστάμενος. Ἡ δόξα αὐτοῦ ἐφέρετο ἀνὰ τὰ στόματα πάντων, εἶχε νικήσῃ τὸν Κράτερον, ἡ δὲ δύναμις αὐτοῦ ἦτο διπλασία. Εἶνε μὲν ἀληθὲς ὅτι οἱ μακεδόνες μαχηταὶ πανταχοῦ ἡγανάκτουν, διότι ὁ Ἕλληνας, ὁ Καρδιανὸς ὑπῆρξεν ἡ ἀφορμὴ τοῦ ν' ἀποθάνῃ ὁ εὐγενὴς Κράτερος ὁ ἀγαπητὸς τῶν παλαιμάχων ἐκείνων τῶν τὴν Ἀσίαν καταπολεμήσαντων, ὁ μόνος ἀξιώθεις πάσης αὐτῶν τῆς ἐμπιστοσύνης. Ἀλλ' ὁ Εὐμένης μετεχειρίσθη πᾶσαν εὐκαιρίαν, ὅπως ἀποδείξῃ, πόσον αὐτὸς ἐλυπήθη διὰ τὸν θάνατον τοῦ παλαιοῦ φίλου, καὶ πόσον θα-

¹) Διοδώρου ε'. α'. Κατὰ τὸν Κορνήλιον Νέπωτα οἱ Μακεδόνες ἦσαν οἱ προτείναντες τὴν συνθήκην.

²) Ὁ χρόνος τοῦ ἀγῶνος ἐξάγεται ἐκ τῆς ἐδήσεως ὅτι ὁ στρατὸς τοῦ Εὐμένους ἐσπεφανώθη διὰ σταγύων· ἐπιβεβαιώνει δὲ καὶ ὁ ἄλλος συγχρονισμὸς ὅτι ἀμφότεραι αἱ μάχαι συνεκροτήθησαν ἐν Καππαδοκίᾳ τὸν Ἰούλιον μῆνα.

νόντα τιμᾷ ἐκείνον, τὸν ὅποιον ζῶντα δὲν εἶχε τὴν δύναμιν νὰ σώσῃ, ἐκήδευσεν αὐτὸν πομπωδῶς καὶ ἀπέστειλε τὰ ὄστ' αἰς τοὺς οἰκείους πρὸς ἐνταφιασμόν¹.

Ἐσπευσε δὲ καὶ τὰς νίκας του κατὰ τὸ δυνατόν νὰ ἐπωφεληθῇ. Ἐπειδὴ κατὰ τὴν παραγγελίαν τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους δὲν ἔπρεπε ν' ἀπέλθῃ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, μετέβη ἐκ τῆς Καππαδοκίας εἰς τὰς δυτικὰς σατραπείας, ἵνα βεβαιωτέραν καταστήσῃ τὴν πίστιν αὐτῶν, καὶ κατέχων τὰ πλησίον τοῦ Ἑλλησπόντου, παράσχῃ πᾶσαν δυνατὴν βοήθειαν εἰς τοὺς ἐν Εὐρώπῃ συμμάχους.

Καὶ ἐν Εὐρώπῃ τὰ πράγματα τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους ἐχώρουν κατ' εὐχὴν. Εἶχε κατορθωθῇ νὰ παρορμηθῶσιν οἱ Αἰτωλοὶ νὰ ἐπαναλάβωσι τὰς ἐχθροπραξίας, ἃν καὶ κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας τοῦ ἔτους εἶχον συνομολογήσῃ ἐνόρκους συνθήκας πρὸς τὸν Κράτερον καὶ Ἀντίπατρον. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔαρ, καθ' ὃ οἱ δύο στρατηγοὶ εἶχον περαιωθῇ εἰς τὴν Ἀσίαν, συνήθροισαν στρατὸν 12,000 πεζῶν καὶ 400 ἱππέων, καὶ ἡγουμένου τοῦ Αἰτωλοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐξεστράτευσαν κατὰ τῆς λοκρικῆς πόλεως Ἀμφίσσης, ἐδήλωσαν τὴν χώραν καὶ κατέλαβόν τινες τῶν παρακειμένων πόλεων. Ὁ Μακεδὼν στρατηγὸς Πολυκλῆς ἔδραμεν εἰς βοήθειαν τῆς πόλεως· ἐλθόντες δὲ εἰς ἀπάντησιν οἱ Αἰτωλοὶ κατετρόπωσαν αὐτόν, φονεύσαντες καὶ αὐτὸν καὶ πολλοὺς τῶν στρατιωτῶν· τοὺς δὲ λοιποὺς αἰχμαλωτίσαντες, τοὺς μὲν ἐξηνδραπόδισαν, τοὺς δὲ λύτρα πολλὰ λαβόντες ἀπέδωκαν.

Τοσοῦτον εὐτυχήσαντες καὶ παρορμώμενοι ἐκ τῆς Ἀσίας, ἔγειναν τολμηρότεροι καὶ εἰσέβαλον εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Οἱ πλεῖστοι τῶν κατοίκων ἐпанεστάτησαν κατὰ τῶν Μακεδόνων· προσελθόντος δὲ καὶ Μένωνος τοῦ Φαρσαλίου μετὰ τοῦ Θεσσαλικοῦ ἱππικοῦ, ὁ στρατὸς αὐτῶν ἠύξησεν εἰς 25,000 πεζοὺς καὶ 1500 ἱππεῖς· ἀπέσπα-

¹) *Κορνηλίου Νέπωτος* Eum. 4. *Διοδώρου* Ιθ', 59. Ἡ γυνὴ αὐτοῦ Φίλα, θυγάτηρ τοῦ Ἀντιπάτρου, συνῆλθεν εἰς γάμον μετ' αὐτοῦ τὸ φθινόπωρον τοῦ 322· ὥστε ὁ υἱὸς αὐτῆς Κράτερος (ὃ τὰ ψηφίσματα καὶ ἄλλα ἐπίσημα ἐγγράφα συλλέξας) μόλις ἐδύνατο νὰ εἶνε γεγεννημένος· ἄλλα δὲ τέκνα τοῦ Κράτερου δὲν γνωρίζομεν.

σαν δὲ τὴν μίαν πόλιν μετὰ τὴν ἄλλην ἀπὸ τῶν μακεδονικῶν φρουρῶν. Ταῦτα συνέβαινον καθ' ὃν χρόνον ὁ Εὐμένης ἐνίκα, ἔλειπε μόνον νὰ ἐπαναστήσωσι καὶ οἱ Ἕλληνες καὶ νὰ κηρύξωσι τὴν ἐλευθερίαν. Ἐξ Ἀθηνῶν εἶχον ἤδη ἔλθῃ πρὸς τὸν ἐπιμελητὴν τοῦ κράτους μηνύματα, τὰ βέλτιστα ἐπαγγελλόμενα· καὶ ἄλλαχοῦ δὲ ἡῤ-ξανεν ἡ ταραχὴ καὶ ὁ ὑπὲρ ἐλευθερίας θόρυβος· ἡ κοινὴ γνώμη ἦτο φυσικῶς τῷ λόγῳ ὑπὲρ τοῦ Περδίκκου¹, ὅστις παρεσκευάζετο, ὡς γνωστόν, νὰ τιμωρήσῃ ἐκεῖνον τὸν σατράπην, ὃς οὐ κατεστράφη ἡ ἐλευθερία τῶν ἐν Λιβύῃ ἐλληνικῶν πόλεων.

Ἡγούμενος τῆς βασιλικῆς στρατιᾶς, συμπαρακολουθούντων καὶ τῶν δύο βασιλέων καὶ τῆς νεαρᾶς βασιλίσσης Εὐρυδίκης, ὥρμησεν ὁ ἐπιμελητὴς τοῦ κράτους κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 321 ἐκ τῆς Πισιδίας καὶ Καππαδοκίας καὶ διὰ τῆς Δαμασκοῦ προέβη μέχρι τῶν μεθορίων τῆς Αἰγύπτου. Ὅπως τὸ προηγούμενον φθινόπωρον, ὅτε προέκειτο νὰ τιμωρηθῇ ὁ Ἀντίγονος, οὕτω καὶ νῦν συνέκάλεσε τὸν στρατόν, ἵνα κρίνῃ περὶ τοῦ σατράπου τῆς Αἰγύπτου· προσεδόκα ἀπόφασιν, δυνάμει τῆς ὁποίας διενοεῖτο νὰ περατώσῃ ὅ,τι ἐπεχείρησεν· ἡ κατηγορία θὰ ἦτο, ὅτι ἡρνήθη τὴν εἰς τοὺς βασιλεῖς ὀφειλομένην ὑπακοήν, ὅτι ἐπολέμησε καὶ ὑπέταξε τοὺς ἐν τῇ Κυρηναϊκῇ Ἕλληνας, ὧν ἡ ἐλευθερία ἦτο ἐξησφαλισμένη ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου, καὶ ὅτι, καταλαβὼν τὸν νεκρὸν τοῦ βασιλέως, ἀπήγαγεν αὐτὸν εἰς Μέμφιν². Κατὰ τὴν μόνην περὶ τοῦ δικαστηρίου τούτου διασωθεῖσαν εἰδήσιν—ἥτις ἀπορρέει ἐκ τῆς ἀρίστης πηγῆς—πρέπει νὰ συμπεράνῃ τις ὅτι ὁ Πτολεμαῖος ἐνεφανίσθη αὐτοπροσώπως, ἵν' ἀπολογιθῇ ἐνώπιον τῶν στρατιωτῶν³.

¹) Διοδώρου III', 38. Εἰς ταῦτα ἀναφέρονται καὶ τὰ τοῦ Πανσανίου Γ', 16, 2, 5. Περὶ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Δημάδου πρὸς τὸν Περδίκκον ἴδ. κατωτ.

²) Ὁ Ἀῤῥιανὸς π. Φωτ. 71 a, 10 § 28 λέγει καθόλου δικαστήριον μόνον· ἐκ δὲ τοῦ Στράβωνος ΙΖ', 794 ἐξάγεται νομίζω, ὅτι ἡ κυρία αἰτία, δι' ἣν κατηγορήθη, ἦτο ὁ νεκρὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου. Τὸ ὅτι εὔρον δευτέραν αἰτίαν ἐν τῇ ὑποταγῇ τῆς Κυρηναϊκῆς, ἐξάγεται ἐκ τοῦ χαρακτῆρος τῆς φητρίας.

³) Ἀῤῥιανὸν ἔ. ἀ. «κατηγορήσας δὲ Πτολεμαίου, κακύνον ἐπὶ τοῦ πλήθους ἀπολυομένου τὰς αἰτίας, καὶ δόξας μὴ δίκαια ἐπικαλεῖν, θμῶς καὶ τοῦ πλήθους οὐχ ἐκόντος πολεμεῖν» βεβαίως κατὰ τὸν Ἱερώνυμον. Ὁ Διοδωρος παραλείπει τὸ σπουδαῖον τοῦτο γε-

Εἶχε βεβαίως λόγον νὰ στηρίζῃ τὰς ἐλπίδας του εἰς τὴν ἐντύπωσιν τόσον ἐντίμου πεποιθήσεως, εἰς τὴν παρὰ τῶν Μακεδόνων ἀγάπην καὶ τὴν ἀντιπάθειαν αὐτῶν πρὸς τὸν δεσποτικὸν ἐπιμελητὴν τοῦ κράτους· ἡ ἀπολογία τοῦ ἠκούσθη μετ' αἰεὶ μείζονος ἐπιδοκιμασίας, ἡ δὲ ἀπόφασις τοῦ στρατοῦ ἐκήρυξεν αὐτὸν ἄθωον. Οὐχ ἦττον ὁ ἐπιμελητὴς ἐπέμεινεν εἰς τὸν ἀποφασισθέντα πόλεμον. Ἐνεκα τούτου ἡ γνώμη τοῦ στρατοῦ ἀπηλλοτριώθη αὐτοῦ ἔτι μᾶλλον, ὁ κατὰ τῆς Αἰγύπτου πόλεμος ἦτο ἥκιστα σύμφωνος πρὸς τὰ φρονήματά των, καὶ ἐγόγγυζον προφανῶς καὶ μεγαλοφώνως. Δι' αὐστηρῶν στρατιωτικῶν τιμωριῶν ἐπεχείρησεν ὁ Περδίκκας νὰ καταπνίξῃ τὸ ἀντιπειθαρχικὸν πνεῦμα, μάταιαι δ' ἀπέβησαν πᾶσαι αἱ παραστάσεις τῶν ἡγεμόνων καὶ στρατηγῶν· δυστρόπως, ἀνευλαβῶς καὶ δεσποτικῶς μετεχειρίζετο καὶ τοὺς ἐπιφανεστάτους, ἀπεστέρει τῆς ἐξουσίας καὶ τοὺς χρησιμωτάτους· ἐπίστευε μόνον εἰς ἑαυτὸν καὶ τὴν θέλησίν του. Ὁ ἀνὴρ, ὅστις μετὰ τσαύτης προνοίας καὶ σωφροσύνης προωδοποίησε τὸ μεγαγαλεῖόν του, καὶ μετὰ τσαύτης δραστηριότητος καὶ ἐπιμονῆς ἐπεδίωξεν αὐτό, ἐφαίνετο ὅτι ὅσον μᾶλλον προσήγγιζεν εἰς τὸν μέγαν σκοπὸν τῆς μονοκρατορίας, τόσον μᾶλλον ἀπέβαλλε τὴν διαύγειαν τοῦ βλέμματος καὶ τὴν μετριοπάθειαν, ἅτινα μόνα ἐδύναντο νὰ ἐπαγάγῃσι τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ τελευταίου καὶ κρισιμωτάτου βήματος.¹

γονός· ἀντὶ δὲ τούτου παρεμβάλλει λεπτομερῆ περιγραφὴν τῆς πομπώδους μετακομιδῆς τοῦ λειψάνου (κ. 26—29), περικοπὴν, ἥτις ἐναντίον τῶν ὅσα λέγει ὁ Ἀθήναιος (Ε', σ. 206 c) δυσκόλως δύναται ν' ἀναγῇ εἰς τὸν Ἱερώνυμον, ὅπως καὶ ἐξ ἄλλων καὶ ἐκ τοῦ τέλους ἐξάγεται, ὅπου περὶ τοῦ Πτολεμαίου λέγεται «οὐ παρ' ἀνθρώπων μόνον, ἀλλὰ καὶ παρὰ θεῶν καλὰς ἀμοιβὰς ἔλαθεν» καὶ κατωτέρω «οἱ δὲ θεοὶ διὰ τὴν ἀρετὴν καὶ εἰς πάντας τοὺς φίλους ἐπιείκειαν ἐκ τῶν μεγίστων κινδύνων παραδόξως αὐτὸν διέσωσαν». Ἐδύνατο νὰ εἰκάσῃ τις ὅτι τὰ κεφάλαια ταῦτα ἐλήφθησαν ἀμέσως ἐκ τῆς συγγραφῆς τοῦ Ἐφίππου τοῦ Ὀλυνθίου περὶ τῆς Ἀλεξάνδρου καὶ Ἡφαιστίωνος ταφῆς. Ὁ δὲ Ἐφίππος ὁ Χαλκιδεὺς (ὅπως γράφεται παρ' **Ἀρριανῶ** Γ', β. 4) ἦτο ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου διωρισμένος ἐν Αἰγύπτῳ «ἐπίσκοπος» [ἐφορος δηλ. ἄλλων διορισθέντων ἀρχόντων] καὶ διέμεινεν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ Λαγίδου. Εὐκταῖον εἶνε νὰ γνωσθῇ διὰ τίνος μέσου περιήλθεν ἡ περικοπὴ αὕτη εἰς τὴν ἐπιτομὴν τοῦ Διοδώρου.

¹) Διοδώρου III' 33.

Εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ τοὺς πλείστους τῶν παλαιμάχων στρατιωτῶν καὶ τοὺς ἐλέφαντας τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὁ δὲ στόλος, ναυαρχούμενος ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ του Ἀττάλου¹, εὕρισκετο πλησίον τῶν ἐκβολῶν τοῦ Νείλου. Καὶ οὕτως ὑπερέβη τὰ ὅρια. Ἀκριβῶς τότε ἔλαβεν εἰδησιν ἐκ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὅτι ὁ Νεοπτόλεμος ἦλθεν εἰς συνεννόησιν μετὰ τῶν πολεμίων, ὅτι ὁ Εὐμένης τὸν κατενίκησε, καὶ τὸ πλεῖστον τῶν στρατιωτῶν προσέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ, διὸ εὐελπιστότερος ἐβάδιζε κατὰ τῶν πολεμίων². Ἀκωλύτως ἔφθασεν εἰς τὸ Πηλουσίον καὶ ἐκεῖ ἐστρατοπέδευσεν. Ἐντὸς τοῦ πηλουσιακοῦ βραχίονος τοῦ Νείλου ὑπῆρχον φρούρια τινὰ μεμονωμένα, ἐξ ὧν ὑπὸ πολεμίων κατεχομένων ἠπειλοῦντο τὰ πλάγια τοῦ παρὰ τὸν ποταμὸν ἀνερχομένου στρατοῦ. Ταῦτα λοιπὸν τὰ φρούρια καὶ ἡ ἐντὸς τοῦ Δέλτα παντοίων τροφῶν ἀφθονία, ἐν ᾗ ἡ διὰ τῆς λεγομένης Ἀραβίας ὁδὸς διήρχετο κατὰ τὸ πλεῖστον ἀγεωργήτους χώρας, κατέστησαν ἀναγκαίαν τὴν εἰς τὴν ἑτέραν ὄχθην τοῦ πηλουσιακοῦ βραχίονος διάβασιν τοῦ στρατοῦ· προσεδόκατο δὲ ὅτι ἐν ταῦθα ἤθελε παραταχθῆ ἡ αἰγυπτιακὴ δύναμις. Καὶ ἂν τοῦτο δὲν ἐγίνετο, ὁ Περδίκκας εἶχεν ὅμως ἀνάγκην ὀχυρᾶς τινος θέσεως, ἐξ ἧς νὰ διευθύνῃ τὰ κατὰ τῆς Αἰγύπτου κινήματα καὶ νὰ διατηρῇ τὴν συγκοινωνίαν μετὰ τοῦ ἤδη ἐν Πηλουσίῳ ὀρμοῦντος στόλου, εἰς ὃν ἐν ἀνάγκῃ ἐδύναντο καὶ νὰ ὑποχωρήσωσιν. Ἵνα δὲ γεινῇ ἀκοπωτέρα ἡ διάβασις, διέταξεν ὁ Περδίκκας τὴν ἀνακάθαρσιν παλαιᾶς τινος καὶ συγκεχλωμένης διώρυγος ἐκ τοῦ Νείλου ὀρμωμένης³.

¹) Ὁ Ἀττάλος οὗτος, ὁ ἀνὴρ τῆς ἀδελφῆς τοῦ Περδίκκου Ἀταλάντης (Διοδώρου III', 37) εἶνε ὁ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Ἀλεξάνδρου πολλάκις μνημονευόμενος υἱὸς τοῦ Τιμφαίου Ἀνδρομένους, ὅστις μετέπειτα μετὰ τοῦ ἐν Βακτριανῇ Πολέμωνος ἔγενεν ἀνδρείος παῖδός τοῦ Περδίκκου· ἤδη κατὰ τὸ 330 ἡγεῖτο μιᾶς φάλαγγος ἐν Βακτριανῇ· ὑπῆρξεν εἰς τῶν τριηράρχων τοῦ ἰνδικοῦ στόλου (Ἀρριανῶς IV', 18) καὶ ἐθεωρεῖτο ὅτι ὁμοιάζει πρὸς τὸν Ἀλεξάνδρον (Κουρτίου VIII, 13, 21).

²) «Πυθόμενος τὴν κατὰ τὸν Εὐμένην νίκην πολλῶ ἠρασύτερος ἐγένετο πρὸς τὴν εἰς Αἴγυπτον στρατείαν» λέγει ὁ Διοδόωρος III', 33, ἀφ' οὗ διηγήθη τὴν μάχην, ἐν ᾗ ἔπενσεν ὁ τε Κράτερος καὶ ὁ Νεοπτόλεμος, ἐν ᾗ III', 37 λέγει ὅτι ἡ εἰδησις τῆς δευτέρας ταύτης νίκης τοῦ Εὐμένους ἔφθασεν εἰς τὸ στρατόπεδον μόνον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Περδίκκου.

³) Παράδοξα καὶ ἡμαρτημένα εἶνε τὰ ὑπὸ τοῦ Δουκιανοῦ (ἐν Ἰππία 2) λεγόμενα «τὸν Κνίδιον Σώστρατον (εἶνε ὁ τὸν περιδύητον παρὰ τὴν Ἀλεξανδρεῖαν φάρον οἰκοδομή-

Βεβαίως θὰ ἐπεχείρησαν τὸ ἔργον ἄνευ τῆς προσηκούσης προφυλάξεως· δὲν παρετήρησαν ὅτι ἔνεκα τῆς πολλῆς καθιζήσεως τῆς ἰλύος τοῦ ὕδατος τοῦ Νείλου ἢ ἐπὶ πολὺν χρόνον συγκεχωσμένη διώρυξ θὰ εἶχε τὸν πυθμένα πολὺ βαθύτερον παρὰ τὸν νῦν τοῦ ποταμοῦ. Ἀμα διανοιχθείσης λοιπὸν τῆς παλαιᾶς διώρυχος, αἴφνης τὸ ὕδωρ τοῦ ποταμοῦ τοσοῦτον λάβρον εἰσώρμησεν, ὥστε τὰ κατασκευασθέντα προχώματα ἀνετράπησαν ὑποσκαφέντα, καὶ πολλοὶ ἐργάται ἀπέθανον. Ἐν τῷ μέσῳ ταύτης τῆς ταραχῆς πολλοὶ τῶν φίλων, τῶν ἡγεμόνων καὶ ἐπιφανῶν ἀπελθόντες τοῦ στρατοπέδου ἔδραμον πρὸς τὸν Πτολεμαῖον¹.

Αὕτη ἦτο ἡ ἀρχὴ τοῦ αἰγυπτιακοῦ πολέμου. Ἡ λειποταξία τοσοῦτων ἐπιφανῶν ἀνδρῶν ἐνέβαλεν εἰς σκέψεις τὸν Περδίκκαν· ὅθεν συγκαλέσας τοὺς ἀξιωματικούς τοῦ στρατοῦ, τοὺς μὲν διὰ συγκαταβατικῶν ὁμιλιῶν, τοὺς δὲ διὰ δωρεῶν, καὶ ἄλλους διὰ προβιδασμῶν, οὓς ἀμέσως παρεῖχεν ἢ ἐπηγγέλλετο, προέτρεψε πάντας ν' ἀγωνισθῶσιν ἀνδρείως καὶ ἀξίως τῆς δόξης τῶν ὑπὲρ τῶν βασιλέων ἐναντίον τοῦ ἀποστάτου. Παραγγεῖλας δὲ νὰ εἶνε ἔτοιμοι πρὸς ἀνάγκην, διέλυσε τὸν σύλλογον. Μόνον δὲ τὴν ἐσπέραν, ὅτε ἐδόθη τὸ σημεῖον τῆς ἀναχωρήσεως, ἐγνώσθη τὸ μέρος, πρὸς ὃ ἔμελλον νὰ βαδίσωσι, διότι ὁ Περδίκκας ἐφοβεῖτο μήπως ἔνεκα τῶν ἐκ τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ ἀδιαλείπτων λειποταξιῶν προδοθῇ εἰς τοὺς πολεμίους ἢ πορεία του. Ἐπορεύοντο διὰ νυκτὸς μετὰ πάσης σπουδῆς· τελευτῶντες ἐστρατοπέδευσαν παρὰ τὸν ποταμὸν ἀπέναντι φρουρίου τινός, ὅπερ ὠνομάζετο Καμήλων τεῖχος. Μετὰ βραχεῖαν τῶν στρατιωτῶν ἀνάπαυσιν περὶ τὰ ἐξη-

σας, περὶ οὗ ἴδ. Osann ἐν τοῖς *Annali di Corrispondenza archeologica*) τὸν Πτολεμαῖον χειρωσάμενον τὴν Μέμφιν ἄνευ πολιορκίας, ἀποστροφῇ καὶ διαίρεσει τοῦ ποταμοῦ». Ἀλλὰ τὸ σημεῖωμα τοῦτο ἔχει τινὰ ὑπόστασιν, διότι ὁ Σώστρατος ὁ Κνίδιος, υἱὸς Δεξιφάνους, ὡς ἀποκαλεῖ αὐτὸν ὁ *Στράβων* (ΙΖ', σ. 791), δισικεῖ τὸν Αἰγυπτιακὸν στόλον καὶ κατὰ τὸ 294.

¹) *Διοδώρου* ΙΙΙ', 33. Οὗτος εἶνε ὁ μόνος ὅστις λεπτομερῶς πῶς ἰστορεῖ τὴν κατὰ τῆς Αἰγύπτου ἐκστρατείαν, ἀλλ' οὕτως ὥστε μάλισ καὶ μετὰ βίας μαντεύει τις ἐν οἰονδήποτε στρατηγικὸν σχέδιον εἰς τὰς κινήσεις τοῦ Περδίκκου.

μερώματα διέταξεν ὁ Περδίκκας νὰ διαβῶσι τὸν ποταμόν. Καὶ προηγουμένον μὲν οἱ ἐλέφαντες, ἐπηκολούθουν δὲ οἱ ὑπασπισταί, οἱ κλιμακοφόροι καὶ οἱ πρὸς τὴν τειχομαχίαν τεταγμένοι, τέλος οἱ κράτιστοι τῶν ἱππέων, αἵτινες ὤφειλον ν' ἀποκρούσωσι τοὺς πολεμίους, ἐὰν ἐπῆρχοντο διαρκούσης τῆς ἐφόδου. Ὁ Περδίκκας ἤλπιζεν, ὅτι ἐὰν μόνον ἐπάτει εἰς τὴν ἀπέναντι ὄχθην, εὐκόλως θὰ ἔτρεπεν εἰς φυγὴν τὸ αἰγυπτιακὸν στράτευμα διὰ τοῦ ὑπερβάλλοντος πλήθους τῆς δυνάμεώς του. Περὶ δὲ τῶν μακεδόνων στρατιωτῶν τοῦ ἦτο πεπεισμένος, καὶ δικαίως, ὅτι καὶ ἂν ἤκιστα εὐνοϊκῶς πρὸς αὐτὸν διέκειντο, ἅμα ἰδόντες τοὺς πολεμίους, ἤθελον πάντα τὰ ἄλλα λησμονήσῃ πλήν τῆς στρατιωτικῆς τιμῆς.

Τὸ ἥμισυ τοῦ στρατοῦ εἶχε διαβῆ τὸν ποταμόν, καὶ οἱ ἐλέφαντες ἐκινουῦντο ἤδη κατὰ τοῦ φρουρίου, ὅτε εἶδον στρατιώτας τῶν πολεμίων σπεύδοντας ἐκεῖσε, καὶ ἤκουον αὐτῶν τὰς σάλπιγγας καὶ τὴν πολεμικὴν κραυγὴν· προλαβόντες τοὺς Μακεδόνας ἦσαν ὑπὸ τὰ τείχη τοῦ φρουρίου καὶ εἰσῆλθον εἰς αὐτό. Χωρὶς ν' ἀποβάλωσι τὸ θάρρος οἱ ὑπασπισται ὥρμησαν εἰς ἐφοδόν, καὶ αἱ κλίμακες ἐστηρίχθησαν πρὸς τὸ τεῖχος, προσήλασαν τοὺς ἐλέφαντας, οἵτινες διέῤῥηξαν τὰ χαρακώματα καὶ κατέβαλον τὰς ἐπάλξεις. Ἀλλ' οἱ αἰγύπτιοι στρατιῶται ἡμύνοντο ἀπὸ τῶν τειχῶν καρτερικώτατα. Ὁ Πτολεμαῖος, ἔχων περὶ ἑαυτὸν ἐπιλέκτους τινὰς μαχητάς, καὶ περιβεβλημένος τὸν ὅπλισμὸν τοῦ φαλαγγίτου, ἔχων τὴν σάρισσαν ἀνὰ χεῖρας, ἦτο ἐπὶ τοῦ προτειχίσματος πάντοτε μεταξὺ τῶν προμάχων· καὶ τοῦ μὲν ἐλέφαντος τοῦ προηγουμένου τῶν ἄλλων ἐνέπηξε τὸ δόρυ εἰς τὸν ὀφθαλμόν, τὸν δ' ἐπικαθήμενον Ἰνδὸν διεκέντησε, τοὺς δὲ διὰ τῶν κλιμάκων ἀναβαίνοντας κατεκύλισε, πολλοὺς μὲν φονεύων, ἄλλους δὲ τραυματίζων. Ἐναμίλλως ἐμάχοντο καὶ οἱ ἐταῖροι καὶ ἡγεμόνες· καὶ τοῦ δευτέρου ἐλέφαντος ὁ κυβερνήτης ἀκοντισθεὶς κατέπεσε, καὶ τῶν ὑπασπιστῶν ἡ ἐφοδος ἀπεκρούσθη. Καὶ ὁ μὲν Περδίκκας θέλων ἐκ παντὸς τρόπου νὰ κυριεύσῃ τὸ φρούριον, διέταξεν ἀλληλοδιαδόχως νέα στίφη πρὸς ἐφοδόν· ὁ δὲ Πτολεμαῖος λόγῳ καὶ ἔργῳ ἐξέκαie τὴν

προθυμίαν τῶν περὶ αὐτόν· ἡγωνίζοντο δὲ ἡρωϊκῶς μετὰ θαυμαστῆς καρτερίας, ὁ μὲν Περδίκκας ἔχων ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὴν ὑπεροχὴν τοῦ πλήθους, ἀμφοτέρω δὲ συνειδότες, ὅτι ὁ ἀγὼν ἦτο περὶ τῆς τιμῆς τῶν ὅπλων.

Καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν διήρκεσεν ἡ φοβερά τειχομαχία· πολλοὶ ἦσαν ἐκατέρωθεν νεκροὶ καὶ τραυματαῖαι· ἐπῆλθεν ἡ ἐσπέρα καὶ οὐδμία ἐφαίνετο κρίσις. Ὁ Περδίκκας ἔδωκε τὸ σημεῖον τῆς ὑποχωρήσεως καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὸ στρατόπεδον.

Περὶ τὸ μεσονύκτιον ἀνέζευξε πάλιν ὁ στρατός· διότι ὁ Περδίκκας ἤλπιζεν ὅτι ὁ μὲν Πτολεμαῖος μετὰ τῶν στρατιωτῶν του θὰ ἔμενεν ἐν τῷ φρουρίῳ, αὐτὸς δὲ ἐσπευμένως νυκτοπορῶν πρὸς τὰ ἄνω εἰς ἀπόστασιν милίων τινῶν θὰ ἐδύνατο νὰ διαβῇ τὸν ποταμόν. Περὶ τὰ χαράγματα εὐρέθη ἀπέναντι μιᾶς τῶν πολλῶν νήσων, ὅς ὁ Νεῖλος, διασχιζόμενος καὶ πάλιν συμβαλλόμενος, σχηματίζει· ἦτο δὲ μεγάλη καὶ ἀρκούντως εὐρύχωρος πρὸς στατοπεδείαν μεγάλου στρατοῦ¹. Εἰς ταύτην ἀπεφάσισε νὰ διαβιβάσῃ τὸν στρατὸν του παρὰ τὴν δυσχέρειαν τῆς διαβάσεως, διότι τὸ ρεῦμα μέχρι τοῦ γενείου ἀνερχόμενον ἐσάλευε τὰ σώματα τῶν διαβαινόντων στρατιωτῶν, μόλις δυναμένων νὰ στηρίζωνται ἐπὶ τῶν ποδῶν. Ὅπως δὲ ὀλίγον αὐτὸ ἀνακόψῃ, ὁ Περδίκκας διέταξε τοὺς μὲν ἐλέφαντας νὰ εἰσελάσωσιν ὀλίγον ἀνωτέρω τοῦ ποταμοῦ ἐξ εὐωνύμου τῶν διαβαινόντων, τοὺς δὲ ἵππεῖς κατωτέρω ἐκ τοῦ δεξιοῦ, ὅπως ὑποδέχωνται καὶ διασώζωσιν εἰς τὴν πέραν ὄχθην τοὺς τυχὸν παραφερομένους ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ. Εἶχον ἤδη τοιοῦτοτρόπως διαβῇ ἀποσπάσματα τινα μετὰ πολλῆς δυσχερείας, ἄλλα δὲ ἦσαν ἔτι ἐν τῷ ποταμῷ, ὅτε παρετήρησαν, ὅτι τὸ ὕδωρ ἐγίνετο βαθύτε-

¹) Ὁ Champollion-Figeac (Annales des Lagides I, σ. 289 καὶ 400 ἐξ.) νομίζει ὅτι αὕτη θὰ ἦτο ἡ νῆσος Μυέφορις. Ἐνεκα τῶν μεγάλων μεταβολῶν, ὅς ὑπέστη τὸ Δεῖλα τοῦ Νείλου, καὶ τῆς ἀβεβαιότητος τῶν παρὰ Διοδώρῳ πληροφοριῶν, δὲν δύναται τις μῆτε νὰ διαμφισθητήσῃ μῆτε νὰ ἐπιδοκιμάσῃ τὴν γνώμην ταύτην. Ἄλλ' ἡ ἔκφρασις τοῦ Διοδώρου (III', 34) κατήντησεν εἰς τὸν ἀπεναντίον τόπον τῆς Μέμφεως, πρὸς ἣν συμβαίνει σχιζεσθαι τὸν Νεῖλον· ἐπιβεβαιοῦται ἐν μέρει ὑπὸ τοῦ ἀνωτέρω (σημ. 3 σελ. 130) παρατεθέντος χωρίου τοῦ Λουκιανοῦ.

ρον, οἱ βαρέως ὠπλισμένοι κατεδύοντο, οἱ δὲ ἐλέφαντες καὶ ἵπποι μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐβυθίζοντο εἰς τὸ ὕδωρ. Τρόμος ἀπερίγραφτος κατέλαβε τὸ πλῆθος· ἐκραύγαζον ὅτι οἱ πολέμιοι εἶχον κλείση διώρυγας κατὰ τὰ ἄνω τοῦ ποταμοῦ, καὶ ὅτι τὸ ὕδωρ θὰ καλύψῃ τὰ πάντα· ἢ ὅτι οἱ θεοὶ κατέρριψαν πολὺν ὄμβρον εἰς τὰς ἄνω χώρας, καὶ διὰ τοῦτο ἠῤῥησεν ὁ ποταμός. Οἱ νοημονέστεροι κατενόησαν ὅτι ὁ ἀμμώδης πυθμὴν τοῦ ποταμοῦ, ἀναμοχλευθεὶς ὑπὸ τοῦ πλῆθους τῶν διαβαινόντων, ἐνέδιδε καὶ ἐβαθύνετο· ἦτο λοιπὸν ἀδύνατον νὰ ἐξακολουθήσωσι τὴν δι' αὐτοῦ πορείαν. Καὶ οἱ ἐπὶ τῆς νήσου δὲ εὐρισκόμενοι δὲν ἐδύναντο νὰ ἐπιστρέψωσιν· ἦσαν ἐντελῶς ἀποκεκλεισμένοι καὶ ἐγκαταλελειμένοι εἰς τοὺς πολεμίους, οὓς ἔβλεπον παμπληθεῖς ἐπερχομένους¹. Οὐδὲν ἄλλο ὑπελείπετο εἰμὴ νὰ διατάξῃ νὰ ἐπιστρέψωσι πάλιν διὰ τοῦ ποταμοῦ ὅπως ἠδύναντο. Μακάριος ὅστις ἦτο ἱκανὸς νὰ κολυμβᾷ καὶ εἶχεν ἐπαρκεῖς δυνάμεις, ὅπως διαβῇ τὴν εὐρεῖαν ἔκτασιν τοῦ ὕδατος. Καὶ τινὲς μὲν οὕτω διεσώθησαν εἰς τὴν ἀντίπεραν ὄχθην ἄνευ ὅπλων, ἐξηντλημένοι καὶ παρωργισμένοι· οἱ δὲ ἄλλοι ἐπνίγησαν ἢ κατεβρώθησαν ὑπὸ τῶν κροκοδείλων, ἢ παραφερόμενοι μακρὰν ὑπὸ τοῦ ρεύματος ἐξέπεσον κατωτέρω τῆς νήσου εἰς τὴν ὄχθην τῶν πολεμίων. Ὡς 2000 ἄνδρες ἐξέλιπον ἐκ τοῦ στρατοῦ, ἐν οἷς καὶ πολλοὶ ἀξιωματικοί.

Πέραν τοῦ ποταμοῦ ἔβλεπον τὸ στρατόπεδον τῶν Αἰγυπτίων, ἔβλεπον πόσον οἱ στρατιῶται τοῦ Πτολεμαίου ἐκοπιάζον ὅπως σώζωσιν ἐκ τῶν ὑδάτων τοὺς ἐν τῷ ποταμῷ ἀγωνιῶντας, καὶ ὅτι ἐνῆαχοῦ ἔκαιον πυράς, ἵν' ἀποδώσωσιν εἰς τοὺς νεκροὺς τὰς τελευταίας ῥιμάς. Ἐντεῦθεν δὲ τοῦ ποταμοῦ ἐπεκράτει πένθος σιγῇ· ἕκαστος ἐζήτει τὸν συστρατιώτην, τὸν λοχαγόν του, καὶ δὲν τὸν

¹) Ὁ *Πολύαινος* (Α', 38) καὶ *Φροντῖνος* (IV, 1, 20) μνημονεύουσι στρατήγημα ὅπερ μόνον ἐνταῦθα δύναται ν' ἀρμόξῃ, ὅτι ὁ Πτολεμαῖος, ἰδὼν ὅτι ὁ Περδίκκας παρὰ τὴν Μέμφιν μετὰ πολυπληθεστέρου στρατοῦ διέβη τὸν ποταμὸν, διέταξε νὰ ἐλαύνωσι κατὰ τὰς ἀμμώδεις ὁδοὺς πλείστα ὅσα ποίμνια φρυγάνων φορτία φέροντα, ἵνα ὁ μικρὸς αὐτοῦ στρατός φανῇ ὅσον τὸ δυνατόν μέγας καὶ οἱ ἐχθροὶ, φοβηθέντες τὸ ἀπέραντον πλῆθος τῶν δυνάμεων, τραπῶσιν εἰς φυγὴν.

εὑρίσκει μεταξύ τῶν ζώντων. Πρὸς δὲ τούτοις ἤρχισαν νὰ ἐλλείπωσιν αἱ τροφαί, καὶ δὲν ὑπῆρχεν οὐδεμία ἐλπίς ἀπαλλαγῆς τούτων τῶν δεινῶν. Ἐπῆλθεν ἡ νύξ· ὀδυρμοὶ καὶ κατάραι ἤκουοντο ἐδῶ καὶ ἐκεῖ· τοσοῦτον ἀνδρεῖοι μαχηταὶ νὰ θυσιασθῶσιν ἀνωφελῶς! δὲν ἤρκεσεν ὅτι ἀπώλεσαν τὴν τιμὴν τῶν ὅπλων, ἀλλὰ καὶ ἡ ζωὴ των νὰ κινδυνεύσῃ διὰ τὴν ἀβουλίαν τοῦ ἀρχηγοῦ! Οὗτος εἶνε ὁ ἐνδοξος θάνατος ὁ εἰς μακεδόνας μαχητὰς προσήκων, νὰ γείνωσι βορὰ τῶν κροκοδείλων! Πολλοὶ τῶν ἡγεμόνων εἰσῆλθον εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους καὶ ἤλεγξαν αὐτὸν ἀναφανδὸν ὡς αἴτιον τῆς συμφορᾶς, λέγοντες ὅτι οἱ στρατιῶται ἦσαν δυσήνιοι, ὅτι ὑπῆρχεν ἔλλειψις τῶν χρειωδεστάτων, καὶ οἱ πολέμιοι ἦσαν πλησίον. Ἐκτὸς δὲ τῆς σκηνῆς συναθροισθέντες οἱ φαλαγγῖται Μακεδόνες ἐθορύβουν καὶ ἐκραύγαζον. Ἐκαστὸν περίπου λοχαγοί, ἡγουμένου τοῦ σατράπου τῆς Μηδίας Πείθωνος, ἐδήλωσαν ὅτι δὲν ἤθελον νὰ εἶνε συνυπεύθυνοι διὰ τὰ ἐπακόλουθα, οὐδὲ νὰ πείθωνται τοῦ λοιποῦ εἰς αὐτόν, καὶ ἐξῆλθον τῆς σκηνῆς. Τότε τινὲς τῶν ἐταίρων, ἀγόμενοι ὑπὸ τοῦ χιλιάρχου Σελεύκου καὶ τοῦ Ἀντιγένους τοῦ ἡγεμόνος τῶν ἀργυρασπίδων¹, εἰσώρμησαν εἰς τὴν σκηνὴν καὶ ἐπετέθησαν κατὰ τοῦ ἐπιμελητοῦ. Ὁ Ἀντιγένης τὸν ἐπληξε πρῶτος, κατόπιν δ' ἀμιλλώμενοι καὶ οἱ ἄλλοι· καρτερικῶς δ' ἀμυνόμενος ὁ Περδίκκας καὶ πολλὰς λαβὼν πληγὰς, ἔπεσε νεκρὸς κατὰ γῆς.

Τοιοῦτον τέλος ἔλαβεν ὁ Περδίκκας, ὁ υἱὸς τοῦ Ὀρόντου, τὸ

¹) Ὁ Διόδωρος (I 1', 36) λέγει ὅτι τῶν ἱππέων τινὲς διεπράξαν τὸν φόνον, καὶ τοῦτο ἐπιβεβαιώνει τὸ λεγόμενον ὑπὸ τοῦ Κορνηλίου Νέπωτος (Eum. 5) ὅτι ὁ Περδίκκας ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Σελεύκου τοῦ χιλιάρχου et Antigono (δ. ἐ. Antigene κατὰ τὸν Ἀδριανὸν π. Φωτ. 71 b, 36 §. 35). Ὁ Στράβων (ΙΖ', σ. 794) λέγει ὅτι ἀπέθανεν «ἐμπεριπαρεῖς ταῖς σαρίσσαις». Δὲν θὰ ἦσαν λοιπὸν μόνον ἱππεῖς. Ὁ φόνος τοῦ Περδίκκου πρέπει νὰ διεπράχθῃ ἀρχομένου τοῦ Ἰουλίου 321, οὔτε ὕστερον, διότι αἱ πλήμυραι τοῦ Νεῖλου δὲν εἶχον ἔτι ἀρχίσῃ οὔτε πρότερον, διότι οἱ στρατιῶται τοῦ Εὐμένους οἱ ἐν τῇ μεσημβρινῇ Καππαδοκίᾳ κατὰ τὴν μάχην, ἥτις ἡγγέλθη εἰς τὸ στρατόπεδον μετὰ τὸν φόνον, εἶχον στεφανωθῇ διὰ σταγύων. Τοῦ δὲ Διόδωρου (III', 36) τὸ ὅτι «ἄρξας ἔτι τρία» ἀπέθανεν ὁ Περδίκκας δὲν εἶνε ἀκριβές, καὶ θὰ παρελήφθῃ ἐκ τῶν χρονολογικῶν πινάκων ἴσως τοῦ Ἀπολλοδώρου, ἐν οἷς τὸ ἀρχόμενον τρίτον ἔτος οὕτως ἐσημειώθη.

τρίτον ἔτος ἀφ' ὅτου ἔγεινεν ἐπιμελητὴς τοῦ κράτους. Ὁ μέγας σκοπὸς τοῦ νὰ συντηρήσῃ τὴν ἐνότητα τοῦ εἰς αὐτὸν ἐμπιστευθέντος κράτους ἤθελεν ἀναδείξῃ αὐτὸν ἄξιον κρείττονος ἐπιτυχίας, ἂν εἶχεν ἀφοσιωθῇ εἰς τὸ ἔργον μετὰ μεΐζονος εἰλικρινείας καὶ συνέσεως. Ἀλλ' ἡ τὰς ἐνεργείας του καθοδηγοῦσα φίλαυτος ἰδιοτέλεια, ἔνεκα τῆς ὁποίας ἡ αὐξανομένη εὐτυχία ταχέως παρέσυρεν αὐτὸν εἰς ἀδικίαν, ἀπιστίαν καὶ δεσποτικούς τρόπους, ἐπήγαγον τὸν ὄλεθρόν του. Μετὰ τὸν Ἀλέξανδρον νὰ κυβερνήσῃ τὸν κόσμον δὲν ἦτο ἀρκούντως ἱκανός· τὸ τελευταῖον βῆμα, δι' οὗ ἤλπιζεν ὅτι θὰ ἐπιτύχῃ τοῦ σκοποῦ, ὑπῆρξεν ἡ αἰτία τῆς πτώσεως αὐτοῦ.

Μαθὼν μετ' ὀλίγον ὁ Πτολεμαῖος τὰ ἐν τῷ στρατοπέδῳ συμβάντα, τὴν ὑστεραίαν διέβη τὸν ποταμόν, προσῆλθεν εἰς τοὺς βασιλεῖς, φέρων δῶρα καὶ εἰς αὐτοὺς καὶ εἰς τοὺς ἐπιφανεῖς τῶν ἡγεμόνων, ὑπῆρξε πρὸς πάντας εὐμενὴς καὶ πρόθυμος, καὶ πάντες μετ' ἀλαλαγμῶν προσηγόρευον αὐτόν. Ἐπειτα συνεκλήθη ὁ στρατὸς εἰς συνέλευσιν, ὃ δὲ Πτολεμαῖος ὠμίλησε πρὸς τοὺς Μακεδόνας, καθὼς ἀπήτουν αἱ περιστάσεις· μόνον ἡ ἀνάγκη, εἶπε, τὸν παρεκίνησε νὰ πολεμήσῃ πρὸς τοὺς παλαιούς του συναγωνιστάς, αὐτὸς θρηνεῖ περισσότερον παντὸς ἄλλου διὰ τὸν θάνατον τόσων ἀνδρείων· τούτου αἷτιος εἶνε ὁ Περδίκκας, ὅστις ἔλαβε τὴν προσήκουσαν ἀμοιβήν· τοῦ λοιποῦ παύει πᾶσα ἔχθρα· ἐκ τῶν ἐν τῷ ποταμῷ ἀγωνιώντων ἔσωσεν ὅσους ἐδυνήθη· εἰς δὲ τοὺς ἄλλους, ὧν τὰ σώματα ἐξεβλήθησαν εἰς τὴν ὄχθην, ἀπέδωκε τὰς νενομισμένας τιμὰς· ἔδωκε διαταγὰς διὰ τὴν ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἔνδειαν νὰ κομίσωσι τροφὰς καὶ ὅ,τι ἄλλο χρειῶδες. Ὁ λόγος αὐτοῦ ἐπηνέθη μεγαλοφώνως ὑπὸ πάντων. Ὁ πρὸ μιχροῦ κατὰ τῶν Μακεδόνων ἀντιπαρατεταγμένος καὶ ὑπ' αὐτῶν μετὰ τόσης ἐμπαθείας πολεμηθεὶς, ἴστατο νῦν μεταξὺ αὐτῶν ἀδεής, θαυμαζόμενος καὶ ὡς σωτὴρ ἐπαινούμενος. Αὐτὸς ἦτο προδῆλως ὁ νικητὴς, καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀναμφισβήτητος κάτοχος πάσης τῆς δυνάμεως, τῆς ὁποίας τόσῃν κατάρχησιν ἔκαμεν ὁ Περδίκκας. Τὸ πρῶτον ζήτημα ἦτο τίς θὰ ἐλάμβανε τὴν

θέσιν τοῦ Περδίκκου καὶ ἐν ὀνόματι τῶν βασιλέων νὰ κυβερνᾷ τὸ κράτος. Μεγαλοφώνως ἐξεδηλώθη ἡ εὐχὴ ν' ἀνατεθῇ τοῦτο εἰς τὸν Πτολεμαῖον· ἀλλ' ἡ πρόνοια καὶ περίσκεψις τοῦ Λαγίδου δὲν ἐτυφλώθη ὑπὸ τοῦ θελγήτρου τοιαύτης προσφορᾶς οὐδ' ὑπὸ τῆς αἰφνιδίας μεταβολῆς τῆς τύχης καὶ τῆς εὐφροσύνου ἀνευφημίας τῶν Μακεδόνων. Ἦξευρεν ὅτι, ἂν ἀπηξίου καὶ εἰς ἄλλον παρεχώρει τὸ ἀνώτατον ἀξίωμα τοῦ κράτους, αὐτὸς μὲν ἔπαυε τοῦ νὰ εἶνε ὑποδέσμετος αὐτοῦ, ἐκεῖνο δὲ ὑπεβιβάζετο ἐνώπιον τοῦ κόσμου, καί, ὡς ἐξαρτώμενον ἐκ τῆς εὐνοίας καὶ ἀποφάσεως αὐτοῦ, ἐχρησίμευσεν εἰς τὸ νὰ τὸν ἀναδείξῃ τόσον ἰσχυρότερον, ὅσον ὀλιγώτερον ἰδιοτελῶς ἐφαίνετο ἐνεργήσας. Ὡσεὶ τινα ἀμοιβὴν λοιπὸν παρ' αὐτοῦ ὀφειλομένην θεωρήσας τὸ ἀξίωμα τοῦτο συνέστησεν εἰς τὸν στρατὸν ἐκείνους, εἰς οὓς ὤφειλε χάριν. Οὗτοι δὲ ἦσαν ὁ Πείθων ὁ σατράπης τῆς Μηδίας, ὅστις πρῶτος ὀριστικῶς προέβη κατὰ τοῦ Περδίκκου, καὶ ἠυτομόλησεν εἰς τὸ Αἰγυπτιακὸν στρατόπεδον, καὶ ὁ Ἀρρίδατος, ὅστις ἐναντίον τῆς διαταγῆς τοῦ Περδίκκου μετεκόμισεν τὸν νεκρὸν τοῦ βασιλέως εἰς τὴν Αἴγυπτον. Ἀμφότεροι ἀνηγορεύθησαν ἐν ἀλαλαγμῷ ἐπιμεληταὶ τοῦ κράτους μετ' ἀπεριορίστου δυνάμεως¹. Ἐλάβον τὴν ἀρχὴν «μέχρι νεωτέρας διαταγῆς».

Τὰ μεγάλα ἄτοπα τὰ ἐκ ταύτης τῆς διανομῆς τῆς ὑπερτάτης ἀρχῆς ἐκπηγάσαντα δὲν ἐδύναντο νὰ μὴ γνωσθῶσιν ὑπὸ τῶν φρονίμων. Ἡ αἰφνιδία μετατροπὴ πασῶν τῶν σχέσεων κατ' ἀνάγκην καθίστα ὑπαιτίους πολλοὺς τῶν φίλων τοῦ Περδίκκου, καὶ ἐνέβαλλεν αὐτοὺς εἰς κίνδυνον, φοβουμένους τὴν μανιώδη ὀργὴν τοῦ ἐξεγηγερμένου πλήθους. Μία μόνη εἰδησις² λέγει ὅτι καὶ ἂν εἰς τινα ὑπελείπετο κίνδυνός τις ἐκ τῶν Μακεδόνων, ὁ Πτολεμαῖος ἐσπούδασεν ἐκ παντὸς τρόπου ν' ἀπαλλάξῃ αὐτὸν τοῦ φόβου. Καὶ οἱ μὴ

1) Καρὰ τὸν Διόδωρον (III', 36) «τῶν βασιλέων ἐπιμεληταὶ αὐτοκράτορες» κατὰ δὲ τὸν Ἀρρίδιαν (π. Φωτ. σ. 71 28 § 30) «ἄρχοντες τῆς πάσης δυνάμεως». Ποία ἦτο ἡ ἀμοιβαία τούτων σχέσις, ἀγνοοῦμεν.

2) Ἀρρίδιανός (ἐ. ἀ. § 29) «ὁ δὲ καὶ τοῖς Περδίκκου φίλοις συναχθόμενός τε δηλὸς ἐγένετο καὶ ὅσοι τι κινδύνου ἔτι ἐκ Μακεδόνων ὑπελείπετο, καὶ τούτους ἀπαλλάξαι τοῦ δέους παντὶ τρόπῳ διεσπούδασεν».

θέλοντες ὥφειλον νὰ ὁμολογήσωσιν ὅτι ὁ Πτολεμαῖος, ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀπόλυτος κύριος, μετεχειρίσθη τὴν δυνάμιν του μετὰ συνέσεως ἅμα καὶ μετριοπαθείας, ἀποφεύγων πᾶσαν ἐπίδειξιν παντοδυναμίας, ἥτις ἀπέβαινεν οὕτως τοῦλάχιστον ἀνεκτὴ.

Δύω ἡμέρας μετὰ τὸν φόνον τοῦ Περδίκκου ἦλθεν ἐκ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἡ ἀγγελία, ὅτι ὁ Εὐμένης ἐνίκησεν, ὅτι ὁ Κράτερος καὶ Νεοπτόλεμος ἔπεσον, καὶ ὅτι αἱ χῶραι τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἦσαν αὐτοῦ ὑποχείριοι. Ἄν ἡ εἰδησις αὕτη ἤρχετο πρὸ δύο ἡμερῶν—λέγει ἡ παράδοσις, ἥτις ἀνάγεται εἰς τὸν Ἱερώνυμον τὸν φίλον καὶ ἐταῖρον τοῦ Εὐμένους—οὐδεὶς βεβαίως θὰ ἐτόλμα νὰ ἐπιθέσῃ χεῖρα ἐπὶ τοῦ Περδίκκου, οἱ στρατιῶται οὐδεμίαν στάσιν θὰ διεννοοῦντο, ἀλλὰ μετὰ νέου θάρρους θὰ ἐμάχοντο κατὰ τῆς Αἰγύπτου, καὶ τότε κατ' ἀνθρωπίνους ὑπολογισμοὺς οὐδεὶς ἄλλος θὰ ἦτο ὁ πρῶτος τῶν Μακεδόνων εἰμὴ ὁ Εὐμένης¹⁾. Ἀλλὰ τῶρα ἡ νίκη τοῦ Εὐμένους ἐφάνη εἰς τὸν στρατὸν δυστύχημα καὶ ἰδίᾳ αὐτοῦ ἦττα, καὶ ὁ θάνατος τοῦ παρὰ πάντων τιμωμένου Κρατέρου κατελογίσθη ὡς ἔγκλημα αὐτοῦ. Ἡ ὀργὴ τοῦ ἐκ τῆς στάσεως καὶ ἦττης χαλεπαίνοντος στρατοῦ ἐξεβράγχη κατὰ τοῦ Καρδιανοῦ γραμματέως. Ὅτι αἱ δυσφορίαι αὗται ἐτράπησαν τοιαύτην ὁδόν, θὰ ἦτο εὐχάριστον εἰς τὸν σατράπην τῆς Αἰγύπτου, διότι οὕτως ἦτο δυνατὸν νὰ προσβάλῃ καὶ τὸν ἕνα, ὃν δὲν ἤλπιζε νὰ προσοικειωθῇ, καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς μετ' αὐτοῦ νικήσαντας, πρὶν ἢ τολμήσωσιν ἄλλο τι. Συνεκλήθη λοιπὸν πάλιν ὁ στρατὸς εἰς συνέλευσιν, ὅπως κρίνῃ περὶ τοῦ Εὐμένους καὶ τῶν ἄλλων ἀπόντων στρατηγῶν τοῦ Περδίκκου, καὶ κατεδικάσθησαν, δεκαπέντε τὸν ἀριθμὸν, εἰς θάνατον, ἐν οἷς καὶ ὁ ἀδελφὸς τοῦ ἐπιμελητοῦ Ἀλκέτας. Ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ Ἀταλάντη, σύζυγος τοῦ ναυάρχου Ἀττάλου, ἥτις ἔτυχε νὰ εἴνῃ ἐν τῷ στρατοπέδῳ, ἐθανατώθη παρευθὺς. Αὐτὸς δὲ ὁ Ἀττάλος μετὰ τοῦ στόλου ἐκ Πηλουσίου ἀπέπλευσε κατὰ τάχος εἰς Τύρον, ἵνα σώσῃ τὸν αὐτόθι ἀποκείμενον θησαυρόν, καὶ ἀναλάβῃ τὰ λείψανα τῆς παρὰ τὸν Νεῖλον κατατροπωθείσης φατρίας.

¹⁾ Πλουτάρχου Εὐμ. Η', Διοδώρου ΙΗ', 37.

Μετὰ ταῦτα ἐξεπέμφθησαν παραγγελίαι πρὸς τὸν Ἀντίπατρον εἰς τὴν ἄνω Συρίαν καὶ πρὸς τὸν Ἀντίγονον τὸν ἐν Κύπρῳ διατρίβοντα¹ νὰ ἔλθωσιν ὡς τάχιστα πρὸς τοὺς βασιλεῖς εἰς Τριπαράδεισον. Ὁ δὲ στρατός, ἡγουμένων τῶν δύο ἐπιμελητῶν τοῦ κράτους, ἀνέξευξεν ὑποχωρῶν εἰς τὴν Συρίαν. Ὁ Πτολεμαῖος κατὰ τὰ φαινόμενα ὑπελείφθη ἐν Αἰγύπτῳ.

Κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν ταύτην ἡ Εὐρυδίκη, ἡ νεαρά σύζυγος τοῦ βασιλέως Φιλίππου Ἀρρίδαίου, ἥτις μέχρι τοῦδε ἦτο πάντῃ ἀμέτοχος τῶν ὑποθέσεων τοῦ κράτους, ὑποστηριζομένη ὑπὸ τοῦ γραμματέως αὐτῆς Ἀσκληπιοδώρου, ἤρχισε νὰ φέρηται πρὸς τοὺς ἐπιμελητὰς οὕτως, ὅπως ἐδικαιοῦτο ὑπὸ τε τοῦ ἀξιώματος καὶ τοῦ χαρακτῆρος αὐτῆς. Ἐχουσα, ὡς σύζυγος τοῦ βασιλέως, τὸ πρῶτιστον καὶ φυσικώτατον περὶ τοῦ κράτους διαφέρον, ἀπήτησε παρὰ τοῦ Πείθωνος καὶ Ἀρρίδαίου τοῦ λοιποῦ νὰ καθιστῶσιν αὐτὴν προσηκόντως μέτοχον τῆς κυβερνήσεως τῶν πραγμάτων. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν δὲν ἀπεποιήθησαν οἱ ἐπιμεληταὶ τοῦ κράτους, ἀλλ' ἔπειτα, προσεγγίζουσας τῆς μετὰ τοῦ Ἀντιπάτρου συνεντεύξεως, φοβούμενοι αὐτὸν διὰ τὴν παλαιὰν πρὸς τὴν Εὐρυδικὴν ἔχθραν, ἡρνήθησαν νὰ ἐπιτρέψωσιν εἰς τὴν βασιλίσσαν τὴν περαιτέρω ἀνάμιξιν, λέγοντες ὅτι, καθ' ὃ αὐτοὶ ἔχοντες τὴν εὐθύνην, αὐτοὶ μόνον ἔπρεπε νὰ ἐνεργῶσι, μέχρις οὗ ἔλθῃ ὁ Ἀντίπατρος καὶ Ἀντίγο-

¹) Corpus Inscription Atticar. n° 331 ἐν τῷ ψηφίσματι τῷ πρὸς τιμὴν τοῦ Φαίδρου λέγεται περὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Θυμοχάρους: χειροτονηθεὶς στρατηγὸς ὑπὸ τοῦ δήμου ἐπὶ τὸ ναυτικὸν ἐπλεῖψεν ἐπὶ τῶν νεῶν ἅς ὁ δῆμος (ἐνταῦθα τὰ γράμματα εἶνε ἐξηλειμμένα) συνέπεμπεν εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ συνδιεπολέμησεν τὸν πόλεμον τὸν ἐν Κύπρῳ καὶ ἔλαβεν Ἀγνώνα τὸν Τήϊον καὶ τὰς ναὺς τὰς μετ' αὐτοῦ. "Ἄν ἄλλοθι πολλαχοῦ τῆς ἐπιγραφῆς τὰ ὀνόματα Ἀντίγονος καὶ Δημήτριος καὶ τὰ πρὸς τιμὴν αὐτῶν πράγματα εἶνε ἐξηλειμμένα, ἀναντιρρόπως ἐν τῇ παρόντι χωρίῳ ἀνάγκη ν' ἀποκατασταθῇ τὸ Ἀντιγόνῳ, καὶ οὕτως ἔχομεν τὴν πρώτην εἰδησιν περὶ τῶν κατὰ θάλασσαν συμβάντων ἐν ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ καὶ ἰδίως ὅτι ὁ Ἀντίγονος ἐν μέρει δι' ἀττικῶν νεῶν ἐνίκησε τὸν ναύαρχον τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους, τὸν Τήϊον Ἀγνώνα (Πλουτάρχου Ἀλεξ. Κ', Μ'). ἑτέραν εἰδησιν περὶ τῆς αὐτῆς στρατείας εἰς Κύπρον παρέχει τὸ ὑπὸ τοῦ Θεράσιππου ψηφίσμα τῶν Νασιωτῶν (ιδ. Παράρτημα), στ. 14: «ἔπραξε δὲ καὶ πρὸς Κλεῖτον περὶ τῆς εἰς Κύπρον στρατείας», ἐξ οὗ βλέπομεν ὅτι ὁ Κλεῖτος εὐθὺς μετὰ τὴν περὰ τῶν τοῦ Ἀντιπάτρου εἰς τὴν Ἀσίαν μετέβη εἰς τὴν μερίδα αὐτοῦ.

νος¹. 'Αλλ' ἡ Εὐρυδίκη εἶχε τὴν συμπάθειαν τοῦ στρατοῦ, ὅφ' οὐ ἡγαπᾶτο καὶ ὡς ἡγεμονὶς ἐκ τοῦ βασιλικοῦ οἴκου καὶ διὰ τὸν μᾶλλον στρατιωτικὸν ἢ γυναικεῖον αὐτῆς χαρακτῆρα. 'Ο δὲ Πείθων ἐξ ἐναντίας ἀπὸ τῆς κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ ἔτους 323 εἰς Μηδίαν ἐκστρατείας εἶχε στερηθῇ τῆς εὐνοίας τῶν Μακεδόνων, καὶ ικανῶς ἀπροκαλύπτως διετρανοῦτο ἡ πρὸς αὐτὸν δυσπιστία τοῦ στρατοῦ. Αἱ ῥαδιουργίαι τῆς νεαρᾶς βασιλίσσης παρέσχον εἰς τοὺς ἐπιμελητὰς τοσαῦτα πράγματα, ὥστε τέλος, ἀφιχθέντες εἰς Τριπαράδεισον, ἠναγκάσθησαν ἐν συνελεύσει τῶν Μακεδόνων νὰ καθέσωσι τὸ ἀξίωμα τῶν².

'Η ῥαδιουργία τῆς Εὐρυδίκης κατὰ τὸ ἥμισυ μόνον ἐπέτυχεν· διότι δὲν ἦτο τοσοῦτον κυρία τοῦ στρατοῦ, ὥστε νὰ τρέψῃ τὴν ἐκλογὴν τοῦ νέου ἐπιμελητοῦ πρὸς τὴν ἑαυτῆς γνώμην. 'Ο στρατὸς ἐξέλεξε τὸν 'Αντίπατρον³. 'Η ἐκλογὴ αὕτη ἀντέβαινεν εἰς πάσας τὰς ἐπιθυμίας καὶ προσδοκίας τῆς νεαρᾶς βασιλίσσης.

'Εν τούτοις ὁ 'Αντίπατρος καὶ 'Αντίγονος ἦλθον εἰς τὰ περὶχωρα τοῦ Τριπαραδείσου⁴, καὶ τοῦ 'Αντιπάτρου ὁ στρατὸς κατεσκήνωσε πέραν τοῦ 'Ορόντου. "Οτε ἦλθε πρὸς τοὺς Μακεδόνας, τὸ πρῶτον, ὅπερ παρ' αὐτοῦ ἀπήτησαν, ἦτο ν' ἀποδώσῃ εἰς αὐτοὺς τέλος τὰ χρήματα, ὅσα ἤδη ὁ 'Αλέξανδρος εἶχεν ὑποσχεθῇ εἰς αὐτοὺς ὡς ἀμοιβήν. Καὶ ὁ γέρων 'Αντίπατρος δὲν ἐτόλμησεν εἰς τοὺς θρασεῖς καὶ ἐξηγριωμένους στρατιώτας ν' ἀντιτάξῃ αὐστηρότητα καὶ τιμωρίας, ἀλλ' εἶπεν ὅτι λυπεῖται διότι ἐπὶ τοῦ παρόντος οὐδὲν ἔχει νὰ δώσῃ, ἀλλ' ὅτι ὑπάρχουσιν ἐνιαχοῦ βασιλικοὶ θησαυροί, καὶ ἐν καιρῷ τῷ δέοντι, ὅταν γείνη κύριος αὐτῶν, θὰ ἐκπληρώσῃ τὰς δικαίας αὐτῶν αἰτήσεις. Ταῦτα ἤκουσε μετ' ἀγανακτήσεως ὁ στρατὸς· ἡ δὲ Εὐρυδίκη συνεδαύλιζεν ὅσον ἐδώ-

¹) 'Αῤῥιανὸν παρὰ Φωτ. 71 a 35 § 31.

²) Διοδώρου III' 39 'Αῤῥιανὸν ἔ. ἀ.

³) 'Ο μὲν 'Αῤῥιανὸς λέγει «εἰς 'Αντίπατρον ἡ δυναστεία περιίσταται», ὁ δὲ Διοδώρος (III', 39) ἀποκαλεῖ αὐτὸν «ἐπιμελητὴν αὐτοκράτορα».

⁴) Περὶ τῆς τοποθεσίας τοῦ Τριπαραδείσου (παρὰ Στράβωνι ἀπλῶς Παράδεισος) παρὰ τὰς ὁχθὰς τοῦ 'Ορόντου ἴδ. Mannert VI, σ. 426.

νατο τὴν ἀγανάκτησιν· διότι ἐμίσει τὸν Ἀντίπατρον, ὅστις ἄλλοτε δὲν ὑπεστήριξεν αὐτὴν καὶ τὴν μητέρα, καθ' ἃ ὤφειλε, καὶ διότι παρ' αὐτῷ ἤθελε βεβαίως εὐθὺς στερηθῇ τῆς ἰσχύος, ἣν μόλις ἤρχισε ν' ἀποκτᾷ. Καὶ ἐπέτυχε θαυμασίως, διότι ἐξεβράγχη αὐτόχρημα στάσις, ὅτε καὶ αὐτὴ ἡ βασίλισσα ἠγόρευσε πρὸς τοὺς συνηθροισμένους στρατιώτας λόγον ὑπὸ τοῦ Ἀσκληπιοδώρου συντεταγμένον, δι' οὗ κατηγορεῖ τὸν Ἀντίπατρον ὅτι ἦτο φιλάργυρος ἄμα καὶ ἀμελής, καὶ ὅτι δὲν ἐξησφάλισε τὸν ἐν Τύρῳ ἀποκείμενον θησαυρὸν τοῦ Περδίκκου· ἐὰν δὲ οὕτως οἰκονομῇ τὰ βασιλικά χρήματα, οἱ Μακεδόνες θὰ δύνανται νὰ περιμένωσιν ὅλην τὴν ζωὴν μέχρις οὗ λάβωσι τὴν ἀμοιβήν, ἥς τοσοῦτον δικαίως ἠξιώθησαν διὰ τῶν ὅπλων καὶ τοῦ αἵματός των· πρέπει λοιπὸν ν' ἀποχωρισθῶσι τοῦ Ἀντιπάτρου. Μετ' αὐτὴν ἠγόρευσε ὁ Ἀτταλος, εἰς τῶν ἡγεμόνων τοῦ πεζικοῦ, καὶ ἐπεσώρευσε νέας κατηγορίας κατὰ τοῦ Ἀντιπάτρου¹. Ἡ συνέλευσις ἐγένετο θορυβωδεστέρα· δὲν θὰ ἀφήσωσιν, ἔλεγον, τὸν στρατηγὸν ν' ἀπέλθῃ, πρὶν δώσῃ εἰς αὐτοὺς χρήματα ἢ ἀπολογηθῇ, καὶ ἂν δὲν δύνανται, θὰ τὸν λιθοβολήσωσι. Καὶ ταῦτα λέγοντες ἐτάχθησαν πρὸ τῆς γεφύρας τοῦ ὁρμητικοῦ Ὀρόντου, δι' ἧς μόνῃς ἐδύνατο νὰ καταφύγῃ εἰς τὸ ἑαυτοῦ στρατόπεδον. Ἡ θέσις τοῦ Ἀντιπάτρου ἀπέβη πολὺ δεινὴ· οἱ ὀλίγοι ἱππεῖς, οὓς εἶχε περὶ αὐτόν, δὲν ἦσαν ἐπαρκεῖς οὐδὲ ἀπὸ ἐπιθέσεως αὐτὸν νὰ προφυλάξωσι, πολὺ δὲ ὀλιγώτερον νὰ διασπάσωσι μετ' αὐτοῦ τὰς φάλαγγας. Εἰς τὴν ἐσχάτην ταύτην ἀνάγκην ὁ Ἀντίγονος ὑπεσχέθη νὰ τὸν βοηθήσῃ. Συνεννοηθεῖς πρότερον μετὰ τοῦ χιλιάρχου Σελεύκου, πάνοπλος διέδραμε τὴν γέφυραν, καὶ διερχόμενος διὰ μέσου τῶν φαλαγγιτῶν, ἐδήλου εἰς ἕκαστον ὅτι ἔμελλε νὰ δημηγορήσῃ. Οἱ Μακεδόνες ὑπεχώρουν εἰς τὸν περίβλεπτον ἡγεμόνα, καὶ ἠκολούθουν κατόπιν αὐτοῦ, ὅπως ἀκούσωσι τί θὰ ἔλεγεν. Ἐν ᾧ δὲ τὸ πλῆθος περιστάμενον ἤκουεν, αὐτὸς δὲ μακρηγορῶν δεξιῶς ὑπεραπελογεῖτο τοῦ Ἀντιπάτρου, παρενείρων εἰς τὸν λόγον

¹) Ἀρξιδιανὸν π. Φωτ. 71, 20, §. 33. Οὗτος φυσικῶς τῷ λόγῳ δὲν εἶπε ὁ Τυμπαίος Ἀτταλος.

ὑποσχέσεις, παραινέσεις καὶ διαλλαγάς, ὁ Σέλευκος μετὰ τῶν ἰππέων ἐπελήφθη τῆς εὐκαιρίας· πεπυκνωμένοι καὶ ἔχοντες ἐν τῷ μέσῳ τὸν Ἀντίπατρον διήλασαν τὴν γέφυραν, καὶ ἀντιπαρελθόντες τοὺς Μακεδόνας ἔφθασαν εἰς τὸ ἄλλο στρατόπεδον¹.

Καὶ ὁ μὲν Ἀντίγονος μόλις ἐσώθη ἀπὸ τοῦ στασιάσαντος πλήθους, ὁ δὲ Ἀντίπατρος ἐκηρύχθη ἀνάξιος τοῦ ἀξιώματος καὶ πεπαυμένος, καὶ ἐφαίνετο ὅτι πᾶσα ἡ ἐξουσία θὰ μετέβαινεν εἰς τὰς χεῖρας τῆς Εὐρυδίκης. Ἀλλ' ἡ παλαιὰ ἀντιζηλία μεταξὺ ἰππέων καὶ πεζῶν ἐξηγέρθη πάλιν· οἱ ἐταῖροι τοῦ ἰππικοῦ ἀπεχωρίσθησαν τοῦ λοιποῦ στρατεύματος², οἱ δὲ ἵππαρχοι αὐτῶν προσῆλθον κατὰ διαταγὴν τοῦ Ἀντιπάτρου εἰς τούτου τὸ στρατόπεδον. Οἱ φαλαγγίται, ἐγκαταλελειμμένοι εἰς ἑαυτοὺς ἄνευ ἀρχηγοῦ καὶ πειθαρχίας, θὰ ἐφοβήθησαν· καὶ αὐτὴ ἡ Εὐρυδίκη ἔφριξεν, ἀναλογιζομένη ὅτι ἦτο ἐνδεχόμενον νὰ προσβληθῇ καθ' ἃ ἡπείλει ὁ Ἀντίπατρος. Ὅθεν ἔσπευσαν νὰ ὑποταχθῶσι· τὴν δ' ἐπιούσαν ἀπεφασίσθη ὁ Ἀντίπατρος νὰ εἶνε ἀπεριόριστος ἐπιμελητὴς τοῦ κράτους³.

Ὁ Ἀντίπατρος δὲν ἐδίστασε νὰ δεχθῇ τὴν καὶ δεύτερον εἰς αὐτὸν ἀνατεθεῖσαν ἐξουσίαν, διότι τὸ πρῶτιστον καὶ σπουδαιότατον πάντων ἦτο νὰ διανεμηθῶσι τὰ ἀξιώματα καὶ αἱ σατραπεῖαι τοῦ κράτους κατὰ τὴν νέαν τάξιν τῶν πραγμάτων· ἦτο δὲ ἀνάγκη νὰ προβῶσιν εἰς τὸ ἔργον ὅπως οὖν περιεσκεμμένως, ἐπειδὴ τοῦ Περδίκκου ἡ φατρία δὲν ἦτο ἔτι παντάπασι κατεστραμμένη.

¹) Πολυαῖνου Δ', 6, 4.

²) Ἡ διάστασις αὕτη τῶν εὐγενῶν ἀπὸ τῶν φαλαγγιτῶν δὲν μνημονεύεται μὲν ῥητῶς, ἀλλ' ὑποσημαίνεται ὑπὸ τοῦ Ἀῤῥιανου.

³) Ἀῤῥιανὸν ἐνθ. ἀν. Διοδώρου III', 39 «οἱ δὲ Μακεδόνες ἐπιμελητὴν εἶλοντο τὸν Ἀντίπατρον αὐτοκράτορα». Ὁ δὲ Ἀππιανὸς (Μιθρ. 8) ὅστις ἀναφέρει ἀμέσως τὸν Ἰερώνυμον, λέγει «Ἀντίπατρος ἐπὶ τῇ Περδίκκῃ τῆς ὑπὸ Ἀλεξάνδρου γενομένης γῆς ἐπιτροπέων». Ὡστε δὲν εἶνε σαφές ἂν ὁ τίτλος τοῦ ἦτο ἐπίτροπος ἢ ἐπιμελητὴς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

321 — 320

Επισκόπησις ἀναδρομική. — Ἡ ἐν Τριπαραδείσῳ διανομή. — Οἱ Αἰτωλοὶ κατὰ τοῦ Πολυσπέρχοντος. — Οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Περδίκκου ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ. — Ἐπάνοδος τοῦ Ἀντιπάτρου διὰ τῆς Μικρᾷς Ἀσίας. — Ὁ Εὐμένης διαχειμᾶζων. — Διάδοσις τοῦ Ἀντιπάτρου εἰς τὴν Εὐρώπην. — Ὁ Ἀντίγονος στρατηγὸς τῆς Μικρᾷς Ἀσίας. — Ὑποχώρησις τοῦ Εὐμένου. — Ὁ Εὐμένης ἐν Νύροις. — Ὁ Πτολεμαῖος καταλαμβάνει τὴν Φοινίκην. — Ὁ Ἀντίγονος κατὰ τοῦ Ἀλκέτου καὶ Ἀττάλου. — Ὁ Ἀντίγονος κύριος τῆς Μικρᾷς Ἀσίας. — Τὰ ἐν Ἑλλάδι Φωκίων καὶ Δημάδης. — Θάνατος τοῦ Δημάδου. — Θάνατος τοῦ Ἀντιπάτρου.

Κατὰ τὴν λεγομένην δευτέραν διανομὴν τῶν σατραπειῶν τοῦ μακεδονικοῦ κράτους περὶ μὲν τοὺς τύπους οὐδεμία ἐπῆλθε μεταβολή, νέα δέ τινα ὀνόματα ἐπεφάνησαν ἀντὶ τῶν προτέρων. Ἀλλ' εἶνε ἄρκούντως σαφές, ὅτι ἡ σχέσις τῶν σατραπῶν πρὸς τὸ κράτος οὐσιωδῶς μετετράπη. Ὅσα συνέβησαν κατὰ τὰ δύο ἔτη τὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου ὑπέδειξαν κατὰ ποίας διευθύνσεις ἔμελλε νὰ διασπασθῇ τὸ κράτος τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐὰν ἐξηκολούθουν οἱ πόλεμοι τῶν Διαδόχων.

Κατὰ τὴν διανομὴν τῶν σατραπειῶν τὴν ἐν Βαβυλῶνι τὸ θέρος τοῦ 323 ἐγκριθεῖσαν, ὁ κύριος αὐτῆς σκοπὸς ἦτο ἡ διατήρησις τῆς ἐνότητος τοῦ κράτους καὶ ἡ περαιτέρω κυβέρνησις αὐτοῦ ἐν ὀνόματι τῶν κληρονόμων τοῦ μεγάλου βασιλέως. Πρὸς τοῦτο παρεδόθη εἰς τὸν ἐπιμελητὴν τοῦ κράτους πᾶσα ἐξουσία ἐπὶ τῶν σατραπῶν καὶ πᾶν δικαίωμα ἐπὶ τῆς βασιλικῆς στρατιᾶς. Τοῦ Περδίκκου τὸ ἀξίωμα καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι ὁ μὲν στρατὸς θὰ ἦτο εἰς αὐτὸν ὑποχείριος, οἱ δὲ σατράπαι μετ' αὐταπαρνήσεως εἰλικρινῶς θὰ συνήνουν εἰς τὴν διατήρησιν τῆς ἐνότητος τοῦ κράτους, θὰ συνεπήγετο μεγάλας δυσχερείας· ἀντὶ δὲ τούτων εὐρέθη εἰς ἀδιάλειπτον πάλην πρὸς τὸ δυσήνιον καὶ ἀγέρωχον τῶν ἐν τῷ στρατῷ Μακεδόνων, οἱ δὲ μεγιστᾶνες τοῦ κράτους, ἐρειδόμενοι

ἐπὶ τῆς ἀρχομένης τοπικῆς των δυνάμεως, ἐπεζήτησαν νὰ χαλαρώσωσι τοὺς πρὸς τὸ κράτος συνδέοντας αὐτοὺς περιοριστικούς δεσμούς. Καὶ αὐτὸς ὁ Περδίκκας ἐθεώρησε τὴν ἐξουσίαν, ἣν ἔλαβεν, ὅπως κυβερνήσῃ, μόνον ὡς μέσον τοῦ ν' ἀποκτήσῃ αὐτὸς τὴν ὑπερτάτην ἀρχὴν οὐ μόνον πράγματι, ἀλλ', εἰ δυνατόν, καὶ ὀνόματι. Εἶχεν ἐπιτυχίας, ὅσας τὸ ἴδιον αὐτοῦ συμφέρον συνεταυτίζετο πρὸς τὸ τῶν βασιλείων. Ὁ Πείθων ὁ σατράπης τῆς Μηδίας ὑπεχρεώθη νὰ ὑποκύψῃ εἰς αὐτόν· ἡ Καππαδοκία κατεκτήθη· ὁ Φρυγίας Ἀντίγονος, ὅστις ἡρνήθη νὰ ὑποταχθῇ, ἡναγκάσθη νὰ φύγῃ· ὁ δὲ Περδίκκας χωρὶς νὰ ἔχῃ μηδεμίαν ἰδιαιτέραν ἐπαρχίαν ὡς βάσιν τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἐξουσίας ἤρχε δυνάμει τῆς μεγαλειότητος τοῦ κράτους. Ἦτο λοιπὸν προστάτης τῆς δικαίας ὑποθέσεως· πᾶσα ἀνυποταξία, πᾶσα ἀντίστασις κατ' αὐτοῦ ἦτο ἀνταρσία κατὰ τοῦ κράτους καὶ πρᾶξις ἀξιοποίνος. Διὸ παρίστατο μέγας, ἀξιοπρεπὴς καὶ ἀνεπίληπτος. Ἀλλὰ κατόπιν ἤρχισε νὰ χωρίζῃ τὸ ἑαυτοῦ συμφέρον ἀπὸ τοῦ τῶν βασιλείων. Ὁ γάμος αὐτοῦ μετὰ τῆς βασιλίσσης Κλεοπάτρας ἤνοιγε τὴν εἰς τὸν θρόνον ὁδόν· ἔγεινεν ὁ φονεὺς τῆς ἡγεμονίδος Κυνάνης, ἀπέπεμψε τὴν θυγατέρα τοῦ Ἀντιπάτρου, μετὰ προφανοὺς ἀδικίας ἰδιοποιήθη τὰς χώρας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἡνάγκασεν εἰς πόλεμον τὸν Ἀντίπατρον καὶ Πτολεμαῖον, καὶ οὕτως ἔληξεν ἡ εὐτυχία του, μετ' οὐ πολὺ δὲ καὶ ἡ ζωὴ του.

Ἐξ ἀπόψεως τοῦ συμφέροντος τοῦ κράτους ὁ θάνατος τοῦ Περδίκκου ὑπῆρξε μεγάλη συμφορά. Ἐὰν ἐνίκα, σύμπασα ἡ χώρα θὰ περιήρχετο εἰς χεῖρας ἐνός. Καὶ ἂν δὲ οἱ βασιλεῖς παρηγκωνίζοντο, ἡ βασιλεία θὰ μετέβαινεν εἰς τὸν ἐκ θηλυγονίας κλάδον τοῦ οἴκου. Αὐτοῦ δὲ δολοφονηθέντος, ὁ Πτολεμαῖος ἀπηξίωσε νὰ λάβῃ τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους, παραδώσας αὐτὴν ὡς ἀμοιβὴν εἰς δύο ἄνδρας, πρὸς οὓς ἀνταπέδωκε τοιοῦτοτρόπως ὀφειλομένην χάριν. Οὗτοι δέ, διηρημένην ἔχοντες τὴν δύναμιν, δὲν ἐδυνήθησαν νὰ διατηρηθῶσιν ἐναντίον τῶν ῥαδιοουργιῶν τῆς βασιλίσσης Εὐρυδίκης. Ἀπεδείχθη ὅτι τὸ ἀνώτα-

τον ἀξίωμα τοῦ κράτους καθ' ἑαυτὸ δὲν ἦτο πλέον ἐπαρκὲς μηδὲ τὴν βασιλικὴν στρατιάν νὰ ἔχη εὐπειθῆ, ἥτις μόνη ἐδυνατο νὰ καταστήσῃ αὐτὸ σεβαστόν. Οἱ στρατιῶται ἐξέλεξαν ἐπιμελητὴν τοῦ κράτους τὸν διοικητὴν τῆς Μακεδονίας. Ἐχρειάσθη τώρα πρὸς ἐπιμέλειαν τοῦ κράτους ἄλλο εἶδος ἐξουσίας, οἷονεὶ τοπικὴ τις δύναμις. Οἱ δὲ βασιλεῖς τοῦ λοιποῦ δὲν ἐπετροπεύοντο, ἀλλὰ μᾶλλον ἐπροστατεύοντο, καὶ τὴν βασιλείαν δὲν ὑπεστήριζον, ἀλλὰ μᾶλλον ἠνεύχοντο.

Αὕτη εἶνε ἡ οὐσιώδης μεταβολή, τὴν ὁποίαν τὸ κράτος ὑπέστη ὡς ἐκ τοῦ θανάτου τοῦ Περδίκκου καὶ τῶν ἀμέσων αὐτοῦ ἀποτελεσμάτων, Ἡ βασιλεία, οἷσδ' ἥποτε καὶ ἂν ὑπῆρξεν ὁ ἀντιπρόσωπος αὐτῆς, ἔπαθεν ἥτταν ὑπὸ τῶν σατραπῶν. Ἐξεληθόντες τοῦ ἀγῶνος νικηταί, διετήρησαν τὴν μείζονα ἀνεξαρτησίαν, ἣν ἠξίουσαν νὰ ἔχωσιν. Οἱ πλεῖστοι αὐτῶν, ὅσοι ἐπαύθησαν ὑπὸ τοῦ Περδίκκου ἐν ὀνόματι τῶν βασιλέων, ἐπανέκτησαν τὰ πρῶην ἀξιώματα μετὰ νέων δικαιωμάτων. Ἦρχισε νὰ γίνηται λόγος περὶ δορικτητικοῦ δικαιώματος¹⁾ ἐναντίον δὲ τοῦ κληρονομικοῦ δικαιώματος τοῦ βασιλικοῦ οἴκου ἡγέρθη τὸ δορικτητικὸν δικαίωμα ἐνὸς ἐκάστου τῶν δυναστῶν¹⁾. Ὁ Ἀντίπατρος, ὁ στρατηγὸς τῶν εὐρωπαϊκῶν χωρῶν, ὡς ἐπιμελητὴς τοῦ κράτους εἶχεν ἐν ταύτῃ εἰς τὰς χεῖράς του τὴν ὑπερτάτην ἐξουσίαν, εἰς ἣν ὤφειλεν αὐτὸς ὁ ἴδιος νὰ ὑπακούῃ. Κρίνας δὲ ἄξιον νὰ ἐπανεέλθῃ εἰς τὰς ἐπαρχίας του, καὶ νὰ συμπαραλάβῃ, κατόπιν ὁμῶς περαιτέρων περιπλοκῶν, καὶ τοὺς βασιλεῖς, μετέθεσε τὸ

¹⁾ Ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἐν Τριπαραδείσῳ διανομῆς πρώτης φορὰν ὁ Διοδώρος (ΙΗ', 43), δηλ. ὁ Ἰερώνυμος μεταχειρίζεται τὴν σημαντικὴν λέξιν δορικτητος περὶ τῆς Αἰγύπτου, λέγων «Πτολεμαῖος ἀποτετρημμένος παραδόξως τὸν τε Περδίκκον καὶ τὰς βασιλικὰς δυνάμεις τὴν μὲν Αἴγυπτον ὥσανεὶ τινα δορικτητον (ὑπονοεῖται: χώραν, ἀρχὴν ἢ τι τοιοῦτον) εἶχεν» καὶ ἀλλαχοῦ (ΙΗ', 39) ὁ Ἀντίπατρος κατέλιπεν αὐτῇ τὴν κτῆσιν «διὰ τὸ δοκεῖν τὴν Αἴγυπτον διὰ τῆς ἰδίας ἀνδρείας εἶχειν οἷονεὶ δορικτητον». Σχετικῶς πρὸς ταῦτα πρέπει νὰ ἐννοηθῇ καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Διοδώρου (ΙΖ', 19) ἱστορούμενον, ὅπερ ἐκ τοῦ κλειτάρχου παρελάβεν, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος μετὰ τὴν διάβασιν τοῦ Ἑλλησπόντου καταπλεύσας εἰς τὴν Ἀσιατικὴν ἀκτὴν, ἠκόντισε τὸ δόρυ, «πῆξας δὲ εἰς τὴν γῆν καὶ αὐτὸς ἀπὸ τῆς νεῦς ἀφαλλόμενος παρὰ τῶν θεῶν ἀπεφαίνετο τὴν Ἀσίαν δέχεσθαι δορικτητον».

κέντρον τοῦ κράτους ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην, ἢ μᾶλλον τὸ κράτος ἔπαυσε τοῦ νὰ ἔχῃ κέντρον, τόσον μᾶλλον, καθ' ὅσον ὁ Ἀντίπατρος διέσπασε τὴν βασιλικὴν στρατιάν, καταλιπὼν αὐτῆς τὸ πλεῖστον μέρος ἐν Ἀσίᾳ, ἐνεπιστεύθη αὐτὴν εἰς ἄλλας χεῖρας, καὶ ἀπεμάκρυνεν αὐτὴν ἀπὸ τοῦ κύκλου τῶν βασιλέων. Τοῦτο συνετέλεσε παρὰ πᾶν ἄλλο περισσότερον, ἐξωτερικῶς τοῦλάχιστον, εἰς τὴν καταστροφὴν τῆς βασιλείας καὶ τὴν διάλυσιν τοῦ κράτους.

Αἱ κυριώτεραι διατάξεις, τὰς ὁποίας ὁ Ἀντίπατρος ἐξέδωκε κατὰ τὴν ἐν Τριπαραδείσῳ διανομὴν τῶν ἀξιομάτων καὶ σατραπειῶν, ἦσαν αἱ ἑξῆς:

Ὁ Πτολεμαῖος διετήρησεν, ὡς εἰκός, τὴν ἑαυτοῦ σατραπείαν, ὅπως ἤθελεν. Αἴγυπτος, Λιβύη, Ἀραβία καὶ πᾶσαι αἱ πρὸς δυσμὰς ἔτι κατακτηθησόμεναι γῶραι ἐπεβεβαιώθησαν ὡς εἰς αὐτὸν ἀνήκουσαι μετὰ τοῦ ὑπαινιγμοῦ περὶ τῆς Καρχηδόνας, ἐξ ἧς, ὡς γνωστόν, ἐπέμφθη βοήθεια εἰς τὴν Κυρήνην.

Ἡ Συρία παρέμεινεν εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Λαομέδοντος τοῦ Ἀμφιπολίτου, Λεσβίου τὸ γένος, ὅστις, φαίνεται, κατώρθωσε νὰ δικαιολογηθῇ διὰ τὴν διαγωγὴν του πρὸς τὸν Περδίκκαν, πρὸς ὃν τοῦλάχιστον ἀπεδείχθη οὐχὶ ἐχθρικῶς διακείμενος.

Ἐν Κιλικίᾳ ὁ Φιλόξενος εἶχε μὲν κατασταθῇ ὑπὸ τοῦ Περδίκκου, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι κατὰ τὴν εἰσβολὴν τοῦ Ἀντιπάτρου ἀμέσως ἐκηρύχθη ὑπὲρ αὐτοῦ· διὸ καὶ παρέμεινε κάτοχος τῆς χώρας.

Ἐκ τῶν λεγομένων ἄνω σατραπειῶν ἡ Μεσοποταμία μετὰ τῆς Ἀρβηλίδος, ἀφαιρεθεῖσα ἀπὸ τοῦ τέως σατράπου, ἐδόθη εἰς τὸν Ἀμφίμαχον¹⁾. Καὶ ἡ Βαβυλωνία ἐδόθη νέον σατράπην, τὸν μέχρι τοῦδε χιλιάρχον Σέλευκον, τοῦ ὁποίου τὴν πίστιν καὶ ἀφοσίωσιν ἐξετίμησεν ὁ Ἀντίπατρος κατὰ τὴν τελευταίαν στάσιν. Ἀν καὶ ἔπαυσεν ἡ Βαβυλὼν τοῦ νὰ εἶνε καθεδρὰ τῶν βασιλέων, ἔμει-

¹⁾ Ὁ Ἀρξιδανὸς (παρὰ Φωτ. 71 b. 27 §. 35) ὀνομάζει αὐτὸν αὐτοῦ βασιλέως ἀδελφόν καὶ δύναται τις βεβαίως ν' ἀναλογισθῇ τὸν Ἀντίμαχον, τὸν ἀδελφὸν τοῦ Λυσιμάχου (Ἀρξιδανοῦ Α', 18). Ἀλλὰ καὶ παρὰ Διοδώρῳ (III', 39, 61) φέρεται Ἀμφίμαχος.

νεν ὅμως ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν μία τῶν σπουδαιοτάτων πόλεων τοῦ κράτους, μεσολαβοῦσα μεταξὺ τῶν σατραπειῶν τῆς Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως. Τὴν θέσιν ταύτην δὲν ἡμέλησεν ὁ Σέλευκος, ὁφθαλμότερον τοῦλάχιστον, νὰ μεταχειρισθῇ πρὸς ὄφελός του.

Καὶ ἡ ὁμορος ἐπαρχία Σουσιανὴ ἐδόθη εἰς νέον σατράπην, τὸν Ἀντιγένη. Οὗτος ἤδη ἐπὶ Ἀλεξάνδρου ἦτο ἡγεμὼν τοῦ ἀγῆματος τῶν ὑπασπιστῶν, ὅπερ νῦν μετωνομάσθη τῶν ἀργυρασπίδων ἕνεκα τῶν ἀργυρῶν ἀσπίδων, ἃς ἔφερον. Τὸ σῶμα τοῦτο συνέκειτο καθ' ὁλοκληρίαν ἐκ παλαιμάχων τῶν ἐν Ἀσίᾳ σατραπειῶν· μόλις δέ, ὡς λέγεται, εὕρισκετό τις μεταξὺ αὐτῶν μὴ ὢν ἐξηκοντούτης. Οἱ ἀργυράσπιδες ἐθεωροῦντο ἀήττητοι καὶ οἱ ἐπίλεκτοι τοῦ μακεδονικοῦ στρατοῦ· ἦσαν μεστοὶ ἀγερωχίας, θρασεῖς πρὸς πᾶσαν αὐτοῖς ἀπαρέσκουσαν διαταγὴν, ἀρχηγοὶ πάσης στάσεως, μόνον δὲ πρὸς τὸν βασιλικὸν οἶκον πιστοί¹. Ὁ Ἀντίπατρος ἐπεθύμησε νὰ τοὺς ἀπομακρύνῃ καὶ ἀπασχολῇ, ἀλλὰ μόνον ἀναθέτων εἰς αὐτοὺς ἔντιμον ἐντολήν, ἐδύνατο νὰ πράξῃ τοῦτο· διέταξε λοιπὸν 3000 ἐξ αὐτῶν νὰ συνοδεύσωσι τὸν Ἀντιγένη εἰς Σοῦσα καὶ νὰ μετακομίσωσι τὰ ἐν αὐτοῖς συνειλεγμένα χρήματα εἰς τὰ παράλια².

Τὰς ἀνατολικωτέρας σατραπείας ἀφῆκε κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τοὺς κατόχους αὐτῶν· ὁ Πευκέστας διετήρησε τὴν Περσίαν, ὁ Τληπόλεμος τὴν Καρμανίαν, ὁ Σιδύρτιος τὴν Γεδρωσίαν καὶ Ἀραχωσίαν, ὁ Ὁξυάρτης τὴν χώραν τῶν Παροπαμισαδῶν, ὁ Πείθων, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀγήνορος, τὴν ἐντεῦθεν Ἰνδικήν, πέραν δὲ τοῦ Ἰνδοῦ ὁ Ταξίλης τὴν παρὰ τὸν Ὑδάσπην χώραν, καὶ ὁ Πῶρος πᾶσαν τὴν παρὰ τε τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Ὑδάσπου χώραν καὶ τὴν κατερχομένην μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἰνδοῦ. Μεταβολαὶ ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἔγειναν μόναι αἱ ἀκόλουθοι:

¹) Πλουτάρχου Εὑμ. 10', Διοδώρου III', 40 ἐξ. Ὁ Ἀντιγένης, ὅστις μετέσχε τῆς ἐν Αἰγύπτῳ στάσεως, ἦτο κατὰ τὸν Ἰουστίνον (XVIII, 12) εἰς τῶν ἡγεμόνων τῶν μετὰ τοῦ Κρατέρου καὶ τῶν παλαιμάχων ἐν ἔτει 324 οἰκαδε παλιννοστούντων. Πῶς ταῦτα συμβαδίζονται, καὶ ἂν οἱ ἀργυράσπιδες περιελαμβάνοντο εἰς τοὺς 10,000 παλαιμάχους, ἀγνωστόν.

²) Ἀρξιδανὸν (παρὰ Φωτ. 72 a, 10. §. 38).

ἡ Βακτριανὴ καὶ Σογδιανὴ ἠνώθησαν ὑπὸ τὸν Σολέα Στασάνορα· ὁ Φίλιππος ὁ μέχρι τοῦδε κατέχων τὴν Σογδιανὴν καὶ Βακτριανὴν ἔλαβε τὴν Παρθίαν καὶ ὁ Στάσανδρος ὁ Κύπριος τὴν Δραγγιανὴν καὶ Ἀρείαν. Ὁ Πείθων τέλος ὁ υἱὸς τοῦ Κρατεῦα διετήρησε τὴν σατραπείαν τοῦ Μηδίου μέχρι τῶν Κασπίων πυλῶν· ἐκτὸς δὲ τούτου πρὸς ἀποζημίωσιν διὰ τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους διωρίσθη στρατηγὸς τῶν ἄνω σατραπειῶν, ἐὰν δηλονότι τοῦτο δὲν ἔγινε χρόνον τινὰ μετέπειτα¹.

Εἶνε ἀπορίας ἄξιον ὅτι ἐν ταῖς περισθαισῶν καταγραφαῖς τῆς ἐν Τριπαραδείσῳ διανομῆς οὔτε ἡ βόρειος Μηδία οὔτε ἡ Ἀρμενία μνημονεύεται. Γνωρίζομεν ὅτι ἐν Μηδίᾳ ὁ Ἀτροπάτης, ὁ λαβὼν αὐτὴν κατὰ τὴν ἐν ἔτει 323 διανομήν, διετηρήθη ὡς κληρονομικὸς ἡγεμὼν, καὶ ὁ Ὀρόντης, ὅστις ὡς σατράπης τῆς Ἀρμενίας ἐπολέμησεν ἐν Γαυγαμήλοις μετὰ τῶν Περσῶν, ἀναφαίνεται μετὰ τρία ἔτη ὡς κάτοχος τῆς προτέρας αὐτοῦ ἐπαρχίας².

Ἡ ἐκ δυσμῶν πρὸς αὐτὴν συνορεύουσα Καππαδοκία ἡ ὑπὸ τοῦ Εὐμένους μετὰ τοσαύτης ἐπιμελείας διοικηθεῖσα καὶ προφανῶς ἤδη ἀνυψωθείσα προωρίσθη διὰ τὸν Νικάνορα³. Ἡ Μεγάλη Φρυ-

¹ Διοδώρου Ιθ', 14 «στρατηγὸς τῶν σατραπειῶν ἀπασῶν», ὅπερ κατὰ τὴν ἐν Τριπαραδείσῳ διανομήν οὔτε ὑπὸ τοῦ Ἀρριανῶ (Ιθ' 37) οὔτε ὑπὸ τοῦ Διοδώρου (ΙΗ', 39) μνημονεύεται γινόμενον. Ἐκ τούτου καὶ ἐκ τῆς ἐξαιρέτου θέσεως τοῦ Ἀντιγόνου ἐδυνάτο τις νὰ εἰκάσῃ ὅτι κατὰ τὴν νέαν ταύτην διοργάνωσιν τοῦ κράτους ὁ Πείθων δὲν διωρίσθη ἀμέσως στρατηγός.

² Πολυαῖνου Δ', 8, 3. Πρβλ. Ἀρριανῶ Ι', 8, 9. Οὗτος ὁ Ὀρόντης φαίνεται ὅτι εἶνε ὁ αὐτὸς καὶ ὁ ὑπὸ τοῦ Διοδώρου (ΑΑ', 19, 5) Ἀρδοάτης ἀνομαζόμενος.

³ Ὁ Ἀρποκρατῶν καὶ ὁ Φώτιος (ἐν λ.) ἀναφέρουσι τρεῖς ἄνδρας οὕτως ἀνομαζομένους, τὸν υἱὸν Βαλάκρου τινός, τὸν τοῦ Παρμενίωνος καὶ τὸν Σταγειρίτην. Τοῦ Παρμενίωνος ὁ υἱὸς τοὐλάχιστον εἶχε ἀποθάνῃ. Ἐπὶ τῶν Διαδόχων τέσσαρες εἶνε οἱ διὰ τοῦ ὀνόματος τούτου διακριτέοι, πρῶτος ὁ εἰρημνὸς σατράπης τῆς Καππαδοκίας πιστὸς φίλος τοῦ Ἀντιγόνου· ἔπειτα ὁ φίλος καὶ στρατηγός τοῦ Πτολεμαίου (Διοδώρου ΙΗ', 43)· ἔπειτα ὁ Σταγειρίτης, ὁ κατόπιν παδὶς τοῦ Κασσιάνδρου καὶ στρατηγός τῆς ἐν Μουνιχίᾳ φρουρᾶς, θετός τις υἱὸς τοῦ Ἀριστοτέλους (Zeller Philosophie der Griechen II, 2, σ, 6)· καὶ τέλος ὁ ἀδελφὸς τοῦ Κασσιάνδρου (Διοδώρου Ιθ' 11). Εἰς τούτους προσθετέος ἴσως καὶ πέμπτος ἐκ τοῦ Μαλάλα (Γ', σ. 198), ὅστις ὁμιλῶν περὶ ὀφθαλμίων ὀπισθοῦν χρόνον λέγει ὅτι ὁ Σέλευκος παρέδωκε τὴν διοίκησιν τῆς Ἀσίας («τῆς σατραπείας τὴν φροντίδα πάσης τῆς Ἀσίας») εἰς τὸν Νικομήδην καὶ Νικάνορα «τοὺς συγγενεῖς αὐτοῦ, υἱὸς δὲ Διδυμέας, ἀδελφῆς τοῦ αὐτοῦ Σελεύκου».

γία καὶ Λυκία μετὰ τῶν συνορευουσῶν χωρῶν τῆς Λυκαονίας καὶ Παμφυλίας ἔπρεπε ν' ἀποδοθῶσιν εἰς τὸν Ἀντίγονον. Καὶ εἰς τὸν Ἀσανδρον ἐξησφαλίσθη ἡ Καρία ἡ πρόην αὐτοῦ σατραπεία. Ὁ Μένανδρος δὲν ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Λυδίαν, ἀλλ' ἔμεινε τοῦ λοιποῦ ἐν τῷ στρατῷ¹⁾. ἀντ' αὐτοῦ ἔμελλε νὰ λάβῃ τὴν σατραπείαν ὁ Κλείτος ὁ μέχρι τοῦδε ναύαρχος ἐν ταῖς ἐλληνικαῖς θαλάσσαις. Τέλος ἡ παρὰ τὸν Ἑλλήσποντον Φρυγία ὠρίσθη διὰ τὸν πρόην ἐπιμελητὴν τοῦ κράτους Ἀρρίδαϊον.

Αὐτὸς ὁ Ἀντίπατρος διετήρησεν, ὡς καὶ πρότερον, τὰς εὐρωπαϊκὰς χώρας. Εἶνε δὲ ἀξιοπαρατήρητον ὅτι, τοῦλάχιστον κατὰ τὰς ἐν Τριπαραδείσῳ διατάξεις, ὀλίγον ἐκ τῆς δυνάμεως τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους ἡξίωσεν ὑπὲρ ἑαυτοῦ· μόνον δὲ περαιτέραι περιπλοκαὶ παρεκίνησαν αὐτὸν νὰ διαιρέσῃ τὴν βασιλικὴν στρατιάν καὶ νὰ μεταφέρῃ τὴν ἑδραν τῶν βασιλείων εἰς τὴν Εὐρώπην. Ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀπεφασίσθη νὰ λάβῃ ὁ Ἀντίγονος πλὴν τῆς σατραπείας τὸ ἀξίωμα τοῦ αὐτοκράτορος στρατηγοῦ²⁾ καὶ ὡς ἀρχηγὸς τῆς βασιλικῆς στρατιᾶς νὰ ἐξακολουθήσῃ, καθ' ἃ ἐπεθύμει,

¹⁾ Πλούταρχου Εὐμ. Θ'.

²⁾ Ἡ στρατηγία αὐτῇ τοῦ Ἀντιγόνου εἶνε ἐξαιρετικὸν ἀξίωμα. Ἐδύνατό τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ τοῦ καράνου, οἷόν ποτε κατέτιχε φέρ' εἰπεῖν ὁ Κύρος ὁ νεώτερος μετὰ τῶν σατραπειῶν Λυδίας, Φρυγίας καὶ Καππαδοκίας. Ὁ Ἀλέξανδρος φαίνεται ὅτι οὐδὲν τοιοῦτον ἐδημιούργησε· διότι πλανᾶται ὁ Πλούταρχος (Ἀλεξ. κβ') χαρακτηρίζων τὸν Φιλόξενον ὡς «ἐπὶ θαλάττης στρατηγόν», ὃν ὁ Πολύαινος (Γ', 49) ἐπίσης ἡμαρτημένως ἀποκαλεῖ «ὑπαρχον Ἰωνίας»· εἶνε δὲ τι διάφορον τὸ ἀξίωμα, ὅπερ ὁ Ἀλέξανδρος κατὰ τὸν Ἀρρίδαϊον (Γ', 16, 10) ἀνέθεσεν εἰς τὸν Μένητα ὀνομάσας αὐτὸν «ὑπαρχον Συρίας καὶ Φοινίκης καὶ Κιλικίας». Πολλοὶ στρατηγοὶ ἐκ παραλλήλου παρίστανται ἐν Αἰγύπτῳ, ἐν Μηδίᾳ (Ἀρρίδαϊου Γ', 5 Γ', 27) καὶ εἰς μὲν ἐν Βαβυλῶνι, εἰς δὲ ἐν Σουσιανῇ (Ἀρρίδαϊου Γ', 16)· οὐδὲν ἄλλο φαίνεται ὅτι ἦτο καὶ ὁ «ἐπίσκοπος σὺν στρατιᾷ», ὃν ὁ Ἀλέξανδρος κατέλιπεν ἐν Παροπαμίσῳ (Ἀρρίδαϊου Γ', 28, 4). Κατὰ δὲ τὴν ἐν εἰσι 323 διανομὴν ὁ θεσμὸς αὗτος τῆς στρατηγίας καθιερώθη (πλὴν ἐν Εὐρώπῃ). Ἐπειδὴ ὁ στρατὸς δὲν ἐχρησιμοποιεῖτο πλέον πρὸς κατακτήσεις, ὁ ἐπιμελητὴς τοῦ κράτους ἦτο τοῦ λοιποῦ ὁ κύριος στρατηγός. Προφανῶς ἐδόθη καὶ εἰς τοὺς διαφόρους σατραπᾶς τὸ δικαίωμα τῆς ἐν ταῖς ἐπικρατείαις αὐτῶν στρατηγίας ἀλλ' οὕτως ὥστε ὁ ἐπιμελητὴς τοῦ κράτους ἐπεφύλαξε δι' ἑαυτὸν τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ διαθέσῃ τὰς στρατιωτικὰς ἐκείνας δυνάμεις (Λεονότατος, Ἀντιγόνου) ἢ καὶ νὰ διορίξῃ στρατηγόν, εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ ὁποίου ἦσαν ὑπόχρεοι νὰ ὑποτάξωσι τὰ στρατεύματά των (Πεῖθωνα, Εὐμένης). Τὸ ἀξίωμα λοιπὸν τῆς στρατηγίας τὸ ἀνατεθὲν εἰς τὸν Ἀντίγονον ἦτο τι διάφορον τῆς ὑπὸ τοῦ Περδίκκου ἀνατεθείσης εἰς τὸν πατράτην Εὐμένην, διότι ὁ Ἀντίγονος ἔλαβεν εἰς τὴν διάθεσίν του μέγα μέρος τῆς βασιλικῆς στρατιᾶς, κυρίως ἄρα εἰπεῖν, τὴν ἐν Ἀσίᾳ στρατιωτικὴν ἐξουσίαν. Τοῦτο ἦτο τὸ μέγιστον τραῦμα εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους, ὅστις τοιοῦτοτρόπως ἀηχλοτριώθη τῆς στρατιωτικῆς ἡγεμονίας.

τὸν πόλεμον κατὰ τῶν λειψάνων τῆς φατρίας τοῦ Περδίκκου, ιδίως δὲ κατὰ τοῦ Εὐμένους. Ταύτοχρόνως παρεδόθη εἰς αὐτὸν καὶ ἡ τῶν βασιλέων ἐπιμέλεια, οὕτως ὥστε ἡ δύναμις, ἣν ὁ Περδίκκας ὁλοσχερῇ κατέειχε, διενεμήθη οὕτως, ὥστε ἀναγκάζεται τις νὰ πιστεύσῃ, ὅτι ὁ Ἀντίπατρος ἡ ἐνόμισεν ὅτι εἶχε πληρεστάτην πεποιθήσιν εἰς τὸν στρατηγὸν του, ἡ δὲν ἡδυνήθη νὰ παρακάμψῃ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ Ἀντιγόνου. Ἵνα δὲ μὴ παραλείψῃ τι τῶν ὑπὸ τῆς φρονήσεως ἀπαιτουμένων διώρισεν τὸν ἴδιον αὐτοῦ υἱὸν Κἄσσανδρον χιλιάρχον, ἐλπίζων ὅτι οὕτως ἀντέταπτεν ἐπαρκῆ φραγμὸν εἰς τὸν Ἀντίγονον, ἂν τυχὸν οὗτος ἤθελεν ὑπὸ τῆς ὄντως μεγάλης εἰς αὐτὸν δοθείσης στρατιωτικῆς δυνάμεως παρασυρθῇ εἰς κακοὺς σκοπούς. Τέλος κατέστησε σωματοφύλακας τοῦ βασιλέως Φιλίππου τὸν Αὐτόλυκον, τὸν ἀδελφὸν τοῦ σατράπου τῆς Θράκης Λυσιμάχου¹, τὸν Ἀμύνταν, τὸν ἀδελφὸν τοῦ σατράπου τῆς Περσίας Πευκέστου, τὸν Ἀλέξανδρον, τὸν υἱὸν τοῦ στρατηγοῦ Πολυσπέρχοντος, καὶ τὸν Πτολεμαῖον, τὸν υἱὸν τοῦ Πτολεμαίου².

Τοιαῦται ἦσαν κατὰ τὰ κυριώτατα αἱ διατάξεις, τὰς ὁποίας ὥρισεν ὁ Ἀντίπατρος κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 321 ἐν Τριπαραδείσῳ. Παρὰ πάντων ἐν γένει ἐπεδοκιμάσθησαν, καὶ πρὸς ἐπισφράγισιν τῆς νέας τάξεως τῶν πραγμάτων ἀπεφασίσθη ἀπὸ τοῦδε ὁ γάμος τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἀντιπάτρου Εὐρυδίκης μετὰ τοῦ Πτολεμαίου τοῦ Λαγίδου³.

¹) Ὁ Ἀῤῥδιανὸς (παρὰ Φωτίῳ 72a, 14 § 38) ἀποκαλεῖ αὐτὸν υἱὸν τοῦ Ἀγαθοκλέους. Ἐπειδὴ δὲ εἰς τοὺς σωματοφύλακας ἦσαν δεκτοὶ μόνον ἐπιφανεῖς ἄνδρες, δὲν ὑπάρχει ἄλλο τι φυσικώτερον παρὰ τὸ νὰ ἐνθυμηθῇ τις ἐκείνους τὸν Ἀγαθοκλέα, τὸν πατέρα τοῦ Λυσιμάχου, ὃν ὁ Φίλιππος εἶχεν ἤδη ἀνοψύσῃ εἰς μέγα ἄξιωμα, καὶ περ ὄντα πενέστην ἐκ Κραυνῶνος (κατὰ τὸν Θεόπομπον παρ' Ἀθηναίῳ Γ', σ. 260 α).

²) Περὶ υἱοῦ τοῦ Λαγίδου, τοῦ Κεραυνοῦ φέρο' εἰπεῖν, δὲν δυνάμεθα νὰ σκεφθῶμεν, ἐπειδὴ οὗτος τότε οὐδὲ εἶχεν ἐτι γεννηθῇ. Πιθανώτερον δὲ εἶναι ὅτι ἐννοεῖται υἱὸς ἐκείνου τοῦ Πτολεμαίου, ὅστις κατὰ τὸ 334 ἦτο σωματοφύλαξ, ἀπῆλθε μετὰ τῶν νεονύμφων εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ ἔπαισεν ἐν τῇ περὶ Ἰσσὸν μάχῃ. Οὗτος οὗτος υἱὸς Σελεύκου. Δὲν εἶναι ἀδύνατον ὁ Σελευκος οὗτος νὰ ἦτο πάππος τοῦ περιβοήτου Σελεύκου, ἦτο ἄρα ὁ πρῶτος ἐξ ἀδελφῶν τοῦ εἰρημένου Πτολεμαίου, διότι τὸ ὄνομα τοῦτο εἶναι συγγόν ἐν τῷ οἴκῳ τῶν Σελευκιδῶν καὶ πρὸ τῆς πρὸς τὸν οἶκον τῆς Λιγύπτου κηδεστίας.

³) Ἡ χρονολογία τοῦ γεγονότος τούτου ὑπ' οὐδενὸς μὲν τῶν ἀρχαίων συγγραφέων μαρτυρεῖται, πιθανολογεῖται δὲ ὑπὸ ὁψιαιτέρων πραγμάτων.

Ἐν τούτοις ἡ φατρία τοῦ Περδίκκου ἦτο ἀκόμη ἥκιστα ἐξωντωμένη. Πολλαχοῦ εἶχεν ἔτι τὴν ὑπεροχὴν, καὶ ἴστατο παρεσκευασμένη πρὸς καρτερικὴν ἀντίστασιν. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι ἐν Εὐρώπῃ οἱ Αἰτωλοί, οὔτινες τὸ ἔαρ τοῦ παρόντος ἔτους, παρορώμενοι ὑπὸ τοῦ Περδίκκου καὶ Εὐμένους, εἶχον ἐπαναλάβῃ τὸν πόλεμον, ἠττήθησαν ἤδη κατὰ κράτος. Διότι εἰσβαλόντες εἰς τὴν Θεσσαλίαν¹, ἐξήγειραν τὸν ἐγγύριον πληθυσμὸν κατὰ τῶν Μακεδόνων καὶ στρατὸς 25,000 πεζῶν καὶ 1500 ἱππέων ἦτο ἑτοιμος νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ἀλλ' αἰφνης ἦλθεν ἡ εἰδησις, ὅτι οἱ Ἀκαρνανες διαβάντες τὰ ὄρια ἐνέβαλον εἰς τὴν Αἰτωλίαν, καὶ τὴν τε χώραν κατέτρεχον δηρῶντες καὶ διαρπάζοντες καὶ τὰς πρωτευούσας αὐτῆς πόλεις ἐπολιόρκουν. Εὐθὺς οἱ Αἰτωλοὶ ἔσπευσαν οἰκαδε, καταλιπόντες τοὺς συμμάχους ὑπὸ τὸν Μένωνα τὸν Φαρσάλιον πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς Θεσσαλίας, καὶ κατώρθωσαν νὰ ἐκδιώξωσι τοὺς Ἀκαρνανας. Ἀλλ' ἐν τούτοις ὁ Πολυσπέρχων, ὁ ὑπὸ τοῦ Ἀντιπάτρου καταλειφθεὶς ἐν Μακεδονίᾳ στρατηγός, ἀξιόλογον ἔχων στρατόν, ἐπῆλθεν εἰς τὴν Θεσσαλίαν, ἐνίκησε τοὺς ἐναντίους, τοὺς πλείστους τῶν πολεμίων κατέσφαξεν, ἐφόνευσε τὸν στρατηγὸν αὐτῶν Μένωνα, καὶ ἀνέκτησε πάλιν τὴν Θεσσαλίαν. Ἄν δὲ παρεχώρησεν εἰρήνην εἰς τοὺς Αἰτωλοὺς καὶ ὑπὸ ποίους ὅρους, δὲν λέγεται².

Ἐπικινδυνότερα ἦτο διὰ τὸν νῦν ἐπιμελητὴν τοῦ κράτους ἡ στάσις τῶν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ὁπαδῶν τοῦ Περδίκκου. Ἐνταῦθα ὀριστικῶς ἐπεκράτει ὁ Εὐμένης ἕνεκα τῶν δύο μαχῶν, καθ' ἃς τὸ λῆξαν θέρους ἐνίκησε τὸν Νεοπτόλεμον καὶ Κράτερον. Εὐθὺς μετὰ τὴν νίκην ὥρμησεν, ὅπως ὑποτάξῃ τὰς παρακτίους σατραπείας, καὶ σύμπασα ἡ χώρα ἡ ἀπὸ τοῦ Ταύρου μέχρις Ἑλλησπόντου ἦτο εἰς τὴν ἐξουσίαν του. Μαθὼν ὅτι ὁ Περδίκκας ἐφονεύθη, αὐτὸς

¹) Φαίνεται ὅτι ἰδίως ἡ Τρίκκη καὶ Φαρκαδῶν, πόλεις παρὰ τὸν ἄνω Πηνειόν, συνέταχθησαν μετ' αὐτῶν (Διοδώρου III', 56). εἰς ταῦτα ἀναφέρεται, ὡς φαίνεται, καὶ ὁ Παννίας (Γ', 16, 2).

²) Διοδώρου III', 38.

δὲ ἐκηρύχθη πεπαυμένος τῶν ἀξιομάτων καὶ ὑπὸ τοῦ στρατοῦ τῶν Μακεδόνων κατεδικάσθη εἰς θάνατον, παρεσκευάσθη ἔτι προθυμότερον εἰς ἀντίστασιν.

Ἐν ταῖς μεσημβριναῖς χώραις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας διέτριβεν ὁ Ἀλκέτας ὁ ἀδελφὸς τοῦ Περδίκκου¹. Οὗτος εἶχε προσοικειωθῇ τοὺς Πισσιδάς ἰδίως τοσοῦτον, ὥστε ἐδύνατο νὰ ἔχῃ πλήρη πεποίθησιν εἰς τὴν πίστιν τοῦ ἀγρίου τούτου καὶ πολεμικοῦ ὀρεσιβίου φύλου· καὶ ἡ χώρα δὲ αὐτῶν ἕνεκα τῶν πολλῶν τύρσεων καὶ τῆς ὀρεινῆς φύσεως πρὸς φρούριον ὁμοιάζουσα, ἦτο διὰ τὸν ἐπικείμενον ἀγῶνα ἐνέδρα τε ἅμα πρὸς νέας ἐκάστοτε ἐπιθέσεις καὶ καταφύγιον σχεδὸν ἀπροσμάχητον. Ἐντὺς ὀλίγου συνηθροίσει περὶ ἑαυτὸν σπουδαίας δυνάμεις, διότι, ὡς εἰκός, πάντες οἱ τὰ τοῦ Περδίκκου φρονούντες ἐπορεύοντο εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Μεταξὺ τῶν ὁπαδῶν τοῦ Περδίκκου πρῶτος ἦτο ὁ Ἀτταλος, οὗ ἡ σύζυγος Ἀταλάντη, ἀδελφὴ τοῦ Περδίκκου, εὐθὺς μετὰ τὴν ἦτταν τοῦ ἀδελφοῦ εἶχε φονευθῇ ἐν τῷ στρατοπέδῳ αὐτοῦ. Ταῦτα μαθὼν ὁ μετὰ τοῦ στόλου πρὸ τοῦ Πηλουσίου ὁρμῶν Ἀτταλος, ἀπῆρεν ὡς τάχιστα καὶ κατέπλευσεν εἰς Τύρον, ἧς ὁ φρούραρχος Ἀρχέλαος, Μακεδὼν τὸ γένος, παρέδωκεν εἰς αὐτὸν τὴν τε πόλιν καὶ τὸν δημόσιον θησαυρόν, συγκεῖμενον ἐξ 800 ταλάντων, ὅσα ὁ Περδίκκας εἶχεν ἐκεῖ κατεθήσῃ². Ὅσοι τῶν ὁπαδῶν τοῦ Περδίκκου, φυγόντες ἐκ τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ στρατοπέδου, ἦσαν πανταχόσε διεσπαρμένοι, συνηθροίσθησαν περὶ αὐτόν, καὶ ἐντὺς ὀλίγου ἀνῆλθον αἱ δυνάμεις αὐτοῦ εἰς 10000 πεζοὺς καὶ 800 ἵππεῖς. Μετὰ τούτων ἐτράπη πρὸς τὰς μεσημβρινὰς χώρας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Οὕτως συνηθροίσθησαν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ αἱ ἀξιόλογοι δυνάμεις τῶν ὁπαδῶν τοῦ Περδίκκου· ὁ δὲ στόλος τοῦ Ἀττάλου ἐξησφάλιζεν εἰς αὐτοὺς τὴν κατὰ θάλασσαν ὑπεροχὴν. Ἐὰν εἶχον συνέλθῃ πρὸς κοινὴν δρᾶσιν, ἢ ἐὰν μόνον ἐκ συμφώνου ἐνῆργουν, θὰ ἐδύναντο ἐπὶ πολὺν χρόνον ν' ἀντιταχθῶσιν εἰς τὴν νέαν τάξιν τῶν

¹) Ὁ Ἀῤῥετιανὸς (παρὰ Φωτ. 72 α, 27 καὶ 39 λέγει «ἐφυγε», πόθεν, ἀγνοῶ).

²) Διοδώρου III', 37.

πραγμάτων, ιδίως δὲ εἰς τὸν Ἀντίπατρον νὰ κωλύσωσι τὴν εἰς τὴν Εὐρώπην ἐπάνοδον. Ἀλλὰ νῦν, ὅτε ἡ ὁμοφροσύνη ἦτο ἀναγκαιοτάτη, οὔτε ὁ Ἀτταλος οὔτε ὁ Ἀλκέτας ἐφάνησαν εὐδιόθετοι νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς τὸν Καρδιανὸν Εὐμένη, πρὸς ὃν, καὶ ζῶντος τοῦ Περδίκκου, δὲν ἀπέκρυπτον τὴν ζηλοτυπίαν. Ὁ Ἀτταλος μετὰ τοῦ στόλου ἐτράπη πρὸς τὴν Καρίαν, ὅπως γείνη κύριος τῆς ἀπὸ Κνίδου μέχρι Καύνου παραλίας καὶ εἰ δυνατόν τῆς νήσου Ρόδου, ἵνα τοῦλάχιστον ἐξασκήσῃ τὸ δίκαιον τοῦ πολέμου εἰς τὸ ἐξαιρέτως ζωηρὸν ναυτικὸν ἐμπόριον τὸ ὑπὸ τῶν Ροδίων μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Ἀσίας διεξαγόμενον. Ἀλλ' οἱ Ρόδιοι, οἵτινες εὐθὺς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου εἶχον ἐκδιώξῃ τὴν μακεδονικὴν φρουράν¹, ἔζων ἔκτοτε εὐδαίμονες ἐν ἐλευθερίᾳ καὶ καλῶς συντεταγμένη πολιτείᾳ. Ἀσκοῦντες δὲ λίαν ἐκτεταμένον ἐμπόριον, ἐν τὸς ὀλίγου περιῆλθον εἰς τοσαύτην εὐημερίαν, ὥστε ἡ νῆσος αὐτῶν ταχέως ἀπέβη ἡ σπουδαιοτάτη ναυτικὴ δύναμις τῶν θαλασσῶν ἐκείνων. Ἐξέπεμψαν λοιπὸν στόλον εἰς τὸ πέλαγος ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Δημαράτου· ναυμαχίας δὲ γενομένης, ἡττήθη ὁ Ἀτταλος, αἱ νῆες καὶ ὁ στρατὸς αὐτοῦ διεσκορπίσθησαν, αὐτὸς δὲ μετὰ τοῦ ὑπολοίπου τῶν δυνάμεων αὐτοῦ ἀπῆλθεν εἰς τὰ μεσόγεια τῆς ἡπείρου. Κατὰ τοῦτον ἀκριβῶς τὸ χρόνον ὁ Ἀσανδρος συμφώνως πρὸς τὰς ὁδηγίας τοῦ Ἀντιπάτρου βαδίζων πρὸς τὴν Καρίαν, τὴν εἰς αὐτὸν ἀπονεμηθεῖσαν σατραπείαν, συνήντησε τὸν Ἀλκέταν, μεθ' οὗ εἶχεν ἐνωθῇ ὁ Ἀτταλος. Ἡ γενομένη μάχη, καίτοι ἀμφίβροπος, ἤρκεσεν ὅπως ματαιώσῃ τοὺς σκοποὺς αὐτῶν².

Ἐν τούτοις ὁ Εὐμένης, διαρκοῦντος τοῦ θέρους, ἐπῆλθε καθ' ἃ εἴρηται, εἰς τὰς δυτικωτέρας χώρας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἐπέβαλεν εἰσφοράς εἰς τὰς αἰολικὰς πόλεις, ἐπορίσθη ἀφθονίαν ἵππων χάριν τοῦ ἑαυτοῦ ἵππικοῦ ἐκ τῶν βασιλικῶν ἵπποφορβείων τῶν περὶ τὴν

¹) Διοδώρου ΙΙ', 8, Ἀῤῥδιανὸν παρὰ Φωτ. §. 39.

²) Ὁ Ἀῤῥδιανὸς (§. 39 καὶ 40) ἀφηγείται τὰ κατὰ τὸν Ἀτταλον καὶ Ἀλκέταν ἐν τῇ δεκάτῃ βιβλίῳ κατ' ἀκολουθίαν ταῦτα τοποθετοῦνται πρὸ τῆς εἰς τὴν Εὐρώπην περαιώσεως τοῦ Ἀντιπάτρου, ὅ ἐστι κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 320.

Ἰδην¹, καὶ κατέβη εἰς τὰ περίξ τῶν Σάρδεων, ἵνα ἐνταῦθα, ἐν τῇ εὐρείᾳ πεδινῇ χώρᾳ τῆς Λυδίας, ἥτις παρείχεν εἰς τὸ πολυάριθμον αὐτοῦ ἵππικόν τὸ ἀρμοδιώτατον πρὸς μάχην ἔδαφος, περιμείνη τὸν Ἀντίπατρον καὶ τὸν μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν Μακεδονίαν παλινოსτοῦντα στρατόν. Καὶ ἐπειδὴ ἡ βασίλισσα Κλεοπάτρα διέτριβεν ἐν Σάρδεσιν, ἐφιλοτιμεῖτο ν' ἀποδείξῃ εἰς αὐτὴν ὅτι ὁ νικητὴς τοῦ Κρατέρου ἦτο καὶ πρὸς τὸν γηραιὸν Ἀντίπατρον ισόπαλος. Ὁ σκοπὸς αὐτοῦ ἦτο νὰ φανῇ ὡς πρόμαχος τῆς βασιλείσσης, ἥτις, ὡς γνωστόν, εἶχε νυμφευθῇ τὸν Περδίκκαν, καὶ ἐν ὀνόματι αὐτῆς νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν πόλεμον κατὰ τῶν νέων δυναστῶν. Ἀλλ' αὕτη τὸν ἐξώρκιζε ν' ἀποχωρήσῃ² διότι ἄλλως θὰ ἐνόμιζον οἱ Μακεδόνες, ὅτι αὕτη εἶνε ἡ αἰτία τοῦ νέου τούτου πολέμου. Κατὰ παράκλησιν αὐτῆς ἀπεφάσισε ν' ἀπέλθῃ τῆς Λυδίας, καὶ ἀπεχώρησεν εἰς τὰς Κελαινάς, πόλιν τῆς δυτικῆς Φρυγίας, ἵνα ἐνταῦθα διαχειμάσῃ³. Ἡ θέσις αὕτη παρείχεν εἰς αὐτὸν διπλοῦν ὄφελος, τὸ μὲν τοῦ νὰ εἶνε τόσον πλησίον τῶν ἄλλων ὁπαδῶν τοῦ Περδίκκου, οἵτινες ἐπὶ τοῦ παρόντος διέτριβον ἐν ταῖς μεσημβριναῖς παραλίαις χώραις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὥστε νὰ δύναται νὰ ἐνωθῇ μετὰ τῶν δυνάμεων αὐτῶν καὶ τῶν Πισιδῶν τῶν πιστῶν συμμάχων τοῦ Ἀλκέτου, τὸ δὲ τοῦ νὰ προσελκύσῃ τὸν ἐξ Ἀνατολῆς ὑπὸ τὸν Ἀντίγονον ἐλαύνοντα βασιλικὸν στρατὸν εἰς πεδῖον μάχης δυσχερὲς διὰ τε τὴν φύσιν τοῦ ἐδάφους καὶ διὰ τὴν γειτνίασιν τῶν πισιδικῶν δυσχωριῶν. Τὸ σχέδιον τοῦ Εὐμένουσ θὰ ἦτο νὰ ἐμμείνη εἰς τὴν θέσιν τῶν Κελαινῶν, ἥτις δεσπόζει τῶν κυριωτάτων ὁδῶν τῶν μεταξὺ τῆς μεσογαίας καὶ τῶν δυτικῶν ἁκτῶν, καὶ νὰ διατελῇ ἀμυνόμενος ἐναντίον πολεμίων, καθ' ὧν ὡς

¹) Πλουτάρχου Εὐμέν. Η'. Ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν μαθάνομεν ὅτι περὶ τὴν Ἰδην ὑπῆρχον μεγάλα βασιλικὰ κτήματα «βασιλικὴ χώρα».

²) Πλουτάρχου ἔ. ἀν. Ἀῤῥδιανὸν παρὰ Φωτ. 72, b 40. Ἐν τῇ ἀνεπαρκείᾳ τῶν πληροφοριῶν περὶ τῶν κινήσεων τούτων (ὁ Διόδωρος ἔχει ἐνταῦθα μετὰ τοῦ III', 39 καὶ 40 χάσμα, ἐν ᾧ ἦτο ἀναγεγραμμένος ὁ ἄρχων Ἀρχιππος Ὀλυμπιάδ. 114, 4=321,0) εἶνε δύσκολον νὰ ὀρίσῃ τις τὴν ἀλληλουχίαν αὐτῶν. Τὰ ἀνωρῆρα ἐφάνησαν τὰ πιθανώτατα.

πολυπληθεστέρων δὲν ἐδύνατο νὰ πολεμήσῃ ἐκ τοῦ συστάδην.

Κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον ὁ Ἀντίπατρος προεχώρησεν, ἀγνοοῦμεν διὰ ποίας ὁδοῦ, εἰς τὴν Λυδίαν μετὰ τῶν στρατευμάτων, τὰ ὅποια ἐν ἀρχῇ τῆς στρατείας παρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ¹. ἀφικθεὶς δὲ εἰς τὰς Σάρδεεις, ἐκάλεσε καθ' ὅλους τοὺς τύπους εἰς ἀπολογίαὶν τὴν βασίλισσαν Κλεοπάτραν, διότι συνῆλθεν εἰς γάμον μετὰ τοῦ Περδίκκου, ἥδη συνευγμένου μετὰ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ, προκαλέσασα διὰ τούτου τὸν αἵματηρὸν πόλεμον τοῦ παρόντος ἔτους, καὶ διότι καὶ μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Περδίκκου, οὐδόλως σωφρονισθεῖσα, διετέλεσεν ἔχουσα σχέσεις πρὸς τὸν ἀποκεκρηγμένον Εὐμένη. Ἡ δὲ Κλεοπάτρα, ἐν κανονικῇ πιθανῶς δίκῃ ἀπελογήθη ἐνώπιον σώματος τοῦ στρατοῦ μετὰ εὐθαρσοῦς καὶ ἀσυνήθους εἰς γυναῖκα εὐγλωττίας· ἤλεγξε κατὰ πρόσωπον τὸν ἐπιμελητὴν τοῦ κράτους ὅτι εἶχεν ἀτιμάσῃ τὴν βασιλικὴν οἰκογένειαν, ὅτι μετεχειρίσθη ἀναξίως τὴν μητέρα τῆς Ὀλυμπιάδα, καὶ προετίμησε τὸ ἴδιον συμφέρον ἀντὶ τῆς ἀξιοπρεπείας τοῦ κράτους. Ἦτο, ἔλεγεν, εἰς τὴν ἐξουσίαν του, καὶ ἐδύνατο νὰ ἐπαναλάβῃ ἐπ' αὐτῆς ὅ,τι ἔπαθεν ἡ ἀδελφὴ τῆς Κυνάνη ὑπὸ τοῦ Περδίκκου· τὸ γένος τοῦ Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου ἦτο, φαίνεται, πεπρωμένον νὰ καταστραφῇ ὑπ' ἐκείνων, οἵτινες τὰ πάντα εἰς αὐτοὺς ὀφείλουσιν. Ὁ Ἀντίπατρος δὲν ἐτόλμησε νὰ προχωρήσῃ, ἀλλ' ἀφῆκεν ἥσυχον τὴν βασίλισσαν ἐν Σάρδεσι διατρίβουσαν, καὶ ἀμελλητὶ ἀνέζευξε πρὸς τὸν Ἑλλησποντον πορευόμενος².

Ὁ χειμὼν προσήγγιζεν· ὁ δ' Εὐμένης εἶχεν ἥδη κατασκηνώσῃ ἐν τοῖς χειμαδίοις παρὰ τὸν ἄνω Μαίανδρον, μεταχειριζόμενος τὸν χρόνον τῆς ἀναπαύσεως πρὸς ἐπιδρομὰς εἰς τὰς γειτνιαζούσας χώρας τὰς μὴ φιλικῶς πρὸς αὐτὸν διακειμένας. Ἐπενόησε δὲ νέον καὶ ὄντως στρατιωτικὸν τρόπον τοῦ νὰ πορίζωνται τὸν μισθὸν οἱ

¹) Βέβαιον εἶνε τοῦλάχιστον ὅτι δὲν ἐπορεύθη τὴν ἐκ Κιλικίας διὰ τῶν μεσογείων· διότι ταύτην τὴν ὁδὸν πορευόμενος ὤφειλε ν' ἀποφύγῃ τὸν Εὐμένη, ὅστις ἐκ Σάρδεων ἀνῆρχετο τὸν Μαίανδρον. Τὸ πιθανώτερον εἶνε ὅτι ἦλθεν ἐκ νότου, φέρ' εἰπεῖν ἐκ Παμφυλίας, καὶ ὅτι μέχρι ταύτης ἦλθε διὰ θαλάσσης.

²) Ἀρξάνδρον παρὰ Φωτ. 72 b 16, 3.

στρατιῶται του. Ἐπώλει εἰς τὰ διάφορα τάγματα ἐπαύλεις, πύργους καὶ ἄλλα κτήματα τῆς ἐχθρικῆς χώρας, γέμοντα ἀνθρώπων, βοσκημάτων καὶ σκευῶν· ἔδιδεν εἰς αὐτοὺς ἄδειαν, καὶ ἐχορήγει πάντα τὰ πρὸς ἐκπολιόρκησιν ὅργανα καὶ μηχανήματα· οἱ δὲ στρατιῶται ἐμοιράζοντο μεταξὺ τῶν τὰ λάφυρα, καὶ οὕτως οἱ ἄνδρες διετήρουν τὴν εὐθυμίαν, τὴν στρατιωτικὴν ἀκμὴν καὶ ἀσκήσιν, τὰ ὅποια οὐδαμοῦ τόσον ταχέως διαφθείρονται ὅσον ἐν ταῖς στρατοπεδείαις¹.

Ὁ Εὐμένης ἐν τούτοις, δραστηρίως ἐνεργῶν, κατέβαλε πᾶσαν φροντίδα περὶ τοῦ πολέμου, ὅστις πάλιν ἔμελλε ν' ἀρχίσῃ, εὐθὺς ὡς ἤθελεν ἐπιτρέψῃ τοῦ ἔτους ἡ ὥρα. Πρὸ παντὸς ἄλλου συνῆψε διαπραγματεύσεις πρὸς τὸν Ἀλκέταν καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν ὑπολειπομένους ὁπαδοὺς τοῦ Περδίκκου, προσκαλὼν αὐτοὺς νὰ προσέλθωσιν, ὅπως συμπράξωσι μετ' αὐτοῦ κατὰ τῶν πολεμίων. Ὁ Ἄτταλος καὶ Ἀλκέτας, λαβόντες τὴν πρόσκλησιν τοῦ στρατηγοῦ, συνῆλθον μετὰ τῶν οἰκειότερων εἰς συμβούλιον, ἐν ᾧ πολλὰ ἐλέγχθησαν ὑπὲρ καὶ κατὰ τῆς προσκλήσεως. Τέλος ἀπεδέχθησαν κατὰ πλειονοψηφίαν τὴν ἀλογιστοτάτην τῶν γνωμῶν. Ὁ Ἀλκέτας, ὁ Ἄτταλος καὶ οἱ λοιποὶ δὲν ἠθέλησαν οὐ μόνον νὰ ὑποταχῶσιν, ἀλλ' οὐδὲ νὰ συνταχῶσι μετὰ τοῦ Εὐμένους, καὶ ἀπεκρίθησαν ὅτι θὰ ἔπραττε φρόνιμα, ἐὰν εἰς αὐτοὺς παρεχώρῃ τὴν στρατηγίαν· διότι ὁ μὲν Ἀλκέτας εἶνε τοῦ Περδίκκου ἀδελφός, ὁ δὲ Ἄτταλος γαμβρός, ὁ δὲ Πολέμων τούτου ἀδελφός· εἰς τούτους λοιπὸν ἀρμόζει ἡ στρατηγία, καὶ εἰς τούτων τὰς διαταγὰς ὀφείλει ὁ Εὐμένης νὰ ὑπακούσῃ. Ἡ ἀπόκρισις αὕτη θὰ κατέστειλε πολὺ τὰς ἐλπίδας τοῦ στρατηγοῦ, ὅστις βαθέως συγκινηθεὶς εἶπε «Τοῦτ' ἦν τὸ λεγόμενον· ὀλέθρου δ' οὐδεὶς λόγος». Εἶδε μὲν ὅτι τὰ τῆς φατρίας αὐτοῦ συμφέροντα κατεστράφησαν, ἀλλ' αὐτὸς τοῦλάχιστον ἠθέλησε τὸ κατὰ δύναμιν ν' ἀντισταθῇ. Εἰς τὰ στρατεύματα του ἐδύνατο νὰ ἔχῃ πεποιθήσιν· διότι καὶ αὐτοὶ οἱ ἐν τῷ

¹) Πλουτάρχου Εὐμ. Η'.

στρατῶ Μακεδόνες ἦσαν πρὸς αὐτὸν ἐξ ὅλης ψυχῆς ἀφωσιωμένοι, γνωρίζοντες ὅτι οὐδεὶς ἄλλος στρατηγὸς ἐφρόντιζε περὶ τῶν στρατιωτῶν του μετὰ πλειοτέρας προνοίας καὶ ἀγαθότητος. Διὸ καὶ ὅτε πολλάκις εὐρέθησαν ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἐπιστολαὶ διαλαμβάνουσαι, ὅτι ὁ Εὐμένης κατεδικάσθη εἰς θάνατον, καὶ ὅστις φονεύσῃ αὐτὸν μέλλει νὰ λάβῃ ἐκ τοῦ δημοσίου θησαυροῦ ἀμοιβὴν ἑκατὸν ταλάντων, οὐδεὶς εὐρέθη ἔτοιμος νὰ διαπράξῃ τὴν ἄτιμον πράξιν. Ταῦτα γινώσκων ὁ Εὐμένης συνεκάλεσε τὸν στρατὸν εἰς ἐκκλήσιαν, εὐχαρίστησε τοὺς στρατιώτας διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν πίστιν καὶ ἀφοσίωσιν, καὶ ἐμακάρισεν ἑαυτὸν διότι παρέδωκε τὴν ζωὴν του εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν· τὸ ὅτι οἱ στρατιῶταί του ὑπέστησαν τόσον ἐντίμως τὴν τοσοῦτον ἰσχυρὰν καὶ τοσοῦτον πολυμερῶς ἐκλεχθεῖσαν δοκιμασίαν, παρέχει εἰς αὐτὸν ἐγγύησιν περὶ τοῦ μέλλοντος· διότι βεβαίως καὶ ἄλλας ὁμοίας ἀποδείρας καὶ οὐκ εἰς μακρὸν θὰ ἐπιχειρήσωσιν οἱ ἐχθροὶ του. Τὸ πλῆθος μετ' ἐκπλήξεως καὶ ἐπιδοκιμασίας ἤκουε καὶ ἐπίστευε τὰ πράγματα, ὅπως ἐπιτηδείως παρέστησεν αὐτὰ ὁ στρατηγός, καί, ἵνα προφυλάξωσιν αὐτὸν ἀπὸ μελλόντων κινδύνων, προσηνέχθησαν ἀμιλλώμενοι ὡς ἰδιώταιροι αὐτοῦ δορυφόροι· τέλος δὲ ἀπεφάσισαν νὰ σχηματίσωσι πρὸς περιφρούρησιν αὐτοῦ σῶμα ἐκ χιλίων λοχαγῶν, ταξiάρχων καὶ ἄλλων δεδοκιμασμένων ἀνδρῶν, οἵτινες νὰ φυλάττωσιν αὐτὸν ἀσφαλῶς νύκτα καὶ ἡμέραν¹. Οὗτοι δ' ἔχαιρον ἔπειτα λαμβάνοντες παρὰ τοῦ στρατηγοῦ τιμὰς, τὰς ὁποίας οἱ βασιλεῖς συνήθως ἀπένεμον εἰς τοὺς «φίλους»· διότι ὁ Εὐμένης εἶχε τὸ δικαίωμα ν' ἀπονέμῃ καὶ τὴν ἐρυθρὰν καυσίαν καὶ τὴν τιμητικὴν χλαμύδα, τὰ μέγιστα σημεῖα τῆς βασιλικῆς εὐνοίας παρὰ τοῖς Μακεδόσιν².

Τοιαύτης οὔσης τῆς γνώμης ἐν τῷ στρατῷ τοῦ Εὐμένους καὶ τοσοῦτον ἰσχυρὰς τῆς θέσεως, ἣν κατεῖχεν, ὁ νέος ἐπιμελητὴς τοῦ κράτους δὲν ἐνόμισε φρόνιμον νὰ ἐπιχειρήσῃ τι κατὰ τοῦ ἐπι-

¹) 'Ο Πλούταρχος (Εὐμ. Η') λέγει «περὶ αὐτὸν αἱ δορυφοροῦντας εἶναι καὶ φυλάττειν ἐν περιόδῳ καὶ παρανυκτερεῖν» Σ. Μ.

²) *Ιουστίνου XIV, 1. Πλούταρχου Εὐμέν. Η' αἰξῆν γὰρ Εὐμένει καὶ καυσίας ἀλουργεῖς καὶ χλαμύδας διανέμειν ἥτις ἦν ὁτιοῦν βασιλικωτάτη παρὰ Μακεδόσιν».

κεκηρυγμένου, πρὶν προσέλθῃ ὁ στρατηγὸς Ἀντίγονος. Μόνον ὁ Καρίας σατράπης Ἄσανδρος ἀπεστάλη κατὰ τοῦ Ἀττάλου καὶ Ἀλκέτου· ἀλλὰ μετ' ἀμφίβροπον μάχην ἠναγκάσθη ἐπὶ τέλους νὰ υποχωρήσῃ, καὶ οὕτως ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐπεκράτουν οἱ ἐναντίοι ἐν Καρίᾳ, Λυκίᾳ καὶ Πισιδίᾳ.

Ἐν τούτοις ὁ Ἀντίγονος, ὑπερβὰς τὸν Ταῦρον, προσήρχετο μετὰ τῆς βασιλικῆς στρατιᾶς καὶ τῶν βασιλέων. Συνηκολούθει δὲ καὶ ὁ χιλιάρχος Κάσσανδρος. Μεταξὺ τούτων τῶν δύο εἶχον ἤδη ἐκραγῆ δυσάρεστοι διχαστασίαι· διότι οὔτε ὁ ἱταμὸς καὶ ἀγέρωχος χιλιάρχος ἤθελε νὰ ὑποταχθῇ εἰς τὸν συνετὸν καὶ στρατιωτικὴν αὐστηρότητα ἀσκούντα στρατηγόν, οὔτε οὗτος ν' ἀνέχεται τὰς ἀξιώσεις τοῦ νεανίου, ὅστις οὐδὲν εἶχεν ὑπὲρ ἑαυτοῦ, εἰ μὴ τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς του καὶ δυσaréστους τινὰς ἀναμνήσεις ἐκ τῶν τελευταίων ἐτῶν τοῦ βίου τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ὁ γέρον Ἀντίπατρος κατεσίγασεν ἅπαξ τὰς ἐναντίον τοῦ Ἀντιγόνου κατηγορίας καὶ τὰ παράπονα τοῦ υἱοῦ· ἀλλ' ὀλίγον μόνον χρόνον ὠφέλησεν ἡ ἐπιτίμησις¹.

Διαρκούντος τοῦ χειμῶνος, ὅτε ἡ βασιλικὴ στρατιὰ — διὰ τοῦ Γορδίου, ὡς φαίνεται, ὁδεύουσα ἤλθεν εἰς Φρυγίαν, ὅπως διαχειμάσῃ ἐν χώραις, αἵτινες δὲν εἶχον κακωθῇ ὑπὸ τοῦ πολέμου, ὁ Κάσσανδρος ἔδραμεν εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ πατρὸς τὸ ἐν τῇ παρὰ τὸν Ἑλλήσποντον Φρυγίᾳ, κατήγγειλε τοῦ Ἀντιγόνου τὴν ἀμφίβολον διαγωγὴν καὶ τὰς προπαρασκευὰς πρὸς ὁμολογουμένως ἐπικινδύνους ἐπιχειρήσεις, καὶ τὸν ἐξώρκισε νὰ μὴ προβῇ περαιτέρω, μηδὲ ν' ἀπέλθῃ τῆς Ἀσίας, πρὶν ἢ ματαιώσῃ εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τοὺς σκοποὺς τοῦ στρατηγοῦ καὶ ἐξασφαλίσῃ ἑαυτὸν καὶ τοὺς βασιλεῖς ἐναντίον δεινῶν κινδύνων. Ἐν τούτοις καὶ αὐτὸς ὁ Ἀντίγονος ἤλθεν εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους. Ἵσως ἀπὸ τοῦδε εἰργάζετο σιωπηλῶς πρὸς ἄλλους σκοποὺς· ἀλλ'

¹ Περὶ τούτων καὶ ἄλλων τοιούτων θὰ ἐγίνετο λόγος ἐν τῇ συλλογῇ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Ἀντιπάτρου πρὸς τὸν Κάσσανδρον, ἣν καὶ ὁ Κικέρων (de officiis II, 14) ἀνέγνωσεν, ἂν ὁμως ᾔτο γνησία.

ἐπὶ τοῦ παρόντος δὲν ἐδύνατο ἄλλως νὰ πράξῃ εἰμὴ νὰ διάκει-
ται φιλικῶς πρὸς τὸν Ἀντίπατρον. Ἐδικαιολογήθη καθ’ ὅλοκλη-
ρίαν, ἀποδείξας πόσον ἦτο μακρὰν τῆς διανοίας αὐτοῦ τὸ νὰ θέλῃ
νὰ ἀντενεργῇ κατὰ τοῦ Ἀντιπάτρου, εἰς ὃν ὤφειλε τὰ πάντα.
Ἐπεκαλέσθη τὴν πρὸς αὐτὸν ἀφοσίωσίν του, τὴν προτέραν διαγω-
γὴν καὶ τὴν μαρτυρίαν πάντων τῶν φίλων του. Ὁ Ἀντίπατρος τὸν
ἐβεβαίωσεν ὅτι ἀμέριμνος ἀπέρχεται τῆς Ἀσίας, ἀλλ’ ὅτι κρίνει κα-
λὸν ν’ ἀπομακρύνῃ τοὺς βασιλεῖς ἀπὸ τῆς διηνεκοῦς πολεμικῆς τύρ-
βης καὶ τῶν ἐνδεχομένων κινδύνων, εἰς οὓς ὑπέκειντο ἐν τῷ μέσῳ
πολεμοῦντος στρατοῦ, καὶ ὅτι θὰ συμπαραλάβῃ αὐτοὺς εἰς τὴν Εὐ-
ρώπῃν. Πρὸς δὲ τὸν ἐπικείμενον κατὰ τοῦ Εὐμένους πόλεμον δὲν
δύναται τις, ἔλεγε, νὰ ἔχῃ τόσῃ ἐμπιστοσύνην εἰς τοὺς Μακεδόνας
τῆς βασιλικῆς στρατιᾶς τοὺς μετὰ τοῦ Περδίκκου ἐπὶ μακρὸν χρό-
νον συναγωνισθέντας καὶ πολλάκις ἀποδειχθέντας στασιαστικούς,
ἔση ἀπηγείτο πρὸς πολέμιον, οἷος ὁ Εὐμένης. Ἀντὶ τούτων ἔμελλε
νὰ παραχωρήσῃ εἰς αὐτὸν ἐκ τῶν μεθ’ ἑαυτοῦ ἐξ Εὐρώπης στρα-
τευσάντων Μακεδόνων 8500 πεζοὺς, μετὰ δὲ τοῦ χιλιάρχου ἑσους
ἵππεις εἶχεν ἕως τότε, ἔτι δὲ τὸ ἥμισυ τῶν ἐλεφάντων, 70 τὸν
ἀριθμόν¹. Μετὰ ταύτας τὰς διατάξεις τὰς εἰς ἄκρον σπουδαίας
διὰ τὴν περαιτέρω διεξαγωγὴν τῶν πραγμάτων ἀνέξευε πρὸς τὸν
Ἑλλήσποντον, συμπαραλαβὼν καὶ τὸν βασιλέα Φίλιππον μετὰ τῆς

¹) Ἀῤῥιανὸν 72 1, 25, §. 43 «ἐλέφαντας δὲ τῶν πάντων τοὺς ἡμίσεας ὄν». Κατὰ τοὺς λοιποὺς χρόνους τὸ σύνολον τῶν ἐλεφάντων θὰ ἦτο 140, ἐν ᾧ ὁ Ἀλέξανδρος (Ἀῤῥιανοῦ 71, 2, 2) κατεργόμενος τὸν Ἰνδὸν εἶχε 200. Δὲν εἶνε πολὺ πιθανὸν ὅτι ἐν διαστήματι τόσον ὀλίγων ἐτῶν ἡλαττώθῃ τοσοῦτον ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν. — Ὁ Ἀῤῥιανὸς δὲν ἐκφράζεται σαφῶς, ἀν’ ὃ βασιλικὸς στρατὸς ἔμεινε μετὰ τοῦ Ἀντιγόνου. Ἐνόμισα ὅτι ἐπρεπε νὰ παραδεχθῶ τὴν ἐναντίαν ὑπόθεσιν· διότι μόνον ὑπὸ τῆς βασιλικῆς στρατιᾶς ἐδύνατο νὰ γείνῃ ἡ στάσις πρὸς ἀπαίτησιν τῆς χρηματικῆς δωρεᾶς («αἰτῶν τὰ χρήματα»). αὕτη λοιπὸν θὰ συνεπορεύετο μετὰ τοῦ Ἀντιπάτρου. — Ὁ Ἀῤῥιανὸς λέγει ὅτι (ὁ Ἀντίπατρος) «ἐπιτρέπει αὐτῷ (τῷ Ἀντιγόνῳ) Μακεδόνας πεζοὺς ὀκτακισχιλίους καὶ πεντακοσίους καὶ ἵππεις τῶν ἐτέρων ἴσους». Καὶ ἀναντιρρόπως μὲν πρέπει ν’ ἀναγνωσθῇ τῶν ἐταίρων· ἀλλὰ καὶ οὕτως τὸ χωρίον παρέχει δυσκολίας, καὶ θὰ εἶχε ν’ ἀντεῖπῃ τις κατὰ τῆς παραδεδομένης ἀνωτέρω γνώμης.

συζύγου αὐτοῦ Εὐρυδίκης καὶ τὸν νήπιον βασιλέα Ἀλέξανδρον, τὸ τρίτον ἔτος ἄγοντα, μετὰ τῆς μητρὸς Πρωξάνης¹.

Μετ' αὐτοῦ συνηκολούθει τὸ πλείοτερον μέρος τοῦ μακεδονικοῦ πεζικοῦ ἐκ τοῦ πρῶην στρατοῦ τοῦ Περδίκκου, τὸ ὅποιον μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν ὑπὸ τὸν Ἀντιγένη ἀργυρασπίδων, τῶν ἐν τοῖς διαφόροις φρουρίοις ὑπολειφθέντων καὶ τῶν πρὸς τὸν Ἀτταλον καταφυγόντων, δύναται τις νὰ ὑπολογίσῃ εἰς 20,000 ἄνδρας. Ἐκ τοῦ ἱππικοῦ τῶν ἐταίρων τῆς μεγάλης στρατιᾶς μέγα μέρος ἴσως ὑπελείφθη ἐν Ἀσίᾳ ὑπὸ τὸν Κάσσανδρον. Ὁ δὲ Ἀντίπατρος ἔλαβεν ἀντὶ τούτων μεθ' ἑαυτοῦ τοὺς ἡμίσεις τῶν πολεμικῶν ἐλεφάντων, τοὺς ὁποίους πρῶτους ἔμελλε νὰ ἴδῃ ἡ Εὐρώπη.

Οἱ παλαίμαχοι τοῦ Ἀλεξάνδρου ἔτρεφον ἐλπίδας νέων πολέμων καὶ νέων λαφύρων· νῦν δὲ ἀντὶ τούτου ὤφειλον νὰ ἐπανέλθωσιν οἰκαδε, χωρὶς νὰ λάβωσι μηδὲ τὰς ὑπὸ μὲν τοῦ Ἀλεξάνδρου προωρισμένας, ὑπὸ δὲ τοῦ Ἀντιπάτρου ἐπικυρωθείσας δωρεάς. Ἰσως καὶ πάλιν ἡ βασίλισσα Εὐρυδίκη ὑπέθαλψε τὴν δυσαρέσκειαν τῶν στρατιωτῶν· διότι καὶ πάλιν κατεξαναστάντες ἐν τῇ πορείᾳ ἀπήτουν τὰ ὑποσχεθέντα χρήματα, καὶ ἠπειλοῦν τὸν γηραιὸν Ἀντίπατρον. Οὗτος δ' ὑπεσχέθη ν' ἀποδώσῃ τὸ ἔλρον ἢ τὸ πλεῖστον αὐτῶν, ὅταν φθάσωσιν εἰς τὴν Ἀβυδὸν καὶ τὸν Ἑλλήσποντον. Ὁ στρατὸς ἐπίστευσε, καὶ ἡσύχως ἐβάδιζε πρὸς τὴν Ἀβυδὸν, προσδοκῶν τὰς πληρωμάς· ἀλλ' ὁ Ἀντίπατρος μετὰ τῶν βασιλέων καὶ τινων πιστῶν διὰ νυκτὸς καὶ ὁμίχλης ἀνεχώρησε καὶ διαβάς τὸν Ἑλλήσποντον ἔσπευσε πρὸς τὸν Λυσίμαχον, διαλογιζόμενος, ὅτι οἱ στρατιῶται, στερούμενοι ἡγεμόνων καὶ εἰς ἑαυτοὺς ἐγκαταλελειμμένοι, ἤθελον φοβηθῇ, μήπως ἐπὶ τέλους μηδὲν λάβωσι, καὶ ἤθελον ἐπανέλθῃ εἰς εὐπειθειαν. Οὕτω καὶ συνέβη. Τὴν ὑστεραίαν οἱ ἀρχαῖοι στρατιῶται διέβησαν τὸν Ἑλλήσποντον καὶ ὑπέκυψαν εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους. περὶ δὲ τῶν

¹) Ὁ Στράβων (ΙΖ', σ. 794) μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Περδίκκου ἐπιφέρει: «σὺν αὐτῷ (Περδίκκῃ) δὲ... (ἐνταῦθα λείπουσι λίξεις τινές) καὶ οἱ βασιλεῖς Ἀρριδιανὸς τε καὶ τὰ παιδιά τὰ Ἀλεξάνδρου (ὅπερ δὲν εἶνε ἀκριβές, ἐπειδὴ ὁ νόθος Ἡρακλῆς διέτριβεν ἐν Περγᾷ) καὶ ἡ γυνὴ Πρωξάνη ἀπῆρεν εἰς Μακεδονίαν».

ὑπεσχημένων δωρεῶν οὐδεὶς πλεον λόγος ἔγεινε. Οὕτως ἐπανῆλθεν ὁ 'Αντίπατρος εἰς τὴν Μακεδονίαν· θὰ ἦτο περὶ τὸν Φεβρουάριον τοῦ ἔτους 320¹.

Ἐν ταῖς ἱστορικαῖς ἡμῶν παραδόσεσιν ὑπάρχει ἐνταῦθα χάσμα, περιέχον μηνῶν τινῶν γεγονότα. Κατὰ τὸ πέρασ τοῦτων εὐρίσκωμεν τὰ ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ πράγματα ἱκανῶς ἤδη μεταβεβλημένα. Ὁ Εὐμένης καταλιπὼν τὴν ἐν Κελαιναῖς θέσιν, ὑποχωρεῖ πορευόμενος πρὸς τὴν προτέραν αὐτοῦ σατραπείαν, τὴν Καππαδοκίαν, ἔτοιμος ν' ἀναλάβῃ τὸν περὶ τῶν ὅλων ἀγῶνα. Ὁ δὲ 'Αντίγονος πάλιν, συναθροίσας ἐκ τῶν χειμαδίων τὰ στρατεύματα, καταδιώκει τὸν Εὐμένην. Διὰ ταύτης τῆς μεταθέσεως τοῦ θεάτρου τοῦ πολέμου τὸ μέγιστον μέρος τῆς χερσονήσου ἦτο ὑποχείριον εἰς τοὺς ἐν Τριπαραδείσῳ κατασταθέντας σατράπας· ὁ Ἀρρίδαῖος κατέλαβε τὴν παρὰ τὸν Ἑλλησποντον Φρυγίαν· ὁ Κλεῖτος τὴν Λυδίαν· ὁ δὲ Ἀλκείας καὶ Ἀτταλος ἀπεχώρησαν εἰς τὰ ὅρη τῆς Πισιδίας. Ὁ 'Αντίγονος, πορευόμενος ἐκ τῆς Φρυγίας πρὸς τὴν Καππαδοκίαν, τοὺς ἐχώρισε παντελῶς ἀπὸ τοῦ Εὐμένους. Τοῦτον πρὸ πάντων, τὸν δεξιώτατον τῶν στρατηγῶν, ἡγούμενον μεγάλου καὶ πολλακίς ἤδη νικηφόρου στρατοῦ, ἦτο ἐπάναγκες νὰ καταβάλλῃ.

Μνημονεύεται ὡς ἰδιотροπία τις τοῦ 'Αντιγόνου ὅτι, ἂν μὲν αὐτὸς εἶχε νὰ παρατάξῃ ἰσχυροτέραν κατὰ τὸ πλῆθος δύναμιν, σχολαίως καὶ μετὰ δισταγμοῦ ἐπολέμει, ἂν δὲ ἀσθενεστέραν, ἦτο ἀκάματος, πρόθυμος τὰ πάντα νὰ διακινδυνεύσῃ καὶ φιλοπόλεμος μέχρι θρασύτητος². Τοιαύτη ἦτο τὴν ὥρην ἡ περίστασις. Ὁ Εὐμένης ὑπερεῖχεν ὁμολογουμένως, καὶ ὅμως αὐτὸς τὸν κατεδίωκεν. Εἶνε ἀληθές ὅτι ἐν αὐτῷ τῷ στρατῷ τοῦ Εὐμένους εὗρεν ὑποστήριξιν, ἥτις ἐφαίνετο ὅτι ἐξησφάλιζε τὴν ἐπιτυχίαν του. Διότι μετὰ τῆς εὐτυχίας τοῦ στρατηγοῦ συνεταλαντεύετο καὶ ἡ πίστις τῶν στρα-

¹) Ἀρξιδανὸν ἐνθ. ἀνωτ. Ἐνταῦθα, τελευτῶντος τοῦ δεκάτου βιβλίου, περατοῦται τοῦ συγγραφέως τοῦτου ἡ ἱστορία τῶν μετ' Ἀλέξανδρον.

²) Πολυαῖνον Δ', β, 5.

τευμάτων του. Εἰς τῶν ὑποστρατήγων, ὀνόματι Περδίκκας, εἰς ὃν εἶχεν ἐμπιστευθῆ σύνταγμα 3000 πεζῶν καὶ 500 ἵππέων, ἡρνήθη νὰ ὑπακούσῃ καὶ δὲν ἐπανῆλθεν εἰς τὸ στρατόπεδον. Κατὰ τούτων τῶν στασιαστῶν ἔπεμψεν ὁ Εὐμένης τὸν Τενέδιον Φοίνικα μετὰ 4000 πεζῶν καὶ 1000 ἵππέων. Οὗτος διὰ νυκτὸς ἐπιπεσὼν κατέπληξεν αὐτοὺς κοιμωμένους, ἐκυρίευσεν τὸ στρατόπεδον καὶ ἐξώγρησε τὸν Περδίκκαν. Καὶ τοῦτον μὲν καὶ τῶν ἄλλων τοὺς πρωταίτιους ἐτιμώρησεν ὁ Εὐμένης διὰ θανάτου, τοὺς δὲ στρατιώτας, οὓς ἐνόμιζε πλανηθέντας μόνον, δὲν ἐτιμώρησεν ἄλλως, εἰ μὴ διανείμας αὐτοὺς εἰς τῶν λοιπῶν τὰς τάξεις. Διὰ ταύτης τῆς ἐπιεικείας ἐπανέκτησε μὲν ὁ Εὐμένης τὰς καρδίας τῶν στρατιωτῶν, ἀλλ' ἐτεκμηριώθη ὅμως ὅτι ἡ δύναμις του καθ' ἑαυτὴν ἦτο ἥδη ὑπόσαθρος, καὶ ὁ Ἀντίγονος ἔσπευσεν ὅπως ἐκ τούτου ὠφελθῇ. Ὑπῆρχεν ἐν τῷ στρατῷ τοῦ Εὐμένους ἱππαρχὸς τις Ἀπολλωνίδης¹. Πρὸς τοῦτον ὁ Ἀντίγονος ἦλθεν εἰς μυστικὴν συνεννόησιν καὶ διὰ μεγάλων ἐπαγγελιῶν τὸν ἐδελέασεν. Ὁ Ἀπολλωνίδης ὑπέσχεθη, ὅπου-
ταν οἱ δύο στρατοὶ συμπλακῶσι, ν' αὐτομολήσῃ μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ἱππέων πρὸς τὸν Ἀντίγονον.

Ὁ Εὐμένης διέτριβεν ἐν τῇ Ὀρκυνίᾳ χώρᾳ². Εἶχεν ἐκλέξῃ

¹) Διοδώρου III', 40, 5 «τῶν ἱππέων ἀφηγούμενον» καὶ § 8 «μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ἱππέων». Δὲν εἶνε πιθανὸν ὅτι εἶχε τὴν ἀρχηγίαν πάντων τῶν 5000 ἱππέων τοῦ Εὐμένους.

²) Πλουτάρχου Εὐμέν. Θ' «ἐν Ὀρκυνίᾳ τῆς Καππαδοκίας», Διοδώρου III', 40 «τῆς Καππαδοκίας ἐν τισιν εὐθείαις πεδίοις πρὸς ἱππομαχίαν». Δὲν κατέρωθωσα νὰ εὕρω ἄλλην τινὰ εἰδησιν περὶ τούτου τοῦ «ἐν Ὀρκυνίᾳ». Ἰσως εἶνε ἡ χώρα, ἣν ὁ Στράβων (II', σ. 567, 568, 576) τοποθετεῖ ἐν ἀριστερᾷ τῆς Μεγάλης Φρυγίας μεταξὺ Περσιστοῦ καὶ Λυκαονίας, πρὸς νότον τῆς ὁψιαιτέρον λεγομένης χώρας τῶν Τεκτοσάγων καὶ ὀνομαζομένης «τὰ περὶ Ὀρκαορικῶν» (πρὸλ. Leake Asia minor σ. 88). Πολλὴ ἀπέχει, φαίνεται, ἐκεῖνη ἡ Ὀρκαστός, ἣν ὁ Pococke καὶ Hamilton ἀνέγνωσαν ἐν ἐπιγραφῇ τῶν παρὰ τὸ Ἀλεξιάδην ἐρείπιων (ἐπὶ τῆς ἀπὸ Καρὰ-Χισαῶρ ἢ Μητροπόλεως εἰς Ἀγκυραν ὁδοῦ) ἣν ὅμως ἐπιγραφὴν ὁ Mortmann τῷ 1859 δὲν εὗρε πλέον (πρὸλ. Corpus inscript. Graec. III, n° 3822 b³, σ. 1051. Corp. inscript. Latinar. III, 1, n° 352). Μᾶλλον ἐδυνάττει νὰ ὑποθέσῃ τὴν Ὀροανθην (Oroantius tractus τοῦ Πλινίου V, 32. Πρὸλ. Mannert II, 2, σ. 180) χώραν ἐπὶ τῆς ἀπὸ Κελαυνῶν εἰς Μάζακα διὰ τῆς Λυκαονίας ὁδοῦ κειμένην, τὴν ὁποίαν περιέγραψεν ὁ Ἀρτεμίδωρος (Στράβωνος ΙΔ', σ. 663) καὶ ἐν μέρει ὁ Arundell ἐν τῇ τῷ πρώτῳ μέρει τοῦ ὠραίου αὐτοῦ συγγράμματος. Ἀλλ' ἡ τελευταία αὕτη ὑπόθεσις δὲν εἶνε πιθανὴ διὰ τὸν πάντῃ ὀρεινὸν τῆς χώρας ταύτης χαρα-

αὐτὴν ὡς εὐθετον πεδίον μάχης διὰ τὴν ἱππικὴν αὐτοῦ δύναμιν. ἔρχε δὲ αὐτὸς μὲν 20,000 πεζοὺς καὶ 5000 ἱππεῖς· ὁ δὲ Ἀντίγονος μόνον 10,000 πεζοὺς, ὧν οἱ ἡμίσεις ἦσαν Μακεδόνες, 2000 ἱππεῖς καὶ 30 ἐλέφαντας¹. Πεποιθὼς εἰς τὰς ὑποσχέσεις τοῦ Ἀπολλωνίδου συνῆψε τὴν μάχην· ἀμφοτέρωθεν ἡγωνίσθησαν καρτερικώτατα· ἔπειτα δὲ ἐν καιρῷ κρισίμῳ ὁ Ἀπολλωνίδης μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ἱππέων ἡττομόλησε πρὸς τὸν Ἀντίγονον· καὶ ἡ τύχη τῆς ἡμέρας ἀπεφασίσθη· 8000 ἐκ τοῦ στρατοῦ τοῦ Εὐμένους κατέκειντο νεκροὶ ἐν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης· καὶ πᾶσαι αἱ ἀποσκευαὶ ἔπεσαν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ νικητοῦ. Ὁ Εὐμένης ὑπεχώρησεν ὅσον ἦτο δυνατόν ἐν τάξει, εὐτυχὴς δὲ σύμπτωσις παρέδωκεν εἰς τὰς χεῖράς του τὸν προδότην, τὸν ὅποιον ἀμέσως ἀπηγγέχονισε. Σοφῶς διαταχθεῖσαι πορεῖαι καὶ παραλλαγαὶ κατέστησαν ἀδύνατον εἰς τοὺς πολεμίους τὴν καταδίωξιν. Ὅθεν ἐπιστραφεὶς ὁ Εὐμένης, ἐστρατοπέδευσεν ἐν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης· ἐκ δὲ τῶν θυρωμάτων καὶ δοκῶν τῶν ἐν ταῖς πέριξ κώμαις οἰκιῶν κατασκευάσας πυράς, ἔκαυσε τοὺς οἰκίους νεκροὺς καὶ ἀνεχώρησε. Ὅτε δὲ ὁ Ἀντίγονος, ἀπολέσας τὰ ἔχνη τοῦ ἡττηθέντος στρατοῦ, ἐπανῆλθεν ἐκ τῆς διώξεως, ἐθαύμασεν ὑπερφυῶς τοῦ Εὐμένους τὴν τόλμην καὶ σοφὴν ἡγεμονίαν².

Τοῦ Εὐμένους ὁ σκοπὸς ἦτο νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὴν Ἀρμενίαν, ἵνα ἐνταῦθα ἐπιχειρήσῃ νὰ πορισθῇ συμμάχους, διότι οὐ μόνον ὁ

κτῆρα. Αἱ τρεῖς εἰρημεῖαι χώραι κείνται παρὰ τὰ δυτικὰ ὄρια τῆς Καππαδοκίας· ὥστε ἂν μετέπειτα ὁ Εὐμένης ἠναγκάσθῃ νὰ ὑποχωρήσῃ, ὡς εἰκόσ, πρὸς ἀνατολὰς, ἐδύνατο πρὸς τὰ Νῶρα νὰ διαφύγῃ.

¹) Τὰ στρατεύματα ταῦτα εἶνε πολὺ ὀλιγώτερα παρ' ὅσα κατέλιπεν εἰς τὸν στρατηγὸν ὁ Ἀντίπατρος. Λεῖπουν τοῦλάχιστον 500 [Μήπως εἶνε ἀδελφεὰ ἀντὶ τοῦ 3500; Σ. Μ.] Μακεδόνες καὶ οἱ πλείονες ἴσως τῶν ἱππέων. Φαίνεται ὅτι οὗτοι ἀπεσπάρθησαν ἐν τῷ μεταξὺ ἀλλαγῇ. Παρ' οὐδενὸς τῶν ἀρχαίων συγγραφέων μαρτυροῦμεν, τί ἔγινε κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο 320 ἐναντίον τοῦ Ἀλέκου καὶ Ἀττάλου. Μόνον περὶ 3000 ἀνδρῶν ἐν Λυκαονίᾳ, τῶν μετέπειτα στασιασάντων τὸν χειμῶνα, διηγείται τι ὁ *Πολύαινος* Δ', 6, 6.

²) *Πλουτάρχου* Εὐμέν. Γ'. *Διοδώρου* III', 40. *Κορνηλίου Νέπωτος* Eumen. 6. Hunc persequens Antigonos, cum omni genere copiarum abundaret, saepe in itineribus vexabatur, neque unquam ad manum accedere licebat, nisi his locis, quibus pauci possent multis resistere.

στρατὸς αὐτοῦ εἶχεν ὑπερμέτρως μειωθῆ, ἀλλ' ἔτι μᾶλλον ἐφοβεῖτο μήπως ἡ ἐπισκήψασα ἦτα καὶ ἡ ἀπώλεια πασῶν τῶν ἀποσκευῶν παραλύσωσι τὸ θάρρος τῶν στρατιωτῶν αὐτοῦ. Μετὰ μείζονος περισκέψεως ἐξετέλει τὰς περαιτέρω κινήσεις του· ἀνισόπαλος πλεόν πρὸς τὸν πολέμιον, μόνον δι' εὐστόχων ἐγχειρημάτων ἐδύνατο νὰ βλάψῃ αὐτὸν καὶ νὰ προφυλάξῃ τὴν ἰδίαν ὑποχώρησιν. Οὕτως πολλὰς ἡμέρας μετὰ τὴν μάχην συνήντησε τὰς ἀποσκευὰς τοῦ Ἀντιγόνου· ἡ μακρὰ τούτων σειρά, ἡγουμένου τοῦ Μενάνδρου, ἐστάθη ἐν τῷ πεδίῳ, εἰς ὃ διανοεῖτο νὰ εἰσβάλῃ ὁ Εὐμένης· εἶχεν ἐνταῦθα εὐκαιρίαν οὐ μόνον τὰς ἐν τῇ τελευταίᾳ μάχῃ ἀπολεσθείσας τῶν περὶ αὐτὸν ἀποσκευὰς ν' ἀνακτήσῃ, ἀλλὰ καὶ ἀφθόνως νὰ λαφυραγωγῇ γυναικας, παῖδας, χρήματα καὶ ἄλλα χρήσιμα καὶ πολυτελῆ πράγματα. Ἀλλ' ἐφοβεῖτο, μήπως οἱ στρατιῶταί του, καταπλησθέντες λαφύρων, δὲν εἴνε ἀρκούντως ἐλαφροὶ πρὸς τὰς ταχείας κινήσεις τῆς ὑποχωρήσεως, μήπως νέα καὶ πλούσια λάφυρα ἐμβάλωσιν αὐτοὺς εἰς μερίμνας περὶ τῆς διατηρήσεως αὐτῶν καὶ καταστήσῃ ἀπροθύμους πρὸς τὰς μελλούσας κακουχίας καὶ τολμηρίας. Ἀλλὰ δὲν ἐτόλμησεν ὅμως ἐκ τοῦ προφανοῦς ν' ἀρνηθῇ εἰς αὐτοὺς τὴν πλουσίαν λείαν, πρὸς ἣν δὲν εἶχον εἰμὴ ν' ἀπλώσωσι τὰς χεῖρας. Διέταξεν αὐτοὺς πρῶτον νὰ ἡσυχάσωσιν ὀλίγον καὶ νὰ παραβάλωσιν φορβὴν εἰς τοὺς ἵππους, ἵνα ἔπειτα ἐπελάσωσιν ἀκμαῖοι κατὰ τῶν πολεμίων. Ἐν τούτῳ τῷ μεταξὺ ἔπεμψε κρυφίως πρὸς τὸν Μενάνδρον καὶ ὡς ἀγαθὸς φίλος ἀνήγγειλε τὴν ἑαυτοῦ προσπέλασιν καὶ τὸν ἐκεῖνον ἐπαπειλοῦντα κίνδυνον, προέτρεπε δὲ αὐτὸν ν' ἀπέλθῃ ὡς τάχιστα ἐκ τῆς πεδιάδος καὶ ν' ἀποχωρήσῃ εἰς τὰς ὑπωρείας, ὅπου αὐτὸς δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ. Ὁ Μενάνδρος εὐθὺς ἀπεχώρησεν εἰς τὰ ὄρη, ὃ δὲ Εὐμένης πέμψας ἰλην ἱππέων κατασκόπων, παρήγγειλεν εἰς τοὺς ἱππεῖς νὰ ἐγχαλινώσωσιν εἰς δὲ τοὺς πεζοὺς νὰ εἴνε ἕτοιμοι πρὸς κίνησιν. Ὅτε δὲ οἱ κατάσκοποι ἐπανῆλθον, λέγοντες ὅτι οἱ πολέμιοι ἀπεχώρησαν εἰς τὰ ὄρη, ὅπου ἦσαν ἀπρόσβλητοι, ὁ Εὐμένης, προσποιούμενος ὅτι ἡδὴ μόνει,

διότι τοσοῦτον ἄφθοнос λεία τὸν διέφυγεν, ἀπήγαγε τὸν στρατὸν περαιτέρω. 'Ο δὲ Μένανδρος διαφυγὼν ἤλθε πρὸς τὸν Ἀντίγονον καὶ ἐπὶ τὴν πρᾶξιν τοῦ Εὐμένου· καὶ οἱ μακεδόνες στρατιῶται ἐπὶ αὐτὸν ἀριδῆλως καὶ ἐγκωμιάζον τὸ σέβας, ὅπερ ἔδειξε πρὸς αὐτούς, τοὺς Μακεδόνας τῆς βασιλικῆς στρατιᾶς, καὶ τὴν φιλανθρωπίαν, δι' ἣν, δυνάμενος νὰ αἰχμαλωτίσῃ τὰς γυναῖκας καὶ τοὺς παῖδας αὐτῶν ἢ νὰ παραδώσῃ αὐτοὺς εἰς τὴν ὀργὴν τῶν στρατιωτῶν του, προετίμησε νὰ σώσῃ αὐτοὺς καὶ νὰ θυσιάσῃ τὸ ἴδιον συμφέρον. Γελᾶσας ὁ Ἀντίγονος εἶπεν «ἀλλ' ἐκεῖνος οὐχ ὑμῶν, ὦ μακάριοι, κηρόμενος παρῆκεν, ἀλλ' αὐτῷ φεύγοντι δεδιὼς περιθεῖναι πέδας τοσαύτας» ¹.

Παρὰ πᾶσαν τὴν δεξιότητά του ὁ Καρδιανὸς δὲν κατώρθωσε νὰ φθάσῃ εἰς τὴν Ἀρμενίαν. Εἶδεν ὅτι ἐκάστοτε ἦτο στενωτέρον περιέωσμένος καὶ αἱ ὁδοὶ αἱ πρὸ αὐτοῦ ἀποκεκλεισμέναι, οἱ στρατιῶταί του ἤρχισαν ν' ἀπελπίζωνται περὶ αὐτοῦ καὶ ν' αὐτομολῶσι πρὸς τοὺς πολεμίους ². Ἐντὸς ὀλίγου ἀπέβη ἀδύνατον νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν φυγὴν. Οὐδὲν ἄλλο ὑπελείπετο, εἰμὴ νὰ εἰσπύσῃ εἰς τὸ βραχὺ φρούριον Νῶρα καὶ ἐνταῦθα, κατὰ τὸ δυνατόν ἀμυνόμενος, νὰ περιμένῃ, μέχρις οὔ εὐνοϊκὴ τις τροπὴ τῆς τύχης παρᾶσχῃ εἰς αὐτὸν ἐλευθερίαν ἐνεργείας· διότι τὸ νὰ ὁμολογήσῃ αὐτὸν ἀπολωλὸτα δὲν ἦτο ἴδιον τοῦ εὐτόλμου καὶ πολυμηχάνου ἀνδρός· οἱ δὲ τότε καιροὶ τόσον συχνὰς εἶχον τὰς ἀπροσδοκίτους καὶ ἀλλοκότους μεταβολὰς τῆς τύχης, ὥστε δὲν ὑπῆρχε λόγος νὰ μὴ τρέφῃ τις νέας πάντοτε ἐλπίδας. 'Ο Εὐμένης ἀπέλυσε τοὺς ὑπολειπομένους στρατιώτας, εἰπὼν εἰς αὐτοὺς ὅτι ἐν καιρῷ τῷ δέοντι ἤλπιζε νὰ καλέσῃ αὐτοὺς πάλιν εἰς τὰ ὅπλα· ἐκράτησε δὲ περὶ αὐτὸν ἐκ τῶν ἐπιλέκτων 500 μόνον ἵππεις καὶ 200 πεζοὺς· καὶ ἐκ τούτων πάλιν ἀπέλυσε ὥσθι ἑκατόν, ὅσοι δὲν ἠσθάνοντο αὐτοὺς ἀρκούντως ἰσχυροὺς, ὥστε νὰ ὑπομένωσιν ἐγκλειστοὶ τοῦ χωρίου τὴν χαλεπότητα καὶ τῆς διαίτης τὴν ἀνάγκην. Διότι τὰ Νῶρα

¹) Πλουτάρχου Εὐμέν. Θ'. Πολυαίνου Γ', 8, 5.

²) Κορν. Νέπωτος Eum. 5. Διοδώρου III', 41.

ἔκειντο ἐπὶ ὑψηλοῦ βράχου· τὰ δὲ τείχη καὶ οἱ πύργοι ἦσαν ἐκτισμένοι ὑπεράνω τῶν ἀποτόμων πλευρῶν τῆς πέτρας· ἡ περίμετρος τοῦ φρουρίου ἦτο 600 βημάτων· ἀλλ' ἐκ φύσεως καὶ τέχνης ἦτο τόσον ὀχυρόν, ὥστε μόνον ἔνδεια ἐδύνατο νὰ τὸ ἀναγκάσῃ εἰς παράδοσιν. Ἀλλὰ περὶ τούτου εἶχε ληφθῇ πρόνοια· ὁ Εὐμένης εἶχε συσσωρεύσῃ ἐν αὐτῷ τοσαύτας τροφάς, καύσιμον ὕλην καὶ χρειώδη παντὸς εἶδους, ὥστε θὰ ἐδύνατο ἐπὶ πολλὰ ἔτη νὰ συντηρηθῇ ἐν τῇ πετρώδει ἐκείνῃ φωλεᾷ.¹

Ἀληθῶς εἰπεῖν οὐδὲν ἄλλο εἶχεν, εἰμὴ τοῦτο τὸ φρούριον καὶ ἑαυτόν· τὸ ὑπόλοιπον τοῦ στρατεύματός του μετέβη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Ἀντιγόνου. Οὗτος δὲ καταλαβὼν τὰς σατραπείας εἶχεν ἀσφαλίσῃ τοὺς ἐξ αὐτῶν πόρους, καὶ ἄλλως δὲ εἶχε συλλέξῃ ὅσον τὸ δυνατόν πλεῖστα χρήματα· ἀπέβη λοιπὸν ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἰσχυρότερος παρ' ὅσον ὑπῆρξεν ὁ Εὐμένης ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν μεγάλων αὐτοῦ εὐτυχιῶν. Μετὰ δὲ τῆς δυνάμεως συνηύξανε καὶ ἡ ἐπιθυμία τοῦ νὰ καταστήσῃ αὐτὴν ἐπαισθητήν, καὶ τὸ μὲν πρῶτον ν' ἀναδειχθῇ κύριος ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ἔπειτα δὲ ἐν καιρῷ τῷ δέοντι ν' ἀπαλλαγῇ τῆς ἐπαχθοῦς αὐτῷ πρὸς τὸν ἐπιμελητὴν τοῦ κράτους σχέσεως· τέλος δέ, ὁπόταν τεθῶσι στερεαὶ βάσεις, ἐμελέτα ἀπέναντι τῶν λοιπῶν σατραπῶν καὶ ἀπέναντι αὐτῶν τῶν βασιλέων νὰ ἐκτελέσῃ ὅ,τι ὁ Περδίκκας εἶχε τὴν ἀφροσύνην νὰ μὴ ἐπιτύχῃ. Ὁ λογισμὸς οὗτος τοῦ Ἀντιγόνου, τοῦ ὁποίου ἤδη ὁ Ἀλέξανδρος εἶχε παρατηρήσῃ τὴν φιλοδοξίαν², καθ' ὅσον ηὔξανον αἱ ἐπιτυχίαι του, κατὰ τοσοῦτον εὐρύτερον ἐξετείνετο ἐν τῇ

¹) Τὰ Νῶρα ἢ Νηροασσὸς (κατὰ *Στράβωνα* IB', σ. 537) ἔκειντο κατὰ μὲν τὸν *Κορνῆλ. Νέπωτα* Eum. 5, ἐν Φρυγίᾳ· κατὰ δὲ τὸν *Πλούταρχον* ἐν τοῖς μεθορίοις τῆς Λυκαονίας καὶ Καππαδοκίας. Τὰ ὑπὸ τοῦ *Στράβωνος* (IB', 538) λεγόμενα δὲν εἶνε τοιαῦτα, ὥστε νὰ δυνθῇ νὰ σχηματίσῃ τις ὠρισμένον τι πόρισμα. Καὶ ἐκ τῶν νεωτέρων περιηγητῶν οὐδὲν γνωρίζω, τὸ ὅποιον νὰ ὀρίξῃ ἀκριδέστερον τὸ βραχυῶδες ἐκεῖνο φρούριον, τοῦ ὁποίου παρόμοια πολλὰ εὐρίσκονται ἐν τοῖς ἐνδοτέροις τῆς Μικρᾷς Ἀσίας. Φαίνεται ὅτι ἔκειτο σχεδὸν ἐκεῖ, ὅπου ἡ ἀπὸ Μαζάκων ὁδός, σχιζομένη, φέρεται ἐνθεν μὲν εἰς Κιλικίαν, ἐνθεν δὲ εἰς Ἰκόνιον.

²) *Αἰλιανῷ* Ποικ. Ἱστ. IB', 16 "Ἀντιγόνου δὲ αὐτὸν ἐλύπει τὸ φιλόδοξον".

ψυχῇ του, καὶ στερεωτέραν ἐλάβανε μορφήν· καὶ ἀπὸ τοῦδε αὐτὸς κατηύθυνε πάντα τὰ διαδήματά του. Καὶ τὸ μὲν πρῶτιστον πάντων ἦτο ἐπάναγκες νὰ προβῇ εἰς τὸ ἔργον μετὰ μεγίστης περισκέψεως καὶ νὰ διατηρῇ ὅσον τὸ δυνατόν ἀρίστας σχέσεις πρὸς τὸν ἐπιμελητὴν τοῦ κράτους, μέχρις οὗ ὁ καρπὸς ὠριμάσῃ· ἔπειτα συνείδεν ὅτι ὁ Εὐμένης, ὁ ἐπιφοβώτατος ἐχθρὸς τῶν νῦν ἰσχυρῶν, ἦτο ὁ φυσικὸς αὐτοῦ σύμμαχος· τὸ συμφέρον λοιπὸν αὐτοῦ ἀπῆτει νὰ συνάψῃ φιλικὰς σχέσεις πρὸς τοῦτον τὸν ἐναντίον, ὅστις, ἂν καὶ ἀνίσχυρος ἐπὶ τοῦ παρόντος καὶ προγεγραμμένος, ἀλλὰ ἕνεκα τῆς στρατιωτικῆς αὐτοῦ εὐφυΐας, τῆς πολιτικῆς συνέσεως, τῆς ἐμπειρίας τῶν πραγμάτων, τῆς σταθερᾶς πίστεως πρὸς τὴν ὑπόθεσιν, ἣν ἄπαξ ὀριστικῶς ἡσπᾶσθη, ἐφαίνετο ὁ ἀρμοδιώτατος συμπράκτωρ πρὸς μεγάλους σκοποὺς. Ἐνόμιζε δὲ ὅτι διπλάσιως ἤθελεν ὑποχρεώσῃ τὸν Εὐμένην, ἐὰν νικητὴς καὶ κύριος τῆς τύχης αὐτοῦ, προσέφερεν εἰς αὐτὸν ἐλευθερίαν, τιμὰς καὶ νέας ἐλπίδας.

Ὁ Ἀντίγονος, προχωρήσας μέχρι τοῦ βραχὺδους φρουρίου, ἐστρατοπέδευεν εἰς τοὺς πρόποδας αὐτοῦ, καὶ περιέζωσε τὸ φρούριον διὰ διπλοῦ τείχους, προχωμάτων καὶ τάφρων. Προτείνας δὲ διαπραγματεύσεις, ἔλαβεν ἐντεῦθεν πρόφασιν νὰ προσκαλέσῃ τὸν Εὐμένην εἰς τὸ ἑαυτοῦ στρατόπεδον. Ὁ δὲ Εὐμένης ἀπεκρίθη, ὅτι ὁ μὲν Ἀντίγονος εἶχεν ἱκανοὺς φίλους δυναμένους μετ' αὐτὸν ν' ἀναλάβωσι τὴν ἡγεμονίαν τοῦ στρατεύματος, οἱ δὲ ἰδιοὶ τοῦ, ἐὰν αὐτὸς ἤθελεν ἐκλείψῃ, ἦσαν παντελῶς ἔρημοι· ἐὰν λοιπὸν ὁ Ἀντίγονος ἤθελε νὰ ἔλθῃ εἰς λόγους πρὸς αὐτόν, ἔπρεπε νὰ δώσῃ ἐπαρκεῖς ἐγγυήσεις περὶ τῆς προσωπικῆς αὐτοῦ ἀσφαλείας. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἀντίγονος ἐμήνυσεν ὅτι ἔπρεπεν «ὡς κρείττονι λαλεῖν», «Οὐδένα, εἶπεν, ἑμαυτοῦ κρείττονα νομίζω, μέχρις ἂν ὦ τοῦ ξίφους κύριος», καὶ ὅτι, ἂν ὁ Ἀντίγονος ἤθελε νὰ πέμψῃ τὸν ἀνεψιὸν του Πτολεμαῖον¹ ὡς ὁμηρον εἰς τὸ φρούριον, ἦτο ἔ-

¹) Ὁ Πτολεμαῖος εἶνε υἱὸς τοῦ Δημητρίου. Τοῦτον δὲ τὸν Δημήτριον θὰ ἤθελε τις ἴσως νὰ ταῦτις πρὸς τὸν ναύαρχον τοῦ βασιλέως Φιλίππου, τὸν ὑπὸ τοῦ Α. Schäfer (Demosthenes u. s. Zeit. II, σ. 476) σημειωθέντα. Ἀλλὰ τὸ ὄνομα Δημήτριος εὐρίσκεται ἐν τῷ στρατῷ τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ ἐπὶ τριῶν ἄλλων ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν.

τοιμος νὰ προσέλθῃ εἰς τὸ στρατόπεδον καὶ νὰ διαπραγματευθῇ. Τοῦτο καὶ ἔγεινεν. Ὁ Ἀντίγονος προϋπήντησε τὸν Εὐμένη μετὰ μεγίστης φιλοφροσύνης. Οἱ δύο στρατηγοὶ ἡσπάσθησαν ἀλλήλους, καὶ ἡμιλλῶντο ἐπιδεικνύοντες οἰκειότητα καὶ τὴν χαράν, ὅτι ὡς παλαιοὶ φίλοι καὶ συστρατιῶται πάλιν συνηντῶντο. Μετὰ τοῦτο, ἀφοῦ ἤρχισαν αἱ διαπραγματεύσεις, ὁ Ἀντίγονος ἐδήλωσεν εἰς τὸν Εὐμένη, ὅτι εἶχε μεγίστην ἐπιθυμίαν νὰ ἔλθῃ εἰς στενωτέρας πρὸς αὐτὸν σχέσεις, ὅτι μέχρι μὲν τοῦδε ἐνῆργει κατ' ἐντολὴν τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους, ἀλλ' ὅτι, ἂν ᾔθελεν ὁ Εὐμένης νὰ συνδεθῇ μετ' αὐτοῦ, θὰ εὑρίσκεν εὐκαιρίαν νὰ ὠφεληθῇ, καὶ νὰ καταλάβῃ μεταξὺ τῶν μεγιστάνων τοῦ κράτους τὴν εἰς αὐτὸν προσήκουσαν τάξιν διὰ τὴν παλαιάν αὐτοῦ δόξαν καὶ τὰς διαπρεπεῖς ἀρετάς. Ὁ δὲ Εὐμένης ἀπήντησεν εἰς ταῦτα ὅτι ἡδύνατο νὰ ἐξακολουθήσῃ τὰς διαπραγματεύσεις μόνον ὑπὸ τὸν ὅρον, ὅτι ᾔθελον ἀποδοθῇ εἰς αὐτὸν αἱ παλαιαὶ του σατραπείαι, ὅτι ᾔθελον ἀκυρωθῇ αἱ κατ' αὐτοῦ ἐξεγεχθεῖσαι κατηγορίαι, καὶ ὅτι ᾔθελεν ἀποζημιωθῇ διὰ τὰς ζημίας τὰς εἰς αὐτὸν ἐκ τοῦ ἀδίκου πολέμου ἐπιγενομένας. Οἱ παρόντες φίλοι τοῦ Ἀντιγόνου ἐξεπλάγησαν διὰ τὴν τολμηρὰν πεποίθησιν τοῦ Καρδιανοῦ, ὅστις, ἔλεγον, ὠμίλει ὡς ἐὰν ἦτο ἀκόμη στρατοῦ ἡγεμὼν. Ὁ Ἀντίγονος ἡρνήθη ν' ἀποφασίσῃ αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν περὶ τηλικούτων ἀπαιτήσεων καὶ παρέπεμψε τὰς προτάσεις εἰς τὸν Ἀντίπατρον, ἐλπίζων, φαίνεται, ὅτι ἡ παράτασις τῆς πολιορκίας ᾔθελε δαμάσῃ τὸν στενῶς ἀποκεκλεισμένον, πρὶν ἔλθῃ ἐκ Πέλλης ἡ ἀπόκρισις. Ἐν τούτοις διαδοθείσης τῆς φήμης, ὅτι ὁ Εὐμένης ἦτο ἐν τῷ στρατοπέδῳ, συνηθροίσθησαν πρὸ τῆς σκηνῆς τοῦ στρατηγοῦ οἱ Μακεδόνες κατὰ πυκνὰ στίφη, ποθοῦντες νὰ ἴδωσι τὸν περιβόητον Καρδιανόν· διότι μετὰ τὴν κατὰ τοῦ Κρατέρου νίκην περὶ οὐδενὸς τῶν μεγιστάνων ἐλέχθησαν τόσα ἀγαθὰ καὶ τόσα κακὰ, ὅσα περὶ αὐτοῦ, καὶ τὰ συμβάντα τοῦ τελευταίου ἔτους κατέστησαν πολὺ ἐπαισθητοτέραν τὴν βαρύτητα τοῦ ἐνὸς μόνου τούτου ἀνδρός. Ὅτε δ' ἐξῆλθε τῆς σκηνῆς μετὰ τοῦ Ἀντιγόνου, ἡ συρῶρή

τοῦ πλήθους πανταχόθεν ἦτο τοσαύτη, καὶ αἱ φωναὶ καὶ αἱ κραυγαὶ τοσοῦτον ἀμφιβόλου σημασίας, ὥστε ὁ Ἀντίγονος, φοβούμενος μὴ πάθῃ τι βίαιον ὁ Εὐμένης, πρῶτον μὲν ἐβόα πρὸς τοὺς στρατιώτας νὰ μὴ πλησιάσωσι, καὶ λίθους ἔρριπτε κατὰ τινων ἐπιφερομένων, ἐπειδὴ δὲ καὶ διὰ τούτων οὐδὲν κατώρθωνε, καὶ ὁ συνωστισμὸς ἐγένετο ἀπειλητικώτερος, περιβαλὼν διὰ τῶν χειρῶν τὸν Εὐμένην, καὶ ἐμποδίζων τὸν ὄχλον διὰ τῶν δορυφόρων, μόλις ἀποκατέστησεν αὐτὸν εἰς τὸ ἀσφαλές¹.

Μετὰ ταῦτα ὁ Ἀντίγονος, καλούμενος ὑπὸ τῶν ἐν Πισιδίᾳ κινήματων τῶν ὁπαδῶν τοῦ Περδίκκου, κατέλιπεν ἐν τῷ στρατοπέδῳ πρὸς ἀποκλεισμὸν τοῦ βράχου ἐπαρκοῦντα στρατεύματα καὶ ἀνέξευξεν. Ἡ κανονικὴ πολιορκία τοῦ φρουρίου ἤρχισε, τελευτῶντος τοῦ ἔτους 320. Διηγοῦνται θαυμαστὰ πράγματα περὶ τοῦ Εὐμένους καὶ τῶν κατὰ τὴν πολιορκίαν διατάξεων αὐτοῦ. Ἄλλας καὶ σῖτον καὶ ὕδωρ εἶχεν ἄφθονα, ἄλλο δὲ σχεδὸν οὐδέν, καὶ ὁμῶς κατεσκευάζεν ἱλαρὰν τὴν λιτὴν διαίταν τῶν περὶ αὐτόν, παραλαμβάνων πάντας κατὰ σειρὰν ἐπὶ τὴν ἑαυτοῦ τράπεζαν καὶ καθυδύνων τὸ συσσίτιον διὰ φιλόφρονος καὶ χαριστάτης ὁμιλίας καὶ διηγήσεων περὶ τοῦ μεγάλου βασιλέως καὶ τῶν πολέμων αὐτοῦ. Ὁ δ' ἐν τῷ φρουρίῳ χῶρος ἦτο τόσοσιν στενός, ὥστε δὲν ὑπῆρχε τόπος οὔτε πρὸς περίπατον οὔτε πρὸς ἀσκήσιν τῶν ἵππων· τὸν μέγιστον λοιπὸν οἶκον, ὅστις ὑπῆρχεν ἐν τῷ φρουρίῳ καὶ εἶχε μῆκος μόνον τριάκοντα ποδῶν, μετεποίησεν εἰς στοάν, ἐνθα οἱ ἄνθρωποι περιεπάτουν, διὰ δὲ τοὺς ἵππους ἐπενόησεν ὁ Εὐμένης ἰδιαίτερόν τι ἐπινόημα· ὑποζώσας τὰ περὶ τὸν αὐχένα μέρη διὰ μεγάλων ρυτήρων, εἰς δοκόν τινα τῆς ὀροφῆς ἀναδεδεμένων, ἐμετεώριζεν αὐτοὺς οὕτως, ὥστε διὰ τῶν ἐμπροσθίων ποδῶν δὲν ἐπέψαυον τὴν γῆν· εἶπα δὲ διὰ τῶν μαστίγων καὶ τῶν κραυγῶν

¹) Διοδώρου ΙΒ', 41. Πλουτάρχου Εὐμέν. Ι'. Ἡ ἱστορία αὕτη δὲν εἶνε βεβαίως ἐκ τοῦ Δούριδος, καθ' ὃ ὑπετίθη, οὐδὲ συμφωνεῖ πρὸς τὸν τρόπον τὸν ἀποδιδόμενον εἰς τὴν ἀφήγησιν τοῦ Ἱερωνύμου, ἰδίως μάλιστα τὸ «εἰδὼς τὴν τύχην δέξιws μεταβάλλουσαν» τοῦ Διοδώρου.

ἡρέθιζον αὐτοὺς οἱ ἵπποκόμοι, μέχρις οὗ οἱ ἵπποι, ἐπιθυμοῦντες νὰ στηρίξωσι τοὺς μετεώρους πόδας κατὰ γῆς, ἐσκίρτων καὶ διὰ τῶν ὀπισθίων ποδῶν ἐλάκτιζον καὶ ἐκρότουν τὸ ἔδαφος καὶ κινοῦντες ἅπαν τὸ σῶμα ἐφρύαττον καὶ ἔχυνον πολὺν ἰδρῶτα. Οὕτω καθ' ἐκάστην ἐντονώτατα γυμναζόμενοι, διετηροῦντο ῥωμαλέοι καὶ ὑγιεῖς¹.

Ὁ Εὐμένης ἦτο πεπεισμένος ὅτι, ἂν ἐπέμενε, θὰ ἤρχετο ὁ καιρὸς του. Αἱ προτάσεις τοῦ Ἀντιγόνου εἶχον τοῦτο τὸ προτέρημα, ὅτι ἐπὶ τοῦ παρόντος τὸν ἐπανῆγον εἰς τὸ μέγα ῥεῦμα τῶν καθόλου πραγμάτων, ἐδύνατο δὲ νὰ εἶνε βέβαιος ὅτι καὶ νῦν ἔτι, ἂν ἤθελε νὰ τείνῃ τὴν χεῖρα εἰς τὸν στρατηγόν, θὰ ἐγίνοντο δεκταί· ἀλλ' ὁ Εὐμένης δὲν ἦτο ἄνθρωπος ἱκανὸς νὰ θυσιάσῃ τὸ μέλλον εἰς τὸ πρόσκαιρον ὄφελος· ἐγνώριζε σαφῶς ὅτι αὐτός, Ἕλληνα τὸ γένος, τότε μόνον θὰ εἶχεν ἀξίαν τινὰ παρὰ ταῖς δυνάσταις τῶν Μακεδόνων, ἐὰν ἦτο παντελῶς ἀφωσιωμένος εἰς τὸν βασιλικὸν οἶκον, εἰς ὃν πάντες προσέκοπτον· παρὰ δὲ τῷ Ἀντιγόνῳ θὰ ἔδρα πάντοτε ὡς δευτερεῦον πρόσωπον, ὅπερ ἐκεῖνος ἤθελεν ὀλιγορῆσθαι εὐθύς, ἀφ' οὗ ἀπολαύσῃ ἐξ αὐτοῦ τὴν ἀρκοῦσαν ὠφέλειαν. Ὁ στρατηγὸς εἶχεν ἀνοιξήν πέρα τοῦ δέοντος τὴν καρδίαν του περὶ τῶν μελλόντων σκοπῶν του· ἦτο δὲ πρόδηλον ὅτι ἐντὸς ὀλίγου ἢ πολλοῦ χρόνου θὰ ἐπῆρχετο ἐξ ἀνάγκης φανερά ῥῆξις μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους· καὶ παραπέμφας αὐτὸν εἰς τοῦτον, παρέσχε τὸ μέσον, δι' οὗ ἐδύνατο νὰ ἐξακολουθήσῃ ὁ Εὐμένης τὰς διαπραγματεύσεις, καθ' ἃς θὰ εὕρισκεν εὐκαιρίαν νὰ κάμῃ τὴν προσήκουσαν χρῆσιν τῶν ἀπορρήτων ἐκείνων ἀνακοινώσεων. Ν' ἀποκαλύψῃ εἰς τὸν ἐπιμελητὴν τοῦ κράτους τοὺς σκοποὺς τοῦ στρατηγοῦ, ἦτο διὰ τὸν Εὐμένην τὸ προχειρότατον καὶ ἀσφαλέςτατον μέσον τοῦ νὰ ἐπανέλθῃ πάλιν εἰς τὴν σκηνήν· διότι ἔνεκα τῶν νέων ἐπ' αὐτῆς περιπλοκῶν, ὁ Ἀντίπατρος εἶχε συμφέρον νὰ προσοικειωθῇ ἰσχυροὺς καὶ δεξιούς φίλους ἐν Ἀσίᾳ. Ἐ-

¹) Διοδώρου III', 42. Πλουτάρχου Εὐμέν. ΙΑ'. Κορνηλ. Νέπωτος Eumen. 5. Φροντίνου Strateg. IV', 7, 34.

πεμψε λοιπὸν τὸν πιστὸν αὐτοῦ Ἰερώνυμον τὸν Καρδιανὸν πρὸς τὸν Ἀντίπατρον, ὅπως διαπραγματευθῇ μετ' αὐτοῦ κατὰ τὴν εἰρημένην ἔννοιαν¹.

Ἐνῷ συνέβαινον ταῦτα ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ὁ Πτολεμαῖος ὁ σατράπης τῆς Αἰγύπτου ἐμελέτα ἐπέκτασιν τῆς ἐπικρατείας αὐτοῦ, ἥτις θὰ ἦτο τὸ πρῶτον ἐπικίνδυνον βῆμα εἰς τὸ μολίς πρὸ μικροῦ καταρτισθὲν σύστημα τοῦ μεταξὺ τῶν δυναστῶν συμβιβασμοῦ. Δὲν ἤρκει εἰς αὐτὸν ἡ Αἴγυπτος μετὰ τῆς Κυρήνης. Ὅπως ἐξασφάλισεν τὸ γοργῶς προκόπτον αἰγυπτιακὸν ἐμπόριον, καὶ ἔτι μᾶλλον ὅπως τελείως ἀναπτύξῃ τὴν ροπὴν, τὴν ὁποίαν ἡ Αἴγυπτος ἐμελλε ν' ἀποκτήσῃ ἐπὶ τῆς καθόλου πολιτικῆς, εἶχε χρείαν ναυτικοῦ. Ἄλλ' ἡ Αἴγυπτος εἶχεν ὀλίγους μόνον λιμένας, καὶ ἐστερεῖτο ξύλων τῶν πρὸς ναυπήγησιν στόλου χρησίμων, ὅποια ὑπῆρχον κράτιστα ἐν τῇ νήσῳ Κύπρῳ καὶ ἐν τοῖς ὄρυμοις τοῦ Λιβάνου. Ἡ χώρα αὕτη καθ' ἑαυτὴν ἦτο εὐφύλακτος· ἀλλ' ὅσον ἐπροστατεύετο ὑπὸ τῆς γεωγραφικῆς θέσεως, τόσον ἦτο ἀποκεχωρισμένη τοῦ λοιποῦ κόσμου. Ὅπως δὲ δυνηθῇ νὰ εἰσέλθῃ καὶ αὕτη εἰς τὴν κίνησιν τῆς γενικῆς πολιτικῆς, ὁ Πτολεμαῖος ὤφειλε νὰ ἔχῃ ὑποχείριον ἔνθεν μὲν τὴν Συρίαν, ἥτις ἤνοιγεν εἰς αὐτὸν τὴν ὁδὸν τὴν πρὸς τὰς χώρας τὰς περὶ τὸν Εὐφράτην καὶ Τίγριν, ἔνθεν δὲ τὴν Κύπρον, ἐξ ἧς ἐπλησίαζε πρὸς τὰς ἀκτὰς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τοῦ πρωτίστου καὶ σπουδαιοτάτου πεδίου τῆς μάχης τῶν φατριῶν. Καὶ περὶ μὲν κατακτήσεως τῶν πόλεων τῆς Κύπρου, αἵτινες διετήρουν σπουδαῖον ναυτικόν, δὲν ἐδύνατο ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ σκεφθῇ· ἀπὸ δὲ τῆς Συρίας ὤφειλε ν' ἀρχίσῃ τὴν αὐξήσιν τῆς δυνάμεώς του.

Εἶνε ἀληθὲς ὅτι, ἐὰν καθυπέτασσε τὴν Συρίαν εἴτε ἐκοῦσαν εἴτε διὰ τῆς βίας, ὁ ὀργανισμὸς τοῦ κράτους καὶ ἡ κατὰ χώρας διανομὴ τῆς δυνάμεως μετεβάλλετο κατὰ τρόπον πολὺ ἐπαισθητόν. Ὁ σατράπης τῆς Αἰγύπτου ἐγίνετο τότε ἀτοχὸς τῶν θέσεων τῶν ἐπικαίρων πρὸς ἐπίθεσιν κατὰ τῶν περὶ τὸν Εὐφράτην χωρῶν καὶ τῆς

¹) Διοδώρου ΙΗ', 42 ὁ Ἰουστῖνος (XIV, 2) παρέχει διάφορον ὁπωσαὺν παράδοσιν.

Ἀνατολῆς, κατὰ τοῦ Ταύρου καὶ τῆς Δύσεως. Καὶ ἐν ᾧ ἡ δύναμις τοῦ κράτους, μετατεθεῖσα πάλιν εἰς τὴν Μακεδονίαν, καὶ ὑπὸ τῶν ἐσχάτων ταραχῶν ἐκεῖ προσπατταλευθεῖσα, δὲν εἶχε τὸν τρόπον ν' ἀντιταχθῇ πρὸς μεταβολὰς τόσον ἀνατρεπτικὰς, οἱ πλησιέστατοι γείτονες καὶ οἱ μάλιστα πάντων διαφερόμενοι, δηλονότι οἱ σατράπαι τῆς Κιλικίας, Φρυγίας, Καρίας, Μεσοποταμίας, Βαβυλωνος, Σούσων, ἀφ' ἧς στιγμῆς ἡ Συρία μετέβαινεν εἰς τὴν μελετωμένην κατοχὴν, ἐχωρίζοντο ἀπ' ἀλλήλων ὡς διὰ σφηνός, καὶ ὁ Πτολεμαῖος εἰσεχώρει μεταξὺ αὐτῶν ἰσχυρότερος παρὰ τοῦτον καὶ ἐκείνον. Ἄν κατώρθωνεν, ὡς ἐπεθύμει, νὰ προσλάβῃ τὴν σπουδαίαν ταύτην κτῆσιν διὰ φιλικοῦ συμβιβασμοῦ, δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ὑπάρχῃ οὐδαμῶθεν οὐδεμία ἀντίρρησης, πολὺ δὲ ὀλιγώτερον παρ' ἐκείνου, ὅστις εἶχε λάβῃ τὴν ἐν Ἀσίᾳ στρατηγίαν μετὰ τῆς βασιλικῆς στρατιᾶς, ἵνα καταβάλῃ τοὺς ὑπολοίπους τῶν περὶ τὸν Περδίκκην, οἵτινες εἶχον συναθροισθῇ ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ ἦσαν οὐκ ὀλίγον ἀπειλητικοί, καὶ ὁ σατράπης δὲ τῆς Συρίας ἐδύνατο ὁπωσδήποτε νὰ θεωρηθῇ ὡς εἰς αὐτοὺς ἀνήκων.

Ὁ Λαομέδων ὁ Ἀμφιπολίτης, καταγόμενος ἐκ Μυτιλήνης, εἶχε λάβῃ τὴν σατραπείαν ταύτην παρὰ τοῦ Περδίκκου. Ἄν δὲ κατὰ τὸν μέγαν ἀγῶνα τὸν μεταξὺ Περδίκκου καὶ Πτολεμαίου οὐδαμῶς ἐφάνη δρῶν, εἴτε δύναμιν εἴτε φιλοδοξίαν δὲν θὰ εἶχε τοσαύτην, ὥστε μεγάλα νὰ διακυβεύσῃ. Κατὰ τὴν ἐν Τριπαραδείσῳ διανομὴν διετηρήθη ἐν τῷ ἀξιώματί του· ἀλλὰ τῶρα ὁ Πτολεμαῖος ὑπέδειξεν εἰς αὐτόν, ὅτι ἔμελλε νὰ καταλάβῃ τὴν σατραπείαν του καὶ ὅτι ἦτο πρόθυμος νὰ τὸν ἀποζημιώσῃ διὰ χρημάτων. Ὁ Λαομέδων ἀπέκρουσε τὴν πρότασιν. Τότε στρατὸς ὑπὸ τὸν Νικάνορα, ἓνα τῶν «φίλων» τοῦ Πτολεμαίου, εἰσέβαλεν εἰς τὴν Παλαιστίνην. Ἐν τῇ ἡσυχίᾳ τοῦ Σαββάτου ἐκυριεύθη ἡ Ἱερουσαλήμ· μὴ εὐρόντες δὲ ἀντίστασιν, ἐχώρησαν οἱ Αἰγύπτιοι περαιτέρω καὶ καταλαβόντες ἐπὶ τέλους τὸν Λαομέδοντα ἀπήγαγον αὐτὸν αἰχμάλωτον εἰς τὴν Αἴγυπτον. Αἰγυπτιακὰ στρατεύματα εἰσῆλθον εἰς τὰ φρούρια τῆς χώρας, καὶ αἰγυπτιακὰ πλοῖα κατέλαβον τὰς παρα-

λίους φοινικικάς πόλεις· πάμπολλοι Ἰουδαῖοι μετωκίσθησαν εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ὅπου ἔλαβον πολιτικά δικαιώματα. Οὕτως ἡ Συρία, χωρὶς νὰ ἐπέλθῃ μεταβολή τις εἰς τὴν τοπικὴν διοίκησιν καὶ εἰς τὸ πολίτευμα τῆς χώρας, ὑπετάχθη εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ σατράπου τῆς Αἰγύπτου. Ὁ δὲ Λαομέδων, εὐρὼν εὐκαιρίαν νὰ δραπετεύσῃ ἐκ τῆς Αἰγύπτου, κατέφυγεν εἰς τὴν Καρίαν πρὸς τὸν Ἀλκétαν, ὅστις τότε ἀκριβῶς εἰσέπιπτεν εἰς τὰς ὀρεινὰς χώρας τῆς Πισιδίας, ἵνα ἐκεῖθεν ἀναλάβῃ τὸν περὶ τῶν ὅλων ἀγῶνα πρὸς τὸν Ἀντίγονον¹.

Ὁ Ἀντίγονος διεχίμαζεν ἔτι ἐν Καππαδοκίᾳ², ὅτε ἔλαβε γνῶσιν τῶν κινήσεων τοῦ Ἀλκétου καὶ Ἀττάλου³, ὑπὸ τῶν ὁποίων ἠναγκάσθη κατὰ τάχος ν' ἀναζεύξῃ. Διὰ συντόνου πορείας ἐχώρει πρὸς νότον διὰ τῆς ἀπὸ Ἰκονίου εἰς τὴν Πισσιδιαν ὁδοῦ, καὶ ἐν διαστήματι ἑπτὰ ἡμερῶν καὶ ἑπτὰ νυκτῶν διήνυσεν ὁδὸν ἐξήκοντα περίπου μιλίων καὶ ἔφθασεν εἰς τὰ στενὰ τῆς Κρητῶν πόλεως παρὰ τὸν ποταμὸν Καταρράκτην⁴.

¹ Διοδώρου ΙΙ', 43. Ἀππιανῶς Συρ. 52. Ἰωσήπου Ἰουδαϊκ. ἀρχαιολ. ΙΒ', 1, κατὰ Ἀπίωνος Α', 22. Ὁ Διόδωρος ἱστορεῖ τὴν κατάληψιν ταύτην πρὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἔτους Ὀλυμπιάδ. 115, 2 ἐπὶ ἀρχοντος Ἀπολλοδώρου, ὅπερ κατ' αὐτὸν ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸ ἔτος 319· ἀνῆκει λοιπὸν κατ' αὐτὸν εἰς Ὀλυμπ. 115, 1 ἐπὶ ἀρχοντος Νεαίχμου, ὅστις ἐν τῷ κειμένῳ τοῦ Διοδώρου, ὅπως νῦν ἔχει, δὲν ὑπάρχει.

² Κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον («ἐχειμάζεν» 320-319) συνέβη ἐν Λυκαονίᾳ ἡ ἀποστασία τῶν 3000 Μακεδόνων, οἵτινες ἐκεῖ δι' ἐπιτηδείας τινὸς ἀπάτης ἐπανήλθον εἰς πειθαρχίαν καὶ ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ Λεωνίδου ἐπανέκαμψαν οἴκαδε (Πολυαῖνου Δ', 6, β.).

³ Μόνος δὲ Διόδωρος (ΙΙ', 41) ὁμιλεῖ περὶ τῶν κινήσεων τούτων, λέγων, ὅτι δὲ Ἀντίγονος «ῥωμήσεν ἐπὶ τοὺς ἐπιπορευομένους ἡγεμόνας τῶν πολεμίων» καὶ ὅτι εὗρεν αὐτοὺς σπουδαίας δυνάμεις ἔχοντας περὶ τὴν Κρητῶν πόλιν, δι' ἧς διέρχεται ἡ ἀπὸ τῶν ἀκτῶν τῆς Παμφυλίας εἰς Φρυγίαν ἀγούσα ὁδός. Ἦτο περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ χειμῶνος τοῦ ἔτους 320/319. Πιθανῶς ἐμελετᾶτο εἰσβολὴ εἰς τὴν Φρυγίαν, ἐξ ἧς εἶχεν ἀναχωρήσῃ δὲ Ἀντίγονος.

⁴ Ἡ Κρητόπολις (= Κρητῶν πόλις) ὁρθῶς θεωρεῖται ὑπὸ τοῦ Mannert (VI, 2 σ. 153) ὡς ἡ αὕτη πρὸς τὴν μετέπειτα Σωζόπολιν, ἐξ ἧς ἐπήγαγε τὸ σημερινὸν ὄνομα Σουζοῦ. Ὁ ἀνωτέρω περιγραφὴς τόπος καὶ αἱ παρὰ Πολυδίῳ (Ε', 72, 5) εἰδησεις συμφωνοῦσι πληρέστατα πρὸς τὴν παρὰ Arundell (II, σ. 59) τοπογραφίαν. Ἡ πόλις κεῖται εἰς 5 1/2 ὥρων ἀπόστασιν πρὸς νότον τῆς Σαλαγασσοῦ, 18 ὥρας μακρὰν πρὸς βορρᾶν τῆς Ἀταλίας (Adalia: Arundell σ. 85) 2 δ' ὥρας μακρὰν πρὸς ἀνατολὰς κεῖται τὸ ἀξιωματικῶν ὀρεινὸν φρούριον Κρήμνα (Girmeh), ὅθεν κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐξώρμησεν

Οἱ πολέμιοι οὐδέποτε ἐφαντάσθησαν, ὅτι ἔμελλε νὰ ἐμφανισθῇ τόσον ταχέως. Κατώρθωσε νὰ καταλάβῃ τὰς ἀκρωρείας καὶ τὰ δυσπρόσιτα χωρία καὶ νὰ προπέμψῃ τὴν προφυλακὴν τοῦ πολυπληθοῦς αὐτοῦ ἱππικοῦ εἰς τὰς πρὸς τὴν κοιλάδα τελευταίας ἀκρολοφίας, πρὶν οἱ ὁπαδοὶ τοῦ Περδίκου φαντασθῶσι καὶ τὴν παρουσίαν αὐτοῦ. Ἀλλὰ τέλος οἱ ἐναντίοι κατεστρατοπεδευμένοι ἐν τῇ κοιλάδι τῇ περὶ τὴν Κρητόπολιν κατεῖδον τὸν ἐπαπειλοῦντα αὐτοὺς κίνδυνον. Εὐθὺς ὁ Ἀλκέτας διέταξε τὸ πεζικὸν νὰ προχωρήσῃ παρατεταγμένον εἰς μάχην, αὐτὸς δὲ ἡγούμενος τοῦ ἱππικοῦ ἐπῆλθε κατὰ τοῦ πλησιεστάτου λόφου, ἵνα ἐκείθεν ἀποδιώξῃ τὰς ἱλας τῶν πολεμίων τὰς ἤδη αὐτὸν κατεχούσας. Γिनομένης δ' ἐνταῦθα κρατερᾶς ἵππομαχίας, ἐν ᾗ ἐκατέρωθεν πεισματωδῶς ἐμάχοντο καὶ πολλαὶ ἦσαν αἱ ἀπώλειαι, ὁ Ἀντίγονος προσεχώλησε τὸ ἐπίλοιπον ἱππικόν, 6000 τὸν ἀριθμόν, καὶ μετ' αὐτοῦ εἰσέπεσεν εἰς τὴν κοιλάδα μετὰ τοῦ τόπου τῆς ἵππομαχίας καὶ τοῦ πεζικοῦ τῶν πολεμίων, ἵνα ἀποκόψῃ τὸν Ἀλκέταν καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ ἱππεῖς. Ὁ ἐλιγμὸς οὗτος ἐπέτυχεν. Ταῦτοχρόνως ἡ προφυλακὴ ἢ ὑπὸ τοῦ Ἀλκέτου προσβληθεῖσα, εὐνοομένη ὑπὸ τοῦ ἐδάφους καὶ ἐνισχυθεῖσα ὑπὸ τινων ἰλῶν, ἀπώθει πάντοτε ἐντονώτερον τὸ ἱππικὸν τῶν πολεμίων. Ἀποκεκαμμένοι τῶν ἰδίων φαλάγγων καὶ ἀμφοτέρωθεν ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου ἀποκεκλεισμένοι οἱ ἱππεῖς τοῦ Ἀλκέτου ἔβλεπον ὀφθαλμοφανῶς τὸν ἑαυτῶν ὄλεθρον. Μόλις καὶ μετὰ βίας, καὶ ἄφ' οὗ πολλοὺς ἀπώλεσε, κατώρθωσεν ὁ Ἀλκέτας νὰ διεκπέσῃ πρὸς τὰς τῶν πεζῶν φάλαγγας.

Ἐν τούτοις καὶ ὁ ἐπίλοιπος στρατὸς τοῦ Ἀντιγόνου μετὰ τῶν ἐλεφάντων, ὑπερβάς τὰ ὄρη προέβαιεν εἰς μάχην παρατεταγμέ-

ὁ Ἀντίγονος. Ἡ παρὰ Διοδώρῳ εἰς 2500 στάδια λογιζομένη ἀπόστασις τῆς Κρητοπόλεως ἀπὸ τῶν Νήρων συμφωνεῖ πρὸς τὴν ἡμετέραν ὑπόθεσιν, ὅτι τὰ Νῶρα ἦσαν ἐπὶ τῆς εἰς Μάξακα ὁδοῦ καὶ ὄχι μακρὰν τῆς πόλεως ταύτης. Ἡ εἰκασία τοῦ Arundell (II, σ. 101), ὅτι τὸ Bourdour, τὸ κατὰ τὴν εἰσοδὸν τῶν ἐκ τῆς Φρυγίας ἐπὶ τὰ ὄρη στενῶν κείμενον, εἶνε ἡ Κρητόπολις, δὲν συμφωνεῖ πρὸς τὸν Πολύδιον, ὅστις λέγει, ὅτι οἱ Σελγεῖς εἶχον καταλάβῃ τὰ στενὰ καὶ διὰ τοῦτο ὁ Γαρσύρηις ἦλθεν εἰς τὴν Κρητῶν πόλιν διὰ τῆς Μιλυάδος χώρας.

νος κατὰ τῶν ὁπαδῶν τοῦ Περδίκκου· καὶ οὗτοι μὲν ἦσαν 16,000 πεζοὶ καὶ ὀλίγοι μόνον ἑκατοντάδες ἱππέων, οἱ δὲ ἀπέναντι παρατεταγμένοι ἦσαν 40,000 πεζοί, 7000 ἱππεῖς καὶ 30 ἐλέφαντες. Πρὸ τῶν ἄλλων τεταγμένοι οἱ ἐλέφαντες εἶχον ἤδη ὀρμήσῃ πρὸς ἑναρξιν τῆς μάχης. Τὰ ἱππικὰ στίφη τῶν πολεμίων κατ' ἀμφοτέρων τὰς πτέρυγας παρήλαυνον τὰ κέρατα, καὶ αἱ βαρεῖαι φάλαγγες τῶν Μακεδόνων κατήρχοντο ἀπὸ τῶν δασωδῶν ὑψωμάτων εἰς τὴν κοιλάδα· ἐν γένει δὲ οἱ πολέμοι εἶχον ἐκτελέσῃ τοὺς ἐλιγμούς των τόσον γοργῶς, ὥστε δὲν ὑπελείπετο πλέον καιρὸς νὰ ταχθῶσιν ὅπως δῆποτε εἰς μάχην καὶ νὰ προφυλάξωσι τὰ πλάγια των· ὁ ἄλλος ἦτο προφανὴς καὶ πρὶν ἔλθωσιν εἰς χεῖρας. Κατὰ τὴν πρώτην σύγκρουσιν αἱ φάλαγγες τοῦ Ἀλκέτου ἐκλονίσθησαν· μάτην ὁ Ἀτταλος, ὁ Πολέμων καὶ ὁ Δόκιμος ἠγωνίσθησαν, ὅπως συγκρατήσωσι τὴν μάχην· ἐντὸς ὀλίγου πάντες ἐτράπησαν εἰς φυγὴν καὶ αὐτοὶ δὲ οὗτοι καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἀρχηγοὶ ἐξωγρήθησαν. Ὁ φόνος δὲν ἦτο πολὺς· διότι οἱ πλεῖστοι τῶν Μακεδόνων τοῦ ἡττηθέντος στρατοῦ ῥίψαντες τὰ ὅπλα παρεδόθησαν εἰς τὸν Ἀντίγονον, ὅστις ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς χάριν, καὶ διανείμας εἰς τὰ τάγματά του, προσεπάθει διὰ τῆς δυνατῆς φιλοφροσύνης καὶ εὐμενείας νὰ προσοικειωθῇ ὅσον τὸ δυνατόν πλεῖότερον¹.

Ὁ δὲ Ἀλκέτας μετὰ τῶν ἰδίων ὑπασπιστῶν καὶ τῶν παίδων² καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ στρατευσάντων πιστῶν Πισιδῶν ἐτράπη πρὸς νότον καὶ κατέφυγεν εἰς τὴν πόλιν Τερμησσόν, ἥτις κειμένη εἰς ἀπόστασιν τεσσάρων ἡμερῶν πρὸς νότον καὶ πέραν τῶν ὁρέων δεσπόζει τῶν στενῶν τῶν ἀπὸ τῆς κοιλάδος τοῦ Καταρράκτου εἰς τὴν ὀρεινὴν χώραν Μιλυάδα διηκόντων³. Ὡς 6000 ἦσαν οἱ μετ'

¹) Πολυαῖνου Δ', 6, 7. Διοδώρου III', 44, 45.

²) Τὸ τοῦ Διοδώρου «μετὰ τῶν ἰδίων ὑπασπιστῶν καὶ τῶν παίδων» δὲν δύναται νὰ σημαίῃ κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Wesseling οὔτε τὰ τέκνα οὔτε τοὺς δούλους.

³) Ἡ Τερμησσὸς ἢ Τελμισσοῦς ἦτο ἀεπικειμένη τοῖς στενοῖς, δι' ὧν ὑπερβάσις ἐστὶν εἰς τὴν Μιλυάδα κατὰ Στράβωνα ΙΔ', σ. 666. «Τερμησσεῖς οἱ μελίζονες» φέρεται ἐπὶ νομισμάτων καὶ παρὰ Στεφάνῳ τῷ Βυζαντίῳ. Ὁ στρατηγὸς Köhler, ἀναχωρήσας ἐξ Ἀτταλείας (Adalia) ἐφθάσε τὴν ἐπιούσαν εἰς ταῦτα τὰ στενά (Leuke σ. 135)· ὁ δὲ Co-

αὐτοῦ Πισίδαι κατὰ τε τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν πίστιν διαφέροντες· ἐπαναλαβόντες δὲ πρὸς αὐτὸν ἐπισήμως τὴν ἐπαγγελίαν, ὅτι κατ' οὐδένα τρόπον ἤθελον τὸν ἐγκαταλείψῃ, τὸν παρεκάλουν νὰ ἔχῃ θάρρος. Ἐν τούτοις ὁ Ἀντίγονος προῆγε μετὰ πάσης τῆς δυνάμεως, καὶ προσεκάλεσε τὸν Ἀλκέταν νὰ παραδοθῇ. Καὶ οἱ μὲν πρεσβύτεροι τῶν ἐν τῇ πόλει συνεβούλευον νὰ μὴ περιαγάγῃσι τὰ πράγματα εἰς τὸ ἔσχατον, ἀλλ' ἐν ἀνάγκῃ νὰ λάβῃσι τὴν ἀπόφασιν νὰ παραδώσωσιν τὸν Ἀλκέταν· οἱ δὲ νεώτεροι ἐβόων, ὅτι δὲν ἤθελον ποτὲ ἐγκαταλείψῃ τὸν στρατηγόν, καὶ ἀπεφάσισαν ν' ἀντιταχθῶσι μέχρις ἐσχάτων. Οἱ δὲ πρεσβύτεροι ἰδόντες, ὅτι πᾶσαι αὐτῶν αἱ παραινέσεις ἦσαν μάταιαι, λάθρα συνελθόντες ἀπεφάσισαν νὰ πέμψωσι διὰ νυκτὸς πρέσβεις πρὸς τὸν Ἀντίγονον, ἐπαγγελλόμενοι, ὅτι θὰ παραδώσωσιν εἰς αὐτὸν ἢ ζῶντα ἢ νεκρὸν τὸν Ἀλκέταν· ἀλλὰ τὸν παρεκάλουν ἐπὶ τινὰς ἡμέρας νὰ προσβάλῃ τὴν πόλιν δι' ἐλαφρῶν ἀκροβολισμῶν, ἵνα προσελκύσῃ ἔξω τοὺς νεωτέρους, καὶ νὰ ὑποχωρήσῃ, προσποιούμενος ὅτι φεύγει, ἵνα τὸν καταδιώξωσιν· ἐν τούτῳ δὲ τῷ χρόνῳ θὰ εὕρισκον εὐκαιρίαν νὰ ἐκπληρώσωσι τὸ σκοπούμενον. Ὁ Ἀντίγονος ἐδέχθη τὴν πρότασιν. Ἄμα δὲ τῶν νεωτέρων ἐξεληθόντων, οἱ πρεσβύτεροι ἔπεμψαν ῥωμαλέους τινὰς καὶ πιστοὺς ἄνδρας, ὅπως συλλάβωσι τὸν Ἀλκέταν. Ὁ στρατηγὸς δὲν προσεδόκα τὸ τοιοῦτον· ἰδὼν δὲ ὅτι οὐδεμία σωτηρία ὑπῆρχε, περιέπεσεν εἰς τὸ ξίφος του. Ὁ δὲ νεκρὸς αὐτοῦ ἐπὶ κλινίδιον τεθείς καὶ δι' εὐτελοῦς τριβωνίου συγκαλυφθεὶς ἐξηνήχθη εἰς τὰς πύλας καὶ παρεδόθη εἰς ἀνθρώπους τοῦ Ἀντιγόνου.

rancez ἐν τῇ ἀνωμόμῳς ὅπ' αὐτοῦ ἐκδοθέντι *Itinéraire d' une partie peu connue de l' Asie - Mineure* σ. 394 περιγράφει ἀκριβέστατα τὴν χώραν· ὅστιθεν τῶν ἐρείπων τῆς Ἰσίδου (εἰς τεσσάρων ὥρῶν ἀπόστασιν πρὸς τὰ ΒΔ. τῆς Ἀτταλείας) διήλθε διὰ τινος δάσους καὶ μετ' ὀλίγον ἔφθασεν εἰς στενὸν περιλαμβανόμενον ἑκατέρωθεν ὑπὸ ὑψηλῶν βράχων τιτανολίθου· ἡ δὲ διάδασις εἶνε ὀρθία εὐθὺς ἀπὸ τῆς πεδιάδος· ἐκεῖ εὕρισκονται ἀκόμη πολλὰ ἐρείπια καὶ κατὰ τὸ στενωτάτον τῆς ὁδοῦ τείχος ἐγκάρσιον· εἰς ἀπόστασιν δὲ ἡμισείας ὥρας ἀπὸ τοῦ στενοῦ ὑπάρχουσι λείψανα ἀρχαίων οἰκοδομῶν, πύργοι, τείχη κ. τ. τ. Εἰς ταῦτα πρέπει νὰ προστεθῶσιν αἱ πληροφορίες τοῦ Schönborn, Forbes κ. ἄ. Ἰδὼς δὲ αἱ διδακτικαὶ λεπτομέρειαι τοῦ G. Hirschfeld (*Monatsberichte der Berlin. Akad.* 1874, σ. 716).

Τοιοῦτον τέλος ἔλαβεν ὁ ἀδελφὸς τοῦ Περδίκκου, μετ' αὐτοῦ δὲ τὸ φιλόδοξον γένος τοῦ Ὀρόντου, ὅπερ πρότερον μὲν ποτε ἐχορήγησεν ἡγεμόνας εἰς τὴν γενέτειραν Ὀρεστίδα, πρὸ μικροῦ δὲ ἔτεινε τὴν χεῖρα πρὸς τὸ διάδημα τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Ἐπανερχόμενοι οἱ νεώτεροι τῶν Πισιδῶν ἐκ τῆς μάχης ἤκουσαν τὸν προδοτικὸν φόνον τοῦ Ἀλκέτου καὶ ἔτρεψαν πᾶσαν αὐτῶν τὴν μανίαν κατὰ τῶν πρεσβυτέρων. Ἐνοπλοὶ εἰσῆλθον διὰ τῶν πυλῶν, καὶ καταλαβόντες μέρος τῆς πόλεως ἀπεφάσισαν ἐν τῇ πρώτῃ αὐτῶν ὀρμῇ νὰ ἐμπρήσωσιν αὐτήν, καὶ ἐκχυθέντες εἰς τὰ ὄρη νὰ πορθῶσι τὴν ὑπὸ τὸν Ἀντίγονον τεταγμένην χώραν, ὡς αἰώνιοι αὐτοῦ ἐχθροί. Μόνον αἱ παρακλήσεις καὶ ἱκεσίαι τῶν γονέων ἴσχυσαν ν' ἀποτρέψωσιν αὐτοὺς ἀπὸ τῶν ἐσχάτων· ἀλλ' ἐξῆλθον ὅμως τῆς πόλεως, διεσπάρησαν ἀνὰ τὰ ὄρη, ἀποφασίσαντες ἐκ ληστειῶν ν' ἀποζῶσι καὶ ἐπιδρομῶν εἰς τὴν χώραν τῶν πολεμίων. Ὁ δὲ Ἀντίγονος ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας περιυβρίσας δημοσίᾳ τὸ σῶμα τοῦ Ἀλκέτου, ἐπειδὴ ἤρχισεν ἤδη νὰ σήπεται, κατέλιπεν αὐτὸ ἄταφον· ἐλεήμονες δὲ Πισίδαι ἐκήδευσαν, ὅσον ἐδυνήθησαν, λαμπρῶς¹⁾.

Ὁ Ἀντίγονος, ἵνα ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Φρυγίαν, ἠκολούθησε τὴν αὐτὴν ὁδόν, δι' ἧς εἶχεν ἔλθῃ. Ἡ ἡττα τοῦ Ἀλκέτου, ἡ παντελὴς καταστροφή τῶν ὁπαδῶν τοῦ Περδίκκου καὶ ἡ αὐτόχρημα δεσποτικὴ ὑπεροχὴ, ἣν ἀπέκτησεν ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ, θὰ ἔπεισαν αὐτὸν νὰ ἐπιδιώξῃ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν σκοπῶν, τοὺς ὁποίους ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον ἐνδομύχως ἔτρεφε. Στρατιὰ 60,000 πεζῶν, 10,000 ἵππεων καὶ 70 ἐλεφάντων πολεμιστηρίων ὑπῆρχεν εἰς τὴν διάθεσίν του. Τοιαύτας ἔχων δυνάμεις ἐδύνατο νὰ θεωρῇ ἑαυτὸν ἰσόπαλον πρὸς οἰονδήποτε πολέμιον. Ἡ ὁδός, ἣν εἶχε τοῦ λοιποῦ νὰ βαδίσῃ, ἦτο ἡ νὰ γείνη κύριος τῆς ὑπερτάτης ἀρχῆς, ἡ νὰ προσβάλλῃ ταῦτοχρόνως καὶ αὐτὴν καὶ τὴν βασιλείαν, ἐφ' ἧς ἐστηρίζετο, καὶ νὰ καταστήσῃ ἀμφίβολον καὶ αὐτὴν τὴν ὑπαρξίν αὐτῶν. Κατ' ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις ὁ Ἀντίπατρος, εἰς ὃν ὤφειλε τὴν ἀνόρθωσιν καὶ τὴν παροῦσαν δυνάμιν του, ἀπέβαινεν ὁ

1) Διοδώρου III', 47.

πρώτιστος ἐχθρός. Εὐτυχῆς σύμπτωσις ἐδοήθησε τὸν στρατηγὸν νὰ ὑπερνικήσῃ δυσχερείας, αἵτινες, καὶ ἂν ἔλεγχος συνειδήσεως ἢ αἰσθημα εὐγνωμοσύνης δὲν ἀπέτρεπον τὸν φίλαυτον ἄνδρα, δὲν ἦτο ὅμως δυνατόν ν' ἀποσοβηθῶσιν ἄνευ τοῦλάχιστον χρόνου ἀπωλείας. Ἐν ᾧ εὐρίσκετο κατὰ τὴν ἐπάνοδον ἐν Κρητοπόλει, ἦλθε πρὸς αὐτὸν ὁ Ἀριστόδημος ὁ Μιλήσιος φέρων ἀγγελίας ἐξ Εὐρώπης, αἵτινες ἐσήμαινον πλήρη μετατροπὴν τῶν πραγμάτων.

Ὁ Ἀντίπατρος πρὸ ἐνὸς περίπου ἔτους ἐπανελθὼν εἰς τὴν Εὐρώπην, τοὺς μὲν Αἰτωλοὺς εὗρεν ἡττημένους καὶ τὴν Θεσσαλίαν πάλιν πειθαρχοῦσαν· ἐν δὲ τῇ στερεᾷ Ἑλλάδι καὶ Πελοποννήσῳ οὐδαμοῦ εἶχε διαταραχθῇ ἡ ἡσυχία παρὰ τὴν ἐν ἀρχῇ ἐπιτυχίαν τῶν αἰτωλικῶν ὅπλων, καὶ αἱ ἐν ταῖς πόλεσι μακεδονικαὶ φρουραὶ καὶ αἱ ὀλιγαρχίαι, αἵτινες ὑπὸ διάφορα ὀνόματα καὶ διαφόρους τύπους εἶχον διατηρηθῇ ἢ εἰσαχθῇ εἰς τὰς σπουδαιοτάτας πόλεις, εἶχον προφυλάξῃ τὸν λαὸν ἀπὸ τοῦ ἐπικινδύνου ἐνθουσιασμοῦ ὑπὲρ τῆς δημοκρατίας, τῆς αὐτονομίας καὶ τῆς «ἐλευθερίας», ἥτις οὐδὲν ἄλλο πλέον ἦτο, εἰμὴ ἀπλοῦν ὄνομα καὶ πλάνος λάμψις. Αἱ πολιτεῖαι τῆς Ἑλλάδος μικραὶ κατὰ τὴν ἔκτασιν, μικρολόγα ἔχουσαι συμφέροντα καὶ μικροπρεπεῖς ζήλοτυπίας, ἐγίνοντο ὁσημέραι ἀφανέστεραι ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἐν τῷ κράτει μεγάλων κινήσεων. Καὶ ἂν δὲ αἱ μακεδόνες δυνάσται ἐφρόντιζον περὶ τοῦ «τί ἔλεγον οἱ Ἕλληνες», τὸ ἔκπαλαι ἐνδοξόν αὐτῶν ὄνομα καὶ ἡ εὐλάβεια πρὸς τὸν παρ' αὐτοῖς ἐπιχωριάζοντα πολιτισμὸν ἦσαν τὰ αἷτια τοῦ νὰ δίδηται ἐνίοτε εἰς τὰς μικράς ταύτας κοινότητας χιμαιρικόν τι πρόσχημα δυνάμεων, πράγματι δὲ ἐδύναντο νὰ θεωρηθῶσι μόνον ὡς σταθμοὶ τοῦ εἰς τὴν Ἀσίαν ἐξαγομένου πολιτισμοῦ, ὡς στρατιωτικὰ ὀρμητήρια ἐν τῷ ἀγῶνι τῶν πολιτικῶν κομμάτων καὶ ὡς ἀντικείμενα τοῦ οἴκτου καὶ τῆς μεγαλοφυχίας, εἰς τὰ ὅποια οὗτος ἢ ἐκεῖνος τῶν δυναστῶν ἐδύναντο νὰ δίδωσιν ὡς πολιτικὴν ἐλεημοσύνην τὴν ἐλευθερίαν, ἵνα ἀποκτήσωσι καλὸν ἐν ἀνθρώποις ὄνομα.

Τοῦτο δὲ πρὸ πάντων ἐν Ἀθήναις. Ἐνεκα τῆς ἐκβάσεως τοῦ λαμιακοῦ πολέμου ἡ πόλις εἶχε μὲν στερηθῇ τῆς δημοκρατίας

καὶ ἀνεξαρτησίας· ἀλλ' εἶχεν εἰρήνην πρὸς τὰ ἔξω, ἡσυχίαν ἐσω-
 τερικῶς, καὶ ταχέως ἀνυψώθη εἰς νέαν εὐημερίαν¹. Ὑπέκειτο
 εἰς δύο ἄνδρας, οἵτινες πολὺ μὲν ἦσαν διάφοροι κατὰ τὰς προ-
 αιρέσεις, ἀλλ' ἀμφοτέροι ἐφαίνοντο θιασῶται τῶν μακεδονικῶν
 συμφερόντων. Ὁ Φωκίων καὶ ὁ Δημάδης ἀποτελοῦσιν ἀντίθεσιν
 χαρακτήρων, φρονημάτων καὶ πράξεων, τὴν ὁποίαν ἐδύνατό τις νὰ
 θεωρήσῃ ὡς καθόλου τυπικὴν ἐν ταῖς τότε Ἀθήναις. Ἀμφοτέροι,
 εἴτε τὸ βῆμα κατέχοντες εἴτε τὴν πολιτείαν πεδαλιουχοῦντες, φέ-
 ρονται ὡς ἄνδρες παντάπασιν ἰδιωτεύοντες. Ὁ γηραιὸς Φωκίων
 ὁμοιάζει πρὸς οἰκογενειάρχην, ὅστις ὑπὲρ πᾶν ἄλλο τιμᾷ τὴν οἰκια-
 κὴν τάξιν καὶ ἡσυχίαν, καὶ αἰσθάνεται ἑαυτὸν ὑπόχρεον νὰ ἐξασφα-
 λίσῃ τὰς πρώτας ταύτας συνθήκας τῆς ὑπάρξεως. Σταθεροῦ καὶ
 αὐστηροῦ χαρακτήρος, σεβάσμιος διὰ τὸ φιλοδίκαιον, καὶ ἀπηλ-
 λαγμένος ἐγωισμοῦ, οὐδὲν ἄλλο σκέπτεται, ἢ πῶς νὰ γείνη ὠφέ-
 λιμος εἰς τοὺς ἑαυτοῦ καὶ νὰ προλειάνῃ τὰς ὁδοὺς αὐτῶν περισσό-
 τερον ἢ σὺν παρ' ὅσον αὐτοὶ θέλουσι, βαδίζει δὲ πρὸς τὸν τάφον
 μακαρίως φανταζόμενος ὅτι ἔχει ταύτην τὴν δύναμιν. Ἐν τῷ
 μέσῳ τῆς ἐπικρατοῦσης τότε ἀδιαλείπτου ταραχῆς προθύμως θὰ
 ἐδίδασκε τοὺς συμπολίτας του νὰ ζῶσιν ἐν ἀσφαλεὶ ἀποχωρήσει,
 ὅπως αὐτός, ὅστις, πληρούμενος δωρεῶν παρὰ τε βασιλέων καὶ
 στρατηγῶν, θεωρεῖ ὡς ἀρετὴν του νὰ δύναται καὶ νὰ ἀποποιῇται
 αὐτάς. Ἀπομακρύνει, ὅσον δύναται, τὰ ἀνήσυχα πνεύματα ἀπὸ
 τοῦ νὰ πράττωσι τὰ κοινά, ἀγωνιζόμενος νὰ ἐξεγείρῃ τὴν πρὸς τὴν
 γεωργίαν καὶ τὸν ἀγροτικὸν βίον ἀγάπην τῶν Ἀθηναίων. Καὶ
 ὅσάκις δὲ λαμβάνει ἀφορμὴν πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ματαιοπονίας του,
 δὲν ἀπογοητεύεται. Ἀλλοῖος ὁ Δημάδης· εἶνε εἰς ἄκρον φίλαυτος·
 οὐδὲν ἄλλο διανοούμενος οὐδὲ θεραπεύων, εἰ μὴ τὸ ἴδιον αὐτοῦ
 συμφέρον, πᾶσανσχέσιν πρὸς τὴν πόλιν θεωρεῖ ὡς εὐκαιρίαν μόνον
 τοῦ ν' ἀναδειχθῇ τις, ἢ νὰ κερδίσῃ τι. Λυπεῖται, ὅτι εἶνε Ἀθηναῖος
 μόνον, ἐν ᾧ θὰ ἡσθάνετο ἑαυτὸν προσηκόντως τεταγμένον ἐν τῷ

¹ Διοδώρου III', 18 «τὸ λοιπὸν ἀταράχως πολιτευόμενοι καὶ τὴν χώραν ἀδεῶς
 καρπούμενοι, ταχὺ ταῖς οὐσίαις προσανέδραμον».

μέσω τῶν ῥαδιουργιῶν τῆς μακεδονικῆς αὐλῆς ἢ τῶν κομματικῶν σκευωριῶν τῶν ἐν τῷ κράτει τεκταινομένων. Δὲν ἔχει τὴν φιλοδοξίαν τοῦ ν' ἀποκτῇ ἢ ἀποποιῇται τὴν εὐνοίαν τῶν δυναστῶν, οὐδὲ τὴν φιλοπατρίαν τοῦ νὰ προσπορίσῃ εἰς τὴν ἑαυτοῦ πόλιν δρᾶσιν τινα ἐν τοῖς καθόλου πράγμασι, καὶ ὅμως οὐδέποτε δύναται νὰ ἡσυχάσῃ· ἀνάγκη νὰ σκευωρῇ, ἀνάγκη νὰ ἔχῃ, ὅπως πάλιν ἀσωτεύῃ· ἀνάγκη ν' ἀναδειχθῇ, ἵνα γίνηται λόγος περὶ αὐτοῦ· εἶνε μὲν εὐφυής, ἀλλ' ἀχαρακτῆριστος· ὀξύνοος, ἀλλ' ἐν παντὶ ἐπιπόλαιος· ῥήτωρ εἰς ἄκρον εὐγλωττος, ἐναργής, ἀνθηρός, μετὰ πάθους ἐπαγωγός, καὶ ἐν τῇ ὠριμωτέρᾳ ἡλικίᾳ διεφύλαξε τὸ εὐκίνητον καὶ μεγάλαυχον ἦθος τοῦ νεανίου. Εἶνε ὁ Ἀλκιβιάδης τῶν ἐν τῇ παρακμῇ Ἀθηνῶν.

Τοιοῦτοι ἦσαν οἱ δύο ἄνδρες οἱ ἐν Ἀθήναις προϊστάμενοι τῶν μακεδονικῶν συμφερόντων. Ὁ Ἀντίπατρος συνήθιζε νὰ λέγῃ, ὅτι ἀμφοτέρω ἦσαν φίλοι του· ἀλλὰ πὺν μὲν δὲν δύναται νὰ πείσῃ νὰ λάβῃ, τὸν δὲ ἀδυνατεῖ νὰ κορέσῃ, ὅσα καὶ ἂν δίδῃ· περὶ δὲ τοῦ γεγηρακότος Δημάδου, ὅτι εἶνε οἷον τὸ ἱερεῖον τὸ διαπεπραγμένον, τοῦ ὁποῖου « γλῶττα καὶ κοιλία μόνον ἀπολείπεται »¹.

Παρὰ τούτους ὑπῆρχεν ὁ Μένυλλος, ὁ ἄρχων τῆς ἐν Μουνιχίᾳ μακεδονικῆς φρουρᾶς, ἀνὴρ ἐπιεικὴς καὶ πρὸς τὸν Φωκίωνα φιλικῶς διακείμενος, ἀλλ' ἐκ τῆς φύσεως ὅμως τῶν πραγμάτων πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ὀχληρός· ἤλπιζον οὗτοι ὅτι μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν τῆς νέας τάξεως τῶν πραγμάτων ὁ Ἀντίπατρος ἐμέλλε ν' ἀνακαλέσῃ καὶ αὐτὸν καὶ τὴν φρουράν, φρονοῦντες ὅτι καὶ μόνῃ ἐκείνῃ ἦτο ἱκανὴ ἐγγύησις περὶ τῆς διατηρήσεως τῆς εἰρήνης. Οὐχ ἥττον ἢ φρουρὰ παρέμεινεν ἐπὶ δύο ὀλόκληρα ἔτη. Οἱ πολῖται παρεκάλεσαν τὸν Φωκίωνα νὰ μεσιτεύσῃ περὶ τούτου πρὸς τὸν Ἀντίπατρον· ἀλλ' ἡρνήθη νὰ πράξῃ τοῦτο, οὐ μόνον διότι οὐδεμίαν ἐλπίδα ἐπιτυχίας εἶχεν, ἀλλὰ καὶ διότι ἐνόμιζεν ὅτι ἡ δημοσίως

¹) Ταῦτα καὶ ἄλλα ἀνέκδοτα διηγείται ὁ Πλούταρχος ἐν τῷ βίῳ τοῦ Φωκίωνος καὶ ἐπαναλαμβάνει κατὰ τὴν συνήθειάν του καὶ ἄλλαχού. Ὅρθον εἶνε νὰ μὴ ἀποδίδῃται εἰς αὐτὰ μεγάλη σημασία.

ἐπικρατοῦσα πλειοτέρα τάξις καὶ ἡσυχία ἦτο προῖον τοῦ ἀπὸ τῆς ἐγγύτητος τῶν Μακεδόνων φόβου. Κατώρθωσεν ὅμως παρὰ τοῦ Ἀντιπάτρου ἐλάττωσιν τῶν εἰσφορῶν καὶ μακροτέρας πρὸς πληρωμὴν προθεσμίας. Οἱ πολῖται ἐπράπησαν τότε πρὸς τὸν Δημάδην μετὰ τῆς αὐτῆς παρακλήσεως. Οὗτος δὲ ἀνέλαθεν εὐχαρίστως ἀποστολὴν, καθ' ἣν ἤλπιζεν ὅτι θὰ δυνηθῇ ν' ἀποδείξῃ τὴν ἑαυτοῦ ροπήν ἐπὶ τοῦ ἰσχυροῦ τῶν χρόνων ἐκείνων ἀνδρός· εἶνε ἀληθές ὅτι τὰς πρὸς τὸν Ἀντίπατρον σχέσεις του εἶχεν ὑπὲρ τὸ δέον ἀμελήσῃ καθ' ὃν χρόνον ὁ μὲν Περδίκκας ἐνίκα ἐν Ἀσίᾳ, οἱ δὲ Αἰτωλοὶ ἐχώρουν εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Θεσσαλίας· ἀλλ' ἤλπιζεν ὅτι αἱ τότε διαπραγματεύσεις του ἔμενον ἀπόρρητοι. Ἐπορεύθη λοιπὸν μετὰ τοῦ υἱοῦ Δημέου, τελευτῶντος τοῦ ἔτους 320, εἰς τὴν Μακεδονίαν. Τοῦτο δὲ ἦτο ὁ ὀλεθρός του· διότι ὁ Ἀντίπατρος μεταξὺ τῶν ἐγγράφων τοῦ Περδίκκου εὔρε καὶ ἐπιστολὰς τοῦ Δημάδου, ἐν αἷς οὗτος προέτρεπε τὸν ἐπιμελητὴν τοῦ κράτους νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπως ἐλευθερώσῃ τοὺς Ἕλληνας «ὡς ἀπὸ σαπροῦ καὶ παλαιοῦ στήμονος (λέγων τὸν Ἀντίπατρον) ἡρτημένους». Ὁ Ἀντίπατρος ἦτο τῷ ὄντι γέρων καὶ ἀσθενής, ἀλλ' ἡ δεξιὰ του χεὶρ ἦτο ὁ Κάσσανδρος¹. Ἦλθε λοιπὸν ὁ Δημάδης καὶ ὠμίλησε μετὰ τῆς συνήθους αὐτῷ ζωηρότητος καὶ ὑψηλοφροσύνης, λέγων, ὅτι αἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἔχρηζον πλέον φρουρᾶς, ὅτι ἦτο καιρὸς νὰ ἐκτελεσθῇ ἡ ἀνάκλησις αὐτῆς κατὰ τὴν δοθεῖσαν ὑπόσχεσιν. Ὁ Ἀντίπατρος διέταξε ν' ἀπαγάγῃσι δεσμίους πατέρα καὶ υἱόν, χωρὶς νὰ λάβῃ πρὸ ὀφθαλμῶν, ὅτι ὡς πρέσβεις ἐδύναντο ν' ἀπαιτήσωσι προσωπικὴν ἀσφάλειαν. Εἰς τὴν ἀδικίαν τοῦ πατρὸς προσέθηκεν ὁ υἱὸς τὴν ἰδίαν ὠμότητα, διατάξας νὰ φονεύσωσι πρῶτα τὸν υἱὸν ἐνώπιον τοῦ πατρὸς καὶ σχεδὸν ἐν τοῖς κόλποις αὐτοῦ, ὅπου ἐδέχθη τὸ θερμὸν αἷμα τοῦ υἱοῦ, εἶτα δέ, ἄφ' οὗ πικρῶς τὸν

¹) Ἀρῶριον παρὰ Φωτ. 70 α, 4, §. 14. Ὁ Πλούταρχος Δημοσθ. ΑΑ' λέγει, ὅτι ὁ Δείναρχος ὁ Κορίνθιος ὑπῆρχεν ὁ κατήγορος τοῦ Δημάδου. Ὁ Δείναρχος οὗτος ἦτο ἢ ὁ γνωστὸς ῥήτωρ, ἢ ὁ διοικητὴς τῆς Πελοποννήσου, ὅστις ἐθανατώθη τῷ 318, ὅτε ἦλθε πρὸς τὸν Πολυσπέρχοντα, ἵνα συνηγορήσῃ ὑπὲρ τῶν ἐν Ἀθήναις ὀλιγαρχικῶν.

ἐλοιδόρησε καὶ ὕβρισε διὰ τὴν προδοσίαν καὶ ἀχαριστίαν, καὶ αὐτὸν ν' ἀποκτείνωσι¹.

Μετὰ τὸν ῥήτορα δὲν ἐπέζησε πολὺν χρόνον ὁ Ἀντίπατρος. Ἡσθάνετο τὰς δυνάμεις τοῦ καταπιπτούσας. Τοῦτο δὲ θὰ παρεκίνησεν αὐτὸν ν' ἀνακαλέσῃ τὸν υἱὸν τοῦ Κάσσανδρον ἐκ τῆς Ἀσίας, καὶ ἀναθέσῃ εἰς αὐτὸν μέρος τῶν ὑπηρεσιῶν τῆς ἐπιμελητείας τοῦ κράτους². Ἀποβλέπων εἰς τὸ ἑαυτοῦ παρελθόν, ἐδύνατο νὰ καυχῇ, ὅτι πολλὰ διέπραξεν εὐστόχως καὶ εὐκλεῶς, ἐφ' ὅσον εἶχε προϊσταμένους τὸν Φίλιππον ἢ Ἀλέξανδρον. Συνετός, δραστήριος, ἀξιόπιστος, ἀνδρείχθη πολλοῦ λόγου ἄξιος ὡς δευτερεύων· ὑψηλότερον δὲν ἔφθανεν οὔτε ἡ ἱκανότης οὔτε ἡ δύναμις τοῦ χαρακτῆρός του, καὶ ἡ τεραστία κινήσεις, ἥτις ἤρχισεν ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀλεξάνδρου, δὲν μετέδωκεν εἰς αὐτὸν οὐδεμίαν ἀνωτέραν ἔντασιν, οὐδεμίαν νέαν ὥθησιν. Ἄγαν περιεσκεμμένος, ὥστε νὰ τείνῃ τὴν χεῖρα, ὡς ὁ Περδίκκας, πρὸς τὸ ὑπέρτατον, ἄγαν φίλαυτος καὶ στενόκαρδος, ὥστε πιστῶς καὶ ἀνεπιφυλάκτως ν' ἀφοσιωθῇ εἰς τὸ ἀληθὲς συμφέρον τοῦ βασιλικοῦ οἴκου, δὲν εἶχεν οὔτε τὸ θάρρος τοῦ νὰ κληροδοτήσῃ οὐδ' αὐτὸ τὸ ἀξίωμα καὶ τὴν ἐξουσίαν ὡς κτῆμά του εἰς τοὺς ἀπογόνους, οὔτε τὴν ἀπόφασιν νὰ παραιτηθῇ αὐτῶν. Ἐπεθύμει μὲν νὰ καταλίπῃ τὸ ἀξίωμα του εἰς τὸν πρεσβύτερον υἱὸν του, ἀλλ' ἐγίνωσκε σαφῶς, πόσον οἱ Μακεδόνες ἀπεστρέφοντο τὸν σκληρὸν καὶ ἐξύθυμον Κάσσανδρον. Ὅθεν ἀκολουθῶν τὴν κοινὴν γνώμην, τὸν μὲν γηραιὸν καὶ σεβάσμιον Πολυσπέρχοντα, ὅστις ποτὲ μετὰ τοῦ Κρατέρου ὠδήγησε τοὺς παλαιμάχους ἀπὸ τῆς Ὠπιδος εἰς τὴν πατρίδα, διώρισεν ἐπιμελητὴν τοῦ κράτους καὶ διάδοχόν του ἐν Μακεδονίᾳ, τὸν δὲ Κάσσανδρον κατέ-

¹) Ἀῤῥιανὸν παρὰ Φωτ. ἐνθ. ἀν. Διοδώρου III', 48. Ὁ Πλούταρχος Φωκ. Α' λέγει, ὅτι ὁ Δημάδης τὰς ἐπιστολάς ἔγραψε πρὸς τὸν Ἀντίγονον, βεβαίως ἡμαρτημένως. Ἄλλας ἡμαρτημένας εἰδήσεις περὶ τοῦ τέλους τοῦ ῥήτορος ἔχει ὁ Σουίδας.

²) Δὲν εἶνε δυνατόν νὰ γνωσθῇ, πότε καὶ πῶς ἦλθεν ὁ Κάσσανδρος ἐκ τῆς Ἀσίας καὶ τοῦ στρατοπέδου τοῦ Ἀντιγόνου· ἀλλὰ πρέπει ὅμως, καθ' ὅσον ἐκ τῶν ἐπομένων φαίνεται, νὰ εἶναι τοῦτο ἐν φιλικῇ προσήματι. Ὁ Δέξιππος παρὰ Συγκέλλω σ. 504 ἐκδ. Βόννης λέγει «σὺν τῷ πατρὶ τὴν Ἀριδαίου καὶ Ἀλεξάνδρου διοικεὶ βασιλείαν ἐν Μακεδόνει».

λιπεν εἰς τὴν χιλιαρχίαν, ἣν εἶχε πρότερον ἤδη λάβῃ¹. Πλὴν τούτου οὐδεμία ἄλλη μεταβολὴ ἐπῆλθεν εἰς τὰ πράγματα τοῦ κράτους. Ἀποθνήσκων δὲ παρήγγειλε καὶ πάλιν εἰς τὸν Πολυσπέρχοντα καὶ Κάσσανδρον νὰ μὴ ἐπιτρέψωσιν ἀντὶ πάσης θυσίας νὰ περιέλθῃ ἡ ἐξουσία εἰς τὰς χεῖρας τῶν γυναικῶν τοῦ βασιλικοῦ οἴκου².

Ὁ Ἀντίπατρος ἀπέθανεν, ἀρχομένου τοῦ ἔτους 319, σχεδὸν ὀγδοηκοντούτης³. Ὁ θάνατος αὐτοῦ ὀρίζει νέαν ὀλεθρίαν τροπὴν ἐν ταῖς τύχαις τοῦ κράτους. Ὅσον ὀλίγην δύναμιν καὶ ἂν εἶχεν ὡς ἐπιμελητὴς τοῦ κράτους καὶ ὅσον ὀλίγον ἐπαισθητὴν κατέστησεν αὐτήν, εἶχεν ὅμως ἀνέλθῃ εἰς τὸ ὑψηλὸν τοῦτο ἀξίωμα, ὅπερ ἐσήμαινε τὴν ἐνότητα τοῦ κράτους, διὰ μεγάλης τινὸς πολιτικῆς πράξεως, δι' ἧς ἀνεγνωρίζετο ὑπὸ πάντων τῶν ἐν τῷ κράτει τοῦ Ἀλεξάνδρου ἰσχυρῶν ὡς θεσμοφύλαξ τῆς ἀρχῆς ταύτης. Ἐδύνατο μὲν ὁ Πολυσπέρχων νὰ εἶνε ἀγαπητὸς ἐν τε τῷ στρατῷ καὶ ἐν τῷ λαῷ, ἱκανὸς στρατηγὸς καὶ καθ' ὅλα ἄξιος τῆς ἐν τῷ κράτει ὑπερτάτης ἀρχῆς· ἀλλ' ὁ τρόπος, καθ' ὃν αὕτη περιῆλθεν εἰς αὐτόν, δὲν ἦτο ὁ ἀρμοδιώτερος πρὸς ἀποσόβησιν τῶν ἐκ τῆς προσωπικῆς μεταβολῆς δυσχερειῶν. Ὁ Ἀντίπατρος, ὅστις καθ' ἑαυτὸν ἦτο μέτριος ἐπιμελητὴς τοῦ κράτους, διὰ τῆς τελευταίας πολιτικῆς του πράξεως ἰδιοποιήθη ἀρμοδιότητα ἐνέχουσαν μεγίστην σημασίαν, καὶ ἦτο εὐνόητον ὅτι ὅσοι τῶν ἐν τῷ κράτει δυναστῶν ὠρέγοντο νὰ ζῶσι κατὰ τὸ αὐτοῖς δοκοῦν, θὰ ἐδύναντο νὰ διαμφισβητήσωσι τὴν

¹) Διοδώρου ΙΗ', 48 «ἀπέδειξεν ἐπιμελητὴν τῶν βασιλείων Πολυσπέρχοντα (ὡσαύτως καὶ ΙΗ', 55, 1) καὶ στρατηγὸν αὐτοκράτορα, πρεσβύτατον σχεδὸν ὄντα τῶν τῷ Ἀλεξάνδρῳ συνεστρατευμένων καὶ τιμώμενον ὑπὸ τῶν κατὰ τὴν Μακεδονίαν, τὸν δὲ υἱὸν Κάσσανδρον χιλιάρχον καὶ δευτερεύοντα κατὰ τὴν ἐξουσίαν.

²) Διοδώρου ΙΘ', 11.

³) Σουλῆας ἐν λ. «ἐβίω δὲ ἔτη σθ'». Τὴν χρονολογίαν τῶν ἐτῶν τούτων περιβάλλει διὰ πολλῶν δυσχερειῶν ὁ Διόδωρος, ὅστις οὐ μόνον δύο ἄρχοντας (τὸν Ἀρχίππον τῆς *Ολ. 114, 4 καὶ τὸν Νείαιχμον τῆς *Ολυμπ. 115, 1) μεταξὺ τῶν κεφ. 36 καὶ 44 παραλείπει, ἀλλὰ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα πλανηθεὶς καὶ ὑπὸ ἑτέρου Ἀρχίππου τοῦ *Ολ. 115, Β ἄρξαντος ἔπαθε σύγχυσιν περὶ τὴν κατάταξιν τῶν γεγονότων. Περισσότερα περὶ τούτου ἴδε ἐν τῷ παραρτήματι τῆς Ἱστορίας τοῦ Ἀλεξάνδρου.

νομιμότητα διορισμοῦ γενομένου ἄνευ τῆς συναινέσεως αὐτῶν, ἂν καὶ ἐν ὀνόματι τῶν βασιλέων.

Ἐνεκα τούτου τοῦ ζητήματος τῆς ἐπιμελητείας ἐξήφθη πάλιν ἐν τῷ κράτει ἢ μόλις κατευνασθεῖσα διχοστασία, καὶ προέκυψαν πόλεμοι φοβερώτεροι, καταλήξαντες εἰς τὴν ἄμεσον κατάπτωσιν καὶ παντελῇ ἐξόντωσιν τοῦ βασιλικοῦ οἴκου.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

319 — 316

Ἀνακεφαλαίωσις. — Ὁ βασιλικὸς οἶκος. — Ὁ Πολυσπέρχων ἐπιμελητὴς τοῦ κράτους. — Φυγὴ τοῦ Κασσάνδρου. — Μέτρα τοῦ Πολυσπέρχοντος. — Φυγὴ τοῦ Εὐμένους ἐκ Νύρων. — Ὁ Εὐμένης καὶ οἱ ἀργυράσπιδες. — Ἐπιβουλαὶ κατὰ τοῦ Εὐμένους. — Θέσις τοῦ Ἀντιγόνου. — Σκοποὶ τοῦ Ἀρρίδαιου. — Ὁ Ἀντίγονος κατὰ τοῦ Ἀρρίδαιου. — Ὁ Ἀντίγονος κατὰ τὴν Λυδίαν. — Ὁ Κάσσανδρος παρὰ τοῦ Ἀντιγόνου. — Ὁ Πολυσπέρχων ἀνακηρύττει τὴν ἐλευθερίαν τῶν Ἑλλήνων. — Στασιωτικὸς πόλεμος ἐν Ἀθήναις. — Θάνατος τοῦ Φωκίωνος. — Ὁ Κάσσανδρος ἐν Πειραιεῖ. — Ὁ Πολυσπέρχων πρὸ τῆς Μεγαλοπόλεως. — Πόλεμος κατὰ θάλασσαν μεταξύ Κλεΐτου καὶ Ἀντιγόνου. — Ὁ Κάσσανδρος προσκίτῃται τὰς Ἀθηνῶν. — Θάνατος τοῦ Νικάνορος. — Συμμαχία τῆς Εὐρυδίκης μετὰ τοῦ Κασσάνδρου. — Ἐπάνστος τῆς Ὀλυμπιάδος εἰς τὴν Μακεδονίαν. — Θάνατος τοῦ Φιλίππου καὶ τῆς Εὐρυδίκης. — Ὁ Κάσσανδρος στρατεύει κατὰ τῆς Μακεδονίας. — Ὁ Αἰακίδης ἐκδιώκεται τῆς Ἡπείρου. — Ἡ Ὀλυμπιάς πολιορκεῖται ἐν Πύδνῃ. — Θάνατος τῆς Ὀλυμπιάδος. — Ὁ Κάσσανδρος κύριος τῆς Μακεδονίας.

Μετὰ τὴν ἐν Τριπαραδείσῳ διανομὴν ἡ βασιλεία τοῦ Ἀλεξάνδρου μετενεχθεῖσα πάλιν ἀπὸ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην, τὴν πρώτην αὐτῆς κοιτίδα, ἔπαυσε παριστανομένη ὑπὸ ἀνεξαρτήτου καὶ σεβαστῆς δυνάμεως· ὁ δὲ διοικητὴς τῆς Μακεδονίας ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους ἔλαβεν αὐτὴν ὑπὸ τὴν προστασίαν του. Οὕτως ἡ πάτριος Μακεδονία ἀπέναντι τῶν λοιπῶν μερῶν τοῦ κράτους περιῆλθεν εἰς σχέσιν ὅλως ἐναντίαν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ ἰδρυτοῦ τῆς μοναρχίας. Καὶ ἐπειδὴ ἡ βασιλεία, τὴν ὁποίαν ὁ Ἀλέξανδρος εἶχεν ἀρχίσῃ νὰ διαπλάττῃ εἰς ἀληθῶς μιξ-ελληνικὴν, ἔγεινε πράγματι πάλιν μακεδονικὴ, ἀπέβαλεν οὐ μόνον τὴν ἀποστολήν της, ἀλλὰ καὶ τὴν δύναμιν τοῦ νὰ ἄρχῃ τῶν ἀσιατικῶν ἐκείνων χωρῶν, αἵτινες ἡσπάσθησαν τὸν μιξελληνισμόν.

Ἐὰν οὕτως ὀνομάσωμεν τὴν συγχώνευσιν τῆς ἑλληνικῆς καὶ ἀνατολικῆς φύσεως, αἱ μεγάλαι διαφοραὶ τῶν ἐν Ἀσίᾳ τοπικῶν καὶ φυλετικῶν σχέσεων συνήγαγον εἰς αὐτὴν τόσον ἑτερογενῆ στοιχεῖα, ὥστε, προϊόντος τοῦ χρόνου, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ μὴ χωρι-

σθῶσιν εἰς πολλαπλᾶς τροποποιήσεις. Ἄλλ' ἅπαντα ταῦτα τὰ στοιχεῖα, ἀνακυκλόμενα μετ' ἀλλήλων, ἦσαν ἔτι εἰς ζωνῆν ζύμωσιν· καὶ οἱ πόλεμοι τῶν Διαδόχων σημαίνουν τὴν μακρὰν καὶ αἱματηρὰν κατεργασίαν, καθ' ἣν ἔμελλε νὰ ἐξακολουθήσῃ ἡ ἀποσύνθεσις καὶ τέλος νὰ ἐκκαθαρισθῶσι νέα «πλάσματα». Ἵνα δὲ τοῦτο γένηται ἐφικτόν, ἔπρεπε νὰ καταστραφῇ ἡ ἐνότης τοῦ κράτους, ἔπρεπεν οἱ ἐν Εὐρώπῃ, Ἀσίᾳ καὶ Ἀφρικῇ μακεδόνες δυνάσται πρῶτον μὲν τὴν βασιλείαν, ὑπὸ τῆς ὁποίας κατεστάθησαν, ἔπειτα δὲ ἀλλήλους, ἐφ' ὅσον ἦσαν Μακεδόνες ἡγούμενοι μακεδονικοῦ στρατοῦ, νὰ καταδιώξωσι καὶ ἐξοντώσωσιν, ἵνα ἐπὶ τέλους, διατηρουμένης τῆς ἐνότητος ἐνὸς παγκοσμίου μιξελληνικοῦ πολιτισμοῦ, σχηματισθῶσιν αἱ μετατραπεῖσαι ἐθνικότητες εἰς διακεκριμένα βασίλεια καὶ ἀποτελέσωσιν νέας «πολιτικὰς ἀτομικότητας».

Ἡ ἱστορία, λέγουσιν, εἶνε δικαία· εἶνε τῷ ὄντι πρὸς τὰς ἀρχάς, τῶν ὁποίων ἡ διαμάχη ἀποτελεῖ τὸ περιεχόμενον αὐτῆς, οὐχὶ δὲ καὶ πρὸς τὰ πρόσωπα, τὰ ὁποῖα εἶνε οἱ παραστάται αὐτῶν. Ἡ εἶνε δικαιοσύνη αὕτη, ὅτι διὰ τὸ μεγαλεῖον τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀνάγκη νὰ τιμωρηθῇ τὸ γένος αὐτοῦ διὰ φρικώδους καὶ ἐπονειδίστου καταστροφῆς; Μοῖρα βαρεῖα καὶ ὀλιθερά προσάγει κατὰ βῆμα καὶ μετὰ ψυχρᾶς λογικῆς ἀκολουθίας τὸν βασιλικὸν οἶκον εἰς ἀναπόδραστον ὄλεθρον, ὡθεὶ αὐτὸν εἰς τὴν ἁμαρτίαν, ἵνα πλανώμενος, προσκόπτων καὶ προκαλῶν ἀνταπόδοσιν ἀσφαλέστερον διὰ τοῦτο εὕρῃ τὸ τέλος του. Ἄν ὁ μέγας βασιλεὺς ἐστερεῖτο κληρονόμου, οἱ πιστοὶ του θὰ διενέμοντο τὴν λείαν, καὶ θὰ ἠδύναντο νὰ τιμῇσωσι τὴν μνήμην του. Ἀλλὰ τώρα ὑπάρχει ὁ ψιγενὲς βρέφος, παιδίον νόθον, εὐήθης ἀδελφός, γραῖα μήτηρ, ἀδελφαί, εἰς τὰς ὁποίας παρὰ φύσιν ἐκκληροδοτήθη θάρρος καὶ ἀποφασιστικότης, ἥτις θὰ ἐτίμα τοὺς υἱοὺς καὶ τὸν ἀδελφόν. Δὲν εἶνε ἄρα γε φυσικὸν νὰ ἐπιζητῶσιν αὐταί, πῶς νὰ διατηρήσωσιν ἢ αὐταὶ νὰ λάβωσι τὴν δύναμιν, τὴν ὁποίαν ὁ Ἀλέξανδρος εἶχε θεμελιώσῃ ἐν τῷ ἑαυτῶν οἴκῳ καὶ τὴν ὁποίαν τώρα ἄπιστοι, ἰδιοτελεῖς καὶ ὑπὸ φιλαρχίας ἐλαυνόμενοι μεγιστᾶνες διαχειρίζονται; Ἐνεκα τοῦ μίσους τοῦ Ἀντιπάτρου ἡ βα-

σίλομήτωρ Ὀλυμπιάς ἀναγκάζεται νὰ φύγῃ εἰς Ἡπειρον. Νομίζει μὲν καὶ ἄλλοι πολλοὶ μετ' αὐτῆς, ὅτι ὁ Ἀντίπατρος ὑπῆρξεν ἡ αἰτία τοῦ θανάτου τοῦ Ἀλεξάνδρου, καὶ ὅτι ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἰόλλας ἔδωκεν εἰς αὐτὸν τὸ δηλητήριον. Μὴ ἔχουσα δὲ τὴν δύναμιν αὐτὴ μόνη νὰ ἐκδικήσῃ ἑαυτὴν καὶ τὸν ἐνδοξὸν υἱὸν της, προσφέρει εἰς γάμον τὴν θυγατέρα της Κλεοπάτραν εἰς τὸν ἐπιμελητὴν τοῦ κράτους Περδίκκαν. Τούτου πεσόντος, ἐκλείπει ἡ ἐλπίς αὕτη. Ζῇ δὲ τῶρα ὡς ἐξόριστος ἐν Ἡεῖρῳ καὶ μετ' αὐτῆς ἡ νέα βασιλόπαις Θεσσαλονίκη, τὴν ὁποίαν εἶχε μὲν γεννήσῃ ὁ βασιλεὺς Φίλιππος ἐκ τῆς ἀνεψίᾱς τοῦ τυράννου τῶν Φερῶν, αὐτὴ δὲ ἡγάπα, ὡς ἂν ἦτο ἴδιον αὐτῆς τέκνον. Ἡ Κλεοπάτρα κατοικεῖ μακρὰν ἐν Σάρδεσιν, ἐκεῖ δὲ καλεῖ αὐτὴν ὁ Ἀντίπατρος ἐνώπιον μακεδονικοῦ δικαστηρίου, ἀπὸ τῆς θανατικῆς ἀποφάσεως τοῦ ὁποίου σώζει αὐτὴν τὸ θάρρος καὶ ἡ εὐτολμία εὐγλωττία της. Ἡ Κυράνη, θυγάτηρ τοῦ Φιλίππου ἐκ τῆς Ἰλλυρίδος μητρός, περιφρονουμένη ἐν Μακεδονίᾳ καὶ σχεδὸν λησμονημένη ἀπέρχεται μετὰ στίφους ἐνόπλων εἰς τὴν Ἀσίαν, συμπααραλαβοῦσα τὴν θυγατέρα της Εὐρυδίκην, ἵνα συζύξῃ αὐτὴν μετὰ τοῦ βασιλέως, ἀλλὰ τιμωρεῖται διὰ βιαίου θανάτου. Ἡ θυγάτηρ αὐτῆς ἐπιχειρεῖ νὰ λάβῃ τὴν κυδέρνησιν τῶν πραγμάτων ἐν ὀνόματι τοῦ εὐήθους συζύγου, καὶ οἱ φαλαγγῖται συνασπίζονται μετ' ἐνθουσιασμοῦ περὶ τὴν νεαρὰν βασίλισσαν· ἀλλ' ἐκ δολίας προνοίας τοῦ Ἀντιπάτρου ἀπομακρυνθεῖσα τοῦ στρατοῦ ἀναγκάζεται ν' ἀπέλθῃ μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν Μακεδονίαν, ὅπου διατελεῖ ἡσυχος ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησίν του. Ἐκεῖ διατρίβει καὶ ἡ χήρα βασίλισσα Ῥωξάνη ἡ μήτηρ τοῦ παιδίου, εἰς ὃ ἀνήκει τὸ κράτος τοῦ Ἀλεξάνδρου· εἶνε ξένη μεταξὺ τῶν Μακεδόνων ἐν τῇ εὐρωπαϊκῇ αὐλῇ παρὰ τὸν θρόνον, τοῦ ὁποίου τὸν κληρονόμον ἐγέννησεν. Ἐνταῦθα ἄρχει ὁ Ἀντίπατρος, ὅστις, ἀνίκανος νὰ κρατῇ ἐν ὑποταγῇ καὶ πειθαρχίᾳ τοὺς σατράπας τοῦ κράτους, τοῦ ὁποίου εἶνε ἐπιμελητής, ἀδιαφορῶν πρὸς τὴν εἰσβολὴν τοῦ Λαγίδου εἰς τὴν Συρίαν, τυφλώττων πρὸς τὰς παρατόλμους

προόδους τοῦ Ἀντιγόνου, μεταχειρίζεται τὰς γεροντικὰς αὐτοῦ δυνάμεις, ἵνα καταπιέξῃ τὸν βασιλικὸν οἶκον.

Ἀποθανόντος τοῦ Ἀντιπάτρου, ἀναλαμβάνει τὴν κυβέρνησιν ὁ Πολυσπέρχων· οὗτος κατήγετο ἐκ τῆς Τυμφαίας, μεθορίου χώρας μεταξὺ Μακεδονίας καὶ Αἰτωλίας¹, καὶ ἐκ τοῦ γένους τῶν ἀρχαίων ἡγεμόνων τῆς μικρᾶς ταύτης χώρας². Ἐπὶ Ἀλεξάνδρου ὑπῆρξεν εἰς τῶν ἡγεμόνων τῶν φαλάγγων, καὶ κατὰ πολλὰς περιστάσεις ἀπεδείχθη ἱκανὸς καὶ ἀνδρεῖος. Ἐν ἔτει 324 ἐπανεκάμφε μετὰ τῶν παλαιμάχων ἐκ τῆς Ὠπιδος εἰς τὴν πατρίδα, καὶ ἕνεκα τῆς φιλασθενίας τοῦ Κρατέρου ἔλαβε τὴν δευτέραν μετ' ἐκείνων ἀρχηγίαν τῶν στρατευμάτων τούτων. Οἱ Μακεδόνες ἐτίμων αὐτὸν πολὺ³, διότι ἦτο ἐξαιρετὸς ἀξιωματικὸς, χρηστός, αὐστηρὸς καὶ στρατιωτικῆς εὐθυμίας· πολλάκις ἐν συμποσίῳ, καίτοι πρεσβύτερος ὢν, προελθὼν ἀπεδύθη τὸν θώρακα καὶ ἐνδύθει κροκωτὸν καὶ ὑποδυθεὶς Σικυώνεια ὠρχεῖτο⁴. Πιστὸς εἰς τὸ καθῆκον, γενναῖος, καὶ πρὸ πάντων χρήσιμος ὑπὸ ἄλλον προϊστάμενον, δὲν ἦτο τοσοῦτον κατάλληλος ἢ ἀντιπροσωπεύῃ τὴν βασιλείαν εἰς τοσοῦτον δυσχερεῖς περιστάσεις. Ὁ Ἀντίπατρος ἐκληροδότησεν εἰς αὐτὸν ἀξίωμα, τοῦ ὁποῦ δὲν ἦτο ἀντάξιός, καὶ αἱ δυσχερεῖαι αὐτοῦ, τὰς ὁποίας δὲν ἠδύνατο νὰ προΐδῃ καθ' ἑαυτὴν αὐτῶν τὴν σημασίαν, καὶ τὰ σοβαρὰ ἐπακόλουθα τὸν ὥθησαν εἰς ἔργα ἡμιτελῆ, εἰς παραπτώματα καὶ εἰς πράξεις ψευδεῖς καὶ ἀναξιοπρεπεῖς, ὁποίας οὐδεὶς θὰ προσεδόκα παρ' ἀνδρὸς τοσοῦτον ἐντίμου. Ἰσως τοῦ Πολυσπέρχοντος ὁ

¹) Τζέτζην εἰς Λυκόφρονα στίχ. 802. Διὸ καὶ ὁ Πausanias ὀνομάζει αὐτὸν Αἰτωλόν.

²) Τοῦτο κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Λυκόφρονος «Αἰθίων πρόμος», ἣν ὁ Τζέτζης σχολιάζει οὕτω· «Πολυσπέρχων ὁ Τυμφαῖος Αἰθίων βασιλεὺς. Τυμφαῖοι ἡπειρωτικὸν ἔθνος καὶ Αἰθῖες ὁμοίως». Κατὰ τὸν Διοδώρον (ΙΖ' 57) ὁ Πολυσπέρχων ἡγεῖτο τῆς φαλάγγος τῶν Τυμφαίων.

³) Δούριδος Ἀποσπ. 29 παρ' Ἀθηναίῳ Δ'. σ. 155 c. «Οὐδενὸς Μακεδόνων ὄντα δευτέρον οὔτε κατὰ τὴν στρατηγίαν οὔτε κατὰ τὴν ἀξίωσιν» καὶ Διοδώρου ΙΙ', 48, «πρεσβύτατον σχεδὸν ὄντα τῶν τῷ Ἀλεξάνδρῳ συνεστρατευμένων καὶ τιμώμενον ὑπὸ τῶν κατὰ τὴν Μακεδονίαν.» Ὁ βασιλεὺς ῥητῶς ἔλεγεν, ὅτι ὁ Πολυσπέρχων ἦτο ὁ ἀριστὸς τῶν στρατηγῶν.

⁴) Δούριδος Ἀπόσπασμα 29.

σκοπὸς ἦτο νὰ ἐπιμεληθῇ τοῦ κράτους κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ προκατόχου του, ἐπειδὴ καὶ ὁ Ἀντίπατρος εἶχε κατ' οὐσίαν σχεδὸν τὰ πάντα παραχωρήσῃ εἰς τοὺς λοιποὺς σατράπας καὶ ἀρκεσθῇ εἰς τὸ νὰ εἶνε κύριος τοῦ βασιλικοῦ οἴκου καὶ ἄρχων ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Ἑλλάδι. Ἀλλ' ὁ Πολυσπέρχων ὠλιγώρησε τὴν ἐπὶ τῶν σατραπειῶν τοῦ κράτους ἰσχύν, εἰς ἣν εἶχε δικαίωμα ὡς ἐκ τοῦ ἀξιώματός του¹, χωρὶς νὰ κατέχη ἀσφαλῶς τὴν ἐν τῇ πατρίδι ἐξουσίαν μηδὲ νὰ δύναται νὰ διαχειρίζηται αὐτὴν εὐσταθῶς· διότι ὁ Κάσσανδρος, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀντιπάτρου, διημφισβήτησε τὴν ἐξουσίαν καὶ τὸ ἀξίωμα του, ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν πολιτικὴν τοῦ Ἀντιπάτρου τὴν πρὸς τὸν βασιλικὸν οἶκον, περιέπλεξεν αὐτὸν εἰς σχέσεις, καθ' ἃς τὰ μέλη τοῦ βασιλικοῦ οἴκου, διχοστατοῦντα πρὸς ἄλληλα καὶ τὰ μὲν μετὰ τοῦ Κασσάνδρου, τὰ δὲ μετὰ τοῦ Πολυσπέρχοντος ταττόμενα, ἔμελλον ν' ἀποβάλωσι καὶ τὰς ἐσχάτας δυνάμεις τῆς βασιλείας.

Αὗται εἶνε αἱ κεφαλαιωδέστεραι τῶν πράξεων, αἵτινες εὐθὺς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀντιπάτρου ἐπηκολούθησαν. Ὁ Κάσσανδρος, ἤδη κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους διεξάγων ἐν ὀνόματι τοῦ πατρός του τὸ μέγιστον μέρος τῆς διοικήσεως, τῶρα ἔμελλε νὰ παραχωρήσῃ τὴν σφραγίδα καὶ τὴν ὑπερτάτην ἐξουσίαν, τὴν ὁποίαν ὀριστικώτατα ἤλπιζεν ὅτι καὶ τοῦ λοιποῦ θὰ ἔφερεν, εἰς ἄλλον καὶ μάλιστα τὸν Πολυσπέρχοντα, αὐτὸς δὲ νὰ ἀρκεσθῇ εἰς τὴν χιλιάρχίαν, καὶ νὰ ταχθῇ ὑπὸ γέροντα, τὸν ὅποιον πρὸ πολλοῦ συνήθισε νὰ θεωρῇ ὑποδέεστερον. Εἶχε τόσον δεσποτικὸν ἦθος καὶ τόσον ὑπερβολικὴν πεποίθησιν εἰς ἑαυτόν, τὸ δὲ ὕψιστον ἀξίωμα ἐν τῷ κράτει ἦτο δι' αὐτὸν τόσον δελεαστικὸν ἔπαθλον, ὥστε τὰ πάντα ἔπρεπεν ὑπὲρ αὐτοῦ νὰ τολμήσῃ. Ἦλπιζε δὲ ὅτι, ἐπιχειρῶν τοιαύτην πράξιν, θὰ εὕρισκεν ἱκανοὺς ὁπαδοὺς, πιστεύων ὅτι ἐν

¹) Τὸ ἐν τῷ ψήφισματι τῶν Νασιωτῶν πρὸς τιμὴν τοῦ Θεραίπου λεγόμενον: «καὶ Πολυσπέρχοντος εἰς τὴν Ἀσ[αν πέμφαν]τος διώκησε φίλον αὐτὸν τῶ π[όλι] ὑπάρ[χην]» ἀποδεικνύει μόνον, ὅτι καὶ τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις ἰθεῶρει ὡς εἰς τὴν δικαιοδοσίαν του ὑπαγομένας, οὐχὶ δὲ ὅτι μεγάλως ἐπ' αὐτῶν ἐπέδρα.

Ἑλλάδι μὲν ἐδύνατο νὰ ἔχῃ ἐμπιστοσύνην εἰς τὰς μακεδονικὰς φρουράς καὶ τοὺς ἡγεμόνας αὐτῶν, ἐν δὲ ταῖς ἄλλαις πόλεσιν εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ κατασταθείσας ὀλιγαρχίας· δὲν ἀμφέβαλλε δὲ ὅτι διὰ τινων παραχωρήσεων καὶ τοὺς ἐν Ἀσίᾳ δυνάστας ἤθελε προσελκύσῃ. Ἐν ταῖς μακεδονικαῖς χώραις ἔβλεπεν ὅτι ὁ Πολυσπέρχων ἐπὶ τοῦ παρόντος ἦτο τόσο ἀγαπητός, ὥστε δὲν ἔπρεπε ἐνταῦθα νὰ τολμήσῃ τὸ πρῶτον βῆμα· ἔπρεπε λοιπὸν νὰ προσπαθήσῃ ἔξωθεν νὰ τὸν προσβάλῃ. Τὸ πένθος διὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς ἔλαβεν ὡς πρόσχημα, ὅπως ἀπομακρυνθῇ τῆς αὐλῆς μετὰ τῶν φίλων του καὶ ν' ἀποχωρήσῃ εἰς ἀγροτικὴν ἔπαυλιν. Ἐνταῦθα ἀνεκοίνωσεν εἰς ἕνα ἕκαστον ὅτι ἐφοβεῖτο καὶ ἤλπιζε καὶ ἐσκόπει, ἐξησφάλισε δὲ τὴν πίστιν αὐτῶν. Ἐπεμψε τὸν πιστὸν φίλον του Νικάνορα τὸν Σταγειρίτην εἰς τὴν Μουνιχίαν, ὅπως, πρὶν διαδοθῇ ἐκεῖ ἡ εἰδησις περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀντιπάτρου καὶ τῶν νέων αὐτοῦ διατάξεων, διαδεχθῇ τὸν πρῶτον φρούραρχον Μένυλλον, καὶ λάβῃ πίστεις παρὰ τῶν ἐν τῇ πόλει πρωτευόντων. Ὡσαύτως καὶ εἰς ἄλλας πόλεις τῆς Ἑλλάδος πέμψας, συνωμολόγησε τὰ θέοντα μετὰ τῶν αὐτόθι ὀλιγαρχικῶν. Ἄλλαι πρεσβεῖαι ἀπῆλθον εἰς τὴν Ἀσίαν πρὸς τοὺς σατράπας καὶ στρατηγοὺς, λέγουσαι ὅτι ὁ μὲν Ἀντίπατρος ἀπέθανεν, ἐπιμελητὴς δὲ τοῦ κράτους ὠνομάσθη οὐχὶ ὁ Κασσάνδρος, ἀλλ' ὁ Πολυσπέρχων, συγγενῆς τοῦ Πολέμωνος καὶ Ἀττάλου¹, καὶ ἐκ τούτου ἡδύνατο πᾶς τις νὰ προῖδῃ ὅτι τὸ μόλις καταβληθὲν κόμμα τοῦ Περδίκκου θέλει καὶ πάλιν ἀνυψώσῃ τὴν κεφαλὴν του· ὅτι τὸ κοινὸν συμφέρον ἀπῆλθει ν' ἀντιταχθῶσι κατὰ τοιοῦτου κακοῦ, καὶ ὅτι αὐτὸς ὁ Κασσάνδρος ἤλπιζεν εἰς τὴν συνδρομὴν αὐτῶν, ὅπως ἐναντιωθῶσι κατὰ διατάξεως, ἣν ὁ πατὴρ πνέων τὰ λοίσθια ἐνέκρινεν. Ἰδίως δὲ ἀποταθεὶς πρὸς τὸν Πτολεμαῖον ὑπέμνησεν αὐτὸν τὴν κηδεστίαν καὶ

¹) Τοῦτο δὲν ἱστορεῖται βητικῶς ὑπὸ τῶν συγγραφέων· ἀλλ' ὁ Πολυσπέρχων εἶνε ἐκ τοῦ ἡγεμονικοῦ οἴκου τῶν Τυμπαίων, ὁ πατὴρ του ἦτο ὁ Σιμμίας· ὡσαύτως Τυμπαῖος ἦτο ὁ Ἀττάλος ὁ υἱὸς τοῦ Ἀνδρομέωνος (Ἀῤῥιανού, Ἰνδ. 18), ὅστις εἶχε σύζυγον τοῦ Περδίκκου τὴν ἀδελφὴν Ἀταλάντην· ὁ Σιμμίας, ὁ Πολέμων, ὁ Ἀμόντας εἶνε ἀδελφοὶ τούτου τοῦ Ἀττάλου, πάντες πολὺ γνωστοὶ ἐκ τῶν πολέμων τοῦ Ἀλεξάνδρου.

τὴν μέχρι τοῦδε φιλίαν, καὶ ὑπέδειξεν εἰς αὐτὸν τοὺς κινδύνους, εἰς οὓς ὁ διορισμὸς τοῦ Πολυσπέρχοντος ἤθελεν ἐμβάλλῃ πάντας τοὺς δυνάστας τοῦ κράτους, μάλιστα δὲ αὐτὸν τὸν Πτολεμαῖον. Τὸν προσεκάλει λοιπὸν νὰ συνάψῃ συμμαχίαν καὶ ἐπιμαχίαν πρὸς ἀσφάλειαν τῶν κοινῶν αὐτῶν συμφερόντων, νὰ πέμψῃ δὲ στόλον εἰς τὸν Ἑλλάσποντον, ἵνα τὸν ἐπικείμενον τοῦλάχιστον κίνδυνον προλάβωσιν¹.

Ἐνῷ δὲ αἱ μὲν πρεσβεῖαι αὗται πανταχόσε ἀπῆρχοντο, οἱ δὲ πιστότατοι φίλοι τοῦ Κασσάνδρου λεληθότως μετὰ χρημάτων, ὅπλων καὶ πάντων τῶν πρὸς φυγὴν ἀναγκαίων ἔσπευδον πρὸς τὸν Ἑλλάσποντον, αὐτὸς κατὰ τὸ φαινόμενον ἀδρανῆς καὶ ἀπράγμων ἐξηκολούθει νὰ διάγῃ πενθίμως ἐν ἀγροτικῇ ἡσυχίᾳ. Ἐτέλεσαν δὲ μέγα καὶ πολυήμερον κυνηγέσιον, ἵνα ᾄθην διασκεδάσωσι τὸν χιλιάρχον, ὅστις ἤθελε ν' ἀποπειραθῇ, ἂν ποτε τέλος ἐδύνατο καὶ ἐκτὸς τοῦ στίβου νὰ προσβάλῃ καὶ νὰ φονεύσῃ κάπρον, ἵνα μὴ μόνος μεταξὺ τῶν Μακεδόνων εἰς συμπόσιον κατακλινομένων ἀναγκάζεται νὰ μετέχῃ αὐτοῦ καθήμενος. Ἀπῆλθε λοιπὸν μετὰ τῶν φίλων του εἰς τὰ ἐν τοῖς μεθορίαις δασώδῃ ὄρη, ἵνα κυνηγήσῃ². Ὁ Πολυσπέρχων βεβαίως θὰ ἐμακάριζεν ἤδη ἑαυτὸν, ὅτι ὁ ἐπίφοβος χιλιάρχος ἐφαίνετο ὅτι ἔστρεφε διὰ παντὸς τὰ νῶτα πρὸς τὴν πολιτικὴν σκηνήν. Ἀλλὰ τότε ἤλθεν ἡ ἀγγελία, ὅτι ὁ Κασσάνδρος κατὰ τὸ μέγα ἐκεῖνο κυνηγέσιον δραπετεύσας ἔφθασεν εἰς τὴν Χερσόνησον, ὅτι ἐκεῖ εὐρὼν τοὺς φίλους του διεπεραιώθη εἰς τὴν Ἀσίαν, ὅπως προσέλθῃ εἰς τὸν Ἀντίγονον. Μετ' ὀλίγον ἐγνώσθη, ὅτι ὁ Ἀντίγονος ὑπεδέχθη τῷ ὄντι τὸν χιλιάρχον, ὅτι ὁ Πτολεμαῖος συνεμάχησε μετ' αὐτοῦ καὶ ὅτι ὁ Νικάνωρ, πιστὸς ὁπαδὸς τοῦ χιλιάρχου, κατώρθωσε νὰ γείνη κύριος τῆς Μουνιχίας. Ὁ ἐπιμελητὴς τοῦ

¹) Διοδώρου III'. 49, 54.

²) Ὁ Διοδόωρος λέγει κατ' ἀρχὰς (III' 49) «κυνηγίαν ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας συστητάμενος» καὶ κατωτέρω (κεφ. 54) «ἐφ' ἡμέρας τινὰς σχολάσας ἐπὶ τῆς χώρας καὶ κυνήγια συνιστάμενος». Ἐν τούτοις ἐπὶ τέλους δὲν ὑπάρχει τότε μεγάλη διαφορά, ὥστε νὰ δύναται τις νὰ εἰκάσῃ, ὅπως ἐπ' ἐσχάτων ἔγεινεν, ὅτι ὁ Διοδόωρος δυνατόν νὰ ἀρύθῃται ἐκ δύο διαφορῶν πηγῶν.

κράτους δὲν ἡδύνατο πλέον ν' ἀμφιβάλλῃ, τί παρεσκευάζετο· ἦτο λοιπὸν ἐπ'ἀνάγκης νὰ ἐπιχειρήσωσιν ὡς τάχιστα καὶ ἀσφαλέστατα πᾶν ὅ,τι ἐδύνατο νὰ προλάβῃ ἢ νὰ ἀποσοδήσῃ τοιοῦτον ἀπειλητικὸν κίνδυνον.

Συνεκάλεσε λοιπὸν τοὺς ἡγεμόνας τοῦ στρατοῦ καὶ τοὺς ἐπιφανεῖς τῆς χώρας, καὶ συνεβουλεύθη αὐτοὺς περὶ τοῦ πρακτέου. Ἐπρεπε νὰ εἰκάσωσιν ὅτι ὁ Κάσσανδρος ἔμελλε νὰ τραπῇ εἰς τὴν Ἑλλάδα, διότι ἐκεῖ ὑπῆρχον αἱ μακεδονικαὶ φρουραὶ καὶ οἱ ἡγεμόνες αὐτῶν, τοὺς ὁποίους εἶχεν ἐγκαταστήσῃ ὁ πατὴρ, τινὰς δὲ καὶ αὐτὸς οὗτος ἐν ὀνόματι αὐτοῦ, οἱ δὲ ὀλιγαρχικοὶ οἱ ἐν ἐκάστη πόλει συνίσταντο ἐκ φίλων καὶ ὁπαδῶν τοῦ Ἀντιπάτρου, καὶ ἦσαν βεβαίως πρόθυμοι νὰ ὑπηρετήσωσι τὸν υἱὸν του. Ἡ συμμαχία αὐτοῦ μετὰ τοῦ ἤδη λίαν ἰσχυροῦ σατράπου τῆς Αἰγύπτου καὶ μετὰ τοῦ φιλοδόξου στρατηγοῦ Ἀντιγόνου, οἵτινες ἀμφοτέρω εἶχον εἰς τὴν διάθεσίν των σπουδαῖα χρηματικά καὶ πολεμικά μέσα καὶ τὰς πλουσιωτάτας καὶ πολυπληθεστάτας χώρας τοῦ κράτους, προεμύνηεν ἀγῶνα, τὸν ὅποιον δὲν ἤλπιζον ὅτι θὰ δυνηθῶσιν ἄλλως νὰ ὑποστῶσιν, εἰμὴ ἐὰν διὰ μεγάλων καὶ δραστηκῶν μέτρων εἶχον τὴν ἐπιτηδειότητα νὰ προσελκύσωσι καὶ νὰ ἐξεγείρωσι δυνάμεις, τῶν ὁποίων δὲν θὰ ἐδύναντο πλέον νὰ εἶνε κύριοι.

Ταύτην τὴν ἔννοιαν εἶχον αἱ ληφθεῖσαι ἀποφάσεις. Τὰ πάντα ἦσαν κατεστραμμένα, ἐὰν ἡ Ἑλλάς, ὅπου ὁ Κάσσανδρος κατεῖχεν ἤδη τὰς ἐπικαιροτάτας θέσεις, περιήρχετο εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐναντίων· ἐν μόνον μέσον ὑπῆρχεν ἐναντίον τούτου, ἡ ἀπόδοσις τῆς ἐλληνικῆς ἐλευθερίας. Εἶνε μὲν ἀληθές, ὅτι διὰ τούτου ἀφηρεῖτο ὁ ἀκρογωνιαίος λίθος τῆς μακεδονικῆς πολιτικῆς τῆς ὑπὸ τοῦ Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου θεμελιωθείσης, ἀλλὰ μόνον κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον ἦτο ἀκόμη δυνατὸν νὰ ματαιώσῃ τις τὰ σχέδια τῶν ἐναντίων, καὶ κατὰ τῆς δυνάμεως τῶν συμμάχων ν' ἀντιτάξῃ τὴν ἰσχυροτέραν δύναμιν τῆς κοινῆς γνώμης καὶ τὴν ἐπιδοκιμασίαν τῶν προεξαρχόντων τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος. Ὅθεν προσεκλήθησαν οἱ ἐν τῇ αὐτῇ παρόντες πρέσβεις τῶν ἐλληνικῶν πόλεων καὶ παρε-

δόθη εἰς αὐτοὺς τὸ διάγραμμα τῆς ἀπελευθερώσεως, ἵνα σπεύσω-
σιν ἀμέσως εἰς τὰς πατρίδας των καὶ ἀναγγείλωσιν εἰς τοὺς δῆμους
τὴν ἀπόφασιν τῶν βασιλέων καὶ τῶν περὶ αὐτοὺς ἡγεμόνων.¹

Μετὰ τοῦτο ἐπῆλθεν ἕτερον μέτρον οὐχ ἥττον σπουδαῖον. Ὁ
Κάσσανδρος διέκειτο πολὺ μᾶλλον ἢ ὁ πατὴρ ἐχθρικῶς πρὸς τὸν
βασιλικὸν οἶκον, καὶ ἡ παρούσα αὐτοῦ συμμαχία πρὸς τὸν Ἀντί-
γονον καὶ Πτολεμαῖον, τῶν ὁποίων ἡ κατὰ τῆς ἐξουσίας τοῦ κρά-
τους ἀντιπολίτευσις εἶχεν ἤδη ἀρκούντως σαφῶς ἐκδηλωθῇ, παρί-
στανεν αὐτὸν ὡς ἀπροκάλυπτον ἐχθρὸν τοῦ βασιλικοῦ οἴκου. Ἡ το-
λοιπὴν φυσικὴν ὅτι ὁ Πολυσπέρχων ἔτι ὀριστικώτερον ἐνεφανίσθη
ὡς προστάτης αὐτοῦ, ὅτι μετεχειρίσθη πρὸς ἴδιον ὄφελος ὅλον τὸ
κῦρος τοῦ βασιλικοῦ ὀνόματος καὶ τὴν ἐκπαλαί συνήθη ἀφοσίωσιν
τοῦ μακεδονικοῦ λαοῦ πρὸς τὸν βασιλικὸν οἶκον, καὶ ὅτι ἐξήτησε
νὰ ἔλθῃ εἰς στενωπάτας σχέσεις πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τῆς οἰκογενείας,
τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀντιπάτρου καὶ Κασσάνδρου ἀπαύστως ὑβρίζομένην
καὶ καταδιωκομένην Ὀλυμπιάδα. Εἶνε ἀληθές, ὅτι παρασύρων
κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον ἀμέσως εἰς τὸν πόλεμον τὸν βασιλικὸν οἶ-
κον ὡς τοιοῦτον, καὶ μεταχειριζόμενος αὐτὸν ὡς προκάλυμμα, ἀντὶ
νὰ τὸν καλύπτῃ, ἔδωκεν εἰς τὸν ἐπικείμενον ἀγῶνα τροπὴν, τὴν
ὁποίαν ὤφειλεν, ἐφ' ὅσον ἦτο δυνατόν, ν' ἀποσοβῇ, ἐὰν εἰλικρινῶς
ἐτίμα τὴν μνήμην τοῦ Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου. Πέμψας εἰς
τὴν Ἡπειρον, προσεκάλεσε τὴν βασιλομήτορα νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν
Μακεδονίαν, ὅπως ἀναλάβῃ τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ νέου βασιλέως
Ἀλεξάνδρου, λέγων, ὅτι θὰ ἐλογίζετο εὐτυχής, ἐὰν ἐπανῆγεν αὐ-
τὴν εἰς τὸ βασίλειον, ἐξ οὗ τοῦ Ἀντιπάτρου καὶ Κασσάνδρου αἱ
καταδιώξεις τὴν εἶχον ἀναγκάσῃ ν' ἀπέλθῃ.²

Τέλος ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Πολυσπέρχοντος συγκληθείσῃ συνελεύ-
σει ἀπεφασίσθη τρίτον μέτρον, τὸ ὁποῖον, ἐὰν εὑρίσκε τὴν ποιοῦ-

¹) Διοδώρου ΙΙ', 55. «Ὅπως κατὰ τάχος εἰς τὰς πατρίδας ἐπανελθόντες ἀπαγγεί-
λωσι τοῖς δῆμοις τὴν τῶν βασιλέων καὶ τῶν ἡγεμόνων εἰς τοὺς Ἕλληνας εὐνοίαν».

²) Διοδώρου ΙΙ', 49. «καὶ διατρέβειν ἐν Μακεδονίᾳ τὴν βασιλικὴν ἔχουσα προστα-
σίαν». Ἐκ τῶν μετέπειτα συμβαινόντων, φαίνεται, ὅτι ἡ προστασία αὕτη τῆς Ὀλυμπιάδος
ἐσημαίνει τι πλεῖστον παρὰ τὸ ἀπλοῦν *decus regium*.

μένην ὑποδοχὴν, ἐπηγγέλλετο τὴν μεγίστην ἐπιτυχίαν. Ἦδη περὶ τὰ τέλη τοῦ προλαβόντος ἔτους ὁ Εὐμένης εἶχεν ἀνακοινώσειν ἐκ τῶν Νώρων εἰς τὸν τότε ἐπιμελητὴν τοῦ κράτους, ὅτι ὁ Ἀντίγονος προφανῶς παρεσκευάζετο ν' ἀποσπασθῇ τῆς βασιλείας, ὅτι δὲ αὐτὸς ἀπερρίψε τὰς ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ γενομένας αὐτῷ προτάσεις καὶ ἦτο πρόθυμος νὰ θυσιάσῃ καὶ ζωὴν καὶ ὑπάρχοντα ὑπὲρ τοῦ βασιλικοῦ οἴκου. Εἴτε ἔφθασεν ἡ πρεσβεία εἰς τὴν Πέλλαν εἴτε μὴ, ἐνταῦθα βεβαίως θὰ ἦτο γνωστόν, ὅτι ὁ Εὐμένης διετηρεῖτο ἀκόμῃ ἐν τῷ ὀρεινῷ φρουρίῳ του, ἦτο βέβαιον ὅτι ποτὲ δὲν ἤθελε κοινοπραγῆσθαι μετὰ τοῦ Ἀντιγόνου· ἦτο ὁ ἀνὴρ ὁ ἱκανὸς ν' ἀντιστῇ πρὸς τοὺς ἐχθροὺς τῆς βασιλείας. Ἐὰν ὁ Πολυσπέρχων ἠδύνατο νὰ τὸν προσελκύσῃ, ἢ ἐν Ἀσίᾳ νίκη ἦτο σχεδὸν βεβαία. Ἐν ὀνόματι λοιπὸν τῶν βασιλέων ἐπεστάλη πρὸς αὐτόν, ὅτι τώρα ἦλθεν ἡ ὥρα του, ὅτι ἦτο καλὸν νὰ μὴ ἔλθῃ εἰς μηδεμίαν πρὸς τὸν Ἀντίγονον διαπραγματεύσιν, νὰ ἐμμείνη δὲ εἰς τὴν πρὸς τοὺς βασιλεῖς πίστιν του, καὶ ὅτι ὁ Πολυσπέρχων περιέμενε τὴν ἀπόφασίν του, ἂν ἤθελε νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ ἀπὸ κοινοῦ νὰ ἐξασκῇ τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ κράτους, ἢ ἂν ἐνόμιζε προτιμότερον νὰ μείνῃ ὡς στρατηγὸς αὐτοκράτωρ ἐν Ἀσίᾳ, καὶ ἔχων τὴν ἀναγκαίαν χρηματικὴν καὶ στρατιωτικὴν παρασκευὴν νὰ πολεμῇ πρὸς τὸν Ἀντίγονον, ὅστις δὲν ἀπέκρυπτε τὴν ἀποστασίαν του. Ἐν ὀνόματι τῶν βασιλέων ἀπεδόθη ἡ σατραπεία, τὴν ὁποίαν τοῦ εἶχεν ἀφαιρέσῃ ὁ Ἀντίγονος, καὶ ἐπεκυρώθησαν πᾶσαι αἱ κτήσεις καὶ αἱ δωρεαὶ καὶ τὰ ὑπάρχοντα, ὅσα εἶχεν ἐν τῇ Ἀσίᾳ. Εἰς ἀποζημίωσιν τῶν μέχρι τοῦδε ἀπωλειῶν αὐτοῦ ἐμελλε νὰ λάβῃ 500 τάλαντα ἐκ τοῦ πρὸ μικροῦ ὑπὸ τῶν ἀργυρασπίδων εἰς Κύνδα μετακομισθέντος θησαυροῦ. Αὐτοὶ δὲ οὗτοι οἱ ἀργυράσπιδες, τρισχίλιοι τὸν ἀριθμόν, παρηγγέλθησαν νὰ ἐμόσῳσιν αὐτῷ τὸν ὅρκον. Ἐὰν δὲ εἶχε χρεῖαν πλειοτέρων δυνάμεων, ἐμελλεν αὐτὸς ὁ ἐπιμελητὴς τοῦ κράτους μετὰ τῶν βασιλέων καὶ συμπάσης τῆς ἐν Μακεδονίᾳ στρατιᾶς νὰ σπεύσῃ εἰς τὴν Ἀσίαν, ἵνα μετ' αὐτοῦ τιμωρῇ τοὺς προδότας τοὺς ἀτιμάζοντας τὴν μνήμην τοῦ Ἀλεξάνδρου. Καὶ τοῦτο ἦτο βε-

βαίως τὸ τελεσφορώτατον τῶν ἀποφασισθέντων μέτρων, ἐὰν ἡ διαταγὴ τῶν βασιλέων καὶ τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους ἤρκει νὰ πορίσῃ εἰς τὸν Εὐμένην τοσαῦτα χρήματα καὶ στρατεύματα, ὥστε νὰ δύναται νὰ ἐκτελέσῃ πάντα τὰ παρ' αὐτοῦ προσδοκώμενα.

Ἐπὶ πολλοὺς μῆνας¹ εἶχεν ἀντισταθῆ ἐν τῷ βραχῶδει φρουρίῳ του πρὸς τοὺς πολιορκκοῦντας, ἐπιφέρων εἰς αὐτοὺς πολυειδεῖς ζημίας, χωρὶς αὐτὸς νὰ πάθῃ τι ὑπ' αὐτῶν· γυμνάζων τοὺς ἵππους του ἐν τῷ στενῷ χώρῳ, χαριεντιζόμενος μετὰ τῶν φίλων κατὰ τὰ λιτὰ γεύματα, καὶ ἀποκεχωρισμένος πάσης πρὸς τὸν ἔξω κόσμον συκοινωνίας, περιέμενεν ἡσύχως ὅ,τι ἔμελλεν ὁ καιρὸς νὰ φέρῃ. Οὕτω παρῆλθεν ὁ χειμὼν, οὕτως ἐπῆλθε τὸ ἔαρ, ὁ Ἀντίπατρος ἀπέθανεν ἐν Εὐρώπῃ, ὁ Κάσσανδρος κατέφυγε πρὸς τὸν Ἀντίγονον· ἤρχισαν δὲ αἱ παρασκευαὶ πρὸς νέον ἀγῶνα κατὰ τοῦ νέου ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους καὶ κατὰ τῶν βασιλέων. Τούτων πάντων οὐδὲν ἔτι ἐγνώριζεν ὁ Εὐμένης· ἐνόμιζεν, ὅτι ὁ φίλος του Ἱερώνυμος διεπραγματεύετο ἤδη μετὰ τοῦ Ἀντιπάτρου, καὶ ἔμελλε προσεχῶς νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὸ πετρῶδες φρούριον φέρων καλὰς εἰδήσεις². Ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἔρχεται τῷ ὄντι ὁ Ἱερώνυμος πρὸ τῶν πυλῶν τοῦ φρουρίου, ἀλλὰ ἐμφανῶς καὶ ὑπὸ τῶν πολιορκκούντων ἐντίμως προσαγόμενος. Ἐκ τῶν σωζομένων εἰδήσεων δὲν δυνάμεθα νὰ διῶδωμεν, ἂν ἐγκαίρως ᾔλθεν εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ διεπραγματεύθῃ μετὰ τοῦ Ἀντιπάτρου. Ἀλλὰ τῶρα ἤρχετο παρὰ τοῦ Ἀντιγόνου, τοῦτου φέρων προτάσεις,³ καθ' ἃς ἐπανελάμβανε τὰς προηγουμένας

¹ Ὁ Διοδώρος (III', 53) λέγει ἀνακριβῶς «ἐνιαυσίου οὐσης τῆς πολιορκίας» Ἀλλ' ὁ Κορνήλιος Νέπωσ (Eumen 5) ἔχει τὸ ὁρθόν: tenuit se uno loco quamdiu fuit hiems—ver adpropinquabat, simulata deditione, etc. Ἡ πολιορκία δὲν θὰ διήρκεσε πλέον τῶν ἑξ μηνῶν. Ἡ ἐκ τῶν Νώρων ἔξοδος καὶ τὰ ἐπόμενα ἀνήκουσι βεβαίως εἰς τὸ ἔτος 319. Ἀλλ' ὁ Διοδώρος κατὰ τὴν συνήθειάν του ὑπάγει αὐτὰ εἰς τὸ 318 μνημονεύων γάρ τινος συναφείας κατόπιν ὅσα προηγήθησαν.

² Ἰουστίνου (XIV, 2) A quo cum auxilia Eumeni missa Antigonus didicisset, ab obsidione recessit. Κατὰ τὴν συνέχειαν τοῦ λόγου τὸ α quo σημαίνει τὸν Ἀντίγονον. Ἀλλ' ὁ Ἰουστίνος πιθανῶς, συνοψίζων τὰ πράγματα, ὑπερεπῆδησε τὰς προτάσεις, ἐν αἷς ὁ λόγος ἦτο περὶ Πολυσπέρχοντος, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνάγκη ν' ἀναφερθῇ τὸ α quo.

³ Διοδώρου (III', 50) αὐτοῦτον δὲ μεγάλαις δωρεαῖς προσκαλεσάμενος ἐξαπέστειλε

προσφοράς, παρεκάλει τὸν Εὐμένην νὰ λησμονήσῃ τὴν πρὶν πρὸς αὐτὸν διχοστασίαν, νὰ συνάψῃ μετ' αὐτοῦ φιλίαν καὶ συμμαχίαν, νὰ εἶνε ὁ πρωτεύων μεταξὺ τῶν φίλων του καὶ κοινωνὸς πασῶν τῶν ἐπιτυχιῶν του. Τὴν σατραπείαν, ἣν πρότερον εἶχεν, ἔμελλεν ἀμέσως εὐρυτέραν ν' ἀποδώσῃ ἐπὶ τῇ ἐλπίδι, ὅτι θὰ ἡδύνατο ἐντὸς ὀλίγου νὰ προσθέσῃ ἀξιολογώτερας κτήσεις. Καὶ τὸ μὲν προκείμενον, ἔλεγεν, εἶνε ὁ κατὰ τοῦ νῦν ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους Πολυσπέρχοντος ἀγών, ὁ δὲ Κάσσανδρος ἔμελλε νὰ λάβῃ τὸ ἀξίωμα τούτου, τὸ ὅποιον ἐπεθύμει, ἀλλὰ μετ' οὐσιώδους περιορισμοῦ τῆς δικαιοδοσίας αὐτοῦ, αὐτὸς δὲ ὁ Ἀντίγονος ἔμελλε νὰ εἶνε κύριος τῆς Ἀσίας· οὐδὲν δὲ πλείοτερον ἐπεθύμει παρὰ τὸ νὰ ὀφείλῃ μεγάλας χάριτας εἰς τὸν ἔνδοξον σατράπην τῆς Καππαδοκίας.

Ὁ Εὐμένης διεῖδε τὴν θέσιν τῶν πραγμάτων. Καὶ ταῦτα μὲν συνέβησαν κατὰ τὰς προσδοκίας του· ἀλλὰ πᾶν ὅ,τι ποτὲ τὸν προέτρεψε νὰ ἐμμείνῃ πιστὸς εἰς τὰ συμφέροντα τῆς βασιλείας, ἰσχυε τὴν εἰς πολὺ ἀνώτερον βαθμὸν. Ἐφάνη μὲν εὐδιάθετος νὰ συνδεθῇ πρὸς τὸν Ἀντίγονον, καὶ ἔλαβεν ἀνὰ χεῖρας τὸ ἔγγραφο τῆς ἀμοιβαίας συνθήκης τὸ ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου ἤδη σχεδιασθέν· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐν αὐτῷ ἐγένετο μνεία τῶν βασιλέων ἐν ἀρχῇ μόνον καὶ ἐν παρόδῳ, πάντα δὲ τὰ λοιπὰ καὶ ἰδίως ὁ ὅρκος ἀνεφέρετο μόνον εἰς τὸν Ἀντίγονον, ὁ Εὐμένης μετέβαλε τὸ σχέδιον οὕτως, ὥστε τὰ ὀνόματα τῶν βασιλέων Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου καὶ τῆς βασιλίσσης Ὀλυμπιάδος ἦσαν ἐν ἀρχῇ τοῦ ὅρκου, καὶ ὅχι μόνον εἰς τὸν Ἀντίγονον ὠρχίζετο νὰ εἶνε πιστός, ἔχων τοὺς αὐτοὺς καὶ ἐκεῖνος φίλους καὶ ἐχθρούς, ἀλλ' ἅμα συνωμολόγει καὶ πρὸς τοὺς βασιλεῖς καὶ τὴν Ὀλυμπιάδα ἀπαράβατον πίστιν. Τὸν οὕτω μετα-

πρεσβευτὴν κτλ.» ἐν αἷς ἠθέλησαν νὰ εὕρωσι βεβαίαν ἀπόδειξιν, ὅτι ὁ Διόδωρος δὲν μετεχειρίσθη ὡς πηγὴν τὸν Ἱερώνυμον, ἐπειδὴ βεβαίως ὁ Ἱερώνυμος δὲν θὰ περιέγραφεν ἑαυτὸν ὡς δῶρα δεχόμενον. Παραλείπομεν, ὅτι ἀμέσως ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ ὀνομάζει τὸν Ἱερώνυμον «τὸν τὰς ἱστορίας γράψαντα,» ἀλλ' ὅτι μετὰ τῶν στίχων ὁ Ἀντίγονος διὰ τοῦ Ἱερώνυμου προτείνει εἰς τὸν Εὐμένην «γενέσθαι φίλον καὶ σύμμαχον αὐτῷ καὶ λαβεῖν δωρεὰς πολλαπλασίους ὥν πρότερον ἦν ἐσχ, κῶς καὶ σατραπείαν μεῖζονα κτλ.» τοῦτο ἔπρεπε νὰ μὴ ἐπιτρέψῃ τοιοῦτον συλλογισμόν, ὡσαύτως δὲ καὶ αἱ ἀνάλογοι ἐκφράσεις τοῦ Διοδώρου (Κ'. 28) περὶ τῶν ὁποίων θὰ γείνη κατωτέρω λόγος.

βληθέντα τύπον τοῦ ὅρκου ἔπεμψεν ὁ Εὐμένης εἰς τὸ στρατόπεδον, παρακαλῶν ν' ἀποφασίσωσιν οἱ Μακεδόνες, ἂν τὸ ὑπ' αὐτοῦ μεταβληθὲν ἔγγραφον δὲν ᾗτο προτιμότερον. Οἱ Μακεδόνες ἀπεφάσισαν, ὅπως προσεδόκα, ἔλαβον τὸν ὅρκον παρὰ τοῦ Εὐμένου, ἀπήτησαν παρὰ τοῦ Ἀντιγόνου ν' ἀποδώσῃ καὶ αὐτὸς τὸν ὅρκον, καὶ λύσαντες τὴν πολιορκίαν παρεσκευάζοντο πρὸς ἀναχώρησιν.

'Ο Εὐμένης ἔσπευσε νὰ καταβῇ τοῦ φρουρίου μετὰ τῆς περὶ αὐτὸν μικρᾶς μὲν, ἀλλὰ πρὸς ἑκπληξιν πάντων καλῶς διατηρουμένης ὁμάδος, ἀπέλυσε τοὺς ὁμήρους τῶν Καππαδοκῶν, καὶ ἐδέχθη τὰ παρὰ τῶν πόλεων δῶρα, ἵππους, ἡμιόνους καὶ ὑποζύγια. Ἐξέδωκε πρόσκλησιν πρὸς τοὺς πρῶην πολεμιστάς του, ὧν οἱ πλεῖστοι περιεφέροντο ἔτι ἐν Καππαδοκίᾳ· πανταχοῦ δὲ μετ' ἀλαλαγμοῦ ὑπεδέχθησαν τὴν ἀγγελίαν τῆς ἐκ νέου ἐμφανίσεώς του· καὶ ἐν ὀλίγαις ἡμέραις δύο χιλιάδες ἄνδρες ἐμισθώθησαν παρ' αὐτοῦ. Μετὰ δὲ ταῦτα ἔδραμεν εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς χώρας.

'Ο,τι προσεδόκα συνέβη. 'Ο Ἀντίγονος διείδεν εἰς τὴν μεταβολὴν τοῦ ὅρκου, ὅτι ὁ συνετὸς Καρδιανὸς ἐμελέτα νὰ ματαιώσῃ τὰ σχέδιά του· ἔθεν διέταξεν εὐθύς νὰ ἐπαναλάβῃσι τὴν πολιορκίαν· ἀλλ' ἡ διαταγὴ του καθυστέρησεν, αἱ δὲ ἀπόπειραι τοῦ ν' ἀπαλλαγῇ διὰ δολοφονίας ἀπὸ τοῦ ἐπικινδύνου ἐχθροῦ ἐναυάγησαν. 'Ο Εὐμένης ᾗτο ἤδη ἐν ἀσφαλείᾳ¹.

Ἐκεῖ—ἄγνωστον ποῦ τῆς Καππαδοκίας—διέτριψε μέχρι τοῦ φθινοπώρου, παρασκευαζόμενος μὲν ἐπιμελέστατα πρὸς τὸν ἀναπόδραστον ἀγῶνα, περιμένων δὲ τὰ περαιτέρω. Τότε ἦλθον πρὸς αὐτὸν αἱ ἐν ὀνόματι τῶν βασιλέων ὑπὸ τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους γενόμεναι προτάσεις. Διὰ τούτων προσεκαλεῖτο ν' ἀναλάβῃ τὸν ἐν Ἀσίᾳ κατὰ τοῦ Ἀντιγόνου πόλεμον, ἐλάβανεν ἐπιταγὴν ἐπὶ τοῦ ἐν Κυίνδοις θησαυροῦ καὶ πρὸς τοὺς ἀργυράσπιδας, καὶ ὠνομάζετο στρατηγὸς αὐτοκράτωρ καθ' ἅπασαν τὴν Ἀσίαν. Ἀλλὰ ἐπιστολαὶ ἐκ Μακεδονίας ἀνήγγελλον αὐτῷ, ὅτι ἐκεῖ ὁ Ἀντίγονος ἐνέπνεε τὰς μεγίστας ἀνήσυχίας καὶ ὅτι ἐφοβοῦντο φρικώδεις συμφορὰς

¹) Διοδώρου III', 50, 53.

περὶ τῆς Μακεδονίας καὶ τοῦ βασιλικοῦ οἴκου. Ταῦτοχρόνως ἔλαβεν ἰδιαιτέραν ἐπιστολὴν τῆς βασιλίσσης Ὀλυμπιάδος, ἐν ᾗ αὕτη διὰ συγκινητικωτάτου τρόπου τὸν παρεκάλει νὰ μεριμνήσῃ περὶ αὐτῆς καὶ τῶν βασιλέων, λέγουσα ὅτι ἦτο ὁ μόνος ἀληθὴς φίλος τοῦ βασιλικοῦ οἴκου καὶ μόνος ἱκανὸς ν' ἀνορθώσῃ καὶ διασώσῃ αὐτόν· ὅτι ὁ Πολυσπέρχων τὴν προέτρεπε νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἀλλ' ἐπεθύμει ν' ἀκούσῃ αὐτοῦ τὴν γνώμην, ἂν δὲν ἦτο προτιμότερον νὰ μείνῃ ἐν Ἠπείρῳ, ἵνα μὴ ἀναγκάζεται σήμερον εἰς τοῦτον καὶ αὖριον εἰς ἐκεῖνον νὰ ἐμπιστεύηται, ὅστις τυχὸν ἤθελεν ὀνομασθῇ ἐπιμελητὴς τοῦ κράτους, πράγματι δὲ μόνον θὰ διενεοεῖτο, πῶς νὰ ἐκμεταλλευθῇ τὴν βασιλείαν ὑπὲρ ἑαυτοῦ· ἢ ἂν ἐνόμιζεν ὅτι ἡ ἐπάνοδος αὐτῆς θὰ ἦτο συνετωτέρα καὶ λυσιτελεστέρα. Τέλος τὸν παρεκάλει νὰ λάβῃ μεθ' ἑαυτοῦ εἰς τὴν Ἀσίαν τὸν μικρὸν Ἀλέξανδρον, ὅστις ἐν Μακεδονίᾳ δὲν ἦτο ἀρκούντως ἀσφαλὴς, τοῦναντίον μάλιστα ἐκινδύνευεν ἡ ζωὴ αὐτοῦ, καὶ νὰ μεριμνήσῃ περὶ τῆς ἀγωγῆς αὐτοῦ. Ὁ Εὐμένης συνεβούλευσε τὴν βασιλίσσαν νὰ μείνῃ μέχρι τέλους τοῦ ἐπικειμένου πολέμου ἐν τῇ ἀσφαλεῖ Ἠπείρῳ· ἐὰν ὅμως ἀπεφάσιζε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Μακεδονίαν, τὴν παρεκάλει καὶ τὴν ἐξώρκιζε χάριν τοῦ κράτους καὶ τοῦ βασιλικοῦ οἴκου νὰ λησμονήσῃ πάντα τὰ παρελθόντα, καὶ νὰ μὴ ἐκδικηθῇ μηδένα διὰ τὰς βαρεῖας ὕβρεις, τὰς ὁποίας εἶχε πάθῃ. Εἰς δὲ τὸν ἐπιμελητὴν τοῦ κράτους Πολυσπέρχοντα ἀπεκρίθη ὅτι, ὅπως πάντοτε καὶ ἐν τοῖς ἐσχάτοις κινδύνοις ἀπέδειξεν ὅτι ἦτο ἐξ ὀλοκλήρου πρὸς τοὺς βασιλεῖς πιστῶς ἀφωσιωμένος, οὕτω καὶ νῦν μέλλει ἐν Ἀσίᾳ ν' ἀντιπροσωπεύῃ τὰ συμφέροντα τῆς βασιλείας· ἡ μόνη δὲ σωτηρία εἶνε πάντες οἱ εἰλικρινεῖς φίλοι τοῦ κράτους νὰ συνασπισθῶσιν, ὅπως ἀντιταχθῶσι κατὰ τῶν ἐγκληματικῶν σκοπῶν τοῦ Ἀντιγόνου, Κασσάνδρου καὶ Πτολεμαίου¹. Ἀφοῦ τοιοῦτοτρόπως ὁ Εὐμένης ἐκ νέου ἐστερέωσε καὶ

¹) Λί παρὰ Διοδώρῳ (III', 58) (πρὸς Κορνηλίον Νέπωτος Eumen. 6 Πλουτάρχου Εὐμέν II') ἐκθέσεις στηρίζονται βεβαίως ἐπὶ τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων, τὰ ὅποια ὁ Ἱερώνυμος μετεχειρίσθη ἐν τῇ συγγραφῇ αὐτοῦ.

οἰοῖναι ἐπισήμως διεκήρυξε τὸν πρὸς τὴν βασιλείαν σύνδεσμον αὐτοῦ, ἔσπευσε ν' ἀπέλθῃ ἐκ τῆς Καππαδοκίας· δὲν περιέμενε νὰ συμπαράλῃ τὰ ἐνιαχοῦ ὑπὲρ ἑαυτοῦ στρατολογηθέντα στρατεύματα, ἀλλ' ἔσπευδε μετὰ τῶν 500 αὐτοῦ ἰππέων καὶ 2000 πεζῶν νὰ φθάσῃ εἰς τὴν Κιλικίαν, ἐπειδὴ ὁ Ἀντίγονος εἶχεν ἤδη ἐκπέμψῃ ὑπὸ τὸν Μένανδρον ἀξιόλογον στρατόν, ἔν' ἀποκρούσῃ αὐτόν, ἢ τοῦλάχιστον ἀποκόψῃ τὴν εἰς Κιλικίαν ὁδόν· ἔχων τριῶν ἡμερῶν προτεραιότητα, παρὰ τὰς ταχυπορίας τοῦ Μενάνδρου διέβη εὐτυχῶς τὰ στενὰ τοῦ Ταύρου.

Ἐν Κιλικίᾳ διέτριβον ἀπὸ τοῦ ἔαρος οἱ ἀργυράσπιδες ὑπὸ τὸν Ἀντιγένη καὶ Τευτάμαν, οἵτινες εἶχον μετακομίσει ἐκ Σούσων τοὺς θησαυροὺς καὶ πρὸς καιρὸν καταθέσει εἰς τὸ φρούριον Κύνδα, ὅθεν διὰ θαλάσσης ἔμελλον ν' ἀποσταλῶσιν ἀλλαχόσε¹. Πρὸς φρούρησιν τοῦ θησαυροῦ, ἐξ οὗ ἤδη 600 τάλαντα εἶχον ἀποσταλῇ ἐπὶ τεσσάρων ῥοδιακῶν πλοίων εἰς Μακεδονίαν, οἱ ἀργυράσπιδες ἐστάθμευσον διαρκῶς ἐν Κιλικίᾳ. Ἐκ τῆς Εὐρώπης εἶχεν ἤδη ἔλθῃ ἡ διαταγή, καθ' ἣν ὁ σατράπης τῆς Κιλικίας καὶ ὁ θησαυροφύλαξ τῶν Κυίνδων ὤφειλον νὰ καταβάλωσιν εἰς τὸν Εὐμένην 500 τάλαντα ὡς δῶρον τῶν βασιλέων, νὰ χορηγῶσι δὲ εἰς αὐτόν τοῦ λοιποῦ ἐκ τοῦ δημοσίου θησαυροῦ ὅσα ἤθελε χρειασθῇ, διότι ὁ Εὐμένης ἦτο διωρισμένος στρατηγὸς αὐτοκράτωρ τῆς Ἀσίας, καὶ οἱ ἀργυράσπιδες ὤφειλον νὰ δώσωσιν εἰς αὐτὸν τὸν ὅρκον, καὶ τοῦ λοιποῦ νὰ ὑπακούουσιν εἰς τὰς διαταγὰς του. Ὅτε δὲ ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῶν ἀργυρασπίδων ἐγνώσθη ὅτι ὁ Εὐμένης προσήρχετο ἐκ Καππαδοκίας, ἐξῆλθον μακρὰν εἰς προὔπαντησιν αὐτοῦ ὁ Ἀντιγένης καὶ Τευτάμας μετὰ πολλῶν φίλων, ἐχαιρέτησαν αὐτόν ὡς τὸν νέον ἑαυτῶν

¹) 'Ο Mannert μετὰ τοῦ Σουῖδα (ἐ. λ. Ἀνάχαρτος πρὸς. Valerius εἰς Ἀμμωνὸν Μαρκελ. VIII, 8) νομίζει, ὅτι τὰ Κύνδα καὶ ἡ Ἀνάχαρτος εἶνε τὸ αὐτὸ χωρίον παρὰ τὸν ποταμὸν Πύραμον καὶ τῷ ὄντι τὸ φρούριον Ἀνάδαζι, ἢ Ναδέρζα ἔχει θείσιν ὄχυράν, ὅποια ἡ φημιζομένη τῶν Κυίνδων. Ἀλλ' ἐναντία τούτων εἶνε ἡ μαρτυρία τοῦ Στράβωνος, ὅστις (ΙΔ' σ. 672) λέγει βῆτως, «ὕπερκειται δὲ τὰ Κύνδα τῆς Ἀγιάλης ἔρυμα, ὃ ἐχρήσαντά ποτε Μακεδόνες γασφυλακείῳ». Πρὸς τὴν μαρτυρίαν ταύτην συμφωνεῖ ἡ παρὰ Beaufort, Karmania σ. 267 περιγραφὴ τοῦ ruined castle on a small round hill about a mile from the sea.

στρατηγόν, τὸν συνεχάρησαν ὡς διαφυγόντα τοσούτους κινδύνους, οὓς ὑπὲρ τῆς βασιλείας ὑπέστη, καὶ διεβεβαίωσαν αὐτὸν περὶ τῆς ἰδίας ἀφοσιώσεως. Μετὰ τοῦ αὐτοῦ σεβασμοῦ ἔγεινε δεκτὸς καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν τάξεων τῶν παλαιμάχων. Ἐν τούτοις δὲν διέλαθε τὸν Εὐμένην, ὅτι ἡ θέσις αὐτοῦ ἦτο λίαν ἀκροσφαλῆς· ὅτι οἱ δύο στρατηγοὶ παρὰ πάσας τὰς διαβεβαιώσεις τῆς ἀφοσιώσεώς των ζηλοτύπως ὑπέβλεπον αὐτόν, καὶ οἱ παλαίμαχοι ἀργυράσπιδες ἐθεώρουν ὡς κατώτερον τῆς ἀξιοπρεπειᾶς αὐτῶν νὰ στρατηγῶνται ὑπὸ μὴ Μακεδόνας. Ἐφοβεῖτο, ὅτι οἱ παλαίμαχοι πρὸς μὲν πειθαρχίαν ἄγαν ὑπερόπται καὶ ἄγαν ἀγέρωχοι διὰ τὴν ἀρχαίαν αὐτῶν δόξαν, συνηθισμένοι δὲ νὰ πράττωσι κατὰ τὸ ἑαυτοῖς δοκοῦν, ἤκιστα θὰ ἦσαν εὐδιάθετοι νὰ πείθωνται εἰς αὐτὸν κατὰ πάντα, ἀφοῦ μάλιστα πρότερον μὲν διὰ τῆς ψήφου αὐτῶν καὶ τῶν ἄλλων Μακεδόνων εἶχε καταδικασθῇ εἰς θάνατον, νῦν δὲ ἄνευ δυνάμεως καὶ σχεδὸν ὡς φυγὰς προσῆλθεν εἰς αὐτοὺς χρήζων μέρους τοῦ εἰς αὐτοὺς ἐμπεπιστευμένου θησαυροῦ πρὸς ἐξακολούθησιν τοῦ πολέμου. Ἐντὺς ὀλίγου ἀνεφάνησαν τοιαῦταί τινες δυσἀρέσκειαι· διατυπώσεις τινὲς τῆς στρατιωτικῆς ἐθιμοταξίας, εἰς ἃς ἐν τῷ στρατῷ ἀπεδίδοτο πολλὴ σπουδαιότης, ἦσαν εἰς τοὺς ἡγεμόνας τῶν παλαιμάχων δυσἀρέστοι· ἐφαίνετο ὅχι εὐπρεπὲς εἰς τὴν τάξιν αὐτῶν νὰ μεταβαίνωσι πρὸς σύσκεψιν εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Εὐμένους. Μετ' εὐστόχου προνοίας καὶ δεξιότητος παρέκαμψεν ὁ στρατηγὸς τὰς φιλοτιμίας ταύτας· συγκαλέσας τοὺς παλαιμάχους εἰς συνέλευσιν, εἶπεν ὅτι τῷ ὄντι διωρίσθη αὐτοκράτωρ στρατηγὸς τῆς Ἀσίας, ὅτι ἐδωρήθησαν αὐτῷ 500 τάλαντα ὑπὸ τῶν βασιλέων, ἀλλ' αὐτὸς δὲν ἔχει χρεῖαν τοσούτων χρημάτων· διότι δὲν ἐπιζητεῖ, ὅπως ἄλλοι, ἐπὶ βλάβῃ τῆς βασιλείας ν' ἀποκτήσῃ δύναμιν καὶ πλοῦτον, ὅτι προτιμᾷ τὸ δι' ἑαυτὸν ὠρισμένον χρῆμα νὰ φυλάξῃ ὑπὲρ τῶν βασιλέων, ἢ νὰ δαπανήσῃ ὑπὲρ τῶν συμφερόντων αὐτῶν· πρὸς τούτοις δέ, ὅτι δὲν ἐπεζήτησε τὴν στρατηγίαν, τοῦναντίον ἐδίστασεν εἰς τοσοῦτον χαλεποὺς καιροὺς ν' ἀναλάβῃ τόσον μεγάλην εὐθύνην, καθ' ὅσον μάλιστα δὲν εἶνε Μακεδών, οὐδ' ἔχει ἄλλην

τινὰ ἀξίωσιν ἐπὶ τῶν ἀξιωματῶν τοῦ κράτους, εἰμὴ ὅτι ἐπὶ μακρὸν χρόνον καὶ πιστῶς ὑπῆρέτησεν ἐν αὐτῷ· εἶνε δὲ καὶ ἐκ τῶν πολλῶν μόχθων κεκοπιακῶς, βεβαρημένος ἐκ τῶν στρατειῶν, τῶν περιπλανήσεων καὶ τῆς διαρκοῦς ὀπλοφορίας, καὶ διὰ τοῦτο ποθεῖ ἡσυχίαν· ἀλλ' ἡ ῥητὴ τῶν βασιλέων διαταγὴ καὶ ἡ ἐλπίς, ὅτι καὶ αὐτὸς δύναται νὰ πράξῃ τι ὑπὲρ ἐκείνων, παρεκίνησαν αὐτὸν νὰ δεχθῇ θέσιν, ἥτις ἐν μέσῳ μεριμνῶν καὶ κινδύνων μίαν μόνην χάραν παρέχει τὸ νὰ εὕρισκῃται πάλιν ἐν τῷ συντάγματι τῶν παλαιῶν αὐτοῦ συστρατιωτῶν, τῷ μόνῳ, ὅπερ διασώζεται ἀπὸ τοῦ ἐν Ἰσσοῦ καὶ Γαυγαμήλοις χρόνου, ἀπὸ τῆς Ἰνδικῆς καὶ Βακτρικῆς ἐκστρατείας καὶ ἀπὸ τῶν ἐνδοξῶν ἡμερῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Εἰς ταῦτα προσέθεσεν ὅτι δευτέραν φορὰν εἶδεν ὄραμα, τὸ ὅποιον ἐφαίνετο προσοχῆς ἄξιον εἰς αὐτόν τε καὶ εἰς πάντας, ὅσοι ἐπίστευον εἰς τὴν μεταξὺ αὐτῶν ζωηρῶς ἔτι ἐνεργοῦσαν δύναμιν τοῦ ἀποθεωθέντος μεγάλου βασιλέως. Ἐφάνη εἰς αὐτὸν κατ' ὄναρ ὁ Ἀλέξανδρος ἐν τῷ μέσῳ βασιλικῆς σκηνῆς, φέρων διάδημα καὶ περιβεβλημένος πορφύραν, χρηματίζων καὶ διατάσσων· εἶπε δὲ πρὸς αὐτόν, ὅτι, ἐὰν μὲν ὑπακούωσιν εἰς αὐτόν, θὰ ᾔσαν τὰ πάντα εἰς πάντων σωτηρίαν· εἰδὲ μὴ, ἡπεῖλει τὸν ὄλεθρον αὐτῶν. « Διὰ ταῦτα, εἶπε τελευτῶν, ἃς στήσωμεν βασιλικὴν σκηνὴν καὶ ἐν τῷ μέσῳ αὐτῆς χρυσοῦν θρόνον, ἐπ' αὐτοῦ δὲ ἃς θέσωμεν τὸ διάδημα καὶ τὸ σκῆπτρον καὶ τὸν στέφανον καὶ πάντα τὰ κοσμήματα τοῦ περικλεοῦς βασιλέως, ἔπειτα δὲ ἡμεῖς οἱ ἡγεμόνες θὰ εἰσερχώμεθα καθ' ἑκάστην πρωΐαν εἰς τὴν σκηνὴν καὶ θὰ προσφέρωμεν τὴν ἑωθινήν θυσίαν, εἶτα δὲ καθήμενοι περὶ τὸν θρόνον θὰ βουλευώμεθα καὶ θὰ ἀποφασίζωμεν ἐν ὀνόματι αὐτοῦ, ὡς ἐὰν ᾔτο ζῶν μεταξὺ ἡμῶν καὶ δι' ἡμῶν ἐκυδέρνα τὸ κράτος του ». Ὁ λόγος αὐτοῦ ἔγεινε μετ' ἀλαλαγμῶν δεκτὸς καὶ εὐθὺς κατεσκευάσθη « ἡ σκηνὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου » πολυτελέστατα, ἰδρύθη ὁ θρόνος, ἐτέθη ἐπ' αὐτοῦ τὸ διάδημα, τὸ σκῆπτρον, τὸ ξίφος τοῦ βασιλέως καὶ ὁ θώραξ καὶ ἡ ἀσπίς· πρὸ τοῦ θρόνου ἡγέρθη βωμός, ἐφ' οὗ οἱ ἡγεμόνες κατὰ σειρὰν ἔκαιον λιθανωτὸν καὶ σμύρναν ἐν χρυσῇ φιάλῃ,

κύκλῳ δὲ ἴσταντο αἱ ἀργυραὶ ἔδραι τῶν ἡγεμόνων, οἵτινες μετὰ τὴν θυσίαν ἐκάθιζον εἰς συμβούλιον¹.

Διὰ τοῦτου τοῦ πλάσματος, ὅπερ ἐξέφραζε τὴν ἀληθῆ οὐσίαν τῆς ὑποθέσεως, τῆς ὑπὸ τοῦ Εὐμένους ἀντιπροσωπευομένης, καὶ τῆς πολιτικῆς αὐτοῦ τὸ νόημα, οὐ μόνον τοὺς ἡγεμόνας καθησύχασεν, οἵτινες εἶδον πλέον διασωθέντα τὸν τύπον, ἐν ᾧ πράγματι αὐτὸς οὗτος ὁ τύπος ἐναπέθετεν ἔτι ἀσφαλέστερον τὴν διεύθυνσιν τῶν πραγμάτων εἰς τὴν ὑπερτέραν αὐτοῦ περίνοιαν καὶ τὴν περὶ τὰ τοιαῦτα ἀριστοτεχνίαν· ἀλλὰ τὸ σπουδαιότερον ἦτο, ὅτι αὐτὸ τὸ σῶμα τῶν ἀργυρασπίδων διὰ τοῦ μέτρου ἐκείνου ἔλαβε νέαν ὥθησιν καὶ ἀποστολὴν ἱκανὴν νὰ καταστήσῃ αὐτὸ καὶ ἑαυτοῦ ὑπέρτερον. Πρέπει νὰ φαντασθῇ τις τούτους τοὺς ἐν τῷ πολεμικῷ ἐπιτηδεύματι γεγηρακότας καὶ ἀπεσκληρυμμένους παλαιμάχους μετὰ ποίας ἀδιαφορίας καὶ περιφρονήσεως ἀποβλέπουσι πρὸς ἕκαστον τῶν ζώντων ἡγεμόνων· πάντα τὰ παρόντα εὐρίσκουσιν εὐτελῆ καὶ μεγαλαυχούντες περὶ τοῦ παρελθόντος, μεγαλύνουσιν αὐτοὶ ἑαυτούς· ῥεμβάζοντες περὶ τὰ παραδοξότατα καὶ ὑπερβολικώτατα, τρέφονται διὰ τῆς ἀναμνήσεως ἐκείνου, ὅστις παρέχει τὸ ὄνομά του εἰς τὸ ἐνδοξον αὐτῶν παρελθόν. Ὁ Ἀλέξανδρος εἶνε ὁ ἥρωας τῶν ἐκείνων ἐξυμνοῦσι μέχρι τοῦ μυθώδους· ἐκείνου τὰς πράξεις διαφημίζουσιν ὡς μεγαλυτέρας παρὰ τὰς τοῦ Ἡρακλέους καὶ Διόνυσου· περὶ ἐκείνου διηγοῦνται ἀπείρους μύθους, πιστεύουσι πάντα τὰ ἐκπληκτικώτατα, τὰ θαυμασιώτατα, τὰ ὑπεράνθρωπα. Ἐντὸς ὀλίγου ἡ ἱστορικὴ αὐτοῦ εἰκὼν συγχέεται καθ' ὁλοκληρίαν καὶ μεταβάλλεται εἰς πρόσωπον μυθικόν, εἰς εἰδῶλον, ὅπερ σεμνύνονται περιχοσμοῦντες, πανηγυρίζοντες καὶ ἀποθεινόντες. Ἀπὸ ταύτης τῆς ἀδυναμίας ἐπιλαμβάνεται αὐτῶν ὁ Εὐμένης, καὶ εἶνε βέβαιος περὶ τῆς πίστεως αὐτῶν, ἂν δυνήθῃ νὰ δώσῃ τροφὴν καὶ θελκτικὴν ἔκφρασιν εἰς τὴν ὑπεροψίαν, τὴν στρατιωτικὴν δεισιδαιμονίαν αὐτῶν καὶ τὴν παράδοξον ἐκείνην ἀγωγὴν, ἣτις χρο-

¹) Διοδώρου III', 60 Πολυαίνου Δ'. 8, 2 Πλουτάρχου Εὐμέν. II' μετὰ μικρῶν διαφορῶν.

νολογεῖται ἀπὸ τῆς συσκηνώσεως καὶ στρατοπεδεύσεως ἐν τῷ μέσῳ τῶν ποικιλωτάτων χωρῶν καὶ ἐθνῶν. Πηγνύει λοιπὸν τὴν βασιλικὴν σκηνὴν καὶ τὸν χρυσοῦν θρόνον τοῦ Ἀλεξάνδρου· οἱ δὲ παλαίμαχοι θὰ ἐφαντάζοντο, ὅτι ἐντὸς αὐτῆς συνέβαινον πολλὰ ἐκπληκτικὰ καὶ μυστηριώδη πράγματα· θὰ ἐνόμιζον, ὅτι ἐκεῖ ὁ μέγας βασιλεὺς παρίστατο ἀληθῶς καθ' ὑπερούσιον τρόπον, ὅτι ἐκεῖθεν περιεφέρετο ἐν τῇ σιωπῇ τῆς νυκτὸς ἀνὰ τὸ στρατόπεδον τῶν πιστῶν αὐτοῦ στρατιωτῶν, ὅπως ἄλλοτε συνήθιζεν· ἢ, ἐάν ποτε ἐπορεύοντο, ὡς θεὸς τις προηγέτο αὐτῶν¹. Πρὸς δὲ τούτοις ὁ δεξιὸς στρατηγὸς ἀναμιγνύεται μετὰ τοῦ πλήθους, ὁμιλῶν πρὸς ἕκαστον ὡς συστρατιώτης καὶ εὐπροσηγόρως, μεταχειριζόμενος τοὺς ἡγεμόνας ὡς ἴσους καὶ χαριεντιζόμενος πρὸς αὐτούς, πάντοτε δὲ πρὸς πάντας φερόμενος ὡς πιστὸς θεράπων τοῦ βασιλικοῦ οἴκου.

Διὰ τούτου τοῦ τρόπου ὁ Εὐμένης ἀπέκτησεν ἐντὸς ὀλίγου ἐπὶ τῶν ὑπερφηάνων ἀργυρασπίδων κύρος, πρὸς τὸ ὅποιον ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀλεξάνδρου οὐδεὶς οὐδὲ ν' ἀτενίσῃ ἐτόλμησε. Καθυποτάξας αὐτοὺς ἐν ὀνόματι τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τοῦ βασιλικοῦ οἴκου, δὲν ἐδίστασε πλέον νὰ ἐπιβάλλῃ χεῖρα καὶ εἰς τὸν ἐν Κυίνδοις θησαυρόν, ἵνα στρατολογήσῃ. Πανταχόσε ἔστειλεν ἀνδράς πιστοὺς πρὸς στρατολογίαν. Ἐν Λυκίᾳ καὶ Πισιδίᾳ, ἐν Κιλικίᾳ καὶ Συρίᾳ ἡ ἐπιτυχία ὑπῆρξε μεγάλη· ἰδρύθησαν καὶ ἐν Κύπρῳ στρατολογικὰ κέντρα, καί, ὅτε ἐγνώσθη, πόσον ἐξάαιρετον μισθὸν παρεῖχεν ὁ Εὐμένης, ἤλθον μακρόθεν καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς Ἑλλάδος σωρηδὸν μισθοφόροι εἰς τὴν Κιλικίαν. Ἐντὸς ὀλίγου χρόνου ἠϋξήσεν ὁ Εὐμένης τὸν στρατὸν αὐτοῦ κατὰ 10,000 πεζοὺς καὶ 2,000 ἵππεῖς. Καὶ οὕτως κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας τοῦ ἔτους 318 σχεδὸν αἰφνιδίως καὶ ἐκ τοῦ προχείρου² ἐσχηματίσθη δύναμις, ἥτις ἔνεκα τῆς δεδοκιμασμένης εὐφυΐας τοῦ στρατηγοῦ καὶ τῶν εἰς τὴν διάθεσιν αὐτοῦ ὑπαρχόντων ἀφθόνων χρηματικῶν μέσων παρεῖχεν ἐλπίδας μεγάλης ἐπιτυχίας.

¹) Διοδώρου ΙΓ', 61, «τῆς κατὰ τὸν βασιλέα θεισθαιμονίας ἐνισχυούσης, ἀγαθῶν ἐλπίδων ἅπαντες ἐπληροῦντο καθάπερ θεοῦ τινος αὐτῶν ἡγουμένου».

²) Διοδώρου ΙΓ', 68 «παραδόξου δὲ καὶ ταχείας τῆς αὐξήσεως γενομένης».

Τοὺς ἐναντίους δὲν διέφυγεν ὁ κίνδυνος ὁ κατ' αὐτῶν ἐν Κιλικίᾳ παρασκευαζόμενος. Ὅσον δὲ καὶ ἂν ἦτο θαυμασίον, ὅτι ὁ Καρδιανὸς ὁ πρὸ τινων μηνῶν ἔτι φυγὰς, ἄνευ οὐδενὸς ἀξιώματος, ἄνευ ἀνδρῶν, ἄνευ χρημάτων τῶρα ἔχει τὰ πάντα, καὶ πρὸς τοῦτοις ἐξυμνεῖται μεταξύ τῶν Μακεδόνων ὡς ὁ μόνος πιστὸς εἰς τὸ ὄνομα τῶν βασιλέων, καὶ ὅτι αὐτὸς ὁ μὴ Μακεδὼν μέλλει νὰ προστατεύσῃ τὴν μακεδονικὴν βασιλείαν, ἀλλ' ὅμως τὸ πρᾶγμα εἶχεν οὕτως· καὶ καθ' ἑκάστην ἡὔξανεν ἡ δύναμις αὐτοῦ, μετ' αὐτῆς δὲ ὁ κίνδυνος τῶν ἐναντίων. Ὡφείλον λοιπὸν νὰ σπεύσωσιν εἰς συνάντησιν αὐτοῦ, διότι ἦτο βέβαιον, ὅτι μόνον ἡ προσωπικότης τοῦ Εὐμένους εἶχε διαπράξῃ τὰ τόσον ἀξιοθαύμαστα, καὶ ἐὰν ἦτο δυνατὸν ν' ἀπαλλαγῶσιν αὐτοῦ, ἡ ἐν Κιλικίᾳ δύναμις θὰ διελύετο, καὶ θὰ ἐδύναντο νὰ μεταχειρισθῶσι τὰ δοκιμώτατα τῶν στρατευμάτων του πρὸς ἰδίαν ἐνίσχυσιν. Ὁ Πτολεμαῖος ὁ σατράπης τῆς Αἰγύπτου, ὁ σύμμαχος τοῦ Ἀντιγόνου ἦτο ἤδη μετὰ ναυτικῆς δυνάμεως πλησίον τῆς Κιλικίας· ἀποβιβάσθεις δὲ εἰς τὸ ἀκρωτήριο Ζεφύριον τὸ παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Καλυκάδου¹, ἔπεμψέ τινας τῶν φίλων του πρὸς τοὺς ἡγεμόνας τῶν ἀργυρασπίδων, προτρέπων αὐτοὺς νὰ ἐνθυμηθῶσι τὴν ἰδίαν των δόξαν, καὶ νὰ μὴ πείθωνται εἰς ἀνθρωπον ὑπ' αὐτῶν καὶ τῶν ἄλλων Μακεδόνων εἰς θάνατον καταδικασμένον. Ἀπήτησε δὲ καὶ παρὰ τῶν στρατηγῶν καὶ τοῦ ταμίου τοῦ ἐν Κυίνδοις νὰ μὴ χορηγῶσι τοῦ λοιποῦ χρήματα εἰς τὸν Εὐμένην, λέγων, ὅτι εἶνε αὐτὸς πλησίον, ὅπως προφυλάξῃ αὐτοὺς ἀπὸ παντὸς κινδύνου. Ἀμφότεραι αἱ ἀπαιτήσεις οὐδεμίαν ἀξίαν λόγου ἐντύπωσιν ἐνεποίησαν, καὶ οὔτε οἱ ἀργυράσπιδες οὔτε οἱ ἐν Κυίνδοις ἤλθον εἰς περαιτέρω διαπραγματεύσεις. Ἡ ἀποτυχοῦσα ἀπόπειρα τοῦ Πτολεμαίου ἐχρησίμεισε μόνον εἰς τὸ νὰ ἐμπεδώσῃ τὴν ὑπόληψιν τοῦ Εὐμένους, καὶ νὰ συνδέσῃ τὸν στρατὸν στενωπότερον πρὸς τὸ συμφέ-

¹) Ὁ Wess-ling (εἰς Διοδ. XVIII, 62) ἀμφέβαλλεν, ἂν τὸ Ζεφύριον τοῦτο εἶνε παρὰ τὸν Καλύκαδον, ἢ τὸ παρὰ τὴν Ἀγκιάλην, ἅπερ διακρίνει ὁ *Στράβων* ΙΔ' σελ. 671. Βεβαίως τὸ τελευταῖον ὄχι, τὸ ὁποῖον θὰ ἀπέχεν ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου τοῦ Εὐμένους μίαν μόνον ὥραν. Τὸ Ζεφύριον τοῦτο ἐσημειώθη ἐπὶ τοῦ χάρτου ὁρθότερον ὑπὸ τοῦ Leake, ἢ ὑπὸ τοῦ Beaufort, ὡς ἀμέσως παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Καλυκάδου κείμενον.

ρον τοῦ βασιλικοῦ οἴκου καὶ τὸν ὑπὸ τῆς 'Ολυμπιάδος καὶ τοῦ Πολυσπέρχοντος ἀναδειχθέντα στρατηγὸν αὐτοκράτορα.

Δι' ὃ μετὰ πλειοτέρας ἀνησυχίας ἀπέβλεπον οἱ ἐναντίοι πρὸς αὐτὸν καὶ τὴν δύναμιν αὐτοῦ· διότι εἰς τὸν κατὰ τὰς δυτικωτέρας ἐπαρχίας εἰς ἄκρον ἀπησχολημένον 'Αντίγονον δὲν ἦτο δυνατόν νὰ τραπῇ μεθ' ἱκανοῦ στρατοῦ πρὸς τὴν Κιλικίαν. Ὅθεν ἀπεπειράθη διὰ πλαγίας ὁδοῦ ν' ἀπαλλαγῇ τοῦ ἐπιφόβου ἀντιπάλου· ἐξέλεξε μεταξὺ τῶν « φίλων » ἄνθρωπον πανοῦργον ὀνόματι Φιλώταν, ἵνα φέρῃ διακήρυξιν πρὸς τοὺς ἀργυράσπιδας καὶ λοιποὺς Μακεδόνας· μετ' αὐτοῦ δὲ ἔπεμψε τριάκοντα Μακεδόνας, ἀνθρώπους δεξιούς, εὐγλώττους καὶ ῥαδιούργους, οἵτινες προσελθόντες εἰς τοὺς ἡγεμόνας τῶν ἀργυρασπίδων ἔμελλον, νὰ παροξύνωσιν αὐτοὺς κατὰ τοῦ Εὐμένους, εἰ δυνατόν, νὰ πλέξωσι συνωμοσίαν κατ' αὐτοῦ, ἰδίως δὲ νὰ προτρέψωσιν εἰς προδοσίαν τὸν μὲν 'Αντιγένη διὰ τῆς ὑποσχέσεως μείζονος σατραπείας παρὰ τὴν Σουσιανήν, τὴν ὁποίαν εἶχε, τὸν δὲ Τευτάμαν διὰ χρημάτων καὶ μεγάλων ἐλπίδων. Ἐλάβον δὲ καὶ τὴν ἐντολὴν νὰ διανείμωσι χρήματα εἰς τοὺς ἀργυράσπιδας, καὶ νὰ μεταχειρισθῶσι πᾶν μέσον, ὅπως κινήσωσιν ἐπανάστασιν κατὰ τοῦ Εὐμένους, καὶ ἐν ἀνάγκῃ νὰ ἐξαφανίσωσιν αὐτὸν τὸν στρατηγόν. Οὗτοι ἔφθασαν εἰς τὸ ἐν Κιλικίᾳ στρατόπεδον καὶ ἤρχισαν τὰς σκευωρίας των, ἀλλὰ πανταχοῦ ἀπέτυχον· οὐδεὶς τῶν ἡγεμόνων ἤλθεν εἰς σχέσεις μετ' αὐτῶν· ἀλλ' ἐπὶ τέλους κατώρθωσαν νὰ προσελκύσωσι πρὸς ἑαυτοὺς τὸν Τευτάμαν, ὅστις ὑπεσχέθη ὅτι θὰ προσπαθήσῃ, εἰ δυνατόν, νὰ προσεταιρισθῇ καὶ τὸν 'Αντιγένη. Ἀλλ' οὗτος ἐδήλωσεν, ὅτι θὰ ἦτο μεγίστη ἀφροσύνη νὰ ἐγκαταλείψωσι τὸν Εὐμένην, καὶ νὰ παράσχωσι τὴν συνδρομὴν των εἰς τοὺς ἐναντίους αὐτοῦ· διότι ὁ 'Αντίγονος, ἐὰν ἐνίκα, πολὺ ταχέως θὰ ἀφῆρει ἀπ' αὐτῶν ὡς παλαιῶν ἐχθρῶν τοῦ τὴν ἐξουσίαν, τὰς κτήσεις καὶ τὰς σατραπείας των, καὶ ἤθελε διανείμῃ αὐτὰ εἰς τὰ ὄργανά του, διανοίγων τὴν ὁδὸν πρὸς τὴν μοναρχίαν, ἣτις ἤθελεν ἐκμηδενίσῃ οὐ μόνον τὰ νόμιμα δικαιώματα τοῦ βασιλικοῦ οἴκου, ἀλλ' ἔτι μᾶλλον τὰ συμφέροντα πάντων ἐκείνων,

οἵτινες δὲν ὑπετάχθησαν δουλοπρεπῶς εἰς τὴν θέλησίν του. Ὁ δὲ Εὐμένης τοῦναντίον, ὡς μὴ Μακεδών, οὐδέποτε ἤθελε τολμήσῃ νὰ ἐκτείνῃ τὴν χεῖρα πρὸς τὴν ἀνωτάτην ἀρχήν, ἀλλ' ἤθελεν ἀρκεσθῇ εἰς τὴν στρατηγίαν· καὶ ὅσον μᾶλλον ἤθελεν εὐνοήσῃ αὐτὸν ἢ τύχῃ, τόσον περισσότερον ἤθελεν ἐκτιμήσῃ τὴν φιλίαν των· καὶ οὐ μόνον ἤθελεν ἐπιβεβαιώσῃ εἰς αὐτοὺς πάντα τὰ δικαιώματα καὶ τὰς κτήσεις, ἀλλὰ καὶ διὰ νέων προτιμήσεων καὶ δωρεῶν ἤθελε ζητήσῃ νὰ προσοικειωθῇ αὐτούς. Δὲν ἐδυσκολεύθη δὲ νὰ πείσῃ τὸν Τευτάμαν, καὶ οἱ ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνη ἀπεσταλμένοι ἀπηλπίσθησαν νὰ κατωρθώσωσιν τι δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου.

Τότε ἐνεφανίσθη ὁ Φιλώτας μετὰ τῶν διακηρύξεων τοῦ στρατηγοῦ του. Ἐνεχείρισεν αὐτὰς εἰς τινὰς τῶν ἡγεμόνων καὶ εὐθὺς διεδόθη ἡ περὶ αὐτῶν φήμη εἰς τὸ στρατόπεδον, καθ' ὑπερβολὴν ἐξογκωθεῖσα. Μετὰ μυστηριώδους σπουδαιότητος ἐψιθύριζον πρὸς ἀλλήλους τὴν νέαν εἰδήσιν, ἡρέσκοντο ὑμιλοῦντες περὶ αὐτῆς μετὰ ἐμφαντικῶν νευμάτων, καὶ ἐπὶ τέλους, ὡς ἂν προὔπῃρχε συμφωνία, συνῆλθον οἱ ἀργυράσπιδες καὶ λοιποὶ Μακεδόνες εἰς τὸν ἐν τῷ στρατοπέδῳ τόπον τῆς συναθροίσεως, καὶ ἀπήτησαν τὴν ἀνάγνωσιν τῆς διακηρύξεως. Αὕτη περιεῖχε μεγάλας καὶ σπουδαίας κατηγορίας κατὰ τοῦ Εὐμένου καὶ πρόσκλησιν πρὸς τὸν στρατὸν νὰ συλλάβωσι καὶ φονεύσωσι τὸν στρατηγόν· ἂν δὲν ἔπραττον ταῦτα, ὁ Ἀντίγονος ἤθελεν ἐπέλθῃ μετὰ πάσης τῆς δυνάμεώς του, καὶ ἤθελεν ἐπιβάλῃ τὴν δικαίαν τιμωρίαν εἰς τοὺς ἀπειθοῦντας. Ἡ ἀνάγνωσις τοῦ παραδόξου τούτου ἐγγράφου ἐξήγειρε μέγαν θόρυβον· διότι τὰ στρατεύματα ἐφοβοῦντο μὲν τὴν ὑπερέχουσαν δύναμιν τοῦ Ἀντιγόνη, ἐδίσταζον δὲ νὰ φανῶσιν ἄπιστοι πρὸς τοὺς βασιλεῖς· ὅθεν θορυβωδῶς ἐβουλεύοντο. Τότε προσῆλθεν ὁ Εὐμένης εἰς τὴν συνέλευσιν ἐκουσίως καὶ μετὰ θάρρους, ἔλαβεν ἀνὰ χεῖρας τὴν διακήρυξιν, ἀνέγνωσεν αὐτὴν μετ' ἀδιαφορίας, καὶ μετὰ ταῦτα ὡμίλησεν.

Ἡ μὲν ζωὴ αὐτοῦ, εἶπε, κεῖται εἰς τὰς χεῖράς των, ἀλλ' ἡξεύρει ὅτι εἶνε ἀσφαλὲς μεταξὺ αὐτῶν, διότι ἔχει πρὸς αὐτοὺς κοινὸν

τὸν ὄρκον, κοινὰ δὲ τὰ φρονήματα. Ἐγνώριζον δὲ καὶ αὐτοὶ ἐπίσης ὡς καὶ αὐτός, ὅτι αὐτοὶ καὶ ἡ πίστις τῶν ἦτο ἡ μόνη ἐλπίς τῆς κινδυνευούσης βασιλείας, καὶ οὐδέποτε ἤθελον παρακούσῃ εἰς τὰς βασιλικὰς διαταγὰς, οὐδὲ ἠθελόν ποτε παρασυρθῇ εἰς τόσον δεινὴν ἀσέβειαν ὑπ' ἐκείνου μάλιστα τοῦ ἀπίστου, ὅστις ἀναφανδὸν ὕψωσε τὴν σημαίαν τῆς ἀνταρσίας κατὰ τοῦ κράτους. Τὰ στρατεύματα ἀπεδέχθησαν μετὰ θορυβώδους ἐπιδοκιμασίας τοὺς λόγους τούτους, ὠνόμασαν τὸν Ἀντίγονον ἀποστάτην καὶ προδότην, καὶ ἐδήλωσαν ὅτι ἤθελον ἀκολουθήσῃ τὸν ἑαυτῶν στρατηγὸν εἰς ζῶην καὶ εἰς θάνατον¹.

Ὁ Εὐμένης δὲν κατίσχυσε μόνον τοῦ κινδύνου, ἀλλ' ἐπραξε καὶ τι περισσότερον· τὰ στρατεύματα ἀπέδειξαν ὀφθαλμοφανῶς ὅτι ἦτο κύριος τῆς γνώμης αὐτῶν, καὶ ὅτι εἶχεν αὐτοὺς πιστοὺς εἰς ἑαυτὸν καὶ εἰς τὸ καθήκον. Καὶ ἂν αὐτός, Ἕλληνας ἀπλοῦς, εἶχε νὰ ὑπερνικήσῃ πολλαπλὴν δυσμένειαν, περιφρόνησιν καὶ προκατάληψιν, πρὶν δυνηθῇ νὰ λάβῃ τοιαύτην στάσιν πρὸς τὰ στρατεύματα, ὅποιαν ὁ πρῶτος τυχὸν Μακεδὼν ἀρχηγὸς εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς εἶχεν, ἡ ταχύτης καὶ ἀσφάλεια, μεθ' ἧς εἶχε δεσμεύσῃ εἰς ἑαυτὸν τὸ φρόνημα τοῦ στρατεύματος, τοῦτο ἦτο ἡ σαφεστάτη καὶ μεγίστη ἀπόδειξις τῆς μεγάλης πνευματικῆς ὑπεροχῆς τοῦ Ἑλληνος καὶ τεκμήριον τοῦ τί ἐδύναντο νὰ προσδοκῶσιν οἱ βασιλεῖς παρ' αὐτοῦ, ὡς ἀντιπροσώπου αὐτῶν ἐν Ἀσίᾳ.

Ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀντιπάτρου εἶχε παρέλθῃ ἐν περίπου ἔτος, ὀλίγοι δὲ μῆνες ἀφ' ὅτου ὁ Εὐμένης εἶχεν ἀναλάβῃ τὸ ἀξίωμα στρατηγοῦ αὐτοκράτορος. Εἶχε συναθροίσῃ στρατόν, ὅστις, ἂν καὶ δὲν ἦτο ἀκόμη τοσοῦτον ἀξιόλογος, ὥστε νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τοῦ Ἀντιγόνου, ἀλλ' ἐδύνато ὁμως, ἀρχομένου τοῦ ἔαρος, νὰ ἐκστρατεύσῃ. Ὁ δὲ Ἀντίγονος, ὅστις ἴσως ἐσκόπει ν' ἀπέλθῃ εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ ἐκεῖ νὰ διαγωνισθῇ τὸν μέγαν ἀγῶνα τῆς ἀποστασίας, εἶχε δὲ ἤδη καταλάβῃ καὶ ἐκεῖνας τὰς χώρας, αἵτινες ἐμελλον ν' ἀσφαλίσωσιν αὐτῷ τὴν πρὸς δυσμὰς ὁδόν, εἶδε τώρα, ὅτι οἱ

¹) Διοδώρου III', 62 ἐξ.

σκοποί του παρεκωλύθησαν ὑπὸ τῆς δυνάμεως τῆς ἐν ὀνόματι τῆς βασιλείας ὑπὸ τοῦ Εὐμένους σχηματισθείσης καὶ εἰς τὰ νῶτά του τεταγμένης.

Ὁ Ἀντίγονος τῷ ὄντι κατὰ τὸ ἔτος 319 διὰ τῆς μεγάλης αὐτοῦ περισκέψεως καὶ δραστηριότητος, ἐξαιρετικῶς εὐνοούμενος ὑπὸ τῶν ἐν τῇ Δύσει γεγονότων καὶ κατέχων τὴν μεγίστην δύναμιν τὴν τότε ὑπὸ ἓνα ἡγεμόνα συναθροισθεῖσαν, εἶχεν ἀνέλθῃ εἰς τοιαύτην ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ περιωπὴν, ὥστε ἐφαίνετο δικαιούμενος νὰ ἔχῃ τὰς μεγίστας ἐλπίδας καὶ τοὺς τολμηροτάτους σκοπούς. Τὸ φθινόπωρον τοῦ 320 εἶχε κατατροπώσῃ τὸν Εὐμένην, καὶ διὰ τόσον στενοῦ ἀποκλεισμοῦ εἶχε πολιορκήσῃ αὐτὸν ἐντὸς τοῦ βραχύδους φρουρίου τῶν Νώρων, ὥστε ἐδύνατο νὰ ἐλπίζῃ, ὅτι τὸν εἶχε παντελῶς ὑποχείριον· ἐν δὲ Πισιδίᾳ εἶχε καταπολεμήσῃ τοὺς ὁπαδοὺς τοῦ Περδίκκου, ὧν οἱ ἡγεμόνες, οἱ μὲν ἦσαν αἰχμάλωτοι, οἱ δὲ ἐφρονεύθησαν. Ἀκριβῶς κατὰ τὴν ἐκ Πισιδίας ἐπάνοδον αὐτοῦ — ἀρχομένου τοῦ ἔτους 319 — ἐνθ' ἀνελογίζετο, πῶς προσφορώτατα καὶ τελεσφορώτατα ἐδύνατο ν' ἀποστατήσῃ τοῦ κράτους καὶ πρὸ πάντων τοῦ ἐπιμελητοῦ αὐτοῦ Ἀντιπάτρου, ἦλθεν εἰς τὴν Κρητόπολιν τὸ ἄγγελμα τοῦ θανάτου τοῦ Ἀντιπάτρου καὶ τοῦ διορισμοῦ τοῦ Πολυσπέρχοντος ὡς ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους. Οἱ πολλαπλοὶ δισταγμοί, τοὺς ὑποίους θὰ προεκάλει πᾶς πόλεμος μετὰ τοῦ Ἀντιπάτρου ἐξέλιπον παρευθύς· ἐδύνατο νὰ προῖδῃ τὴν μεταξὺ Κασσάνδρου καὶ Πολυσπέρχοντος διχόνοιαν, ἥτις παρῆγεν αὐτῷ τὴν ἀρίστην εὐκαιρίαν νὰ κηρυχθῇ κατὰ τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους ὑπὸ τὸ πρόσχημα, ὅτι συντάσσεται μετὰ τοῦ πρώτου. Ὁ σκοπὸς αὐτοῦ ἦτο νὰ καταλάβῃ τὰς χώρας τὴν μίαν μετὰ τὴν ἄλλην, νὰ παραδώσῃ αὐτὰς εἰς ἄνδρας τοῦ ἰδίου κόμματος, ν' ἀφαιρέσῃ οὕτως πᾶσαν δύναμιν ἀπὸ τοῦ ἐπεμελητοῦ τοῦ κράτους, καὶ τέλος, ἐὰν ἔβλεπε τὴν βασιλείαν ἐστερημένην παντὸς στηρίγματος, πάσης ἐλπίδος καὶ παντὸς ὁπαδοῦ, νὰ μεταχειρισθῇ αὐτὴν κατὰ τὸ ἑαυτῷ δοκοῦν. Αἱ δυνάμεις αὐτοῦ ἦσαν πάντῃ ἐπαρκεῖς, ὅπως εἰσέλθῃ εἰς τὴν παράτολμον ὁδόν, ἢ μᾶλλον ὅπως ἐξακολουθήσῃ τὴν ἤδη

πολλαχῶς ὑπὸ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ μεταβολῶν προλειανθεῖσαν ὁδόν. Εἶχεν εἰς τὴν διάθεσιν αὐτοῦ 60,000 πεζῶν, 10,000 ἰππέων, πάντας τοὺς ἐλέφαντας τοῦ κράτους τοὺς ἐν Ἀσίᾳ ὑπολειφθέντας· εἶχεν ἔτοιμα χρήματα πολλά, καὶ ἤλπιζε διὰ τῆς καταλήψεως τῶν ἐν ταῖς ἀσιατικαῖς σατραπείαις θησαυρῶν τοῦ κράτους τοσοῦτον αὐτὰ ν' αὐξήσῃ, ὥστε νὰ δυνηθῇ ἐν ἀνάγκῃ καὶ νὰ διπλασιάσῃ τὰς πολεμικὰς του δυνάμεις διὰ νέων στρατολογιῶν.

Λέγεται ὅτι πρὸ τῆς μεγάλης κρίσεως προηγήθη σπουδαῖον τι γεγονός. Ὁ Ἀντίγονος περὶ τὸν Μάρτιον τοῦ 319, ἐν ᾧ ὁ Εὐμένης ἦτο στενῶς ἀποκεκλεισμένος εἰς τὰ Νῶρα, εἶχε προχωρήσῃ μετὰ τοῦ στρατοῦ εἰς τὰς Κελαινάς· ἐκεῖθεν ἔστειλε τὸν Ἰερώνυμον εἰς τὰ Νῶρα μετὰ τῶν προτάσεων ἐκείνων, εἰς τὴν ἐνέργειαν τῶν ὁποίων ἐνόμιζεν ὅτι ἐδύνατο ἀσφαλῶς νὰ ἐλπίζῃ· ἔπειτα συνεκάλεσε «τοὺς φίλους», ὥπως ἀνακοινώσῃ εἰς αὐτοὺς ὅτι δὲν ἐδύνατο ν' ἀναγνωρίσῃ τὸν Πολυσπέρχοντα ὡς ἐπιμελητὴν τοῦ κράτους καὶ ὅ,τι ἄλλο διανοεῖτο νὰ πράξῃ¹, ἔτι δὲ καὶ πῶς προετίθετο νὰ διανείμῃ μετὰ τῶν αὐτῶν τὰς σατραπείας καὶ στρατηγίας, ὅσας θὰ εἶχε διαθέσιμους κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῆς ἐπιχειρήσεώς του. Εἶνε εὐνόητον ὅτι τοιαῦται ὑποσχέσεις τοῦ ἀρχηγοῦ ἔγειναν μετὰ χαρᾶς δεκταί· καὶ οὕτως ἐξησφάλισε διὰ μὲν τῶν ἰσχυρῶν δεσμῶν τοῦ κοινοῦ συμφέροντος τοὺς ἀνωτέρους αὐτοῦ ἀξιωματικούς, διὰ δὲ τούτων τὸν στρατόν, ὅστις ἀκολουθῶν εἰς ταύτην τὴν πρᾶξιν τὸν στρατηγὸν μετέσχεν ἐξ ὁλοκλήρου τῆς φανερᾶς ῥήξεως πρὸς τὴν νέαν τάξιν τῶν πραγμάτων.

Ὁ σκοπὸς αὐτοῦ δὲν ἐδύνατο νὰ τείνῃ εἰς τὸ νὰ ἐλκύσῃ πρὸς τὸ ἴδιον αὐτοῦ συμφέρον ἐκείνους τοὺς σατράπας, τῶν ὁποίων τὰς χώρας ἐπωφθαλμία, μελετῶν τὴν αὐξήσιν τῶν ὀρίων τῆς ἐπικρατείας του· ὁ μόνος φυσικὸς αὐτοῦ σύμμαχος ἦτο ὁ ἰσχυρότατος τῶν λοιπῶν σατραπῶν τοῦ κράτους, ὁ τῆς Αἰγύπτου Πτολεμαῖος, ὅστις διὰ τῆς κατακτήσεως τῆς Φοινίκης ἦτο κάτοχος ὑπερόχου ναυτικῆς

¹ Διοδώρου III', 50, «καὶ περὶ τῆς τῶν ὄλων ἐπιβολῆς κοινωσάμενος διέγραψε τῶν ἀξιολόγων φίλων οἷς μὲν σατραπείας, οἷς δὲ στρατηγίας.»

δυνάμειος καὶ διὰ τῆς διαγωγῆς αὐτοῦ πρὸς τὸν τῆς Συρίας Λαομέδοντα εἶχεν ὡσαύτως ἀντιπαχθῆ κατὰ τοῦ κράτους. Λαβόντες δὲ ἀμφότεροι παρὰ τοῦ Κασσάνδρου τὴν πρόσκλησιν νὰ βοηθήσωσιν αὐτὸν κατὰ τοῦ Πολυσπέρχοντος καὶ νὰ μὴ ἀφήσωσι νὰ περιέλθῃ τὸ κράτος εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ξένου, ὁ Ἀντίγονος καὶ Πτολεμαῖος συνωμολόγησαν τακτικὴν συμμαχίαν καὶ ἤρχισαν νὰ κοινοπραγῶσιν. Ἐὰν ἐπετύγχανε τοῦ Ἰερωνύμου ἡ ἀποστολή, καὶ ὁ Εὐμένης προσήρχετο εἰς τὴν σύστασιν, εἶχον ἤδη κερδίσει.

Ἡ ἀγγελία τοῦ θανάτου τοῦ Ἀντιπάτρου εἶχε προκαλέσῃ βεβαίως καὶ ἄλλας παντοειδεῖς κινήσεις. Πολλοὶ τῶν σατραπῶν καὶ δυναστῶν ἐνόμισαν, ὅτι θὰ ἐδύναντο νὰ ἐπωφεληθῶσι τὸν καιρὸν τοσοῦτον σπουδαίας μεταβολῆς πρὸς αὔξησιν τῆς ἰδίας αὐτῶν δυνάμειος καὶ ἀνεξαρτησίας· διότι, ὡς φαίνεται, ὁ κύριος σκοπὸς τοῦ Ἀντιγόνου δὲν ἦτο ἀκόμη τότε γνωστός· ἄλλως οἱ μικρότεροι δυνάσται, τοὺς ὑποίους ἡ ἐπιφόβως αὐξανόμενη δύναμις τοῦ στρατηγοῦ ἠπεῖλει ἐντὸς ὀλίγου νὰ καταβροχθίσῃ, οὐδὲν ἄλλο ταχύτερον εἶχον νὰ πράξωσιν, εἰμὴ νὰ προστεθῶσι μετὰ πάσης ἀφοσιώσεως εἰς τὸν ἐπιμελητὴν τοῦ κράτους.

Οὐδεμία λεπτομέρεια περὶ τῶν τοιούτων κινήσεων ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ περιῆλθεν εἰς ἡμᾶς, καὶ ἐὰν ὑπῆρξαν τοιαῦται, ἡ μετ' ὀλίγον ὀριστικὴ στάσις τοῦ Ἀντιγόνου ἐκάλυπτεν αὐτῶν τὰ ἐπακόλουθα. Μόνον τοῦ Ἀρρίδιαίου, τοῦ σατράπου τῆς παρὰ τὸν Ἑλλησποντον Φρυγίας, τὸ κίνημα ὑπῆρξε σπουδαῖον διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν καθόλου πραγμάτων. Κατενόησε τὸν κίνδυνον τὸν ἀπειλούμενον παρὰ τοῦ στρατηγοῦ, ὅστις θὰ ἐθεώρει σπουδαιοτάτην πασῶν τὴν σατραπείαν αὐτοῦ, ὡς διανοίγουσαν τὴν εἰς τὴν Εὐρώπην διάβασιν. Ἀλλ' ὁ Ἀρρίδιαῖος ἦτο ἡμιστὰ εὐδιάθετος νὰ ἐπιτρέψῃ, ὥστε νὰ προσβληθῇ ἡ νόμιμος αὐτοῦ κτῆσις, καὶ ἂν δὲ αὐτὸς ὁ ἄλλοτε διατελέσας ἐπιμελητὴς τοῦ κράτους δὲν ἠρέσκετο κυρίως εἰς τὸν διορισμὸν τοῦ Πολυσπέρχοντος, ἀλλὰ τῶρα ὁ σκοπὸς αὐτοῦ ἦτο ὅχι νὰ ἐπιζητήσῃ κέρδος, ἀλλὰ ν' ἀποτρέψῃ βλάβην. Ἐνόμιζε δὲ ὅτι ἦτο ἀρχοῦντως ἰσχυρὸς, ὥστε ν' ἀντισταθῇ, διότι εἶχεν ὑπὲρ τοὺς 10,000 μι-

σθοφόρους ὀπλίτας, 1,000 Μακεδόνας, 500 Πέρσας τοξότας καὶ σφενδονήτας, 800 ἱππεῖς, ἀξιόλογον προμήθειαν καταπελτῶν καὶ πετροβόλων καὶ ἄφθονα πάντα τὰ ἀπαιτούμενα πρὸς τὸν ἐν τῇ πεδιάδι πόλεμον καὶ πρὸς πολιορκίαν. Ὁχύρωσε τὰ φρούρια τῆς ἑαυτοῦ σατραπείας δι' ἐπαρκῶν φρουρῶν, καὶ ἐνόμισεν ὅτι ἐδύνατο ν' ἀποκρούσῃ πᾶσαν προσβολὴν τοῦ στρατηγοῦ διὰ σειρᾶς ἀσφαλῶν ὀχυρωμάτων. Ἐκτὸς δὲ τούτων προεῖδεν ὅτι ὁ Ἀντίγονος, συμμαχήσας μετὰ τοῦ Πτολεμαίου, ἐμελλεν ἐν ἀνάγκῃ νὰ προσβάλλῃ τὴν χώραν αὐτοῦ καὶ κατὰ θάλασσαν. Ἀλλ' ἡ ἐπικαιροτάτη θέσις ἐν τῇ παραλίᾳ ἦτο ἡ πόλις Κυζίκος, καθ' ἣν δεσπόζουσα τῆς Προποντίδος καὶ εἰς ἄκρον ὀχυρά. Κατέχων δὲ ἅπαξ τὴν πόλιν ταύτην, ἤλπιζεν ὅτι ἐδύνατο καὶ ἐκ θαλάσσης ἀταράχως νὰ δεχθῇ προσβολήν· ὅθεν ἀπεφάσισε νὰ κυριεύσῃ αὐτήν, καίτοι μίαν τῶν ἐλευθέρων ἐλληνίδων πόλεων¹. Αἰφνιδίως ἐπιπεσὼν κατ' αὐτῆς, ἤχμαλῶτίσε πολλοὺς τῶν ἐν τοῖς ἀγροῖς οἰκούντων Κυζικηνῶν, ὅσοι δὲν διέφυγον ταχέως, καὶ ἀπῆλθε νὰ δεχθῶσιν ὡς φρουρὰν μέρος τῶν ἑαυτοῦ στρατευμάτων. Οἱ δὲ Κυζικηνοὶ, καίτοι ἥκιστα πρὸς πόλεμον παρεσκευασμένοι καὶ ὑπὸ πολυπληθεστέρας δυνάμεως προσβληθέντες, ἀπεφάσισαν ὅμως κατὰ δύναμιν νὰ ὑπερασπισθῶσιν ἑαυτοὺς καὶ τὴν ἐλευθερίαν των. Πέμψαντες κατὰ τάχος πρέσβεις πρὸς τὸν σατράπην, ὅπως διαπραγματευθῶσιν, ὡς πρόθυμοι ὄντες πάντα τὰ ἄλλα νὰ παραχωρήσωσι πλὴν τῆς παραδοχῆς ξένων στρατευμάτων, ἐκάλεσαν τοὺς πολίτας εἰς τὰ ὅπλα, ὥπλισαν καὶ τοὺς δούλους, καὶ κατέλαβον τὰ τεῖχη καὶ τοὺς πύργους οὕτως, ὥστε οἱ πρέσβεις ἐδύνατο νὰ δεῖξωσιν εἰς τὸν ὑπὸ τὰ τεῖχη τῆς πόλεως στρατοπεδεύοντα σατράπην, πῶς οἱ Κυζικηνοὶ ἦσαν ἔτοιμοι νὰ ὑπερασπίσωσι τὴν ἐλευθερίαν των. Ὁ Ἀρρίδαϊος ἐπέμενεν εἰς τὴν ἀπαίτησίν του· καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν καὶ τὴν ἀκόλουθον νύκτα

1) Ὁ Ἀντίγονος ἐλέγχει αὐτὸν μετέπειτα κατὰ τὸν Διόδωρον III', 52 ὅτι Ἑλληνίδα πόλιν σύμμαχον οὖσαν καὶ μηδὲν ἀδικούσαν ἐτόλμησε πολιορκεῖν. » Τὰ ἄλλα τοῦ (ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τοῦ Ἀλεξάνδρου) εἰρημένα περὶ τῶν ὅρων τῆς πολιτικῆς ὑπάρξεως τῶν πόλεων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐπιβεβαιοῦνται καὶ πάλιν ἐνταῦθα.

ἐξηκολούθησαν αἱ διαπραγματεύσεις, καὶ οἱ Κυζικηνοὶ ἐκέρδισαν οὕτω καιρόν, ὅπως συμπληρώσωσι τὰς παρασκευάς των, ὅπως ζητήσωσι κατεπειγόντως παρὰ τῶν Βυζαντινῶν στρατόν, ὅπλα καὶ τροφάς, καθελκύσωσι τὰς τριήρεις των καὶ πέμψωσί τινας κατὰ μῆκος τῆς ἀκτῆς, ἵνα παραλάβωσι καὶ ἐπαναγάγωσι τοὺς διαφυγόντας. Οὕτως ἐνισχυθέντες, καὶ ἐκ Βυζαντίου πορισθέντες στρατὸν καὶ πολεμεφόδια, ὡς ἐκ τῆς εὐνοϊκῆς θέσεως τῆς πόλεως, ἥτις δεσπόζει τῶν γεφυρῶν τῶν μεταξὺ τῆς ἡπείρου καὶ τῆς μεγάλης νήσου, ἐφ' ἧς κεῖται, ἐδυνήθησαν οἱ Κυζικηνοὶ ν' ἀποκρούσωσι τὴν ἔφοδον τῶν ἐχθρῶν, ἥτις τὴν ἐπιούσαν ἤρχισε καὶ πολλάκις ἐπανελήφθη. Ὁ Ἀρρίδαῖος ἠναγκάσθη μετὰ σπουδαίας ἀπωλείας νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν καὶ νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὴν ἑαυτοῦ σατραπείαν¹.

Τὴν ἀγγελίαν περὶ τῆς προσβολῆς τῆς Κυζίκου ἔλαβεν ὁ στρατηγὸς Ἀντίγονος ἐν Κελαιναῖς· καὶ ἐφαίνετο ὡς ἂν ἡ τύχη ἤθελε νὰ διευκολύνῃ πᾶν βῆμά του πρὸς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν σκοπῶν του· διότι τῶρα ἐδύνατο, ὡς στρατηγὸς τῶν χωρῶν τούτων, νὰ κινηθῇ κατὰ τοῦ Ἀρρίδαίου, τοῦ προσβαλόντος πόλιν ἐλευθέραν, ἀνεγνωρισμένην ὑπὸ τοῦ κράτους ὡς τοιαύτην, ἐδύνατο νὰ σπεύσῃ πρὸς ἀπαλλαγὴν καὶ περαιτέραν ὑπεράσπισιν αὐτῆς, νὰ καταλίπῃ φρουράν, διὰ τῆς ὁποίας ἔπειτα καθίστα ἑαυτῷ ὑποχέριον τὸν σπουδαιότατον λιμένα τῆς Προποντίδος. Ὅθεν παραλαβὼν 20,000 πεζοὺς καὶ 3,000 ἵππους, ἀνέξευξε κατὰ τάχος πρὸς τὴν Φρυγίαν, ἀλλ' ἔμαθεν, ὅτι ἡ Κύζικος εἶχεν ἤδη λάβῃ παρ' ἑαυτῆς βοήθειαν· καὶ ἐθεώρησε φρόνιμον κατὰ τὸ παρὸν ν' ἄρκεσθῇ εἰς συγχαρητήρια διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς πόλεως καὶ εἰς τὴν διαβεβαίωσιν

¹) Διοδώρου III', 51. Ὁ χρόνος τῆς ἐπιχειρήσεως ταύτης θὰ ᾔτο ὁ Μάρτιος τοῦ 319. Εἰς ταύτην ἀναφέρεται τὸ ψήφισμα τῶν Νασιωτῶν τὸ πρὸς τιμὴν τοῦ Θεραίππου «παρεσκεύασε δὲ καὶ [Ἀρ]αδα[ῖον καὶ] τοῖς ἄλλοις τ[οῖς] ἐπ[ὶ] τινῶν τετα[γμένοις] ὑπὸ τῶν βασιλῶν φίλοις τᾶ π[ό]λι[τι]ς.....». «Ἐν τοῖς ἐμπροσθεν (σελ. 12 σημ. 1) ἐλέχθη, ὅτι τὸ παρὰ τοῖς συγγραφεῦσι φερόμενον ὄνομα Ἀρρίδαῖος παραβαλλόμενον πρὸς τὸ τῆς ἐπιγραφῆς εἶνε ἑκπαλαὶ παρεφθαρμένον· ὡσαύτως ἔγινε μνεία, ὅτι ὁ Πολύαινος Z', 30, ἀναφέρεται βεβαίως εἰς ταύτην τὴν κατὰ τῆς Κυζίκου ἀπόπειραν τοῦ Ἀριδαίου, ἃν καὶ ἡ διήγησις αὐτοῦ δὲν συμφωνεῖ καθ' ὅλα πρὸς τὴν τοῦ Διοδώρου.

τῆς πρὸς τοὺς ἀνδρείους πολίτας εὐνοίας αὐτοῦ· πρὸς δὲ τὸν Ἀρρίδατον ἔπεμψε πρεσβείαν, λέγουσαν ὅτι, ἐπειδὴ ὁ σατράπης ἐτόλμησε νὰ προσβάλῃ ἄνευ αἰτίας καὶ ἄνευ δικαίου σύμμαχον ἑλληνίδα πόλιν, ἧς ἡ ἐλευθερία ἦτο ὑπὸ τοῦ κράτους ἀνεγνωρισμένη, καὶ ἐπειδὴ προσέτι διὰ τούτου καὶ ἄλλων τοιούτων πολεμικῶν ἐγχειρημάτων ἐξεδήλωσε τὴν πρόθεσιν αὐτοῦ ν' ἀποστατήσῃ τοῦ κράτους, καὶ νὰ εἶνε τοῦ λοιποῦ οὐχὶ σατράπης, ἀλλὰ δυνάστης τῆς ἑαυτοῦ χώρας, διὰ τοῦτο διατάττει αὐτὸν δυνάμει τοῦ ἰδίου ἀξιώματος ὡς στρατηγοῦ τῶν βασιλέων ἐν τῇ ἔμπροσθεν Ἀσίᾳ νὰ καταθέσῃ τὴν σατραπείαν· θὰ δοθῇ δὲ εἰς αὐτὸν πόλις, ὅπως ἐκ τῶν πόρων αὐτῆς καταδιώσῃ ἐν αὐτῇ ὡς ἰδιώτης¹.

Τοιαύτην διαταγὴν ἀπέκρουσεν ὁ σατράπης ἐντονώτατα, λέγων, ὅτι δὲν εἶνε ἔργον τοῦ στρατηγοῦ νὰ κρίνῃ αὐτόν· ὅτι εἶνε γνωστοὶ καὶ ἐν Ἀσίᾳ καὶ ἐν Μακεδονίᾳ οἱ σκοποὶ αὐτοῦ, καὶ ὁ σφετερισμὸς τῆς δῆθεν νομίμου ταύτης ἀποφάσεως εἶνε νέα ἀπόδειξις περὶ αὐτῶν, ἐὰν ὑπῆρχεν ἀκόμη ταύτης ἀνάγκη. Ἡ Φρυγία εἶνε παρεσκευασμένη πρὸς πόλεμον, καὶ μόνον εἰς τὴν βίαν τῶν ὀπλῶν θέλει ὑποχωρήσῃ· οἰαδήποτε δὲ καὶ ἂν εἶνε ἡ ἔκβασις αὐτοῦ, ἐνταῦθα μέλλει νὰ δηλωθῇ, ὅτι ὄχι αὐτός, ἀλλ' ὁ Ἀντίγονος εἶνε ὁ ἀντάρτης καὶ ὁ ἐχθρὸς τοῦ κράτους. Οὕτως ἀπέπεμψε τοὺς πρέσβεις ὁ Ἀρρίδατος, ἐνίσχυσε τὰ μεθοριακὰ φρούρια διὰ νέων στρατευμάτων καὶ ὀχυρωματικῶν ἔργων, καὶ ἔπεμψεν εἰς τὴν Καππαδοκίαν, ὅπου κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον—πιθανῶς ἀρχομένου τοῦ Ἀπριλίου—ὁ Εὐμένης ἐπολιορκεῖτο ἀκόμη ἐντὸς τῶν Νώρων, μέρος τοῦ στρατοῦ μετὰ σπουδῆς ὁδοιποροῦν, ὅπως λύσῃ τὴν πολιορκίαν καὶ ἀπαλλάξῃ τὸν Εὐμένην· τὸν προσεκάλει δὲ νὰ ἐνωθῇ μετ' αὐτοῦ κατὰ τοῦ Ἀντιγόνου².

Ἄν δὲ ἐκάλεσεν εἰς βοήθειαν καὶ τὸν ἀμέσως γειτνιάζοντα σα-

¹) Διοδώρου III', 52 «καὶ μίαν λαβόντα πόλιν εἰς καταδίωξιν τὴν ἡσυλίαν ἀγειν».

²) (Διοδώρου III', 52). Εἰς ταῦτα ἐπεθύμουν ν' ἀναφέρω τὰ ὑπὸ τοῦ Ἰουστίνου (XIV, 2, 4) λεγόμενα, ὅτι εἰς τὸν Εὐμένην ἐπέμφθη βοήθεια ὑπὸ τοῦ Ἀντιπάτρου, μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τῆς ὁποίας ὁ στρατὸς τοῦ Ἀντιγόνου ἀπεχώρησε.

τράπην τῆς Λυδίας Κλεΐτον, δὲν ἱστορεῖται· ἀλλὰ θὰ ἦτο παράδοξον, ἂν δὲν ἐζήτει βοήθειαν παρὰ τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους, ὅστις θὰ εἶχε βεβαίως πολὺ συμφέρον ν' ἀντιτάξῃ αὐτὸν κατὰ τοῦ Ἀντιγόνου. Ὅπως δὲ ἦτο, ὅπου καὶ ἂν ἐστράφη ζητῶν βοήθειαν, διεψεύσθησαν αἱ ἐλπίδες του. Ὁ Ἀντίγονος ἦτο τόσον προνοητικὸς καὶ ρέκτης ἀντίπαλος, ὥστε δὲν ἐδύνατο νὰ δώσῃ εἰς αὐτὸν καιρόν, ὅπως συνάφῃ συμμαχίας. Ἀπέστειλε πάραυτα μέρος τῆς στρατιᾶς αὐτοῦ κατὰ τοῦ Ἀρρίδαίου, ὅστις ἐξωθούμενος ἀπὸ θέσεως εἰς θέσιν ὑπεχώρησε τέλος εἰς τὴν παρὰ τὴν Προποντίδα κατὰ τὰ μεθόρια τῆς Βιθυνίας κειμένην πόλιν Κίον¹.

Ἐν τούτοις αὐτὸς ὁ Ἀντίγονος μετὰ τοῦ ἐπιλοΐπου στρατοῦ ἀνέξευξε πρὸς τὴν Λυδίαν· ἐπὶ ποίᾳ προφάσει καὶ ἂν ἐπὶ τινὶ οἰαδῇ ποτε, ἀγνοοῦμεν. Ὁ σκοπὸς τῆς ἐκστρατείας αὐτοῦ ἦτο ν' ἀρπάσῃ τὴν σατραπείαν τοῦ Κλεΐτου. Ὁ σατράπης, προΐδων τὴν ἐπιθεσιν ταύτην, ἀφοῦ κατέλιπεν εἰς τὰ φρούρια τῆς χώρας ἐπαρκεῖς φρουράς, ἔσπευσε νὰ διαπεραιωθῇ εἰς τὴν Μακεδονίαν, ὅπως ἀναγγείλῃ εἰς τοὺς βασιλεῖς καὶ τὸν ἐπιμελητὴν τοῦ κράτους τὴν ἐπιθεσιν τοῦ Ἀντιγόνου κατὰ τῆς Φρυγίας καὶ Λυδίας καὶ τὴν φανεράν αὐτοῦ ἀποστασίαν, καὶ ὅπως ζητήσῃ βοήθειαν. Περὶ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ὁ Κάσσανδρος, διακόψας αἰφνιδίως τὸ λεγόμενον πένθος διὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός, θὰ ἔσπευσε μετὰ τινων φίλων του εἰς τὸν Ἑλλάσποντον. Ὁ Πολυσπέρχων ἠδύνατο νὰ προΐδῃ ὅτι ὁ Κάσσανδρος, βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου, ἐμελλε νὰ εἰσβάλλῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ διὰ τοῦτο δὲν θὰ ἔκρινε φρόνιμον εἰς τόσον χαλεποὺς καιροὺς νὰ ἐπιχειρήσῃ ὑπερθαλάσσιον πόλεμον. καὶ νὰ προσβάλλῃ τὸν Ἀντίγονον ἐκεῖ, ὅπου ἦτο πανίσχυρος. Εἰπομεν ἤδη ὅτι τότε, λαβὼν τὴν συγχάθεσιν φίλων καὶ ἐπιφανῶν, ἔπεμψε πρέσβεις πρὸς τὸν Εὐμένην, ἀναθέτων εἰς αὐτὸν τὴν στρατηγίαν τῆς Ἀσίας καὶ τὴν διεξαγωγὴν τοῦ κατὰ τοῦ Ἀντιγόνου πολέμου. Θὰ ἐδύνατο καὶ τὸν σατράπην Κλεΐτον νὰ παραπέμψῃ πρὸς τὸν νέον στρατηγόν, ὅστις τῶρα ἀκριβῶς εἶχεν εὖρη εὐκαιρίαν

¹) Διοδώρου III', 72.

νὰ διαφύγη ἐκ τῶν Νώρων, ἐὰν ὁ 'Αντίγονος δὲν ἦτο πλησιέστερος καὶ εἰς τὰς ἀποφάσεις αὐτοῦ γοργότερος. Διὰ ταῦτα ὁ Κλείτος προέκρινε νὰ μείνῃ ἐν τῇ αὐλῇ τῶν βασιλέων, καὶ εὐθὺς μετ' ὀλίγον ν' ἀναλάβῃ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ μακεδονικοῦ στόλου, τοῦ ὁποίου καὶ ἄλλοτε ἤδη εἶχεν εὐκλεῶς ναυαρχήσῃ¹.

'Ο 'Αντίγονος εἶχεν ἤδη εἰσέλθῃ εἰς τὴν σατραπείαν τῆς Λυδίας, εἶχε προχωρήσῃ μέχρι τῶν παραλίων τῶν Ἰωνικῶν πόλεων, καὶ εἶχε τέλος καθυποτάξῃ τὴν Ἐφεσον ἄνευ μάχης διὰ τῆς συνδρομῆς φατρίας τινὸς ἐν τῇ πόλει². Ἐνταῦθα εὗρεν ὁρμούσας τέσσαρας τριήρεις ὑπὸ τὴν διαταγὴν τοῦ Ῥοδίου Αἰσχύλου, αἵτινες, καταπλεύσασαι ἐκ τῆς Κιλικίας, ἔμελλον νὰ κομίσωσι ἐκ τῶν ἐν Κυίνδοις ἀποκειμένων θησαυρῶν εἰς τὴν Μακεδονίαν τὴν πρῶτην ἀποστολὴν, συμποσούμενην εἰς 600 τάλαντα. Ταῦτα κατέσχεν ὁ 'Αντίγονος, ἐνεργῶν ἀκόμη, ὡς φαίνεται, καὶ ἐνταῦθα ἐν ὀνόματι τῆς εἰς αὐτὸν ἀνατεθείσης στρατηγίας, καὶ ἀπήτησε τὴν παράδοσιν τῶν χρημάτων, ὡς ἔχων αὐτῶν χρεῖαν, ὅπως στρατολογήσῃ. Ἀφοῦ δὲ ἐξησφάλισε τὴν παραλίαν, ὥστε νὰ ἔχῃ κεκλεισμένους τοὺς λιμένας εἰς ἐνδεχομένην ἀποβίβασιν στρατευμάτων ἐκ τῆς Εὐρώπης, ἐτράπη πρὸς τὰς πόλεις τῆς μεσογαίας καὶ ἐκυρίευσεν αὐτάς, τὰς μὲν διὰ τῆς βίας, τὰς δὲ ἐκουσίως παραδοθείσας.

Τότε ὁ φυγὰς χιλιάρχος Κάσσανδρος ἐκ τοῦ Ἑλλησπόντου ἦλθεν εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ 'Αντιγόνου, κατὰ μὲν τὸ παρὸν μόνον μετ' ὀλίγων πιστῶν φίλων καὶ ἄνευ τινος ἄλλης δυνάμεως,

¹) Διοδώρου ΙΗ'. 52

²) Ποίᾳς ᾤράγε φατρίας; Χρόνον τινὰ πρὶν ἀποθάνῃ ὁ 'Αλεξάνδρος, ὁ ὕπαρχος Φιλόξενος εἶχε καταστήσῃ φρουρὰν εἰς τὴν πόλιν, ἐπειδὴ οἱ πολῖται εἶχον ἀρνηθῇ νὰ παραδώσωσι τοὺς τρεῖς ἀδελφοὺς Ἀναξαγόραν, Κόδρον καὶ Διοδώρον, τοὺς φονεῖς τοῦ «τυρράνου» Ἡγησίου, καὶ εἶχεν ἀπαγάγῃ καὶ τοὺς τρεῖς εἰς τὸ φρούριον τῶν Σάρδεων· ἐντεῦθεν εὐρόντες οὗτοι εὐκαιρίαν ἔφυγον εἰς τὰς Ἀθήνας, μόνος δὲ ὁ Διοδῶρος συλληφθεὶς ἀπήχθη εἰς τὴν Βαβυλῶνα. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ 'Αλεξάνδρου ὁ Περδίκκας ἐπεμψεν αὐτὸν εἰς Ἐφεσον, ὅπως ἐνταῦθα δικάσῃ· ἀλλ' οἱ ἀδελφοὶ τοῦ μαθόντες τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως ἐπ' αὐτὸν ἐπὶ τὴν πατρίδα καὶ ἔσωσαν τὸν ἀδελφόν (*Πολυαίνου* ς' 49). 'Ο Κλείτος κατέστησε πιθανῶς καὶ εἰς τὴν Ἐφεσον φρουρὰν παρὰ τὴν αὐτονομίαν τῆς πόλεως, ἣ δὲ ὑπὲρ τῆς αὐτονομίας φατρία ἐπανάστη ὑπὲρ τοῦ 'Αντιγόνου.

ἀλλ' ἔνεκα τῶν ὁπαδῶν αὐτοῦ ἐν Ἑλλάδι, τῆς σχέσεως αὐτοῦ πρὸς τὸν στρατόν, καὶ πρὸς μίαν ἐν αὐτῇ τῇ Μακεδονίᾳ φατρίαν, πρὸ πάντων δὲ καθ' ὃ ἀντιτιπιοῦμενος τοῦ ἀξιώματος τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους, εἶχε σημασίαν, ἥτις μετὰ τὴν πρώτην ἐπιτυχίαν καθίστατο εἰς ἄκρον σπουδαία. Εἶχεν ἤδη ἔλθῃ εἰς διαπραγματεύσεις πρὸς τὸν Πτολεμαῖον καὶ τὸν Ἀντίγονον, καὶ εἶχον ἤδη συνομολογηθῇ, ἣ τῶρα συνομολογοῦντο πρὸς ἀλλήλους αἱ συνθήκαι, δι' ὧν ὑπεχρεοῦντο νὰ μὴ ἀναγνωρίσωσι τὸν Πολυσπέρχοντα ὡς ἐπιμελητὴν τοῦ κράτους, νὰ ἐγκαταστήσωσιν ἀντὶ πάσης θυσίας τὸν Κάσσανδρον εἰς τοῦτο τὸ ἀξίωμα τὸ εἰς αὐτὸν προσῆκον καὶ εἰς τὴν κατοχὴν τῆς Μακεδονίας, νὰ ἐγγυηθῶσιν εἰς τὸν Ἀντίγονον τὴν αὐτοκράτορα στρατηγίαν τῆς Ἀσίας, νὰ ἐξασφαλίσωσιν εἰς τὸν σατράπην Πτολεμαῖον τὴν κατοχὴν τῆς Συρίας καὶ νὰ εὐκολύνωσιν αὐτὸν εἰς τὴν κατάκτησιν τῆς Κύπρου¹. Ἐκ τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων ἦτο εὐλογος ἡ ἐπιθυμία, ἣν ὁ Κάσσανδρος ἐξέφρασε, νὰ κινηθῇ κατὰ τοῦ Πολυσπέρχοντος ἐν Ἑλλάδι, ὅπου ἐδύνατο νὰ ἐλπίζῃ ἐπὶ τῶν ἐκεῖ κρατούντων ὀλιγαρχικῶν καὶ τῶν μακεδονικῶν φρουρῶν. Ὁ Ἀντίγονος ὑπεσχέθη νὰ πέμψῃ πρὸς αὐτὸν δύναμιν πεζικὴν καὶ ναυτικὴν· προλαβὼν δὲ προέτεινε νὰ συζεύξῃ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Δημήτριον μετὰ τῆς Φίλας χήρας τοῦ Κρατέρου. Τὸ πένθος αὐτῆς διὰ τὸν θάνατον τοῦ εὐγενεστάτου τῶν Μακεδόνων θά ἦτο δι' ἀμφοτέρους προτροπὴ εἰς τὸ νὰ ἐκδικηθῶσιν ἐκείνον, ὅστις ἦτο ὁ αἴτιος τοῦ θανάτου².

Βεβαίως τὸ συμφέρον τοῦ Ἀντιγόνου ἀπῆτει νὰ ἴδῃ τὸν ἐπιμελητὴν τοῦ κράτους οὕτως ἐν Εὐρώπῃ ἀπασχολημένον, ὥστε νὰ

¹) Ἐν τῇ παρὰ τῇ Διοδώρῳ ὑπὲρ τὸ δέον συντόμῳ ἐπιτομῇ τοῦ Ἱερωνύμου δὲν μνημονεύεται ἔρητῶς ἡ συνομολόγησις τοιούτων συνθηκῶν, καὶ ὁ παρὰ **Πολυδίῳ** Ε'. 67 λόγος περὶ τῶν συνθηκῶν τῶν συνομολογηθεῖσάν περὶ τῆς Συρίας ἀρχίζει μόνον ἀπὸ τῶν κατόπιν μεταξὺ Πτολεμαίου καὶ Σελεύκου γενομένων, αἵτινες βεβαίως ἀνήκουσι εἰς τὸ ἔτος 315.

²) **Διοδώρου** III', 54 10', 59. Ὅτι τὸ συνοικέσιον τοῦ Δημητρίου μετὰ τῆς ἀδελφῆς τοῦ Κάσσανδρου Φίλας ἀνήκει εἰς τοὺς τοὺς χρόνους φαίνεται ἐκ τῆς ἡλικίας τοῦ υἱοῦ αὐτῆς Ἀντιγόνου τοῦ Γονατᾶ, ὅστις ἀπέθανε τῇ 239 ἐν ἡλικίᾳ ὀγδοήκοντα ἐτῶν κατὰ τὸν **Δουκιανόν** ἐν **Μακροβ.** 11.

μὴ δύναται νὰ ἐπιχειρήσῃ τι κατὰ τῆς Ἀσίας, ὅπου αὐτὸς εἶχεν ἔτι ἱκανὰς ἀσχολίας· διότι ὁ μὲν Εὐμένης παρεσκευάζετο ἐν τῇ πρῶν αὐτοῦ σατραπείᾳ Καππαδοκίᾳ εἰς πολὺ σπουδαίαν ἀντίστασιν, ὁ δὲ Ἀρρίδατος ἐν τῇ μικρᾷ Φρυγίᾳ δὲν εἶχεν ἀκόμη καταβληθῇ. Ἐν Κιλικίᾳ διέτριβον οἱ ἀργυράσπιδες μετὰ τοῦ ἐν Κυίνδοις πλουσίου θησαυροῦ, καὶ ἔνεκα τῆς ἀφοσιώσεως αὐτῶν εἰς τὴν βασιλείαν δὲν ὑπῆρχε βεβαίως ἐλπίς, ὅτι ἔμελλον ν' ἀπαρνηθῶσι τὰ συμφέροντα τοῦ Πολυσπέρχοντος καὶ τοῦ βασιλικοῦ οἴκου. Ἡ κατοχὴ τῆς Συρίας ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου ἦτο ἀκόμη πρόσφατος καὶ ὅχι τόσον στερεά, ὥστε νὰ ἐδύνάτο τις ἐξ αὐτῆς νὰ ἐπιχειρήσῃ τι λόγου ἄξιον κατὰ τοῦ Εὐμένου καὶ τῆς Κιλικίας.

Ἐντεῦθεν φαίνεται, πόσον οἱ συνδυασμοὶ τῶν συμμάχων ἦσαν ἔτι ἐπισφαλεῖς καὶ ἐκ περιστάσεων ἐξηρητημένοι. Ἦκιστα πάντων ἐδύναντο νὰ προῖδωσι τὸ τολμηρὸν μέτρον, δι' οὗ ὁ Πολυσπέρχων ἀνέτρεψε τὰ ἐν Ἑλλάδι σχέδιά των, τὸ διάταγμα ἐκεῖνο, ὅπερ ἀπέδωκεν εἰς τὰς ἑλληνικὰς πόλεις τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν αὐτονομίαν. Τὸ βασιλικὸν ἐκεῖνο διάγραμμα εἶνε τόσον ἀξιολογημένον, ὥστε ἀνάγκη νὰ παρατεθῇ αὐτολεξεί¹.

«Ἐπειδὴ συμβέβηκε τοῖς προγόνοις ἡμῶν πολλὰ τοὺς Ἕλληνας εὐεργετηκέναι, βουλόμεθα διαφυλάττειν τὴν ἐκείνων προαίρεσιν καὶ πᾶσι φανεράν ποιῆσαι τὴν ἡμετέραν εὐνοίαν, ἣν ἔχοντες διατελοῦμεν πρὸς τοὺς Ἕλληνας· πρότερον μὲν οὖν, Ἀλεξάνδρου μεταλλάξαντος ἐξ ἀνθρώπων καὶ τῆς βασιλείας εἰς ἡμᾶς καθηκούσης, ἡγοούμενοι δεῖν ἐπαναγαγεῖν πάντας ἐπὶ τὴν εἰρήνην καὶ τὰς πολιτείας, ἃς Φίλιππος ὁ ἡμέτερος πατὴρ κατέστησεν, ἐπεστείλαμεν εἰς ἀπάσας τὰς πόλεις περὶ τούτων· ἐπεὶ δὲ συνέβη, μακρὰν ἀπόντων ἡμῶν, τῶν Ἑλλήνων τινὰς μὴ ὀρθῶς γινώσκοντας πόλεμον

¹ Διοδώρου ΙΙΙ', 56 «ἦν δὲ τὸ διάγραμμα τοιοῦτον». Τὸ διάγραμμα τοῦτο ἀντεγράφη ὑπὸ τοῦ Διοδώρου, ὅπως ἐκεῖτο παρὰ τῇ Ἱερωνύμῳ δλόκληρον, καὶ εἶνε ἀναντιρρήτως γνήσιον· ἡ δὲ γνησιότης του μαρτυρεῖται καὶ ἐκ τούτου, ὅτι ἐκδίδεται μόνον ἐν ὀνόματι τοῦ βασιλέως Φιλίππου. Πᾶς νοθευτὴς δὲν ἤθελε παραλείψῃ νὰ ὀνομάσῃ ἀμφοτέρους τοὺς βασιλεῖς. Εἶνε πιθανόν, ὅτι καθ' ὃν χρόνον ἐξεδόθη τὸ διάγραμμα, ἡ Ρωξάνη μετὰ τοῦ παιδὸς αὐτῆς εἶχεν ἤδη καταφύγῃ εἰς τὴν Ἡπειρον.

ἐξενεγκεῖν πρὸς Μακεδόνας καὶ κρατηθῆναι ὑπὸ τῶν ἡμετέρων στρατηγῶν, καὶ πολλὰ καὶ δυσχερῇ ταῖς πόλεσι συμβῆναι, τούτων μὲν τοὺς στρατηγούς αἰτίους ὑπολάβετε γεγενῆσθαι, ἡμεῖς δὲ τιμῶντες τὴν ἐξ ἀρχῆς προαίρεσιν κατασκευάζομεν ἡμῖν εἰρήνην, πολιτείας δὲ τὰς ἐπὶ Φιλίππου καὶ Ἀλέξανδρου, καὶ τὰλλα πράττειν κατὰ τὰ διαγράμματα τὰ πρότερον ὑπ' ἐκείνων γραφέντα· καὶ τοὺς μεταστάντας ἢ φυγόντας ὑπὸ τῶν ἡμετέρων στρατηγῶν ἐκ τῶν πόλεων, ἀφ' ὧν χρόνων Ἀλέξανδρος εἰς τὴν Ἀσίαν διέβη, κατὰγομεν, καὶ τοὺς ὑφ' ἡμῶν κατελθόντας πάντα τὰ αὐτῶν ἔχοντας καὶ ἀστασιάστους καὶ ἀμνησικακουμένους ἐν ταῖς ἑαυτῶν πατρίσι πολιτεύεσθαι· καὶ εἴ τι κατὰ τούτων ἐψήφιστο, ἄκυρον ἔστω, πλὴν εἴ τινες ἐφ' αἵματι ἢ ἀσεβείᾳ κατὰ νόμον πεφεύγασιν· μὴ κατιέναι δὲ μηδὲ Μεγαλοπολιτῶν τοὺς μετὰ Πολυαινέτου ἐπὶ προδοσίᾳ φεύγοντας, μηδ' Ἀμφισσεῖς¹ μηδὲ Τρικκαίους² μηδὲ Φαρκαδονίους μηδὲ Ἡρακλειώτας³· τοὺς δ' ἄλλους καταδεχέσθωσαν πρὸ τῆς τριακάδος τοῦ ξανθικοῦ μηνός⁴· εἰ δὲ τινα τῶν πολιτευμάτων Φίλιππος ἢ Ἀλέξανδρος ἀπέδειξαν ἑαυτοῖς ὑπεναντία, παραγινέ-

¹) Περὶ τοῦ Πολυαινέτου ἴδ. ἀνωτέρω σελ. 155. Ἡ Ἀμφισσα ὁψιότερον συνεχωρεύθη ἐξ ὁλοκλήρου μετὰ τῆς Αἰτωλίας· οἱ δὲ Λοκοῖοι οἱ ἐν τῇ Λαμιακῇ πολέμῳ κατὰ τῆς Μακεδονίας ταχθέντες ἦσαν βεβαίως οἱ ἐξ Ἀμφίσσης· ὡς ἐκ τοῦ πολέμου ἢ πολιτεία αὐτῶν θὰ κατεστράφη κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Κρατέρου.

²) Ἡ Τρίκη καὶ ἡ Φαρκαδῶν εἶχον καταστραφῆ ὑπὸ τοῦ Φιλίππου, καὶ ἡ χώρα αὐτῶν δοθῇ εἰς τοὺς Πελλιναίους· οἱ φυγάδες δὲ ἀμφοτέρων τῶν πόλεων θὰ ἀπεπειράθησαν νὰ κατελθῶσιν εἰς τὴν πατρίδα, ἀρχομένου τοῦ Λαμιακοῦ πολέμου ἢ κατὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Αἰτωλῶν εἰς τὴν Θεσσαλίαν.

³) Νομίζω ὅτι δὲν πρέπει νὰ ὑπονοήσωμεν φυγάδας ἐκ τῆς ἐν Πόντῳ Ἡρακλείας, περὶ ὧν πραγματεύεται ὁ Μέμνων ἐν κεφαλαίῳ Δ', ἐπειδὴ ἐνταῦθα πρόκειται περὶ γεγονότων ἐν τῇ κυρίᾳ Ἑλλάδι· θὰ ἐννοεῖται μᾶλλον ἡ Ἡράκλεια ἢ παρὰ τὰς Θερμοπύλας· ἡ πόλις αὕτη κατὰ τὸ θέρος τοῦ 323 μετὰ τὴν παρ' αὐτῇ γενομένην μάχην μετέστη, ὡς φαίνεται, πρὸς τοὺς συμμάχους· ἔνεκα δὲ τοῦ ὑπὸ τῆς πολέως θεσποζομένου στενοῦ, οἱ Μακεδόνες θὰ εἶχον συμφέρον νὰ τὴν διατηρῶσιν ὑποχείριον.

⁴) Ὁ Ξανθικός εἶνε ὁ ἕκτος, ὁ δὲ Δαίσιος ὁ ὕψους μακεδονικῆς μῆν. Ἐάν ᾗτο βεβαιότερον παρ' ὅσον εἶνε, ὅτι ὁ Δαίσιος ἀντεστοίχει πρὸς τὸν Θαρρηλιῶνα, ὅτι τὸ ἔτος τοῦτο (Ὁλ. 115, 1) καὶ κατὰ τοὺς Μακεδόνας ᾗτο ἐμβόλιμον (Corpus Inscriptionum Atticarum II, n° 191) καὶ ὅτι ὁ Ἀρτεμισίος ὁ μεταξὺ Ξανθικοῦ καὶ Δαισίου δις ἐλογίσθη ὡς ἐμβόλιμος μῆν, τότε ἡ 30 τοῦ Ξανθικοῦ θὰ συνέπιπτε περίπου πρὸς τὸ τέλος τοῦ Μαΐου 319· ἀλλ' ἐὰν ληφθῶσιν ὑπ' ὅψιν ἄλλα γεγονότα, ἡ χρονολογία αὕτη φαίνεται ἀδύνατος.

σθωσαν πρὸς ἡμᾶς, ἵνα διορθωσάμενοι τὰ συμφέροντα καὶ ἡμῖν καὶ ταῖς πόλεσι πράττωσιν. Ἀθηναίοις δ' εἶναι τὰ μὲν ἄλλα καθάπερ ἐπὶ Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου, Ὡρωπὸν δὲ Ὡρωπίους ἔχειν καθάπερ νῦν. Σάμον δὲ δίδομεν Ἀθηναίοις ἐπειδὴ καὶ Φίλιππος ἔδωκεν ὁ πατὴρ· ποιήσασθαι δὲ δόγμα πάντας τοὺς Ἕλληνας μηδένα μῆτε στρατεύειν μῆτε πράττειν ὑπεναντία ἡμῖν· εἰ δὲ μή, φεύγειν αὐτὸν καὶ γενεὰν καὶ τῶν ὄντων στέρεσθαι· προστετάχαμεν δὲ καὶ περὶ τούτων καὶ τῶν λοιπῶν Πολυσπέρχοντι πραγματεύεσθαι· ὑμεῖς οὖν καθάπερ ὑμῖν καὶ πρότερον ἐγράψαμεν, ἀκούετε τούτου· ταῖς γὰρ μὴ ποιουσί τι τῶν γεγραμμένων οὐκ ἐπιτρέψομεν ».

Ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην οἰανδήποτε παράδοσιν τὸ διάγραμμα τοῦτο διδάσκει, πόσον ἡ Ἑλλάς βαθέως εἶχε καταπέσῃ, καὶ ἦτο καθ' ὁλοκληρίαν ὑποτελὴς εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ἡ ἐλευθερία, εἰς ἣν ὁ Πολυσπέρχων προσεκάλει τὰς πόλεις οὐδὲν ἄλλο ἦτο, εἰμὴ πρόσκλησις πρὸς τὸ καταθλιβόμενον κόμμα ἐναντίον τῶν μέχρι τοῦδε ὑπὸ τῶν Μακεδόνων εὐνοουμένων καὶ εἰς τὸν Κάσσανδρον ἀφωσιωμένων ὀλιγαρχικῶν. Σεβόμενοι τὴν ἀλήθειαν πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι διὰ τῆς ὀλιγαρχίας τῆς ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν Μακεδόνων καταρτισθείσης ἐπῆλθεν εἰς τὰς ἑλληνικὰς πόλεις μετὰ μακρὰς καὶ φοβεράς πατριαστικὰς διαμάχας ἡσυχία καὶ μονιμότης· ἀλλὰ τὸ βέβαιον εἶνε, ὅτι τὰ ξίφη τῶν μακεδονικῶν φρουρῶν ἦσαν τὰ πανταχοῦ προξενήσαντα εἰς τὸν δῆμον φόβον καὶ ὑπακοήν. Ἀλλὰ τώρα παραδόξως ἀντεστράφησαν οἱ ὅροι, τώρα αἰφνης ἡ μακεδονικὴ βασιλεία καὶ ἡ δημοκρατία ἀπετέλεσαν ἐν καὶ τὸ αὐτὸ κόμμα. Δυνάμει τῆς ἐν ἀνθρώποις ὑπερτάτης ἐξουσίας τὸ βαθέως τεταπεινωμένον δημοτικὸν κόμμα ἤγειρε τὴν κεφαλὴν του, καὶ ἔπραξε τοῦτο μετὰ πάσης τῆς ἀγριότητος καὶ ἐξάψεως, δι' ὧν ἄλλοτε εἶχε γείνη τασοῦτον ἐπίφοβον εἰς τὴν βασιλείαν. Καὶ ἀκριβῶς ταῦτα τὰ πάθη ὑπέθαλψε μετὰ ζήλου ὁ Πολυσπέρχων· ἔγραψεν εἰς τὸ Ἄργος καὶ ἄλλας πόλεις¹⁾, προτρέπων νὰ

¹⁾ Διοδώρου III', 57, «ἔγραψε πρὸς τε τὴν Ἀργεῖον πόλιν καὶ τὰς λοιπὰς· ἐν τῇ πηγῇ, ἐξ ἧς ὁ Διοδώρος ἠρύσθη τὸ τὰς λοιπὰς θὰ ἐξηγείτο ἐκ τῆς συναφείας τοῦ λόγου· ἀλλὰ τώρα μένει ἀνεξήγητον.

ἐκδιώξωσι τοὺς κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ Ἀντιπάτρου προϊσταμένους τῆς πόλεως, νὰ θανατώσωσι τοὺς κορυφαίους τῶν ὀλιγαρχικῶν καὶ νὰ δημεύσωσι τὰ ὑπάρχοντά των, ἐλπίζων ὅτι οὕτως θὰ κατέστρεφε τὴν φατρίαν τοῦ Κασσάνδρου¹.

Ἡ ἐν Ἑλλάδι ταραχή θὰ ὑπῆρξε φοβερά. Καὶ ἄνευ δὲ ῥητῆς παραδόσεως ἀνευρίσκονται τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῆς μεταστάσεως ταύτης· ἡ ἐξαγρίωσις τοῦ δήμου, ὅστις αἰφνιδίως αἰσθάνεται ἑαυτὸν παντοδύναμον, ὅστις ἔχει δικαίωμα νὰ ἐκδικῇται ἐν τοῖς δικαστηρίοις τοὺς ἀπεχθεῖς ἀριστοκρατικούς, διὰ δὲ τῆς δημεύσεως τῶν ὑπαρχόντων αὐτῶν νὰ πληρώσῃ τὰ δημόσια ταμεῖα καὶ νὰ σθέσῃ τὴν δίψαν τοῦ μίσους εἰς τὴν ἀθλιότητα αὐτῶν· τὰ στίφη ἐκεῖνα τῶν φυγάδων τὰ νῦν οἶκαδε κατερχόμενα ἐν χλευαστικῇ θριάμβῃ καὶ διὰ ταχείας καὶ φρικαλέας ἐκδικήσεως ἀποζημιούμενα, διότι ἐπὶ ἔτη ἑστερήθησαν τῆς πατρίδος, προσέτι δὲ ἀκραιφνῆς ἑλληνικὴ ἐμπάθεια, ἥτις ἀνοικτίρμων, ὑπὸ οὐδεμιᾶς συμφορᾶς διδασκομένη, ἀμέριμνος περὶ λίαν προσεχῶς ἐνδεχομένων νέων ἀνατροπῶν, ὑπείκει εἰς πᾶσαν στιγμιαίαν ὁρμήν, καὶ ὅλως προκατελλημμένη ὑπὸ τῶν μικρολόγων συμφερόντων τοῦ νῦν παρόντος, ἐκτρέπεται εἰς περιπαθέστατον θαυμασμὸν ἢ ἀδιάλλακτον μῖσος πρὸς τοὺς συμπολίτας, τοὺς γείτονας, καὶ τοὺς ἀδελφούς.

Λεπτομερείας περὶ τῶν ἀμέσως κατόπιν ἐν Ἑλλάδι συμβάντων δὲν ἔχομεν· μόνον ἐν Ἀθήναις δυνάμεθα ὅπως οὖν νὰ παρακολουθήσωμεν τὰ κυριώτατα γνωρίσματα τούτων τῶν ταραχῶν. Ἐκεῖ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Δημάδου ὁ Φωκίων ἦτο πολὺ μᾶλλον ἢ πρότερον ὁ μόνος ἡγέτης τῆς πολιτείας, ἀδιαλείπτως ἀγωνιζόμενος νὰ προφυλάττῃ αὐτὴν ἀπὸ πάσης βλάβης καὶ κατὰ τὰς ἐπαπειλούμενας θυέλλας νὰ διατηρῇ αὐτὴν ἀκύμαντον. Οἱ πολῖται εἶχον ἐλπίσιν διὰ τοῦ Δημάδου τὴν ἀνάκλησιν τῆς ἐν Μουνιχίᾳ φρουρᾶς· ἀλλ' αὕτη μὲν δὲν παρεχωρήθη, περὶ δὲ τοῦ ἐπονειδίστου θανάτου τοῦ πρέσβεως αὐτῶν οἱ Ἀθηναῖοι φαίνεται οὐδὲ παράπονα ἐξέφρασαν, καὶ ἂν δέ, ὡς εἰκάζεται, ἔγειναν τοιαῦται προτάσεις, ὁ Φω-

¹) Διοδώρου III', 57.

κίων θὰ ἐφρόντισεν ὥστε νὰ μείνωσιν ἀτελεσφόρητοι ¹. Μετὰ ταῦτα ἦλθεν εἰς τὸν Πειραιᾶ ὁ Νικάνωρ, ἵνα διαδεχθῇ τὸν μέχρι τοῦδε φρούραρχον Μένυλλον· μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἦλθον ἀσφαλεῖς εἰδήσεις περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀντιπάτρου καὶ τῶν τελευταίων αὐτοῦ διατάξεων. Πρὸς ταύτας εἰκάζον ὅτι εἶχε σχέσεις τὸ ἐν Μουνιχίᾳ γενόμενον.

Πάντες ἡτιῶντο τὸν Φωκίωνα ὡς συνειδότα μὲν τὰ ἐν τῇ Μακεδονικῇ αὐτῇ σκευωρούμενα, χάριν δὲ τοῦ Νικάνωρος ἀποσιωπήσαντα, καὶ ὡς εὐνοοῦντα μεταβολὴν τῶν πραγμάτων, δι' ἧς αἱ Ἀθῆναι παρεσύροντο εἰς τὴν διαμάχην τῶν φατριῶν. Ὁ Φωκίων περὶ μὲν τῶν αἰτιάσεων τούτων ὀλίγον ἐφρόντιζε, πολλάκις δὲ ἐρχόμενος εἰς συνεντεύξεις μετὰ τοῦ Νικάνωρος, ἐπληροφόρει αὐτὸν περὶ τῶν ἐν τῇ πόλει συμβαινόντων, καὶ τὸν προέτρπε νὰ εἶνε ἥπιος καὶ φιλόφρων πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, καὶ νὰ προσοικειοῦται τὸν δῆμον διὰ τῶν δωρεῶν καὶ δημοσίων ἐορτῶν ².

Τότε ἦλθε τὸ περὶ τῆς ἐλευθερίας διάγραμμα καὶ μετ' αὐτοῦ ἐπιστολὴ τοῦ Πολυσπέρχοντος πρὸς τὸν δῆμον τῶν Ἀθηναίων ³. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη, ἐν ᾗ ἰδίως ἐφιστάτο ἡ προσοχὴ εἰς τὴν διάταξιν τοῦ βασιλικοῦ διαγράμματος, καθ' ἣν πάντες οἱ Ἀθηναῖοι τοῦ λοιποῦ ἔμελλον πάλιν νὰ μέτεχῶσι τῆς πολιτείας, ἐθεωρήθη ὡς ἄμεσος κατὰ τοῦ Φωκίωνος ἐπιβουλὴ. Ὅσον μεγάλη καὶ ἂν ὑπῆρ-

¹) Τίς ἦτο ὁ ἡγέτης τῆς φιλελευθέρου μερίδος ἐν Ἀθήναις δὲν εἶνε σαφές· ὀλίγον μετέπειτα ἀναφαίνεται ὁ δεινὸς δημαγωγὸς Ἀγωνίδης. Εἶνε ἄξιον σημειώσεως ὅτι, ὡς ἐκ τοῦ Πλουτάρχου ἐξάγεται, ὁ Φωκίων δὲν ἐπραγματεύετο πλέον πρὸς τοὺς ἐν Μακεδονίᾳ μεγάλους δυνάστας, ἀλλὰ πρὸς τὸν στρατηγὸν αὐτῶν τὸν ἐν Μουνιχίᾳ.

²) Πλουτάρχου, Φωκίων, ΑΑ'. «γενόμενον ἀγωνοθέτην»· ἐκ τῆς ἐρμηνείας τοῦ K. O. H. l e r (Mittheilungen des Athenischen Institut's III σελ. 229) ἐξάγεται ὅτι, τὸ σημεῖον τοῦ Σουῖδα «ἀγωνοθέτης ὁ ἐν τοῖς σκηναίοις, ἀθλοθέτης δὲ ὁ ἐν τοῖς γυμναείοις» εἶνε ἡμαρτημένον, καὶ ὅτι ἄρα δὲν δύναται τις, ὅπως ἔπραξα ἄλλοτε, ἐκ τοῦ ἀνεκδότου τοῦ Πλουτάρχου νὰ συμπεράνῃ χρονολογικὸν ὄρισμόν περὶ τῆς κατοχῆς τῆς Μουνιχίας· κατὰ τὸν περισσευμένον συλλογισμόν τοῦ Köhler καὶ αὐτὸ τὸ ἀνέκδοτον εἶνε ὑποπτόν· εἶνε δὲ πιθανόν, ὅτι ἡ ἀγωνοθεσία εἰσῆχθη μετὰ τῆς πολιτικῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ Δημητρίου τοῦ Φαληρέως.

³) Πλουτάρχου, Φωκίων. ΑΒ'. «ἐπιστολὴν τοῖς ἐν ἄστει γεγραμμένην», ὅ ἐστι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, καθὼς ἀνωτέρω ἐλέγχθη περὶ τοῦ Ἀργούς· ὁ Πλούταρχος προσθέτει «ἦν δὲ τοῦτο κατὰ τοῦ Φωκίωνος ἐπιβουλὴ».

ξεν ἡ ταραχή, ἣν ἐν Ἀθήναις παρήγαγεν ἡ ἐπιστολὴ αὕτη, οὐδὲν ἐπὶ τοῦ παρόντος λόγου ἄξιον συνέβη κατὰ τοῦ Φωκίωνος καὶ τῆς φατρίας αὐτοῦ, εἰς ὑποστήριξιν τῆς ὁποίας ἔτοιμος ἦτο ὁ Νικάνωρ ἐν Μουνηχίᾳ. Ὁ Νικάνωρ μάλιστα ἀπήτησε παρὰ τῆς πόλεως νὰ ἐμμεῖνῃ πιστὴ εἰς τὸν Κάσσανδρον, ὅστις ἰσχυροὺς ἔχων συμμάχους ἔμελλε προσεχῶς νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα μετὰ σπουδαίας δυνάμεως, ὅπως προστατεύσῃ τοὺς φίλους του. Ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἐνέδωκαν εἰς τοιαύτας ὑποσχέσεις, νομίζοντες ὅτι πρὸ πάντων ὤφειλε ν' ἀποχωρήσῃ τῆς Μουνηχίας ἡ μακεδονικὴ φρουρά. Ὁ Νικάνωρ ἀπήτησε τοῦλάχιστον ὀλίγων ἡμερῶν ἀναβολήν, λέγων ὅτι διενοεῖτο νὰ πράξῃ τι ὠφέλιμον εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἡξίου νὰ ἐπιτραπῇ εἰς αὐτὸν νὰ προσέλθῃ εἰς τὴν βουλὴν καὶ ἐκεῖ ν' ἀνακοινώσῃ τὰ περὶ τούτου¹. Τοῦτο παρεχωρήθη· συνελθούσης δὲ τῆς βουλῆς ἐν Πειραιεῖ, προσεκλήθη εἰς αὐτὴν ὁ Νικάνωρ ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν τοῦ Φωκίωνος περὶ τῆς προσωπικῆς αὐτοῦ ἀσφαλείας, διότι ὁ δῆμος εἶχε σφόδρα ἐξοργισθῇ κατ' αὐτοῦ, καὶ λόγοι διεδίδοντο περὶ κρυφίων στρατολογιῶν, περὶ ἐπιθέσεως καὶ προδοσίας ὑπὸ τοῦ φρουράρχου σκοπούμενης. Καὶ ὁ μὲν Νικάνωρ προσῆλθεν, ὁ δὲ Δέρκυλλος, «ὁ ἐπὶ τῆς χώρας στρατηγός», ἦτο παρεσκευασμένος νὰ τὸν συλλάβῃ, καὶ ὁ φρούραρχος μόλις ἔλαβε τὸν καιρὸν νὰ διαφύγῃ. Τότε θόρυβος ἐξηγέρθη κατὰ τοῦ Φωκίωνος, περὶ οὗ ἔλεγον, ὅτι ἐπίτηδες ἀφῆκε τὸν Νικάνωρα νὰ διαφύγῃ, ὅτι δὲν ἤθελε τὸ συμφέρον τῆς πόλεως, ὅτι ἦτο συμπράκτωρ τῶν καταδυναστευόντων, ὁ Νικάνωρ τῶρα ἔμελλε νὰ ἐκδικηθῇ, ἐν ᾧ αὐτοὶ ἦσαν ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀπαράσκευοι καὶ ἀοπλοὶ κατὰ τοῦ ἰσχυροῦ ἐχθροῦ, ὁ δὲ Φωκίων θὰ ἦτο ὁ αἷτιος τῆς καταστροφῆς τῶν Ἀθηναίων. Ὁ Φωκίων ἀπήντησεν ὅτι εἶχεν ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν Νικάνωρα, καὶ οὐδὲν κακὸν ἐφοβεῖτο παρ' αὐτοῦ, ἀλλὰ, καὶ ἂν τοιούτων τι συνέβαινε, θὰ προετίμα νὰ πάθῃ μᾶλλον, ἢ νὰ διαπράξῃ ἄδικα. Ἐπειδὴ δὲ ἐπετείνετο ἡ φήμη, ὅτι ὁ Νικάνωρ ἐνίσχυσε τὸν στρα-

¹) Θὰ μοὶ ἐπιτραπῇ οὕτωπως νὰ συνδυάσω τὰ ὑπὸ τοῦ *Πλουτάρχου* (ἐνθα ἀνωτέρω) καὶ τοῦ *Διοδώρου* III' 64, οἵτινες ἀμφότεροι ἀρῶνται ἐνταῦθα ἐκ τοῦ Ἱερωνύμου.

τὸν αὐτοῦ διὰ νέων στρατολογιῶν, ὅτι ἐπωφθαλμία τὸν Πειραιᾶ, ὅτι διεπεραιώνει μισθοφόρους εἰς τὴν Σαλαμίνα καὶ ἐπεχειρεῖ νὰ προσελκύσῃ εἰς τὴν ἐπιβουλὴν τινὰς τῶν ἐν Πειραιεῖ κατοικούντων, καὶ ἐπειδὴ ὁ στρατηγὸς Δέρκυλλος προσήγαγε νέα τεκμήρια περὶ τοῦ ὑποδεικνυομένου κινδύνου, καὶ ὑπεμίμνησκε τὸν Φωκίωνα, ὅτι ἡ πόλις ἐκινδύνευε νὰ στερηθῇ τῆς πρὸς τὴν θάλασσαν συγκοινωνίας, καὶ ὡς ἐκ τούτου νὰ πάθῃ ἔλλειψιν τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων, ὁ Φωκίων ἀπέκρουσε καὶ ταῦτα ὡς συκοφαντίας καὶ ὑπερβολάς, καὶ τὰς περὶ τούτων μαρτυρίας διεκήρυξε ψευδεῖς, λέγων ὅτι, ὅταν ἔλθῃ ὁ καιρὸς, θὰ ἐκτελέσῃ ὡς στρατηγὸς τὸ καθήκον του. Ἐν τούτοις κατὰ τινα τῶν πολλῶν συνεδριῶν, καθ' ἃς ἐβουλεύοντο περὶ τῶν κατὰ τοῦ Νικάνωρος ἀρίστων μέτρων, ἀπεφασίσθη νὰ πέμψωσι παρακαλοῦντες τὸν βασιλέα καὶ τὸν Πολυσπέρχοντα νὰ βοηθήσωσι τὴν πόλιν, καὶ νὰ πραγματοποιήσωσι τὴν ὑποσχεθεῖσαν αὐτονομίαν. Κατ' ἄλλην δέ τινα σύσκεψιν ἔγινε δεκτὸν ὑπὸ τοῦ δήμου ψήφισμα, προταθὲν ὑπὸ Φιλομήλου τοῦ Λαμπτρέως¹, καθ' ὃ πάντες οἱ Ἀθηναῖοι ὤφειλον νὰ εἶνε ἔτοιμοι νὰ λάβωσι τὰ ὅπλα καὶ νὰ ὑπακούσωσιν εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ Φωκίωνος. Ἀλλὰ μάρτην περιέμενον ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν τὴν διαταγὴν νὰ ἐξέλθωσι κατὰ τῆς Μουνιχίας καὶ νὰ πολιορκήσωσι τὸ φρούριον. Ὅτε αἰφνης μίαν πρωΐαν ἔμαθον ὅτι ὁ Νικάνωρ, διὰ νυκτὸς ἐξελθὼν τῆς Μουνιχίας, κατέλαβε τὰ τεῖχη καὶ τὰ κλεῖθρα τοῦ Πειραιῶς καθὼς καὶ τὰ μακρὰ τεῖχη².

Τότε δεινὴ ταραχὴ ἐξεβράγη ἐν Ἀθήναις· ὁ Φωκίων ἐκάλεσεν εἰς τὰ ὅπλα, ἀλλ' οἱ πολῖται ἡρνοῦντο νὰ ὑπακούσωσιν εἰς αὐτὸν

¹) Οὕτως ὀνομάζει αὐτὸν ὁ Πλούταρχος (Φωκ. ΑΓ'). Ὁ γνωστότερος Φιλόμηλος τῶν χρόνων τούτων εἶνε Παιανιεὺς (Böckh Seeurkunden σελ. 24).

²) Διοδώρου III', 64 Πλουτάρχου Φωκ. ΑΒ' Κορνηλίον Νέπωτος Phoc. 2. Ὁ Διόδωρος ὑπάγει τὰ μέχρι τοῦδε εἰς τὸ ἔτος τοῦ ἀρχόντος Ἀρχίππου, ὅπερ κατὰ τὸν τρόπον αὐτοῦ συμπίπτει πρὸς τὸ ἔτος 318. Ἀλλὰ δὲν πρέπει διὰ τοῦτο νὰ νομίζῃ τις, ὅτι αἱ διαπραγματεύσεις πρὸς τὸν Νικάνωρα καὶ τὴν φρουρὰν συμπίπτουσι μετὰ τοῦ ἔτους 318. Τὸ περὶ τῆς αὐτονομίας διάγραμμα δὲν δύναται ἄρα νὰ ἐξεδῶθῃ ὀψιότερον τοῦ Μαΐου 319, καὶ ἡ κατάληψις τοῦ Πειραιῶς συνέβη τὸ πολὺ κατὰ τὸν Αὐγούστον ἢ Σεπτέμβριον τοῦ ἔτους τούτου.

λέγοντες, ὅτι εἶνε πολὺ ἀργά, καὶ ὅτι βεβαίως ἤθελε καὶ αὐτοὺς νὰ προδώσῃ. Ἐν τούτοις ἡ ἐκ Μακεδονίας ζητηθεῖσα βοήθεια ἀπέχεν ἔτι πολὺ, ὁ δὲ Νικάνωρ κατέχων τοὺς λιμένας τῶν Ἀθηναίων οὐ μόνον τὴν διὰ θαλάσσης συγκοινωνίαν ἐκώλυεν, ἀλλὰ συλλαμβάνων τὰ εἰς τὸν Πειραιᾶ καταπλέοντα σιταγωγὰ πλοῖα καὶ τὰ πορθμεῖα τὰ καθ' ἐκάστην ἀγοραίαν ἡμέραν μετακομίζοντα τροφίμα ἐκ Πελοποννήσου, ἐδύνατο ἐντὸς ὀλίγου νὰ ἐμβάλῃ εἰς σκληρὰν ἔλλειψιν τὸ δι' ὀλίγων προμηθειῶν ἐφωδιασμένον πλῆθος. Οὐδεμίαν εἶχον ἐλπίδα, ὅτι ἐδύνατο νὰ κατορθώσωσιν τι διὰ τῆς βίας ἐναντίον τοῦ ὀχυροῦ καὶ ὑπὸ τῶν στρατευμάτων τοῦ Νικάνωρος ὑπερασπιζομένου ἐπινείου· ὥστε οὐδὲν ἄλλο ὑπελείπετο, εἰμὴ νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν ὁδὸν τῶν διαπραγματεύσεων. Ἀπεστάλησαν λοιπὸν μετὰ τοῦ Φωκίωτος πρέσβεις πρὸς τὸν Νικάνωρα ὁ Κόνων καὶ ὁ Κλέαρχος¹, ἀμφότεροι πλούσιοι καὶ ἐπιφανεῖς ἄνδρες, ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἐνδόξου Τιμοθέου, ὁ δὲ τοῦ στρατηγοῦ Ναυσικλέους, ἔχοντες ἐντολὴν ἐν ὀνόματι τοῦ δήμου νὰ διαμαρτυρηθῶσι κατὰ τῆς ἀδίκου καταλήψεως τοῦ Πειραιῶς, καὶ νὰ ζητήσωσι νὰ χορηγηθῇ εἰς τὸν δῆμον ἢ ὑπὸ τοῦ βασιλικοῦ διαγράμματος ἐξασφαλισθεῖσα αὐτονομία, ἐν δὲ τῷ μεταξὺ τοῦλάχιστον νὰ μὴ ἀποκλεισθῇ ὁ λιμὴν. Ὁ Νικάνωρ ἀπεκρίθη, ὅτι περὶ τούτων ἔπρεπε ν' ἀποταθῶσιν εἰς τὸν Κάσσανδρον, ὑπὸ τοῦ ὁποίου ἦτο διωρισμένος φρούραρχος, καὶ ὅτι αὐτὸς οὐδὲν ἐδύνατο νὰ πράξῃ ἐξ ἰδίας γνώμης².

Περὶ τὸν αὐτὸν χρόνον ὁ Νικάνωρ ἔλαβε καὶ ἐπιστολὴν παρὰ τῆς βασιλείσσης Ὀλυμπιάδος, παραγγελλούσης ν' ἀποδώσῃ εἰς τοὺς Ἀθηναίους τὴν Μουνιχίαν καὶ τὸν Πειραιᾶ· ἐνταυτῷ ἔμαθεν, ὅτι

¹) Ὁ Κόνων εἶνε γνωστὸς μᾶλλον ἐκ τῶν λειτουργιῶν ἢ ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ, ἴδ. Seurkunden, X, 39, καὶ τὰς εἰς τὸ γωρίον τοῦτου σημειώσεις τοῦ Böckh. Ὁ Κλέαρχος ὁ ἐν ταῖς ναυτικαῖς ἐπιγραφαῖς Seurkunden XIII a 70, 120, 160 XIV c, 238) μνημονεύμενος εἶνε ὁ υἱὸς τοῦ ἐνόους Αἰγυλίου, ἐὰν τοῦτο τὸ ἐνόους ὀρθῶς ἀνεγνώσθῃ. Ἐκ τῶν κατωτέρω (XIV, 238) «παρὰ Ναυσικλέους Ὁῦβεν κληρονόμου Κλεάρχου Αἰγυλίου» ἐδύνατό τις νὰ συμπεράνῃ, ὅτι ὁ ἐξ ἄλλου δήμου κληροδότης ἦτο πρὸς μητρὸς συγγενής.

²) Διοδώρου, III', 65.

ἡ Ὀλυμπιάς, φιλικώτατα διακειμένη πρὸς τὸν ἐπιμελητὴν τοῦ κράτους, ἔμελλε προσεχῶς νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Μακεδονίαν, ν' ἀναλάβῃ τὴν ἀγωγὴν τοῦ βασιλόπαιδος καὶ ν' ἀσκήσῃ εὐρυτέραν ἐπενέργειαν ἐπὶ τῶν πραγμάτων τοῦ κράτους. Ἡ ἐνότης αὕτη τῶν περὶ τὴν ἀνωτάτην ἀρχὴν καὶ ἡ ἀπανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἐπικρατοῦσα ῥοπή ὑπὲρ τοῦ Πολυσπέρχοντος καὶ τῶν συμφερόντων αὐτοῦ, τέλος ἡ περίστασις, ὅτι αὐτὸς ἑαυτὸν δὲν ἠσθάνετο ἰσόπαλον ἐναντίον σπουδαίας τινὸς προσβολῆς, καὶ ὅτι ἡ προσδοκωμένη ἄφιξις τοῦ Κασσάνδρου μετὰ πλειοτέρας δυνάμεως ἐφαίνετο πολὺ ἔτι ἀπέχουσα, παρεκίνησαν αὐτὸν νὰ ὑποσχεθῇ κατὰ τὸ παρὸν τὰ βέλτιστα, ἵνα τοῦλάχιστον κερδίσῃ καιρὸν καὶ μὴ περιέλθῃ εἰς τὰ ἔσχατα.

Οἱ Ἀθηναῖοι, περιχαρεῖς διὰ τὴν ἐπιστολὴν τῆς βασιλίσσης, ἐνόμιζον ὅτι ἤδη εἶχον ἀνακτήσῃ τοὺς λιμένας των, καὶ ἐφαντάζοντο ὅτι ἡ πάτριος ἐλευθερία καὶ αὐτονομία εἶχον ἐπανέλθῃ. Ἐχαιρον διὰ τὴν εἰλικρινῇ ὁμοφροσύνην πρὸς τὴν μακεδονικὴν βασιλείαν, ἥτις κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ Νικάνωρος ἔμελλε καὶ εἰς αὐτοὺς νὰ φέρῃ πολλαπλᾶ ὠφελήματα. Ἀλλ' αἱ ἡμέραι παρήρχοντο καὶ ὁ Νικάνωρ δὲν ἀπεχώρει· τότε ἦλθεν ἡ εὐφρόσυτος ἀγγελία, ὅτι μακεδονικὸς στρατὸς ἔμελλε νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ὁ Πολυσπέρχων προέπεμπε μετὰ στρατεύματος εἰς τὴν Ἀττικὴν τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἀλέξανδρον, ὅπως ἐλευθερώσῃ τοὺς λιμένας. Ὁ Ἀλέξανδρος ἔφθασε τῷ ὄντι μετὰ τοῦ στρατεύματος αὐτοῦ, παρακολουθούμενος ὑπὸ πολλοῦ πλήθους Ἀθηναίων, ὧν οἱ μὲν ἦσαν φυγάδες, οἱ δὲ εἶχον ἀποικήσῃ κατὰ τὸ ἔτος 322. Μετὰ τούτων συνηκολούθουν ξένοι, ἄτιμοι, δοῦλοι δραπεταὶ καὶ παντὸς εἶδους τυχοδιώκται, οἵτινες συνεισῆλθον εἰς τὴν πόλιν ὡς χρηστοὶ Ἀθηναῖοι πολλῖται, καὶ τοῦ λοιποῦ ἐπλήρουν τὴν ἐκκλησίαν ἐν θορύβῳ καὶ κραυγῇ, ἀποτελοῦντες ἀκραιφνεῖς δημοκρατικὰς συνελεύσεις.

Ἐν τούτοις πολλοὶ τῶν μέχρι τοῦδε προϊσταμένων τῆς πόλεως, ἐν οἷς καὶ ὁ Φωκίων, μετέβησαν πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον. Θὰ ἐνόμιζον, ὅτι ὁ Νικάνωρ εἶχεν ἀποδειχθῇ, καθ' ὃ μὲν καταλαβὼν τὸν

Πειραιᾷ, πολέμιος τῆς πόλεως, καθ' ὃ δὲ παραπέμψας αὐτοὺς πρὸς τὸν Κάσσανδρον, πρόδηλος ἐχθρὸς τοῦ κράτους, καὶ ὡς ἐκ τούτου εἶχε διαλύσει πάντα δεσμὸν συνάπτοντα αὐτοὺς τε καὶ τὴν πόλιν πρὸς αὐτόν· ἐνόμιζον ὅτι ἐνήργουν ὀρθῶς, ἀποτεινόμενοι πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον, ὅστις ἤρχετο ἐν ὀνόματι τῶν βασιλέων, καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐδύνατο περισσότερον νὰ βλάβῃ τὴν πόλιν καὶ τὴν χώραν παρ' ὅσον ὁ Νικάνωρ νὰ ὠφελήσῃ. Παρέστησαν εἰς αὐτὸν πόσον εὐχῆς ἔργον ἦτο τῶρα, ὅτε ἡ ὑποστάθμη τοῦ δήμου ἐπανῆλθε, καὶ προσδόκιμος ἦτο πᾶσα διχοστασία καὶ ταραχή, νὰ μὴ μείνῃ ἡ Ἀττικὴ ἐστερημένη πάσης ἐνόπλου δυνάμεως, τῆς μόνης δυναμένης νὰ συγκρατῇ τὸν ὄχλον ὁπωσοῦν περίφοβον. Συνεβούλευσαν τὸν στρατηγὸν νὰ καταλάβῃ διὰ τῶν στρατευμάτων αὐτοῦ τοὺς λιμένας καὶ νὰ μὴ τοὺς παραδώσῃ πρότερον εἰς τοὺς Ἀθηναίους, πρὶν καταπολεμηθῇ ὁ Κάσσανδρος· ὁ δὲ Ἀλέξανδρος, ὅστις ἤδη ἐστρατοπέδευε πλησίον τοῦ Πειραιῶς, προετίμησε νὰ ἐπιδιώξῃ πρῶτον τοὺς σκοποὺς τοῦ ἀνέυ αὐτῶν· ὅθεν ἐλθὼν εἰς συνέντευξιν μετὰ τοῦ Νικάνωρος¹, ἐπραγματεύθη μετ' αὐτοῦ κρυφίως.

Ἐν Ἀθήναις ὑπώπτευον ὅτι κατὰ παρεσκευάζετο, καὶ ἐφοβοῦντο ὅτι ἀμφοτέρω οἱ στρατηγοὶ θὰ συνεννοοῦντο ἐπὶ βλάβῃ τῆς πόλεως, ἄλλως τε καὶ ἐπειδὴ ἦτο γνωστόν, ὅτι οἱ ὀλιγαρχικοὶ εἶχον ἔλθῃ εἰς λόγους πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον· ὁ δὲ νεωστὶ καταρτισθεὶς δῆμος ἐφοβεῖτο περὶ τῆς ἐλευθερίας καὶ αὐτονομίας αὐτοῦ. Ὅθεν συνελθὼν εἰς ἐκκλησίαν, πανδήμως ἀπέλυσε τοῦ ἀξιώματος αὐτοῦ τὸν Φωκίωνα, ἐξέλεξε νέους στρατηγοὺς², καὶ κατὰ τὴν πρότασιν τοῦ

¹) Δὲν εἶνε βεβαίως ἀπλὴ σύμπτωση, ὅτι ὁ Πλούταρχος καὶ Διόδωρος συμφωνοῦσιν εἰς ἐπαισιωδῆ τινὰ ἔκφρασιν, ὃ μὲν Διόδωρος λέγων «ἰδίᾳ δὲ συνιὼν εἰς λόγους», ὃ δὲ Πλούταρχος «εἰ δὲ μὴ εἰς λόγους συνιὼν ὁ Ἀλέξανδρος» [ἡ φράσις εἶνε τόσον κοινὴ εἰς πάντας τοὺς Ἑλληνας συγγραφεῖς, ὥστε ἀμφιβάλλω, ἂν δύναται νὰ στηριχθῇ ἐπὶ τῆς περὶ ταύτην συμφωνίας τῶν δύο συγγραφέων οἰαδήποτε τις ὑπόθεσις. Σ. Μ.]

²) Ὁ Διόδωρος (III, 65) λέγει, «ὃ δὲ δῆμος... τὰς μὲν ὑπαρχούσας ἀρχὰς κατέλυσε, ἐκ δὲ τῶν δημοτικωτάτων τὰ ἀρχεῖα καταστήσας τοὺς ἐπὶ τῆς ὀλιγαρχίας γεγονότας ἀρχοντας κατεδίκασε κτλ.» Ὁ δὲ Πλούταρχος (Φωκ. ΛΓ'), ὁμιλεῖ μόνον περὶ τῆς ἐκλογῆς νέων στρατηγῶν. Εἶνε πιθανόν, ὅτι πάντες οἱ αἰρετοὶ ἀρχοντες κατελύθησαν· δὲν εἶνε δὲ φανερόν, ἂν καὶ οἱ κληρωτοὶ κατηγορήθησαν κατὰ τὸν εἰσαγγελτικὸν νόμον.

Ἀγωνίδου κατηγόρησε τοὺς φίλους καὶ συμπράκτορας τῶν ὀλιγαρχικῶν ὡς προδότας τῆς πατρίδος, ἐπιβαλὼν ποινήν, ἐὰν ἀποδειχθῶσιν ἔνοχοι, εἰς τινὰς μὲν φυγὴν καὶ δήμευσιν τῶν ὑπαρχόντων, εἰς ἄλλους δὲ θάνατον. Μεταξὺ αὐτῶν ἦσαν ὁ στρατηγὸς Φωκίων, ὁ Καλλιμέδων, ὁ Χαρικλῆς, ὁ Ἡγήμων, ὁ Νικοκλῆς, ὁ Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς καὶ ἄλλοι πολλοί.

Ἐκ τῶν οὕτω κατηγορηθέντων οἱ μὲν, οἷον ὁ Δημήτριος, ὁ Καλλιμέδων καὶ Χαρικλῆς ἐζήτησαν τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν εἰς τὴν φυγὴν, οἱ δὲ ἀπῆλθον μετὰ τοῦ Φωκίωνος εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὃν ἐνόμιζεν εἰς ἑαυτὸν ὑπόχρεων· οὗτος ὑπεδέχθη αὐτοὺς μετὰ πολλῆς φιλοφροσύνης, ὑποσχεθεὶς πᾶσαν δυνατὴν προστασίαν. Ἐνταῦθα δὲν εἶνε σαφές, πῶς ἦτο δυνατόν νὰ ἀναχθῇ εἰς τὸν βασιλέα καὶ τὸν ἐπιμελητὴν αὐτοῦ ἡ κρίσις περὶ τῆς διαφορᾶς τῶν ὀλιγαρχικῶν καὶ τῆς ἀποκατασταθείσης δημοκρατίας, ἂν δὲν παρῆγεν εἰς τοῦτο ἀφορμὴν τὸ ζήτημα τῆς ἐκδόσεως τῶν φυγάδων¹. Ὅπως δὴ ποτε ὁ Ἀλεξάνδρος ἀπέστειλε τὸν Φωκίωνα καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν πρὸς τὸν πατέρα του μετὰ συστατικῶν ἐπιστολῶν, ἐν αἷς ῥητῶς παρεκάλει νὰ μὴ πάθωσιν τι κακόν, ὡς εὐνοικῶς πρὸς αὐτὸν διακείμενοι καὶ πρόθυμοι νὰ συμπράξωσι μετ' αὐτοῦ κατὰ πάντα². Ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ὁ δῆμος ἔπεμψεν εἰς τὴν Φωκίδα πρεσβείαν, ἐν ᾗ ἐπρώτευεν ὁ Ἀγωνίδης. Ἐκ καλῆς πηγῆς μανθάνομεν, ὅτι ὁ Πόλυσπέρχων ἐπεθύμει νὰ καταλάβῃ τὸν Πειραιᾶ καὶ τὴν Μουνιχίαν, καὶ πρὸς τοῦτον τὸν σκοπὸν διενοεῖτο νὰ ὑπερασπισθῇ τὸν Φωκίωνα, ἀλλ' ὅτι ἔπειτα μετέβαλε γνώμην, ἐπειδὴ

τὸ κατεδίκασε τοῦ Διοδώρου δὲν εἶνε ἀκριβές, ἢ μάλλον σημαίνει ἔνθεν μὲν, ὅτι ἔγινε δεκτὴ ἡ εἰσαγγελία καὶ ἡ μετ' αὐτῆς συγχρόνως προταθεῖσα ποινή, ἥπερ συνέβαινεν, ὡς αἰεὶ οἱ κατηγορούμενοι ἐκρίνοντο ἔνοχοι, ἔνθεν δὲ τὴν ψήφον τῆς ἐκκλησίας περὶ τοῦ, ἂν ἡ ἀπόφασις ἔπρεπε νὰ ἐκδοθῇ ὑπὸ δικαστορίου, ἢ ὑπὸ τοῦ δήμου ἐκκλησιάζοντος. *Εἰς τὰτε οἱ κατηγορούμενοι διέμενον ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ, ἂν μὴ προλαβόντες ἀπηλλάττοντο τῆς φυλακίσεως διὰ τῆς φυγῆς.

¹) Εἶνε ἀληθές ὅτι ὁ *Πλούταρχος* (ΑΓ' Φωκίων) λέγει «πρεσβεῖαν κατηγορήσουσαν τοῦ Φωκίωνος.»

²) Τοιαύτη εἶνε ἡ ἐκφρασις τοῦ *Διοδώρου* (III', 66) «ὅπως μὴδὲν πάθωσιν οἱ περὶ Φωκίωνα τάκλεινον πεφρονηκότες καὶ νῦν ἐπαγγελλόμενοι πάντα συμπράξειν.»

θὰ ἐπείσθη, ὅτι περιερχόμενος διὰ ταύτης τῆς κατοχῆς εἰς ἀντίφασιν πρὸς τὸ πρὸ μικροῦ ἐκδοθὲν ὑπ' αὐτοῦ διάγραμμα, ἤθελεν ἀποβάλλῃ τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν Ἑλλήνων¹.

Ἐπὶ τῆς ἐξ Ἑλατείας εἰς Θερμοπύλας ὁδοῦ, ἡμισυ μίλιον πρὸς νότον τοῦ Θρονίου, ἐντὸς δασώδους φάραγγος τοῦ ὄρους Κνημίδος, εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Ἀκρουρίου ὄρους, κεῖται εἰς τὴν θέσιν τῆς ὑπὸ σεισμῶν καὶ πλημμύρας καταστραφείσης Τάρφης ἡ κώμη Φαρυγαί, οὕτως ὀνομασθεῖσα ἐκ τοῦ βουνοῦ, ἐφ' οὗ κεῖται ὁ ναὸς τῆς Ἥρας². Ἐνταῦθα ἐστρατοπέδευσε ὁ μακεδονικὸς στρατός, ὅστις, ἡγουμένου τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους μετὰ τοῦ βασιλέως Φιλίππου τοῦ Ἀρρίδαίου, εἶχεν εἰσβάλλῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπως ἐκτελέσῃ τὸ περὶ ἐλευθερίας διάγραμμα, ὅπου ἦτο ἀνάγκη. Ἐκεῖ μετέβησαν τῶν Ἀθηναίων οἱ πρέσβεις καὶ ὁ Φωκίων μετὰ τῶν συγκατηγορουμένων φίλων, μεθ' ὧν συνηκολούθησαν χάριν φιλίας Σόλων ὁ Πλαταιεὺς καὶ Δείναρχος ὁ Κορίνθιος, οἵτινες ἐνόμιζον ὅτι ἔχουσι ῥοπήν τινα ἐπὶ τοῦ Πολυσπέρχοντος. Ὁ Πλούταρχος³ περιγράφει τὰ ἐκεῖ γενόμενα, παρενείρων πολλὰ μὲν ἀνέκδοτα καὶ χαρακτηριστικὰς λεπτομερείας, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τοσοῦτον ἀξιόπιστα. Ἐκεῖ κάθηται ὁ βασιλεὺς Φίλιππος ὑπὸ χρυσοῦν οὐρανίσκον, περιστοιχιζόμενος ὑπὸ τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους καὶ τῶν φίλων· πλῆθος ξένων προσῆλθεν, ὅπως ἀκούσῃ τὴν παράδοξον δίκην, ὡς καὶ πολλοὶ μακεδόνες στρατιῶται, οἵτινες οὐδὲν ἄλλο εἶχον νὰ πράξωσιν ἐν τῷ στρατοπέδῳ. Αἱ δύο ἀντίπαλοι φατρίαι προσέρχονται. Εὐθύς ἐν ἀρχῇ ὁ Πολυσπέρχων διατάττει νὰ συλλάβωσι τὸν Κορίνθιον Δείναρχον καὶ βασανίσαντες

¹) Διοδώρου (III', 66) «αἰσχυρόμενος δ' ἐναντία πράττειν τῷ ὑφ' ἑαυτοῦ γεγραμμένῳ διαγράμματι κτλ.»

²) Πλούταρχου (Φωκ. ΛΓ'. Παρ. Στράβ. Θ'. σελ. 426.)

³) Βεβαίως δὲν παρέλαβεν ἐκ τοῦ Ἱερωνύμου ὁ Πλούταρχος τὰ συμβάντα ἐν τῇ μακεδονικῇ στρατοπέδῳ, ἐνῶς τὰ κατόπιν ἐν Ἀθήναις γενόμενα τοῦλάχιστον ὡς πρὸς τὴν βᾶσιν συμφωνοῦσι πρὸς τὰ τοῦ Διοδώρου. Τὰ δὲ ἐν τῇ στρατοπέδῳ κατὰ τὸν Πλούταρχον λαβόντα χώραν ὑπεμφαίνουσι τὴν προαίρεσιν τοῦ Δουρίδου καὶ τὴν πρὸς τοὺς Μακεδόνας ἀντιπάθειαν αὐτοῦ· ἐπιγραμματικὰ δὲ τινὰ ἀνέκδοτα παρῆνεire πιθανῶς ὁ Πλούταρχος ἐκ τοῦ Ἰδομενέως.

νὰ θανατώσωσιν αὐτόν¹. μετὰ δὲ τοῦτο, δοθέντος τοῦ λόγου εἰς τοὺς Ἀθηναίους, ἐπέρχεται δεινὸς θόρυβος καὶ ἀμοιβαῖαι διαβολαί, ἐκάστου ἀγωνιζομένου νὰ καταπνίξῃ τὴν φωνὴν τοῦ ἄλλου. Τότε ὁ Ἀγωνιῶδης εἶπεν «ἅπαντας ἡμᾶς εἰς μίαν ἐμβαλόντες γαλεάγραν Ἀθηναίους ἀναπέμφατε λόγον ὑφέζοντας». Καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς ἐγέλασεν ἐξ ὅλης καρδίας διὰ τοῦτο, οἱ δὲ παρεστῶτες ξένοι καὶ στρατιῶται τέρπονται ἐπὶ τῇ φιλονικίᾳ, καὶ ἐπιθυμοῦντες τὴν ἐξακολούθησιν τῆς συζητήσεως, διὰ νευμάτων προσεκάλουν τοὺς πρέσβεις νὰ εἰπωσι τὰς κατηγορίας των. Ἀπολογουμένου δὲ τοῦ Φωκίωνος, πολλάκις διακόπτει αὐτὸν ὁ Πολυσπέρχων ἀγανακτῶν, καὶ πατάξας τὴν γῆν διὰ τῆς βακτηρίας τὸν ἠνάγκασε νὰ σιωπήσῃ. Μετὰ ταῦτα ὠμίλησαν καὶ οἱ ἄλλοι ὀλιγαρχικοί, ἐν οἷς καὶ ὁ Ἡγήμων, ὅστις εἶπεν, ὅτι αὐτὸς ὁ Πολυσπέρχων ἐδύνατο νὰ μαρτυρήσῃ, πόσῃν εὐνοίαν εἶχε πάντοτε πρὸς τὸν δῆμον· ἐπειδὴ δὲ ἀπήντησεν ὀργίλως εἰς ταῦτα ὁ ἐπιμελητὴς τοῦ κράτους, ἀξιῶν νὰ παύσῃ τέλος συκοφαντῶν πρὸς τὸν βασιλέα, ἀναπηδήσας ὁ βασιλεὺς ὥρμησε μετὰ τῆς λόγχης κατὰ τοῦ Ἡγήμονος, καὶ ἤθελε τὸν διατρυπήσῃ, ἂν δὲν συνεκρατεῖτο ὑπὸ τοῦ Πολυσπέρχοντος. Οὗτος προσεκάλεσε τοὺς «φίλους» νὰ ψηφοφορήσωσιν· ἀπαγγελλομένης δὲ τῆς ἐνοχῆς, ἀποτείνεται μετ' εὐμενείας πρὸς τοὺς πρέσβεις, λέγων ὅτι, ἐπειδὴ ἐπέισθη περὶ τοῦ ἀληθοῦς τῆς κατηγορίας, ἐπεθύμει νὰ κριθῇ ἢ ὑπόθεσις ἐν Ἀθήναις καὶ παραδίδει δεσμίους τὸν Φωκίωνα καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν φίλους εἰς τὸν Κλεῖτον, ἵνα ἀπαγάγῃ αὐτοὺς εἰς τὰς Ἀθήνας, «λόγῳ μὲν κριθησομένους, ἔργῳ δὲ ἀποθανεῖν κατακεκριμένους». Μετὰ ταῦτα ἐξακολουθεῖ ὁ Πλούταρχος καθ' ὅμοιον τρόπον τὴν περιγραφὴν, πῶς ὁ Κλεῖτος ἀπάγει εἰς τὰς Ἀθήνας τοὺς κατηγορουμένους ἐφ' ἀμαξῶν ἐν μέσῳ Μακεδόνων δορυφόρων, καὶ πῶς παραδίδει αὐ-

¹) Οὗτος δὲν εἶνε φυσικὴ τῷ λόγῳ ὀγνωστὸς ῥήτωρ, ὅστις πολὺν χρόνον μετέπειτα ἔζησεν, ἀλλ' ἐκεῖνος, περὶ οὗ ὁ Σουλῆας λέγει «ἐτελεύτησε δὲ ἐπιμελητὴς Πελοποννήσου καταστάς ὑπὸ Ἀντιπάτρου μετὰ τὸ τελευτῆσαι Ἀντίπατρον Πολυσπέρχοντος αὐτῷ ἐπιβουλεύσαντος». Ὁ Δείναρχος φαίνεται ὅτι κατεδιώχθη οὐχὶ ὡς Κορίνθιος, ἀλλὰ θεωρηθεὶς ὡς ἄμεσος λειτουργὸς τοῦ κράτους, καὶ ὡς τοιοῦτος ἐδικάσθη.

τούς πρὸς κρίσιν εἰς τὸν ἐν τῷ θεάτρῳ τοῦ Διονύσου ἐκκλησιάζοντα δῆμον.

Τὸν θορυβώδη χαρακτῆρα τῶν γεγονότων τούτων διατρανώνει καὶ ἡ ἀξιοπιστοτέρα παράδοσις. Κατ' αὐτὴν ὁ ἐπιμελητὴς τοῦ κράτους ἀποστέλλει τοὺς κατηγορουμένους δεσμίους εἰς Ἀθήνας, καὶ παραδίδει αὐτοὺς εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων, ἂν ᾗθελε ν' ἀθωώσῃ, ἢ νὰ καταδικάσῃ αὐτοὺς εἰς θάνατον. Ἐνῶπιον τῆς ἐκκλησίας, μεταβληθείσης εἰς δικαστήριον, ἀπαγγέλλεται ἡ κατηγορία. Αὕτη ἀνατρέχει μέχρι τῶν γεγονότων τοῦ Λαμιακοῦ πολέμου· ἐγκαλεῖ τοὺς κατηγορουμένους ὡς αἰτίους τῆς ὑποδουλώσεως τῆς πατρίδος, τῆς καταλύσεως τῆς δημοκρατίας καὶ τῆς ἀνατροπῆς τῶν νόμων. Μετὰ δὲ τὴν κατηγορίαν, ἐξακολουθεῖ ἡ διήγησις, λαμβάνει τὸν λόγον πρῶτος ὁ Φωκίων, ὅπως ἀπολογηθῇ· ἀλλ' ὁ θόρυβος τοῦ πλήθους τὸν ἐμποδίζει ἀπὸ τοῦ ν' ἀρχίσῃ, ἀφοῦ δὲ τέλος ἤρχισε, νέαι κραυγαὶ τὸν διακόπτουσι. Διότι ὁ ὄχλος τῶν δημοτικῶν, οἵτινες εἶχον ἐξωσθῇ καὶ τώρα πάντῃ ἀνελπίστως εἶχον λάβῃ τὴν ἄδειαν τῆς καθόδου, ἦσαν εἰς ἄκρον ἐξωργισμένοι κατ' ἐκείνων οἵτινες τοὺς εἶχον στερήσῃ τῆς αὐτονόμου πολιτείας. Μόνον οἱ πλησιέστατα καθήμενοι ἤκουον τοὺς λόγους τοῦ Φωκίωνος, οἱ δὲ μακρότερον ἀφεστῶτες μόνον τὰς ἐναγωνίους κινήσεις τοῦ σεβασμίου στρατηγοῦ ἔβλεπον, ὅστις περὶ ζωῆς καὶ θανάτου ἠγωνίζετο. Τέλος δὲ ἀποκαμὼν νὰ ἐκφέρῃ ἀνωφελῇ ἐπιχειρήματα, ἀνεβόησεν, ὅτι ἡδύναντο νὰ καταδικάσωσιν αὐτὸν εἰς θάνατον, ἀλλὰ νὰ φεισθῶσι τῶν ἄλλων. Ἀλλ' εἶνε πιθανόν, ὅτι καὶ τοῦτο δὲν ἠκούσθη περισσότερον ὑπὸ τῶν μακρὰν καθημένων. Τότε τινὲς τῶν φίλων τοῦ ἀνέβησαν, ἵνα συνηγορήσωσιν ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ ἤκουον μὲν τὴν ἀρχὴν τῶν λόγων αὐτῶν, ἀλλ' εὐθύς, καθὼς ἐφαινετο, ποῦ ἔτεινεν ὁ λόγος των, καὶ αὐτῶν ἡ φωνὴ κατεπνίγετο ὑπὸ τοῦ θορύβου καὶ τῶν κραυγῶν.

Φαίνεται ὅτι οὔτε εἰς τοὺς ἄλλους κατηγορουμένους ἐδόθη ὁ λόγος πρὸς ἀπολογία· οὔτε ἐψήφισαν περὶ ἐνὸς ἐκάστου κατ' ἰδίαν, ὅπως ἀπῆται τὸ ἀρχαῖον δίκαιον, οὔτε τέλος ἡ κρίσις ἐξηνέχθη διὰ ψή-

φων κατὰ τὸν παραδεδομένον τύπον. Ὁ Ἀγωνίδης, λέγει ὁ Πλούταρχος, ἀνέγνωσε τὸ ψήφισμα, τὸ πρότερον βεβαίως περὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ γενομένης εἰσαγγελίας ψηφισθέν, καθ' ὃ εἶχε, φαίνεται, ἀποφασισθῇ νὰ μὴ γείνη ἡ κρίσις ἐν δικαστηρίῳ, ἀλλ' ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, μηδὲ νὰ κρίνωσι διὰ ψήφων, ἀλλὰ διὰ χειροτονίας. Φαίνεται ὅτι δὲν ἔγεινε πλεόν λόγος περὶ τούτου, ὅτι πρότερον εἶχεν ὀρισθῇ ὡς ποινὴ ὁ θάνατος ἢ ἡ φυγὴ καὶ ἡ δήμευσις. Λέγεται ὁμοῦς ὅτι μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ ψηφίσματος πολλοὶ ἀπήτησαν νὰ προστεθῇ, ὅτι ἔπρεπεν ὁ Φωκίων νὰ στρεβλωθῇ πρῶτον, καὶ νὰ προσκαλέσῃ τοὺς βασανιστάς μετὰ τοῦ τροχοῦ. Ἀλλ' ὁ Ἀγωνίδης παρατηρήσας, ὅτι ὁ Κλεῖτος προφανῶς ἡγανάκτει διὰ τὴν μιανὰν καὶ ἄσλοπον σκληρότητα, ἀπεκρίθη· « Ποία λοιπὸν καταδίκη ὑπολείπεται διὰ τὸν Καλλιμέδοντα, ὅταν τὸν συλλάβωμεν; ». Πρὸς ταῦτα ἠκούσθη φωνὴ ἐκ τοῦ πλήθους « Ποία δὲ διὰ σέ; ». Ὁ θάνατος ἀπεφασίσθη σχεδὸν παμφηφεῖ¹. Μετὰ τοῦτο οἱ καταδικασθέντες ἀπήχθησαν ὑπὸ τῶν Ἑνδεκα εἰς τὸ δεσμοκτήριον, καὶ καθ' ὁδὸν δὲ ἀκόμη συνώδευεν αὐτοὺς ὁ ὄχλος χλευάζων καὶ λοιδορῶν. Καθ' ἣν ἡμέραν οἱ ἱππεῖς ἐστεμμένοι ἐτέλουν πομπὴν πρὸς τιμὴν τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς—πολλοὶ αὐτῶν ἀπέθεσαν τότε τὸν στέφανον,—ὁ Φωκίων καὶ οἱ φίλοι του ἔπιον τὸ κώνειον. Τὰ δὲ πτώματα αὐτῶν ἐρρίφθησαν ἔξω τῶν ὁρίων τῆς Ἀττικῆς ἄταφα, « βορὰ τῶν κυνῶν καὶ τῶν ὀρνέων »².

Τοῦτο ἦτο τὸ πρῶτον κατόρθωμα τῆς ἐν Ἀθήναις ἀποκαταστα-

¹ Διοδώρου III', 67 «τὸ δ' ἔσχον πανδήμοι φωνῇ καταχειροτονηθέντες».

² Διοδώρου III', 67 Πλουτάρχου Φωκ. ΑΖ'. Κορηλίου Νέπωτος Phoc. 3. Ὁ Πλούταρχος λέγει « ἦν δὲ ἡμέρα μηνὸς Μουνιχιῶνος ἐνάτη ἐπὶ δέκα καὶ τῷ Δί τὴν πομπὴν πέμποντες οἱ ἱππεῖς παρεξήσαν ». Ὅτι ἡ πομπὴ αὕτη τῶν Ὀλυμπίων ἀνήκει εἰς τρίτον Ὀλυμπιάδος ἔτος ἐξήχθη μόνον ἐκ τοῦ Διοδώρου, ὅστις διηγείται τὰ πράγματα ὡς γενόμενα ἐπὶ ἄρχοντος Ἀρχίππου (Ολ. 115, 3). Ἀλλ' ἡ ἀλληλουχία τῶν γεγονότων οὐδεμίαν ἐπιτρέπει ἀμφιβολίαν, ὅτι τοῦ Φωκίωνος ὁ θάνατος ἔγεινεν Ολ. 115, 2, ἐπὶ ἄρχοντος Ἀπολλοδώρου, ὃ ἐστὶ 318, περὶ τὴν 10ην Μαΐου. Ὁ Α. Mommsen (Heortologie, σελ. 702) παρατηρεῖ ὅτι ὁ θάνατος τοῦ Φωκίωνος συμπίπτει πρὸς τὸν χρόνον, καθ' ὃν ἡ θειοφία εἶχεν ἀπέλθῃ μὲν εἰς Δῆλον, ἀλλὰ δὲν εἶχεν ἐπανελθῇ, τοῦτέστι πρὸς ἡμέραν καθ' ἣν οὐδεμία θανατικὴ ποινὴ ἔπρεπε νὰ ἐκτελεσθῇ.

θείσης δημοκρατίας, πρᾶξις ἔτι ἀποτροπαιοτέρα τῆς δικαστικῆς δολοφονίας, ἣν πρὸ ἐγδοήκοντα ἐτῶν ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων εἶχε διαπράξει κατὰ τῶν ἐν Ἀργινοῦσαις νικησάντων στρατηγῶν. Τότε τοῦλάχιστον ὑπῆρχεν ἡ πρόφασις ἱεροῦ καθήκοντος πρὸς τοὺς νεκροὺς τοὺς ὑπὸ τῶν στρατηγῶν ἐγκαταλειφθέντας, καὶ ἡ δικαιολογία, ὅτι τὰ πνεύματα ἦσαν ὑπὲρ τὸ δέον ἡρεθισμένα ἐκ τῆς ὑπερβολικῆς ἐντάσεως ὄλων τῶν δυνάμεων, τῆς ὑπὸ ἐκτάκτων κινδυνευμάτων καὶ ἀγώνων ἀπαιτηθείσης· ἐνταῦθα δὲ οὐδὲν ἄλλο, εἰμὴ ἡ σαπρὰ ζύμωσις συμμιγοῦς ἀκολάστου ὄχλου, ὅστις παρ' ἐλπίδα λαμβάνει τὸ δικαίωμα νὰ διαδραματίσῃ πάλιν τὸν κυρίαρχον δῆμον, καὶ προσιμιάζεται ἐξασκῶν τὴν μιανὰν αὐτοῦ ὄρεξιν κατὰ τοῦ ἀρίστου ἐν Ἀθήναις ἀνδρός. Ἡ τύχη του εἶνε εἰδός τι παραβολῆς· κατὰ τὸν μακρὸν βίον του οὐδὲν ἄλλο εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν, εἰμὴ τὸ συμφέρον τῆς πόλεως· οὐδόλως δὲ ἐπλανᾶτο, νομίζων ὅτι ὁ καιρὸς τῆς δημοκρατίας καὶ τοῦ πολιτικοῦ μεγαλείου τῶν Ἀθηναίων εἶχε παρέλθῃ, καὶ ὅτι εἰς τοὺς ἡγέτας τῆς πόλεως οὐδὲν ἄλλο ὑπελείπετο, εἰμὴ διὰ μετριοφρονος καὶ ἀσφαλοῦς διοικήσεως νὰ διασώζωσι τὴν ἡσυχίαν καὶ εὐημερίαν τοῦ δήμου, ὅστις δὲν εἶχε πλέον τὴν ἄλλοτε σεμνὴν μεγαλοψυχίαν. Ὅτι δὲ τὴν γνώμην ταύτην ἐπρέσβευσε πάντοτε, καὶ ὅτε ἀκόμη ὁ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ μεγαλείου ἐνθουσιασμὸς ἤρχισε νὰ κινῆται ἐν Ἀθήναις πάλιν κατὰ τῆς ὑπερβριθοῦς δυνάμεως τοῦ Φιλίππου, Ἀλεξάνδρου καὶ Ἀντιπάτρου, καὶ ὅτι δὲν ἐπίστευσεν εἰς τὴν σωτήριον δύναμιν τῶν ἰδανικῶν φαντασμάτων, δι' ὧν περιβόητοι ῥήτορες ἤλπιζον ὅτι θ' ἀνακαίνισσιν τὴν ἐκλελυμένην δύναμιν τοῦ Ἀθηναϊκοῦ δήμου, ταῦτα, δύναται νὰ εἴπῃ τις, ἦσαν τὰ αἴτια, ἔνεκα τῶν ὁποίων μετέπειτα, καθ' ὃν χρόνον ἡ γνώμη του ὀλιβερῶτατα εἶχεν ἤδη ἀποδειχθῇ ἀληθής, ὑπέστη θάνατον ὅλως ἀνάξιον μετὰ βίον τοσοῦτον ἐνάρητον καὶ πάσης ταπεινῆς μομφῆς ὑπέρτερον. Τὸν ἐπονείδιστον τοῦτον θάνατον ἐπέβαλεν εἰς τὸν τελευταῖον ἐντιμότερον ἄνδρα τὸν ἀναμνησκοντα χρηστοτέρας ἡμέρας ὅχι λαός, ὅστις, ἐξαναστάς ὑπὲρ τῆς ἀρχαίας ἐλευθερίας καὶ τοῦ μεγαλείου τῆς πόλεως

καὶ διαρρήξας τὰ δεσμὰ ὀλιγαρχικῆς δυναστείας, ἔπνεεν ἐκδίκησιν κατὰ τοῦ ἐντίμως αὐτὴν ἀντιπροσωπεύσαντος, ἀλλὰ πολιτικὴ σκευωρία τῆς δυνάμεως ἐκείνης, εἰς ἣν ἐκ πεποιθήσεως ἦτο διὰ βίου ἀφωσιωμένος, καὶ ἥτις χωρὶς νὰ ἔχῃ τὴν ἐλαχίστην κλίσιν πρὸς τὴν δημοκρατίαν μετεχειρίσθη αὐτὴν ὡς ὄργανον κατ' ἐχθροῦ διαφιλονεικούντος τὴν ἐν Ἀθήναις ἐπικράτησιν.

Ὁ Πολυσπέρχων ἐνόμισεν, ὅτι διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Φωκίωνος καὶ τῶν ἄλλων ὀλιγαρχικῶν ἀπέσπασε τὰς Ἀθήνας ὀλοσχερῶς ἀπὸ τοῦ Κάσσανδρου, καὶ ἐξησφάλισεν ὑπὲρ ἑαυτοῦ σπουδαίαν θέσιν διὰ τὸν ἐπικείμενον πόλεμον· ἀλλ' ὁ Νικάνωρ κατεῖχεν ἔτι τὸν Πειραιᾶ καὶ τὴν Μουνιχίαν, καὶ πολυάριθμοι φυγάδες συνηθροίζοντο περὶ αὐτόν. Τότε δὲ ἀκριβῶς ἐνεφανίσθη ὁ Κάσσανδρος, ὅστις εἰς τὰς βραδείας προόδους τοῦ Πολυσπέρχοντος ἐν Ἑλλάδι καὶ εἰς τὴν περίστασιν, ὅτι οἱ λιμένες τῶν Ἀθηνῶν κατείχοντο ἔτι ὑπὸ τοῦ ἑαυτοῦ φρουράρχου, ἐδύνατο νὰ διίδῃ τὴν ἀπόδειξιν, ὅτι εἶχεν ἔτι ὁπαδοὺς ἐν Ἑλλάδι. Ἦλθε μετὰ ναυτικῆς δυνάμεως 35 πλοίων καὶ 4,000 στρατιωτῶν, οὓς εἶχε λάβῃ παρὰ τοῦ Ἀντιγόνου. Ὁ Νικάνωρ παρέδωκεν εἰς αὐτὸν τὸν Πειραιᾶ, ἀποχωρήσας αὐτὸς εἰς τὴν Μουνιχίαν. Ταῦτα μαθὼν ὁ Πολυσπέρχων ἔσπευσεν ἐκ τῆς Φωκίδος καὶ ἐστρατοπέδευσε ὑπὸ τὰ τείχη τοῦ Πειραιῶς μετὰ τοῦ μακεδονικοῦ στρατοῦ· εἶχε δὲ 20,000 πεζοὺς Μακεδόνας, ἐκτὸς δὲ τούτων 4,000 συμμάχους, 1,000 Μακεδόνας ἵππεῖς καὶ 65 ἐλέφαντας. Μετὰ τούτων ἤρχισε τὴν πολιορκίαν¹. Τὸ πρᾶγμα παρετείνετο ἐπὶ μακρόν· ἐπειδὴ δὲ ἡ χώρα δὲν ἐδύνατο νὰ διαθρέψῃ ἐπὶ πολὺν χρόνον τοσοῦτον μεγάλην δύναμιν, ὁ Πολυσπέρχων ἠναγκάσθη νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν. Καταλιπὼν δὲ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἀλεξάνδρου τόσα στρατεύματα, ὅσα ἐδύνατο ἡ χώρα εὐκόλως νὰ διατηρήσῃ πρὸς ἐπιτήρησιν τοῦ λιμένος, ἀπεχώρησε μετὰ τοῦ λοιποῦ στρατοῦ πρὸς τὴν

¹) Ἐνταῦθα δυνατόν ν' ἀνήκῃ τὸ παρὰ *Πανσανίαν* (Α', 15, 1) σημεῖωμα περὶ τοῦ τροπαίου τοῦ παρὰ τὴν Ποικίλην Στόαν· «τρόπαιον Ἀθηναίων ἱππομαχίᾳ κρατησάντων Πλεισταρχόν, ὃς τῆς ἵππου Κάσσανδρου καὶ τοῦ ξενικοῦ τὴν ἀρχὴν ἀδελφός ὢν ἐπετέτραπτο».

Πελοπόννησον, ἵνα καὶ ἐνταῦθα ἐξολοθρεύσῃ τὰς ὀλιγαρχίας τὰς εἰς τὸν Κάσσανδρον προσκειμένας καὶ ἐκτελέσῃ τὸ διάγραμμα τὸ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας.

Συγκαλέσας δὲ συνέδριον τῶν πόλεων¹ διεκήρυξεν, ὅτι αἱ ὑπὸ τοῦ Ἀντιπάτρου κατασταθεῖσαι ὀλιγαρχίαι κατελύθησαν, ὅτι ἡ αὐτονομία τῶν πόλεων ἀποκατεστάθη, καὶ ὅτι ἐπανορθώνει τὴν συμμαχίαν τὴν πρὸ τοῦ Λαμιακοῦ πολέμου ὑπάρχουσαν². Ἀπέστειλεν εἰς τὰς διαφόρους πόλεις τὴν διαταγὴν νὰ θανατώσωσι τοὺς ὀλιγαρχικοὺς ἄρχοντας, ἐὰν ἤδη δὲν τὸ εἶχον πράξῃ, καὶ νὰ ἀποκαταστήσωσι πάλιν τὴν δημοκρατίαν, ἀπειλῶν ἐν ἐναντίᾳ περὶπτώσει νὰ καταστήσῃ σεβαστὸν τὸ βασιλικὸν πρόσταγμα. Σχεδὸν πανταχοῦ αἱ διαταγαὶ αὗται ἐξετελέσθησαν αἰματηρόταται· πλεῖστοι τῶν ὁπαδῶν τοῦ Κασσάνδρου ἐφρονεύθησαν, καὶ μετὰ τοῦτο αἱ πόλεις συνεμάχησαν μετὰ τοῦ Πολυσπέρχοντος.

Μόνον ἡ Μεγαλόπολις ἡρνήθη νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὴν διαταγὴν. Διατελέσασα πιστὴ πρὸς τὸν Φίλιππον καὶ Ἀλέξανδρον, συνεδέθη πάλιν, τοῦλάχιστον μετὰ τὸν Λαμιακὸν πόλεμον, στενῶς πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ Ἀντιπάτρου καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν συμμαχίαν τοῦ Κασσάνδρου· διότι εἶχεν ἤδη πολλάκις ὑπὸ τῆς πείρας διδαχθῇ, ὅτι εἰς τοιοῦτους τεταραγμένους καιροὺς τὸ φρονιμώτατον ἦτο νὰ ἐμμείνῃ τις σταθερὸς εἰς τὴν ἅπαξ προτιμηθεῖσαν φατρίαν. Οἱ Μεγαλοπολιῖται παρεσκευάσθησαν πρὸς πόλεμον· ἐξέλεξαν στρατηγὸν τὸν Δάμιδα, ὅστις εἶχεν ἐκστρατεύσῃ μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς τὴν Ἀσίαν· μετεκόμισαν πάντα τὰ κινητὰ ὑπάρχοντα ἐκ τῆς ὑπαίθρου χώρας εἰς τὴν πόλιν, καὶ καλέσαντες εἰς τὰ ὅπλα τοὺς δούλους καὶ τοὺς ἐν τῇ πόλει οἰκοῦντας ξένους, ἐδυνήθησαν νὰ παρατάξωσι 15,000 ἀνδρῶν. Μετὰ πολλοῦ ζήλου παρεσκευάσθησαν τὰ τῆς ἀμύνης. Καὶ τὰ μὲν πρὸ τῆς πόλεως τειχίσματα ἐνισχύθησαν

¹ Διοδώρου III', 89, 3 «συναγαγὼν ἐκ τῶν πόλεων συνέδρους», ὅπου ἡ ἔλλειψις τοῦ ἄρθρου ἀποδεικνύει βεβαίως, ὅτι τοῦτο τὸ συγκαληθὲν συνέδριον δὲν ἐθεωρεῖτο ὅτι εἶνε τὸ ἀρχαῖον ἐν Κορίνθῳ συγκαλούμενον.

² Ὁ Διόδωρος III', 69 λέγει «διελέγθη περὶ τῆς πρὸς αὐτὸν συμμαχίας» καὶ III', 75 «προστατεῖν τῆς τε βασιλείας καὶ τῶν συμμάχων.»

διὰ βαθείας τάφρου, χάρακας δ' ἐνέπηξαν, κόψαντες τὰ ἐν ταῖς πέριξ φυτείαις δένδρα· κατεσκεύασαν ὅπλα, πετροβόλους καὶ καταπέλτας· πανταχοῦ ἐπεκράτει πυρετώδης ἐνέργεια. Οὐδόλως δὲ ἐμικροφύχουν ἀπέναντι τῶν πολεμίων, τῶν ὁποίων τὴν δύναμιν οὐκ ὀλίγον εἶχε διαβοήσῃ ἢ φήμῃ καὶ ὁ φόβος ἀπὸ τῶν ἐλεφάντων, οἵτινες τώρα κατὰ πρῶτον ἤρχοντο εἰς τὴν Ἑλοπόννησον. Μόλις ἀπετελέσθησαν αἱ ἀναγκαῖαι προπαρασκευαί, καὶ ὁ Πολυσπέρχων εἰσῆλθε μετὰ τοῦ στρατοῦ καὶ τῶν ἐλεφάντων¹. Κατεστρατοπέδευσε ἐν τῇ τείχει τῆς πόλεως ἔνθεν μὲν τοὺς Μακεδόνας, ἔνθεν δὲ τοὺς συμμάχους, κατεσκεύασε ξυλίνους πύργους ὑψηλοτέρους τῶν τειχῶν καὶ προσήγαγεν αὐτοὺς εἰς εὐθέτους τόπους, ὅπως διὰ τῶν καταπελτῶν καὶ τῶν στρατιωτῶν ἀπὸ τοῦ ὕψους τῶν πύργων ἀναστέλλῃ τοὺς ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων ἀντιτεταγμένους. Ταῦτοχρόνως δὲ διὰ μεταλλευτῶν ὑπέσκαψεν ὑπονόμους μέχρις ὑποκάτω τῶν τειχῶν καὶ ἐνέπρησε τὰ ξύλινα στηρίγματα τῶν χωμάτων, μεθ' ὃ ὑπεχώρησε τὸ ὑπὸ τὰ τείχη ἔδαφος καὶ κατέπεσον τρεῖς ἰσχυρότατοι πύργοι καὶ τὰ μεταξὺ μεσοπύργια. Οἱ Μακεδόνες ἀλαλάζοντες ὥρμησαν εἰς τὸ ῥῆγμα· οἱ δὲ ἐν τῇ πόλει ταχέως διηρέθησαν οὕτως, ὥστε οἱ μὲν ἀπέχρουν τοὺς πολεμίους, συνεργὸν ἔχοντες τὴν ἐν τῷ ῥήγματι δυσχωρίαν ὡς ἐκ τῶν ἐν αὐτῷ ἐρειπίων, οἱ δὲ μετὰ πάσης σπουδῆς ἀπεχώριζον τὸ ῥῆγμα διὰ τάφρου, καὶ ὅπισθεν αὐτῆς ἀκαμάτως ἐργαζόμενοι ἔλθον τὴν ἡμέραν καὶ τὴν ἐπομένην νύκτα, ἡγείραν δεύτερον τεῖχος κατὰ γωνίαν εἰσέχουσιν. Ὁ Πολυσπέρχων βλέπων μετὰ ποίου θάρρους καὶ ἐπιτυχίας ἡμύνοντο κατὰ τὸ ῥῆγμα, καὶ μαθὼν παρὰ τῶν ἐν ταῖς πύργοις τεταγμένων, ὅτι ὅπισθεν αὐτῶν εἶχον ἤδη σκάψῃ τάφρον, καὶ νέον τεῖχος ἡγείραν, ἐσάλπισε τὴν ὑποχώρησιν, μεθ' ὃ καὶ οἱ Μεγαλοπολιταὶ ὑπεχώρησαν ὅπισθεν τοῦ νέου τεύχους. Τὴν ἐπιούσαν εἶδον οἱ πολιορκούμενοι, ὅτι οἱ πολέμιοι πολυπληθεῖς ἐργάζοντο ἐν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης καθαρίζοντες τὸν τόπον ἀπὸ τῶν ἐρειπίων καὶ ἰσοπε-

¹) Εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ μέρος μόνον τῶν ἐλεφάντων, οὓς ὁ Ἀντίπατρος ἐν ἔτει 320 εἶχε μετακομίσει εἰς τὴν Εὐρώπην (Διοδώρου Ιθ', 35)

δώνοντες τὸν χώρον. Ὁ Δάμις κατενόησεν, ὅτι οἱ πολέμιοι ἐσκόπουν ἐκεῖσε νὰ ἐπελάσῃσι μετὰ τῶν ἐλεφάντων. Διὸ πολλὰς καὶ μεγάλας θύρας κατεκέντρωσε δι' ὧν ἤλων οὕτως, ὥστε τὰ κέντρα αὐτῶν νὰ ὑπερέχῃσι, κατέστρωσεν αὐτάς εἰς ἀβαθῆ ὀρύγματα ἐντὸς τῶν νέων ὀχυρωμάτων κατὰ διαφόρους θέσεις, ὅπου εἶχον ἀφεθῆ διόδοι, καὶ ἐκάλυψε τὰ ὑπερέχοντα κέντρα διὰ λεπτοῦ στρώματος γῆς· ἔπειτα ἐπέστησεν ἐπὶ τῶν τειχῶν τῆς εἰσελεύσεως γωνίας τοξότας, σφενδονήτας καὶ παντοίους καταπέλτας, ἀφήσας ἀφύλακτα ἐκεῖνα τὰ ὀχυρώματα, τὰ ὅποια ἐδέσποζον τῶν διόδων. Ὅτε δὲ οἱ πολέμιοι, εἰς μάχην παρατεταγμένοι, ἐξῆλθον τοῦ στρατοπέδου, καὶ οἱ ἐλέφαντες ἐν φοβερᾷ παρατάξει ἡλαύνοντο, οὐδεὶς δὲ κατ' αὐτῶν ἀντιπαρατάχθη, οἱ Μακεδόνες, νομίζοντες ἄφευκτον τὴν πτῶσιν τῆς πόλεως, ἤρχισαν τὴν ἔφοδον. Οἱ Ἴνδοι ὀχούμενοι ἐπὶ τῶν λαιμῶν τῶν ἐλεφάντων καὶ οὐδὲν κώλυμα βλέποντες, ἠνάγκαζον αὐτοὺς πρὸς τὰ νέα ὀχυρώματα καὶ τὰς εἰς τὴν πόλιν διόδους. Τότε οἱ ἐλέφαντες ὁ εἷς μετὰ τὸν ἄλλον ἐνέπεσον εἰς τὰ ἀβαθῆ ὀρύγματα, καὶ αἰσθανόμενοι τὰ κέντρα τῶν ἤλων εἰσχωροῦντα βαθέως εἰς τὰ πέλματα τῶν ποδῶν ὠρύοντο· προσπαθοῦντες δὲ νὰ διαφύγῃσιν, ἐτραυματίζοντο περισσότερον. Ταυτοχρόνως ἤρχισαν οἱ καταπέλται νὰ ἐνεργῶσι κατ' αὐτῶν ἐκ τῶν πλάγιων, λίθοι δὲ ἀπὸ τῶν σφενδονῶν καὶ βέλη πυκνὰ ἐσύριζον διὰ τοῦ ἀέρος· οἱ πλεῖστοι τῶν Ἰνδῶν κατέπεσον νεκροὶ ἢ τραυματαῖαι ὑπὸ τοὺς αἰμάσσοντας πόδας τῶν ζώων, τὰ ὅποια ἀποβαλόντα τοὺς ἐλάτας καὶ ὑπὸ τῶν κραυγῶν τῶν ἔνθεν ἀκκεῖθεν ἐκπλαγέντα καὶ ἐξαγριωθέντα ὑπὸ τῶν ἀλγεινῶν τραυμάτων, ἐπεστράφησαν καὶ διήλασαν διὰ τῶν τάξεων τῶν Μακεδόνων, ὧν πολλοὶ μὲν κατεπατήθησαν, πάντες δὲ κατεθορυβήθησαν.

Ἡ ἀποτυχία τῆς ἐφόδου ταύτης, καθ' ἣν ὁ ἐπιμελητὴς τοῦ κράτους ἔπαθε μεγάλας ζημίας, ἦτο ἡ σωτηρία τῆς πόλεως¹. Ἀπέναντι τόσον καρτερικῆς ἀμύνης δὲν ἐδύνατο νὰ ἐλπίζῃ ἐντὸς ὀλίγου ὀριστικὴν νίκην, ἀλλ' ὥφειλε ταχέως ν' ἀποσύρῃ τὰς ἐξαδυνα-

¹) Διοδώρου III', 69 — 71.

τισθείσας δυνάμεις του, πρὶν οἱ πολέμιοι, ἐννοήσαντες τὴν ἀδυναμίαν του, ἐξορμήσωσι, τοῦτο δὲ τόσον μᾶλλον, καθ' ὅσον ἔλαβεν ἐκ τῆς Ἀσίας εἰδησιν, ὅτι ὁ Ἀντίγονος ἡτοιμάζετο νὰ διαβῇ τὸν Ἑλλήσποντον καὶ νὰ προσβάλῃ αὐτὴν τὴν Μακεδονίαν. Ἀλλὰ καὶ τῆς Ἑλλάδος πολλαχοῦ ἐξεβράγχισαν κινήματα ὑπὲρ τοῦ Κασσάνδρου, ὅστις πάλιν ὁρμώμενος ἐκ Πειραιῶς ἐκυρίευσεν τὴν Αἰγιναν, προσέβαλε τὴν Σαλαμίνα καί, καταναυμαχήσας τοὺς Ἀθηναίους, κατέλαβε τὴν νῆσον¹. Ὁ ἐπιμελητὴς τοῦ κράτους, καταλιπὼν ὀλίγα στρατεύματα πρὸς ἐπιτήρησιν τῆς πόλεως, ἀπῆλθεν ἐκ τῆς Πελοποννήσου, ὅπως προλάβῃ τοὺς μᾶλλον ἐπαπειλουμένους κινδύνους².

Πρὸ πάντων ἐφοβεῖτο τὴν εἰσβολὴν τοῦ Ἀντιγόνου εἰς τὴν Εὐρώπην· διότι ἡλπιζε μὲν ὅτι ὁ Εὐμένης, ὅστις εἶχεν ἤδη συναθροίσῃ σπουδαίαν δύναμιν ἐν Κιλικίᾳ, ἔμελλε νὰ προσβάλῃ αὐτὸν ἐξ ἀνατολῶν, καὶ οὕτω νὰ προφυλάξῃ τὴν Εὐρώπην, τῶρα δὲ ἔμαθεν ὅτι ὁ στρατηγὸς δὲν ἐτράπη πρὸς τὰς χώρας τὰς ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου κατεχομένας, ἀλλ' εἶχε προτιμήσῃ νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Φοινίκην καὶ Συρίαν· καίτοι δὲ ἡ ἐπιδρομὴ αὕτη ἦτο καλῶς λελογισμένη καὶ ὑπισχνεῖτο μεγάλα ἀποτελέσματα, ἀλλ' ἐξέθετεν ὁμως τὴν Μακεδονίαν ἐπὶ τοῦ παρόντος εἰς μέγαν κίνδυνον. Τοῦτον ἡλπισεν ὁ ἐπιμελητὴς τοῦ κράτους ὅτι θὰ προλάβῃ, ἐὰν πέμψῃ ὅλην τὴν ναυτικὴν δύναμιν, ἣν εἶχε διαθέσιμον, καὶ ναύαρχον ἐπ' αὐτῆς τὸν πεπειραμένον Κλεῖτον εἰς τὰ ὕδατα τοῦ Ἑλλησπόντου, ὅπως ἐπιτηρῇ ἐπιμελέστατα τὴν μεταξὺ Ἀσίας καὶ Εὐρώπης συγκοινων-

¹) Πολιορκούντος τὴν Σαλαμίνα ἔπλευσαν οἱ Ἀθηναῖοι κατ' αὐτοῦ καὶ ἡττήθησαν, οἱ δὲ αἰχμαλωτισθέντες Σαλαμῖνιοι ἀπελύθησαν ἄνευ λύτρων, μεθ' ἧς ἡ νῆσος παρεδόθη (Πολυαίου Δ', 11). Οἱ Ἀθηναῖοι κατεδίκασαν τὸν εἰς τὴν Σαλαμίνα στρατηγὸν Ἀσκητᾶδην εἰς θάνατον καὶ ὤμοσαν νὰ ἐνθυμῶνται εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα τὴν προδοσίαν τῶν Σαλαμινίων (Πανσανίου, Α' 35. Τοῦτο ἔγινε πρὸ τῆς ἐγκαταστάσεως Δημητρίου τοῦ Φαληρέως (Πανσανίου Α', 25) φυσικῶς τῇ λόγῳ καὶ πρὸ τοῦ ἀπόπλου τοῦ Νικάνου, ὅς ἐστι τῶρα (Περδ. Corpus Inscript Atticar. II, n° 594). Ἀντὶ τοῦ παρὰ Πανσανίᾳ (Α', 35, 2) Ἀσκητᾶδου τοῦ εἰς τὴν Σαλαμίνα ἔρμενου στρατηγοῦ ὁ O. F. Hermann (Philologus, III, σ. 548) διώρθωσεν Ἀσκληπιάδου.

²) Διοδώρου III', 72 «ἐφ' ἑτέρας ἀναγκαιότερας πράξεις ἐτρέπετο».

νίαν, ἐνωθῇ μετὰ τοῦ Ἀρρίδαίου τοῦ ἔτι ἐν Κίῳ διατρίβοντος καὶ καταλάβῃ τὰς πόλεις τῆς Προποντίδος.

Εὐθὺς ὡς ἤλθεν εἰς τὸν Πειραιᾶ ἡ εἰδησις περὶ τοῦ ἔκπλου τοῦ μακεδονικοῦ στόλου, ὁ Κάσσανδρος παρέδωκεν εἰς τὸν στρατηγὸν αὐτοῦ Νικάνορα τὴν μοῖραν, μεθ' ἧς αὐτὸς εἶχε καταπλεύσῃ, παραγγείλας ν' ἀποπλεύσῃ ὡς τάχιστα εἰς τὴν Ἀσίαν, νὰ ἐνωθῇ μετὰ τοῦ στόλου τοῦ Ἀντιγόγου καὶ νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὰς διαταγὰς αὐτοῦ. Τοῦτο καὶ ἔγεινεν· ὁ Νικάνωρ μετὰ τοῦ ἡνωμένου στόλου, ἐξ 130 πλοίων συνισταμένου¹, εἰσέπλευσε διὰ τοῦ Ἑλλησπόντου εἰς τὴν Προποντίδα, ἐν ᾧ ὁ Ἀντίγονος ἔχων τὸν κατὰ ξηρὰν στρατὸν παρηκολούθει ἐπὶ τῆς ἀσιατικῆς παραλίας. Ὁ Κλεῖτος, ὅστις πρὸ πολλῶν ἤδη ἡμερῶν διέπλεε ταύτην τὴν θάλασσαν, εἶχεν ἐνωθῇ μετὰ τοῦ Ἀρρίδαίου καὶ καταλάβῃ πολλοὺς λιμένας, νῦν δὲ ἐναυλόχει οὐ μακρὰν τοῦ Βυζαντίου πρὸ τῆς εἰς τὸν Βόσπορον εἰσόδου. Ἐνταῦθα² ὁ στόλος τοῦ Νικάνωρος, εἰς μάχην παρατεταγμένος, ἐπιπλέει κατ' αὐτοῦ. Καὶ ὁ μὲν Κλεῖτος εἶχεν ὑπὲρ αὐτοῦ τὸ ρεῦμα τὸ ἐκ τοῦ Βοσπόρου εἰς τὴν Προποντίδα ἐκβάλλον, οἱ δὲ ἐναντίοι, μὴ δυνάμενοι ν' ἀντισταθῶσιν εἰς τὴν φορὰν τοῦ ρεύματος καὶ τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἐπιτεινομένην ὁρμὴν τῶν τριηρῶν, ταχέως ἐτράπησαν εἰς φυγὴν, καὶ δεκαεπτὰ μὲν πλοῖα κατεποντίσθησαν, τεσσαράκοντα δὲ ἡχμαλωτίσθησαν ὑπὸ τοῦ Κλείτου, τὰ δὲ λοιπὰ κατέφυγον εἰς τὸν πλησίον λιμένα τῆς Χαλκηδόνος.

Κατὰ τὴν ἐσπέραν ἐλθὼν ἐκεῖ ὁ Ἀντίγονος, τὰ μὲν ἔτι ἀβλαβῇ πλοῖα, ἐξήκοντα τὸν ἀριθμὸν, διέταξε νὰ ἐτοιμασθῶσιν, ὥπως διὰ νυκτὸς ἀποπλεύσωσι, τοὺς δὲ ἀλκιμωτάτους τῶν ὑπασπιστῶν αὐτοῦ διένειμεν εἰς τὰ πλοῖα καί, ἐπειδὴ ἔνεκα τῆς ἐπισυμβάσης ἥττης πάντες ἠθύμησαν, παρήγγειλε νὰ ἐπικηρύξωσι τὰς αὐστηροτάτας τιμωρίας, ἐάν τις ἤθελεν ἀρνηθῇ νὰ πολεμήσῃ· συγχρόνως δὲ

¹) Ὁ Πολύαινος (Δ', 6, 8) λέγει τὸν ἀριθμὸν 130, ὁ δὲ Διόδωρος (III', 72) «πλείους τῶν ἑκατὸν» κατὰ τὸν Πολύαινον «ἀπέστειλε ναῦς ἑβδομήκοντα.»

²) Ὁ Πολύαινος (Δ', 6, 8, καὶ 9) ἐκ πλάνης ἀντὶ τοῦ Βοσπόρου λέγει τὸν Ἑλλησπόντον.

παρήγγειλεν ἐκ τοῦ πλησίον καὶ φιλικῶς πρὸς αὐτὸν διακειμένου Βυζαντίου νὰ ἔλθωσι πρὸς αὐτὸν ὅσον τὸ δυνατόν πλεῖστα φορηγὰ πλοῖα, ἵνα νύκτωρ δι' αὐτῶν μεταβιβάσῃ εἰς τὴν ἀντιπέραν ὄχθην πελταστάς, σφενδονήτας καὶ χιλίους τοξότας, διότι ἐκεῖ εἶχε προσορμισθῇ ὁ Κλεῖτος μετὰ τὴν νίκην τῆς προτεραίας, καὶ νομίζων, ὅτι ὁ ἐχθρικός στόλος δὲν ἤθελε δυνηθῇ νὰ ἐκπλεύσῃ, εἶχεν ἀποβιβάσῃ τοὺς ναύτας καὶ τοὺς ἐπιβάτας (τοὺς ἐπὶ τῶν πλοίων πολεμιστάς) εἰς τὴν ξηρὰν πρὸς ἀνάπαυσιν. Περὶ τὸν ὄρθρον ἐξηγέρθησαν ὑπὸ χαλάζης βελῶν καὶ λίθων ἐκσφενδονωμένων. Καταπλγέντες καὶ ἐπιτεινομένου τοῦ θορύβου, ἔσπευδον πρὸς τὰ πλοῖα, ἀπέκοπτον τὰ καλῶδια τῶν ἀγκυρῶν καὶ ἀνείλκουν τὰς κλίμακας· τραυματῖαι περιεφέροντο κατὰ τὴν παραλίαν, καὶ ἄλλοι κολυμβῶντες ἡγωνίζοντο νὰ ἐπιβῶσι τῶν πλοίων, πολλοὶ ἡχμαλωτίσθησαν καὶ πᾶν ὅ,τι εἶχεν ἀποβιθασθῇ ἔγεινε λεία τῶν πολεμίων. Ὅτε δὲ ἡ ταραχὴ εἶχε κορυφωθῇ, ἐφάνη ὁ ἐχθρικός στόλος, ἐπιπλέων εὐτάκτως, ἐφ' οὗ ἐπέβαινε πλῆθος ὑπασπιστῶν. Ὁ ὄλεθρος ἦτο προφανής· μετὰ βραχεῖαν μάχην τὰ πλοῖα τοῦ Κλεΐτου, τὰ μὲν κατεποντίσθησαν, τὰ δὲ ἡχμαλωτίσθησαν· μόνον ἡ ναυαρχίς, ἐφ' ἧς ἐπέβαινε ὁ Κλεῖτος, διέφυγεν· οὗτος δέ, ἵν' ἀποφύγῃ τοὺς διώκοντας, ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν ξηρὰν, ὅπως διὰ ταύτης τῆς ὁδοῦ διασωθῇ εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ἀλλὰ περιπεσὼν εἰς στρατιώτας τοῦ Λυσιμάχου ἐφονεύθη ὑπ' αὐτῶν¹.

Τοιαύτη ἦτο ἡ ἔκθασις τῆς ναυτικῆς ἐκστρατείας, ἐξ ἧς τασαυτὰ ἡλπίζεν ὁ Πολυσπέρχων. Ὁ Ἀντίγονος ἔγεινε κύριος τῆς θαλάσσης, καὶ εἶχεν ἐλευθέραν τὴν διάβασιν εἰς τὴν Εὐρώπην· καὶ ἐὰν δὲν ἦναγκάζετο ὑπὸ τῶν ἐν Ἀσίᾳ ἐπιτυχιῶν τοῦ Εὐμένους, περὶ ὧν μετ' ὀλίγον θὰ γείνη λόγος ἐν συνεχείᾳ, νὰ τρέψῃ ἐκεῖσε τὴν προσοχὴν του, καὶ ἔτι μᾶλλον ἐὰν ἡ θαλασσοκρατία, τὴν ὁποίαν ἐνόμιζεν ὅτι τῶρα ἐδύνατο ἐντὸς ὀλίγου νὰ ἐδραιώσῃ², δὲν

¹) *Πολύαιον* ἐνθ. ἀνωτ. *Διοδώρου* III', 72. Ἡ ναυμαχία θὰ συνῆθῃ περὶ τὸν μῆνα Ὀκτωβρίου.

²) Οὕτως ἀντιλαμβάνεται τοῦ πράγματος ὁ διορατικὸς συγγραφεύς, ἐξ οὗ ἀρύεται ὁ ΔΡΟΥΞΕΝ *ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΔΙΑΔΟΧΩΝ*

νίαν, ἐνωθῇ μετὰ τοῦ Ἀρρίδαίου τοῦ ἔτι ἐν Κίῳ διατρίβοντος καὶ καταλάβῃ τὰς πόλεις τῆς Προποντίδος.

Εὐθὺς ὡς ἦλθεν εἰς τὸν Πειραιᾶ ἡ εἰδησις περὶ τοῦ ἔκπλου τοῦ μακεδονικοῦ στόλου, ὁ Κάσσανδρος παρέδωκεν εἰς τὸν στρατηγὸν αὐτοῦ Νικάνωρα τὴν μοῖραν, μεθ' ἧς αὐτὸς εἶχε καταπλεύσῃ, παραγγείλας ν' ἀποπλεύσῃ ὡς τάχιστα εἰς τὴν Ἀσίαν, νὰ ἐνωθῇ μετὰ τοῦ στόλου τοῦ Ἀντιγόνου καὶ νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὰς διαταγὰς αὐτοῦ. Τοῦτο καὶ ἔγεινεν ὁ Νικάνωρ μετὰ τοῦ ἡνωμένου στόλου, ἐξ 130 πλοίων συνισταμένου¹, εἰσέπλευσε διὰ τοῦ Ἑλλησπόντου εἰς τὴν Προποντίδα, ἐν ᾧ ὁ Ἀντίγονος ἔχων τὸν κατὰ ξηρὰν στρατὸν παρηκολούθει ἐπὶ τῆς ἀσιατικῆς παραλίας. Ὁ Κλεῖτος, ὅστις πρὸ πολλῶν ἡδὴ ἡμερῶν διέπλεε ταύτην τὴν θάλασσαν, εἶχεν ἐνωθῇ μετὰ τοῦ Ἀρρίδαίου καὶ καταλάβῃ πολλοὺς λιμένας, νῦν δὲ ἐναυλόχει οὐ μακρὰν τοῦ Βυζαντίου πρὸ τῆς εἰς τὸν Βόσπορον εἰσόδου. Ἐνταῦθα² ὁ στόλος τοῦ Νικάνωρος, εἰς μάχην παρατεταγμένος, ἐπιπλέει κατ' αὐτοῦ. Καὶ ὁ μὲν Κλεῖτος εἶχεν ὑπὲρ αὐτοῦ τὸ ρεῦμα τὸ ἐκ τοῦ Βοσπόρου εἰς τὴν Προποντίδα ἐκβάλλον, οἱ δὲ ἐναντίοι, μὴ δυνάμενοι ν' ἀντισταθῶσιν εἰς τὴν φορὰν τοῦ ρεύματος καὶ τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἐπιτεινομένην ὁρμὴν τῶν τριηρῶν, ταχέως ἐτράπησαν εἰς φυγὴν, καὶ δεκαεπτὰ μὲν πλοῖα κατεποντίσθησαν, τεσσαράκοντα δὲ ἡχμαλωτίσθησαν ὑπὸ τοῦ Κλείτου, τὰ δὲ λοιπὰ κατέφυγον εἰς τὸν πλησίον λιμένα τῆς Χαλκηδόνος.

Κατὰ τὴν ἐσπέραν ἐλθὼν ἐκεῖ ὁ Ἀντίγονος, τὰ μὲν ἔτι ἀβλαβῇ πλοῖα, ἐξήκοντα τὸν ἀριθμὸν, διέταξε νὰ ἐτοιμασθῶσιν, ὅπως διὰ νυκτὸς ἀποπλεύσωσι, τοὺς δὲ ἀλκιμωτάτους τῶν ὑπασπιστῶν αὐτοῦ διένειμεν εἰς τὰ πλοῖα καί, ἐπειδὴ ἔνεκα τῆς ἐπισυμβάσης ἥτης πάντες ἠθύμησαν, παρήγγειλε νὰ ἐπικηρύξωσι τὰς αὐστηροτάτας τιμωρίας, ἐάν τις ἤθελεν ἀρνηθῇ νὰ πολεμήσῃ συγχρόνως δὲ

¹) Ὁ Πολύαινος (Δ', 6, 8) λέγει τὸν ἀριθμὸν 130, ὁ δὲ Διόδωρος (III', 72) «πλείους τῶν ἑκατὸν» κατὰ τὸν Πολύαινον «ἀπέστειλε ναῦς ἑβδομήκοντα.»

²) Ὁ Πολύαινος (Δ', 6, 8, καὶ 9) ἐκ πλάνης ἀντὶ τοῦ Βοσπόρου λέγει τὸν Ἑλλησπόντον.

παρήγγειλεν ἐκ τοῦ πλησίον καὶ φιλικῶς πρὸς αὐτὸν διακειμένου Βυζαντίου νὰ ἔλθωσι πρὸς αὐτὸν ὅσον τὸ δυνατόν πλεῖστα φορτηγὰ πλοῖα, ἵνα νύκτωρ δι' αὐτῶν μεταβιβάσῃ εἰς τὴν ἀντιπέραν ὄχθην πελταστάς, σφενδονήτας καὶ χιλίους τοξότας, διότι ἐκεῖ εἶχε προσορμισθῇ ὁ Κλεῖτος μετὰ τὴν νίκην τῆς προτεραίας, καὶ νομίζων, ὅτι ὁ ἐχθρικός στόλος δὲν ἤθελε δυνηθῇ νὰ ἐκπλεύσῃ, εἶχεν ἀποβιβάσῃ τοὺς ναύτας καὶ τοὺς ἐπιβάτας (τοὺς ἐπὶ τῶν πλοίων πολεμιστάς) εἰς τὴν ξηρὰν πρὸς ἀνάπαυσιν. Περὶ τὸν ὄρθρον ἐξηγέρθησαν ὑπὸ χαλάζης βελῶν καὶ λίθων ἐκσφενδονωμένων. Καταπλαγέντες καὶ ἐπιτεινομένου τοῦ θορύβου, ἔσπευδον πρὸς τὰ πλοῖα, ἀπέκοπτον τὰ καλώδια τῶν ἀγκυρῶν καὶ ἀνείλκυν τὰς κλίμακας· τραυματαῖα περιεφέροντο κατὰ τὴν παραλίαν, καὶ ἄλλοι κολυμβῶντες ἠγωνίζοντο νὰ ἐπιβῶσι τῶν πλοίων, πολλοὶ ἠχμαλωτίσθησαν καὶ πᾶν ὅ,τι εἶχεν ἀποβιβάσθῃ ἔγεινε λεία τῶν πολεμίων. Ὅτε δὲ ἡ ταραχὴ εἶχε κορυφωθῇ, ἐφάνη ὁ ἐχθρικός στόλος, ἐπιπλέων εὐτάκτως, ἐφ' οὗ ἐπέβαινε πλῆθος ὑπασπιστῶν. Ὁ ὄλεθρος ἦτο προφανής· μετὰ βραχεῖαν μάχην τὰ πλοῖα τοῦ Κλεῖτου, τὰ μὲν κατεποντίσθησαν, τὰ δὲ ἠχμαλωτίσθησαν· μόνον ἡ ναυαρχίς, ἐφ' ἧς ἐπέβαινεν ὁ Κλεῖτος, διέφυγεν· οὗτος δέ, ἵν' ἀποφύγῃ τοὺς διώκοντας, ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν ξηρὰν, ὅπως διὰ ταύτης τῆς ὁδοῦ διασωθῇ εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ἀλλὰ περιπεσὼν εἰς στρατιώτας τοῦ Λυσιμάχου ἐφονεύθη ὑπ' αὐτῶν¹.

Τοιαύτη ἦτο ἡ ἔκδασις τῆς ναυτικῆς ἐκστρατείας, ἐξ ἧς τοσαῦτα ἤλπιζεν ὁ Πολυσπέρχων. Ὁ Ἀντίγονος ἔγεινε κύριος τῆς θαλάσσης, καὶ εἶχεν ἐλευθέραν τὴν διάδασιν εἰς τὴν Εὐρώπην· καὶ ἐὰν δὲν ἠναγκάζετο ὑπὸ τῶν ἐν Ἀσίᾳ ἐπιτυχίων τοῦ Εὐμένους, περὶ ὧν μετ' ὀλίγον θὰ γείνη λόγος ἐν συνεχείᾳ, νὰ τρέψῃ ἐκεῖσε τὴν προσοχὴν του, καὶ ἔτι μᾶλλον ἐὰν ἡ θαλασσοκρατία, τὴν ὁποίαν ἐνόμιζεν ὅτι τῶρα ἐδύνατο ἐντὸς ὀλίγου νὰ ἐδραιώσῃ², δὲν

¹) Πολύαινον ἐνθ. ἀνωτ. Διοδώρου III', 72. Ἡ ναυμαχία θὰ συνῆθῃ περὶ τὸν μῆνα Ὀκτώβριον.

²) Οὕτως ἀντιλαμβάνεται τοῦ πράγματος ὁ διορατικὸς συγγραφεύς, ἐξ οὗ ἀρύεται ὁ ΔΡΟΥΞΕΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΔΙΑΔΟΧΩΝ

εἰφαίνετο πρὸς τοὺς σκοπούς του λυσιτελεστέρα, ὁ Πολυσπέρχων προσβαλλόμενος ὑπ' αὐτοῦ ἅμα καὶ τοῦ Κασσάνδρου, τοῦ ὁποίου ἡ δύναμις εἶχεν αὐξηθῆ ταχέως ἐν Ἑλλάδι, ἤθελεν ἐξ ἅπαντος καταβληθῆ.

Διότι καὶ πρὶν ἔτι ἔλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ ἀγγελία περὶ τῆς ἐν Βυζαντίῳ ναυμαχίας καὶ τῆς καταστροφῆς τοῦ μακεδονικοῦ στόλου, τὰ πράγματα τοῦ Πολυσπέρχοντος εἶχον πολὺ ἐκεῖ καταπέσῃ. Αὐτὸς ὁ τὴν ἐλευθερίαν ἀνακηρύξας, ὁ μετ' ἀξιολόγου στρατοῦ εἰς τὴν Ἑλλάδα εἰσβαλὼν, ὁ τὰ ἐκεῖ διατάττων οὕτως, ὡς ἐὰν μηδεὶς ἀντίπαλος ἡδύνατο ν' ἀντισταθῇ εἰς τὴν δυνάμιν του, δὲν κατώρῳσε ν' ἀποσπάσῃ τοὺς λιμένας τῶν Ἀθηνῶν ἀπὸ τῶν ἐναντίων, καὶ μία πόλις τῆς Πελοποννήσου ἐδυνήθη ν' ἀντιταχθῇ κατὰ τῆς βασιλικῆς στρατιᾶς τῆς Μακεδονίας, ἥτις ἕνεκα τῆς δυστυχοῦς ἐφόδου κατὰ τῆς Μεγαλοπόλεως εἶχε σπουδαίως μειωθῇ καὶ ἀποβάλλῃ πολλοὺς ἐλέφαντας. Ἡ δὲ ἐκστρατεία, ἥτις εἶχεν ἀρχίσῃ πρὸς ἐμπέδωσιν τῆς ἐξουσίας τοῦ Πολυσπέρχοντος, ἐχρησίμευσε μόνον, ἵνα ἐκ βάρων αὐτὴν κλονήσῃ. Τίς ἡ ὠφέλεια τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους ἐκ τοῦ ὅτι κατέλιπεν ἐνιαχοῦ φρουράς τινάς; Αὗται, ἐπιβαρύνουσαι τὰς χώρας, ἐν αἷς ἐστάθμευον, ἐχρησίμευον μόνον, ὅπως ἀπαλλοτριώσωσιν ἔτι μᾶλλον ἀπ' αὐτοῦ τὸ καὶ ἄλλως ἤδη πολὺ ψυχρανθὲν φρόνημα τῶν πολιτῶν, οἵτινες κατενόησαν τέλος, ποίαν ἔννοιαν εἶχεν ἡ ἀποκατάστασις τῶν δημοκρατιῶν. Πανταχοῦ οἱ ὁπαδοὶ τοῦ Κασσάνδρου ἀνεθάρρῃσαν, λέγοντες ὅτι αὐτὸς ἦτο ἄλλος ἄνθρωπος, ῥωμαλεώτερος, βεβαιότερος καὶ ἐν τῇ ἐπιτυχίᾳ ἀσφαλής· αὐτὸς μετ' οὐ πολὺ θὰ καταπολεμήσῃ τὸν Πολυσπέρχοντα, καὶ τότε ἦσαν ὅπωςδῆποτε ἠναγκασμένοι νὰ ὑπακούωσιν εἰς αὐτόν. Ἦτο λοιπὸν προτιμότερον νὰ ταχθῶσιν ἐκουσίως μετ' αὐτοῦ, καὶ οὕτως ἐξασφαλίσωσι τὸ μέλλον. Ἀπὸ τοῦδε πολλὰὶ πόλεις ἀναφανδὸν ἐκηρύχθησαν ὑπὲρ τοῦ Κασσάνδρου.

Ἐν Ἀθήναις, ὅπου κατ' ἀρχὰς πάντες ἐρρίφθησαν ὁλοσχερῶς

Διόδωρος III, 73. «θαλασσοκρατῆσαι δὲ ἔσπευδε καὶ τὴν τῆς Ἀσίας ἡγεμονίαν ἀδύρηντο περιποιήσασθαι».

εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ Πολυσπέρχοντος, ὁ πρὸς αὐτὸν ζῆλος ἐγένετο ὅσημέραι χλιαρώτερος· μάτην εἶχον ἐλπίση παρ' αὐτοῦ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν λιμένων, καὶ τῆς βασιλείας Ὀλυμπιάδος ἡ ἐπιστολή ἀπέβη ματαία· τούναντίον οἱ πολέμιοι εἶχον προσαποκτήσῃ καὶ τὴν Σαλαμίνα, καὶ τὰ στρατεύματα τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐπεβάρυνον ἀνωφελῶς τὴν χώραν τῆς Ἀττικῆς. Ἐπὶ τέλους εἰς τῶν ἐπιφανῶν προέτεινεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν νὰ ἔλθωσιν εἰς διαπραγματεύσεις πρὸς τὸν Κάσσανδρον, ἐπειδὴ μόνον ἡ μετ' αὐτοῦ συμμάχια ἐδύνατο ἀκόμη νὰ σώσῃ τὴν πόλιν. Κατευνασθέντος τοῦ θορύβου, μεθ' οὗ κατὰ πρῶτον ἠκούσθη ἡ πρότασις, ἀπεφάσισαν ν' ἀποστείλωσι πρέσβεις πρὸς τὸν Κάσσανδρον, καὶ νὰ συνθηκολογήσωσι μετ' αὐτοῦ ὑπὸ ἔρους ὅσον τὸ δυνατόν ἐπιεικεῖς. Μετὰ πολλὰς διαπραγματεύσεις συνωμολογήθη ἡ ἐξῆς εἰρήνη¹. Οἱ μὲν Ἀθηναῖοι διατηροῦσι τὴν πόλιν, τὴν χώραν, τὰς προσόδους, τὰ πλοῖα καὶ πάντα τὰ ἄλλα, ὅσα εἶχον, καὶ εἶνε τοῦ λοιποῦ σύμμαχοι καὶ φίλοι τοῦ Κασσάνδρου. Ὁ δὲ Κάσσανδρος διαμένει ἐπὶ τοῦ παρόντος κάτοχος τῆς Μουνιχίας καὶ καταλαμβάνει τὸ Πάνακτον², τὸ πρὸς τὴν Βοιωτίαν μεθοριακὸν φρούριον τῆς Ἀττικῆς, μέχρις οὗ κριθῇ ὁ κατὰ τῶν βασιλέων πόλεμος. Αἱ δὲ λοιπαὶ πράξεις τῶν Ἀθηναίων κτήσεις, πρὸ πάντων ἡ Σαλαμίς διαμένουσιν ἀπεσπασμένα τῶν Ἀθηναίων· τὸ πολίτευμα τῆς πόλεως τροποποιεῖται διὰ τινων περιορισμῶν οὕτως, ὥστε μόνον οἱ ἔχοντες τίμημα (φορολογήσιμον περιουσίαν) τοῦλάχιστον 1,000 δραχμῶν λογίζονται πολῖται. Τέλος εἰς Ἀθηναῖος ἐκλέγεται ὑπὸ τῶν πολιτῶν ἐπιμελητὴς τῆς πόλεως, ἐπικυρούμενος ὑπὸ τοῦ Κασσάνδρου³. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐξε-

¹) Τὴν ἀκολουθίαν τῶν συμβάντων δεῖκνύει ψήφισμα τοῦ δήμου τῶν Αἰξιωνέων πρὸς τιμὴν τοῦ Δημοτρίου τοῦ Φαληρέως (Corpus Inscript. Atticar. II, n° 584). . . καὶ πολέμου γενομένου ἐν τῇ χώρᾳ καὶ γωρισθέντων τοῦ Πειραιῶς καὶ τοῦ ἄστεος διὰ τὸν [πόλεμον εἰς μερίδα], διελυσε Ἀθηναῖους καὶ πάλιν ἐπανήγαγεν εἰς τὸ αὐτὸ κτλ.

²) Πανσανίου, Α', 35, 5.

³) Κατὰ τὸν Διόδωρον (III, 74) τὸ ἐπιμελητὴς τῆς πόλεως ἐδύνατο νὰ ἐκλεθῇ ὡς ἡ ἐπίσημος ὀνομασία τοῦ διοικητοῦ τῆς πόλεως· ἀλλ' ἡ ἀνωτέρα μνημονευθεῖσα ἐπιγραφὴ δὲν συγχωρεῖ τὸ τοιοῦτον, διότι τὸ γάσμα τὸ ἐν τῇ περικοπῇ «καὶ σῖτον εἰσήγαγεν ταῖς Ἀθηναῖσι καὶ τῇ χώρᾳ καὶ .. ἀφαιθεῖς ὑπὸ τοῦ δήμου κτλ.» παρέχει κατὰ

λεξαν Δημήτριον τὸν Φανοστράτου Φαληρέα¹. Ὁ Κάσσανδρος ἐπεκύρωσε τὴν ἐκλογὴν τούτου τοῦ ἀνδρός, τὴν ὁποίαν αὐτὸς ἴσως εἶχε προκαλέσῃ. Ἀναθέσας δ' εἰς αὐτὸν τὴν ἐν Ἀθήναις ἀπόλυτον κυρίως ἐξουσίαν, καίτοι δημοκρατουμένης τῆς πόλεως, κατέστησε τὸν Δημήτριον ὑπεύθυνον εἰς ἑαυτὸν διὰ τὴν ἡσυχίαν καὶ ἀφοσίωσιν τοῦ δήμου καὶ τὰς Ἀθήνας ὑπηκόους ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς αὐτονομίας².

Εὐθὺς ἀφοῦ συνωμολογήθη ἡ συνθήκη αὕτη πρὸς τὰς Ἀθήνας κατὰ μῆνα περίπου Νοέμβριον τοῦ 318³, ἐπανῆλθεν ὁ Νικάνωρ ἐκ τῆς Προποντίδος, ἔχων τὰς ναῦς κεκοσμημένας διὰ τῶν τροπαίων τῶν ἐκ τῆς ναυμαχίας καὶ τῶν ἀκροστολίων τῶν ἡττημένων τριήρων. Ὁ Κάσσανδρος τὸν ὑπεδέχθη μετὰ μεγάλης τιμῆς, καὶ κατέστησεν αὐτὸν πάλιν φρούραρχον τῆς Μουνιχίας⁴, διανοούμενος αὐτὸς ἄλλο τι νὰ ἐπιχειρήσῃ διὰ τοῦ στόλου. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ παρετήρησεν, ὅτι τοῦ στρατηγοῦ τὸ φρόνημα ἐπαρθέν ἐκ τῆς ἐν τῇ ναυμαχίᾳ νίκης, ἀνεπτεροῦτο ὑψηλότερον· ὅτι προσεπάθει νὰ προσοικειωθῇ τὴν φρουρὰν τῆς Μουνιχίας, ἥτις τοσοῦτον χρόνον διετέλεσεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς του, καὶ ὅτι δὲν ἀπέκρυπτε πλέον τὴν θέλῃσιν τοῦ νὰ καταταχθῇ εἰς τοὺς περὶ τῆς ἀνωτάτης ἐξουσίας

τὸν Köhler χωρὸν μόνον διὰ τὴν λέξιν ἐπιστάτης ἢ προστάτης. Ὁ *Στράβων* (Θ' σ. 398) λέγει, ὅτι ὁ Κάσσανδρος «ἐπέστησε τῶν πολιτῶν Δημήτριον».

¹) Μεταξὺ τῶν πολλῶν χωρίων, ἐν οἷς χαρακτηρίζεται ὁ περιέργος οὗτος ἀνὴρ, τὰ σπουδαύτα εἶνε *Ἀθηναίου* ΒΒ', σ. 542, *Διογένης Λαερτίου* Ε', 75 καὶ *Πολυεῖου* ΒΒ', 13.

²) Αὐτὸς ὁ Δημήτριος ἐν τῇ συγγραφῇ αὐτοῦ περὶ τῆς δεκαετίας, ἣν ὁ *Στράβων* ἐνθ. ἀν. ὀρίζει ὡς «ὑπομνήματα. ἃ συνέγραψε περὶ τῆς πολιτείας ταύτης ἐκείνης», λέγει, ὅτι «οὐ μόνον οὐ κατέλυσε τὴν δημοκρατίαν, ἀλλὰ καὶ ἐπηνόησεν». Τούναντίον ὁ *Πανσανίας* (Α', 25, 6.) τὸν ὀνομάζει αὐτὸ τοῦτο «τύραννον τῶν Ἀθηναίων».

³) Περὶ τῆς χρονολογίας ταύτης οὐδεμίαν ἄλλην ἀπόδειξιν ἔχω, εἰμὶ τὴν πιθανότητα αὐτοῦ τοῦ πράγματος. Ἡ παράδοσις, ὅτι ὁ Δημήτριος ἐπὶ δέκα ἔτη ὑπῆρξε προστάτης τῆς πόλεως (*Διογένης Λαερτίου* Ε', 75, *Στράβωνα* ἐνθ. ἀν.) δὲν εἶνε καθ' ὅλα ἀκριβής.

⁴) *Πολυαῖνον* Δ'. 11. 1 *Διοδώρου* ΙΙΙ'. 75. Νομίζω, ὅτι εἰς τούτους τοὺς χρόνους καὶ εἰς τὰς προσπαθείας τοῦ Νικάνωρος ἀναφέρεται σημειώματι παρὰ Δίωνι τῷ Χρυσόστομῳ (Λόγος ΑΙ', σελ. 346), ἐν ᾧ λέγεται «λέγειν δὲ εἰδῶσιν οἱ διασύροντες τὴν πόλιν καὶ τὸ ἐπίγραμμα τὸ ἐπὶ τῆς Νικάνωρος εἰκόνης, ὅς αὐτοῖς καὶ τὴν Σαλαμίνα ἐωήσατο».

ἀγωνιζομένους στρατηγούς. Νὰ ἔλθῃ εἰς φανεράν ῥῆξιν πρὸς αὐτὸν δὲν ἔπρεπε κατὰ τὸ παρὸν νὰ τολμήσῃ ὁ Κάσσανδρος· ἀλλὰ καὶ νὰ τὸν ἀφήσῃ ἐλεύθερον ἐφαίνετο ἔτι ἐπικινδυνότερον, ἐπειδὴ ἦτο ἡναγκασμένος ν' ἀποπλεύσῃ· ἔπρεπε λοιπὸν δεινὴ τις πανουργία νὰ ἔλθῃ εἰς βοήθειαν. Ἐν ᾧ τὰ πλοῖα ἦσαν ἑτοιμα πρὸς ἀπόπλουν καὶ ὁ Κάσσανδρος ἔμελλε νὰ ἐπιβιβασθῇ, ἔφθασε γραμματοφόρος ἐκ Μακεδονίας, φέρων ἐπιστολὰς τῶν ἐκεῖ φίλων, ἐν αἷς ἐλέγετο, ὅτι οἱ Μακεδόνες, ἐπειδὴ ἡ κατὰ τοῦ Πολυσπέρχοντος ἀγανάκτησις εἶχε κορυφωθῇ, ἐπεθύμουν νὰ ἴδωσιν αὐτὸν ἀντ' ἐκείνου παρὰ τοῖς βασιλεῦσιν. Εὐθὺς προσκαλέσας τὸν Νικάνορα, ἀνεκόνωσεν αὐτῷ τὰς ἐπιστολὰς, περιπτύσσων αὐτὸν καὶ ἀσπαζόμενος· τῶρα, εἶπεν, ἔχουσιν ἀμφοτέροι ἄλλα νὰ πράξωσι, καὶ ὀφείλουσιν ἀμέσως νὰ διατάξωσι προσωρινῶς τὰ δέοντα περὶ τοῦ κράτους. Μετὰ τοῦτο εἰσήγαγεν αὐτὸν εἰς παρακειμένην οἰκίαν, ἵνα αὐτοὶ καθ' ἑαυτοὺς συνομιλήσωσιν. Ἐνταῦθα ὁ τόνος τῶν λόγων τοῦ κατὰ μικρὸν μετεβλήθη, καὶ λόχος ὑπασπιστῶν κεχυμμένος ἐν τῇ οἰκίᾳ ἐξῆλθε κατὰ πρόσκλησιν αὐτοῦ, καὶ συλλαβὼν ἐφρούρει τὸν Νικάνορα. Παραχρῆμα δὲ ὁ Κάσσανδρος συνήγαγεν εἰς ἐκκλησίαν τὸν στρατόν, καὶ προσεκάλεσε τὸν βουλούμενον νὰ κατηγορήσῃ τὸν Νικάνορα. Καὶ ἐν ᾧ κατὰ διαταγὴν αὐτοῦ κατελαμβάνετο ἡ Μουνιχία ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν, ἡγουμένου τοῦ Διονυσίου, οἱ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἀκούσαντες βαρείας κατὰ τοῦ Νικάνορος κατηγορίας, κατεδί-
κασαν αὐτὸν εἰς θάνατον¹.

Αἱ προσκλήσεις, τὰς ὁποίας ὁ Κάσσανδρος ἐπροφασίσθη τότε, ὅτι ἔλαβεν ἐκ Μακεδονίας, δὲν ἦσαν παντάπασι καθαρὸν ἐπινόημα. Ἐκεῖ ἡ νεαρά βασίλισσα Εὐρυδίκη εἶχε χαλκεύσῃ σκευωρίαν, ἣτις τὰ ἤδη λίαν τεταραγμένα πράγματα τοῦ κράτους ἔτι βαθύτερον συνεκλόνησε καὶ κατὰ τὴ μάλιστα τρωτὸν αὐτῶν μέρος. Ἡ Εὐρυδίκη θὰ ἤλπισεν, ὅτι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀντιπάτρου ἐδύνατο τέλος ἐν ὀνόματι τοῦ συζύγου αὐτῆς νὰ δράσῃ, ὅπως ᾔθελε. Ἀλλ' ἀντὶ τούτου ὁ Πολυσπέρχων, ἴσως διότι ἐνόμισεν αὐτὴν ἔτι πολὺ νέαν

¹) Πολυαίνου Δ'. 11, 2. Σ. Μ.

πρὸς πράγματα τόσον μεγάλη, προσεκάλεσεν εἰς τὴν Μακεδονίαν τὴν ἐν Ἡπείρῳ διατρίβουσαν βασιλομήτορα. Αὕτη κατὰ συμβουλήν τοῦ Εὐμένους διέμενεν ἀκόμη ἐν Ἡπείρῳ. Ἡ ἐν ἀρχῇ σπουδαία ὑπεροχὴ τοῦ Πολυσπέρχοντος θὰ ἐνέβαλε τὴν προνοητικὴν Εὐρυδίκην εἰς δισταγμούς, καὶ θὰ ἐπλεκε τοὺς δόλους αὐτῆς ἐν ἀπορρήτῳ. Ἐὰν δὲ κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ἔγεινεν ἐπιβουλὴ κατὰ τῆς ζωῆς τοῦ νέου Ἀλεξάνδρου, καὶ ἂν ἡ μήτηρ Ῥωξάνη κατέφυγε μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν Ἡπειρον, ὑπῆρχεν ὑποψία, ὅτι εἰς ταῦτα δὲν ἦτο ἀμέτοχος ἡ Εὐρυδίκη¹. Ἀλλ' ὅτε ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Μακεδονίαν ὁ σύζυγος αὐτῆς, ὅτε τοῦ Πολυσπέρχοντος ἡ δύναμις εἶχεν ἀποτύχῃ ἐνώπιον τοῦ Πειραιῶς καὶ τῆς Μεγαλοπόλεως, ὅτε ἡ κοινὴ γνώμη ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Ἑλλάδι ἐξηγέρθη κατ' αὐτοῦ, ἤρχισεν ἰταμώτερον νὰ ἐνεργῇ. Ἐντὸς ὀλίγου ἕνεκα τῆς παντελοῦς μηδαιμινότητος τοῦ ἀνδρός της, ἀπέκτησε τὴν ποθουμένην ροπήν. Ἡ φύσις τῶν πραγμάτων ἀπήτησε ν' ἀποταθῇ εἰς τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Πολυσπέρχοντος. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Κάσσανδρος ἦτο ὁ προχειρότατος, πρὸς τοῦτον ἦλθεν εἰς διαπραγματεύσεις. Αἱ μεγάλαι προσδοκίαι, αἵτινες ἐγεννήθησαν ἐν αὐτῷ ἐκ τῆς συμμαχίας ταύτης, θὰ συνετέλεσαν, ὥστε, καίτοι ἀσημάντους ἔχων δυνάμεις, νὰ ὑπερισχύσῃ τόσον ταχέως καὶ τόσον ὀριστικῶς ἐν Ἑλλάδι, ἰδίως δὲ νὰ παραδοθῶσιν εἰς αὐτὸν αἱ Ἀθῆναι. Ταῦτοχρόνως ἐπῆλθε καὶ ἡ παρὰ τὸ Βυζάντιον νίκη. Ὅθεν ὁ Πολυσπέρχων ὤφειλε νὰ σπεύσῃ νὰ ἐπανέλθῃ πάλιν εἰς τὴν Μακεδονίαν, ὡς ἐπιθυμῶν βεβαίως δι' ὅσας ἔπαθε ζημίας νὰ προσθήσῃ νέον βάρος εἰς τὴν πλάστιγγα τῆς ἐαυτοῦ δυνάμεως. Ἡ Ὀλυμπιάς ἀπεφάσισε τώρα νὰ ἐπανέλθῃ οἰκαδε, ἐὰν δὲ αὕτη ἤρχετο, ἤρχετο δὲ καὶ ὁ Πολυσπέρχων, ἡ Εὐρυδίκη βεβαίως κατενόησεν, ὅτι ἡ μόλις ἀρξαμένη νὰ συμπηγνύηται δύναμις αὐτῆς ἐμηνδενίζετο. Δι' ὃ ἀπεφάσισε νὰ προσκαλέσῃ εἰς βοήθειαν αὐτῆς τὸν Κάσσανδρον, ἀναδείξασα αὐτὸν ἐν ὀνόματι τοῦ συζύγου της ἐπιμελητὴν τοῦ κράτους. Ἐπεμψε δὲ πρὸς τὸν Πολυ-

¹) Ἡ Ῥωξάνη δὲν εἶνε δυνατὸν, ζῶντος ἔτι τοῦ Ἀντιπάτρου, νὰ κατέφυγεν εἰς Ἡπειρον· τοῦτο ἐξάγεται ἐκ τοῦ *Πλουτάρχου* (Εὐμέν. II").

σπέρχοντα τὴν διαταγὴν νὰ παραδώσῃ τὸν στρατὸν εἰς τὸν Κάσσανδρον, τὸν ὁποῖον ὁ βασιλεὺς εἶχε διορίσῃ ἐπιμελητὴν τοῦ κράτους καὶ διάδοχον αὐτοῦ. Τὰ αὐτὰ ἐμήνυσε καὶ εἰς τὴν Ἀσίαν πρὸς τὸν Ἀντίγονον¹.

Οὕτως ὁ μέγας ἀγὼν ὁ μεταξὺ τῶν δυναστῶν τοῦ κράτους ἔλαβεν ἂν ὅχι μορφήν, ἀλλὰ νέα ὀνόματα. Ὁ ἀγὼν ἦτο πλεόν ὅχι ὑπὲρ ἢ κατὰ τῆς βασιλείας, ἀλλὰ ὑπὲρ τῆς Ὀλυμπιάδος ἢ ὑπὲρ τῆς Εὐρυδίκης, ὑπὲρ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἢ ὑπὲρ τοῦ Ἀρρίδαίου, ὑπὲρ τοῦ γένους τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἢ τοῦ Φιλίππου. Τὰ ὀνόματα τῶν φατριῶν ἦσαν, ὅποια καὶ εὐθὺς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ μεγάλου βασιλέως, καὶ ἡ μόνη διαφορὰ ἦτο, ὅτι τότε μὲν τὰ κόμματα ἐχωρίζοντο κατὰ τὸ συμφέρον τῆς βασιλείας, νῦν δὲ ὁ βασιλικὸς οἶκος ἠκολούθει τὸ συμφέρον τῶν κομμάτων, καὶ ζητῶν σωτηρίαν καὶ κύρος ἔμελλε νὰ ἐξαφανίσῃ ἑαυτὸν καὶ τὴν βασιλείαν.

Ἐνταῦθα αἱ μέχρῃς ἡμῶν περιελθοῦσαι εἰδήσεις περιέχουσι προφανὲς χάσμα. Ὁ Κάσσανδρος, ἀπαλλαγείς τοῦ Νικάνορος, ἐκστρατεύει εἰς τὴν Μακεδονίαν²). «Καὶ πολλοὺς ἔσχε τῶν ἐγχωρίων ἀφισταμένους πρὸς αὐτόν, ὁμοίως δὲ καὶ εἰς τὰς ἐλληνίδας πόλεις ἐνέπεσέ τις ὁρμὴ τῆς Κασσάνδρου συμμαχίας· ὁ μὲν γὰρ Πολυσπέρχων ἀργῶς ἐδόκει καὶ ἀφρόνως προστατεῖν τῆς τε βασιλείας καὶ τῶν συμμάχων, ὁ δὲ Κάσσανδρος ἐπιεικῶς προσφερόμενος πᾶσι καὶ κατὰ τὰς πράξεις ἐνεργὺς ὢν πολλοὺς εἶχεν αἰρετιστάς τῆς αὐτοῦ δυναστείας³».

Τὸ ἐπόμενον ἔαρ παραλαβὼν ἐκ τῆς Μακεδονίας τοὺς ἐλέφαντας τοὺς μὴ συνακολουθήσαντας μετὰ τοῦ Πολυσπέρχοντος ἐπανέρχεται πάλιν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ μάχεται μετὰ πολλῆς ἐπιτυ-

¹) Ἰουστίνου XIV, 5, 3, ὅπου λέγεται περὶ τοῦ Κασσάνδρου ἐν τῇ ἐπιστολῇ ἐκείνῃ, in quem regni administrationem rex transtulerit.

²) Διοδώρου III', 75 «ἐστράτευσε δὲ καὶ εἰς Μακεδονίαν καὶ πολλοὺς ἔσχε τῶν ἐγχωρίων ἀφισταμένους πρὸς αὐτόν». Αὕτη εἶνε ἡ ἠρωτέρη ἐκδολὴ ἢ ὑπὸ τοῦ Διοδώρου IB', 35 μνημονευομένη.

³) Διοδώρου III', 75.

χίας εἰς τὴν Πελοπόννησον¹. Ταύτης λοιπὸν τῆς κατὰ τῆς Μακεδονίας ἐκστρατείας τῆς γενομένης κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦ ἔτους 318 πρὸς τὸ 317 ἐλλείπει ἡ ἱστορία. Ὁ Κάσσανδρος θὰ εὔρεν ἰδίως μεταξὺ τῶν ἐπιφανῶν Μακεδόνων πολλοὺς ὁπαδοὺς καὶ πλὴν τῶν ἐλεφάντων θὰ συνήθροισε σπουδαίας δυνάμεις. Ἐπειδὴ δέ, φαίνεται, ἦτο τῆς γνώμης, ὅτι μετὰ ταύτην τὴν ὀλοσχερῇ μετάστασιν τῶν ἐν Μακεδονίᾳ πραγμάτων καὶ αὐτὴ ἡ Ὀλυμπιάς δὲν θὰ ἐτόλμα νὰ ἐπανεέλθῃ εἰς τὴν πατρίδα, καὶ ἐν ἀνάγκῃ θὰ ἤρκει ὁ ὑπὸ τὴν Εὐρυδίκην ὑπολειπόμενος στρατὸς νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν Μακεδονίαν, ἐπανεῆλθε βεβαίως εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἵνα καταπολεμήσῃ τὸν Πολυσπέρχοντα, καὶ ἔπειτα διαλύσῃ τὰς ὑπ' αὐτοῦ ἐνιαχοῦ καταλειφθείσας φρουράς.

Ἀλλὰ τὰ πράγματα ἔλαβον ἄλλην τροπὴν. Ὁ Πολυσπέρχων μετὰ τῆς λίαν ἐξαδυνατισθείσης δυνάμεώς του ὑπεχώρησε, φαίνεται, εἰς τὴν Αἰτωλίαν, ἢ εἰς τὴν Ἡπειρον, καὶ ὁ Κάσσανδρος θὰ ἐνόμισε σπουδαιότερον νὰ ἐξασφαλίσῃ εἰς ἑαυτὸν τὴν Ἑλλάδα. Ἐνῷ δὲ κατήρχετο εἰς τὴν Πελοπόννησον, ὁ Πολυσπέρχων συνεννοηθεὶς πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Ἡπείρου Αἰακίδην παρεκίνησεν αὐτὸν νὰ ὁπλίσῃ τοὺς Ἡπειρώτας, ἵνα μετ' αὐτοῦ ἐνωθέντες ἐπαναγάζωσιν εἰς τὴν Μακεδονίαν τὴν βασιλίσσαν Ὀλυμπιάδα καὶ τὸν ἥδη ἐξαετῇ υἱὸν τοῦ Ἀλεξάνδρου². Ἐδόθη δὲ εἰς αὐτὸν ὑπόσχεσις τοῦ νὰ συζευχθῇ ποτε ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ Δηιδάμεια μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου³. Ἡ Εὐρυδίκη μαθοῦσα ταῦτα ἔπεμψε πρὸς τὸν Κάσσαν-

¹) Ἰουστίνου XIV, 5, 4. Quo beneficio devinctus Cassander nihil non ex arbitrio muliebris audaciae gerit. Dein profectus in Graeciam multis civitatibus bellum infert. Πρὸς Διοδώρου ΙΘ', 11.

²) Ταῦτα κατὰ τὸν Διοδώρου ΙΘ', 11 καὶ Πανσανίαν Α' 11 «Αἰακίδης τὰ τε ἄλλα διετελεῖ ὑπὸ τῶν Ὀλυμπιάδων καὶ συνεστράτευσε πολεμήσων Ἀρβιδάμην καὶ Μακεδόσιν, οὗκ ἐθελόντων ἐπισθαι τῶν Ἡπειρωτῶν». Τοῦναντίον ὁ Δέξιππος (παρὰ Συγγέλλου σελ. 504 ἐκδ. Βόννης) λέγει «ἡ παρὰ Αἰακοῦ σταλίσσα... ἡ τοῦτον φυγοῦσα καὶ πρὸς Μακεδόνας ἐλθοῦσα» ὁμοίως καὶ ὁ Ἰουστίνος (ἐνθ. ἀν.) cum Epiro in Macedoniam prosequente Aeacide veniret. Πόθεν προήλθεν ἡ εἰδήσις, ὅτι ἡ Ὀλυμπιάς ἐξεδιώχθη ὑπὸ τοῦ Αἰακίδου, ἄγνωσθ'· ἀλλὰ φαίνεται, ὅτι ὡς ἐκ τῶν ἄλλων σχέσεων ἀμφοτέρων εἶνε ἀπίθανος.

³) Πλουτάρχου Πύρρ. Γ'.

δρον ἀπαιτοῦσα ταχεῖαν βοήθειαν, διὰ δώρων δὲ καὶ μεγάλων ἐπαγγελιῶν οἰκειωθεῖσα τοὺς δραστηκωτάτους τῶν Μακεδόνων, ἀντεπεξῆλθε κατὰ τῶν πολεμίων, ἡγουμένη τοῦ στρατοῦ, εἰς τὰ μεθόρια, ἔπως ἐμποδίσῃ τὴν εἰς τὴν Μακεδονίαν εἰσβολήν, καὶ ἐστρατοπέδευσε παρὰ τὰ Εὐία¹.

Ἡ δὲ 'Ολυμπιάς, ἐπιθυμοῦσα νὰ κριθῶσι τὰ πράγματα ἐν μιᾷ μάχῃ, ἀντέταξε τὸν στρατόν, στρατοπεδεύσασα ἀπέναντι². 'Αλλ' οἱ Μακεδόνες οἱ ἐν τῷ στρατῷ τῆς Εὐρυδίκης διεκήρυξαν, ὅτι οὐδέποτε ἤθελον πολεμήσῃ κατὰ τῆς μητρὸς τοῦ μεγάλου αὐτῶν βασιλέως, καὶ ἡττομόλησαν πρὸς τὴν 'Ολυμπιάδα. Εὐθύς δὲ μετὰ τοῦτο ὁ Φίλιππος Ἀρρίδαῖος μετὰ πάσης τῆς θεραπείας αὐτοῦ ἡχμαλωτίσθη, ἡ δὲ Εὐρυδίκη, μετὰ τοῦ Πολυκλέους ἐνὸς τῶν συμβούλων διαφυγοῦσα εἰς τὴν Ἀμφίπολιν, ἐνταῦθα συνελήφθη καὶ ἐφρουρεῖτο. Πανταχοῦ δὲ οἱ Μακεδόνες ὑπεδέχθησαν ἐνθουσιωδῶς τὴν μητέρα τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

Τώρα εἶχε τὴν δύναμιν νὰ ἐκδικηθῇ δι' ὅλας τὰς ὕβρεις, ὅσας εἶχεν ὑποστῇ, τώρα τὰ ἄγρια πάθη τῆς ζοφερᾶς αὐτῆς ψυχῆς τὰ ἐπὶ τοσαῦτα ἔτη κατασταλέντα ἐξερρόαγησαν πολὺ φοβερώτερα. Δὲν ἦτο ὁ Ἀντίπατρος, ὅστις αὐτὴν μὲν τὴν μητέρα τοῦ κατακτητοῦ τοῦ κόσμου ὕβρισε, καὶ ἠνάγκασε νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Ἡπειρον, τὴν δὲ θυγατέρα τῆς Κλεοπάτραν ἐνεκάλεσεν ἐνώπιον μακεδονικοῦ δικαστηρίου καὶ κατηγόρησεν ἐπὶ θανάτῳ; Δὲν ἦτο ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἰόλλας, ὅστις ἔδωκε τὸ δηλητήριο,

¹) Περὶ τῆς θέσεως τῶν Εὐίων οὐδὲν ἄλλο γνωρίζω, εἰμὴ ὅτι ὁ Wesseling εἰς *Διοδώρον* (ΙΘ', 11) ἐκ τοῦ Κλαυδ. Πτολεμαίου ἀναφέρει, ὅτι ἡ πόλις ἔκειτο ἐν τοῖς μεθορίοις τῶν Δασσαρητῶν. Θὰ ἔκειτο λοιπὸν παρὰ τὴν Λυχνίτιδα λίμνην, τουτέστι, πρὸς βορρᾶν τῆς Ἡπείρου, ἐν τῇ χῆρᾳ, ἣν πρότερον κατεῖχεν ὁ Ἰλλυριὺς Κλεῖτας καὶ ἐν ᾧ μετέπειτα ἐδυνάστευσαν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Πλευρών καὶ ὁ ἔργονος Ἀγρών. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα αἱ ὁδοὶ αἱ πρὸς τὰ Θεσσαλικά ὄρια πλησιέστεραι κατεῖχοντο ὑπὸ τῶν ἐν Θεσσαλίᾳ συμμάχων τοῦ Κασσάνδρου, καὶ ἡ Ἰλλυρία ἦτο σύμμαχος τοῦ Αἰακίδου.

²) Ὁ Δούρις (ἀποσπ. 24, παρ' *Ἀθηναίῳ* II', σελ. 560) διηγεῖται κατὰ τὴν συνήθειάν του, πῶς ἡ μὲν 'Ολυμπιάς ἐν εἰδῇ Βάκχης ὑπὸ τὸν χρότον τῶν τυμπάνων, ἡ δὲ Εὐρυδίκη ἀμαζονικῇ τῷ τρόπῳ μακεδονικῶς ὠπλισμένη ὠδήγουν τοὺς ἑαυτῶν στρατοὺς εἰς μάχην.

κατὰ τὰ ὑπὸ πάντων λεγόμενα, εἰς τὸν μέγαν αὐτῆς υἱόν; Δὲν ἦτο πάλιν υἱὸς τοῦ Ἀντιπάτρου ὁ συμμαχήσας ἐν Ἀσίᾳ μετὰ τῶν ἀποστατησάντων δυναστῶν καὶ ὑπὲρ τῆς μισητῆς Εὐρυδίκης ὡς πρόμαχος ἀντιταχθεὶς πρὸς τὸν ἐπιμελητὴν τοῦ κράτους; Ἀλλὰ καὶ ἄλλα παλαιότερα ἀνελογίσθη· πολλάκις ὁ βασιλεὺς εἶχεν ὀλιγωρήσῃ αὐτὴν χάριν θρακικῶν καὶ θεσσαλικῶν γυναικῶν. Ἐμίσει τοὺς προγονοὺς, ὅπως ἄλλοτε ἐφλέγετο ἐκ ζηλοτυπίας πρὸς τὰς μητέρας τῶν· ἐμίσει μὲν τὸν ἡλίθιον Ἀρρίδαϊον, τὸν υἱὸν τῆς θεσσαλῆς ὀρχηστρίδος, ἀλλ' ἐμίσει διπλάσιως ἐκείνην τὴν Εὐρυδίκην τὴν θυγατέρα τῆς ἀγρίας Κυνάνης, ἥτις εἶχε συλλάβῃ τὴν παράβολον σκέψιν νὰ γείνη κυρία τοῦ κράτους. Ἀμφότεροι οὗτοι, οἱ ὀπαδοὶ τῶν, τοῦ Κασσάνδρου οἱ φίλοι, πάντες ὅσοι ἄλλοτε χάριν τοῦ Ἀντιπάτρου τὴν εἶχον περιυδρίσῃ, ἡ Μακεδονία ὀλόκληρος ἦτο ἤδη εἰς τὰς χεῖράς της. Φαίνεται, ὅτι τὸ μόνον ἐν τῇ ψυχῇ αὐτῆς ἐπικρατοῦν πάθος ἦτο τὸ τῆς ἐκδικήσεως. Ὅθεν διέταξε νὰ περι-οικοδομήσωσιν εἰς στενὸν χώρον τὸν Ἀρρίδαϊον καὶ τὴν Εὐρυδίκην, καὶ διὰ μικρᾶς θυρίδος νὰ εἰσάγωσι τόσας μόνον τροφάς, ὅσαι ἤρ-κουν, ὅπως μὴ ἀπαλλαγῶσι τῆς βασάνου ταχύτερον τοῦ δέοντος διὰ τοῦ ἐξ ἀσιτίας θανάτου. Χαίρουσα δὲ διὰ τὴν φρικώδη ἀθλιότη-τα τῶν δυστυχῶν, ἐπενόει ἐκάστοτε νέα μαρτύρια πρὸς ἐπίτασιν αὐτῆς. Τοῦτο ἐκίνησε τὸν οἶκτον καὶ αὐτῶν τῶν σκληροκάρδων δορυφόρων, καὶ μετ' οὐ πολὺ ἡ ἀγανάκτησις ἐγενικεύθη. Ὅθεν, ἵνα προλάβῃ δεινότερα, διέταξεν ἡ βασίλισσα Θρᾶκὰς τινὰς νὰ κατα-κοντίσωσι τὸν βασιλέα ἐν ἐκείνῳ τῷ πύργῳ. Ἡ δὲ Εὐρυδίκη πει-σματικὴ μέχρι θανάτου ἐβόα τοσοῦτον, ὥστε νὰ ἀκούηται καὶ ὑπὸ τῶν διαβατῶν, ὅτι εἰς αὐτὴν ἀνήκει ἡ βασιλεία, εἰς μόνην αὐτήν, ὅτι ὁ πατὴρ αὐτῆς Ἀμύντας δι' ἀπάτης ἀφηρεῖθαι ὑπὸ τοῦ βασιλέως Φιλίππου τὸν θρόνον, τὴν πατρικὴν του κληρονομίαν, ὑπὸ δὲ τοῦ βασιλέως Ἀλεξάνδρου τὴν ζωὴν· ὅτι αὐτὴ εἶνε ἡ κληρονόμος τῆς βασιλείας, ἡ σύζυγος τοῦ βασιλέως τῶν Μακεδόνων. Τότε ἡ Ὀλυμπιάς ἔπεμψεν εἰς αὐτὴν ξίφος, βρόχον καὶ κώνειον, ὅπως ἐκλέξῃ· χωρὶς νὰ ἐκστομίσῃ οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον παράπονον, εὐχῇ-

θεῖσα δὲ εἰς τοὺς θεοὺς νὰ τύχη καὶ ἡ Ὀλυμπιάς ποτε τοιούτων δώρων, τὸν μὲν θανασίμως πληγωθέντα σύζυγον ἐκάλυψε διὰ τοῦ μανδύου, ἀφοῦ ἐπέδεσε τὸ τραῦμα, αὐτὴ δέ, ἀνακρεμάσασα ἑαυτὴν διὰ τῆς ζώνης ἀπὸ τοῦ ἀνωφλίου, κατέστρεψε τὸν βίον¹. Μετὰ τοῦτο τὸ τέλος τοῦ βασιλείως καὶ τῆς βασιλείσεως ἡ Ὀλυμπιάς ἔτρεψε τὴν μανίαν αὐτῆς κατὰ τῶν φίλων των, ἐφόνευσε τοῦ Κασσάνδρου τὸν ἀδελφὸν Νικάνορα, ἐξέθαψε τὰ ὅσῃα τοῦ ἄλλου ἀδελφοῦ Ἰόλλα, ἐθανάτωσεν ἑκατοντάδας τῶν φίλων τοῦ Κασσάνδρου, τοὺς ἐπιφανεστάτους τῆς χώρας. Οὕτως ἐν ἀπαισίᾳ σπουδῇ συνεπλήρωσεν ἡ Ὀλυμπιάς τὸ ἔργον τῆς ἐκδικήσεως. Οἱ δὲ Μακεδόνες, οἵτινες μετ' ἀλαλαγμοῦ εἶχον χαιρετίσῃ τὴν ἀθοδὸν αὐτῆς, ἀπέφευγον αὐτὴν μετ' ἀποστροφῆς. Πάντες ἐπόθουν μεταβολὴν τῆς ἐξουσίας, τὴν ὁποίαν ἐνόμιζον ὅτι ἔρριψαν εἰς τὰς χεῖρας Ἑρινύος μᾶλλον ἢ βασιλείσεως.

Ὁ Κάσσανδρος ἐπολιόρκει τὴν ἐν Πελοποννήσῳ πόλιν Τεγέαν, ὅτε ἔμαθε τὴν νίκην τῆς Ὀλυμπιάδος, τὰ κατόπιν γενόμενα ἀποτρόπαια πράγματα καὶ τὴν ἐξαγρίωσιν τῶν Μακεδόνων. Ὅθεν ἀπεφάσισεν ἀμέσως ν' ἀπέλθῃ εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ματαιίως ἐξώρχιζον αὐτὸν οἱ σύμμαχοι νὰ μὴ τοὺς ἐγκαταλείψῃ μηδὲ νὰ παραδώσῃ αὐτοὺς εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὅστις εἶχε στρατὸν ἔτοιμον, ἵνα ἐπιτεθῇ κατὰ τῆς Πελοποννήσου· αὐτὸς ἐνόμιζεν, ὅτι νῦν μάλιστα ἦτο ἡ ἀρίστη εὐκαιρία, ὅπως καταλάβῃ τὴν Μακεδονίαν· γενόμενος δ' αὐτῆς κύριος, ἤλπιζεν ὁ Κάσσανδρος,

¹) Διοδώρου ΙΘ', 11. Αἰλιανῷ Ποικ. Ἱστ. ΙΓ', 36. Πανσανίου Η', 7, 7, Α'. 11, 3. Ἰουστίνου XIV 5, 3. Ὁ Δέξιππος παρὰ Συγγέλλῳ σελ. 504 ἐκδ. Βόννης, εἶνε σφόδρα παρεφθαρμένος. Ὁ παντάπασιν ἀξιόπιστος Κανὼν τῶν Βασιλείων, ὅστις ἀρχίζει τὸ πρῶτον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Φιλίππου ἀπὸ τῆς 1ης Ὀκτ. 324, ἀπονέμει εἰς αὐτὸν ἑπτὰ ἔτη, ὅ ἐστι περαινέει τὸ τελευταῖον τοῦτων κατὰ Νοέμβριον τοῦ 317. Ἀκριβεστέραν ἀναγραφὴν παρέγει ὁ Διοδόωρος (ΙΘ', 11) «βασιλεῖα γεγενημένη ἐξ ἑτῆ καὶ μηνὸς τέτταρας». Ἐὰν ὁ Ἀρριδαῖος ἀνηγορεύθῃ βασιλεὺς περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἰουλίου 323, τότε ὁ θάνατος αὐτοῦ συμπίπτει πρὸς τὴν Ὀλ. 115, 4, ἐπὶ ἄρχοντος Δημογένοους, τὸ τέλος Ὀκτωβρίου ἢ τὰς ἀρχὰς Νοεμβρίου 317. Κατὰ ταύτας τὰς ἀσφαλεῖς χρονολογίας πρέπει νὰ κανονισθῶσιν αἱ ὁπωσοῦν συγκεχυμέναι παραδόσεις ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀντιπάτρου (κατὰ Ἰανουάριον 319).

ὅτι μετ' οὐ πολὺ θὰ ἐπεκράτει καὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι ἐναντίων. Ἔσπευσε λοιπὸν νὰ διαβῇ τὸν Ἴσθμὸν καὶ νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν Βοιωτίαν· ἐνταῦθα δ' ἔμαθεν ὅτι οἱ Αἰτωλοί, χαριζόμενοι εἰς τὴν Ὀλυμπιάδα καὶ τὸν Πολυσπέρχοντα, κατέλαβον τὰς Θερμοπύλας καὶ ἔφραξαν τὴν δίοδον. Ἵνα δὲ μὴ χρονοτριβήσῃ, συνήθροισεν ἐξ Εὐβοίας καὶ Λοκρίδος ὅσα πλοῖα ἠδυνήθη, ἵνα διὰ θαλάσσης μεταβῇ εἰς τὴν Θεσσαλίαν¹.

Ὁ Πολυσπέρχων μαθὼν, ὅτι ὁ Κάσσανδρος ἐπῆρχετο ἐκ τῆς Πελοποννήσου, ὥρμησεν ἐκ τῆς Μακεδονίας καὶ ὑπερβὰς τὰ ὄρη ἦλθεν εἰς τὴν Περγαίαν καὶ κατέλαβε τὰ ἐκεῖ στενὰ, διότι ἤλπιζεν ὅτι ἡ διὰ τῶν Θερμοπυλῶν δίοδος ἤθελεν ἀναχαιτίσῃ ἐπὶ πολὺ τοὺς πολεμίους. Ἄλλ' αἶφνης ὁ Κάσσανδρος ἐνεφανίσθη μετὰ τοῦ στρατοῦ εἰς τὴν Θεσσαλίαν· ὁ δὲ Πολυσπέρχων, μὴ δυνάμενος νὰ προστατεύσῃ συγχρόνως καὶ τὰ κατὰ τὴν Περγαίαν στενὰ καὶ τὰ Τέμπη, ἔπεμψεν εἰς τὴν Μακεδονίαν ζητῶν νὰ σταλῇ τάχιστα στράτευμα, ἵνα καταλάβῃ τὴν δίοδον τῶν Τεμπῶν. Ὁ Κάσσανδρος εἶχεν ἤδη πέμψῃ τὸν στρατηγὸν Κάλαν², ἵνα τὸν ἀπασχολῇ, ἐνῷ ὁ Δεινίας μετ' ἐπαρκῶν στρατευμάτων προπορευθεὶς κατέλαβε ταχέως τὰ Τέμπη καὶ ἀπέκρουσε τὰ ὑπὸ τῆς Ὀλυμπιάδος ἐκεῖσε πεμφθέντα στρατεύματα. Καὶ οὕτως ὁ νικηφόρος στρατὸς ἤνοιξε τὴν διὰ τοῦ Δίου καὶ Πύδνης πρὸς τὴν Πέλλαν ὁδόν, αὐξανόμενος ὁσημέραι διὰ τῆς συνδρομῆς ἐκείνων, οἵτινες ἀπεστρέφοντο τῆς Ὀλυμπιάδος τὴν ἐξουσίαν.

Ἡ Ὀλυμπιάς κατενόησε τὸν μέγαν κίνδυνον, εἰς ὃν περιῆλθεν· ἐπειδὴ δὲ ὁ Πολυσπέρχων εἶχε πολλὰς ἀσχολίας, ὅπως ἐμποδίσῃ τοῦλάχιστον τὴν εἰς τὰς ἄνω ἐπαρχίας εἰσβολὴν καὶ νὰ προστατεύσῃ τὰς εἰς τὴν Ἑπειρὸν ὁδοὺς, διώρισε στρατηγὸν τὸν Ἀρι-

¹) Διοδώρου ΙΘ', 35. Κατὰ τούτους τοὺς χρόνους οἱ Σπαρτιάται, φοβούμενοι εἰσβολὴν τοῦ Κασσάνδρου, ἤγειραν τὸ πρῶτον τεῖχος περὶ τὴν ἑαυτῶν πόλιν (*Ιουστινίου XIX, 5).

²) Ἄν ὁ Κάλας οὗτος καὶ ὁ κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ Ἀλεξάνδρου σατράπης τῆς μικρᾶς Φρυγίας, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀρπάλου, εἴνε ὁ αὐτὸς ἢ ἄλλος τις, ὃν εἴνε πλέον δυνατόν νὰ ἐξακριβωθῇ.

στόνουν, τὸν υἱὸν τοῦ Πισαίου, τὸν ἄλλοτε διατελέσαντα ἕνα τῶν ἐπτά σωματοφυλάκων τοῦ Ἀλεξάνδρου, διατάξασα νὰ προστατεύσῃ κατὰ τοῦ Κασσάνδρου τὴν ἀφύλακτον χώραν· αὕτῃ δὲ εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὀχυρὰν πόλιν Πύδναν τὴν παρὰ τὴν θάλασσαν. Μετ' αὐτῆς συνεισῆλθον ὁ νεαρὸς βασιλεὺς καὶ ἡ μήτηρ Ῥωξάνη, ἡ Θεσσαλονίκη, ἡ Δηιδάμεια ἡ θυγάτηρ τοῦ βασιλέως Αἰακίδου, αἱ θυγατέρες τοῦ Ἀττάλου, πολλαὶ εὐγενεῖς γυναῖκες, αὐλὴ ὑπὲρ τὸ δέον πολυάριθμος διὰ τὴν προσδοκωμένην πολιορκίαν τοῦ φρουρίου, τὸ ὅποιον οὐδὲ τροφὰς εἶχεν ἐπαρκεῖς. Πολεμιστὰς εἶχεν ἡ βασίλισσα περὶ ἑαυτὴν ἀμβρακιώτας τινὰς ἱππεῖς, τοὺς πλειοτέρους τῶν περὶ τὴν αὐλὴν στρατιωτῶν¹ καὶ πάντας τοὺς ἐλέφαντας, ὅσους ὁ Κασσάνδρος τὸν παρελθόντα χειμῶνα δὲν συμπαρέλαβεν. Ἡ δύναμις αὕτη δὲν ἦτο μὲν ἱκανὴ ν' ἀντισταθῇ εἰς τὸν ὑπερβάλλοντα ἀριθμὸν· ἀλλ' ἤλπιζεν ὅτι ἐδύνατο ν' ἀνθέξῃ, μέχρις οὗ λάβῃ διὰ θαλάσσης βοήθειαν, ἰδίως παρὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ Πολυσπέρχοντος Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες ἤθελον ταχθῇ μετ' αὐτῆς ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τῆς δημοκρατίας. Προσεδόκα δὲ ὅτι καὶ ὁ Αἰακίδης ἐξ Ἡπείρου ἤθελε σπεύσῃ νὰ τὴν ἀπαλλάξῃ τῆς πολιορκίας, καὶ ὁ Ἀριστόνους μετὰ τοῦ Πολυσπέρχοντος ἤθελον ἀποδιώξῃ τὸν ἐχθρόν.

Ἐν τούτοις ὁ Κασσάνδρος, μεταβαλὼν πορείαν, εἰσῆλσε διὰ τῶν κατὰ τὴν Περγαίαν στενῶν² εἰς τὴν Μακεδονίαν, καὶ μετὰ σπουδῆς ὤδευε κατὰ τῆς Πύδνης. Ἀπέκλεισε δὲ τὴν πόλιν ταχέως περιζώσας αὐτὴν ἀπὸ θαλάσσης εἰς θάλασσαν διὰ προχώματος καὶ τάφρου, παραγγείλας εἰς τὰς πόλεις, αἵτινες ἦσαν εὐδιάθετοι νὰ τὸν βοηθήσωσι³ ν' ἀποστείλωσι πλοῖα καὶ βέλῃ καὶ παντὸς εἶδους

¹) Διοδώρου ΙΘ', 95 «τῶν περὶ τὴν αὐλὴν εἰσθότων διατρίβειν στρατιωτῶν.»

²) Ὁ Διοδώρος ΙΘ', 36 λέγει «τὰ κατὰ τὴν Περγαίαν στενὰ» τοῦτο ἐστὶ τὸ στενὸν τῆς Βουλουσάνας (τὸ ὑπὸ τοῦ H. Barth ἀκριβῶς περιγραφόμενον), τὸ ὅποιον φέρει πρὸς τὰς Φυλακὰς (Σέρβια) κατὰ τὸν μέσον βόθυν τοῦ Ἀλιάκμονος. ἐνῷ ὁ Πολυσπέρχιον, ἵνα προστατεύσῃ τὰ δύο ὑπέρτερα στενὰ, θὰ υπεχώρησε δυτικώτερον, πρὸς τὴν Τρίκλην ἢ θ' ἀπεκρούσθῃ ὑπὸ τοῦ Κάλα.

³) Διοδώρου ΙΘ', 36 «παρὰ τῶν συμμαχεῖν βουλομένων».

μηχανάς, ἵνα καὶ ἀπὸ θαλάσσης πολιορκῇ τὴν πόλιν. Μαθὼν δὲ ὅτι ὁ Αἰακίδης ἐξ Ἠπείρου ἐμελλε νὰ ἐπανέλθῃ πρὸς βοήθειαν τῆς βασιλείας, ἔπειμψε τὸν Ἀταρρίαν¹, μέρος ἔχοντα τοῦ στρατοῦ, κατὰ τῶν Ἠπειρωτῶν μετὰ τῆς αὐτῆς σπουδῆς, ὥστε τὰ πρὸς τὴν Ἠπειρον στενὰ εἶχον καταληφθῇ πρὸ τῆς ἀφίξεως τῶν Ἠπειρωτῶν. Ἐὰν δὲ οὗτοι καὶ πρότερον ἤδη ἀπρόθυμοι προσήρχοντο εἰς τὴν πρόσκλησιν τοῦ ἡγεμόνος αὐτῶν, τώρα, μέλλοντες νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῶν κατεχόντων τὰ στενὰ, ἐγόγγυζον πολὺ περισσότερον καὶ τέλος ἤρχισαν προφανῶς νὰ στασιάζωσιν. Ὁ Αἰακίδης ἀπέπεμψε τοὺς μὴ θέλοντας νὰ συνακολουθήσωσιν, ἵνα μετὰ τῶν προθύμων ἀσφαλέστερον φθάσῃ εἰς τὴν Πύδναν· ὁ δὲ ἀριθμὸς τῶν μετ' αὐτοῦ παραμεινάντων ἦτο τόσο μικρὸς, ὥστε δὲν ἐδύνατο δι' αὐτῶν νὰ παραβιάσῃ τὴν διόδον. Ἀλλ' ἐν Ἠπείρῳ οἱ ἐπανελθόντες προεκάλεσαν γενικὴν ἐπανάστασιν· τώρα δὲ κατὰ πρῶτον ἀπὸ τῶν αἰώνων, καθ' οὓς τοῦ Ἀχιλλέως οἱ ἀπόγονοι ἐξασίλευον τῶν Μολοσσῶν, ὁ βασιλεὺς διὰ κοινοῦ δόγματος ἐκηρύχθη ἔκπτωτος τοῦ θρόνου. Πολλοὶ τῶν φίλων ἐφονεύθησαν, ἄλλοι δὲ διὰ τῆς φυγῆς ἐσώθησαν, τοῦ δὲ βασιλέως τὸν μονογενῆ υἱὸν Πύρρον, διετῇ ὄντα τότε, ἐφυγάδευσαν φίλοι τινὲς διὰ πολλῶν κινδύνων εἰς τὴν χώραν τοῦ βασιλέως τῶν Ταυλαντίων Γλαυκίου². Οἱ Ἠπειρώται συνεμάχησαν μετὰ τοῦ Κασσάνδρου, ὅστις ἔπειμψε πρὸς αὐτοὺς τὸν Λυκίσκον «ὡς ἐπιμελητὴν ἅμα καὶ στρατηγόν»³.

¹) Ἄν οὗτος εἴνῃ ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν ἀρχαῖον Ἀθαρρίαν τὸν ἐν τῇ κατὰ Κλείταρχον ἱστορίᾳ τοῦ Ἀλεξάνδρου (*Κουρτίου*, V, 2, 5 καὶ ἄλλ.) μνημονευόμενον, πρέπει νὰ μείνῃ ἀόριστον.

²) *Πλουτάρχου* Πύρ. Β'. Λέγεται, ὅτι οὐδέποτε ἄλλοτε συνέβη στάσις κατὰ τῶν βασιλείων τῆς Ἠπείρου, ἀλλ' ὁ Wesseling διατάζει περὶ τούτου, παραπέμπων εἰς τὸν *Διόδωρον* ΙΕ'. 13.

³) Κατὰ τὸν *Διόδωρον* ΙΘ'. 36. Τούναντιον ὁ *Πλουτάρχος* (Πύρρ. Β') λέγει, ὅτι οἱ Μολοσσοὶ ἐκδιώξαντες τὸν Αἰακίδην ἐπανάγαγον εἰς τὴν ἀρχὴν αὐτοῦς υἱοὺς τοῦ Νεοπτολέμου. Πλὴν τοῦ Μολοσσῶ Ἀλεξάνδρου, ὅστις τῷ 330 ἀπέθανεν ἐν Ἰταλίᾳ, οὐδένα ἄλλον υἱὸν τοῦ Νεοπτολέμου (ἀποθανόντος τῷ 360) γνωρίζομεν· περὶ δὲ τῶν δύο θυγατέρων αὐτοῦ Ὀλυμπιάδος καὶ Τρωάδος, τῆς μητρὸς τοῦ Αἰακίδου, δὲν δύναται νὰ εἴνῃ ὁ λόγος. Ὁ διορισμὸς ἐπιμελητοῦ καὶ στρατηγοῦ φαίνεται ὅτι σημαίνει, ὅτι ἡ Ἠπειρος ἔγεινεν ὑποτέλης εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ὁ Νεοπτόλεμος δ' υἱὸς τοῦ Μολοσσῶ Ἀλεξάνδρου εἶχεν

Μετά ταύτην τὴν τροπὴν τῶν πραγμάτων ἡ βασίλισσα οὐ μόνον τὸν κυριώτατον αὐτῆς σύμμαχον ἀπέβαλεν, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ τῶν Μακεδόνων, οἵτινες ἐδίσταζον ἔτι περὶ τῆς συμμαχίας, προσετέθησαν εἰς τὸν Κάσσανδρον, ἀπελπισθέντες περὶ τῶν πραγμάτων τῆς Ὀλυμπιάδος. Ὁ Ἀριστόνους εἶχε μὲν συναθροίσῃ χιλιάδας τινὰς στρατιωτῶν, ἀλλὰ δὲν ἦτο τόσον ἰσχυρός, ὥστε νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν τῆς Πύδνης. Ἡ μόνη λοιπὸν ἐλπίς τῆς βασιλείσσης ἦτο ὁ Πολυσπέρχων· ἀλλ' ὁ στρατηγὸς τοῦ Κασσάνδρου Κάλας, ἀντιστρατοπεδεύσας κατ' αὐτοῦ, εὔρε τρόπον νὰ διανείμῃ εἰς τοὺς στρατιώτας αὐτοῦ πλοῦσια δῶρα· τούτων δὲ σωρηδὸν αὐτομολούντων, ὀλίγους μόνον ἔχων πιστοὺς ὁ ἐπιμελητὴς τοῦ κράτους οὐδὲν ἐδύνατο νὰ ἐπιχειρήσῃ πρὸς ἀπαλλαγὴν τῆς βασιλείσσης¹.

Ἐν τούτοις ὁ Κάσσανδρος στενωῶς ἐπολιόρκει τὴν Πύδναν· ἐὰν δὲ τὸ ψυχὸς τοῦ χειμῶνος τὸν ἐκώλυε νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῶν ἰσχυρῶν ὀχυρωμάτων τῆς πόλεως, ἀπέκλεισεν ὅμως αὐτὴν ἐπιμελέστατα καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν. Ἐντὸς ὀλίγου ἤρχισαν ἐν αὐτῇ τοιαῦται στερήσεις τῶν χρειωδυστάτων, ὥστε οἱ μὲν στρατιῶται ἐλάμβανον ὅχι ἰσχυρὰ σίτου ἕκαστος κατὰ μῆνα, ὅσον δηλαδὴ ἄλλοτε ἕκαστος δοῦλος διὰ πέντε ἡμέρας· εἰς δὲ τοὺς ἐλέφαντας παρέβαλλον τροφὴν πριονίζοντες δοκοὺς, καὶ ἔσφαζον τοὺς ἵππους, ἵνα τρέφωνται ἐκ τοῦ κρέατος αὐτῶν. Ἡ Ὀλυμπιάς, ἐλπίζουσα πάντοτε εἰς βοήθειαν, δὲν ἤθελε ν' ἀκούσῃ περὶ παραδόσεις. Οἱ ἐλέφαντες διαφθειρόμενοι ὑπὸ τῆς ἐλεεινῆς τροφῆς ἐπιπτον ὁ εἰς μετὰ τὸν ἄλλον. Οἱ δὲ ἵππεῖς, ὅσοι δὲν ἀνῆκον εἰς τὰς τάξεις τῆς κανονικῆς στρατολογίας², στερηθέντες τοῦ σιτηρεσίου, σχεδὸν πάντες ἀπέθανον ἐξ ἀσιτίας, οὐκ ὀλίγοι δὲ καὶ ἐκ τῶν Μακεδόνων στρατιωτῶν. Τινὲς τῶν βαρβάρων ἐτρέφοντο ἐκ τῶν σωματῶν τῶν

ἡλικίαν μετὰ 17 καὶ 20 ἐτῶν καὶ θὰ ἐδύνατο, ἂν ἐλάμβανε τὴν βασιλείαν παρὰ τῶν Ἑπειρωτῶν, νὰ βασιλεύσῃ ἀνεὺ ἐπιμελητοῦ· ἡ Ἑπειρος λοιπὸν ἦτο ἐπισήμως ὑποτελής εἰς τὴν Μακεδονίαν. Καὶ ὅμως ὁ Διόδωρος λέγει μόνον «παραλαβόντος τὴν Ἑπειρον τῇ συμμάχῃ».

¹) Διοδώρου ΙΘ', 36.

²) Διοδώρου ΙΘ', 49 «τῶν δὲ ἱππέων οἱ μὲν ἔξω τάξεως ὄντες».

τεθνεώτων. Καὶ οἱ μὲν ἀξιωματικοὶ τῶν περὶ τὴν βασιλίσσαν στρατιωτῶν ἔθαπτον τοὺς νεκρούς, ἢ ἐξέρριπτον αὐτοὺς ὑπὲρ τὰ τείχη, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἦτο πολὺς, ἐντὸς ὀλίγου ἡ πόλις ἐπληρώθη σωμάτων ἀποσυντεθειμένων καὶ νεκρικῆς ὁσμῆς οὕτως, ὥστε οὐ μόνον αἱ βασιλικαὶ γυναῖκες, ἀλλὰ καὶ οἱ ἀρχαῖοι στρατιῶται δὲν ἐδύναντο πλέον νὰ ὑπομένωσι τὴν δυσωδίαν, τὸ ἀπεχθές θέαμα καὶ τὴν φρικτὴν ὀλγιότητα. Μόνον ἡ γηραιὰ βασιλίσσα ἔμενεν ἀνένδοτος. Προΐούσης δὲ τῆς ὥρας τοῦ ἔτους, ὁ θερμότερος ἥλιος καθίστα τὴν δυσωδίαν τῆς σήψεως ἔτι δυσανεκτοτέραν. Ἡ ἀπορία τῆς τροφῆς ἦτο τοσαύτη, ὥστε εἰς μὲν τοὺς στρατιώτας οὐδεμία παρείχετο, μόλις δὲ ἐπῆρκει πρὸς χρῆσιν τῆς βασιλίσσης καὶ τῶν περὶ αὐτὴν οἰκιστάτων. Οἱ στρατιῶται ἐζήτησαν ἢ τὴν παράδοσιν τῆς πόλεως ἢ τὴν ἄφεσιν αὐτῶν· καὶ ἀπελύθησαν. Ὁ δὲ Κάσσανδρος, ὑποδεχθεὶς αὐτοὺς φιλανθρώπως, τοὺς διένειμεν εἰς τὰς πόλεις τῆς χώρας, ἐλπίζων ὅτι διὰ τοῦ δειγματος τούτου τῆς ἐπιεικειᾶς καὶ διὰ τῆς διαδόσεως, ὅτι ἡ θέσις τῆς Ὀλυμπιάδος ἦτο ἀπελπιστική, ἤθελε προλάβῃ τὰς ἐπαναστάσεις, αἵτινες πολλὰ χροῦ ἀνεφαίνοντο ὑπὲρ τῆς βασιλίσσης· διότι αἱ ἀπώτεραι ἐπαρχίαι ἦσαν ἀκόμη εἰς τὰς χεῖρας τῶν στρατηγῶν Ἀριστόνου καὶ Μόνιμου, τὸ δὲ ἀγέρωχον θάρρος, μεθ' οὗ ἡ βασιλίσσα ἐκαρτέρει, καὶ ἡ τύχη τοῦ βασιλικοῦ οἴκου κατ' ἀνάγκην ἐξήγειρεν αἰσθήματα, ὧν ἐπιτηδεῖα μόνον χρῆσις ἀπητεῖτο, ὅπως ἐπιφέρῃ σωτηρίαν. Ἀλλ', ὅσα διηγοῦντο οἱ ἀπολυθέντες στρατιῶται ἀπεδείκνυσαν, ὅτι περὶ τῆς Ὀλυμπιάδος οὐδεμία ὑπῆρχεν ἐλπίς. Ὅθεν καὶ αἱ ἄνω ἐπαρχίαι συνετάχθησαν μετὰ τοῦ Κασσάνδρου. Ὁ δὲ Ἀριστόνους καὶ ὁ Μόνιμος¹ δὲν ἐδύναντο πλέον νὰ διατηρηθῶσι ἐν τῇ πεδινῇ χώρᾳ· ἀλλ' ὑπεχώρησαν ὁ μὲν εἰς τὴν Ἀμφίπολιν, ὁ δὲ εἰς τὴν Πέλλαν.

Ἀπολέσασα οὕτως πᾶσαν ἐλπίδα βοηθείας ἡ Ὀλυμπιάς ἀπεφάσισε νὰ φύγῃ. Μία πεντήρης καθελκυσθῇ εἰς τὴν θάλασσαν, ἵνα

¹ Οὗτος ὁ Μόνιμος εἶνε ἀναμφιδόλως ὁ ὑπὸ τοῦ Φυλάρχου (ἀποσπ. 18 παρ' Ἀθηναίων II', 609.) λεγόμενος υἱὸς τοῦ Πυθίωνος· ἀντὶ τούτου δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ γραφῇ Πύθωνος.

παραλάβῃ αὐτὴν καὶ τοὺς οἰκείους. Ἄλλ' ὅτε κατέβησαν εἰς τὴν ἀκτὴν, τὸ πλοῖον δὲν ὑπῆρχεν ἐκεῖ· διότι ὁ Κάσσανδρος, μαθὼν παρὰ τινος αὐτομόλου τὸ ὑπὸ τῆς βασιλείας μελετώμενον, εἶχεν ἀπαγάγῃ αὐτό. Οὐδεμίαν πλέον ἔχουσα ἐλπίδα¹, ἔστειλε πρὸς τὸν Κάσσανδρον πρέσβεις, ἵνα συνομολογήσῃ συνθήκην. Ἀπήτησε νὰ ἐπιτρέψῃ πάντα τὰ καθ' ἑαυτὴν εἰς αὐτόν· μόλις δὲ ἐπέισθη νὰ παραχωρήσῃ τὴν ἀσφάλειαν τῆς ζωῆς αὐτῆς μόνης.

Οὕτως ἔπεσε κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 316 ἡ Πύδνα, καὶ ἡ βασιλικὴ οἰκογένεια περιῆλθεν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Κασσάνδρου². Ὁ Κάσσανδρος ἔπεμψεν εἰς τε τὴν Πέλλαν καὶ τὴν Ἀμφίπολιν στρατεύματα, ἀπαιτῶν τὴν παράδοσιν. Καὶ ὁ μὲν Μόνιμος παρεδόθη ἄνευ ἀντιστάσεως· ὁ δὲ Ἀριστόνους, νικήσας πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν τὸν στρατηγὸν τοῦ Κασσάνδρου Κρατεῦαν, τὸ μὲν πλεῖστον τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ εἶχε κατακόψῃ, τοὺς δὲ λοιποὺς δισχιλίους περίπου ἄνδρας, καταφυγόντας εἰς πόλιν τινὰ τῆς Βισαλτίας μετὰ τοῦ Κρατεῦα, πολιορκῶν ἠνάγκασε νὰ παραδοθῶσιν. Διὸ ἐλπίζων, ὅτι θὰ ἐδύνατο νὰ ὑπομείνῃ ἐν Ἀμφιπόλει, μέχρις οὗ ὁ Πολυσπέρχων καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔλθωσιν εἰς ἐπικουρίαν, καὶ προσδοκῶν ὅτι ὁ Εὐμένης ᾔθελε πέμψῃ ἐκ τῆς Ἀσίας βοήθειαν, ἤρνεϊτο τὴν παράδοσιν, λέγων ὅτι

¹) Ταῦτα κατὰ τὸν Διόδωρον III', 50 «πεντήρη ναὺν κατασπᾶν ἐπεχείρησεν» ὑπῆρχον λοιπὸν ἐκεῖ τοιαῦται νῆες τιθαιῶς ἐν τοῖς νεωσοῖς τῆς Πύδνης. Ἀλλά, καθ' ὃ διηγείται ὁ Πολύαινος (Δ', 11, 3), ὁ Πολυσπέρχων πέμπει πεντηκοντήρη εἰς τὴν Πύδναν καὶ γραμματοφόρον, καὶ ὁ μὲν γραμματοφόρος συλληφθεὶς πέμπεται μετὰ τοῦ γραμματος τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους πρὸς τὴν βασιλίσσαν, αὕτη δὲ ἀπατηθεῖσα οὕτως ἐπιχειρεῖ τὴν φυγὴν καὶ βλέπει, ἢ νομίζει ὅτι καὶ ὑπὸ τοῦ τελευταίου φίλου ἐπροδόθη· ἂν ταῦτα ἐλήφθησαν ἐκ τοῦ Δούριδος, δὲν ἐξετάζομεν, ἐπειδὴ ὁ Ἰουστῖνος (XIV, 6, 6) ἐν ἐπιτομῇ ἄλλως πολὺ βραχείᾳ λέγει μόνον *longae obsidionis taedio pacta salute victori se tradidit*.

²) Ὁ Διόδωρος (ΙΘ', 50 1) λέγει ὅτι ἡ τελευταία πράξις τῆς πολιορκίας ἤρχισσε, «τοῦ ἔαρος ἀρχομένου...» ταῦτα δὲ διηγῆται ὡς γενόμενα ἐπὶ ἀρχοντος Δημοκλείδου (Ὀλυμ. 116, 1), ὅστις κατὰ τὸν παρ' αὐτῷ τρόπον τοῦ ὑπολογίζειν 316, καὶ ὅχι 315, καθὼς φρονεῖ ὁ C. Müller (Fragmenta Historiae Graecorum III σελ. 694). Οἱ χρονολογῶντες (Εὐσεβίου I', σελ. 231 ἐκδ. Schoene) ἀπονέμουν εἰς τὸν Φίλιππον Ἀβριδαῖον τὰ ἐπὶ Ἰουλιανᾷ ἔτη τὰ ἀπὸ τῆς Ὀλ. 114, 2 μέχρις 115, 4, ὃ ἐ. ἀπὸ τοῦ 323 μέχρι τοῦ 317 λογιζόμενα, καὶ συνυπολογίζουσιν ἐν ἔτος τῆς Ὀλυμπιάδος εἰς τὰ 19 ἔτη τοῦ Κασσάνδρου.

ἤθελεν, ἀμυνόμενος ὑπὲρ τοῦ βασιλέως καὶ τῆς βασιλείας, μᾶλλον ν' ἀποθάνῃ ἢ νὰ παραδῇ τὸν ὅρκον τοῦ καὶ τὴν πρὸς αὐτοὺς πίστιν. Ἄλλ' ὅτε ἐδόθησαν εἰς αὐτὸν ἐπιστολαὶ παρὰ τῆς βασιλείας, ἣτις παρήγγειλεν αὐτῷ νὰ παραδώσῃ τὴν πόλιν καὶ τὸν ἀπήλλαττε τοῦ ὅρκου, ἤνοιξε τὰς πύλας, λαβὼν πλήρη ἀσφάλειαν τῆς ζωῆς του.

Ὁ Κάσσανδρος, γενόμενος κύριος τῆς Μακεδονίας, πρώτιστον πάντων ἐφρόντισε νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν κατοχὴν, ἐφ' ἧς ἐστήριξεν ἔτι τολμηροτέρας ἐλπίδας. Ἐφοβεῖτο τοὺς ἡττημένους· πρῶτον μὲν ἐκείνον τὸν Ἀριστόνουν, ὅστις, προαχθεὶς ποτε ὑπὸ τοῦ Ἀλέξανδρου καὶ ἐξόχως τιμώμενος ὑπὸ τῶν Μακεδόνων, μετὰ πίστεως δὲ ἀφωσιωμένος εἰς τὰ συμφέροντα τῆς βασιλείας, ἐδύνατο, καὶ ἦτο βεβαίως πρόθυμος, νὰ παρεμβάλλῃ προσκόμματα εἰς τοὺς σκοποὺς του· ἔπειτα τὴν γηραιὰν βασίλισσαν, ἣτις ἐν ὄσῳ ἔζη, καὶ ἐξόριστος καὶ τεταπεινωμένη καὶ ἀνίσχυρος οὖσα, εἶχεν ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ μεγάλου αὐτῆς υἱοῦ ἀνεξάντλητον πηγὴν δυνάμεως· τέλος τὸ παιδίον ἐκεῖνο τὸν Ἀλέξανδρον, τὸν νόμιμον κληρονόμον τοῦ κράτους, περὶ ὃν ἐδύναντο εἰς πρώτην εὐκαιρίαν νὰ συνταχθῶσιν οἱ δυσηρεστημένοι, καὶ τούτου τὰ δικαιώματα ἐδύναντο νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς ἰσχυρὸς μοχλὸς εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἄλλων δυναστῶν, καὶ νὰ δικαιολογήσωσι τὴν ἀπροκάλυπτον αὐτῶν ἐπέμβασιν πρὸς ὑπεράσπισιν δῆθεν τῆς βασιλείας. Διὰ ταῦτα ὁ Κάσσανδρος δὲν ἐτόλμα νὰ ἐνεργῇ ἐκ τοῦ προφανοῦς, ἀλλ' ἐσπευδε πρὸς τὸ τέλος διὰ πλάγιον ὁδὸν. Μετ' ὀλίγον ἐγνώσθη ὅτι οἱ συγγενεῖς τοῦ Κρατεῦα ἐδόλοφόνησαν τὸν σωματοφύλακα Ἀριστόνουν. Ἐπειτα συνεκλήθη γενικὴ συνέλευσις τῶν Μακεδόνων, ἐν ᾗ ὁ μὲν Κάσσανδρος ἠρώτησε, τί ἤθελον νὰ γείνῃ ἡ Ὀλυμπιάς, οἱ δὲ πλησιέστατοι συγγενεῖς τῶν ἑκατὼν εὐγενῶν, τοὺς ὁποίους ἡ Ὀλυμπιάς κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος εἶχε φονεύσῃ, προσῆλθον πενθηφοροῦντες, καὶ ὀδυρόμενοι διὰ τὸν θάνατον τῶν οἰκείων, κατηγορήσαν τὴν βασίλισσαν ὡς ἀξίαν θανάτου. Οὕτε αὐτῆς παρούσης πρὸς ἀπολογίαν οὔτε ἄλλου τινὸς συνηγοροῦντος, ἐξεδόθη ἡ κατ' αὐτῆς θανατικὴ ἀπό-

φασις. 'Ο Κάσσανδρος ἔσπευσε νὰ μηνύσῃ εἰς αὐτὴν ὅτι ἦτο ἔτι καιρὸς νὰ φύγῃ, καὶ προσέφερεν εἰς αὐτὴν πλοῖον, δι' οὗ ἐδύνατο ἀσφαλῶς νὰ μεταβῇ εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἐπραττε δὲ ταῦτα οὐχὶ προνοῶν διὰ τὴν σωτηρίαν αὐτῆς, ἀλλ' ἵνα ἀναγνωρίσῃ καὶ ἐπιβεβαιώσῃ αὐτὴ ἑαυτῆς τὴν καταδίκην, καὶ ἂν ἔπειτα ἤθελε φονευθῇ καθ' ὁδόν, φανῇ ὅτι οὐδὲν ἄλλο ἢ δίκαια ἔπαθεν. Ἀλλ' ἡ 'Ολυμπιάς ἀπεκρίθη, ὅτι δὲν εἶχε σκοπὸν διὰ τῆς φυγῆς νὰ σώσῃ τὴν ζωὴν της, ἀλλ' ὅτι ἦτο ἐτοίμη ν' ἀπολογηθῇ ἐνώπιον τῶν Μακεδόνων. Εἰς τοῦτο δὲν ἐτόλμα ὁ Κάσσανδρος νὰ ἐκτεθῇ, φοβούμενος τὴν εὐτολμίαν καὶ τὴν ἐντύπωσιν τῆς ἀκάμπτου αὐτῆς ὑπεροψίας, τὴν ἀνάμνησιν τοῦ Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου, οὓς θὰ ἐπεκαλεῖτο, τὸ ἀγχίστροφον τῶν Μακεδόνων καὶ αἰφνιδίαν τινὰ τροπὴν ὑπὲρ αὐτῆς. Ἦτο ἀνάγκη ν' ἀποθάνῃ. Διακόσιοι στρατιῶται ἐξεπέμφθησαν, ὅπως ἐκτελέσωσι τὴν ἀπόφασιν, διαταχέντες νὰ φονεύσωσιν αὐτὴν ἄνευ ἀναβολῆς. Εἰσῆλθον εἰς τὸ ἀνάκτορον, ὅπου διέτριβεν ἡ 'Ολυμπιάς. Περιβεβλημένη πορφύραν καὶ διάδημα καὶ στηριζομένη ὑπὸ δύο γυναικῶν, ἦλθεν εἰς ἀπάντησιν αὐτῶν. Οὗτοι δὲ ἀπεχώρησαν ἄπρακτοι, μὴ τολμήσαντες νὰ ἐπιβάλωσι χεῖρα εἰς τὴν μητέρα τοῦ Ἀλεξάνδρου. Τότε ὁ Κάσσανδρος ἀνέθεσε τὴν αἵματηράν ταύτην πρᾶξιν εἰς τοὺς συγγενεῖς τῶν φονευθέντων Μακεδόνων. Καταβληθεῖσα ὑπὸ ῥιπτομένων λίθων, οὓς ἐδέχετο εἰς τὸ στῆθος ἀτενῶς προσβλέπουσα, ἔπεσε κατὰ γῆς ἄνευ δακρύων, ἄνευ στεναγμοῦ, διευθετούσα δὲ τὴν πολιὰν κόμην καὶ συγκαλύπτουσα τὸ πεπτωκὸς σῶμα διὰ τοῦ ἱματίου, ἐξέπνευσεν¹.

Εἶνε φοβερὸν θέαμα, ὅταν μεγαλεῖον πρὸς μεγαλεῖον ἀγωνιζόμενον καταβάλληται· ἀλλ' ὅταν οἱ τελευταῖοι γίγαντες μεγάλης ἐποχῆς ἐν τῷ μέσῳ ἀγρίων παθῶν καὶ ἀπὸ ἐγκλήματος εἰς ἐγκλημα μανιωδῶς περιπίπτοντες, διὰ δόλου καὶ ἐνεδρευούσης πανουργίας περιεζωσμένοι, καταπίπτωσιν εἰς ἔδαφος, ἵνα μικροτέρα γενεά, ἐκτελοῦσα τὴν θεῖαν δίκην, διανεμηθῇ τὰ λάφυρα καὶ ἐγκαλωπισθῇ

¹) 'Ιουστίνου XIV, 6. Διοδώρου ΙΘ' 51. Πausανίου, Θ', 7.

εις τὰ κοσμήματα αὐτῶν, τότε νομίζει τις ὅτι ἡ εἰμαρμένη χλευάζει τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν πτώσιν αὐτοῦ.

Ὁ Κάσσανδρος διὰ τοῦ θανάτου τῆς Ὀλυμπιάδος ἀπηλλάγη βαρυτάτης μερίμνης. Εὐχαρίστως δὲ θὰ ἐξηφάνιζε καὶ τὴν Ῥωξάνην καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς, ἵνα διὰ τοῦ διαδήματος τοῦ παιδίου κοσμήσῃ τὴν ἑαυτοῦ κεφαλὴν. Ἀλλ' ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐγένετο τοσοῦτος λόγος περὶ τοῦ τέλους τῆς Ὀλυμπιάδος, ὥστε δὲν ἐτόλμα νὰ προβῇ εἰς τὸ ἔσχατον πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτοῦ βῆμα· ἡγνόει δὲ καὶ ὁποῖαν ἔκθασιν ἔμελλε νὰ λάβῃ ὁ μέγας ἐν τῇ ἀνατολῇ πόλεμος. Ὅθεν ἠρκέσθη κατὰ τὸ παρὸν εἰς τὸ νὰ περιορίσῃ τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα εἰς τὴν Ἀμφίπολιν ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τοῦ πιστοῦ Γλαυκίου, καὶ διέταξε ν' ἀπομακρύνωσι τὰ παιδιά τὰ μετὰ τοῦ νεαροῦ βασιλέως συναναστρεφόμενα, καθὼς καὶ πᾶσαν αὐλικὴν θεραπείαν, νὰ ἔχωσι δὲ τοὺς κρατουμένους εἰς τοιοῦτον περιορισμὸν καὶ ἀπομόνωσιν, ὥστε κατ' ὀλίγον νὰ λησμονήσωσιν ὅτι τὸ παγκόσμιον διὰ-δημα ἀνῆκεν εἰς αὐτούς. Μετὰ ταῦτα ἔθαψε μετὰ μεγίστης τιμῆς ἐν Αἰγαῖς τὴν Κυράνην, τὸν Φίλιππον Ἀρριδαῖον καὶ τὴν Εὐρυδίκην εἰς τοὺς τάφους τῶν βασιλέων, καὶ ἐτέλεσε μεγαλοπρεπεῖς ἐπικηδεῖους ἀγῶνας¹. Αὐτὸς δὲ ἔλαβεν εἰς γάμον τὴν Θεσσαλονίκην, τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλέως Φιλίππου², ὅπως ἔχῃ ἀξίωσιν ἐπὶ τῆς βασιλείας, ἥς τὸ ὄνομα μόνον ἔτι ἀπέφευγεν, ἄλλως δὲ ἔπραττε τὰ πάντα, ὡς ἂν ἦτο ὁ βασιλεὺς τῆς χώρας. Καὶ πόλιν ἔκτισεν ἐπὶ τῷ ἰδίῳ ὀνόματι ἐπὶ τῆς χερσονήσου Παλλήνης, τὴν Κασσάνδρειαν, εἰς τὴν ὁποῖαν συνεκάλεσε τοὺς ὑπολειπομένους κατοίκους τῆς

¹) Κατὰ τὸν Διούλλον ἐν τῷ 9^ῳ βιβλίῳ τῆς ἱστορίας αὐτοῦ (Ἀθηναίου Δ', σελ. 155 α.) συνέβη τοῦτο μετὰ τὴν μετέπειτα ἐξιστορηθησομένην ἐκστρατείαν εἰς τὴν Ἑλλάδα.

²) Κατὰ τὸν γραμματικὸν Λούκιλλον ἢ Λούκιον τὸν Ταβραῖον ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς πόλεως Θεσσαλονίκης (*Στέφανον Βυζάντιον* ἐν. λ.) ἡ μήτηρ αὐτῆς θὰ ἦτο ἡ Νικησίπολις, ἡ ἀνεψιὰ τοῦ Ἰάσονος τοῦ Φεζβαίου. Ἡ ἀρχαιότερα παράδοσις (Σάτυρος παρ' *Ἀθηναίῳ* II", σελ. 557, *Στράβων* Z', σελ. 330 ἀποσπ. 24) οὐδὲν μνημονεύει περὶ ταύτης τῆς σχέσεως πρὸς τὸν περιβόητον Θεσσαλόν, καὶ δύναται νὰ εἰκάσῃ τις ὅτι τοῦτο ἐπενόηθη ὑπὸ τῆς τοπικῆς φιλοπατρίας. Ὁ *Διόδωρος* (ΙΘ', 52, 1) λέγει περὶ τοῦ γάμου τοῦ Κασσάνδρου, «σπεύδων οἰκεῖον αὐτὸν ἀποδεῖξαι τῆς βασιλικῆς συγγενείας» καὶ κατωτέρῳ (ΙΘ', 61, 2) «Θετταλονίην βιασάμενος ἔγημε.»

Ποτιδαίας, Ὀλύνθου καὶ ἄλλων τινῶν ὑπὸ τοῦ Φιλίππου κατεστραμμένων χαλκιδικῶν πόλεων¹. καὶ ἐπροίκισεν αὐτὴν δαψιλῶς διὰ καλλιεργησίμων γαιῶν καὶ παντὸς εἶδους δικαιομάτων². Οὐδείς ἐδύνατο πλέον ν' ἀμφιβάλλῃ περὶ τῶν σκοπῶν τοῦ Κασσάνδρου. Ὡς θὰ καταδειχθῇ ἐν τῇ συνεχείᾳ τῆς ἀφηγήσεως, τὸ μόνον ἀναχαιτίζον αὐτὸν ἦτο ὁ φόβος, μὴ δυσареστήσῃ τοὺς ἐν Ἀσίᾳ δυνάστας τοὺς ἐπιδιώκοντας τὸν αὐτὸν σκοπόν· παρὰ δὲ τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ λαοῦ οὐδὲν σχεδὸν πρόσκομμα παρενεβάλλετο, ἔπερ ἀποδεικνύει ἡ ὅτι ὁ βασιλικὸς οἶκος ἐθεωρεῖτο μετ' ἀδιαφορίας, ἡ ὅτι ὁ φόβος τοῦ αἰμοδόρου νικητοῦ ἦτο ἰσχυρότερος τῆς ἀφοσιώσεως πρὸς τὸ δυστυχεὲς γένος τοῦ μεγάλου βασιλέως. Ἡ μήπως ὁ Κάσσανδρος ἐνόμιζεν, ὅτι διὰ τοῦ γάμου τῆς θυγατρὸς τοῦ Φιλίππου ἤθελε δικαιολογήσῃ ὅσα ἤδη εἶχε πράξῃ κατὰ τῆς μητρὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου, καὶ ἐμελέτα νὰ διαπράξῃ κατὰ τοῦ υἱοῦ καὶ τῆς χήρας τοῦ Ἀλεξάνδρου;

Μεταξὺ τῶν Διαδόχων καὶ Ἐπιγόνων οὐδείς ἴσως χαρακτὴρ ἐκρίθη τοσοῦτον διαφόρως, ὅσον ὁ τοῦ Κασσάνδρου. Ὁμολογεῖται

¹) Διοδώρου ΙΘ', 51. Στράβωνος Ζ', σελ. 231. Λιθίου XLIV, 10, 11. Σκύλακος στ. 628.

²) Οὐχ ἦττον εὐστοχος ὑπῆρξεν ἡ κτίσις τῆς πόλεως Θεσσαλονίκης ἥτις κατὰ τοὺς πλείονους τῶν ἀρχαίων συγγραφέων πρέπει ν' ἀποδοθῇ εἰς τὸν Κάσσανδρον. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι ἄλλοι λέγουσιν ὅτι ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ Φιλίππου ἕνεκα νίκης τινὸς κατὰ τῶν Θεσσαλῶν ἢ διότι, ἰδὼν ἐνταῦθα ὠραίαν κόρην, ἔλαβεν αὐτὴν εἰς γάμον (τοῦτο θὰ ἤρμοζε μᾶλλον εἰς τὸν Κάσσανδρον). Ἰδ. Μεγ. Ἐνυμ. ἐν λ. Στέφανον Βυζάντιον ἐν λ. Κωνσταντίνου Πορφυρογεννήτου κεφ. Β'. περὶ Θεσμ. Ἰουλιανοῦ αὐτοκρ. λόγ. Γ'. σελ. 107. Θὰ μνημονεύσω ἀκόμη τὴν κτίσιν τῆς Οὐρανοπόλεως ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους Ἀθωνος (in cacumine λέγει ὁ Πλίνιος Hist. Nat. IV, 10 § 37) ἐπὶ τῆς θέσεως ἣ, ὅπως θέλει ὁ Leake, πλησίον τῶν Ἀκροθῶων (Ἀκράθωοι διάφ. γραφῇ παρὰ Στράβωνι Ζ', σελ. 331 ἀποσπ. 33. Acrothion παρὰ Πομπιαν. Μέλ. 2, 2.) Ἡ πόλις ἐκεῖ ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Κασσάνδρου Ἀλεξάρχου (οὐχὶ Ἀλεξάνδρου), καθ' ὃ λέγει ὁ Στράβων (Ζ'. σελ. 331 ἀποσπ. 35) παραδόξου ὄντος «σαφοῦς», ὡς φαίνεται ἐκ τῶν κορυφῶν ἱστοριῶν τῶν παρ' Ἀθηναίων (Γ', σελ. 98) καὶ Κλήμεντι τοῦ Ἀλεξανδρεῖ (Προτρεπτ. κεφ. Δ'. σελ. 10, ἐκδ. Sylburg). Ἡ ὑπαρξίς τῆς πόλεως ταύτης ἐπιβεβαιουται ὑπὸ νομισματὸς τινος (παρὰ Eckhel Doctr. Numm. Vet. σελ. 69), φέροντος τὴν ἐπιγραφὴν ΟΥΡΑΝΙΑΣ ΠΟΛΕΩΣ, ὡς καὶ ὑπὸ τετραδράχμου νειωστί ἀποκτηθέντος ὑπὸ τοῦ Βερολινείου νομισματικοῦ μουσείου (τοῦ ὁποίου τὸ βάρος εἶνε μόνον γραμ. 13, 3), φέροντος ἐπιγραφὴν ΟΥΡΑΝΙΑΩΝ.

ὅτι ὑπῆρξε λίαν πεπαιδευμένος ἀνὴρ, ὅτι ἡγάπα καθ' ὑπερβολὴν τὸν Ὅμηρον¹, ὅτι ἀνεστρέφετο μετ' ἀνδρῶν ἄκρας ἐπιστημονικῆς παιδείας. Εἰς ταῦτα δύναται νὰ προσθέσῃ τις, ὅτι βεβαίως ἡ θέσις του ἦτο δυσκολωτέρα καὶ ἡ ἐνέργειά του περισσότερον ὑποκειμένη εἰς παρεξήγησιν παρ' ὅσον ἡ τῶν λοιπῶν μεγιστάνων· ὅτι αἱ σχέσεις του περιῆγον αὐτὸν εἰς σύγκρουσιν πρὸς τε τοὺς Ἑλλήνας καὶ τὸν βασιλικὸν οἶκον, ὑπὲρ ὧν εὐκολώτατον ἦτο νὰ προκαταληφθῇ ἡ γνώμη, καὶ ὅτι ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις ἡ περίσκεψις αὐτοῦ, ἡ συνετὴ ἐκλογὴ τῶν μέσων, ἡ σταθερὰ ἐπιμονὴ εἰς ὅ,τι ἔκρινεν ἀναγκαῖον, εἶνε πολλῶν ἐπαίνων ἀξία. Πρὸς τούτοις ἀνάγκη νὰ ὁμολογήσῃ τις, ὅτι αὐτὸς οὐδέποτε, ὡς φερ' εἰπεῖν ὁ Πολυσπέρχων, ἐστερήθη ἐνδεχομένης τινὸς ἐπιτυχίας ἔνεκα ἀτελοῦς καὶ διστακτικῆς ἐνεργείας, ἥτις θὰ ἦτο δεῖγμα ἀγαθότητος, ἀλλ' οὐχὶ συνέσεως. Ὅτι τῷ ὄντι ἦτο ἄρτιος χαρακτήρ καὶ εἶχε τὴν ἰσχυράν θέλησιν νὰ ἐπιδιώκῃ σταθερῶς βήματι καὶ ἀντὶ πάσης θυσίας νὰ ἐπιτυχάνῃ τὸν προκείμενον σκοπόν. Ἀλλ' ἐν αὐτῷ οὐδὲν ἀνευρίσκει τις γνώρισμα δυνάμενον νὰ συνδιαλλάξῃ ἡμᾶς πρὸς τὴν σκληρότητα καὶ τὴν ψυχρότητα τῆς φύσεως αὐτοῦ, τὴν ὑπὸ τῶν περιστάσεων ἴσως ἀπαιτούμενην. Ἐνῷ οἱ συνομιληκὲς του (θὰ ἐγεννήθη περὶ τὸ 354) διήρχοντο τὴν Ἀσίαν πολεμοῦντες μετὰ τοῦ μεγάλου βασιλέως, αὐτὸς διέμενε κατ' οἶκον παρὰ τῷ πατρί. Τὸ πρῶτον περὶ αὐτοῦ παραδιδόμενον γεγονός εἶνε, ὅτι πεμφθεὶς εἰς τὴν Βαβυλῶνα, ὅπως δικαιολογήσῃ τὸν πατέρα, καὶ εἰσαχθεὶς εἰς ἀκρόασιν πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον, προσέβαλε τὴν βασιλικὴν μεγαλειότητα τοῦ κυρίου του, χλευάσας πράγματα συνεπαγόμενα ὑπὸ τῆς φύσεως τῆς αὐλῆς. Ὅσον καὶ ἂν ἐδιδάχθη ὑπὸ τῆς προϋούσης ἡλικίας καὶ τοῦ ἐπιδιωκόμενου ὑψηλοτέρου σκοποῦ νὰ καταστέλλῃ τὰς ὁρμὰς τοῦ ἀπηνοῦς καὶ βιαίου χαρακτῆρος αὐτοῦ, πάντοτε ὅμως ἡ πρὸς τὸ γένος τοῦ Ἀλεξάνδρου διαγωγὴ του, τὸ μῖσος καὶ ἡ χλεύη πρὸς πᾶν ὅ,τι ἀναμνησκει τὸν μέγαν βασιλέα, θὰ ἐξεγείρῃ ὀδυνηρὸν αἶσθημα. Καὶ

¹) Ἀθηναίου ΙΔ', σελ. 620.

ἂν ἡ σύνεσις αὐτοῦ κατορθώνει νὰ φαίνεται κατὰ τὰς περιστάσεις φιλάγαθος, συμβιβαστική καὶ μεγαλόψυχος, ἀλλὰ τὸ προσωπεῖον τοῦτο δὲν ἀποκρύπτει τὴν ἀληθῆ αὐτοῦ φύσιν, ἥτις τοσοῦτον μᾶλλον ἐμπνέει ἀποστροφήν, καθ' ὅσον εἶνε ἐγωιστική, ἀνοικτίρμων, τυραννική. Ἐχει ἐν ἑαυτῷ δυνατὴν φλέβα τοῦ *principe volendosi mantenere* τοῦ Μακιαβέλλι· ἐννοεῖ τὴν *crudeltà ben usate*, καὶ μανθάνει a essere non buono ed usarlo non usarlo secondo la necessità.

Διὰ ταῦτα ἐν ᾧ ὑπὸ τὴν κυβέρνησιν τῶν ἄλλων Διαδόχων ἀναπτύσσεται νέα ἐποχὴ καὶ νέαι καταστάσεις, ἡ ἐνέργεια αὐτοῦ ἀναφαίνεται μόνον ὡς ἀρνητικῆς φύσεως, μόνον ὡς ταπείνωσις τοῦ ὑψηλόφρονος μακεδονικοῦ πνεύματος, μόνον ὡς καταστροφή παντὸς ὅ,τι ἐδημιουργήθη ὑπὸ μεγάλης ἐποχῆς καὶ μεγάλων πράξεων. Ἡ Ἱστορία ἐξέλεξεν αὐτὸν ὡς δῆμιον τοῦ βασιλικοῦ γένους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

318 — 315

Ἡ θέσις τῶν ἀνατολικῶν σατραπειῶν. — Ὁ Πείθων κατὰ τῶν σατραπῶν. — Ὁ Εὐμένης ἐν Φοινίκῃ. — Εὐμένους ἐκστρατεία εἰς τὴν Ἀνατολήν. — Ὁ Εὐμένης σύμμαχος τῶν σατραπῶν. — Ἀντιγόνου ἐκστρατεία εἰς τὴν Ἀνατολήν. — Ἀντιγόνου ἥττα παρὰ τὸν Κοπράταν. — Ἀντιγόνου ἐκστρατεία εἰς Μηδίαν. — Οἱ σύμμαχοι ἐν Περσίδι. — Ἡ ἐν Γαδιηνῇ μάχη. — Οἱ σύμμαχοι ἐν τῷ χειμαδίῳ. — Ἡ χειμερινὴ ἐκστρατεία. — Συνωμοσία κατὰ τοῦ Εὐμένους. — Ἡ ἐν Γαδαμάργοις μάχη. — Παράδοσις τοῦ Εὐμένους. — Θάνατος τοῦ Εὐμένους. — Χαρακτήρ τοῦ Εὐμένους. — Ἀποστασία καὶ θάνατος τοῦ Πείθωνος. — Ἐπανάστασις τῶν ὁπαδῶν τοῦ Πείθωνος. — Διανομὴ τῶν σατραπειῶν ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου. — Ἀντίγονος ἐν Σούσοις. — Φυγὴ τοῦ Σελεύκου. — Χαρακτήρ τοῦ Ἀντιγόνου. — Ἀνακεφάλαιωσις.

Τὰ προσεχῆ ἔτη εἶνε πλήρη περιεργοτάτων ἐκστρατειῶν, καθ' ἃς πρόκειται περὶ τῆς ἐν ταῖς ἄνω σατραπειαῖς κυριαρχίας. Ὁ Εὐμένης προσπαθεῖ νὰ προστατεύσῃ ἐν αὐταῖς τὰ συμφέροντα τῆς βασιλείας ἐναντίον τοῦ κόμματος τῶν σφετεριστῶν, ἐν ὀνόματι τῶν ὁποίων καταδιώκει αὐτὸν ὁ Ἀντίγονος.

Αἱ χῶραι, ἐν αἷς καὶ περὶ ὧν διεξάγεται ὁ ἀγὼν, εἶνε ἡ κοιτὶς τοῦ ἄλλοτε Μηδοπερσικοῦ κράτους. Εἶνε ἄξιον παρατηρήσεως, ὅτι αὐτοὶ οἱ λαοὶ διαμένουσι κατὰ τὸν ἀγῶνα τοῦτον, ὡς φαίνεται, παντάπασιν ἀπαθεῖς. Ὁφείλον μὲν ἴσως εἰς τὴν ἐπελθοῦσαν νέαν τάξιν τῶν πραγμάτων πολλὰς ὠφελείας καὶ βελτιώσεις, ἰδίως δὲ εἶχον ὀλιγωτέρας τῶν πρὶν καταπιέσεις ἐκ στρατολογιῶν, ἀλλὰ δὲν ἦτο βεβαίως τοῦτο τὸ συγκατατοῦν αὐτοὺς ἐν ὑποταγῇ.

Ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀλεξάνδρου ἡ σχέσις αὐτῶν πρὸς τὸ κράτος ἀπέβη πράγματι ἀλλοία, ἢ ὅπως ὁ βασιλεὺς ἤθελεν. Ἀφ' ὅτου ἀντὶ τοῦ μεγάλου βασιλέως ἐδέσποζον ἐν τῷ κράτει αἱ φατρίαὶ τῶν μεγιστάνων, ἐθεωροῦντο ὑπὸ τούτων τε καὶ τῶν Μακεδόνων οὐδὲν ἄλλο, εἰμὴ ἡττημένοι βάρβαροι καὶ λαὸς ὑποτεταγμένος· ἡ δὲ ἐξάρτησις αὐτῶν ἦτο τοῦλάχιστον τοσοῦτον πλήρης, ὅσον κατὰ

τοὺς χειρίστους χρόνους τῆς σατραπικῆς διοικήσεως τῶν Περσῶν. Δὲν εἶχον οὐδεμίαν μετοχήν, οὐδὲ ἐν δικαίωμα εἰς τὰ μεγάλα ζητήματα, περὶ ὧν οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ σατράπαι ἐκίνουν κατ' ἀλλήλων τὰς ἑαυτῶν στρατιάς, καταστρέφοντες διὰ τῶν ἰδίων χειρῶν ὅ,τι ὁ μέγας αὐτῶν βασιλεὺς εἶχεν ἰδρύσει, καὶ διαφθείροντες ἐν τῷ ἁγῶνι τούτῳ τοὺς τε τύπους καὶ τὰς δυνάμεις, δι' ὧν θὰ ἐδύναντο νὰ πραγματοποιήσωσι καὶ ἐδραιώσωσι τὰς ἀξιώσεις των. Εἰς τοὺς οὕτω περιφρονουμένους καὶ τῶν πραγμάτων ἀποκλειομένους ἐδύνατο νὰ εἶνε ἀδιάφορον, ἂν ἐκεῖνοι, τῶν ὁποίων ἦσαν ὑπήκοοι, ὠνομάζοντο σατράπαι, στρατηγοί, βασιλεῖς, ἐπιμεληταὶ τοῦ κράτους, ἢ ὅπως ἄλλως. Ἄλλ' ἐὰν ἡ ἐλληνομακεδονικὴ δύναμις ἐξηκολούθει νὰ κατατρίβηται εἰς ἐπανειλημμένας διαμάχας, ἐξ ἀνάγκης τὸ γένος τῶν δεσποτῶν τὸ τοσοῦτον ἔτι ἀγέρωχον θὰ ἐζήτει ἐπὶ τέλους νὰ ἐπανεέλθῃ, ἵνα στηριχθῇ εἰς αὐτοὺς ἐκεῖνους, τοὺς ὁποίους τῶρα περιεφρόνει ὡς ὑποτεταγμένους καὶ βαρβάρους. Ἐν τούτοις τὰ μὲν ζοφερά νέφη τὰ ὑπεράνω τῶν κεφαλῶν αὐτῶν διελαύνοντα ἐξερρήγνυνοντο εἰς νέας πάντοτε καταιγίδας καὶ λαίλαπας, ῥαγδαίοντατα δὲ ἐπῆρχοντο αἱ μετατροπαὶ καὶ οἱ διαμελισμοὶ τοῦ κράτους, ὅπερ ὁ μέγας βασιλεὺς ἠθέλησε νὰ δημιουργήσῃ ὅχι ἀπλῶς χάριν ἐκείνων, οἵτινες ἐνόμιζον ὅτι δικαιοῦνται ὡς ἰδίαν αὐτῶν λείαν νὰ κατέχωσιν ἢ διανέμωται.

Εἰς τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων ἐνέκειτο ὅτι ἡ κίνησις αὕτη κατὰ πρῶτον ἀνεφάνη ἐν ταῖς ἀνατολικαῖς σατραπεαῖς. Οἱ ἐκεῖ σατράπαι κατὰ τὰ πρῶτα πέντε ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου σχεδὸν οὐδαμῶς μετέσχον τῶν ἁγώνων, οἵτινες συνεκλόνησαν τὴν Δύσιν. Ἄλλ' ἔπειτα ὁ διορισμὸς τοῦ Πείθωνος ὡς στρατηγοῦ, ὅστις, καθ' ἃ ἡδυνήθημεν νὰ εἰκάσωμεν, δὲν ἔγεινεν ἤδη κατὰ τὴν ἐν Τριπαραδείσῳ διανομὴν, παρήγαγεν ἐπαισθητὴν μεταβολήν. Διότι βεβαίως τοῦ Πείθωνος ἡ φιλοδοξία δὲν ἐκορέσθη διὰ τούτου, ὅτι κατὰ ταύτην τὴν διανομὴν παρὰ πάσας τὰς ὑπηρεσίας του τὰς περὶ τὴν πτώσιν τοῦ Περδίκκου οὐδὲν περισσότερον εἰς αὐτὸν ἀπένειμαν παρ' ὅ,τι πρὶν εἶχεν. Ἴσως ἡ στρατηγία τῶν ἄνω

σατραπειῶν ἦτο ἡ ἀμοιβὴ ἢ προσενεχθεῖσα εἰς αὐτὸν ὑπὸ τῆς συστάσεως τῆς ἐναντίον τοῦ νέου ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους, ἵνα μὴ συνταχθῇ μετὰ τούτου καὶ τοῦ Εὐμένους. Θὰ ἐνομίσθη δὲ καὶ πολὺ ἀναγκαῖον νὰ καταθέσωσι τὴν σατραπικὴν δύναμιν τῶν ἄνω ἐπαρχιῶν εἰς μίαν χεῖρα, ἵνα οἱ ἐκεῖ σατράπαι μὴ λάβωσι τὴν ὑπόθεσιν τῆς βασιλείας ὡς πρόσχημα τοῦ νὰ κηρυχθῶσι κατὰ τῆς συστάσεως καὶ γείνωσιν ὁμοίως αὐτοτελεῖς δεσπότες, ὅπως ἐμελέτων ὁ Κᾶσσανδρος, ὁ Πτολεμαῖος καὶ ὁ Ἀντίγονος. Ὅτι δὲ τοῦ Πείθωνος οἱ λογισμοὶ εἰς αὐτὸ τοῦτο ἔτεινον, εἶχεν ἀποδειχθῇ ἐκ τῶν μέτρων, τὰ ὅποια εἶχε λάβῃ κατὰ τῶν οἰκαδὲ ἐπανερχομένων φρουρῶν τῶν ἀνατολικῶν ἐπαρχιῶν¹. τῶρα ἡ δύναμις τῆς βασιλείας καὶ ἡ ἐπιμελητεία τοῦ κράτους, ἥτις τότε εἶχε ματαιώσῃ τοὺς σκοποὺς του, ἦτο εἰς παρακμὴν, πρὸς δὲ τὴν ἀλαζονείαν καὶ τὸ συμφέρον αὐτοῦ ἦτο ἡκιστα σύμφωνον νὰ ὑπερμαχήσῃ ὑπὲρ τοῦ Καρδιανοῦ καὶ τοῦ εἰδώλου τῆς βασιλικῆς μεγαλειότητος. Ἐὰν δὲ ὡς στρατηγὸς εἶχεν εἰς τὴν διάθεσιν αὐτοῦ τὴν στρατιωτικὴν δύναμιν τῶν ἄνω ἐπαρχιῶν, ἐδύνατο νὰ ἐλπίζῃ ὅτι θὰ πράξῃ ἐκεῖ τὰ αὐτά, ὅσα ὁ Ἀντίγονος ἔπραττεν ἐν ταῖς κάτω ἐπαρχίαις.

Τὸ ἔαρ τοῦ ἔτους 318, καθ' ὃν χρόνον ὁ μὲν Ἀντίγονος ἐξεδίωξε τοὺς σατράπας τῆς Φρυγίας καὶ Λυδίας, ὁ δὲ Εὐμένης διέτρισεν ἐν Κιλικίᾳ, ὁ Πείθων εἰσέβαλεν αἰφνιδίως εἰς τὴν Παρθίαν, καὶ συλλαβὼν τὸν αὐτόθι σατράπην Φίλιππον, ἐθανάτωσεν αὐτόν, καὶ διώρισεν ἀντ' αὐτοῦ τὸν ἴδιον ἀδελφὸν Εὐδαμον². Τὸ ἄγγελμα τῆς βιαιοπραγίας ταύτης παρήγαγε μεγάλην κατάπληξιν μεταξὺ τῶν σατραπῶν τῶν ἄνω ἐπαρχιῶν· ἐμάντευσαν τὴν πρόθεσιν τοῦ στρατηγοῦ καὶ κατενόησαν ὅτι ἐνήργει κατὰ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν καθ' ἣν καὶ οἱ ἐν τῇ Δύσει, οἵτινες ἦσαν ἤδη σχεδὸν νικηταί, καὶ ὅτι ἐκεῖθεν ἐπὶ τοῦ παρόντος οὐδεμία βοήθεια ἐδύνατο εἰς αὐτοὺς νὰ ἔλθῃ.

¹) Ἰδ. σελ. 41.

²) Διοδώρου Ιθ', 14 «Πείθων... στρατηγὸς δὲ τῶν ἄνω σατραπειῶν ἀπασῶν, γένει Παρθυαίος, ὃς Φιλώταν μὲν τὸν προὔπαρχοντα στρατηγὸν ἀπέκτεινε» Ἀκολουθῶ τὴν διόρθωσιν τοῦ Wesseling: ἀπασῶν γενόμενος Φίλιππον μὲν τὸν κτλ.

Συνησπίσθησαν λοιπόν, ὥπως ἀπὸ κοινοῦ ἀντισταθῶσι. Καὶ ὁ Εὐδη-
μος δέ, ὁ δολοφονήσας τὸν γηραιὸν βασιλέα Πῶρον καὶ καταλα-
βὼν τὰς χώρας αὐτοῦ, ἐξεστράτευσε κατὰ τοῦ Πείθωνος τὸ φθινό-
πωρον τοῦ 318. Κατῶρθωσαν δὲ ἐν μιᾷ μεγάλῃ μάχῃ νὰ κατισχύ-
σωσι τοῦ στρατηγοῦ. Φεύγων οὗτος ἐκ τῆς Παρθίας ἐξήτησεν
ἀσφάλειαν ἐν τῇ ἰδίᾳ σατραπείᾳ· ἀλλ' οὐδ' ἐν Μηδίᾳ θεωρήσας
ἑαυτὸν πλέον ἀσφαλῆ, ἔσπευσεν εἰς τὴν Βαβυλῶνα πρὸς τὸν Σέλευ-
κον καὶ ἐξήτησε παρ' αὐτοῦ ὑποστήριξιν, ὑποσχεθεὶς ἐν ἐπιτυχίᾳ νὰ
μοιρασθῶσι τὰς χώρας. Ὁ δὲ Σέλευκος συνεμάχησε μετ' αὐτοῦ
πρὸς τὸ κοινὸν συμφέρον.

Καὶ ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἴσταντο τῶρα ἀπέναντι ἀλλήλων δύο
ἰσχυρὰ κόμματα, τοῦτο ἔχοντα τὸ κοινόν, ὅτι ἕκαστος ἐν αὐτῷ ἐπε-
δίωκε πᾶσαν δυνατὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς ἑαυτοῦ ἀρχῆς, ἀλλ' οἱ μὲν
ἐπιθυμοῦντες νὰ ἐπεκτείνωσι τὴν ἀρχὴν αὐτῶν εἰς ἐκείνους, αἵτινες
ἦσαν ἐξ ἴσου δεσπόται ὡς αὐτοί, ἀπέβησαν ἐναντίοι τῆς βασιλικῆς
ἐξουσίας καὶ ἀναφανδὸν ἀποστάται αὐτῆς· οἱ δὲ συνασπισθέντες
πρὸς διατήρησιν τῶν ἰδίων σατραπειῶν δὲν ἦσαν μᾶλλον ἐκείνων
ἄφωσιωμένοι εἰς τὴν βασιλείαν, ἐν ὀνόματι τῆς ὁποίας ἦσαν διωρι-
σμένοι, ἀλλ' ὑπὸ τῶν περιστάσεων ἠναγκασμένοι αὐτῆς ὁπαδοὶ καὶ
ἀντιπρόσωποι. Τοῦτο μόνον διακρίνει τὸν ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἀγῶνα
ἀπὸ τοῦ ἐν τῇ Δύσει, ὅτι ἐνταῦθα μὲν ἐπὶ τοῦ παρόντος ἡ βασιλικὴ
μερίς προφανῶς ὑπερέχει, ἐν δὲ τῇ Δύσει εἶνε σχεδὸν καταβεβλη-
μένη.

Περὶ τούτους τοὺς χρόνους ὁ Εὐμένης δὲν διέτριβε πλέον ἐν
Κιλικίᾳ, ὅπου εἶχε μὲν κατορθώσῃ νὰ προσοικειωθῇ τὸ σῶμα τῶν
ἀργυρασπίδων καὶ διὰ τοῦ ἐν Κυίνδοις θησαυροῦ πολλοὺς νὰ στρατο-
λογήσῃ, ἀλλ' ἡ δύναμις ὅμως αὐτοῦ ἦτο πολὺ μικρά, ὥστε ν' ἀν-
τιπαλαίσῃ πρὸς τὸν Ἀντίγονον. Ἐπειδὴ δὲ τούτου ὁ σκοπὸς κατ'
ἀνάγκην ἦτο νὰ διαπεραιωθῇ εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ ἐκεῖ νὰ διακρίνῃ
τὸν ἀγῶνα, ὁ Εὐμένης εἶχε χρείαν μεγάλῃς ναυτικῆς δυνάμεως,
ἵνα ἐμποδίσῃ τοῦτο καὶ ἀνοίξῃ ἄμεσον συγκοινωνίαν πρὸς τὴν
Μακεδονίαν καὶ Ἑλλάδα, ἐκεῖθεν δὲ δυνηθῇ τοσοῦτον στρατεύ-

μα νὰ πορισθῇ, ὥστε καὶ κατὰ ξηρὰν ν' ἀντιταχθῇ πρὸς τὸν Ἀντίγονον. Ἡ δὲ διαγωγὴ τοῦ Πτολεμαίου, ὅστις ἐναντίον τῆς θελήσεως τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας αὐθαιρέτως ἐσφετερίσθη τὴν Συρίαν, παρεῖχεν εἰς τὸν ἀντιπρόσωπον αὐτῆς ταύτης τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας τὸ νόμιμον δικαίωμα πρὸς ἐπέμβασιν.

Τὸ ἔαρ λοιπὸν τοῦ 318, καθ' ὃν χρόνον ὁ Πολυσπέρχων εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὁ Εὐμένης εἰσέβαλλεν εἰς τὴν Φοινίκην¹, καὶ φαίνεται ὅτι οὐδεμίαν ἐκεῖ εὗρεν ἀντίστασιν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Πτολεμαῖος ἔχων τὰ πλοῖα τῶν πόλεων ἐπελάγιζεν, ὁ Εὐμένης διέταξε νὰ ναυπηγήσωσιν ὡς τάχιστα νέα, καὶ ὀπλίσαντες αὐτὰ νὰ ἔχωσιν ἔτοιμα πρὸς ἀπόπλουν, ἐλπίζων ὅτι πρὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ χειμῶνος ἔμελλε νὰ πλεύσῃ εἰς τὰ ἐλληνικὰ ὕδατα, νὰ ἐνωθῇ μετὰ τοῦ μακεδονικοῦ στόλου, καὶ ἐντὸς ὀλίγου νὰ δυνηθῇ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν νίκην εἰς τὴν βασιλείαν². Τελευτῶντος δὲ τοῦ θέρους εἶχε συναθροίσῃ ἀξιόλογον στόλον ἐκ φοινικικῶν πλοίων ὑπὸ τὸ ἀκρωτήριον τῆς Ῥωσσοῦ. Ἐπ' αὐτοῦ εἶχε κομίσῃ τοὺς θησαυροὺς, καὶ ὁ ναύαρχος Σωσιγένης ἀνέβαλλε τὸν ἀπόπλουν, περιμένων μόνον τὸν καλὸν καιρόν. Τότε εἶδον προσπλέοντα στόλον διὰ τροπαίων καὶ στεφάνων καὶ τῶν ἀκροστολίων ἡχμαλωτισμένων τριήρων κεκοσμημένον· ἦτο τοῦ Ἀντιγόνου ὁ στόλος, ὅστις εἶχε νικήσῃ πρὸ μικροῦ. Οἱ δὲ ἄνδρες τοῦ φοινικικοῦ στόλου, μαθόντες τί εἶχε συμβῇ, ἐπέπεσον ἐπὶ τοὺς θησαυροὺς, καὶ διαρπάσαντες αὐτοὺς ἔσπευσαν εἰς τὰ ξένα πλοῖα, ἅπερ ἀπέπλευσαν τάχιστα μετ' αὐτῶν καὶ τῶν διαρπαγέντων χρημάτων³.

Ὁ Ἀντίγονος ἀπετράπη τοῦ σκοποῦ νὰ διαπεραιωθῇ εἰς τὴν Εὐρώπην, ἀκριβῶς ὅτε ἢ παρὰ τὸ Βυζάντιον νίκη ἐφαίνετο ὅτι εἶχεν ἀνοίξῃ τὴν ἐκεῖσε ὁδόν· διότι πρὸ πάντων ἐπεθύμει νὰ εἶνε κύριος

¹) Κατὰ τὸν *Ἀππιανόν* (Συριακ. 53) ὅστις φαίνεται, ἤρθετο ἀκόμη κατ' εὐθείαν ἐκ τοῦ Ἱερωνύμου, ὁ Πτολεμαῖος κατέειχε καὶ τὴν ἄνω Συρίαν καὶ ὅχι μόνον τὴν Κοίλην Συρίαν καὶ τὴν Φοινίκην.

²) *Διοδώρου* III', 63.

³) *Πολυαίνου* Δ', 6, 9.

τῆς θαλάσσης. Τὰ κινήματα τοῦ Εὐμένους, ἴσως καὶ ὁ φόβος, ὅτι χῶραί τινες τῆς Μικρᾶς Ἀσίας εὐκαιρίαν μόνον προσεδόκων, ὅπως ἀποστατήσωσιν αὐτοῦ, καὶ οἱ κίνδυνοι, οὓς ὁ Πτολεμαῖος εἶχε νὰ φοβηθῇ ἐκ τῆς Κοίλης Συρίας, παρέσχον εἰς αὐτὸν τὴν πρόφασιν τοῦ ν' ἀναβάλῃ τὴν βοήθειαν, τὴν ὁποίαν περιέμενεν ὁ Κάσσανδρος. Ὅθεν ὁ στόλος αὐτοῦ, προσορμιζόμενος εἰς πλείστους λιμένας καὶ ἐπιδεικνύων τὴν νίκην, ἵνα παραλύσῃ πᾶσαν νεωτεριστικὴν ὀρεξίν τῶν ἐπισφαλῶν πόλεων, ἔπλευσεν εἰς τὰ ὕδατα τῆς Κιλικίας, καὶ μόνῃ ἢ ἐμφάνισις αὐτοῦ ἤρκεσε νὰ ματαιώσῃ τὰ ναυτικὰ σχέδια τοῦ Εὐμένους. Αὐτὸς δὲ ὁ Ἀντίγονος, ἀναθέσας, ὡς φαίνεται, τὴν διοίκησιν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας εἰς τὸν σατράπην τῆς Καρίας Ἀσανδρον, ἀνέξευξεν ἀπὸ τῶν ἀκτῶν τοῦ Ἑλλησπόντου μετὰ 20,000 πεζῶν καὶ 4,000 ἱππέων, τῶν ἀρίστων τῆς ἑαυτοῦ στρατιᾶς, ἐναντίον τοῦ Εὐμένους, ἵνα καταβάλῃ αὐτόν, πρὶν ἔτι συναθροίσῃ πλειοτέρας δυνάμεις καὶ πρὶν προσαποκτήσῃ καὶ ἄλλας χώρας¹. Ταῦτα συνέβησαν, τελευτῶντος τοῦ φθινοπώρου τοῦ 318.

Ὅτε ὁ Εὐμένης, ἀποβαλὼν τὸν στόλον, χάριν τοῦ ὁποίου ἐπεθύμει νὰ κατέχῃ τὴν Φοινίκην, ἔμαθε τὴν ἐκστρατείαν ταύτην τοῦ Ἀντιγόνου, κατενόησεν, ὅτι διὰ τῶν ἑαυτοῦ δυνάμεων δὲν θὰ ἠδύνατο ν' ἀντισταθῇ, ὅτι οὔτε εἰς αὐτὸν οὔτε εἰς τὸ κράτος ἦτο ἐπωφελὴς ἡ διατήρησις τῆς Φοινίκης, ὅπου καθ' ὅλην τὴν χώραν οὐδένα εἶχε φίλον, καὶ ὅτι τὸ φρονιμώτερον ἦτο τὰ μὲν δυτικὰ τοῦ κράτους πρὸς τὸ παρὸν νὰ ἐγκαταλείψῃ εἰς τὴν τύχην των, τραπεῖς δὲ πρὸς ἀνατολὰς νὰ ἐνωθῇ ἐνταῦθα μετὰ τῶν σατραπῶν, οἵτινες ἐν ὀνόματι τῶν βασιλέων συμμαχοῦντες ἐπολέμουν πρὸς τὸν Πείθωνα καὶ τὸν Σέλευκον ἐπὶ τῇ ἐλπίδι τοῦ νὰ προσελκύσῃ καὶ τούτους εἰς τὸν κατὰ τοῦ Ἀντιγόνου πόλεμον. Διελθὼν λοιπὸν τὴν Κοίλην Συρίαν ἔφθασεν αἰσίως εἰς τὸν Εὐφράτην, καὶ ἀποκρούσας ἐπιτυχῶς ἐπίθεσίν τινα τῶν ἐκεῖ νομαδικῶν φύλων, παρέλαβε τὸν Ἀμφίμαχον, τὸν σατράπην τῆς χώρας, καὶ διαβάς τὸν Τίγριν εἰσῆλθεν

¹) Διοδώρου III', 73.

εἰς τὰς Καρῶν κώμας τὰς παρὰ τὴν δυτικὴν εἰσοδὸν τῶν μηδικῶν πυλῶν, ἔνθα παρεχρίμασεν¹. Ἐντεῦθεν ἔπεμψε πρὸς τοὺς σατράπας τῶν ἄνω ἐπαρχιῶν τὰς παρὰ τῶν βασιλέων ἐπιστολάς², ἐν αἷς διέταττοντο νὰ ὑπακούωσιν εἰς αὐτόν, καὶ ἐμήνυσεν αὐτοῖς ὅτι ἤτο πλησίον, ὅπως ἐνωθῇ μετ' αὐτῶν. Ἐπεμψε δὲ καὶ πρὸς τὸν Σέλευκον καὶ τὸν Πείθωνα, προσκαλῶν αὐτοὺς νὰ προσέλθωσιν εἰς αὐτόν ὡς στρατηγὸν τῆς Ἀσίας, ἵνα πολεμήσωσιν ὑπὲρ τῆς βασιλείας κατὰ τοῦ Ἀντιγόνου. Παρ' αὐτῶν ὡς πλησιεστέρων ἔλαβε τὴν ἀπάντησιν, ὅτι θὰ ἦσαν πρόθυμοι νὰ ὑπηρετήσωσι τοὺς βασιλεῖς κατὰ καθήκον, ἀλλὰ τὸν ὑπὸ τῶν Μακεδόνων εἰς θάνατον καταδικασθέντα δὲν ἠδύναντο κατ' οὐδένα τρόπον ν' ἀναγνωρίσωσιν ὡς σατράπην, πολὺ δὲ ὀλιγώτερον νὰ ὑπακούωσιν εἰς τὰς διαταγὰς αὐτοῦ. Ὅθεν προέτρεπον τὸν Ἀντιγένη καὶ τοὺς ἀργυράσπιδας νὰ δώσωσι τὸ παράδειγμα, ἐνθυμούμενοι τὴν ἐν τῇ στρατιᾷ τάξιν αὐτῶν, καὶ ν' ἀρνηθῶσι τὴν ὑποταγὴν εἰς τὸν Καρδιανόν. Ἀλλ' αἱ προτροπαὶ αὐτῶν οὐδόλως ἐτελεσφόρησαν. Παρελθούσης δὲ τῆς χειμερινῆς ἀναπαύσεως, ὁ Εὐμένης κατήλθε τὸν Τίγγριν καὶ ἐστρατοπέδευσε 300 στάδια μακρὰν τῆς Βαβυλῶνος³, τὸ μὲν ὅπως φοβήσῃ τὸν Σέλευκον καὶ Πείθωνα, τὸ δὲ ὅπως ἐξακολουθήσῃ τὴν πρὸς τὰ Σοῦσα ὁδὸν διὰ τῆς πλουσίας ταύτης χώρας, διότι ἡ ὀπίσθεν αὐτοῦ ἦτο παντελῶς ἐξηγντλημένη. Ἐκεῖ κατὰ τὴν εἰσοδὸν τῶν Περσίδων πυλῶν προσεδόκα νὰ ἐνωθῇ μετὰ τῶν σατραπῶν

¹) Τοῦ Διοδώρου (Ιθ', 12) τὸ «παρεχρίμασε» σημαίνει ὅτι διήλθε τὸν χειμῶνα τοῦ 318/7, ὃν ὁ Διόδωρος κατὰ τὴν συνήθειάν του θέτει ἐπὶ ἀρχόντος Δημογένοους (ΟΙ. 115, 4), ἐνῶ πράγματι τὸ θέρος τοῦ 317 εἶναι ἡ ἀρχὴ τοῦ τετάρτου ἔτους τῆς Ὀλυμπιάδος. Ὁ τόπος ἐν ᾧ παρεχρίμασε δὲν εἶναι αἱ ἐν Μεσοποταμίᾳ Κάραι, ὡς ὑπετίθη, διότι κατὰ τὰς παρούσας περιστάσεις θὰ ἦτο ἡ θέσις ἡ ἀφρονεσάτην πασῶν, ἀλλ' αἱ Κάραι αἱ ἐπὶ τῇ ὁδοῦ τῆς ἐξ Ὠπίδος εἰς Ἐκβάτανα, αἱ μνημονευόμεναι κατὰ τὴν τελευταίαν ἐκστρατείαν τοῦ Ἀλέξανδρου ἐναντίον τῆς Μηδίας (Διοδώρου ΙΖ', 110, 3).

²) Τὰς παρὰ τῶν βασιλέων ἐπιστολάς ἐν αἷς ἦν γεγραμμένον: πάντα πειθαρχεῖν Εὐμένει (Διοδώρου, Ιθ', 13).

³) Ὁ Διόδωρος (Ιθ', 12) ἀναγράφει ταύτην τὴν ἀπόστασιν· δεικνύει δὲ φαίνεται ὅτι ὁ Εὐμένης τῷ ὄντι διήλθεν εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Τίγγριδος. Ἀλλ' ἡ παράδοσις εἶναι ὅλως ἀσφαλής.

τῶν ἄνω ἐπαρχιῶν, ἐφ' ὧν ἐνόμιζεν ὅτι ἐδύνατο νὰ στηριχθῇ μετὰ τὴν ἄρνησιν τοῦ Πείθωνος, ἀσφαλίσας δὲ τοὺς ἐν Σούσοις φυλαττομένους θησαυροὺς καὶ βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ ἐδάφους ν' ἀντισταθῇ εἰς τὸν ἐπερχόμενον στρατὸν τοῦ Ἀντιγόνου, ὅστις εἶχε διαβῇ τὸν Εὐφράτην. Πρὸς τοῦτο διέταξε νὰ συναθροισθῶσι πάντα τὰ πλοῖα τοῦ ποταμοῦ καὶ νὰ παρασκευασθῶσι τὰ πάντα πρὸς διάβασιν.

Τότε κατέπλευσαν δύο τριήρεις καὶ πολλὰ κοντωτὰ πλοιάρια¹, λείψανα τοῦ ἐν ἔτει 323 ἐν Βαβυλῶνι ναυπηγηθέντος στόλου. Ταῦτοχρόνως ἀνεφάνησαν κατὰ τὴν ἀντιπέραν ὄχθην στίφη τινὰ ἱππέων. Καὶ τὰ μὲν πλοῖα προσήχθησαν εἰς τὸν τόπον τῆς ἀποβάσεως, ὁ δὲ Σέλευκος καὶ ὁ Πείθων, οὔτινες ἦσαν ἐν αὐτοῖς, προσεκάλεσαν ἐκ νέου τοὺς Μακεδόνες ν' ἀποχωρισθῶσι τοῦ Εὐμένους· πρὸ πάντων ἀπετάθησαν πρὸς τὸν Ἀντιγένη, σαγηνεύοντες αὐτὸν διὰ παντοίων δελεασμάτων, ἀναμιμνήσκοντες αὐτὸν τοὺς θησαυροὺς τῆς σατραπείας Σουσιανῆς καὶ καταδεικνύοντες τὴν βεβαίαν νίκην τοῦ ὅσον οὐπω προσερχομένου Ἀντιγόνου. Ἀλλ' ἐπειδὴ οὐδαμοῦ εὕρισκον ἀκρόασιν, ἀνέπλευσαν πρὸς τινὰ ἀρχαίαν διώρυγα, ἥς ἡ εἰσόδος ἦτο κεχωσμένη, καὶ διήνοιξαν τὴν πρόσχωσιν². Ἐντὸς ὀλίγου ἡ ἐπίπεδος προσόχθιος χώρα, ἐν ᾗ ἐστρατοπέδευεν ὁ Εὐμένης, ὁλόκληρος κατεκλύσθη, ἅπας δὲ ὁ στρατὸς ἐκινδύνευσε νὰ πνιγῇ. Μετὰ δυσκολίας δὲ καὶ ὄχι ἄνευ ἀπωλείας ἀνθρώπων καὶ σκευῶν ἐσώθησαν οἱ στρατιῶται εἰς τὸ πλησίον ὑψηλότερον ἔδαφος. Καὶ οὕτω μὲν περιέμειναν μέχρι τῆς ἐπαύριον, ἔπειτα δὲ τὸ

¹ Ὁ Διόδωρος (ΙΘ', 12) λέγει «κατέπλευσαν δυοὶ μὲν τριήρεσι, κοντωτοῖς δὲ πλείοσιν», κατέβησαν λοιπὸν ἐκ τῆς Βαβυλωνίως εἰς τὸν Τίγριν ἀνωτέρω τοῦ στρατοπέδου τοῦ Εὐμένους Ὁ σκοπὸς θὰ ἦτο νὰ ἐμποδίσωσι τὸν Εὐμένη ἀπὸ τῆς εἰς Σούσα πορείας καὶ τῆς μετὰ τῶν ἄνω σατραπιῶν ἐνώσεως. Ὅτι ὁ Διόδωρος τὸ περὶ τὴν διώρυγα συμβᾶν οἷς ἀφηγεῖται (ΙΙΙ', 78 καὶ ΙΘ', 13), ἀποδεικνύει μόνον πῶς ἐργάζεται.

² Ὁ Τίγρις ἀπὸ τοῦ Βαγδάτ μέχρι τοῦ Κούτ-ἐλ-Ἀμμάρα, ὅπου ἀποτόμως στρέφεται πρὸς ἀνατολάς, δέχεται εἰσροὰς ἀπὸ τοῦ Εὐφράτου· ἀπὸ δὲ τοῦ Κούτ-ἐλ-Ἀμμάρα αἱ διώρυγες ἐκβάλλουσιν εἰς τὸν Εὐφράτην. Ἐκ τούτου δύναται τις νὰ γνωρίσῃ μέχρι τίνος ὁ Εὐμένης κατερχόμενος ὥδευεν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Τίγριδος.

κυριώτερον μέρος τοῦ στρατοῦ διεβιβάσθη εἰς τὴν ἄλλην ὄχθην ἐπὶ 300 κοντωτῶν πλοίων, χωρὶς νὰ τολμήσωσιν οἱ ἵππεῖς τῶν πολέμιων νὰ παρακωλύσωσιν αὐτούς. Ὡστε ὁ μέγιστος τοῦλάχιστον κίνδυνος τοῦ ν' ἀποκλεισθῶσι παρῆλθεν. Ἐν τούτοις ὁ Εὐμένης δὲν ᾔθελε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰς ἀντιπέραν εὕρισκομένας ἀποσκευάς, ἐπειδὴ τοιαύτη ἀπώλεια ἐδύνατο τὸ πλούσιον μάλιστα σῶμα τῶν ἀργυρασπίδων εὐκόλως νὰ ἐμβάλλῃ εἰς ἀθυμίαν καὶ μετάνοιαν. Τινὲς τῶν ἐγγχωρίων ἐφάνησαν πρόθυμοι νὰ δείξωσι τόπον, ὅπου ἡδύναντο ἄνευ πολλῆς ἐργασίας νὰ ἐμφράξωσι τὴν διώρυγα καὶ ν' ἀφήσωσι τὸ ὕδωρ ν' ἀπορρέυσῃ. Ὁ Εὐμένης λοιπὸν διέταξε τοὺς Μακεδόνας νὰ ἐπανεέλθωσιν εἰς τὴν ἀπέναντι ὄχθην καί, ταχέως ἐκτελεσθείσης τῆς ἐργασίας, ἡ χώρα ἐλευθερωθεῖσα ἔγεινε πάλιν ὁδεύσιμος, καὶ ἡ πρὸς τὴν Βαβυλῶνα πορεία εἰς τὸν στρατὸν ἀνοικτή. Ὁ Σέλευκος θὰ ἐφοβήθη, μήπως ὁ Εὐμένης τραπῇ ἐκεῖσε καὶ ἐκδικηθῇ· ἐπιθυμῶν δὲ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν σατραπείαν τοῦ ἀπὸ παντὸς ἄλλου κινδύνου καὶ νὰ ἴδῃ τὸν στρατὸν τῶν πολέμιων ὅσον τὸ δυνατόν τάχιστα ἀπομακρυνόμενον¹, ἔπειμψε πρὸς τὸν Εὐμένην προσφέρων αὐτῷ ἀνακωχὴν καὶ πᾶσαν δυνατὴν συνδρομὴν πρὸς διάβασιν τοῦ ποταμοῦ. Ταῦτοχρόνως ἔστειλεν ἀγγελιαφόρους πρὸς τὸν Ἀντίγονον, διατρίβοντα ἤδη ἐν Μεσοποταμίᾳ μετὰ τοῦ στρατοῦ, παρακαλῶν αὐτὸν θερμῶς νὰ ἔλθῃ τὸ ταχύτερον, λέγων ὅτι οἱ σατράπαι τῶν ἄνω ἐπαρχιῶν ἦσαν ἤδη καθ' ὁδόν, ὅπως ἐνωθῶσι μετὰ τοῦ Εὐμένους, ὅτι ὑπῆρξεν ἀδύνατον ν' ἀναχαιτισθῇ ἐν τῇ βαβυλωνίᾳ χώρα καὶ ὅτι ἦτο πρὸ πάντων ἐπ' ἀνάγκης νὰ καταβληθῇ, πρὶν ἐνωθῇ μετὰ τῶν σατραπῶν.

Ἐν τούτοις ὁ Εὐμένης, διαβὰς τὸν ποταμόν, ἐβάδιζε πρὸς τὰ Σοῦσα, διαιρέσας τὸν στρατὸν χάριν εὐχερεστεροῦ ἐπισιτισμοῦ εἰς τρεῖς φάλαγγας. Ἐπειδὴ δὲ εἶχε πέμψῃ εἰς τοὺς σατράπας τῶν ἄνω ἐπαρχιῶν, τῶν ὁποίων τὴν συγκατάθεσιν θὰ εἶχε λάβῃ, τὴν

¹) Διοδώρου 16', 13 «καὶ βουλόμενοι τὴν ταχίστην αὐτοὺς ἐκ τῆς ἰδίας σατραπείας ἀπαλλάξαι».

πρόσκλησιν¹ νὰ καταβῶσιν εἰς τὴν Σουσιανὴν καὶ ἐνωθῶσι μετ' αὐτοῦ, συνῆλθον ἐπὶ τὸ αὐτὸ μετὰ μεγάλης δυνάμεως². Καὶ ὁ μὲν Πευκέστας εἶχε 3,000 πεζοὺς κατὰ τὸν μακεδονικὸν τρόπον καθωπλισμένους, 600 ἵππεῖς Ἑλλήνας καὶ Θρᾶκας καὶ 400 πέρσας ἵππεῖς, ἔτι δὲ καὶ 10,000 τοξότας, οἵτινες διέτριβον ἐν Περσίῃ, ἔτοιμοι νὰ ἔλθωσι κατόπιν· ὁ δὲ Τληπόλεμος ὁ Καρμανίας 1,500 πεζοὺς καὶ 700 ἵππεῖς, ὁ δὲ Σιδύρτιος ὁ Ἀραχωσίας 1,000 πεζοὺς καὶ 600 ἵππεῖς³. ὁ Ἀνδρόβαζος, τὸν ὁποῖον εἶχε πέμψῃ ὁ Ὁξυάρτης ἐκ Παροπαμίσου, 1,200 πεζοὺς καὶ 400 ἵππεῖς· ὁ Στάσανδρος ὁ Ἀρείας τὰ ἑαυτοῦ καὶ τὰ βακτρικὰ στρατεύματα 1,500 πεζοὺς καὶ 1,000 ἵππεῖς· καὶ τέλος ἐκ τῆς Ἰνδικῆς ὁ Εὐδήμος 3,000 πεζοὺς, ἵππεῖς⁴ πλειοτέρους τῶν 700 καὶ 125 ἐλέφαντας. Τὴν ἀρχηγίαν ἀνέλαβε κατὰ γενικὴν ἀπόφασιν ὁ Πευκέστας ὁ σατράπης τῆς Περσίας, ὅστις ἄλλοτε ἦτο εἰς τῶν σωματοφυλάκων τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ μεγάλως ὑπ' αὐτοῦ ἐτιμᾶτο, μεταξὺ δὲ πάντων τῶν σατραπῶν ἐγίνωσκε ἐπιτηδειότατα νὰ μεταχειρίζεται τοὺς Ἀσιανοὺς ὑπηκόους καὶ νὰ ἐπισπᾷ τὴν ἀφοσίωσιν αὐτῶν. Κατὰ τὴν παραγγελίαν τοῦ Εὐμένους καταβάντες οἱ σατράπαι εἰς τὴν Σουσιανὴν, ἠνώθησαν μετὰ τοῦ στρατοῦ τοῦ Εὐμένους, ὅστις περιλαμβάνων καὶ τὰ στρατεύματα τοῦ Ἀμφιμάχου, τοῦ

¹) Ὁ Διόδωρος ἐνταῦθ' αὖτε καὶ ἄλλοι πολλοὶ μεταχειρίζεται τὴν λέξιν βιβλιαφόρους, ἀκολουθῶν βεβαίως τὸν Ἱερώνυμον.

²) Οἱ ἐπὶ ἐνοὶ κατὰ τὸν Διόδωρον (10', 14) ἀριθμοὶ περιέχουσι βεβαίως σφάλματα· ἀλλ' εἶνε ὅμως κατὰ τὰ κυριώτατα, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς παραβολῆς πρὸς τὰ τοῦ Διόδωρου (10', 27) ὀρθοὶ καὶ διὰ τὴν γνῶσιν τῶν πολεμικῶν δυνάμεων τῶν ἀνατολικῶν σατραπειῶν διδακτικοί. Τὸ σύνολον τὸ παρὰ Διόδωρῳ (10', 24,) ἀναγραφόμενον «18,000 πεζοὶ καὶ 4,600 ἵππεῖς» εἶνε κατὰ τὸν πρῶτον ἀριθμὸν βεβαίως ἡμαρτημένον καὶ δὲν συμφωνεῖ οὔτε κατὰ τοῦτον οὔτε κατὰ τὸν δεῦτερον πρὸς τὰς ἰδίας αὐτοῦ ἀναγραφὰς τῶν καθ' ἕκαστον σωματίων· δύναται ὅμως ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἱππέων νὰ διορθωθῇ ἐκ τῶν κεφαλαίων 27 καὶ 28. Οἱ 10,000 πέρσαι τοξόται καὶ σφενδονῆται οἱ ἀναφερόμενοι ὑπὸ τοῦ Διόδωρου προσήχθησαν μετέπειτα ἐκ τῆς Περσίας καθ' ἃ λέγει ἐν 10', 17.

³) Ὁ Διόδωρος ἐν μὲν κεφ. 14 λέγει 116 ἵππεῖς, ἐν δὲ κεφ. 27 ὀρθότερον 600.

⁴) Ὁ Διόδωρος ὀνομάζει τοῦτον τὸν σατράπην Εὐδαμον, ἐνῶ ὑπὸ τοῦ Ἀἰδίου (4', 27, 2) καλεῖται Εὐδήμος. Ἐν κεφ. 14 ἀναγράφει τοὺς μετ' αὐτοῦ ἵππεῖς 500, ἐν δὲ κεφ. 27 τὸ ἄγγμα τοῦ Εὐδήμου ἐξ 150 ἱππέων καὶ τὰς δύο ἑλίας αὐτοῦ τῶν ξυστοφόρων, αἵτινες ἔχουσι πενήκοντα ἱππων βάθος.

Μεσσοποταμίας σατράπου, συνέκειτο ἐκ 15,000 ἀνδρῶν, κατὰ τὸ πλεῖστον μακεδόνων πεζῶν καὶ περίπου 2,800 ἵππέων¹.

Ἡ πολεμικὴ δύναμις ἡ ἐνταῦθα ἐν ὀνόματι τῶν βασιλέων συναθροισθεῖσα ἦτο ἀρκούντως σπουδαία, ἀλλ' οἱ σατράπαι, ἐπαιρόμενοι διὰ τὴν πρὸ μικροῦ ἐπιγενομένην νίκην καὶ διεφθαρμένοι ὑπὸ τῆς ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἀπεριορίστου ἐξουσίας αὐτῶν, δὲν ἦσαν εὐδιάθετοι ν' ἀναγνωρίσωσι τὸν Εὐμένην ὡς τὸν ὑπὸ τῶν βασιλέων ὑπεράνω αὐτῶν τεταγμένον στρατηγόν, ἀλλ' ἤθελον νὰ εἶνε σύμμαχοι μὲν αὐτοῦ, οὐχὶ δὲ ὑποτεταγμένοι. Ὅθεν εὐθὺς μετὰ τὴν ἄφιξιν τῶν συμμάχων στρατῶν συνεκλήθη γενικὴ συνέλευσις, ἵνα ἀποφασίσῃ περὶ τοῦ ζητήματος τούτου. Καὶ σφοδρὰ συζήτησις ἔγεινε περὶ τοῦ τίς ἔμελλε νὰ ἔχῃ τὴν ἀρχηγίαν. Καὶ ὁ μὲν Πευκέστας ἐδύνατο νὰ δισχυρισθῇ, ὅτι μέχρι τοῦδε ἦτο ἀρχηγὸς τοῦ συμμαχικοῦ στρατοῦ, καὶ δὲν ὑπῆρχε λόγος νὰ μεταβληθῇ αὕτη ἡ τάξις. Εἰς αὐτὸν δὲ ἤρμοζεν ἡ ἀρχηγία καὶ ἔνεκα τοῦ ἀξιώματος, τὸ ὁποῖον εἶχεν ὡς σωματοφύλαξ τοῦ Ἀλεξάνδρου, καὶ ἔνεκα τοῦ ὑπερέχοντος πλήθους τῶν στρατευμάτων, τὸ ὁποῖον ἐχορήγει εἰς τὸν πόλεμον. Ὁ δὲ Ἀντιγένης ἀπεφάνθη, ὅτι ἡ ἀπόφασις περὶ τούτου ἀρμόζει εἰς τοὺς ἑαυτοῦ Μακεδόνας, οἵτινες μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου καθυπέταξαν τὴν Ἀσίαν καὶ ἔχουσι τὴν δικαίαν φήμην, ὅτι εἶνε τὸ πρῶτον σῶμα πασῶν τῶν στρατιῶν τοῦ κράτους, καί, ἂν μὴ κατὰ τὸ πλῆθος, ἄλλως ὅμως ἀποτελοῦσι τὴν κυριωτάτην δύναμιν καὶ τὴν μόνην μακεδονικὴν δύναμιν σύμπαντος τοῦ στρατοῦ. Ἀφοῦ δὲ καὶ ἄλλοι ἄλλως ὠμίλησαν, καὶ ἡ ἔξαψις ἀνῆλθεν εἰς ἐπικίνδυνον βαθμόν, ὁ Εὐμένης παρενέβη, προτείνας τὴν ἐξῆς

¹ Κατὰ τὸν *Διοδώρον* (III', 13) ὁ Εὐμένης εἰσελαύνων εἰς τὰ Σοῦσα εἶχε 1,300 ἱππεῖς, ἀλλὰ τοῦτο ἐκ τῆς περιγραφῆς τῆς μάχης (*Διοδώρου* IV', 28) δύναται ν' ἀποδειχθῇ ἡμαρτημένον. Διότι ἐκεῖ ἀναγράφονται 900 ἱππεῖς ἑταῖροι, 150 ἄνδρες τὸ ἄγημα τοῦ Ἀντιγέτους, 300 ἄνδρες τὸ ἄγημα τοῦ Εὐμένους, δύο ἴλαι παίδων ἐκ 50 ἱππῶν ἑκάστη, τέσσαρες ἄλλαι ἴλαι (ὡς 800 μέχρι 1,000 ἱππῶν) ἐν αἷς 200 ἐπίλεκτοι, ἐκτὸς δὲ τούτων καὶ ἄλλοι 300 ἐπίλεκτοι ἐκ πάντων τῶν ἱππέων. Ὁ Ἀμφίμαχος θὰ ἠνύθη βεβαίως μετὰ τοῦ Εὐμένους ἤδη κατὰ τὴν ἀφίξιν αὐτοῦ, διότι μετέπειτα δὲν θὰ ἐδύνατο νὰ προσέλθῃ μετὰ στρατοῦ.

φρόνιμον γνώμην, ὅτι πρὸ πάντων μὲν ἦτο ἀνάγκη νὰ ληφθῇ φρον-
 τίς ὅπως μὴ δοθῇ ὑπὸ τῆς διχοστασίας ἢ νίκη εἰς τὰς χεῖρας τῶν
 ἐναντίων, ὅτι ὤφειλον νὰ εἶνε ἡνωμένοι, διότι ἄλλως πάντες ἦσαν
 κατεστραμμένοι. Ἡ πρότασις αὐτοῦ ἦτο νὰ μὴ παραδώσωσι τὴν
 ἀρχηγίαν εἰς ἓνα μόνον, ἀλλ' ὅπως ἤδη ἐν τῷ βασιλικῷ στρατεύ-
 ματι τῷ ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἀναβάντι συνέβη, οὕτω συνεβούλευε
 καὶ τώρα νὰ συνέρχωνται καθ' ἐκάστην οἱ σατράπαι καὶ ἀρχηγοὶ
 πρὸς σύσκεψιν εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ βασιλέως, καὶ κατὰ τὴν ἀπόφα-
 σιν τούτου τοῦ βασιλικοῦ συμβουλίου νὰ ἐνεργῶσιν¹. Ἡ πρότασις
 τοῦ ἐπεδοκιμάσθη παρὰ πάντων· ὁ δὲ Εὐμένης ἠδύνατο νὰ ἐλπίζῃ,
 ὅτι ὑπὸ τοῦτον τὸν τύπον αὐτὸς πράγματι θὰ εἶχε τὴν ἀρχηγίαν,
 καὶ ὅτι διὰ μὲν τῆς συνέσεως αὐτοῦ θὰ διεύθυνε τὰς ψήφους τοῦ
 συμβουλίου, διὰ δὲ τῆς δεδοκιμασμένης στρατηγικῆς εὐφυΐας θὰ
 διεξῆγε τὰ στρατιωτικὰ ἔργα. Ἐκτὸς δὲ τούτων δυνάμει τῶν βα-
 σιλικῶν διαταγμάτων, τὰ ὅποια εἶχε νὰ ἐπιδείξῃ, οἱ ἐν Σούσις θη-
 σαυροφύλακες εἰς αὐτὸν μόνον ἤνοιγον τοὺς ἐκεῖ θησαυροὺς, καὶ ἐκ
 τούτου ἦτο ἱκανὸς εἰς μὲν τοὺς Μακεδόνας νὰ προπληρώσῃ ἐξάμη-
 νον μισθόν, εἰς δὲ τὸν Εὐδήμον τὸν σατράπην τῆς Ἰνδικῆς νὰ δώσῃ
 δῶρον 200 ταλάντων πρὸς συντήρησιν δῆθεν τῶν 125 ἐλεφάντων
 αὐτοῦ. Καί, ἐν ᾧ ἕκαστος τῶν λοιπῶν ἀρχηγῶν ἐστηρίζετο μόνον
 ἐπὶ τῶν ἑαυτοῦ ἀνδρῶν, ὁ Εὐμένης ἤλπιζεν, ὅτι οἱ Μακεδόνες καὶ
 οἱ ἐλέφαντες τοῦ Εὐδήμου ἐξησφάλιζον εἰς αὐτὸν δύναμιν, ἥτις,
 ἐὰν τυχὸν ἤθελε γείνη ἀπόπειρα νεωτερισμῶν, παρεῖχεν αὐτῷ ἀδια-
 φιλονείκητον ὑπεροχήν.

Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐγίνοντο ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῶν συμμάχων, ὁ
 Ἀντίγονος κατ' ἐπίμονον πρόσκλησιν τοῦ Σελεύκου ἀνέξευξεν ἀπὸ
 τῶν ἐν Μεσοποταμίᾳ χειμαδίων, ἐλπίζων ὅτι θὰ καταλάβῃ τὸν Εὐμένην
 πρὸ τῆς μετὰ τῶν συμμάχων ἐνώσεως. Μαθὼν δὲ ὅτι πάντες οἱ
 ἐναντίοι εἶχον συνέλθῃ, διέκοψε τὴν πορείαν του, ὅπως ἀναπαύσῃ
 μὲν τὸν ἐκ τῶν ἀδιαλείπτων πορειῶν τῶν ἀπὸ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας

¹) Ἡ κατὰ τὴν πρωτότυπον βεβαίως ἔκφρασιν τὴν παρὰ Διοδώρῳ (10', 15,) « συνί-
 θριον ὅλιν τινος δημοκρατουμένης πόλειως ».

καταπεπονημένον στρατόν του, προσπορισθῇ δὲ νέα στρατεύματα.

Κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον ὀλίγον ἔλειψε νὰ γείνη κατ' αὐτοῦ ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας ἐπικίνδυνος ἀντιπερισπασμός. Οἱ ἐν ἔτει 320 κατα- νικηθέντες ὁπαδοὶ τοῦ Περδίκκου Ἀτταλος, Πολέμων, Δόκιμος, Φιλώτας, Ἀντίπατρος καὶ ὀλίγοι ἄλλοι, οἵτινες ἐκρατοῦντο καθειρ- γμένοι ἐν τινι βραχὺδαι φρουρίῳ τῆς Φρυγίας, εὗρον εὐκαιρίαν νὰ διαρρήξωσι τὰ δεσμά, νὰ γείνωσι κύριοι τοῦ φρουρίου καὶ νὰ προσ- καλέσωσι στρατὸν ἐνταῦθα. Διανοοῦντο δὲ ἤδη νὰ ἐξέλθωσι, καὶ προσκαλέσαντες τοὺς παλαιούς αὐτῶν ὁπαδοὺς εἰς τὰ ὅπλα, νὰ διε- λάσωσι πρὸς τὴν Σουσιανήν· ἀλλὰ τάχιστα περιεζώσθησαν ὑπὸ τῶν φρουρῶν τῶν πλησιεστάτων περιχώρων. Καὶ ὁ μὲν Δόκιμος κατὰ τὰς διαπραγματεύσεις, τὰς ὁποίας συνῆψε πρὸς τὴν σύζυγον τοῦ Ἀντιγόνου Στρατονίκην, κατάρθρωσε νὰ διαφύγῃ, ἀλλὰ μετ' ὀλί- γον συνελήφθη· οἱ δὲ λοιποὶ ἐν τῷ φρουρίῳ, ἀμυνόμενοι ἀνδρειότατα κατὰ τῶν πολυπληθῶν πολιορκητῶν, κατεβλήθησαν μετὰ τετράμη- νον πολιορκίαν¹.

Περὶ τὸν Μάιον τοῦ ἔτους 317² ἀναζεύξας ὁ Ἀντίγονος ἐκ Με-

¹) Διοδώρου 10', 16.

²) Ὁ Διόδωρος ἐνταῦθα (κεφ. 17) ἀρχίζει τὸ ἔτος τοῦ ἀρχόντος Δημοκλείδου τοῦ ἀνα- λαβόντος τὴν ἀρχὴν κατὰ τὸ θέρος τοῦ 316, τὸ ὅσον ἕμως καθ' ὃν τρόπον ὁ Διόδωρος ὑπολογίζει περιλαμβάνει τὸν χειμῶνα τοῦ 317—316. Ἐπιπλεονεχῶς μετὰ μικρὸν ἀναγράφεται ἡ πορεία τοῦ Ἀντιγόνου ὡς γενομένη κατὰ τὰς ἐπιτολάς τοῦ Σεῖρου, ὁ Clinton καὶ ἄλλοι ἀνάγουσι τὴν πορείαν ταύτην τοῦ Ἀντιγόνου εἰς τὸ θέρος τοῦ 316 (Ὁλ. 116, 1). Τοῦτο δὲν εἶνε ἀκριδὲς καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Διοδώρου ἡμαρτημένως λελογισμένον, ὡς διδάσκει ἡ συνέχεια τῶν γεγονότων. Ἐὰν τὰ πράγματα ἦσαν ὅπως λέγονται ὑπὸ τοῦ Διοδώρου, ὁ Ἀν- τίγονος θὰ ἦτο ἐν Μεσοποταμίᾳ τὸν χειμῶνα τοῦ 318[7] (10', 16 «παραχειμάσας ἐν Με- σοποταμίᾳ»), θὰ διέμεινεν ἐκεῖ ὅλον τὸ ἔτος 317, καὶ (10', 17, «ἐκ τῆς Μεσοποταμίας ἀνα- ζεύξας») κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 316 θ' ἀπῆλθε πρὸς τὰ Σοῦσα, ἵνα τὸν ἐπόμενον χειμῶνα (316[5]) διαχειμάσῃ ἐν Μηδίᾳ (10', 37). Ἀλλ' ἐὰν ἡ παρὰ τὸ Βυζάντιον ναυμαχία ἐγένετο τὸ 318 καὶ ἀκριβέστερον τὸν Ὀκτώβριον καθ' ὃ παρεδέχθημεν, ὁ Εὐμένης ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς Φοι- νίκης περὶ τὰ τέλη Νοεμβρίου, ἐδύνατο ἄρα τελευτῶντος τοῦ Ἰανουαρίου νὰ εἶνε ἐν τοῖς χειμαδίοις τῶν Καρῶν καὶ ἂν ὁ Ἀντίγονος κατὰ τὸν αὐτὸν περίπου χρόνον ἀνεζεύξεν ἐκ τῆς παρὰ τὸν Ἑλλήσποντον Φρυγίας, ἐδύνατο καὶ αὐτός, εἶνε ἀληθὲς μετὰ ἐσπευσμένην τινα πορείαν, τελευτῶντος τοῦ Ἰανουαρίου νὰ φθάσῃ εἰς τὴν Μεσοποταμίαν. — Ἄλλως δὲ φαίνεται ὅτι τότε ἀντὶ τοῦ Ἀμφιμάχου διωρίσθη σατράπης τῆς Μεσοποταμίας ὁ Βλῆτωρ. (Ἀππιαν. Συριακ. 53).

σοποταμίας ἡνώθη ἐν Βαβυλωνίᾳ μετὰ τῶν στρατευμάτων τοῦ Σελεύκου καὶ Πείθωνος, μεθ' ὧν καὶ ὁ Νέαρχος συνέπραττεν, ὁ ναύαρχος τοῦ Ἀλεξάνδρου, καὶ διαβὰς τὸν Τίγριν ὠδεύει κατ' εὐθείαν πρὸς τὰ Σοῦσα.

Ἐκεῖ δέ, ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῶν συμμάχων, δὲν ἐπεκράτει κυρίως εἰπεῖν τὸ ἄριστον πνεῦμα. Οἱ σατράπαι συνηθισμένοι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου νὰ ἐνεργῶσι παντάπασιν αὐθαιρέτως καὶ κατὰ τὸ ἴδιον αὐτῶν συμφέρον, ἕκαστος πρὸς ἕκαστον ἐρίζοντες καὶ ἀλλήλους ζηλοτυποῦντες, ἐπεζήτουν πρὸ πάντων τὴν εὐνοίαν τῶν Μακεδόνων, μεταχειριζόμενοι αὐτοὺς μετὰ πάσης νοητῆς κολακείας, καλοῦντες αὐτοὺς συχνάκις εἰς θυσίας καὶ εὐωχίας, καί, ὡς οἱ δημαγωγοὶ ἐν δημοκρατίᾳ, θεραπεύοντες τὸ πλῆθος διὰ δωρεῶν, ἐπαίνων καὶ οἰκειότητος. Ὡστε τὸ μὲν στρατόπεδον ἐντὸς ὀλίγου ἐξωμοιώθη πρὸς μέγα καταγώγιον ἀκολάστου ἡδυπαθείας· οἱ δὲ στρατιῶται περιχαρεῖς συνηθροίζοντο ἑκάστοτε πρὸ τῆς σκηνῆς ἐκείνου, ὅστις παρῆγεν αὐτοῖς τὰς μεγίστας δαψιλείας, συνώδευον αὐτὸν ὡς τιμητικὴ φρουρά, καὶ μεγαλοφώνως ἐπήνουν, λέγοντες ὅτι οὗτος εἶνε ὁ προσήκων ἀνὴρ, ἀληθὴς Ἀλέξανδρος. Τότε ἤλθεν ἡ εἰδήσις, ὅτι ὁ Ἀντίγονος ἐπλησίαζεν ἔχων παμπληθῆ στρατόν. Αἱ ἐορταὶ ἐσίγησαν, ἤρχισαν νὰ παρασκευάζωνται, καὶ ἀπόβλέποντες εἰς τὸν Εὐμένη ὡς τὸν μόνον ἀντάξιον τῆς ἀρχηγίας, μετὰ σπουδῆς ἔπραττον ὅ,τι αὐτὸς συνεβούλευεν ἢ διέταττεν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ συμμαχικὸς στρατός, ἂν καὶ κατὰ τὸν ἀριθμὸν ὑπέρτερος, περιεῖχε πολὺ ὀλιγωτέρους Μακεδόνας ἢ ὁ τῶν πολεμίων, ἴσως δὲ καὶ ὅπως διὰ τινος ὀπισθοχωρήσεως ἐπαυξήσῃ τοὺς φόβους καὶ μετ' αὐτῶν τὴν εὐπείθειαν τῶν στρατευμάτων καὶ τὸ εὐάγαγον τῶν ἡγεμόνων του, ὁ Εὐμένης διέταξε τὸν στατὸν νὰ χωρήσῃ ἀπὸ τῶν Σούσων οὐχὶ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἀλλὰ πρὸς τὰ ὄρη τῶν Οὐξίων. Ἀφού δὲ παρήγγειλεν εἰς τὸν Ξενοφίλον φρούραρχον τοῦ ἐν Σούσοις φρουρίου μὴ δαμῶς νὰ ἐνδώσῃ εἰς τὸν πολέμιον, μήτε δὲ τὴν εἰσοδὸν εἰς τοὺς θησαυροὺς νὰ ἐπιστρέψῃ, μήτε εἰς οἰανδήποτε διαπραγματεύσιν νὰ ἔλθῃ, ἀπήγαγε τὸν στρατὸν ἡμέρας τινὰς νοτιο-

νατολικῶς εἰς τοὺς πρόποδας τῶν ὀρέων, παρὰ τοὺς ὁποίους ῥέει ὁ Πασίτιγρις¹. Ὁ ποταμὸς οὗτος πλεισταχοῦ εἶνε μέχρι χιλίων βημάτων εὐρύς, τόσον δὲ βαθύς, ὥστε καὶ ἐλέφαντες μόλις δύνανται νὰ διαπεράσωσιν αὐτόν, καὶ ἐπὶ μακρὰν ἔκτασιν ἀγεφύρωτος. Τοῦ Εὐμένους τὸ σχέδιον ἦτο νὰ ταχθῇ ὀπισθεν τοῦ ποταμοῦ τούτου, καὶ καταλαβὼν αὐτὸν καθ' ὅλον τὸ μῆκος διὰ φυλακῶν, νὰ περιμένῃ τοὺς πολεμίους. Ἐπειδὴ δὲ τὰ στρατεύματα δὲν ἦσαν τοσαῦτα, ὥστε νὰ τάξῃ πανταχοῦ ἀρκούντως ἰσχυροὺς φύλακας, ὁ Εὐμένης καὶ Ἀντιγένης ἐζήτησαν παρὰ τοῦ σατράπου Πευκέστου νὰ προσκαλέσῃ τοὺς μυρίους αὐτοῦ τοξότας. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἡρνήθη ὁ σατράπης, λέγων ὅτι, ἀφ' οὗ δὲν ἠθέλησαν νὰ δώσωσιν εἰς αὐτὸν τὴν ἀρχηγίαν, τώρα ἅς ἀπαλλαγῶσιν, ὅπως δύνανται, τῶν δυσχερειῶν. Ἀλλὰ τὸ μὲν αἱ παραστάσεις τοῦ Εὐμένους, ὅτι ἐν περιπτώσει κακῆς ἐκθάσεως πρώτη ἡ χώρα του θὰ πάθῃ ὑπὸ τε τῶν ἡττημένων καὶ τῶν νικητῶν καὶ ὅτι, ἂν νικήσῃ ὁ Ἀντίγονος, κινδυνεύει καὶ ἡ σατραπεία καὶ ἡ ζωὴ του· τὸ δὲ ἡ κρυφία ἐλπίς, ὅτι, ἂν εἰς τὰ ἤδη παρόντα στρατεύματα προστεθῇ καὶ ἄλλη τοσοῦτον πολυπληθὴς δύναμις, θὰ ἦτο εὐκόλον εἰς αὐτὸν νὰ ἐκδιάσῃ τὴν ἀρχηγίαν, παρεκίνησαν αὐτὸν νὰ ὑποσχεθῇ τὸ αἰτηθέν. Διὰ δὲ τῶν μέχρι τῆς περσικῆς πρωτευούσης ἁλλεπαλλήλως εἰς τόσον μικρὰς

¹) Ὁ Διοδώρος (ΙΘ', 17) ὀνομάζει τὸν ποταμὸν Τίγριν, ὁ δὲ Πλούταρχος (Εὐμέν. 14) Πασίτιγριν. Ὁ Στράβων (ΙΕ', σ. 729) λέγει ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος διέβη ἀλληλοδιαδόχως τὸν Χοάσπην, Κοπρίταν καὶ Πασίτιγριν, δηλ. τὸν Κέρκαν, τὸν ποταμὸν τοῦ Διεφούλ καὶ τὸν ποταμὸν τοῦ Σιρούστερ. Κατὰ δὲ τὸν Πολύκλειτον τὸν Λαρισαῖον ὁ Χοάσπης, ὁ Εὐλαῖος καὶ ὁ Τίγρις συμβάλλονται εἰς λίμνην καὶ ἔπειτα ἐκβάλλουσιν εἰς τὴν θάλασσαν (Στράβ. ἐνθ. ἀν.)· κατ' ἄλλους δέ, λέγει ὁ Στράβων, οἱ ποταμοὶ τῆς Σουσιανῆς συμπίπτουσιν «εἰς ἓν ξεῦμα τὸ τοῦ Τίγριος... διὰ δὲ τοῦτο κατὰ τὰς ἐκβολὰς ὀνομάζεσθαι Πασίτιγριν». Ἐντεῦθεν βλέπει τις ὅτι, ὁ Κοπράτας καὶ ὁ Εὐλαῖος σημαίνουναι τὸν αὐτὸν ποταμόν, καὶ ὁ Πασίτιγρις, προφανῶς μόνον κατὰ ἑλληνικὴν ἐτυμολογίαν ἀπονεμόμενος εἰς τὸν ἐκ συμβολῆς τῶν ἄλλων ποταμῶν, εἶνε ἀκριδέστερον εἰπεῖν ὁ ἰσχυρὸς ποταμὸς τοῦ Σιρούστερ. Ὁ Πλίνιος (XII, 17) λέγει περὶ τινος φυτοῦ ὅτι nascitur ultra Pasitigrin in finibus oppidi Sostrae in monte Sanchro (Nöldcke, Gött. gel. Anzeig. 1874, Nachrichten σ. 195). Ἀπὸ Σούσεων εἰς Σιρούστερ (Πασίτιγριν) δὲν ἔρχεται τις ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ, ὥς λέγει ὁ Διοδώρος (ΙΖ', 67), ἀλλὰ «τετραταῖος» διὸ ἐδυνάτο τις νὰ παραδεδεγθῇ εἰς τὸ κείμενον τοῦ Διοδώρου (ΙΘ', 17) ὅπου γράφεται «ἀπέχοντα Σούσεων ἡμέραν ἤν» [ἢ κατ' ἄλλην γραφὴν: δόδον ἡμέρας] τὴν πρυταθείσαν διόρθωσιν ἡμέρας δ', 7.

ἀποστάσεις τεταγμένων σκοπῶν, ὥστε νὰ δύνανται βοῶντες ν' ἀκούωνται, ἡ διαταγὴ περὶ ἀποστολῆς τῶν 10,000 τοξοτῶν διεβιβάσθη ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ μέχρι τῆς Περσεπόλεως, ἥτις ἀπέχεται τριάκοντα ἡμερῶν ὁδόν, καὶ ἡ αἰτηθεῖσα ἐνίσχυσις ἔφθασεν¹.

Ἐν τούτοις ὁ 'Αντίγονος, ἐλθὼν μετὰ τῶν συμμάχων εἰς τὰ Σοῦσα, τὸν μὲν Σέλευκον διώρισε σατράπην τῆς χώρας, καὶ ἐπειδὴ ὁ Ξενόφιλος ἡρνεῖτο νὰ παραδώσῃ εἰς αὐτὸν τὸ φρούριον καὶ τοὺς θησαυροὺς, κατέλιπεν αὐτῷ στρατεύματα ἀρκούντα πρὸς πολιορκίαν· αὐτὸς δὲ ὤρμησε πρὸς καταδίωξιν τῶν πολεμίων. Ἡ ὁδὸς ἡ διὰ τῆς σουσιανῆς πεδιάδος ἀκριβῶς τῶρα κατὰ τὸν φλογερὸν καύσωνα τοῦ θέρους τὸν περὶ τὰς ἐπιτολὰς τοῦ Σειρίου ἦτο εἰς ἄκρον χαλεπή, καὶ πολλοὶ στρατιῶται, ὅσοι ἦσαν ἀσυνήθιστοι εἰς τοιαύτας ταλαιπωρίας, ἀπέθανον, καὶ ὅτι δὲ ἐπορεύοντο διὰ νυκτὸς καὶ ἔφερον μεθ' αὐτῶν ὕδωρ καὶ ὅσον οἶόν τε δαψιλεστάτας τροφάς δὲν ὠφέλησε πολὺ². Μετὰ πολλὰς ἀπωλείας ἀνθρώπων καὶ ὑποζυγίων ἔφθασαν τέλος εἰς τὸν Κοπράταν, τὸ δυτικὸν παραποτάμιον τοῦ Πασιτίγριδος. Ὅπισθεν τούτου εἰς ἀπόστασιν δύο μιλίων ἐστρατοπέδευον οἱ ἐναντίοι. Ὁ 'Αντίγονος διέταξε νὰ σταθῶσι παρά τὸν Κοπράταν, ν' ἀναπαυθῶσι καὶ νὰ ἐτοιμάσωσι τὰ πρὸς τὴν διέβασιν. Ὁ ποταμός, εὐρὺς μέχρι 200 βημάτων, ἔχει τὸ ρεῦμα λίαν ὀξύ, καὶ ἄνευ πλοίων καὶ γεφυρῶν εἶνε ἀδιάβατος· ὁ δὲ ἐχθρὸς εἶχε κατὰ τὸ δυνατόν καταστρέψῃ τὰ μέσα τῆς διαβάσεως. Ἀλλ' ὁ 'Αντίγονος κατῴρθησε νὰ συναθροίσῃ ἀριθμὸν τινα κοντωτῶν πλοιαρίων, καὶ ἐπ' αὐτῶν διεβίβασε σῶμα τρισχιλίων Μακεδόνων, οἵτινες παρηγγέλλησαν νὰ ἐγείρῳσιν ἐπὶ τῆς ἀπέναντι ὄχτης πρόχωμα καὶ ὀρύξωσι τάφρον, ὑφ' ᾧ φυλαττόμενος ὁ ἐπίλοιπος στρατὸς ἐδύνατο κατ' ὀλίγον νὰ διαβῇ. Τούτους δὲ ἅμα διαβιβάσθέντας ἠκολούθησαν τετρακόσιοι ἱππεῖς, ἵνα προφυλάξωσι τὰς

¹) Οὐχὶ βεβαίως πάντες οἱ μύριοι τοξόται ἐν 30 ἡμέραις, ἀλλὰ μόνον ἴσως οἱ ἐν Περσεπόλει εὐρισκόμενοι· οἱ δὲ ἄλλοι, οἱ καὶ πλείστοι, καθ' ὃ πλησιέστερον σταθμεύοντες, ἐν ὀλιγωτέροις. Τοῦτο ἐξάγεται ἐκ τοῦ *Διοδώρου* (16', 17) «ἀπέχοντες δ' ἐνίοι τῶν Περσῶν ὁδὸν ἡμερῶν τριάκοντα τὸ παραγγελθὲν αὐθημερὸν ἤκουον» Σ. Μ.

²) Ὁ *Διοδώρος* λέγει «ἠναγκάζοντα στρατοπεδεύεσθαι περὶ τὸν ποταμόν»· αἱ τελευ-

ὀχυρωτικὰς ἐργασίας. Ἐκτὸς δὲ τούτων 6000 περίπου φίλοι ἱππεῖς διέβησαν κατὰ διαφόρους τόπους τὸν ποταμὸν καὶ διεσπάρησαν εἰς τὴν περίχωρον, τὸ μὲν προνομῆς χάριν, τὸ δὲ ἵνα κατοπτεύσωσι τυχὸν καὶ τὰ κινήματα τῶν πολεμίων. Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐγίνοντο ἐν ἀγνοίᾳ καὶ τῶν πλησιεστάτων ἀρχηγῶν τῶν πολεμίων, ὁ Εὐμένης, μαθὼν διὰ τῶν κατασκόπων τοῦ τὴν προσέγγισιν τῶν πολεμίων, διέβη εὐθὺς μετὰ 4000 πεζῶν καὶ 1400 ἱππέων τὴν γέφυραν τοῦ Πασιτίγριδος καὶ ἐβάδιζε μετὰ πάσης σπουδῆς πρὸς τὸν Κοπράταν. Οἱ κατὰ τὴν χώραν διεσπαρμένοι φίλοι ἱππεῖς ἐτράπησαν εὐθὺς εἰς φυγὴν· καὶ οἱ 400 δὲ ἱππεῖς δὲν ἐτόλμησαν ν' ἀντισταθῶσι κατὰ τοσούτου πλήθους· οἱ δὲ πεζοὶ ἐπειράθησαν μὲν νὰ δεχθῶσι τοὺς ἐναντίους, ἀλλ' ἐνέδωκαν καὶ αὐτοὶ εἰς τὴν ὀρμητικὴν ἔφοδον αὐτῶν καὶ ὑποχωρήσαντες εἰς τὴν ὄχθην, ὥρμησαν εἰς τὰ πλοιάρια, τὰ ὅποια ὑπερπληρωθέντα ἐντὸς ὀλίγου κατεβυθίσθησαν· καὶ πολλοὶ μὲν ἐνταῦθα διεφθάρησαν, ὀλίγοι δ' ἐσώθησαν, περὶ δὲ τοὺς 4000 ἄνδρας παρεδόθησαν εἰς τοὺς πολεμίους. Ὁ δὲ Ἀντίγονος ἔβλεπε ταῦτα ἀπὸ τῆς ἀπέναντι ὄχτης χωρὶς νὰ δυνηθῇ νὰ βοηθήσῃ.

Ἡ δυστυχὴς ἔκβασις τῆς πρώτης συγκρούσεως πρὸς τοὺς πολεμίους, καθ' ἣν ὁ Ἀντίγονος ἀπώλεσε σχεδὸν τὸ ἐν τέταρτον τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, μάλιστα δὲ ἱππεῖς πολλούς, ἔτι δὲ τὸ ἀδύνατον τοῦ νὰ συνέλθῃ εἰς νέαν μάχην πρὸς τὸν ἤδη ὑπερέχοντα πολέμιον, ἣ καὶ μόνον νὰ σταθῇ ἀπέναντι αὐτοῦ ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ τῇ οὐχὶ μὲν ἀφθονούσῃ τῶν χρειωδῶν, ἀλλὰς δὲ ἤδη πολὺ ἐξηντλημένη καὶ ἔνεκα τοῦ θερينوῦ καύσωνος πολὺ νοσῶδει, ἠνάγκασαν τὸν Ἀντίγονον νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὴν πόλιν Βαδάκην¹. Αἱ στερεῖς καὶ ὁ καύσων ἀφήρπασαν καθ' ὁδὸν παμπόλλους στρα-

ταῖαι λέξεις εἶνε ἡμαρτημέναι ἢ προσθήκη ἐκ πλάνης προελθοῦσα. Ὁ Ἀντίγονος φαίνεται ὅτι ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἐχώρει πρὸς μεσημβρίαν, ἵνα κατωτέρω διαβὰς τὸν Κοπράταν ὑπερφαλαγγίσῃ τὸ ἀριστερὸν κέρας τοῦ Εὐμένους.

¹) Τὸ ὄνομα τοῦτο οὐδαμοῦ ἄλλοθι ἀναγράφεται· κατὰ τὸν Διόδωρον (ΙΘ', 19) ἡ πόλις ἔκειτο παρὰ τὸν Εὐλαῖον (ποταμὸν τοῦ Διεφοῦλ) βεβαίως πρὸς τὰ ὄρη, καὶ ἐκ ταύτης δύναται τις μάλιστα, ὡς θὰ φανῇ κατωτέρω, νὰ μεταβῇ ἐν ἡμέραις ἐννέα εἰς τὴν Μηρίαν. Ὁ Kinneir (Geogr. Mem. σ. 106) βεβαιώνει ὅτι ἡ πλησιεστάτη δὸς ἀπὸ τοῦ Σιρὺστερ εἰς

τιώτας. Ἐν δὲ τῷ στρατοπέδῳ τοῦ Ἀντιγόνου πολλοὶ μὲν ἦσαν ἐκ πυρετῶν νοσοῦντες, πολλοὶ δὲ οἱ ἀθυμοῦντες καὶ δυσηρεστημένοι. Ἐν Βαδάκῃ ἐδόθησαν εἰς τὸν στρατὸν πολλὰ ἡμέραι πρὸς ἀνάπαυσιν. Ὁ σκοπὸς τοῦ Ἀντιγόνου ἦτο νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Μηδίαν, ἐλπίζων ὅτι διὰ τῆς ἐπιδείξεως ταύτης κατὰ τῶν ἄνω ἐπαρχιῶν οἱ σατράπαι, φοβούμενοι περὶ τῶν ἑαυτῶν χωρῶν, ἤθελον κινήθῃ, ὅπως ἐπιστρέψωσι μετὰ σπουδῆς εἰς τὰ ἴδια, τὸν δὲ οὕτως ἐξασθενήσαντα Εὐμένην ἐδύνατο εὐκόλως νὰ καταβάλῃ, καὶ οἱ μεμονωμένοι σατράπαι θὰ ἠναγκάζοντο νὰ ὑποταχθῶσιν. Ἐγνώριζε προσέτι ὅτι ἐν Ἐκβατάνοις ὑπῆρχον συνηθροισμένοι μεγάλοι θησαυροί, οἵτινες εἰς ταύτας μάλιστα τὰς περιστάσεις ἐδύνατο νὰ εἶνε εἰς αὐτὸν πολὺ ὠφέλιμοι· ἐπὶ τέλους ἡ συμμαχία αὐτοῦ μετὰ τοῦ Πείθωνος, οὗτινος οἱ ὁπαδοὶ ἐν Μηδίᾳ ἰδίως ἀπὸ τῆς εἰσβολῆς τῶν σατραπῶν θὰ ᾤξηναν σπουδαίως, παρεῖχε τὰς ἀρίστας πρὸς ἐπιτυχίαν ἐλπίδας.

Δύω ἦσαν αἱ πρὸς τὴν Μηδίαν ὁδοί, αἱ εἰς τὸν στρατὸν ἀνοικταί. Τούτων ἡ μὲν διὰ τῶν Νυσαίων πεδίων καὶ τῆς χώρας τῶν στενῶν τῆς Βαγιστάνης¹ ἦτο μὲν εὐδατος καὶ ἀκίνδυνος, ἀλλ' ἦτο ἀνάγκη νὰ ὀπισθοχωρήσῃ τις, διερχόμενος τὴν θερμὴν πεδινὴν χώραν τῆς Σουσιανῆς καὶ Σιττακηνῆς μέχρι τῆς εἰς ἐκεῖνα τὰ στενὰ εἰσόδου, καὶ κατὰ τὰς τεσσαράκοντα ἡμέρας, ὅσαι ἀπηγοῦντο μέχρις Ἐκβατάνων, θὰ ἦτο εὐκόλον εἰς τοὺς πολεμίους νὰ προλάβωσιν. Ἡ δὲ ἄλλη ὁδὸς εἶχε πλειότερας δυσχερείας· διήρχετο διὰ χώρας τῶν πάντων σπανιζούσης, τῆς χώρας τῶν Κοσσαίων, οἵτινες, καίτοι δαμασθέντες ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου, διῆγον καὶ μετέπειτα, ὥς καὶ

¹ Ἀμαδὸν διέρχεται διὰ τοῦ Διζφούλ, καὶ ὅτι κατὰ ταῦτα ἡ τελευταία πόλις θὰ ἦτο σχεδὸν εἰς τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας Βαδάκης.

² Τοῦ Διοδώρου (ἐνθ. ἀν.) «ἡ μὲν γὰρ ἐπὶ Κολωνος [ἡ ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Βεκ- κέρου γραφὴ ἐπὶ Κόλωνος δὲν εἶνε ἀφεστέρᾳ Σ. Μ.] καλὴ καὶ βασιλική» οὐδὲν ἄλλο δύναται νὰ σημαίνει εἰμὴ τὴν ὁδὸν τὴν διὰ τῆς Καλλωνίτιδος τοῦ Πολυδίου (Ε', 51, 7), ἥτις Χαλωνίτις ὀνομάζεται ὑπὸ τοῦ Ἰσιδώρου τοῦ Χαρακηνοῦ. Ἡ δὲ ἄλλη θὰ εἶνε ἡ παρὰ τὴν Διζφούλ πρὸς τὰ ἄνω διὰ τοῦ Μπαρδίν καὶ Μπουρουδζήρδ.

πρότερον, τὸν παλαιὸν τῶν ληστρικῶν βίον· ἦτο στενὴ, δύσβατος, ὑπὸ πετρῶν καὶ ἀποτόμων βράχων δεσποζομένη οὕτως, ὥστε καὶ εἰς τὸν μέγιστον στρατὸν ἐδύνατο εὐκόλως νὰ φραχθῇ ἡ δίοδος ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων. Οὐχ ἥττον ὁ Ἀντίγονος ἐξέλεξε ταύτην τὴν ὁδὸν ὡς δροσεράν καὶ συντομώτερον φέρουσιν εἰς τὴν Μηδίαν. Καὶ τοῦ μὲν Πείθωνος τὴν συμβουλὴν νὰ ἐξαγοράσῃ διὰ χρημάτων παρὰ τῶν Κορσασίων τὴν δίοδον ἀπέρριψεν ὡς ἀναξίαν ἑαυτοῦ καὶ τοῦ στρατοῦ· τῶν δὲ πελταστῶν τοὺς κρατίστους καὶ τοὺς τοξότας καὶ σφενδονήτας καὶ τῶν ἄλλων φιλῶν τὸ ἥμισυ τάξας ὑπὸ τὸν Νέαρχον, παρήγγειλε νὰ σχηματίσωσι τὴν προφυλακὴν καὶ νὰ καταλάβωσι τὰ στενὰ καὶ τὰς χαράδρας, τὸ δὲ ἄλλο ἥμισυ ν' ἀναβῇ εἰς τὰ ἐκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ ὑψώματα καὶ νὰ κατέχῃ αὐτὰ κατὰ τὴν πάροδον τοῦ στρατοῦ· αὐτὸς δὲ ἦγε τὸν κύριον στρατὸν καὶ ἔταξε τὸν Πείθωνα ἐπὶ τῶν ὀπισθοφυλάκων. Ὁ Νέαρχος προηγούμενος κατέλαβε στενὰ τινα καὶ ὑψώματα· ἄλλ' αἱ πλείεσται καὶ σπουδαιότεραι θέσεις ἦσαν ἤδη κατειλημμέναι ὑπὸ τῶν πολεμίων, μετὰ πολλοῦ δὲ μόχθου καὶ μετὰ σπουδαίας ἀπωλείας κατώρθωσε νὰ παραβιάσῃ αὐτάς. Καὶ ἔμειναν μὲν φυλακαὶ τινες ἐκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ, ἀλλὰ καθ' ὅσον ὁ Ἀντίγονος προέβαιεν, οἱ πολέμοι, ἔμπειροι τῆς χώρας, κατέχοντες πανταχοῦ ὑψηλοτέρους κρημνούς, κατεκύλιον ἐκεῖθεν κορμούς δένδρων ἢ πέτρας ὀγκώδεις κατὰ τοῦ ὁδοιποροῦντος στρατοῦ, ἢ αἰφνιδίως ἀναφαινόμενοι κατὰ ῥωγμὰς τινὰς τῶν βράχων, ἐκεῖθεν ἐτόξευον κατὰ τῶν διερχομένων πολεμίων. Περὶ ἀμύνης τότε οὐδὲ λόγος ἐδύνατο νὰ γείνη· καὶ λοιπὸν τὰ μὲν σώματα τῶν πιπτόντων ἀπέκλειον τὴν ὁδόν, οἱ ἔπποι δὲ καὶ ἐλέφαντες κατεκρημνίζοντο ἐν ταῖς δυσχωρίαις, καὶ πολλοὶ ὀπλῖται κατεβλήθησαν ὑπὸ τῶν μόχθων τῆς ὀρθίας ἀναβάσεως. Ἐννέα ἡμέρας διήρκεσεν ἡ διὰ τῶν ὁρέων αὐτῇ πορεία καὶ μετὰ πολλὰς ἀπωλείας ἔφθασε τέλος ὁ στρατὸς εἰς τὴν Μηδίαν¹.

Οἱ στρατιῶται τοῦ Ἀντιγόνη, καταπεπονημένοι καὶ ἀποτε-

¹) Διοδώρου ΙΘ', 20 «διεσώθη μάγισ ἀναταῖς εἰς τὴν οἰκουμένην τῆς Μηδίας». Ἀπὸ Διόφυδου μέχρι Μπαράιν ἡ κατ' εὐθείαν ἀπόστασις εἶνε πλείοτερον τῶν εἰκοσι μιλίων.

θαρρήκοτες ἡγανάνκτουں κατὰ τοῦ στρατηγοῦ, λέγοντες ὅτι ἐν διαστήματι μόλις τεσσαράκοντα ἡμερῶν ἐπροξένησεν εἰς αὐτοὺς τρεῖς συμφοράς, πρῶτον τὴν διὰ τῆς καυματώδους χώρας πορείαν, ἔπειτα τὴν παρὰ τὸν Κοπράταν ἦτταν καὶ μάλιστα τὸ τελευταῖον πάθημα τὸ ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Κοσσαίων· ἐὰν τώρα ἐπέλθῃ ὁ πολέμιος, εἶνε κατεστραμμένοι. 'Ο δὲ 'Αντίγονος μετὰ πάσης τῆς δυνατῆς φρονήσεως ἡγωνίσθη νὰ δαμάσῃ τὴν δυσαρέσκειαν τῶν στρατιωτῶν. Παρήγοροι καὶ φιλάνθρωποι ὁμιλίας, εἰς ἃς εἶχε τὴν ἰκανότητα νὰ ἐγκαταμιγνύῃ ἰδιάζουσας χάριν, δαψιλῆς τροφίμων χορηγία καὶ τέλος ἡ ἀδιάπτωτος πεποίθησις τοῦ στρατηγοῦ εἰς τὴν τύχην του καὶ τὴν εὐτυχῇ ἔκβασιν τοῦ πολέμου, ἐπανήγαγον πάλιν εἰς τοὺς στρατιώτας τὴν προτέραν εὐψυχίαν καὶ πίστιν. 'Ο Πείθων ἀποσταλεῖς, ἵνα συλλέξῃ ἐξ ἀπάσης τῆς σατραπείας ὅσον τὸ δυνατόν πλείστους ἵππεῖς καὶ πολεμιστηρίους ἵππους καὶ ὑποζύγια, ἐντὸς ὀλίγου ἐπανῆλθεν εἰς τὸ στρατόπεδον, ἔχων 2000 ἵππεῖς, πλειοτέρους τῶν 1000 ἐσκευασμένους ἵππους, παμπληθῇ ὑποζύγια¹ καὶ τέλος 500 τάλαντα ἐκ τῶν ἐν Ἐκβατάνοις βασιλικῶν θησαυρῶν. Διὰ τούτων λοιπὸν συνεπληρώθησαν μὲν αἱ τάξεις τῶν ἱππέων, ἀπέκτησαν δὲ ἵππους, ὅσοι αὐτῶν δὲν εἶχον, διενεμήθησαν δὲ τὰ ὑποζύγια εἰς τὰ διάφορα σώματα· οἱ νέοι στρατιῶται ἡσκήθησαν, τὰ ὅπλα ἐπηνωρθώθησαν, καὶ τὰ πάντα παρεσκευάσθησαν πρὸς ἐπανάληψιν τῶν ἐχθροπραξιῶν.

Ἐν δὲ τῷ στρατῷ τῶν ἐναντίων μετὰ τὴν παρὰ τὸν Κοπράταν νίκην, ἀφ' οὗ ἡγγέλθη ὅτι ὁ 'Αντίγονος προῆγεν εἰς τὴν Μηδίαν, ἦσαν πολὺ διηρημένοι αἱ γνώμαι τοῦ πολεμικοῦ συμβουλίου περὶ

¹) Τὸ τοῦ Διοδώρου ΙΘ', 20 «τῶν δ' ὑποζυγίων τοσοῦτον ἀριθμὸν ὥστε δύνασθαι καὶ ὁπλίσαι πᾶν τὸ στρατόπεδον» φαίνεται ὅτι πρέπει νὰ ἐννοηθῇ ὡς λεγόμενον περὶ δερμάτων, ὅσων ὑποδημάτων, ἀσπίδων, δερματίνων θωράκων, ἱμάντων κ.τ.λ. ('Η ἑρμηνεία αὕτη τοῦ συγγραφέως στηρίζεται ἐπὶ τῆς παρερμηνείας τοῦ ὑποζυγίων, ἅπερ ἐξέλαβεν ὡς βοσκήματα, θρέμματα, ἔχουν σφάγια πρὸς διατροφήν τοῦ στρατοῦ. διὸ καὶ μετέφρασεν αὐτὸ οἷς ἦδη Schlachtvieh. Ἀλλὰ γνωστὸν ὅτι τὰ ὑποζύγια εἶνε ζῶα φορτηγὰ Zugthiere, Lastthiere. Ταῦτα δὲ ἦσαν καὶ πολυπληθέστατα ἐν ταῖς ἀρχαίαις στρατείαις, ὡς μεταγωγικά πάντων τῶν χρειωδῶν. Τὸ δὲ «καὶ ὁπλίσαι τὸ στρατόπεδον ὑποζυγίοις» εἶνε μεταφορικὴ ἔκφρασις ἀντὶ τοῦ «πορίζειν τῷ στρατοπέδῳ ὑποζύγια.» Σ. Μ].

τοῦ πρακτέου. Ὁ μὲν Εὐμένης, ὁ Ἀντιγένης καὶ οἱ ἄλλοι οἱ ἀπὸ τῶν παραλίῳν ἀναβάντες ἦσαν τῆς γνώμης, ὅτι ἔπρεπεν ἀμέσως νὰ προχωρήσωσιν, ἀποκόψαντες δὲ τὸν Ἀντίγονον ἀπὸ τῶν δυτικῶν αὐτοῦ ἐπαρχιῶν, νὰ εἰσβάλωσιν εἰς ταύτας, αἵτινες ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ στρατοῦ καὶ ἄνευ ἐνιαίας ἀρχηγίας εὐκόλως θὰ κατεβάλλοντο· τότε δὲ ἡ μὲν ὁδὸς πρὸς τὴν Μακεδονίαν θὰ ἦτο ἀνοικτή, θὰ ἐδύναντο δὲ νὰ ἐνωθῶσι μετὰ τῶν βασιλέων καὶ τῆς δυνάμεως αὐτῶν· ἐνισχυθέντος δὲ ἀρκούντως τοῦ βασιλικοῦ στρατοῦ, θὰ ἐδύναντο νὰ συντρίψωσι τοὺς ἐχθροὺς τῆς βασιλείας. Οἱ δὲ σατράπαι τῆς ἁνω Ἀσίας ἀντέλεγον εἰς ταῦτα, ὅτι αἱ μὲν ἰδίαὶ αὐτῶν χωραὶ ἐν τῇ μέσῃ τοιούτων κινημάτων θὰ ἐγίνοντο ἀφεύκτως λεία τοῦ Ἀντιγόνου, ἡ δὲ πρὸς δυσμὰς ἐκστρατεία θὰ ἦτο μακροχρόνιος καὶ ἐξ ἀνυπολογίστων συμπτώσεων ἐξαρτωμένη. Ἐκτὸς δὲ τούτων ὁ Ἀντίγονος, κατὰ νῶτα ἐπερχόμενος, θὰ ἐνέβαλλεν αὐτοὺς εἰς κίνδυνον· καὶ ἀποκόπτοντες αὐτὸν ἀπὸ τῶν χωρῶν του, θ' ἀπекόπτοντο καὶ αὐτοὶ ἀπὸ τῶν ἰδίων αὐτῶν. Καὶ ἡ ἐπιτυχία δὲ τοιαύτης τινὸς ἐκστρατείας ἦτο ἀμφίβολος, ἐπειδὴ τὸ κόμμα τοῦ Ἀντιγόνου ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἦτο μέγα, ἡ δὲ ναυτικὴ δύναμις αὐτοῦ τε καὶ τοῦ Πτολεμαίου ἤθελε κωλύσῃ τὴν εἰς τὴν Εὐρώπην διαπεραίωσιν. Ἡ γνώμη αὐτῶν ἦτο, ὅτι ὤφειλον νὰ ἐξοντώσωσι τὸν ἐχθρόν, πρὶν παύσωσιν αὐτὸν φοβούμενοι· δὲν ἦτο δὲ ἀνάγκη νὰ καταδιώκωσιν αὐτὸν ἀνὰ τὰ ὄρη τῆς Μηδίας, ἀλλ' ὤφειλον νὰ ἐπανακάμψωσιν εἰς τὴν Περσίδα, ἵνα μὴ ἐπιπέσῃ κατ' αὐτῶν ἀπὸ τῶν ἁνω ἐπαρχιῶν. Ὁ Εὐμένης κατενόησεν ὅτι δὲν ἐδύναντο ν' ἀνταγωνισθῇ πρὸς τὴν φωνὴν τῆς ἰδιοτελείας, οὐδὲ νὰ προσελκύσῃ τοὺς σατράπας εἰς τὴν τολμηρὰν μὲν, ἀλλὰ πάντῃ ἀσφαλῆ αὐτοῦ ἐπιβολήν· ἔτι δὲ ὀλιγώτερον φρόνιμον ἐνόμιζε ν' ἀποσπασθῇ αὐτῶν ἐν τῇ παρόντι, ἵνα ἐπιτελέσῃ τὸν σκοπὸν του διὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ δυνάμεων· διότι καὶ βέβαιος ἂν ἦτο τότε περὶ τῆς ἐπιτυχίας του, οἱ σατράπαι θὰ κατεβάλλοντο ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, ἢ αὐτομολοῦντες πρὸς αὐτὸν θὰ ἠϋξانون ὑπερμέτρως τὴν δυνάμιν του, καὶ οὕτως θὰ ἦτο δυνατόν μετὰ νέων δυνάμεων νὰ ὁρμήσῃ πρὸς δυσμὰς. Διὰ τοῦτο

ἀπεδέχθη τὴν γνώμην τῶν σατραπῶν, καὶ ὁ στρατὸς ἀπὸ τῶν ὀχθῶν τοῦ Πασιτίγριδος διὰ τῶν περσικῶν στενῶν ἔφθασεν ἐντὸς 24 ἡμερῶν εἰς τὴν Περσέπολιν.

Ἐστρατοπέδευσεν εἰς τὴν πλουσίαν κοιλάδα τοῦ Μπουνδεμίρ. Ὁ σατράπης Πευκέστας ἐπροθυμήθη νὰ καταστήσῃ εἰς τοὺς Μακεδόνας στρατιώτας τὴν ἐν τῇ ἑαυτοῦ χώρᾳ διαμονὴν ὅσον οἶόν τε εὐάρεστον· καὶ ἐφαίνετο μᾶλλον ὡς πλούσιος καὶ εὐχαρὶς ἐστιάτωρ μεγάλης στρατιωτικῆς εὐωχίας ἢ ὡς εἷς τῶν ἀρχηγῶν τοῦ στρατοῦ. Διὰ τοιούτων περιποιήσεων ἤλπιζεν ὅτι ἤθελεν ἀποκτήσῃ τὴν εὐνοίαν τοῦ στρατοῦ ἐπὶ τοσοῦτον, ἐφ' ὅσον ἔχρηζεν αὐτῆς πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν φιλοδόξων αὐτοῦ ὀρέξεων. Πρὸ πάντων διεκρίθη μεγαλοπρεπὴς τις θυσία, τελεσθεῖσα πρὸς τιμὴν τῶν θεῶν Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου. Ἐχαράχθησαν τέσσαρες κύκλοι ἐντὸς ἀλλήλων. Καὶ ὁ μὲν ἔσχατος τούτων, ἔχων περίμετρον 3000 βημάτων κατείχετο ὑπὸ τῶν μισθοφόρων, τῶν ξένων καὶ τῶν συμμαχικῶν στρατευμάτων· ὁ δὲ δεύτερος ἐντὸς τούτου, 2400 βημάτων, ἦτο ὠρισμένος διὰ τοὺς ἀργυράσπιδας καὶ τοὺς πεζεταίρους, ὅσοι εἶχον πολεμήσῃ μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὁ δ' ἐντὸς τούτου τρίτος, 1200 βημάτων, διὰ τοὺς δευτερεύοντας ἡγεμόνας, τοὺς φίλους καὶ τοὺς στρατηγούς τοὺς ἔξω τάξεως (τοὺς μὴ ἀνήκοντας εἰς τὰ στελέχη) καὶ διὰ τοὺς ἐταίρους τοῦ ἱππικοῦ. Τέλος ὁ ἐν τῷ κέντρῳ τέταρτος κύκλος 600 βημάτων, περιεῖχε τοὺς βωμοὺς τῶν θεῶν καὶ τῶν δύο βασιλέων, περὶ τοὺς ὁποίους ὑπῆρχον διὰ τοὺς διοικοῦντας στρατηγούς, ἱππάρχους, σατράπας καὶ τινας τῶν ἐπιφανῶν Περσῶν κλισίαι ἐκ φυλλάδος, κεκοσμημέναι δι' αὐλαίων ἐκ πολυτίμων ὕφασμάτων καὶ διὰ παντοδαπῶν στρωμάτων καὶ ταπήτων. Μετὰ τὸ τέλος τῆς μεγάλης θυσίας παρετέθησαν εἰς τοὺς κύκλους τούτους πάντα τὰ πρὸς τρυφὴν καὶ ἀπόλαυσιν. Μετὰ πάσης δὲ τῆς πολυτελείας δεσπότης τῆς Ἀνατολῆς εἰστίασε καὶ ἐφιλοδώρησεν ὁ σατράπης τὸ πλῆθος, ὅπερ ἀνεβίβαζε μέχρις οὐρανοῦ τὰς ἀρετὰς τοῦ ἰσχυροῦ καὶ γενναίου σατράπου¹.

¹) Διοδώρου 10', 22. Πλουτάρχου Εὐμ. 1Δ'.

Τὸν προνοητικὸν Εὐμένην δὲν ἐδύνατο νὰ λανθάνῃ οὔτε ὁ σκοπὸς τοῦ σατράπου οὔτε ἡ εὐνοϊκὴ ἐντύπωσις, ἣν ἐπέδιδωκεν ἡ πρὸς τοὺς στρατιώτας συμπεριφορά. "Ὡφειλε νὰ φοβῇται μήπως οὗτοι, παγιδευθέντες ὑπὸ τῶν τεχνασμάτων τοῦ σατράπου, θελήσωσι νὰ μεταβιβάσωσι τὴν ἀρχηγίαν εἰς αὐτόν, ὥπως εἶχεν αὐτὴν ἐν τῇ κατὰ τοῦ Πείθωνος ἐκστρατείᾳ. Ἐὰν οἱ πολέμοι ᾔσαν πλησίον, ὁ στρατὸς θὰ ἐστρέφετο πολὺ ταχέως πρὸς τὸν ἔμπειρον ἡγεμόνα, ἀλλ' ἐν τῇ ἡσυχίᾳ καὶ ἐν ταῖς ἡδοναῖς τοῦ στρατοπέδου τὸ κουφόνουν στρατιωτικὸν πλῆθος δὲν ἐσκέπτετο τὰ περαιτέρω. Ἦδη οἱ φίλοι τοῦ Πευκέστου, ἐν οἷς ὁ σατράπης τῆς Ἀραχωσίας, ἐπεδείκνυσον τὸν μέγιστον ζῆλον, ὠμίλουν περὶ συγκεντρώσεως πάλιν τῆς ἀνωτάτης ἐξουσίας, περὶ τῆς παρὰ τῷ Ἀλεξάνδρῳ ἐξαιρέτου τιμῆς τοῦ Πευκέστου, περὶ τῶν μεγάλων αὐτοῦ ὑπηρεσιῶν καὶ τῶν διακαίων ἀξιώσεων αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ἀρχηγίας. Ὁ Εὐμένης παρετήρει πάντα ταῦτα, καὶ ἔπρεπε νὰ γείνη τι, πρὶν τὸ πρᾶγμα καταντήσῃ ἀνεπανόρθωτον. Ἐπέδειξε λοιπὸν ἐπιστολὰς συριστὶ γεγραμμένας, τὰς ὁποίας ἔλεγεν ὅτι εἶχε λάβῃ παρὰ τοῦ σατράπου τῆς Ἀρμενίας Ὀρόντου, φίλου τοῦ Πευκέστου, λεγούσας ἔτι ἡ βασίλισσα Ὀλυμπιάς μετὰ τοῦ ἐγγόνου, τοῦ νεαροῦ βασιλέως, εἶχε μεταβῆ ἔκ τῆς Ἠπείρου εἰς τὴν Μακεδονίαν, καὶ κατισχύσασα τῶν ἐχθρῶν ἐξησφάλισεν εἰς ἑαυτὴν τὸ κράτος· ὅτι ὁ Κάσσανδρος οὐ μόνον ἡττήθη, ἀλλὰ καὶ ἀπέθανεν· ὁ δὲ Πολυσπέρχων μετὰ τῶν ἐλεφάντων καὶ τῶν ἐκλεκτοτάτων στρατιωτῶν ὤδευε πρὸς τὴν Ἀσίαν, ὥπως πολεμήσῃ κατὰ τοῦ Ἀντιγόνου, καὶ ὅτι ἐν Καππαδοκίᾳ ἤδη περιεμένετο¹. Αἱ ἐπιστολαὶ αὗται ἀνεκοινώθησαν εἰς πολλοὺς σατράπας καὶ ἡγεμόνας, καὶ οὐδεὶς διημφισβήτησεν αὐτῶν τὴν γνησιότητα· ᾔσαν δὲ καὶ ὄντως κατὰ τὰ κυριώτατα σύμφωνοι πρὸς τὴν ἀλήθειαν· διότι κατὰ τὸ θέρος τοῦ 317 ἡ βασίλισσα Ὀλυμπιάς εἶχε πράγματι ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Μακεδονίαν. Αἰφνης τὸ στρατόπεδον ἐπληρώθη τῶν νέων εἰδήσεων καὶ τῶν ἐντεῦθεν νέων ἐλπίδων. Ἡ βασιλικὴ στρατιὰ περιεμένετο καὶ πάντων αἱ γνῶμαι ἐφαίνοντο με-

¹) Πολυαῖνον Δ', 8. 3. Διοδώρου Ιθ', 23.

ταβεβλημμένοι. Ὁ Εὐμένης τώρα ἦτο παντοδύναμος, διὰ τῆς μεσιτείας τοῦ ὁποίου ἐδύναντο νὰ προσδοκῶσι τιμὰς καὶ προβιβάσμούς. Ἐκλιναν λοιπὸν τὴν κεφαλὴν ἐνώπιον τοῦ κύρους τοῦ βασιλικοῦ στρατηγοῦ, ὅστις εἶχεν εἰς τὰς χειράς του τὸ δικαίωμα τοῦ ἀνταμείβειν καὶ τιμωρεῖν. Καὶ αὐτὸς ὁ Πευκέστας, καθὼς καὶ οἱ ἄλλοι ἡγεμόνες, ἔσπευσαν νὰ διαβεβαιώσωσι περὶ τῆς ἰδίας ἀφοσιώσεως τὸν στρατηγόν, πρὸς ὃν πολλάκις προσσηνέχθησαν ὄχι μετὰ τῆς προσηκούσης εὐλαθείας. Ταῦτα ἐπεθύμει ὁ Εὐμένης. Τότε δέ, τὸ μὲν ἵνα καταστήσῃ τὴν ἑαυτοῦ ὑπεροχὴν ἐπαισθητήν, τὸ δὲ ἵνα ἐκφοβήσῃ διὰ τινος παραδείγματος δραστηκῆς αὐστηρότητος, προσεκάλεσε τὸν σατράπην τῆς Ἀραχωσίας Σιδύρτιον, ὅστις διετήρει ἐξαιρέτως στενὰς σχέσεις πρὸς τὸν Πευκέσταν, ἐνώπιον μακεδονικοῦ δικαστηρίου· συγχρόνως δ' ἔπεμψε στίφος ἵππέων πρὸς τοὺς Ἀραχωσίους, ἵνα δημεύσωσι τὰς πολυτελεῖς ἀποσκευὰς τοῦ σατράπου, ὅστις, καταδικασθεὶς εἰς θάνατον ὑπὸ τῶν Μακεδόνων, μόλις κατάρθωσε νὰ σωθῇ διὰ τῆς φυγῆς. Ἡ ταχεῖα καὶ ἀπότομος αὕτη ἐνέργεια τοῦ Εὐμένους παρήγαγε τὸ ποθοῦμενον ἀποτέλεσμα. Πάραυτα ἐπανῆλθεν ἡ εὐπειθεια καὶ τάξις. Αὐτὸς δέ, βεβαιωθείς ἅπαξ ὅτι κατέχει ἀμείωτον τὴν ἐξουσίαν, καὶ ἀποδείξας ὅτι ἔχει ἀπόφασιν νὰ μεταχειρισθῇ αὐτὴν αὐστηρῶς, δὲν ἐβράδυνε νὰ προσφέρηται πρὸς πάντας μετὰ τῆς συνήθους αὐτῷ εὐμενείας καὶ μάλιστα πρὸς τὸν σατράπην Πευκέσταν, ὅστις τὴν πτῶσιν τοῦ Σιδυρτίου ἐθεώρησεν ὡς προμήνυμα καθ' ἑαυτοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Εὐμένης χάριν τῆς προσεχοῦς ἐκστρατείας δὲν ἐδύναντο νὰ στερηθῇ αὐτοῦ ἕνεκα τῶν σπουδαίων δυνάμεων, τὰς ὁποίας διέθετε, εὖρε τρόπον νὰ τὸν δεσμεύσῃ πρὸς ἑαυτὸν διὰ δώρων καὶ ὑποσχέσεων. Παρὰ δὲ τῶν ἄλλων σατραπῶν καὶ τῶν διαφόρων ἡγεμόνων τοῦ στρατοῦ ὑπὸ τὸ πρόσχημα ὅτι τὸ πολεμικὸν ταμεῖον ἦτο ἐξηντλημένον ἐδανείσθη ἐν ὀνόματι τῶν βασιλέων μεγάλα χρηματικὰ ποσά, καὶ ἕκαστος τούτων ἐμακάριζεν ἑαυτόν, διότι ὑπεχρέωσε τὸν πανίσχυρον στρατηγόν καὶ ἀπέκτῃσε τὴν εὐνοίαν αὐτοῦ. Τὰ οὕτω συλλεχθέντα ὑπ' αὐτοῦ 400 τάλαντα οὐ μόνον ἐξαιρετος ἐπικουρία ἦσαν πρὸς συντήρησιν τοῦ

στρατοῦ, ἀλλὰ συνέδεον ἐν ταύτῳ καὶ τὸ συμφέρον τῶν ἰσχυρῶν δανειστῶν πρὸς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ ἠνάγκαζον αὐτοὺς νὰ ὑποστηρίξωσιν ἐρρωμένως καὶ αὐτὸν καὶ τὴν ὑπόθεσιν, εἰς ἣν ἐνεπisteύθησαν τοσαῦτα χρήματα¹.

Οὕτω λοιπὸν καὶ πάλιν ὁ Εὐμένης εὐρέθη κάτοχος σπουδαίας καὶ σχεδὸν ἀπολύτου ἐξουσίας. Διότι τὸ παρ' αὐτῷ ὑπερφυῖες εἶνε τοῦτο, ὅτι ἀδιαλείπτως παλαιῶν πρὸς τὰ πράγματα, καταρθώνει πάντοτε νὰ κατισχύῃ αὐτῶν, καὶ ὅτι περικυκλούμενος ἐπανειλημμένως ὑπὸ ἐπικειμένων κινδύνων, τολμηρότατα καὶ ἀσφαλέστατα θέτει εἰς ἐνέργειαν τὴν ἀνεξάντλητον αὐτοῦ εὐφυΐαν. Κατὰ θαυμάσιον τρόπον συνδυάζει τὴν λελογισμένην περίσκεψιν, ἥτις νηφάλλως καὶ εὐσταθῶς παραδοκεῖ τὸν προσήκοντα καιρὸν, πρὸς τὴν αἰφνιδίαν καὶ ἀποφασιστικὴν τόλμην, ἥτις ἔπειτα βραγδαίως, ἀσφαλῶς καὶ εὐστόχως ἐκτελεῖ ὅ,τι ἀναγκαῖον, τὴν μεγίστην ὑπομονὴν καὶ αὐταπάρνησιν πρὸς τὴν ἀκράματον δραστηριότητα καὶ ἀποτομίαν, ὡς ἀληθῆς Ὀδυσσεύς. Ἐκτὸς δὲ τούτου εἶνε ἔξοχος στρατηγός, ἴσως ὁ ἐξοχώτατος ἐκ τῆς σχολῆς τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα τὸ χαρακτηρίζον αὐτὸν δὲν εἶνε τὸ ἡρωικὸν ἐκεῖνο σθένος τοῦ μεγάλου βασιλέως, οὐδὲ τὸ ἵπποτικὸν ὄψος τοῦ Κρατέρου, ἢ ἡ ἰσχυρογνώμων ἐπιμονή, ἥτις παρὰ τῷ γηραιῷ Ἀντιπάτρῳ ἔφερε πάντοτε εἰς ἀγαθὸν τέλος· ἀλλ' ἦτο μᾶλλον ἡ ἥρεμος καὶ προπαρεσκευασμένη παραδοκία τῆς εὐνοϊκῆς στιγμῆς καὶ ἔπειτα αἰφνιδία ἔκρηξις διευθυνομένη πρὸς καίριόν τι σημεῖον, ἐξ οὗ λελογισμένως καὶ μετὰ λογικῆς ἀκολουθίας ἀνεπτύσσεται ἡ περαιτέρω πορεία τοῦ ἀγῶνος. Οὐδεὶς ἴσως τῶν στρατηγῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου κατενόησεν ὡς αὐτὸς τὴν τέχνην τῶν στρατηγικῶν κινήσεων καὶ τοὺς συνδυασμοὺς τοῦ μεγάλου πολέμου.

Μετ' ὀλίγον ἔμελλε νὰ εὕρῃ ευκαιρίαν, ὅπως ἀποδείξῃ ταύτας τὰς ἀρετὰς του. Εἰς τὴν Περσέπολιν—θὰ ἦτο κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 317—ἦλθεν ἡ εἰδῆσις, ὅτι ὁ Ἀντίγονος, ἐκ Μηδίας ὁρμήσας μετὰ πολυπληθοῦς στρατοῦ, ὤδευε πρὸς τὴν Περσίδα· ἀμέσως δὲ

¹) Διοδώρου 10', 24 Πλουτάρχου Εὐμ. 1Δ'.

ἐξεκίνησε καὶ ὁ συμμαχικὸς στρατός. Τὴν δευτέραν ἡμέραν, γενομένης πάλιν μεγάλης θυσίας, ἐδόθη εἰς τοὺς στρατιώτας ἐστίασις, καθ' ἣν ὁ Εὐμένης πάλιν προσεφώνησεν αὐτούς, προτρέπων εἰς ἀνδρείαν καὶ αὐστηρὰν πειθαρχίαν, καὶ ὑπεσχέθη εἰς αὐτοὺς ταχεῖαν καὶ εὐτυχῇ ἔχδασιν τῆς ἐκστρατείας. Ἀσύνετος πολυποσία, εἰς ἣν περιέπεσε κατ' ἐκείνην τὴν εὐωχίαν, τὸν ἔρριψεν εἰς τὴν κλίνην, καὶ τὸ κακὸν ἐπετάθη τόσον ταχέως, ὥστε ἠναγκάσθη ν' ἀναστείλῃ τὴν πορείαν. Ἡ ἀθυμία, ἥτις ταχέως κατέλαβεν ἅπαντα τὸν στρατόν, ἦτο ἱκανὴ ἀπόδειξις τῆς μεγάλης ἐμπιστοσύνης, ἣν οἱ στρατιῶται εἶχον εἰς τὴν στρατηγίαν αὐτοῦ· τῶρα, ἔλεγον, ὁ ἐχθρὸς θὰ ἐπιπέσῃ κατ' αὐτῶν καὶ ὁ μόνος ἱκανὸς νὰ στρατηγήσῃ αὐτῶν εἶνε ἀσθενής. Οἱ ἄλλοι ἐδύναντο καλῶς νὰ ἐστιῶσι καὶ νὰ εὐωχῶνται, ἀλλὰ νὰ διατάττῃ καὶ νὰ πολεμῇ μόνος ὁ Εὐμένης ἐδύνατο. Ἀφοῦ δὲ ἡ νόσος τοῦ στρατηγοῦ ἐκόπασεν ὅπως οὖν, ὁ στρατὸς ἐπανέλαβε τὴν πορείαν του, καθ' ἣν ἡγεῖτο μὲν ὁ Πευκέστας καὶ ὁ Ἀντιγένης, ὁ δὲ Εὐμένης, ἐπειδὴ ἦτο καθ' ὑπερβολὴν ἀδύνατος, ἐφέρετο ἐντὸς φορείου ἐν τῇ ὀπισθοφυλακῇ, ὅπου ἦτο μακρὰν τῆς τύρβης καὶ τοῦ κινδύνου τῆς τυχόν συναφθησομένης μάχης.

Οἱ δύο στρατοὶ εἶχον ἤδη πλησιάσῃ εἰς ἀπόστασιν μιᾶς ἡμέρας ἀπ' ἀλλήλων· ἀμφοτέρωθεν ἐγένοντο κατασκοπεύσεις, καὶ ἡ σύγκρουσις περιεμένετο, καὶ ἐπροχώρουν εἰς μάχην τεταγμένοι. Τότε ἡ προφυλακὴ τοῦ συμμαχικοῦ στρατοῦ εἶδε τοὺς πολεμίους ὑπερβάντας λόφους τινὰς καὶ κατερχομένους εἰς τὴν πεδιάδα, αἱ δὲ πρῶται τάξεις τῶν ἀργυρασπίδων, ἅμα ἰδοῦσαι τὴν αἰγλήν τῶν ὀπλῶν τῶν ἐχθρικῶν φαλάγγων καὶ ὑπεράνω αὐτῶν τοὺς πύργους τῶν πολεμικῶν ἐλεφάντων καὶ τὰ πορφυρὰ καλύμματα, δι' ὧν συνήθιζον νὰ περικοσμῶσιν αὐτοὺς εἰς μάχην, ἐστάθησαν καὶ ἀναβῶντες ἐζήτουν νὰ προσαγάγωσιν εἰς αὐτοὺς τὸν Εὐμένην· διότι δὲν ἤθελον νὰ προχωρήσωσιν, ἐὰν αὐτὸς δὲν ἐστρατήγῃ αὐτῶν. Ἀποθέσαντες δὲ κατὰ γῆς τὰς ἀσπίδας, ἐδῶν πρὸς τοὺς ἄλλους νὰ σταθῶσι, πρὸς δὲ τοὺς ἀρχηγοὺς αὐτῶν νὰ ἡσυ-

1) Πλουτάρχου Εὐμέν. 1Ε'.

χάσωσι καὶ νὰ μὴ πολεμήσωσιν ἄνευ τοῦ Εὐμένους, μηδὲ νὰ κινηθῶσιν ὅλως κατὰ τῶν πολεμίων. Ταῦτα μαθὼν ὁ Εὐμένης διέταξε νὰ τὸν μεταφέρωσι μετὰ πάσης σπουδῆς πρὸς αὐτούς, διανοίξας δὲ τὰ παραπετάσματα τοῦ φορείου, ἔτεινε περιχαρῆς τὴν δεξιάν του πρὸς τοὺς στρατιώτας ὡς ἀσπαζόμενος αὐτούς. Τότε ἀνευφήμησαν αὐτὸν οἱ ἄρχαῖοι πολεμισταί, προσηγόρευσαν αὐτὸν μακεδονιστί, ἀνέλαβον τὰς ἀσπίδας, ἐδούπησαν πρὸς τὰς σαρίσσας, καὶ ἠλάλαξαν προκαλοῦντες τοὺς πολεμίους εἰς μάχην, ὡς νῦν παρόντος τοῦ στρατηγοῦ αὐτῶν. Τότε ὁ Εὐμένης, μεταφερόμενος ἐν τῷ φορείῳ τῇδε κάκεισε, παρέταξε τοὺς στρατιώτας ἐν τῷ πεδίῳ πρὸς μάχην καὶ περιέμενεν εὐσταθῶς τὴν ἐπιθεσιν τῶν πολεμίων. Ἄλλ' αὕτη δὲν ἐπῆλθε· διότι ὁ Ἀντίγονος, μαθὼν παρά τινων αἰχμαλώτων ὅτι ὁ Εὐμένης ἡσθένει, ἔσπευσε μὲν νὰ κατέλθῃ παρατεταγμένος εἰς μάχην, νομίζων ὅτι ἤθελεν ἀναγκάσῃ τοὺς ἡγεμόνας τῶν ἐναντίων καὶ ἄνευ αὐτοῦ νὰ συνάψωσι τὴν μάχην καὶ τότε εὐκόλως ἤθελε συντρίψῃ αὐτούς· ἀλλ' ἄφου τώρα διὰ τῶν προσκόπων εἶδεν, ὅτι ἡ θέσις τῶν ἀντιπάλων ἦτο τόσο ἐξαιρετος, ἡ δὲ παράταξις εἰς μάχην τοσοῦτον τελεία καὶ ἀπρόσβλητος, ἐστάθη ἐπὶ τινὰ χρόνον κατὰπληκτος· ἔπειτα δὲ παρατηρήσας, ὅτι φορεῖόν τι μετεφέρετο ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην πτέρυγα, μεγαλοφώνως ἀναγέλασας εἶπε πρὸς τοὺς φίλους· «Τοῦτ' ἦν τὸ φορεῖον, ὡς ἔοικε, τὸ ἀντιπαραταττόμενον ἡμῖν», καὶ εὐθὺς ἀπήγαγεν ὀπίσω τὸν στρατὸν αὐτοῦ καὶ ἐστρατοπέδευσεν εἰς ἀσφαλέστερον τόπον¹.

Ἀμφότεροι οἱ στρατοὶ ἀπείχον ἀπ' ἀλλήλων οὐχὶ πλέον τῶν χιλίων βημάτων, μεταξὺ δὲ αὐτῶν ὑπῆρχε ποταμὸς διαρρέων βραχὴν χαράδραν. Συνέβησαν ἀκροβολισμοὶ τινες τῶν προφυλακῶν, προνομαὶ εἰς τὴν ὀλίγον καλλιεργημένην περίχωρον πρὸς ἐπισιτισμὸν καὶ ἀσήμεντοί τινες κινήσεις κατὰ τὰ πλάγια πρὸς κατάληψιν ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς ὀχυρᾶς θέσεως. Παρῆλθον τέσσαρες ἡμέραι χωρὶς νὰ ἐπέλθῃ σπουδαιότερα τις μάχη· τὴν πέμπτην ἐνεφανίσθησαν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν συμμάχων πρέσβεις τοῦ Ἀντι-

¹) Πλουτάρχου Εὐμέν. ΙΕ'.

γόνου πρὸς τοὺς σατράπας καὶ Μακεδόνας, προσκαλοῦντες αὐτοὺς νὰ μὴ προσέχωσι τοῦ λοιποῦ εἰς τὸν Εὐμένην, ἀλλὰ νὰ ἐμπιστευθῶσιν εἰς τὸν Ἀντίγονον· αὐτός, ἔλεγον, εἰς μὲν τοὺς σατράπας θὰ ἀφήσῃ τὰς χώρας των, εἰς δὲ τοὺς στρατιώτας θὰ δωρήσῃ γαίαν, πάντας δὲ τοὺς θέλοντας νὰ ἐπανέλθωσιν οἴκαδε θ' ἀποπέμψῃ μετὰ τιμῶν καὶ πλουσιῶν δώρων, τοὺς δὲ προτιμῶντας νὰ ὑπηρετῶσι θὰ παραδεχθῇ εἰς τὰς ἰδίας αὐτοῦ τάξεις. Μετὰ θορυβώδους ἀγανακτήσεως ἤκουσαν ταῦτα οἱ Μακεδόνες, καὶ ἠπείλησαν τὰ πάνδευνα εἰς τοὺς ἀπεσταλμένους, ἂν δὲν ἔσπευδον ν' ἀναχωρήσωσι. Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ σατράπαι δὲν ἐδύναντο πλέον νὰ ἔλθωσιν εἰς διαπραγματεύσεις πρὸς τὸν Ἀντίγονον, καὶ ἂν τυχὸν ἤθελον. Τότε ὁ Εὐμένης προσελθὼν εἰς τοὺς στρατιώτας, ἐπήνεσεν αὐτοὺς διὰ τὴν πίστιν, δι' ἧς εἶχον σώσῃ καὶ αὐτὸν καὶ ἑαυτούς, καὶ εἶπεν ὅτι συμβαίνει, ὅπως ἐν τῷ μύθῳ ἐκείνῳ τοῦ λέοντος, ὅστις ἐρωτευθεὶς ὠραίαν παρθένον ἐζήτησεν αὐτὴν παρὰ τοῦ πατρός, ὃ δὲ πατὴρ ἐδείχθη μὲν πρόθυμος, ἀλλ' εἶπεν, ὅτι ἐφοβεῖτο τοὺς ὄνυχας αὐτοῦ, οἱ ὅποιοι ἔπρεπε νὰ κοπῶσι. Καὶ ὁ λέων, τυφλωθεὶς ὑπὸ τοῦ πρὸς τὴν ὠραίαν παρθένον ἔρωτος, ἀπέκοψε διὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ ὀδόντων τοὺς ὄνυχας· τότε ὁ πατὴρ, ἰδὼν τὸ ἀγέρωχον θηρίον ἄοπλον, ἐφόβησεν αὐτὸ διὰ ῥοπάλου. Αὐτὸ τοῦτο θέλει καὶ ὁ Ἀντίγονος νὰ πράξῃ, δελεάζων τὸν μακεδονικὸν στρατὸν, τὸν ἀγέρωχον καὶ βασιλικὸν τοῦτον λέοντα, διὰ παντοειδῶν ὑποσχέσεων· ἀλλ' ὁ σκοπὸς αὐτοῦ εἶνε νὰ μὴ τηρήσῃ αὐτάς, ἀλλὰ νὰ ἐξολοθρεύσῃ τοὺς ἀνδρείους Μακεδόνας. Εἴθε ἡ εὐμένεια τῶν θεῶν νὰ ἐμποδίσῃ τοῦτο, αὐτὸς δὲ ἐλπίζει διὰ τῆς βοηθείας τούτων καὶ τῶν γενναίων αὐτοῦ συστρατιωτῶν νὰ τιμωρήσῃ τὸν αὐθάδη ἀντίπαλον. Πάντες ἐπεδοκίμασαν τοὺς λόγους τοῦ στρατηγοῦ, καὶ μετὰ χαρᾶς περιέμενον προσεχῇ σύγκρουσιν, ἣν ἀληθῶς εἶπεῖν ὁ Εὐμένης ὀλιγώτερον τοῦ ἀντιπάλου ἐπεθύμει.

Τὴν νύκτα ἦλθον αὐτόμολοι ἐκ τοῦ στρατοπέδου τοῦ Ἀντιγόνου, λέγοντες ὅτι ἐκεῖ εἶχε δοθῇ διαταγὴ εἰς τοὺς στρατιώτας τὴν δευτέραν νυκτοφυλακὴν νὰ εἶνε ἑτοιμοὶ πρὸς ἀναχώρησιν. Ὁ

σκοπὸς τοῦ ἐχθροῦ ἦτο εὐνόητος· ἡ ἐνταῦθα χώρα δὲν ἦτο παντά-
 πασι κατάλληλος πρὸς μάχην, ἥτις διὰ τὸν Ἀντίγονον ἦτο ἀπα-
 ραιτήτως ἀναγκαία, διότι αἱ μὲν τροφαὶ ἤρχισαν νὰ ἐκλείπωσιν,
 ὥφειλε δὲ χάριν τοῦ ἐπικειμένου χειμῶνος ν' ἀποκτήσῃ χειμάδια.
 Μὴ δυνάμενος λοιπὸν νὰ καταλάβῃ ἐνταῦθα τὸν προνοητικὸν ἀντί-
 παλον, διενεόθη ν' ἀπέλθῃ εἰς τὴν Γαβινηνὴν, χώραν ἀπέχουσαν τριῶν
 ἡμερῶν ὁδόν¹. Ἐνταῦθα ὑπῆρχε πόσιμον ὕδωρ, παχεῖαι νομαί, εὐ-
 ποροι κῶμαι καὶ ἔδαφος πολυειδῶς προφυλακτικόν· κειμένη δὲ ἡ
 Γαβινηνὴ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς εἰς Σουσιανὴν ἀγούσης, ἐξασφάλιζε τὴν
 συντομωτάτην συγκοινωνίαν πρὸς τὸν Σέλευκον, ὅστις ἀκόμη
 εὐρίσκετο πρὸ τῶν Σούσων. Ὁ δὲ Εὐμένης, κατανοήσας ποία ἦτο
 ἡ πρόθεσις τοῦ ἀντιπάλου του, ἔσπευσε νὰ τὴν προλάβῃ. Ἐπεμφεν
 ἀνθρώπους τινας ὡς αὐτομόλους δῆθεν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν
 πολεμίων φέροντας τὴν εἰδήσιν, ὅτι διὰ νυκτὸς ἔμελλε νὰ γείνη
 ἀπόπειρα ἐπιθέσεως κατὰ τοῦ στρατοπέδου των, ταυτοχρόνως δὲ
 διέταξε τὰς μὲν ἀποσκευὰς ἀθορύβως νὰ προπορευθῶσι, τοὺς δὲ
 στρατιώτας νὰ παρασκευασθῶσι πρὸς ἀναχώρησιν καὶ περὶ τὸ
 μεσονύκτιον ν' ἀναξεύζωσιν. Ἐνῶ λοιπὸν ὁ Ἀντίγονος, λαβὼν τὴν

¹) Τὰ γεωγραφικὰ πλάης ταύτης τῆς ἐκστρατείας εἶνε εἰς ἄκρον ἀσαφὴ· οὐδαμῶθεν δύ-
 ναται νὰ ἐξαχθῇ ποῦ κατὰ πρῶτον συνῆλθον οἱ δύο στρατοί· οὐδὲν ἄλλο δύναται τις νὰ
 ἱσχυρισθῇ, εἰμὴ ὅτι τοῦτο ἔγινεν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀπὸ Μηδίας εἰς Περσίδα ἐντὸς τῆς χώ-
 ρας Παιτακηνῆς (*Διοδώρου* 10', 34). Ὁ *Στράβων* (1Ε' σελ. 728) λέγει «βασίλεια τὰ
 ἐν Γάβαις ἐν τοῖς ἀνωτέροις που μέρει τῆς Περσίδος». Ἄν αὗται αἱ Γάβαι εἶνε αἱ αὐταὶ
 πρὸς τὴν παρὰ Πτολεμαῖω Γαβήναν, [ἢ Γάβηνα] εἶνε ζήτημα. Ὁ *Στράβων* (1Γ', σελ.
 744) μνημονεύει, ὅτι τρεῖς ὁδοὶ φέρουσιν εἰς τὴν Σελεύκειαν, ἡ μὲν ἐκ Μηδίας διὰ τῆς Μασ-
 σαβατικῆς ἡ δὲ ἐκ Περσίδος, καὶ ἄλλη ἀπὸ τῆς Σουσίδος διὰ τῆς Γαβιανῆς [ἐπαρχίας δὲ εἰσὶν
 αὗται τῆς Ἐλυμαίας ἢ τε Γαβιανῆς καὶ ἡ Μασσαβατική]· ἀλλ' ἡ διάκρισις ἡ ἐνταῦθα γι-
 νομένη μεταξὺ Ἐλυμαίδος καὶ Σουσίδος συγγείη τὰ πάντα. Τὸ μόνον ὅπερ δύναται τις νὰ
 εἰπῇ εἶνε ὅτι ἡ χώρα Γαβιανὴ καίτοι μεταξὺ Περσίδος, Μηδίας καὶ Σουσίδος (Ἐλυμαίδος),
 καὶ ἐὰν κατόπιν ὁ στρατὸς ἐδύνατο νὰ κατέγῃ ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ χειμάδια μέχρι χιλίων
 σταδίων ἀπ' ἀλλήλων ἀπέχοντα (*Πλουτάρχου* Εὐμ. 1Ε'. 1) ἢ 25 ἡμερῶν ὁδόν (*Διοδώρου*
 10', 37), κατὰ τοὺς ἡμετέρους χρόνους δὲν εἶνε ἄλλη γῶμα τοσοῦτον ἐκτεταμένη, εἰμὴ ἐκείνη,
 ἐνθα δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν συζέουσι τὰ ὕδατα τὰ ἀποτελοῦντα τὸν Διζφούλ. Ἐὰν ἡ
 παρὰ *Πολυβίω* (ΛΑ' 11, 3) γραφὴ ἐν Τάβαις δὲν ἦτο ἐκ τῶν χειρογράφων βεβαία καὶ
 ἐδύνατο ἀντ' αὐτῆς νὰ ἀναγνωσθῇ ἐν Γάβαις, ἴσως θὰ ἦτο δυνατόν νὰ εἰκασθῇ τις τὴν
 πηγὴν τῶν ὑπὸ τοῦ Στράβωνος περὶ Ἐλυμαίδος καὶ Γαβιανῆς ἀναγραφόμενων.

εἰδῶσιν ἐκείνην περὶ τῆς νυκτερινῆς ἐπιθέσεως, ἐγκατέλειψε τὸ σχέδιόν του, καὶ παρασκευάσας τὸ στράτευμά του μετὰ πάσης σπουδῆς καὶ ὄχι ἄνευ τινὸς φόβου πρὸς μάχην, περιέμενε τὴν προσβολὴν τῶν πολεμίων μέχρι πρωίας, ὁ Εὐμένης εἶχεν ἤδη προχωρήσῃ μίλια τινα ἐπὶ τῆς πρὸς τὴν Γαβιηνὴν ὁδοῦ. Εὐθύς ὁ Ἀντίγονος, κατανοήσας πόσον ἡπατήθη, διέταξε τοὺς στρατιώτας αὐτοῦ νὰ ἐτοιμασθῶσιν ὡς τάχιστα πρὸς ἀναχώρησιν, καὶ ἐχώρει συντόνως κατόπιν τῶν πολεμίων, ὡς ἐὰν κατεδίωκε φεύγοντας. Ἀλλὰ δὲν ἐδύνατο τὴν προτεραιότητα δύο νυκτοφυλακῶν νὰ προφθάσῃ τόσον ταχέως, ὁδοιπορῶν μετὰ σύμπαντος τοῦ στρατοῦ. Διὰ τοῦτο παραγγείλας εἰς τὸ πεζικὸν ν' ἀκολουθῇ ἡσύχως ὑπὸ τὸν Πείθωνα, αὐτός, ἡγούμενος παντὸς τοῦ ἱππικοῦ, ἔτρεχε κατόπιν τῶν πολεμίων καὶ ἔφθασε τὴν πρωίαν εἰς λόφον, ἐξ οὗ κατείδε τὴν ὀπισθοφυλακὴν τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ. Ἐνταῦθα, καταφανὲς γενόμενος εἰς τοὺς πολεμίους, διέταξε νὰ πεζεύσωσι καὶ νὰ σταθῶσιν. Ἀφοῦ δὲ ὁ Εὐμένης εἶδε τοὺς ἱππεῖς τῶν πολεμίων τόσον πλησίον, νομίζων ὅτι ὁ Ἀντίγονος μετὰ πάσης αὐτοῦ τῆς δυνάμεως ἐπῆρχετο, διέταξε τὸν στρατὸν αὐτοῦ νὰ σταθῇ καὶ ὅσον τάχιστα νὰ παραταχθῇ εἰς μάχην, ἵνα μὴ προσβληθῇ κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν· ἐκ τούτου δὲ ὁ Ἀντίγονος ἔλαβε καιρὸν νὰ προσλάβῃ καὶ τοὺς πεζοὺς. Οὕτω λοιπόν, πρὸ μικροῦ ἀπατηθεὶς ὑπὸ τοῦ στρατηγήματος τοῦ Εὐμένου, κατεστρατήγησε καὶ αὐτὸς ἐκεῖνον δι' ὁμοίας ἀπάτης.

Οἱ στρατηγοὶ καταβαλόντες πᾶσαν αὐτῶν τὴν στρατιωτικὴν τέχνην ὄχι τόσον κατὰ τὸν συνήθη μακεδονικὸν τρόπον τοῦ πολεμεῖν, ὅσον κατὰ τὰς τοπικὰς περιστάσεις καὶ τὸ πλῆθος τῶν διαθέσιμων δυνάμεων, διέταξαν τὴν παράταξιν τῆς μάχης, ὁ μὲν Εὐμένης, ἵνα κλείσῃ πρὸ τοῦ ἐχθροῦ τὴν εἰς τὴν Γαβιηνὴν ὁδόν, ὁ δὲ Ἀντίγονος, ἵνα διὰ τῆς βίας ἀνοίξῃ αὐτήν. Ὁ Εὐμένης, ἔχων παροῦσαν σύμπασαν αὐτοῦ τὴν δύναμιν, μετεχειρίσθη τὸ πλεονέκτημα τοῦτο οὕτως, ὥστε τὸ ἀριστερὸν αὐτοῦ κέρας ἐστήριξεν ἐπὶ τῶν λόφων, οἵτινες, ὡς φαίνεται, περιώριζον πρὸς βορρᾶν τὴν ὁμαλὴν πεδιάδα, καὶ ἔθεσεν ὅλον τὸ βάρος τῆς προσβολῆς εἰς τὸ δεξιὸν κέ-

ρας, ὅπερ εἶχεν οὕτως ἐλεύθερον τὸ εὐρὺ πεδίον. Οἱ ἱππεῖς τῆς Καρμανίας, οἱ ἐταῖροι, τὰ ἀγῆματα τοῦ Πευκέστου, τοῦ Ἀντιγέ-
 νους καὶ τὸ ἴδιον αὐτοῦ στίφος, συμπαγῆς ἐκ 2,300 ἵππων¹, ἀπε-
 τέλουν τὴν τάξιν τοῦ δεξιοῦ κέρατος. Παρ' αὐτὴν δὲ ὡς πρόταγμα
 πρὸς ἐλευθέραν κίνησιν ἐτάχθησαν αἱ δύο ἴλαι τῶν βασιλικῶν παί-
 δων· πλαγίως πρὸ αὐτῶν φυλάττουσαι τέσσαρες ἴλαι ἐπιλέκτων ἱπ-
 πέων, ἄλλοι τριακόσιοι ἐπίλεκτοι ἐξ ὅλων τῶν ἱππαρχιῶν, ὡς ἔφεδροι
 τεταγμένοι ὀπισθεν τοῦ ἀγῆματος τοῦ Εὐμένους. Τέλος ἔμπρο-
 σθεν τοῦ ὅλου κέρατος 40 ἐλέφαντες. Τὸ μέσον τῆς παρατάξεως
 ἐσχημάτιζε τὸ πεζικόν, ὅπερ ἐκ δεξιῶν πρὸς ἀριστερὰ ἀπετέλουν
 3,000 ὑπασπισταί, οἱ 3,000 ἀργυράσπιδες, ἀμφοτέροι ὑπὸ τὴν
 ἡγεμονίαν τοῦ Ἀντιγένης καὶ Τευτάμου, 5,000 ἄνδρες μακεδο-
 νικῶ τῷ τρόπῳ καθωπλισμένοι καὶ ἡσκημένοι, 6,000 ἄνδρες μι-
 σθοφόροι. Πρὸ τούτων δὲ τῶν 17,000 ἀνδρῶν τοῦ κέντρου 40 ἐλέ-
 φαντες. Συνεχόμενοι πρὸς τὸ πεζικόν ἀριστερόθεν ἐτάχθησαν οἱ
 ἱππεῖς τοῦ ἀριστεροῦ κέρατος, τοῦ ὁποῦ ἡγεμὼν ἦτο ὁ Εὐδήμος,
 Θρᾷκες ἐκ τῶν ἄνω σατραπειῶν, Παροπαμισάδαι, Ἀραχῳοί, Με-
 σοποτάμιοι, Ἀρειοὶ καὶ εἰς τὸ ἄκρον τὸ ἄγγμα τοῦ Εὐδήμου καὶ αἱ
 δύο αὐτοῦ ἴλαι ἐπιλέκτων ἱππέων², τάξις συμπαγῆς ἐκ πλειόνων
 ἢ 3,300 ἱππέων· ἐπικαμπίως δὲ πρὸς ταύτην συνεχόμενοι ἐτάχθη-
 σαν πρὸς τοὺς λόφους 45 ἐλέφαντες, τὰ δὲ διαστήματα τὰ μεταξὺ

¹) Διοδώρου (10', 28). Πλησιέστατα τοῦ κέντρου ἦτο τεταγμένος ὁ Καρμανίας Τλη-
 πόλεμος μετὰ 800 ἱππέων, ἔπειτα 900 ἐταῖροι, ἔπειτα τὰ ἀγῆματα τοῦ Πευκέστου καὶ
 Ἀντιγένης 300 ἱππεῖς ἐν μιᾷ ἴλῃ, ἔπειτα 300 ἱππεῖς τοῦ Εὐμένους τὸ ἄγγμα, ἔπειτα ὡς
 «πρόταγμα 100 παῖδες,» ἔπειτα «πλάγιοι φυλάττουσαι ἑξὺ τοῦ κέρατος τέσσαρες ἴλαι,
 διακόσιοι ἐπίλεκτοι» τέλος «300 ἐπιλεγμένοι τοῖς τάξεσι καὶ ταῖς ῥόμαις... κατόπιν τοῦ
 περὶ αὐτὸν ἀγῆματος;».

²) Κατὰ μέρος εἶνε 500 Θρᾷκες, 500 Παροπαμισάδαι, πεμφθέντες ὑπὸ τοῦ Ὁξάρτου,
 600 Ἀραχῳοί, στρατηγούμενοι νῦν μετὰ τὴν φυγὴν τοῦ Σιδυρτίου ὑπὸ τοῦ Κεφάλωνος,
 600 ἱππεῖς τοῦ Μεσοποταμίας Ἀμφιμάχου, 950 Ἀρειοὶ τοῦ Σιασάνδρου· τέλος πρὸς τὸν
 λόφον τὸ ἄγγμα τοῦ Εὐδήμου 150 ἱππεῖς καὶ ὡς πρόταγμα αὐτοῦ δύο ἴλαι ξυστοφόρων,
 ἐκάστη φαίνεται ἐκ 50 ἱππέων, ἂν καὶ ὁ Διοδώρος (10', 27) λέγῃ ὅτι ἐκάστη εἶχε 50
 ἱππίων βάθος (ι).

τούτων τε καὶ τῶν πρὸ τοῦ κέντρου τεταγμένων συνεπλήρωνον σπεῖραι φιλῶν στρατιωτῶν¹.

Ὁ Ἀντίγονος εἶχε μόνον 65 ἐλέφαντας ἐναντίον τῶν 125 τοῦ Εὐμένους, καὶ κατὰ φιλοὺς δὲ στρατιώτας, τοξότας καὶ σφενδονήτας ἦτο ἀσθενέστερος· ἀλλ' ὡς πρὸς τοὺς ἵππους ἦτο κατὰ ἓν πληρὲς τριτημόριον ἰσχυρότερος (10,400 ἐναντίον 6,300), καὶ μεταξὺ τούτων εὐρίσκοντο πολλὰ ἐξαιρετὰ σώματα καὶ ἰδίως 2,300 οἱ λεγόμενοι Ταραντίνοι. Καὶ πεζοὺς δὲ εἶχε 28,000 κατὰ 17,000· ἀλλὰ πρὸ πάντων αὐτὸς μόνος ἦτο ὁ ἀρχηγός, καὶ οἱ στρατιῶται τοῦ ἦσαν συνηθισμένοι εἰς τὴν πειθαρχίαν. Ἀπὸ τῶν ὑψωμάτων, ὅπου εὐρίσκετο, κατείδε τὴν κίνησιν τῶν πολεμίων. Ἐκ τῆς ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ κέρατος συγκεντρώσεως πλήθους ἐπιλέκτων ἱππέων εἰκασεν, ὅτι ἐκεῖθεν ἐμελετᾶτο ἡ κυριωτάτη προσβολή. Τὸ σχέδιον αὐτοῦ ἦτο ὁ μὲν Εὐμένης νὰ μὴ ἔχῃ ἰσχυροὺς ἀντιπάλους, αὐτὸς δὲ νὰ ἐπιπέσῃ κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ κέρατος τῶν πολεμίων καὶ προσβάλῃ αὐτοὺς καιρίως. Συνήθροισε λοιπὸν εἰς τὸ δεξιὸν κέρας τὰ κράτιστα στίφη τῶν ἱππέων, τὸ αὐτοῦ ἄγημα, 1,000 ἑταίρους, ὃν ἀρχηγὸς ἦτο ὁ υἱὸς τοῦ Δημήτριος, νῦν τὸ πρῶτον εἰς μάχην ἐξερχόμενος, 500 συμμάχους, 500 μισθοφόρους, 1,000 Θρᾶκας, τὸ ὅλον 3,300 ἵππεις, καὶ κατὰ τὸ ἔσχατον ἄκρον ὡς πρόταγμα τοὺς αὐτοῦ «παῖδας» 150 ἵππους καὶ παρ' αὐτοὺς 100 Ταραντίνους.

Τὸ κέντρον τῆς παρατάξεως ἀπετέλουν 28,000 βαρέως ὀπλισμένοι πεζοί, ἐν οἷς οἱ 8,000 Μακεδόνες οἱ μετὰ τοῦ Ἀντιπάτρου διαβάντες τὸν Ἑλλάσποντον². Ὅλοι οἱ φιλοὶ ἵππεις ἐτάχθησαν

¹ Ὁ Διόδωρος λέγει ὅτι ὁ ὅλος ἀριθμὸς τοῦ στρατοῦ τούτου συνεποσάτο εἰς 35,000 πεζοὺς, 6,100 ἵππεις καὶ 114 ἐλέφαντας, ἐνῶ οἱ ὑπ' αὐτοῦ ἀναγραφόμενοι κατὰ μέρος ἀριθμοὶ ἀθροιζόμενοι παρέχουσι 17,000 πεζοὺς, 6,000 ἵππεις καὶ 2 ὕλας πιθανῶς 100 ἵππων καὶ 125 ἐλέφαντας. Ἐὰν οἱ ἑλλείποντες 18,000 πεζοὶ εἴνε φιλοὶ στρατιῶται, εἰς ἑκάστων ἐλέφαντα ἀναλογουσι 144 ἄνδρες, ἐὰν δὲ ὑπολογίσῃ τις μόνον 100 δι' ἑκάστων ἐλέφαντα ὑπολείπονται 5,500, ἀποσπασθέντες πρὸς φύλαξιν τοῦ στρατοπέδου κ. ἄ. Μόνον δὲ Πευκέστας εἶχε παρατίξῃ 10,000 τοξότας καὶ σφενδονήτας.

² Πλὴν τούτων τῶν 8,000 Μακεδόνων 8,000 ἦσαν μακεδονικῇ τῷ τρόπῳ καθωπλισμένοι, 3,000 Λύκιοι καὶ Πάμφυλοι (βεβαίως ὑπασπισταί) καὶ 9,000 μισθοφόροι. (Διόδωρου 19, 29).

εἰς τὸ ἀριστερὸν κέρασ, παραγγελθέντες νὰ περιενοχλῶσι μὲν τοὺς πολεμίους, νὰ φυγομαχῶσι δὲ πρὸ πάσης προσβολῆς, καὶ ἔπειτα, αἰφνης ἐπιστρεφόμενοι, πάλιν νὰ ἐφορμῶσι καὶ οὕτω νὰ συγκρατῶσι τὴν μάχην. Εἰς τὴν ἄκραν τοῦ κέρατος τούτου ἔπαξεν 1,000 Μηδους καὶ Ἀρμενίους ἵπποτοξότας καὶ λογχοφόρους, οἵτινες ἦσαν ἔμπειροι κατὰ τοῦτον μάλιστα τὸν τρόπον φεύγοντες νὰ μάχωνται, ἔπειτα τοὺς 2,200 Ταραντίνους¹, οἵτινες ἀπὸ τῆς θαλάσσης εἶχον συναναβῇ μετ' αὐτοῦ², καὶ ἦσαν εἰς ἄκρον αὐτῷ ἀφωσιωμένοι καὶ ἐμπειρότατοι τῆς ὑπηρεσίας των στρατιῶται, ἔπειτα 1,000 ἱππεῖς Λυδούς καὶ Φρύγας, τοὺς 500 τοῦ Πείθωνος τοῦ σατράπου τῆς Μηδίας, τοὺς 400 ξυστοφόρους τοῦ Λυσανίου καὶ τέλος τοὺς ὀνομαζομένους ἀμφίππους³, τοὺς ἐκ τῶν ἐν ταῖς ἄνω ἐπαρχίαις κατοικούντων⁴. Ἐκ τῶν ἐλεφάντων αὐτοῦ ἔταξεν ὁ Ἀντίγονος 30 ἐπικαμπίως πρὸ τοῦ δεξιοῦ κέρατος, ὀλίγους τινὰς πρὸ τοῦ ἀριστεροῦ καὶ τοὺς λοιποὺς πρὸ τῶν ἐν τῷ μέσῳ πεζῶν, μετ' αὐτῶν δὲ καὶ τὰ ἀναγκαῖα ἀποσπάσματα τῶν ψιλῶν στρατευμάτων⁵. Ἀφήσας ἡγεμόνα τοῦ ἀριστεροῦ κέρατος τὸν Πείθωνα, ἀνέλαβεν αὐτὸς τὴν ἡγεμονίαν τοῦ δεξιοῦ, ἡγούμενος τοῦ ἰδίου αὐτοῦ ἀγῆματος. Κατέβη εἰς τὴν πεδιάδα, προηγούμενου τοῦ δεξιοῦ κέρατος, προφα-

¹) Ταραντῖνοι εἶνε εἰδός τι ψιλῶν ἱππέων, οἵτινες πρῶτον μὲν ῥίπτουσι τὰ βέλη των καὶ ἔπειτα ἐπιπίπτουσι κατὰ τῶν πολεμίων εἴτε διὰ τῆς λόγχης, τὴν ὅποιαν ἐκ πάντων τῶν ἐφοδίων ἐπιφυλάττουσιν, εἴτε διὰ τῆς σπάθης. (Ἀρριανῶς Ταχτ. 3).

²) «Τοὺς ἀπὸ θαλάσσης συναναβεδνηκότας Ταραντίνους» (Διοδώρου ΙΘ', 29).

³) Ἄν πρέπει νὰ ἀναγνωσθῇ ἀνθιπποι ἢ ἀμφίπποι καὶ ὅποιον πρέπει νὰ φαντασθῶμεν τὸ ὄπλον τοῦτο ἀγνοῶ· ἐκείνους ἠδυνάτο τις νὰ ὑπολάβῃ ὡς εἰδός τι προδρόμων, τούτους δὲ ὡς voltigeurs (Ἡ λέξις ἀνθιππος εἶνε ἡμαρτημένη ἀνάγνωσις παρὰ τῷ Διοδώρῳ, οὐδαμοῦ δὲ ἄλλοθι εὑρέθη. Τὸ ῥῆμα μόνον ἀνθιππάσσομαι, ἀνθιππεύω καὶ ἀνθιππασία εὐρίσκεται ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ ἐλαύνω ἐφιππος κατὰ τινος ὁμοίως ἀντελαύνοντος. Σ. Μ.).

⁴) Ὁ Διόδωρος (ΙΘ', 29) παρέχει ὅπως οὖν διάφορον τὴν τῶν τοιούτων ἀναγραφὴν ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις ἀμφίππους ὀνομαζομένους καὶ τοὺς ἐκ τῶν ἀνω κατοικούντων δικαχοσίους Σ. Μ.

⁵) Ὁ Διόδωρος (ΙΘ', 27) δὲν συνυπολογίζει τοὺς ψιλοὺς τούτους στρατιώτας, λέγων ὅτι ὁλος ὁ στρατὸς τοῦ Ἀντιγόνου συνεποσούτο εἰς «ψιλοὺς μὲν πλείους τῶν ὀπισμυρίων δικτακισχιλίων, ἱππεῖς δὲ δικτακισχιλίους πεντακοσίους» καὶ τὸ ἀθρόισμα δὲ τῶν κατὰ μέρος ἀριθμῶν τῶν ἱππέων του ἀνέρχεται εἰς 10,400 ἄνδρας.

νῶς, ὅπως διὰ τούτου καταστήσῃ ραγδαίαν τὴν ἐπίθεσιν. Ἐνεκα τοῦ υπερβάλλοντος πλήθους ὁ Πείθων ὑπερέχῃ πολὺ τοῦ δεξιοῦ κέρατος τῶν πολεμίων, ὅπερ ἐδύνατο εὐκολώτερον νὰ ταλαιπωρῇ καὶ ν' ἀπασχολῇ. Ἡ πρωτίστη ἀνάγκη ἦτο νὰ γείνη ἡ καιρία προσβολή, πρὶν συμπλακῇ τὸ πεζικόν, καὶ πρὶν οἱ ἐπίφοδοι ἀργυράσπιδες τοῦ Εὐμένους ἐπιπέσωσι μετὰ τῆς ἀπροσμάχητου αὐτῶν δυνάμεως.

Ἡ περιγραφὴ τῆς μάχης ταύτης ἢ εἰς ἡμᾶς περιελθοῦσα φαίνεται πολλαχῶς ἐλλειπής· ἰδίως παραλείπει τὰς κινήσεις, τὰς ὁποίας ἀναγκαίως ὁ Εὐμένης θὰ ἔκαμεν, ἵνα ἐπιβραδύνῃ τῶν πολεμίων τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ κέρατος, ὅπερ ἄλλως ἐπροστατεύετο ὑπὸ τῆς ἐπιβλητικῆς δυνάμεως τῶν 45 ἐλεφάντων καὶ ἱσαριθμῶν ἰσχυρῶν προπυργίων καὶ τῶν σὺν αὐτοῖς τεταγμένων ψιλῶν. Ἡ παρὰ Διοδώρῳ ἀφήγησις τῆς μάχης ἄρχεται ἀπὸ τοῦ ταῦτοχρόνου ἀλαλαγμοῦ ἀμφοτέρων τῶν στρατῶν, τοῦ ἤχου τῶν σαλπύγγων καὶ τῆς ἐπιθέσεως τῶν μετὰ τοῦ Πείθωνος ἱππικῶν τάξεων. Οὗτος, ἐπειδὴ ἡ παράταξις αὐτοῦ ὑπερέχει πολὺ τοῦ δεξιοῦ κέρατος τοῦ Εὐμένους καὶ ὅπως ἐν ταῦτῳ ἀποφύγῃ τὴν παράταξιν τῶν ἐλεφάντων, ἐπιπίπτει κατὰ τὰ πλάγια τῶν πολεμίων, ἐπιβρίπτει κατ' αὐτῶν χάλαζαν βελῶν, τρέπεται εἰς ἐλαφρὰν φυγὴν εὐθύς καθὼς ἐφώρμησε κατ' αὐτοῦ τὸ βαρὺ ἱππικὸν τῶν πολεμίων, καὶ ἔπειτα ταχέως ἐπιστραφεὶς ἐπιπίπτει πάλιν μετὰ νέας ὀρμῆς καὶ νέας χαλάζης βελῶν. Τότε ὁ Εὐμένης προσκαλεῖ τάχιστα ἀπὸ τοῦ κέρατος τοῦ Εὐδήμου τὰ ἐλαφρότατα στίφη τῶν ἱππέων, καταβιβάζει τὴν ὅλην παράταξιν πρὸς τὰ δεξιά, καὶ οὕτως ἐπιπίπτει μετὰ τῶν ἐλεφάντων καὶ τῶν ἐλαφροτάτων ἱππικῶν τάξεων κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ κέρατος τῶν πολεμίων, τὸ ὅποιον μὴ δυνάμενον νὰ ὑποστῇ τὴν ἔφοδον, τρέπεται εἰς φυγὴν πρὸς τὰ ὄρη. Ἐν τούτοις ὁ Εὐμένης ἔχει διατάξῃ καὶ τὸ κέντρον αὐτοῦ νὰ προχωρήσῃ, ὅπως ἐκδιᾷσῃ τὰς φάλαγγας εἰς μάχην, τὴν ὁποίαν ὁ ἀντίπαλός του ἤλπιζε ν' ἀποφύγῃ· μετὰ μικρὸν τὰ δύο κέντρα συμπλέκονται πεισματωδέστατα, μετὰ μακρὸν δὲ καὶ αἵμα-

τηρὸν ἀγῶνα ἡ ὁρμή καὶ ἡ ὀργή τῶν ἔκπαλαι δεδοκιμασμένων ἀργυρασπίδων ἐπιφέρει τὴν νίκην. Ὁ Ἀντίγονος βλέπει τὸ μὲν κέντρον συντετριμμένον καὶ προτροπάδην φεύγον, τὸ δὲ ἀριστερὸν κέρας παντάπασι διαλελυμένον· οἱ περὶ αὐτὸν συμβουλεύουσι νὰ ὑποχωρήσῃ καὶ μετὰ τοῦ δεξιοῦ κέρατος, ὑπὸ δὲ τὴν σκέπην τῶν λόφων νὰ συναθροίσῃ καὶ νὰ συντάξῃ τὰ ἡττημένα πλήθη, ἵνα τοῦλάχιστον προφυλάξῃ τὴν περαιτέρω ὑποχώρησιν. Ἀλλὰ τὸ δεξιὸν αὐτοῦ κέρας εἶνε εἰσέτι ἀκέραιον καὶ καθ' ὅλα ἔτοιμον εἰς μάχην. Κατ' αὐτὴν τὴν στιγμὴν παρατηρεῖ ὅτι ἐν τῇ παρατάξει τῶν πολεμίων, καθ' ὅσον οὗτοι καταδιώκοντες τὰς φάλαγγας προχωροῦσι πρὸς τὰ ὄρη, μεταξὺ τοῦ κέντρου καὶ τοῦ ἀριστεροῦ κέρατος σχηματίζεται μέγα χάσμα ἐκάστοτε μᾶλλον εὐρυνόμενον· εἰς τοῦτο λοιπὸν ὁρμᾷ, ἔχων μέρος τῶν ἱππέων του, καὶ στρέφεται πρὸς τὰς πλησιεστάτας αὐτοῦ ἴλας πρὸς δεξιὰ. Ἐκπλαγέντες ἐνδίδουσιν οἱ πρῶτοι, διότι εἶνε ἀδύνατον κατὰ τοῦ οὕτως προελάνοντος νὰ σχηματίσωσι ταχέως νέον μέτωπον, οὐδὲ τοὺς ἐλέφαντας ἐδύναντο τόσον ταχέως νὰ μεταστρέψωσιν. Ὁ Ἀντίγονος πέμπει τοὺς ταχυτάτους τῶν ἱππέων πρὸς τὰ ἡττημένα πλήθη, παραγγέλλων νὰ συναθροισθῶσι, καὶ ταχέως πάλιν συνταχθέντες, νὰ εἶνε ἔτοιμοι πρὸς νέαν ἐπίθεσιν, διότι ἡ νίκη εἶνε σχεδὸν βεβαία.

Καὶ ὁ Εὐμένης δέ, ἅμα ἰδὼν ὅτι τὸ ἀριστερὸν αὐτοῦ κέρας ἦτο ἀνατεταραγμένον, διέταξε νὰ σαλπίσωσιν ὑποχώρησιν, ἵνα μὴ ἔχῃ τοὺς πολεμίους κατὰ τὰ νῶτα τῶν φαλάγγων του καὶ ὅπως σώσῃ τὸ ἀριστερὸν κέρας, ἐὰν ἀκόμη εἶνε δυνατόν. Περὶ τὸ λυκόφως συναθροισθέντες ἐκάτεροι οἱ στρατοὶ παρατάσσονται ὀργῶντες πρὸς μάχην, ἀλλ' ἡ ὀψία ὥρα κωλύει ν' ἀρχίσωσιν ἐκ νέου τὸν μὴ διακριθέντα ἀγῶνα. Ἦδη τὸ λαμπρὸν φέγγος τῆς πανσελήνου φωτίζει τὸν τόπον· οἱ στρατοὶ ἴστανται εἰς 200 βημάτων ἀπ' ἀλλήλων ἀπόστασιν, ἀκούοντες εὐκρινῶς τὸν χρεμετισμὸν τῶν ἵππων, τὴν κλαγγὴν τῶν ὅπλων, σχεδὸν δὲ καὶ τὴν λαλιάν τῶν ἀπέναντι· ἀλλ' οὐδεμιᾶς γινομένης ἐπιθέσεως, βραδέως ἀποχωροῦσιν ἀμφοτέροι ἀπὸ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, ὅπου κατὰκεινται νεκροὶ καὶ τραυματαῖαι.

Περὶ τὸ μεσονύκτιον ἀπέχουσιν ἀλλήλων τρεῖς ὥρας, καὶ καταπε-
 πονημένοι ὑπὸ τῆς πορείας, ὑπὸ τοῦ πανημερίου ἀγῶνος καὶ ὑπὸ
 τῆς πείνης, ἐφίστανται. Ἐνταῦθα ὁ Εὐμένης θέλει νὰ καταυλι-
 σθῶσι, καὶ ἐντεῦθεν τὴν ἐπιούσαν νὰ ἐπιστρέψωσιν, ἵνα θάψωσι
 τοὺς νεκρούς, καὶ οὕτως ὁμολογηθῶσιν ὡς κύριοι τοῦ πεδίου τῆς
 μάχης καὶ νικηταί. Ἀλλ' οἱ Μακεδόνες του, φοβούμενοι ἔνεκα τῆς
 μεγάλης ἱππικῆς δυνάμεως τῶν πολεμίων περὶ τῶν ἀποσκευῶν,
 αἵτινες εἶχον ὑπολειφθῇ πολὺ ὀπίσω αὐτῶν, ἀπαιτοῦσι νὰ ὀπισθο-
 χωρήσωσιν ἐκεῖσε. Ὁ δὲ Εὐμένης, μὴ τολμῶν ν' ἀρνηθῇ εἰς αὐ-
 τοὺς, ἀναγκάζεται ν' ἀρκεσθῇ εἰς τὸ νὰ πέμψῃ κήρυκας πρὸς τὸν
 Ἀντίγονον περὶ τῶν νεκρῶν.

Οὗτος ἔπαθε τὰς μεγίστας ἀπωλείας, διότι ἐκ μὲν τῶν ἑαυτοῦ
 ἔπεσον νεκροὶ 3,700 πεζοὶ καὶ 54 ἱππεῖς, ἐκ δὲ τῶν τοῦ ἀντιπάλου
 μόνον 540 πεζοὶ καὶ ὀλίγοι ἱππεῖς τραπεματίας δὲ ἡρίθμει ὁ μὲν
 Εὐμένης ὑπὲρ τοὺς 900, ὁ δὲ Ἀντίγονος περὶ τοὺς 4,000· καὶ οἱ
 στρατιῶται δὲ εἶχον ἀποθάρρυνθῇ, καὶ μόνον ἡ αὐστηρὰ πειθαρχία,
 εἰς τὴν ὁποίαν ἦσαν συνηθισμένοι, ἀποσοβεῖ σοβαρωτέρους κινδύ-
 νους. Ὁ Ἀντίγονος, νομίζων ἑαυτὸν ὄχι τόσον ἰσχυρόν, ὥστε νὰ
 μείνῃ πλησίον τοῦ τολμηροῦ ἀντιπάλου του, ἀπεφάσισε ν' ἀποχω-
 ρήσῃ ὅσον τὸ δυνατόν μακρὰν εἰς τοὺς χειμερινοὺς σταθμούς, ἵνα
 δὲ καταστήσῃ εὐζωνον τὸν στρατόν, προαποστέλλει εὐθὺς τοὺς
 τραυματίας καὶ τὸ πλεῖστον τῆς ἀποσκευῆς, αὐτὸς δὲ ἠθέλησε
 κατὰ τὴν ὑστεραίαν νὰ μείνῃ πλησίον τοῦ πεδίου τῆς μάχης, ἵνα
 θάψῃ, εἰ δυνατόν, τοὺς νεκρούς του. Τότε ἔρχεται παρὰ τῶν ἐναν-
 τίων κήρυξ περὶ τῆς ταφῆς τῶν νεκρῶν. Ὁ δὲ Ἀντίγονος, κρατή-
 σας αὐτόν, ἐξέρχεται ἀπὸ πρῶτης τῆς ὑστεραίας, ἵνα παρασκευάσῃ
 τὰς πυράς διὰ τοὺς νεκρούς του, εἶτα δὲ ἀποπέμπει τὸν κήρυκα,
 εἰπὼν ὅτι τὴν ἐπομένην ἡμέραν ἐδύναντο οἱ πολέμιοι νὰ ἔλθωσιν
 εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης, ὅπως θάψωσι τοὺς νεκρούς των¹. Διὰ
 τούτου τοῦ τρόπου ὁ Ἀντίγονος, καίτοι παθὼν περισσοτέρας ἀπω-
 λείας, ἀναφαίνεται ὡς κύριος τῆς ἡμέρας, καὶ ἡ ὑποχώρησις αὐ-

¹) Διοδώρου ΙΘ', 32. Πολυαίνου Δ', 6, 10.

τοῦ δὲν θεωρεῖται πλέον ὥς φυγή. Ἐκ ταύτης τῆς εὐτυχοῦς τροπῆς τῶν πραγμάτων ἀναθαῤῥήσας ὁ στρατὸς ἀνέζευξεν, ἀρχομένης τῆς πρώτης νυκτός. Μετὰ πολλὰς ἡμέρας συντόνου πορείας ἀπεχώρησεν εἰς Γαδάμαρτα, χώραν τῆς Μηδίας, ἥτις, μὴ κακωθεῖσα μέχρι τοῦδε ὑπὸ τοῦ πολέμου, ἐχορήγει δαψιλεῖς τροφάς καὶ καλοὺς χειμερινοὺς σταθμούς, καὶ παρεῖχεν εὐκαιρίαν νὰ πορισθῇ τις νέα στρατεύματα¹.

Ὁ Εὐμένης μανθάνει διὰ τῶν κατασκόπων του τὴν ἀποχώρησιν τοῦ ἀντιπάλου· ἀλλ' ἔνεκα τῆς κακοπαθείας τῶν στρατιωτῶν του καί, ἵνα μὴ ἐκτεθῇ εἰς νέας παρ' αὐτῶν ἀντιστάσεις, ἀπέφυγε νὰ ἐνοχλήσῃ τὴν ὑποχώρησιν τοῦ ἐχθροῦ. Θάπτει λοιπὸν τοὺς πείσοντας μετὰ πάσης στρατιωτικῆς τιμῆς, καὶ ἀπάγει ἔπειτα τὸν στρατὸν ἀπὸ τῆς χώρας Παραिताκηνῆς εἰς τὰ χειμάδια.

Οὕτως ἀπέβη αὕτη ἡ μάχη, μία τῶν περιεργωτάτων κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Διαδόχων. Τώρα κατὰ πρῶτον ἀπὸ πολλοῦ χρόνου τὸ πεζικὸν ἀποδεικνύει πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ἀξίαν. Ὅτι ὁ Εὐμένης, καθ' ἣν στιγμὴν τὸ ἐπιθετικὸν γενόμενον δεξιὸν κέρας αὐτοῦ ἔτρεψε τὸ ἀριστερὸν τοῦ ἐχθροῦ, διέταξε τὰς φάλαγγας, προηγουμένων τῶν κρατερῶν ἀργυρασπίδων, νὰ ἐπιπέσωσιν ἐναντίον τοῦ κατὰ ἓν τρίτον ἰσχυροτέρου πεζικοῦ τῶν ἐναντίων καὶ νὰ τὸ συντρίψωσι, τοῦτο θὰ ἐπέφερε τελείαν τὴν νίκην, ἐὰν ὁ Εὐδημος μετὰ τοῦ ἀριστεροῦ κέρατος ἐξετέλει καὶ ὅπως οὖν τὸ καθήκον τοῦ ἡσύχως ἀμυνόμενος. Ἀλλὰ καὶ ὅτε ὁ Εὐμένης, ὅπως σώσῃ τὰ λείψανα τῶν ἡττημένων τούτων ἱππικῶν τάξεων, διέταξε νὰ σαλπίσωσιν ὑπο-

¹) Τὸ ὄνομα τῆς ἐπαρχίας ταύτης ποικίλει πολλαχῶς, Γάμαργα, Γαδάμαλα ἢ Γάδαρλα, Γαδάμαρτα εἶνε τὰ διάφορα ὀνόματα τὰ παρὰ τε τῇ Διοδώρῳ καὶ Πολυαίνῳ φερόμενα. Ποῖον τούτων εἶνε τὸ ὀρθὸν μένει ἀναποφάσιστον. Τὴν θέσιν τῆς χώρας ταύτης ἀκριδέστερον νὰ ὀρίσωμεν εἶνε ἀδύνατον. Θὰ ἡδυνάτο τις σχεδὸν νὰ νομίσῃ ὅτι ἡ μετ' ὀλίγον μνημονευθεσομένη εἰδος περὶ τῆς ἀποστάσεως ἀπὸ τῆς Γαδηνῆς ἐπρεπε νὰ παράσῃ λεπτομερέστερά τινα ἐξαγόμενα. Ἐκ τῆς περιγραφῆς τῆς ὁδοῦ, ἐκ τοῦ ἐνδεχομένου τῆς πρὸς τὴν Ἀρμένίαν ἀποχωρήσεως καὶ τέλος ἐκ τῆς διευθύνσεως, ἣν ἀναγκαιῶς ἔλαβεν ὁ Ἀντίγονος ἀπὸ χωρῶν τῆς ἀνωτέρω ἱστορηθείσης μάχης, ἐδύνάτο τις νὰ εἰκάσῃ ὅτι τὰ Γαδάμαρτα ἔκειντο κατὰ τὰ περίγυρα τοῦ Κοῦμ καὶ Σάβα.

χώρησιν, ἦτο ἀκόμῃ κύριος τοῦ πεδίου τῆς μάχης, μέχρις οὗ τὸ πεζικὸν αὐτοῦ ἡρνήθη τὴν ἐσχάτην προσπάθειαν, ἵνα καταλάβῃ τὸ πεδίου. Δὲν ἦτο στρατιωτικὴ, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ἠθικὴ ἢ ἥττα, τὴν ὁποῖαν ὁ μεγαλοφυὴς στρατηγὸς ὑπέστη κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν.

Οἱ στρατιῶται τοῦ Εὐμένους μόλις ἔλαβον ἡσυχίαν τινὰ ἀπὸ τῶν πολεμίων, καὶ πάλιν ἤρχισαν νὰ σκευωρῶνται, νὰ δεικνύονται θρασεῖς καὶ ἀνυπότακτοι πρὸς τοὺς στρατηγοὺς, καὶ νὰ παραδίδονται εἰς τὸν ἀκολοστότατον βίον τοῦ στρατοπέδου. Καὶ οἱ ἡγεμόνες δὲ τοῦ στρατοῦ καὶ οἱ σατράπαι ταχέως ἐλησμόνησαν πᾶσαν πρόνοιαν, καὶ δὲν ἔδιδον προσοχὴν εἰς τὸν Εὐμένην καὶ τὰς συνετάς αὐτοῦ συμβουλίας. Διέσπειραν τοὺς χειμερινοὺς αὐτῶν σταθμοὺς ἀνὰ πᾶσαν τὴν ἐπαρχίαν Γαβιηνήν οὕτως, ὥστε τὰ διάφορα σώματα ἀπεῖχον ἀπ' ἀλλήλων πολλάκις 25 μίλια. Τοῦ Εὐμένους τὸ κύρος ἡλαττώθη ὅσον οὐδέποτε, διότι καὶ αἱ εἰδήσεις περὶ τῆς νίκης τοῦ βασιλικοῦ κόμματος ἐν Μακεδονίᾳ καὶ περὶ τῆς διαβάσεως τοῦ βασιλικοῦ στρατοῦ εἰς τὴν Ἀσίαν, αἵτινες πρὸ ὀλίγων μηνῶν εἶχον ἀποκαταστήσῃ τὴν ἐν τῷ στρατοπέδῳ ὑπόληψίν του, δὲν ἐπεβεβαιώθησαν, τούναντίον ἠκούετο, ὅτι ἐκεῖ ὁ Κάσσανδρος, ἀκμαίαν ἔχων δύναμιν, εἰσῆλθεν εἰς τὴν Μακεδονίαν, καὶ ἐνέβαλε τὸ βασιλικὸν κόμμα εἰς μέγιστον κίνδυνον. Τοῦ Εὐμένους ἡ θέσις ἀπέβαινε ὅσημέραι δυσχερεστέρα.

Καὶ ὁ Ἀντίγονος δὲ θὰ ἔλαβε θάρρος ἐκ τῶν εἰδήσεων ἐκείνων τῶν ἐκ δυσμῶν πρὸς νέας ἐπιχειρήσεις, οὐδὲ διέλαθεν αὐτὸν ἡ ἐπισφαλὴς θέσις τῶν ἐναντίων· ἀλλὰ νομίζων ἑαυτὸν ἐν φανερᾷ μάχῃ ἀνισόπαλον πρὸς ἐκείνους, ἤλπιζε βεβαιοτάτην τὴν ἐπιτυχίαν ἐκ τινος αἰφνιδίας ἐπιθέσεως. Διὰ τῆς συνήθους στρατιωτικῆς ὁδοῦ ἢ ἀπόστασις ἀπὸ τῶν Γαδαμάρτων μέχρι τῶν χειμερινῶν σταθμῶν τῶν ἐναντίων ἦτο εἰκοσιπέντε ἡμερῶν. Ἡ ὁδὸς αὕτη ἐξετείνετο παρὰ τὰς ὑπωρείας τοῦ ὄρους. Ἄλλη δὲ ὁδὸς συντομωτέρα, ἄγουσα διὰ τῆς πεδιάδος τῆς πρὸ τοῦ ὄρους ἐκτεινομένης, ἦτο ὀκτὼ μόνον ἡμερῶν. Ἄλλ' ἡ πεδιάς αὕτη ἦτο ἄδενδρος, ἄνευ

χόρτου καὶ βοτάνης, ἄνυδρος καὶ ἀοίκητος, ἀληθῆς ἀλατοῦχος ἔρημος¹. Διὰ ταύτης λοιπὸν ἀπεφάσισε νὰ ὁδεύσῃ ὁ Ἀντίγονος. Ἐντὺς ἐννέα ἡμερῶν ἐδύνατο νὰ καταλάβῃ καὶ καταπολεμήσῃ τοὺς πολεμίους, πρὶν ἔτι λάβωσι καιρὸν νὰ συναθροισθῶσιν.

Πρώτιστα πάντων ἦτο ἐπάναγκες νὰ τηρηθῇ ἡ ἐπιχείρησις παντάπασιν ἀπόκρυφος. Παρηγγέλθησαν τὰ στρατεύματα νὰ εἶνε ἕτοιμα πρὸς ὁδοιπορίαν, ἀφοῦ συμπαραλάβωσι τροφὰς δέκα ἡμερῶν καὶ τὴν ἀναγκαίαν φορβὴν διὰ τοὺς ἵππους. Πρὸς ὕδρευσιν δὲ τοῦ στρατοῦ παρεσκευάσθησαν δέκα χιλιάδες ἀσκοὶ πλήρεις ποσίμου ὕδατος. Γενικῶς ἐλέγετο ἐν τῷ στρατοπέδῳ, ὅτι ἡ ὁδὸς ἦτο πρὸς τὴν Ἀρμενίαν. Κατὰ τὰ τέλη Δεκεμβρίου τοῦ 317 περὶ τὰς χειμερινὰς τροπὰς², ἐξεκίνησεν ὁ στρατὸς ὅχι ὅμως πρὸς τὴν Ἀρμενίαν, ἀλλὰ διὰ μέσου τῆς ἀλατοῦχου ἐρήμου. Ἐβάδιζον μετὰ πολλῆς περισκέψεως· ἦτο ἀπηγορευμένον ν' ἀνάπτωσι πῦρ καὶ κατὰ τὰς ψυχρὰς νύκτας, ἵνα μὴ, ἰδόντες οἱ κάτοικοι τῶν ὁρέων τὴν πορείαν τοῦ στρατοῦ, ἀναγγείλωσιν αὐτὴν εἰς τοὺς πολεμίους. Οὕτως εἶχον ἤδη ὁδεύσῃ ἐπὶ πέντε ἡμέρας, πολλαχῶς ταλαιπωρούμενοι, ὅτε ἤρχισε δεινὴ κακοκαιρία, ἄνεμοι σφοδροὶ καὶ ψυχρὸς ἐπαισθητόν, ὥστε οἱ στρατιῶται δὲν ὑπέμενον· δι' ὃ καὶ ἐξ ἀνάγκης ἐπετράπη εἰς αὐτοὺς ἡ μόνη σωτηρία ν' ἀνάψωσι πῦρ. Ἀπὸ τῶν ὁρέων τῶν περιεχόντων τὴν ἔρημον εἶδον οἱ ἐγγύριοι τὴν μὲν νύκτα τὰ πυρά, τὴν δὲ ἡμέραν τὰς στήλας τοῦ καπνοῦ, ἀμφοτέρα πολυπληθῆ, καὶ θεωρήσαντες τὸ πρᾶγμα πολὺ σπουδαῖον, ἔπεμψαν περὶ αὐτοῦ ἀγγελίαν εἰς τὸ στρατόπεδον πρὸς τὸν σατράπην Πευκέσταν. Οἱ ἄγγελοι ἔσπευσαν ἐπὶ ὁρομάδων εἰς τὴν ἐπαρχίαν Γαβινηνὴν, λέγοντες ὅτι ὁ στρατὸς τοῦ Ἀντιγόνου εἶχεν εἰσβάλλῃ, καὶ ὅτι τὸν εἶδον κατὰ τὸ μέσον τῆς πρὸς τὴν Γαβινηνὴν ὁδοῦ.

¹) *Πολυαίν.* Δ', 6, 11 «τὴν δὲ ἡ μὲν ὁδὸς παρὰ τὰς ὑπὸ πείρας τὸ δὲ κάτω πεδῖον ὀμαλόν, ἄνυδρον, ἀοίκητον, οὐ βοτάνην ἔχον, οὐ δένδρον, οὐ φυτόν, ἀσφαλτοῦδες καὶ πληθὺν ἀλμυρίδας»· *Διοδώρου* ΙΘ', 37· *Πλουτάρχ.* *Εὐμέν.* ΙΕ'. *Κορνηλ. Νέπ.* Eumen. 8.

²) *Διοδώρου* ΙΘ', 37. «ὥρμησε διὰ τῆς ἐρήμου, τῆς ὥρας οὐσῆς περὶ χειμερινὰς τροπὰς.»

Ἀμέσως συνεκλήθη πολεικὸν συμβούλιον περὶ τοῦ πρακτέου. Ἐντὸς τεσσάρων ἡμερῶν ἔλεγον δύναται ὁ ἐχθρὸς νὰ ἔλθῃ εἰς τὸ στρατόπεδον· εἰς τόσον δὲ βραχὺν χρόνον δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συγκεντρώσωσι τὰ στρατεύματα τὰ ἀπέχοντα ἀλλήλων ἔξ ἡμερῶν ὁδόν. Μεταξὺ δὲ πολλῶν ἔνθεν καὶ ἔνθεν γνωμῶν εὐρέθησαν ἐν ἀμυχανίᾳ. Ὁ Πευκέστας προέτεινε νὰ συναθροίσωσιν ὡς τάχιστα τὰ πλησιέστατα στρατεύματα, μετ' αὐτῶν δὲ νὰ ὑποχωρήσωσιν, ἵνα ἀπαφύγῃ τὴν σύγκρουσιν πρὸς τοὺς πολεμίους, μέχρις οὗ καὶ τὰ ἀπώτατα στρατεύματα προσέλθωσιν εἰς αὐτούς. Τότε ἔλαβε τὸν λόγον ὁ Εὐμένης, ἀνέπτυξε τὸ ἄσκοπον τῶν προτεινομένων μέτρων καὶ κατέδειξεν ὅτι ὁ κίνδυνος οὗτος ἦτο ἀποτέλεσμα τῆς ἐσφαλμένης διανομῆς τῶν χειμερινῶν σταθμῶν, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἔξ ἀρχῆς ἀπέτρεψεν. Καὶ τότε μὲν δὲν ἠθέλησαν ν' ἀκολουθήσωσι τὴν γνώμην του, εὐτυχῶς ὁμως δύναται καὶ τώρα ἀκόμη νὰ ἀποσοβῇ τὸν κίνδυνον, ἐὰν θελήσωσιν ἀδιστακτικῶς νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς τὰς ὁδηγίας του καὶ νὰ ἐκτελέσωσιν αὐτὰς μετὰ τῆς ἀναγκαίας ταχύτητος. Ὁ σκοπὸς εἶνε, ἔλεγε, νὰ ἔχωσι συνηθροισμένα πάντα τὰ στρατεύματα πρὸ τῆς ἀφίξεως τῶν πολέμιων, τοῦτο δὲ δύναται νὰ κατορθωθῇ ἐντὸς ἔξ ἡμερῶν, διότι ὁ μὲν ἐχθρὸς ἔχει ἀκόμη τεσσάρων ἡμερῶν ὁδὸν μέχρι τοῦ στρατοπέδου, αὐτὸς δὲ θὰ ἐπιβραδύνη τὴν πορείαν του ἐπὶ ἄλλας τρεῖς, ἢ τέσσαρας ἡμέρας. Τοὺς παρακαλεῖ λοιπὸν νὰ πέμψῃ ἕκαστος εἰς τοὺς σταθμοὺς τῶν στρατευμάτων του, καὶ νὰ παραγγείλῃ νὰ προσέλθωσιν ὅσον τὸ δυνατὸν τάχιστα. Τότε ὁ ἐχθρὸς, καταπεπονημένος ὑπὸ τῆς ὁδοιπορίας καὶ τῶν κατ' αὐτὴν ταλαιπωριῶν οὐ μόνον ἀνεπιτυχῶς θὰ προσβάλλῃ αὐτούς, ἀλλὰ σχεδὸν θὰ πέσῃ εἰς τὰς χεῖράς των. Κατάπληκτοι πάντες ἤκουσαν τὰς προτάσεις τοῦ στρατηγοῦ, ὑπεχρεώθησαν νὰ ὑπακούσωσιν εἰς αὐτὸν καθ' ὅλα, καὶ τὸν ἠρώτησαν, πῶς διανοεῖτο νὰ ἐκτελέσῃ, ὅσα ὑπεσχέθη. Αὐτὸς δὲ διέταξε μετὰ τὴν ἀποστολὴν διαφόρων ἀγγελιαφόρων πάντας τοὺς παρόντας ἀρχηγοὺς νὰ τὸν ἀκολουθήσωσι μεθ' ὧν εἶχον προχείρους στρατιωτῶν. Ἐξήλασαν δὲ παρὰ τὴν ἄκραν τῆς ἐρήμου μέχρις εὐρείας τινὸς πρὸς τὴν

ἔρημον κατιούσης κλιτύος τοῦ ὄρους, ἥτις ἐπὶ μακρὸν διάστημα θὰ ἦτο ὁρατὴ. Ἐνταῦθα διέταξε νὰ καταμετρήσωσι στρατόπεδον περιφερείας δύο μιλίων, νὰ ἐμπήξωσι κατὰ διαστήματα κοντάρια σημαιοφόρα, καὶ ἔπειτα διένειμε τοὺς τόπους εἰς τοὺς μετ' αὐτοῦ συνακολουθήσαντας, παραγγείλας ν' ἀνάψῃ ἕκαστος πῦρ εἰς ἀπόστασιν εἴκοσι πήχεων ἀπ' ἀλλήλων. Ἵνα δὲ νομίσῃ ὁ ἐχθρὸς ὅτι βλέπει ἀληθῆ στρατοπεδείαν, ὤφειλον τὴν μὲν πρώτην φυλακὴν τῆς νυκτὸς νὰ διατηρῶσι τὸ πῦρ θαφιλέστερον, ὡς ἂν πάντες ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἦσαν ἔτι ἄγρυπνοι καὶ ἐκάθηντο παρὰ τὰ πυρά, ἣ παρεσκευάζοντο εἰς δεῖπνον, καθ' ἑκάστην δὲ προσεχῇ φυλακὴν ὤφειλον νὰ ὀλιγοστεύωσι τὸ πῦρ καὶ περὶ τὸ τέλος τῆς νυκτὸς νὰ κατασβέσωσιν αὐτό. Τοῦτο δὲ νὰ ἐπαναλάβωσι καὶ τὴν ἐπομένην νύκτα. Ταῦτα πάντα ἐξετελέσθησαν μετὰ τῆς μεγίστης ἐπιμελείας.

Ἐγχώριοι δὲ τινες, νεμόμενοι τὰ πλησιέστερα ὄρη καὶ πρὸς τὸν σατράπην Πείθωνα φιλικῶς διακείμενοι, λέγεται ὅτι ἤλθον πρὸς τὸν Ἀντίγονον καὶ Πείθωνα, φέροντες τὴν πρώτην ἀγγελίαν περὶ τῆς πλησίον στρατοπεδείας τῶν ἐναντίων· καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ στρατηγοὶ ἐδύναντο πέραν τῆς ἐρήμου πρὸς τὰ νοτιοδυτικὰ νὰ διακρίνωσι τὰ πυρά τῆς πρώτης, δευτέρας καὶ τρίτης φυλακῆς. Ὡς ἐκ τῆς ἐκτάσεως τῶν πυρῶν δὲν ὑπῆρχεν ἀμφιβολία, ὅτι ἅπας ὁ στρατὸς τῶν πολεμίων εἶχε συνέλθῃ εἰς ἐκεῖνο τὸ στρατόπεδον. Ὑπελάμβανον ὅτι ὁ Εὐμένης ἐξ ἅπαντος εἶχε λάβῃ γνῶσιν τοῦ σχεδίου τοῦ ἀντιπάλου, καὶ ἕνεκα τούτου ὁ πολέμιος στρατὸς εἶχεν ἐξέλθῃ τῶν χειμερινῶν σταθμῶν. Διὰ ταῦτα ὁ Ἀντίγονος δὲν ἐτόλμησε ν' ἀντιτάξῃ εἰς μάχην τὸν ἐκ τῆς πολυμύχθου ὁδοιπορίας καταπεπονημένον στρατὸν τοῦ πρὸς τὰ στρατεύματα τοῦ ἐχθροῦ τὰ ἐν τοῖς χειμαδίοις καλῶς θεραπευθέντα καὶ πρὸς τὸν ἀγῶνα ἐπαρκῶς προαλειφθέντα. Φοβούμενος δέ, μήπως ὁ ἐχθρὸς ἐν τῇ συνειδήσει τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἀντοχῆς καὶ εἰς ἐπιθεσιν προβῇ, ἔσπευσε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν μέχρι τοῦδε ὁδόν. Καὶ τὴν ἐπιούσαν πρωτὰν ὁ στρατὸς τοῦ Ἀντιγόνου ἐστράφη δεξιὰ πρὸς δυσμὰς, ἵνα εἰσέλθῃ εἰς τὴν μεγάλην βασιλικὴν ὁδόν. Ἐκεῖ ὑπῆρχον ἐκατέρωθεν αὐτῆς χῶραι εὐφοροί,

χωρία καὶ πόλεις συχναί, τροφαὶ ἐπαρκεῖς καὶ σταθμοὶ πρὸς ἀνάπαυσιν τῶν καταπεπονημένων στρατευμάτων.

Παράδοξον ἐφάνη εἰς τὸν στρατηγὸν ὅτι κατὰ τὴν ἀναχώρησιν αὐτοῦ ἐκ τῆς ἐρήμου οἱ πολέμιοι οὐδόλως ἐκινήθησαν ἐκ τοῦ στρατοπέδου ἐκείνου, καὶ οὐδὲ ἅπαξ εἶδον οὐδὲν σῶμα πολεμίων προσκόπων¹. Ἄφ' οὗ δὲ ἤλθον εἰς κρείττονας χώρας, ἐδόθη εἰς τὰ στρατεύματα καιρὸς πρὸς ἀνάπαυσιν. Ἐκεῖ ἔμαθεν ὁ Ἀντίγονος παρὰ τῶν ἐγχωρίων ὅτι καὶ αὐτοὶ εἶδον ἀνὰ τὰ ὄρη πυρά, ἀλλ' οὐδὲν παρετήρησαν, ἐξ οὗ ἐδύναντο νὰ συμπεράνωσι τὴν παρουσίαν σπουδαίας στρατιωτικῆς δυνάμεως, καὶ ἐνόμιζον ὅτι τὸ ἐπὶ τῶν ὀρέων στρατόπεδον ὑπῆρξεν ἄνευ στρατοῦ. Ἐκ τούτων ὁ Ἀντίγονος δὲν ἠδύνατο ν' ἀμφιβάλλῃ, ὅτι ὁ ἐχθρὸς, ἀπατήσας αὐτόν, ἔλαβε τὸν καιρὸν νὰ συγκεντρώσῃ τὰ στρατεύματά του. Ἠγανάκτησεν ἰδὼν ὅτι τὸ ὥραϊον σχέδιόν του ἐναυάγησε, καὶ ἀπεφάσισεν ἀντὶ πάσης θυσίας νὰ ἐπιζητήσῃ ἀποφασιστικὴν μάχην.

¹ Ἐν τούτοις πανταχόθεν συνήρχοντο τὰ στρατεύματα εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν συμμάχων· δὲν ἔλειπον τελευταῖον, εἰμὴ μόνον οἱ ἐλέφαντες, οἵτινες εὐρίσκοντο ἀπώτερον τῶν λοιπῶν. Ὁ Ἀντίγονος εἶχε περὶ τούτου εἰδοποιηθῆ ὑπὸ ἐγχωρίων, καὶ εἶχε μάθῃ ὅτι τὰ θηρία ἔμελλον τὴν ἐπιούσαν νὰ παρέλθωσιν εἰς ἀπόστασιν ὀλίγων μιλίων ἀπὸ τῆς θέσεώς του ἄνευ ἐπαρκoῦς προφυλάξεως. Ἐὰν ἠδύνατο δι' ἐνὸς τολμήματος νὰ γείνη κύριος αὐτῶν, ἀφήρει ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ σπουδαῖον μέρος τῆς μαχίμου αὐτοῦ δυνάμεως. Ὅθεν διέταξε 2,000 μῆδους λογχοφόρους καὶ 200 Ταραντίνους νὰ ἱππεύσωσι, καὶ παραλαβόντες ἅπαν τὸ ψιλικὸν πλῆθος, τὸ ὅποιον εἶχε, νὰ ὁρμήσωσιν ἐν συντόνῳ πορείᾳ πρὸς τὴν ὁδόν, δι' ἧς

¹) Πλουτάρχ. Εὐμ. ΙΕ'. Διοδώρου ΙΘ', 38. Πολυαίνου Δ', 8 4. Κορνηλ. Νέπ. Eumen 9. Σπουδαῖον διὰ τὸν καθορισμὸν τῆς χώρας εἶνε ὅτι ὁ Ἀντίγονος ἐστράφη δεξιὰ, ἵνα εἰσέλθῃ εἰς τὴν μεγάλην βασιλικὴν ὁδόν, τὸ δὲ ἐπίπλαστον στρατόπεδον τοῦ Εὐμένους θὰ ἐτάχθῃ εἰς ἀπόστασιν μίᾳς τοῦλάχιστον ἡμέρας πρὸ τοῦ κυρίου σταθμοῦ. Ὁ Πολυαῖνος (Δ' 6, 13) λέγει περὶ τῆς ἀμέσως ἐπισυμβάσης μάχης «Ἀντίγονος περὶ τὴν Γ' αβ' ἡ ν' ἡ συνέβαλεν Εὐμένει μάχην» καὶ τοῦτο τὸ ὄνομα δυνάμεθα εἰς τὸ ἐξῆς νὰ μεταχειρισθῶμεν πρὸς διάκρισιν ταύτης τῆς μάχης ἀπὸ τῆς προηγηθείσης.

ἔμελλον νὰ ἔλθωσι τὰ θηρία. Ἀλλ' ὁ Εὐμένης, εικάσας ὅτι θὰ ἐπεχειρεῖ τοιαύτην ἀπόπειραν, ἔπεμψε 1,500 ἐπιλέκτους ἱππεῖς καὶ 3,000 φιλοὺς εἰς προϋπάντησιν τῶν ἐλεφάντων. Τὰ στρατεύματα τοῦ Ἀντιγόνου ἔφθασαν πρότερα εἰς τὴν ὁδόν· ἡ δὲ πορεία τῶν ἐλεφάντων προέβαιεν. Ἀμα δὲ ἰδόντες οἱ ἡγεμόνες αὐτῶν τοὺς πολεμίους, παρέταξαν τὰ θηρία εἰς τετράγωνον, καὶ περιλαβόντες τὴν ἀποσκευὴν εἰς τὸ μέσον, ἐπειράθησαν ὡς τάχιστα ν' ἀντιπαρ-ἔλθωσιν, ἔχοντες ὀπισθοφύλακας τοὺς 400 ἱππεῖς των. Τότε οἱ πολέμιοι ἐπέπεσον μετὰ πάσης τῆς πολυπληθοῦς δυνάμεώς των κατὰ τῶν πορευομένων ἐλεφάντων, τρέψαντες ταχέως εἰς φυγὴν τοὺς 400 ἱππεῖς· οἱ ἐλάται, ἀναστείλαντες τοὺς ἐλέφαντας, ἐπειρῶντο ὑπὸ τὰ βέλη τῶν πολεμίων νὰ συκρατῶνται ἐν συμπαγῇ τετραγώνῳ, ἀλλὰ μὴ δυνάμενοι νὰ βλάψωσι τοὺς πολεμίους, ἐταλαιπωροῦντο πολὺ ὑπὸ τῶν ἐπανειλημμένων τοξευμάτων καὶ σφενδονημάτων. Πολλοὶ τῶν ἀνδρῶν τῶν ἐπὶ τῶν θηρίων εἶχον ἤδη τραυματισθῆ ἢ φονευθῆ, ὅτε τέλος ἐφάνη ἡ βοήθεια τοῦ Εὐμένους, ἥτις αἰφνιδίως καὶ ἀπροσδοκῆτως ἐπιπεσοῦσα κατὰ τῶν πολεμίων μετὰ βραχεῖαν μάχην ἔτρεψεν αὐτοὺς εἰς φυγὴν, καὶ οἱ ἐλέφαντες κατήχθησαν εἰς τὸ στρατόπεδον ἄνευ ἐτέρου κινδύνου.

Καὶ οὕτως ἡ πρόνοια καὶ σύνεσις τοῦ Εὐμένους ἐφύλαξε πάλιν τὸν συμμαχικὸν στρατὸν ἀπὸ παντελοῦς καταστροφῆς, διώρθωσε τὰ σφάλματα τῶν ἄλλων στρατηγῶν, συνεκέντρωσε τὰ στρατεύματα εἰς μάχην καὶ ἔσωσε τοὺς ἐλέφαντας. Οἱ στρατιῶται ἐνεπλήσθησαν θαυμασμοῦ πρὸς τὸν μέγαν στρατηγόν. Νῦν δέ, ὅτε ὁ ἐχθρὸς προσήγγιζε καὶ καθ' ἐκάστην περιεμένετο ἡ κρίσις, πάντων τὰ βλέμματα ἐστράφησαν πρὸς αὐτόν. Οἱ στρατιῶται ἀπήτησαν αὐτὸς μόνος νὰ ἔχῃ τὴν ἀρχηγίαν, οἱ δὲ λοιποὶ στρατηγοὶ νὰ ὑποτάσσωνται εἰς τὰ προστάγματά του. Ὁ Εὐμένης δὲν ἀπεποιήθη τὸ πρᾶγμα, καὶ ὀχυρώσας ἐπιμελέστατα τὸ στρατόπεδον διὰ προχώματος καὶ τάφρου, συνήθροισε τροφάς, καὶ παρεσκεύασε τὰ πάντα πρὸς τὴν ἀποφασιστικὴν μάχην, ἥτις δὲν ἐφαίνετο μακρὰν ἀπέχουσα. Οἱ στρατιῶται περιέμενον αὐτὴν μετὰ πολλῆς εὐψυ-

χίας. Ἄλλ' οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ πικρότατα ἡσθάνοντο πόσον ἐπεστιάζοντο ὑπὸ τοῦ Καρδιανοῦ, τασσόμενοι ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐτοῦ καὶ διαψευδομένων τῶν ἀγερῶχων αὐτῶν ἀξιώσεων. Πρὸ πάντων δὲ οἱ δύο στρατηγοὶ τῶν ἀργυρασπίδων, ὁ Ἀντιγένης καὶ ὁ Τευτάμας, ἦσαν πλήρεις φθόνου καὶ ἀδημονίας. Συνωμίλησαν καὶ συνώμοσαν νὰ δώσωσι τέλος εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἀπεχθοῦς, προσείλκυσαν δὲ καὶ τοὺς ἄλλους σατράπας καὶ ἀρχηγούς εἰς τὴν σκευωρίαν των. Πάντες συνωμολόγησαν νὰ φονεύσωσι τὸν Εὐμένην, ἐσκέπτοντο δὲ μόνον τὸ πότε καὶ πῶς. Ἀπεφάσισαν ὅμως ὅτι ἔπρεπε πρῶτον νὰ τὸν ἀφήσωσι μέχρις οὗ νικήσῃ τὸν Ἀντίγονον, καὶ ἔπειτα ν' ἀπαλλαγῶσιν αὐτοῦ. Μεταξὺ τῶν συνωμοστῶν ἦτο ὁ Εὐδῆμος, ὁ σατράπης τῆς Ἰνδικῆς, καὶ ὁ Φαίδιμος· οὗτοι εἶχον πρότερον ἐμπιστευθῇ εἰς τὸν στρατηγὸν σπουδαῖα χρηματικά ποσά, καὶ ἐφοβοῦντο μήπως, ἐὰν τὸ κατ' αὐτοῦ μελετώμενον ἐξετελείτο, ἤθελον στερηθῇ τῶν χρημάτων· δι' ὃ ἐξήγγειλαν αὐτῷ κρυφίως τὰ τεκταινόμενα. Ὁ δὲ Εὐμένης εὐχαρίστησε μὲν αὐτοὺς διὰ τὴν πίστιν, ἀλλ' ἡ εἰδησις ὑπῆρξεν εἰς αὐτὸν ὅσον οὐδεμία ἄλλη ἀλγεινή, διότι ὁ κίνδυνος ἦτο μέγας ἅμα καὶ ἐπικείμενος, ἀπελθὼν δὲ εἰς τὴν σκηνὴν του, ἀνεκοίνωσεν εἰς τοὺς φίλους του ὅσα ἤκουσεν, εἰπὼν «ὡς ἐν πανηγύρει θηρίων ἀναστρέφοιτο». Ἐγραφε τὴν διαθήκην του καὶ κατέστρεψε πάντα τὰ ἔγγραφα καὶ τὰς ἐπιστολάς, ἵνα μή, ἐὰν τυχὸν ἤθελεν ἀποθάνῃ, δώσωσιν ἀφορμὴν εἰς συκοφαντίας καὶ κινδύνους τῶν φίλων. Ἐπειτα συνεσκέφθη μετὰ τῶν φίλων περὶ τοῦ πρακτέου. Νὰ προβῇ ἀναφανδὸν κατὰ τῶν συνωμοτούντων, πεποῖθώς εἰς τὴν παροῦσαν εὐνοίαν τῶν στρατευμάτων; ἀλλὰ περὶ μὲν τοῦ στρατοῦ δὲν ἦτο βέβαιος, παρ' ἐκείνων δὲ ἐδύνατο νὰ προσδοκᾷ, ὅτι ἤθελον εὐθὺς πέσῃ εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ Ἀντιγόνου. Νὰ διαπραγματευθῇ αὐτὸς ἐν κρυπτῷ πρὸς τὸν Ἀντίγονον καὶ νὰ συμπράξῃ εἰς τὴν νίκην του; Ἄλλ' οὕτως προέδιδε τὴν ὑπόθεσιν, ὑπὲρ ἧς μέχρι τοῦδε ἡγωνίσθη, οὕτως ἐνεχείριζεν ἑαυτὸν ὡς προδότην εἰς τὸν θανάσιμον αὐτοῦ ἐχθρὸν καὶ ἐν τῇ εὐνοϊκωτάτῃ περιπτώσει οὐδὲν ἄλλο ἔσωζεν, εἰμὴ ζωὴν ἐπο-

νείδιστον. Νὰ φύγη σπεύδων διὰ τῆς Μηδίας καὶ Ἀρμενίας εἰς τὴν Καππαδοκίαν, νὰ συναθροίσῃ ἐκεῖ περὶ αὐτὸν τοὺς παλαιούς του φίλους καὶ δευτέραν φορὰν νὰ ὑποβάλῃ τὴν ἀγαθὴν του τύχην εἰς τὴν δοκιμασίαν, ἣν ἄπαξ ἤδη ὑπέστη; Ἀλλὰ τότε ἡ ὑπόθεσις τῆς βασιλείας ἐν Ἀσίᾳ κατεστρέφετο, ὅπως ἤδη ἦτο ἐν Εὐρώπῃ κατεστραμμένη, τότε δὲν ὑπῆρχεν οὐδεμία πλέον δύναμις, εἰς ἣν θὰ ἠδύνατο νὰ προσκολληθῇ, τότε καὶ τὰ πάντα ἂν ἐπετύγχανον, οὐδεμία ἄλλη προσδοκία ὑπελείπετο, εἰμὴ νέος, βραχύτερος καὶ ἀτυχέστερος ἀγών, ἢ τὸ οἰκτρότατον πάντων, ἀπράγμων ἀπομόνωσις. Ὁ Εὐμένης, παρόντων τῶν φίλων, οὐδὲν ἀπεφάσισε ταλαντευόμενος τῇδε χάκεισε. Πρώτην ταύτην φορὰν ἴσως ἐν τῷ βίῳ του εὐρέθη ἐν ἀμηχανίᾳ καὶ ἀμφισβολίᾳ. Οἱ συνωμόται ἔδιδον ἀκόμη καιρὸν εἰς αὐτὸν νὰ νικήσῃ, ἴσως δὲ ἡ νίκη παρεῖχεν αὐτῷ νέαν δύναμιν, ἴσως οἱ προδότες ἐσέβοντο τὴν ὑπὸ τῆς νίκης ἐστεμμένην κεφαλὴν του, ἴσως ἡ ἔκθασις τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ἴσως συγκυρία τις τὰ πάντα μετέβαλλεν.

Ἐν τούτοις ὁ ἐχθρὸς εἶχε προχωρήσῃ εἰς ἀπόστασιν ἐνὸς μιλίου. Ἡ σύγκρουσις ἦτο ἀναπόφευκτος. Ὁ μὲν Ἀντίγονος τὴν προσέφευγεν· ὁ δὲ Εὐμένης δὲν τὴν ἡρνήθη, καὶ ἀμφοτέροι παρήταξαν τοὺς στρατοὺς αὐτῶν εἰς μάχην. Καὶ ὁ μὲν Ἀντίγονος εἶχε περίπου 22,000 πεζοὺς, 9,000 ἵππεῖς μετὰ τῶν νεωστὶ ἐν Μηδίᾳ συναθροισθέντων καὶ 65 ἑλέφαντας. Ἐτάξε πάλιν εἰς τὸ μέσον τοὺς πεζοὺς καὶ εἰς τὰ κέρατα τὸ ἱππικόν, καὶ παρέδωκε τὴν ἡγεμονίαν τοῦ μὲν ἀριστεροῦ εἰς τὸν Πείθωνα, τοῦ δὲ δεξιοῦ εἰς τὸν νεαρὸν υἱὸν του Δημήτριον, ὅστις νεωστὶ εἶχε δοξασθῇ μαχόμενος ἐν τῇ Παραϊτακηνῇ. Καὶ αὐτὸς δὲ ἐτάχθη εἰς τοῦτο τὸ κέρας, ὅπερ ἔμελλε νὰ ἐκτελέσῃ τὴν κυρίαν ἐπίθεσιν. Πρὸ παντὸς δὲ τοῦ μετώπου ἐτάχθησαν οἱ ἑλέφαντες, ὑπὸ τῶν φιλῶν προστατευόμενοι. Τοῦ δὲ Εὐμένους ὁ στρατὸς συνέκειτο ἐκ 36,700 πεζῶν, 6,050 ἱππέων καὶ 114 ἐλεφάντων. Οὕτω λοιπὸν οἱ μὲν πολέμιοι εἶχον τὴν πλειοτέραν καὶ ἱκανωτέραν ἱππικὴν δύναμιν, αὐτοῦ δὲ τὸ πεζικὸν ὑπερεῖχεν ἀναμφιλέκτως οὐ μόνον κατὰ τὸν ἀριθμὸν, ἀλλὰ

καὶ κατὰ τὸ παλαιίμαχον σῶμα τῶν ἀργυρασπίδων. ἵνα δυνηθῇ ν' ἀντιταχθῇ ἐπαρκῶς εἰς τὴν ἐπίθεσιν τῶν ἱππέων τοῦ δεξιοῦ κέρατος τῶν πολεμίων, ἔταξεν ἀπέναντι αὐτοῦ εἰς τὸ ἀριστερόν του κέρας τοὺς πλείστους σατράπας¹, μετὰ τῶν ἐπιλέκτων αὐτῶν ἱππέων, καὶ ἀνέλαβεν αὐτὸς τὴν ἡγεμονίαν του. Παρέταξεν ἐπικαμπίως πρὸ αὐτοῦ τοὺς 60 ἰσχυροτάτους ἐλέφαντας, καὶ παρήνειρεν εἰς τὰ διαστήματα τὸ ἄριστον ψιλὸν πεζικόν. Τὸ μέσον τῆς παρατάξεως ἀπετέλεσαν οἱ πεζοί, πρῶτοι μὲν οἱ ὑπασπισταί, κατόπιν δὲ οἱ ἀργυράσπιδες καὶ ἔπειτα οἱ μισθοφόροι καὶ οἱ μακεδονικῶ τῷ τρόπῳ καθωπλισμένοι, πρὸ τούτων δὲ πάντων οἱ πλείστοι τῶν ἐπιλοιπῶν ἐλεφάντων καὶ τὸ εἰς προφύλαξιν αὐτῶν ἀναγκαῖον ἐλαφρὸν πλῆθος. Τὸ δεξιὸν κέρας, συγκείμενον ἐκ τοῦ ἐπιλοιποῦ ἱππικοῦ καὶ προστατευόμενον ὑπὸ εὐαρίθμων ἐλεφάντων καὶ ψιλῶν παρέδωκεν εἰς τὸν Φίλιππον², παραγγείλας νὰ μὴ συμπλακῇ εἰς σπουδαίαν μάχην, ἀλλ' ἀπασχολῶν τὸν ἀπέναντι ἐχθρὸν δι' ἐπιπολαίου μάχης νὰ περιμείνῃ τὴν κρίσιν ἐκ τοῦ ἄλλου κέρατος. Τὸ πεδῖον τῆς μάχης ἦτο εὐρεῖα, πρὸς τὸ μέρος τοῦ Ἀντιγόνου ὑπὸ λόφου κεκλεισμένη πεδιάς, τῆς ὁποίας τὸ ἔδαφος οὔτε στερεὸν ἦτο καὶ σκληρόν, οὔτε παχύγειον, ἀλλ' ἔρημος τοιαύτη, ὥστε αἱ κινήσεις τῶν ἀνθρώπων καὶ ζώων ἐξήγειρον ὑπέρμετρον κονιορτόν, ἐξ οὗ ἐκωλύετο πᾶσα ἄποψις.

Ἀπὸ τοῦ λόφου ἐκείνου ὁ Ἀντίγονος παρετήρει ἐπερχομένην τὴν παράταξιν τῶν πολεμίων, καὶ κατείδεν ὅτι τὸ μὲν δεξιὸν κέρας ἦτο ἀσθενέστερον, ὅπισθεν δ' αὐτοῦ ἦτο τὸ στρατόπεδον σχεδὸν ἀφροῦρητον. Ὅθεν διέταξεν ἐπιλέκτους τινὰς Ἰλας Μήδων καὶ Ταραντίνων, ἅμα ἀρξαμένης τῆς μάχης, νὰ παρακάμψωσι τὸ δεξιὸν κέρας τῶν πολεμίων ἀποκρυπτόμενοι ὑπὸ τοῦ κονιορτοῦ, καὶ νὰ λαφυραγωγῇσιν τὸ στρατόπεδον αὐτῶν.

Ἐν τούτοις οἱ σύμμαχοι, παρατεταγμένοι εἰς μάχην, ἐστάθησαν,

¹) Μεταξὺ τούτων ἦτο καὶ ὁ Μιθραδάτης, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀριοβαρζάνου, ἐκ τοῦ γένους ἑνὸς τῶν ἑπτὰ Περσῶν, οἵτινες εἶχον φονεύσῃ τὸν Σμέρδιν.

²) Ποῖος εἶνε οὗτος ὁ Φίλιππος δὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν.

ὁ δὲ Εὐμένης, παρελαύνων πρὸ τῶν τάξεων, προέτρεπεν αὐτοὺς ν' ἀγωνισθῶσιν ἀνδρείως. Πανταχοῦ ὑπεδέχοντο αὐτὸν μετὰ χαρᾶς ἀλαλαγμῶν· αἱ φάλαγγες ἐβόων νὰ ἔχῃ εἰς αὐτοὺς ἐμπιστοσύνην, οἱ δὲ γηραιοὶ ἀργυράσπιδες, ὅτι οἱ πολέμιοι δὲν θ' ἀνθίσταντο εἰς αὐτούς. Δι' ὃ πέμψαντες ἓνα τῶν ἱππέων πρὸς τὴν φάλαγγα τῶν ἐναντίων ἐκεῖ, ὅπου ἴσταντο οἱ Μακεδόνες, διέταξαν αὐτὸν νὰ εἴπῃ « Ἐπὶ τοὺς πατέρας, ὧ κακαὶ κεφαλαί, τοὺς μετὰ Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου τὰ ὅλα κατειργασμένους, οὓς μετ' ὀλίγον ὀψεσθε καὶ τῶν βασιλέων καὶ τῶν προγεγονότων ἀγώνων ἀξίους! » Ἡ πρόσκλησις αὕτη τῶν φοβερῶν παλαιμάχων ἐνεποίησεν ὅχι μικρὰν ἐντύπωσιν εἰς τοὺς Μακεδόνας, ἐγόγγυζον μεγαλοφώνως, ὅτι ἡναγκάζοντο νὰ πολεμῶσιν ἐναντίον συμπολιτῶν καὶ συγγενῶν, τὸ δὲ δεινότερον ἦτο ὁ φόβος ὁ ἀπὸ τῶν παλαιῶν ἐκείνων ἐπιλέκτων στρατιωτῶν, ὧν τὴν ἀπροσμάχητον δύναμιν πρὸ μικροῦ ἔτι εἶχον αἰσθανθῆ. Ἐνῶ δὲ παρὰ τοῖς στρατιώταις τοῦ Ἀντιγόνου διεφαίνετο προφανὴς ἀνησυχία καὶ δισταγμὸς ἐπίφοβος, τὰ στρατεύματα τοῦ Εὐμένους ἐνεπνέοντο ὑπὸ τοῦ ἀρίστου πνεύματος καὶ περιχαρεῖς ἐζήτουν τὴν ἑναρξιν τῆς μάχης.

Ἄρανος τοῦ Εὐμένους τὸ σημεῖον, ἐσάλπισαν μὲν οἱ σαλπικταὶ τὸ πολεμικόν, ἠλάλαξαν δὲ τὰ πλήθη· ὥρμησαν κατ' ἀλλήλων οἱ ἐλέφαντες οἱ κατὰ τὰ ἐπιτιθέμενα κέρατα, περιστοιχιζόμενοι ὑπὸ τῶν προστατευόντων αὐτοὺς ψιλῶν. Μετὰ μικρὸν ἡ συμπλοκὴ ἐνταῦθα ἦτο πεισματωδεστάτη, κονιορτὸς δὲ τόσον ὑπέρμετρος ἐπλήρωσεν ἤδη τὸν ἀέρα, ὥστε δὲν διεκρίνοντο τὰ ἀπώτερα ἀντικείμενα. Τότε αἶφνης ὁ Ἀντίγονος μετὰ πολυαριθμοτέρου ἱππικῆς δυνάμεως ἐπέπεσε κατὰ τῆς θέσεως τοῦ ἀριστεροῦ κέρατος τῶν πολεμίων, ὅπου ἴστατο ὁ Πευκέστας. Οὗτος, μόλις ἰδὼν τὴν μελετωμένην ἐπίθεσιν, ὑπεχώρησε τάχιστα ἔξω τοῦ πυκνοῦ κονιορτοῦ, συμπαρασύρας μεθ' ἑαυτοῦ καὶ 1,500 ἱππεῖς τοῦ πλησιεστάτου σώματος. Οὕτω δέ, σχηματισθέντος χάσματος ἐν τούτῳ τῷ κέρατι, ὁ Εὐμένης, ὅστις κατεῖχε τὴν ἐσχατιὰν αὐτοῦ, ἀπεκόπη, καὶ οὐδὲν ἄλλο ὑπελείπετο εἰς αὐτόν, εἰμὴ νὰ ἐπιπέσῃ

μετὰ πάσης τῆς δυνάμεως κατὰ τοῦ Ἀντιγόνου, καὶ νὰ πειραθῇ νὰ συγκρατήσῃ κατὰ τὸ δυνατόν τὴν μάχην. Ἐνταῦθα ὁ ἀγὼν ὑπῆρξε κρατερὸς καὶ πεισματώδης· οἱ ἱππεῖς τοῦ Εὐμένους ἐπετέλεσαν θαύματα ἀνδρείας, ἀλλ' οἱ περὶ τὸν Ἀντίγονον ἦσαν πολυπληθέστεροι. Ἐταλαντεύετο εἰσέτι καὶ ἐνταῦθα ἡ ἵππομαχία καὶ ἀπωτέρω ὁ ἀγὼν τῶν ψιλῶν καὶ τῶν ἐλεφάντων, ὅτε ὁ προηγούμενος ἐκ τῶν ἐλεφάντων τοῦ Εὐμένους κατέπεσε, καὶ τοῦτο ἔκρινεν ἐκεῖ τὴν μάχην· διότι μετὰ τοῦτο οἱ ἐλέφαντες τοῦ Εὐμένους καὶ οἱ ψιλοὶ ἐτράπησαν εἰς φυγὴν. Καὶ τῶν ἱππέων δὲ αἱ τάξεις μᾶλλον καὶ μᾶλλον παρελύοντο. Οὐδεμιᾶς δὲ ἐνταῦθα ὑπαρχούσης σωτηρίας, ὁ Εὐμένης, συναθροίσας ὅσον ἡδυνήθη περισσοτέρας ἴλας, ὑπεχώρησεν εἰς τὸ δεξιὸν κέρα, ὅπως ἐνταῦθα ἐξακολουθήσῃ τὴν μάχην, ἥτις ἐν τῷ κέντρῳ ἦτο ἤδη ὑπὲρ αὐτοῦ. Διότι οἱ ἀργυράσπιδες, πυκνῶς συνησπισμένοι, ὥρμησαν κατὰ τοῦ πεζικοῦ τῶν πολεμίων, καὶ τὰ πλησιέστατα αὐτῶν στίφη τὰ μὲν κατέβαλον, τὰ δὲ ἔτρεψαν εἰς φυγὴν. Εἶτα δὲ προχωροῦντες δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ διὰ τῆς ἀπροσμάχητου αὐτῶν ὁρμῆς, σχεδὸν μόνοι κατὰ νέων πάντοτε ταγμάτων μαχόμενοι, ἐφόνευσαν περὶ τοὺς 5000 τῶν πολεμίων χωρὶς αὐτοὶ ν' ἀπολέσωσιν οὐδένα ἄνδρα. Οὕτως τῶν πολεμίων τὸ πεζικὸν σχεδὸν ὁλόκληρον συνετρίβη.

Ἐν τούτοις οἱ πρὸς τοῦτο διατεταγμένοι ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου Μῆδοι εἶχον ἐμβάλην ὀπισθεν τοῦ ἐκ τῆς ἀγρίας μάχης ἐξεγερθέντος κονιορτοῦ εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν πολεμίων, τὸ ἡμίσειαν ὥραν ὀπισθεν τοῦ πεδίου τῆς μάχης κείμενον, καὶ ἄνευ πολλοῦ κόπου κατατροπώσαντες τοὺς ἱποκόμους καὶ τὸν σκευοφορικὸν ὄχλον καὶ τοὺς ὀλίγους φρουροὺς τοὺς εἰς αὐτοὺς ἀντιταχθέντας ἤρχισαν παρεὺς τὴν λεηλασίαν, εὗρον δὲ παμπληθῆ λάφυρα, χρυσὸν καὶ ἄργυρον· αἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδιά τῶν ἀργυρασπίδων καὶ τῶν ἄλλων στρατιωτῶν καὶ οἱ θησαυροὶ τῶν σατραπῶν καὶ ἡγεμόνων ἔπεσον εἰς τὰς χεῖράς των. Ὁ Εὐμένης ἔλαβε τὴν περὶ τούτου εἰδῶσιν καθ' ἣν στιγμὴν ἀπεχώρει ἀπὸ τῆς μάχης εἰς τὸ δεξιὸν κέρα. Τὸν ὑποχωρήσαντα Πευκέσταν ἐκάλεσε τάχιστα πρὸς ἑαυ-

τόν, εἰπὼν ὅτι ἐδύνατο νὰ ἐπανορθώσῃ τὸ σφάλμα τοῦ. Ὁ σκοπὸς τοῦ στρατηγοῦ ἦτο νὰ ἐπωφεληθῇ ἐκ τῆς καταστροφῆς τοῦ κέντρου τῶν πολεμίων πρὸς νέαν τοῦ ἱππικοῦ ἐπίθεσιν, ἐλπίζων ὅτι, ἐπιτιθέμενος μετὰ πάσης τῆς ἱππικῆς αὐτοῦ δυνάμεως κατὰ τοῦ Ἀντιγόνου, ἤθελε συμπληρώσῃ τὴν νίκην· τὸ δὲ στρατόπεδον τότε μετὰ πάντων τῶν ἐν αὐτῷ ἤθελεν οἰκοθεν ἀνακτηθῇ. Ἀλλ' ὁ Πευκέστας δὲν ὑπήκουσεν εἰς τὴν διαταγὴν, λέγων ὅτι τὰ πάντα ἀπωλέσθησαν, καὶ ὑπεχώρησεν ἀπωτέρω. Ἦδη τὸ λυκόφως ἐπῆρχετο πρωΐμως, ὅπως συμβαίνει τὸν χειμῶνα, ὁ δὲ Εὐμένης δὲν ἐδύνατο πλέον νὰ συλλέξῃ ἱκανοὺς ἱππεῖς πρὸς νέαν σύγκρουσιν. Τούναντίον ὁ Ἀντίγονος διὰ μὲν τοῦ ἡμίσεος τῶν ἱππέων τοῦ κατώρθωσε νὰ κρατῇ ἀκίνητον τὸν Εὐμένη, τὸ δὲ ἄλλο ἥμισυ ἔπεμψε μετὰ τοῦ Πείθωνος κατὰ τῶν ἀργυρασπίδων, ὅπως διὰ πάσης θυσίας ἀναγκάσῃ αὐτοὺς εἰς ὑποχώρησιν. Οἱ ἀργυράσπιδες ἐσχημάτισαν τετράγωνον, καὶ συνησπισμένοι ἐδέχθησαν τὴν ἰσχυράν ἐπίθεσιν· ἐπειδὴ δὲ οἱ πολέμιοι διὰ τοῦ ἱππικοῦ κατεῖχον καὶ τὸ πεδίον τῆς μάχης καὶ τὸ στρατόπεδον, ἐπειδὴ δὲν ὑπῆρχον πλέον ἐν τῷ πεδίῳ φιλικοὶ ἱππεῖς, ὅπως καὶ αὐτοὺς ὑποστηρίξωσι καὶ τὴν συγκοινωνίαν πρὸς τὰ λοιπὰ στρατεύματα ἀποκαταστήσωσι, καὶ ἐπειδὴ ἔπρεπε νὰ φοβῶνται, μήπως ἀποκλεισθῶσι καὶ ἀναγκασθῶσιν εἰς πᾶσαν συνθηκολογίαν, ὑπεχώρησαν ἐνώπιον τοῦ Πείθωνος ἀπὸ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, καὶ ἐτάχθησαν εἰς ἀσφαλῆ τινὰ θέσιν, παρὰ τὴν ὄχθην παραρρέοντος ποταμοῦ, καταρῶμενοι μεγαλοφώνως τὸν Πευκέσταν ὡς αἴτιον τῆς ἥττης τοῦ ἱππικοῦ καὶ τῆς συμφορᾶς τῆς ἡμέρας ἐκείνης. Ἐκεῖ ὡσαύτως, ἄφ' οὗ συνεσχότασεν, ἦλθεν ὁ Εὐμένης, οἱ σατράπαι καὶ τὰ διασκορπισθέντα στρατεύματα¹.

¹) Ἡ ἀφήγησις ταύτης τῆς μάχης ἔγινε κατὰ τὸν Διόδωρον 10', 40—43. Πρὸς Πολυαῖνου Δ', 6, 13· Πλουτάρχου Εὐμ. 12'. Πολλὰ ἐν τῇ ἀφηγήσει αὐτῇ εἶνε τὰ παράδοξα οὐδὲν λέγεται περὶ τῶν κινήσεων τοῦ ὑπὸ τὸν Φίλιππον κέρτος καὶ περὶ τῆς μάχης τῶν πεζῶν πλὴν τῶν ἀργυρασπίδων· καὶ ἡ μάχη τῶν ἐλεφάντων ψαύεται μόνον ἐν ἐνὶ χωρίῳ, οὐδὲ εἶνε σαφές πῶς ἦτο δυνατόν νὰ ἐξελιχθῇ ὁπισθεν αὐτῶν ἱππομαχία ἐν ἐκείνῃ τῇ ἐκτάσει. Ἡ ὑπόνοια ὅτι ὁ Πευκέστας ἐνήργησεν ὡς προδότης εἶνε πρόχειρος· διότι ἄλλως δὲν εἶνε καταληπτὸν πῶς ὁ Ἀντίγονος ἐδύνατο νὰ τολμήσῃ τὴν μάχην. Ἀλλ' οὐδεὶς

Ἔσπευσαν νὰ συνέλθωσιν εἰς σύσχεψιν περὶ τοῦ πρακτέου. Καὶ οἱ μὲν σατράπαι ἀπήτουν τὴν ταχίστην ὑποχώρησιν εἰς τὰς ἄνω ἐπαρχίας· ὁ δ' Εὐμένης ἀντεῖπεν εἰς τοῦτο ἐντονώτατα, λέγων ὅτι τὸ πεζικὸν τῶν πολεμίων, ἡ κυριωτάτη αὐτῶν δύναμις, ἦτο ἐξ ὀλοκλήρου συντετριμμένον, αἱ δὲ ἀπώλειαι αὐτῶν τοσαῦται, ὥστε δὲν ἀντεῖχον πλέον εἰς νέον ἀγῶνα· ὡς πρὸς τὸ ἱππικόν, ἂν μὴ κατὰ τὸν ἀριθμόν, ἄλλως ἦσαν ἰσόπαλοι πρὸς τοὺς πολεμίους, ἡ δὲ ἔκθασις τῆς μάχης ἐμαρτύρησεν οὐχὶ κατὰ τῆς ἀνδρείας τῶν ἱππέων, ἀλλὰ κατὰ τινων στρατηγῶν, οἵτινες ἐφοβήθησαν μᾶλλον τὸν κοινορτὸν παρὰ τὰ ὅπλα· ἔπρεπε λοιπὸν νὰ μείνωσιν, ὅπως τὴν ἐπιοῦσαν ἐπαναλάβωσι τὸν ἀγῶνα, πρὸς ὃν ὁ Ἀντίγονος ὁ τὴν σήμερον ἡττημένος δὲν ἦτο πλέον ἱκανὸς ἀντίπαλος· τότε δὲ ὄχι μόνον τὸ στρατόπεδον μετὰ πάντων τῶν ἐν αὐτῷ θ' ἀνέκτων, ἀλλὰ καὶ τὸ τῶν πολεμίων θά ἐλαφυραγωγούν. Οἱ «Μακεδόνες», λέγει ἡ παράδοσις, ἤγουν ὁ Ἀντιγένης, ὁ Τευτάμας κ. λ. ἀπέρριψαν ἀμφοτέρως τὰς γνώμας· δὲν ἤθελον οὔτε νὰ φύγωσιν οὔτε μετὰ τὴν ἀπώλειαν τῶν ὑπαρχόντων, τῶν γυναικῶν καὶ τῶν τέκνων τῶν νὰ ἐξακολουθήσωσι τὴν μάχην· λόγοι ἐλέχθησαν ἔνθεν κάκειθεν, ἀλλ' εἰς οὐδεμίαν γνώμην κατέληξαν, καὶ ὁ σύλλογος διελύθη ἀναποφάσιτος.

Ἄλλ' οἱ ἀργυράσπιδες δὲν ἐδύναντο νὰ ὑπομείνωσι τὴν στήρησιν τῶν θησαυρῶν των καὶ τὸ νὰ κοιμηθῶσι μίαν νύκτα ἄνευ τῶν γυναικῶν των. Ἐρεθιζόμενοι δ' ἔτι μᾶλλον ὑπὸ τοῦ Τευτάμου, ἔπεμψαν τέλος πρὸς τὸν Ἀντίγονον, ἵνα εἰπῶσιν, ὅτι εἶνε εὐδιάθετοι νὰ δεχθῶσι πάντα ἔρρον, ἐὰν ἀποδοθῶσι τὰ ἀγαθὰ των. Ὁ δὲ Ἀντίγονος ἀπεκρίθη, ὅτι πάντα θ' ἀποδοθῶσιν αὐτοῖς ἀμείωτα, καὶ ὅτι οὐδὲν ἄλλο ἀπαιτεῖ, εἰμὴ τὴν παράδοσιν τοῦ Εὐμένους. Γενομένου δὲ τούτου δεκτοῦ κατὰ προτροπὴν τοῦ Τευτάμου, προέβη-

ὅμως τῶν ἀρχαίων συγγραφέων ἐκφράζει τὴν ὑπόνοιαν ταύτην. Ὁ Πολύαινος, ὁ Κορνήλιος Νέπωσ καὶ ὁ Ἰουστίνος (XIV, 3) ἀνομάζουσι τὴν ἔκθασιν τῆς μάχης νίκην τοῦ Εὐμένους. Ἄν δὲ οἱ ἐκ τῶν τοῦ Εὐμένους πεσόντες ἀναγράφονται 300 τὸν ἀριθμόν, θὰ ἐννοεῖται βεβαίως ὅτι τοσοῦτοι ἔπεσον ἐκ τῶν φαλαγγιτῶν,

σαν ἀμέσως εἰς τὴν ἐκτέλεσιν. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἀνέλαβόν τινες ν' ἀσχοληθῶσι περὶ τὸν στρατηγὸν ἀνυπόπτως πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ ἐπιτηρῶσιν αὐτοῦ πάντα τὰ διαδήματα· εἰς τούτους προσετέθησαν ἄλλοι, ὀδυρόμενοι διὰ τὴν ἀπώλειαν τῶν γυναικῶν καὶ ὑπαρχόντων αὐτῶν, ἄλλοι δὲ πάλιν ἐνεθάρρουν αὐτούς, καὶ ἐβεβαίουν τὸν στρατηγόν, ὅτι τὰ πάντα ἔμελλον ν' ἀνακτηθῶσιν· ἄλλοι ὠνείδιζον τοὺς αἰτίους τῆς ἥττης καὶ ἀπεκάλουν αὐτοὺς προδότας. Οὕτω δὲ ἠϋξανε ἡ συρρόη καὶ ὁ θόρυβος ἐγένετο τραχύτερος καὶ ἀπειλητικώτερος. Ὁ Εὐμένης, κακὰ ὑποπτεύων, ἐνόμιζεν ὅτι μόνον διὰ τῆς φυγῆς ἐδύνατο νὰ σωθῇ, καὶ μίαν μόνην ἀκόμη στιγμὴν ἦτο ἐλεύθερος· ἠθέλησε μετὰ τινων ἀκολουθῶν ν' ἀπέλθῃ, ὅτε οἱ πλησιέστατοι ἐπιπεσόντες ἀρπάζουσι τὸ ξίφος του, δένουσι διὰ τοῦ ζωστήρος τὰς χεῖρας, καὶ ἔλκοντες ἀπάγουσιν αὐτόν. Ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἡ ταραχὴ κορυφοῦται· ἕκαστος τῶν σατραπῶν καὶ τῶν ἡγεμόνων πρᾶττει κατὰ τὸ δοκοῦν· καὶ ὁ μὲν Πευκέστας μετὰ τῶν 10,000 Περσῶν αὐτομολεῖ πρὸς τοὺς πολεμίους, ἄλλοι δὲ ἐτοιμάζονται ν' ἀκολουθήσωσι τὸ παράδειγμά του, ἢ ταχέως φεύγοντες νὰ σωθῶσιν¹.

Ὁ Νικάνωρ, πεμφθεὶς παρὰ τοῦ Ἀντιγόνου, ἦλθεν, ὅπως παραλάβῃ τὸν Εὐμένην καὶ διατάξῃ τὰ δέοντα. Ὁ στρατηγός, προσαχθεὶς αὐτῷ δέσμιος, παρεκάλεσε νὰ διέλθῃ διὰ τῶν τάξεων τῶν Μακεδόνων, ὡς θέλων νὰ ὁμιλήσῃ πρὸς αὐτοὺς ὅχι ἐπικαλούμενος αὐτῶν τὸ ἔλεος, οὐδ' ὅπως μεταβάλῃ τὴν γνώμην των, ἀλλ' ἀποβλέπων εἰς τὸ ἴδιον αὐτῶν συμφέρον. Δοθείσης τῆς ἀδείας, ἀνῆλθεν εἰς ὕψωμα τι καὶ προτείνας τὰς δεδεμένας χεῖράς του εἶπεν· «Ποῖον, ὦ χάκιστοι Μακεδόνων, τρόπαιον Ἀντίγονος ἐθελήσας ἄν ἔστησε καθ' ὑμῶν, ὅλον ὑμεῖς καθ' αὐτῶν ἀνίστατε, τὸν στρατηγὸν αἰχμάλωτον ἐκδιδόντες; οὐκ ἄρα δεινὸν ἦν, κρατοῦντας ὑμᾶς, ἦτταν ἐξομολογεῖσθαι διὰ τὰς ἀποσκευάς, ὡς ἐν τοῖς χρήμασιν,

¹) Κατὰ τὸν Πολύαινον οἱ Μακεδόνες ἦσαν οἱ πρῶτοι αὐτομολήσαντες πρὸς τὸν Ἀντίγονον, εἰτα ἐπηκολούθησεν ὁ Πευκέστας μετὰ τῶν Περσῶν, καὶ ἐπὶ τέλους συνελήφθη καὶ παρεδόθη ὁ Εὐμένης.

οὐκ ἐν τοῖς ὅπλοις τοῦ κρατεῖν ὄντος, ἀλλὰ καὶ τὸν ἡγεμόνα πέμπετε λύτρον τῆς ἀποσκευῆς; Ἐγὼ μὲν οὖν ἀήττητος ἄγομαι, νικῶν τοὺς πολεμίους, ὑπὸ τῶν συμμάχων ἀπολλύμενος· ὑμεῖς δέ, πρὸς Διὸς στρατίου καὶ θεῶν ὀρκίων, ἐνταυθὰ με δι' αὐτῶν κτείνετε. Πάντως κάκει κτεινόμενος, ὑμέτερον ἔργον εἰμί. Μέμφεται δ' οὐδὲν Ἀντίγονος· νεκροῦ γὰρ Εὐμένους δεῖται, καὶ οὐ ζώντος. Εἰ δὲ φεῖδεσθε τῶν χειρῶν, ἀρκέσει τῶν ἐμῶν ἢ ἐτέρα λυθεῖσα πρᾶξαι τὸ ἔργον. Εἰ δ' οὐ πιστεύετε μοι ξίφος, ὑποβρίψατε τοῖς θηρίοις δεδεμένον. Καὶ ταῦτα πράξαντας ὑμᾶς ἀφήμι τῆς ἐπ' ἐμοὶ δίκης, ὡς ἄνδρας ὁσιωτάτους καὶ δικαιοτάτους περὶ τὸν αὐτῶν στρατηγὸν γενομένους»¹.

Ὁ λόγος οὗτος τοῦ Εὐμένους ἐνεποίησε μεγάλην ἐντύπωσιν εἰς τοὺς λοιποὺς στρατιώτας, οἵτινες ἔκλαιον καὶ ὠλοφύροντο, θρηνοῦντες τὴν ἀναξίαν τύχην τοῦ στρατηγοῦ των. Οἱ δὲ ἀργυράσπιδες ἐκραύγαζον νὰ τὸν ἀπαγάγωσι καὶ νὰ μὴ δίδωσιν εἰς τὰς φλυαρίας τοῦ μηδεμίαν προσοχὴν, λέγοντες ὅτι δὲν εἶναι τόσον δεινόν, ἐὰν κακοπαθήσῃ «Χερῶννησίτης ὄλεθρος»², ὅστις διὰ μυρίων πολέμων δὲν ἔπαυσε κατατρύχων τοὺς Μακεδόνας, ὅσον, ἐὰν οἱ ἄριστοι τῶν στρατιωτῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ Φιλίππου μετὰ τοσαύτας καθ' ὅλην τὴν ζωὴν των ταλαιπωρίας τῶρα κατὰ τὸ γῆρας ἤθελον στερεθῇ τῆς ἀμοιβῆς τῶν μόχθων των, ἐπαιτοῦντες εἰς ξένας θύρας τὰ πρὸς τὸ ζῆν, καὶ ἀνεχόμενοι τρίτην ἤδη νύκτα τὰς γυναικάς των συγκοιμωμένας μετὰ τῶν πολέμιων. Μετὰ τοιούτων κραυγῶν ἀπέπεμψαν τὸν στρατηγὸν, συνοδεύσαντες μέχρι τοῦ στρατοπέδου. Κατόπιν αὐτῶν συνωθοῦντο πάντες, ὅσοι εὗρίσκοντο ἐν τῇ στρατοπέδῳ οὕτως, ὥστε ὁ Ἀντίγονος, φοβούμενος ἀταξίας, ἤναγκάσθη νὰ πέμψῃ δέκα ἐλέφαντας καὶ στίφη τινὰ μήδων καὶ πάρθων

¹) Οὕτως ἀναγράφει τὰς λέξεις ταύτας ὁ *Πλούταρχος* (Εὐμ. ΙΖ') βεβαίως οὐχὶ κατ' ἴδιαν ἐπίνοιαν, ἀλλ' ὡς πρὸς τὰ οὐσιωδέστατα ὅπως εὗρεν αὐτὰ παρὰ τῇ Ἱερωνύμῳ. Ὁ παρὰ τῇ *Ἰουστινῷ* (XIV, 4) λόγος εἶνε πομπωδέστερος συμφώνως πρὸς τὴν πηγὴν ἐξ ἧς ἐλήφθη.

²) *Πλουτάρχου* Εὐμ. ΙΗ'. «Εἰ Χερῶννησίτης ὄλεθρος οἰμώζεται.»

λογχοφόρων, οἵτινες διέλυσαν τὸ πλῆθος. Οὕτως ἀπήχθη ὁ Εὐμένης εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Ἀντιγόνου καὶ παρεδόθη εἰς φυλακὴν.

Δὲν εἶνε παραδεδομένον, οὐδ' ἐξ ὑπαινιγμῶν δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν, κατὰ τίνα τρόπον διελύθη νῦν ὁ στρατὸς τῶν συμμάχων. Ἡ συνωμοσία ἢ ὑπὸ τῶν ἡγεμόνων πρὸς τῆς μάχης χαλκευθεῖσα ἠθέλησε πρῶτον νὰ νικήσῃ διὰ τοῦ Εὐμένους, καὶ ἔπειτα ν' ἀπαλλαγῇ αὐτοῦ. Εἶνε φυσικόν, ὅτι ἐν τοιαύτῃ ἀπατεώων συμφωνίᾳ οὐδεὶς ἐμπιστεύεται εἰς τὸν ἄλλον, ἀλλ' ἀπατῶν ἐπιζητεῖ νὰ προλάβῃ τὴν ἀπάτην. Τὸ πρῶτον βραβεῖον τῆς προδοσίας ἔλαβον ὁ Εὐδημος καὶ Φαίδιμος, οἱ προδώσαντες τὴν προδοσίαν εἰς τὸν προδοθέντα. Ἡ δὲ πρᾶξις τοῦ Πευκέστου μετὰ τὴν ἔναρξιν τῆς μάχης οὐδεμίαν ἐπιτρέπει ἀμφιβολίαν, ὅτι ἐπίτηδες ἀπεστέρησε τοὺς συνωμότας τῆς νίκης, ἣν ὁ Εὐμένης ἔμελλε νὰ νικήσῃ, καὶ ὅτι προσήνεγκε τὴν προδοσίαν εἰς τὸν Ἀντίγονον ἤδη πρὸς τῆς μάχης. Τὰ πράγματα τῶν συνωμοτῶν ἦσαν ἤδη ἀπεγνωσμένα, πρὶν ὁ Εὐμένης νικήσῃ, καίτοι προδοθεῖς· διότι παρὰ πάντας τοὺς προδότας ἤθελεν ἐπικρατήσῃ, ἂν οἱ ἀργυράσπιδες δὲν παρεπλανῶντο ὑπὸ τοῦ Τευτάμου, καὶ ἤθελον ἀνακτήσῃ πάντα τὰ ἀπολεσθέντα, ἐὰν καὶ πάλιν κατὰ τὴν θέλησιν τοῦ Εὐμένους ἡγωνίζοντο, ἤθελε δὲ τότε ὑπερισχύσῃ τοῦ Τευτάμου ὁ Ἀντιγένης, ὅπως καὶ πρὶν· ἀλλ' ὁ Τευτάμας προεκάλεσε τὴν διαπρέσθουσιν πρὸς τοὺς πολεμίους, ἵν' ἀπαλλαγῇ ἐκείνου, ὅστις μάλιστα ἦτο πρόσκομμα εἰς τοὺς σκοπούς του. Εἶνε ὅλως ἀπίθανον, ὅτι ὁ Ἀντίγονος συνωμολόγησεν οἰανδήποτε συνθήκην πρὸς τοὺς ἐναντίους· τοῦναντίον φαίνεται ὅτι, ἐξασφαλίσας ἅπαξ τὴν μετάστασιν τῶν ἀργυρασπίδων, προσηνέχθη ὡς νικητῆς πρὸς τὰ λοιπὰ στρατεύματα καὶ τοὺς ἡγεμόνας αὐτῶν. Ἡ πρώτη αὐτοῦ πρᾶξις ἦτο νὰ συλλάβῃ καὶ φονεύσῃ τὸν Ἀντιγένη, ὡσαύτως ἐφόνευσεν τὸν Εὐδημον τῆς Ἰνδικῆς, τὸν Κεβαλῖνον καὶ ἄλλους ἡγεμόνας, ἄλλοι δὲ ἐσώθησαν διὰ τῆς φυγῆς. Καὶ τῶν λοιπῶν σατραπῶν ἢ παλινόστησις φαίνεται ὅτι ἐγένεε ὅχι κατὰ ῥητὴν συμφωνίαν (διότι ἄλλως δὲν θὰ ἦτο ἀνάγκη κατόπιν ὁ Ἀντίγονος νὰ ἐπικυρώσῃ αὐτοὺς ἐκ νέου εἰς τὰς σατραπείας των), ἀλλ'

ὑπῆρξεν ὅσον οἶόν τε κατεσπευσμένη ὑποχώρησις. Οἱ ἀργυράσπιδες καὶ τὰ λοιπὰ στρατεύματα, ὅσα ἐκ τούτων δὲν ἠκολούθησαν τοὺς σατράπας, μετέβησαν εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Ἀντιγόνου καὶ ἐνωθέντα μετὰ τῆς στρατιᾶς αὐτοῦ ἐτάχθησαν ὑπὸ τοὺς ὑποστρατήγους του¹.

Διὰ τὸν Ἀντίγονον ἡ ἔκβασις τῆς ἐκστρατείας δὲν ἐδύνατο νὰ εἶνε εὐνοϊκωτέρα. Δι' ἐνὸς πλήγματος ἔγεινε κύριος τῆς Ἀνω Ἀσίας, ὁ δὲ στρατὸς αὐτοῦ, ἀπαραμίλλως ἐνισχυθεὶς, ἀπέβη ἀνάλογος πρὸς τὰς ἄλλας ἐπιχειρήσεις, τὰς ὁποίας εἶχε κατὰ νοῦν. Τὸ ἔσχατον στήριγμα τῆς βασιλείας κατέπεσε, καὶ ὁ Εὐμένης, ὅστις μόνος ἦτο ἀντάξιος μιᾶς στρατιᾶς, ἔγεινεν ὑποχείριος αὐτοῦ. Λέγεται ὅτι ἡ ἐπιθυμία του ἦτο νὰ οἰκαιοποιηθῇ αὐτὸν καὶ καταστήσῃ κοινωνὸν τῶν μελλόντων αὐτοῦ σκοπῶν, καὶ βοηθούμενος ὑπὸ τῆς εὐφύας του, τῆς δόξης του καὶ τοῦ κόμματος, τοῦ ὁποίου ὁ Καρδιανὸς ἦτο παραστάτης καὶ ἀρχηγός, ν' ἀντιταχθῇ κατὰ τῶν ἐν τῇ Δύσει δυναστῶν, πρὸς τοὺς ὁποίους ὁ μέχρι τοῦδε σύμμαχος αὐτῶν ἔμελλε κατ' ἀνάγκην ἐν πρώτοις νὰ πολεμήσῃ. Θὰ ἤλπιζεν ὅτι ὁ Εὐμένης, τοῦ ὁποίου ἡ ζωὴ ἦτο εἰς τὰς χεῖράς του, θὰ ἦτο εὐδιάθετος χάριν αὐτῆς νὰ συνδεθῇ μετ' αὐτοῦ, δι' ὃ ἔλυσεν αὐτοῦ τὰ δεσμά, ἐν οἷς εἶχε παραδοθῇ, ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς βουλομένους νὰ προσέλθωσιν εἰς αὐτόν, νὰ τὸν παραμυθήσωσιν, ἴσως καὶ νὰ μετατρέψωσιν αὐτοῦ τὴν γνώμην, καὶ νὰ ὑποδείξωσιν εἰς αὐτόν τὸ ἐνδεχόμενον μέλλοντος ἀπροσδοκῆτως εὐτυχούς.

Τρεῖς ἡμέραι παρήλθον, καὶ ὁ Εὐμένης οὐδὲν ὀριστικὸν ἔμαθε περὶ τῆς μελλούσης τύχης αὐτοῦ. Ἐξέφρασε δέ, λέγουσι, πρὸς τὸν Ὀνόμαρχον τὸν φυλάττοντα αὐτόν τὴν ἀπορίαν, ὅτι ὁ Ἀντίγονος, ὅστις τέλος ἔχει αὐτὸν ὑποχείριον, οὔτε ταχέως τὸν φονεύει, οὔτε εὐγενῶς τὸν ἀφίνει ἐλεύθερον. Εἰπόντος δὲ τοῦ Ὀνομάρχου «ὥς οὐ νῦν, ἀλλ' ἐπὶ τῆς μάχης ἔδει πρὸς θάνατον ἔχειν εὐθαρσῶς», ὁ Εὐμένης εἶπεν· «Καὶ μὰ τὸν Δία καὶ τότ' εἶχον· ἐροῦ δὲ τοὺς

¹) Μεταξὺ τῶν αἰχμαλώτων ἦτο καὶ ὁ ἱερώνυμος ὁ Καρδιανός, πρὸς ὃν ὁ Ἀντίγονος προσηνέχθη λίαν εὐμενῶς (Διοδώρου ΙΖ', 44).

εἰς χεῖρας ἐλθόντας· ἀλλ' οὐδενὶ κρείττονι προστυχὼν οἶδα ». Πρὸς ταῦτα ὁ Ὀνόμαρχος εἶπεν, « οὐκοῦν, ἐπεὶ νῦν τὸν κρείττονα εὗρηκες, τί οὐκ ἀναμένεις τὸν ἐκείνου καιρὸν ; »

Ἐν τούτοις ὁ Ἀντίγονος εἶπε διότι δὲν ἐδύνατο, εἴτε διότι δὲν ᾔθελε ν' ἀποφασίσῃ, πολλάκις ὠμίλησεν ἐν τῷ πολεμικῷ συμβουλίῳ περὶ τῆς μελλούσης τύχης τοῦ Εὐμένους. Ὑπὲρ τοῦ αἰχμάλωτου ὠμίλησε μάλιστα ὁ Νέαρχος, ὡσαύτως καὶ ὁ νέος Δημήτριος, λέγοντες ὅτι τὸ ἴδιον αὐτῶν συμφέρον ἐπέταττε τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ, καὶ χάριν δὲ παραδείγματος ὤφειλον εἰς τὴν πρᾶξιν τῶν παλαιμάχων νὰ μὴ προσθέσωσι τὴν φοβεράν ταύτην ἐκτέλεσιν. Καὶ ὁ Νέαρχος ἦτο ἐκ γενετῆς Ἑλληὴν, καὶ ἐνόμιζεν ὅτι ἐδύνατο νὰ ὑποσχεθῇ, ὅτι ὁ Εὐμένης θὰ ἦτο τοῦ λοιποῦ πιστὸς εἰς τὰ συμφέροντα τοῦ Ἀντιγόνου. Ἀλλ' οἱ πλείστοι τῶν ἄλλων ὠμίλησαν ἀναφανδὸν κατ' αὐτοῦ βεβαίως οὐχὶ πρὸς τὸ κοινὸν συμφέρον, διότι ποῖος δὲν θὰ ἐφοβεῖτο, μήπως παρὰ τοιοῦτον ἄνδρα εὗρεθῇ ἐν ἥττονι μαίρα μεταξὺ τῶν περὶ τὸν Ἀντίγονον ; Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Ἀντίγονος ἐταλαντεύετο μεταξὺ τοῦ μίσους πρὸς τὸν ἕνα καὶ μόνον, τοῦ ὁποίου τὴν ὑπεροχὴν ἡσθάνετο, καὶ τῆς οὐχ ἦττον ἐνθέρμου ἐπιθυμίας νὰ μεταχειρισθῇ ἀκόμη πρὸς ἴδιον αὐτοῦ ὄφελος τὸ ὄνομα καὶ τὴν εὐφυίαν αὐτοῦ. Ἀλλ' ὅμως ἐν τῷ στρατῷ ἐφάνησαν ὑπερτοί κινήσεις. Οἱ Μακεδόνες καὶ πρὸ πάντων, ὡς φαίνεται, οἱ ἀργυράσπιδες ἦσαν παρωργισμένοι καὶ ἀνήσυχοι, διότι ὁ ἐπιφοβὸς ἀνὴρ ἀκόμη ἔζη. Ὑπῆρχε φόβος, μήπως ἐκραγῇ φοβερά στάσις, ἂν ἐδίσταζον ἐπὶ πλέον. Ὁ στρατηγὸς διέταξε νὰ στερήσωσι τροφῆς τὸν αἰχμάλωτον, τὴν δὲ τρίτην ἡμέραν, ἐπικειμένης ἀναζεύξεως τοῦ στρατοῦ, εἰσῆλθεν ἄνθρωπος εἰς τὸ δεσμοκτήριον καὶ ἐφόνευσεν αὐτόν. Λέγεται δὲ ὅτι τοῦτο ἔγεινεν ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ Ἀντιγόνου παρὰ τῶν ἄλλων ἡγεμόνων.

Ὁ Ἀντίγονος παρέδωκε τὸν νεκρὸν τοῦ Εὐμένους εἰς τοὺς φίλους του καὶ ἐπέτρεψε νὰ τὸν καύσωσι καὶ νὰ πέμψωσι τὴν τέφραν αὐτοῦ ἐν ἀργυρᾷ κάλπῃ πρὸς τοὺς οἰκείους¹.

1) Ἰδὲ Πλούταρχον, Κορινθίων Νέκρωτα καὶ Διόδωρον.

Οὕτως ἐτελεύτησεν ὁ Εὐμένης ὁ Καρδιανὸς τὸν πολυκύμαντον καὶ πολυπράγμονα βίον κατὰ τὸ τεσσαρακοστὸν πέμπτον ἔτος τῆς ἡλικίας του. Ἀπὸ τοῦ δεκάτου ὀγδόου ἔτους ἦτο ἐν Μακεδονικῇ ὑπηρεσίᾳ¹. Ὁ βασιλεὺς Φίλιππος, ἐλθὼν ποτε εἰς τὴν Καρδίαν, τὸν παρετήρησε καὶ τὸν παρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ, καὶ διορατικὸς ὢν περὶ τὴν διάκρισιν τῆς ἀξίας τῶν περὶ αὐτόν, διώρισεν αὐτὸν γραμματεὰ του. Τὴν αὐτὴν θέσιν ὡς ἀρχιγραμματεὺς εἶχε παρὰ τῷ Ἀλεξάνδρῳ, ἐφ' ὅσον οὗτος ἔζη². Ἡ εὐνοια τῶν δύο βασιλέων καὶ ἡ ἔξοχος αὐτοῦ εὐφροία ἐκίνησε τὸν φθόνον καὶ τὴν ζηλοτυπίαν τῶν ἄλλων Μακεδόνων καὶ μεγιστάνων. Καὶ ἡ περίσκεψις, μεθ' ἧς ἠναγκάζετο νὰ προσφέρηται πρὸς αὐτοὺς καὶ νὰ διατηρῇ τὴν ἐν αὐτοῖς θέσιν του, παράγουσα φαινομένην τινὰ διπροσωπίαν, ἐδύνατο νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ἀδιάλειπτον ὑποψίαν, ἣν ἔτρεφον πρὸς τὸν σιωπηλὸν καὶ συνετὸν ἄνδρα. Ἀποθανόντος τοῦ βασιλέως, ἤρχισε δι' αὐτὸν σειρὰ δυσχερεστάτων περιστάσεων· ὅ,τι μέχρι τοῦδε ἦτο καὶ διέπραξε δὲν ἐξησφάλιζε τὴν θέσιν του, ἔπρεπε νὰ ἐπιζητήσῃ νὰ γείνῃ ἀπαραίτητος· διὸ καὶ τὰ μάλιστα συνετέλεσεν εἰς τὴν συνδι-αλλαγὴν τοῦ πεζικοῦ καὶ ἱππικοῦ κατὰ τὸ θέρος τοῦ 323 καὶ εἰς τὴν θεμελίωσιν τῆς νέας τάξεως τῶν πραγμάτων. Αἱ περιστάσεις τὸν ἠνάγκασαν ν' ἀρσιωθῇ παντάπασιν εἰς τὰ συμφέροντα τῆς βασιλείας, εἰς ἣν διέμενει πιστὸς μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς. Τὸ δυστύχημά του ἦτο ὅτι ἡγωνίζετο μόνον ὑπὲρ τῆς βασιλείας, οὐδέποτε δὲ ἠθέλησεν ἡ ἡδυνήθη νὰ κερδίσῃ, νὰ πορισθῇ καὶ ν' ἀποκτήσῃ τι ὑπὲρ ἑαυτοῦ. Ὑπηρετεῖ ἀπεγνωσμένην ὑπόθεσιν. Εἶχε

1) Ἡ εἰδησις περὶ τῆς πενίας τῆς οἰκογενείας του καὶ τοῦ ταπεινοῦ ἐπαγγέλματος τοῦ πατρὸς του κατατάσσεται βεβαίως ἐκ τοῦ Δουρίδου, ἐξ οὗ ὁ Πλούταρχος ἠρώσθη κατὰ τὰ κυριώτατα τὰ δύο κεφάλαια τοῦ βίου τοῦ Εὐμένους. Ἀλλὰ παρατηρεῖ ὅμως ὅτι κατ' ἄλλην παράδοσιν ὁ Φίλιππος παρέλαβε τὸν νέον Εὐμένην «διὰ ξενίαν καὶ φιλίαν πατρῴαν», καὶ τὰύτην τὴν παράδοσιν θεωρεῖ πιθανωτέραν. Τὰ ἔτη παρέχει ὁ *Κορνήλιος Νέπωτος* (Eumen. 13) ὑπολογίζων βεβαίως κατὰ τὸν Πλούταρχον, ἀλλ' οἱ ἀριθμοὶ δὲν εἶνε καθ' ὅλα ἀκριβεῖς.

2) Κατὰ τὸν Ἀβρίανδον (Z', 14, 10), εἶνε ἐσφαλμένος τὸ λεγόμενον ὑπὸ τοῦ Κορνήλιου Νέπωτος ὅτι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἡφαιστίωνος διώρισεν εἰς τὴν θέσιν αὐτοῦ τὸν Περδίκαν ἡγετῆρα ἐπὶ τῇ ἱππικῇ τῇ ἑταιρικῇ καὶ ὅτι τὴν ἱππαρχίαν τοῦ Περδίκου παρέδωκεν εἰς τὸν Εὐμένην.

δὲ καὶ μίαν ἀνεξάλειπτον κηλίδα' πᾶσαι αἱ νῆκαι, πᾶσα ἡ δόξα, πᾶσαι αἱ ἀρεταί, δι' ἃς διεκρίνετο, δὲν εἶνε ἱκαναὶ νὰ συγκινήσωσι τοὺς Μακεδόνας μικροὺς τε καὶ μεγάλους, ὥστε νὰ λησμονήσωσιν, ὅτι ἐπὶ τέλους εἶνε Ἑλλήν. Ὅ,τι δῆποτε καὶ ἂν διέπραξεν, εἰς ὅσον μεγάλους κινδύνους καὶ ἂν εὖρε σωτηρίαν, καὶ δι' ὅσον τολμηρῶν ἐπινοημάτων καὶ ἂν ἐξεβίασε τὴν νίκην, πάντα ἦσαν στιγμιαῖα. Ἐκ νέου πάλιν ἀρχίζει ὁ ἀκάματος τὸ σισύφειον ἔργον του. Δι' ἀπιστεύτου δεξιότητος καὶ τόλμης, ἀναγκάζων τὰς περιστάσεις νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς τὴν θέλησίν του, γίνεται τὸ κέντρον πάντων τῶν γινομένων, δεσπόζει τοῦ πλήθους, νῦν μὲν κολακεύων, νῦν δὲ ἐπιβαλλόμενος, ἀναγκάζει τοὺς κρατίστους νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν τροχίαν τῆς θελήσεώς του, καὶ ἐπιζητούμενος ὑπὸ τῶν κομμάτων κατακλύζεται διὰ τιμῶν καὶ δειγμάτων ἐμπιστοσύνης, αὐτὸς διέπων, αὐτὸς μόνος καθοδηγῶν, ἀλλ' ὅμως πάντοτε τὸ ὄνειδος, ὅτι εἶνε Ἑλλήν, εἶνε ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἐμφράττει τὴν ὁδόν, ἀναχαιτίζει τὴν νικηφόρον πορείαν του καὶ τὸν καταβάλλει. Καὶ οὕτως πάντοτε ὡς εἴ τις προγεγραμμένος, εἰς πάντας μισητὸς μὲν, ἀλλ' ἀπαραιτήτος, σωτὴρ μὲν, ἀλλ' ὡς ὄργανον μόνον περιφρονούμενος καὶ τέλος καθ' ἑαυτὸν ἀδημονῶν, ταλαντευόμενος, ἀμυχανῶν παραδίδεται εἰς τὸν θανάσιμον ἐχθρόν του διὰ τῆς αἰσχίστης προδοσίας, ἣν ἐχάλκευσαν κατ' αὐτοῦ ἀμιλλώμενοι ὅτε στρατὸς καὶ οἱ ἡγεμόνες αὐτοῦ.

Ὁ Ἀντίγονος εὐθὺς μετὰ τὴν ἀνωτέρω μνημονευθεῖσαν μάχην ἀνέξευξε, καὶ μετὰ τοῦ σπουδαίως ἐνισχυθέντος στρατοῦ ἐπανῆλθεν εἰς τοὺς ἐν Μηδίᾳ χειμερινοὺς σταθμούς¹. Καὶ αὐτὸς μὲν ἔστησε τὸ στρατήγιον αὐτοῦ ἐν τινὶ χωρίῳ οὐ μακρὰν τῶν Ἐκβατάνων, τὰ δὲ στρατεύματα αὐτοῦ διένειμεν ἀνά πᾶσαν τὴν σατραπείαν, ἰδίως δὲ εἰς τὴν ἐπαρχίαν τὴν προσαγορευομένην Ῥάγας παρὰ τὰ Κάσπια ὄρη· ὁ δὲ Πείθων εἰς τὰς ἐσχατιὰς τῆς Μηδίας.

¹) Τὸ τοῦ Διοδώρου (10', 44, 4) «παρεχέμασε» καὶ (46, 1) «χειμάζων ἐν τῇ Μηδίᾳ» σημαίνει τὴν αὐτὴν χειμερινὴν ἀνάπαυσιν, ἣτις περατοῦται ἐν 46, 6 «ἀναλαδὼν τὴν δύναμιν... προῆγεν ἐπὶ τῆς Περσίδος... εἰς τὸ βασιλεῖον ὃ καλεῖται Περσέπολις».

Ὅσον τέλειος νικητῆς καὶ ἂν ὑπῆρξεν ὁ Ἀντίγονος, ὁ στρατὸς αὐτοῦ εἶχε πάθῃ πολλά, καὶ μεταξὺ τῶν νέων στρατευμάτων ὑπῆρχον τόσον δύστροπα καὶ τόσον ὀλίγον ἐξοικειωμένα στοιχεῖα, ὥστε δὲν θὰ ἐδύνατο ἀμέσως νὰ προβῇ εἰς τὸ νὰ θέσῃ εἰς ἐνέργειαν τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐπιτυχιῶν του. Ἴσως δὲ καὶ ἡ πρόθεσις αὐτοῦ ἦτο ν' ἀφήσῃ πρῶτον τὴν φήμην περὶ τῆς παντελοῦς μετατροπῆς τῶν πραγμάτων νὰ ἐνεργήσῃ, καὶ τὸ ὄνομά του νὰ περιβληθῇ τὸν στέφανον τῆς δόξης, τὸν ὁποῖον ἠύχετο πρὸς τοὺς περαιτέρω αὐτοῦ σκοπούς.

Ὁ Ἀντίγονος τώρα ἦτο πράγματι κύριος τῆς Ἀσίας, καὶ οὐ μόνον ἐκράτει εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ τὴν σωτηρίαν καὶ τὸν ὄλεθρον τῶν μεγιστάνων τῶν κατ' αὐτοῦ πολεμησάντων, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς ὑπὲρ αὐτοῦ ἀγωνισθέντας ἡ θέσις του εἶχεν ὀλοτελῶς μεταβληθῇ· καὶ ὁ Πείθων θὰ μετενόησε βεβαίως, προσκαλέσας εἰς τὰς χώρας, ἐφ' ὧν ἤλπιζεν ὅτι αὐτὸς θὰ ἦτο ἀπόλυτος ἄρχων, τὸν ἄνδρα, εἰς ὃν ἐφαίνετο ὅτι μετ' ὀλίγον θὰ ὑπέκυπτον πάντες καὶ αὐτὸς μετὰ τῶν ἄλλων.

Εἴτε ἐκ φόβου περαιτέρως τοῦ Ἀντιγόνου ἐπεκτάσεως εἴτε ἐξ ἰδίας αὐτοῦ ἀνησυχίας καὶ τυφλώσεως ὁ Πείθων ἀπεφάσισε νὰ προλάβῃ τὸν κίνδυνον. Φαίνεται ὅτι ὑπῆρχεν ἀκόμη πρὸς τοῦτο καιρὸς· διότι τοῦ Ἀντιγόνου ἡ νέα δύναμις δὲν εἶχεν ἔτι ἐδραιωθῇ· τὰ πάντα δὲ ἦσαν ἀκόμη τεταραγμένα καὶ περίφοβα· οἱ δὲ διεσκορπισμένοι ὁπαδοὶ τοῦ Εὐμένους οὐδενὸς ἄλλου ἔχρηζον, εἰμὴ νέου κέντρου, ὅπως πάλιν τεθῶσιν εἰς ἐνέργειαν· περὶ πολλῶν δὲ σατραπῶν ὑπῆρχε προσδοκία ὅτι, ἅμα γενομένης ἀρχῆς, εὐκόλως ἤθελον συνταχθῇ μετὰ τῶν ἐναντίων τοῦ ἄγαν ἰσχυροῦ στρατηγοῦ. Ἐρχισε λοιπὸν ὁ Πείθων τὰς μηχανορραφίας του· διὰ δώρων καὶ ἐπαγγελιῶν κατῴρθωσε νὰ προσοικειωθῇ τὰ στρατεύματα τῶν πλησιεστάτων σταθμῶν, ἐστρατολόγει ἀκμαῖα μισθοφόρων στίφη, συνήθροίξε χρήματα καὶ τὰ πάντα παρεσκευάζε πρὸς ἐξέγερσιν.

Ὁ Ἀντίγονος, λαβὼν γνῶσιν πάντων τῶν συμβαινόντων, ἐνόμισεν ὅτι ἔπρεπε ταχέως νὰ προληφθῇ ὁ κίνδυνος. Καὶ ὁ μὲν φα-

νερὸς πόλεμος, καίτοι προμηνύων οὐχὶ ἀβέβαιον τὴν ἐπιτυχίαν, ἀπῆτει ὅμως πολὺν χρόνον, καὶ ἐφαίνετο ὅτι ἦτο παραχώρησις γενομένη πρὸς ἀνταρσίαν, ἥτις ἦτο μόνον τιμωρίας ἀξία. Ἀπεπειράθη λοιπὸν νὰ ἐπιτύχη τοῦ σκοποῦ ἀσφαλέστερον καὶ ἀθρουδότερον. Ἐθεώρησε τὰς ἀγγελίας ἐκείνας ὡς διαβολάς, δι' ὧν ἤθελον νὰ χαλαρώσωσι τὸν δεσμὸν τῆς φιλίας τὸν συνδέοντα αὐτὸν καὶ τὸν Πείθωνα· δὲν ἐδύνατο, ἔλεγε, νὰ πιστεύσῃ, ὅτι ὁ Πείθων ἔβαλε κατὰ νοῦν τοιαῦτα πράγματα, καθ' ὃν χρόνον αὐτὸς διεννοεῖτο νὰ πέμψῃ πρὸς αὐτὸν 5,000 Μακεδόνας καὶ 1,000 Θρᾷκας. Κατέστησε δὲ γνωστὸν ὅτι προσεχῶς ἐσκόπει νὰ καταβῇ εἰς τὰς παραλίους ἐπαρχίας, καὶ ἔμελλε ν' ἀφήσῃ ὡς στρατηγὸν τῶν ἄνω σατραπειῶν μεθ' ἱκανοῦ στρατοῦ τὸν Πείθωνα, βέβαιος ὢν, ὅτι εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἦσαν τὰ συμφέροντά του παντάπασιν ἀσφαλῆ. Πρὸς αὐτὸν δὲ τὸν Πείθωνα ἔγραψεν, ὅτι ἐπεθύμει πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του εἰς τὰς παραλίους ἐπαρχίας νὰ ὁμιλήσῃ μετ' αὐτοῦ, ὅπως συμφωνήσωσι περὶ τῶν ἀναγκαίων μέτρων, καὶ παραδώσῃ τὰ δι' αὐτὸν ὠρισμένα στρατεύματα. Μετὰ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης τοῦ Ἀντιγόνου ἦλθον πρὸς τὸν Πείθωνα ἄλλαι ἐκ τῶν ἐν τῷ στρατηγίῳ φίλων του, βεβαιοῦσαι ὅτι ὁ Ἀντίγονος παρεσκευάζετο πρὸς ἀναχώρησιν καὶ ὅτι εἶχον ἤδη ὀρισθῇ τὰ στρατεύματα, ἅτινα ἔμελλον νὰ καταλειφθῶσιν εἰς αὐτὸν ὡς μέλλοντα στρατηγὸν τῶν ἄνω σατραπειῶν. Ἐκ πάντων τούτων πεισθεὶς ὁ Πείθων, ὅτι ὁ σκοπὸς αὐτοῦ οὐδόλως εἶχεν ἀποκαλυφθῇ, ἐνόμισεν ἑαυτὸν παντάπασιν ἀσφαλῆ καὶ ἔσπευσεν εἰς τὰ Ἐκβάτανα. Ἀλλὰ μόλις ἐλθὼν συνελήφθη. Κατηγορηθεὶς δὲ ἐν τῷ συνεδρίῳ τῶν ἡγεμόνων ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου, κατεδικάσθη εἰς θάνατον καὶ παρευθεὶς ἐθανατώθη¹. Ἡ σύντομος αὕτη καὶ αὐστηρὰ διαδικασία τοῦ Ἀντιγόνου θὰ ἐπροξένησεν ὅχι μικρὰν κατάπληξιν εἰς τοὺς λοιποὺς δυνάστας.

¹) Ὁ Διόδωρος (10', 46) λέγει ἐντῷ ὅτι τὸ πρᾶγμα ἀπεφασίσθη «ἐν ταῖς μετέχουσι τοῦ συνεδρίου». Προτιμῶ ταύτην τὴν εἰδήσιν τῆς τοῦ Πολυαίνου (Δ', 6, 14) αἰεὶς τὸ κοινὸν τῶν Μακεδόνων εἰσαγωγῶν, διότι ἡ δικαιοσύνη αὕτη εἶνε παραδοξότερα, ἐν ᾧ δικαστήριον Μακεδονικὸν θὰ ἦτο σύμφωνον πρὸς τὸ δίκαιον. Ἔνεκα τῆς διαφορᾶς ταύτης φαίνεται ὅτι ὁ Πολύαινος δὲν παρέλαβεν ἐκ τοῦ Ἱερωνύμου τὴν περικοπὴν ταύτην.

Δὲν ἤρκει ὅτι ὁ 'Αντίγονος μετεχειρίσθη τοὺς ἡττημένους ἐχθροὺς μετὰ αἵματηρᾶς ἀπηνείας, ἀλλὰ καὶ τοὺς πρῶην αὐτοῦ φίλους ἐφάνη μετὰ διπλασίας προσοχῆς ἐπιτηρῶν καὶ ἀμειλίκτως τιμωρῶν. Ἐντὸς πόσον ὀλίγου χρόνου πόσαι θανατώσεις! Ποῖα ὀνόματα, ποῖαι ἐπισημότητες ἐκ τῶν χρόνων τοῦ 'Αλεξάνδρου τόσον οἰκτρῶς ἐπλήγησαν! ὁ Εὐδῆμος, ὁ 'Αντιγένης, ὁ Εὐμένης, ὁ Πείθων, πάντες ἐκ τῶν ἀνωτάτων ἀξιωματικῶν τοῦ κράτους καὶ οἱ κράτιστοι τῶν ἐπὶ 'Αλεξάνδρου, καὶ ἐκτὸς αὐτῶν τόσοι ἄλλοι ἡγεμόνες ἐντὸς ὀλίγων ἐβδομάδων ὁ εἰς μετὰ τὸν ἄλλον ἐξωλοθρεύθησαν. Θὰ ἐνόμιζέ τις ὅτι ὑπῆρχε σκοπὸς νὰ ἐξαλειφθῇ πᾶν ὅ,τι μέγα καὶ ἔξοχον τῶν παρεληλυθόντων χρόνων, καὶ ἀντὶ τῶν ἐνδόξων ἀναμνήσεων τῶν ἐκστρατειῶν τοῦ 'Αλεξάνδρου νὰ δημιουργηθῇ κενὸν καὶ ἐρημία. 'Αλλ' ὁ 'Αντίγονος εἶχε πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ σκοπόν, τὸν ὅποιον ἀνενδότως ἐπεδίωκε· προχωρῶν εἰς τὴν ἅπαξ εἰσῆλθεν ὁδόν, ὥφειλε πᾶν ὅ,τι λόγου ἄξιον, ἰστάμενον ἐνώπιον ἢ πλησίον αὐτοῦ, νὰ ἄρῃ ἐκ τοῦ μέσου, ὥφειλεν εἰς τὴν κενὴν αὐτῶν θέσιν νὰ προαγάγῃ τὰ δημιουργήματά του· ὥφειλε τέλος, καθ' ὃ κύριος τῆς 'Ανατολῆς καὶ ἔχων εἰς τὴν διάθεσίν του ἀπεράντους θησαυροὺς ἔνθα καὶ ἔνθα σωρηδὸν ἀποκειμένους, νὰ ἐπανακάμψῃ εἰς τὸν ἔσχατον καὶ κρίσιμον ἀγῶνα, ὅστις ἐν τῇ Δύσει παρεσκευάζετο κατ' αὐτοῦ.

'Αρχομένου τοῦ ἔαρος τοῦ 316, συνήθροισεν ἐκ τῶν χειμερινῶν σταθμῶν τὰ στρατεύματά του καὶ διώρισε σατράπην μὲν τῆς Μηδίας τὸν 'Οροντοβάτην¹⁾, στρατηγὸν δὲ τὸν 'Ιππόστρατον, ἡγούμενον 3500 ξένων πεζῶν· αὐτὸς δὲ ἀπῆλθε μετὰ τοῦ στρατοῦ τὸ μὲν πρῶτον εἰς 'Εκβάτανα, παραλαβὼν δὲ τὸν ἐκεῖ ἔτι

¹⁾ 'Ο 'Οροντοβάτης εἶνε Μῆδης (Διοδώρου Ιθ', 46, 5), ἄλλος λοιπὸν παρὰ τὸν ἐπὶ τῶν νομισμάτων 'Οθοντοβάτην, τὸν συγγραφεῖα 'Οροντοβάτην καὶ τὸν Πέρσην ('Αῤῥιαντοῦ Β', 5, 7), ὅστις τῇ 384 ἀμυνόμενος ἐν 'Αλικαρνασσὶ μετὰ ἐν ἔτος ἡττήθη. "Ὅπως δὲ τότε εἶνε παράδοξον ὅτι ὁ 'Αντίγονος προήγαγεν ἐγχώριον εἰς τόσον ὑψηλὸν ἀξίωμα. 'Ολίγα ἔτη κατόπιν φαίνεται ὁ Νικάνωρ (προφανῶς ὁ αὐτός, ὅστις τῇ 321 ἔλαβε τὴν Καππαδοκίαν), στρατηγὸς «περὶ Μηδίαν» (Διοδώρου Ιθ', 92) «καὶ τῶν ἄλλων σατραπειῶν» (κεφ. 100) χωρὶς νὰ μνημονευθῇ τί ἀπέγεινεν ὁ 'Ιππόστρατος.

σωζόμενον θησαυρὸν ἐκ 5000 ταλάντων ἀσήμου ἀργύρου, προ-
ῆγεν εἰς τὴν Περσίδα, εἰκοσιν ἡμερῶν ὁδὸν ἀπέχουσαν. Ἐδύνατο
δὲ νὰ πράξῃ τοῦτο, ἐπειδὴ ὁ στρατός, ὃν ὁ Πείθων εἶχε στρατολο-
γήσῃ καὶ προσοικειωθῇ πρὸς ἀνταρσίαν, δὲν ὑπῆρχε πλέον. Τὸ βέ-
βαιον εἶνε ὅτι, ὑπερβάντος τοῦ Ἀντιγόνου τὰ ὅρια τῆς Μηδίας,
τινὲς τῶν ἐταίρων καὶ φίλων τοῦ Πείθωνος, ἐν οἷς μάλιστα ὁ Με-
λέαγρος καὶ Μενόιτας, ἐπειράθησαν νὰ περισυλλέξωσι τοὺς πλα-
νωμένους ὁπαδοὺς τοῦ θανατωθέντος, εἰς οὓς προσετέθησαν καὶ
πολλοὶ τῶν πιστῶν τοῦ Εὐμένους. Ἐντὺς ὀλίγου συναθροίσαντες
800 ἵππεῖς διέτρεχον μετ' αὐτῶν τὴν Μηδίαν, προκαλοῦντες ἐπα-
νάστασιν καὶ λεηλατοῦντες τὰς χώρας, ὅσαι δὲν ὑπῆκουον εἰς τὰς
διαταγὰς των, καὶ μετ' οὐ πολὺ ἡ σατραπεία ἐπληρώθη τρόμου
καὶ παραχῆς. Διὰ ταῦτα ὁ Ἰππόστρατος καὶ ὁ Ὅροντοβάτης ἐξώρ-
μησαν κατ' αὐτῶν· ἀλλ' οἱ ἐπαναστάται ἐπέπεσον τὴν νύκτα εἰς
τὸ στρατόπεδον αὐτῶν. Καίτοι δὲ τὸσον ὀλιγάριθμοι, ὥστε νὰ μὴ
τολμήσωσι τι χρήσιμον, εὗρον ὅμως οὐκ ὀλίγους αὐτομολήσαντας
πρὸς αὐτοὺς, καὶ οὕτως ἐνισχυθέντες, κατέτρεχον τὴν σατραπείαν
δηρῶντες καὶ λαφυραγωγοῦντες, πανταχοῦ διασπείροντες τὴν φρί-
κην καὶ τὴν σύγχυσιν καὶ πάντοτε φεύγοντες, ὅπου ἐνεφανίζετο ἡ
ἐνοπλος δύναμις. Τέλος πάντων κατώρθωσεν ὁ στρατηγὸς νὰ συν-
ελάσῃ αὐτοὺς εἰς στεγόν τινα καὶ ὑπὸ κρημνῶν περιεχόμενον χώ-
ρον, καὶ ἐκεῖ νὰ τοὺς ἀποκλείσῃ· μετ' ἀπεγνωσμένην δὲ ἀντίστασιν,
καθ' ἣν ἐφονεύθησαν ὁ Μελέαγρος, Ὁκράνης ὁ Μηδὸς καὶ ἄλλοι
στρατηγοί, ἐπὶ τέλους κατετροπώθησαν καὶ ἠχμαλωτίσθησαν.

Ἐν τούτοις ὁ Ἀντίγονος ἦλθεν εἰς τὴν Περσέπολιν¹⁾. Οἱ κά-
τοιχοι αὐτῆς τὸν ὑπεδέχθησαν μετὰ μεγίστων τιμῶν, ὡς ἐὰν εἰς-

¹⁾ Κατὰ τὸν *Διόδωρον* (10', 48, 6) ὁ Ἀντίγονος μετὰ τὴν χειμερινὴν ἀνάπαυσιν—
ἥτις κατόπιν τοσούτων κακουχιῶν θὰ διήρκεσε μέχρι τέλους Μαρτίου—ἀπέρχεται εἰς τὴν
Περσέπολιν, παρευθεὶς ἡμέρας 21. Αἱ πολλαὶ καὶ μεγάλαι ὑποθέσεις ἐπιτρέπουσι νὰ εἰκά-
σωμεν ὅτι διέτριψεν ἐκεῖ μακρότερον χρόνον· κατὰ τὸν *Διόδωρον* (10', 48, 6) ἔπεται ἡ
πρὸς τὰ Σοῦσα πορεία, ἥτις βεβαίως ἦτο ὀλίγον μακροτέρα τῆς ἀπὸ Μηδίας εἰς Περσέπολιν·
ἔπειτα δὲ μετὰ χρονιωτέραν διατριβὴν ἐν Σούσοις ἔρχεται ἡ εἰς Βαβυλῶνα πορεία ἐν ἡμέ-
ραις 22 (*Διόδωρου* (10', 55)).

ἤρχετο ὁ μέγας βασιλεύς· καὶ ὡς τοιοῦτος ἐπεθύμει ὁ Ἀντίγονος νὰ ἐπιδειχθῇ. Ἐντεῦθεν δέ, ἐκ τῆς βασιλευούσης πόλεως τοῦ ἀρχαίου περσικοῦ κράτους, ἤθελε νὰ ἐκδώσῃ τὰς διαταγὰς, αἵτινες ἔμελλον ν' ἀποφασίσωσι περὶ τῆς τύχης τῶν σατραπειῶν καὶ τῶν δεσποτῶν αὐτῶν. Συνεχάλεσε λοιπὸν τὸ συνέδριον καὶ κατὰ τὴν γνώμην αὐτοῦ ἐξετέλεσε τοὺς νέους διορισμούς. Ὁ Καρμανίας Τληπόλεμος, ὅστις εἶχε πολεμήσῃ ὑπὲρ τοῦ Εὐμένους, καὶ ὁ Στασάνωρ, ὅστις τοῦλάχιστον εἶχε πέμψῃ αὐτῷ βοήθειαν, ἔμειναν ἐν ταῖς ἰδίαις σατραπείαις· εἰς τὴν σατραπείαν Ἀρείαν διωρίσθη ἀντὶ τοῦ Κυπρίου Στασάνδρου ὁ Εὐϊτος, τούτου δὲ μετ' ὀλίγον ἀποθανόντος, ὁ Εὐαγόρας¹. Καὶ ὁ Ὁξύαρτης ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Παροπαμισαδῶν διετήρησε τὴν σατραπείαν του, ἃν καὶ εἶχε χορηγήσῃ ἐπικουρίαν εἰς τὸν Εὐμένην. Ὁ Σιδύρτιος ὁ Ἀραχωσίας, ὅστις εἶχε κατηγορηθῇ ὑπὸ τοῦ Εὐμένους διὰ φανεράν προδοσίαν καὶ πρὸ τῆς καταδίκης αὐτοῦ εἶχε διαφύγῃ, ἤλθε κατὰ πρόσκλησιν τοῦ Ἀντιγόνου εἰς τὴν Περσέπολιν, καὶ εἰς ἀμοιβὴν ἔλαβεν οὐ μόνον τὴν σατραπείαν του πάλιν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐν τρίτον τοῦ σώματος τῶν ἀργυρασπίδων δῆθεν πρὸς στρατιωτικούς σκοπούς. Τέλος ὁ Πευκέστας τὸ μὲν διὰ τὸ πρῶτον αὐτοῦ ἀξίωμα παρὰ τῷ βασιλεῖ Ἀλεξάνδρῳ, τὸ δὲ διὰ τὰς ὑπηρεσίας, τὰς ὁποίας παρέσχεν αὐτῷ, διαρκουόντος τοῦ τελευταίου πολέμου, ἐκρίθη ἄξιος πολὺ σπουδαιοτέρου ἀξιώματος παρ' ὅσον ἦτο ἡ σατραπεία τῆς Περσίδος. Ὁ στρατηγὸς ἔμελλε διὰ τοῦτο, καθ' ὃ ἐλέγετο, νὰ τὸν κρατήσῃ προσωρινῶς πλησίον του, ἵνα δημιουργηθῇ χάριν αὐτοῦ κύκλος ἐνεργείας ἀρμοδιώτερος. Τὴν Περσίδα ἔλαβεν ὁ Ἀσκληπιόδωρος².

Τοιαῦται ἦσαν αἱ ἐν Περσεπόλει διατάξεις. Εἶνε ἀληθές ὅτι τὸ νόημα αὐτῶν δὲν ἦτο καθ' ὅλοκληρίαν τοιοῦτον, ὅποιον ἐλέγετο. Νὰ μεταβάλλῃ τὰ ἐν Βακτριανῇ, Καρμανίᾳ καὶ Παροπαμι-

¹) «Ἄνδρα κατ' ἀνδρείαν καὶ σύνεσιν θαυμαζόμενον» ἀποκαλεῖ αὐτὸν ὁ Διόδωρος (ΙΘ', 48, 2). Τὸ ὄνομα ὑπερφαίνεται διὰ κατῆγετο ἐκ τῆς ἐν Κύπρῳ βασιλικῆς οἰκογενείας.

²) Κατὰ τὸν Διόδωρον (ΙΘ', 48, 5) ὁ Ἀντίγονος κατέστησεν αὐτὸν «τῆς Περσίδος ὑπαρχον».

σάδαις πράγματα, καὶ ἂν ἦτο δυνατὸν εἰς τὸν Ἀντίγονον, θὰ ἀπ-
 ῆτει πολὺ μακρὰν χρονοτριβὴν καὶ πρὸ πάντων θὰ ἀπεμάχρυνεν
 αὐτὸν ἀπὸ τῶν δυτικῶν χωρῶν περισσότερον ἢ ὅσον ἐπέτρεπον οἱ
 μέλλοντες αὐτοῦ σκοποί. Δὲν θὰ ἐδύνατο δι' ἀπλῶν διαταγμάτων
 νὰ παύσῃ τοῦ ἀξιώματος αὐτῶν τὸν Ὁξυάρτην, τὸν Τληπόλεμον καὶ
 τὸν Στασάνορα, οἵτινες ἐξήσκουν ἐξαίρετον διοίκησιν ἐν ταῖς ἐπαρ-
 χίαις αὐτῶν καὶ ἦσαν βέβαιοι περὶ τῆς συμπράξεως τῶν ἑαυτῶν
 μαχίμων ὑπηκόων καὶ γειτόνων¹. Ὅθεν ἔκρινε προτιμότερον νὰ
 προσοικειωθῇ αὐτοὺς δι' ἀπροσδοκίτου ἡπιότητος. Ἡ διάταξις
 περὶ τῶν ἀργυρασπίδων οὐδὲν ἄλλο ἐσκόπει, εἰμὴ νὰ λιαιρέσῃ καὶ
 ἀδυνατίσῃ τὸ ἰσχυρὸν τοῦτο σῶμα. Διότι ῥητῶς παραδίδεται, ὅτι
 ὁ Σιδύρτιος ἔλαβε τὴν διαταγὴν νὰ τάξῃ αὐτοὺς εἰς τοιαύτας θέ-
 σεις, ὅπου ἡ καταστροφὴ αὐτῶν θὰ ἦτο βεβαία. Οἱ δὲ λοιποὶ ἀρ-
 γυράσπιδες ἐτάχθησαν ὡς φρουροὶ εἰς πολὺ ἀπ' ἀλλήλων ἀπέχοντα
 χωρία². Τὸ πρὸ μικροῦ ἔτι πανίσχυρον σῶμα δὲν ἐτόλμησε ν' ἀν-
 τισταθῇ εἰς ταύτην τὴν διαταγὴν, δι' ἧς ἐξωλοθρεύετο. Κατέπε-
 σεν αἰφνιδίως καὶ διὰ παντός, ὡς ἐὰν ἔδοιδε δίκην διὰ τὴν προδο-
 σίαν, τὴν ὁποίαν εἶχε χαλκεύσῃ κατὰ τοῦ Εὐμένους. Ἡ δὲ πρὸς
 τὸν Πευκέσταν διαγωγὴ τοῦ στρατηγοῦ ὑπῆρξε μᾶλλον περιεσκεμ-
 μένη. Διότι ὁ σατράπης οὗτος τοσοῦτον ὑπερφυῶς ἠγαπᾶτο ὑπὸ
 τῶν περσῶν αὐτοῦ ὑπηκόων, τῶν ὁποίων τὴν γλῶσσαν καὶ τὰ
 ἥθη εἶχε παραδεχθῇ, ὥστε ὁ Ἀντίγονος, καίτοι ἀναλαβὼν, ὡς φαί-
 νεται, ῥητὰς πρὸς αὐτὸν ὑποχρεώσεις, ὅμως ἐνόμισεν, ὅτι ὤφειλε
 νὰ τὸν παρεκτοπίσῃ. Γνωσθείσης δὲ τῆς διαταγῆς ἐκείνης, ἐξεδη-
 λώθη παρὰ πάντων ἡ μεγίστη κατὰπληξις καὶ δυσαρέσκεια, καὶ
 εἰς τῶν ἐπιφανῶν Περσῶν ὠμολόγησεν ἀναφανδὸν καὶ διαῤῥήδην
 ὅτι οἱ Πέρσαι εἰς οὐδένα ἄλλον ἤθελον ὑποταχθῇ. Τὴν δῆλωσιν
 ταύτην ὁ Ἀντίγονος, ἵνα δώσῃ φοβερὸν παράδειγμα, ἐτιμώρησε

¹) Ὁ Διόδωρος (ΙΘ', 48) παρέχει περὶ τοῦ Τληπολέμου καὶ Στασάνορος τοῦ Κυπρίου τὴν ἐξῆς ἀξιοσημείωτον μαρτυρίαν «εὐ τὰ πρὸς τοὺς ἐγχωρίους πεπολιτευμένους καὶ πολ-
 λούς ἔχοντας συναγωνιστάς.»

²) Διοδώρου ΙΘ', 48. Πολυαίνου Δ', 6, 18. Πλουτάρχου Εὐμέν. ΙΘ'.

διὰ τοῦ θανάτου. Καὶ ὁ μὲν Πευκέστας ἠκολούθησε τὸν στρατηγόν, καθ' ὃ λέγεται, προθύμως, ἀνυπόπτως καὶ πλήρης νέων ἐλπίδων, ἀλλὰ τὸ ὄνομά του ἀπὸ τότε ἐξαφανίζεται ἐκ τῆς ἱστορίας.

Ἐκ Περσепόλεως κατέβη ὁ 'Αντίγονος εἰς Σούσα, ὅθεν πρὸ ἐνὸς ἔτους εἶχεν ἀποχωρήσει ὡς ἡττημένος. Κατὰ τὰ τότε ὁρισθέντα ὁ Βαβυλωνὸς Σέλευκος ἔμελλε νὰ προσθήσῃ τὴν σατραπείαν ταύτην εἰς τὴν ἑαυτοῦ καὶ εἶχε κατορθώσει νὰ ὑποτάξῃ τὴν χώραν, καὶ ὁ φρούραρχος δὲ τῶν Σούσων Ξενοφίλος, ὅστις διετέλεσε πολὺν χρόνον ἀνδρείως ἀμυνόμενος, εἶχε τέλος μεταστῆ πρὸς αὐτόν. Τανῦν δέ, προσεγγίζοντος τοῦ 'Αντιγόνου, μετὰ τὰ ἐν Μηδίᾳ καὶ Περσίδι συμβάντα ὁ Σέλευκος θὰ κατενόησε βεβαίως ὅτι ὤφειλε νὰ ἐνεργῇ μετὰ πολλῆς προφυλάξεως. Ἐπεισε τὸν Ξενοφίλον νὰ μεταβῇ μέχρι Πασιτίγριδος εἰς προϋπάντησιν τοῦ στρατηγοῦ, νὰ ὑποδεχθῇ αὐτὸν ἐντίμως καὶ ἐν ὀνόματι τοῦ Σελεύκου νὰ διομολογήσῃ ἑαυτὸν εἰς πᾶσαν διαταγὴν πρόθυμον καὶ εὐπειθῆ.

Ὁ 'Αντίγονος τὸν ἐδέχθη εὐμενέστατα, καὶ τὸν ἐτίμησε παντοιοτρόπως καὶ ἐξ ἴσου πρὸς τοὺς πρώτους τῶν περὶ αὐτόν, φοβούμενος πάντοτε καθ' ἑαυτόν, μήπως ἀρνηθῶσιν αὐτῷ τὴν παράδοσιν τῶν ἐν Σούσοις θησαυρῶν. Μετὰ δὲ ταῦτα, εἰσελθὼν εἰς τὰ Σούσα, ἀνέβη εἰς τὴν ἀκρόπολιν αὐτῶν. Ἐνταῦθα παρεδόθησαν αὐτῷ οἱ θησαυροί, ἀνερχόμενοι εἰς τὸ τεράστιον ποσὸν τῶν 15,000 ταλάντων, σκεύη δέ, καλλιτεχνήματα, στέφανοι καὶ ἄλλα τεχνουργήματα ἀξίας 5,000 ταλάντων. Ὁ 'Αντίγονος παρέλαβε ταῦτα, καὶ οὕτως τὰ εἰς τὴν διάθεσιν αὐτοῦ χρήματα, τὰ τε ἐκ Μηδίας καὶ τὰ ἐκ Σούσων καὶ τὰ ἐκ χρυσῶν στεφάνων καὶ τιμητικῶν δώρων τῶν εἰς αὐτὸν πεμφθέντων καὶ ἐκ τῶν λαφύρων, συνεποσύντο εἰς 25,000 τάλαντα¹. Διώρασε δὲ νέον σατράπην ἐν Σού-

¹ Διοδώρου ΙΘ', 48. 'Εάν τις ὑπολογίσῃ τὸ ποσὸν τοῦτο (147, 350, 000 φρ.) εἰς ἀργυρον, βλέπει ὅτι ἡ πορεία του θὰ ἐπεδραδύνετο ὡς ἐκ τοῦ βάρους 8, 550 περίπου κεντηναρίων, πρὸς μεταγωγὴν τῶν ὁποίων ἐδέησε νὰ προστεθῶσιν εἰς τὴν κορευομένην φάλαγγα τὰ ἀναγκαῖα ὑποζύγια.

σοις τὸν Σουσιανὸν Ἀσπίσαν, ὅστις ἦτο ἤδη ὁ δεύτερος μὴ Μακεδὼν ὁ ἀξιώθεις τοιοῦτου σπουδαίου ἀξιώματος.

Ἐντεῦθεν ὁ Ἀντίγονος, παραλαβὼν τὸν στρατὸν καὶ τὸ ἄπειρον πλῆθος τῶν χρημάτων, ἅτινα μετεκομίζοντο τὰ μὲν ἐφ' ἁμαξῶν, τὰ δὲ ἐπὶ καμήλων, διεπορεύθη εἰς τὴν Βαβυλῶνα ἐν ἡμέραις εἰκοσιδύω, ἵνα ἐκεῖθεν καταβῇ εἰς τὴν θάλασσαν. Ὁ Σέλευκος θὰ εἶχε βεβαίως αἰτίαν νὰ εἶνε ὠργισμένος κατὰ τοῦ στρατηγοῦ, ὅστις ἀπλούστατα παρέδωκεν εἰς ἄλλον σατράπην τὴν ὑποσχεθεῖσαν αὐτῷ Σουσιανήν. Ἀλλὰ δὲν ἐτόλμα νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν δυσἀρεσκείαν του εἰς τὸν πανίσχυρον φίλον, ἐλπίζων ἴσως ὅτι ἢ ἐν ταύταις ταῖς χώραις διαμονὴ αὐτοῦ θὰ ἦτο βραχυχρόνιος, καὶ ὅτι, διατρίβοντος αὐτοῦ μακρὰν ἐν τῇ Δύσει, θὰ εὑρίσκε χρόνον ἱκανὸν καὶ εὐκαιρίαν, ὅπως ἐνεργήσῃ κατὰ τὸ ἴδιον αὐτοῦ συμφέρον. Ἀλλ' ὁ Ἀντίγονος προεῖδε ταῦτα, γνωρίζων τὸ δεξιὸν καὶ δραστήριον πνεῦμα τοῦ σατράπου τῆς Βαβυλῶνος καὶ αἰσθανόμενος πόσον ἀφωσιωμένους εἶχε τοὺς ὑπηκόους του. Δὲν ἐδύνατο δὲ νὰ παραβλέψῃ τὴν Ἀνατολὴν εἰς ἑαυτὴν ἐγκαταλελειμμένην, ἐφ' ὅσον ἦσαν ἔτι ἐν τῇ ἐξουσίᾳ ἄνδρες τόσοι σπουδαῖοι καὶ πρὸς ἀξιώσεις δικαιούμενοι καὶ παρεσκευασμένοι. Ἦτο ἐπ' ἀνάγκης νὰ τὸν καταστήσῃ ἀβλαβῇ. Ὁ Σέλευκος ἐξῆλθεν εἰς τὰ ὅρια τῆς σατραπείας, ὅπως προὔπαντήσῃ καὶ προσαγορεύσῃ τὸν στρατηγόν· προσκομίσας δὲ πολλὰ καὶ βασιλικά δῶρα, συνεχάρη αὐτὸν διὰ τὰς ἐνδόξους νίκας, τὰς ὁποίας ἐντὸς τόσοι ὀλίγου χρόνου ἐνίκησεν, εἰστίασε πανηγυρικῶς τὴν στρατιάν τοῦ Ἀντιγόγου, καὶ παντοιοτρόπως ἀπέδειξε τὴν ἑαυτοῦ προθυμίαν καὶ φιλοφροσύνην πρὸς τὸν φίλον καὶ σύμμαχόν του, ὥσεί καθ' ὀλοκληρίαν ἀποδεχόμενος πάντα τὰ γενόμενα καὶ αὐτὰ τὰ καθ' ἑαυτοῦ γενόμενα. Ἀλλὰ συνέβη νὰ ἐπιτιμήσῃ ὁ Σέλευκος ἓνα τῶν στρατηγῶν δι' ἣντινα δῆποτε αἰτίαν κατὰ τινα τρόπον προσβλητικόν, χωρὶς ν' ἀνακοινώσῃ τὸ πρᾶγμα εἰς τὸν στρατηγόν. Οὗτος δὲ δὲν ἀπέκρυψε τὸν θαυμασμόν του, πῶς δὲν ἀπετάθησαν εἰς αὐτὸν ὡς τὸν προιστάμενον, ὅπως λάβῃ τὴν ἀπόφασίν του. Ὁ δὲ Σέλευκος πάλιν ἠρνήθη πᾶν εἶδος ὑποταγῆς. Ἡ

ἔρις αὕτη, καθ' ἑαυτὴν ἀσήμαντος, ὁσημέραι ἐπετείνετο, ἀμφοτέρωθεν προσλαμβάνουσα πᾶσαν τὴν ἔντασιν τῆς δυσπιστίας καὶ σκοπιμότητος. Τελευταῖον ὁ Ἀντίγονος ἀπήτησε λόγον περὶ τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τῆς σατραπείας, ὁ δὲ Σέλευκος ἀπέκρουσε τοιαύτας ἀπαιτήσεις, ὡς οὐδένα ἔλεγχον τοιοῦτον ἀναγνωρίζων. Ἡ σατραπεία, ἔλεγεν, ἐδόθη εἰς αὐτὸν ὑπὸ τῶν Μακεδόνων διὰ τὰς πολλὰς ἐν τῷ κράτει ὑπηρεσίας, καὶ δὲν ἔβλεπεν ἐν τίνι δικαιώματι ἐδύνατο ὁ στρατηγὸς ν' ἀναμιχθῇ εἰς τὴν διοίκησιν τῆς σατραπείας. Ἡ συνεννόησις δὲν ἦτο πλέον δυνατή. Ὁ Σέλευκος, ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ παράδειγμα τοῦ Πείθωνος, ἐφοβεῖτο, μήπως ὁ Ἀντίγονος ἤθελε νὰ γείνη κύριος αὐτοῦ, ὅπως ἐπειτα θανατώσῃ αὐτόν, καθὼς καὶ ἐκείνον, δι' ἀποφάσεως τοῦ συνεδρίου καὶ διαδικασίας τοῦ ἰδιαίτερου συμβουλίου καθ' ὅλους τοὺς τύπους. Δι' ὃ ἔσπευσε νὰ σωθῇ, καὶ ἀκολουθούμενος ὑπὸ πεντήκοντα ἱππέων ἔφυγεν ἐκ Βαβυλῶνος, ἵνα ζητήσῃ προστασίαν παρὰ τῷ Πτολεμαίῳ, εἰς τὴν Αἴγυπτον¹.

Ἡ ἔκβασις αὕτη τῆς ἔριδος ἦτο διὰ τὸν Ἀντίγονον ὅ,τι ἐπιθυμητόν, διότι ἐφαίνετο τοῦλάχιστον ὅτι ὁ σατράπης δὲν ἐξεδιώχθη ὑπ' αὐτοῦ, ἀλλὰ διὰ τῆς φυγῆς ὠμολόγει τὴν ἐνοχλήν του. Ὅπωςδήποτε, χωρὶς νὰ διαπράξῃ οὐδὲν ἀδίκημα εἰς τὸν πρῶτον φίλον του, ἔγεινε κύριος τῆς σατραπείας του, καὶ ἀπηλλάγη ἀντιζήλου ἐπικινδύνου. Καὶ δικαίως ἐδύνατο νὰ εὐλογῇ ὁ Ἀντίγονος τὴν ἀγαθὴν του τύχην, ἥτις ἐλείανε τὰς τρίβους αὐτοῦ. Τότε ἦλθον, λέγεται, πρὸς αὐτὸν ἱερεῖς Χαλδαῖοι, λέγοντες ὅτι εἶνε γεγραμμένον ἐν τοῖς ἄστροις, ὅτι ἐὰν ἄφῃνεν τὸν Σέλευκον νὰ διαφύγῃ τὰς χεῖράς του, εἰς τοῦτον θὰ ἐγίνετο ὑποχείριος πᾶσα ἡ Ἀσία. Τότε λέγουσιν ὅτι ὁ Ἀντίγονος μετενόησε, διότι δὲν ἐκράτησεν ἀσφαλῶς τὸν σατράπην, καὶ ἔπεμψε μὲν πρὸς καταδίω-

¹) Διοδώρου ΙΘ', 19, 3. Ὅπου εἶνε σαφές ὅτι ὁ Σέλευκος παρέμεινεν ἔτι χρόνον τινὰ μετὰ τοῦ Ἀντιγόνου, πρὶν φύγῃ. Κατὰ τὰ ἀνωτέρω (σελ. 324) εἰρημένα ὁ Ἀντίγονος δὲν ἔφθασε βεβαίως πρὸ τοῦ Ἰουνίου εἰς τὴν Βαβυλῶνα. Ὁ Σέλευκος λοιπὸν θὰ ἔφυγε τὸν Ἰούνιον.

ξιν τοῦ φεύγοντος, ὅπως, εἰ δυνατόν, καταλάβωσι καὶ ἀποκομίσωσιν αὐτόν· ἀλλ' ἦτο πολὺ ἄργά. Λέγεται πρὸς τούτοις ῥητῶς ὅτι ὁ Ἀντίγονος, περιφρονῶν ἄλλως τὰς τοιαύτας προφητείας, τότε ὁμῶς βαθύτατα συνεκινήθη¹ καὶ διὰ τὸ μέγα τῶν ἱερέων ἐκείνων ἀξίωμα καὶ μάλιστα διότι ἀνεμνήσθη ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἀνδρῶν ἐπροφητεύθησαν εἰς τὸν βασιλέα Ἀλέξανδρον καὶ τόσον ἀκριβῶς ἐξεπληρώθησαν. Ἄν αἱ εἰδήσεις αὗται εἶναι βέβαιαι — καὶ προέρχονται ἐξ ἀρίστης πηγῆς — συντελοῦσι κατὰ περίεργον τρόπον εἰς χαρακτηρισμὸν τοῦ Ἀντιγόνου, ὅστις τοσοῦτον ἄλλως φρόνιμος, τοσοῦτον πεφωτισμένος καὶ οὕτως εἰπεῖν πεζός, παρέσχε κατὰ τοὺς ταραχωδεστάτους τούτους καιροὺς εὐήκοον οὖς εἰς τὰς προφητείας τῶν ἀστρολόγων, οἵτινες διὰ τῆς μαθηματικῆς βεβαιότητος τῶν ἐπὶ μυριάδας ἡδὴ ἐτῶν γενομένων ὑπολογισμῶν κατεκυρίευσαν ἐντελῶς τὴν δεισιδαιμονίαν τῆς ἐλευθεροφρονούσης ταύτης ἐποχῆς.

Ἡ καθόλου κατάστασις τῶν πραγμάτων δὲν ἐπέτρεπεν εἰς τὸν Ἀντίγονον νὰ διατρίψῃ πλεόπετον χρόνον ἐν Βαβυλῶνι, διότι ἔβλεπεν ἐπικείμενον τὸν κρίσιμον ἀγῶνα πρὸς τοὺς ἐν τῇ Δύσει δυνάστας, καὶ τοῦ Σελεύκου ἡ ἐκεῖσε ἄφιξις θὰ ἐπέφερε πιθανῶς τὴν ἔκρηξιν αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο ἔπρεπεν ὁ Ἀντίγονος νὰ σπεύσῃ, ἵνα καταλάβῃ ἐκείνας τὰς χώρας, ὧν ἡ κατοχὴ ἐξησφάλιζεν αὐτῷ τὴν ἐπίθεσιν ἐν τῷ κατὰ ξηρὰν πολέμῳ, καὶ ἐξ ὧν ἐδύνατο νὰ παρασκευάσῃ νέαν ναυτικὴν δύναμιν, ἧς πρὸ πάντων εἶχε χρεῖαν· διότι ἐκείνη, τὴν ὁποίαν εἶχε μέχρι τοῦ ἔτους 318, ἦτο διαλελυμένη, ἢ ἀνῆκεν εἰς ἐκείνους, καθ' ὧν ἐπρόκειτο προσεχῶς νὰ πολεμήσῃ. Διορίσας δὲ σατράπην τῆς Βαβυλῶνος Πείθωνα τὸν υἱὸν τοῦ Ἀγήνορος, τὸν πρῶτον διατελέσαντα σατράπην τῆς Ἰνδικῆς, παρήγγειλε νὰ παραδώσωσιν αὐτῷ ὡς ὁμήρους τὰ τέκνα τῶν ἐπιφανῶν πολιτῶν καὶ πολλοὺς φίλους τοῦ φυγάδος, καὶ ἐνεπιστεύθη αὐτοὺς εἰς τὸν νέον σατράπην πρὸς φύλαξιν ἐν τῇ ἀκροπόλει· εἴτα δὲ εὐθὺς

¹) Διοδώρον Ιθ', 55 «οὐ μετρίως ἐκινήθη τότε.»

μετὰ τὴν φυγὴν τοῦ Σελεύκου¹ ὥρμησεν ἐκ Βαβυλῶνος εἰς τὴν Μεσοποταμίαν, τῆς ὁποίας τὸν σατράπην Βλίτορα ἔπαυσε τῆς ἀρχῆς ὡς παρασχόντα βοήθειαν εἰς τὸν φεύγοντα Σέλευκον, σπεύδων δὲ πρὸς τὴν Κιλικίαν ἔφθασεν εἰς Μαλλὸν περὶ τὰ μέσα Νοεμβρίου καὶ διένειμε τὰ στρατεύματά του εἰς τοὺς χειμερινοὺς σταθμούς².

Ἡ ἄκοπος καὶ ἀμαχητεὶ κατάληψις τῆς χώρας τῆς μεσολαβούσης μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως ἦτο τὸ ἥμισυ τῆς πρὸς τὸ τέρμα ὁδοῦ. Εὐρίσκετο ἐν τῷ μέσῳ τῶν δυναμένων νὰ ἐξεγερθῶσι κατ' αὐτοῦ ἰσχυρότερος παρὰ ἕκαστον τούτων καὶ ἀπόφασιν ἔχων καὶ παρεσκευασμένος νὰ ἐπιβάλῃ τὴν ὑπεροχὴν του. Ἡ αἰείποτε σταθερὰ τύχη του ἀπεδείχθη καὶ πάλιν πιστὴ πρὸς αὐτόν, ἐπειδὴ πανταχοῦ ἐνῆργει ἐξ ἰδίας ἀποφάσεως, καὶ πάντοτε ἐπεφύλαττεν εἰς ἑαυτὸν μόνον τὴν ἀνωτάτην διεύθυνσιν. Καὶ οὕτω στηριζόμενος πάντοτε εἰς ἑαυτὸν καὶ κύριος πάντοτε τῶν ἀπορρήτων του, κατῴρωνε ν' ἀποσπᾷ τὴν νίκην ἀπὸ τῶν ἐκ συμμάχων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον συγκειμένων πολεμίων του, καὶ ὁσάκις οὗτοι ἦσαν νικηταί. Μόνον τὸν υἱόν του Δημήτριον ἤρχισεν ἀπὸ τοῦδε νὰ θεωρῇ ἄξιον τῆς ἐμπιστοσύνης του καὶ νὰ καθιστᾷ μέτοχον τῆς δυνάμεώς του, ἀποκτῆσας οὕτω νέαν ἰσχύν, ἐν ᾗ οὐδεὶς τῶν ἀντιπάλων του εἶχε νὰ ἐπιδείξῃ τοσοῦτον πιστὸν καὶ ἀφωσιωμένον σύμμαχον. Ἡ δὲ ὠραία αὕτη σχέσις μεταξὺ πατρὸς καὶ υἱοῦ οὐδέποτε διαταράχθη, καὶ ἐν τῷ κολοφῶνι τῆς αἰγλῆς αὐτοῦ ὁ Ἀντίγονος ἐσεμνύνετο συ-

¹ Ἀππιανοῦ (Συριακ. 53) «εὐθὺς (:) ἐπὶ τῇ φυγῇ».

² Τὸ τοῦ Διοδώρου (10', 56, 5) «διεμέρισε τὴν δύναμιν εἰς παραχειμασίαν μετὰ δούσιν Ὠρίωνος» σημαίνει φυσικῶς τῷ λόγῳ κατὰ τὴν δημώδη ἐκδοχὴν saevus ubi Orion hibernis conditur undis (μέσα Νοεμβρίου) καὶ ὅχι, καθὼς νομίζει ὁ Ungew (Philologus XXXIV, 1 σελ. 53), τὴν ὁψίαν δύσιν τοῦ Ὠρίωνος, περὶ τὴν 24 Ἀπριλίου. — Τὴν ὁδὸν τὴν ἀπὸ τοῦ Πυράμου (Μαλλοῦ) μέχρι Πυλῶν ὑπολογίζει ὁ Ξενοφῶν εἰς 265 παρασάγγας, σταθμοὺς 43, ἤγουν 4¹/₂ μίλλια τὴν ἡμέραν, φυσικῶς τῷ λόγῳ μετὰ τῶν ἐν τῷ μεταξὺ ἡμερῶν ἀναπαύσεως, μέχρι δὲ Βαβυλῶνος εἶνε προσέτι 15 περίπου παρασάγγαι. Ὅσον λοιπὸν δυνατὸν πεζοπόροι καὶ ἂν ἦσαν οἱ στρατιῶταί του, ὁ Ἀντίγονος βεβαίως ἐγχεῖται 60 περίπου ἡμέρας, εἰ δὲ περισσοτέρας ἐὰν ἠκολούθησε τὴν μακροτέραν ὁδὸν τὴν διὰ τοῦ Μοσσούλ. Ὡστε ἀναχώρησεν ἐκ Βαβυλῶνος περὶ τὰ τέλη Αὐγούστου, ὀλίγον μετὰ τὴν φυγὴν τοῦ Σελεύκου.

ζῶν μετὰ τοῦ υἱοῦ του ἐν οἰκειότητι καὶ οὕτως εἰπεῖν δημοτικῇ ἀναστροφῇ. Ἐπανερχόμενος ὁ υἱὸς ἀπὸ τῆς θήρας, ἔτρεχε κονιορτοῦ ἀνάπλεως πρὸς τὸν πατέρα, ἐφίλει αὐτὸν καὶ ἐκάθητο πλησίον του, εἰς δὲ τοὺς πρέσβεις ἔλεγεν ὁ στρατηγὸς ὅτι ἐδύνατο ν' ἀπαγγεῖλωσι καὶ τοῦτο εἰς τοὺς κυρίους των, πῶς συνέζη μετὰ τοῦ υἱοῦ¹. Οὐδὲν εἶνε τοσοῦτον χαρακτηριστικὸν τοῦ Ἀντιγόνου, ὅσον ἡ τάξις καὶ ἡ περίσκεψις, μεθ' ἧς διεξῆγε καὶ τὰς ἐλαχίστας ὑποθέσεις. Περὶ πάντων τῶν διαπραγματεύσεων ἐτήρει ἀκριβῆ ὑπομνήματα, καὶ πολλάκις ἐξέπληττε τοὺς πρὸς αὐτὸν ἐρχομένους πρέσβεις, διότι τόσον ἀσφαλῶς ἐγνώριζε περὶ χρόνων πρὸ πολλοῦ παρελθόντων, ποῖος τότε μετ' αὐτοῦ διεπραγματεύθη, τί ὠμίλησε καὶ πῶς διετέθησαν καὶ τὰ ἐλάχιστα πράγματα². Τὴν αὐτὴν τάξιν διετήρει καὶ ἐν τοῖς οἰκονομικοῖς ἐφρόντιζε πρὸ πάντων νὰ συν-αθροίσῃ ὅσον οἶόν τε πλεῖστα χρήματα, ἐκθλίβων αὐτὰ ὅθεν καὶ ὅσον ἐδύνατο. Παρατηρήσαντος δὲ τινος ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἐπραττεν οὕτως, ἀπεκρίθη «εἰκότως· ἐκεῖνος μὲν γὰρ ἐθέριζε τὴν Ἀσίαν, ἐγὼ δὲ καλαμῶμαι»³. Κατὰ τὴν ἀνωτέρω μνημονευθεῖσαν ἄφιξιν αὐτοῦ εἰς Κιλικίαν ἀπεκόμισεν 25,000 τάλαντα ἐκ τῶν ἄνω ἐπαρχιῶν· εἰς ταῦτα προσετέθησαν τὰ 10,000 τάλαντα τὰ ἐν Κυτίνδοις ἔτι ἀποκείμενα, καὶ οἱ ἐτήσιοι πόροι τῶν σατραπειῶν ἦσαν τοσοῦτοι, ὥστε ἐδύνατο ἐξ αὐτῶν νὰ συναγάγῃ 11,000 τάλαντα χάριν τοῦ ἐπικειμένου πολέμου⁴. Διότι ἐγνώριζε καλῶς ὅτι καθ' ὃν τρόπον τότε ἐγίνετο ὁ πόλεμος, ὁ καταβάλλων πλεῖστα χρήματα εἶχε τοὺς πλείστους καὶ ἀρίστους στρατιώτας· καὶ καθ' ὅσον πανταχοῦ αἱ μεγάλαι ἰδέαι καὶ τὰ ἐθνικὰ ἐλατήρια ἐσίγων, τὰ χρήματα ἦσαν ὁ ἰσχυρότατος μοχλὸς καὶ ἡ μόνη στερεὰ βᾶσις τῆς

1) Πλουτάρχου Δημητρ. Γ'.

2) Πολυαῖνου Δ', 6, 2.

3) Πλουτάρχου Ἀποφθέγματα, Ἀντιγόνου 1. Τὸ παράδειγμα του ἐνήργησεν ἐπὶ τῶν ὑποτεταγμένων· οὕτως οἱ στρατηγοὶ του «βουλόμενοι οἰκονομικώτεροι εἶναι» ἐπέβαλλον φόρον εἰς τὰ λαματικά ὄδατα τῆς Αἰθιοπίας ('Αθηναίου Γ', 73, c.).

4) Διοδώρου Ιθ', 56 «συνάγεσθαι ἐκ τῶν προσόδων τῶν κατ' ἐνιαυτὸν τάλαντα μύρια καὶ χίλια»

δυνάμεως. Δὲν ἤρέσκετο εἰς οὐδὲν εἶδος ἀσωτείας οὔτε χάριν ἑαυτοῦ καὶ τῶν ἰδίων ἀπολαύσεων, οὔτε ὅπως ἐπαινῆται ὑπὸ τῶν σοφῶν καὶ λογίων, οὓς καθ' ὃ ἄριστα πεπαιδευμένος καὶ φιλομαθὴς εὐχαρίστως ἐβλεπε περὶ αὐτόν. Τούτους ὅχι σπανίως περιώριζε προσηκόντως διὰ τοῦ ἰδιάζοντος αὐτῷ ξηροῦ σκώμματος¹. Ἀλλ' ὅπου ἔκρινεν ἀναγκαῖον, δὲν ἐδίσταζε νὰ διδῇ καὶ νὰ ἐπιδαφιλεύῃ μάλιστα². Καί ἐτι μᾶλλον ὑπεχρέωνεν ὁ χαρίεις τρόπος, δι' οὗ περιέβαλλε τὴν μεγαλοδωρίαν του. Προτιμῶν τὴν πραγματικὴν δύναμιν, περιεφρόνει τὴν λάμψιν αὐτῆς καὶ μᾶλλον ἀπέφευγεν ἢ ἐπεζήτει τὸ ἔκτακτον. Δι' ὃ καί, ὅτε ποτὲ τις ὠνόμασεν αὐτὸν ἐν ποιήματι «Υἱὸν τοῦ Ἡλίου», εἶπεν «οὐ ταῦτά μοι σύνοιδεν ὁ λασιανοφόρος»³. Μετέπειτα δὲ γενόμενος βασιλεὺς, εἰς τινα μακαρίζοντα αὐτὸν ἐπὶ τῇ δυνάμει καὶ εὐτυχίᾳ εἶπεν «εἰ ἦδεις, ὅσον κακῶν μεστόν ἐστι τοῦτ' ἐν ῥάκῳ», δείξας τὸ διάδημα, «οὐκ ἂν ἐπὶ κοπρίας αὐτὸ κείμενον ἐβάστασας»⁴. Εἰς ἄλλον δέ τινα, ὅστις θέλων νὰ εὐαρεστήσῃ αὐτῷ εἶπεν «πάντα καλὰ καὶ δίκαια τοῖς βασιλεῦσιν», ἀπεκρίθη «Ναί, μὰ Δία, τοῖς τῶν βαρβάρων, ἡμῖν δὲ μόνον καλὰ τὰ καλὰ, καὶ μόνον δίκαια τὰ δίκαια»⁵. Καθόλου δ' εἶπεῖν, δὲν δύναται τις νὰ φαντασθῇ μεγαλυτέραν ἀντίθεσιν παρὰ τὴν μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ υἱοῦ Δημητρίου. Ὅσον ἄσωτος, ἐμπαθὴς καὶ ἐνθουσιώδης ἦτο οὗτος, τόσον νηφάλιος, συνετὸς καὶ λογισμένος ἦτο ὁ πατήρ⁶. Αἱ δὲ ιδιότητες αὐτοῦ αὗται, προοιού-

1) Πλουτάρχου Ἀποφθέγματα Ἀντιγόνου, 15 «Θρασύλλου δὲ τοῦ κυνικοῦ δραχμὴν αἰτήσαντος αὐτόν, ἄλλ' οὐ βασιλικὸν» ἔφη «τὸ δόμα» τοῦ δὲ εἰπόντος «οὐκοῦν τάλαντον δός μοι», ἄλλ' οὐ κυνικόν» ἔφη «τὸ λῆμμα». Διὸ περὶ αὐτοῦ λέγει ὁ Πλούταρχος Περὶ δυσωπίας 532 «τῶν βασιλέων μάλιστα ἐμμελὲς ἦν καὶ πιθανὸς ἀποτρέβεσθαι τὰ τοιαῦτα».

2) Πλουτάρχου Ἀποφθεγμ. Ἀντιγόνου 11.

3) Πλουτάρχου Ἀποφθεγμ. Ἀντιγόνου 7.

4) Στωβαίου Ἀνθολογ. ΜΘ', 20.

5) Πλουτάρχου Ἀποφθεγμ. Ἀντιγόνου 8. Σ. Μ.

6) Ἐὰν ὁ Ἡρωδιανὸς Α', 2 ἱστορεῖ ὅτι ὁ Ἀντίγονος ἐμιμῆτο κατὰ πάντα τὸν Διόνυσον, κοσμῶν τὴν κεφαλὴν διὰ χισσοῦ ἀντὶ τῆς καυσίας καὶ τοῦ διαδήματος καὶ φορῶν θύρσον ἀντὶ τοῦ σκῆπτρου, πιστεύω μᾶλλον ὅτι ὁ Ἡρωδιανὸς συγγέει τὸν πατέρα πρὸς τὸν υἱὸν egregiam artem quassandarum urbium professο (Σενέκ. De const. Sap., 5) καὶ ὅτι πρὸς τούτοις μετεχειρίσθη πηγὴν ὑπερβολικὴν.

σης τῆς ἡλικίας — διότι τώρα ἦτο ἐβδομηκοντούτης — ἐγίνοντο καταφανέστεραι. Πόσον δὲ ἀκόμη εὐρωστος ἦτο, μαρτυρεῖ ὁ τελευταῖος αὐτοῦ πόλεμος· διότι πάντοτε αὐτοπροσώπως μετείχε τοῦ ἀγῶνος, οὐδέποτε δὲ ἐφαίνετο εὐθυμότερος, ἢ ὅσάκις ἐμελλε νὰ βαδίσῃ κατὰ τῶν πολεμίων. Τότε συνήθως εἶχον οἱ στρατιῶταί του νὰ διηγῶνται νέον τινὰ χαριεντισμὸν τοῦ γέροντός των, ἢ παραλύνων πρὸ τοῦ μετώπου ἐτόξευε τὰ σκῶμματά του κατὰ τῶν πολεμίων¹. Καὶ ἐν τῷ στρατοπέδῳ δὲ ἡρέσκετο βλέπων τοὺς ἄνδρας του εὐφραινομένους, ἂν καὶ μᾶλλον παντὸς ἄλλου στρατηγοῦ ἐπέμενεν εἰς αὐστηρὰν πειθαρχίαν καὶ ὑποταγήν. Ἐγνώριζε δὲ καὶ πῶς νὰ συμπεριφέρηται πρὸς τοὺς στρατιώτας. Ὅτε ποτὲ ἐν καιρῷ χειμῶνος ἦτο ἀνάγκη νὰ καταυλισθῶσιν ἐν χώρᾳ παντάπασι ἐρήμῳ, καὶ διερχόμενος τὸ στρατόπεδον ἤκουσε στρατιώτας ἐν τῇ σκηνῇ λοιδοροῦντας αὐτὸν διὰ τὴν ἀποτρόπαιον ὁδηγίαν, διανοίξας τὴν σκηνὴν διὰ τῆς βακτηρίας του, ἐφώνησε πρὸς αὐτούς, «οἰμῶξετε, εἰ μὴ μακρότερον ἀποστάντες λοιδορήσετε ἡμᾶς»². Καὶ ἄλλως δὲ ἦτο ἐπεικὴς πρὸς παρατηρήσεις ἀναφερομένας εἰς αὐτόν. Μόνον περὶ τῆς ἑτεροφθαλμίας του οὐδὲν σκῶμμα ἠνείχετο. Ὅθεν καὶ ὅτε Θεόκριτος ὁ Χῖος, προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ διὰ τοῦ μαγείρου, ἀπεκρίθη «Εὖ οἶδ' ὅτι ὠμόν με θέλεις τῷ Κύκλωπι παραθεῖναι», διέταξε νὰ τὸν συλλάβωσι καὶ θανατίσωσιν³.

Ὁ Ἀντίγονος κατὰ τὴν προσεχῇ δεκαετίαν εἶνε τὸ κέντρον τῶν παγκοσμίων πράξεων· ἡ δὲ ἐπάνοδος αὐτοῦ εἰς τὴν Δύσιν ἀποτελεῖ τὴν ἀρχὴν νέας ἐποχῆς ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῷ Διαδόχων.

Σχεδὸν ταυτόχρονα ἐφονεύθη ἐν Ἀσίᾳ μὲν ὁ Εὐμένης, ἐν Εὐρώπῃ δὲ ἡ βασίλισσα Ὀλυμπιάς, καὶ οὕτως τέλεον ἐναυάγησε καὶ ἡ ἐσχάτη ἀπόπειρα τοῦ βασιλικοῦ γένους, ὅπως διατηρήσῃ τὴν

¹ *Πλουτάρχου* Δημητρ. ΚΗ'. «(ἐν ταῖς ἀγῶσι) χρώμενος φωνῇ τε καὶ λόγοις σοβαροῖς, πολλὰκις δὲ καὶ τὰ παρασκῶφαί τε καὶ γελοῖον εἰπεῖν τῶν πολεμίων ἐν χειρὶν ὄντων.»

² *Πλουτάρχου* Ἀποφθίγματα, Ἀντιγόνου 10 *Σενέκα*, De ira III, 22.

³ *Πλουτάρχ.* Περὶ παίδων ἀγωγῆς 11 c. Ὅμοιον παρὰ *Σενέκα* (De ira III, 22). Περὶ τούτου τοῦ Θεοκρίτου ἔγραψεν ὁ Ἑρμιππος ἐν ταῖς Βίαις αὐτοῦ ἰδιαιτέρον κεφάλαιον, ὡσαύτως καὶ ὁ Ἀμβρόσιος ἔγραψεν ἰδιαιτέρως περὶ αὐτοῦ *Διογένης Λαέρτ.* Ε', 11.

ἐνότητα καὶ ἄρξῃ τοῦ κράτους τοῦ Ἀλεξάνδρου. Εἶνε μὲν ἀληθές ὅτι ἔξῃ ἀκόμῃ ὁ Ἀλέξανδρος, ὁ υἱὸς τοῦ μεγάλου βασιλέως, ἀλλ' ἦτο ὑποχεῖριος τοῦ Κασσάνδρου, μετὰ τῆς Ἀσιάτιδος μητρὸς καθειργμένος, καὶ ἐπταετὲς παιδίον· οὐδεμίαν δὲ ἄλλην σημασίαν εἶχεν, εἰμὴ ὅτι ἔφερε τὸ ὄνομα τῆς δυνάμεως, ὅπερ ἕκαστος τῶν μεγιστάνων τοσοῦτον ἐφθόνει παρὰ παντὶ ἄλλῳ, ὅσον αὐτὸς αὐτοῦ ὠρέγετο. Ἐξῃ ἀκόμῃ τοῦ βασιλέως ὁ νόθος υἱὸς Ἡρακλῆς· ἀλλ' οὐδὲν εἶχε δικαίωμα ἐπὶ τῆς βασιλείας, διάγων τὰς νεαράς αὐτοῦ ἡμέρας ἐν λήθῃ καὶ ἀφανείᾳ· ὀφιαίτερον μόνον ἐν τῶν κομμάτων ἐξάγει αὐτὸν εἰς φῶς, ἵνα τὸν παραστήσῃ ἐπὶ μικρὸν ὡς μνηστῆρα τοῦ θρόνου. Ἐξὼν τέλος καὶ οὗο βασιλόπαιδες, ἡ Κλεοπάτρα, θυγάτηρ τοῦ Φιλίππου καὶ χήρα τοῦ βασιλέως τῆς Ἠπείρου, ἣν πολλοὶ τῶν μεγιστάνων ἐζήτησαν εἰς γάμον, ἐλπίζοντες δι' αὐτῆς νὰ προσπελάσωσιν εἰς τὸ διάδημα, καὶ ἡ Θεσσαλονίκη, θυγάτηρ ὡσαύτως τοῦ Φιλίππου, μετὰ τὸν θάνατον τῆς Ὀλυμπιάδος σύζυγος γενομένη τοῦ Κασσάνδρου, ἀμφοτέραι ἄνευ ἰδιαιτέρας τινὸς ῥοπῆς ἐπὶ τῶν μεγάλων γεγονότων, ἅτινα τὸ ὄνομα τοῦ βασιλικοῦ κόμματος εἶχον ἐπὶ τινα χρόνον ὡς πρόσχημα ἢ πρόσφασιν.

Ἡ δὲ ἐν τῷ κράτει στάσις τῶν κομμάτων εἶχε παντάπασι μεταβληθῆ· διότι, ἀποθανόντος τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἴσταντο ἔνθεν μὲν ὁ ἐπιμελητὴς Περδίκκας, ὡς παραστάτης τῆς ἐνότητος τοῦ κράτους, οὗ οἱ κληρονόμοι ἦσαν αὐτοῦ ὑποχεῖριοι, ἔνθεν δὲ οἱ σατράπαι οἱ προσπαθοῦντες ν' ἀπαλλαγῶσι τῆς ἐξουσίας αὐτοῦ καὶ ν' ἀποκτήσωσιν ἀνεξαρτησίαν καὶ ἰδίαν ἀρχήν. Μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Περδίκκου διεβράβη ὁ δεσμός, δι' οὗ ὁ Ἀλέξανδρος ἠγωνίσθη νὰ συνδέσῃ πρὸς ἀλλήλας τὰς ἀχανεῖς χώρας. Καὶ ὁ μὲν βασιλικὸς οἶκος ἀναγκασθεὶς νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν προστασίαν τοῦ ἰσχυροτάτου τῶν σατραπῶν, κατέλιπε τὴν Ἀσίαν καὶ ἠκολούθησε τὸν Ἀντίπατρον εἰς τὴν Μακεδονίαν. Τοῦτου δὲ ἀποθανόντος, ἤρχισεν ἡ δευτέρα περίοδος τῶν ἱστορικῶν ἀναπτύξεων· κατὰ μὲν τοῦ Πολυσπέρχοντος, τοῦ νέου ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους, ὅστις ἐμελλε

ν' ἀντιπροσωπεύσῃ τὴν βασιλείαν, ἐξανέστησαν ὁ Κάσσανδρος, ὁ Ἀντίγονος καὶ ὁ Πτολεμαῖος, οἵονεὶ δικαίωμα ἔχοντες νὰ κατέχωσι τὸ διὰ τῶν ὅπλων κατακτηθέν¹. Ἡ ἀπαισία λέξις «δικαίωμα δορικτησίας» ὑπῆρξε τὸ σύνθημα κατὰ τε τοῦ κράτους καὶ τοῦ κληρονομικοῦ δικαιώματος. Προϊόντος δὲ τοῦ κινδύνου, καὶ αὐτὸς ὁ βασιλικὸς οἶκος διηρέθη εἰς δύο φατρίας, καὶ ἡ μὲν βασιλομήτωρ, ἡ μετὰ τοῦ Πολυσπέρχοντος παλινოსτήσασα, ἐθανάτωσε τὸν βασιλέα Φίλιππον τὸν Ἀρρίδαϊον καὶ τὴν σύζυγον αὐτοῦ· κατὰ δὲ τῆς Ὀλυμπιάδος ἐμάχετο ὁ Κάσσανδρος ἐν Εὐρώπῃ, καὶ κατὰ τοῦ στρατηγοῦ αὐτῆς Εὐμένους ὁ Ἀντίγονος ἐν Ἀσίᾳ. Καὶ ἦσαν μὲν ὑπὲρ τοῦ κράτους συντεταγμένοι τῆς Ἀνατολῆς οἱ σατράπαι, ὧν ἡ ἀνεξαρτησία ἦτο λατεστραμμένη, ἐὰν κατέπιπτεν ἡ ἀσθενὴς βασιλεία, ἀλλ' οἱ ἐναντίοι ἦσαν γοργότεροι, θρασύτεροι καὶ ἰσχυρότεροι. Καὶ ὁ μὲν Πτολεμαῖος ἤρχεν ἤδη ἐν Αἰγύπτῳ, Κυρήνῃ καὶ Συρίᾳ, ὁ δὲ Ἀντίγονος πασῶν τῶν ἐν τῇ μικρᾷ Ἀσίᾳ σατραπειῶν. Διὰ δὲ τῆς βοήθειας ἀμφοτέρων τούτων ἐνίκησεν ὁ Κάσσανδρος ἐν ταῖς εὐρωπαϊκαῖς ἐπαρχίαις. Ἐν τῇ ἀπωτέρᾳ Ἀνατολῇ ὁ μὲν σατράπης τῆς Μηδίας Πείθων ὠρέγετο τῆς παρανόμου ἐξουσίας τῶν ἄνω σατραπειῶν, ὁ δὲ Σέλευκος συνεμάχησε μετ' αὐτοῦ καὶ μετ' ἀμφοτέρων ὁ Ἀντίγονος. Καὶ οὕτως οἱ μεγάλοι ἀγῶνες τοῦ ἔτους 317 ἐτελεύτησαν μετὰ τῆς καταστροφῆς τοῦ βασιλικοῦ κόμματος ἐν τε τῇ Ἀσίᾳ καὶ τῇ Εὐρώπῃ.

Εἰς δὲ τὸ ἐξῆς οἱ πρὸς ἀνατροπὴν τῆς βασιλικῆς δυνάμεως συμμάχησαντες ἀντιτάσσονται κατ' ἀλλήλων ὡς πολέμιοι. Καὶ ἐν Ἀσίᾳ μὲν ὁ Ἀντίγονος, ἅμα κατανικήσας τοὺς περὶ τὸν Εὐμένην συνασπισθέντας σατράπας, ἐτράπη πρὸς τοὺς συμμάχους αὐτοῦ Πείθωνα τὸν Μηδίας καὶ Σέλευκον τὸν Βαβυλῶνος, τὸν μὲν φονεύ-

¹) Τὸ μὲν πρῶτον κατὰ τὴν ἐν Τριπαραδείσῳ διανομῇν (Διοδώρου ΙΗ', 89, 5) «Πτολεμαῖω τὴν προϋπάρχουσαν προσέφρισεν· ἀδύνατον γὰρ ἦν τοῦτον μεταθεῖναι διὰ τὸ δοκεῖν τὴν Αἴγυπτον διὰ τῆς ἀνδρείας ἔχειν οἵονεὶ δορικτητον.» Ἐμφανικώτερον δὲ (ΙΘ', 105, 3) «ἕκαστος... τὴν ὑφ' ἑαυτὸν τεταγμένην χώραν εἶχεν ὥσανεὶ τινα βασιλείαν δορικτητον». Πρβλ. καὶ ἀνωτέρω σ. 145.

σας, τὸν δὲ διώξας ἐκ τῆς σατραπείας του. Ὡστε πᾶσα ἡ Ἀνατολὴ εἶνε οὕτως εἰπεῖν ὑποχείριος αὐτοῦ, ἐπειδὴ τῶν σατραπῶν οἱ μὲν ὠμολόγησαν πίστιν εἰς αὐτόν, οἱ δὲ νέοι διορισθέντες ἦσαν ἐκ τῶν ὁπαδῶν του. Εἰς δὲ τὸν ὑπ' αὐτοῦ εἰσπραττόμενον ἐτήσιον φόρον τῶν 11,000 ταλάντων συντελοῦσιν ἡ Μεσοποναμία, ἡ Βαβυλῶν, ἡ Σουσιανή, ἡ Περσίς, ἡ Μηδία καὶ πᾶσαι αἱ ἄνω ἐπαρχίαι μέχρι τοῦ Ἰνδοῦ καὶ Ἰαξάρτου· καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα στρατηγοῦ τῆς Ἀσίας κυβερνᾷ τὴν Ἀνατολήν. Οὐχ ἤττον δὲ καὶ ἡ μικρὰ Ἀσία εἶνε ἰδική του καὶ νομίζει ὅτι ἐνταῦθα, εἶπερ που ἀλλαχοῦ, ἔχει ἐδραιώσῃ τὴν ἐξουσίαν του. Ἀλλ' ἐνταῦθα ὅμως ὁ σατράπης τῆς Καρίας Ἀσανδρος, ὁ ἀδελφὸς τοῦ Παρμενίωνος, ἐξέτεινεν οὐκ ὀλίγον τὴν κυριαρχίαν του, ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Λυκίαν, προσείλκυεν ἑαυτῷ τὰς πρῶν ἐπαρχίας τοῦ Εὐμένους καὶ διὰ τοῦ στρατηγοῦ αὐτοῦ Ἀσκληπιόδωρου κατέκτησε τὴν Καππαδοκίαν μέχρι τοῦ Πόντου· μόνη ἡ πόλις Ἀμισὸς ἀνθίσταται ἀκόμη. Διὰ ταῦτα καὶ ὁ Ἀντίγονος θὰ ἐπέσχε τὴν πορείαν αὐτοῦ ἐν Κιλικίᾳ, ἵνα μὴ ἔλθῃ πρῶιμότερον τοῦ δέοντος εἰς ῥῆξιν πρὸς τὸν Ἀσανδρον, ὅπερ περιελαμβάνετο εἰς τοὺς ὑπολογισμοὺς τῶν ἐναντίων του¹.

Τῷ ὄντι, ὅπως εἶχον τότε τὰ πράγματα, ὁ Πτολεμαῖος ἦτο ὁ φυσικὸς σύμμαχος τοῦ Ἀσάνδρου· διότι ὁ Πτολεμαῖος κατεῖχε μὲν ἀπὸ τοῦ 320 τὴν Συρίαν καὶ τὴν Φοινίκην, ἀλλ' ἡ ταχεῖα κατὰκτησις τούτων τῶν χωρῶν ὑπὸ τοῦ Εὐμένους ἐν ἔτει 318 εἶχεν ἀποδείξῃ, πόσον ὀλίγον ἀσφαλὴς ἦτο ἡ κτῆσις του αὐτῇ. Καὶ ὅμως ἡ ἐπίδρασις αὐτοῦ ἐπὶ τῶν παγκοσμίων πράξεων ἐξηρτᾶτο ἐκ τοῦ ἂν εἶχε βεβαίαν τὴν ναυτικὴν δύναμιν τῆς Φοινίκης καὶ τὴν ἐκ ταύτης θαλασσοκρατορίαν. Προσείλκυσε λοιπὸν τοὺς στόλους τῶν διαφόρων ἐπιθαλασσίων πόλεων ἐκείνης τῆς ἀκτῆς εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὅπου ἐδύναντο νὰ χρησιμεύσωσι καὶ ὡς ἐγγύησις διὰ τὴν εὐπειθειαν τῆς παρακτίου χώρας. Ἡ δὲ δύναμις αὐτοῦ εἶχεν ὑπερφυῶς ἀνυψωθῇ διὰ τῆς κατοχῆς τῆς Κυρήνης, τῆς συμμαχίας

¹) Τὸ ὅτι ὁ Διόδωρος ἀνομάζει τὸν σατράπην τοῦτον Κάσανδρον, ὅπως καὶ τὸν υἱὸν τοῦ Ἀντιπάτρου, ἐξηγεῖ τὰς πολλὰς ἐν τῇ ἐξιστορήσει του συγχύσεις.

πρὸς πολλοὺς Κυπρίους βασιλεῖς, πρὸ πάντων δὲ διὰ τῆς φρονίμου διοικήσεως τῶν χωρῶν του καὶ διότι ὀλίγον μετέσχε τῶν μέχρι τοῦδε πολέμων.

Κατὰ τούτους τοὺς χρόνους ἀναφαίνεται καὶ ἡ Θράκη μετὰ τῶν πρώτης τάξεως δυνάμεων. Ὁ Λυσίμαχος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου ἔλαβε τὴν Χερσόνησον, τὴν Θράκην καὶ πᾶσαν τὴν πρὸς τοὺς Θρᾷκας γειτνιάζουσαν χώραν μέχρι τῆς παρὰ τὸν Πόντον Σαλμυδησοῦ. Ζῶντος δὲ ἤδη τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἔγειναν ἀπόπειραι ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος τῶν Ὀδρυσῶν Σεύθου πρὸς ἀνάκτησιν τῆς πρὶν ἀνεξαρτησίας. Ἀλλ' ὁ Λυσίμαχος μόλις ἦλθεν εἰς τὴν ἑαυτοῦ σατραπείαν καὶ ἤρχισε τὸν πόλεμον κατὰ τοῦτου τοῦ ἡγεμόνος (322). Ὁ Σεύθης ἀντετάχθη πρὸς αὐτόν, ἔχων 20,000 πεζοὺς καὶ 8,000 ἵππεῖς. Ὁ δὲ Λυσίμαχος, ἂν καὶ ὁ στρατὸς αὐτοῦ ἀνῆρχετο μόλις εἰς τὸ πεμπτημόριον τοῦ Θρακικοῦ, ἐτόλμησε τὴν μάχην, ἥτις τοῦλάχιστον δὲν ἀπέβη κατ' αὐτοῦ. Ὑπεχώρησε λοιπόν, ὅπως μετ' ὀλίγον ἐπαναλάβῃ τὸν ἀγῶνα μετὰ πλειοτέρας δυνάμεως¹. Ἀλλὰ περὶ περαιτέρω αὐτοῦ πορείας οὐδὲν γνωρίζομεν. Φαίνεται ὅτι ὁ Λυσίμαχος ἡσχολήθη πρὸς τοῦτο τὸ μέρος μετὰ πάσης αὐτοῦ τῆς δυνάμεως καὶ πολὺ σπουδαίως, διότι οὔτε κατὰ τὸν Λαμιακὸν πόλεμον οὔτε κατὰ τοὺς πρὸς τὸν Περδίκκην καὶ Εὐμένη ἀγῶνας ἐμφανίζεται ἐν τῇ τάξει τῶν διαμαχομένων δυνάμεων· δὲν μετέχει δὲ οὐδὲ τοῦ πρὸς τὸν Πολυσπέρχοντα πολέμου, ἂν καὶ ὁ φόνος τοῦ Κλείτου ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων του ἀποδεικνύει ὅτι τότε εἶχε τραπῇ πρὸς τοὺς ὁπαδοὺς τοῦ Ἀντιγόνου. Ἀλλ' ὅπως δῆποτε κατὰ τὰ ἑπτὰ ἔτη τὰ παρελθόντα ἀπὸ τῆς ὑπ' αὐτοῦ κατοχῆς τῆς Θράκης καὶ τὸν Σεύθην καθυπέταξε², καὶ τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ ἐπεξέτεινε πέραν τοῦ Αἴμου ἐπὶ τὰς ἐλληνικὰς πόλεις τὰς ἐπὶ τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τοῦ Εὐξείνου πόντου καὶ ἐπὶ τὰς ἐκβολὰς τοῦ

¹ Διοδώρου III', 14, πρὸλ. Ἀρξιδανὸν παρὰ Φωτίῳ σ. 69, β.

² Τοῦτο ἐξάγεται ἐκ τοῦ Διοδώρου (10', 73, 8) « Σεύθην... εὖρε Ἰλυσίμαχος ἀφ' ἐστηλότα πρὸς Ἀντίγονον » κ. τ. λ.

Ἰστρου¹. Φαίνεται δὲ ὅτι καὶ τὸν Ἑλλήσποντον ὑπερβάς, ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Μικρὰν Φρυγίαν². Ἀπὸ τοῦδε εἶνε καὶ αὐτὸς ἐχθρὸς τοῦ Ἀντιγόνου, τοῦ ἀρπάσαντος τὴν χώραν ταύτην ἀπὸ τοῦ σατράπου Ἀρρίδαίου.

Ἐν Μακεδονίᾳ τέλος κατὰ τὰ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἰρημένα ὁ Κάσσανδρος εἶνε ὁ μόνος κύριος τῶν πραγμάτων, διότι ὁ Πολυσπέρχων οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον ἠδυνήθη κατ' αὐτοῦ νὰ κατορθώσῃ. Οἱ πλεῖστοι τῶν στρατιωτῶν αὐτοῦ ἠὺτομόλησαν πρὸς τὸν ἐχθρόν· ὁ Αἰακίδης, ὁ βασιλεὺς τῆς Ἡπείρου, ὁ σύμμαχος αὐτοῦ καὶ τῆς Ὀλυμπιάδος, ἀπεκηρύχθη ὑπὸ τῶν Ἡπειρωτῶν. Αὐτὸς δὲ μετὰ τῶν ἐλεεινῶν λειψάνων τοῦ στρατοῦ ἐπολιορκήθη ἐν τινὶ πόλει τῆς Πεβρίαδίας³. Ἀκούσας δὲ τὴν τελευτὴν τῆς Ὀλυμπιάδος καὶ τὴν νίκην τοῦ Κασσάνδρου, ἔφυγεν ἐκεῖθεν μετ' ὀλίγων ὁπαδῶν, καὶ παραλαβὼν τὸν φυγάδα Αἰακίδην διεσώθη πρὸς τοὺς Αἰτωλοὺς τοὺς πρὸς αὐτὸν φιλικῶς διακειμένους καὶ ἀσπόνδους ἐχθροὺς τοῦ Κασσάνδρου. Ὁ Κάσσανδρος πέμψας στρατηγόν, κατέλαβε τὴν Ἡπειρον. Τότε αἱ μὲν Ἀθῆναι διὰ τοῦ Δημητρίου τοῦ Φαληρέως ἦσαν οὕτως εἰπεῖν ὑποχείριοι αὐτοῦ, ἡ δὲ Θεσσαλία καὶ ἡ στερεὰ Ἑλλάς ὑπῆκουον εἰς αὐτόν· μόνον ἐν Πελοποννήσῳ ἀνθίστατο ἔτι μετὰ τινος δυνάμεως ὁ υἱὸς τοῦ Πολυσπέρχοντος Ἀλέξανδρος. Ἵνα λοιπὸν τοῦτον καταβάλλῃ καὶ ἀποδείξῃ ἐν ταύτῃ ὅτι εἶνε κύριος ἐν Ἑλλάδι, ὁ Κάσσανδρος ἐξώρμησε κατὰ τὸ θέρος τοῦ 316, ἡγούμενος ἱκανοῦ στρατοῦ. Καὶ τὴν μὲν Θεσσαλίαν διήλθεν ἀκωλύτως· εὐρὼν δὲ τὰ στενὰ τῶν Θερμοπυλῶν ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν κατεχόμενα, ἐβίασεν εὐχερῶς τὴν δίοδον. Ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Βοιω-

¹) Διοδώρου 10', 73.

²) Διότι ἄλλως δὲν θὰ ἐδύνατο μετέπειτα νὰ διεκδικήσῃ τὴν ἐπαρχίαν ταύτην κατὰ τοῦ Ἀντιγόνου.

³) Νάξιον ὀνομάζει αὐτὴν ὁ Διοδώρος (10', 52), ἀλλ' ἀντὶ τοῦτου ὁ Dindorf κατὰ πρότασιν τοῦ Wesseling γράφει Ἀζωρος, κατὰ δὲ τὸν Στράβωνα (Ζ' 327) Ἀζωρος ὀνομάζεται πόλις τις τῆς Πελαγονίας. [Ὁ Στράβων ἐκ συγχύσεως ἀναγράφει πόλιν τῆς Πελαγονίας Ἀζωρον, ἥτις εἶνε μόνον τῆς Πεβρίαδίας· ἴδε Bursian Geographie von Griechenland, I σελ. 51, Σ. Μ.].

τίας παρὰ τὰ ἐρείπια τῆς πρὸ εἴκοσιν ἐτῶν ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου κατασκαφείσης πόλεως τῶν Θηβῶν, ἐξέδωκε τὸ διάταγμα τῆς ἀνοικοδομήσεως αὐτῆς, ἵνα τύχη «ἀθανάτου δόξης»¹. Οἱ Ἕλληνες ἐπήνεσαν τὸν Κάσσανδρον, οἱ δὲ Μεσσήνιοι καὶ Μεγαλοπολίται καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ ἐν Μεγάλῃ Ἑλλάδι καὶ Σικελίᾳ Ἕλληνες μετέσχον τῆς ἀνοικοδομήσεως ἢ χρηματικῶς συνέδραμον· οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἐτέλεσαν διὰ τοῦτο πανήγυριν ἐν τῇ πόλει των, καὶ ἀνωκοδόμησαν μέγα μέρος τῶν τειχῶν τῆς πόλεως². Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ περιοικοῦντες Βοιωτοί, ἄσπονδοι ἄλλως ἐχθροὶ τῶν Θηβαίων, ἀπέδειξαν πολλοὶ ἐξ αὐτῶν, ἐπειδὴ ὁ ἐπιτάττων δεσπότης εὕρισκετο ἐν τῇ χώρᾳ των, θερμὴν συμπάθειαν· καὶ οἱ Πλαταιεῖς δὲ ἀπεφάσισαν νὰ μετέχωσιν οἱ Θηβαῖοι τῆς παρ' αὐτοῖς ἐορτῆς τῶν Δαιδάλων καὶ νὰ εἶνε τοῦ λοιποῦ φίλοι³. Ὁ Κάσσανδρος ἀναστήσας τὰς Θήβας ἀπέκτησεν οὐ μόνον σπυδαίαν θέσιν καὶ ἀφωσιωμένην αὐτῷ πόλιν ἐν τῷ μέσῳ τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπιδοκιμασίαν τῆς κοινῆς γνώμης τῶν Ἑλλήνων, ἣν ἱκανοποίησε καταργήσας μέτρον, ὅπερ αὕτη εἶχε συνηθίσῃ ν' ἀποστρέφεται ὡς ἀπάνθρωπον βίαιοπραγίαν τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Ὁ Κάσσανδρος, περιβεβλημένος τὴν αἰγλὴν ταύτης τῆς μεγαλοφυχίας, προῆγεν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ἀκούσας δὲ ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ὁ υἱὸς τοῦ Πολυσπέρχοντος κατεῖχε τὸν Ἰσθμόν, ἐπέσχε τὴν πορείαν του ἐν Μεγάροις, καὶ ἐντεῦθεν, συναγαγὼν πλοῖα καὶ σχεδίας, διεπεραίωσεν ἐπὶ τούτων τοὺς τε ἐλέφαντας καὶ τὸν

¹) Διοδώρου (Ιθ', 53, 3) «καὶ διὰ τὴν εὐεργεσίαν ταύτην τυχεῖν ἀθανάτου δόξης».

²) Πλουτάρχου Πολιτικά παραγγέλματα, 814. Πανσανίου Θ' 7. Ὁ Κράτης ὁ Θηβαῖος ἀποχωρῶν τῶν Θηβῶν εἶπεν «Οὐδέομαι πόλεως, ἣν Ἀλέξανδρος κατασκάψει ἄλλος.» Αἰλιανῷ Ποικ. Ἰστ. Γ', 6. Διογ. Λαερτίου Γ', 103.

³) Πανσανίου Θ', 3. Ἡ ἐν τῷ Corp. Inscr. Attic. (II, n° 232) ἐπιγραφὴ ἀναφέρεται εἰς τοῦτον τὸν ἀνοικισμὸν. Ὁ χρόνος αὐτοῦ ἐξάγεται ἐκ τοῦ Διοδώρου. Ὁ Πολέμων (παρ' Ἀθηναίῳ Α', σελ. 19) λέγει ὅτι εἰς τῶν Θηβαίων, οἵτινες κατὰ τὴν κατασκαφὴν τῆς πόλεως (ἐν ἔτει 335) ἔφυγον, κατέκρυψε τὸ χρυσίον του εἰς τὰς πτυχὰς τοῦ ἱματίου ἐνός ἀγάλματος καὶ ὅτι «συνοικισμένης τῆς πόλεως» ἐπανελθὼν ἀνεῦρε μετὰ τριάκοντα ἔτη τὸ χρυσίον. Ὁ Πολέμων ἔπρεπε νὰ γράψῃ εἴκοσιν ἔτη, ἐάν ᾔθελε νὰ εἶνε ἀκριβέστερος. Τὰ ὑπὸ τοῦ Τζέτζου (Χιλ. Ζ', 139) λεγόμενα εἶνε ἀμήχανα.

στρατὸν εἰς τὴν Ἐπίδauron· εἶτα δὲ παρελθὼν εἰς τὸ Ἄργος, ἤναγκασε τὴν πόλιν ν' ἀποστατήσῃ τῆς πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον συμμαχίας, καὶ νὰ δεχθῇ μακεδονικὴν φρουρὰν ὑπὸ τὸν Ἀπολλωνίδην. Ἐντεῦθεν προέβη εἰς τὴν Μεσσηνίαν, ἥτις ἅπασα πλὴν τῆς Ἰθώμης προσετέθη εἰς αὐτόν. Καὶ ἄλλα δὲ χωρία τῆς Πελοποννήσου ὑπετάγησαν εἰς αὐτὸν διὰ συνθηκολογίας. Ἐπὶ τέλους ἀντεπεξῆλθεν ὁ Ἀλέξανδρος¹.

Ἀλλ' αἰφνης, καίτοι τοσοῦτον ὑπερέχων καὶ τοσαῦτα ἔχων πλεονεκτήματα, ὑπεχώρησε μετὰ σπουδῆς εἰς τὴν Μακεδονίαν, καταλιπὼν 2000 μόνον ἄνδρας ὑπὸ τὸν Μόλυκον, ἵνα κατέχῃ τὸν Ἰσθμόν. Πρέπει νὰ ὑποθέσῃ τις ὅτι ἀκριβῶς τότε ἔλαβε τὴν εἰδῆσιν περὶ τῆς εἰς Αἴγυπτον φυγῆς τοῦ Σελεύκου, τῆς προσέλασεως τοῦ Ἀντιγόνου καὶ τῆς προσεχοῦς ἐκρήξεως τοῦ πολέμου κατὰ τοῦ δεσπότης τῆς Ἀνατολῆς. Καὶ εἶχε βεβαίως λόγους νὰ μὴ εἶνε ὅλως ἀμέριμνος· διότι καὶ ἂν ἡ ἐπικράτεια τῆς δυνάμεως αὐτοῦ ἐξετείνετο τοῦλάχιστον ὅσον καὶ ἡ τοῦ πατρὸς του, ὅτε ἐτόλμησε τὴν ἐκστρατείαν τοῦ 321, δὲν ἐδύνατο ὅμως νὰ μὴ ὁμολογήσῃ ὅτι οὔτε ἡ κατοχὴ τῆς Ἠπείρου ἦτο βεβαία οὔτε τὸ ἐν Ἑλλάδι κῦρος αὐτοῦ ἦτο ἔτι ἀκλόνητον, καὶ αὕτη δὲ ἡ ἐν Μακεδονίᾳ κυβέρνησίς του δὲν ἦτο δημοτική, ὅπως ποτὲ ἡ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. Ἐδύνατο δὲ καὶ νὰ προσδοκᾷ ὅτι οἱ Ἕλληνες, ἅμα ὁσφρανθέντες ὅτι μέγας τις πόλεμος ἐπικείται, θ' ἀρχίσωσι νὰ κινῶνται, διπλασίως τὰ νῦν πρόθυμοι εἰς αἰφνιδίαν μεταβολήν, ὅτε ὁ Ἀλέξανδρος, ἐν Ἰσθμῷ στρατοπεδεύων καὶ ἀνέπαφον ἔχων τὴν δύναμιν, οἰοεὶ προσεκάλει εἰς ἀποστασίαν καὶ ἡγγυᾶτο τὴν ἐπιτυχίαν αὐτῆς.

Τοιοῦτον εἶνε τὸ κεφάλαιον τοῦ λήγοντος ἔτους 316. Ὅπως τὸν πρῶτον μέγαν πόλεμον, τὸν τῶν σατραπῶν κατὰ τῶν ὁπαδῶν τοῦ Περδίκκου, ὑπερέβαλεν ὁ δεῦτερος, ὁ κατὰ τοῦ βασιλικοῦ οἴκου καὶ τῶν ἀντιπροσώπων αὐτοῦ, οὕτως ὁ τρίτος ἐπαπειλεῖ ν' ἀποδῇ ἀμφοτέρων τῶν προηγουμένων φοβερώτερος. Δυνάμεις πολεμικαὶ πολυπληθέστεραι, ἀξιώσεις ὑπερμετρότεραι, τόλμαι πεισματῶδε-

¹) Διοδώρου Ιθ', 53.

στεραι, δικαιώματα ἀσθενέστερα ἀντιτάσσονται κατ' ἀλλήλων. Δὲν εἶνε δὲ πλέον σατράπαι καὶ στρατηγοὶ οἱ πρὸς ἀλλήλους ἀντιμαχόμενοι, ἀλλὰ πολιτικαὶ δυνάμεις, διαπλαττόμενα κράτη, βασιλεια ἐν τῷ γίνεσθαι. Ὁ στρατηγὸς Ἀντίγονος εἶνε δεσπότης τῆς Ἀνατολῆς, θέλων νὰ ἐνώσῃ ὑφ' ἑαυτὸν ἅπαν τὸ κράτος τοῦ Ἀλεξάνδρου, οὗ τὸ μέγιστον μέρος ἔχει ἤδη καθυποτάξῃ· κατ' αὐτοῦ δὲ ἴστανται τέσσαρες δυνάσται, τῆς Μακεδονίας, τῆς Θράκης, τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τῆς Αἰγύπτου, καὶ πέμπτος ὁ φυγὰς τὴν Βαβυλῶνα καταλιπὼν, ἵνα διὰ τῆς συμμαχίας ἐκείνων ἀνακτήσῃ αὐτήν.

Ἡ τύχη τοῦ κράτους κεῖται καὶ πάλιν ἐν ἀμφιβόλῃ· διότι πρόκειται περὶ τούτου, ἂν ὁ στρατηγός, ἐκ τῆς Ἀσίας ὁρμώμενος, μέλλει νὰ τὸ ἀνανεώσῃ, ἢ ἂν ἡ συνοχὴ τοῦ κράτους μέλλει μετὰ τῆς ἥττης αὐτοῦ νὰ συνδιαβῇ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

316 — 311

Σύστασις κατὰ τοῦ Ἀντιγόνου. — Διαπραγματεύσεις. — Παρασκευαί Ἀντιγόνου· τὸ ναυ-
τικὸν αὐτοῦ. — Ἀρχὴ τοῦ ἀγῶνος ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ. — Πρῶται κινήσεις τῶν συμμάχων. —
Ἀποστασία Ἀλεξάνδρου ἀπὸ τοῦ Ἀντιγόνου. — Τέλος τοῦ πρώτου ἔτους τοῦ πολέμου. —
Δεύτερον ἔτος τοῦ πολέμου (314). — Ὁ Ἀντίγονος κατακτᾷ τὴν Τύρον. — Τρίτον ἔτος
τοῦ πολέμου (313). — Ὁ Λυσίμαχος κατὰ τῆς Καλλάτιδος. — Συνθηκολογία τοῦ Ἀσάν-
δρου. — Ὁ ἀγὼν ἐν Ἑλλάδι. — Ὁ περὶ τῆς Εὐβοίας ἀγὼν. — Ἀποστασία Κυρήνης καὶ Κύ-
πρου. — Τέταρτον ἔτος τοῦ πολέμου (312). — Ὁ περὶ τῆς Ἡπείρου ἀγὼν. — Ἀγὼν ἐν
Πελοποννήσῳ. — Ἀγὼν ἐν Συρίᾳ. — Ἡ ἐν Γάζῃ μάχη. — Ὑποχώρησις τοῦ Δημητρίου. —
Ὁ Πτολεμαῖος καταλαμβάνει τὴν Συρίαν. — Ἐπάνοδος τοῦ Σελεύκου εἰς Βαβυλῶνα. —
ἦντα τοῦ Νικάνορος. — Νίκη τοῦ Δημητρίου ἐν Μουσυντι. — Ὁ Πτολεμαῖος ἀποχωρεῖ τῆς
Συρίας. — Στρατεία κατὰ τῶν Ναβαταίων. — Ἐκστρατεία τοῦ Δημητρίου κατὰ τῆς Βαβυ-
λώνος. — Εἰρήνη τοῦ 311. — Ἀνακεφαλαιώσεις.

Ὁ Σέλευκος, τελευτῶντος τοῦ θέρους τοῦ ἔτους 316, ἦλθεν εἰς
τὴν Αἴγυπτον πρὸς τὸν Πτολεμαῖον, ὅπου εὗρεν ὑποδοχὴν φιλικω-
τάτην καὶ ἐντιμοτάτην. Πολὺ ἀξιοσημεῖωτος εἶνε ἡ ἔκθεσις, ἣν
ὑπέβαλεν εἰς τὸν σατράπην τῆς Αἰγύπτου καὶ ἤτις, καθ' ἃ λέγει ἡ
καλῶς γινώσκουσα τὰ πράγματα ἡμετέρα πηγὴ, ἦτο « πικρὰ κατη-
γορία τοῦ Ἀντιγόνου » : εἶνε φανερά, ἔλεγεν, ἡ πρόθεσις αὐτοῦ νὰ
ἐκδιώξῃ ἀπὸ τῶν σατραπειῶν πάντας τοὺς ὅπωςδῆποτε ἀξιολόγους
ἄνδρας, μάλιστα δὲ τοὺς ἀρχαίους συναγωνιστὰς τοῦ Ἀλεξάνδρου·
οὕτως ἐφόνευσεν τὸν Μηδίας Πείθωνα, οὕτως ἥρπασεν τὴν σατρα-
πειάν ἀπὸ τοῦ Περσίας Πευκέστου, οὕτω καὶ πρὸς αὐτὸν ἐζήτησεν
ἀφορμὴν ἔριδος, ἵνα, εἰ δυνατόν, εὗρῃ αἰτίαν καὶ αὐτὸν ἐκποδῶν
νὰ καταστήσῃ, ἐν ᾧ πάντες οὗτοι οὐδὲν κακὸν εἶχον πράξῃ κατ'
αὐτοῦ, ἀλλὰ παντοιοτρόπως καὶ μετὰ πάσης προθυμίας εἶχον βοη-
θήσῃ αὐτὸν εἰς τὸν κατὰ τοῦ Εὐμένους ἀγῶνα· τῶρα δὲ τοιαῦτα
ἀπολαμβάνουσιν. Ἡ παμπληθὴς αὐτοῦ δύναμις, οἱ ἀπέραντοι
θησαυροί, οὗς ἐν Ἀσίᾳ διήρπασεν, καὶ αἱ καταπληκτικαὶ εὐτυχίαι

ἐνέπνευσαν εἰς αὐτὸν τοσαύτην ἔπαρσιν, ὥστε νομίζει ὅτι δύναται καὶ θέλει νὰ κατορθώσῃ τὰ μέγιστα. Εἶνε φανερὸν ὅτι ἀποβλέπει εἰς οὐδὲν μικρότερον ἢ τὴν κατάληψιν σύμπαντος τοῦ κράτους, καὶ ἂν δὲν ἐπέλθῃ ἔγκαιρος ἀντίστασις, καταστρέφεται ἡ δύναμις τῶν σατραπῶν, ὧν καὶ οἱ πλείστοι ἤδη ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἐξ αὐτοῦ ἐξαρτῶνται. Διὰ τούτων εὐκόλως κατώρθωσε νὰ πείσῃ τὸν Πτολεμαῖον περὶ τοῦ ἐπικειμένου κινδύνου, καὶ νὰ προτρέψῃ αὐτὸν εἰς πόλεμον, ὅστις κατὰ τὰς παρούσας περιστάσεις ἐφαίνετο ἀναπόδραστος. Ταύτοχρόνως ἔπεμψεν ὁ Σέλευκος πιστοὺς ἄνδρας πρὸς τὸν Κάσσανδρον καὶ Λυσίμαχον, ἵνα ἐπιστήσῃ αὐτῶν τὴν προσοχὴν εἰς τὴν ὑπερβολικὴν δύναμιν τοῦ Ἀντιγόνου καὶ εἰς τὸν καὶ αὐτοὺς ἐπαπειλοῦντα κίνδυνον, καὶ ἵνα προτρέψῃ αὐτοὺς νὰ συνασπισθῶσι καὶ πρὸς ἀλλήλους καὶ πρὸς τὴν Αἴγυπτον, ὡς οὕτω μόνον δυνάμενοι νὰ ἐλπίζωσιν ὅτι θὰ εἶνε ἰσόπαλοι πρὸς τὰς τεραστίας δυνάμεις τοῦ ἀντιπάλου. Αἱ διαπραγματεύσεις αὗται, διεξήχθησαν πρὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἔτους 315, παρεσκεύασαν τὴν ὀριστικὴν συμμαχίαν¹⁾.

Καθ' ὃν χρόνον ἐγίνοντο αἱ διαπραγματεύσεις αὗται, ὁ Ἀντίγονος, διαπορευθεὶς τὴν ἀπὸ Βαβυλῶνος εἰς Κιλικίαν ὁδόν, εἶχεν εἰσέλθῃ εἰς τὰ ἐνταῦθα χειμερινὰ καταλύματα. Προβλέπων δὲ ὅτι ὁ Σέλευκος ἤθελε κινήσῃ πάντα λίθον, ὅπως ἐξεγείρῃ κατ' αὐτοῦ τοὺς ἐν τῇ Δύσει δυνάστας, θὰ ἤλπισεν ὅτι, ἐάν, κεκτημένος ἔκτακτον δύναμιν καὶ ἀποκτήσας ὁμολογουμένως ὑπέροχον θέσιν, προελάμβανεν ἐκεῖνον, καὶ ἀντὶ τῶν φιλοδόξων σκοπῶν, δι' οὓς ὁ Σέλευκος τὸν κατηγόρει, ἀπεδείκνυε πᾶν τούναντίον, οἱ λοιποὶ ду-

¹⁾ Διοδώρου Ιθ', 56. Ὁμοίᾳ προεβίβη πρέπει νὰ ἐστάλῃ καὶ πρὸς τὸν Ἀσανδρον, ἂν καὶ οὐτε ὁ Διόδωρος οὐτε ὁ Πausanias (Α', 6, 5) ὀνομάζουσιν αὐτόν, ἐπειδὴ μεταξὺ τῶν ὄρων τῶν ὑπὸ τῶν συμμάχων μετ' ὀλίγον προταθέντων εἰς τὸν Ἀντίγονον γίνεται αὐτοῦ μνεία. Ὁ χρόνος ἐξάγεται ἐκ τοῦ Διοδώρου, ὅστις μνημονεύει τὴν συμμαχίαν ταύτην ἀμέσως πρὸ τῆς παραχειμασίας τοῦ Ἀντιγόνου, καὶ μὲν ἐπὶ ἀρχόντος Πραξιβούλου, οὗ τὸ ἔτος δὲν ἀργεῖ εἰμὴ τὸ θέρος τοῦ 315, ἤγουν ἐπὶ τὰ μῆνας περὶπου μετὰ τὴν εἰσοδὸν εἰς τοὺς χειμερινοὺς σταθμούς, ἀλλὰ ἐκ τῆς ἀλληλουχίας τῶν γεγονότων ἐξάγεται ἡ ὀρθὴ χρονολογία.

νάσται δὲν ἤθελον τοῦλάχιστον συνασπισθῇ κατ' αὐτοῦ, ἀλλὰ θ' ἄφινον εἰς αὐτὸν καιρὸν νὰ ἐκτελέσῃ οὕτως ἀσφαλέστερον τοὺς ἐναντίον ἐνὸς ἐκάστου σκοποῦς του. Ἐπεμψε λοιπὸν πρέσβεις πρὸς τὸν Πτολεμαῖον, Κάσσανδρον καὶ Λυσίμαχον, ὅπως ἀναγγεῖλωσιν αὐτοῖς τὰς ἐπιτυχίας του κατὰ τοῦ ἐν Ἀσίᾳ κοινοῦ ἐχθροῦ, καὶ παρορμήσωσιν αὐτοὺς νὰ διατηρήσωσι καὶ εἰς τὸ μέλλον τοὺς δεσμούς τῆς φιλίας, δι' ἧς κατώρθωσε νὰ καταστήσῃ σεβαστὸν τὸ κοινὸν πάντων συμφέρον.

Τελευτῶντος τοῦ χειμῶνος, ἐξῆλθε τῶν χειμαδίων καὶ προῆγεν εἰς τὴν ἄνω Συρίαν¹⁾, ὅπως εὐθύς, ἐὰν αἱ διαπραγματεύσεις ἀπετύγχανον, ἐπιτεθῇ κατὰ τοῦ Πτολεμαίου, ὃν δικαίως ἐθεώρει ὡς τὸν ἐπικινδυνότατον ἐχθρόν του, κυριεύσῃ τὴν Συρίαν καὶ ἰδίως τὰ παράλια καὶ τοὺς λιμένας αὐτῆς, καὶ ἀποσπάσῃ ἀπὸ τοῦ ἀντιπάλου, πρὶν ἔτι δυνηθῶσιν οἱ σύμμαχοι νὰ σπεύσωσιν εἰς βοήθειάν του, ἐκείνας τὰς χώρας, διὰ τῆς κατοχῆς τῶν ὁποίων ὁ Λαγίδης εἶχεν ἐπαυξήσῃ τὴν δύναμίν του πολὺ πέρα τῶν ἐν ἔτει 321 συνομολογηθέντων. Ἀλλ' ἐδύνατο ὁ Ἀντίγονος νὰ προβῇ κατ' αὐτοῦ δυνάμει τῆς στρατηγίας; Ταύτην εἶχε λάβῃ, ἵνα καταπολεμήσῃ τοὺς ὁπαδοὺς τοῦ Περδίκκου, καὶ καταβληθέντος τοῦ Εὐμένους, ἡ ἐντολὴ αὕτη ἔμεινεν ἄνευ σκοποῦ. Ἀλλ' αὕτη αὕτη ἡ δύναμις, ἣν ἐπορίσθη ἐκ ταύτης τῆς νίκης καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων αὐτῆς, ἦτο ὁ νόμιμος αὐτοῦ τίτλος, ἦτο δὲ ἱκανῶς μεγάλη, ὥστε νὰ ἐκδιδάσῃ τὴν ἀναγνώρισιν τῶν δικαιωμάτων αὐτῆς. Ἴσως ὅμως ὁ συνετὸς Λαγίδης ἐδίσταζε ν' ἀναρρίψῃ τὸν διὰ τῶν ὅπλων κῶβον κατ' ἐκείνου, εἰς ὃν ὁ Εὐμένης εἶχεν ὑποκύψῃ.

Τότε ἦλθον οἱ πρέσβεις τοῦ Πτολεμαίου καὶ τῶν συμμάχων του εἰς τὸ στρατηγεῖον τοῦ Ἀντιγόνου. Εἰσαχθέντες δὲ εἰς τὸ συνέδριον, διεκήρυξαν ὅτι οἱ κύριοι αὐτῶν ἐπεθύμουν νὰ διάγωσι φιλι-

¹⁾ Ὁ Διόδωρος (ΙΘ', 57) λέγει «προάγοντος εἰς τὴν ἄνω Συρίαν», ὅπερ βεβαίως δὲν θέλει νὰ σημάνῃ, ὅτι εἶχεν ἤδη εἰσδᾶλῃ εἰς τὴν ἄνω Συρίαν, ὅτε κατέλαβον αὐτὸν οἱ πρέσβεις· διότι τοῦτο θὰ ἦτο ἀρχὴ τῶν ἐχθροπραξιῶν κατὰ τοῦ Πτολεμαίου τοῦ κατέχοντος τὴν Συρίαν. Καὶ ὁ Ἀππιανὸς δὲ (Συριακ. 53) μόνον μετὰ τὰς μάταιωθεισας διαπραγματεύσεις ὁμιλεῖ περὶ ἐκδιώξεως τῶν ἐν Συρίᾳ αἰγυπτιακῶν φρουρῶν.

κώτατα πρὸς τὸν Ἀντίγονον· ἐπειδὴ δὲ διεξήγαγον ἀπὸ κοινοῦ τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Πολυσπέρχοντος καὶ Εὐμένους, ἦτο δίκαιον νὰ μετὰσχῳσι καὶ αὐτοὶ τῶν ὠφελημάτων τῆς νίκης· ἀπῆτουν λοιπὸν οἱ μὲν θησαυροὶ οἱ ἐν τῇ ἄνω Ἀσίᾳ λαφυραγωγηθέντες νὰ διανεμηθῶσι καὶ εἰς ἐκείνους, πᾶσα δὲ ἡ Συρία, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς Φοινίκης, νὰ προσαρτηθῇ εἰς τὴν Αἰγυπτὸν, ἡ δὲ παρὰ τὸν Ἑλλήσποντον Φρυγία νὰ δοθῇ εἰς τὸν Λυσίμαχον, ἡ Λυκία καὶ Καππαδοκία νὰ ἐνωθῇ μετὰ τῆς Καρίας ὑπὸ τὸν Ἀσανδρον, ἡ Βαβυλωνία ν' ἀποδοθῇ εἰς τὸν Σέλευκον, καὶ ὁ Κάσσανδρος ν' ἀναγνωρισθῇ ὡς κάτοχος τῶν Εὐρωπαϊκῶν χωρῶν, καὶ νὰ λάβῃ τὸ ἀξίωμα, ὅπερ εἶχεν ὁ Πολυσπέρχων¹. αὐτοὶ δὲ πάλιν τότε θ' ἀνεγνώριζον τὸν Ἀντίγονον ὡς στρατηγὸν τῶν ἄνω σατραπειῶν, καὶ θὰ ἦσαν πρόθυμοι πρὸς πᾶσαν νόμιμον ὑπηρεσίαν καὶ βοήθειαν². Ἐὰν δὲ ὁ Ἀντίγονος δὲν ἤθελε νὰ δεχθῇ τοὺς ἔρους τούτους, οἱ σύμμαχοι θὰ εὕρισκον τρόπον διὰ τῶν ἡνωμένων αὐτῶν δυνάμεων νὰ ἐκτελέσωσι τὰς δικαίας ἀπαιτήσεις των. Ὁ Ἀντίγονος ἀπεκρίθη εἰς τὰς προτάσεις ταύτας μετ' ἀπροκαλύπτου σκληρότητος, ὅτι τὰ πάντα ἦσαν ἔτοιμα πρὸς τὸν κατὰ τοῦ Πτολεμαίου ἀγῶνα. Οἱ πρέσβεις ἀπῆλθον τοῦ στρατοπέδου, καὶ μετ' ὀλίγον συνωμολογήθη ἡ συμμαχία μεταξὺ τῶν εἰρημένων δυναστῶν³.

¹) Παρὰ Διοδώρῳ (10', 57, 1) λέγεται ὅτι ὑπὲρ τοῦ Κασσάνδρου ἀπῆτήθη ἡ Λυκία καὶ Καππαδοκία, καὶ ὁ Dindorf παραλείπει ἀντὶ τοῦ ὀνόματος τούτου νὰ γράψῃ ἐνταῦθα τε καὶ ἐν 10', 57, 4 καὶ 60, 2 Ἀσάνδρου, ὅπερ ἀναγκάσιον, ἐπειδὴ ὑπὲρ τοῦ Κασσάνδρου δὲν ἦτο δυνατόν ν' ἀπαιτηθῶσιν αἱ ἐπαρχίαι αὗται. Τὸν δὲ Κάσσανδρον παντάπασι παρέλειψεν ὁ Διόδωρος ἐνταῦθα. Ὅτι δὲ ὑπὲρ αὐτοῦ ἀπῆτήθη τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐν Εὐρώπῃ στρατηγοῦ δύναται τις νὰ συμπεράνῃ ἐκ τῶν μετέπειτα συμβάντων. Πόσον μέρος τῆς μικρᾶς Ἀσίας ἀπῆτησαν ὑπὲρ τοῦ Ἀσάνδρου μένει ἀσαφές· ὑποσῶθιποτε ὅμως κατέχευε καὶ τὴν Λυκίαν· ἂν δὲ καὶ τὴν Φρυγίαν, ὅπου διέτριβεν ἡ γυνὴ τοῦ Ἀντιγόνου, ἄγνοῶ. Ἀλλ' εἶνε ἀξιωματικόν ὅτι ὁ Ἀντίγονος οὔτε ἐκ τῆς Πισιδίας (Παμφυλίας) οὔτε ἐκ τῆς Λυκίας δύναται νὰ πορισθῇ πλοῖα.

²) Καὶ τοῦτον δὲν λέγεται ὑπὸ τοῦ Διοδώρου, ἀλλ' ἐννοεῖται σχεδὸν ἀφ' ἑαυτοῦ. Ὁ Ἀππιανὸς (Συριακ. 53) λέγει ὅτι ἀπῆτησαν τὴν διανομήν τῶν κατακτηθεισῶν χωρῶν καὶ τῶν θησαυρῶν πρὸς τε τοὺς συμμάχους καὶ τοὺς ἄλλους Μακεδόνας, οἵτινες εἶχον ἀποστερηθῇ τῶν ἑαυτῶν σατραπειῶν· ἴσως τοῦτο ἀναφέρεται οὐ μόνον εἰς τὸν Σέλευκον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν Πευκέστην.

³) Διοδώρου 10', 57. Ἀππιανοῦ Συριακ. 53. Ἰουστίνου XV, 1.

Ὁ Ἀντίγονος ὑπὸ τινος ἐπόψεως ἐπλεονέκτει ἀπέναντι τῆς κατ' αὐτοῦ συστάσεως· διότι ἔχων αὐτὸς συνηνωμένους τὰς δυνάμεις του, ἐν ᾧ οἱ σύμμαχοι ἦσαν ἠναγκασμένοι νὰ ἐνεργῶσιν ἐν τῇ περιφέρειᾳ, καὶ κατέχων ἐν Κιλικίᾳ κεντρικὴν θέσιν, εἶχε τὸ προτέρημα τῶν συγκεντρικῶν κινήσεων, πρὸς διεύθυνσιν τῶν ὁποίων εἶχον ἰδρυθῆ καθ' ἅπασαν τὴν ὑποκειμένην αὐτῷ Ἀσίαν πολλαὶ σειραὶ φρυκτωριῶν καὶ ταχυδρομικῶν σταθμῶν· καθ' ὃ δὲ στρατηγὸς καὶ ποριζόμενος τὰ πάντα ἢ τὰ οὐσιωδέστερα διὰ τοῦ στρατοῦ, δὲν ἐκωλύετο, ὡς οἱ ἐναντίοι, ὑπὸ τῆς ἀνάγκης τοῦ νὰ θεραπεύῃ παντοειδῶς τὰς ὑποτεταγμένας χώρας· πρόσθε εἰς ταῦτα ὅτι εἶχεν εἰς τὴν διάθεσίν του μεγάλην καὶ κατὰ πάντα ἐτοιμοπόλεμον στρατιάν καὶ ἄπειρα χρήματα. Ἀλλὰ καὶ τῶν ἀντιπάλων ἡ δύναμις οὐδαμῶς ἦτο ἀναξία λόγου· ὁ Πτολεμαῖος μάλιστα, ὁ πλησιέστατος καὶ σπουδαιότατος τῶν πολέμιων καὶ ἡ κυριωτάτη δύναμις τῆς συστάσεως, ἥς ἡ διεύθυνσις κατὰ τὰ πλεῖστα εἰς αὐτὸν ἀπέκειτο, ὑπερεῖχε κατὰ τοῦτο, ὅτι τὸ ναυτικὸν αὐτοῦ ἦτο ἕτοιμον καὶ περιελάμβανε καὶ τὸν φοινικικὸν στόλον. Θαλασσοκρατῶν δὲ ἐδύνάτο μετὰ μὲν τῶν συμμάχων νὰ διατελῇ εἰς διηνεκῇ συγκαινωνίαν, τὸν δὲ Ἑλλησποντον νὰ διατηρῇ πάντοτε ἐλεύθερον, ἵνα διαπεραιῶνται χάριν τοῦ πολέμου ἐκ τῆς Εὐρώπης εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν τὰ στρατεύματα τῶν συμμάχων, οἵτινες θὰ ἐδύναντο διὰ τούτων καὶ τῆς δυνάμεως τοῦ Ἀσάνδρου νὰ προσβάλλωσι τοὺς ἐναντίους ἀπὸ βορρᾶ, ἐν ᾧ ἡ αἰγυπτιακὴ δύναμις θὰ ἐπετίθετο ἀπὸ μεσημβρίας.

Ὁ Ἀντίγονος ὤφειλε πρὸ πάντων νὰ σκεφθῇ, πῶς τοιοῦτον πολεμικὸν σχέδιον νὰ καταστήσῃ ἐκ τῶν προτέρων ἀδύνατον. Ὁφείλε ν' ἀπασχολήσῃ τὰς εὐρωπαϊκὰς δυνάμεις οὕτως, ὥστε νὰ μὴ δύνανται καθόλου νὰ μετὰσχωσι τοῦ ἐν Ἀσίᾳ πολέμου, ν' ἀπομονώσῃ δὲ καθ' ὅμοιον τρόπον τοὺς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἐναντίους, καὶ ἔχων οὕτως ἐλεύθερα τὰ νῶτά του, νὰ τραπῇ κατὰ τοῦ Πτολεμαίου μετὰ πολυπληθεστέρας δυνάμεως, καὶ ἐξολοθρεύσῃ αὐτὸν κατ' ἰδίαν. Ἀλλὰ πρὸς τοῦτο δὲν ἤρκει μόνη ἡ κατὰ ξηρὰν δύναμις, ἀλλ' ἦτο ἀνάγκη νὰ ἐπιληφθῇ αὐτοῦ καὶ διὰ θαλάσσης, ἐπὶ δὲ τοῦ παρόντος

δὲν εἶχεν οὐδὲ ἐν πλοῖον εἰς τὴν διάθεσίν του. Ἦτο λοιπὸν ἐπ' ἀναγκῆς νὰ κυριεύσῃ ἀμέσως τὰ παράλια τῆς Φοινίκης καὶ Συρίας, καὶ ἔπειτα, ἐπειδὴ ὁ Πτολεμαῖος εἶχεν ἀπαγάγῃ ἐκεῖθεν πάντα τὰ πλοῖα, νὰ ναυπηγήσῃ ἐν τοῖς ναυπηγείοις τῆς Φοινίκης μετὰ πάσης σπουδῆς καὶ ἀντὶ πάσης θυσίας νέα πλοῖα, καὶ νὰ καταρτίσῃ αὐτὰ ἑτοιμα πρὸς ἀπόπλουν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Φοινίκη οὐδεμίαν ἀντίστασιν ἐδύνατο νὰ παράσχω πρὸς ἔντονον ἐπίθεσιν ἐκ τῆς ξηρᾶς, ἦτο δυνατόν ταχέως νὰ τύχῃ τοῦ σκοποῦ.

Ὁ Ἀντίγονος ἀπέστειλε ταῦτοχρόνως τὸν μὲν Ἀγησίλαον εἰς τὴν Κύπρον, τὸν δὲ Ἰδομενέα καὶ Μοσχίωνα εἰς τὴν Ῥόδον, ἵνα προσοικειωθῇ μὲν τὰς δύο ταύτας νήσους, αἵτινες ἦσαν οἱ σπουδαιότατοι ναυτικοὶ σταθμοὶ καὶ εἶχον ἄφθονα πλοῖα, ναυπηγήσῃ δὲ νέα πλοῖα ἐν τοῖς ναυπηγείοις αὐτῶν. Εἰς δὲ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ Πτολεμαῖος ἔμελλε νὰ εἰσβάλῃ μετὰ σπουδαίου σώματος, νὰ ἐκδιώξῃ ἐκ τῆς Καππαδοκίας τὰ στρατεύματα τοῦ Ἀσάνδρου, καὶ ἔπειτα συγκοινωνήσας μετὰ τοῦ τυράννου τῆς Ἡρακλείας¹⁾, νὰ τραπῇ πρὸς τὸν Ἑλλήσποντον, ἵνα κωλύσῃ ἐνταῦθα πᾶσαν τυχὸν γενησομένην ἐκ τῆς Εὐρώπης διάβασιν, καὶ ἀπειλήσῃ ἐν ταύτῃ ἐκ τῶν πλαγίων τὸν σατράπην τῆς Καρίας, εἰ δυνατόν· δὲ καὶ σχέσεις νὰ συνάψῃ πρὸς τὰς ἐν τῷ Εὐξείνῳ Πόντῳ ἑλληνίδας πόλεις τὰς ὑπὸ τοῦ Λυσιμάχου ἀποκτηθείσας, ὅπως κινήσῃ αὐτάς εἰς ἀποστασίαν. Εἰς δὲ τὴν Πελοπόννησον ἀπεστάλη ὁ πιστὸς Μιλήσιος Ἀριστόδημος μετὰ 1,000 ταλάντων, λαβὼν ἐντολὴν νὰ στρατολογήσῃ ὅσον οἶόν τε πλείστους στρατιώτας ἐν Ταινάρῳ, νὰ ἔλθῃ εἰς διαπραγματεύσεις πρὸς τὸν Πολυσπέρχοντα καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἀλέξανδρον, καὶ ἐκεῖνον μὲν ἐν ὀνόματι τοῦ Ἀντιγόνου νὰ καταστήσῃ στρατηγὸν τῆς Πελοποννήσου, τοῦτον δὲ νὰ προσκαλέσῃ εἰς τὴν Συρίαν πρὸς περαιτέρας συνεννοήσεις. Ὁ σκοπὸς ἦτο νὰ προσβληθῇ ὁ Κάσσανδρος ἐκ τῆς Πελοποννήσου καὶ νὰ κρατηθῇ ἐν Ἀθήναις.

Τὸ ἔαρ τοῦ 315 εἰσέβαλεν ὁ Ἀντίγονος εἰς τὴν Συρίαν, καὶ

1) *Μέμνονα* παρὰ *Φωτ.* σ. 229, 6, 1· Δ', 7.

ἐκβαλὼν εὐκόλως ἐκ τῶν πόλεων τὰς αἰγυπτιακὰς φρουράς¹, ἐπορεύετο συντόνως κατὰ τῆς Τύρου. Ἡ πόλις αὕτη ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ 'Αλεξάνδρου ἦτο ἡ ὀχυρωτάτη τῶν ἐπὶ τῆς Φοινικικῆς παραλίας, νῦν δὲ κατεῖχετο ὑπὸ ἰσχυρᾶς αἰγυπτιακῆς φρουρᾶς. Ἐπὶ νήσου κειμένη, ἐδύνατο μόνον διὰ θαλάσσης προσβαλλομένη νὰ κυριευθῇ, ἀφ' οὗ τὸ παράδειγμα τοῦ 'Αλεξάνδρου εἶχεν ἀποδείξῃ τὸ ἀπρόσφορον τῆς προσχώσεως τοῦ μεταξὺ πορθμοῦ. Ὁ 'Αντίγονος λοιπόν, στρατοπεδεύων ἀπέναντι τῆς νήσου ἐν τῇ παλαιᾷ πόλει, προσεκόλεσεν ἐκεῖσε τοὺς βασιλεῖς τῶν φοινικικῶν πόλεων καὶ τοὺς ὑπάρχους τῶν συριακῶν χωρῶν, καὶ εἰς μὲν τοὺς βασιλεῖς εἶπεν ὅτι εἶχε καλὰς πρὸς αὐτοὺς διαθέσεις, καὶ δὲν ἔμελλε νὰ τοὺς ἐνοχλήσῃ εἰς ὅ, τι κατεῖχον, νομίζων ὅτι δὲν ἦσαν αὐτοὶ ὑπαίτιοι, ἂν ὁ Πτολεμαῖος ἀπήγαγε πάντα τὰ πλοῖα τῆς χώρας τῶν. Ἐπειδὴ δὲ εἶχε χρεῖαν τοιούτων, τοὺς προέτρεψε νὰ συμπράξωσι μετ' αὐτοῦ καὶ νὰ ναυπηγήσωσιν ὅσον οἶόν τε πλεῖστα νέα πλοῖα. Εἰς δὲ τοὺς ὑπάρχους παρήγγειλεν ἐντὸς βραχυτάτου χρόνου νὰ χορηγήσωσι τοσοῦτον σῖτον καὶ ἄλλα ἐπιτήδεια, ὥσων ἔχρηζεν ἐπὶ ἐν ἔτος. Μετὰ ταῦτα ἐπέμφθησαν 8,000 ἄνθρωποι εἰς τὸν Λίβανον, ἵνα κόψωσι ναυπηγήσιμον ξυλείαν, καὶ ὠρίσθησαν 1,000 ὑποζύγια πρὸς μεταφορὰν αὐτῆς εἰς τὰ ναυπηγεῖα. Ναυπηγοί, σιδηρουργοί, σχοινοπλόκοι καὶ παντὸς εἶδους ἐργάται ἐιργάζοντο κατὰ χιλιάδας ἐν τοῖς ναυπηγεῖοις. Τούτων δὲ τρία μὲν εἶχον ἰδρυθῇ ἐν Σιδῶνι, Βύβλῳ καὶ Τριπόλει τῆς Φοινίκης² ἐν τιγὶ δὲ τετάρτῳ τῆς Κιλικίας ἐιργάζοντο ναυπηγήσιμον ξυλείαν τοῦ Ταύρου· ἄλλη ξυλεῖα μετεκομίσθη εἰς τὰ ναυπηγεῖα τῆς Ρόδου, ὅπου ὡσαύτως δραστηριώτατα ἐναυπήγουν. Τούτων δὲ πραττομένων, αἰγυπτιακὸς στόλος 100 πλοίων κατὰ πάντα πολεμικῶς κατηρτισμένων, ναυαρχοῦντος τοῦ Σελεύκου, ἔπλεε παρά τὰς

¹) Ἐκ τοῦ 'Ασπιανοῦ (Συριακ. 53) εἶνα φανερόν ὅτι κυρίως εἰπεῖν ἡ Συρία ἦτο κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τὸν Πτολεμαῖον, ἀλλ' ὅτι ὁ 'Αντίγονος, βεβαίως καθ' ὃν χρόνον ἐπανεκάμπτειν εἰς τὴν Κιλικίαν, κατέλαβε μέρος τῆς χώρας, «ὃ δὲ ἀντιπαρεσκευάζετο καὶ ἐξέβαλε τὰς φρουράς ὅσαι ἔτι ἦσαν ἐν τῇ Συρίᾳ Πτολεμαίου.»

ἀκτὰς τῆς Φοινίκης, οἰοῖναι ἐμπαίζων τὰς ἐν τοῖς ναυπηγείοις ἐργασίας. Καὶ οἱ μὲν ἐν ταῖς πόλεσιν ἐφοβοῦντο, μήπως οἱ ἐκ θαλάσσης πορθήσωσι τὰ παράλια, ἐν ᾧ αὐτοὶ δὲν ἦσαν ἱκανοὶ πρὸς ἄμυναν. Ὁ δὲ Ἀντίγονος ἐνεθάρρυνεν αὐτούς, λέγων ὅτι κατ' αὐτὸ τοῦτο τὸ θέρος θα ἴδωσιν αὐτὸν ἐξαποστέλλοντα 500 πλοῖα κατὰ τῶν πολεμίων¹. Περὶ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἐπανελθὼν ἐκ τῆς Κύπρου ὁ Ἀγησίλαος, ἀνήγγειλεν ὅτι ἐκ τῶν βασιλέων τῆς νήσου κατώρθωσε νὰ πείσῃ πρὸς τὴν συμμαχίαν τὸν τοῦ Κιτίου, τοῦ Ἀμαθοῦντος, τοῦ Μαρίου, τῆς Λαπήθου καὶ τῆς Κερυνείας· οἱ δὲ ἄλλοι, ἰδίως δὲ ὁ τῆς Σαλαμῖνος Νικοκρέων, εἶνε μετὰ τοῦ Πτολεμαίου. Ἡ περίστασις αὕτη ἐκώλυσε ἐπὶ τοῦ παρόντος τοῦλάχιστον τὴν ἐπικουρίαν τοῦ κυπριακοῦ στόλου².

Ἀφοῦ δὲ ἔλαβον πέρας αἱ διαπραγματεύσεις πρὸς τοὺς βασι-

¹) Διοδώρου ΙΘ', 58, 6 «ἐν ταύτῃ τῇ θερείᾳ». Περὶ τῆς ναυπηγήσεως τούτου τοῦ στόλου λέγει τινὰ καὶ ὁ Πλένιος XIII, 11.

²) Πρὸς διευκρίνησιν τῶν εἰρημένων σημειωτέον τὰ ἑξῆς. Κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον ὡς καὶ ἐπὶ τῶν Περσῶν (Διοδώρου Γ', 42, 2) αἱ ἐννέα πόλεις τῆς νήσου, εἰς τὴν ἐπικράτειαν τῶν ὁποίων ἀνήκον αἱ μικρότεραι, ὑπέκειντο ἐκάστη εἰς ἴδιον βασιλεῖα (τὸν τοῦ Ἀμαθοῦντος ὀνομάζει ὁ Διόδωρος ΙΘ', 62, 6 *δυναστην*) καὶ αἱ μὲν πάντε αἱ συνταχθεῖσαι μετὰ τοῦ Ἀντιγόνου εἶνε προσωπῶς αἱ ὀλιγώτερον ἰσχυραί. Εἶνε δὲ 1) Λάπηθος, ὑπὸ τὸν Πράξιππον (Διοδώρου ΙΘ', 75, 4)· 2) Κίτιον, πῖθανῶς ὑπὸ τὸν Πυγμαλίωνα (Διοδώρ. ἐνθ. ἀν.) ἂν οὗτος δὲν εἶνε ὁ Πύματος ὁ Κιτιεύς· ὅστις κατὰ τὸν Δοῦριν (ἀποσπ. 13) ἠγόρασε τὴν βασιλείαν παρὰ τοῦ νωθοῦ καὶ κοιλοδοῦλου Πασικύπρου· ἂν δὲ οὗτος ὁ Πυγμαλίων ἢ ὁ Πασικύπρος, ἢ ἀμφότεροι ἀνήκουσιν εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ ἐκ νομισμάτων καὶ κυπριακῶν ἐπιγραφῶν γνωστοῦ Μελεκιόθωνος βασιλέως τοῦ Κιτίου καὶ Ἰθαλλίου (Brandis Monatsber. der Berl. Akad. 1873, σ. 653) δὲν ἐξετάζομεν. 3) Ἡ πόλις Κερυνεία, ἥς ὁ Διόδωρος (ΙΘ', 73) τὸν *δυναστην* μνημονεύει χωρὶς νὰ ὀνομάξῃ αὐτόν. 4) Ἀμαθοῦς, περὶ οὗ ὁ Διόδωρος (ΙΘ', 62, 6) ἐπὶ τῆς μόνον τὴν ὀνομασίαν *δυναστης* ἔχει, ἐν ᾧ παρὰ τῷ Ἀρβριανῷ (Β', 22, 2) ἀναντιρρήτως βασιλεὺς αὐτοῦ ἀναφαίνεται ὁ Ἀνδρουκλῆς. 5) τέλος Μάριον ὑπὸ τὸν Στασίσιον (Διοδώρου ΙΘ', 79 «ὁ τῶν Μαρίων»· οὐδεμίαν δὲ σπουδαϊότητα ἔχει ἡ ἀνάγκη τῶν χειρογράφων «τὸν τοῦ Μολιεύου»· ἀλλὰ τὸ ἀληθὲς ὄνομα τῆς πόλεως κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ Waddington (Mélanges σ. 56) δημοσιευθέντα νομίσματα ἦτο ΜΑΡΑ ἢ ΜΑΡΑΟ καὶ ἐξελληνίσθη (πρβλ. Brandis Münzwesen σ. 502). — Αἱ δὲ πόλεις αἱ μετὰ τοῦ Πτολεμαίου ἦσαν· 6) Σόλοι κατὰ τὸν Πλούταρχον ('Ἀλεξ. ΚΘ'). ἐν ἔτει 331 ὑπὸ τὸν Πασικράτην τὸν Σόλιον καθὼς ἐκεῖ λέγεται. Ὁ δὲ Ἀρξέανδρος (Ινδ. 18) ὀνομάζει μετὰ τῶν τριηραρχῶν τοῦ Ἰνδικοῦ στόλου «Νικοκλέην Πασικράτεος Σόλιον»· ὁ δὲ σατράπης τῆς Δραγγιανῆς καὶ Ἀρίας «Στασάνωρ ὁ Σόλιος» θὰ ἦτο ἀδελφός του. Ἐὰν δὲ ὁ Ἀθήναιος (II', σ. 576) λέγῃ ὅτι ὁ Πτολε-

λείς τῆς Φοινίκης, καὶ ἤρχισε ναυπηγούμενος ὁ στόλος, ὁ Ἀντίγονος ἔσπευσε νὰ κυριεύσῃ τὴν ἐπίλοιπον παραλίαν τῆς Συρίας, καταλιπὼν πρὸ τῆς Τύρου ὑπὸ τὸν Ἀνδρόνικον πολιορκητικὸν σῶμα 3,000 ἀνδρῶν. Προχωρῶν δὲ πρὸς νότον δὲν εὔρεν ἀντίστασιν, εἰμὴ ἐν Ἰόππῃ καὶ Γάζῃ, ἀλλὰ κυριεύσας ἀμφοτέρας τὰς πόλεις εἰσήγαγεν εἰς αὐτάς ἰσχυράς φρουράς, ὅπως, καθ' ἃ ῥητῶς παρατηρεῖ-

μαίος ἔδωκεν εἰς γάμον τὴν θυγατέρα του Εἰρήνην εἰς τὸν Εὐνοστον, « τὸν Σόλων τῶν ἐν Κύπρῳ βασιλέα », δυνάται τις νὰ παραδεχθῇ ὅτι τότε οὗτος ἦτο βασιλεὺς καὶ υἱὸς τοῦ Πασικράτους. 7) Σαλαμίς, ἥτις ἀπὸ τοῦ Εὐαγόρου τοῦ Α' καὶ νομισματικῶς παρέρχει πολὺ τὸ διαφέρειν. Ὅτε ὁ Ἀλεξάνδρος ἐπολιόρκει τὴν Τύρον, βασιλεὺς τῆς πόλεως ἦτο ὁ Πνυταγόρας, ὅστις μετ' ὀλίγον φαίνεται ἀπέθανε, τοῦλάχιστον κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος μνημονεύεται ὡς βασιλεὺς τῆς Σαλαμῖνος ὁ Νικοκρέων, βεβαίως υἱὸς αὐτοῦ. (*Πλουτάρχου* Ἀλεξ. ΚΘ', *Διογένης Λαερτίου* Θ', 58, καὶ τὸ παρὰ Le Bas Voyage archéol. II, 122 ἐπίγραμμα τὸ ἐπὶ τοῦ ἀνδριάντος αὐτοῦ τοῦ ὑπὸ τῶν Ἀργείων ἱδρυθέντος ὡς Ἀργείου καὶ Αἰακίδου). Ἄλλος υἱὸς αὐτοῦ ἐστράτευσε μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐπὶ τὴν Ἰνδικήν: « Νιθάρων (ῖ) Πνυταγόρειω Σαλαμῖνιός » εἶνε εἰς τῶν τριηραρχῶν τοῦ Ἰνδικοῦ στόλου. Ὅτι δὲ τὰ νομίσματα τὰ κοινῶς ἀποδιδόμενα εἰς τὸν Νικοκλέα τὸν βασιλέα τῆς Σαλαμῖνος εἶνε τοῦτου τοῦ Νικοκρέοντος ἀπέδειξεν ὁ von Sallet (Numism. Zeitschr. II. σ. 130 ἐξ.). 8) Ἡ Πάφος ἔπρεπε νὰ περιληφθῇ ἀδιστάκτως εἰς τὴν σειρὰν ταύτην, ἂν καὶ οὐδεμία περὶ τοῦτου μαρτυρία ὑπάρχει. Κατὰ τινὰ μοναδικὴν εἰδήσιν (παρὰ [*Πλουτάρχῳ*] Περὶ τύχης Ἀλεξάνδρου Β'. 8) ὁ Ἀλεξάνδρος ἐξεθρόνισε τὸ διεφθαρμένον γένος τῶν ἐν Πάφῳ Κινυραδῶν « τοῦ βασιλεύοντος ἀδίκου καὶ πονηροῦ φανέντος ἐκβαλὼν τοῦτον » καὶ ἀντ' αὐτοῦ κατέστησε συγγενὴ τινὰ πλάγιον τὸν Ἀλύνομον, τὸ ὅποιον εἶνε δευτέρα ἐκδοσις τῆς ἱστορίας τοῦ Ἀρβουλινοῦ τῆς Σιδώνας. Ἀργυροῦν νόμισμα, ὅπερ ὁ μὲν Mionnet (Suppl. VII, σ. 310) ἀπεικόνισεν, ὁ δὲ Imhoof εἶδεν ἐπίσης ἐν τοῖς Uffizj τῆς Φλωρεντίας, μὲ τὴν ἐπιγραφὴν ΒΑ καὶ ΝΙΚΟΚΛΕΟΥΣ ΠΑΦΙΩΝ, ἀνήκει ὡς ἐκ τοῦ βάρους του (21, 09 γραμ.) εἰς τὸ βαβυλωνιακὸν σύστημα, καθὼς καὶ τὸ τοῦ Πνυταγόρου (7, 01 γραμ. μέχρι 6, 50 γραμ. καὶ μικρότερα ἐξ ὑποδιαίρεσεως κομμάτια). Ὁ ὑπὸ τοῦ *Πλινίου* (XI, 37 § 167) ὀνομαζόμενος Timarchus Nicoclis filius Paphii ὁ τὴν διπλὴν ἔχων ὀδοντοστοχιάν θά εἶνε υἱὸς τοῦτου τοῦ βασιλέως, διότι ἡ εἰδῆσις τοῦ Πολυδεύκου (Β'. 95) κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη (ἄποσπ. 484) εἶνε ὀλιγώτερον ἀκριβοῦς (μόνον « τοῦ Κυπρίου ») καὶ διὰ τοῦ παρενεῖρμου τοῦ Ἰσοκράτους διεστραμμένη. Ὁ δὲ Νικοκλῆς « ὁ Παφίων βασιλεὺς », οὗ τὸ τέλος ἀφηγείται ὁ *Διόδωρος* Κ' 21, εἶνε ἀδιστάκτως ὁ τῶν νομισμάτων, 9) Οἱ Χύτροι ἀναφέρονται ὑπὸ τοῦ Engel (Κύπρος I σ. 363) ὡς ἐνάτη πόλις, καὶ δὴ κατὰ τὸν *Στέφανον τὸν Βυζάντιον* (ἐν λ. Χύτροι κατὰ τὸν Ἀλεξάνδρον τὸν Πολύστορα ἀπ. 94) ὑπὸ τὸν βασιλέα Γορδιαν. Πρέπει νὰ εἰπωμεν ὅτι τὸ κείμενον ἔχει τὴν Γορδιαν καὶ λείπει πάσα χρονολογικὴ ἀναγραφή. ἴσως δυνάται τις ὡς ἐνάτην πόλιν νὰ ὀνομάσῃ τὸ Κούριον, διότι ὁ Ἀρριανὸς Β', 22, 2, κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Τύρου τῷ 332, παρὰ τὸν βασιλέα Πνυταγόραν τῆς Σαλαμῖνος μνημονεύει καὶ τὸν τοῦ Ἀμαθοῦντος Ἀνδροκλῆ καὶ Πασικράτην τὸν Θαυριέα, ἀντὶ τοῦ ὁποίου πρέπει νὰ γραφῇ Κουριέα. Ὅτι δὲ ταυτογρόνως τὸ αὐτὸ βασιλικὸν ὄνομα ἀπαντᾷται καὶ ἐν Κουρίῳ καὶ ἐν Σόλοις δὲν ἔχει πολὺ μεγάλην σημασίαν.

ται, «ἀναγκάσωσι τοὺς ἐνοικοῦντας νὰ πειθαρχῶσι», διότι ἦσαν ὑπὲρ τῆς αἰγυπτιακῆς κυριαρχίας. Μετὰ δὲ ταῦτα, ὁ Ἀντίγονος ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Παλαίτυρον, ἵνα διευθύνῃ τὰ περαιτέρω τῆς πολιορκίας.

Κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἦλθεν ἐκ Πελοποννήσου εἰς τὸ στρατόπεδον ὁ Ἀλέξανδρος ὁ υἱὸς τοῦ Πολυσπέρχοντος, ἦλθε δὲ κατὰ τὴν πρόσκλησιν ἐκείνην, ἣν εἶχε κομίσῃ πρὸς αὐτόν τε καὶ τὸν πατέρα ὁ Ἀριστόδημος, καὶ ἀνήγγειλεν ὅτι ὁ Ἀριστόδημος, προσορμισθεὶς εἰς τὴν Λακωνίαν, ἔλαβε παρὰ τῶν Σπαρτιατῶν τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ ξενολογῇ, καὶ εἶχεν ἤδη στρατολογήσῃ 8,000 ἄνδρας. Εἶχε δὲ πληρεξουσιότητα παρὰ τοῦ πατρὸς περὶ πάντων τῶν ἄλλων νὰ συνεννοηθῇ μετὰ τοῦ στρατηγοῦ. Ὁ Ἀντίγονος τότε, προσκαλέσας γενικὴν συνέλευσιν¹, παρουσιάσθη εἰς αὐτὴν ὡς κατήγορος τοῦ Κασσάνδρου, λέγων ὅτι ὁ Κασσάνδρος ὁ υἱὸς τοῦ Ἀντιπάτρου ἐφόνευσεν τὴν βασίλισσαν Ὀλυμπιάδα, διέπραξε τὰ ἀναξιώτατα πρὸς τὸν νεαρὸν βασιλέα Ἀλέξανδρον καὶ τὴν μητέρα του Ῥωξάνην, κρατῶν αὐτοὺς ἐν φυλακῇ, καὶ ἐβίασε τὴν βασιλοπαιδα Θεσσαλονίκην νὰ συζευχθῇ μετ' αὐτοῦ· εἶνε φανερά ἡ κακοῦργος αὐτοῦ πρόθεσις τοῦ ν' ἀρπάσῃ τὴν βασιλείαν ἀπὸ τοῦ οἴκου τοῦ Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου, καὶ νὰ κοσμήσῃ ἑαυτὸν διὰ τοῦ διαδήματος· ἐκτὸς δὲ τούτων συνώκισε μὲν τοὺς Ὀλυνθίους, τοὺς ἀσπόνδους ἐχθροὺς τῆς Μακεδονίας, εἰς τὴν νέαν πόλιν, τὴν ὁποίαν ὠνόμασε διὰ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ ὀνόματος, ἠνώρθωσε δὲ τὰς Θήβας τὰς ὑπὸ τῶν Μακεδόνων κατασκαφείσας, ὡς ἐὰν ἤθελε πᾶν ὅ,τι εἶχε πράξῃ ὁ βασιλεὺς Φίλιππος καὶ Ἀλέξανδρος νὰ λησμονηθῇ καὶ νὰ θεωρηθῇ ὡς μὴ γεγεννημένον². Ἡ κατηγορία αὕτη

¹) Τὸ τοῦ Διοδώρου (10', 61, 1) «(συναγαγὼν) τῶν τε στρατιωτῶν καὶ τῶν παρεπιδημούντων κοινὴν ἐκκλησίαν» σημαίνει τοὺς ἐν τῷ στρατοπέδῳ εὕρισκόμενους λειτουργοὺς καὶ ἐπιφανεῖς ἄνδρας τοῦ κράτους Μακεδόνας, Ἕλληνας, ἴσως δὲ καὶ Ἀσιανούς, — τοῦτέστιν εἶδος συνέλευσεως τῶν μεγιστάνων τοῦ κράτους.

²) Εἶνε παράδοξον ὅτι ἐν τῇ κατηγορίᾳ ταύτῃ (Διοδώρου 10', 65) οὐδὲν μνημονεύεται περὶ τῆς σχέσεως αὐτοῦ πρὸς τὸν Πολυσπέρχοντα, ἐκτὸς ἐὰν τοῦτο παρελείφθῃ ἐν τῇ ἐπιστομῇ τοῦ Διοδώρου.

ἡκούσθη ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας οὕτως, ὅπως προσεδόξα ὁ Ἀντίγονος, μετὰ θορυβώδους καὶ σφοδρᾶς ἀγανακτήσεως. Μετὰ δὲ ταῦτα «ἔγραψε δόγμα, καθ' ὃ τὸν Κάσσανδρον ἐψηφίσατο πολέμιον εἶναι, ἐὰν μὴ τὰς τε πόλεις καθέλῃ καὶ τὸν βασιλέα καὶ τὴν μητέρα τὴν Ῥωξάνην προαγαγὼν ἐκ τῆς φυλακῆς ἀποδῶ τοῖς Μακεδόσι, καὶ τὸ σύνολον, ἐὰν μὴ πειθαρχῇ τῷ καθεσταμένῳ στρατηγῷ καὶ τῆς βασιλείας παρειληφτότι τὴν ἐπιμέλειαν Ἀντιγόνῳ» εἶναι δὲ καὶ τοὺς Ἕλληνας ἅπαντας ἐλευθέρους, ἀφρουρήτους, αὐτονόμους»¹. Τὸ δόγμα τοῦτο ἐπιψηφισθὲν ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας διεπέμφθη πανταχόσε δι' ἀπεσταλμένων.

Οἱ πολιτικοὶ ὑπολογισμοὶ οἱ ἐν τῷ δόγματι τούτῳ ὑπάρχοντες εἶνε προφανεῖς, διότι ἦτο εὐνόητον ὅτι ὁ Κάσσανδρος δὲν ἔμελλε νὰ ὑποταχθῇ, ὁ δὲ Ἀντίγονος ἐδύνατο νὰ εἶνε βέβαιος ὅτι διὰ μὲν τοῦ κηρύγματος τῆς ἐλευθερίας ἐν Ἑλλάδι ἤθελε προκαλέσῃ ζωηροτάτην κίνησιν, διὰ δὲ τῆς αὐτονομίας καὶ τῆς ἐξώσεως πασῶν τῶν φρουρῶν ἔμελλε νὰ καταρρέυσῃ ὅλον τὸ ὀλιγαρχικὸν σύστημα, δι' οὗ ἡ Ἑλλὰς ἦτο προσηρτημένη εἰς τὸν Κάσσανδρον. Ἐμφανισθεὶς δὲ ὡς ἐπιμελητὴς τοῦ κράτους καὶ ἀντιπρόσωπος τοῦ βασιλικοῦ οἴκου καὶ τοῦ κληρονόμου τοῦ Ἀλεξάνδρου, προσέδιδεν εἰς τὴν ὑπόθεσιν του νομιμότητα, ἥτις προσείλκυε μὲν τοὺς Μακεδόνας, παρίστανε δὲ ὡς προδοσίαν κατὰ τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ κράτους τὸν ἀγῶνα τῶν ἐναντίων κατ' αὐτοῦ, ὅστις πρὸ μικροῦ ἀνέκτησε πάλιν τὴν Ἀνω Ἀσίαν χάριν τοῦ νεαροῦ βασιλέως, καὶ μόνον ἐπὶ σκοπῷ τοῦ ν' ἀπαλλάξῃ αὐτὸν ἀπὸ τῶν αἰμοσταγῶν χειρῶν τοῦ Κασσάνδρου ἀνέλαβε τὸν νέον πόλεμον. Ὁ Ἀντίγονος ἐδύνατο νὰ ἐλπίζῃ ὅτι οἱ σατράπαι τῆς Ἀνατολῆς, βλέποντες ὅτι δὲν ὠρέγετο αὐτὸς τῆς βασιλείας, ἀλλ' ἐφύλαττεν

¹) Διοδώρου ΙΘ', 61. Ἐκ τοῦ παρειληφτότι θὰ συμπεράνῃ τις ἀναγκαίως ὅτι ὁ Πολυσπέρχων ὅστις κατεῖχε νομίμως τὸ ἀξίωμα τοῦ αὐτοκράτορος ἐπιμελητοῦ ἐν τῇ συνθήκῃ τῇ πρὸς τὸν Ἀντίγονον παρέδωκεν αὐτὸ εἰς τοῦτον, ὅπως τὸ εἶχε παραλάβῃ παρὰ τοῦ Ἀντιπάτρου. — Ἐπειδὴ τὸ δόγμα εἶνε κατὰ τοῦ Κασσάνδρου, αἱ ἐν αὐτῷ ἀναφερόμεναι ἑλληνικαὶ πόλεις πρέπει νὰ εἶνε μόνον αἱ ἐντὸς τῶν Θερμοπυλῶν, καὶ ὅχι αἱ ἀπανταχοῦ ἑλληνίδες.

αὐτὴν ὑπὲρ τοῦ νομίμου κληρονόμου, ἤθελον συνταχθῇ μετ' αὐτοῦ προθυμότατα¹.

Ἀμφότερα τ' ἀλληλομαχοῦντα κόμματα εἶχον περίπου τὴν αὐτὴν στάσιν πρὸς ἄλληλα, ἣν καὶ ἐπὶ τοῦ πρώτου καὶ δευτέρου πολέμου, πλὴν τῆς μεγάλης ταύτης διαφορᾶς, ὅτι ἐν μὲν τῷ πρώτῳ ὁ Περδίκκας ὅσονδῆποτε ιδιοτελῶς καὶ ἂν διεβουλεύετο, ἀλλ' ἐσπούδαζεν ὅμως νὰ καταστήσῃ τὸ κύρος καὶ τὴν ἐνότητα τοῦ ἰσχυροῦ ἐτι κράτους σεβαστὴν ἐναντίον τῶν ἐξανισταμένων σατραπῶν· ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ ὁ Εὐμένης ἠγωνίζετο νὰ ὑπερασπισθῇ τὸν κινδυνεύοντα βασιλικὸν οἶκον καὶ νὰ προστατεύσῃ αὐτοῦ τὰ δίκαια. Ὁ δὲ Ἀντίγονος τὸναντίον, ἔχων δύναμιν, ἦν ἀπέκτησεν ἀγωνιζόμενος κατὰ τοῦ βασιλικοῦ οἴκου, μετεχειρίζετο κατ' αὐτῶν ἐκείνων, μεθ' ὧν συμμαχῶν τὴν ἀπέκτησε, τὸ ὄνομα τοῦ βασιλόπαιδος μόνον ὡς σημαίαν, ἐν ᾧ ἐγνώριζεν αὐτὸν πολὺ κακῶς φυλαττόμενον ἐν ταῖς χερσὶν ἀνδρός, ὅστις τὸν ἐμίσει, διαβλέπων ἐν αὐτῷ τὸν τε υἱὸν τοῦ μισητοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τὸ μόνον πρόσκομμα τοῦ νὰ λάβῃ αὐτὸς τὸ διάδημα τῆς Μακεδονίας.

Εὐθὺς ὡς ἔφθασαν τὰ πρῶτα πλοῖα ἐκ τῆς Ρόδου καὶ τῶν ἄλλων ναυπηγείων, ἤρχισεν ὁ τακτικὸς ἀποκλεισμὸς τῆς πόλεως Τύρου, ἣν ὁ Ἀντίγονος ἤτο ἠναγκασμένος διὰ τῆς πείνης νὰ ἐκπολιορκήσῃ, ὡς ἰσχυρότατα ὠχυρωμένην καὶ πᾶσαν ἔφοδον ἀποκρούουσαν. Ὅθεν αὐτὸς μὲν ἔμεινε πρὸ τῆς Τύρου, ὁ δὲ ἀνεψιὸς αὐτοῦ Πτολεμαῖος, διορισθεὶς στρατηγὸς τῶν παρὰ τὸν Ἑλλήσποντον χωρῶν, εἶχεν εἰσβάλῃ μετὰ σπουδαίας δυνάμεως εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ὅπου ἠγωνίζετο μετὰ πολλῆς ἐπιτυχίας. Καὶ πρῶτον μὲν ἐτράπη πρὸς τὴν Καππαδοκίαν, ὅπου ὁ στρατηγὸς τοῦ Ἀσάνδρου Ἀσκληπιόδωρος ἐπολιόρκει τὴν ἐν Πόντῳ Ἀμισόν. Σπεύσας δὲ εἰς βοήθειαν τῆς πόλεως, ἠνάγκασε τὸν Ἀσκληπιόδωρον εἰς συνθηκολογίαν, δι' ἧς ἡσφάλισεν αὐτῷ ἐλευθέραν ἀποχώρησιν, καὶ κατέλαβε τὴν σατραπείαν ἐν ὀνόματι τοῦ Ἀντιγόνου, εἴτα δὲ συνῆψε πρὸς τὸν Διονύσιον τὸν Ἡρακλείας τύραννον

¹) Οὕτως ἱκανῶς μὲν παραδόξως, ἑητιῶς δὲ παρὰ Διοδώρῳ 18', 61.

τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου ποθουμένην σχέσιν, ἥτις ἀπὸ τότε διαρκῶς κατὰ πολλοὺς τρόπους προήγαγεν ἀμφοτέρων τὰ συμφέροντα¹. Μετὰ ταῦτα ἐτράπη πρὸς δυσμᾶς, ὅπως μὴ γείνη οἰονόησεν τι ἐξ Εὐρώπης ἐγγείρημα, καὶ ὅπως ἅμα ἐξασφαλίσας ἑαυτῷ τὰς παραλίους ἐλληνικὰς πόλεις, κωλύσῃ ἀπὸ τῶν ἀκτῶν τούτων τὴν πολυαριθμοτέραν ναυτικὴν δύναμιν τῶν ἐναντίων. Πορευόμενος διὰ τῆς Βιθυνίας, εὔρε τὸν βασιλέα ταύτης Ζιποίτην ἀγωνιζόμενον κατὰ τῆς Ἀστακοῦ καὶ Καλχηδόνος καὶ πολιορκοῦντα ἀμφοτέρας τὰς πόλεις. Ἀναγκάσας δὲ αὐτὸν νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν, συνεμάχησε μετὰ τε τῶν πόλεων, τὰς ὁποίας ἀγεγνώρισεν ἄρα ὡς ἐλευθέραις πολιτείας, καὶ τοῦ Ζιποίτου, παρ' οὗ ἔλαβεν ὁμήρους ὅτι δὲν ἤθελε τοῦ λοιποῦ παρενοχλήσῃ τὰς πόλεις². Ἐνταῦθα ἔλαβεν ὁ στρατηγὸς ἐπιστολὴν τοῦ θείου του λέγουσαν ὅτι ὁ ἐχθρικός στόλος ἐπλεε κατὰ τὰ ἰωνικά παράλια, καὶ ὅτι ἔπρεπε ἐκ παντὸς τρόπου νὰ προκαταλάβῃ τὰς ἐκεῖ πόλεις. Ὁ Πτολεμαῖος, καταλιπὼν ἐπὶ βραχὺν χρόνον τὸν Ἑλλήσποντον, ἔσπευσε διὰ τῆς Λυδίας πρὸς τὴν παραλίαν, ὅπου ἔμαθεν ὅτι ὁ Σέλευκος εἶχεν ἤδη προσορμισθῇ μετὰ τοῦ στόλου πρὸ τῶν Ἐρυθρῶν, καὶ ἐπολιόρκει τὴν πόλιν. Μετὰ σύντονον δὲ πορείαν ἔφθασεν ἐκεῖσε, τὰ δὲ στρατεύματα τῶν πολεμίων ὑπεχώρησαν εἰς τὸν στόλον, ὅστις ἀνήχθη ἁπωτέρω.

¹) Κατὰ τοὺτους βεβαίως τοὺς χρόνους ἔγεινεν ὁ γάμος τοῦ Πτολεμαίου μετὰ τινος θυγατρὸς τοῦ Διονυσίου, ἣν εἶχεν ἐκ τῆς πρώτης γυναικὸς κατὰ τὸν *Μέμωνα* (παρὰ *Φωτίῳ* σ. 224 σ. 4, 7) «ὅποτε Ἀντίγονος τὴν Κύπρον ἐπολιόρκει», ὅπου ἀναγνωστὸν τὴν Τύρον. Ὁ Διονύσιος ἐκληρονόμησε τὴν σπουδαίαν τυραννίδα τῆς Ἡρακλείας παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Κλεάρχου. Ὅτε δὲ αἱ φυγάδες Ἡρακλεῶται παρεκάλεσαν Ἀλέξανδρον τὸν βασιλέα ν' ἀποκαστήσῃ τὴν δημοκρατίαν, εὔρε τρόπον διὰ τῆς μεσιτείας τῆς Κλεοπάτρας τῆς μετέπειτα ἐν Σάρδεσι διατριψάσης, νὰ συντηρηθῇ. Ἐπειδὴ δὲ οἱ φυγάδες ἐπανελάβον τὰς αὐτὰς αἰτήσεις καὶ πρὸς τὸν Περδίκκαν, ὁ Διονύσιος συνετάχθη μετὰ τῶν ἐναντίων τούτου, καὶ ὁ Κράτερος ἔδωκεν εἰς αὐτὸν χρηρεῦντα τὴν πρῶτην σύζυγόν του Ἀμαστριν, ἐξ οὗ ὁ τύραννος ἔλαβε πλείστα ὠφελήματα, ἰδίως χρηματικά, ὥστε ἠδυνήθη ν' ἀγοράσῃ ὅλην τὴν τυραννικὴν ἀποσκευὴν τοῦ τῶν Συρακούσων Διονυσίου.

²) Ὁ Ζιποίτης ἦτο ἐν τῇ δυναστείᾳ τῆς Βιθυνίας ὁ διάδοχος τοῦ Βᾶ. Ὁ δὲ παρὰ Πλουτάρχῳ ἐν τοῖς ἐλληνικοῖς αἰτήμασιν ἀναγραφόμενος πόλεμος τοῦ Ζιποίτου κατὰ τῆς Καλχηδόνος θὰ εἴναι τις ὁψιότερος.

Τούτων πραττομένων ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ, οἱ ἐναντίοι οὐδόλως ἔμειναν ἄπρακτοι· ἀλλ' ὁ μὲν Πτολεμαῖος, ὁ σατράπης τῆς Αἰγύπτου, ὁ ἔχων τοὺς πλείστους φόβους, ἀλλὰ καὶ τὴν σπουδαιότητα τῆς δυνάμειν μεταξὺ τῶν συμμάχων, ἐνήργει δραστηριώτατα, ὅπως πανταχοῦ προλάβῃ ἢ ἀπαντήσῃ τοὺς πολεμίους. Ὅθεν, καθ' ἃ ἤδη ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἐλέχθη, εὐθὺς ἀπ' ἀρχῆς τῶν ἐχθροπραξιῶν ἐξαπέστειλε μὲν στόλον 100 πλοίων, τοῦ ὁποίου κυριώτατος σκοπὸς ἦτο, φαίνεται, νὰ καταστήσῃ ἀδύνατον εἰς τοὺς ἐναντίους τὴν συγκρότησιν στόλου, εἶχε δὲ προσοικειωθῇ ὑπὲρ τῶν κοινῶν συμφερόντων τοὺς ἰσχυροτάτους τῶν κυπρίων βασιλέων, πέμψας αὐτοῖς ἐπικουρίαν 3,000 ἀνδρῶν εἰς τὸν ἀγῶνα τὸν πρὸς τοὺς συμμάχους τοῦ Ἀντιγόνου βασιλεῖς· ἐξέδωκε δὲ καὶ κήρυγμα πρὸς τὰς ἑλληνικὰς πόλεις, τῶν ὁποίων τὴν ἐλευθερίαν ἐξησφάλιζεν ὅχι ὀλιγώτερον τοῦ Ἀντιγόνου¹. Τὸ μέτρον τοῦτο, καίτοι ἐναντίον τοῦ συμφέροντος τοῦ Κασσάνδρου, θὰ ἐκρίθη ὅμως ἀναγκαῖον, ἵνα ὑπερακοντίσῃ τὴν ἐντύπωσιν τὴν ὑπὸ τοῦ δόγματος τοῦ Ἀντιγόνου παραχθησομένην. Παράδοξον ἐδύνατο νὰ φανῇ, ὅτι ὁ Πτολεμαῖος ὑπέμεινεν ἡσύχως τὴν ἀρπαγὴν τῆς Συρίας καὶ Φοινίκης· ἀλλὰ θὰ ὑπελόγισεν, ὅτι ἡ ἄμυνα τῆς χώρας ταύτης ἤθελεν ἀπαιτήσῃ ἀπέραντον δαπάνην ἀνδρῶν καὶ χρημάτων, ὅτι ἐὰν δὲν ἀντεπεξήρχετο, ὁ ἐχθρὸς ἦτο ἠναγκασμένος νὰ τὸν ἀναζητήσῃ πρὸς ἀποφασιστικὴν μάχην πλησίον τῆς Αἰγύπτου, ἣτις παρεῖχεν αὐτῷ τοσαῦτα πλεονεκτήματα, καὶ ὅτι ἐνταῦθα ἢ μὲν νίκη ἀπέδιδεν αὐτῷ τὴν Συρίαν, ἢ δὲ ἦττα ἄφινε πάντοτε ἀνοικτὴν τὴν ὑποχώρησιν πρὸς τὸν Νεῖλον καὶ τὰς περὶ αὐτὸν δυσχωρίας. Ἀπορώτερον εἶνε ἡ ἀποτυχία τῶν πρώτων κινήσεων τοῦ

¹) Ὁ Διόδωρος ΙΒ', 62 λέγει ὅτι ὁ Πτολεμαῖος μετὰ τὸ δόγμα τοῦ Ἀντιγόνου περὶ ἐλευθερίας «ἔγραψε καὶ αὐτὸς τὰ παραπλήσια, βουλόμενος εἰδέναι τοὺς Ἕλληνας, ὅτι φροντίζει τῆς αὐτονομίας αὐτῶν οὐχ ἥττον Ἀντιγόνου». Κατὰ ταῦτα δύναται τις νὰ πα-
ραδεχθῇ ὅτι καὶ τὸ αἰγυπτιακὸν τοῦτο δόγμα ἀπέδλεπε μόνον εἰς τὰς ἑλληνικὰς πόλεις τὰς ἐντὸς τῶν Θερμοπυλῶν. Φυσικῶς τῷ λόγῳ ἦτο προφανὴς σφετερισμὸς τοῦ σατράπου τῆς Αἰγύπτου ἢ ἐκδοσις τοιοῦτου δόγματος, πρὸς ὃ μόνον τὸ κράτος καὶ ὁ ἐπιμελητὴς αὐτοῦ εἶγον δικαίωμα.

αἰγυπτιακοῦ στόλου· ἴσως ὁ Πτολεμαῖος καὶ Σέλευκος δὲν προσεδόκων ὅτι ὁ Ἀντίγονος ἤθελε μετὰ τόσον ἀξιοθαυμάστου ταχύτητος δημιουργήσῃ νέον στόλον· ἴσως τὰ 100 πλοῖα δὲν ἤρκουν, ἵνα κωλύσωσι τὰς μετὰ σπουδῆς ἀρξαμένας ἐργασίας τοῦ ἐχθροῦ, τὰς ὁποίας ἐπροστάτειεν ἢ κατὰ γῆν δύναμις αὐτοῦ. Ὁ Πτολεμαῖος ὤφειλε νὰ σπεύσῃ νὰ καθελκύσῃ εἰς τὴν θάλασσαν πολὺ μείζονα στόλον παρ' ὅσον κατ' ἀρχὰς ἔκρινεν ἀναγκαῖον· δι' ὃ, τελευτῶντος τοῦ θέρους, ὁ Σέλευκος ἐπανέπλευσεν ἀπὸ τῶν Ἐρυθρῶν εἰς τὴν Κύπρον, ὅπου συνηθροίσθη ὁ δεύτερος καὶ μεγαλύτερος στόλος. Ὁ Πτολεμαῖος ἔπεμψεν ἐκεῖσε 100 νέα πλοῖα ὑπὸ τὸν ναύαρχον Πολύκλειτον καὶ 10,000 πεζοὺς ὑπὸ τὸν Ἀθηναῖον Μυρμιδῶνα, ἀμφοτέρους δὲ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Μενελάου, παραγγείλας νὰ συνεννοηθῶσι μετὰ τοῦ Σελεύκου περὶ τῶν ἐν τῷ μέλλοντι ἀναγκαίων κινήσεων. Ἀφοῦ δὲ ἠνώθησαν αἱ δύο μοῖραι, ἀπεφασίσθη ὁ μὲν Πολύκλειτος μετὰ 53 πλοίων νὰ πλεύσῃ εἰς τὴν Πελοπόννησον, καὶ νὰ ἐνεργῇ κατὰ τοῦ Πολυσπέρχοντος καὶ Ἀριστοδήμου, ὁ δὲ Μυρμιδῶν, λαβὼν μέγα μέρος τοῦ στρατοῦ, νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Καρίαν πρὸς βοήθειαν τοῦ Ἀσάνδρου, ὃν τότε μάλιστα ἠπειλεῖ δι' ἐπιθέσεως ὁ στρατηγὸς Πτολεμαῖος. Αὐτὸς δὲ ὁ Σέλευκος καὶ Μενέλαος διέμειναν πρὸς τὸ παρὸν ἐν Κύπρῳ, καὶ ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ Νικοκρέοντος καὶ τῶν λοιπῶν συμμάχων βασιλέων προσβαλόντες τοὺς φίλους τοῦ Ἀντιγόνου, κατέλαβον τὴν Λάπηθον καὶ Κερύνειαν, ἔπεισαν τὸν βασιλέα τοῦ Μαρίου νὰ μεταστῇ, ἔλαβον παρὰ τοῦ Ἀμαθουσίου δυνάστου ὁμήρους, καὶ τέλος ἐτράπησαν μετὰ πάσης τῆς δυνάμεως κατὰ τοῦ Κιτίου, τοῦ ὁποίου ὁ βασιλεὺς ἠρνεῖτο νὰ μεταστῇ, καὶ ἐπολιόρκησαν τὴν πόλιν. Ταῦτα ἐγίνοντο τὸ φθινόπωρον τοῦ 315. Ἐὰν δὲ κατάρθωνον νὰ ἐκπολιορκήσωσι τὴν πόλιν, ἦσαν κύριοι ὅλης τῆς νήσου καὶ τῆς ἐπικαιροτάτης θέσεως πρὸς τὸν κατὰ θάλασσαν πόλεμον¹.

¹) Διοδώρου 10', 62.

Ἄλλὰ καὶ περὶ τὸν ἀντίπαλον τὸν πολιορκοῦντα τὴν Τύρον εἶχε συναθροισθῇ ὄχι μικρὸς στόλος· διότι πρό τινων ἤδη μηνῶν ὁ ναύαρχος Θεμίσων εἶχε προσαγάγῃ ἐκ τῆς Ῥόδου καὶ τοῦ Ἑλλησπόντου 40 πλοῖα· εὐθὺς δὲ μετ' ὀλίγον ἤλθεν ἐκεῖθεν ὁ Διοσκορίδης¹, ἔχων 80 πλοῖα· ἐκτὸς δὲ τούτων ὑπῆρχον 120 σκάφη κατηρητισμένα ἐν ταῖς ναυπηγείοις τῆς Φοινίκης, ὥστε ὅλος ὁ στόλος τοῦ Ἀντιγόνου ἀνήρχετο εἰς 240 ναῦς, ἐξ ὧν 90 τετρήρεις, 10 πεντήρεις, 3 ἐννήρεις, 10 δεκῆρεις καὶ 30 ἄφρακτα². Ἐκ τούτων τῶν πλοίων μέρος μὲν ὠρίσθη πρὸς ἐξακολουθήσιν τῆς πολιορκίας τῆς Τύρου, μέρος δὲ ἀπεστάλη ὑπὸ τὸν Διοσκορίδην, ἵνα διαπλέων τὴν θάλασσαν προφυλάττῃ τοὺς συμμάχους καὶ καταλαμβάνῃ τὰς νήσους· πεντήκοντα τέλος πλοῖα ἔμελλον νὰ προσπλεύσωσιν εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ νὰ ὑποστηρίξωσι τὰς αὐτόθι κινήσεις.

Ἐν Πελοποννήσῳ ὑπῆρχεν ἤδη ζωηρὸς ἀγὼν. Ὅτι τὸ ὑπὲρ ἐλευθερίας δόγμα τοῦ Ἀντιγόνου δὲν παρήγαγεν ἐν Ἑλλάδι τὸν προσδοκώμενον καθολικὸν ἐνθουσιασμόν, ἦτο εὐεξήγητον τὸ μὲν ἐκ τοῦ ὁμοίου κηρύγματος τοῦ Πτολεμαίου, τὸ δὲ ἐκ τῆς ἐπικρατούσης καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον ὑπὸ μακεδονικῶν φρουρῶν ὑποστηριζομένης μερίδος τοῦ Κασσάνδρου. Ἰδίως αἱ Ἀθῆναι, κυβερνώμεναι ὑπὸ τοῦ Δημητρίου, εὐθύς, ὡς φαίνεται, καὶ ἀναφανδὸν συνετάχθησαν μετὰ τοῦ Κασσάνδρου³. Μόνον ἐν Πελοποννήσῳ, ὅπου ὁ

1) Ὁ Διοσκορίδης εἶνε ὁ πρῶτος ἐξάδελφος τοῦ Ἀντιγόνου, ἐάν τὸ παρὰ Διοδώρου (ἐνθ. ἀν.) «ἀδελφεῖδου» εἶνε ἀκριβές. [Ἄλλὰ ὁ ἀδελφεῖδου σημαίνει οὐχὶ τὸν ἐξάδελφον ἀλλὰ τὸν νῦν λεγόμενον παρ' ἡμῖν ἀνεψίον, δηλ. υἱὸν ἀδελφοῦ ἢ ἀδελφῆς. Σ. Μ.] Ὁ Wesseling ἀναφέρει ὅτι ὑπῆρχε Θεμίσων τις τῆς Κύπρου βασιλεὺς καὶ ὅτι πρὸς αὐτὸν ἐγράφη (κατὰ τὸν Τέλεια παρὰ Στοβαίου, Ἀνθολ. 4Ε', 21) τοῦ Ἀριστοτέλους ὁ Πρυτρεπτικός· βασιλεὺς, ἀλλὰ ποίας πόλεως ἀγνοῶ. Ἐν τῇ αὐτῇ τοῦ Ἀντιόχου τοῦ Β' ὑπάρχει ἄλλος τις πάλιν ἐπιφανὴς Κύπριος ὁμώνυμος (Αἰλιανοῦ Ποικ. Ἰστ. Β', 41, Ἀθηναίου Ζ', σελ. 289. Γ', σελ. 438). Ὁ ἐν τῇ κειμένῳ ὀνομαζόμενος Θεμίσων εἶνε βεβαίως ὁ αὐτὸς Σάμιος ὁ ὑπὸ τοῦ Διοδώρου (Κ', 50) μνημονευόμενος.

2) Αἱ λοιπαὶ νῆες εἶνε φυσικῶ τῷ λόγῳ τριήρεις. Εἶνε πιθανὸν ὅτι τῆς ναυπηγίας αὐτῶν ἐπεμελῆτο ὁ Νεάρχος, ὅστις ἦτο φίλος τοῦ Ἀντιγόνου.

3) Ἐν τῷ (Corp. Inscr. Attic. II n° 331) ψηφίσματι τῷ πρὸς τιμὴν τοῦ Φαιδρου λέγεται περὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ θυμοχάρους «καὶ ἐπὶ Πραξιβούλου ἀρχόντος (Ὀλ. 116, 2, 315-4) Γλαυκίτου κατελιγφότος Κύθιον καὶ καταγαγόντος ἐντεῦθεν τὰ πλοῖα τὴν τε πόλιν

Πολυσπέρχων καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀλέξανδρος εἶχον ἐδραιωθῆ, καὶ τὰ οὐκ ὀλίγα στρατιωτικὰ στίφη, ὅσα ὁ Ἀριστόδημος καὶ ὁ Ἀλέξανδρος, ἐπανελθόντες ἐκ Συρίας μετὰ 1,000 ταλάντων, εἶχον στρατολογήσῃ, ἔκλινον τὴν πλάστιγγα ὑπὲρ τοῦ Ἀντιγόνου, ἐφάνησαν κινήματά τινα κατὰ τῆς Μακεδονίας. Διὸ καὶ ὅτε ὁ Ἀπολλωνίδης, στρατηγὸς τοῦ Κασσάνδρου ἐν Ἄργει, ἐξῆλθε κατὰ τῆς ἐν Ἀρκαδίᾳ Στυμφάλου, καὶ κατέλαβε τὴν πόλιν ταύτην, τὸ ἐχθρικῶς πρὸς αὐτὸν διακείμενον κόμμα ἐστασίασεν, ἀνεκέρυξε τὴν ἐλευθερίαν καὶ προσεκάλεσε τὸν Ἀλέξανδρον νὰ ἔλθῃ καὶ καταλάβῃ τὴν πόλιν. Βραδύναντος δὲ τοῦ Ἀλεξάνδρου, κατώρθωσεν ὁ Ἀπολλωνίδης νὰ ἐπανέλθῃ ταχέως εἰς τὸ Ἄργος. Ἐμβάλων δὲ εἰς τὴν ἀγορὰν ἐνέπρησε τὸ πρυτανεῖον, ὅπου ἦσαν συνηθροισμένοι 500 τῶν ἀντιστασιωτῶν οἱ ἀποτελοῦντες τὴν βουλήν. Καὶ οἱ μὲν 500 κατεκάρησαν· τῶν δὲ λοιπῶν πολλοὶ μὲν ἐθανατώθησαν, οἱ δὲ πλεῖστοι διέφυγον.

Ἐν τούτοις ὁ Κασσάνδρος, ἀκούσας ὅτι ὁ Ἀριστόδημος ἐστρατολόγει ἐν Πελοποννήσῳ, καὶ οἱ ἐναντίοι εἶχον συναθροίσῃ σπουδαίαν δύναμιν, μετὰ ματαίαν ἀπόπειραν τοῦ νὰ κινήσῃ τὸν Πολυσπέρχοντα εἰς ἀποστασίαν ἀπὸ τοῦ Ἀντιγόνου, κατήρτισε στρατὸν καὶ μετὰ σπουδῆς διὰ τῆς Θεσσαλίας κατῆλθεν εἰς τὴν Βοιωτίαν, χορηγῆσας δὲ εἰς τοὺς Θηβαίους τὴν ἀναγκαίαν βοήθειαν πρὸς συμπλήρωσιν τῶν τειχῶν καὶ τῶν πύργων, ὅπως διὰ τῆς οὕτως ὀχυρωθείσης πόλεως ἀποκτήσῃ ἐν ἔτι φρούριον περισσότερον, προέβη εἰς τὸν Ἰσθμόν. Ἐντεῦθεν καταλαβὼν τὰς Κεγχρεάς, τὸν ἐν τῷ Σαρωνικῷ κόλπῳ λιμένα τῆς Κορίνθου, κατέδραμε λεηλατῶν τὰ περίχωρα τῆς πόλεως, καὶ ἠνάγκασεν εἰς παράδοσιν δύο φρούρια, ἐν οἷς ὑπῆρχον φρουραὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἄλλ' ἢ Κόρινθος αὕτῃ διέμενεν ὑποχείριος τῶν πολεμίων. Μετὰ δὲ ταῦτα ἔσπευσεν εἰς τὴν Ἀρκαδίαν

ἔλαβε καὶ αὐτὸν Γλαυκίτην καὶ τὰ πλοῖα τὰ μετ' αὐτοῦ καὶ παρεσκεύασεν ἀσφάλειαν τοῖς πλείουσι τὴν θάλατταν. Ἀλλὰ δύναται ν' ἀμφιβάλλῃ τις ἂν ἡ ἐκστρατεία αὕτῃ ἔλαβε χώραν τὸ θέρος τοῦ 315 ἢ τὸ ἔαρ τοῦ 314. Ὁ Γλαυκίτης δὲν θὰ ἦτο ἀπλοῦς πειρατής, ἀλλ' ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ Ἀντιγόνου· ἐὰν δὲ συνελάμβανεν ἄττικὰ πλοῖα, ἀναγκαιῶς οἱ Ἀθηναῖοι ἰθευοῦντο ὡς ἐχθροὶ τοῦ Ἀντιγόνου.

κατὰ τοῦ Ὀρχομενοῦ, προσκληθεὶς ὑπὸ μιᾶς μερίδος τῆς πόλεως, καὶ ἐπέτρεψεν εἰς ταύτην νὰ τιμωρήσῃσι τοὺς εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀρτέμιδος καταφυγόντας ὑπαδούς τοῦ Ἀλεξάνδρου, οἵτινες ἀποσπασθέντες τῶν βωμῶν ἐφονεύθησαν. Ἐπειτα εἰσέβαλεν εἰς τὴν Μεσσηνίαν, ἀλλ' εὐρών τὴν πόλιν Μεσσήνην ἰσχυρῶς κατεχομένην ὑπὸ τοῦ Πολυσπέρχοντος, δὲν ἐτόλμησε νὰ ἐπέλθῃ κατ' αὐτῆς. Ἐπανελθὼν δὲ εἰς τὴν Ἀρκαδίαν, κατέλιπεν ἐνταῦθα τὸν Δᾶμιν ὡς στρατηγὸν τῆς χώρας, καὶ κατῆλθε πρὸς τὸ Ἄργος· τελέσας δὲ τὸν ἀγῶνα τῶν Νεμέων, ἀπήγαγε τὸν στρατὸν εἰς τὴν Μακεδονίαν. Οὕτε λοιπὸν αὐτὸς κατώρθωσέ τι κρίσιμον, οὔτε οἱ ἐναντίοι ἐτόλμησαν ν' ἀντεπεξέλθωσι κατ' αὐτοῦ ἐκ τοῦ συστάδην.

Μόλις δὲ αὐτοῦ ἀπελθόντος, ἐξορμήσαντες εἰσέβαλον εἰς τὰς ὑπὸ τῶν μακεδονικῶν στρατευμάτων κατεχομένας χώρας, ἐξέβαλον τοὺς ἐναντίους ἀπὸ τῶν πόλεων, τῆς μιᾶς μετὰ τὴν ἄλλην, καὶ ἀνεκήρυξαν πανταχοῦ τὴν ἐλευθερίαν, ὥστε ἐντὸς ὀλίγου τὸ μέγιστον μέρος τῆς Πελοποννήσου κατέστησαν ὑποχείριον. Τὴν πρὸς τὸν Πολυσπέρχοντα ἀποτυχοῦσαν ἀπόπειραν ἐπανέλαβεν ὁ Κᾶσανδρος πρὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ, προσκαλέσας αὐτὸν διὰ μυστικῆς πρεσβείας ν' ἀποστῇ τοῦ Ἀντιγόνου, καὶ νὰ γείνῃ σύμμαχος τοῦ· ὑπεσχέθη δ' εἰς αὐτὸν ἀντὶ τούτου τὴν στρατηγίαν τῆς Πελοποννήσου, τὴν ἡγεμονίαν σπουδαίων στρατιωτικῶν δυνάμεων καὶ ἄλλας τιμὰς, τῶν ὁποίων ἦτο ἄξιος. Ὁ υἱὸς δὲν ἔπραξεν ὡς ὁ πατήρ· ἀφοῦ προσεφέρετο εἰς αὐτὸν αὐτὸ τοῦτο, ὅπερ ἐπιδίωκεν, καὶ ἀπὸ τοῦ ὁποίου, ἐφ' ὅσον ἐξηκολούθει νὰ εἶνε ὑπὲρ τοῦ Ἀντιγόνου, τὸν ἐκώλυεν ἐπιπροσθῶν ὁ Ἀριστόδημος καὶ ἔτι μᾶλλον ὁ Πολυ-

1) Διοδώρου ΙΘ', 64, 1 «παρελθὼν δὲ εἰς τὴν Ἀργεῖαν καὶ θείς τὸν τῶν Νεμέων ἀγῶνα τὴν εἰς Μακεδονίαν ἐπάνοδον ἐποίησατο». Κατὰ τὸν Unger (Philologus 1878 σ. 543) τὰ Νέμεα ταῦτα ἐτελέσθησαν τὸ 315 π. Χ. τοῦ 315. Νομίζω ὅτι ἀπέδειξα (Hermes XIV, σ. 16) ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν ἐκ τῆς δεδομένης ἡμῶν βλῆς νὰ ὀρίσωμεν κανόνας περὶ τῶν ἐτῶν καὶ τῶν ὥρων τοῦ ἔτους τῶν Νεμέων, οὐδὲ νὰ χρησιμοποιοῦμεν τὴν μνησθεὶς νεμεακῆς τινος ἑορτῆς. ἵνα καθορίσωμεν τὸν χρόνον γεγονότος τινὸς σχετιζομένου πρὸς αὐτήν. Ἡ ἑορτὴ, περὶ ἧς ἐνταῦθα ὁ λόγος, ἐκ τῆς ἀλληλουχίας τῶν γεγονότων φαίνεται ὅτι ἐτελέσθη τὸ φθινόπωρον τοῦ 315.

σπέρχων, ὀλίγον ἐφρόντιζε περὶ τούτου, ὅτι ἔμελλε τοῦ λοιποῦ ν' ἀντιτάσσηται ὡς πολέμιος τοῦ πατρός του. Μετέστη λοιπὸν μετὰ πολλῶν, ὡς φαίνεται, τῶν ὑπ' αὐτοῦ καὶ τοῦ Ἀριστοδήμου στρατολογηθέντων, καὶ ἤρχισε κατὰ τὰ βόρεια μέρη τῆς Πελοποννήσου, ἰδίως ἐν Σικυῶνι καὶ Κορίνθῳ, νὰ προσφέρηται ὡς στρατηγὸς τοῦ Κασσάνδρου.

Ἀκριβῶς τότε προσέπλευσεν εἰς τὰς Κεγχρεάς ὁ Πολύκλειτος μετὰ τῶν 50 πλοίων τῶν ὑπὸ τοῦ Σελεύκου αὐτῷ παραδοθέντων· ἐπειδὴ δὲ μετὰ τὴν ἀποστασίαν τοῦ Ἀλεξάνδρου ὀλίγα εἶχεν ἐνταῦθα νὰ πράξῃ, ἔσπευσε μετὰ τοῦ στόλου του πρὸς τὰ ὕδατα τῆς Ἀνατολῆς. Προσαρμισθεὶς δὲ εἰς τὰ παράλια τῆς Κιλικίας παρὰ τὴν Ἀφροδισιάδα, ἤκουσεν ἐκεῖ ὅτι ὁ Θεόδοτος, ὁ ναύαρχος τοῦ Ἀντιγόνου, παρέπλεε κατὰ τὰ παράλια τῆς Λυκίας μετὰ τῶν ἀπὸ Ῥόδου πλοίων τῶν ἐχόντων πληρώματα ἐκ Καρίας, καὶ ὅτι ὁ Περίλαος συνώδευε προστατεύων τὴν μοῖραν μετὰ στρατοῦ κατὰ τὴν παραλίαν, καὶ ἔσπευσε εἰς ἀπάντησιν ἀμφοτέρων. Ἀποβιβάσας τὰ στρατεύματα ἀπὸ τῶν πλοίων του εἰς τὴν ξηράν, ἔταξεν αὐτὰ εἰς εὐθετον τόπον, δι' οὗ κατ' ἀνάγκην θὰ διήρχοντο αἱ φάλαγγες τῶν πολεμίων, αὐτὸς δὲ μετὰ παντὸς τοῦ στόλου ἐπετήρει, ὅπισθεν ἀκρωτηρίου ἀποκρυπτόμενος ἀπὸ τῆς ὄψεως τῶν ἐπερχομένων ἐναντίων. Ὁ Περίλαος οὐδὲν ὑποπτεύων διήρχετο τὴν κατεχομένην θέσιν, συμπλοκῆς δὲ γενομένης, ὁ μὲν Περίλαος καὶ πολλοὶ τῶν μετ' αὐτοῦ ἐξωγρήθησαν, πλείότεροι δὲ ἔπεσον μαχόμενοι, οἱ δὲ ἀπὸ τῆς μοίρας ἀπεβιβάζοντο πρὸς βοήθειαν. Τότε ἐπεφάνη ὁ Πολύκλειτος μετὰ τοῦ στόλου του, καὶ ἐπέπεσε κατὰ τῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀσυντάκτων πλοίων. Μάτην ἠγωνίζετο ὁ Θεόδοτος καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ὀλίγοι, λαβὼν δὲ καίριον τραῦμα ἠχμαλωτίσθη καὶ αὐτὸς καὶ πάντα τὰ πλοῖα. Τοιαύτην συνεπαγόμενος λείαν ὁ Πολύκλειτος, ἐπανεπλευσε διὰ τῆς Κύπρου εἰς τὴν Αἴγυπτον, καὶ προσωρμίσθη εἰς τὸ Πηλούσιον.

Μετὰ τὴν ἀποστασίαν τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐν Ποιοποννήσῳ καὶ τὴν ἀπώλειαν τῆς Κύπρου τρίτη δεινὴ πληγὴ ἔπληξε τὸν Ἀντί-

γονον. Ὁ Πτολεμαῖος ὁ στρατηγὸς αὐτοῦ δὲν ἐτόλμησε νὰ προσβάλῃ τὴν Καρίαν μετὰ τὴν σπουδαίαν ἐπικουρίαν, ἣν ὁ Ἄσανδρος ἔλαβεν, ἐλθόντος τοῦ Μυρμιδόνος, αὐτὸς δὲ ἐξηκολούθει ὁκτῶ ἤδη μῆνας πολιορκῶν τὴν Τύρον χωρὶς νὰ κατορθώσῃ τι. Αἱ διαπραγματεύσεις περὶ τῆς παραδόσεως τοῦ Περιλάου καὶ τῶν ἄλλων αἰχμαλώτων ἔδωσαν ἀφορμὴν εἰς προσεγγίσεις μεταξὺ Πτολεμαίου καὶ Ἀντιγόνου, καὶ τούτων ἕνεκα συνῆλθον ἀμφότεροι ἐν τοῖς μεθορίοις τῆς Συρίας καὶ Αἰγύπτου παρὰ τὰς ἐκβολὰς τῆς Σιρβωνίτιδος λίμνης¹. Αἱ ἀπαιτήσεις τοῦ Πτολεμαίου ἦσαν τοιαῦται, ὥστε ὁ Ἀντίγονος δὲν ἐδύνατο νὰ παραδεχθῇ αὐτάς· ἀμφότεροι λοιπὸν ἀπεχωρίσθησαν, αἱ δὲ διαπραγματεύσεις οὐδὲν ἄλλο ἀποτέλεσμα ἔσχον, εἰμὴ τὴν ζωηροτέραν ἐξακολούθησιν τοῦ πολέμου².

Ἦρχισε τὸ ἔαρ τοῦ 314, τὸ δεύτερον ἔτος τοῦ πολέμου. Καὶ αὐτὸς μὲν ὁ Ἀντίγονος ἐξηκολούθησεν ἐντονώτατα τὴν πολιορκίαν τῆς Τύρου, ὁ δὲ πιστὸς αὐτοῦ στρατηγὸς Ἀριστόδημος ἔπραττε τὰ πάντα, ὅπως ἀναπληρώσῃ τὰς ἐκ τῆς ἀποστασίας τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐπελθούσας ζημίας. Ἐλθὼν εἰς τὴν Αἰτωλίαν, ἐν γενικῇ συνελεύσει προσεκάλεσε τοὺς Αἰτωλοὺς νὰ κηρυχθῶσιν ὑπὲρ τοῦ Ἀντιγόνου κατὰ τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ Κασσάνδρου, καὶ νὰ χορηγήσωσι αὐτῷ πρόθυμον βοήθειαν εἰς τὸν κατ' ἐκείνου ἀγῶνα. Οἱ Αἰτωλοὶ ὑπεσχέθησαν· ὁ δὲ Ἀριστόδημος, στρατολογήσας μεταξὺ αὐτῶν καὶ σπουδαίως ἐνισχύσας τὴν δύναμίν του, ἐπεραιώθη εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ἐλυσεν τὴν πολιορκίαν τῆς Κυλλήνης, ἥτις τότε πολὺ ἐστενοχωρεῖτο ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν συμμάχων αὐτοῦ Ἡλείων· καταλιπὼν δ' ἐνταῦθα συμμαχικὴν φρουρὰν εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἀχαΐαν· ἐξεδίωξεν ἐκ τῶν Πατρῶν τὴν φρουρὰν τοῦ Κασσάνδρου καὶ ἀνεκέρυξε τὴν πόλιν ἐλευθέραν· κατελήφθη δὲ καὶ τὸ Αἶγιον καὶ ἔμελλε νὰ κηρυχθῇ ἐλεύθερον, ἀλλὰ προλαβόντες οἱ Αἰτωλοὶ μισθοφόροι διήρπασαν καὶ ἐπυρπόλησαν τὴν πόλιν.

¹) Αἱ ἐκβολαὶ αὗται τῆς Σιρβωνίτιδος ἢ Σιρβωνίδος λίμνης λέγονται ὑπὸ τοῦ Διοδώρου Ἐκρηγμα, ἡ δὲ λίμνη ἢ τὸ ἔλος τὴν σήμερον εἶνε ἀμμώδης ἔρημος. Σ. Μ.

²) Διοδώρου ΙΘ', 64.

ὅτε καὶ οἱ πλείστοι τῶν ἐνοικούντων διεφθάρησαν. Οἱ δὲ Δυμαῖοι ἀπεδέχθησαν τὸ κήρυγμα τῆς ἐλευθερίας, ἀποχωρίσαντες διὰ τείχους τὴν πόλιν ἀπὸ τῆς ἐν τῇ ἀκροπόλει μακεδονικῆς φρουρᾶς, καὶ παρασκευασθέντες εἰς πολιορκίαν τῆς ἀκροπόλεως· ἀλλὰ τότε προσελθὼν ὁ Ἀλέξανδρος, ἐπέπεσε καὶ ἐκυρίευσε τὴν πόλιν, καὶ πολλοὶ μὲν τῶν Δυμαίων ἐθανατώθησαν, πολλοὶ δὲ ἐφυγαδεύθησαν ἢ ἐφυλακίσθησαν, οἱ δὲ ὑπολειφθέντες ἔπεμψαν εὐθὺς μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς τὸ Αἰγίον, ζητοῦντες τὴν ὑποστήριξιν τοῦ Ἀριστοδήμου, διὰ τῆς βοήθειας τοῦ ὁποίου προσέβαλον πάλιν τὴν φρουράν, καὶ κατισχύσαντες αὐτῆς μάλιστα διὰ τῶν πολιτῶν τῶν ὁπαδῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου, τὴν ἐφόνευσαν καὶ ἀνεκήρυξαν τὴν ἐλευθερίαν. Οὕτως ἐμαίνετο ὁ ἐμφύλιος πόλεμος ἐν ταῖς πόλεσι τῆς Πελοποννήσου, καὶ τὸ ὄνομα τῆς ἐλευθερίας ἐχρησίμευσεν ὡς πρόσχημα τῆς αἱματηροτάτης διχοστασίας.

Ὁ Ἀλέξανδρος, ἀναζεύξας πάλιν ἐκ Σικυῶνος, ἵνα καταδουλώσῃ τὰς πόλεις τὰς μετὰ τοῦ Ἀντιγόνου συντασσομένας, ἐδολοφονήθη καθ' ὁδὸν ὑπὸ τινων Σικυωνίων τῶν ἐν τῇ ἀκολουθίᾳ του, οἵτινες ἤλπιζον ὅτι θὰ πορίσῃ τὴν ἐλευθερίαν εἰς τὴν πόλιν των. Ἀλλὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἡ γυνή, ἡ ὠραία καὶ εὐτολμος Κρατησίπολις, ἔσπευσε νὰ ἐξασφαλίσῃ ὑπὲρ ἑαυτῆς τὸν στρατόν του. Ἐδύνατο δὲ νὰ εἶνε βεβαία περὶ τῆς ἀφοσιώσεως τῶν στρατιωτῶν, τῶν ὁποίων τὴν ἀγάπην εἶχε προσελκύσῃ διὰ τῆς ἰδίας ἀγαθότητος, τῆς περιθάλψεως τῶν ἀσθενῶν καὶ τῆς πρὸς τὰς χήρας καὶ τὰ ὀρφανὰ ἐλεημοσύνης· εἶχεν οἰκειότητα πρὸς τὰς ὑποθέσεις τοῦ ἀνδρός της, καὶ ἦτο κατὰ τὴν συνήθειαν ἐκείνων τῶν χρόνων καὶ εἰς τὰ ὄπλα ἐξησκημένη. Ὅτε λοιπὸν οἱ Σικυῶνιοι, ἀκούσαντες τὸν φόνον τοῦ Ἀλεξάνδρου, συνέδραμον ἑνοπλοι, ὅπως διὰ πάσης θυσίας ὑπερασπισθῶσι τὴν νεόκτητον ἐλευθερίαν, ἀναλαβοῦσα τὴν ἡγεμονίαν τῶν στρατευμάτων, ἐξῆλθε κατὰ τῶν πολιτῶν, τοὺς ἐνίκησε καὶ τριάκοντα μὲν αὐτῶν τοὺς πρωταίτιους ἀνεσταύρωσε, τὴν δὲ πόλιν ἠνάγκασε ν' ἀναγνώρισῃ αὐτὴν ὡς κυρίαρχον¹.

¹) Διοδώρου 10¹, 67 «ἐδυνάστευσε τῶν Σικυωνίων».

Περὶ τοὺς αὐτοὺς χρόνους οἱ Ἀκαρνανες ἤρχισαν πόλεμον κατὰ τῶν γειτόνων αὐτῶν Αἰτωλῶν, παροτρυνόμενοι, ὡς φαίνεται, ὑπὸ τοῦ Κασσάνδρου· παρευθὺς τοῦλάχιστον συνῆψε συμμαχίαν πρὸς τοὺς Ἀκαρνανας, καὶ σπεύσας μετ' ἀξιολόγου δυνάμεως ἐκ Μακεδονίας, ἐστρατοπέδευσε πρὸς βορρᾶν τῆς Αἰτωλίας παρὰ τὸν ποταμὸν Καμπύλον. Ἐνταῦθα προσκαλέσας τοὺς Ἀκαρνανας εἰς γενικὴν συνέλευσιν, ἐξήγησεν εἰς αὐτοὺς ὅτι ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων σχεδὸν ἀδιαλείπτως ἐπολέμουν τοὺς μεθοριακοὺς τούτους πολέμους πρὸς τοὺς Αἰτωλοὺς, καθ' οὓς διὰ τῶν ὀχυρῶν μὲν, ἀλλὰ μικρῶν καὶ ἀποκεχωρισμένων φρουρίων ἦσαν διεσπασμένοι καὶ οὐδόλως ἀσφαλεῖς· συνεβούλευσε δὲ αὐτοὺς νὰ συνοικισθῶσιν εἰς ὀλίγας λόγους ἀξίας πόλεις, ὅτε τοῦ λοιποῦ δὲν θὰ ἦσαν ἀνίκανοι ὡς ἐκ τῆς διεσπαρμένης θέσεως τῶν οἰκήσεων αὐτῶν νὰ ἐνωθῶσι πρὸς ἀντίστασιν κατὰ τινος ἀπροσδοκῆτου ἐπιθέσεως, καὶ οἱ πολέμιοι δὲν θὰ ἦσαν τόσον θρασεῖς, ὥστε νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τῶν εἰς μεῖζονας πόλεις συνηθροισμένων. Οἱ Ἀκαρνανες ἠκολούθησαν τὴν συμβουλὴν του· καὶ οἱ μὲν προσῆλθον εἰς τὴν ὀχυρὰν πόλιν Στράτον παρὰ τὸν Ἀχελῷον, οἱ δὲ εἰς τοὺς Οἰνιάδας παρὰ τὸ στόμιον τοῦ ποταμοῦ, καὶ ἄλλοι εἰς τὴν Σαυρίαν καὶ τὸ Ἀγρίνιον ἀπέναντι τῆς Στράτου¹. Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Κασσάνδρος, παραγγείλας εἰς τὸν στρατηγὸν τῆς Ἡπείρου Λυκίσκον νὰ βοηθῇ τοὺς Ἀκαρνανας, ἐπορεύθη εἰς τὴν πόλιν Λευκάδα, ἥτις ἐκουσίως παρεδόθη εἰς αὐτόν. Ἐντεῦθεν σπεύσας διὰ τῆς χώρας τῶν Ἡπειρωτῶν εἰς τὰ βόρεια, ἐπέπεσε κατὰ τῆς Ἀπολλωνίας καὶ κατέλαβεν αὐτήν· στρατεύσας δὲ κατὰ τοῦ ἡγεμόνος τῶν Ταυλαντίων Γλαυκίου, ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ ὁποίου εὕρισκετο ὁ υἱὸς τοῦ ἐξωσθέντος βασιλέως τῶν Ἡπειρωτῶν, ἐνίκησαν αὐτὸν κατὰ κράτος², καὶ ἠνάγκασε νὰ ὁμο-

¹) Ἡ θέσις τοῦ Ἀγρινίου ἐξάγεται ἐκ τῆς παρὰ **Πολυβίου** Ε, 7 πορείας· κεῖται ἐν δεξιᾷ τοῦ Ἀχελώου, ἢ δὲ Στράτος ἐν ἀριστερᾷ, ἀνωτέρω τῶν λιμνῶν καὶ τῆς ἐλώδους χώρας.

²) Ὁ **Διόδωρος** λέγει «διαβὰς τὸν Ἑβρον ποταμὸν»· καὶ ἀλλαχόθεν μὲν δὲν γνωρίζομεν ποταμὸν τῆς Ἰλλυρίας οὕτως ὀνομαζόμενον, ἀλλὰ δὲν δύναμαι νὰ διορθώσω τὸ

λογήσῃ, ὅτι κατ' οὐδένα τρόπον ἤθελε πράξῃ τι πρὸς ἀνθρώπῳ τῆς Ἡπειρωτικῆς βασιλείας, οὐδὲ ἄλλην τινὰ συνδρομὴν ἤθελε χορηγήσῃ εἰς τοὺς ἐναντίους τοῦ Κασσάνδρου. Ἐπειτα δὲ προχωρῶν ἐπῆλθε κατὰ τῆς Ἐπιδάμνου, καὶ μιᾶς ἡμέρας ὁδὸν ἀπέχων ἀπὸ τῆς πόλεως, ἔπεμψε τινὰς τῶν στρατιωτῶν εἰς τὰ μεσόγεια, ἵνα καταδράμωσι τὰς ὀρεινὰς χώρας τῆς Ἰλλυρίας καὶ πυρπολῶσι τὰς ἐκεῖ ὑψηλὰς κώμας. Οἱ Ἐπιδάμνιοι, οἵτινες προσεδόκων ἐπιθεσὶν κατὰ τῆς ἰδίας αὐτῶν πόλεως, νομίσαντες ὅτι πᾶς κίνδυνος εἶχε παρέλθῃ, ἐξῆλθον ἡσύχως εἰς τοὺς ἀγρούς· τότε ὁ Κάσσανδρος ἐξαπέστειλε τοὺς ὑπ' αὐτοῦ κεκρυμμένους στρατιώτας, οἵτινες κατέλαβον αἰφνιδίως τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἥχμαλώτισαν περίπου 2,000. Εὐρὼν δὲ τὰς πύλας τῆς πόλεως ἀνοικτάς, ἐκυρίευσεν τὴν πόλιν, καὶ κατέστησεν ἐν αὐτῇ φρουράν¹.

Ὁ Κάσσανδρος ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἀφοῦ προσάπεκτησε τὰς δύο ἐπικαιροτάτας ἐν τῇ παραλίᾳ τοῦ Ἰονίου πελάγους πόλεις, δι' ὧν ἤλπιζεν ὅτι καὶ τὴν κατοχὴν τῆς Ἡπείρου ἐξησφάλιζε καὶ τοὺς Ἰλλυριοὺς θὰ εἶχε πειθαρχοῦντας. Καίτοι δὲ οἱ Αἰτωλοὶ εὐθὺς μετὰ τὴν ἀναχώρησιν αὐτοῦ ἠνάγκασαν τὴν ὀχυρὰν πόλιν Ἀγρίνιον νὰ παραδοθῇ, καὶ τοὺς ἐκεῖσε καταφυγόντας Ἀκαρνανὰς παρὰ τὰ συνωμολογημένα κατέσφαξαν, ἀλλ' ἡ δύναμις ὁμῶς αὐτοῦ ἐν Εὐρώπῃ ηὐξήθη πρὸς τὸ παρὸν τοσοῦτον, ὥστε ἐδύνατο νὰ παρασκευασθῇ, ὅπως ἀπαντήσῃ εἰς τοὺς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ πολεμίους, ἐλπίζων ὅτι οὕτως θὰ ἐκώλυεν ἀσφαλέστατα τὸν Ἀντίγονον ἀπὸ πάσης σπουδαίας ἐν Εὐρώπῃ ἐπιχειρήσεως.

Ἐν δὲ τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ φαίνεται ὅτι ἀπὸ τοῦ φθινοπώρου τοῦ 315, ἀφ' οὔ τοῦ στρατηγὸς Πτολεμαῖος εἰσέβαλεν εἰς τὴν Λυδίαν καὶ ἠπεῖλει τὴν Καρίαν, οὐδὲν λόγου ἄξιον συνέβη· τοῦλάχιστον οὐδὲν ἄλλο ἡμῖν παραδίδεται, εἰμὴ ὅτι ἠπεῖλει τὰς καρικὰς πόλεις. Βεβαίως θὰ ἐκωλύθη ὑπὸ πολυπληθεστέρας δυνάμεως τοῦ

ὄνομα εἰς Ἄψον μετὰ τοῦ Wesseling, οὐδὲ εἰς Δρίνον μετὰ τοῦ Palmier, ἐπειδὴ ὁ Ἔβρος ἐδύνατο νὰ εἴναι καὶ μικρὸν τι παραποτάμιον τοῦ Ἄψου.

¹) Ἰουστίνου XV, 2. Πολυαίνου Δ', 11, 4.

Ἀσάνδρου, μεθ' οὗ εἶχεν ἐνωθῇ ὁ Μυρμιδών, ἡγούμενος σπουδαίου στρατοῦ. Ὁ δὲ Κάσσανδρος εὔρε τρόπον νὰ διαδιβῇ εἰς τὴν Ἀσίαν στρατὸν ὑπὸ τὸν Πρεπέλαον, ὅστις ἡνώθη μετὰ τοῦ Ἀσάνδρου· ταυτοχρόνως δὲ ἔγραψεν εἰς Ἀθήνας πρὸς τὸν Δημήτριον καὶ πρὸς τὸν Διονύσιον τὸν φρούραρχον τῆς Μουνιχίας, παραγγέλλων νὰ ἐξαποστείλωσιν εἴκοσι πλοῖα εἰς τὴν νῆσον Ἀῆμνον¹, ἥτις εἶχε κηρυχθῇ ὑπὲρ τοῦ Ἀντιγόνου. Ὁ Ἀριστοτέλης, ἀποπλεύσας μετὰ τῶν εἴκοσιν ἀττικῶν νεῶν, συνήντησε τὸν στόλον τοῦ Σελεύκου ἁρμενίζοντα τότε κατ' ἐκείνας τὰς θαλάσσας· καταπλεύσαντες δὲ εἰς τὴν Ἀῆμνον, προσεκάλεσαν τὴν πόλιν νὰ παραδοθῇ· ἐπειδὴ δὲ αὕτη ἡρνήθη, ἤρχισαν τὴν πολιορκίαν, δηρῶντες μὲν τὴν ὑπαιθρον χώραν, περιχαρᾶς ὄντες δὲ τὴν πόλιν· καὶ ὁ μὲν Ἀριστοτέλης ἀνέλαβε τὴν ἐξακολούθησιν τῆς πολιορκίας, ὁ δὲ Σέλευκος ἀπέπλευσεν εἰς τὴν νῆσον Κῶν. Ἀκούσας τὸν ἀπόπλουν αὐτοῦ ὁ Διοσκορίδης, κατέπλευσε μετὰ τῆς μοίρας αὐτοῦ, ὅπως λύσῃ τὴν πολιορκίαν τῆς πιστῆς πόλεως, καὶ ἐξώσας τοὺς Ἀθηναίους ἐκ τῆς νήσου, ἡχμαλώτισε τὰ εἴκοσι πλοῖα αὐτανδρά².

¹ Αἱ Ἀθηναὶ λοιπὸν ἔχουσι καὶ μετέπειτα, ὅπως πρότερον, τὸν στόλον των, ἐπομένως καὶ τοὺς νεωσοίκους τοὺς ἐν Μουνιχίᾳ καὶ Πειραιεῖ. — Ἐκ τῆς διαταγῆς ταύτης πρὸς τὸν διοικητὴν τῶν Ἀθηναίων ἐξάγεται, ὡς φαίνεται, ὅτι ἡ νῆσος, δῆμος ἐκ κληρούχων Ἀθηναίων, καὶ μετὰ τὸν λαμιακὸν πόλεμον καὶ μετὰ τὰς νίκας τοῦ Κασσάνδρου ἐν ἔτει 318 διετετέλεσεν οὕσα τῶν Ἀθηναίων. Τὴν Ἰμβρον, ὡς καὶ τὴν Σκύρον κατὰ τὸν *Στράβωνα* (Θ', σ. 437) φαίνεται ὅτι ἀφῆρσεν ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων ἤδη ὁ Φίλιππος. Ἐναντίαν γνώμην ἔχει ὁ K ö h l e r (ἐν τοῖς *Mittheilungen* I. σ. 261).

² Εἰς ταῦτα, φαίνεται, ἀναφέρεται ἡ ἐν Corp. Inscr. Antic. II, n° 234 ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ Φεδρουαρίου τοῦ ἐπὶ ἄρχοντος Νικοδώρου (313) χρονολογούμενη ἐπιγραφή, ἐν ᾗ ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων ψηφίζει νὰ ἐκφράσωσι τὴν εὐγνωμοσύνην πρὸς τὸν Ἀσάνδρον τὸν υἱὸν τοῦ Ἀγάθωνος (τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ σατράπου τῆς Καρίας Ἀσάνδρου) διότι ὑπῆρξεν ἀγαθὸς « περὶ τοὺς Ἀθηναίους τοὺς ἀφικνουμένους εἰς τὴν χώραν τὴν αὐτοῦ καὶ παραγενόμενος εἰς τὴν πόλιν τὰς τε ναῦς τὰς ἰδίας καὶ τοὺς στρατιώτας παρέσχετο τοῖς Ἀθηναίοις εἰς τὰς χρεῖας... ». Ὁ Ἀσάνδρος θὰ ᾔλθε τὸ φθινόπωρον τοῦ 314 μετὰ πλοίων καὶ στρατιωτῶν εἰς τὰς Ἀθήνας, ἵσως ἵνα προστατεύσῃ τὴν πόλιν μετὰ τὴν ἀπώλειαν τῶν ἐν Ἀῆμνῳ πλοίων κατὰ ἐνδεχομένης ἐπιδρομῆς τοῦ Διοσκορίδου. Ἄν τότε ἡ Ἀῆμνος εἶχεν ἀνακτῆθῃ, ὅν εἶνε φανερόν· ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ υἱὸς τοῦ Ἀντιγόνου Δημήτριος τῇ 307 ἐπαγγέλλεται ὅτι θ' ἀποδώσῃ εἰς τοὺς Ἀθηναίους τὴν Ἰμβρον οὐκ ὀκνῶ καὶ τὴν Ἀῆμνον, ἐδυνάτο τις νὰ πιστεύσῃ, ὅτι τὴν Ἀῆμνον εἶχον ἤδη πρότερον ἀπολάβῃ. [Περὶ τοῦ Ἀσάνδρου τούτου,

Περὶ τῶν ἐν Καρίᾳ πεπραγμένων οὐδεμίαν πάλιν μανθάνομεν λεπτομέρειαν. Ἐκεῖσε πρὸς νότον θὰ ὑπεχώρησεν ὁ στρατηγὸς τοῦ Ἀντιγόνου ἐνώπιον τῆς πολυπληθεστέρας δυνάμεως τῶν πολεμίων, ἐπειδὴ ἐν ταύτῃ τῇ χώρᾳ παρεχίμασεν, ἐν ᾧ ὁ Ἀσανδρος μετ' ὀλίγον ἀναφαίνεται ὡς κάτοχος τῆς Λυδίας καὶ λέγεται κύριος τῆς Ἀσίας. Τοῦτο δὲ φαίνεται καὶ ἐκ τούτου ἐπιβεβαιούμενον, ὅτι ὁ ναύαρχος τοῦ Ἀντιγόνου Θεόδοτος στρατολογεῖ χάριν τῶν ἀπὸ Ῥόδου πλοίων πληρώματα ἐκ Καρίας. Ὅτε δὲ ὁ στρατηγὸς Πτολεμαῖος, ἥδη ἐν τοῖς χειμαδίοις, ἡσχολεῖτο περὶ τὴν ταφὴν τοῦ πατρὸς του, οἱ ἐναντίοι ἔπεμψαν τὸν Εὐπόλεμον ἔχοντα 8,000 ἄνδρας εἰς τὴν πόλιν τῆς Καρίας Κάπριμα¹, ἵνα ἐκεῖθεν ἐπιχειρήσῃ τολμηρά τι κατὰ τῶν παραχειμαζόντων στρατευμάτων τῶν πολεμίων. Ἀλλ' ὁ Πτολεμαῖος, μαθὼν παρ' αὐτομόλων τὴν πρόθεσιν τοῦ ἐχθροῦ, ἐπανῆλθε ταχέως εἰς τὸ στράτευμά του, καὶ συναγαγὼν ἐκ τῶν ἐγγυτάτων σταθμῶν 8,300 πεζοὺς καὶ 600 ἵππεις, ἐπέπεσε περὶ μέσας νύκτας ἀπροσδοκῆτως κατὰ τῶν ὀλίγων ὠχυρωμένων καὶ ἀμελῶς φυλαττομένων πολεμίων, καὶ κατέπληξεν αὐτοὺς οὕτως, ὥστε ὁ μὲν Εὐπόλεμος ἐξωγρήθη, οἱ δὲ ἄλλοι ἠναγκάσθησαν νὰ παραδοῶσιν. Μετὰ τὴν λαμπρὰν ταύτην ἐπιτυχίαν ἐπανῆλθεν εἰς τὰ χειμάδια, καὶ κατῴρθωσε τοῦλάχιστον νὰ τηρήσῃ τὰς θέσεις του ἀπέναντι τῆς ὑπερέρας δυνάμεως τῶν πολεμίων, τὰ δὲ πράγματα τῆς Συρίας ἔλαβον τοιαύτην τροπὴν, ὥστε ἐδύνατο νὰ ἐλπίζῃ ἐκεῖθεν ἀξιόλογον βοήθειαν.

Ὁ Ἀντίγονος, πολιορκήσας τὴν νησιζούσαν πόλιν Τύρον ἐπὶ 15 μηνάς, καὶ περιαγαγὼν τοὺς ἐν αὐτῇ ἐγκεκλεισμένους εἰς τὴν

ὅστις κατὰ τὸν συγγραφέα εἶνε ἀνεψιὸς τοῦ ὁμωνύμου σατράπου τῆς Καρίας, ἄλλην γνώμην ἔχει ὁ Dittenbörger (Sylloge Inscr. Graec. σ. 195), ὅστις νομίζει ὅτι τὸ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ψήφισμα εἶνε ὑπὲρ αὐτοῦ τοῦ σατράπου τῆς Καρίας Ἀσάνδρου, ὅστις ὅμως δὲν εἶνε ὁ τοῦ Φιλώτου καὶ ἀδελφὸς τοῦ Παρμενίου, μετὰ τὸ 330 οὐδαμῶς μνημονευόμενος, ἀλλ' ἕτερος νεώτερος, υἱὸς τοῦ Ἀγάθωνος. Τότε ἀνάγκη νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ὁ ὑπὸ τοῦ Διοδώρου 10¹, 75 μνημονευόμενος ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἀγάθων ἦτο ὁμώνυμος τῷ πατρὶ. Σ. Μ.]

¹) Διοδώρου 10¹, 68. Τὰ Κάπριμα δὲν εἶνε ἄλλοθεν γνωστά. Ἴσως τὸ ὄνομα εἶνε παρεφθαρμένον.

ἐσχάτην ἔνδειαν, ἠνάγκασεν αὐτὴν νὰ παραδοθῇ, καὶ μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν ὀλίγων ἔτι ἐκ τῆς Αἰγυπτιακῆς φρουρᾶς ὑπολειπομένων στρατιωτῶν κατέλαβεν αὐτὴν δι' ἐπαρκοῦς δυνάμεως¹. Διὰ τί ὁ Πτολεμαῖος, ναυτικὴν ἔχων δύναμιν, δὲν ἠγωνίσθη μέχρις ἐσχάτων, ὅπως τηρήσῃ τὴν ἐπικαιροτάτην πόλιν; ἐνόμισεν ὅτι τὸ Αἰγαῖον πέλαγος ἦτο σπουδαιότερον τῆς βασιλίδος τῶν ἀκτῶν τῆς Φοινίκης; ἢ ἐπίστευσεν ὅτι ἢ ἐκ τῆς ἀπωλείας τῆς πόλεως ταύτης ἰδίᾳ ζημία ἦτο ὀλιγωτέρα τῆς ἐξ αὐτῆς ὠφελείας τοῦ Ἀντιγόγου; Ἐν τούτοις ὁ Ἀντίγονος, πλὴν τοῦ ὅτι ἐξισοῦτο πρὸς τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον κατὰ ἐν τῶν ἐνδοξοτάτων ἔργων, δι' ὃ ἐδύνατο νὰ σεμνύνηται, ἐδύνατο νὰ εἴπῃ ὅτι καταλαβὼν τὴν Τύρον συνετέλεσε τὴν κατάκτησιν τῆς Συρίας. Αὕτη δὲ ἦτο δι' αὐτὸν κατὰ τοσοῦτον σπουδαιότερα, καθ' ὅσον ἡ ναυτικὴ του δύναμις, ἂν καὶ κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν πλοίων δὲν ἦτο ὑποδεεστέρα τῆς τῶν ἐναντίων, πάντοτε ὅμως ἐδίσταζεν ἔτι νὰ τολμήσῃ ν' ἀντιπαλαίσῃ πρὸς αὐτὴν, διότι μόλις ἰδρυθεῖσα εἶχεν ἔτι χρεῖαν ἀσκήσεως καὶ στρατολογίας αἰεὶ νέων ναυτῶν, οὓς ἐδύνατο πρὸ πάντων νὰ παρᾶσχῃ τὰ παράλια τῆς Φοινίκης.

Ὁ Ἀντίγονος ἀπέφευγεν ἔτι νὰ δώσῃ κρίσιμον ῥοπὴν εἰς τὸν κατὰ θάλασσαν πόλεμον, διότι νῦν μάλιστα ἡ δύναμις τοῦ Ἀσάνδρου ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἔλαβε τοσοῦτον μεγάλην ἑκτασιν, καὶ ὁ στρατὸς αὐτοῦ τοσοῦτον ηὔξήθη διὰ τοῦ Μυρμιδόνος καὶ Πρεπελάου, ὥστε ὁ ἀνδρεῖος στρατηγὸς Πτολεμαῖος μόλις ἠδύνατο νὰ τηρῇ τὰς θέσεις του ἀπέναντι αὐτῶν. Διὰ τοῦτο μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Τύρου ἔσπευσεν ὁ Ἀντίγονος νὰ πορευθῇ εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Ἀλλὰ ταῦτοχρόνως προσεδοκᾶτο ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἐπίθεις κατὰ τῆς Συρίας. Πρὸς φρούρησιν λοιπὸν τῆς χώρας κατέλιπεν οὐ σμικρὸν στρατὸν συγκείμενον ἐκ 2,000 Μακεδόνων, 10,000 ξένων μισθοφόρων, 500 Λυκίων καὶ Παμφυλίων, 400 σφενδονητῶν Περσῶν, 5,000 ἱππέων καὶ πλέον ἢ 40 ἐλεφάντων. Τὴν δὲ ἀρχηγίαν παρέδωκεν εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Δημήτριον, ἄγοντα νῦν

¹) Διοδώρου Ιθ', 61.

τὸ εἰκοστὸν δεύτερον ἔτος¹, ὅστις εἶχεν ἤδη ἀναδειχθῇ ὡς ἱκανὸς στρατηγός. Ἐδόθη δὲ αὐτῷ πολεμικὸν συμβούλιον συγκείμενον ἐκ τεσσάρων ἀρχαίων πολυπείρων στρατηγῶν· ἦσαν δὲ οὗτοι ὁ Νέ-
αρχος, ὁ 'Ολύνθιος 'Ανδρόνικος, ὁ Φίλιππος καὶ ὁ Πείθων ὁ 'Αγή-
νορος, ὅστις ἐπὶ τούτῳ προσεκλήθη ἐκ τῆς σατραπείας αὐτοῦ Βα-
βυλῶνος. Λαβὼν δὲ τὸν ἐπίλοιπον στρατὸν ὁ 'Αντίγονος ἀνέξευξε,
τελευτῶντος τοῦ φθινοπώρου τοῦ 314, διῆλθε τὴν Κιλικίαν, ὑπο-
στάς πολλὰς κακουχίας κατὰ τὴν ὑπερβολὴν τοῦ ἤδη χιονοσκεποῦς
Ταύρου, καὶ ἐκεῖθεν ἐπορεύθη εἰς τὴν Φρυγίαν, ὅπου παρεχέμα-
σεν εἰς τὰ περίχωρα τῶν Κελαινῶν. Ταύτοχρόνως δὲ ἐξέπλευσεν
ὁ μέχρι τοῦδε περὶ τὴν Τύρον ἀσχολούμενος στόλος, ναυαρχοῦντος
τοῦ Μηδίου, καὶ κυριεύσας μοῖραν 36 Πυδναίων νεῶν, ἡρμένιζεν
ἐν τοῖς ὕδασι τοῦ Αἰγαίου².

Ἦρχισε τὸ ἔτος 313, τὸ τρίτον τοῦ πολέμου. Ὁ Λυσίμαχος,
ἂν καὶ εἷς τῶν συμμάχων, διέμεινε μέχρι τοῦδε ἀμέτοχος τοῦ πο-
λέμου· διότι, ὡς φαίνεται, τὰ ιστορηθησόμενα γεγονότα, ἐν μέρει
ἐπεκτεινόμενα καὶ εἰς τὸ ἔτος 314, ἐκώλυσαν αὐτὸν νὰ ἐπιχει-
ρήσῃ τι ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ἐνδεχόμενον δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι ὁ 'Αντίγονος
πρὸς ἀποτροπὴν αὐτοῦ ὑπέμνησε τὰς ἐπὶ τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τοῦ
Πόντου ἐλληνίδας πόλεις, ὅτι ἐπὶ Φιλίππου καὶ 'Αλεξάνδρου ἦσαν
ἐλεύθεραι πόλεις ἐν τῷ κράτει, καὶ ὅτι αὐτὸς δυνάμει τοῦ ἀξιώ-
ματος αὐτοῦ ὡς ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους ὑπεσχέθη νὰ προστατεύσῃ
τὴν αὐτονομίαν των. Ὅπως δὲ ποτε οἱ πολῖται τῆς Καλλάτιδος
ἐξέβαλον τὴν ἐν τῇ ἀκροπόλει αὐτῶν κατασταθεῖσαν φρουράν τοῦ
Λυσιμάχου, καὶ ἀνεκήρυξαν τὴν ἐλευθερίαν των. Βοηθούμενοι δὲ
ὑπ' αὐτῶν, οἱ Ἰστριανοί, οἱ Ὀδησσηνοὶ καὶ αἱ ἄλλαι ἐλληνικαὶ πόλεις
ἐκείνης τῆς ἀκτῆς ἔπραξαν τὸ αὐτό, καὶ πρὸς ἀλλήλους συναspi-
σθέντες, ὅπως ἀπὸ κοινοῦ ὑπερασπίσωσι τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἐλευθερίαν,

¹) Διοδώρου ΙΘ', 69 « ἦν γὰρ Δημήτριος ἔτι νέος τὴν ἡλικίαν ὡς ἂν γεγονὼς ἔτη
δύο πρὸς τοὺς εἴκοσι ». Ἐκ τῆς αὐτῆς πηγῆς ἀρύεται καὶ ὁ Πλούταρχος (Δημητρ. Ε') καὶ
'Αππιανὸς (Συρ. 54)· ὁ Δημήτριος λοιπὸν ἐγεννήθη τῷ 337.

²) Διοδώρου ΙΘ', 69.

συνεμάχθησαν ἔπειτα μετὰ τῶν γειτνιαζόντων Θρακῶν (Γετῶν) καὶ Σκυθῶν, καὶ ἀπετέλεσαν οὕτω δύναμιν, ἥτις βεβαίως ἐφαίνετο δύναμένη νὰ παράσχη εἰς τὸν σατράπην τῆς Θράκης ἱκανὴν ἀντίστασιν. Ταῦτα μαθὼν ὁ Λυσιμάχος ἔσπευσε διὰ τῆς χώρας τῶν Ὀδρυσῶν νὰ υπερβῇ τὸν Αἷμον καὶ ἀπροσδοκῆτως ἐνεφανίσθη πρὸς τῆς Ὀδησσοῦ¹⁾ ἡ πόλις αὕτη, πολιορκηθεῖσα καὶ ἀποκλεισθεῖσα, παρεδόθη ἐντὸς ὀλίγου. Ἐντεῦθεν ὁ Λυσιμάχος ἐπορεύθη κατὰ τῆς Ἰστρου, καὶ εὐχερῶς καθυποτάξας καὶ ταύτην τὴν πόλιν, ἀνέβη πρὸς τὴν Κάλλατιν. Καθ' ὁδὸν δὲ συναντήσας τοὺς Σκύθας καὶ Θράκας τεταγμένους ἐναντίον του, πάραυτα ἐπέπεσε κατ' αὐτῶν. Καὶ οἱ μὲν Θράκες, καταπλαγέντες ὑπὸ τοσοῦτον ἰσχυρᾶς ἐπιθέσεως, ἀπεδέχθησαν προθύμως τὴν προταθεῖσαν αὐτοῖς σύμβασιν, καὶ ἐγκατέλειψαν τοὺς συμμάχους των. Οἱ δὲ Σκύθαι ἠθέλησαν νὰ πολεμήσωσιν, ἀλλὰ νικήσας αὐτοὺς ἐν μάχῃ ἐκ τοῦ συστάδην, τοὺς κατεδίωξε πέραν τῶν ὁρίων αὐτῶν. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐπανελθὼν εἰς τὴν Κάλλατιν, ἐστρατοπέδευσε ὑπὸ τὰ τείχη, ἐπολιόρκει στενῶς τὴν πόλιν, ἐπαπειλῶν θάνατον εἰς τοὺς πολίτας τοὺς πρωταιτίους τῆς ἀποστασίας. Τότε ἦλθεν ἀγγελία, ὅτι ἔρχεται ἡ ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου πεμφθεῖσα βοήθεια, στόλος ὑπὸ τὸν Λύκωνα εἰσπλεύσας εἰς τὸν Πόντον καὶ ὁ Παυσανίας, ὅστις μετ' οὐκ ὀλίγων στρατιωτῶν ἐστρατοπέδευσε περὶ τὸ Ἱερὸν τὸ παρὰ τὸ στόμιον τοῦ Βοσπόρου. Ὁ Λυσιμάχος λαβὼν τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ ἑαυτοῦ στρατοῦ, ἔσπευσε εἰς ἀπάντησιν τῶν ἐπερχομένων πολεμίων. Προσελθὼν δὲ εἰς τὰ στενὰ τοῦ Αἷμου, εὗρεν αὐτὰ κατεχόμενα ὑπὸ Θρακῶν· ἦτο ὁ βασιλεὺς τῶν Ὀδρυσῶν Σεύθης, ὅστις ἐπὶ τῇ ἐλπίδι τοῦ ν' ἀνακτήσῃ τὴν πρὶν αὐτονομίαν, ἐκηρύχθη ὑπὲρ τοῦ Ἀντιγόνου, καὶ συνήθροισε στρατόν, κατὰ πάντα ἱκανὸν ν' ἀποκόψῃ τὸν Λυσιμάχον ἀπὸ τῆς ἰδίας αὐτοῦ σατραπείας. Συνεκροτήθη μακρὰ καὶ κρατερὰ καὶ εἰς ἀμφοτέρα τὰ διαμαχόμενα μέρη λίαν φονικὴ μάχη, μεθ' ἣν ὁ σατράπης ἤνοιξε τὴν διὰ τοῦ Αἷμου ἀρόδον. Καὶ ὥρμησε δὲ μετὰ

¹⁾ Ἡ παλαιὰ αὕτη πόλις τῆς κάτω Μοισίας παρὰ τὸν Εὐξείνιον πόντον ἔκειτο κατὰ τὴν σήμερον λεγομένην Βάρναν ἢ πλησίον αὐτῆς. Σ. Μ.

σπουδῆς κατὰ τοῦ Πausανίου, ὅστις φεύγων τὴν ἐπερχομένην ὑπερτέραν δύναμιν, ὑπεχώρησεν εἰς τινα δυσχωρίαν· ἀλλ' ἡ θέσις τοῦ ἐκυριεύθη εὐθὺς ἐξ ἐφόδου. Καὶ ὁ μὲν Πausανίας ἐφρονεύθη, οἱ δὲ πλεῖστοι τῶν στρατιωτῶν αὐτοῦ ἡχμαλωτίσθησαν, καὶ οἱ μὲν ἀντὶ λύτρων ἀπελύθησαν, οἱ δὲ διενεμήθησαν εἰς τὰς τάξεις τοῦ νικηφόρου στρατοῦ. Μετὰ τοῦτο ὁ Λυσίμαχος ἔσπευσε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Καλλάτιδος, ἣτις ὑποστηριχθεῖσα ὑπὸ τοῦ στόλου τοῦ Ἀντιγόνου καὶ τοῦ βασιλέως τοῦ Κιμμερίου Βοσπόρου, ἀντέσχεν ἐφ' ἱκανὸν χρόνον¹.

Καὶ ἐκ μόνης ταύτης τῆς ἐκστρατείας τοῦ Πausανίου, ἂν καὶ ἀποτυχούσης, δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι κατὰ τὸ ἔτος 313 ἡ δύναμις τοῦ Ἀντιγόνου ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ εἶχε τὴν ὑπεροχήν. Δὲν λέγεται μὲν ποῦ καὶ πῶς ἤρχισε πάλιν ὁ πόλεμος, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ὁ Ἀντίγονος τὸν μὲν Ἀσανδρον ἀπέκοψεν ἀπὸ τῶν στρατευμάτων τῶν συμμάχων του, ταῦτα δὲ ἀπώθησε πέραν τῆς Λυδίας· ὠρισμένως γνωρίζομεν μόνον ὅτι ἐπὶ τέλους ὁ σατράπης τῆς Καρίας Ἀσανδρος, πολλαχῶς στενοχωρηθεὶς, ἀπεδέχθη συνθηκολογίαν, καθ' ἣν ἔμελλε πάντας τοὺς στρατιώτας του νὰ παραδώσῃ εἰς τὸν Ἀντίγονον, εἰς τὰς ἐλληνικὰς πόλεις ν' ἀποδώσῃ τὴν ἐλευθερίαν των, τὴν δὲ Καρίαν, ὅσην πρότερον εἶχε, νὰ κατέχῃ ὡς δωρεάν τοῦ Ἀντιγόνου, καὶ νὰ εἶνε πρὸς τοῦτον πιστὸς καὶ ἀφωσιωμένος, τέλος νὰ δώσῃ ὅμηρον τὸν ἀδελφόν του Ἀγάθωνα. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγας ἡμέρας μεταμεληθεὶς ὁ σατράπης διότι συγκατετέθη εἰς τοιοῦτους ὅρους, κατώρθωσε νὰ μεταφέρῃ εἰς ἀσφαλὲς μέρος τὸν εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Ἀντιγόνου εὐρισκόμενον ἀδελφόν του, καὶ ἔπεμψε πρέσβεις πρὸς τὸν Πτολεμαῖον, Σέλευκον καὶ Κάσσανδρον, ἐξαιτούμενος πάλιν βοήθειαν. Μετὰ μεγίστης ἀγανακτήσεως ἔμαθεν ὁ Ἀντίγονος τὴν ἀπιστίαν ταύτην τοῦ Ἀσάνδρου, καὶ ἀμέσως εἰσέβαλε πολλαχόθεν εἰς τὴν Καρίαν. Πρὸς ἀπελευθέρωσιν δὲ τῶν ἐλληνικῶν πόλεων ἐξεπέμφθη ὁ στρατηγὸς Δόκιμος², καὶ ὁ

¹) Διοδώρου ΙΘ', 73. Κ', 25.

²) Ὁ Δόκιμος οὗτος (Διοδώρου ΙΘ', 75) φαίνεται ὅτι εἶνε ὁ ἀπαδὸς τοῦ Περδίκκου

ναύαρχος Μήδιος, οἵτινες συνελθόντες πρὸ τῆς Μιλήτου, ἐκάλεσαν τοὺς πολίτας εἰς ἐλευθερίαν, ἠνάγκασαν τὴν φρουρὰν τῆς ἀκροπόλεως νὰ παραδοθῇ, καὶ ἀνεκήρυξαν τὴν αὐτονομίαν τῆς πόλεως. Κατὰ δὲ τῆς Ἰάσου ἐστάλη ὁ στρατηγὸς Πτολεμαῖος, ὅστις ἐβίασε τὴν πόλιν νὰ κηρυχθῇ ὑπὲρ τοῦ Ἀντιγόνου. Αὐτὸς δὲ ὁ Ἀντίγονος, λαβὼν τὴν ἐπὶ τὰς Τράλλεις ὁδόν, ἐξεπολιόρκησε τὴν πόλιν ταύτην, διέδραμε τὴν σατραπείαν πρὸς νότον, καὶ ἐμφανισθεὶς πρὸ τῆς Καύνου, ὅπου προσέπλευσε καὶ ὁ στόλος πρὸς βοήθειαν αὐτοῦ, ἐκυρίευσε τὴν πόλιν πλὴν τῆς ἀκροπόλεως, ἥτις περιχαρακωθείσα ἐπολιορκήθη¹. Περὶ τοῦ σατράπου Ἀσάνδρου δὲν γίνεται πλέον ἄλλη μνεία ἐν τῇ ἱστορίᾳ.

Ἐν ᾧ ταῦτα ἐγίνοντο ἐν Ἀσίᾳ, φαίνεται ὅτι τὰ πράγματα τοῦ Ἀντιγόνου ἐν Πελοποννήσῳ μετεβλήθησαν πολὺ· ἔστειλεν ἐκεῖσε νέαν δύναμιν ὑπὸ τὸν Τελεσφόρον, συγκεκλιμένην ἐκ 50 πλοίων καὶ ὅχι εὐαρίθμων στρατιωτῶν, παραγγείλας νὰ ἐλευθερώσῃ τὰς ἐλληνικὰς πόλεις ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι διὰ τῶν ἐπανειλημμένων τοιούτων προσπαθειῶν ἤθελε πείσῃ τοὺς Ἕλληνας, ὅτι σπουδαίως ἐφρόντιζε περὶ τῆς ἐλευθερίας των. Ὁ Τελεσφόρος ἀποβαίνει εἰς τὴν Πελοπόννησον — περὶ τοῦ Ἀριστοδήμου καὶ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ δὲν γίνεται πλέον λόγος. Ὁ δὲ Πολυσπέρχων φαίνεται ὅτι συνεμάχησε μετὰ τῆς χήρας τοῦ υἱοῦ του, ὅπως ιδρύσωσιν ἀνεξάρτητον ἀρχὴν ἐν Πελοποννήσῳ· ὁ Τελεσφόρος τοῦλάχιστον ἀγωνίζεται ἐναντίον πολλῶν ὑπὸ στρατιωτῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου κατεχομένων πόλεων, καὶ ἐλευθερώνει αὐτάς, πλὴν τῆς Σικυῶνος καὶ Κορίνθου, ἐν αἷς ὁ Πολυσπέρχων ἀνθίσταται μετὰ πολυαρίθμων στρατιωτῶν.

Περὶ τὸν αὐτὸν χρόνον ὁ Κάσσανδρος ἔπεμψε νέον στρατὸν κατὰ τῶν Αἰτωλῶν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Φιλίπ-

ὅστις πολὺν χρόνον ἡγωνίσθη κατὰ τοῦ Ἀντιγόνου· ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ἔτους 315 ὁ Ἀντίγονος ὑπερμαχεῖ τῶν συμφερόντων ἐκείνου τοῦ κόμματος, ὅπερ ἄλλοτε τοσοῦτον σφοδρῶς ἐπολέμησεν.

¹) Διοδώρου ΙΘ', 75.

που. Οὗτος ἐνωθεὶς μετὰ τῶν Ἀκαρνάνων, ἐπέδραμε λεηλατῶν τὴν χώραν τῶν Αἰτωλῶν πέραν τοῦ Ἀχελώου. Τότε ἦλθεν ἡ ἀγγελία, ὅτι ὁ Αἰακίδης ὁ πρὸ τριῶν ἐτῶν ἐξωσθεὶς ὑπὸ τῶν Ἡπειρωτῶν κατῆλθεν εἰς τὴν χώραν του, γενόμενος δεκτὸς ὑπὸ τῶν ὑπηκόων του, οἵτινες θὰ εἶχον κορεσθῇ ἐκ τῆς μακεδονικῆς δεσποτείας. Προέτεινε δὲ καὶ εἰς τὸν Κασσάνδρον ν' ἀποκαταστήσῃσι πάλιν τὰς προτέρας σχέσεις των, ἐπειδὴ αἱ πρὸς τὸν βασιλέα δυσἀρέσκειαι εἶχον κατευνασθῇ. Τοῦτο φυσικῶ τῷ λόγῳ ἀπεκρούσθη, καὶ ὁ Φίλιππος ἔλαβε τὴν διαταγὴν νὰ ὁρμήσῃ πάραυτα κατὰ τοῦ Αἰακίδου, καὶ νὰ ἐξολοθρεύσῃ αὐτόν, πρὶν λάβῃ καιρὸν νὰ ἐνωθῇ μετὰ τῶν Αἰτωλῶν· καὶ ἀπήντησε μὲν ἀξιόλογον καὶ καλῶς συντεταγμένον ἐναντίον του στρατόν, ἀλλὰ συνῆψεν εὐθύς τὴν μάχην. Κριθείσης δὲ ταύτης ὑπὲρ αὐτοῦ, πολλοὶ τῶν πολεμίων ἐφονεύθησαν καὶ πολλοὶ ἐξωγρήθησαν, ἐν οἷς πεντήκοντα ἐκ τῆς φατρίας, εἰς ἣν ὁ Αἰακίδης ὥφειλε τὴν κάθοδόν του. Οὗτοι ἀπεστάλησαν δέσμιοι εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ἐν τούτοις ὁ βασιλεὺς μετὰ τῶν λειψάνων τοῦ ἡπειρωτικοῦ στρατοῦ τραπείς πρὸς νότον, κατέφυγεν εἰς τὴν Αἰτωλίαν, ἐκεῖσε δὲ ἐπηκολούθησεν ὁ Φίλιππος, καὶ ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Οἰνιαδῶν συνεκροτήθη μάχη, ἐν ᾗ τὸ δεύτερον ἐνίκησεν ὁ Φίλιππος, μεταξύ δὲ τῶν σωρηδὼν πεσόντων ἦτο ὁ Αἰακίδης. Τότε οἱ Αἰτωλοὶ, καταπλαγέντες ὑπὸ τῶν βραγδαίων καὶ μεγάλων τούτων ἐπιτυχιῶν τοῦ Φιλίππου, κατέφυγον σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις ἀπὸ τῶν κατὰ τὸ πλεῖστον ἀνωχύρων πόλεων εἰς τὰ ὑψηλὰ ὄρη¹.

Οὕτως εἶχον τὰ πράγματα τοῦ Κασσάνδρου περὶ τὸ τέλος τοῦ θέρους τοῦ 313. Τὴν Ἡπειρον πάλιν νὰ καθυποτάξῃ ἐφαίνετο εὐκολον πρᾶγμα· διότι οἱ μὲν Αἰτωλοὶ ἐμειονέχουν· ὁ δὲ Τελεσφόρος ἐν Πελοποννήσῳ ἀνεχαιτίζετο ὑπὸ τοῦ Πολυσπέρχοντος, καὶ ἡ Στερεὰ Ἑλλάς ἦτο ὑποτεταγμένη. Ἀλλ' αἱ ἐπιτυχίαι τοῦ Ἀντιγόγου ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ δικαίως τὸν ἐθορύβουν· διότι ἐναντίον μὲν τοῦ δραστηρίου στρατηγοῦ οὐδεμία πλεον ὑπῆρχε δύναμις· ὁ δὲ Λυ-

¹) Διοδώρου ΙΘ', 75. Πανσανίου Α', 11.

σίμαχος ἡσυχολεῖτο περὶ τὰς ἀκτὰς τοῦ Πόντου· ἡ δὲ ναυτικὴ δύναμις τῶν συμμάχων δὲν ὑπερεῖχε πλέον ἐν ταῖς ἐλληνικαῖς θαλάσσαις· ὁ δὲ Ἀντίγονος δὲν ἀπεῖχε πολὺ τοῦ Ἑλλησπόντου, καὶ ἡ διάβασις αὐτοῦ δὲν ἡδύνατο πλέον νὰ κωλυθῇ. Πρὸς δὲ τούτοις ἐν αὐτῇ τῇ Ἑλλάδι ἤρχισαν νὰ καταφαίνωνται τ' ἀποτελέσματα τῆς ἀνακηρύξεως τοῦ Ἀντιγόνου. Οἱ Βοιωτοί, ἐν τῷ μέσῳ τῶν ὁποίων ἀνωρθώθησαν πάλιν αἱ ἀπεχθεῖς Θῆβαι, ἔπεμψαν πρέσβεις πρὸς τὸν Ἀντίγονον, καὶ ἐκηρύχθησαν ὑπ' αὐτοῦ σύμμαχοί του· ἔπεμψαν δὲ καὶ οἱ Αἰτωλοί, καὶ τὴν μετὰ τῶν στρατηγῶν του συνομολογηθεῖσαν συμμαχίαν ἀνενέωσαν πρὸς αὐτὸν τοῦτον. Τῆς Εὐβοίας αἱ πλεῖσται πόλεις ἀνεκήρυξαν ἑαυτὰς ἐλευθέραι· μόνη ἡ Χαλκὶς κατεῖχετο ἔτι ὑπὸ μακεδονικῆς φρουρᾶς. Καὶ παρ' αὐτῶν δὲ τῶν Ἀθηνῶν ἦλθον κρυφίως πρέσβεις πρὸς τὸν Ἀντίγονον, παρακαλοῦντες αὐτὸν ν' ἀποκαταστήσῃ πάλιν τὴν ἐλευθερίαν τῆς πόλεως. Ἐφαίνετο λοιπὸν ὅτι ὁ Κάσσανδρος εἶχε νὰ φοβηθῇ τὰ χεῖριστα ἐκ τῆς παρατάσεως τοῦ πολέμου, τὰ δὲ πράγματα εἶχον οὕτως, ὥστε δὲν ἦτο ἀδύνατον νὰ συνομολογήσῃ ἰδιαιτέραν εἰρήνην ὑπὸ εὐνοϊκοῦς ὅρους. Λαβὼν λοιπὸν συνέντευξιν μετὰ τοῦ Ἀντιγόνου ἐν Ἑλλησπόντῳ, ἐπραγματεύθη περὶ εἰρήνης· ἀλλ' οἱ ὅροι οἱ ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου προταθέντες, ἐν οἷς ἡ ἐλευθερία τῶν ἐλληνικῶν πόλεων θὰ ἐπρώτευσεν, ἐφάνησαν εἰς τὸν Κάσσανδρον ὅλως ἀπαράδεκτοι, δι' ὃ ἀπεχωρίσθησαν ἀμφοτέρω ἀπρακτοί.

Ὁ Κάσσανδρος θὰ προσεδόκα, ὅτι ὁ Ἀντίγονος ἔμελλε νὰ πέμψῃ τὰς ναυτικὰς αὐτοῦ μοίρας εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ νὰ προσβάλῃ αὐτὸν κατὰ τὸ ἀσθενέστατον μέρος. Καὶ περὶ μὲν τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῶν λιμένων αὐτῆς ἦτο βέβαιος· ἀλλὰ τὸ μάλιστα ἐπίφοβον ἦτο, μήπως ὁ Ἀντίγονος, ἀποδὰς εἰς τὴν Εὐβοίαν, ἤθελεν ἐκεῖθεν διαπεραιωθῇ εἰς τὴν Βοιωτίαν. Διὰ τοῦτο ὁ Κάσσανδρος ἔσπευσε νὰ ἐπιχειρήσῃ, εἰ δυνατόν, τὴν κατάληψιν τῆς νήσου· κατέπλευσε λοιπὸν μετὰ 30 νεῶν εἰς τὸν Ὠρεὸν τὸν ἐπὶ τῆς βορείου ἀκτῆς τῆς νήσου κατὰ τὰ περὶ τὸ Ἀρτεμίσιον παράλια, ὅθεν ἦτο εὐκόλον νὰ φράξῃ τὸν εἰς τὸν εὐβοϊκὸν πόρον εἰσπλουν. Εἶχεν

ἤδη ἐπιτύχη νὰ καταλάβῃ τὸν λιμένα τοῦ Ὀρεοῦ, καὶ ἐπολιόρκει στενῶς τὴν πόλιν, ὅτε προσέπλευσεν ὁ μὲν Τελεσφόρος ἐκ Πελοποννήσου μετὰ 20, ὁ δὲ Μήδιος ἐξ Ἀσίας μετὰ 100 πλοίων εἰς βοήθειαν τῶν Ὀρειτῶν. Αἱ νῆες τοῦ Κασσάνδρου ὥρμουν ἐν τῷ λιμένι τῆς πόλεως, οἱ δὲ ἐναντίοι κατώρθωσαν νὰ ἐμπρήσωσιν αὐτάς· καὶ τέσσαρες μὲν ἐκάησαν ἐξ ὀλοκλήρου, αἱ δὲ ἄλλαι μεγάλως ἐκινδύνευσαν. Ἐν τούτοις προσέπλευσε στόλος ἐξ Ἀθηνῶν, καὶ ἐπειδὴ οἱ πολέμιοι ἦσαν ὀπισθοῦν ἀπρόσεκτοι, ὁ Κάσσανδρος ἐπεχείρησεν ἐκπλουν, καθ' ὃν ἐν μὲν πλοῖον τῶν πολεμίων κατεβύθισε, τρία δὲ αὐτανδρα ἠχμαλώτισεν¹.

Μετὰ ταῦτα ἐπεμφεν ὁ Ἀντίγονος εἰς τὴν Εὐρώπην νέον στόλον ἐξ 150 πλοίων καὶ ἐπ' αὐτῶν 5000 πεζοὺς καὶ 500 ἵππεις ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ ἀνεψιοῦ αὐτοῦ Πτολεμαίου², παραγγείλας νὰ συντελέσωσι τὴν ἐλευθέρωσιν τῶν ἐλληνικῶν πόλεων. Τῆς ἐκστρατείας ταύτης μετέσχον καὶ οἱ Ῥόδιοι οἱ νῦν σύμμαχοι αὐτοῦ γενόμενοι, ἔχοντες 10 ἐξαιρέτως κατηρτισμένα πλοῖα. Ὁ Πτολεμαῖος προσωρμίσθη παρὰ τὴν Αὐλίδαν εἰς τὸν καλούμενον Βαθὺν λιμένα. Ἐνταῦθα προσῆλθον αὐτῷ παρὰ τοῦ κοινοῦ τῶν Βοιωτῶν 2200 πεζοὶ καὶ 800 ἵππεις· προσεκάλεσε δὲ καὶ τὰ πλοῖα τὰ ὀρμούντα ἐν Ὀρεῷ, καὶ τειχίσας τὸν Σαλγανέα, τὸν ἐγγύτατα τῆς ἀκτῆς, κατέστησεν αὐτὸν ὀρμητήριον πασῶν τῶν κινήσεων. Μεταξὺ Αὐλίδος καὶ Σαλγανέως πέραν τῆς γεφύρας τῆς ἐπὶ τοῦ στενοῦ πορθμοῦ τοῦ Εὐρίπου κεῖται ἡ Χαλκίς, ἡ μόνη εὐβοικὴ πόλις ἥτις ἦτο ὑποχείριος τοῦ Κασσάνδρου³. Ταύτην ἠλπίζεν ὅτι πρῶ-

¹) Διοδώρου ΙΘ', 75. Αὕτη εἶνε ἡ ἀποστολή, περὶ ἧς γίνεται λόγος ἐν τῷ Corp. Inser. Attic. II, n° 331, ὅπου λέγεται περὶ τοῦ θυμοχάρους «Κασσάνδρου δὲ πολιορκούντος Ὀρεὸν ἀποσταλεῖς στρατηγὸς ἐπὶ τῶν νεῶν τῶν τῆς πόλεως τοὺς πολίτας τοὺς πλείοντας ἐν ταῖς ναυσὶν παρειτήσατο ὥστε τῶν συμμάχων μόνους Ἀθηναίους ἀλειουργήτους εἶναι τῶν ἔργων τῶν πρὸς τὴν πολιορκίαν».

²) Διοδώρου ΙΘ', 77, 2, ὅπου τὰ νῦν ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Dindorf ἀντὶ τοῦ ἡμαρτημένου Πολεμίων ἐτυπώθη τὸ ὄρθον Πτολεμαῖος.

³) Μετὰ τῆς Χαλκίδος ἦτο ὑποχείριος εἰς τὸν Κασσανδρον φυσικῶ τῷ λόγῳ ἢ τε γέφυρα καὶ τὸ ἀκρωτήριο τῆς ἀπὸ τῆς (ὁ Κάνηθος), ὑπερ καθ' ὃ προγεφύρωμα, ἦτο βεβαίως ὠχυρωμένον. Τὴν λεπτομέρειαν ταύτην παραλείπει ὁ Διόδωρος.

την θὰ καταλάβῃ ὁ Πτολεμαῖος. Ὁ δὲ Κάσσανδρος, μαθὼν τὴν πρόθεσιν ταύτην τῶν ἐναντίων, παρήτησε τὴν πολιορκίαν τοῦ Ὀρεοῦ καὶ ἔδραμεν εἰς τὴν Χαλκίδα, ἵνα διατηρήσῃ ταύτην μάλιστα τὴν πασῶν σπουδαιοτάτην θέσιν. Ἐν τούτοις ὁ Μῆδιος ἀπέπλευσε τάχιστα μετὰ παντὸς τοῦ στόλου εἰς τὴν Ἀσίαν πρὸς τὸν Ἀντίγονον, ὅστις εὐθὺς ὥρμησε μετὰ παντὸς τοῦ στρατοῦ πρὸς τὸν Ἑλλήσποντον, παραπλέοντος καὶ τοῦ στόλου, ἵνα διαβῇ εἰς τὴν Εὐρώπην, ὅπως, ἐὰν μὲν μείνῃ ὁ Κάσσανδρος ἐν Χαλκίδι, ἐπιπέσῃ κατὰ τῆς ἀφυλάκτου Μακεδονίας, ἐὰν δὲ ἐπιστρέψῃ πρὸς σωτηρίαν τῆς Μακεδονίας, ἀνατρέψῃ τὴν ἐν Ἑλλάδι ἐξουσίαν αὐτοῦ. Ἡ μακεδονικὴ δύναμις περιῆλθε τότε εἰς δεινοτάτην ἀμηχανίαν· οὔτε τῆς θαλάσσης οὔτε τῆς Ἑλλάδος κυρία, ἠναγκάσθη νὰ περιορισθῇ εἰς ἄμυναν, ἥτις ὅμως δὲν ἦτο δυνατόν ἄλλως νὰ διεξαχθῇ, εἰ μὴ διὰ τῆς ἐπικρατήσεως ἢ κατὰ θάλασσαν ἢ ἐν Ἑλλάδι. Ὁ δὲ Κάσσανδρος κατέχων μὲν τὴν Χαλκίδα¹, εἶχε τὴν Ἀττικὴν καὶ ἐν Ἀττικῇ κυβέρνησιν ὅλως εἰς αὐτὸν ἀφωσιωμένην καὶ ἐπομένως τὴν βοήθειαν τοῦ ἀθηναϊκοῦ στόλου· κατέχων δὲ τοὺς ἀττικοὺς λιμένας, κατεῖχε τὰς ἐξόδους εἰς τὴν περὶ τὰς Κυκλάδας θάλασσαν· ὥστε ἐν ὅσῳ ἡ Ἀττικὴ ἔμενε μετ' αὐτοῦ, ἡ Ἑλλὰς καὶ ἡ θάλασσα δὲν ἦσαν ἐντελῶς ἀπηλλοτριωμένα. Παραδώσας λοιπὸν τὴν ἐν Χαλκίδι ἀρχηγίαν εἰς τὸν ἀδελφὸν Πλείσταρχον, ἔσπευσε μετὰ τῆς πεζικῆς αὐτοῦ δυνάμεως νὰ διαβῇ εἰς τὸν Ὠρωπὸν κατὰ τὰ μεθόρια τῆς Ἀττικῆς, ἐκυρίευσε τὴν πόλιν ταύτην διὰ τῆς βίας, ἐξεβίασεν ἀνακωχὴν πρὸς τὸ κοινὸν τῶν Βοιωτῶν, ὁδεύων παρὰ τὸν Ἀσωπὸν ἀνέβη εἰς τὰς Θήβας, καὶ καταλιπὼν στρατηγὸν τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος τὸν Εὐπόλεμον, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Μακεδονίαν. Τοῦτο συνέβη τελευτῶντος τοῦ ἔτους 313. Ἐν τούτοις ὁ Ἀντίγονος, ἐλθὼν εἰς τὴν Προποντίδα, ἔπεμψεν εἰς τὸ Βυζάντιον, ἀπαι-

1) Διοδώρου ΙΘ'. 78, 2 «ἐπίκαιρος γὰρ ἡ πόλις ἐστὶ τοῖς βουλομένοις ἔχειν ὁρμητήριον διαπολεμεῖν περὶ τῶν ὅλων. Τὸ ἐστὶ τοῦτο μαρτυρεῖ ὅτι ὁ Διόδωρος ἀναφέρει κατὰ λέξιν τὴν πηγὴν του· διότι ἡ Χαλκίς εἶχε ταύτην τὴν σημασίαν ἐπὶ Ἰερωνύμου, ὅχι δὲ καὶ ἐπὶ Διοδώρου.

τῶν τὴν μεθ' ἑαυτοῦ συμμαχίαν τῆς πόλεως, ἀλλὰ καὶ τοῦ Λυσιμάχου πρέσβεις εἶχον ἔλθῃ, συμβουλευόντες τοὺς Βυζαντίους νὰ μὴ ἐπιχειρήσωσι τι ἐχθρικὸν κατ' αὐτοῦ καὶ τοῦ Κασσάνδρου, ἀλλὰ πρὸ πάντων νὰ φοβῶνται τοὺς πλησιεστάτους δυνάστας. Οἱ δὲ Βυζάντιοι, ὧν τὸ συμφέρον ἦτο ἐν τῷ μέσῳ τοῦ καθολικοῦ πολέμου νὰ ἐξακολουθῶσιν ἡσύχως τὸ ἐπικερδὲς αὐτῶν ἐμπόριον, καὶ νὰ εἶνε ἴσοι πρὸς ἀμφοτέρω τὰ διαμαχόμενα μέρη, ἀπεκρίθησαν, ὅτι θὰ εἶνε καὶ τοῦ λοιποῦ, ὅπως πρότερον, οὐδέτεροι. Ἡ ἀπόκρισις αὕτη, ἡ ἐπάνοδος τοῦ Κασσάνδρου, ἡ προσέγγισις τοῦ Λυσιμάχου μετὰ τῆς στρατιᾶς αὐτοῦ, ἡ χειμερινὴ ὥρα καὶ ἔτι μᾶλλον τὰ ἐν Συρίᾳ γενόμενα παρεκίνησαν τὸν 'Αντίγονον ν' ἀναβάλῃ τὴν εἰς τὴν Εὐρώπην διάβασιν, καὶ διένειμε τὸν στρατὸν του εἰς τὰς πόλεις τῆς Μικρᾶς Φρυγίας πρὸς διαχείμασιν¹.

Πτολεμαῖος ὁ σατράπης τῆς Αἰγύπτου ἐκωλύετο κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο νὰ παράσχῃ ἄμεσον βοήθειαν εἰς τοὺς συμμαχοὺς του. Δύναται τις βεβαίως ν' ἀποδώσῃ ἐν μέρει εἰς τὰς σκευωρίας τοῦ 'Αντιγόνου τὸ ὅτι συγχρόνως καὶ ἡ Κυρήνη ἐπανεστάτησε κατὰ τοῦ Πτολεμαίου, καὶ οἱ νεωστὶ ὑποταχθέντες βασιλεῖς τῆς Κύπρου ἀπεστάτησαν ἀπ' αὐτοῦ. Οἱ Κυρηναῖοι, ὡς φαίνεται, ἀνακηρυχθέντες ἐλεύθεροι, ἐτράπησαν εὐθὺς κατὰ τοῦ φρουρίου τῆς πόλεως καὶ ἐπολιόρχησαν αὐτό. Τοὺς δὲ ἐξ 'Αλεξανδρείας ἐλθόντας πρέσβεις, ἵν' ἀπαιτήσωσι τὴν κατάπαυσιν τῶν ἐχθροπραξιῶν, ἐφόνευσαν, καὶ ἐξηκολούθησαν τὴν πολιορκίαν πολὺ ἐντονώτερον. Τότε ὁ Πτολεμαῖος ἔπεμψεν ἀξιόλογον κατὰ γῆν στρατὸν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ 'Αγιδός, καὶ στόλον ὑπὸ τὸν ναύαρχον 'Επαίνετον. Ὁ 'Αγὺς προσβαλὼν τοὺς ἀντάρτας ταχέως καὶ ἰσχυρῶς, κατετρόπωσεν αὐτούς, κατέλαβε τὴν πόλιν, καὶ ἔπεμψε τοὺς πρωταιτίους δεσμίους εἰς τὴν 'Αλεξανδρείαν. Διατάξας δὲ τοὺς πολίτας νὰ παραδώσωσι τὰ

¹) Ὁ Διόδωρος (10', 77) ἱστορεῖ τὰ πράγματα ταῦτα μετὰ τὴν ἀναγραφὴν τοῦ νέου ἔτους, ἥτις μόνον ἐν κεφαλῇ 81 θὰ ἔκειτο ὁρθῶς. Ἐκ τῆς ἀκολουθίας τῶν γεγονότων ἐξάγεται ὅτι ὅχι ὁ 'Ἀσανδρος, ὡς νομίζει ὁ Wesseling εἰς Διοδώρου 10', 75 καὶ ὁ Bockh. Corp. Inscr. Graec. n° 105, ἀλλὰ ὁ Κασσάνδρος εἰσέβαλεν εἰς Ἑρέβν.

ὄπλα, μετέστησε τὰ πράγματα τῆς πόλεως, καὶ κατὰ διαταγὴν τοῦ κυρίου του παρέδωκε τὴν στρατηγίαν τῆς ἐπαρχίας πάλιν εἰς τὸν Ὀφέλαν, καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν¹. Μετὰ ταῦτα ὁ Πτολεμαῖος ἐτράπη μετὰ πάσης τῆς δυνάμεως αὐτοῦ κατὰ τῆς νήσου Κύπρου. Ὁ Πυγμαλίων τοῦ Κιτίου, ὡς ἐλθὼν εἰς διαπραγματεύσεις μετὰ τοῦ Ἀντιγόνου, καθηρέθη². Ὁ δὲ Πράξιππος τῆς Λαπήθου, ὁ Στασίσιος τοῦ Μαρίου καὶ ὁ δυνάστης τῆς Κερυνείας κατηγορηθέντες ὡσαύτως ἐπὶ ἀποστασίᾳ, ἐφυλακίσθησαν καὶ ἐστερήθησαν τῆς βασιλείας, ἥτις ἐδόθη εἰς τὸν βασιλέα τῆς Σαλαμίνος Νικοκρέοντα, παραλαβόντα συγχρόνως καὶ τὴν στρατηγίαν τῆς νήσου. Μετὰ ταῦτα ὁ Πτολεμαῖος, ἀποπλεύσας εἰς Συρίαν, αἰφνης ἐνεφανίσθη πρὸ τοῦ Ποσιδείου τοῦ πρὸς νότον τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ὀρόντου, καὶ κυριεύσας αὐτὸ ἐξ ἐφόδου διήρπασεν³. Ἐκεῖθεν δὲ καταπλεύσας εἰς Κιλικίαν κατέλαβε τὴν Μαλλόν, καὶ ἐξανδραποδίσας τοὺς αἰχμαλωτισθέντας καὶ λεηλατήσας τὴν περίχωρον, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Κύπρον, φέρων πλούσια λάφυρα.

Ἀκούσας τὰς ἐπιδρομὰς ταύτας τοῦ Πτολεμαίου ὁ Ἀντίγονος, ἔπεμψε διαταγὴν εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Δημήτριον, ὅστις διέτριβεν εἰσέτι ἐν Κοίλῃ Συρίᾳ, ἀπεκδεχόμενος ἐπιθέσιν ἐξ Αἰγύπτου, νὰ σπεύσῃ ὅσον ἔνεστι ταχέως πρὸς τὰς κινδυνευούσας χώρας, ἵνα παράσχη εἰς αὐτὰς βοήθειαν καὶ κωλύσῃ τὴν τακτικὴν αὐτῶν κατάληψιν ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου. Πάραυτα ὁ Δημήτριος, ἀναλαβὼν

1) Ὁ Πausanias (1, 6) λέγει ὅτι ὁ Ἀντίγονος «τέως μὲν ἦν ἐν παρασκευῇ πολέμου», ἀφ' οὗ δὲ ἔμαθεν ὅτι ὁ Πτολεμαῖος ἔνεκα τῆς ἀποστασίας τῶν Κυρηναίων, ἐστράτευσεν εἰς τὴν Λιβύην, προσέβαλεν εὐθὺς τὴν Φοινίκην καὶ Συρίαν καὶ διέταξε τὸν Δημήτριον νὰ παρευθῇ πρὸς τὸν Ἑλλήσποντον κ.τ.λ. Ὁ δὲ Πausanias εἶχε κακὴν πηγὴν, ἢ ἡ βραχυλογία του συνεπῆγαγε σύγχυσιν πραγμάτων καὶ χρόνων. [Ἀκριβείας χάριν παραθέτομεν τὸ κείμενον τοῦ Πausanίου ὡς παρεξηγηθὲν περὶ τὰ τέλη. «Ἀντίγονος δὲ τέως μὲν ἦν ἐν παρασκευῇ πολέμου. . . ἐπεὶ δὲ ἐς Λιβύην ἐπόθετο στρατεῦειν Πτολεμαῖον, ἀφεστηκότων Κυρηναίων, αὐτίκα Σύρους καὶ Φοινίκας εἶλεν ἐξ ἐπιδρομῆς, παραδοὺς δὲ Δημητρίῳ τῷ παιδί. . . καταβαίνει ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον» Σ. Μ.].

2) Κατὰ τὸν Διόδωρον ΙΘ', 79 «ἀνέλλε».

3) Ὁ Διόδωρος ΙΘ', 79 λέγει «Ποσιδεῖαν καὶ Ποταμοὺς Καρῶν». Τῆς τελευταίας πόλεως ἀλλαχού ὅθεν γίνεται μνεία, ὡς φαίνεται.

τοὺς ἵππεῖς καὶ τὰ φιλικὰ τάγματα, ἀνέζευξε, καὶ καταλιπὼν ὀπίσω τοὺς ἐλέφαντας καὶ τοὺς βαρεῖς ὀπλίτας ὑπὸ τὸν Πείθωνα, προῆγε συντόνως πορευόμενος εἰς τὴν Κιλικίαν¹. Ἀλλ' ὕστερήσας τῶν καιρῶν, ἐπειδὴ ἐφοβεῖτο ἐπιθεῖσιν παρὰ τῆς Αἰγύπτου κατὰ τὴν ἀπουσίαν αὐτοῦ, ἐπανῆλθεν εἰς τὸ στρατόπεδον, οὐχ ἥττον ἐντόνως πορευόμενος. Ἐνεκα δὲ τῆς ὑπερβολικῆς ἀγωνίας κατὰ τὰς κινήσεις ταύτας οἱ πλείότεροι τῶν ἵππων κατέστησαν ἄχρηστοι, καὶ πολλοὶ ἄνδρες ἀπέθανον. Ὅθεν διένειμε τοὺς στρατιώτας του εἰς τὰ χειμερινὰ καταλύματα τὰ ἐν τῇ μεσημβρινῇ Συρίᾳ· καὶ οὕτως ἐτελεύτησε τὸ ἔτος 313.

Ἡ σχετικὴ στάσις τῶν διαμαχομένων δυνάμεων διεκρίθη καθ' ὁλοκληρίαν, καὶ ἀπλοποιηθεῖσα περιῆλθεν εἰς τὸ μέγα ζήτημα, τίς θὰ ὑπερνικήσῃ ἐν Ἑλλάδι καὶ τίς ἐν Συρίᾳ· τὸ δὲ νέον ἔτος, τὸ τέταρτον τοῦ πολέμου, ἔμελλε νὰ ἐπιφέρῃ τὴν κρίσιν. Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Κασσάνδρου ὁ στρατηγὸς Πτολεμαῖος, ἐπιπεσὼν κατὰ τῆς Χαλκίδος, ἐξέβαλε τὴν φρουρὰν καὶ ἀνεκέρυξε τὴν πόλιν ἐλευθέραν, διέταξε δὲ παρὰ τὴν στρατιωτικὴν αὐτῆς σπουδαιότητα νὰ μὴ εἰσαχθῇ πλέον φρουρὰ εἰς αὐτήν. Κυριεύσας δ' ἐξ ἐφόδου τὸν Ὠρωπόν, τὴν μὲν φρουρὰν ἔλαβεν ὑποχείριον, τὴν δὲ πόλιν παρέδωκεν εἰς τοὺς Βοιωτοὺς. Προσλαβὼν δὲ καὶ τὴν Ἐρέτριαν² καὶ

¹) Περὶ τῶν πορείων λέγει ὁ Διόδωρος ('Θ', 80) «διείκτειν ἐξ ἡμέραις ἀπὸ Μαλλοῦ σταθμοὺς εἴκοσι καὶ τέσσαρας». Φυσικῇ τῇ λόγῳ ἐπαρεύθη οὐχὶ ἀπὸ Μαλλοῦ, ἀλλ' εἰς Μαλλόν. [Ὁρθοτάτη εἶνε τοῦ Διοδώρου ἡ ἔκφρασις, διότι ἐννοεῖ ὄχι τὴν ἀπὸ Συρίας εἰς Μαλλόν, ἀλλὰ τὴν ἐναντίαν τὴν ἀπὸ Μαλλοῦ ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν ἀμέσως προηγουμένων «καὶ καταλαβὼν ἀποπεπλευκότας τοὺς πολεμίους, ἐπανῆλθε συντόμως ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, ἀποδεβληκὸς τῶν ἵππων τοὺς πλείους κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν», Σ. Μ.]. Ἐάν τις παραδεχθῇ καὶ 2 μόνον μιλία καθ' ἑκάστον σταθμόν, ἀναγκαιῶς ἐδόξισε κατὰ τὰς ἐξ ἀλλεπαλλήλους ἡμέρας ἀνὰ 8 μιλία, ὅπερ σχεδὸν ἀδύνατον. [Ἀλλ' ἐὰν ἐνθυμηθῶμεν ὅτι ὁ Δημήτριος εἶχε μεθ' αὐτοῦ μόνον ἵππεῖς καὶ ψιλοὺς, καὶ ὅτι καθ' ἃ ῥητῶς λέγει ὁ Διόδωρος, διέταξε «μῆτε σκευοφόρων ἀκολουθεῖναι μηδὲνα, μῆτε τοὺς ἱπποκόμους», ὃν ἄλλην εἶχε χρεῖαν, ὡς ἐπὶ τὸ στρατόπεδον βαδίζων, δὲν φαίνεται τόσον ἀδύνατος ἢ σύντομος αὕτη πορεία. Σ. Μ.]. Ἡ ἀπόστασις ἀπὸ τῆς Μαλλοῦ ἐπιτρέπει νὰ εἰκάζωμεν ὅτι τὰ καταλύματα, ἐξ ὧν ὁ Δημήτριος ἀνέζευξεν, ἦσαν ἐν τῇ περὶ τὴν Ἑμεσαν καὶ Λαοδικεῖαν χώρα τῆς κυρίως Κολίης Συρίας.

²) Ἰσως τὴν κατάληψιν ταύτην τῆς Ἐρετρίας ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου ὑπαινίσσεται ὁ Διογένης ὁ Λαέρτιος (Β' § 140) καὶ ἡ ἐπιγραφή ἣ ἐν τῷ Corp. Inscr. Graec. I, 2144.

Κάρυστον τῆς Εὐβοίας, ἐστράτευσεν ἐπὶ τὴν Ἀττικὴν. Ἐνταῦθα ὑπῆρχεν ἀντιμακεδονικὴ φατρία, ἣτις εἶχεν ἤδη συνάφην κρυφίως διαπραγματεύσεις πρὸς τὸν Ἀντίγονον¹. Αὕτη, προσεγγίζοντος νῦν τοῦ Πτολεμαίου, ἠνάγκασε τὸν διοικητὴν τῆς πόλεως Δημήτριον τὸν Φαληρέα νὰ συνομολογήσῃ πρὸς αὐτὸν ἀνακωχὴν καὶ νὰ πέμψῃ πρεσβείαν πρὸς τὸν Ἀντίγονον, ὅπως ἐπισήμως πραγματευθῇ περὶ συμμαχίας. Ὁ δὲ στρατηγός, χωρὶς νὰ διατρίψῃ πλείότερον ἐνταῦθα, ἐτράπη πρὸς τὴν Βοιωτίαν, καὶ κυριεύσας τὴν Καδμείαν, ἐξέβαλεν ἐκεῖθεν τὴν φρουρὰν τοῦ Κασσάνδρου, καὶ ἠλευθέρωσε τὰς Θήβας. Ἐπειτα εἰσβαλὼν εἰς τὴν Φθιώτιδα, ἐξέβαλεν ὁμοίως καὶ ἐκεῖ ἐκ τῶν ἀκροπόλεων τὰς φρουράς, ἀνακηρύξας ἐλευθέρως τὰς πόλεις. Στρατεύσας δὲ καὶ εἰς τὴν Λοκρίδα, ἐπολιόρκησε τὴν πόλιν Ὀποῦντα, φρονούσαν ἀκραδάντως τὰ τοῦ Κασσάνδρου, καὶ διὰ ζωηρῶν προσβολῶν ἐταλαιπώρει αὐτήν.

Ἐν ᾧ δὲ τοῦ Ἀντιγόνου ἡ ὑπόθεσις, προαγομένη ὑπὸ τῆς ἀνακηρύξεως τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς αὐξανομένης δημοτικότητος, προώδευεν ἐπιτυχῶς ἐν τῇ μέσῃ Ἑλλάδι, ἄλλος ἀγὼν κατὰ τῆς Μακεδονίας διεξήγετο ἐν τῇ Δύσει μετὰ τῆς αὐτῆς ἐπιτυχίας. Ἡ πόλις τῶν Κερκυραίων, πιστεύουσα ἴσως ὅτι ἔνεκα τῆς ὑπὸ τοῦ Κασσάνδρου κατοχῆς τῆς Λευκάδος καὶ τῶν ἐπανειλημμένων αὐτοῦ νικῶν κατὰ τῶν Ἡπειρωτῶν καὶ αὕτῃ ἐκινδύνευεν, ἔδωκε χεῖρα βοηθείας εἰς τοὺς Ἀπολλωνιάτας καὶ Ἐπίδαμους, ὅπως ἐπαναστατήσωσι κατὰ τοῦ Κασσάνδρου, ἐξέβαλε τὴν φρουρὰν ἐξ ἀμφοτέρων τῶν πόλεων, καὶ τὴν μὲν Ἀπολλωνίαν ἀνεκήρυξεν ἐλευθέραν, τὴν δὲ Ἐπίδαμνον παρέδωκεν εἰς τὸν βασιλέα τῶν Ταυλαντίων Γλαυκίαν, ἴσως ἵνα ὠθήσῃ τὸν ἡγεμόνα τοῦτον εἰς ἐξέγερσιν ἐναντίον τῆς πρὸς τὸν Κασσάνδρον συνθήκης. Ἀλλ' ἐν τῇ Ἡείρῳ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως Διακίδου προσεκλήθη εἰς τὴν βασιλείαν ὁ πρεσβύτερος αὐτοῦ ἀδελφὸς Ἀλκίας. Τοῦτον ὡς δξύθυμον καὶ τραχὺν ὄντα ὁ πατὴρ εἶχεν ἀποκλείσῃ τῆς διαδοχῆς τοῦ

¹) Διοδώρου ΙΘ', 78. Δύναται τις νὰ θεωρήσῃ ὡς βέβαιον, ὅτι εἰς ταύτην τὴν φατρίαν ἀνῆκε μάλιστα ὁ Δημοχάρης.

θρόνου καὶ ἐξορίσῃ τῆς χώρας· ἀλλὰ τῶρα ἕνεκα τοῦ πρὸς τὸν Κάσσανδρον γενικοῦ μίσους, τὸ ὅποιον καὶ αὐτὸς συνεμερίζετο, ἦτο λίαν εὐπρόσδεκτος, ἄλλως τε καὶ ἐπειδὴ τὸ μὲν δικαίωμα αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ θρόνου ἦτο ἀναμφισβήτητον, τοῦ δὲ Αἰακίδου ὁ υἱὸς Πύρρος ἦτο παιδίον. Ὁ στρατηγὸς τῆς Ἀκαρνανίας Λυκίσκος, ὅστις εἶχε καὶ τὴν στρατηγίαν τῆς Ἡπειροῦ, εἰσέβαλεν ἐκ τῆς Ἀκαρνανίας εἰς τὴν Ἡπειρον, ἐλπίζων ὅτι εὐκόλως ἐδύνατο ν' ἀνατρέψῃ τὴν νέαν κυβέρνησιν, ἣτις δὲν εἶχεν ἔτι ἐδραιωθῇ· χωρήσας δὲ πρὸς βορρᾶν, ἐστρατοπέδευσε περὶ τὴν Κασσωπίαν. Ἐν τούτοις ὁ Ἀλκέτας περιέπεμψε τοὺς υἱοὺς τοῦ Ἀλέξανδρου καὶ Τεῦκρον εἰς τὰς πόλεις, παραγγείλας νὰ καλέσωσιν ὅσον τὸ δυνατόν πλείστους ἄνδρας εἰς τὰ ὅπλα· αὐτὸς δὲ μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν στρατευμάτων ἀντεπεξῆλθε κατὰ τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἐστρατοπέδευσεν ἀπέναντι αὐτοῦ, περιμένων τοὺς υἱοὺς τοῦ. Ἀλλ' ὁ Λυκίσκος, ἔχων πλειοτέρας δυνάμεις, ἐστενοχώρησε τὸν Ἀλκέταν τοσοῦτον, ὥστε οἱ μὲν Ἡπειρῶται ἀπελπισθέντες παρεδόθησαν, ὁ δὲ Ἀλκέτας κατέφυγεν εἰς τὴν ἡπειρωτικὴν πόλιν Εὐρυμενᾶς¹⁾. Ὁ Λυκίσκος ἐπακολουθήσας ἐπολιόρκει αὐτόν, ὅτε προσελθὼν ὁ υἱὸς τοῦ βασιλέως Ἀλέξανδρος, προσέβαλε τοὺς Μακεδόνας καὶ κατενίκησεν αὐτοὺς ἐν μάχῃ αἱματηρᾷ. Τότε, ἐλθούσης ἐπικουρίας εἰς τὸν Λυκίσκον, ἡττήθησαν ἐν δευτέρᾳ μάχῃ οἱ Ἡπειρῶται, ὁ δὲ Ἀλέξανδρος καὶ ὁ Τεῦκρος κατέφυγον μετὰ τῆς ἑαυτῶν μητρὸς εἰς τι φρούριον· καὶ αἱ Εὐρυμεναὶ ἐκυριεύθησαν ἐξ ἐφόδου, διηρπάγησαν καὶ κατεσκάφησαν.

Ὁ Κάσσανδρος εὐθὺς μετὰ τὴν ἀγγελίαν περὶ τῆς πρώτης παρὰ τὰς Εὐρυμενᾶς μάχης ὥρμησεν εἰς τὴν Ἡπειρον, ὅπου εὗρε τὸν ἀγῶνα αἰσίως περατωθέντα. Ἐπειδὴ δὲ ἡ κατοχὴ τῆς Ἀπολλωνίας ἦτο κατ' ἐξοχὴν σπουδαία, ὁ δὲ Γλαυκίας ὡς σύμμαχος τῶν Κερκυραίων καὶ Ἀπολλωνιατῶν ἡδύνατο νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐναντίος τοῦ Ἀλκέτου, τοῦ ὁποίου τὸν ἀνεψιὸν Πύρρον εἶχε παρ'

¹⁾ Διοδώρου ΙΘ', 88. Ὁ Wesseiling διακρίνει τὴν πόλιν ταύτην ἀπὸ τῆς Θεσσαλικῆς πόλεως Εὐρυμένης. Ἀλλαχόθεν περὶ αὐτῆς οὐδὲν γνωρίζομεν.

ἑαυτῷ, συνωμολόγησεν εἰρήνην πρὸς τὸν Ἀλκίταν, ἀφήσας εἰς αὐτὸν τὴν Ἥπειρον. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐστράτευσε κατὰ τῆς Ἀπολλωνίας· ταύτης οἱ πολῖται, παρασκευασθέντες πρὸς τὴν ἐπίθεσιν ταύτην καὶ λαβόντες στρατὸν παρὰ τῶν συμμάχων, περιέμενον τὸν ἐχθρὸν ὑπὸ τὰ τείχη τῆς πόλεως ἑτοιμοὶ πρὸς μάχην, ὑπερτεροῦντες δὲ κατὰ τὸν ἀριθμὸν ἐνίκησαν τοὺς Μακεδόνας. Μετὰ τοσοῦτον σπουδαίαν ἀπώλειαν, ἐπειδὴ πρὸς τούτοις ἐπλησίαζεν ὁ χειμὼν¹, ὁ Κάσσανδρος ἐπανῆλθεν εἰς τὰ ἴδια. Ἐνθαῤῥυνθέντες ὑπὸ ταύτης τῆς ἥττης καὶ ὑποχωρήσεως αὐτοῦ, καὶ βοηθούμενοι ὑπὸ τῶν Κερκυραίων ἐπανεστάτησαν οἱ Λευκάδιοι, καὶ ἐκβαλόντες τὴν Μακεδονικὴν φρουρὰν ἀνεκήρυξαν τὴν ἐλευθερίαν.

Κατὰ πόσον αἱ κινήσεις αὗται κατὰ τῆς Μακεδονίας ὑπεστηρίχθησαν ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Πτολεμαίου, δὲν εἶνε δυνατόν νὰ γνωσθῇ· ἀλλ' ἐξ ἅπαντος, ἂν εἶχε τὰς χεῖράς του ἐλευθέρας, ἤθελε συμπράξῃ μετ' αὐτῶν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἡ Μακεδονικὴ δύναμις ν' ἀναγκασθῇ παντελῶς νὰ ὑποχωρήσῃ. Καὶ ὁ Ἀντίγονος ἐπὶ ταύτῃ τῇ προσδοκίᾳ ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ἀπεριόριστον πληρεξουσιότητα καὶ τὴν ἀνωτάτην ἐν Ἑλλάδι ἀρχηγίαν· ἀλλὰ ἀκριβῶς ἐκ τούτου ἀνεφύη περίστασις, ἣτις παρεκώλυσε πᾶσαν περαιτέραν ἐνέργειαν τοῦ στρατηγοῦ. Ὁ ναύαρχος Τελεσφόρος ὁ ἐν Κορίνθῳ ὁρμῶν, ἐνόμισεν ἑαυτὸν παρηγκωνισμένον ὑπὸ ταύτης τῆς ἀποστολῆς τοῦ Πτολεμαίου, καὶ παρητήθη τῆς διοικήσεως τοῦ στόλου του, εἰπὼν εἰς τοὺς μισθοφόρους νὰ παραιτήσωσι τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Ἀντιγόνου, καὶ ἢ ν' ἀπέλθωσιν, ἢ ποῦ θέλωσιν, ἢ νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν αὐτοῦ. Ὁ σκοπὸς του ἦτο νὰ διάγῃ πολεμῶν ἐν Πελοποννήσῳ κατ' ἰδίαν καὶ πρὸς ἴδιον ὄφελος. Τοιαῦτα φρονῶν ἐξεστράτευσε κατὰ τῆς πόλεως Ἡλίδος, ἣτις ἦτο πιστὴ εἰς τὸν Ἀντίγονον, καὶ καταλαβὼν τὴν ἀκρόπολιν, καθυπέταξε τὴν πόλιν, ἐσύλησε τὸ ἐν Ὀλυμπίᾳ ἱερόν, καὶ συλλέξας ἕθ' ἅλαντα ἀργυρίου, ἐστρατολόγησεν ὅσον ἡδυνήθη ξενικὸν στράτευμα. Ἡ Πελοπόννησος ἐκινδύνευσεν ν' ἀπολεσθῇ ὡς πρὸς τὸν Ἀντίγονον. Διὰ ταῦτα ὁ

¹) Διοδώρου ΙΘ', 89, 3 «τὴν δὲ χειμερινὴν ὥραν θεωρῶν».

Πτολεμαῖος ἔσπευσε νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν τοῦ Ὀπούντος, καὶ νὰ πορευθῇ εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν Ἡλίδαν, ἐκυρίευσεν μετ' οὐ πολὺ τὴν ἀκρόπολιν, καὶ ἀπέδωκεν εἰς τε τοὺς Ἡλείους τὴν ἐλευθερίαν καὶ εἰς τὸν ναὸν τοὺς θησαυροὺς του· ὀλίγον δὲ μετὰ τοῦτο κατώρθωσε νὰ πείσῃ τὸν Τελεσφόρον καὶ τὴν Κυλλήνην νὰ παραδώσῃ, ὅπου ἀκόμη ἀντεῖχε· παρεδόθη δὲ καὶ αὕτη εἰς τοὺς Ἡλείους¹.

Τούτων οὕτω γινομένων, ὁ ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἀγὼν διεκρίθη κατὰ τρόπον ὅλως ἀπροσδόκητον. Πρὸ ἐνὸς ἔτους ὁ Πτολεμαῖος μετὰ τὰς ἐν Κυρήνῃ καὶ Κύπρῳ ἐπιτυχίας εἶχεν ἀρκεσθῇ εἰς τὸν παροδικὸν ἀντιπερισπασμὸν κατὰ τῶν παραλίων τῆς Κιλικίας καὶ Συρίας, δι' οὗ ἐκράτει ἱκανῶς μετέωρον τὸν Δημήτριον, ὅπως ἐξασφαλίσῃ τὰ ὅρια τῆς Αἰγύπτου. Ἀλλὰ τὰ νῦν, ἀρχομένου τοῦ ἔτους 312, ἡ δύναμις τοῦ Ἀντιγόνου ἦτο ἐν μὲν τῇ μικρᾷ Ἀσίᾳ τοσοῦτον ὑπερβολικὴ, ἐν δὲ τῇ θαλάσῃ καὶ Στερεᾷ Ἑλλάδι τοσοῦτον ἀπειλητικὴ, ὥστε ἐφαίνετο κατεπεῖγον νὰ γείνη ἀποφασιστικόν τι ἐγγχείρημα παρὰ τῆς Αἰγύπτου κατὰ τῆς Συρίας. Πρὸ πάντων ὁ Σέλευκος ἦτο ὁ συμβουλευὼν τὸν σατράπην τῆς Αἰγύπτου νὰ ἐπιχειρήσῃ ἐκστρατείαν, δι' ἧς ἐδύνατο οὐ μόνον τοῦ Δημητρίου νὰ κατισχύσῃ, ἀλλὰ καὶ τὴν Συρίαν νὰ λάβῃ ὀπίσω, καὶ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ἐκ μεσημβρίας νὰ ἐμβάλλῃ εἰς κίνδυνον. Ἀρχομένου δὲ τοῦ ἔαρος τοῦ 312, αἱ μεγάλαι παρασκευαὶ καὶ στρατολογίαι τοῦ Πτολεμαίου εἰχον περατωθῇ. Ὁ Πτολεμαῖος λοιπόν, ἔχων 18,000 πεζοὺς καὶ 4,000 ἵππους, τὸ μὲν Μακεδόνας, τὸ δὲ μισθοφόρους, ἔτι δὲ πλῆθος Αἰγυπτίων, οἵτινες ἢ μακεδονικῶ τῷ τρόπῳ ὠπλισμένοι συνεστράτευον, ἢ ὡς σκευοφόροι καὶ ὑπηρετικὸς ὄχλος τῶν ὑποζυγίων καὶ πολεμικῶν μηχανῶν συνηκολούθουν, ἀνέζευξεν ἐξ Ἀλεξανδρείας καὶ ἦλθεν εἰς τὸ Πηλούσιον, διελθὼν δὲ τὴν ἔρημον τὴν χωρίζουσαν τὴν Αἴγυπτον ἀπὸ τῆς Συρίας, ἐστρατοπέδευσε παρὰ τὴν Γάζαν².

¹) Διοδώρου ΙΘ', 87. Ἐντέϋθεν τὸ τῶν Ἡλείων ἀφιέρωμα τὸ παρὰ Παυσανίᾳ 5' 16, 3.

²) Διοδώρου ΙΘ', 80 Δικαίως παρατηρεῖ ὁ B. Stark (Gaza σελ. 252) ὅτι αὕτη

Μαθὼν ὁ Δημήτριος τὰς παρασκευὰς τοῦ Πτολεμαίου, συνήγαγε καὶ αὐτὸς τὰ στρατεύματά του ἐκ τῶν χειμερινῶν καταλυμάτων, καὶ προῆλθε μετ' αὐτῶν εἰς τὴν Γάζαν. Ὁ νέος στρατηγός, ὅστις εἶχεν ἐκείνην τὴν ἡλικίαν, καθ' ἣν ὁ Ἀλέξανδρος ἐπεχείρησε τὴν μεγάλην του κατὰ τῆς Ἀσίας ἐκστρατείαν, ἐφλέγεται ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας νὰ διαγωνισθῇ πρὸς τὸν ἐχθρόν, τὸν ὁποῖον μάτην μὲν ἀνεζήτησεν ἐν Κιλικίᾳ, μάτην δὲ πολὺν χρόνον περιέμενε κατὰ τὰ μεθόρια τῆς Συρίας. Οἱ πρεσβύτεροι στρατηγοὶ συνεβούλευον αὐτὸν σπουδαίως νὰ μὴ ἀγωνισθῇ ἐναντίον πολὺ ἰσχυροτέρου στρατοῦ, ἀγομένου ὑπὸ τοσοῦτον ἐμπείρου στρατηγοῦ, λέγοντες ὅτι εἶνε προτιμότερον νὰ διάγῃ ἀμυνόμενος, ἢ νὰ ἐπιταχύνῃ κρίσιν, ἣτις κατὰ πᾶσαν πιθανότητα μέλλει ν' ἀποβῇ ὑπὲρ τῶν ἐναντίων. Ἀλλ' ὅμως ὁ Δημήτριος ἐπέμεινε εἰς τὸ θέλημά του· ἤξεύρει, ἔλεγεν, ὅτι τολμᾷ μέγα τι, ἀναλαμβάνων τοῦτον τὸν κρίσιμον ἀγῶνα ἀνευ τοῦ πατρός, ἀλλὰ καίτοι νέος, θέλει νὰ τὸν ἀποτολμήσῃ, ἐλπίζων ὅτι ἡ ἐπιτυχία θὰ τὸν δικαιώσῃ. Συνήγαγεν ἐκκλησίαν τοῦ στρατοῦ, εἰς ἣν πάνοπλοι προσῆλθον οἱ μαχηταί, ἀναβὰς δὲ εἰς ὑψωμὰ τι ἐν τῷ μέσῳ, ἐπὶ τινι μὲν χρόνον ἴστατο ἐν ἀμυχανίᾳ σιωπῶν, οἱ δὲ στρατιῶται ἐβόων πρὸς αὐτὸν νὰ λάβῃ θάρρος καὶ νὰ ὁμιλήσῃ. Καί, πρὶν ὁ κήρυξ ἐπιβάλλῃ τὴν ἡσυχίαν, βαθεῖα σιωπὴ ἐπεκράτησε περὶ αὐτόν. Τότε ὁ Δημήτριος ὠμίλησε πρὸς τὸ πλῆθος ἐν θερμῶς καὶ τολμηρῶς κατὰ τὸν ἰδιάζοντα αὐτοῦ τρόπον μὲ τὴν συναρπάζουσαν γοητείαν τῆς νεότητος, ἣτις ἅμα τῇ πρώτῃ μεγάλῃ ἐπιτυχίᾳ νομίζει ὅτι ἐκπληροῦνται πᾶσαι τοῦ μέλλοντος αἱ ἐλπίδες· δὲν ἀπέκρυψεν, ὅτι μέγα τι ἐτόλμα, ἀλλὰ κατέθετεν εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν τὴν κατὰκτησιν τῶν πρώτων αὐτοῦ τροπαίων· ὅσον μεγαλητέρα ἡ δύναμις τοῦ ἐχθροῦ, τόσον ὠραιότερα θὰ εἶνε ἡ δόξα,

ἡ Γάζα εἶνε ἐκείνη ἡ πόλις, ἣν ὁ Ἀλέξανδρος κατέκτησε, κατέστρεψεν ὡς πολιτείαν καὶ ἐκ νέου συνῆκισεν· ἡ δὲ Νέα Γάζα, ¹/₂ μίλλιον ἀπέχουσα, δὲν ἰδρύθη, εἰμὴ ὑπὸ τοῦ Πομπηίου. Ἐάν δὲ ὁ Διόδωρος λέγῃ ὅτι οἱ Αἰγύπτιοι τῶρα ἐπορεύθησαν «εἰς τὴν παλαιὰν Γάζαν» προσέθεσέ τι ἐξ ἰδίων πολλὰ παρὰ τὴν συνήθειάν του, ὅπερ ἐν τῇ πηγῇ του δὲν ἦτο δυνατόν νὰ εὔρῃ. Ἐκ τοῦ Διοδώρου μετέβη ἡ λέξις Παλαιογάζα εἰς τοὺς χρονογράφους (Πορφόριον, Ἀποσπ. Δ', 4 παρὰ C. Müller, Σύγκελλον σελ. 266. Εὐσέβιον Ἀρμεν.)

ἐάν τις νικήσῃ αὐτόν· ὅσον ἐνδοξότεροι οἱ ἡγεμόνες τοῦ στρατοῦ τῶν πολεμίων, οἱ δὲ πολυπειρότατοι στρατηγοὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου, τόσον μεγαλυτέρα θὰ εἶνε αὐτοῦ τοῦ νέου ἡ εὐκλεία, ἐὰν κατισχύσῃ αὐτῶν. Αὐτὸς οὐδὲν ἄλλο θέλει, εἰμὴ τὴν δόξαν, τὰ δὲ λάφυρα θὰ ἀνήκωσιν εἰς τοὺς στρατιώτας, ἵνα δὲ γείνωσιν ἀντάξια τῆς ἀνδρείας τῶν, θέλει αὐξήσῃ αὐτὰ διὰ πλουσιῶν δωρεῶν. Μετ' ἀλαλαγμῶν ἐπευφήμησαν οἱ στρατιῶται τὸν λόγον τοῦ νεαροῦ στρατηγοῦ, ἦσαν πλήρεις ἐνθουσιασμοῦ ὑπὲρ τοῦ ἥρωός τῶν, νομίζοντες ὅτι διέβλεπον ἐν αὐτῷ τοῦ Ἀλεξάνδρου τὴν μορφήν, τὴν τόλμην καὶ μεγαλοπρέπειαν· ἦτο ὁ ἀγαπητός τῶν, οὐδεὶς εἶχε κατ' αὐτοῦ παράπονον, πᾶν ὅ,τι κακὸν ἀπέδιδον εἰς τὸν πατέρα, πᾶν ὅ,τι ἀγαθὸν προσεδόκων ἐξ αὐτοῦ. Ἐπειτα ὁ Ἀντίγονος ἦτο πρεσβύτης, πάντες δὲ ἐγίνωσκον ὅτι ἀπέβλεπεν εἰς τὸ διάδημα· τότε ὁ Δημήτριος ἦτο κληρονόμος τῆς βασιλείας, καὶ ἐκ τῆς εὐνοίας αὐτοῦ ἐξηρτᾶτο πᾶσα μέλλουσα εὐτυχία· καὶ τίνα μᾶλλον ἤθελον θεωρήσῃ ἄξιον αὐτοῦ; Ἀχιλλεὺς κατὰ τὴν καλλονήν, ἐν τῇ ἀνθηρᾷ τῆς νεότητος ἀκμῇ, ὑψηλὸς τὸ ἀνάστημα, βασιλικῶς ἐξωπλισμένος, πρὸς πάντα προσηνὴς καὶ θαρρύντικός, ἀκτινοβολῶν ἐκ πολεμικοῦ μένους καὶ ἐλπίδος, προσβλέπων μετὰ τόλμης πρὸς τοὺς πολεμίους, οὕτως, ἡγούμενος τῶν τάξεων αὐτοῦ, κατήλθεν εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης.

Ἐνταῦθα παρέταξε τὸν στρατὸν τοῦ κατὰ σχέδιον, οὗ ἡ θεμελιώδης ιδέα ἦτο ἀπλῆ ἅμα καὶ τολμηρά. Ὁ σκοπὸς ἦτο διὰ καταπληκτικῆς τινος πρωτοβουλίας νὰ ὑπερνικήσῃ τὴν ἀριθμητικὴν ὑπεροχὴν τοῦ πολὺ ἰσχυροτέρου ἐχθροῦ, καὶ ἔνθεν μὲν ν' ἀναγκάσῃ αὐτὸν εἰς μάχην ἐκεῖ, ὅπου ἤκιστα πάντων ἐπεθύμει ὁ Διγύπτιος, ἔνθεν δὲ νὰ διευθύνῃ τὴν προσβολὴν οὕτως, ὥστε ἡ ἐπιτυχία αὐτῆς νὰ ἐπαγάγῃ τὴν βεβαίαν καταστροφὴν τῶν πολεμίων. Ὁ Δημήτριος εἶχε τὸ μὲν δεξιὸν αὐτοῦ κέρασ πρὸς τὴν θάλασσαν· τὸ δὲ ἀριστερὸν ὥρισε πρὸς ἐπιθετικὴν προσβολήν, δι' ἧς ἂν εὐδοκίμει, ὁ ἐχθρὸς ἤθελεν ἐμπέσῃ εἰς τὴν θάλασσαν. Ἐταξε δὲ εἰς μὲν τὸ ἀριστερὸν κέρασ 200 ἵππεις, τάξιν ἐπίλεκτον, συγκεκλιμένην ἐκ τῶν «φίλων», ἐν οἷς ἦτο καὶ ὁ στρατηγὸς Πείθων· ἀριστερὰ τούτων

τρεις ἱλας, 150 ἵππεις, ἄλλοι δὲ τόσοι πλαγιοφύλακες ἀπετέλουν τὴν ἄκραν τοῦ κέρατος· ἔξω δὲ τούτου ἦσαν 100 Ταραντῖνοι εἰς τρεῖς ἱλας διηρημένοι, οὕτως ὥστε ἐν συνόλῳ 600 ἵππεις ἦσαν περὶ αὐτὸν τὸν Δημήτριον. Μετὰ τούτους εἶποντο πρὸς δεξιὰν οἱ ἑταῖροι, 800 ἵππεις, καὶ μετὰ τούτους ἄλλοι 1,500 ἵππεις. Πρὸ τοῦ κέρατος τούτου ἐτάχθησαν 30 ἐλέφαντες, εἰς ὧν τὰ διαστήματα διενεμήθησαν τὰ ἀναγκαῖα ψιλικὰ τάγματα, 1,500 ἄνδρες, ἐν οἷς 500 Πέρσαι σφενδονῇται. Τὸ δὲ κέντρον τῆς παρατάξεως ἐσχημάτιζον 11,000 ὀπλίται, ἐν οἷς 2,000 Μακεδόνες, 1,000 Λύκιοι καὶ Πάμφυλοι, 8,000 μισθοφόροι, καὶ 13 ἐλέφαντες ἀνάμικτοι μετὰ τῶν ἀναγκαίων ψιλῶν ἦσαν τεταγμένοι πρὸ τοῦ μετώπου τῶν φαλάγγων. Τὸ δὲ δεξιὸν κέρας ἀπετελεῖτο ἐκ 1,500 ἱππέων ὧν ἡγεῖτο Ἀνδρόνικος ὁ Ὀλύνθιος. Οὗτος παρηγγέλθη λοξὴν φυλάττων τὴν στάσιν ν' ἀκολουθῇ τὰς φάλαγγας, ἀποφεύγων πᾶσαν σπουδαίαν μάχην καὶ καραδοκῶν τὴν κρίσιν παρὰ τοῦ ἀριστεροῦ κέρατος.

Ἐν τούτοις προέβαινε καὶ τῶν πολεμίων ὁ στρατός. Ὁ Πτολεμαῖος καὶ ὁ Σέλευκος εἶχον συγκεντρώσῃ τὸ κύριον τῆς δυνάμεως αὐτῶν εἰς τὸ ἀριστερὸν κέρας ἐπὶ τῇ προσδοκίᾳ ὅτι ὁ Δημήτριος ἠθελε διευθύνῃ ἐναντίον αὐτῶν τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τὴν συνήθη πολεμικὴν τακτικὴν. Μαθόντες δὲ τῶν πολεμίων τὴν παράταξιν, μετέβαλον εὐθὺς τὰς διατάξεις των· μετεκάλεσαν εἰς τὸ δεξιὸν αὐτῶν κέρας, ὅπου ἠθελον αὐτοπροσώπως νὰ διαγωνισθῶσι πρὸς τὸν Δημήτριον, 3,000 ἐπιλέκτους ἵππεις· ἵνα δὲ φυλαχθῶσιν ἀπὸ τῆς ἐφόδου τῶν ἐλεφάντων, προέταξαν ἀποσπάσματά τινα φέροντα πασσάλους αἰχμοσκεπεῖς καὶ δι' ἀλύσεων συνδεδεμένους· ὅπισθεν δὲ τῆς τεχνητῆς ταύτης «αἰμασιᾶς» ἔταξαν ψιλικὰ τάγματα, ἵνα τὰ τε θηρία ἐπελάυνοντα κατατοξεύωσι καὶ κατασφενδονῶσι, καὶ τοὺς ἐλάτας καὶ λοιποὺς περὶ αὐτὰ ἄνδρας κατατιτρώσκωσι. Μετὰ δὲ τὸ οὕτω πως διαταχθὲν δεξιὸν κέρας εἶπετο ἡ φάλαγξ καὶ μετ' αὐτὴν τὸ ἀριστερὸν κέρας ἐκ 1,000 ἱππέων, ὅπερ ἦτο κατὰ ἓν τρίτον ἀσθενέστερον τοῦ τῶν πολεμίων, τοῦ ἀπέναντι τεταγμένου.

Ἐκ τῶν σωζομένων εἰδήσεων δὲν εἶνε καταφανές, ἂν καὶ διὰ τὴν ὁ Δημήτριος δὲν ἠδυνήθη νὰ ὠφελῇ ἐκ τῆς στιγμιαίας ἀδυναμίας, εἰς ἣν τῶν πολεμίων ἡ παράταξις περιῆλθε, μεταβληθεῖσα καθ' ἣν ὥραν ἐβάδιζε κατὰ τῶν ἐναντίων, ἢ ἂν ἡ ἀτολμία ἡ ἐκ τῆς πρώτης μεγάλης μάχης ὑπῆρξεν ἡ αἰτία, ἐξ ἧς διέφυγεν αὐτὸν ἡ πολυτιμος εὐκαιρία. Μόνον δέ, ὅτε τῶν πολεμίων ἡ παράταξις ἐστάθη, ἤρχισεν ἡ μάχη· οἱ προτεταγμένοι ἱππεῖς τοῦ Δημητρίου ἐφώρμησαν πρῶτοι, καὶ θυμοειδῶς καὶ ἐπιτυχῶς ἀγωνισθέντες, ἔτρεψαν καὶ κατεδίωξαν ἐχθρικά τινα στίφη. Ἐν τούτοις αἱ ἔσχαται Ἰλαὶ τῆς αἰγυπτιακῆς παρατάξεως, περιπνεύσασαι τὸ κέρας τῶν πολεμίων, ἐτράπησαν κατ' αὐτῶν ἐκ τοῦ πλαγίου¹. προτείνοντες δὲ τὰς λόγχας, ἐπετέθησαν κατὰ τῶν ἐναντίων, τὰ πλεῖστα τῶν ὅπλων συνετρίβησαν πάραυτα, καὶ πολλοὶ τραυματαῖι κατέπεσον ἀμφοτέρωθεν· ἀλλὰ τοῦ Δημητρίου τὸ ἱππικὸν δὲν ἐνέδωκεν. Οἱ ἐναντίοι, συναθροισθέντες εἰς δευτέραν προσβολήν, ἐφώρμησαν ξιφῆρεις καὶ ἐμάχοντο ἀνὴρ πρὸς ἄνδρα πεισματωδῶς, οὐδενὸς ὑποχωροῦντος· ἡ δὲ παρουσία τῶν ἐκατέρωθεν στρατηγῶν ἐν τῇ συμπλοκῇ, οἱ λόγοι αὐτῶν καὶ τὸ παράδειγμα παρήγαγον θαύματα ἀνδρείας. Ἵνα δέ, ὡς φαίνεται, δοθῇ κρίσιμός τις τροπὴ εἰς τὴν ἀμφίβροπον ταύτην ἵππομαχίαν, ἐδόθη διαταγὴ νὰ προχωρήσωσιν οἱ ἐλέφαντες, τὸ ὅπλον ἐκεῖνο, καθ' ὃ ὑπερεῖχεν ὁ Δημήτριος τῶν ἀντιπάλων. Ἦτο φοβερὸν θέαμα τὰ πελώρια ἐκεῖνα θηρία ἐπελαύνοντα καὶ τὸ ἔδαφος κλονοῦμενον ὑπὸ τοὺς πόδας των. Μόλις ἐπλησίασαν εἰς τὸ χαράκωμα καὶ χάλαζα βελῶν, ἀκοντίων καὶ σφενδονημάτων συρίζουσα ἔπесε κατ' αὐτῶν, κατὰ τῶν ἐλατῶν καὶ κατὰ τῶν ἀναβατῶν· διὸ καὶ σφοδρότερον τὰ θηρία προηλάθησαν. Ἀλλ' αἰφνης τὸ ἐν κατόπιν τοῦ ἄλλου ἐστάθησαν, ὠρυόμενα ὑπὸ τοῦ ἄλγους καὶ τῆς ὀργῆς, ἐπειδὴ αἱ σιδηραὶ αἰχμαὶ τῶν χαράκων εἶχον εἰσδύσει εἰς τὰ μαλακὰ μέρη τοῦ σώματός των². νέα τοξεύματα καὶ σφενδονή-

¹) Διοδώρου ΙΘ', 83, 4 « ὀρθαῖς ταῖς Ἰλαῖς » [ὀρθαὶ Ἰλαὶ λέγονται αἱ τεταγμέναι ἐπὶ μικροῦ μετώπου καὶ μεγάλου βάρους Σ. Μ].

²) Ἡ μετάφρασις διαφέρει ὀλίγον τοῦ πρωτοτύπου κατὰ τοῦτο, ὅτε τὸ χαράκωμα,

ματα κατέβαλον πολλοὺς τῶν ἐλατῶν, τὰ δὲ τετρωμένα θηρία, στερούμενα πάσης ὁδηγίας, περιεφέροντο τῇδε κάκεισε, καὶ ἠΰξανον ἐπικινδύνως τὸν θόρυβον. Ἐντὸς ὀλίγου ἡ φοβερὰ ἐπιθετικὴ παράταξις τῶν ἐλεφάντων διασπασθεῖσα διεσκορπίσθη. Οἱ πλεῖστοι αὐτῶν ἠχμαλωτίσθησαν ὑπὸ τῶν ἐναντίων, καὶ τὸ πλεῖστον τοῦ ἵππου εὐρέθη ἐκτεθειμένον εἰς τὴν ἐπίθεσιν τῶν νικηφόρων Αἰγυπτίων. Ἰλαί τινες ἤδη ἐτράπησαν εἰς φυγὴν, καὶ μάτην ἐπεχείρησεν ὁ Δημήτριος ν' ἀποκαταστήσῃ τὴν μάχην μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ἔτι ἐγκατερούντων. Δὲν λέγεται, τί ἔπραξεν ἡ φάλαγξ τῶν πεζῶν κατὰ τὴν κρίσιμον ταύτην στιγμὴν, ὁποίας διαταγὰς ἔλαβε καὶ ἂν ἐπεχείρησε νὰ προστατεύσῃ τὴν ὑποχώρησιν, εἰς ἣν ὁ Δημήτριος ἠναγκάσθη. Ὑπενδίδων συνήθροισε τοὺς ἵππους, καὶ καλῶς καὶ πυκνῶς συμπετηγμένοι ὑπεχώρησαν αἱ Ἰλαι διὰ τῆς ἀναπεπταμένης πεδιάδος εἰς τὴν Γάζαν· περὶ αὐτὰς δὲ συνῆλθον οἱ ὀπλίται, ὅσοι ἐξ αὐτῶν προέκριναν νὰ ρίψωσιν μᾶλλον τὰ ὅπλα ἢ νὰ παραδοθῶσιν αἰχμάλωτοι. Τὸ πεδῖον τῆς μάχης, οἱ νεκροὶ καὶ τραυματαῖα ἐγκατελείφθησαν εἰς τοὺς ἀντιπάλους· τὰ δὲ λείψανα τοῦ ἡττηθέντος στρατοῦ ἀνέβησαν περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου εἰς τὴν Γάζαν καὶ περὶ τὰ τείχη τῆς πόλεως, τὴν ὁποίαν δὲν ἦτο πλέον δυνατόν νὰ κρατήσωσιν. Στίφος ἱππέων ἔσπευσεν εἰς τὴν πόλιν, ἵνα σώσῃ τὰς ἀποσκευὰς τοῦ στρατοῦ κατὰ τὴν γενικὴν ταύτην ὑποχώρησιν· ἀλλὰ τὸ πλῆθος τῶν ὑποζυγίων καὶ τῶν ἀμαξῶν, τοῦ ὑπηρετικοῦ ὄχλου καὶ τῶν δούλων, οἵτινες ἀτάκτως καὶ θορυβωδῶς συνωστίζοντο πρὸς τὴν πύλην, ἐπέτρεψεν εἰς τὸν ἐχθρὸν αἰφνιδίως νὰ εἰσρμήσῃ, πρὶν κλεισθῇ ἡ πύλη ἢ φραχθῇ ἡ ὁδός, καὶ νὰ κυριεύσῃ τὴν πόλιν μετὰ πάσης σχεδὸν τῆς ἀποσκευῆς.

Ὁ Δημήτριος, ἐξακολουθῶν ἀπαύστως τὴν φυγὴν ἐπέ-

ὅπως περιγράφεται ὑπὸ τοῦ Διοδώρου ΙΘ', 84, δὲν ἐννοεῖται κατὰ γῆς τεταμένον, ὥστε αἱ ἐπ' αὐτοῦ σιδηρεῖς αἰχμαὶ νὰ εἰσδύωσιν εἰς τὰ μαλακὰ πέλματα τῶν ἐλεφάντων (die weichen Sohlen), ἀλλὰ ὄρθιον, ὅπως πάντα τὰ χαρακίματα, ὥστε τὰ θηρία «περιεπίρουντο τῷ φιλοτεγνηθέντι χαρακίματι», ὡς λέγει κατωτέρω ὁ Διόδωρος. Εἰς τὴν αὐτὴν παρεξήγησιν ὑπέπεσε καὶ ὁ Niese z. d. s. 296. S. M.

σχέ την πορείαν περί μέσας νύκτας ἐν 'Αζώτῳ, ἐπτά περίπου μίλια μακρὰν τοῦ πεδίου τῆς μάχης¹. Αἱ ἀπώλειαι αὐτοῦ ἦσαν ὑπερμεγέθεις, παντὸς τοῦ στρατοῦ ἐκμηδενισθέντος, ἐπειδὴ 8000 μὲν ἄνδρες, ὑπὲρ τὰ δύο τρίτα τοῦ πεζικοῦ, παρεδόθησαν αἰχμάλωτοι, οἱ λοιποὶ ἔρριψαν τὰ ὅπλα, καὶ αἱ ἀποσκευαὶ ἀπωλέσθησαν· περὶ δὲ τοὺς 5,000 ἦσαν οἱ πεσόντες, ἐν οἷς μάλιστα ὁ πυρὴν τοῦ ἵππικοῦ, οἱ πλεῖστοι τῶν « φίλων » καὶ ὁ στρατηγὸς Πείθων. Ὅθεν ὁ Δημήτριος ἔπεμψεν ἐξ 'Αζώτου πρέσβεις πρὸς τοὺς νικητάς, ἐξαιτούμενος ἀναχωρῆν πρὸς ταφὴν τῶν νεκρῶν. Ὁ δὲ Πτολεμαῖος ἀπεκρίθη, ὅτι δύνатаι νὰ θάψῃ τοὺς νεκρούς, καὶ ὅτι ἀποστέλλει εἰς αὐτὸν καὶ τοὺς αἰχμαλωτισθέντας φίλους, τοὺς θεράποντας, τὴν αὐλικὴν αὐτοῦ ἀκολουθίαν καὶ τὴν ἀποσκευὴν· διότι, ἔλεγε, δὲν μάχεται περὶ τούτων πρὸς τὸν 'Αντίγονον, ἀλλὰ διότι οὗτος τὰ ἐν τῷ πολέμῳ τῷ κατὰ τοῦ Περδίκκου καὶ Εὐμένους ἀπὸ κοινοῦ κατακτηθέντα δὲν ἠθέλησε κατὰ τὰ συμπεφωνημένα νὰ

¹) Ὁ χρόνος τῆς μάχης δὲν παρεδόθη ἡμῖν ἀκριδέστερον. Γνωρίζομεν ὅτι μετὰ τὴν μάχην ὁ Σελευκος, σπεύσας εἰς τὴν Βαβυλῶνα, ἀνέκτησε τὴν σατραπείαν του, καὶ ὅτι ἡ τῶν Σελευκιδῶν λεγομένη χρονομετρία ἀφετηρίαν ἔχει τὴν 1 Ὀκτωβρίου 312 (Ideler Handbuch der Chronologie I, σ. 451). Ἀλλὰ δὲν λέγεται ὅτι ἡ ἀφετηρία αὕτη ἦτο ἡ ἡμέρα τῆς ἐν Γάζῃ μάχης. Ἐν τῇ πρώτῃ ἐκδόσει ἐπεχείρησα νὰ χρησιμοποιοῦμαι εἰς ὁρισμὸν τοῦ χρόνου τῆς μάχης τὸ ὑπὸ τοῦ Διοδώρου (10', 84) λεγόμενον, ὅτι ὁ Δημήτριος τὴν ἡμέραν τῆς μάχης φεύγων « παρήλλαττε Γάζαν περὶ ἡλίου θύσιν » καὶ ἐξακολουθῶν τὴν φυγὴν « περὶ μέσας νύκτας » ἐφθασεν εἰς τὸ 'Ασδὼδ (10', 85, 1), ὅπερ κατὰ μὲν τὸν Διόδωρον ἀπέχει 270 στάδια τῆς Γάζης, κατὰ δὲ τὸ 'Οδοιπορικὸν τοῦ 'Αντωνίνου (Itinerar. Antonini σ. 150) 28 μίλια. Τὸ μῆκος τῆς ὁδοῦ ἰδόνάτο νὰ φέρῃ εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ μάχη ἀναγκαίως συνεκροτήθη κατὰ τὸν χρόνον τῶν μακροτέρων νυκτῶν, κατὰ δὲ τὰς πληροφορίας, ἃς εὐμενῶς μοι ἔδωκεν ὁ κ. Λυνεργς ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῶν μακροτάτων καὶ βραχυτάτων νυκτῶν εἶνε κατὰ τὸ γεωγραφικὸν πλάτος τῆς Γάζης 4 ὥρ., 9 λεπτ. (14 ὥρ. 13 λεπτ. πρὸς 10 ὥρ. 4 λεπτ.) Ἀλλὰ τὸ γεγονός τοῦτο δὲν παρέχει ἀσφαλὲς στήριγμα πρὸς τὸν ἡμέτερον σκοπόν. Ὀλίγον τι περισσότερον χρησιμεύει ἡ παρατήρησις ἐνὸς συγχρόνου — εἶνε ἀληθὲς ὅτι οὗτος εἶνε Ἐκαταῖος ὁ Ἀδδερῆτης, ('Αποσπ. παρ' Ἰωσήφῳ κατ' Ἀπίων. Α', 22) — ὅτι ἡ μάχη συνεκροτήθη ἐν δεκάτῳ ἔτει τῆς Ἀλεξάνδρου τελευτῆς». Τὸ ἐνδέκατον ἔτος ἀπὸ τῆς Ἀλεξάνδρου τελευτῆς τελευτᾷ ἀρχομένου τοῦ Ἰουνίου 312, ὀλίγον πρὸ τοῦ τέλους τῆς 'Ολ 116, 4. Ἐὰν δὲ ὁ Καστωρ (παρ' Ἰωσήφ. ἐν. ἀν.) θέτῃ τὴν μάχην ἐν 'Ολ. 117, ὑπολογίζει κατὰ τὸ σύστημα τῶν μεταγενεστέρων χρονογράφων, ἡ συμπεραίνει ἐκ τῆς ἀφετηρίας τῆς τῶν Σελευκιδῶν χρονομετρίας περὶ τοῦ χρόνου τῆς μάχης.

διανεμηθῇ πρὸς τοὺς συμμάχους, καὶ διότι ἔπειτα, καίτοι ἀνανεωθείσης τῆς συμμαχίας, ἀπεστέρησε τῆς ἀρχῆς τὸν σατράπην Βαβυλῶνος Σέλευκον· πολεμῶν δὲ οὐδὲν ἄλλο σκοπεῖ, εἰ μὴ νὰ ὑποστηρίξῃ διὰ τῆς βίας τῶν ὅπλων τὰς δικαίας ταύτας ἀπαιτήσεις, ἃς ὁ Ἀντίγονος οὐδεμιᾶς ἠξίωσε προσοχῆς· ἄλλως δὲ συγχαίρει τὸν νέον στρατηγὸν διὰ τὴν ἀνδρείαν, μεθ' ἧς ἠγωνίσθη, καὶ αἰσθάνεται ἰδιαιτέραν εὐχαρίστησιν, διότι ἡ ἔκθεσις τῆς ἡμέρας ταύτης παρέχει εἰς αὐτὸν τὴν εὐκαιρίαν νὰ διατρανώσῃ τὴν πρὸς αὐτὸν εὐνοίαν, ἀποστέλλων τὰ τε ὑπάρχοντα καὶ τοὺς ἐν τοῖς αἰχμαλώτοις φιλτάτους αὐτοῦ. Ὁ Δημήτριος ἀπεδέχθη τὸ μήνυμα τοῦτο, ὅπερ ἦτο συμφωνότατον πρὸς τὴν στρατιωτικὴν φιλοφροσύνην τῶν χρόνων ἐκείνων, ἀποκριθεὶς κατὰ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ὅτι εὐχεται τοῖς θεοῖς «μὴ πολὺν χρόνον ὀφειλέτης γενέσθαι Πτολεμαίῳ χάριτος, ἀλλὰ ταχέως ἀμείψασθαι διὰ τῶν ὁμοίων»¹.

Ὁ Δημήτριος, θάψας τοὺς νεκρούς, ἔσπευσε ν' ἀπέλθῃ ἐκ τῶν μεσημβρινῶν χωρῶν τῆς Συρίας, ἔνθα ἦτο ἀδύνατον νὰ διατηρηθῇ μετὰ τῶν λειψάνων τῆς μαχίμου αὐτοῦ δυνάμεως. Καὶ πρὸς μὲν τὸν πατέρα ἔπεμψεν ἀγγελιαφόρους, ὅπως ἀναγγείλῃ τὴν ἐν Γάζῃ ἦτταν καὶ ζητήσῃ νέα στρατεύματα· αὐτὸς δὲ ὁδεύων παρὰ τὴν φοινικικὴν ἀκτὴν, ἔπεμψε μὲν τὸν Ὀλύμπιον Ἀνδρόνικον εἰς τὴν Τύρον, διατάξας νὰ διατηρήσῃ τὴν πόλιν ἀντὶ πάσης θυσίας, ἐπορεύθη δὲ συντόνως εἰς τὴν Τρίπολιν. Ἐνταῦθα προσεκάλεσεν ἐκ τῶν φρουρίων τῆς Κιλικίας καὶ Συρίας ὅσα στρατεύματα δὲν ἦσαν ἐκεῖ ἀπαραίτητα, ἐστρατολόγησεν ὅσον οἶόν τε πλείστους μισθοφόρους, καὶ ἤσκησε τοὺς νέους στρατιώτας μετὰ πάσης αὐστηρότητος καὶ ἐπιμελείας. Διότι τὸ πρῶτον ἐκεῖνο πάθημα ἥκιστα ἀπεθάρρυνεν αὐτόν· τοῦναντίον ἐφαίνετο ὅτι ἐχρησίμευσεν αὐτῷ ὡς μάθημα, καὶ ὅτι αἴφνης μετέτρεψε τὴν παράβολον αὐτοῦ νεανικὴν τόλμην εἰς ἐμβριθῆ περίσκεψιν καὶ εὐσταθῆ δραστηριότητα.

¹) Διοδώρου Ιθ', 86· Πλουτάρχου Δημητρ. Ε'. Ὁ Ἰουστινός (XV, 1) ὀνομάζει τὸν τόπον τῆς μάχης Gamala (Γάμαλα). Καίτοι πολλὰ τῆς Παλαιστίνης χωρία ὀνομάζονται οὕτως, ἀλλ' ἐνταῦθα τὸ ὄνομα τοῦτο εἶνε προφανὲς ἀμάρτημα.

Ὁ δὲ Πτολεμαῖος πάλιν μετὰ τὴν ἐν Γάζῃ μάχην τοὺς μὲν αἰχμαλώτους ἔπεμψεν εἰς τὴν Αἴγυπτον, παραγγείλας νὰ διανείμωσιν αὐτοὺς εἰς τὰς νομαρχίας τῆς χώρας¹. ἔπειδὴ δὲ ἡ μὲν Συρία ἦτο ἀφύλακτος, ἡ δὲ ἀποχώρησις τοῦ ἀντιπάλου ἐγκατέλειπεν αὐτῷ τὴν Παλαιστίνην καὶ τὸ πλεῖστον τῆς Φοινίκης, προήλασεν ἄνευ ἀναβολῆς μετὰ τοῦ νικηφόρου στρατοῦ. Καὶ αἱ μὲν πλείσται πόλεις αὐθορμήτως ἤνοιξαν αὐτῷ τὰς πύλας, ἄλλαι δὲ ἠναγκάσθησαν διὰ τῆς βίας νὰ παραδοθῶσιν. Ὡσαύτως παρεδόθη καὶ ἡ Σιδῶν. Μόνη ἡ νησιζούσα ὀχυρὰ πόλις Τύρος κατείχετο ὑπὸ τῶν πολεμίων. Ὁ Πτολεμαῖος, στρατοπεδεύσας ἀπέναντι τῆς πόλεως, προσεκάλεσε τὸν φρούραρχον αὐτῆς Ἀνδρόνικον τὸν Ὀλύθιον νὰ παραδοθῇ, ὑποσχθεὶς αὐτῷ μεγάλην ἀμοιβὴν καὶ τὰς μεγίστας παρ' ἑαυτοῦ τιμὰς. Ὁ δὲ Ἀνδρόνικος ἀπεκρίθη ὅτι ἐπ' οὐδεμιᾷ ἐν ἀνθρώποις τιμῇ ἤθελε προδῶσθαι τὰ τοῦ Δημητρίου καὶ Ἀντιγόνου, ὅτι ἦτο ἀναξιοπρεπὲς νὰ προτείνῃ αὐτῷ τοιαῦτα καὶ ὅτι μόνον ἀνὴρ, οἷος ὁ Πτολεμαῖος, τοσοῦτον αἰσχροῦς παραβᾷς τὴν πίστιν, ἐδύνατο νὰ προσδοκᾷ παρ' ἄλλων ὅμοια. Ἀλλ' ἡ εἰδήσις περὶ τῆς ἐν Γάζῃ ἥττης, περὶ τῆς ὀλοσχεροῦς διαλύσεως τοῦ στρατοῦ καὶ περὶ τῶν προσόδων τοῦ Πτολεμαίου ἐν Συρίᾳ καὶ Φοινίκῃ ἀπεθάρρυνε τὴν φρουράν τῆς Τύρου. Διαδοθείσης δὲ τῆς φήμης, ὅτι ἡ πόλις ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει ἔμελλε νὰ παραδοθῇ, ἐξερράγη αὐτόχρονα ἐπανάστασις· μόλις δὲ καὶ μετὰ βίας διαφυγὼν ὁ Ἀνδρόνικος εἰς τὴν παραλίαν, συνελήφθη ὑπὸ αἰγυπτίων προφυλάκων καὶ προσήχθη εἰς τὸν Πτολεμαῖον. Ὁ συλληφθεὶς μετὰ τὴν τοσοῦτον ὕβριστικὴν ἄρνησιν τῆς παραδόσεως οὐδὲν ἄλλο προσεδόκα, εἰ μὴ τὴν διὰ θανάτου τιμωρίαν. Ἀλλ' ὁ Πτολεμαῖος ἦτο τοσοῦτον μεγαλόψυχος καὶ συνετὸς πολιτικός, ὥστε οὐδόλως ἐμνησικάκησε διὰ τὰ γενόμενα· ἀλλ' εἶπεν ὅτι ἔχαιρε, διότι ἡ ἀγαθὴ τύχη προσήγαγεν αὐτῷ τὸν περίφημον στρατηγόν, καὶ ὅτι ἤθελε προσπα-

¹) Τὸ τοῦ Διοδώρου (10', 85, 4) « ἐπὶ τῆς ναυαρχίας » δικαίως διώρθωσεν ὁ Wesseling εἰς νομαρχίας. Ἐγκατεστάθησαν ἐκεῖ οἱ αἰχμάλωτοι ὡς « ξένοι κάτοικοι ».

θήσῃ διὰ τιμῶν καὶ ἀξιομάτων νὰ ἐξαλείψῃ τῆς μνήμης του τὴν δυστυχίαν, ἣτις ἀπέσπασεν αὐτὸν ἀπὸ πραγμάτων, ὑπὲρ ὧν ἡγωνίσθη μετὰ τοσαύτης πίστεως καὶ φρονήσεως¹. Μετὰ τῆς αὐτῆς ἡπιότητος κατῴρθωσε νὰ προσελκύσῃ καὶ τὰ πλήθη τῶν συριακῶν χωρῶν, ἰδίως δὲ τοὺς πρὸς αὐτὸν τραπέντας υἱοὺς Ἰσραήλ, ὧν πολλοὶ μετόκησαν εἰς τὴν Αἴγυπτον. Καὶ ὁ πολῦπειρος δὲ καὶ παρὰ πάντων τιμώμενος ἀρχιερεὺς αὐτῶν Ἐζεκίας κατέστη πῖστος αὐτοῦ ὁπαδός².

Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Τύρου ὁ μὲν Πτολεμαῖος, φαίνεται, προσέβη ἀνερχόμενος τὰ παράλια τῆς Φοινίκης, ὁ δὲ Δημήτριος ὑπεχώρησεν εἰς τὴν ἄνω Συρίαν μέχρι αὐτῆς τῆς Κιλικίας³. Ἐπειδὴ δὲ τὰ ἐνδότερα τῆς χώρας δὲν ἐδύναντο ν' ἀντισταθῶσιν εἰς τοὺς Αἰγυπτίους, ἢ πρὸς τὴν Βαβυλῶνα ὁδὸς ἦτο ἐλευθέρα. Ὁ Σέλευκος ἐγνώριζεν, ὅτι οἱ Βαβυλώνιοι πρὸς αὐτὸν μὲν διέκειντο φιλικῶς, πρὸς δὲ τὸν Ἀντίγονον ἐχθρικῶς· καὶ ὁ μὲν ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου τεταγμένος σατράπης εἶχε πέσῃ ἐν τῇ περὶ Γάζαν μάχῃ, ἡ δὲ χώρα κατείχετο ὑπ' ὀλίγων στρατιωτῶν, οὐδεὶς δὲ τῶν γειτόνων ἦτο πρόθυμος νὰ χορηγήσῃ βοήθειάν τινα, ἐπειδὴ καὶ ἐν ταῖς ἄνω ἐπαρχίαις αἱ γνώμαι οὐδόλως ἦσαν ὑπὲρ τοῦ Ἀντιγόνου. Τὸ εὐλογον λοιπὸν ἀποτέλεσμα τῆς μεγάλης νίκης ἐφαίνετο ὅτι ἀναγκαίως ἦτο ἡ ἐπάνοδος τοῦ Σελεύκου εἰς τὴν σατραπείαν του, ὅπου ἐδύνάτο νὰ ἐλπίζῃ ὅτι καὶ μετὰ μικρᾶς ἀκολουθίας ἂν ἤρχετο, πάντες ἤθελον ἐξεγερθῇ ὑπὲρ αὐτοῦ. Διὸ παρεκάλεσε τὸν Πτολεμαῖον νὰ δώσῃ εἰς αὐτὸν μικρὰν δύναμιν, ἵνα ταχύτερον καὶ ἀσφαλέστερον τελεσθῇ ἡ ἐκεῖ μετὰστασις. Ὁ δὲ Πτολεμαῖος ἔδωκεν αὐτῷ 800 πεζοὺς καὶ περὶ τοὺς 200 ἵππους, οὐχὶ πλειοτέρους, ἵνα μὴ περισσοτέρους ἀποσπῶν εὐρεθῇ ἀσθενέστερος κατὰ τὴν ἐξ ἀνάγκ-

¹) Διοδώρου ΙΘ', 86.

²) Ἐκκαταίου τοῦ Ἀβδηρίτου Ἀπόσπ. 14.

³) Τοῦτο ἐξάγεται ἐκ τοῦ ὅτι μετέπειτα ὁ Δημήτριος ἐκ Κιλικίας στρατεύει κατὰ τῆς ἄνω Συρίας. Τὸ δὲ ὑπὸ τοῦ Ἀππιανοῦ λεγόμενον (Συρ. 54) ὅτι ὁ Δημήτριος μετὰ τὴν ἐν Γάζῃ μάχην ἀπῆλθε πρὸς τὸν πατέρα, ἐὰν εἴνε ἀληθές, δύναται νὰ σημαίνει ἀπλὴν ἐπίσκεψιν, ἀλλὰ κατὰ τὸν Πλούταρχον Δημητρ. Γ' δὲν φαίνεται πιθανόν.

νης προσδοκωμένην ἐπίθεσιν τοῦ 'Αντιγόνου. "Αλλως δὲ ἐὰν μὲν τὸ φρόνημα τῶν Βαβυλωνίων ἦτο, ὅποιον ἤλπιζεν ὁ Σέλευκος, τόσον στράτευμα ὑπερήρκει· ἐὰν δὲ ἡ ἐπιχείρησις ἀπετύγχανεν, ἡ ἀπώλεια ἐκείνη δὲν ἦτο καὶ τόσον ἐπαισθητή¹.

'Ο Σέλευκος, λαβὼν τὸ μικρὸν αὐτοῦ στίφος, διῆλθε τὴν Συρίαν, καὶ διαβάς τὸν Εὐφράτην προήλαυνεν εἰς τὴν Μεσοποταμίαν. Οἱ δὲ πιστοὶ αὐτοῦ ὁπαδοί, καθ' ὅσον προτήγγιζον εἰς τὴν κρίσιμον στιγμήν, κατὰ τοσοῦτον ἐγίνοντο ἀθυρότεροι, ἀναλογιζόμενοι, πόσον αὐτοὶ μὲν ἦσαν ὀλιγάριθμοι καὶ ὀλίγα εἶχον τὰ τε χρήματα καὶ τὰ ἐφόδια, οἱ δὲ πρὸς οὓς ἔμελλον νὰ διαγωνισθῶσι πολλαπλάσιαν μὲν εἶχον τὴν δύναμιν, πολλὰ δὲ τὰ ἐφόδια καὶ τὰς ἀποθήκας καὶ πολλοὺς τοὺς ἐγγύς τε καὶ πόρρωθεν συμμάχους. 'Αλλ' ὁ Σέλευκος ἐνεθάρρυνεν αὐτούς, καὶ οἱ λόγοι οἱ ἀποδιδόμενοι εἰς αὐτὸν ὑπὸ τῆς παραδόσεως τῆς ἐκ τοῦ 'Ιερωνύμου πηγαζούσης εἶνε ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις χαρακτηριστικοί. Εἰς ἀρχαίους στρατιώτας, ἔλεγεν, εἰς παλαιμάχους τοῦ 'Αλεξάνδρου, δι' ἐπαίνων καὶ τιμῶν ὑπὸ τοῦ μεγάλου βασιλέως ἀναδειχθέντας, δὲν ἀρμόζει νὰ θαρρῶσιν εἰς πλῆθος μόνον στρατιωτῶν καὶ χρημάτων, ἀλλ' ἡ ἐμπειρία καὶ σύνησις εἶνε πολλοῦ μᾶλλον ἄξια· παράδειγμα δὲ εἶνε ὁ 'Αλέξανδρος, πῶς δι' ὀλίγων δύναταί τις τὰ μέγιστα νὰ διαπράξῃ. Αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν ἔχει θάρρος, ἐμπιστευόμενος οὐ μόνον εἰς τὸ δίκαιον τῆς ὑποθέσεώς του καὶ εἰς τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν καὶ τοι εὐάριθμον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ὅτι πολλάκις ἡ θέλησις τῶν θεῶν προεμήνυσεν αὐτῷ, ὅποιον ἦτο τὸ πεπρωμένον μέλλον του. 'Ο Μιλήσιος 'Απόλλων προσηγόρευεν αὐτὸν βασιλέα, ὁ 'Αλέξανδρος ἐπιφανεῖς αὐτῷ καθ' ὕπνου προεῖπε τὴν μέλλουσαν αὐτοῦ δύναμιν· δὲν εἶνε δὲ ἀσήμαντον καὶ τὸ ὅτι τὸ διάδημα τοῦ βασιλέως, ὑπὸ ῥιπῆς ἀνέμου καταρρίφθὲν εἰς τὴν λίμνην τῶν βασιλικῶν τάφων, νηχόμενος αὐτὸς διέσωσε, περιέψας αὐτὸ εἰς τοὺς ἰδίους κρυτάφους². Θὰ ὑποστῇ μόχθους τινάς

¹ 'Ο 'Αππιανὸς ἐνθ. ἀν. λέγει, ὅτι ὁ Σέλευκος ἦλθεν εἰς τὴν Βαβυλῶνα, ἔχων 1,000 πεζοὺς καὶ 300 ἵππους. Τοῦτο δύναται νὰ συμβῇ πρὸς τὰ εἰρημένα, ἐὰν τις παραδεχθῇ ὅτι τοῦ Σελεύκου ἡ θεραπεία καὶ ἀκολουθία ἀνῆρχετο εἰς 300 περίπου ἄνδρας.

² Πλεώτερα περὶ τούτου ἐν τῇ 'Ιστορίᾳ τοῦ 'Αλεξάνδρου περὶ τὸ τέλος.

καὶ κινδύνους· ἀλλὰ τὰ μεγάλα οὐδέποτε ἀποκτῶνται ἄνευ κόπων. Διὰ ταῦτα εἶνε βέβαιος περὶ τε τῆς ἐπιτυχίας του καὶ περὶ τῆς ἀφοσιώσεως τῶν πιστῶν ὁπαδῶν του. Ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον τῶν λόγων ἐπέδρα ἡ φαιδρότης τοῦ Σελεύκου καὶ ἡ εὐπροσηγορία· διότι εἶχε τὸν τρόπον νὰ προσελκύῃ εἰς ὑπέρτατον βαθμὸν τὴν ἀγάπην καὶ τὸ σέβας τῶν ἀνδρῶν του, καὶ ἕκαστος τῶν περὶ αὐτὸν ἦτο ἔτοιμος νὰ νικήσῃ ἢ ν' ἀποθάνῃ μετ' αὐτοῦ¹.

Μετ' ὀλιγοήμερον δὲ πορείαν πέραν τοῦ Εὐφράτου ἤλθεν εἰς Κάρρας, καὶ τῶν ἐνταῦθα μακεδονικῶν φρουρῶν τὰς μὲν ἔπεισε, τὰς δὲ ἠνάγκασε διὰ τῆς βίας τῶν ὅπλων νὰ παραδοθῶσι καὶ ἀκολουθήσωσιν αὐτόν. Ἀφ' οὗ δὲ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Βαβυλωνίαν, πολλοὶ τῶν εὐπορούντων κατοίκων προϋπήντησαν, καὶ ἐνωθέντες μετ' αὐτοῦ ἦσαν πρόθυμοι νὰ χορηγήσωσιν αὐτῷ πᾶσαν συνδρομήν, ἣν ἤθελεν ἀπαιτήσῃ. Αὐξανομένης δ' ὁσημέραι τῆς συρροῆς, τὸ πλῆθος ἀνευφημοῦν ὑπεδέχετο αὐτὸν ὡς σωτῆρα καὶ πανταχόθεν παρείχοντο αὐτῷ δείγματα περιπαθοῦς στοργῆς καὶ παντοίας ὑποστηρίξεως. Ἐκ τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ λειτουργῶν μετέστη πρὸς αὐτὸν ὁ Πολύαρχος, ἔχων ὑπὲρ τοὺς χιλίους μισθοφόρους. Οἱ ἐν τῇ πόλει ὁπαδοὶ τοῦ Ἀντιγόνου, μὴ δυνάμενοι πλέον ν' ἀναχαιτίσωσι τὴν γενικὴν ὁρμήν, κατέφυγον εἰς τὴν ἀκρόπολιν, ὅπου ἐφρουράρχει ὁ Δίφιλος. Ὁ δὲ Σέλευκος καταλαβὼν αὐτὴν ἐξ ἐφόδου, ἀπέλυσε τοὺς τε φίλους καὶ τοὺς παῖδας τῶν ἐπιφανῶν, οὓς ὁ Ἀντίγονος εἶχε μετακομίσει ἐκεῖ ὡς ὁμήρους τῆς πίστεως τῆς χώρας, καὶ ἀπέδωκεν αὐτοὺς εἰς τοὺς γονεῖς. Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς ἀκροπόλεως τὸ μὲν κόμμα τοῦ Ἀντιγόνου ἐμηδενίσθη, ὁ δὲ Σέλευκος μετὰ σπουδῆς ἐστρατολόγει, ἡγόραζεν ἵππους καὶ διένεμεν αὐτοὺς εἰς τὰς διαφόρους ὑπηρεσίας, μετὰ πολλοῦ ζήλου ὑποστηρίζομενος ὑπὸ τῶν Βαβυλωνίων, ὥσανεὶ ἐσκόπουν νὰ προστατεύσωσι

¹) Διοδώρου ΙΘ', 91. "Ἀλλας προῤῥήσεις ἀναφέρει ὁ Ἀππιανὸς (Συρ. 56), ἰδίως δὲ τὸ περὶ ἀγκύρας καὶ δακτυλίου ὄνειρον· ὅθεν καὶ ἡ ἀγκυρα ὑπῆρξεν ἡ σφραγὶς τοῦ Σελεύκου καὶ πολλάκις φέρεται ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῶν διαδόχων αὐτοῦ. Ὁ ἐπικρατῶν τύπος ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῶν Σελευκιδῶν εἶνε ὁ καθήμενος Ἀπόλλων.

τὰ δίκαια καὶ τὰς ἀξιώσεις τοῦ παρὰ πάντων ἀγαπωμένου νομίμου κυριάρχου τῆς χώρας¹.

Ἐν τούτοις ὁ Νικάνωρ ὁ στρατηγὸς τῶν ἄνω σατραπειῶν², μαθὼν τοῦ Σελεύκου τὴν εἰσβολὴν, συνήθροισεν ἐκ τῆς Μηδίας, τῆς Περσίας καὶ τῶν ἄλλων πλησιεστάτων χωρῶν στρατὸν ὑπὲρ τοὺς 18,000 πεζοὺς καὶ 7,000 ἵππεις, καὶ μετ' αὐτοῦ ὑπερέβη ταχέως τὰ ὄρη, ὅπως σώσῃ τὴν Βαβυλῶνα ὑπὲρ τοῦ κόμματος τοῦ Ἀντιγόνου. Ὁ δὲ Σέλευκος εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ ὄχι πλείοτους τῶν 3,000 πεζῶν καὶ 400 περίπου ἵππεις· ἀλλὰ καὶ μετὰ τοσοῦτων ὁμως διαβὰς τὸν Τίγριν, ἔσπευσεν εἰς ἀπάντησιν τῶν πολεμίων. Ἀκούσας δὲ ὅτι ὁ Νικάνωρ ἐπλησίαζεν εἰς ἀπόστασιν τινῶν μόνον ἡμερῶν, ἀπέκρυψε τὸν ἑαυτοῦ στρατὸν εἰς τὰ παρὰ τὸν ποταμὸν

¹) Ἡ τῶν Σελευκιδῶν λεγομένη χρονολογία [= aera, ἣτις ἴσως ὀρθότερον δύναται νὰ μεταφρασθῇ *χρονομετρία* Σ. Μ.] ἀφετηρίαν ἔχει τὴν 1 Ὀκτωβρίου 312 (Ideler Handbuch I, σ. 455 ἐξ.). «Ὅτι ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀλεξάνδρου καθ' ὅλον αὐτοῦ τὸ κράτος, τῶν αὐτονόμων πόλεων ἐξαιρουμένων, ἐχρονομετροῦν κατὰ τὰ ἔτη τοῦ βασιλείου Φιλίππου, εἴτα δὲ τοῦ βασιλείου Ἀλεξάνδρου, εἶνε ἰδίως περὶ τῆς Αἰγύπτου ἀποδεδειγμένον (Rosellini Monumenti del' Egitto I. Monum. stor. tom. 2. σ. 293. 510. tom. 4, σ. 259). Ἐπειδὴ ὁ πόλεμος οὗτος ἐπολεμήθη κατὰ τοῦ Ἀντιγόνου ὡς ἀντιπροσώπου τοῦ βασιλείου Ἀλεξάνδρου, ἦτο φυσικὸν ὁ Σέλευκος νὰ θεωρήσῃ τὴν εἰς τὴν Βαβυλῶνα ἐπάνοδον αὐτοῦ ὡς τὸ τέλος τῆς βασιλείας ταύτης, καὶ νὰ διατάξῃ διὰ τὴν καθ' ἑκάστην ἀναγκαίαν χρονολόγησιν νέαν χρονομέτρησιν. Αὕτη ἡ ἐξηγήσις φαίνεται ἀπλουστερά παρὰ τὸ «χρονολογικὸν αἶτιον», εἰς τὸ ὁποῖον ὁ A. Mommsen (Erster Beitrag zur Zeitrechnung. σ. 16) πειράται νὰ ἀναγάγῃ τὴν περὶ τῆς ὁ λόγος χρονολογίαν. Εἶνε εὐπαράδεκτον ὅτι ἡ νέα χρονολογία ἤρχισεν ἀπὸ τῆς πλησιεστάτης πρώτης ἡμέρας τοῦ μακεδονικοῦ ἔτους, καὶ διὸ, ὅπως ἐν τῇ χρονολογίᾳ τοῦ Φιλίππου ἐν Αἰγύπτῳ ἀπὸ τῆς πλησιεστάτης πρώτης ἡμέρας τῆς προηγηθείσης τῆς ἐνάρξεως τοῦ χρονομετρικοῦ συστήματος τοῦ Σελεύκου· οὕτως ὥστε οὗτος ἀναγκασίως ἦλθεν εἰς τὴν Βαβυλῶνα μετὰ τὴν 1 Ὀκτωβρίου 312. Ἄν δὲ παρὰ ταύτην τὴν χρονολογίαν ὑπῆρχε μετέπειτα ἐν Βαβυλῶνι καὶ ἑτέρα τις ἐν χρήσει ἡ τῶν Χαλδαίων, ἣτις ἤρχιζεν ἀπὸ τοῦ φθινοπώρου τοῦ 311 (ἂν ἀπὸ τῆς 1 τοῦ αἰῶνος ἢ τῆς 1 τοῦ Ὑπερβαρεταίου, ὅθεν εἶνε βέβαιον Ideler Handbuch I, σ. 224), οἱ Χαλδαῖοι ἐξηκολούθησαν περαιτέρω τὸ ἑαυτῶν σύστημα, ὅπερ εἶχον ἐφαρμόσῃ μέχρι τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 331, τουτέστι προσεμέτρουν τὸ ἔτος, καθ' ὃ βασιλεύς τις ἀπέθνησκεν, εἰς τὰ ἔτη τοῦ διαδόχου αὐτοῦ. Ἀλλ' ὁ νεαρὸς Ἀλεξάνδρος ἐθανατώθη τὸ φθινοπώρον τοῦ 311 (Όλ. 117, 2). Ἐννοεῖται ὅτι πάντα ταῦτα οὐδεμίαν ἄλλην ἀξίωσιν ἔχουσιν, εἰμὴ τὴν τῆς ἀπλῆς εἰκασίας.

²) Ὁ Νικάνωρ ὁ πρώην σατράπης τῆς Καππαδοκίας, ἀποκαλεῖται ὑπὸ τοῦ Διοδώρου (16', 92, 1) «ὁ περὶ Μηδῶν στρατηγός», καὶ (16', 100, 3) «τοῦ στρατηγοῦ τῆς τε Μηδίας καὶ τῶν ἄλλων σατραπειῶν».

ἔλῃ, ἐλπίζων ὅτι ἐκεῖθεν θὰ ἐδύνατο νὰ ἐπιπέσῃ ἀπροσδοκῆτως κατὰ τῶν ἐναντίων. Ὁ Νικάνωρ ἐπλησίασεν εἰς τὸν Τίγριν, ἐστρατοπέδευσε ἐκεῖ παρά τι βασιλικὸν ἀνάκτορον, καὶ ἐπειδὴ οὐδαμοῦ οὐδὲ ἵχνος εἶδε τῶν πολεμίων, τῶν ὁποίων ὁμως εἶχε μάθῃ τὴν διάβασιν τοῦ ποταμοῦ, ἐπείσθη ὅτι ὁ ἐχθρὸς, φοβηθεὶς τὸ ὑπερβάλλον τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, εἶχεν ὑποχωρήσῃ. Τὴν νύκτα αἰφνης ἐξώρμησεν ὁ Σέλευκος, εὐρὼν δὲ τὸ στρατόπεδον τῶν πολεμίων κακῶς φυλαττόμενον, ἐπέπεσε κατ' αὐτοῦ· ἐν μεγίστῃ δὲ ταραχῇ μαχομένων τῶν στρατιωτῶν τοῦ Νικάνορος, ἔπεσε μὲν ὁ σατράπης τῆς Περσίας Εὐαγρος καὶ ἄλλοι ἡγεμόνες¹, ἐντὸς ὀλίγου δὲ διεσκορπίσθη ὁ στρατὸς τοῦ Νικάνορος, καὶ σωρηδὸν προσήρχοντο οἱ στρατιῶται εἰς τὸν Σέλευκον. Αὐτὸς δὲ ὁ Νικάνωρ, ὑπὸ πάντων μισούμενος, καὶ πάντοτε φοβούμενος μὴ παραδοθῇ, μετ' ὀλίγων πιστῶν ὁπαδῶν ἐζήτησεν εἰς τὴν φυγὴν τὴν σωτηρίαν του. Οὕτως αἱ ἄνω σατραπείαι ἦσαν εἰς τὸν νικητὴν ἀναπεπταμέναι· τὸ δὲ μῖσος πρὸς τὴν τοῦ Ἀντιγόνου καὶ τῶν ὁπαδῶν αὐτοῦ καταθλιπτικὴν ἐξουσίαν, τὴν ὁποίαν ὑπέμειναν ἐπὶ τέσσαρα ἔτη ἡ Μηδία, ἡ Περσία καὶ ἡ Σουσιανή, διευκόλυνε τὰς περαιτέρω αὐτοῦ ἐπιτυχίας. Μετὰ χαρᾶς προσῆλθον οἱ σατράπαι εἰς δεσπότην, οὗ ἡ ἀγαθότης καὶ δικαιοσύνη ἦτο περιβόητος², ἡσθάνοντο δὲ αὐτοί τε καὶ ὁ Σέλευκος ὅτι οὐδὲν ἄλλο ἔλειπε μέχρι τῆς βασιλείας, εἰμὴ τὸ ὄνομα³.

Ἐν ᾧ ταῦτα τὰ γεγονότα συνέβαινον ἐν τῇ Ἀνατολῇ, καὶ διήρκεσαν πιθανῶς καθ' ἅπαντα σχεδὸν τὸν χειμῶνα τοῦ ἔτους 312/11,

¹) Ὁ σατράπης τῆς Περσίας ὁ ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου τῷ 316 κατασταθεὶς ἦτο ὁ Ἀσκληπιδάωρος· ὁποῖον τέλος ἔλαβεν οὗτος, καὶ ἀπὸ πότε διωρίσθη ἀντ' αὐτοῦ ὁ Εὐαγρος, δὲν ἱστορεῖται.

²) Διοδώρου ΙΘ', 92, 5 «φιλανθρώπως πᾶσι προσφερόμενος».

³) Ὁ Διοδώρος (ἐνθ. ἀν.) λέγει πολὺ ἐμφαντικῶς ὅτι ὁ Σέλευκος ἔγραψε πρὸς τὸν Πτολεμαῖον καὶ τοὺς ἄλλους φίλους περὶ τῶν διατάξεων αὐτοῦ («περὶ τῶν διοικημένων») «ἔχων ἤδη βασιλικὸν ἀνάστημα καὶ δόξαν ἀξίαν ἡγεμονίας». Ὁ Ἰερώνυμος θὰ εἶδε τοιοῦτου εἶδους ἔγγραφα, καὶ ἐκ τούτων ἠρύσθη τὸν εἰς τὴν βασιλείαν ὑπαινιγμὸν του· καὶ ἡ ἴδρυσίς δὲ νέας χρονολογικῆς ἀφαιρέσεως (ἴδ. ἀνωτ. σ. 397 σημ. 1) ἀποδεικνύει ὅτι ὁ Σέλευκος τοιαῦτα μελετῶν οὕτως ἐνίργει.

ὁ πόλεμος ἐπανελήφθη πάλιν ἐν Συρίᾳ. Ὁ Δημήτριος μετὰ τὴν ἐν Γάζῃ μάχην ὑποχωρήσας ἐκ τῆς Συρίας εἰς τὴν Κιλικίαν, κατέβαλεν ἐνταῦθα πᾶσαν προθυμίαν, ὅπως ἐκ νέου σχεδὸν ἀναπλάσῃ τὸν ἑαυτοῦ στρατόν, καὶ ἀνέζευσεν, ὅπως ἐπιτεθῇ κατὰ τῆς Ἀνω Συρίας. Ὁ Πτολεμαῖος, μαθὼν τὴν ἐκστρατείαν ταύτην, ἔπεμψεν ἀξιόλογον στρατὸν ὑπὸ τὸν Μακεδόνα Κίλλην, ἓνα τῶν φίλων, πρὸς τὰ περὶ τὸν Ὀρόντην, ἐλπίζων ὅτι ἡ κίνησις αὕτη ἤθελεν ἀρκέσῃ, ὅπως ἀναγκάσῃ τὸν πρὸ μικροῦ ἡττηθέντα πολέμιον ν' ἀπέλθῃ τῆς Συρίας, ἢ ἂν δὲν ἤθελεν εὐθύς νὰ καταλίπῃ τὴν Συρίαν, ἤθελεν ἀποκόψῃ αὐτὸν οὕτως, ὥστε τὸ δεύτερον νὰ ὑποστῇ πανωλεθρίαν. Ὁ Κίλλης πορευόμενος ἀπεῖχεν ἤδη ὅχι πολὺ μακρὰν τοῦ Δημητρίου. Οὗτος δὲ ἔμαθε παρὰ τῶν κατασκόπων, ὅτι ὁ αἰγυπτιακὸς στρατὸς ἀνεπαύετο περὶ τὸν Μυοῦντα¹⁾, ὅτι εἶχεν ἀμελέςτερον στρατοπεδεύσῃ, καὶ ὅτι ἀπροσδόκητός τις ἐπίθεσις θὰ ἐπέφερεν ἀφεύκτως ὀριστικὴν νίκην. Εὐθύς λοιπὸν ὁ Δημήτριος καταλιπὼν ὀπίσω πᾶσαν τὴν ἀποσκευὴν καὶ τοὺς βαρέως ὀπλισμένους, ἐξώρμησεν, ἡγούμενος τῶν λοιπῶν στρατευμάτων. Ὁδεύσας δὲ συντόνως δι' ὅλης τῆς νυκτός, ἐπεφάνη περὶ τὰ ἐξημερώματα πλησίον τοῦ στρατοπέδου τῶν πολεμίων· οἱ ὀλίγοι σκοποὶ ἐφονεύθησαν, τὸ στρατόπεδον κατελήφθη διὰ τῆς βίας, πρὶν ἔτι ἐξεγερθῶσι τοῦ ὕπνου οἱ πολέμιοι, καὶ ὁ Κίλλης χωρὶς νὰ ἔλθῃ εἰς ἄλλον ἀγῶνα ἠναγκάσθη νὰ παραδοθῇ αἰχμάλωτος μετὰ παντὸς τοῦ στρατοῦ. 7,000 ἄνδρες καὶ πλουσιώτατα λάφυρα περιῆλθον εἰς χεῖρας τοῦ Δημητρίου· ταῦτα δὲ ἦσαν ὅχι πολὺ ὀλιγώτερα τῶν ὅσα εἶχεν αὐτὸς ἀπολέσῃ παρὰ τὴν Γάζαν· καὶ οὕτως ἐντιμότερα ἐπηνώρθωσε τὸ τότε προσγενόμενον αὐτῷ πάθημα. Ἄλλ' ἡ ζήμια τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἡ τιμὴ τοῦ τολμηροῦ καὶ εὐτυχοῦς ἐγχειρήματος δὲν ἐχαροποίησαν αὐτὸν τόσον, ὅσον ἡ νῦν παρισταμένη εὐκαιρία τοῦ ν' ἀνταποδώσῃ εἰς τὸν Λαγίδην, ὅσα οὗτος ἀπέστειλε

¹⁾ Διοδώρου ΙΘ', 93. Ἡ θέσις τοῦ συριακοῦ Μυοῦντος, ἂν ἄλλως τὸ ὄνομα ἔχῃ ὀρθῶς, ἐξ οὐδεμιᾶς ἄλλης παραδόσεως εἶνε γνωστόν. Ὁ Πλούταρχος (Δημήτρ. Γ') ἀνημνεύει μὲν τὴν ἐκστρατείαν ταύτην, οὐχὶ δὲ καὶ τὴν πόλιν.

καὶ ἐπέστειλε μετὰ τὴν ἐν Γάζῃ μάχην. Ἐχὼν τὴν συγκατάθεσιν τοῦ πατρὸς, ὅστις εἶχεν ἀφήσῃ αὐτὸν ἐλεύθερον νὰ διαθέσῃ, ὅπως ᾔθελε, τὰ κεκτημένα, ἔπεμψεν ὁ Δημήτριος πρὸς τὸν Πτολεμαῖον τὸν Κίλλην καὶ τοὺς λοιποὺς τῶν φίλων τοὺς ἐν τοῖς αἰχμαλώτοις εὑρεθέντας μετὰ πλουσίων δώρων καὶ ἐπιστολὴν, δι' ἧς τὸν παρεκάλει νὰ δεχθῇ ταῦτα ὡς δειγμάτων τῆς παρ' αὐτοῦ εὐγνωμοσύνης καὶ ἐξαιρέτου τιμῆς. Φοβούμενος δὲ ὅτι ὁ Πτολεμαῖος ἐμελλε νὰ ἐπέλθῃ μετὰ πάσης αὐτοῦ τῆς δυνάμεως, συνήθροισεν ὅλον τοῦ τὸν στρατὸν εἰς τόπον ὑπὸ ἐλῶν καὶ λιμνῶν προφυλαττόμενον, καὶ ἔπεμψεν ἀγγελιαφόρους πρὸς τὸν πατέρα, ἀναγγέλλων μὲν τὴν νίκην, παρακαλῶν δὲ ν' ἀποστείλῃ ὅσον οἶόν τε τάχιστα στρατὸν εἰς τὴν Συρίαν· προτιμότερον δέ, ἂν προσήρχετο αὐτὸς ὁ ἴδιος μετὰ παντὸς τοῦ στρατοῦ, ἐπειδὴ τῶρα ἦτο δυνατόν ν' ἀνακτήσωσι πᾶν ὅ,τι ἐν Συρίᾳ εἶχον ἀπολέσῃ¹.

Ὁ Ἀντίγονος διέτριβε μετὰ τοῦ στρατοῦ ἐν Φρυγίᾳ· ἀποβλέβλεπων δέ, ὡς φαίνεται, εἰς τὸν ἐν Συρίᾳ πόλεμον, ἀπετράπη τῆς εἰς τὴν Εὐρώπην διαπεραιώσεως, ἣν ἐμελέτα κατὰ τὸν παρελθόντα χειμῶνα· ἐπ' ὀλίγον τουλάχιστον μετὰ τὴν ἀγγελίαν τῆς περὶ Γάζαν μάχης διενεόθη νὰ βαδίσῃ κατὰ τῆς Συρίας, καὶ ν' ἀποδείξῃ εἰς τὸν σατράπην τῆς Αἰγύπτου, ὅτι «ἄλλο εἶνε νὰ νικᾷ τις ἀγενεῖους, καὶ ἄλλο νὰ διαγωνίζεται πρὸς ἄνδρας». Ἄλλ' αἱ παρακλήσεις τοῦ υἱοῦ ν' ἀφήσῃ εἰς αὐτὸν τὴν ἀρχηγίαν, εἶχον παρακινήσῃ αὐτὸν μέχρι τοῦδε νὰ μὴ κινηθῇ. Νῦν δὲ λαβὼν ἐν Κελαιναῖς τὴν εἰδήσιν περὶ τῆς νίκης τοῦ υἱοῦ, ἐχάρη μὲν καθ' ὑπερβολὴν, εἰπὼν εἰς τοὺς φίλους ὅτι «ὁ παῖς φαίνεται βασιλείας ἄξιος», ταχέως δὲ συναθροίσας τὰ στρατεύματα, ἐπορεύετο· ἐν ὀλίγαις ἡμέραις ὑπερέβη τὸν Ταῦρον, καὶ μετὰ μικρὸν ὁ πατὴρ ἔφθασεν εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ υἱοῦ, ἀμφοτέρω δὲ οἱ στρατοὶ ἐνωθέντες ἀπετέλεσαν ἀξιολογωτάτην δύναμιν.

¹) Πάντῃ διάφορος φαίνεται ἡ ἐπίθεσις αὕτη παρὰ Πανσανίαν (Α', 6, 5) «καὶ τινὰς τῶν Αἰγυπτίων λοχίστας διέφθειρεν οὐ πολλούς». Δυστυχῶς ὁ Ίουστίνος παραλείπει τὴν μάχην ταύτην, ἀλλῶς θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐννοήσωμεν ὅτι ὁ Πανσανίας ἠκολούθησεν ἐνταῦθα τὸν Δοῦριν, οὗτινος ἡ κατὰ τῶν Ἀντιγονιδῶν δυσμένεια πανταχοῦ ἐκρηγνύεται.

Ταῦτα μαθὼν ὁ Πτολεμαῖος, συνεκάλεσε πολεμικὸν συμβούλιον τῶν ἡγεμόνων τοῦ στρατοῦ καὶ τῶν φίλων· ὁ ἐχθρὸς, εἶπεν, εἰσέβαλεν εἰς τὴν Συρίαν μετὰ πολυαριθμοτέρας δυνάμεως· ζητεῖται λοιπὸν, ἂν εἶνε προτιμότερον νὰ τὸν περιμείνωμεν, καὶ διὰ κρίσιμου τινὸς μάχης ἐν αὐτῇ τῇ Συρίᾳ νὰ ἐξασφαλίσωμεν τὴν κατοχὴν τῆς ἐπαρχίας ταύτης, ἢ νὰ ὑποχωρήσωμεν εἰς τὴν Αἴγυπτον, καί, ὅπως πρότερον τὸν στρατὸν τοῦ Περδίκκου, νὰ περιμείνωμεν τοὺς πολεμίους παρὰ τὸν Νεῖλον. Πάντες ἦσαν τῆς γνώμης, ὅτι τὸ νὰ διαγωνισθῶσιν ἐν τῇ μόλις κατακτηθείσῃ χώρᾳ ἐναντίον πολυαριθμοτέρου στρατοῦ καὶ ἐναντίον τοῦ πάντοτε νικηφόρου Ἀντιγόου ἦτο λίαν τολμηρόν, καὶ ὅτι λυσιτελέστερον ἦτο νὰ ὑποχωρήσωσιν εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἐνταῦθα δέ, βοηθούμενοι ὑπὸ τῆς φύσεως τῶν τόπων, ὑπὸ τῆς ἀφθονίας τῶν ἐπιτηδείων ἐν τῇ οἰκείᾳ χώρᾳ καὶ ὑπὸ τῆς ἤδη ἀρχομένης πλημμύρας τοῦ Νείλου, νὰ περιμείνωσι τὴν ἐπίθεσιν τῶν πολεμίων. Διετάχθη λοιπὸν ἡ ἐκ τῆς Συρίας ὑποχώρησις, αἱ φρουραὶ ἀπήχθησαν, τὰ σπουδαιότατα τῶν φρουρίων, ἰδίως ἡ Ἀκὴ, ἡ Ἰόπη καὶ ἡ Γάζα, κατηδαφίσθησαν, ὅσον τὸ δυνατόν πλεῖστα χρήματα καὶ πράγματα συνελέχθησαν, καὶ ἤδη ἀπὸ τοῦ φθινοπώρου ἡ Συρία ἐξεκενώθη ὑπὸ τῶν αἰγυπτιακῶν στρατευμάτων¹.

Ὁ δὲ Ἀντίγονος εἰσελάσας ἀνέκτησε πάλιν ἀκόπως τὰς πρὸ μικροῦ ἀπολεσθείσας χώρας. Βεβαίως ὁ σκοπὸς αὐτοῦ ἦτο νὰ προσβάλῃ τὸν Πτολεμαῖον ἐν Αἰγύπτῳ· ἀλλ' ἡ ἔκβασις τοῦ πολέμου τοῦ Περδίκκου ἐδύνατο νὰ τὸν διδάξῃ μετὰ πόσης προσοχῆς ὥφειλε νὰ ἐνεργήσῃ κατ' ἐκείνης τῆς χώρας τῆς θαυμασίως ὑπὸ τῆς φύσεως προασπιζομένης· μόνον ἡ ὁδὸς ἢ διὰ τῆς ἐρήμου τῆς χωριζούσης τὴν Συρίαν καὶ τὴν Αἴγυπτον παρέχει ἀπείρους ταλαιπωρίας, καὶ ἔνεκα μάλιστα τῆς ἐλλείψεως ποτίμου ὕδατος μόνον δι' ἐκτάκτων προπαρασκευῶν εἶνε διαβατὴ². ἀφ' οὗ δὲ στρατὸς τις

¹) Διοδώρου Ιθ', 93· Πausανίου Α', 6, 5.

²) Πρὸς τὰ αὐτὰ φῶλα κατὰ τὴν ἐναντίον τῆς Αἰγύπτου ἐκστρατείαν αὐτοῦ.

διαβῇ τὴν ὁδὸν ταύτην, τὸ ἔδαφος τῆς κάτω Αἰγύπτου τὸ πολλὰ χῶς διατετμημένον καὶ δυνάμενον εὐκόλως νὰ κατακλυσθῇ παρέχει νέα καὶ δυσυπερβλητότερα κωλύματα εἰς πᾶσαν στρατιωτικὴν κίνησιν. Τοῦ Ἀντιγόνου λοιπὸν ὁ σκοπὸς ἦτο, φαίνεται, ἂν ᾔθελε νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῆς Αἰγύπτου, ἢ νέαν ὅλως ὁδὸν νὰ τάμη, ὥστε, εἰ δυνατόν, ν' ἀποφύγῃ τὰς δυσχωρίας τοῦ Δέλτα, ἢ τοῦλάχιστον νὰ ἐξασφαλίσῃ χάριν τῆς διὰ τῆς ἐρήμου ὁδοῦ πάντα τὰ πλεονεκτήματα, ὅσα ἐδύνατο νὰ προσπορισθῇ ἐκ τῆς ὑποταγῆς τῶν πλησιέστατα οἰκούντων ἀραβικῶν φύλων.

Τὰ ἀραβικὰ ταῦτα φύλα, ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ναβαταῖοι καλούμενα, κατῴκουν τὰς πάντη ἐρήμους χώρας τὰς μεταξὺ τῆς Ἐρυθρᾶς Θαλάσσης καὶ τοῦ Ἀραβικοῦ κόλπου· ἔζων νομαδικῶς, ἄνευ μονίμων οἰκήσεων, οἱ μὲν βόσκοντες τὰ ποίμνιά των, οἱ δὲ ὡς λησται ἂνὰ τὰς ὁδοὺς ἐνεδρεύοντες καὶ τὰ μεθόρια τῆς Συρίας ἐπιτρέχοντες, οἱ δὲ μεταφέροντες ἐπὶ καμήλων εἰς τὰς ἀγορὰς τῆς Συρίας, Ἀραβίας καὶ Αἰγύπτου λίθانون, ἀρώματα, ἰνδικὰ ἐμπορεύματα καὶ ἄσφαλτον ἐκ τῆς Νεκρᾶς Θαλάσσης συλλεγομένην. Ἡ χώρα αὐτῶν εἶνε σχεδὸν ἄνυδρος, ὕδρευον δὲ ἑαυτοὺς τε καὶ τὰ ὑποζύγια ἐκ δεξαμενῶν, ἦσαν εὐποροὶ ἐκ τε τοῦ ἐμπορίου καὶ τῶν ληστεϊῶν, ἀνδρεῖοι, ἐλεύθεροι, διάγοντες βίον πατριαρχικόν, ὡς καὶ νῦν ἔτι οἱ υἱοὶ τῆς ἐρήμου. Κατὰ τούτων ἀπεφάσισεν ὁ Ἀντίγονος νὰ τολμήσῃ ἐκστρατεῖαν, ἥτις καὶ ἂν μὴ εἶχεν ἄλλο τι ἀποτέλεσμα, θὰ ἐχρησίμευεν ὅμως ἐξ ἁπαντος εἰς τὸ νὰ προστατεύσῃ ἐν τῇ μέλλοντι τὰ ὅρια τῆς ἀνακτηθείσης Συρίας, ἥτις τοσάκις ὑπέστη ἐπιδρομάς, καὶ λάφυρα δὲ πολλὰ ἤλπιζον ἐκ τῆς καλῆς αὐτῆς διεξαγωγῆς· ἐὰν δὲ καὶ πλέον τι κατωρθοῦτο, ἴσως παρείχετο εὐκαιρία νὰ ἐπεκτείνῃ τὰς κτήσεις του καὶ μέχρι τοῦ μυχοῦ τῆς Ἐρυθρᾶς Θαλάσσης, καὶ νὰ περιλάβῃ εἰς αὐτὰς τοὺς ἔκπαλαι περιβοήτους λιμένας Ἐζεὼν-Γεβέρ καὶ Αἰλάθ, τὰ κέντρα τοῦ πρὸς νότον ἐμπορίου τῆς Συρίας. Ἐν δὲ τῇ ἀρίστη περιπτώσει διηνοίγετο ἴσως ἐκ τῶν χωρῶν τούτων ἀνευτέρως τις ὁδὸς εἰς ἐπίθεσιν κατὰ τῆς Αἰγύπτου, ἢ ἐδύνατο τοῦλάχιστον ἡ συνήθης ὁδὸς νὰ

πορίζεται ἐκεῖθεν ὕδωρ καὶ ἄλλα χρειώδη. Ὅπως δὴ ποτε ἡ ἐπίθεσις κατὰ τούτων τῶν βεδουϊνικῶν φύλων δὲν ἦτο ἀνωφελὴς οὐδὲ ματαία χρονοτριβή, ἐπειδὴ κατὰ τῆς Αἰγύπτου ἐπὶ τοῦ παρόντος, πλημμυροῦντος τοῦ Νείλου, οὐδεμία ἐπιχειρήσις ἐδύνατο νὰ γείνη. Διὰ ταῦτα διέταξεν ὁ Ἀντίγονος τὸν Ἀθήναιον, ἓνα τῶν φίλων, νὰ λάβῃ 4,000 φιλοὺς στρατιώτας καὶ 600 ἵππεις, καὶ νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῶν Ναβαταίων. Συνέπεσε νὰ εἶνε τότε μεγάλη ἐορτὴ τῶν Ἀράβων, καθ' ἣν τὰ φύλα τῶν Βεδουϊνῶν πανταχόθεν συνέρρεον ὡς εἰς μεγάλην ἐμπορικὴν πανήγυριν, πωλοῦντες καὶ ἀγοράζοντες ἐμπορεύματα. Καὶ οἱ πλείστοι τῶν Ναβαταίων — ὧν ἡ φυλὴ ὅλη μόνον μυρίους ἀνδρας ἡρίθμει — εἶχον μεταβῆ ἐκεῖσε, καταλιπόντες γέροντας, γυναῖκας, παιδιὰ καὶ πάντα τὰ ὑπάρχοντα ἐν τῇ βραχύδει χώρᾳ τῆς Πέτρας, ἥτις ἄνευ τινὸς ὀχυρώσεως, μόνον ὑπὸ τῆς φύσεως καὶ τῆς μεμονωμένης θέσεως ἐφαίνετο ἀσφαλῆς, ἀπεῖχε δὲ δύο ἡμερῶν ὁδὸν ἀπὸ τῶν ἐσχάτων οἰκήσεων μονίμων γειτόνων. Αὕτη ἦτο ἡ πετρώδης ἐκεῖνη χώρα, ἡ Πέτρα ἐκείνη, ὅπου μετέπειτα ἐκτίσθη ἡ ὁμώνυμος πόλις, ἡ μητρόπολις τῆς πετραίας Ἀραβίας¹. Ἐκεῖσε σπεύδων ὁ Ἀθήναιος ἀπὸ τῆς χώρας τῶν Ἰδουμαίων, ἔφθασεν ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν καὶ νυκτῶν² περὶ τὸ μεσονύκτιον, κατέλαβε τὴν ὁρεινὴν ἐκείνην χώραν, τοὺς δὲ κατοίκους αὐτῆς τοὺς μὲν ἠχμαλώτισε, τοὺς δὲ ἐφόνευσε, τοὺς δὲ κατέλιπε τραυματίας, ἔλαβε δὲ τοὺς σωροὺς τοῦ λιθάνου καὶ τῆς σμύρνης, ὅσους εὗρεν ἐκεῖ, καὶ περὶ τὰ 500 τάλαντα ἀργυρίου, καὶ μετ' ὀλίγας ὥρας, ἵνα μὴ περιμεῖνῃ τὴν ἐπάνοδον τῶν Ἀράβων, ἀπῆλθε μετὰ σπουδῆς καὶ ἐστρατοπέδευσε πέντε μίλια μακράν.

Ἐν τούτοις οἱ ἀπόντες Ναβαταῖοι, λαβόντες γνῶσιν τῆς εἰς-

¹) Περὶ τούτων ἴδ. Ritter Beiträge zur Geschichte der peträischen Araber (Abhandl. der Berlin. Akad. 1824) καὶ Seemann De rebus gestis Arabum ante Christum natum Berol 1835.

²) Ὁ Διόδωρος προσθέτει «διανύσαντες σταδίους δισχιλίους καὶ διακοσίους». Φαίνεται πολὺ ἀπίθανον εἶναι ἡ Ἰδουμαία ἐξετείνετο ἐπὶ τοσούτον πρὸς βορρᾶν τῆς Πέτρας· ἄλλως δὲ καὶ ὁ χρόνος δὲν θὰ ἤρκει πρὸς τόσον μακράν ὁδοπορίαν.

βολῆς ταύτης, ὁρμήσαντες ἀπὸ τῆς πανηγύρεως, ἐπανῆλθον μετὰ σπουδῆς εἰς τὴν βραχώδη χώραν των, καὶ μαθόντες παρὰ τῶν τραυματιῶν τὰ γενόμενα, ἔσπευσαν πρὸς καταδίωξιν τοῦ Ἀθηναίου. Μετ' ὀλίγον ἀπήντησαν τινὰς τῶν ὁμοφύλων, οἵτινες, αἰχμάλωτοι ὄντες, εἶχον διαφύγη τοῦ στρατοπέδου. Οὗτοι ἔλεγον ὅτι, πάντες ἐκεῖ ἐκοιμῶντο βαθέως, καὶ νομίζοντες ὅτι ἦσαν ἀσφαλεῖς, ῥαθύμως ἐφυλάττοντο. Περὶ τὴν τρίτην φυλακὴν τῆς νυκτὸς οἱ Ναβαταῖοι, 8,000 τὸν ἀριθμόν, ἔφθασαν εἰς τὸ στρατόπεδον, εἰσώρμησαν εἰς αὐτὸ ἀκόπως, καὶ πολλοὺς μὲν ἐφόνευσαν ἔτι ἐν ταῖς σκηναῖς κατακειμένους, τοὺς δὲ ἄλλους, ὅσοι, ἐσπευσμένως ὁπλισθέντες, ἐπεχείρησαν ν' ἀντισταθῶσιν, ἐντὸς ὀλίγου κατέβαλον. Οἱ Ἀραβες ἔσφαζον μετὰ τοῦ ἀγρίου πείσματος τῆς ἐκδικήσεως, καὶ λέγεται ὅτι μόνον 50 ἵππεῖς, καὶ τούτων οἱ πολλοὶ τραυματίαι, διεσώθησαν. Οἱ δὲ Ναβαταῖοι, παραλαβόντες τοὺς οἰκείους καὶ τὰ ὑπάρχοντά των, καὶ πλουσίαν ἄγοντες λείαν, ἐπανῆλθον εἰς τὴν Πέτραν. Ἐντεῦθεν ἔπεμψαν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Ἀντίγονον, ἐν ᾗ ἔγραφον ὅτι δὲν ἦσαν αὐτοὶ αἰτίοι τῶν γενομένων, ὅτι προσβληθέντες ὑπὸ στίφους στρατιωτῶν καὶ διαρπαγείσης τῆς περιουσίας των, τὰ ἑαυτῶν κτήματα ἀπέλαβον· ὅτι ὁ θάνατος τόσων πατέρων, ἀδελφῶν καὶ παιδῶν ἠνάγκασεν αὐτοὺς νὰ ἐκπληρώσωσι τὸ καθήκον τῆς ἐκδικήσεως. Ὁ Ἀντίγονος ἀπεκρίθη πρὸς αὐτοὺς ὅτι κατὰ πάντα δίκαια ἔπραξαν, ὅτι ὁ Ἀθήναιος αὐθόρμητος καὶ ἄνευ τινὸς συμπράξεως αὐτοῦ ἐπεχείρησε τὸ ληστρικὸν κίνημα, καὶ ὅτι ἐπεθύμει νὰ ἰδῇ τὴν ἀποκατάστασιν καὶ διατήρησιν τῶν προτέρων μεταξὺ αὐτῶν φιλικῶν σχέσεων. Ἦλπιζεν ὅτι διὰ τοιούτων διαβεβαιώσεων ἤθελε καταστήσῃ ἀμερίμνους τοὺς Ἀραβας, ἵνα εὐκολώτερον αὐτῶν κατισχύσῃ· ἀλλ' οὗτοι, δύσπιστοι καὶ προνοητικοὶ κατὰ τὸν τρόπον τῶν φυλῶν τούτων, προσποιούμενοι ἄκραν ἐμπιστοσύνην, οὐδὲν φρόνιμον μέτρον παρημέλουν, ὅπως ἀπαντήσωσιν εἰς πᾶσαν νέαν ἐπίθεσιν¹.

¹) Διοδώρου 10', 96.

Ὁ Ἀντίγονος ὑπέμεινεν ἐπὶ τινα χρόνον μέχρις οὗ ἡδυνήθη νὰ πιστεύσῃ ὅτι ἐξησφάλισε τοὺς Ναβαταίους· εἶτα δὲ ἐκλέξας ἐκ τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ 4,000 πεζοὺς εὐζώνους καὶ εἰς ταχυπορίας ἐξησκημένους καὶ πλείονας ἢ ἄλλους τόσους ἵππεις, διέταξεν αὐτοὺς νὰ παραλάβωσι πολλῶν ἡμερῶν ἀπύρους τροφάς, καὶ τάξας ἀρχηγὸν τῆς ἐκστρατείας ταύτης τὸν υἱὸν Δημήτριον, παρήγγειλε νὰ τιμωρήσῃ τοὺς Ἀραβας καθ'οἷονδ' ἴσχυε τρόπον ἐδύνατο. Ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἤλαυνεν ὁ Δημήτριος δι' ἐρήμων χωρῶν, ἐλπίζων ὅτι ἡ πορεία του ἤθελε διαλάβῃ τοὺς βαρβάρους. Ἀλλ' οἱ Ἀραβες εἶχον στήσῃ ἐπὶ τῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ λόφων σκοπούς, οἵτινες ἅμα ἰδόντες προσελαύνοντας τοὺς πολεμίους, ἀνήγγειλαν τοῦτο διὰ πυρσῶν εἰς τοὺς ὁμοφύλους. Οἱ δὲ Ναβαταῖοι, νομίζοντες ὅτι οἱ πολέμιοι ἤθελον εὐθύς ἐμφανισθῇ μετὰ πολυπληθοῦς δυνάμεως, ἔσπευσαν ν' ἀποθέσωσι τὰ ὑπάρχοντά των εἰς τὴν Πέτραν, ὅπου χῶρός τις ἐπὶ τοῦ βράχου, πανταχόθεν σχεδὸν ἄβατος καὶ μόνον διὰ μιᾶς τεχνητῆς ἀνόδου προσιτός, ὑπὸ τῶν ἀρκούντων ἀνδρῶν φυλαττόμενος, ἐφαίνετο παρέχων ἱκανὴν ἀσφάλειαν. Οἱ δὲ λοιποὶ, παραλαβόντες ὅσα νεωστὶ λαφυραγωγήσαντες εἶχον διανείμῃ πρὸς ἀλλήλους, ἀνθρώπους, ὑποζύγια, πράγματα, διεσκεδάσθησαν εἰς διάφορα μέρη τῆς ἐρήμου. Ὁ Δημήτριος, ἐλθὼν εἰς τὴν Πέτραν, ἐπεχείρησεν εὐθύς ἔφοδον κατὰ τοῦ βράχου ἐκείνου, ἀλλ' οἱ Ἀραβες ἀνώθεν ἀμυνόμενοι ἀνδρείοτατα, κατέστησαν ἀδύνατον τὴν εἰς τοὺς ἀποτόμους ἐκείνους κρημνοὺς ἀναρρίχῃσιν, τὴν ὁποίαν πλέον ἢ ἅπαξ μέχρι τῆς ἐσπέρας ἀπεπειράθησαν. Ὅτε δὲ τὴν ὕστεραίαν ἐπανελήφθη ἡ ἔφοδος, προέτειναν οἱ ἀπὸ τοῦ βράχου συνθηκολογίαν, λέγοντες ὅτι οὐδὲν ἄλλο ἐπεθύμουν ἢ νὰ ζῶσιν ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐλεύθεροι καὶ ἀνενόχλητοι, καὶ ὅτι ἦσαν πρόθυμοι νὰ δώσωσι πλοῦσια δῶρα, ἐὰν ἀνεστέλλοντο αἱ ἐχθροπραξίαι. Ὁ δὲ Δημήτριος τῷ ὄντι ἀπεχώρησεν ἐκ τῆς Πέτρας, παραλαβὼν πρεσβυτέρους τινὰς τῶν Ἀράβων, ἵνα διαπραγματευθῶσιν. Ἀντὶ 700 καμήλων, αἵτινες ἐδύνατο νὰ θεωρηθῶσιν ὡσεὶ φόρος τις, ὁ Δημή-

τριας ἐχορήγησεν αὐτοῖς τὴν εἰρήνην¹ ὑπὸ τὸν ὄρον, ὅτι ἔμελλον νὰ παραχωρήσωσι τοῦ λοιποῦ πᾶσαν τὴν ἐκ τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης ἐξαγομένην ἄσφαλτον, ἣν οἱ Αἰγύπτιοι ἐντεῦθεν ἐπορίζοντο εἰς παρασκευὴν τῶν μουμιῶν. Λαβὼν δὲ παρ' αὐτῶν ὁμήρους, ἀπήγαγε τὸν στρατὸν μετὰ πορείαν ὀκτὼ περίπου μιλίων εἰς τὴν Νεκρὰν θάλασσαν, ἐκεῖθεν δὲ εἰς τὴν κυρίαν στρατιάν.

Ὁ Ἀντίγονος δὲν εὐχαριστήθη ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ υἱοῦ συνομολογηθείσης εἰρήνης· διότι οἱ βάρβαροι, ἀπαλλαγέντες τόσον εὐκόλως, θ' ἀπέβαινον τώρα θρασύτεροι, ἐξηγοῦντες τοῦ νικητοῦ τὴν ἐπιείκειαν ὡς ἄδυναμίαν· ἀλλ' ἐνέκρινεν ἐξ ὀλοκλήρου τὴν περὶ τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης διάταξιν, ἐπαινέσας τὸν υἱὸν διὰ τὰς νέας προσόδους, τὰς ὁποίας προσεπόρισεν εἰς τὸ κράτος, καὶ διέταξε τὸν Καρδιανὸν Ἰερώνυμον ν' ἀναλάβῃ τὴν ἐπιμέλειαν τῆς συγχομιδῆς τῆς ἀσφάλτου, καὶ νὰ ὀρίσῃ τὰ ἀναγκαῖα μέτρα πρὸς ἐκμετάλλευσιν τῆς λίμνης. Ἀλλὰ τὰ πράγματα δὲν ἐχώρησαν αἰσίως· διότι μόλις ἐμφανισθέντων ἐν τῇ λίμνῃ τῶν πρώτων ἀκατίων πρὸς ἀλιεῖαν τῆς ἀσφάλτου, ἐπιδραμόντες οἱ Βεδουῖνοι περὶ τοὺς 6,000 ἄνδρας, κατέσφαξαν τοὺς ἀλιεῖς. Ὁ Ἀντίγονος θὰ ἤθελε βεβαίως νὰ τιμωρήσῃ τὴν παραβίασιν ταύτην τῆς εἰρήνης· ἀλλὰ νέαι καὶ σπουδαιότεραι ὑποθέσεις ἐφείλκυσαν ἅπασαν τὴν προσοχὴν του. Ὁ κύριος λοιπὸν σκοπὸς τῆς ἐναντίον τῶν Ναβαταίων ἐκστρατείας ἐματαιώθη¹.

Θὰ ἦτο περὶ τὰ τέλη τοῦ ἔτους 312, ὅτε ἐκ τῆς ἄνω Ἀσίας ἦλθε παρὰ τοῦ στρατηγοῦ Νικάνορος ἀγγελία, ὅτι ὁ Σέλευκος μετὰ τινων στρατιωτῶν ἦλθεν εἰς τὴν Βαβυλῶνα, ὅτι ὁ πληθυσμὸς τῆς τε πόλεως καὶ τῆς χώρας ἐκηρύχθη ὑπὲρ αὐτοῦ, ὅτι ἀκόπως ἐξεδίωξε τὰς ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου κατασταθείσας ἀρχὰς καὶ φρουράς, ὅτι ἡ πρόοδος αὐτοῦ εἶνε γιγαντιαία, ὅτι καὶ ἐν ταῖς ἄνω ἐπαρχίαις

¹) Φαίνεται ὅτι ὁ **Πλούταρχος** (Δημητρ. Ζ') δὲν παριστᾷ τόσον εἰρηνικὴν τὴν ἐκδασιν τοῦ κινήματος· διότι ὁμιλεῖ περὶ μεγάλης λαφυραγωγῆσεως τοῦ Δημητρίου.

²) **Διοδώρου** ΙΘ', 100. Μετ' ὀλίγον ἐγκατελείφθη ἡ ἐκμετάλλευσις τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης.

τὸ φρόνημα δὲν εἶνε πρὸς τὸν Ἀντίγονον εὐνοϊκόν, καὶ ὅτι καὶ αὐτοῦ ἢ ἐν τῇ Ἀνατολῇ δύναμις κινδυνεύει, ἀλλ' ὅτι ὅμως ἔχει συναθροίσῃ στρατόν τινα, καὶ εἶνε ἤδη ἕτοιμος νὰ κατέλθῃ πρὸς τὸν Τίγριν, καὶ ἂν ᾗτο δυνατὸν ν' ἀπειληθῇ ὁ Σέλευκος καὶ ἐκ δυσμῶν, δὲν εἶχεν ἀμφιβολίαν, ὅτι ἡ Βαβυλὼν θ' ἀνεκτάτο ἐντὸς ὀλίγου. Καὶ τῷ ὄντι ὁ κίνδυνος ἦτο ἔσχατος. Ἐπὶ τέσσαρα ἔτη ὁ Ἀντίγονος εἶχε πολεμήσῃ κατὰ τῶν δυναστῶν τῆς Δύσεως, χωρὶς νὰ πορισθῇ σπουδαίον τι ὄφελος· τῶρα δὲ ἀνεφύη ὁπισθέν του πολέμιος Ῥωμαλέος, δυνάμενος ν' ἀποβῇ κατ' ἀνάγκην πολὺ ἐπικινδυνότερος τοῦ Κασσάνδρου, Λυσιμάχου καὶ Πτολεμαίου ὁμοῦ λαμβανομένων, ἂν δὲν τὸν συνέντριβε παρευθὺς καὶ δὲν ἀποκαθίστα εἰς τὴν κανονικὴν αὐτῶν τάξιν τὰ ἐν τῇ Ἀνατολῇ πράγματα. Ὅθεν ὁ Ἀντίγονος διέταξε τὸν υἱόν του Δημήτριον νὰ λάβῃ 5,000 Μακεδόνας, 20,000 μισθοφόρους καὶ 4,000 ἰππεῖς, καὶ ἀνυπερθέτως νὰ ἐξορμήσῃ πρὸς τὴν Βαβυλῶνα, ἐν ᾧ δὲ ὁ Νικάνωρ ἀπησχόλει τὸν Σέλευκον ἐν τῇ Ἀνατολῇ, αὐτὸς νὰ καθυποτάξῃ τάχιστα τὴν τε χώραν καὶ τὴν πόλιν, καὶ ἀφοῦ ἐκ παντὸς τρόπου ἐξασφαλίσῃ τὴν σπουδαίαν ταύτην κτῆσιν, ἐντὸς ὀρισμένου χρόνου νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὰ παράλια. Ὁ Δημήτριος ἀνέξευξεν εὐθὺς ἐκ τῆς Δαμασκού.

Ἐν τούτοις ὁ Σέλευκος κατὰ τὰ εἰρημένα εἶχεν ἤδη προσβάλλῃ καὶ παντελῶς κατατροπώσῃ τὸν Νικάνωρα, καταλιπὼν δὲ ἄρχοντα ἐν Βαβυλῶνι τὸν Πατροκλέα, εἶχεν εἰσελάσῃ μετὰ τοῦ αἰεὶ αὐξανομένου στρατοῦ εἰς τὰς ἄνω ἐπαρχίας, καὶ καταλαβὼν τὴν Σουσιανήν, τὴν Μηδίαν καὶ τὴν Περσίαν, ᾗτο ἕτοιμος νὰ προχωρήσῃ εἰς τὰς ἀπωτέρας σατραπείας, ὅπως καὶ ταύτας ὑποτάξῃ. Διὰ τοῦτο ἔτι μᾶλλον καὶ ἔτι βεβαιότερας καὶ χρηστοτέρας ἔχων ἐλπίδας ἔσπευσεν ὁ Δημήτριος νὰ διαβῇ τὸν Εὐφράτην. Ὁ δὲ Πατροκλῆς, ἀκούσας αὐτὸν ἐπερχόμενον, καὶ μικρὰν ἔχων δύναμιν, ὅπως εἰς τοιαύτην ἐπίθεσιν ἀντισταθῇ, διέταξε πάντας τοὺς φρονοῦντας τὰ τοῦ Σελεύκου νὰ καταλίπωσι τὴν πόλιν, καὶ νὰ καταφύγωσιν ἢ εἰς τὰς πέραν τοῦ Εὐφράτου ἀραβικὰς ἐρήμους, ἢ, διαβάντες τὸν Τίγριν, εἰς τὴν Σουσιανήν καὶ τὴν περσικὴν θάλασσαν· αὐτὸς δὲ

μεθ' ὧν εἶχε στρατευμάτων ὠχυρώθη ἐν τῷ μεσαιτάτῳ τῆς σατραπείας τῷ διὰ τάφρων, διωρύγων καὶ ποταμίων βραχιόνων διατεμνομένῳ, ἐλπίζων ὅτι ἐντεῦθεν δι' αἰφνιδίων ἐφόδων ἤθελεν ἀναχατίσῃ τὴν ὁρμὴν τῶν πολεμίων καὶ θὰ ἐδύνατο νὰ περιμένη βοήθειαν παρὰ τοῦ Σελεύκου, πρὸς ὃν εἶχεν ἤδη κατὰ τάχος ἐκπέμψῃ ἐπὶ τούτῳ ἀγγελιοφόρους. Ἐλθὼν δὲ ὁ Δημήτριος εὔρε τὴν μὲν πόλιν ἐγκαταλειμμένην, τὰς δὲ δύο ἐν αὐτῇ ἀκροπόλεις κατεχομένας ὑπὸ στρατιωτῶν τοῦ Σελεύκου, καὶ τὴν μὲν μίαν εὐθὺς ἐξ ἐφόδου κυριεύσας, παρέδωκε τοῖς ἑαυτοῦ στρατιώταις εἰς διαρπαγὴν· ἡ δὲ ἑτέρα ἡμύνετο κατὰ τῶν ἐπανειλημμένων ἐφόδων. Τοῦ δὲ χρόνου κατεπεύγοντος, παρέδωκεν εἰς τὸν Ἀρχέλαον, ἕνα τῶν φίλων 5,000 πεζοὺς καὶ 1,000 ἵππεις, ὅπως κατέχῃ μὲν τὴν κυριευθεῖσαν, ἐξακολουθῇ δὲ πολιορκῶν τὴν ἑτέραν. Αὐτὸς δὲ μετὰ τοῦ λοιποῦ στρατεύματος κατέδραμε λεηλατῶν καὶ καταστρέφων τὴν χώραν, καὶ συντόνως πορευόμενος κατέβη εἰς τὴν Συρίαν¹.

Περὶ τῶν πράξεων, αἵτινες ἐπηκολούθησαν κατόπιν, αἱ μέχρις ἡμῶν περισθεῖσαι εἰδήσεις εἶνε παντάπασι χασματώδεις. Μόνος ὁ Διόδωρος παρέχει τινὰ σημειώματα πολὺ ἐλλιπῆ, λέγων ὅτι τὸ ἐπόμενον ἔτος (311) «οἱ περὶ Κάσσανδρον καὶ Πτολεμαῖον καὶ Λυσίμαχον διαλύσεις ἐποιήσαντο πρὸς Ἀντίγονον καὶ συνθήκας ἔγραψαν· ἐν δὲ ταύταις ἦν Κάσσανδρον μὲν εἶναι στρατηγὸν τῆς Εὐρώπης, μέχρι ἂν Ἀλέξανδρος ὁ ἐκ Ῥωξάνης εἰς ἡλικίαν ἔλθῃ, καὶ Λυσίμαχον μὲν τῆς Θράκης κυριεύειν, Πτολεμαῖον δὲ τῆς Αἰγύπτου καὶ τῶν συνοριζουσῶν ταύτῃ πόλεων κατὰ τε τὴν Λιβύην καὶ τὴν Ἀραβίαν, Ἀντίγονον δὲ ἀφῃγεῖσθαι τῆς Ἀσίας

¹) *Πλουτάρχου* Δημητρ. Ζ' *Διοδώρου* ΙΘ', 100, 7 «αὐτὸς δὲ τοῦ χρόνου συντρέχοντος, ἐν ᾧ συντεταγμένον ἦν αὐτῷ τὴν ἄφουδον παιεῖσθαι... τὴν ἐπὶ θάλασσαν κατὰ-ῤασιν ἐποιεῖτο». Εἶνε τὸ τελευταῖον γεγονός τοῦ πολέμου τούτου ἔτους, ἧπερ ὁ Διόδωρος ἡμῖν παραδίδει. Ἡ ἀπὸ Δαμασκοῦ μέχρι Βαβυλῶνος πορεία ὅ' ἀπῆλθε κατ' ἀνάγκην τοῦλάχιστον δύο μῆνας, καὶ ἄλλους τόσους ἢ ἐπάνοδος· ἐὰν δὲ τις ἀναλαγισθῇ, ὅτι ἡ μὲν ἐν Γάζῃ μάχη συνεκροτήθη τὸ ἔαρ τοῦ 312, ὃ δὲ στρατὸς ἐκ νέου ἐσχηματίσθη ἐν Κιλικίᾳ καὶ προέβη εἰς νέους ἀγῶνας παρὰ τὸν Ὀρόντην καὶ πρὸς τὴν Πέτρην, δὲν δύναται τις ν' ἀμφιδόλῃ ὅτι τοῦ Δημητρίου ἡ κατάβασις εἰς τὴν Συρίαν πρωιμώτατα συνέβη τὸ ἔαρ τοῦ 311.

πάσης, τοὺς δὲ "Ελληνας αὐτονόμους εἶναι»¹. Αἱ ὀλίγαι αὗται λέξεις εἶνε πᾶν ὅ,τι παρεδόθη περὶ τοῦ τέλους τόσοις μεγάλων καὶ δυσεπιλύτων περιπλοκῶν. Κατὰ τίνα τρόπον ἐπετεύχθη τὸ ὀριστικὸν τέλος, πῶς τὰ καθ' ἕκαστον ἔνθα καὶ ἔνθα ἐκανονίσθησαν καὶ συνεβιάσθησαν, εἰς ποῖον βαθμὸν δυνάμεως ἡ ἐξαντλήσεως τὰ διαμαχόμενα μέρη ἐπὶ τέλους ἀντιπαρετάχθησαν πρὸς ἄλληλα, αὗται καὶ ἄλλαι τοιαῦται ἐρωτήσεις οὐδεμίαν εὐρίσκουσιν ἀποκρίσιν. Εἰκασίας μόνον δύναται τις περὶ τινων νὰ ἐκφέρῃ.

Πρὸ πάντων ἐρωτᾶται ποῖος ἐζήτησε καὶ ποῖος ἐχορήγησε ταύτην τὴν εἰρήνην; Καὶ ὁ Ἀντίγονος καὶ οἱ σύμμαχοι κατὰ τὸν τετραετῆ πόλεμον εἶχον μᾶλλον ἀπωλείας ἢ ὠφελείας· διότι ὁ μὲν Πτολεμαῖος εἶχε στερηθῇ τὴν Συρίαν, ὁ δὲ Κάσσανδρος εἶχεν ἀπολέσῃ τὴν μὲν ἐν Ἑλλάδι δύναμιν κατὰ μέγα μέρος, τὴν δὲ Ἡπειρον, τὴν Πελοπόννησον καὶ τὰς πόλεις τοῦ Ἰονίου πελάγους καθ' ὁλοκληρίαν· ὁ δὲ Λυσίμαχος δὲν ἦτο, φαίνεται, εἰσέτι κάτοχος τῆς παραλίας τοῦ Εὐξείνου πόντου, καὶ ὁ Σέλευκος, ὅστις τοσοῦτον ταχέως ἐπέτυχεν ἐν Βαβυλῶνι, αἶφνης εἶδεν ἑαυτὸν ὑπὸ τῆς τολμηρᾶς εἰσβολῆς τοῦ Δημητρίου ἐκβληθέντα τῆς μόλις ἀνακτηθείσης χώρας του καὶ ἐξωσθέντα εἰς τὰς σατραπείας τῆς ἀπωτέρας Ἀνατολῆς. Ἀλλ' ἔτι μεγαλύτεραι ἦσαν αἱ ἀπώλειαι τοῦ Ἀντιγόνου. Ἐν ἀρχῇ τοῦ πολέμου ἦτο κύριος ἀπάσης τῆς Ἀνατολῆς· ἐπὶ τῆς δυνάμεως δὲ ταύτης στηριζόμενος, ἤλπισεν ὅτι ἤθελε προσαποκτήσῃ καὶ τὴν Δύσιν τοῦ ἀπεράντου κράτους τοῦ Ἀλέξανδρου· νῦν δὲ μετὰ τετραετῆ πόλεμον, μετὰ τὴν κατανάλωσιν τεραστίων πόρων, μετὰ ὑπερανθρώπους ἀγῶνας, τί ὠφελήθη; Καὶ αὐτῆς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας τὴν κατοχὴν δὲν διετήρησεν εἰς τὴν προτέραν αὐτῆς ἑκτασιν ἄνευ ἐπανειλημμένων μαχῶν· ἐν δὲ τῇ Ἑλλάδι οὐδὲν πλέον εἶχεν ὑπολειφθῇ, εἰ μὴ ἀμφίβολός τις ἐπιβρόχ· κατεῖχε μὲν ἔτι τὰς χώρας τῆς Συρίας καὶ στόλον, ὅστις δὲν ἦτο ἀκόμη τοῦ αἰγυπτιακοῦ ὑπέρτερος· ἀλλ' εἶχεν ἀπολέσῃ τὴν Ἀνατολήν, ἡ τοῦλάχιστον μόνον διὰ νέου πολέμου ἐδύνατο νὰ ἐπανα-

¹) Διοδώρου ΙΘ', 105.

κτῆσιν αὐτήν. Ἄν λοιπὸν ὁ Ἀντίγονος κατ' ἀνάγκην, ὡς φαίνεται, ἐπεθύμει εἰρήνην ἐν τῇ Δύσει, ὅπως δυνήθῃ, ἐκ τῆς ἄρτι ἀνακτηθείσης Βαβυλῶνος ὀρμώμενος, νὰ καθυποτάξῃ καὶ τὰς ἄλλας σατραπείας τῶν ἄνω χωρῶν, πῶς ἐδύναντο οἱ ἐναντίοι καὶ μάλιστα ὁ Πτολεμαῖος νῦν, ὅτε τὰ πράγματα τῆς Ἀνατολῆς ἐφαίνοντο ὅσον οἷόν τε εὐνοϊκὰ πρὸς ἐξακολούθησιν τοῦ πολέμου, νὰ δεχθῶσιν εἰρήνην ὑπὸ ὅρους ἥκιστα εὐνοϊκοὺς; Τῆς Αἰγύπτου ἡ δύναμις ἦτο ἔτι σχεδὸν ἀκεραία· ὁ δὲ Σέλευκος, μετὰ τὴν ἥτταν τοῦ Νικάνωρος κύριος τῶν ἄνω χωρῶν, ἐδύνατο μετ' ἀξιολόγου δυνάμεως νὰ σπεύσῃ πάλιν πρὸς τὸν Τίγριν· τότε δὲ ἦτο εὐκολὸν νὰ ἐκδιώξῃ τὴν ὑπὸ τοῦ Δημητρίου κατασταθεῖσαν φρουράν, τοσοῦτο μᾶλλον, καθ' ὅσον ὁ Δημήτριος διὰ τῆς δηώσεως τῆς Βαβυλωνίας ἐπέτεινεν ἀπάντων τὸ καθ' ἑαυτοῦ καὶ τοῦ πατρὸς μῖσος, ὡσανεὶ θελήσας ν' ἀποδείξῃ ὅτι ἤθελε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν χώραν, καὶ ν' ἀφήσῃ αὐτὴν εἰς ὅσον οἷόν τε ἐλεεινὴν κατάστασιν¹. Ἐὰν δὲ ἔπειτα ὁ Ἀντίγονος προσεβάλλετο ταῦτοχρόνως ἐκ τε τῆς Αἰγύπτου καὶ ἐκ τοῦ Εὐφράτου, ἡ αἰ κινήσεις αὗται ὅπως οὖν ὑπεστηρίζοντο ὑπὸ τοῦ αἰγυπτιακοῦ στόλου, ὑπὸ τοῦ ἐν Ἑλλάδι Κασσάνδρου καὶ τοῦ ἐν Ἑλλησπόντῳ Λυσιμάχου, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἡ ἐπιτυχία θὰ ἔστεφε τοὺς ἀγῶνας τῶν συμμάχων, καὶ οὗτοι τοῦλάχιστον θὰ ἐξέβιάζον εἰρήνην κέρδους μᾶλλον ἢ ζημίας πρόξενον. Ὅτι δὲ νῦν συνέβη τὸ ἐναντίον, καὶ ὅτι οἱ δυνάσται τῆς Δύσεως ἐπέσπευσαν τὴν συνομολόγησιν τῆς εἰρήνης, παραιτηθέντες μεγάλων πλεονεκτημάτων καὶ μεγαλυτέρων ἀξιώσεων, καὶ πρὸς τούτοις παντάπασιν ἐγκαταλιπόντες τὸν τολμηρὸν σύμμαχον Σέλευκον, τούτου τὴν αἰτίαν, ἐάν τις μάλιστα ἀναλογισθῇ τὴν ἐπίμονον ἰσχυρογνωμοσύνην τοῦ Κασσάνδρου καὶ τὸν ἥρεμον ὑπολογισμὸν καὶ τὴν περίσκεψιν τοῦ Πτολεμαίου, πρέπει νὰ ζητήσῃ τις εἰς τινα οἰανδρόποτε ἐπιτακτικὴν περίστασιν καὶ ἀπροσδόκητόν τι γεγονός.

Ἄλλὰ τοιούτου τινὸς γεγονότος οὐδεμία γίνεται μνεία· εἶνε δὲ

¹) Πλουτάρχου Δημητρ. Ζ', «ἐξίστασθαι γὰρ ἐδόκει τῷ κακοῦν, ὡς μηκέτι προσήκουσαν αὐτοῖς».

ἐπικίνδυνον νὰ τολμήσῃ τις εἰκασίας, αἵτινες οὐδεμίαν ἄλλην ἐγγύησιν παρέχουσιν, εἰμὴ τὴν ἑαυτῶν πιθανότητα. Ἴσως ὅμως ὑπαινιγμός τις, ἐνυπάρχων ἐν ταῖς ἡμετέραις παραδόσεσι, περιέχει τι πλεϊότερον τοῦ ἐκ πρώτης ὄψεως μαρτυρουμένου¹. Ὁ Δημήτριος, ἀνάξεύξας ἐπὶ τὴν Βαβυλῶνα ἔλαβε τὴν διαταγὴν νὰ καθυποτάξῃ ὡς τάχιστα τὴν Βαβυλῶνα, καὶ ἀμελλητὶ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὰ παράλια· καὶ τῷ ὄντι κατὰ τὴν ὁρισθεῖσαν προθεσμίαν κατέβη μετὰ τοῦ πλεϊστοῦ τῆς ἑαυτοῦ στρατιᾶς. Διὰ τί ὁ Ἀντίγονος δὲν ἐπέτρεψεν εἰς τὸν υἱόν του νὰ μείνῃ ἐν Βαβυλῶνι, ἔχων ὅσον οἶόν τε πλεϊστον στρατόν, ὅθεν ἐδύνατο βεβαίως πρῶτον μὲν τὴν ἀναγεννωμένην δύναμιν τοῦ Σελεύκου νὰ καταβάλλῃ, εἴτα δὲ καὶ τὴν Ἀνατολὴν πάλιν νὰ ἐπανακτήσῃ; Ἐπαναγαγὼν ἐκεῖθεν τὸν στρατόν, δὲν ἔπραξε τοῦτο οὔτε ὅπως ἐξαντλήσῃ τοὺς στρατιώτας δι' ἀνωφελῶν ὁδοιποριῶν, οὔτε ὅπως ἐγκαταλείψῃ πάλιν τὴν Βαβυλῶνα. Ὁ Ἀντίγονος δὲν ἐδύνατο νὰ ἔχῃ ἄλλον σκοπόν, εἰμὴ νὰ ἐκδιᾷσῃ δι' ἰσχυρᾶς ἐπιδείξεως κατὰ τῆς Αἰγύπτου ἰδιαιτέραν εἰρήνην, ἐπιτρέπουσαν εἰς αὐτόν ν' ἀνανεώσῃ ἐντονώτερον τὸν κατὰ τῆς Ἀνατολῆς πόλεμον. Ὅποια δὲ τις ὑπῆρξεν ἡ ἐπιδείξις αὕτη, καὶ ἂν ὁ Ἀντίγονος ἠπείλησε διὰ πάσης αὐτοῦ τῆς στρατιᾶς νὰ εἰσβάλλῃ εἰς τὴν Αἰγυπτὸν ἢ ἂν καὶ κατὰ πόσον ἐπλησίασεν εἰς τὰ τῶν πολέμιων ὅρια, ταῦτα δὲν ἰστοροῦνται ἐν ταῖς πηγαῖς ἡμῶν. Μία μόνον εἰδησις, καὶ αὕτη ἐν παρόδῳ φερομένη, καθιστᾷ γνωστὸν ὅτι κατὰ τοῦτο τὸ ἔτος ὁ διοικητὴς τῆς Κυρήνης Ὁφέλας κατὰ προτροπὴν ἴσως τοῦ Ἀντιγόνου ἀπεσπᾶσθη τῆς αἰγυπτιακῆς δεσποτείας· τὰ δ' ἐπόμενα ἔτη θέλουσιν ἀποδείξῃ ὅτι, ἔχων τὴν Κυρηναϊκὴν, εἶχεν ἱκανὴν δύναμιν πρὸς ἀξιολόγους ἐπιχειρήσεις², ὥστε ἐὰν ὁ Πτολε-

¹) Διοδώρου 16', 100 «καὶ τὴν σατραπείαν ἀνακτησάμενος καταβαίνειν συντόμους ἐπὶ θάλασσαν». Παρὸλ. Πλουτάρχου Δημητρ. Ζ'.

²) Κατὰ τὸν Πανσανίαν (Α', 6, 8) «Μάγας . . . ἔπει πέμπτῃ μετὰ τὴν ἀπόστασιν εἶλε Κυρήνην». Τοῦτο δὲ συνέβη τῷ 308. Εἰς τοὺτους τοὺς συνδυασμούς πρέπει ν' ἀναφέρῃ τις τὸ ἱερογλυφικὸν θέσπισμα τῶν ἱερέων τοῦ Πέ καὶ Τέπ, περὶ οὗ μετ' ὀλίγον πλεϊότερος θὰ γείνη λόγος. Χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ «ἐξδόμου ἔτους ἐν μηνὶ Θῶθ», ὅ. ἔ. ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 311. Ἐν αὐτῷ «ὁ σατράπης Πτολεμαῖος» εὐλογεῖται διὰ τὴν ἐν Γάζῃ νίκην

μαῖος ἐξηκολούθει τὸν πόλεμον, ἠπειλεῖτο ἐν ταύτῳ καὶ ἐκ τῆς Κυρήνης. Κατὰ δὲ τὰς τελευταίας ἐκ Βαβυλῶνος εἰδήσεις ὥφειλε νὰ πιστεύῃ, ὅτι ὁ Σέλευκος ἦτο κατεστραμμένος, καὶ ὅτι ἡ Βαβυλὼν καὶ ἅπαντα ἡ Ἀνατολή περιῆλθον πάλιν εἰς χεῖρας τοῦ Ἀντιγόνου. Ἡ κατοχὴ τῆς Συρίας ἐφαίνετο ἀνεπανόρθωτος· καὶ ἔπρεπε νὰ προσδοκᾷ προσεχῇ τοῦ Ἀντιγόνου ἐπιθέσειν κατὰ τῆς Αἰγύπτου μετὰ πολυαριθμοτέρας δυνάμεως, ὅτε σχεδὸν βεβαία ἦτο σύγχρονος προσβολὴ καὶ ἐκ Κυρήνης. Ἐπειδὴ δὲ παρὰ τῶν ἐν Εὐρώπῃ δύω συμμάχων ὀλίγη μέχρι τοῦδε ἐχορηγήθη βοήθεια, θὰ ἐνόμισεν ἀδύνατον μόνος αὐτὸς νὰ φέρῃ ὅλον τὸ βάρος τοῦ πολέμου. Διὰ ταῦτα λοιπὸν συνωμολόγησε τὴν εἰρήνην, θυσιάσας τὴν χώραν τῆς Συρίας¹ τὴν δι' αὐτὸν τοσοῦτον σπουδαίαν, ἐγκαταλιπὼν τὸν σύμμαχόν του, τὸν ὁποῖον ἐνόμιζε κατεστραμμένον, καὶ ἀναγνωρίσας τὸν βασιλέα, ἐν ὀνόματι τοῦ ὁποίου ὁ Ἀντίγονος ἐπροφασίζετο ἐξ ἀρχῆς ὅτι ἐνῆργει. Τὸ δὲ καθ' ἑαυτὸν οὐδὲν ἄλλο ἐκέκρδισεν, εἰ μὴ ὅτι παρὰ τὴν εἰς ἄκρον ἐπίφοβον ὑπεροχὴν τοῦ Ἀντιγόνου διετηρήθη εἰς τὴν θέσιν του, καὶ οὕτως ἐματαιώσε τὸν κύριον σκοπὸν τοῦ πολέμου, ὃν ὁ ἀντίπαλος εἶχεν ἀρχίσῃ τοσοῦτον ἀνεπτερωμένας ἔχων τὰς ἐλπίδας. Εἶνε δὲ πολὺ ἀμφίβολον, ἂν ὁ Ὀφέλας ἀνεγνωρίσθῃ ὡς σατράπης τῆς Κυρήνης· τὸ πιθανὸν εἶνε ὅτι ἡ Πεντάπολις προσεκληθῇ εἰς τὴν ἐλευθερίαν μετὰ πασῶν τῶν ἄλλων ἐλληνικῶν πόλεων καὶ ἀφέθῃ αὐτόνομος. Ὁ Λυσίμαχος καὶ ὁ Κᾶσσανδρος φυσικῶ τῷ λόγῳ προσεχώρησαν ἀπροφασίστως εἰς τὴν εἰρήνην, ἄλλως τε καὶ οὐδὲν ὄφελος εἰς τὸ μέλλον ἐλπίζοντες ἐκ τοῦ πολέμου, ὅστις τοσοῦτον βαρείας ζημίας εἶχεν εἰς αὐτοὺς προξενήσῃ.

Οὕτως συνωμολογήθη αὕτη ἡ εἰρήνη, ἥτις δὲν ἐξήλειψεν,

καὶ δι' ὅσα ἔπραξεν «ἔπειτα, ὅτε ἀπῆλθεν εἰς τὴν χώραν τῶν Μερ-μερ-τὶ (Μαρμαρικήν)»· Ἱστορεῖται ὅτι καὶ τοὺς τοὺς πολέμιους, ἀγνωστον πῶς, κατετρόπωσε. Εἶνε πιθανὸν ὅτι τὰ μεταξὺ Αἰγύπτου καὶ Κυρηναϊκῆς φύλα ὡσαύτως ἀπεστάτησαν, καὶ ὅτι τοὐλάχιστον ταῦτα καθυπετάγησαν.

¹ Ἐκ τοῦ κειμένου τοῦ Διοδώρου (Ιθ', 105, 1) «Πτολεμαῖον δὲ τῆς Αἰγύπτου καὶ τῶν συναριζουσῶν ταύτῃ πόλεων κατὰ τε τὴν Λιβύην καὶ τὴν Ἀραβίαν» ἐξάγεται ὅτι ὁ Πτολεμαῖος περιώρισε τὰ πρὸς ἀνατολὰς ὅρια μέχρι τῆς Ὀστρακίνης.

ἀλλ' ἐπέτεινε μᾶλλον τὴν ἀντίθεσιν τῶν ἀντιμαχομένων συμφερόντων, καὶ ἤτις ὀφθαλμοφανέστερον μόνον κατέστησε τὸ πλάσμα τῆς νομιμότητος τὸ ἐκ νέου καθιερωθὲν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἐκ βάθρων κλονουμένου κράτους.

Ὁ Ἀντίγονος ἀπέκτησε τὸ ἰσχυρὸν αὐτοῦ ἀξίωμα ἐν ὀνόματι τῆς ἐναντίον τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους Περδίκκου καταρτισθείσης συστάσεως καὶ ἐν τῷ μέσῳ δεινῶν κατὰ τοῦ Εὐμένους ἀγῶνων, ὅστις ἐν ὀνόματι ἢ μᾶλλον κατ' ἐντολὴν τοῦ βασιλικοῦ οἴκου ἐξεπροσώπει τὴν ἐνότητα τοῦ κράτους καὶ τὴν μνήμην τοῦ μεγάλου ἱδρυτοῦ· διότι πρὸ τῆς ἐκρήξεως τοῦ τελευταίου πολέμου ἦτο κύριος τῆς Ἀνατολῆς, ἢ δὲ στρατηγία ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ ἦτο ἀληθῆς δεσποτεία ἐπὶ τῶν σατραπειῶν, τὰς ὁποίας κατέλαβε διὰ τῶν ὀπαδῶν του πανταχοῦ, ὅπου ἐξετείνετο ἡ ἄμεσος αὐτοῦ δύναμις· κτημένος δὲ τηλικαύτην δύναμιν, ἐπεχείρησε κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον νὰ ὑπαγάγῃ εἰς τὴν ἐξουσίαν του τοὺς ὀλίγους ἔτι παρ' αὐτὸν διατελοῦντας ἀνεξαρτήτους δυνάστας, καὶ τὴν ὀνόματι μόνον ὑφισταμένην μοναρχίαν τοῦ Ἀλεξάνδρου πράγματι πάλιν ν' ἀποκαταστήσῃ. Καὶ τὸ μὲν ὄνομα τοῦ βασιλικοῦ παιδίου παρείχεν αὐτῷ τὴν πρόφασιν, ἢ δὲ παραχώρησις τοῦ Πολυσπέρχοντος τὸ νόμιμον δικαίωμα, ὅπως ἐν ὀνόματι τοῦ ἐνιαίου κράτους προβῇ κατ' ἐκείνων, οἵτινες διεννοοῦντο ἐπὶ τοῦ διαμελισμοῦ αὐτοῦ νὰ στηρίξωσι τὴν ἰδιαιτέραν αὐτῶν δύναμιν. Ὅτι δὲ ἤρχισε τὸν κατὰ τούτων ἀγῶνα ἀπὸ τῆς δίκης τοῦ Κασσάνδρου, καθ' ἣν οἱ Μακεδόνες τῆς στρατιᾶς αὐτοῦ ἐκλήθησαν, ἵνα καταδικάσωσι τὸν δῆμιον τοῦ βασιλικοῦ οἴκου, κατέστησεν εἰς ἅπαντας γνωστόν, κατὰ τίνα τρόπον ἤθελε νὰ θεωρῇται αὐτὸς μὲν ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ κράτους, ὁ δὲ στρατὸς αὐτοῦ ὡς τοῦ κράτους στρατιά. Ἀλλ' ὁ πόλεμος οὗτος δὲν κατήγαγεν αὐτὸν εἰς τὸ ποθούμενον τέλος· διότι ἐν τῇ συνομολογηθείσῃ εἰρήνῃ ἀνεγνώρισε μὲν τὴν τοπικὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν ἐν Αἰγύπτῳ, Θράκῃ καὶ Μακεδονίᾳ δυναστῶν, οὓς ἠθέλησεν εἰς πειθαρχίαν ν' ἀναγκάσῃ, διωμολόγησε δὲ εἰς τὸν ἐπισήμως ὑπὸ δικαστηρίου τῆς στρατιᾶς τοῦ κράτους ἀποκεκρηγμένον τὴν στρα-

τηγίαν τῶν εὐρωπαϊκῶν χωρῶν· ἡ εἰς τὰς αἵματηρὰς ὁμῶς αὐτοῦ χειρὰς ἐγκατάλειψις τοῦ βασιλικοῦ παιδίου ἐμαρτύρει τὰ λοιπὰ. Κατόπιν θὰ γείνη λόγος περὶ τοῦ τί παρεκίνησε καί, ὡς φαίνεται, ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ συνομολογήσῃ τὴν εἰρήνην· ἀλλὰ μίαν τοῦλάχιστον σπουδαίαν παραχώρησιν ἐπέτυχε δι' αὐτῆς· ἀναγνωρισθέντος καὶ πάλιν τοῦ νεαροῦ Ἀλεξάνδρου ὡς βασιλέως, ἔσωσε τὴν ἀρχὴν τῆς ἐνότητος τοῦ κράτους καὶ μετ' αὐτῆς τὸ μέγα δικαίωμα τοῦ ν' ἀντιταχθῇ κατὰ τῆς προόδου τῆς τοπικῆς ἀνεξαρτησίας οὐχὶ δυνάμει τῆς ἐν Ἀσίᾳ στρατηγίας αὐτοῦ, ἀλλὰ διότι ἀπὸ τῆς παραχωρήσεως τοῦ Πολυσπέρχοντος ἡ ἀρμοδιότης τῆς ἐπιμελητείας τοῦ κράτους μετέβη εἰς αὐτόν· ἡ δὲ ἀρμοδιότης αὕτη, ἣν εἶχε καὶ ἄνευ ῥητοῦ ὅρου ἐν τῇ συνθήκῃ τῆς εἰρήνης — τοιοῦτον δὲ οὐδένα γνωρίζομεν — διέμενεν εἰς αὐτόν ἐφ' ὅσον ὑφίστατο καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς ἐνότητος τοῦ κράτους διὰ τῆς ἐν τῇ εἰρήνῃ ταύτῃ ἀναγνωρίσεως τοῦ δικαιώματος τοῦ βασιλικοῦ παιδίου.

Οἱ τρεῖς δυνάσται οἱ συνομολογήσαντες μετ' αὐτοῦ τὴν εἰρήνην ἦσαν εἰς θέσιν οὐχ ἥττον ἀλλόκοτον, ἢ ἐπιτρέπηται ἡ ἔκφρασις αὕτη. Ἠγωνίσθησαν πάσῃ δυνάμει, ὅπως ἀποκρούσωσι τὴν ἀρχὴν, ὑπὲρ ἧς ἐμάχετο ὁ Ἀντίγονος, καὶ τὰ δικαιώματα, δυνάμει τῶν ὁποίων αὐτῆς ἀντεποιεῖτο· ἀλλὰ δὲν ἐδυνήθησαν νὰ συντρίψωσι τὴν δύναμιν αὐτοῦ· διὰ δὲ τῆς εἰρήνης ταύτης, ἥτις τὸ κατ' ἀρχάς, ὡς φαίνεται, ἦτο μονομερὲς τοῦ Πτολεμαίου πρὸς τὸν κοινὸν ἐχθρόν, ἀπέβαλον τὴν κρατίστην αὐτῶν δύναμιν, τὴν ἐν τῇ συστάσει ἀλληλεγγύῃ, ἀφ' οὗ ἐγκατέλειψαν τὸν Σέλευκον εἰς τὴν τύχην του. Πρὸς δὲ τούτοις ὁ μὲν Πτολεμαῖος μετὰ τῆς συριακῆς ἀκτῆς ἀπώλεσε τὸ ἀξιολογώτατον μέρος τῆς ναυτικῆς αὐτοῦ δυνάμεως· ὁ δὲ Κάσσανδρος διὰ τῆς παραχωρηθείσης ἐλευθερίας τῶν ἐλληνικῶν πόλεων ἀπέβαλε μὲν κτῆσιν ἐπικίνδυνον, προσέλαβε δὲ γειτονίαν ἔτι ἐπικινδυνότεραν, καὶ ὁ Λυσίμαχος δὲν ἐδυνήθη νὰ περιέλθῃ εἰς τὴν ἀτάραχον κατοχὴν τῶν βορείων αὐτοῦ ἐπαρχιῶν, εἰς ἃς ἡ ἀρχὴ τοῦ πολέμου εἶχε δώσῃ τὸ σύνθημα τῆς ἀποστασίας. Καὶ οἱ τρεῖς δέ, νομίζοντες ἤδη ἑαυτοὺς ὀλίγον ἀπέχοντας τῆς ὁλοσχεροῦς

ἀνεξαρτησίας τῶν ἰδίων χωρῶν, ἦσαν ἠναγκασμένοι ν' ἀναγνωρίσωσι πάλιν τὴν βασιλείαν· ὁ δὲ Ἀντίγονος, συναισθανόμενος τὴν ὑπεροχὴν τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, θὰ εὑρίσκει τὴν ἀρίστην πρόφασιν πρὸς νέους ἀγῶνας ἐν τῷ καθήκοντι τοῦ νὰ καταστήσῃ σεβαστὸν τὸ ἀμείωτον κύρος τῆς βασιλείας.

Ἄλλως δὲ ἐν ταύτῃ τῇ εἰρήνῃ ἦσαν προφανῆ τὰ σπέρματα νέων ἀγῶνων· καὶ αὕτῃ δὲ αὕτῃ ἐτέρωθεν τοῦλάχιστον συνωμολογήθη χάριν νέου πολέμου· ἅπαξ δὲ ἀναφλεχθεὶς ἐν μιᾷ χώρᾳ ἐμελλε κατ' ἀνάγκην ὁ πόλεμος νὰ διαδώσῃ τὰς φλόγας του περαιτέρω, καὶ ν' ἀποβῇ ἐξ ἴσου γενικός, ὅπως καὶ ὁ πρὸ μικροῦ λήξας. Ὡστε μετὰ ταύτην τὴν εἰρήνην τὰ πάντα πάλιν ἐφαίνοντο προβληματικά.

Ἄλλ' ἐκτὸς τῶν σπερμάτων τούτων τῆς ἐπὶ τὰ πρόσω ὁρμῆς, ἡ εἰρήνη αὕτῃ παρήγαγεν ἀποτέλεσμα, τὸ ὁποῖον ἐφαίνετο ὅτι εἶχε διαρκέστερον χαρακτήρα. Οἱ διαπολεμοῦντες εἶχον περιέλθῃ εἰς ἐπίγνωσιν ἑαυτῶν ὡς ἄλλων τόσων ἀνεξαρτήτων δυνάμεων· αἱ δὲ τοπικαὶ διακρίσεις τῶν διαφόρων χωρῶν κατεδείχθησαν ἐκ τῶν ὀριστικῶν αὐτῶν ἀποτελεσμάτων· καὶ ὑπῆρξαν τὰ πρῶτα σχεδιάσματα τῆς διαμορφώσεως τῶν μεγάλων ἐκείνων βασιλείων, εἰς ἃ μετεσχηματίσθησαν τοῦ Ἀλεξάνδρου αἱ κατακτήσεις· ἡ δὲ διαμόρφωσις αὕτη, συντελουμένη καὶ νῦν ἔτι περὶ ἐξέχοντά τινα πρόσωπα, ἤρχισεν ἤδη νὰ ρυθμίζεται ὑπὸ ἐθνικῶν καὶ γεωγραφικῶν λόγων, καθ' οὓς καὶ ἡ πολιτικὴ αὐτῶν ἐκανονίζετο.

Τὸ σαφέστατα πλέον διαμορφούμενον κράτος ἦτο τὸ αἰγυπτιακόν, οὗ ἡ δύναμις, ἐξαρτωμένη ἐκ τῆς κτήσεως τῆς Συρίας, τῆς Κύπρου καὶ τῆς Κυρήνης, εἶχε κέντρον εἰς μεγάλας ἀποστάσεις ἀκτινοβολοῦν τὴν ὑπερφυῶς ἀνθήσασαν Ἀλεξάνδρειαν. Ἡ δὲ Μακεδονία ἤρχισε νὰ ἐπανέρχεται εἰς τὴν φυσικὴν αὐτῆς θέσιν, τὴν τῆς κυριωτάτης ἐν Εὐρώπῃ δυνάμεως, ἀποτραπέῖσα τῆς Ἀνατολῆς, ὅπου ἀναφαίνονται τὰ πρῶτα σαφῆ διαγράμματα προσθεν-ασιατικῆς τινος μοναρχίας, μεταξὺ δὲ τῶν δύο τούτων μέση τις παρὰ τὸν Ἑλλησποντον δύναμις, τῆς ὁποίας τὸ κέντρον μετατίθε-

ται κατόπιν ἀπὸ τῆς Θράκης εἰς τὸ Πέργαμον. Παρὰ τὰ πλευρὰ τούτων αἱ ἑλληνικαὶ πολιτεῖαι ἐπὶ τῶν δύο ἀκτῶν τοῦ Αἰγαίου πελάγους, νῦν τὸ πρῶτον συλλήβδην εἰς τὴν ἐλευθερίαν προσκληθεῖσαι, αἵτινες κατήντησαν τὸ ἀτυχὲς οὐδέτερον ἔδαφος, ἐν ᾧ τοῦ λοιποῦ μέλλουσι πανταχόθεν νὰ συναντηθῶσιν αἱ βιαιόταται τῶν κινήσεων, ἀληθῆς κονίστρα καὶ στρατολογεῖον τῶν διαφορῶν δυνάμεων.

Μόνον ἐν τῇ Ἀνατολῇ τὰ πλήθη τῶν ἐθνῶν ἀποτελοῦσιν ἔτι ἄλυτον τινα κόμβον· ἐκεῖ θὰ παρέλθῃ πολὺς ἔτι χρόνος, μέχρις οὔ προκύψωσιν ὠρισμέναι καὶ διαρκεῖς διακρίσεις· ἐκεῖ πρόκειται ἀκόμη καὶ περὶ αὐτοῦ τούτου, περὶ ποῖον πρόσωπον μέλλει νὰ συντελεσθῇ ἡ ἀνάπτυξις νέων ἱστορικῶν σχέσεων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

311 — 308

Ὁ νεαρὸς βασιλεὺς Ἀλεξάνδρος, καθειργμένος ὑπὸ τοῦ Κασάνδρου, δολοφονεῖται ὑπ' αὐτοῦ. — Πιθανολογούμενος πόλεμος μεταξὺ Ἀντιγόνου καὶ Σελεύκου. — Ὁ Πτολεμαῖος ἐλευθερωτὴς τῶν Ἑλλήνων. — Ἀποστασία τοῦ στρατηγοῦ Πτολεμαίου. — Αὐταριατῶν μετοικεσία. — Ὁ Ἡρακλῆς μνηστὴρ τοῦ κράτους. — Ἐκδίκησις τοῦ Πτολεμαίου κατὰ τοῦ ἐν Κύπρῳ Νικοκλέους. — Ὁ Πτολεμαῖος εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. — Δολοφονία τοῦ Ἡρακλείους. — Θάνατος τοῦ στρατηγοῦ Πτολεμαίου. — Κτίσις τῆς Λυσιμαχείας. — Ὁ Πτολεμαῖος ἐν Ἑλλάδι. — Ἀγαθοκλῆς ὁ Συρακούσιος. — Ὁφέλας ὁ Κυρήνης. — Θάνατος τοῦ Ὁφέλα πρὸ τῆς Καρχηδόνας. — Ἡ Κυρήνη καθυποτάσσεται ὑπὸ τοῦ Μάγα. — Θάνατος τῆς Κλεοπάτρας.

Ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ ἔτους 311 σώζεται ἀξιοσημειώτόν τι μνημεῖον, ἱερογλυφικὴ ἐπιγραφή¹, ἐν ᾗ οἱ ἱερεῖς τοῦ Πέ καὶ Τέπ ἀφηγοῦνται ὅτι ἡ Ἀγίωσύνη του, ὁ διοικητὴς τῆς Αἰγύπτου Πτολεμαῖος, ἐδώρῃσεν ἐκ νέου εἰς τοὺς ναοὺς αὐτῶν τὰς ἐπὶ τῆς Λιβυκῆς πλευρᾶς τοῦ Δέλτα γαίας Πατανούτ τὰς ὑπὸ τινος αἰγυπτίου βασιλέως — ἐπὶ Δαρείου καὶ Ξέρξου — ἀφιερωμένας. Ἡ ἐπιγραφή ἀφηγεῖται πῶς ἔγινε τὸ πρᾶγμα : Ὁ σατράπης, λέγει, ὅστις πάντοτε ὡς ἥρως ἐδείχθη, καὶ ἤδη μεγάλα ἔπραξεν ὑπὲρ τῶν ναῶν τῆς Αἰγύπτου, πρὸ μικροῦ ἐξεστράτευσεν εἰς τὴν χώραν τῶν Σύρων, οἵτινες εἶχον περιπλακῇ εἰς πόλεμον πρὸς αὐτόν, « ὥρμησε

¹) Ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ Brugsch ἐν Lepsius Zeitschrift für ägyptische Sprache IX [1871] σ. 1 ἐξ., ἐ σχολιάσθη ὑπὸ τοῦ Wachsmuth ἐν Rhein. Museum Neue Folge XXVI [1871] σ. 464. Ἡ χρονολογία ἐν ἔτει Ἀλεξάνδρου « ἐδόμῳ » καὶ « ἐν μηνὶ Θῶθ » σημαίνει προφανῶς τὸν χρόνον τοῦ πρακτικοῦ τῆς διαπραγματεύσεως περὶ τῆς δωρεᾶς, ὅτε ὁ σατράπης ἐπανεκάμφεν ἐκ Λιβύης « περιχαρὴς τῇ καρδίᾳ καὶ θέλων νὰ παράσχῃ ἑαυτῇ καλὴν ἡμέραν ». Ἀλλ' ἡ ἀναγραφὴ τῆς ἐπιγραφῆς ἐπὶ τῆς στήλης θὰ διήρκεσεν ἔπειτα μακρότερον χρόνον. Εἶνε δὲ καὶ τοῦτο ἄξιον σημειώσεως, ὅτι ὁ Πτολεμαῖος ἐν ταύτῃ τῇ ἐπιγραφῇ πολλὰκις ἀποκαλεῖται « κύριος ἐν Αἰγύπτῳ » δ. ἔ. διοικητὴς, μεγιστάνι ἄλλ' ἐν τινι χωρίῳ, ὅπου αὐτὸς εἰσάγεται ὁμιλῶν, λέγει « ἐγὼ Πτολεμαῖος ὁ σατράπης » καὶ μάλιστα — καθ' ὃ εὐμενῶς μοι ἀνεκοίνωσεν ὁ Λέβιος — μετεχειρίσθη τύπον, ὅστις φωνητικῶς ἐκφέρεται pechschtrpn μετὰ προσδιορισμοῦ σημαίνοντος δυνάστην.

κατ' αὐτῶν μετὰ δυνατοῦ θάρρους, ὡς ὁ γύψ μεταξὺ τῶν ὀρνέων· συλλαβὼν δὲ αὐτοὺς ἀπαξάπαντας αἰχμαλώτους, ἀπήγαγεν αὐτῶν τοὺς ἡγεμόνας, τοὺς ἵππους, τοὺς στόλους καὶ τὰ τεχνουργήματα εἰς τὴν Αἴγυπτον». Ἐν τούτοις ἀναγνωρίζει τις τὴν ἐν Γάζῃ μάχην καὶ τὰ ἄμεσα αὐτῆς ἐπακόλουθα· τὰ δὲ λοιπὰ παραλείπονται. Εὐθὺς μετὰ ταῦτα λέγεται. «Ὑστερον δὲ εἰσβαλὼν εἰς τὴν χώραν τῶν Μερ-μερ-τί, συνέλαβεν αὐτοὺς πάντας ταυτοχρόνως, καὶ ἀπήγαγεν αὐτούς, ἄνδρας καὶ γυναῖκας μετὰ τῶν ἵππων τῶν πρὸς τιμωρίαν δι' ὅσα εἶχον πράξῃ κατὰ τῆς Αἰγύπτου». Ἐν τῷ εἰρημένῳ γένει ἐνόμισαν, καὶ δικαίως, ὅτι ἀναγνωρίζουσι τοὺς Μαρμαρίδας, οἵτινες κατόικουν πρὸς νότον τῆς Κυρηναϊκῆς μέχρι τῶν πρὸς τὴν Αἴγυπτον ὁρίων. Οὗτοι λοιπὸν βεβαίως ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν ἀποστασίαν τοῦ Ὀφέλα ἐν Κυρήνῃ καὶ κατὰ τὸν δεινὸν πόλεμον τοῦ Ἀντιγόνου πρὸς τὴν Αἴγυπτον διέπραξαν ἀνοσιουργήματα κατὰ τῆς Αἰγύπτου, διὰ τὰ ὅποια ἔπρεπε νὰ τιμωρηθῶσιν. Ποίαν σχέσιν πρὸς ταῦτα τὰ συμβάντα — καθ' ἃ ἐγένιναν ἴσως ἐπιδρομαὶ καὶ δηώσεις τῶν Μερ-μερ-τί — ἔχει ἡ δωρεὰ ἢ γενομένη εἰς τοὺς ναοὺς τοῦ Πέ καὶ Τέπ, δὲν εἶνε σαφὲς ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς. Ἡ δὲ προσφορὰ τῆς δωρεᾶς παριστάνεται εἰκονικῶς ἐπὶ τῆς ἐνεπιγράφου στήλης ὡς ἑξῆς: βασιλεὺς τις, φέρων διάδημα, προσφέρει τὸ δῶρον δεξιὰ μὲν εἰς τὸν θεὸν Ὡρον τοῦ Πέ, ἀριστερὰ δὲ ὁ αὐτὸς βασιλεὺς εἰς τὴν θεὰν Βουτώ τοῦ Τέπ. Ὁ βασιλεὺς ἀμφοτέρωθι σημαίνεται διὰ τῶν λεγομένων βασιλικῶν θυρεῶν, οἵτινες ὅμως εἶνε ἄγγραφοι. Ἡ ἐπιγραφὴ ἀρχίζει διὰ τῶν ἑξῆς λέξεων· «Ἐν ἔτει ἐβδόμῳ, ἐν μηνὶ Θῶθ ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ βασιλέως Ἀλεξάνδρου τοῦ αἰζώντος κτλ.»

Διὰ τί τὸ ὄνομα τοῦ βασιλέως ἐπὶ μὲν τῶν βασιλικῶν θυρεῶν δὲν κεῖται, ἐν δὲ τῇ χρονολογήσει τοῦ μνημείου φέρεται; Ἡ ἀποκρίσις εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην θὰ ἐξαχθῇ ἐκ τῆς ἀλληλουχίας τῶν συγχρόνων γεγονότων.

Ἐν τῇ εἰρήνῃ τοῦ 311 ὁ τότε δωδεκαετής Ἀλέξανδρος εἶχε ῥητῶς ἀναγνωρισθῇ βασιλεὺς, εἶχε δὲ πλὴν τούτου συνομολογηθῇ μέχρι τῆς ἡλικιώσεως νὰ ἔχῃ τὴν ἐπιμέλειαν αὐτοῦ ὁ Κάσσανδρος

ὡς στρατηγὸς τῆς Εὐρώπης. Ἄλλ' ὁ Κάσσανδρος εἶχεν ὑπὸ τὸ κράτος αὐτοῦ τὸν παῖδα καὶ τὴν μητέρα τούτου Ῥωξάνην ἀπὸ τοῦ 316, καὶ ἐκράτει αὐτοὺς καθειργμένους ἐν Ἀμφιπόλει· ἐὰν δέ, διαρκούντος τοῦ πολέμου, ὁ ἀντίπαλος αὐτοῦ εἶχε διακηρύξῃ ὅτι ἐξεπροσώπει τὰ συμφέροντα τοῦ βασιλόπαιδος, τοῦτο βεβαίως δὲν θὰ ἐχρησίμευσεν εἰς βελτίωσιν τῆς καταστάσεως αὐτοῦ. Εἶνε πρὸς τούτοις πιθανὸν ὅτι ἐν τῇ εἰρήνῃ εἶχε ληφθῇ ἐιδικωτέρα πρόνοια, ὅπως ὁ Ἀλέξανδρος ἀπαλλαγῇ τῆς ἀναξίας φυλακῆς, διαιτᾶται βασιλικῶς καὶ λαμβάνῃ ἀγωγὴν σύμφωνον πρὸς τὸν προορισμὸν του. Καὶ πρὸς ἐκτέλεσιν τούτου ὠρίσθη ὁ Κάσσανδρος! Ἀλλὰ ταῦτα πράττων οὗτος οὐδὲν εἶχεν ὄφελος, τὸυναντίον ἐδύνατο νὰ προῖδῃ ὅτι πάντες οἱ πρὸς αὐτὸν ἐχθρικῶς διακείμενοι ἤθελον συνταχθῇ ὡς κόμμα περὶ τὸν βασιλόπαιδα, ὅτι ἐν ᾧ οἱ ἄλλοι δυνάσται, μακρὰν ὄντες τοῦ βασιλέως, διετήρουν τὴν σχεδὸν ἀπεριόριστον αὐτῶν ἐξουσίαν, αὐτὸς διεκύβευε καὶ αὐτὴν τὴν ἐν Μακεδονίᾳ δύναμιν, καὶ ὅτι ἐκινδύνευε καὶ αὐτὴ ἡ προσωπικὴ του ἀσφάλεια, ἐπειδὴ πάντοτε εἶχεν ἀτιμάσῃ καὶ καταδιώξῃ τὸ ὄνομα καὶ τὸ γένος τοῦ Ἀλεξάνδρου. Τί δὲ ἐδύνατο νὰ πράξῃ ἐναντίον τούτων τῶν κινδύνων; Τηλικαύτῃ ἦτο τοῦ πλήθους ἡ εὐνοια πρὸς τὴν μνήμην τοῦ μεγάλου βασιλέως, ὥστε δὲν θὰ ἐδύνατο νὰ διατηρηθῇ ἀπέναντι τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. Ἐὰν δὲ ἀπεφάσιζε νὰ προσκαλέσῃ ἐξωτερικὴν βοήθειαν κατὰ τοῦ παιδός, τὸ περὶ τοῦτον κόμμα θὰ ἐζήτει καὶ θὰ εὗρισκεν ὑποστήριξιν παρὰ τῷ πανισχυρῷ Ἀντιγόνῳ. Ἐπειδὴ λοιπὸν τὸ μῖσος, ἡ φιλαρχία καὶ ἡ πρόνοια περὶ τῆς ἰδίας αὐτοῦ σωτηρίας ἀπέτρεπον αὐτὸν τοῦ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν εἰρήνην, ἐκράτησε τὸν νεαρὸν βασιλόπαιδα ἐν τῇ φυλακῇ.

Ἐπὶ τέσσαρα ἤδη ἔτη τὸ ὄνομα τοῦ νεαροῦ βασιλέως δὲν εἶχε μὲν λησμονηθῇ, ἀλλ' ἀπεφεύγετο ἐν Μακεδονίᾳ· διότι ὁ Κάσσανδρος, ἄρχων ὡς βίαιος δεσπότης, θὰ ἔλαβε πρόνοιαν ὥστε νὰ μὴ ἀκουσθῇ μηδαμοῦ ἐκδήλωσις τις συμπαθείας πρὸς τὸν ἀτυχῇ παῖδα, καὶ ὁ λαὸς νὰ μὴ ἰδῇ μηδὲ ν' ἀκούσῃ περὶ αὐτοῦ, πῶς ἀνετρέφετο ἐν κρυπτῷ, θλιβερῶς, ἀσυμπαθῆς, ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ κόσμου, τοῦ κρά-

τους καὶ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. Ἀλλὰ τῶρα ἡ εἰρήνη ἀπέδωκεν εἰς τοὺς Μακεδόνας τὸ ὄνομά του· τῶρα πᾶς τις εἶχε τὸ δικαίωμα ν' ἀποκαλῇ αὐτὸν τὸν μόνον καὶ νόμιμον βασιλέα. Καὶ ἄνευ δὲ ῥητῶν περὶ τούτου μαρτυριῶν δύναται τις νὰ φαντασθῇ, πόσον ζωηρὰ ἐξεδηλώθη τότε πρὸς αὐτὸν συμπάθεια· αὐτός, ἔλεγον, ἦτο ὁ κληρονόμος, ὁ υἱὸς τοῦ μεγάλου καὶ ἐνδόξου βασιλέως· ἄκακον παιδίον, εἶχεν ὑπομείνῃ ἄπειρα κακά, καὶ ὅμως ὅ,τι μέγα καὶ λαμπρὸν περιεῖχε τὸ μακεδονικὸν ὄνομα ἦτο κληρονομία του. Τῶρα πόλεμος δεινὸς ἐπεσφράγισε τὸ δικαίωμά του, ἐν ᾧ καὶ μόνῳ ὑπῆρχεν εἰρήνη καὶ ἀσφάλεια τοῦ μέλλοντος· τῶρα τέλος ἐδύνατό τις νὰ θεωρήσῃ αὐτὸν ὡς τὸ μόνον σταθερὸν σημεῖον, πρὸς ὃ εἶχε τις ν' ἀποβλέψῃ, καὶ ὡς τὴν μόνην ἐλπίδα τοῦ κράτους· τῶρα ἐδύνατό τις ἐλευθέρως νὰ ὁμιλῇ περὶ αὐτοῦ, περὶ τῆς καλλονῆς του, περὶ τῶν ἐκδηλώσεων τοῦ πολλὰς χρηστὰς παρέχοντος ἐλπίδας πνεύματός του, ἐδύνατό τις ν' ἀναπολῇ τοῦ μεγάλου πατρός του τὴν παιδικὴν ἡλικίαν, καὶ ν' ἀναγνωρίζῃ ἐν τῷ υἱῷ τὴν πατρικὴν εἰκόνα, νὰ ἐξυμνῇ καὶ ν' ἀνευφημῇ αὐτόν, οὔτινος τοὺς κροτάφους ἔμελλεν ἐντὸς ὀλίγου νὰ κοσμήσῃ τὸ διάδημα τῆς Ἀσίας καὶ Εὐρώπης, καὶ ἐν ᾧ ἔμελλε πάλιν ν' ἀναλάμψῃ ἡ αἴγλη τοῦ μακεδονικοῦ ὀνόματος. Ἐφαίνετο ὡσανεὶ ἔμελλεν ἐν αὐτῷ μετὰ τοὺς αἵματηροὺς ἀγῶνας, τοὺς ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ πατρός του ἐρημώσαντας τὴν οἰκουμένην, καὶ μετὰ τὴν ἀγρίαν καὶ τρικυμιώδη θάλασσαν ν' ἀνατείλῃ τέλος πάντων ἡ ἡὺς εἰρηνικῆς καὶ λαμπρᾶς ἡμέρας.

Ἀναγινώσκομεν εἰς τὰς μέχρῃς ἡμῶν σωθείσας παραδόσεις ὅτι καθ' ἃ ὑπό τινων διεδίδετο, ἦτο πρέπον ν' ἀπαλλαγῇ ὁ βασιλόπαις τῆς φυλακῆς, καὶ ν' ἀποδοθῇ εἰς αὐτὸν ἡ πατρικὴ βασιλεία¹. Ἀλλ' ὁ Κᾶσσανδρος ἐδίσταζε νὰ πράξῃ τὸ τοιοῦτον· διὸ καὶ ἐντονώτεραι ἡγέρθησαν αἱ τοιαῦται φωναί, αἵτινες ἐντὸς ὀλίγου θὰ ἔλαβον ἀπειλητικὸν χαρακτῆρα. Φαίνεται δὲ κατὰ τινὰ ὑπαινιγμὸν

¹) Διοδώρου Ιθ', 105, 2 «καὶ κατὰ τὴν Μακεδονίαν λόγους ὑπὸ τινων διαδεδομένους, ὅτι καθήκει προάγειν ἐκ τῆς φυλακῆς τὸν παῖδα καὶ τὴν πατρῴαν βασιλείαν παραδίδουσι».

ἐν τῇ παραδόσει ὅτι ὠρισμένοι τινὲς ἄνδρες οὐχὶ ἀνάξιοι λόγου ἦσαν οἱ κατὰ ταύτην τὴν ἔννοιαν ἐξεγείροντες τὴν κοινὴν γνώμην, καὶ ἂν δὲν ἐγίνετο εἰς ταύτην ὑποχώρησις, ἠπειλοῦντο τὰ ἔσχατα. Ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἔτι ὀλιγώτερον ἐνόμιζεν ὁ Κάσσανδρος ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐνδώσῃ· διότι ἐνθεν μὲν εἶχεν ὑπὲρ τὸ δέον βραδύνη, ὥστε νὰ δυνηθῇ νὰ χορηγήσῃ τὸ αἰτούμενον· ἐνθεν δὲ τὰ πράγματα προῆλθον εἰς τοσοῦτον, ὥστε δὲν θὰ ἐδύνατο ἐπὶ πλέον ν' ἀρνηθῇ. Οὐδὲν λοιπὸν ἄλλο ὑπελείπετο, εἰμὴ τὸ δεινότατον. Ἐπέστειλε πρὸς τὸν Γλαυκίαν τὸν διοικητὴν τῆς Ἀμφιπόλεως· «Μηδενὸς εἰδότος, κατὰσφαζόν τὸν παῖδα καὶ τὴν μητέρα· ἀπόκρυψον τὰ σώματα, μηδενὶ δὲ τῶν ἄλλων ἀπαγγείλῃς τὸ γεγονός». Τὸ αἵματηρὸν κακούργημα ἐξετελέσθη, καὶ πληγέντες δι' ἐγχειριδίου ἔπесον ὁ παῖς Ἀλέξανδρος καὶ ἡ περικαλλὴς αὐτοῦ μήτηρ¹.

Παρ' οὐδενὸς ἱστορεῖται, πῶς ἀπεδέχθησαν τὴν πρᾶξιν ταύτην οἱ Μακεδόνες. Ἴσως ταχεῖα καὶ βεβαία περὶ αὐτῆς εἰδήσις θὰ προεκάλει αἰφνιδίαν τινὰ ἔκρηξιν, ἀλλὰ τὸ γεγονός ἀπεκρύφθη, ἐγνώσθη κατὰ μικρόν, εἴτα διημφισβητήθη, τέλος ἐπιστεύθη, ἐθρηνήθη καὶ ἔμεινεν ἄνευ ἀποτελέσματος. Πῶς δὲ ἀπεδέχθησαν τὴν πρᾶξιν οἱ ἄλλοι δυνάσται; Εἶνε ἀμφίβολον, ἂν τὴν ἐνέκριναν, καὶ ἔτι ἀμφισβητώτερον, ἂν ὁ Κάσσανδρος ἐξετέλεσεν αὐτὴν τῇ συναινέσει αὐτῶν κατ' ἀπόρρητον ἄρθρον τῆς εἰρήνης. Τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι ἡ θανάτωσις ἦτο σύμφωνος πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ Πτολεμαίου, τοῦ Σελεύκου καὶ τοῦ Λυσιμάχου· διότι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ τελευταίου νομίμου κληρονόμου τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὁ Ἀντίγονος οὐδὲν πλέον εἶχεν ἰσχυρότερον δικαίωμα ἐπὶ τοῦ ὅλου παρ' ὅσον ἕκαστος τῶν ἐν τῇ συστάσει εἶχε κατ' αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τοῦ ἑαυτοῦ μεριδίου· ὑπὸ ποῖον δὲ πρόσχημα θὰ ἐδύνατο νῦν ὁ Ἀντίγονος ν' ἀπαιτήσῃ τὴν ὑποταγὴν, τὴν ὁποῖαν δὲν εἶχεν μέχρι τοῦδε τὴν δύναμιν νὰ ἐκ-

¹) Ταῦτα κατὰ τὸν Διόδωρον ΙΘ', 105, καὶ Ἰουστίνον XV, 3. Κατὰ δὲ τὸν Πανσανίαν ΙΑ', 7, 2 ἀμφότεροι φαρμακευθέντες ἀπέθανον. Ὁ χρόνος τοῦ θανάτου τούτου δὲν εἶνε πλέον δυνατόν νὰ ὁρισθῇ, ἐκτὸς ἐὰν θελήσῃ τις νὰ εἰκάσῃ ἐκ τῆς ἀνωτέρω μνησνευθείσης χρονολογίας τῶν Χαλδαίων, ὅτι συνέβη πρὸ τοῦ φθινοπώρου τοῦ 311.

διάσῃ παρ' αὐτῶν; Ἀλλὰ πῶς ἐδυνήθη ὁ Ἀντίγονος νὰ καταλίπῃ τὸ νεαρὸν πλάσμα, ὅπερ εἶχε τηλικαύτην δι' αὐτὸν σπουδαιότητα, εἰς τὰς χεῖρας ἐκείνου, πρὸς ὃν εἶχεν ἱκανὰς ἀφορμὰς δυσπιστίας; Ἴσως ἤλπιζεν ὅτι διὰ τούτου τοῦ ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ ἐχεγγύου θὰ εἶχεν ἔτι μίαν λαβὴν, ὅπως χαλιναγωγῇ καὶ συγκρατῇ αὐτόν. Ἀφ' οὗ διὰ τῶν ἐπισήμων ὄρων ἐκείνης τῆς εἰρήνης ὁ βασιλόπαις οἰονεῖ καὶ πάλιν ἐπεκυρώθῃ ἐν τῷ δικαιώματι αὐτοῦ ὡς βασιλέως, κατ' ἀνάγκην θὰ ἐσχηματίσθῃ περὶ αὐτὸν κόμμα τι, ὅπερ, κυρίως κατὰ τοῦ Κάσσανδρου διευθυνόμενον, θὰ ἐξησφάλιζε τὴν αὔξησιν τῆς δυνάμεως τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους, παρ' οὗ ὠφείλε νὰ ζητήσῃ ὑποστήριξιν. Ἀλλὰ βεβαίως πρὸς ταῦτα πρέπει νὰ συνδυασθῶσιν αἱ ὑπὲρ τοῦ βασιλόπαιδος σκευαίρια ἐπιφανῶν ἀνδρῶν, αἵτινες συνετέλεσαν μόνον εἰς τὸ νὰ ἐπιταχύνωσι τὸν θάνατον αὐτοῦ. Διὰ τούτου τοῦ θανάτου ἀνετράπησαν αἱ κυριώταται βάσεις τῆς εἰρήνης τοῦ 344, διότι τῶρα ὁ ἐπιμελητὴς τοῦ κράτους θὰ ἐδικαιοῦτο οὐ μόνον αὐτὸς ν' ἀπαιτήσῃ λόγον παρ' ἐκείνου, εἰς ὃν ἦτο ἐμπειστευμένος ὁ βασιλόπαις, ἀλλὰ καὶ τοὺς τὴν εἰρήνην μετ' αὐτοῦ συνομολογήσαντας νὰ προσκαλέσῃ εἰς κοινοπραγίαν κατὰ τοῦ ἐνόχου.

Ἀλλ' οὐδὲν μανθάνομεν περὶ τοιούτων τινῶν διαθεμάτων οὐδὲ περὶ διαπραγματεύσεων ἐξ αἰτίας ταύτης τῆς δολοφονίας οὔτε παρὰ τοῦ Ἀντιγόνου οὔτε παρὰ τῶν ἄλλων δυναστῶν. Μήπως ἦτο καὶ ὁ Ἀντίγονος εὐχαριστημένος ἐκ τοῦ ὅτι οὕτως ἀπέβη τὸ πρᾶγμα; Ἐὰν δὲ δὲν ἦτο οὐδ' ἐδύνατο νὰ εἶνε, διὰ τί πρῶτος δὲν παρεκίνησε τοὺς ἄλλους εἰς κοινὰ διαθήματα; διὰ τί δὲν ἐπωφελήθη ἐκ τῆς διαπραχθείσης ἀνοσιουργίας, ἵνα προβῇ κατὰ τοῦ ἀνοσιουργήσαντος; διὰ τί δὲν ὥρμησεν εὐθὺς κατὰ τῆς Μακεδονίας, ὅπου ἐδύνατο νὰ ἐλπίζῃ ὅτι νῦν μάλιστα ἐμελλε νὰ εὔρῃ πλείστους ὁπαδοὺς; ἢ μήπως τὸ ἔπραξε μὲν, σιωπῶσι δὲ περὶ τούτου αἱ πηγαί;

Τὸ τελευταῖον φαίνεται ἥκιστα πιθανόν. Ἐὰν δὲ παρατηρήσῃ τις ποία ἦτο ἡ στάσις τοῦ Ἀντιγόνου πρὸς τὸν Σέλευκον ἀπὸ τῆς συνομολογήσεως τῆς εἰρήνης, θὰ περιέλθῃ εἰς ἄλλην εἰκασίαν. Ὁ συγγραφεὺς, ὅστις περὶ τῶν χρόνων τούτων εἶνε ἡ κυριωτάτη πηγή,

οὐδαμοῦ μνημονεύει, κατὰ τίνα τρόπον ἦρθη ἡ στάσις ἐκείνη. Καὶ ὅμως ὁ Σέλευκος, ὅταν πάλιν γίνηται αὐτοῦ μνεία παρὰ τῷ Διοδώρῳ¹, ἀναφαίνεται ὡς κύριος τῆς Βαβυλῶνος καὶ τῶν ἄνω σατραπειῶν, οὐδεὶς δὲ ἄλλος συγγραφεὺς ὁμιλεῖ περὶ πολέμου ὑπὲρ τῆς Βαβυλῶνος, ἐν ᾧ ἀπὸ τοῦ χειμῶνος τοῦ 312 ἀνακτηθεῖσα ἡ χώρα ὑπὸ τοῦ Δημητρίου, εἶχεν ἐξασφαλισθῆ δι' ἀξιολόγου φρουρᾶς, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ 'Αντίγονος, καθ' ἃ ἐξ ἀνάγκης προὔπεθεσάμεν, συνωμολόγησε τὴν εἰρήνην ἰδίως πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ κινήσῃ τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Σελεύκου τοῦ κατέχοντος τὰς ἄνω ἐπαρχίας. Οὗτος λοιπὸν ὁ πόλεμος ἔγινεν, ὡς φαίνεται, κατὰ τὸ ἔτος 311, ἐν μέρει δὲ καὶ κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος, καὶ αὐτὸς ἐκώλυσε τὸν 'Αντίγονον ἀπὸ τοῦ νὰ ἐπέμβῃ ἀμέσως εἰς τὰ πράγματα τῆς Δύσεως. Ὁ Σέλευκος δηλονότι, μαθὼν τὴν πτῶσιν τῆς Βαβυλῶνος, ἐπανάκαμψε, φαίνεται, ἐκ τῶν ἄνω σατραπειῶν οἱ δὲ Βαβυλώνιοι, μισοῦντες τὴν διοίκησιν τοῦ 'Αντιγόνου, τοῦ ὁποῖου ὁ υἱὸς τοσοῦτον σκληρῶς ἐδῆλωσε τὴν χώραν, θὰ προσῆλθον παρευθὺς εἰς τὸν πρῶτον αὐτῶν ἄρχοντα, καὶ οὕτως, ἐν ᾧ περὶ τῆς Δύσεως συνωμολογήθη εἰρήνη, ὑπὲρ τῆς Βαβυλῶνος ἀναγκαίως θὰ ἐξήφθη πόλεμος, πρὸς ὃν καὶ μόνον πρέπει νὰ σχετισθῶσι μαρτυρίαι τινὲς ἄλλως οὐδεμίαν σημασίαν ἔχουσαι. Ὁ 'Αρρίανδης² λέγει. « Ἀλλ' οἱ ἀπὸ Αἰγύπτου γὰρ ἐς Σούσα ἀποσωθέντες τῆς στρατιᾶς τῆς Καμβύσεω καὶ οἱ παρὰ Πτολεμαίου τοῦ Λάγου παρὰ Σέλευκον τὸν Νικάτορα σταλέντες ἐς Βαβυλῶνα διὰ τῆς 'Αραβίης χώρας ἰσθμόν τινα διαπορευθέντες ἐν ἡμέρησιν ὀκτῶ τῇσι πάσῃσιν ἀνὺδρον καὶ ἐρήμην χώραν ἐπῆλθον, ἐπὶ καμήλων σπουδῇ ἐλαύνοντες, οὐδ' ὥρ τέ σφιν ἐπὶ καμήλων φέροντες καὶ νυκτοπορέοντες ». Βεβαίως

1) Διοδώρου Κ', 106. Τὰ ἐλλείποντα ὠφείλον κατὰ τὸν τρόπον τοῦ Διοδώρου νὰ εἴνε ἀναγεγραμμένα ἐν τῇ 10', 105. 'Αλλ' ἵνα διηγηθῇ τὰ Σικελικά, τελειώνει τὸ ἔτος 311 ἐν ἐκείνῃ τῇ ἐνὶ κεφαλαίῳ τόσον ἐπιπολαίως.

2) 'Αρρίανου Ἰνδικ. 43, 4. [Ὁ συνδυασμὸς τῶν ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου πρὸς τὸν Σέλευκον σταλέντων καὶ τῶν ἀποσωθέντων ἐκ τῆς Καμβύσου στρατιᾶς ἀποδεικνύει μᾶλλον ὅτι ἐκεῖνοι ἦσαν ἐπίκουροι, ὡς νομίζει ὁ Δρούσεν, ἢ ἀγγελιαφόροι, ὡς ἀντιγνωματεύει ὁ B. Niese ζ. ἀν. 311 σημ. 7. Σ. Μ.].

ὁ Πτολεμαῖος ἐν τῇ συνθήκῃ τῆς εἰρήνης παρήτησε τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Σελεύκου, ὃν ἐνόμιζε κατεστραμμένον· ἀλλ' ἂφ' οὗ εἶδεν ὅτι ἐπ' ἀνέκαμψε μετ' ἀξιολόγου δυνάμεως, εὐλογώτατα ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν ἐπικουρίαν, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ἐγνώριζε τὸν Ἀντίγονον ὡς τὸν ἐπικινδυνότατον ἀντίπαλόν του. Ὁ δὲ Ἀντίγονος αὐτοπροσώπως, φαίνεται, ἐξεστράτευσε κατὰ τοῦ Σελεύκου. Ὁ Πολύαινος τοῦλάχιστον λέγει: «Σέλευκος Ἀντιγόνῳ παρετάσσετο. Ἦν ἴση τῆς μάχης ἡ κρίσις. Ἐπεὶ δὲ νύξ προσῆι, ἔδοξεν ἀμφοῖν εἰς τὴν ὑστεραίαν ὑπερβαλέσθαι. Οἱ μὲν Ἀντιγόνου στρατοπεδεύουσιν ἀφοπλισάμενοι. Σέλευκος δὲ προσέταξε τοῖς αὐτοῦ στρατιώταις ἐνόπλοις δειπνῆσαι καὶ κοιμηθῆναι, τὸ σχῆμα τῆς τάξεως φυλάσσοντας. Ὁρβρος ἦν βαθύς. Οἱ μὲν Σελεύκειοι προῆλθον ὥπλισμένοι καὶ συντεταγμένοι· οἱ δὲ Ἀντιγόνειοι καταληφθέντες ἄοπλοι καὶ ἀσύντακτοι ταχέως τοῖς πολεμίοις τὸ νίκος ἔδωκαν». Ὅσον παράδοξον καὶ ἂν εἶνε τὸ στρατήγημα τοῦτο, ἀποδεικνύει ὁμῶς ὅτι συνέβη μάχη, ἐν ᾗ ὁ Σέλευκος ὑπῆρξε νικητῆς². Μετὰ τοῦτο θὰ ἐπηκολούθησεν εἰρήνη, καθ' ἣν παρεχωρήθησαν εἰς τὸν Σέλευκον ἡ Βαβυλὼν καὶ αἱ ἄνω ἐπαρχίαι. Ἡ συνθηκολογία αὕτη θὰ ἔγινε, τὸ πρωιμώτατον, κατὰ τὸ ἔτος 310.

Ἄν ὁ Ἀντίγονος διὰ κανονικῆς συνθήκης ἐγκατέλειπε πᾶσαν τὴν Ἀνατολήν, τοῦτο πράγματι ἔγινεν ὅχι ἄνευ τῆς ἐσχάτης ἀνάγκης· διότι τὰ ἐν τῇ Δύσει πράγματα εἶχον λάβῃ τροπὴν λίαν δι' αὐτὸν ἐπικίνδυνον.

Ἐὰν δὲ ὁ ἐν τῇ εἰρήνῃ τοῦ 311 ἀπαιτήσας καὶ ἐπιτυχὼν τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἐλληνικῶν πόλεων ἦτο ἀναμφιβόλως ὁ Ἀντίγονος, τοῦτο ἦτο κατὰ τὴν γνώμην του μεγίστη ἐγγύησις ὑπὲρ αὐτοῦ τε καὶ τῆς εἰρήνης ἐναντίον τοῦ Κασσάνδρου· διότι ἂν οὗτος δὲν διέ-

¹) Πολυαῖνου Δ', 9, 1.

²) Ὁ Ἀππιανὸς ἀναγράφων τὰς ὑπὸ τοῦ Σελεύκου κτισθείσας πόλεις λέγει καὶ ἐπὶ ταῖς αὐτοῦ νίκαις ἐστὶ Νικηφόριον τε ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ καὶ Νικόπολιν ἐν Ἀρμενίᾳ τῇ ἀγχοτάτῳ μάλιστα Καππαδοκίᾳ». Ἐὰν ἡ τελευταία πόλις σημαίῃ τὸν τόπον, ἐν ᾧ ἐνίκησε τὸν Δημήτριον τῷ 302, τότε δύναται τὸ παρὰ τὸν Εὐφράτην Νικηφόριον νὰ σημαίῃ τὸν τόπον, ἐν ᾧ ἐνίκησε τὸν Ἀντίγονον.

μενεῖν ἐντὸς τῶν ὅρων αὐτῆς, ὁ Ἀντίγονος διὰ τοῦ ἄρθρου ἐκείνου εἶχε τὸ δικαίωμα καὶ ὡς ἐπιμελητῆς τοῦ κράτους τὴν ἀρμοδιότητα νὰ πλήξῃ τὴν δύναμιν τοῦ Κασσάνδρου εἰς τὸ εὐαισθητότατον αὐτῆς μέρος. Ἀλλὰ διὰ τῆς παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἀναπτειρώσεως τῶν ἐλπίδων τῆς ἐλευθερίας καὶ εἰς ἑαυτὸν ἐξησφάλιζεν ἀπέραντον ῥοπὴν ἐπὶ τῆς κοινῆς γνώμης τοῦ ἐλληνικοῦ κόσμου. Τὴν δὲ κατὰ τοῦ Σελεύκου ἐπιχείρησιν ἔβλεπον βεβαίως ὅχι ἀμέριμνοι οἱ ἀντίπαλοί του· διότι ἐὰν ὁ μὲν ἡττᾶτο, ὁ δὲ Ἀντίγονος ἠϋξανε τὴν δύναμίν του διὰ τῆς κατακτήσεως τῶν ἀνατολικῶν σατραπειῶν, οἱ τρεῖς δυνάσται τῆς Δύσεως εἶχον πάντα λόγον νὰ φοβῶνται περὶ τῆς μελλούσης αὐτῶν τύχης. Ὁ συνετὸς Λαγίδης ἀνεγνώρισε τὸν κίνδυνον, καὶ εὗρε τὸ ἀσφαλέστατον μέσον τοῦ ν' ἀπαντήσῃ εἰς αὐτόν.

Ὅσον πολὺ ἢ ὀλίγον σπουδαία καὶ ἂν ᾗτο ἡ ἐπικουρία, ἦν ἔπεμψεν εἰς τὴν Βαβυλῶνα, τὸ σπουδαιότατον πάντων ᾗτο ὁ περισπασμός, ὃν ἐπροξένησε καὶ ἐδύνατο νὰ προξενήσῃ κατὰ τὰ νῶτα τοῦ Ἀντιγόνου, χωρὶς νὰ παραβιάσῃ τὴν συνομολογηθεῖσαν εἰρήνην. Ἐν ταύτῃ εἶχεν ἀνακηρυχθῆ ἡ αὐτονομία καὶ ἐλευθερία τῶν ἐλληνικῶν πόλεων. Καὶ μέχρι μὲν τίνος ἐξετείνετο αὕτη δὲν λέγεται ὑπὸ τῆς παραδόσεως· ἀλλὰ δὲν εἶχε πέμψῃ ὁ Ἀντίγονος ἐπικουρικὰ στρατεύματα καὶ πλοῖα εἰς τὰς ἐν τῷ Εὐξείνῳ πόντῳ, ὅτε αὗται ἐπειράθησαν νὰ ὑποστηρίξωσι τὴν αὐτονομίαν των κατὰ τοῦ σατράπου τῆς Θράκης; Ὅπως αὗται, δὲν εἶχον καὶ αἱ ἄλλαι ἐλληνικαὶ πόλεις τὸ δικαίωμα ν' ἀπαιτήσωσι τὴν ἐλευθερίαν των; δὲν ἀντέφασκε πρὸς ἑαυτὸν ὁ Ἀντίγονος, ἐὰν αὐτὸς μὲν διὰ τῶν φρουρῶν αὐτοῦ κατεῖχε τὰς παραλίους πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου μέχρι τῆς ἀπέναντι Ἑλλάδος, ὁ δὲ στρατηγὸς αὐτοῦ Πτολεμαῖος τὰς σπουδαιοτέρας θέσεις τῆς Ἑλλάδος; Ὅπως λοιπὸν ἐπιφέρωσι βαρεῖαν πληγὴν κατὰ τῆς δυνάμεως τοῦ Ἀντιγόνου, δὲν ὑπῆρχεν ἀσφαλέστερον μέσον οὐδὲ δημοτικώτερον πρόσχημα παρὰ τὸ νὰ δώσωσιν εἰς τὸ ἄρθρον ἐκεῖνο τῆς συνθήκης τοῦ 311 τὴν σημασίαν καθολικῆς ἀρχῆς, ν' ἀνακηρύξωσι τὸ

εἰς τὴν ἐλευθερίαν δικαίωμα πασῶν τῶν ἐλληνικῶν πόλεων καὶ νὰ ἐπέμβωσιν ὑπὲρ αὐτῶν. Τὸ μέτρον τοῦτο οὐδεμίαν ἐπέφερεν ἀπώλειαν εἰς τὴν Αἴγυπτον, διότι αἱ μὲν πόλεις τῆς Κυρηναϊκῆς εἶχον ἤδη ἀποστατήσῃ ὑπὸ τὸν Ὀφέλαν, ἐν δὲ τῇ εἰρήνῃ τοῦ 311, εἶχεν, ὡς φαίνεται, ἀναγνωρισθῇ ἡ αὐτονομία των.

Οὗτος ἦτο ὁ μέγας πολιτικὸς περισπασμός, ὃν ὁ Λαγίδης ἐπενόησεν. Πέμψας δὲ πρὸς τὰς ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Κασσάνδρου καὶ Λυσιμάχου διατελούσας πόλεις, προέτρεψεν αὐτάς νὰ ὑπερασπισθῶσι μετ' αὐτοῦ τὴν ἐλευθερίαν, λέγων ὅτι ὁ Ἀντίγονος τὸν κάλλιστον τοῦτον ὅρον τῆς εἰρήνης δὲν ἐξεπλήρωσεν, οὐδ' ἀπέσυρε τὰς φρουράς αὐτοῦ ἐκ τῶν ἐλευθέρων πόλεων, ἔτι δὲ ὀλιγώτερον θὰ πράξῃ τοῦτο, ἐὰν περατώσῃ αἰσίως τὸν ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἀγῶνα καὶ γείνῃ διπλάσιος ἰσχυρός· τώρα εἶνε ἀκόμη καιρὸς νὰ ἀνορθώσωσι πράγματι τὴν ἐλευθερίαν. Ταῦτοχρόνως ὁ στρατηγὸς αὐτοῦ Λεωνίδας ἀπέπλευσε πρὸς τὴν «τραχείαν» Κιλικίαν, καὶ κατέλαβε τὰς ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Ἀντιγόνου διατελούσας ἐκεῖ πόλεις, αἵτινες ἐν πάσῃ περιπτώσει ἐδύναντο βεβαίως νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἐλληνικαί¹.

Περὶ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἡ ὑπόθεσις τοῦ Ἀντιγόνου ἔλαβε δευτέραν καὶ βαρυτέραν πληγὴν ἐν Ἑλλάδι. Ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ Πτολεμαῖος, ὅστις ἦτο στρατηγὸς ἐν Ἑλλησπόντῃ καὶ κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος τοῦ πολέμου εἶχεν ἀγωνισθῇ μετὰ πολλῆς ἐπιτυχίας ἐν Ἑλλάδι, ἐνόμισεν ὅτι δὲν ἀντημεῖφθη ἀρκούντως ὑπὸ τοῦ θεοῦ του· διότι, ἐν ᾧ εἶχε τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ ἐλάμβανε τὴν ἐν Ἑλλάδι στρατηγίαν, ταύτην μὲν διετήρησεν ὁ γηραιὸς Πολυσπέρχων, αὐτὸς δὲ διετάχθη νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν ἐν Ἑλλησπόντῃ στρατηγίαν. Κατέχων λοιπὸν ἀξιόλογον δύναμιν, καὶ κύριος τοῦ μεγίστου

¹) Διοδώρου Κ', 19. Τοῦτο βεβαίως ἀποδεικνύει ὅτι ὁ Ἀντίγονος μετὰ τῆς δυνάμειος αὐτοῦ ἔλειπεν. — Ὡς Ἑλληνικὴ πόλις θεωρεῖτο ἡ Λάπαθος «Λακωνικὸν κτίσμα» κατὰ Στράβωνα (ΙΔ', σ. 682) καὶ οἱ Σόλοι ὡς «Ἀργεῖων ἀποικίαι καθάπερ καὶ Ῥόδιοι» κατὰ τὸν Πολύβιον ΚΑ', 24. 10. Καὶ τῆς Ναγίδου καὶ Κελενδέρεως τὰ νομίσματα φέρουσιν ἤδη καὶ ἐπὶ τῶν περσικῶν χρόνων ἐπιγραφὰς ἑλληνικάς.

μέρους τῆς Ἑλλάδος, ἐνόμισεν ὅτι ἐδύνατο ν' ἀποκτήσῃ ὑψηλότερόν τι ἀξίωμα, ἂν προέδιδε τὴν ὑπόθεσιν τοῦ θείου του καὶ μετέβαινε πρὸς τὸν Κάσσανδρον. Ὅθεν ἔπεμψε πρὸς τὸν Φοίνικα, ὃν εἶχε καταλίπη ἄρχοντα ἐν Ἑλλησπόντῳ κατὰ τὴν ἀπουσίαν του, στρατιώτας καὶ τὴν διαταγὴν νὰ φυλάττῃ καλῶς τὰς πόλεις καὶ τὰ φρούρια τῆς χώρας· διότι ὁ Ἀντίγονος δὲν ἦτο πλέον ὁ κύριός του.

Περὶ τὸν αὐτόν, φαίνεται, χρόνον κατώρθωσε μὲν ὁ Λυσίμαχος διὰ στενῆς πολιορκίας νὰ περιαγάγῃ εἰς τὰ ἔσχατα τὴν ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον ἀνδρειότατα ἀμυνομένην πόλιν Κάλλατιν· διότι ἡ ἐν τῇ πόλει ἔνδεια ηὔξησε τοσοῦτον, ὥστε 1,000 πολῖται, ἵνα μὴ ἀποθάνωσι τῆς πείνης, κατέφυγον ἐκ τῆς πόλεως πρὸς τὸν βασιλέα τοῦ Κιμμερίου Βοσπόρου¹. Ἀλλ' ἂν ἐξεπολιόρκησε τὴν πόλιν, δὲν λέγεται. Ἡ θρακικὴ αὕτη Πεντάπολις φαίνεται ὅτι, στηριζομένη εἰς τὸ σκυθικὸν κράτος τοῦ Εὐμήλου, κατώρθωσε πάντοτε νὰ διατηρήσῃ τὴν ἑαυτῆς ἀνεξαρτησίαν κατὰ τοῦ Λυσιμάχου².

Καὶ ὁ Κάσσανδρος εἶχεν ἀγωνισθῇ ἐπιτυχῶς. Ὁ Αὐδολέων ὁ βασιλεὺς τῶν Παιόνων, πιεζόμενος ὑπὸ τῶν ἐκ τῆς ἰδίας χώρας ἀποικησάντων Αὐταριατῶν³, ἐζήτησε παρ' αὐτοῦ βοήθειαν. Ἐπ-

¹) Ὁ Εὐμήλος κατὰ τοῦτο ἀκριβῶς τὸ ἔτος 310 ἀνῆλθεν εἰς τὴν ἀρχήν. (Διοδώρου Κ', 25).

²) Ὁ L. Müller (Die Münzen des Lysimachos σ. 62) καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι δὲν ὑπάρχει Λυσιμαχείον νόμισμα ἐκ τῶν ποντικῶν πόλεων, ὅπως οὐδ' ἐκ τοῦ Βυζαντίου, καὶ ὅτι τὰ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Λυσιμάχου κοπέντα ἐν ταῖς εἰρημέναις πόλεσιν ἐκόπησαν μετὰ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ ὡς νόμισμα διεθνές, προτιμώμενον ἐν τῇ ἐμπορικῇ κυκλοφορίᾳ τῶν πόλεων τοῦ Εὐξείνου. Τὰ γεγονότα τὰ ἀναβιβάσαντα τὸν Εὐμήλον εἰς τηλικαύτην δύναμιν ἐν τοῖς πρὸς βορρᾶν τοῦ Πόντου ἀφηγείται ὁ Διοδώρος Κ', 22 ἐξ, καὶ σχολιάζει ὁ Bueckh (Corp. Insc. Graec. II, n° 102 ἐξ.).

³) Οἱ Αὐταριαῖται ἀναγκάζονται ὑπὸ ἀποτροπαίου τινὸς πληγῆς, ὑπὸ πλήθους βατράχων ἐξ οὐρανοῦ καταπιπτόντων, ν' ἀποικήσωσι τῆς ἑαυτῶν χώρας (Ἡρακλείδου τοῦ Δέμου Ἀπόσπ. 3 — παρ' Ἀθηναίῳ Η', σ. 333 — Διοδώρου Γ', 30. Ἀππιανοῦ Ἰλλυρικ. 4, Ἰουστίνου, XV, 2, 1). Καὶ ὁ μὲν Ἀππιανὸς τάττει τὸ γεγονός εἰς χρόνους ὑπὲρ τὸ δέον μεταγενέστερους, ὁ δὲ Ἰουστίνος θεωρεῖ αὐτὰ κατὰ τέσσαρα ἐτη προγενέστερον· ἀλλ' ἡ χρονολογικὴ κατάταξις τοῦ Διοδώρου (Κ', 19) ἔχει περισσοτέραν βαρύτητα. Τὸ μᾶλλον ἀξιοσημειώτον εἶνε ὁ τρόπος, δι' οὗ αἰτιολογεῖται ἡ πληγὴ αὕτη τῶν Αὐταριατῶν παρὰ τῷ Ἀππιανῷ· λέγει ὅτι ἐσχόπου «σὺν Μολιστόμῳ καὶ Κελτοῖς τοῖς Κίμβροις λεγομένοις» νὰ εἰσβάλωσιν εἰς τοὺς Δελφούς, ἵνα διαρπάσωσι τὸ ἱερόν· ἀλλ' ὁ θεὸς κατέπεμψεν αὐτοῖς ὄμβρον καὶ θύελλαν καὶ ἐπὶ τέλους τὴν πληγὴν ἐκείνην κτλ. Οὐδαμοῦ ἄλλοθι γίνεται λόγος

ἐλθὼν δὲ ὁ Κάσσανδρος κατετρόπωσεν αὐτοὺς καὶ μετῴκισεν ἅπαν αὐτῶν τὸ γένος, περὶ τοὺς 20,000 ἀνθρώπους, εἰς τὸν Ὀρβήλον. Ἐπειδὴ δέ, συμμαχήσας πρὸς τὸν στρατηγὸν Πτολεμαῖον, ἐνίσχυσε σπουδαίως τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν, τὸ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ ὑπὲρ τοῦ νεαροῦ Ἀλεξάνδρου ἀναφανέν κόμμα δὲν ἐτόλμα πλέον νὰ ἐγείρῃ τὴν κεφαλὴν· ὁ δὲ Πτολεμαῖος ὁ σατράπης τῆς Αἰγύπτου, καὶ τοι ἄγωνιζόμενος ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῶν ἐλληνικῶν πόλεων, ἥτις ἐδύνατο καὶ αὐτὸν νὰ ἐπηρεάσῃ, ἦτο ὁ φυσικὸς αὐτοῦ σύμμαχος.

Τὰ πράγματα ταῦτα ἀνεπτύχθησαν οὕτως ἐν τῇ Δύσει, καθ' ὃν χρόνον ὁ Ἀντίγονος ἡγωνίζετο ἔτι ἐν τῇ Ἀνατολῇ. Ὅθεν ἔπεμψε πάραυτα τὸν μὲν νεώτερον υἱὸν Φίλιππον εἰς τὸν Ἑλλησποντον κατὰ τοῦ Φοίνικος, τὸν δὲ πρεσβύτερον Δημήτριον εἰς τὴν Κιλικίαν, ἵνα ὡς οἷόν τε τάχιστ' ἀνακτήσῃ τὰς ὑπὸ τοῦ Λεωνίδου καταληφθεῖσας παραλίους πόλεις. Καὶ οὗτος μὲν κατώρθωσε νὰ ἐκβάλῃ τῆς Κιλικίας τὰ αἰγυπτιακὰ στρατεύματα· μεγαλυτέρα δ' ἐπιτυχία ἡλπιζέτο ἐκ τῆς συμμαχίας, ἣν ὁ Ἀντίγονος συνῆψε πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Κύπρου Νικοκλέα. Τὸ δὲ σπουδαιότατον πάντων ἦτο τὸ ἐν Ἑλλάδι — ἴσως ὅχι ἐν ἀγνοίᾳ οὐδὲ ἄκοντος τοῦ Ἀντιγόνου — γενόμενον. Ἐνταῦθα ἐνεφανίσθη αἴφνης ὁ Πολυσπέρχων, ἀξίων τὴν βασιλείαν ὑπὲρ τοῦ Ἡρακλέους τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τῆς Βαρσίνης· ἐκάλεσεν αὐτὸν ἐκ Περγάμου, ὅπου διέτριβε μετὰ τῆς μητρὸς νὰ ἔλθῃ πρὸς αὐτὸν εἰς τὴν Ἑλλάδα, προσεκάλεσε πάντας ὅσους ἐγνώριζεν ἀφωσιωμένους μὲν εἰς τὸν βασιλικὸν οἶκον, δυσμενῶς δὲ διακειμένους πρὸς τὸν Κάσσανδρον, καὶ προέτρεψεν αὐτοὺς νὰ συμπράξωσι μετ' αὐτοῦ, ἵνα σώσωσι τὸ κράτος ὑπὲρ τοῦ τελευταίου ἐξ αἵματος γόνου τοῦ Ἀλεξάνδρου, καὶ ἐπέστειλεν εἰς τὴν ὁμοσπονδίαν τῶν Αἰτωλῶν νὰ ὑποστηρίξωσιν αὐτὸν διὰ τῆς ἰδίας δυνάμεως, ὑποσχεθεὶς αὐτοῖς πᾶσαν ἀμοιβήν, ἂν ὁ Ἡρακλῆς κατελάμβανε τὸν θρόνον. Ἀσμε-

περὶ ἐπιδρομῆς τινος κατὰ τῶν Δελφῶν πρὸ τοῦ 278, ἐπὶ δὲ ὀλιγώτερον περὶ ἡγεμόνος τῶν Κελτῶν, Μολιστόμου. Τὰ δὲ ὑπὸ τῶν κελτολόγων λεγόμενα περὶ τῶν ἐπὶ τούτοις μνημονευομένων Κελτῶν μοὶ φαίνονται πλέον ἢ παρακεκινδυνευμένα.

νοι προσῆλθον οἱ Αἰτωλοὶ ἀξιόλογον ἔχοντες δύναμιν, προκειμένου ν' ἀγωνισθῶσι κατὰ τοῦ ἀπεχθοῦς αὐτοῖς Κασσάνδρου, καὶ νὰ λάβωσι πλούσια λάφυρα καὶ ἄλλας ὠφελείας. Πανταχόθεν συνήρχοντο οἱ ὁπαδοὶ τοῦ βασιλικοῦ οἴκου καὶ ἐχθροὶ τοῦ Κασσάνδρου, καὶ ἐντὸς ὀλίγου συνήχθη μὲν στρατὸς ἐξ 20,000 πεζῶν καὶ 1,000 περίπου ἱππέων, συνελέχθησαν δὲ χρήματα πρὸς ἄλλας παρασκευάς, ὅπλα καὶ παντὸς εἶδους ἐπιτήδεια· καὶ ἐκ Μακεδονίας δὲ ἦλθον εἰδήσεις, αἰσίου τέλους ἐλπίδας παρέχουσαι.

Ἐν τούτοις ὁ Αἰγύπτου Πτολεμαῖος, λαβὼν γνῶσιν τῶν ἀπορρήτων διαπραγματεύσεων τοῦ βασιλέως τῆς Πάφου¹ Νικοκλέους πρὸς τὸν Ἀντίγονον, ἐφοβήθη περὶ τῆς κατοχῆς τῆς νήσου, ἐπειδὴ ἐγνώριζεν ὅτι καὶ ἄλλοι βασιλεῖς ἔκλινον εἰς ἀποστασίαν, καὶ αἱ πρότερον ἤδη ἐναντίοι του συνήρχοντο πολλάκις ἐπὶ τὸ αὐτό, καὶ ἔσπευσε νὰ καταπνίξῃ τὸν κίνδυνον ἐν τῷ σπέρματί του. Ἐπεμψεν εἰς Κύπρον τὸν Ἀργεῖον² καὶ Καλλικράτην τοὺς ἐκ τῶν φίλων, τοὺς εἰς αὐτοὺς τὴν ἐντολὴν νὰ ἄρῳσιν ἐκ τοῦ μέσου τὸν Νικοκλέα. Ἀποπλεύσαντες δὲ ἀμφότεροι εἰς τὴν νῆσον, ἔλαβον ἐνταῦθα παρὰ τοῦ στρατηγοῦ Μενελάου στρατιώτας, καὶ αἰφνιδίως περιέζωσαν δι' αὐτῶν τὸ ἀνάκτορον τοῦ βασιλέως· εἰσελθόντες δὲ εἰς αὐτὸ ἀνήγγειλαν ὅτι τὰ πάντα ἀνεκαλύφθησαν, καὶ ὅτι ὁ Πτολεμαῖος τὸν διέτασσε ν' ἀπαλλαγῇ πάραυτα τῆς ζωῆς. Ὁ βασιλεὺς ἐπειράθη

¹) Ὁ Wesseling εἰς Διοδώρου Κ', 21 μετ' ἄλλων ἀρχαιοτέρων σοφῶν φρονεῖ ὅτι ὁ Νικοκλῆς οὗτος τῆς Πάφου οὐδὲς ἄλλος εἶνε, εἰμὴ ὁ Νικοκρέων, εἰς ὃν ὁ Πτολεμαῖος εἶχε παραδῶσθαι τὴν ἐν Κύπρῳ ἀνωτάτην ἀρχήν. Καὶ ὁ Engel (Kypros I, σ. 368, 496) εἶνε τῆς αὐτῆς γνώμης. Αὕτη ἡ ὑπόθεσις ἤθελεν ἀρμόσῃ παντελῶς εἰς τὰς περιστάσεις, ἀλλ' εἶνε ἀνυπόστατος, ἐπειδὴ ὁ Νικοκρέων κατὰ τὸν *Πλούταρχον* ('Αλεξ. ΚΘ') ἦτο βασιλεὺς τῆς Σαλαμίνος, πιθανῶς υἱὸς τοῦ Πνυταγόρου ('Αἰδ. 18, ὅπου ἴσως ἀνάγκη τὸ χωρίον νὰ διορθωθῇ «Νίθαφόν ὁ Πνυταγόρου Σαλαμίνιος»).

²) Οὗτος ἔνεκα τῆς ἡλικίας του δὲν εἶνε ὁ υἱὸς τοῦ Πτολεμαίου (*Πανσανίου* Α', 7). διότι τότε θὰ ἦτο ἀνάγκη νὰ παραδεχθῇ τις ὅτι ἐγεννήθη πρὸ τοῦ πρώτου γάμου τοῦ γενομένου τῷ 324. Περὶ δὲ τοῦ Καλλικράτους δύναται τις μετὰ βεβαιότητος νὰ διασχυρισθῇ ὅτι εἶνε ὁ Σάμιος Καλλικράτης, υἱὸς Βάσκου, φερόμενος ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς τῆς Δήλου ταῖς δημοσιευθείσαις ὑπὸ τοῦ Homolle (Bulletin de corr. hellénique IV, σ. 320 ἔξ.). Ἀκριβεστέρως λεπτομερείας περὶ τῶν δύο προσώπων ἐξέδωκα ἐν τῷ ὑπομνήματι Zum Finanzwesen der Ptolemäer (Sitzungsber. der Berl. Akad. 2 Φεβρ. 1882).

ν' ἀπολογηθῇ, ἀλλ' οὐδαμῶς εἰσακουσθεὶς, ἀπηγγόνισεν ἑαυτόν, καὶ οἱ ἀδελφοὶ δὲ τοῦ βασιλέως, ἀπελπισθέντες περὶ τῆς σωτηρίας, ἐφόνευσαν ἑαυτούς. Ἀκούσασα ταῦτα ἡ γυνὴ τοῦ βασιλέως Ἀξιοθέα, λαβοῦσα ἐγχειρίδιον, ἔδραμεν εἰς τὸ δωμάτιον τῶν θυγατέρων καὶ ἀπέσφαξεν αὐτάς, ἵνα μὴ τὰ παρθενικὰ αὐτῶν σώματα παραδοθῶσι τοῖς ἐχθροῖς πρὸς ὕβριν, εἴτα δὲ συγκαλέσασα εἰς τὸ ἀνάκτορον τὰς συζύγους τῶν ἀνδραδέλφων τῆς, εἶπεν ὅτι ὁ βίος αὐτῶν ἦτο πλέον ἀβίωτος, καὶ ἐπειδὴ ἡ ἀπηγνῆς αἰμοδιψία τοῦ Αἰγυπτίου ἐξώθει πάσας εἰς τὸν θάνατον, προτιμότερον ἦτο νὰ λάθωσιν αὐτὸν ἐκουσίως. Κλείσασαι δὲ τὰς θύρας τῆς γυναικωνίτιδος, ἀνέβησαν εἰς τὴν στέγην τῆς οἰκίας, κάτω εἶχε συνέλθῃ τὸ πλῆθος, μαθὼν τὴν φρικτὴν ἀγγελίαν· πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν λοιπὸν αὐτοῦ κατέπνιξαν τὰ τέκνα εἰς τὰς ἀγκάλας των· εἴτα δὲ ἐμπρήσασαι τὰς δοχοὺς καὶ ἐκραγείσης τῆς πυρκαϊᾶς, αἱ μὲν ἑρρίψαν ἑαυτάς εἰς τὰς φλόγας, αἱ δὲ ἠτύοκτόνησαν δι' ἐγχειρίδιον, καὶ ἡ Ἀξιοθέα, θανάσιμως ἑαυτὴν τραυματίσασα, ἡμιθανὴς ἐρρίφθη εἰς τὸ πῦρ. Οὕτως ἐτελεύτησε τὸ βασιλικὸν γένος τῆς Πάφου¹.

Ἐὰν εἰς τὰ γεγονότα ταῦτα τοῦ ἔτους 310 προστεθῇ ἔτι καὶ ἡ πιθανολογουμένη μεταξὺ Ἀντιγόνου καὶ Σελεύκου εἰρήνη, ἀνὰ πᾶσαν τὴν μοναρχίαν τοῦ Ἀλεξάνδρου κατ' ὄνομα ἐπεκράτει εἰρήνη, διότι τοῦ Πολυσπέρχοντος τὸ ἐγχείρημα ὑπὲρ τοῦ Ἡρακλέους δυσκόλως ἐδύνατο ν' ἀναγνωρισθῇ ἐπισήμως ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου, τοῦ δὲ υἱοῦ του ἡ ἐκστρατεία εἰς τὸν Ἑλλήσποντον ἐθεωρεῖτο διευθυνομένη κατ' ἀποστάτου· τοῦ δὲ Λαγίδου αἱ προσπάθειαι ὅπως ἀνορθώσῃ τὴν ἐλευθερίαν ἐν ταῖς ἐλληνικαῖς πόλεσιν, εἶχον τὴν δικαιολογίαν τῶν ἐν τῇ εἰρήνῃ τοῦ 311· καὶ ἂν ὁ Δημήτριος ἐξέβαλε τὰς ὑπὸ τοῦ στρατοῦ τῆς Αἰγύπτου εἰς τὰς πόλεις τῆς Κιλικίας κατασταθείσας φρουράς, θὰ ἐστηρίχθῃ ἐπὶ τῆς ἀνωτέρας ἀρμοδιότητος τῆς βασιλικῆς δυνάμεως πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς ἐλευθερίας τῶν ἐν τῷ κράτει ἐλληνικῶν πόλεων.

¹) Διοδώρου Κ', 21· Πολυαίνου II', 48.

Ἡ κατάστασις τῶν πραγμάτων ἦτο παράδοξος, ἀνάλογος πρὸς τὰς περιπλόκους καὶ ἔκρηξιν ἀπειλούσας περιστάσεις.

Ἀλλὰ καὶ καθ' ὅλον τὸ ἐπόμενον ἔτος ἡ εἰρήνη διετηρήθη κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον. Ὁ Λαγίδης, ὅπως ἀναπληρώσῃ τὴν ἀπώλειαν τῆς Κιλικίας, κατήγαγε τὸν στόλον του εἰς τὴν Φάσηλιν, ἐξεπόρθησε τὴν πόλιν, καὶ μεταβὰς εἰς τὴν Λυκίαν, κατέλαβε τὴν Ξάνθον, ὅπου ὑπῆρχε φρουρὰ τοῦ Ἀντιγόνου, ἐξακολουθῶν δὲ τὸν πλοῦν ἐκυρίευσεν τὴν Καῦνον, καὶ τὴν μὲν μίαν τῶν δύο ἀκροπόλεων αὐτῆς κατέλαβε διὰ τῆς βίας, τὴν δὲ ἑτέραν συνθηκολογήσας, καὶ πάντα ταῦτα ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς ἐλευθερώσεως τῶν ἐλληνικῶν πόλεων. Μετὰ ταῦτα ἐπεραιώθη εἰς τὴν νῆσον Κῶν, ἵνα ἐκεῖθεν ἐκτελέσῃ ἀπόπειραν κατὰ τῆς Ἀλικαρνασσοῦ.

Ἐν τούτῳ τῷ μεταξὺ τὰ πράγματα τῆς Δύσεως εἶχον διακριθῇ. Ὁ μὲν Πολυσπέρχων, ἀρχομένου τοῦ ἔτους, ἡγούμενος ἀξιολόγου δυνάμεως, ἐξεκίνησεν, ὡς φαίνεται, ἵνα καταγάγῃ τὸν νεαρὸν Ἡρακλέα ὡς βασιλέα τῆς Μακεδονίας. Ὁ δὲ Κάσσανδρος ἀντεπεξελθὼν κατ' αὐτοῦ, ἐστρατοπέδευεν ἐν τῇ Τυμφαίᾳ· ὅχι δὲ μακρὰν αὐτοῦ ὁ ἀντίπαλος¹. Ἐν τῷ στρατῷ τοῦ Κασσάνδρου ἐξεδηλώνετο σαφῶς μεταξὺ τῶν Μακεδόνων ἡ εὐνοία πρὸς τὸν υἱὸν τοῦ Ἀλεξάνδρου· ἦτο λοιπὸν ἐπικίνδυνον μετ' αὐτοῦ νὰ τολμήσῃ ἀγῶνα, οὗ ἡ ἔκβασις ἦτο ἀμφίβολος καὶ διὰ τὸ πολυάριθμον τοῦ στρατοῦ τῶν ἐναντίων καὶ δι' ἄλλους λόγους. Ὅθεν ὁ Κάσσανδρος ἐπειράθη νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν ὁδὸν τῶν διαπραγματεύσεων. Ἐπεμψε πρὸς τὸν Πολυσπέρχοντα, ἵνα ἐρωτήσῃ αὐτόν, ὅποιον ὄφελος θὰ εἶχεν, ἂν ἐνίκα ὑπὲρ τοῦ Ἡρακλέους; Θὰ ἔπραττε τότε τὰ ὑπὸ τῶν ἄλλων

¹) Εἰς ταῦτα ἀναφέρονται τὰ τοῦ Θεοφράστου Χαρ. Η' Περὶ λογοποιίας, ἐνθα ὁ λογοποιὸς διηγείται ὅτι ἔχει ἀσφαλεστάτας εἰδήσεις ὅτι ὁ «Πολυσπέρχων καὶ ὁ βασιλεὺς μάχῃ νενίκηκε καὶ Κάσσανδρος ἐξώγηται» — «εἶναι δὲ αὐτῷ καὶ σημεῖον τὰ πρόσωπα τῶν ἐν τοῖς πράγμασιν» καὶ ἔπειτα «δυστυχῆς Κάσσανδρος· ὃ ταλαίπωρος, [Τοῦτο διορθωτέον ὡς τ α λ α λ π ω ρ ο ς Σ. Μ.] ἐνθυμῇ τὸ τῆς τύχης;» Ὁ βασιλεὺς ἐν τούτοις δὲν δύναται νὰ εἶναι ὁ Ἀβρίδαος, ἀλλὰ μόνον ὁ Ἡρακλῆς· διότι μόνον ἐπὶ τούτου αἱ Ἀθηναὶ ἐφρόνουν ὀλοσχερῶς τὰ τοῦ Κασσάνδρου. [Ὁ δὲ Ἄγγλος ἐκδότης τῶν Χαρακτήρων Jebb φρονεῖ ὅτι ὁ βασιλεὺς ἐνταῦθα εἶναι ὁ νεαρὸς Ἀλέξανδρος ὁ υἱὸς τῆς Ρωξάνης καὶ ὅτι τὰ ὑπαινιχόμενα γεγονότα εἶναι τὰ ἐν ἔτει 316, περὶ ὧν ἴδ., ἀνωτ. σελ. 339 Σ. Μ.].

προσταττόμενα, ἐν ᾧ αὐτὸς θὰ τῷ ἦτο ὠφελιμώτερος φίλος· ὁ νόθος υἱὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου ἦτο πρόσκομμα εἰς πάντας τε καὶ εἰς αὐτοὺς ἀμφοτέρους· ἐὰν καθ' οἷονδῆποτε τρόπον παρεμερίζετο, αὐτοὶ οἱ δύο θὰ κατεῖχον καὶ θὰ διεμοιράζοντο πᾶσαν τὴν ἐν Εὐρώπῃ ἐξουσίαν· ὁ Πολυσπέρχων θ' ἀπελάμβανε πάλιν τὰς ἐν Μακεδονίᾳ κτήσεις του¹, στρατὸς ἐπαρκὴς θὰ ἦτο εἰς τὴν διάθεσίν του, ἵνα μετ' αὐτοῦ ἐπανέλθῃ ὡς στρατηγὸς ἐν Πελοποννήσῳ, καὶ τότε οὐδεὶς θὰ ἐδύνατο νὰ θίξῃ τὴν ἡνωμένην αὐτῶν δύναμιν. Μετὰ τῶν προτάσεων τούτων ἔπεμψεν ὁ Κάσσανδρος καὶ πλούσια δῶρα, ὑποσχεθεὶς καὶ ἄλλα πλουσιώτερα. Ὁ Πολυσπέρχων ἀγορασθεὶς ἀντὶ 400 ταλάντων, συνωμολόγησε τὴν μυστικὴν συνθήκην. Προσεκάλεσε τὸν νεαρὸν βασιλόπαιδα εἰς δεῖπνον· ἀλλ' ὁ Ἡρακλῆς, κακὸν τι ὑποπεύων, ἐπροφασίσθη κακοδιαθεσίαν· τότε προσελθὼν ὁ Πολυσπέρχων τὸν ἐπέπληξε διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν δυσπιστίαν καὶ ψυχρότητα· ὁ δὲ Ἡρακλῆς μετέβη μετ' αὐτοῦ εἰς τὸ ἐστιατόριον, καὶ μετὰ τὸ δεῖπνον ἐστραγγαλίσθη, ὁ ἔσχατος ἄρρην ἀπόγονος τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῆς Μακεδονίας².

Μετὰ ταῦτα οἱ δύο στρατηγοὶ ἤνωσαν τὰς ἑαυτῶν στρατιάς,

¹) Διοδώρου Κ', 28, 2 καὶ 3 « παραχρῆμα μὲν ἀπολήφεται τὰς προγεγενημένας κατὰ Μακεδονίαν δωρεάς. . . τὰς τ' ἐν Μακεδονίᾳ δωρεάς ἐκομίσαστο ». Ἀγνοῖ ἂν ὀρθῶς ἐνόησα τὰς δωρεάς. Κατὰ τὸν Σχολ. τοῦ Ἀριστοφάνους (εἰς Ὀρν. 510 « εἴτι δὲ δῶρα μὲν τὰ ἐπὶ δωροδοκίᾳ διδόμενα, δωρεὰ δὲ ἐπὶ τιμῇ ») δύναται τις νὰ ἐννοήσῃ δωρεάς καὶ τὰς εἰς γαίας συνισταμένας, καὶ ὡς τοιαύτας πολὺ ὀρθῶς νὰ ἐκλάβῃ καὶ τὰς παρὰ Διοδώρῳ II', 91, 1· IΓ', 3, 4· II', 86, ἂν καὶ οὐδ' ἐν τούτοις ταῖς χωρίαις ἀποκλείεται ὁ σκοπὸς τῆς δωροδοκίας. Ὁμοιάται πρὸς ταύτας εἶνε καὶ αἱ ἀνωτέρω (σ. 198) ἐκ τοῦ Διοδώρου III' 50) μνημονευόμεναι αἱ εἰς τὸν Εὐμένη δοθεῖσαι, « λαβεῖν δωρεάς πολλαπλασίους ὢν πρότερον ἢν ἐσχηκίως καὶ σατραπείαν μείζονα κτλ. ». Καὶ αἱ στρατιωτικαὶ τιμαὶ ἅς ὁ Εὐμένης ἔχει τὸ δικαίωμα ν' ἀπονέμῃ « καυσίας ἀλουργεῖς καὶ χλαμύδας » ὀνομάζονται ὁ ωρεὰ ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου (Εὐμέν. II').

²) Διοδώρου Κ', 28· Πανσανίου Θ', 7· Πλουτάρχου Περὶ δυσωπίας, σ. 530. Τὸ ἔγκλημα ἐτελέσθη παρὰ τὴν Τραμπύαν « ἐν θοίναισιν » (Δυκόφρονος Ἀλεξ. στ. 900 καὶ Τζέτζ. αὐτόθι). Δὲν εἶνε μὲν ἀκριθὴ τὰ λεγόμενα ὑπὸ τοῦ Ἰουστίνου XV, 2· ἀλλ' οὗτος παρατηρεῖ ὅτι μετὰ τοῦ Ἡρακλείους συνεδολοφωνήθη καὶ ἡ μήτηρ Βαρσίνη. Συγκεκριμένα εἶνε τὰ ὑπὸ Δίωνος τοῦ Χρυσοστόμου (ΜΔ', σ. 599) ἱστορούμενα « Ἡρακλῆς Ἀλεξάνδρου παῖς, ἀλλ' οὐκ ἐδασίλευσεν· ἄταφος γοῦν Ὀλυμπιάδι ἐκομίσθη· καὶ πενήθησας αὐτὸν καὶ αὐτὴ ἐτελεύτησεν ἡ μήτηρ τοῦ θεοῦ ».

καὶ ὁ Πολυσπέρχων ἀπέλαβε πάλιν τὰς ἐν Μακεδονίᾳ κτήσεις του καὶ κατὰ τὴν συνθήκην 4,000 πεζοὺς Μακεδόνας καὶ 500 ἵππεις Θεσσαλοὺς, ἐμίσθωσε δὲ καὶ πάντας τοὺς βουλομένους νὰ συνεχ-
στρατεύσωσι μετ' αὐτοῦ, καὶ τοιαύτην ἔχων δύναμιν ἀνέζευξεν,
ὅπως διὰ τῆς Βοιωτίας εἰσέλθῃ εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ἀλλὰ τῶν
Βοιωτῶν ἀρνηθέντων αὐτῷ τὴν δίοδον, ἠναγκάσθη νὰ τραπῇ πρὸς
τὴν χώραν τῶν Λοκρῶν, καὶ ἐνταῦθα διέτριψε τὸ ἐπίλοιπον τοῦ
χειμῶνος.

Μετά τὴν συνθήκην ταύτην τὴν μεταξὺ Πολυσπέρχοντος καὶ
Κασσάνδρου ὁποία ἦτο ἡ διαγωγὴ τοῦ στρατηγοῦ Πτολεμαίου
τοῦ προδώσαντος τὸν θεῖόν του καὶ προστεθέντος εἰς τὸν Κάσσαν-
δρον, δὲν λέγεται· ὅπως καὶ ἂν ἔχῃ, αἱ ἐλπίδες αὐτοῦ περὶ ἡγεμο-
νίας ἐν Ἑλλάδι ἀπέβησαν φρουδαί. Καὶ ἂν δὲ τολμήσῃ τις νὰ
εἰκάσῃ ὅτι οἱ Πελοποννήσιοι καὶ Βοιωτοί, ὑποστηριζόμενοι ὑπ' αὐ-
τοῦ, ἡρνήθησαν τὴν δίοδον εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Πολυσπέρχοντος,
δὲν εἶνε ὅμως γνωστόν, ἂν ἀπῆλθε τῆς Ἑλλάδος κατὰ προτροπὴν
τοῦ Κασσάνδρου ἢ αὐθόρμητος, ὅπως ἀλλαχοῦ ζητήσῃ τύχην.
Ὅπως δὲ ποτε ἀπέπλευσεν ἐκ τῆς Χαλκίδος μετὰ τῶν στρατιωτῶν
εἰς τὴν Κῶν πρὸς τὸν Λαγίδην· οὗτος δὲ ὑπεδέχθη μὲν αὐτὸν μετ'
ἐξαιρέτων τιμῶν· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον δυσaréστως εἶδε τοῦ στρατηγοῦ
τὴν μεγάλην πρὸς τοὺς στρατιώτας εὐπροσηγορίαν, τὰ πρὸς τοὺς
ἀξιωματικοὺς δῶρα καὶ τὴν ἀπροκάλυπτον αὐτοῦ προσπάθειαν τοῦ
νὰ προσελκύσῃ τοῦ πλήθους τὴν εὐνοίαν, καὶ ἐνόμισεν ὅτι ὤφειλε
νὰ προλάβῃ ἐπικινδυνότερας σκευωρίας· ἔθεν διέταξε τὴν σύλληψιν
τοῦ στρατηγοῦ, καὶ ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ πῇ τὸ κώνειον, τὰ δὲ στρα-
τεύματά του καθησυχάσθησαν διὰ δώρων καὶ διενεμήθησαν εἰς τὰ
αἰγυπτιακά. Δύναται νὰ παραδεχθῇ τις ὅτι ὁ Λαγίδης ἔπραξε ταῦτα
ἐν πλήρει συνεννοήσῃ μετὰ τοῦ Κασσάνδρου· διότι ἀμφοτέρους μὲν
ἀρχοῦντως ὑπηρέτησεν ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Ἀντιγόνου, προδώσας τὸν
θεῖον· ἀλλὰ τοῦ λοιποῦ μόνον πρόσκαμμα ἐδύνατο νὰ εἶνε¹⁾.

Ὁ σατράπης τῆς Αἰγύπτου, ἐνισχυθεὶς ὑπὸ τῶν στρατευμά-

¹⁾ Διοδώρου Κ', 27.

των τοῦ στρατηγοῦ Πτολεμαίου, ἐτράπη κατὰ τῆς Ἀλικαρνασσοῦ, ἐνθα ὑπῆρχε φρουρά τοῦ Ἀντιγόνου, καὶ κατὰ τὸ τέλος τοῦ ἔτους 309 θὰ ἤρχισεν ἡ πολιορκία τῆς πόλεως ταύτης. Ἀλλὰ σπεύσαντος τοῦ Δημητρίου εἰς ἐπικουρίαν, ὁ Πτολεμαῖος ἠναγκάσθη ἐντὸς ὀλίγου νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὴν Μύνδον¹.

Ἐπαθε μὲν ὁ Ἀντίγονος ἐν Εὐρώπῃ πολλές ζημίας ἐκ τῆς προδοσίας τοῦ Πτολεμαίου καὶ τοῦ Πολυσπέρχοντος, ἀλλ' οἱ υἱοὶ αὐτοῦ Δημήτριος καὶ Φίλιππος ἔδρασαν ἐν Ἀσίᾳ μετὰ πλείστης ἐπιτυχίας, ὁ μὲν ὥπως ἀποκρούσῃ τὰς πρὸς ἐλευθέρωσιν τῶν ἐλληνικῶν πόλεων ἀποχείρας τοῦ αἰγυπτίου σατράπου, ὁ δὲ πρὸς ἀνάκτησιν τῆς παρὰ τὸν Ἑλλήσποντον χώρας, ὅπου ὁ Φοῖνιξ εἶχεν ἀποστατήσῃ. Καὶ ὀνόματι μὲν ὑπῆρχεν εἰρήνη, ἀλλὰ κατὰ πᾶσαν στιγμὴν ἐδύνατο ἡ θύελλα νὰ ἐκραγῇ. Ἐπειδὴ δὲ προσεδοκῆτο ὅτι ὁ Ἀντίγονος ἔμελλε νὰ ἐκπληρώσῃ τὸν παλαιὸν αὐτοῦ σκοπὸν τοῦ νὰ διαπεραιωθῇ εἰς τὴν Εὐρώπην, ὁ Λυσιμαχος ἦτο ὁ ὑποκείμενος εἰς τὸν προσεχέστατον καὶ μέγιστον κίνδυνον, διότι ὁ μὲν Ἑλλήσποντος ἦτο εὐδιάθετος, ἡ δ' ἐκ τῆς Χερρόνησου πρὸς τὴν Θράκην ὁδὸς ἀνοικτὴ, ἐπειδὴ τὰ ὀχυρώματα τῆς Καρδίας εἶχον ἐγερθῇ μόνον πρὸς φύλαξιν τῆς πλουσίας χερσονήσου ἀπὸ τῶν Θρακῶν· ἀλλ' ἐκ τούτου τοῦ μέρους οὐδεὶς πλέον ὑπῆρχε φόβος, ἐπειδὴ τὰ θρακικὰ φύλα ἦσαν ὑποτεταγμένα. Ὁ Λυσιμαχος λοιπὸν ἀπεφάσισε νὰ κτίσῃ πόλιν ἐπὶ τοῦ ἰσθμοῦ τοῦ συνδέοντος τὴν χερσόνησον πρὸς τὴν ἡπειρον· ἔκτισε δὲ αὐτὴν ἀκριβῶς ἐν τῷ μέσῳ μεταξὺ Καρδίας καὶ Πακτύης οὕτως, ὥστε ἔφραττε καὶ τὴν ὁδὸν τὴν ἐκ τοῦ Ἑλλησπόντου πρὸς τὰ ἐνδότερα τῆς χώρας· εἰς τὴν νέαν ταύτην πόλιν Λυσιμάχειαν μετώκισε τὸ πλεῖστον τῶν κατοίκων τῆς Καρδίας².

¹) Τὴν πολιορκίαν ταύτην τῆς Ἀλικαρνασσοῦ δὲν μνημονεύει ὁ Διόδωρος, ὁ δὲ Πλούταρχος (Δημητρ. Ζ') ἱστορεῖ αὐτὴν ὡς γενομένην μετὰ τὴν ἐκ Βαβυλώνης ἐπιστροφὴν τοῦ Δημητρίου. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Πτολεμαῖος τὸ ἐπόμενον ἔτος ἐκπλεῖι ἐκ τῆς Μύνδου, ὁ περὶ τὴν Ἀλικαρνασσὸν ἀγὼν ἀνάγκη νὰ πέσῃ κατὰ τὸ τέλος τοῦ ἔτους.

²) Διοδώρου Κ', 29. Πανσανίου Α', 9. 10. Περὶ τῆς σημασίας τῆς πόλεως διδᾶ-

'Επῆλθε τὸ ἔτος 309. Εὐθύς δ' ὡς ἡ ὥρα τοῦ ἔτους ἐπέτρεπεν, ὁ Πτολεμαῖος ἐξέπλευσε μετὰ τοῦ στόλου ἐκ τῆς Μύνδου, ὅπου ἐναυλόχει, εἰς τὰς Κυκλάδας νήσους, καὶ ἐλευθερώσας τὴν Ἄνδρον ἀπὸ τῆς ἐν αὐτῇ φρουρᾶς τῶν πολεμίων, ἀπεβιβάσθη εἰς τὸν Ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου. Τὴν Κόρινθον καὶ τὴν Σικυῶνα κατεῖχεν ἔτι ἡ χήρα τοῦ Ἀλεξάνδρου Κρατησίπολις. Ταύτην προσεκάλεσεν ὁ Πτολεμαῖος νὰ παραδοθῇ, ἀλλ' οἱ μισθοφόροι ἀπεφάνθησαν, ὅτι ἔπρεπε νὰ διατηρηθῶσιν αἱ δύο πόλεις. Ἦτο ἐν Κορίνθῳ ἐπαινέσασα δὲ τὰ ἤδη καὶ ἄλλοτε πολλάκις δοκιμασθέντα φρονήματα τῶν πολεμιστῶν τῆς, διεκήρυξεν ὅτι κατ' οὐδένα τρόπον ἤθελεν ὑποχωρήσῃ, καὶ ὅτι πρὸς πλειοτέραν ἀσφάλειαν προσεκάλεσεν ἐνίσχυσιν ἐκ Σικυῶνος. Κρυφίως δὲ διεπραγματεύετο πρὸς τὸν Πτολεμαῖον, καὶ διὰ νυκτὸς ἄνδρες ἑνοπλοὶ ἐφάνησαν πρὸ τῶν πυλῶν τοῦ Ἀκροκορίνθου, νομίσαντες δὲ ὅτι ἦσαν οἱ ἐκ Σικυῶνος ἀναμενόμενοι, ἤνοιξαν τὰς πύλας· ἀλλ' οἱ εἰσελθόντες ἦσαν αἰγύπτιοι στρατιῶται ὑπὸ τῆς Κρατησιπόλιδος προσκληθέντες. Καὶ οὕτως ἡ Κόρινθος καὶ ἡ Σικυῶν περιῆλθον εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Πτολεμαίου. Ἐντεῦθεν περιήγγειλεν ὁ Πτολεμαῖος, ὅτι ἦλθε μὲν ὅπως ἐλευθερώσῃ τὰς ἐλληνικὰς πόλεις, παρεκάλει δὲ αὐτὰς νὰ τὸν βοηθήσωσιν εἰς τὸ ἔργον τοῦτο, καὶ ἀπήτησε παρὰ τῶν Πελοποννησίων τροφὰς καὶ χρήματα, ἐλπίζων ὅτι τὸ γοητευτικὸν ὄνομα τῆς ἐλευθερίας ἤθελεν εὐθὺς ἐνθουσιάσῃ τοὺς Ἕλληνας ὑπὲρ αὐτοῦ. Ἀλλ' οὗτοι, τσάκισ ἤδη ἐξαπατηθέντες, δὲν ἔπεμψαν οὔτε τρόφιμα οὔτε χρηματικὴν βοήθειαν. Ἐπὶ τούτοις ὀργισθεὶς ὁ Πτολεμαῖος, ἐγκατέλειπε τὸ ἔργον τῆς ἀπελευθερώσεως, καὶ συνωμολόγησε πρὸς τὸν Κάσσανδρον εἰρήνην ὑπὸ τὸν ὅρον τοῦ νὰ κατέχωσιν ὅσα ἔχουσι, καὶ καταλιπὼν ἰσχυρὰν φρουράν ἐν Σικυῶνι καὶ Κορίνθῳ ὑπὸ τὸν Κλεωνίδα, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Αἴγυπτον. Ἡ αἰτιολογία τῶν πράξεων τούτων, ὅπως ἱστορεῖται, δὲν δύναται νὰ εἶνε ἀκριβής, καὶ ἂν ὁ Πτολεμαῖος ἐν τῇ πρὸς τοὺς Ἕλληνας δια-

σκουσιν αἱ διατάξεις τοῦ Ἀντίοχου τοῦ Γ', αἱ παρ' Ἀππιανῶ (Συριακ. 2) καὶ Διοδώρῳ ΚΘ', 5 ἐκδ. Δίνδορφ.

κηρύξει οὕτως ἐξεφράσθη· διότι ὅπωςδῆποτε, ἐὰν ἐνόμιζε δυνατόν νὰ ἐκτείνῃ τὴν δύναμιν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, δὲν ἤθελε λάβῃ πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ συμφέρον τοῦ συμμάχου του. Ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ νῦν ὁ Κάσσανδρος εἶχε παραχωρήσῃ κατ' ὄνομα τὴν Πελοπόννησον εἰς τὸν Πολυσπέρχοντα, ὁ Πτολεμαῖος ἴσως ἐνήργει ἐν συνεννοήσῃ πρὸς τὸν Κάσσανδρον, ἵνα στερήσῃ τὸν γηραιὸν Πολυσπέρχοντα κτήσεως, ἥτις ἐδύνατο πάλιν νὰ παράσχῃ αὐτῷ ῥοπήν τινα ἐπὶ τῶν πραγμάτων. Ἐὰν δὲ ἐπωφθαλμία ἄμεσόν τινα κτήσιν τοῦ Κασσάνδρου, ἤθελε τραπῇ μᾶλλον πρὸς τὰς Ἀθήνας, καὶ βεβαίως ἐκεῖ θὰ εὑρίσκε πλειοτέρους ὁπαδοὺς ἢ ἐν Πελοποννήσῳ. Ὡστε ὅπωςδῆποτε ἡ δυσαρέσκεια διὰ τὴν ἀδιαφορίαν τῶν Πελοποννησίων δὲν ἦτο ὁ λόγος, δι' ὃν δὲν ἐξηκολούθησε τὴν ἀπόπειραν τοῦ νὰ καθυπαγάγῃ εἰς ἑαυτὸν τὴν χερσόνησον. Ὅτι δὲ συνωμολόγησεν ἐκείνην τὴν συνθήκην πρὸς τὸν Κάσσανδρον καὶ μετὰ σπουδῆς ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Αἴγυπτον, πρὸς τοῦτο ἐκίνησεν αὐτὸν γεγονός τι ἐν Ἀφρικῇ, ὅπερ εἶχε δι' αὐτὸν μεγίστην σπουδαιότητα. Νῦν δὲ τὸ πρῶτον οἱ διάδοχοι τοῦ Ἀλεξάνδρου ἔρχονται εἰς σχέσιν πρὸς τὴν ἐσχάτην Δύσιν.

Ἐν Σικελίᾳ εἶχε σχηματισθῇ ἑλληνικὴ τις δύναμις ὅλως ιδιόρρυθμος. Ἐπὶ ἑκατὸν σχεδὸν ἡδὴ ἔτη ἐλυμαίνετο τὴν τε νῆσον καὶ τὴν Μεγάλην Ἑλλάδα ὁ μεταξὺ τυραννίδος, ὀλιγαρχίας καὶ ὀχλοκρατίας ἀγῶν φοβερώτερον ἢ πᾶσαν ἄλλην ἑλληνικὴν χώραν. Ἐκαστον τῶν κομμάτων τούτων μετεχειρίζετο τὰ μισθοφορικὰ πλήθη, ἅτινα οὐδὲν ἔχοντα αἰσθημα πατρίδος, οὐδεμίαν στοργήν, μόνον δὲ ὑπὸ τοῦ κέρδους καὶ τῶν λαφύρων δελεαζόμενα ἤσκουν τὸ πολεμικὸν ἐπάγγελμα, καὶ παρῆχον εἰς πάντα τυχοδιώκτην εὐκαιρίαν τοῦ νὰ δοκιμάσῃ τὴν εὐφυίαν καὶ τὴν εὐτυχίαν του. Τοιοῦτός τις ἦτο ὁ Ἀγαθοκλῆς ὁ υἱὸς τοῦ Καρκίνου, τὸ μὲν ἐπάγγελμα κεραμεύς, κατὰ δὲ τὸ πνεῦμα πρὸς πᾶν ὅ,τι τολμηρότατον καὶ θαυμασιώτατον ἐπιτήδειος, ἔχων στρατιωτικὸν τάλαντον καὶ τὴν δύναμιν ἐκείνην τῆς θελήσεως καὶ τὴν ἐν τῇ πράξει σκληρότητα ἐκείνην καὶ ἐπιμονήν, ἥτις εἶνε βεβαία περὶ τῆς ἐπιτυχίας

τοῦ σκοποῦ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, τὴν τόσον ἀφθόλους ἔχουσιν τοὺς περιφανεῖς καὶ ἀποτόμους χαρακτῆρας καὶ τόσον συχνὰ τὰ παράδοξα καὶ οἰονεῖ ἔκτροπα γεγονότα, δυσκόλως δύναται νὰ εὐρεθῇ χαρακτήρ ἰσχυρότερος, σφετερισμὸς θρασύτερος καὶ κατὰκτησις παραβολωτέρα τῆς τοῦ Ἀγαθοκλέους. Ὁ ἔρως ἐνὸς Συρακούσιου, ὅστις ἐν τῷ κατὰ τοῦ Ἀκράγαντος πολέμῳ εἶχεν ἐκλεχθῇ στρατηγός, προήγαγεν αὐτὸν εἰς χιλιάρχον· ὁ δὲ θάνατος τοῦ στρατηγοῦ καὶ ὁ μετὰ τῆς χήρας αὐτοῦ γάμος ἐχορήγησαν αὐτῷ πλοῦτον καὶ δόξαν ἐν τῇ πόλει. Αἱ Συρακοῦσαι εἶχον μὲν ἔτι τὴν ὑπὸ τοῦ Τιμολέοντος κατασταθεῖσαν δημοκρατίαν, ἀλλ' ἤρχεν ἐν αὐτῇ τὸ ὀλιγαρχικὸν κόμμα τοῦ Ἡρακλείδου καὶ Σωστράτου. Νέος τις πόλεμος, οὗτινος μετέσχεν ὁ Ἀγαθοκλῆς ὡς ἀρχηγός, ἐφάνη εἰς αὐτὸν εὖθετος καιρός, ὅπως ἐπιχειρήσῃ τι κατὰ τῶν ὀλιγαρχικῶν, ἀλλ' ἀποτυχὼν ἐφυγαδεύθη· ἔχων δὲ περὶ αὐτὸν ἀριθμὸν τινα στρατιωτῶν, περιεπλανᾶτο ζητῶν νέας ὑπηρεσίας· ἐκδιωχθεῖς δὲ παρὰ τῶν Κροτωνιατῶν καὶ τῶν Ταραντίνων, παρ' οἷς ὑπηρετεῖ, ἤθελησε ν' ἀποπειραθῇ ἀφ' ἑαυτοῦ νὰ πολεμῇ. Ὁ Σώστρατος ἐπολιόρκει τὸ Ῥήγιον. Εὐθὺς λοιπὸν ὁ Ἀγαθοκλῆς ἐξέδωκε πρόσκλησιν πρὸς πάντας τοὺς ὑπὸ τῶν ὀλιγαρχικῶν φυγαδευθέντας νὰ προσέλθωσιν εἰς αὐτὸν πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς ἐλευθερίας. Ἀπαλλάξας δὲ τῆς πολιορκίας τὸ Ῥήγιον, ἐτράπη πρὸς τὰς Συρακούσας. Ἐνταῦθα ἐπεκράτει φοβερά ταραχὴ καὶ πεισματώδης ἀγὼν τῶν φατριῶν· ἐπὶ τέλους ὁ δῆμος ἀπήτησε νὰ κατέλθῃ ὁ Ἀγαθοκλῆς, καὶ νὰ διορισθῇ στρατηγός καὶ φύλαξ τῆς εἰρήνης. Τὰ μέσα, δι' ὧν ἐστερέωσε τὴν δύναμιν αὐτοῦ, ἦσαν ἀπάνθρωπα· πάντες οἱ ὀπαδοὶ τῆς πρῶν κυβερνήσεως, οἵτινες ἦσαν οἱ ἐπιφανέστατοι καὶ εὐπορώτατοι τῶν πολιτῶν, καθ' ἑκατοντάδας ἐθανατώνοντο ἢ ἐφυγαδεύοντο· τελεία τρομοκρατία! Οἱ μισθοφόροι καὶ ὁ ὄχλος διήρπαζον καὶ κατεσπατάλουν τὰ ὑπάρχοντα τῶν πλουσιῶν· ἀνηγόρευσαν τὸν ὑπ' αὐτῶν θαυμαζόμενον Ἀγαθοκλέα στρατηγὸν αὐτοκράτορα. Ἐπὶ τούτων δὲ καὶ τοῦ δήμου τῶν μικρῶν ἀγροτικῶν πόλεων ἐρειδόμενος, ἐπεμελεῖτο ἀκαμάτως καὶ εἰς ἄκρον περι-

εσκεμμένως, ὅπως θεραπεύῃ τοὺς ὑπηκόους του καὶ ἐμπεδώσῃ τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν.

Ἄλλὰ μετ' ὀλίγον ἔμελλε νὰ ὑποστῇ δεινὴν δοκιμασίαν. Οἱ ἐκ Συρακουσῶν φυγαδευθέντες ὀλιγαρχικοί, γενόμενοι δεκτοὶ ἐν Ἀκράγαντι, εὗρον τρόπον νὰ κινήσωσι τὸν δῆμον εἰς πόλεμον κατὰ τοῦ Ἀγαθοκλέους· ἐνήργησαν μεγάλας παρασκευάς, ἐζήτησαν συμμάχους, καὶ κατώρθωσαν νὰ προσλάβωσι στρατηγὸν βασιλόπαιδά τινα Σπαρτιάτην, ὃν οἱ Ταραντῖνοι ἐβοήθησαν δι' 20 πλοίων, ὅπως ἐλευθερώσωσι, καθ' ἃ ἔλεγον, τὴν Σικελίαν. Ἀλλ' ἡ βιαιότης τοῦ Σπαρτιάτου καὶ ἡ διχόνοια τῶν συμμάχων παρέλυσαν τὴν ἐπιχείρησιν· μεσιτεύσαντος δὲ τοῦ Καρχηδονίου Ἀμίλκα, συνωμολογήθη μετὰ τὸν Ἀκράγαντος καὶ Ἀγαθοκλέους εἰρήνη, καθ' ἣν οἱ Καρχηδόνιοι ἀνέκτησαν τὴν Ἰμέραν, τὸν Σελινοῦντα καὶ τὴν Ἡράκλειαν, αἱ δὲ Συρακοῦσαι διετήρησαν τὴν ἡγεμονίαν τῶν λοιπῶν τῆς νήσου πόλεων. Ταῦτα ἐγένοντο τῷ 313. Ἀλλ' ἡ ἐν Καρχηδόνι κρατοῦσα ὀλιγαρχία ἀπέβριψε ταύτην τὴν εἰρήνην τοῦ ἑαυτῆς στρατηγοῦ, καθ' ὃ παρέχουσαν ἐπικίνδυνον δύναμιν εἰς τὸν τολμηρὸν καὶ ἤδη τόσον ἰσχυρὸν αὐτῆς ἀντίζηλον ἐν Σικελίᾳ· παρεσκευάζετο δὲ πρὸς πόλεμον αὐτὴ τε καὶ ἐκεῖνος οὐχ ἥττον. Ἐπίθεσις δέ τις τοῦ Ἀγαθοκλέους κατὰ τῆς Μεσσήνης ἐπήγαγε τὴν ἔκρηξιν τοῦ πολέμου ἐν ἔτει 312. Τὸ δ' ἐπὶ ἐτος ἔπειμψαν οἱ Καρχηδόνιοι μέγαν στρατὸν εἰς τὴν Σικελίαν. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἠγωνίζετο ἐπιτυχῶς ὁ Ἀγαθοκλῆς, εἶτα δὲ κατατροπωθεὶς καὶ ὑπὸ πάντων τῶν συμμάχων ἐγκαταλειφθεὶς, ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὰς Συρακούσας. Πᾶσα δὲ ἡ Σικελία, πλὴν ταύτης μόνης τῆς ὀχυρᾶς πόλεως, περιῆλθεν εἰς χεῖρας τῶν Καρχηδονίων. Τότε ὁ Ἀγαθοκλῆς συνέλαβε τὸν παράβολον σκοπὸν, διαπεραιωθείς εἰς τὴν Ἀφρικὴν, νὰ προσβάλῃ τοὺς Καρχηδονίους ἐν αὐτῇ τῇ ἰδίᾳ χώρᾳ, ἐν ᾗ ἱκανὴ φρουρὰ ὑπὸ τὸν ἀδελφόν του Ἀντανδρον ἔμελλε νὰ φυλάττῃ τὰς Συρακούσας. Καὶ χρήματα μὲν ἐπορίσθη ὅσα δυνήθη· οἱ θησαυροὶ τῶν ναῶν, αἱ περιουσίαι τῶν ὀρφανῶν, τὰ ταμεῖα τῶν ἐμπόρων καὶ τὰ πλεονάσματα τῶν πλουσίων, πάντα

ταῦτα ἐδημεύθησαν, παντὸς γογγυσμοῦ μετ' ἄκρας αὐστηρότητος τιμωρουμένου· πλοῖα δὲ καὶ τροφαὶ πανταχόθεν συνηθροίσθησαν, τῶν μισθοφόρων οἱ κρᾶτιστοι ἐξελέχθησαν, καὶ οἱ ἵππεις παρηγγέλησαν νὰ ἔλθωσιν ἔχοντες τὴν πανοπλίαν, τὴν ἀποσκευὴν καὶ χαλινόν. Τὸ θέρος τοῦ 310 ἀπέπλευσεν ἡ τυχοδιωκτικὴ αὐτῇ στρατιᾷ ἐντὸς 60 πλοίων· αἰσίως δὲ διαφυγόντες τὸν φοινικικὸν στόλον, ἀπεβιδάσθησαν εἰς θέσιν τῆς Λιβυκῆς παραλίας καλουμένην Λατομίας· τελέσαντες δὲ θυσίαν εἰς τὰς θεὰς τῆς Σικελίας Δήμητραν καὶ Περσεφόνην, ὡς ὀλοκαύτωμα ἐνέπρησαν τὸν στόλον. Ἐπ' ἀνάγκης λοιπὸν ἦτο νὰ νικήσωσι· τὰ πάντα δὲ συνέβαλλον εἰς τὸ νὰ εὐκολύνωσι τὸ ἔργον τοῦ παρατόλμου κατακτητοῦ καὶ ἐξάψωσι τὴν ἀπληστίαν τοῦ μισθοφορικοῦ στρατοῦ. Πᾶσα ἡ χώρα ἦτο ὥσει ἀγροκήπιον, πλήρης πολυτελῶν ἐπαύλεων τῶν καρχηδονίων ἐμπόρων· ἔνθα μὲν ἀμπελῶνες καὶ ἐλαιῶνες καὶ παράδεισοι τεχνηέντως ἀρδευόμενοι· ἔνθα δὲ ἀνθηροὶ λειμῶνες καὶ χλοεραὶ νομαὶ καὶ ἀγέλαι βοῶν ἐξαιρέτου καλλονῆς, σιτοφόροι ἄρουραι καὶ ἐπιμελῶς συντηρούμενα δάση καὶ εἰς τὸ βάθος τὰ ὄρη. Τὸ ὅλον τοπίον μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ διεσπαρμένων πόλεων ἀπετέλει φαιδρὰν εἰκόνα τῆς βαθυτάτης εἰρήνης. Μετ' οὗ πολὺ κατελήφθησαν αἱ πλησιέσταται ἐπικάριοι θέσεις· ὁ δὲ Ἀγαθοκλῆς ἔσπευσεν εἰς τὴν πεδιάδα, ἵνα προκαλέσῃ τοὺς Καρχηδονίους εἰς μάχην. Τούτων ἡ πολιτεία κατ' αὐστηρὸν ἀριστοκρατικὸν τρόπον κυβερνωμένη, ὑπὸ τῆς ζηλοτυπίας ὀλίγων βασιλικῶς εὐπόρων οἰκογενειῶν πάντοτε εἰς φατρίας διηρημένη, καὶ διοικουμένη μετ' ἄκρας περισκέψεως καὶ αὐστηρᾶς δυσπιστίας κατὰ τινα τρόπον ἱεροεξεταστικόν, ὁποῖος ἐν ὁμοίαις περιστάσεσιν ἐσχηματίσθη ὀφθαίτερόν ποτε ἐν Βενετίᾳ, ἐξέπεμψε στρατὸν ὑπὸ δύο στρατηγούς ἐξ ἐχθρικῶν οἰκογενειῶν, ἵνα ὁ εἷς ἐπιβλέπῃ τὸν ἕτερον. Καὶ ὁ μὲν Ἀννων ἔπασσε μαχόμενος· ὁ δὲ Βομίλκας ἔφυγεν, ὅπως ἐπανελθὼν εἰς τὴν Καρχηδόνα, ἀσφαλέστερον κατορθώσῃ νὰ λάβῃ μόνος αὐτὸς τὴν ἀρχηγίαν. Ἡ νίκη ἐν τούτοις ἀπεκόμισεν εἰς τὸν Συρακούσιον λείαν ἀπέραντον καὶ νέας κατακτήσεις. Καὶ αὐτὸς μὲν ἐτράπη κατὰ τοῦ

Τύνητος, ἵνα πολιορκήσῃ αὐτόν, τῷ 309, οἱ δ' ἐν Καρχηδόνι περι-
ῆλθον εἰς τὴν ἐσχάτην ἀθυμίαν, καὶ ἔπεμψαν τὰ ἐκ τῶν ἱερῶν
χρυσᾶ ἀναθήματα¹ εἰς τὴν μητρόπολιν Τύρον, νομίζοντες ὅτι οἱ
θεοὶ ἦσαν παρωργισμένοι, διότι ἐπὶ μακρὸν ἤδη χρόνον ἀντὶ τῶν
προσφιλῶν ἐκ τῶν ἰδίων τέκνων ἔτρεφον καὶ εἰς θυσίαν ἔπεμπον
ξένα τέκνα· διὸ καὶ αἱ ἀρχαὶ τῆς πόλεως, ἐκλέξασαι διακόσια τέ-
κνα ἐκ τῶν ἐπιφανεστάτων γενῶν, κατέθεσαν αὐτὰ εἰς τοὺς περυ-
ρακτωμένους βραχίονας τοῦ φοινικικοῦ Μολόχ, ἄλλα δὲ τριακό-
σια ἐθυσιάσθησαν ἐκουσίως ὑπ' αὐτῶν τῶν γονέων.

Ὁ Ἀγαθοκλῆς κατεῖχε μὲν τὴν πεδινὴν χώραν, κατέλαβε δὲ καὶ
τὰ περὶ τὴν Καρχηδόνα ὄρη, καὶ ὑπὲρ τὰς 200 πόλεις τῆς παρα-
λίας ὑπετάγησαν εἰς αὐτόν· ἀλλ' εἰσέτι δὲν ἐτόλμα νὰ προσβάλῃ
τὴν πολυπληθεστάτην καὶ ὀχυροτάτην πρωτεύουσαν, ἀλλ' ἐτράπη
πρὸς τὰς ἄνω χώρας, ἵνα καὶ ταύτας ὑποτάξῃ. Ἐκ δὲ τῆς Σικε-
λίας ἦλθον αἱ ἄρισται τῶν εἰδήσεων, ὅτι οὐ μόνον αἱ Συρακοῦσαι
ἀντεῖχον, ἀλλὰ καὶ οἱ πολιορκηταὶ ἀπεκρούσθησαν, καὶ ὁ στρατη-
γὸς αὐτῶν ζωγρηθεὶς ἐθανατώθη, καὶ ἡ κεφαλὴ του ἐπέμφθη πρὸς
τὸν Ἀγαθοκλέα. Οὗτος τότε ἀπέκλεισεν ἔτι στενωπτερον τὴν πρω-
τεύουσαν, οἱ δὲ Καρχηδόνιοι, ἐπιχειρήσαντες ἔξοδον, ἀπεκρούσθη-
σαν μετὰ πολλῆς αἱματοχυσίας. Ἐτέρα νίκη τοῦ Ἀγαθοκλέους
κατὰ τὸ ἐπιὸν ἔτος, ἐπενεγκοῦσα τὴν καταστροφὴν τῶν 1,000 Ἑλ-
λῆνων, τοῦ πυρῆνος τῆς καρχηδονικῆς στρατιᾶς, ἐφάνη ὅτι το-
σοῦτον ἐξήντλησε τὴν δύναμιν τῶν ἐναντίων, ὥστε νὰ νομίσῃ ὁ
Ἀγαθοκλῆς ὅτι ἦτο δυνατὴ καὶ ἔφοδος κατὰ τῆς Καρχηδόνας·
ἀλλ' ὁ στρατὸς αὐτοῦ βεβαίως δὲν ἐφαίνετο πλέον ἐπαρκὴς πρὸς
τὸν ἐσχατον τοῦτον καὶ πολύμαχον ἀγῶνα· εἶχε χρεῖαν νέων καὶ
πολλῶν μισθοφόρων, ἀλλὰ ποῦ νὰ τοὺς εὔρῃ τόσον ταχέως; Ἡ
θάλασσα κατεῖχετο ἔτι ὑπὸ τοῦ φοινικικοῦ στόλου, ὥστε οὔτε ἐκ
τῆς Σικελίας οὔτε ἐκ τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος οὔτε ἐκ τῆς Πελο-
ποννήσου ἐδύνατο νὰ ἐλπίζῃ μεταγωγὴν ἀνδρῶν, ἐκ δὲ τῶν ἀφρι-

1) Διοδώρου Κ', 14 «τοὺς ἐκ τῶν ἱερῶν χρυσοῦς ναοὺς». «Ἄν οὗτοι ἦσαν «ὁμοίω-
ματα» ναῶν, μένει ἄγνωστον.

κανικῶν φύλων νὰ στρατολογήσῃ δὲν ἦτο φρόνιμον, διότι ταῦτα ἔστεροῦντο τοῦ κυριωτάτου, τῆς στρατιωτικῆς ἀσκήσεως¹. 'Αλλ' ὁ 'Αγαθοκλῆς εὗρεν ἐξαίρετον διέξοδον.

'Εν ἔτει 312, καθ' ἃ εἵπομεν, ὁ 'Οφέλας², ὁ ἐν Κυρήνῃ διοικητῆς τοῦ Λαγίδου Πτολεμαίου, ἐπωφεληθεὶς ἐκ τῆς πολλάκις ἐκδηλωθείσης ἀντιπαθείας τῶν Κυρηναίων πρὸς τὴν αἰγυπτιακὴν κυριαρχίαν, ἀπεστάτησεν, αἱ δὲ περιπλοκαὶ τοῦ Πτολεμαίου πρὸς τὸν 'Αντίγονον ἐπέτρεψαν εἰς αὐτὸν νὰ διατηρήσῃ τὴν στάσιν του. 'Εν τῇ εἰρήνῃ τοῦ 311 δυνατὸν ν' ἀνεγνωρίσθῃ ἡ ἐλευθερία τῆς Πενταπόλεως, καθὼς καὶ πασῶν τῶν ἄλλων ἐλληνικῶν πόλεων, καὶ πρὸς ταύτην ὁπωσδήποτε συνεβιάζετο ἡ ἀρχὴ τοῦ 'Οφέλα³. Κατὰ δὲ τὰ ἐπόμενα ἔτη ὁ Πτολεμαῖος δὲν εἶχε καιρὸν νὰ σκεφθῇ περὶ ἀνακτήσεως τῆς Κυρηναϊκῆς· διότι σπουδαιότερον δι' αὐτὸν ἦτο κατὰ πρῶτον νὰ προσελκύσῃ ὡς ἐλευθερωτὴς τὰς ἐν 'Ελλάδι καὶ Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἐλληνικὰς πόλεις. 'Αλλ' ἐν τούτῳ τῷ μεταξὺ ἡ δύναμις τοῦ 'Οφέλα ἐμεγαλύνθη, ἐκταθεῖσα μέχρι τῶν βωμῶν τῶν Φιλαίνων, τοῦ πρὸς τὰ νοτιοανατολικά τῆς μεγάλης Σύρτεως ὁρίου τῆς Καρχηδόνας, ἔχων δ' ἐν ὑπερρείᾳ ἀξιόλογον μισθοφόρων στρατόν, διενεοῖτο νὰ ἐπεκτείνῃ καὶ πορρωτέρω τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ. Τότε ἦλθεν ἐκ Συρακουσῶν εἰς τὴν Κυρήνην πρεσβευτὴς ὁ 'Ορθων, ἵνα ἐν ὀνόματι τοῦ κυρίου του προσκαλέσῃ αὐτὸν εἰς

¹) Περὶ τῶν πράξεων τούτων ἔχομεν ὡς πρὸς τὰ οὐσιώδη μόνον τὰς παρὰ Διοδώρου καὶ 'Ιουστίνου εἰδήσεις, οὔτινες ἀμφότεροι ἠρύσθησαν ἐκ τοῦ Δούριδος.

²) Περὶ τοῦ 'Οφέλα τούτου πλὴν τῶν ὅσα ἐν τῇ συνεχείᾳ τῆς διηγήσεως ἀνωτέρω (σελ. 380 καὶ 410) ἐλέγχθησαν οὐδὲν ἄλλο ἡμῖν παρεδόθη. "Ὅτι κατ'ἔγχοι ἐκ Πέλλης καὶ ἦτο υἱὸς τοῦ Σείληνου καὶ ὅτι μετέγχε τῶν τριηραρχῶν τοῦ ἐν ἔτει 325 Ἰνδικοῦ στόλου, φαίνεται ἐκ τοῦ *'Αῤῥιανού* ('Ινδικ. 18). 'Ο 'Οφέλας ὁ 'Ολύμπιος ὁ ἐν [*'Αριστ.*] Οἰκονομ. Β', 36 μνημονευόμενος, δὲν εἶνε βέβαια ὁ Πέλλαϊος.

³) 'Ο *'Ιουστίνος* (XXII, 7) καὶ ὁ *'Ορώσιος* (IV, 1, 6) ὀνομάζουσιν αὐτὸν *regem Cyrenes*, ὅπερ δὲν εἶνε βεβαίως ἡμαρτημένον· ὁ δὲ *Διόδωρος* (Κ', 40) λέγει «κυριεύων τῶν περὶ Κυρήνην πόλεων» καὶ ὁ *Πλούταρχος* (Δημητρ. ΙΔ') «Κυρήνης ἄρξαντα». Πρόχειρος ἦτο ἡ σκέψις τοῦ ν' ἀνανεώσῃ τὴν ἀρχαίαν βασιλείαν τῶν Βαττιαδῶν, ἥτις εἶχε παύσῃ μὲν ὑπάρχουσα πρὸ 150 ἐτῶν, ἀλλ' ἐπ' αὐτῆς ἡ χώρα εἶχε μεγαλυνθῇ καὶ εὐημερήσῃ.

πόλεμον κατὰ τῶν βαρβάρων, λέγων ὅτι ὁ 'Αγαθοκλῆς εἶνε εὐδιάθετος ἀντὶ τούτου νὰ παραχωρήσῃ αὐτῷ πᾶσαν τὴν Λιβύην, ὅτι αὐτὸς ἀρκεῖται εἰς τὴν Σικελίαν, καὶ ὅτι ἐπεχείρησε τὸν ἐν 'Αφρικῇ τοῦτον πόλεμον, ὥπως μὴ ἐπηρεασθῇ μηδὲ ἀπειληθῇ ἐν τῇ κατοχῇ τῆς ὠραίας ἐκείνης νήσου ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων, διότι, ἂν ἐπέδιώκε νὰ ἐπεκτείνῃ περισσότερο τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ, πρόχειρος εἶνε ἡ 'Ιταλία, ἡ δὲ Λιβύη εἶνε ἀποκεχωρισμένη τῆς Σικελίας διὰ μεγάλης καὶ κινδυνώδους θαλάσσης, ὁ σκοπὸς λοιπὸν αὐτοῦ δὲν εἶνε νὰ θέλῃ νὰ ἐνώσῃ τὰ ὑπὸ τῆς φύσεως ἀποκεχωρισμένα· ἀλλ' ἡ Κυρήνη ὅμως εἶνε κεκλημένη νὰ ἄρχῃ τῆς Λιβύης. Τοιούτους καὶ ἄλλους ὁμοίους λόγους τοῦ πρέσβεως ἤκουσε μετὰ χαρᾶς ὁ 'Οφέλας, καὶ συναπέστειλε πρέσβεις πρὸς τὸν 'Αγαθοκλέα, ἵνα συνομολογήσωσι τὴν μετ' αὐτοῦ συμμαχίαν. Καὶ αὐτὸς μὲν παρσκευάζετο μετὰ σπουδῆς, ἐπεμψε δὲ καὶ εἰς τὰς 'Αθήνας, προσκαλῶν τὴν πόλιν εἰς τὴν συμμαχίαν, ἐπειδὴ ἡ μὲν σύζυγος αὐτοῦ Εὐρυδίκη ἦτο 'Αθηναία ἐκ τοῦ γένους τοῦ Μιλτιάδου¹⁾, ἡ δὲ πόλις εὐνοικῶς πρὸς αὐτὸν διέκειτο ἕνεκα διαφόρων πρὸς αὐτὴν γενομένων ὑπ' αὐτοῦ φιλοφρονήσεων. Πολλοὶ 'Αθηναῖοι, πολλοὶ δὲ καὶ ἐκ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ἠκολούθησαν τοὺς στρατολόγους αὐτοῦ, ἀπεκδεχόμενοι πολλὰ λάφυρα ἐκ τῆς πλουσίας χώρας τῶν Καρχηδονίων καὶ ἐλπίζοντες νὰ λάβωσι κληρουχίας ἐν τῇ εὐφορωτάτῃ γῇ τῆς Λιβύης, ὡς σφόδρα ἐπιθυμοῦντες ν' ἀποικήσωσι καὶ νὰ καταλίπωσι διὰ παντὸς τὴν δυστυχῇ πατρίδα, ἣτις ἐφαίνετο ὅτι δὲν ἐδύνατο νὰ παρέχῃ αὐτοῖς οὔτε ἡσυχίαν οὔτε ἐλευθερίαν οὔτε ἐλπίδα οὐδεμίαν.

'Αφ' οὗ ἀπετελέσθησαν αἱ παρασκευαί, ὁ 'Οφέλας ἐξώρμησε μετὰ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ πρὸς δυσμὰς· εἶποντο μετ' αὐτοῦ 10,000 πεζοί, 600 ἵππεις, 100 ἄρματα μετὰ πλέον ἢ 300 ἐποχουμένων ἡνιόχων καὶ πολεμιστῶν· ἐκτὸς δὲ τούτων τῶν τακτικῶν στρατιωτῶν ἤκο-

1) *Πλουτάρχου* Δημητρ. ΙΔ' « ἡ Μιλτιάδου μὲν ἀπόγονος τοῦ παλαιοῦ ». 'Ισως ἦτο θυγάτηρ τοῦ Μιλτιάδου, ὅστις ἦτο ἀρχηγὸς τῆς εἰς τὸ 'Αδριατικὸν πέλαγος ἀποικίας τῶν 'Αθηναίων, ὡς οἰκιστῆς (Böckh, *Seeurkund.* n° XIV a, 3, σελ. 222 καὶ 245).

λούθουν καὶ ἔξω τὰ ξέως λεγόμενοι 10,000· πολλοὶ δὲ τούτων ἤγον μεθ' αὐτῶν καὶ γυναῖκας καὶ τέκνα καὶ τὴν ἄλλην παρασκευὴν οὕτως, ὥστε ἐδύνατό τις νὰ νομίσῃ ὅτι μεγάλη τις ἀποικία ἀπεδήμει. Μετὰ δεκαοκτὼ ἡμερῶν ὁδοιπορίαν ἔφθασαν εἰς Αὐτόμαλα, ἐσχάτην πόλιν τῆς κυρηναϊκῆς ἐπικρατείας. Διαβάντες δὲ φάραγγα ἐκατέρωθεν βραχώδη, καὶ παρελθόντες τὸ τῆς Λαμίας λεγόμενον ἄντρον, ἐξῆλθον εἰς τὴν ἔρημον τῆς Σύρτεως. Ἀνυδρία, ἔνδεια τροφῶν, καύσων φλογερός, ἀρπακτικὰ θηρία ἐπακολουθοῦντα τὴν στρατιάν καὶ κατασπαράττοντα τοὺς ὑπολειπομένους, ὅφεις φαρμακεροί, ὅμοιοι τὴν χροίαν πρὸς τὴν ἄμμον τῆς ἐρήμου καὶ γινόμενοι ἄορατοι, ἵνα ἀσφαλέστερον πλῆξωσι, μετ' ὀλίγον πυρετοὶ θανατηφόροι, ἐξάντλησις τῶν στρατιωτῶν, θάνατοι γοργοὶ καὶ γενικὴ λιποψυχία — αὗται ἦσαν αἱ κακοπάθειαι, δι' ὧν ὁ 'Οφέλας μετὰ ὑπερδύμνηον ὁδοιπορίαν προσήγαγε τὸν ἑαυτοῦ στρατὸν εἰς τὸν Ἀγαθοκλέα. Ἀμφότεροι ἐστρατοπέδευσαν πλησίον ἀλλήλων, ὁ δὲ Ἀγαθοκλῆς ἔπεμψε θαψιλεῖς τροφὰς πρὸς ἀναψυχὴν τῶν συμμάχων στρατιωτῶν, ἔτι δὲ καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἡρακλείδην, νεανίαν περικαλῆ, οἰονεὶ ἕμνηρον. Γνωρίζων δὲ ὅτι ὁ 'Οφέλας ἦτο ἐκδοτος εἰς τὸ παρὰ φύσιν πάθος τῆς παιδεραστίας, συνεβούλευσε τὸν υἱόν του νὰ εἴνε πρὸς τὸν 'Οφέλαν φιλόφρων μὲν, ἀλλὰ δύσκολος, καὶ ν' ἀναβάλῃ τὴν πρὸς τὸν ἡγεμόνα τελευταίαν εὐνοίαν του μέχρις ὠρισμένης ἡμέρας. Ὅτε δὲ οἱ πλείστοι τῶν Κυρηναίων στρατιωτῶν ἦσαν διεσκεδασμένοι κατὰ τὴν χώραν πρὸς πορισμὸν χόρτου καὶ τροφῶν, ὁ Ἀγαθοκλῆς, συγκαλέσας τὸν στρατὸν εἰς ἐκκλησίαν, εἶπεν ὅτι ὁ 'Οφέλας εἶνε προδότης, ὅτι ὑβρίζει τὸν ἐμπεπιστευμένον αὐτῷ υἱόν, καὶ ὅτι ἀγωνίζεται οὐχὶ ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ ἀγαθοῦ, ἀλλὰ πρὸς ἴδιον ὄφελος. Ταῦτα δὲ καὶ ἄλλα τοιαῦτα κατηγορήσας προσεκάλεσε τοὺς στρατιώτας εἰς τὰ ὅπλα, καὶ ἤγαγεν αὐτοὺς κατὰ τοῦ στρατοπέδου τῶν Κυρηναίων. Ὁ 'Οφέλας, μάτην ἐπιχειρήσας νὰ ὑπερασπίσῃ ἑαυτόν, ἔπεσε μαχόμενος¹. Οἱ δὲ Κυρηναῖοι στρατιω-

¹) Διοδώρου Κ', 40, 42. Θεοφράστου Περὶ φυτῶν Ἰστ. Δ', 3. Πολυαῖνον Ε', 3. Ὁ 'Ιουστίνος (XXII, 7) λέγει Itaque cum ad belli societatem cum ingenti exer-

ται, στερηθέντες τοῦ στρατηγοῦ, ἠναγκάσθησαν νὰ παραδοθῶσι, καὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Ἀγαθοκλέους. Τούτων τοὺς εἰς πόλεμον ἀχρήστους ἔπεμψεν εἰς Συρακούσας· ἀλλὰ σφοδρὰ τρικυμία διεσκόρπισε τὰ πλοῖα· ὥστε πολλοὶ μὲν κατεποντίσθησαν, ἄλλοι δ' ἐξώκειλαν εἰς τὰς Πιθηκούσας νήσους, καὶ ὀλίγοι ἔφθασαν εἰς τὴν Σικελίαν¹.

Ἡ περαιτέρω πρόοδος τοῦ περὶ τὴν Καρχηδόνα πολέμου οὐδὲν ἔχει πρὸς ἡμᾶς². Ἀλλ' αἱ πολεμικαὶ ἐπιχειρήσεις τοῦ Ἀγαθοκλέους τοῦ λοιποῦ ἀποτυγχάνουσιν· διότι τὸ μὲν ἐπόμενον ἔτος ἠναγκάσθη ν' ἀπέλθῃ εἰς Σελινοῦντα, ἵνα καταπνίξῃ ἐπαναστάσεις ἐν Σικελίᾳ· σπεύσας δὲ πάλιν εἰς τὴν Ἀφρικὴν, ἔπαθε δεινὴν ἥτταν, μεθ' ἣν ἐπηκολούθησε στάσις τῶν ἰδίων στρατιωτῶν. Κρύφα δ' ἐκεῖθεν ἀπελθὼν κατέλιπε τοὺς δύο υἱοὺς του· ἀλλὰ στασιάσαντες κατ' αὐτῶν οἱ Κυρηναῖοι στρατιῶται, ἐφόνευσαν τοὺς δύο νεανίας τὴν ἐπέτειον τοῦ θανάτου τοῦ Ὀφέλα.

Ἐνεκα τῆς ἐκδρομῆς τοῦ Ὀφέλα ἡ Κυρηναϊκὴ ἐστερήθη τοῦ δεσπότη καὶ ἡγήτου, κατὰ δὲ τὸ πλεῖστον καὶ τῆς δυνάμεως αὐτῆς. Ἡ δὲ ἀγγελία τούτου θὰ παρεκίνησεν τὸν Λαγίδην νὰ ἐπανέλθῃ μετὰ σπουδῆς ἐκ τῆς Πελοποννήσου· ἢ πρὸς τὸν Κάσσανδρον συνθήκῃ αὐτοῦ, καθ' ἣν ἀμοιβαίως συγκατετίθεντο νὰ κατέχωσιν ὅσας τῶν ἐλληνικῶν πόλεων εἶχον, ἐξέφραζεν ἀρκούντως σαφῶς, ὅτι ἤθελε νὰ παύσῃ τοῦ νὰ εἶνε ὁ πρόμαχος τῆς ἐλληνικῆς ἐλευθερίας. Ἡ Κυρήνη ἦτο φυσικῶς τῷ λόγῳ τὸ πρῶτιστον ἀντικείμενον τῶν φροντίδων καὶ ἐπιθυμιῶν αὐτοῦ· πρὸς ἀνάγκησιν δὲ αὐτῆς ὁ καιρὸς

citu ipse venisset, Agathocles blando adloquio et humili adulatione, cum saepius simul coenassent, adoptatusque filius ejus ab Ophela esset, incautum interfecit.

¹) Διοδώρου Κ', 44.

²) Παραπέμπω εἰς τὴν ἐξάρετον τοῦ Holm Geschichte Siciliens II, σ. 287 ἔξ. καὶ παρατηρῶ μόνον ὅτι κατὰ τὸν Z e c h (Astronom. Untersuchungen 1853, σελ. 34 καὶ 47) ἡ ἐκλειψὶς τοῦ ἡλίου, ἣτις κατὰ τὸν Διοδώρου (Κ', 5, 5) συνέβη ἐν ἀρχῇ τῆς εἰς τὴν Ἀφρικὴν ἐκστρατείας, συμπίπτει πρὸς τὴν 19 Αὐγούστου 310, καὶ ὅτι μετὰ τετραετὴ διάρκειαν τοῦ πολέμου (Διοδώρου Κ', 69, 5 «ἔτος τέταρτον πολεμούμενος») ὁ Ἀγαθοκλῆς ἐπανάκαμψεν («... ἔλαθεν ἐκπλεύσας κατὰ τὴν δύσιν τῆς Πλειάδος χειμῶνος ὄντος» ἀρα) τὸν Νοέμβριον τοῦ 306.

ἦτο ὡς οἷόν τε εὐθετος. Ἐπεμψε λοιπὸν τὸν πρόγονόν του Μάγαν¹ μετὰ στρατοῦ, ὅπως ἐκ νέου καταλάβῃ τὴν χώραν. Αὕτη δὲ ὑπετάγη πάλιν ἄνευ σπουδαίου ἀγῶνος, καὶ φαίνεται ὅτι μέχρι τοῦ Καταβαθμοῦ, τοῦ ὁρίου τῆς Αἰγύπτου, ἡ χώρα περιῆλθεν εἰς τὴν κυριότητα τοῦ Πτολεμαίου. Ἀποκατασταθείσης δὲ τῆς τάξεως, ἐντὸς ὀλίγου ὁ πλούσιος οὗτος τόπος ἀνέλαβε τὴν ἀκμὴν του.

Καὶ τοῦτο μὲν ἦτο ἀναντιρρήτως τὸ ἀποτελεσματικὸν ὄφελος τοῦ Πτολεμαίου· ἀλλὰ σχεδὸν οὐχ ἦτον σπουδαῖον ὑπῆρξε καὶ ἕτερόν τι, ὅπερ προσεπόρισεν αὐτῷ ὁ ἐπὶ διετίαν κατὰ θάλασσαν πόλεμος. Εἶνε μὲν ἀληθὲς ὅτι αἱ μεγαληγόρως διακηρυχθεῖσαι ἀπελευθερώσεις, αἵτινες ἐνέπλησαν χρηστοτάτων ἐλπίδων τοὺς Ἕλληνας, ὀλίγον ἐκαρποφόρησαν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας, ἀλλὰ διὰ τῆς πρὸς τὸν Κάσσανδρον συνομολογηθείσης συνθήκης καὶ διὰ τῆς ἀμοιβαίας ἐγγυήσεως τῶν ἐν Ἑλλάδι κατεχομένων Αἰγυπτos καὶ Μακεδονία ἔτεινον πρὸς ἀλλήλας τὰς χεῖρας· διὰ δὲ τοῦ Λυσιμάχου, ὅστις βεβαίως δὲν ἐδίστασε νὰ προστεθῇ εἰς τοῦτον τὸν συνδυασμόν, διὰ τῆς ἰσχυρᾶς αὐτοῦ παρὰ τὸν Ἑλλησποντον θέσεως καὶ διὰ τοῦ αἰγυπτιακοῦ στόλου, ὅστις ἐδύνατο νὰ στηριχθῇ ἐπὶ τε

¹) Κατὰ τὸν *Πανσανίαν* (Α', 6, 8) «ἔπει πέμπτω μετὰ τὴν ἀπόστασιν (τὴν ἐν ἔτει 312) εἶλε Κυρήνην». Καὶ τοῦτο μὲν τάσσεται παρὰ Πανσανίαν μετὰ τὴν ἐν Ἰψῷ μάχην· ἀλλὰ προσήκει ἐνταῦθα, καθ' ὃ ὁρθῶς παρατηρεῖ ὁ Thirige (Res Cyren. σ. 217). Ὁ Μάγας ἦτο υἱὸς ἐκείνου τοῦ Φιλίππου — πιθανῶς υἱοῦ τοῦ Ἀμύντου — ὅστις ἐν ἔτει 334 ἦτο διοικητὴς φάλαγγος (*Ἀξόδιαν* Α', 14, 2)· ἡ δὲ μήτηρ αὐτοῦ Βερενίκη ἡ ἐπ' εὐφύῃ καὶ ἄλλαις ἀρεταῖς διακρινομένη, ἦλθεν εἰς τὴν Αἴγυπτον ὡς ἀκόλουθος τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἀντιπάτρου Εὐρυδίκης, ἣτις ἐπέμφθη ὅπως συζευχθῇ τὸν Λαγίδην· ἦτο δὲ μικρὰ ἀνεψιὰ τοῦ Ἀντιπάτρου, ἐγγονος τοῦ ἀδελφοῦ του Κασσάνδρου καὶ θυγάτηρ τῆς Ἀντιγόνης (Σχόλ. εἰς Θεοκρίτ. ΙΖ', 61). Ὁ αὐτὸς σχολιαστὴς (Αὐτόθ. στ. 34) ὀνομάζει τὸν πατέρα τῆς Αἴγον· ὥστε θὰ ἦτο ὁμοπάτριος ἀδελφὴ τοῦ Πτολεμαίου. Ἄλλιος δὲ ὁ Πτολεμαῖος, ἵνα συζευχθῇ μετὰ ταύτης, δὲν διεξέυχθη τῆς ἀδελφῆς τοῦ Κασσάνδρου Εὐρυδίκης. Ἡ Βερενίκη συνώδευεν αὐτὸν ἥδη ὡς σύζυγος κατὰ τὴν διὰ θαλάσσης ἐκστρατείαν τοῦ 309 καὶ ἔτεκεν ἐν Κῷ Πτολεμαῖον τὸν Φιλιάδελφον, πρότερον ἥδη (316) αὐτῷ τεκοῦσα θυγατέρα. Ἐκ τῆς ἐκφράσεως τοῦ Ἀγαθαρχίδου (παρ' *Ἀθηναίῳ* ΙΒ', σ. 550) «Μάγαν βασιλεύσαντα Κυρήνης ἔτη πενήκοντα» (μέχρι τοῦ 260) ἐδῶνά τοις νὰ νομισθῇ ὅτι ὁ Μάγας ἀπὸ τοῦ νῦν ὀνομάσθη βασιλεὺς. Καθ' ἑαυτὸ τὸ πρᾶγμα δὲν εἶνε ἀπίστευτον (καθ' ὃ νομίζει ὁ Thirige σ. 223), ἐπειδὴ καὶ ἄλλοι βασιλεῖς ὑπῆρχον ὑποκείμενοι εἰς τὸν Πτολεμαῖον. Πρβλ. *Φιλήμονος* Ἀποσπ. ἀδείσ. 50.

τῆς Ἀνδρου καὶ τῆς Κῶ, ἐσχημάτιζον ἀμυντικὴν γραμμὴν, ἥτις ἐφαίνετο διὰ παντὸς ἐξασφαλίζουσα τὰ εὐρωπαϊκὰ πρᾶγματα ἀπὸ τῆς φιλοδόξου ἐπεμβάσεως τοῦ Ἀντιγόνου.

Προφανῶς ἡ διεύθυνσις τῶν μεγάλων πραγμάτων μετέβαινε μᾶλλον εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Πτολεμαίου. Σημείωμά τι ἐκ τοῦ ἔτους τούτου (308) διδάσκει ὅτι τὰ τελευταῖα λείψανα τοῦ βασιλικοῦ οἴκου ἦσαν εὐδιάθετα νὰ ἐμπιστευθῶσιν εἰς αὐτόν. Πλὴν τῆς γυναικὸς τοῦ Κασσάνδρου Θεσσαλονίκης ἐκ τῶν ἀπογόνων τοῦ βασιλέως Φιλίππου ἔζη ἔτι ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ Κλεοπάτρα, χήρα τοῦ βασιλέως τῆς Ἡπείρου Ἀλεξάνδρου, ἥτις ἀπὸ δεκαπέντε σχεδὸν ἐτῶν διέτριβεν ἐν Σάρδεσιν. Καὶ ἄλλοτε μὲν ἐπεζήτησε διὰ συνοικεσίου πρὸς τὸν Λεοννάτον καὶ Περδίκκην ν' ἀποκτήσῃ ῥοπὴν ἐπὶ τῶν πραγμάτων τοῦ κράτους· ἀλλ' ἀμφοτέροι ἀπέθανον πρὶν τελεσθῇ ὁ γάμος· εἶτα δὲ ἐζήτησεν αὐτὴν ὁ Κάσσανδρος, ἀλλ' ἐμίσει αὐτὸν ὡς ἐχθρὸν τοῦ οἴκου τῆς· καὶ ὁ Λυσίμαχος ἀπεκρούσθη ὑπ' αὐτῆς· ἐζήτησαν δὲ αὐτὴν καὶ ὁ Ἀντίγονος καὶ Πτολεμαῖος, διότι, ἐξαφανισθέντων τῶν ἀρρένων ἀπογόνων τοῦ βασιλικοῦ οἴκου, τὸ μετ' αὐτῆς συνοικέσιον ἐδύνατο, φαίνεται, νὰ παράσχῃ δικαίωμα ἐπὶ τοῦ διαδμήματος. Ἀλλ' ὁ μὲν γηραιὸς Ἀντίγονος ἦτο ἀντιπαθητικὸς πρὸς αὐτὴν· καὶ ὁμοῦς διατρίβουσα ἐν Σάρδεσιν ἦτο αὐτοῦ ὑποχείριος· εἰς δὲ τὸν Λαγίδην τὸν πιστὸν συναγωνιστὴν τοῦ ἀδελφοῦ τῆς, συγκατένευσε νὰ παραδοθῇ εἰς γάμον, καὶ ἐμελλεν ὑπεκφυγοῦσα τῶν Σάρδεων νὰ μεταβῇ πρὸς αὐτὸν καὶ νὰ συζευχθῇ μετ' αὐτοῦ. Ἀλλ' ὁ Ἀντίγονος εἶχε δώσῃ τὰς ἀναγκαίας παραγγελίας πρὸς τὸν διοικητὴν τῶν Σαρδεων· ὅθεν φεύγουσα συνελήφθη καὶ ἀπήχθη ὀπίσω· μετ' οὐ πολὺ δὲ εὐρέθη νεκρά, δολοφονηθεῖσα ὑπὸ τινων τῶν θεραπεινίδων αὐτῆς. Ὁ δὲ Ἀντίγονος διέταξε νὰ συλλάβωσιν αὐτάς, καὶ ὡς δολοφόνους νὰ θανατώσωσι· τὸν δὲ νεκρὸν τῆς βασιλίσσης νὰ θάψωσι μετὰ πάσης τῆς εἰς τὴν τάξιν αὐτῆς προσηκούσης τιμῆς. Καὶ ὁμοῦς οὐδεὶς ἀμφέβαλλεν ὅτι αὐτὸς ἦτο ὁ αἷτιος τοῦ ἐγκλήματος¹.

¹) Διοδώρου Κ', 37. Ἀλλὰ πῶς ἡδύνατο ὁ Πτολεμαῖος, ὅστις εἶχεν ἤδη σύζυγον

Τὰ δὲ κατ' αὐτὸν δὲν εἶχον καλῶς· διότι κατὰ τὰ ἔτη ταῦτα τῆς εἰρήνης διὰ τῆς δεξιᾶς πολιτικῆς τῶν ἐναντίων εἶχε μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἀναγκασθῆναι ὁπισθοχωρήσῃ· πᾶν δὲ νέον ἔτος ἀνυποταξίας ἠῤῥανε τὴν εὐστάθειαν καὶ τὰς ἀξιώσεις ἐκείνων, οὓς ἤθελε δυνάμει τοῦ ἀξιώματος τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους ν' ἀναγκάσῃ εἰς ὑποταγὴν· ἐν βῆμα ἔτι πρὸς τὰ ὀπίσω, καὶ οἱ σκοποί του ἐματαιοῦντο.

Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἀρχή, ἐφ' ἧς ἴστατο, πάντοτε διημφισβητεῖτο ὑπ' αὐτῶν, νῦν δὲ διπλασίως δικαιοτέρον, ἐπειδὴ δὲν ὑπῆρχε πλέον ἐξ αἵματος ἀρχηγὸς τοῦ κράτους, οὗ τὴν ὑπόστασιν καὶ τὸ μεγαλεῖον ἐξεπροσώπει, δὲν ὑπῆρχε νόμιμος τῆς βασιλείας διάδοχος, ἐν ὀνόματι τοῦ ὁποίου θὰ εἶχε τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ κράτους. Ἡ ἐνότης τοῦ κράτους, ἥτις καὶ ἐν τῇ εἰρήνῃ τοῦ 344 καταθρῶθη ν' ἀναγνωρισθῇ ὡς ἀρχή, ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τῶν ἐναντίων καταλελυμένη, ἀφ' ὅτου τὸ γνήσιον αἷμα τοῦ βασιλικοῦ οἴκου εἶχε στειρεύσῃ. Τί ἄλλο ἔτι ὑπελείπετο, εἰ μὴ ἡ ἐδαφικὴ ἐπικράτεια;

Ἀμφοτέρων λοιπὸν αἱ τάσεις ἦσαν ἐν πλήρει ἀντιθέσει πρὸς ἀλλήλας. Τὸ νῦν προκείμενον δὲν ἦτο ἀπλοῦν ζήτημα ὀνόματος· ἀλλὰ τὰ ὕψιστα πρακτικὰ συμφέροντα, ἡ ὅλη νόμιμος συνοχὴ τοῦ ἀχανοῦς κράτους τοῦ Ἀλεξάνδρου, καὶ τὸ μέλλον τῶν χωρῶν καὶ τῶν ἐθνῶν τῶν ἀπαρτισάντων αὐτό, ἐξηρτᾶτο ἐκ τῆς λύσεως τοῦ ζητήματος τούτου· ἀμφοτέροι δὲ ἡσθάνοντο ἐξ ἅπαντος ὅτι ἦτο ζήτημα ζωῆς καὶ θανάτου· οὐδὲ ὑπῆρχε πρὸς λύσιν αὐτοῦ οὐδεὶς τόπος, οὐδεὶς νόμος ἀνεγνωρισμένος.

Εἶνε δύσκολον νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι περὶ τούτων τῶν πραγμάτων δὲν ἔλαβον χώραν διαπραγματεύσεις μεταξὺ τῶν δυναστῶν· ἀλλ' αὐταὶ δὲν ἐδύναντο εἰς ἄλλο τι νὰ χρησιμεύσωσιν, εἰ μὴ εἰς ἐπίτασιν τῆς ἀντιθέσεως. Ἐὰν τυχὸν ἐκ τοῦ ἐνὸς μέρους προετεί-

τὴν ὑπ' οὗτοῦ τιμωμένην Βερενίκην, νὰ συζευθῇ πρὸς τὴν Κλεοπάτραν; Ἀπὸ τοῦ Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου δὲν ἦτά τι σπάνιον νὰ ἔχωσι πλειοτέρας γυναῖκας· τὸ δὲ συνοικέσιον μετὰ τῆς Κλεοπάτρας ἐδύνατο κατὰ τόσον μᾶλλον ὡς τυπικὸν καὶ ὡς πολιτικὸς γάμος νὰ θεωρηθῇ, καθ' ὅσον ἦτο ἡδὴ σχεδὸν πεντηκονταετής.

νετο συνέδριον πρὸς διαιτητικὴν ἀπόφασιν ἢ συμβιβασμόν, οἷος ὁ εὐθύς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐπελθὼν μεταξύ τῶν ἐπιφανεστάτων ἀξιωματικῶν, τὸ ἕτερον μέρος δὲν ἤθελε διασπᾶσθαι ἀποκρούσει τὴν τε ἀρμοδιότητα τοῦ διαιτητικοῦ δικαστηρίου καὶ τὸ πρόσφορον συνεδρίου οὕτε τύπον ἔχοντος ἀνεπιζήμιον οὔτε βάσιν ἀναμφισβήτητον. Ἐὰν δὲ ἀπέβλεπον εἰς τὸ πατροπαράδοτον δικαίωμα τῶν Μακεδόνων τοῦ νὰ ἐπικυρώσῃσι διὰ τῶν ἀνευφημιῶν τὸ δικαίωμα τοῦ κληρονομήσαντος τὸ διάδημα, καὶ κατὰ ταύτην τὴν ἀναλογίαν νῦν, ὅτε οὐδεὶς ὑπῆρχε κληρονόμος, ἀπένεμον εἰς τοὺς ἐν ὅπλοις Μακεδόνας τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ ἐκλέξωσιν ἐλευθέρως νέον βασιλέα, ἐν τούτῳ ὑπῆρχεν ἡ αἴτησις τοῦ ἐν ἀρχῇ (*petitio principii*), τὸ αἶτημα τῆς ἐνότητος τοῦ κράτους, ἥτις κατὰ τὴν γνώμην τῶν ἐναντίων μετὰ τοῦ βασιλικοῦ αἵματος εἶχε παύσῃ ὑπάρχουσα. Ἄλλως δὲ εἰς ποίους Μακεδόνας ὤφειλον νὰ χορηγήσωσι τὸ δικαίωμα τοῦτο; Ἀρά γε μόνον εἰς τὴν λεγομένην βασιλικὴν στρατιάν, ἥς ἡγεῖτο ὁ Ἀντίγονος; Εἶνε μὲν ἀληθὲς ὅτι οἱ Μακεδόνες τοῦ Ἀντιγόνου εἶχον ἄλλοτε κατηγορήσῃ καὶ καταδικάσῃ εἰς θάνατον τὸν Κάσσανδρον· ἀλλ' οὔτε ὁ Κάσσανδρος οὔτε οἱ φίλοι του εἶχον ἀναγνωρίσῃ τὴν κρίσιν ταύτην· καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Ἀντίγονος διὰ τῆς εἰρήνης τοῦ 311 ἠναγκάσθη ἐμπράκτως νὰ ἐγκαταλείψῃ αὐτήν. Ἡ ὤφειλον νὰ συγκαλέσωσι πάντας τοὺς ἐν ὅπλοις Μακεδόνας; Ἐκαστος τῶν δυναστῶν εἶχεν ἐν τῷ ἑαυτοῦ στρατῷ καὶ ἐν ταῖς χώραις αὐτοῦ Μακεδόνας μέχρι τῶν καταρράκτων τοῦ Νεῖλου καὶ τῶν μεθοριακῶν φρουρίων τῶν παρὰ τὸν Ἰνδὸν καὶ Ἰαζάρτην. Πῶς δ' ἐμελλεν ἕκαστος νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τοὺς ἑαυτοῦ Μακεδόνας νὰ συνέλθωσιν ὡς ἀμέσως εἰς τὸ κράτος ἀνήκοντες, ὅπως ιδρύσωσιν ὑπερτάτην τινα ἐξουσίαν, ἐφ' ἧς οὐδεὶς πλέον εἶχε νόμιμον ἀξίωσιν, καὶ ἥς τὸ δικαίωμα καὶ ἡ δύναμις εἶχε μεταβῇ εἰς τὰ διάφορα αὐτῆς τεμάχια;

Θὰ ὑπῆρχε τρόπος νὰ προληφθῇ ἡ πασιφανὴς ἐπικειμένη φοβερὰ σύγκρουσις· δύναται δὲ νὰ εἰνέ τις βέβαιος ὅτι ὁ Λαγίδης οὐδὲν παρημέλησεν ὅπως συστήσῃ αὐτόν. Ἄλλ' ὁ Ἀντίγονος, ἔχων ὅσα

κατεῖχεν, ἦτο ὑπόχρεως πάντας τοὺς ὑπ' αὐτοῦ ὡς σφετεριστὰς θεωρουμένους νὰ καθυποτάξῃ εἰς τὴν θέλησίν του, ἐν ᾧ αὐτοί, ἀμυντικῶς μόνον πρὸς αὐτὸν διακείμενοι, ἐδύναντο νὰ εἶνε προθυμότατοι ν' ἀναγνωρίσωσιν εἰς αὐτὸν ἐν ταῖς ὑπ' αὐτοῦ κατεχομέναις χώραις τὸ αὐτὸ δικαίωμα, ὅπερ καὶ αὐτοὶ ἠξίουσαν νὰ ἔχωσιν ἐν ταῖς ἑαυτῶν. Ὅσον εἶνε πιθανὸν ὅτι ἔγειναν τοιαῦται προτάσεις εἰς τὸν ἐπιμελητὴν τοῦ κράτους, τόσον εἶνε βέβαιον ὅτι οὗτος ἀπέκρουσεν αὐτάς.

Ἄλλ' ὅσον καὶ ἂν διεφλέγετο ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας νὰ δέσῃ περὶ τοὺς κροτάφους αὐτοῦ τὸ διάδημα τοῦ Ἀλεξάνδρου, εἶχεν ὅμως ἱκανὴν σύνεσιν καὶ ἐγκράτειαν ὥστε νὰ παραλείψῃ ἢ καὶ εἰς ἄλλοτε ν' ἀναβάλλῃ τὸ διάδημα, ὅπερ ἤθελε παράσχει εἰς τοὺς ἀντιζήλους αὐτοῦ ἀφορμὴν καὶ δικαιολογίαν πρὸς ὁμοίαν ἑαυτῶν ἀνύψωσιν. Ὅτι ἐξηκολούθουν ἔτι νὰ χρονομετρῶσι κατὰ τὰ ἔτη τοῦ νεαροῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ δολοφονηθέντος, καὶ νὰ κόπτωσι τὰ νομίσματά του, ἀποδεικνύει ὅτι ὑφίστατο ἔτι τὸ πλάσμα τοῦ δικαίου, ἐξ οὗ ὁ μὲν Ἀντίγονος οὐδὲν ὠφελείτο, οἱ δὲ ἀντίζηλοί του οὐδὲν ἐζημιούντο· τὸ θεωρητικὸν ζήτημα ἔμενε μετέωρον μέχρι νεωτέρας ἀποφάσεως.

Δὲν ἦτο δὲ πλέον δυνατόν νὰ λυθῇ μήτε διὰ νομικῶν ἐπιχειρημάτων μήτε διὰ διπλωματικῶν ἐνεργειῶν· κατήντησεν ἀπλοῦν ζήτημα δυνάμεως, καὶ κατ' ἀνάγκην ὤφειλε νὰ κριθῇ διὰ τῶν ὅπλων.

Ὁ Ἀντίγονος ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς ἐναντίους ν' ἀποκτήσωσιν ὅχι ὀλίγα πλεονεκτήματα. Ὁ Σέλευκος εἶχεν ἅπασαν τὴν Ἀνατολὴν καὶ ἰσχυρὸν κέντρον τὴν Βαβυλῶνα, πρὸς δυσμὰς δὲ ἅπασαν ἰσως τὴν μέχρις Εὐφράτου χώραν. Ὁ δὲ Λαγίδης, κύριος ὢν τῆς Κύπρου, τῆς Κυρήνης, ἤδη δὲ καὶ τοῦ Αἰγαίου πελάγους, καὶ ἀξιόλογον ἔχων ναυτικὴν δύναμιν, ἦτις εἶχε γείνη ἐπαισθητὴ καὶ εἰς τὰ νότια καὶ δυτικὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἀπέβη διπλασίως ἐπικίνδυνος ἀντίπαλος, ἂφ' οὗ ἐξωμάλισε τὰς πρὸς τὸν Κάσσανδρον διαφορὰς αὐτοῦ. Οὗτος δὲ εἶχε πλὴν τῆς Μακεδονίας τὴν Θεσσαλίαν· ἢ δὲ Ἡπειρος ὑπὸ τὸν Ἀλκέταν ἦτο σχεδὸν εἰς τὴν διάθεσίν του, καὶ ἡ Εὐβοία, αἱ Θήβαι, αἱ Ἀθῆναι καὶ τὰ Μέγαρα ἦσαν ὑπὸ τοῦς

φρουράρχους του. "Οτι ὁ Πτολεμαῖος κατεῖχε τὴν Ἀνδρόν, τὸν Ἀκροκόρινθον καὶ τὴν Σικυῶνα, καὶ ὅτι αὐτὸς καὶ ὁ Κάσσανδρος εἶχον ἀμοιβαίως ἐγγυηθῇ τὰς ἐν Ἑλλάδι κτήσεις τῶν συνεπλήρωσε τὸν μεταξὺ αὐτῶν ὑπάρχοντα δεσμόν, καὶ ὑπήγαγεν εἰς τὴν διάθεσίν τῶν τοὺς πόρους καὶ τὰς στρατολογίας τῶν ἐλληνικῶν χωρῶν. "Οτι δὲ καὶ ὁ Λυσίμαχος, ὅστις διὰ τῆς Λυσιμαχείας ἐδέσποζε τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ εἶχεν ἰσχυρὰν ῥοπὴν ἐν Βυζαντίῳ, ἐτάχθη μετ' αὐτῶν, τοῦτο συναπετέλεσε τὸν πολιτικὸν ἀποκλεισμόν τοῦ Ἀντιγόνου.

Ἄλλ' οὗτος δὲν ἀφῆκε ταῦτα ἀπαρατήρητα, ἀλλὰ μετὰ συνέσεως καὶ ἀσφαλείας ἔπραττε τὰ πρὸς ἀντίστασιν ἐπιτήδεια, ὅπως τοῦλάχιστον ἀποδεικνύεται ἐξ ἑνὸς γεγονότος. Πρῶτον μὲν εὐρίσκομεν αὐτὸν ἀσχολούμενον περὶ τὴν κτίσιν τῆς νέας αὐτοῦ πόλεως Ἀντιγονείας τῆς παρὰ τὴν Ὀρόντην· ἡ δὲ μετάθεσις τοῦ κέντρου τῆς δυνάμεως αὐτοῦ εἰς ταύτην, ἣτις εἶνε ἀμυντικὴ θέσις κατὰ τῆς χώρας τοῦ τε Εὐφράτου καὶ τοῦ Νείλου, ἀποδεικνύει πῶς αὐτὸς ἀντελαμβάνετο τῆς ἑαυτοῦ πολιτικῆς. Ἐτέραν δὲ Ἀντιγονείαν εἶχε κτίσῃ, ὡς φαίνεται, καθ' ὃν χρόνον (313) ἐμελέτα νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Εὐρώπης· ταύτην τὴν πόλιν ἔκτισε κατ' ἐκεῖνο τὸ μέρος τῆς τρωικῆς ἀκτῆς, ὅπου ὁ κόλπος τῶν Μπεσικίων, κείμενος παρὰ τὸν εἰσπλουν τοῦ Ἑλλησπόντου, παρέχει ὄρμον ἀσφαλίζοντα ἀπὸ τῶν ἰσχυρῶν τούτου ρευμάτων. Ἐκεῖθεν ἐδύνατο εὐκόλως νὰ παρακωλύῃ τὰς κινήσεις τῆς Θράκης, καίτοι ἐχρύσης τὴν Λυσιμαχείαν· ἀλλ', ἵνα δεσπόζῃ τις τῆς ἀσιατικῆς ἀκτῆς τῆς Προποντίδος, θὰ ἦτο ἀνάγκη ἡ Θράκη μετὰ τῆς Μακεδονίας νὰ εἶνε ἐνὸς ὑποχείριος, ὡς ἐπὶ Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου· νῦν δὲ διὰ τοῦτο ἐδύνατο νὰ εἶνε ἐπικίνδυνος, διότι ὁ Λυσίμαχος ἦτο δυνατὸν καὶ κατὰ θάλασσαν νὰ ὑποστηριχθῇ ὑπὸ τῶν συμμάχων αὐτοῦ Κασσάνδρου καὶ Πτολεμαίου. Ἄλλὰ ἡ μεγίστη ἀπειλὴ κατὰ τοῦ Ἀντιγόνου ἦτο ὅτι Μακεδονία καὶ Αἴγυπτος ἔτεινον τὰς χεῖρας αὐτῶν ἐν Ἑλλάδι. Ἐνταῦθα λοιπὸν ἔπρεπε νὰ μὴ ἀφεθῶσι τὰ πράγματα νὰ ἐδραιωθῶσιν, ἐνταῦθα νὰ διασπασθῇ ἡ ἄλυσις δι' ἧς

περιέζωσαν αὐτόν, καὶ οὕτω νὰ γείνη ἡ ἀρχὴ τῆς ἀμύνης αὐτοῦ.
Ἐδύνατο δὲ νὰ τραπῇ ἐκεῖσε χωρὶς νὰ παραβιάσῃ τὴν εἰρήνην τοῦ
344· καὶ τῷ ὄντι ἐνήργει ἀκριβῶς κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ κράτους
καὶ δυνάμει τῆς ἐξουσίας αὐτοῦ, ἐὰν ἐπενέβαινεν ὑπὲρ τῆς ἐλευθε-
ρίας τῶν Ἑλλήνων, τὴν ὁποίαν ἡ εἰρήνη ἐκείνη εἶχεν ἀναγνωρίσῃ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

308—306

Αἱ ἑλληνικαὶ πολιτεῖαι. — Ἡ αἰτωλική, βοιωτικὴ καὶ ἀρκαδικὴ συμπολιτεία. — Ἡ Πελοπόννησος. — Αἱ Ἀθῆναι ὑπὸ τὸν Δημήτριον τὸν Φαληρέα. — Σχέδιον τοῦ Ἀντιγόνου πρὸς ἐλευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος. — Χαρακτὴρ τοῦ Δημητρίου. — Ἐκστρατεία αὐτοῦ εἰς τὴν Ἑλλάδα. — Ἀπόδοσις αὐτοῦ. — Πολιορκία Μεγάρων καὶ Μουνιχίας. — Παλινόρθωσις τῆς ἐλευθερίας τῶν Ἀθηναίων. — Ὁ Δημήτριος ἐν Ἀθήναις. — Ῥῆξις μεταξὺ Ἀντιγόνου καὶ Πτολεμαίου. — Ἀρχὴ τοῦ κυπριακοῦ πολέμου. — Πολιορκία Σαλαμῖνος. — Ναυμαχία. — Ὁ Δημήτριος νικητής. — Ὁ Ἀντίγονος βασιλεὺς.

Τί εἶχε κατὰ νοῦν ἡ εἰρήνη τοῦ 311, λέγουσα ἐλευθερίαν τῶν ἑλληνικῶν πόλεων, ἐξηγεῖται ἐξ ὧων μετέπειτα συνέβησαν πρώτιστα ἐν αὐτῇ τῇ Ἑλλάδι. Ἐν τούτοις τὸ ἀρχαῖον μαγικὸν ὄνομα δὲν θὰ εἶχε παύσῃ τοῦ νὰ γοητεύῃ τὰ πνεύματα καὶ διαφλέγῃ τὰς καρδίας· διότι πάντες ἐφαίνοντο κατειλημμένοι ὑπ' ἐκείνου, ὅπερ ἐνόμιζον ὅτι νῦν μὲν στεροῦνται, ἄλλοτε δὲ κατεῖχον.

Αἱ δημοκρατικαὶ αὗται πόλεις ἐδύναντο μὲν ἀκόμῃ κατὰ τινα τρόπον νὰ εἶνε ἢ πάλιν νὰ γείνωσιν ἐλεύθεραι· ἀνεξαρτησίαν ὅμως οὐδεμία ἐξ αὐτῶν ἐδύνατο πλέον ν' ἀποκτήσῃ· διότι περιεκυκλῶνοντο ὑπὸ λίαν ἰσχυροτέρων δυνάμεων· καίτοι δὲ πλήρεις ἐμπειροπολέμων καὶ μισθοφορικῶν ἀνδρῶν, αἱ μικραὶ αὗται πολιτεῖαι ἦσαν τόσον ἄποροι, ὥστε δὲν ἐδύναντο νὰ συναθροίσωσιν ἀξιολόγους στρατούς, πρὸς ἀλλήλας δὲ τόσον ζηλότυποι καὶ μνησικάκοι, ὥστε δὲν ἐδύναντο νὰ συμμαχήσωσιν εἰλικρινῶς, οἱ δ' ἐν αὐταῖς πολῖται τόσον διεφθαρμένοι, ὥστε δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐλπίσῃ τις ριζικὴν βελτίωσιν τῶν πραγμάτων. Ὁ καιρὸς τῶν εἶχε παρέλθῃ· ἀπητοῦντο δὲ μεγαλόσχημοι μοναρχικοὶ τύποι, ἵνα συκρατήσωσι τὸν ὑπερευτράπελον καὶ πρὸς ἑαυτὸν κατατριβόμενον τοῦτον βίον· ἀλλ' ὅσάκις ἔγεινε ἀπόπειρα τοιούτων, δὲν ἐρρίζοδόν ἦσαν ἐν τῷ μέσῳ τῶν μόνων κατὰ πόλεις καὶ κοινότητας πολιτευομένων Ἑλλήνων. Αἱ αὗται

ιδιότητες, αἵτινες καθίστων τοὺς Ἕλληνας τόσον ἀπαραμίλλως ἐπιτηδείους, ὅπως χρησιμεύσωσιν ὡς ζύμη πρὸς ἐξέγερσιν καὶ προαγωγὴν τῶν ἐθνῶν τῆς Ἀσίας, ἀπεδείκνουν αὐτοὺς ἀνικάνους νὰ παρακολουθήσωσι τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ νέου βίου ἐν πολιτείαις ἀνεξαρτήτοις. Οἱ δὲ πατροπαράδοτοι τύποι τῆς πολιτικῆς αὐτῶν ὁργανώσεως, ἀντιφάσκοντες πρὸς τὰς θεωρίας τῶν πολιτικῶν, τὰς τάσεις τῶν συγχρόνων, τὰς ἐπιθυμίας καὶ τὰς γνώμας τῶν ιδιωτῶν καὶ πρὸς τὰς ἀνάγκας καὶ τὰ μέσα τῶν μικρῶν ἐκείνων πολιτειῶν, ἀπέβησαν τύποι κενοὶ καὶ ὀχληροί, παράλυτοι καὶ παραλυτικοί, καθ' αὐτοὺς ψευδεῖς καὶ ἄξιοι περιφρονήσεως.

Πολλὰ εἶνε τὰ ὑπὸ τῆς ἱστορίας παραδιδόμενα ἡμῖν χαρακτηριστικὰ τῆς ταραχῆς τῶν ἐν Ἑλλάδι πραγμάτων κατὰ τούτους τοὺς χρόνους. Ἐκαστον κόμμα τῶν ἐν τῇ μεγάλῃ σκηνῇ τῆς πολιτικῆς δρώντων ἔχει ἐνταῦθα τοὺς ὁπαδούς του· πᾶς ἀγὼν τῶν ἐκεῖ κομμάτων ἐπαναλαμβάνεται ἐνταῦθα· ταχέως δὲ ἐπέρχεται ἐναλλάξ ὑπὲρ τούτων ἢ ὑπὲρ ἐκείνων νίκη, ἥττα, νέα νίκη, αἵματηρὰ ἐκδίκησις, θηριώδης ἀντίποινα. Ξένοι στρατηγοὶ ἔρχονται, λαφυραγωγοῦσι καὶ ἀπέρχονται· ἄλλοι ἐπακολουθοῦσι τιμωροῦντες καὶ ἄλιν λαφυραγωγοῦντες, καὶ ἐγκαταλείπουσι τὰς φατρίας εἰς τὰ ἀμοιβαῖα αὐτῶν ἄγρια πάθη. Τύραννοι φερώνυμοι ἢ μὴ· τυχοδιῶνται ἐπιζητοῦντες λείαν, δεσποτεῖαν καὶ ἀπολαύσεις· στίφη μισθοφορικά, προσδοκῶντα στρατολογίαν· ξένοι φρουραὶ μὴ σεβόμεναι μήτε ἰδιοκτησίαν μήτε οἰκογενειακὴν ἱερότητα· φυγάδες διὰ τῶν ὅπλων κατελθόντες καὶ εἰς τὰ ἀνώτατα τῆς πολιτείας ταχθέντες· προδότηι ἐν πλούτῳ τρυφῶντες· τὸ πλῆθος πτωχόν, ἀνήθικον, ἀδιόφορον πρὸς τοὺς θεοὺς καὶ τὴν πατρίδα· νεολαία ἐν τῇ μισθοφορικῇ ὑπηρεσίᾳ ἐξηγριωμένη, ἐν τοῖς κόλποις τῶν ἐταιρῶν ἐκδεδιγμένη καὶ ὑπὸ τῶν φιλοσοφημάτων τοῦ συρμοῦ διεστραμμένη· ἀποσύνθεσις καθολικῆ, τύρβη θορυβώδης, πυρετώδης ἑξαψις καὶ μετ' αὐτὴν κατὰπτωσις καὶ νωθρότης—τοιαύτη εἶνε ἡ ὀλιβερά εἰκὼν τῆς Ἑλλάδος κατὰ τούτους τοὺς χρόνους.

Εὐτυχεῖς εἶνε αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τῆς

Θράκης, τῶν νήσων καὶ τοῦ Πόντου, ὧν ἡ ἐλευθερία περιστάλη εἰς τὴν κοινοτικὴν αὐτονομίαν¹· κατὰ δὲ τὰ λοιπὰ ὑπόκεινται εἰς τὸν Ἀντίγονον ἢ εἰς τὸν Λυσίμαχον ἢ εἰς ἐγχωρίους «δυνάστας» ἢ τυράννους· εὐτυχεῖς εἶνε ἡ Ῥόδος, ἡ Κύζικος, τὸ Βυζάντιον, εἰς ἃς ἡ ἰδιαιτέρα θέσις ὡς πολιτειῶν ἐμπορικῶν καὶ ἡ περιεσκεμμένη καὶ σώφρων πολιτικὴ ἐξασφαλίζει σεβαστὴν οὐδετερότητα· εὐτυχὴς ἡ Σικελία, ὅπου ὁ μεγαλόσχημος τυχοδιώκτης Ἀγαθοκλῆς πάλιν ἐγαλθάνισε διὰ τῶν ἐν Ἀφρικῇ νικῶν τὸ νεῦρον τῆς πολιτικῆς ἐντάσεως· εὐτυχὴς καὶ αὐτὴ ἡ Μεγάλη Ἑλλάς, ἔνθα ὁ πλούσιος Τάρας διὰ συνετῆς καὶ εὐσταθοῦς διοικήσεως ἐμπνέει καὶ εἰς τὰς μικρὰς πόλεις τὸ συναίσθημα ὅτι ἔχουσιν ἔτι ἐν στήριγμα. Ἀλλ' ἐν τῇ Στερεᾷ Ἑλλάδι καὶ ἐν Πελοποννήσῳ δὲν ὑπολείπεται τι ἄλλο, εἰμὴ σκωρία· ἐν ταῖς πόλεσι μικραῖς τε καὶ μεγάλαις κατὰπτωσις οἰκονομικὴ, διάλυσις πολιτικὴ καὶ ἀπελπισία· μυριάδες εἶνε οἱ ἐκεῖθεν εἰς τὸν Ὀφέλαν προσελθόντες, ὅπως ἐν τῇ ἀπωτέρᾳ Λιβύῃ ζητήσωσιν εἰρήνην καὶ ἡσυχίαν καὶ ἐν τῷ νέῳ κόσμῳ λησμονήσωσι τὴν ἑαυτῶν πατρίδα.

Ἐν μιᾷ μόνῃ χώρᾳ τὰ πράγματα δὲν ἔχουσιν οὕτως, ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Αἰτωλῶν. Ὁ λαὸς οὗτος, ἄξεστος, ἀνδρείος, εἰς λεηλασίαν ἐπιβρέπης, ἐλεύθερος καὶ ἀσφαλὴς ἐν ταῖς ὀρειναῖς αὐτοῦ κατοικίαις, παρέχει διηνεκῶς ἀντίστασιν εἰς τὴν ἀπειλητικὴν ὑπεροχὴν τῆς Μακεδονίας. Ἐν δὲ τῷ ἀγῶνι τούτῳ ἐνισχύεται ἡ παλαιὰ αὐτῶν συμπολιτεία, καὶ ἀναπτύσσονται τύποι, οἵτινες μετ' οὐ πολὺ ἀποδεικνύονται ὡς οἱ μόνοι δυνατοὶ πρὸς ἰδίαν σωτηρίαν ἐναντίον ἰσχυροτέρων μοναρχικῶν δυνάμεων. Οὕτω δὲ διατηροῦσι τὴν ἀνεξαρτησίαν των, καὶ ἔχοντες χαλαρὸν καὶ πενιχρὸν πολιτεύμα, εἶνε

¹) Ἡ γνώμη αὕτη ἀποδεικνύεται ἐκ τε τοῦ διατάγματος τοῦ βασιλέως Φιλίππου Ἀρβιδάου πρὸς τοὺς πολίτας τῆς Ἑρεσοῦ (παρὰ O o n z e Reise auf der Insel Lesbos, σ. 85) περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ δήμου καταδικασθέντων καὶ ἐκ τοῦ ψηφίσματος τοῦ πρὸς τιμὴν τοῦ Μαλουσίου (G. Hirschfeld ἐν τῇ Archäologisch. Zeitung 1875 σ. 153), ἐν αἷ τὸ συνέδριον τῶν περὶ τὸ Ἴλιον πόλεων πέμπει ἐπανειλημμένως πρέσβεις πρὸς τὸν Ἀντίγονον, καὶ πρὶν γένῃ καὶ ἀφ' οὗ ἔγεινε βασιλεὺς, «ὕπερ» τῆς ἐλευθερίας καὶ αὐτονομίας τῶν πόλεων τῶν κοινωνουσῶν τοῦ ἱεροῦ», [Ἰδ. τοῦτο ἐν τῷ Παραρτήματι].

ὁ μόνος ἐλεύθερος λαὸς τῆς Ἑλλάδος. Ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων διετέλουν ἐρίζοντες πρὸς τοὺς ἐκ δυσμῶν ὁμόρους αὐτῶν Ἀκαρνανας, αὐτοὶ σχεδὸν πάντοτε ὄντες οἱ ἐπιτιθέμενοι καὶ διαρπάζοντες· κατισχύσαντες δέ ποτε καὶ ἠνάγκασαν αὐτοὺς νὰ προστεθῶσιν εἰς τὴν ὁμοσπονδίαν των· ἀλλὰ τανῦν, ἀποσπασθεῖσα πάλιν ὑπὸ τῶν Μακεδόνων, ἀπέβη ἡ Ἀκαρνανία τὸ στρατόπεδον καὶ ἡ ἀκρόπολις τῆς Μακεδονίας κατὰ τῆς Αἰτωλίας. Διαρκέστεροι, ὡς φαίνεται, σύμμαχοι τῶν Αἰτωλῶν εἶνε οἱ Λοκροί, ἰδίως οἱ Ἀμφισσεῖς, οἵτινες, αἰσχυνόμενοι διὰ τὸ ὄνομα τῶν Ὀζολῶν, προετίμων νὰ ὀνομάζωνται Αἰτωλοί¹.

Καὶ ἐν Βοιωτίᾳ ὑφίστατο ἑκπαλαι συμπολιτεία τις, ἐν ἣ κατ' ἀρχὰς μὲν δεκατέσσαρες, εἴτα δὲ ἑνδεκα πόλεις περιελαμβάνοντο. Ἀλλὰ τῶν Θηβῶν ἡ ἐπικράτησις παρέδωκεν αὐτὴν εἰς λήθην, πλὴν τοῦ διατηρηθέντος τύπου αὐτῆς. Ἀλλὰ μετὰ τὴν πτώσιν τῆς πόλεως ταύτης τῷ 335 καὶ τὴν κατασκαφὴν αὐτῆς ὑπὸ τῶν ἐπὶ μακρὸν καταπιεζομένων ὁμοσπόνδων πόλεων, ἡ συμπολιτεία ἀνέκτησε πάλιν τὴν πολιτικὴν αὐτῆς σπουδαιότητα, συντασσομένη ἕκτοτε μετὰ τῶν Μακεδόνων. Ἀλλ' ὅτε ὁ Κάσσανδρος τῷ 316 ἀνῶρθωσε πάλιν τὰς Θήβας, ἤρχισεν ἐκ νέου ἡ παλαιὰ διχόνοια, καὶ ἡ συμπολιτεία ἐτάχθη μετὰ τῶν ἐναντίων αὐτοῦ, καὶ ὅτε μάλιστα ὁ Πολυσπέρχων, συνδιαλλαγείς πρὸς τὸν Κάσσανδρον, ἤθελε νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Πελοπόννησον, καὶ ἔνοπλον δύναμιν ἀντέταξε κατ' αὐτοῦ. Ἡ συμπολιτεία συνίστατο ἐξ ὀκτὼ πόλεων, εἰς αἷς ὑπήγοντο ὡς ὑποτελῆ τὰ μικρότερα χωρία· ὅπως δὲ οἱ Αἰτωλοὶ εἶχον ἄρχοντα τὸν ἑαυτῶν στρατηγόν, οὕτως οἱ Βοιωτοὶ εἶχον ἀρχηγόν τῆς συμπολιτείας τὸν ἑαυτῶν ἄρχοντα. Ἡ θέσις τῆς χώρας καὶ ἡ διχαστασία πρὸς τὰς Θήβας, αἵτινες, ὑπὸ μακεδονικῆς φρουρᾶς ἀσφαλιζόμεναι, συνετάσσοντο μετὰ τοῦ Κασσάν-

¹) Πausan. I, 38, 2 Ὁρθῶς παρατηρεῖ ὁ Schorn (Geschichte Griechenlands σ. 28) ὅτι οἱ Αἰτωλοὶ ἐπεζήτουν νὰ ἐκτείνωσι τὴν δύναμίν των οὐ μόνον διὰ συμπολιτείας, ἀλλὰ καὶ διὰ συμμαχίας, καὶ ὅτι ἰδίως πρὸς τοὺς Ἕλληνας τοιαύτη ἦτο ἡ σχέσις των.

δρου, δὲν ἐπέτρεψαν εἰς τὴν συμπολιτείαν νὰ λάβῃ ἰσχύν· ἄλλως δὲ καὶ αἱ συνορίζουσαι χῶραι τῶν Φωκέων, τῶν βορείων Λοκρῶν καὶ τῶν Θεσσαλῶν ἦσαν πᾶσαι ὑποχείριοι τῶν Μακεδόνων¹.

Ἐτι χαλαρωτέρα ὑπῆρξεν ἡ συμπολιτεία τῶν Ἀρχάδων· διότι ἡ μὲν ὁμόσπονδος Μεγαλόπολις, πιστῶς πάντοτε ἀφωσιωμένη πρὸς τοὺς Μακεδόνας, συνετάχθη μετὰ τοῦ Κασσάνδρου, καὶ ἀπέκρουσε τῷ 318 τὴν ἔφοδον τοῦ Πολυσπέρχοντος· αἱ δὲ ἄλλαι ἀρκαδικαὶ πόλεις, ἰδίως ἡ Τεγέα, ἡ Στύμφαλος καὶ ὁ Ὀρχομενὸς ἦσαν τῷ 314 ἐναντίον τοῦ Κασσάνδρου. Ἀλλὰ δὲν εἶνε σαφὲς ἂν ὑπῆρχον ἐν Ἀρκαδίᾳ² καὶ ἐν ποίαις πόλεσιν ἐγκατεστημέναι ξέναι φρουραί. Ὅπως δὲ ποτε ἡ ἐν ἔτει 308 πρόσκλησις τοῦ Πτολεμαίου νὰ βοηθήσωσιν αὐτὸν εἰς ἀπελευθέρωσιν τῶν ἐλληνικῶν πόλεων, ἀπετάθη καὶ εἰς τοὺς Ἀρχάδας, ἂν καὶ ἄνευ ἀξιωματημονεῦτου ἀποτελέσματος.

Αἱ δειναὶ ταραχαὶ τῶν πολεμικῶν ἐτῶν ἀπὸ τοῦ 316 μέχρι τοῦ 311 ἐβλάψαν μάλιστα τὰς παραλίους χώρας Ἀργολίδα, Ἀχαΐαν καὶ Ἡλίδα. Αὗται τέλος ἐν ἔτει 308 περιῆλθον εἰς τὴν ἐξουσίαν αἱ μὲν τοῦ Κασσάνδρου, αἱ δὲ τοῦ Πολυσπέρχοντος, ὅστις συμμαχήσας μετ' αὐτοῦ, κατῆλθεν εἰς τὴν Πελοπόννησον, καὶ κατέλαβε τὰς πόλεις τῆς Ἀχαΐας. Τὰ Μέγαρα παρεχωρήθησαν ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου εἰς τὸν Κασσάνδρον, καὶ ἐδέχθησαν, ὡς καὶ τὸ Ἄργος, μακεδονικὴν φρουράν. Καὶ ἡ Μεσσηνία δὲ καὶ ἡ ἄλλοτε εἰς τὸν Ἀντίγονον ἀφωσιωμένη Ἡλὶς κατελήφθησαν ὑπὸ ὁμοίων φρουρῶν. Μόνον ἐν Κορίνθῳ καὶ Σικυῶνι ὑπῆρχον ἔτι αἰγυπτιακὰ στρατεύματα. Ἡ δὲ σκέψις τοῦ νὰ ἐνωθῇ ἡ Πελοπόννησος ὑπὸ μίαν ἀρχὴν πολλάκις ἤλθεν εἰς τὴν ἀκμὴν τοῦ νὰ πραγματοποιηθῇ· διότι ἦτο πολὺ ὀλεθριώτερον εἰς τὰς διαφόρους αὐτῆς πολιτείας νὰ εἶνε ἀπ' ἀλλήλων κεχωρισμένα· διὰ τινος δῆθεν ἐλευθερίας, καὶ νὰ περιπίπτωσιν ὅτε μὲν εἰς ταύτης, ὅτε δ' εἰς ἐκείνης τῆς δυνάμεως τὴν ἐξουσίαν.

¹) B e c k h Corp. Inscr. Graec. I, σ. 726 ἐξ

²) Εἶνε πιθανὸν μετὰ τὰ περὶ τῆς ἐκστρατείας τοῦ Δημητρίου ἱστορηθσόμενα.

Ἄλλοκοτος εἶνε ἡ θέσις τῆς Σπάρτης κατ' ἐκείνους τοὺς χρό-
 νους. Ἰσχύουσι μὲν ἀκόμη οἱ ἀρχαῖοι νόμοι καὶ οἱ τύποι τῆς πολι-
 τείας τοῦ Λυκούργου, ἀλλὰ τὰ παλαιὰ ἤθη ἐξέλιπον, καὶ οὐδὲ ἔχνος
 αὐτῶν ἐσώζετο· αἰσχίστη δ' ἐξαχρείωσις ἐπεκράτει· οἱ πολῖται
 περιεστάλησαν εἰς ὀλίγας μόλις ἑκατοντάδας· οἱ νόμοι τοῦ Λυκούρ-
 γου, κατ' ἐπίφασιν μόνον τηρούμενοι, ἦσαν ψεῦδος, ὅσον στενώτερος
 ἦτο ὁ διανοητικὸς κύκλος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὤφειλον νὰ κινῶνται,
 τόσον ὠμότερον ἦτο τὸ φρόνημα· γράμματα καὶ ἐπιστῆμαι, τῶν
 ἄλλων Ἑλλήνων ἐλπίς ἅμα καὶ παραμυθία, ἦσαν καὶ νῦν ἔτι ἐξ-
 ωρισμένοι τῆς Σπάρτης. Ὡς ἐκ τῶν τότε δὲ περιστάσεων ἡ Σπάρτη
 οὐδὲν ἄλλο ἐνδιαφέρον κινεῖ, εἰ μὴ ὅτι τὸ ἐν τῇ ἐπικρατείᾳ αὐτῆς
 Ταίναρον εἶνε τὸ γενικὸν στρατολογεῖον πάντων τῶν κομμάτων, καὶ
 ἐπιφανεῖς Σπαρτιαῖται εἶνε πρόθυμοι νὰ ἐκστρατεύσωσιν ὡς ξεναγοί·
 καὶ αὐτὸς ὁ υἱὸς τοῦ γηραιοῦ βασιλέως Κλεομένους τοῦ Β' Ἀκρότα-
 τος ἐκστρατεύει περὶ τὸ 315 ὡς ἀρχηγὸς μισθοφόρων εἰς τὸν Τά-
 ραντα καὶ τὴν Σικελίαν, διὰ δὲ τῆς αἰμοχαροῦς αὐτοῦ σκληρότητος
 καὶ τῶν παρὰ φύσιν ἡδονῶν διεγείρει καὶ αὐτῶν τῶν μισθοδοτῶν,
 ὑπὲρ ὧν ἡγωνίζετο, τὴν ἀγανάκτησιν. Ἀτιμασθεῖς ἐπανέρχεται
 εἰς τὴν Σπάρτην, καὶ ἀποθνήσκει, πρὶν διαδεχθῇ τὸν πατέρα του.
 Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τούτου, ὁ Κλεώνυμος, ἄξιος ἀδελφὸς τοῦ
 Ἀκροτάτου κατὰ τε τὴν ἀκολασίαν καὶ ἀλαζονείαν, ἀπαιτεῖ τὴν
 βασιλείαν· ἀλλ' ἡ γερουσία ἀποφαίνεται ὑπὲρ τοῦ νεαροῦ υἱοῦ τοῦ
 Ἀκροτάτου Ἀρεως, ὁ δὲ Κλεώνυμος, ἡγούμενος μισθοφόρων, μετὰ
 τινα ἔτη ἀπέρχεται εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Τάραντος, ἵνα ἐκεῖ κα-
 ταισχύνῃ τὸ σπαρτιατικὸν ὄνομα διὰ πράξεων ἔτι αἰσχροτέρων τῶν
 τοῦ ἀδελφοῦ. Κατ' οἶκον δὲ ἡ μὲν δύναμις τῶν βασιλέων εἶνε σχε-
 δὸν μηδαμινή, ἀφ' ὅτου ἡ πολιτεία τῆς Σπάρτης ὡς πολεμικὴ δύ-
 ναμις ἀπέθανεν, ἡ δὲ ἐφορεία δεσπόζει ὀλιγαρχικῶς· ἡ δὲ ὀλιγαρ-
 χία, ὀχυρουμένη ὑπὸ τῶν νεκρῶν νόμων τοῦ Λυκούργου, οὐδὲν
 ἄλλο θέλει, εἰ μὴ ἡσυχίαν καὶ ἀπόλαυσιν, παντάπασιν ἀλλοτρίως
 ἔχουσα πρὸς πᾶσαν σκέψιν, τανῦν δικαίως δυναμένην νὰ προ-
 κληθῇ ὑπὸ τῆς ἐν Ἑλλάδι ἐξαρθρώσεως καὶ τῆς ἀναφλεγομένης

τῶν κορυμμάτων διαμάχης, καὶ τείνουσαν εἰς ἀνάγκησιν τῆς ἀρχαίας ἡγεμονίας τοῦλάχιστον ἐν Πελοποννήσῳ.

Τὴν ἀθλιότητα τῶν χρόνων τούτων δύναται τις ἀσφαλέςτατα νὰ διῶδῃ ἐν Ἀθῆναις. Ποσάκις ἀπὸ τῆς ἐν Χαιρωνείᾳ μάχης δὲν ἥλλαξεν ἡ κρατοῦσα φατρία καὶ ἡ πολιτικὴ τῆς πόλεως! Ἀλλὰ τέλος τὸ φθινόπωρον τοῦ 348 ἡ νίκη τοῦ Κασσάνδρου ἔδωκεν εἰς τὴν πολιτείαν τύπον, ὅστις πᾶν ἄλλο ἦτο ἢ δημοκρατία. Ὁ ὑπὸ τοῦ δήμου ἐκλεχθεὶς καὶ ὑπὸ τοῦ Κασσάνδρου ἐγκριθεὶς ἐπιμελητὴς τῆς πόλεως ἦτο Δημήτριος ὁ Φανοστράτου Φαληρέυς. Οὗτος ἀνατραφεὶς ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Τιμοθέου καὶ διδαχθεὶς ὑπὸ τοῦ Θεοφράστου τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰ πολιτικά, ἦτο ἀνὴρ ἐξ ἴσου εὐφυὴς καὶ μάταιος, πολυῖστωρ ἅμα καὶ πολιτικῶς ἀχαρακτήριστος, ἅλως δὲ πρακτικὸς ἄνθρωπος, εὐρίσκων τρόπον πανταχοῦ νὰ προσαρμολῇ. Ἐνδεχόμενον κατὰ τὰ πρῶτα ἔτῃ νὰ ἔζησεν ὡς φιλόσοφος καὶ τόσον λιτὸς τὴν διαίταν, ὥστε ἐπὶ τῆς τραπέζης αὐτοῦ παρετίθεντο «ὀξύβαφα παντοδαπὰς ἐλάας ἔχοντα καὶ τυρὸν νησιωτικόν¹». Καὶ ἄρχων δὲ γενόμενος τῆς πόλεως, κατὰ τινὰς μὲν ἀπεδείχθη εὐπροσήγορος, νοήμων καὶ ἐξαίρετος πολιτικὸς ἀνὴρ· ἄλλοι ὅμως ἐλέγχουσιν αὐτὸν ὅτι ἐκ τῶν προσόδων τῆς πόλεως, αἵτινες, χάρις εἰς τὰς αἰγυπτιακάς καὶ μακεδονικάς ἐπιχορηγήσεις, ἀνῆλθον εἰς 1200 τάλαντα, ὀλίγα μὲν ἔδαπανα εἰς τὴν διοίκησιν τῆς πόλεως καὶ συντήρησιν τοῦ στρατοῦ², τὰ δὲ λοιπὰ τὰ μὲν εἰς δημοθοινίας καὶ πολυτελεῖς κατασκευάς, τὰ δὲ εἰς ἰδίας ἀκολασίας καὶ ἀκρασίας. Αὐτός, ὅστις διὰ τῶν θεσμῶν αὐτοῦ ἤθελε νὰ εἶνε ὁ ἐπανορθωτὴς

¹) Τοιοῦτον παριστάνει αὐτὸν ἡ μέχρις ἡμῶν περιελθοῦσα παράδοσις. Ἀλλὰ πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι ὅσον ἀκριβέστεραι καὶ γραφικώτεραι εἶνε αἱ περὶ αὐτοῦ εἰδήσεις, τόσον μάλλον κινουσιν ἡμῶν τὴν δυσπιστίαν. Πάντα ὅσα κατὰ τούτους τοὺς χρόνους καὶ τὴν ἐφ' ἑξῆς γενεὰν ἱστοροῦνται ἐν Ἀθῆναις περὶ τῶν Ἀθηναίων ἢ ὡς ἐξ Ἀθηναίων προσερχόμενα, ὅσῃν ἀγγέλιον καὶ ἂν περιέχωσι τὰ ἀνέκδοτα ταῦτα, οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ πολιτικὰ καὶ λογοτεχνικὰ ληρήματα.

²) Ἡ ὑπὸ τοῦ W. Vischer (Kleine Schriften, II, σ. 87) δημοσιευθεῖσα ἐπιγραφή διδάσκει ὅτι πεντάκις μὲν ὑπῆρξε στρατηγός, ἅπαξ δὲ ἱππαρχος. Πρβ. Πολυαίνου Δ', 7, 6.

τῶν ἐν Ἀθήναις ἡθῶν, διὰ τοῦ πλεόν ἢ ὑπόπτου ἰδίου παραδείγματος ἀπέβη ὁ διαφθορεὺς αὐτῶν¹. Λέγεται ὅτι καθ' ἐκάστην ἐπέτελει λαμπράς εὐωχίας, προσκαλῶν ἐκάστοτε πλῆθος συνδαιτυμόνων, καὶ κατὰ μὲν τὰς δαπάνας ὑπερέβαλλε καὶ αὐτοὺς τοὺς Μακεδόνας, κατὰ δὲ τὴν κομψότητα τοὺς Κυπρίους καὶ Φοίνικας· διὰ νάρδου καὶ μύρρας ἐβράντιζετο ἡ αἵθουσα καὶ τὸ ἔδαφος ἐπέπασσετο δι' ἀνθέων, πολυτελεῖς δὲ τάπητες καὶ γραφαὶ ἐκόσμουν τὰ δωμάτια· τοσοῦτον δὲ δαψιλῇ καὶ πολυδάπανα ἦσαν αὐτοῦ τὰ δεῖπνα, ὥστε ὁ ἀργυρώνητος αὐτοῦ μάγειρος, εἰς ὃν ἐχαρίζοντο τὰ λείψανα, ἐκ τῆς πωλήσεως τούτων ἐντὸς δύο ἡμέρας ἠγόρασε τρεῖς συνοικίας. Λέγεται δὲ ὅτι ὁ Δημήτριος καὶ πρὸς γυναῖκας ἡγάπα μυστικὰς νὰ ἔχῃ σχέσεις καὶ πρὸς νεανίσκους νυκτερινὰς ἐπισκέψεις, ἐλευθέρους παῖδας ὑβρίζων καὶ ἐπιφανῶν ἀνδρῶν γυναῖκας διαφθείρων· πάντες οἱ νεανῖαι ἐξηλοτύπου τὸν Θεόγνιν, τὸν ἐπαίσχυντον αὐτοῦ ἐρώμενον. Τόσον δὲ ἐπίζηλον ἐθεωρεῖτο νὰ παραδίδηται τις εἰς αὐτόν, ὥστε καθ' ἐκάστην, περιπατοῦντος αὐτοῦ μετὰ τὸ ἄριστον κατὰ τὴν ὁδὸν τριπόδων, οἱ κάλλιστοι παῖδες ἐκεῖ συνήρχοντο, ἵνα ὁφθῶσιν ὑπ' αὐτοῦ². Ἐξαιρέτως δ'

¹) Ὁ Δοῦρις (Ἀπόσπ. 26 παρ' Ἀθηναίων IB', 542) λέγει «ὁ τοῖς ἄλλοις τιθέμενος Θεομῶς Δημήτριος καὶ τοὺς βίους τάττων, ἀνομοθέτητον ἑαυτῷ τὸν βίον κατεσκεύαζεν». Πρὸς ταῦτα συμφωνεῖ καὶ ὁ Διογένης Λαέρτιος E', 77 «καὶ τὸ ἐπὶ [ἐν τῇ τοῦ Κόβητος] ἐκδόσει διωρθώθη τῷ ἔτει Σ. Μ.] τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ ἐπέγραψαν ἀνομίας». Ὅτι ὁ Δημήτριος ὁ ἐν Ὀλ. 117, 4 γενόμενος ἀρχὸν ἦτο ὁ Φαληρεὺς, λέγεται ὑπὸ τοῦ Διοδώρου (K', 27), ἐξάγεται δὲ καὶ ἐκ τοῦ ἀνωτέρω μνημονευθέντος ἀποσπάσματος τοῦ Δούριδος καὶ τοῦ ἐν αὐτῷ παρατεθέντος στίχου ληκυθίζοντός τινος ποιητοῦ. Ὁ δὲ Πανσανίας (A', 25, 6) ἀνομάζει αὐτὸν τύραννον τῶν Ἀθηναίων.

²) Ὁ Φαῖδρος (VI, 1) περιγράφει ταῦτα πολὺ κομψῶς ἐν τοῖς ἐξῆς στίχοις:

Demetrius

Athenas occupavit imperio improbo
 Ut mos est vulgi passim et certatim ruunt.
 Feliciter subclamant. Ipsi principis
 Illam osculantur, qua sunt oppressi, manum;
 Quin etiam resides et sequentes otium,
 Ne defuisse noceat, repunt ultimi.
 In quis Menander.
 Unguento delibutus, vestitu adfluens
 Veniebat gressu delicato et languido etc

ἐπιμελεῖτο καὶ περὶ τῆς ἀμφιέσεως αὐτοῦ, ἔδαφε ξανθὴν τὴν κόμην του, ἐψιμυθιοῦτο καὶ ἤλειφε τὸ σῶμα διὰ πολυτίμων ἐλαίων. Ἦτο δὲ ἱλαρὸς τὴν ὄψιν, θέλων εἰς πάντας ν' ἀρέσκη.

Δύω τινὰ εἶνε τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ τότε βίου τῶν Ἀθηναίων, ἡ μάλιστα φιλάρεσκος καὶ ἀχαλίνωτος κουφότης καὶ ἡ λεπτή, ἀξιέραστος καὶ φιλοπαίγμων πνευματικὴ μὀρφωσις, ἡ ἔκτοτε λαβούσα τὸ ὄνομα τῆς ἀττικῆς χάριτος. Ἴδιον τῶν ἐξηυγενισμένων τρόπων εἶνε ἡ φοίτησις εἰς τὰς σχολὰς τῶν φιλοσόφων· ὁ δὲ ἀνὴρ τοῦ συρμοῦ εἶνε ὁ Θεόφραστος, ὁ δεξιώτατος τῶν ἐκ τῆς σχολῆς τοῦ Ἀριστοτέλους, ὁ κατορθώσας νὰ καταστήσῃ δημώδη τὴν βαθύνουν διδασκαλίαν τοῦ μεγάλου αὐτοῦ διδασκάλου, ὁ χιλίους καὶ δισχιλίους μαθητὰς περὶ ἑαυτὸν συναγαγών, ὁ θαυμαζόμενος καὶ εὐτυχῶν πλειότερον παρ' ὅσον ποτὲ ὁ διδάσκαλός του. Ἀλλὰ καὶ ὁ Θεόφραστος καὶ τοσοῦτοι ἄλλοι διδάσκαλοι τῆς φιλοσοφίας ἐν Ἀθήναις ἐπεσκιώθησαν ὑπὸ τοῦ Στίλπωνος τοῦ Μεγαρέως, τοῦ δεξιωτάτου διαλεκτικοῦ τῶν χρόνων ἐκείνων. Ὅσakis οὗτος ἤρχετο εἰς Ἀθήνας, οἱ χειρώναντες ἐξήρχοντο τῶν οἰκιῶν, ὅπως ἰδῶσιν αὐτόν· ὅστις δὲ ἐδύνατο ἔσπευδεν εἰς ἀκρόασιν αὐτοῦ. Αἱ ἐπαῖραι συνέρρεον εἰς τὰς διαλέξεις αὐτοῦ, ἵνα κατ' αὐτὰς βλέπωσι καὶ βλέπωνται, ἵνα παρ' αὐτῷ ἀσκῶσι τοῦ πνεύματος αὐτῶν τὴν δξύνουαν, δι' ἧς ὅχι ὀλιγώτερον ἐσαγήνευον ἢ διὰ τῆς θελκτικῆς αὐτῶν ἀμφιέσεως καὶ τῆς ἐντέχνως ἐπιφυλαττομένης τελευταίας εὐνοίας. Μετὰ τούτων τῶν ἐταιρῶν ἀνεστρέφοντο συνήθως οἱ καλλιτέχναι τῆς πόλεως, ζωγράφοι καὶ γλύπται, μουσικοὶ καὶ ποιηταί. Οἱ δὲ περιβόητοι κωμικοὶ ποιηταί τῶν χρόνων ἐκείνων, Φιλῆμων καὶ Μένανδρος, δημοσίᾳ ἡμιλλῶντο ἐπαινοῦντες ἐν ταῖς κωμωδίαις αὐτῶν τὰ θέλητρα καὶ ἐπιζητοῦντες τὴν εὐνοίαν τῆς Γλυκέρας, καὶ ἐλησμόνουν αὐτὴν χάριν ἄλλης ἐπαίρας, ὅσakis ἐκείνη εὕρισκε πλουσιωτέρους φίλους. Περὶ οἰκογενειακοῦ βίου, περὶ σωφροσύνης καὶ αἰδοῦς οὐδεὶς πλέον τότε λόγος ἐν Ἀθήναις, ἢ μᾶλλον μόνον λόγος ἐγίνετο. Ὅλος δὲ ὁ βίος κατετρίβετο εἰς φράσεις καὶ λογοπαίγνια, εἰς ἐπίδειξιν καὶ πολυάσχολον ἀργίαν. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπε-

δαψίλευον εἰς τοὺς δυνάστας ἔπαινον καὶ πνεῦμα, ἀντὶ τούτων δεχόμενοι παρ' αὐτῶν δῶρα καὶ χορηγίας· ὅσον ὀλιγαρχικώτεροι, τόσον ἦσαν δουλικώτεροι· ἡ πολιτεία ἐφέρετο πρὸς τοὺς βασιλεῖς καὶ δυνάστας ὡς παράσιτος καὶ πειναλέος κόλαξ, καὶ δὲν ἡρυθρία ἐξαγοράζουσα διὰ τῆς ἰδίας κατασχύνης ἐγκώμια καὶ ἡδονικὰς ἀπολαύσεις. Οὐδὲν μᾶλλον ἐφοβοῦντο ἢ τὴν ἀνίαν καὶ τὸ γελοῖον· ἀμφοτέρων δὲ ὑπῆρχε πλησμονή. Ἐξαφανισθείσης τῆς θρησκείας, ἡ ἀδιαφορία τῆς ἐλευθεροφροσύνης ἀνεπτέρωσεν ἔτι μᾶλλον τὴν δεισιδαιμονίαν, τὴν μαγείαν, τοὺς ἐξορκισμοὺς τῶν πνευμάτων καὶ τὴν ἀστρολογίαν, ἡ δὲ ἠθικὴ ὑπόστασις τοῦ βίου, ἐκτραπέῖσα ὑπὸ τῆς σκέψεως ἔξω τῶν νόμων καὶ τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων, ἐδιδάσκετο θεωρητικῶς ἐν ταῖς σχολαῖς τῶν φιλοσόφων, καὶ ἀπέβη τὸ ἀντικείμενον τῆς συζητήσεως καὶ τῶν λογοτεχνικῶν ἐρίδων. Καὶ κατὰ τούτους τοὺς χρόνους ἀνεπτύχθησαν ἐν Ἀθήναις τὰ δύο φιλοσοφικὰ συστήματα τὰ ἐπικρατήσαντα κατὰ τὰς ἐπομένους ἑκατονταετηρίδας, τὸ τῶν στωικῶν καὶ τὸ τῶν ἐπικουρείων¹.

Οὐδὲν ἄλλο ὑπῆρξεν εἰς τὰς Ἀθήνας τόσον ὀλέθριον, ὅσον ἐκείνη ἡ δεκαετής εἰρήνη, ἣν ἀπῆλαυσεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Δημητρίου· διότι ἐξαφανισθέντος τοῦ ἀνταγωνισμοῦ τῶν κομμμάτων, συνηφάνισθη καὶ ἡ τελευταία σύντονος προστριβὴ καὶ ἡ τελευταία ἐξέγερσις ἡ δυναμένη ἔτι νὰ παράσχη σπουδαῖόν τι ἐνδιαφέρον εἰς τὰ πνεύματα τῶν ἀνθρώπων· ἀντὶ τούτων ἐπῆλθεν ἀηδὴς καὶ ἐγκληματικὴ στασιμότης. Τὸ δημόσιον φρόνημα κατεστράφη ὀλοσχερῶς, καὶ ἡ ἐκ νέου πάλιν ἐπανακάμπτουσα ἐλευθερία ἔμελλε νὰ ἐκτραχλίσθῃ εἰς γελοιογραφίαν παρὰ τοῖς ἀπογόνους τῶν μαραθωνομάχων. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι ἡ ἐξουσία τοῦ Δημητρίου προῆγάγεν, ὡς φημίζεσθαι, τὴν ὑλικὴν εὐημερίαν τῆς πόλεως· τοῦτο ὠμολόγει καὶ αὐτὸς ὁ ἀντίπαλος αὐτοῦ Δημοχάρης². Ὁ Δημήτριος, λέγει, μεγαλαυχεῖ

¹) Πρὸς χαρακτηρισμὸν τῆς ἡθικῆς καταστάσεως τῶν Ἀθηναίων κατὰ τούτους τοὺς χρόνους χρησιμεύουσι τὰ ἀποσπάσματα τῶν κωμικῶν, ἰδίως τοῦ Μενάνδρου.

²) Πολυβίου ΙΒ', 13, 12 καὶ Κινέρωτος de republ. II, 1 postremo exsangnem iam et jacentem rem doctus vir Phalereus sustentasset.

μὲν διὰ τὸ μέγα καὶ ἐπικερδὲς ἐμπόριον τὸ ἐν τῇ πόλει καὶ τὴν θαλίαν τῶν πρὸς τὸ ζῆν, δὲν αἰσχύνεται ὅμως διότι ἀπεγύμνωσε τὴν πόλιν πάσης τῆς δόξης, καὶ οὐδὲν ἄλλο πράττει, ἢ τὸ προσπαττόμενον ὑπὸ τοῦ Κασσάνδρου. Ἰδίως δὲ φαίνεται ὅτι τότε πολλὰ ἐπορίσθησαν αἱ Ἀθήναι ἕνεκα τῶν ἐκτάκτως πολυαρίθμων ξένων, οἵτινες πανταχόθεν συνέρρεον ἐκεῖσε χάριν τοῦ πολιτισμοῦ, τῶν ἐταιρῶν, τῆς ἐπιστήμης τε καὶ τέχνης καὶ τοῦ ἐμπορίου. Καὶ τὰ μὲν ἐργαστήρια τῶν ἐν Ἀθήναις τεχνιτῶν θὰ ἐλάμβανον πολλὰς παραγγελίας· μόνον εἰς τὸν Δημήτριον ἰδρύθησαν, ὡς λέγεται, διὰ φιφίσματος τοῦ δήμου 360 ἀνδριάντες ἐντὸς τριάκοντα ἡμερῶν¹. Ἀθηναῖοι δὲ τεχνίται εἰργάζοντο διὰ τὰς αὐλὰς τῶν δυναστῶν καὶ τὰς ὑπ' αὐτῶν ἰδρυθείσας νέας πόλεις. Τὸ δὲ ἐμπόριον τῶν Ἀθηναίων θὰ ἦτο καὶ αὐτὸ κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ζωηρότερον ἢ ἄλλοτε, καὶ θὰ ἡμιλλᾶτο πρὸς τὸ τῆς Ρόδου, τοῦ Βυζαντίου καὶ τῆς Ἀλεξανδρείας. Ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἀττικῆς κατὰ τινα ἀπαριθμῆσιν γενομένην πιθανῶς ἐπὶ αὐτοῦ τοῦ Δημητρίου ἄρχοντος (309) ἀνῆλθεν εἰς 21,000 πολίτας, 10,000 μετοίκους καὶ 400,000 δούλους², πληθυσμὸς τῷ ὄντι μέγας ἐπὶ ἐκτάσεως ὀλίγον εὐρυτέρας τῶν 40 τετραγωνικῶν μιλίων.

¹) Διογένης Λαερτίου Ε', 75 [ὅπου ὅμως ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Cobet καὶ Hübner δὲν γίνεται λόγος περὶ τριάκοντα ἡμερῶν. Ἰδοὺ τὸ κεῖμενον αὐτοῦ «καὶ εἰκότων ἡξιώθη χαλκῶν ἐκτίκοντα πρὸς ταῖς τριακοσίαις, ὧν αἱ πλείους ἐφ' ἵππων ἦσαν καὶ ἄρμάτων καὶ συνορίδων, συντελεσθεῖσαι ἐν οὐδὲ τριακοσίαις ἡμέραις». Σ. Μ.]. Πρβλ. Wachsmuth (Die Stadt Athen σ. 6, 11), ὅστις παραπέμπει εἰς τὰς ἐν Ἐλευσίνι καὶ Αἰξωνῇ εὐρεθείσας ἐπιγραφὰς ἐπὶ τοιούτων ἀνδριάντων τοῦ Δημητρίου, [ἐν ἀποδείξει ὅτι οἱ ἀνδριάντες ἦσαν οὐ μόνον ἐν Ἀθήναις, ἀλλὰ καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἀττικῆς ἰδρυμένοι Σ. Μ.].

²) Περὶ τῆς ἀπαριθμήσεως ταύτης τοῦ πληθυσμοῦ ἴδ. Böckh Staatshaush. I^o σ. 52. Τοὺς παρ' Ἀθηναίων (Γ' σ. 272) ἐκ τοῦ Κτησιλέους ἀναγεγραμμένους ἀριθμοὺς θεωρήσαν ὡς ὑπερβολικούς·—διότι ἐκ τῶν 12,000, οἵτινες μετὰ τὸν λαμιακὸν πόλεμον, ἀφαιρηθέντες ὑπὸ τοῦ Ἀντιπάτρου τὰ πολιτικὰ δικαιώματα, ἀπικρίσθησαν εἰς τὴν Θράκην, οἱ πλείστοι, ὡς γνωστὸν, ἐχρησιμοποιήθησαν μετέπειτα εἰς τὸν συνοικισμὸν τῆς ἐν Ἀσίᾳ Ἀντιγονείας. Πόθεν λοιπὸν οἱ τοσούτοι; τὸ πλῆθος: Ἀλλὰ βεβαίως πολλὰ μὲν νέα πολιτογραφῆσεις ἐτελέσθησαν, πολλοὺς δὲ παρεγγράπτους παρέδωκαν, τὸ δὲ νὰ εἰναιτις πολῖταις τῆς ἐξηγενομένης πόλεως τῶν Ἀθηναίων πάντοτε ἐξηκολούθει νὰ θεωρῇται πολῦτιμον πλεονέκτημα.—Μετὰ τῆς ὁρθότητος τῆς ἀπαριθμήσεως ἡμφισβήτησαν καὶ τὴν ἐκ 1200 ταλάντων πρόσδον τῆς πόλεως (τὴν ἐκ τοῦ Δούριδος εἰλημμένην), θεωρήσαντες καὶ αὐτὴν ὑπερβολικὴν

Ἐάν τις κρίνῃ τὴν ἀξίαν πάσης κυβερνήσεως ἐκ τῆς ὕλικῆς εὐημερίας τοῦ λαοῦ, βεβαίως ὁ ἔπαινος, ὃν ὅτε Δημήτριος εἰς ἑαυτὸν ἀπονέμει ἐν τοῖς Ὑπομνήμασι καὶ πολλοὶ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς ἐπιβεβαιοῦσι¹, θὰ φανῇ ὅχι ἄδικος. Ἀλλ' ἡ πολιτικὴ σημασία τῆς πόλεως τῶν Ἀθηναίων εἶχεν ἐκλείψῃ. Ὁ Δημήτριος ἐκυβέρνησα κατὰ τὰς ὁδηγίας τοῦ Κασσάνδρου ὑπὸ τοὺς ἐξωτερικῶς ἀμεταβλήτους διοικητικοὺς τύπους τῆς δημοκρατίας καὶ τὴν ἐπιμελῶς τηρουμένην ἐπίφασιν τοῦ ὅτι ἡ ἐμπιστοσύνη τῶν συμπολιτῶν ἀνεβίβασε καὶ διέτῃρει αὐτὸν εἰς τὴν θέσιν του. Ἀλλ' ἡ ἀντιδημοκρατικὴ αὐτοῦ κυβερνήσις ἐπενέβαινε καὶ εἰς τὰς ἰδιωτικότητας ὑποθέσεις· ἰδρύσε τὸν θεσμόν τῶν γυναικονόμων, οἵτινες μετὰ τῶν Ἀρεοπαγιτῶν ἀπὸ κοινοῦ ἐπετήρουν τὰς ἐν ταῖς οἰκίαις συναθροίσεις τὰς ἔνεκα γάμων ἢ ἑορτῶν γινομένας, ὥρισε τὸν ἀριθμὸν τῶν συνδαιτυμόνων, τῶν δυναμένων νὰ μετέχωσι τῆς ἐστιάσεως, κατέστησε τοὺς μαγείρους κατασκόπους πρὸς ἐφαρμογὴν τῶν κατὰ τῆς πολυτελείας νόμων του· ἐδημιούργησεν εἰδικὴν ἀρχὴν τὴν τῶν νομοφυλάκων, ἥτις ὥφειλε νὰ ἐπαγρυπνῇ, ὅπως οἱ ὑπάλληλοι τηρῶσι τοὺς νόμους, περὶ οὗ ἄλλοτε, ἐν χρόνοις εὐνομωτέροις, ἀρχοῦσα ἐγγύησις ἦτο ὅτι ὁ δῆμος μετεῖχε τοῦ δημοσίου βίου². Ἐνδεχόμενον

καὶ βεβαίως καθ' ὃν χρόνον οὐδεμία συμμαχικὴ πόλις φόρου ὑποτελὲς ὑπῆρχε, θὰ ἦτο ἀκατανόητος, ἂν δὲν ἦτο δυνατόν νὰ συνοπλογίσῃ τις καὶ ἐπιχρηγήσεις.

¹) Ὁ Στράβων (Θ', σ. 398) ἐκ τῶν τοῦ Δημητρίου «Ὑπομνημάτων», ἃ συνέγραψεν ἐπὶ τῆς πολιτείας «ἐξήγαγε τὴν γνώμην ὅτι «οὐ μόνον οὐ κατέλυσε τὴν δημοκρατίαν, ἀλλὰ καὶ ἐπληρώθωσεν». Ὁ δὲ Αἰλιανὸς Ποικ. Ἰστ. Γ', 17 λέγει «Ἀθῆνησιν ἐπιφανέστατα ἐπολίτευσεν» (Πρὸλ. Διοδώρου ΙΙΙ', 74· Κικέρωνος De legib. II, 25, III, 6 κ. ἀ. Διογένης Λαερτίου Ε', 75: «πολλὰ δὲ καὶ κάλλιστα τῇ πατρίδι ἐπολίτευστο» κτλ. κτλ.). Ἀλλ' εἶνε ἀξιὸν ἐναντίον τούτων νὰ παρατεθῇ ἡ μαρτυρία τοῦ κοινικοῦ Τιμοκλέους (παρ' Ἀθηναίῳ Γ', σ. 245):

ἀνοίγετ' ἤδη τὰς θύρας, ἵνα πρὸς τὰ φῶς
ᾄμεν καταφανεῖς μάλλον, ἐφοδεύων ἐὰν
βούληθ' ὁ γυναικονόμος τὸν ἀριθμὸν λαμβάνειν,
κατὰ τὸν νόμον τὸν καινὸν ὅπερ εἰωθε ὄρεῖν,
τῶν ἐστιωμένων· εἶδει δὲ τοῦρπαλιν
τὰς τῶν ἀδείπνων ἐξετάζειν οἰκίας.

²) Ἰδε Βöckh Über den Plan der Atthis des Philochoros (Abhandl. der Berl. Akad. 1832) σ. 27.

εἶνε ὅτι ταῦτα καὶ ἄλλα τοιαῦτα μέτρα ἦσαν σύμφωνα πρὸς τὰς πολιτικὰς θεωρίας τὰς τυχόν ἐν τοῖς συγγράμμασιν αὐτοῦ ἐκτεθείσας· ὅπως δὲ ποτε ἦσαν δεδικαιολογημένα, ἀφ' οὗ οἱ Ἀθηναῖοι ἐνδομύχως ἦσαν ἐξ αὐτῶν εὐχαριστημένοι.

Ἀλλ' ἤδη κατὰ τὸ ἔτος 312, ὅτε ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Ἀντιγόνου Πτολεμαῖος ἀπεβιδβάσθη εἰς τὴν Βοιωτίαν, καὶ ἐπλησίασεν εἰς τὰ μεθόρια τῆς Ἀττικῆς, ἤρχισε νὰ κινῆται κόμμα τι ἀντιμακεδονικόν, καὶ ἠναγκάσθη νὰ πέμψῃ πρέσβεις εἰς τὴν Ἀσίαν, ὅπως ἔλθωσιν εἰς τακτικὰς περὶ εἰρήνης διαπραγματεύσεις πρὸς τὸν Ἀντίγονον. Τότε ἐπῆλθεν ἡ εἰρήνη τοῦ 311, ἣτις διεκήρυξε τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἐλληνικῶν πόλεων. Ἀλλ' ὁ Κάσσανδρος ὀλίγον ἐφρόντιζε περὶ τούτου, καὶ ἡ φρουρά του παρέμεινεν ἐν Μουνιχίᾳ· καὶ τοῦ Πτολεμαίου δὲ αἱ ὑποσχέσεις οὐδὲν μᾶλλον ὠφέλησαν, καί, συνομολογηθείσης τῆς μεταξὺ τῶν δύο δυναστῶν συμβάσεως, τὰ ἐν Ἀθήναις καθεστῶτα ἐκ νέου ἐπεκυρώθησαν, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι, ὡς φαίνεται, ἐξησφαλίσθησαν.

Ἐν Ἀθήναις δὲν εἶχον οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην ὑπόνοιαν, ὅτι ὁ Ἀντίγονος ἥκιστα πάντων ἐφρόνει νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν ἐμπέδωσιν τῆς καταστάσεως ταύτης τῶν πραγμάτων· ἀλλ' ὁ πρῶτος ὅρος τῆς ἐπιτυχίας τῶν βουλευμάτων αὐτοῦ ἦτο τὸ ἀπόρρητον αὐτῶν. Ὅθεν ἡ μὲν ἐπιχείρησις αὐτοῦ δὲν ἐνεπνεύσθη ὑπὸ ἰδιαιτέρου τινος ἔρωτος πρὸς τὴν ἐλευθερίαν τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν ἄλλων ἐλληνικῶν πόλεων καθόλου, ἀλλὰ τόσον ἀσφαλέστερον ἤθελεν ἐπιτύχῃ καὶ τόσον βαθύτερον ἤθελεν ἐπενεργήσῃ, ὅσον μᾶλλον ἤθελεν ἐκπληρώσῃ τὴν τοσάκις δοθεῖσαν ὑπόσχεσιν τῆς ἐλευθερίας κατὰ τὴν ἔννοιαν ἐκείνων, εἰς οὓς ἐδόθη. Ὡς πρὸς τοῦτον λοιπὸν δῆθεν μόνον τὸν σκοπὸν ἀπεφάσισε νὰ πέμψῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα στόλον, τοῦ ὁποῦ το μέγεθος ἐξησφάλιζε τὴν ἐπιτυχίαν. Ὅτε δὲ ἐν τῷ πολέμῳ συμβουλίᾳ ἔγεινε πρότασις νὰ καταλάβωσι καὶ διατηρήσωσι τὰς Ἀθήνας ὡς ἀληθεὶς προπύργιον κατὰ τῆς Ἑλλάδος, τὸ ἄριστον καὶ ἀπροσμάχητον προπύργιον, εἶπεν, εἶνε ἡ εὐνοία, αἱ δὲ Ἀθηναῖοι ὡς ὑψηλὴ σκοπιὰ, πρὸς ἣν στρέφονται τὰ βλέμματα πάσης τῆς οἰ-

κουμένης, ἤθελε διαπυρσεύσῃ τὴν δόξαν του εἰς πάντας τοὺς ἀνθρώπους¹. Ἀρχηγὸν τῆς ἐκστρατείας ταύτης, ἣτις ἔμελλε ν' ἀποπλεύσῃ τὸ ἔαρ τοῦ 307, κατέστησεν ὁ Ἀντίγονος τὸν υἱὸν αὐτοῦ Δημήτριον. Εὐστοχωτέρα ταύτης ἐκλογὴ δὲν ἡδύνατο νὰ ὑπάρξῃ.

Μεταξὺ τῶν Διαδόχων καὶ τῶν υἱῶν αὐτῶν τῶν Ἐπιγόνων οὐδεὶς ὑπάρχει, ὅστις νὰ εἶνε τόσο πιστὴ εἰκὼν τῆς ἐποχῆς του, ὅσον οὗτος ὁ Δημήτριος. Θὰ ἔλεγέ τις ὅτι ἐν αὐτῷ τὰ στοιχεῖα τοῦ μακεδονικοῦ, τοῦ ἀνατολικοῦ καὶ τοῦ ἐλληνικοῦ βίου συνεχωνεύθησαν εἰς μίαν μορφήν. Ἡ ἀρειμάνιος εὐρωστία καὶ στρατιωτικὴ αὐστηρότης, ἡ θελκτικὴ καὶ πνευματώδης ἀπτική εὐτραπελία, ἡ ὀργιαστικὴ καὶ ἀχαλίνωτος ἡδυπάθεια ἀσιατικῶν σουλτάνων ἀκμάζουσιν ἐν αὐτῷ ταύτοχρόνως, καὶ ἀπορεῖ τις, τί μᾶλλον πρέπει νὰ θαυμάσῃ, τὴν δύναμιν τοῦ χαρακτῆρος ἢ τὴν μεγαλοφυΐαν ἢ τὴν κουφόνειαν αὐτοῦ. Πάντοτε ἀγαπᾷ τὸ ὑπερφυές, εἴτε παράβολος τόλμη εἶνε, εἴτε τυχοδιωκτικὴ ἐπιχείρησις, εἴτε ἀκολασία, εἴτε τεράστια σχέδια καὶ ἐγχειρήματα. Νὰ διελαύνῃ δὲ τὴν οἰκουμένην ὡς μετέωρον διᾶττον, καταυγάζον καὶ ὑπὸ πάντων θαυμαζόμενον, ἢ ἀπὸ τοῦ καταστρώματος τοῦ πλοίου του ἀποβλέπων εἰς τὸ ἀχανές πέλαγος νὰ διασχίξῃ τὴν θάλασσαν ἐπὶ πτερύγων θυέλλης, αὕτη εἶνε ἡ ἡδονή του· μόνον ἡ ἡσυχία εἶνε εἰς αὐτὸν ἀφόρητος· ἐν μὲν τῇ ἀπολαύσει λαμβάνει νυγμοὺς πρὸς νέας ἐπιθυμίας, τὸ δὲ σφριγὸς τοῦ τε σώματος καὶ τοῦ πνεύματος ἀπαιτεῖ νέαν πάντοτε ἐργασίαν, νέον τόλμημα, νέον κίνδυνον, ἐν ᾧ τὰ πάντα διακυβεύονται. Σέβεται τὸν πατέρα του μετὰ παιδικοῦ θαυμασμοῦ, καὶ τοῦτο εἶνε τὸ μόνον ἀδιάπτωτον συναίσθημα τῆς καρδίας του, πάντα δὲ τὰ λοιπὰ εἶνε παρ' αὐτῷ στιγμιαῖα ἀψιθυμῖαι, καὶ ἄλλως πολὺ ἀδιάφορα. Ἐρωτα δὲ νομίζει τὴν ἀπόλαυσιν μόνον· οὐδὲ γνωρίζει, ὡς ὁ Ἀλέξανδρος, τὸ ὠραῖον καὶ ἐνδόμυχον συναίσθημα τῆς φιλίας, ταχέως δὲ καὶ ἰδιοτρόπως μεταβάλλονται αἱ ὀρέξεις, αἱ ἐλπίδες καὶ ἡ τύχη αὐτοῦ. Δὲν εἶνε μία ἐνιαία καὶ μεγάλη σκέψις ἡ διέπουσα καὶ πλη-

¹) Πλουτάρχου Δημητρ. Η' [ἐνθα ὁ Πλούταρχος ὀνομάζει τὰς Ἀθήνας ἐπεὶ ὁ ὅραν τῆς Ἑλλάδος. Σ. Μ.].

ροῦσα τὸν βίον καὶ τὰς πράξεις αὐτοῦ, οὐδ' ἔχει πλήρη συνειδήσιν τῆς ἀποστολῆς καὶ τῆς ἐν ταύτῃ καὶ ὑπὲρ ταύτης δυνάμεως αὐτοῦ τῆς καθιστώσης αὐτὸν ἱκανὸν νὰ νικήσῃ τὴν οἰκουμένην, ἀλλὰ τολμᾷ, ἀγωνίζεται καὶ δεσπόζει, ὅπως ἐν τελείᾳ διονυσιακῇ ἡδύπαθειά ἔχῃ τὴν ἀπόλαυσιν τῆς ἰδίας αὐτοῦ δυνάμεως πρὸς οἰανδήποτε διεύθυνσιν τρεπομένης. Πᾶν ὅ,τι κατακτᾷ, ἰδρύει καὶ δημιουργεῖ εἶνε οἷονεὶ τυχαῖον· τὸ δὲ κέντρον καὶ ὁ σκοπὸς εἶνε αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν· διὰ τοῦτο εἶνε χαρακτήρ βιογραφικὸς, οὐχὶ δὲ ἱστορικὸς¹.

Μία μόνον ἀγαπητὴ ιδέα ἀνέρχεται κατ' ἐπανάληψιν εἰς τὸν νοῦν του. Τὸν δῆμον τῶν Ἀθηναίων, οὗ τινος τὸ μὲν ἐνδοξὸν παρελθὼν ἔκθαμβος ἐμελέτησεν ὡς παιδίον, τὴν δὲ εὐφυΐαν καὶ λεπτότητα καὶ τοὺς τεχνίτας καὶ φιλοσόφους θαύμαζεν, ἐξυμνοῦσι δὲ αὐτὸν πάντες ὁμοφώνως οἱ πεπαιδευμένοι τῆς οἰκουμένης, τοῦτον λοιπὸν τὸν δῆμον τὸν μὴ ἐλεύθερον καὶ ἐξηχρειωμένον ἐπεθύμει νὰ ἴδῃ πάλιν ἐλεύθερον, ἐπεθύμει νὰ ἔχῃ τὴν δόξαν, τὴν μεγίστην ἐν ἀνθρώποις, τοῦ νὰ ἐλευθερώσῃ τὰς Ἀθήνας καὶ ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων νὰ ἐξυμνηθῇ ὡς σωτὴρ αὐτῶν. Ἐπανειλημμένως ἡ εἰκὼν αὕτη παρίσταται πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του· ποθεῖ τὰς Ἀθήνας, ἔχων ἐκεῖ ὅλον τὸν νοῦν του· πόσον πάντα τὰ ἐκεῖ εἶνε εἰς αὐτὸν προσφιλεῖ, ἀξιοθαύμαστα, ὑπερέκλαμπρα! ὅποια δόξα νὰ ἔλθῃ πρὸς αὐτοὺς καὶ νὰ κηρύξῃ τὸν λόγον τῆς ἐλευθερίας! Ἄμα δὲ τῇ ἐμφανίσει αὐτοῦ εἰς τὴν ἀγορὰν τῆς λαμπρᾶς πόλεως, εἰς τοὺς ναοὺς καὶ τὰς στοὰς αὐτῆς, πόσον θὰ ἐξυμνῇ ὁ δῆμος τὴν καλλονὴν αὐτοῦ, καὶ θὰ χειροκροτῇ γοητευόμενος ὑπὸ τῶν λόγων του, πῶς θὰ συνδέσῃ τὸ ὄνομά του

¹ Ὁ Διόδωρος (Κ', 92) χαρακτηρίζει αὐτὸν ὡς ἐξῆς: «Ἦν δὲ καὶ κατὰ τὸ μέγεθος τοῦ σώματος καὶ κατὰ τὸ κάλλος ἥρωικόν ἀποφαίνων ἀξίωμα, ὥστε καὶ τοὺς ἀφικνουμένους τῶν ξένων θεωροῦντας εὐπρίπειαν κεκοσμημένην ὑπεροχῇ βασιλικῇ θαυμάζειν καὶ παρακαλοῦσθαι ἐν ταῖς ἐξόδοις ἕνεκεν τῆς θεᾶς. Ἐπὶ δὲ τοῦτοις ὑπῆρχε καὶ τῇ ψυχῇ μέγιστος καὶ μεγαλοπρεπὴς καὶ καταφρονῶν οὐ τῶν πολλῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν ταῖς δυναστείαις ὄντων· καὶ τὸ πάντων ἰδιαιτάτον, κατὰ μὲν τὴν εἰρήνην ἐν μέθαις διέτριπε καὶ συμποσίαις ἔχουσιν ὀρχήσεις καὶ κόμους, καὶ τὸ σύνολον ἐξήλου τὴν μυθολογούμενην ποτὲ γενέσθαι κατ' ἀνθρώπους τοῦ Διονύσου διάθεσιν, κατὰ δὲ τοὺς πολέμους ἐνεργὸς ἦν καὶ νῆφον, ὥστε παρὰ πάντας τοὺς ἐργατευομένους ἐναγώνιον παρέχεσθαι τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν».

πρὸς τὸ τοῦ Ἀλκιβιάδου καὶ Ἀριστογείτονος, καὶ ἀνευφημῶν καὶ ἀλαλάζων θὰ στεφανώνῃ αὐτόν! πόσον δὲ προθύμως αὐτὸς ἤθελεν ἀνταλλάξῃ τὰς δάφνας τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ νικῶν πρὸς τὸν στέφανον, ὃν ἤθελον ἀναθέσθαι αὐτῷ αἱ ἐλεύθεραι Ἀθῆναι!

Τότε διαταγὴ τοῦ πατρός του προσκαλεῖ αὐτὸν νὰ ἐκστρατεύσῃ εἰς τὰς Ἀθήνας πρὸς ἀπελευθέρωσιν αὐτῶν. Ἀδιαφορῶν ἂν ἡ πολιτικὴ τὸ ἐπιτάττει καὶ τί ἀπαιτεῖ καὶ τί ἀπαγορεύει, δέχεται μετ' ἐνθουσιασμοῦ τὴν διαταγὴν τοῦ πατρός, ἥτις παρέχει αὐτῷ εὐκαιρίαν ὅπως ἐκπληρώσῃ τὴν ὑψίστην ἐπιθυμίαν τοῦ βίου του. Θέλων νὰ ἐμφανισθῇ εἰς τοὺς Ἀθηναίους ἀξιοπρεπὴς ἅμα καὶ ἰσχυρός, ἐκπλέει ἐκ τῆς Ἐφέσου παραλαβὼν στόλον 250 πλοίων καὶ ἔχων εἰς τὴν διάθεσίν του 5,000 τάλαντα ἀργυρίου, μαχητὰς πολυαρίθμους, μηχανὰς πολεμικάς, ὅπλα καὶ παντὸς εἶδους παρασκευὴν ἐν πάσῃ ἀφθονίᾳ¹.

Ἀκωλύτως καταπλέει εἰς τὸ Σούνιον· ἐνταῦθα διατάξας τὸ πλεῖστον τοῦ στόλου νὰ ναυλοχῇ ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ ἀκρωτηρίου, παραπλέει μετὰ εἰκοσιν ἐπιλέκτων νεῶν τὴν ἀκτὴν, ὥστε διευθυνόμενος πρὸς τὴν Σαλαμῖνα². Ἐκ δὲ τῆς ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν βλέποντες τὴν ἐπιφανῆ μοῖραν, νομίζουσιν ὅτι εἶνε πλοῖα τοῦ Πτολεμαίου ἀρμενίζοντα πρὸς τὴν Κόρινθον, ἰδόντες δὲ ὅτι ἐπιστραφεῖσαι ἔπλεον πρὸς τὸν Πειραιᾶ, παρασκευάζονται ἵνα δεχθῶσιν αὐτὰς εἰς τὸν ἐσωτερικὸν λιμένα. Νῦν δὲ μόνον ἐννοήσαντες τὴν

¹) Διοδώρου Κ', 45.

²) Πλουτάρχου Δημήτρ. Η' «πέμπτη φθίνοντος Θαρρηλιώνος» ἐπὶ ἀρχοντος Χαρίνου, 'Ολ. 118, 1. Κατὰ τὸν πίνακα τοῦ Ideler I, σ. 387 θὰ συνέπιπτε τοῦτο κατὰ τὸ Ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον πρὸς τὴν 12 Ἰουνίου 307. Ἀλλ' οἱ ὑπολογισμοὶ τοῦ Ideler στηρίζονται ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἀπὸ τοῦ Μέτωνος μετεχειρίζοντο τὸν κύκλον τῆς ἐμβολῆς τούτου τοῦ ἀστρονόμου. Ἐν τούτοις ὁ Usener (Rhein. Mus. 34 [1879] σ. 388 ἐξ) ἀπέδειξεν ὅτι ὁ μετωνικὸς κύκλος ἔγινε δευτέρως μόνον 'Ολ. 116, 3 καὶ 4 κατὰ δύο δηλ. ἔτη, τὰ ὅποια κατὰ τὰς ἐπιγραφάς (Corp. Inser. Attic. II, n° 324 καὶ 236) ὑπῆρξαν ἀμφοτέρω ἐμβόλιμα· ἀκολούθως δὲ ἠναγκάσθησαν νὰ προσθέσωσι καὶ νὰ ἐμβάλωσιν ἡμέρας τινάς, ἵνα μείνωσι σύμφωνοι πρὸς τὴν σεληνιακὴν περίοδον. Τὴν σήμερον εἶνε ἀδύνατον νὰ ὀρισθῇ κατὰ τὴν Ἰουλιανὴν χρονομετρίαν ἡ χρονολογία τῆς ἀφίξεως τοῦ Δημητρίου εἰς τὰς Ἀθήνας.

πλάνην, σπεύδουσιν εἰς τὰ ὅπλα καὶ ἐτοιμάζονται πρὸς ἄμυναν, ἀλλ' ὁ Δημήτριος εἰσῆλθεν ἤδη διὰ τοῦ ἀκλείστου στομίου τοῦ λιμένος· ἐπὶ δὲ τοῦ καταστρώματος τῆς ναυαρχίδος ἐπιφανεῖς ἐν ὅλῃ τῇ λάμψει τῆς πανοπλίας του, δίδει εἰς αὐτοὺς σημεῖα νὰ σιωπήσωσι καὶ νὰ ἀκούσωσι, κηρύττει δὲ διὰ κήρυκος ὅτι ἀγαθῇ τύχῃ πέμπεται ὑπὸ τοῦ πατρὸς Ἀντιγόνου, ὅπως ἐλευθερώσῃ τὰς Ἀθήνας, καὶ ἐκβαλὼν τὴν μακεδονικὴν φρουρὰν ἀποδώσῃ εἰς τοὺς Ἀθηναίους τὴν πάτριον πολιτείαν καὶ τοὺς νόμους¹. Τότε οἱ Ἀθηναῖοι καταθέτουσι τὰς ἀσπίδας καὶ χειροκροτοῦσιν· ἀνευφημοῦσιν αὐτὸν μεγαλοφώνως καὶ ἐπανεilhμμένως, καὶ ὀνομάζουσιν αὐτὸν σωτῆρα καὶ εὐεργέτην, καὶ τὸν παρακαλοῦσι ν' ἀποβιβασθῇ καὶ νὰ ἐκπληρώσῃ τὰς ἐπαγγελίας του.

Ἐν τούτοις ὁ Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς καὶ ὁ Διονύσιος ὁ φρουράρχος τῆς Μουνυχίας εἶχον καταλάβῃ τὰ τεῖχη καὶ τοὺς πύργους τοῦ Πειραιῶς· καὶ τὰς μὲν πρώτας ἐπιθέσεις ἀπέκρουσαν, ἔπειτα δὲ κατῴρθωσαν οἱ ἀποβιβασθέντες νὰ προχωρήσωσι καὶ κατὰ πᾶν ἐπὶ τὰ πρόσω βῆμα ηὔξανεν ὁ ἀριθμὸς τῶν πρὸς ἐκείνους αὐτομολούντων· καὶ οὕτως ὁ μὲν Πειραιεὺς ἔπεσεν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Δημητρίου, ὁ δὲ Διονύσιος κατέφυγεν εἰς τὴν Μουνιχίαν, καὶ ὁ Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς ἀνεχώρησε κατὰ τάχος εἰς τὴν πόλιν. Ἐνταῦθα θὰ ἐπῆλθε σφοδροτάτη ταραχή, διότι ἦτε φανερόν ὅτι οὐδὲν τῶν μέχρι τοῦδε καθεστώτων ἔμελλε νὰ μείνῃ, ὁ δὲ τέως κύριος τῆς πόλεως ἤρχισε νὰ ἀνησυχῇ περὶ τῆς ἰδίας ἀσφαλείας, νομίζων ὅτι ὤφειλε νὰ φοβῆται μᾶλλον τοὺς πολίτας ἢ τοὺς νικητάς. Πέμψας δὲ πρὸς τὸν στρατηγὸν Δημήτριον, εἶπεν ὅτι ἦτο ἕτοιμος νὰ παραδώσῃ αὐτῷ τὴν πόλιν, καὶ ἐζήτηι τὴν προστασίαν του. Ἡ πρεσβεία αὕτη ἔγινε δεκτὴ μετὰ πολλῆς εὐμενείας, καὶ ὁ στρατηγὸς ἀπεκρίθη ὅτι τὸ σέβας αὐτοῦ πρὸς τὸν χαρακτῆρα καὶ τὴν ἐξαίρετον παιδείαν τοῦ τέως ἐπιμελητοῦ τῶν Ἀθηνῶν ἦτο τοσαύτη,

1) Ταῦτα κατὰ τὸν *Πλούταρχον* (Δημητρ. Η'). Πρὸς ταῦτα διαφωνεῖ ὁ *Πολύαινος* (Δ', 7, 6) πρὸ πάντων ἐν οἷς λέγει ὅτι μετὰ τῶν εἰκοσιν ἐκείνων ἐπέπλευσεν ὅλος ὁ ἐκ Σουνίου στόλος.

ὥστε δὲν ἐδύνατο νὰ ἔχῃ οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην πρόθεσιν νὰ τὸν ἐμβάλλῃ εἰς κινδύνους. Μετὰ τοῦ ἀγγέλματος τούτου ἔπεμψεν εἰς τὴν πόλιν τὸν Μιλήσιον Ἀριστόδημον, ἓνα τῶν φίλων, παραγγείλας αὐτῷ νὰ φροντίσῃ περὶ τε τῆς ἀσφαλείας τοῦ τοσοῦτον ταπεινωθέντος καὶ ὅπως ἔλθωσιν αὐτὸς οὗτος καὶ τινες ἄλλοι ἄνδρες πρὸς τὸν νικητὴν, ἵνα μετ' αὐτῶν διατάξῃ τὰ περαιτέρω. Τὴν ἐπιούσαν Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς καὶ τινες ἄλλοι, ἐπὶ τούτῳ ὀρισθέντες ὑπὸ τοῦ δήμου, ἦλθον εἰς τὸν Πειραιᾶ, ἵνα υπογράψωσι τὴν πρᾶξιν τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν Ἀθηναίων. Αὐτὸς δὲ ἐζήτησε παρὰ τοῦ στρατηγοῦ τὴν ἄδειαν ν' ἀπέλθῃ μετ' ἀσφαλοῦς συνοδείας ἐκ τῆς Ἀττικῆς, καὶ νὰ μεταβῇ εἰς τὰς Θήβας. Ἡ ἄδεια τῷ ἐδόθη ἄνευ δυσκολίας, καὶ οὕτω κατέλιπε τὴν πόλιν, ἧς ἐπὶ πλέον ἢ δέκα ἔτη ὑπῆρξε κύριος¹.

Εἰς τὸν δῆμον τῶν Ἀθηναίων ἐμήνυσεν ὁ στρατηγὸς Δημήτριος, ὅτι ὅσον καὶ ἂν ποθῇ, δὲν θὰ ἔλθῃ πρότερον εἰς τὰς Ἀθήνας, πρὶν ἀποτελέσῃ τὸ ἔργον τῆς ἀπελευθερώσεως διὰ τῆς καταλήψεως τῆς Μουνιχίας καὶ τῆς κατισχύσεως τῆς φρουρᾶς. Προσεκάλεσε τὸν στόλον ἐκ τοῦ Σουνίου, καὶ περιχαρὰς τὸ φρούριον τῆς Μουνιχίας, διέταξε νὰ στήσῃσι τὰς μηχανὰς καὶ νὰ παρασκευάσωσι τὰ πάντα πρὸς ἔφοδον κατὰ τῆς ὀχυρᾶς ταύτης θέσεως. Ἐν τούτῳ τῷ μεταξὺ ἀπεφάσισε νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῶν Μεγάρων, ὅπου ὑπῆρχεν ὡς αὐτῶς φρουρὰ στρατιωτῶν τοῦ Κασσάνδρου². Διαρκούντων τῶν ἐνταῦθα πολιорκητικῶν ἔργων, ὁ Δημήτριος ἐξέδραμεν αὐτὸς εἰς τὴν Ἀχαΐαν πρὸς περιπετειώδη τινὰ συνάντησιν. Ἐκεῖ διέτρίβεν ἐν Πάτραις ἢ Κρατησίπολιν, ἢ ὠραία καὶ εὐτολμος χήρα τοῦ ἐκ Τυμφαίας Ἀλεξάνδρου, ἣτις ἐμήνυσεν αὐτῷ ὅτι εὐχαρίστως θὰ τὸν

1) *Διοδώρου* Κ', 45· *Πλουτάρχου* Δημητρ. Θ', οἵτινες ἐν ταῖς μικραῖς αὐτῶν διαφωνίαις τρόπον τινὰ συμπληροῦσιν ἀλλήλους. Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς ἀπῆλθεν εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἐκεῖθεν δέ, ἀποθανόντος τοῦ Κασσάνδρου, εἰς τὴν Αἴγυπτον, *Διογ. Λαερτίου* Ε', 78, *Στράβωνος* Θ', σ. 398.

2) Κατὰ τὸν *Φιλόχορον* Ἀπόσπ. 144 (παρὰ *Διονυσίου* τῷ Ἀλικαρ. Περὶ Δεινάρχου 3) « τοῦ γὰρ Ἀναξικράτους ἀρχοντος εὐθὺς μὲν ἢ τῶν Μεγαρέων πόλιν ἔαλω » δ. ἐ. τὸ θέρος τοῦ 307.

ἐδέχετο. Παραλαβὼν ὀλίγους εὐζώνους στρατιώτας ἤλθε πλησίον τῆς πόλεως, ἐνταῦθα διέταξεν αὐτοὺς νὰ σταθῶσι καὶ ἔστησε μακρὰν αὐτῶν τὴν σκηνὴν του, ὅπως ἀνετώτερον διέλθῃ εἰδυλλιακὴν τινα ὥραν μετὰ τῆς ὥραιας χήρας. Ἄλλ' αἰφνης ἐπιδραμόντες οἱ πολέμιοι ἐπετέθησαν κατὰ τῆς σκηνῆς, καὶ μόλις ὁ Δημήτριος λαβὼν καιρὸν νὰ περιβληθῇ ἱμάτιόν τι, μετὰ πολλῆς δυσκολίας διέφυγεν, ἡ δὲ σκηνὴ του μετὰ πάντων τῶν πολυτελῶν κοσμημάτων, τῶν παρεσκευασμένων πρὸς τὴν ἐπαφρόδιτον ἐπίσκεψιν, ἔπεσεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν πολεμίων¹. Ἐπανελθὼν εἰς τὰ Μέγαρα ἐπέσπευσε τὴν πολιορκίαν· ἐπελθούσης δὲ τῆς ἀλώσεως τῆς πόλεως, οἱ μὲν στρατιῶται παρεσκευάζοντο νὰ διαρπάσωσιν αὐτήν². κατὰ παράκλησιν δὲ τῶν Ἀθηναίων οὐδὲν ἔπαθον οἱ πολῖται, καὶ ἀνεκηρύχθη τῶν Μεγαρέων ἡ ἐλευθερία³.

Μετὰ ταῦτα, ἐπανελθόντος τοῦ Δημητρίου εἰς τὴν Μουνιχίαν, ὁ ἐνταῦθα ἀγὼν ἐξηκολούθησε ζωηρότατος. Οἱ στρατιῶται τοῦ Διονυσίου ἡμύνοντο μὲν ἀνδρείως, ὑποστηρίζομενοι ὑπὸ τε τῆς δυσχωρίας καὶ τῶν ἰσχυρῶν ὀχυρωμάτων τοῦ φρουρίου· ἀλλ' ἔνεκα τῆς πολυαριθμοτέρας δυνάμεως καὶ τοῦ πλήθους τῶν πολιορκητικῶν μηχανῶν ὁ Δημήτριος, ἐπὶ δύο συνεχεῖς ἡμέρας μετὰ νέων πάντοτε στρατιωτῶν ἐπερχόμενος, καὶ ἐπειδὴ οἱ ἀπὸ τῶν τειχῶν ἀμυνόμενοι ὑπὸ τῆς φονικῆς ἐνεργείας τῶν πετροβόλων

¹) Τὸ παρὰ Πλούταρχον ἑρωτικὸν τοῦτο ἱστῶρημα πολὺ ἐνδεχόμενον νὰ προῆλθεν ἐκ τοῦ Δούριδος καὶ νὰ ἀνῆκεν εἰς τοὺς κακεντρεχεῖς θρύλους τῶν χρόνιων ἐκείνων· ἀλλ' εἶνε ἄξιον νὰ εἶνε ἀληθὲς καθ' ὅσον πολὺ ἀρμόζει εἰς τὴν εἰκόνα τοῦ ἥρωος αὐτοῦ.

²) Ταῦτα κατὰ τὸν Πλούταρχον εἰς ἀν. 'Ο αὐτὸς (Περὶ παιδ. ἀγωγ. σ. 5 E) λέγει καθ' ὑπερβολὴν ὅτι ὁ Δημήτριος κατηδάφισε τὴν πόλιν· ἀλλ' ὅτι δευνὰ ὑπέστη, ἀποδεδεικνύσας τὰ περὶ τὸν Σίλπιωνα ἀνέκδοτα (Σενέκα De constant. sapient. 5. Πλούταρχος Δημητρ. Θ'). Ἐρωτήσαντος τοῦ Δημητρίου τὸν φιλόσοφον, ἂν εἴχῃ τις ἀφαιρέσει τι τῶν ἑαυτοῦ, «οὐδεὶς, εἶπεν· οὐδένα γὰρ εἶδον ἐπιστάμαν ἀποφέροντα». Ἄλλοτε δὲ πάλιν, ὅτε ὁ Δημήτριος ἀποχαιρετίζων αὐτοὺς εἶπεν «Ἐλευθέραν ὑμῶν, ὦ Σίλπιων, ἀπολείπω τὴν πόλιν» — «Ὁρθῶς, ἔφη, λέγεις, οὐδένα γὰρ ἡμῖν δοῦλον ἀπολείουπας» («τῶν θεραπόντων σχεδὸν ἀπάντων διακλαπέντων»).

³) Ὁ μὲν Διόδωρος (Κ', 46) ἀφηγεῖται τὴν κατὰ τῶν Μεγαρέων ἐκστρατείαν μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Μουνιχίας, ὁ δὲ Πλούταρχος πρὸ ταύτης· ὅτι δὲ τοῦτο εἶνε ὀρθὸν ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ ἀξιοπύστου Φιλοχόρου (*Ἀπόσπ. 144).

πάντοτε ὀλιγόστευον, κατώρθωσε τέλος νὰ κυριεύσῃ ἐξ ἐφόδου τὴν Μουνιχίαν. Οἱ Μακεδόνες στρατιῶται ῥίψαντες τὰ ὅπλα παρεδόθησαν, καὶ ὁ Διονύσιος ἐξωγρήθη. Μετὰ ταῦτα ὁ Δημήτριος κατηδάφισε τὰ ὀχυρώματα τοῦ λιμένος, καὶ διεκήρυξε τὴν παντελῇ ἐλευθερίαν τῶν Ἀθηναίων καὶ φιλίαν καὶ συμμαχίαν πρὸς τὸν δῆμον τῶν Ἀθηναίων. Ταῦτα θὰ συνέβησαν τὸν Αὐγούστον ἢ Σεπτέμβριον τοῦ 307.

Τώρα τέλος πάντων ὁ Δημήτριος, καὶ πάλιν παρακληθεὶς ὑπὸ τῶν πολιτῶν, ἀνῆλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας ἐν τῷ μέσῳ ἀπεράντων ἀνευφημιῶν. Συνεκάλεσε τὸν δῆμον εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ ἀναβάς εἰς τὸ βῆμα εἶπεν, ὅτι ἡ πόλις εἶνε ἐλευθέρα καὶ ὅτι θὰ προσπαθήσῃ ν' ἀποκαταστήσῃ τὴν προτέραν αὐτῆς δύναμιν· πρὸ πάντων δὲ πρέπει αἱ Ἀθηναῖοι νὰ γείνωσι πάλιν ναυτικὴ δύναμις, καὶ αὐτὸς θὰ διαπράξῃ παρὰ τοῦ πατρὸς νὰ χορηγηθῶσιν εἰς αὐτοὺς ξύλα ναυπηγίσματα πρὸς ἑκατὸν τριήρεις, καὶ ν' ἀποδοθῇ αὐτοῖς πάλιν ἡ νῆσος Ἱμβρος· πρὸς τοῦτον τὸν σκοπὸν πρέπει νὰ πέμψωσι πρέσβεις πρὸς τὸν Ἀντίγονον, θὰ ἐλάμβανον δὲ καὶ δῶρον 150,000 μεδίμνους σίτου· ἀφίεται δὲ κατόπιν εἰς τὴν διάθεσίν των ἡ φροντίς τοῦ νὰ καταδιώξωσι δικαστικῶς τοὺς συνεργήσαντας εἰς τὴν κατάλυσιν τῆς δημοκρατίας¹.

Ἄπαντα ἡ δραστηριότης τῆς νέας δημοκρατίας ἐστράπη πλέον τὸ μὲν ἐπὶ τὰς δίκας τὰς ἐναντίον τῶν ὀπαδῶν τῆς ὀλιγαρχίας, τὸ δὲ

¹) Πλουτάρχου Δημητρ. Γ', Διοδώρου Κ', 46. Ὑπάρχουσι δύο τεμάχια ἐπιγραφῆς. ἄπερ ὁ μὲν Ρ α γ κ α β ῆ ς (Antiqu. Hellén. 434—435, ἐνώνει, ὁ δὲ K ö h l e r (Hermes V. σ. 350. Corp. Ins. Attic. II n° 238 καὶ 239) τοῦναντίον χωρίζει ἀπ' ἀλλήλων. Κατὰ τὸν K ö h l e r τὸ μὲν n° 239 περιλαμβάνει δόγμα ἐπιτρέπον εἰς τὸν Μιλήσιον Ἀριστόδημον νὰ μεταβῇ πρὸς τὸν Ἀντίγονον· τὸ δὲ n° 238 ψήφισμα ἐκδοθὲν μετὰ τὴν ἐπάνοδον αὐτοῦ καὶ ἐπικυρῶνον πάσας τὰς ὑπ' αὐτοῦ προσαχθεῖσας προτάσεις. Τὸ n° 238 εἶνε τῆς πέμπτης πρυτανείας, ὁδηγῶν τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ 307· τῆς ἑκτῆς δὲ πρυτανείας εἶνε τὸ ψήφισμα τὸ ὑπὸ τοῦ Στρατοκλέους· προταθὲν ὑπὲρ τῶν ἀπογόνων τοῦ ῥήτορος Λυκούργου, ὅστις πάντοτε διετέλεσε λέγων καὶ πράττων πρὸς τὸ συμφέρον τῆς νῦν ἀποκατασταθείσης ἐλευθερίας καὶ τῆς εὐκλείας τῶν Ἀθηναίων. Τὸ ψήφισμα τοῦτο ἄρτιον μὲν ἀναγράφεται παρὰ Πλουτάρχῳ (Βί. τῶν Δέκα Ῥητόρων), κολοβὸν δὲ ἐν τῷ Corp. Insc. Atticar. no 240.

ἐπὶ τὰ ψηφίσματα τὰ πρὸς τιμὴν τοῦ Δημητρίου καὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ἀντιγόνου. Εἰσαγγελαὶ ἐπεδόθησαν κατὰ τοῦ Δημητρίου τοῦ Φαληρέως, κατὰ τῶν φίλων αὐτοῦ Δεινάρχου τοῦ Κορινθίου καὶ Μενάνδρου τοῦ κωμικοῦ ποιητοῦ καὶ κατ' ἄλλων πολλῶν ὁπαδῶν τῆς προσηγηθείσης πολιτείας¹ καὶ οἱ μὲν πλείστοι τούτων, ὄντες ἤδη φυγάδες, κατεδικάσθησαν εἰς θάνατον, τοῦ Δημητρίου δὲ καὶ καὶ αἱ χαλκαὶ εἰκόνες κατεβλήθησαν καὶ ἐχωνεύθησαν· ὁ δὲ Μένανδρος καὶ ὅσοι παρέμειναν ἐν Ἀθήναις ἠθωώθησαν¹. Μετὰ δὲ ταῦτα, προκειμένου νὰ ἐκφρασθῇ ἡ εὐγνωμοσύνη πρὸς τὸν ἐλευθερωτὴν τῆς πόλεως διὰ τὰς εὐεργεσίας αὐτοῦ, αἱ ἐνδείξεις τῆς τιμῆς αἱ ὑπὸ τοῦ ἐλευτέρου δήμου τῶν Ἀθηναίων ψηφισθεῖσαι προῆλθον μέχρις ἀτοπίας καὶ βδελυγμίας· οἱ δημαγωγοὶ ἡμιλλῶντο πρὸς ἀλλήλους ἐπινοοῦντες αἰεὶ νέον τι, δι' οὗ ἡλπίζον νὰ προσελκύσωσιν εἰς ἑαυτοὺς τὴν προσοχὴν καὶ νὰ κερδίσωσι τὴν εὐνοίαν τοῦ νέου ἡγεμόνος. Ἐκεῖνος δέ, τοῦ ὁποίου ἡ ἐπιρροή ἤρχισεν ἀπὸ τούτου τοῦ χρόνου νὰ ἐπικρατῇ ἐν Ἀθήναις, ἦτο ὁ γέρων Στρατοκλῆς. Κατὰ πρότασιν αὐτοῦ ἐψήφισεν ὁ δῆμος νὰ στήσωσι παρὰ τοὺς ἀνδριάντας τοῦ Ἀρμοδίου καὶ Ἀριστογείτονος χρυσὰ τέθριππα μετὰ τῶν εἰκόνων τῶν «Σωτήρων» Δημητρίου καὶ Ἀντιγόνου, νὰ στεφανώσωσιν αὐτοὺς διὰ χρυσῶν στεφάνων ἀξίας 200 ταλάντων, νὰ ἰδρύσωσιν αὐτοῖς βωμὸν μετὰ τῆς προσηγορίας τῶν Σωτήρων, νὰ διορίζωσι κατ' ἔτος ἱερέα πρὸς λατρείαν αὐτῶν², ν' αὐξήσωσι τῶν φυλῶν τὸν ἀριθ-

¹) Διονυσίου Ἀλικαρν. Περὶ Δεινάρχου 3 (ἐκ τοῦ Φιλυόρου) Διογ. Λαερτίου Ε', 79 Πλουτάρχου Βί. τῶν Δέκα Ῥητόρ. Ἐὰν δὲ ὁ Κικέρων de Fin. V, 19 λέγει Demetrius cum patria pulsus esset injuria, ὁμοίως δὲ ἐκφράζεται καὶ ὁ Στράβων ΙΑ', σ 398, καὶ ὁ Αἰλιανὸς Ποικ. Ἰστ. Γ', 17, εἰς ταῦτα ὑπόκειται συμπάθειά τις πρὸς τὸν Δημήτριον λογοτεχνική μᾶλλον ἢ πολιτική· τὸ τυπικὸν τοῦλάχιστον δίκαιον δὲν παρεδίσθη διὰ τῆς ἀποφάσεως ταύτης.

²) Ὁ Πλουτάρχος (Δημητρ. Γ') λέγει μετὰ πάσης θετικότητος ὅτι τὸ ἔτος ὠνομάζετο κατὰ τοῦτον τὸν ἱερέα, ὅπως πρότερον κατὰ τὸν ἀρχοντα. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεὺς (Περὶ Δεινάρχου 9) ἐν τῇ καταλόγῳ τῶν ἀρχόντων τοὺς ἐπώνυμους τῶν ἐπομένων ἐτῶν δὲν λέγει ὡς ἱερεῖς τῶν Σωτήρων, ἐπειράθην (Rhein. Mus. 1843) «καὶ τοι ἀντιτασσόμενος κατὰ τῆς εἰδήσεως τοῦ Πλουτάρχου», ἂν ᾔτο δυνατόν διὰ τινος τρόπου νὰ διατηρηθῇ τὸ κύρος τῆς μαρτυρίας αὐτοῦ. Ἀλλ' αἱ ἐκποτε ἀνευρεθεῖσαι πολλαὶ ἐπιγραφαὶ αἱ ἀπὸ τῶν ἐπομένων ἐτῶν χρονολογούμεναι ἀποδεικνύουσιν ὅτι τὸ ὑπὸ

μόν κατὰ δύο καὶ νὰ ὀνομάσωσιν αὐτάς ἐκ τοῦ ὀνόματος αὐτῶν Ἀντιγονίδα καὶ Δημητριάδα¹, νὰ καθιερώσωσι πρὸς τιμὴν των ἐνιαυσίους ἀγῶνας καὶ πομπὰς καὶ θυσίας, καὶ νὰ ἐνυφάνωσι τὰς εἰκόνας αὐτῶν εἰς τὸν πέπλον τὸν εἰς τὴν Ἀθηνᾶν ἀνατιθέμενον. Ἐτι δὲ οἱ πρέσβεις οἱ πεμπόμενοι πρὸς τὸν Ἀντίγονον καὶ τὸν Δημήτριον νὰ φέρωσι τό τε ὄνομα καὶ τὴν στολὴν τῶν θεωρῶν. Ἄλλοι δὲ προέτειναν, ἐν ᾧ τόπῳ καταβαίνων ἀπὸ τοῦ ἄρματος ὁ Δημήτριος ἐπάτησε κατὰ πρῶτον τὸ ἔδαφος τῶν Ἀθηνῶν, νὰ ἰδρυθῇ βωμὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Καταβήτου, ὅπερ συνήθως ἀπενέμετο εἰς τὸν Δία. Ἐὰν δὲ ὁ Δημήτριος ἤθελεν ἔλθῃ εἰς τὰς Ἀθήνας, νὰ γείνη δεκτὸς μετὰ τῆς αὐτῆς πομπῆς, μεθ' ἧς ὁ Διόνυσος καὶ ἡ Δήμητρα· εἰς δὲ τὸν κατὰ ταύτην τὴν ὑποδοχὴν ἀναδειχθησόμενον διὰ τε τὴν ἐπίνοιαν καὶ πολυτέλειαν νὰ χορηγηθῶσι χρήματα ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου, ὅπως δυνηθῇ νὰ στήσῃ ἀνάθημά τι. Ὁ Μουνιχιῶν μὴν ὠνομάσθη τοῦ λοιποῦ Δημητρίων, ἡ δὲ τελευταία τοῦ μηνὸς ἡμέρα (ἡ «ἔνη καὶ νέα») ὠνομάσθη Δημητριάς, καὶ τὰ Διονύσια Δημήτρια². Ὅτε δὲ ὕστερον ἔμελλον ν' ἀνατεθῶσιν εἰς τὸν ἐν Δελφοῖς ναὸν Ἀσπίδες, Δρομοκλείδης ὁ Σφήττιος ἔγραψε τὸ ἐξῆς ψήφισμα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ «Ἀγαθὴ τύχη· δεδόχθω τῷ δήμῳ χειροτονῆσαι τὸν δῆμον ἓνα ἄνδρα ἐξ Ἀθη-

τοῦ Πλούταρχου λεγόμενον εἶνε ἀνυπόστατον. Ὁ Πλούταρχος βεβαίως δὲν ἠρώσθη ἐξ ἀρχαίων πηγῶν· διότι καὶ αὐτὸς ὁ Δοῦρις, ὅν ἀκολουθεῖ ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ εἴπῃ τόσον ἁπλοῶς. Φαίνεται λοιπὸν πολὺ εὐστοχος ἡ γνώμη τοῦ Kirchhof (Hermes II, σ. 161) ὅτι ὁ Πλούταρχος κατὰ τὸν συνήθη αὐτῷ ἐπιπόλαιον τρόπον ἐξέλαβε τοὺς ἐπωνύμους τῶν δύο νέων φυλῶν καὶ τοὺς ἱερεῖς αὐτῶν ὡς ἐπωνύμους ἄρχοντας.

¹) Διὰ τοῦτο οἱ ἀνδριάντες αὐτῶν ἦσαν ἰδρυμένοι μεταξὺ τῶν ἐπωνύμων ἐν Δελφοῖς, Πausanίου I', 10, 2. Ὁ ἀριθμὸς τῶν βουλευτῶν ἀπὸ 500 ἠυξήθη εἰς 600, αἱ δὲ δύο φυλαὶ ἐτάχθησαν ἐν ἀρχῇ τῆς τῶν φυλῶν σειρᾶς (Corp. Inscr. Graec. I, σ. 152). Ὅτι δὲ αἱ νέαι φυλαὶ ἐπὶ ἄρχοντος Ἀναξικράτους ('Ολ. 118, 2) δὲν συνηριθμοῦντο ἔτι, ἐννοεῖται μὲν καὶ οἰκοθεν, καταφαίνεται δὲ καὶ ἐκ τοῦ Corp. Inscr. Attic. II n° 238. Ἄλλως δὲ ἡ μέχρι τοῦδε λίαν δυσχερὴς ἐπίσημος ἐν Ἀθήναις χρονολογία ἐκίρτισε κατὰ τοῦτο, ὅτι τῶρα ἡμέρα τοῦ μηνὸς καὶ ἡμέρα τῆς πρυτανείας κατὰ τὸ σύνθετες ἔτος συμπίπτουσι, κατὰ δὲ τὸ ἐμβόλιμον τοῦλάχιστον αἱ πρυτανεῖαι πᾶσαι εἶχον ἰσαριθμούς ἡμέρας 32.

²) Πλούταρχου Δημητρ. II'. Παράδοξον εἶνε ὅτι ἀκριβῶς ὁ Μουνιχιῶν μὴν μετωνομάσθη Δημητρίων, ὥσαντι ὁ μὴν ἐκείνος εἶχε τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ ὑπὸ τοῦ Δημητρίου καταστραφέντος φρουρίου.

ναίων, ὅστις ἀφικόμενος πρὸς τὸν Σωτῆρα καὶ καλλιεργησάμενος ἐπερωτήσει Δημήτριον τὸν Σωτῆρα, πῶς εὐσεβέστατα καὶ κάλλιστα καὶ τὴν ταχίστην ὁ δῆμος τὴν ἀποκατάστασιν ποιήσαιο τῶν ἀναθημάτων. "Ὅ,τι δ' ἂν χρήση, ταῦτα πράττειν τὸν δῆμον.»¹⁾ Τέλος δὲ οὐ μόνον ὡς θεὸν προσηγόρευσεν ὁ δῆμος τὸν Δημήτριον, ἀλλ' ὠνόμασε καὶ αὐτὸν καὶ τὸν πατέρα διὰ τοῦ ὑψίστου ὀνόματος, ὅπερ ἐδύνατο νὰ εὐρεθῇ, τοῦ ὀνόματος τοῦ βασιλέως²⁾. Τὸ ὄνομα τοῦτο, ἐν ᾧ συνεκεφαλαιοῦντο τὰ μεγάλα πολιτικά ἐξαγόμενα τῆς ἐποχῆς, ἦτο λέξις, τὴν ὁποίαν οὔτε ὁ Ἀντίγονος οὔτε οἱ ἀντίπαλοί του ἐτόλμησαν νὰ ἐκστομίσωσιν, ὡς ηὐδὴ ποτε καὶ ἂν εἶχον ἐπιθυμίαν ἅμα καὶ ζηλοτυπίαν δι' αὐτό. "Ὅτι δὲ ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων ἔλαβε τὸ θάρρος κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον νὰ ἐκφράσῃ τὴν εὐγνωμοσύνην του, εἶχε μικράν ἢ μεγάλην σημασίαν, καθ' ὅσον ἤθελε νὰ διόδῃ τις ἐν αὐτῷ πρᾶξιν τινα ἐθελοδοουλίας ἢ τὴν διαδήλωσιν τοῦ κέντρου τοῦ ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τὴν ἔκφρασιν τῆς κοινῆς γνώμης.

Φαίνεται ὅτι ὁ Δημήτριος, διατρίβων ἐν τῇ πόλει τῶν Ἀθηναίων καὶ περιστοιχιζόμενος ὑπὸ τοῦ εὐφυοῦς καὶ περὶ τὰς τέχνας τῆς κολακείας ἐπινοητικοῦ δῆμου, ἐν τῷ μέσῳ συμποσίων εὐτραπέλων ἀνδρῶν καὶ ἰωραίων ἐταιρῶν, ἐλησμόνησε τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν ἄλλων ἐλληνικῶν πόλεων· ἐπὶ μῆνας ὀλοκλήρους διετέλει, φαίνεται, ἀπρακτῶν ἐν Ἀθήναις· ἡ μορφή αὐτοῦ, οἱ λόγοι καὶ αἱ πράξεις του, καθ' ὃ καινοπρεπεῖς καὶ ἐπαφρόδιτοι, ἐνήργουν πάντοτε

¹⁾ *Πλουτάρχου* Δημητρ. Π' καὶ τὰ παρὰ *Grauert* (σ 297) παρατεθειμένα χωρία *Πλουτάρχου* Περὶ δόξης Ἀλεξ. σ. 338 Α' *Σχολιαστ. Πινδ.* εἰς Νεμ. Γ', 2' *Φωτίου* Λεξ. ἐν λ. π ἄ ρ α λ ο ς. Τὴν ὀνομασίαν τῆς ἡμέρας Δημητριάδος ἐμνημόνευσεν ὁ Πολέμων ἐν τῷ Περὶ ἐπωνύμων τῶν φυλῶν συγγράμματι (Ἀποσπ. 3). ¹² *Ἀριστοφάνειον* ἐν λ. ἐν ν η καὶ ν έ α. Πρὸλ. *Σχολιαστὴν Ἀριστοφ.* εἰς Νεφ. 1115.

²⁾ Ὁ *Grauert* λέγει: Ζητεῖται ἂν τοῦτο δὲν συνέβη μετὰ τὴν ἐν Κύπρῳ μάχην. Ὁ Πλούταρχος τάσσει αὐτὸ ἀρκούντως σαφῶς πρὸ αὐτῆς. «Ἐπειτα οὐδεὶς τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἀλεξάνδρου ἔξῃ πλέον, καὶ ὁ μακεδονικὸς θρόνος ἐχόρηεν, ὠνόμασε δὲ βασιλεῖα τὸν Δημήτριον μάλλον ἢ τὸν Κάσσανδρον· ἀλλ' ἔα τῶν δὲν τὸν ὠνόμασαν, ἅτε ὄντες ἐλευθεροί.» *Ἠδῇ* ἐν τῷ περὶ ἀποστολῆς τοῦ Ἀριστοδήμου ψηφίσματι (Corp. Inser. Attic. n° 238) τὸν Δεκέμβριον τοῦ 307 ἀπαντᾷται ἡ φράσις «βασίλειά Ἀντίγονον».

γοητευτικῶς ἐπὶ τῶν Ἀθηναίων. Ὅτε δὲ τέλος ἔλαβεν εἰς γάμον τὴν ὠραίαν Εὐρυδίκην τὴν χήραν τοῦ Κυρηναίου Ὀφέλα, ἣτις εἶχεν ἀποχωρήσει εἰς τὰς Ἀθήνας, τότε αἱ ἐνθουσιώδεις ἀνευφημῖαι δὲν εἶχον τέλος· τότε ἐθεωρήθη ὡς ὁ κολοφῶν τῆς εὐμενείας, τῆς τιμῆς καὶ τῆς εὐδαιμονίας τὸ ὅτι ὁ ἥρωας συνεζεύχθη μετὰ θυγατρὸς ἐκ τοῦ ἡρωϊκοῦ γένους τοῦ Μιλτιάδου, καὶ οὕτω τρόπον τινὰ συνεδέετο τὸ ἔνδοξον παρελθόν τῶν Ἀθηναίων πρὸς τὴν ἐπὶ γῆς ὑφίστην δύναμιν τοῦ παρόντος¹.

Ἰσως διενοεῖτο, ἀρχομένου τοῦ ἔαρος, νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος, ἴσως τὴν φαινομένην ἐν Ἀθήναις ἀπραξίαν ἀνεπλήρῳ προπαρασκευαζόμενος, συνάπτων μετὰ τούτων ἢ ἐκείνων σχέσεις καὶ ἐρχόμενος εἰς διαπραγματεύσεις. Ἐξ ἑνὸς τοῦλάχιστον γεγονότος καὶ τούτου κατ' ἐξοχὴν σπουδαίου, καταφαίνεται ἡ ἐνέργεια αὐτοῦ. Σπουδαιότατον πρᾶγμα ἦτο διὰ τὸν Κάσσανδρον τὸ νὰ διακατέχῃ ἀσφαλῶς τὴν Ἡπειρον, ἣν ἤδη ἀπὸ τοῦ 327 διὰ στιβαρᾶς χειρὸς ἐπίεζεν. Ἡ κατὰ τὸ 313 ἐκραγεῖσα ἐνταῦθα ταραχή, καθ' ὃν χρόνον τοῦ μὲν Ἀντιγόνου ἡ δύναμις ἐφαίνετο ἐπιτυχῶς ἐγκαθιδρυμένη ἐν Ἑλλάδι, ὁ δὲ βασιλεὺς Λιακίδης ἐπανῆλθεν εἰς τὴν χώραν του, ἀπεδείκνυνεν, ὅποιος κίνδυνος ἡπεῖλει ἐκεῖθεν τὴν Μακεδονίαν. Ἐὰν δὲ ὁ Κάσσανδρος κατέλιπεν ὡς βασιλέα εἰς τοὺς Ἡπειρώτας τὸν πρεσβύτερον τοῦ Λιακίδου ἀδελφόν, τὸν σκληρὸν καὶ δεσποτικόν Ἀλκέταν, τοῦτο βεβαίως ἐπραξεν, μόνον ὅπως δι' αὐτοῦ κατέχῃ ἀσφαλέστερον τὴν χώραν. Πολὺ ταχέως οἱ Ἡπειρώται ἡσθάνθησαν τὸ βάρος τῆς ὑπὸ τὴν μακεδονικὴν ἐπίδρασιν χαλεπῆς ταύτης κυβερνήσεως, βάρος κατὰ τοσοῦτον καταθλιπτικώτερον, καθ' ὅσον αἱ ἐν Ἑλλάδι ἐπιτυχίαι τοῦ Κασσάνδρου καὶ αἱ συνθῆκαι αὐτοῦ μετὰ τῆς Αἰγύπτου ἀπέσβεσαν, φαίνεται, πᾶσαν ἐλπίδα περὶ μεταβολῆς τῶν πραγμάτων. Ἀλλὰ ταχύτερον ἢ ὅσον προσδοκᾶτο ἐπῆλθεν ἡ μεταβολὴ αὕτη ὡς ἐκ τῆς ἐκστρατείας τοῦ Δημητρίου εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τῆς

¹) Πλουτάρχου Δημητρ. 1Δ'. Ὁ γάμος τοῦ Δημητρίου μετὰ τῆς Φίλας οὐχ ἤττον διετηρήθη.

ὕπ' αὐτοῦ ἐλευθερώσεως τῶν Ἀθηνῶν. Ἡ δὲ γενικὴ ἐν Ἡπείρῳ ἀγανάκτησις εὔρε βεβαίως πολὺ ταχέως τὰς ὁδοὺς καὶ τὰ μέσα πρὸς τὴν ποθουμένην ἀνατροπὴν. Δολοφονηθέντος¹ ἐν μιᾷ νυκτὶ τοῦ βασιλέως Ἀλκέτου μετὰ τῶν τέκνων του, ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰλλυριῶν Γλαυκίας ἐπανήγαγεν εἰς τὴν κληρονομίαν του τὸν υἱὸν τοῦ Αἰακίδου, τὸν δωδεκαετῇ πλέον Πύρρον². Διὰ τῆς ἐπαναστάσεως ταύτης οἱ Ἡπειρώται καὶ οἱ ὑπὸ τὸν Γλαυκίαν Ἰλλυριοὶ ἀπέβησαν οἱ φυσικοὶ σύμμαχοι τοῦ Δημητρίου, ἀπειλουμένης δὲ τῆς μακεδονικῆς δυνάμεως ὑπὸ τοῦ Δημητρίου ἐκ τε τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐκ θαλάσσης, ὑπῆρξεν ἀδύνατον εἰς τὸν Κάσσανδρον ἄντιταχθῆ διὰ τῆς βίας εἰς τὰ συμβαίνοντα ἐν τοῖς δυτικαῖς μεθορίαις.

Μετὰ τὰς ἐπιτυχίας τῶν Ἡπειρωτῶν ἐξηγέρθησαν πάντες ἐκεῖνοι, ὅσοι τῷ 312 ἠναγκάσθησαν μετὰ τῆς Ἡπείρου νὰ κλίνωσι τὸν αὐχένα, οἷον ἡ Ἀπολλωνία, ἥ μόλις συνετηροῦντο, ὡς ἡ Λευκάς καὶ ἡ Κέρκυρα. Ἐπὶ τούτων ὡς καὶ ἐπὶ τοῦ μίσους τῶν Αἰτωλῶν πρὸς τοὺς Μακεδόνας ἐδύνατο νὰ στηρίξῃ τὰς ἐλπίδας του ὁ Δημήτριος, μέλλων προσεχῶς νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τοῦ Κάσσανδρου. Οὕτως ηὔξημένην ἔχων τὴν κατὰ ξηρὰν δύναμιν καὶ τόσον ὑπερβάλλουσαν τὴν ναυτικὴν, ἐδύνατο νὰ νομίσῃ ἑαυτὸν βέβαιον περὶ τῆς ἐπιτυχίας κατὰ τὴν προσεχῇ ἐκστρατείαν.

Ἀμα τῇ ἐπανάδῳ τῆς πρὸς τὸν Ἀντίγονον πεμφθείσης πρεσβείας ἤλθε διαταγὴ τούτου πρὸς τὸν Δημήτριον νὰ καταλίπῃ εὐθὺς τὴν Ἑλλάδα, ὅπως ἀναλάβῃ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ πρὸς τὸν Πτολεμαῖον πολέμου τοῦ πρὸ μικροῦ ἐν ταῖς ἀνατολικαῖς θαλάσσαις ἐκραγέντος· παρηγγέλθη δὲ νὰ συγκαλέσῃ συνέδριον τῶν συμμάχων ἐλληνικῶν πόλεων, καὶ ἀφ' οὗ ἀναθέσῃ εἰς αὐτὸ τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ νὰ βουλευῇται περὶ τῶν καθ' ὅλου πραγμάτων, αὐτὸς νὰ ἐμφανισθῇ ὡς οἷόν τε τάχιστα εἰς τὰ ὕδατα τῆς Κύπρου. Συνηθισμένος νὰ ὑπακούῃ ἀδιστάκτως εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ πατρός του,

¹) Πανσανίου Α', 11, 5

²) Πλουτάρχου Πύρρ. Γ'. Ἡ χρονολογία ἐξάγεται ἐκ τῆς εἰδήσεως ὅτι νῦν ὁ Πύρρος ἦτο δώδεκα ἐτῶν.

εἶδεν ἑαυτὸν ὁ Δημήτριος αἰφνης καὶ πρὶν ἢ διαπράξῃ τι ἀνάλογον πρὸς τὴν μεγάλην αὐτοῦ πολεμικὴν δύναμιν ἀνακαλούμενον ἀπὸ τοῦ ἐν Ἀθήναις ὠραίου βίου καὶ τῆς ἱλιγγιώδους ἡδυπαθείας. Πλήρης νέας καὶ ἐπηυξημένης ἡρωικῆς ὁρμῆς, ἔσπευσεν εἰς τὴν Ἀνατολὴν, ὅπου νέος ἀγὼν καὶ νέοι κίνδυνοι ἔμελλον ν' ἀπασχολήσωσιν ἀξιοπρεπέστερον τὸ ἀνήσυχον καὶ ἐμπαθὲς αὐτοῦ πνεῦμα. Μόνον αἱ Ἀθῆναι καὶ τὰ Μέγαρα εἶχον ἐλευθερωθῆ· εὐχαρίστως δὲ καὶ τῶρα μετὰ σπουδῆς θὰ ἐπεχείρει τοῦτο καὶ ἐκεῖνα, ἀλλ' ὁ καιρὸς ἦτο κατεπείγων· ἔπεμψε πρὸς τὸν αἰγύπτιον στρατηγὸν Κλεωνίδαν τὸν διοικούντα τὴν Κόρινθον καὶ Σικυῶνα, καὶ ὑπεσχέθη εἰς αὐτὸν πολλὰ χρήματα, ἂν ἤθελε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰς πόλεις ταύτας καὶ νὰ χορηγήσῃ εἰς αὐτάς τὴν ἐλευθερίαν. Ἀλλ' αἱ μὲν προτάσεις αὗται ἀπεκρούσθησαν, ὁ δὲ Δημήτριος — ἀρχομένου βεβαίως τοῦ ἔτους 306' — ἔσπευσε νὰ καταλίπῃ τὰς Ἀθῆνας καὶ τὴν Ἑλλάδα, καὶ ν' ἀποπλεύσῃ πρὸς τὴν Ἀνατολὴν, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ τριάκοντα ἄττικὰς τριήρεις ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Μηδίου².

Καθ' ἃς ἔχομεν παραδόσεις εἶνε ὅλως ὁδῆλον, τί παρεκίνησε τὸν Ἀντίγονον εἰς τὴν αἰφνιδίαν ταύτην τροπὴν, ἣτις οὐ μόνον τὴν ἀρξαμένην ἐλευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος διέκοψεν, ἀλλὰ καὶ τὴν μέχρι τοῦδε διατηρηθεῖσαν ἐπίφασιν τῆς ἐπὶ τῇ βάσει τῶν συνθηκῶν τοῦ 311 διαρκούσης ἔτι εἰρήνης κατέστρεψεν. Θέλομεν ἰδῆ ὅτι κατὰ τούτους τοὺς χρόνους ὁ Σέλευκος ἐπεχείρησε τὴν μεγάλην αὐτοῦ ἐκστρατείαν κατὰ τῆς Ἰνδικῆς· ὁ ἰσχυρότατος λοιπὸν σύμμαχος τῆς Αἰγύπτου τῶρα δὲν ἐδύνατο νὰ παρακωλύσῃ γοργόν τι καὶ παράβολον τόλμημα. Ἡ μήπως ὁ Ἀντίγονος διείδεν ἀπειλὴν πολέμου ἐν τούτῳ, ὅτι ὁ Λαγίδης συνήθροιζεν ἐν Κύπρῳ ἰσχυράν

¹) Τοῦτο κατ' ἀρχὰς εἶχον εἰκάσι μόνον· ἀλλὰ τῶρα ἡ εἰκασία ἐπιβεβαιούται ὑπὸ τιμητικοῦ ψηφίσματος (Corp. Inser. Attic. II, n° 238), χρονολογουμένου ἐκ τῆς πέμπτης πρυτανείας (Δεκεμβρίου), καθ' ὅσον ἐξ αὐτοῦ βεβαιούται ἡ ἐπάνοδος τῆς πρὸς τὸν Ἀντίγονον πρεσβείας.

²) Ὁ Διδώροτος (Κ', 50) ὀνομάζει τὸν Μηδίον ναύαρχον ἀντὶ στρατηγοῦ.

δύναμιν κατὰ τε γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν καὶ ὅτι κατὰ τὰ λεγόμενα ἅπας ὁ αἰγυπτιακὸς στόλος ἔμελλε τὸ ἔαρ νὰ συνέλθῃ ἐκεῖ· ἢ ἡ συμφορὰ ἢ νεωστὶ πλῆξασα τὸν βασιλέα τῆς Πάφου ὑπῆρξεν ἀφορμὴ ἀξιώσεων, αἵτινες εὐκόλως ἐδύναντο νὰ καταντήσωσι casus belli· Ἀναντιρρήτως ὁ Ἀντίγονος εἶχε πάντα λόγον νὰ ζητήσῃ νῦν μάλιστα ταχεῖαν τὴν κρίσιν. Δὲν ἦτο λοιπὸν σφάλμα, ἀλλὰ εὐτολμος καὶ εὐστοχος τροπὴ τὸ νὰ διακόψῃ ἐπὶ τοῦ παρόντος τὸ ἔργον τῆς ἐλευθερώσεως τῆς Ἑλλάδος, ὅπως προλάβῃ ἐπιδρομὴν τινα τοῦ Λαγίδου εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Ἄν ὁ κατ' αὐτοῦ κτύπος ἐλάβανεν ὁμοίαν εὐτυχὴ ἔκβασιν, οἷαν ὁ κατὰ τοῦ Κασσάνδρου ἐν Ἀθήναις, ἢ ἐναντίον τοῦ Ἀντιγόνου σύστασις ἀπετύγχανεν ὁλοσχερῶς.

Ὁ Δημήτριος κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ πατρὸς του προσέπλευσε μετὰ τοῦ στόλου πρῶτον εἰς τὴν Καρίαν, καὶ ἀπήτησε παρὰ τῶν Ῥοδίων νὰ ἐνωθῶσι μετ' αὐτοῦ εἰς τὸν κατὰ τῆς Αἰγύπτου ἀγῶνα. Ἄλλ' οὗτοι ἡρνήθησαν τοῦτο, καὶ ἐζήτουν νὰ ἐπιτραπῇ αὐτοῖς νὰ ζῶσι πρὸς πάντας ἐν εἰρήνῃ, ὡς προτιμῶντες νὰ μένωσιν οὐδέτεροι καὶ ν' ἀσχολῶνται εἰς τὰς ἰδίας αὐτῶν ὑποθέσεις. Ὁ Δημήτριος, μὴ ἔχων τῶρα καιρὸν πρὸς ἄλλας ἐναντίον αὐτῶν ἀποπειράς, ἤλπιζεν ὅτι μετ' ὀλίγον θὰ εὕρισκεν εὐκαιρίαν νὰ ζητήσῃ λόγον παρὰ τῆς ἀγερώχου ἐμπορικῆς πόλεως διὰ τὴν τοιαύτην ἄρνησιν. Παραπλεύσας δὲ ἦλθεν εἰς τὴν Κιλικίαν, ὅπου προσέλαβε καὶ ἄλλα πλοῖα καὶ ἄλλους στρατιώτας. Ἐντεῦθεν, ἔχων ναυτικὴν μοῖραν σπουδαίως ἐνισχυθεῖσαν¹ καὶ ἐπιβαίνοντας αὐτῆς 15,000 πεζοὺς καὶ 400 ἵππεῖς, ἔχων δὲ καὶ πλοῖα μεταγωγικὰ καὶ φορτηγὰ ἱκανὰ πρὸς μακροχρόνιον ἐκστρατεῖαν, ἀνήχθη ὁ Δημήτριος — ἴσως τὸν Φεβρουάριον — εἰς τὸ πέλαγος διευθυνόμενος εἰς τὴν Κύπρον. Οὐδαμῶς δ' εὐρὼν αἰγυπτιακὸν στόλον δυνάμενον νὰ τὸν ἐμποδίσῃ, ἀπέβη κατὰ τὴν βορειοανατολικὴν ἀκτὴν τῆς νήσου εἰς τὴν παραλίαν τῆς

¹) Ὁ Διόδωρος (Κ', 47) λέγει ὅτι εἶχεν 110 πολεμικὰ πλοῖα («ταχυναυτούσας τριήρεις», ὅπερ σημαίνει καὶ μείζονα πλοῖα), 53 μεταγωγικὰ στρατοῦ («τῶν βαρυτέρων στρατιωτικῶν»). Ἐὰν ὅς πρὸς ταῦτα δὲν συμφωνοῦσιν αἱ περὶ μεταγενεστέρων συμβάντων εἰδήσεις, δὲν ἔπεται ἐκ τούτου ὅτι οἱ εἰρημένοι ἀριθμοὶ εἶνε ἡμαρτημένοι.

Καρπασίας, καὶ τὰ μὲν σκάφη ἀνελκυσθέντα εἰς τὴν ξηρὰν περιεβλήθησαν ὑπὸ χάρακος καὶ τάφρου πολὺ βαθείας, ἀπὸ δὲ τοῦ ὠχυρωμένου στρατοπέδου ἐγίνοντο ἐπιδρομαὶ εἰς τὰ πλησιόχωρα, καὶ αἱ πλησιέσταται πόλεις ἡ Καρπασία καὶ Οὐρανία¹ ἐκυριεύθησαν. Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Δημήτριος ἐτρέπη εἰς ἐπίθεσιν κατὰ τῆς Σαλαμῖνος, τῆς πλησιεστάτης πόλεως ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς ἀκτῆς τῆς νήσου, ἅμα δὲ καὶ τῆς πασῶν σπουδαιοτάτης. Καὶ μέρος μὲν τῶν νεῶν καθειλκυσθή εἰς τὴν θάλασσαν, ἵνα προστατεύῃ τὰ παράλια, αὐτὸς δὲ λαβὼν πάντα τὸν κατὰ ξηρὰν στρατὸν καὶ ὑπερβάς τὰ ὄρη, ὥδευε πρὸς τὴν Σαλαμίνα. Ἐνταῦθα ἐδρεύων ὁ ἀδελφὸς τοῦ Πτολεμαίου Μενέλαος ὡς στρατηγὸς τῆς νήσου, εἶχεν ἤδη συναγάγῃ πάσας τὰς φρουράς τῶν κυπριακῶν πόλεων καὶ ἄλλους ἐδυνήθη νὰ στρατολογήσῃ· ἀφήσας δὲ τοὺς πολεμίους νὰ πλησιάσωσι μέχρις ἐνὸς μιλίου ἀποστάσεως, ἐνταῦθα ἀντεπεξῆλθε μετὰ 12,000 πεζῶν καὶ 800 ἰππέων. Μάχης δὲ συγκροτηθείσης, τὰ αἰγυπτιακὰ στρατεύματα κατατροπωθέντα κατέφυγον εἰς τὴν πόλιν, οἱ δὲ πολέμιοι κατεδίωκον αὐτοὺς κατὰ κράτος· περὶ τοὺς τρισχιλίους ἐξωγρήθησαν καὶ χίλιοι ἔπεσον· μόλις δὲ καὶ μετὰ βίας ἐδυνήθη ν' ἀντισταθῇ ἡ πόλις. Ἡ νίκη λοιπὸν τοῦ Δημητρίου ἦτο περιφανής. Ἡθέλησε δὲ διὰ τῶν αἰχμαλώτων νὰ ἐνισχύσῃ τὸν ἴδιον αὐτοῦ στρατὸν· ἀλλ' οἱ ἄθλιοι, καταλιπόντες ἐν Αἰγύπτῳ πᾶν ὅ,τι εἶχον, ἐλιποτάκτουν σωρηδόν, οὕτως ὥστε ὁ Δημήτριος ἠναγκάσθη, ἐμβιδάσας αὐτοὺς εἰς πλοῖα, νὰ τοὺς πέμψῃ εἰς τὴν Συρίαν πρὸς τὸν Ἀντίγονον.

Ἐν τούτοις ὁ Μενέλαος παρεσκευάζετο ὡς οἶόν τε κράτιστα, ὅπως ἀποκρούσῃ τὴν ἀναγκαίως προσδοκωμένην κατὰ τῆς πόλεως ἔφοδον· καὶ τῶν μὲν τειχῶν αἱ ἐπάλξεις καὶ οἱ πύργοι ἐφωπλίσθησαν διὰ μηχανῶν καὶ βελῶν καὶ κατελήφθησαν ὑπὸ πολλῶν φρουρῶν,

¹) Ἡ πόλις Οὐρανία ἀλλαχοῦ δὲν ὀνομάζεται· ἀλλ' ὁ Engel (Kypros I, 87) ἐφιστᾷ τὴν προσοχὴν ἐπὶ τῶν ῥειπίων τῶν πλησίον μὲν τῆς Καρπασίας, ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἐτέρας πλευρᾶς τῆς γλώσσης εὐρεθέντων, ὧν ἡ θέσις ἤθελεν εὐαρμυστήσῃ πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ Διοδώρου (Κ', 47, 2) λεγόμενα.

ἡ δὲ ὑπηρεσία διετάχθη μετὰ τῆς ἐπιμελείας τῆς ἀπαιτουμένης ὑπὸ τῆς προσεγγίσεως τῶν πολεμίων· ταχυδρόμοι δ' ἀπεστάλησαν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἵνα ζητήσωσι ταχεῖαν ἐπικουρίαν, καὶ 60 πλοῖα ὥρμουν ἐν τῷ λιμένι τῆς πόλεως, ἀδύνατον καθιστῶντα τὸν εἰσπλουν τῶν πολεμίων καὶ τὴν ἀπὸ θαλάσσης ἐπίθεσιν. Ὁ δὲ Δημήτριος πάλιν ἦτο πεπεισμένος ὅτι ἡ μὲν ἄλωσις τῆς πόλεως ἦτο ἀνάγκη νὰ γείνη, πρὶν ἔλθῃ ἡ ἐξ Αἰγύπτου βοήθεια, ἀλλ' ὅτι τὸ πρᾶγμα ἦτο δύσκολον· διότι καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἀμυνομένων ἦτο ἐπαρκέστατον καὶ ὀχυρώματα εἶχεν ἐξαίρετα καὶ ἀμυντικὰς μηχανὰς ἀξιολόγους, δὲν ἐδύνατο δὲ οὔτε μακροχρόνιον πολιορκίαν ν' ἀνυλάβῃ, οὔτε νὰ ἐλπίσῃ ὅτι διὰ τῆς βίας τῶν ὅπλων θὰ κυριεύσῃ τὴν πόλιν, ἐὰν δὲν κατέφευγεν εἰς νέα καὶ ἔκτακτα μέσα. Νῦν τὸ πρῶτον ἔλαβεν εὐκαιρίαν ὁ νέος στρατηγὸς νὰ ἐπιδείξῃ τὴν ἀξιόθαύμαστον αὐτοῦ περὶ τε τὴν ἐπινόησιν καὶ προσαγωγὴν πολιορκητικῶν μηχανῶν εὐφυΐαν καὶ τὴν ἐν τῷ πολιορκητικῷ πολέμῳ τέχνην, ἥτις ἀπεκόμισεν εἰς αὐτὸν τὸ ὄνομα τοῦ πολιορκητοῦ, δι' οὗ ὀνομάζεται τοῦ λοιποῦ ἐν τῇ ἱστορίᾳ· τὸ νέον, τὸ καταπληκτικὸν καὶ τὸ μεγαλουργὸν χαρακτηρίζει τὸν ἄνδρα καὶ ἐν τούτοις τοῖς ἔργοις· καὶ ἔσπευσε μὲν νὰ μετακομίσῃ ἐκ τῆς Ἀσίας τεχνίτας, σίδηρον, ξυλείαν καὶ ὅ,τι ἄλλο ἀναγκαῖον εἰς τοιαύτην ἐργασίαν· κατεσκεύασε δὲ παντοίας ὑπερμεγέθεις μηχανὰς, χελώνας, κριοὺς, καταπάλτας καὶ πετροβόλους μεγίστης ἐντάσεως. Ἀλλὰ πάντα ταῦτα ὑπερέβαλλεν ἡ λεγομένη ἐλέπολις, πελώριόν τι κατασκευάσμα, ὅπερ συνήγωνε τὴν δύναμιν πολλῶν πετροβολίων εἰς ἓνα ὅσον οἷόν τε μικρὸν χώρον καὶ πρὸς ἐνέργειαν διὰ τοῦτο φοβερωτέραν. Τὸ πυργοειδὲς τοῦτο κατασκευάσμα, πλάτους μὲν 75 ποδῶν καθ' ἑκάστην πλευράν, ὕψους δὲ 150 ποδῶν, ἐφέρετο ἐπὶ τεσσάρων στερεῶν τροχῶν ἢ κυλίνδρων 14 ποδῶν διαμέτρου· τὸ ὅλον ἦτο δηρημένον εἰς ἐννέα στέγας ἢ πατώματα, καὶ ἐν μὲν τοῖς κατωτάτοις ἦσαν τοποθετημένοι παντοιοῖοι πετροβόλοι, ἀφ' ὧν ἐξηκοντίζοντο μέγιστοι λίθοι βάρους ἐνὸς καὶ ἡμίσεος στατῆρος ἕκαστος· ἐν δὲ τοῖς μέσοις οἱ μέγιστοι κατα-

πάλται, ὀρίζοντίως ἐξακοντίζουσαι μηχαναί, καὶ ἐν τοῖς ἀνωτά-
 τοις εἶχον τεθῆ πολυάριθμοι ὀξυβελεῖς καὶ μικρότεροι καταπάλται,
 καὶ διακόσιοι δὲ ἄνδρες ἦσαν τεταγμένοι πρὸς μεταχείρισιν πάντων
 τούτων. Τέλος δὲ μετὰ τούτου τοῦ πύργου τῶν πετροβολιῶν εἶχον
 ἐνωθῆ πρὸς κοινήν ἐνέργειαν δύο πελώριοι κριοί, οἵτινες εἶχον
 ἐκατέρωθεν κατασκευασθῆ, ἔχοντες ὑπεράνω ἀναλόγους χελώνας.
 Αὗται λοιπὸν αἱ μηχαναὶ προσαχθεῖσαι κατὰ τῶν τειχῶν ἤρχισαν
 τὸ ἔργον των, καὶ ἐντὸς ὀλίγου αἱ μὲν ἐπάλξεις τῶν τειχῶν ἀπεγυ-
 μνώθησαν τῶν ἀμυνομένων ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν βελῶν, οἱ δὲ
 κριοὶ κατέσεισαν τὰ παχέα τεῖχη. Ἀλλὰ καὶ οἱ πολιορκούμενοι
 ἔνδοθεν ἔστησαν τὰς παντοίας αὐτῶν μηχανάς, καὶ ἡγωνίζοντο ὅχι
 ὀλιγώτερον δραστηρίως καὶ ἐπιτυχῶς. Ἡ πάλη αὕτη διήρκεσε
 πολλὰς ἡμέρας· ἕνεκα δὲ τῆς ἐπιμόχθου ταύτης ἐργασίας πολλοὶ
 ἐκατέρωθεν ἐτραυματίσθησαν καὶ ἐφονεύθησαν. Τέλος οἱ πολιορ-
 κοῦντες κατῴρθωσαν διὰ τῶν κριῶν νὰ διανοίξωσι ῥῆγμα, καὶ δι'
 αὐτοῦ ἐπεχείρησαν νὰ εἰσορμήσωσιν· ἀλλὰ, συναφθείσης κρατε-
 ρῆς μάχης ἐπὶ τῶν ἐρειπίων, καθ' ἣν οἱ πολιορκούμενοι ἡγωνίσθη-
 σαν μετὰ μεγίστου θάρρους, ἢ ἐπελθοῦσα νύξ ἡνάγκασε τὸν Δημή-
 τριον νὰ διατάξῃ τὴν ὑποχώρησιν. Ὁ δὲ Μενέλαος κατενόησεν ὅτι,
 ἂν τὴν ἐπαύριον, ἀνανεωθέντος τοῦ ἀγῶνος, δὲν κατῴρθωνε νὰ
 διατηρήσῃ τὴν πόλιν, ἐκινδύνευε τὸν μέγιστον κίνδυνον. Ὅθεν τὸ
 μὲν ῥῆγμα νὰ πληρῶσῃ καὶ ὅπισθεν αὐτοῦ νὰ ἐγείρῃ ὀχυρώματα,
 δὲν εἶχε τὸν ἀπαιτούμενον χρόνον· παράβολον δέ τι τόλμημα ἤλ-
 πισεν ὅτι ἔμελλε νὰ σώσῃ τὴν πόλιν. Ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς νυκτὸς
 συλλεχθέντα ὅσον τὸ δυνατόν πλεῖστα ξηρὰ ξύλα ἐρρίφθησαν εἰς
 τὰς μηχανὰς τῶν πολεμίων, ταύτοχρόνως δὲ ἀπὸ τῶν τειχῶν
 ἐξηκοντίζοντο κατ' αὐτῶν ἄπειρα πυρσοφόρα βέλη καὶ δᾶδες καιό-
 μεναι· παρευθὺς τὸ πῦρ ἦναψε καὶ ἤρχισε νὰ μεταδίδηται εἰς τὰς
 μεγίστας τῶν μηχανῶν· ματαίως ἔσπευσαν οἱ πολιορκοῦντες, ἵνα
 κατασβέσωσιν αὐτό· ὁ πύργος ἀνεφλέχθη· οὐδεμία δὲ βοήθεια ἦτο
 δυνατή, καὶ τὰ πάντα ἀπετεφρώθησαν καὶ πολλοὶ τῶν ἐν τῷ πύργῳ

καὶ ταῖς ἄλλαις μηχαναῖς ἀπέθανον. Οὕτως ἡ πελώριος ἐργασία πρὸς κατασκευὴν ἐκείνων τῶν μηχανῶν ἀπέβη ματαία¹.

Ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἔτι προθυμότερον ἐξηκολούθησεν ὁ Δημήτριος τὴν πολιορκίαν τῆς πόλεως, καὶ ἀπέκλεισεν αὐτὴν καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν, ἐλπίζων ὅτι εἶχεν ἱκανὰς δυνάμεις, ὅπως δυνηθῇ, ἐὰν ὁ Πτολεμαῖος ἔσπευδε πρὸς λύσιν τῆς πολιορκίας, νὰ τὸν δεχθῇ καὶ τὸν ἀποκρούσῃ. Καὶ τῷ ὄντι ὁ Πτολεμαῖος, ἅμα λαβὼν τὸ ἄγγελμα τῆς περὶ τὴν Σαλαμῖνα μάχης, ἀπῆρεν εὐθὺς μετὰ σπουδαίας πεζικῆς καὶ ναυτικῆς δυνάμεως καὶ ἀπέβη παρὰ τὴν Πάφον ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς πλευρᾶς τῆς νήσου· συναθροίσας δ' ἐκεῖ πάντα τὰ πλοῖα ἐκ τῶν πόλεων, ὅσα ἦσαν ἔτι ἐλεύθεραι, ἔπλευσεν εἰς τὸ Κίτιον, πέντε μίλια νοτιοδυτικῶς τῆς Σαλαμῖνος. Ὁ στόλος αὐτοῦ συνέχειτο ἐξ 140 νεῶν, ὧν αἱ μὲν ἦσαν τετρήρεις, αἱ δὲ πεντήρεις²· κατόπιν ἠκολούθουν 200 πλοῖα μεταγωγικὰ μετὰ 10,000 πεζῶν. Τηλικαύτην ἔχων δύναμιν πλησίον τοῦ ἐχθροῦ, ὅστις ταῦτοχρόνως ἠπειλεῖτο καὶ κατὰ νῶτον ὑπὸ τῆς φρουρᾶς τῆς Σαλαμῖνος, ἐνόμιζεν ὅτι ἦτο βέβαιος περὶ τῆς ἐπιτυχίας. Ὅθεν ἐμήνυσεν εἰς τὸν Δημήτριον ν' ἀπέλθῃ ὡς τάχιστα, πρὶν ἢ ἐπιπέσῃ κατ' αὐτοῦ μετὰ πάσης τῆς δυνάμεως καὶ τὸν καταβάλλῃ ἀφεύκτως. Ὁ δὲ Δημήτριος ἀπήντησεν ὅτι καὶ νῦν ἔτι ἠθέλει ἐπιτρέψῃ εἰς αὐ-

1) Ἐν τῇ περιγραφῇ ταύτῃ (κατὰ τὸν Διόδωρον Κ' 48) πολλὰ εἶνε τὰ παράδοξα. Πῶς ἦτο δυνατόν νὰ συμῶν, ὥστε αἱ πολιορκούμενοι ἀπαρτήρητοι καὶ ἀκωλύτως νὰ ἐμβάλωσι τὰ ξηρά των ξύλα εἰς τὰς μηχανάς; καὶ ἂν ἦτο δυνατόν, διὰ τί δὲν ἐπραξαν τοῦτο πρότερον ἤδη; ἢ μήπως ἐξήλθον διὰ τοῦ ῥήγματος; αἱ δὲ μηχαναὶ ἦσαν ὅλως ἀφύλακται; Βεβαίως ἂν εἶχομεν ἀκριβεστέρως πληροφορίας, δὲν θὰ ἤμεθα ἠναγκασμένοι νὰ θεωρήσωμεν τὸν Δημήτριον ὡς τόσον ἀπρονόητον, ὅσον ἀναφαίνεται ἐν τῇ ἀνωτέρῳ περιγραφῇ. Οὐχ ἦτον δύσκολον εἶνε νὰ φαντασθῇ τις καὶ τοῦ πύργου τὴν ἐνέργειαν καὶ χρησιμότητα ἀναλόγως τῆς ἀπεράντου δαπάνης χρόνου καὶ χρημάτων τῶν πρὸς κατασκευὴν αὐτοῦ ἀπαιτηθέντων. Ἐὰν δὲν ἀπατώμαι, ὁ προορισμὸς αὐτοῦ ἦτο πράγματι ὁ λεγόμενος, νὰ ἐνεργήσῃ δηλ. ὡς σύνολον πετροβολιῶν κατὰ τε τῶν ἐπὶ τοῦ τείχους φρουρῶν καὶ κατὰ τῶν ἐντὸς τῆς πόλεως. Ἄλλ' ἐν τούτοις ὅμως φαίνεται ὡς ἐὰν ὁ Μενέλαος τώρα μόνον, ἀφ' οὗ ἠνοιγθῇ τὸ ῥήγμα, ἤρχισεν νὰ φοβῆται τὰ ἐκ τοῦ πύργου βέλη ἴσως διότι τώρα ἡ ἄμυνα τοῦ ῥήγματος ἐδυσχεραίνετο καθ' ὑπερβολὴν ὑπὸ τῆς σφοδρᾶς πετροβολίας, καὶ ἐφαίνετο ἀδύνατος ἡ ἀντίστασις ἐντὸς τῆς βολῆς τῶν πετροβόλων.

2) Ὁ Πλούταρχος (Δημητρ. Γ') λέγει 150 πλοῖα.

τὸν νᾶ ὑποχωρήσῃ ἐλευθέρως, ἂν ὑπεχρεοῦτο ἀμέσως ν' ἀποσύρῃ τὴν φρουρὰν αὐτοῦ ἐκ τῆς Κορίνθου καὶ τῆς Σικυῶνος. Αἱ διακηρύξεις αὗται χαρακτηρίζουσιν σαφῶς τὸν τρόπον τῶν κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἐμπολέμων. Τότε πλεόν ὁ Πτολεμαῖος ἔπεμψε κρυφίως ἀγγελιαφόρους πρὸς τὸν ἀδελφὸν Μενέλαον, παραγγείλας ν' ἀποστείλῃ πρὸς αὐτὸν τάχιστα, εἰ δυνατόν, τὰ ἐν τῷ λιμένι τῆς πόλεως ἡρμούντα 60 πλοῖα. Ἐὰν δὲ καὶ ταῦτα προσελάμβανεν, ἔχων ἀριθμὸν πλοίων πολὺ ὑπέρτερον τοῦ τῶν πολεμίων, ὑπελάμβανεν ἑαυτὸν βέβαιον περὶ τῆς νίκης, καὶ δι' ἐνὸς πλήγματος διενοεῖτο καὶ τὴν πολιορκίαν τῆς Σαλαμῖνος νὰ λύσῃ, καὶ τὴν Κύπρον ν' ἀνακτήσῃ, καὶ εἰς τὸν πόλεμον νὰ δώσῃ τέλος.

Ὁ Δημήτριος ἔσπευσε πρὸ πάντων νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἔνωσιν τῆς ναυτικῆς δυνάμεως τῶν πολεμίων. Ὅθεν καταλιπὼν μέρος τοῦ πεζικοῦ αὐτοῦ στρατοῦ πρὸς πολιορκίαν τῆς Σαλαμῖνος, παρέλαβεν εἰς τὰς ναῦς τοὺς λοιποὺς στρατιώτας, τοὺς δυνατωτάτους καὶ ἱκανωτάτους τῆς ἑαυτοῦ στρατιᾶς, ὅπως ὅτι μάλιστα ἐνισχύσῃ τὰ πληρώματά των, μετεκόμισεν εἰς τὸ κατὰστρωμα ἐκάστης νηὸς ἱκανὸν ἀριθμὸν βελῶν, πετροβόλων καὶ μικρῶν καταπαλτῶν, καὶ παρεσκεύασε πᾶν ὅ,τι ἄλλο ἦτο ἀναγκαῖον πρὸς ναυμαχίαν. Ὁ στόλος αὐτοῦ συνέκειτο ἐξ 118 νεῶν, περιλαμβανομένων καὶ ἐκείνων τὰς ὁποίας εἶχεν ὀπλίση ἐν ταῖς ἡδὴ κατακτηθείσαις πόλεσι τῆς Κύπρου¹. Καὶ αἱ μὲν μέγιστα τῶν νεῶν ἦσαν ἐπτήρεις, αἱ δὲ πλεῖσται πεντήρεις. Τοῦτον δὲ ἔχων τὸν στόλον παρέπλευσε τὴν πόλιν καὶ ἀγκυροβολήσας πρὸ τοῦ στομίου τοῦ λιμένος ὀλίγον ἀπώτερον τοξεύματος, διῆλθεν ἐκεῖ τὴν νύκτα, τὸ μὲν ὅπως κωλύσῃ τὸν ἔκπλουν τῶν ἐν Σαλαμῖνι 60 νεῶν, τὸ δὲ ὅπως περιμείνῃ τὸν ἐπίπλουν τοῦ Πτολεμαίου καὶ ἐτοιμασθῇ πρὸς ναυμαχίαν.

Τὴν ἐπιόυσαν πρωίαν, εἶδον προσπλέοντα ἐκ τῶν νοτιοδυτικῶν

¹) Ἡ εἰδησις αὕτη τοῦ Διοδώρου δὲν συμφωνεῖ πρὸς τὸν Πλούταρχον καὶ *Πολύαινον* (Δ', 7, 7), ὅτινες ἀμφότεροι λέγουσιν ὅτι ὁ Δημήτριος εἶχεν 180 πλοῖα· οὐχ ἥττον εἶνε ἀληθές, ἐπειδὴ ἔρητ' λέγεται ὅτι τὸ ἀριστερὸν κέρας τοῦ Δημητρίου, συνιστάμενον ἐκ 57 πλοίων, ἦτο ἰδίως πολυάριθμον. Ἐὰν τὰ πλοῖα τῆς ὅλης παρατάξεως ἦσαν 180, τὸ κέρας θὰ εἶχε τὸ μικρότερον αὐτῆς τριτημόριον.

ἅπαντα τὸν στόλον τοῦ Πτολεμαίου, ὅστις μακρόθεν ἐφαίνετο λίαν ἰσχυρός, ἐπειδὴ παρηκολούθουν καὶ τὰ φορτηγά, τοῦ δὲ Πτολεμαίου τὸ ναυτικὸν ἐξηκολούθει νὰ θεωρῇται ὡς τὸ μᾶλλον ἐξησκημένον καὶ κράτιστον· καὶ οὐδεὶς εἶχεν ἔτι τολμήσῃ ν' ἀντιταχθῇ κατ' αὐτοῦ εἰς ναυμαχίαν ἐκ τοῦ συστάδην· ὅθεν οἱ ἐκ τοῦ στόλου τοῦ Δημητρίου προσεδόκων τὸ τόλμημα ὅχι καὶ μετὰ πολλῆς πεποιθήσεως. Τούναντίον ὁ Δημήτριος ἦτο λίαν περιχαρὴς ἐπὶ τῇ μάχῃ· ἀλλὰ πρὸ πάντων ἦτο ἐπάναγκες νὰ κατορθώσῃ ὥστε διαρκούσης τῆς μάχης, νὰ μὴ ἀπειληθῶσι τὰ νῶτά του ὑπὸ τῶν ἐν τῷ λιμένι 60 νεῶν. Ἵνα δὲ ἀφαιρέσῃ ὅσον τὸ δυνατόν ὀλιγωτέρας δυνάμεις ἐκ τῆς μάχης, διέταξε τὸν ναύαρχόν του Ἀντισθένη νὰ ταχθῇ μετὰ δέκα πεντήρων εἰς τὸ στενὸν στόμιον τοῦ λιμένος, νὰ διατηρήσῃ ἐκ παντὸς τρόπου ταύτην τὴν θέσιν, καὶ νὰ κλείσῃ ὀλοσχερῶς τὸν ἕκπλουν. Ταυτόχρονως διέταξεν ἅπαν αὐτοῦ τὸ ἱππικὸν νὰ προχωρήσῃ πρὸς νότον εἰς τὴν παραλίαν, ἵνα, ἐάν, διαρκούσης τῆς μάχης, πλοῖα τινὰ ἐξοκείλωσιν, ἢ τὰ πληρώματα ἀναγκασθῶσι νὰ σωθῶσι κολυμβῶντα, δυνηθῶσι νὰ περισώσωσιν αὐτά, τοὺς δὲ πολέμιους, ἐὰν ἐπιχειρήσωσι τὸ αὐτό, νὰ ἐξολοθρεύσωσιν. Αὐτὸς δὲ ἔπειτα εἰς μάχην παρατεταγμένος ἔπλευσε κατὰ τῶν πολεμίων· καὶ ἐπὶ μὲν τοῦ ἀριστεροῦ κέρατος ἦσαν τεταγμένοι ἐπτὰ φοινικικαὶ ἐπτήρεις καὶ αἱ τριάκοντα τετρήρεις τῶν Ἀθηναίων ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Μηδίου, παρὰ δὲ ταύτας δέκα ἐξήρεις καὶ δέκα πεντήρεις, οὕτως ὥστε τὸ κέρας τοῦτο, ἐφ' οὗ καὶ αὐτὸς ἦτο τεταγμένος, ἦτο ἐξαιρετικῶς ἰσχυρόν· τὸ μέσον τῆς παρατάξεως ἀπετέλουν αἱ ἦττον μεγάλαι νῆες, διοικούμεναι ὑπὸ τοῦ Θεμισωνος τοῦ Σαμίου καὶ Μαρσίου τοῦ Πελλαίου¹, ἐπὶ δὲ τοῦ δεξιοῦ κέρατος τοῦ πρὸς τὴν ἀκτὴν ἦσαν τεταγμένοι αἱ λοιπαὶ νῆες ὑπὸ τὴν διαταγὴν τοῦ Ἠγησίππου τοῦ Ἀλικαρνασσεῶς καὶ τοῦ Πλειστίου τοῦ Κόφου, τοῦ ἀρχικυβερνήτου τοῦ στόλου. Οὕτω τεταγμένος ὁ στόλος τοῦ Δημητρίου, ἐξ 108 πλοίων συγκείμενος, ἔπλεε κατὰ τῶν πολεμίων.

¹) Εἶνε ὁ Μαρσίας ὁ ἱστορικός, υἱὸς Περιάνδρου (Σουῖδ. ἐν λ.) καὶ ὁμομήτριος ἀδελφὸς τοῦ Ἀντιγόνου.

Καὶ ὁ Πτολεμαῖος δὲ ἡρμένισε δι' ὅλης τῆς νυκτός, ἵνα προλαβὼν εἰσπλεύσῃ εἰς τὸν λιμένα, πρὶν ὁ ἐχθρὸς δυνηθῇ νὰ τὸν ἐμποδίσῃ, ἀλλ' ἰδὼν ἐν τῷ φωτὶ τοῦ πρωينوῦ ἡλίου τὸν στόλον τῶν πολεμίων παρατεταγμένον καὶ ἕτοιμον εἰς μάχην, ἔσπευσε νὰ παρατάξῃ καὶ αὐτὸς εἰς μάχην τὰς μοίρας του, καὶ τὰ μὲν μεταγωγικὰ παρηγγέλθησαν νὰ ἐπακολουθῶσιν εἰς ἱκανὴν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς παρατάξεως, τὰ δὲ πολεμικά — εἶχε δὲ 140 ἀπέναντι 108 τῶν πολεμίων, οὐδεμίαν δὲ ἐπτήρη καὶ ἐξήρη, ὥς ὁ Δημήτριος — παρετάχθησαν οὕτως, ὥστε ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ κέρατος τοῦ πρὸς τὴν ἀκτὴν, οὐτινος ἡγεμὼν ἦτο αὐτὸς ὁ Πτολεμαῖος, συνεσσωρεύθησαν τὰ μέγιστα σκάφη· ἐνταῦθα ἦτο ἀνάγκη νὰ διασπασθῇ τῶν πολεμίων ἡ παράταξις, ἵνα τὸ μὲν ἀποκόψωσιν αὐτὴν ἀπὸ τῆς ξηρᾶς, τὸ δὲ δυνηθῶσιν οὕτως εὐκολώτερον νὰ φθάσωσιν εἰς τὸν λιμένα τῆς Σαλαμῖνος, ἐνῶ ὁ Δημήτριος ἐσκόπει ὁλόκληρον τὴν ἐχθρικήν παράταξιν, τὴν ὁποίαν προσέβαλλε κατὰ τὸ δεξιὸν αὐτῆς κέρας, τὸ ἀδυνατώτερον, νὰ ῥίψῃ πρὸς τὴν ἀκτὴν, ὅπως, ἀφοῦ κριθῇ ἡ νίκη ἐν τῇ θαλάσῃ, οἱ ἐξοκέλλοντες εἰς τὴν παραλίαν πέσωσιν εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἱππέων του.

Ἀφοῦ δὲ οὕτως ἔγεινεν ἡ παράταξις ἀμφοτέρων τῶν στόλων, ἀπηγγέλθη μὲν κατὰ τὸ εἰωθὸς ἐν ἐκάστῳ πλοίῳ ὑπὸ τοῦ κελευστοῦ ἡ εὐχή, μεγαλοφώνως ἐπαναληφθεῖσα ὑπὸ τοῦ πληρώματος, ἐκινήθησαν δὲ αἱ κῶπαι ἔνθεν καὶ ἔνθεν, οἱ δὲ δύο στρατηγοί, ἰστάμενοι ἐπὶ τοῦ καταστρώματος, μετ' ἐνδομύχου ἀνησυχίας ἀπέβλεπον εἰς τὸν προσδοκώμενον ἀγῶνα, περιδεεῖς ὁ μὲν διὰ τὸ πολυάρθμον ναυτικὸν τοῦ ἐναντίου, ὁ δὲ διὰ τὰ πελώρια σκάφη τοῦ ἀντιπάλου, διότι κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν οὐ μόνον ἡ τιμὴ διεκυβεύετο, ἀλλὰ καὶ ἡ κτῆσις τῆς Κύπρου καὶ τῆς Συρίας καὶ ἡ περαιτέρω τύχη τοῦ κράτους τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ὁ Δημήτριος, ἐλθὼν εἰς ἀπόστασιν χιλίων βημάτων ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ κέρατος τῶν πολεμίων, ὕψωσε τὴν κεχρυσωμένην ἀσπίδα, τὸ σημεῖον τῆς μάχης· τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ ἀντικρὺ ἐν τῷ αἰγυπτιακῷ στόλῳ. Διαπλευσθείσης δὲ ταχέως τῆς μικρᾶς ἀποστάσεως τῆς διαχωριζούσης τὰς δύο πα-

ρατάξεις, ἤχοῦσι μὲν αἱ σάλπιγγες ἀπὸ πάντων τῶν καταστρωμάτων, καὶ ἀλαλάζουσι τὸ πολεμικὸν οἱ στρατιῶται, ἀφρίζουσι δὲ τὰ κύματα περὶ τὰ καταπληκτικῶς φερόμενα σκάφη, τῶν ὁποίων τὰ σιδηρᾶ ἔμβολα μέλλουσι μετ' ὀλίγον νὰ διατρυπήσωσι τὰς ναῦς τῶν πολεμίων. Ἦρχισαν ἤδη ὡς βροχὴ νὰ καταπίπτωσι τὰ βέλη καὶ οἱ λίθοι, συρίζουσιν τὰ καλῶς διευθυνόμενα ἀκόντια, ἅπειρα τὸν ἀριθμὸν, ἔνθεν καὶ ἔνθεν καὶ τραυματίζουν τοὺς μαχομένους. Συνεγγιζόντων δὲ τότε τῶν πλοίων πρὸς ἐμβολήν, οἱ μὲν ὠπλισμένοι γονατίζουν κατὰ μῆκος τοῦ καταστρώματος προτεταμένους ἔχοντες τὰς λόγχας, οἱ δὲ κελευσταὶ ἐντόνως συρίττοντες παρέχουσι τὸν ρυθμὸν τῆς κωπηλασίας, καὶ οἱ ἐρέται ἐκθύμως μοχθοῦντες κωπηλατοῦσιν. Τότε μετὰ φοβερᾶς βίας ἐλαύνονται πλοῖον πρὸς πλοῖον, συντρίβονται αἱ σειραὶ τῶν κωπῶν, ὥστε τὸ σκάφος νὰ εἶνε ἄχρηστον πρὸς φυγὴν καὶ διωγμὸν, οἱ δὲ ἐπιβάται ἀμύνονται, ὅσον δύνανται, ἐπὶ τῶν ἀκινήτων σκαφῶν. καὶ ἐνταῦθα μὲν ἐφορμῶσι μετ' ἴσης δεξιότητος ναῦς πρὸς ναῦν διὰ τῆς πρῶρας καὶ διατρυπῶνται διὰ τοῦ σιδηροῦ ἐμβόλου, οἱ ἐρέται ἀνακρούουσι πρῦμαν, ἵνα ἀποσπῶμενοι ἐκ νέου ἐπιτεθῶσιν, ἐν ᾧ οἱ μαχηταὶ πυκνοὺς ἔχοντες πρὸ αὐτῶν τοὺς πολεμίους, ταχέως καὶ ἀσφαλῶς κατακοντίζουν αὐτούς. Ἀλλαχοῦ δὲ ἄλλοι ἐκ πλαγίου προσβάλλοντες κατὰ τῶν ἐναντίων παταγῶδως ἐμπηγνύουσι τὸ ἔμβολον εἰς τὴν κοιλίαν τοῦ ἐναντίου, ματαίως προσπαθοῦντος ν' ἀποσπασθῇ· τότε πειρῶνται νὰ πηδήσωσιν εἰς τὸ κατάστρωμα τῶν πολεμίων, καὶ οἱ μὲν ἐκ τῶν ταπεινοτέρων πλοίων ἀναρρίχωνται ἐπὶ τὰ ὑψηλότερα τοῦ ἐχθροῦ, καὶ οἱ ὑπὸ τῆς λόγχης τῶν ἐπιβατῶν τραυματιζόμενοι κατακρημνίζονται εἰς τὴν θάλασσαν, ἀπὸ δὲ τοῦ ἰσοῦφοῦς σκάφους ἐπιπηδῶσιν εἰς τὸ κατάστρωμα τῶν ἐναντίων καὶ κατακρημνίζονται, ὅσοι παρατόλμως πηδῶσιν· καὶ λυσσώδης ἀγὼν συνάπτεται ἐν στενῷ χώρῳ, καὶ κατακρημνίζεται ὅστις μαχόμενος δὲν νικᾷ! Οὕτως ἡ ἀγρία μάχη εἶνε θορυβωδεστέρα τῶν κυμάτων, ὅχι δὲ ἡ ἀνδρεία, ἀλλ' ἡ παράβολος τόλμη καὶ ἡ τύχη παρέχουσι τὴν νίκην, ὁ δὲ ἐπικείμενος θάνατος διπλασιάζει τὴν

λύσσαν, διότι ἡ νίκη ἢ ὀλεθρος πρόκειται, ἀπείρους δὲ καταβροχθίζει ἡ μαινομένη θάλασσα. Πάντων ἐνδοξότατα μάχεται ὁ νέος ἥρως Δημήτριος, ιστάμενος ἐπὶ τῆς πρύμνης τῆς ἐπτήρους αὐτοῦ τῆς πάντοτε προηγουμένης ἐν τῷ ἀγῶνι· κατὰ νέων πάντοτε πλοίων ἐπελαύνων, κατακοντίζει ἀκαμάτως καὶ ἀνατρέπει τοὺς ἀναρρίχωμένους εἰς τὸ πλοῖόν του, ἅπειρα δὲ βέλη κατ' αὐτοῦ διευθυνόμενα τὰ μὲν ὑποδέχεται διὰ τῆς ἀσπίδος, τὰ δὲ διαφεύγει ἀποκλίνων δεξιῶς τὸ σῶμα· οἱ τρεῖς παρ' αὐτῷ μαχόμενοι ὑπασπισταὶ του ἔπесον, ἀλλὰ διὰ θριαμβευτικῆς τόλμης, ἀκολουθούμενος καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων πλοίων, τρέπει τὸ δεξιὸν κέρας τῶν πολεμίων, καταστρέψας δὲ τοῦτο, τρέπεται πρὸς τὸ κέντρον, καὶ μετ' ὀλίγον τὰ πάντα εἶνε ἐν ἀταξίᾳ καὶ πάντες φεύγουσιν ἐντρομοί.

Ὁ δὲ Πολεμαῖος ἐν τούτοις, ὅχι πολὺ ὀλιγώτερον ἐπιτυχῶς μαχόμενος πρὸς τὸ δεξιὸν κέρας τοῦ Δημητρίου, ἔτρεψε τοὺς ἐναντίους διὰ τῶν μεγάλων καὶ ἰσχυρῶς πεπληρωμένων νεῶν, καὶ πολλὰ τούτων πλοῖα ἠχμαλώτισε καὶ κατεβύθισε. Στραφεὶς δ' ὅπως ἐξολοθρεύσῃ καὶ τὰς ὑπολοίπους μοίρας τοῦ Δημητρίου, βλέπει τό τε δεξιὸν κέρας καὶ τὸ κέντρον τῆς ἰδίας αὐτοῦ παρατάξεως παντελῶς ἡττημένα, διαλελυμένα, φεύγοντα καὶ τὰ πάντα κατεστραμμένα. Τότε πλέον σπεύδει καὶ αὐτὸς ὅπως σώσῃ ὅ,τι εἶνε δυνατόν ἔτι νὰ σωθῇ, κατορθώνει μετὰ κόπου νὰ διελάσῃ, καὶ ὀκτῶ μόνας ἔχων ναῦς διαφεύγει εἰς τὸ Κίτιον. Ὁ δὲ Δημήτριος διατάξας τὸν Νέωνα καὶ Βούριχον νὰ καταδιώξωσι τοὺς πολεμίους, καὶ νὰ σώσωσι τοὺς ἐν τῇ θαλάσῃ διανηχομένους, αὐτὸς δὲ κοσμήσας τὰς ἰδίας αὐτοῦ ναῦς διὰ τῶν ἀκροστολίων τῶν πολεμίων, καὶ ῥυμουλκῶν τὰς αἰχμαλωτισθείσας, ἐπιστρέφει θριαμβεύων εἰς τὸ στρατόπεδον καὶ τὸν οἰκεῖον λιμένα.

Διαρκούσης τῆς μάχης, ὁ Μενέλαος ἐν Σαλαμῖνι, ὀπλίσας καλῶς τὰς ἑαυτοῦ 60 ναῦς, διέταξε νὰ ἐκπλεύσωσιν ὑπὸ τὸν ναύαρχον Μενοίτιον· συγκρουσθεῖσαι δὲ πρὸς τὰς δέκα τὰς πρὸ τοῦ στομίου τοῦ λιμένος, κατίσχυσαν αὐτῶν μετὰ κρατεράν ἀντίστασιν, καὶ τὰς ἠνάγκασαν ν' ἀποπλεύσωσιν εἰς τὸ στρατόπεδον, ἔσπευσαν δὲ πρὸς

τὰ νοτιοδυτικά, ὅπως διὰ τῆς παρουσίας αὐτῶν κρίνωσι τὴν νίκην· ἀλλὰ καθυστερήσασαι εὖρον τὰ πάντα κατεστραμμένα, καὶ ἀπέπλευσαν πάλιν εἰς τὸν λιμένα¹.

Ὁ Δημήτριος ἐνίκησε μεγάλην καὶ ἀξιωμακτικόν νίκην· ἀπώλεσε μὲν 20 περίπου σκάφη, ἀλλὰ τῶν πολεμίων τὸ ναυτικὸν ἔπαθε πανωλεθρίαν· διότι 40 μὲν νῆες ἡχμαλωτίσθησαν αὐτανδρῶν², πλείοτεραι δὲ τῶν 30 κατεβυθίσθησαν, ἀνελκυσθεῖσαι κατόπιν πλήρεις θαλάσσης ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν τοῦ Δημητρίου· τῶν δὲ μεταγωγικῶν ἡχμαλωτίσθησαν ὑπὲρ τὰ 100 καὶ ἐπ' αὐτῶν 8,000 περίπου στρατιῶται· ἐκτὸς δὲ τούτων ἄπειρα λάφυρα, γυναικες, ἀνδράποδα, χρήματα, ὅπλα, μηχαναὶ καὶ παντὸς εἶδους χρειώδη, ἔπεσον εἰς χεῖράς του· πρὸ πάντων δὲ ἡ ὡραία αὐλητρὶς Λαμία, ἥτις τοῦ λοιποῦ ἐκράτει αἰχμάλωτον τοῦ νεαροῦ ἥρωος τὴν καρδίαν.

Εὐθὺς μετὰ ταύτην τὴν νίκην παρεδόθη καὶ ὁ Μενέλαος μετὰ τοῦ στόλου του καὶ τῆς σπουδαιοτάτης πεζικῆς δυνάμεως, καὶ αἱ λοιπαὶ δὲ πόλεις τῆς νήσου παρεδόθησαν εἰς τὸν νικητὴν, ἅφ' οὗ

¹) Διοδώρου Κ', 50, 51· Πλουτάρχου Δημητρ. ΙΓ'. Ὁχι ὀλίγον διαφωνῶν πρὸς ταῦτα, διηγεῖται τὰ κατὰ τὴν ναυμαχίαν ὁ Πολύαινος (Δ', 7, 7). Ἰδίως δὲ λέγει ὅτι ὁ Δημήτριος, ἐνεδρεῦων ὀπισθεν ἄκρας τινός, αἰφνιδίως ἐπέπεσεν. — Ὁ Διοδώρος ἀφηγεῖται τὴν μάχην ταύτην ὡς γενομένην ἐπὶ ἄρχοντος Ἀναξικράτους, ὅστις κατ' αὐτὸν σημαίνει τὸ ἔτος 307. Ἀλλὰ τοῦτο εἶνε ἀναμφιλέτως ἡμαρτημένον· διότι κατὰ τὴν Ἀτιθίδα τοῦ Φιλοχόρου (βιβλ. Η') ἡ ἐλευθέρωσις τῶν Ἀθηναίων ὑπὸ τοῦ Δημητρίου συνέβη εὐθὺς μετὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἔτους τοῦ ἄρχοντος Ἀναξικράτους, ὃ ἔ. κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ ἔτους 307, οὕτως ὥστε ὁ κυπριακὸς πόλεμος δὲν ἦτο δυνατόν ν' ἀρχίσῃ πρὸ τοῦ ἔτους 306· καὶ πάλιν κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 306 ὁ Ἀντίγονος ὤδευεν ἤδη κατὰ τῆς Αἰγύπτου. Αἱ εἰδήσεις τῶν χρονολογικῶν περὶ τῶν χρόνων τοῦ Πτολεμαίου ὡς σατράπου καὶ βασιλέως (ἴδε κατωτέρω σελ. 494) οὐδὲν παρέχουσιν ἀσφαλὲς στήριγμα ἢ συνέχεια τῶν γεγονότων ἀρκεῖ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἔτους 306 μέχρι τοῦ ἔαρος ἴσως καὶ μέχρι τοῦ θέρους ὡς τὸν χρόνον τοῦ κυπριακοῦ πολέμου. Ἐδύνατο νὰ νομίσῃ τις ὅτι ὁ τόπος τῆς μάχης δηλοῦται παρ' Ἀθηναίῳ Ε', σ. 209, ὅπου ὁμιλεῖ περὶ τῆς ἱερᾶς τριήρους τοῦ Ἀντιγόνου « ἣ ἐνίκησε τοὺς Πτολεμαίους στρατηγούς περὶ Λεύκολλαν τῆς Κῆρας » (; τῆς Κύπρου ἴσως· διότι ἐν ταύτῃ κεῖται ὁ λιμὴν Λεύκολλα μετὰ τὸν Σαλαμίνας καὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Πηγαίου κατὰ Στράβ. ΙΔ', σ. 682). Ἀλλ' ἐπειδὴ ὅχι ὁ Ἀντίγονος, ἀλλ' ὁ Πτολεμαῖος παρεῖσκετο ἐν τῇ μάχῃ τοῦ 306, ἡ παρ' Ἀθηναίῳ μνημονευομένη θὰ εἶνε ἄλλη τις.

²) Ὁ Πλούταρχος λέγει αὐτὰς 70.

ὁ Πτολεμαῖος ἀμέσως ἐκ τοῦ Κιτίου κατέφυγεν εἰς τὴν Αἴγυπτον. Ὁ δὲ Δημήτριος δὲν ὤκνησε νὰ τιμήσῃ τὴν ἀγαθὴν του τύχην διὰ γενναιότητος καὶ μεγαλοφυχίας, φροντίσας μὲν νὰ ταφῶσιν ἐντίμως οἱ πεσόντες τῶν πολεμίων, ἐξαποστείλας δὲ πρὸς τὸν Πτολεμαῖον πολλοὺς τῶν αἰχμαλώτων καὶ τοὺς ἐπιφανεστάτους ἄνευ λύτρων καὶ μετὰ πλουσίων δώρων, μεταξὺ δὲ αὐτῶν τὸν Μεγέλαον καὶ τὸν υἱὸν τοῦ Πτολεμαίου Λεοντίσκον¹. Ἐκ δὲ τῶν αἰχμαλωτισθέντων καὶ μάλιστα τῶν πρότερον ἐν ταῖς κυπριακαῖς πόλεσι φρουρούντων παρέλαβεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοὺς πλείστους, 16,000 πεζοὺς καὶ περὶ τοὺς 600 ἵππους. Πρὸς δὲ τοὺς ἀγαπητοὺς Ἀθηναίους, ὧν αἱ νῆες παρέσχον αὐτῷ κατὰ ταύτην τὴν μάχην πιστὰς ὑπηρεσίας, ἀπέστειλε δῶρον χιλίας διακοσίας πανοπλίας. Πρὸς τὸν πατέρα του ἔπεμψε τὴν ἀγγελίαν τῆς νίκης διὰ τοῦ Ἀριστοδήμου τοῦ Μιλησίου ἐνὸς τῶν πιστῶν.

Ὁ Ἀριστόδημος, φέρων τὴν πρώτην εἰδήσιν περὶ τῆς μεγάλης ναυμαχίας, διεπεραιώθη εἰς τὰς πλησίον ἐκβολὰς τοῦ Ὀρόντου. Ἐνταῦθα μιλίᾳ τινα ἐνδότερον ἐστρατοπέδευεν ὁ Ἀντίγονος, ἀσχολούμενος περὶ τὴν κτίσιν τῆς νέας αὐτοῦ ἑδρας, τῆς Ἀντιγονείας². Ὁ Ἀριστόδημος δὲν ἀφῆκε τὸ πλοῖόν του νὰ προσεγγίσῃ εἰς τὴν ξηράν, ἀλλ' ἠγκυροβόλησεν ὀλίγον μακρὰν τοῦ αἰγιαλοῦ, διατάξας τοὺς ἐν τῷ πλοίῳ νὰ ἔχωσι πάντες ἡσυχίαν, ἐμθὰς δὲ μόνος εἰς ἐφόλκιον, ἐκωπηλάτει πρὸς τὴν ξηράν. Ὁ Ἀντίγονος εἶχεν ἤδη παντοίους φόβους, στερούμενος ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον εἰδήσεων παρὰ τοῦ υἱοῦ. Μαθὼν δὲ ὅτι πλοῖόν τι ἐκ Κύπρου προερχόμενον ἠγκυροβόλησεν, ἔπεμψεν ἀγγελιοφόρους ἄλλον κατόπιν ἄλλου. Ἀπαντήσαντες δὲ τὸν Ἀριστόδημον, τῶν ἡρώτων καὶ τὸν ἐξώρκιζον νὰ δώσῃ τέλος εἰς τὰς ἀνησυχίας τοῦ γη-

¹) Ὁ Λεοντίσκος ἐτέχθη τῷ Πτολεμαίῳ ὑπὸ τῆς Θεάδος, τῆς Ἀττικῆς ἑταίρας. ἥς γίνεται μνεία κατὰ τὴν πυρπόλησιν τῆς Περσепόλεως, καὶ μεθ' ἧς εὐθὺς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου συνεζεύχθη (;) ὁ Πτολεμαῖος (*Ἀθηναίου* II, σ. 576). Ὁ Λεοντίσκος λοιπὸν ἦτο τότε 17 περίπου ἐτῶν.

²) *Διοδώρου* Κ', 47 καὶ τὰ σημειώματα τοῦ Wesseling ἐκ τοῦ Λιβανίου καὶ Μαλάλα. *18* O. Müller ἐν Götting. Gel. Anz. 1834, σ. 1081 ἐξ.

ραιοῦ πατρός, καὶ ἂν ᾗτο δὲ τὸ δεινότατον πάντων, νὰ μὴ τὸ ἀποκρύψῃ ἐπὶ πλεόν· ἀλλ' ἐκεῖνος προσήρχετο βάδην, σκυθρωπάζων καὶ ὑπὸ βαθείας σκέψεως κατεχόμενος. Πολῖται καὶ στρατιῶται, Μαχεδόνες, Ἕλληνες, Ἀσιᾶται, καὶ ἀπειράριθμος ὄχλος παρηκολούθει αὐτὸν βαδίζοντα πρὸς τὸ βασιλεῖον, ἀγωνιωδῶς περιμένοντες τὴν ἀγγελίαν, ἣν ἤδη ἤρχισαν νὰ φοβῶνται. Καὶ αὐτὸς ὁ 'Αντίγονος δὲν ἀντέσχεν ἐπὶ πλεόν, ἀλλ' ἐξελθὼν ἔσπευσεν εἰς ἀπάντησιν τοῦ μόλις προσερχομένου, ὅπως ἐρωτήσῃ περὶ τε τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ στόλου. Ἰδὼν δὲ ὁ Ἀριστόδημος τὸν στρατηγὸν πλησιάσαντα, ἐκτείνας τὴν δεξιάν, ἀνεβόησε μεγαλοφώνως «Χαῖρε βασιλεῦ 'Αντίγονε, νικῶμεν βασιλέα Πτολεμαῖον ναυμαχίᾳ, καὶ Κύπρον ἔχομεν καὶ στρατιώτας αἰχμαλώτους μυρίους ἑξακισχιλίους ὀκτακοσίους», καὶ ἐν ἀτελευτήτῳ ἀλαλαγμῷ ἐπανελάμβανε τὸ πλήθος «Χαῖρε βασιλεῦ! ζῆθι βασιλεῦ! ζήτω ὁ βασιλεὺς Δημήτριος!» Προσελθόντες δὲ οἱ φίλοι ἀνέδεσαν περὶ τοὺς χροτάφους τοῦ στρατηγοῦ τὸ βασιλικὸν διάδημα¹, καὶ ἀνῆλθον μετ' ἀπαύστων ἀνευφημιῶν τοῦ πλήθους εἰς τὸ βασιλεῖον. Ὁ δὲ 'Αντίγονος εἶπεν εἰς τὸν Ἀριστόδημον «οὕτως ἡμᾶς βασανίσας, δίκην ὑφέξεις· βράδιον γὰρ ἀπολήψῃ τὸ εὐαγγέλιον». Ἐπειτα δὲ ἔπεμψε πρὸς τὸν νικηφόρον υἱὸν ἐπιστολὴν εὐχαριστήριον διάδημα ἐνέχουσαν, ἐπιγράψας αὐτὴν «τῷ βασιλεῖ Δημητρίῳ»².

Καὶ ταῦτα μὲν διηγεῖται ὁ Πλούταρχος³, θὰ ᾗτο δὲ δύσκολον νὰ πιστεῦσῃ τις κατ' αὐτὸν ὅτι ἡ τοσαῦτα συνεπάγουσ' ἀποτελέσματα προσφώνησις ἐκείνη τοῦ Ἀριστοδήμου δὲν ᾗτο ἄλλο, εἰ μὴ

1) Πλουτάρχου Δημητρ. III'. «'Αντίγονον μὲν οὖν εὐθὺς ἀνέβησαν οἱ φίλοι». 'Ἦτο ἄρα γε τοῦτο πατροπαράδοτος τις ἐθιμοταξία, ὅπως ἐν τῷ κράτει τῶν Λαγιδῶν ὁ ἐν θρόνῳ νισμός; Πρέπει νὰ ἐξετασθῇ.

2) Εἰς ταύτην τὴν νίκην ἀναφέρονται τὰ λαμπρὰ τετραδράχμα μετὰ τοῦ μαχομένου Ποσειδῶνος καὶ τῆς ἐπιγραφῆς ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ, ἔμπροσθεν δὲ φέροντα τὴν προφάν τριήρους ἐν θαλάσῃ καὶ ἐπ' αὐτῆς ὀρθίαν τὴν Νίκην μετὰ τροπαίου, σαλπίζουσιν καὶ ὥσπερ ὀρμῶσιν πρὸς τὰ πρύσσω. Κατόπιν ἀνεγνωρίσθη ὡς τὸ πρότυπον ταύτης τῆς Νίκης τὸ ἐν Σαμοθράκῃ εὑρεθὲν ἄγαλμα τῆς Νίκης.

3) Πλουτάρχου Δημητρ. ΙΖ'. Τὰ δὲ λοιπὰ ἴδ. παρὰ Ἀππιανῶ (Συριακ. 54), Διοδώρῳ (Κ', 53), Ἰουστίνῳ (ΧV, 2) κτλ. κτλ.

κολακεία ὑπ' αὐτοῦ ἐπινοηθεῖσα. 'Ο 'Αριστόδημος ἦτο εἷς τῶν ἐν τοῖς ἀνωτάτοις ἀξιώμασι στρατηγῶν τοῦ 'Αντιγόνου, καὶ ὅχι, ὡς λέγει ὁ Πλούταρχος καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες αὐτὸν νεώτεροι¹, εἷς τῶν ἐλεεινῶν κολάκων τῶν περὶ τοὺς δυνάστας συνωθουμένων· ἦτο μεμυημένος εἰς τὰ βουλευόμενα καὶ τὴν πολιτικὴν τοῦ κυρίου του, πολλάκις ὑπὸ τούτου ἀποσταλὲς οὐ μόνον πρὸς σπουδαίας διαπραγματεύσεις, ἀλλὰ καὶ εἰς μεγάλας ἐκστρατείας ὡς αὐτοτελὲς ἀρχηγός. 'Εὰν δὲ πρὸς τούτοις παρατηρήσῃ τις, ὅτι τὸ διάδημα ἦτο ἡ βασιλεία, περὶ ἧς ἐγένετο ὁ ἀγὼν ἐν τῷ κυπριακῷ πολέμῳ, ὅτι μόνον ἡ ἀντιζηλία τοῦ νῦν πλέον καταβληθέντος Πτολεμαίου ἦτο κώλυμα πρὸς διάθεσιν τοῦ χηρεύοντος θρόνου, καὶ ὅτι τὴν κοινὴν γνώμην ἀψηχόλει μόνον τὸ ζήτημα, ἂν ὁ 'Αντίγονος ἐμελλε νὰ εἶνε ἢ νὰ μὴ εἶνε βασιλεύς, καὶ ἂν προσέτι λάβῃ τις πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν ἐντύπωσιν, τὴν ὁποίαν κατ' ἀνάγκην παρήγαγεν εἰς αὐτήν, εἰς τὸν ἐν Κύπρῳ μακεδονικὸν στρατόν, καὶ εἰς πάντας τοὺς ὁπαδοὺς τοῦ 'Αντιγόνου ἢ ἐνδοξος ἐκείνη περὶ τὴν Σαλαμίνα νίκη, θὰ ἐννοήσῃ ὅτι ὁ τρόπος, καθ' ὃν ὁ 'Αριστόδημος ἐξεφώνησε κατὰ πρῶτον τὸ ὄνομα τοῦ βασιλέως, οὐδὲν ἄλλο ἦτο, εἰ μὴ ἐπισημότερος μᾶλλον τύπος, καθ' ὃν προσηγόρευσε τὸν στρατηγόν, τὸν κύριόν του, πιθανῶς μὲν κατ' ἐντολήν τοῦ Δημητρίου, ἴσως δὲ καὶ ἐν γνώσει τοῦ 'Αντιγόνου, ὅπως γείνη ἐπιβλητικωτέρα ἡ ἐντύπωσις εἰς τὸν λαόν, καὶ τέλος θὰ πεισθῇ ὅτι ἦτο μία τῶν ἐπισήμων ἐκείνων σκηνῶν, αἵτινες ἐκφράζουσιν αὐτὸ τοῦτο, ὅπερ ἀρκεῖ νὰ ἐκφρασθῇ, ἵνα ἰσχύσῃ. Καὶ τῷ ὄντι ὁλοσχερῶς ἐπέτυχε τοῦ σκοποῦ, διότι ἡ παρὰ πάντων τῶν παρισταμένων ἀνευφημία ἦτο ἀναντιρρήτως ἡ καθιέρωσις τῆς νέας βασιλείας, ἥτις δὲν ἀπηξίου ν' ἀποδεχθῇ καὶ τὴν σκιὰν δικαιώματος, παρεχομένου ὑπὸ τῆς θελήσεως πάντων τῶν Μακεδόνων. Ὅσον ἐπισφαλεῖς καὶ ἂν εἶνε ἐν ταῖς λεπτομερείαις αἱ εἰδήσεις περὶ τῆς διαγωγῆς τοῦ 'Αριστοδήμου καὶ

¹) Οὕτω λέγει ὁ Gillies σ. 419. . the flattering buffon Aristodemus, who conveyed the news in a manner suitable to the servility of his character.

Ἀντιγόνου, τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι ἀκριβῶς κατόπιν τῆς ἐν Κύπρῳ νίκης ἀνηγορεύθη ἡ νέα βασιλεία¹.

Ὁ Ἀντίγονος ἐπέτυχε τέλος τοῦ σκοποῦ· ὑπερβάς δὲ τὸ μέσον τοῦ ἐβδομηκοστοῦ ἔτους ἤρχισε νὰ αἰσθάνηται τὰς ἀδυναμίας τοῦ γήρατος. Δὲν εἶνε ζήτημα ὅτι ὁ σκοπὸς του ἦτο νὰ εἶνε βασιλεὺς καθ' ὅλην τὴν ἔννοιαν καὶ μετὰ πάντων τῶν δικαιωμάτων, ὅσα εἶχεν ὁ Ἀλέξανδρος. Ὁ σατράπης τῆς Αἰγύπτου ἔπαθεν ἐν Κύπρῳ τόσον ὀλοσχερῇ ἤτταν, ὥστε δὲν ἐδύνατο νὰ μὴ ἀναγνωρίσῃ τὴν ὑπεροχὴν τοῦ νικητοῦ καὶ τὸ διάδημα αὐτοῦ· ὁ δὲ Κάσσανδρος ἔνεκα τῆς ἐλευθερώσεως τῶν Ἀθηναίων, τῆς ἐν Ἑλλάδι προοιούσης παραχῆς καὶ τῆς ἀποκατασταθείσης ἀνεξαρτησίας τῆς Ἡπείρου ἦτο σχεδὸν παραλελυμένος· καὶ αὐτὸς λοιπὸν καὶ ὁ Λυσίμαχος ἦσαν ἠναγκασμένοι νὰ ὑποκύψωσιν, ὅπως ὑπέκυψε καὶ ὁ Πτολεμαῖος· ὁ δὲ Σέλευκος ἦτο ἐν τῇ ἀπωτάτῃ Ἀνατολῇ· ἕως οὗ δὲ δυνηθῇ ἐκεῖθεν νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὰ δυτικὰ τῆς Ἀσίας, ὁ Ἀντίγονος ἦτο βέβαιος ὅτι τὰ πάντα ἦσαν τετελεσμένα. Αὐτὸς δὲ ὁ καθ' ὅλον τὸν βίον πάντοτε προσεκτικῶς ὑπολογίζων, καὶ πάντοτε συνετῶς καὶ μετὰ λογικῆς ἀκολουθίας ἐνεργῶν, ἐπιτυχῶν ἅπαξ τοῦ διαδήματος, ἐφαίνετο ὅτι ἤρχισε νὰ πιστεύῃ εἰς τὸ μυστήριον τῆς δυνάμεως, καὶ εἰς τοῦτου τὴν μαγικὴν ἐνέργειαν θὰ διέβλεπε τὸ μέγιστον ἐχέγγυον τῆς διαρκείας αὐτῆς. Παρατηρήθη ὅτι καθίστατο ὀλιγώτερον ἀπαθὴς καὶ ἐχέμυθος, καὶ ἰδιοτροπώτερον ἢ ἄλλοτε προεκάλει τὴν τύχην του, καὶ ὅτι τῶρα ἐτόλμα μᾶλλον ἢ ὑπελόγιζεν. Ἡ νεότης, κατορθώσασα νὰ ἐκπληρώσῃ μίαν τινα μεγίστην αὐτῆς ἐπιθυμίαν, εὐκόλως τυφλώνεται, καὶ ἔχει ὑπὲρ τὸ δέον βεβαίαν πεποιθήσιν εἰς τὴν τύχην, τὴν ὁποίαν εὐθύς ἢ ἐπιουσα καθιστᾷ ἀμφίβολον· ἀλλ' ἔχει τὴν δύναμιν νὰ ἐξοικειωθῇ πρὸς τὸ αἰεὶ νέον, εἴτε ὄφελος εἶνε εἴτε ζημία, ἔχει

¹) Ὁ Ἀππιανὸς (Συριακ. 54) λέγει περὶ τῆς ἐν Κύπρῳ νίκης «ἐφ' ὅτῃ λαμπροτάτῳ γενομένῳ ὁ στρατὸς ἀνέειπεν ἄμφω βασιλείας Ἀντιγονόν τε καὶ Δημήτριον». Δὲν θὰ θελήσῃ τις ἐντεῦθεν νὰ ἐξαγάγῃ, ὅτι ὁ Ἀππιανὸς εἶχε πηγήν, ἣτις τὸ γεγονός τοῦτο μετέθετεν εἰς τὴν Κύπρον. Ἀλλ' ὅτι ἡ ἀνευφημία τῶν σιρατιωτῶν καθιέρωνε τρόπον τινὰ τὴν ἀποδοχὴν τοῦ διαδήματος, συμφωνεῖ πρὸς τὸ ἀρχαιότερον μακεδονικὸν ἔθιμον, καὶ ἔπανε-λαμβάνετο ἰδίως ἐν Αἰγύπτῳ καθ' ὅλην τὴν περίοδον τῶν Λαγιδῶν.

χρεῖαν τολμήματος καὶ ἀλλαγῆς καὶ δὲν δύναται νὰ στερηθῇ τοῦ μέλλοντος. Τουναντίον ἡ ἐπίμονος ιδιοτροπία τῆς γεροντικῆς ἡλικίας δὲν ἔχει ἄλλο τι πέραν τοῦ ἐπιτευχθέντος σκοποῦ, εἰμὴ ἀναμνήσεις, τὸ δὲ ἐπιτευχθέν, ὅπερ μόνον ὡς ἀφετηρία νέων πράξεων ἔχει δύναμιν καὶ ἀξίαν, ἀποθνήσκει ἐν ἑαυτῷ, εὐθὺς ὡς ἐξακολουθήσῃ νὰ θεωρῇται ὡς τέλος, ὡς ἀποτέλεσμα, καὶ νὰ λογίζεται ὡς ἄθροισμα τῶν προγεγενημένων, τῶν διὰ παντὸς παρελθόντων. Τὸ πεπρωμένον καὶ ἡ καταστροφή τέλος τοῦ Ἀντιγόνου ἔμελλε νὰ εἶνε τοῦτο, ὅτι ἐδυνήθη νὰ πιστεύσῃ ὅτι ἀνώρθωσε τὸ κράτος τοῦ Ἀλεξάνδρου, διότι ἐπανήγαγε τὸ ὄνομα καὶ τὸ σύμβολον τοῦ παλαιοῦ θεσμοῦ, χωρὶς νὰ ἐμβάλλῃ εἰς αὐτὸν νέαν σκέψιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

306 — 302

Τὸ ἔτος τῶν βασιλείων. — Ἡ στάσις τοῦ Ἀντιγόνου. — Παρασκευαὶ κατὰ τῆς Αἰγύπτου. — Ἐκστρατεία κατὰ τὴ γῆν καὶ θάλασσαν. — Ἀποπειραὶ ἀποδόσεως. — Ὑποχώρησις τοῦ Ἀντιγόνου. — Ἡ πολιτεία τῶν Ῥοδίων. — Ῥήξεις μεταξύ Ἀντιγόνου καὶ τῶν Ῥοδίων. — Παρασκευαὶ ἐν Ῥόδῳ. — Ἀποδόσις τοῦ Δημητρίου. — Πολιορκία τῆς Ῥόδου. — Εἰρήνη πρὸς τοὺς Ῥοδίους. — Ὁ Πύρρος βασιλεὺς τῆς Ἠπείρου. — Ἡ ἐν Ἀθήναις παλινόρθωσις τῆς δημοκρατίας. — Ὁ Δημοχάρης. — Ὁ νόμος τοῦ Σοφοκλέους. — Ἐπίθεσις τοῦ Κασσάνδρου κατὰ τῶν Ἀθηνῶν. — Ἀποδόσις τοῦ Δημητρίου εἰς τὴν Αὐλίδαν. — Ἡ διαχείμασις αὐτοῦ ἐν Ἀθήναις. — Ἐκστρατεία αὐτοῦ εἰς Πελοπόννησον καὶ Κέρκυραν. — Ὁ Δημήτριος ἐν Ἀθήναις.

Ὁ Ἀντίγονος ἔφερε πλέον τὸ βασιλικὸν διάδημα, ἀλλὰ πολὺ ἀπέτρεχεν ἀπὸ τοῦ νὰ ἐνώσῃ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ ὁλόκληρον τὸ κράτος. Εἶχε μὲν ἐλπίσῃ, ὅτι ὁ Πτολεμαῖος μετὰ τὴν πανωλεθρίαν τῆς ναυτικῆς αὐτοῦ δυνάμεως, ἤθελεν ἀποστῆ πάσης περαιτέρω ἀντιστάσεως, καὶ ὅτι ἤθελεν ἀναγνωρίσῃ αὐτὸν καὶ τὴν ἀνακαινισθεῖσαν βασιλείαν τοῦ κράτους καὶ ὑποταγῇ εἰς αὐτόν. Ἀλλ' ὁ Πτολεμαῖος, κύριος ὢν χώρας πλουσίας, ἄριστα κυβερνωμένης καὶ εἰς αὐτὸν ἀφωσιωμένης, ἠσθάνετο ἑαυτὸν ἥκιστα ἐκμηδενισθέντα. Οὐδέποτε μὲν εἶχεν ἐπιδιώξῃ νὰ γείνη κύριος τοῦ ὅλου, ἀλλὰ τοῦ λαχόντος εἰς αὐτὸν μέρους νὰ εἶνε καὶ νὰ διατελῇ κύριος κατὰ τὴν ἔννοιαν καὶ τὴν ἔκτασιν, καθ' ἣν μόνος ὁ Ἀλέξανδρος θὰ ἐδύνατο νὰ εἶνε κύριος τοῦ ὅλου, πρὸς τοῦτο ἦτο ἔτοιμος νὰ ἀγωνισθῇ μέχρις ἐσχάτων. Ἀμα ἐλθόντος εἰς τὴν Αἴγυπτον τοῦ ἀγγέλλματος, ὅτι ὁ Ἀντίγονος ἀνηγορεύθη ὑπὸ τοῦ στρατοῦ βασιλεὺς, οἱ στρατιῶται τοῦ Λαγίδου, καθ' ἃ λέγεται, δὲν ἐδίστασαν ἐν τῷ αὐτῷ δικαίῳματι νὰ προσαγορεύσωσι τὸν ἑαυτῶν κύριον βασιλέα¹, εἰς ἔνδειξιν ὅτι παρὰ

¹) Ὁ Διόδωρος (Κ', 53) ὁ Πλούταρχος (Δημητρ. III'), ὁ Ἰουστίνος (XV, 2) ὁ Ἀππιανὸς (Συριακ. 54) βεβαιοῦσιν ὁμοφώνως ὅτι ὁ Πτολεμαῖος παρὰ τὴν ἐν Κύπρῳ ἦνταν ἀνέλαβε τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως (« ἀνέγραψεν ἑαυτὸν βασιλέα ») βεβαίως ἄρα πρὸ

τὴν ἐν Κύπρῳ ἦτταν τὸ θάρρος αὐτῶν δὲν κατέπεσεν, ἀλλὰ μέναντες σταθεροὶ καὶ πιστοὶ εἰς τὸν ἑαυτῶν δεσπότην, ἦσαν ἔτοιμοι νὰ ὑπερασπίσωσι τὸ δικαίωμα τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ ἐναντίον τοῦ ὄχι ἰσχυροτέρου δικαιώματος τοῦ Ἀντιγόνου. Καὶ ἀπὸ τούτου τοῦ χρόνου ὁ Πτολεμαῖος ἦτο καὶ ὠνομάζετο βασιλεύς¹.

Ἄν δὲ ὁ Ἀντίγονος καὶ ὁ Πτολεμαῖος ἔπραξαν τοῦτο, διὰ τί ἤθελον ἀποστῆ αὐτοῦ οἱ ἄλλοι δυνάσται; Μέχρι τοῦδε ὁ Σέλευκος εἶχεν ἤδη πρότερον ὀνομασθῆ καὶ κατὰ τὸν ἀνατολικὸν τρόπον προσαγορευθῆ βασιλεὺς ὑπὸ τῶν βαρβάρων· καὶ ἔφερεν ἔκτοτε τὸ διάδημα καὶ ὁσάκις ἐδέχετο εἰς ἀκρόασιν Ἑλλήνας καὶ Μακεδόνας². ἤριθμει δὲ τὰ ἔτη τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ἐπιστρέφων ἐκ τῆς Αἰγύπτου, ἀνέκτησε τὴν Βαβυλῶνα. Ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ Λυσίμαχος ὁ Θράκης ἀνέλαβε τὸ διάδημα, ὀνομασθεὶς βασιλεὺς, καὶ Κάσσανδρος ὁ Μακεδονίας ἐπέτρεψε νὰ ὀνομάζηται ἐγγράφως καὶ προφορικῶς βασιλεύς, ἂν καὶ αὐτὸς ὑπογράφων ἀπέφυγε νὰ

τοῦ φθινοπώρου. 306 διότι τότε μετὰ τὴν εὐθὺς ἱστορηθησομένην ἀτυχῇ ἐκστρατείαν τοῦ Ἀντιγόνου κατὰ τῆς Αἰγύπτου δὲν θὰ ἦτο πλέον παράδοξον. Κατὰ τὴν συνθήκην τοῦ Κανόνας τῶν βασιλείων ἔπρεπε τοῦ Πτολεμαίου ἡ βασιλεία νὰ χρονολογῆται ἐν αὐτῇ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἀμείσως προηγουμένου αἰγυπτιακοῦ ἔτους, τῆς 1ης Θῶθ τοῦ 18ου φιλιππικοῦ ἔτους 8 ε. ἀπὸ τῆς 8ης Νοεμβρίου 307· ἀλλ' ἀντὶ τούτου χρονολογεῖται κατὰ δύο ἔτη ὕστερον ἀπὸ τῆς 7ης Νοεμβρίου 305. Καὶ ὅτι ἡ χρονολογία αὕτη εἶνε ἡ ἐπίσημος, ἀπεδείχθη ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ ἱερέως Anem-hi, ὅστις ἀπέθανε τῇ 8ῃ Ἰουνίου 217, ἡλικίας 72 ἔτη, 1 μηνῶν καὶ 23 ἡμέρας καὶ γεννηθεὶς τῇ 4 Μαΐου 289 «ἐν ἔτει 16ῳ» τῆς βασιλείας τοῦ Σωτήρος». Δηλ. ἡ βασιλεία τοῦ Πτολεμαίου τοῦ Σωτήρος χρονολογεῖται ἐπισήμως ἀπὸ τῆς 1ης Θῶθ (7 Νοεμβρίου 305) ("Id. Pinder und Friedländer, Beiträge zur ältern Münzkunde σελ. 11). Ἡ διαφωνία μεταξὺ τοῦ ἡμερολογίου καὶ τῶν συγγραφῶν εἶνε δυσδιάλυτος, ἐὰν δὲν ὀλεῖ τις νὰ παραδεχθῇ ὅτι ἡ ἀπαθολὴ τοῦ βασιλικοῦ τίτλου ἐν Ἀλεξανδρείᾳ συνέβη μετὰ τὴν 7ην Νοεμβρίου 306, καὶ τὸ νέον ἀρξάμενον ἔτος ἐλογίζετο μέχρι τέλους κατὰ τὸ προϋπάρχον σύστημα ὡς ἔτος 19ον «μετὰ τὸν Ἀλέξανδρον».

¹) Εἰς ἐκτάκτους δυσκολίας προσκρούουσιν αἱ χρονολογήσεις τῶν εἰς τὸν Πτολεμαῖον ἀποδιδωμένων νομισμάτων. Αἱ γινώμαι τῶν νομισματολόγων ὡς πρὸς τοῦτο διαφωνοῦσι τοσοῦτον πρὸς ἀλλήλας, ὥστε ἡ ἱστορία δὲν θὰ παρισθῇ ἐκ ταύτης τῆς πηγῆς, ἀσφαλῆς ἐξαγόμενα. Ἀρκεῖ νὰ παραπέμψωμεν εἰς τοῦ Pinder Die Aera des Philippos auf Münzen (ἐν τοῖς Beiträgen τοῦ Pinder καὶ Friedländer 1851), καὶ εἰς τοῦ Fr. Lenormant Essai sur la classification des Lagides 1855 καὶ αὐτῇ ἡ ὑπὸ τοῦ Λαγίδου εἰσαγωγή τοῦ φοινικικοῦ νομισματικοῦ συστήματος ἀντὶ τοῦ ἀττικοῦ τοῦ γενικῶς ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰσηγμένου, δὲν φαίνεται ὅτι παρέχει ἔτι σταθερὰν χρονολογικὴν ἀφετηρίαν.

²) Πλουτάρχου Δημητρ. III'.

μεταχειρίζεται τοῦτον τὸν τίτλον¹. Εἶνε δὲ πολὺ ἀξιοπαρατήρητον ὅτι πλὴν τῶν εἰρημένων πέντε οὐδεὶς ἄλλος ἐκ τῶν πολλῶν ἄλλων σατραπῶν καὶ στρατηγῶν τῶν ἐν τῷ κράτει τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀπένειμεν εἰς ἑαυτὸν τὸ ὑψηλὸν τοῦτο ἀξίωμα, καὶ τοῦτο εἶνε ἀσφαλὲς τεκμήριον, ὅτι δὲν ἦσαν πλέον ἴσοι πρὸς ἐκείνους, οὐδὲ ἐδύναντο νὰ θεωρῶσιν ἑαυτούς, ὅπως ἐκείνοι, ὡς αὐταρχικοὺς κατόχους τῶν διαφόρων τμημάτων τοῦ κράτους, ἀλλ' ὑπετάσσοντο εἰς τοὺς νέους δυνάστας ὡς ἀνώτεροι αὐτῶν ἀξιώματικοί. Ἀλλ' ἐκτὸς ὅμως τῆς ἀμέσου περιοχῆς τοῦ κράτους ὁ τίτλος τοῦ βασιλέως κατὰ τούτους τοὺς χρόνους εὔρεν, ὡς φαίνεται, ταχεῖαν διάδοσιν. Μιθραδάτης ὁ Γ', ὁ τοῦ Πόντου, Ἀτροπάτης ὁ Μηδίας, ἴσως καὶ οἱ δυνάσται τῆς Ἀρμενίας καὶ τῆς Καππαδοκίας θὰ ἀνέδεσαν καὶ αὐτοὶ κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον τὸ διάδημα περὶ τὴν κεφαλὴν των. Ὡσαύτως καὶ Ἀγαθοκλῆς ὁ Συρακούσιος² καὶ Διονύσιος ὁ Ἡρακλείας, ὁ ἐπονομασθεὶς Χρηστός, ἀνέλαβον τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως³. Ἡ βασιλεία ἢ ὀρθότερον εἰπεῖν ἡ κυριαρχία τῆς δυνάμεως εἶνε ἡ ἐλαττήριος ἰδέα τῶν χρόνων τούτων, καὶ ὁ τύπος, καθ' ὃν ἐκ τῶν ἐρειπίων τῆς καταστραφείσης ἀρχαίας τάξεως τῶν πραγμάτων δημιουργοῦνται νέα πολιτειακὰ πλάσματα. Καθ' ὅλας τὰς ἄλλας διατυπώσεις τῶν πολιτειῶν ἡ ἀνάγκη τῆς αὐτοσυντηρήσεως τῆς πολιτείας ὡθεῖ πρὸς ὁμοίαν συγκέντρωσιν, καὶ τὸ πρότυπον, εἰς ὃ νομίζουσιν ὅτι πρέπει ν' ἀποβλέπωσιν, εἶνε αὗται αἱ πολιτικοστρατιωτικαὶ δυνάμεις τοῦ διαμελισθέντος κράτους τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὧν ὁ μὲν νόμιμος τίτλος εἶνε ἡ κατάκτησις, ὁ δὲ τύπος ὁ στρατός, ἡ δὲ πολιτικὴ αὐτῶν ὀρᾷσις συνίσταται εἰς τὸ νὰ συντηρῶνται ἀπέναντι τῶν γειτόνων καὶ ἐν ἀδιαλείπτῳ πρὸς τούτους πάλῃ νὰ ἐνισχύωνται. Τῶν νέων τούτων πλασμάτων ἡ ἀδιάκοπος προσπάθεια εἶνε τὸ νὰ ἰδρύσῃ διὰ διεθνῶν συνθηκῶν καὶ τῆς συμφώνως πρὸς

¹) Πλουτάρχου Δημητρ. ΙΙ', « ὥσπερ πρότερον εἰώθει τὰς ἐπιστολάς ». Εὐρίσκονται πολλὰ νομίσματα φέροντα τὴν ἐπιγραφὴν Κασσάνδρου βασιλέως.

²) Διοδώρου Κ', 54, ὅστις ῥητῶς λέγει ὅτι τοῦτο ἔγενεν ἐξ ἀγορμῆς τοῦ βασιλικοῦ δνόματος, ὅπερ ἀνέλαβεν ὁ Ἀντίγονος, ὁ Κάσσανδρος καὶ ὁ Λυσίμαχος.

³) Μέμνονα παρὰ Φωτίῳ σ. 224 β, 25 (Δ', 7), ὅστις δὲν ὀρίζει τὸν χρόνον.

τὸ διεθνὲς δίκαιον προαγωγῆς αὐτῶν πολιτειακόν τι σύστημα, ἐπιζητοῦν ἐν τῇ ἰσορροπίᾳ τῶν δυνάμεων τὴν κανονικὴν ὑπαρξίν καὶ ἀσφάλειαν αὐτοῦ. Οὐδὲν τούτων τῶν κρατῶν ἔχει ἄλλην τινὰ νομιμότητα, εἰ μὴ τὸ ὅτι ὑπάρχει, ἡ μόνη δὲ ἀνωτέρα καθιέρωσις, ἣν οἱ ἡγεμόνες δύνανται νὰ προσδώσωσιν εἰς τὴν ἰδίαν αὐτῶν δύναμιν, εἶνε ἡ ἰσότης λατρεία, δι' ἧς ἀξιοῦσι νὰ τιμῶνται. Ἀλλὰ τούτων τῶν πραγμάτων ἡ περαιτέρω ἀνάπτυξις ἀναβάλλεται εἰς τὴν ἐπομένην ἐποχὴν.

Ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ κράτους τοῦ Ἀλεξάνδρου τὸ ἔτος τῶν βασιλέων σημαίνει τὸ ὀριστικὸν αὐτοῦ τέλος. Εἶνε μὲν ἀληθὲς ὅτι ὁ ἀπὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ χρόνος ἀπαύστως εἰργάσθη, ἵνα κατακρημνίσῃ τὸ πελώριον ἐκεῖνο οἰκοδόμημα, καὶ χειραφετήσῃ τὰ ἑτερογενῆ ἔθνη τὰ πρὸς στιγμὴν συμφορηθέντα ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς νέας δυνάμεως τοῦ μιξελληνικοῦ βίου· ἀλλ' εἶνε ἄξιον παρατηρήσεως ὅτι ἀκριβῶς κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν, καθ' ἣν μόνον τὸ τελευταῖον ἔτι βῆμα ἀπαιτεῖται πρὸς τελείαν ἐπανόρθωσιν τῆς προτέρας ἐνόητος, καὶ καθ' ἣν ἰσχυρὸς βραχίων ἐπιχειρεῖ τὰ πάντα πάλιν νὰ περιλάβῃ, καὶ διὰ νέας εὐσταθείας νὰ συγκρατήσῃ, ἀκριβῶς τότε τὰ πάντα καὶ διὰ παντὸς διασπῶνται, ἀκριβῶς τότε ἀναφαίνεται τὸ ὄνομα ἐκεῖνο τῶν βασιλέων, ἐν ᾧ αἱ κεχωρισμέναι πλέον γεωγραφικαὶ ἐκτάσεις ὡς ἐκ νέου ζωογόνου σπέρματος ἀναπτύσσονται καὶ διαμορφοῦνται εἰς νέας « πολιτικὰς ἀτομικότητας ». Τώρα λοιπὸν πράγματι τὸ ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἰδρυθὲν ἐνιαῖον κράτος λαμβάνει τέλος. Ἐὰν ἐν τῇ φύσει τοῦ μιξελληνισμοῦ, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἠθέλησε νὰ τὸ ἰδρύσῃ, τοῦ ἑλληνισμοῦ δηλ. τοῦ ἐνωθέντος μετὰ τοῦ βαρβαρισμοῦ πρὸς ἀμοιβαίαν ἐξομώωσιν καὶ ζύμωσιν, ἐνέκειτο νὰ τροποποιηθῇ αὐτὸς ἐν ἑαυτῷ κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἐνώσεως καὶ κατὰ τὰ διάφορα ἀσιατικὰ στοιχεῖα, ὁ μιξελληνισμὸς οὗτος ὅσον μᾶλλον ἀνεπτύσσετο, τόσον ὀλιγώτερον ἐδύνατο νὰ ὑφίσταται ὡς ἐνιαῖον πολιτικὸν σῶμα. Ἦτο ἀνάγκη νὰ διασπασθῇ κατὰ τοὺς νεοπλάστους ἐθνολογικοὺς τύπους, τῶν ὁποίων τὰς διαφορὰς ἀπετέλουν τὰ βαρβαρικά συστατικὰ τῆς μί-

ξεως. Ὁ καθορισμὸς τῶν χωριστῶν βασιλείων ἦτο τὸ πρῶτον ἀποφασιστικὸν βῆμα ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ταύτης τῆς ἐξελέξεως, καὶ ἡ πρὸ μικροῦ ἀρξαμένη παλινόρθωσις τῆς ἐλευθερίας τῶν ἐλληνικῶν πόλεων εἶνε ἀπόδειξις, ὅτι εἶχε καὶ ἀναδρομικὴν ἐνέργειαν.

Εἶνε δὲ πρόδηλον ὅτι ὁ τίτλος τοῦ βασιλέως «οὐ προσθήκην ὀνόματος καὶ σχήματος ἐξαλλαγὴν εἶχε μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ φρονήματα τῶν ἀνδρῶν ἐκίνησε, καὶ τὰς γνώμας ἐπῆρε, καὶ τοῖς βίοις καὶ ταῖς ὁμιλίαις αὐτῶν ὄγκον ἐνεποίησε καὶ βαρύτητα, καθάπερ τραγικῶν ὑποκριτῶν, ἅμα τῇ σκευῇ συμμεταβαλλόντων καὶ βάδισμα καὶ φωνὴν καὶ κατάκλισιν καὶ προσαγόρευσιν»¹. Ὅπως δὲ ποτε μετ' αὐτῶν συμμετεβλήθησαν καὶ τὰ ἄλλα πρόσωπα τὰ ἐπὶ τῆς πολιτικῆς σκηνῆς, καὶ ἀπὸ τότε χρονολογεῖται ὁ συμμιγῆς ἐκεῖνος ἐξ Ἀσιατικῶν καὶ Εὐρωπαϊκῶν στοιχείων τύπος τῆς βασιλείας, τὸν ὅποιον ἐφαντάσθη μὲν ὁ μέγας Ἀλέξανδρος, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσεν ὁμοειδῶς καὶ διαρκῶς νὰ πραγματοποιήσῃ καθ' ὅλον τὸ κράτος.

Καὶ τώρα ἃς ἐπανέλθωμεν εἰς τὰ ἐν ἀρχῇ τῶν νέων τούτων ἀναπτύξεων γεγονότα, ἃς ἀναλογισθῶμεν τὴν θέσιν τοῦ Ἀντιγόνου, πῶς ἐπὶ τέλους, ἐκτείνας τὴν χεῖρα πρὸς τὸ διάδημα τοῦ κράτους, τὸ κενὸν οὕτως εἶπεῖν συνέλαβε, καὶ πῶς ἀγερώχως φανταζόμενος ὅτι εἶνε μόνος αὐτὸς βασιλεὺς καὶ κύριος, βλέπει αἰφνης δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ πανομοιότυπα τῆς μεγαλειότητος. Ἐνόμισεν ὅτι τὸν ἡττημένον σατράπην τῆς Αἰγύπτου ἔμελλε μετὰ μικρὸν νὰ ἴδῃ πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ θρόνου του, καὶ ὅμως ὁ Πτολεμαῖος ἀναλαμβάνει ὁμοίως τὸ διάδημα, φρονῶν ὅτι τὸ τοῦ «κράτους» δὲν

¹) *Πλουτάρχου* Δημητρ. III'. Πρὸς διάγνωσιν τοῦ μεγέθους καὶ τῆς τελεσιουργοῦ ἐνεργείας τῆς βασιλικῆς δυνάμεως οὐδὲν διδακτικώτερον τῆς μεγάλης ἐπιγραφῆς τῆς δημοσιευθείσης ὑπὸ Le Bas-Waddington (III, n° 86), δημοσίου ἐγγράφου, περιέχοντος δύο δόγματα τοῦ «βασιλέως» Ἀντιγόνου ἀναφερόμενα εἰς τὸν συνοικισμὸν τῆς Λεβέδου καὶ Τέω. Εἶνε ἐν τῶν πρώτων παραδειγμάτων τῶν ἐν μεγαλογραφίᾳ δεικνυόντων τὴν εἰρηνοποιὸν δρᾶσιν τῆς νέας μοναρχικῆς κυβερνήσεως. Ὁ πεφωτισμένος δεσποτισμὸς δι' ἐπεμβάσεως λογικῆς καὶ ἀδυσωπῆτου δίδει πέρας εἰς παλαιὰς ἀντιζηλίας, αἵτινες εἶχον περιαγάγῃ εἰς παρακμὴν τὰς δύο πόλεις.

ἦτο τὸ μόνον δικαιωματικὸν καὶ τὸ μόνον δυνατόν· ἐκεῖνοι, οὓς ὁ Ἀντίγονος ἐνόμιζε μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Πτολεμαίου μηδενισθέντας, ἐγείρονται αἰφνης ὡς βασιλεῖς μετὰ κακείνου βασιλέως ἡνωμένοι, ὅπως τολμήσωσι τὸν κατ' αὐτοῦ ἀγῶνα. Καὶ ὁ Σέλευκος, ὃν ἤλπιζεν ὅτι προσεχῶς ἔμελλε νὰ συντρίψῃ δι' ὅλης τῆς δυνάμεως τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας, παρίσταται νῦν, ὡς βασιλεὺς τῆς Ἀνατολῆς, ἔτοιμος μετὰ τῶν στρατῶν τῶν μέχρις Ἰνδοῦ καὶ Ἰαξάρτου σατραπῶν νὰ ὑπερασπισθῇ τὴν ἑαυτοῦ κυριαρχίαν καὶ νὰ χορηγήσῃ βοήθειαν εἰς τοὺς βασιλεῖς, τοὺς φυσικοὺς αὐτοῦ συμμάχους. Ἀνυπολόγιστοι εἶνε αἱ δυσχέρειαι, εἰς ἃς εἶδεν ἑαυτὸν ἔμπεσόντα ὁ γέρον Ἀντίγονος, καὶ πρὸς λύσιν αὐτῶν δὲν ἔχει οὐδὲν μέσον, οὐδὲν νόμιμον δικαίωμα, εἰ μὴ τὴν δύναμιν τῶν ὅπλων, ἧς ἡ ἐπιτυχία εἶνε ἥκιστα βεβαία ἀπέναντι τῆς πολυαριθμοτέρας δυνάμεως τῶν ἐναντίων του, ἐὰν εἶνε ἡνωμένοι. Πρέπει, παραιτούμενος τῆς ἐνότητος τοῦ κράτους, ν' ἀναγνωρίσῃ τὸν σφετερισμὸν τῶν ἄλλων βασιλέων; Πρὸ δέκα ἐτῶν θὰ ἔπραττε τοῦτο ἐπὶ ἴσῃ ὠφελείᾳ καὶ ἐλάττωσι κινδύνῳ. Ἀλλὰ νῦν θὰ ἦτο οὐ μόνον ἐπικίνδυνος ἀδυναμίας ὁμολογία, ἀλλὰ καὶ ἀπάρνησις ἀρχῆς, δυνάμει τῆς ὁποίας εἶχεν ὑψωθῇ ὑπεράνω ἐκείνων, καὶ χάριν τῆς ὁποίας εἶχεν ἤδη θυσιάσῃ πολυτιμότερόν τι παρὰ θησαυρούς, στρατοὺς καὶ ἡλικίας ἔτη. Καὶ ἐν τῇ οὐσίᾳ τούτων τῶν ἀπανταχοῦ βασιλέων, τῶν κατὰ χώρας βασιλέων καὶ τοπικῶν μεγαλειότητων δὲν ἦσαν τὰ πάντα ἐν ἀντιφάσει πρὸς τὴν βασιλείαν τοῦ κράτους, ἀφ' οὗ αὐτῶν τὸ δικαίωμα ἐστηρίζετο ἐπὶ μόνῃς τῆς εἰς ταύτην ὑπηρεσίας καὶ ὑποταγῆς; μὲ ποῖον πρόσωπον θὰ ἐδύναντο νὰ ὀνομάζωνται διάδοχοι τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἀφ' οὗ διενεμήθησαν μεταξύ των τὰ ῥάκη τοῦ διαδήματος ἐκείνου; Καὶ ποῦ ἔκειτο ἡ δυνάμεις των; Ὁ Πτολεμαῖος δὲν κατετροπώθη ἐν Κύπρῳ; Ὁ Σέλευκος δὲν ἦτο τόσον μακρὰν ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ὥστε νὰ μὴ δύναται ταχέως νὰ ἔλθῃ εἰς βοήθειαν; Ὁ Κάσσαδρος καὶ Λυσίμαχος δὲν ἦσαν ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου κεχωρισμένοι διὰ χωρῶν καὶ θαλασσῶν ὑπὸ τοῦ Δημητρίου κατεχομένων διὰ τῆς ναυτικῆς δυνάμεως τοῦ κράτους; Ἀνά-

γῆ πᾶσα νὰ καταβληθῶσιν οἱ ἐχθροὶ ὡς σφετερισταὶ τοῦ βασιλικοῦ ὀνόματος, καὶ ἦτο ἀνάγκη νὰ γείνη τοῦτο ταχέως, πρὶν συνενωθῶσιν. Πρὸ πάντων ἦτο ἀνάγκη ὁ ἐξησθενωμένος ἤδη λέων Πτολεμαῖος νὰ προσβληθῇ εἰς τὴν φωλεὰν αὐτοῦ καὶ νὰ ἐξοντωθῇ, πρὶν ἔλθωσιν ἐκ τῆς Ἰνδικῆς οἱ ἐλέφαντες τοῦ Σελεύκου πρὸς σωτηρίαν αὐτοῦ. Ἐὰν ὁ Πτολεμαῖος κατεβάλλετο, τί ἐδύναντο πλέον τότε ἡ Θράκη καὶ ἡ Μακεδονία; θὰ ἔπιπτον καὶ αὐταὶ καὶ τὸ διάδημα τῶν βασιλέων των, καὶ ὁ Ἀντίγονος θὰ ἦτο ἐλεύθερος καὶ ἰσχυρὸς νὰ ἐπιβάλλῃ εἰς τὸν ἔσχατον τῶν σφετεριστῶν τὴν αὐτὴν τύχην. Ἦτο λοιπὸν ἐπάναγκες νὰ προσβάλωσι τὸν Πτολεμαῖον ἐν τῇ χώρᾳ του, καὶ νὰ κατισχύσωσιν αὐτοῦ ταχέως καὶ ὁλοσχερῶς.

Ὁ Ἀντίγονος διέτριβεν ἐν τῇ παρὰ τὸν Ὀρόντην νέᾳ ἑδρᾷ. Εὐθὺς δὲ ἔμελλον ν' ἀρχίσωσιν αἱ παρασκευαί· ἀλλὰ τότε ἀκριβῶς ἀπέθανεν ὁ ἕτερος τῶν υἱῶν αὐτοῦ Φίλιππος¹. ὥστε μόνος ὑπελείπετο εἰς τὸν γέροντα βασιλέα ὁ πολλὰ ἔχων τὰ χαρίσματα καὶ πολλαχῶς δεδοκιμασμένος Δημήτριος. Εἰς τοῦτον λοιπὸν καὶ τὸν δεκατριετῇ υἱὸν αὐτοῦ² μετεβίβασε πᾶσαν τὴν στοργήν, τῆς ὁποίας ὅχι μικρὸν μέρος μετεῖχεν ἄλλοτε ὁ Φίλιππος. Θάψας δὲ τὸν νεκρὸν τοῦ υἱοῦ μετὰ βασιλικῆς πομπῆς, ἐκάλεσε τὸν Δημήτριον ἐκ Κύπρου, ὅπως συσκεφθῇ μετ' αὐτοῦ περὶ τῆς ἐκστρατείας· ἀρχίζει, ἔγραφε, νὰ συναισθάνηται τὰ ὀγδοήκοντά του ἔτη· δὲν ἔχει πλέον τὴν αὐτὴν ὡς ἄλλοτε ῥώμην οὔτε τοῦ σώματος οὔτε τοῦ πνεύματος· ὁ τηλικαύτας ἐπιτυχίας κατορθώσας υἱὸς ὥς ἔλθῃ, ὅπως λόγῳ

¹) Ὁ Διοδώρος ἐν μὲν Κ', 73, 1 λέγει « τοῦ νεωτέρου τῶν υἱῶν Φοίνικος », εἶχε λοιπὸν ὁ Ἀντίγονος δύο υἱούς· ἐν δὲ Κ', 19 ὀνομάζει « τὸν νεώτερον Φίλιππον » τὸν κατὰ τοῦ ἀποστατήσαντος Φοίνικος τοῦ ἐν Ἑλλησπόντῳ στρατηγοῦ πεμφθέντα. Καὶ ὁ Πλούταρχος δύο υἱούς τοῦ Ἀντιγόνου γνωρίζει, ἕνα τὸν Δημήτριον καὶ ἕτερον ἐκείνον τὸν Φίλιππον. Δὲν θὰ εἶνε χάσμα ἐν τῷ πρώτῳ χωρίῳ τοῦ Διοδώρου (Φιλίππου τοῦ νικησαντος τὸν Φοίνικα), ἀλλὰ μᾶλλον πλάνη τοῦ Διοδώρου (ἢ γραφικὸν ἀμάρτημα τοῦ βιβλιογράφου Σ. Μ.). Ἄλλως δὲ ὁ Φίλιππος οὗτος εἶνε ὁ πρὸς ὃν ἀποτείνονται αἱ ὑπὸ τοῦ *Κικέρωνος* (de offic. II, 14) μνημονευόμεναι ἐπιστολαὶ τοῦ Ἀντιγόνου, αἱ διδάσκουσαι τὸν υἱὸν πῶς πρέπει νὰ φέρεται πρὸς τοὺς στρατιώτας, ὅπως ἀποκτήσῃ αὐτῶν τὴν εὐνοίαν.

²) Οὗτος εἶνε ὁ Ἀντίγονος ὁ ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἐπιλεγόμενος Γονατᾶς, ὁ υἱὸς τῆς ἐξαρέτου Φίλας, ὁ ἐν ἔτει 318 γεννηθείς. Καὶ ἡ Στρατονίκη θὰ ἦτο ἡδὴ πρὸ πολλῶν ἐτῶν γεγεννημένη, ἵσως τῷ 315.

τε καὶ ἔργῳ τὸν βοηθήσῃ. Ὁ Δημήτριος τερπόμενος ἐν ταῖς ἀγκάλαις τῆς ὡραίας Λαμίας¹, καὶ παραδεδομένος εἰς τὰς χαρμωσύλους ἐορτάς ἐπὶ τῇ χορηγίᾳ τοῦ διαδήματος, εἶχε σχεδὸν λησμονήσῃ ἐν τῇ νήσῳ τῇ εὐδαίμονι τὸν ἔξω κόσμον καὶ τοὺς ἐπαπειλοῦντας κινδύνους. Ἀλλ' ἅμα λαβὼν τὴν ἐπιστολὴν τοῦ πατρός, αἰφνης ἀνανήψας ἐκ τῆς μέθης τῆς ἱλιγγιώδους ἡδυπαθείας, ἔσπευσεν εἰς τὴν Ἀντιγόνειαν πρὸς τὸν πατέρα, ὃν ἐπὶ μακρὸν χρόνον δὲν εἶχεν ἰδῆ. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὴν ὑποδοχὴν κατεφίλει αὐτὸν μετὰ στοργῆς, ὁ πατὴρ εἶπεν αὐτῷ « Δοκεῖς Λαμίαν, ὦ παῖ, καταφιλεῖν; ». Πολλοὶ στρατιῶται κατηυλίζοντο ἤδη παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ὀρόντου, καὶ ἄλλοι δὲ καθ' ἑκάστην προσήρχοντο. Καὶ τὰς μὲν ἡμέρας διῆγον παρασκευαζόμενοι καὶ ἀσκούμενοι, τὰς δὲ νύκτας ἡγάλλετο ὁ Δημήτριος οἰνοποτῶν ἢ ἐτέρπετο ἐν μυστικαῖς συνεντεύξεσιν. Κεκμηκὼς ἔνεκα τούτου πολλάκις δὲν προσήρχετο τὴν πρωίαν εἰς τὸν πατέρα, ἢ ἐμῆνυε δικαιολογούμενος ὅτι ἦτο ἀδιάθετος. Πρωίαν δὲ τινα « πυθόμενος αὐθις ἀσθενῶς ἔχειν αὐτόν, ἐβάδιζεν ὀφόμενος, καὶ τῶν καλῶν τινι περὶ θύρας ἀπήντησεν· εἰσελθὼν δὲ καὶ καθίσας παρ' αὐτῷ ἤψατο τῆς χειρός· ἐκείνου δ' εἰπόντος ὅτι νῦν ὁ πυρετὸς ἀποκεχώρηκεν, — Ἀμέλει, παιδίον, ἔφη, καὶ ἐμοὶ περὶ θύρας ἀπιὼν νῦν ἀπήντηκεν »².

Μετὰ τὸ πέρας τῶν παρασκευῶν, τελευτῶντος τοῦ θέρους, ἐξεκίνησεν ὁ στρατὸς καὶ ὁ στόλος, εἰς ὃν ὁ Δημήτριος εἶχεν ἐπανάελθῃ. Ἡ δύναμις αὕτη ἦτο πελωρία, ὑπὲρ τοὺς 80,000 πεζοί, 8,000 ἱππεῖς, 83 πολεμιστῆριοι ἐλέφαντες, 150 πλοῖα πολεμικά, 100 μεταγωγικά (ὀλκάδες) καὶ ἐπ' αὐτῶν πολυάριθμον πλῆθος βελῶν καὶ πετροβόλων. Προάγοντος δὲ τοῦ στρατοῦ διὰ τῆς κοίλης Συρίας, ὁ στόλος, ἡγουμένου τοῦ Δημητρίου, ἔμελλε νὰ παραπλήρῃ τὴν ἀκτὴν, καὶ ἀμφοτέροι νὰ συναντηθῶσιν ἐν Γάζῃ, ὁπόθεν νὰ προσβάλῃσι τὴν Αἰγύπτου καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν. Κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ Νοεμβρίου ἔφθασαν εἰς τὴν

¹) Πλούταρχον εἰς ἀν. Ἀθηναίου II', σ. 577, Γ', σ. 101 κτλ.

²) Τοῦτο καὶ ἄλλα ὅμοια ἀνέκδοτα εὐρίσκονται παρὰ Πλουτάρχου.

Γάζαν. Ἵνα δὲ ταχύτερον καὶ ἀνελπιστότερον ἐμφανισθῶσιν εἰς τὴν Αἰγύπτου, ἐπειδὴ ἡ πορεία ἦτο διὰ τῆς ἐρήμου παρὰ τὴν θάλασσαν, ὁ Ἀντίγονος εἰς μὲν τοὺς στρατιώτας παρήγγειλε νὰ ἔχῃσι δέκα ἡμερῶν ἐπισίτισιν, διέταξε δὲ νὰ συναθροίσωσιν ὅσον οἶόν τε πλείστας καμήλους παρὰ τῶν Ἀράβων καὶ ἐπ' αὐτῶν νὰ φορτώσῃσι σῖτον, 130,000 μεδίμνους. Τὰ ἄλλα ὑποζύγια ἐχρησιμοποιήθησαν εἰς μεταφορὰν χόρτου, βελῶν καὶ πετροβόλων καὶ παντοίων μηχανῶν ἐφ' ἀμαξῶν φερομένων. Οὕτως ἤρχισεν ὁ κατὰ γῆν στρατὸς τὴν χαλεπὴν καὶ ἐπικίνδυνον αὐτοῦ πορείαν διὰ τῆς ἐρήμου. Ὁ δὲ στόλος ἦτο ἕτοιμος καὶ αὐτὸς πρὸς ἀπόπλουν καὶ μάτην οἱ κυβερνῆται ἐπέστησαν τὴν προσοχὴν εἰς τοῦτο, ὅτι μετὰ ὀκτῶ ἡμέρας ἦτο ἡ δύσις τῶν Πλειάδων¹⁾, ὅτι τότε ἡ θάλασσα ἦτο τρικυμιώδης καὶ ἄπλους, καὶ ὅτι ἦτο ἀνάγκη πᾶσα νὰ περιμείνωσιν ἔτι ὀκτῶ ἡμέρας ἐν τινι λιμένι ἀσφαλεῖ. Ὁ Δημήτριος ὠνειδίσεν αὐτοὺς ὡς φοβουμένους τὴν θάλασσαν καὶ τὸν ἄερα, λέγων ὅτι ὁ ἀληθὴς ναύτης δὲν φοβεῖται οὔτε τὸν ἄνεμον οὔτε τὰ κύματα. Ὡφειλε δὲ νὰ μὴ βραδύνη, διότι αἱ κινήσεις τοῦ στρατοῦ ὑπελόγιζον τὴν ἀπὸ θαλάσσης σύμπραξιν αὐτοῦ. Περὶ τὸ μεσονύκτιον ἀνῆχθησαν αἱ μοῖραι αὐτοῦ ἐκ τοῦ λιμένος τῆς Γάζης. Καὶ τὰς μὲν πρώτας ἡμέρας εἶχον εὐδίαν, αἱ βαρεῖαι ὀλκάδες ἐρρύμουλκοῦντο, καὶ οὕτως ἔπλεον εὐήνεμοι πρὸς δυσμάς. Εἶχον ἤδη φθάσῃ εἰς τὸν παράλληλον τῆς Σιρβωνίτιδος λίμνης, ὅτε ἐπῆλθεν ἡ ἡμέρα τῶν Πλειάδων. Σφοδρὰ θύελλα ἀπὸ βορρᾶ ἐμπεσοῦσα ἐμαίνετο ἀγρία καὶ ἐντὸς ὀλίγου διεσκόρπισε τὰς μοῖρας, ἐκ τῶν ὀλκάδων τῶν φερουσῶν βαρεὰ φορτία βελῶν τε καὶ ἀνθρώπων πολλὰ μὲν ἐβυθίσθησαν, ὀλίγαι δὲ ἀπεσώθησαν, ἀναπλεύσασαι εἰς τὸν λιμένα τῆς Γάζης· καὶ τὰ πολεμικὰ πλοῖα δὲν ἐδυνήθησαν ν' ἀντιστῶσιν εἰς τὴν θάλασσαν· αἱ διασωθεῖσαι τετρήρεις ἐξώσθησαν πρὸς τὴν Ῥα-

1) Ἡ πρὸς καθορισμὸν τῆς χρονολογίας τῶν γεγονότων σπουδαιότης αὕτη εἵδους εὐρίσκεται παρὰ τῷ Διοδώρῳ (Κ', 73, 3): «τῶν δὲ κυβερνητῶν οἰομένων δεῖν ἀπιθεῖν τὴν τῆς Πλειάδος δύσιν δοκοῦσαν ἕσθαι μεθ' ἡμέρας ὀκτῶ κ.τ.λ. Ἦτο ἡ πρωινὴ δύσις τῶν Πλειάδων, quod tempus in III Idus Nov. incidere consuevit **Πλινίου** II, 47 § 125.

φίαν, ὅπου λιμὴν ῥήγῃς καὶ πρὸς βορρᾶν ἀνοικτὸς ὀλίγην εἰς αὐτὰ παρεῖχε προφύλαξιν. Τὰ κράτιστα καὶ μέγιστα τῶν πλοίων κατῴρωσαν διὰ πολλῶν μόχθων νὰ προσελάσωσι πρὸς δυσμὰς μέχρι τοῦ παραλλήλου τῶν σύρτειων τοῦ Κασίου· ἡ ἀλίμενος ἀκτὴ καὶ ἡ φρικτὴ κακοκαιρία ἠνάγκασεν αὐτὰ νὰ ρίψωσι τὰς ἀγκύρας δύο στάδια μακρὰν τῆς παραλίας, ὅπου ἦσαν ἔρμαιον τῆς ἀγρίας ὀρμῆς τῶν ἐπερχομένων κυμάτων· ὁ θυελλώδης βορρᾶς ἐξώθει αὐτὰ σαλεύοντα ἐπὶ τῶν ἀγκυρῶν πρὸς τὴν ῥηγμῖνα, κίνδυνος δὲ ἦτο μήπως ἀνατραπέντα ἀπολεσθῶσιν αὐτανδρά· ἐὰν δὲ ἐξώκελλον καὶ τὰ πληρώματα ἐπειρῶντο νὰ σωθῶσιν εἰς τὴν παραλίαν, εὐρίσκοντο ἐπὶ ἐχθρικοῦ ἐδάφους, καὶ ἡ καταστροφή ἦτο ἐξ ἴσου βεβαία. Οἱ ναῦται εἰργάζοντο, νυχθημερὸν μοχθοῦντες, ὑπερανθρώπως, ἵνα μόνον διατηρήσωσι μετέωρα τὰ πλοῖα· καὶ ὅμως τρεῖς πεντῆρεις εἶχον ἤδη καταστραφῇ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν των· ἀλλὰ καὶ τὸ πόσιμον ὕδωρ ἤρχισε νὰ ἐλλείπῃ· ὅθεν καταπεπονημένοι καὶ ἄθυμοι προσεδόκων τὸν ὄλεθρον· οὐδὲ μίαν ἡμέραν θὰ ἐδύναντο ἐπὶ πλέον νὰ καρτερήσωσι καταπονούμενοι ὑπὸ τῆς δίψης, τοῦ ψύχους καὶ τῶν μόχθων. Αἰφνης ἡ θύελλα ἐκόπασεν, ὁ οὐρανὸς ἡθρίασε, καὶ εἶδον ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τὸν οἰκεῖον στρατὸν προσερχόμενον καὶ στρατοπεδεύοντα. Τότε πλέον ἔσπευσαν εἰς τὴν ξηρὰν καὶ κατέπαυσαν τὴν πείναν καὶ τὴν δίψαν των· κατ' ὀλίγον συνηθροίσθησαν καὶ τὰ διεσκορπισμένα πλοῖα, καὶ μετὰ μικρὰν ἀνάπαυλαν ὁ στόλος, ἕνεκα τῶν μεγάλων ἀπωλειῶν βεβαίως πολὺ ἐξασθενήσας, ἀνήχθη πάλιν εἰς τὸ πέλαγος, ὁ δὲ κατὰ γῆν στρατὸς ὥδευσε τὰς τρεῖς τελευταίας ἡμέρας διὰ τῆς ἐρήμου μέχρι τοῦ ἀνατολικοῦ στομίου τοῦ Νείλου, καὶ ἐστρατοπέδευσεν εἰς ἀπόστασιν δύο σταδίων ἀπ' αὐτοῦ¹.

Ἐν τούτοις ὁ Πτολεμαῖος, μαθὼν τὴν εἰσβολὴν τοῦ στρατοῦ τῶν πολεμίων, συνηθροίσε τοὺς ἑαυτοῦ στρατιώτας εἰς τὸ Δέλτα

¹) Διοδώρου Κ', 73—74 καὶ συντομώτερον Πλουτάρχου (Δημ. ΙΘ'). Οὗτος διηγείται καὶ τὸ σημαντικὸν ἐνύπνιον, ὅπερ εἶδεν ὁ Μήδιος, εἰς τῶν φίλων. « Ἐδόκει γὰρ αὐτὸν Ἀντίγονον ἀγωνίζεσθαι μετὰ τῆς στρατιᾶς ἀπάσης διαυλὸν εὐρώστως καὶ ταχὺ τὸ πρῶτον, εἶτα κατὰ μικρὸν ἐνδιδόναι τὴν δύναμιν αὐτῷ, καὶ τέλος ὡς ἐκαμψεν ἀσθενῇ γενόμενον καὶ μεστὸν ἀσθματος οὐ ραδίως ἀναφέρειν ».

μὴ ἔχων σκοπὸν ν' ἀντεπεξέλθῃ κατὰ τῶν ἐναντίων εἰς μάχην ἐκ τοῦ συστάδην, καταλαβὼν τὰ ἐπικάιρα χωρία τῆς τε ἀκτῆς καὶ τοῦ ἀνατολικοῦ βραχίονος τοῦ Νείλου δι' ἀσφαλῶν φυλακῶν, ἦτο ἔτοιμος ν' ἀποκρούσῃ πᾶσαν ἀπόπειραν πρὸς ἀπόβασιν ἢ διάβασιν τοῦ ποταμοῦ· οὗτος δὲ πλημμυρήσας ἐπροστάτευσεν τὰς θέσεις του· ἰδὼν δὲ πέραν τοῦ Πηλουσιακοῦ βραχίονος τοῦ Νείλου στρατοπεδεύοντα τὸν στρατὸν τοῦ Ἀντιγόνου, ἔπεμψεν ἐπὶ λέμβων τινὰς τῶν πιστῶν του εἰς τὴν ἀντιπέραν ὄχθην, ὅπως διακηρύξωσιν ὅτι ὁ βασιλεὺς Πτολεμαῖος ὑπισχνεῖτο εἰς πάντα μὲν στρατιώτην πρὸς αὐτὸν αὐτομολοῦντα 200 δραχμάς, εἰς ἕκαστον δὲ ἀξιωματικὸν 10,000. Ἡ διακήρυξις αὕτη ἰδίως ἐπενήργησεν ἐπὶ τῶν μισθοφόρων τοῦ Ἀντιγόνου· ὅθεν πολυάριθμοι ἦσαν οἱ αὐτομολοῦντες, καὶ αὐτῶν δὲ τῶν ἀξιωματικῶν πολλοί, ἀπαρεσκόμενοι εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ Ἀντιγόνου, μετέστησαν πρὸς τὸν Πτολεμαῖον· οὕτως ὥστε ὁ Ἀντίγονος ἠναγκάσθη νὰ στήσῃ ἐπὶ τοῦ χείλους τοῦ ποταμοῦ σφενδονήτας, τοξότας καὶ ὀξυβελεῖς, ὅπως ἀναστείλῃ τὰ προσπλέοντα ἀκάτια· πολλοὶ δὲ τῶν αὐτομόλων συλληφθέντες ἐτιμωρήθησαν διὰ σκληροτάτων βασάνων, ἵνα διὰ τοῦ τρόμου ἀποτρέψωσι τοὺς ἄλλους ἀπὸ παρομοίων ἀποπειρῶν.

Τοῦ Ἀντιγόνου αἱ ἐνέργειαι, ὅπως ποτὲ αἱ τοῦ Περδίκκου, ἔπρεπε νὰ στραφῶσιν εἰς τοῦτο, πρὸ πάντων νὰ διαβῇ εἰς τὴν ἀντιπέραν ὄχθην, ἵνα ἐνταῦθα ἀναγκάσῃ τοὺς πολεμίους εἰς μάχην. Θέλων δὲ ν' ἀποφύγῃ τὴν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ ἐχθροῦ πεζὴν διάβασιν τοῦ ποταμοῦ, ἥτις ἄλλοτε ἀπέβη ὀλεθρία εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Περδίκκου, προσεκάλεσε τὰ πλοῖα τὰ συναθροισθέντα νῦν ἐκ τῶν λιμένων τῆς Γάζης καὶ Ῥαφίας, καὶ δι' αὐτῶν διέταξε τὸν Δημήτριον νὰ διαπεραιωσῇ οὐκ ὀλίγους στρατιώτας εἰς τὸ λεγόμενον Ψευδόστομον¹. Ἐκεῖ ἀποβιβάσθέντες ἔμελλον νὰ καταλάβωσι τὰ

1) Ψευδόστομα λέγονται πολλὰ ἐκβολαὶ τῶν κατὰ τὴν παραλίαν τεναγῶν. Ἐπεὶ δὲ ὁ στόλος, ἀποπλέον ἀπὸ τοῦ ἐνταῦθα σημειουμένου, ἔφθασεν ἐν μιᾷ νυκτὶ (νυκτὶ Νοεμβρίου 14 ὥρων) εἰς τὸ στόμιον τῆς Δαμιέτης, ὅπου ἵνα φθάσῃ τις ἔχει νὰ περιπλεύσῃ γωνίαν ἀρκετὰ μακρὰν ἐξέχουσαν πρὸς βορρᾶν, δύναται τις βεβαίως νὰ παραδεχθῇ ὡς τὸ ἐνταῦθα ὁηλούμενον ψευδόστομον τὴν ἀνατολικὴν ἐκβολὴν τῆς λίμνης Μενζαλέ.

νώτα τοῦ στρατοῦ τῶν πολεμίων, αὐτὸς δέ, οὕτως ἀπασχολουμένου τοῦ Πτολεμαίου, διαβάς μετὰ τοῦ λοιποῦ στρατοῦ τὸν ποταμόν, ἤθελεν ἐπιτεθῆ κατ' αὐτοῦ. Τὰ ἀποδατικά στρατεύματα ἔπλευσαν πρὸς τὸ Ψευδόστομον, ἀλλ' ὅτε ἔμελλον ν' ἀποβῶσιν, εὗρον τὴν ἐπὶ τοῦ στομίου φυλακὴν τόσον ἰσχυράν, καὶ οἱ φυλάττοντες ἐδέχθησαν αὐτοὺς διὰ βελῶν, ἀκοντίων καὶ λίθων τόσον σφοδρῶς ἐξακοντιζομένων ὑπ' αὐτῶν τε καὶ τῶν ὀξυβελῶν, ὥστε ὑπεχώρησαν ἐν τῷ σκότει τῆς νυκτός. Μετὰ ταῦτα ὁ Δημήτριος διέταξε τὰ πλοῖα ν' ἀκολουθήσωσι τὴν ναυαρχίδα, προσέχοντες εἰς τὸν ἐν αὐτῇ ἀνηρτημένον λαμπτήρα· διευθυνόμενος δὲ πρὸς τὰ βορειοδυτικά εὗρεθι περὶ τὰ ἐξημερώματα πρὸ τοῦ φαγνητικοῦ στομίου¹. Ἀλλὰ τὰ ἄλλα πλοῖα δὲν τὸν ἠκολούθησαν ἅπαντα ὅσον ἔπρεπε ταχέως, καὶ ἦτο ἀνάγκη νὰ τὰ περιμείνῃ καὶ νὰ στείλῃ πλοῖα ταχυναυτοῦντα πρὸς ἀναζήτησιν αὐτῶν, καὶ οὕτω παρήρχετο ὁ πολύτιμος καιρός. Ἀλλὰ τὸν ἐχθρὸν δὲν διέλαθεν ἡ κίνησις αὕτη τοῦ στόλου· τάχιστα λοιπὸν αἱ μὲν παρὰ τὸ φαγνητικὸν στόμιον φυλάκαὶ ἐνισχύθησαν, σειρὰ δὲ στρατιωτῶν παρετάχθη κατὰ μῆκος τῆς ἀκτῆς, καθ' ἣν ἦτο ἐνδεχόμενον ν' ἀποπειραθῶσι τὴν ἀπόδασιν. Ὅτε ὁ Δημήτριος συνήθροισε τὴν ἑαυτοῦ μοῖραν, δὲν ἦτο πλέον καιρός· διότι ἡ μὲν ἀκτὴ κατείχετο ὑπὸ τοσοῦτων φυλάκων, ὥστε δὲν ἐδύναντο νὰ τολμήσωσι τὴν ἀπόδασιν· πορρωτέρω δὲ ἐμάνθανεν ὅτι τὴν παραλίαν ἐκάλυπτον τόσα ῥηγά καὶ ἔλη καὶ τενάγη, ὥστε ὁ στόλος δὲν ἐδύνατο ἐκεῖ νὰ προσεγγίσῃ. Διὰ ταῦτα ἐπανέκαμψεν ὁ Δημήτριος, ἵνα ἔλθῃ εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ πατρός. Τότε ἐξήγερθη σφοδρὸς βόρειος ἄνεμος, τὰ κύματα ἀνυψοῦντο ὡς πύργοι, καθ' ὧν πολυμόχθως ἡγωνίζοντο τὰ πλοῖα· τρεῖς μακραὶ νῆες καὶ πολλαὶ μεταγωγικαὶ ὀλκάδες, ἐξοκείλασαι εἰς τὴν παραλίαν, ἔπεσον εἰς τὰς χεῖρας τῶν πολεμίων· αἱ δὲ λοιπαί, μετ' ἀγωνιώδεις προσπαθείας τῶν ναυτῶν σωθεῖσαι, ἤλθον αἰσίως εἰς τὸν πρότερον αὐτῶν σταθμόν.

Οὕτως ἀπέτυχον αἱ πρὸς ἀπόδασιν ἀπόπειραι τοῦ Δημητρίου·

¹) Τὸ σημερινὸν στόμιον τῆς Δαμιέτης.

ἦτο δὲ παντελῶς ἀδύνατον νὰ εἰσπλεύσῃ εἰς τὸ πηλουσιακὸν στόμιον· διότι ὁ Πτολεμαῖος, κατέχων αὐτό, εἶχε τάξιν πρὸς ἄμυναν πολλὰ ποτάμια σκάφη πλήρη ἀνδρῶν καὶ ἀφθόνων ὀξυβελῶν καταπαλτῶν, καὶ ἀνωτέρω δὲ τοῦ ποταμοῦ οὐ μόνον αἱ ἔνδον ὄχθαι ἦσαν δι' ἐρυμάτων καὶ πολυανθρώπων φυλακῶν ὠχυρωμέναι, ἀλλὰ καὶ ἐντὸς αὐτοῦ διέπλεον ἀναρίθμητα ποτάμια σκάφη¹, τὰ μὲν ἀνδρας ἐνόπλους, τὰ δὲ ὀξυβελεῖς καταπάλτας φέροντα, καὶ ἐκώλυον πᾶσαν διάβασιν, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν ἄλλην κίνησιν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης. Καὶ ὁ στόλος λοιπὸν καὶ ὁ στρατὸς τοῦ Ἀντιγόνου ἔμμενον ἄπρακτοι· αἱ ἡμέραι παρήρχοντο ἢ μία μετὰ τὴν ἄλλην, χωρὶς νὰ συμβῇ τι, καὶ ἤρχισαν ἤδη νὰ ἐλλείπωσιν αἱ τροφαὶ τῶν τε ἀνθρώπων καὶ τῶν ζώων· οἱ στρατιῶται ἐδυσθύμουν, καὶ οἱ ἀνδρείοτατοι δὲ οὐδεμίαν ἐβλεπον διέξοδον. Ὁ Ἀντίγονος δὲν ἐδύνατο ν' ἀποκρύψῃ ὅτι ἡ τύχη τῆς ἐκστρατείας εἶχε διακριθῇ, οὐδὲ ἦτο δυνατόν νὰ φαντασθῇ οὐδεμίαν ἐνέργειαν δυναμένην νὰ ἐπιφέρῃ εὐνοϊκόν τι ἀποτελεσμα· διότι καὶ ἂν κατῴρωνε διὰ τῆς βίας νὰ διαβῇ τὸν ἕνα βραχίονα τοῦ Νείλου, οὐδὲν θὰ ἐπετυγχάνετο, ἐπειδὴ καθ' ἕκαστον τῶν πολλῶν βραχιόνων θὰ ἐπανελαμβάνοντο αἱ αὐταὶ δυσχέρειαι καὶ μόνον ἐπικινδυνότεραι. Οὐδὲν κατῴρωνεν, ἐφ' ὅσον ὁ Πτολεμαῖος ἐπιμόνως ἐτήρει ἀμυντικὴν θέσιν· ἀλλὰ καὶ ἂν ἤθελε δυνηθῇ νὰ τὸν δελεάσῃ, ὥστε νὰ ἐξέλθῃ εἰς μάχην ἐκ τοῦ συστάδην, τῶρα δὲν θὰ ἦτο πρὸς αὐτὸν ισόπαλος, ἔχων στρατὸν ἀποβαλόντα καὶ τὸ σθένος καὶ τὸ θάρρος του. Ἡ διάθεσις τῶν στρατιωτῶν, ἡ ἔλλειψις τῶν ζωοτροφῶν καὶ ἡ προβεβηκυῖα ὥρα τοῦ ἔτους ἠνάγκασαν αὐτὸν νὰ σκεφθῇ περὶ ταχείας ὑποχωρήσεως. Συνεκάλεσε λοιπὸν τοὺς στρατιώτας καὶ τοὺς ἀξιωματικούς εἰς μεγάλην συνέλευσιν, καὶ προέτεινεν εἰς σύσχεψιν τὸ ζήτημα, ἂν κατὰ τὰς παρούσας περιστάσεις ἦτο φρόνιμον νὰ ἐξακολουθήσωσι τὸν πόλεμον, ἢ νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν Συρίαν, καὶ

¹) Τὰ παρὰ Διοδώρῳ (Κ', 76) λεγόμενα «σκάφη ποτάμια» δὲν ἦσαν τριήρεις ὡς λέγει ὁ Πανσανίας (Α', 6, 6) ἀλλως τε καὶ ἐπειδὴ τὰ κατὰ θάλασσαν πολεμικὰ πλοῖα τῶν χρόνων τούτων κατὰ κανόνα ἦσαν τετρήρεις ἢ καὶ ἀνωτέρας τάξεως.

κατόπιν, ἀφ' οὗ παρασκευασθῶσιν ἀρμοδιώτερον πρὸς τὰς ιδιότη-
τας τοῦ ἐνταῦθα πολέμου, νὰ ἐπαναλάβωσι τὸν ἀγῶνα, καθ' ἣν
ῥωρὰν τοῦ ἔτους τὸ ὕδωρ τοῦ Νείλου εἶνε ῥηχότατον. Μεγαλοφώ-
ως καὶ ὁμοφώνως ἐψήφισεν ἡ συνέλευσις ὑπὲρ τῆς ἐπανόδου.
'Αμέσως ἐδόθη διαταγὴ πρὸς ἀναχώρησιν, στρατὸς δὲ καὶ στόλος
τάχιστα ἐπανῆλθον οἴκαδε¹.

Ὅσον μεγαλοπρεπέστεραι ἦσαν αἱ παρασκευαὶ καὶ ὅσον ὑπερ-
φιαλῶτεραι αἱ ἐλπίδες, μεθ' ὧν ἤρχισε τὸν πόλεμον ὁ 'Αντίγονος,
τόσον ἐπαισχυντότερον ἦτο τὸ τέλος αὐτοῦ. Ἐκεῖνος, ὅστις εἶχε
διακηρύξει, ὅτι ἐμελλε γ' ἀνορθῶσθαι τὴν βασιλείαν τοῦ 'Αλεξάνδρου
ἐν τῇ ἐνότητι αὐτῆς καὶ μεγαλοπρεπείᾳ, ἠναγκάσθη, ἀμάχως
ἡττηθεὶς νὰ ὑποχωρήσῃ ἐνώπιον ἐχθροῦ, ὃν ὑπελάμβανεν ἀπολω-
λότα. Δικαίως ἔθυσεν εὐχαριστήρια ὁ Πτολεμαῖος, καὶ ἐτέλεσε
χαρμολύτους ἑορτάς, ὡσανεὶ μαχόμενος εἶχε νικήσῃ, καὶ ἔπεμψεν
ἀγγελιαφόρους πρὸς τὸν Κάσσανδρον, τὸν Λυσίμαχον καὶ τὸν Σέ-
λευκον, ὅπως ἀναγγείλῃ αὐτοῖς τὴν ταπείνωσιν τοῦ 'Αντιγόνου.
Νίκη μετὰ μάχην ἐκ τοῦ συστάδην δὲν θὰ ἐδύνατο νὰ εἶνε αὐτῶν
λυσιτελεστέρα, ἐπειδὴ ὁ 'Αντίγονος θὰ ὑπέκυπτεν ἀντιτάσσων δύ-
ναμιν πρὸς δύναμιν, νῦν δὲ ἡττήθη αὐτὸς ὑφ' ἑαυτοῦ, ὁ δὲ Πτολε-
μαῖος ἐφύλαττε τὰς ἰδίας δυνάμεις, ὅπως ἐν ἀνάγκῃ καταφέρῃ τὴν
τελευταίαν πληγὴν.

Εἶνε παράδοξον ὅτι τὰ πράγματα τοῦ 'Αντιγόνου ἔλαβον τοι-
αύτην ἐκβασιν· διότι οὔτε αἱ τρικυμῖαι αἱ διασκεδάσασαι τὸν στόλον
αὐτοῦ, οὔτε ἡ ἀδυναμία τοῦ νὰ διαπεράσῃ τὸν ποταμὸν ὑπῆρξαν
τὰ αἷτια τῆς ἀποτυχίας αὐτοῦ, οὐδ' αὐταὶ αἱ αὐτομολίαι τῶν μι-
σθοφόρων· ἀλλ' ἐκ τούτων ὅμως ἀποδεικνύεται ὅτι ἐν τῷ 'Αντι-
γόνῳ δὲν ἔζη πλέον τὸ ἀρχαῖον καὶ εὐσταθὲς πνεῦμα, ὅπερ κατέ-
βαλε τὸν Εὐμένην, καὶ δι' αὐστηρὰς καὶ ἀσφαλοῦς δυνάμεως μυριά-
δας ἀνθρώπων ἐδέσμευε περὶ αὐτόν· ὑπελείπετο μὲν ἔτι ἡ ἑξὶς τῶν
προτέρων χρόνων, ἀλλ' ὅχι πλέον ἡ σιδηρὰ θέλησις, ἥτις ἄλλοτε
τὸν ὤθει εἰς τὸ νὰ προκαλῇ πάντα κίνδυνον καὶ νὰ ἐγκαρτερῇ καὶ

1) Διοδώρου, Κ', 75, 76 Πausανίου Α', 6. Πλουτάρχου Δημητρ. 10'.

μετὰ τὴν ἦτταν· ἀλλ' ἡ μὲν ἕξις ἀπέβη διστακτικὴ μικρολογία, ἡ δὲ σταθερὰ ἐκείνη θέλησις παράφορος δυστροπία.

Τόλμη μόνον θὰ ἐδύνατο νὰ χορηγήσῃ ἐπιτυχίαν εἰς τὴν παρά-
βολον ἐκείνην κατὰ τῆς Αἰγύπτου ἐπιθεσιν. Διὰ τί ἐχρονοπρίβησε
πολυτίμους ἡμέρας ὁ Ἀντίγονος παρὰ τὸ Πηλούσιον, ὅπως διαβῇ
εἰς τὴν ἀντιπέραν ὄχθην, πρὶν ἄλλο τι ἐπιχειρήσῃ; Διὰ τί, ἔχων
πολυπληθεστέρας δυνάμεις, δὲν προσέβαλε τὰς δύο πρωτευούσας
πόλεις τῆς χώρας, τὴν μὲν Μέμφιν διὰ πλαγίου τινὸς στρατιωτι-
κοῦ σώματος, τὴν δὲ Ἀλεξάνδρειαν διὰ τοῦ τοσοῦτον ἔτι ἰσχυροῦ
στόλου, ἐν ᾧ ἡ κυρία δύναμις ἐκράτει δέσμιον τὸν παρὰ τὸν πηλου-
σιακὸν βραχίονα τοῦ Νείλου στρατοπεδεύοντα πολέμιον; Διὰ τί,
ἂν ταῦτα πάντα ἦσαν παράτολμα, δὲν ἐνήργει ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης
τοῦ πηλουσιακοῦ βραχίονος; Ἐκεῖ θὰ ἐδύνατο ἐπίσης ἐπιμόνως,
ὅπως ὁ Πτολεμαῖος ἀπέναντι, νὰ μένῃ ὠχυρωμένος, καὶ δι' ἄλλε-
παλλήλων ἐπιδρομῶν πρὸς τὰ ἄνω τοῦ δεξιοῦ βραχίονος τοῦ Νεί-
λου νὰ τὸν ἀναγκάσῃ εἰς οἰανδήποτε τινα ἐπιθετικὴν κίνησιν, ἥτις
ἐξ ἀνάγκης θ' ἀπέβαινεν εἰς αὐτὸν ὀλεθρία. Ἐκεῖ θὰ ἐδύνατο, ἐν ᾧ
ὁ θαλασσοκρατῶν στόλος του θὰ εἰσεκόμιζε ζωοτροφίας, νὰ περι-
μένῃ τὸ ἔαρ καὶ τὴν κατάπτωσιν τῶν ὑδάτων τοῦ ποταμοῦ, καὶ
ὀρμώμενος ἐκ τῶν διαφόρων ὀχυρῶν σημείων τῶν ἕως τότε ὑπ' αὐ-
τοῦ κατεχομένων καὶ μετὰ τῶν νέων στρατιωτῶν, οἵτινες θ' ἀπε-
στέλλοντο εἰς αὐτὸν κατόπιν, νὰ ἐπαναλάβῃ τὸν ἀγῶνα μετὰ μεί-
ζονος ἐπιτυχίας. Τὸ δὲ ἀτοπώτατον πάντων ἦτο ὅτι, ἐγκαταλεί-
ψας τὰ πάντα, ἐπανῆλθε μετὰ σπουδῆς εἰς τὴν Συρίαν ὡς τέλεον
ἡττημένος. Καὶ οὕτως οὐ μόνον τὰς ἀρίστας ἐλπίδας ἀπέβαλεν,
ἀλλὰ προκαλέσας τὸν ἐχθρὸν εἰς τὸν ἀγῶνα, μετέστησε τὴν παν-
τοδυναμίαν τῆς κοινῆς γνώμης πρὸς αὐτόν, καὶ ἀπώλεσε τὴν τιμὴν
τοῦ ἰδίου ὀνόματος καὶ τὴν ἕως τότε ἀκήρατον δόξαν τῶν ὅπλων του.

Τὸ καθ' ὑπερβολὴν χασματῶδες τῶν ἡμετέρων εἰδήσεων καθι-
στᾷ σκοτεινὴν τὴν ἀλληλουχίαν τῶν κατόπιν γεγονότων. Πρέπει
νὰ φαντασθῇ τις, ὅτι ὁ Πτολεμαῖος μετὰ τὴν ὑποχώρησιν ἐκείνην
τοῦ Ἀντιγόνου ἔπραξέ τι οἰονδήποτε, ὅτι ὠφελούμενος ἐκ τῶν εὐ-

μενῶν περιστάσεων, καὶ ἂν ἀκόμη δὲν ἐτόλμα νὰ εἰσβάλῃ μετὰ στρατοῦ εἰς τὴν Συρίαν, θὰ ἐζήτησε τοῦλάχιστον, ἐρχόμενος εἰς διαπραγματεύσεις, νὰ λάβῃ τὴν ἀναγνώρισιν τῆς βασιλείας του. Ἀλλὰ περὶ τούτων οὐδὲ ἔχνος εὐρίσκομεν ἐν ταῖς πηγαῖς. Μόνον ἐξ ἀφορμῆς νέας τινὸς ἐκστρατείας, τῆς τοῦ Δημητρίου κατὰ τῆς 'Ρόδου, ἄρχονται πάλιν αἱ εἰδήσεις.

Ἡ 'Ρόδος¹⁾, εὐνοουμένη ὑπὸ τῆς ἐξόχως ἐπικαίρου αὐτῆς γεωγραφικῆς θέσεως, ἀνῆλθεν εἰς μεγάλην ἀκμὴν ἤδη ἐπὶ Ἀλεξάνδρου καὶ ἔτι μᾶλλον κατὰ τοὺς πολέμους τῶν Διαδόχων, ὅτε ἅπαν σχεδὸν τὸ μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Ἀσίας ἐμπόριον συνεκεντρώθη εἰς ταύτην τὴν νῆσον. Οἱ 'Ρόδιοι ἦσαν ἐξαίρετοι ναῦται, καὶ ἐφημίζοντο ὡς ἐντιμοὶ καὶ ἐπιδέξιοι²⁾ ἢ εὐστάθεια καὶ νομιμοφροσύνη των, ἢ ἐμπειρία τῶν ὑποθέσεων, οἱ ἐξαίρετοι αὐτῶν ναυτιλιακοὶ καὶ ἐμπορικοὶ νόμοι κατέστησαν τὴν 'Ρόδον ἐν τῇ ἐμπορικῇ κοινωνίᾳ τῆς μεσογείου ἀληθὲς πρότυπον ἀγορᾶς³⁾ ἀδιαλείπτως καὶ ἐπιτυχῶς καταπολεμήσαντες τοὺς πειρατάς, ὅτινες συχνὰ καὶ κατὰ πολυ-ἀριθμὸν στίφη ἐλυμαίνοντο τὴν ἀφύλακτον θάλασσαν²⁾, οἱ 'Ρόδιοι ἀπέβησαν οἱ προστάται καὶ φύλακες τῆς ναυτιλίας ἐν ταῖς ἀνατολικαῖς θαλάσσαις. Φαίνεται ὅτι ἐπὶ Ἀλεξάνδρου μακεδονικῇ φρουρᾷ κατεῖχε τὴν πόλιν· λέγεται τοῦλάχιστον ὅτι οἱ 'Ρόδιοι, λαβόντες τὴν ἀγγελίαν τοῦ θανάτου τοῦ βασιλέως, ἐξέβαλον αὐτήν³⁾, καὶ

1) Ἄν καὶ κατὰ πόσον ἡ 'Ρόδος κατὰ τούτους τοὺς χρόνους κατεῖχε τὰς παρακειμένας νήσους καὶ τὴν Περαιᾶν «τὴν Κνιδίαν καὶ 'Ροδίαν χερσόνησον» δὲν εἶνε πλέον δυνατόν νὰ γνωσθῇ. Εἶνε ἄξιον παρατηρήσεως ὅτι ἐν τῷ περίπλῳ τοῦ λεγομένου Σκύλακος τῷ γεγραμμένῳ περὶ τὸ 350, λέγεται ὅτι καὶ ἡ Μεγίστη ἢ ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τῆς Λυκίας ἀνῆλθεν εἰς τοὺς 'Ροδίους.

2) Ὁ Δημήτριος ἔλαβε κατόπιν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του εἰς τὸν κατὰ τῆς 'Ρόδου πόλεμον πειρατὰς (Διοδώρου Κ', 83), λαμβάνει δὲ καὶ δύω ἔτη μετέπειτα εἰς τὴν κατὰ τῆς Μακεδονίας ἐκστρατείαν αὐτοῦ 8,000 τοιαύτους μισθωτοὺς (Διοδώρου Κ', 110)· ἐν ἔτει 287 ὁ ἀρχηγὸς τῶν πειρατῶν Ἀνδρῶν συμπαραερίσκεται κατὰ τὴν ἄλυσιν τῆς Ἐφέσου, (Πολυαίνου Ε' 19) κ.τ.λ.

3) Αἱ εἰδήσεις αὗται ἐλήφθησαν ἐκ τοῦ Διοδώρου ΙΗ', 8, καὶ Κ', 81, ὅπου μεταξὺ τῶν ἄλλων λέγεται καὶ ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ἐν 'Ρόδῳ παρακατέθηκε τὴν διαθήκην αὐτοῦ. Ὅτι ἡ εἰδήσις αὕτη εἶνε ἀτοπος ἐπεχείρησα ν' ἀποδείξω ἐν τῇ πρώτῃ ἐκδόσει (Παραρτ. 3) καὶ ἐκ τε ταύτης καὶ ἄλλων τινῶν ὅχι πολλὴν ὀρθῶν ἐξήγαγον τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ Διόδωρος τὸ κεφάλαιον τοῦτο (ΙΗ', 8) δὲν θὰ ἤρυσθη ἐκ τοῦ Ἱερωνύμου.

ἔκτοτε ἔμειναν ἐλεύθεροι. Ἡ δὲ ἀξιόλογος αὐτῶν ναυτική δύναμις, αἱ ἀδιάλειπτοι ἀντιζηλῖαι καὶ διαμάχαι τῶν Μακεδόνων δυναστῶν καὶ ἡ ἡρεμος καὶ εὐτακτος διοίκησις τῶν ἀριστοκρατικῶν τῆς πόλεως, παρέσχον αὐτοῖς τὴν δύναμιν ν' ἀναπτύξωσι σύστημα πολιτικῆς οὐδετερότητος, ὅπερ ἐξ ἴσου ηὔξησε τὴν τε εὐημερίαν καὶ τὴν ἰσχὺν αὐτῶν. Ὅθεν πολλοὶ μὲν ξένοι ἔμποροι καὶ κεφαλαιοῦχοι κατῴκουν ἐν τῇ πόλει, πολλοὶ δέ, θέλοντες ν' ἀπολαύωσιν ἐν ἡσυχίᾳ τὴν περιουσίαν των ἢ φεύγοντες τὴν πατρίδα νὰ ζητήσωσιν ὅσον τὸ δυνατόν εὐχάριστον ἐξορίαν, ἤρχοντο εἰς τὴν Ῥόδον. Ἐκαστος τῶν δυναστῶν ἐζήτει νὰ ἔχη τοὺς Ῥοδίους ὑπὲρ ἑαυτοῦ, φιλοδωρῶν αὐτοὺς καὶ πᾶσαν εὐνοίαν ἐπιδεικνύων, ἀλλ' ἐκεῖνοι πρὸς ἕκαστον αὐτῶν φιλικώτατα διακείμενοι, ἀπέκρουον πᾶν εἶδος συμμαχίας δυναμένης νὰ περιπλέξῃ αὐτοὺς εἰς πολέμους, καὶ μόνον ὅτε ὁ Ἀντίγονος τῷ 312 ἔπεμψε στόλον πρὸς ἐλευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος, ἐχορήγησαν δέκα ναῦς. Ἀν ὁ Ἀντίγονος κατὰ τὰ προηγούμενα ἔτη, θέλων νὰ κυριεύσῃ τὴν Τύρον, ἐναυπήγησε πλοῖα ἐν Ῥόδῳ, ἐμβαλὼν εἰς αὐτὰ καρικὰ πληρώματα, τοῦτο ἦτο μόνον ἰδιωτικὴ ὑπόθεσις τῶν Ῥοδίων ἐφοπλιστῶν, τῶν ὁποίων ἡ πολιτεία δὲν ἤθελε νὰ παραβιάσῃ τὰ συμφέροντα¹. Σημειώμα τι ἐν παρόδῳ γινόμενον, διδάσκει, ὅτι ἡ Ῥόδος ἤδη κατὰ τὸ 306 εἶχε συνάψῃ ἐμπορικὴν συνθήκην καὶ πρὸς τὴν Ῥώμην, καθ' ὃν χρόνον ἡ μὲν Καρχηδὼν ἦτο παραλελυμένη ὑπὸ τῆς εἰσβολῆς τοῦ Ἀγαθοκλέους εἰς τὴν Ἀφρικὴν, ὁ δὲ Τάρας εἶχεν ἀφήσῃ τὴν Ῥώμην νὰ ἐκτείνῃ τὴν κατάκτησιν καὶ ἐπὶ τὴν Καμπανίαν². Καὶ ἀνέκαθεν μὲν ἦτο πολῦτιμος διὰ τὴν Ῥόδον ἡ ἐμπορικὴ συγκαινωνία πρὸς

¹ Διοδώρου 10', 58, 5 « συγχωρήσαντος τοῦ δήμου κατασκευάζειν ναῦς ἀπὸ τῆς ὕλης τῆς εἰσχομιζομένης ».

² Τοῦτο ἐξάγεται ἐκ τοῦ πρὸς χαρακτηρισμὸν τῆς πολιτικῆς τῶν Ῥοδίων κλασικοῦ χωρίου τοῦ Πολυβίου (Α', 5, 6 ἐξ.) « οὕτως γὰρ ἦν πραγματικὸν τὸ πολίτευμα τῶν Ῥοδίων ὡς σχεδὸν ἔτη τετταράκοντα πρὸς τοῖς ἑκατὸν κεκοινωνηκώς ὁ δῆμος Ῥωμαίοις κ.τ.λ. ». Ὁ Πολύβιος πραγματεύεται περὶ τούτων ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς δευτέρας Ῥοδιακῆς πρεσβείας τοῦ ἔτους 587 ἀπὸ κτ. Ρ. (167 π. Χ.) ἥτις ἦλθεν εἰς τὴν Ῥώμην « θερείας ἀρχομένης ».

τὴν Αἴγυπτον τὴν πλουσίαν σιτοφόρον χώραν, ἀλλὰ κατ' ἀνάγκην ἀπέβη σπουδαιοτέρα ἔνεκα τῶν ἐμπορευμάτων τῆς 'Αραβίας καὶ τῆς 'Ινδικῆς· διότι ἀφοῦ ὁ Σέλευκος καὶ ὁ 'Αντίγονος περιῆλθον πάλιν εἰς πόλεμον, ἢ διὰ τῆς Συριακῆς παραλίας ὁδὸς δὲν ἦτο πλέον εἰς αὐτοὺς ἐλευθέρα· τὰ ἐμπορεύματα ταῦτα ἤρχοντο τοῦ λοιποῦ πρὸς αὐτοὺς διὰ τῆς 'Αλεξανδρείας πρὸς περαιτέραν διάδοσιν ἀνὰ τὴν 'Ελλάδα καὶ τὴν Δύσιν· τὰ δὲ τέλη τὰ ἐκ τοῦ αἰγυπτιακοῦ ἐμπορίου ἀπέβησαν ἡ πλουσιωτάτη πρόσοδος τῆς πόλεως.

Ὁ 'Αντίγονος ἐπιζητῶν ἢ καὶ προβλέπων τὴν πρὸς τὸν Λαγίδην ῥῆξιν, εἶχε προσκαλέσῃ τοὺς 'Ροδίους νὰ συμμαχήσωσι μετ' αὐτοῦ εἰς τὸν κατὰ τῆς Αἰγύπτου ἀγῶνα· τὴν δὲ ἀπάντησιν αὐτῶν ὅτι ἐπεθύμουν νὰ μείνωσιν οὐδέτεροι δὲν εἶχε λησμονήσῃ. Ἀλλὰ πρότερον μὲν ἦτο ὅλως ἀπησχολημένος περὶ τὸν κυπριακὸν πόλεμον καὶ ἔπειτα περὶ τὴν εἰς Αἴγυπτον ἐκστρατείαν· νῦν δὲ μετὰ τὴν ἀτυχῇ ἔκβασιν ταύτης ἐφαίνετο ἀναγκαῖον νὰ ληφθῶσι μέτρα, ὥστε ὁ Αἰγύπτιος, προφασιζόμενος ἀπαραίτητον καὶ δικαίαν ἄμυναν, νὰ μὴ προσεταιρισθῇ πάντας ἐκείνους, ὅσοι ἐνόμιζον ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐξασφαλισθῶσι κατὰ τῆς νέας βασιλείας καὶ τῶν ἀξιώσεων αὐτῆς. Διότι ἡ οὐδετερότης τῆς 'Ρόδου ἦτο σχεδὸν εἰπεῖν ἀρχὴ συμμαχίας μετὰ τῆς Αἰγύπτου, ἥτις πραγματοποιουμένη διημφισθῆται σπουδαίως τὴν κατὰ θάλασσαν ὑπεροχὴν τοῦ 'Αντιγόνου. Αὐτὸς δέ, ἀποτυχούσης τῆς ἐναντίον τῆς Αἰγύπτου ἀποπείρας, οὐδόλως ἀπέστη τοῦ σκοποῦ νὰ ἐπαναλάβῃ αὐτὴν ἐντονώτερον· ἐὰν δὲ μόνον κατὰ θάλασσαν ἐδύνατο ἐπιτυχῶς νὰ γείνη, ἢ Κύπρος καὶ ἡ 'Ρόδος ἦσαν τὰ πρῶτα ὀρμητήρια πρὸς ταύτην τὴν ἐπίθεσιν. Καὶ τὴν μὲν Κύπρον κατεῖχεν, ἐπάναγκες δὲ ἦτο νὰ γείνη κύριος καὶ τῆς 'Ρόδου, καὶ ἐν ταύτῃ νὰ ἐξασφαλίσῃ ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὰς ναυτικὰς δυνάμεις τῆς νήσου πρὸς τὸ μέγα ἔργον, ὅπερ ἔμελλε νὰ ἐπιχειρήσῃ ἢ μόνῃ ἔγκυρος βασιλικὴ ἰσχὺς¹⁾. Λαβὴν ἔδωκεν ἡ περίστασις ὅτι οἱ 'Ρόδιοι, διαρκοῦντος τοῦ πολέμου τοῦ κρᾶτους ἐναντίον τοῦ ἀπειθοῦς σατράπου, ἐξηκολούθησαν τὸ ἐμπόριον πρὸς

¹⁾ Πανσανίου Α', 6 « ὀρμητήριον χρῆσθαι πρὸς τοὺς Αἰγυπτίους ἐλπίζων ».

τοὺς λιμένας ἐκείνου, ὡς ἔχοντες πρὸς τοῦτο δικαίωμα δυνάμει τῆς οὐδετέρας αὐτῶν σημαίας¹.

Ἐπέμφθη λοιπὸν στρατηγὸς μετὰ ναυτικῆς μοίρας, ὅπως ἀπαγορεύσῃ εἰς τοὺς Ῥοδίους πᾶσαν περαιτέραν κοινωνίαν πρὸς τὴν Αἴγυπτον, συλλάβῃ τὰ πρὸς τὴν Ἀλεξάνδρειαν πλέοντα πλοῖα καὶ κατάσχῃ τὰ φορτία των. Οἱ Ῥόδιοι ἀντέταξαν βίαν κατὰ τῆς βίας, καὶ ἀπέτειναν ἔντονα παράπονα, διότι ἤρχισαν κατ' αὐτῶν ἐχθροπραξίας ἄνευ τινὸς ἀφορμῆς· ἀλλ' ὡς ἀπάντησιν ἔλαβον, ὅτι, ἂν δὲν ὑποκύψωσιν ἀμέσως, θὰ προέβαινον κατ' αὐτῶν μετὰ πάσης τῆς δυνάμεως. Οὐκ ὀλίγον ἐκ τούτου φοβηθέντες, ἐζήτησαν νὰ κατευνάσωσι τὴν ὀργὴν τῶν βασιλέων, καὶ ψηφίσαντες ὑπὲρ αὐτῶν ἀνδριάντας καὶ τιμὰς, παρεκάλουν νὰ μὴ ἀναγκάσωσιν αὐτοὺς ἐναντίον τῶν συνθηκῶν εἰς ἔχθραν πρὸς τοὺς Αἰγυπτίους, λέγοντες ὅτι οὐδεὶς ἤθελεν ὠφελῆθῃ, ἐὰν τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ εὐημερία αὐτῶν κατεστρέφετο. Ἀλλ' ἡ πρεσβεία αὕτη ἀπεπέμφθη μετ' ἀπειλῆς ἔτι τραχυτέρας, ταῦτοχρόνως δὲ ἀνήχθη εἰς τὸ πέλαγος ὁ Δημήτριος μετὰ πάσης τῆς ναυτικῆς δυνάμεως, τῶν ἰσχυρῶν μηχανῶν καὶ πολλῶν στρατιωτῶν, ὅπως ἐκτελέσῃ τὴν ἀπειληθεῖσαν ἐπίθεσιν. Ἐντὸς ὀλίγου λοιπὸν συνηθροίσθησαν εἰς τὸν πορθμὸν τὸν χωρίζοντα τὴν Ῥόδον ἀπὸ τῆς ἡπείρου 200 μακραὶ νῆες παντὸς μεγέθους, ὑπὲρ τὰς 170 μεταγωγικαὶ ὀλκᾶδες, ὡς 1,000 πειρατικά καὶ φορτηγὰ πλοῖα καὶ ἄλλα ἐλαφρὰ πορθμεῖα· ἡ θάλασσα ἦτο κεκαλυμμένη ὑπὸ πλωίμων διευθυνομένων πρὸς τὰ Λάφυρα, λιμένα τῆς ἀπέναντι τῆς νήσου ἡπείρου. Βεβαίως τῶν Ῥοδίων τὸ θάρρος θὰ κατέπεσε, καὶ διεκήρυξαν ὅτι ἦσαν ἔτοιμοι νὰ ὑποκύψωσιν εἰς τὴν θέλησιν τοῦ Δημητρίου, καὶ βοήθειαν δὲ νὰ παράσχωσιν εἰς τὸν κατὰ τοῦ Πτολεμαίου πόλεμον μετὰ πάσης αὐτῶν τῆς δυνάμεως. Ἀλλ' ὅτε ὁ Δημήτριος ἀπήτησε πρὸς ἀπόδειξιν τούτου νὰ πέμψωσι πρὸς αὐτὸν ἑκατὸν ἐπιφανεστάτους πολίτας ὡς ὁμήρους καὶ ν' ἀνοίξωσιν εἰς τὸν στόλον τοὺς λιμένας τῆς πόλεως, ἐνόμισαν

¹) Ὁ Πλούταρχος (Δημητρ. ΚΑ',) λέγει ἀνακριδῶς «ἐπολέμησε Ῥοδίους Πτολεμαίου συμμάχοις οὐσι».

ὅτι ὁ σκοπὸς αὐτοῦ ἦτο ἡ ὁλοσχερὴς ὑποταγή, καὶ ὅτι προτιμότερον ἦτο ν' ἀντισταθῶσιν ἕως ἐσχάτων καὶ νὰ ὑπερασπισθῶσι τὴν ἐλευθερίαν μέχρι θανάτου, ἢ νὰ ὑποκύψωσιν εἰς τόσον ἐπονειδίστους ὄρους. Ἀποφασίσαντες λοιπὸν ν' ἀντιταχθῶσι, παρεσκευάζοντο μετὰ μεγίστης αὐταπαρνήσεως καὶ μεγαλοψυχίας εἰς τὸν κατὰ τῆς ὑπερβαλλούσης δυνάμεως τοῦ Δημητρίου ἀγῶνα¹.

Ἡ πόλις Ῥόδος ἔκειτο ἐπὶ τῆς βορειοανατολικῆς ἄκρας τῆς ὁμωνύμου νήσου, ἦτο κτισμένη ἐν σχήματι ἡμιοσειδεῖ, οὗτινος ἡ κορυφὴ ἀπετελεῖτο ὑπὸ τοῦ βράχου τῆς ἀκροπόλεως τοῦ δεσπόζοντος τοῦ ἄστεως· ἐπὶ τῆς κλιτύος τούτου τοῦ λόφου ἔκειτο τὸ θέατρον, ἐξ οὗ κατεφαίνετο ἅπασα ἡ πόλις μετὰ τῶν λιμένων αὐτῆς καὶ ἡ θάλασσα. Ἡ δὲ πόλις, κτισθεῖσα ἐπὶ τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου, ἦτο ὠραιότερα καὶ κανονικώτερα τῶν πλείστων ἀρχαίων ἐλληνικῶν πόλεων². Ἰδίως δὲ ὁ κύριος λιμὴν τῆς πόλεως εἶχεν ἐξαιρετον θέσιν· εἰς τὸν κόλπον, περὶ ὃν ἔκειτο ἡ πόλις, εἰσεχώρουν προχώματα περικλείοντα δεξαμενὴν 600 περίπου βημάτων διαμέτρου· ὅπισθεν τούτου τοῦ εὐρυτέρου λιμένος εὕρισκετο ἄλλος μικρότερος μετὰ στενωτέρου στομίου, προωρισμένος ἀποκλειστικῶς πρὸς χρῆσιν τοῦ ναυτικοῦ τῶν Ῥοδίων. Κατὰ μῆκος τῆς προκυμαίας τῶν λιμένων καὶ κύκλῳ τῆς πόλεως ἐξετείνετο τεῖχος ἰσχυρόν, ἐστεφανωμένον διὰ πολλῶν πύργων, ἐκτὸς δ' αὐτοῦ εὕρισκοντο πρὸς βορρᾶν καὶ πρὸς νότον ἀξιόλογα προάστεια. Ταῦτα ἦτο ἀνάγκη νὰ ἐγκαταλειφθῶσιν· ἀλλ' ἡ διατήρησις τῶν λιμένων καὶ τῆς πόλεως ἀπῆτει πάντας σχεδὸν τοὺς πόρους τῆς πολιτείας. Ἵνα δὲ αὐξήσωσι τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀμυνομένων προσεκλήθησαν οἱ ἐν τῇ πόλει παροικοῦντες καὶ πρὸ μικροῦ ἐπιδημοῦντες ξένοι νὰ λάβωσι καὶ αὐτοὶ τὰ ὅπλα πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς πόλεως· ἅπας δὲ

¹) Ὁ *Πολύαινος* (Δ', 6, 16) ἀφηγεῖται ὅτι ὁ Ἀντίγονος ὑπεσχέθη εἰς τοὺς Ῥοδίους τοὺς ἐν Συρίᾳ, Φοινίκῃ, Παμφυλίᾳ κτλ. ἐμπορευομένους καὶ ναυτιλομένους ἐλευθεροπλοῖαν, ἐὰν ἤθελον νὰ μὴ ἀποπλεύσωσιν εἰς τὴν Ῥόδον.

²) Σχέδιον τῆς Ῥόδου ὁρθότερον τοῦ ἐν τῇ πρώτῃ ἐκδόσει ἐνταῦθα παρατεθέντος εὕρισκεται νῦν παρὰ H. Kiepert *Neuer Atlas von Hellas* 1872, Πίν. VIII.

ὁ ἄχρηστος καὶ ἀργὸς ὄχλος, ὅποῖος θὰ ὑπῆρχε πολὺς ἐν τῇ πολυασχόλῳ ναυτικῇ πόλει, ἐξεδιώχθη, ὥπως μὴ πέσῃ εἰς βάρος τῶν δημοσίων προμηθειῶν ἢ μεταχειρισθῇ τοὺς ἀναγκαίως προσδοκωμένους χαλεποὺς καιροὺς πρὸς ἀταξίας καὶ προδοσίαν. Μετὰ δὲ ταῦτα, γενομένης ἀπαριθμήσεως, εὗρέθησαν 6,000 μάχιμοι πολῖται καὶ 1,000 ξένοι λαβόντες τὰ ὅπλα. Ἐκτὸς δὲ τούτων ἀπεφασίσθη, ὅσοι μὲν δοῦλοι ἀποδειχθῶσιν ἄνδρες ἀγαθοί, νὰ ἐξαγορασθῶσι διὰ χρημάτων τοῦ δημοσίου καὶ νὰ γείνωσι Ῥόδιοι πολῖται· ὅσοι δὲ πέσωσιν ἀμυνόμενοι ὑπὲρ τῆς πόλεως νὰ ταφῶσιν ἐντίμως, οἱ δὲ γονεῖς καὶ τὰ τέκνα των νὰ διατηρηθῶσι δαπάνῃ τῆς πολιτείας, αἱ θυγατέρες των νὰ προικισθῶσι, καὶ οἱ υἱοὶ των, ὅταν ἔλθωσιν εἰς ἐφηβικὴν ἡλικίαν, νὰ λάβωσι κατὰ τὴν ἐορτὴν τῶν Διονυσίων ἐν τῷ θεάτρῳ ὡς δῶρον πανοπλίαν. Καὶ οἱ μὲν πλούσιοι συνεισέφερον χρήματα, οἱ δὲ τεχνῖται κατεσκευάζον ὅπλα καὶ βέλη, ἄλλοι εἰργάζοντο εἰς τὰ τείχη καὶ τοὺς πύργους, ἄλλοι εἰς τὰς μηχανάς καὶ τὰ πλοῖα· καὶ αὐταὶ αἱ γυναῖκες ἐβοήθουν, προσκομίζουσαι λίθους ἢ παρέχουσαι τὴν μακράν των κόμην πρὸς κατασκευὴν νευρῶν διὰ τὰ τόξα¹.

Ὁ δὲ Δημήτριος προσέπλεεν ἤδη ἐκ Λαωρύμων ἔχων τὰς ἐαυτοῦ μοίρας καταπληκτικῶς εἰς μάχην παρατεταγμένης· τοσοῦτον δὲ πελωρία ἦτο ἡ δύναμις αὐτοῦ, ὥστε ἐφαίνετο ὅτι ἐξ ἅπαντος θὰ κατέπνιγε τὸ ναυτικὸν τῶν Ῥοδίων· καὶ προηγοῦντο μὲν 200 μακραι νῆες μεγάλου μεγέθους², ἐκάστη ἐπὶ τῆς πρῶρας ὠπλισμένη δι' ὀξυβελῶν· ἔπειτα δ' ἠκολούθουν 170 μεταγωγικαὶ ὀλκάδες, ῥυμουλκούμεναι ὑπὸ κωπηλατουμένων πλοίων, καὶ ἐν αὐταῖς ὅχι ὀλιγώτεροι τῶν 40,000 στρατιωτῶν, συνυπολογιζομένων καὶ οὐκ ὀλίγων ἱππέων· τελευταῖα ἤρχοντο τὰ πειρατικά καὶ τὰ φορτηγά, ἡ ἀδιάλειπτος αὕτη σείρα τοῦ καταπλέοντος μεγάλου στόλου μετ'

¹) Διοδώρου Κ', 84.

²) Ἴσως δύναται τις ἐκ τινος χωρίου τοῦ Θεοφράστου (Περὶ φυτῶν Ε', 5, 1) νὰ συμπεράνῃ, ὅτι ἡ μεγίστη αὐτοῦ ναὺς ἦτο ἐνδεκῆρης, ναυπηγηθεῖσα ἐκ ξύδρου τοῦ Λιβάνου· ἀλλ' ἐν τῇ ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίᾳ δὲν ὑπῆρχον ἔτι εἰμὴ ἐπτήρεις αἱ μέγισταί.

ὀλίγον κατεκάλυπτε ὅλον τὸν μεταξύ πορθμὸν δύο μιλίων εὖρος ἔχοντα. Τῆς δὲ πόλεως οἱ ἡμεροσκόποι ἐσήμαινον ἀπὸ τῶν πύργων, ὅτι ὁ στόλος ἐπλησίαζε, καὶ εὐθὺς ἤρχισαν πάντες νὰ κινῶνται· καὶ οἱ μὲν ἄνδρες ἔσπευδον ἔνοπλοι εἰς τὰς ἐπάλξεις τῶν τειχῶν, αἱ δὲ γυναῖκες καὶ οἱ γέροντες ἀνέβαινον εἰς τὰς στέγας τῶν οἰκιῶν καὶ ἐκεῖθεν μετ' ἀγωνιώδους περιεργείας ἐθεῶντο τὰ τε ἐπερχόμενα πλοῖα μετὰ τῶν μεταλλίνων αὐτῶν κοσμημάτων καὶ τῶν ποικιλοχρῶμων ἱστίων καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ καταυγάζοντος ἡλίου ἀποστίλβοντα ὅπλα τῶν στρατιωτῶν.

Ἐν τούτοις ὁ Δημήτριος προσωρμίσθη μετὰ τοῦ στόλου εἰς τὰ νότια τῆς πόλεως¹. ἀποβιβάσας δ' ἐκεῖ τοὺς στρατιώτας ἀπήγαγεν αὐτοὺς εἰς ἀπόστασιν τοξεύματος ἀπὸ τῶν τειχῶν, καὶ ἐστρατοπέδευσεν· ἔπειτα δὲ ἐξέπεμψε πειρατικὰ κατὰ θάλασσαν καὶ φιλοὺς στρατιώτας κατὰ γῆν, ὅπως δηλώσωσι τὰ τε παράλια καὶ τὰ ἐνδότερα τῆς νήσου. Ἴνα δὲ προμηθευθῇ πρὸς ὀχύρωσιν τοῦ στρατοπέδου ξύλα καὶ λίθους, ἐνδενδροτομήθησαν αἱ φυτεῖαι καὶ οἱ κῆποι, καὶ κατηδαφίσθησαν αἱ ἐπαύλεις αἱ πλησίον τῆς πόλεως· διὰ δὲ τοῦ οὕτως ἀποκτηθέντος ὕλικου κατεσκευάσθησαν οἱ χάρακες καὶ τὰ σταυρώματα τὰ περὶ τὴν τριπλὴν τάφρον, δι' ἧς περιεβλήθη τὸ στρατόπεδον. Τὰς δὲ ἀκολουθοὺς ἡμέρας πάντων τῶν πλοίων τὰ πληρώματα καὶ οἱ στρατιῶται ἡσχολήθησαν περὶ τὴν ἰσοπέδωσιν τοῦ διαστήματος τοῦ μεταξύ τῆς πόλεως καὶ τῆς ἀποβάσεως, ὃ δὲ κόλπος, εἰς ὃν προσωρμίσθησαν, μετεποιήθη εἰς λιμένα.

Καὶ πάλιν οἱ Ρόδιοι ἔστειλαν πρέσβεις πρὸς τὸν Δημήτριον, παρακαλοῦντες νὰ φειθῇ τῆς πόλεως αὐτῶν· ἐπειδὴ δὲ ἀπεπέμφθησαν, ἔπεμψαν ὡς τάχιστα πρὸς τὸν Πτολεμαῖον, τὸν Κάσσανδρον καὶ τὸν Λυσίμαχον ἀγγελιαφόρους, ζητοῦντες νὰ πέμψωσι

¹) Ὅτι ὁ Δημήτριος δὲν ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν ἄκραν τὴν πρὸς βορρᾶν τῆς πόλεως φαίνεται ὅτι ἐξάγεται ἐκ τούτου, ὅτι τὸν κόλπον, εἰς ὃν προσωρμίσθη, μετεποίησεν εἰς λιμένα· καὶ τῷ ὄντι μόνον ἐκεῖθεν ἐδύναντο νὰ γείνωσιν ἀνέτως αἱ εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς νήσου καταδρομαί.

βοήθειαν εἰς τὴν πόλιν, ἥτις χάριν αὐτῶν εὐρίσκετο ἐν τοῖς μεγίστοις κινδύνοις. Ἦρχισαν δὲ καὶ αὐτοὶ τὰς ἐχθροπραξίας· ἐξαποστείλαντες δὲ τρεῖς ταχυναυτούσας ναῦς κατὰ τῶν πολεμίων καὶ τῶν τὰς τροφὰς παρακομιζόντων φορτηγῶν, αἰφνιδίως ἐπιπεσόντες, κατώρθωσαν πολλὰ πλοῖα προσωρμισμένα χάριν προνομῆς ἢ λεηλασίας, τὰ μὲν νὰ καταποντίσωσι, τὰ δὲ νὰ καύσωσι, καὶ συνέλαβον πολλοὺς αἰχμαλώτους, οἵτινες κατ' ἀμοιβαίαν συμφωνίαν πρὸς τὸν Δημήτριον θὰ ἐδύναντο νὰ ἐξαγορασθῶσι διὰ λύτρων 4,000 μὲν δραχμῶν ὁ ἐλεύθερος, 500 δὲ ὁ δοῦλος.

Ἐν τούτοις ὁ Δημήτριος ἤρχισε τὰς πολιορκητικὰς ἐργασίας. Προηγείτο αὐτοῦ ἡ φήμη ὅτι οὐδὲν φρούριον, ὅσον ἰσχυρὸν καὶ ἂν ἦτο, ἐδύνάτο εἰς αὐτὸν ν' ἀντισταθῇ· ἀνεξάντλητος περὶ νέας πάντοτε ἐπινοήσεις, γιγάντειος περὶ σχέδια, τὰ ὅποια ὅσον καὶ ἂν ἐφαίνοντο ἀνεκτέλεστα, τόσον ταχέως, ἀσφαλῶς καὶ σκοπίμως ἐξετέλουντο, περιστοιχιζόμενος ὑπὸ πλήρους τεχνιτῶν καὶ ἀρχιτεκτόνων καὶ ἔχων ἄφθονα τὰ τε ὄργανα καὶ τὰ ὑλικά, ἤρχισε σειρὰν πολιορκητικῶν ἔργων, ἅτινα κατὰ τὴν ἀρχαιότητα διέμειναν πρότυπον πολεμικῆς τεκτονικῆς. Ὁ σκοπὸς τοῦ ἦτο πρὸ πάντων νὰ γείνη κύριος τοῦ λιμένος τῆς Ῥόδου, τὸ μὲν ὅπως διακόψη τὴν συκοινωνίαν τῆς πόλεως πρὸς τὴν θάλασσαν, τὸ δὲ διότι ἐφαίνετο εὐκολώτατον ἀπὸ θαλάσσης νὰ κυριευθῶσιν ἐξ ἐφόδου τὰ ἐπὶ τοῦ λιμένος ἰσχυρὰ τεῖχη. Κατὰ πρῶτον λοιπὸν κατεσκευάσθησαν δύο χελῶναι, ἑκατέρα ἐπὶ δύο συνεζευγμένων φορτηγῶν πλοίων, ἡ μὲν κατὰ τῆς ὀριζοντείου βολῆς τῶν καταπαλτῶν, ἡ δὲ κατὰ τῆς τοξοειδοῦς τῶν πετροβόλων· ὡσαύτως καὶ δύο τετράστεγοι πύργοι, ὑπερέχοντες κατὰ τὸ ὕψος τῶν ἐπὶ τοῦ λιμένος πύργων, ἑκάτερος τούτων ἐπίσης ἐπὶ δύο φορτηγῶν πλοίων οὕτω στερεῶς συνδεδεμένων καὶ εὐπαγῶν, ὥστε ἔφερον τὰ ὑψηλὰ πυργώματα ἐν τελείᾳ ἰσορροπία· πλωτὸν δὲ χαράκωμα ἐκ ξύλων καθηλωμένων, τεσσάρων ποδῶν ὕψους, ἔμελλε, προπλέον εἰς ἀπόστασίν τινα ἀπὸ τῶν μηχανῶν, νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὸ νὰ προφυλάττῃ τὰς ῥυμουλκουμένας λέμβους ἀπὸ τῆς προσβολῆς τῶν πολεμίων. Ἐν ὅσῳ δὲ

τὰ ἔργα ταῦτα συνετελοῦντο, συναθροίσας πολυαρίθμους λέμβους, κατέφραξεν αὐτὰς διὰ σανίδων, κατασκευάσας εἰς τὰ πλάγια θυρίδας κλειστάς, καὶ ἐμβιδάσας εἰς αὐτὰς ὀξυβελεῖς καταπάλτας βάλλοντας εἰς ἀπόστασιν χιλίων βημάτων¹ καὶ ἄνδρας τοὺς ἐπιτηδεῖους πρὸς χρῆσιν αὐτῶν καὶ Κρήτας τοξότας, προσήγαγεν αὐτὰς κατὰ τῶν προκυμαιῶν. Οἱ καταπάλται ἤρχισαν ν' ἀκοντίζωσι κατὰ τῶν Ῥοδίων τῶν ἀσχολουμένων εἰς τὴν αὔξησιν τοῦ ὕψους τῶν πὰρὰ τὸν λιμένα τειχῶν μετὰ μεγίστης ἐπιτυχίας· καὶ ὁ λιμὴν ἐκινδύνευε νὰ περιέλθῃ εἰς χεῖρας τοῦ Δημητρίου. Οἱ δὲ Ῥόδιοι ἔστησαν κατὰ τάχος δύο μὲν μηχανὰς ἐπὶ τῆς προκυμαίας τοῦ λιμένος, τρεῖς δὲ ἐπὶ φορτηγῶν πλοίων πλησιον τῆς εἰσόδου τοῦ μικροῦ λιμένος, ἐν δὲ ταύταις ἔθεσαν πλῆθος ὀξυβελῶν καὶ πετροβόλων, ὅπως ἐμποδίσωσι πᾶσαν ἐνδεχομένην ἀπόβασιν εἰς τὰ προχώματα καὶ πάντα εἰσπλουν εἰς τὸν λιμένα. Συγχρόνως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἐν τῷ λιμένι ὁρμούντων φορτηγῶν πλοίων ἔστησαν βελοστάσια², ἵνα καὶ ἀπὸ τούτων τοξεύωσι καὶ ἀκοντίζωσιν. Οὕτως ἐνήργουν ἐξ ἀποστάσεως ἀμφοτέρωθεν κατ' ἀλλήλων οἱ ὀξυβελεῖς καὶ πετροβόλοι. Ὁ δὲ Δημήτριος τὸ μὲν πρῶτον ἐκωλύθη ὑπὸ σφοδροῦ κλύδωνος νὰ ἐκπλεύσῃ μετὰ τῶν μεγάλων μηχανῶν, ἔπειτα δέ, εὐδίας γενομένης, ἀπεβιδάσθη λαθραίως διὰ νυκτὸς εἰς τὸ ἄκρον τοῦ ἐξωτερικοῦ προχώματος τοῦ λιμένος, καὶ περιχαρὰ κώσας αὐτὸ ἐν τάχει, τὸ ὠχύρωσεν ὅσον ἦτο δυνατόν διὰ βράχων καὶ θυρωμάτων, καὶ ἀπεβιδάσεν εἰς τὸν τόπον 400 στρατιώτας καὶ πλῆθος βελῶν παντοδαπῶν· καὶ οὕτως εἰς ἀπόστασιν 250 βημάτων κατέλαβε θέσιν ὀχυράν, ἥτις καθίστα δυνατόν καὶ τὸν εἰσπλουν εἰς τὸν λιμένα. Τὴν δ' ἐπιούσαν πρῶϊαν αἱ μεγάλαι μηχαναὶ προφυ-

¹ Ταῦτα εἶνε τὰ «τρισπίθαμα ὀξυβελῆ», περὶ ὧν ὁ Ἀθήναιος (περὶ μηχανῶν σ. 3) λέγει «ὁ τρισπίθαμος καταπέλτης ἔβαλλε τρία στάδια καὶ ἡμιστάδιον» «[Σημειωτέον ὅτι ὁ ἀκριβέστερος τύπος τῆς λέξεως εἶνε καταπάλτης, ὁ δὲ ὀξυβελῆς εἶνε εἶδος καταπάλτου, καὶ ὡς οὐσιαστικὸν εὐχρηστος ἀντὶ τοῦ «ὀξυβελῆς καταπέλτης». Σ. Μ.]

² Ταῦτα ὀνομάζει ὁ Διόδωρος (Κ', 85) βελοστάσεις, ὡς ὁ Kschly καὶ Ribtow (σ. 421 κατὰ τὸν Φίλωνα ἐν τοῖς Βελοποικοῖς σ. 82) ἐρμηνεύουσι κατὰ τὴν ἐν τῷ κειμένῳ ἔννοιαν.

λαττόμεναι ὑπὸ πλωτοῦ χαρακώματος παρεκομίσθησαν ὑπὸ τὸν ἦχον τῶν σαλπίγγων ἀκωλύτως εἰς τὸν λιμένα, προηγουμένων τῶν λέμβων, αἵτινες διὰ τῶν ὀξυβελῶν ἐκακοποιοῦν τοὺς ἐπὶ τοῦ παρὰ τὸν λιμένα τείχους ἐργαζομένους, ἐν ᾧ οἱ ἀπὸ τῶν πύργων πετροβόλοι τὰς τε μηχανὰς τῶν πολεμίων προσέβαλλον ἐπιτυχῶς καὶ τὸ τεῖχος τὸ περικλεῖον τὸ πρόχωμα τοῦ λιμένος, ὅπερ ἦτο ταπεινὸν καὶ ἀσθενές. Ἀλλὰ καὶ οἱ Ῥόδιοι ἡμύνοντο ὄχι ὀλιγώτερον εὐρώστως, καὶ ὅλην μὲν τὴν ἡμέραν διετέλεσαν ἀμφοτέρωθεν πολλὰ κατ' ἀλλήλων ἀκοντίζοντες, ἐπελθούσης δὲ τῆς νυκτός, ὁ μὲν Δημήτριος ἀπήγαγε τὰς μηχανὰς ἐκτὸς βολῆς, οἱ δὲ Ῥόδιοι ἐπηκολούθησαν, ἔχοντες ἀκάτια πολλὰ ὡς πυρπολικά διεσκευασμένα, καὶ ἅμα πλησιάσαντες ὅσον ἐνόμισαν ἀρκούντως εἰς τὰς μηχανὰς, ἤναψαν αὐτά, ἀλλὰ τὸ μὲν πλωτὸν χαρακώμα προήσπισεν αὐτάς, χάλαζα δὲ βελῶν ἠνάγκασεν αὐτοὺς εἰς ὑποχώρησιν, τοῦ δὲ πυρὸς ἐπεκταθέντος, τὰ μὲν πλεῖστα τῶν ἀκατίων κατεκάησαν, ὀλίγα δὲ μόνον ἐπανήλθον ἀβλαβῆ εἰς τὸν μικρὸν λιμένα, οἱ δὲ ἄνδρες μετὰ πολλοῦ κόπου ἐσώθησαν κολυμβῶντες.

Τὰς ἀκολούθους ἡμέρας ὁ Δημήτριος ἐξηκολούθησε τὰς προσβολάς, ἵνα δ' ἔτι μᾶλλον κατέχη τοὺς πολιορκουμένους ἐν ἀγωνίᾳ, διέταξεν ἐφόδους καὶ ἐκ τῆς ξηρᾶς. Τέλος τὴν δεκάτην τρίτην ἡμέραν διὰ πετροβόλων μεγίστης ὀλκῆς — βαλλόντων λίθους ἡμίσεος στατήρος¹ — διευθυνομένων κατὰ τοῦ παρὰ τὸν λιμένα τείχους κατώρθωσε νὰ διασείσῃ μὲν τοὺς πύργους, νὰ διαρρήξῃ δὲ τὸ μεσοπύργιον· παρευθὺς δὲ ἀκάτια πλήρη στρατιωτῶν ἀπεβίβασαν αὐτοὺς πρὸς ἔξοδον κατὰ τοῦ ῥήγματος. Ἐνταῦθα συνεκροτήθη κρατερὰ μάχη· διότι πανταχόθεν συρρέοντες οἱ Ῥόδιοι ἡμύνοντο ὑπὲρ τοῦ ῥήγματος· πολλαπλάσιοι δ' ἐπὶ μικρὸν γενόμενοι, κατώρθωσαν τοὺς μὲν τῶν ἐπελθόντων νὰ φονεύσωσι, τοὺς δὲ νὰ κατακρημνίσωσιν· τὸ δὲ πλῆθος τῶν μεγάλων πετρῶν τῶν κατὰ μῆκος τοῦ τείχους παρὰ τὴν οἰκοδομὴν συσσωρευμένων διπλασιά-

¹) Διοδώρου Κ', 87 « τοῖς ταλαντιαίοις πετροβόλοις », εἰς ὃ παρατηρεῖ ὁ Φίλων (σ. 86) « ὅς ἐστι σφοδρότατος ».

ζουσι τῶν πολεμίων τὸν ἀγῶνα καὶ τὸν κίνδυνον¹. Οἱ πολιορκούμενοι ἀνακτήσαντες τὸ ῥῆγμα, καταδιώκουσι τοὺς ἐπιπεσόντας μέχρι τοῦ αἰγιαλοῦ, κυριεύουσι τὰ ἀκάρτια τῆς ἀποβάσεως, καὶ τὰ μὲν ἀκροστόλια περιέσπασαν, τὰ δὲ σκάφη ἐνέπρησαν. Ἄλλ' ἐν ᾧ οὗτοι περὶ ταῦτα ἡσχολοῦντο, νέα τῶν πολιορκητῶν ἀκάρτια κωπηλατοῦσι πρὸς τὸ πρόχωμα τοῦ λιμένος, καὶ ἀποβιβάζουσι νέους καὶ πολυαριθμοτέρους στρατιώτας, ὥστε μόλις οἱ Ῥόδιοι ἔλαβον καιρὸν νὰ ὑποχωρήσωσιν· κατὰ τάχος ἐκεῖνοι ἐπακολουθοῦσι, προσφέροντες κλίμακας, οἱ μὲν εἰς τὸ ῥῆγμα, οἱ δὲ εἰς τὰ τεῖχη· συνηγωνίζοντο δὲ καὶ οἱ ἀπὸ τῆς ξηρᾶς εἰς τὴν κατὰ τῶν τειχῶν ἔφοδον. Ἐπὶ πολὺν χρόνον ἡ μάχη ἀμφοτέρωθεν ὑπῆρξε κρατερὰ· τέλος δὲ οἱ Ῥόδιοι, κατὰ πολλὰ προτεροῦντες ἐν τῇ ἀμύνῃ, ἀναγκάζουσι τοὺς πολιορκοῦντας νὰ ὑποχωρήσωσιν, ἀφ' οὗ πολλοὺς ἀπώλεσαν νεκρούς, ἐν οἷς καὶ τῶν ἐπιφανεστάτων ἡγεμόνων. Καὶ οὕτως ἡ πρώτη καὶ φοβερά ἔφοδος ἀπεκρούσθη. Τοῦ δὲ Δημητρίου τὰ πλοῖα καὶ αἱ μηχαναί, ἐπειδὴ πολλαχῶς ὑπὸ τῶν βλημάτων τῶν ἐναντίων ἔπαθον, καὶ χρῆζουσιν ἐπισκευῆς, ἀποκομίζονται εἰς τὸν νέον νότιον λιμένα. Οἱ δὲ Ῥόδιοι ἀφιερώνουσιν εἰς τοὺς θεοὺς τὰ λάφυρα τῶν γεῶν, καὶ ἐπισκευάζουσι τὰ βλαφθέντα τεῖχη των.

Μετὰ μίαν ἐβδομάδα ὁ Δημήτριος ἔχει ἔτοιμα πρὸς νέαν προσβολὴν καὶ πλοῖα καὶ μηχανάς· πρόκειται δὲ πάλιν περὶ τοῦ λιμένος. Ὁ Δημήτριος πλέει ἐντὸς τοῦ μεγάλου λιμένος μέχρι τοξεύματος, διευθυνόμενος πρὸς τὸ μέρος τὸ κατὰ τὸν μικρὸν λιμένα, ὅπου ὄρμουσιν αἰνῆες τῶν Ῥοδίων· καὶ κατὰ τούτων μὲν ἐξακοντίζει πυρφόρα, οἱ δὲ πετροδόλοι καταπετροβολοῦσι τὰ τεῖχη, οἱ δὲ καταπάλται γυμνώνουσι τοὺς πύργους, τὰς ἐπάλλξεις καὶ τὸ πρόχωμα τοῦ λιμένος ἀπὸ τῶν ἀμυνομένων· ταῦτα δὲ πάντα γίνονται ταχέως μετὰ πά-

¹) Ὁ Ἀθήναιος (Περὶ μηχαν. 3) ὁμιλεῖ περὶ τῶν πελωρίων σωρῶν τῶν πετρῶν, τῶν ὑπὸ τῶν μηχανῶν τοῦ Ἀπολλωνίου συσσωρευθεισῶν ἐπὶ τῶν προκυμαιῶν. Αἱ «προσβληταὶ κατὰ τὸ τεῖχος» τοῦ Φίλωνος (σ. 99) συμφωνοῦσιν ἀκριβέστερον πρὸς τοὺς ἐν τῷ κειμένῳ δηλωθέντας σωροὺς τῶν πετρῶν. Καθόλου δὲ εἰπεῖν τὸ σύγγραμμα τοῦ Φίλωνος βρίθκει ὑπαινιγμῶν τῶν κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Ῥόδου, καὶ στηρίζεται κατὰ μέγα μέρος ἐπ' αὐτῆς.

σης εὐρωστίας καὶ φοβερᾶς ἐνεργείας. Ἐντὸς ὀλίγου μέρος τῶν νεῶν τῶν Ῥοδίων ἀναφλέγεται, καὶ οἱ μὲν ναύκληροι σπεύσαντες κατέσβεσαν τὸ πῦρ· ἀλλ' αἱ μηχαναὶ τῶν πολεμίων προσεγγίζουσιν, ἐπιτιθέμεναι κατὰ τοῦ ἐσωτερικοῦ λιμένος· τότε οἱ πρυτάνεις κηρύττουσιν, ὅτι ὁ λιμὴν κινδυνεύει τὸν ἔσχατον κίνδυνον, καὶ ὅστις θέλει νὰ διακινδυνεύσῃ τὴν ζωὴν του, ἵνα σώσῃ τὴν πόλιν διὰ τινὸς ἀπεγνωσμένου τολμήματος, ἃς προσέλθῃ ἐθελοντής. Πολλοὶ τῶν ἀρίστων πολιτῶν προσέρχονται· τρεῖς κρατεραὶ νῆες πληροῦνται τῶν ἐπιλέκτων τούτων ἀνδρῶν, οἵτινες παρηγγέλοισαν νὰ τολμήσωσιν ἔξοδον καὶ διὰ τῶν ἐμβόλων νὰ βυθίσωσι τὰ πλοῖα τῶν πολεμίων τὰ κομίζοντα τὰς μηχανάς. Οὗτοι, ἐνῶ χάλαζα βελῶν κατέπιπτεν ἐπ' αὐτούς, κωπηλατοῦσι τοσοῦτον βιαίως, ὥστε διέσπασαν τὸ πλωτὸν σεσιδηρωμένον χάράκωμα· εἶτα δὲ σπεύδοντες καὶ τὰ ἔσχατα κινδυνεύοντες, ἐπανειλημμένως ὠθοῦσι τὰ σιδηρὰ ἔμβολα εἰς τὰ πλευρὰ τῶν τὰς μηχανὰς φερόντων σκαφῶν· ἐντὸς ὀλίγου πληροῦνται θαλάσσης καὶ βυθίζονται· δύο μηχαναὶ καταπίπτουσιν, ἡ δὲ τρίτη ρυμουλκεῖται εἰς τὰ ὀπίσω. Ἐκ τοῦ κατορθώματος τούτου θαρρῆσαντες οἱ Ῥόδιοι, προχωροῦσι θρασύτερον τοῦ πρέποντος εἰς τὸν κίνδυνον, περικυκλωθέντες δὲ ὑπὸ πολλῶν καὶ μεγάλων νεῶν, ὑποκύπτουσιν εἰς τὴν ἀκαταμάχητον ἐμβολὴν τῶν ἐχθρικῶν νεῶν, αἵτινες καθιστῶσιν ἅπλουν τὴν προπλεύσαν τῶν Ῥοδίων· κατατραυματισθεὶς ὁ ναύαρχος Ἐξήκεστος καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἠχμαλωτίσθησαν μετὰ τῆς βεβλαμμένης νηός· αἱ δὲ ἄλλαι δύο σώζονται¹. Οὕτως ἡ δευτέρα αὕτη φοβερὰ προσβολὴ ἀπεκρούσθη ἐπιτυχῶς· οἱ δὲ Ῥόδιοι ἔχουσιν ἐπὶ τινα χρόνον ἡσυχίαν, ὅπως ἐπισκευάσωσι τὰ ὀχυρώματα, τὰ πλοῖα καὶ τὰς μηχανὰς των.

Ὁ Δημήτριος παρασκευάζεται πρὸς τρίτην προσβολήν· ἀντὶ τούτων τῶν καταβυθισθεισῶν δύο μηχανῶν κατεσκευάσεν ἄλλην τριπλασίαν κατὰ τὸ μέγεθος· ἐν ᾧ δὲ καθελκύετο ἵνα προσαχθῇ εἰς τὸν μέγαν λιμένα, ἐγείρεται τρικυμία, καὶ τὰ πλοῖα τὰ φέροντα αὐτὴν, πληρωθέντα θαλάσσης, βυθίζονται. Τὸν πολύτιμον τοῦτον

¹) Διοδώρου Κ', 85.

χρόνον, καθ' ὃν τὰ πλοῖα τοῦ Δημητρίου ἀσχολοῦνται εἰς τὸ νὰ προφυλαχθῶσιν ἀπὸ τῆς τρικυμίας, ἐπωφελοῦμενοι οἱ Ῥόδιοι ἐξέρχονται διὰ τῶν πυλῶν, καὶ ἐπιτίθενται κατὰ τῶν κατεχόντων τὸ πρόχωμα· ἐνταῦθα συγκροτεῖται κρατερὰ μάχη· ἀδυνατοῦντος δὲ τοῦ Δημητρίου νὰ ἔλθῃ εἰς βοήθειαν τῶν οικείων, οὗτοι, 400 περίπου, ἀναγκάζονται νὰ παραδοθῶσιν. Καὶ οὕτως ἀπέβαλεν ὁ Δημήτριος τὴν ἐπιπόνως κυριευθεῖσαν θέσιν ἐπὶ τοῦ προχώματος μετ' αὐτῆς δὲ καὶ τὸν εἰσπλουν εἰς τὸν μέγαν λιμένα καὶ τὴν ἐλπίδα τοῦ νὰ προσβάλλῃ ἐντεῦθεν τὴν πόλιν. Κατ' αὐτὸν τοῦτον τὸν χρόνον ἔρχονται εἰς τοὺς Ῥοδίους ἐπικουρίαι, 150 ἄνδρες παρὰ τῶν Κνωσσιῶν, ὑπὲρ τοὺς 500 παρὰ τοῦ Πτολεμαίου, οἵτινες εἰχον ὑπηρετήσῃ ἐν τῷ αἰγυπτιακῷ στρατῷ.

Ὁ Δημήτριος, πεισθεὶς ὅχι τόσον ὑπὸ τῆς ἀνωμαλίας τῆς ὀχυρᾶς θέσεως καὶ ὑπὸ τοῦ μεγάλου κινδύνου, ἐν συνεπῇ γενῇ ἢ ἐκ θαλάσσης ἔφοδος, ὅσον ὑπὸ τῆς ἀρχομένης χειμερινῆς ὥρας, διέκοψε τὰς ἀπὸ θαλάσσης ἐπιθέσεις του. Ἄλλ' ἤτο ἐπ' ἀνάγκης νὰ ἐξακολούθησιν τὴν πολιορκίαν διὰ ξηρᾶς. Τὰ δὲ ἔργα, ὅσα νῦν ἐξετέλεσεν, ἦσαν φοβερώτερα καὶ πελωριώτερα· συνήγαγε σχεδὸν 30,000 ἔργατας καὶ ἐπιστάτας τῶν ἔργων· « Διόπερ τῇ πολυχειρίᾳ τάχιον τῆς προσδοκίας ἀπάντων ἐπιτελουμένων, φοβερὸς ἦν ὁ Δημήτριος τοῖς Ῥοδίοις. Οὐ μόνον γὰρ τὰ μεγέθη τῶν μηχανῶν καὶ τὸ πλῆθος τῆς ἠθροισμένης δυνάμεως ἐξέπληττεν αὐτούς, ἀλλὰ καὶ τὸ τοῦ βασιλέως βίαιον καὶ φιλότεχον ἐν ταῖς πολιορκίαις· εὐμήχανος γὰρ ἦν καθ' ὑπερβολὴν ἐν ταῖς ἐπινοίαις πολλὰ παρὰ τὴν τῶν ἀρχιτεκτόνων τέχνην παρευρίσκων¹ ». Πρὸς ἐξακολούθησιν τῆς πολιορκίας τῆς πόλεως κατεσκευάσθη πρὸ πάντων ἄλλη ἐλέπολις ὁμοία μὲν πρὸς τὴν ἐν Σαλαμῖνι χρησιμεύσασαν, ἀλλ' ἔτι μεγαλυτέρων διαστάσεων. Ἐπὶ τετραγώνου βάσεως, 500 πήχεων καθ' ἐκάστην πλευράν, ἠγείρετο πυργοειδὲς οἰκοδόμημα εἰς ὕψος 100 περίπου πήχεων· καὶ αἱ μὲν τρεῖς αὐτοῦ πλευραί, ἵνα προφυλάττωνται ἀπὸ τῶν πυρφόρων, ἦσαν ἐπικεκαλυμμέναι ὑπὸ σιδηρῶν λεπίδων

¹) Διοδώρου Κ', 92.

ισχυρῶν· κατὰ πρόσωπον δὲ ὑπῆρχον θυρίδες ἀρμόζουσαι εἰς τὰ παντοειδῆ ὄργανα βολῆς, καὶ ἔχουσαι βύρσινα καλύμματα¹ πλήρη ἐρίων πρὸς ἀνακοπὴν τῆς ὀρμῆς τῶν βλημάτων. Οἱ ἐννέα ὄροφοι τοῦ πύργου συνεκoinώνουν πρὸς δύο πλατείας κλίμακας, ὧν ἡ μὲν ἀνεβίβαζεν, ἡ δὲ κατεβίβαζε· τὸ ὅλον οἰκοδόμημα ἐστηρίζετο ἐπὶ ὀκτὼ τροχῶν, ὧν αἱ ἀψίδες εἶχον δύο πήχεων πᾶχος, καὶ ἦσαν κεκαλυμμένοι ὑπὸ παχέος ἐλάσματος σιδήρου· ἦτο δὲ κατὰ τοιοῦτον τρόπον κατεσκευασμένον, ὥστε ἐδύνατο νὰ κινῆται πρὸς πᾶσαν διεύθυνσιν· 3,400 εὐρωστοὶ ἄνδρες ἐξελέχθησαν, ὅπως κινῶσι τὴν μηχανήν, οἱ μὲν ἐντός, οἱ δὲ ἐκτός αὐτῆς τεταγμένοι. Ἐκτός δὲ τῆς ἐλεπόλεως, κατεσκευάσθησαν καὶ στοαὶ καὶ χελῶναι, αἱ μὲν ἵνα προστατεύωσι τοὺς ἐργαζομένους, αἱ δὲ πρὸς ἐπιφορὰν τῶν κριῶν, διὰ δὲ τῶν πληρωμάτων τῶν πλοίων ἰσοπεδώθη τὸ ἔδαφος πρὸς κίνησιν τῶν μηχανῶν εἰς πλάτος 1,200 βημάτων, οὕτως ὥστε ἡ κυρία προσβολὴ νὰ δύναται ν' ἀπειλῇ ἐπὶ πύργους καὶ τὰ μεσοπύργια τῶν τειχῶν².

Μετὰ φρίκης ἔβλεπον οἱ Ῥόδιοι τὴν προκοπὴν τῶν κολοσσίων ἔργων. Ἦρχισαν δὲ νὰ οἰκοδομῶσι δεύτερον τεῖχος ὅπισθεν τοῦ πρώτου, ἐὰν τυχὸν τοῦτο ἤθελε καταβληθῇ ὑπὸ τῶν πελωρίων μηχανῶν· τὸ θέατρον, αἱ παρακείμεναι οἰκίαι καὶ τινες ναοὶ καθηρέθησαν, ἵνα χορηγήσωσι τοὺς ἀναγκαιοῦντας λίθους. Ἐπεμψαν δὲ καὶ ἐννέα ναῦς, ὡς πειρατικές, ἵνα συλλάβωσι τὰ πλοῖα, ὅσα προσεκρίνοντο εἰς τοὺς πολεμίους ὑλικόν, ζωοτροφίας καὶ ἐργάτας. Ἐκ τούτων αἱ μὲν τρεῖς, ὀνομαζόμεναι φυλακίδες, ὑπὸ τὸν Δημόφιλον ἐξέπλευσαν πρὸς νότον εἰς τὴν νῆσον Κάρπαθον, καὶ καταλαβοῦσαι πολλὰ πλοῖα τῶν πολέμιων τὰ μὲν ἐβύθισαν,

1) Ὁ Διόδωρος (Κ', 91) προσθέτει: « διὰ μηχανῆς ἀνασπώμενα » Σ. Μ.

2) Ὁ Διόδωρος (Κ', 91) περιγράφει τὰς ὑπὸ τοῦ Ἐπιμάχου κατασκευασθείσας ταύτας μηχανὰς ἀκριβέστερα. Ἄλλ' ἀμφιβάλλω ἂν ἡρῶσθαι τὰ σημειώματά του ἐκ τοῦ συγγράμματος τοῦ Ἀδελφίτου Διοκληίδου (*Ἀθηναίου* Ε' σ. 206) ὡς νομίζει ὁ Wesseling. Ἐπιτόλαια εἶνε τὰ παρὰ *Πλουτάρχου* Δημητρ. ΚΑ'. *Ἀθηναίῳ* Περὶ μηχαν. σ. 7. *Βετροντίῳ* Χ, 22 καὶ *Ἀμμιανῷ Μαρκελλίνῳ* XXIII, 5. Διαφωνοῦσιν ὡς πρὸς τοὺς ἀριθμοὺς κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦσαν πρὸς τὸν Διόδωρον.

τὰ δὲ ἐνέπρησαν, ἀπεκόμισαν δὲ μεθ' ἑαυτῶν πολλοὺς αἰχμαλώτους καὶ πολλὰ ἐπιτήδεια προσωρισμένα διὰ τὸν Δημήτριον. Ἄλλαι τρεῖς νῆες, ἐκπλεύσασαι ὑπὸ τὸν Μενέδημον εἰς τὰ Πάταρα τῆς Λυκίας, ἐπετέθησαν καθ' ἐνὸς ἐχθρικοῦ πλοίου ὁρμούντος ἐκεῖ καὶ τὸ ἐπυρπόλησαν· καὶ ἄλλα πλοῖα συνέλαβον φέροντα ζωοτροφίας εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Δημητρίου, ἔτι δὲ καὶ μίαν τετρήρη ἐκ Κιλικίας κομίζουσιν εἰς τὸν Δημήτριον παρὰ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Φίλας βασιλικὴν πορφύραν, πολυτελῆ σκεύη καὶ ἐπιστολάς· καὶ αὕτη μὲν ἐπέμφθη δῶρον εἰς τὸν Πτολεμαῖον¹, τὰ δὲ πληρώματα αὐτῆς τε καὶ τῶν ἄλλων πλοίων ἐπωλήθησαν. Αἱ δὲ ἐπίλοιποι τρεῖς νῆες τῶν Ῥοδίων, διαπλεύσαι ὑπὸ τὸν Ἀμύνταν τὸ νησιωτικὸν πέλαγος, συνέλαβον πολλὰ πλοῖα μέλλοντα νὰ φέρωσιν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν πολεμίων οἰκοδομήσιμον ὕλην, πολεμικὰς προμηθείας καὶ τεχνίτας μηχανοποιούς. Καὶ οὕτως πάλιν οἱ Ῥόδιοι ἐδεδαίωσαν τὴν ἀρχαίαν αὐτῶν φήμην, ὅτι ἦσαν τολμηροὶ καὶ δεξιοὶ ναῦται. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ πολιτικῇ δὲν ἦσαν ὑποδέστεροι κατὰ τὴν φρόνησιν καὶ μετριοπάθειαν· διότι συμβουλεύοντός τινος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ νὰ καθαιρέσωσι τοὺς ἀνδριάντας τοῦ Δημητρίου, ἀπέβριψαν τὴν πρότασιν, βέβαιοι ὄντες ὅτι, καὶ ἂν ὑποστώσι νικηφόρως τὴν πολιορκίαν, θὰ ἤρχοντο πάλιν εἰς σχέσεις πρὸς τοὺς πολεμίους, ἐὰν δὲ ἤθελε λάβῃ ἀτυχῆ ἔκβασιν, ἦτο διπλασίως ἐπ' ἀναγκας νὰ μὴ ἔχωσιν ἐξωργισμένους τοὺς βασιλεῖς δι' ἀνωφελῶν προσβολῶν².

¹) Διόδωρος ἐνθ. ἀνωτ. Πλουτάρχου Δημητρ. ΚΒ'.

²) Ἀντίστοιχος τοῦτων εἶνε ἡ διαγωγή τοῦ Δημητρίου πρὸς τὸν ζωγράφον Πρωτογένη, περὶ οὗ ὁ Πλίνιος H. N. XXXV, 10 § 104 καὶ ὁ Πλουτάρχου Δημητρ. ΚΒ', Ἀπαφθ. Δημητρίου κ. ἀ. διηγούμεναι τὰ ἑξῆς: Ἐν τῷ προαστείῳ εὕρισκετο ἡ λαμπρὰ εἰκὼν τοῦ Πρωτογένη καὶ παριστῶσα τὸν Ἰάλυσον μετὰ τοῦ κυνός. Οἱ Ῥόδιοι πέμψαντες πρὸς τὸν Δημήτριον παρεκάλουν νὰ φεισθῇ τῆς εἰκόνος. Πρὸς τοὺτους ὁ Δημήτριος ἀπεκρίθη ὅτι προτιμᾷ νὰ διαφθεῖρῃ τὰς εἰκόνας τοῦ πατρὸς του ἢ ἐκείνην τὴν εἰκόνα. Ἵνα δὲ αὖση τὴν εἰκόνα ὁ Δημήτριος, ἂν καὶ ἡ ἐπίθεσις ὤφειλε νὰ γείνη ἐκ τοῦ προαστείου, παρέλειψε τὸν ἐμπρησμόν, ὥστε ἐδύνατο νὰ εἶνε εἰς αὐτὸν πολὺ χρήσιμος. Ὁ Πρωτογένης ἐξῆλθε τότε ἐν τῇ κήπῳ τοῦ τῷ ἐν τῷ προαστείῳ ἐντὸς τοῦ στρατοπέδου· καὶ ὁ Δημήτριος προσκαλέσας αὐτὸν τὸν ἠρώτησε πῶς ἐτόλμα νὰ εἶνε ἐκτὸς τῆς πόλεως; Ὁ δὲ ζωγράφος ἀπεκρίθη ὅτι ᾔσχευεν

Ἀρχομένου τοῦ ἔαρος, αἱ πολιορκητικαὶ ἐργασίαι τοῦ Δημητρίου ἐπλησίαζον πρὸς τὸ τέλος· ἐν ᾧ δὲ οἱ Ῥόδιοι ἐνόμιζον αὐτὸν ἀπησχολημένον περὶ ὅσα ἔβλεπον, ἐκεῖνος ὑπέσκαψε διὰ τῶν μεταλλέων ὑπόνομον, ἣτις ἔφθασεν ὑποκάτω τῶν τειχῶν. Μαθόντες δὲ τοῦτο οἱ Ῥόδιοι παρὰ τινος αὐτομόλου, ὀρύξαντες καὶ αὐτοὶ τάφρον παράλληλον τοῦ μέρους τῶν τειχῶν τοῦ προωρισμένου νὰ κρημνισθῇ ὑπὸ τῆς ὑπονόμου, ἔσκαψαν ἐκεῖθεν ἄλλην ὑπόνομον ἐναντίον τῆς τῶν πολιορκούντων· ἀφοῦ δὲ αἱ ὑπόνομοι συνηντήθησαν, ἐστάθησαν καὶ δι' ἰσχυρῶν φυλακῶν ἐπετήρουν ἀλλήλους. Οἱ πολιορκοῦντες ἐπεχείρησαν νὰ διαφθείρωσι διὰ πολλῶν χρημάτων τὸν ἐπὶ τῆς φυλακῆς τῶν πολεμίων τεταγμένον Ἀθηναγόραν τὸν Μιλήσιον (ὅστις εἶχε πεμφθῇ ἀρχηγὸς τῆς αἰγυπτιακῆς ἐπικουρίας)· οὗτος δὲ ὑπεσχέθη μὲν προθύμως τὴν προδοσίαν, ὥρισαν δὲ ἡμέραν καὶ ὥραν, καθ' ἣν ὁ μὲν Δημήτριος ἤθελε στείλῃ ἓνα στρατηγὸν αὐτοῦ εἰς τὴν ὑπόνομον, ὁ δὲ Ἀθηναγόρας διὰ νυκτὸς ἤθελεν εἰσαγάγῃ εἰς τὴν πόλιν καὶ δεῖξῃ εἰς αὐτὸν τόπον, ἐν ᾧ ἔμελλε νὰ τάξῃ στῖφος κεκρυμμένων στρατιωτῶν. Περιχαρῆς ὁ Δημήτριος, διότι ἔμελλε τόσον εὐκόλως νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὴν πόλιν, ἔπεμψε κατὰ τὴν συμφωνημένην ὥραν εἰς τὴν ὑπόνομον τὸν Μακεδόνα Ἀλέξανδρον, ἓνα τῶν φίλων του· ἀλλὰ μόλις οὗτος ἐξάνεβη, καὶ συνελήφθη ὑπὸ τῶν Ῥοδίων, εἰς οὓς ὁ Ἀθηναγόρας εἶχε μνηύσῃ τὰς συμφωνίας του καὶ ἀπήχθη εἰς τὴν φυλακὴν· ὁ δὲ Ἀθηναγόρας ἐστεφανώθη καὶ ἔλαβε πέντε τάλαντα. Μετὰ τὸν ἀποτυχόντα τοῦτον δόλον τοῦ ἐχθροῦ, οἱ Ῥόδιοι ἔλαβον διπλάσιον θάρρος πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν ἐπαπειλουμένων κινδύνων, οἵτινες ἔμελλον νὰ εἶνε φοβερώτεροι παρ' ὅσον προσεδόκων.

Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν μεγάλων μηχανῶν καὶ τὴν ἰσοπέδωσιν τοῦ ἐδάφους, ὁ Δημήτριος ἔστησεν εἰς τὸ μέσον τοῦ ἰσοπε-

δτι ὁ Δημήτριος ἐπολέμει πρὸς τὴν πόλιν καὶ ὄχι πρὸς τὴν τέχνην. Ὁ βασιλεὺς ἀπὸ τότε ἐπεσκέπτετο αὐτὸν συχνάκις ἐν ταῖς ἐργαστηρίῳ, ὅπου τότε ἀκριβῶς ἐν τῷ μέσῳ τῆς κλαγγῆς τῶν ὄπλων συνετελέσθη ὁ περιβόητος ἀναπαυόμενος Σάτυρος (πρὸβλ. *Κινέβρωνος* Verr. II 4, 60. *Γελλίου* Noet. Attic. XV, 37, 3)

δωθέντος χώρου τὴν ἐλέπολιν, παρ' ἑκατέραν δὲ τῶν δύω πλευρῶν τέσσαρας χωστρίδας χελώνας¹⁾, εἰς αἷς ἐπισυνήφθησαν ἄλλαι τόσαι στοαί, ἐξασφαλίζουσαι τὴν συγκοινωνίαν μεταξὺ τῶν μηχανῶν καὶ τοῦ στρατοπέδου· ἔτι δὲ δύω ὑπερμεγέθεις κριοφόρους (χελώνας) μήκους 125 ποδῶν, σεσιδηρωμένας, παραπλησίως πρὸς ἔμβολαν νηός. Τούτων ἑκατέρα προωθεῖτο ὑπὸ χιλίων ἀνδρῶν, φερομένη δ' ἐπὶ τροχῶν ἦτο σχετικῶς εὐκίνητος. Αἱ μηχαναὶ λοιπὸν ἴσταντο ἔτοιμαί, καὶ ἐν τῇ ἐλεπόλει ἐτέθησαν εἰς πάντας τοὺς ὀρόφους οἱ πετροβόλοι καὶ ὀξυβελεῖς, χιλιάδες δὲ ἦσαν περὶ τὰ σχοινία, ὅπως κινήσωσι τὰ πελώρια κατασκευάσματα· ταύτοχρόνως ἐξεκίνησαν καὶ τὰ πλοῖα, ἵνα προσβάλωσι τὸν λιμένα, καὶ στίφη μαχητῶν περιέβαλλον τὴν πόλιν πρὸς ἔφοδον, ὅπου τὸ ἔδαφος ἦτο ὅπωςδῆποτε προσιτόν. Ἐξ ἐνὸς σημείου ἤχησαν αἱ σάλπιγγες ἀπὸ τε τῆς θαλάσσης καὶ ἀπὸ τῶν μηχανῶν καὶ ἀπὸ πέραν τῆς πόλεως, συνηλάλαζον δὲ καὶ οἱ στρατιῶται. Ἀκράδαντοι προχωροῦσαι κατὰ τοῦ τείχους αἱ μηχαναὶ ἤρχισαν τὸ φοβερὸν ἔργον, ταύτοχρόνως δ' ἔγεινε πανταχόθεν ἡ ἔφοδος, τεμάχια τείχους ἐπιπτον ἤδη κάτω, καταβαλλόμενα ὑπὸ τῶν κριῶν. Τότε πρέσβεις τῶν Κνιδίων, προσελθόντες εἰς τὸν Δημήτριον, ἰκέτευον αὐτὸν ν' ἀναστείλῃ τὴν προσβολήν, ἀναδεχόμενοι νὰ πείσωσι τοὺς Ῥοδίους, ὅπως ὑποταχθῶσι κατὰ τὸ δυνατόν εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ βασιλέως. Καὶ ὁ μὲν Δημήτριος διέταξε πανταχοῦ νὰ διακόψωσι τὴν ἔφοδον, οἱ δὲ πρέσβεις μετέβαινον μετὰ σπουδῆς τῇδε ἀκείῃσε, μεσιτεύοντες πρὸς συνομολογίαν· ἀλλὰ δὲν συνεφώνησαν. Πάραυτα λοιπὸν ἤρχισεν ἐκ νέου ἡ ἔφοδος καὶ τὸ ἔργον τῶν πετροβόλων καὶ τῶν κριῶν. Τέλος πάντων καταπεσόντος τοῦ στερεωτάτου τῶν πύργων, ὅστις ἦτο ὠκοδομημένος ἐκ λίθων τετραγώνων, διεσείσθη καὶ ὅλον τὸ μεσοπύργιον καὶ ἠνοίχθη ῥῆγμα εὐρύ, ἀλλ' ὀπισθεν αὐτοῦ ἀνωρθώοντο τὸ νέον τεῖχος, ἕνεκα τῶν ἐρειπίων τοῦ ῥήγματος ἀπρόσβλητον. Ὁ Δημήτριος ἠναγκάσθη ν' ἀποστῇ τῆς ἐφόδου.

¹⁾ Οὕτως (χωστρίδας χελώνας) ὀνομάζει αὐτάς ὁ Διόδωρος (Κ', 95, 1) ὡς σκεπάζουσας μάλιστα τοὺς ἐν τοῖς ὀχυρώμασι καὶ ἀλλαχοῦ ἐργάτας.

Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐπεφάνη στόλος αἰγυπτιακὸς φορτηγῶν πλοίων, ἐντεταλμένος νὰ κομίσῃ σίτον εἰς τὴν Ῥόδον, ἔπλεε δὲ κατ' εὐθείαν πρὸς τὸν λιμένα. Ὁ Δημήτριος ἔπειψε τάχιστα κατ' αὐτῶν ναῦς, αἵτινες ἐπεχείρησαν νὰ προελάσωσιν, ἀλλ' οἱ Αἰγύπτιοι προτερήσαντες κατήχθησαν πλησίον εἰς τὸν λιμένα. Ὅμοιοι ἀποστολαὶ σιτηρῶν παρὰ τοῦ Λυσιμάχου καὶ Κασσάνδρου κατῴρθωσαν ὡσαύτως νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὸν λιμένα¹. Καὶ οἱ Ῥόδιοι, οὔτινες εἶχον ἀρχίσῃ νὰ πάσχωσιν ἤδη καὶ ἐξ ἐλλείψεως τροφῶν, ἀνεθάρρῃσαν πάλιν ἐπὶ πολὺν χρόνον, ἐὰν μόνον κατῴρθωνον ν' ἀντιτάξωσιν ἐπαρκῇ ἄμυναν κατὰ τῶν μηχανῶν τῶν ἐναντίων. Ἀπεφάσισαν δὲ νὰ προσβάλωσιν αὐτὰς διὰ τοῦ πυρός. Παρασκευάσαντες λοιπὸν πλῆθος πυρφόρων, ἔστησαν ἐπὶ τοῦ τείχους πολλοὺς πετροβόλους καὶ ὀξυβελεῖς. Ἦτο νῦξ ἀσέληνος καὶ σκοτεινὴ, ἐν τῇ στρατοπέδῳ ἄκρα ἡσυχία, παρὰ τὰς μηχανὰς οἱ σκοποὶ οὐδὲν ὑποπτεύοντες² αἴφνης περὶ τὴν δευτέραν φυλακὴν τῆς νυκτὸς ἤρχισαν συντόνως νὰ ἐνεργῶσιν οἱ πετροβόλοι τῶν Ῥοδίων, καὶ ἐν τῇ μεταξὺ νὰ ἐξακοντίζωνται πυρφόρα διαφωτίζοντα τὸ πεδίου καὶ τὰς μηχανάς, ταχέως πάντες προσκαλοῦνται εἰς τὸν κίνδυνον, καὶ οἱ φύλακες προσέδραμον, ὅπως σώσωσι τὰς μηχανάς. Ἀλλ' ἀπὸ τοῦ πύργου καὶ τῶν στεγῶν καταπίπτουσιν ἤδη αἱ σιδηραὶ λεπίδες, καὶ τὰ πυρφόρα ἐπιπίπτουσι πυκνά, οἱ λίθοι καὶ τὰ διάφορα βέλη ἐπέφερον καταστροφὰς τόσον δεινότερας, καθ' ὅσον ἦσαν ἔνεκα τῆς νυκτὸς ἀπροόρατα. Πᾶσα ἀντίστασις ἦτο ἀδύνατος· τὰ πυρφόρα ἐνεπηγνύνοντο εἰς τὰ ἤδη γεγυμνωμένα ξύλινα ἔργα, καὶ αἱ φλόγες ἤρχισαν ἀναδιδόμεναι· ἦτο κίνδυνος μήπως ὅτε πύργος καὶ αἱ μηχαναὶ καταστροφῶσιν. Ὁ Δημήτριος ἔσπευσε μετὰ στρατιωτῶν, καὶ ἡγωνίσθησαν πάσῃ δυνάμει κατὰ τοῦ πυρός. Καὶ κατῴρθωσαν μὲν διὰ τοῦ ἐν ταῖς κατασκευάσμασιν ὑπάρχοντος ὕδατος νὰ περιστείλῃσι τὰς φλόγας· ἀλλὰ νέα πυρφόρα ἀνερρίπιζον πάλιν τὸν κίνδυνον καὶ ἐδυσχέ-

¹) Εἶνε δύσκολον νὰ ἐννοήσῃ τις, διὰ τί ὁ Δημήτριος, ἔχων τὸν στόλον τοῦ ἀκόμη πάντοτε ἰσχυρόν, δὲν διέκοψεν ὀλοσχερῶς τὴν κατὰ θάλασσαν συγκοινωνίαν. Τὸ πρᾶγμα ἦτο τόσον φυσικόν, ὥστε πρέπει νὰ νομίσῃ τις ὅτι ἡ παράλειψις αὐτοῦ εἶχεν ἰσχυροὺς λόγους.

ραίνουν τὸ ἔργον. Ἡ σάλπιγξ τοῦ κινδύνου ἐκάλεσεν εἰς τὰς θέσεις τῶν τοὺς τεταγμένους εἰς τὴν μετακίνησιν τῶν μηχανῶν, καὶ περὶ τὰ ἐξημερώματα ἦσαν αὐταὶ ἐκτὸς βολῆς καὶ κινδύνου. Ὁ δὲ Δημήτριος, θέλων νὰ γνωρίσῃ τὰ πολεμικὰ μέσα τῶν πολιορκουμένων, διέταξε ν' ἀριθμῇσιν τὰ ἐξακοντισθέντα βλήματα· καὶ εὗρέθησαν τὰ μὲν τῶν πετροβόλων 1,500, τὰ δὲ πυρφόρα 800 πλὴν ἄλλων βελῶν· τεράστια τῷ ὄντι ὡς ἐκ μιᾶς πόλεως.

Καὶ ὁ μὲν Δημήτριος ἤσχυλεῖτο περὶ τὴν ἐπισκευὴν τῶν πεπονημένων μηχανῶν καὶ τὴν ταφὴν τῶν κατ' ἐκείνην τὴν νύκτα πεσόντων· οἱ δὲ Ῥόδιοι, προβλέποντες ὅτι ἡ ἔφοδος ἔμελλεν ἐντὸς ὀλίγου νὰ ἐπαναληφθῇ, ὠκοδόμησαν πρὸς τὸ μέρος τῆς πόλεως, καθ' οὗ ἦσαν τεταγμένοι αἱ μηχαναί, τρίτον τεῖχος, ἀνορύξαντες καὶ βαθεῖαν τάφρον πρὸ τοῦ ῥήγματος, ἵνα ὡς μάλιστα δυσχεράνωσιν ἐνταῦθα τὴν ἔφοδον τῶν πολιορκούντων. Ταύτοχρόνως ἐξέπεμψαν τὰς κρατίστας τῶν νεῶν ὑπὸ τὸν Ἀμύνταν εἰς τὴν ἀπέναντι ἀκτὴν τῆς Ἀσίας, καὶ συνέλαβον μὲν τρία πειρατικὰ πλοῖα τοῦ Δημητρίου, τὰ ἄριστα τοῦ στόλου του, συνέλαβον δὲ πολλὰ σιταγωγὰ, προωρισμένα διὰ τὸ στρατόπεδον τῶν πολεμίων, καὶ ἄλλα πειρατικὰ ὑπὸ τὸν ἀρχιπειρατὴν Τιμοκλέα, καὶ κατήγαγον αὐτὰ διὰ νυκτὸς εἰς τὸν λιμένα, αἰσίως διαλαθόντες τὴν προσοχὴν τῶν ἐχθρικῶν φυλακίδων. Ἐν τούτοις αἱ μηχαναὶ τοῦ Δημητρίου ἐπισκευασθεῖσαι προσήχθησαν πάλιν κατὰ τοῦ τείχους¹⁾, καὶ ἔγεινεν ἀπόπειρα νέας ἐφόδου. Καὶ οἱ μὲν πετροβόλοι καὶ ὀξυβελεῖς ἀπεψίλωσαν τὰς ἐπάλξεις τῶν ἀμυνομένων· οἱ δὲ κριοὶ προσέβαλον τὰ τεῖχη, καὶ ἐντὸς ὀλίγου κατέπεσον τὰ μεσοπύργια τὰ ἐκατέρωθεν ἐνὸς πύργου, ὅστις μόνος διετηρήθη, ἐρρωμένως ἀγωνισθέντων ὑπὲρ αὐτοῦ τῶν ἐν τῇ πόλει· οὕτως ὥστε ἡ ἔφοδος ἔπρεπε πρὸς τὸ παρὸν νὰ ἐγκαταλειφθῇ. Οἱ Ῥόδιοι ἔπαθον πολλὰς ἀπωλείας· διότι οὐ μόνον ὁ στρατηγὸς αὐτῶν Ἀμεινίας ἔπεσε μαχόμενος, ἀλλὰ καὶ

¹⁾ Ὅτι τοῦτο δὲν ἔγινε κατὰ τὴν θέσιν τοῦ τριπλοῦ τείχους, φαίνεται ἐκ τῶν ἐπομένων· κατ' ἀνάγκην λοιπὸν ἄλλο τι ἔδαφος ἀνωτέρω τοῦ προτέρου θὰ ἰσοπεδῶθη, καὶ ἐκεῖσε προσήχθησαν αἱ μηχαναί.

πολλοὶ τῶν μαχητῶν, ὧν ὁ ἀριθμὸς δὲν ἦτο ἐπαρκὴς εἰς τὴν διατήρησιν τῶν ὀχυρωμάτων ἐναντίον τῶν ἐπανειλημμένων καὶ συντόνων προσπαθειῶν τοῦ νέου βασιλέως. Διὸ καὶ διπλασίως εὐπρόσδεκτος ὑπῆρξεν εἰς αὐτοὺς ἡ ἀποστολὴ τοῦ Πτολεμαίου, ὅστις οὐ μόνον σῆτον καὶ ἄλλα παντὸς εἶδους χρειώδη ἔπεμψε πρὸς αὐτούς, ἀλλὰ καὶ ἐπικουρίαν 1,500 ἀνδρῶν ὑπὸ τὸν Μακεδόνα Ἀντίγονον. Πρέσβεις δὲ τῶν ἐλληνικῶν πόλεων ὑπὲρ τοὺς πεντήκοντα, ἐλθόντες εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ βασιλέως, ἐπεχείρησαν καὶ πάλιν νὰ μεσιτεύσωσιν ὑπὲρ τῆς εἰρήνης, καὶ πολλὰ διαπραγματεύσεις ἔγειναν πρὸς τε τοὺς Ῥοδίους καὶ τὸν Δημήτριον, ἀλλὰ μάτην ἐκοπίασαν¹.

Τότε λοιπὸν ὁ Δημήτριος ἀπεφάσισε νέαν καί, ὡς ἤλπιζε, κρίσιμον προσβολὴν διὰ τοῦ ῥήγματος τῆς τελευταίας ἐφόδου. Πρὸς τοῦτο ἐξέλεξε 1,500 ἄνδρας τοὺς κρατίστους τῶν τε ὀπλιτῶν καὶ ψιλῶν καὶ παρήγγειλεν εἰς αὐτούς, ἡγουμένου τοῦ Μαντίου καὶ τοῦ Ῥωμαλεωτάτου Ἀλκίμου τοῦ Ἡπειρώτου², περὶ τὴν δευτέραν φυλακὴν τῆς νυκτὸς ἐν ἄκρᾳ ἡσυχίᾳ νὰ πλησιάσωσιν εἰς τὸ ῥῆγμα, καὶ φονεύσαντες τοὺς φύλακας νὰ εἰσπέσωσιν εἰς τὴν πόλιν· ταυτοχρόνως δὲ διένειμε πάντας τοὺς λοιποὺς στρατιώτας κατὰ τὰ προσδληθησόμενα μέρη, διατάξας νὰ εἴνε ἔτοιμοι πρὸς ἐφοδὸν· ἡτοιμάσθη δὲ καὶ ὁ στόλος νὰ ἐνεργήσῃ κατὰ τοῦ λιμένος. Ἦτο βαθεῖα νύξ καὶ οἱ κατὰ τὸ ῥῆγμα 1,500, ἐπιπεσόντες κατὰ τῶν φυλασσόντων τὴν τάφρον ἐφόνευσαν αὐτούς, καὶ ἐν ἄκαρῳ διαβάαντες τὸ ῥῆγμα, εἰσέπεσον εἰς τὴν πόλιν, ἐκτραπέντες δ' ἀνέβαινον πρὸς τὸ θέατρον, ὅπερ ἐφ' ὑψηλοῦ κείμενον καὶ καλῶς περιτετειχισμένον

¹) Εἶνε φανερόν ὅτι αὗται αἱ διαπραγματεύσεις, ὡς καὶ αἱ προηγηθεῖσαι, ἐπῆλθον ἀφ' οὗ ἕνεκα τοῦ ῥήγματος ἐφάνη ἐπικειμένη ἡ ἄλωσις τῆς πόλεως. Εἰς τοῦτο πεποιθότες, θὰ ὑπέθεσαν οἱ πρέσβεις, ὅτι οἱ Ῥόδιοι θὰ ἦσαν ἐδιδάθητοι πρὸς τὴν εἰρήνην. Ἀλλ' ἡ ἐξ Αἰγύπτου ἐπικουρία θὰ ἐνέπνευσεν εἰς αὐτοὺς νέον θάρρος.

²) Οὗτος ἔφερον ὀπλισμὸν βάρους ἐνὸς στατήρος («ἐχρήτο διταλάντωι πανοπλίᾳ») διπλασίως δηλ. βαρύτερον τῶν συνήθων ὀπλισμῶν. Ὁ σιδηροῦς αὐτοῦ θώραξ, ὡς καὶ ὁ τοῦ Δημητρίου, ἔχοντες ἑκάτερος βάρος 40 μνῶν (86 λίτρων) ἦσαν δῶρον τοῦ κυπρίου ὀπλοποιοῦ Ζωίλου, τοσοῦτον δὲ στερεοί, ὥστε ἀπέκρουσαν καταπαλτικὸν βέλος ἐξ εἰκοσι βημάτων (Πλουτάρχου Δημητρ. ΚΑ').

ἐδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ὀχύρωμα. Γνωσθεῖσης δὲ τῆς εἰσβολῆς, παρ' ὀλίγον θὰ συνέβαινεν ὅ,τι ἐδύνατο νὰ ἐπιθυμήσῃ ὁ Δημήτριος, πάντες δηλαδὴ οἱ ἀπὸ τε τῶν τειχῶν καὶ τῶν λιμένων μάχιμοι νὰ συρρέουσιν εἰς τὸ θέατρον, ἵνα ἐξολοθρεύσωσι τοὺς εἰσβαλόντας, τότε δὲ εὐρών τὰ ὀχυρώματα ἀφύλακτα, εὐκόλως θὰ κατελάμβανεν αὐτά. 'Αλλ' αὐτὸ τοῦτο ἐφοβήθησαν καὶ ἀπέφυγον οἱ 'Ρόδιοι· διαταγὴ ἐδόθη εἰς τε τοὺς ἐπὶ τῶν τειχῶν καὶ ἐν τοῖς πύργοις καὶ εἰς τοὺς ἐν τῷ λιμένι μηδεὶς νὰ καταλίπῃ τὴν ἑαυτοῦ τάξιν, ἀλλὰ νὰ φυλάττωσιν αὐτάς μέχρι θανάτου. Στῖφος δὲ ἐπιλέκτων καὶ οἱ πρὸ μικροῦ ἐλθόντες Αἰγύπτιοι ἐπέμφθησαν κατὰ τῶν εἰσβαλόντων. Περὶ τὰ ἐξημερώματα σαλπύγων ἤχοι καὶ ἀλαλαγμοὶ ἀκούονται πανταχόθεν ἐκ τῶν ἔξω, καὶ ἄρχεται ἡ ἔφοδος κατὰ τε τοῦ λιμένος καὶ κατὰ τῶν πύργων καὶ τοῦ τεύχους· μετ' ἀγερῶχου θάβρους ἐπετίθενται οἱ ἐκ τοῦ θεάτρου ἄνδρεῖοι· ἐπιπόνως δὲ καὶ πολλῶν πεσόντων — ἐν οἷς καὶ ὁ πρύτανις τῶν 'Ροδίων — οἱ κατ' αὐτῶν πεμφθέντες ἀνεχαίτισαν αὐτῶν τὴν πρόοδον. 'Εν δὲ τῇ πόλει ἐπεκράτει μεγίστη ἀγωνία, γυναικὲς καὶ παιδία διέτρεχον τὰς ὁδοὺς ἐν θρήνοις καὶ ὀδυρμοῖς, διότι ἐνόμιζον ὅτι τὰ πάντα ἀπωλέσθησαν καὶ ἡ πόλις ἐκυριεύθη. 'Εν τούτοις τὸ πλῆθος τῶν κατὰ τοῦ θεάτρου μαχομένων ἠῤῃσανε, καὶ ὅστις ἐδύνατο ἔτρεχεν, ἵνα συναγωνισθῇ, διότι ἐπρόκειτο περὶ ἐλευθερίας καὶ ζωῆς· ἄνευ δὲ τῆς ἀπαθοῦς εὐσταθείας καὶ τῶν λογισμένων μέτρων τῶν ἀρχόντων οὐδὲν θὰ ἐσώζετο. 'Αλλ' οὐδεὶς κατέλιπε τὴν τάξιν, οὐδαμοῦ οἱ ἔξωθεν ἐπιπесόντες οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον ἀπέκτησαν πλεονέκτημα. Οἱ δὲ ἐν τῷ θεάτρῳ, αἱ μᾶλλον στενοχωρούμενοι καὶ ἐκ τοῦ ἀγῶνος καταπεπονημένοι, δὲν ἐδύναντο πλέον ν' ἀμύνωνται· ἀλλ' ὁ μὲν Ἀλκιμος ἔπεσεν, ὁ δὲ Μαντίας καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῶν κρατίστων ἐζωγρήθησαν, οἱ δὲ ὀλίγιστοι μόνον διαπесόντες ἐσώθησαν πρὸς τὸν βασιλέα εἰς τὸ στρατόπεδον. Καὶ αὕτη λοιπὸν ἡ ἔφοδος ἀπέτυχε, καὶ ὅμως ἡ πόλις ἦτο σχεδὸν ἐαλωκυῖα¹.

¹) Κατὰ τὰ ἐν ταῖς πηγαῖς ἡμῶν ἱστορούμενα (Διοδώρου Κ' 98) ἡ ἐνέργεια αὕτη τοῦ Δημητρίου φαίνεται παράδοξος. Προφανῶς τὸ ἀποτέλεσμα θὰ ἦτο εὐχαριστότερον καὶ τὸ

Ἴσως εἶνε ἀληθὲς τὸ λεγόμενον, ὅτι οὐδεμία πόλις δύναται ἐπὶ πολὺν χρόνον ν' ἀντισταθῇ κατὰ πολιορκίας ἐπαρκῶς διεξαγομένης· ἀλλὰ τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι ἡ Ῥόδος ἐξετέλεσε τὴν ἄμυναν πάσῃ δυνάμει καὶ ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην πόλιν μετὰ θάρρους, δραστηριότητος καὶ περισκέψεως. Βεβαίως ἦτο ἀνάγκη νὰ ὑποκύψῃ τέλος εἰς τὴν πολυπληθεστέραν δύναμιν καὶ τὰ ἐπανειλημμένα τολμήματα τοῦ Δημητρίου, ὅσον καὶ ἂν φαίνεται ὅτι ταῦτα δὲν ἐξετελοῦντο τοσοῦτον εὐτάκτως καὶ μετ' αὐστηρᾶς λογικῆς ἀκολουθίας· ἀλλὰ τὰ μέσα τῆς ἀμύνης καὶ τὸ θάρρος αὐτῶν δὲν εἶχον ἔτι ἐξαντληθῇ, ἐν ᾧ ὁ Δημήτριος παρὰ πᾶσαν δυσανάλογον καὶ οὕτω καταπληκτικὴν κατανάλωσιν δυνάμεων κατὰ βάθος οὐδὲν εἶχεν ἔτι ἐπιτύχει. Παρεσκευάζετο δὲ πρὸς νέαν ἐπίθεσιν, ὅτε ἔλαβε διαταγὴν παρὰ τοῦ πατρὸς λέγουσαν, ἂν δύναται νὰ τύχῃ εὐπροσδέκτων ὄρων, νὰ συνομολογήσῃ εἰρήνην πρὸς τοὺς Ῥοδίους, διότι τὰ ἐν Ἑλλάδι πράγματα ἀπαιτοῦσι τὴν παρουσίαν του. Καὶ οἱ πρέσβεις δὲ τῆς Αἰτωλικῆς ὁμοσπονδίας καὶ τῶν Ἀθηναίων ἔλεγον, ὅτι ὁ Κάσσανδρος προώδευσε τοσοῦτον ἐν Ἑλλάδι, ὥστε, ἐὰν δὲν ἐπέλθῃ ταχὺ βοήθεια, δὲν θὰ εἶνε πλέον δυνατὸν ν' ἀναχαιτίσῃ τις αὐτόν. Οἱ δὲ Ῥόδιοι ἦσαν καὶ αὐτοὶ οὐχ ἥττον εὐδιάθετοι πρὸς τὴν εἰρήνην, διότι ἕνεκα τῆς στάσεως τοῦ ἐμπορίου καὶ ἕνεκα τῆς πολιορκίας καὶ τῶν ἐπανειλημμένων μαχῶν εἶχον πάθῃ ἀπιστεύτους ταλαιπωρίας, ὁ δὲ Πτολεμαῖος εἶχε μὲν ἐσχάτως ὑποσχεθῇ νέας σιτοπομπίας καὶ ἐπικουρίαν 3,000 ἀνδρῶν, ἀλλὰ διὰ νεωτέρων ἐπιστολῶν εἶχε συμβουλευσῇ αὐτούς, ἐὰν ἐδύναντο νὰ τύχωσιν εὐπροσδέκτων ὄρων, νὰ δεχθῶσι τὴν εἰρήνην. Καὶ οὕτω διὰ μεσιτείας τῶν Αἰτωλῶν πρέσβεων, ἡ εἰρήνη συνωμολογήθη ὑπὸ τοὺς ἐξῆς ὅρους, οἱ Ῥόδιοι νὰ εἶνε ἐλεύθεροι καὶ αὐτόνομοι, νὰ μὴ δεχθῶσι μηδὲ μίαν φρουράν, νὰ ἔχωσι τὰς ἰδίας προσόδους¹, νὰ εἶνε σύμ-

πᾶν ἤθελεν ἐπιτευχθῇ, ἂν ὅλη ἡ δύναμις τῆς ἐφόδου συνεκεντρώνετο περὶ τὸ ῥήγμα, ὑποστηριζομένη καὶ ὑπὸ τῶν εἰς τὴν πόλιν εἰσπεσόντων. Ἀλλ' ὁμοῦ νομίζω ὅτι ἡ ἀφήγησις τοῦ Διοδώρου δὲν διδάσκει ἀρκούντως, ὥστε νὰ δυνηθῶμεν νὰ κρίνωμεν.

¹) Τὸ τοῦ Διοδώρου Κ', 99, 4 «ἔχειν τὰς ἰδίας προσόδους» δύναται νὰ σημαίνει βεβαίως ὅτι καὶ τοῦ λοιποῦ θὰ ἐλάμβανον τὰς προσόδους τῶν οὐ μόνον ἐκ τῶν ἐν τῇ πόλει

μαχοὶ τῶν βασιλέων Ἀντιγόνου καὶ Δημητρίου, πλὴν κατὰ τοῦ Πτολεμαίου, πρὸς τεκμηρίωσιν δὲ τούτων νὰ δώσωσιν ἑκατὸν ὁμήρους, τοὺς ὁποίους ὁ Δημήτριος θὰ ἐκλέξῃ ἐκ τῶν πολιτῶν πλὴν τῶν ἀρχόντων. Ἡ σύμβασις αὕτη συνωμολογήθη περίπου κατὰ τὸ θέρους τοῦ 304¹.

Συνεχάρησαν ἀλλήλους κατὰ τὸν ἱπποτικὸν τρόπον τῶν τότε ἐμπολέμων. Ὁ δὲ Δημήτριος κατέλιπεν εἰς τοὺς Ῥοδίους τὴν ἐλέπολιν εἰς αἰωνίαν ἀνάμνησιν τῶν ἑαυτοῦ μεγάλων πολιορκητικῶν ἔργων καὶ τῆς ἐκείνων ὑπερφυοῦς ἀνδρείας².

Μετὰ δικαίας ὑπερφηφάνειας θὰ ἀνελογίζοντο οἱ Ῥόδιοι τὸν εὐτυχῇ τοῦτον ἀγῶνα κατὰ τῆς μεγίστης δυνάμεως καὶ τοῦ μεγίστου ἥρωος τῶν τότε χρόνων· διότι ἀπέδειξαν κατὰ τοῦτον τὸν ἀγῶνα εὐστάθειαν καὶ καρτερίαν, ἥτις ἐφείλχυσεν ἐπ' αὐτοὺς τὸν θαυμασμὸν πάντων τῶν ἀνθρώπων. Οὐ μόνον δὲ ταχέως ἀνέλαβον καὶ πολὺ μᾶλλον ἢ πρότερον ἤκμασαν, ἀνοικοδομήσαντες τὴν πόλιν, τὸ θέατρον καὶ τὰ τεῖχη των ὠραιότερα παρὰ τὸ πρότερον, ἀλλὰ κατετάχθησαν ἀπὸ τοῦδε καὶ εἰς τὸ ἐξῆς εἰς τὴν τάξιν τῶν μεγάλων δυνάμεων, ἐν ᾗ κατώρθωσαν νὰ διατηρήσωσιν ἑαυτοὺς διὰ συνετῆς καὶ ἐπιφυλακτικῆς πολιτικῆς. Περιχαρεῖς δὲ διὰ τὴν ἐπιτευχθεῖσαν εἰρήνην, ἀπέδωκαν εἰς πάντας τοὺς εὐεργετήσαντας αὐτοὺς εὐγνωμοσύνην καὶ τιμὴν, καὶ εἰς μὲν τοὺς δούλους, οἵτινες ἔλαβον τὰ ὅπλα πρὸς ἄμυναν ὑπὲρ τῆς πόλεως, ἐχορήγησαν ἐλευθερίαν, καθ' ἃ ὑπεσχέθησαν· τοὺς δὲ πολίτας τοὺς ἀναδειχθέντας ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς πατρίδος ἐτίμησαν διὰ δωρεῶν

κτημάτων καὶ τελῶν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν πόλεων καὶ χωρῶν, αἵτινες ἰδιαζόντως ἀνήκον εἰς αὐτοὺς.

¹) Διοδώρου Κ', 99. Πλουτάρχου Δημητρ. ΚΒ'. Ὁ Διόδωρος λέγει ὅτι ἡ πόλις ἐπολιορκήθη «ἐνιαύσιον χρόνον». Καὶ ἤρχισε μὲν ἡ πολιορκία τὸ ἔαρ ἢ τὸ θέρους τοῦ 305, τὸ δὲ τέλος αὐτῆς ἀναγράφει ὁ Διόδωρος ἐπὶ ἄρχοντος Φερειλέους (304—3), πρὸς ὃν καθ' ὃν τρόπον αὐτὸς χρονολογεῖ συμπίπτει τὸ ἔτος 304.

²) Πλουτάρχου Ἀποφθ. Δημητρ. 1. Λέγεται ὅτι ἐκ τοῦ μετάλλου τῆς μηχανῆς μετέπειτα ὁ Χάρης ὁ Λίνδιος ἱδρυσεν τὸν περιβόητον κολοσσὸν τῆς Ῥόδου. Παρατίμω περὶ τῶν λεπτομερειῶν εἰς τὴν διατριβὴν τοῦ Caylus (Acad. des Inscr. XXIV, σ. 360 ἐξ.).

καὶ ἐξαιρετικῶν δικαιωμάτων· εἰς τοὺς βασιλεῖς Κάσσανδρον καὶ Λυσίμαχον, καὶ εἰς ἄλλους ἀποδειχθέντας χρησίμους εἰς τὴν πόλιν ἰδρύθησαν ἀνδριάντες. Χάριν δὲ τοῦ βασιλέως τῆς Αἰγύπτου τοῦ εὐεργέτου τῆς πόλεως ἐπέζητησαν ἄλλο τεκμήριον τῆς βαθυτάτης αὐτῶν εὐγνωμοσύνης· πέμψαντες θεωροὺς εἰς τὸ μαντεῖον τοῦ Ἀμμωνος, ἐπηρώτησαν, ἂν ἐδύναντο νὰ λατρεύωσιν ὡς θεὸν τὸν βασιλέα Πτολεμαῖον· ἤλθεν ἀπάντησις εὐνοϊκὴ καὶ οἱ Ῥόδιοι ὠνόμασαν αὐτὸν διὰ τῆς ἐπωνυμίας τοῦ Διὸς τοῦ Σωτῆρος¹⁾. ἔφαλλον δὲ πρὸς τιμὴν του παιᾶνας²⁾, καὶ καθιέρωσαν εἰς αὐτὸν ἱερὸν τέμενος, τοῦ ὁποίου τὰς τέσσαρας πλευρὰς ἀπετέλουν στοαὶ 300 βημάτων μήκους³⁾.

Διὰ τὰ συμφέροντα τοῦ Ἀντιγόνου ἡ ἔκβασις αὕτη τῆς ἐναντίον τῆς Ῥόδου ἐκστρατείας ἦτο ὅχι μικροτέρα ἥττα τῆς πρὸ δύω ἐτῶν ὑποχωρήσεως ἐξ Αἰγύπτου· διότι τὸ δεύτερον ἤδη ἀπεδεικνύετο ὅτι ὁ γέρων βασιλεὺς, ὅστις ἐπεδίωκε τὴν μοναρχίαν ἐπὶ ὅλου τοῦ κράτους τοῦ Ἀλεξάνδρου, δὲν ἦτο ἱκανὸς νὰ καταστήσῃ αὐτὴν σεβαστήν· καὶ ἐν Αἰγύπτῳ μὲν συνετρίβῃ ἡ περικτὴ αὐτοῦ δύναμις· ἡ δὲ Ῥόδος ἐστέρησεν αὐτὸν τῆς ἐλπίδος ἐπὶ τὴν μονοκρατορίαν τῆς θαλάσσης· ἤδη δὲ ἦτο κίνδυνος καὶ ἡ Ἑλλάς ν' ἀποσπασθῇ ἀπ' αὐτοῦ, διότι ὁ Κάσσανδρος ἐπολιόρκει τὰς Ἀθήνας.

Ἐνταῦθα εἶνε ἀνάγκη νὰ παλινδρομήσωμεν ὀλίγα ἔτη, ὥπως ἀφηγηθῶμεν τὰ ἐν Εὐρώπῃ γενόμενα, διαρκούντος τοῦ πολέμου τοῦ κατὰ τῆς Κύπρου, Αἰγύπτου καὶ Ῥόδου.

Ὅτε ὁ Δημήτριος ἐν ἀρχῇ τοῦ 306 κατέλιπε τὰς Ἀθήνας, ἵνα ἐκπλεύσῃ εἰς τὴν Κύπρον, οὐ μόνον ἡ δημοκρατία τῶν Ἀθηναίων εἶχεν ἀποκατασταθῇ, καὶ ἡ ἀνόρθωσις τῆς ναυτικῆς δυνάμεως τῶν Ἀθηναίων εἶχεν ἀρχίσῃ, ἀλλὰ καὶ οἱ ἀντίπαλοι τοῦ Κασσάνδρου

¹⁾ Πανσανίου Α', 8. Πολλοὶ συγγραφεῖς (παρ' Ἀῤῥιανῶ Σ', 11, 15) παράγουσι τὸ ἐπώνυμον ἐκ τούτου ὅτι ὁ Πτολεμαῖος ἐπὶ τῆς ἐφόδου κατὰ τῆς τῶν Μαλλῶν πόλεως προεφύλαξε τὸν βασιλέα Ἀλεξάνδρον Ἀλλ' ὁ Πτολεμαῖος οὐδὲ παρενέρισκετο κατὰ τὴν ἐφοδὸν ἐκείνην.

²⁾ Ἀθηναίου ΙΕ', 696 κτέ.

³⁾ Διοδώρου Κ', 100, Meursius Rhodus I, 12.

πανταχοῦ ἐξηγείροντο, καὶ οἱ Ἑπειῶται ἀνέλαβον πάλιν τὴν ἀνεξάρτησίαν των, ἀνακαλέσαντες ἐκ τῆς ἐξορίας τὸν νεαρὸν Πύρρον καὶ ἐνθρονίσαντες αὐτὸν βασιλέα, καὶ οὕτως ἡ ἀντιμακεδονικὴ κίνησις ἀπὸ τῆς Λευκάδος καὶ Αἰτωλίας μέχρι Ἀπολλωνίας πέραν τῶν Ἀκροκεραυνίων καὶ ἐνδοτέρω μέχρι τῶν Ἰλλυριῶν τοῦ Γλαυκίου ἀπέκτεσε κέντρον. Ὁ Κάσσανδρος θὰ περιήρχετο εἰς μεγάλην στενοχωρίαν, ἐάν, ὡς προσεδόκα, ἀρχομένου τοῦ ἔαρος τοῦ 306, ἐπύρχετο κατ' αὐτοῦ ὁ Δημήτριος. Ἀλλ' ἀντὶ τούτου, παρὰ λαβῶν οὗτος τὴν ναυτικὴν δύναμιν ἀπῆλθεν εἰς τὴν Ἀνατολήν, καὶ ἡ ἐν Ἑλλάδι κίνησις ἀφέθη εἰς ἑαυτήν.

Ἡ παλινορθωθείσα ἐν Ἀθῆναις δημοκρατία, ἀπαλλαγείσα πλέον τοῦ ἄγαν ἰσχυροῦ προστάτου αὐτῆς, ἤρχισε νὰ θέτῃ εἰς ἐνέργειαν τὰ ἰδιόζοντα αὐτῇ δημοτικὰ στοιχεῖα. Ὑπῆρχον ἐν αὐτῇ ἄνδρες, αἵτινες ἐνόμιζον δυνατόν νὰ ἐξυψώσωσι πάλιν τὸν βαθέως καταπεπτωκότα δῆμον, καὶ νὰ ζωογονήσωσιν αὐτοῖς τὴν πολιτικὴν καὶ τὴν δύναμιν κρείττονος ἐποχῆς, εἰς δὲ τὴν μικρὰν μὲν, ἀλλ' ἐλευθέραν πολιτείαν νὰ προσπορίσωσι σπουδαιότητα καὶ σεβασμόν, ἐν ᾧ ἐγειννιάζετο πρὸς τὰ ἐν Ἀρκτῷ καὶ Ἀνατολῇ βασίλεια. Κορυφαῖος τῆς φατρίας ταύτης ἦτο ὁ Δημοχάρης, ἀνεψιὸς τοῦ Δημοσθένους, ἀνὴρ αὐστηρῶν ἠθῶν, μεγάλης ῥητορικῆς εὐφυΐας καὶ θερμῆς φιλοπατρίας¹. Οὗτος ἐπὶ Δημητρίου τοῦ Φαληρέως εἶχε περιφρονήσῃ πᾶν δημόσιον ἀξίωμα· ὅσον δὲ τότε ἦτο ἀναφανδὸν κεκηρυγμένος ἀντίπαλος τῆς ὀλιγαρχίας, τόσον σαφῶς καὶ παρρησιαῖα κατέκρινε τὴν σχέσιν τῆς νέας δημοκρατίας πρὸς τὸν βασιλέα Δημήτριον· εἶνε ἐπάναγκες, ἔλεγε, νὰ φυλάξωσι τὴν ἀνεξάρτησίαν ἐναντίον πάσης ἐξωτερικῆς δυνάμεως, ἡ δὲ φιλόδοξος ἐλευθεριότης τοῦ νέου βασιλέως εἶνε ὅχι ὀλιγώτερον ἐπικινδύνος

¹) Ἰδιαίτεραν σπουδαιότητα ἔχει τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ ψήφισμα τοῦ υἱοῦ Λάχτος (παρὰ Πλουτάρχῳ ἐν β. τῶν Δέκα ῥητόρ.) καὶ τοῦ Πολυβίου (ΙΕ', 13) αἱ γνώμαι περὶ αὐτοῦ κατὰ τοῦ Τιμαίου. Καὶ τὸ μνημονεύμενον δὲ ἐκ τῆς ἱστορικῆς αὐτοῦ συγγραφῆς τῆς τραφεύσης non tam historico quam oratorio genere, ἐπιδεικνύει τὴν ἀνωτέρω ἐκφρασθεῖσαν γνώμην. Ἐν τῇ δυνάμει ἀνέκδοτα, ἱστορούμενα περὶ αὐτοῦ, ἀποδεικνύουσι τοὺς ἀντικεινόμενους πῶς αἱ ἀπτικαὶ παραδόσεις ἀντελήφθησαν τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ.

τῶν ὀλιγαρχικῶν τάσεων τῆς μακεδονικῆς ἐπιβροῆς. Ἀπέναντι αὐτοῦ ἴστατο ὅχι φατρία τις ἀντιθέτων ἀρχῶν, ἀλλὰ κατ' ἰδίαν ἄνδρες, μᾶλλον ἢ ἥττον δεξιοί, εἰς οὓς ἡ πολιτικὴ τῶν Ἀθηνῶν ἐχρησίμευεν ὡς ἀφετηρία τοῦ νὰ δειχθῶσιν ὑπηρετικοὶ πρὸς τοὺς προστάτας τῶν Ἀθηνῶν βασιλεῖς, ἵνα ἐκ τῆς εὐνοίας αὐτῶν θερίσῃσιν¹ ἀμοιβάς, δῶρα καὶ αὖξῃσιν τῆς ἰδίας ἰσχύος· οὗτοι ἦσαν, ἐὰν θέλετε, οἱ δουλοπρεπεῖς. Ὁ σπουδαιότατος μεταξὺ αὐτῶν ἦτο ὁ Στρατοκλῆς, ὁ υἱὸς τοῦ Εὐθυδήμου, ὅστις ἐπὶ τεσσαράκοντα ἤδη ἔτη πολιτευόμενος² δὲν εἶχε κατροθώσῃ μέχρι τοῦδε νὰ ἀποκτήσῃ ἰδιαίτεράν τινά δύναμιν· ἐπὶ μικρὸν μόνον ἀνεφάνη κατὰ τὴν δίκην περὶ τῶν Ἀρπαλείων χρημάτων· νῦν δὲ τὰ ὑπερβολικὰ αὐτοῦ ἐπινοήματα πρὸς τιμὴν τοῦ βασιλέως Δημητρίου κατέστησαν αὐτὸν ὄργανον τοῦ δήμου, ὁσάκις ὁ βασιλεὺς ἐπεδῆμει. Βεβαίως δὲν ἦτο οὔτε ἰδιαζόντως ἔντιμος χαρακτήρ οὔτε τοσοῦτον σπουδαίως πεπροικισμένος, ὅπως ποτὲ ὁ Αἰσχίνης ἢ ὁ Δημάδης· καὶ ἂν τὰ παραδιδόμενα περὶ τῶν ἡθῶν αὐτοῦ ὠμοιάζον πρὸς τὴν πολιτικὴν του, οὐδὲν ἄλλο ἦτο ἢ Ἀθηναῖος τοῦ τότε συνήθους φυράματος, φιλοχρήματος, μάταιος ἐξ αἰτίας τῆς ἐπιβροῆς του, ἐπιπόλαιος καὶ κομπαστής³.

Χαρακτηριστικὸν τῆς σχέσεως τοῦ Ἀντιγόνου καὶ τοῦ Δημητρίου πρὸς τὴν μνήμην τοῦ Ἀλεξάνδρου εἶνε, ὅτι ὁ Στρατοκλῆς ὀλίγον πρὸ τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς ἐλευθερίας προέτεινε ψήφισμα πρὸς τιμὴν τοῦ ῥήτορος Λυκούργου, ἐν ᾧ ῥητῶς ἐπηνεῖτο ἡ ἀντί-

¹) Δικαίως ὠνόμαζεν ὁ κορυφαῖος τῆς φατρίας ταύτης τὸ ἐπιτήδευμα αὐτοῦ « χρυσὸν θέρος » *Πλουτάρχου* Πολιτ. παραγ. Β'.

²) Ἡδὲ ὁ *Δημοσθένης* (κατὰ Πανταίνετου § 48) χαρακτηρίζει αὐτὸν διὰ τῶν ἐξῆς λέξεων « τῶν πιθανωτάτῳ πάντων ἀνθρώπων καὶ πονηροτάτῳ »· ὁ δὲ *Πολύαινος* (Δ', 2, 2) διηγείται ὅτι ἐν τῇ ἐν Χαιρωνείᾳ μάχῃ ὡς στρατηγὸς ἀνεδείχθη ἀνδρείος μὲν ἀλλὰ κομποῤῥήμων.

³) Grauert, Ἀναλ. σ. 331. Διῆγε βίον ἀκόλαστον, διατηρῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ του τὴν ἐταῖραν Φυλάκιον. Ὅτε δὲ ποτε αὕτη ἐκόμισεν ἐκ τῆς ἀγορᾶς εἰς τὴν οἰκίαν « ἐγκεφάλους καὶ τραχήλους » εἶπε, « Παταί, τοιαῦτά γε ὠψώνηκας, οἷς σφαιρίζομεν οἱ πολυτευόμενοι » *Πλουτάρχου* Δημητρ. ΙΒ'.

στασις αὐτοῦ κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου¹· πρὸς τὴν γνώμην ταύτην βεβαίως οὐδὲ τὸ πατριωτικὸν κόμμα τοῦ Δημοχάρους ἡρνήθη νὰ συμφωνήσῃ. Σπουδαιότερον εἶνε ἕτερον ψήφισμα, ὅπερ κατὰ τὸν αὐτὸν περίπου χρόνον² προέτεινεν ὁ Σοφοκλῆς, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀντικλείδου. Κατὰ τοῦτο οὐδεὶς ἐδύνατο νὰ διατηρῇ φιλοσοφικὴν σχολὴν ἄνευ τῆς ἀδείας τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ δήμου, ἡ δὲ παράβασις τῆς ἀπαγορεύσεως ταύτης ἐτιμωρεῖτο διὰ θανάτου³. Ὅσον παράδοξος καὶ ἂν φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως, ὁ νόμος οὗτος ἀπέβλεπεν εἰς οὐσιώδη ἀνάγκην, διότι πάντες σχεδὸν οἱ διδάσκαλοι τῆς φιλοσοφίας δὲν ἦσαν τὸ γένος Ἀθηναῖοι, οἱ δὲ ἀξιολογώτατοι μεταξὺ αὐτῶν οὐ μόνον ἐν τῇ διδασκαλίᾳ καὶ ἐν ταῖς συνηθείαις αὐτῶν ἀπεδείκνυσαν ἀντιδημοκρατικὰ φρονήματα, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν φυγαδευθέντα Δημήτριον τὸν Φαληρέα καὶ πρὸς τὸν Κάσσανδρον διετήρουν στενὰς σχέσεις. Ὁ Θεόφραστος, ὁ ἀκραϊνέστατος τῶν ὑπαδῶν τοῦ Κασσάνδρου, εἶχε 2,000 μαθητάς, οἵτινες βεβαίως ἐσχημάτιζον τὰ πολιτικά των φρονήματα συμφώνως πρὸς τὰ τοῦ διδασκάλου· ἐκ δὲ τῆς σχολῆς τοῦ Πλάτωνος ἐξῆλθον πολλοὶ ἄνδρες ἐπιτυχόντες ἢ ἐπιζητήσαντες τὴν τυραννίδα· τὸ βέβαιον εἶνε, ὅτι φιλοσοφικὸν ἐνομιζέτο τὴν μὲν δημοκρατίαν νὰ θεωρῶσιν ὡς ἀπηρχαιωμένην πολιτείαν, τὴν δὲ βασιλείαν ὡς ἀληθῆ ἀρχὴν τῶν χρόνων ἐκείνων. Δι' ὃ καὶ τὸ συμφέρον τῆς νῦν δημοκρασίας ἀπὸ

¹) Πλουτάρχου Β. Δέκα Ῥητ. σελ. 852.

²) Ὁ Krüger (εἰς Clinton Fast. Att. σελ. 181) τάσσει τὸν νόμον εἰς τὸ ἔτος 316, ὁ δὲ Grauert (Anal. σελ. 335) τοῦναντίον λέγει ὅτι «ὁ Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς, ἐπὶ τῆς κυδερνήσεως τοῦ ὁποίου ἄρα θὰ ἐξεδόθη ὁ νόμος, ὁ φίλος τοῦ Θεοφράστου καὶ τῶν φιλοσόφων, βεβαίως δὲν θὰ εἶχεν ἐνδύσῃ εἰς τὴν ἀποδίωξιν αὐτῶν. Καὶ ὁ Δημοχάρης δὲ, διαρκούσης τῆς ὀλιγαρχίας, εἶχεν ὅλιαν ἀποχωρήσιν τῶν πραγμάτων τῆς πόλεως. Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ χρόνος συμπίπτει πρὸς τὸν χρόνον ἐνὸς Δημητρίου, οὗτος εἶνε ὁ υἱὸς τοῦ Ἀντιγόνου, καὶ ἂν ὁ Δημοχάρης εἶνε τῷ 302 φυγὰς, ὁ νόμος ἐξεδόθη μεταξὺ τοῦ 307 καὶ τοῦ 302, ἐνθὺς δηλ. μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν.

³) Διογένης Λαερ. Ε', 38. Ἀθηναίου II', σελ. 610. Πολυδεύκους Θ', 42.

⁴) Ὁ Δημοχάρης (παρ' Ἀθηναίῳ ΙΑ', σελ. 509) ἀναφέρει τινὰς τούτων, ἐν οἷς καὶ Τιμόλαον τὸν Κυζικηνόν, ὅστις μετὰ τὴν ματαίαν προσβολὴν τοῦ σατράπου Ἀρβιδίου κατὰ τῆς πόλεως, ἐπεχείρησε διὰ τῆς βοηθείας αὐτοῦ νὰ γείνη τύραννος, ἀλλ' ἔπειτα προσ-
αχθεὶς εἰς τὸ δικαστήριον καταδικάσθη.

τει νὰ ἐμποδίσωσι τὴν ἐλευθέραν διδασκαλίαν καὶ τὴν διάδοσιν τῶν ἰδεῶν, ἐναντίον τῶν ὁποίων τὸ τυπικὸν δίκαιον τῆς « πλειονοψηφίας » δὲν δύναται νὰ αἰσθάνηται ἑαυτὸ ἀσφαλές. Φαίνεται δὲ ὅτι ἐπιστεύθη, ὅτι ὁ περιορισμὸς τῆς ἐλευθέρας διδασκαλίας ἦτο καὶ κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Δημητρίου¹. Τὸ ψήφισμα λοιπὸν ὑπὸ μὲν τοῦ Δημοχάρους βεβαίως, πιθανῶς δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Στρατοκλέους καὶ τῶν ὁπαδῶν αὐτοῦ, ὑποστηριχθὲν ἐψηφίσθη ὑπὸ τοῦ δήμου. Ὁ Θεόφραστος ἠναγκάσθη ν' ἀπέλθῃ τῶν Ἀθηνῶν, βεβαίως δὲ καὶ ἄλλοι φιλόσοφοι. Ἀλλ' ὁ νόμος δὲν διήρκεσε πέραν τοῦ ἔτους· διότι Φίλων² τις, περιπατητικὸς φιλόσοφος, κατηγόρησε τὸν Σοφοκλέα « ὡς παρὰ νόμους προτείναντα ». Εἶτε διότι ὠμίλησεν ἐν τῷ συμφέροντι τῆς σχολῆς, εἰς ἣν ἀνῆκε, καὶ τοῦ φυγαδευθέντος φίλου του, εἶτε διότι ἄλλοι ἐπέισθησαν, ὅτι ὁ Δημήτριος καὶ ὁ Ἀντίγονος ὀλίγον περὶ τούτου ἐφρόντιζον, ποῖα δόγματα ἐδιδάσκοντο ἐν τοῖς γυμνασίοις καὶ ἐν ταῖς στοαῖς τῶν Ἀθηνῶν, τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι ὁ Δημοχάρης, συνηγορήσας ὑπὲρ τοῦ νόμου³, δὲν ὑπερίσχυεν, ὁ δὲ Σοφοκλῆς κατεδικάσθη εἰς πρόστιμον πέντε ταλάντων, καὶ ὁ νόμος κατηργήθη.

Ἐτι ἰσχυροτέραν δικαιολογίαν ἤθελε προσλάβῃ ὁ νόμος τοῦ Σοφοκλέους καὶ ὁ συνήγορος αὐτοῦ Δημοχάρης, ἐάν τις ἀναλογισθῇ ὅτι, ὅτε αὐτὸς ἐψηφίζετο, αἱ Ἀθῆναι εἶχον κεκηρυγμένον πόλεμον κατὰ τοῦ Κασσάνδρου. Καὶ εἶνε μὲν αἱ ἡμέτεραι εἰδήσεις περὶ τοῦ

¹) Ὁ Ἀλεξίς (παρ' Ἀθηναίῳ II', σ. 610) ἔλεγεν

Πόλλ' ἀγαθὰ δοῖεν οἱ θεοὶ Δημητρίῳ
καὶ τοῖς νομοθέταις, οἵτις τοὺς τὰς τῶν λόγων,
ὥς φασι, δυνάμεις παραδιδόντας τοῖς νέοις
ἐς κόρακας ἐρῶειν φασὶν ἐκ τῆς Ἀττικῆς.

Ἐν γένει δὲ οἱ τότε κωμικοὶ μετεῖχον περισσώτερον ἢ ὅσον συνήθως νομίζονται τῶν καθ' ἡμέραν συμβαινόντων καὶ τῶν φαινομένων ζητημάτων, ἀλλὰ κατ' ἄλλον βεβαίως τρόπον παρὰ τὸν τῆς Ἀριστοφανείου κωμωδίας. Οὕτως ὁ Φιλιππίδης ἦτο τῆς πατρίας τοῦ Δημοχάρους, ὁ δὲ Ἀργεῖκος τῶν ὁπαδῶν τοῦ Στρατοκλέους.

²) Ἀθῆναιον ἐνθ., ἀνωτ. Ἄλλοι ὀνομάζουσι τὸν κατήγορον Φιλίωνα, ἢ Φιλλίωνα.

³) Ἀθηναίου Ε'. σελ. 187, 215, 1Α', σ. 508 II', σ. 610. Εὐσεβίου Εὐαγγ. Πρω. παρασ. ΙΕ', 2. Διογένης Λαέρτιου Ε', 38.

πολέμου τούτου πάντῃ ἔλλιπεῖς¹, ἀλλ' ἄττικόν τι ψήφισμα πρὸς τιμὴν τοῦ Καρυστιοῦ Τιμοσθένους πληροφορεῖ, ὅτι ὁ Κάσσανδρος ἤδη τῷ 306 εἶχεν ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ὅτι ἡ ἐν Εὐβοίᾳ Κάρυστος εἶχε βοηθήσῃ τοὺς Ἀθηναίους². Ἰσως λοιπὸν ἐντεῦθεν δύναται τις νὰ εἰκάσῃ ὅτι καὶ τὸ ναυτικὸν τῶν Ἀθηναίων μετεῖχε τῆς ἐνεργείας καὶ ἀντετάσσετο κατὰ τοῦ μακεδονικοῦ στόλου³. Ὅπως δὲ ποτε ὁ Κάσσανδρος κατὰ γῆν ἡγωνίζετο ἐπιτυχῶς· διότι τὸ μὲν Πάνακτον καὶ ἡ Φυλὴ, τὰ δὲ φρούρια τὰ δεσπόζοντα τῶν πρὸς βορρᾶν στενῶν τῆς Ἀττικῆς, ἦσαν ἤδη εἰς αὐτὸν ὑποχείριοι· αὐταὶ δὲ αἱ Ἀθῆναι ἠπειλοῦντο, καὶ πάσῃ δυνάμει ἐμόχθῃ ὁ Δημοχάρης, ὅπως ὀχυρώσῃ τὴν πόλιν καὶ οἰκοδομήσῃ τὰ τείχη καὶ παρασκευάσῃ ὅπλα, μηχανήματα καὶ παντὸς εἶδους χρειώδη⁴. Τέλος ὁ Κάσσανδρος εἰσέβαλεν εἰς τὴν πεδιάδα, καὶ προχωρήσας πρὸς τὴν πόλιν ἀπέκλεισε τὰς Ἀθῆνας καὶ ἐπολιορκεῖ αὐτάς.

¹) Ἐν τῷ ψήφισματι πρὸς τιμὴν τοῦ Δημοχάρους τῷ παρὰ *Πλουτάρχῳ* ἐν β. Δέκα ἐστὶ μνημονεύεται τετραετὴς πόλεμος, δι' οὗ καὶ ἄλλοι πρότερον καὶ νεώτεροι ὁ Schubert (*Hermes* X σ. 110 ἐξ.) νομίζει ὅτι ἐννοεῖται ὁ ἀπὸ 307 μέχρι 303. Ἐξετάσας καὶ πάλιν τὸ πρᾶγμα νομίζω πιθανώτερον νὰ ταχθῇ ὁ πόλεμος ἐκεῖνος εἰς ὑστερωτέρους χρόνους, καθ' ὃ ἐπεχείρησα ν' ἀποδείξω ἐν τῇ *Zeitschr. für Alterth.* 1836, n° 20, πρὸ πάντων διότι ὁ πόλεμος οὗτος οὐτε ὡς πρὸς τοὺς Ἀθηναίους οὐτε ὡς πρὸς τὸν Δημήτριον καὶ Ἀντίγονον ὑπῆρξε τετραετής· ἄλλως δὲ καὶ διὰ τοῦ νῦν ὑπάρχοντος ὕλικου τοῦ τὸ ζήτημα δὲν φαίνεται ἐπιδεκτικὸν ὁριστικῆς λύσεως.

²) Corp. Inscr. Attic. II, n° 249 ἐπὶ ἄρχοντος Κοροΐδου 306/5. Ἡ συμπλήρωσις τοῦ Köhler « καὶ ἐπιστρατεύσαντος Κασσάνδρου εἰς τὴν Ἀττικὴν ἐδοήθησεν » βεβαιούται ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐλλειπόντων γραμμάτων. Τὸ δὲ ὑπὲρ τοῦ . . . οὔτιμος ἐν Corp. I. Attic. II, n° 266, ὅπερ ἀνήκει εἰς τὸ ἔτος τοῦ ἄρχοντος Εὐξενίππου 305/4 ἔχει τὰς λέξεις « καὶ νῦν ἐπιστρατεύσαντος ἐπὶ τὸν δῆμον τῶν Ἀθηναίων Κασσάνδρου ἐπὶ δουλείᾳ τῆς πόλεως » κατὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ Πραγματῆ Ant. Hell. 438.

³) Ὁ Grauert σ. 337 νομίζει ὅτι ἐν τούτῳ τῷ πολέμῳ συνεκροτήθη ἡ ἐν Ἀμοργῷ ναυμαχία. Ἀλλὰ τοῦτο εἶνε ἀδύνατον ἕνεκα τοῦ ἐν ἔτει 318 πεσόντος Κλείτου. Ib. ἀνωτέρ. σ. 241.

⁴) Τοῦτο μαρτυρεῖται ἐκ τεμαχίου τινὸς ἐπιγραφῆς Corp. I. Att. II, n° 250. Ὁ Köhler παραπέμπει εἰς ἄλλην ἐπιγραφὴν, ἥτις ἀπονέμει ταύτας τὰς παρασκευὰς εἰς τὸ ἔτος τοῦ Κοροΐδου. Τὸ ὑπὸ τοῦ *Πλουτάρχου* (ἐν δ. Δέκ. Ρητ. σ. 850) διατηρηθὲν ψήφισμα τοῦ Λάχτους πρὸς τιμὴν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Δημοχάρους ἐπιβεβαιώνει τὸ λεγόμενον, καὶ μνημονεύει τὸν Δημοχάρη ὡς τὸν πρωτεύοντα τῶν πολιτευομένων κατὰ ταύτους τοὺς χρόνους, ἂν τις μετὰ τοῦ Westerman ἀποδεχθῇ χάσμα ἐν τῷ κειμένῳ: « πρεσβεύοντι καὶ γρά-

Εἶνε ἀπορίας ἄξιον ὅτι ὁ Ἀντίγονος καὶ ὁ Δημήτριος οὐδὲν μέχρι τοῦδε εἶχον πράξει, ὅπως προστατεύσωσι τὰς Ἀθήνας¹. 1,200 πανοπλῖαι, ἀποσταλεῖσαι εἰς τὰς Ἀθήνας ὑπὸ τοῦ Δημητρίου μετὰ τὴν μεγάλην ἐν Σαλαμῖνι νίκην (τὸ θέρος τοῦ 306)², ἦσαν ἡ μόνη καὶ τελευταία βοήθεια, τὴν ὁποίαν τῇ ἐχορήγησε. Εἶνε ἀληθές ὅτι κατὰ τὸ ἔτος 306 ὁ Αἰγυπτιακὸς πόλεμος, καὶ ἐν ἔτος μετὰ ταῦτα ὁ κατὰ τῆς Ῥόδου, ἀπησχόλησαν ὁλόκληρον τὴν βασιλικὴν δύναμιν, καὶ οἱ βασιλεῖς ἤλπιζον, ὅτι, ἐὰν κατισχύσωσι τοῦ Πτολεμαίου, θὰ ἐδύναντο εὐκόλως ν' ἀποδιώξωσι καὶ ἐξολοθρεύσωσι τὸν Κασσάνδρον· ἀλλ' ἀφοῦ ἀπέτυχε μὲν ἡ κατὰ τῆς Αἰγύπτου ἐκστρατεία, ἡ δὲ πολιορκία τῆς Ῥόδου ἐπεξετάθη μέχρις ἐνδοτέρω τοῦ ἔτους 304, ὅτε ἦλθεν ἡ ἀγγελία, ὅτι καὶ αὐταὶ αἱ Ἀθηναὶ ἤπειλυντο, ἦτο ἐπάναγκες νὰ δώσωσι ταχεῖαν βοήθειαν. Οἱ πρέσβεις τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Αἰτωλῶν ἐνεφανίσθησαν εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Δημητρίου τὸ ἐν Ῥόδῳ· ἀλλὰ καὶ ἄλλων πολλῶν πόλεων πρεσβεῖαι μνημονεύονται· ἦσαν δὲ βεβαίως οἱ πέμψαντες πρὸ πάντων Βοιωτοί, οἵτινες ἀπὸ τοῦ 310 εἶχον περιέλθῃ πάλιν εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Κασσάνδρου, ἔπειτα δὲ πόλεις τῆς Πελοποννήσου, διότι λέγεται ῥητῶς³, ὅτι ὁ Κασσάνδρος καὶ ὁ Πολυσπέρχων, ὅστις ἦτο ἐν Πελοποννήσῳ, ἐδῆρουν πολλὰς πόλεις. Ἐκεῖναι λοιπὸν αἱ πρεσβεῖαι αἱ ἐν Ῥόδῳ ἦσαν αἱ μάλιστα προσπαθοῦσαι νὰ μεσιτεύσωσιν ὑπὲρ τῆς εἰρήνης, καὶ ἀφ' οὗ αὕτη συνωμοτολογήθη, ὁ Δημήτριος ἔσπευσεν εἰς τὴν Ἑλλάδα.

φοντι καὶ πολιτευομένων [καλῶς καὶ καθαρῶς καὶ κατειργασμένων] οἰκοδομὴν τειχῶν καὶ παρασκευὴν ὅπλων καὶ βελῶν καὶ μηχανημάτων καὶ δαγυρωσαμένων τὴν πόλιν ἐπὶ τοῦ τετραετοῦς πολέμου κτλ.». Διὰ τοῦ τελευταίου καὶ θὰ ἐπισυνήφθησαν πράγματα κατὰ τινὰ ἐτη ὀψιμότερα.

1) Πλουτάρχου Δημητρ. ΚΓ'.

2) Πόσον ὑψηλὰ ἐφρόνησαν οἱ Ἀθηναῖοι διὰ τὴν συμμετοχὴν αὐτῶν εἰς τὴν ἐν Κύπρῳ ναυμαχίαν ἀποδεικνύει ἡ ἐν τῷ Φαρμακοπόλῃ τοῦ Ἀλέξανδρου (παρ' Ἀθηναίων Γ', 254) τριπλῇ πρόποσις α' Ἀντιγόνου τοῦ βασιλέως νίκης καλῆς — καὶ τοῦ νεανίσκου Δημητρίου — καὶ Φίλας Ἀφροδίτης». Ὁ Καλλιμέδων ἐσκόπετο ἀνηλεῶς ἐν τῇ εἰρημένῃ κωμῳδίᾳ.

3) Διοδώρου Κ', 100.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ φθινοπώρου (304), ὁ Δημήτριος ἔχων στόλον 330 πλοίων καὶ σπουδαίαν πεζικὴν δύναμιν, προσωρμίσθη εἰς τὴν Αὐλίδαν καὶ ἐκήρυξεν, ὅτι ἤλθεν, ἵνα συμπληρώσῃ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος. Πᾶσα ἡ Βοιωτία καὶ ἡ νῆσος Εὐβοία ἦτο ὑποχείριος τοῦ Κασσάνδρου, καὶ εἶχε κέντρον τὴν Χαλκίδα¹, ἐν ταύτῃ δὲ τῇ πόλει ὑπῆρχε βοιωτικὴ φρουρά ὅχι ὅπως προστατεύσῃ αὐτήν, ἀλλὰ μᾶλλον ὥς ὁμηρος ἐν ταῖς χερσὶ τοῦ Κασσάνδρου· διότι εἶνε πρόδηλον, ὅτι μόνον καιρικαὶ περιστάσεις θὰ παρεκίνησαν τὸ κοινὸν τῶν Βοιωτῶν εἰς τὴν μετὰ τοῦ Κασσάνδρου ἔνωσιν, ἥτις περιεῖχεν ἐν ἑαυτῇ τὴν ἀπὸ τῶν Θηβῶν ἐξάρτησιν². Ὁ Δημήτριος λοιπὸν ἐτράπη παρευθὺς μετὰ πάσης αὐτοῦ τῆς δυνάμεως κατὰ τῆς Χαλκίδος, ἥτις ἐδέσποζε τοῦ Εὐρίπου καὶ τῆς μεταξὺ Εὐβοίας καὶ τῆς στερεᾶς συγκοινωνίας, ἡ πόλις παρεδόθη ἀνενδοιάστως, καὶ ἡ ἐλευθερία αὐτῆς ἀνεκηρύχθη. Αἱ ταχεῖαι καὶ ἐπιτυχεῖς αὗται κινήσεις κατὰ τὰ νῦτα τοῦ Κασσάνδρου, ὅστις διετέλει πολιάρχων τὰς Ἀθήνας, θὰ ἐνέβαλλον αὐτὸν εἰς φόβον περὶ τε τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἀσφαλείας καὶ τῆς πρὸς τὴν Μακεδονίαν συγκοινωνίας κατὰ τοσοῦτον μᾶλλον, καθ' ὅσον ἤκιστα ἐδύνατο νὰ ἐμπιστευθῇ εἰς τοὺς Βοιωτοὺς. Ἐσπευσε λοιπὸν ν' ἀπέλθῃ τῆς Ἀττικῆς³ καταλιπὼν δὲ φρουράς ἐν Φυλῇ καὶ Πανάκτῳ, ἐπορεύετο μετὰ τῆς κυρίας αὐτοῦ δυνάμεως διὰ τῶν Θηβῶν πρὸς τὰς Θερμοπύλας. Ὁ Δημήτριος ἔδραμε κατόπιν του, καὶ ἂν αὐτὸς ὁ Κασσανδρος διέφυγεν αὐτόν, 6,000 ὅμως Μακεδόνες προσῆλθον εἰς τὸν Δημήτριον ἐκουσίως, ὥσ-αύτως δὲ ὑπετάγη καὶ ἡ Ἡράκλεια, ἡ κατὰ τὴν ἔξοδον τῶν Θερμο-

¹) Διότι ὁ Δείναρχος, φυγαδευθεὶς ἐξ Ἀθηναίων, ἔφυγεν εἰς τὴν Χαλκίδα τῷ 307 (Πλουτάρχου β. Δέκα Ῥητ. σ. 850). Πῶς διέκειτο ἡ πόλις μετὰ τὴν ἀποστασίαν τοῦ στρατηγοῦ Πτολεμαίου τοῦ ἀνεψιοῦ τοῦ Ἀντιγόνου καὶ μέχρι τοῦ κατάπλου τοῦ Δημητρίου εἰς Ἀθήνας, βλέπομεν ὁπωσοῦν ἐκ τοῦ ψηφίσματος τοῦ πρὸς τιμὴν τοῦ Στρατοκλέους Corp. I. Att. II, n° 266.

²) Εἰς τὰς Θήβας εἶχε κατασύγῃ ὁ Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς· ὅποια δὲ ἦτο ἡ σχέση τῆς ἀνοικοδομηθείσης πόλεως πρὸς τὸ κοινὸν τῶν Βοιωτῶν, ἐξ εἰκασίας μόνον δύναται νὰ γένη γνωστόν.

³) Ὁ Πλουτάρχος Δημητρ. ΚΓ', ἐκφράζεται ὡς ἂν συνεκροτήθῃ μάχη· ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα εἶνε ὅλως ἀπίθανον.

πυλῶν. Ἐπανελθὼν δὲ ἐν θριάμβῳ ἀνεκήρυξε πανταχοῦ τὴν ἐλευθερίαν, καὶ συνῆψε πρὸς τε τοὺς Αἰτωλοὺς συμμαχίαν, ἵνα ἐξακολουθήσωσι τὸν κατὰ τοῦ Κασσάνδρου καὶ Πολυσπέρχοντος πόλεμον, καὶ πρὸς τοὺς Βοιωτοὺς εἰρήνην καὶ συμμαχίαν, μετὰ δὲ ταῦτα τὰ φρούρια Φυλὴ καὶ Πάνακτον, ἀπαλλαγέντα τῶν ἐχθρικῶν φρουρῶν, ἀπεδόθησαν εἰς τοὺς Ἀθηναίους, ὡσαύτως δὲ ἐξηλάθησαν αἱ μακεδονικαὶ φρουραὶ καὶ ἐκ τῶν Κεγχρεῶν, τοῦ ἀνατολικοῦ λιμένος τῆς Κορίνθου.

Τελευτῶντος τοῦ ἔτους 304, ἡ μὲν δύναμις τοῦ Κασσάνδρου ἐξεβλήθη τῆς κυρίως Ἑλλάδος, ἐντὸς δὲ τῶν Θερμοπυλῶν ἀπεκατεστάθη ἡ ἐλευθερία· ὅσον δὲ σκληροτέρα ὑπῆρξεν ἡ νέα ἐξουσία τοῦ Κασσάνδρου, τόσον μᾶλλον ἐξυμνεῖτο ἡ νίκη τοῦ νέου ἐλευθερωτοῦ βασιλέως, ὃν πᾶσαι αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις ἀνυπομόνως περιέμενον πρὸς πραγματοποίησιν τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἀνακηρυττομένης ἐλευθερίας. Ἀλλ' ὁ Δημήτριος ἀπεφάσισε νὰ διέλθῃ τὸν χειμῶνα ἐν τῇ ποθεινῇ αὐτοῦ πόλει τῶν Ἀθηναίων. Ἐὰν δέ τις ἀναλογισθῇ, εἰς πόσον μέγαν κίνδυνον εἶχε περιέλθῃ ἡ πόλις αὕτη, θὰ ἐννοήσῃ ὅτι εὐλόγως ὑπεδέχθη τὸν ἐλευθερωτὴν αὐτῆς μετὰ μεγάλων τιμῶν· ἀλλὰ κατὰ τὸ ἦθος τῶν τότε Ἀθηναίων αὐταὶ ἀνῆλθον μέχρ' ἄμετρου ὑπερβολῆς. Ἐδωκαν αὐτῷ πρὸς κατοικίαν τὸν ὀπισθοδόμον τοῦ Παρθενῶνος, λέγοντες ὅτι ἡ παρθένος θεὰ ἐπεθύμει αὐτὴ νὰ ξενίσῃ τὸν ἐλευθερωτὴν τῆς πόλεώς της, καὶ τὸν προσεκάλει νὰ κατοικήσῃ ἐν τῷ ἰδίῳ αὐτῆς ναῷ. Ἐνταῦθα δὲ ἐν τῷ ἁδύτῳ τῆς ἀγνῆς θεᾶς τῆς «πρεσβυτέρας αὐτοῦ ἀδελφῆς», ὅπως τὴν ὠνόμαζε, δὲν ἔπαυεν ἀκολασταίνων κατὰ τὸν ἴδιον αὐτοῦ τρόπον καὶ μέχρι τρυγὸς καταπίνων τὸ ποτήριον πάσης σαρκικῆς ἡδονῆς· οὐδεὶς παῖς, οὐδεμία παρθένος, οὐδεμία γυνὴ ἦτο ἀσφαλῆς ἀπὸ τῆς ἀχαλινώτου αὐτοῦ ἐπιθυμίας, ὁ δὲ Πλούταρχος βεβαιώνει, ὅτι ἡ αἰδὼς κωλύει αὐτὸν ἀπὸ τοῦ νὰ διηγηθῇ, ὅποσαι ἀσέβειαι διεπράχθησαν ἐκεῖ ἐν τῷ ναῷ τῆς παρθένου¹. Καὶ ἀναγράφει, βεβαίως ἐκ τοῦ Δούριδος, ἱστορήματά τινα, τὰ ὅποια, ἂν δὲν

¹) Πλουτάρχου Δημητρ. ΚΔ'.

ἀπεικονίζουσι πιστῶς τὸν πολιιορκετήν, βεβαίως ὅμως χαρακτηρίζουσι τὴν κακογλωσσίαν τοῦ ἀττικοῦ καὶ ἐλληνικοῦ κοινοῦ, καὶ τὴν τάσιν, μεθ' ἧς ὁ μετέπειτα τύραννος τῆς Σάμου ἔγραψε τὴν ἱστορίαν χάριν τούτων τῶν πολλῶν. Ἐκεῖ λοιπὸν ἀναγινώσκομεν, ὅτι ὁ Δημοκλῆς ὁ ἐπικαλούμενος καλός, ἐξέκαγεν ὑπὲρ πάντα ἄλλον τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ νεαροῦ βασιλέως, ἀλλ' ὁ παῖς ἀνθίστατο εἰς πάντα τὰ δῶρα καὶ πάσας τὰς ἀπειλάς· ἀπέφευγε τὰς παλαιστράς καὶ τοὺς δημοσίους τόπους, λουόμενος ἐν ἰδιωτικοῖς βαλανείοις, ἵνα διαφεύγῃ τὴν καταδίωξιν τοῦ βασιλέως· ἐν ᾧ δὲ ποτε ἐλούετο, ὁ Δημήτριος εἰσῆλθεν· οὐδεμίαν δὲ οὔτε βοήθειαν ἔχων οὔτε ἔξοδον πρὸς φυγὴν ὁ παῖς, ἀφαιρέσας τὸ πῶμα τοῦ λέβητος, ἐπήδησεν εἰς τὸ ἐν αὐτῷ ζέον ὕδωρ καὶ διὰ τοῦ θανάτου ἔσωσε τὴν ἀγνότητά του. Ἄλλοιός ὅμως παῖς ἦτο ὁ Κλεαίνετος, ὁ υἱὸς τοῦ Κλεομέδοντος. Οὗτος ἐζήτησεν ὡς ἀμοιβὴν παρὰ τοῦ Δημητρίου ν' ἀφελθῇ εἰς τὸν πατέρα του τὸ τῶν 50 ταλάντων πρόστιμον, ὅπερ ὤφειλεν εἰς τὴν πόλιν, καὶ ὁ Δημήτριος ἐπέδωκεν εἰς τὸν Κλεομέδοντα ἐπιστολὴν πρὸς τὸν δῆμον τῶν Ἀθηναίων, δι' ἧς ἐζήτηι τὴν ἄφεσιν τῆς ποινῆς. Ἐξεπλάγη ὁ δῆμος, ἀκούσας τὸ πρᾶγμα, καὶ ἐψήφισε νῦν μὲν νὰ ἐνδώσωσι, τοῦ δὲ λοιποῦ μηδεὶς τῶν πολιτῶν νὰ ἔχῃ τὸ δικαίωμα νὰ φέρῃ συστατικὴν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν δῆμον. Ὁ δὲ Δημήτριος τοσοῦτον ἡγανάκτησε διὰ τὸ ψήφισμα, ὥστε οἱ Ἀθηναῖοι ἔσπευσαν οὐ μόνον τὸ ψήφισμα ν' ἀνακαλέσωσιν, ἀλλὰ καὶ τοὺς προτείναντας ἢ συνηγορήσαντας ὑπὲρ αὐτοῦ νὰ καταδικάσωσιν εἰς θάνατον ἢ φυγὴν, πλὴν δὲ τούτου κατὰ πρότασιν τοῦ Στρατοκλέους ἐψηφίσθη ἄλλο ψήφισμα, καθ' ὃ ὅ,τι διατάξῃ ὁ βασιλεὺς Δημήτριος πρέπει νὰ εἴνε καὶ πρὸς θεοὺς ὅσιον καὶ πρὸς ἀνθρώπους δίκαιον. Εἰπόντος δὲ τινος ὅτι «μαίνεται ὁ Στρατοκλῆς τοιαῦτα προτείνων», ὁ Δημοχάρης εἶπε «Μαίνοιτο μεντ' ἂν, εἰ μὴ μαίνοιτο»¹. Λέγεται δὲ ὅτι ὁ λόγος οὗτος ὑπῆρξεν ἀφορμὴ δίκης

¹) 'Ο. ἐ. «θὰ ἦτο τρελλός, ἂν δὲν εἶχεν αὐτὴν τὴν τρελλαν», ἐξ ἧς τόσον ὠφελεῖται. Σ. Μ.

κατὰ τοῦ Δημοχάρους, ἐξ ἧς, λέγουσιν, ἐφυγαδεύθη¹. Ὁ βασιλεὺς θὰ εἶδεν εὐχαρίστως ἐκπεσόντα τῆς πόλεως ἄνδρα, οὐ καὶ οἱ λόγοι καὶ αἱ πράξεις ἦσαν διαρκῆς πρὸς τοὺς Ἀθηναίους παραί- νεσις, διαρκῆς δὲ αὐτοῦ ἐπὶ κρισίς.

Ἐπελθόντος τοῦ ἔαρος τοῦ 303, ὁ Δημήτριος ἔσπευδε νὰ συμ- πληρώσῃ τὸ ἔργον τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Ἑλλάδος· ἀλλὰ πρωτίστη ἀνάγκη ἦτο νὰ κατισχύσῃ τῆς δυνάμεως τῶν ἐναντίων ἐν Πελοποννήσῳ, προσκαλὼν τὰς πόλεις εἰς ἐλευθερίαν, καὶ ἔχων τὴν ὑποστήριξιν τῆς κοινῆς γνώμης, ν' ἀποδύθῃ εἰς τὸν κρίσιμον κατὰ τῆς Μακεδονίας ἀγῶνα. Ἐν Πελοποννήσῳ δὲν ὑπῆρχε συγ- κεντρωμένος στρατὸς τῶν πολεμίων, ἀλλὰ φρουραὶ οὐκ εὐάριθμοι ἐν ταῖς ἀξιολογωτέραις πόλεσι καὶ χώραις πλὴν τῆς Σπάρτης· ἡ Σικυὼν ἐξηκολούθει κατεχομένη ὑπὸ αἰγυπτίων στρατιωτῶν· ἡ Κόρινθος κατείχετο ὑπὸ τοῦ Πρεπελάου διὰ τοῦ πλείστου τῆς μα- κεδονικῆς δυνάμεως, διότι ἡ πόλις αὕτη, ἄδηλον πότε καὶ πῶς, εἶχε παραχωρηθῇ ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου εἰς τὸν Κάσσανδρον· ἄλλαι μικραὶ φυλακαὶ ἦσαν διεσπαρμέναι ἀνά τὴν Ἀργολίδα καὶ Ἀρκαδίαν· αἱ δὲ δυτικαὶ ἐπαρχίαι τῆς Πελοποννήσου ἦσαν ὑποχείριοι τοῦ Πολυ- σπέρχοντος, καὶ ἰδίως ἡ ἀχαϊκὴ πόλις Αἰγίον ἐφυλάττετο ὑπὸ ἰσχυ- ρᾶς φρουρᾶς ὑπὸ τὸν Στρόμβιχον. Ὁ Δημήτριος λοιπὸν παραδρα- μῶν τὸ πρῶτον τὰς κυριωτάτας ταύτας φυλακάς, αἵτινες δὲν ἐδύ- ναντο οὔτε νὰ τὸν διακωλύσωσιν, οὔτε εἰς κίνδυνον νὰ τὸν ἐμβάλ- λωσιν, ἐτράπη πρὸς τὸ Ἄργος· τῆς δὲ φρουρᾶς παραδοθείσης, ἡ πόλις ὑπεδέχθη αὐτὸν μετὰ ζωηρῶν ἀνευφημιῶν. Τὸ παράδειγμα τοῦτο ἠκολούθησεν ἡ Ἐπίδαυρος καὶ ἡ Τροιζήν. Τότε δὲ ἀκριβῶς συνέπεσε νὰ τελεῖται ἐν Ἄργει ἡ πανήγυρις τῆς Ἥρας, πενταετη- ρικὴ ἑορτὴ, εἰς ἣν συνήθιζον νὰ συνέρχωνται πανταχόθεν οἱ

¹) Πλουτάρχου Δημητρ. ΚΔ'. Ἀδύνατον φαίνεται ν' ἀναφέρῃ τις εἰς τοῦτο τὸ γε- γονὸς τὰς λέξεις τοῦ πρὸς τιμὴν τοῦ Δημοχάρους ψηφίσματος «ἐξέπεσεν ὑπὸ τῶν κατα- λυσάντων τὸν δῆμον». Ἡ ἐπομένη γενεὰ ἐδύνατο τῶν ὄντι νὰ μεμψῇ τὸν Πολιορ- κητὴν ὅτι ἔκαμε κατάχρησιν τῆς δημοκρατίας καὶ τὴν ἡτίμασεν, ἀλλ' ὅχι ὅτι ἐπράξεν ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐκφράζει ὁ τεχνικὸς καὶ ἐπίσημος ὅρος καταλύσις τοῦ δήμου. Ἄλλως δὲ εἶναι πιθανόν ὅτι τῷ 303 προέκειτο μᾶλλον περὶ ἐκουσίας φυγῆς τοῦ Δημοχάρους ἐκ τῆς

Ἕλληνες¹. Ὁ Δημήτριος ἀνέλαβε τὴν ἐπιμέλειαν τῶν ἀγώνων καὶ τῆς ἐστιάσεως τῶν ξένων, διότι ἡ πανήγυρις αὕτη ἦτο συγχρόνως καὶ ἡ ἑορτὴ τῶν γάμων τοῦ βασιλέως, ὅστις ἐνυμφεύθη τότε τὴν Δηιδάμειαν, τὴν ἀδελφὴν τοῦ Πύρρου, τοῦ νεαροῦ βασιλέως τῶν Ἑπειρωτῶν, ἥτις πρότερον εἶχε μνηστευθῇ πρὸς τὸν υἱὸν τῆς Ῥωξάνης· ἐπειδὴ δὲ τὸ συμφέρον τοῦ Δημητρίου καὶ τοῦ βασιλείου τῆς Ἑπείρου ἐφαίνετο συνταυτίζόμενον, ὥς κοινὸν ἐχόντων πολέμιον τὸν Κάσσανδρον, ὁ γάμος ἐκεῖνος ἔμελλε νὰ στερεώσῃ τὴν συμμαχίαν ἔτι μᾶλλον, ἐγγυώμενος εἰς τὸν νέον Πύρρον τὴν ἀσφαλῆ κατοχὴν τῆς χώρας του.

Ἐκ δὲ τοῦ Ἀργους ὁ Δημήτριος μετέβη εἰς τὴν Ἀρκαδίαν, ἥτις παρεδόθη ὁλόκληρος πλὴν τῆς Μαντινείας. Μετὰ τοῦτο ἔμελλε νὰ προσβληθῇ ἡ Σικυῶν, ἣν κατεῖχεν ὁ Φίλιππος δι' αἰγυπτιακῆς φρουρᾶς. Ἵνα καταστήσῃ τοῦτον ὅλως ἀμέριμνον, ὁ Δημήτριος μετέβη εἰς τὰς Κεγχρεάς, καὶ ἐκεῖ ἐπέδόθη εἰς παντοίας ἑορτάς καὶ διασκεδάσεις, ἐν ᾗ ὁ στόλος αὐτοῦ, περιπλέων τὴν Πελοπόννησον, κατελάμβανεν, ὥς φαίνεται, τοὺς κυριωτέρους τόπους τῆς μεσσηνιακῆς καὶ ἡλειακῆς ἀκτῆς. Εὐθὺς δὲ ὡς παρέπλευσε τὸ Ῥίον, διέταξεν ὁ Δημήτριος ἀπροσδοκῆτως πάντα τὰ μισθοφορικὰ πλήθη, ἡγουμένου τοῦ Διοδώρου, νὰ ἐπιπέσωσιν ἐκ δυσμῶν κατὰ τῆς πελληναίας πύλης τῆς Σικυῶνος, ταῦτοχρόνως δὲ ὁ μὲν στόλος εἰσέπλεεν εἰς τὸν λιμένα, αὐτὸς δὲ ὁ Δημήτριος μετὰ τῆς ὑπολοίπου πεζικῆς δυνάμεως προῆγεν ἐξ ἀνατολῶν κατὰ τῆς πόλεως. Καὶ αὕτη μὲν ἀκόπως ἐκυριεύθη, ἡ δὲ αἰγυπτιακὴ φρουρὰ μόλις ἔλαβε καιρὸν νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν ἀκρόπολιν καὶ νὰ κλείσῃ αὐτήν². Ἡ κάτω πόλις ἔκειτο οὐκ ὀλίγον μακρὰν τῆς ἀκρο-

πόλεως· διότι δὲν βλέπει τις πῶς ἦτο δυνατόν ὁ λόγος ἐκεῖνος νὰ γείνῃ θέμα κατηγορίας.

¹) Περὶ τούτων τῶν Ἑραίων ἢ Ἑκατομδαίων δὲν δύναμαι νὰ εὑρῶ ἄλλην τινὰ χρονολογίαν παρὰ τὴν ἐξαγομένην ἐκ τούτου τοῦ χωρίου [Πλουτάρχου Δημητρ. ΚΕ'. Σ. Μ.]. Φαίνεται ὅτι ἐτελοῦντο κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ πρώτου ἔτους τῶν Ὀλυμπιάδων. Τὸ ὄνομά των παράγεται ἐκ τοῦ μηνὸς Ἑκατομδαίου, τοῦ καὶ παρὰ τοῖς Σπαρτιάταις ἐν χρήσει.

²) G o m p f. Sicyonica σ. 68. Πολυαίνου Δ', 7, 8. Αὕτη εἶνε ἡ πολιορκία ἡ ὑπὸ τοῦ Παλύτου (Cureul. III, 25) μνημονευομένη.

πόλεως, ὥστε ὁ Δημήτριος εἶχεν ἱκανὸν χῶρον νὰ στρατοπεδεύσῃ μεταξὺ τῶν δύο, καὶ ν' ἀποκλείσῃ τὴν ἀκρόπολιν. Ἐν ᾧ δὲ προσῆγε μεγάλας μηχανὰς καὶ παρσκευάζεν ἔφοδον, ὁ Φίλιππος πρό-
έτεινε νὰ παραδώσῃ τὴν ἀκρόπολιν ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς ἐλευθέρας
ἐξόδου. Ὁ ὅρος ἔγεινε δεκτὸς καὶ οἱ στρατιῶται τοῦ Πτολεμαίου,
πενταετίαν διατρίψαντες ἐν Πελοποννήσῳ, ἐπανῆλθον εἰς τὴν Αἴ-
γυπτον.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ πόλις ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις δὲν ἦτο εὐθετος, καὶ
μάλιστα ἐπειδὴ ἐκ τῆς ἀκροπόλεως δὲν ἦτο εὐυπεράσπιστος, ἐὰν
τυχὸν προσεβάλλετο, ὁ Δημήτριος προσεκάλεσε τοὺς Σικυωνίους
νὰ καταλίπωσι τὴν πεδιάδα καὶ νὰ μετοικήσωσιν εἰς τὴν ἀκρόπολιν,
λέγων ὅτι μέχρι μὲν τοῦδε κατῴκουν παρὰ τὴν πόλιν, τῶρα δὲ
δύνανται νὰ κατοικήσωσιν ἐντὸς αὐτῆς. Φυσικῶ τῷ λόγῳ ἐνέδωκαν
εἰς τὴν ἐπιθυμίαν του, καὶ τῷ ὄντι οὐδὲν λυσιτελέστερον τούτου
ἐδύνατο νὰ συμβῇ εἰς τὴν πόλιν. Ὅθεν τὸ καλῶς ὠχυρωμένον
μέρος τῆς πόλεως τὸ συναπτόμενον πρὸς τὸν λιμένα κατεσκάφη,
διὰ δὲ τῆς κοινῆς συμπράξεως τῶν τε πολιτῶν καὶ τῶν στρατιωτῶν
ἐν βραχεῖ χρόνῳ διαστήματι ἡ νέα πόλις συνετελέσθη ἐπὶ τοῦ
εὐρέος ὁροπεδίου τῆς πρώην ἀκροπόλεως, ἥς ἡ ἀποτομωτέρα με-
σημβρινὴ πλευρὰ μετεποιήθη οὕτως, ὥστε τοῦ λοιποῦ νὰ χρησι-
μεύῃ ὡς ἀκρόπολις¹. Οἱ δὲ πολυάριθμοι τεχνῖται τῆς τότε πε-
ριωνύμου σικυωνικῆς σχολῆς εἰργάσθησαν πρὸς ἐξωραϊσμὸν τῆς
νέας πόλεως, εἰς τὴν ὁ Δημήτριος ἐχορήγησε πλήρη ἐλευθερίαν. Οἱ
πολίται, προθυμηθέντες νὰ τιμήσωσι παντοιοτρόπως τὸν μέγαν
εὐεργέτην, τὴν μὲν νέαν πόλιν ὠνόμασαν ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ
Δημητριάδα, ἐψήφισαν δὲ νὰ τελῶσι πρὸς τιμὴν αὐτοῦ θυσίας καὶ
πανηγύρεις καὶ ἀγῶνας ἐνιαυσίους, καὶ τὰς ἄλλας ν' ἀπονέμωσι
τιμὰς ὡς εἰς οἰκιστὴν².

Ὁ ἐν Κορίνθῳ μακεδονικὸς στρατὸς διὰ τῶν μέχρι τοῦδε

¹) Ὁ πολῦστορ Πολέμων περιέγραψε τὴν ἐν Σικυῶνι ποικίλην στοὰν (᾿Αθηναίου Γ', 253) τὴν ὑπὸ τῆς λαμίας κατασκευασθεῖσαν (᾿Αθηναίου II', 577).

²) Διοδώρου Κ', 102, 3 « τιμὰς ὡς κτίστη » Πανυσανίου Β', 7.

κινήσεων τοῦ Δημητρίου εἶχεν ἀποκλεισθῇ καθ' ὁλοκληρίαν. Ὑπῆρχεν ἐν Κορίνθῳ, ὅπως πανταχοῦ, πατρία τις σφόδρα ἐπιθυμοῦσα τὸ τέλος τῆς μακεδονικῆς ἐξουσίας, διατελοῦσα δὲ ἐν μυστικῇ συνεννοήσει πρὸς τὸν Δημήτριον, ὑπεσχέθη ν' ἀνοίξῃ εἰς αὐτὸν ὥρισμένας πύλας¹. Ἵνα δὲ ἀσφαλέστερον ἀπατήσῃ τοὺς πολεμίους, ὁ Δημήτριος διέταξε νυκτερινὴν ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ λιμένος Λεχαιῶν, ἅμα δὲ γενομένου ἐνταῦθα θορύβου, πάντες ἔσπευσαν εἰς τὸν λιμένα, ἐν ᾧ οἱ προδότες ἤνοιγον τὰς πρὸς τὸ ὄρος πύλας καὶ εἰσῆγον τοὺς πολεμίους. Ταχέως κατελήφθησαν αἱ ὁδοί, καὶ οἱ Μακεδόνες κατέφυγον οἱ μὲν εἰς τὸν Ἀκροκόρινθον, οἱ δὲ εἰς τὸ Σισύφειον· τὴν δ' ἐπιούσαν πρωίαν ἡ πόλις καὶ ὁ λιμὴν ἦσαν εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Δημητρίου. Παρευθὺς δὲ ἤρχισεν ἡ πολιορκία τῶν δύο φρουρίων, ἥτις διὰ τῆς δραστηρίας καὶ καλῶς ὑπὸ τοῦ Πρεπέλαου διευθυνομένης ἀμύνης εὗρεν οὐκ ὀλίγας δυσχερείας. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους τὸ μὲν Σισύφειον ἐκυριεύθη ἐξ ἐφόδου, ἡ δὲ φρουρά κατέφυγεν εἰς τὸ ὀχυρώτερον φρούριον, τὸν Ἀκροκόρινθον· ἐνταῦθα ἡ πολιορκία ἐδιπλασίασε τὰς προσπάθειάς της· μηχαναὶ προσήχθησαν, καὶ ὀχυρώματα ἰσχυρὰ ἐξετελέσθησαν, πάντα μετὰ τέχνης, ταχύτητος καὶ σκοπιμότητος ἀρμοζούσης εἰς τὴν φήμην τοῦ Πολιορκητοῦ. Ὁ Πρεπέλαος κατενόησε βεβαίως, ὅτι δὲν ἐδύνατο οὔτε παρὰ τοῦ Κασσάνδρου νὰ προσδοκᾷ βοήθειαν, οὔτε ἐπὶ μακρὸν χρόνον ν' ἀντιστῇ· εἰς μάτην δέ, φαίνεται, ἐπεχείρησε νὰ συνθηκολογήσῃ· ἐσώθη λοιπὸν διὰ τῆς φυγῆς². Ὁ Ἀκροκόρινθος ἐκυριεύθη, ἡ ἐλευθερία τῆς πόλεως ἀνεκηρύχθη, ἀλλ' ἔμεινε φρουρά ἐν τῇ ἀκροπόλει, διότι αὐτοὶ οἱ Κορίνθιοι τὴν ἐζήτησαν, μέχρις ὅτου λάβῃ πέρας ὁ κατὰ τοῦ Κασσάνδρου πόλεμος.

Μετὰ ταῦτα ἔσπευσεν ὁ Δημήτριος νὰ καταλάβῃ καὶ τὰς λοιπὰς χώρας τῆς Πελοποννήσου· καὶ πρῶτον μὲν ἐξώρμησεν εἰς τὴν Ἀχαΐαν, καταλαβὼν δὲ διὰ τῆς βίας τὴν πόλιν Βοῦραν, ἀνεκῆ-

¹) Πολυαίνου Δ', 7, 8 « τὰς μετὰ κορυφὴν πύλας ».

²) Διοδώρου Κ', 103 « αἰσχυρῶς ἐκπεσών ».

ρυξε τὴν ἐλευθερίαν τῆς· εἶτα δὲ προχωρήσας εἰς τὴν Σκυρόν¹, ἐκυρίευσεν καὶ ταύτην ἐν ὀλίγαις ἡμέραις. Μετὰ ταῦτα ἐπανῆλθε πρὸς τὰς ἄλλας πόλεις τῆς Ἀχαΐας· ἐν Αἰγίῳ ἀνθίστατο μετ' ἀξιολόγου δυνάμεως τοῦ Πολυσπέρχοντος ὁ Στρόμβιχος, ὅστις προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ Δημητρίου νὰ παραδοθῇ, ἀπήντησεν ἀπὸ τοῦ τείχους ὑβριστικῶς· τότε προσήχθησαν αἱ μηχαναὶ εἰς τὸ τεῖχος, ἤρχισεν ἡ ἔφοδος, καὶ ἐντὸς ὀλίγου ἡ πόλις ἐκυριεύθη· καὶ ὁ μὲν Στρόμβιχος καὶ 80 ἄλλοι μετ' αὐτοῦ ἀνεσταυρώθησαν πρὸ τῶν πυλῶν τῆς πόλεως· ἡ δὲ λοιπὴ φρουρὰ ἐκ 2,000 ἀνδρῶν, λαβοῦσα τοὺς καθυστερουμένους μισθοὺς, κατετάχθη εἰς τὸν στρατὸν τοῦ βασιλέως. Ἀφοῦ λοιπὸν καὶ τὸ Αἰγίον ἔπεσεν, ἀπηλπίσθησαν αἱ μικρότεραι φρουραὶ τῶν περιχώρων, ὅτι θὰ δυνηθῶσι νὰ διατηρηθῶσι κατὰ τοῦ Δημητρίου, καὶ οὐδεμίαν προσδοκῶσαι βοήθειαν ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἢ ἐκ τῆς Μακεδονίας, ἔσπευσαν νὰ παραδοθῶσιν εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ βασιλέως.

Ἐν ᾧ ταῦτα ἐγίνοντο, θὰ παρῆλθε τὸ πλεῖστον τοῦ ἔτους 303. Ἐν τούτῳ ὁ μὲν Δημήτριος ἔγεινε κύριος τῆς τε Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ τῆς Πελοποννήσου, εἰς δὲ τὰς πόλεις ἀποδοθείσης τῆς ἐλευθερίας, ἢ πρὸς τὸν Δημήτριον ἀφοσίωσις ἦτο ὁ ὅρος τῆς ὑπάρξεως αὐτῶν. Προσεκάλεσε λοιπὸν αὐτὰς εἰς συνέδριον ἐν Κορίνθῳ· ἀπειράριθμοι δὲ ἦσαν οἱ εἰς τὸν Ἰσθμὸν συνελθόντες· δὲν θὰ ὑπῆρξε πόλις τῶν ἐντὸς τῶν Θερμοπυλῶν, ἥτις νὰ μὴ ἔπεμψε πρέσβεις. Καὶ τὰς μὲν λεπτομερείας τῶν ἐκεῖ γενομένων συνδιασκέψεων ἀγνοοῦμεν, ἀλλὰ φαίνεται ἀναμφίβολον, ὅτι ἡ συμμαχία τῶν ἐλληνικῶν πόλεων, ἥτις ἀπὸ τοῦ λαμιακοῦ πολέμου ἢ τοῦλάχιστον ἀπὸ τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ Κασσάνδρου ἐν τῇ Στερεᾷ Ἑλλάδι εἶχε παύσῃ, πάλιν ἀνενεώθη, κατὰ μὲν τὰ οὐσιώδη ἴσως ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὑπὸ τοῦ Φιλίππου ἐν Κορίνθῳ συστάσεως συμμαχίας, ἀλλὰ βεβαίως μετὰ μείζονος αὐτονομίας τῶν καθ' ἐκάστην πόλεων.

¹) Διοδώρου Κ', 103, 3. Ἡ Σκυρός ἐνταῦθα εἶνε ὅλως ἄγνωστος. Ὁ Wesseling εἰκάζει ὅτι ἐννοεῖται ἡ ἀρχαϊκὴ πόλις Σκίρος (Στέφ. Βυζ. ἐν λ.). Θὰ περιέμενέ τις μᾶλλον βορείαν τινα πόλιν, οἷα φέρ' εἰπεῖν ἡ Ὠλενος.

Ἱστορεῖται ὅτι ὁ Δημήτριος παρήγγειλε νὰ ὀνομασθῇ ἡγεμὼν τῆς Ἑλλάδος· ἡ ἡγεμονία αὕτη, ὡς εἰκός, δὲν ἐδύνατο ἄλλως νὰ νοηθῇ, εἰ μὴ ὡς ἀντίθεσις κατὰ τῶν ἀξιώσεων τοῦ ἐν Μακεδονίᾳ δυνάστου καὶ τῶν ἄλλων σφετεριστῶν τοῦ βασιλικοῦ ὀνόματος. Ὅθεν τοὺς τοιοῦτους ὠνόμαζεν ὁ Δημήτριος ἐκεῖ ἐν Κορίνθῳ τὸν μὲν Πτολεμαῖον «ναύαρχον», τὸν δὲ Σέλευκον «ἐλεφαντάρχην», τὸν δὲ Λυσίμαχον «γαζοφύλακα» καὶ τὸν Ἀγαθοκλέα, «νησιάρχην»¹, ἐξυμνῶν ὡς ἀληθῆ μὲν βασιλέα τοῦ κράτους² τὸν πατέρα του, ὡς καλλίστην δ' ἀποστολὴν τῆς βασιλείας τὴν ἀνόρθωσιν καὶ ἐξασφάλισιν τῆς ἐλευθερίας τῶν Ἑλλήνων. Φαίνεται πιθανὸν ὅτι ὁ Δημήτριος, πρὸς τε τοὺς σφετεριστὰς ἀντιτασσόμενος καὶ τὸν ἴδιον αὐτοῦ τρόπον ἀκολουθῶν, παρέστη καὶ ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς δημοκρατίας κατὰ τῆς ὀλιγαρχίας, καὶ ὅτι ὑπεστήριξεν ὡς δικαίωμα καὶ προτέρημα τοῦ ἐνιαίου κράτους τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἐλευθερίας καὶ δημοκρατίας τῶν ἐλληνικῶν πόλεων, ἐν ᾗ ἐκεῖνοι οἱ σφετερισταὶ δυνάσται ἐκ τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων δὲν δύνανται νὰ ἐπιτρέψωσι νὰ ἰσχύῃ τὸ μεγαλόφρον δικαίωμα τῆς ἐλευθερίας τῶν Ἑλλήνων. Περὶ τῆς ὀργανώσεως τῆς νέας συμμαχίας καὶ περὶ τῆς δράσεως καὶ δικαιοδοσίας τοῦ συνεδρίου δὲν ἔχομεν λεπτομερεῖς εἰδήσεις. Τοῦτο μόνον φαίνεται βέβαιον, ὅτι, κατασταθέντος τοῦ Δημητρίου στρατηγοῦ τῆς συμμαχίας, ἀπεφασίσθη ἐν ταύτῃ νὰ χορηγήσωσιν αὐτῷ αἱ σύμμαχοι πόλεις τὸν ἀνάλογον στρατὸν

¹) Ὅτι ὁ Δημήτριος οὕτως ἐχαρκτήριζεν αὐτοὺς, λέγει ὁ *Πλούταρχος* (Δημητρ. ΚΕ')· ἀλλ' εἶνε δύσκολον νὰ εἴπωμεν, καθ' ᾧ τινες εἰκασαν, ὅτι αὗται εἶνε ἐπίσημοι ὀνομασίαι, ὥσαντι οἱ τὰ ὀνόματα ταῦτα λαβόντες ἦσαν μεγάλοι ἀξιωματικοὶ τοῦ κράτους. Τὰ ἱστορούμενα παρελήφθησαν, φαίνεται, ἐκ τοῦ Δούριδος· ὁ δὲ Διόδωρος οὐδὲν λέγει περὶ τούτων τῶν ἐν Κορίνθῳ γενομένων. [Ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς διηγήσεως τοῦ Πλουτάρχου φαίνεται ὅτι αἱ ὀνομασίαι ἐκεῖναι τῶν μεγάλων δυναστῶν ἦσαν σκώμματα μόνον παρὰ πότον γινόμενα ὑπὸ τῶν κολάκων τοῦ Δημητρίου, ἅπερ ἐκεῖνος ἤκουε μόνον ἡδύως. Σ. Μ. j].

²) Ὁ J. P. Six (*Annuaire de Numismatique*, 1882, σ. 31 ἐξ.) παρατηρεῖ ὅτι, ἐν ᾗ ὁ Ἀντίγονος ἐξηκολούθει νὰ κόπτῃ ἄνευ τινὸς μεταβολῆς τετράδραχμα τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὁ Δημήτριος ἐκοψε κατ' ἐξαίρεσιν τῷ 303 ἐν Πελοποννήσῳ τετράδραχμα φέροντα τὴν ἐπιγραφὴν ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΝΤΙΓΟΝΟΥ.

πρὸς τὴν κατὰ τὸ προσεχὲς ἔτος ἀρχομένην ἐκστρατείαν κατὰ τοῦ Κασσάνδρου.

Ἐν τούτοις ἀπέναντι τῆς ἡπειρωτικῆς ἀκτῆς ἐν τῇ νήσῳ Κερκύρα, ἣτις ἐν ἔτει 312 εἶχεν ἀπαλλαγῇ τῆς μακεδονικῆς δεσποτείας, ἐπῆλθε γεγονός, ὅπερ οὐκ ὀλίγον ἠπέιλησε νὰ διαταράξῃ τὰ ἑλληνικά πράγματα. Ὁ Τάρας, πλουσία δημοκρατουμένη πόλις, δὲν μετέσχε τοῦ χαλεποῦ μεταξὺ Ῥώμης καὶ Σαμνιτῶν πολέμου, ἀρκεσθεῖς εἰς τὴν ἐξακολούθησιν τοῦ μικροῦ των πολέμου πρὸς τοὺς συμμάχους τῆς Ῥώμης Λευκανοὺς. Ἐπειδὴ δὲ τέλος οἱ Σαμνῖται ἠναγκάσθησαν νὰ ζητήσωσι παρὰ τῶν Ῥωμαίων εἰρήνην (305), τοῦτο ἐπηύξησεν ἔτι μᾶλλον τὸν ζῆλον τῶν Λευκανῶν πρὸς ἐξακολούθησιν τοῦ πρὸς τὸν Τάραντα πολέμου. Ἡ πόλις αὕτη οὐδεμίαν ἄλλην ἐδυνήθη νὰ εὕρῃ βοήθειαν, εἰμὴ νὰ μισθώσῃ, ὅπως καὶ ἄλλοτε, βασιλόπαιδά τινα μετὰ τοῦ στρατοῦ του. Ἀπετάθη λοιπὸν πρὸς τὴν μητρόπολιν αὐτῆς Σπάρτην. Ἐκεῖ ὑπῆρχεν ὁ Κλεώνυμος, υἱὸς τοῦ βασιλέως Κλεομένους, ὅστις ἀφ' ὅτου ὁ υἱὸς τοῦ πρεσβυτέρου αὐτοῦ ἀδελφοῦ Ἀκροτάτου Ἄρεως ἔγεινε βασιλεὺς, δὲν ἔπαυε σκευωρῶν κατὰ τούτου, ὥς εἰς αὐτὸν δῆθεν προσηκούσης τῆς βασιλείας. Τούτων δὲ θέλοντες ν' ἀπαλλαγῶσιν οἱ ἔφοροι, ἐπέτρεψαν αὐτῷ εὐχαρίστως νὰ συλλέξῃ στρατόν, καὶ ν' ἀπέλθῃ μετ' αὐτοῦ εἰς τὸν Τάραντα. Καὶ ὄντως ἦλθον πλοῖα τῶν Ταραντίνων, ἵνα μεταγάγωσιν εἰς τὴν Ἰταλίαν αὐτόν τε καὶ τοὺς 5,000 στρατιώτας τοὺς ἐπὶ τοῦ Ταινάρου στρατολογηθέντας. Παραλαβὼν δὲ τοὺς Ταραντίνους πολιτικούς στρατιώτας, καὶ ἀλλαχόθεν στρατολογηθέντας μισθοφόρους, ἀνεβίβασε τὸν στρατὸν αὐτοῦ εἰς 20,000 ἄνδρας καὶ οὕτως ἠνάγκασε τοὺς Λευκανοὺς νὰ συνομολογήσωσιν εἰρήνην πρὸς τὸν Τάραντα, καὶ ἔπεισεν αὐτούς, ἐπειδὴ οἱ Μεταποντινοὶ δὲν προσεχώρησαν εἰς τὴν εἰρήνην, νὰ εἰσβάλωσιν εἰς τούτων τὴν χώραν· εἰσελάσας δ' ἔπειτα καὶ αὐτὸς εἰς τὴν ἑλληνικὴν ταύτην πόλιν, διέπραξεν ἐκεῖ σκληρὰς καταπιέσεις καὶ ἀνοσιωτάτας βιαιοπραγίας. Ἀντὶ δὲ νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν ἀγῶνα κατὰ τῶν ἄλλων συμμάχων τῆς Ῥώμης καὶ κατ' αὐτῶν τῶν Ῥωμαίων, διετέλει

μελετῶν παντοίους συγκεχυμένους σκοπούς, διανοηθεὶς καθ' ἃ λέγεται καὶ τῆς Σικελίας τὴν ἀπελευθέρωσιν. Ἀλλ' αἰφνης ἐπῆλθε κατὰ τῆς Κερκύρας, ἥτις εἶχεν ἐπικαιρον θέσιν ἐν τῇ Ἀδριατικῇ πρὸς ἐπιχειρήσεις κατὰ τε τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἰταλίας· καταλαβὼν δὲ ἀκόπως τὴν ἀφύλακτον νῆσον, ἐφορολόγησεν αὐτὴν καὶ ἐγκατέστησε φρουρὰς εἰς τὰς σπουδαιοτάτας θέσεις. Ταῦτα θὰ συνέβησαν κατὰ τὸ 303. Τότε καὶ ὁ Δημήτριος καὶ ὁ Κάσσανδρος ἐπεμφαν πρέσβεις, προσκαλοῦντες αὐτὸν ἐκάτερος εἰς συμμαχίαν, ἀλλ' εἰς ἀμφοτέρους ἡρνήθη. Ἐνταῦτ' ὁ ἔμαθεν ὅτι ὁ Τάρας «ἀπεστάτησεν» ἀπ' αὐτοῦ· οὕτως ὑπέλαβε τὴν συνθήκην, τὴν ὅποιαν ἡ πόλις αὕτη συνωμολόγησε πρὸς τὴν Ῥώμην, συνθήκην, δι' ἣς οἱ Ῥωμαῖοι ὑπεχρεοῦντο νὰ μὴ ἀφήσωσι τὰ πλοιά των νὰ πλεύσωσι πέραν τῆς Λακινίας ἄκρας, διότι ἡ ἐπάνοδος τοῦ ἐκλελυμένου καὶ ἰσχυροῦ τυχοδιώκτου θὰ ἐφάνη εἰς ἀμφοτέρας τὰς πόλεις τόσον ἀπειλητική, ὥστε ἠθέλησαν νὰ προλάβωσι πᾶσαν ἐν τῷ μέλλοντι ἀφορμὴν ἔριδος. Ὁ Κλεωνύμος ἐλθὼν μετὰ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ ἐκ Κερκύρας ἐπέπεσε κατὰ τῆς ἐν τῇ Σαλεντίνῃ Ὑρίας, ἀλλ' ἐξεδιώχθη ἐκεῖθεν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, ἔπειτα δὲ λέγεται ὅτι ἐστράτευσεν ἐπὶ τὰς πλουσίας χώρας τὰς παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ Βρέντα, ἀλλ' ἀπέτυχεν ὁλοσχερῶς, καὶ ἀποβαλὼν τὸ πλεῖστον τῶν νεῶν αὐτοῦ καὶ στρατιωτῶν ἀπῆλθεν¹.

¹ Ἡ χρονολογία τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ Κλεωνύμου εἶνε πολλὴ ἀδέσβαιος. Ὁ Διόδωρος (Κ', 104) ἀφηγεῖται αὐτὰς ὡς γενομένας ἐπὶ ἄρχοντος Λεωστράτου, ὃ ἔ. κατὰ τὸ σύνθετες αὐτῶ ἐν ἔτει Ἰουλιανῷ 306. Ἀλλ' εἶνε ἀναντιβῆτον ὅτι μόνον ἡ τελευταία τούτων ἀνήκει εἰς τὸ ἔτος τοῦτο· ἔπειτα δὲν ἀνομάζει τὴν Ὑρίαν, τὸ δὲ ὑπ' αὐτοῦ λεγόμενον Τριόπιον εἶνε ὅλως ἄγνωστον. Ὁ δὲ Δίειος (Χ, 2) λέγει ὅτι κατέλαβε Thurias urbem in Sallentinis, καὶ ὅτι ἐκεῖθεν ἐξεδιώχθη ὑπὸ τοῦ ὑπάτου Αἰμιλίου. Οὗτος δὲ εἶνε ὁ ὕπατος, ὅν ὁ Διόδωρος (Κ', 106) τάσσει εἰς τὸ ἐπόμενον ἔτος 302· εἶτα δὲ ὁ Δίειος ἱστορεῖ (in quibusdam annalibus invenio Χ, 2) ὅτι ὁ δικτάτωρ Βιβούλλος κατετρόπωσεν αὐτόν, καὶ μετὰ τοῦτο ἀφηγεῖται τὴν πρὸς τὸν Πάδον ἐκστρατείαν. Ὅτι ὁ Δημήτριος ἐκυρίευσεν τὴν Κέρκυραν δὲν λέγει μὲν ὁ Διόδωρος, ἀλλ' οὐδὲν τοῦναντίον τελειώνει τὸ περὶ Κλεωνύμου κεφάλαιον λέγων ὅτι μετὰ πολλὰς ἀπωλείας ἕνεκα τῆς κακοκαιρίας («χειμῶν ἐπιγενομένων») ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Κέρκυραν. Ἀλλ' ἐξάγεται ἐκ τῶν τοῦ Δημοχάρους ('Ἀποσπ. 4 παρ' Ἀθηναίῳ Γ', 253) «ἐπανελθόντα δὲ τὸν Δημήτριον ἀπὸ τῆς Λευκάδος καὶ Κερκύρας εἰς τὰς Ἀθήνας» καὶ ἐκ τῶν μετὰ τὴν ἐν Ἰψῷ μάχῃ γενομένων. Ἡ ἐπάνο-

Ἐκ τῆς ἀπουσίας αὐτοῦ, ὡς φαίνεται, ὠφελῆθεις ὁ Δημήτριος ἐστράτευσε κατὰ τῆς νήσου, καὶ οὐ μόνον ταύτην ἠλευθέρωσεν, ἀλλὰ καὶ τὸν Κλεώνυμον διὰ παντὸς ἐξέβαλεν. Φαίνεται δὲ ὅτι καὶ ἡ ἀπέναντι τῆς Ἀκαρνανίας Λευκάς, ἣτις μέχρι τοῦδε ἦτο ὑποχείριος τοῦ Κασσάνδρου, ἠλευθερώθη κατὰ ταύτην τὴν ἐκστρατείαν¹.

Ἐπανακάμπτων ὁ Δημήτριος, ἔπεμψεν ἀγγελίαν εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅτι τὸν μῆνα Μουνιχιῶνα (Ἀπρίλιον περίπου) θὰ εἶνε ἐν Ἀθήναις καὶ μικρὸν μετὰ ταῦτα θὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Μακεδονίας, ἀλλὰ πρὸ τούτου ἐπιθυμεῖ νὰ μνηθῇ εἰς τὰ Ἐλευσίνια μυστήρια, καὶ νὰ διέλθῃ τοὺς διαφόρους βαθμοὺς ἄνευ χρόνου τριβῆς. Ἡ ἐπιθυμία τοῦ βασιλέως ἦτο ἐναντία πάντων τῶν ἱερῶν νόμων, καθ' οὓς πᾶς ὁ μουούμενος πρῶτον ἐτελεῖτο εἰς τὰ μικρὰ μυστήρια κατὰ τὸν Ἀνθεστηριῶνα (Φεβρουάριον), καὶ ἔπειτα τὸ δεύτερον μετὰ τοῦτο ἔτος κατὰ μῆνα Βοηδρομιῶνα (Ὀκτώβριον) εἰς τὰ μεγάλα². Εἷς μόνος τῶν παρισταμένων, ὁ δαδούχος Πυθόδωρος, ἐτόλμησε ν' ἀντίπῃ· ἀλλ' ἀναστάς ὁ Στρατοκλῆς εἶπε τὸν Μουνιχιῶνα πρῶτον μὲν νὰ ὀνομάσωσιν Ἀνθεστηριῶνα, καὶ νὰ τελέσωσι τὰ μικρὰ Ἐλευσίνια, ἔπειτα δὲ νὰ μετονομάσωσιν αὐτὸν πάλιν, καλοῦντες Βοηδρομιῶνα, καὶ χρονολογήσαντες ἐν ἔτος ὕστερον, νὰ τελέσωσι τὰ μεγάλα μυστήρια, καὶ νὰ μνησῶσι τὸν βασιλέα. Ταῦτα πάντα ἐνεκρίθησαν ὑπὸ τοῦ δήμου καὶ ἐξετελέσθησαν. Προσερχόμενον δὲ τὸν Δημήτριον ὑπεδέχθησαν οἱ Ἀθηναῖοι πανηγυρικώτατα, σπεύδοντες καὶ θυμι-

δος τοῦ Δημητρίου εἰς τὰς Ἀθήνας ἔγινε μετὰ βεβαιότητος τελευτῶντος τοῦ 303 ἢ ἀρχομένου τοῦ 302.

1) Ἀθηναίου Γ', 253. Κατὰ τὸν ἀλλαχόθεν γνωστὸν τρόπον τοῦ Δημητρίου δυνάταί τις μετὰ βεβαιότητος νὰ παραδεχθῇ ὅτι ἀνεκέρυξε τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἐν Λευκάδι καὶ Κερκύρῃ. Ἄν δὲ οἱ Ἀκαρνανεὶς καὶ τότε ᾤσαν ἔτι ὁπαδοὶ τοῦ Κασσάνδρου, περὶ τούτου οὐδὲν λέγεται ἐν ταῖς παραδόσεσιν.

2) Ὁ Krüger (παρὰ Clinton σ. 188) νομίζει ὅτι τοῦτο ἔγινε τὸ ἔαρ τοῦ 301. Αἱ παρὰ Πλουτάρχῳ κ. ἄ. εἰδήσεις ἐλήφθησαν ὅχι, καθ' ἃ ἄλλοτε εἶπον, ἐκ τῆς Ἀτθίδος τοῦ Φιλοχόρου, ὅστις ἐπραγματεύθη ἐν ἐκτάσει περὶ τῶν μνησέων τούτων (ἴδ. Ἀρποκρατίωνα ἐν λ. ἀνεπόπτευτος) ἀλλὰ βεβαίως ἐκ τοῦ Δούριδος, καθὼς εἶκασεν ὁ Nitsche (Über des Königs Philipp Brief σ. 31).

ῶντες, στεφανώνοντες καὶ παντοίας ἐν πομπῇ ψάλλοντες ᾠδάς, ὅτι αὐτὸς εἶνε ὁ ἀληθινὸς θεός, ὁ υἱὸς τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Ἀφροδίτης, ὠραῖος καὶ ἱλαρὸς τὴν ὄψιν· ἀνατείνοντες δὲ τὰς χεῖρας ἰκέτευον καὶ προσηύχοντο εἰς αὐτόν¹. Αὐτὸς δέ, κατασκηνώσας

¹) Δημοχάρη παρ' Ἀθηναίων Γ', 253. 'Ο Δοῦρις ὁ Σάμιος ἐν τῷ κγ' βιβλίῳ τῶν ἱστοριῶν αὐτοῦ διέσωσε τὸν τότε ψαλέντα ἰθύφαλλον. 'Ο δὲ Φιλόχορος μνημονεύει ὅτι μεταξὺ πολλῶν τότε ποιηθέντων παιάνων προεκρίθη ὁ τοῦ Κυζικηνοῦ Ἑρμίππου ('Αθηναίου ΙΕ', 697). 'Ο παρ' Ἀθηναίων ε. α) ἰθύφαλλος ἔχει ὡς ἑξῆς :

ὡς οἱ μέγιστοι τῶν θεῶν καὶ φίλτατοι
τῇ πόλει πάρεσιν.
ἐνταῦθα [γὰρ Δήμητρα καὶ] Δημήτριον
ἅμα παρήγ' ὁ καιρὸς.
χῆ' μὲν τὰ σεμνὰ τῆς Κόρης μυστήρια
ἔρχεθ' ἵνα ποιήσῃ,
ὁ δ' Ἰλαρὸς, ὥσπερ τὸν θεὸν δεῖ, καὶ καλὸς
καὶ γελῶν πάρεστι.
σεμνὸν ὅθι φαίνεθ', οἱ φίλοι πάντες κύκλῳ,
ἐν μέσοισι δ' αὐτός,
ὅμοιος ὥσπερ οἱ φίλοι μὲν ἀστέρες,
ἥλιος δ' ἐκείνος.
ὦ τοῦ κρατίστου καὶ Ποσειδῶνος θεοῦ
χαῖρε ἀφροδίτης.
ἄλλοι μὲν ἢ μακρὰν γὰρ ἀπέχουσιν θεοί,
ἢ οὐκ ἔχουσιν ὧτα,
ἢ οὐκ εἰσὶν, ἢ οὐ παρέχουσιν ἡμῖν οὐδὲ ἐν.
σὲ δὲ παρόνθ' ὀρώμεν,
οὐ ξύλινον οὐδὲ λίθινον, ἀλλ' ἀληθινόν.
εὐχόμεθα δὴ σοι·
πρῶτον μὲν εἰρήνην ποίησον, φίλτατε·
κύριος γὰρ εἰ σύ.
τὴν δ' οὐχὶ Θηβῶν, ἀλλ' ὅλης τῆς Ἑλλάδος
σφίγγα περικρατοῦσαν,
Αἰτωλὸν, ὅστις ἐπὶ πέτρας καθήμενος
ὥσπερ ἡ παλαιά,
τὰ σώμαθ' ἡμῶν πάντ' ἀναρπάσας φέρει,
κοῦκ ἔχω μάχεσθαι,
(αἰτωλικὸν γὰρ ἀρπάσαι τὰ τῶν πέλας,
νῦν δὲ καὶ τὰ πόρρω).
μάλιστα μὲν δὴ κόλασον αὐτός· εἰ δὲ μή,
Οἰδίπουν τιν' εὕρε,
τὴν σφίγγα ταύτην ὅστις ἢ κατακρημνισί,
ἢ σπῖλον ποιήσει.

πάλιν ἐν τῷ ναῷ τῆς Παρθένου, διῆγεν ἀκολάστως ἡδυπαθῶν μετὰ τῆς αὐλητρίδος Λαμίας, τῆς Λεαίνης καὶ ἄλλων ἐταιρῶν, καὶ ὑπὸ ἔσμου κολάκων περιστοιχιζόμενος. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι καθιέρωσαν ναὸν εἰς τὴν Λαμίαν Ἀφροδίτην καὶ εἰς τοὺς ἐρωμένους τοῦ βασιλέως βωμοὺς καὶ ἡρῶα καὶ σπονδὰς¹. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους καὶ αὐτὸς κατελήφθη ὑπὸ ἀηδίας· κατενόησεν ὅτι οἱ ἄνθρωποι, ὧν τὴν ἐπιδοκιμασίαν τοσοῦτον εὐγενῶς ἐπεζήτησεν, εἶχον περιέλθῃ εἰς οἰκτράν κατάπτωσιν, καὶ ἡρέσκετο χλευάζων αὐτοὺς καὶ ἐξευτελίζων. Ὁ αὐστηρὸς Δημοχάρης λέγει «ἐλύπει μὲν καὶ τούτων ἔνια τὸν Δημήτριον, οὐ μὴν ἄλλὰ καὶ ἄλλα γε παντελῶς αἰσχρὰ καὶ ταπεινά· ὥστε καὶ αὐτὸν θαυμάζειν ἐπὶ τοῖς γιγνομένοις καὶ λέγειν, ὅτι οὐδεὶς ἐπ' αὐτοῦ Ἀθηναίων γέγονε μέγας καὶ ἀδρὸς τὴν ψυχὴν». Προστάξας ποτὲ τοὺς Ἀθηναίους νὰ συλλέξωσιν ἐκ παντὸς τρόπου διακόσια πεντήκοντα τάλαντα, ἅμα κομισθέντα τὰ χρήματα ἔδωκεν εἰς τὴν Λαμίαν ἐνώπιον τῶν κομισάντων, εἰπὼν «εἰς ψιμύθιον»². Ἡ γυνὴ αὕτη, ἥτις δὲν ἦτο πλέον νέα, ἀλλὰ πνευματώδης καὶ ἀξιέραστος, εὗρε τρόπον ἂν ὅχι νὰ δεσμεύσῃ αὐτὸν εἰς αὐτὴν μόνην, ἀλλὰ νὰ εἶνε εἰς αὐτὸν πάντοτε θελκτικὴ καὶ ἀπαραίτητος· καὶ αὕτη δὲ καθ' ἑαυτὴν ἐξέθλιβε καὶ κατεσπατάλα τεράστια ποσά· μὴ οὔσα δὲ ζηλότυπος, ἀπέβαινε διὰ τοῦτο εὐμεταχειριστοτέρα εἰς τὸν βασιλέα³. Αἱ νόμιμοι αὐτοῦ σύζυγοι, ἡ εὐγενὴς Φίλα, ἡ Ἀθηναία

Παράδοξον εἶνε τὸ ἐν τοῖς στίχοις τούτοις περὶ τῆς αἰτωλικῆς σφίγγος λεγόμενον. Οἱ Αἰτωλοὶ ἦσαν ἀναμφιδόλως ληστρικὸς λαὸς· ἀλλὰ δὲν ἦσαν σύμμαχοι τοῦ Δημητρίου, ἄρα καὶ τῶν Ἀθηναίων; Ἰσως ὑπαινίττεται τὸν Πολυσπέρχοντα τὸν «Αἰτωλόν».

¹) Πλουτάρχου Δημητρ. ΚΖ', *Δημοχάρην*, §. 2. καὶ *Κλήμ.* Ἀλεξ. Προτρ. 4, § 54.

²) Πλουτάρχου Δημητρ. ΚΖ'. Κατ' ἄλλους, λέγει, συνέβη τοῦτο ἐν Θεσσαλίᾳ.

³) Ὁ Πλούταρχος, ὁ Ἀθήναιος καὶ ὁ Ἀλκίφρων βρῖθουσι διηγημάτων περὶ ταύτης τῆς Λαμίας· τὸ μὲν γένος ἦτο Ἀθηναία (*Ἀθηναίου* Π', 577)· φέρονται δὲ περὶ αὐτῆς τὰς «ἄλλη τις ἑταῖρα Δημῷ ἢ ἐπικαλουμένη Μανία, παρὰ δαίπνον αὐλούσης τῆς Λαμίας, καὶ τοῦ Δημητρίου πυθομένου, τί σοὶ δοκεῖ;—Γραῦς, εἶπεν, ὦ βασιλεῦ. Πάλιν δὲ τραγημάτων παρατεθέντων ἀκρίνου πρὸς αὐτὴν εἰπόντος, Ὁρᾷς ὅσα μοι Λαμία πέμπει;—Πλεῖστα, ἔφη, πέμψῃσεται σοὶ παρὰ τῆς ἡμῆς μητρός, ἐὰν θέλῃς καὶ μετ' αὐτῆς καθεύδειν».—«Ἀφίκοντό τινες παρὰ Δημητρίου κατὰ πρεσβείαν πρὸς Λυσίμαχον, οἷς ἐκεῖνος ἄγων σχολὴν ἐπέδειξεν ἐν τοῖς μηροῖς καὶ τοῖς βραχίουσιν ὠτειλὰς βαθείας δυνάμιν λεοντείων, καὶ διηγείτο τὴν γενομένην αὐτῷ μάχην πρὸς τὸ θηρίον ὑπ' Ἀλεξάνδρου συγκαθερχθέντι τοῦ βασιλέως. Οἱ δὲ γελῶν-

Εὐρυδίκη, ἡ ὠραία Δηιδάμεια εἶχον σχεδὸν λησμονηθῆ. Δὲν ἦσαν δὲ αἱ Ἀθηναὶ ἡ μόνη πόλις ἡ διὰ τοσοῦτον ταπεινωτικοῦ τρόπου ἐπιζητήσασα τὴν εὐνοίαν τοῦ βασιλέως, ἀλλὰ καὶ αἱ Θῆβαι, αἵτινες, καθ' ὃ φιλικῶς διακείμεναι πρὸς τὸν Κάσσανδρον, θὰ ἐφοβούντο τὴν ὀργὴν αὐτοῦ· διὸ καὶ αὐταὶ ἔπραξαν ὅχι ὀλιγώτερα, καὶ ἐκεῖ ἰδρῦθη ναὸς εἰς τὴν Λαμίαν Ἀφροδίτην. Καὶ αἱ ἄλλαι δὲ πόλεις ἔπραξαν ὅμοια, ἐκάστη κατὰ τὴν ἑαυτῆς δύναμιν, ἀγωνισθεῖσαι νὰ φανῶσιν ὡς ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ κατεχόμεναι ἐνθουσιασμοῦ.

Τέλος πάντων ὁ Δημήτριος τὸ θέρος τοῦ 302 ἐπεχείρησε τὴν κατὰ τῆς Μακεδονίας ἐκστρατείαν, ἣν προανήγγειλεν εἰς τὸ ἐν Κορίνθῳ συνέδριον. Αὕτη δὲ ἦτο τὸ προανάκρουσμα γενικωτέρου πολέμου μεταξὺ τῶν μακεδόνων δυναστῶν.

Τες ἔφασαν καὶ τὸν αὐτῶν βασιλεῖα δεινοῦ θηρίου δῆγματα φέρειν ἐν τῷ τραχήλῳ, Λαμίας». — «Ὁ Δημήτριος τὴν Λυσιμάχου αὐλὴν κομικῆς σκηνῆς οὐδὲν διαφέρειν ἔλεγεν· ἐξεῖναι γὰρ ἀπ' αὐτῆς πάντας δυσλλάτους (τόν τε Βίθιον χλευάζων καὶ τὸν Πάριν, μεγίστους ὄντας παρὰ τῷ Λυσιμάχῳ, καὶ τινας ἐτέρους τῶν φίλων), παρὰ δ' αὐτῇ Πευκίστας καὶ Μενελάους, ἐτι δὲ Ὁξυθέμιδας (ἐν Corp. I. Att. II, n° 248 ὑπάρχει ψήφισμα ἐκ τῶν χρόνων τούτων πρὸς τιμὴν τοῦ Ὁξυθέμιδος). Ταῦτα δ' ἀκούσιν ὁ Λυσιμάχος. Ἐγὼ τοίνυν, ἔφη, πόρνην ἐκ τραγικῆς σκηνῆς οὐχ ἰώρακα ἐξιοῦσαν, τὴν ἀλλητρίδα Λαμίαν λέγων. Ἀπαγγελθέντος δὲ καὶ τούτου, πάλιν ὑπολαβὼν ὁ Δημήτριος ἔφη, ἀλλ' ἡ παρ' ἐμοῦ πόρνη σωφρονεστέρα τῆς παρ' ἐκείνῳ Πηνελόπης ἔη» (**Αθηναίου* ΙΔ', 615). Τοιαύτη ἦτο ἡ κακογλωσσία τῶν χρόνων ἐκείνων.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'

302 — 301

Δημητρίου παρασκευαί κατά τοῦ Κασσάνδρου. — Σύστασις κατά τοῦ Ἀντιγόνου. — Σελεύκου δύναμις. — Πολεμικὸν σχέδιον τῶν συμμάχων. — Ὁ Λυσίμαχος ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ. — Ὁ Ἀντίγονος ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ. — Ἀρχὴ τῶν ἐχθροπραξιῶν. — Παραχειμασίαι. — Ὁ Πτολεμαῖος ἐν Φοινίκῃ. — Ὁ Δημήτριος κατὰ τῆς Μακεδονίας. — Ἐκστρατεία αὐτοῦ κατὰ τῆς Μικρᾷ Ἀσίας. — Ὁ Σέλευκος ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ. — Ἐξωσις τοῦ Πύβρου. — Πλειστάρχου πορεία εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. — Ἡ ἐν Ἰψῷ μάχη. — Φυγὴ τοῦ Δημητρίου. — Ἀποστασία τῶν Ἀθηνῶν. — Διανομὴ τοῦ κράτους. — Ἐγχώριοι ἡγεμόνες ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ. — Ἀνακεφαλαίωσις.

Ὅτε ὁ Ἀντίγονος ἐν ἔτει 306 μετὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι νίκῃν ἀνέλαβε τὸ ὄνομα τοῦ βασιλέως, ἡ δύναμις αὐτοῦ εἶχεν ἀρθῇ εἰς τοσοῦτον ὕψος, ὥστε οἱ ἄλλοι δυνάσται τοῦ κράτους ἐφαίνοντο ὅτι κατ' οὐδένα τρόπον ἐδύναντο ν' ἀντιταχθῶσι κατ' αὐτῆς. Ἐὰν δὲ κατώρθωνε νὰ καταβάλῃ τὸν σατράπην τῆς Αἰγύπτου, θὰ ἐδύναντο πάλιν νὰ συνενώσῃ ὑπὸ ἐν σκῆπτρον τὸ μέγα κράτος τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἀλλ' ἡ περὶ τὰ τέλη τοῦ 306 ἀτυχῆς ἐκστρατεία ἐστερέωσε τὴν δύναμιν τοῦ Λαγίδου καὶ ἐξησφάλισεν ἐν τῇ Ἀνατολῇ τὸν Σέλευκον κατὰ πάσης προσβολῆς. Ἐπειδὴ δὲ τοῦ Ἀντιγόνου ἡ κατὰ γῆν δύναμις ἔλαβε καιριώτατον τραῦμα, ἡγωνίσθη ἐντονώτατα αὐτὸς τε καὶ ὁ Δημήτριος νὰ γείνωσι κύριοι τῆς θαλάσσης, ἵνα μετὰ βεβαιωτέρας ἐπιτυχίας ἐπαναλάβωσι τὴν κατὰ τῆς Αἰγύπτου ἐπίθεσιν. Τὸ πᾶν ἐξηρτᾶτο ἐκ τῆς καταπολεμήσεως τῆς Ρόδου· ἀλλ' αἱ ἀπειλητικαὶ πρόοδοι τοῦ Κασσάνδρου ἐν Εὐρώπῃ ἠνάγκασαν τὸν Δημήτριον νὰ συνομολογήσῃ μετὰ τῆς Ρόδου εἰρήνην, δι' ἧς αἱ κράτισται τῶν ἐλπίδων ἐκείνων ἀπέβησαν φροῦδαί. Τώρα ὁμως αἱ ἐν Ἑλλάδι ἐπιτυχίαι τοῦ Δημητρίου ἔδω-

καν εἰς τὴν ἑλλην κατάστασιν τῶν πραγμάτων νέαν καὶ δυνατὴν εἰπεῖν εὐέλπιδα τροπὴν· διότι μέχρι μὲν τοῦδε μόνη δυσχέρεια τῆς θέσεως τοῦ Ἀντιγόνου ἦτο, ὅτι δὲν ἐδύνατο νὰ προσπελάσῃ τὸν ἰσχυρότατον τῶν ἀντιπάλων του, τὸν Αἰγύπτιον, οὐδὲ νὰ τραπῇ οὔτε κατὰ τῆς Ἀνατολῆς οὔτε πρὸς Ἀρκτον, ἐάν δὲν ἤθελε νὰ ἔχῃ αὐτὸν κατὰ νῶτον καὶ νὰ ἐγκαταλείψῃ εἰς τὴν διάκρισιν αὐτοῦ τὰς ἀρίστας τῶν ἰδίων ἐπαρχιῶν, τὰς συριακάς· νῦν δὲ ὁρμώμενος ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἐδύνατο μὲν διὰ τοῦ Δημητρίου νὰ ἐνεργῇ ἐπιθετικῶς κατὰ τοῦ ὀλιγώτερον ἰσχυροῦ τῶν ἀντιπάλων, ἐν ᾧ αὐτὸς ἔμενεν ὀπίσω ἀμυνόμενος πρὸς ἀνατολὰς καὶ μεσημβρίαν· ἐδύνατο δὲ διὰ τοῦ ναυτικοῦ ἐκείνου νὰ διακωλύσῃ πᾶσαν ἀποστολὴν βοηθείας ἐκ τῆς Αἰγύπτου εἰς τὴν Εὐρώπην· ἐδύνατο δὲ ν' ἀφήσῃ αὐτὸν νὰ καθυποτάξῃ τὴν Μακεδονίαν καὶ Θράκην, χωρὶς νὰ δυνηθῶσι μήτε ὁ Πτολεμαῖος μήτε ὁ Σέλευκος νὰ πράξωσι τι λόγου ἄξιον πρὸς ἀποτροπὴν. Καταβληθέντων δὲ ἅπαξ τῶν δυναστῶν τῆς Ἀρκτου, ἦτο ἐλεύθερος νὰ στραφῇ ἐναντίον τῆς Αἰγύπτου καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν.

Τοιαῦτα λογιζόμενος ὁ Δημήτριος ἐπεχείρησε τὴν στρατείαν τοῦ ἔτους 302· ἔχων δὲ στρατὸν ἐκ 1,500 ἱππέων, 8,000 Μακεδόνων 15,000 μισθοφόρων, 25,000 ἐκ τῶν ἐλληνίδων συμμαχικῶν πόλεων, καὶ δύναμιν ναυτικὴν ἀξιόλογον, μεθ' ἧς ἠκολούθουν καὶ ψилоὶ στρατιῶται καὶ πειραταὶ 8,000 περίπου τὸν ἀριθμόν¹⁾, ἐμελέτα νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ νὰ συντρίψῃ τὸν Κάσσανδρον, οὗ ἡ δύναμις ἦτο πολὺ τῆς ἐκείνου ὑποδεεστέρα.

Περίφροντις ἀπέβλεπεν ὁ Κάσσανδρος πρὸς τὸν ἐπικείμενον τοῦτον πόλεμον· διότι ἡ μὲν δύναμις αὐτοῦ εἶχεν πολὺ ἐξασθενήσῃ μετὰ τὴν ἀπώλειαν πασῶν τῶν ἐλληνικῶν πόλεων καὶ τῶν ἐν αὐταῖς φρουρῶν, πλὴν δὲ τῆς Θεσσαλίας οὐδὲν ἄλλο ἐκέκτητο πέραν τῶν ἀρχαίων μακεδονικῶν ὁρίων· περὶ δὲ τῶν Μακεδόνων αὐτῶν ἥκιστα θὰ ἦτο βέβαιος· καὶ οἱ Ἕλληνες ἦσαν βεβαίως

¹⁾ Διοδώρου Κ', 110 «Ψιλικὰ τάγματα καὶ πειρατῶν παντοδαπῶν τῶν συντρεχόντων ἐπὶ τοὺς πολεμίους καὶ τὰς ἀρπαγὰς οὐκ ἐλάττους τῶν δακτυσχιλίων».

κατὰ τοσοῦτον ἐπιφοβώτεροι ἐχθροί, καθ' ὅσον ἄλλοτε εἶχε δια-
πράξει ἐν Ἑλλάδι φοβεράς καταδυναστεύσεις· δὲν ἐδύνατο δὲ νὰ
μὴ ὁμολογήσῃ καθ' ἑαυτὸν ὅτι διὰ μὲν τῶν ἰδίων αὐτοῦ δυνάμεων
δὲν ἦτο ἱκανὸς ν' ἀντιταχθῇ πρὸς τοὺς πολεμίους, ξένη δ' ἐπικου-
ρία ἤθελε παραπολὺ ἀργοπορήσῃ, καὶ ὅτι ἡ θέσις τοῦ ἦτο ἀπε-
γνωσμένη. Ἐπεμψε λοιπὸν πρὸς τὸν Ἀντίγονον προτάσεις περὶ
εἰρήνης· ἀλλ' ὁ Ἀντίγονος ἀπεκρίθη ὅτι δὲν γνωρίζει ἄλλην εἰ-
ρήνην, εἰμὴ ἐὰν ὁ Κάσσανδρος ὑποταχθῇ¹⁾. Περιελθὼν λοιπὸν εἰς
ἐσχάτην ἀνάγκην, ἐτράπη πρὸς τὸν Θράκης Λυσίμαχον, ἐπειδὴ
καὶ ἄλλοτε συνήθιζεν ἐκ συμφώνου μετ' αὐτοῦ νὰ ἐνεργῇ, καὶ εὐ-
χαρίστως ν' ἀκολουθῇ τὴν συμβουλὴν τοῦ ἀνδρείου καὶ πολυτεί-
ρου μαχητοῦ²⁾. Ἀλλως ὁ Λυσίμαχος ἦτο ὁ πρῶτιστα πάντων
συγκινδυνεύων ἐκ τῆς ἐπαπειλουμένης προσβολῆς τῆς Μακεδονίας·
διὸ προσκαλέσας αὐτὸν εἰς συνέντευξιν συνεβουλεύθη μετ' αὐτοῦ,
τί τὸ πρακτέον καὶ πῶς δύναται νὰ προληφθῇ ὁ κίνδυνος. Ἐπειτα
δὲ ἔπεμψαν ἀπὸ κοινοῦ πρέσβεις πρὸς τὸν Πτολεμαῖον καὶ Σέ-
λευκον, ἵνα εἰπωσιν, ὅτι ὁ Κάσσανδρος προέτεινεν εἰς Ἀντίγονον
τὸν βασιλεῖα εἰρήνην, καὶ ἔλαβεν ὑβριστικωτάτην ἀπάντησιν· ἡ
πρόθεσις τοῦ Ἀντιγόνου καὶ πρότερον καὶ νῦν εἶνε ὁμολογουμέ-
νως ν' ἀντιποιηθῇ μόνος αὐτὸς τὴν βασιλείαν· καὶ νῦν μὲν ἀπει-
λεῖται ἡ Μακεδονία διὰ πολέμου, ἀλλ' ἂν δὲν ἔλθῃ ταχεῖα βοή-
θεια, ἡ ὑποταγὴ τοῦ Κασσάνδρου θὰ εἶνε μόνον τὸ προοίμιον ἀγῶ-
νος ἐπὶ τῷ αὐτῷ σκοπῷ κατὰ τοῦ Πτολεμαίου καὶ Σελεύκου· τὸ
κοινὸν λοιπὸν συμφέρον ἀπαιτεῖ νὰ φράξωσι τὴν ὁδὸν εἰς τὸν ἀγέρω-
χον βασιλεῖα, καὶ εἶνε ἀνάγκη νὰ συμμαχήσωσιν, ὅπως ἀγωνισθῶσι

¹⁾ Διοδώρου Κ', 106 «διότι μίαν γινώσκει διάλυσιν, ἐὰν ὁ Κάσσανδρος ἐπιτρέπῃ τὰ
καθ' ἑαυτὸν».

²⁾ Εἶνε πιθανὸν ὅτι ὁ Λυσίμαχος εἶχεν ἤδη συζευχθῇ μετὰ τῆς ἀδελφῆς τοῦ Κασσάνδρου
Νικαίας, ἧτις ἐν ἔτει 322 ἦτο μενηστευμένη τοῦ Περδίκκου. Ἐν ὧρα γάμου τότε, δὲν
ἐδύνατο βεβαίως μετὰ 25 [γρ. μετὰ 20 Σ. Μ.] ἔτη συζευχθεῖσα μετὰ τοῦ Λυσίμαχου, ν' ἀπο-
κτήσῃ πολλὰ τέκνα. Εἰς ταῦτα προσθετέον ὅτι ὁ Λυσίμαχος τὴν ἐν Βιθυνίᾳ πόλιν Ἀντιγό-
νειαν ἐξ αὐτῆς μετωνόμασε Νίκαιαν (Στράβωνος ΙΒ', σ. 565. Στέφαν. Βυζάντιον ἐν.
λ.), καὶ οὕτως, ὡς φαντάζεται ὁ Νόννος, λέγων ὅτι ἀνομάσθη ὑπὸ τοῦ Βάκχου πρὸς τιμὴν
τῆς ἐν αὐτῇ ἀκάμπτου νύμφης.

ταῦτοχρόνως καὶ μετὰ συνησπισμένων δυνάμεων κατὰ τοῦ Ἀντιγόνου.

Ἄν οἱ δύο βασιλεῖς τώρα μόλις, οἷονεὶ κατὰ τὴν τελευταίαν στιγμήν, προέβησαν εἰς ἀνανέωσιν τῆς παλαιᾶς ἐναντίον τοῦ Ἀντιγόνου συμμαχίας, θὰ εἶχον λόγον ὅτι ὡς ἐκ τῆς προτέρας αὐτῶν διαγωγῆς ἐν τῷ κοινῷ ἀγῶνι, δὲν θὰ περιέμενον παρὰ τοῦ Πτολεμαίου καὶ Σελεύκου ἐξαιρέτως ζωηράν προθυμίαν· ἐνδεχόμενον ἦτο καὶ ὅτι ἐγνώριζον τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ Λαγίδου, καὶ ὅτι μόνον ὑπὸ τῆς ὑπερτάτης ἀνάγκης πιεζόμενοι, ἀπεφάσισαν νὰ παραχωρήσωσιν εἰς αὐτὸν ἔδρους, οἵτινες καὶ ἐν ἡ περιπτώσει ἤθελε συντριβῇ ἡ ὑπερβολικὴ δύναμις τοῦ Ἀντιγόνου, θὰ ἐδημιούργουν ἀντ' αὐτῆς ἄλλην ἐξ ἴσου ἐπίφοβον. Ἐκ τῆς πρὸς τὸν Πτολεμαῖον διαπρεσβεύσεως αὐτῶν δύναται τις νὰ συμπεράνη, ὅτι οὐδεμία ἄλλη σωτηρία ὑπελείπετο εἰς αὐτούς. Ὁ δὲ Πτολεμαῖος ὑπὸ τοιαύτας περιπτώσεις εὐχαρίστως θὰ συνήνεσεν εἰς τὴν αἴτησιν αὐτῶν· διότι κατεῖχε μὲν μέχρι τοῦδε τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Κυρήνην ἀπαραμείωτον, ἀλλ' εἶχεν ὅμως ἀποβάλλῃ τὴν ἐν Ἑλλάδι ἰσχύν, τὴν κατοχὴν τῆς νήσου Κύπρου καὶ μάλιστα τὴν Συρίαν καὶ Φοινίκην, καὶ οὐδεμία ἐλπίς περὶ ἀνακτήσεως αὐτῶν ὑπῆρχεν, ἐν ὅσῳ ἦσαν ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ Ἀντιγόνου· ἔπειτα μέχρι τοῦδε ἂν ὄχι μόνος, ἀλλὰ κατὰ τὰ κυριώτατα ὅμως αὐτὸς εἶχε νὰ ὑποστῇ τὸν κατὰ τοῦ Ἀντιγόνου πόλεμον, καὶ ἤρκει μὲν διὰ τὸ εὐθετον τῆς χώρας ἡ δύναμις αὐτοῦ, ἵνα διατηρηθῇ, ἀλλὰ τελεία καταπολέμησις τοῦ Ἀντιγόνου εἰς οὐδενὸς τὸν νοῦν ἐδύνατο πρότερον νὰ ἐπέλθῃ, πρὶν ὃ Λυσίμαχος, ὁ Σέλευκος καὶ ὁ Κάσσανδρος μετὰσχῶσι πάσῃ δυνάμει τοῦ κοινοῦ ἀγῶνος, ὅπως τανῦν ἦσαν πρόθυμοι. Ὑπεσχέθη λοιπὸν τὴν συνδρομὴν του ¹⁾.

Ὁ δὲ Σέλευκος πάλιν ἐπὶ δέκα σχεδὸν ἔτη διετέλεσεν ἀμέτοχος τῶν ἐν τῇ Δύσει πολέμων. Ἄν καὶ διὰ τῆς εἰρήνης τοῦ ἔτους 311 δὲν ἀνεγνωρίσθῃ, παρέμεινεν ὅμως ἐν ἡσυχίᾳ κάτοχος τῶν ἁνῶν ἐπαρχιῶν· ὁ δὲ Ἀντίγονος συνωμολόγησε μὲν, ὡς φαί-

¹⁾ Διόδωρον ἔ. ἀν. Ἰουστινίου XV, 2.

νεται, τὴν εἰρήνην ἐκείνην ἰδίως ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ ν' ἀνακτήσῃ πάλιν τὴν πλουσίαν 'Ανατολήν, καὶ ἔκαμε πιθανῶς ματαίαν τινὰ ἀπόπειραν κατὰ τοῦ Σελεύκου ἐν ἔτει 310, ἀλλ' οἱ πάντοτε ὁμῶς ἐπαναλαμβάνόμενοι πόλεμοι ἐν τῇ Δύσει, ἀπασχόλησαν αὐτὸν τοσοῦτον, ὥστε δὲν ἐδύνατο σπουδαίως νὰ σκεφθῇ περὶ πολέμου κατὰ τοῦ Σελεύκου. Ὁ δὲ Σέλευκος μετεχειρίσθη ἐπὶ τὸ λυσιτελεῖσταιον τὰ ἔτη ἐκεῖνα πρὸς ἐδραίωσιν τῆς ἑαυτοῦ ἀρχῆς· εἶχε λοιπὸν τώρα ὑπηκόους τοὺς σατράπας τῶν ἄνω ἐπαρχιῶν μέχρι τοῦ 'Ὠξου καὶ 'Ιαζάρτου', καὶ ἐν ἔτει 306 ἀνέλαβε καὶ αὐτὸς τὸ ὄνομα τοῦ βασιλέως, δι' οὗ οἱ 'Ἀσιανοὶ πρὸ πολλοῦ ἤδη συνήθιζον νὰ τὸν προσφωνῶσι. Περὶ τῆς ἀκολουθοῦσης ἱστορίας αὐτοῦ κατὰ τούτους τοὺς χρόνους αἱ ἡμέτεραι εἰδήσεις σιωπῶσιν. Ἐν μόνον παράδοξον γεγονός ἀναγράφεται λεπτομερέστερον, ἀλλὰ καὶ τοῦτο περιβεβλημένον ὑπὸ βαθέος σκότους.

Τὰ πράγματα τῆς 'Ινδικῆς διετήρησαν ἣν ἔλαβον παρὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου διάταξιν μόνον κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη ἀπὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, διότι ἤδη ἐν ἔτει 318 ὁ μὲν βασιλεὺς τοῦ Πενταποτάμου (Παντζάπ) Πῶρος ἐδολοφονήθη ὑπὸ τοῦ Εὐδήμου, ὁ δὲ Εὐδήμος ἦλθεν εἰς τὴν Περσίαν, ὅπως ἀγωνισθῇ ὑπὲρ τοῦ βασιλικοῦ οἴκου· μετὰ δὲ τὴν νίκην τοῦ Ἀντιγόνου τῷ 316 πεσὼν εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἐθανατώθη, οὐδεὶς δὲ ἄλλος σατράπης ἐπέμφθη ἀντ' αὐτοῦ εἰς τὴν 'Ινδικήν. Φαίνεται δὲ ὅτι ἀκριβῶς τότε, ἀπούσης τῆς μακεδονικῆς δυνάμεως, συνέβησαν αἱ παντοῖαι μεταβολαί, δι' ὧν ἡ 'Ινδικὴ διὰ παντὸς ἀπεσπάρθη τοῦ κράτους.

Ἦδη ὁ Ἀλέξανδρος ἤκουσε περὶ μεγάλου τινὸς βασιλείου παρὰ τὸν ποταμὸν Γάγγην· ἐκεῖ ἐβασίλευε τῆς χώρας τῶν Πρασιῶν ἐν τῇ πρωτευούσῃ Παλιβοῦρχ ὁ ἰσχυρὸς βασιλεὺς Νάντας, ὅστις πρὸς πατρὸς καταγόμενος ἐκ τοῦ θείου γένους τοῦ Κρίσνα εἶχε γεννηθῇ ἐκ μητρὸς εὐτελοῦς τάξεως²⁾. Ὅτε δὲ ἔμαθεν ὅτι

¹⁾ Ἀππιανῶς Συρ. 55. Ἰουστίνου XV, 4 auctis ex victoria viribus Bactrianos expugnavit.

²⁾ Ἰουστίνου XV, 4, 15 fuit hic humilī quidem genere natus, sed ad regni-

ἐπήρχετο ὁ Ἀλέξανδρος, ἔπεμψε μετ' ἄλλων πρέσβειων κατὰ μὲν τινὰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Τσανδραγύπτα, ὡς δ' ἄλλοι λέγουσιν, ἕνα τῶν ἡγεμόνων αὐτοῦ, εἰς τὸ μακεδονικὸν στρατόπεδον, τὸ παρὰ τὸν Ὑφρασιν· ἐκεῖ δὲ ὁ νεανίας ἰδὼν τὸν ἐκ τῆς Δύσεως ἥρωα καὶ τὸν ἰσχυρὸν αὐτοῦ στρατὸν, κατενόησεν, ὅτι ἡ ἐπιστροφή τοῦ Ἀλεξάνδρου ἦτο πρὸς σωτηρίαν τῆς χώρας τῶν Πρασίων· διότι, καθ' ἃ μετέπειτα εἶδεν, θά ἦτο εὐκόλον εἰς τοὺς κυρίους τῆς Δύσεως νὰ κατακτήσωσι τὴν χώραν τοῦ Γάγγου, ἐπειδὴ ὁ βασιλεὺς διὰ τε τὴν ἀνικανότητα καὶ τὴν δυσγένειαν αὐτοῦ ἦτο μισητός¹⁾. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Νάντα ἐπηκολούθησαν πολλαποιοὶ ἀγῶνες περὶ τῆς ἐν τῷ βασιλείῳ ἐπικρατήσεως, καθ' οὓς τέλος ἐκεῖνος ὁ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων Σανδράκοττος ὀνομάζομενος κατέκτησε τὸ πατρικὸν βασίλειον, βοηθούμενος ὑπὸ Ἰνδῶν καὶ «Ἰαδάνων», ὅ ἐστι Μακεδόνων²⁾. Ἐκ τοῦ θανάτου τοῦ Πώρου ἐν Παντζάπ καὶ ἐκ τῆς ἀπουσίας τοῦ Εὐδῆμου εὗρεν εὐκαιρίαν νὰ ἐπεκτείνῃ τὸ κράτος αὐτοῦ πέραν τοῦ Ἡσούδρου καὶ μέχρι τοῦ Ἰνδοῦ· καθ' ὃν δὲ χρόνον ὁ Σέλευκος ἔθετε τὰ θεμέλια τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ ἐν Βαβυλῶνι, εἶχεν ἤδη καταβάλῃ τοὺς ἐν ταῖς χώραις τοῦ Ἰνδοῦ καταλειφθέντας Μακεδόνας³⁾. Ἀλλὰ νέοι πόλεμοι Ἰνδῶν ἡγεμόνων κατὰ τοῦ Σανδρακόττου παρέσχον, φαίνεται, ἀφορμὴν εἰς τὸν βασιλεῖα Σέλευκον νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Ἰνδικῆς, ἐλπίζων ὅτι θὰ ἀνακτήσῃ τὰς ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου καταληφθείσας χώρας· κατὰ τινὰς

potestatem majestate numinis impulsus quippe cum procacitate sua Nandrum (κατὰ τὴν εὐστοχὸν διόρθωσιν τοῦ Gutschmidt ἐν Rhein. Mus. XII, σ. 261 ἀντὶ τοῦ Alexandrum) regem offendisse, interfici a rege jussus salutem pedum celeritate quaesierat.

¹⁾ Πλουτάρχου Ἀλεξ. ΕΒ' «διὰ μοχθηρίαν καὶ δυσγένειαν».

²⁾ Ἀκριβεστέραν ἀναγραφὴν τῶν διαφορῶν παραδόσεων ἴδε παρὰ Lassen (Ind. Alterth. II², σ. 208 ἐξ.).

³⁾ Ἰουστίνου ἐν. ἀν. Adquisito regno ea tempestate, qua Seleucus futurae magnitudinis fundamenta jaciebat, Indiam possidebat· καὶ ἄλλων πρότερον quae (India) post mortem Alexandri veluti cervicibus jugo servitutis excusso praefectos ejus occiderat; auctor libertatis Sandracottus fuerat, sed titulum libertatis post victoriam in servitutem verterat.

μάλιστα εἰδῆσεις προήλασε μέχρι Παλιβόθρας· τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι ἰνδικαὶ ἀφηγήσεις μνημονεύουσι Ἰαθᾶνας μαχομένους πρὸ τῆς πόλεως ταύτης¹⁾. Ἄλλ' ὅμως αἱ λεπτομέρειαι τῆς ἐκστρατείας ταύτης εἶνε παντάπασιν ἀσαφεῖς. Τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῆς ὑπῆρξεν εἰρήνη μεταξὺ Σελεύκου καὶ Σανδρακόττου, δι' ἧς ἐκεῖνος οὐ μόνον τὴν κτῆσιν τοῦ Παντζάπ ἐπεκύρωσεν εἰς τὸν βασιλέα τῶν Ἰνδῶν, ἀλλὰ καὶ τὰ ἀνατολικά μέρη τῆς Γεδρωσίας καὶ Ἀραχωσίας παρεχώρησεν ὡς καὶ τὴν χώραν τῶν Παροπαμισαδῶν, τὴν ὁποίαν ὁ Ὁξυάρτης κατεῖχεν ἀκόμη καὶ κατὰ τὸ ἔτος 316²⁾· ἀντὶ δὲ τούτων ἔλαβε 500 μαχίμους ἐλέφαντας καὶ συγῆψε μετ' αὐτοῦ φιλίαν καὶ ἐπιγαμίαν³⁾. Καὶ τοῦ λοιποῦ δὲ ἔμειναν οἱ δύο βασιλεῖς συνδεδεμένοι, καὶ πολλάκις μὲν ὁ Σανδράκοττος ἔπεμπε δῶρα εἰς τὴν Βαβυλῶνα⁴⁾, πολλάκις δὲ ὁ Μεγασθένης, εἰς τῶν περὶ τὸν σατράπην τῆς Ἀραχωσίας Σιθύρτιον, ἀπεστέλλετο ὡς πρεσβευτῆς τοῦ Σελεύκου εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ βασιλέως τῶν Ἰνδῶν⁵⁾.

Πότε ὁ Σέλευκος ἐπεχείρησε τὴν ἐκστρατείαν ἐκείνην, καὶ ἂν ἴσως παρακινήθῃς ὑπὸ τῶν ἐν τῇ Δύσει περιπλοκῶν συνωμολόγησεν εἰρήνην ὑπὸ ἥκιστα εὐνοϊκοῦς ὅρους, τοῦτο κατ' ἀνάγκην μένει ἄγνωστον. Ἄλλ' ἄφου τῶρα ἐν ἔτει 302 ἦλθε πρὸς αὐτὸν ἄγγελμα παρὰ τοῦ Κασσάνδρου καὶ Λυσιμάχου, δὲν ἐδύνατο ν' ἀμφιδάλῃ, ὅτι ὤφειλεν ἐκ παντὸς τρόπου καὶ πάσῃ δυνάμει νὰ παρᾶσχῃ τὴν συνδρομὴν του· διότι ἡ ταχεῖα ἐκστρατεία τοῦ Δημητρίου ἐν ἔτει 312 εἶχε διδάξῃ αὐτόν, πόσον εὐκόλον ἦτο νὰ ἐπι-

¹⁾ Lassen De Pentap. σ. 61. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι ἡ εἰδῆσις αὕτη εἰλήφθη ἐκ τοῦ δράματος Mudra Rakschasa (παρὰ Maurice σ. 22), ὅπερ κατὰ τὸν Lassen (ἐν. ἀν. II², σ. 211) συνετάχθη μόλις κατὰ τὸ 1000 μ. Χ. Διὰ τί δ' ἐγὼ παρὰ τὰς ἀμφιβολίας τοῦ Benfey, ὃς παραδέχεται καὶ ὁ Lassen (ἐν. ἀν. II², σ. 217), πιστεύω ὅτι ὁ Σέλευκος προήλασε μέχρι τῆς χώρας τοῦ Γάγγου, θὰ ῥηθῇ ἐν τῷ Γ' τόμ. (Ἱστορία τῶν Ἑπιγόνων). Πλίνιον Hist. Nat. VI, 17.

²⁾ Στράβωνος ΙΕ', σ. 724

³⁾ Ἀππιανοῦ Συρ. 55 «φιλίαν αὐτῶ καὶ κῆδος συνέθετο» Στράβωνος ΙΕ', σ. 724 «συνθέμενος ἐπιγαμίαν».

⁴⁾ Ἀρριανοῦ Ἰνδικ. 4. Πλίνιον ἐν. ἀν.

⁵⁾ Ἀθηναίου Α', 18 Ἀρριανοῦ Ε', 6, 2.

τεθῇ τις ἐκ Συρίας κατὰ τῆς Βαβυλῶνος· ἐδύνατο δὲ νὰ προΐδῃ, ὅτι εὐθὺς ὡς ἡ Μακεδονία καὶ Θράκη ὑποκύψωσιν εἰς τὴν δύναμιν τοῦ Ἀντιγόνου καὶ Δημητρίου, ἂν ὅχι ὁ πρῶτος, ἀλλ' ὁ τελευταῖος ὁμῶς κτύπος ἐπεφυλάττετο εἰς αὐτόν.

Οὕτω λοιπὸν συνωμολογήθη συμμαχία τῶν τεσσάρων βασιλέων, ἥς ὁ σκοπὸς δὲν ἦτο ἄλλος, εἰμῇ, ἀφοῦ συντρίψωσι τὴν δύναμιν, ἥτις ἐν ὀνόματι τοῦ κράτους ἤθελε νὰ εἴναι ὑπεράνω αὐτῶν, νὰ ἐπισφραγίσωσι τὴν ἐαυτῶν ἀνεξαρτησίαν, καὶ διανείμαντες πρὸς ἀλλήλους τὰς χώρας τὰς εἰς τὸν Ἀντίγονον ἀφεθείσας διὰ τῆς εἰρήνης τοῦ 311 ¹⁾, νὰ διαλύσωσι τέλος τὸ ἐνιαῖον τοῦ κράτους τοῦ Ἀλεξάνδρου. Οἱ σύμμαχοι συνεφώνησαν νὰ συναγάγωσι τοὺς στρατοὺς εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ²⁾, καὶ ἐκεῖ, βέβαιοι περὶ τῆς ἰδίας ὑπεροχῆς, ν' ἀποδυθῶσιν εἰς τὸν ἀποφασιστικὸν ἀγῶνα, προὑποθέτοντες ὅτι, βλέπων ὁ ἰσχυρὸς ἀντίπαλος ἐαυτὸν ἀπειλούμενον εἰς τὴν καρδίαν τῆς δυνάμεως του, ἤθελε πρόσκαλέσῃ τὸν Δημήτριον νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῆς Μακεδονίας καὶ νὰ σπεύσῃ εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν.

Τολμηρὰ καὶ περιεσκεμμένη ἦτο ἡ πρᾶξις τοῦ Κασσάνδρου, ὅστις, καίτοι φοβούμενος προσεχῶς ἐπίθεσιν τοῦ Δημητρίου ἐκ τῆς Ἑλλάδος, παρέδωκε μέρος τοῦ ἰδίου στρατοῦ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Πρεπελάου εἰς τὸν Λυσίμαχον, ἵνα οὗτος δυνηθῇ ἀμέσως νὰ διαβῇ εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν μετὰ πολυπληθεστέρας δυνάμεως. Αὐτὸς δέ, ἔχων τὴν ἐπίλοιπον ἐξ 29,000 πεζῶν καὶ 2,000 ἵππων, ἔσπευσεν εἰς τὴν Θεσσαλίαν, ἵνα φράξῃ εἰς τοὺς πολεμίους τὴν δίοδον τῶν Θερμοπυλῶν ³⁾.

¹⁾ Ὅτι ἡ διανομὴ καὶ προσυνωμολογήθη καὶ λεπτομερῶς ἐκανονίσθη ἐν τῇ συνθήκῃ τῶν τεσσάρων βασιλέων, καταφαίνεται ἐκ τοῦ *Πολυβίου* Ε', 67, 7, ὅπου Ἀντίοχος ὁ Γ' διαπραγματευόμενος πρὸς τοὺς Αἰγυπτίους, λέγει « καὶ γὰρ Πτολεμαῖον διαπολεμῆσαι πρὸς Ἀντίγονον οὐχ αὐτῷ, Σελεύκῳ δὲ κατασκευάζοντα τὴν ἀρχὴν τῶν τόπων τούτων », ὅπερ μετὰ ταῦτα διαμφισβητεῖται πως ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων.

²⁾ *Ἰουστίνου* XV. 2 tempus, locum coeundi condicunt bellumque communibus viribus instruant.

³⁾ *Διοδώρου* Κ', 110,

Περὶ τὰς ἀρχάς τοῦ θέρους τοῦ ἔτους 302 ὁ Λυσιμάχος, ὁρμώμενος ἐκ τῆς νέας αὐτοῦ πόλεως Λυσιμαχείας, διέβη τὸν Ἑλλήσποντον μετ' ἀξιολόγου στρατοῦ· ταχέως δὲ καὶ εὐχαρίστως ὑπετάγησαν αἱ πόλεις Λάμφακος καὶ Πάριον καὶ ἀνεκηρύχθησαν ἐλεύθεραι· τὸ δὲ Σίγειον, ὅπου ὑπῆρχεν ἰσχυρά τῶν πολεμίων φρουρά, ἐξεπορθήθη. Ἐντεῦθεν δὲ τὸν μὲν Πρεπέλαον ἐξέπεμψε μετὰ 5,000 πεζῶν καὶ 1,000 ἰππέων, ἵνα καθυποτάξῃ τὴν Αἰολίδα καὶ Ἰωνίαν, αὐτὸς δὲ ἐστράφη πρὸς τὴν πόλιν Ἀβυδὸν τὴν δεσπόζουσαν τοῦ Ἑλλησπόντου. Ἡ πολιορκία αὐτῆς εἶχεν ἤδη σπουδαίως προχωρήσῃ, ὅτε ἐπεφάνη ἐπικουρία εἰς τὴν πόλιν ἐξ Εὐρώπης, ὑπὸ τοῦ Δημητρίου πεμφθεῖσα, ἥτις ἠνάγκασε τὸν Λυσιμάχον ν' ἀναστείλῃ τὰς ἐπιθέσεις αὐτοῦ. Ἐστράφη λοιπὸν πρὸς τὰ νοτιοανατολικά· ἀκολουθῶν δὲ τὴν μεγάλην στρατιωτικὴν ὁδὸν τὴν διὰ μέσης τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἄγουσαν, διῆλθε καὶ ὑπέταξε τὴν μικρὰν Φρυγίαν, ἔσπευσε δὲ εἰς τὴν μεγάλην Φρυγίαν, ἥτις ἀπὸ τριάκοντα ἐτῶν σχεδὸν ἀδιαλείπτως κατεῖχετο ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου. Μίαν τῶν ἐπικαιροτάτων θέσεων ἐν τοῖς βορείοις διαμερίσμασι τῆς χώρας, τὴν πόλιν Σύνναδα ¹⁾, κατεῖχεν ὁ στρατηγὸς τοῦ Ἀντιγόνου Δόκιμος μετὰ πολλῶν φρουρῶν. Ὁ Λυσιμάχος ἔσπευσε νὰ πολιορκήσῃ καὶ ἀποκλείσῃ αὐτήν· κατορθώσας δὲ νὰ δωροδοκήσῃ τὸν στρατηγόν, παρέλαβε τὴν πόλιν μετὰ τῶν βασιλικῶν θησαυρῶν καὶ τῶν ἐν αὐτῇ συσσωρευθέντων ὅπλων. Εὐθὺς μετὰ τοῦτο ἔπесον αἱ βασιλικαὶ ἀκροπόλεις τῶν περιχώρων, ἐπανεστάτησαν οἱ ὀρεινοὶ λαοὶ τῆς Λυκαονίας, καὶ τὸ πλεῖστον τῆς ἄνω Φρυγίας συνετάχθη μετὰ τοῦ Λυσιμάχου· ἐκ δὲ τῆς Λυκίας καὶ Παμφυλίας προσῆλθον αὐτῷ ἐπικουρικὰ στρατεύματα. Οὐχ ἥττον αἰσίαν ἔκβασιν ἔλαβεν ἡ στρατεία τοῦ Πρεπελάου κατὰ μῆκος τῆς παραλίας. Καὶ τὸ μὲν Ἀδραμύττιον τὸ ἀπέναντι τῆς νήσου Λέσβου ἐκυριεύθη ἐν παρόδῳ, ὁ δὲ πρῶτιστος σκοπὸς τῆς ἐκστρατείας ἦτο ἡ Ἐφεσος, ἡ πλουσιωτάτη καὶ σπουδαιοτάτη πόλις

¹⁾ Ὁ L. Müller (Numism. σ. 88) ἐπειράθη ν' ἀπονεύμῃ εἰς τὸν Λυσιμάχον νομίσματα Συννάδων, Σάλας καὶ Φιλομηλίου.

τῆς ἰωνικῆς ἀκτῆς, εἰς τὰ τεῖχη τῆς ὁποίας ὁ Δημήτριος ἔπεμψε τοὺς ἑκατὸν Ῥοδίους, τοὺς ὁποίους εἶχε λάβῃ ὡς ὁμήρους ¹). Καὶ ἐνταῦθα δὲ καὶ πολλαχοῦ ἐξαιρέτως ὠφέλησε τοὺς ἐπιτιθεμένους τὸ ὅτι οἱ κάτοικοι δὲν ἦσαν οὐδαμῶς προπαρασκευασμένοι πρὸς τοιαύτην αἰφνιδίαν ἐπίθεσιν· ὅθεν ἡ πολιορκία τῆς πόλεως ἠνάγκασε τοὺς πολιορκουμένους νὰ παραδοθῶσι πολὺ ταχέως. Ὁ δὲ Πρεπέλαος τοὺς μὲν ἑκατὸν Ῥοδίους ἀπέστειλεν εἰς τὴν πατρίδα, τῶν δὲ Ἐφεσίων τὰ μὲν ὑπάρχοντα ἀφῆκεν ἀλώβητα· μόνον δὲ τὰ ἐν τῷ λιμένι πλοῖα διέταξε νὰ πυρπολήσωσιν, ἵνα μὴ περιέλθωσιν εἰς τὰς χεῖρας τῶν θαλασσοκρατούντων πολεμίων, καὶ διότι ἡ ἔκβασις τοῦ πολέμου ἦτο ἀκόμη ἄδηλος. Οὕτω δὲ γενόμενος κύριος τῶν δύο σπουδαιωτάτων θέσεων τῆς Αἰολίδος καὶ Ἰωνίας, ἔσπευσεν ὁ Πρεπέλαος νὰ καθυποτάξῃ καὶ τὰς μετὰ κειμένας χώρας· τὰ δὲ πλεῖστα τῶν χωρίων φαίνεται ὅτι παρεδόθησαν ἄνευ ἀντιστάσεως. Καὶ περὶ μὲν τῆς Τέω καὶ Κολοφῶνος τοῦτο λέγεται ῥητῶς· ὅτε δὲ προήλασε κατὰ τῶν Ἐρυθρῶν καὶ Κλαζομενῶν, ἦλθεν ἐκ τῆς θαλάσσης εἰς τὰς δύο πόλεις τόσον πολυπληθὲς ἐπικουρία, ὥστε ἠναγκάσθη ν' ἀρκεσθῇ εἰς τὴν δῆλωσιν τῶν περὶ αὐτὰς ἀγρῶν. Μετὰ ταῦτα στραφεὶς εἰς τὰ ἐνδότερα προῆγεν εἰς τὴν σατραπείαν τῆς Λυδίας. Ἐκεῖ ἐστρατήγει ὁ Φοῖνιξ, αὐτὸς ἐκεῖνος, ὅστις ἐν ἔτει 309 ὡς διοικητῆς τῶν παρὰ τὸν Ἑλλήσποντον χωρῶν, εἶχε περιπλακῇ εἰς τὴν ἀποστασίαν τοῦ στρατηγοῦ Πτολεμαίου, καὶ παρὰ μὲν τοῦ Ἀντιγόνου πολὺ ἐπικῶς εἶχε λάβῃ συγγνώμην, νῦν δὲ μετέστη ἀδιστάκτως πρὸς τὸν Πρεπέλαον ²), καὶ παρέδωκεν αὐτῷ τὰς Σάρδεϊς, τὴν πρωτεύουσαν

¹) Ὁ Wood (Discoveries at Ephesus 1877. σ. 29) δημοσιεύει ὡς ἐκ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος προερχόμενον ψήφισμα πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀκαρνᾶνος Εὐφρονίου, ὅστις καὶ ἄλλοτε προσήνεγκεν ὑπηρεσίας εἰς τὸν δῆμον τῶν Ἐφεσίων, «καὶ νῦν ἀποσταλείσης πρεσβείας πρὸς Πρεπέλαον ὑπὸ τῆς γερουσίας καὶ τῶν ἐπικλήτων ὑπὲρ τοῦ σταθμοῦ τοῦ ἱεροῦ καὶ τῆς ἀτελείας τῇ θεᾷ συνδιψήσεν ὅπως ἂν ἡ ἀτέλεια ὑπάρχῃ τῇ θεᾷ». Ταῦτα, ὡς φαίνεται ἀνήκουσι μᾶλλον εἰς τοὺς τοὺς χρόνους, καθ' οὓς προφανῶς ὁ Πρεπέλαος εἶχε τὴν μεγίστην ἰσχύν, ἢ εἰς τὴν ἐκστρατείαν τοῦ 314.

²) Ὁ Διόδωρος (Κ'. 107) μνημονεύει ἐκ δευτέρου τὸν Δόκιμον, ὅπερ εἶνε βεβαίως

τῆς Λυδίας, μόνον δὲ ἡ ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου ὀχυρωθεῖσα ἀκρόπολις, φρούραρχον ἔχουσα τὸν πιστὸν Φίλιππον, ἡρνήθη νὰ παραδοθῇ· αὕτη δὲ ἦτο τὸ μόνον ἐν Λυδίᾳ σημεῖον, ὅπερ διέμεινε πιστὸν εἰς τὸν βασιλέα Ἀντίγονον.

Τοιαῦτα μὲν ἦσαν τὰ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ γενόμενα κατὰ τὸ θέρος τοῦ 302. Ὁ δὲ Ἀντίγονος ἐν τῇ νέᾳ αὐτοῦ πρωτευούσῃ Ἀντιγονείᾳ τῇ παρὰ τὸν Ὀρόντην ἡσχολεῖτο περὶ μεγάλην τινὰ πανήγυριν, εἰς ἣν ἀναρίθμητοι μὲν δραματικοὶ τεχνῖται καὶ μουσικοὶ εἶχον συναθροισθῇ, θεαταὶ δὲ πανταχόθεν συνέρρεον, ὅτε ἦλθεν εἰς αὐτὸν τὸ ἄγγελμα, ὅτι ὁ μὲν Λυσίμαχος διέβη τὸν Ἑλλήσποντον μετ' ἀξιολόγου στρατοῦ, συγκειμένου ἔκ τε τῶν ἰδίων καὶ τῶν τοῦ Κασσάνδρου στρατιωτῶν, ὁ δὲ Πτολεμαῖος καὶ Σέλευκος συνεμάχουν μετ' αὐτοῦ. Ἡ ἐπίθεσις αὕτη φαίνεται ὅτι ὑπῆρξεν ἀπροσδόκητος εἰς τὸν βασιλέα, ὅστις ἐνόμιζεν ὅτι τὸ μέγα ἐν τῇ Δύσει ναυτικὸν τοῦ Δημητρίου καὶ ἡ ἐπίθεσις αὐτοῦ κατὰ τῆς Μακεδονίας ἤθελεν ἀρκοῦντως ἀπασχολήσῃ τοὺς ἐν Εὐρώπῃ ἀντιπάλους του· ἥκιστα δὲ πάντων ἐδύνατο νὰ φαντασθῇ ὅτι ὁ μέχρι τοῦδε τόσον ἐπιφυλακτικὸς δυνάστης τῆς Θράκης ἤθελε περιέλθῃ εἰς τὴν ἀπόνειαν τοῦ νὰ τὸν προσβάλῃ εἰς τὰς ἰδίας αὐτοῦ χώρας. Τοσοῦτον λοιπὸν ηὔξησεν ἡ δύναμις τῶν ἀντιπάλων, ἡ δὲ ἑαυτοῦ ἡ ἄλλοτε εἰς πάντας ἐπίφοβος κατέπεσεν; ἡ δόξα τῶν ὅπλων του καὶ ὁ τρόμος τοῦ ὀνόματός του δὲν ἔχουσι λοιπὸν οὐδεμίαν ἰσχύν; καὶ ἡ ἐλπίς ὅτι θ' ἀνώρθωνε τὸ κράτος τοῦ Ἀλεξάνδρου, καὶ ὅτι θὰ ἔβλεπε τοὺς σφετεριστάς τοῦ βασιλικοῦ ὀνόματος γονυπετοῦντας πρὸ τοῦ θρόνου του ἔμελλε νὰ διαψευσθῇ τόσον ὀλοσχερῶς, ὥστε ἡ μὲν Μικρὰ Ἀσία νὰ θεωρηθῇ ὡς ἤδη ἀπολεσθεῖσα, ἡ δὲ Φρυγία ἡ ἐπὶ τριάκοντα ἔτη διαφυλάξασα τὴν πρὸς αὐτὸν πίστιν νὰ εἶνε πρόχειρος λεία τῶν πολεμίων; Ἀφ' οὗ ἀπέκρουσε τὰς περὶ εἰρήνης προτάσεις τοῦ Κασσάνδρου καὶ ἀπῆλθῃ ὑποταγὴν, καὶ ἀφ' οὗ δὲν ἀνεγνώρισε τὴν βασιλείαν

ἡμαρτημένον. Εἶνε ἄξιον παρατηρήσεως ὅτι ἀμφότεροι εἶχον πρότερον λάβῃ τὰ ὅπλα κατὰ τοῦ Ἀντιγόνου.

τοῦ Λυσιμάχου, τοῦ Σελεύκου καὶ τοῦ Πτολεμαίου, ἃν καὶ εἶχον συναφθῇ νέαι περὶ τούτου διαπραγματεύσεις¹⁾, κατ' ἀνάγκην ἐπέμενεν εἰς τὴν γνώμην τοῦ νὰ ὑποστηρίξῃ καὶ καταστήσῃ σεβαστὴν τὴν ἐνιαίαν βασιλείαν. Θὰ ἐδύνατο μὲν διὰ τινων παραχωρήσεων νὰ ἔχῃ καὶ εἰρήνην καὶ τὴν ἀδιαφιλονείκητον κατοχὴν τῆς πολὺ μείζονος δυνάμεως καὶ τὴν βεβαιότητα τοῦ νὰ κληροδοτήσῃ αὐτὴν εἰς τὸν υἱόν του, ἀλλ' ὥφειλε νὰ στέρξῃ τὴν υποχώρησιν ἐκ τῆς Αἰγύπτου καὶ τὴν ματαίαν ἐπίθεσιν κατὰ τῆς Ῥόδου· ἀντὶ τούτου ἐξηγέρθη ἐν τῇ ψυχῇ του ἡ παλαιὰ ὀργή, καὶ ἡ ἔντασις τῶν δυνάμεων τῆς νεότητός του ἐφάνη ἀνανεωθείσα. Ἐπρεπε λοιπὸν νὰ νικήσῃ ταχέως καὶ κατὰ κράτος, καὶ πρῶτος ὁ Λυσίμαχος ὥφειλε νὰ αἰσθανθῇ τὸ καταθλιπτικὸν βάρος τῆς βασιλικῆς δυνάμεως, ἣν ἐτόλμησε νὰ προσβάλῃ, ἐξ ἅπαντος δὲ νὰ συντριβῇ· τοῦτο δὲ ἦτο ἀνάγκη νὰ γείνῃ ὅσον οἷόν τε τάχιστα καὶ ἐντελέστατα, ἵνα ἐλευθερωθῇ ἡ Μικρὰ Ἀσία καὶ ἐξοντωθῶσιν οἱ ἐν αὐτῇ πολέμιοι, πρὶν προσέλθῃ μὲν ὁ Σέλευκος μετὰ τῆς ἑαυτοῦ δυνάμεως, ἐξορμήσῃ δὲ ὁ Πτολεμαῖος ἐκ τῆς χώρας του. Ἐσπευσε λοιπὸν ὁ Ἀντίγονος μετὰ πάσης αὐτοῦ τῆς δυνάμεως, συντόνως πορευόμενος, ἐκ τῆς Συρίας εἰς τὴν Κιλικίαν. Ἐν Ταρσῷ κατέβαλεν ἐκ τοῦ ἐν Κυίνδοις θησαυροφυλακίου τριῶν μηνῶν μισθοὺς εἰς τοὺς στρατιώτας, ἔλαβε δὲ 3,000 τάλαντα ἐκ τοῦ αὐτοῦ θησαυροῦ, ὅπως ἔχῃ ἐφόδια πρὸς πάσας τὰς ἄλλας χρείας τοῦ πολέμου καὶ πρὸς νέας πάντοτε στρατολογίας. Διαβὰς τὰ στενὰ τῆς Κιλικίας προήλασεν εἰς τὴν Καππαδοκίαν, διευθετήσας δὲ τὰ τῆς Λυκαονίας καὶ καθυποτάξας πάλιν τὴν Φρυγίαν, ἔδραμεν εἰς τὰς χώρας, ὅπου ἐξ ἅπαντος θὰ διέτριβεν ὁ Λυσίμαχος.

Μαθὼν ὁ Λυσίμαχος ὅτι ὁ βασιλεὺς ἐπορεύετο καὶ ἦτο πλη-

1) Τοῦτο φαίνεται ὅτι ἐξάγεται ἐκ τοῦ *Πλουτάρχου* (Δημητρ. ΚΗ') «Καίτοι δοκεῖ γ' Ἀντίγονος, εἰ μικρῶν τινων ὑφείτο καὶ τῆς ἄγαν φιλαρχίας ἔχλασε, μέχρι παντός ἂν αὐτῷ τε διαφυλάξαι καὶ κείνῳ καταλιπεῖν τὸ πρῶτον εἶναι. Φύσει δὲ βαρὺς ὢν καὶ υπερόπτης καὶ τοῖς λόγοις οὐχ ἦττον ἢ τοῖς πράγμασι τραχύς, πολλοὺς καὶ νέους καὶ δυνατοὺς ἄνδρας ἐξηγρίαινε καὶ παρώξυνεν.

σίον, συνεκάλεσε πολεμικὸν συμβούλιον καὶ προέβαλε τὴν ἐρώτησιν, τί ἔπρεπε νὰ πράξωσιν ἐναντίον τοῦ ἰσχυροτέρου ἐχθροῦ. Πάντες ἀπεφάνθησαν, ὅτι ὤφειλον νὰ περιμένωσι τὴν ἄφιξιν τοῦ Σελεύκου, πρὶν ἐπιχειρήσωσι τι οἰονδήποτε, νὰ καταλάβωσι δὲ ἀσφαλῆ τινα θέσιν, καὶ ἐκεῖ ἐντὸς περιεχαρακωμένου στρατοπέδου κεκλεισμένοι, νὰ ἀποφεύγωσι πᾶσαν μάχην, εἰς ἣν ἤθελον προκληθῇ ὑπὸ τῶν ἐναντίων. Ἔσπευσαν λοιπὸν νὰ καταλάβωσιν ἐπίκαιρόν τινα θέσιν περὶ τὰ Σύνναδα καὶ ἐκεῖ νὰ περιχαρακωθῶσιν. Ὁ Ἀντίγονος ἐν τούτοις προήλαυνεν· ἐλθὼν δὲ πλησίον τοῦ στρατοπέδου τῶν πολεμίων, παρέταξε τὸν στρατὸν εἰς μάχην. Μάτην προεκάλει ἐπανειλημμένως τὸν ἐχθρὸν εἰς συμπλοκήν· οἱ ἐναντίοι διετήρουν ἄκραν ἡσυχίαν. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἔδαφος καθίστα πᾶσαν ἐπίθεσιν ἀδύνατον, οὐδὲν ἄλλο ὑπελείπετο εἰς τὸν βασιλέα, εἰμὴ νὰ καταλάβῃ τὰς ὁδοὺς τὰς ἐκ τῆς πεδιάδος καὶ μάλιστα τὰς χώρας, ἐξ ὧν οἱ πολέμιοι ἐπεσιτίζοντο. Μὴ ἔχοντες δ' οἱ ἐν τῷ στρατοπέδῳ τροφὰς διὰ πολὺν χρόνον, δικαίως ἐφοβοῦντο, μήπως ἐὰν ὑποστῶσι τακτικὸν ἀποκλεισμόν, δὲν δυνηθῶσι νὰ καρτερήσωσι. Διὸ παρήγγειλεν ὁ Λυσίμαχος ν' ἀναζεύξωσι διὰ νυκτός, καὶ ἀπήγαγε τὸν στρατὸν δέκα μίλια πρὸς τὰ ὀπίσω, εἰς τὰ περίχωρα τοῦ Δορυλαίου. Ἐκεῖ ὑπῆρχον ἄφθονα τὰ ἐπιτήδεια, ἣ δὲ χώρα, κεκλεισμένη βορειόθεν ὑπὸ βουνῶν καθηκόντων ἐκ τοῦ Ὀλύμπου καὶ διαβρέομένη ὑπὸ τοῦ ὀρμητικοῦ ποταμοῦ Θυμβρίου, ἦτο εὖθετος πρὸς ἄμυναν. Πέραν λοιπὸν τοῦ ποταμοῦ ἐστρατοπέδευσε, καὶ τὸ δεύτερον περιεχαρακώθη ὁ στρατὸς διὰ τριπλοῦ χάρακος καὶ τάφρου.

Ὁ Ἀντίγονος ἐπηκολούθησε· μὴ δυνηθεὶς δὲ νὰ καταλάβῃ πορευομένους τοὺς πολεμίους, παρέταξε πάλιν εἰς μάχην τὸν στρατὸν ἀπέναντι τοῦ στρατοπέδου αὐτῶν· ἀλλὰ πάλιν οὗτοι εἶχον ἡσυχίαν. Οὐδὲν λοιπὸν ἄλλο ὑπελείπετο εἰς τὸν βασιλέα, εἰμὴ νὰ πολιορκήσῃ τακτικῶς τὸ στρατόπεδον· προσήχθησαν μηχαναί, ἠγέρθησαν προχώματα καὶ χάρακες, καὶ οἱ πολέμιοι οἱ ἀγωνιζόμενοι νὰ διασκορπίσωσι τοὺς ἐργαζομένους εὐρώστως ἀπεκρού-

οντο διὰ σφενδονημάτων καὶ τοξευμάτων. Πανταχοῦ ὁ Ἀντίγονος ἐπροτέρει, καὶ τὰ μὲν πολιορκητικὰ ἔργα ἔφθασαν εἰς τὰς τάφρους τῶν πολέμιων, ἡ δὲ ἔνδεια ἤρχισεν ἤδη νὰ εἶνε ἐπαισθητὴ ἐν τῷ στρατοπέδῳ. Ὁ Λυσιμάχος λοιπὸν δὲν ἔκρινε φρόνιμον νὰ διατηρήσῃ ἐπὶ μακρότερον χρόνον τὴν ἐπικίνδυνον ταύτην θέσιν, ἀφ' οὗ οὐδὲν ἀκόμῃ ἠκούετο περὶ προσεγγίσεως τοῦ Σελεύκου. Κατὰ τινα βροχεράν καὶ θυελλώδη νύκτα τοῦ φθινοπώρου διέταξε τὸν στρατὸν ν' ἀναζεύξῃ ἐν ἄκρᾳ σιωπῇ, καὶ ἀπήγαγεν αὐτὸν διὰ τῶν ὁρέων πρὸς βορρᾶν εἰς τὴν ἐν Βιθυνίᾳ εὐφορον πεδιάδα τῆς Σαλωνείας ¹⁾, ἵνα ἐνταῦθα παραχειμάσῃ. Ὁ Ἀντίγονος, ἰδὼν ὅτι οἱ ἐναντίοι ἀπεχώρησαν τοῦ παρὰ τὸν Θύμβριον στρατοπέδου, ἀνέζευξε καὶ αὐτός, καὶ διήρχετο ὡς τάχιστα τὴν πεδιάδα, ἵνα προσβάλλῃ τοὺς πολεμίους καθ' ὁδόν. Ἄλλ' ἡ ἀπαύστως ἔτι καταπίπτουσα βροχὴ εἶχε τοσοῦτο μαλακώσῃ τὸ βαθύγειον ἔδαφος, ὥστε ἄνθρωποι καὶ κτήνη ἔμενον ἀκίνητοι ἐν τῷ πηλῷ. Ὅθεν ὁ μὲν βασιλεὺς ἠναγκάσθη νὰ διακόψῃ τὴν πορείαν, ὁ δὲ Λυσιμάχος τὸ τρίτον ἤδη διέφυγεν αὐτόν, τὸ δὲ φθινόπωρον εἶχε τοσοῦτον προχωρήσῃ, ὥστε δὲν ἐδύνατο πλέον νὰ προβῇ εἰς ἄλλας κινήσεις, ἄλλως τε καὶ ἐπειδὴ νέα καταδίωξις τοῦ Λυσιμάχου ἤθελε δώσῃ καιρὸν εἰς τὸν ἐν Λυδία μακεδονικὸν στρατὸν νὰ προελάσῃ εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας· εἰς ταῦτα δὲ προσετέθη καὶ ὁ λόγος, ὅτι ὁ μὲν Σέλευκος προσήρχετο ἤδη, ὁρμηθεὶς ἐκ τοῦ Τίγρητος, ὁ δὲ Πτολεμαῖος διετέλει πολιορκῶν τὴν Σιδῶνα. Ὁ Ἀντίγονος λοιπὸν ὤφειλε νὰ καταλάβῃ τοιαύτην θέσιν, ὥστε ἐξ αὐτῆς νὰ καταστήσῃ ἀδύνατον τὴν ἔνωσιν τοῦ Πρεπελάου, τοῦ Σελεύκου καὶ τοῦ Λυσιμάχου. Ἰνα δὲ δυνηθῇ ν' ἀντιτάξῃ εἰς τὴν πολυπληθεστέραν δύναμιν τῶν ἀντιπάλων, ἐὰν τυχὸν ἤθελον ἐνωθῇ, ἀρκούσας δυνάμεις, εἶχεν ἤδη πέμψῃ διαταγὴν εἰς τὸν Δημήτριον

¹⁾ Παρὰ Διοδώρῳ (Κ', 109) φέρεται ἀντὶ τῆς καλουμένης Σαλμωνείας πεδίου, ὅπερ ὁ Wesseling ἤδη εὐστόχως διώρθωσεν εἰς Σαλωνείας. Κατὰ τὸν Στράβωνα (ΙΒ', σ. 565) τοῦτο ἦτο τὸ μέρος τῆς ὑψηλῆς πεδιάδος τῆς ἐν ταῖς ἐνδοτέροις τῆς Βιθυνίας, ἥτις πρὸς νότον ὑπέρεκτειται τῆς πόλεως Τυείου, καὶ διακρίνεται διὰ τὰς ἐξαιρέτους νομάς.

νά λάβῃ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν στρατιὰν καὶ νά ἔλθῃ εἰς τὴν Ἀσίαν, διότι πανταχόθεν, ἔλεγε, συνῆλθον οἱ πολέμιοι ὥσάν στρουθία σπερμολογοῦντα ἐν σιτοφόρῳ ἀγρῷ, καὶ εἶνε καιρὸς νά ρίψῃ τις λίθον κατ' αὐτῶν ¹⁾, αὐτὸς δὲ ὁ Ἀντίγονος εἰσῆλθεν, ὅπως παραχειμάσῃ, εἰς τὰ εὐφορα μέρη τῆς βορείου Φρυγίας, ἐν τῷ μέσῳ τῶν χωρῶν τῶν ὑπὸ τοῦ Πρεπελάου καὶ Λυσιμάχου κατεχομένων, εἰς ἀξέμελλε καὶ ὁ Σέλευκος νά ἔλθῃ προσεχῶς.

Ἀλλὰ καὶ ὁ Λυσιμάχος εὗρεν εὐκαιρίαν νά λάβῃ ἀξιόλογον ἐνίσχυσιν. Ἐν ἔτει 316 ὁ δυνάστης τῆς ἐν Πόντῳ Ἡρακλείας εἶχε συμμαχήσῃ μετὰ τοῦ Ἀντιγόνου καὶ συζεύξῃ τὴν θυγατέρα του μετὰ τοῦ ἀνεψιοῦ αὐτοῦ Πτολεμαίου· ἀναγνωρισθεὶς δὲ ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου ὡς βασιλεὺς τῆς Ἡρακλείας, διετέλεσε καὶ μετὰ τὴν ἀποστάσιάν τοῦ γαμβροῦ του ἔχων τὰς ἀρίστας πρὸς τὸν Ἀντίγονον σχέσεις· ἀφ' οὗ δὲ ὁ Διονύσιος ἀπέθανε τῷ 306, κατέλιπε τὴν βασιλείαν εἰς τὴν συζυγον αὐτοῦ Ἀμαστριν τὴν ἀνεψιάν τοῦ τελευταίου βασιλέως τῶν Περσῶν, ἥτις πρότερον εἶχεν ὑπανδρευθῇ τὸν Κράτερον ἐν Σούσοις, εἰς αὐτὴν δὲ καὶ τινὰς ἄλλους κηδεμόνας ἀνετέθη ἡ ἐπιμέλεια τῶν τέκνων τῆς, ὧν τὴν κληρονομίαν ἀνέλαβε νά προστατεύσῃ ὁ Ἀντίγονος. Καὶ ἐν ὅσῳ μὲν ὑπῆρχεν εἰρήνη ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ἔπραττε τοῦτο μετὰ πολλῆς ἀγαθότητος καὶ πρὸς εὐημερίαν τῆς πόλεως, ἀλλὰ τὰ συμβάντα τοῦ τελευταίου ἔτους μετέβαλον τὸ πᾶν· διότι ἡ μὲν ἐπικράτεια τῆς Ἡρακλείας περιζώσθη ὑπὸ τῶν χειμαδίων τοῦ Λυσιμάχου, τὸ δὲ μικρὸν βασιλεῖον θὰ εἶχε νά φοβῇται τὰ πάνδεια, ἂν διετῆρει ἀνωφελῇ πίστιν καὶ ἀφοσίωσιν πρὸς τὸν Ἀντίγονον. Διὰ τοῦτο ἡ χήρα βασίλισσα Ἀμαστρίς ἐδέχθη εὐχαρίστως πρόσκλησιν τοῦ Λυσιμάχου, νά ἐπισκεφθῇ αὐτὸν ἐν τοῖς χειμαδίοις· ἐνταῦθα δὲ ἡ ἀξιοσέβαστος ἡγεμονὶς ἔθελξε τὴν καρδίαν τοῦ βασιλέως, καὶ μετ' ὀλίγον ἐπῆλθεν ὁ γάμος ἀμφοτέρων. Ἀπὸ τοῦδε ἡ Ἡράκλεια ἀπέβη τὸ ἐπίνειον τοῦ στρατοῦ τοῦ Λυσιμάχου, ἄφθονα τὰ ἐπιτήδεια προσεκομίζοντο

¹⁾ Πλουτάρχου Δημητρ. ΚΗ', Διοδώρου Κ', 109.

εἰς αὐτὸν ἐκεῖθεν, καὶ ὁ ἀξιόλογος στόλος τῆς πόλεως παρείχεν αὐτῷ πολυειδεῖς ὠφελείας ¹⁾).

Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐγίνοντο ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ἐξώρμησε κατὰ τὰ συμπεφωνημένα καὶ ὁ Πτολεμαῖος ἐκ τῆς Αἰγύπτου τὸ θέρος τοῦ 302, ἡγούμενος ἀξιολόγου στρατοῦ, καὶ εἰσέβαλεν εἰς τὴν Κοίλην Συρίαν· καταλαβὼν δὲ ἄνευ πολλοῦ κόπου τὰς ἐκεῖ πόλεις, ἐπολιόρκει ἤδη τὴν Σιδῶνα. Τὸ φθινόπωρον ἦλθεν ἄγγελμα ὅτι ὁ Σέλευκος ἠνώθη μετὰ τοῦ Λυσιμάχου, ὅτι, μάχης γενομένης, ὁ στρατὸς τῶν συμμάχων κατετροπώθη, ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ βασιλεῖς μετὰ τοῦ ὑπολοίπου τῶν στρατευμάτων κατέφυγον εἰς τὴν Ἡράκλειαν, καὶ ὅτι ὁ Ἀντίγονος μετὰ τοῦ πολυαρίθμου στρατοῦ σπεύδει, ὅπως ἐλευθερώσῃ τὴν Συρίαν. Τούτων οὕτως ἐχόντων, ὁ προνοητικὸς Λαγίδης ἔκρινε φρόνιμον νὰ μὴ ἀφήσῃ τὸν στρατὸν αὐτοῦ νὰ διαχειμάσῃ ἐν Συρίᾳ. Καὶ ἂν μὲν τῷ ὄντι κατελίμπανε πάντα τὰ μέχρι τοῦδε ἀποκτηθέντα, καὶ ἀνεκάλει ἐσπευσμένως τὸν στρατὸν αὐτοῦ εἰς τὴν ἀσφαλῇ Αἰγύπτου, οὐδεμίαν ἄλλην μομφὴν θὰ εἶχε νὰ προσάψῃ τις εἰς αὐτόν, εἰ μὴ ὅτι παραπολὺ ἔσπευσε νὰ πιστεύῃ εἰδῇσιν, ἧς ἡ ἐπιβεβαίωσις ἐδύνατο πάντοτε νὰ ἔλθῃ τόσον ταχέως, ὥστε νὰ ἔχῃ καιρὸν νὰ ὑποχωρήσῃ πρὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ Ἀντιγόγου. Ἀλλ' αὐτὸς οὐ μόνον πρὸς τὴν Σιδῶνα συνωμολόγησε τετράμηνον μόνον ἀναχωρήσιν, ἀλλὰ καὶ εἰς πάντα τὰ κατελημμένα φρούρια κατέλιπε φρουράς. Ἐκ τούτων κατανοεῖ τις, ὅτι δὲν ἠπατάτο περὶ τῆς καταστάσεως τῶν ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ πραγμάτων, ἀλλ' ἠθέλε τὴν μὲν ἐπικίνδυνον καταπολέμησιν τοῦ Ἀντιγόγου ν' ἀφήσῃ εἰς τοὺς συμμάχους, αὐτὸς δὲ ν' ἀνακτήσῃ καὶ εἰς ἑαυτὸν ἐξασφαλίσῃ τὴν Φοινίκην καὶ Κοίλην Συρίαν ²⁾).

Ἐν Εὐρώπῃ δὲ ὁ μὲν Δημήτριος, ἀρχομένου τοῦ θέρους τοῦ 302, ἐξῆλθε τῶν Ἀθηνῶν· εἰς δὲ τὴν Χαλκίδα τῆς Εὐβοίας συνηθροίσθησαν ἅπαντα τὰ στρατεύματα καὶ τὰ ἑαυτοῦ καὶ τὰ τῶν Ἑλλήνων συμμαχικά, τὰ ληστρικά πλοῖα, οἱ 8,000 μισθοφόροι

¹⁾ Διοδώρου Κ', 109. *Μέμονοι* παρὰ Φωτίῳ 224. 6.

²⁾ Διοδώρου Κ', 113.

πειραταὶ καὶ σύμπας αὐτοῦ ὁ στόλος, πλὴν μιᾶς μοίρας ἐν Πειραιεὶ καταληφθείσης. Ἐπειδὴ δὲ αἱ Θερμοπύλαι ἦσαν ἤδη κατειλημμένα ὑπὸ τοῦ Κασσανδρου δι' ἀξιολόγου στρατοῦ, παρήγγειλε τὸν στόλον αὐτοῦ νὰ πλεύσῃ εἰς τὰ βόρεια τῆς νήσου καὶ ἐπιβιάσας ἐκεῖ σύμπασαν αὐτοῦ τὴν δύναμιν ¹⁾, τὴν ἀπεβίβασεν εἰς τὴν Κρεμαστὴν Λάρισαν· καὶ τὴν μὲν πόλιν ἐκυρίευσεν ἐξ ἐφόδου, τὴν δὲ ἀκρόπολιν ἐξεπολιόρκησε, τὴν μακεδονικὴν φρουρὰν ἀπήγαγε δεσμίαν, καὶ οἱ Λαρισαῖοι ἀνεκηρύχθησαν ἐλεύθεροι. Ἐντεῦθεν πλέων παρὰ τὴν ἀκτὴν διευθύνετο πρὸς τὸν Παγασητικὸν κόλπον, ὅπως ἐξασφαλίσῃ τὴν πρὸς τὰ ἐνδότερα τῆς Θεσσαλίας παραλίαν ὁδόν, καὶ ἐκυρίευσεν τὰς ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ταύτης κυριωτάτας θέσεις Ἀντρώνα καὶ Πτελεόν ²⁾. Ὁ δὲ Κασσανδρος λαβὼν τὴν εἰδησιν περὶ τῆς ταχείας καὶ εὐτυχοῦς ἀποβάσεως τοῦ Δημητρίου, ἔπεμψεν ὡς τάχιστα ἐνίσχυσιν εἰς τὰς Φεράς, αὐτὸς δὲ διὰ τῶν στενῶν τῆς Ὀθρυος ἀπήγαγε τὸν στρατὸν εἰς τὴν Θεσσαλίαν καὶ ἐστρατοπέδευσε ἀπέναντι τοῦ Δημητρίου. Πολυάριθμα στρατεύματα ἦσαν ἐν στενῷ χώρῳ κατ' ἀλλήλων ἀντιτεταγμένα· διότι ὁ μὲν Κασσανδρος εἶχεν 29,000 πεζοὺς καὶ 2,000 ἵππεις· τοῦ δὲ Δημητρίου ἡ δύναμις, ἂν καὶ οὐκ ὀλίγαι νῆες εἶχον ἤδη ἀποπλεύσῃ εἰς Ἀβυδὸν καὶ Κλαζομενάς, ἀνήρχετο ἔτι πάντως εἰς πλεον ἢ 50,000 ἄνδρας. Ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἀμφοτέρωι οἱ στρατοὶ ἀντιπαρετάττοντο εἰς μάχην· ἀλλ' ἀμφοτέρωι ἀπέφευγον τὴν

¹⁾ Ἡ κίνησις αὕτη τοῦ τε στόλου καὶ τοῦ στρατοῦ οὔτε ἰκανῶς δικαιολογεῖται οὔτε ὑπὸ τοῦ Διοδώρου (Κ', 110) μαρτυρεῖται, ὅστις λέγει «παραπλεύσας δὲ ἐκ τῆς Χαλκίδος» (ὅπου ἦτο συνθηροισμένος ὁ στόλος καὶ ὁ στρατὸς) «μετὰ τῆς δυνάμεως εἰς τὸν ἐν Λαρίσῃ λιμένα». Σ Μ.

²⁾ Παρὰ Διοδώρῳ φέρεται Πρώνας, ἀνθ' οὗ γραπτέον κατὰ τὴν διόρθωσιν τοῦ Wesseling Ἀντρώνα. Μετὰ ταῦτα ὁ Διοδωρος λέγει «Δίον δὲ καὶ Ὀρχομενὸν μετακίσθησαν εἰς Θήβας Κασσανδρου, διεκώλυσε μετακισθῆναι τὰς πόλεις.» Πόλεις οὕτως ἀνομαζόμεναι δὲν ὑπάρχουσιν ἐν Θεσσαλίᾳ, ὅπου τὰ νῦν ὁ Δημήτριος ἐνήργει. Ἴσως ἀντὶ τοῦ Δίον πρέπει νὰ γράψῃ τις Ἀλόν· τὸ δὲ Ὀρχομενὸν θὰ ἔπαθε βαθυτέραν τὴν παραφθοράν, καὶ τὸ Ὀρμένιον δὲν εἶνε πολὺ εὐάρμοστον. Ἐν ἑλλείψει χρειττονος ἀναγκάζεται ν' ἀναλογισθῇ τις τὸν Βοιώτιον Ὀρχομενὸν καὶ τὸ ἐπὶ τῆς ΒΔ, ἀκρας τῆς Εὐβοίας Δίον. Ἀλλὰ δὲν εἶνε φανερόν πῶς ταῦτα εὐαρμостоῦσιν εἰς τὴν ἀλληλουχίαν τῶν γεγονότων.

συμπλοκήν, διότι δῆθεν περιέμενον ἐξ Ἀσίας ἀγγελίαν περὶ κρίσιμου τινὸς μάχης ¹⁾). Καὶ ὁ μὲν Κάσσανδρος βεβαίως ὤφειλε ν' ἀποφύγῃ τὴν μάχην, ἥτις ἔνεκα τῆς μεγάλης ὑπεροχῆς τοῦ ἐχθροῦ ἐδύνατο ν' ἀποβῇ εἰς αὐτὸν ἀπαισία· ἀλλὰ διὰ τί ὁ Δημήτριος δὲν ἐπεζήτηι πλέον τὸν ἀγῶνα; Ἦσαν μὲν οἱ 25,000 τῆς στρατιᾶς αὐτοῦ Ἕλληνες· ἀλλ' ἂν καὶ ὁ ὑπὲρ αὐτοῦ ἐνθουσιασμὸς τῶν πόλεων δὲν ἦτο ἐκ τῶν ἀκραιφνεστάτων, τὸ πλεῖστον ὅμως τῶν ὑπ' αὐτῶν πεμφθέντων στρατευμάτων θὰ ἦσαν βεβαίως μισθοφόροι ²⁾, οἵτινες, ἀδιαφοροῦντες ὑπὲρ τίνος καὶ κατὰ τίνος ἐστράτευον, ἦσαν συνηθισμένοι νὰ μάχωνται ὡς στρατιῶται· ὅτι δὲ τὸ ἔδαφος, μὴ εὐθετον τυχόν πρὸς μάχην, δὲν ἐκώλυεν, ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς ἐπανειλημμένης παρατάξεως. Ἐάν δὲ ὁ Δημήτριος εἶχε διαταγὴν παρὰ τοῦ πατρὸς ν' ἀποφύγῃ ἐπὶ τοῦ παρόντος κρίσιμον μάχην, ἵνα μὴ διακυβεύσῃ τὴν Ἑλλάδα, ἡ διαταγὴ αὕτη θὰ ἦτο πασῶν ἀτοπωτάτη, μεθ' ἣν ἐν τούτοις ἔμελλε ν' ἀκολουθήσῃ ἄλλη ἔτι ἀτοπωτέρα.

Μόλις ὁ Δημήτριος, προσκληθεὶς ὑπὸ τῶν Φεραίων, κατέλαβε τὴν πόλιν καὶ μετὰ βραχείαν πολιορκίαν ἠνάγκασε τὴν μακεδονικὴν φρουρὰν νὰ παραδοθῇ, καὶ ἔλαβε διαταγὴν παρὰ τοῦ πατρὸς νὰ ἔλθῃ ὅσον οἷόν τε τάχιστα εἰς τὴν Ἀσίαν μετὰ πάσης αὐτοῦ τῆς δυνάμεως, διαταγὴν, τὴν ὁποίαν μόνον ἀκαιρότατος φόβος ἠδύνατο νὰ ὑπαγορεύσῃ· διότι ἂν ὁ Δημήτριος, ἔχων τόσον σπουδαίαν δύναμιν, ἐξετέλει τὸ καθήκον του, ἐντὸς ἐνὸς μηνὸς καὶ πρὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἐπιόντος ἔτους ὁ μὲν Κάσσανδρος ἦτο ἡττημένος, ἡ δὲ

¹⁾ Διόδωρον εἶ. ἂν «καταδοκῶν τὴν ἐπὶ τῆς Ἀσίας ἐσομένην τῶν ὅλων κρίσιν».

²⁾ Ὅτι καὶ Ἀθηναῖοι πολῖται ὑπῆρχον ἐν τῇ στρατῷ τούτῳ ἐξάγεται ἐκ τοῦ ἐν Corp. Inser. Att. II, n° 314 ψηφίσματος τοῦ πρὸς τιμὴν τοῦ Φιλίππου, ἐπαινοῦντος τὰς παρὰ τῇ Λυσιμάχῳ π. ο.σπαθείας τούτου, ὡς ἔνεκα ὁ βασιλεὺς μετὰ τὴν ἐν Ἰψῇ νίκην «τοὺς μὲν τελευτήσαντας ἐν τῷ κ[ι]νδύνῳ τῶν πολιτῶν ἔθαψε τοῖς ἑαυτοῦ ἀναλώμασιν, ὅσοι δὲ αἰχμάλωτοι ἐγένοντο» τούτων τοὺς μὲν βουλομένους παρελθεῖν εἰς τὴν ἑαυτοῦ ὑπηρεσίαν, «τοὺς δὲ προαιρουμένους ἀπιέναι ἀμφίσας καὶ ἐφόδια δοῦς, παρ' ἑαυτοῦ ἀπέστειλεν οὗ ἕκαστοι ἐδοῦλοντο πλείους ὄντας ἢ τριακοσίους». Ἀλλ' ἐκ τούτων δὲν ἔπεται ὅτι οὗτοι οἱ Ἀθηναῖοι πολῖται ἦσαν ἐκ κ α α τ α λ ὁ γ ο υ εἰλημμένοι· οὐχ ἦττον, καὶ ἐπὶ μισθῷ στρατολογηθέντες, διετέλουν πάντοτε Ἀθηναῖοι πολῖται.

Μακεδονία κατειλημμένη, ἡ δὲ Θράκη ἐν ἐσχάτῳ κινδύνῳ· τότε δὲ ὁ Λυσίμαχος ὤφειλε νὰ τρέξῃ πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς ἰδίας αὐτοῦ χώρας, καί, ἐν ᾧ ὁ Δημήτριος θὰ ἡγωνίζετο κατ' αὐτοῦ, ὁ Ἀντίγονος ἔχων οὐχ ἥττον ὑπερβάλλουσαν δύναμιν θὰ ἐδύνατο νὰ βαδίζῃ κατὰ τοῦ Σελεύκου. Νῦν δὲ ὁ Ἀντίγονος, μεριμνῶν μόνον περὶ τοῦ ἐπικειμένου κινδύνου, ἀφῆκεν ἐλευθερίαν εἰς τοὺς ἐναντίους νὰ ἐνωθῶσιν· ἐγκατέλειπε τὴν Εὐρώπην, ἵνα καταστήσῃ ἀναπόδραστον ἐν Ἀσίᾳ μάχην ἀμφίβολον· κατηνάλισκε τὸν πολύτιμον χρόνον, ὅπως συνενώσῃ πάσας αὐτοῦ τὰς δυνάμεις εἰς τόπον, ὅπου πάντα τὰ πλεονεκτήματα τῆς ἀμύνης ἦσαν ἤδη ὑπὲρ τῶν πολεμίων ¹⁾).

Ὁ Δημήτριος ἔσπευσε νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ πατρός του· συνωμολόγησε μετὰ τοῦ Κασσάνδρου συνθήκην, καθ' ἣν πιθανῶς οὗτος μὲν διετήρησε τὴν Μακεδονίαν καὶ ὅσα μέρη τῆς Θεσσαλίας τότε κατεῖχεν, εἰς δὲ τὰς ἐλληνικὰς πόλεις τῆς τε Εὐρώπης καὶ Ἀσίας ἐξησφαλίσθη ἡ ἐλευθερία· ἂν δὲ ὁ Κασσανδρος ἠναγκάσθῃ νὰ ὑποχρεωθῇ νὰ μὴ μετάσχη πλέον τοῦ πολέμου, δὲν λέγεται ²⁾· τέλος ἡ συνθήκη αὕτη τότε μόνον ἔμελλε νὰ ἔχῃ κύρος, ἐὰν ἤθελεν ἐγκριθῇ ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου. Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Δημήτριος, ἐπιβίβασθεις μετὰ παντὸς τοῦ στρατοῦ, ἀπέπλευσε περὶ τὰ τέλη τοῦ ἔτους 302 διὰ τῶν νήσων εἰς τὴν Ἐφεσον. Ἐνταῦθα δὲ ἐκβιβάσας τὴν δύναμιν καὶ στρατοπεδεύσας πλησίον τῶν τειχῶν, ἠνάγκασε τὴν μὲν πόλιν ν' ἀποκαταστήσῃ τὴν προϋπάρχουσαν τάξιν ³⁾, τὴν δὲ ὑπὸ τοῦ Πρεπελάου εἰς τὴν ἀκρόπολιν εἰσαγθεῖσαν φρουρὰν νὰ παραδοθῇ. Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Δημή-

¹⁾ Κατὰ τὸν Διόδωρον (Κ', 109) ὁ Ἀντίγονος, ἅμα λαβὼν τὴν εἰδησιν ὅτι ὁ Σελεύκος ἐπεστράτευεν, ἐπεμψε διαταγὴν πρὸς τὸν υἱόν, τοῦτο δὲ βεβαίως δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ἔγινε μετὰ τὸν Σεπτέμβριον, διότι τὰ ὑπὸ τοῦ Δημητρίου διαπραχθέντα, πρὶν καταλάβῃ τὰ ἐν Πόντῳ χεῖμάδια, ἀπῆλθον τοῦλάχιστον τρεῖς μῆνας.

²⁾ Ἀλλὰ φαίνεται ὅμως ὅτι τοῦτο ἔγινεν ἐκ τοῦ Διόδωρου Κ', ΙΗ', ὅπου ὁ Πρεπέλαος λέγεται στρατηγὸς τοῦ Λυσιμάχου.

³⁾ Ἡ ἐπὶ Ἀντιγόνου δημοκρατουμένη Ἐφεσσος ἠναγκάσθη, φαίνεται, κατακτηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Πρεπελάου, νὰ ὑποστῇ τὰς αὐτὰς ἐν τῇ πολιτείᾳ μεταβολάς, ὥς καὶ αἱ Ἀθηναί, ὑποπεσοῦσαι εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Κασσάνδρου.

τριος, θέλων τὸ μὲν ν' ἀποφύγῃ τὴν διὰ τῶν ἐνδοτέρων τῆς Λυδίας δύσκολον ἴσως πορείαν ¹⁾, τὸ δὲ κυριώτερον νὰ καταλάβῃ τὰς περὶ τὸν Ἑλλήσποντον καὶ τὴν Προποντίδα χώρας, καὶ νὰ ἐμποδίσῃ μὲν στρατεύματα διαβαίνοντα ἐξ Εὐρώπης, νὰ διακόψῃ δὲ τοῦ Λυσιμάχου τὴν συγκοινωνίαν πρὸς τὰς χώρας του, καὶ ν' ἀπειλῇ αὐτὸν κατὰ τὰ νῶτα, ἀπέπλευσε πρὸς τὸν Ἑλλήσποντον. Ἐνταῦθα ἀνθίστατο μὲν ἔτι ἡ Ἄβυδος· ἡ δὲ Λάμψακος, τὸ Πάριον καὶ αἱ λοιπαὶ πόλεις κατελήφθησαν, εἴτα δὲ διὰ τῆς Προποντίδος κατέπλευσεν εἰς τὸ στόμα τοῦ Πόντου. Ἐκεῖ ἐπὶ τῆς ἀσιατικῆς ἀκτῆς τοῦ Βοσπόρου παρὰ τὸ τῶν Καλχηδονίων ἱερὸν τοῦ Διός, τὸν κυριώτατον λιμένα τῶν ἐν τῷ Πόντῳ ναυτιλλομένων, ἔστησεν ὠχυρωμένον στρατόπεδον, καταλιπὼν 3,000 φρουροὺς καὶ 30 ναῦς πρὸς ἐπιτήρησιν τῆς θαλάσσης. Μετὰ δὲ τοῦτο διένειμε τὴν ἐπίλοιπον αὐτοῦ δύναμιν εἰς τὰς πέριξ πόλεις πρὸς διαχειμασίαν.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ ἔτους ἐξηφανίσθη εἰς τῶν ἀντιπάλων τοῦ Ἀντιγόνου, πρότερον ὑπάρξας ἀφωσιωμένος εἰς τὴν ὑπόθεσιν αὐτοῦ. Ὁ Μιθραδάτης, αὐτὸς ἐκεῖνος ὅστις, ζήσας πρότερον ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Ἀντιγόνου ²⁾, εἶχε φύγῃ νεωστὶ ἐκεῖθεν, διότι ὁ Δημήτριος ἐμήνυσεν εἰς αὐτὸν ὅτι ἐπιβουλὴ ἐτεκταίνετο κατὰ τῆς ζωῆς του, κατεῖχεν ἀναμφισβητήτως πόλεις τινάς, ἰδίως τὴν Κίον, τὴν Καρίνην καὶ τὸ φρούριον Κιμίατα παρὰ τὸν Ὀλγασσυν ³⁾· κατὰ

¹⁾ Εἶνε σχεδὸν βέβαιον ὅτι ἡ σατραπεία τῆς Λυδίας εἶχε καταληφθῇ ὑπὸ τοῦ Πρεπέλαου, ἃν καὶ ῥηταί περὶ τούτου μαρτυρίαι δὲν ὑπάρχουσιν· διότι ἐνεργῶν ὁ Πρεπέλαος ὡς στρατηγὸς τοῦ Λυσιμάχου, δὲν ἠδύνατο νὰ περιληφθῇ εἰς τὴν μεταξὺ Δημητρίου καὶ Κασάνδρου συνθήκην.

²⁾ Παρὰ Διοδώρῳ (Κ', III') λέγεται συντόμως «ὕπηχος ὢν Ἀντιγόνῳ».

³⁾ Διοδώρου Κ', III'. Ἐπίστευσα ἄλλοτε μετὰ τοῦ Clinton (Fast. Hell. III, σ. 423) ὅτι οὗτος ὁ Μιθραδάτης Β', ἦτο δ' ἐπικαλούμενος κ τ ῖ σ τ η ς καὶ ὅτι ἡ ἐκ τῆς αὐλῆς τοῦ Ἀντιγόνου φυγὴ αὐτοῦ (Πλουτάρχου Δημητρ. Δ') συνέβη ἐν ἔτει 322. Μετὰ ὠριμωτέραν σκέψιν νομίζω ὅτι τὰ πράγματα ἔχουσιν ἄλλως πως. Ἰδίως ἐκ τοῦ μνημονευθέντος χωρίου τοῦ Διοδώρου, λέγοντος ὅτι ὁ Μιθραδάτης (ὁ Γ') ὁ υἱὸς τοῦ Μιθραδάτου «πολλὰ προσεκλήσατο τῆς τε Καππαδοκίας καὶ Παφλαγονίας», συνδυαζομένου πρὸς τὰ τοῦ Ἀππιανοῦ (Μιθρατ. 9) «ἐν τῇδε τῇ Μακεδόνων ἀσχαλίᾳ» ἐξάγεται ὅτι ὁ Μιθραδάτης ὁ Γ' εἶνε ὁ κ τ (σ τ η ς). Καὶ ὁ Πλουτάρχος δέ, ὅστις καὶ ἐν τοῖς Ἀποφθέγμασι (Ἀντιγόνου) διηγείται τὴν φυγὴν

δὲ τὴν εἰσβολὴν τῶν συμμάχων ἔκλινε πρὸς αὐτούς· ὁ δὲ Λυσιμάχος καὶ Πρεπέλαος, οἱ ἐνεργοῦντες πλησίον τῆς ἐπικρατείας αὐτοῦ, δὲν ἐνόμιζον μικρὸν κέρδος νὰ ἔχωσι μεθ' ἑαυτῶν ἄνδρα, ὅστις οὐδὲν μᾶλλον εἶχε νὰ φοβῆται ἢ νίκην τοῦ Ἀντιγόνου. Ἡ μετὰστασις αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἐναντίους τοῦ Ἀντιγόνου, ὑπῆρξε τὸ αἷτιον τοῦ θανάτου· ἐν ἡλικίᾳ 84 ἐτῶν ἐδολοφονήθη. Ἄν ὁ υἱὸς τοῦ Μιθραδάτης ὁ κληρονομήσας τὴν δυναστείαν συνετάχθη μετὰ τοῦ Δημητρίου, δὲν λέγεται· ἀλλ' ἐὰν δὲν τὸ ἔπραξεν, ὑπῆρξεν ἀδύνατον νὰ διατηρήσῃ τὰς ἐν Μυσίᾳ δυτικὰς αὐτοῦ κτήσεις, αἵτινες περιῆλθον τότε εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Δημητρίου τοῦ ἐκεῖ πλησίον διατρίβοντος. Αὐτὸς δὲ εἶναι ἐνδεχόμενον ὅτι διετηρήθη ἐν Παφλαγονίᾳ ¹⁾).

Αἱ σπουδαῖαι δυνάμεις αἱ μετὰ τοῦ Δημητρίου ἐλθοῦσαι, μάχη τις παρὰ τὴν Λάμψακον, καθ' ἣν οὗτος ἐνίκησε τὰ στρατεύματα τοῦ Λυσιμάχου καὶ ἐκυρίευσεν τὸ πλεῖστον τῆς ἀποσκευῆς τῶν πολεμίων ²⁾), ἡ θέσις τὴν ὁποίαν κατεῖχε κατὰ τὰ νῶτα τῶν Θρακικῶν χειμαδίων, ἔτι δὲ ἡ εἰδῆσις περὶ τῆς ὑποχωρήσεως τοῦ Πτολεμαίου ἐκ τῆς Συρίας καὶ ἡ ἀπαύστως ἔτι βραδύνουσα ἄφιξις τοῦ Σελεύκου παρήγαγον, ὡς φαίνεται, ὅχι μικροὺς φόβους ἐν τῷ στρατοπέδῳ τοῦ Λυσιμάχου. Εἰς ταῦτα προσετέθη καὶ ἡ περίστασις ὅτι οὗτος, ἂν καὶ γνωστὸς διὰ τοῦτο, ὅτι εἶχε συσσωρεύσῃ μεγάλους θησαυροὺς, καθυστέρει τὸν μισθὸν εἰς τοὺς στρατιώτας του, ἀλλὰ καὶ αἱ ἀδιάλειπτοι ὑποχωρήσεις καὶ αἱ μικραὶ προσδοκίαι περὶ στρατιωτικῆς τιнос ἐπιτυχίας θὰ κατέβαλλον τὸ φρόνημα τῶν στρατιωτῶν, δι' ὃ καὶ ἡττομόλουν ἀναφανδὸν καὶ κατὰ στίφη

τοῦ Μιθραδάτου, παριστᾷ τὸν Δημήτριον ἀποτρέποντα κατὰ τρόπον («συμπεριπατῶν περὶ τὴν θάλασσαν») ἀρμόζοντα μᾶλλον εἰς τὸ 302 ἢ εἰς τὸ 322 ἔτος. Τὸ δὲ ἐν τῷ κειμένῳ ἀναγραφέν φρούριον Κιμίατα θεωρεῖ καὶ ὁ **Στράβων** (ΙΒ', σ. 562) ὡς «ὀρμητήριον, ᾧ χρησάμενος Μιθριδάτης ὁ κτίστης προσαγορευθεὶς κατέστη τοῦ Πόντου κύριος».

¹⁾ **Στράβωνος** ΙΒ', σ. 562.

²⁾ Κατόπιν ταύτης τῆς μάχης ὁ Λυσιμάχος, ὅπως μὴ οἱ βάρβαροι οἱ στερηθέντες τῶν ὑπαρχόντων, αὐτομολήσωσι πρὸς τοὺς πολεμίους διέταξε τὴν σφαγὴν 5,000 Αὐταριατῶν (**Πολυαῖνου** Δ', 12, 1).

πρὸς τὸν Ἀντίγονον, ὅστις προκαταβάλλων τρίμηνον μισθὸν προσ-
εἴλκυεν αὐτοὺς ὅχι ὀλιγώτερον τῆς κοινῆς γνώμης, ὅτι ἐπὶ τέλους
ἔμελλε νὰ νικήσῃ. 800 Λύκιοι καὶ Πάμφυλοι, 2,000 Αὐταριᾶ-
ται, δραπετεύσαντες ἐκ τῶν χειμαδίων τῶν ἐν τῇ πεδιάδι τῆς Σα-
λωνείας, εὗρον παρὰ τῷ Ἀντιγόνῳ φιλικὴν ὑποδοχὴν, ἐπληρώθη-
σαν τὸν ὑπὸ τοῦ Λυσιμάχου ὀφειλόμενον αὐτοῖς μισθόν, καὶ πρὸς
τούτοις ἔλαβον πλούσια δῶρα¹⁾. Οὕτω λοιπὸν περὶ τὰ τέλη τοῦ
ἔτους τὰ πράγματα τοῦ Ἀντιγόνου, ὅπως τοῦλάχιστον ἐφαίνοντο,
ἐχώρουν παντάπασι κατ' εὐχὴν.

Τέλος πάντων ἦλθεν ἡ ἀγγελία, ὅτι ὁ Σέλευκος ἔφθασε μετὰ
τοῦ στρατοῦ εἰς τὴν Καππαδοκίαν· εἶχεν 20,000 πεζοὺς καὶ 12,
000 ἵππεῖς, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν ἵπποτοξοτῶν· ἔτι δὲ
ὑπὲρ τὰ 100 ὄρεπανηφόρα ἄρματα τὰ ἐν τῇ Ἀνω Ἀσίᾳ συνηθι-
ζόμενα, ἀλλὰ τὸ σπουδαιότατον πάντων ἦγε μεθ' ἑαυτοῦ 480
Ἰνδικοὺς μαχίμους ἐλέφαντας, πλεόν ἢ ἑξαπλάσιους τῶν ὅσους ὁ
Ἀντίγονος ἐδύνατο νὰ παρατάξῃ. Ὁ Σέλευκος, τὸ μὲν ἐπειδὴ τὰ
στρατεύματα, ἔνεκα τῆς μακρᾶς πορείας ἦσαν κατ' ἀνάγκην κεκ-
μηκότα, τὸ δὲ ἔνεκα τῆς ὀψίας ὥρας τοῦ ἔτους παρεχείμασεν ἐν
Καππαδοκίᾳ, στρατοπεδεύσας εἰς στερεὰς κάλυδας πλησίον ἀλ-
λῆλων κατασκευασθείσας, ἵνα καὶ πρὸς ἀπροσδόκητόν τινα ἐπί-
θεσιν ἔχωσιν εὐκόλον τὴν ἄμυναν²⁾.

Ἀλλὰ καὶ ἐν Εὐρώπῃ τὰ πράγματα τῶν συμμάχων ἔλαβον
εὐνοϊκὴν τροπὴν. Διότι ὁ Κάσσανδρος εὐθύς μετὰ τὴν ἀναχώρη-
σιν τοῦ Δημητρίου καὶ τὴν Θεσσαλίαν ἅπασαν ἀνέκτησε, καὶ τὰς
Θερμοπύλας πάλιν κατέλαβε, καί, ὡς φαίνεται, καὶ πρὸς τὰς Θήβας

1) Διοδώρου Κ' 113. Εἰς ταῦτα τὰ γεγονότα καὶ τὰς στρατιωτικὰς ταύτας περι-
πτώσεις φαίνεται ὅτι ἀναφέρεται τὸ τιμητικὸν ψήφισμα τὸ παρὰ Wood, Discoveries at
Ephesus 1877 Append. σ. 14 ὡςδεδοῦναι τῷ δήμῳ συνηθέντι τοῖς γενομένοις ἀγαθοῖς
τοῖς βασιλέωσι . . . καὶ στεφανηφορεῖν Ἑφesiούς ἐπὶ τοῖς εὐτυχήμασι τοῖς ἐξηγγελημένοις
καὶ θύειν εὐαγγελία τῇ Ἀρτέμιδι τοὺς Ἑσσηνας κτλ..»

2) Διοδώρον ἔ. ἀν. Διὰ ποίας ὁδοῦ ἦλθεν ὁ Σέλευκος; Βεβαίως ὅχι διὰ τῆς συνηθούς·
διότι τότε ὤφειλε νὰ διαχειμάρῃ ἐν Κιλικίᾳ, οὐδὲ θὰ ἤθελεν εὐκόλως νὰ διέλθῃ διὰ τῶν κυ-
ριωτάτων ἐπαρχιῶν τῶν πολεμίων. Ἐκ τῆς ἐμφανίσεως αὐτοῦ τῆς ἐν Καππαδοκίᾳ δύναται
νὰ εἰκάσῃ τις ὅτι διήλθε τὴν Ἑδεσσαν, τὰ Σαμόσατα καὶ τὰ Κόμανα.

ἐξαπέστειλε πάλιν φρουράν. Ἐπὶ τοῦ παρόντος δὲν προέβη καὶ εἰς ἄλλο τι, διότι πρῶτον μὲν ἐπεθύμει νὰ πέμψῃ εἰς τὴν Ἀσίαν ὅσα ὀλίποτε στρατεύματα ἐδύνατο νὰ ἔχῃ διαθέσιμα, ἔπειτα δὲ ἡ Ἡπειρος προεκάλει τὴν προσοχὴν του. Διότι ἀκριβῶς τῶρα ὁ νεαρὸς βασιλεὺς Πύρρος, ὅστις ἐνόμιζεν ὅτι ἦτο βέβαιος περὶ τῶν ὑπηκόων του, εἶχεν ἀποδημήσῃ εἰς τὴν Ἰλλυρίαν, ἵνα συνεορτάσῃ τὸν γάμον ἐνὸς τῶν υἱῶν τοῦ βασιλέως Γλαυκίου, παρ' ᾧ εἶχεν ἀνατραφῆ· κατὰ δὲ τὴν ἀπουσίαν αὐτοῦ ἐπαναστατήσαντες οἱ Μολοσσοὶ ἐξέβαλον τοὺς ὁπαδοὺς τοῦ βασιλέως, διήρπασαν τὸ θησαυροφυλάκιον αὐτοῦ, καὶ ἔδωκαν τὸ διάδημα εἰς τὸν Νεοπτόλεμον τὸν υἱὸν τοῦ βασιλέως Ἀλεξάνδρου ¹⁾. Πρέπει δὲ νὰ θεωρηθῇ ὡς βέβαιον, ὅτι ὁ Κάσσανδρος εἶχε τὸν δάκτυλόν του ἐν τῇ σκευῇ ταύτῃ ²⁾. Πρότερον μὲν εἶχεν ἀναβιβάσῃ εἰς τὸν θρόνον τὸν θεῖον τοῦ Πύρρου Ἀλκέταν, ἀφοῦ δὲ οὗτος μετὰ τῶν παιδῶν αὐτοῦ ἐδολοφονήθη, συμπράττοντος τοῦ Δημητρίου ἀνῆλθεν ὁ Πύρρος εἰς τὴν ἐξουσίαν. Κατὰ παράδοξον καὶ κακεντρεχῇ σύμπτωσιν ὁ μόνος μνηστήρ τοῦ θρόνου, τὸν ὁποῖον ὁ Κάσσανδρος εἶχε ν' ἀντιτάξῃ κατὰ τοῦ Πύρρου, ἦτο ἐκεῖνος ὁ ἀνεψιὸς τῆς βασιλίσσης Ὀλυμπιάδος, ἣν εἶχε καταδιώξῃ μέχρι θανάτου. Ἀλλ' ὁ Κάσσανδρος ἤρκεῖτο εἰς τοῦτο, ὅτι διὰ ταύτης τῆς ἐπαναστάσεως οὐ μόνον ἰσχὺν ἐν Ἡπείρῳ καὶ ἐπὶ καιρὸν θέσιν κατὰ τῶν Αἰτωλῶν ἀπέκτησεν, ἀλλὰ καὶ γείτονος ἀπηλλάγη, ὅστις ἐδύνατο οὐκ ὀλίγον ἐπικινδύνως ν' ἀπειλήσῃ τὰ δυτικὰ αὐτοῦ μεθόρια. Ὁ Πύρρος φygών ἐκ τῆς Εὐρώπης μετέβη εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Δημητρίου, ὅπου συνηγωνίσθη πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ ἐν τῷ μεγάλῳ πολέμῳ ³⁾.

Ἀπαλλαγεὶς τῶν πρωτίστων φροντίδων ὁ Κάσσανδρος ἔσπευσε ν' ἀποστείλῃ ἐπικουρίαν εἰς τοὺς ἐν Ἀσίᾳ συμμάχους αὐτοῦ. 12,000 πεζοὶ καὶ 500 ἵππεῖς ἐξεκίνησαν ἐκ Μακεδονίας ὑπὸ τὴν

¹⁾ Πλουτάρχου Πύρρ. Δ'.

²⁾ Ὁ Πανσανίας μάλιστα (Α', 11,5) λέγει ὅτι αὐτὸς ὁ Κάσσανδρος κατεπολέμησε καὶ ἐξέβαλεν αὐτὸν τῆς χώρας.

³⁾ Πλουτάρχου Πύρρ. Δ'.

ἀρχηγίαν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Πλειστάρχου. Ἐπειδὴ δὲ αἱ περὶ τὸν Ἑλλησποντον καὶ τὴν Προποντίδα χῶραι κατείχοντο ὑπὸ τῶν στρατευμάτων τοῦ Δημητρίου, ἕνεκα δὲ τοῦ ναυτικοῦ τῶν πολεμίων δὲν ἐτόλμων νὰ βιάσωσι τὴν διάβασιν, ἐτράπησαν κατὰ τὰ βόρεια πρὸς τὴν εὐλίμενον πόλιν Ὀδησσόν¹⁾, ἵνα ἐντεῦθεν διαπεραιωθῶσιν εἰς τὴν ὑπὸ τὸν Λυσιμάχον τελοῦσαν Ἡράκλειαν. Μὴ εὐρὼν δὲ ἰκανὰ πλοῖα ἔτοιμα, ὁ Πλείσταρχος διήρесе τὸν στρατὸν αὐτοῦ, ἵνα τὸν ἀποστείλῃ διὰ τριῶν διαφόρων θαλασσοποριῶν. Καὶ ἢ μὲν πρώτη ἀποστολὴ οὐδὲν εὖρε κώλυμα καὶ χιλιάδες τινὲς ἀνδρῶν ἠνώθησαν ἐν Ἡρακλείῳ μετὰ τῶν στρατιωτῶν τοῦ Λυσιμάχου· ἀλλ' ἐν τούτοις, γνωσθέντος τούτου ἐν τῷ στρατοπέδῳ τοῦ Δημητρίου, ἔπεμψεν οὗτος διαταγὴν εἰς τὴν ἐν τῷ στόματι τοῦ Πόντου ναυλοχοῦσαν μοῖραν νὰ ἐκπλεύσῃ καὶ συλλάβῃ τὰ ἐξ Ὀδησσοῦ πλοῖα· τούτου δὲ κατορθωθέντος, ἡ δευτέρα στρατευμάτων ἀποστολὴ ἡχμαλωτίσθη. Οὐχὶ ἄνευ κόπου συνήθροισαν τὰ πρὸς τὴν τρίτην ἀποστολὴν ἀναγκαιοῦντα πλοῖα, ἐν οἷς ὑπῆρχε μία ἐξήρης χάριν τοῦ στρατηγοῦ, καὶ εἰς ταύτην μόνην ἐπεβιβάσθησαν 500 ἄνδρες. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ὁ πλοῦς ἦτο αἰσιος, μετὰ δὲ ταῦτα ἐξηγέρθη τοσοῦτον σφοδρὰ τρικυμία, ὥστε ὁ μὲν στόλος διεσκορπίσθη, τὰ δὲ πλοῖα ἐξώκειλαν εἰς βράχους ἢ κατεποντίσθησαν ὑπὸ τῶν ἐξηγριωμένων κυμάτων. Οἱ δὲ πλεῖστοι τῶν ἀνθρώπων ἀπωλέσθησαν, ἐκ παντὸς δὲ τοῦ πληρώματος τῆς ἐξήρους ἐσώθησαν μόνον 33 ἄνθρωποι· ὁ στρατηγὸς Πλείσταρχος, ἐκβρασθεὶς ὑπὸ τῶν κυμάτων ἡμιθανὴς εἰς τὴν παραλίαν, μετεκομίσθη εἰς τὴν Ἡράκλειαν, καὶ ἐκεῖθεν μετὰ τῶν ἄλλων ναυαγῶν, τῶν οἰκτρῶν λειψάνων τοῦ ἐξαιρέτου αὐτοῦ στρατοῦ, ἦλθεν εἰς τὰ χειμερινὰ καταλύματα τοῦ Λυσιμάχου²⁾.

Ἐνταῦθα λήγει τὸ τελευταῖον τῶν ἀκεραίων περιωθέντων βιβλίων τῆς ἱστορίας τοῦ Διοδώρου καὶ μετ' αὐτοῦ ἡ πηγὴ, ἐξ ἧς μέχρι τοῦδε ἦτο ἔτι δυνατὸν νὰ ἀρυσθῇ τις συνεχεῖς εἰδήσεις· ἕνεκα

¹⁾ Τὴν νῦν Βάρναν Σ. Μ.

²⁾ Διοδώρου Κ', 112.

τούτου ἡ ἀφήγησις τῶν καὶ ἄλλως πολλαχῶς περιπλόκων πράξεων ἀποβαίνει τοῦ λοιποῦ κατὰ τοσοῦτον δυσχερεστέρα, καθ' ὅσον αἱ παραδόσεις εἶνε χασματωδέστεραι καὶ σπανιώτεραι.

Οὕτως εὐθὺς περὶ τοῦ πρώτου ἡμίσεος τοῦ ἔτους 301 οὐδὲν ὠρισμένως γνωρίζομεν, διότι αἱ εἰδήσεις ἄρχονται μόνον ἀπὸ τῆς ἀντιπαρατάξεως πάντων τῶν στρατῶν ἐν τῷ πεδίῳ τῆς ἐν Ἰψῷ μάχης. Εἶνε ἐκείνη ἡ χώρα, ἐν ἣ ὁ Ἀντίγονος φαίνεται ὅτι διεχείμασε, καὶ δυσκόλως ἤθελε πιστεύσῃ τις ὅτι ἐπεχείρησε σπουδαίας κινήσεις, ἵνα τυχὸν κωλύσῃ τὴν συνένωσιν Λυσιμάχου καὶ Σελεύκου· ἐκ δὲ τῶν μετὰ τὴν μάχην γενομένων δύνανται τις νὰ συμπεράνῃ, ὅτι ὁ μὲν Σέλευκος ἐκ Καππαδοκίας, ὁ δὲ Λυσίμαχος ἐξ Ἡρακλείας ὁρμώμενοι ἠνώθησαν παρὰ τὸν Ἄλυν ποταμόν, ὁ δὲ Δημήτριος ἐκ τῶν περὶ τὴν Προποντίδα χωρῶν προσῆλθεν εἰς τὸν πατέρα του. Ἄν ὁ Πρεπέλαος ἐκ Λυδίας καὶ διὰ ποίας ὁδοῦ συνῆλθε μετὰ τῶν συμμάχων, εἶνε ἄγνωστον. Τέλος ὁ Πτολεμαῖος ἔμενεν ἡσυχος ἐν Αἰγύπτῳ, ἀρκούμενος εἰς τὸ νὰ κατέχῃ τὰς πόλεις τῆς Κοίλης Συρίας, τὰς ὁποίας εἶχεν ἤδη κυριεύσῃ.

Θὰ ἦτο τὸ θέρος τοῦ 301, ὅτε οἱ πολέμιοι στρατοὶ ἀντετάχθησαν κατ' ἀλλήλων ἐν τῇ πεδιάδι τῆς Ἰψοῦ¹⁾. Καὶ ὁ μὲν Ἀντίγονος εἶχεν 70,000 πεζοὺς, 10,000 ἵππεῖς, 75 μαχίμους ἐλέφαντας καὶ 120 ἄρματα δρεπανηφόρα²⁾. Ὁ δὲ στρατὸς τῶν συμμάχων ἦτο ὑπέρτερος αὐτοῦ κατὰ τὴν τεραστίαν ὑπεροχὴν τῶν ἐλεφάντων· ἐὰν δὲ τοῦτο ἐν περιπτώσει μάχης ἐκ τοῦ συστάδην καθί-

1) Λεπτομερεστέρα χρονολογικὴ εἰδήσις περὶ τῆς μάχης δὲν ὑπάρχει. Ὁ Διόδωρος (Κ', 113), ὅστις τελευτᾷ τὴν Ὀλ. 119, τοιῦτοι, κατὰ τὸν ἴδιον αὐτοῦ τρόπον τοῦ χρονομετρεῖν, τὸ βουλαιὸν ἔτος 302, λέγει «κατὰ τὴν ἐπιούσαν θερείαν διὰ τῶν ὀπλων κρίναι τὸν πόλεμον». Καὶ ἡ θέσις τῆς Ἰψοῦ οὐδαμῶς εἶνε βεβαία, τὸ μόνον βέβαιον εἶνε ὅτι ἡ πολίχνη ἔκειτο οὐ μακρὰν τῶν Συννάδων (Mannert VI, 2, σ. 308). Ὁ Rennel (II, σ. 246) μνημονεύει χωρίον τι Σακμὴ ἢ Σελεύκτηρ, 25 ἀγγλ. μίλια πρὸς νότον τῶν Συννάδων, ἀκριβῶς ἐκεῖ ὅπου χωρίζονται αἱ δύο μεγάλαι στρατιωτικαὶ ὁδοί, ἡ εἰς Βυζάντιον καὶ ἡ εἰς Ἐφεσον ἄγρουσα. Νομίζει δὲ ὅτι ὁ Σέλευκος εἰς ἀνάμνησιν τῆς νίκης τοῦ ἐκίσε τὴν πόλιν. Ἀλλὰ τοῦτο θὰ ἔγινε πολλὰ ἔτη μετέπειτα.

2) Ὁ ἀριθμὸς τῶν τε ἵππων καὶ ἐλεφάντων ἐν τῷ κοινοπραγοῦντι ἐνταῦθα στρατῷ φέρεται μικρότερος ἢ κατὰ τὴν ἐπιστρατείαν τοῦ Σελεύκου. Φαίνεται ὅτι ἀπεστερήθη τινὼν μαχόμενος ἢ καταλαβὼν χώρας.

στα σχεδὸν βεβαίαν τὴν νίκην, ὥφειλεν ὁ Ἀντίγονος τὴν μὲν μάχην ἐκ παντὸς τρόπου ν' ἀποφύγῃ, δι' ἀμυντικῶν δὲ ἐλιγμῶν καὶ ἐπιμόνου ἀντιστάσεως νὰ καταπονήσῃ καὶ κατ' ὀλίγον ν' ἀδυνατίσῃ τὸν ἐχθρόν.

Διότι οἱ σύμμαχοι ἤδη ἀπὸ τοῦδε δὲν ἦσαν τόσον στενωῶς συνδεμένοι, ὥστε δεξιὰ τις ἀπόπειρα διπλωματικῶν ἐξηγήσεων νὰ μείνῃ ἀτελεσφόρητος. Ἐνωθέντες οὐχὶ δι' ἀμοιβαίας ἐμπιστοσύνης καὶ εἰλικρινείας, ἀλλὰ μόνον ὑπὸ τοῦ φόβου καὶ τοῦ πρὸς τὸν Ἀντίγονον μίσους¹⁾, ἤρχισαν νὰ ἐπιτηρῶσιν ἀλλήλους ὑπόπτως καὶ ζηλοτύπως· ἰδίως δὲ ὁ Πτολεμαῖος, ὅστις ἐν ταύτῃ τῇ κρίσει ἐτήρει ἐφεκτικὴν στάσιν, θὰ ἦτο ἴσως δυνατόν παντάπασι νὰ προσελκυσθῇ διὰ τινων παραχωρήσεων. Ἀλλ' ὁ Ἀντίγονος ἐπέμενε νὰ διαγωνισθῇ ἐκ τοῦ συστάδην πρὸς τοὺς πολεμίους· καὶ ὅμως δὲν εἶχε πλέον πεποιθήσιν περὶ τῆς ἐπιτυχίας· εἶχε κατὰ πάντα μεταβληθῇ· διότι, ἐν ᾧ ἄλλοτε ἦτο ἀπέναντι τοῦ ἐχθροῦ τόσον θαρρᾶλέος καὶ γοργός, τῶρα ἐκάθητο ἐν τῇ σκηνῇ σύννου καὶ σιωπηλός, συμβουλευόμενος, ὅπερ ἄλλοτε οὐδέποτε συνήθιζε, μετὰ τοῦ Δημήτριου περὶ τοῦ πρακτέρου· παρουσίασε δὲ καὶ τὸν υἱόν του ὡς διάδοχον ἐν τῷ κράτει, ἐὰν τυχὸν ὁ θάνατος ἤθελε καταλάβῃ αὐτόν. Τούναντίον δύναται τις νὰ πιστεύσῃ, ὅτι ὁ Δημήτριος ἀπέβλεπε πρὸς τὸν ἀγῶνα μετὰ θρασεῖας πεποιοήσεως, καὶ ὅτι ἐνόμιζε τὰ πράγματα ἤκιστα ἀπεγνωσμένα· αὐτὸς δὲν θὰ κατεπλάγῃ ἐκ τῆς φοβερᾶς δυνάμεως τῶν ἐλεφάντων τῶν πολεμίων, γνωρίζων ἐξ ἰδίας πείρας, πόσον καὶ τούτους ἔχων τις ἐνδεχόμενον εἶνε νὰ ἡττηθῇ· ἄλλως εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ ὑπέρτερον πεζικὸν καὶ ἀρκοῦντας ἱππεῖς καὶ ἐδύνατο νὰ ἐμπιστευθῇ εἰς τὴν τοσάκισ δοκιμασθεῖσαν αὐτοῦ εὐτυχίαν καὶ στρατηγικὴν εὐφυΐαν.

Τέλος ἐπῆλθεν ἡ ἡμέρα τῆς μάχης· ἀπαίσια δὲ σημεῖα λέγεται ὅτι ἐκλόνησαν ἔτι μᾶλλον τὸ θάρρος τοῦ πατρός· ὁ Δημήτριος διγγήθη εἰς αὐτόν, ὅτι εἶδε καθ' ὕπνον τὸν βασιλέα Ἀλέξανδρον, ὅστις λαμπρῶς ἐξωπλισμένος ἐπλησίασεν αὐτόν καὶ τὸν ἠρώτησε,

¹⁾ Διοδώρου ΚΑ', 1, 2 (Exc. Vat. 42).

ποῖον σύνθημα θὰ ἐλάμβανε διὰ τὴν μάχην· αὐτὸς δὲ ἀπεκρίθη «Ζεὺς καὶ Νίκη»· ὁ δὲ Ἀλέξανδρος εἶπεν, ὅτι ἀπέρχεται εἰς τοὺς πολεμίους, οἵτινες εὐχαρίστως θὰ τὸν ὑπεδέχοντο. Ἐπειτα, ἐν ᾧ ὁ στρατὸς ἦτο παρατεταγμένος εἰς μάχην, ὁ γέρων βασιλεὺς ἐξερχόμενος τῆς σκηνῆς, προσέπταισε καὶ κατέπεσε τόσον βιαίως, ὥστε ἐμωλώπισε τὸ πρόσωπόν του· ἐγερθεὶς δὲ μετὰ κόπου ἀνέτεινε τὰς χεῖρας πρὸς τὸν οὐρανόν, καὶ ἠυχθήθη νὰ δώσωσιν εἰς αὐτὸν οἱ θεοὶ τὴν νίκην ἢ ταχὺν θάνατον, πρὶν ἡττηθῇ.

Ἄλλ' ἤρχισεν ἡ μάχη· καὶ ἔνθεν μὲν ὁ Δημήτριος, ἐκεῖθεν δὲ ὁ υἱὸς τοῦ Σελεύκου Ἀντίοχος ἡγοῦντο τοῦ κέρατος τῶν ἰππέων. Μετὰ σφοδροτάτης ὁρμῆς ἐπιπεσὼν ὁ Δημήτριος κατὰ τῶν πολεμίων κατώρθωσε νὰ τρέψῃ τοὺς ἰππεῖς τοῦ Ἀντιόχου, οἵτινες φεύγοντες προτροπᾶδην διεσκορπίσθησαν εἰς τὰ ὀπίσω τῆς ἰδίας τῶν παρατάξεως. Ἐν ᾧ δὲ ὁ Δημήτριος κατεδίωκεν αὐτούς, καὶ συνεπλήρωσε τὸ ἐπιτευχθὲν πλεονέκτημά του, χωρὶς νὰ προσέχῃ εἰς τὰ ὀπίσθεν αὐτοῦ συμβαίνοντα, ὁ Σέλευκος προήλασεν οὕτως τοὺς ἐλέφαντας, ὥστε ὁ Δημήτριος παντελῶς ἀπεκόπη τῆς παρατάξεως τῶν οἰκείων. Ἐπειδὴ δὲ αἱ φάλαγγες τοῦ Ἀντιγόγου ἐγυμνώθησαν τοῦ προστατεύοντος αὐτὰς ἱππικοῦ, οἱ ἐλαφροὶ ἰππεῖς τοῦ Σελεύκου, ἤρχισαν νὰ περιελαύνωσιν αὐτάς, κατατοξεύοντες καὶ δι' ἐπανειλημμένων προσβολῶν καταπονοῦντες οὕτως, ὥστε μετ' ὀλίγον αἱ συμπαγεῖς αὐτῶν τάξεις διεσπάρσθησαν. Τότε συνέβη, ὅτι ὁ Σέλευκος ἤθελε· τάξεις τινὲς τοῦ ἱππικοῦ τῶν πολεμίων, συνταραχθεῖσαι καὶ καταπλαγεῖσαι, κατέθεσαν τὰ ὅπλα, οἱ δὲ λοιποὶ ἀπογόνοντες ἐτράπησαν εἰς φυγὴν. Μόνος ὁ Ἀντίγονος δὲν ὑπεχώρει, «φερομένων δὲ πολλῶν ἐπ' αὐτόν, καὶ τινος τῶν περὶ αὐτὸν εἰπόντος, Ἐπὶ σέ οὗτοι, βασιλεῦ· —τίνα γάρ, εἶπε, πλὴν ἐμοῦ σκοπὸν ἔχουσιν; ἀλλὰ Δημήτριος ἀφίξεται βοηθῶν». Μάτην ὁμως περισκοπῶν ἀνεζήτει τὸν υἱόν· χάλαζα δὲ βελῶν καὶ λίθων ἐσύριζε περὶ αὐτόν· ἀλλὰ δὲν ὑπεχώρει, περιβλέπων πάντοτε πρὸς τὸν υἱόν, ἕως οὗ τέλος ἀλλεπάλληλα βέλη ἐπέτυχον αὐτοῦ, καὶ

οὐ μὲν περὶ αὐτὸν ἔφυγον, αὐτὸς δὲ ἔπεσε νεκρὸς κατὰ γῆς. Μόνος ὁ Θώραξ ὁ Λαρισαῖος ἔμεινε παρὰ τῷ νεκρῷ¹⁾.

Καὶ κατὰ ταύτην μὲν τὴν παρὰ Πλουτάρχῳ λίαν ἀτελεῖ ἀφήγησιν τῆς ἐν Ἰφῷ μάχης ἢ πλημμελὲς διαγωγὴ τοῦ Δημητρίου παρήγαγε τὴν ἥτταν· ἐξ ἄλλων δὲ ἐνδείξεων ὀφείλει τις νὰ συμπεράνη, ὅτι τὸ ὑπερβάλλον πλῆθος τῶν ἐχθρικῶν ἐλεφάντων ἐπήγαγε τὴν ἥτταν, ἂν καὶ τὰ μετὰ τοῦ Ἀντιγόνου θηρία ἠγωνίσθησαν κατ' αὐτῶν ἐβρώμενως²⁾. Ἀλλ' ὅπως καὶ ἂν ἔχῃ, ἡ δύναμις τοῦ Ἀντιγόνου συνετρίβη ὀλοσχερῶς· ἐκ δὲ τῶν λειψάνων αὐτῆς συναθροίσας ὁ Δημήτριος 5,000 πεζοὺς, καὶ 4,000 ἵππεῖς ἔσπευσε, μετ' αὐτῶν φεύγων ἀκατασχέτως, νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν Ἐφεσον³⁾. Τὸν δὲ νεκρὸν τοῦ Ἀντιγόνου ἔθαψαν οἱ νικηταὶ μετὰ βασιλικῶν τιμῶν.

Ἡ ἐν Ἰφῷ μάχη ἔλυσεν ὀριστικῶς τὸ μέγα ζήτημα τῆς ἐποχῆς τῶν Διαδόχων. Ἡ δύναμις ἐκείνη, ἥτις ἠθέλησε νὰ ἐνώσῃ πάλιν ὑπὸ μίαν ἀρχὴν τὸ κράτος τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐξηφανίσθη, καὶ ἀποτόμως μεταβληθείσης τῆς τύχης, ὁ Δημήτριος, ὅστις πρὸ μικροῦ ἔτι παρίστατο ὡς κληρονόμος τῆς ἐνιαίας μοναρχίας καὶ ὡς ἀσφαλὲς ἐχέγγυον τοῦ μεγάλου αὐτῆς μέλλοντος, ἦτο πλέον φυγὰς, καὶ οὐδεμίαν ἄλλην εἶχεν ἐλπίδα, εἰμὴ ἐκείνην, τὴν ὁποίαν παρῆγεν ἡ ἀνεξάντλητος αὐτοῦ εὐφυΐα καὶ ὁ ἐν ταῖς ἀτυχίαις ἀδάμαστος χαρακτήρ. Διότι ὁ παράδοξος τρόπος τοῦ ἀνδρὸς τούτου εἶνε ὅτι ἐν μὲν ταῖς εὐτυχίαις εἶνε ὑπερόπτης, ἐπιπόλαιος καὶ ἀκόλαστος, μόνον δὲ ἐν τοῖς κινδύνοις καὶ ταῖς ἀγωνίαις ἀνέπτυσσε τὴν ὅλην δαψίλειαν τοῦ γονίμου αὐτοῦ πνεύματος· ἐπαναλαμβάνων δὲ ἀγερώχως τὴν παράβολον τόλμην του μετὰ νηφαλίου λογισμοῦ καὶ διακαοῦς ζήλου, ἀνηγείρετο ἐκ τῆς πτώσεως εἰς νέον μεγαλεῖον⁴⁾. Εἶνε μὲν ἀληθές, ὅτι τανῦν εἶχεν ἀποβάλλῃ τὸ κράτος τοῦ πατρὸς του, οἱ δὲ ἀντίπαλοι ἦσαν κατὰ πάντα ὑπέρ-

¹⁾ Πλουτάρχου Δημητρ. ΚΘ'. Ὁ Ἀντίγονος ἀπέθανε κατὰ τὸ 81 ἔτος τῆς ἡλικίας του (ἴδ. Ἱερώνυμον παρὰ Δουκιανῷ Μακροβ. 11), πρὸς Ἀσπιανοῦ Συρ. 55.

²⁾ Διοδώρου ΚΑ', 2 (Exc. Vat. 42).

³⁾ Πλουτάρχου Δημητρ. Α'.

⁴⁾ Κατὰ τὸν Πλούταρχον (Περὶ μοναρχίας, δημοκρατ. κτλ. 4, σ. 827) ὁ Δημή-

τεροι, καὶ οὐδεὶς τῶν δυναστῶν ἦτο φίλος τοῦ ἄλλ' ὑπελείπετο ἀκόμη τὸ θαλασσοκρατοῦν ναυτικόν του, καθ' οὗ οὐδεὶς τῶν βασιλέων εἶχε ν' ἀντιτάξῃ παρόμοιον· ὑπελείπετο ἡ Σιδῶν, ἡ Τύρος, ἡ Κύπρος, αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου πελάγους, καὶ ἐν τῇ Πελοποννήσῳ ὑπῆρχον αἱ φρουραὶ τοῦ πρὸ πάντων δὲ ὑπελείποντο αὐτῶ αἱ Ἀθῆναι, ὅπου εἶχε τοὺς θησαυρούς, τὴν σύζυγον καὶ μέγα μέρος τοῦ στόλου τοῦ ¹⁾. Τηλικαῦτα δὲ εἶχε πράξῃ ὑπὲρ τῶν Ἀθηναίων, καὶ τόσον ἐνθουσιῶδη τεκμήρια τῆς ἀγάπης καὶ ἀφοσιώσεως αὐτῶν εἶχε λάβῃ, ὥστε δὲν εἶχεν ἀμφισβολίαν, ὅτι ἤθελον τὸν δεχθῇ μὲ ἀνοικτὰς ἀγκάλας, καὶ διὰ τῆς χαρμολύνης αὐτῶν ὑποδοχῆς ἤθελον τὸν κάμῃ νὰ λησμονήσῃ πᾶν ὅ,τι μέγα εἶχεν ἀπολέσῃ. Ἀπεφάσισε λοιπὸν νὰ σπεύσῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ καταστήσῃ τὰς Ἀθήνας ἀφετηρίαν τῶν περαιτέρων αὐτοῦ κινήσεων, δι' ὧν ἤλπιζεν ὅτι, ἂν ἡ τύχη συντρέξῃ, θὰ ἀποκτήσῃ νέαν δύναμιν καὶ νέας χώρας. Καὶ μήπως δὲν ἦσαν ἄλλοτε αἱ Ἀθῆναι τὸ κέντρον τῆς θαλασσοκρατορίας; Δὲν ἦτο ἄρα γε δυνατόν νὰ ἀναλάβῃ πάλιν καὶ νὰ πραγματοποιήσῃ ἐπὶ τὸ μεγαλουργότερον τὰς βουλάς τοῦ Περικλέους, ὥστε νὰ περιλάβῃ καὶ νὰ συνάψῃ εἰς μίαν θαλασσοκράτειραν ἀρχὴν πᾶν ὅ,τι ἦτο ἐλληνικόν; Τί ἀσφαλὲς καὶ διαρκὲς κατωρθώθῃ διὰ τῶν ἀχανῶν ἐκείνων ἡπειρωτικῶν κατακτήσεων; Μόνον ἡ θάλασσα συνενώνει πᾶν ὅ,τι ἐλληνικόν. Τὸ νὰ εἰνέ τις κύριος τῆς θαλάσσης σημαίνει νὰ συνάπτῃ τὰ μέλη τῆς Ἑλλάδος τὰ ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Κελτῶν καὶ ἐν τῇ Ἀδριατικῇ, τὰ ἐν Σικελίᾳ καὶ Σκυθίᾳ, καὶ νὰ ἄρχῃ τῆς οἰκουμένης.

Οὕτω περιπλανῶν τοὺς λογισμούς του, ἀνέθεσε τὴν νέαν εὐτυχίαν του εἰς τὸ στοιχεῖον ἐκεῖνο, πρὸς τὸ ὁποῖον ὠμοιάζεν ἡ ἰδίᾳ αὐτοῦ φύσις. Καὶ φεύγων μὲν ἔφθασε κατὰ πρῶτον εἰς τὴν Ἐφεσον· ταύτης δὲ ὁ μὲν ἐξαιρετος λιμὴν ἐδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ ὡς

τριος μετὰ τὴν ἐν Ἰωῶ μάχην ἀνεμνήσθη στίχου τινὸς τοῦ Αἰσχύλου, «ὅς πρὸς τὴν Τύχην ἐχρητο ἀποδιδὼν τὴν ἡγεμονίαν

σὺ τοί με φουσᾷς, σὺ με καθαιρεῖν [μοι] δοκεῖς»

¹⁾ Πλουτάρχου Δημητρ. Α'.

σταθμὸς τοῦ στόλου, ἡ δὲ ὀχυρὰ πόλις ὡς ἰσχυρὸν ὀρμητήριον πρὸς ἐπιδρομὴν εἰς τὴν εὐφορον μεσόγαιαν. Καίτοι δὲ γεγυμνωμένος παντὸς πόρου, ἀπηξίωσε παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν νὰ ἐπιβάληται χεῖρα εἰς τοὺς θησαυροὺς τοῦ ναοῦ. Καταλιπὼν δὲ μέρος τῶν στρατιωτῶν αὐτοῦ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Διοδώρου, ἐνὸς τῶν τριῶν ἀδελφῶν, οἵτινες, ζῶντος ἔτι τοῦ Ἀλεξάνδρου, εἶχον φονεύσει τὸν τύραννον Ἡγησίαν¹⁾, ἔσπευσε μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τοῦ στόλου εἰς τὴν Καρίαν²⁾, καὶ εἰς μὲν τοὺς κυβερνήτας τῶν νηῶν ἔδωκεν ἐσφραγισμένας διαταγάς, περὶ τοῦ πῶς καὶ ποῦ νὰ καταπλεύσωσι, παραγγείλας ν' ἀνοίξωσιν αὐτάς, ἐὰν τριχυμία τις ᾔθελε τοὺς διασπάσει³⁾, αὐτὸς δὲ ἀπέπλευσεν ὡς τάχιστα εἰς τὴν Κιλικίαν, ὅπου διέτριβεν ἡ μήτηρ του Στρατονίκη· ταύτην δὲ παραλαβὼν καὶ πᾶν ὅ,τι ἔσπευσμένως ἠδυνήθη νὰ συναρπάσῃ, ἔφυγεν εἰς τὴν Κύπρον, ὅπου ἔζη ἡ εὐγενὴς αὐτοῦ σύζυγος Φίλα· ἔπειτα δὲ ἐπανέκαμψεν εἰς τὰς Σποράδας, ὅπως συναντήσῃ τὸν στόλον του. Ἐκεῖ ἔμαθεν ὅτι ὁ Διόδωρος, ἐλθὼν εἰς διαπραγματεύσεις πρὸς τὸν Λυσίμαχον, ὑπεσχέθη αὐτῷ νὰ προδώσῃ τὴν Ἐφεσον ἀντὶ πεντήκοντα ταλάντων. Ἐπιστραφεὶς λοιπὸν πάραυτα, τὰς μὲν ἄλλας ναῦς διέταξε νὰ κρυφθῶσιν, ὁρμοῦσαι παρὰ τὴν ἀκτὴν, αὐτὸς δὲ παραλαβὼν τὸν πιστὸν Νικάνωρα εἰσήλασεν ἐπὶ τινος ἡμιολίας εἰς τὸν λιμένα. Κρυπτομένου δὲ αὐτοῦ ἐντὸς τοῦ σκάφους, ὁ Νικάνωρ προσεκάλεσε τὸν προδότην εἰς συνέντευξιν, λέγων ὅτι ᾔθελε νὰ συνομιλήσῃ μετ' αὐτοῦ περὶ τῆς διαγωγῆς, ἣν ἔπρεπε νὰ τηρήσωσι πρὸς τὴν φρουράν τῆς πόλεως, διότι δὲν ἦτο εὐκόλον, ἀφωσιωμένη ὡς ἦτο εἰς τὸν βασιλεῖα τῆς, νὰ ἴδῃ ἀπαθῶς τὴν παράδοσιν τῆς πόλεως εἰς τοὺς πολεμίους· ᾔθελε λοιπὸν νὰ τὸν ἀπαλλάξῃ τῆς ὀχληρᾶς αὐτῆς παρουσίας. Ὁ Διόδωρος ἤλθεν ἐντὸς ἀκατίου μετ' ὀλίγων ἀκολούθων· μόλις ἐπλη-

¹⁾ Πολυαῖνον Γ', 49.

²⁾ Πολυαῖνον Δ', 7, 4. Δὲν εἶνε φανερόν ἂν ἴσως ἔπλευσεν ἐκεῖσε, ἵνα καταλάβῃ καὶ ἑτέραν τινὰ ὀχυρὰν θέσιν, οἷον τὴν Ἀλικαρνασσόν.

³⁾ Πολυαῖνον Δ', 7, 2.

σίασε, καὶ ὁ Δημήτριος ἀναπηδήσας ὤρμησεν εἰς τὸ ἀκάτιον, τὸ ἀνέτρεψεν οὕτως, ὥστε ὁ Διόδωρος καὶ οἱ ἀκόλουθοι αὐτοῦ ἔπεσον εἰς τὰ κύματα, αὐτὸς δὲ σπεύσας εἰς τὴν πόλιν διέταξε τὰ δέοντα, καὶ ταχέως ἐπανελθὼν ἀνήχθη εἰς τὸ πέλαγος ¹. Μετ' ὀλίγον ἤλπιζεν ὅτι θὰ εἶνε ἐν 'Αθήναις. Τότε συνήντησεν αὐτὸν ἀττική τριήρης καὶ πρέσβεις τῆς πόλεως ἐπ' αὐτῆς λέγοντες, ὅτι ὁ δῆμος, ἀποβλέπων εἰς τὰς δυσχερεῖς περιστάσεις, ἀπεφάσισε νὰ μὴ δεχθῇ εἰς τὴν πόλιν μηδένα τῶν βασιλέων, δι' ὃ παρακαλεῖται ὁ Δημήτριος νὰ μὴ ἔλθῃ εἰς τὴν πόλιν, τὴν δὲ σύζυγον αὐτοῦ Δηϊδάμειαν ἐξέπεμψαν εἰς τὰ Μέγαρα μετὰ πάσης πομπῆς. Ὁ Δημήτριος ἔγεινεν ἐκτὸς ἑαυτοῦ· μόλις δὲ συγκρατήσας τὴν ἀγανάκτησιν, ἀπεκρίθη μετὰ πάσης τῆς δυνατῆς ἡπιότητος, ὅτι δὲν ἦτο ἄξιος τούτου παρὰ τῶν 'Αθηναίων, οὐδὲ ἔπραττεν ἡ πόλις πρὸς τὸ ἴδιον αὐτῆς συμφέρον· μὴ ἔχων δὲ χρεῖαν τῶν 'Αθηναίων, οὐδὲν ἄλλο ἀπῆτει, εἰμὴ νὰ ἐπιτρέψωσιν εἰς τὰς ἐν Πειραιεὶ ἔτι ναυλοχοῦσας αὐτοῦ ναῦς, ν' ἀποπλεύσωσιν ἐλευθέρως καὶ νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν πόλιν εἰς τὴν τύχην της. Εἰς ταῦτα οἱ πρέσβεις συγκατετέθησαν ²). 'Αλλ' ἡ ἀγνωμοσύνη τῶν 'Αθηναίων ἐκίνησε τὴν ἀγανάκτησίν του· τὴν ἀπώλειαν ἐνὸς κράτους ἔφερεν ὀλιγώτερον βαρέως παρὰ τὸ ν' ἀπατηθῇ, ἐμπιστευθεὶς εἰς τὴν ὄντως ἀπαράμιλλον πόλιν τῶν 'Αθηναίων, ἥς τὴν ἐπιδοκιμασίαν μόνον εἶχε ζητήσῃ, ἐλπίζων, ὅτι ἐν τῷ μέσῳ αὐτῆς θὰ εὕρισκε τὴν ἐπιθυμίαν καὶ τὴν δύναμιν πρὸς νέαν ἀναπτέρωσιν. Εἶχε λησμονήσῃ ὅτι τὸν ἀληθινὸν δῆμον τῶν 'Αθηναίων εὗρε πολὺ διάφορον τοῦ ἐν αὐτῷ ἰδεώδους ἰνδάλματος αὐτοῦ· καὶ ἐπειδὴ ἡ σπουδαϊό-

1) *Πολυαίνου* Δ', 7, 4. Οὗτος ὁ Νικάνωρ δὲν εἶνε, ὡς εἰκόσ, ὁ ἐν ἔτει 312 γενόμενος σατράπης τῶν ἄνω ἐπαρχιῶν. Οὗτος ἡγηθεὶς ὑπὸ τοῦ Σελεύκου ἐφονεύθη (*'Ασπιανοῦ* Συρ. 55). Τοῦτο δὲν ἐσημείωσα ἀνωτέρω (σ. 397), ἐπειδὴ ὁ Διόδωρος μόνον τὴν φυγὴν τοῦ Νικάνωρος ἀναγράφει. Ὅτι δὲ ὁ Σελεύκος ἐπωνομάσθη ὅχι Νικάνωρ ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ φονευθέντος, ἀλλὰ Νικάτωρ (efficaciae impetrabilis rex ut indicat cognomen-tum *'Αμμ. Μαρκελίν.* XIV, 8, καὶ cui victoriae crebritas hoc indiderat cognomen-tum XXIII. 6) εἶνε βέβαιον. Πρὸλ. *'Ασπιανοῦ* Συρ. 57· καὶ Σουΐδαν.

2) *Πλουτάρχου* Δημητρ. Α'.

της τῶν καιρῶν ταχέως μετέτρεψε καὶ ἐξηγένησεν αὐτόν, ἐξηλείφθη τῆς μνήμης του ὅτι αὐτὸς τὸν ἐξηγέτισε καὶ τὸν ἐδίδαξε νὰ ταπεινωθῇ· ὥστε αὐτὸς μόνον ἀπέβη ἄλλος ἄνθρωπος, οὐχὶ δὲ οἱ Ἀθηναῖοι, ὧν ἡ ἀγχίστροφος γνώμη τὸν διέθετε τόσον ὀδυνηρῶς. Ἡ ἀποστασία τῶν Ἀθηναίων ἐπήνεγκε βαθὺ ῥῆγμα εἰς τοὺς σκοποὺς αὐτοῦ· διότι μόνον αἱ Ἀθῆναι εἶχον τὴν θέσιν, τοὺς λιμένας καὶ τὰ μέσα πρὸς ὑποστήριξιν τῆς θαλασσοκρατορίας καὶ τῶν μεγάλων αὐτοῦ σχεδίων· ἀλλὰ τῶρα τὰ πάντα κατέπεσον καὶ μόνον τῶρα ἠσθάνθη ἐξ ὀλοκλήρου, ὅτι εἶνε ἡττημένος καὶ φυγὰς.

Ἐν τούτοις οἱ νικηταὶ ἡσυχολοῦντο περὶ τὴν διανομὴν τῶν νῦν ἀδεσπότην χωρῶν ¹⁾ οὐχὶ ἀκριβῶς κατὰ τοὺς ὅρους τῆς ἐπὶ συμμαχίᾳ συνομολογηθείσης συνθήκης. Εἶνε ἀναντίρρητον, ὅτι τοῦ ἀγῶνος τούτου τὴν μὲν πρώτην ὁρμὴν ὑπέστη ὁ Κάσσανδρος, τὸ δὲ ἐπαχθέστατον βᾶρος ἀνέλαβεν ὁ Λυσίμαχος, τὴν δὲ κρίσιν ἐπήγαγεν ὁ Σέλευκος, ἐν ᾧ ὁ Πτολεμαῖος ἠρκέσθη εἰς ἀνετόν τινα ἐκστρατείαν, ἥς οὐδὲ ἔχνος ἀποτελέσματος ἠσθάνθησαν ἐν τῷ θεάτρῳ τοῦ πολέμου. Καὶ εἶνε μὲν ἀληθές ὅτι ὁ Πτολεμαῖος προσεχώρησεν εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν βασιλέων ὑπὸ τὸν ὅρον, ὅτι κατὰ τὴν διανομὴν ἤθελε λάβῃ αὐτὸς τὴν Κοίλην Συρίαν καὶ τὴν Φοινίκην ²⁾· ἀλλ' οἱ βασιλεῖς, συμφωνήσαντες μετὰ τὴν νίκην περὶ τῆς διανομῆς ³⁾, ἐπεχείρησαν νὰ ἐκτελέσωσιν αὐτὴν χωρὶς νὰ καταστήσωσι τὰς ἀποφάσεις αὐτῶν γνωστὰς εἰς τὸν Πτολεμαῖον.

¹⁾ Πλουτάρχου Δημητρ. Α' «ὥσπερ μέγα σῶμα κατακόπτοντες ἐλάβανον μερίδας καὶ προσδιενείμαντο τὰς ἐκείνων ἐπαρχίας αἷς εἶχον αὐτοὶ πρότερον».

²⁾ Αὕτη εἶνε ἡ συνθήκη, ἣν ἐπικαλοῦνται οἱ πρέσβεις τοῦ Πτολεμαίου τοῦ Φιλοπάτορος πρὸς τὸν Ἀντίοχον τὸν Μέγαν «ἐπὶ τούτῳ συμπολεμήσαι Σελεύκῳ Πτολεμαῖον, ἐφ' ᾗ τὴν μὲν ὅλην τῆς Ἀσίας ἀρχὴν Σελεύκῳ περιθεῖναι τὴν δὲ κατὰ κοίλην Συρίαν αὐτῷ κατακτήσασθαι καὶ Φοινίκην». Πολυβίου Ε', 67. Ἐπιτόλιον εἶνε τὸ ὑπὸ τοῦ Πανσανίου (Α', 6, 8) λεγόμενον «ἀποθανόντος Ἀντιγόνου, Πτολεμαῖος Σύρους τε αὖθις καὶ Κύπρον εἶλεν».

³⁾ Ταύτην τὴν συνθήκην ἀνεκάλει ὁ Ἀντίοχος ὁ Ἐπιφανὴς πρὸς τὸν Πτολεμαῖον τὸν Φιλομήτορα ἐν ἔτει 169 «προσφερόμενος τὰ συγχωρήματα τὰ γενόμενα Σελεύκῳ διὰ τῶν ἀπὸ Μακεδονίας βασιλείων μετὰ τὸν Ἀντιγόνου θάνατον» Πολυβίου ΚΗ', 17.

Ὁ Πτολεμαῖος δὲν εἶχεν ἀποσπάσῃ ἀπὸ τοῦ ἀντιπάλου οὔτε τὴν Κύπρον οὔτε τὰς φοινικικὰς πόλεις, εἰς τινὰς δὲ μόνον ὀχυράς θέσεις τῆς Κοίλης Συρίας εἶχε καταλίπη φρουράς, τὴν Γάζαν, τὴν Σαμάρειαν κ. ἄ. Ὁ σπουδαιότατος ὅρος τῶν νέων συμφωνιῶν ἦτο νὰ προστεθῇ εἰς τὴν μερίδα τοῦ Σελεύκου πλὴν τῆς Ἄνω Συρίας καὶ ἡ Κοίλη Συρία μετὰ τῆς Φοινίκης. Ἀναζεύξας λοιπὸν μετὰ τοῦ ἑαυτοῦ στρατοῦ ἐκ τῆς Φρυγίας, ἔφθασε περίπου κατὰ τὸν χειμῶνα εἰς τὴν Φοινίκην, ὅπου αἱ σπουδαιόταται πόλεις ἦσαν ἔτι ὑποχείριοι τοῦ Δημητρίου, καὶ προήλασεν εἰς τὰ νότια τῆς Κοίλης Συρίας, ἂν καὶ τὰ ἐκεῖ φρούρια κατεῖχοντο ὑπὸ αἰγυπτιακῶν στρατευμάτων. Τοῦτο δὲ ὑπῆρξεν ἡ ἀρχὴ νέας σειρᾶς περιπλοκῶν.

Δὲν λέγεται μὲν, τί συνωμολογήθη πρὸς ὄφελος τοῦ Κασσάνδρου ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐκείνῃ συνθήκῃ τῆς διανομῆς· ἀλλὰ δύναται τις νὰ παραδεχθῇ, ὅτι κατελείφθη αὐτῷ ἡ Θεσσαλία καὶ ἡ Ἑλλάς· ἂν δὲ καὶ ἡ Ἡπειρος, ἧς ὁ νεαρὸς βασιλεὺς Πύρρος εἶχε συναγωνισθῇ μετὰ τοῦ Δημητρίου, εἶνε ζήτημα ἐξεταστέον. Θὰ ὑπελογίσθῃ βεβαίως ὑπὲρ τοῦ Κασσάνδρου, ὅτι ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Πλείσταρχος ἔλαβε τὴν Κιλικίαν — ὡς βασίλειον ἴσως — καὶ τὰ λείψανα τοῦ ἐν Κυίνδοις θησαυροῦ¹⁾.

Ποία εἶνε ἡ ὁροθετικὴ γραμμὴ ἡ χωρίζουσα τὰς μεταξὺ Σελεύκου καὶ Λυσιμάχου διανεμηθείσας πρῶν τοῦ Ἀντιγόνου χώρας, δὲν εἶνε σαφές. Ὁ Ἀππιανὸς λέγει²⁾. « Καὶ ὁ Σέλευκος τότε τῆς μετ' Εὐφράτην Συρίας ἐπὶ θαλάσῃ καὶ Φρυγίας τῆς ἀνὰ τὸ μεσόγαιον ἄρχειν διέλαχεν. Ἐφεδρεύων δὲ αἰεὶ τοῖς ἐγγύς ἔθνεσι καὶ δυνατὸς ὢν βιάσασθαι καὶ πιθανὸς προσαγαγέσθαι, ἤρξε Μεσοποταμίας καὶ Ἀρμενίας καὶ Καππαδοκίας τῆς Σελευκίδος³⁾ »

¹⁾ Περί τοῦ Πολυσπέρχοντος οὐδεὶς πλέον λόγος, οὐδὲ εἶνε δυνατόν νὰ εἰκάσῃ τις ποῦ εὔρε τὸ τέλος ὁ ὑπέργηρος ἀνὴρ.

²⁾ Ἀππιανοῦ Συριακ. 55.

³⁾ Ὁ Mannert (Nachfolger Alexand. σ. 265) νομίζει ὅτι ἡ Σελευκίς Καππα-

λεγομένης καὶ Περσῶν καὶ Παρθυαίων καὶ Βακτρίων καὶ Ἀραβίων καὶ Ταπύρων καὶ τῆς Σογδιανῆς καὶ Ἀραχωσίας καὶ Ὑρκανίας καὶ ὅσα ἄλλα ὄμορα ἔθνη μέχρι Ἰνδοῦ ποταμοῦ Ἀλεξάνδρῳ γεγένητο δορίληπτα, ὡς ὠρίσθαι τῷδε μάλιστα μετ' Ἀλεξάνδρον τῆς Ἀσίας τὸ πλεόν· ἀπὸ γὰρ Φρυγίας ἐπὶ ποταμὸν Ἰνδὸν ἄνω πάντα Σελεύκῳ κατήκουεν ».

Καὶ τὸ μὲν πλεῖστον τῶν κατακτήσεων τούτων εἶχεν ἤδη πρότερον διαπραχθῆ ὑπὸ τοῦ Σελεύκου· ἵνα δὲ μάθωμεν, τί εἶνε τὸ νέον τὸ νῦν προσκτηθέν, καὶ πρὸ πάντων πῶς ἐκατονίσθησαν αἱ ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ κτήσεις, εἶνε ἀνάγκη νὰ γείνη λόγος περὶ τινων ἐπικρατειῶν, αἵτινες ἐν παρόδῳ μόνον μέχρι τοῦδε ἐμνημονεύθησαν.

Ἡ Ἀρμενία ἐν ἔτει 316 διετελεῖ ὑποχείριος αὐτοῦ ἐκείνου τοῦ Ὀρόντου, ὅστις ἐν τῇ παρὰ τὰ Γαυγάμηλα μάχῃ ἡγήτο τῶν Ἀρμενίων. Οὗτος δὲ εἶνε ἴσως ὁ ὑπὸ τοῦ Διοδώρου ¹⁾ ὀνομαζόμενος Ἀρδοάτης καὶ ὡς βασιλεὺς τῆς Ἀρμενίας ἀναγραφόμενος. Θὰ ἦτο εἷς ἐξ ἐκείνων, οὗς ὁ Σέλευκος κατάρθρωσε νὰ ὑπαγάγῃ εἰς ἐξάρτησιν, πολὺ ὅμως ἀπέχουσιν ὁλοσχεροῦς ὑποταγῆς.

Καὶ ἡ Καππαδοκία δὲν εἶχε πολὺ διάφορον τὴν πρὸς τὸν Σέλευκον σχέσιν. Μετὰ τὴν νίκην τοῦ Εὐμένους καὶ Περδίκκου κατὰ τοῦ Ἀριαράθου καὶ τὴν θανάτωσιν τούτου, ὁ υἱὸς αὐτοῦ μετ' ὀλίγων ὁπαδῶν κατέφυγεν εἰς τὴν Ἀρμενίαν. Ἐκεῖ δὲ διῆγεν ἡσυχάζων, μέχρις οὗ ἀπέθανον μὲν οἱ δύο στρατηγοί, ἐξεβράγῃ δὲ ὁ μεταξὺ Ἀντιγόνου καὶ Σελεύκου πόλεμος. Βοηθούμενος δὲ ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Ἀρμενίων Ἀρδοάτου ἐπανῆλθεν εἰς τὴν χώραν τῶν πατέρων του, ἐφόνευσε τὸν στρατηγὸν Ἀμύνταν, καὶ ἐξέβαλε τῆς χώρας ὅχι μετὰ πολλοῦ κόπου τὰς μακεδονικὰς φρουράς ²⁾.

δοκία εἶνε ἡ ἄλλως λεγομένη Καταονία· ἀλλ' ὠρισμένην περὶ τούτου μαρτυρίαν οὔτε αὐτὸς παρέχει οὔτε ἄλλοι οὐδαμοῦ εὕρισκω. Ἰσως κατὰ τὸν **Πλίνιον** (V, 30) εἶνε ἡ χώρα τοῦ Merach καὶ Malatie.

¹⁾ Διοδώρου ΑΑ', 19, 6 (Ecl. III, σ. 518).

²⁾ Διόδωρον ε. ἀν.

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ὁ Ἀμύντας ἦτο στρατηγὸς τοῦ Ἀντιγόνου, ὅτι ὁ Ἀριαράθης ἐνήργει κατὰ προτροπὴν μὲν τοῦ Σελεύκου, ἀλλὰ πρὸς τὸ ἴδιον αὐτοῦ συμφέρον, καὶ ὅτι τώρα ὁ Σέλευκος καὶ ὁ Λυσίμαχος θὰ ἐπεθύμουν νὰ τὸν ἰδῶσιν ἐξησφαλισμένον ἐν τῇ κατοχῇ τῆς χώρας του. Ἀλλ' ἐπὶ πόσον αὕτη ἐξετείνετο, δὲν εἶνε εὐδιάγνωστον. Ἡ Καταονία ἠνώθη ὑπ' αὐτοῦ, ἄγνωστον ἂν τώρα ἢ μετέπειτα, μετὰ τῆς Καππαδοκίας, εἰς ἣν ἀνήκεν ὡς ἐκ τῆς ὁμοιότητος τῆς γλώσσης καὶ τοῦ πληθυσμοῦ ¹⁾. Ἡ δὲ χώρα τῶν Λευκοσύρων ἢ ἡ παρὰ τὸν Πόντον Καππαδοκία κατῴκειτο ἔτι ἐν ταῖς ἀνατολικαῖς αὐτῆς διαμερίσμασιν ὑπὸ ἀνεξαρτήτων ληστρικῶν λαῶν, καὶ ἡ δυναστεία τοῦ Ἀριαράθου περιωρίζετο εἰς τὴν χώραν τὴν μεταξὺ τοῦ Παρυάδρου, Ταύρου καὶ Εὐφράτου.

Τρίτη δυναστεία ἦτο ἡ τοῦ Μιθραδάτου, ἥτις, πρὸ μικροῦ πάλιν ὀρθωθεῖσα περιελάμβανεν ἤδη τὰς παρὰ τὸν Πόντον ἐκατέρωθεν τοῦ Ἄλως χώρας. Ὁ γέρων Μιθραδάτης μετὰ πολυκύμαντον βίον ἐδολοφονήθη, ὡς εἶδομεν, ὑπὲρ γηρως· ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὴν εἰσβολὴν τοῦ Λυσιμάχου εἰς τὴν Ἀσίαν συνετάχθη μετ' αὐτοῦ, εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐπεκυρώθη τώρα ἡ πατρικὴ κυριαρχία, ἀλλ', ὡς φαίνεται, δὲν ὑπήχθησαν εἰς αὐτὴν αἱ δυσμικαὶ πόλεις.

Βεβαίως δὲν ἦτο ἄμοιρος πολιτικῶν λόγων ἢ ἀπόφασις τῶν δύο βασιλέων κατὰ τὴν μεταξὺ των διανομὴν τῆς ἐπικρατείας τοῦ Ἀντιγόνου νὰ ἰδρύσῃσι καὶ νὰ διαφυλάξῃσι μεταξὺ τῶν δύο ἰδίων αὐτῶν κρατῶν σειρὰν χωρῶν ὑπὸ ἰδίους ἄρχοντας. Κιλικία, Καππαδοκία, Ἀρμενία, Πόντος ἐσχημάτιζον εἰδὸς τι οὐδετέρας ζώνης, ἥτις ἐφαίνετο κατάλληλος εἰς τὸ νὰ προλαμβάνη πᾶσαν ἄμεσον προστριβὴν τῶν δύο μεγάλων δυνάμεων· ἀλλ' ἡ πλάνη αὕτη, ὁμολογητέον, δὲν διήρκεσε μακρὸν χρόνον· διότι ἡ μὲν Καππαδοκία καὶ Ἀρμενία διετέλουν προφανῶς ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Σελεύκου, ὁ δὲ Λυσίμαχος οὐχ ἥττον ἐζήτει νὰ καταστήσῃ σεβαστὴν τὴν ἰσχὺν αὐτοῦ ἐν τῇ αὐτῇ τοῦ Μιθραδάτου· ὁ δὲ Πλείσταρχος πάλιν βεβαίως δὲν θὰ παρημέλησε νὰ προσκολληθῇ σφιγκτότερον

¹⁾ Στράβωνος ΙΒ', σ. 534

εἰς τὸν Λυσίμαχον, ἵνα ἐξασφαλίσῃ τὴν ἀπὸ τοῦ ἰσχυροῦ ἐξ ἀνατολῶν γείτονος ἀνεξαρτησίαν αὐτοῦ¹⁾).

Ἄν τυχὸν ἐν Φρυγίᾳ συνεφέπτοντο τὰ κράτη τοῦ Σελεύκου καὶ Λυσιμάχου, περὶ τούτου δὲν εἶναι δυνατόν νὰ πορισθῶμεν ὠρισμένα συμπεράσματα. Λέγει μὲν ὁ Ἀππιανός, ὅτι ὁ Σέλευκος ἔλαβε τὴν μὲν Συρίαν μέχρι θαλάσσης, τὴν δὲ Φρυγίαν μέχρι τοῦ μεσογαίου τῆς χώρας, τουτέστι μέχρι τῆς λίμνης Τάττης, ἀλλ', ἀφ' οὗ ὁ αὐτὸς πάλιν τάσσει τὴν Ἀρμενίαν καὶ Καππαδοκίαν εἰς τὰς κτήσεις τοῦ Σελεύκου, ἐδύνατό τις νὰ εἰκάσῃ, ὅτι καὶ τὸ νοτιοανατολικὸν τῆς Φρυγίας περιελαμβάνετο εἰς τὴν Καππαδοκίαν, ὑστερώτεροι δὲ τινες κινήσεις τοῦ Δημητρίου φαίνονται ἐπικυροῦσαι τὴν τοιαύτην εἰκασίαν²⁾). Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ὁ Λυσίμαχος ἔλαβε πᾶσαν τὴν ἐπίλοιπον χώραν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἰδίως δὲ τὰ ἐντεῦθεν τοῦ Ταύρου νότια παράλια, τὰς ὠραίας δυτικὰς ἐπαρχίας, τὴν παρὰ τὸν Ἑλλησποντον Φρυγίαν, τὸ μέγιστον μέρος τῆς Μεγάλης Φρυγίας, τὴν ἀμφίβολον κυριαρχίαν ἐπὶ τῶν πεισδικῆς φυλῆς ὀρεινῶν πληθυσμῶν τῆς δὲ Βιθυνίας ὅχι ἀσήμαντον μέρος εἶχε τραπῇ πρὸς αὐτὸν ἕνεκα τῆς πρὸς τὴν Ἡράκλειαν σχέσεως αὐτοῦ καὶ τὸ κράτος τῆς Παφλαγονίας καὶ τοῦ Πόντου ὑπέκειτο βεβαίως εἰς τὴν ἐπιδράσιν αὐτοῦ. Πρὸ πάντων ὅμως ἐπῆλθεν ἐκ τῆς διοικήσεως αὐτοῦ εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ἡ ἐξῆς μεταβολή. Αἱ αὐτόθι ἑλληνικαὶ πόλεις, ὧν ἡ ἐλευθερία μετὰ τὴν ἐν Γρανικῷ μάχην ἀποκατεστάθη ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου, καὶ αἵτινες διετήρησαν τὴν πολιτικὴν αὐτῶν ἐλευθερίαν καὶ ἐπὶ τῆς ἐπιμελητείας τοῦ Περδίκκου, τοῦ Ἀντιπάτρου καὶ τοῦ Ἀντιγόνου, ἂν καὶ τινὲς τῶν πόλεων τούτων ἠναγκάσθησαν νὰ στέρξωσι μαχεδο-

¹⁾ Αἱ εἰδήσεις αὗται εἶνε ἀληθῶς εἰπεῖν λίαν ἀμφίβολοι, οὐδ' ἀποδεικνύονται ὑπὸ ῥητῶν μαρτυριῶν τῶν ἀρχαίων· ἀλλὰ γεγονότα τινὰ ἐν τοῖς ἔξῃς θὰ ἐπιβεβαιώσωσι τὴν ὀρθότητά τῶν ἀντιλήψεων τούτων. Τὸν βιθυνικὸν ἢ μᾶλλον θυνικὸν δυνάστην Ζιποίτην δὲν ἐμνημόνευσεν, διότι κατὰ τοὺς χρόνους αὐτὸς μὲν ἦτο μικροῦ λόγου ἄξιος, τὸ δὲ κρατὶδιον αὐτοῦ περιεκλείετο πανταχόθεν ὑπὸ τοῦ κράτους τοῦ Λυσιμάχου.

²⁾ Ὁ ψαίτερον ὁ Σέλευκος ἐδύνατο νὰ διαθέτῃ τὴν Καταονίαν (*Πλουτάρχου* Δημητρ. ΜΗ'). Ἀλλ' ἴδε κατωτέρω.

νικὴν φρουράν, αἱ πόλεις, λέγω, αὗται κατέστησαν ἐπὶ τοῦ Λυσιμάχου φόρου ὑποτελεῖς, ὅπως ἦσαν ἤδη καὶ ἄλλαι πολλαὶ ἑλληνικαὶ πόλεις ἐν Θράκῃ. Ἐκ δὲ τῶν νήσων τοῦλάχιστον ἡ Λέσβος μετέσχε τῆς τύχης τῶν ἡπειρωτικῶν πόλεων¹⁾.

Ἡ ἐξέλιξις τοῦ κράτους τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἡ ἀποσύνθεσις καὶ ὁ διαμελισμὸς αὐτοῦ ἀποτελέσθη ὀριστικῶς ἐν τῇ ἐν Ἰψῷ μάχῃ καὶ τοῖς ἀποτελέσμασιν αὐτῆς. Ὁ ἀγὼν τῶν σατραπῶν κατὰ τῆς βασιλείας ὁ ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ μεγάλου κατακτητοῦ ἀρξάμενος διήνυσεν πάντα τὰ στάδια, μέχρις οὗ ἐπήνεγκε τὴν ἐγκατάλειψιν τῆς ιδέας ἐνὸς ἐνιαίου μακεδονικοῦ καὶ ἀσιατικοῦ κράτους. Οἱ σατράπαι ἐκεῖνοι κατεπολέμησαν μὲν τὸν Περδίκκαν, τὸν ἰσχυρὸν ἐπιμελητὴν τοῦ κράτους, κατέβαλον δὲ τὸν Πολυσπέρχοντα, ὅστις ἀπὸ τῆς Μακεδονίας ἔμελλε νὰ προστατεύσῃ τὰ δικαιώματα τοῦ βασιλικοῦ οἴκου, ἐξωλόθρευσαν δὲ τὸν πυρῆνα τῆς βασιλικῆς στρατιᾶς, ἧς ἡγεῖτο ὁ Εὐμένης, ἐξώντωσαν δὲ τὸ γένος τοῦ Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου, καὶ τέλος ἐξηφάνισαν τὸν ἰσχυρὸν Ἀντίγονον, ὅστις, γενόμενος βασιλεὺς δυνάμει τοῦ ξίφους καὶ τῆς εὐνοίας τῶν Μακεδόνων αὐτοῦ, ἐσπούδασεν ν' ἀποκαστήσῃ τὴν ἐνότητα τῆς μοναρχίας τοῦ Ἀλεξάνδρου. Καὶ δὲν ὑπάρχει πλέον τύπος, ὑπὸ τὸν ὁποῖον ἐδύνατό τις νὰ ἔχῃ ἀξιώσεις ἐπὶ τοῦ κράτους τοῦ Ἀλεξάνδρου· τοῦτο ἀπωλέσθη, μὴδ' αὐτῶν τῶν ἐνδόξων αὐτοῦ ἀναμνήσεων ἐξαιρουμένων. Τοῦ δὲ κράτους ὀριστικῶς τελευτήσαντος, ἀναπτύσσονται ἐδαφικαὶ μονάδες, καταλαμβάνουσαι τὴν θέσιν αὐτοῦ.

Αὐτόνομα, κατὰ πάντα κυρίαρχα, πρὸς ἄλληλα ὅτε μὲν πο-

¹⁾ Τὴν περὶ τούτου ἀπόδειξιν παρέχουσι τὰ τὴν εἰκόνα τοῦ Λυσιμάχου φέροντα νομίσματα, ὧν τὰ σύμβολα ἐμφαίνουσι τὰς πόλεις, ἐν αἷς ἐκόπησαν. Ὑπὸ τοῦ Müller (Münzen des Lysimachos 1858) ἀπαιριθμοῦνται αἱ ἑξῆς: Ἡράκλεια ἐν Πόντῳ, Καρχηδών, Κύζικος, Λάμψακος, Ἀδυός, Σίγειον, Μυτιλήνη, Ἀταρνεὺς (:) Πέργαμον, Σμύρνα, Ἐρυθραί, Ἐφεσος, Ἡράκλεια ἢ ἐπὶ Λάτμῳ (:) Μαγνησία ἢ ἐπὶ Μαιάνδρῳ, Χρυσασοί, Σάρδεις, Σύνναδα, Φιλομήλιον. — Τὰ δὲ ἐν Ῥόδῳ κοπέντα καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ Λυσιμάχου φέροντα νομίσματα ἀνήκουσιν ὡς ἐκ τοῦ νομισματικοῦ αὐτῶν τύπου εἰς τοὺς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λυσιμάχου χρόνους.

λεμῖως διακείμενα, ὅτε δὲ διὰ κοινῶν συμφερόντων συνδεόμενα παρίστανται τὰ τέσσαρα κράτη τοῦ Σελεύκου, Κασσάνδρου, Πτολεμαίου καὶ Λυσιμάχου, ἀπὸ δὲ τοῦδε ἡ μὲν πολιτικὴ καὶ αἱ διαπραγματεύσεις αὐτῆς δὲν ἀναφέρονται πλέον εἰς τὸ κράτος τοῦ Ἀλεξάνδρου ἢ εἰς τὰς ἀπὸ κοινοῦ εὐθὺς μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἀποφασισθείσας διατάξεις, ἀλλ' αἱ συνθῆκαι αἱ ὑπὸ τῶν τεσσάρων βασιλέων μικρὸν πρὸ τῆς ἐν Ἰψῷ μάχης συναμολογηθεῖσαι ἀποτελοῦσι τοῦ λοιποῦ τὴν βᾶσιν τοῦ δημοσίου δικαίου καὶ τῶν διεθνῶν σχέσεων τῶν μιξελληνικῶν κρατῶν. Τὰ δὲ δικαιώματα τῶν νέων βασιλέων δὲν εἶνε πλέον ἢ μακεδονικὴ αὐτῶν καταγωγὴ, οὐδὲ ἡ ἄλλοτε σχέσις αὐτῶν πρὸς τὸ κράτος τοῦ Ἀλεξάνδρου· ἀλλὰ κατακτήσαντες ἴδια κράτη ἐντὸς τοῦ κατακτηθέντος κράτους τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἀπέβησαν ἐγγώριοι βασιλεῖς ἐν ταῖς χώραις, ἃς ἄλλοτε συνυπέταξαν μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Ἀλλ' ἤδη σύμπασα ἡ ἔκτασις τῶν χωρῶν, ἐφ' ἧς ἐβασίλευσεν ὁ Ἀλέξανδρος, δὲν περιλαμβάνεται εἰς τὰ νέα πλάσματα, διότι μόνον ἡ ἐνότης τοῦ κράτους εἶχε τὴν βαρύτητα καὶ τὸ δικαίωμα νὰ ἄρχῃ τῶν Ἑλλήνων διὰ τῆς ἰσχυρᾶς ὠθήσεως, ἣν ἐδίδεν εἰς αὐτοὺς· ἀλλὰ, καθ' ὅσον τὸ κράτος κατεκερματίζετο, κατὰ τοσοῦτον οἱ Ἕλληνες ἀποσπῶνται, ὅπως ἀκολουθήσωσι τὰς ἑκπαλαὶ συνήθεις αὐτῶν τάσεις πρὸς τὰς ἰδιωφελεῖς κατ' ἰδίαν πολιτείας· ἡ μόνη διαφορὰ εἶνε, ὅτι δὲν ἔχουσιν οὐδ' ἀναγκτῶσι πλέον τὴν δύναμιν καὶ τὸν τρόπον τοῦ νὰ ὑποστηρίξωσι τὴν πολιτικὴν αὐτῶν ἀνεξαρτησίαν· ἀλλ' ὥσει ναυάγια ἐξοκείλαντος πλοίου φερόμεναι τῇδε κάκεισε ὑπὸ τῶν ἐναντίων ρευμάτων τῆς μεγάλης πολιτικῆς, ἔτι μᾶλλον συντρίβονται κατὰ τῶν σκοπέλων.

Οὐχ ἥττον χαρακτηριστικὸν εἶνε ὅτι ἐνιαχοῦ ἐπαναφαίνονται καὶ σχηματισμοὶ ἐκ τῆς περσικῆς ἐποχῆς. Αἱ τρεῖς δυναστεῖαι Ἀρμενίας, Καππαδοκίας καὶ Πόντου καυχῶνται ὅτι κατάγονται ἐκ τοῦ βασιλικοῦ γένους τῶν Περσῶν ἢ ἐξ ἐνὸς τῶν ἐπτὰ Περσῶν τῶν συντριψάντων τὴν δύναμιν τῶν Μάγων· ἀπὸ τοῦδε λοιπὸν ἀνεγνωρίσθησαν ὡς βασιλεῖς ἐν ταῖς ἐπικρατείαις αὐτῶν, καὶ ἡ ἐν

Ἰψὼ μάχη ἀνίδρυσεν ἐκ νέου τὰς ἀρχαίας ταύτας ἀνατολικὰς δυναστείας. Τοῦτο δὲ εἶνε τὸ πρῶτον βῆμα πρὸς νέαν σειρὰν ἀναπτύξεων, καὶ ἡ πρώτη παραχώρησις ἡ γενομένη ὑπὸ τοῦ κατακτήσαντος ξενικοῦ στοιχείου εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ ἐλληνισμοῦ ψηλαφηθεῖσαν Ἀνατολήν, καὶ ἡ πρώτη θυσία, ἣν ἡ μακεδονικὴ δύναμις προσφέρει, ὅπως συνδιαλλάξῃ τὴν Ἀσίαν, καὶ ἀναχαιτίσῃ τὴν ἀντιδραστικὴν ἐκδίκησιν.

Ἐάν δὲ ρίψωμεν τὰ βλέμματα εἰς χρόνους μεμακρυσμένους, θέλομεν ἰδῆ ὅτι αἱ ὑπὸ τοῦ ἐλληνισμοῦ ψηλαφηθεῖσαι ἀρχαῖαι ἀσιατικαὶ δυναστεῖαι εἶνε αἱ μετὰ τριακόσια σχεδὸν ἔτη δεσπόσαι ἐπὶ πάσης τῆς Ἀσίας, ὅση ἐκυριεύθη ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου, μέχρις οὗ ἡ Ῥώμη διὰ τῶν κατακτήσεων ἠνάγκασεν αὐτὰς νὰ ἐξαρτηθῶσιν ἀφ' ἑαυτῆς κατὰ τοσοῦτον, καθ' ὅσον ἦσαν παραδεδομένοι εἰς τὸν ἐλληνισμόν, ἢ τὰς ἐπολέμησεν ἐπὶ ματαίῳ. Οὕτω δὲ ἐξακολουθεῖ ἡ αὐτὴ ἔνθεν κάκειθεν ἐναλλαγὴ μετὰ μελίζονος αἰεὶ δυνάμεως διὰ μέσου τοῦ βυζαντηνοῦ κράτους καὶ τοῦ μωαμεθανισμοῦ, διὰ τῶν σταυροφοριῶν καὶ τῆς δυνάμεως τῶν Μογγόλων καὶ Τούρκων, καὶ τέλος διὰ τῶν ἐκπληκτικῶν σχηματισμῶν τῶν νεωτάτων χρόνων, ὧν τὴν ἀνάλογον πορείαν θ' ἀναγνωρίσωσιν ἴσως ποτὲ οἱ ἀπόγονοι ἡμῶν.

BIBΛION TETAPTON

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

301 — 288

Ὁ Δημήτριος ἐν Ἑλλάδι. — Πτολεμαῖος καὶ Λυσίμαχος. — Σελευκος καὶ Δημήτριος. — Ἡ ἐν Ῥώσῳ σύνοδος. — Ἀγαθοκλῆς καὶ Κάσσανδρος κατὰ τῆς Κερκύρας. — Ῥῆξις Δημητρίου καὶ Σελεύκου. — Σκευωρία τοῦ Κάσσάνδρου ἐν Ἑλλάδι. — Ὁ Δημήτριος κατὰ τῶν Ἀθηνῶν. — Ὁ Τύραννος Λεωχάρης. — Ὁ Δημήτριος κύριος τῶν Ἀθηνῶν. — Ὁ Δημήτριος κατὰ τῆς Σπάρτης. — Ὁ Πύρρος βασιλεὺς τῆς Ἠπείρου. — Ἀλέξανδρος καὶ Ἀντίπατρος. — Θάνατος Ἀλεξάνδρου. — Ὁ Δημήτριος βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας. — Ὁ Δημήτριος κατὰ τῶν Θηβῶν καὶ Ἀθηνῶν. — Ὁ Λυσίμαχος κατὰ τῶν Γετῶν Αἰγυπτιακῶν αὐτοῦ. — Ὁ Δημήτριος κατὰ τῆς Θράκης καὶ τῶν Θηβῶν. — Τὰ Πύθια ἐν Ἀθήναις. — Συμμαχία τοῦ Δημητρίου μετὰ τοῦ Ἀγαθοκλείους. — Ἡ κατὰ τοῦ Πύρρου ἐκστρατεία. — Ἡ πολυτελεία αὐτοῦ. — Πύρρου εἰσβολὴ εἰς τὴν Μακεδονίαν. — Συμμαχία αὐτοῦ μετὰ τοῦ Δημητρίου. — Προπαρασκευαὶ τοῦ Δημητρίου πρὸς πόλεμον κατὰ τῆς Ἀσίας.

Ὁ Δημήτριος μετὰ τὴν ἐν Ἰψῷ μάχην καὶ τὴν ἀπώλειαν τοῦ πατρικοῦ κράτους ἠθέλησε μετὰ τοῦ στόλου νὰ τραπῇ πρὸς ἐκείνην τὴν χώραν, ἣν εἶχε κατακτήσῃ καὶ ἐλευθερώσῃ, πιστεύων ὅτι εἶχε φανῇ ἄξιος τῆς εὐγνωμοσύνης αὐτῆς. Ἀλλ' ἡ πρεσβεία τῶν Ἀθηναίων ἐδίδαξεν αὐτὸν πόσον ἡπατᾶτο. Καὶ θὰ εἶχε μὲν ἔτι δύναμιν ἱκανὴν νὰ τιμωρήσῃ τὴν ἀγνώμονα πόλιν· ἀλλ' ὥφειλε νὰ ὑποθέσῃ ὅτι αὕτη μὲν ἤθελε τραπῇ πρὸς τὸν Κάσσανδρον, ἐξαιτουμένη βοήθειαν, αὐτὸς δὲ θὰ ἠνάγκάζετο εἰς ἀγῶνα, πρὸς ὃν ἐπὶ τοῦ παρόντος δὲν ἦτο ἔτι ἰσόπαλος· ἀπέστη λοιπὸν ἐγχειρήματος, ὅπερ ἤθελε βοηθήσῃ αὐτὸν μὲν δυσκόλως, τὸν δὲ βασιλέα τῆς Μακεδονίας πιθανῶς εἰς ἀνάκτησιν τῶν Ἀθηνῶν, καὶ παραπλεύσας τὸν Πειραιᾶ ἦλθεν εἰς τὸν Ἰσθμόν. Ἡ Κόρινθος, τὰ Μέγαρα, ἴσως καὶ ἄλλαι τινὲς θέσεις τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ Πελοποννήσου κατεῖχοντο ἔτι ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν του, καὶ

πανταχοῦ ὑφίσταντο αἱ ἐλεύθεραι πολιτεῖαι, ἃς πρὸ δύω ἐτῶν εἶχεν ἀνακαλέσῃ εἰς τὴν ζωὴν· ἴσως ἐκεῖ εὑρίσκει μείζονα εὐγνωμοσύνην ἢ ἐν Ἀθήναις. Ἀλλ' ἡ ἐλπίς αὐτοῦ διεψεύσθη, καθ' ἑκάστην ἐρχομένων ἀγγελιῶν περὶ νέας ἀποστασίας· ἔνθα μὲν ἐξεβάλλοντο αἱ φρουραὶ του, ἔνθα δὲ εἰσέβαλλον οἱ στρατιῶται τοῦ Κασσάνδρου, ἐκεῖ δὲ κατελύοντο τὰ ἐλεύθερα πολιτεύματα, καὶ ἰδρύετο ὀλιγαρχία ἢ τυραννὶς πρὸς τὸ συμφέρον τῶν Μακεδόνων· καὶ ἐντὸς ὀλίγου, ἀποσπασθείσης ἀπ' αὐτοῦ σχεδὸν ἀπάσης τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ Πελοποννήσου, ἠναγκάσθη ν' ἄρκεσθῃ εἰς τὴν κατοχὴν τῆς Κορίνθου καὶ τῶν Μεγάρων. Ἴνα δὲ μὴ μένη ἄπρακτος, ἐπέτρεψε τὰς ἑλληνικὰς ὑποθέσεις εἰς τὸν Πύρρον, τὸν νεαρὸν βασιλέα τὸν ἄνευ βασιλείου, καὶ ἀνήχθη μετὰ τοῦ στόλου εἰς τὸ πέλαγος. Καὶ πρῶτον μὲν ἐτράπη πρὸς βορρᾶν κατὰ τῆς Θράκης· ἐπειδὴ δὲ ὁ βασιλεὺς Λυσίμαχος, μὴ κεκτημένος στόλον καὶ διατρίβων ἔτι ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ, δὲν ἐδύνατο νὰ προφυλάξῃ τὴν χώραν του, ὁ Δημήτριος ἐδήλωσεν ἀκωλύτως τὰς πλουσίας ἀκτὰς τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ τῆς Προποντίδος, καὶ ἔλαβε παμπληθῆ λάφυρα. Τώρα ἐδύνατο πλέον νὰ παρέχῃ διαφιλῇ μισθὸν εἰς τοὺς στρατιώτας· τὸ δὲ ὄνομα τοῦ ἥρωος καὶ ὁ χρυσὸς αὐτοῦ προσεῖλκυε πανταχόθεν τοὺς μισθοφόρους, καὶ ὁ στρατὸς αὐτοῦ, ὁσημέραι αὐξανόμενος, ἐπληθύνετο. Ἀλλὰ καὶ ἀπροσδόκητόν τι γεγονός ἐπελθὼν αἰφνης τότε, ἔδωκεν εἰς τὴν τύχην του εὐτυχαστέραν τροπὴν¹⁾.

Ἡ κατὰ τοῦ Ἀντιγόνου συμμαχία τῶν τεσσάρων βασιλέων, ὑπὸ τοῦ κοινοῦ συμφέροντος δημιουργηθεῖσα, διήρκεσεν ἐπὶ τοσοῦτον μόλις, ἐφ' ὅσον τὸ συμφέρον τοῦτο ἐπέταττε· διότι ἤδη μὲν καὶ πρὸ τοῦ τέλους τοῦ ἀγῶνος, ὁ Λαγίδης εἶχεν ἀποχωρήσῃ, αἱ δὲ μετὰ τὴν μάχην συνθῆκαι ἀπέδειξαν μετὰ πόσης δυσπιστίας ὑπέβλεπον ἀλλήλους καὶ ὁ Σέλευκος καὶ Λυσίμαχος. Ἐκάτερος

¹⁾ *Πλουτάρχου* Δημητρ. ΑΑ'. Ἰσως ἐνταῦθα πρέπει νὰ ταχθῇ ἡ ἀνωτέρω ἱστορηθεῖσα ἀπόδασις. Ὅπωςδήποτε ἡ Ἔρεσος καὶ νῦν ἐτι ἦτο καὶ ἐπὶ ἱκανὸν χρόνον διετέλεσεν οὕσα ὑποχείριος τοῦ Δημητρίου.

ἐπίστευεν ὅτι ὤφειλε νὰ προφυλάττηται ἀπὸ τοῦ ἐτέρου. Ὁ Σέλευκος εἶχε κράτος ἀπέραντον, δύναμιν δὲ μεγαλυτέραν, τοῦλάχιστον ἕνεκα τῶν ἐλεφάντων φοβερωτέραν τῆς τῶν λοιπῶν βασιλέων ὁμοῦ λαμβανομένης, ἡ δὲ Συρία καὶ Φοινίκη ἐδόθησαν εἰς αὐτὸν κατόπιν βεβαίως, διότι τὰς ἐζήτησε, καὶ ἀναγκαίως προσεδόκων, ὅτι μετ' ὀλίγον ἔμελλε καὶ νὰ θαλασσοκρατήσῃ. Τοῦ Ἀντιγόνου ὑπέρτερος μὲν ἦτο καθ' ὅτι κατεῖχε τὴν Ἀνατολήν, οὐχ ἦττον δὲ τολμηρός, ἀλλ' εὐκαμπτότερος· διὸ καὶ ἐπικινδυνότερος.

Ὁ δὲ Λυσίμαχος, εἰκάζων, ὡς εἰκός, ὅτι ἡ πρωτίστη σκέψις τοῦ Σελεύκου ἔμελλε νὰ εἶνε ἡ πρόσκτησις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὤφειλε νὰ παρασκευασθῇ πρὸς πᾶσαν ἐνδεχομένην περίπτωσιν· διότι οὔτε ὁ Πλείσταρχος τῆς Κιλικίας οὔτε οἱ ἡγεμόνες τῆς Καππαδοκίας, τοῦ Πόντου καὶ τῆς Ἀρμενίας ἦσαν ἀσφαλές προπύργιον· μόνον δὲ συμμαχία μετὰ τοῦ Πτολεμαίου ἐδύνατο νὰ παράσχωι ἀσφάλειαν.

Τὰ αὐτὰ δὲ φρονῶν καὶ ὁ Πτολεμαῖος ἐφάνη πολὺ πρόθυμος. Οὐδ' αὐτὸς ἐδύνατο ν' ἀμφιβάλλῃ ὅτι ὁ Σέλευκος, διατάξας τὸν παλινოსτοῦντα στρατὸν αὐτοῦ νὰ λάβῃ τὴν πρὸς τὴν Φοινίκην ἄγουσαν, σκοπὸν εἶχε τὴν κατάκτησιν ταύτης τῆς χώρας· ἴσως εἶχεν ἤδη καὶ παρὰ τοῦ Λυσιμάχου μάθῃ τὰ ὑπὸ τῶν τριῶν βασιλέων τὴν ἐπιούσαν τῆς ἐν Ἰψῷ μάχης συμφωνηθέντα. Ὁφείλε λοιπὸν νὰ μεριμνήσῃ νὰ ἐνισχυθῇ προσλαμβάνων σύμμαχον, ὅστις ἐν ἀνάγκῃ θὰ ἐδύνατο, ἐὰν ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀνατολῆς παραπολὺ ἐθρασύνετο κατὰ τῆς Αἰγύπτου, νὰ καταλάβῃ αὐτοῦ τὰ νῶτα.

Μεταξὺ τῶν ἀποσπασμάτων τοῦ Διοδώρου ὑπάρχει ἐν πολὺ ἀξιοσημείωτον, εἰς τούτους, φαίνεται, τοὺς χρόνους ἀναφερόμενον. «Σέλευκος μετὰ τὴν διαίρεσιν τῆς Ἀντιγόνου βασιλείας ἀναλαβὼν τὴν δύναμιν παρεγένετο εἰς Φοινίκην, καὶ ἐπεχείρησε κατὰ τὰς γενομένας συνθήκας τὴν κοίλην Συρίαν ἰδιοποιεῖσθαι· προκατειληφότος δὲ τὰς ἐν αὐτῇ πόλεις Πτολεμαίου, καὶ κατηγοροῦντος ὅτι φίλος ὢν Σέλευκος προσεδέξατο τὴν ὑπὸ Πτολεμαίων οὔσαν χώραν εἰς τὴν ἰδίαν καταχθῆναι μερίδα, πρὸς δὲ τούτοις ὅτι τοῦ πο-

λέμου τοῦ πρὸς Ἀντίγονον κεκοινωνηκότι οὐδὲν αὐτῷ μετέδωκαν οἱ βασιλεῖς τῆς δορικτῆτος χώρας, πρὸς ταύτας τὰς διαβολὰς ἀντίειπε Σέλευκος, φάμενος δίκαιον εἶναι τοὺς τῇ παρατάξει κρατήσαντας κυρίους ὑπάρχειν τῶν δορικτῶν, περὶ δὲ τῆς κοίτης Συρίας διὰ τὴν φιλίαν ἐπὶ τοῦ παρόντος μηδὲν πολυπραγμονήσιν, ὕστερον δὲ βουλευέσθαι πῶς χρηστὸν ἐστὶ τῶν φίλων τοῖς βουλομένοις πλεονεκτεῖν»¹⁾).

Διὰ ταῦτα ὁ Πτολεμαῖος ἔτι μᾶλλον ἔσπευσε νὰ συνομολογήσῃ τὴν πρὸς τὸν Λυσίμαχον συμμαχίαν. Τεκμήριον δὲ τῆς σκοπούμενης συνεννόησεως τῶν δύο βασιλέων ἦτο ἡ κηδεστία αὐτῶν· ὁ Λυσίμαχος ἔλαβεν εἰς γάμον τὴν θυγατέρα τοῦ Πτολεμαίου Ἀρσινόην²⁾, προσενεγκὼν οὕτως οὐ μικρὰν θυσίαν εἰς τὴν πολιτικὴν σύνεσιν³⁾, διότι ἡγάπα ἐξ ὅλης ψυχῆς τὴν ἑαυτοῦ «Πηνε-

¹⁾ Διοδώρου ΚΑ'. 1, 5. Ἐκ τοῦ χωρίου τῶν Exc. Hoeschel., θὺν ἐλήφθη τὸ ἀποσπασμα τοῦτο, ἐξάγεται ὅτι ταῦτα συνέβησαν πρὸ τῆς ἐπιθέσεως τοῦ Κασσάνδρου κατὰ τῆς Κερκύρας (ΚΑ', 2, 1). Ἡ δὲ ὁμολογία «ὕστερον δὲ βουλευέσθαι πῶς χρηστὸν ἐστὶ τῶν φίλων τοῖς βουλομένοις πλεονεκτεῖν» εἶνε ἀδύνατον ν' ἀναφερθῇ εἰς τὸν Δημήτριον, ὡς ἠθέλησεν ὁ Stark (Gaza, σ. 361), ἥμιστά δὲ πάντων διὰ τοῦτο, ὅτι ἐνίοτε ὁ Δημήτριος ὀνομάζεται παρὰ Διοδώρου ὑπὸ τοῦ Λυσίμαχου «πλεονέκτης ἀνὴρ». Πλεονεξία εἶνε ἀκριδῶς ἡ μομφή, ἣν ὁ Σέλευκος ἀποτείνει εἰς τὸν Πτολεμαῖον, ὅστις ἐπιθυμεῖ νὰ λάβῃ πλέον τοῦ προσήκοντος αὐτῷ.

²⁾ Ἡ Ἀρσινόη εἶνε θυγάτηρ τῆς Βερενίκης (Παυσανίου Δ', 7, 1.), γεννηθεῖσα, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τούτου τοῦ γάμου, τὸ ὀφθαλτικὸν ἐν ἔτει 316. Ἡ ἡμερησίαν μαρτυρία τοῦ Μέμνονος «τὴν θυγατέρα Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου» πολλάκις ἤδη παρετηρήθη. Ὁ Πτολεμαῖος ἐγέννησεν τῆς ἐκ Εὐρυδίκης τοῦλάχιστον τέσσαρα τέκνα. Εἶτε τῷ 322 εἶτε τῷ 320 ἔγχευεν αὐτήν, ἢ Ἀρσινόη αὕτη ἐγεννήθη βεβαίως, ἔχοντας τοῦ πατρὸς καὶ τὴν Εὐρυδίκην σύζυγον, ἄλλως τε καὶ ῥητῶς λέγοντος τοῦ Πλούταρχου (Πύρρ. 4) ὅτι ὁ βασιλεὺς εἶχε συγγρόνως πολλὰς συζύγους.

³⁾ Κατὰ τὸν Πλούταρχον (Δημητρ. ΛΑ') θὰ ἐνόμιζέ τις ὅτι περὶ τὸν αὐτὸν χρόνον ὁ υἱὸς τοῦ Λυσίμαχου ἔγχευεν τὴν θυγατέρα τοῦ Πτολεμαίου Λυσάνδραν. Ἀλλ' ὁ Παυσανίας (Δ', 9, 7) ἐν τινι ἐπανορθωτικῇ σημειώσει τάττει τὸν γάμον τοῦ Ἀγαθοκλέους μετὰ τὴν ἐπὶ Γέτας ἐκστρατείαν (292)· τοῦτο δὲ εἶνε διὰ τοῦτο πιθανώτερον, διότι τῷ 281 τὰ τέκνα τοῦ Ἀγαθοκλέους εἶνε ἀνήλικα, ἐπειδὴ ἐν ταῖς ἄλλαις ἀξιώσεσιν ἐπὶ τῆς Θράκης καὶ Μακεδονίας οὐδεὶς γίνεται περὶ αὐτῶν λόγος. Ἐκτὸς δὲ τούτου ἡ Λυσάνδρα ἦτο γυνὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ ὁλοφρονηθέντος τῷ 294, βεβαίως αὐτὴ ἐκείνη ἢ μετέπειτα σύζυγος τοῦ Ἀγαθοκλέους. Εἶνε μὲν ἀληθὲς ὅτι ὁ Παυσανίας (Δ', 10, 3), ἀντιφάσκων πρὸς τὸ ἀνωτέρω παρατεθὲν χωρίον, λέγει ὅτι ὁ Λυσίμαχος συνεζεύχθη, ὅτι ὁ Ἀγαθοκλῆς εἶγεν ἥδη τέκνα ἐκ τῆς Λυσάνδρας· ἀλλὰ τότε ἡ Ἀμαστρίς θὰ ἦτο σύζυγος αὐτοῦ μέχρι τοῦ 292, ὅπερ καὶ διὰ τὰ ἐν Ἡρακλείᾳ συμβάντα καὶ διὰ τὴν ἡλικίαν τῶν ἐκ τῆς Ἀρσινόης τέκνων εἶνε ἀδύνατον.

λόπην» τὴν εὐγενῆ Περσίδα Ἀμαστριν. Διὸ καὶ εὐθὺς ἀφ' οὗ αἱ διάφοροι πορεῖαι καὶ καταλήψεις καὶ διατάξεις, αἵτινες μετὰ τὴν ἐν Ἰφῶ μάχην ἀπερρόφησαν ὅλην αὐτοῦ τὴν προσοχήν, ὅπως οὖν ἐπέτρεψαν, προσκαλέσας αὐτὴν εἰς τὰς Σάρδεις διῆλθεν ἐκεῖ μετ' αὐτῆς τὸν χειμῶνα. Ἀλλὰ νῦν διαζευχθεῖσα ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἡράκλειαν, ὅπως ἀφιερῶσιν πᾶσαν αὐτῆς τὴν σύνεσιν καὶ στοργὴν εἰς τὴν ἀνατροφὴν τῶν υἱῶν τῆς καὶ τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους τῆς¹⁾).

Ὁ δὲ Σέλευκος πάλιν θὰ παρηκολούθησε μετὰ συντόνου προσοχῆς τὴν προσέγγισιν τῶν δύο ἰσχυρῶν γειτόνων του· ἐγνώριζε τόσο καλῶς τὸν τὰ πάντα λογιζόμενον ἐκείνον Λαγίδην, τὸν ἀπαθῆ καὶ οὐδέποτε ἀπελπιζόμενον, ὥστε δὲν ἐδύνατο νὰ τὸν ἀφήσῃ νὰ λάβῃ τὴν ὑπεροχήν. Ὁ δὲ Λυσίμαχος, συντεταγμένος μετὰ τοῦ συνετοῦ Λαγίδου, ἦτο ἐπικίνδυνος ἀντίπαλος. Ὁ Λυσίμαχος εἶχεν, εἰ δυνατόν, τοσαύτην ἰσχυρογνωμοσύνην, ὅσην καὶ ὁ Ἀντίγονος, καὶ ἡ τελευταία ἐκστρατεία εἶχεν ἀποδείξῃ πόσον ἐπιμόνως καὶ δεξιῶς κατῴρθωσεν νὰ διεξαγάγῃ τὸν πόλεμον. Ἦτο δὲ κάτοχος καὶ μεγάλης δυνάμεως· διότι κατὰ τὰ εἰκοσιν ἔτη τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ διατελέσας σχεδὸν πάντοτε ἀμέτοχος τῶν μεγάλων πολέμων, εἶχε συσσωρεύσῃ ἀμύθητα χρηματικὰ ποσά, ἡ δὲ θέσις τοῦ κράτους παρεῖχεν αὐτῷ τὴν ἀρίστην εὐκαιρίαν τοῦ νὰ δαπανήσῃ αὐτὰ εἰς εὐρυτάτας στρατολογίας. Ὁ στενὸς λοιπὸν σύνδεσμος τῶν δύο βασιλέων ἔπρεπε νὰ παροτρύνῃ τὸν Σέλευκον νὰ ζητήσῃ καὶ αὐτὸς ἰσχυρόν τινα σύμμαχον. Ἡ ἐκλογὴ τοῦ ἑταλάντευετο μεταξὺ Κασσάνδρου καὶ Δημητρίου. Ὁ πρῶτος ἀπέχετο πολὺ μακρὰν καὶ ἦτο πρὸς τὸν Λυσίμαχον παραπολὺ συνδεδεμένος διὰ τε τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Πλειστάρχου καὶ ἄλλων περιστάσεων²⁾· καὶ ἂν ἀπεφάσιζεν ὑπὲρ αὐτοῦ, ὁ ἄσπονδος

¹⁾ Ὁ Μένων (παρὰ Φωτίῳ) λέγει ὅτι ἔκτισε κατόπιν τὴν πόλιν Ἀμαστριν, συνοικήσασα τοὺς κατοικοὺς τέσσαρων ἄλλων παφλαγονικῶν χωρίων.

²⁾ Προφανῶς ἀμφότεροι οἱ βασιλεῖς εἶχον τὰ αὐτὰ συμφέροντα πρὸς τοὺς βορείως γειτνιάζοντας λαούς, οὓς θὰ ἴδωμεν μετ' ὀλίγον πολὺ ἰσχυρούς. Δὲν εἶνε γνωστὸν ἂν ἡ Νίκαια, ἡ ἀδελφὴ τοῦ Κασσάνδρου ἐξῆ ἀκόμη καὶ διέτριβεν ἐν τῇ αὐτῇ τοῦ Λυσιμάχου.

αὐτοῦ ἐχθρὸς Δημήτριος ἔμελλεν ἀφεύκτως νὰ προσέλθῃ εἰς τὸν Πτολεμαῖον καὶ Λυσίμαχον, οἵτινες εὐχαρίστως θὰ παρεχώρουν εἰς αὐτὸν τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰς νήσους, ἵνα ἐξασφαλίσωσι τὴν σύμπραξιν τοῦ στόλου του. Αὗται δὲ ἦσαν περιστάσεις καθιστῶσαι τὴν δύναμιν τοῦ Κασσάνδρου πλέον ἢ οὐδετέραν. Ὁ Σέλευκος λοιπὸν ἀπεφάσισε νὰ ζητήσῃ τὴν φιλίαν τοῦ Δημητρίου καὶ τὴν θυγατέρα του Στρατονίκην εἰς γάμον¹⁾.

Οὐδὲν τούτου μᾶλλον ἐπεθύμει ὁ Δημήτριος, φαίνεται δὲ ὅτι τὸ περιέμενε, διότι ἡ θυγάτηρ του ἦτο ἤδη παρ' αὐτῷ· πάραυτα δὲ ἀποπλέει μετὰ παντὸς τοῦ στόλου παρὰ τὰς ἀκτὰς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας πρὸς τὴν Συρίαν, ὅτε μὲν εἰς τοῦτο, ὅτε δ' εἰς ἐκεῖνο τὸ μέρος τῆς ἀκτῆς προσορμιζόμενος. Ἐμφανισθεὶς δὲ κατὰ τὸ πέλαγος τῆς Κιλικίας, ἀναγκάζεται νὰ προσορμίσῃ ἐνταῦθα πλοῖά τινα. Τούτου δὲ ἀγγελθέντος εἰς τὴν Ταρσόν, ὁ Πλείσταρχος, νομίζων ὅτι ὑπάρχει προδοσία, ὑπὸ τοῦ Σελεύκου χαλκευθεῖσα, καὶ αἰσθανόμενος ἑαυτὸν ἀνίσχυρον πρὸς ἀντίστασιν, καταλιμπάνει τὴν ἡγεμονίαν του, καὶ φεύγει οἴκαδε πρὸς τὸν ἀδελφόν, ἵνα κατηγορήσῃ τὸν Σέλευκον, ὅτι συμμαχήσας πρὸς τὸν κοινὸν ἐχθρόν, δὲν ὤκνησε νὰ τὸν προδώσῃ εἰς αὐτόν. Ὁ δὲ Δημήτριος, μαθὼν τὴν φυγὴν ταύτην, προσορμιζεται κατὰ τάχος μετὰ πάσης τῆς δυνάμεως παρὰ τὰ Κύινδα, λαμβάνει τὸ ὑπόλοιπον τοῦ ἐκεῖ φυλαττομένου θησαυροῦ, καὶ μετακομίσας ὡς τάχιστα εἰς τὸ πλοῖον τὰ 1200 τάλαντα, ἀποπλέει, καταλιπὼν φρουρὰν εἰς τὴν χώραν, πρὸς τὴν Ῥωσσὸν κατὰ τὴν νότιον γωνίαν τοῦ ἰσικοῦ κόλπου. Ἐκεῖ τὸν περιμένει ἤδη ὁ Σέλευκος, καὶ ἡ εὐγενὴς δὲ Φίλα προσῆλθεν ἐκ Κύπρου. Ἀμφότεροι οἱ βασιλεῖς ὑποδέχονται ἀλλήλους ἀνυπόποτοι, ἀνυπόκριτοι, βασιλικῷ τῷ φρονήματι. Πρῶτον ὁ Σέλευκος ἐστιᾷ τοὺς εὐγενεῖς ξένους ἐν τῷ στρατοπέδῳ· ἔπειτα ὁ Δημήτριος ἐκάλεσεν αὐτὸν εἰς γεῦμα ἐπὶ τῆς πολυτελοῦς αὐτοῦ θαλαμηγοῦ τῆς δεκατριήρου· οὕτως ἐπαναλαμβάνονται ἑορταὶ καὶ

¹⁾ Πλουτάρχου Δημητρ. ΑΔ'. Ἡ μήτηρ αὐτῆς εἶνε ἡ ἀδελφὴ τοῦ Κασσάνδρου Φίλα, αὐτὴ δὲ ἐγεννήθη μετὰ τὸν ἀδελφόν της Ἀντίγονον τὸν Ρονατᾶν, τουτέστιν ὁμοαἰτάτα τῷ 317.

συνεντεύξεις· ἄδορυφόρητοι, ἄοπλοι, ἐγκαρδίως καὶ ἐμπιστευτικῶς ἔρχονται πρὸς ἀλλήλους· τέλος δὲ προσάγεται ἡ ὠραία νύμφη εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Σελεύκου, καὶ μετ' αὐτοῦ εἰσέρχεται πανηγυρικῶς εἰς τὴν νέαν πρωτεύουσαν Ἀντιόχειαν. Ὁ δὲ Δημήτριος ἀποπλέει πάλιν εἰς τὴν Κιλικίαν.

Ἐν τῷ συνεδρίῳ τούτῳ τῷ ἐν Ῥωσσῷ ἔγειναν βεβαίως πολλαὶ καὶ σπουδαῖαι συμφωνίαι μεταξύ τῶν δύο βασιλέων. Ἄν ὁ Δημήτριος κατέλαβε τὴν Κιλικίαν, τοῦτο δὲν ἐδύνατο νὰ γείνη ἄνευ ῥητῆς συγκαταθέσεως τοῦ Σελεύκου. Οὗτος θὰ ἐπεθύμει ν' ἀπαλλαγῇ τῆς ὀχληρᾶς γειτνιάσεως τοῦ Πλειστάρχου, καὶ θὰ ἐπίστευεν ὅτι ὁ Δημήτριος θὰ ἐπεσφράγιζεν εὐχαρίστως τὴν νεότευκτον φιλιαν διὰ τῆς παραχωρήσεως τῆς πρὸς τὴν Συρίαν τοσοῦτον ἐπικαίρου χώρας, ἐὰν μάλιστα παρείχοντο αὐτῷ ἄλλα πλεονεκτήματα ὡς ἀντάλλαγμα.

Τὰ γεγονότα τῶν ἐφεξῆς χρόνων — πέντε ὅλων ἐνιαυτῶν — εἶνε καθ' ὑπερβολὴν σκοτεινά. Μεμονωμένα μόνον συμβάντα παρεδόθησαν ἡμῖν ἐν ταῖς παντοίοις ἀποσπάσμασι τοῦ Διοδώρου, καὶ ἐν τισιν ἀττικαῖς ἐπιγραφαῖς ἄλλα μεμονωμένα καὶ χασματώδη σημειώματα. Τοῦ δὲ Πλουτάρχου ἡ βιογραφία τοῦ Δημητρίου, ἐν ἣ προσεδόκα τις νὰ εὑρῇ τὰ κυριώτατα διαγράμματα τῆς ἀλληλουχίας τῶν γεγονότων, εἶνε κατὰ ταῦτα τὰ ἔτη ἐπιπολαιοτέρα ἢ κατὰ τὰ ἄλλα μέρη. Διὸ ἡ χρονολογικὴ τάξις, καθ' ἣν θὰ διηγηθῶμεν ἐν ταῖς ἐξῆς τὰς ἐπὶ μέρους πράξεις, εἶνε ὅλως ὑποθετική.

Ἐν πρώτοις εὐρίσκομεν τὴν εἰδῆσιν ὅτι ὁ Δημήτριος μετὰ τὴν ἐν Ῥωσσῷ συνέντευξιν ἀπέστειλε τὴν σύζυγον αὐτοῦ Φίλαν πρὸς τὸν ἀδελφόν της Κάσσανδρον, ἵνα τὸν δικαιολογήσῃ διὰ τὰς κατηγορίας τοῦ Πλειστάρχου¹⁾. Ἦτο περιττὸν νὰ δικαιολογηθῇ, ἂν ἡ Φίλα οὐδὲν ἄλλο ἐσκόπει. Δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ ὅτι ἡ ἐντολὴ της ἦτο εὐρυτέρα, καὶ ὅτι ἔμελλε νὰ ἐπιχειρήσῃ νὰ παρασκευάσῃ συμβιβασμὸν τινα πρὸς τὸν Κάσσανδρον, ὃν ὁ μὲν Δημήτριος ἐδύνατο

¹⁾ Πλουτάρχου Δημητρ. ΑΒ' «ἀπολυσομένην τῆς Πλειστάρχου κατηγορίας».

νὰ ἐπιθυμῇ, ὅπως μὴ περιορισθῇ μόνον εἰς τὴν φιλίαν τοῦ Σελεύκου, ὁ δὲ Σέλευκος δυνατὸν νὰ ἔδωκε τὴν εἰς αὐτὸν συγκατάθεσιν του, ὅπως ἐναντίον τῆς συμμαχίας τῶν παρὰ τὸν Ἑλλήσποντον καὶ τὸν Νεῖλον δυναστῶν προσλάβῃ σύμμαχον, δυνάμενον νὰ ἀπειλῇ τὰ νῶτα τῆς Θρακικῆς καὶ μικρασιατικῆς δυνάμεως. Ἀλλ' ἵνα ὁ συμβιβασμὸς οὗτος κατορθωθῇ, ὁ Δημήτριος ὤφειλε νὰ κάμῃ πρόσφοράν τινα ἔχουσιν ἀξίαν διὰ τὸν Κάσσανδρον ὡφείλε νὰ εἶνε ἕτοιμος νὰ θυσιάσῃ εἰς τὸν Κάσσανδρον τὰς ἑλληνικὰς χώρας, αἵτινες ἄλλοτε ἐξησφάλισαν αὐτοῦ τὰ νῶτα. Ἐδύνατο δὲ νὰ πράξῃ τοῦτο, ἐὰν κατάρθωνεν, ὁρμώμενος ἐκ τῶν ἐρειπίων τῆς πατρικῆς ἀρχῆς, τῆς Κύπρου καὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἔτι κατεχομένων φοινικικῶν πόλεων, νὰ σώσῃ τὴν ὀπισθεν τῆς φοινικικῆς ἀκτῆς κειμένην Κοίλην Συρίαν. Ἡ «ἐλευθερία» τῶν Ἑλλήνων θὰ ἦτο κατὰ τύπον συμπεφωνημένη ἐν Ῥώσσῳ ἄλλ' ὁ Κάσσανδρος ἐδύνατο ν' ἀναλάβῃ τὸ ἐπαχθὲς τῶν βιαιοπραγιῶν, αἵτινες παρεῖχον εἰς ταύτην τὴν ἐλευθερίαν τὴν σημασίαν τὴν ἐν τῇ διανοίᾳ τῶν συμβαλλομένων¹⁾. Ὁ Πύρρος κατεῖχεν ἔτι ὡς στρατηγὸς τοῦ Δημητρίου τὸν Ἴσθμόν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Δημήτριος μετεκάλεσε τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ Δηιδάμειαν τὴν ἑαυτοῦ σύζυγον, εἰς τὴν Κιλικίαν²⁾, δύναται τις ἐκ τούτου νὰ τεκμηριώσῃ, ὅτι διανοεῖτο νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Ἑλλάδα χάριν τῆς πρὸς τὸν Κάσσανδρον εἰρήνης.

Ἀλλ' ἄρά γε συνωμολογήθη τοιαύτη τις εἰρήνη, καθ' ἣν ἡ Ἑλλὰς ἢ μέρος τῆς Ἑλλάδος κατελείφθη εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ Μακεδόνα;

Τὰ ἐπόμενα ἔτι ἀποδεικνύουσιν, ὅτι μετὰ τὴν ἐν Ἰψῷ μεγάλ-

¹⁾ Ὁ Wood (Discoveries at Ephesus 1877. Append σ. 10. δημοσιεύει ἐκ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος ψήφισμα πρὸς τιμὴν τοῦ Νικαγόρου, «ὃς ἀποσταλεῖς παρὰ τῶν βασιλέων Δημητρίου καὶ Σελεύκου πρὸς τε τὸν δῆμον τῶν Ἐφεσίων καὶ τοὺς ἄλλους Ἑλληνας, κατασταθεὶς εἰς τὸν δῆμον περὶ τε τῆς οἰκείτης τῆς γεγεννημένης αὐτοῖς διαλέχθη καὶ περὶ τῆς εὐνοίας, ἣν ἔχοντες διατελοῦσιν εἰς τοὺς Ἑλληνας . . . » Δυστυχῶς οὐδὲν ἀκριβέστερον λέγεται.

²⁾ Πλουτάρχου Δημητρ. ΑΒ'. Ἐνταῦθα νοσήσασα ἀπέθανεν.

λην κρίσιν καὶ τὴν πανωλεθρίαν τῆς δυνάμεως, ἥτις ὑπὸ τὸ πρό-
σχημα τῆς ἐλευθερίας περιήγαγε τὴν Ἑλλάδα εἰς ἐξάρτησιν ἐπο-
νειδιστοτέραν καὶ αὐτῆς τῆς ἐπὶ Ἀντιπάτρου καὶ Κασσάνδρου,
ἀνέτειλεν ἡ ἡμέρα τῆς ἀληθοῦς ἐλευθερίας· καὶ ἀντὶ τοῦ Στρατο-
κλέους καὶ τῶν ἄλλων δουλοπρεπῶν ὁπαδῶν τοῦ Δημητρίου ἀνέ-
λαβον τὴν διεύθυνσιν τῶν πραγμάτων ἄνδρες δεδοκιμασμένης
φιλοπατρίας, ὁ Ὀλυμπιόδωρος, ὁ ποιητὴς Φιλιππίδης καὶ ὁ τότε
παλινοστήσας βεβαίως Δημοχάρης. Δὲν ἦσαν ὀλίγοι αἱ ζημίαι,
ὅσας ὑπέστησαν αἱ Ἀθῆναι ἐκ τῆς πρὸς τὸν «ἐλευθερωτὴν» πί-
στεως· πολὺ ἄριθμοι ἄνδρες Ἀθηναῖοι ἦσαν μεταξὺ τῶν ἐν Ἰψῷ
πεσόντων ἢ αἰχμαλωτισθέντων. Οὐδαμῶς λοιπὸν ἀξιόεμπος
ἦτο ἡ πόλις, ἂν μετὰ τὴν μάχην ἀπεσπάρθη ἐκείνου, ὅστις ἡττη-
θεὶς ἐνέβαλεν αὐτὴν εἰς ἀνυπολογίστους κινδύνους, ἔτι δὲ ὀλιγω-
τερον, ἂν ἐμελέτησε νὰ διατηρήσῃ τὴν ἑαυτῆς ἀνεξαρτησίαν καὶ
κατ' ἐκείνων, οἵτινες τοσοῦτον τὴν εἶχον ταπεινώσει.

Λέγεται ὅτι οἱ ἐν Ἐλατεῖα Φωκεῖς ἀνέθεσαν εἰς τὸν Ἀπόλ-
λωνα χαλκοῦν λέοντα εἰς ἀνάμνησιν τῆς βοήθειας, ἣν προσήγαγεν
αὐτοῖς ἐξ Ἀθηνῶν ὁ Ὀλυμπιόδωρος, καθ' ὃν χρόνον ὁ Κάσσαν-
δρος ἐπολιόρκει τὴν πόλιν, καὶ ὅτι ἡ βοήθεια αὕτη ἠνάγκασε
τοὺς πολιορκουντας ν' ἀποχωρήσωσιν¹⁾. Πρὸς ταῦτα φαίνεται ὅτι
σχετίζεται καὶ ἡ εἰδήσις, καθ' ἣν, εἰσβαλόντος τοῦ Κασσάνδρου
εἰς τὴν Ἀττικὴν, ὁ Ὀλυμπιόδωρος ἔσπευσεν εἰς τὴν Αἰτωλίαν, ἵνα
ζητήσῃ βοήθειαν, καὶ ὅτι αὕτη μάλιστα ἡ συμμαχία ὑπῆρξεν
αἰτία τοῦ νὰ διαφύγωσιν αἱ Ἀθῆναι τὸν τοῦ Κασσάνδρου πόλεμον²⁾.

¹⁾ Πανσανίου Ι', 18 7 «ἀντέσχον τῇ Κασσάνδρου πολιορκίᾳ Ὀλυμπιόδωρου σφίσιν
ἐξ Ἀθηνῶν ἀμύνοντες». Ι', 34, 3 «κατέστη μάλιστα ἄτιτος, ἀπρακτον τοῖς Μακεδόσι γενέ-
σθαι πολιορκίαν».

²⁾ Πανσανίου Α', 26, 3 «ἐσβαλόντος εἰς τὴν Ἀττικὴν Κασσάνδρου, πλεύσας Ὀλυμ-
πιόδωρος εἰς Αἰτωλίαν, βοηθεῖν Αἰτωλοῦς ἔπεισε, καὶ τὸ συμμαχικὸν τοῦτο ἐγένετο Ἀθη-
ναίοις αἰτίον μάλιστα διαφυγεῖν τὸν Κασσάνδρου πόλεμον». Τὸ πρὸ μικροῦ παρατεθὲν χω-
ρίον τοῦ Πανσανίου (Ι', 34, 3) λέγει ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ Ὀλυμπιόδωρου προσαχθεῖσα βοήθεια
εἰς τοὺς Φωκεῖς ὑπῆρξεν αἰτία τοῦ ν' ἀποτύχῃ ἡ πολιορκία τῆς Ἐλατείας. Ἄλλ' αἱ μαρτυ-
ρίαι αὗται δὲν ἀρμόζουσιν εἰς οὐδένα πόλεμον ἐκ τῶν πρὸ τοῦ 302) I μεταξύ Ἀθηνῶν καὶ
Κασσάνδρου ἐκραγέντων, καὶ ἂν ἡ ἐν τινι ἐπιγραφῇ (Corp. Inscr. Attic. n° 297) μνημο-

Ὁ Κάσσανδρος λοιπὸν — βεβαίως μετὰ τὴν μεγάλην ἐν Φρυγίᾳ κρίσιν, ἴσως κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 300 — εἰσέβαλε διὰ τῶν Θερμοπυλῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Καὶ ἡ μὲν πρὸς τοὺς Αἰτωλοὺς συμμαχία ἠνάγκασεν αὐτὸν ν' ἀποστῇ τῆς ἐναντίον τῆς Ἀττικῆς ἐπιθέσεως, ἡ δὲ τῶν Ἀθηναίων βοήθεια τῆς πολιορκίας τῆς Ἐλατείας. Αἱ ἄττικαὶ τοῦλάχιστον εἰδήσεις ταῦτα λέγουσιν. Ἄν δὲ ὁ Πύρρος ὁ στρατηγὸς τοῦ Δημητρίου ἔβλεπεν ἀπαθῶς τὰ γινόμενα ἢ ἔπραξέ τι, δὲν μανθάνομεν. Ἄλλη δέ τις κατόπιν εἰδήσις ἐμφανίζει τὸν Κάσσανδρον στρέφοντα τὰς ἐπιχειρήσεις αὐτοῦ πρὸς πάντῃ διάφορον διεύθυνσιν. Ἀφ' οὗτο ὁ μὲν Πύρρος ἐξεδιώχθη ὑπὸ τῶν Μολοσσῶν, ὁ δὲ Νεοπτόλεμος ἔγεινεν αὐτῶν βασιλεὺς (304), ὑπερισχύων ¹⁾ ὁ Κάσσανδρος ἐν Ἡπείρῳ, ἐπετέθη κατὰ τῆς πλησίον ταύτης τῆς χώρας κειμένης νήσου Κερκύρας, ἣν ὁ Δημήτριος τῷ 303, ἀφαιρέσας ἀπὸ τοῦ τυχοδιώκτου Σπαρτιάτου Κλεωνύμου, εἶχεν, ὡς φαίνεται, κηρύξῃ ἐλευθέραν. Αὕτη δέ, ἐπειδὴ ὁ Δημήτριος ἀπέχετο πολὺ μακρὰν ἢ εἶχεν αὐτὴν ἐγκαταλείψει, ἐτράπη πρὸς τὸν ἐν Σικελίᾳ ἰσχυρὸν βασιλεῖα Ἀγαθοκλῆν ²⁾. Τολμηρὸς δὲ οὗτος καὶ φιλόδοξος ὡς ἦτο, θὰ ἔδραξε προθύμως τὴν πρόφασιν, ὅπως ἀναμιχθῇ εἰς τὰ ἑλληνικὰ πράγματα. Καὶ ὁ μὲν Κάσσανδρος διαπεραιώσας ἐπὶ πολλῶν πλοίων τὸ πεζικὸν αὐτοῦ ἐπολιόρει τὴν πόλιν τόσον στενῶς καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν, ὥστε αὕτη ἔμελλε προσεχῶς ἐξ ἀνάγκης νὰ παραδοθῇ. Τότε ἦλθεν ὁ Ἀγαθοκλῆς καὶ ἐπέπεσε μετὰ τῆς μοίρας αὐτοῦ κατὰ τοῦ μακεδονικοῦ στόλου· συνήφθη δὲ πάραυτα

νεομένη πρεσβεία πρὸς Κάσσανδρον συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀποφυγὴν τοῦ πολέμου, ὁ κίνδυνος οὗτος ἀπεσοῖθη αἰσιῶς τὸν Μεταγαιτινῶνα Ὀλυμπ. 120, 2, τοῦτέστι τὸν Αὐγούστον τοῦ 299, καθ' ὃν χρόνον συνετάχθη τὸ ὑπὲρ τῆς πρεσβείας τοῦτο ψήφισμα.

¹⁾ Παρ' *Εὐσεβίῳ* Ἀρμεν. μεταφρ. ἐκδ. Schöne I, σ. 242 λέγεται Thetaliarum reges: quem Kasandrus excipit imperatque Epiro et Thetaliis annis XIX.

²⁾ Ἐάν τις ἐδύνατο νὰ ὑπολάβῃ ὡς ἀξιόπιστους μαρτυρίας τὰς ἐν τοῖς Ἡθικοῖς τοῦ Πλουτάρχου ἱστορικὰς παρεκδόσεις, ἔπρεπε νὰ εἰκόσῃ ἐκ τοῦ Περί τῶν ὑπὸ τοῦ θεοῦ βραδείως τιμωρουμένων 12, ὅτι ὁ Ἀγαθοκλῆς ἐπῆλθε μάλλον ὡς πολέμιος. Ἐκεῖ μνημονεύεται ἡ γλευαστικὴ αὐτοῦ ἀπόκρισις εἰς τοὺς Κερκυραίους, ἐρωτῶντας αὐτὸν διὰ τί ἐπὶ τὴν νῆσον, καὶ ἡ οὐδὲν ἤττον ἐπιπόλαιος πρὸς τοὺς Ἰθακησίους παρακουνουμένους ὅτι οἱ στρατιῶνταί του εἶχον ἀρπάξῃ τὰ πρόβατά των.

κρατερὰ μάχῃ· διότι οἱ μὲν Μακεδόνες ἡγωνίζοντο, ἵνα σώσωσι τὰ σκάφη των, ἄνευ τῶν ὁποίων ὁ Κάσσανδρος ἦτο κατεστραμμένος μετὰ παντός τοῦ στρατοῦ, οἱ δὲ Συρακούσιοι ἐμάχοντο ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ νὰ νικήσωσιν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς Ἑλλάδος τοὺς Μακεδόνας τοὺς νικητὰς τῆς οἰκουμένης. Τέλος πάντων οἱ μὲν Συρακούσιοι ἐνίκησαν, τῶν δὲ Μακεδόνων τὰ σκάφη παρεδόθησαν πάντα εἰς τὰς φλόγας. Ἐὰν τότε ὁ 'Αγαθοκλῆς ἀπεδίβαζε τοὺς στρατιώτας του καὶ ἐβάδιζεν εὐθὺς κατὰ τῶν Μακεδόνων, ἤθελε καταλάβῃ αὐτοὺς ἐν μεγίστῃ ἀταξίᾳ καὶ κατὰ τὴν πρώτην ἐπίθεσιν κατατροπώσει αὐτούς. Ἄλλ' ἠρκέσθη εἰς τὸ ν' ἀποσιβῇ τὸν στρατὸν εἰς τὴν παραλίαν καὶ νὰ στήσῃ τρόπαιον διὰ τὴν νίκην ¹⁾. Εἶνε πιθανὸν ὅτι ἔλαβον χώραν διαπραγματεύσεις, καὶ ὅτι ἐπετράπη εἰς τοὺς Μακεδόνας ν' ἀπέλθωσιν ἐλευθέρως ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι τοῦ λοιποῦ ἡ Κέρκυρα θὰ ἦτο ὑπήκοος τοῦ 'Αγαθοκλέους ²⁾. Αὐτὸν δὲ τοῦτον αἱ κατ' αἶχον ὑποθέσεις ἐκάλουν ὀπίσω.

Ἡ ἀφήγησις ἡμῶν ἀναγκάζεται νὰ μεταπηδῇ ἀπὸ ἐνὸς εἰς ἄλλο σημεῖον, ἵνα εὕρῃ ἴσως ἔχνη τινὰ ἀλληλουχίας. Ἐν τῇ ὑποσημειώσει ὑποδηλοῦμεν τὸ ἐνδεχόμενον σχέσεώς τινος τοῦ Λαγίδου πρὸς τὴν κατὰ τῆς Κερκύρας ἐκστρατείαν τοῦ 'Αγαθοκλέους, ἐπειδὴ οὐδεμίαν περὶ τούτου βεβαίαν πληροφορίαν ἔχομεν ³⁾. Ἄλλο

¹⁾ Διοδώρου ΚΑ', Eclog. II, σ. 489, καὶ Excerpt. Vat. σ. 43.

²⁾ 'Ο Πολύαινος Ε', 3, 6 διηγείται ὅτι «δισχιλίους στρατιώτας συντεταγμένους ἤτησε παρὰ Συρακουσίων ὡς διαβησόμενος εἰς τὴν Φοινίκην, φάσκων τῶν ἐκεῖ τινας προδιδόντας μετὰ σπουδῆς αὐτὸν καλεῖν. Πιστεύσαντες ἔδωκαν Σύρακούσιοι 'Ο δὲ λαβὼν τοὺς στρατιώτας Φοίνιξι μὲν μακρὰν χάριν ἐφη, ὁρμήσας δὲ ἐπὶ τοὺς συμμάχους τὰ περὶ τὴν Ταυρομενίτιν φρούριον κατέσκαψεν». Ὅτι αὕτη ἡ Φοινίκη δὲν εἶνε ἡ γνωστὴ (καθὼς φαίνεται, ὑπολαμβάνει αὐτὴν ὁ Πολύαινος) εἶνε πρόδηλον, οὐδὲ μία τῶν Λιπαράων νήσων, ἡ Φοινικοῦσα, ὑπονοεῖται, ἀλλ' ἡ ἡπειρωτικὴ πόλις Φοινίκη ἡ ἀντικρὺ τῆς Κερκύρας.

³⁾ 'Ο 'Αγαθοκλῆς εἶχε γυναῖκα αἰγυπτίαν τινὰ βασιλόπαιδα Θεοξέναν (Θεξέναν, Θεοξέναν κτλ.) ἥτις, φαίνεται, ἦτο πρόγονος τοῦ Πτολεμαίου, θυγάτηρ δηλαδὴ τῆς Βερενίκης. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Θεοξένα τῷ 288 εἶχε duos parvulos ('Ιουστινίου XXIII, 2, 6). ὁ γάμος αὐτῆς δὲν δύναται νὰ ταχθῇ ὑστερώτερον τῶν νῦν χρόνων. Εἶνε προφανές ὅτι τὸ συμφέρον τοῦ Λαγίδου ἦτο νὰ μὴ ἀφήσῃ τὴν Μακεδονίαν νὰ γένη παραπολὺ ἰσχυρὰ ὑπὸ τὸν Κάσσανδρον. Ἐπειδὴ δὲ ἡ τελευταία περὶ εἰρήνης συνθήκη παρείχεν εἰς τοῦτον μεγάλην ἰσχὺν ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος, δὲν θὰ ἦτο ὑπερβολὴ νὰ ὑποθέσῃ τις ὅτι ὁ Πτολεμαῖος συνῆψε τὸν γάμον ἐκεῖ-

τι σημείωμα κατά τινα ἔτη μεταγενέστερον, λέγει, ὅτι ὁ Δημήτριος ἐπόρθησε τὴν πόλιν Σαμάρειαν ¹⁾. Τὴν Σαμάρειαν, ἥτις ἤδη ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου εἶχε καταστῇ σπουδαῖος στρατιωτικὸς σταθμός, ὑπὸ παλαιμάχων Μακεδόνων καπεχόμενος, εἶχε διατηρήσῃ ὁ Πτολεμαῖος ὅσον μακρὸν χρόνον ἐδυνήθη. Καταλαβὼν δὲ ὁ Δημήτριος ταύτην τὴν πόλιν, θά προσέλαβε καὶ τὴν Γάζαν, καὶ θά ἔγεινεν ἄρα κύριος καὶ τῆς Κοίλης Συρίας καὶ Φοινίκης. Ἀφῆρσε δὲ ταύτας τὰς χώρας ἀπὸ τοῦ Πτολεμαίου καὶ οὐχὶ τοῦ Σελεύκου, ὅστις εἶχε δηλώσῃ εἰς τὸν Αἰγύπτιον ὅτι τὸ ζήτημα τὸ περὶ τῆς Κοίλης Συρίας ἐπεφυλάττετο νὰ λύσῃ ἄλλοτε. Νῦν δὲ θά εὐχαριστήθη ὅτι ὁ Δημήτριος ἀνέλαθεν αὐτὸ καὶ ἔλυσε κατὰ τόσον ἀπότομον τρόπον. Οὕτω δὲ προσεφύη εἰς τὸν Λαγίδην ἀντίπαλος, ἀναγκάσας αὐτὸν νὰ μὴ ζητήσῃ τὴν ἱκανοποίησιν διὰ τὰς μετὰ τὴν ἐν Ἰφῶ μάχην συνθήκας· ἐνταῦτῳ δὲ καὶ τοῦ Λαγίδου ἡ δύναμις ἦτο ἀρκούντως σπουδαία, ὥστε καὶ τὸν Δημήτριον νὰ ἔχῃ μετέωρον καὶ πιστὸν εἰς τὴν συμμαχίαν τὴν πρὸς τὸν γείτονα βασιλέα τῆς Συρίας. Ὁ δὲ Σέλευκος ἀπέκτησε κατὰ τοσοῦτον κρείττονα καὶ ἐπικρατεστέραν θέσιν, καθ' ὅσον ἀμφοτέρω ἰσορροποῦντες παρέλυσον ἀλλήλων τὰς δυνάμεις δι' ἐπιτεινομένης ἀντιζηλίας. Ἀλλ' ὁ Λαγίδης διπλασίως θά ἐδυσφόρει, βλέπων πόσον κακῶς διέκειτο, μὴ δυνάμενος μῆτε τὴν Κύπρον νὰ κατέχῃ μῆτε τὰς πόλεις τῆς Φοινίκης· καὶ αὐτὸ δὲ τὸ ἀκμαῖον ἐμπόριον τῆς

νον πρὸς τὸν Ἀγαθοκλέα ὑπὸ τὸν μυστικὸν ὄρον ὅτι ἡ Αἴγυπτος θά ἐβλεπεῖν εὐχαρίστως τὴν Κέρκυραν κατεχομένην ὑπὸ τοῦ Ἀγαθοκλέους. Ὑπὲρ τούτου λοιπὸν τοῦ γάμου δὲν εὐρίσκειται ἄλλος χρόνος πιθανώτερος. Δύο ἔτη κατόπιν τὸ συμφέρον τῆς Αἰγύπτου εἶχεν ἀνελθῆναι νὰ θεραπεύσῃ ὁ Πύρρος ὁ βασιλεὺς τῆς Ἠπείρου. Ἐὰν δὲ θελῇ τις ν' ἀνέλθῃ εἰς προτέρους χρόνους, οἷον πρὸ τῆς ἐν Ἰφῶ μάχης, εἰς τοῦτο ἀντίκεινται οὐ μόνον ἐκείνοι οἱ *parguli*, ἀλλ' ἔτι μᾶλλον ἡ περίστασις, ὅτι ἡ κατὰ τῆς Κερκύρας ἐπίθεσις εἶνε ἡ πρώτη ἀνάμειξις τοῦ Ἀγαθοκλέους εἰς τὰ ἑλληνικὰ πράγματα.

¹⁾ *Εὐσεβίου* Ἀρμεν. ἐκδ. Schöne II, σ 119 *Demetrius Rex Asianorum Poliorcetes appellatus Samaritanorum urbem a Perdicca constructam (s. incolis frequentatam) totam cepit* (ὁ Μάϊ μεταφράζει: *vastat*) ὁ δὲ Σύγκελλος λέγει ἐπ' ὁρθῇ σελ. Ἡ εἰδησις αὕτη εὐρίσκεται παρὰ μὲν τῷ Εὐσεβίῳ Ἀρμεν. ὑπὸ τὸ ἔτος Ἀδραμ. 1720· παρὰ δὲ τῷ Ἱερωνύμῳ ὑπὸ τὸ ἔτος 1721, παρ' ἀμφοτέροις δὲ ὑπὸ Ὀλ. 121, 1· ὥστε δὲν εἶνε βέβαιον ἂν τὸ γεγονός συνέβη κατὰ τὸ ἔτος 297 ἢ 296.

Ἀλεξανδρείας, ἐξ οὗ ἐξηρτᾶτο ἡ εὐημερία τῆς χώρας τοῦ Νείλου, θὰ ἔπασχε δεινῶς, ἂν ὁ παράτολμος Δημήτριος, ὁ θαλασσοκράτωρ, διέκειτο πρὸς αὐτὸν πολεμίως.

Ὑπάρχει μαρτυρία ὅτι διὰ τοῦ Σελεύκου συνομολογήθη μεταξὺ τῶν δύο βασιλέων εἰρήνη καὶ φιλία, καὶ ὅτι πρὸς ἐπισφράγισιν αὐτῆς τοῦ Πτολεμαίου ἡ θυγάτηρ Πτολεμαῖς ἐμνηστεύθη τὸν Δημήτριον¹⁾. Μαρτυρεῖται ὡσαύτως, ὅτι ὁ Πύρρος, ὁ ὑπὸ τοῦ Δημητρίου ἐπιτετραμμένος τὴν φυλακὴν τῶν ἐν Ἑλλάδι ὀχυρῶν πόλεων, ἀπέπλευσεν εἰς τὴν Αἴγυπτον ὡς ὁμηρος²⁾. Θὰ ἐτέθησαν λοιπὸν εἰς τὴν συνομολογηθεῖσαν συνθήκην ὅροι τινές, πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ὁποίων ὁ Δημήτριος ὤφειλε νὰ δώσῃ εἰς τὸν Αἰγύπτιον ὁμήρους· ὅτι δὲ αὐτὸς καὶ ὅχι ὁ Πτολεμαῖος ἔδιδε τοὺς ὁμήρους, φαίνεται ὅτι ἀποδεικνύει ὅτι ὁ Δημήτριος κατεῖχε τι, ὅπερ ὑπεχρεοῦτο κατὰ τινας περιστάσεις ἢ ἐντὸς ὠρισμένης προθεσμίας νὰ ἐγκαταλείψῃ. Καὶ ἐδύνατο μὲν τις ν' ἀναλογισθῇ τὴν Κοίλην Συρίαν, τὴν Φοινίκην καὶ τὴν Κύπρον· ἀλλ' ὅπως ὁδηγοῦνται ὁμῶς ὁ Δημήτριος ἦτο ἔτι καὶ διέμεινε κάτοχος τῶν σπουδαίων τούτων χωρῶν.

Ἡ θέσις τοῦ Δημητρίου ἀκριβῶς εἰπεῖν δὲν ἔγεινεν ἰσχυρότερα διὰ ταύτης τῆς συνθήκης, ἥτις προεμήνυνεν ἐνδεχομένην τινὰ μεταβολὴν εἰς τὰς ἐπὶ τῶν παραλίων τούτων κτήσεις αὐτοῦ. Ἐκ δὲ τῶν σωζομένων εἰδήσεων μανθάνομεν μόνον ὅτι ὁ Σέλευκος εὔρετρόπον νὰ πιέσῃ τὸ ἀσθενὲς τοῦτο μέρος καὶ ὅτι ἤρχισε νὰ χαλαρῶνῃ τὰς πρὸς τὸν Δημήτριον σχέσεις αὐτοῦ. Προέτεινεν εἰς αὐτὸν νὰ τῷ παραχωρήσῃ τὴν Κιλικίαν ἀντὶ ἀναλόγου χρηματικῆς ἀμοιβῆς. Ἀλλ' ὁ Δημήτριος ἀπέκρουσε τὴν πρότασιν διὰ τὸν εὐνόητον λόγον ὅτι ἡ κατοχὴ τῶν τε ἀπὸ τῶν κιλικίων ἀκρωτηρίων

¹⁾ *Πλουτάρχου* Δημητρ. ΑΒ'. Ἡ μήτηρ ταύτης τῆς Πτολεμαίδος εἶνε ἡ Εὐρυδίκη, θυγάτηρ τοῦ Ἀντιπάτρου, τῇ 321 μνηστευθεῖσα τὸν Πτολεμαῖον. Ἡ Πτολεμαῖς λοιπὸν ἦτο ἀνεψιὰ τοῦ Κασσάνδρου. Ἐπειδὴ δὲ ὁ γάμος ἔγεινεν, ὡς φαίνεται, πολλὰ ἔτη ὑπερῷωτερον, θὰ ἦτο ἀκόμη παραπολὺ νέα.

²⁾ *Πλουτάρχου* Πύρρ. Δ', «πρὸς Πτολεμαῖον ἐπλευσεν εἰς Αἴγυπτον ὁμηρεύων». Ὅτι δὲ τοῦτο συνέβη ὀλίγα τινὰ ἔτη πρὸ τοῦ 296, θὰ φανῇ μετέπειτα.

μέχρι Γάζης ἀκτῶν καὶ τῆς Κύπρου, τῆς ὀπισθεν αὐτῶν θαλασσίας ταύτης ἀκροπόλεως, ἦτο ὅσον οἶόν τε ἐπικάιρος πρὸς τὴν ἰδίαν θαλασσοκρατορίαν. Ὁ Σέλευκος τότε προσέβη εἰς ἄλλην πρότασιν, νὰ πωλήσῃ εἰς αὐτὸν τοῦλάχιστον τὴν Τύρον καὶ Σιδῶνα, λέγων ὅτι αὐτὸς ἔπραξε τοσαῦτα ὑπὲρ αὐτοῦ, ὥστε ἐδύνατο βεβαίως νὰ προσδοκᾷ παρ' αὐτοῦ τὸ δεῖγμα τοῦτο τῆς φιλίας, καὶ ὅτι ἄνευ αὐτοῦ καὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ προταθείσης κηδεστίας μετὰ τὴν ἐν Ἰψῷ μάχην θὰ ἦτο κατεστραμμένος· ἂν δὲ δὲν συγκατετίθετο, θὰ ἤρην ἀπ' αὐτοῦ τὴν προστατευτικὴν χεῖρα. Ἀλλ' ὁ Δημήτριος καὶ εἰς ταῦτα οὐδὲν μᾶλλον συνήνεσε, λέγων ὅτι καὶ μυρίας ἦττας, οἷα ἡ ἐν Ἰψῷ, ἂν ἔμελλε νὰ πάθῃ, δὲν ἤθελεν οὐδὲ διὰ τῆς ἐλαχίστης θυσίας νὰ εξαγοράσῃ τὴν συμμαχίαν τοῦ Σελεύκου, καὶ ὅτι ἤθελε φυλάξῃ ὅ,τι κατέχει· διότι τὸ νὰ παραχωρήσῃ κτῆσίν τινα ἐφαίνετο εἰς αὐτὸν ἐξευτελεστικώτερον τοῦ νὰ τὴν ἀποβάλῃ. Διὸ καὶ ἐνίσχυσε τὰς φρουράς τῶν πόλεων. Ἐὰν τὰ ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου λεγόμενα δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἱκανὴ ἀπόδειξις, αἱ ἀπαιτήσεις τοῦ Σελεύκου ἐθεωρήθησαν ὑπὸ πάντων ὡς καθ' ὑπερβολὴν ἄδικοι καὶ βίαιαι· ὁ Σέλευκος, ἔλεγον, κατέχει ἤδη χώραν ἱκανήν, καί, ἐν ᾧ ἄρχει ἀπὸ τῆς συριακῆς θαλάσσης μέχρις Ἰνδοῦ, θέλει νὰ καταδιώξῃ τὸν ὑπὸ τῆς τύχης τοσοῦτον δεινοπαθήσαντα Δημήτριον, τὸν πλησιέστατον αὐτοῦ συγγενῆ¹⁾. Μὴ τυχὸν ὁ Δημήτριος ἐν τῇ πρὸς τὸν Λαγίδην συννομολογηθείσῃ συνθήκῃ ὑπεχρεώθῃ διὰ μυστικῶν ἀπὸ τοῦ Σελεύκου ἄρθρων, νὰ παραχωρήσῃ τὰς ἐν ταῖς ἀκταῖς ἐκείναις κτήσεις του, ἂν ποτε ἀποχωρήσῃ ἐξ αὐτῶν, μόνον ὑπὲρ τῆς Αἰγύπτου; Ἡ μὴ πως ὁ σκοπὸς αὐτοῦ ἦτο μὴδὲν τούτων νὰ παραχωρήσῃ, τούναντίον δέ, ὁρμώμενος ἐκ τῆς κατοχῆς τούτων τῶν πρὸς ναυτικὴν δύναντα μιν τοσοῦτον ἐπικάιρων θέσεων, νὰ γείνῃ διὰ θαλάσσης κύριος τῶν παραλίων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τῶν νήσων καὶ αὐτῆς τῆς Ἑλλάδος, εἰ μὴ ὅλης, ἀλλὰ τοῦλάχιστον τῆς Πελοποννήσου, ἐν ᾗ περιπτώσει εἶχε συνάψῃ σύμβασιν τινα πρὸς τὸν Κᾶσσανδρον, δι'

¹⁾ Πλουτάρχου (Δημητρ. ΑΓ'). «πρὸς ἀργὴν ἐδόκει βίαιος εἶναι καὶ δεινὰ ποιεῖν».

ἥ παρεχωρεῖτο εἰς τοῦτον ἢ πρὸς βορρᾶν τοῦ Ἴσθμου ἐλληνικὴ χώρα;

Ἄλλ' ὁ Κάσσανδρος εἶχεν ὑποχώρησιν ἐκ τῆς Ἑλατείας, ἣ δὲ συμμαχία τῶν Αἰτωλῶν καὶ Ἀθηναίων καὶ ἡ στρατεία τοῦ Ὀλυμπιοδώρου ὑπὲρ τῆς Ἑλατείας ἤρκεσαν νὰ πείσωσιν αὐτόν, ὅπως ἀποστῇ ἐπιχειρήσεως, ἣν ὑποθέτομεν ὅτι εἶχεν ἀναλάβῃ κατὰ συμφωνίαν πρὸς τὸν Δημήτριον. Ἡ δὲ ἐπίθεσις αὐτοῦ κατὰ τῆς Κερκύρας ἀπέδειξεν ὅτι εἶχε κατὰ νοῦν βουλευόμενα εἰς οὐδὲν ἔλαττον τείνοντα ἢ τὴν ἰδρύσιν θαλασσοκρατίας ἐν ταῖς πρὸς δυσμὰς τῆς Ἑλλάδος θαλάσσαις. Ἀλλὰ τὸ σπουδαιότατον πάντων ἦτο, ὅτι ἡ ὑποχώρησις αὐτοῦ ἐκ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ἐπέτρεπεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους νὰ ὑψωθῶσι πάλιν εἰς ἀνεξάρτητον δύναμιν. Καὶ τὴν μὲν πρὸς τοὺς Αἰτωλοὺς συμμαχίαν καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς Ἑλατείας εἶχον ἤδη· οἱ δὲ Βοιωτοὶ ἦσαν βεβαίως πρόθυμοι νὰ ταχθῶσι μετ' αὐτῶν· ἔτι δὲ προθυμότεραι ἦσαν αἱ πόλεις τῆς Εὐβοίας, ὧν ἡ Κάρυστος δὲν εἶχε παύσῃ μετ' αὐτῶν συντασσομένη· ἐν Ἀθήναις δὲ ἦσαν τανῦν ἐν τοῖς πράγμασιν ἄνδρες, οὓς ὁ Δημήτριος ἐγνώριζεν ὡς ἀνενδοιάστους φιλοπάτριδας καὶ κεκηρυγμένους αὐτοῦ ἀντιπάλους.

Ἐνόμισε λοιπὸν βεβαίως ὅτι ὤφειλεν ἐνταῦθα νὰ μὴ παραινῇ τοὺς δισταγμοὺς του, ἀλλὰ νὰ ἐπέμβῃ καὶ νὰ μὴ ἀφήσῃ τὴν πρὸ μικροῦ ἀρξαμένην ἐλληνικὴν κίνησιν νὰ ἐξογκωθῇ περισσότερον. Ἴσως διὰ τούτους τοὺς λόγους ἀπεφάσισε νὰ ἔλθῃ εἰς συνεννόησιν πρὸς τὴν Αἴγυπτον. Καὶ ἤρχισε πόλεμον κατὰ τῶν Ἀθηναίων, ὀνομαζόμενον ἐν ἀττικῷ τινι ψηφίσματι « τετραετῇ »¹⁾.

Τὰ ὀλίγα, ὅσα εἶνε δυνατόν νὰ γνωσθῶσι περὶ τοῦ πολέμου τούτου, ἀνάγκη νὰ συλλεχθῶσιν ἐξ ἐλλιπῶν καὶ τυχαίων σημειωμάτων· καὶ αὐτὸς ὁ χρόνος μόνον κατὰ προσέγγισιν καὶ μόνον διὰ πλαγίας ὁδοῦ δύναται νὰ ὁρισθῇ.

Οἱ Ἀθηναῖοι, ἂφ' ἧς ἠνάγκασαν τὸν Κάσσανδρον εἰς ὑπο-

1) Τὸ ψήφισμα εἶνε τὸ πρὸς τιμὴν τοῦ Δημοχάρους, παρὰ Πλουτάρχῳ Βί'. Δέκα Ρητ.σ. 861, ἴδ. ἀνωτέρω σ. 537 σημ. 1.

χώρησιν, ὥφειλον νὰ περιμένωσι τὸν πόλεμον. Ὑπάρχει ἀττικόν τι ψήφισμα τοῦ Αὐγούστου τοῦ 299, ἐν ᾧ κατὰ πρότασιν τοῦ Φιλιππίδου ψηφίζεται χρυσοῦς στέφανος ὑπὲρ τοῦ Ποσειδίππου, ὅστις συναποδημήσας μετὰ τῶν πρέσβειων τῶν ἀποσταλέντων πρὸς τὸν βασιλέα Κάσσανδρον, ἀπεδείχθη κατὰ τὴν μαρτυρίαν τούτων χρήσιμος πρὸς τὸν σκοπόν, δι' ὃν ἀπεστάλησαν¹⁾. Ἐπειδὴ δὲ ἐν ἄλλῳ τινὶ ψήφισματι πρὸς τιμὴν τοῦ Φιλιππίδου ἐπαινεῖται οὗτος, διότι ἔπεισε τὸν βασιλέα Λυσίμαχον οὐ μόνον ὑπὲρ τοὺς 300 Ἀθηναίους αἰχμαλωτισθέντας ἐν Ἰψῷ ν' ἀφήσῃ ἐλευθέρους, ἀλλὰ καὶ ἐν ἔτει 299]8 νὰ δωρήσῃ εἰς τὴν πόλιν 10,000 μεδίμνους σίτου²⁾, καὶ ἐπειδὴ ὡσαύτως ὁ Δημοχάρης ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ ἰδίου υἱοῦ προταθέντι ψήφισματι ἐπαινεῖται, διότι προεκάλεσε μὲν πρεσβείαν πρὸς τὸν Πτολεμαῖον, αὐτὸς δὲ ἀπεδήμησε πρὸς τὸν Λυσίμαχον, καὶ ἔνεκα τούτων παρ' ἐκείνου μὲν ἐδωρήθησαν 50, παρὰ τούτου δὲ 30 τάλαντα εἰς τὴν πόλιν³⁾, ἐκ τούτου γίνεται φανερόν, ὅτι αἱ Ἀθῆναι παρεσκευάζοντο πρὸς τὸν ἐπαπειλούμενον πόλεμον, καὶ εὖρον πρόθυμον ὑποστήριξιν παρὰ τοῖς ἀντιζήλοις τοῦ Δημητρίου. Τὸ δὲ σπουδαιότατον εἶνε, ὅτι ἡ πρὸς τὸν Κάσσανδρον συνθήκη διήλλαξε τὰς δύο ἐναντίας τῷ Δημητρίῳ φατρίας, τοὺς μακεδονίζοντας καὶ τοὺς φιλοπάτριδας. Ἐναντίον τοῦ Δημη-

¹⁾ Corp. Inser. Attic. II, n° 297, ἐπὶ ἄρχοντος Εὐκλήμονος, ἴδ. Dittenberger Attische Archonten (Hermes II, σ. 293).

²⁾ Corp. Insc. Graec. II, n° 314, «τοῦ μηνὸς Βοηδρομιῶνος, ἐπ' Εὐκλήμονος ἄρχοντος», μνημονευομένου καὶ ὑπὸ Διονυσίου τοῦ Ἀλικαρνασέως (Δεινάρχ. 9). Ἐπειδὴ ὁ Διονύσιος ἀναγράφει ἐννέα μόνον ἄρχοντας διὰ τὰ δέκα ἔτη τὰ ἀπὸ Ὀλ. 119, 4 μέχρι Ὀλ. 122, 1, τὸ δὲ χάσμα δύναται νὰ ὑπάρχῃ ἐν ὁκτὼ διαφόροις τόποις, χρήσιμον εἶνε νὰ μάθωμεν ὅτι ὁ Λυσίμαχος, καθ' ὃ λέγεται ἐν τῷ ψήφισματι, ἔδωκε καὶ ἰσὺν καὶνὸν διὰ τὸν εἰς τὰ Παναθηναία πέπλον, τὰ ὅποια ἐτελοῦντο κατὰ τὸν πρῶτον μῆνα ἐκάστου τρίτου Ὀλυμπιακοῦ ἔτους. Ὁ Εὐκλήμων λοιπὸν βεβαίως ἤρξεν Ὀλ. 120, 2 (299]8) καὶ τὸ χάσμα ἐν τῇ ἀναγραφῇ τοῦ Διονυσίου κείται ἐν τοῖς μετέπειτα.

³⁾ Ἴδε τὸ ὑπὲρ τοῦ Δημοχάρους ψήφισμα, ἐν ᾧ πρέπει νὰ εἰπωμεν ὅτι ἡ ἀπαρίθμησις τῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ Δημοχάρους εἶνε χρονολογικῶς τετραραγμένη. Μετὰ γεγονός τι τοῦ ἔτους 297 ἔπονται αἱ πρεσβεῖαι πρὸς τὸν Λυσίμαχον, Πτολεμαῖον καὶ Ἀντίπατρον, ὧν ἡ τελευταία ἀνήκει εἰς τὸ ἔτος 296.

τρίου ὁ μὲν Λαχάρης καὶ Δημοχάρης συνέπραττον, ὁ δὲ Στρατοκλῆς ἐσιώπα.

Διαρκοῦντος πιθανῶς τοῦ ἔτους 298 ¹⁾, ὁ Δημήτριος ἐνισχύσας πρὸς πλειοτέραν ἀσφάλειαν τὰς φρουρὰς τῶν ἐν Φοινίκῃ, Συρίᾳ καὶ Κιλικίᾳ πόλεων αὐτοῦ ἀνήχθη εἰς τὸ πέλαγος, ὅπως ἀρχίσῃ τὸν κατὰ τῶν Ἀθηνῶν πόλεμον. Πλέων ἐκεῖσε μετὰ ἰσχυροῦ στόλου, ἔχων δὲ καὶ σπουδαῖα στηρίγματα τὰ Μέγαρα καὶ τὴν Κορινθον μετὰ τῶν ἐν αὐτοῖς φρουρῶν, ἤλπιζεν, ὅτι ταχέως θὰ κατέβαλλε τὴν ἀττικὴν δύναμιν. Ἀλλ' οὐ μακρὰν τῆς Ἀττικῆς παραλίας κατέλαβεν αὐτὸν τρικυμία, ἐν ᾗ ἀπώλεσε μὲν τὰς πλείστας αὐτοῦ ναῦς καὶ πολλοὺς στρατιώτας, αὐτὸς δὲ μόλις ἐσώθη. Ἐπιχειρήσας δὲ διὰ τῶν λειψάνων τῆς δυνάμεως αὐτοῦ ἐπιθέσεις κατὰ τῶν παραλίων τῆς Ἀττικῆς οὐδὲν κατώρθωσεν. Παραγγείλας δὲ νὰ ἔλθωσιν ἐκ τῆς Κύπρου νέα πλοῖα, αὐτὸς ἐτράπη πρὸς τὴν Πελοπόννησον, ἵνα πολιορκήσῃ τὴν Μεσσήνην. Τοῦ δὲ ἀγῶνος διεξαγομένου μετὰ πολλῆς καρτερίας, καταπαλτικὸν βέλος διεπέρασε τὴν παρειὰν αὐτοῦ καὶ ὀλίγον ἔλειψε ν' ἀποθάνῃ. Ἀλλὰ τέλος καὶ ἡ Μεσσήνη καὶ ἄλλαι τινὲς ὡσαύτως ἀποστατήσασαι πόλεις ὑπετάχθησαν πάλιν. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐστράφη πάλιν κατὰ τῆς Ἀττικῆς.

Εἶδομεν, πῶς αἱ Ἀθῆναι παρεσκευάσθησαν πρὸς τὸν δυσχερῆ κατὰ τοῦ Δημητρίου ἀγῶνα, πῶς ἡ δημοκρατικὴ καὶ μακεδονικὴ φατρία ἐκ συμφώνου συνέπραττον καὶ πῶς ἰδίως ὁ Δημοχάρης ἐνήργει, ἵνα εὖρῃ ὑποστήριξιν ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Λυσιμαχείᾳ, ἐν ᾧ ὁ Λαχάρης θὰ διεπραγματεύετο συμμαχίαν τινὰ μετὰ τῆς Μακεδονίας· διότι μόνῃ ἡ Μακεδονία ἦτο ἱκανή, ἐπικειμένου τηλι-

¹⁾ Ἡ χρονολογία αὕτη εἶνε ὑποθετικὴ μόνον. Ὁ Πλούταρχος (Δημητρ. ΑΓ') λέγει ὅτι ὁ Δημήτριος ἐξέπλευσεν ἅμα μαθὼν ὅτι ὁ Λαχάρης ἐπειράθη νὰ γένη τύραννος ἐν Ἀθήναις· τοῦτο θὰ κατεβίβαζε τὴν ἀρχὴν τοῦ πολέμου εἰς τὸ 296. Ἐπειδὴ ὁ Δημοχάρης ἐξεβλήθη τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ τοῦ Λαχάρου ἅμα γενομένου τυράννου, καὶ ἐν τούτοις ὁ αὐτὸς Δημοχάρης ἐδυνήθη νὰ πεμφθῇ πρέσβυς πρὸς τὸν Ἀντίπατρον. Ἀλλ' ἡ ἔκφρασις τοῦ Πλουτάρχου προφανῶς δὲν εἶνε ἀκριδής. Τούτου τεθέντος, εἶνε ἀδύνατον νὰ παραδεχθῇ τις ὅτι ὁ Δημήτριος ἤρ/ισε τὸν πόλεμον μόνον ἐν ἔτος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κασσάνδρου.

κούτου κινδύνου, νὰ παράσχη τὰς ἀναγκαίαις ἐπικουρίας· ὁ δὲ στόλος, ὃν ὁ Πτολεμαῖος πλήν τῆς χρηματικῆς βοήθειας ὑπεσχέθη, μόνον μετὰ μακρὸν χρόνον ἐδύνατο νὰ ἐμφανισθῇ καὶ τὰ 100 τάλαντα, ὅσα ὁ Λυσίμαχος εἶχε τὴν διάθεσιν νὰ προσθέσῃ εἰς τὰ ἤδη δοθέντα 30, ὃν ἐδύναντο νὰ σώσωσι τὰς Ἀθήνας ἐν περιπτώσει ἰσχυρᾶς προσβολῆς παρὰ τοῦ ἐξωργισμένου ἐχθροῦ ¹⁾.

Ἡ πρώτη βεβαία εἰδήσις, ἣν εὐρίσκομεν, εἶνε ὁ θάνατος τοῦ Κασσάνδρου. Ἀπέθανε τῷ 297 ἐκ κατατρυχούσης αὐτὸν νόσου. Οὐδέποτε ἔπαυσε τοῦ νὰ εἶνε ἐχθρὸς τῆς ἐλευθερίας τῶν Ἀθηναίων, καὶ ὁ σύνδεσμος αὐτοῦ μετὰ τοῦ Λαχάρου ἐμελλε νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ὄργανον, ἵνα πάλιν ἐξαρθῇ τὰς Ἀθήνας ἐκ τῆς Μακεδονίας κατὰ τοὺς δεδοκισμασμένους ἤδη τύπους. Ἀλλὰ τώρα πλέον διάδοχος αὐτοῦ ἐγείνεν ὁ υἱὸς αὐτοῦ καὶ τῆς Θεσσαλονίκης, ὁ φιλόσθενος Φίλιππος, ὅστις ἐδύνατο νὰ εἶνε δεκαοκτὼ ἐτῶν ²⁾. Ὁ Φίλιππος διετήρησε τὰς ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ συναρθείσας πρὸς τὰς Ἀθήνας σχέσεις, διὰ δὲ τὸ ἀπειλητικὸν τῶν καιρικῶν περιστάσεων καὶ αὐτὸς ὁ Δημοχάρης δὲν θ' ἀπηξίωσε νὰ δεχθῇ τὴν εἰς τὴν πόλιν προσερχομένην βοήθειαν οὐχὶ πλέον παρὰ τοῦ ἐπιφόβου δυνάστου· διὸ καὶ συναπεδήμησε μετὰ τῶν ὑπὸ τῆς πόλεως πεμψθέντων πρέσβειων πρὸς τὸν βασιλέα. Διηγοῦνται δὲ, ὅτι ὁ νεαρὸς βασιλεὺς ὑπεδέχθη αὐτοὺς μετὰ πολλῆς εὐμενείας, καὶ ἠρώτησεν αὐτοὺς, τί ἐδύνατο νὰ πράξῃ πρὸς χάριν τῶν Ἀθηναίων; ὁ δὲ Δημοχάρης ἀπεκρίθη: ν' ἀπαγχο-

1) Ἐπὶ τὸ ὑπὲρ τοῦ Δημοχάρους ψήφισμα παρὰ *Πλουτάρχου* (Β. Δέκα Ρητ. σ. 851). Ἐν τῷ ψήφισματι τῷ ὑπὲρ τοῦ Ἀνδολέοντος τοῦ βασιλέως τῶν Παιονίων (Corp. Inser. Attic. II, n° 312 ἐπαινεῖται οὗτος ὡς καὶ ἐν ἔτει 287 καὶ ἐκ τῶν ἐμπροσθεν χρόνων «συνεργῶν εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῇ πόλει». Τοῦτο τὸ «ἐκ τῶν ἐμπροσθεν χρόνων» δὲν δύναται νὰ ἀναφέρηται εἰς ἄλλους, εἰμὶ τούτους παρόντας χρόνους.

2) *Πανσανίου* Θ', 7, 3. Ἡ θυγάτηρ τοῦ βασιλέως Φιλίππου Θεσσαλονίκη συνεζεύχθη μετὰ τοῦ Κασσάνδρου τῷ 316. Κατὰ τὸν ὑπολογισμὸν τοῦ C. Müller (Fragment. Histor. Graecor. III σ. 705) ὁ θάνατος τοῦ Κασσάνδρου συμπίπτει πρὸς τὸ ἔτος 297. Ἀλλὰ διὰ τοὺς λόγους τοὺς ἐκτεθησομένους ἐν τῷ χρονολογικῷ παραρτήματι τοῦ τρίτου τόμου τὸ γεγονὸς τοῦτο νομίζω ὅτι πρέπει νὰ ταχθῇ εἰς τοὺς πρώτους μῆνας τοῦ 297. Ἀκριβέστερον ὁρισμὸν δὲν ἐπιτρέπει τὸ σωζόμενον ὕλικόν.

νισθῇ. 'Ο Φίλιππος, κατευνάζων τὴν μεγαλοφώνως ἐκδηλωθεῖσαν ἀγανάκτησιν τῶν παρόντων, εἶπε ν' ἀφήσωσιν ἀτιμώρητον τοῦτον τὸν Θερσίτην· εἰς δὲ τοὺς ἄλλους πρέσβεις παρήγγειλεν, ὅταν ἐπανέλθωσιν οἴκαδε, νὰ εἰπωσιν εἰς τοὺς Ἀθηναίους, ὅτι πολὺ ἀγερωχότερον εἶνε νὰ ἐκφέρῃ τις τοιούτους λόγους, ἢ ν' ἀκούῃ αὐτοὺς ἀπαθῶς ¹⁾. Οὐχ ἤπτον ὁ Φίλιππος ἐκινήθη ὅπως οὖν ὑπὲρ τῶν Ἀθηναίων, ὅχι χαριζόμενος εἰς τούτους, ἀλλὰ διότι αἱ ἐπιτυχίαι τοῦ Δημητρίου ἦσαν λίαν ἐπικίνδυναι εἰς αὐτοὺς τοὺς Μακεδόνας. Προήλασεν εἰς τὴν Ἑλλάτειαν ἐμφανιζόμενος δὲ τανῦν ὡς προστάτης τῶν Ἑλλήνων κατὰ τοῦ Δημητρίου, θὰ εὔρε φιλικωτέραν ὑποδοχὴν ἢ ὁ πατὴρ αὐτοῦ πρὸ τριῶν ἐτῶν. Ἐκεῖ δὲ ἀφῆρπασεν αὐτὸν ἡ φθίσις, ἀφ' οὗ ἐβασίλευσε τέσσαρας μῆνας ²⁾. Ἡ βασιλεία μετέβη εἰς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἀντίπατρον.

Ἐν τούτοις ὁ βασιλεὺς Δημήτριος ἐπεφάνη μετὰ κραταιοτέρας ναυτικῆς δυνάμεως εἰς τὰ ὕδατα τῆς Ἀττικῆς. Κατορθώσας νὰ γείνη κύριος τῆς Αἰγίνης καθυπέταξε καὶ τὴν Σαλαμίνα. Ὁ Δημοχάρης ἐξεπέμφθη πάλιν πρεσβευτὴς καὶ πρῶτον μὲν συνωμολόγησεν εἰρήνην καὶ συμμαχίαν πρὸς τοὺς Βοιωτοὺς, πείσας αὐτοὺς νὰ συμπολεμήσωσι κατὰ τοῦ Δημητρίου ³⁾. Εἶτα δὲ μετέβη

¹⁾ Σενέκα De ira III, 23 'Ο Σενέκας συγχέει τοῦτον τὸν Φίλιππον πρὸς τὸν πατέρα τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὃν διὰ νέας συγχύσεις ταυτίζει πρὸς τὸν πατέρα τοῦ Ἀντιγόνου. Λέγει δὲ ὅτι ὁ Δημοχάρης ἐπεκαλεῖτο «παρβήσιαστής» ob nimiam et procacem linguam. "Ὅσον ὑποπτον καὶ ἂν εἶνε τὸ ἀνέκδοτον τοῦτο, δικαιουταί τις ν' ἀποδεχθῇ τὴν ὑπ' αὐτοῦ σημαينوμένην κατάστασιν τῶν πραγμάτων· τοῦτ' αὐτὸ δὲ γίνεται καὶ περὶ τῶν ἑκατοντάδων ἀναλόγων ἀνεκδότων τῶν ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου, Διογένους, Ἀθηναίου καὶ ἄλλων ἀναγραφομένων. Τὸ γεγονός ὅτι ὁ Δημοχάρης ἐνεφανίσθη ὡς πρεσβευτὴς εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ νεαροῦ βασιλέως Φιλίππου, δηλ. κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ 297 δικαιολογεῖ τὸ ἀνωτέρω εἰρημένον (σ. 613, σημ.).

²⁾ Πausanίαν ἐν. ἀν. Εὐσεβίου Ἀρμεν. I σ. 246 ἐκδ. Schoene (ἐν τῷ καταλόγῳ Thetaliarum reges). Περί ἄλλων εἰδήσεων μὴ συμφωνουσῶν πρὸς τὴν συνεχομένην χρονολογίαν ἴδε C. Müller (Frag. Hist. Graec. III, σ. 705).

³⁾ Ἐν τῷ ὑπὲρ τοῦ Δημοχάρους ψηφίσματι, ἐν ᾧ δὲν τηρεῖται ἡ χρονολογικὴ τάξις, λέγεται «καὶ ὀχυρωσαμένῳ τὴν πόλιν ἐπὶ τοῦ τετραετοῦς πολέμου καὶ εἰρήνην καὶ ἀνοχὰς καὶ συμμαχίαν ποιησαμένῳ πρὸς Βοιωτοὺς, ἀνθ' ὧν ἐξέπεσεν ὑπὸ τῶν καταλυσάντων τὸν δῆμον». Οἱ Βοιωτοὶ λοιπόν, ὅπως οἱ Θηβαῖοι μικρὸν πρὸ τῆς ἐν Χαίρωνείᾳ μάχης, διεκίεοντο ἐγθρικῶς πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, καὶ συνετάσσοντο μετὰ τοῦ Δημητρίου, ἐν ᾧ οἱ Θηβαῖοι θὰ ἐκλινον πιθανῶς πρὸς τοὺς Μακεδόνας.

πρὸς τὸν βασιλέα Ἀντίπατρον καὶ λαβὼν παρ' αὐτοῦ 20 τάλαντα ἐκόμισεν αὐτὰ πρὸς τὸν δῆμον εἰς τὴν Ἑλευσίνα ¹⁾).

Ἰσως καθ' ὃν χρόνον αὐτὸς μὲν ἀπεδήμει, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι πανδημεὶ εἶχον ἐξέλθῃ εἰς τὴν Ἑλευσίνα, ὁ Λαχάρης ἤρχισε νὰ ἐκτελῇ τὸν κακοῦργον αὐτοῦ σκοπὸν. Καὶ περὶ μὲν τῶν καθ' ἑκαστον σχεδὸν οὐδεμίαν ἔχομεν πληροφορίαν· γνωρίζομεν δὲ μόνον ὅτι τὸν μὲν Δημοχάρην ἐξέβαλε τῆς πόλεως ²⁾, προεκάλεσε δὲ ψήφισμα, καθ' ὃ ἐτιμωρεῖτο διὰ θανάτου ὅστις ἤθελεν ὁμιλήσῃ περὶ εἰρήνης ἢ διαλλαγῆς πρὸς τὸν Δημήτριον ³⁾. Μὴ τυχὸν τοιοῦτόν τι προεβλέπετο παρὰ τοῦ Δημοχάρους καὶ τῆς φατρίας αὐτοῦ; Ὅπως δὲ ποτε ὁ Λαχάρης εἶχεν ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὸ πολὺ πλῆθος, ὅπερ βαρέως φέρον τὰς ταλαιπωρίας τοῦ πολέμου, θὰ ἐπεθύμει ἀντὶ πάσης θυσίας τὴν διὰ τῶν Μακεδόνων σωτηρίαν· ὁ δὲ χυδαῖος ὄχλος διетήρει ἀγαθὴν μνήμην τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ἦτο προστάτης ὁ «τύραννος» Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς. Ὁ Λαχάρης κατέλυσε τὴν τότε δημοκρατίαν, πρὶν ἔλθῃ ὁ βασιλεὺς Δημήτριος καὶ ἀναστήσῃ αὐτὴν πάλιν κατὰ τὸν ἑαυτοῦ τρόπον· ἐνῆργει δὲ ταῦτα πρὸς τὸ συμφέρον ἐκείνων τῶν δυνάμεων, αἵτινες εἶχον νὰ φοβῶνται τὴν ἐπίδοσιν τοῦ Δημητρίου, ἦτο μισθωτὸς τῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης, ὧν τὸ κοινὸν συμφέρον εἶχεν ἔτι μᾶλλον συσφίγγῃ ὁ γὰρ

1) Κατὰ τὸ ὑπὲρ τοῦ Δημοχάρους ψήφισμα «καὶ Ἑλευσίνα δὲ κομισαμένων τῶ δῆμῳ καὶ ταῦτα πείσαντι ἐλθεῖν τὸν δῆμον καὶ πράξαντι καὶ φυγόντι». Τούτων ἀμέσως προηγούνται αἱ δωρεαί, ὥς ὁ Δημοχάρης ἐπέισε τὸν Λυσίμαχον καὶ Πτολεμαῖον νὰ δώσωσιν· ὥστε τὸ «πείσαντι ἐλθεῖν» δὲν ἀναφέρεται μόνον εἰς τὴν δωρεάν τοῦ Ἀντιπάτρου.

2) Ἐν τῷ ψηφίσματι λέγεται «ἀνθ' ὧν ἐξέπεσεν ὑπὸ τῶν καταλυσάντων τὸν δῆμον». Τὸ ἀνθ' ὧν ἔπεται εὐθὺς μετὰ τὸ χωρίον, ἐν ᾧ λέγεται ὅτι ὁ Δημοχάρης συνωμολόγησε τὴν συμμαχίαν πρὸς τοὺς Βοιωτοὺς. Αὕτη λοιπὸν ἡ συμμαχία δὲν ὑπῆρξε βεβαίως ἡ μόνη αἰτία, ἀλλ' ἡ πρωτίστη ἀφορμὴ τῆς κατηγορίας τοῦ Δημοχάρους. Ἀλλ' ἐνέκα τῆς ἀνεπαρκείας τῶν πληροφοριῶν, εἶνε ἀδύνατον νὰ σχηματίσῃ τις καθαράν ἔννοιαν περὶ ὅλης τῆς ἐν τούτῳ τῷ πολέμῳ διαγωγῆς τοῦ Δημοχάρους. Ὁφείλομεν δὲ νὰ πιστεῦσωμεν εἰς τὴν μαρτυρίαν τοῦ Πολυδίου, βεβαιουμένου ὅτι ὁ Δημοχάρης ὑπῆρξε πάντοτε ἀκραίφνης καὶ ἐντιμὸς δημοκρατικός· τὸ κράτιστον δὲ τὸ δυνάμενον νὰ ῥηθῇ ὑπὲρ αὐτοῦ εἶνε ὅτι οἰκτρῶς ἠπατήθη ὑπὸ τοῦ Λαχάρους.

3) Πλουτάρχου Δημητρ. ΛΔ'.

μος τοῦ ἱεραοῦ βασιλέως Ἀντιπάτρου μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ Λυσιμάχου Εὐρυδίκης ¹⁾).

Ὁ Λαχάρης θεωρεῖται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων ὡς εἷς τῶν ἀποτροπαιοτάτων τυράννων, ὡς ὑπὲρ πάντας τοὺς ἄλλους γενόμενος πρὸς μὲν τοὺς ἀνθρώπους σκληρός, πρὸς δὲ τοὺς θεοὺς ἀσεβής ²⁾. παραβάλλουσιν αὐτὸν πρὸς τὸν Διονύσιον, τὸν τύραννον τῶν Συρακουσῶν, λέγοντες, ὅτι ὅπως ἐκεῖνος, οὕτω καὶ αὐτὸς ἐτυράννησεν ὡς μανιακός, καὶ ἔτρεμεν ἀδιαιλίπτως, φοβούμενος προδοσίαν καὶ θάνατον ³⁾. Τοῦτο τοσοῦτον ηὔξησε τὰς ταλαιπωρίας τῆς ὑπὸ τῶν πολεμίων στενοχωρουμένης πόλεως, ὥστε ἔγεινεν ἀπόπειρα, ἀλλ' ἄνευ ἀποτελέσματος, συνωμοσίας καὶ στάσεως κατ' αὐτοῦ. Ἐν τούτοις ὁ Δημήτριος κατέλαβε μέρη τινὰ τῆς Ἀττικῆς, νοτίως μὲν τὴν Ἐλευσίνα, ἐπὶ δὲ τῆς ἀνατολικῆς παραλίας τὸν Ῥαμνοῦντα, καὶ ἐκεῖθεν ὁρμώμενος ἐπὶ ὁρθεὶ τὰ περίχωρα τῆς πόλεως ⁴⁾. Διαλογιζόμενος τὴν πρὸς τὸν τύραννον δυσμένειαν, ἔπεμψεν ἐκ τῆς Σαλαμῖνος εἰς τὸν Πειραιᾶ πιστοὺς ἄνδρας παραγγείλας νὰ ἔχωσιν ἔτοιμα ὅπλα διὰ χιλίους πολεμιστάς, ὡς μέλλων νὰ ἔλθῃ, ὅπως ὑπὲρ αὐτοῦ ἀγωνισθῇ. Τοσοῦτο δὲ ἦτο τὸ πρὸς τὸν Λαχάρην μῖσος, ὥστε οἱ ἐν Πειραιεὶ συνήνεσαν, καὶ ὁ Δημήτριος ἔγεινε κύριος τοῦ λιμένος καὶ τῆς πόλεως ⁵⁾. Μετὰ τοῦτο

¹⁾ Εὐσεβίου Ἀρμεν. 1, 38, σ. 171. Ἰουστίνου XVI, 2.

²⁾ Πανσανίου Α', 25. Ἐπειδὴ ἐν τοῖς ἐξῆς θ' ἀποδειχθῇ ὅτι ὁ ἐν τῇ ἀναγραφῇ τοῦ Διονυσίου μνημονευόμενος Νικίας ὡς ἀρχὸν τῆς Ὀλ. 121, μόνον κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 295 ἀνέλαβε τὴν ἀρχήν, ὁ αὐτὸς δὲ Διονύσιος ἀναγράφει ἀρχοντα τοῦ προηγουμένου ἔτους τὸν Ἀντιφάτην, ἡ τυραννὶς τοῦ Λαχάρους ἐπῆλθε μόνον ἀφ' οὗ οὗτος ἀνέλαβε τὴν ἀρχήν Ὀλ. 120, 4, τοῦτέστι τὸν Ἰούλιον τοῦ 297. Ἀλλὰ πόσους μῆνας κατόπιν, καὶ ἂν τυχὼν τὸν Φεβρουάριον τοῦ 296, δὲν εἶνε πλέον φανερόν.

³⁾ Πλουτάρχου Ὅτι οὐδὲ ζῆν ἔστιν ἡδέως κατ' Ἐπίκ. 6.

⁴⁾ Πανσανίου Α', 25, 7.

⁵⁾ Πολυαίνου Δ', 7, 5, ὅστις μόνον οὕτως δύναται νὰ κατανοηθῇ. Ἡ δὲ ἔννοια, καθ' ἣν ὁ Δημήτριος ἠπάτησε τοὺς ἐν Πειραιεὶ («οἱ μὲν πιστεύσαντες ἔπεμψαν· ὁ δὲ λαβὼν καὶ ὑπλισάμενος αὐτοὺς «ἐπολιόρκει τοὺς πέμψαντας»), εἶνε, ὡς φαίνεται, ὀψιαίτερον ἐπινοηθεῖσα δξύννοια. [Καὶ ὅμως ὁ Πολυαῖνος, ἐὰν καλῶς ἑρμηνευθῇ καὶ διορθωθῇ, παρέχει ἐν τῶν συνήθων στρατηγημάτων τοῦ Δημητρίου οὐδόλως ἀπίθανον καὶ ἐν ταύτῃ τῇ περιπτώσει. Ἰδοὺ τὸ κείμενον τοῦ Πολυαίνου. «Δημήτριος, Ἀἴγιναν καὶ Σαλαμίνα λαβὼν, ἐν τῇ Ἀττικῇ στραποπεδεύων, ἔπεμψε πρὸς τοὺς ἐν Πειραιεὶ, αὐτῶν ὅπλα χιλίους ἀνδράσιν,

ἤρχισε πραγματικὸς ἀποκλεισμός τῆς πόλεως· πλοῖον μετακομίζον σῖτον εἰς Ἀθήνας συνελήφθη, ὁ δὲ ναύκληρος καὶ κυβερνήτης αὐτοῦ ἀπηγγονίσθησαν. Τοιαύτη αὐστηρότης κατέπληξε πάντας τοὺς πλοιάρχους, ὥστε δὲν ἀπεπειρῶντο νὰ εἰσπλεύσωσιν εἰς τὰς Ἀθήνας, διὸ μετ' ὀλίγον ἐπῆλθε σιτοδεία· εἰς μέδιμνος ἄλατος ἐτιμᾶτο ἀντὶ 40 δραχμῶν, ἀντὶ δὲ ἐνὸς ταλάντου ἐδύνατό τις ν' ἀγοράσῃ μόνις 20 μεδίμνους σίτου· τοσοῦτον δὲ ἐπεδεινώθη ἡ ἔνδοια, ὥστε ἔτρωγον χόρτον, ῥίζας καὶ ἔντομα· διηγοῦνται, ὅτι πατήρ τις παρ' ὀλίγον ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ υἱοῦ, διαμαχόμενος πρὸς αὐτὸν ὑπὲρ νεκροῦ μυός¹⁾). Καὶ αὐτὸς ὁ Λαχάρης ἀφῆρεσε μὲν κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον ἀπὸ τοῦ ἀγάλματος τῆς Παλλᾶδος τοῦ Φειδίου τὰ χρυσᾶ κοσμήματα καὶ ἀπὸ τοῦ ἐπιστυλίου τοῦ Παρθενῶνος τὰς χρυσᾶς ἀσπίδας²⁾), καὶ ὅμως εἰς τὴν τράπεζαν αὐτοῦ ἤρκειτο ἀναγκαίως εἰς ἐλεεινὰ ἄγρια χόρτα³⁾). Τέλος οἱ Ἀθηναῖοι εἶδον ἀπὸ τῆς Ἀκροπόλεως στόλον ἐπιφανέντα παρὰ τὴν Αἰγιναν ἐξ 150 νεῶν, τὰς ὁποίας ὁ Πτολεμαῖος ἔπεμψεν αὐτοῖς εἰς βοήθειαν. Ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν Δημήτριον εἶχον ἤδη ἔλθῃ ἐκ τῆς Κύπρου καὶ Πελοποννήσου ἐπικουραὶ· εὐθὺς λοιπὸν ὡς ἐφάνησαν εἰς τὴν θάλασσαν τὰ 300 πλοῖά του, ἀπέπλευσεν ὁ αἰγυπτιακὸς στόλος, ἡ ἐσχάτη ἐλπίς τῶν Ἀθηναίων⁴⁾).

ὡς ἤκων (οὕτω γραπτέον καὶ οὐχὶ ἤκον) σὺμμαχος ἰδοὶ σὺμμαχοι αὐτοῖς κατὰ τοῦ τυράννου Λαχάρους. Οἱ μὲν πιστεύσαντες ἐπεμψαν, ὁ δὲ λαβὼν καὶ ὀπλισάμενος αὐτοῖς ἰοῦτω διορθωτέον τὸ αὐτοῦς) ἐπολιόρκησε τοὺς πέμψαντας. Ὁ Δημήτριος δὲν ἐπεμψεν ἐκ τῆς Σαλαμῖνος, ἀλλ' ἐκ τῆς Ἀττικῆς, ὅπου ἐστρατοπέδευεν. Καὶ ὁ Niese (Gesch. der griech. u. makedon. Staaten I, σ. 360. καὶ J. Wilamowitz Philol. Unters. IV, 201) παραδέχονται ὅτι δὲν ἔγινε τότε ἡ ἄλωση τοῦ Πειραιῶς, ὅστις ἐξηκολούθησεν ἀνθιστάμενος. Σ. Μ.]

1) Πλουτάρχου Δημητρ. ΑΓ'.

2) Πανσανίου Α', 25, 7, 29, 16. Πλουτάρχου Περὶ Ἰσίδ. καὶ Ὀσίρ. σ. 379.

3) Δημήτριον τὸν κομικὸν παρ' Ἀθηναίῳ Θ'. σ. 405.

4) Πλουτάρχου Δημητρ. ΑΔ'. Ἐν τῇ τῶν ἀρχόντων ἀναγραφῇ τῇ παρὰ Διονυσίῳ τῷ Ἀλικαρν (Δεινάρχ. 9) τὰ ὀνόματα τῶν ἀρχόντων τῶν μετὰ τὸν Εὐκτῆμονα ὅν δυνάμεθα νὰ τάξωμεν εἰς Ὁλ. 120, 2, εἶνε: Μνησιόδημος, Ἀντιφάνης, Νικίας, Νικόστρατος, Ὀλυμπιόδωρος, Φίλιππος, ὧν ὁ τελευταῖος Ὁλ. 122, 1. Εὐρίσκεται ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς ἀρχῶν Νικίας Corp. Insc. Attic. II, n° 299) μετὰ προσδιορισμοῦ «ἐπὶ ἀρχόντος Νικίου ὑστέρον», ἐν α^ῳ ἄλλος Νικίας (Corp. Inscr. Attic. II n° 316) μεταγενέστερος (πιθανῶς

Ὁ Λαχάρης μηδεμίαν ἔχων ἐλπίδα ὅτι θὰ δυνηθῇ ἐπὶ πλέον νὰ διατηρήσῃ τὴν ἐξουσίαν, ἀπεφάσισε νὰ σωθῇ διὰ τῆς φυγῆς, μεταμφιεσθεὶς δὲ εἰς χωρικόν, καὶ ἀλείψας τὸ πρόσωπον δι' ἀσδόλης καὶ φορτωθεὶς κόφρινον κοπρίας, ὑπεξῆλθε διὰ τινος τῶν πυλῶν τῆς πόλεως καὶ ἔπειτα ἀναβὰς εἰς ἵππον ἔτρεχεν ἔχων τὰ θυλάκια πλήρη δαρεικῶν. Μετ' ὀλίγον κατεδίωκον αὐτὸν ελαφροὶ ἱππεῖς τοῦ Δημητρίου· ὁ δὲ, φεύγων, ἔρριπτεν εἰς τὴν ὁδὸν κατ' ὀλίγα χρυσᾶ νομίσματα, καὶ οἱ ἱππεῖς κατέβαινον ἀπὸ τῶν ἵππων, ἵνα συλλέξωσιν αὐτά· ταύτην τὴν παιδιὰν ἐπαναλαμβάνων ὁ Λαχάρης, ὑπερέβη σῶος τὰ πρὸς τὴν Βοιωτίαν ὄρια¹⁾.

Ἄμα τοῦ τυράννου φυγόντος, οἱ Ἀθηναῖοι, περιελθόντες εἰς τὴν ἐσχάτην ἀθλιότητα, ἔσπευσαν νὰ πέμψωσι πρέσβεις πρὸς τὸν Δημήτριον, ὅπως παραδοθῶσιν εἰς τὴν διάκρισιν αὐτοῦ, καὶ τοὶ ὀλίγοι παρ' αὐτοῦ ἔχοντες νὰ ἐλπίσωσιν²⁾. Ὁ δὲ Δημήτριος εἰ-

'Ολ. 124, 4) ἔχει ἄλλον προσδιορισμὸν «ἐπὶ ἄρχοντος Νικίου Ὀτρυνέως». Ὅτι ὁ Λαχάρης δὲν ὑπῆρξεν, ὡς ἄλλοτε οἱ Πεισιστρατίδαι, τύραννος διατηρήσας τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα, ἀλλὰ κατέλυσε καθ' ὅλους τοὺς τύπους τὴν δημοκρατίαν, ἐξάγεται ἐκ τοῦ Πλουτάρχου (ἔ. ἀν.) καὶ ἐπιβεβαιοῦται ὑπὸ τῆς ἐν τῇ ἐπομένῃ σημειώσεσι ἐπιγραφῆς. Ἐπειδὴ ἡ ὑπ' ἀρ. 299 ἐπιγραφή χρονολογεῖται ἀπὸ τῆς 16 Μουνιχιῶνος, ἡμέρας 9ης τῆς τετάρτης πρυτανείας, ἀναγκαστικῶς ἐξάγεται τὸ συμπέρασμα ὅτι κατὰ τὸ μέγιστον μέρος τοῦ ἔτους 296)δ ('Ολ. 121, 1) δὲν ὑπῆρξαν πρυτανεῖαι, ἄρα οὐδὲ βουλή τῶν 600. Ἀλλ' εἴτε ὁ Λαχάρης κατέστησεν ὀλιγαρχικὴν κυβέρνησιν, εἴτε ὑπῆρξε στρατιωτικὸς δυνάστης, τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι τέλος ἔνεκα τῆς διπλῆς στενοχωρίας τῆς πολιορκίας τοῦ Δημητρίου καὶ τῆς ἐν τῇ πόλει σιτοδείας, ἡγέρθη κατ' αὐτοῦ στάσις, ἐξ ἧς ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ, καὶ ἀρχηγὸς τῆς στάσεως ταύτης ὑπῆρξεν ἴσως ὁ στρατηγὸς Φαῖδρος, ἐπειδὴ ἐν τῷ ὑπὲρ αὐτοῦ ψήφισματι (Corp. Inscr. Att. II. n° 331) λέγεται περὶ αὐτοῦ «καὶ ἐπὶ Νικίου ἄρχοντος στρατηγὸς ὑπὸ τοῦ δήμου χειροτονηθεὶς ἐπὶ τὴν παρασκευὴν δις πάντων ὧν προσήκεν ἐπεμελήθη καλῶς καὶ φιλοτίμως». Ἐὰν αἱ εἰκασίαι αὗται εἶνε ὀρθαί, ἡ πεῖσις τοῦ Λαχάρους συνῆλθε τὸ ἔαρ τοῦ 295. Τὰ λοιπὰ ἐν τῷ Παραρτήματι.

1) Πολυαῖνου Γ', 7, 1. Οὗτος μεταχειρίζεται παραδόξως τὴν ὥρᾱσιν «δαρεικοὺς χρυσοῦς». Ὁ δὲ Πανσανίας (Α', 25, 7) λέγει ὅτι ὁ Λαχάρης καὶ τὸν περιαιρειτὸν χρυσοῦν κόσμον τῆς Παρθένου μεθ' ἑαυτοῦ παρελαβεν. Ἰδ. Ad. Michaelis Parthenon, σ 44.

2) Τὸ τιμητικὸν ψήφισμα τὸ ἐν Corp. Inscr. Attic II, n° 800 δεικνύει ὅτι ὁ «Ἡρόδοτος Φ[. . .] κηνός», εἰς τῶν περὶ τὸν Δημήτριον, προσήνεγκε κατὰ τὴν συναιμολόγησιν τῆς εἰρήνης πολλὰς ὑπηρεσίας· ἀποφαίνουσι δ' αὐτὸν καὶ [οἱ πρέσβεις] οἱ πεμφθέντες ὑπὲρ τῆς [εἰρήνης πρὸς τὸν] βασιλέα Δημήτριον σ[υναγωνίσασθα]ι τῷ δήμῳ εἰς τὸ συντ[ελεσθῆναι τὴν]τε φιλίαν τὴν πρὸς τὸν [βασιλέα Δημήτριον] καὶ ὅπως ἂν ὁ δήμος ἀπαλλαγῇ τοῦ πολέμου τὴν ταχίστην καὶ κομισάμενος τὸ ἄστυ δημοκρατ[ίαν] ἔχει ἀπολαβ[ήν].

ελθὼν εἰς τὴν πόλιν, διέταξε τὸν δῆμον νὰ συνέλθῃ εἰς τὸ θέατρον, περιζώτας δὲ τὴν σκηνὴν διὰ τῶν ἑαυτοῦ στρατιωτῶν, προῆλθεν εἰς τὸ λογεῖον ¹⁾, καὶ ἤρχισε νὰ ὁμιλῇ· ἄνευ ὀργῆς καὶ ἀπειλῶν, ἡπίως δὲ καὶ ἐπιεικῶς παρέστησεν εἰς αὐτούς, τί ἔπραξεν αὐτὸς πρὸς ἐκείνους, καὶ τί ἐκείνοι πρὸς αὐτόν· ἀλλὰ τοσαύτη, ἔλεγεν, εἶνε ἡ πρὸς τὰς Ἀθήνας ἀγάπη αὐτοῦ, ὥστε καὶ τώρα τοὺς συγχωρεῖ· διότι ἐλθὼν ὅπως ἀπαλλάξῃ τὴν πόλιν τῆς τυραννίδος, ἐνόμιζεν ὅτι ἦτο ἀξιοπρεπέστερον νὰ συγχωρήσῃ ἢ νὰ τιμωρήσῃ· ἀπὸ τοῦ νῦν δὲ ἀναλαμβάνουσι τὰς ἀρχὰς οἱ προσφιλέστατοι εἰς τὸν δῆμον ²⁾. Ἴνα δὲ ἀπαλλάξῃ τὴν πόλιν τῆς σιτοδείας, ἐδώρῃσεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους 100,000 μεδίμνους σίτου. Ἐνταῦθα λέγεται ὅτι κατὰ τὴν ἀγόρευσιν ἐξέφυγεν αὐτὸν φράσις τις ἀνάττικος, εἷς δὲ τῶν ἐν τοῖς ἐδωλίοις καθημένων ἀνεφώνησεν ἐπανορθῶν αὐτόν, καὶ ὁ Δημήτριος, λέγουσι, γελάσας εὐχαρίστησεν, ὑποσχεθεὶς νὰ δώσῃ ἄλλους 5,000 μεδίμνους διὰ τὸ μᾶθημα ³⁾. Διὰ ταύτην τὴν ὁμολογουμένως ἀπροσδόκητον τροπὴν τῶν πραγμάτων οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν ἐκτὸς ἑαυτῶν, καὶ ὅλως ἐκβεβαχκευμένοι ἐκραύγαζον καὶ ἐχειροκρότουν, καὶ περιπτύσσοντες ἀλλήλους ἔκλαιον ἐκ τῆς χαρᾶς· κατὰ πάσας τὰς ὁδοὺς καὶ τὰς πλατείας ἐπανελαμβάνοντο οἱ ἔπαινοι καὶ αἱ ἀνευφημίαι· ἀπὸ δὲ τοῦ βήματος ἡμιλλῶντο οἱ δημαγωγοὶ σωρηδὸν ἐγκωμιάζοντες καὶ τιμῶντες τὸν Δημήτριον. Ἀλλὰ πάντας τούτους ὑπερέβαλεν ὁ Δρομοκλείδης, προτείνας νὰ παρακληθῇ ὁ Δημήτριος νὰ δεχθῇ ὡς δῶρον παρὰ τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων τὴν Μουνιχίαν καὶ τὸν Πειραιᾶ ⁴⁾. Ὁ Δημήτριος ἀποδεχθεὶς ἐκράτησε τοὺς δύο λιμένας.

Ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἐμνημονεύθη ἡ εἰδῆσις, ὅτι ἡ Σαμάρεια κατεστράφη ὑπὸ τοῦ Δημητρίου, καὶ ὅτι τὸ γεγονός τοῦτο ἐτάχθη

Τὸ ψήφισμα τοῦτο εἶνε ἐπὶ ἀρχόντος Νικοστράτου, 5ῃ Ἐλαφβολιδῶνος, περίπου τέλος Μαρτίου 294. Ὁ Νικόστρατος λοιπὸν εἶνε μετὰ βεβαιότητος ὁ ἀμέσως μετὰ τὸν Νικίαν ἀρχων.

¹⁾ Κατὰ τὸν *Πλούταρχον* (ἐ. ἀν.) «ὥσπερ οἱ τραγῳδοὶ διὰ τῶν ἄνων παρόδων».

²⁾ *Πλουτάρχου* Δημητρ. ε. ἀ. α καὶ κατέστησεν ἀρχάς, αἱ μάλιστα τῷ δήμῳ προσφιλεῖς ἦσαν».

³⁾ *Πλουτάρχου* Ἀποφθίγμ. Δημητρίου.

⁴⁾ *Πλουτάρχου* Δημητρ. ΛΔ'. *Πανσανίου* Α', 25, 6. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ πρότασις ἦτο ἀπλῶς τυπική, διότι ὁ Δημήτριος κατεῖχεν ἤδη τὰς θέσεις ταύτας.

ὑπὸ τῶν ἀρχαίων χρονογράφων εἰς τὸ ἔτος 297 ἢ 296. Ἀλλὰ πῶς ἦναψεν ἐκεῖ ὁ πόλεμος, δὲν δυνάμεθα νὰ μάθωμεν. Ἐνδεχόμενον εἶνε, ὅτι ὁ Αἰγύπτιος, ἰδὼν ὅτι ὁ Δημήτριος δυσapaλλάκτως ἐνεπλέχθη εἰς τὸν τετραετῆ πόλεμον, ἤρχισεν ἀποπειρώμενος νὰ ἐπισπάσῃ εἰς ἑαυτὸν τὴν Κοίλην Συρίαν· ἐνδεχόμενον ὅτι ὁ Δημήτριος ἔδωκε διαταγὴν νὰ καταστρέψωσι μᾶλλον τὴν Σαμάρειαν ἢ ν' ἀφῆσωσιν αὐτὴν νὰ πέσῃ εἰς τὰς χεῖρας τῶν Αἰγυπτίων· εἶνε δὲ ἀναμφίβολον ὅτι καὶ ὁ Σέλευκος εὐρέθη εὐθὺς ἔτοιμος νὰ ἰδιοποιηθῇ ὅτι ὁ Δημήτριος ἐγκατελίμπανεν ¹⁾. Ἡ κατάληψις τῶν Ἀθηνῶν ἦτο διὰ τε τούτους τοὺς βασιλεῖς καὶ διὰ τὴν Μακεδονίαν καὶ Θράκην πολλοῦ λόγου ἀξία. Ὅθεν ὁ Δημήτριος προετίμα νὰ ἐγκαταλείψῃ μᾶλλον τὴν Κοίλην Συρίαν ἢ ν' ἀποστῇ τῆς κατακτήσεως ἢ ἀπελευθερώσεως τῶν Ἀθηνῶν. Ἐὰν λοιπὸν ἤθελον νὰ μὴ ἀφῆσωσιν αὐτὸν νὰ γείνη ὑπὲρ τὸ δέον ισχυρός, ὥφειλον κατεπειγόντως ν' ἀνακόψωσιν αὐτοῦ τὴν πρὸς τὴν Ἑλλάδα ὁρμήν.

Καὶ ὁ μὲν Πτολεμαῖος, πέμψας τὸν στόλον του, δὲν ἐδυνήθη νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν τῶν Ἀθηνῶν· ἀλλ' εἶχεν ἀνὰ χεῖρας ἄλλο τι ὄπλον, δι' οὗ ἐδύνατο καιριώτερον νὰ πλήξῃ τὸν τολμηρὸν ἀντίπαλον. Ἐν τῇ αὐτῇ αὐτοῦ διέτριβεν ἔτι Πύρρος ὁ Ἡπειρώτης, ὅστις διὰ τοῦ εὐτραπέλου καὶ ἱπποτικοῦ αὐτοῦ χαρακτῆρος εἶχεν ἀποκτήσῃ τὴν εὐνοίαν τῶν γυναικῶν τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας· ἡ δὲ Βερενίκη, ἥτις ὑπὲρ πάσας τὰς ἄλλας ἤσκει τὴν μεγίστην ῥοπὴν ἐπὶ τοῦ Πτολεμαίου, ἦτο ὑπὲρ αὐτοῦ σφόδρα προκατελιγμένη· αὐτῆς βεβαίως ἔργον ἦτο ὅτι ὁ Πτολεμαῖος ἐμνήστευσε μετ' αὐτοῦ τὴν θυγατέρα τῆς Ἀντιγόνης, τὴν ἀδελφὴν τοῦ ἡγεμόνος τῆς Κυρήνης Μάγα. Ἀπὸ τότε δὲ εἰργάσθη, ὅπως χορηγηθῶσιν αὐτῷ τὰ μέσα καὶ ἡ εὐκαιρία τοῦ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὰς κληρονομικὰς αὐτοῦ χώρας. Ἐνταῦθα ὁ Νεοπτόλεμος ἔνεκα τῆς σκληρᾶς αὐτοῦ κυβερνήσεως ἦτο μισητός, αἱ δὲ ἐν Ἑλλάδι ταραχαὶ καὶ αἱ ὀξείαι

¹⁾ Κατὰ τὰς ὀφειτέρας διαπραγματεύσεις περὶ τῆς Κοίλης Συρίας *Πολυβίου* Ε', 67) θεωροῦσιν οἱ Σύροι πρέσβεις «τὴν πρώτην Ἀντιγόνου τοῦ μονοφθάλμου κατάληψιν καὶ τὴν Σελεύκου δυναστείαν τῶν τόπων τούτων» ὡς πάντῃ βέβαιον καὶ νόμιμον δικαίωμα κτήσεως.

μεταλλαγαὶ τῆς ἐν Μακεδονίᾳ βασιλείας παρεῖχον αὐτῷ θελκτικωτάτας ἐλπίδας, καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ εὐτόλμου καὶ ἀρειμανίου βασιλόπαιδος ἐδίψα ἔργα καὶ δόξαν. Ἀφ' ἑτέρου ὁ μὲν Πτολεμαῖος ὤφειλεν ὅσον οἷόν τε τάχιστα νὰ ἰδρύσῃ ἐν Εὐρώπῃ δύναμιν ἱκανὴν ν' ἀντιταχθῇ πρὸς τὴν τοῦ Δημητρίου· ἡ δὲ Μακεδονία ἦτο εἰς τὰς χεῖρας ἐνὸς παιδίου· καὶ ὁ Λυσίμαχος ἐμερίμνα παραπολὺ περὶ τῶν συμφερόντων τῶν τε ἰδίων καὶ τῶν τοῦ γαμβροῦ του, ἅτινα δὲν συνεβιβάζοντο πανταχοῦ πρὸς τὰ τοῦ αἰγυπτιακοῦ κράτους, οὐδ' εἶχεν ὁ Πτολεμαῖος ν' ἀντιτάξῃ πρὸς αὐτὰ ἄλλην τινὰ ἰσχύν, εἰμὴ τὴν ἐκ τῆς μνηστείας τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ Λυσάνδρας μετὰ τοῦ νεαροῦ βασιλόπαιδος τῆς Μακεδονίας Ἀλεξάνδρου, νεωτέρου ἀδελφοῦ τοῦ Φιλίππου. Ὁ δὲ Πύρρος εἶχε μὲν τῷ ὄντι πεμφθῇ ὡς ἔμνηρος εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν· ἀλλ' εἴτε διότι κατὰ τὸν ῥοῦν τῶν γεγονότων ἀνεφάνη διαφορὰ τις, δυναμένη νὰ θεωρηθῇ ὡς παραβίασις τῆς συνθήκης παρὰ τοῦ Δημητρίου, εἴτε διότι αὐτὸς ὁ Δημήτριος ὑπέλαβεν ὡς τοιαύτην τὴν ἀποστολὴν τοῦ αἰγυπτιακοῦ στόλου εἰς τὴν Ἀττικὴν, ὁ Πύρρος ὅπωςδῆποτε ἀπῆλθεν εἰς τὴν Ἥπειρον, βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου διὰ τε χρημάτων καὶ στρατιωτῶν. Φοβούμενος δὲ μήπως ὁ Νεοπτόλεμος τραπῇ πρὸς ἐξωτερικὴν τινὰ δύναμιν, ἐξαιτούμενος βοήθειαν, συνωμολόγησε πρὸς αὐτὸν συνθήκην, καθ' ἣν ὤφειλον νὰ κυβερνῶσιν ἀπὸ κοινοῦ¹⁾. Ἀλλὰ πρὸς τὸ παρὸν δὲν ἦτο ἔτι ἱκανὸς νὰ ἐπεξέλθῃ κατὰ τοῦ Δημητρίου. Ὅθεν ὁ Πτολεμαῖος, ὅπως ἔχῃ ν' ἀντιτάξῃ δύναμιν τινὰ κατὰ τούτου, φαίνεται ὅτι ἦλθεν εἰς σχέσιν πρὸς τὴν Σπάρτην· ἄλλως εἶνε ἀκατανόητον, πῶς ἡ πόλις αὕτη, ἥτις μετὰ τὴν ἐν ἔτει 330 ἦτταν ὀλοσχερῶς ἐξασθενήσασα δὲν εἶχε φανῇ

1) *Πλουτάρχου Πύρρ.* Ε'. Ἀπὸ τότε ἦδη εἶχε συμφωνηθῇ ἡ μνηστεία τοῦ Πύρρου μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἀγαθοκλεῦς Λανάσσης (*Διοδώρου* ΚΑ', 4 Exe. Hoeschel. σ. 151 ἐξ. « Λάνασσαν τὴν θυγατέρα λέγων πέμπειν πρὸς τὴν Ἥπειρον ἐπὶ τὸν γάμον στόλῳ κεκοσμημένῃ βασιλικῇ »). Ἐπειδὴ δὲ ἐν ἄλλῃ παρεπομένῳ ἀποσπάσματι τῆς αὐτῆς σειρᾶς μνημονεύεται ὁ ὑπατος Φάβιος, ὁ Πύρρος ἐπανῆλθε κατὰ τὸν χρονολογικὸν τρόπον τοῦ Διοδώρου ἐπὶ τῆς ὑπατείας τοῦ Κ. Φαβίου Μαξίμου Ρουλλιανοῦ V καὶ τοῦ Π. Δεκίου Μυδῆ IV, σ. ἐ. 296. Μὴ τυχὸν ἦλθε μετὰ τῶν 150 νεῶν, τῶν πρὸ τῶν Ἀθηναίων ἐμφανισθεισῶν

ἐπὶ τῆς πολιτικῆς σκηνῆς, ἤθελε τώρα τολμήσῃ ν' ἀναλάβῃ καὶ ἐπὶ ἔτη νὰ ἐξακολουθήσῃ πόλεμον κατὰ τοῦ Δημητρίου. Οἱ Σπαρτιᾶται θὰ ἦσαν οἱ πρῶτοι ἐκστρατεύσαντες καὶ ἀρχίσαντες τὸν πόλεμον ¹⁾. διότι ὁ Δημήτριος, ἀντεπεξελθὼν κατ' αὐτῶν ἐξ Ἀθηνῶν, εὗρεν αὐτοὺς ἤδη ἐν Ἀρκαδίᾳ οὐ μακρὰν τῆς Μαντινείας. Τὸ πρὸς τὰ νοτιοδυτικὰ τῆς πόλεως ταύτης δασῶδες Λύκαιον ὄρος ἐχώριζε τὰ στρατεύματα. Οἱ δὲ στρατιῶται τοῦ Δημητρίου εἶχον οὐκ ὀλίγην ἀνησυχίαν, ἐπειδὴ ἐν ἀγνοίᾳ ὄντες τῶν ἐκεῖ στενῶν διόδων κατ' ἀνάγκην ἐφοβοῦντο, μήπως οἱ Σπαρτιᾶται, ὁρμώμενοι ἐκ τοῦ σκοτεινοῦ δάσους τοῦ ὄρους, ἐπιπέσωσιν αἰφνης ἢ περικυκλώσωσιν αὐτούς. Ἦτο φοβερὰ κακοκαιρία· ὁ βορρᾶς ἔπνεε μανιώδης. Ὁ Δημήτριος τεταγμένος κατὰ τὰ βόρεια τοῦ ὄρους διέταξε νὰ πυρπολήσωσι τὸ δάσος· ἡ πυρκαϊὰ ἐξετάθη μετὰ δεινῆς σφοδρότητος, καὶ οἱ Σπαρτιᾶται ἠναγκάσθησαν νὰ υποχωρήσωσι μετὰ σπουδῆς ²⁾. Ὁ δὲ Δημήτριος παρηκολούθει αὐτοὺς κατὰ τὰς ἀποκαλυφθείσας ὁδοὺς, καὶ χωρὶς νὰ ἔλθωσιν εἰς τακτικὴν μάχην, ὑπεχώρησαν οἱ Σπαρτιᾶται ὡς ἡττημένοι εἰς τὰ πλησιόχωρα τῆς ἑαυτῶν πόλεως, καὶ ἐπειδὴ ἕως τότε εἶχε μόνον τὸ ἐν ἔτει 317 κατὰ τοῦ Πολυσπέρχοντος οἰκοδομηθὲν τεῖχος, ὠχύρωσαν αὐτὴν διὰ τάφρων, προχωμάτων καὶ χαρακωμάτων ³⁾. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Δημήτριος δὲν ἔπαυσε παρακολουθῶν αὐτούς, συνεκροτήθη μάχη ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Εὐρώτα, ἐν ᾗ κατετροπώθησαν οἱ Λακεδαιμόνιοι, ἀποβαλόντες 500 νεκροὺς καὶ 200 τραυματίας· φαίνεται δὲ ὅτι καὶ ἡ πόλις αὕτῃ ἐκινδύνευσε νὰ πέσῃ εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ, ὡς μὴ δυναμένη ν' ἀντιτάξῃ μεγάλην ἀντίστασιν ⁴⁾.

Σπανίως ἡ τύχη περιήγαγεν ἡγεμόνα εἰς τοσοῦτον παραδόξους περιπετείας, ὅσον τὸν Δημήτριον, διότι ἀκριβῶς καθ' ὃν χρόνον ἦτο

¹⁾ Ἐνταῦθα πιθανῶς πρέπει νὰ ταχθῇ ἡ κατὰ τοῦ Ἀργεῖος ἐπιθεσις τοῦ Δημητρίου ἡ μνημονευομένη ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου I, σ. 415. Οἱ Ἀργεῖοι θὰ παρεκινήθησαν εἰς ἀποστασίαν ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν.

²⁾ Πολυαίνου Δ', 7, 9.

³⁾ Πανσανίου Α', 13, 6. Ζ', 8, 5· Ίουστίνου XIV, 6, 6.

⁴⁾ Πλουτάρχου Δημητρ. ΔΕ'.

ἔτοιμος διὰ τῆς καταλήψεως τῆς Σπάρτης νὰ συμπληρώσῃ τὴν κατάκτησιν τῆς Πελοποννήσου, ἀπώλεσε πᾶν ὅ,τι κατείχεν ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος. Αἱ μὲν πόλεις τῆς Ἀσίας αἱ ὑπ' αὐτοῦ ἔτι κατεχόμεναι καὶ ἰδίως ἡ Ἐφεσος¹⁾ περιῆλθον εἰς τὸν Λυσίμαχον, ὁ δὲ Σέλευκος κατέλαβε τὴν Κιλικίαν καὶ Φοινίκην²⁾, ὁ δὲ Πτολεμαῖος ἐκυρίευσεν τὴν νῆσον Κύπρον, πλὴν τῆς Σαλαμίνας, ἐν ᾗ ἐπολιορκεῖτο ἡ εὐγενὴς Φίλα μετὰ τῶν τέκνων τοῦ Δημητρίου³⁾. Ἀλλ' ὁ

¹⁾ Ἐνταῦθα βεβαίως προσήκει ἡ εἰδῆσις ὅτι ὁ Λυσίμαχος, καταλαβὼν τὴν πόλιν, ἥτις εἶχε πάθῃ πολλὰς καταστροφὰς ὑπὸ πολυομῆριος καὶ πλημύρας, ἀνικοδόμησεν αὐτὴν εἰς τόπον εὐθεωτέρου, μετονομάσας κατὰ τὸ ὄνομα τῆς ἰδίας γυναίκος (**Στέφανον Βυζάντιον** ἐν λ. Ἐφεσος) ἢ, ὅπερ ὀλιγώτερον πιθανόν, τῆς ἑαυτοῦ θυγατρὸς (**Εὐστάθιον** εἰς Διονύσιον τὸν Περικλ. 423) Ἀρσινόην. Πρβλ. **Στράβωνος** ΙΔ', σ. 660. Ἡ μὴ πως συνέβη τοῦτο μετὰ τὴν δευτέραν ἄλυσιν ἐν ἔτει 287; Τὸ νόμισμα τοῦλάχιστον τὸ παρὰ Cadalvens (Recueil des Médailles grecques, σ. 31) φέρει ἔτι τὴν ἐπιγραφὴν Ἐφεσος, ἐν ᾗ ἄλλα μετὰ τῆς μελίσσης τῆς Ἐφέσου ἔχουσι ἀντὶ τοῦ ΕΦ τὴν ἐπιγραφὴν ΑΡΣΙ. καὶ ἐπὶ τῆς ἐτέρας ὀψεως γυναικείαν κεφαλὴν καλυπτροφόρον, ἥτις θεωρεῖται ὡς Ἀρσινόη. (C. Müller Münzen des Lycimachos σ. 80. Imhoof Blumer ἐν v. Sallet Zeitschrift für Numism. III. σ. 323). Τὸ ὄνομα τῆς πόλεως Ἀρσινόη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λυσίμαχου μετέπεσεν εἰς ἀχρησίαν. Φαίνεται προσέτι ὅτι μετὰ τὴν «ἀτυχίαν» τοῦ Δημητρίου ὁ ἐν Σαμοθράκῃ βωμὸς ἐδέχθη εὐχαρίστως τὴν προστασίαν τοῦ Λυσίμαχου, καὶ εἶνε ἐνδεχόμενον ὅτι εἰς τοὺς τοὺς χρόνους ἀνέρχεται καὶ τὸ Ἀρσινόειον, τὸ καθιερωθὲν ὑπὸ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, τῆς αἰγυπτίας Ἀρσινόης μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς τῆς παρὰ Conze καὶ Benndorf (Samothrake II, σ. 85) καὶ τοῦ ψηφίσματος, ἐν ᾗ ἡ νῆσος ὁμολογεῖ χάριτας εἰς τὸν Λυσίμαχον διὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ χορηγηθεῖσαν προστασίαν εἰς τοὺς θεωροὺς τοὺς προσερχομένους «εἰς τοὺς μεγάλους θεοὺς τῆς Σαμοθράκης» καὶ ἐπὶ τοὺς ληστὰς «τοὺς ἀσεβήσαντας εἰς τὸ ἱερόν καὶ ἐπιχειρήσαντας συλῆσαι τὰ ἀναθήματα τὰ ἀνατεθέντα ὑπὸ τῶν βασιλέων καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων κτλ.» (κατὰ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ Sapphe [Ἡ αὐτὴ ἐπιγραφὴ ἐδημοσιεύθη ὁρθότερον ἐκ νεωτέρου ἀπογράφου ὑπὸ P. Wolters ἐν Mitth. d. d. arch. Instit in Ath. 1897 σ. 419 Σ. Μ.]).

²⁾ Τοῦτο ὑπὸ μὲν τοῦ **Πλουτάρχου** (ἐ. ἀ.) δὲν λέγεται, ὑπὸ δὲ τοῦ **Πανσανίου** (Α', 6, 8) τοῦναντίον μάλιστα, ἀλλ' ἐκ τῆς περαιτέρω πορείας τῶν γεγονότων εἶνε πάντῃ σαφές. Περὶ δὲ τῆς Παλαιστίνης τὸ αὐτὸ ἐξάγεται ἐκ τῆς μετοικεσίας πολλῶν Ἰουδαίων εἰς τὴν Ἀντιόχειαν καὶ ἄλλας πόλεις, ἣν διέταξεν ὁ Σέλευκος μετὰ τὴν κατάληψιν ταύτης (Ἰδ. **Ἰωσήπου** Ἀρχαιολ. ΙΒ', 3 κατ' Ἀπίωνος Β. **Εὐσεβίου** II, σ. 118 ἐκδ. Schoene, Seleucus in urbibus quas extruxit, Judaeos collocavit etc. Ταῦτα ἀναγράφει ὁ μὲν Εὐσέβιος ὑπὸ τὸ ἔτος Ἀδραμ. 1726, ὁ δὲ Ἰερώνυμος ὑπὸ τὸ 1727 ἀμφοτέρω δὲ εἰς τὴν Ὁλ. 122, 3. Οἱ Ἰουδαῖοι, διαμείναντες ὑπὸ τοὺς ἑαυτῶν ἀρχιερεῖς, ἐτέλουν ἔτησίως φόρον 300 ταλάντων ἀργυρίου (**Σεδήρου Σουλπικίου** Histor. Sacr. II, 17).

³⁾ Εἰς ταῦτα ἴσως ἀναφέρεται τὸ ὑπὸ C. Curtius (Urkunden zur Geschichte von Samos [Weseler Programm 1873] σ. 5) μνημονεύμενον ψήφισμα τῶν Σαμίων τὸ ὑπὲρ τοῦ «Δημάρχου Ἰάκωνος Λυκίου», ὅστις παρέσχε βοήθειαν εἰς τοὺς φυγάδας Σαμίους

Δημήτριος εἶχε προσκληθῆ εἰς βοήθειαν ἐκ τῆς Μακεδονίας, ὅπου μεταξὺ τῶν υἱῶν τοῦ Κασσάνδρου εἶχεν ἐγερθῆ ἔρις· ἀσכולούμενος δὲ περὶ τὸν κατὰ τῆς Σπάρτης ἀγῶνα, δὲν ἐδυνήθη νὰ παρὰσχη αὐτὴν ἀμέσως· ἀλλὰ τῶρα ἔμαθεν ὅτι προλαβὼν αὐτὸν ὁ Πύρρος ὑπέταξε μέρος τῆς χώρας εἰς ἑαυτὸν καὶ διεπραγματεύετο εἰρήνην. Ταύτης συνομολογουμένης, αἱ ἐλπίδες, ἃς ὁ Δημήτριος ἔτρεφεν ἐκ τινος ἐπεμβάσεως εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἀπέβαινον φροῦδαι. Νὰ σώσῃ δὲ τὰς ὑπερθαλασσίους αὐτοῦ κτήσεις ἦτο πλέον ἀδύνατον, διότι οὕτως θ' ἀπέβαλλε τὴν μόλις ἐπιτευχθεῖσαν κατοχὴν τῆς Ἑλλάδος, τὸ ἀντιστάθμημα ἐκεῖνο, ὅπερ ἐδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ πρὸς θεμελίωσιν δυνάμεως ἐν Εὐρώπῃ. Ἔσπευσε λοιπὸν ὅπως ἐνταῦθα σώσῃ ὅτι ἀκόμη ἐδύνατο νὰ σωθῇ. Ἡ Μακεδονία πρὸ πάντων ὤφειλε νὰ ἐλκύσῃ τὴν προσοχὴν του· ἡ δὲ διὰ τῆς Λακωνίας ὑποχώρησις αὐτοῦ κατήντησεν ὁμοίᾳ πρὸς φυγὴν, ἐπειδὴ οἱ Σπαρτιῶται ἐξορμήσαντες ἐκ τῆς πόλεως κατεδίωξαν αὐτὸν καὶ πολλοὺς τῶν ὀπισθοφυλάκων του ἐτραυμάτισαν· ὁ δὲ Δημήτριος, ἂφ' οὗ πρῶτον διῆλθε στενὴν τινα δίοδον, συνήγαγεν ἔπειτα εἰς αὐτὴν πάσας τὰς φορτηγοὺς ἀμάξας καὶ ἐνέπρησεν αὐτάς· οὕτως αἱ φλόγες διεκώλυσαν τοὺς διώκοντας, μέχρις οὗ ἡ φάλαγξ αὐτοῦ προλαβοῦσα διέφυγεν αὐτούς¹⁾. Διελθὼν δὲ πλέον ταχέως τὴν Ἀρκαδίαν καὶ τὸν Ἰσθμὸν ὤδευε πρὸς τὴν Βοιωτίαν· πέμψας δὲ πρὸς τὸ κοινὸν τῶν Βοιωτῶν, τὸ ἐχθρικῶς πρὸς αὐτὸν διακείμενον, κήρυκα ἐκήρυξε τὸν πόλεμον, καὶ τὴν ἐπιούσαν τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν ὁ κῆρυξ ἐπέδωκε τὴν ἐπιστολὴν τοῦ κυρίου του εἰς τοὺς Βοιωτάρχας ἐν Ὀρχομενῷ, ὁ Δημήτριος ἦτο ἤδη ἐν Χαίρωνείᾳ. Οἱ Βοιωτοὶ λοιπὸν ἠναγκάσθησαν νὰ ἐνδῶσωσιν²⁾. Μόνον δὲ αἱ Θῆ-

«καὶ νῦν διατρίβων παρὰ τῇ βασιλίσῃ Φίλᾳ καὶ τεταγμένος ἐπὶ τῆς φυλακῆς εὖνουν καὶ πρὸς τὸν αὐτὸν παρέχεται εἰς τὰς τοῦ δήμου χρεῖας». Ἐν ἡ βασιλίσσᾳ ἐπολιορκεῖτο ἐν Σάμῳ, εἶνε εὐνόητος ἡ παρ' αὐτῇ διατριβὴ τοῦ Δημάρχου, ἀντὶ νὰ μὴν ὅπου ἦν τεταγμένος ἐν Σάμῳ. Ἐνταῦτ' ὁ δὲ θὰ δύναται νὰ ἐξαχθῇ καὶ ὅτι ὁ Δημήτριος — ἴσως κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ 302 — κατέκτησε τὴν Σάμον, ἐγκαταστήσας φρουρὰν ἐν αὐτῇ ὑπὸ τὸν Δημάρχον, μετὰ δὲ τὴν ἐν Ἰψῷ μάχην ἀπέβαλε πάλιν τὴν νῆσον.

¹⁾ Πολυαίνου Δ', 7, 10.

²⁾ Πολυαίνου Δ', 7, 11. Πλουτάρχου Δημητρ. ΑΘ', «ἐγὲ ὄντο συμβάσεις μέτραι περὶ φίλας».

βαι, ὡς φαίνεται, ἀντέστησαν, ἐπειδὴ ἐκεῖσε εἶχε καταφύγη ὁ Λαχάρης. Ἄλλ' ὁ Δημήτριος δὲν ἤθελε νὰ χρονοτριβήσῃ πρὸς πολιορκίαν τῆς πόλεως, διότι τὰ ἐν Μακεδονίᾳ γινόμενα ἠνάγκαζον αὐτὸν νὰ σπεύδῃ, ἐπειδὴ ἡ πρὸς τὸν Πύρρον εἰρήνη δὲν εἶχεν ἔτι ἐπικυρωθῇ δι' ὅρκου ¹⁾).

Ὁ Πύρρος εἶχεν ὑποχρεωθῇ νὰ συγκυβερνᾷ μετὰ τοῦ Νεοπτολέμου. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ἡ σχέσις αὕτη διεταράχθη· τὰ δὲ περὶ τούτου παραδεδομένα, πάντως μὲν μικρολόγα καὶ ἀνεκδοτοειδῆ, παρέχουσιν ὅμως ἔννοιαν τῶν μολοσσικῶν πραγμάτων. Ὁ Νεοπτόλεμος ἦτο ἀπεχθὴς εἰς τοὺς Ἑπειρώτας, ὁ δὲ νέος καὶ φίλαρχος Πύρρος ἡσθάνετο ἑαυτὸν στενοχωρούμενον καὶ παρεμποδιζόμενον ὑπὸ τοῦ συμβασιλέως. Κατὰ παλαιὸν ἔθιμον οἱ βασιλεῖς συνήρχοντο κατ' ἔτος εἰς χωρίον τι τῆς Μολοσσίδος Πασσαρῶνα μετὰ τῶν ὑπηκόων, ἐθυσίαζον εἰς τὸν Δία τὸν Ἄρειον, καὶ αὐτοὶ μὲν ὤμνουν ὅτι ἔμελλον νὰ βασιλεύωσι κατὰ τοὺς νόμους, παρὰ δὲ τοῦ λαοῦ ἐδέχοντο τὸν ὅρκον, ὅτι ἔμελλον νὰ διαφυλάττωσι τὴν βασιλείαν κατὰ τοὺς νόμους τῶν πατέρων. Καὶ ταύτην τὴν φορὰν συνῆλθον οἱ δύο βασιλεῖς μετὰ τῶν φίλων, ἐθυσίασαν καὶ ὤμοσαν καὶ ἔδωκαν καὶ ἔλαβον δῶρα. Ὑπὲρ πάντας δὲ τοὺς ἄλλους ὁ Γέλων, πιστὸς ὁπαδὸς τοῦ Νεοπτολέμου, ἐθεράπευε πολὺ τὸν Πύρρον, καὶ ἐδῶρῃσεν εἰς αὐτὸν καὶ δύο ζεύγη ὠραίων βοῶν ἀροτήρων. Παρὼν δὲ Μυρτίλος ὁ οἰνοχόος τοῦ βασιλέως, παρεκάλεσε τὸν βασιλέα νὰ δωρήσῃ τοὺς ταύρους εἰς αὐτόν, ἐπειδὴ δὲ ὁ βασιλεὺς ἔδωκεν αὐτοὺς εἰς ἄλλον, στραφεὶς ἀπῆλθε παρωργισμένος. Ὁ δὲ Γέλων πλησιάσας τὸν προσεκάλεσεν εἰς τὴν ἑπαυλὶν του· ἡ θέα τοῦ ὠραίου νεανίου εἶχε καταθέλξῃ αὐτὸν καὶ ἦτο πρόθυμος νὰ πράξῃ τὰ πάντα πρὸς χάριν αὐτοῦ. Πίνοντες λοιπὸν καὶ συμπαρακαθήμενοι ἐθερμάνθησαν ὑπὸ τε τοῦ οἴνου καὶ τοῦ ἔρωτος, καὶ ὁ Γέλων εἶπε « Δὲν εἶσαι καιρίως προσβεβλημένος; εἶνε τοῖς πᾶσιν ἀπεχθὴς· ὅς ἀπαλλάξωμεν τὸν λαὸν ἀπ' αὐτοῦ· δὲν εἶσαι σὺ ὁ οἰνοχόος του; ». Ὁ Μυρτίλος προσεποιήθη ὡς ἀποδε-

¹⁾ Πλουτάρχου Πύρρ. Γ'. Σ. Μ.

χόμενος τὰ πάντα, ἀλλ' ἅμα λήξαντος τοῦ δείπνου, ἀνεκοίνωσε τὰ γενόμενα εἰς τὸν Πύρρον. Οὗτος δ' ἐπαινέσας αὐτὸν διέταξε νὰ συμβουλευέσῃ τὸν Γέλωνα νὰ συμπαραλάβῃ ὡς πιστὸν συμμέτοχον καὶ τὸν ἀρχαιονοχόν¹⁾, ἵνα ὑπάρξωσι πλείότεροι μάρτυρες. Ὁ δὲ Γέλων ἀνήγγειλε τὰ πάντα εἰς τὸν κύριόν του, εἰπὼν ὅτι μετ' οὐ πολὺ, ὡς ἤλπιζεν, ἡ πρᾶξις ἔμελλε νὰ γείνη· καὶ ὁ Νεοπτόλεμος μὴ δυνάμενος νὰ κρύψῃ τὴν χαρὰν του, ἐξεμυστηρέυθη εἰς τοὺς φίλους του· δειπνῶν δέ ποτε παρὰ τῇ ἀδελφῇ Καδμείᾳ, ὠμίλησε καὶ πρὸς αὐτὴν περὶ τούτου, νομίζων ὅτι οὐδεὶς τοὺς ἤκουε· καὶ τῷ ὄντι οὐδεὶς ἄλλος ἦτο παρών, πλὴν τῆς γυναικὸς τοῦ Σάμωνος τοῦ ἐπιστάτου τῶν ποιμνίων καὶ βοσκῶν τοῦ Νεοπτολέμου. Ἀλλ' αὕτη κατακεκλιμένη ἔστρεψε τὸ πρόσωπον πρὸς τὸν τοῖχον, καὶ ἐφαίνετο μὲν κοιμωμένη, ἤκουε δὲ τὰ πάντα. Τὴν δ' ἐπιοῦσαν μεταδᾶσα εἰς τὴν βασίλισσαν Ἀντιγόνην ἀπεκάλυψεν αὐτῇ ὅ,τι εἶχεν ἀκούσῃ, ἐκείνη δὲ τὰ εἶπεν εἰς τὸν σύζυγον. Ὁ Πύρρος πρὸς τὸ παρὸν διέταξε σιωπὴν. Ἐγίνωσκεν ὅτι οἱ ἐπιφανέστατοι τῶν Ἑπειρωτῶν ἦσαν εἰς αὐτὸν ἀφωσιωμένοι, καὶ ἐπαλειμμένως τὸν εἶχον προτρέψῃ νὰ μὴ ἀρκεσθῇ εἰς μόνιον μόνον τοῦ βασιλείου, ἀλλὰ νὰ συνενώσῃ ὅλον τὸ βασίλειον, ἐπειδὴ οὐ μόνον κληρονόμος αὐτοῦ ἦτο, καὶ παντὸς μᾶλλον δικαίωμα εἶχε νὰ βασιλεύσῃ, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τοῦ τολμηροῦ αὐτοῦ πνεύματος καὶ τῆς στρατηγικῆς εὐφυΐας πρὸς τοῦτο ἐκαλεῖτο. Τώρα δὲ εἶχε καὶ ἄλλον λόγον νὰ προτείνῃ, ὅτι ἡ ἰδίᾳ αὐτοῦ ἀσφάλεια ἀπῆτει ταχεῖαν ἐνέργειαν κατὰ τοῦ Νεοπτολέμου, πρὶν κατορθώσῃ τοὺς δολοφονικοὺς αὐτοῦ σκοποὺς. Καλέσας λοιπὸν αὐτὸν κατὰ τινα θυσίαν εἰς δείπνον, τὸν ἐφόνευσεν²⁾. Καὶ οὕτως τὸ βασίλειον τῶν Μολοσσῶν, συνενωθὲν πάλιν περιῆλθεν εἰς τὰς χεῖρας ἐκείνου τοῦ ἡγεμόνος, ὅστις ἔμελλε νὰ τὸ ἀνυψώσῃ εἰς τὸ ὑπατον τῆς δόξης.

Ἐκ τοῦ πρὸ μικροῦ ἱστορηθέντος γεγονότος βλέπομεν πόσον

¹⁾ Πλουτάρχου Πύρρ. Ε'. Πρὸλ. Πλουτάρχου Ἀλεξ. ΟΔ', Corp. Inscr. Graec. II, add. 1793 b.

²⁾ Πλουτάρχου Πύρρ. Ε'.

ἀρχαῖκὰ καὶ ἀγροικικὰ ἦσαν τὰ ἥθη τοῦ τόπου, καὶ πόσον ὑπελείποντο τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ καὶ τῆς εὐγενείας τῶν τρόπων τῆς ἐν τῇ αὐλῇ καὶ μεταξὺ τῶν στρατιωτικῶν. Μετὰ δὲ τοῦ Πύρρου φαίνεται ὅτι εἰσῆλθε νέος βίος εἰς τὴν χώραν· περὶ αὐτὸν ὑπάρχει ἀρχαιονοχός, ἐν τῶν πολλῶν αὐλικῶν ἀξιομάτων τῶν γνωστῶν ἐν τῇ αὐλῇ τῆς Ἀλεξανδρείας· περὶ αὐτὸν ὡσαύτως, ὅπως καὶ ἐκεῖ, ἀναφαίνεται τὸ ἀξίωμα τῶν «φίλων» καὶ τῶν «σωματοφυλάκων»· μετέχει καὶ αὐτὸς τοῦ ζήλου τῶν λοιπῶν βασιλέων πρὸς κτίσιν νέων πόλεων, οἷον πρὸς τιμὴν τῆς πένθερᾶς του Βερενίκης κτίζει ἐπὶ τῆς ἡπειρωτικῆς χερσονήσου τὴν πόλιν Βερενίκην ¹⁾. Ἄλλως ὅμως ἡ ἐκπαίδευσις αὐτοῦ ἦτο οὐσιωδῶς στρατιωτικὴ· κατὰ τὴν τέχνην καὶ τὰς ἐπιστήμας τοῦ πολέμου διεκρίνετο, ὡς ἀπεδεικνύετο ἐκ τῶν θεωρητικῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων περὶ τακτικῆς· διὸ καὶ ὁ μὲν Ἀννίβας ὠνόμασεν αὐτὸν τὸν μέγιστον τῶν ἀρχαίων στρατηγῶν· ὁ δὲ γηραιὸς Ἀντίγονος, ἐρωτηθεὶς, τίνα ἐνόμιζεν ικανώτατον στρατηγόν, «τὸν Πύρρον», εἶπεν, «ἂν ἦτο πρεσβύτερος.». Ἐνεκα δὲ τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ ἦτο ἐπιτηδειότερος εἰς τὸ νὰ συγκροτῇ μάχας ἢ νὰ μοχθῇ περὶ τὰ πολυμέριμνα ἔργα τοῦ γενικοῦ ἀρχηγείου ²⁾. Ἦτο τολμηρὸς, βίαιος, ἀπότομος εἰς τὰς ἀποφάσεις, ἐν τῇ ἀκμῇ τοῦ κινδύνου γοργῶς μεταπηδῶν πρὸς ἄλλα μέσα καὶ ἄλλους σκοπούς, καὶ πρὸ πάντων ἀείποτε ἐπὶ τὰ πρόσω φερόμενος. Ἡσμένιζε δὲ Ἀετὸς ὀνομαζόμενος, καὶ τὸ μὲν ἐξωτερικὸν αὐτοῦ ἦτο πολεμικόν, τὸ δὲ βλέμμα ἀτενὲς καὶ φρικαλέον, ἡ δὲ συμπεφυκυῖα σειρὰ τῶν ἄνω ὀδόντων προσέδιδεν εἰς αὐτὸν ἀγρίαν ὄψιν· τοῦ βήματος τὸ ἀνένδοτον, τῶν κινήσεων ἡ σφοδρότης καὶ ἡ ὅλη τοῦ σώματος στάσις ἀνεμίμνησκε τὸν ἐν ταῖς μάχαις Ἀλέξανδρον. Ἀλλ' εἶχεν ὅμως

¹⁾ Παρὰ *Πλουτάρχῳ* Πύρρ. Γ' ἡ πόλις ὀνομάζεται Βερενίκης, Σ. Μ.

²⁾ Ὁ *Λίβιος* παρὰ Σελίου (ad Aeneid. I κατὰ τὸ ἐν Φούλδᾳ χειρόγραφον) λέγει Pyrrhus unicus bellandi artifex magisque in proelio quam in bello bonus. Ὁ δὲ *Ἐννιος* (παρὰ *Κικέρ.* de divin. II, 56) stolidum genus Aeacidarum; Bellipotentis magis quam sapientipotentis.

καὶ ἀγαθότητα καὶ ἡπιότητα, ὅσakis ἦτο ἐπάναναγκες νὰ προσάγῃ τινὰ εἰς ἑαυτόν, καὶ διὰ τοιούτων γοητειῶν ἦτο ικανὸς νὰ σαγηνεύῃ ξένα ἔθνη, διεγείρων ἐν αὐτοῖς τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ εἶχον αὐτὸν βασιλέα. Ὀλίγον ἐφρόντιζε περὶ διατηρήσεως τῶν ἀπαξ ἀποκτηθέντων, οὐδέποτε δὲ ἐσπούδαζε νὰ δεσμεύῃ τοὺς γενομένους ὁπαδούς του. Ἐν ᾧ δὲ οἱ ἀνυψωθέντες σύγχρονοι ἡγεμόνες περιεστοιχίζοντο ὑπὸ κολάκων καὶ αὐλικῶν θεραπόντων, ὁ Πύρρος εἶχε φίλους, καὶ ἐσπούδαζε νὰ κερδίσῃ τὰς καρδίας τῶν ἀρίστων· ἔθεν ἐκεῖνοι μὲν εἶχον ἐν ταῖς ἰδίαις αὐτῶν οἰκογενεαῖς θανασίμους ἐχθρούς καὶ προδότας ἐν τῇ αὐλῇ καὶ τῷ στρατῷ τοῦ δὲ Πύρρου ὁ οἶκος ἦτο εὐτυχής, καὶ ἡ πίστις τῶν Ἑπειρωτῶν του ἀπαράβατος. Ὅτε ἐγνώρισε τοὺς Ῥωμαίους καὶ εὗρεν αὐτοὺς τοιούτους, οἷους δὲν εἶχε φαντασθῇ, οὐδ' ἐμάντευεν ὅτι ὑπῆρχε τοιοῦτος λαὸς τις τῶν καθ' ἑαυτόν, ἐλησμόνησεν ὅτι ὁ πόλεμος τοὺς καθίστα ἐχθρούς του· διαφλεγόμενος δὲ ὑπὸ πάθους πρὸς αὐτούς, ἐνόμιζεν ὅτι ἐδύνατο νὰ γοητεύσῃ αὐτούς, ἐὰν ἐξεδήλου τὸ αἶσθημα τῆς καρδίας του. Οὗτος λοιπὸν ὁ ἵπποτικὸς βασιλεὺς, ὁ ἐκ νεότητος εἰς τοσαύτας μεταβολὰς τῆς τύχης περιπεσὼν καὶ πρωίμως ὑπὸ παντοίων κινδύνων καὶ συμφορῶν στομαθεῖς, ἦτο πλέον ὁ μόνος κύριος ἔθνους ἀποθαυμάζοντος αὐτὸν καὶ χώρας, ἥτις, γειτνιάζουσα πρὸς τὰς ἐν Ἑλλάδι καὶ Μακεδονίᾳ ταραχάς, ἦτο εὐθετος, ὅπως ἐπ' ἀμφοτέρας ἐκτείνῃ τὴν ἑαυτῆς δύναμιν. Μετ' οὐ πολὺ δὲ ἐδόθη καὶ ἡ ἀφορμὴ ¹⁾).

Ἐν Μακεδονίᾳ ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ νεαροῦ βασιλέως Φιλίπ-

¹⁾ Ὁ Πύρρος, συζευχθεὶς μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἀγαθοκλέους Λανάσσης, ἐγένεν, ὡς φαίνεται, κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον κύριος τῆς Κερκύρας κατὰ τὸν Διόδωρον (ΚΑ'. 4. [11 τῆς ἐκδ. Δινδωρφ.] Exc. Hoeschel. σ. 151). Ὅτι ἡ νῆσος εἶχε δοθῇ ὡς προῖξ εἰς τὴν Λάνασσαν, δύναται νὰ συμπεράνῃ τις ἐκ τοῦ ὅτι αὕτη κατὰ τὸν Πλούταρχον (Πύρρ. Γ') ἐκεῖσε ἀπεχώρησεν ἰδ. κατωτ. Καὶ ὁ μὲν Πτολεμαῖος προδήλως θὰ παρώτρυνεν εἰς τὸν γάμον τοῦτον, ἵνα προσπορίσῃ εἰς μείζονα ἰσχὺν εἰς τὸν ἐν Ἑλλάδι ἀντιπρόσωπον τῶν ἑαυτοῦ συμφερόντων. Ἀλλ' ὁ Ἀγαθοκλῆς περιεσπᾶτο τόσον πολὺ ὑπὸ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ πολέμων, ὥστε δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιστήσῃ εἰς τὰ ἑλληνικὰ πράγματα τὴν προσοχήν, ὅσην ὁ Πτολεμαῖος θὰ ἐπεθύμησεν, ὅτε συνετελεῖ εἰς τὸν γάμον τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ μετὰ τοῦ Πύρρου.

που έπεκράτει φρικώδης ταραχή έν τῷ οἴκῳ τοῦ Κασσάνδρου. Ὁ δεύτερος αὐτοῦ υἱὸς Ἀντίπατρος εἶχε λάβῃ τὴν βασιλείαν· μόλις δὲ ὑπερβὰς τὴν παιδικὴν ἡλικίαν, θά ἦτο καὶ αὐτὸς ἔτι καὶ ὁ νεώτερος ἀδελφὸς Ἀλέξανδρος ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τῆς μητρὸς Θεσσαλονίκης, τῆς θυγατρὸς τοῦ μεγάλου Φιλίππου· εἶχον δὲ ἀπὸ τοῦδε ἤδη νυμφευθῇ ὁ μὲν πρεσβύτερος Ἀντίπατρος μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ Λυσιμάχου Εὐρυδίκης, ὁ δὲ Ἀλέξανδρος μετὰ τῆς Λυσάνδρας.¹⁾ τῆς θυγατρὸς τοῦ Πτολεμαίου. Μετ' οὐ πολὺ ἡγέρθη μεταξὺ τῶν νεαρῶν ἀδελφῶν ζηλοτυπία καὶ διχοστασία, καὶ ὁ Ἀντίπατρος²⁾, αἰτιώμενος τὴν μητέρα ὡς ἐπιδιώκουσαν τὸ συμφέρον τοῦ εὐνοουμένου ὑπ' αὐτῆς Ἀλεξάνδρου³⁾ καὶ θέλουσαν νὰ ὑποτάξῃ ὁλόκληρον τὸ κράτος εἰς αὐτόν, ἐφόνευσε τὴν μητέρα του, τὴν ἐσχάτην τοῦ γένους τοῦ βασιλέως Φιλίππου. Τοῦτο θὰ συνέβῃ ἐν ἀρχῇ τοῦ ἔτους 295. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος, σωθεὶς διὰ τῆς φυγῆς, ἐτράπη πρὸς τὸν Δημήτριον, ἐξαιτούμενος βοήθειαν. Ἀλλὰ τοῦτον ἀπησχόλουν ἔτι πρὸς τὸ παρὸν τὰ ἐλληνικὰ πράγματα. Τότε ὁ Ἀλέξανδρος κατέφυγεν εἰς τὴν Ἡπειρον, καὶ ὁ Πύρρος ὑπεσχέθη μὲν εἰς αὐτόν βοήθειαν, ἀπήτησε δὲ ἀντὶ τούτου ἐκ μὲν τῶν ἀρχαίων μακεδονικῶν χωρῶν τὴν Τυμφαίαν καὶ Παραυαίαν, ἐκ δὲ τῶν ἐπικτήτων τὴν Ἀκαρνανίαν, τὴν Ἀμφιλοχίαν καὶ τὴν Ἀμβρακίαν, τὴν μεγίστην κατ'

¹⁾ *Σύγκελλον* παρὰ Müller Fragm. Hist. Graec. III, σ 695) *Πορφύριον* (παρ' *Εὐσεβίῳ* I, σ. 232 ἐκδ. Schöne). Ὅτι αὕτη ἦτο θυγάτηρ τῆς Εὐρυδίκης, τῆς ἀδελφῆς τοῦ Κασσάνδρου, παρατηρήθη ἀνωτέρω σ. 600.

²⁾ Κατὰ τὸν *Πανσανίαν* (Θ', 7, 3) ὁ Ἀλέξανδρος εἶνε ὁ νεώτερος υἱὸς τοῦ Κασσάνδρου· μετὰ τούτου δὲ συνηγορῶν φαίνεται καὶ ὁ *Εὐσεβίος* (I, σ. 232) λέγων «Ἀντίπατρος δὲ Ἀλεξάνδρῳ τῷ παιδί συμπράττουσαν κτλ.» ἀλλ' ὁ αὐτὸς μετ' ὀλίγους στίχους ὀνομάζει τὸν Ἀντίπατρον «τὸν νεώτερον ἀδελφόν».

³⁾ Ὁ *Ἰουαίνος* XVI, 1 λέγει quod post mortem mariti in divisione inter fratres regni propensior fuisse Alexandro videbatur. Ἀλλὰ τοιαύτη διανομή φαίνεται ἀπίστευτος, ὅπ' οὐδενὸς ἄλλου συγγραφῆως μνημονευομένη· διότι ὁ μὲν *Πλούταρχος* (Δημητρ. ΛΓ') λέγει ἀπρὸς ἀλλήλους ἐστασίαζον· ὁ δὲ *Εὐσεβίος* ἔ. ἀν. αὐτὴν μητέρα... συμπράττουσαν Ἀλεξάνδρῳ περὶ βασιλείας· ὁ δὲ *Πανσανίας* ἔ. ἀν. α' Ἀλεξάνδρῳ νέμειν πλεὺν εὐνοίας αἰτιασάμενος». Καὶ ἐν τῇ πρεσβείᾳ δὲ τοῦ Δημοχάρους τῇ ἀνωτέρῳ μνημονευθείσῃ μόνον ὁ Ἀντίπατρος ὀνομάζεται βασιλεὺς.

ἐκείνους τοὺς τόπους τῶν ἐλληνικῶν πόλεων ¹⁾). Ὁ Ἀλέξανδρος ἐνέδωκε, καὶ ὁ Πύρρος κατέλαβε τὰς χώρας, ἔχων ἤδη προσηρτημένην τὴν Κέρκυραν διὰ τοῦ μετὰ τῆς Λανάσσης τῆς Συρακουσίας γάμου τοῦ ²⁾. καὶ οὕτως ἐξετείνετο τὸ κράτος αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ Ἀγελώου μέχρι τῶν Κεραυνίων ὀρέων. Μετὰ ταῦτα ἐξῆλθε μετὰ στρατοῦ, ἵνα καταγάγῃ τὸν Ἀλέξανδρον εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ὁ δὲ Ἀντίπατρος ἔφυγε μετὰ τῆς συζύγου εἰς τὴν Θράκην, ὅπως ζητήσῃ βοήθειαν παρὰ τοῦ πενθεροῦ τοῦ Λυσιμάχου. Ἀλλ' ὁ Λυσίμαχος, πολεμῶν πρὸς τοὺς Γέτας, δὲν ἐδύνατο νὰ χορηγήσῃ βοήθειαν· διὸ ἐπεθύμει ἐκ παντὸς τρόπου τὴν ἐπάνοδον τῆς εἰρήνης, πρὶν ἀναμιχθῇ ὁ Δημήτριος. Καὶ ὁ μὲν Ἀλέξανδρος εὐκόλως ἐπέισθη· ἀλλὰ πῶς ν' ἀνακόψωσι τὴν πτῆσιν τοῦ νεαροῦ «Ἀετοῦ»; Ὁ Λυσίμαχος ἤλπισεν ὅτι θὰ τὸ κατορθώσῃ διὰ τινος ἰδιοβρύθμου ἀπάτης. Ἐγνώριζε πόσῃν ῥοπῇ εἶχεν ἐπὶ τοῦ Πύρρου ὁ Πτολεμαῖος· ἔγραψε λοιπὸν ἐν ὀνόματι τοῦ Πτολεμαίου πρὸς τὸν Πύρρον πλαστὴν ἐπιστολήν, ἐν ᾗ προέτρεπεν αὐτὸν ν' ἀποστῇ τοῦ πολέμου ἀντὶ 300 ταλάντων καταβληθησομένων αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Ἀντιπάτρου. Ἀλλ' ὁ Πύρρος κατενόησεν εὐθὺς τὴν ἀπάτην, διότι ἀντὶ τῆς συνήθους προσαγορεύσεως «ὁ πατὴρ τῷ υἱῷ χαίρειν» ἦτο γεγραμμένον «βασιλεὺς Πτολεμαῖος βασιλεῖ Πύρρῳ χαίρειν». Ἀλλ' ὅσον καὶ ἂν ἐξωργίσθη ὁ Πύρρος διὰ τὴν σκευωρίαν τοῦ Λυσιμάχου, συνωμολόγησε τὴν εἰρήνην, καὶ ἵνα ὀρκωμοτήσωσιν οἱ τρεῖς βασιλεῖς συνῆλθον ἐπὶ τὸ αὐτό. Ἐπειδὴ δέ, κάπρου καὶ ταύρου καὶ κριοῦ προσαχθέντος, ὁ κριὸς αὐτομάτως ἀπέθανε, πρὶν τὸν πλῆξῃ ὁ πέλεκυς, οἱ μὲν ἄλλοι ἐγέλων, τὸν δὲ Πύρρον διεκώλυσε ὁ μάντις αὐτοῦ Θεόδοτος νὰ ὁμόσῃ, εἰπὼν ὅτι τὸ δαιμόνιον

¹⁾ *Πλουτάρχου* Πύρρ. Γ'. «τὴν τε Στυφαίαν καὶ τὴν Παραυαίαν τῆς Μακεδονίας» κατὰ τὴν διόρθωσιν τοῦ Niebuhr (III, σ. 536) ἀντὶ τῆς κοινῆς γραφῆς Παραυαίαν. Ἡ θέσις τῆς χώρας ἐξάγεται ἐκ τοῦ *Ἀῤῥδιανοῦ* Α', 5, 7. Καὶ ἡ μὲν *Τυμφαία* εἶνε ἡ περὶ τὰς πηγὰς τοῦ Ἀλώου ἐκτεινομένη χώρα, ὁ δὲ Ἄραχθος (ὁ Ἀρτηνὸς ποταμός) διαρρέει κατὰ τὸν ὄψιν αὐτοῦ τὴν Παραυαίαν.

²⁾ Κατὰ τὸν *Παυσανίαν* (Α', 11, 6) ὁ Πύρρος διὰ τῶν δπλων ἐκυρίευσεν τὴν Κέρκυραν ἀπέπετο Κερκυραίοις . . . ἄλλοις ὀρμητήριον ἐφ' αὐτὸν οὐκ ἐθέλων εἶναι».

προεσήμαινεν εἰς ἓνα τῶν τριῶν βασιλέων θάνατον. Ὁ Πύρρος λοιπὸν ἀπέστη τῆς ὀρκωμοσίας καὶ τῆς εἰρήνης ¹⁾. Καὶ τὸ μὲν πρᾶγμα οὕτως ιστορεῖται· ὁ δὲ Πύρρος δυνατὸν νὰ εἶχεν ἰσχυροὺς λόγους, δι' οὓς μετεχειρίσθη ὡς πρόφασιν τὸ σημεῖον τῶν θεῶν, ὅπως διατηρήσῃ ἐλευθέρως τὰς χεῖράς του. "Ὡστε οἱ δύο ἀδελφοὶ φαίνεται ὅτι διενεμήθησαν τὴν Μακεδονίαν ἢ κατεῖχον αὐτὴν ἀπὸ κοινοῦ ²⁾.

Ἀλλὰ τότε ἤρχετο μετὰ στρατοῦ ὁ Δημήτριος ἐκ τῆς Ἑλλάδος. Πόσον δὲ εὐχαρίστως ὁ Ἀλέξανδρος θὰ ἔβλεπεν ἑαυτὸν ἀπηλλαγμένον τούτου τοῦ σωτήρος, ὃν αὐτὸς εἶχε προσκαλέσῃ πρὸ ἐλγίων μηνῶν! Ἀφ' οὗ εἶχεν ἀκριβοπληρώσῃ τὴν βοήθειαν τοῦ Μολοσσοῦ, τώρα μετὰ τὴν εἰρήνευσιν πρὸς τὸν ἀδελφὸν νέος πόλεμος ἐδύνατο νὰ προξενήσῃ νέας ἀπωλείας. Ὁ Δημήτριος, ἐλθὼν εἰς τὴν Θεσσαλίαν, εἶχεν ἤδη διαβῆ τὸ στενὸν τῶν Τεμπῶν, ὁ δὲ νεαρὸς βασιλεὺς ἔσπευσεν εἰς προὔπαντησιν αὐτοῦ εἰς τὸ Αἶον κατὰ τὰ μεσημβρινὰ μεθόρια, καὶ ὑπεδέχθη αὐτὸν μετὰ μεγίστων τιμῶν· ηὐχαρίστησε τοὺς θεοὺς, διότι ἡ πρὸς τὸν ἀδελφὸν διαφορὰ εἶχεν ἐξομαλισθῇ, καὶ δὲν ὑπῆρχε πλέον χρεῖα τῆς βοηθείας, ἣν ὁ Δημήτριος ἤρχετο φέρων· ἀμοιβαῖα δὲ φιλοφρονήσεις μόλις ἀπέκρυπτον τοῦ μὲν Ἀλεξάνδρου τὴν ἀνήσυχον ὑποψίαν, τοῦ δὲ Δημητρίου τὸ συναίσθημα τῆς διαφυσθείσης ἐλπίδος. Προσκληθεῖς ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς δεῖπνον, ἔμαθεν ὁ Δημήτριος παρὰ τίνος νεανίσκου, ὅτι ἐπιβουλὴ κατὰ τῆς ζωῆς ἐτεκταίνετο, καὶ ἔμελλε νὰ φονευθῇ κατὰ τὸν πότον· οὐχ ἥττον ὁ Δημήτριος ἀπεφάσισε νὰ

¹⁾ Πλουτάρχου Πύρρ. Γ'

²⁾ Ὁ Διόδωρος ΚΑ'. 7 [14 τῆς ἐκδ. Δίνδορ.] Exc. Hoesch. σ. 151 λέγει ὅτι ὁ Δημήτριος ἐδολοφόνησε τὸν Ἀντίπατρον αὐτὸν βουλόμενον σύνεθρον ἔχειν τῇ βασιλείᾳ, ἐν οἷς τὸ σὺ ν ε ὁ ρ ο ν παρέχει τὴν ἀπόδειξιν περὶ τῆς ἐκφρασθείσης γνώμης. Ὁ δὲ *Ἰουστίνος* XVI, λέγει «*inchoatam inter fratres reconciliationem*». Βεβαίως ἀμάρτημά τι ὑπάρχει ἐν ταῖς λέξεσι τοῦ *Εὐσεβίου* Ἀρμεν. (I, 38, σελ. 171 τῆς ἐκδ. Mai) *Alexander autem uxore ducta Lysandra Ptolemaei, coorto sibi bello cum minore fratre Ptolemaeo auxiliatorem invocavit Demetrium*. Τὸ ἀρμενικὸν κείμενον κατὰ τὸν Aucher (σ. 328) παραλείπει τὸ ὄνομα τοῦ Πτολεμαίου τὸ ἐν τῷ δευτέρῳ κύλῳ, ὁ δὲ Petermann (σ. 231, n° 7) λέγει *nec ego vidi in exemplari Venetiis asservato*.

μεταβῆ· διατάξας δὲ τοὺς ἡγεμόνας νὰ ἔχωσιν ἔνοπλον τὸν στρατόν, προσῆλθεν ἄγων καὶ τοὺς βασιλικοὺς παῖδας, καὶ συμπαραλαβὼν αὐτοὺς εἰς τὴν αἰθουσαν τοῦ δεῖπνου, διέταξε νὰ παραμείνωσιν ἐκεῖ μέχρι οὗ ἐξαναστῇ τοῦ συμποσίου. Ὁ Ἀλέξανδρος, ἔχων ὀλιγώτερον ἀριθμὸν ἀκολουθῶν, δὲν ἐτόλμησε νὰ πράξῃ τὸ σκοπούμενον. Ὁ δὲ Δημήτριος προσποιηθεὶς ὅτι τὸ σῶμά του δὲν ἦτο εὐδιάθετον πρὸς πότον, ἀπῆλθε ταχέως. Τὴν ἐπαύριον διέταξε ν' ἀναζεύξωσιν, εἰπὼν ὅτι ἀγγελίαι τινὲς ἠνάγκαζον αὐτὸν νὰ ἐπανακάμψῃ· παρεκάλει δὲ τὸν Ἀλέξανδρον νὰ μὴ τὸν παρεξήγησῃ, ἂν τόσον ταχέως ἀπέρχεται, διότι ἄλλοτε, πλείοτέραν ἔχων σχολήν, θὰ διατρίψῃ μακρότερον χρόνον παρ' αὐτῷ. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐξέφρασε τὴν χαρὰν του, διότι ὁ Δημήτριος ἀναχωρεῖ αὐθόρμητος καὶ φίλα φρονῶν αὐτῷ, καὶ τὸν παρεκάλει νὰ λάβῃ τὴν τιμὴν νὰ τὸν προπέμψῃ μέχρι τῆς Θεσσαλίας. Ἡ πρόθεσις αὐτοῦ ἦτο, προσποιούμενος ἐμπιστοσύνην, καὶ διαμένων παρὰ τῷ Δημητρίῳ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ, νὰ εὕρῃ ἀσφαλέστερον εὐκαιρίαν πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ σκοπούμενου. Ἀλλ' ὁ Δημήτριος τὸν προέλαβεν. Ἀφ' οὗ ἦλθον εἰς τὴν Λάρισαν, προσεκάλεσε τὸν Ἀλέξανδρον εἰς δεῖπνον· προσελθόντος δὲ τούτου καὶ μεταξὺ δειπνούντων, αἰφνης ἐξανίσταται ὁ Δημήτριος· ὁ δὲ Ἀλέξανδρος, φοβηθεὶς μήπως τοῦτο ἦτο τὸ σύνθημα, συνεξανίσταται καὶ αὐτὸς καὶ ἀκολουθεῖ κατὰ πόδας τὸν Δημήτριον πρὸς τὴν θύραν, οὗτος δὲ ὑπερχειρόμενος φωνάζει πρὸς τοὺς δορυφόρους «κόπτε τὸν ἐπόμενον». Μάτην πειραθέντες οἱ ἀκόλουθοι τοῦ Ἀλεξάνδρου νὰ τὸν σώσωσι, φονεύονται καὶ αὐτοὶ μετ' αὐτοῦ. Ἀποθνήσκων δὲ ὁ νεαρὸς βασιλεὺς καταρᾶται τὴν τύχην, ὅτι δὲν ἔζησε μέχρι τῆς ὑστεραίας, ὅτε ἀντ' αὐτοῦ ὁ Δημήτριος θὰ κατέκειτο νεκρός¹⁾.

¹⁾ Πλουτάρχου Δημητρ. ΛΖ'. Ἰουστίνου XVI, 1. Παράδοξον εἶνε τὸ λεγόμενον ὑπὸ τοῦ Πανσανίου (Θ', 7. 3) ὅτι ὁ Ἀντίπατρος ἐφάνησε τὴν μητέρα του, ὡς μᾶλλον εὐνοοῦσαν τὸν νεώτερον ἀδελφόν· οὗτος δὲ προσκαλέσας τὸν Δημήτριον, παρηγγώνισεν διὰ τούτου τὸν ἀδελφόν Ἀντίπατρον. Ἀλλ' ἡ διαφορὰ αὕτη προῆλθεν, ὡς φαίνεται, ἐκ τινος παραπολὺ βραχείας ἀφηγήσεως, ἐν ᾗ περὶ τοῦ Πύρρου οὐδεὶς λόγος ἐγένετο.

Καὶ ἡ μὲν νύξ ἦτο πλήρης θορύβου καὶ ταραχῆς, ἐπειδὴ οἱ Μακεδόνες οἱ μετὰ τοῦ νεαροῦ βασιλέως ἐλθόντες ¹⁾ ἐφοβοῦντο, ὅτι ὁ Δημήτριος ἐμέλλε καὶ αὐτοὺς νὰ κατακόψῃ· τὴν δ' ἀκόλουθον πρωΐαν ἐμήνυσεν αὐτοῖς ὁ βασιλεὺς, ὅτι οὐδὲν εἶχον νὰ φοβηθῶσι, καὶ ὅτι ἐπεθύμει νὰ ὁμιλήσῃ πρὸς αὐτοὺς καὶ ν' ἀπολογηθῇ περὶ τῶν πεπραγμένων. Προσελθὼν δὲ εἶπεν· εἶνε μὲν ἀληθὲς ὅτι ὁ βασιλεὺς Ἀλέξανδρος ἐφονεύθη κατὰ διαταγὴν τοῦ, ἀλλ' εἰς τοῦτο παρεκίνησεν αὐτὸν ἡ ἰδία του ἀσφάλεια· διότι ἦλθε μὲν προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ νεαροῦ βασιλέως εἰς βοήθειαν, ἀντὶ δὲ εὐγνωμοσύνης παρεσκευάζον αὐτῷ θάνατον· ἥδη ἐν Δίῳ ἐπεβουλεύθη ὁ Ἀλέξανδρος τὴν ζωὴν του, τὰ δὲ νῦν ἐν Λαρίσῃ, ἐὰν μίαν ἡμέραν ἐθράδυνεν, ὁ θάνατος αὐτοῦ ἦτο ἀφευκτος, διότι ὁ φόνος καὶ ἡ προδοσία εἶνε οἰκεῖα ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Κασσάνδρου. Ὑπάρχει χρεία ἀποδείξεως; Ὁ Ἀντίπατρος δὲν κατεδίωξε καὶ περιύδρισε τὸ πεφιλημένον γένος τοῦ Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου; δὲν ἐπότισε διὰ τοῦ υἱοῦ του Ἰόλα δηλητήριον τὸν μέγαν βασιλέα; Δὲν εἶνε ὁ Κασσανδρος ὁ δολοφόνος τῆς Ὀλυμπιάδος, τῆς Ῥωξάνης καὶ τοῦ ὑπὸ ταύτης γεννηθέντος βασιλόπαιδος; Ὁ ἀπεχθὴς γάμος αὐτοῦ μετὰ τῆς τελευταίας κληρονόμου τοῦ βασιλικοῦ οἴκου παρήγαγε τὸν μητραλοῖαν Ἀντίπατρον. Μὴ τυχὸν τοῦτον θέλουσιν ἑαυτῶν βασιλέα; Ὁ πατὴρ τοῦ Ἀντίγονος καὶ αὐτὸς ὑπῆρξαν πάντοτε οἱ πιστότατοι ὑπερασπισταὶ τοῦ γένους τοῦ Ἀλεξάνδρου· αὐτὸς δὲ τὴν δίκην τὴν ὀφειλομένην παρὰ τοῦ Ἀντιπάτρου καὶ Κασσάνδρου ἦλθε νὰ λάβῃ παρὰ τῶν υἱῶν τούτου, ἵνα μὴ στενάξῃ πλέον ἡ Μακεδονία ὑπὸ τὸν ζυγὸν οἰκογενείας, ἣτις ἀπεστέρησεν αὐτὴν τῆς δόξης, τῆς τιμῆς καὶ τοῦ μεγάλου αὐτῆς βασιλέως. Αἱ σκιαὶ τοῦ Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου δὲν θὰ εὕρωσιν ἡσυχίαν, εἰμὴ μόνον ὅταν ἴδωσιν, ὅτι ὁ μὲν οἶκος τῶν δολοφόνων τῶν ἐξωλοθρεύθη, τὸ δὲ βασίλειον αὐτῶν περιῆλθεν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ

1) Οἱ Μακεδόνες οὗτοι εἶνε πιθανῶς ὁ στρατός· διότι οὐ μόνον ἡ εὐπρέπεια καὶ ἡ ἀσφάλεια καθ' ἣν περιπίπτουσιν ἡ ἐπιβουλὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἤθελεν ἐπιτύχει, ἀπῆλθε τοιαύτην ἀκολουθίαν, ἀλλὰ καὶ ὁ λόγος ὅτι εἰς τὸν στρατὸν ἀπέκειτο ἡ περὶ τοῦ θρόνου κρίσις.

ἐκδίκητοῦ των ¹⁾. Ταῦτα καὶ ἄλλα παραπλήσια θὰ ὠμίλησεν ὁ βασιλεὺς πρὸς τοὺς Μακεδόνas. Καὶ μόνον ὅτι μετὰ τοιαῦτα γεγονότα ἐφείσθη αὐτῶν, καὶ προεκήρυξε τελείαν ἀμνηστίαν, θὰ ἔτρεψεν ἤδη τὴν γνώμην αὐτῶν. Ἀνηγόρευσαν τὸν Δημήτριον βασιλέα τῆς Μακεδονίας, καὶ ὡς τοιοῦτον παρηκολούθησαν αὐτὸν εἰς τὸ νέον του βασιλείου. Ὁ δὲ Ἀντίπατρος, ἂν καὶ εἶχεν ἤδη ἐπανέλθῃ εἰς τὴν ἑαυτοῦ μερίδα τοῦ βασιλείου, ἠναγκάσθη μετὰ σπουδῆς καὶ πάλιν νὰ καταφύγῃ πρὸς τὸν Λυσίμαχον, ἐξαίτου-μενος βοήθειαν ²⁾. Ἀπασα ἡ χώρα ἐκηρύχθη ὑπὲρ τοῦ Δημητρίου, καὶ πανταχοῦ γίνεται δεκτὸς μετὰ συμπαθείας, οὐδεὶς δὲ συντάσσεται μετὰ τοῦ μητροκτόνου. Παρὰ τοῦ Δημητρίου καὶ τοῦ νεαροῦ αὐτοῦ υἱοῦ Ἀντιγόνου, τοῦ διακριθέντος ἤδη ἐν τῷ στρατῷ τοῦ πατρός ³⁾, τοῦ παιδὸς τῆς περιφήμου Φίλας, ἤλπιζεν ἡ Μακεδονία εὐτυχεστέρας ἡμέρας.

Οὕτως ἐβασίλευσεν ὁ Δημήτριος ἐν Μακεδονίᾳ ⁴⁾. Εἶνε μὲν ἀληθὲς ὅτι εἶχεν ἀποβάλλῃ πᾶν ὅ,τι ἐκ τῶν ἀσιατικῶν κτήσεων εἶχεν ἤδη περισώσῃ μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ μεγάλου πατρικοῦ κράτους, ὡς καὶ αὐτὴ ἡ ἐν Κύπρῳ Σαλαμίς εἶχε τέλος πέσῃ· ἡ δὲ σύζυγος καὶ τὰ τέκνα του ἦσαν αἰχμάλωτοι τοῦ Πτολεμαίου. Ἀλλὰ κύριος ὢν τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Μακεδονίας, εἶχε δύναμιν μείζονα ἐκείνης, μεθ' ἧς ὁ Ἀλέξανδρος ἀπετόλμησε νὰ κατακτήσῃ τὴν οἰκουμένην. Χορηγήσας δὲ πλήρη ἀμνηστίαν εἰς τοὺς ὑπαδούς τοῦ Κασσάνδρου καὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ, ἐπορίσθη δημοτικότητα, ἣν εὐκόλως ἐδύνατο νὰ ἐπαυξήσῃ καὶ ἐμπεδώσῃ διὰ τε τῆς ἀτομικῆς

¹⁾ Ἰουστίνου XVI, 1. Παράδοξον εἶνε τὸ ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου λεγόμενον «οὐ μακρῶν ἐδέξεν αὐτῷ λόγων».

²⁾ Ἰουστίνου XVI, 2, 4.

³⁾ Πλουτάρχου Δημητρ. ΛΖ'.

⁴⁾ Ὁ Πορφόριος (παρ' Εὐσεβίου I, σ. 232 ἐκδ. Schoene) ἀπονέμει εἰς τοὺς τρεῖς υἱοὺς τοῦ Κασσάνδρου «ἔτη τρία καὶ μῆνας Γ'», ἡ δὲ ἀναγραφὴ Thetaliurum Reges εἰς μὲν τὸν Φίλιππον 4 μῆνας, εἰς δὲ τὸν Ἀντίπατρον καὶ Ἀλέξανδρον 2 ἔτη καὶ 6 μῆνας. Ἀλλ' ἐντεῦθεν δὲν δύναται νὰ συμπεράνῃ τις περὶ τῆς τοιαύτης ἢ τοιαύτης τύχης τῆς Θεσσαλίας καὶ Μακεδονίας, ἐπειδὴ οὗτοι οἱ χρονογράφοι δὲν εἶνε πολὺ ἀκριβεῖς. Πλεονέκτα ἴδ. ἐν τῷ Παραρτήματι τῷ περὶ τῶν χρονογράφων.

αὐτοῦ ἐρασμιότητος καὶ εὐκλείας καὶ ὡς ἐκ τῆς πολεμικῆς ἀγερωχίας τῶν Μακεδόνων, οἵτινες βεβαίως διεθρύπτοντο ὑπὸ τῶν μεγάλων αὐτοῦ βουλευμάτων· διότι ἡ Μακεδονία, ὅσον βαθύτερον ἡσθάνετο ἑαυτὴν καταπεπτωκυῖαν καὶ τεταπεινωμένην ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τριῶν παιδίων, τόσον ὑψηλότερον ἐφρόνει ὅτι ἐδύνατο νὰ ἐγερθῇ ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τοῦ ἥρωος τῆς Κύπρου καὶ τῆς Ῥόδου καὶ τοῦ βασιλέως, εἰς ὃν ὁ πατὴρ ἐκληροδότησε τὸ μέγα δικαίωμα ἐπὶ παντὸς τοῦ κράτους τοῦ Ἀλεξάνδρου· διότι εἰς τοῦτο τοῦ λοιποῦ ἔτεινον πᾶσαι τοῦ Δημητρίου αἱ προσπάθειαι, καὶ τὸ τυχερῶς διωκτικὸν αὐτοῦ πνεῦμα ἐδόσκετο ὑπὸ τῶν παραβολωτάτων ἐλπίδων.

Ἄλλ' ὑπῆρχον ὅμως ἔτι ἐν Εὐρώπῃ ἐπὶ τοῦ παρόντος ἱκαναὶ κατεπεΐγουσαι ἀσχολίαι. Ὁ μὲν Πύρρος κατεῖχε μέγα μέρος τῆς δυτικῆς Μακεδονίας, πρὸς δὲ τὸν Λυσίμαχον καταφυγὼν ὁ ἐκβληθεὶς Ἀντίπατρος ἐστενοχῶρει αὐτὸν δι' ἐπανειλημμένων παρακλήσεων, ὅπως ἀποδώσῃ αὐτῷ τὴν πατρικὴν κληρονομίαν· ὁ δὲ Δημήτριος εἶχε δικαίως ἀνησυχίας ἐξ αἰτίας τοῦ βασιλέως τῆς Θράκης καὶ Μικρᾶς Ἀσίας, πρὸς ὃν ἔτρεφεν ἄσπονδον μῖσος, καὶ αὐτὸς ὑπ' αὐτοῦ ἀσπόνδως μισούμενος· τελευταῖον ἡ Ἑλλάς καὶ ἡ Πελοπόννησος δὲν ἦσαν ἔτι ἐπὶ τοσοῦτον ἐξησφαλισμένα, ὥστε νὰ δύνανται ὁ Δημήτριος νὰ εἶνε περὶ αὐτῶν ἀμέριμνος· διότι ὁ μὲν Πύρρος εἶχε στενὴν πρὸς τοὺς Αἰτωλοὺς συμμαχίαν· οἱ δὲ Σπαρτιάται ἐκ τῆς ἐπιτυχοῦς ἀμύνης, ἣν ἀντέταξαν, εἶχον πορισθῇ νέαν δύναμιν καὶ ἤρχισαν νὰ συνάπτωσι σχέσεις πρὸς τὰς ἀνυποτάκτους ἔτι Θήβας· καὶ τὰ ἐν αὐταῖς δὲ ταῖς Ἀθήναις συμβαίνοντα ἐνέπνεον ἀνησυχίαν, καὶ φόβος ὑπῆρχεν, ὅτι ὁ Πτολεμαῖος ἤθελε κινήσῃ πάντα λίθον, ὅπως διατηρῇ ἐν Ἑλλάδι ἀναθρασμόν τινα μέλλοντα ἐξ ἀνάγκης ν' ἀποτρέψῃ τὸν Δημήτριον πάσης ἄλλης ἐπιχειρήσεως. Εἶνε μὲν ἀληθὲς ὅτι ὁ Πτολεμαῖος τοὺς ἐκ Σαλαμῖνος αἰχμαλώτους, τὴν ἀδελφὴν τῆς γυναικὸς του καὶ τὰ τέκνα τοῦ Δημητρίου, οὐ μόνον ὑπεδέχθη μετὰ μεγίστης τιμῆς, ἀλλὰ καὶ ἀπελευθερώσας μετὰ πλουσίων δώρων ἀπέπεμψεν, ἀλλ' ἴσως

ἔπραξε ταῦτα χάριν τῆς ἰδίας αὐτοῦ θυγατρὸς, τῆς χήρας τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἣτις βεβαίως ἦτο ἔτι ὑποχείριος τοῦ Δημητρίου· καθόλου δὲ εἰπεῖν εἶχε μέγιστον συμφέρον νὰ μὴ ἀφήσῃ τὴν ἐν Εὐρώπῃ δύναμιν τοῦ Δημητρίου νὰ ἐμπεδωθῇ.

Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ συνετὸς Πτολεμαῖος δὲν διέβλεπε τὴν ἀνείκαστον φύσιν τοῦ ἀντιπάλου του. Διὰ τί δὲν κατώρθωσε νὰ συλλάβῃ καὶ δεσμεύσῃ τὸν Πρωτέα τοῦτον; διότι ἄλλοι μὲν εἶνε μεγάλοι εἰς τὸ ἀποκτᾶν, ἄλλοι δὲ εἰς τὸ διαφυλάττειν τὰ κεκτημένα· ὁ δὲ Δημήτριος εἶχεν, ὅπως ποτὲ ὁ Ἀλκιβιάδης, τὴν ὄντως μεγαλοφυᾶ δύναμιν, ὅπουδῆποτε καὶ ἂν ᾔθελεν ἐκσπενδονηθῇ ὑπὸ τῆς τύχης, νὰ μετασχηματίζεται πάραυτα εἰς ζωοποιὸν κέντρον τῶν περὶ αὐτὸν περιστάσεων, μεθαρμοζόμενος πρὸς αὐτὰς ὡς πρὸς ἔκπαλαι οἰκείας καὶ συνήθεις, καὶ συνεργαζόμενος μετ' αὐτῶν διηνεκῶς, ὡσανεὶ ἦσαν τὰ ἀναγκαῖα καὶ μόνα δυνατὰ ὄργανα τῆς θελήσεως καὶ τῶν βουλευμάτων αὐτοῦ· πανταχοῦ δὲ ἡξεύρει νὰ δράττηται τῶν θετικῶν, ἐνεργῶν καὶ ἐμψύχων στοιχείων τῆς δράσεως καὶ νὰ διευθύνῃ αὐτά, μέχρις οὗ συντελέσῃ τὴν πρᾶξιν. Ἀναρρίχόμενος εἰς ὕψος, καταπίπτει εἰς ἄβυσσον· ἐπιλαμβανόμενος δὲ τῆς τυχούσης εὐκαιροῦ συμπτώσεως, ὅπως ἀνορθωθῇ, ἀνέρχεται μετὰ νέας καὶ διπλάσιας τόλμης πρὸς τὰ ἄνω, ἵνα καταπέσῃ εἰς διπλάσιον βάθος, καὶ ἐκ ταύτης τῆς πτώσεως μετὰ νέας ἐκπληκτικῆς ἰταμότητος πάλιν ἀνυψωθῇ. Ὅσον βαθέως καὶ ἂν κατέπεσεν, οὐδέποτε ἀπέβαλε τὸ θάρρος του, καὶ εἰς ὅσον ὕψος καὶ ἂν ἀνῆλθεν ἐπὶ τῶν ἀποκρήμνων σπιλάδων τῆς τύχης, οὐδέποτε ἔλαβε τὴν φροντίδα τοῦ νὰ συγκρατηθῇ· εἶνε ὁ ἄνθρωπος τῆς στιγμῆς, καὶ μετὰ τῆς στιγμῆς συμμεταβάλλονται καὶ ὁ χαρακτήρ καὶ ἡ τύχη καὶ τὰ βουλευμάτα του.

Ὀλίγα εἶνε τὰ παραδιδόμενα περὶ τῆς πρὸς τοὺς Μακεδόνας σχέσεως τοῦ Δημητρίου, καὶ ταῦτα δὲ τὰ ὀλίγα ἀνάγονται εἰς τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς βραχείας αὐτοῦ βασιλείας· ἄλλὰ παντάπασιν ἄλλοια πρέπει νὰ ἦσαν τὰ πρῶτα· δὲν εἶνε δυνατόν ὁ πληθυσμὸς τῆς Μακεδονίας νὰ κατέπεσεν ἀπὸ τοῦδε εἰς τὴν νωθρότητα τῶν

ὑποτεταγμένων λαῶν τῆς Ἀσίας· οὐδὲ εἶνε δυνατόν ὁ Δημήτριος, ἔχων ὀλίγας χιλιάδας μισθοφόρων, νὰ ἔστησεν ἐν τῇ πατρίδι τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ Φιλίππου τὸ στρατόπεδον ἐνὸς ξεναγοῦ· ἀλλ' ἐξ ἅπαντος θὰ συνετάχθη μετὰ τοῦ ἔθνους καὶ θὰ εὔρε τὸν τρόπον ἢ θὰ ἔκαμε τοῦλάχιστον ἐπὶ τινα χρόνον τὴν ἀπόπειραν τοῦ νὰ περιθάλλῃ τὰ ἐν αὐτῷ ζωτικά στοιχεῖα καὶ νὰ ἐξεγείρῃ κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἔθνικοῦ φρονήματος τὰς ὁρμὰς τοῦ ἐνδόξου αὐτοῦ παρελθόντος τοῦ τοσοῦτον ἀπηνῶς περιφρονηθέντος. Εἶνε μὲν ἀληθὲς ὅτι ἡ ἱστορία τῶν Μακεδόνων ἔχει ταύτην τὴν ἀναλογίαν πρὸς τὴν τοῦ μεγάλου αὐτῶν βασιλικοῦ οἴκου, ὅτι καὶ αὕτη καὶ ἡ δύναμις αὐτῆς βαθμηδὸν καταπίπτει, ταπεινοῦται, κατατρίβεται καὶ τέλος ἐξολοθρεύεται. Ἀλλ' ἡ πορεία αὕτη τῶν πραγμάτων ἐκτείνεται ἐπὶ δύο ἑκατονταετηρίδας, οἱ δὲ χρόνοι τῶν Διαδόχων περιλαμβάνουσι τὰ πρῶτα μόνον στάδια τῆς θλιβερᾶς ταύτης πορείας. Ἐπὶ τοῦ Κασσάνδρου ὁ λαὸς οὗτος ὁ τὴν οἰκουμένην κατακτῆσας, ὁ παγκόσμιος οὗτος λαός, ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ πάλιν εἰς σφαῖραν πολιτικῆς περιωρισμένης ἅμα καὶ περιοριστικῆς, ἥτις δὲν ὑπερέβαινε πλέον τὰ στενὰ ὅρια τὰ ἐπὶ τοῦ Φιλίππου· καὶ εἰς μὲν τὸν Ἡπειρώτην γείτονα εἶχεν ἤδη παραχωρήσῃ σπουδαίας ἐδαφικὰς ἐκτάσεις, τὴν δ' ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος ἰσχὺν εἶχεν ἤδη ἐγκαταλείψῃ καὶ εἶδεν ἑαυτὸν ἐπισκιασθέντα ὑπὸ τῶν κρατῶν ἐκείνων, ἅπερ αὐτὸς κατέκτησεν. Ἀλλὰ τανῦν μέλλει ν' ἀνορθωθῇ· διότι ὁ υἱὸς ἐκείνου τοῦ βασιλέως, ὅστις ἐσπούδασε μὲν νὰ συνενώσει πάλιν τὴν μεγάλην ἐπικράτειαν τῶν κατακτήσεων, κατεβλήθη δέ, διότι ἐτόλμησε ταῦτα ἄνευ τῆς συναινέσεως τῆς μακεδονικῆς πατρίδος, εἶνε πλέον ἀνεγνωρισμένος βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων. Κληρονομήσας δὲ τὰς ἀξιώσεις τοῦ πατρός, μέλλει νὰ ὑποστηρίξῃ αὐτάς, ἐρειδόμενος ἐπὶ τῆς δυνάμεως καὶ τῆς φιλοτιμίας τοῦ καὶ νῦν ἔτι μαχιμωτάτου λαοῦ. Κύριος ὢν τῶν ἐλληνικῶν χωρῶν, θὰ ὑποτάξῃ πάλιν αὐτάς εἰς τὸ μακεδονικὸν ὄνομα καὶ ὑπ' αὐτὸν ἡ Μακεδονία θ' ἀγωνισθῇ, ὅπως ἀνακτήσῃ τὰς ἀπολεσθείσας κατακτήσεις. Ἀλλ' ἐκ τῆς ὁλοσχεροῦς ἀποτυχίας τοῦ

τολμήματος τούτου θέλει τεκμηριωθῇ, ὅτι παρῆλθεν ἀμετακλήτως ὁ χρόνος, καθ' ὃν τὸ ἐνιαῖον μακεδονικὸν κράτος περιελάμβανεν Εὐρώπην καὶ Ἀσίαν.

Ἐκ τῆς συνεχείας τῆς παραδοξοτάτης ταύτης ἀναπτύξεως μόλις ὀλίγα τινὰ μεμονωμένα γεγονότα ἔχομεν παραδεδομένα. Ὁ βασιλεὺς Δημήτριος, ὁρμώμενος ἐκ Μακεδονίας, κατὰ πρῶτον ἐτράπη ὄχι κατὰ τοῦ Λυσιμάχου οὐδὲ κατὰ τοῦ Πύρρου, ἀλλὰ κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Κλεώνυμος, ὁ τυχοδιωκτικὸς ἀπόγονος τοῦ βασιλικοῦ γένους τῆς Σπάρτης, εἰσελάσας μετὰ στρατοῦ εἰς τὴν Βοιωτίαν, εἶχε γείνη δεκτὸς ἐν Θήβαις, ὅπου διέτριβεν ὁ Λαχάρης ὁ φυγὰς τύραννος τῶν Ἀθηναίων. Αἱ δὲ βοιωτικαὶ πόλεις, παρορμώμεναι ὑπὸ τοῦ Θεσπιέως Πίσιδος, ὅστις ἔνεκα τῆς πολεμικῆς αὐτοῦ δόξης καὶ συνέσεως εἶχεν ἀποκτήσῃ δύναμιν ἐν τῷ κοινῷ¹⁾, διέλυσαν τὴν πρὸ ἐνὸς ἔτους πρὸς τὸν Δημήτριον συνομολογηθεῖσαν εἰρήνην. Ἐσπευσε λοιπὸν ὡς τάχιστα ὁ βασιλεὺς, καὶ προσάγαγὼν τὰς ἰσχυρὰς αὐτοῦ μηχανὰς πρὸ τῶν Θηβῶν ἐπολιόρχει τὴν πόλιν. Τότε ὁ μὲν Κλεώνυμος ἐδραπέτευσεν, ὁ δὲ Λαχάρης, κρυβείς τὸ πρῶτον ἐν τινὶ ὑπονόμφῳ, ὑπεξῆλθεν εἰς τοὺς Δελφούς, ἵνα καταφύγῃ εἰς τὴν Θράκην²⁾, καὶ οἱ Βοιωτοὶ ὑπετάχθησαν. Ὁ δὲ Δημήτριος, καταστήσας φρουρὰς εἰς τὰς πόλεις, ἐδήλωσε τὴν χώραν, ἧς ἐπιμελητὴν καὶ ἀρμοστήν διώρισε τὸν Καρδιανὸν Ἰερώνυμον, τὸν φίλον τοῦ Εὐμένους, τὸν ἱστορικόν. Καὶ ἐφοβοῦντο μὲν, μήπως ὁ Δημήτριος κατασκάψῃ τὰς Θήβας, ὅπως ἄλλοτε ὁ Ἀλέξανδρος· ἀλλὰ συγχωρήσας αὐτοὺς διὰ τὰ γενόμενα, ἐσπούδασε νὰ προσεταιρισθῇ τὸν ἰσχυρὸν Πῖσιν, ὀνομάσας αὐτὸν πολέμαρχον τῶν Θεσπιῶν. Γενόμενος δὲ οὗτος κύριος τῶν πρῶν

¹⁾ Πλουτάρχου Δημητρ. ΑΘ'. «Κλεωνύμου . . . παραβαλόντος εἰς Θήβας μετὰ στρατιᾶς, ἐπαρθέντες οἱ Βοιωτοί, καὶ Πίσιδος ἄμα, ὃς ἐπρώτευσεν δόξῃ καὶ δυνάμει τότε, συμπαρορμῶντος αὐτούς, ἀπέστησαν». Προφανῶς λοιπὸν ὑφίστατο καὶ ἐν ὅν τι τῶν Βοιωτῶν, ἢ ἀνακατεστάθη κατὰ ταύτην τὴν ἐπανάστασιν.

²⁾ Πολυαίνου Γ', 7, 2.

συμπολιτῶν του, ἐφαίνετο ὅτι ἔμελλε τὰ συνταχθῆ μετὰ τῆς δυνάμεως ἐκείνης, καθ' ἧς ἐπανεστάτησεν ¹⁾.

Ἐν Ἀθήναις δὲ κατ' ἐπίδρασιν βεβαίως τῶν Σπαρτιατῶν καὶ τῆς ἐξωτερικῆς δυνάμεως, ὑπὲρ ἧς οὗτοι ἐνήργουν, ἐχαλκεύθη συνωμοσία, ἣτις οὐδὲν ὀλιγώτερον ἐσκόπει, εἰμὴ νὰ ἐκδιώξῃ μὲν τὴν ἐν Πειραιεὶ φρουρὰν τοῦ Δημητρίου, ν' ἀποκαταστήσῃ δὲ ἔργῳ τὴν ἐλευθερίαν, ἣτις τὰ νῦν λόγος μόνον ἦτο κενός. Οἱ συνωμότες, συνεννοηθέντες μετὰ τινος ξεναγοῦ, τοῦ Καρῆς Ἱεροκλέους, συνεφώνησαν ν' ἀνοίξῃ οὗτος διὰ νυκτὸς τὰς πύλας, καὶ νὰ εἰσαγάγῃ αὐτούς. Ὁ Ἱππάρχος καὶ ὁ Μνησιδημος ἦσαν οἱ διευθύνοντες τὴν πρᾶξιν. Ἀλλ' ὁ Ἱεροκλῆς ἐμήνυσε πᾶσαν τὴν ἐπιβουλὴν εἰς τὸν φρούραρχον Ἡρακλείδην, καὶ οὗτος διέταξε νὰ εἰσαγάγῃ τοὺς συνωμότες. Καὶ τῷ ὄντι ἐν μέσῳ βαθείας νυκτὸς προσῆλθον ἄνδρες 420. Ἀλλ' ὁ Ἡρακλείδης, ἐπιπέμψας κατ' αὐτῶν 2,000 ὠπλισμένους στρατιώτας, ἐρόννευσε τοὺς πλείστους ²⁾. Ἐκ τούτων λαβὼν ἀφορμὴν ὁ Δημήτριος, προσηνέχθη πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, ὅπως ἀπήτῃ τὸ νέον αὐτοῦ συμφέρον, τὸ μακεδονικόν. Παρεδόθησαν μὲν εἰς αὐτὸν πάντες οἱ κατ' αὐτοῦ, τοῦ τέως ἐνθέρμου προστάτου τῆς ἀχαλινωτάτης δημοκρατίας, ἐν ταῖς ἐκκλησίαις δημηγορήσαντες καὶ τὸν πόλεμον ἀπαιτήσαντες· ἀλλ' αὐτὸς ἀφῆκεν αὐτοὺς ἐλευθέρους, εἰπὼν ὅτι «συγγνώμη τιμωρίας αἰρετωτέρα» ³⁾.

¹⁾ Πλουτάρχου Δημητρ. ΛΘ'. Διοδώρου ΚΑ', Ἐκλογ. περὶ ἀρετῆς καὶ κακίας σ. 559.

²⁾ Πασσανίου Α', 29, 7 «οἱ δὲ τοῦ Πειραιῶς κατάληψιν ἐβούλευσαν κτλ.», ἅπερ μόνον εἰς τούτους τοὺς χρόνους δύνανται ν' ἀναγθῶσιν. Πρὸς ταῦτα συνδυάζω καὶ τὰ παρὰ Πολυαίνῳ Ε', 7. Ἐνταῦθα λέγεται μὲν ὅτι ὁ Δημήτριος διέτριβε κατὰ τούτους τοὺς χρόνους «περὶ Λυδῶν», ἀλλὰ τοῦτο εἶνε βεβαίως ἡμαρτημένον. Θὰ ἐδύνατο νὰ ὑπονοηθῇ μόνον ἡ ἐκστρατεία τοῦ 287· ἀλλὰ τότε ὁ Πύρρος ἦτο ἤδη ἐν Ἀθήναις, ἡ φρουρὰ εἶχεν ἤδη ἐπιβληθῇ, καὶ ὁ Δημήτριος εἶχεν ἀναγνωρίσῃ τὴν ἐλευθερίαν τῆς πόλεως. Ἴσως ἐν τῇ πηγῇ, ἐξ ἧς ἡρύσθη ὁ Πολύαινος, ἐφέρετο λέξεις τις ὅμοιαι πρὸς τὸν ποταμὸν τῆς Μακεδονίας Λοῦδιαν.

³⁾ Διοδώρου Excerpt. Vat. XXI σ. 44. (ΚΑ', 6 ἐκδ. Dindorf). Τὴν χρονολογικὴν τάξιν τοῦ ἀποσπάσματος τούτου κατανοεῖ τις ἐκ τῆς παραθέσεως τῶν τελευταίων αὐτοῦ λέξεων «ὅτι συγγνώμη τιμωρίας αἰρετωτέρα» ἐν τῇ Διοδώρου ΚΑ', 8. Ἐκλογ. Η' σ. 491. Αἱ παλαιότεραι τουλάχιστον ἐκδόσεις τοῦ Δίνδορφ ἔχουσι τὰς λέξεις ταύτας καὶ ἐν τῇ ἑτέρῳ χωρίῳ.

ἐπέτρεψε δὲ τὴν ἀνάδοον εἰς τοὺς πρώην ὀπαδοὺς Δημητρίου τοῦ Φαληρέως καὶ εἰς τὸν Θεόφραστον ¹⁾, ἄνδρας καὶ ἐκ τῶν δογμάτων καὶ ἐκ τῶν ἔξεων αὐτῶν ἐναντίους τῆς δημοκρατίας· ἀφ' οὗ δὲ οὗτοι ἀνεφάνησαν ἐν τῇ πόλει, ἡ δύναμις τοῦ δήμου, καίτοι διατηρουμένου ἔτι τοῦ δημοκρατικοῦ τῆς πολιτείας σχήματος, συνετρίβη. Τέλος ὁ Δημήτριος κατέστησε φρουρὰν καὶ εἰς αὐτὴν τὴν πόλιν, τειχίσας χάριν αὐτῆς τὸ Μουσεῖον, τὸν κατὰ τὴν εἰσόδον τῶν μακρῶν τειχῶν βραχυῶδη λόφον ²⁾. Κατ' οὐσίαν λοιπὸν αἱ Ἀθηναὶ ἦσαν τότε ἐπαρχιακὴ πόλις τῆς Μακεδονίας.

Κατὰ τοὺτους τοὺς χρόνους συνέβαινον ἐν τῷ βασιλείῳ τῆς Θράκης πράγματα, παρέχοντα λίαν χρηστὰς ἐλπίδας εἰς τὴν βασιλείαν καὶ τοὺς περαιτέρους σκοποὺς τοῦ Δημητρίου. Ὁ Λυσίμαχος εἶχε πολὺ δεινὸν ἀγῶνα πέραν τοῦ Αἰμοῦ κατὰ τῶν ἡνωμένων δυνάμεων τῆς Πενταπόλεως καὶ τῶν Γετῶν παρὰ τὸν κάτω Δούναβιν· διότι φαίνεται, ὅτι αἱ μὲν πέντε ἐλληνικαὶ πόλεις δὲν ἦσαν διηνεκῶς ὑποτεταγμέναι, τὸ δὲ κράτος τῶν Γετῶν ἀντεῖχεν ὑπὸ τὸν βασιλέα Δρομιχαίτην. Καὶ ἐκ μὲν τῶν ἰσχυρῶν σημειω-

¹⁾ **Πλουτάρχου** Β. Δέκα Ῥητ. σ. 850 D. «πραξάντων αὐτῷ τὴν ἀνάδοον τῶν περὶ Θεόφραστον ἅμα τοῖς ἄλλοις φυγάσιν». **Διονύσου τοῦ Ἀλικαρῆ**. Δεινάρχ. 2 «συγκωρήσαντος τοῦ βασιλέως μετ' ἄλλων φυγάδων κακείνῃ κατελθεῖν». Πρβλ. **Φώτιον** σ. 496 b 27· ἐκδ. Bekk. Ὁ χρόνος ἐξάγεται ἀρκούντως ἀκριβῶς· διότι ὁ Φώτιος λέγει «ἐπὶ τῆς φυγῆς διαμείνας ἐγγὺς ἔτη δέκα καὶ πέντε» καὶ κατὰ τὸν Διονύσιον «πεντεκαίδεκα ἐτὶ χρόνον». Ὁ Δειναρχὸς ἐφυγαδεύθη ἐξ Ἀθηναίων τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 307, σχεδὸν 15 λοιπὸν ἔτη παρῆλθον πρὸ τοῦ Αὐγούστου τοῦ 292 Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀνάδοος τοῦ Δειναρχοῦ καὶ τῶν ἄλλων φυγάδων ἐπετράπη ἐπὶ ἀρχόντος Φιλίππου, ὁ ἀρχὸν Φίλιππος ἦτο ἐπώνυμος κατὰ τὸ 1 ἔτος τῆς 122 Ὀλ., ὅπου ἤρχισε τὸ θέρος τοῦ 292. Τὴν τάξιν τῶν ἀρχόντων τῶν παρὰ Διονυσίῳ ἀναγραφόμενων εὗρομεν ὁρθὴν μέχρι τοῦ Νικοστράτου (Ὀλ. 121, 2) διὰ δὲ τὰ ἐπόμενα δύο ἔτη μέχρι τοῦ Φιλίππου (Ὀλ. 121, 3 καὶ Ὀλ. 121, 4) ἔχει μόνον ἐν ὀνόματι τὸν Ὀλυμπιόδωρον, ἐκ τοῦ ἔτους τοῦ ὁποῦ ὑπάρχει ψήφισμα πρὸς τιμὴν τοῦ ποιητοῦ Φιλίππου (Corp. Insc. Attic. II, n° 302). Ἀλλ' ἐκ τούτου δὲν δύναται νὰ κρίνῃ τις ἂν τὸ ἔτος τοῦ Ὀλυμπιόδωρου ἦτο τὸ Ὀλ. 121, 3 ἢ τὸ Ὀλ. 121, 4.

²⁾ Ἡ γνώμη ὅτι τὸ Μουσεῖον κατελήφθη καὶ ὠχυρώθη ὑπὸ τοῦ Δημητρίου τὴν αὐτὴν ἡμέραν καὶ ἔτι τῷ 299 (ἴδ. ἄνωτ.) στηρίζεται ἐπὶ τῶν παρὰ **Παυσανίαν** (Α', 25, 5). «Δημήτριος . . . τυράννων ἐλευθερώσας Ἀθηναίους τότε παραυτίκα μετὰ τὴν Λαχάρους φυγὴν οὐκ ἀπέδωκε τὸν Πειραιᾶ καὶ ὑστερον πολέμῳ κρατήσας εἰσῆγαγεν εἰς αὐτὸ φρουρὰν τὸ ἄνω, τὸ Μουσεῖον καλούμενον τειχίσας». Ἐναντίον τῆς ὁρθότητος ταύτης μαρτυρίας τῆς μνημονεύουσας τὸν μεταξὺ γενομένον πόλεμον ὀλίγην ἀξίαν ἔχει ἡ παρὰ **Πλουτάρχου** Δημητρ. ΑΔ' συνοπτικὴ ἀφήγησις.

μάτων τῶν εἰς ἡμᾶς περισωθέντων δὲν εἶνε δυνατόν νά γνωσθῇ, περὶ τί ἀσχολούμενος ὁ Λυσιμάχος διέμεινε τόσον ἄπρακτος, ἐν ᾧ ὁ Δημήτριος ἠγωνίζετο ἐν Ἑλλάδι καὶ Μακεδονίᾳ. Ἄλλ' ἐκ τῶν νομισμάτων τῶν μεταγενεστέρων βασιλέων τῆς Βιθυνίας γίνεται φανερόν, ὅτι τὸ ἔτος 298)⁷ εἶνε ἡ ἀφετηρία τῆς χρονολογίας τοῦ βασιλείου τούτου. Ἀκριβῶς δὲ τότε ὁ δυνάστης Ζιποίτης θ' ἀνέλαβε τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως· ἐὰν δὲ ἐπεξέτεινε τὸ κράτος αὐτοῦ, τοῦτο βεβαίως ἔγεινεν ἐπὶ βλάβῃ τοῦ Λυσιμάχου, οὐτινος ἡ ἐπικράτεια περιελάμβανε σχεδὸν κύκλῳ τὴν Βιθυνίαν. Τὸ χρονολογικῶς προσεχέστατον γεγονὸς ἐκ τῶν παραδοθέντων ἡμῖν ἐμφανίζει τὸν Λυσιμάχον ἐκ νέου ἀγωνιζόμενον πρὸς τοὺς Γέτας ¹⁾. Ἐπεμψε μὲν κατ' αὐτῶν τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἀγαθοκλέα, ἀλλ' αἰχμαλωτισθέντος τούτου, ἐπερατώθη ἡ ἐκστρατεία οἱ δὲ Γέται ἀπέστειλαν αὐτὸν πρὸς τὸν πατέρα μετὰ δώρων ²⁾, ἐλπίζοντες ὅτι οὕτω θὰ τύχῃσι τῆς φιλίας τοῦ βασιλέως καὶ θ' ἀνακτήσωσι τὴν ἀφαιρεθεῖσαν χώραν των, ἐπειδὴ εἶχον περὶ τούτου ἀπελπισθῇ, ὅτι θὰ ἐδύναντο νά βιάσωσι τὸν βασιλέα, σύμμαχον ὄντα τῶν ἀπανταχοῦ ἰσχυροτάτων δυναστῶν ³⁾. Μετὰ τοιαύτην ὁμως ἐπι-

¹⁾ Διοδώρου ΚΑ', 11 ἐκ τῶν Ἑκλογ. περὶ ἀρετῆς καὶ κακίας σ. 257. Τὸ ἐν ταῖς αὐταῖς ἐκλογαῖς (σ. 258) λεγόμενον περὶ τῆς ἐπικεικίας τοῦ Δημητρίου πρὸς τὰς ἡττηθείσας Θήβας εἶνε τὸ μόνον χρονολογικὸν τεκμήριον περὶ τούτου τοῦ Γετικοῦ πολέμου, καὶ ἐμφαίνει μόνον ὅτι προηγήθη οὗτος τοῦ 292, οὐχὶ δὲ καὶ ὅτι κατὰ ἐν τῇ δυνάμει ἢ περισσώτερα ἔτη. Ἐκ τοῦ *Ἰουστινίου* XVI, 1, 19 Lysimachus cum bello Dromichaetis premere-tur παραβαλλομένου πρὸς τὸ *Ἰουστινίου* XVI, 2, 4 καὶ τὸ τοῦ *Πλουτάρχου* Δημητρ. ΑΘ' περὶ τὸ τέλος. θὰ ἡδυνάτο τις νά συμπεράνῃ ὅτι ἡ ἐκστατεία τοῦ Ἀγαθοκλέους συνέβη πρὸ τῆς ἐν Μακεδονίᾳ εἰρήνης 294. Ἐκ δὲ τοῦ Πλουτάρχου εἶνε φανερόν ὅτι ἡ αἰχμαλωσία τοῦ Λυσιμάχου ἔγεινε μετὰ τὴν κατὰ τῶν Θηβῶν νίκην τοῦ Δημητρίου («οὐ πολλῇ ὕστερον»), τουτέστι περίπου τῷ 291—290.

²⁾ Ὁ Ἀγαθοκλῆς εἶνε ὁ υἱὸς τῆς Ὀδρυσιάδος, ἣν ὁ *Πολύαινος* (Γ', 12) ὀνομάζει Μακρίν, ὅπερ ὁ Palmærius θέλει νά μεταβάλῃ εἰς Ἀμαστρίν ἐναντίον τῆς μαρτυρίας τοῦ *Πανσανίου* (Α', 10, 4).

³⁾ Ὁ *Διοδώρος* (ΚΑ', 11) λέγει «συμπεφρονηκότων ἀπάντων σχεδὸν τῶν δυνατῶν τάτων βασιλέων καὶ συμμαχούντων ἀλλήλοις». Τοιαύτην γνώμην δὲν θὰ εἶχον βεβαίως οἱ Γέται, ἐὰν ὁ Πύρρος εἶχεν εἰσβάλῃ εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἢ ἐδασίλευεν ἐνταῦθα ὁ Δημήτριος. Νά μεταθέσῃ δὲ τίς τὴν ἐκστατείαν ταύτην τοῦ Ἀγαθοκλέους πρὸ τῆς ἐν Ἰψῷ μάχης, δὲν ἐπιτρέπει τοῦ Διοδώρου ἡ ἔκφρασις, τὴν ὅποιαν δὲν ἐδύναντο νά μεταχειρισθῇ, ἐν ᾧ ὁ

τυχίαν ἢ δύναμις τῶν Γετῶν κατὰ τὰ νῶτα τοῦ Λυσιμάχου ἀπέβη τοσοῦτον σπουδαία, ὥστε ἀπέτρεπον αὐτὸν πάσης ἀποπειρας τοῦ νὰ ἐνεργήσῃ ὑπὲρ τοῦ πρὸς αὐτὸν καταφυγόντος γαμβροῦ του Ἀντιπάτρου κατὰ τὰς ἐν Μακεδονίᾳ ταραχάς· διὸ καὶ ἀπέρριψε τὰς ἐπανειλημμένους παρακλήσεις τῆς τε θυγατρὸς αὐτοῦ καὶ τοῦ νεαροῦ συζύγου της, οἵτινες ἰκέτευον νὰ καταγάγῃ αὐτοὺς οἰκαδε διὰ τῆς βίας· διότι ἡ πρώτη αὐτοῦ μέριμνα ὤφειλε νὰ εἴνε εὐθύς ἀφ' οὗ λάβῃ ἐλευθερίαν ἐνεργείας, νὰ ταπεινώσῃ τοὺς Γέτας. Συνωμολόγησε λοιπὸν εἰρήνην πρὸς τὸν Δημήτριον, δι' ἧς ἀνεγνώρισεν αὐτὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας, παραχωρήσας ἐπισήμως τὸ τοῦ Ἀντιπάτρου μερίδιον τῶν μακεδονικῶν χωρῶν¹⁾.

Οὕτω τέλος πάντων ἐδυνήθη ἡ ἀναλάβῃ πάλιν τὸν κατὰ τοῦ Δρομιχαίτου ἀγῶνα²⁾· ἐκ ποίας ἀφορμῆς ἢ προφάσεως, ἀγνοοῦμεν. Ὁ Λυσιμάχος ἐξεστράτευσεν, ὡς φαίνεται, μετὰ δυνάμεως ἐξαιρετικῶς μεγάλης, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὸν νεαρὸν τῆς Ἡρακλείας τύραννον Κλέαρχον. Εἷς δὲ τῶν ἀρχηγῶν τοῦ στρατοῦ τῶν Γετῶν³⁾, ἐλθὼν ὡς αὐτόμολος εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Λυσιμάχου, εἶπεν, ὅτι ἤθελε νὰ δείξῃ εἰς αὐτοὺς ὁδόν, δι' ἧς θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπιπέσωσιν αἰφνης κατὰ τῶν πολεμίων. Νομισθεὶς δὲ πιστός, ὠδήγησε τὸν στρατὸν εἰς εὐρείας ἐρήμους, ὅπου μετ' ὀλίγον ἐπῆλθεν ἔλλειψις ὕδατος καὶ τροφίμων. Ἀκροβολιζόμενοι ὑπὸ τῶν Γετῶν πανταχόθεν, μάτην ἡμύνοντο κατ' αὐτῶν, καὶ ταλαιπωρούμενοι περιῆλθον εἰς ἀπόγνωσιν. Τότε οἱ φίλοι συνεβούλευσαν

Ἀντίγονος ἦτο ἰσχυρός, ἐτι δὲ ὀλιγώτερον ἢ περιστάσις· ἐτι τὸ πρᾶγμα δὲν περιέχεται ἐν τῷ Κ' βιβλίῳ.

¹⁾ Ἰουστίνου XVI, 1, 19· Τρώγου XVI, ἐνθα τὰ χειρόγραφα ἔχουσι τὴν ἀνάγνωσιν Doricetes. Ὁ Ἰουστίνος λέγει tradita ei altera parte Macedoniae, quae Antipatro genero ejus obvenerat, pacem cum eo fecit.

²⁾ Ὁ Ἰουστίνος, ὁ Τρώγος, ὁ Πausanias, ὁ Μέμμιος καὶ ὁ Πολύαινος ἀποκαλοῦσιν αὐτὸν βασιλέα τῶν Θρακῶν, μόνος δὲ ὁ Στράβων Ζ', σ. 302 καὶ 305 βασιλέα τῶν Γετῶν. Ὁ δὲ Σουΐδας ἐν λ. ἀναδρομῇ βασιλέα τῶν Ὀδρυσῶν.

³⁾ Ὁ Μέμμιος (5, 1) καὶ ὁ Πολύαινος (Ζ', 25) δὲν εἶνε ἀπληλαγμένοι ἀμαρτητημάτων ἐν τοῖς καθ' ἑκάστον. Ὁ Πολύαινος λέγει «Δρομιχαίτης Θρακῶν βασιλεὺς, Λυσιμάχος Μακεδόνιον. Ἐστράτευσεν ὁ Μακεδὼν ἐπὶ τὴν Θράκην. Ὁ Θραξ τὸν Μακεδῶνα

τὸν βασιλέα νὰ σωθῇ, ὅπως ἐδύνατο, ἐγκαταλιμπάνων τὸν στρατόν· ἀλλ' ἐκεῖνος ἀπεκρίθη, ὅτι δὲν ἦτο δίκαιον διὰ τῆς προδοσίας τοῦ στρατοῦ καὶ τῶν φίλων νὰ ἐξαγοράσῃ ἐπονειδίστως τὴν ἰδίαν σωτηρίαν¹⁾. Τέλος δέ, οὐδεμιᾶς οὐδαμῶθεν ἐπιφαινομένης ἐλπίδος, παρέδωκεν ἑαυτὸν τε καὶ τὸν στρατὸν αἰχμάλωτον. Τότε δὲ καθ' ὃ διψαλέος λαβὼν ὕδωρ νὰ πῖν, ἀνεφώνησε «Φεῦ τῆς ἐμῆς κακίας, ὅς δι' ἡδονὴν οὕτω βραχεῖαν ἐστέρημαι βασιλείας τηλικαύτης»²⁾. Εἶτα δὲ προσῆλθεν ὁ Δρομιχαίτης, καὶ δεξιωθείς αὐτὸν καὶ φιλήσας ἔτι δὲ πατέρα προσαγορεύσας, ἀπήγαγε μετὰ τῶν τέκνων εἰς τὴν πόλιν Ἡλιν.

Ἀγγελθείσης τῆς ἥττης τοῦ Λυσιμάχου, ὁ Δημήτριος ἐξῆλθε μετὰ στρατοῦ, ἵνα εἰσβάλῃ εἰς τὸ κράτος αὐτοῦ, ὅπερ ἤλπιζεν ὅτι θὰ καταλάβῃ ἀνυπεράσπιστον³⁾. Ἡ περὶ τούτου εἰδήσις ἦλθε βεβαίως εἰς τοὺς Γέτας, ὁ δὲ Δρομιχαίτης δὲν ἦτο τόσοσιν βάρβαρος, ὥστε νὰ μὴ ἐννοήσῃ τὸ συμφέρον του. Ὁθεν «συνδραμόντων τῶν Θρακῶν καὶ βοώντων ἄγειν εἰς τὸ μέσον τὸν ἡλωκότα βασιλέα πρὸς τὴν κόλασιν (δεῖν γὰρ τὴν ἐξουσίαν ἔχειν τὸ τῶν κινδύνων

ἐξηπάτης. Στρατηγὸς αὐτοῦ Αἴθης αὐτόματος δὴ πρὸς Λυσίμαχον ἦκειν ἐσκήφατο . . . Δρομιχαίτης προσπεσὼν αὐτὸν τὸν Λυσίμαχον καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ πάντας ἀνείλεν. Ἦσαν οἱ πεσόντες Λυσιμάχαιοι μυριάδες δέκα» Ὁ Μ a s w y k ἀνέγνωσε (καὶ ὁ Wolf- lip ἀπεδέχθη τὴν διόρθωσιν) ἀντὶ τοῦ Αἴθης τὸ ὄνομα τοῦ ἡγεμόνος τῶν Ὀδρυσῶν Σεύθης. Ἄν ὑπῆρξε κατὰ τούτους τοὺς χρόνους ἡγεμὼν τῶν Ὀδρυσῶν, θὰ ἦτο ὁ ἐξ ἐνός μόνου νομίσματος γνωστός. Τὸ μοναδικὸν τοῦτο νόμισμα περιῆλθε μετὰ τῆς συλλογῆς τοῦ Πρόκες εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Βερολίνου, εἶνε δὲ τετράδραχμον, φέρον τὸν τύπον τῶν νομισμάτων τοῦ Ἀλεξάνδρου Ε' κλάσει, ἔμπροσθεν παρὰ τὸν καθήμενον Δία τὴν ἐπιγραφὴν ΚΕΡΣΙΒΑΓΑ ΒΑΣΙΛΕΥΣΙ καὶ ὑπὸ τὸν θρόνον τὸ μονόγραμμα ΚΙ (ἴσως τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ μονόγραμμα 184 παρὰ L. Müller Münzen des Lysimachos). [Ἄλλην τινὰ τοῦ Πολυαίου ἀνακρίδειαν δυνάμεθα νὰ ἐξαλείψωμεν ἐκ τοῦ κειμένου αὐτοῦ, ἂν ἀντὶ τοῦ περὶ τὰ τέλη ἀνείλεν γράψωμεν ἀπλῶς εἶλεν, ὃ ἔ. ἡχμαλώτισεν, ἐννοήσωμεν δὲ ὡς αἰχμαλωτισθέντας τὸν Λυσίμαχον καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν φίλους ὑπασιπιστάς κ. ἄ. τ. Σ. Μ].

1) Διοδώρου ΚΑ', 12, 2

2) Πλουτάρχου Περὶ τῶν βραδείως ὑπὸ τοῦ θεοῦ τιμωρουμένων ΙΑ'. Ὑγιεινὰ παρ' ἀγγέλματα Θ'. Αὕτη εἶνε ἡ ἀναδρομή. [Σουΐδαν ἐν λ. ἀναδρομή Σ. Μ]. περὶ ἧς λέγεται ὅτι ὑπάρχει ἀπόσπασμα τοῦ Πολυβίου (τὸ ὑπ' ἀρ. 16;).

3) Πλουτάρχου Δημητρ. ΛΘ'. Ἐπειδὴ ἡ δευτέρα τῶν Θηβαίων ἀποστασία θεωρεῖται ὡς τὸ ἄμεσον ἀποτέλεσμα τῶν γεγονότων τούτων, ὁ Γετικὸς πόλεμος τοῦ Λυσιμάχου δύναται νὰ ταχθῇ εἰς τὸ ἔτος 291.

μετεσχηκὸς πλῆθος βουλευσασθαι πῶς χρηστέον ἐστὶ τοῖς ἡλωκό-
σιν), ὁ μὲν Δρομιχαίτης περὶ τῆς τιμωρίας τοῦ βασιλέως ἀντειπὼν
ἐδίδαξε τοὺς στρατιώτας, ὅτι συμφέρει σῶσαι τὸν ἄνδρα· ἀναιρε-
θέντος γὰρ αὐτοῦ, βασιλεῖς ἄλλους καταλήψεσθαι τὴν Λυσιμάχου
δυναστείαν φοβερωτέρους, ἂν τύχῃ, τοῦ προϋπάρχαντος, διαφυ-
λαχθέντος δὲ χάριν ἔξιν ὀφειλομένην τοῖς Θραξὶ παρὰ τοῦ σωθέν-
τος, καὶ τὰ φρούρια τὰ πρότερον ὑπάρχαντα Θρακῶν ἀπολήψεσθαι
χωρὶς κινδύνων. Συγκατατιθεμένου δὲ τοῦ πλήθους, ὁ Δρομιχαί-
της, ἀναζητήσας ἐκ τῶν αἰχμαλώτων τοὺς φίλους τοῦ Λυσιμάχου
καὶ τοὺς περὶ τὴν θεραπείαν εἰωθότας διατρίβειν, ἀπήγαγε πρὸς
τὸν ἡλωκότα βασιλέα. Μετὰ δὲ ταῦτα συντελέσας θυσίαν παρέλα-
βεν ἐπὶ τὴν ἐστίαν τὸν τε Λυσίμαχον μετὰ τῶν αὐτοῦ φίλων καὶ
τῶν Θρακῶν τοὺς ἐπιτηδειοτάτους, διττὰς δὲ κλισίας παρασκευά-
σας τοῖς μὲν περὶ τὸν Λυσίμαχον ἔστρωσε τὴν ἀλοῦσαν βασιλι-
κὴν στρωμνὴν, ἑαυτῷ δὲ καὶ τοῖς φίλοις εὐτελεῖ στιβάδα. Ὁμοίως
δὲ διττῶν ἐτοιμασθέντων δεῖπνων, ἐκείνοις μὲν παντοδαπῶν πολυ-
τέλειαν βρωμάτων παρέθηκεν ἐπὶ τραπέζης ἀργυρᾶς, τοῖς δὲ Θραξὶ
λάχανα καὶ κρέα μετρίως ἐσκευασμένα ἐπὶ σανίδος εὐτελοῦς ἐπι-
κειμένης αὐτοῖς τῆς τραπέζης, τὸ δὲ τελευταῖον τοῖς μὲν ἐνέ-
χει τὸν οἶνον ἐν ἀργυροῖς καὶ χρυσοῖς ποτηρίοις, τοῖς δὲ μεθ' ἑαυ-
τοῦ κερατίνοις καὶ ξυλίνοις, καθάπερ ἦν ἔθος τοῖς Γέταις. Προ-
βαίνοντος δὲ τοῦ πότου, πληρώσας τὸ μέγιστόν τῶν κεράτων καὶ
προσαγορεύσας πατέρα τὸν Λυσίμαχον, ἠρώτησε, πότερον αὐτῷ
δοκεῖ δεῖπνον βασιλικώτερον, τὸ Μακεδονικὸν ἢ τὸ Θρακικόν. Τοῦ
δὲ Λυσιμάχου τὸ Μακεδονικὸν εἰπόντος, « τί οὖν », ἔφη, « νόμιμα
τοιαῦτα καὶ βίον λαμπρὸν ἀπολιπὼν, ἔτι δὲ ἐπιφανεστέραν βασι-
λείαν, ἐπεθύμεις εἰς ἀνθρώπους παραγενέσθαι βαρβάρους, καὶ
ζῶντας θηριώδη βίον καὶ χώραν δυσχείμερον καὶ σπανίζουσαν
ἡμέρων καρπῶν, ἐδιάσω δὲ παρὰ φύσιν ἀγαγεῖν δύναμιν εἰς τό-
πους, ἐν οἷς ξενικὴ δύναμις ὑπαίθριος οὐ δύναται διασώζεσθαι; »
Ὁ δὲ Λυσίμαχος ἀπεκρίθη: ἡγνόουν τὰς κακουχίας τὰς ἐν τῇ
ὑμετέρᾳ χώρᾳ καὶ τοὺς κινδύνους τοιοῦτου πολέμου· νῦν δὲ ὁμο-

λογῶ σοι ἀπείρους χάριτας καὶ θὰ εἶμαι πιστὸς σύμμαχός σου· ἐὰν δὲ θέλῃς, λάβε τὴν καλλίστην τῶν θυγατέρων μου ὡς σύζυγόν σου, ἵνα ὑπάρχῃ διηνεχὲς μαρτύριον τῆς μεταξὺ ἐμοῦ καὶ σοῦ συμμαχίας. Οὕτω δὲ συνομολογήσαντες εἰρήνην καὶ φιλίαν, ὁ μὲν Λυσίμαχος ἀπέδωκεν εἰς τὸν βασιλέα τῶν Γετῶν ὅσας εἶχεν ἀφαιρέσει χώρας, ἀποδεχθεῖς τὸν Δούναβιν ὡς ὄριον τῶν δύο κρατῶν· ὁ δὲ Δρομιχαίτης ἐφίλησε τὸν βασιλέα, περιθεὶς αὐτῷ διάδημα, καὶ ἀπέστειλεν αὐτὸν οἴκαδε, πλουσίως φιλοδωρήσας καὶ αὐτὸν καὶ τοὺς φίλους του ¹⁾).

Καὶ οὕτως ἐσώθη μὲν ὁ Λυσίμαχος καὶ οἱ πλησιέστατοι τῶν περὶ αὐτόν, ἀλλὰ στρατιωτικῶς ἐπὶ τοῦ παρόντος εἰς οὐδὲν ἐλογίζετο· καὶ ἂν δὲ ᾔθελε δυνηθῇ νὰ λυτρώσῃ τοὺς αἰχμαλωτισθέντας στρατιώτας του, ὅπερ κατὰ τινὰς ὑπαινιγμούς ἐν τῇ ἀνωτέρῳ διηγῆσαι δὲν εἶνε καὶ πολὺ πιθανόν, ἀπητεῖτο ὅμως οὐκ ὀλίγος χρόνος, μέχρις οὗ ἀνασχηματισθῇ τὸ οὕτω παραλυθὲν στράτευμα. Ὁ Λυσίμαχος ἄρα δὲν θὰ ἐδύνατο νὰ ὑπερασπίσῃ τὸ κράτος αὐτοῦ κατὰ τῆς εἰσβολῆς τοῦ Δημητρίου, οὐδὲ θὰ ἠδύνατο ν' ἀποκρούσῃ αὐτόν, ἂν κίνησιν τις κατὰ τὰ νῶτα τῆς Μακεδονίας δὲν ἤρχετο ἐγκαίρως εἰς βοήθειαν.

Οἱ Βοιωτοὶ οἱ πρὸ μικροῦ μόνον διὰ τινὰ ἀποστασίαν τιμωρηθέντες ἐπανέστησαν ἐκ νέου, βεβαίως οὐχὶ ἄνευ ἐξωτερικῆς ἐπιδράσεως· ὁ δὲ Πύρρος ὁ πιστὸς σύμμαχος τοῦ Λαγίδου εὐθὺς μετ' ὀλίγον ἐξώρμησε καὶ αὐτὸς μετὰ στρατοῦ· καὶ ὁ Λαγίδης εἶχε μέγιστον συμφέρον νὰ σώσῃ τὸ βασίλειον τῆς Θράκης ἀπὸ τῶν ἐπιβουλῶν τοῦ Δημητρίου.

Ἀκούσας ὁ Δημήτριος τῶν Βοιωτῶν τὴν ἐπανάστασιν, ἐγκατέλειπε τὴν ἐπὶ Θράκην ἐκστρατείαν, ἀφ' οὗ μάλιστα ἔμαθε καὶ τοῦ Λυσιμάχου τὴν ἐπάνοδον· διελθὼν δὲ τάχιστα τὴν Θεσσαλίαν ἦλθεν εἰς τὴν Βοιωτίαν, ὅπου εὔρε τοὺς Βοιωτοὺς ὑπὸ τοῦ υἱοῦ

¹⁾ Διοδώρου ΚΑ', 12. Στραβῶνος Ζ', σ. 302. Μέμονα παρὰ Φωτίῳ Ε', 1. Ὁ Πανσανίας Α', 9, 7 λέγει ὅτι οἱ μὲν ἐνόμιζον ὅτι μόνος ὁ Ἀγαθοκλῆς, οἱ δὲ ὅτι μόνον ὁ Λυσίμαχος αἰχμαλωτίσθη.

αὐτοῦ Ἀντιγόνου ἤδη ἐπαναχθέντας εἰς ὑποταγήν. Μόνοι αἱ Θηβαί ἔτι ἀντεῖχον· διὸ καὶ εὐθύς ὁ Δημήτριος ἐτράπη ἐπὶ τὴν πολιορκίαν τῆς ὀχυρᾶς πόλεως.

Ἐν τούτοις ὁ Πύρρος εἰσβαλὼν εἰς τὴν Θεσσαλίαν, προήλασε μέχρι τῶν Θερμοπυλῶν. Ἄλλ' αὐταὶ ἔπρεπε νὰ σωθῶσιν ἐκ παντὸς τρόπου. Ὅθεν ὁ Δημήτριος καταλιπὼν τὸν υἱὸν του πρὸ τῶν Θηβῶν, ἔσπευσεν ἔχων τὸ πλεῖστον τοῦ στρατοῦ εἰς τὸ στενόν. Καὶ ὁ μὲν Πύρρος ὑπεχώρησεν, ὅπως ἀποφύγῃ αὐτόν· ὁ δὲ Δημήτριος καταλιπὼν 10,000 πεζοὺς καὶ 1,000 ἵππεῖς πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς Θεσσαλίας, ἐпанέκαμψεν εἰς τὴν Βοιωτίαν, ὅπως ἐξακολουθήσῃ τὴν πολιορκίαν τῶν Θηβῶν. Ἀποκλείσας λοιπὸν στενῶς τὴν πόλιν, προσήγαγε τὴν λεγομένην ἐλέπολιν, πολιορκητικὴν μηχανὴν τόσον τεραστίου μεγέθους, ὥστε, ἵνα μετακινηθῇ ἐπὶ τὰ πρόσω μὲν 600 βήματα, ἐχρειάσθησαν δύο μῆνες. Τῶν δὲ Θηβαίων ἀμυνομένων ἀνδρείοτατα, οἱ πολιορκηταὶ ἔπαθον παντοίας ζημίας, ἄλλως τε καὶ ἐπειδὴ ὁ Δημήτριος πολλάκις ἀσκόπως καὶ ἐξ ἰδιοτροπίας καὶ ἀνυπομονησίας διέταττεν ἐφόδους καὶ μάχας. Ἐπειδὴ δὲ ποτε ἔν τινι τοιαύτῃ οὐχὶ ἀναγκαίᾳ μάχῃ ἔπεσον πολλοὶ ἄνθρωποι, ὁ δὲ Ἀντίγονος ἐτόλμησε νὰ ἐλέγξῃ πῶς τὸν πατέρα διὰ τὴν τόσον ἀνωφελῇ θυσίαν ἀνδρείων στρατιωτῶν, ὁ Δημήτριος λέγεται ὅτι εἶπε, «Σὺ δὲ τί δυσχεραίνεις; ἢ διάμετρον (σιτηρέσιον) ὀφείλεις τοῖς ἀποθνήσκουσιν;». Παρατολμώματος δ' ὧν ἐξέθετεν ἑαυτὸν εἰς κινδύνους, ἀγωνιζόμενος πολλάκις μεταξὺ τῶν πρώτων ἐπιτιθεμένων, καὶ ἐν τοιαύτῃ ποτε περιπτώσει ἔλαβε καίριον τραῦμα ἐκ τινος ὀξυβελοῦς εἰς τὸν τράχηλον. Ἡ πολιορκία παρετάθη ἐπὶ πολὺν χρόνον· ἀλλὰ τέλος ἡ πόλις ἠναγκάσθη νὰ παραδοθῇ· καὶ οἱ Θηβαῖοι προσεδόκων τὴν ἐσχάτην τιμωρίαν, ἀναμιμνησκόμενοι τῶν λόγων σοφοῦ τινος ἀνδρὸς εἰπόντος, ὅτι ὁ Κάσσανδρος ἀνφοδόμησε τὰς Θήβας χάριν ἄλλου τινὸς Ἀλέξανδρου. Ἀν δὲ ὁ Δημήτριος ἐφάνη ἀνελπίστως ἐπιεικής, τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸν Ἀντίγονον, τὸν ἐν ταῖς πρώτοις ἐκπροσωποῦντα τὰ ἡπιότερα καὶ μετριοπαθέστερα συναισθήματα τῆς νεωτέρας γενεᾶς. Ὁ

πατήρ, ἀρκεσθεὶς εἰς τὴν θανάτωσιν δέκα ἢ δεκατριῶν καὶ τὴν φυγάδευσιν τῶν λοιπῶν ἐκ τῶν μάλιστα πρωταιτίων ¹⁾, ἀπέδωκε μὲν εἰς τοὺς Θηβαίους τὴν πολιτείαν ²⁾, ἀλλὰ κατέλιπεν ἐν τῇ Καδμείᾳ φρουράν, ὅπως καὶ ἐν τῷ Μουσεῖῳ τῷ ἐν Ἀθήναις. Διότι εἶχον παρέλθῃ οἱ χρόνοι, καθ' οὓς τὸ ὄνομα τοῦ Δημητρίου ἦτο ἀναποσπάστως συνδεδεμένον μετὰ τοῦ τῆς ἐλευθέρας δημοκρατίας· ὁ δὲ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας ἦτο ἡναγκασμένος ν' ἀκολουθῇ τὰς αὐτὰς πολιτικὰς ἀρχάς, τὰς ὁποίας τοσάκις ἐναντίον τοῦ Κασσάνδρου κατεπολέμησεν. Τώρα δὲ ἦτο πράγματι βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος, ἥτις ἅπασα πλὴν τῆς Σπάρτης καὶ Αἰτωλίας ἦτο εἰς αὐτὸν ὑποτεταγμένη ³⁾.

Καὶ περὶ μὲν τῆς Σπάρτης ἀγνοοῦμεν, ἂν καὶ κατὰ τίνα τρόπον ἐξηκολούθησε τὸν κατὰ τοῦ Δημητρίου ἀγῶνα· οἱ δὲ Αἰτωλοὶ, εὐνοοῦμενοι ὑπὸ τῆς γειτονίας τοῦ Ἑπειρωτικοῦ κράτους καὶ συμμαχοῦντες μετ' αὐτοῦ, ἀπεδείχθησαν ἀείποτε θρασεῖς πολέμιοι τοῦ Δημητρίου καὶ τῶν ὑποτεταγμένων αὐτῷ Ἑλλήνων. Οἱ δὲ ἔμποροι Λοκροὶ, συντασσόμενοι μετ' αὐτῶν, κατέλαβον τοὺς Δελφούς, ὅτε δὲ ἔμελλε κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ τρίτου ἔτους τῆς 122 Ὀλυμπιάδος νὰ τελεσθῇ ἡ μεγάλη τῶν Πυθίων ἑορτή, ἀπέκλεισαν τὰ στενὰ τῆς λεγομένης Σχιστῆς ὁδοῦ, καὶ ἐκώλυσαν τοὺς ἄλλους Ἑλληνας ἀπὸ τοῦ νὰ ἔλθωσιν εἰς τοὺς πυθικοὺς ἀγῶνας. Τότε ὁ Δημήτριος διέταξεν, ἐπειδὴ ἡ εἰς τοὺς Δελφούς ἀγούσα ἐκλείσθη ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν, ἡ δὲ ἑορτὴ τοῦ Ἀπόλλωνος προσήκει

¹⁾ Πλουτάρχου Δημητρ. ΛΘ', Μ'. Διοδώρου ΚΑ', 14.

²⁾ Πλουτάρχου Δημητρ. ΜΓ' «Θηβαίοις μὲν ἀπέδωκε τὴν πολιτείαν». Διδακτικὸν εἶνε ὅτι ἐν τινι ἐπιγραφῇ ἐπὶ ἄρχοντος Θεσσαλάρχου, Μεταχρυσίου 12 (=τέλος Αὐγούστου 289) μνημονεύεται συνθήκη «τοῦ δήμου τοῦ Ἀθηναίων καὶ [τοῦ κοινου] τοῦ Βοιωτῶν» (Corp. Inser. Attic. II, n° 308).

³⁾ Ἡ χρονολογία τῶν συμβάντων τούτων δὲν εἶνε βεβαία. Ἐκ τοῦ Πλουτάρχου βλέπει τις ὅτι ἡ δευτέρα ἄλωσις τῶν Θηβῶν ἐγένετο πρὸ τοῦ φθινοπώρου τοῦ 290 (Ὀλ. 122, 3 ἢ ἑορτὴ τῶν Πυθίων). Ὁ Πλουτάρχος λέγει «ταῖς μὲν οὖν Θήβαις οὕτω δέκατον οἰκουμέναις ἔτος ἀλῶναι ὅς ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ συνέπεσε». Ἄλλ' ἡ εἰδησις αὕτη εἶνε ἐξ ἄφαντος παρεμφαρμένη. Δύναται τις εἰκάξῃ, ἐπειδὴ ἡ πολιορκία τῶν Θηβῶν διήρκεσε μακρὸν χρόνον, νὰ τάζῃ τὴν μὲν ἀρχὴν αὐτῆς εἰς τὸ φθινόπωρον τοῦ 291, τὴν δὲ ἀχμαλώσειαν τοῦ Λουσιάρχου εἰς τὸ ἔαρ τοῦ αὐτοῦ ἔτους.

μάλιστα εἰς τοὺς Ἀθηναίους, παρ' οἷς ὁ θεὸς τιμᾶται ὡς πατὴρ καὶ γενάρχης τοῦ δήμου, τοῦ λοιποῦ νὰ μετατεθῶσι τὰ Πύθια εἰς τὰς Ἀθήνας μετὰ τῶν παρεπομένων τελετῶν, πανηγύρεων, θεωριῶν, ἀγώνων, θυσιῶν κτλ. τὰ δὲ Πύθια τοῦ παρόντος ἔτους νὰ τελεσθῶσιν ἐν Ἀθήναις. Καὶ τῷ ὄντι κατὰ τὸ ἔτος 290 ἐξετέλεσθη ἡ ἀλλόκοτος αὕτη καινοτομία, τὸ πρῶτον ἴσως παράδειγμα ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς λατρείας τῶν Ἑλλήνων, καθ' ὃ θρησκευτικὴ τις τελετὴ, ὡς ἐκ τῆς καθιερώσεως, τοῦ μύθου καὶ τοῦ ἐπὶ πολλὰς ἑκατονταετηρίδας ἔθους καθ' ὁλοκληρίαν συνδεδεμένη πρὸς ὠρισμένον τόπον, μετετέθη ἀλλαχόσε αὐθαίρετως καὶ κατὰ τὰς ὑπαγορεύσεις τοῦ ὀρθοῦ λόγου ¹⁾).

Μετὰ τὴν ἐν Ἀθήναις ἐορτὴν ὁ Δημήτριος ἐπανέκαμψεν εἰς τὴν Μακεδονίαν, ὅπως ἐνταῦθα διέλθῃ τὸν χειμῶνα. Οἱ δὲ Μακεδόνες ἤρχισαν ἤδη νὰ μεμψιμοιρῶσι βαρέως· διότι οἱ μὲν στρατιῶται ἦσαν ἀχαλίνωτοι, ἰταμοί, πρὸς πᾶσαν ἔννομον τάξιν θρασεῖς καὶ ὕβρισταί, ἀληθὴς βάσανος τῶν τε πολιτῶν καὶ τῶν χωρικῶν· αὐτὸς δὲ ὁ βασιλεὺς ἠρέσκετο εἰς δίκαιαν ἐκλελυμένην καὶ διατριβὰς ἀκολάστους καὶ σκανδαλώδεις· ἀλλὰ πρὸ πάντων αἱ εἰς αὐτὸν ἀνατεθεῖσαι μεγάλαι ἐλπίδες οὐδαμῶς ἐξεπληρώθησαν, οὐδ' αὐταὶ αἱ ὑπὸ τοῦ Πύρρου ἀποσπασθεῖσαι χῶραι ἀνεκτήθησαν, καὶ οἱ ἐν Ἑλλάδι ἀγῶνες κέρδος μὲν οὐδέν, μόλις δὲ δόξαν τινὰ ἀπεκόμισαν εἰς τὸν τόπον· ἐν ᾧ δὲ τὰ ἄλλα βασιλεία ἐφαίνοντο ἐπιδίδοντα εἰς ἀκμήν, εὐημερίαν καὶ αἰγλήν, ἡ Μακεδονία κατέπιπτεν ἀντὶ νὰ κρατύνηται. Ἀλλ' οὐδὲν τούτων εἴλκυε τὴν προσοχὴν του. Ὁ νοῦς του ἦτο πλήρης νέων πάντοτε καὶ μεγαλεπήβολων σχεδίων. Ὅθεν, ὅτε ὁ γέρων Ἀγαθοκλῆς ὁ Συρακούσιος ἔπεμψε τὸν ἴδιον υἱὸν Ἀγαθοκλέα, ὅπως συνάψῃ πρὸς αὐτὸν συμμαχίαν καὶ φιλίαν, ὁ Δημήτριος τὸν ὑπεδέχθη μετὰ μεγίστης τιμῆς, κοσμήσας αὐτὸν διὰ βασιλικῆς στολῆς καὶ δῶρα ἐπιδαφιλεύσας πολυτελῆ· ἐξαπέστειλε δὲ μετ' αὐτοῦ τὸν Ὀξύθε-

1) Πλουτάρχου Δημητρ. Μ'.

μιν¹⁾, ἕνα τῶν φίλων, ἵνα παραλάβῃ τὸν ὄρκον ἐπὶ τῇ συνομο-
λογηθείσῃ συμμαχίᾳ, ἔδωκεν ὅμως εἰς αὐτὸν μυστικὴν ἐντολὴν
νὰ κατασκοπεύσῃ τὰ ἐν Σικελίᾳ πράγματα, νὰ παρατηρήσῃ, ἂν
εἶνε δυνατόν νὰ γείνη τι, καὶ νὰ μεταχειρισθῇ πάντα τρόπον, ὅπως
ἀποκτήσῃ ἐκεῖ δύναμιν ὑπὲρ τῆς Μακεδονίας²⁾. Περὶ τὸν αὐτὸν
χρόνον ἡ Λάνασσα, ἡ θυγάτηρ τοῦ Ἀγαθοκλέους, σύζυγος δὲ
τοῦ Πύρρου, ἔπεμψε πρὸς τὸν Δημήτριον, λέγουσα, ὅτι δὲν εἶνε
τῆς ἀξιοπρεπειᾶς αὐτῆς νὰ συμμετέχῃ μετὰ βαρβάρων γυναικῶν
τῆς κοίτης τοῦ τῶν Ἑπειρωτῶν βασιλέως· καὶ νὰ εἶνε μὲν συ-
νομόζυγος μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ Πτολεμαίου³⁾, τὸ ὑπέμεινε·
ν' ἀτιμάζεται δὲ χάριν παλλακίδων, τῆς θυγατρὸς τοῦ ληστοῦ
Βαρδύλιος καὶ τοῦ Παίονος Αὐδολέοντος, δὲν τὸ ἀνέχεται⁴⁾. κατα-
λιποῦσα λοιπὸν τὴν αὐλὴν τοῦ Πύρρου διατρίβει ἐν Κερκύρᾳ, τῇ
προικίᾳ αὐτῆς νήσῳ, καὶ ἐνταῦθα προσκαλεῖ τὸν Δημήτριον, τὸν
πατρικὸν φίλον, ὅπως ἐορτάσωσι τὸν γάμον των.

Πόσον εὐρείας ἀπόψεις διήνοιγον εἰς αὐτὸν αἱ σχέσεις αὗται!
Βλέπων ὅτι ὁ μὲν Λυσίμαχος ἤρχε τῶν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ Ἑλλή-
νων, ὁ δὲ Πτολεμαῖος τῶν ἐν Λιβύῃ, ἐνόμιζεν ὅτι οὐδὲν ἄλλο ἤτο
φυσικώτερον τοῦ νὰ προσαρτήσῃ καὶ αὐτὸς εἰς τὸ ἑαυτοῦ κράτος
τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς κυρίως Ἑλλάδος τοὺς ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Σι-
κελίᾳ Ἕλληνας, ἵνα μετὰ τοῦτο ἐκτελέσῃ τέλος πάντων τὸ σχέ-
διον, ὅπερ ἤδη ὁ Ἀλέξανδρος εἶχε, νὰ διαπεράνῃ τὸν μέγαν πόλε-

1) Εἶνε ὁ αὐτὸς Ὁξύθεμις, ὁ Ἱπποστράτου, εἰς ὃν αἱ Ἀθηναῖοι πρὸ δεκαετίας εἶχον
δώσῃ τὸ δικαίωμα τοῦ πολίτου (Corp. Insc. Attic. II, n° 243).

2) Αἱ περιέργοι αὗται εἰδήσεις εὐρίσκονται παρὰ **Διοδώρῳ** (ΚΑ'. 15) καὶ ἡ ἀκρίβεια
αὐτῶν ἐπιβεβαιούται ὑπὸ τινων συμβάντων ἐν τῇ αὐτῇ τῶν Συρακουσῶν.

3) Τότε λοιπὸν ἡ Ἀντιγόνη θὰ εἶχε βεβαίως ἀποθάνῃ.

4) Ὁ **Πλούταρχος** (Πύρρ. Γ') λέγει «ταῖς βαρβάραις γυναιξί», ἐννοεῖ δηλ. τὰς ὀνο-
μασθείσας. Ἡ θυγάτηρ τοῦ βασιλέως τῶν Παίωνων θὰ εἶνε ἡ ἀδελφὴ τοῦ Ἀρίστωνος, περὶ
οὗ θὰ γείνη κατωτέρω λόγος. Ὁ δὲ πατὴρ τῆς Βιρκέννης Βάρδουλis εἶνε ἀδύνατον νὰ εἶνε
ὁ αὐτὸς καὶ ὁ πρὸς τὸν Φίλιππον πολεμήσας, ἥδη ἐννενηκοντούτης (**Δουκιανοῦ** Μακροβ.
10) Μήπως ἦτο ἐγγονὸς τις αὐτοῦ, υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ βασιλέως Κλείτου, ὀνομαζόμενος
ὡσαύτως Βάρδουλis;

μον τὸν κατὰ τῶν ἐν τῇ Δύσει Καρχηδονίων ¹⁾. Κατακτήσεις πρὸς ταῦτα τὰ μέρη ἦσαν μὲν ἴσως εὐχερέστεραι, βεβαίως δὲ οὐχ ἦττον εὐκλεεῖς παντὸς ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἀγῶνος, πρὸς ὃν μάλιστα ἐδύναντο νὰ εἶνε καὶ λυσιτελέστεραι. Πρὸς δὲ τὸν ῥωμαϊκὸν λαόν, οὗ ἡ δύναμις ἤρχισε νὰ ἐπεκτείνεται κατὰ τὴν Ἰταλίαν, ὁ Δημήτριος εἶχεν ἤδη συνάφη σχέσεις, ἃς ἐδύνατο ἐν καιρῷ τῷ δέοντι νὰ χρησιμοποίησιν· συλλαβὼν δηλαδὴ ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς θαλάσσαις ῥωμαίους πειρατάς, ἐξαπέστειλεν αὐτοὺς οἰκαδε «χαριζόμενος τοῖς Ῥωμαίοις διὰ τὴν πρὸς τοὺς Ἑλληνας συγγένειαν» ²⁾. Ἐπειτα αἱ στρατιωτικαὶ αὐτοῦ δυνάμεις καθίστων ἀναγκαῖον τὸν πόλεμον· διότι ὁ μόνιμος αὐτοῦ στρατὸς ἕνεκα τοῦ μεγέθους του ἦτο δυσανάλογος πρὸς τὴν ἔκτασιν τῆς ἐπικρατείας, εἰς ἣν ἀνῆκεν. Ἵνα λοιπὸν τὸν διαθρέψῃ, τὸν ἀπασχολήσῃ καὶ τὸν συγκρατήσῃ, καὶ ἵνα ἀπαλλάξῃ τὴν ἑαυτοῦ χώραν ἀπὸ τῆς μάστιγος στρατοῦ ἀγερῶχου καὶ βιαίου, εἶχεν ἀνάγκην πολέμου.

Τοιοῦτοι θὰ ἦσαν οἱ λογισμοὶ καὶ τοιαῦται αἱ ἐλπίδες, μεθ' ὧν ὁ Δημήτριος ἤρχισε τὸν πόλεμον τοῦ ἔτους 289. Προκειμένου νὰ τολμηθῇ ἐκστρατεία τις εἰς τὴν Δύσιν, πρωτίστη ἀνάγκη ἦτο νὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ μὲν Μακεδονία πρὸς τοῦτο τὸ μέρος, διότι ὁ μὲν Πύρρος κατεῖχεν ἔτι μακεδονικὰς χώρας, οἱ δὲ Αἰτωλοὶ, ὧν ἡ δύναμις τῶν ὅπλων ἐπεκράτει μέχρι τῆς ἀνατολικῆς κλιτύος τοῦ Παρνασσοῦ, ἦσαν σύμμαχοί του. Πρὸς ἀμφοτέρους λοιπὸν τούτους ἐκίνησεν ἐν πρώτοις τὸν πόλεμον, εἰς ὃν ἐδύνατο νὰ δώσῃ ἀφορμὴν ἡ ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν κατοχὴ τῆς εἰς Δελφοὺς ἀγούσης Σχιστῆς ὁδοῦ. Ὁ Δημήτριος εἰσέβαλεν εἰς τὴν χώραν αὐτῶν καὶ

1) Χάριν ταύτης ἰδίως τῆς ἐκστρατείας φαίνεται ὅτι ὁ Δημήτριος ἐμελέτησε τὴν διόρυξιν τοῦ ἰσμοῦ τῆς Κορίνθου (*Στράβωνος* Α', σ. 54 *Πλινίου* Hist. Nat. IV, 4).

2) *Στράβωνος* Ε', σ. 282, ἐνθα παραδόξως γίνεται μνεία καὶ τοῦ ναοῦ τῶν Διωσκούρων τοῦ ἱδρυμένου ἐν τῇ ἀγορᾷ. [Δὲν ἐννοῶ τῆς μνείας ταύτης τὸ παράδοξον. Ὁ Δημήτριος φαίνεται παρὰ Στράβωνι ἐπιτιμῶν τοὺς Ῥωμαίους, οὐκ ἀξίων τοὺς αὐτοὺς ἀνδράς στρατιεῖν τε ἅμα τῆς Ἰταλίας καὶ ληστήρια ἐκπέμπειν· καὶ ἐν μὲν τῇ ἀγορᾷ Διωσκούρων ἱερὸν ἐδρυσσάμενους τιμᾶν οὐς πάντες σωτήρας ὀνομάζουσιν, εἰς δὲ τὴν Ἑλλάδα πέμπειν τὴν ἐκείνων πατρίδα τοὺς λεηλατήσαντας Σ. Μ.]

τὴν ἐλεηλάτει¹⁾, οἱ δὲ Αἰτωλοὶ σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις θά κατέφυγον εἰς τὰ ὄρη, ὅπως καὶ ἄλλοτε. Καὶ μέρος μὲν τοῦ στρατοῦ ἔμεινε πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ὑποταγῆς ἐν τῇ χώρᾳ ὑπὸ τὸν ἑμπεῖρον στρατηγὸν Πάνταυχον²⁾, ὅστις κεκτημένος ὑπερφυᾶ σωματικὴν ῥώμην καὶ δεξιότητα, συνῆπτε μετ' αὐτῆς μεγίστην ἀνδρείαν καὶ τὸ ἀγέρωχον φρόνημα τοῦ ἀρχαίου στρατιώτου. Ὁ δὲ Δημήτριος μαθὼν καθ' ἃ προσεδόκα, ὅτι ὁ Πύρρος προσήρχετο εἰς βοήθειαν τῶν συμμάχων του, ἀντεπεξῆλθε μετὰ τοῦ πλείστου τῆς ἑαυτοῦ στρατιᾶς, τὴν αὐτὴν ὁδὸν πορευόμενος, ἣν καὶ ἐκεῖνος, ὅπως καταστήσῃ ἀδύνατον εἰς τοὺς ἐναντίους τὴν ἐλπιζομένην ἀμοιβαίαν ὑποστήριξιν. Ἀλλ' ἀμφότεροι οἱ βασιλεῖς διήμαρτον ἀλλήλων· καὶ ὁ μὲν Δημήτριος κατατρέχει τὴν Ἡπειρον δηϊόνων καὶ λαφυραγωγῶν, καὶ χωρὶς νὰ μεριμνήσῃ, ποῦ ἐτράπη ὁ διαφυγὼν αὐτὸν ἀντίπαλος, διαπεραιώνεται εἰς τὴν Κέρκυραν, ἵνα ἐορτάσῃ τὸν μετὰ τῆς Λανάσσης γάμον του· ὁ δὲ Πύρρος εἰσέρχεται εἰς τὴν Αἰτωλίαν. Συναντᾷ τὰς προφυλακὰς τοῦ Πανταύχου, καὶ ἀμφότεροι παρατάξαντες τὰ στρατεύματα εἰς μάχην, ἤρχισαν τὸν ἀγῶνα. Καὶ ὁ μὲν Πάνταυχος, ἀναζητῶν τὸν βασιλέα, προκαλεῖ αὐτὸν εἰς μονομαχίαν· ὁ δὲ Πύρρος, οὐδενὸς ὑπολειπόμενος κατὰ τὴν ῥώμην καὶ τὴν εὐτολμίαν, σπεύδει διὰ τῶν τάξεων τῶν κρατερώς μαχομένων εἰς συνάντησιν τοῦ πελωρίου Πανταύχου. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον μάχονται διὰ τῶν δοράτων, εἶτα δέ, τούτων θραυσθέντων, ἐπιπίπτουσι κατ' ἀλλήλων ξιφουλκήσαντες, καὶ συμπλακέντες μονομαχοῦσι μετὰ μεγίστης δεξιότητος καὶ σφόδρα ἐξωργισμένοι· καὶ ὁ μὲν Πάνταυχος τραυματίζει τὴν χεῖρα τοῦ βασιλέως, ὁ δὲ Πύρρος τὸν μηρὸν τοῦ ἀντιπάλου, ἀλλὰ παλαιούσιν ὅμως λυσσωδέστερον, ὅτε τέλος μία πληγὴ εἰς τὸν πρᾶχῃλον

¹⁾ Κατὰ τὸν *Πλούταρχον*: Δημητρ. ΜΑ'. «ἐστράτευσεν ἐπ' Αἰτωλοῦς». Εἰς ταῦτα θὰ ἀνεφέρετο ἡ ὑπὸ τοῦ *Στράβωνος* (I, σ. 451) μνημονευομένη δι' ὧσις τῆς Αἰτωλίας ὑπὸ τοῦ Δημητρίου, ἂν ἔκεί ἡ γραφὴ τοῦ χειρογράφου *Medic. 2 Πολιορκητοῦ* ἀντὶ τοῦ *Αἰτωλικοῦ* ἦτο ὀρθή. Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ἡ κοινὴ γραφὴ εἶνε ὀρθότερα.

²⁾ Ὁ *Ἀρξιδανός* (Ἰνδικ. 18) μεταξὺ τῶν τριηράρχων τοῦ Ἰνδικοῦ στόλου ἀνομάζει ἵνα Πάνταυχον Νικολάου Ἀλωρίτην ἐνδεχόμενον νὰ ἐννοῇται οὗτος ἐδῶ.

καταβάλλει τὸν στρατηγόν, ὃν ταχέως ἀναρπάσαντες οἱ φίλοι ἀπήγαγον βαρέως τετρωμένον. Οἱ δὲ Ἑπειρῶται, ἐπιτεθέντες κατὰ τῶν μακεδονικῶν φαλάγγων, διέσπασαν αὐτάς, καὶ τρέψαντες εἰς φυγὴν τοὺς Μακεδόνας κατήγαγον ὀλοσχερῇ νίκην. Τοιοῦτον ἀπέβη τὸ τέλος τῆς ἡμέρας ἐκείνης, καθ' ἣν 5,000 Μακεδόνες αἰχμάλωτοι μόνον ἐξωγρήθησαν. Ἐλευθερώσας δὲ οὕτω τὴν Αἰτωλίαν ὁ Πύρρος, ὁ ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν αὐτοῦ Ἀετὸς προσαγορευόμενος, ἡγούμενος τοῦ νικηφόρου στρατοῦ, ἐπανακάμπει εἰς τὴν Ἑπειρον, ὅπως συναντήσῃ τοῦ Δημητρίου τὸν στρατόν· ὁ δὲ Δημήτριος, μαθὼν ἐκείνην τὴν ἥτταν, μετὰ σπουδῆς ἀναζεύξας, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Μακεδονίαν¹⁾.

Ἡ ἀρχὴ αὕτη ἀπέβη ὀλεθρία εἰς τὸν Δημήτριον, διότι οὐ μόνον οἱ σκοποὶ αὐτοῦ περὶ ὑπερποντίων κατακτήσεων καὶ αἱ ἐλπίδες περὶ ἀνακτήσεως τῶν ἄλλοτε μακεδονικῶν χωρῶν ἐναυάγησαν, ἀλλὰ καὶ ἡ αἰγλή τῶν νικηφόρων αὐτοῦ ὅπλων ἡμαυρώθη. Τὸ δὲ ὄνομα τοῦ Ἀετοῦ ἤρχισε νὰ ἐπιδρᾷ γοητευτικῶς καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν Μακεδόνων. Ὁ Πύρρος, ἔλεγον τανῦν, εἶνε ὁ μόνος μεταξὺ τῶν βασιλέων, ἐν ᾧ διέβλεπον τὴν τόλμην τοῦ Ἀλεξάνδρου· μόνος αὐτὸς ὁμοιάζει πρὸς ἐκεῖνον κατὰ τε τὴν φρόνησιν καὶ τὸ θάρρος· ἐκ δὲ τῶν ἄλλων οἱ μὲν εἶνε ματαιόφρονες μιμηταὶ τοῦ μεγάλου βασιλέως, νομίζοντες ὅτι ἐξομοιοῦνται πρὸς αὐτὸν μόνον κλασάου-χενευόμενοι ὡς ἐκεῖνος, ἢ τὴν ἀλουργίδα κατὰ τὸν ἐκείνου τρόπον φέροντες καὶ ὑπὸ τῶν σωματοφυλάκων παρακολουθούμενοι· ὁ δὲ Δημήτριος εἶνε ὡσεὶ θεάτρου ὑποκριτής, σήμερον μὲν τὸν Ἀλέξανδρον ὑποκρινόμενος, αὔριον δὲ τὸν φυγάδα βασιλέα Οἰδίποδα²⁾.

Ἀλλ' ὁ Δημήτριος ὀλίγον ἐφρόντιζε περὶ τῶν τοιούτων γνωμῶν· ἐνέτεινε δὲ μέχρις ὑπερβολῆς — τοιαύτη τοῦλάχιστον εἶνε ἡ παρὰ Πλουτάρχῳ περιγραφὴ ἢ ἐκ τοῦ Δούριδος πηγάζουσα³⁾ —

1) Πλουτάρχου Πύρρ. Ζ', Δημητρ. ΜΑ'.

2) Πλουτάρχου Δημητρ. ΜΑ'.

3) Ὁ Δούρις ὁ παρ' Ἀθηναίῳ ΙΒ', σ. 535 ἀναγνωρίζεται παρὰ Πλουτάρχῳ καὶ ἐκ μερικῶν τινῶν λήξεων.

τὴν ἀσωτίαν καὶ πολυτέλειαν τῆς αὐλῆς τοῦ· ὁσάκις ἐνεφανίζετο ἦτο πάντοτε πολυτελέστατα ἐνδοδυμένους, φορῶν διπλοὺν διάδημα, πορφυρᾶς ἐμβάδας καὶ χρυσοποίκιλτον ἀλουργίδα· ὑπῆρχε δὲ γλαμύς τις, ἐπὶ πολὺν χρόνον χάριν αὐτοῦ ὑφαινομένη, « ἔργον ὑπερήφανον, εἰκασμα τοῦ κόσμου καὶ τῶν κατ' οὐρανὸν φαινομένων ». Δι' ὅλης τῆς ἡμέρας ἐτρύφα ἐν συμποσίοις, ὧν ἡ πολυτέλεια ὑπερέβαλλε πᾶν ὅ,τι ἕως τότε ἐνομιζέτο δυνατόν. Ἐκτὸς δὲ τούτων ἦτο δυσπρόσιτος εἰς πάντας τοὺς μὴ ἀνήκοντας εἰς τὴν αὐλὴν αὐτοῦ· ἀλλὰ καὶ οἱ περὶ αὐτὸν προσήρχοντο ἐν σχήματι ταπεινῷ αὐστηροτάτης αὐλικῆς ἐθιμοτυπίας. Σπανίως παρεῖχε καιρὸν εἰς συνεντεύξεις, καὶ ἂν δὲ τέλος ἐδέχετό τινα, ἦτο τραχύς, ὑπερόπτης, δεσποτικός· πρεσβείαν τινὰ τῶν Ἀθηναίων ἐκράτησέ ποτε παρ' ἑαυτῷ δύο ἔτη, πρὶν ἢ δεχθῇ αὐτὴν εἰς ἀκρόασιν· καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν οἱ περισπουδαστότατοι τῶν Ἑλλήνων¹⁾. Οἱ δὲ Μακεδόνες οἷτε ἐκ τοῦ δήμου καὶ οἱ εὐπατρίδαι, οἵτινες ἄλλοτε ἦσαν συνηθισμένοι νὰ προσφέρωνται οἰκειῶς πρὸς τοὺς ἑαυτῶν βασιλεῖς, καὶ νὰ συνδιαλέγωνται καὶ διαπραγματεύωνται ἐλευθέρως, τανῦν ἔμελλον νὰ μεταβάλλωσι τὰς συνηθείας των καὶ νὰ βλέπωσιν αὐτὸν περιστοιχιζόμενον ὑπὸ τοῦ σμήνους τῶν δουλοπρεπῶν αὐλικῶν, τρυφῶντα μὲν ὡς Σαρδανάπαλον καὶ αὐθαιρεσίαν ἀσκοῦντα, περιφρονοῦντα δὲ καὶ ἀθετοῦντα καὶ παραγκωνίζοντα τὰ πάτρια καὶ τὰ δικαιώματά των καὶ ὅ,τι αὐτοῖς προσφιλές. Ὅτε δὲ κατὰ τινα ἐξέλασιν ἐφάνη δημοτικώτερος καὶ εἰς ἐντεύξεις εὐδιαθετώτερος, πολλοὶ συνέδραμον ἐγχειρίζοντες αὐτῷ ἐγγράφους παρακλήσεις· τὰς ἐδέχθη, καὶ οἱ ἄνθρωποι παρηκολούθουν μετὰ χαρᾶς· ἀλλ' εὐθύς ὡς ἔφθασεν εἰς τὴν γέφυραν τοῦ Ἀξιοῦ, ἐξέῤῥιψε πάσας τὰς ἀναφοράς εἰς τὸν ποταμόν²⁾. Καὶ οὕτως ἐφαίνετο ὥσανεὶ ἐπίτηδες ἐγχεύαζε τὴν

¹⁾ Ὅρθως εἰκάζει ὁ Schorn (Geschichte Griechenlands σ. 20) ὅτι ἡ παρακράτησις αὐτῆς τῶν πρέσβειων θὰ ἐσήμαινεν, ὅτι ὁ Δημήτριος εἶχε θώρη σπουδαίαν τινὰ ὑπόσχεσιν, ἣν δὲν ἤθελεν μῆτε νὰ παραδῇ μῆτε νὰ τηρήσῃ, ν' ἀπαλλάξῃ δηλ. τὰς Ἀθῆνας τῆς μακεδονικῆς φρουρᾶς.

²⁾ Πλουτάρχου Δημητρ. MB'.

βαθέως εἰσχωρήσασαν δυσαρέσκειαν· οἱ δὲ Μακεδόνες ἐμνημόνευον τὸν βασιλέα Φίλιππον, ὅστις παρεῖχεν εὐμενῇ ἀκρόασιν εἰς πάντα ἱκετεύοντα, καὶ ἐξύμνουν τὴν εὐτυχίαν τῶν Ἑπειρωτῶν, οἵτινες ἐβασιλεύοντο ὑπὸ ἀληθοῦς ἥρωος· καὶ αὐτοὶ οἱ χρόνοι τοῦ Κασσάνδρου ἐφαίνοντο εὐτυχεῖς, παραβαλλόμενοι πρὸς τὴν ὕβριστικὴν διοίκησιν τοῦ Δημητρίου. Ἐντεῦθεν ἀπέβη καθολικώτερον τὸ συναίσθημα, ὅτι τὸ πρᾶγμα δὲν δύναται ἐπὶ πλέον νὰ ἐξακολουθήσῃ, ὅτι ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς πατρίδος δὲν δύναται νὰ κάθῃται Ἀσιατικὸς δεσπότης, καὶ ὅτι εὐκαιρία μόνον κατὰλληλος ἀπαιτεῖται, ἵνα καταλυθῇ τοῦ Δημητρίου ἡ βασιλεία.

Τότε ὁ Δημήτριος ἡσθένησεν· ἔμενε δὲ κατὰκοιτος ἐν Πέλλῃ, κατατρυχόμενος ὑπὸ τῆς νόσου. Ἡ ἀγγελία τούτου παρεκίνησε τὸν Πύρρον νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Μακεδονίαν¹⁾, θέλων νὰ λαφυραγωγῇ μόνον, ἀλλ' ἐπειδὴ σωρηδὸν οἱ Μακεδόνες προσήρχοντο εἰς αὐτὸν καὶ συνεστράτευον, προήλασεν ἐνδοτέρω μέχρι τῆς Ἐδέσσης. Ὁ δὲ Δημήτριος, ἀναλαβὼν ὅπως οὖν ἐκ τῆς νόσου, ἔσπευσε νὰ συμπληρώσῃ τὰς ἐκ τῶν πολυπληθῶν αὐτομολιῶν μειωθείσας δυνάμεις του, καὶ ἀντεπεξῆλθε κατὰ τοῦ Πύρρου, ὅστις ἀπαράσκευος πρὸς κρίσιμους μάχας, ἀνεκάλεσε τὸν ἑαυτοῦ στρατόν. Ἀλλ' ὁ Δημήτριος κατορθώσας νὰ καταλάβῃ αὐτὸν ἐν τοῖς ὄρεσιν, ἐξωλόθρευσε μέρος τοῦ στρατοῦ τῶν πολεμίων.

Ἐνταῦθα κατέδειξε πάλιν τὴν ἐλαστικότητα τοῦ χαρακτῆρος καὶ τὴν μεγαλοφυΐαν αὐτοῦ περὶ τὸ ἐξευρίσκειν πόρους ἐν ταῖς ἀνάγκαις· διότι παρὰ τὴν καθολικὴν δυσαρέσκειαν τοῦ πλήθους καὶ τὰς μυριοπληθεῖς ἀποστασίας κατῴρθωσε μετὰ καταπληκτικῆς ταχύτητος νὰ διώξῃ τὸν ἐχθρὸν ἐκ τῆς χώρας. Ἀλλὰ δὲν θὰ ἐθεώρησεν ἄξιον τοῦ κόπου καὶ νὰ καθησυχάσῃ καὶ ἐξευμενίσῃ τοὺς πρὸς αὐτὸν ἄλλοτριῶς ἔχοντας· εἴτε ἐξ ὑπεροψίας, εἴτε ἐξ ἐπιπολαιότητος, εἴτε ἐξ ἀηδίας πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ὠλιγόρησε τοῦ

¹⁾ Ὁ Πλούταρχος Πύρρ. Γ' λέγει ἀναφερόμενος εἰς τὴν κατὰ τοῦ Πανταύχου νίκην «ὁλίγω δὲ ὕστερον . . . ἐνέβαλεν».

πρωτίστου καὶ ἀναγκαιοτάτου· διότι νέαι πάλιν φαντασιοπληξίαι καὶ νέα τυχοδιωκτικὰ σχέδια ἐξήγειραν τὸν λογισμὸν του.

Πρὸς τὸν Πύρρον συνωμολόγησεν εἰρήνην¹⁾, οὐ μόνον ὅπως ἐξασφαλίσῃ τὰ νῶτά του πρὸς πᾶσαν νέαν ἐπιχείρησιν, ἀλλὰ καὶ διότι ἐπεθύμει νὰ ἔχῃ σύμμαχον καὶ φίλον τοιοῦτον ἐμπειροπόλεμον καὶ στρατηγικὸν ἄνδρα. Πρὸς τοῦτο βεβαίως παρεχώρησε τῶρα καὶ ἐπισήμως τὰς δύο μακεδονικὰς ἐπαρχίας· ἴσως δὲ καὶ συνωμολόγησε μετ' αὐτοῦ ὅτι, ὅπως αὐτὸς τὴν Ἀνατολήν, οὕτως ὁ Πύρρος ἐδύνατο νὰ κατακτήσῃ τὴν Δύσιν²⁾, ὅπου εἶχεν ἤδη γείνη ἐνέργεια ἐν τῇ αὐτῇ τῶν Συρακουσῶν διὰ τοῦ Ὀξυθέμιδος· εἶχε δολοφονηθῇ ὁ Ἀγαθοκλῆς, καὶ τὰ πάντα εἶχον περιέλθῃ εἰς τοιαύτην ταραχήν, ὥστε τολμηρά τις ἐπίθεσις ἐδύνατο νὰ ἔχῃ βεβαιωτάτην ἐπιτυχίαν³⁾. Τότε δὲ θὰ ἐπραγματοποιεῖτο καθ' ὅλοκληρίαν ὑπὸ τοῦ Δημητρίου καὶ Πύρρου ἡ μεγάλη ἐπιβολὴ τῆς συγχρόνου κατακτήσεως τῆς οἰκουμένης, ἥτις ἐπὶ τῶν δύο Ἀλεξάνδρων, τοῦ Μακεδόνα καὶ τοῦ Ἡπειρώτου, μόνον κατὰ τὸ ἥμισυ εἶχεν ἐπιτύχῃ· τότε ἤθελεν ἐκπληρωθῇ καὶ ὁ ὑψηλὸς προορισμός, εἰς ὃν χάρις εἰς τὴν ἐν τῷ κόσμῳ θέσιν αὐτῶν ἦσαν κεκλημένα τὰ εἰς ἄλληλα προσερεϊδόμενα κράτη τῆς Μακεδονίας καὶ Ἡπείρου.

Αὐτὸς δὲ ὁ Δημήτριος καθ' ὅλον τὸν χειμῶνα τοῦ 289—8

1) *Πλουτάρχου* Δημητρ. ΜΓ', Πύρρ. Γ'.

2) Ἰσως «ὁ πρὸς Κέρκυραν πόλεμος», καθ' ὃν οἱ Ταραντῖνοι ἐπέμψαν ναῦς εἰς βοήθειαν πρὸς τὸν Πύρρον (κατὰ τὸν *Πανυσανίαν* Α', 12, 2), εἶνε ὁ μετὰ ταύτην τὴν εἰρήνην κινήσεις· διότι πρῶτον πάντων βεβαίως ὤφειλε ν' ἀνακτήσῃ τὴν Κέρκυραν.

3) Τὸ τέλος τοῦ Ἀγαθοκλείους ἀφηγοῦνται κατὰ πάντη διάφορον τρόπον ὥστε *Ἰουστίνος* (XXIII, 2) καὶ ὁ *Διόδωρος* (ΚΑ', 16). Ἐκ τῶν τοῦ Ἰουστίνου φαίνεται ὅτι ὁ Ἀγαθοκλῆς, ἐπανελθὼν ἀρρώστος ἐκ τῆς ἐπὶ Βρεττίους ἐκστρατείας, ἀπέστειλεν οἰκαδε τὴν Αἰγυπτίαν βασιλόπαιδα μετὰ τῶν δύο τέκνων της. οὐχὶ βεβαίως ὅπως τοὺς σῶσῃ τῆς δυστυχίας, ἥτις ἐφαίνετο ἀπειλοῦσα αὐτούς, ἀλλὰ μάλλον διότι ὁ Ἀγαθοκλῆς, ἀφ' ὅτου συνεδῆθ' πρὸς τὸν Δημήτριον, περιῆλθεν εἰς ἔχθραν πρὸς τὴν Αἴγυπτον, καὶ θέλων νὰ μεταδιδάσῃ τὴν βασιλείαν εἰς τὸν υἱὸν του Ἀγαθοκλέα, ἀπέπεμψεν οἰκαδε τοὺς in spem regni susceptor filios τῆς Θεοξίνης. — Ὅτι ὁ Ὀξυθέμις ἐνήργησε τῷ ὄντι κατὰ τὸν ἀνωτέρω εἰρημνικὸν τρόπον εἶνε ἀναμφύβολον, διότι καθ' ὃ λέγει ὁ Διόδωρος αὐτὸς κατέβηκεν ἐπὶ τῆς πυρᾶς καὶ κατέκαυσεν τὸν Ἀγαθοκλέα, ὅστις κακῶς μὲν διέκειτο ὑπὸ τοῦ δηλητηρίου τοῦ Μένωνος, ἀλλ' ἤτο ἐτι ἐμπνους.

ἡσυχολήθη εἰς εὐρυτάτας καὶ πράγματι τεραστίας παρασκευάς. Ὁ Πλούταρχος λέγει: «Τῆς ἐλπίδος ταύτης καὶ τῆς ἐπιβολῆς οὐκ ἀπελείπετο τὰ τῆς παρασκευῆς, ἀλλὰ στρατιᾶς μὲν ἤδη συν-ετέτακτο. πεζῆς μυριάδας δέκα, δισχιλίων ἀνδρῶν ἀποδεύσας, καὶ χωρὶς ἱππέας ὀλίγων δισχιλίων καὶ μυρίων ἐλάττους. Στόλον δὲ νεῶν ἅμα πεντακοσίων καταβαλλόμενος, τὰς μὲν ἐν Πειραιεὶ τρόπεις ἔθετο, τὰς δ' ἐν Κορίνθῳ, τὰς δ' ἐν Χαλκίδι, τὰς δὲ περὶ Πέλλαν, αὐτὸς ἐπιὼν ἐκασταχόσε καὶ διδάσκων, ἃ χρῆ, καὶ συν-τεχνώμενος, ἐκπληττομένων ἀπάντων οὐ τὰ πλήρη μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ μεγέθη τῶν ἔργων· οὐδεὶς γὰρ οἶδεν ἀνθρώπων οὔτε πεντε-καιδεκῆρη ναῦν πρότερον οὔτε ἐκκαιδεκῆρη. . . . Τῶν δὲ νεῶν αὐ-τοῦ οὐκ ἦν τὸ καλὸν ἀναγώνιστον, οὐδὲ τῷ περιττῷ τῆς κατα-σκευῆς ἀπεστεροῦντο τὴν χρεῖαν, ἀλλὰ τὸ τάχος καὶ τὸ ἔργον ἀξιοθεατώτερον τοῦ μεγέθους παρεῖχον »¹⁾).

Αἱ εἰδήσεις αὗται εἶνε, ἀληθῶς εἰπεῖν, καταπληκτικάι. Ἡ ἐνδεκῆρης ἦτο ἕως τότε ἡ μεγίστη ἐπιφανεῖσα ναῦς. Ταύτην εἶχε ναυπηγήσῃ ὁ Δημήτριος, ἡ δὲ μεγίστη κέδρος τοῦ Λιβάνου, 130 ποδῶν μήκους καὶ τριῶν ἀνθρωπίνων ὀργυιῶν πάχους, εἶχεν ἀπο-τελέσῃ τὴν τρόπιν αὐτῆς²⁾). Οἱ δὲ Ἡρακλεῶται ἐπὶ τῆς ἐαυτῶν ὀκτῆρους, τῆς λεοντοφόρου, εἶχον 1,600 ἐρέτας³⁾). Κατὰ τινα λοιπὸν μετριώτατον ὑπολογισμόν, καὶ ἂν τις ὑπολάβῃ ὅτι αἱ πλείσται τῶν νεῶν αὐτοῦ ἦσαν πεντήρεις καὶ τετρήρεις, ὁ Δημή-τριος ἐχρειάσθη 100,000 ἐρέτας. Ἵνα δὲ κατανοήσῃ τις, πῶς ἦτο δυνατόν νὰ ἐκβιασθῇ στρατολογία τοσούτων ναυτῶν, πρέπει ν' ἀνα-λογισθῇ τοὺς τυραννικοὺς αὐτοῦ τρόπους καὶ τὸν ἄνομον χαρα-κτῆρα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἡ ὅλη πληθὺς τῶν ἀνθρώπων ἡ πρὸς τὴν τεραστίαν ἐκείνην ἐπιχείρησιν συναθροισθεῖσα ἦτο βεβαίως ὅχι πολὺ ὑποδεεστέρα τῶν 300,000 ψυχῶν, καὶ ὅμως δὲν κατεῖ-χεν, εἰ μὴ μόνον τὴν Μακεδονίαν, τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὰς πλεί-

¹⁾ Πλουτάρχου Δημητρ. ΜΓ'.

²⁾ Πλινίου Hist. Nat. XVI, 40, § 203.

³⁾ Μέμνονα παρὰ Φωτίῳ σ. 225 6, 32' ἐκδ. Bekker.

στας τῶν ἐλληνικῶν χωρῶν. Οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας φαίνεται ὅτι ὑπερβαίνουν πᾶν ὅ,τι στατιστικῶς εἶνε δυνατόν, ἐάν τις μάλιστα λάβῃ καὶ τοῦτο πρὸ ὀφθαλμῶν, ὅτι οἱ ἐπὶ τεσσαράκοντα καὶ πλέον ἔτη ἀδιάλειπτοι πόλεμοι καὶ ἀποικισμοὶ θὰ εἶχον μειώσῃ τὸν πληθυσμὸν τῶν χωρῶν τούτων. Δὲν δύναται τις νὰ φαντασθῇ ἀρκούντως φρικαλέαν τὴν παραλυσίαν τὴν ἐκ τῆς πολυπληθοῦς ταύτης στρατολογίας ἐπελθοῦσαν, οὐδὲ ἀρκούντως ἀξιοδάκρυτον τὴν κατάστασιν τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἂν τις ὑποθέσῃ, ὅτι οἱ πλεῖστοι τούτων τῶν στρατιωτῶν καὶ ναυτῶν ἦσαν ξένοι, μισθοφόροι καὶ τυχοδιώκται, ὑπὸ τοῦ μισθοῦ σαγηνευόμενοι. Καὶ ἂν μηδεμίαν ἄλλην εἶδῃσιν εἶχομεν περὶ τῆς διοικήσεως τοῦ Δημητρίου, μόνῃ ἢ ἀφήγησις αὕτη τῶν πολεμικῶν παρασκευῶν θὰ ἦτο ικανὴ ἀποδείξις τοῦ ἀνεκδιηγῆτου, ὑπερμονογολικοῦ δεσποτισμοῦ, δι' οὗ ἐκυβέρνη. Ἐάν δέ τις ἀναλογισθῇ, ὅποσα χρήματα ὤφειλε νὰ δαπανήσῃ εἰς τοσαύτας στρατολογίας καὶ τηλικαύτας ναυπηγήσεις, εἰς ξυλείαν, σίδηρον, ἄρμενα, παντοῖα χρειώδη κτλ. εἶνε δυσνόητον, πόθεν ἐδυνήθη νὰ πορισθῇ αὐτά· διότι καὶ ἂν εἶχε διατηρήσῃ πάντας τοὺς θησαυροὺς, τοὺς ὁποίους ὁ πατὴρ του εἶχεν ἀποκομίσει ἐκ τῶν ἄνω σατραπειῶν ἢ ἐν τῷ ἰδίῳ κράτει εἶχεν ἐκθλίψῃ, δὲν θὰ ἤρκουν· ἀλλὰ τὰ ὑπὸ τοῦ πατρὸς συγκομισθέντα εἶχον τὰ μὲν καταναλωθῇ εἰς πολέμους, τὰ δὲ διαρπασθῇ ὑπὸ τῶν πολεμίων, εἶχε δὲ καὶ ὁ Δημήτριος τὸ καθ' ἑαυτὸν συντελέσῃ πρὸς διασπάθην τῶν ὑπολοίπων. Εἶνε λοιπὸν λίαν πιθανὸν ὅτι καταθλιπτικῶς ἐφορολόγησε τοὺς ὑπηκόους τῆς Ἑλλάδος καὶ Μακεδονίας, ἀναγκάσας αὐτοὺς νὰ ναυπηγήσωσι καὶ ἐξοπλίσωσι τὰς ναῦς. Ὑπερβαίνει πᾶσαν περιγραφὴν ὅ,τι ἔπαθον τότε ἡ Ἑλλάς καὶ ἡ Μακεδονία, καὶ εἰς πόσας θυσίας ἠναγκάσθησαν νὰ υποβληθῶσιν. Ἐντεῦθεν εἶνε εὐνόητον τὸ πρὸς τὸν Δημήτριον ἄσπονδον μῆσος, ὅπερ ἔμελλε μετ' οὐ πολὺ νὰ εὕρῃ εὐθετον καιρὸν νὰ ἐκδηλωθῇ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

288 — 278

Τὸ αἰγυπτιακὸν κράτος. — Τὸ κράτος τοῦ Σελεύκου. — Τὸ θρακικὸν κράτος. — Σύ-
στασις κατὰ τοῦ Δημητρίου. — Ἀρχὴ τοῦ πολέμου. — Ὁ Δημήτριος ἐκβάλλεται τῆς Μα-
κεδονίας. — Διανομὴ τῆς Μακεδονίας. — Ὁ Δημήτριος ἐν Ἑλλάδι. — Εἰρήνη μεταξὺ Δη-
μητρίου καὶ Πύρρου. — Ἐκστρατεία τοῦ Δημητρίου εἰς τὴν Ἀσίαν. — Ὁ Ἀγαθοκλῆς
κατὰ τοῦ Δημητρίου. — Διαπραγματεύσεις τοῦ Δημητρίου πρὸς τὸν Σελευκόν. — Ἐσχα-
τον ἐγγεῖρημα τοῦ Δημητρίου. — Σύλληψις τοῦ Δημητρίου. — Ὁ Πύρρος ἀποδιώκεται ὑπὸ
τοῦ Λυσιμάχου. — Θάνατος τοῦ Δημητρίου. — Οἱ κληρονόμοι τοῦ θρόνου ἐν Συρίᾳ καὶ
Αἰγύπτῳ. — Χαρακτήρ τοῦ Λυσιμάχου. — Ἐκστρατεία τοῦ Λυσιμάχου κατὰ τῆς Ἡρα-
κλείας. — Δολοφονία τοῦ Ἀγαθοκλέους. — Πόλεμοι μεταξὺ τοῦ Σελεύκου καὶ Λυσιμάχου.
— Σχέδιον τοῦ Σελεύκου. — Δολοφονία τοῦ Σελεύκου. — Πτολεμαῖος ὁ Κεραυνὸς βασιλεὺς
τῆς Μακεδονίας. — Ὁ Ἄρευς κατὰ τῶν Αἰτωλῶν. — Ἡ θέσις τοῦ Ἀντιγόνου. — Οἱ υἱοὶ
τῆς Ἀρσινόης δολοφονοῦνται. — Οἱ Κελτοὶ παρὰ τὸν Δούναβιν. — Ἐκστρατεία τοῦ Βρίν-
νου. — Ὁ Ἀντίγονος βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας. — Τέλος.

Ἐπὶ δέκα ἔτη ἀπήλαυσεν ἡ Ἀνατολὴ σχεδὸν ἀδιαλείπτου
ἡσυχίας, ἥτις ἐπὶ βραχὺν μόνον χρόνον διεκόπη ὑπὸ τῆς ἐκστρα-
τείας τοῦ Πτολεμαίου κατὰ τῆς Κύπρου, καὶ τοῦτο ἄνευ ἄλλης
τινὸς ῥήξεως πρὸς τὸν γείτονα βασιλέα τῆς Συρίας. Ἀλλὰ τανῦν
ἡ μὲν ὠραία νῆσος ἦτο ὑποχείριος τοῦ Πτολεμαίου, τὸ δὲ κράτος
καὶ οἱ διάφοροι τούτου λαοὶ ταχέως ἀνῆλθον εἰς τὰ ὕπατα τῆς
εὐημερίας. Αἱ τέχναι καὶ ἐπιστῆμαι ἤχμασαν πάλιν ἐν τῇ ἐξ
ἀμνημονεύτων χρόνων ἐξημερωμένῃ χώρᾳ, εὐρουῖσαι τιμὰς, σχο-
λὴν καὶ ἐμψύχωσιν ἐν τῇ εὐπαιδέτῳ αὐτῇ τῆς Αἰγύπτου. Ἡ δὲ
Ἀλεξάνδρεια ἦτο τὸ κέντρον τοῦ παγκοσμίου ἐμπορίου, καὶ αἰγυ-
πτιακὰ πλοῖα διέπλεον πρὸς τε τὴν Ἰνδικὴν καὶ τὴν Αἰθιοπίαν,
καὶ πρὸς τὴν Ἑσπερίαν καὶ τὸν Πόντον. Διὰ βασιλικῶν προσ-
ταγμάτων ἐκανονίσθησαν αἱ σχέσεις τῶν νομῶν τοῦ Σεσώστριος,
οἵτινες ἤρχισαν νὰ ἐξελληνίζωνται, καὶ οἱ νόμοι τῶν παλαιῶν
Φαραῶνων ἐφηρμόζοντο ἐκ παραλλήλου πρὸς τὰς νέας διατάξεις

τῶν νέων Μακεδόνων βασιλέων. Ἡ νέα ἐποχὴ ἐπέδειξεν ἐνταῦθα τὴν καλλίστην αὐτῆς ἀνθῆσιν.

Ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις εὐρείαις χώραις τῆς Ἀσίας ἤρχισαν νὰ γίνωνται καταφανεῖς αἱ εὐλογίαι τῆς εἰρήνης. Ὅσα ἰδίως ἔπραξεν ὑπὲρ τοῦ ἑαυτοῦ κράτους ὁ γηράσκων Σέλευκος, εἶνε πολ-
λῶν ἐπαίνων ἄξια· καὶ πρῶτον μὲν ἦτο ἔργον βαθείας πολιτικῆς συνέσεως τὸ μέτρον τοῦ νὰ τροποποιήσῃ τὸ διοικητικὸν σύστημα τοῦ ἀπεράντου αὐτοῦ κράτους, ὅπερ ἕως τότε ἴσως ἀπετελεῖτο ἐκ δέκα ἕως δώδεκα σατραπειῶν, καὶ νὰ διαιρέσῃ εἰς ἐβδομήκοντα καὶ πλέον σατραπείας· διὰ τοῦ μέτρου τούτου ἡ ὑπερμεγέθης καὶ ἀεί-
ποτε ἀπειλητικὴ δύναμις τῶν καθ' ἕκαστον σατραπῶν ἀνήχθη εἰς τοιοῦτους ὅρους, ὥστε ἐδύναντο εὐκόλως νὰ ἐπιβλέπωνται καὶ νὰ διατηρῶνται εἰς ὑποταγὴν. Ἀλλὰ τὰς λεπτομερείας τῆς νέας ὁργανώσεως ἀγνοοῦμεν. Ἐτι σπουδαιότερον καὶ εἰς τὸ σύνολον τοῦ κράτους σωτηριωδέστερον ἦτο ἕτερον μέτρον, ὑποδειχθὲν ὑπὸ
τε τῆς φύσεως τῆς χώρας καὶ ὑπὸ τῶν ἐθνολογικῶν περιστάσεων. Αἱ βαθεῖαι πεδιάδες αἱ ἀπὸ τοῦ Τίγριδος μέχρι τῆς Μεσογείου, αἱ κατοικοῦμεναι ὑπὸ ἐθνῶν, τῶν ὁποίων καὶ αἱ γλῶσσαι ἦσαν ὁμο-
γενεῖς, καὶ αἱ ὀρησκεῖαι κατὰ τὰ οὐσιωδέστατα παραπλήσια, καὶ ὁ πολιτισμὸς ἀρμοδιώτερος τοῦ ἐν τῇ Ἀνατολῇ πρὸς ὑποδοχὴν μιξελληνικῶν τρόπων, ὥφειλον ν' ἀποτελέσωσι τὸν ἀληθῆ πυρῆνα τῆς μοναρχίας αὐτοῦ. Αἱ χῶραι τοῦ Ἰράν, αἱ δίκην ἀκροπόλεως ἀνυψούμεναι, αἱ κατὰ μὲν τοὺς πέριξ ὄρεινους τόπους ὑπὸ πολε-
μικῶν καὶ ληστρικῶν λαῶν, ἐν δὲ τῷ ἐσωτερικῷ ὑπὸ νομαδικῶν φυλῶν οἰκούμεναι, καὶ ὁ ἰδιόρρυθμος πολιτισμὸς ὁ ἀναπτυχθεὶς ἐν Μηδίᾳ, παρὰ τὸν Καβούλ ποταμὸν καὶ ἐν τοῖς βαθυπέδοις τῆς Βακτριανῆς, ἀπετέλουν χωριστὸν τινα κόσμον, ὅστις παρασυρθεὶς ὑπὸ τῆς ἐκστρατείας τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς τὸν μέγαν παγκόσμιον ἀγῶνα, ἤρχισε μετ' ὀλίγον νὰ ἐπανέρχεται εἰς τὰς ἰδιαιτέρας αὐ-
τοῦ ἑξεις, καὶ ἐφαίνετο ὅτι δὲν ἐδύναντο νὰ ἐξοικειωθῇ πρὸς τὸν μιξελληνικὸν βίον, εἰμὴ πολὺ βραδύτερον καὶ ὑπὸ τύπους πολὺ ἀλλοιοτέρους. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν διήρπασεν ὁ Σέλευκος τὸ κράτος

του. Διατηρήσας ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὴν Δύσιν, παρέδωκεν εἰς τὸν υἱόν του Ἀντίοχον, τὸν ἐκ τῆς Σογδιανῆς Ἀπάμης ¹⁾ γεννηθέντα τὰς ἄνω ἐπαρχίας. Λέγεται, ὅτι ἀφορμὴν εἰς τοῦτο ἔδωκεν ἔρως τοῦ υἱοῦ πρὸς τὴν μητρειὰν αὐτοῦ Στρατονίκην τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Δημητρίου καὶ κατὰ τρόπον χαρακτηριστικὸν τοῦ τε πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ. Ἡ Στρατονίκη ἦτο νέα καὶ ὠραία ²⁾. Ὁ δὲ Ἀντίγονος ἠγάπα μὲν αὐτὴν, ἀλλὰ μὴ δυνάμενος νὰ κατισχύσῃ τοῦ ἀπέλπιδος ἔρωτος, ἀπεφάσισε ν' ἀποθάνῃ ἐξ ἀσιτίας. Ὁ ἰατρὸς Ἐρασίστρατος διέγνωσε καλῶς, ὅτι σφοδρὸν ψυχικὸν πάθος κατέτρυχε τὸν νεαρὸν βασιλόπαιδα· διότι παρετήρησεν ὅτι, ὡσάκεις μὲν εἰσέρχοντο εἰς τὸν θάλαμον ὠραῖα μειράκια ἢ γυναῖκες τῆς αὐλῆς διέμενον ἀτάραχος· ὡσάκεις δὲ αὐτὴ ἢ βασίλισσα ἐν εὐμενεῖ σιωπῇ προσήγγιζεν εἰς τὴν κλίνην τοῦ ἀσθενοῦς, ἡρυθρία, ἐστέναζεν ἐκ βάθους, κατείχετο ὑπὸ ρίγους πυρετώδους, ἔτρεμεν, ὡχρία καὶ κλαίων ἔκρυπτε τὴν κεφαλὴν εἰς τὰ προσκεφάλαια. Μάτην ὁ πιστὸς ἰατρὸς τὸν ἐξήταζε, καὶ τέλος διέγνωσε τὸ πάθος τοῦ Ἀντιόχου. Ὁ δὲ περίλυπος πατὴρ ἡρώτα ἐπανειλημμένως, θέλων νὰ μάθῃ τὴν αἰτίαν τῆς νόσου· ἐπὶ τέλους εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἐρασίστρατος, ὅτι ὁ υἱὸς του νοσεῖ βαρεῖαν νόσον, καὶ μηδεμίαν ἔχων ἐλπίδα ἐν τῇ ζωῇ ἐπιζητεῖ τὸν θάνατον, διότι βασιανίζει αὐτὸν ἔρως ἀνιάτος. «Ἐκπλαγέντος δ' ἐκείνου, καὶ πυθομένου, Πῶς ἀνιάτος! — Ὅτι νῆ Δία (φάναι τὸν Ἐρασίστρατον) ἐρᾷ τῆς ἐμῆς γυναικός. — Εἴτ' οὐκ ἂν (εἶπεῖν τὸν Σέλευκον) ἐπιδοίης, Ἐρασίστρατε, τῷ ἐμῷ παιδί, φίλος ὢν, τὸν γάμον, καὶ ταῦτα ὁρῶν ἡμᾶς ἐπὶ τούτῳ μόνῳ σαλεύοντας; —

¹⁾ Τοῦτο λέγει ῥητῶς ὁ Ἀρξιδανός (Ζ', 4) ὅστις ὀνομάζει Ἀπάμαν τὴν θυγατέρα τοῦ Σπιταμίνους. Ὁ δὲ Στράβων (ΙΒ', σ. 548, 749) ἀναγράφει αὐτὴν θυγατέρα τοῦ Ἀρταδάξου (κατὰ τὸν Εὐσέβιον Aramea Persis) ἡμαρτημένως. Ὁ Ἀντίοχος οὗτος, ἀποθανὼν τῷ 261 ἐν ἡλικίᾳ 64 ἐτῶν, ἐγεννήθη τὸ ἐπόμενον ἔτος μετὰ τοὺς ἐν Σούσις γάμους, τοὺς τελεσθέντας τὸ ἔαρ τοῦ 324. Τὸ λεγόμενον ὑπὸ τοῦ Ἀρξιδανοῦ ἐπιβεβαιοῦται ὑπὸ ὁπωσοῦν παραμορφωθείσης διηγήσεως τοῦ Μαλάλα (Π', σ. 198 ἐκδ. Βόνν.).

²⁾ Ἡ Στρατονίκη, θυγάτηρ τοῦ Δημητρίου καὶ τῆς Φίλας, ἦτο νεωτέρα τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς Ἀντιγόνου (τοῦ Γονατᾶ), γεννηθέντος τῷ 318 — 7). Τῷ 300, ὅτε συνεζεύχθη μετὰ τοῦ Σέλευκου, θὰ ἦτο μόλις 15 ἐτῶν.

Οὐδὲ γὰρ ἂν σὺ (φάναι) τοῦτο, πατὴρ ὦν, ἐποίησας, εἰ Στρατονίκης Ἀντίοχος ἐπεθύμησε. — Καὶ τὸν Σέλευκον· εἶθε γάρ, ὦ ἐταῖρε, ταχύ μεταστρέψαι τις ἐπὶ ταύτην καὶ μεταβάλοι θεῶν ἢ ἀνθρώπων τὸ πάθος! ὥς ἐμοὶ καὶ τὴν βασιλείαν ἀφεῖναι καλόν, Ἀντίοχου περιεχομένῳ. » Μετὰ δὲ τοῦτο ὁ Ἑρασίστρατος εἶπεν· ὦ βασιλεῦ, οὐδεμίαν ἰατροῦ χρεῖαν ἔχει. Σὺ μόνος δύνασαι νὰ σώσης τὸν υἱόν σου· τὴν Στρατονίκην ἀγαπᾷ. Τότε ὁ Σέλευκος, συγκαλέσας τὸν στρατὸν διεκήρυξεν, ὅτι « καθιστᾷ τὸν μὲν υἱὸν τοῦ βασιλέα τῶν ἄνω σατραπειῶν, τὴν δὲ Στρατονίκην βασίλισσαν, ἐλπίζων ὅτι ὁ κατὰ πάντα εὐπειθὴς καὶ πιστὸς υἱὸς οὐδεμίαν θὰ ἔχῃ ἀντίρρησην· ἐὰν δὲ ἡ βασίλισσα δυσκολαίνη διὰ τὴν ἀπροσδόκητον ταύτην μεταβολήν, παρακαλεῖ τοὺς φίλους νὰ μεταπείσωσιν αὐτήν, ὅτι καλὰ καὶ δίκαια τὰ πράγοντα τὸ κοινὸν συμφέρον ».

Καὶ ἡ μὲν παράδοσις οὕτως ἔχει ¹⁾· ἀλλὰ πολὺ ἐνδεχόμενον εἶνε νὰ παρεκινήθῃ ὁ Σέλευκος νὰ πράξῃ ταῦτα καὶ ἐξ ἀνασχοπῆς πρὸς τὸν πατέρα τῆς βασιλίσσης· διότι τότε ἀκριβῶς αὐτὸς μὲν εἶχε προσαρτήσῃ εἰς τὸ ἑαυτοῦ κράτος τὴν Κιλικίαν· ὁ δὲ Πτολεμαῖος εἶχε καταλάβῃ τὴν Κύπρον οὐχὶ ἄνευ τῆς συναινέσεως αὐτοῦ. Ἡ διαίρεσις αὕτη τοῦ κράτους δὲν ἔμελλε μὲν νὰ καταλύσῃ τὴν αὐτοῦ ἐνότητα, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ἀπήγαγεν οὐσιώδεις διαφορὰς περὶ τε τὴν ὀργάνωσιν καὶ τὴν διοίκησιν ἑκατέρου τοῦ μέρους. Εἶνε δὲ παρατηρήσεως ἄξιον, πόσαι μιξελληνικαὶ πόλεις ἐκτίσθησαν ἐν ταῖς κάτω ἐπαρχίαις τοῦ κράτους καὶ

¹⁾ Ὁ Ἀππιανὸς (Συριακ. 54) θεωρεῖ ὡς ὄριον τῆς διανομῆς τὸν Εὐφράτην. Ἀλλὰ τοῦτο ὡς φαίνεται, εἶνε ἡμαρτημένον. — Κατὰ τὸν Ἰουλιανὸν (Μισοπάγ. σ. 348) ὁ Ἀντίοχος ἐνομφεύθη τὴν μητρίαν του μόνον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός· Ἀλλ' αἱ κυριώτεραι πηγαὶ περὶ τοῦ γεγονότος τούτου, (αἵτινες δὲν ἀνάγονται εἰς τὸν Δοῦριν), εἶνε πλὴν τοῦ Ἀππιανοῦ καὶ Πλουτάρχου, ὁ Δουκιανὸς ἐν τῇ παραδόξῳ αὐτοῦ συγγραφῇ Περὶ τῆς Συρίας θεοῦ. Καὶ πλῆθος δὲ ἄλλων ὑπαινιγμῶν τοῦ ἱστορήματος τούτου εὐρίσκειται διεσπαρμένον ἐδῶ καὶ ἐκεῖ. Ὁ Πλουτάρχος ἱστορεῖ, ὅτι τὸ πρᾶγμα συνέβη καθ' ὃν χρόνον ὁ Δημήτριος κατέλαβε τὴν Μακεδονίαν. Ὁ ἐκ τοῦ γάμου τούτου πρωτότοκος υἱὸς Ἀντίοχος ὁ Β', γεννηθεὶς τῇ 292, ἀπέθανε περὶ τὸ 247, ἐν ἡλικίᾳ 44 ἐτῶν (Περὶ τούτου ἴδ. τὰ ἐν τῷ Γ' τόμῳ).

πόσαι χώραι, ὀνομασθεῖσαι δι' ὀνομάτων τῆς πατρίου Μακεδονίας, παρεῖχον τὴν ὄψιν οἰονεὶ ἀσιατικῆς τινος Μακεδονίας· ἴσως δὲ ταχύτερον καὶ εὐρύτερον ἢ ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ Νείλου ἐξηπλώθη ἐν Συρίᾳ ὁ μιξελληνικὸς βίος, καὶ μετ' αὐτοῦ ἀνεπτύχθη ἡ εὐημερία τῆς χώρας καὶ ὑψηλοτέρα τις καὶ ζωηροτέρα κλίσις πρὸς τὰς τέχνας καὶ ἐπιστήμας.

Ἐν ᾧ δὲ τὸ κράτος τῶν Λαγιδῶν καὶ τὸ τῶν Σελευκιδῶν ἤρchiσε ν' ἀποκτῇ ἐδραιοτέρας βάσεις καὶ ν' ἀναπτύσσεται, τὸ τρίτον τῶν μεγάλων κρατῶν, τὸ τοῦ Λυσιμάχου, δὲν εἶχεν ἔτι οὐδαμῶς ῥιζωθῇ εἰς τὸ λαχὸν αὐτῷ ἔδαφος· διότι πολλαὶ μὲν παράλαιοι ἐλληνικαὶ πόλεις, ἰδίως δὲ τὸ Βυζάντιον ἐπὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς καὶ ἡ Κύζικος ἐπὶ τῆς ἀσιατικῆς ἀκτῆς, διετήρουν τὴν ὀλοσχερῇ αὐτῶν ἀνεξαρτησίαν· ἡ δὲ Θρακικὴ Πεντάπολις ἢ μεταξὺ τοῦ Αἴμου καὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Δουνάβεως, συμμαχοῦσα μετὰ τῶν Γετῶν, τῶν Σκυθῶν καὶ τῶν ἐπὶ τῆς σκυθικῆς ἀκτῆς ἐλληνικῶν πόλεων, ἦτο ἀρκούντως ἰσχυρά, ὥστε νὰ διατηρήσῃ τὴν αὐτονομίαν της· καὶ ὁ γετικὸς πόλεμος τοῦ 291 ἐδυνήθη νὰ καταστήσῃ ἐπὶ μικρὸν ἀμφίβολον καὶ αὐτὴν τὴν ὑπαρξίν τοῦ βασιλείου· μετὰ δὲ τὸ τέλος αὐτοῦ ἡ δύναμις τοῦ Λυσιμάχου περιῆλθεν εἰς μεγίστην ἀσθένειαν. Τοιαῦται περιστάσεις δὲν ἦσαν ἱκαναὶ νὰ ἐμπεδώσωσι τὴν κατοχὴν τῶν ἐν Ἀσίᾳ νέωστί κατακτηθεισῶν χωρῶν, ἄλλως τε καὶ ἐπειδὴ αὐταὶ, πανταχοῦ πλήρεις ἀρχαίων ἐλληνικῶν πόλεων, ἢ στενὴν ἔχουσαι κοινωνίαν πρὸς τὸν ἐλληνισμόν, θ' ἀντέταξαν μυριάκις μεῖζονα ἢ ἐν Συρίᾳ καὶ Αἰγύπτῳ ἀντίστασιν εἰς τὸ νέον μοναρχικὸν εἶδος. Καὶ ὁ Λυσιμάχος ἔκτισε πόλεις, ἢ ὀρθότερον εἰπεῖν, κατέλυσε ἀρχαίων πολισμάτων τὰ ὀνόματα καὶ τὰς πολιτείας, ἵνα διὰ νέας ἀστικῆς ὁργανώσεως ἔτι ἀσφαλέστερον κατέχῃ αὐτά. Οὕτω πρὸ πάντων ἡ πόλις Ἐφεσος, ἥτις ἐπὶ μακρότατον χρόνον διετήρησε φιλικὰς σχέσεις πρὸς τὸν Δημήτριον, προσλαβοῦσα τοὺς κατοίκους τῶν πόλεων Κολοφῶνος καὶ Λεβέδου, μετωκίσθη χαμηλότερον πρὸς τὴν θάλασσαν, καὶ ὠνομάσθη ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς βασιλείσης Ἀρσινόης· μία βουλὴ ὄχι αἰρετὴ καὶ

μετ' αὐτῆς οἱ λεγόμενοι ἐπικλητοὶ κατεστάθησαν ἀντὶ τῆς πρώτης δημοκρατίας. Εἶνε δὲ πολὺ πιθανὸν ὅτι τοιαῦτα ἀστικά πολιτεύματα εἰσῆχθησαν καὶ ἀλλαχοῦ τῶν ἐλληνικῶν καὶ τῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας πόλεων, ὅπου ἦτο κατορθωτόν. Ἐλέχθη ἐν τοῖς ἔμ-προσθεν (σ. 642), ὅτι οἱ δυνάσται τῆς Βιθυνίας ἤρχισαν ἀπὸ τοῦ ἔτους 298—7 ἰδιαιτέραν χρονολογίαν, λαβόντες καὶ τὸ ὄνομα τοῦ βασιλέως, ἐξ οὗ δύναται τις νὰ συμπεράνη ὅτι ἐπεξέτειναν τὴν ἑαυτῶν ἐπικράτειαν. Ὡσαύτως καὶ τὸ βασίλειον τοῦ Πόντου, ὅπερ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἀρχίζει νὰ χρονομετρῇ κατ' ἰδίαν χρονολογίαν, θὰ ἐπωφελήθη ἐκ τῆς ἀδυναμίας τοῦ θρακικοῦ κράτους. Περὶ δὲ τῆς Ἡρακλείας τῆς ἐν Πόντῳ λέγεται ὅτι ἡ βασίλισσα Ἀμαστρίς, ἣτις ἐξηκολούθει νὰ διατηρῇ στενάς φιλικὰς σχέσεις πρὸς τὸν Λυσίμαχον, ἐδόλοφονήθη ὑπὸ τῶν δύο υἱῶν τῆς Κλεάρχου καὶ Ὁξάρου· τοῦτο ἦτο σχεδὸν ῥῆξις πρὸς τὸν Λυσίμαχον.

Τοιαύτη περίπου ἦτο ἡ κατάστασις τῶν πραγμάτων περὶ τὸ ἔτος 288, καθ' ὃν χρόνον διεδόθη ἡ ἀγγελία περὶ τῶν πελωρίων παρασκευῶν τοῦ Δημητρίου τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας. Δι' αὐτῶν ἕκαστος τῶν τριῶν βασιλέων ἠπειλεῖτο. Πρῶτος καὶ μάλιστα πάντων εἶχε νὰ φοβηθῇ ὁ Λυσίμαχος, διότι αἱ εὐρωπαϊκαὶ αὐτοῦ χῶραι πρὸς πᾶσαν ἐκ Μακεδονίας ἐπεχείρησιν ἦσαν πλησιέσταται· ὁ δὲ Μακεδὼν κατακτητὴς ὥφειλε κατ' ἀνάγκην κατ' αὐτῶν νὰ τραπῇ, ἵνα ἔλθῃ εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, καὶ ἡ Μικρὰ Ἀσία θὰ ὑπέκυπτε ταχέως εἰς μίαν τινὰ ἐπίθεσιν. Ὁ δὲ Σέλευκος εἶχε νὰ φοβηθῇ περὶ τῆς Κιλικίας, καί, ἂν ὁ τολμηρὸς καὶ ἀκάματος Δημήτριος κατελάμβανε καὶ προσωρινῶς μόνον τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, κατεστρέφετο ἡ διὰ τσοσούτων μόχθων ἀποκτηθεῖσα ἡσυχία τῆς Ἀνατολῆς. Ὁ Πτολεμαῖος τέλος πρὸ μικροῦ εἶχε καταλάβῃ τὴν Κύπρον. Ἐὰν λοιπὸν κατέπλεεν εἰς ἐκεῖνα τὰ ὕδατα ὁ Δημήτριος μετὰ τῆς τεραστίας αὐτοῦ ναυτικῆς δυνάμεως, ἡ μὲν τοσοῦτον ἐπιπόνως κατορθωθείσα κατοχὴ ἀπέβαιεν εἰς αὐτὸν φρούδη, ἡ δὲ ναυτικὴ σημασία τῆς Αἰγύπτου ἔκειτο πάλιν ἐν ἀμφιβόλῳ.

Ὅθεν τὰ τρία κράτη, περιελθόντα εἰς παραπλήσιον κίνδυνον, ὡς καὶ κατὰ τὸν τελευταῖον ἐναντίον τοῦ πατρὸς τοῦ Δημητρίου πόλεμον, συνωμολόγησαν ἢ ἀνενέωσαν τὴν ὁμοίαν σύστασιν, ὅπως ἀντεπεξέλθωσι κατὰ τῆς προσβολῆς ἐκείνου, οὗ ἡ δεσποτεία ἠπεῖλει τοὺς μικροτέρους βασιλεῖς, τοὺς δυνάστας, τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἐλληνικῶν πόλεων, τὸ ἐλεύθερον ἐμπόριον τῆς Ῥόδου, Κυζίκου καὶ Βυζαντίου, καὶ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, θὰ ἤλπιζον δέ, ὅτι πάντες ἤθελον συνταχθῇ μετ' αὐτῶν πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς ἐλευθερίας τῶν πολιτειῶν κατὰ τοῦ ἀκατασχέτως μελετῶντος τὴν παλινόρθωσιν τοῦ ἐνιαίου κράτους καὶ τῆς μονοκρατορίας. Πρὸς τούτους τοὺς πολιτικούς συνδυασμοὺς δύναται νὰ σχετίσῃ τις τὸ γεγονός, ὅτι ἡ χήρα τοῦ ὑπὸ τοῦ Δημητρίου δολοφονηθέντος νεαροῦ βασιλέως Ἀλεξάνδρου καὶ θυγάτηρ τοῦ Πτολεμαίου Λυσάνδρα συνεζεύχθη μετὰ τοῦ Ἀγαθοκλέους τοῦ υἱοῦ τοῦ Λυσιμάχου. Διὰ τούτου τοῦ τρόπου, ἀφ' οὗ ὁ Λυσιμάχος ἐν τῇ συνθήκῃ τῆς εἰρήνης τοῦ 292 ἐπισήμως εἶχε παραιτηθῇ τοῦ ἐπὶ τῆς Μακεδονίας δικαιώματος τοῦ γαμβροῦ τοῦ Ἀντιπάτρου, ἐδύναντο ν' ἀντιταχθῶσι κατὰ τοῦ σφετεριστοῦ Δημητρίου ὑπὲρ τῆς χήρας, ὡς τῆς μόνης νομίμου κληρονόμου τοῦ μακεδονικοῦ διαδῆματος· διότι ἡ μήτηρ τοῦ Δημητρίου Φίλα δὲν ἦτο θυγάτηρ βασιλέως τῆς Μακεδονίας· μόνον δὲ ὁ ἀδελφὸς αὐτῆς Κάσσανδρος εἶχεν ἀναλάβῃ τὸ διάδημα. Οἱ σύμμαχοι προσεκάλεσαν τὸν Πύρρον νὰ προστεθῇ εἰς τὴν συμμαχίαν των, λέγοντες ὅτι ὁ μὲν Δημήτριος δὲν ἔχει περατώσῃ τὰς παρασκευάς, ἡ δὲ χώρα του εἶνε πλήρης ταραχῶν, οὐδὲ δύνανται νὰ ἐννοήσωσι¹⁾, πῶς ὁ Πύρρος δὲν δράττεται τῆς εὐκαιρίας ταύτης, ὅπως γείνη κύριος τῆς Μακεδονίας· ἐὰν δὲ παραμελήσῃ αὐτήν, μετ' οὐ πολὺ ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας θέλει ἀναγκάσῃ αὐτὸν ἐν αὐτῇ τῇ Μολοσσίδι νὰ πολεμήσῃ ὑπὲρ τῶν ἱερῶν τῶν θεῶν καὶ τῶν τάφων τῶν πατέρων· μήπως δὲν ἤρπασε τὴν σύζυγόν του καὶ μετ'

¹⁾ *Πλουτάρχου* Δημητρ. ΜΔ', Πύρρ. Γ', «θαυμάζειν ἀφάσκοντες εἰ τὸν αὐτοῦ προέμενος κατὸν . . . καὶ δυνάμενος Μακεδονίας ἐκβαλεῖν αὐτόν . . .» ἀπενέμετο ἄρα εἰς αὐτὸν ὑπὸ τῆς συστάσεως ἡ Μακεδονία ὡς λάφυρον

αὐτῆς τὴν νῆσον Κέρκυραν; τοῦτο δὲν εἶνε ἱκανὸς λόγος νὰ τραπῇ κατ' αὐτοῦ; Ὁ Πύρρος ὑπεσχέθη νὰ προσχωρήσῃ.

Ὁ Δημήτριος ἦτο ἔτι ἀπησχολημένος εἰς τὰς παρασκευὰς αὐτοῦ πρὸς εἰσβολὴν εἰς τὴν Ἀσίαν, ὅτε ἠγγέλθη, ὅτι μέγας αἰγυπτιακὸς στόλος ἐπεφάνη ἐν ταῖς ἐλληνικαῖς θαλάσσαις, καὶ προσεχάλει τοὺς ἀπανταχοῦ Ἕλληνας εἰς ἀποστασίαν· ταῦτοχρόνως δὲ ἦλθεν εἰδήσεις, ὅτι ὁ Λυσίμαχος ἐκ τῆς Θράκης ἐχώρει κατὰ τῶν ἄνω ἐπαρχιῶν τῆς Μακεδονίας. Καὶ ὁ μὲν Δημήτριος ἐπεξῆλθεν ὡς τάχιστα κατὰ τοῦ Θρακικοῦ στρατοῦ, εἰς δὲ τὸν υἱόν του Ἀντίγονον ἀνέθεσε τὴν ὑπεράσπισιν τῆς Ἑλλάδος. Ἄλλ' ἀπὸ τοῦδε κατεφάνη ἡ δυσμένεια ἐν τῷ στρατῷ αὐτοῦ. Μόλις δὲ αὐτοῦ ἐξεληθόντος, ἠγγέλθη, ὅτι καὶ ὁ Πύρρος, ἐπαναστατήσας κατ' αὐτοῦ, εἰσέβαλεν εἰς τὴν Μακεδονίαν, καὶ προελάσας ἤδη μέχρι Βερρόιας ἐκυρίευσεν τὴν πόλιν καὶ ἐστρατοπέδευεν παρ' αὐτήν, οἱ δὲ στρατηγοὶ αὐτοῦ διατρέχοντες τὴν χώραν μέχρι τῆς θαλάσσης, ἠπειλοῦν τὴν Πέλλαν. Ἡ ἀταξία ἐν τῷ στρατῷ ἐπετείνετο· ἠγανάκτουν δὲ ἀγωνιζόμενοι κατὰ τοῦ Λυσιμάχου, ὅστις ἦτο εἰς τῶν πιστῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ μέγας ἥρως, καὶ πολλοὶ ὑπεμύνησκον, ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ Κασσάνδρου, νόμιμος κύριος τοῦ βασιλείου, ἦτο παρ' αὐτῷ. Ἡ δυσμένεια λοιπὸν τῶν στρατιωτῶν καὶ ὁ κίνδυνος τῆς πρωτευούσης ἠνάγκασαν τὸν Δημήτριον νὰ στραφῇ κατὰ τοῦ Πύρρου¹⁾. Καταλιπὼν δ' ἐν Ἀμφιπόλει πρὸς φύλαξιν τῶν ὁρίων τὸν Ἀνδράγαθον²⁾, ἔσπευσεν ἐπανακάμπτων μετὰ τοῦ στρατοῦ νὰ διαβῇ τὸν Ἀξιὸν καὶ παρὰ τὴν Βερροίαν ἐστρατοπέδευεν ἀντικρὺ τοῦ Πύρρου. Τότε ἐξῆλθον πολλοὶ ἐκ τῆς πόλεως τῆς ἐν τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ Ἡπειρώτου, ὅπως ἐπισκεφθῶσι φίλους καὶ συγγενεῖς, καὶ ἔλεγον, ὅτι ὁ Πύρρος ἦτο τόσον πρᾶος

¹⁾ Ἄλλως ἀφηγείται τὰ πράγματα ὁ Πανσανίας V', 11, 2. Κατ' αὐτὸν ὁ Δημήτριος ἐνίκησε τὸν Λυσίμαχον παρὰ τὴν Ἀμφίπολιν, καὶ ἂν δὲν ἤρχετο εἰς ἐπικουρίαν ὁ Πύρρος, ἤθελε τοῦ ἀφαιρέσθαι καὶ τὴν Θράκην.

²⁾ Πολυαῖνου Δ', 12, 2.

καὶ φιλάνθρωπος, ὅσον καὶ ἀνδρεῖος, καὶ δὲν εἶχον λόγους, ἵνα ἐπαινέσωσι τὴν πρὸς τοὺς πολίτας καὶ αἰχμαλώτους διαγωγὴν τοῦ μετὰ τούτων δὲ συνηκολούθουν καὶ ἄνδρες ὑπὸ τοῦ Πύρρου ἀποσταλέντες, λέγοντες ὅτι ἦλθεν ὁ καιρὸς τοῦ ν' ἀποτινάξωσι τὸν βαρὺν ζυγὸν τοῦ Δημητρίου, ὅτι ὁ Πύρρος εἶνε ἄξιος νὰ βασιλεύῃ τοῦ εὐγενεστάτου ἔθνους τῆς οἰκουμένης, καθ' ὃ παντάπασι στρατιώτης, συγκαταβατικός καὶ ἀγαθός, καὶ ὁ μόνος ἔτι συγγενῆς τοῦ ἐνδόξου οἴκου τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ταῦτα λέγοντες εὗρον εὐήκοα ὦτα, καὶ ἐντὸς ὀλίγου ἠΰξησε τὸ πλῆθος τῶν ἐπιθυμούντων νὰ ἴδωσι τὸν Πύρρον. Οὗτος δὲ ἐπιθέσας τὴν περιεφαλαίαν τὴν ἐκ τοῦ διαπρέποντος λόφου καὶ τῶν κεράτων εὐδιάγνωστον, ἐξῆλθεν, ἵνα ἐπιδειχθῇ εἰς τοὺς Μακεδόνας. Ἰδόντες δὲ τὸν ἥρωα βασιλέα περιεστοιχισμένον ὑπὸ τε Μακεδόνων καὶ Ἑπειρωτῶν φερόντων κλάδους δρυὸς περὶ τὸ κράνος, ἐστεφανώνοντο καὶ αὐτοὶ διὰ κλάδων δρυὸς, ἡύτομόλουν σωρηδὸν πρὸς τὸν Πύρρον, προσαγορεύοντες αὐτὸν βασιλέα των, καὶ ἐζήτουν παρ' αὐτοῦ τὸ σύνθημα. Μάτην ἐπεφάνη ὁ Δημήτριος εἰς τὰς ὁδοὺς τοῦ στρατοπέδου· ἠκούσθησαν φωναὶ ὅτι θὰ ἔκαμνε καλὰ, ἐὰν ἐφρόντιζε περὶ τῆς σωτηρίας του, καὶ ὅτι οἱ Μακεδόνες ἀπηύδησαν κατακλινόμενοι πρὸς εὐχαρίστησίν του ἐν τῷ πεδίῳ. Πανταχόθεν ἐπιβώμενος καὶ χλευαζόμενος, ἔσπευσεν ὁ Δημήτριος εἰς τὴν σκηνὴν του, ἥλλαξε τὰ ἐνδύματά του, καὶ σχεδὸν ἄνευ ἀκολούθων κατέφυγεν εἰς τὴν Κασσάνδρειαν. Ἐπιτεινομένης δὲ καὶ ὀξυνομένης τῆς στάσεως, ἐζήτουν μὲν τὸν βασιλέα, μὴ εὐρόντες δὲ αὐτόν, ἤρχισαν νὰ λαφυραγωγῶσι τὴν σκηνήν, ν' ἀποσπῶσιν αὐτῆς τὰ πολύτιμα κοσμήματα καὶ νὰ ἔρχωνται εἰς χεῖρας, καὶ κατέληξαν εἰς ἄλληθῃ μάχην· ὅτε δὲ καὶ ἡ σκηνὴ κατεσχίσθη εἰς ῥάκη, ἐπιφανεῖς ὁ Πύρρος, κατέλαβε τὸ στρατόπεδον καὶ ταχέως ἀποκατέστησε τὴν τάξιν ¹⁾

Ταῦτα συνέβησαν τὸ ἑβδομον ἔτος ἀφ' ὅτου ὁ Δημήτριος ἀνη-

¹⁾ Πλουτάρχου Δημητρ. ΜΕ', Πύρρ. ΙΑ'.

γορεύθη βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας¹⁾. Τοσοῦτον δὲ ἐπαναστατικὸν ἦτο πανταχοῦ τὸ κατ' αὐτοῦ φρόνημα, ὥστε οὐδαμοῦ τῆς χώρας οὐδεὶς ὑπὲρ αὐτοῦ ἠγέρθη. Ὅθεν ἀφ' οὗ κατέφυγεν εἰς τὴν ἐν τῷ Θερμαϊκῷ κόλπῳ Κασσάνδρειαν, ἐμβὰς εἰς πλοῖον ἀπῆρεν ἐντεῦθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα· ἢ δὲ Φίλα ἢ τοσάκις περιυβρισθεῖσα σύζυγος τοῦ φυγάδος βασιλέως, ἀπελπισθεῖσα περὶ τῆς σωτηρίας, καὶ μὴ θελήσασα νὰ ἐπιζήσῃ μετὰ τὴν καταισχύνῃν τοῦ ἀνδρός της, λαβοῦσα φάρμακον ηὔτοκτόνησεν²⁾.

Ἐν τούτοις ὁ Πύρρος ἀνηγορεύθη βασιλεὺς ἐν Μακεδονίᾳ· τότε ἦλθε καὶ ὁ Λυσίμαχος³⁾, καὶ ἀπήτησε νὰ διανεμηθῇ ἡ χώρα μεταξὺ τῶν δύο, ἐπειδὴ τοῦ Δημητρίου ἡ πτῶσις ἦτο κοινὸν ἔργον ἀμφοτέρων· ἤρισαν μὲν κατὰ πρῶτον καὶ ἐκινδύνευσαν νὰ λύσωσι τὴν διαφορὰν διὰ τῶν ὅπλων· ἀλλ' ὁ Πύρρος, ἐπειδὴ δὲν ἦτο ἔτι παντελῶς βέβαιος περὶ τῶν Μακεδόνων, καὶ κατενόησε τὴν κλίσιν αὐτῶν πρὸς τὸν ἀρχαῖον στρατηγὸν τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἔκρινε προτιμότερον νὰ προτείνῃ συνθήκην· παρεχώρησεν εἰς τὸν Λυσίμαχον τὴν παρὰ τὸν Νέστον ποταμὸν χώραν, ὡς φαίνεται δὲ καὶ τὴν συνήθως ὀνομαζομένην νεόκτητον Μακεδονίαν⁴⁾. Ἐπειδὴ δὲ ὁ γαμβρὸς τοῦ Λυσιμάχου Ἀντίπατρος, ὅστις ἠλπίζεν ὅτι τῶρα τέλος πάντων θὰ κατήγετο εἰς τὸ πατρικὸν του βασιλεῖον, μετὰ τῆς συζύγου του Εὐρυδίκης ἐξέφρασε πικρὰ παράπονα, διότι αὐτὸς ὁ Λυσίμαχος ἀπεστέρησεν αὐτὸν τῆς Μακεδονίας, αὐτὸν μὲν διέταξε νὰ φρονέουσιν, τὴν δὲ θυγατέρα του κατεδίδασεν εἰς ἰσόβια δεσμὰ⁵⁾.

1) Κατὰ τὸν *Πλούταρχον* (Δημητρ. ΜΔ) «ἐπταετία», δὲ δὲ *Εὐσέβιος* (Thetaliar. Reg. ἐκδ. Schöne I, σ. 242 καὶ 246) ἀπονέμει εἰς τὸν Δημήτριον 6 ἔτη καὶ μῆνας 6. Ἐκ δὲ τῶν κλάδων τῆς ὁρῆς κατανοεῖ τις, ὅτι τὸ γεγονός τοῦτο ἔλαβε χώραν μετὰ τὸ θέρος καὶ πρὸ τοῦ φθινοπώρου· τὸ ἔτος λοιπὸν 288 εἶνε ἀναμφισβήτητον.

2) *Πλουτάρχου* Δημητρ. ε. ἀν.

3) Κατὰ τὸν *Πολύαινον* (Δ', 12, 2) εἶχε κυριεύσῃ τὴν Ἀμφίπολιν διὰ προδοσίας τοῦ Ἀνδραγάθου.

4) Κατὰ τὸν *Πανσανίαν* (Α', 10, 2) «ἐπῆρξε Νεστίων καὶ Μακεδόνων»· ὁ δὲ ἐν τῷ κειμένιῳ τεθεὶς προσδιορισμὸς νὰ ὀκτῆτος θὰ παρελείφθη ὑπὸ τῆς ἀνακριθείας τοῦ Πανσανίου.

5) *Ἰουστίνου* XVI, 2. Κατὰ δὲ τὸν *Διόδωρον* (ΚΑ', Ἐκλογ. VII, 490) καὶ τὸν *Εὐσέβιον* ὁ Ἀντίπατρος εἶχεν ἤδη θανατωθῇ ὑπὸ τοῦ Δημητρίου.

Ἡ πτώσις τοῦ Δημητρίου παρήγαγε μεταξύ τῶν Ἑλλήνων παντοῖα κινήματα, ἅτινα ἐξ ἀρχῆς θὰ ἦσαν ὀριστικώτερα, ἂν ὁ αἰγυπτιακὸς στόλος δὲν ἤρκειτο, ὡς φαίνεται, εἰς τὴν κατάληψιν λιμένων τινῶν τοῦ Αἰγαίου πελάγους. Ἀλλαχοῦ δὲ αἱ μακεδονικαὶ φρουραὶ καὶ ἡ προσέγγισις τοῦ Ἀντιγόνου ἐκώλυσαν χειροτέρας σκηνάς· ἰδίως ἡ ἰσχυρὰ φυλακή, ἣν αὐτὸς εἶχε, φαίνεται, καταλίπη ἐν Κορίνθῳ, διетήρησε τὴν τάξιν ἐν Πελοποννήσῳ· οὐδὲν τοῦλάχιστον μανθάνομεν περὶ οὐδενὸς κινήματος ἐν τῇ χερσονήσῳ. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Ἀντίγονος ἐπορεύετο, φαίνεται, πρὸς τὴν Θεσσαλίαν, ὅπως ἔλθῃ ἐπίκουρος εἰς τὸ ἀμφοτέρωθεν ἅμα κινδυνεῦον κράτος· ἀλλ' ἤλθε πολὺ ἀργά. Ὁ δὲ Δημήτριος ὡσεὶ φυγὰς, ὑπ' ὀλίγων ἀκολουθούμενος καὶ ἀγνώριστος, ἤλθε πρὸς αὐτόν, ὡς φαίνεται, εἰς τὴν Βοιωτίαν. Ὁ στρατὸς τοῦ υἱοῦ του, αἱ φρουραὶ τινῶν πολισμάτων καὶ τινες τυχοδιώκται εἰς αὐτὸν προσελθόντες ἀπετέλεσαν πάλιν ποιάν τινα περὶ αὐτὸν δυνάμιν, καὶ μετ' οὐ πολὺ ἐφάνη ὡσανεὶ καὶ πάλιν ἡ ἀρχαία τύχη του ἤθελε νὰ ἐπανέλθῃ· ἀγωνιζόμενος νὰ διαθέσῃ καλῶς ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὴν κοινήν γνώμην, ἀνεκήρυξε τὰς Θήβας ἐλευθέρας, δυνάμενος οὕτω νὰ ἐλπίζῃ, ὅτι θὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν Βοιωτίαν¹⁾.

Ἐν Ἀθήναις μόνον συνέβησαν σπουδαῖα πράγματα μετὰ σοβαρῶν παρεπομένων· διότι εὐθὺς μετὰ τὴν ἀγγελίαν τῆς πτώσεως τοῦ Δημητρίου ἐπανεστάτησαν οἱ Ἀθηναῖοι πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς ἐλευθερίας των²⁾. Ὁ Ὀλυμπιόδωρος ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν τοῦ κινήματος· ἡ δὲ δόξα του εἶνε ὅτι, ἐν ᾧ οἱ ἄριστοι, ἀποθαβήσαντες ἔνεκα ματαίων ἀποπειρῶν, οὐδὲν πλέον ἤλπιζον, αὐτὸς διακυβεύσας τὴν ζωὴν του, προέβη εἰς τὴν τολμηρὰν ἀπόφασιν³⁾. Καλέσας ἅπαντα τὸν δῆμον εἰς τὰ ὅπλα, μηδ' αὐτῶν τῶν πρεσβυτέρων καὶ νεανίσκων ἐξαιρουμένων, ἤγαγεν αὐτοὺς εἰς μάχην

¹⁾ Πλουτάρχου Δημητρ. ΜΓ'.

²⁾ Πλούταρχον ἔ. ἀν.

³⁾ Πανσανίου Α', 25, 2.

κατὰ τῆς ἰσχυρᾶς μακεδονικῆς φρουρᾶς¹⁾, συμπλοκῆς δὲ γενομένης, ἠνάγκασεν αὐτὴν νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὸ Μουσεῖον· κατὰ δὲ τὴν ἐπελθοῦσαν ἔφοδον πρῶτος ἀνέβη εἰς τὰ τείχη ὁ Λεώκριτος, οὗ τινος ὁ ἥρωϊκὸς θάνατος ἐξήγειρεν ἀπάντων τῶν ἄλλων τὸν ἐνθουσιασμόν, καὶ μετὰ βραχὺν ἀγῶνα τὸ Μουσεῖον ἐκυριεύθη²⁾. Γενομένης δὲ τότε πιθανῶς ὑπὸ τῶν ἐν Κορίνθῳ Μακεδόνων ταχείας εἰσβολῆς εἰς τὴν Ἀττικὴν, ἀντεπεξῆλθεν ὁ Ὀλυμπιόδωρος, προσκαλέσας καὶ τοὺς Ἐλευσινίους εἰς τὴν ἐλευθερίαν, καὶ ἡγούμενος αὐτῶν, κατετρόπωσε τοὺς ἐναντίους³⁾.

Ἀλλὰ τότε ἡγγέλθη ὅτι ὁ Δημήτριος, ἐνωθεὶς μετὰ τοῦ υἱοῦ, συνήθροισε πάλιν στρατὸν ὑπὲρ τοὺς 10,000 ἄνδρας, καὶ ἐπήρχeto κατὰ τῶν Ἀθηνῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἐφαίνετο ἀδύνατος ἡ ἀντίστασις πρὸς τηλικαύτην δύναμιν, θὰ ἔστρεψαν ἀπανταχόσε τὰ

1) Περὶ τοῦ χρόνου τῆς ἐπαναστάσεως τὰ ἐξῆς εἶνε δυνατόν νὰ πορισθῶμεν. Ἐν τινι τιμητικῷ ψηφίσματι (Corp. Insc. Attic. II, n° 307) τῷ ἐπὶ ἀρχοντος Καλλιμάχου (290—89) ἀναγράφονται εἰς τὴν σειρὰν τῶν ὑπὲρ αὐτοῦ ἡ θυσία «ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων, αἱ γυναῖκες καὶ οἱ παῖδες αὐτῶν . . .», αἱ δὲ ἐπόμεναι λέξεις πιθανῶς «ὅπερ βασιλεῖος Δημητρίου» ἀπεξέστησαν. Ἐκ δὲ τοῦ ψηφίσματος τοῦ ἐπομένου ἔτους (n° 308), τοῦ ἐπὶ ἀρχοντος Θεοσιλόχου «τῆς . . . πρυτανείας, 24ης ἡμέρας τῆς πρυτανείας, 20ης Ἐλαφβολιώνος» ἐξηλείφθη τὸ ὄνομα τῆς πρυτανείας (Ἀντιγονίδος ἢ Δημητριάδος). (Εἶνε φανερόν ὅτι τὸ ἔτος τοῦτο δὲν εἶνε ἐμβόλιμον, καὶ ἡ ἀναγραφομένη πρυτανεῖα ἦτο ἡ ἐνάτη). Τὸ ψηφισμα λοιπὸν τοῦτο ἐψηφίσθη καὶ ἀνεγράφη ἐπὶ τοῦ λίθου καθ' ὃν χρόνον ἔτι τὰ ὀνόματα τοῦ Δημητρίου καὶ Ἀντιγόνου ἦσαν ἐν τιμῇ, μόνον δὲ μετὰ τὸν Μάρτιον τοῦ ἔτους τοῦ ἀρχοντος Θεοσιλόχου (288) συνέβη ἡ ἐπανάστασις τῶν Ἀθηναίων. Ἀλλὰ δύναται τις νὰ παραδεχθῇ ὅτι συνέπεσε μόνον κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος (ἐπὶ ἀρχοντος Γλαυκίππου·), συμπραίνων ἐκ τοῦ ὅτι ὁ Δημιόχης (κατὰ τὸ παρὰ Πλουτάρχῳ Β Δέκ. Ρητόρ. σ. 850 ψηφισμα) ἐπανῆλθεν ἐπὶ ἀρχοντος Διοκλέους (287—6) εἰς τὰς Ἀθήνας. Ὅτι ὁμοῦς ἡ ἐπανάστασις τῶν Ἀθηνῶν δὲν ἔγενεν ἐπὶ ἀρχοντος Διοκλέους, φαίνεται ὅτι ἐξάγεται ἐκ τῆς πορείας τῶν συγγρῶνων γεγονότων.

2) Ὅτι τινὲς τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ Δημητρίου μετέστησαν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, διδάσκουσι τὰ ὑπὲρ τοῦ Στρομβίχου ψηφίσματα («στρατευόμενος πρότερον παρὰ Δημητρίῳ καὶ καταλειφθεὶς ἐν τῷ ἄστει μετὰ Σπινθάρου») Corp. Inscr. Attic. II, n° 317· καὶ περὶ ἄλλου ἀξιωματικοῦ n° 318.

3) Πausanίου Α', 26 καὶ 29, 13. Εἶνε ἀπορίας ἄξιον, ὅτι ὁ Πausanίας, ὅπου ὁμιλεῖ περὶ τῆς ἐπαναστάσεως τῶν Ἀθηναίων, δὲν μνημονεύει τὸν Ὀλυμπιόδωρον. Καὶ ἀλλαχοῦ δὲ τὸ ὄνομα τοῦ δὲν ἀκούεται. Μόνος ὁ Διογένης ὁ Λαέρτιος (Ε', 57) ὀνομάζει αὐτὸν ὡς φίλον τοῦ Θεοφράστου, εἰς ὃν οὗτος παρακατέθηκεν εἰς φύλαξιν ἀντίγραφον τῆς διαθήκης του.

βλέμματα, ζητοῦντες βοήθειαν· ὅτι καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν βασιλέα τοῦ Βοσπόρου Σπάρτακον καὶ πρὸς τὸν Αὐδολέοντα τὸν βασιλέα τῶν Παιόνων ἐτράπησαν, ἐξάγεται ἕκ τινων σωθειςῶν ἐπιγραφῶν, ἐξ ὧν καταφαίνεται ὅτι ἀμφότεροι ὑπεσχέθησαν τὰ βέλ-
 τιστα, καὶ ὁ μὲν ἔπεμψε 15,000 μεδίμνους σίτου, ὁ δὲ 7,500.¹⁾
 Ἀλλὰ πρὸ πάντων ὁ Πύβρος, πρὸς ὃν ὡσαύτως ἀπετάθησαν, ὑπε-
 σχέθη τὴν βοήθειάν του· διὸ ἀπεφάσισαν ν' ἀμυνθῶσιν ἐφ' ὅσον
 ἦτο δυνατόν. Ὁ δὲ Δημήτριος ἐπελθὼν ἤρχισε νὰ πολιορκῇ τὴν
 πόλιν μετὰ πάσης δραστηριότητος. Τότε λέγεται ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι
 ἔπεμψαν πρὸς αὐτὸν τὸν φιλόσοφον Κράτητα, ἓνα τῶν περιβλέπτων
 τότε ἀνδρῶν, ὅστις τὸ μὲν ἰκετεύων ὑπὲρ τῶν Ἀθηναίων, τὸ δὲ
 συμβουλεύων τὰ πρὸς τὸ συμφέρον ἐκείνου λυσιτελέστατα, ἔπεισεν
 αὐτὸν νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν, καὶ παραλαβὼν πάσας τὰς συ-
 νηγμένας αὐτῷ ναῦς καὶ τοὺς 11,000 πεζοὺς μετὰ τινων ἱππέων,
 ἐξέπλευσεν εἰς τὴν Ἀσίαν²⁾. Ἀλλ' ἡ εἰδησις αὕτη, ὅπως ἱστο-
 ρεῖται, εἶνε ἀδύνατον νὰ ἀληθεύῃ³⁾· ὁ Δημήτριος βεβαίως ἄνευ

¹⁾ Corp. Inscr. Att. II, n° 311 καὶ 312. Τὰ δύο ταῦτα ψηφίσματα χρονολογοῦν-
 ται ἀπὸ τοῦ ἔτους τοῦ ἀρχόντος Διοτίμου (286 — 5). Ἐν μὲν τῇ πρώτῃ λέγεται «ἐτι δὲ
 Σπάρτ[α]κος ἀφικομένης πρεσβείας [παρ' Ἀθηναίων ἀκ]ουσας ὅτι ὁ δῆμος κεκόμισται τὸ
 ἄστυ συνήσθη τοῖς εὐτυχήμασι τοῦ δήμου καὶ δίδωκεν σίτου κτλ.», ἐν δὲ τῇ δευτέρῃ
 «καὶ κομισαμένου τοῦ δήμου τὸ ἄστυ πυθόμενος συνήσθη τοῖς γεγεννημένοις εὐτυχήμασι
 νομίζων εἶναι κοινὴν καὶ αὐτῷ τὴν τῆς πόλεως σωτηρίαν . . . ἐπαγγέλλεται δὲ καὶ εἰς τὸ
 λοιπὸν παρεῖσθαι χρείας συνεργῶν εἰς τε τὴν τοῦ Πειραιεύς κομιδὴν καὶ τὴν τῆς πόλεως
 ἐλευθερίαν». Κατὰ τὰς ἱστορικὰς ἐρεῦνας τὰς περὶ τοῦ ἡμερολογίου γενομένας ὑπὸ τοῦ
 Usener (Rhein. Museum XXXIV (1879) σ. 388 ἐξ.) ἡ μὲν ἀρχὴ τοῦ Διοτίμου θὰ
 ἀντιστοιχῇ πρὸς τὸ 'Ολ. 123. 1' ἡ δὲ τοῦ Ἰσαίου πρὸς τὸ ἔτος 2, καὶ ἡ τοῦ Εὐθύου πρὸς
 τὸ ἔτος 3 τῆς αὐτῆς Ὀλυμπιάδος. Οἱ δὲ συνδυασμοὶ τοῦ Unger (Philologus XXXIX
 (1880) σ. 488) δὲν συμφωνοῦσιν οὔτε πρὸς τὸν ἐμβόλιμον κύκλον οὔτε πρὸς τὰς ἱστορικὰς
 παραδόσεις. Ἄλλο τι ψήφισμα ὑπὲρ τοῦ Ζήνωνος ἐπὶ ἀρχόντος Διοκλέους (ἐν Ἀθηναίῳ 1877,
 σ. 241) συμπίπτει κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας τοῦ ἔτους, καὶ δὲν ἐπιτρέπει ἄρα νὰ γνωρί-
 σαιμεν ἂν τὸ εἰρημένον ἔτος ὑπῆρξεν ἐμβόλιμον. Ἐννοεῖται οὐκ ὀρθόν ὅτι ἡ ἀνωτέρω ἐν τῇ
 κειμένῳ ἐκφρασθεῖσα γνώμη εἶνε μόνον ὑποθετικὴ, οὐδ' ἔχει ἄλλην ἀξίωσιν.

²⁾ Πλουτάρχου Δημητρ. ΜΤ'.

³⁾ Εἶνε βέβαιον ὅτι ὁ Κράτης ὁ Ἀντιγένης ἐτιμᾶτο πολὺ ὑπὸ τοῦ Δημητρίου, ὥς
 καὶ ὁ Πολέμων πρὸ αὐτοῦ, καὶ οὗτος Ἀθηναῖος, προκατόχος δὲ τοῦ Κράτητος ἐν τῇ Ἀκα-
 δημείᾳ. Καὶ εἶνε μὲν ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας, ὅτι μετὰ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Κράτη-
 τος ὑπῆρχον καὶ «λόγοι δημηγορικοὶ καὶ πρεσβευτικοί»· ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἀποδεικνύει ὅτι
 ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὁ Δημήτριος ἐπείσθη ὑπὸ τῶν λόγων τοῦ Κράτητος.

κατεπειγούσης ἀνάγκης δὲν ἐγκατέλειψε τὴν πολιορκίαν πόλεως, ἥς ἡ ἀνάκτησις θὰ ἐξησφάλιζε τὴν ἐν Ἑλλάδι ἀρχὴν αὐτοῦ· πολὺ μᾶλλον πρέπει νὰ πιστεύσῃ τις ὅτι ἡ ἀγγελία περὶ ἐκστρατείας τοῦ Πύρρου ἔδωκε τόνον εἰς τοὺς λόγους τοῦ Κράτητος, καὶ ὁ Δημήτριος ὑπεχώρησεν ἴσως μὲν εἰς τὸν Πειραιᾶ, ἴσως δὲ εἰς τὴν Κόρινθον. Τὸν δὲ Πύρρον ἐλθόντα ὑπεδέχθησαν οἱ Ἀθηναῖοι ἐνθουσιωδῶς, καὶ ἤνοιξαν εἰς αὐτὸν τὴν ἀκρόπολιν, ἵνα θυσιάσῃ εἰς τὴν Ἀθηνᾶν. Καταβαίνων δὲ εἶπεν, ὅτι εὐχαριστεῖ μὲν αὐτοὺς διὰ τὴν ἐμπιστοσύνην, ἀλλ' ἂν ἐσωφρόνουν, εἰς οὐδένα βασιλέα θὰ ἤνοιγον τὰς πύλας. Μετὰ δὲ ταῦτα συνωμολόγησέ σύμβασιν μετὰ τοῦ Δημητρίου, περὶ ἧς οὐδεμίαν ἄλλην πληροφορίαν ἔχομεν, εἰμὴ ὑπαινιγμὸν τινα ἐν παρόδῳ, ὅτι τὸ περιεχόμενον τῆς συμβάσεως ἐκείνης διέμεινεν καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς Ἀθηναίους ἀπόρρητον¹⁾. Οἱ ὅροι ταύτης τῆς συνθήκης δὲν θὰ ἦσαν βεβαίως ἄλλοι, εἰμὴ οἱ ἐξῆς· ὅτι ὁ μὲν Δημήτριος παρητεῖτο τῆς Μακεδονίας, ὁ δὲ Πύρρος ἀνεγνώριζεν αὐτὸν ὡς κύριον τῆς Θεσσαλίας καὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ κατεχομένων ἐλληνικῶν πόλεων, ἔτι δὲ καὶ τῆς Σαλαμῖνος, Μουνιχίας καὶ Πειραιῶς· αἱ δὲ Ἀθηναὶ ἀνεκهرύττοντο ὑπ' ἀμφοτέρων ἐλευθεραὶ καὶ αὐτόνομοι.

Ὅπως δὴποτε καὶ ἂν κρίνῃ τις τὸν Δημήτριον, θὰ ὁμολογήσῃ, ὅτι ἐν αὐτῷ ὑπῆρχε τοιαύτη ῥώμη, τοιαύτη ἐλαστικότης χαρακτῆρος καὶ τηλικαύτη χρεία δράσεως καὶ τόλμης, ὅποια δυσκόλως εὐρίσκεται ἐν οἰαδήποτε ἄλλῃ ἱστορικῇ μορφῇ. Γνωρίζων ποσάκις ἐν τῷ πολυκυμάντῳ αὐτοῦ βίῳ ἀπὸ τῆς βαθυτάτης πτώσεως ἐξήρθη εἰς νέον ὕψος καὶ νέαν δύναμιν, ἐλπίζει ὅτι καὶ πάλιν ἴσως ὁ ἀγαθὸς αὐτοῦ δαίμων θὰ τὸν βοηθήσῃ. Μόλις ἀνακτήσας ἐν Ἑλλάδι ποιᾶν τινα θέσιν ἀσφαλῆ, ἐπειδὴ ἐν Μακεδονίᾳ τῶρα

¹⁾ *Πλουτάρχου Πύρρ.* ΜΓ' «ἐκ τούτου καὶ πρὸς Δημήτριον εἰρήνην ἐποιήσατο». Ὁ ὑπαινιγμὸς εὐρίσκεται ἐν ταῖς Ἀδλητρίσι τοῦ Φοινικίδου (Meineke IV, 509)

“Α. Δύνασαι οἰωπᾶν; Β. ὥστε τοὺς τὰς διαλύσεις
συντιθεμένους κεκραγέαι [πᾶσιν] δοκεῖν”

Δύναται τις νὰ παραδεχθῇ ὅτι αἱ διαλύσεις αὗται συνωμολογήθησαν λήγοντος τοῦ φθινοπώρου τοῦ 287.

πλέον οὐδὲν εἶχε νὰ ἐλπίσῃ, τρέπει πᾶσαν αὐτοῦ τὴν διάνοιαν πρὸς τὴν μεγάλην ἐκείνην ἐπιχείρησιν, ἥτις ὑπῆρξεν ἡ αἰτία τῆς πτώσεώς του. Θέλει νὰ διαβῇ εἰς τὴν 'Ασίαν, ὅπου ἐλπίζει μεγάλας ἐπιτυχίας. Καὶ βεβαίως αἱ περιστάσεις εἶνε εὐνοϊκαί· διότι ὁ Λυσίμαχος εἶνε εἰσέτι ἀπησχολημένος περὶ τὰς νεοκτῆτους ἐπαρχίας τῆς Μακεδονίας, καὶ πόλεμος ἤδη ἐκινδύνευσε νὰ ἐκραγῇ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Πύρρου περὶ τῆς διανομῆς τῆς Μακεδονίας· ἐνώπιον δὲ τοῦ φιλοκτῆμονος τούτου καὶ ἀνδρείου ἡγεμόνος, ὅστις ἄκων ἤρκεσθη εἰς μέρος μόνον τοῦ ὅλου, ὁ Λυσίμαχος ὀφείλει νὰ εἶνε προφυλακτικός, οὐδὲ θὰ εὐκαιρήσῃ νὰ ὑπερασπισθῇ τὴν Μικρὰν 'Ασίαν, ἐνθα ἐπικρατεῖ ἡ μεγίστη δυσαρέσκεια κατ' αὐτοῦ ὡς τοῦ πλεονεκτιστάτου τῶν Διαδόχων, καὶ ὅπου βεβαίως, θ' ἀναλογίζωνται τοὺς ἐπὶ 'Αντιγόνου καὶ Δημητρίου κρείττονας χρόνους. 'Ο Δημήτριος ἀποστρέφεται τοῦτον τὸν Λυσίμαχον, τὸν γαζοφύλακα, ὅπως τὸν ὀνομάζει, τὸν ἀσήμαντον ἄνθρωπον, ὅστις οὐδὲ τῆς φήμης τοῦ ἱκανοῦ στρατιώτου, τῆς εἰς αὐτὸν ἀποδιδομένης, δύναται νὰ φανῇ ἀντάξιός, καὶ εἰς ὃν ἀναξίως ἡ τύχη ρίπτει τοὺς καρποὺς ἄλλοτρίων νικῶν.

'Ο Δημήτριος, παραλαβὼν τὸν στόλον του καὶ πεζικὴν δύναμιν οὐκ ὀλίγην ἀπῆλθεν ἐκ τῆς Ἑλλάδος, ὅπου κατέλιπεν ἄρχοντα τὸν ἀνδρείον υἱὸν του 'Αντίγονον. Κατέπλευσε δὲ εἰς τὴν Μίλητον, ὅπου εὔρε τὴν ἀδελφὴν τῆς Φίλας Εὐρυδίκην. Αὕτη εἶχεν ἀπέλθῃ ἐκ τῆς αὐλῆς τῆς 'Αλεξανδρείας, ἐνθα ἐπὶ πολλὸν χρόνον ὑπέμεινε παραγκωνιζομένη ὑπὸ τοῦ βασιλέως, τοῦ συζύγου της, καὶ ὅχι ὑπ' αὐτοῦ μόνου· ἔζη δὲ ἐν Μίλητι μετὰ τῆς θυγατρὸς της Πτολεμαίδος, τῆς ἐν ἔτει 300 μνηστευθείσης μετὰ τοῦ Δημητρίου· εἶνε δὲ ἐνδεχόμενον, ὅτι ἡ πόλις κατὰ τὴν τότε συνήθειαν εἶχε περιέλθῃ ὡς δῶρον εἰς τὴν ἰδιοκτησίαν της ¹⁾).

1) 'Εάν ἐδύνατο νὰ δεχθῇ τὸν Δημήτριον, θὰ εἶχεν ἀναγκαίως δικαίωμα ἐπὶ τῆς πόλεως. 'Ο Πτολεμαῖος θὰ τὴν ἀπεξημίωσε, διωρῶσας εἰς αὐτὴν τὴν Μίλητον, καθ' ἃ καὶ ἄλλαι πολλαὶ τοιαῦται διωρεαὶ μνημονεύονται. 'Αλλὰ πότε ἄρα γε ἡ Μίλητος ἦτο ὑποχείριος τοῦ Λαγίδου; Μήπως ὁ Λυσίμαχος μετὰ τὴν ἐν Ἰψῷ μάχην δὲν κατέλαβεν ὅλην ταύτην

Ὁ Δημήτριος, καθ' ὃ ἐχθρὸς τοῦ βασιλέως τῆς Αἰγύπτου τυγλὼν ἀρίστης ὑποδοχῆς, ἐτέλεσε τοὺς γάμους του μετὰ τῆς Πτολεμαίδος ¹⁾. Ἐντεῦθεν διῆλθε τὴν Λυδίαν καὶ τὴν Καρίαν, καὶ πολλαὶ μὲν πόλεις ὑπετάγησαν ἐκουσίως, ἄλλαι δὲ ἐκυριεύθησαν διὰ τῆς βίας· διότι προδῆλως ἡ κυβέρνησις τοῦ Λυσιμάχου ἦτο μισητὴ ἐκ βάθους ψυχῆς· διὸ καὶ πολλοὶ τῶν ἐν ἐκείναις ταῖς ἐπαρχίαις στρατηγῶν μετέστησαν πρὸς τὸν Δημήτριον, προσπορίσαντες αὐτῷ καὶ χρήματα καὶ στρατιώτας. Οὕτω δὲ αὐξανομένης ὁσημέραι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, ἐκυριεύθησαν καὶ αἱ Σάρδεις, ἡ πρωτεύουσα τῆς Λυδίας ²⁾.

Ἄλλ' ἡ Μικρὰ Ἀσία μόνον κατὰ τὴν πρώτην στιγμὴν εὐρέθη ἀνυπεράσπιστος. Ὁ Λυσίμαχος εἶχεν ἀρκοῦσαν δύναμιν, ὅπως ἐκπέμψῃ ἀξιόλογον στρατιὰν εἰς τὴν Ἀσίαν ὑπὸ τὸν υἱὸν του Ἀγαθοκλέα. Ὁ δὲ Δημήτριος οὐ μόνον ν' ἀντεπεξέλθῃ κατ' αὐτοῦ δὲν ἐτόλμα, ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ οὐδ' ἐν Λυδίᾳ καὶ Καρίᾳ κρίνων ἑαυτὸν ἀσφαλῆ, ὑπεχώρησεν εἰς τὴν Φρυγίαν. Εἶνε δυσεξήγητον, πῶς, ἔχων στόλον πιθανῶς ἀξιόλογον, ἀπεμακρύνθη τῆς ἀκτῆς, ἐν ᾗ ἐδύνατό τις νὰ νομίσῃ ὅτι πᾶν ἄλλο μᾶλλον ἔπρεπε νὰ ἐγκαταλείψῃ ἢ τὴν θάλασσαν, διότι ἐν πάσῃ περιπτώσει θὰ ὑπελείπετο εἰς αὐτὸν τὸ εὐρὺ πέλαγος καὶ εἷς ἐν αὐτῷ βράχος καὶ ὀλίγοι πιστοὶ ἑταῖροι, μεθ' ὧν ἐδύνατο νὰ ἐπιδοθῇ εἰς τὸν πειρατικὸν βίον. Ἀλλὰ βόσκων ἑαυτὸν διὰ φαντασιωδῶν σχεδίων, ἤθελε νὰ διελάσῃ εἰς τὴν Ἀρμενίαν, ἐλπίζων ὅτι ἐκεῖθεν θὰ ἐξεγείρῃ τὴν Μηδίαν καὶ θὰ ἐγκατασταθῇ εἰς τὰς ἄνω ἐπαρχίας ἢ ἐν ἀνάγκῃ ὅτι θὰ εὕρῃ ἱκανὰ βραχυδὴ φρούρια, δυνάμενα νὰ παράσχωσιν αὐτῷ ἀσφαλὲς καταφύγιον. Ὀκνῶν δὲ νὰ προνοῇ περὶ τῶν μάλιστα ἐπικειμένων ἀναγκῶν, δὲν ἐδύνατο πλέον νὰ ἐκλέξῃ τὴν διὰ τῆς

τὴν παραλίαν, ἀλλὰ μόνον μέχρι Λάτμου; μήπως περιῆλθε μετέπειτα εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Λαγίδου κατὰ τὴν μεταξὺ Πτολεμαίου καὶ Δημητρίου συνθήκην, καθ' ἣν ἐδόθη δημορὸς ὁ Πύρρος;

¹⁾ Ἐκ τῆς Πτολεμαίδος ἀπέκτισεν ὁ Δημήτριος υἱὸν τὸν Δημήτριον τὸν ἐπικληθέντα Καλὸν (*Πλουτάρχου* Δημητρ. ΝΓ').

²⁾ *Πλουτάρχου* Δημητρ. ΜΓ'.

Φρυγίας συντομωτάτην ὁδόν, καὶ ἡναγκάσθη ὑπὸ τῶν κινήσεων τοῦ Ἀγαθοκλέους νὰ τραπῇ πρὸς νότον. Διαβάς δὲ παρὰ τὴν ἀνατολικὴν κλιτὺν τοῦ Τιμώλου, προήλαυνεν εἰς τὰ ἐνδότερα, ἀλλ' ὁ Ἀγαθοκλῆς ἠκολούθει κατόπιν του, μᾶλλον καὶ μᾶλλον πλησιάζων. Καὶ κατώρθωσε μὲν ὁ Δημήτριος διὰ τινων ἀκροβολισμῶν νὰ προτερήσῃ ὅπως οὖν, ἀλλ' ὁ Ἀγαθοκλῆς ἔπεμψε τοὺς ψιλοὺς αὐτοῦ στρατιώτας νὰ καταλάβωσι τὰ περὶ χώρα καὶ νὰ κωλύσωσι πάντα τῶν πολεμίων ἐπισιτισμόν. Ὅθεν ἐν τῷ στρατῷ τοῦ Δημητρίου ἤρχισαν ἤδη νὰ ἐλλείπωσι τὰ ἐπιτηδεύματα, διεσπάρη δὲ μεταξὺ τῶν στρατιωτῶν καὶ ἡ ὑπόνοια, ὅτι ἔμελλον νὰ ὁδηγηθῶσιν εἰς τὴν Ἀρμενίαν. Κατατρυχόμενοι δὲ ὑπὸ τῆς ἐνδείας, διέβησαν τὸν Μαϊάνδρον καὶ ἐπορεύοντο πρὸς τὸν Λύκον ποταμόν· ἀλλ' ἡ προσέγγις τοῦ καταδιώκοντος ἐχθροῦ ἡνάγκασεν αὐτοὺς νὰ σπεύσωσι καὶ τοῦ μὲν πόρου διήμαρτον· ἐπειδὴ δ' ἐκεῖ ὅπου ἦσαν ἡναγκασμένοι νὰ διαβῶσι τὸν ποταμόν, τὸ ρεῦμα ἦτο σφοδρὸν καὶ βαθύ, εὐθὺς ὁ Δημήτριος διέταξε τοὺς ἵππεῖς τοὺς ἔχοντας μεγάλους καὶ ῥωμαλέους ἵππους νὰ εἰσελάσωσιν εἰς τὸ ρεῦμα καὶ νὰ ταχθῶσιν εἰς τεσσάρων ἀνδρῶν βάθος ἐναντίον τοῦ ρεύματος, ὑπὸ δὲ τὴν σκέπην τοῦ παραδόξου τούτου προχώματος, τοῦ ὅπως οὐδέποτε ἀνακόπτοντος τὴν ὁρμὴν τοῦ ρεύματος, διεπεραίωσε τὸν πεζὸν στρατόν, ἀλλὰ πολλοὺς ἀποβαλὼν¹⁾. Παρακολουθούμενος δὲ πάντοτε ὑπὸ τῶν πολεμίων, ἐπιτεινομένης τῆς ἐνδείας, καὶ πάσχων ὑπὸ τῆς ὑγρασίας καὶ τοῦ ψύχους τοῦ κατ' ἐκείνας τὰς ὀρεινὰς χώρας πρῶϊμου φθινοπώρου, προῆγε μὲν ὁ στρατός, ἀλλ' ἕνεκα τῆς ἐλλείψεως τῶν ἐπιτηδείων περιέπεσεν εἰς δεινὸν λοιμόν, ὅστις ἀφῆρπασεν 8,000 ἀνδρας. Νὰ ἔλθωσιν εἰς τὴν Ἀρμενίαν δὲν ὑπῆρχε πλέον ἐλπίς, νὰ παλινδρομήσωσι δὲ οὔτε δυνατὸν οὔτε φρόνιμον ἦτο, ἀφ' ὅτου ἡ Ἐφεσος, ἡ μόνη παράκτιος πόλις, ἥτις ἔτι ἀν-

¹⁾ Πλουτάρχου Δημητρ. ΜΓ'. Πολυαίνου Δ', 7 12. Ὁ Καίσαρ ἐκφράζει τὸ πρᾶγμα διὰ τοῦ vim fluminis equitatu refringere. Ἐν τῷ τοῦ Δουκιανοῦ Πλοσίον ἢ Εὐχαὶ ὁ Σάμιππος διαγράφει σχεδὸν κατὰ τῆς Ἀσίας, ὅπερ φαίνεται ὅτι ἐπλάσθη κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Δημητρίου.

τεῖχε, βοηθουμένη ὑπὸ τοῦ Δημητρίου, περιῆλθε διὰ προδοσίας εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Λύκου τοῦ στρατηγοῦ τοῦ Λυσιμάχου ¹⁾. Ὁ Δημήτριος διέτριβεν ἐπὶ τῆς ἀρκτικῆς κλιτύος τοῦ Ταύρου, καὶ μία τις σύγκρουσις πρὸς τὸν Ἀγαθοκλέα ἤθελε παντάπασι τὸν ἐξολοθρεύσῃ· οὐδὲν λοιπὸν ἄλλο ὑπελείπετο, εἰμὴ νὰ ὑπερβῇ τὸν Ταῦρον καὶ τὰ ὄρια τῆς Κιλικίας. Τοῦτο δὲ καὶ ἔπραξε, μετὰ σπουδῆς κατελθὼν εἰς τὴν Ταρσόν. Εὐχαρίστως μὲν θ' ἀπέφυγε τὸ νὰ δώσῃ εἰς τὸν βασιλέα Σέλευκον ἀφορμὴν πρὸς ἐχθροπραξίας, ἐλπίζων ὅτι καθ' οἰονδήποτε τινὰ τρόπον θὰ ἐδύνατο ἐκ τῆς Κιλικίας νὰ τραπῇ πρὸς βορρᾶν· ἀλλ' ἅπαντα τὰ στενὰ εἶχον ἤδη τειχισθῇ ὑπὸ τοῦ Ἀγαθοκλέους, καὶ οὕτως ὁ Δημήτριος ἦτο ἀποκεκλεισμένος, τὸ στίφος τῶν στρατιωτῶν του εἰς οἰκτρὰν κατάστασιν, καὶ αὐτοῦ ἡ θέσις ἀπεγνωσμένη. Οὐδεμία λοιπὸν ἄλλη διέξοδος ὑπελείπετο, εἰμὴ ἡ ταπείνωσις τοῦ ν' ἀποταθῇ εἰς τὸν Σέλευκον, λέγων ὅτι ἡ τύχη τὸν καταδιώκει, ὅτι τὸ πᾶν ἀπώλεσε, καὶ ὅτι ἡ τελευταία ἐλπίς του ἦτο ἡ μεγαλοφυχία τοῦ Σελεύκου.

Συγκινηθεὶς ἴσως ὁ Σέλευκος ἐκ τῆς οἰκτρᾶς τύχης καὶ ὑπὸ τῶν παρακλήσεων τοῦ τοσοῦτον βαθέως πεπτωκότος, παρήγγειλεν εἰς τοὺς ἐκεῖ στρατηγοὺς νὰ παράσχωσιν εἰς τε τὸν Δημήτριον πάντα τὰ πρὸς βασιλικὴν θεραπείαν ἀναγκαῖα καὶ εἰς τὴν δύναμιν αὐτοῦ ἄφθονον τροφήν· ἀλλὰ τί ἔμελλε νὰ γείνη μετὰ ταῦτα; Κατὰ τὰς περὶ τούτου γενομένης συσχέψεις ὁ Πατροκλῆς ²⁾, εἰς τῶν φίλων τοῦ βασιλέως καὶ τιμώμενος ὑπ' αὐτοῦ διὰ τὴν σύνεσιν, παρέστησεν, ὅτι ἡ μὲν δαπάνη πρὸς συντήρησιν τοῦ τε Δημητρίου καὶ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ εἶνε τὸ ἐλάχιστον· ὁ δὲ βασιλεὺς πρέπει νὰ μὴ παραβλέψῃ, ὅτι ὁ Δημήτριος θὰ θέλῃ νὰ παρατείνῃ ὅσον οἷόν τε μακρότερον τὴν ἐν τῇ χώρᾳ διαμονήν του, καὶ ὅτι ἀείποτε

¹⁾ Πολυαῖνου Ε', 19. Ὁ Φροντῖνος (III, 3, 7) ὀνομάζει τὸν ἀρχιπειρατὴν Μάνδριωνα, καὶ παρατηρεῖ ὅτι ἡ Ἐφεσος ἦτο ἡ ἀποθήκη, εἰς ἣν οἱ πειραταὶ συνεσώρευον τὴν λείαν των

²⁾ Οὗτος θὰ εἶνε ὁ πολλάκις ὑπὸ τοῦ Στράβωνος μνημονευόμενος.

βιαιότατος ὢν καὶ πολυπραγμονέστατος τῶν βασιλέων, νῦν περι-
ῆλθεν εἰς τοιαύτας τύχας, αἵτινες καὶ τοὺς φύσει μετριοπαθεστέ-
ρους χαρακτῆρας παρορμῶσιν εἰς τὰ ἔσχατα. Ἡ σύνεσις λοιπὸν
ἀπαιτεῖ νὰ εἴμεθα ἔτοιμοι πρὸς πᾶν ἐνδεχόμενον. Ὁ Σέλευκος
λοιπὸν συναθροίσας δύναμιν ἀξιόλογον, ἀνέξευξε πρὸς τὴν Κι-
λικίαν.

Καὶ ὄντως ὁ Δημήτριος, μόλις ἀπαλλαγείς τοῦ ἐπικειμένου
κινδύνου ὑπὸ τῆς μεγαλοψυχίας τοῦ Σελεύκου, φαίνεται ὅτι εὐθὺς
συνέλαβε νέας ἐλπίδας: ἐπειδὴ κατεῖχεν ἄλλοτε τὴν Κιλικίαν,
ἴσως ἐδύνατο τανῦν νὰ κατορθώσῃ νὰ ἐγκατασταθῇ αὐτόθι καὶ νὰ
διατηρηθῇ. Ἀλλ' ἡ ἐπιστρατεία τοῦ Σελεύκου ἐνέβαλεν αὐτὸν εἰς
μεγίστην ταραχὴν, ἀναλογιζόμενον ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ εὐμένεια τοῦ Σε-
λεύκου μόνον σκοπὸν εἶχε νὰ ὑποβοηθήσῃ τὴν προδοσίαν, κυρίως δὲ
ἤθελον νὰ τὸν περιζώσωσι καὶ νὰ τὸν ἀφαιρέσωσιν ἐκ τοῦ μέσου· ὅθεν
ὑποχωρήσας εἰς τὰ ὀχυρώτατα χωρία τοῦ Ταύρου, ἐπέστειλε
πάλιν πρὸς τὸν Σέλευκον, παρακαλῶν νὰ ἐπιτραπῇ τοῦλάχιστον εἰς
αὐτὸν ν' ἀπέλθῃ ἐκεῖθεν, καὶ νὰ ἰδρῦσῃ μεταξὺ τῶν μακρὰν οἰκούν-
των βαρβάρων κράτος ἀνεξάρτητον, ὅπου ἡσύχως νὰ διέλθῃ τὰς
ἐπιλοιπούς ἡμέρας τῆς ζωῆς του, ἐὰν δὲ ἤθελεν ἀρνηθῇ αὐτῷ
ταύτην τὴν ἄδειαν, νὰ ἐπιτρέψῃ τοῦλάχιστον νὰ διαχειμάρῃ
μετὰ τῶν στρατιωτῶν ἐν ταύταις ταῖς χώραις· διότι ἐπίστευεν ὅτι
δὲν θὰ ἤθελεν εἰς τὴν ἐσχάτην ἀπορίαν περιελθόντα νὰ τὸν ἀπε-
λάσῃ ἐκεῖθεν γυμνὸν καὶ τῶν πάντων ἐστερημένον, καὶ νὰ τὸν πα-
ραδώσῃ εἰς τοὺς ἐχθρούς. Ὁ Σέλευκος ὑπῆρξεν ἀρκούντως συγ-
καταβατικός, προτείνας εἰς αὐτὸν νὰ διαχειμάρῃ ἐπὶ δύο μῆνας
ἐν Καταονίᾳ, ἀφ' οὗ πέμψῃ πρὸς αὐτὸν ὁμήρους τοὺς ἐπιφανέ-
στάτους τῶν φίλων, ταυτοχρόνως δὲ παρήγγειλε νὰ καταλάβωσιν
ἰσχυρῶς τὰς εἰς τὴν Συρίαν παρόδους· τὸν δὲ Ἀγαθοκλέα, ὅστις
ἐν τῇ καταδιώξει εἶχεν ὑπερβῇ τὰ ὅρια τοῦ βασιλείου, προσεκά-
λεσε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὰ ἴδια, ἐπειδὴ νῦν ὁ Δημήτριος ἦτο εἰς αὐ-
τοῦ τὴν ἐξουσίαν, ὑποσχεθεὶς ὅτι θὰ μεριμνήσῃ, ὅπως τοῦ λοιποῦ
ἀποτραπῇ πᾶς ἐξ ἐκείνου κίνδυνος. Ἀλλ' ὁ Δημήτριος αἰσθανό-

μενος ἑαυτὸν εἰσέτι τοσοῦτον ἰσχυρόν, ὥστε νὰ μὴ συναινέσῃ εἰς τὰς προτάσεις τοῦ Σελεύκου, ἐνόμισεν ἀφόρητον τὴν σκέψιν τοῦ νὰ ὑποταχθῇ ἐπισήμως· ὠθούμενος δὲ ὑπὸ τῆς ἀνάγκης εἰς λεηλασίας, ἐπεχείρησε παρατόλμους ἐπιδρομάς, καθ' ἃς ἡ εὐτολμία καὶ ἡ ἀκάθεκτος ὁρμὴ τῆς ἐσχάτης ἀπεγνωσμένης πάλης καθίστα φοβεροὺς καὶ αὐτὸν καὶ τὰ στίφη του· καὶ τὸ μὲν πρῶτον συναντῶντες μικρὰ ἀποσπάσματα τοῦ στρατεύματος τῶν πολέμιων, κατετρόπωνον καὶ ἔσφαζον αὐτά, εἶτα δὲ ἀπετόλμων καὶ ἐναντίον πολυπληθεστέρων σωμάτων· τὰ ὑπὸ τοῦ Σελεύκου ἐκπεμφθέντα κατ' αὐτῶν ὀρεπανηφόρα ἄρματα ἔτρεψαν εἰς φυγὴν, ὁ δὲ Δημήτριος προελάσας μέχρι τῶν Συρίων πυλῶν, κατέβαλε τοὺς φυλάττοντας αὐτὰς φρουροὺς, καὶ ἔγενε κύριος τῆς στρατηγικῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης εἰς τὴν Ἀνατολήν. Νῦν ἀνεπετερώθησαν αἱ ἐλπίδες αὐτοῦ, ἐπειδὴ κατεῖχε μὲν τὴν περὶ τὴν Ἰσὸν χώραν, οἱ δὲ στρατιῶταί του ἦσαν θαρρᾶλεοὶ καὶ εἰς πᾶν παράτολμον ἐγχείρημα πρόθυμοι, ἤλπισε δὲ ὅτι δύναται νὰ νικήσῃ καὶ ἐν μεγάλῃ τινι μάχῃ, καὶ ὁ ἀγαθὸς αὐτοῦ δαίμων ἐφαίνετο ὅτι καὶ πάλιν τὸν ἐδοήθησεν. Ὁ δὲ Σέλευκος περιφροντὶς ἔβλεπεν οἷαν τροπὴν ἐλάμβανεν ὁ ἀλλόκοτος οὗτος ἀγών, καὶ λυπούμενος διότι ἀπέστρεψε τὸν Ἀγαθοκλέα, δὲν ἐτόλμα ν' ἀναλάβῃ μόνος τὸν κατὰ τοῦ Δημητρίου ἀγῶνα, φοβούμενος αὐτοῦ δικαίως τὸ θάρρος, τὴν ἀγαθὴν τύχην καὶ τὴν στρατηγικὴν εὐφυΐαν.

Καὶ τῷ ὄντι ἐμειδίασεν ἄλλην μίαν φορὰν ἡ ἀγαθὴ τύχη πρὸς τὸν τυχοδιωκτικὸν βασιλέα, ἀλλ' ἵνα ἔτι ἀσφαλέστερον ἐξολοθρεύσῃ αὐτόν. Ὁ Δημήτριος, καταπονηθεὶς ὑπὸ τῶν ἀπεράντων ἀγωνιῶν τῶν τελευταίων μηνῶν, ἐνόσησε βαρυτάτην νόσον· ἀκριβῶς δὲ τῶρα, ὅτε πᾶσα ἡμέρα ἦτο σπουδαιοτάτη, καὶ πᾶσα ὥρα ἐδύνατο νὰ εἶνε κρίσιμος, ἔμεινεν ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας κατὰ κοιτοῦ. Τὰ πάντα παρέλυσαν, ἡ ἀταξία μεταξὺ τῶν στρατιωτῶν ἤγειρε θρᾶσειαν κεφαλὴν, καὶ πολλοὶ ἠῤτομόλησαν πρὸς τοὺς πολέμιους, πολλοὶ δὲ διεσκορπίσθησαν. Ὁ Σέλευκος ἀπέσχε τοῦ νὰ προσβάλῃ αὐτούς, ἐπειδὴ κατ' ἀνάγκην ἡ δύναμις τοῦ ἐχθροῦ

ἔμελλεν ἀφ' ἑαυτῆς νὰ καταστραφῇ. Μόλις ἀναρρώσας ὁ Δημήτριος, περὶ τὸν Μάιον τοῦ 286, ἀπεχώρησεν ἐκ τῆς Ἰσοῦ· καὶ ἐνομίζετο μὲν ὅτι ἔμελλε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Κιλικίαν, ἀλλὰ στραφεὶς πρὸς ἀνατολὰς, διῆλθε διὰ νυκτὸς τὰς ἀμανικὰς πύλας, καὶ τὴν ἐπιούσαν τὰ στίφη του κατελθόντα εἰς τὴν Κυβρήστικὴν ἐλεηλάτησαν, ἐφόνευσαν καὶ ἄλλας φρικαλέας κακουργίας διέπραξαν. Εὐθὺς τότε ὁ Σέλευκος ἀντεπεξεληθὼν, ἐστρατοπέδευσεν ἀπέναντι αὐτοῦ, πεποιθὼς ὅτι ὁ Δημήτριος ἤθελε σπεύσῃ νὰ ὑποχωρήσῃ. Ἄλλ' οὗτος τὸναντίον ἀπεφάσισε νὰ ἐπιπέσῃ κατ' αὐτοῦ διὰ νυκτός, ἐλπίζων ὅτι ἡ αἰφνιδία ἐπίθεις, ἡ ταραχὴ καὶ τὸ σκότος τῆς νυκτός ἔμελλε ν' ἀσφαλίσῃ τὴν ἐπιτυχίαν. Οἱ στρατιῶται ὑπεδέχθησαν ἐνθουσιωδῶς τὴν διαταγὴν, καὶ πάραυτα ἐξοπλισθέντες ἦσαν ἔτοιμοι πρὸς ἐπίθειν. Ἀλλὰ δῶμα Αἰτωλοὶ πελτασταὶ ὑπεξεληθόντες ἐνεφανίσθησαν εἰς τὰς προφυλακὰς τῶν ἐναντίων, καὶ ἐζήτησαν νὰ προσαχθῶσιν ὡς τάχιστα εἰς τὸν βασιλέα, καὶ ἐπρόδωσαν τὴν μελετωμένην ἐπίθειν. Ὁ Σέλευκος ἐξεγερθεὶς τοῦ ὕπνου ταχέως ἐξωπλίσθη, καὶ εἰπὼν « θηρίῳ δεινῷ συμπλέκεται », διέταξε πάσας τὰς σάλπιγγας νὰ σαλπίσωσι τὸ πολεμικόν, ἐν ᾧ συνηθορίζοντο οἱ στρατιῶται, καὶ ἀφ' οὗ ἀνάψωσι φρύγανα πρὸ τῶν σκηνῶν, νὰ ἐξαγάγωσιν αὐτοὺς ἔξω τοῦ στρατοπέδου ἀλαλάζοντας. Ἐξορμήσας δὲ ὁ Δημήτριος καὶ ἰδὼν τὰς ἀναριθμήτους πυρὰς καὶ ἀκούσας τὸν τε ἀλαλαγμὸν καὶ τὰ σαλπίσματα, κατενόησεν ὅτι τὸ σχέδιον του κατεπροδόθη καὶ ὑπεχώρησεν ¹⁾).

Τὴν ἐπαύριον τὸ πρωὶ ὁ Σέλευκος τὸν προσέβαλεν· ὁ δὲ Δημήτριος κατὰ τὸ δεξιὸν αὐτοῦ κέρας ἀναγκάσας τοὺς πολεμίους νὰ ὑποχωρήσωσιν ὀλίγον, εἰσῆλθεν εἰς τὴν στενὴν ἀτραπὸν, ἐξ ἧς εἶχον ἀναχωρήσῃ τὰ στρατεύματα τοῦ Σελεύκου. Τότε ὁ Σέλευκος, παρακολουθούμενος ὑπὸ ἐπιλέκτων ὑπασπιστῶν καὶ ὀκτῶ ἐλεφάντων, ἔδραμεν ἐκεῖσε μετὰ σπουδῆς, καὶ παρατάξας αὐτοὺς κατὰ τὴν ἀτραπὸν, κατεπήδησεν ἀπὸ τοῦ ἵππου, καὶ ἀποθέσας

¹⁾ Πλουτάρχου Δημητρ. ΜΘ'. Πολυαίνου Δ', 9, 2.

τὸ κράνος ἐνεφανίσθη ἐκ τῶν πλαγίων τῆς ὁδοῦ, προτείνων τὴν πέλτην, καὶ ἀναβοήσας πρὸς τοὺς στρατιώτας τῶν πολεμίων νὰ σταθῶσιν, εἶπεν ὅτι μαίνονται ἀκολουθοῦντες ἔτι τοῦτον τὸν λιμώτοντα λήσταρχον, ἐνῷ δύνανται νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν πλουτοῦντος βασιλέως, κατέχοντος ἤδη βασιλείον καὶ μὴ ἀγωνιζομένου νὰ κατακτήσῃ αὐτό· ἀλλὰ βλέπουσι σαφῶς ὅτι, ἂν ᾔθελε, θὰ ἦσαν πρὸ πολλοῦ καταβεβλημένοι· διότι αὐτὸς μόνος τοὺς ἔσωσεν, ὥστε νὰ μὴ ἀπολάνωσι τῆς πείνης· ἂν δὲ μέχρι τοῦδε ἐφείσθη αὐτῶν, δὲν ἔπραξε τοῦτο χάριν τοῦ Δημητρίου, ἀλλὰ διότι ἤλπισεν, ὅτι ἄνδρες τόσον γενναῖοι, οὓς ἐπεθύμει ἐκ παντὸς τρόπου νὰ σώσῃ, ἤθελον ἐπὶ τέλους συμφρονήσῃ· ἄς ἔλθωσι λοιπόν, καὶ ἐξ ἅπαντος θὰ σωθῶσι. Πάντες ἐπευφήμησαν, καὶ ρίψαντες τὰ ὅπλα, προσηγόρευσαν τὸν Σέλευκον βασιλέα των ¹⁾).

Μόλις καὶ μετὰ βίας ἐσώθη ὁ Δημήτριος μετὰ τινων φίλων καὶ ὁπαδῶν φεύγων πρὸς τὰς ἀμανίδας πύλας. Ἀποκρυβείς δ' ἐν τινι δάσει περιέμενε τὴν νύκτα, σκοπῶν ἐκεῖθεν νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Καρίαν καὶ τὴν Καῦνον, ὅπου ἤλπιζεν ὅτι θὰ εὔρῃ τὸν στόλον του. Ἀλλ' ἀκούσας ὅτι τὰ ἐπιτήδεια ὑπῆρχον μόνον ἐπὶ ὀκτῶ ἡμέρας, μετέβαλε τὸ σχέδιόν του, τραπεῖς πρὸς βορρᾶν εἰς τὸν Ταῦρον· εἰς δὲ τῶν φίλων ὁ Σωσιγένης προσήνεγκεν εἰς τὸν βασιλέα τετρακοσίους χρυσοὺς, ὅσους εἶχεν ὑπεζωσμένους, ἐλπίζων ὅτι διὰ τούτου τοῦ ποσοῦ θὰ ἐδύναντο νὰ ὑπεξέλθωσι μέχρι τῆς θαλάσσης. Ἀνέξευξαν λοιπόν, νυκτὸς ἔτι οὔσης, πάλιν πρὸς νότον, ἵνα καταβῶσιν εἰς τὸν πλησιέστατον λιμένα. Ἐν τούτοις ὁ Σέλευκος, ἵνα μὴ δυνηθῇ ὁ Δημήτριος νὰ διαφύγῃ εἰς τὴν Συρίαν, διέταξε νὰ καταλάβωσι τὰ ἀμανικὰ ὄρη δι' ἀξιολόγου σώματος ὑπὸ τὸν Λυσίαν, παραγγείλας ν' ἀνάπτωσι πανταχοῦ ἐπὶ τῶν ὑπερχειμένων ὁρέων πολλὰ πυρά ²⁾). Ἰδὼν δὲ τὰ πυρὰ ὁ Δημήτριος ἐστράφη ὀπίσω ὅθεν ἦλθεν· ἡ νύξ ἦτο φρικώδης· ἐκ τῶν ὀλίγων ἔτι περιλειφθέντων ὁπαδῶν αὐτοῦ, πολλοὶ μὲν ἔφυγον λάθρα, οἱ

¹⁾ Πλουτάρχου ἔ. ἀν. Πολυαίνου Δ', 9, 3.

²⁾ Πλουτάρχου Δημητρ. ΜΘ'. Πολυαίνου Δ', 9, 5

δὲ ὑπόλοιποι ἦσαν ἀπηλπισμένοι. Εἰπόντος δέ τινος, ὅτι ἔπρεπε νὰ παραδοθῶσιν, ὁ Δημήτριος ξιφουλκήσας ὥρμησε κατ' αὐτοῦ, ἵνα τὸν φονεύσῃ· καὶ τὸν ἐκράτησαν μὲν οἱ φίλοι καθησυχάσαντες αὐτόν, ἀλλ' οὐδεμία ὑπελείπετο ἄλλη διέξοδος· ὅθεν ἔπεμψε τινὰς τῶν φίλων πρὸς τὸν Σέλευκον ἀγγέλλοντας, ὅτι παραδίδεται εἰς τὴν ἐξουσίαν του.

Ὁ Σέλευκος ὑπεδέχθη αὐτοὺς φιλικῶς, εἰπὼν ὅτι «οὐχὶ τοῦ Δημητρίου, ἀλλ' ἡ ἐμὴ ἀγαθὴ τύχη ἔσωσε τὸν Δημήτριον καὶ μοὶ ἔδωκε τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐπιδείξω πρὸς αὐτὸν τὴν ἐπιεικειάν μου». Διέταξε νὰ πῆξωσι χάριν αὐτοῦ βασιλικὴν σκηνήν, καὶ ἄλλως νὰ ὑποδεχθῶσιν αὐτὸν μεγαλοπρεπῶς· ἔπεμψε δὲ καὶ τινὰς τῶν πρώην φίλων του, τὸν Ἀπολλωνίδην, ἵνα τὸν χαιρετίσῃ καὶ τὸν προσαγάγῃ. Οἱ δὲ αὐλικοὶ ἔσπευσαν νὰ ἐπιδείξωσι τὸ μέγιστον σέβας πρὸς τὸν ἄνδρα, ὃν ὁ κύριος αὐτῶν ὑπεδέχετο μετὰ τοσαύτης ἀγαθότητος, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ στρατοπέδῳ ὑπῆρχε ζωηρὰ περιέργεια νὰ ἰδῶσι τὸν Πολιορκητὴν. Ἀλλ' οἱ συνετώτεροι ἔβλεπον ταῦτα οὐχὶ ἀνυπόπτως, ἔλεγον δὲ καὶ εἰς τὸν βασιλέα, ὅτι ὠφελε νὰ προνοήσῃ, ὥς ὑπάρχοντος φόβου στάσεώς τινος ὑπὲρ τοῦ Δημητρίου. Ἐν τούτοις ὁ Ἀπολλωνίδης ἐχαιρέτισε τὸν Δημήτριον, καὶ ἀνῆγγειλεν εἰς αὐτὸν τὴν φιλάνθρωπον ἀπόφασιν τοῦ κυρίου του· καὶ πολλοὶ τῶν αὐλικῶν μετέβησαν πρὸς αὐτόν· οὕτως ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ Δημήτριος ἐνόμιζεν, ὅτι ἔμελλε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ στρατόπεδον οὐχὶ ὡς αἰχμάλωτος, ἀλλ' ὡς βασιλεὺς. Ἀλλὰ τότε ἐπεφάνη ἀπόσπασμα 4,000 ἀνδρῶν πεζῶν καὶ ἱππέων ὑπὸ τὸν Πausanίαν· ἀπομακρύναντες δὲ τοὺς παρεστῶτας καὶ περιλαβόντες τὸν Δημήτριον εἰς τὸ μέσον, ἀπῆγον αὐτὸν ἐν σιγῇ. Ἀπῆχθη δὲ ὁ Δημήτριος εἰς τὸ φρούριον τῆς Ἀπαμείας παρὰ τὸν Ὀρόντην, καὶ τοι δὲ περιεζωσμένος ὑπὸ φυλακῆς πολυαριθμοῦ, ἄλλως ὅμως ἐτύγχανε βασιλικῆς θεραπείας. Ὁ δὲ Σέλευκος ἔπεμψε πρὸς αὐτὸν ἐκ τῶν ἰδίων θεραπόντων, διατάξας νὰ τῷ δώσωσι χρήματα ὅσα ἐχρειάζετο, καὶ νὰ χορηγήσωσιν εἰς αὐτόν τε καὶ τὴν μικρὰν αὐλήν του ἄφθονα τὰ ἐπιτήδεια. Πάντες οἱ φίλοι

τοῦ Δημητρίου ἔλαβον τὴν ἄδειαν νὰ συνομιλῶσι μετ' αὐτοῦ· τὰ δὲ βασιλικά κληρονομία, τὰ ἱπποδρόμια καὶ οἱ παράδεις ἦσαν εἰς αὐτὸν ἀνοικτοί· καὶ αὐλικοὶ ἦλθον παρὰ τοῦ Σελεύκου, φέροντες τὴν ἀγαθὴν ἀγγελίαν, ὅτι οὗτος περιέμενε μόνον τὴν ἄφιξιν τοῦ Ἀντιόχου καὶ τῆς συζύγου του ἐκ τῶν ἄνω ἐπαρχιῶν, ἵνα παντάπασιν ἀπαλλάξῃ αὐτὸν τῆς κρατήσεως¹⁾.

Ἀνυπολόγιστον ἦτο τοῦ Σελεύκου τὸ ὄφελος ἐκ τοῦ ὅτι ὁ Δημήτριος εὐρίσκετο εἰς τὴν ἐξουσίαν του· τὸ ἐλάχιστον ἦτο, ὅτι περιήγαγεν εἰς ἀπραξίαν τὸν μόνον ἐχθρὸν, τὸν ὅποιον εἶχεν ἴσως ἔτι νὰ φοβῆται· πολὺ δὲ σπουδαιότερον ἐφαίνετο εἰς αὐτὸν ὅτι τὸν ἄσπονδον ἐχθρὸν τοῦ Λυσιμάχου ἐκράτει εἰς τὴν διάθεσίν του· διότι αἱ σχέσεις μεταξὺ τῶν αὐλῶν τῆς Λυσιμαχείας καὶ Ἀντιοχείας ἦσαν ἤδη πολλαχῶς τεταμέναι· τὰ ἐν Εὐρώπῃ πράγματα ἀπὸ τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ Δημητρίου εἶχον λάβῃ τοιαύτην πορείαν, ὥστε ἡ δύναμις τοῦ Λυσιμάχου, καθ' ὑπερβολὴν αὐξηθεῖσα ἐδύνατο νὰ διεγείρῃ σπουδαίους φόβους.

Ὁ Πύρρος ἐναντίον τῆς ἐνόρκως πρὸς τὸν Δημήτριον συνωμολογημένης εἰρήνης, πεισθεὶς ὑπὸ τοῦ Λυσιμάχου καὶ θέλων ν' ἀποκτήσῃ τῶν Μακεδόνων τὴν εὐνοίαν, ἐκίνησε τοὺς Θεσσαλοὺς εἰς ἀποστασίαν, καὶ προσέβαλε πολλὰς πόλεις, ἐν αἷς ὑπῆρχον ἔτι φρουραὶ τοῦ Δημητρίου καὶ Ἀντιγόνου²⁾, οὕτως ὥστε ὁ Ἀντί-

¹⁾ Πλουτάρχου Δημητρ. Ν'. Ὁ χρόνος δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ἐξακριβωθῇ· διότι αἱ εἰδήσεις τῶν χρονολογιῶν παρέχουσι στραγγύλους ἀριθμούς, ὡς πρὸς δὲ τὴν αἰχμαλωσίαν εἶνε καὶ ἡμαρτημέναι. Οὕτως ὑπολογίζουσι τὸ ἔτος τῆς ἐν Ἰψῇ μάχης (ἐ. Ἀβρ. 1716 = 301) ὡς τὸ τελευταῖον τοῦ γέροντος Ἀντιγόνου· τὸ δὲ ἐπόμενον (ἐ. Ἀβρ. 1717 = 300). ὡς τὸ πρῶτον τοῦ Δημητρίου. Ἀπονέμουσι δὲ εἰς αὐτὸν ἔτη 17 ὡς Asianorum Rex· ἐν ἔτει δὲ 284 (Ἀβρ. 1733) ὁ Ἰερώνυμος παρατηρεῖ, Demetrius Asiae semet ipsum Seleuco tradidit. Τὸ ἔτος τοῦτο κατ' αὐτὸν μὲν ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸ Ὀλυμ. 124. 1· κατὰ δὲ τὸν Εὐσεβίον εἰς τὸ Ὀλ. 124. 2. Ἄρα δὲν εἶνε τὸ Ὀλυμπιακὸν ἔτος, τὸ ὅποιον εὔρον ἐν ταῖς πηγαῖς των. Φαίνεται λοιπὸν ἀδύνατον νὰ εὐρεθῇ ὀριστικὴ τις λύσις. Ὁ Clinton (Fast. Hell. II, 242) καὶ ὁ C. Müller (Fragm. Hist. Graec. σ. 706) τάσσουσι τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ Δημητρίου κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 286, ἀλλὰ θὰ συνέβῃ τοῦλάχιστον μῆνας τινας μετῴπιστα, ἐπειδὴ οἱ δύο μῆνες οἱ πρὸς διαχείμασιν προτεινόμενοι ὑπὸ τοῦ Σελεύκου καταβιάζουσιν ἤδη τὸ γεγονός μετὰ τοῦ Μαρτίου τοῦ 286.

²⁾ Ὁ Πλούταρχος (Πύρρ. IB') ὁμιλῶν περὶ τῶν πόλεων τούτων μεταχειρίζεται ἔκ-

γονος οὐδέν τι κατεῖχε περισσότερον τῆς ὀχυρᾶς πόλεως Δημητριάδος. Διὰ δὲ τῆς συμβάσεως, ἣν ὁ Μολοσσὸς τοσοῦτον ἀσυτόλως εἶχε παραβιάσῃ, πικρότατα ἐξηπάτησε τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες εἶχον τὴν πεποίθησιν ὅτι ὅπως τὸ Μουσεῖον, οὕτω καὶ τὴν Μουνιχίαν καὶ τὸν Πειραιᾶ ἐμελλον ν' ἀνακτήσωσι, διὸ καὶ ἔτι προθυμότερον συνετάχθησαν μετὰ τοῦ Λυσιμάχου, χρηστοτάτας αὐτοῖς παρέχοντος ἐλπίδας¹⁾. Ὅχι δὲ ὀλιγώτερον εἰργάζετο ὁ Λυσίμαχος, ὅπως καὶ τοὺς Μακεδόνas ἀπαλλοτριώσῃ τοῦ Πύρρου· ἔτι δὲ ὁ μὲν Αὐδολέων ὁ βασιλεὺς τῶν Παιόνων ἦτο ὑπὲρ αὐτοῦ· ὁ δὲ υἱὸς αὐτοῦ Ἀγαθοκλῆς μαχόμενος ἐπηύξησε τὴν ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ δύναμίν του καὶ κατεδίωξε τὸν φεύγοντα Δημήτριον καὶ πέραν τῶν ὁρίων τοῦ βασιλείου τοῦ πατρός του. Ὅτε δὲ ὁ Δημήτριος, ἀποκλεισθεὶς ἐν Κιλικίᾳ ἦτο ἀβλαβής²⁾, ὁ Λυσίμαχος ἐτράπη κατὰ τῆς Μακεδονίας, οὐδὲν ἄλλο προτιθέμενος ἢ ν' ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τοῦ Πύρρου τὸ μακεδονικὸν διάδημα. Καὶ ὁ μὲν Πύρρος ἐστρατοπέδευεν ἐν τῇ περὶ τὴν Ἐδεσσαν ὀρεινῇ χώρᾳ, ὁ δὲ Λυσίμαχος, περιζώσας αὐτὸν καὶ διακόφας τὴν συγκοινωνίαν, περιήγαγεν αὐτὸν εἰς μεγίστην ἀπορίαν. Ταῦτοχρόνως δὲ προσεπάθει νὰ προσεταιρισθῇ τοὺς ἐπιφανεστάτους τῶν εὐγενῶν Μακεδόνων, τὸ μὲν ἐγγράφως, τὸ δὲ διὰ ζώσης πραγματευόμενος μετ' αὐτῶν, λέγων ὅτι εἶνε ἀνάξιον αὐτῶν, ἀνὴρ ξένος καὶ ἡγεμὼν Μολοσσός, οὐ οἱ πρόγονοι ὑπῆρξαν πάντοτε ὑποτελεῖς τῶν Μακεδόνων, νῦν νὰ βασιλεύῃ ἐν τῷ κράτει τοῦ Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου, τὸ δὲ χερίστον αὐθόρμητοι νὰ ἐκλέξωσιν αὐτὸν πρὸς τοῦτο, ἀποστρέψαντες τὸ πρόσωπον ἀπὸ τοῦ φίλου καὶ συναγω-

φρασιν ἀκατάληπτον, «πεισθεὶς ὑπὸ Λυσιμάχου Θετταλίαν ἀφίστη καὶ ταῖς ἑλληνικαῖς φρουραῖς πρὸς πολέμους».

1) Τοῦτο ἐξάγεται ἐκ τοῦτου ὅτι κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ ψήφισματος τοῦ ὑπὲρ τοῦ Αὐδολέοντος (Corp. Inscr. Attic. II, n° 312) οὗτος ἐπαγγέλλεται νὰ πέμψῃ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους πᾶσαν βοήθειαν πρὸς ἀνάκτησιν τοῦ Πειραιῶς, καθὼς καὶ ὁ Λυσίμαχος (Corp. I. Attic. II, n° 314).

2) Τὸ τοῦ Πλουτάρχου (Πύρρ. IB') «Δημητρίου καταπολεμηθέντος ἐν Συρίᾳ» δὲν εἶνε κατὰ πάντα ἀκριβές.

νιστοῦ τοῦ μεγάλου αὐτῶν βασιλέως, καὶ ὅτι νῦν μάλιστα εἶνε καιρός, ἐνθυμούμενοι οἱ Μακεδόνες τὴν ἀρχαίαν δόξαν των, νὰ ἐπανέλθωσι πρὸς τοὺς ὑπὲρ αὐτῆς συναγωνισθέντας. Πανταχοῦ εὗρεν ὑποδοχὴν ἢ φωνή τοῦ Λυσιμάχου καὶ ἔτι μᾶλλον ὁ χρυσὸς αὐτοῦ· πανταχοῦ ἀνεφαίνοντο μεταξὺ τῶν εὐγενῶν καὶ τοῦ πλήθους κινήματα ὑπὲρ τοῦ βασιλέως τῆς Θράκης. Ὁ δὲ Πύρρος κατιδὼν, ὅτι δὲν ἐδύνατο νὰ διατηρήσῃ ἐπὶ μακρότερον χρόνον τὴν ἐν Ἑδέσσει θέσιν, ὥρμησε πρὸς τὰ μεθόρια τῆς Ἡπείρου, καὶ ἤλθεν εἰς σχέσεις πρὸς τὸν Ἀντίγονον, ὅστις, ὠφελούμενος ἐκ τῶν περιστάσεων, θὰ εἰσῆλασεν ἐκ νέου εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Ἀλλ' ἐπελθὼν ὁ Λυσιμάχος κατὰ τῶν ἡνωμένων στρατῶν ἀμφοτέρων ἐνίκησε, καὶ τούτου ἕνεκα ὁ μὲν Πύρρος ἐγκατέλειψεν ὁλοσχερῶς τὴν βασιλείαν τῆς Μακεδονίας, ἡ δὲ Θεσσαλία, πλὴν τῆς Δημητριάδος, μετὰ τοῦ βασιλείου τῆς Μακεδονίας περιῆλθεν εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Λυσιμάχου¹⁾.

Ὁ Σέλευκος δὲν ἐδύνατο ἀφόδως νὰ βλέπῃ αὐξανομένην τὴν δύναμιν τοῦ Λυσιμάχου· διότι ὁ Πύρρος καὶ μετὰ τοῦ Ἀντιγόνου συμμαχῶν ἀπεδείχθη τόσον ἀσθενής, ὥστε δὲν ἐδύνατο νὰ εἶνε ἀντίβροπος πρὸς τὸν ἰσχυρὸν δεσπότην τῆς Θράκης, Μακεδονίας καὶ Μικρᾶς Ἀσίας. Ἐντεῦθεν βεβαίως καὶ οἱ δισταγμοὶ τοῦ Σελεύκου νὰ ἐπέλθῃ συντόνως κατὰ τοῦ Δημητρίου ἐν Κιλικίᾳ, ἐντεῦθεν ἡ παράδοξος αὐτοῦ μεγαλοφυχία, ὅτε ἐκεῖνος ἡναγκάσθη νὰ παραδοθῇ εἰς αὐτόν· θὰ διελογίσθη ἴσως ἐν ἀνάγκῃ νὰ ἐπανα-

¹⁾ Πλουτάρχου Πύρρ. 1Β', Πανσανίου Α'. 10, 2. Κατὰ τὸν Δέξιππον (παρὰ Συγγελλ. σ. 506 ἐκδ. Βόν.) ὁ Πύρρος ἐβασίλευσε τῆς Μακεδονίας ἐπὶ πέντε μῆνας καὶ ὁ Εὐσέβιος Ἀρμεν. ἐκδ. Schöne I, σ. 233 καὶ App. 13 λέγει mensibus autem septem Ol. 123, 2 Macedonis imperat octavo autem successit Lysimachus. Ἐν δὲ τῷ Κανόνι ὁ Εὐσέβιος τάσσει τοὺς ἐπὶ τούτους μῆνας εἰς τὸ ε'. Ἀδρ. 1728, ὁ Ἰερώνυμος εἰς τὸ ε'. Ἀδρ. 1729, ἀμφοτέροι δὲ εἰς Ὀλ. 123, 1, ἄρα τὸ ὀλυμπιακὸν ἔτος εὗρον ἀμφοτέροι ἐν ταῖς πηγαῖς των, ὅπερ πράγματι ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ 288 — 7. Εἰς ὅλως διάφορα συμπεράσματα φέρει τὸ ὑπὸ τοῦ Πανσανίου (Α', 10, 2) λεγόμενον ὅτι ἡ μεταξὺ Λυσιμάχου καὶ Πύρρου φιλία διήρκεσεν ἕξ· ὅσον ὁ Δημήτριος ἐπολέμει πρὸς τὸν Σέλευκον ἀγενομένου δὲ ἐπὶ Σελεύκῳ Δημητρίου, Λυσιμάχῳ καὶ Πύρρῳ διελύθη ἡ φιλία. Δὲν πρέπει ν' ἀποδοθῇ πολλὴ σπουδαιότης εἰς τὸ ὅτι ὁ Εὐσέβιος ὁ Ἀρμ. ἐν μὲν τῷ Thet. Reg. ἀπονέμει εἰς τὸν Πύρρον 4 ἔτη καὶ ἄλλους τόσους μῆνας, ἐν δὲ τῷ οὐκείῳ Πίνακι 3 ἔτη καὶ 4 μῆνας.

γάγῃ τὸν Δημήτριον εἰς τὴν σκηνήν, ἀποστέλλων αὐτὸν μετὰ δυνάμεως εἰς τὴν Εὐρώπην, ὅπως διὰ τῆς ἐπανόδου αὐτοῦ εἰς τὴν μακεδονικὴν βασιλείαν ἀποκαταστήσῃ τὴν ἰσορροπίαν, δι' ἧς μόνης ἐδύνατο νὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ μονιμότης τοῦ δημιουργουμένου κόσμου τῶν μιξελληνικῶν πολιτειῶν. Πολλαχόθεν ἤρχοντο παρακλήσεις περὶ ἀπολύσεως τοῦ Δημητρίου, οὐ μόνον ἐκ πολλῶν πόλεων καὶ παρὰ δυναστῶν¹⁾, ἀλλὰ καὶ ὁ Πτολεμαῖος καὶ ὁ Πύρρος φαίνεται ὅτι ἐπραγματεύθησαν πρὸς τοιοῦτον σκοπόν. Ὁ δὲ Ἀντίγονος ἡγωνίζετο θερμότατα, ἕτοιμος ὢν νὰ παραχωρήσῃ πᾶν ὅ,τι εἶχεν ἔτι εἰς τὴν ἐξουσίαν του, καὶ αὐτὸς ἑαυτὸν νὰ παραδώσῃ ὁμηρον, ἂν ὁ Σέλευκος ᾔθελε ν' ἀφήσῃ ἐλεύθερον τὸν πατέρα του· ἐπέστειλε δὲ καὶ εἰς τοὺς πέριξ βασιλεῖς, παρακαλῶν νὰ ὑποστηρίξωσι τὴν πρότασίν του. Καὶ πάντες μὲν οἱ ἄλλοι προσελιπάρουν τὸν Σέλευκον· μόνος δὲ ὁ Λυσίμαχος εἶχε σπουδαίας ἀντιρρήσεις, λέγων ὅτι, ἂν ἀπελύετο ὁ Δημήτριος, ἡ οἰκουμένη θὰ ἐπληροῦτο πάλιν πολέμου καὶ ταραχῆς, οὐδεὶς δὲ τῶν βασιλέων θὰ ἦτο ἀσφαλὴς περὶ τῶν κτήσεών του· διὸ καὶ προσέφερε 2,000 τάλαντα, ἂν ὁ Σέλευκος ᾔθελε νὰ ἐξαφανίσῃ τὸν Δημήτριον. Ὁ δὲ Σέλευκος ἀπέπεμψε τοὺς πρέσβεις, ἐπιτιμήσας αὐτοὺς διότι ἐνόμισαν, ὅτι ἦτο ἱκανὸς οὐ μόνον τὸν λόγον του ν' ἀθετήσῃ, ἀλλὰ καὶ τοιαύτην μιαρίαν νὰ διαπράξῃ πρὸς ἡγεμόνα διὰ διπλῆς πρὸς αὐτὸν συγγενείας συνδεδεμένον. Διαπραγματευόμενος δὲ ἐπιστολιμαίως πρὸς τὸν ἐν Μηδίᾳ υἱὸν του Ἀντίοχον περὶ τῆς πρὸς τὸν Δημήτριον διαγωγῆς του, εἶχε σκοπὸν νὰ τὸν ἀφήσῃ ἐλεύθερον, καὶ νὰ καταγάγῃ αὐτὸν μεγαλοπρεπῶς εἰς τὸ βασίλειόν του· ἐφρόντιζε δὲ καὶ τῶρα ἐν πᾶσι τοῖς ὑπὲρ τοῦ Δημητρίου πραττομένοις νὰ μνημονεύηται τὸ ὄνομα τοῦ Ἀντιόχου καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ, τῆς θυγατρὸς τοῦ Δημητρίου.

Ἐν τούτοις ὁ Λυσίμαχος ἐφαίνετο, ὅτι παντελῶς ἀπέστρεφε

¹⁾ Κατὰ τὸν *Πλούταρχον* (Δημητρ. ΝΑ') καὶ συνεδέοντο ταῦτα πόλεις τε πολλὰ καὶ δυνάσται πλὴν Λυσιμάχου». Μεταξὺ τῶν πόλεων ἦσαν πρῶτισται πασῶν αἱ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, *Διοδώρου* ΚΑ', 18. 3 (Ἐκλογ. περὶ ἀρετ. καὶ κακ. σ. 561).

τὸν γοῦν ἀπὸ τῶν ἐλληνικῶν πραγμάτων, καὶ ἐπιμελῶς ἀπέφευγε πᾶσαν ἀφορμὴν διαφωνίας πρὸς τὸν Σέλευκον. Τοῦ δὲ Δημητρίου ἡ ἀπελευθέρωσις ἀνεβάλλετο ἐπ' ἀόριστον· ὥστε καὶ αὐτὸς ἔγραφε πρὸς τὸν υἱὸν τοῦ Ἀντίγονου καὶ πρὸς τοὺς φίλους καὶ στρατηγούς τοὺς ἐν Ἑλλάδι¹⁾ νὰ μὴ ἐλπίζωσι πλέον εἰς τὴν καθοδὸν του, καὶ ἐπιστολὰς ἂν ἰδῶσι τὴν ἰδίαν του σφραγίδα φερούσας, νὰ μὴ πιστεύωσιν εἰς αὐτάς, ἀλλὰ νὰ πράττωσιν, ὥσανεὶ αὐτὸς εἶχεν ἀποθάνῃ, καὶ ὅτι εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Ἀντίγονου μεταβιβάζει πάσας τὰς πόλεις καὶ τὰς κτήσεις του, τὰ δικαιώματά του καὶ τὸ διάδημα. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν ἀπέβαλεν ὅσας ἐλπίδας ἔτρεφε κατὰ τὸν πρῶτον χρόνον τῆς αἰχμαλωσίας του· διατρίβων κατ' ἀρχὰς περὶ θήραν, πάλιν καὶ ἵππασίαν, μετ' ὀλίγον χορεῶν αὐτῶν, διεσκέδαζε τὴν νωθράν αὐτοῦ ἀπραξίαν, ἐπιδοθεὶς τὸ μὲν εἰς πότους καὶ κυβείας, τὸ δὲ εἰς ἀκολάστους ἡδυπαθείας· ἔπραττε δὲ ταῦτα, ἴσως μὲν ὅπως ἀποναρκώσῃ τὴν κατατρυχούσαν αὐτὸν λύπην ἢ ἐξ ἐμφύτου πρὸς τὰ τοιαῦτα ῥοπῆς, ἴσως δὲ καὶ προτιθέμενος νὰ ἐπιταχύνῃ τὸ τέλος τοῦ ἀνελπίστου βίου του. Τὸ τρίτον ἔτος τῆς αἰχμαλωσίας αὐτοῦ ἤρχισε νὰ νοσῇ²⁾· ἀπέθανε δὲ κατὰ τὸ πεντηχοστὸν δεῦτερον ἔτος τῆς πολυκυμάντου ζωῆς του. Ὁ Σέλευκος μετενόησε μὲν πικρῶς διότι δὲν ἐδυνήθη νὰ τὸν σώσῃ· πάντες δὲ αὐτὸν ἡτιῶντο διὰ τὸν πρόωρον θάνατον τοῦ βασιλέως.

Καὶ βεβαίως δὲν θά ὤκνησε νὰ παρασκευάσῃ μεγαλοπρεπῆ αὐτοῦ κηδεῖαν. Ἡ τέφρα τοῦ Δημητρίου ἐντὸς χρυσηλάτου ὑδρίας ἐπέμφθη εἰς τὴν Ἑλλάδα· ὁ δὲ Ἀντίγονος ἀνήχθη μετὰ παντὸς

¹⁾ Ὁ μὲν *Πλούταρχος* Δημητρ. ΝΑ' λέγει «πρὸς τοὺς περὶ Ἀθήνας καὶ Κόρινθον ἡγεμόνας καὶ φίλους»· ἀλλ' αἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν τότε ᾗδ' ἐλεύθεροι.

²⁾ Κατὰ τὸν *Δίωνα τὸν Χρυσόστομον* (ΜΔ', σ. 598) «ἐξ οἴνου καὶ μέθης ἀτίμως ἀπέθανεν». Ὁμοίαι ἱστοροῦσι καὶ ἄλλοι. Ὁ *Πλούταρχος* (Δημητρ. ΝΒ') λέγει «ἔτος τρίτον . . . καθειργμένος . . . ἀπέθανεν ἔτη τέσσαρα καὶ πενήκοντα βεβιωκώς». Ἀνωτέρω (ἐν κεφ. Γ') εἶπε «ὁδοὺ καὶ εἰκοσιν ἔτη γεγονότα» κατὰ τὴν ἐν Γάζῃ μάχην (312). Ἄν ὁ ἀριθμὸς οὗτος εἴνε ἀκριβής, ὁ Δημήτριος θά ἐγεννήθη ἐν ἔτει 334 ἢ 335, καὶ ὁ θάνατός του θά συνέπιπτε πρὸς τὸ ἔτος 282 ἢ 281.

τοῦ στόλου πρὸς τὰς νήσους, ἵνα μετακομίσῃ αὐτὴν εἰς τὴν Κόρινθον. Πᾶσαι αἱ πόλεις, εἰς ἃς προσωρμίζετο, ἐκόσμου διὰ στεφάνων τὴν κάλπην ἢ συμπαρέπεμπον ἄνδρας ἐν πενήμιφ σχήματι, ἵνα συνοδεύσωσι τὸ λείψανον τοῦ ἥρωος. Προσεγγίσαντος δὲ τοῦ στόλου εἰς τὴν Κόρινθον, διηγεῖται ὁ Πλούταρχος, ἐξετέθη ἡ κάλπη ἐπὶ τῆς πρύμνης τῆς ναυαρχίδος, πορφύρα καὶ διαδήματι κεκοσμημένη, καὶ παρίσταντο ἐν ὅπλοις νεανίσκοι δορυφοροῦντες· ὁ δὲ κράτιστος τῶν τότε αὐλητῶν Ξενοφάντος, καθήμενος πλησίον ἡϋλαιοῦ τὸ ιερώτατον τῶν μελῶν, πρὸς ὁ ρυθμικῶς ἢ κωπηλασία προσεπέλαζεν εἰς τὴν ξηρὰν τὸ πλοῖον. Μυριάδες ἀνθρώπων περιέμενον ἐπὶ τῆς ἀκτῆς καὶ παρηκολούθουν τὴν κάλπην ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου δακρύοντος φερομένην. Μετὰ τὴν ἐν Κόρινθῳ ἐπικήδειον τελετὴν μετεκομίσθη ἡ τέφρα πρὸς ταφὴν εἰς τὴν Δημητριάδα τῆς Θεσσαλίας, πόλιν ὑπὸ τοῦ βασιλέως κτισθεῖσαν ¹⁾).

Τοιοῦτον ὑπῆρξε τὸ τέλος τοῦ Δημητρίου· ὁ βίος αὐτοῦ, πολυκύμαντος καὶ τυχοδιωκτικός, οἷος οὐδεὶς ἄλλος ὑπῆρξεν ἐν τῇ ἱστορίᾳ, εἶνε, ὡς καὶ αὐτὴ ἡ ἐποχὴ τῶν Διαδόχων, ἀδιάλειπτος τρικυμία, καταλήγουσα εἰς τὴν ἰδίαν αὐτῆς ἐξάντλησιν· λαμπρὸς ἐν ἀρχῇ καὶ ἀκτινοβολῶν, ἀπέληξεν ἐπὶ τέλους κατὰ τρόπον ἀηδῆ εἰς σῆψιν καὶ ἀποσύνθεσιν. Ὁ Δημήτριος ἐκπροσωπεῖ θαυμασίως τὴν ζύμωσιν τῆς παραδόξου ἐκείνης ἐποχῆς· ἐφ' ὅσον μὲν αὕτη ῥέπει πρὸς ἡσυχίαν καὶ ὀριστικὴν λύσιν, ἐπὶ τοσοῦτον ἄστατος καὶ ἀδιαρρήθμιστος ἀποβαίνει καὶ αὐτοῦ ἡ ἐνέργεια· ὁ δὲ καιρὸς αὐτοῦ παρῆλθεν, εὐθύς ὡς ἡ πολεμικὴ ταραχὴ τῶν Διαδόχων ἤρχισε νὰ αἰθριάζῃ καὶ κατευνάζεται. Ὁ λαμπρότατος ἀστήρ κατὰ τὴν θουελλώδη νύκτα τὴν ἐπελθοῦσαν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀποβάλλει τὴν λάμψιν του, ἀφ' οὗ ἤρχισε ν' ἀνατέλλῃ ἡ ἡὼς γαληνοτέρας ἡμέρας. Δύναται μὲν ν' ἀποβλέπῃ τις μετ' ἐκπλήξεως πρὸς τὸ ἔκκεντρον αὐτοῦ μεγαλεῖον, ἀλλ' ἐνδόμυχον συμπάθειαν δὲν δύναται οὐδ' ἡ πτώσις αὐτοῦ νὰ διεγείρῃ. Ἡ δὲ

¹⁾ Πλούταρχου Δημητρ. MB, NF'. Ὁ Στράβων (Θ', σ. 436) ὀνομάζει τὴν Δημητριάδα «βασίλειον μέχρι πολλοῦ τοῖς βασιλεῦσι τῶν Μακεδόνων».

ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἰδιάζουσα εἰς αὐτὸν σημασία εἶνε ὅτι, ἀντεχόμενος ἐπιμόνως τῆς ιδέας, τοῦ φαντάσματος δηλαδή τῆς ἐνότητος τοῦ μεγάλου κράτους τοῦ Ἀλεξάνδρου, εἰς τὴν ὁλοσχερῇ διάλυσιν τοῦ ὁποίου ἐργάζονται τὰ ἐν αὐτῷ περιεχόμενα στοιχεῖα, μεταχειρίζεται αὐτὴν ἀδιαλείπτως ὡς πρόφασιν πρὸς νέας καὶ αἰεὶ φανταστικωτέρας ἐπιχειρήσεις, καὶ ὅτι αὐτὸς ὁ ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἀνατραφεὶς καὶ καθ' ἑαυτὸν εἰς ἀνατολικὸν δεσπότην διαπλασθεὶς ζητεῖ νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν ιδέαν ἐκείνην, ἡγούμενος τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Μακεδόνων. Παρεγνώρισε δὲ τὸ θετικὸν στοιχεῖον τῆς ἐποχῆς του, τὸ σπέρμα τὸ ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου διασπαρὲν, ὅπερ ἐν διαστήματι πεντηκονταετοῦς ἀγῶνος ἀνεφύη καὶ τελείως ἀνεβλάστησεν. Διότι ὁ ἰδιάζων χαρακτὴρ τῶν ἱστορικῶν ἀναπτύξεων εἶνε ὅτι, ἐν ᾧ ὁ ἀγὼν γίνεται περὶ πολλῶν ἄλλων ζητημάτων, ἐκεῖναι διανύουσιν ἡρέμα καὶ ἀσφαλῶς τὰ σταδία των· μόνος δὲ ὁ κατανοῶν καὶ θεραπεύων αὐτὰς εἶνε ὁ δημιουργὸς τι διαρκές. Οὕτω μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου ὁ μὲν ἀγὼν ὁ περὶ τῆς ἐνότητος τοῦ κράτους αὐτοῦ φαίνεται ἀπορρόφων πάσας τὰς δυνάμεις καὶ διαγράφων τὴν διαγωγὴν τῶν φατριῶν· τὸ δὲ διαρκές εἶνε ἐκείνη ἡ ἀρχὴ τοῦ μιξελληνισμοῦ, ἥτις, ἀφ' οὗ ἡ μανία τῶν ἀγωνιζομένων κατηνύσθη, παρίσταται ἐτοιμὴ καὶ ἐπ' αἰῶνας ἐξησφαλισμένη. Χάριν ταύτης λοιπὸν τῆς ἀρχῆς ἔπρεπεν ἡ ἀποκατάστασις τῆς ἐνότητος τοῦ μεγάλου δυτικοανατολικοῦ κράτους ν' ἀποδειχθῇ ἀδύνατος, ὅπως ἡ μῆξις τοῦ δυτικοῦ στοιχείου μετὰ τῶν διαφόρων φυλετικῶν ἀποχρώσεων τῶν ἀνατολικῶν ἐθνῶν δυνήθῃ ν' ἀποτελέσῃ διάφορα μιξελληνικὰ πλάσματα. Ἐπὶ ταύτης τῆς ἀρχῆς ἐστηρίχθη καὶ ἐμεγαλύνθη τὸ κράτος τοῦ Λαγίδου, ἐπὶ ταύτης ἐκραταιώθη ἡ δύναμις τοῦ Σελεύκου.

Ἐγγίζομεν εἰς τὸ τέλος τῆς περιόδου. Καὶ οἱ μὲν τρεῖς βασιλεῖς Λυσίμαχος, Σέλευκος καὶ Πτολεμαῖος, οἱ τελευταῖοι τῶν συναγωνιστῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου, εἶνε γηραλέοι· παρὰ δὲ τούτους ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἐπιγόνου Δημητρίου Ἀντίγονος περιορίζεται εἰς τὴν κατοχὴν τῆς Ἑλλάδος, ὁ δὲ Πύρρος ὁ Ἡπειρώτης, ὃν ἡ δύναμις

τοῦ Λυσιμάχου κρατεῖ μακρὰν τῶν ὁρίων τῆς Μακεδονίας, ἀρχίζει νὰ τρέπη τὰς πολεμικὰς αὐτοῦ ὁρέξεις πρὸς τὴν χερσόνησον τῶν Ἀπεννίνων. Οἱ τρεῖς πρεσβῦται ἔχουσι παρ' ἑαυτοῖς υἱοὺς ἀκμαίους τὴν ἡλικίαν, εἰς οὓς διανοοῦνται νὰ κληροδοτήσωσι τὸ ἐπιπόνως ἀποκτηθὲν καὶ δι' ἀτελευτήτων ἀγώνων ἐξασφαλισθὲν διάδημά των. Καὶ ὁ μὲν Σέλευκος παρέδωκεν ἤδη εἰς τὸν τεσσαρακονταετῆ υἱόν του Ἀντίοχον τὴν βασιλείαν τῆς ἁνῶ Ἀσίας· ὁ δὲ Πτολεμαῖος σπεύδει ζῶν ἔτι νὰ καταθέσῃ τὸ κράτος εἰς χεῖρας ἐνὸς διαδόχου· ἐκ τῶν υἱῶν του ὁ πρεσβύτατος Πτολεμαῖος, ὁ διὰ τὸ βίαιον τοῦ χαρακτῆρος ἐπονομαζόμενος Κεραυνός¹⁾, ἦτο γέννημα τῆς τότε διεzeugμένης Εὐρυδίκης· αὐτὸς δὲ μᾶλλον ἡγάπα τὸν ἡπιώτερον υἱὸν τῆς προσφιλοῦς αὐτῷ Βερενίκης, Πτολεμαῖον τὸν μετέπειτα ἐπονομασθέντα Φιλάδελφον²⁾. Ὁ γέρον βασιλεὺς πολλάκις θὰ συνεσκέφθη περὶ τούτου μετὰ τῶν φίλων· λέγεται μάλιστα ὅτι Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς, ὅστις τότε ἀσχολούμενος περὶ τὰ λογοτεχνικά, διέτριβεν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ μεγάλως τιμώμενος καὶ εἰς τοὺς πρώτους φίλους καταλεγόμενος, συνηγόρησεν ὑπὲρ τοῦ δικαιώματος τοῦ πρωτοτόκου³⁾· ἀλλ' ὁ βασιλεὺς ὅμως ἀπεφάσισε νὰ δώσῃ τὸ διάδημα εἰς τὸν ἀγαπητόν του υἱόν· οἱ δ' ἐν Αἰγύπτῳ Μακεδόνες ἀπεδέχθησαν τὴν ἀπόφασιν τοῦ βασιλέως

¹⁾ Κατὰ τὸν *Πανσανίαν* (Α', 19, 4) «διὰ τὸ ἄγαν τολμηρόν» κατὰ δὲ τὸν *Μέμωνα* (παρὰ *Φωτίῳ*, σ. 225 b, 16) «διὰ τὴν σκαιότητα καὶ ἀπόνοιαν». Παρὰ *Πανσανίαν* (Α', 16, 3) «τολμησαὶ πρόχειρος». Θὰ ἦτο κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον ὑπερτριαντοντούτης. Ἀκριβεστερά περὶ τούτου εἰδησις δὲν μοὶ εἶνε γνωστή.

²⁾ Ὁ *Πτολεμαῖος* ὁ Φιλάδελφος θὰ ἦτο τότε 24 ἐτῶν.

³⁾ Ἡτο «τῶν πρώτων φίλων» ἢ ὅπως λέγει ὁ Πλούταρχος (Περὶ φυγῆς Ζ' σ. 602) ὅχι κατὰ τὴν ἐπίσημον φράσιν «πρώτος τῶν Πτολεμαίου φίλων». Ὁ δὲ *Αἰλιανός* (Ποικ. Ἰστ. Γ', 17) λέγει «νομοθεσίας ἤρξε». Τὴν μεσολάβησιν τοῦ Δημητρίου ὑπὲρ τοῦ πρεσβυτέρου υἱοῦ ἀναγράφει ὁ *Διογένης ὁ Λαέρτιος* Ε', 78. «Ὅτι ὁ Δημήτριος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κασσάνδρου ἀπῆλθεν ἐκ τῆς Μακεδονίας, ἐλέχθη ἤδη ἐν τοῖς ἐμπροσθεν. Ὁ *Πολύαινος* II", 15) λέγει «Δημήτριος Φαληρεὺς, συλλαμβάνεσθαι μέλλων ὑπὸ τοῦ Θρακῶν βασιλέως, κατακρύψας αὐτὸν εἰς ἄμαξαν χορταφόρον, εἰς τὴν ὁμορον χώραν διεσώθη». Ἐπειδὴ περὶ διατριβῆς τοῦ Δημητρίου ἐν Θράκῃ οὐδαμοῦ γίνεται λόγος, τοῦτο θὰ συνέβη κατὰ τὴν εἰς τὴν Μακεδονίαν εἰσβολήν, ἣν ὁ Λυσίμαχος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κασσάνδρου κατὰ τὴν εἰς τὴν Μακεδονίαν εἰσβολήν, ἣν ὁ Λυσίμαχος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κασσάνδρου ἐκαμεν ὑπὲρ τοῦ νεαροῦ Ἀντιπάτρου. Τότε ἴσως ἐφυγεν εἰς τὴν ὁμορον Ἠπειρον καὶ ἐκείθεν εἰς τὴν Αἴγυπτον. Ἡ σχέσις του αὐτῆ πρὸς τὸν Λυσίμαχον ὑπῆρξεν εἰς λόγος περισ-

μετὰ ζωηροῦ ἐνθουσιασμοῦ¹⁾, καὶ ἀπὸ τοῦ ἔτους 285 ἀνέλαβε τὴν βασιλείαν Πτολεμαῖος ὁ Φιλάδελφος²⁾. Μετὰ δύο ἔτη ἀπέθανεν ὁ Πτολεμαῖος ὁ Σωτὴρ ἐν ἡλικίᾳ ἐγδοήκοντα τεσσάρων ἐτῶν, μετὰ τῶν διαδόχων τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰ μὴ ὁ μέγιστος καὶ εὐγενέστατος, ἀλλὰ βεβαίως ὁ ἐξ ἀρχῆς σαφέστατα διδὼν τὴν τάσιν τῆς ἐποχῆς του καὶ μεταξὺ τῶν Διαδόχων ὁ καταλιπὼν τὸ ἐδραϊότατον καὶ κράτιστον διοργανωμένον βασίλειον.

Ὁ Πτολεμαῖος ὁ Σωτὴρ δὲν ἐπέζησε μὲν, ὅπως ἴδῃ τὰ θλιβερά ἀποτελέσματα, ὅσα ἔμελλον νὰ ἐπέλθωσιν εἰς τὸν οἶκόν του ἐκ τῆς προτιμήσεως τοῦ νεωτέρου υἱοῦ· ἀλλὰ ζῶντος ὁμως ἔτι αὐτοῦ, ὁ παραγκωνισθεὶς Κεραυνὸς καὶ οἱ δύο ἀδελφοὶ³⁾ του κατέλιπον τὴν αὐλὴν τῆς Ἀλεξανδρείας. Ὁ Πτολεμαῖος ὁ Κεραυνὸς ἦλθεν εἰς τὴν Θράκην πρὸς τὸν Λυσίμαχον, οὗ ὁ υἱὸς καὶ ἐπίδοξος διάδοχος Ἀγαθοκλῆς εἶχε σύζυγον τὴν Λυσάνδραν, τὴν ἀμφιθαλῆ ἀδελφὴν τοῦ φυγάδος βασιλόπαιδος. Ἡ δὲ αὐλὴ τῆς Ἀλεξανδρείας, ἵνα μὴ διαταραχθῇ ἡ φιλικὴ αὐτῆς σχέσις πρὸς τὴν Θράκην ὑπὸ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ Κεραυνοῦ, διεπραγματεύθη τὸν γάμον τοῦ νεαροῦ βασιλέως Πτολεμαίου μετὰ τῆς Ἀρσινόης, τῆς θυγατρὸς τοῦ Λυσιμάχου καὶ τῆς μακεδονίδος βασιλόπαιδος Νικαίας³⁾.

σώτερος, δι' ὃν ὁ Δημήτριος ἐν τῷ ζητήματι τῆς ἐν Αἰγύπτῳ διαδοχῆς τοῦ θρόνου, δὲν θὰ συνηγόρησεν ὑπὲρ τοῦ Φιλადέλου, τοῦ ἀδελφοῦ τῆς Ἀρσινόης τῆς γυναικὸς τοῦ Λυσιμάχου, ἥτις ἔφη καὶ ἔφερε τὸν βασιλεῖα σύζυγόν της· διότι κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἀφείλει νὰ αἰδῇ τις προσοχὴν καὶ εἰς τὰς ἀπωτέρας σχέσεις τῶν αὐτῶν.

1) Ὁ *Ἰουστίνος* λέγει *contra jus gentium minimo natu ex filiis ante in firmitatem regnum tradiderat ejusque rei populo* (ὅστις εἶνε κατὰ τὸ Ἀλεξανδρινὸν ἔθιμον οἱ Μακεδόνες) *rationem reddiderat, cujus non minor favor in accipiendo, quam patris in tradendo regno fuerat. Inter caetera patris et filii mutuae pietatis exempla etiam ea res juveni populi amorem conciliaverat, quod pater regno ei publice tradito privatus officium regi inter satellites fecerat.*

2) Ἐν τῷ Κανόνι τῶν βασιλέων ἡ βασιλεία τοῦ Πτολεμαίου τοῦ Β' χρονολογεῖται ἀπὸ τῆς 1 Ὀμβ τοῦ ἔτους 464 ἀπὸ Ναβονάσσαρος, δηλ. ἀπὸ τῆς 2 Νοεμβρίου 285. (*Ideler über die Redaction aegyptischer Daten*, σ. 8).

3) Αὕτη ἐγέννησεν εἰς τὸν Πτολεμαῖον τὸν Φιλάδελφον δύο υἱούς, Πτολεμαῖον (τὸν Εὐεργέτην) καὶ Λυσίμαχον καὶ μίαν θυγατέρα Βερενίκην (*Σχολ. Θεοκρ. ΙΖ'*, 128). Ἡ δὲ ἀδελφὴ τοῦ Φιλადέλου Ἀρσινόη, χάριν τῆς ὁποίας ἀπέβαλε τὴν προτέραν σύζυγον Ἀρσινόην, δὲν ἦλθεν εἰς τὴν Αἰγύπτον πρὸ τοῦ 279.

Ἐκ τῶν συναγωνιστῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου ὁ Λυσίμαχος εἶνε ὁ ὀψιμαίτατα ἀνελθὼν εἰς μέγα τι ἀξίωμα· διότι μόνον μετὰ τὴν ἐν Ἰφῶ μάχην κατετάχθη εἰς τὰς μεγάλας δυνάμεις· ἀλλὰ καὶ τότε εἶχε νὰ ὑποστῇ δυσχερεστάτους ἀγῶνας κατὰ τῶν πρὸς βορρᾶν γειτόνων Θρακῶν. Καθόλου μὲν ἦτο γνωστὸς ὡς ἀνδρείος καὶ ῥωμαλέος πολεμιστῆς¹⁾· διάνοιαν δὲ ἀξιόλογον φαίνεται ὅτι δὲν εἶχεν· ἀλλ' ἐγνώριζε νὰ καραδοκῇ τὸ συμφέρον του, καὶ ν' ἀποκρύπτῃ τὰ βουλευμάτα του²⁾. Ἐὰν εἶνε δυνατόν ἐκ τῶν ὀλίγων μέχρις ἡμῶν περιελθουσῶν εἰδήσεων νὰ διαγράψῃ τις καθολικὴν τινα εἰκόνα, θὰ τὸν κατέτασεν εἰς τὴν σειρὰν τῶν συνήθων ἐκείνων χαρακτήρων, οἵτινες καθ' ἑξὶν χρηστοὶ καὶ δραστήριοι, ἐφ' ὅσον διάγουσι βίον ἀφανῆ καὶ ἀπράγμονα, εἶνε κατὰ πάντα ἔντιμοι καὶ ἀξιοσέβαστοι· ἐνδομύχως ἀποστρέφεται τὴν μεγαλοφυΐαν τοῦ Δημητρίου· ἀγαπᾷ δὲ περιπαθῶς τὴν Περσίδα Ἀμαστριν, ἧς τὰ εὐγενῆ συναισθήματα καὶ τὸ μεγαλεῖον τοῦ χαρακτήρος ἐπιβάλλονται εἰς αὐτόν· ἀλλ' οὐχ ἥττον διαζευγνύεται αὐτῆς, εὐθύς ὡς τὰ πολιτικὰ συμφέροντα φαίνονται ὅτι τὸ ἀπαιτοῦσι· πρὸς δὲ τὴν νέαν σύζυγον τὴν Αἰγυπτίαν Ἀρσινόην ὁμιλεῖ ἀπαύστως περὶ τῶν ἀρετῶν τῆς γυναικὸς ἐκείνης καὶ μνημονεύει, τί εἶπεν εἰς ταύτην, καὶ τί ἔπραξεν εἰς ἐκείνην τὴν περίστασιν³⁾. Ἐκτιμῶν τὴν ἀξίαν τοῦ χρήματος συσσωρεύει πολλοὺς θησαυροὺς, χωρὶς νὰ διασπαθᾷ αὐτοὺς ὡς ὁ Δημήτριος εἰς πολυτελῆ μεγαλοπρέπειαν, ἢ ὡς ὁ Πτολεμαῖος ἀσμενίζων εἰς προαγωγὴν τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν⁴⁾. Ἐν τῇ ἀκμαίᾳ γεροντικῇ αὐτοῦ ἡλικίᾳ παρίστανται εἰς αὐτὸν ἀλλεπάλληλοι εὐκαιρίαι πρὸς ἐπέκτασιν τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, καὶ μεταχειρίζεται αὐτάς ὅσον εἶνε ἐφικτόν· ἀλλ' οὐδαμοῦ κύριος ὢν τῶν περιστάσεων, ῥυμουλκεῖται ὑπ' αὐτῶν, καὶ ἐν εὐ-

¹⁾ Ἰουστίνου XV, 3.

²⁾ Μέμνονος κεφ. 6 «κρύψαι τὸ βουλούμενον δυνατώτατος».

³⁾ Μέμνονος κεφ. 7, 1.

⁴⁾ Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Περγαμηνοῦ Καρυστίου ἀπεδίδωκε τῶν χωρῶν αὐτοῦ τοὺς φιλοσόφους (Ἀθηναίου II', σ. 610). Τὸν θησαυρὸν του εἶχε φυλαττόμενον ἐν Περγάμῃ καὶ ἐν τῇ θρακικῇ ὀρεινῇ φρουρίᾳ, Τριζιδί ἄκρα Στραβωνος Z', σ. 319).

θέτῳ καιρῷ ἐπιλαμβανόμενος τῶν πραγμάτων, προσλαμβάνει τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ἐξελαύνει τῆς Μακεδονίας τὸν φιλοπόλεμον Πύρρον καὶ προσθέτει κτῆσιν ἐπὶ κτήσεως. Ἀλλὰ στερούμενος ἐκείνης τῆς εὐσταθίας τοῦ χαρακτῆρος, δι' ἧς ὁ Σέλευκος καὶ ὁ Πτολεμαῖος ὑπῆρξαν ἱκανοὶ νὰ σχηματίσωσι τὸν στερεὸν πυρῆνα τῶν ιδίων κρατῶν, φαίνεται ὅτι ἤρκειτο εἰς τὸ νὰ ἐπισυνάπτῃ ἐξωτερικῶς πᾶν τὸ προσκτώμενον. Ὀλίγην ὡσαύτως ἐδύνατο νὰ ἐμπνεύσῃ καὶ εἰς τοὺς πλησιεστάτους τῶν περὶ αὐτὸν εὐστάθειαν καὶ εὐταξίαν· ἐν τῇ αὐλῇ του σχηματίζονται συνεταιρίαι, ὧν ἀδυνατεῖ νὰ γείνη κύριος· ὅθεν, ἐν ᾧ ἀπαύστως ἐξαίρει τὴν μνήμην τῆς μεγαθύμου Ἀμᾶστριος, ἢ Ἀρσινόῃ ῥαδιουργεῖ κατὰ τοῦ διαδόχου καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Λυσάνδρας. Καὶ τὸ πατρικὸν αὐτοῦ φίλτρον δὲν εἶνε τοσοῦτον, ὥστε νὰ μὴ παραγκωνισθῇ πολλάκις ὑπὸ τινος ἰδιοτροπίας ἢ ὑποψίας ἢ ἀξιολόγου τινὸς συμφέροντος· τὴν θυγατέρα του Εὐρυδίκην κατεδίκασεν εἰς ἰσόβια δεσμά, διότι ἐπανειλημμένως ἰκέτευε μετὰ τοῦ ἀνδρός της Ἀντιπάτρου τοῦ Μακεδό- νος περὶ ἀποκαταστάσεως αὐτοῦ εἰς τὸν θρόνον· τὸν δὲ γαμβρόν, ὅστις καταφυγὼν πρὸς αὐτὸν ἐζήτηι βοήθειαν, ἐδολοφόνησεν, ὅπως δυνηθῇ νὰ γείνη κύριος τοῦ βασιλείου του. Δεινότερα δὲ τούτων ἔχει νὰ διηγηθῇ ἡ ἐφεξῆς ἱστορία, μέλλουσα νὰ καταδείξῃ τὴν πλεονεξίαν καὶ τὸν ἀσθενῆ χαρακτῆρα τοῦ γέροντος, ἐξ ὧν ἐπὶ τέλους θὰ καταστραφῇ καὶ ὁ οἶκος καὶ τὸ κράτος αὐτοῦ.

Ὁ Λυσίμαχος, γενόμενος μόνος κύριος τῆς Μακεδονίας, ἐπεχειρήσεν ἐν πρώτοις νέον πόλεμον κατὰ τῆς Θράκης· ἀλλ' οὐδεμίαν περὶ αὐτοῦ λεπτομέρειαν γνωρίζομεν¹⁾· ἔπειτα δὲ ὥρμησε κατὰ τῆς

¹⁾ Ἰουστίνου XVI, 3, 3. Πρῶτος ὁ Ἰουστίνος ἀναγράφει ταῦτα τὰ γεγονότα κατὰ ταύτην τὴν τάξιν: Victor Lysimachus pulso Pyrrho Macedonia occupaverat, inde Thraciae ac deinceps Heracleae bellum intulerat. Εἰς ἄλλον καθορισμὸν τοῦ χρόνου ἄγουσιν αἱ εἰδήσεις τοῦ Διοδώρου περὶ τῆς διαρκείας τῆς βασιλείας τῶν τεσσάρων τυράννων τῆς Ἡρακλείας, ἧς τὴν μὲν ἀρχὴν τάσσει εἰς Ὀλ. 104, 1 (364 — 3) τὴν δὲ διάρκειαν ὀρίζει εἰς 76 ἔτη (Διοδώρου ΙΕ', 81, 4· ΙΓ', 36· 3· ΙΓ', 88, 5· Κ' 77, 1)· κατὰ δὲ τὸν Μέμνονα ἡ Ἡράκλεια κατὰ τὸν θάνατον τοῦ Λυσιμάχου (ἔτος τοῦ 281) εἶχεν ἤδη 84 ἔτων τυραννίδα, ἧς ἂρα ἡ ἀρχὴ θὰ συνέπιπτε πρὸς τὸ 365, τοῦ δὲ Διοδώρου τὰ 76 ἔτη ἄγουσιν εἰς τὸ 289. Ἀλλ' εἰς τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ Διοδώρου δὲν πρέπει νὰ διδῇ τις πολλὴν

Ἡρακλείας· ἐμνημονεύσαμεν ἤδη ὅτι ἡ Ἀμαστρίς ἐδολοφονήθη ὑπὸ τῶν δύο αὐτῆς υἱῶν Κλεάρχου καὶ Ὁξάρου. Ὁ δὲ Λυσίμαχος θεώρησε, λέγουσι, τὸν φόνον ἐκεῖνον τόσον φρικτὸν καὶ ἀποτρόπαιον, ὥστε ἐνόμισεν, ὅτι ἔπρεπε νὰ μὴ ἀφήσῃ αὐτὸν ἀτιμώρητον. Ἀλλ' ἀποκρύπτων ἐπιμελῶς τὴν ἀπόφασιν του, ὑπεκρίθη ὅτι διετῆρει ἔτι τὴν ἀρχαίαν ἐγκάρδιον πρὸς τὸν Κλεάρχον φιλίαν, καὶ εὐρὼν τρόπον νὰ καταστήσῃ αὐτὸν ὅλως ἀμέριμνον, ἀνήγγειλεν αὐτῷ τὴν ἐπίσκεψίν του προφασιζόμενος, ὅτι εἶχε νὰ συνδιαλεχθῇ μετ' αὐτοῦ περὶ κοινοῦ συμφέροντος. Εἰσαχθεὶς δὲ εἰς τὴν Ἡράκλειαν ὠμίλησε πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς μετὰ πατρικῆς σπουδαιότητος, καὶ ἔπειτα ἐφόνευsen αὐτοὺς τὸν ἓνα μετὰ τὸν ἄλλον. Ὑποτάξας δὲ τὴν πόλιν εἰς τὴν ἰδίαν ἐξουσίαν, διήρπασε πάντα τὰ πλούτη, ὅσα ἐπὶ μακρὰ ἔτη εἶχον συναθροίσῃ οἱ τύραννοι, καὶ ἔπειτα ἐπέτρεφεν εἰς τοὺς πολίτας νὰ καταστήσωσι δημοκρατίαν, ὁποῖαν ᾔθελον. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Θράκην¹⁾.

Ἐπανελθὼν δὲ ὁ Λυσίμαχος πολλὰ διηγείτο, πόσον θαυμάσιος ἡ Ἀμαστρίς εἶχε διοικήσῃ τὴν Ἡράκλειαν, πόσον εἶχεν αὐξήσῃ τὴν εὐημερίαν τῆς πόλεως, πόσον διὰ τῆς κτίσεως τῆς Ἀμάστριος, πόλιστα παλαιὰ καὶ παρηκμακότα ἀνεζωογόνησεν ἐξεγείρασα τὴν δραστηριότητά των, καὶ πόσον ἐκεῖ ἐν Ἡρακλείᾳ τὰ πάντα ἦσαν μεγαλοπρεπῆ καὶ βασιλικά. Οἱ ἔπαινοί του ἐκίνησαν τὴν ὀρεξίν τῆς βασιλείσεως Ἀρσινόης, ἥτις τὸν παρεκάλεσε νὰ δωρήσῃ τὴν πόλιν εἰς αὐτήν. Κατ' ἀρχὰς ὁ Λυσίμαχος ἀπεποιήθη, λέγων ὅτι τὸ δῶρον ἦτο ἄγαν πολύτιμον, ἀφ' οὗ κατεῖχεν ἤδη τὴν ἐν Μακεδονίᾳ ὠραίαν Κασσάνδρειαν· ἔπειτα αὐτὸς εἶχεν ὑποσχεθῇ εἰς τὴν πόλιν τὴν ἐλευθερίαν. Ἀλλ' ἡ βασίλισσα εὗρε τρόπον νὰ τὸν τιθασεύσῃ, καὶ δὲν ἔπαυσεν, ἕως οὗ συνήνεσεν εἰς τὰς παρακλήσεις της. Οὕτως ἡ Ἡράκλεια μετὰ τῆς Ἀμάστριδος

πίστιν, διότι παραλείπει τὸν Σάτυρον, ὅστις (κατὰ τὸν *Μέμνονα* κεφ. 2, 5) ἐτυράννησεν ἔτη ἑπτὰ.

1) *Μέμνονος* κεφ. 6.

καὶ Τίου ἐγένεον κτῆμα τῆς Ἀρσινόης. Αὕτη δὲ ἔπεμψεν ἐκεῖσε τὸν Κυμαῖον Ἡρακλείδην, ὅπως ἐν ὀνόματι αὐτῆς διοικήσῃ τὴν πόλιν, ἄνδρα ἀφωσιωμένον εἰς αὐτήν, εἰς ἄκρον δὲ σκληρὸν καὶ τυραννικόν. Οὗτος ἀνηλεῶς καταπιέζων τοὺς πολίτας, οἵτινες μόλις εἶχον ἀρχίσῃ ν' ἀπολαύωσι τῆς ἀνακτηθείσης ἐλευθερίας, πολλοὺς αὐτῶν ἐφόνευσε, δημεύσας τὰ ὑπάρχοντα ¹⁾).

Ὁ πρεσβύτατος υἱὸς τοῦ Λυσιμάχου καὶ ἐπίδοξος διάδοχος τοῦ θρόνου ἦτο ὁ Ἀγαθοκλῆς, αὐτὸς ἐκεῖνος ὅστις διεξήγαγε τὴν κατὰ τοῦ Δημητρίου ἐκστρατείαν μετὰ τοσοῦτου θάρρους καὶ φρονήσεως, εὐγενῆς καὶ ἱπποτικῆς βασιλόπαις, καθ' ὑπερβολὴν ἀγαπητὸς καὶ ἐν τῇ αὐλῇ καὶ ἐν τῷ στρατῷ, πρὸ πάντων δὲ ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ὅπου ἐπὶ πολλὰ ἔτη θὰ εἶχε τὴν ἀρχηγίαν. Καὶ πάντες μὲν οἱ ἄλλοι ἔχαιρον βλέποντες ἐν αὐτῷ καὶ ἐν τοῖς τέκνοις του τοὺς κληρονόμους τοῦ κράτους· μόνη δὲ ἡ Ἀρσινόη ἔβλεπε πάντα ταῦτα μετὰ φθόνου καὶ πικρίας· ἔμελλον λοιπὸν τοῦ υἱοῦ τούτου τῆς Ὀδρυσιάδος νὰ εἶνε ὑποδεέστερα τὰ τέκνα αὐτῆς τῆς βασιλόπαιδος; Ἐμελλε δέ ποτε αὐτὴ νὰ ζῇ ἐκ τῆς εὐνοίας τοῦ Ἀγαθοκλέους καὶ τῶν τέκνων του; Καὶ ἔμελλεν ἔπειτα νὰ παραχωρήσῃ τὸ ἀξίωμα εἰς ἐκείνην τὴν ἑτεροθαλῇ ἀδελφὴν Λυσάνδραν τὴν ἥδη ἐν τῷ πατρικῷ οἴκῳ περιφρονουμένην, καὶ ν' ἀρκεσθῇ ἐξ ἀνάγκης εἰς τὰς πενιχρὰς γαμηλίους δωρεάς, τὴν Ἡράκλειαν καὶ Κασσάνδρειαν; Τὰ τέκνα τῆς ἔμελλον μετ' οὐ πολὺ νὰ γείνωσιν ἐνήλικα, ἦτο λοιπὸν καιρὸς νὰ ἐνεργήσῃ, ἐὰν ἤθελε νὰ λάβωσι τὸν θρόνον τῆς Θράκης. Ἀλλὰ καὶ ἄλλα μυστικώτερα συναισθήματα θὰ ἐτάραττον τὴν ψυχὴν τῆς. Ὁ Ἀγαθοκλῆς ἦτο ὠραῖος καὶ ἱπποτικὸς· τί ὄφελος εἶχεν ἡ βασιλίσσα, κοινωνοῦσα τῆς κοίτης ἐνὸς γέροντος; ἡ Λυσάνδρα ἦτο εὐτυχεστέρα. Ἐλέγετο δὲ ὅτι ἡ βασιλίσσα ἀπεπειράθη νὰ προσελκύσῃ τὸν νεαρὸν βασιλόπαιδα, ἀλλ' οὗτος ἀγαπῶν τὴν σύζυγόν του, ἀπέφευγε τὴν διφορουμένην εὐνοιαν τῆς μητρειᾶς του, καὶ ἀπέστρεψε τὸ πρόσωπόν του ἀπ' αὐτῆς μετὰ περιφρονήσεως.

¹⁾ Μένονος κειμ. 7, 3,

Ἡ 'Αρσινόη λοιπὸν διενόηθη ἐκδίκησιν. Τοῦ φυγάδος Πτολεμαίου τοῦ Κεραυνοῦ ἐλθόντος εἰς τὴν Λυσιμάχειαν, ἐχάλκευσε μετ' αὐτοῦ τὰ σχέδιά της. Ἦρχισε νὰ περιβάλλῃ διὰ τῶν δικτύων της τὸν Λυσίμαχον, λέγουσα ὅτι δὲν ἐδύνατο ἀρκούντως νὰ τὸν εὐχαρίστησῃ, διότι ἠϋδόκησε νὰ δωρήσῃ εἰς αὐτὴν ὡς καταφύγιον τὴν Ἡράκλειαν, ἧς μετ' οὐ πολὺ θὰ ἔχῃ χρεῖαν. Εὗρε δὲ τρόπον νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν ἀνησυχίαν καὶ τὴν ὑπόνοιαν τοῦ γέροντος, λέγουσα, ὅτι καὶ ὁ σεισμὸς ὁ νεωστὶ σχεδὸν καταστρέψας τὴν πρωτεύουσαν ἦτο προφανὲς σημεῖον τῶν θεῶν, ὅτι ἤθελε πολὺ λυπηθῇ μανθάνων, ὅτι εἷς ὁ ἐπὶ γῆς προσφιλέστατος αὐτῷ θεώρει ἥδη παραπολὺ μακρὰν τὴν ζωὴν του, καὶ ὅτι εἶχον ἐπέλθῃ χρόνοι ἀποτροπαίων ἐγκλημάτων! Ἐπὶ τέλους ἐξεστόμισε τὸ ὄνομα τοῦ 'Αγαθοκλέους, ἐπικαλουμένη τὴν μαρτυρίαν τοῦ Πτολεμαίου, ὅστις βεβαίως ἦτο ἀξιόπιστος, ἐπειδὴ ἡ σύζυγος τοῦ 'Αγαθοκλέους ἦτο γνησίᾳ ἀδελφὴ του· αὐτὸς δὲ κηδόμενος τῆς ζωῆς τοῦ εὐγενοῦς αὐτοῦ προστάτου, ἀνεκάλυψε τὰ πάντα. Ὁ βασιλεὺς πιστεύσας ἔσπευσε νὰ προλάβῃ ἐγκλημα, ὅπερ ὁ 'Αγαθοκλῆς ἦτο ἀνίκανος νὰ διαπράξῃ. Ὁ υἱὸς ἐμάντευσε τὰς δολοπλοκίας τῆς βασιλίσσης, καὶ ὅτε ἐπὶ τῆς τραπέζης τοῦ πατρὸς του προσηνέχθησαν αὐτῷ δηλητηριώδη ἐδέσματα, λαβὼν ἀντιφάρμακον, ἔσωσε τὴν ζωὴν του, ἀλλ' ἐρρίφθη εἰς τὰ δεσμά, καὶ ὁ Πτολεμαῖος ἀνέλαβε νὰ τὸν δολοφονήσῃ ¹⁾).

Τώρα ὁ Λυσίμαχος θὰ ἡσθάνετο ἑαυτὸν ἀσφαλῆ. Οὐδὲν τοῦλάχιστον ἔχων πλέον νὰ φοβηθῇ, ἀπετόλμα πᾶν ὅ,τι ἀνόσιον καὶ βίαιον πρὸς ἐπέκτασιν τῆς ἐπικρατείας του. Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ὁ γέρων βασιλεὺς τῶν Παιόνων Αὐδολέων θὰ εἶχεν ἀποθάνῃ ἴσως ἐν τινι στάσει ὑποκινήθεισῃ ὑπὸ συγγενοῦς τινος τοῦ βασιλικοῦ οἴκου.

¹⁾ Κατὰ τὴν ῥητὴν μαρτυρίαν τοῦ Μένωνος ὁ δολοφόνος εἶνε Πτολεμαῖος· ὁ Κεραυνὸς Αἰ πρὸς τὴν 'Αρσινόην σχέσεις αὐτοῦ καίπερ γνησίας ἀδελφῆς τοῦ Φιλαδέλφου, ἐπιβεβαιοῦνται ὑπὸ τοῦ μετέπειτα μετ' αὐτῆς γάμου του (*Μένωνος* κεφ. 14. 1) — Ὅτι ὁ 'Αγαθοκλῆς συνέπραττε μετὰ τοῦ Σελεύκου, σκοπῶν νὰ ἐκθρονίσῃ τὸν πατέρα του, λέγεται ὑπὸ τοῦ *Δουκιανοῦ* Ἰκαρομ. 14. 1.

Τοῦ Αὐδολέοντος τὸν υἱόν, τὸν νεαρόν Ἀρίστωνα κατήγαγεν εἰς τὴν πατρῴαν βασιλείαν ὁ Λυσίμαχος, ὡς ἐπιζητῶν δῆθεν τὴν φιλίαν τῶν Παιόνων. Ἄλλ' ὅτε μετὰ τὰ ἐγκαίνια τοῦ βασιλέως, ἅπερ ἦσαν λουτρόν τι ἐν τῷ ποταμῷ Ἀστακῷ, παρεκάθισαν εἰς τὴν βασιλικὴν τράπεζαν, ἐκ συνθήματος τοῦ Λυσιμάχου ἐξάνεστησαν ὀπλοφόροι, ἵνα δολοφονήσωσι τὸν νεαρόν βασιλόπαιδα· μόλις δὲ οὗτος κατώρθωσεν ἐξελθὼν ν' ἀναπηδῇ εἰς ἵππον καὶ κατέφυγεν εἰς τὴν πλησιόχωρον Δαρδανίαν¹⁾. Ὁ δὲ Λυσίμαχος κατέλαβε τὴν χώραν καὶ εἰς τῶν πιστῶν τοῦ Αὐδολέοντος κατέδειξεν αὐτῷ τὴν θέσιν ἐν τῷ ποταμῷ Σαργεντίῳ, ὅπου αὐτὸς εἶχε καταβυθίσῃ τοὺς θησαυροὺς τοῦ βασιλέως²⁾. Ἡ ἐπαύρις αὕτη τῆς χώρας καὶ τῶν θησαυρῶν καὶ τὰ ὑπὲρ αὐτοῦ ἐπανειλημμένα ψηφίσματα τῶν Ἀθηναίων εἰς ἔνδειξιν εὐγνωμοσύνης καὶ τιμῆς³⁾, θὰ ἐνέπνευσαν εἰς τὸν γέροντα βασιλέα τὴν πεποίθησιν ὅτι πάντα ἔχουσι καλῶς.

Ἀλλὰ τὸ τέλος τοῦ Ἀγαθοκλέους εἶχεν ἀπανταχοῦ προξενήσῃ βαθεῖαν ἐντύπωσιν. Ὁ ἀδελφὸς τοῦ δολοφονηθέντος Ἀλέξανδρος καὶ ἡ χήρα αὐτοῦ μετὰ τῶν τέκνων κατέφυγον εἰς τὴν

¹⁾ Τὸ ἐν Corp. Insc. Attic. II n° 314 τιμητικὸν ψήφισμα καταδεικνύει ὅτι ὁ Αὐδολεὼν ἐδασίλευεν ἐν κατὰ μῆνα Βοηδρομιῶνα ἐπὶ ἀρχόντος Εὐθίου, οὗ ἡ ἀρχὴ μεθ' ἱκανῆς βεβαιότητος θεωρεῖται συμπίπτουσα πρὸς τὸ ἔτος Ὀλ. 124, 1 (284 — 3). Ὁ Πολύαινος (Δ', 12, 3) ὁ μόνος ἱστορῶν τὸν ἐν τῷ κειμένῳ μνημονεύμενον γεγονός, λέγει «Ἀρίστωναν τὸν Αὐδολέοντος πρὸς Παιόνας ἐπὶ τὴν πατρῴαν βασιλείαν κατήγεν, ἵνα γινώσκοντες τὸ βασιλικὸν μεράκιον προσσῇντο φιλοφρόνως αὐτόν». Ἐὰν πάντα τὰ ἐν Παιονίᾳ ἦσαν εὐτακτα, ἦτο περιττὴ ἡ ἐπέμβασις τοῦ Λυσιμάχου, ἵνα καταγάγῃ τὸν νόμιμον κληρονόμον εἰς τὴν πατρῴαν βασιλείαν. Ἰσως οὗτος ὁ Ἀρίστων ὠνομάσθη κατὰ τὸν ἐν τῷ στρατῷ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἡγεμόνα τῶν Παιόνων, ἵσως ἦτο αὐτοῦ ἀνεψιὸς ἢ ἀνεψιαδὸς.

²⁾ Διοδώρου ΚΑ', 13 (ἐκ τοῦ Τζέτζου). Ὁ πιστὸς φίλος τοῦ Αὐδολέοντος ὀνομάζεται Ξερμοδιέστας, ὄνομα σημειώσεως ἄξιον ὑπὸ γλωσσολογικῆν ἔποψιν.

³⁾ Τοιοῦτον εἶνε τὸ ἐν Corp. Insc. Att. II. n° 319 ὑπὲρ τινος «ἐμπίσται καὶ φιλία ὄντος τοῦ βασιλέως Λυσιμάχου», n° 320 ὑπὲρ τοῦ Βίθους τοῦ Λυσιμαχέως, n° 314 χωρὶς τινὰ ἐν τῷ ψηφίσματι τῷ ὑπὲρ τοῦ Φιλιππίδου. Συνήθως πρόκειται περὶ χρηματικῶν δωρεῶν· εἶνε δὲ γνωστὸν πόσον τότε ἡ πολιτεία τῶν Ἀθηναίων διεχειρίζετο τὰ οἰκονομικὰ τῆς μετὰ φειδοῦς καὶ περιστολῆς. Ὁ Δημογόρης ἐν τῷ ὑπὲρ τῆς μνήμης αὐτοῦ τιμητικῷ ψηφίσματι ἐπαινεῖται: «καὶ ὡς κατῆλθεν ἐπὶ Διοκλῆος ἀρχόντος ὑπὸ τοῦ δήμου συσταλάντι τὴν διοίκησιν πρώτῳ καὶ φρεσμένῳ τῶν ὑπαρχόντων κτλ.».

'Ασίαν πρὸς τὸν Σέλευκον· ἀναφανδὸν δὲ ἐξεφράζετο ἡ γενικὴ ἀγανάκτησις διὰ τὴν μιανὰν πράξιν. Ὁ δὲ Λυσίμαχος ἐζήτην νὰ κατισχύσῃ τῆς κοινῆς γνώμης. Καὶ πολλοὶ μὲν τῶν φίλων τοῦ 'Αγαθοκλέους ἐβρίφθησαν εἰς τὰς φυλακὰς καὶ ἐθανατώθησαν· ἄλλ' οἱ στρατηγοὶ καὶ τὰ ἐν μικρᾷ 'Ασίᾳ στρατεύματα δὲν ἦτο δυνατόν νὰ κατευνασθῶσιν εὐκόλως, καὶ πολλοὶ αὐτῶν μετέστησαν πρὸς τὸν Σέλευκον. Ὁ Φιλέταιρος ὁ Τιανός, ὁ ἐπιτετραμμένος τὴν φυλακὴν τοῦ ἐν Περγᾶμῳ βασιλικοῦ θησαυροῦ, εἰς τῶν πι-στοτάτων ὁπαδῶν τοῦ 'Αγαθοκλέους, ἀπεστάτησε τοῦ Λυσιμάχου, καὶ πέμψας κήρυκα πρὸς τὸν Σέλευκον, παρεδόθη εἰς αὐτὸν μετὰ τοῦ θησαυροῦ τῶν 9,000 ταλάντων. Τοιαῦτα ἐπακόλουθα δὲν θὰ ἐφαντάζετο ὁ Λυσίμαχος. Ἀλλὰ τῶρα ἐπῆλθον πειστικαὶ ἀποδεί-ξεις, ὅτι ὁ 'Αγαθοκλῆς ἦτο πάντῃ ἀθῶος, δι' ὃ καὶ μετὰ πλείονος ἔτι φόβου ἔβλεπε τὴν περὶ αὐτὸν ἐξεγειρομένην καταιγίδα. Διότι εἰς μὲν τὴν αὐλὴν τῆς Συρίας εἶχε δώσῃ πολλὰς ἀφορμὰς δυσαρ-σκειῶν· τί θὰ συνέβαινε λοιπόν, ἂν τῶρα ὁ Σέλευκος ὑπερβᾷς τὸν Ταῦρον ἐζήτηι ἱκανοποιήσιν; Ἡ δὲ αὐλὴ τῶν Λαγιδῶν ἦτο προσβεβλημένη, διότι τοῦ δολοφονηθέντος ἡ χήρα ἦτο ἀδελφὴ τοῦ νεαροῦ βασιλέως Πτολεμαίου, καὶ ἦτο ἀδύνατον νὰ βλέπῃ ἀπα-θῶς, ὅτι ὁ Κεραυνὸς ὁ ἐξ αἰτίας αὐτοῦ στερηθεὶς τοῦ διαδήματος τῆς Αἰγύπτου ἀπέκτησε τοσαύτην ἰσχὺν ἐν τῇ αὐλῇ τῆς Θράκης. Ὁ Λυσίμαχος λοιπὸν ὥφειλε νὰ φοβῆται μήπως ὁ Σέλευκος καὶ ὁ Πτολεμαῖος ἤθελον συμμαχήσῃ κατ' αὐτοῦ, δὲν ἔζη δὲ πλέον ὁ 'Αγαθοκλῆς ὁ δυνάμενος ν' ἀγωνισθῇ ὑπὲρ αὐτοῦ. Θέλων δὲ νὰ προλάβῃ τοῦλάχιστον τὴν συμμαχίαν τῶν δύο τούτων δυνάμεων, ὁ Λυσίμαχος ἔσπευσε νὰ πέμψῃ πρὸς τὸν νεαρὸν βασιλέα Πτολε-μαῖον τὴν θυγατέρα του Ἀρσινόην, ἥτις ἐξ Ἀλεξανδρείας εἶχε ζητηθῇ εἰς γάμον. Ὁ δὲ Πτολεμαῖος θὰ ἐθεώρησε τοῦτο ὡς ἱκα-νὴν ἐγγύησιν, ὅτι ὁ ἐτεροθαλὴς αὐτοῦ ἀδελφός, ὅστις οὐδαμῶς εἶχεν ἐγκαταλείψῃ τὸν σκοπὸν νὰ γείνη κύριος τῆς Αἰγύπτου, ἀπέ-βαλε τὴν ἐπίφοβον ἰσχὺν ἐν τῇ αὐλῇ τῆς Θράκης.

Ἀπὸ τοῦδε ὁ Κεραυνὸς δὲν ἐδύνατο πλέον νὰ παρατείνῃ τὴν

ἐν Λυσιμαχείᾳ διατριβὴν του· καὶ ἐπειδὴ τανῦν ἡ Θράκη ἦτο σχεδὸν σύμμαχος τῆς Αἰγύπτου, κατέφυγε πρὸς ἐκεῖνον τὸν ἐχθρόν, καθ' οὗ διευθύνετο ἡ συμμαχία αὕτη, πρὸς τὸν Σέλευκον ¹⁾. Οὗτος δὲ ὑπεδέχθη αὐτὸν φιλικῶς ὡς υἱὸν ἀνδρὸς φιλικῶς πρὸς αὐτὸν διακειμένου καὶ μεγάλην ἀδικίαν παθόντα· ὑπεσχέθη δὲ εἰς αὐτὸν ὁ Σέλευκος ὅτι, ὅταν ὁ πατήρ αὐτοῦ ἀποθάνῃ, θά φροντίσῃ, ὥπως ἀνακτήσῃ τὸ εἰς αὐτὸν μόνον ἀνήκον βασιλείον ²⁾. Καὶ ἡ Λυσάνδρα καὶ ὁ Ἀλέξανδρος προσελιπάρουν τὸν βασιλέα νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Λυσιμάχου· ὅμοιαι δὲ παρακλήσεις πολλαὶ θὰ ἤλθον καὶ ἐκ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἀλλ' ἔζη ἔτι ὁ γέρον Πτολεμαῖος, καὶ ὁ Σέλευκος ἐξ ἀνασκοπῆς πρὸς αὐτόν, φαίνεται, ἀνέβαλλε τὴν ἔναρξιν τῶν κατὰ τῆς Θράκης ἐχθροπραξιῶν.

Ἡ ἱστορία τοῦ ἐφεξῆς πολέμου εἶνε παντάπασι σκοτεινὴ. Λέγεται ὅτι ὁ Λυσίμαχος, μαθὼν τὰς ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἐπαναστάσεις, ἠθέλησε νὰ προλάβῃ τὰ πράγματα, καὶ διαβὰς μετὰ στρατοῦ εἰς τὴν Ἀσίαν, ἤρχισε τὸν πόλεμον ³⁾, καὶ βεβαίως ἐπειράθη νὰ ἀνακτήσῃ τὰς ἐν ἀποστασίᾳ χώρας καὶ πόλεις. Πότε καὶ πῶς ὁ Σέλευκος εἰσῆλθεν εἰς τὸν ἀγῶνα, οὐδαμοῦ λέγεται· φαίνεται, ὅτι, μόνον ἀφοῦ ἀπέθανεν ὁ Πτολεμαῖος ὁ Σωτὴρ τῷ 283, ἐπῆλθε μετὰ στρατοῦ μιγάδος ἐξ Ἀσιατῶν καὶ Μακεδόνων καὶ οὐκ ὀλίγων ἐλεφάντων. Ἡ κατάκτησις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἔγεινεν ὑπ' αὐτοῦ μεθ' ἱκανῆς εὐκολίας, διότι σχεδὸν φαίνεται ὅτι ὁ Λυσίμαχος, ἀναγκασθεὶς ὑπὸ ἐπαναστάσεων ἐκ δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν, ὑπεχώρησεν ἐνώπιον τοῦ Σελεύκου χωρὶς νὰ τολμήσῃ νὰ συνάψῃ μάχην. Ὁ δὲ Σέλευκος πάλιν φαίνεται ὅτι δὲν ἐξέλεξε τὴν συντομωτάτην ὁδόν, ἵνα συναντήσῃ τὸν Λυσίμαχον, ἀλλὰ βραδέως δι-

¹⁾ Πανουσιίου Α', 16, 2· «παρὰ Λυσιμάχου παρ' αὐτὸν φεύγων». Α', 10, 4· «οἱ περιελθόν τοῦτο εἰς Πτολεμαῖον καταφεύγουσιν», ἔνθα τὸ χωρίον εἶνε παρεφθαρμένον· πρβλ. Γ', 19, 7· Κορνηλίου De regibus 3.

²⁾ Μέμνονος κεφ. 8, 1· Ἀππιανοῦ Συριακ. 62· «οἱ φίλοι παῖδα ἀτυχοῦντα ὑπεδέξατο καὶ ἔφερδον».

³⁾ Πανουσιίου Α', 10, 5· «ταῦτα πάντα πυνθανόμενος ἔφθη διαβὰς εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ ἄρξας αὐτὸς πολέμου».

ἐλθὼν κατέλαβε τὴν Μικράν Ἀσίαν, ἵνα ἔπειτα ἀγωνισθῇ πρὸς τὸν Λυσίμαχον οὐχὶ περὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἀλλὰ περὶ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ κράτους. Ἐλθὼν δὲ κατὰ τὴν πορείαν αὐτοῦ εἰς τὰς Σάρδεϊς, εὔρεν ἐκεῖ τὸν Θεόδοτον ἐπιτετραμμένον ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Θράκης τὴν φυλακὴν τοῦ θησαυροῦ καὶ ἀνθιστάμενον κατὰ τοῦ Σελεύκου ἐν τῇ ὀχυρᾷ ἀκροπόλει· ὁ βασιλεὺς προεκήρυξεν ἀμοιβὴν ἑκατὸν ταλάντων διὰ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ ὁ Θεόδοτος, ἵνα κερδίσῃ αὐτὸς τὴν ἀμοιβὴν ἤνοιξε τὰς πύλας τῆς ἀκροπόλεως¹⁾. Αἱ ἐλληνικαὶ παράλιοι πόλεις καὶ αἱ προσκείμεναι νῆσοι, μὴ εὐχαριστούμεναι ἐκ τῆς διοικήσεως τοῦ Λυσιμάχου, μετέστησαν, ὡς φαίνεται, πρὸς τὸν Σέλευκον²⁾, καὶ πανταχοῦ ἐπεκράτει ἐν ταῖς πόλεσι τὸ κόμμα τῶν «Σελευκίζόντων»³⁾. ὁ δὲ Λυσίμαχος ὑπεχώρησε μέχρι τῆς παρὰ τὸν Ἑλλησπόντον Φρυγίας. Ἐν Κόρου πεδία⁴⁾ συνηντήθησαν οἱ δύο βασιλεῖς εἰς κρίσιμον μάχην. Ἐν ταύτῃ ὁλοσχερῶς ἡττηθεὶς ὁ Λυσίμαχος ἔπεσε καὶ αὐτός, πληγεὶς ὑπὸ τινος Ἡρακλεώτου Μαλάκωνος· ὁ δὲ στρατὸς φαίνεται ὅτι κατέθεσε τὰ ὅπλα. Τὸ πτώμα τοῦ Λυσιμάχου ἔκειτο πολὺν χρόνον ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, ὅτε τέλος ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀλέξανδρος ἐζήτησε τὴν ἄδειαν νὰ τὸ ἐνταφιάσῃ. Μάτην ἀνεζήτησαν αὐτὸ ἐπὶ πολὺν χρόνον, μόνον δὲ ἐκ τοῦ κυνὸς τοῦ βασιλέως, ὅστις διέμενε παρὰ τὸ πτώμα, ἀποσοβῶν τὰ ὄρνεα καὶ τὰ θηρία, ἐδυνήθησαν ν' ἀναγνωρίσωσι τὸ ἤδη ἀποσυντιθέμενον σῶμα τοῦ βασιλέως. Ὁ Ἀλέξανδρος ἀπεκόμισε τὰ

¹⁾ Πολυαῖνου Δ', 9, 4.

²⁾ Οὕτως οἱ Λήμνιοι, καὶ «οἱ ἐν Λήμνῳ κατοικοῦντες Ἀθηναίων» (Φύλαρχον II' παρ' Ἀθηναίῳ Γ' σ. 255) μεθίστανται πρὸς τὸν Σέλευκον ὡς «πικρῶς ἐπιστατούμεναι ὑπὸ Λυσιμάχου». Πότε ὁ Λυσίμαχος κατέλαβε τὴν νῆσον ταύτην (πιθανῶς καὶ τὴν Ἰμβρόν), ἂν τῷ 301 ἢ κατ' ἄλλην τινὰ μετέπειτα περίπτωσιν, δὲν εἶνε φανερόν.

³⁾ Σελευκίζοντες λέγονται παρὰ Πολυαῖνον Η', 57. Εἰς τοῦτον τὸν χρόνον ἀνήκουσαι καὶ τὰ παρὰ Πολυαῖνον Γ', 12, καθ' ἃ ὁ Λυσίμαχος Ἀλέξανδρος λάθρα ὑπεισέλθων μετ' ὀλίγων ὁπαδῶν εἰς τὴν φρυγικὴν πόλιν Κοτιάειον, ἀπεκάλυψεν ἑαυτὸν ὡς ἐπὶ σωτηρίᾳ τῆς πόλεως ἦκων.

⁴⁾ Κατὰ τὸν Πορφύριον (παρ' Εὐσεβίῳ ἐκδ. Schöne I, σ. 233) «ἐν τῇ περὶ Κόρου πεδίῳ μάχῃ» ὁ δὲ Ἀππιανὸς (Συριακ. 62) λέγει «περὶ Φρυγίαν τὴν ἐφ' Ἑλλησπόντων πολεμίων».

ὅστ'α τοῦ πατρὸς εἰς τὴν Λυσιμάχειαν, καὶ ἔθαψεν αὐτὰ ἐν τῷ Λυσιμαχείῳ¹⁾.

Ἡ μάχη αὕτη ἐπὴνεγκε τὸ τέλος τοῦ πολέμου²⁾. Εἰκάζοντες δὲ μόνον δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν, τί ἔπραξεν ὁ Σέλευκος μετὰ τὴν νίκην ταύτην περὶ τοῦ κράτους τοῦ Λυσιμάχου. Ἡ μὲν βασίλισσα μετὰ τῶν τέκνων τῆς ἔφυγεν· ἐπειδὴ δὲ λέγεται, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ἐξελιπάρησε παρὰ τῆς χήρας τοῦ Ἀγαθοκλέους τὸν νεκρὸν τοῦ βασιλέως³⁾, πρέπει νὰ συμπεράνωμεν ὅτι αὕτη ἔλαβε παρὰ τοῦ Σελεύκου δικαιώματά τινα εἰς οὐδὲν ἄλλο συνιστάμενα ἢ ὅτι ἀνέλαβε τὴν κηδεμονίαν τῶν παιδῶν αὐτῆς καὶ τοῦ Ἀγαθοκλέους, οἵτινες ἦσαν οἱ νόμιμοι κληρονόμοι τοῦ κράτους· δὲν εἶνε δὲ ἀπίστευτον, ὅτι ὁ Σέλευκος ἐσκόπει νὰ καταλίπη εἰς αὐτοὺς τὰς χώρας, ὅσας ἐξ ἀρχῆς κατεῖχεν ὁ Λυσιμάχος· τὴν δὲ μικρὰν Ἀσίαν θὰ συμπεριέλαβεν εἰς τὴν μεγάλην αὐτοῦ μοναρχίαν. Διέμεινε δὲ πολλοὺς μῆνας ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ὅπως διευθετήσῃ ἐνταῦθα τὰ πράγματα, καὶ ἰδίως ὅπως ἐδραιώσῃ τὴν ὑποταγὴν τῶν πόλεων. Μόνον περὶ τῶν ἐν Ἡρακλείᾳ γενομένων ἔχομεν εἰδήσεις⁴⁾. Οἱ Ἡρακλεῶται, εὐθὺς ὡς ἔμαθον τὴν ἥτταν τοῦ

1) Ἀππιανοῦ Συρ. 64. *Μέμνονος* 8, 2. *Πλουτάρχου* Πότερα τῶν ζῶντων φρονιμώτερα τὰ χερσαῖα ἢ τὰ ἐνυδρὰ ΙΔ'. Ἄλλοι δὲ λέγουσιν ὅτι Θώραξ ὁ Θεσσαλὸς ἔθαψε τὸν βασιλέα (*Ἀππιανός* ε. ἀν.). Ὁ *Ιουστίνος* XVII, 1 λέγει ὅτι ὁ Λυσιμάχος ἐγένετο 74 ἐτῶν, ὁ δὲ Ἀππιανὸς 70· ἀμφότερα ἀπίθανα, ἐπειδὴ τότε κατὰ τὴν ἐν ἔτει 334 ἐκστράτειαν θὰ ἦτο παραπολὺ νέος πρὸς τὰ σπουδαῖα ἀξιώματα, ὧν ἡξιώθη. Ὁρθότερον ὑπολαμβάνει αὐτὸν ὁ *Ιερώνυμος* παρὰ *Δουκιανῷ* (*Μακροβ.* 11) 80 ἐτῶν, ὥστε θὰ ἐγεννήθη τῷ 361.

2) Κατὰ τὸν *Εὐσέβιον* (*Ἀρμεν.* ἐκδ. Schöne I, σ. 233) regnavit ab Ol. CXXIII, 2 mense quinto usque ad Ol. CXXIV annum tertium, qui efficiuntur anni V et menses VI. Κατὰ τὴν εὐστοχὸν παρατήρησιν τοῦ Α. v. Gutschmid ὁ Ἀρμένιος διὰ τοῦ mense quinto μετέφρασε τὸ ἑλληνικὸν «ἀπὸ τῶν ε' μηνῶν»: tot enim reliqui erant anni Ol. CXXIII, cujus septem menses priores Pyrrhi regnum expleverat. Ως εἰκός, ἐκ τούτων οὐδὲν δύναται τις νὰ συμπεράνῃ περὶ τῆς ὥρας τοῦ ἔτους, καθ' ἣν συνεκροτήθη ἡ μάχη. Κατὰ τὸν κανόνα τοῦ Εὐσεβίου τὸ τελευταῖον ἔτος τοῦ Λυσιμάχου συμπίπτει πρὸς τὸ ἔτος Ἀβραὰμ 1733· κατὰ δὲ τὸν *Ιερώνυμον* πρὸς τὸ ἔτος Ἀδ. 1734, ὃ ἐστὶ Ὀλ. 124, 2. Οὐδὲ τὸ ὑπὸ τοῦ *Ιουστίνου* λεγόμενον ὅτι ὁ Σέλευκος ἐδολοφονήθη ἐπὶ μῆνας μετὰ ταύτην τὴν μάχην, ἐπιτρέπει νὰ ἐξακριβώσωμεν τὸν χρόνον αὐτῆς.

3) *Πανσανίου* Α', 10, 4 «πολλὰ Λυσάνδραν παρατητάμενος».

4) *Μέμνονος* κεφ. 9.

Λυσιμάχου, ἤλθον εἰς διαπραγματεύσεις πρὸς τὸν Ἡρακλείδην, ὑποσχεθέντες εἰς αὐτὸν πλουσίαν ἀποζημίωσιν, ἐὰν ᾔθελε νὰ ἐξέλθῃ τῆς πόλεως καὶ ν' ἀφήσῃ αὐτοὺς ἐλευθέρους. Ἐπειδὴ δὲ οὗτος οὐ μόνον τοῦτο ἡρνήθη, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς τῶν πολιτῶν σκληρῶς ἐτιμώρησε, προσηταιρίσθησαν τὴν φρουράν καὶ τοὺς ἡγεμόνας αὐτῆς, συνέλαβον τὸν Ἡρακλείδην, κατηδάφισαν τὴν ἀκρόπολιν, καὶ καταστήσαντες ἐπιμελητὴν τῆς πόλεως τὸν Φώκριτον, ἤλθον εἰς διαπραγματεύσεις πρὸς τὸν Σέλευκον. Ἐν τούτοις ὁ Ζιποίτης, βασιλεὺς τῆς Βιθυνίας, ἐπέδραμε ληστρικῶς τὴν χώραν τῆς Ἡρακλείας, ἣτις ἐπιπόνως ἡμύνητο κατ' αὐτοῦ. Ὁ Σέλευκος ἔπεμψεν εἰς τὴν Φρυγίαν καὶ τὰς παρὰ τὸν Πόντον χώρας τὸν Ἀφροδίσιον, ἵνα δεχθῇ τὰς ἐνδείξεις ὑποταγῆς καὶ ἐγκαταστήσῃ τὴν νέαν τάξιν τῶν πραγμάτων· ἐπανελθὼν δὲ ὁ Ἀφροδίσιος ἀπήγγειλε περὶ μὲν τῶν ἄλλων πόλεων καὶ χωρῶν ἐπαίνου ἄξια, τὴν δὲ Ἡράκλειαν ἐχαρακτήρισεν ὡς οὐδαμῶς ἀφωσιωμένην εἰς τὸν βασιλέα· ὅθεν τοὺς ἐκ τῆς πόλεως ἐλθόντας πρέσβεις ἐπετίμησεν αὐστηρῶς ὁ βασιλεὺς, ἀπειλήσας ὅτι ἐμελλε διὰ τῆς βίας νὰ ἐπαναφέρῃ αὐτοὺς εἰς τάξιν. Τότε οἱ Ἡρακλεῶται ἔσπευσαν νὰ παρασκευασθῶσι πρὸς πᾶν ἐνδεχόμενον, συμμαχήσαντες μετὰ τοῦ βασιλέως τοῦ Πόντου Μιθραδάτου, κατήγαγον τοὺς πρότερον ἐκ τῆς πόλεως φυγάδας, καὶ ἀνενέωσαν τὴν ἐλευθερίαν τῆς πόλεως.

Τελευτῶντος τοῦ ἔτους 281, τὰ μὲν πράγματα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας θὰ διευθετήθωσιν· ἐὰν δὲ ὁ Σέλευκος ᾔθελε, καθ' ἃ εἰκάσαμεν, νὰ διαφυλάξῃ τὸ βασίλειον τῆς Θράκης ὑπὲρ τῶν παίδων τοῦ Ἀγαθοκλέους ὑπὸ τὴν ἐπιτροπείαν ἑαυτοῦ καὶ τῆς μητρὸς τῶν, ὑπελείπετο ὁ θρόνος τῆς Μακεδονίας, περὶ οὗ ὁ Σέλευκος ἐπεφυλάττετο νὰ λάβῃ ἰδιαιτέραν ἀπόφασιν¹⁾. Ὁ γηραιὸς βασιλεὺς ἠσθάνετο πόθον πρὸς τὴν χώραν τῆς παιδικῆς του ἡλικίας, ἐξ ἧς πρὸ πεντήκοντα καὶ πλέον ἐτῶν εἶχεν ἀπέλθῃ μετὰ τοῦ νεαροῦ ἥρωος Ἀλεξάνδρου, καὶ αὐτὸς τότε νεανίας ὢν. Ἐκεῖ ἦσαν

¹⁾ *Μέμονος* κεφ. 12, 7 «πόθον ἔχων πατρίδος κτλ».

οἱ τάφοι τῶν προγόνων του, ἐκεῖ ἦσαν οἱ προσφιλεῖς τόποι τῆς πατρίδος, ἐξ ὧν μετωνόμασε τὰς πόλεις καὶ τὰς χώρας τοῦ συριακοῦ κράτους, ἐκεῖ ὁ λαὸς ἐκεῖνος, πρὸς ὃν οὐδένα εὔρε παραπλήσιον καθ' ἅπασαν τὴν Ἀνατολήν. Νὰ εἶνε κατὰ τὴν δύσιν τοῦ πολυπράγμονος βίου του βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας, καὶ ἐνταῦθα νὰ ζῇ ἐν εἰρήνῃ, εὐεργετῶν τοὺς ἄλλους καὶ ὑπὸ πάντων τιμώμενος, τοῦτο θὰ ἦτο κατὰ τὴν γνώμην του τὸ κάλλιστον τέλος τοῦ πολυκυμάντου βίου του. Ὅθεν εἰς μὲν τὸν υἱὸν Ἀντίοχον παρέδωκε τὴν Ἀσίαν τὴν ἀπὸ τοῦ Ἑλλησπόντου μέχρις Ἰνδοῦ, αὐτὸς δὲ ὁ ἔσχατος τῶν συναγωνιστῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὁ μόνος περιλειπόμενος τῶν ἡρώων ἐκείνων τῶν χρόνων, ἐν ᾧ περὶ αὐτὸν ἐν Ἡπείρῳ, Ἑλλάδι, Θράκῃ, Αἰγύπτῳ καὶ Ἀσίᾳ νεώτερον γένος ἐκάθητο ἐπὶ τῶν θρόνων, θὰ ἐσκέπτετο, γενόμενος βασιλεὺς τῆς χώρας, ἐξ ἧς ὠρμήθησαν οἱ κατακτηταὶ τῆς οἰκουμένης, νὰ διαπρέψῃ ὅχι διὰ τὴν μεγίστην ὕλικὴν δύναμιν, ἀλλὰ μᾶλλον διὰ τὴν ἐπὶ πάντων συνδιαλλακτικὴν αὐτοῦ ἐπίδρασιν· θὰ ἡλπίζεν ὅτι, ὡς πατὴρ μεταξὺ τῶν περὶ αὐτὸν νεωτέρων δυναστῶν, συμβουλευόντων, ἐξομαλίζων, παρὰ πάντων τιμώμενος, τὴν δ' ἑαυτοῦ Μακεδονίαν καθιστῶν ἔντιμον καὶ εὐδαίμονα, καὶ ὡς φύλαξ τῆς παγκοσμίου εἰρήνης, τῆς μελλούσης ἐπὶ τέλους νὰ ἐδραιωθῇ, ἔμελλε νὰ ἰδῇ ἀναπτυσσομένην ἐκείνην τὴν ἐποχὴν, ἧς αὐτὸς ὁ Ἀλέξανδρος εἶχε ῥίψῃ τὸν σπóρον. Τοιαύτας ἔχων ἐλπίδας, τιμὴν τοῦλάχιστον περιποιούσας εἰς τὴν καρδίαν τοῦ γηραιοῦ βασιλέως, διέβη ὁ Σέλευκος τὸν Ἑλλησπόντον, τελευτῶντος τοῦ ἔτους 281.

Αὕτη ἦτο ἡ τελευταία ἀπήχησις τῆς σκέψεως, ἥτις ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀνεκίνησε τὸν πολιτικὸν κόσμον, ὁ τελευταῖος τύπος, ὅφ' ὃν ἡ ἐνότης τοῦ κράτους ἐδύνατο κατ' ἰδέαν τοῦλάχιστον νὰ φανῇ ὅτι ἐξηκολούθει ζῶσα. Ἀλλὰ καὶ τὸ τελευταῖον τοῦτο ἐνδεχόμενον ἔπρεπε ν' ἀποδειχθῇ ὡς ἀδύνατον. Ὁ μιξελληνισμός, ὃν ἡ Μακεδονία ἐξήπλωσεν ἐπὶ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, δὲν ἔμελλε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Μακεδονίαν δι' οὐδεμιᾶς ἄλλο-

εθνους δυνάμεως, καὶ τὸ παγκόσμιον κράτος δὲν ἔμελλε ν' ἀνορθωθῇ δυνάμει τῆς μιξελληνικῆς Ἀσίας.

Χρησιμοὶ εἶχον προείπη εἰς τὸν Σέλευκον «εἰς Ἄργος μηδέποτε παρίεναι», ἀλλὰ διαβάς τὸν Ἑλλησποντον καὶ πορευόμενος εἰς τὴν Λυσιμάχειαν, διήρχετο παρά τινα βωμόν, ὅστις ἐλέγετο μὲν ἰδρυθεὶς ὑπὸ τῶν Ἀργοναυτῶν, ὠνομάζετο δὲ ὑπὸ τῶν περιουκούντων Ἄργος, ἐν ᾧ δὲ ὁ Σέλευκος παρετήρει τὸ πανάρχαιον τοῦτο μνημεῖον, καὶ ἡρώτα περί τε τῆς ἰδρύσεως καὶ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, ἐπιπεσὼν ἐκ τῶν ὀπισθεν ὁ Πτολεμαῖος ὁ Κεραυνὸς διετρύπησεν αὐτόν ¹⁾. Εἴτα δὲ ἀναπηδῆσας ὁ δολοφόνος εἰς ἵππον, ἔδραμεν εἰς Λυσιμάχειαν καὶ περιθέσας τὸ διάδημα εἰς τὴν κεφαλὴν, μετὰ λαμπρᾶς δορυφορίας κατέβαινεν εἰς τὸ στράτευμα τοῦ Σελεύκου, ὅπερ καταπλαγὲν, θορυβηθὲν καὶ ἄνευ ἡγεμόνος καταληφθὲν, ἠναγκάσθη νὰ ὑποταχθῇ, καὶ προσεφώνησεν αὐτὸν βασιλέα ²⁾.

Τοιαύτη εἶνε ἡ πενιχρὰ παράδοσις· ἀλλ' ἐν αὐτῇ οὐδὲ ἵχνος διαβλέπομεν τῆς ἀλληλουχίας τῶν γεγονότων, ἥτις ἡδύνατο νὰ καταστήσῃ δυνατὴν καὶ τελεσφόρον τὴν μιανὰν πρᾶξιν. Ἡ βασίλισσα Ἀρσινόη εἶχεν ἄρα γε τὸν δάκτυλόν της ἐν αὐτῇ; Μετὰ τὴν ἥτταν τοῦ Λυσιμάχου εἶχε καταφύγη εἰς τὴν Ἐφεσον. Ὅτε δὲ οἱ ἐν αὐτῇ Σελευκίζοντες ἐπαναστατήσαντες εἰσῆλθον διὰ τῆς βίας εἰς τὴν ἀκρόπολιν καὶ κατηδάφισαν αὐτήν, προκηρύξαντες ἁμοιβὴν διὰ τὸν θάνατον τῆς βασιλίσσης, αὕτη εἰς μὲν τὸ βασιλικὸν φορεῖον κατέκλινε θεράπαιναν καὶ ἔπεμψεν αὐτήν κατὰ τάχος εἰς τὸν λιμένα ὑπὸ πολλῶν δορυφορουμένην· αὕτη δὲ περι-

¹⁾ Κατὰ τὸν *Ἰουστίνον* XVII, 2 ὁ Σέλευκος ἐδολοφονήθη ἐπὶ τὰς μῆνας μετὰ τὴν περὶ Κόρου πεδίων μάχην. Ὁ δὲ *Δουκιανὸς* (Περὶ Συρ. θεοῦ 18) πιθανῶς ἐπίτηδες συγχέων τὰ πράγματα, λέγει ὅτι ἀπεθανεν ἐν Σελευκείᾳ. Τὴν παρὰ τοῖς χρονογράφοις ἐπικρατοῦσαν σύγχυσιν περὶ τῶν χρόνων τῶν ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ Σελεύκου μέχρι τῆς βασιλείας τοῦ Ἀντιγόνου ἀπὸ 281 μέχρι 277, ἐπειράθην νὰ διασαφίσω ἐν τῇ Παραρτήματι Α' τῆς Ἱστορίας τῶν Ἐπιγόνων.

²⁾ *Μέμνονος* κεφ. 12, 2 «ἐν τῇ διαδόχῳ περιθέμενος μετὰ λαμπρᾶς δορυφορίας κατεβαίνειν εἰς τὸ στράτευμα, δεχομένων αὐτὸν ὑπὸ τῆς ἀνάγκης καὶ βασιλείᾳ καλούντων οὐ πρότερον Σελεύκου ὑπήκουον».

βληθεῖσα ῥάκη καὶ προσωπεῖον ἐβρύπωνμένον, ὑπεξῆλθε μόνῃ πρὸς τὸν λιμένα καὶ κρυφίως ἐπιβίβασθεῖσα εἰς πλοῖον διέφυγεν ¹⁾. Μικρὸν μετὰ τοῦτο διατρίβει μετὰ τῶν υἱῶν αὐτῆς ἐν Κασσανδρείᾳ τῆς Μακεδονίας, ἐλπίζουσα ἴσως, ὅτι οἱ Μακεδόνες μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σελεύκου ἤθελον ἐξεγερθῇ ὑπὲρ τοῦ πρεσβυτάτου αὐτῶν, σχεδὸν τότε δεκαοκταέτους. Ἡ δὲ πρὸς τὸν Πτολεμαῖον διαγωγὴ τῆς, ὅτε οὗτος ἦλθεν εἰς διαπραγματεύσεις μετ' αὐτῆς, ἦτο τοιαύτη, ὥστε δὲν εἶνε δυνατόν νὰ συμπεράνη τις, ὅτι μεταξὺ αὐτοῦ καὶ ἐκείνης ὑπῆρχε συνεννόησις. Ἐκτὸς δὲ τούτου δὲν ἦτο τὸ κόμμα τῆς μισητῆς βασιλίσσης, μεθ' οὗ ἔπρεπε νὰ συμμαχήσῃ, ἐὰν ἤθελε πρὸ πάντων ἐν Θράκῃ ν' ἀποκτήσῃ ἀσφαλὲς ἔδαφος. Φαίνεται ὅτι μᾶλλον πρὸς τοὺς Ἡρακλεώτας συνεμάχησεν, οὔτινες ἐμίσουν οὐδὲν ἤττον τὴν Ἀρσινόην ἢ τὸν Σέλευκον· εἶνε δὲ βέβαιον ὅτι οἱ σύμμαχοι τῶν Ἡρακλεωτῶν, ἰδίως οἱ Βυζάντιοι καὶ Καλχηδόνιοι, συνεννοοῦντο μετὰ τοῦ Πτολεμαίου. Δὲν εἶνε δὲ ἀπίστευτον ὅτι καὶ ὁ Φιλέταιρος ἐν Περγάμῳ ἤρχισε νὰ φοβῆται τὸν Σέλευκον, οὗ ἡ δύναμις καὶ ἀλλαχοῦ θὰ ἐκίνησε τὸ μῖσος καὶ τὸν φόβον ²⁾. Ἰδίως μάλιστα δύναται νὰ πρῦποθέσῃ τις, ὅτι ἐν Θράκῃ τὸ φρόνημα ἦτο πρὸς τὸν Σέλευκον ἥκιστα εὐνοϊκόν· διότι τὸ πρὶν ἰσχυρὸν καὶ αὐτόνομον βασιλεῖον ἦτο τανῦν οὐδὲν πλέον ἢ ἐπαρχία τοῦ μεγάλου κράτους τοῦ Σελεύκου, ἂν καὶ οὗτος θὰ εἶχεν ὑποσχεθῇ νὰ διατηρήσῃ ἀκέραια τὰ δικαιώματα τῶν υἱῶν τοῦ Ἀγαθοκλέους· τὸ δὲ ἄλλοτε τοσοῦτον μέγα κόμμα τοῦ Ἀγαθοκλέους κατὰ τοσοῦτον ἀφίστατο τῶν τέκνων αὐτοῦ, καθ' ὅσον ἐπεθύμει τὴν δύναμιν καὶ ἀνεξαρτησίαν τοῦ βασιλείου. Τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι οἱ πολῖται τῆς Λυσιμαχείας καὶ οἱ ἄλλοι Μακεδόνες καὶ Ἕλληνες οἱ ἐν τῇ χώρᾳ ἐνοικοῦντες ἢ ἐν τῷ στρατῷ μισθοφοροῦντες εἶχον ἤδη εὐκόλως ταχθῇ ἢ ἦσαν ὅλως εὐδιάθετοι νὰ ταχθῶσιν ὑπὲρ τοῦ Πτολεμαίου, καὶ ἐπειδὴ μέρος τοῦ

¹⁾ Πολυαῖνου Η', 57.

²⁾ Τοῦτο δύναται νὰ ἐξαχθῇ ἐκ τῶν τοῦ *Μέμνονος* (κεφ. 19, 4) «τῶν γὰρ βασιλείων τὴν τῶν πόλεων δημοκρατίαν ἀφελεῖν σπουδαζόντων κτλ.»

στρατεύματος τοῦ Λυσιμάχου εἶχε μεταβῆ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Σελεύκου, ὁ Πτολεμαῖος ἔτι ἀσφαλέστερον ἐδύνατο νὰ τολμήσῃ νὰ δολοφονήσῃ τὸν γηραιὸν βασιλέα ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀκολουθίας καὶ πλησίον τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ.

"Ὅπως καὶ ἂν ἔχῃ, ὁ Πτολεμαῖος ἔγεινε βασιλεὺς, καὶ οἱ φίλοι τοῦ Σελεύκου θὰ ἔφυγον εἰς τὴν Ἀσίαν, ὁ δὲ Φιλέταιρος ὁ τοῦ Περγάμου, ἐξαγοράσας τὸν νεκρὸν τοῦ βασιλέως παρὰ τοῦ Πτολεμαίου, ἔπεμψεν αὐτὸν εἰς τὸν Ἀντίοχον. Τί δὲ ἀπέγειναν ἡ χήρα, ὁ ἀδελφὸς καὶ οἱ παῖδες τοῦ Ἀγαθοκλέους, δὲν λέγεται.

Μεταξὺ τῶν ἀναριθμητῶν μεταβολῶν τῆς ἐποχῆς τῶν Διαδόχων ἡ ὀλεθριωτάτη ὑπῆρξεν ὁ θάνατος τοῦ Σελεύκου· διότι διαβρῆξας πάντας τοὺς δεσμούς, ὑπῆρξεν ἡ ἀρχὴ νέας σειρᾶς ἀπειρων κλονισμῶν, οἵτινες βραδύαιως ἐπηκολούθησαν ὁ εἰς μετὰ τὸν ἄλλον. Ἡ δὲ εὐθὺς μετὰ τοὺς πρώτους τούτους κλονισμοὺς αἰφνιδίως ἐπελθοῦσα μετανάστευσις τῶν ἀπὸ βορρᾶ βαρβάρων καὶ ἡ εἰσβολὴ τῶν Κελτῶν εἰς τὰς χώρας τὰς παστῶν μάλιστα καὶ δεινότατα ἐξ αὐτῶν παθούσας συνεπλήρωσε τὴν καταστροφὴν.

"Ὅσον ταχέως καὶ ἂν ἔσπευσεν ὁ δολοφόνος νὰ κοσμήσῃ ἑαυτὸν διὰ τοῦ διαδήματος, ὁ Ἀντίγονος ἐν Ἑλλάδι ἐξηγέρθη, καὶ συμμαχήσας μετὰ τῶν Αἰτωλῶν¹⁾, ἔδραμεν εἰς τὴν Μακεδονίαν, ὅπως ὑποστηρίξῃ τὰ δικαίωμάτα του. Ὁ δὲ Ἀντίοχος ἔπεμψε τὸν στρατηγὸν αὐτοῦ Πατροκλῆν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ἵνα καταβάλῃ μὲν τὰς πολλαχοῦ ἐκραγείσας ἐπαναστάσεις, παρασκευάσῃ δὲ ἐκστρατεῖαν εἰς τὴν Εὐρώπην. Ἀλλ' ἐπανάστασις ἐν Σελευκίδι καὶ ἡ εἰσβολὴ τοῦ βασιλέως τῆς Αἰγύπτου εἰς τὴν μεσημβρινὴν Συρίαν ἔτρεψαν αὐτὸν πρὸς ταύτας τὰς ἐπαρχίας. Ἀφ' οὗ ὁ στρατὸς ὁ μετὰ τοῦ Σελεύκου διαβὰς εἰς τὴν Λυσιμάχειαν μετέστη πρὸς τὸν δολοφόνον, εἶνε εὐεξήγητον, ὅτι οὗτος πρὸς μὲν τὴν μικρὰν Ἀσίαν δὲν ἔστρεψε τὴν προσοχὴν του, παραλαβὼν δὲ τὸν θρακικὸν στόλον καὶ βοηθούμενος ὑπὸ τῶν ἡρακλεωτικῶν νεῶν,

1) Φαίνεται ὅτι ὁ Ἀντίγονος ἐδεῖλξε τοὺς Αἰτωλοὺς, ὑποσχεθεὶς νὰ δώσῃ εἰς αὐτοὺς μέρος τῆς χώρας τῶν Ἀχαιῶν (*Πολυβίου* Β', 45, 1· 43, 9· Θ', 34, 6).

ἐν αἷς καὶ μία ὀκτῆρης, ἡ λεοντοφόρος, ἔσπευσε νὰ προλάβῃ τὴν εἰσβολὴν τοῦ Ἀντιγόνου εἰς τὴν Μακεδονίαν. Νχυμαχίας δὲ γενομένης, ὁ μὲν Ἀντίγονος ἠττήθη καὶ ὁ στόλος αὐτοῦ ὑπεχώρησεν εἰς τὴν Βοιωτίαν, ὁ δὲ Πτολεμαῖος κατὰ γῆν εἰσῆλασεν εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ ἀνέλαβε τὴν ἀρχήν¹⁾. Εὐθὺς δὲ μετὰ τοῦτο πέμψας πρέσβεις πρὸς τὸν ἀδελφὸν εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἵνα εἰπῶσιν, ὅτι παραιτεῖται τῶν ἐπὶ τῆς Αἰγύπτου ἀξιώσεων, καὶ ὅτι κατανικήσας τὸν πολέμιον τοῦ πατρὸς των εἶνε βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης, ἐξητεῖτο τὴν φιλίαν αὐτοῦ. Ἐπειτα ἤρχισεν ὁ κατὰ γῆν πόλεμος ἐναντίον τοῦ Ἀντιγόνου· πέραν δὲ τῆς θαλάσσης ὁ Πατροκλῆς ὤδευε κατὰ τῶν συμμάχων τοῦ Κεραυνοῦ.

Ἀλλὰ πρὸ πάντων ἡ διαγωγὴ τοῦ Πύρρου ἔμελλε νὰ διακρίνῃ τὰ πράγματα. Τοῦτον οἱ Ταραντῖνοι, ἀπειλούμενοι σπουδαίως ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, εἶχον προσκαλέσῃ εἰς βοήθειαν ἤδη ἀπὸ τοῦ ἔαρος τοῦ 281, ὅτε δὲ Ῥωμαϊκὸς στρατὸς κατέστρεψεν ἀκμάζοντα ἤδη τὸν σῖτον τῆς χώρας, ἐπανέλαβον ἐντονώτερον τὴν αἵτησιν. Βεβαίως ὁ Πύρρος εἶχε παρακολουθήσῃ μετὰ μεγάλης ἀνυπομονησίας τὸν ἀρξάμενον ἀγῶνα τοῦ Σελεύκου κατὰ τοῦ Λυσιμάχου, ὅστις τοῦ εἶχεν ἀφαιρέσῃ τὸ διάδημα τῆς Μακεδονίας, караδοκῶν ἴσως τὴν στιγμὴν, καθ' ἣν θὰ ἐδύνατο τὸν ἐν Ἀσίᾳ ἀμφιβρόπον ἀγῶνα νὰ διακρίνῃ ἐν Εὐρώπῃ πρὸς τὸ ἴδιον αὐτοῦ συμφέρον. Ἀλλ' ἡ νίκη τοῦ ἰσχυροῦ Σελεύκου καὶ τὸ δεδηλωμένον αὐτοῦ σχέδιον νὰ πορευθῇ εἰς τὴν Μακεδονίαν ἐματαιώσας τὴν ἐλπίδα, ἧς ἕνεκα εἶχεν ἀπορρίψῃ τὴν πρώτην αἵτησιν τῶν Ταραντίνων. Ἐπεμψε λοιπὸν τὸν Κινέαν, ἵνα συνομολογήσῃ τὴν μετὰ τοῦ Τάραντος συνθήκην, καὶ ἤδη κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 281 ἐπηκολούθησεν ἡ πρώτη ἀποστολὴ στρατεύματος. Ἀλλ', ἀφ' οὗ ὁ μὲν Σέλευκος ἐδολοφονήθη, ὁ δὲ Κεραυνὸς περιεβλήθη τὸ διάδημα τῆς Θράκης, τὰ πράγματα μετεβλήθησαν διὰ τὸν Πύρρον, διότι ἡ μὲν Μακεδονία ἦτο πρὸς τὸ παρὸν ἀδέσποτος, ἡ δὲ στρα-

¹⁾ *Μέμνηνος* κεφ. 13, 3 «οὕτω κακῶς τῇ στόλῳ πράξας εἰς τὴν Βοιωτίαν ἀνεχώρησεν· Πτολεμαῖος δὲ ἐπὶ Μακεδονίαν διέβη καὶ βεβαίως ἔσχε τὴν ἀρχήν.»

τιωτικὴ δύναμις τῶν Μολοσσῶν ἦτο ἡ πλησιεστάτη καὶ πρὸς πόλεμον ἐτοιμοτάτη· ἀλλ' ἡ πρὸς τὸν Τάραντα συνομολογηθεῖσα συνθήκη καὶ ἔτι μᾶλλον τὸ ἤδη προαποσταλὲν στράτευμα καθίστων τὴν εἰς Ἱταλίαν ἐκστρατείαν ἀναπόδραστον. Οἱ δὲ περὶ αὐτὸν τρεῖς βασιλεῖς ἡμιλλῶντο οὐχὶ πῶς ν' ἀποκτήσῃ ἕκαστος τὴν συνδρομὴν του, ἀνθ' ἧς ἔμελλε ν' ἀπαιτήσῃ ἀντάλλαγμα τὴν Μακεδονίαν, ἀλλὰ πῶς νὰ πείσωσιν αὐτὸν νὰ μὴ ἐγκαταλείψῃ τὸ ἤδη ἀρξάμενον ἔργον τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Ἱταλίας, ὅπερ ἄλλως καὶ δαψιλῇ παρεῖχεν ἀποζημιώσιν διὰ τὸ διάδημα τῆς Μακεδονίας. Ὅθεν ὁ μὲν Ἀντίγονος ἐδάνεισεν αὐτῷ πλοῖα εἰς διαπεραιώσιν, ὁ δὲ Ἀντίοχος ἐχορήγησεν ἐπιτήδεια, ὁ δὲ Κεραιυνός, ἂν καὶ εἶχεν αὐτὸς μεγίστην χρεῖαν στρατιωτῶν, ἀνέλαβε νὰ τῷ ἀποστείλῃ χάριν τῆς εἰς Ἱταλίαν ἐκστρατείας 5,000 πεζοὺς, 4,000 ἵππεις καὶ 50 ἐλέφαντας. Καὶ πρὸ τοῦ ἔαρος λοιπὸν τοῦ 280 ἀπῆρεν ὁ βασιλεὺς τῶν Ἡπειρωτῶν καταστήσας τρόπον τινὰ ὑπεύθυνον διὰ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ κράτους τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας Πτολεμαῖον¹⁾.

Ἐνῷ ὁ Ἀντίγονος ἡγωνίζετο κατὰ τοῦ Κεραινου καὶ τῶν συμμάχων του, ἐν Ἑλλάδι ἐξεβράγχη πόλεμος, ὃν ὁ βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου Πτολεμαῖος ὑπεκίνησεν, ἵνα καταστήσῃ ὅσον οἶόν τε εὐχερεστέραν εἰς τὸν ἀδελφὸν τὴν διατήρησιν τῆς Μακεδονίας, ἣτις καὶ αὐτὸν ἐκεῖνον ἐξησφάλιζεν ἐν Αἰγύπτῳ. Οἱ Σπαρτιαῖται ἔπεμψαν ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα πρέσβεις, προσκαλοῦντες εἰς τὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνα. Παράδοξος δὲ κίνησις ἐξηγέρθη πανταχοῦ. Τέσσαρες πόλεις τῆς πρὸ πολλοῦ κατηρειπωμένης ἀχαϊκῆς συμπολιτείας ἀνενέωσαν τὴν ἀρχαίαν ὁμοσπονδίαν²⁾· ἐν Ἀθή-

¹⁾ Δίωνα Κάσιον (παρὰ Μ ἀϊ, σ. 190) «οὐδὲ τὸ ἔαρ ἔμεινεν» Ἰουστίνου XVII, 2, 15 Ptolemaei filia in matrimonium accepta vindicem cum regni reliquit, pacificatus cum omnibus finitimis, ne abducta in Italiam juventute, praedam hostibus regnum relinqueret.

²⁾ Πολυβίου Β', 41, 11 «ταῦτα δ' ἦν κατὰ τὴν Πύρρου διάδοσιν εἰς Ἱταλίαν», εἰς ἃ προσθετεῖ «περὶ τὴν εἰκοστὴν καὶ τετάρτην ὀλυμπιάδα πρὸς ταῖς ἑκατόν», ἥτις ἀρχεῖται τὸν Ἰούλιον τοῦ 284 καὶ λήγει τὸν Ἰούνιον τοῦ 280.

ναις — ἡ Σαλαμίς, ὁ Πειραιεύς καὶ ἡ Μουνιχία κατείχοντο ἔτι ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου — ὁ Δημοχάρης διὰ τινος τιμητικοῦ ψηφίσματος ἀνερρόπισε τὴν μνήμην τοῦ Δημοσθένους ¹⁾. ἄλλα τιμητικά ψηφίσματα ὑπὲρ μακεδόνων ἀξιωματικῶν, οἵτινες κατὰ τὴν ἐν ἔτει 287 ἐξέγερσιν μετέσχον τῶν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγώνων, ἦσαν οἷον παρακελεύσεις πρὸς μίμησιν τοιούτων παραδειγμάτων ²⁾. ὑπὲρ τῶν ἀνδρείων ἐφήθων, οἵτινες διεφύλαξαν καθ' ἕλον τὸ τελευταῖον ἔτος τὴν ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ Μουσείου ὀχυρὰν θέσιν, ὡς καὶ ὑπὲρ τῶν ἀξιωματικῶν αὐτῶν ψηφίζονται ἐξαιρετοί τιμαί ³⁾. προφανῶς τὰ πνεύματα ἐν Ἀθήναις ἐξήφθησαν. Τότε λοιπὸν ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Ἄρεως ἐξώρμησε μετ' ἀξιολόγου στρατοῦ, διευθυνόμενος κατὰ τῶν Αἰτωλῶν τῶν συμμάχων τοῦ Ἀντιγόνου· ἀμφικτυονικὸν ψήφισμα κατὰ τῶν Αἰτωλῶν, οἵτινες διὰ τῆς βίας καταλαβόντες τὸ ἱερὸν Κιρράϊον πεδῖον, ἐκαλλιέργουν αὐτὸ παρανόμως, ἐχρησίμουν ὡς ἀφορμὴ πρὸς τὸν πόλεμον ⁴⁾. Ὁ Ἄρεως εἰσέβαλεν εἰς τὸ Κιρράϊον πεδῖον, διέφθειρε τὰ ἐν τοῖς ἀγροῖς σπαρτά, διήρπασε τὴν πόλιν, πυρπολήσας ὅ,τι δὲν ἠδύνατο νὰ συναποκομίσῃ. Τοῦτο ἰδόντες οἱ ἐν τοῖς ὄρεσι ποιμένες συνηθροίσθησαν περὶ τοὺς 500 καὶ ἐπέπεσον κατὰ τῶν διεσκεδασμένων πολεμίων, οἵτινες ἀγνοοῦντες αὐτῶν τὸν ἀριθμὸν καὶ περίφοβοι ὄντες, καθ' ὃ μὴ δυνάμενοι ἔνεκα τοῦ πανταχόθεν περὶ αὐτοὺς αἰρομένου καπνοῦ νὰ βλέπωσι μακρὰν, ἐτράπησαν εἰς φυγὴν· καὶ 9,000, λέγεται, ἐφονεύθησαν, οἱ δὲ λοιποὶ διεσκορπίσθησαν. Ὅτε δὲ μετὰ τὴν παράδοξον ταύτην ἤτταν ⁵⁾ οἱ Σπαρτιῶται προσεκάλεσαν τοὺς συμμάχους, ἵνα ἐπαναλάβωσι τὸν πόλεμον, πολλαὶ πόλεις ἠρνήθησαν τὴν βοήθειαν,

¹⁾ Παρὰ *Πλουτάρχου* ἐν Β. Δέκα Ῥητ σ. 887, ἐπὶ ἀρχοντος Γοργίου, δ' ἐ. κατὰ τὰς ἐρεῦνας τοῦ Dittenberger Ὀλ. 125 I, 280 — 79.

²⁾ Corp. Inscr. Att. II n° 318 ὅπως ἂν οἶον ἐφάμιλλον εἶναι

³⁾ Corp. I. Att. II, n° 316 ἐπὶ ἀρχοντος Νικίου τοῦ Ὀτρυνέως, δ' ἐ. κατὰ τοὺς υπολογισμοὺς τοῦ Dittenberger Ὀλ. 124, 3, 282 — 1.

⁴⁾ Ὁ *Ἰουστίνος* XXIV, 1, 4) ὁ μόνος ἐξιστορῶν τὴν ἐκστρατείαν ταύτην ὁμιλεῖ μὲν περὶ Αἰτωλῶν ἔννοει δὲ ἀναμφιδόλως τοὺς ἐνταῦθα οἰκοῦντας Ὀζόλας Λοκροὺς.

⁵⁾ Τὴν ἀνοησίαν ταύτην ἀφηγεῖται ὁ *Ἰουστίνος* (XXIV, 1, 6), ὅστις δὲν ἠρώσθη αὐτὴν ἐκ τοῦ Δουρίδου, ἀλλ' ἐξ ἄλλης χειροτέρας πηγῆς.

νομίζουσαι, ὅτι οἱ Σπαρτιαῖται ἐπεδίωκον τὴν αὐξήσιν τὴν ἰδίας αὐτῶν δυνάμεως καὶ ὅχι τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος· καὶ τὸ ὅλον ἐγχείρημα, ὅπερ, ὡς εἶχον τὰ πράγματα, ἐδύνατο νὰ ἐπιτύχη, ἐναυάγησεν ἕνεκα τῆς ἀφροσύνης τοῦ ὑπεροπτικοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης, ὅστις ἤσκει μεγαλοπρέπειαν καὶ συνετήρει αὐλήν, οἶαν οἱ βασιλεῖς τῶν μεγάλων μακεδονικῶν δυνάμεων. Ἐν ᾧ δὲ οἱ φιλελεύθεροι ἄνδρες τόσον ἐδυσφόρουν, βλέποντες ἐν ταῖς ἑαυτῶν πόλεσι τὰ δημιουργήματα τοῦ Ἀντιγόνου ὡς ἐπιμελητάς, φρουράρχους καὶ τυράννους, οἱ ὀλιγαρχικοὶ τῆς Σπάρτης δὲν ἦσαν ἱκανοὶ νὰ κινήσωσιν αὐτῶν τὸν ἐνθουσιασμόν. Ἀντὶ δὲ καὶ διὰ τινων θυσιῶν νὰ προσλάβωσι καὶ τοὺς Αἰτωλοὺς εἰς τὴν συμμαχίαν, προσέβαλον τὴν συμπολιτείαν, ἣτις ἔκτοτε δὲν ἔπαυσεν ἐχθρικῶς διακείμενῃ πρὸς τὴν Πελοπόννησον.

Ἡ ἐπίθεσις τῶν Σπαρτιατῶν θὰ ἤρχεσε νὰ πείσῃ τοὺς εἰς Μακεδονίαν συνεκστρατεύσαντας Αἰτωλοὺς νὰ ἐπανεέλθωσιν ὡς τάχιστα οἰκαδε. Καὶ οὕτως ἡ μὲν ἐπιχείρησις τοῦ Ἀντιγόνου ἐναυάγησεν ¹⁾ αὐτὸς δὲ ἠναγκάσθη πρὸς τὸ παρὸν νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν ὑπὲρ τῆς Μακεδονίας ἀγῶνα καὶ ν' ἀρκεσθῇ εἰς ὅ,τι ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς χώραις ἔτι κατεῖχεν. Ἀλλὰ τοῦτο οὔτε κράτος ἦτο οὔτε δύναμις ἐδαφικὴ συμπαγής· ὀλίγας μὲν πόλεις εἶχεν ὑπὸ τὴν ἄμεσον αὐτοῦ κατοχὴν· ἐν ἄλλαις δὲ μόνον φίλους, κόμμα καὶ ἐπιρροήν· ἀλλ' ἐν ἐκάστη τούτων τῶν πόλεων ὑπῆρχεν ἐναντίον τοῦ ἀντίθετον κόμμα, καὶ ἡ πλεονεξία τῆς Σπάρτης, ἣτις πανταχοῦ τῷ παρενέβαλε προσκόμματα, καὶ ὅπισθεν τῆς Σπάρτης ἡ δύναμις τῆς Αἰγύπτου. Τοιαύτη τῷ ὄντι ἦτο κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἡ Ἑλλάς. Πανταχοῦ φατρίαι ἀπαύστως πρὸς ἀλλήλας σπαραττόμεναι καὶ ἀντενεργοῦσαι, πανταχοῦ κατάστασις ἐκνευρισμένη καὶ ἐκνευριστική, τὸ δὲ σύνολον, εἴπερ καὶ ἄλλοτε, νῦν μάλιστα ἄνευ ἐνόητος καὶ κοινοῦ σκοποῦ, ἐν ὁλοσχερεῖ ἀποσυνθέσει, καὶ πολιτικῇ μηδαμινότης. Εἰς ταῦτα δὲ πρέπει νὰ προσθέσωμεν καὶ μίαν

¹⁾ Ἰουστίνου XXIV, 1, 8 Ptolemaeus pulso Antigono cum regnum totius Macedoniae occupasset.

ἀξιοσημείωτον περίπτωσιν, περὶ ἧς μία μόνη εἰδησις παρέχει ἐπι-
πόλαιόν τινα γνῶσιν ¹⁾. Καθ' ὃν χρόνον ἀνενεώθη ἡ ἀρχαῖκή συμ-
πολιτεία, αἱ ἀρχαῖκαὶ πόλεις ἦσαν αἱ ἥκιστα ὑπὸ τοῦ πολέμου
καὶ τῆς λοιμώδους νόσου κακοπαθήσασαι. Αἱ λέξεις αὗται περιέ-
χουσι τόσῃν ἐπίτασιν, ὥστε δυνάμεθα ἐξ αὐτῶν νὰ συμπληρώσω-
μεν τὴν εἰκόνα τῆς βαθείας ἀθλιότητος τῶν χρόνων ἐκείνων τῆς
τε πολιτικῆς καὶ τῆς ἠθικῆς, ἥτις κατεδίβρωσκε τὰς ἐλληνικὰς χώ-
ρας. Ὁ καταστρεπτικὸς λοιμὸς ἐπέρχεται τανῦν, ὅπως πολλάκις,
τρόπον τινὰ ὡς ἱστορικὴ δύναμις· αἷτιον δ' ἅμα καὶ αἰτιατόν, ἀπο-
περατώνει τὴν περίοδον τῆς παρακμῆς, καὶ ἐξαφανίζει μὲν τὰ λεί-
ψανα παρελθόντος ὑπεργεγηρακότος, παρασκευάζει δὲ ἐλεύθερον
ἔδαφος εἰς νέαν πλάσιν. Ἐὰν δὲ ὁ λοιμὸς τῶν ἐτῶν τούτων ἐφείσθη
τῶν πόλεων τῆς Ἀρχαίας, τοῦτο συνέβη διότι ἀκριβῶς ἐν αὐταῖς
ἔμελλε νὰ προκύψῃ νέος διὰ τὴν Ἑλλάδα βίος, τοῦ ὁποίου τὰ σπέρ-
ματα διακρίνονται ἤδη ἐν τῇ ὁμοσπονδίᾳ τῶν τεσσάρων πόλεων.

Ἡ προσβολὴ τῶν Σπαρτιατῶν κατὰ τῆς Κίρρας συνέπεσε,
καθ' ὃν χρόνον ἤκμαζεν ὁ σῖτος. Κατὰ τὸν αὐτὸν πιθανῶς χρόνον
ὁ στρατηγὸς Πατροκλῆς, πεμφθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀντιόχου, ὑπερέβη
τὸν Ταῦρον καὶ διήλυνε τὴν Φρυγίαν, ἵνα, ὡς φαίνεται, ἀποκα-
ταστήσῃ εἰς τὰς παραλίους ἐλληνικὰς πόλεις τὴν βασιλικὴν ἐξου-
σίαν, τῆς ὁποίας τὸ τέλος ἀπὸ τῆς δολοφονίας τοῦ Σελεύκου μετὰ
χαρᾶς εἶχον χαιρετίσῃ. Πρώτη, ὡς φαίνεται, ἡ παρὰ τὸν Πόντον
Ἡράκλεια, ὑπ' αὐτοῦ ἀπειληθεῖσα, προέκρινε νὰ πέμψῃ πρὸς αὐτὸν
πρέσβεις· καὶ ὁ στρατηγὸς ἠρκέσθη εἰς τὸ νὰ συνομολογήσῃ εἰρή-
νην καὶ φιλίαν πρὸς τὴν ἰσχυρὰν πόλιν, βεβαίως ἵνα ταχύτερον
κατέλθῃ εἰς τὰς παρὰ τὸν Ἑλλήσποντον σπουδαιοτέρας θέσεις.
Ἐξηκολούθησε δὲ τὴν πορείαν του εἰς τὴν Βιθυνίαν. Ἐνταῦθα εἰς
τὴν περιοχὴν τὴν μεταξὺ τοῦ ἀστακηνοῦ κόλπου, τοῦ Βοσπόρου
καὶ τοῦ Πόντου ὁ γέρων Ζιποΐτης μετὰ μακρὰν πάλην πρὸς τὰς ἐλ-
ληνικὰς πόλεις, καὶ ιδίως τὴν Ἡράκλειαν, πρὸς τοὺς στρατηγοὺς

¹⁾ Πανσανίου Γ', 7, 1 αἱ ἄλλαι πόλεις . . . αἵτε ἐκ πολέμου καὶ ἀπὸ τῆς νόσου
συμφοραὶ τῆς λοιμώδους οὐκ ἐς τοσοῦτο Ἀχαιοὺς ἐφ' ὅσον τοῖς ἄλλοις ἐγένοντο Ἑλλησιν.»

τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ πρὸς τὸν Λυσίμαχον εἶχεν ἐπεκτείνῃ τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ, ὀνομασθεὶς ἀπὸ τοῦ 298—7 βασιλεὺς ¹⁾. Νῦν δὲ ἐβασίλευε διαδεχθεὶς αὐτὸν ὁ πρεσβύτατος υἱὸς Νικομήδης. Οὗτος ἐθρασύνθη ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἐτόλμησε νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τοῦ εἰς τὴν ἐπικράτειαν αὐτοῦ εἰσελθόντος στρατοῦ τοῦ Πατροκλέους, καὶ ἐξωλόθρευεν αὐτὸν ὀλοσχερῶς. Βεβαίως ἔπρεπε νὰ περιμένην βαρεὰ τὰ ἀντίποινα παρὰ τῆς δυνάμεως τοῦ Σελευκίδου, διὸ ἔσπευσε νὰ ἐξασφαλίσῃ εἰς ἑαυτὸν τὴν συνδρομὴν τῶν ἰσχυρῶν Ἡρακλεωτῶν· ἐξηγόρασε δὲ τὴν φιλίαν των, ἀποδώσας ὅσα ὁ πατὴρ του εἶχεν ἀπ' αὐτῶν ἀφαιρέσει, τὸ Τίον πρὸς ἀνατολὰς τῆς πόλεως κατὰ τὴν παραλίαν, τὴν Κίερον κατὰ τὴν μεσόγαιαν καὶ τὴν μέχρι τοῦ Βοσπόρου θρακικὴν παραλίαν. Ἀλλ' ὁ Ζιποίτης, νεώτερός τις, φαίνεται, ἀδελφός, ὅστις εἶχε λάβῃ τὴν θρακικὴν χώραν εἴτε ὡς πατρικὴν κληρονομίαν εἴτε τανῦν βιαίως αὐτὴν ἀφαρπάσας, ἀντίστη πρὸς τοὺς Ἡρακλεώτας μετ' ἀμφιβρόπου ἐπιτυχίας ἀγωνιζόμενος.

Ἡλπίζε μὲν ἴσως ὁ Ἀντίοχος, ὅτι ἔμελλε διὰ τοῦ Πατροκλέους νὰ καταστήσῃ σεβαστὰ τὰ δικαιώματά του πέραν τοῦ Ἑλλησπόντου· ἀλλὰ μετὰ τὴν ἦτταν ἐκείνου ἡ δύναμις αὐτοῦ πρὸς τὸ παρὸν ἦτο παντάπασι παραλελυμένη, καὶ ὁ κατὰ τῆς Αἰγύπτου ἀρξάμενος πόλεμος περὶ κατοχῆς τῆς Κοίλης Συρίας ἐδέσμευεν ἐνταῦθα ὅσῃν δυνάμειν εἶχε· καὶ ὁμοῦς περὶ πλείστου ἐποιεῖτο νὰ διατηρήσῃ τὰς περὶ τὸν Ἑλλήσποντον σπουδαιοτάτας χώρας. Ὑπάρχει εἰδήσις, ὅτι συνωμολόγησεν εἰρήνην μετὰ τοῦ Κεραινοῦ· ἂν τοῦτο εἶνε ἀληθές, κατ' ἀνάγκην θὰ παρητήθη τῶν ἐπὶ τῆς Θράκης καὶ Μακεδονίας ἀξιώσεων αὐτοῦ, ἀναγνωρίσας τὸ διπλοῦν ἐκείνου διάδημα ²⁾. Εἶχε δὲ τὸσον ἰσχυρότερον πρὸς τοῦτο λόγον, ὅσον

¹⁾ Ὁ *Μέμων* (κεφ. 10) ὀνομάζει αὐτὸν ἀκόμη «ὁ Βιθυνῶν ἐπάρχιον»· ἀλλ' ἡ χρονομετρία ἡ ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῶν διαδόχων αὐτοῦ ἐμφανιζομένη δὲν ἐπιτρέπει οὐδεμίαν ἀμφισβόλαν, ὅτι ἤδη κατὰ τὸ εἰρημένον ἔτος ἀνέλαβε τὸ ὄνομα τοῦ βασιλέως· διότι αὐτόνομος δυνάστης ἦτο ἤδη ὁ πατὴρ του Βᾶς καὶ ἐν ἔτει 279 ὁ Νικομήδης λέγεται παρὰ *Μέμνονι* (κεφ. 18) «ὁ τῆς Βιθυνίας βασιλεὺς».

²⁾ *Ἰουστίνου* XXIV, 1, 8 pulso Antigono cum regnum totius Macedoniae occupasset, pacem cum Antiocho facit.

ὁ Ἀντίγονος ἦτο κοινὸς αὐτῶν ἐχθρὸς· καὶ ἡ μὲν διὰ θαλάσσης ἐπί-
 θεσις αὐτοῦ κατὰ τῆς Μακεδονίας εἶχεν ἀποτύχη· ἡ δὲ κατὰ γῆν
 εἶχε μείνη ὡσαύτως ἄνευ ἀποτελέσματος· ἀλλ' ὁ στόλος αὐτοῦ φαί-
 νεται ὅτι ἐναυλόχει πλησίον τοῦ Ἑλλησπόντου. Ἐκ καλῆς πηγῆς
 ἔχομεν τὴν εἰδῆσιν, ὅτι μεταξὺ Ἀντιγόνου καὶ Ἀντιόχου ἐξεῖράγη
 πόλεμος, ὅτι ἀμφότεροι ἐπὶ πολλὸν χρόνον παρεσκευάζοντο χωρὶς
 νὰ συγκρουσθῶσι, καὶ ὅτι ὁ μὲν Νικομήδης συνετάσσετο μετὰ τοῦ
 Ἀντιγόνου, ἄλλοι δὲ μετὰ τοῦ Ἀντιόχου· οὗτοι βεβαίως ἦσαν ὁ
 Ζιποίτης καὶ ἡ δεῖνα καὶ δεῖνα ἐλληνικὴ πόλις, οἷον ἡ Κύζικος μετὰ
 τοῦ ἀξιολόγου στόλου τῆς. Μανθάνομεν πρὸς τούτοις ὅτι ὁ Νικο-
 μήδης ἔλαβε καὶ παρ' ἄλλων βοήθειαν καὶ παρὰ τῆς Ἡρακλείας
 δεκατρεῖς τριήρεις, ὅτι μετὰ τούτων ἀντιπαρετάχθη κατὰ τῶν τοῦ
 Σελευκίδου, ἀλλ' ὅτι ἀμφότεροι ἀπέφυγον τὴν ναυμαχίαν. Ἵσως
 ὁ συριακὸς στόλος, ναυλοχῶν ἐν Ἑλλησπόντῳ ἀσφαλῶς, ἐκώλυε
 τὴν ἔνωσιν τῶν ἐν τῇ Προποντίδι νεῶν μετὰ τοῦ στόλου τοῦ Ἀν-
 τιγόνου, ὅστις ἐναυλόχει ἐν Τενέδῳ.

Ταῦτα τὰ γεγονότα θ' ἀνήκωσιν εἰς τὸ ἔτος 279. Τοῦτο δὲ τὸ
 ἔτος ἦτο κρίσιμον διὰ τὰς τύχας τῆς Μακεδονίας.

Ὁ Πτολεμαῖος ὁ Κεραυνὸς διὰ τῶν κατὰ τοῦ Ἀντιγόνου ἐπι-
 τυχιῶν καὶ τῆς πρὸς τὸν Ἀντιόχον εἰρήνης ἐστερέωσε πολὺ τα-
 χέως τὴν ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ δύναμιν αὐτοῦ. Ἀλλ' ὑπελεί-
 ποντο ἔτι αἱ ἀξιώσεις τῶν παίδων τῆς ἑτεροθαλοῦς ἀδελφῆς του
 Ἀρσινόης καὶ τοῦ Λυσιμάχου. Ὁ πρεσβύτατος τούτων Πτολε-
 μαῖος, συμμαχήσας μετὰ τοῦ βασιλέως τῶν Ἰλλυριῶν Μονουρίου,
 εἰσέβαλεν εἰς τὴν Μακεδονίαν¹⁾. Τὴν ἔκβασιν τοῦ ἀγῶνος ἀγνοοῦ-

¹⁾ Τρώγου XXIV, prol. Ὁ Πτολεμαῖος οὗτος βεβαίως ἐγεννήθη τῷ 298, ἐπεὶ δὲ τῷ 280 εἶνε ἱκανὸς νὰ πολεμῇ. Ὁ Ἰλλυριὸς ἡγεμὼν λέγεται ἐν τούτῳ τῷ προλόγῳ Μόνιος, ἐν δὲ τῷ προλόγῳ τοῦ XXV βιβλίου Μυτίλλος. Ἀλλ' εἶνε ὁ ἡγεμὼν ἐκεῖνος τῶν Δαρδάνων Μονούνιος, οὗ τινος τὸ ὄρθον ὄνομα ἀπέδειξα ἐν τῇ Zeitschrift für Altersth. n° 104 (Das dardanische Fürstenthum) ἐξ ἐνὸς τετραδράχμου αὐτοῦ, τοῦ μόνου μέχρι τοῦδε γνωστοῦ. Τὸ νόμισμα τοῦτο εἶνε ἐκ τῶν κατὰ τὸν τύπον τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὸ παρὰ L. Müller τῆς IV κλάσεως. φέρει δὲ τὴν ἐπιγραφὴν ΜΟΝΟΥΝΙΟΥ [ΒΑ] ΣΙΑΕΩΣ.

μεν. 'Ο δὲ Κεραυνὸς ἐπεζήτησε μυστικωτέρους τρόπους, ὅπως ἀπαλλαγῇ μὲν τοῦ μνηστῆρος, καταλάβῃ δὲ τὴν Κασσάνδρειαν, ὅπου διέτριβεν ἡ Ἀρσινόη. Ἐμήνυσεν εἰς τὴν βασίλισσαν πρότασιν συνοικεσίου, ὅπερ κατὰ τὰ αἰγυπτιακὰ ἔθιμα οὐδὲν εἶχε τὸ ἄτοπον. Ἡ πάσης σκευωρίας ἔμπειρος γυνὴ δὲν ἐδύνατο νὰ μὴ διίδῃ τὸν σκοπὸν τοῦ ἀδελφοῦ της. Αὐτὴ ἡ μέχρι τοῦδε τὰ πάντα ὑπὲρ τῶν υἱῶν της καὶ τὰ φρικωδέστατα ἐγκλήματα τολμήσασα ἔμελλε νῦν νὰ συνάψῃ γάμον, ὅστις ἤθελε στερήσῃ βεβαίως τοὺς υἱοὺς της πάσης ἐλπίδος ἐπὶ τῆς πατρικῆς βασιλείας; 'Ο Πτολεμαῖος ἐμήνυσεν εἰς αὐτήν, ὅτι θέλει νὰ βασιλεύῃ ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν υἱῶν της, ὅτι δὲν ἐπολέμησε κατ' αὐτῶν, ὅπως ἀρπάσῃ τὴν βασιλείαν, ἀλλ' ὅπως τὴν ἀποδώσῃ εἰς αὐτοὺς, καὶ ὅτι δύναται νὰ πέμψῃ ἕνα τῶν πιστοτάτων φίλων, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου θέλει ἐπιθεβαιώσῃ πάντα ταῦτα διὰ τοῦ ἱερωτάτου ἔρκου. Ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐδίσταζεν ἡ βασίλισσα· ἀλλὰ τέλος, ἔνθεν μὲν στενοχωρουμένη ὑπὸ τοῦ ἀτιθάσσου καὶ φιλεκδίκου ἡθους τοῦ ἀδελφοῦ, ἔνθεν δὲ ἀσθενῶς ἔχουσα πρὸς σπουδαίαν ἀντίστασιν, ἀπεφάσισε νὰ δεχθῇ τὴν πρότασιν. Καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς ὠρκίσθη ἔν τινι ναῷ, παρόντος ἐνὸς ἀπεσταλμένου τῆς ἀδελφῆς του, ὅτι εἰλικρινῶς ζητεῖ εἰς γάμον τὴν βασίλισσαν, ὅτι θὰ εἴναι σύζυγος ἅμα καὶ βασίλισσα, ὅτι οὐδένα ἄλλον γάμον θέλει συνάψῃ, οὐδὲ ἄλλα τέκνα θὰ ἔχῃ εἰ μὴ τὰ ἰδικά της· ἡ δὲ βασίλισσα ἔρχεται· ὁ Πτολεμαῖος τὴν ὑποδέχεται μετὰ τρυφερότητος ἐπιτετηδευμένης, καὶ ἀφ' οὗ λαμπρῶς ἐτελέσθησαν οἱ γάμοι ἐν γενικῇ συνελεύσει, κοσμεῖ αὐτὴν διὰ τοῦ διαδήματος καὶ ἀνακηρύττει βασίλισσαν τῆς Μακεδονίας. Αὕτη δὲ τὸν προσκαλεῖ εἰς τὴν ἑαυτῆς πόλιν Κασσάνδρειαν, καὶ προηγεῖται μετὰ σπουδῆς, ὅπως τὰ πάντα προετοιμάσῃ. Ναοὶ καὶ ὁδοὶ κοσμοῦνται διὰ στεφάνων· πανταχοῦ δὲ παρὰ τοὺς ναοὺς εἶνε τεταγμένα τὰ ἱερεῖα· οἱ δὲ αὐτῆς παῖδες, ὁ Φίλιππος καὶ Λυσίμαχος, ἐστεφανωμένοι καὶ ἐορτασίμως ἡμφιεσμένοι, σπεύδουσιν εἰς προὔπαντησιν καὶ ὑποδοχὴν τοῦ βασιλέως, ὅστις περιπτύσσεται καὶ ἀσπάζεται τοὺς παῖδας. Ἀλλ' εὐθὺς ὡς ἦλθεν εἰς τὴν

πύλην τῶν ἀνακτόρων, καταλαμβάνει διὰ τῶν δορυφόρων του τὴν αὐλήν, τὰς παρόδους καὶ τὰ τείχη, καὶ διατάττει νὰ φονεύσῃ τοὺς παῖδας· οὗτοι δὲ καταφυγόντες εἰς τὰ ἐνδότερα τῶν ἀνακτόρων πρὸς τὴν μητέρα, κρύπτονται εἰς τοὺς κόλπους αὐτῆς· ἀλλ' οἱ φονεῖς ἔρχονται, καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῶν φιλημάτων καὶ ὀλοφυρμῶν τῆς μητρός, ἥτις μάτην προτάττει τὸ ἴδιον αὐτῆς σῶμα κατὰ τῶν ἐγχειριδίων, φονεύουσιν αὐτούς. Αὕτῃ δὲ μετὰ δύο θεραπαινίδων φεύγει εἰς τὴν ἱερὰν νῆσον Σαμοθράκην¹⁾.

Τότε ἐξώρμησεν ἀπὸ τοῦ Δουνάβεως ἡ φοβερά θύελλα, ἥτις ἔμελλε νὰ ἐκραγῇ εἰς πελωρίους ῥιπὰς ἐπὶ τῶν μεσημβρινῶν κλιτύων τοῦ Αἰμου μέχρι τῶν μυχιαιτάτων τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Κελτικὰ φύλα εἰσῆλθαν ἀπὸ τῶν τελευταίων τριῶν ἢ τεσσάρων γενεῶν καὶ πρὸς ἀνατολὰς εἰς τὰς χώρας τοῦ ἰλλυρικοῦ γένους. Τὸ πρῶτον ἀποτέλεσμα τῆς εἰσελάσεως αὐτῶν ἡσθάνθη ὁ βόρειος ἐλληνικὸς κόσμος, ὅτε οἱ Τριβαλλοὶ ὑπερβάντες τὰ ὄρη κατῆλθον πρὸς νότον μέχρι τῶν Ἀβδῆρων, ὑποχωρήσαντες ἐκ τῶν παλαιῶν αὐτῶν οἰκήσεων τῶν παρὰ τὸν Μοραῦαν εἰς τοὺς Αὐταριαταί, οἵτινες εἶχον, ὡς φαίνεται, ἐκδιωχθῇ ὑπὸ τῶν Κελτῶν. Ἀναγκασθέντες δὲ παρὰ τὰ Ἀβδηρα νὰ παλινδρομήσωσι, δὲν ἐπανῆλθον εἰς τὴν παλαιὰν αὐτῶν περιοχὴν, ἀλλὰ τραπέντες ἀνατολικώτερον ἐγκατεστάθησαν μεταξὺ Τιμόκου καὶ Δουνάβεως, ἐκτοπίσαντες τοὺς Γέτας. Ἡ αὔξησις τοῦ μακεδονικοῦ κράτους ἀπ' ἀρχῆς τῆς βασιλείας τοῦ Φιλίππου ἠνάγκασε καὶ τὰ πρὸς βορρᾶν ἔθνη εἰς μείζονα πάντοτε ἡσυχίαν. Ὅτε δὲ τῷ 335 ὁ Ἀλέξανδρος μετὰ ῥαγδαίας νίκας κατὰ τῶν Τριβαλλῶν καὶ Γετῶν ἐνεφανίσθη εἰς τὸν Δούναβιν, πέμψαντες πρέσβεις καὶ οἱ πλησίον οἰκοῦντες Κέλτοί συνωμολόγησαν μετ' αὐτοῦ φιλίαν²⁾. Κατ' ἐκεῖ-

1) Οὕτως ἀφηγεῖται τὸ πρῶτον ὁ *Ιουστίνος* XXVI, 2, 3. Ἀπελθοῦσα δὲ εἰς τὴν Αἴγυπτον μετ' ὀλίγον συνεζεύχθη μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ της Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου. Ταύτην πιθανῶς ὑπαινίττεται ὁ *Πλούταρχος* Παραμυθ. πρὸς Ἀπολλῶν. 19.

2) Παρὰ τίνων Κελτῶν ἦσαν ἀπεσταλμένοι οἱ πρέσβεις οἱ πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον εἰς

νον δὲ τὸν χρόνον ἢ κίνησις τῶν κελτικῶν φύλων ἐτράπη ὀρμητικώτερον πρὸς τὴν Ἰταλίαν. Αὗται δὲ εἶνε αἱ φοβεραὶ ἐκεῖναι πέραν τῶν Ἀπεννίνων μέχρι Τάραντος ληστρικαὶ ἐπιδρομαί, τὰς ὁποίας μέγας ἱστοριογράφος ἀπεκάλεσε τὸν πρῶτον σταθμὸν τῆς καταστροφῆς τῆς ἀρχεγόνου ἀκμῆς τῆς Ἰταλίας. Μετὰ δὲ τὴν πρώτην δεκαετίαν τῆς ἐποχῆς τῶν Διαδόχων φαίνεται ὅτι καὶ τὰ ἀνατολικά κελτικά φύλα πάλιν ἐταράχθησαν, καὶ ὑπὸ τούτων, φαίνεται, ἐξωσθέντες οἱ Αὐταριᾶται ἐκ τῆς παρὰ τὸν Μοραύαν, ἄλλοτε τριβαλικῆς, περιοχῆς τῶν ἐγκατεστάθησαν εἰς τὸ ὄρος Ὀρβήλον¹⁾. Ἀλλ' ὅτε ἐν Ἰταλίᾳ οἱ Σέννονες καὶ Βόιοι μετὰ μακροὺς ἀγῶνας κατεπολεμήθησαν ἐν τινὶ μάχῃ τοῦ 284 καὶ ἐν τινὶ ἐτέρᾳ τοῦ ἐπομένου ἔτους ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, καὶ τούτων ἡ δύναμις καὶ αἱ ἐποικίσεις προήλασαν ἀκάθεκτοι πέραν τῶν Ἀπεννίνων μέχρι τοῦ Ἀδρίου, τότε φαίνεται ὅτι στίφη ἀλλεπάλληλα ἐξ Ἰταλίας ὀρμηθέντα ἐπῆλθον εἰς τὰς ἰλλυρικὰς χώρας. Οἱ δὲ Ἰλλυριοὶ καὶ Θρᾶκες ἡγεμόνες τῶν χωρῶν ἐκείνων, οἱ Αὐταριᾶται, οἱ Δάρδανοι καὶ οἱ Τριβαλλοὶ οἱ πρῶτοι τεταγμένοι καὶ οἱ κατόπιν τούτων Παίονες, Ἀγριᾶνες καὶ Γέται δὲν ἦσαν τοσοῦτον ἰσχυροί, ὥστε ν' ἀνακόψωσι τὸν πλημμυροῦντα χεῖμαρρόν· ἡ δὲ συρ-

Βαβυλῶνα ἐλθόντες (κατὰ τὸν *Διόδωρον* ΙΖ', 118) ἢ μέλλοντες νὰ ἔλθωσι (κατὰ τὸν *Ἀρξιναν* Ζ', 15, 4) εἶνε ἀγνωστον. Νὰ εἰσέλθω δὲ περὶ τοῦ ζητήματος τούτου καὶ ἄλλων ὁμοίων εἰς τὰς ἐρεῦνας τῶν Κελτολόγων κίται ἐκτὸς τῶν ὀρίων τῆς ἐντολῆς μου. Τοὺς Αὐταριάτας ὠνόμασα Ὀλλυριοὺς κατὰ τὸν Στράβωνα καὶ ἄλλους συγγραφεῖς. Τοὺς δὲ στίχους τοῦ κωμικοῦ Ἐπίππου ἐκ τοῦ Γηρυόνου (παρ' *Ἀθηναίῳ* Η', σ. 346), ὅστινες φαίνεται ὅτι ἀναφέρονται εἰς τὰ πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἰδίως δὲ τὴν πρὸς τὸν «Μακεδὸνά ἄρχοντα» προτροπὴν «σέννου Κελτοῦς, μὴ προσκαύσης» προσεπάθησα νὰ ἐρμηνεύσω ἐν τῇ *Zeitschrift für Alterth.* 1886, σ. 1120.

¹⁾ Ὅτι καὶ ὁ Κάσσανδρος ἐπολέμησε πρὸς τοὺς Κελτοὺς, ἐξάγεται ἐκ τῆς μαρτυρίας τοῦ Θεοφράστου παρὰ *Σενέκα* Quaes. nat. III, 11 fuit aliquando aquarum inops Haemus, sed cum Gallorum gens a Cassandro obsessa in illum se contulisset et silvas cecidisset, ingens aquarum copia apparuit Ὁ Πλίνιος (XXXI, § 30) ἀναγράφων τὴν αὐτὴν εἰδησιν, προσθέτει cum valli gratia silvas cecidisset. Ὁ Κάσσανδρος δὲν θὰ ἐπολέμησε τοὺς Κελτοὺς ἐν τῇ ἐπικρατείᾳ τοῦ Λυσιμάχου. Κατὰ τὸν *Ἡρόδοτον* (Δ', 49) ὁ Κίος (Ἴσκηρ) καταβρέων ἀπὸ τῆς Ῥοδόπης διασχίζει τὸν Αἴμον, πιθανῶς δὲ μέχρις ἐκεῖνου τοῦ μέρους (τῶν περὶ τῆς Σόφρας) ἐξετείνετο ἡ χώρα τῶν Ἀγριάνων, ὅτινες πολιτικῶς συνετάσσοντο μετὰ τῶν Μακεδόνων.

ρόη ἢ ἐκ τῶν κατατρεχομένων καὶ δhouμένων χωρῶν ἐξώγκωσε τὸν φοβερὸν κατακλυσμόν. Ἡ δὲ ῥαγδαία κατὰπτωσις τῆς μακεδονικῆς βασιλείας μετὰ τὸν Δημήτριον τὸν Πολιορκητὴν, οἱ ἀγῶνες τοῦ Πύρρου, Ἀντιγόνου καὶ Λυσιμάχου περὶ κατοχῆς αὐτῆς, οἱ ἀγῶνες τοῦ Λυσιμάχου πρῶτον μὲν κατὰ τῶν Γετῶν, εἶτα δὲ κατὰ τοῦ Σελεύκου, καὶ τὸ φοβερὸν τούτου τέλος διέσεισαν ὁλοσχερῶς τὰ προπύργια τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ μιξελληνικοῦ κόσμου τὰ κατὰ τῶν βαρβάρων τῆς ἄρκτου.

Ταχέως θὰ ἐπληροφορήθησαν οἱ Κελτοί, ὅτι τὰ πράγματα οὕτως εἶχον. Τὴν πρώτην ληστρικὴν ἐπιδρομὴν ἐπεχείρησαν οὐχὶ πρὸς νότον εἰς τὸ κράτος τοῦ Πύρρου ¹⁾, ἀλλὰ πρὸς ἀνατολὰς εἰς τὴν Θράκην. Ὁ Καμβάυλης εἰσέβαλε μὲν εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἑβρου, ἀλλὰ μαθὼν ἐνταῦθα πόσον ἰσχυρὰ ἦτο ἡ δύναμις τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐπειδὴ τὰ στίφη αὐτοῦ δὲν ἦσαν ἱκανῶς πολυάριθμα, δὲν ἐτάλμησε νὰ προχωρήσῃ ²⁾.

Τότε ἐπηκολούθησαν οἱ χρόνοι τῶν φοβερῶν ἐκείνων συγχύσεων ὁ ἀγὼν τοῦ Κεραινοῦ κατὰ τε τοῦ Ἀντιγόνου καὶ τοῦ Ἀντιόχου, ἡ ἐξέγερσις τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης Ἀρεως καὶ ἡ διάβασις τοῦ Πύρρου εἰς τὴν Ἰταλίαν· ἀλλὰ πλείοτερον τούτων θὰ ἐπενήργησαν αἱ ἀφηγήσεις τῶν μετὰ τοῦ Καμβάυλου συνεπιδραμόντων, ὅτι αἱ χῶραι τῶν Ἑλλήνων ἦσαν θαυμαστὸν ὅσον πλούσιαι, ὅτι χρυσὰ ἀναθήματα ὑπῆρχον ἐν τοῖς ναοῖς καὶ πολυτελεῖ σκευὴ ἐν ταῖς οἰκίαις τῶν ἀνθρώπων, ὡραῖαι δὲ γυναῖκες πανταχοῦ. Ὅθεν ἄπειρον πλῆθος συνηθροίσθη πρὸς νέας ληστρικὰς ἐπιδρομὰς ³⁾, διαιρεθέντες δὲ εἰς τρεῖς μοῖρας ἀνέζευξαν ἐν ἔτει 279

¹⁾ Ὁ Ἰουστίνος (XXIV, 4) λέγει tantum Gallici nominis terror, ut etiam reges non lacecessiti ultro pacem ingenti pecunia mercarentur. Τοῦτο φαίνεται, ὅτι ἀναφέρεται εἰς τοὺς μικροὺς ἡγεμόνας, οἷον τὸν Ἰλλυριὸν (Βάρδουλιν;), τὸν Δάρδανον Μονούνιον καὶ τὸν Γέτην Δρομιχαίτην.

²⁾ Πανσανίου Ι', 19, 5 « ὀλίγοι καὶ οὐκ ἀξιόμαχοι κατ' ἀριθμὸν Ἕλλησιν ».

³⁾ Κατὰ τὸν Ἀππιανὸν (I', 5) « ἅμα τοῖς Κελτοῖς Ἰλλυριῶν οἱ Σκορδίσκοι μάλιστα καὶ Μαῖδοι καὶ Δάρδανοι τὴν Μακεδονίαν ἐπέδραμον ὁμοῦ καὶ τὴν Ἑλλάδα καὶ πολλὰ τῶν ἱερῶν καὶ τὸ Δελφικὸν ἐσύλησαν ».

ἀπὸ τῶν οἰκήσεων αὐτῶν· καὶ μία μὲν ὑπὸ τὸν Κέρεθρον ἐτράπη πρὸς ἀνατολὰς κατὰ τῶν Τριβαλλῶν καὶ Θρακῶν, ἑτέρα δὲ ὑπὸ τὸν Βρέννον καὶ Ἀκιχώριον ¹⁾ κατὰ τῆς Παιονίας, καὶ τρίτη ὑπὸ τὸν Βόλγιον κατὰ τῆς Ἰλλυρίας καὶ Μακεδονίας.

Μόνον ἡ ἀρτία δύναμις τῆς Μακεδονίας θὰ ἐδύνατο νὰ φράξῃ αὐτοῖς τὴν ὁδόν ²⁾. Ἀλλ' ὁ Πτολεμαῖος ὁ Κεραυνὸς μέρος μὲν τῆς ἑαυτοῦ στρατιᾶς εἶχε συναποστείλῃ μετὰ τοῦ Πύρρου εἰς τὴν Ἰταλίαν, μετὰ δὲ τοῦ ὑπολοίπου ἐστράτευσε κατὰ τοῦ Μονουνίου, πρὸς ὃν εἶχε καταφύγῃ ὁ υἱὸς τοῦ Λυσιμάχου Πτολεμαῖος. Ὅτε δὲ ὁ Μονούνιος καὶ οἱ Ἀρδάνοι ἐπὶ τῇ φοβερᾷ ἀγγελίᾳ τῆς ἀναξέυξεως τῶν Κελτῶν ἔπεμψαν πρέσβεις πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας, προτείνοντες εἰς αὐτὸν εἰρήνην καὶ συμμαχίαν, καὶ ἐπικουρίαν 20,000 ὁπλιτῶν, ἀπέβριψε τὴν πρότασιν, λέγων ὅτι ἡ Μακεδονία θὰ ἦτο κατεστραμμένη, ἂν ὁ λαὸς ὁ ὑποτάξας ἅπασαν τὴν Ἀνατολήν, εἶχε χρείαν τῆς βοηθείας τῶν Δαρδάνων πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς ἰδίας αὐτοῦ χώρας.

Ὁ χεῖμαρρος τῶν κελτικῶν στιφῶν τῶν ὑπὸ τοῦ Βολγίου ἀγομένων κατέκλυσε νῆδὴν τὴν Ἰλλυρίαν, καὶ προσήγγιζεν ἐκ δυσμῶν τὰ μακεδονικὰ σύνορα. Τὴν πρότασιν αὐτῶν τοῦ νὰ φεισθῶσι τῆς Μακεδονίας ἐπὶ καταβολῇ φόρου κατεγέλασεν ὁ Πτολεμαῖος, λέγων ὅτι αὕτη ἐσήμαινε τὸν φόβον τῶν Κελτῶν ἀπὸ τῶν μακεδονικῶν ὅπλων, καὶ ὅτι αὐτὸς κατ' οὐδένα ἄλλον τρόπον θὰ ἐχορήγει

1) Ἐπανειλημμένη ἐξέτασις τῶν περὶ τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Κελτῶν παραδεδομένων εἰδήσεων μ' ἐπείσεν, ὅτι ὁ Ἰουστίνος ἀρύεται ἐξ ἄλλης πηγῆς ἢ ὁ Παυσανίας καὶ Διόδωρος, καὶ ὅτι ἀμφότεροι οὗτοι κοινὸν ὁδηγὸν ἔχουσι τὸν Ἰερώνυμον, τοῦ δὲ δὲ Ἰουστίνου ἡ μυθώδης ἀφήγησις δύναται ν' ἀναχθῇ εἰς τὸν Τίμαιον. Καὶ ἂν εἴνε ἀληθές, ὅτι τὸ ὄνομα Βρέννος εἶνε ἡγεμονίας σημαντικόν, τὸ βέβαιον εἶνε, ὅτι αἱ πηγαὶ ἡμῶν διακρίνουσι τὸσον σαφῶς τὸν Βρέννον ταύτης τῆς ἐπιδρομῆς καὶ τὸν Ἀκιχώριον, ὥστε δὲν δύναται τις νὰ θεωρήσῃ ἀμφοτέρους ὡς τὸ αὐτὸ πρόσωπον.

2) Εὐστοχον εἶνε τὸ παρὰ Πολυδίῳ (Θ', 35) ὑπὸ τοῦ Ἀχαρνᾶνος Λυκίσκου πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας λεγόμενον περὶ τῶν ὑπηρεσιῶν τῶν Μακεδόνων, «οἱ τὸν πλεῖον τοῦ βίου χρόνον οὐ παύονται διαγωνιζόμενοι πρὸς τοὺς βαρβάρους ὑπὲρ τῆς τῶν Ἑλλήνων ἀσφαλείας» ὅτι γὰρ αἰεὶ ποτ' ἂν ἐν μεγάλοις ᾤν κινδύνους τὰ κατὰ τοὺς Ἑλληνας, εἰμὴ Μακεδόνας εἶχομεν πρόφραγμα», μεθ' ὃ ὑπομνησθεὶς ὁ Λυκίσκος τὸν Πτολεμαῖον τὸν Κεραυνὸν καὶ τὰ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ συμβάντα ἐν τῇ πρὸς τοὺς Κελτοὺς μάχῃ.

εἰρήνην, εἰμὴ, ἂν παρέδιδον εἰς αὐτὸν ὁμήρους τοὺς ἡγεμόνας καὶ κατέθετον τὰ ὅπλα. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγας ἡμέρας οἱ Κελτοὶ εἶχον εἰσέλθῃ εἰς τὴν Μακεδονίαν. Μάτην οἱ φίλοι ἀπέτρεπον τὸν βασιλέα νὰ μὴ συμπλακῇ, πρὶν συναθροισθῶσιν ἅπασαι αἱ δυνάμεις· μετὰ παραφόρου θρασύτητος ἐπεξελθὼν κατὰ τῶν πολυπληθεστέρων πολεμίων, τολμᾷ τὴν μάχην. Οἱ Μακεδόνες, ὑποδεέστεροι τῶν βαρβάρων κατὰ τε τὸ πλῆθος καὶ τὴν ἰταμότητα, ἐνδίδουσιν· ὁ φέρων τὸν βασιλέα ἐλέφας τραυματισθεὶς καταπίπτει, αὐτὸς δὲ ὁ βασιλεὺς, πολλὰ τραύματα λαβὼν, ζῶν ἔτι πίπτει εἰς τὰς χεῖρας τῶν Κελτῶν, οἵτινες ἀποκόψαντες αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν, περιφέρουσιν αὐτὴν ἐπὶ δόρατος ὡς σημεῖον νίκης ¹⁾· ὁ δὲ στρατὸς τὸ μὲν ἐφονεύθη, τὸ δὲ ἠχμαλωτίσθη· καὶ τὸ ἄγριον πλῆθος διαχυθὲν εἰς τὴν χώραν ἐπεδόθη εἰς διαρπαγὴν. Μόνον τὰ ὀχυρὰ τεῖχη τῶν πόλεων, ἅπερ οἱ βάρβαροι δὲν εἶχον τὸν τρόπον νὰ ἐκπορθήσωσι, παρέχουσί τινα προστασίαν, ἀλλ' ἡ ἐπίπεδος χώρα εἶνε ἅπασα εἰς τὴν ἐξουσίαν των, καὶ λυμαίνονται αὐτὴν λαφυραγωγοῦντες, πυρπολοῦντες καὶ σφάζοντες κατὰ τὸν ὥμὸν αὐτῶν τρόπον, μόνον ἐλαττήριον ἔχοντες τὴν ἀχαλίνωτον λεηλασίαν.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πτολεμαίου ²⁾ ἀνεφάνη βασιλεὺς ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Μελέαγρος· ἀλλὰ δὲν ἐδυνήθη νὰ σώσῃ τὸν τόπον· διὸ οἱ Μακεδόνες μετὰ δύο μῆνας καθήρεσαν αὐτόν· μηδεὶς δὲ ἄλλου ὑπάρχοντος ἐκ βασιλικοῦ γένους, ἀνηγόρευσαν βασιλέα τὸν Ἀντίπατρον ἀνεψιὸν τοῦ βασιλέως Κασσάνδρου· ἀλλ' οὐδ' αὐτὸς εἰς οὐδὲν ὠφέλησε· διὰ τοῦτο ὁ Σωσθένης, εὐγενὴς Μακεδὼν, ἠνάγκασεν αὐτόν νὰ παραιτηθῇ τοῦ θρόνου, καὶ καλέσας εἰς τὰ ὅπλα πάντας τοὺς δυναμένους νὰ ὑπηρετήσωσιν, ἠγωνίσθη εὐτόλμως καὶ ἀκαμάτως πρὸς τὰ ἐπὶ τὴν διαρπαγὴν διεσπαρμένα στίφη, καὶ

¹⁾ Ἰουστίνου XXIV, 5. *Μέμνητος* κεφ. 14.

²⁾ Ὁ Πορφύριος παρ' *Εὐσεβίου* Ἀρμεν. ἔκδ. Schön. σ. 235 occisus est postquam anno uno et mensibus quinque regnaverat, ita ut computetur tempus regni ejus ab Ol. CXXIV, 4 usque ad quintum mensem anni primi Ol. CXXV. Ὁ Πορφύριος καθὼς καὶ ὁ σύγγρας αὐτοῦ Εὐσεβίος, ὑπολογίζων τὰς Ὀλυμπιάδας κατὰ τὸ Ἰουλιανὸν ἔτος, τάσσει τὸν θάνατον τοῦ Κεραυνοῦ εἰς τὸν Μάϊον τοῦ 279.

ἀπωθῶν αὐτοὺς ἐκάστοτε πορρώτέρω, ἡλευθέρωσε τὴν χώραν·
προσαγορευθεὶς δὲ ὑπὸ τοῦ στρατοῦ βασιλεὺς ἀπεποιήθη τὸ ἐπί-
φθονον καὶ ἀπατηλὸν διάδημα, ἀρκεσθεὶς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ στρα-
τηγοῦ τῆς Μακεδονίας ¹⁾).

Κατὰ τοὺς χαλεποὺς τούτους καιροὺς, καθ' οὓς πᾶσα πόλις ἦτο
περιωρισμένη εἰς τὰς ἰδίας αὐτῆς δυνάμεις, ἐν Κασσανδρείᾳ εἶχε
τὴν διοίκησιν τῆς πόλεως ὁ Ἀπολλόδωρος. Ὁ κοινὸς κίνδυνος ἔδω-
κεν εἰς αὐτὸν καιρὸν ν' ἀποκτήσῃ δύναμιν ἀπεριόριστον, κατηγο-
ρηθεὶς δὲ ὅτι ἀπέβλεπεν εἰς τὴν τυραννίδα, κατῆλθε μὲν εἰς τα-
πεινοτάτας παρακλήσεις, ἀθωωθείς δὲ ὑπεκρίθη τὸν προστάτην τῆς
ἐλευθερίας, προσποιούμενος ἄσπονδον μῖσος κατὰ τῶν τυράννων,
διὸ καὶ προέτεινε νόμον, ὅπως ἀποπέμψωσι τῆς πόλεως τὸν ἄλλοτε
τύραννον τῶν Ἀθηνῶν Λαχάρην, ὅστις μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λυ-
σιμάχου φεύγων ἀπὸ τόπου εἰς τόπον εἶχεν ἔλθῃ ἐκεῖσε, διότι δη-
θεν εἶχε συμμαχήσῃ μετὰ τοῦ βασιλέως Ἀντιόχου κατὰ τῆς ἐλευ-
θερίας τῆς πόλεως. Προτείναντος δὲ τίνος τῶν ὑπαδῶν του νὰ δοθῇ
εἰς αὐτὸν σωματοφυλακή, αὐτὸς ὁ ἴδιος παρεκάλεσε νὰ μὴ γείνη
τοῦτο, ἰδρύσει δὲ ἑορτὴν εἰς ἀνάμνησιν τῆς βασιλείσσης Εὐρυδίκης,
ἣτις ἀνεκέρυξεν ἐλευθέραν τὴν Κασσάνδρειαν, καὶ ἐνήργησε νὰ
ἐπιτραπῇ ἐλευθέρα ἐξοδος εἰς τὴν φρουρὰν τὴν ὑπὸ τοῦ Πτολε-
μαίου τοῦ Κεραυνοῦ ἐν τῇ ἀκροπόλει κατασταθεῖσαν, καὶ νὰ χο-
ρηγηθῶσιν εἰς αὐτὴν γαῖαι ἐν τῇ χερσονήσῳ Παλλήνῃ. Νομί-
σας δὲ ὅτι οὕτως ἐξησφάλισεν ἀρκούντως ἑαυτῷ τὴν πίστιν τῶν πο-
λιτῶν, προέβη εἰς τὸ ἔργον. Σφάξας, καθ' ἃ λέγει ἡ παράδοσις,
μειράχιον, τὸ μὲν αἷμα ἀνέμιζεν εἰς οἶνον, τὰ δὲ κρέατα αὐτοῦ ἔψη-
σε· καλέσας δὲ τοὺς φίλους εἰς δεῖπνον παρέθηκε τοῦτο τὸ ἔδεσμα
καὶ τοῦτον τὸν οἶνον, ἵνα, καταστήσας αὐτοὺς κοινωνοὺς τοῦ φρι-

¹⁾ Κατὰ μὲν τὸν *Ἰουστίνον* XXIV, 5 unus de principibus Macedonum κατὰ δὲ
τὸν *Εὐσέβιον* ἐκδ. Sch. I σ. 236 « Σωσθένης τις τῶν δημοτικῶν ». Ὁ δὲ Ἀντίπατρος
ὀνομάζεται ἐν μὲν τοῖς Thetaliourum Reges τοῦ *Εὐσέβιου* Ἀρμ. ἐκδ. Schöne I σ. 243
υἱὸς τοῦ Λυσιμάχου, ἀλλὰ οὐκ ἐν αὐτῷ σ. 236, ἀνεψιὸς τοῦ Κασσάνδρου καὶ υἱὸς τοῦ
Φιλίππου.

κτοῦ ἀνοσιουργήματος, ἔτι μᾶλλον ἀσφαλίση τὴν πρὸς αὐτὸν πίστιν των. Τοιοῦτους ἔχων συμπράκτορας ἤρπασε τὴν τυραννίδα, καὶ ἤσκει αὐτὴν ἀπανθρωπότερον πάντων τῶν πρὸ αὐτοῦ καταδυναστευσάντων. Παρέλαθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Κελτοῦς, οἵτινες διὰ τὴν ὠμότητα τοῦ ἥθους ἦσαν ἐπιτήδεια πρὸς θεραπείαν τῆς αἰμοδιψοῦς αὐτοῦ σκληρότητος· ἀργυρολογίαι, σφαγαί, καὶ αἰσχισται ἀκολασίαι διεπράττοντο ἀσφαλῶς ὑπὸ τὴν σκέπην αὐτῶν· ὁ δὲ ὄχλος σιτιζόμενος καὶ κολακευόμενος ἔχαιρε βλέπων τοὺς πλουσίους καταθλιβομένους καὶ περιφρονουμένους ὑπὸ τοῦ τυράννου. Εἰσηγητὴς δὲ τῶν τοιούτων ὑπῆρξε Καλλιφῶν τις Σικελιώτης, ὅστις εἶχεν ἐκμάθη τὰ τεχνάσματα ταῦτα τοῦ δεσποτισμοῦ ἐν ταῖς αὐλαῖς τῶν ἐν Σικελίᾳ τυράννων. Οἱ φόνοι ἐγίνοντο πρὸς τέρψιν, γυναῖκες καὶ γέροντες ἐβασανίζοντο, ἵνα ἐξομολογήσῃσι, ποῦ ὑπῆρχε χρυσὸς καὶ ἄργυρος κεκρυμμένος. Ἡ αὖξσις τοῦ μισθοῦ προσεῖλκυε πλείοτους Κελτοῦς, οἵτινες ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ ὄχλου ἦσαν τὰ στηρίγματα τοῦ τυράννου ¹⁾. Τοῦτο ἔστω τοῦλάχιστον παράδειγμα τῆς καταστάσεως τῆς Μακεδονίας κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος μετὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Κελτῶν.

Οἱ Κελτοί, οἵτινες τῷ 279 ἐξεστράτευσαν οὐχὶ πρὸς ἀναζήτησιν νέας πατρίδος, ἀλλὰ πρὸς λεηλασίαν ²⁾, ἀφοῦ ἐλαφυραγώγησαν καὶ ἡρήμωσαν τὴν Μακεδονίαν, ἐπανεκάμφαν κατὰ τὸ πλεῖστον οἰκαδε· ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ Βρέννος καὶ ὁ Ἀχιχώριος ἐκ τῆς Παιονίας· φαίνεται δὲ ὅτι τὸ αὐτὸ ἔπραξε καὶ ὁ Κερέθριος, ὅστις ἐμελέτα ἐπιδρομὴν κατὰ τῆς Θράκης. Κατὰ τὴν χειμερινὴν ἀνάπαυσιν παρεσκευάζοντο πρὸς νέας ληστείας, διότι ὁ Βρέννος διεφλέγετο ὑπὸ τοῦ φθόνου διὰ τὰ πλουσιώτερα λάφυρα, ὅσα ὁ Βόλγιος ἀπεκόμισεν ἐκ τῆς Μακεδονίας· διὸ ἐπανεῖλημμένος

¹⁾ Πολυαῖνου Γ', 7, ὅπου τὸ « Ἀπολλόδωρος ὁ Κασσάνδρου » γραπτέον « Ἀπολλόδωρος ὁ Κασσανδρεὺς ». Οὕτω δὲ καὶ διωρθώθη ἡδὴ ἐν τῇ ἐκδ. τοῦ Wölflin. Ὁ Πολυαῖνος καὶ ὁ Διόδωρος ΚΒ', 5 καὶ 6 λέγουσιν ὅτι τοῦ μειρακίου τὰ σπλάγγνα μαγειρεύσας παρέθηκε Σ. Μ.]

²⁾ Παράδοξον εἶνε τὸ ὑπὸ τοῦ Μέμνονος (κεφ. 14) λεγόμενον « Γαλατικοῦ μέρους τῆς πατρίδος μεταναστάντος διὰ λιμόν ».

συνίστα ἔν τε ταῖς συνελεύσεσι τοῦ λαοῦ καὶ κατ' ἰδίαν συνδιαλεγόμενος μετὰ τῶν ἡγεμόνων ἐκστρατεῖαν εἰς τὰς ἔτι ἀλαφυραγωγήτους ἐλληνικὰς χώρας. Καί ποτε, λέγουσι, προσήγαγεν εἰς τὴν συνέλευσιν Ἑλλήνας αἰχμαλώτους, μικροσώμους, πενιχρῶς ἐνδεδυμένους καὶ ἐν χρῶ κεκαρμένους, παρ' αὐτοὺς δ' ἔστησε μεγαλοσώμους Κελτοὺς πανόπλους, λέγων ὅτι ἐναντίον τοιούτων ἀνθρωπαρίων δὲν εἶχον, εἰμὴ νὰ ἐκστρατεύσωσιν, ἵνα εὐθὺς καταπολεμήσωσιν αὐτούς, καὶ ὅτι ἀναρίθμητοι εἶνε οἱ θησαυροί, οὓς εἶχον, τά τε χρυσᾶ ἀναθήματα τὰ ἐν τοῖς ναοῖς καὶ τὰ ἀργυρᾶ σκεύη, ὅσα μετεχειρίζοντο ἐν ταῖς συμποσίοις¹⁾. Οὕτω λοιπόν, ἀποφασισθείσης τῆς νέας ἐκστρατείας, συνηθροίσθησαν ἄπειρα πλήθη, κατὰ τὰ λεγόμενα 152,000 πεζοὶ καὶ 20,400 ἵππεις, ὧν ἕκαστος εἶχε δύω ὠπλισμένους ὑπηρέτας, τὸ ὅλον στρατιὰ ὑπερτέρα τῶν 200,000 ὀπλοφόρων, μὴ ὑπολογιζομένων γυναικῶν, παίδων καὶ γερόντων²⁾. Ἀρχομένου τοῦ ἔαρος τοῦ 278, ἐξεκίνησαν. Ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Δαρδάνων μοῖρα 20,000 ἀνδρῶν ὑπὸ τὸν Λεοννόριον καὶ Λοτάριον ἀπεσπάρθη οὐχὶ εἰρηνικῶς ἀπὸ τοῦ κυρίου σμήνους καὶ ἐτράπη πρὸς ἀνατολὰς· ὁ δὲ Βρέννος μετὰ τοῦ λοιποῦ πλήθους ὤρμησε πρὸς νότον, πορευόμενος πρὸς τὴν Μακεδονίαν³⁾.

Ὁ Σωσθένης, καλέσας τοὺς Μακεδόνας εἰς τὰ ὅπλα, ἀντετάχθη ἀμυνόμενος κατὰ τῶν φοβερῶν πολεμίων, οἵτινες προήλασαν εἰς τὴν Θεσσαλίαν ἄνευ μεγάλων ἀπωλειῶν⁴⁾.

¹⁾ Πολυαίνου Ζ', 35. Πανσανίου Γ', 19, 5.

²⁾ Οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι ἀνεγράφησαν κατὰ τὸν Πανσανίαν (ἐν. ἀν.). Ὁ δὲ Διόδωρος ΚΒ', 9, 1 λέγει ὅτι ἦσαν 150,000 «θυρεοφόροι» καὶ 10,000 ἵππεις, μὴ ὑπολογιζομένων τῶν σκευοφόρων, ἐν οἷς 2000 ἄμαξαι. Ὁ δὲ Ἰουστίνος παρέχει 150,000 πεζοὺς καὶ 15,000 ἵππεις.

³⁾ Διόδου XXXVIII, 16 ibi (ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Δαρδάνων) seeditio orta est . . . secessionem facta a Brenno in Thraciam iter avertunt. Σουῖδαν ἐν λ. Γ α λ ά τ α ι ἐκ τοῦ Πολυβίου Μέννονα κεφ. 19, 3.

⁴⁾ Κατὰ τὸν Ἰουστίνον XXIV, 5, 2 ὁ Σωσθένης ἠττήθη ὑπὸ τῶν Κελτῶν, ἐν αἷ δ Διόδωρος (ΚΒ' 9, 1) λέγει τὸ ἐν τῇ κειμένῳ ἀναγραφέν, καὶ ὁ Εὐσέβιος ἐκδ. Sobŕne I, σ. 236 «Σωσθένης δὲ Βρέννον ἐξελάσας. . .» Τὴν εἰσβολὴν τοῦ Βρέννου εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ

Οἱ Ἕλληνες ἔφριξαν ἀκούσαντες τὴν ἐπιδρομὴν τῶν βαρ-
βάρων· κατὰ τάχος δὲ παρασκευασθέντες ἤθελον ν' ἀντεπεξέλ-
θωσι κατὰ τῶν πολεμίων ἐν Θερμοπύλαις, ὅπου ἐφαίνετο δυ-
νατὸν ν' ἀποκρούσωσιν αὐτούς. Μόνον ἡ ἐσχάτη ἀνάγκη τοῦ
φόβου καὶ τοῦ κοινοῦ κινδύνου συνήνησε τοὺς ἐν πρώτοις ἀπει-
λουμένους· οἱ δὲ Πελοποννήσιοι ἔμειναν κατ' οἶκον, νομίζον-
τες ὅτι, ἐπειδὴ οἱ βάρβαροι δὲν εἶχον πλοῖα, ἵνα διαβῶσι πρὸς
αὐτούς, διὰ ξηρᾶς θὰ ἐδύναντο εὐκόλως ν' ἀμυνθῶσιν ὅπισθεν τῶν
τειχῶν καὶ χαρακωμάτων τοῦ Ἴσθμου¹⁾. Ἐκ δὲ τῶν ἐκτὸς τοῦ
Ἴσθμου Ἑλλήνων, ὥπλισαν οἱ μὲν Βοιωτοὶ 10,000 ὁπλίτας καὶ
500 ἱππεῖς, οἱ δὲ Φωκεῖς 3,000 ὁπλίτας καὶ 500 ἱππεῖς, οἱ δὲ
Ὀπούντιοι Λοκροὶ 700 πεζοὺς, οἱ δὲ Μεγαρεῖς 400 ἄνδρας καὶ
τινας ἱππεῖς, οἱ Αἰτωλοὶ 7,000 ὁπλίτας καὶ ὄχι εὐαριθμούς ψι-
λούς καὶ ἱππεῖς²⁾, αὐτοὶ ὁπλίσαντες τοὺς πλείστους στρατιώτας·
οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἔπεμψαν 500 ἱππεῖς καὶ 1,000 πεζοὺς, ἐκτὸς δὲ
τούτων πάσας τὰς τριήρεις, ὅσας εἶχον πλωίμους³⁾. Ἐκ τῶν
βασιλικῶν στρατευμάτων προσῆλθον εἰς τὸν στρατὸν τῶν συμ-

Πανσανίας I, 23, 9 τάσσει λίαν ὠρισμένως εἰς τὸ ἔτος τοῦ ἀρχοντος Ἀναξικράτους Ὀλ.
125, 2, 8 ε. 279—8.

¹⁾ Ὁ **Πανσανίας** (Z', 6, 4) φαίνεται ὅτι ταῦτα λέγων ἐννοεῖ πρὸ πάντων τοὺς
Ἀγαιούς· οἱ ἄλλοι τοῦλάχιστον. Πελοποννήσιοι ἔχουσι καὶ ἄλλα αἷτια. Περὶ τῶν Μεσσηνίων
λέγει (Δ', 28, 2) ὅτι δὲν ἐδύναντο νὰ συστρατεύσωσι, διότι ὁ Κλεώνυμος καὶ οἱ Σπαρτιᾶ-
ται δὲν ἤθελον νὰ συνομολογήσωσι μετ' αὐτῶν εἰρήνην· τότε λοιπὸν φυσικῇ τῇ λόγῳ δὲν
ἤτο ἡ Μεσσηνία ὑποχείριος τοῦ Ἀντιγόνου. Καὶ οἱ Ἀρκάδες δὲ (ἰδίως οἱ Μεγαλοπολίται) δὲν
συνεστράτευσαν διὰ τὸν φόβον τῶν Σπαρτιατῶν (**Πανσανίου** H', 6)· καὶ ἐκεῖ λοιπὸν δὲν
ἦρχεν ὁ Ἀντίγονος. Ἡ δὲ πολιτικὴ τῆς Σπάρτης ἠκολούθει τὰ συμφέροντα τῆς Αἰγύπτου,
καὶ βεβαίως ἡ εἰκασία ὅτι ἡ Αἴγυπτος ἔπεμψε στόλον πρὸς βοήθειαν κατὰ τῶν Κελτῶν εἶνε
ἀνυπόστατος, ὅτι, ὅποτε καὶ ἂν λέγῃ ὁ **Καλλίμαχος** ("Ὑμν. εἰς Δῆλ. 184).

²⁾ Ὁ παρὰ Πανσανίαν ἀριθμὸς τῶν ψιλῶν (90 ἄνδρες) εἶνε ἡμαρτημένος· λείπει ψηφίον
τι σημαίνει χιλιάδας, ἐπειδὴ ὁ Πανσανίας λέγει «Αἰτωλῶν δὲ πλείστη ἐγένετο στρατιά»,
ἦσαν λοιπὸν πλείότεροι τῶν 10,500 Βοιωτῶν.

³⁾ **Πανσανίου** I, 26, 3 «τριήρεις αἱ πλώιμοι πᾶσαι». Μνημονεύει μόνον τριήρεις,
χωρὶς νὰ εἴπῃ πᾶσας. Τὸ δὲ παραδοξώτερον εἶνε ὅτι ἐν τῇ κατωτέρῳ παρατεθησομένη ἐπι-
γραφῇ (Corp. Inscr. Att. II, n° 823) οὐδεὶς γίνεται λόγος περὶ ἀποστολῆς πλοίων, ἀλλὰ
λέγεται μόνον «ὁ δῆμος ἐξέπεμπεν τοὺς τε ἐπιλέκτους καὶ τοὺς ἱππεῖς συναγωνιουμένους
ὕπῃ τῆς κοινῆς σωτηρίας».

μάχων 500 ἄνδρες τοῦ Ἀντιόχου ὑπὸ τὸν Τελέσαρχον καὶ 500 τοῦ Ἀντιγόνου ὑπὸ τὸν Ἀριστόδημον. Καὶ ἂν ὑποτεθῇ, ὅτι τὸ μέρος τῆς Ἑλλάδος, οὗ αἱ πόλεις μετέσχον τούτου τοῦ πολέμου, εἶχε κατ' ἐξοχὴν κακοπαθήσῃ ὑπὸ τοῦ λοιμοῦ, οὐχ ἥττον ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐπιστρατευσάντων στρατιωτῶν εἶνε μικρὸς διότι καὶ ἐν τῷ λαμιακῷ πολέμῳ αἱ Ἀθηναὶ ἠδυνήθησαν νὰ πέμψωσιν ὑπὲρ τοὺς τετραπλάσιους· ἀλλὰ τὸ βέβαιον εἶνε, ὅτι, ἀφοῦ οἱ πολῖται δὲν ἐλάμβανον αὐτοὶ τὰ ὅπλα, ἀλλ' ἡ πόλις ἐμίσθωνε ξένους, τὰ δημόσια ταμεῖα βεβαίως δὲν ἦσαν ἱκανὰ νὰ χορηγήσωσι πλεόστερα¹⁾.

Συναθροισθέντος δὲ τοῦ ἐλληνικοῦ στρατοῦ, μόλις συμποσούμενου εἰς 30,000 ἄνδρας, ἐν Θερμοπύλαις, ἤλθεν ἀγγελία ὅτι οἱ Κελτοὶ προήλασαν μέχρι τῆς Φθιώτιδος. Καὶ ἐπεμψαν μὲν ψιλοὺς καὶ ἱππεῖς εἰς τὸν Σπερχεῖόν, ἵνα λύσωσι τὰς γεφύρας καὶ δυσχεράνωσι κατὰ τὸ δυνατόν τὴν διάβασιν· ἀλλ' ὁ Βρέννος ἐλθὼν καὶ ἰδὼν ὅτι ἡ ἀπέναντι ὄχθη ἦτο κατειλημμένη, ἐπέμψεν, ἅμα τῆς νυκτὸς ἐπελθούσης, 10,000 ἄνδρας, οἵτινες ἔμελλον νὰ διαβῶσι τὸν ποταμὸν πολὺ κατωτέρω, ὅπου βραδέως ῥέει διὰ μέσου ἐλῶν καὶ λειμῶνων· τὴν δ' ἐπιούσαν τὸ πρῶτὸ οὗτοι μὲν ἦσαν ἐπὶ τῆς ἀντιπέραν ὄχθης, οἱ δὲ πρόσκοποι τῶν Ἑλλήνων ὑπεχώρησαν μετὰ πάσης σπουδῆς. Τότε ὁ Βρέννος ἠνάγκασε τοὺς παρὰ τὸν Σπερχεῖόν οἰκούντας ἀντὶ τῶν λυθιστῶν γεφυρῶν νὰ κατασκευάσωσι νέας, ἐκεῖνοι δὲ ἔπραξαν τοῦτο ταχέως, οὐ μόνον διὰ τὸν φόβον τῶν βαρβάρων, ἀλλὰ καὶ ἐλπίζοντες ὅτι ἐντὸς ὀλίγου ἔμελλον ν' ἀπαλλαγῶσιν αὐτῶν. Μετὰ δὲ τοῦτο, διαβάαντες τὸν ποταμὸν οἱ Κελτοί, ἐπετέθησαν κατὰ τῆς Ἡρακλείας, καὶ ἐδήλωσαν μὲν καὶ ἐλαφραγωγῆσαν τὰ περίχωρα, ἐφόνευσαν δὲ

1) Ὁ Πανσανίας (1', 20, 5) λέγει «καὶ ἡγεμονίαν οὗτοι (οἱ Ἀθηναῖοι) κατ' ἀξίωμα εἶχον τὸ ἀρχαῖον». Τὸ πρᾶγμα φαίνεται ἀπίστευτον, ἀφ' οὗ οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον τόσον μικρὰς δυνάμεις. Ὁ τότε στρατηγὸς τῆς Αἰτωλικῆς συμπολιτείας, ὁ πρῶτος, ὃν δυνάμεθα μετὰ βεβαιότητος ὡς τοιοῦτον ν' ἀποδείξωμεν, δὲν μνημονεύεται ἐν τῷ στρατῷ τῷ ἐν Θερμοπύλαις. Εἶνε πιθανὸν ὅτι ἐν τῷ στρατῷ τῶν συμμάχων δὲν ὑπῆρχε κοινὸς ἀρχηγὸς τεταγμένος.

τούς ἐν τοῖς ἀγροῖς· αὐτόμολοι ἐλθόντες ἐκ τοῦ στρατοπέδου τῶν Ἑλλήνων, ἀφηγήθησαν ὅτι τὸ στενὸν εἶχε καταληφθῆ ὑπὸ στρατιωτῶν συναθροισθέντων ἐκ διαφόρων πόλεων. Ὁ Βρέννος δὲν ἐχρονοτρίβησεν, ἵνα ἐπιχειρήσῃ ἔφοδον κατὰ τῆς πόλεως Ἡρακλείας, ἥτις, καίπερ ἐχθρικῶς διακειμένη πρὸς τοὺς Αἰτωλοὺς ὡς ἀναγκάσαντας αὐτὴν νὰ προστεθῇ εἰς τὴν συμπολιτείαν αὐτῶν, ἦτο ὅμως ἐτοίμη ν' ἀντιτάξῃ ἐρρώμενην ἄμυναν, ἀλλ' ἔσπευσε πρὸς τὸ στενόν. Ἐνταῦθα δὲ συνεκροτήθη κρατερὰ μάχη. Οἱ Ἕλληνες προστατεύομενοι ὑπὸ τε τῆς ὀχυρᾶς θέσεως καὶ ὑπὸ τοῦ βαρέος αὐτῶν ὀπλισμοῦ καὶ ὑποστηριζόμενοι ὑπὸ τῶν τριήρων, αἵτινες προσεγγίσασαι πλησιέστατα εἰς τὴν ἀκτὴν, ἐξηκόντιζον παντοῖα βέλη, διετήρησαν τὸ στενόν, οἱ δὲ Κελτοὶ ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσωσιν.

Μετὰ ἐπτὰ ἡμέρας ὁ Βρέννος διέταξε νὰ ἐπιχειρήσωσι τὴν κατάληψιν ἀτραποῦ ἀγούσης ἐξ Ἡρακλείας εἰς τὴν Οἶτην, ἐπειδὴ πλούσιος ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους παρεῖχεν ἐλπίδα καλῶν λαφύρων· ἀλλ' ὁ στρατηγὸς τοῦ Ἀντιόχου Τελέσαρχος κατεῖχε τὴν ὁδόν, ἀμυνόμενος εὐτολμότατα, καὶ ἔπεσε μὲν, ἀλλ' οἱ Κελτοὶ ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσωσιν. Οἱ ἀνωφελεῖς οὗτοι ἀγῶνες κατεπόνησαν αὐτοὺς, καὶ ἡ πέριξ χώρα εἶχεν ἐρημωθῆ ἐπιτηδείων. Ὁ δὲ Βρέννος ἐγνώριζεν, ὅτι τὸ ἰσχυρότατον μέρος τοῦ στρατοῦ τῶν πολεμίων συνίστατο ἐξ Αἰτωλῶν, καὶ ἂν ἠδύνατο νὰ βιάσῃ αὐτοὺς νὰ παλινοστήσωσιν, ἢ ἄλως τῶν Θερμοπυλῶν ἦτο σχεδὸν βεβαία. Ἐπεμψε λοιπὸν 40,000 ἄνδρας ὑπὸ τὸν Ὀρεστόριον καὶ Κόμβουτιν ὀπίσω, ἵνα διαβάντες τὸν Σπερχεῖον καὶ τὴν Θεσσαλίαν εἰσβάλωσιν εἰς τὴν Αἰτωλίαν. Οὗτοι εἰσεχώρησαν μέχρι τοῦ Αἰτωλικοῦ χωρίου Καλλίου, ἐκεῖ δὲ διέπραξαν ἀνηκούστους ἀπανθρωπίας καὶ κακουργίας· φόνοι, ἐμπρησμοὶ καὶ βιασμοὶ ἐξετελοῦντο κατὰ τὸν ὠμότεον τρόπον· λέγεται δὲ ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ αἷμα τῶν σφαζομένων ἔπινον· εἴτα δὲ λεηλατοῦντες καὶ πυρπολοῦντες διεσπάρησαν εἰς τὰς κοιλάδας τῆς χώρας. Ταῦτα μαθόντες οἱ ἐν Θερμοπύλαις Αἰτωλοὶ ἔσπευσαν εἰς τὴν

πατρίδα· λαβόντες δὲ βοήθειαν ἐξ Ἀχαιῶν παρὰ τῶν Πατρῶν καὶ συναγωνιζομένων γυναικῶν, γερόντων καὶ παιδῶν, κατέλαβον τὰς στενοπορίας, δι' ὧν ὤφειλον νὰ διέλθωσιν οἱ Κελτοί, καὶ ἐπέπεσον κατ' αὐτῶν μετὰ νέας ἐκάστοτε ὁρμῆς καὶ μεγάλης ἐπιτυχίας· οἱ ἡμίσεις τῶν πολεμίων λέγεται ὅτι ἐξωλοθρεύθησαν κατὰ τὴν ἐπάνοδον.

Ἐν τούτοις ὁ κύριος στρατὸς τῶν Κελτῶν διέμενεν ἔτι πρὸ τῶν Θερμοπυλῶν· τότε οἱ Ἡρακλεῶται καὶ Αἰνιᾶνες, ὅπως ἀπαλλαγῶσι τῶν βαρβάρων, ἀνέλαβον νὰ δείξωσιν εἰς αὐτοὺς ὁδὸν διὰ τῆς Οὔτης· ἦτο ἡ αὐτὴ ὁδός, δι' ἧς πρὸ διακοσίων ἐτῶν ὁ Ἐφιάλτης εἶχεν ὁδηγήσῃ τοὺς Πέρσας. Ὁ Βρέννος, ἀποκρυπτόμενος ὑπὸ τῆς ὁμίχλης, ἀνέβη τὸ ὄρος ἔχων ἐπιλεκτὸν τι στίφος, καταλιπὼν δὲ τοὺς πλειότερους ὑπὸ τὸν Ἀχιχώριον εἰς τὴν χώραν τῶν Αἰνιάνων. Οἱ δὲ Φωκεῖς οἱ κατέχοντες τὴν ὁδὸν δὲν εἶδον αὐτοὺς πρότερον, εἰ μὴ ὅτε παραπολὺ ἐπλησίασαν, δι' ὃ ἡ ἀντίστασις αὐτῶν — καθ' ἣν ἔπεσεν ἀνδρείως μαχόμενος ὁ Ἀθηναῖος Κυδίας — ὑπῆρξε ματαία· καὶ οἱ Κελτοὶ κατῆλθον τὸ ὄρος ὡς χεῖμαρρος, οἱ δὲ ἐν τῷ στενῷ τῶν Θερμοπυλῶν Ἕλληνες πανταχόθεν περικυκλωθέντες οὐδεμίαν ἄλλην σωτηρίαν εἶχον, εἰμὴ τὴν εἰς τὰς ἀττικὰς τριήρεις καταφυγὴν, καὶ οὕτως τὰ ἑλληνικὰ στρατεύματα διεσχορπίσθησαν πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς ἰδίας πατρίδος.

Τότε πλεόν ὁ καταστρεπτικὸς χεῖμαρρος τῶν βαρβάρων διέχυθη ἀνὰ πᾶσαν τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα, ἔνθεν μὲν ὁ Βρέννος¹⁾, ἐτέρωθεν δὲ ὁ Ἀχιχώριος μετὰ τοῦ ἐπιλοιποῦ στρατοῦ καὶ τῶν ἀποσκευῶν. Οἱ θησαυροὶ τοῦ ἐν Δελφοῖς ναοῦ ἐξέκαιον τὴν φιλοχρηματίαν αὐτῶν. Ἀλλ' οἱ Φωκεῖς συνηθροίσθησαν κατὰ τάχος ἐκ πασῶν τῶν πόλεων, προστεθέντων εἰς αὐτοὺς καὶ 400 Λοκρῶν ἐξ Ἀμφίσσης πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ ναοῦ τῶν Δελφῶν· οἱ δὲ πλεῖστοι τῶν Αἰτωλῶν ὥρμησαν, ὅπως ἐπιτεθῶσι κατὰ τοῦ ὑπὸ τὸν Ἀχιχώριον πλήθους τοῦ ἄγοντος τὰ πολλὰ λάφυρα· καὶ μετὰ

¹⁾ Ὁ Ἰουστίνος XXIV, 7, 2 προσθέτει Aenianum et Thessalorum duces, qui se ad praedae societatem junxerant.

ἐπανειλημμένους ἐπιθέσεις ἤρπασαν ἀπ' αὐτῶν μέγα μέρος τῆς λείας, ἐν ᾧ ὁ Βρέννος προήλαυνε κατὰ τῶν Δελφῶν.

Ὅσα ἐκεῖ συνέβησαν διεκόσμησαν οἱ Ἕλληνες ἐπὶ τὸ μυθωδέστερον. Χιονοστρόβιλοι ἐν καιρῷ θέρους, σεισμοὶ καὶ καταιγίδες καταταράττουσι τὰ πνεύματα τῶν βαρβάρων τῶν ἀνοσίως προσπελαζόντων εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ θεοῦ· καὶ φλόγες μὲν καταπίπτουσιν ἐξ οὐρανοῦ, ἵνα κατακαύσωσιν αὐτούς· ἥρωες δ' ἀναθρώσκουσιν ἐκ τῶν κόλπων τῆς γῆς, ἵνα διὰ φοβερῶν ἀπειλῶν καταπλήξωσιν αὐτούς, τοιαύτην δ' ἔχοντες ὑποστήριξιν παρὰ τῶν θεῶν οἱ ὀχρῶαλεοὶ Ἕλληνες μάχονται δι' ὅλης τῆς ἡμέρας, τῆς νυκτὸς δ' ἐπελθούσης, ὑποχωροῦσιν εἰς τοὺς Δελφούς. Ἄλλ' ὁ θεὸς μάχεται δι' ὅλης τῆς νυκτὸς ὑπὲρ τοῦ ἱεροῦ· βράχοι ἀποσπώμενοι ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ Παρνασσοῦ κυλίσονται κατὰ τῶν βαρβάρων καὶ θάπτουσιν αὐτοὺς καθ' ἑκατοντάδας· πυκναὶ χιόνος νιφάδες μαστίζουσιν αὐτοὺς κατὰ πρόσωπον. Ἄλλ' οὗτοι, μὴ διακρίνοντας τὴν παρουσίαν τοῦ θεοῦ, ἐπαναλαμβάνουσι τὸν ἀγῶνα τὴν ἐπαύριον τὸ πρῶν· οἱ δὲ Ἕλληνες, ἐξορμήσαντες ἔκ τε τῆς πόλεως καὶ τῶν ἐκ τοῦ ὄρους χαραδρῶν, προσβάλλουσι τοὺς βαρβάρους καὶ ἐκ τῶν πλαγίων καὶ ἐκ τῶν ὀπισθεν· καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ θεοί, ὁ Ἀπόλλων, ἡ Ἄρτεμις καὶ ἡ Ἀθηνᾶ μεγαλοφώνως ἀλαλῆζοντες μετέχουσι τοῦ ἀγῶνος. Τότε πανικὸς φόβος καταλαμβάνει τοὺς βαρβάρους μανιωδῶς στρέφοντας κατ' ἀλλήλων τὰ ὅπλα· καὶ ὁ μὲν Βρέννος πίπτει θανασίμως τρωθείς, ὅλος δὲ ὁ στρατὸς τῶν Κελτῶν ἐξολοθρεύεται, οὐδενὸς ἐπιζήσαντος ἐκ τῶν μυρίων ἐπιστρατευσάντων.

Τοιαύτη εἶνε ἡ ἀφήγησις τῶν Ἑλλήνων, ποιητικὴ μὲν, ἀλλ' ὅχι σύμφωνος πρὸς τὴν ἀλήθειαν. Βεβαίως οἱ Κελτοὶ ἔπαθον παρὰ τοὺς Δελφοὺς βαρείας συμφοράς· διότι αἱ δυσχωρίαι τοῦ ἐδάφους, αἱ καταιγίδες καὶ ἡ ἀναντίρρητος ἀνδρεία τῶν τετραχιλίων περίπου ἀνδρῶν τῶν ὑπὲρ τοῦ ἱεροῦ ἀμυνομένων θὰ ἐπήνεγκε τὸν ὄλεθρον εἰς πολὺ πλῆθος· ἀφ' οὗ δὲ ἔπesse καὶ ὁ Βρέννος, ἔσπευσαν κατὰ τὴν συμβουλὴν τοῦ ἀπολὸνῃσκοντος ἡγεμόνος

νὰ ὑποχωρήσωσιν ¹⁾), ἀλλὰ τὸ σμῆνος τούτων τῶν βαρβάρων δὲν ἔπαυσε τοῦ νὰ εἶνε εἰσέτι ἐπίφοβον· διότι ἡ μὲν παρὰ τὸν Σπερχειὸν ὑπολειφθεῖσα μοῖρα δὲν εἶχεν ἐξοντωθῆ· στίφη δὲ μεμονωμένα ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐλυμαίνοντο τὰς στενοπορίας καὶ τὰς ὁδοὺς τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ²⁾). Μέρος δὲ τῆς ἐπὶ τοὺς Δελφοὺς μοίρας, Τεκτόσαγες ὀνομαζόμενοι, ἐπανέκαμψαν, λέγεται, εἰς τὴν μακρὰν κειμένην πατρίδα των ³⁾). Ἄλλα δὲ στίφη ὑπὸ τὸν Κομοντόριον καὶ Βαθάνατον ἐπανῆλθον διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ, δι' ἧς εἶχον ἔλθῃ, πρὸς τὰς βορείους διόδους, ὑποστάντες πολλὰς ἐπιθέσεις παρὰ τῶν πρότερον ὑπ' αὐτῶν κακοποιηθέντων, καὶ ἐκεῖ ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Δαρδάνων, ἐχωρίσθησαν· καὶ οἱ μὲν περὶ τὸν Βαθάνατον, πορευθέντες εἰς τὴν Ἰλλυρίαν ἐγκατεστάθησαν ἐκεῖ, ὅπου ὁ Σαῦος συμβάλλεται πρὸς τὸν Δούναβιν· οἱ δὲ ἄλλοι, οἱ περὶ τὸν Κομοντόριον, ἐξολοθρεύσαντες τὴν δύναμιν τῶν Τριβαλλῶν καὶ Γετῶν, ἰδρυσαν τὸ κράτος τῆς Τύλως ἐκατέρωθεν τοῦ Αἰῆμου ⁴⁾).

Τέλος οἱ περὶ τὸν Λοτάριον καὶ Λεοννάριον ἦδη κατὰ τὸ ἔαρ ἀποσπασθέντες τοῦ κυρίου σώματος, διαδραμόντες τὴν Θράκην, καὶ τοὺς μὲν εἰρήνην ἐξαίτησαντας φορολογήσαντες, τοὺς δὲ ἀν-

¹⁾ Ταῦτα κατὰ τὸν *Διόδωρον* KB', 9, 2) ὅστις ἄμα λέγει ὅτι συνεβούλευσε ἡ βασιλεῖα καταστῆσαι Κιχώριον». Καὶ περὶ τούτου οὐδὲν λέγει ὁ Ἰουστίνος, τοῦναντίον μάλιστα alter ex ducibus punitis belli auctoribus cum X millibus sauciorum citato agmine Graecia excedit

²⁾ Κατὰ ταύτην τὴν ἔννοιαν ἐρμηνεύει ὁ Kōhler τὴν ἡρωικηρισμένην ἐπιγραφὴν ἐν τῷ Corp. I. Att. II, n° 321, καθ' ἣν, ἐορταζομένων τῶν Ἀνθεστηρίων τῶν ἐπὶ ἀρχόντος Δημοκλέους, 'Ολ. 125, 3, δ' ἐ. κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 277, χάριν τῆς ἐορτῆς ἔπρεπε καλῶς νὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ ἱερὰ ὁδὸς καὶ τὸ Δίπυλον. Ὁ χρόνος τῆς ἐπὶ τοὺς Δελφοὺς ἐκστρατείας ἐξάγεται ἐκ τῆς μαρτυρίας τοῦ *Πανσανίου* (I. 23, 9), ὅτι ἐγενεῖν ἐπὶ ἀρχόντος Ἀναξικράτους (279—8), καὶ ἐκ τοῦ *Πολυβίου* (B', 20, 6) «ταῦτα δὲ (ἡ νίκη τῶν Ῥωμαίων κατὰ τῶν Γαλατῶν) συνέβαινε γενέσθαι τῷ τρίτῳ πρότερον ἔτι τῆς Πύρρου διαβάσεως εἰς Ἰταλίαν (ἔαρ 280), πέμπτῳ δὲ τῆς Γαλατῶν περὶ Δελφοὺς διαφυγῆς». Ἡ κατατροφὴ λοιπὸν τῶν Κελτῶν περὶ τοὺς Δελφοὺς συμπίπτει πρὸ τοῦ Ἰουλίου τοῦ 278.

³⁾ *Ἰουστίνου* XXXII, 5, 6. Εἶνε ἐκεῖνοι, περὶ τῶν θησαυρῶν τῶν ὀπλοίων τῶν ἐν Τολώσῃ πολλὰ διηγουνται οἱ ἀρχαῖοι συγγραφῆς.

⁴⁾ Τὸ ὄνομα Τύλη ἢ Τύλις νομίζουσι τινες ὅτι ἀνευρίσκουσιν ἐν τῷ Tulowsko Polje πλησίον τῆς ὥρας κοιλάδος τοῦ Καζανλίκ.

θισταμένους κατατροπώσαντες, ἀφίχθησαν πλησίον τοῦ Βυζαντίου. Ἡ πλουσία καὶ ἰσχυρά αὕτη πόλις ἐπεχείρησε μὲν ν' ἀγωνισθῇ, ἀτυχήσασα δὲ ἠναγκάσθη νὰ υποβληθῇ εἰς φορολογίαν, λαβοῦσα παρὰ τῶν φιλικῶν πόλεων συνδρομὰς καὶ δὴ μόνον παρὰ τῆς Ἡρακλείας 4,000 στατῆρας. Τὰ κελτικά σμήνη προελάσαντα ἐφορολόγησαν τὰς πλουσίας παραλίους πόλεις τῆς Προποντίδος, καὶ διήρπασαν ὅσα ἡδυνήθησαν· περὶ δὲ τοῦ πλούτου τῆς ἀπέναντι ἀκτῆς ἤκουον τοσοῦτον ἐπαγωγὰ, ὥστε ἀπεφάσισαν νὰ διαπεραιωθῶσι· κυριεύσαντες δὲ δι' ἐνὸς ἐγχειρήματος τὴν Λυσιμάχειαν, διέδραμον ἔπειτα τὴν Χερσόνησον, ὅθεν ἔβλεπον ἐδῶ καὶ ἐκεῖ τὰς εὐφόρους παραλίας τῆς Ἀσίας ὡς διὰ ποταμοῦ χωριζόμενας ¹⁾. Ἀλλὰ τὸ Βυζάντιον ἠρνήθη νὰ χορηγήσῃ πλοῖα πρὸς τὴν διάβασιν· ἐπίσης ἠρνήθη καὶ ὁ στρατηγὸς τῆς ἀπέναντι ἀκτῆς Ἀντίπατρος νὰ διαπεραιώσῃ αὐτούς. Μετὰ δὲ ταῦτα τὸ μὲν πλεῖστον τῆς στρατιᾶς τὸ περὶ τὸν Λεοννόριον ἐστράφη ὀπίσω πρὸς τὸ Βυζάντιον, ὁ δὲ Λουτάριος καταλαβὼν τὰς δύο τριῆρεις καὶ τὰς δύο θαλαμηγούς, ἃς ὁ Ἀντίπατρος ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς προπομπῆς τῶν πρέσβεων τοῦ εἶχε προσαράξῃ εἰς τὴν ἀκτὴν, διεβίβασε δι' αὐτῶν τοὺς ἀνθρώπους του, ἵνα ἐγκατασταθῶσι κατὰ πρῶτον εἰς τὸ Ἴλιον, ἐκεῖθεν δ' ἔπειτα εὐθὺς νὰ ἐπιχειρήσωσι τὰς εἰς τὴν Ἀσίαν ληστρικὰς ἐπιδρομὰς των ²⁾.

Ἐπειδὴ ἔκ τινος ἐν παρόδῳ σημειώματος ἐξάγεται, ὅτι κατὰ τοῦτο τὸ ἔτος ὁ Ἀντίγονος ἐπολέμει ἐν Ἀσίᾳ πρὸς τὸν Ἀντίοχον, καὶ ἐπειδὴ ἑτερόν τι σημείωμα διδάσκει, ὅτι ὁ Ἀντίγονος ἐδύνατο νὰ διαθέσῃ τὴν ἐν Αἰολίδι Πιτάνην, καὶ ἐπειδὴ ὑπάρχει καὶ ἔχνος εἰδήσεως, ὅτι μία τις ἐπιτυχὴς ναυμαχία εἶχε δώσῃ εὐνοϊκὴν τρο-

¹⁾ *Μέμνωνος* κεφ. 19· *Λιβίου* XXXVIII, 16. Ὁ *Πανσανίας* (I', 23, 9) ταύτην τὴν στρατείαν τοῦ Λουτάρου ὑπονοεῖ λέγων ὅτι αἱ Κελτοὶ διέβησαν εἰς τὴν Ἀσίαν ἐπὶ ἀρχόντου Δημοκλείου (Ὀλ. 125, 3 & ε. 278—7), τουτέστι τὸ ἔαρ τοῦ 277.

²⁾ *Στράβωνος* IB, σ. 566 «ἀρχηγὸς δὲ δοκεῖ μάλιστα τῆς περατώσεως τῆς εἰς τὴν Ἀσίαν γενέσθαι Λεοννόριος». Ὁ δὲ *Μέμνων* (κεφ. 19, 3) ὀνομάζει τοὺς ἀρχηγούς *Λεωννώριον* καὶ *Λουτάριον* (κατὰ τὸν C. Müller ἐν τοῖς χειρογράφοις φέρεται ἡ γραφὴ *Λουτούριος*),

τὴν εἰς τὰς τύχας τοῦ Ἀντιγόνου ¹⁾, ἡ διαγωγή τοῦ στρατηγοῦ τῆς Συρίας παρὰ τὸν Ἑλλήσποντον ἐπιτρέπει νὰ εἰκάσωμεν, ὅτι ὁ πόλεμος τῶν δύο βασιλείων εἶχε λήξῃ, καὶ εἶχε συνομολογηθῇ μεταξὺ αὐτῶν εἰρήνη, δι' ἧς θὰ εἶχεν ὀρισθῇ, ὅτι ὁ μὲν Ἀντίγονος παρηγεῖτο τῶν ἐν Ἀσίᾳ κτήσεων καὶ ἀξιώσεων, ὁ δὲ Ἀντίοχος ἀντὶ τούτου ἀνεγνώριζεν αὐτὸν ὡς τὸν μόνον ἔχοντα δικαίωμα ἐπὶ τοῦ μακεδονικοῦ διαδῆματος, καὶ ἔδωκεν αὐτῷ μνηστῆν τὴν ἀδελφήν του Φίλαν ²⁾.

Διότι μετὰ τὴν φοβεράν παλὶρρόϊαν τῶν Κελτῶν ἐπὶ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ἡ Μακεδονία περιέπεσεν εἰς οἰκτρὰς ταραχάς. Ὁ μὲν Σωσθένης εἶχεν ἀποθάνῃ· πολλοὶ δὲ μνηστῆρες ἐπεφάνησαν ταυτοχρόνως, ὀνομαστὶ ὁ Ἀντίπατρος, ὁ Πτολεμαῖος καὶ ὁ Ἀρρίδατος ³⁾. Διὰ τῶν ιδίων αὐτῆς δυνάμεων ἡ Μακεδονία δὲν θὰ ἠδύνατο πλέον νὰ σωθῇ καὶ ἡ Θράκη ἔτι ὀλιγώτερον.

Μετὰ τοῦτο εὐρίσκομεν τὸν Ἀντίγονον μετὰ τοῦ στόλου καὶ τῶν ἐλεφάντων πλησίον τῆς Λυσιμαχείας· πῶς εἶχεν ἔλθῃ ἐκεῖσε, εἶνε ἄγνωστον, ἀλλὰ βεβαίως μετὰ τὴν διάβασιν τοῦ Λουσαρίου εἰς τὸ Ἴλιον. Εἰς τὴν Λυσιμάχειαν ἔρχονται πρὸς τὸν βασιλέα,

¹⁾ *Τρώγου Πομπηίου* prol. XXIV bellum quod inter Antigonum Gonatam et Antiochum Seleuci filium gestum est. Μετὰ ταῦτα ἔπεται ὁ πόλεμος τοῦ Κεραυνοῦ κατὰ τοῦ Μονουρίου καὶ κατὰ τῶν Κελτῶν καὶ ὁ θάνατος αὐτοῦ (279)· ἔπειτα repetitae inde Gallorum origines καὶ ἡ ἐπὶ τοὺς Δελφοὺς ἐκστρατεία (278). Τὸ περὶ Πιτάνης σημείωμα εὐρίσκεται παρὰ *Διογένη τῷ Λαερτίῳ* (Δ', 39). Περὶ δὲ τῆς ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ὑπονοουμένης ναυμαχίας ἴδ. τὴν Ἱστορίαν τῶν Ἐπιγόνων.

²⁾ *Ἰουστίνου* XXV 1, 1. inter duos reges, Antigonum et Antiochum, statuta pace cum in Macedoniam reverteretur Antigonus, novus eidem repente hostis exortus est. Κατὰ τὴν μαρτυρίαν ταύτην δύναται τις νὰ παραδεχθῇ ὅτι εἰρήνη τις τοῦλάχιστον συνομολογήθη μεταξὺ τῶν δύο βασιλείων, ἴσως δὲ καὶ ὅτι ἡ εἰρήνη αὕτη προηγήθη τῆς ὑπὸ τῶν Κελτῶν ἐπὶ χρηματικῇ ἀμοιβῇ προσενεχθείσης καὶ τῆς μεγάλης ἐν Λυσιμαχείᾳ νίκης διότι αὕτη ἔπεται εὐθὺς κατόπιν παρὰ Ἰουστίνου.

³⁾ *Εὐσεβίου* ἐκδ. Schöne I, σ. 237 λέγει τοὺς τρεῖς τούτους ἀντιποιεῖσθαι μὲν τῶν πραγμάτων, ὁλοσχερῶς δὲ μηδὲνα προστῆναι. Τούτων ὁ μὲν Ἀντιπατρος ἐνδεχόμενον νὰ ᾔτο υἱὸς τοῦ Φιλίππου, ἀδελφοῦ τοῦ Κασσάνδρου (*Εὐσεβίου* σ. 236)· ὁ δὲ Πτολεμαῖος υἱὸς τοῦ Λυσιμάχου, ὁ πρὸς τοὺς Δαρδάνους καταφυγών. Ὁ *Διόδωρος* (KB', 4 καὶ δ' ἀναφέρει ὁ Δέξιππος, λέγει ὅτι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κεραυνοῦ ἐδυνάστευσαν ὁ Πτολεμαῖος, ὁ Ἀλέξανδρος καὶ Πύρρος ὁ Ἡπειρώτης (!) «οἱ πάντες ἔτη τρία κατὰ Διόδωρον».

πρέσβεις τῶν Κελτῶν — ὡς φαίνεται παρὰ τοῦ Κομοντορίου — προτείνοντες αὐτῷ ἀργυρώνητον εἰρήνην· φιλοξενεῖ τοὺς πρέσβεις ἐν πάσῃ πολυτελείᾳ, καὶ ἐπιδεικνύει εἰς αὐτοὺς τὰς ναῦς, καὶ τοὺς μαχίμους ἐλέφαντας. Ἐπανελθόντες δὲ οἱ πρέσβεις, ἀφηγοῦνται περὶ τῶν ἐν τῷ βασιλικῷ στρατοπέδῳ θησαυρῶν καὶ περὶ τῆς ὀλιγωρίας, μεθ' ἧς φυλάττεται. Τοῦτο διεγείρει ἔτι μᾶλλον τὴν φιλοχρηματίαν τῶν βαρβάρων, οἵτινες ἐξορμῶσι πρὸς τὰ πλούσια λάφυρα· εὐρόντες δὲ τὸ στρατόπεδον ἀχαράκωτον καὶ ἀφρούρητον ὡς ἐν φυγῇ κατεσπυσμένη, εἰσέρχονται εἰς αὐτὸ μετὰ προφυλάξεως, φοβούμενοι προδοσίαν, καὶ λεηλατήσαντες ἀνενόχλητοι, τρέπονται ἔπειτα πρὸς τὰς ναῦς, ὅπου ὡσαύτως ἐπιδίδονται εἰς τὴν διαρπαγὴν· ἄλλ' αἰφνης προσβληθέντες ὑπὸ τῶν κωπηλατῶν καὶ τῶν προσδραμόντων στρατιωτῶν, καταλαμβάνονται ὑπὸ πανικοῦ φόβου καὶ κατασφάζονται ¹⁾).

Μετὰ τὴν ἐν Λυσιμαχείᾳ νίκην ὁ 'Αντίγονος ἤνοιξε τὴν πρὸς τὴν Μακεδονίαν ὁδόν· ἐνδεχόμενον δὲ ἡ Θράκη νὰ ἔμεινεν ἐπὶ τοῦ παρόντος εἰς τοὺς βαρβάρους τῆς Τύλλεως.

Ἐπιχειρήσας δὲ ν' ἀπαλλάξῃ τὴν Μακεδονίαν τῆς ἀναρχίας²⁾, ἐμίσθωσε κελτικόν τι στίφος τὸ ὑπὸ τὸν Βιδόριον, ἐκεῖνον ἴσως, ὅστις μετὰ τὴν ἐκ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ὑποχώρησιν εἶχε παραμείνῃ ἐν Μακεδονίᾳ, καὶ μετὰ τὴν ἐν Λυσιμαχείᾳ συμφορὰν θὰ προετίμησε μᾶλλον χρήματα νὰ πορίζηται ἢ νὰ ὑποστῇ ὁμοίαν τύχην. Ὁ συμφωνηθεὶς μισθὸς ἦτο ἐν χρυσοῦν νόμισμα κατ' ἄνδρα. Ἐκ τῶν μνηστήρων τοῦ θρόνου φαίνεται ὅτι μόνον ὁ 'Αντίπατρος ἀπεπειράθη ν' ἀνισταθῇ. Μετὰ δὲ τὴν ἥτταν τούτου οἱ

¹⁾ *Ἰουστίνου* XXV, 1, 1 tanta caedes Gallorum fuit, ut Antigono pacem opinio hujus victoriae non a Gallis tantum, verum etiam a finitimarum feritate praestiterit. Χαρακτηριστικὸν εἶναι τὸ ψήφισμα τῶν Ἑρετριέων τὸ παρὰ *Διογένηι τῷ Λαερτίῳ* (B', 140) «ἐπειδὴ βασιλεὺς 'Αντίγονος μάχῃ νικήσας τοὺς βαρβάρους παραγίνεται εἰς τὴν ἰδίαν».

²⁾ Ἡ ἐν Λυσιμαχείᾳ νίκη καὶ ἡ ἀνάβασις τοῦ 'Αντιγόνου εἰς τὸν θρόνον τῆς Μακεδονίας ἀνήκει πιθανῶς ἐτι εἰς τὸ ἔτος 277· περὶ οὗ λεπτομερέστερον ἐν τῷ πρώτῳ παραρτήματι τῆς Ἱστορίας τῶν Ἐπιγόνων.

9,000 Κελτοὶ ἀπήτησαν τὸν συμπεφωνημένον μισθὸν καὶ ὑπὲρ τῶν ἀπομάχων, γυναικῶν καὶ παιδίων ἀνὰ ἓν χρυσοῦν νόμισμα λαβόντες δὲ ἀρνητικὴν ἀπάντησιν, ἤρχισαν ν' ἀπειλῶσι καὶ ν' ἀποσύρωνται, ὃ δὲ Ἀντίγονος ἔπεμψε τινὰς κατόπιν αὐτῶν· οἱ ἀρχηγοὶ νομίσαντες ἴσως ὅτι ἐφοβεῖτο, καὶ ἐπεθύμει νὰ καταβάλῃ τὰ χρήματα, προσῆλθον, καὶ εὐρεθέντες εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ βασιλέως, ἔστερξαν νὰ ἔλθωσιν εἰς διαπραγματεύσεις· συνεφώνησαν δὲ νὰ λάβωσι τριάκοντα τάλαντα, τουτέστιν ἓν χρυσοῦν νόμισμα καθ' ἕκαστον ἄνδρα ¹⁾.

Τὸ παράδειγμα τοῦ Ἀντιγόνου ἀκολουθῶν ὁ Νικομήδης προσέκαλεσεν εἰς τὴν Ἀσίαν τοὺς περὶ τὸν Λεοννόριον, οἵτινες ἐπὶ πολλὸν χρόνον ἐλυμαίνοντο τὰ πέριξ τοῦ Βυζαντίου, καὶ ἐμίσθωσεν αὐτοὺς τε καὶ τοὺς περὶ τὸν Λουτάριον, ἵνα καταπολεμήσῃ τέλος τὸν Ζιποίτην. Ἡ συνθήκη, ἣν ἐπεκύρωσαν δι' ὅρκου δεκαεπτὰ ἀρχηγοί, διελάμβανεν, ὅτι ἔμελλον διὰ παντὸς τοῦ χρόνου νὰ ὑπηρετῶσι πιστῶς αὐτόν τε καὶ τοὺς διαδόχους αὐτοῦ, ὅτι ἄνευ τῆς συναινέσεως αὐτοῦ εἰς οὐδενὸς ἄλλου ὑπηρεσίαν θὰ εἰσέλθωσιν, ὅτι θὰ ἔχωσι φίλους καὶ ἐχθροὺς ὅσους καὶ αὐτός, καὶ ἰδίως ὅτι θὰ εἶνε πρόθυμοι νὰ βοηθῶσι τοὺς Βυζαντίους, τοὺς Ἡρακλεώτας, τοὺς Καλχηδονίους, τοὺς Τιανοὺς καὶ τοὺς Κιερανοὺς. Οὗτοι εἶνε οἱ μετέπειτα ὑπὸ τὸ ὄνομα τῶν Γαλατῶν παραμείναντες ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ ἐπὶ πολλὸν χρόνον ἐμπνεύσαντες τρόμον εἰς τοὺς μακρὰν τε καὶ πλησίον γείτονας.

Ἡ ὑπὸ τὴν κυβέρνησιν τοῦ Ἀντιγόνου παλινόρθωσις τῆς ἐνώσεως καὶ τάξεως ἐν Μακεδονίᾳ ἠνάγκασε τοὺς Κελτοὺς τοὺς ἐν Θράκῃ καὶ παρὰ τὸν Δούναβιν νὰ ἄγωσιν ἡσυχίαν. Ἐν δὲ τῇ Στερεᾷ Ἑλλάδι ἐπανηγύριζον τὰς ἐν Δελφοῖς νίκας, ὅπου πλὴν τῶν θεῶν οἱ Αἰτωλοὶ καὶ αἱ Ἀθηναὶ ἔσωσαν τὴν Ἑλλάδα. Ὑπάρχουσιν ἀποσπάσματα ἀττικοῦ τινος ψηφίσματος προταθέντος ὑπὸ τοῦ

¹⁾ *Πολυαῖνου Δ'*, 6, 17· αἱ γὰρ οὖν εἰ μὲν οἱ μάχιμοι λαμβάνοιεν, τριάκοντα τάλαντα, εἰ δὲ μετὰ τῶν ἀπομάχων, ἑκατόν. Ἐννοοῦνται δὲ ταῦτα, ὡς εἰκός, ἀργυρὰ τάλαντα πρὸς 300 περίπου στατήρας. Τὸ ὅλον πλῆθος συμποσοῦται εἰς 30,000 ψυχάς.

Κυβέρνηδος, οὗ ὁ πατὴρ Κυδίας εἶχε πέσῃ ἐν Θερμοπύλαις· ἐν αὐτῷ λέγεται· «Ἐπειδὴ τὸ κοινὸν τὸ τῶν Αἰτωλῶν ἀποδεικνύμενον τὴν πρὸς τοὺς θεοὺς εὐσέβειαν ἐψήφισται τὸν ἀγῶνα τὸν τῶν Σωτηρίων τιθεῖναι τῷ Διὶ τῷ Σωτῆρι καὶ τῷ Ἀπόλλωνι τῷ Πυθίῳ ὑπόμνημα τῆς μάχης τῆς γενομένης πρὸς τοὺς βαρβάρους τοὺς ἐπιστρατεύσαντας ἐπὶ τε τοὺς Ἑλλήνας καὶ τὸ τοῦ Ἀπόλλωνος ἱερόν, τὸ κοινὸν τῶν Ἑλλήνων, ἐφ' οὗ καὶ ὁ δῆμος ἐξέπεμπεν τοὺς τε ἐπιλέκτους καὶ τοὺς ἵππεις συναγωνιζομένους ὑπὲρ τῆς κοινῆς σωτηρίας, καὶ περὶ τούτων τὸ κοινὸν τῶν Αἰτωλῶν καὶ ὁ στρατηγὸς Χαρίξενος ἀπεστάλασσι πρὸς τὸν δῆμον πρεσβείαν . . . »¹⁾ Μετὰ δὲ ταῦτα ἀκολουθοῦσιν ἀποσπάσματα τινα, ἐν οἷς γίνεται λόγος περὶ μουσικῶν καὶ ἄλλων ἀγώνων, οὓς παρεδέχθη ὁ δῆμος Ἀθηναίων. Καὶ ἐν ἄλλοις δὲ ἀναθήμασι καὶ καλλιτεχνήμασιν ἐξυμνήθη ἡ θαυμασία ἐκείνη σωτηρία²⁾. Ὁ Πausanias περιγράφει μετὰ τῶν ἐν Δελφοῖς ἀναθηματικῶν ἀγαλμάτων τὰ τῶν Αἰτωλῶν, ἀγάλματα τοῦ Ἀπόλλωνος, τῆς Ἀρτέμιδος καὶ τῆς Ἀθηνᾶς, τῶν πρὸς τοὺς Κελτοὺς συναγωνισθέντων. Τινὲς δὲ νομίζουσιν ὅτι ἀναγνωρίζουσιν ἐν τῷ Ἀπόλλωνι τοῦ Μπελθεδῆρε ἀντίτυπον τούτου τοῦ ἀναθήματος³⁾.

Τελευτώσης τῆς Κελτικῆς ἐπιδρομῆς, ἡ ἀφήγησις ἡμῶν καταλήγει εἰς σημεῖον, ὅπερ ἀποτελεῖ τρόπον τινὰ τὸ τέλος τῆς ἀντιστροφῆς τῶν χρόνων τοῦ Ἀλεξάνδρου.

¹⁾ [Ἡ σπουδαιότης αὐτῆς ἐπιγραφῆς, ἣν πρῶτος ἐξέδωκεν ὁ Στέφ. Κουμανούδης, καὶ ἑτέρα τις εὑρεθείσα ἐν Δελφοῖς κατὰ τὰς ὑπὸ τῶν Γάλλων ἀνασκαφὰς καὶ ἑτι ἕτερον σχετικὸν πρὸς τὴν πανήγυριν τῶν ἐν Δελφοῖς σωτηρίων θελεῖ προστεθῇ εἰς τὸ Παράρτημα. Σ. Μ.].

²⁾ Πausanίου I, 16, 4 I', 15, 2. Πρβλ. καὶ τὰς παρὰ Προπερτίῳ II, 31, 13 ἐλεφαντίνας θύρας, ὧν τὸ μὲν ἐν φύλλον παριστᾷ τοὺς Νισοῖδας, τὸ δὲ ἕτερον dejectos Parnassi vertice Gallos, ἔτι δὲ τὸ παρὰ Κουρτίῳ (Curtius Anead Delph. σ. 97) ἀνάγλυφον τὸ παριστᾷ Ἑλλήνας ἵππεις μαχομένους πρὸς Κελτοὺς.

³⁾ Ἀρκεῖ νὰ ὑπομνήσωμεν τὰς ἐρεῦνας τὰς γενομένας ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ὑπὸ τοῦ Stephani δημοσιευθέντος τῷ 1860 χαλκοῦ ἀγάλματός τοῦ κόμητος Στρογανῶφ.

Ἡ Μακεδονία μετὰ τὰς πελωρίους περιπετείας, εἰς ἃς περιήλθεν ἡ δύναμις, ἡ ἀρχαία ἐθνικὴ ῥώμη καὶ αἱ ἐσωτερικαὶ αὐτῆς καταστάσεις, διεσείσθη ἐκ βάθρων. Ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ ἐν ταῖς χώραις ταῖς ἐντὸς τῶν Θερμοπυλῶν μετ' ἀγῶνας ἀτελευτήτους τῶν ἐσωτερικῶν φατριῶν καὶ τῶν ἐξωτερικῶν δυναστῶν ὁ λοιμὸς καὶ ἡ ἐπιδρομὴ τῶν Κελτῶν κατέστρεψαν τὰ τελευταῖα λείψανα τῆς ἀρχαίας τάξεως καὶ μονιμότητος. Νέα δὲ ἱστορικὰ στοιχεῖα προκύπτουσιν· ἰδρύεται μὲν ἡ συμπολιτεία τῶν Ἀχαιῶν, ἡ δὲ τῶν Αἰτωλῶν αὐξάνει τελείως τὴν δύναμιν αὐτῆς, ἀμφοτέραι δὲ αὗται καὶ ἡ βασιλεία τῆς Σπάρτης, ἥτις ὑφίσταται βαθεῖαν μετατροπὴν, εἶνε τὰ ὀνόματα, περὶ ἃ τοῦ λοιποῦ στρέφεται ὁ ἐν Ἑλλάδι πολιτικὸς βίος. Πάντες αἰσθάνονται, ὅτι ἤρχισε νέα ἐποχὴ· οἱ δὲ πόλεμοι οἱ ἐν Ἰταλίᾳ τὸν Πύρρον ἀπασχολοῦντες ὥς ἐκ τοῦ χαρὰ κτήρος αὐτῶν ἀνήκουσιν εἰς τὴν εὐθὺς ἐπομένην περίοδον, καθ' ἣν ἡ δύναμις τῆς Ῥώμης θ' ἀρχίσῃ νὰ πιέζῃ τὸν ἐλληνικὸν καὶ μιξελληνικὸν κόσμον.

Ἡ ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου ἀνορθωθείσα Μακεδονία θὰ ἔχῃ ἄλλην μίαν φορὰν ν' ἀγωνισθῇ τὸν περὶ ὑπάρξεως ἀγῶνα, εἴτα δὲ θὰ ἐδραιώσῃ ἑαυτὴν ἐπὶ τρεῖς ἐπομένας γενεάς, Ἀλλὰ τὸ Θρακικὸν κράτος τοῦ Λυσιμάχου ἐξηφανίσθη καὶ οὐδὲ ἶχνος αὐτοῦ ἀπέμεινε, διότι τὸ μὲν ἡπειρωτικὸν αὐτοῦ μέρος περιελήφθη εἰς τὸ κελτικὸν κράτος τῆς Τύλης· αἱ δὲ ἐλληνικαὶ παράλιοι πόλεις ἀπὸ τοῦ Ἑλλησπόντου μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Δουνάβεως διατηροῦσι τὴν ἐλευθερίαν των, ἃν καὶ πολλάκις μετὰ πολλοῦ κόπου καὶ ἔτι συχνότερον ἐρίζουσαι πρὸς ἀλλήλας· οὐχ ἦττον ἅπασαι ὥς ἐκ τοῦ ζωηροῦ ἐμπορίου, ὅπερ αὐταὶ δεξιῶς κατέχουσιν, εἶνε πλούσιαι καὶ ἰσχυραί.

Ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἀρχίζει νὰ σχηματίζεται τὸ κράτος τοῦ Περγάμου, τὸ ὅποion μετὰ τινα μεγάλην νίκην κατὰ τῶν Γαλατῶν κοσμηθὲν διὰ τοῦ διαδήματος, θ' ἀναπτυχθῇ εἰς σπουδαίαν μιξελληνικὴν δύναμιν μεσολαβοῦσαν μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως. Αἱ δὲ ἄλλαι χῶραι τῆς μικρᾶς Ἀσίας ἀνήκουσιν αἱ μὲν εἰς

ἐγχωρίους ἡγεμόνας ὡς ἡ Βιθυνία, ἡ Καππαδοκία, ὁ Πόντος καὶ ἡ Ἀρμενία, αἱ δὲ εἰς τὸ κράτος τῶν Σελευκιδῶν· ἐκ δὲ τῶν ἐλληνικῶν παραλίων πόλεων καὶ τῶν παρακειμένων νήσων πολλάί, ὀνόματι μόνον ἐλεύθεραι, θὰ ὑπαχθῶσιν εἰς τὴν κυριαρχίαν τοῦ Λαγίδου· μόνον ἡ Ῥόδος διὰ τῆς συνέσεως αὐτῆς διατηρεῖ τὴν αὐτονομίαν της μεταξὺ τῶν μεγάλων καὶ μικρῶν μιξελληνικῶν δυνάμεων. Ἡ δὲ ἄνω Ἀσία ἀπὸ τοῦ Ταύρου μέχρι τοῦ Ἰνδοῦ εἶνε ὁλόκληρος ὑποχείριος τῶν Σελευκιδῶν, διότι δὲν ἦλθεν ἀκόμη ὁ καιρὸς, καθ' ὃν οἱ λαοὶ τοῦ ὑψηλοῦ Ἰράν καὶ τῆς Βακτριανῆς, δυσπετοῦντες πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς ἐσπερίας, ἀποσπῶνται τῆς παντάπασιν ἐξελληνισθείσης Συρίας. Ἐδραιότατον πάντων εἶνε τὸ Αἰγυπτιακὸν κράτος τὸ νῦν ὑπὸ τὸν Πτολεμαῖον τὸν Φιλάδελφον, ὅπερ μετ' ὀλίγον θὰ ἔχῃ νὰ ἐκθέσῃ τὰς δυνάμεις του εἰς νέους ἀγῶνας πρὸς τοὺς Σελευκίδας, εἰς τὴν περὶ κατοχῆς τῆς Κοίλης Συρίας πάλην.

Τὸ ἐπὶ τῶν Διαδόχων κρατοῦν πολιτικὸν ζήτημα, ἂν καὶ πῶς εἶνε δυνατὸν νὰ διατηρηθῇ τὸ κράτος τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ ἡ ἐνότης αὐτοῦ, ἐξέλιπεν, ἀφ' οὗ πᾶσα δυνατὴ λύσις καὶ πᾶς δυνατὸς τύπος καὶ πᾶσα ἀντικατάστασις ματαίως ἐδοκιμάσθησαν· διότι ἡ πολιτικὴ ἔνωσις τῆς Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως εἰς ἓν κράτος καὶ εἰς μίαν παγκόσμιον μοναρχίαν ἀπεδείχθη ἀδύνατος· ἡ δὲ συζήτησις περὶ τοῦ τί ὁ Ἀλέξανδρος ἠθέλησε καὶ ἐπεχείρησε νὰ δημιουργήσῃ, ἔλαβε τέλος. Τὸ μόνον σταθερῶς ὑπολειπόμενον καὶ ἀδιακόπως εὐρυνόμενον, ὡς οἱ κύκλοι τοῦ κυμαινόμενου πόντου, εἶνε ἐκεῖνο, τὸ ὅποῖον ὑπὸ ἀπεριόριστου ιδεώδους ἐλαυνόμενος ἐτόλμησε καὶ ἐδημιούργησε καὶ ὡς ὄργανον καὶ στήριγμα τοῦ ἔργου του ἐβουλήθη, ἡ συγχώνεσις δηλαδὴ τοῦ πνεύματος τοῦ ἐλληνικοῦ καὶ τοῦ τῶν ἀσιατικῶν λαῶν, ἡ δημιουργία νέου τινὸς δυτικοανατολικοῦ πολιτισμοῦ, καὶ ἡ ἐνότης τῆς ιστορικῆς οἰκουμένης ἐν τῷ μακεδονικῷ ἐλληνισμῷ.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ἡ νέα ἐπεξεργασία τῆς Ἱστορίας τοῦ Ἀλεξάνδρου, τῶν Διαδόχων καὶ τῶν Ἐπιγόνων ἐσπούδασε νὰ χρησιμοποίησῃ ἱστορικῶς τὸ ἐπιγραφικὸν ὕλικόν, ὅπερ ἀπὸ τῆς πρώτης ἐκδόσεως ἐκτάκτως ηὐξήθη καὶ ἐπλουτίσθη. Μέχρι τοῦδε μόνον αἱ Ἀττικάι ἐπιγραφαὶ εἶνε πρόχειροι, ὥς εἰς ἐν σύνταγμα συνηθροισμέναι καὶ πρὸς ἄνετον χρῆσιν διατεταγμέναι. Ἐκ δὲ τῶν ἄλλων, ὅσαι, πλὴν τῶν γνωστῶν συλλογῶν τοῦ Ραγκαβῆ, Le Bas—Waddington κτλ., εὐρίσκονται διεσπαρμέναι εἰς περιηγήσεις, προγράμματα, γερμανικὰ καὶ μὴ γερμανικὰ περιοδικὰ συγγράμματα, ἴσως τινὲς μὲ διέφυγον. Ἀλλ' ἐκ τῶν νεωστὶ εὐρεθεισῶν ἐπιγραφῶν ἐκρίθη προσῆκον νὰ δημοσιευθῶσιν ἐν τῷ Παράρτηματι τούτῳ ἐκεῖναι, εἰς ἃς πολλάκις ὀφείλω ν' ἀναφέρωμαι, ἄλλως τε καὶ ἐπειδὴ ἅπασαι αὗται δὲν εὐρίσκονται εἰσέτι ἐν ταῖς προσιτωτέραις ἐπιγραφικαῖς συλλογαῖς.

[Ἀπὸ τῆς δευτέρας ἐκδόσεως τῆς ἱστορικῆς συγγραφῆς τοῦ Δρούσεν μέχρι τοῦδε οὐ μόνον ὁ πλοῦτος ὁ ἐπιγραφικὸς ηὐξήθη, ἀλλὰ καὶ συλλογαὶ εἰδικώτεραι ἐξεδόθησαν, διευκολύνουσαι τὴν διὰ τῶν ἐπιγραφῶν ἱστορικὴν ἔρευναν. Τοιαῦται εἶνε: *Dittenberger Sylloge inscriptionum graecarum*, *Hicks Greek historical inscriptions*, *Ch. Michel Recueil d'inscriptions grecques* καὶ ἄλλα συντάγματα ἐπιγραφῶν, οἷον *Corpus inscriptionum Graeciae septentrionalis*, *Inscriptiones insularum*, συλλογαὶ διαλεκτικῶν ἐπιγραφῶν ὑπὸ Cauet, Beethel καὶ Collitz κ. ἄ. Σ. τ. Μ.].

A'

Ἡ χάθοδος τῶν φυγάδων.

Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη; ἰδιοκτησία τοῦ ἐν Βαθεὶ τῆς Σάμου προ-
ξένου Louis Marc, ἐξεδόθη καὶ ἡρμηνεύθη ὑπὸ τοῦ C. Curtius
Urkunden zur Geschichte von Samos. Wesel 1873. [καὶ Ins-
chriften und Studien zur Geschichte von Samos, Lübeck
1877, n° 7. Ἐπανελήφθη καὶ ὑπὸ Dittenberger Syllog. 119, ἐνθα
τὸ κύριον ὄνομα τονίζεται Ἰασὸς καὶ ὄχι Ἰασος. Σ. Μ.] Συμ-
πληρωθεῖσα δὲ ὑπὸ τοῦ ἐκδότου ἔχει ὡς ἑξῆς :

Ἔδοξε[ν τ]ῇ βο[ν]λῇ καὶ τῷ δῆ-
μῳ, Ἐπ[ί]κουρος Δράκοντος
εἶπεν Ἐπειδὴ Γόργος καὶ Μ-
ιννέων Θεοδότιον Ἰασεῖς κα-

5 λοι καὶ ἀγαθοὶ γεγένηται
περὶ Σαμίους ἐν τῇ φυγῇ. καὶ
διατρέξων Γόργος παρὰ Ἀλεξάν-
δρῳ πολ[λ]ῇν εὐνοίαν καὶ [προ]θυμί-
αν παρείχετο περὶ τὸν δῆμο[ν τ]ὸν Σα-

10 μίων σπο[ν]δάζων, ὅπως ὅτι[ι τ]άχος
Σάμιοι τῇ πατρίδα κο[μ]ίσαιντο, καὶ ἀ-
ναγγείλαντος Ἀλεξάνδρου ἐν τῷ[ι]
στρατοπέδῳ, ὅτι Σάμον ἀποδιδού
Σαμίοις, καὶ διὰ ταῦτα αὐτὸν τῶν Ἐ-

15 λλήνων στεφανωσάντων, ἐστ-
εφάνωσε καὶ Γόργος καὶ ἐπέστε[ι]-
λε εἰς Ἰασον πρὸς τοὺς ἄρχοντα-
ς, ὅπως οἱ κατοικοῦντες Σαμίω[ν]
ἐν Ἰάσῳ, εἴαν εἰς τὴν πατρίδα κατί-

- 20 ωσιν, ἀτελῇ τὰ ἑαστῶν ἐξάξον-
ται καὶ πορεῖα αὐτοῖς δοθήσεται, τὸ ἀ-
νάλωμα τῆς πόλεως τῆς Ἰασέων
παρεχούσης, καὶ νῦν ἐπαγγέλλον-
ται Γόργος καὶ Μινίων ποιήσεν ὃ τι
25 ἂν δύνωνται ἀγαθὸν τὸν δῆμον τό-
ν Σαμίων, δεδόσθαι τῷ δήμῳ δε-
δόσθαι αὐτοῖς πολιτείαν ἐπ' ἔσῃ
καὶ ὁμοίῃ καὶ αὐτοῖς καὶ ἐκγόνοις
καὶ ἐπικληρῶσαι αὐτοὺς ἐπὶ φυλὴν κ-
30 αὶ χιλιαστὴν καὶ ἑκατοστὴν καὶ γέ-
νος καὶ ἀναγράψαι εἰς τὸ γένος, ὃ ἂ-
ν λάχωσιν, καθότι καὶ τοὺς ἄλλου-
ς Σαμίους, τῆς δὲ ἀναγραφῆς ἐπιμε-
[λ]ηθῆναι τοὺς πέντε τοὺς ἡγε-
35 μένους, τὸ δὲ ψήφισμα τόδε ἀνα-
γράψαι εἰς στήλην λιθίνην καὶ στή-
σαι [ἐ]ν τῷ ἱερῷ τῆς Ἥρας, τὸν δὲ [τα]-
μίαν ὑπερετῆσαι.

Ὁ Γόργος θὰ εἶνε ὁ ὀπλοφύλαξ τοῦ Ἀλεξάνδρου, πιθανῶς αὐτὸς ἐκεῖνος, ὅστις ἀλλαχοῦ καὶ ὡς μεταλλευτῆς μνημονεύεται (ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τοῦ Ἀλεξάνδρου). τὸ δὲ ὄνομα τοῦ ἀδελφοῦ, ὅπερ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐπιγραφῇ τὸ μὲν Μιννέων, τὸ δὲ Μινίων φέρεται, λέγεται ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τῆς Ἰάσου (Corp. Inser. Gr. II, n° 2672) Μιννίων, φαίνεται δὲ καὶ ἐκ ταύτης ὅτι διέτριβε παρὰ τῷ Ἀλεξάνδρῳ. Ἡ ἀρχὴ αὐτῆς εἶνε· «[Ἐπειδὴ Γόρ]γος καὶ Μιν-
νίων Θευδότ[ου υἱ]οὶ κ[αλ]οὶ καὶ ἀγαθοὶ γεγέννηται [περ]ὶ τ[ὸ] κοι-
νὸν τῆς πόλεως [κα]ὶ πολλοὺς τῶν πολιτῶν ιδία εὖ [π]εποιήκασιν
καὶ ὑπὲρ τῆς μικρῆς θαλάσσης διαλεχθέντες Ἀλεξάνδρῳ βασιλεῖ
ἐκομίσαντο [κ]αὶ ἀπέδωσαν τῷ δήμῳ κτλ. ».

B'.

Οἱ τύραννοι τῆς Ἑρέσου.

Ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἔγινε μνεία ἐπιγραφῆς τινος ἐξ Ἑρέσου, ἣτις εἶνε πολὺ διδακτικὴ περὶ τῆς ἐπὶ Ἀλεξάνδρου πολιτικῆς καταστάσεως ταύτης τῆς πόλεως.

Πρῶτον αὐτῆς ἀπόσπασμα ἐξεδόθη ἐν τῷ Corp. Inscr. Graec. II, add. n° 2166^b κατ' ἀντίγραφον τοῦ H. Kiepert. Ὁ δὲ A. Conze ἐπισκεφθεὶς τὴν Λέσβον τῷ 1858 ἀντέγραψε τὸ αὐτὸ ἀπόσπασμα ἐκ νέου καὶ τρία ἄλλα ἐξ ἄλλου λίθου ἀλλαχοῦ τῶν ἐρειπίων εὗρεθέντος. Ἐξέδωκε δὲ αὐτὰ ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ Reise nach der Insel Lesbos, 1865 σ. 35 κατὰ τὰς συμπληρώσεις τοῦ H. Sauppe, ὅστις ἔπειτα λεπτομερέστερον ἐπραγματεύθη περὶ αὐτῶν ἐν τῷ Commentatio de duabus inscriptionibus Lesbiacis Gottingae 1871.

Πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ὁ παλαιὸς ἐνεπίγραφος λίθος, μαρμαρον τεφρόχρουν, πρὸς τὰ ἄνω ὅπως οὖν ἀνακαίνισμένος, διεσπάρθη εἰς δύο τεμάχια, ὧν τὸ ἀνώτερον τοῦλάχιστον μετετοπίσθη. Τὸ ἀνώτερον τεμάχιον (A) κατὰ τὸ ἄνω χεῖλος αὐτοῦ εἶνε ἀλώβητον· διετηρήθη δὲ μόνον ἡ ἐπὶ τῆς στενῆς αὐτοῦ πλευρᾶς (II) ἐπιγραφὴ· οὔτε ὁ H. Kiepert τοῦλάχιστον οὔτε ὁ A. Conze λέγουσιν ὅτι ὑπῆρχεν ἐπιγραφὴ καὶ ἐπὶ τῶν πλατειῶν αὐτοῦ πλευρῶν (a, b). Τὸ δὲ κατώτερον τεμάχιον (B) φέρει ἐπιγραφὰς ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν πλατειῶν πλευρῶν (I, IV) καὶ ἐπὶ τῆς μιᾶς στενῆς πλευρᾶς (III). Εἶνε δὲ ἄνω τε καὶ κάτω βεβλαμμένον καὶ κατὰ τὰ χεῖλη ἐνιαχοῦ μόνον ἀποτεθραυσμένον. Τὰ γράμματα εἶνε στοιχηδὸν τεταγμένα, τὰ τέλη τῶν στίχων δὲν ἐξικνοῦνται πάντοτε μέχρι τοῦ

χείλους, οὐκ ὀλίγα δὲ γράμματα εἶνε ὑπὸ τῆς ἀτμοσφαιρικῆς ἐπι-
ρείας ἐφθαρμένα.

Τὸ ἀνώτερον τεμάχιον τοῦ λίθου ἔχει καὶ νῦν ἔτι ὕψος μὲν μέτ.
0,54 πλάτος δὲ τῶν μὲν στενῶν πλευρῶν μέτ. 0,22, τῶν δὲ πλα-
τειῶν μ. 0,417· τοῦ δὲ κατωτέρου τὸ μὲν ὕψος εἶνε μ. 0,65,
τὸ δὲ πλάτος τῶν μὲν στενῶν πλευρῶν μ. 0,24 πρὸς τὰ κάτω
καὶ μ. 0,23 πρὸς τὰ ἄνω, τῶν δὲ πλατειῶν πλευρῶν μ. 0,48.

Ὁ A. Kirchhoff, παρασχὼν μοι λίαν εὐμενῶς ἀντίγραφον τῆς
ὑπ' αὐτοῦ γενομένης ἀποκαταστάσεως τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης ἐπέ-
τρεψε ν' ἀνακοινώσω αὐτὴν ἐνταῦθα. Ἡ τάξις τῶν διαφορῶν ἀπο-
σπασμάτων παριστάνεται διὰ τοῦ ἑξῆς σχήματος.

A.	a.	II.	b.
B.	I.	III.	IV.

Ἐκ τοῦ II καὶ III καταφαίνεται ὅτι κατὰ τὴν διάσπασιν τοῦ
λίθου ὀλίγοι μόνον στίχοι ἐκ τοῦ μέσου ἐξηφανίσθησαν· πολὺ δὲ
περισσότεροι φαίνεται ὅτι εἶνε οἱ ἐκ τοῦ κάτω ἄκρου τοῦ λίθου ἐκ-
λιπόντες.

Ὁ A. Kirchhoff παρατηρεῖ: «ἐπειδὴ ἡ διάλεκτος τοῦ ἐπισή-
μου ἐγγράφου ἀρχίζει ν' ἀποκλίνει πρὸς τὴν κοινὴν, ἔθεσα τοὺς
συνήθεις καὶ οὐχὶ τοὺς αἰολικοὺς τόνους».

I. Προσθία πλατεῖα πλευρά.¹⁾

[..... [πο]λ[ι]ορκηθ[έν]τας]
..... λ... [ἀ]πολίπων οἶνομό(λη)σε καὶ τοί[ς] πο-]
[λ]ίται[ς] διομυροῖς στάτηρας εἰσέπραξ[ε καὶ]
[το]ίς Ἑλλανα[ς] ἐλαΐζε[το] καὶ τοῖς βώμοις (ἀ)[νέ]

¹⁾ Ὁ Hicks (Manual of Greek historical Inscriptions σ. 208 ἑξ.) ἐξέδωκε τὸ
κείμενον τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης μετὰ τινων διαφορίων ἀναγνώσεων, ἐλλημμένων ἐκ τῶν
ἐκτύπων τοῦ Newton. Ἐκ τῶν αὐτῶν τούτων ἐξέδωκεν ἐκ νέου αὐτὸ ὁ O. Hoffmann
Die griech. Dialekte, II, σ. 76. Κατὰ τοῦτον ἐκδίδεται ἐνταῦθα ἡ ἐπιγραφή. Αἱ ὀλίγαι

- 5 [-σ]καψε τῷ Δίῳ τῷ (Φ)λιπ(π)ί(ω) καὶ πόλεμον ἐξε[ν]-
 [-κ]άμενος πρὸς Ἀλέξανδρον καὶ τοῖς Ἑλλανας
 τοῖς μὲν πολίταις παρελόμενος τὰ ὄπλα ἐξε-
 -κλ(ά)ῖσε ἐκ τᾶς πόλιος [πα]νδάμι, ταῖς δὲ γύναι-
 -κας καὶ ταῖς θυγάτερας σ[υ]λλ(ά)ξων καὶ ἔρξα[ις]
- 10 ἐν τᾷ ἀκροπόλει τρισχιλίοις καὶ διακοσί[οις]
 σιτήρης εἰσέπραξε, τὴν δὲ πόλιν καὶ τὰ ἱ[ε]ρα[ῖα]
 διαρπά[σ]αις μετὰ τ[ῶ]ν [λα]ῖςταν ἐνέπρησε κα[ὶ]
 συγκατέκαυσε σώματα [τῶν] πολίταν, καὶ τὸ τ[ε]-
 -λεύταιον ἀφικόμενος πρὸς Ἀλέξανδρον κατ[ε]-
- 20 -ψεύδετο καὶ διέβαλλε τοῖς πολίταις· κρίνα[ι]
 [μ]ὲν αὐτὸν κ(ρ)ύπται ψάφῃγγι δμόσσοντας περ[ι]
 [θ]ανάτῳ αἱ δὲ κε καταψ[α]φίσθη θάνατος, ἀντι[τ]-
 -μασαμ[έ]νω Ἀγωνίπῳ τὴν δευτέραν διαφώραν
 ποήσασθαι, τίνα τρ[ό]πο[ν] δεύει αὐτ(ο)ν ἀποθά-
- 20 -νῃ· αἱ δὲ κε καλλά(φθ)ε[ν]τος Ἀγωνίπῳ τὰ δίκαια
 κατάγῃ τίς τινα τῶν Ἀγωνίπῳ ἢ εἴπῃ ἢ πρόθῃ
 περὶ καθόδῳ ἢ τῶν κτημάτων ἀποδόσιος, κατ[ά]-
 [-ρα]τον ἔμμεναι καὶ αὐτὸν καὶ γένος τὸ κ(ή)νω
 [κ]αὶ τᾶλλα ἔ[ν]οχος [έ]στω τῷ νόμῳ [τῶ] τὴν στάλλαν
- 25 ἀνέλονται τὴν περὶ τῶν τυράννων καὶ τῶν ἐκ[ρ]ό-
 [-ν]ων, ποήσασθαι δὲ καὶ ἐπάραν ἐν τᾷ ἐκκλησίᾳ α[ἰ]ν[ο]-
 [-τ]ικα τῷ μὲν δικάζοντι καὶ (β)α[θ]όεντι τᾷ πόλε[ι]
 [κ]αὶ (τοῖς νόμοισι) τὰ δίκαια εὖ ἔμμεναι, τοῖς δὲ παρὰ
 τὸ δίκαι[ο]-
- [ο]ν τὴν ψᾶφον φερόντεσσι τὰ ἐνάντια τούτων.
- 30 Ἐδικάσθη· δκτωκόσιοι ὀγδοήκοντα τρεῖς ἀπ[ὸ]
 (τ)αύταν ἀπέλυσαν ἑπτα, αἱ δὲ ἄλλαι κατεδίκαι(σ)-
 -σαν.
- [Ἐ]γν(ω) δ[α]μ[ο]ς· περὶ ὧν οἱ πρέσβεις ἀπαγγέλλουσ[ι]
 (ο)ὶ πρὸς Ἀλέξανδρον ἀποστέλλεντες καὶ Ἀλέ-

διαφοροὶ γραφαὶ ἢ κριτικαὶ παρατηρήσεις τοῦ συγγραφέως. αἵτινες ἠδύνησαν ὑπὸ τοῦ Γάλλου μεταφραστοῦ, λαβόντος ὑπ' ὄψιν τὰς παρὰ τῷ Hicks διαφορὰς ἀναγνώσεις, εὐρίσκοντες πολλαπλάσια παρὰ τὰ O. Hoffmann, εἰς ὧν καὶ παραπεμπόμενους τοὺς ἀκριβο-
 γούντας. Σ Μ

- 35 -ξανδρος τὰν διαγράφαν ἀπέπεμψε ἀφικομέ-
 -νων πρὸς αὐτον τῶν ¹⁾ πρότερον τυράννων ἀπογ[ό-]
 -νων Ἡρωίδα τε τῷ Τερτικωνεῖω τῷ Ἡραεῖω κα[ὶ] Ἀ-
 -γησιμένε[ο]ς τῷ Ἑρμησιδεῖω καὶ ἐπαγγελλα[μέ-]
 [-ν]ων πρὸς Ἀλέξανδρον, ὅτι ἔτοιμοί ἐστι δίκ[αν]
 40 [ὅ]ποσ(χ)έθην περὶ τῶν ἐγκαλημένων ἐν τῷ δά[μω]
 [ἀγάθα τύχα (δ)έ(δ)οχθ[αι] τῷ δάμω· ἐπει(δ)[ή]. . .

II. Ἀνωτέρα στενὴ πλευρά.

- [παρ](ή)λετ(ο) τὰ [ὄπλα καὶ]
 [ἐξ]εκλάϊσε ἐκ τῆς [πό-]
 [-λι]ος πανδάμι, ταί[ς]
 [δ](ἐ) γύναικας καὶ τ[αῖς]
 5 [θ]υγάτερας συλ[λάξιν]
 [ῆ]ρξε εἰς τὰν [ἀκρόπο-]
 [-λ]ιν καὶ εἰς(ἐ)[πρ]α[ξε]
 δισχίλοις καὶ δι[α-]
 -κοσίοις στάτηρας, τὰ[ν]
 10 δὲ πόλιν καὶ τὰ ἱ(ρ)α [δι-]
 [-αρ]πάσαις μετὰ τῶν
 [λ]αῖσταν ἐνέπρη[σε]
 [κ]αὶ συγκατ(ἐ)κανυσε
 [σ](ώ)ματα τῶν πολίτ[αν]
 15 [κ]ρίνναι μὲν αὐτον
 [κ]ρύπται (ψ)ά[φ]ιγγ[ι] κα-
 [-τ]ὰ τὰν διαγρά(φ)αν τ[ῶ]
 [β]ασιλέως Ἀλεξάνδ[ρω]
 [κ]αὶ τοῖς νόμοις· [αἰ] δέ
 20 [κ]ε καταγραφίσθη [κα-]
 [-τ] (α)ὕτω θάνατος, [ἀντι-]
 [τι]μασσιμέν[ω E](ὅ)[ρυνσι·]
 [-λ](ά)ω τὰν δευτέραν [κρί-]
 [-σ]ιν ποήσασθαι διὰ

¹⁾ Ὁ λιθοξόος ἐγράψεν ἅπαζ μόνον τὸ τ ὦ ν καὶ οὐχὶ δέ, ὡς ἀπαιτεῖ ἡ ἔννοια.

- 25 [χ]ειροτονίας, τίνα
[τρ]όπον δεύει αὐτον [ἀ-]
[-π]οθάνην, λά[ε]εσθαι δ[ἐ]
[κ]αὶ συναγόροις τ[ἀμ]
πόλιν δέκα, ὅστινε[ς]
30 [ὁ]μόσαντες Ἀ(π)ό[λλω-]
[-ν]α Λύκειον ὅ[μοι] συνα-
[-γ]ορήσοις [τᾷ πόλι, ὅπ-]
[-πως] κε δύνα[ντα...]
.....

III. Κατωτέρα στενὴ πλευρά.

- [..... ποή-]
[-σασθαι δὲ καὶ ἐπάραν]
[ἐν τᾷ ἐκκλησίᾳ αὐτι-]
[κα τῷ μὲν δικ]αίω (ὕπ-)
[-άρχο]ντι καὶ βαθέεν-
5 [-τι τᾷ] πόλει καὶ τοῖς
[νόμο]ισι τὰ δίκαια εὖ
[ἔμμε]ναι καὶ αὐτοῖσι
[καὶ] ἐκγόνοισι, τῷ δὲ
[πα]ρὰ τοῖς νόμοις κα[ὶ]
10 τὰ δίκαια δικαζόν-
-τεσσι¹⁾ τὰ ἐνάντια ὅ-
-μνην δὲ τοῖς πολί[ταις]
τοῖς δικάζοντας·
[ν]αὶ δικάσω τὰν [δίκαν],
15 [ὅ]σθα μὲν ἐν τοῖς [νό-]
[-μ]οῖσι ἔνι, κατ[ὰ] τοῖς νό-
[-μο]ις, τὰ δὲ ἄλλα ἐκ [φιλο-]

¹⁾ ἐξ ἀβλεψίας ἀντὶ τοῦ δικάζοντι

- [·π]ονίας ὥς ἄριστα (κ)[αἰ]
 [δ]ικαίτατα ¹⁾), καὶ τιμά-
 20 [-σ]ω, αἶ κε κατάνγω, ὄρθω[ς]
 [κ]αὶ δι(καί)ως ²⁾· οὕτω ποιήσω
 ναὶ μὰ Δία καὶ Ἄλιον.

Φιλίππω.

- Αἱ μὲν κατὰ τῶν φυγά-
 25 -δων κρίσεις αἱ κριθε[ῖ-]
 -σαι ὑπὸ Ἀλεξάνδρου
 κύριαι ἔστωσαν καὶ
 (ὧν κατέγνω φυγῆν, φε[ν-]
 [-γ]έτωσαμ μὲν, ἀγώγιμο[ι]
 30 δὲ μὴ ἔστωσαν.
 Πρότανις Μελίδωρο[ς]
 βασιλεὺς Ἀντίγονος
 Ἐρεσίων τῇ βουλῇ
 καὶ τῷ δήμῳ χαίρειν·
 35 παρεγένοντο πρὸς ἡ-
 -μᾶς οἱ πρὸ ὑμῶν πρέ[σ-]
 -(β)εις καὶ διελέγοντ[ο,]
 φάμενοι τὸν δῆμον
 κομισάμενον τὴν παρ' [ἡ-]
 40 -μῶν ἐπιστολήν, ἣν ἐργ[ά-]
 -ψαμεν ὑπὲρ τῶν Ἀγωνί(π-)
 [π]ου νῦν, ψήφισμά τε π[ο-]
 -[ῆσ]ασθαι, δ' ἀνέγνωσα[ν]
 [ἡμῖ]ν, καὶ αὐτοὺς ἀπε-
 45 [-σταλκέναι . . .]

¹⁾ Πιθανῶς ἐξ ἀβλεψίας ἀντὶ τοῦ δικαιοῦτατα. [Ἄλλ' ἴσως καὶ ὄχι· πρὸλ. τὸ παλαιότατα ἀντὶ τοῦ παλαιότατα, Σ. Μ.]

²⁾ Ἐσφαλμένως ἀντὶ τοῦ δι[καί]ως.

IV. Ὀπισθία πλατεῖα πλευρά.

- .ΕΝ Η . ΛΙ ΠΙΤΗ
 ΝΑΙΛΙ Ν Ἀλέξαν[δρος . . .]
 ἔρρωσ[θε . . .]
 [Ἐγνων δᾶμος· περὶ ὧν ἂ βόλλα προ]σεβόλλε[υσε . . .]
 5 ΤΕΔ ΛΝΛΡΣΟΙΧ
 . Η ΝΤ κατ[ὰ] τῶν τυρ[άν-]
 -νων [καὶ τῶν ἐ]μ πό[λει οἰκη]θέντων καὶ τῶν ἐκγ[ό-]
 [-νων τῶν τούτων.] ἰ καὶ ταῖς γράφαι[ς]
 . . Ε τὰν ἐκκλησίαν Ἐπειδὴ καὶ π[ρό-]
 10 [-τερον] ὁ βασιλεὺς Ἀλέξανδρος διαγράφαν ἀπο(σ-)
 [-τέ]λλαις π[ροσέ]ταξε [Ἐρ]εσίοις κρῖναι ὑπέρ τε
 [Ἀγ]ωνίπ[ω κ]αὶ [Εὐ]ρουσίλ[ω, τί [δ]εῖ π[άθ]ην αὐτοῖς, [δ]
 [δὲ δᾶμος ἀκο]ύ[σ]αις τὰν διαγράφαν δικαστήρι[ο]ν
 [καλέ]([σ)σα[ις ὁ] κατὰ τοῖς νόμοις, ὃ ἔκριν[γ]ε Ἀγών[π-]
 15 [-πο]μ μὲν καὶ Εὐρουσί[λαο]ν τε[θν]άκην, τοῖς δὲ ἀπο(γ)[ό-]
 [-νο]ις αὐτῶν ἐνόχοι[ς ἔμμε]ναι τῷ νόμῳ τῷ ἐν τᾷ
 [σ]τάλλα, τὰ [δ]ὲ ὑπάρχο[ντα] πέπρασ(θ)αι αὐτῶν κατὰ
 [τ]ὸν νόμον· ἐπιστέλλ[αντος] δὲ Ἀλεξάνδρῳ καὶ ὑ-
 πέρ τῶν Ἀπο[λ]λ[οδ]ωρε[ῶν] (κ)αὶ τῶν κασιγνήτων [αὐ-]
 20 [-τ]ῷ Ἐρμωνος καὶ Ἡραίου, τῷμ πρότερον τυραννη-
 -σάντων τᾶς πόλεις καὶ τῶν ἀπογόνων αὐτῶν, [κρί-]
 -ναι τὸν δᾶμον, πότερο[ν δόκ]ει καταπορεύεσθ[αι]
 αὐτοῖς ἢ μή· [ὁ δ]ὲ δᾶμος ἀκούσαις τὰς διαγράφα[ς]
 δικαστή[ρ]ι[ο]ν τε αὐτοῖσι συνάγαγε κατὰ τὸν [νό-]
 25 [-μο]ν καὶ τὰν διαγράφαν τῷ βασιλέ(ω)ς Ἀλεξάνδρ[ω],
 [ὃ ἔ]γνω λό[γ]ων ῥηθέντων παρ' ἀμφοτέρων τὸν τε (ν)[ό-]
 [-μο]ν τὸν κατὰ τῶν τυράνων κύριον ἔμμεναι κα[ὶ]
 [φ]εύγην αὐτοῖς κατ[ὰ] τὰ μ πό[λιν]· δέδοχθαι τῷ δάμ[ω]
 κύριον μὲν ἔμμεναι κατὰ [τῶν] τυράνων καὶ τῷ[ν]
 30 [ἐ]μ πόλιν οἰκηθέντων καὶ τῶν ἀπογόνων τῶν το[ύ-]
 [-τ]ων τὸν τε νόμον τὸμ περὶ [τ]ῶν τυράνων γεγράμ[μ-]

1) Ἀνάγνωσις λίαν ἀμφίβολος διὰ τὸ ἀσύστατον τῆς συντάξεως.

- [-μ]ενον ἐν τᾷ στάλλα [τ]ᾱ [παλα]α καὶ ταῖς διαγρά-
 [-φ]αῖς τῶν βασιλέων ταῖς κατὰ τούτων καὶ τὰ ψα-
 [-φ]ίσματα τὰ πρότερον γράφεντα ὑπὸ τῶν προγ[ό-]
 35 [-ν]ων καὶ ταῖς ψαφοφο[ρ]αῖς ταῖς κατὰ τῶν τυράννων. [A']
 [δ]έ κέ τις παρὰ ταῦτα ἀλλοικηται τῶν τυράννων[ν ἦ]
 τῶν ἐμ πόλι οἰκηθέντων ἢ τῶν ἀπογόνων τῶν [τού-]
 [-τ]ων τις ἐπιβαίνων ἐπὶ τὰν γᾶν τὰν Ἑρεσίων . .
 . . τὸν δ(ᾱ)[μο](ν) βουλευσασθαι καὶ πε.
 40 . —ΙΛΛΛ. . (.

Ὁ ἐνεπίγραφος λίθος (ἡ στάλλα λιθίνα) εἶχε στηθῇ πρὸς δημοσίαν καὶ ἀίδιον ἀναγραφὴν σειρᾶς ἐπισήμων ἐγγράφων περὶ τῆς δίκης κατὰ τῶν τυράννων τῆς πόλεως καὶ τῶν ἀπογόνων αὐτῶν. Πλὴν δὲ τῆς ἱστορίας τῆς ἐν Ἑρέσῳ τυραννίδος παρέχουσιν ἡμῖν καὶ παντοίας πληροφορίας περὶ τῶν σχέσεων τῆς πόλεως πρὸς τὸ μακεδονικὸν κράτος.

Ἡ μὴ ὑπάρχουσα πλέον ἀρχὴ (A. a.) περιεῖχε κατὰ τὴν εἰκασίαν τοῦ Kirchhoff πρῶτον ἐπίσημον ἔγγραφοι τὸν νόμον τὸν κατὰ τῶν τυράννων, περὶ οὗ πολλάκις ἐν τοῖς ἐφεξῆς ἐγγράφοις γίνεται λόγος, ἴσως δὲ καὶ δεύτερον ἐπίσημον ἔγγραφοι τὴν ἀπόφασιν περὶ τοῦ Εὐρυσι. . ου, εἰς ἣν ἀναφέρονται τὰ ἐν B. IV, στ. 12 καὶ 15· βεβαίως δὲ τὴν ἀρχὴν τρίτου ἐγγράφου, συνεχιζομένου ἐν B. I στ. 1—32.

Τὸ τρίτον τοῦτο ἔγγραφοι περιέχει τὴν ἀπόφασιν περὶ τοῦ τυράννου Ἀγωνίππου. Ἡ πολιορκία ἡ ἐν τῷ πρώτῳ ἐξ αὐτοῦ περισωθέντι στίχῳ (τοῖς πολιορκηθέν[τας]) μνημονευομένη εἶνε, ὡς φαίνεται, ἡ ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ τῶν Περσῶν Μέμνονος τοῦ Ῥοδίου ἡ γενομένη κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ ἔτους 333· ἐν τοῖς προηγούμενοις λοιπὸν στίχοις θὰ ἐλέγετο, ὁποῖαν διαγωγὴν ἐτήρησαν ὅτε τύραννος καὶ ἡ πόλις καθ' ὃν χρόνον ὁ Ἀλέξανδρος ἐνίκα ἐν Γρανικῷ καὶ προήλαυε περαιτέρω. Ἴσως τότε τύραννος ἦτο ὁ Εὐρυσί(λα)ος, καὶ τούτου ἐκπεσόντος, ὁ Ἀγώνιππος κατέλαβε τὴν τυραννίδα, ὡς δύναται τις νὰ εἰκάσῃ ἐκ τοῦ A, II, στ. 2—5. Ὁ ῥήτωρ ὁ

εἰπὼν τὸν ἐν τοῖς δημοσθενικοῖς φερόμενον λόγον Περὶ τῶν πρὸς Ἀλέξανδρον συνθηκῶν καταδεικνύει ὡς πλήρη ἀντιφάσεων τὴν πολιτικὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου, λέγων ὅτι ἐν Μεσσήνῃ μὲν κατάγει τοὺς τυράννους, ἐκ Λέσβου δὲ ἐκβάλλει αὐτοὺς (§ 7 «τοὺς μὲν ἐκ Λέσβου τυράννους, οἷον ἐξ Ἀντίσσης καὶ Ἑρέσου, ἐκβαλεῖν ὡς ἀδικήματος ὄντος τοῦ πολιτεύματος, τοὺς πρὸ τῶν ὁμολογιῶν τυραννήσαντας κτλ.». Ὁ ἐκ τῆς Ἑρέσου λοιπὸν ἐκβληθεὶς τύραννος ἦτο ἴσως ὁ Εὐρυσί(λα)ος· διότι ὁ λόγος ἐκεῖνος ἐξεφωνήθη ὡς φαίνεται, τὸ θέρος τοῦ 333, ἀφ' οὗ ἤδη κατὰ τὴν ἀνωτέρω εἰκασίαν ὁ Ἀγωνίππος εἶχε καταλάβῃ τὴν τυραννίδα.

Μετὰ ταῦτα ἔπεται τὸ ἀπὸ τοῦ B, I στ. 33 τέταρτον ἔγγραφο. Ὁ ἐν ἀρχῇ αὐτοῦ [Ἀ]γνὸδ[αμ]ος [ἔστις ἔμως κατὰ τὴν νεωτέραν ἀνάγνωσιν δὲν ὑπάρχει ἐνταῦθα Σ. Μ] εἶνε, ὡς καὶ ἐν B, III, 31, ὁ ἐπώνυμος πρύτανις τῆς πόλεως. Ὁ Ἡρωίδας καὶ Ἀγησιμένης, ἀπόγονοι τῶν προτέρων τυράννων τῆς πόλεως, ἀπετάθησαν πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον, ἵνα λάβωσι τὴν ἄδειαν νὰ κατέλθωσιν εἰς τὴν πόλιν, ὡς ἔτοιμοι ὄντες νὰ ὑποστῶσι δίκην· κατόπιν ἔρχεται ἡ ἀπόφασις τῆς πόλεως, ἥτις δὲν ὑπάρχει πλέον ἐν τῷ λίθῳ. Δύναται δὲ νὰ παραδεχθῇ τις χωρὶς πολὺ νὰ πλανηθῇ, ὅτι οἱ εἰρημένοι ὑπέβαλον τὴν αἴτησιν καὶ πρότασιν ταύτην, στηριζόμενοι ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ διαγράμματος τοῦ κατὰ τὰ Ὀλύμπια τῆς Ὀλ. 114,1 (324) διακηρυχθέντος περὶ τῆς καθόδου πάντων τῶν φυγάδων.

Ἐν τῷ ἐλλείποντι τελει τοῦ B, I ἤρχισε τὸ πέμπτον ἐπίσημον ἔγγραφο, ὅπερ ἔπειτα ἐξακολουθεῖ ἐν τῷ A, II, καὶ B, III μέχρι τοῦ στ. 22. Εἶνε δὲ τοῦτο ἀπόφασις περὶ δευτέρας δίκης κατὰ τοῦ Ἀγωνίππου. Ἐπειδὴ δὲ ἐνταῦθα ἀποφασίζεται «κρίναι μὲν αὐτὸν κρύπτα ψάφιγγι κατὰ τὰν διαγράφαν τῷ βασιλέως Ἀλεξάνδρῳ καὶ τοῖς νόμοις», καὶ ἐπειδὴ ἐν τῇ πρώτῃ περὶ τοῦ Ἀγωνίππου ἀποφάσει οὐδεμία διαταγὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου μνημονεύεται, ἐκ τούτου βεβαίως ἐξάγονται δύο τινά· πρῶτον μὲν ὅτι ἡ πρώτη ἐκείνη δίκη ἐκινήθη αὐθορμήτως ὑπ' αὐτῶν τῶν Ἑρεσίων ἄνευ ἐτέρας προτροπῆς, ἐν ᾧ περὶ τῶν τυράννων τῶν ἄλλων

πόλεων τῶν φυλακισθέντων καὶ παραδοθέντων εἰς τὸν Ἀλέξανδρον, ὁ Ἀρρίανος (Γ', 2, 7) λέγει «τοὺς τυράννους μὲν τοὺς ἐκ τῶν πόλεων εἰς τὰς πόλεις πέμπει χρήσασθαι ὅπως ἐθέλοιεν»· δεύτερον δὲ ὅτι ἡ «διαγραφὴ τοῦ βασιλέως Ἀλεξάνδρου» ἡ ἐν τῇ ἀποφάσει μνημονευομένη εἶνε ἔγγραφον ἀποσταλὲν πρὸς τοὺς Ἑρεσίους δυνάμει τοῦ βασιλικοῦ διαγράμματος τῆς Ὀλ. 114, 1· διότι τὸ μὲν διάγραμμα τὸ ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀναγνωσθὲν ἀπετείνετο πρὸς τοὺς φυγάδας· πλὴν δὲ τούτου ἦτο ἀνάγκη νὰ γείνωσιν αἱ προσήκουσαι ἀνακοινώσεις καὶ πρὸς τὰς πόλεις μετὰ τῶν ἀναγκαίων ὁδηγίων περὶ τοῦ πῶς ἐμελλόν νὰ ἐφαρμόσωσιν αὐτό. Εἶνε δὲ ἄξιον παρατηρήσεως ὅτι κατὰ τὸ B, IV, 10 ἡ διαγραφὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου «προσέταξεν Ἑρεσίοις κρίναι ὑπὲρ τε Ἀγωνίππῳ καὶ Εὐρυσίῳ, τί δεῖ πάθην αὐτοῖς», ἀλλὰ τὸ ἔγγραφον τὸ περὶ τῆς δίκης τοῦ Εὐρυσι(λά)ου δὲν ὑπάρχει πλέον.

Διότι εὐθὺς μετὰ τὸν ὄρκον τῶν δικαστῶν ἔπεται ἐν τῷ B, III, στ. 23 τὸ ἕκτον ἔγγραφον, διάταγμα φέρον τὴν ἐπιγραφὴν Φιλίππῳ, τοῦ μετὰ τὸν Ἀλέξανδρον δηλονότι βασιλέως, καθ' ὃ «αἱ κρίσεις κατὰ τῶν φυγάδων αἱ κριθέϊσαι» ὑπὸ τούτου ἐμελλόν καὶ τοῦ λοιποῦ νὰ ἔχωσι κῦρος. Εὐθὺς δὲ μετὰ τοῦτο ἔπεται (στ. 31) τὸ ἑβδόμον ἔγγραφον ἀπὸ τοῦ ἔτους τοῦ ἐπωνύμου πρυτάνεως Μελιδώρου, ἐπιστολὴ τοῦ βασιλέως Ἀντιγόνου πρὸς τοὺς Ἑρεσίους, ἔγγραφον δηλ. ἀνῆκον εἰς τὸν χρόνον τὸν μετὰ τὸ 306 καὶ 304. Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ἤτις ἐκτείνεται μέχρι τοῦ B, IV, 2, ἐξάγεται ὅτι ὁ Ἀντίγονος ἐν προτέρᾳ ἐπιστολῇ πρὸς τοὺς Ἑρεσίους ἐμεσίτευσεν ὑπὲρ τῶν υἱῶν τοῦ Ἀγωνίππου, καὶ ὅτι οἱ Ἑρεσίοι ἀντὶ νὰ ἐνδώσωσιν ἀπέστειλαν πρέσβεις πρὸς αὐτόν... τὰ ἐπίλοιπα ἐλλείπουσι· μόνον δὲ τὸ τέλος τῆς ἐπιστολῆς ἔρρωσθε ἐσώθη. Μετὰ τοῦτο ἔπεται τὸ ὄγδοον ἔγγραφον, τὸ δόγμα τοῦ δήμου τῶν Ἑρεσίων κατὰ προβούλευμα τῆς βουλῆς.

Δύναται νὰ εἰκάσῃ τις ὅτι ἐπὶ τοῦ ἀποθραυσθέντος κατωτάτου μέρους τοῦ B, IV τὸ ἔγγραφον θὰ ἐτελεύτα εἰς ἀπόφασιν τῶν

Ἑρεσίων, ὅτι ἡ δεῖνα καὶ δεῖνα ἀρχὴ ὤφειλε τὰ ἀνωτέρω πρακτικὰ ν' ἀναγράφῃ εἰς στήλην καὶ νὰ δαπανήσῃ τόσας δραχμάς.

Ἄς εἰπώμεν ὀλίγας ἔτι λέξεις περὶ τῶν ἐν τούτοις τοῖς ἐγγράφοις ἀναφερομένων τυράννων. Ἐκ τοῦ B, I, 35 ἐξ. καὶ B, IV, 18 ἐξάγεται, ὅτι πρὸ τῆς ἐκστρατείας τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς τὴν Ἀσίαν πολλοὶ πρὸς ἀλλήλους συγγενεῖς ἄνδρες εἶχον τυραννήσῃ. Αἱ ἐν τοῖς ἐγγράφοις ὑπάρχουσαι εἰδήσεις συνοψίζονται εἰς τὸν ἐξῆς γενεαλογικὸν πίνακα

N. N. (= ἄγνωστον ὄνομα)		
Ἑρμων	Ἡραῖος	Ἀπολλόδωρος
Ἑρμησίδας	Τερτίων	νιοὶ αὐτοῦ
Ἀγησιμένης	Ἡρωίδας	

Κατὰ τὸ B, IV, 18 διέταξεν ὁ Ἀλέξανδρος (324) περὶ τῶν Ἀπολλοδωρείων (υἱῶν Ἀπολλοδώρου) καὶ τῶν κασιγνήτων αὐτοῦ Ἑρμωνος καὶ Ἡραίου τῶν «πρότερον τυραννησάντων» καὶ τῶν ἀπογόνων αὐτῶν νὰ γείνη δίκη ἐν τῷ δήμῳ· ἐκ δὲ τοῦ B, I, 37 εἶνε φανερόν ὅτι τότε ὁ ἕγγονος τοῦ Ἑρμωνος Ἀγησιμένης καὶ ὁ τοῦ Ἡραίου Ἡρωίδας παρέστησαν εἰς τὸ δικαστήριον. Ὅτι ἡ Ἑρεσος περιείχετο ἐν τῇ δευτέρᾳ ἀττικῇ συμμαχίᾳ, ἐξάγεται ἐκ τοῦ ψηφίσματος τῆς Ὀλ. 100, 3 (378—7) τοῦ ἐν τῷ Corp. Att. n° 17, στ. 20· ἀναμφιβόλως δὲ τότε ἡ πόλις ἐδημοκρατεῖτο· ἀλλ' ἀπὸ τοῦ συμμαχικοῦ πολέμου δύναται νὰ εἰκασθῇ τις, ὅτι καὶ εἰς τὰς πόλεις τῆς Λέσβου ἐπῆλθον πολλαὶ μεταβολαί, ὅτι ὁ Ἑρμων καὶ ὁ Ἡραῖος, ἴσως ὁ εἰς μετὰ τὸν ἄλλον, ἐτυράννησαν ἐπὶ Φιλίππου, ὅτι αὐτοὺς διεδέχθη ὁ Ἀπολλόδωρος, οὗ οἱ παῖδες τῷ 324 ἦσαν ἴσως ἔτι τοσοῦτον νέοι, ὥστε δὲν ἐδύναντο καὶ αὐτοὶ νὰ μετάρχωσι τῶν διαθημάτων, εἰς τὰ ὅποια, ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ

ὀγδόου ἐγγράφου, οἱ ἐξάδελφοί του προέβησαν καὶ πρὸς ἐκείνων τὸ συμφέρον. Τὸ ἀρχαιότερον τοῦτο τυραννικὸν γένος προφανῶς οὐδεμίαν συγγενικὴν σχέσιν ἔχει πρὸς τὸ τοῦ Εὐρυσι(λά)ου καὶ Ἀγωνίππου. Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ βασιλέως Ἀντιγόνου (306) μαρτυρεῖ, ὅτι ὁ Ἀγωνίππος τότε δὲν ἔζη πλέον, καὶ διὰ τοῦτο ὁ βασιλεὺς μεσιτεύει πρὸς τοὺς Ἑρεσίους περὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ. Ἐὰν ἡ ἡμετέρα εἰκασία, ὅτι ὁ Ἀγωνίππος κατέλαβε τὴν τυραννίδα τῷ 333, φαίνεται εὐπαράδεκτος, ἐὰν μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ προκατόχου τοῦ Εὐρυσιλάου συνέβη ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς Ἑρέσου τὸ φθινόπωρον τοῦ 334, ἐὰν ὁ Εὐρυσί(λα)ος δὲν ἀνῆκεν εἰς τὸ γένος τοῦ Ἑρμῶνος, Ἡραίου καὶ Ἀπολλοδώρου, τότε κατ' ἀνάγκην ἢ ὁ Εὐρυσίλαος ἐξέβαλε διὰ τῆς βίας τοὺς Ἀπολλοδωρεῖους, ἢ ὁ δῆμος τῶν Ἑρεσίων, δοθείσης εὐνοϊκῆς τιнос περιστάσεως, κατέλυσεν αὐτῶν τὴν τυραννίδα καὶ ἀποκατέστησε τὴν ἐλευθερίαν, ἣν ἔπειτα μετὰ βραχὺν ἢ μακρὸν χρόνον κατέπνιξεν ὁ Εὐρυσί(λα)ος. Διδόμενον πρὸς βεβαιότερα συμπεράσματα οὐδὲν ἔχομεν· ἀλλὰ πρέπει ὅμως νὰ ὑπομνήσωμεν, ὅτι τῷ 336 ὁ βασιλεὺς Φίλιππος μετὰ τοῦ στρατεύματος τοῦ Ἀττάλου ἐξέπεμψε καὶ στόλον (praemissa classi cum ducibus, Τρώγου Πομπηίου IX) καὶ ὅτι τὸ στράτευμα τοῦτο κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 335 διὰ τῆς Λέσβου προήλασε μέχρι Πιτάνης, Γρυνείου καὶ Μαγνησίας, ἀλλ' ὅτι ἔπειτα ἠναγκάσθη ὑπὸ τῶν Περσῶν τῶν ὑπὸ τὸν Μέμνονα νὰ ὑποχωρήσῃ μέχρις Ἑλλησπόντου.

Γ'

Ψήφισμα τῶν Νασιωτῶν ὑπὲρ τοῦ Θερσίππου.

Ψήφισμα πρὸς τιμὴν τοῦ Θερσίππου, καθ' ἃ ἐλέγετο, ἐκ Μιτυλήνης, ὑπῆρχεν ἤδη ἐκδοσθέν ἐν τῷ Corp. Insc. Graec. II, Append. n° 2166, ἀλλὰ τοσοῦτον ἡμαρτημένως, ὥστε ἐνδεῶς μόνον ἐδύνατό τις νὰ γνωρίσῃ τὸ σπουδαῖον αὐτοῦ περιεχόμενον. Νῦν δὲ ὁ ἐν Σμύρνῃ Ἑαρινὸς ἐξέδωκεν αὐτὸ ἐν τῷ Μουσείῳ καὶ Βιβλιοθήκῃ τῆς Εὐαγγελικῆς σχολῆς, ἐν Σμύρνῃ 1876 κατ' ἀκριβέστερον ἀντίγραφον μετὰ πολλοῦ λόγου ἀξίων σημειώσεων. Ἐκ τούτων ἐξάγεται ὅτι εἶνε ψήφισμα τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου τῶν Νασιωτῶν (τῶν Ἑκατοννήσων τῶν παρακειμένων εἰς τὴν ἀπέναντι τῆς Μιτυλήνης παραλίαν). Ἐν τοῖς ἐξῆς παρελήφθη μόνον ἡ ἐπὶ τῆς προσθίας πλευρᾶς τῆς στήλης ἐπιγραφὴ καθ' ὅσον σώζεται, τὰ δὲ ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν στενωτέρων πλευρῶν ἀναφέρονται εἰς ἄλλας λεπτομερείας τῶν ψηφισθεισῶν τιμῶν καὶ εἶνε πρὸς τὸν ἡμέτερον σκοπὸν ἀδιάφορα.

Ἡ στήλη εἶνε λίθου λευκοῦ, ὕψ. μ. 1,13, πλάτ. μ. 0,50, πάχ. μ. 0,11. εὐρέθη δὲ πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἐν τῇ πόλει Νήσῳ [ἢ Πορδοσελήνῃ, μιᾷ τῶν νῦν Μοσχονησίων. Μετὰ τὸν Ἑαρινὸν καὶ Δρούσεν ἐξέδωκαν τὴν ἐπιγραφὴν ὁ *Cauer* *Delectus Inscr. Graec.* 6' ἐκ. n° 429 καὶ ὁ *O. Hoffmann* *Die gr. Dialecte* II, σ. 92 ἐξ. Κατὰ τοῦτον ἔχει ἡ ἐπιγραφὴ, ὀλίγον διαφόρως ἢ παρὰ Δρούσεν, ὡς ἐξῆς, Σ. Μ].

- [.] βασιλεὺς Ἀλέξανδρο[ς]
 [.] [χ]ώρας τῇ πόλει κα[ί]
 [.] [ὅτα δὲ] Ἀλέξανδρος διὰ λ-
 [-λαξε τὸμ παρ ἀνθρώπ]ων βίον, Φίλιππος δὲ
 5 [ὁ Φιλίππῳ καί] Ἀλέξανδρος ὁ Ἀλεξάνδρῳ τ-
 [-ὰμ βασιλείᾳ]ν παρέλαβον, Θέρσιππος ἔων
 [τοῖς βασ]ιλῆσσι φίλος καὶ τοῖς στροτ-
 [-άγοισι] καὶ τοῖς ἄλλοισι Μακεδόνεσσι μ-
 [-ἐγάλ]ων ἀγά[θων] αἷτιος γέγονε τῇ πόλει. Ἀ-
 10 [ντιπάτ]ρῳ γὰρ ἐπιτάξαντος χρήματα εἰς
 [τὸμ πόλεμ]ον εἰσφέρειν πάντων τῶν ἄλλων
 εἰσφερ[όντων] Θέρσιππος παραγενόμενος
 πρὸς τοῖς βασίλῃας καὶ Ἀντίπατρον ἐκο-
 [ύφ]ισε τὰμ πόλιν ἔπραξε δὲ καὶ πρὸς Κλε-
 15 [ῖτ]ον περὶ τῆς εἰς Κύπρον στρατείας καὶ
 ἐ[κ] μεγάλας δαπάνας εἰς μικρὸν συνάγαγ-
 ε[·] [ἐγένετ]ο δὲ καὶ περὶ τὰν οἰτοδείαν ἀνη-
 [-ρ ἄγαθος] καὶ παρ τῶν σαδράπαν εἰσαγώγα-
 [-ν συγκα]τεσκεύασσε, ἔδωκε δὲ καὶ τῇ πόλ-
 20 [ι χρηματ]α εἰς σωτηρίαν καὶ τόκοις ἐλάσ-
 [-σοις αἰτ]ῆσε τῶν κατεστακόντων. Ἐ[β]α[θό]η
 [δὲ χρημ]άτεσσι καὶ τοῖς πολίταισι εἰς [δ-]
 [-ύνατο]ν, καὶ Πολυπέρχοντος εἰς τὴν Ἀσ[ία]-
 [-ν ἔλθον]τος διώικησε φίλον αὐτον τῇ π-
 25 [-όλι ὑπάρ]ην, παρεσκεύασσε δὲ καὶ Ἀρ[ορά]α
 [-ιον καί] τοῖς ἄλλοις τ[οῖς] ἐπ[ί] τινων τετα-
 [-γμένο]ις ὑπὸ τῶν βασιλῆων φίλοις τῇ π-
 [-όλι καί] τᾶλλα πράσσει μετ' εὐνοίας πρὸς
 [τὸν δᾶ]μον πάντα δέδοσθαι αὐτῷ ἀτέλε[ι]α-]
 30 [-ν πάντῳ]ν τὸμ πάντα χρόνον καὶ αὐτῷ κα[ί] ἐ-]
 [-κρόν]οισι, σιᾶσαι δὲ αὐτῷ καὶ εἴκονα χ[ρ]υ-]
 [-σίαν], δέδοσθαι δὲ καὶ σίτησιν ἕμ προταν[η]-]
 [ῖωι κα]ί, ὅτα κε ἂ πόλις ἱεροπότηται, μέρη δ[ι]-]
 [-δό]σθω Θερόσιππῳ καὶ τῶν ἐκγόνων αἱ τῷ γ[ε]-]

- 35 [-ραι]τάτω(ι), κάλῃσθαι δὲ καὶ εἰς προεδρίαν,
[στε]φανώτω δὲ αὐτον ὁ χοροστάτας αἱ ὁ ἐν-
[-έων] ἐν τῷ ἄγωνι καὶ ὀγκαρυσσέτω ἀνδραγ-
[-αθί]ας ἔνεκα καὶ εὐνοίας τῆς πρὸς τὸν δᾶ-
[-μον], ἵνα γινώσκωσι πάντες, ὅτι ὁ δᾶμος ὁ
40 [Να]οιώταν τοῖς ἀγάθοις ἀνδρας [καὶ] εὐε[ρ-]
[-γέτ]αις τ[ί]μαι, καὶ σώθεντος αὐτῷ ἐστεφ[α·]
[-να]φρόρησεν [ἀμ]έραις τρ[ί]ς κα[ὶ] εὐαγγέλι[α]
καὶ σωτήρια ἔ[θ]υσε καὶ παν[άγυρ]ιν συνά-
-γαγε δαμοτέ[λ]ην καὶ νῦν τ[ί]μαι δικάως· ἃ-
45 -νάγρῳφαι δὲ τοῖς ταμίαις τοῖς μετ' Ἡρα-
κλείτῳ τὸ ψάφισμα εἰς στάλλαν λιθίνα[ν]
τῷ ἐκ Θέρμος λίθῳ, καὶ σιᾶσαι, ὅπῃ κε Θε[ρ-]
-σίππῳ συναρέσκη μέχρι Πορνοπίας. ἐξέ[σ-]
-τω δὲ Θερσί[ππ]ῳ καὶ ἄλλα, ὅπῃ κε θέλῃ τῷ(ν)
50 [Ἰ]ρων, σιᾶσαι[ι] τὸ ψάφισμα, καὶ κέ τι θέλῃ π[ρ-]
-σογράφην, ἔμμεναι αὐτῷ, τῷ(ν) κεν [ε]εὐεργέ-
-τη τὰμ πόλιν.

Αἱ ἐν μέρει σπουδαιόταται ἱστορικαὶ εἰδήσεις αἱ ἐν τῇ ψηφί-
σματι τούτῳ διεφωτίσθησαν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν
Διαδόχων. Ἐπειδὴ δὲ ἡ τελευταία τούτων ἀναφέρεται εἰς τὸν
Ἀρράβαϊον, ὃν ἀδιστακτικῶς δύναται τις νὰ θεωρήσῃ ὡς τὸν ἄλ-
λως Ἀρρίδαϊον λεγόμενον σατράπην τῆς Φρυγίας, τὸν κατὰ τῆς
Κυζίκου ἐκστρατεύσαντα, τὸ ψήφισμα θὰ εἴνε ὅχι πολὺ νεώτερον
τοῦ 319.

Αἱ σφόδρα ἐξαιρόμεναι στεναὶ σχέσεις τοῦ Θερσίππου πρὸς
τὴν βασιλικὴν αὐλὴν καὶ τοὺς μακεδόνας μεγιστᾶνας ἐπιτρέπουσι
νὰ ὑποθῶμεν ὅτι ὁ Θέρσιππος θὰ ἦτο ἤδη ἐν τοῖς περὶ τὸν Ἀ-
λέξανδρον. Καὶ ἐπειδὴ ὁ Ἀρρίανος (Β', 14, 4) ἀφηγεῖται ὅτι ὁ
Ἀλέξανδρος ἔπεμψε μετὰ τῶν πρέσβων τῶν κομισάντων μετὰ
τὴν ἐν Ἰσσοῦ μάχην ἐπιστολὴν τοῦ Δαρείου, ἐν ᾗ ἐλέγετο «πέμ-
πειν τοὺς τὰ πιστὰ ληφομένους τε καὶ ὑπὲρ Ἀλεξάνδρου δώσον-

τας» Θέρσιππὸν τινα φέροντα τὴν ἀπόκρισιν αὐτοῦ, θὰ ἦτο πιθανὸν νὰ ὑπολάβῃ τις ὅτι ὁ Θέρσιππος οὗτος εἶνε ὁ ἐν τῷ ψηφίσματι τῶν Νασιωτῶν τιμώμενος.

Βασιλική χώρα καὶ ἐλεύθεραι πόλεις.

Ὁ Schliemann ἐξέδωκεν ἐν τῇ συγγραφῇ αὐτοῦ Trojanische Alterthümer 1874, σ. 201 ἐπιγραφὴν ἄριστα διατηρηθεῖσαν, ἣν εὔρε μετὰ τῶν ἐν Χισαρλίκ ἐρειπίων τοῦ κατ' αὐτὸν ὑπὸ τοῦ Λυσιμάχου ἐν Ἰλίῳ ἰδρυθέντος ναοῦ. Εἶνε κεχαραγμένη ἐπὶ μαρμαρίνης πλακῆς ὕψους μ. 1,60, πλάτους μ. 0,45. Ἔχει δὲ ὡς ἐξῆς:

- Μελέαγρος Ἰλίων τῇ βουλῇ καὶ τῷ δῆμῳ χαί-
 ρειν ἀπέδωκεν ἡμῖν Ἀριστοδικίδης δ' Ἀσσιος ἐπι-
 στολὰς παρὰ τοῦ βασιλέως Ἀντιόχου, ὧν τὰντίγρα-
 φα ὑμῖν ὑπογεγράφαμεν ἐνέτυχεν δ' ἡμῖν καὶ αὐ-
 5 τὸς φάμενος, πολλῶν αὐτῷ καὶ ἑτέρων διαλε-
 γομένων καὶ στέφανον διδόντων, ὥσπερ καὶ ἡ-
 μεῖς παρακολουθοῦμεν διὰ τὸ καὶ πρεσβεῦσαι ἀ-
 πὸ τῶν πόλεων τινὰς πρὸς ἡμᾶς, βούλεσθαι τὴν
 χώραν τὴν δεδομένην αὐτῷ ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ἀν-
 10 τιόχου καὶ διὰ τὸ ἱερόν καὶ διὰ τὴν πρὸς ὑμᾶς εὖνοι-
 αν προσενέγκασθαι πρὸς τὴν ὑμετέραν πόλιν ἃ
 μὲν οὖν ἀξιοῖ γενέσθαι αὐτῷ παρὰ τῆς πόλεως, αὐ-
 τὸς ὑμῖν δηλώσει καλῶς δ' ἂν ποιήσατε ψηφισάμε-
 νοί τε πάντα τὰ φιλόανθρωπα αὐτῷ καὶ καθ' οἷον ἂν
 15 συγχωρήσῃ τὴν ἀναγραφὴν ποιησάμενοι καὶ στη-
 λώσαντες καὶ (θ)έντες εἰς τὸ ἱερόν, ἵνα μένη ὑμῖν
 βεβαίως εἰς πάντα τὸν χρόνον τὰ συγχωρηθέντα
 ἔρῳσθε.

- Βασιλεὺς Ἀντίοχος Μελέα-
 γρωι χαίρειν. Δεδώκαμεν Ἀριστοδικίδῃ τῷ Ἀσσίῳ
 20 γῆς ἐργασίμου πλῆθρα δισχίλια, προσενέγκασθαι
 πρὸς τὴν Ἰλιέων πόλιν ἢ Σκηψίων· σὺ οὖν σύνταξον
 παραδείξαι Ἀριστοδικίδῃ ἀπὸ τῆς ὁμορούσης τῇ
 Γεργιθίᾳ ἢ τῇ Σκηψίᾳ, οὗ ἂν δοκιμάξης, τὰ δισχίλια
 πλῆθρα τῆς γῆς, καὶ προσορίσαι εἰς τὴν Ἰλιέων ἢ τὴν
 25 Σκηψίων ἐρῶσο.

- Βασιλεὺς Ἀντίοχος Μελέ-
 ά γρωι χαίρειν. Ἐνέτυχεν ἡμῖν Ἀριστοδικίδης ὁ
 Ἀσσιος, ἀξιῶν δοῦναι αὐτῷ ἡμᾶς ἐν τῇ ἐφ' Ἑλλησ-
 πόντιον σατραπείᾳ τὴν Πέτραν, ἡμῶν πρότερον
 εἶχεν Μελέαγρος, καὶ τῆς χώρας τῆς Πετρίδος
 30 ἐργασίμου π(λ)έθρα χίλια πεντακόσια, καὶ ἄλλα
 γῆς πλῆθρα δισχίλια ἐργασίμου ἀπὸ τῆς ὁμο-
 ρούσης τῇ πρότερον δοθείσῃ αὐτῷ μεριδίῳ·
 καὶ ἡμεῖς τὴν τε Πέτραν δεδώκαμεν αὐτῷ, εἰ
 μὴ δέδοται ἄλλῳ πρότερον, καὶ τὴν γῶραν τὴν
 35 πρὸς τῇ Πέτρᾳ καὶ ἄλλα γῆς πλῆθρα δισχίλια
 ἐργασίμου, διὰ τὸ φίλον ὄντα ἡμέτερον παρῶ-
 χῆσθαι ἡμῖν τὰς κατ' αὐτὸν χρείας μετὰ πάσης
 εὐνοίας καὶ προθυμίας· σὺ οὖν ἐπισκεψάμενος
 εἰ μὴ δέδοται ἄλλῳ πρότερον αὕτη ἢ μερίς, πα-
 40 ράδειξον αὐτὴν καὶ τὴν πρὸς αὐτῇ γῶραν Ἀρισ-
 τοδικ(ικ)ίδῃ, καὶ ἀπὸ τῆς βασιλικῆς χώρας τῆς ὁμο-
 ρούσης τῇ πρότερον δεδομένῃ γῶραι Ἀριστοδι-
 κίδῃ σύνταξον καταμετρεῖν καὶ παραδείξαι
 αὐτῷ πλῆθρα δισχίλια καὶ εἶσαι αὐτῷ προσενέγ-
 45 κασθαι πρὸς ἣν ἂμ βούληται πόλιν τῶν ἐν τῇ γῶραι
 τε καὶ συμμαχίᾳ· οἱ δὲ βασιλικοὶ λαοὶ οἱ ἐκ τοῦ τό-
 πον, ἐν ᾧ ἔστιν ἡ Πέτρα, ἔαμ βούλωνται οἰκεῖν ἐν τῇ
 Πέτρᾳ ἀσφαλείας ἕνεκε, συντετάχαμεν Ἀριστο-
 δικίδῃ εἶν αὐτοὺς οἰκεῖν. Ἐῤῥῶσο.
 50 Βασιλεὺς Ἀντίοχος Μελέαγρωι χαίρειν· ἐνέτυχεν ἡ-

- μῖν Ἀριστοδικίδης, φάμενος Πέτραν τὸ χωρίον καὶ τή(ν)
 χώραν τὴν συγκυροῦσαν, περὶ ἧς πρότερον ἐγράψαμεν
 διδόντες αὐτῷ, οὐδ' ἔτι καὶ νῦν παρειληφέναι διὰ τὸ Ἀθη-
 ναίῳ τῷ ἐπὶ τοῦ ναυστάθμου ἐπικεχωρηῆσαι, καὶ ἡξί-
 55 ωσεν ἀντὶ μὲν τῆς Πετρίτιδος χώρας παραδειχθῆναι
 αὐτῷ τὰ ἴσα πλέθρα, συγχωρηθῆναι δὲ καὶ ἄλλα πλέ-
 θρα δισχιλία, προσενέγκασθαι πρὸς ἣν αἱ βούλῃται
 τῶν πόλεων τῶν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ συμμαχίᾳ, καθά-
 περ καὶ πρότερον ἐγράψαμεν ὄρωντες οὖν αὐτὸν
 60 εὖνουν ὄντα καὶ πρόθυμον εἰς τὰ ἡμέτερα πράγμα-
 τα, βουλόμεθα πολυωρεῖν τὰνθρώπου, καὶ περὶ
 τούτων συγκεχωρήκαμεν φησὶν δὲ εἶναι τῆς
 Πετρίτιδος χώρας τὰ συγχωρηθέντα αὐτῷ
 πλέθρα χίλια πεντακόσια· σύνταξον οὖν κατα
 65 μετροῦσαι Ἀριστοδικίδῃ καὶ παραδείξαι γῆς
 ἐργασίμον τὰ τε δισχιλία καὶ πεντακόσια πλέ-
 θρα καὶ ἀντὶ τῶν περὶ τὴν Πέτραν ἄλλα ἐργα-
 σίμον χίλια πεντακόσια ἀπὸ τῆς βασιλικῆς χώ-
 ρας τῆς συνοριζούσης τῇ ἐν ἀρχῇ δοθείσῃ
 70 αὐτῷ παρ' ἡμῶν· εἶσαι δὲ καὶ καὶ προσενέγκασθαι
 τὴν χώραν Ἀριστοδικίδῃ πρὸς ἣν αἱ βούλῃται
 πόλιν τῶν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ συμμαχίᾳ, καθά-
 περ καὶ ἐν τῇ πρότερον ἐπιστολῇ ἐγράψα-
 μεν ἔρρωσο.

Ἐπειδὴ τῆς ἐπιγραφῆς πανομοιότυπον δὲν ὑπάρχει, στερού-
 μεθα παντὸς ἐξωτερικοῦ τεκμηρίου πρὸς καθορισμὸν τοῦ χρόνου
 αὐτῆς. Ἐκ τῆς περιστάσεως ὅτι ἄλλη τις ἐπιγραφή, εὑρεθεῖσα
 ἐν Κούμ-κιοῖ πλησιέστατα τοῦ Χισαρλίκ (Corp. Insc. Gr. II.
 n° 3596), πρὸς τιμὴν ἱατροῦ τινος ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ «τῶν βασιλέων
 Ἀντιόχου καὶ Σελεύκου» (εἶνε δὲ οὗτος Ἀντίοχος ὁ Μέγας καὶ
 ὁ υἱὸς αὐτοῦ), περιέχει τὸ ὄνομα στρατηγοῦ τινος Μελεάγρου, ὃ
 Schliemann εἶκασεν ὅτι ὁ σατράπης ὁ ἐν τῇ προκειμένῃ ἐπιγραφῇ

καὶ ὁ ἐν ἐκείνῃ στρατηγὸς εἶνε ὁ αὐτός, καὶ ὅτι ἄρα ὁ γράφας τὰς ἐπιστολάς εἶνε Ἄντιοχος ὁ Γ'. Ἀλλ' ἡ ἡμετέρα ἐπιγραφὴ περιέχει ἄλλον Μελέαγρον πρότερον κατέχοντα τὴν Πέτραν (στ. 29), ὅστις θὰ εἶχεν ἤδη ἀποθάνῃ, ἐπειδὴ ἡ Πέτρα μετὰ τῆς περὶ αὐτὴν γῆς κατείχετο ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου (« τοῦ ἐπὶ τοῦ ναυστάθμου » στ. 54). Εἶνε δὲ τοῦτο τοῦλάχιστον γνωστὸν ὅτι ἐπὶ Ἀντιόχου τοῦ Α' συριακὸς στόλος ἐστάθμευε κατ' ἐκείνας τὰς χώρας. [Τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην περιέλαβεν ὁ Dittenberger εἰς τὴν ἑαυτοῦ Sylloge Inscr. Graec. ὑπ' ἀριθ. 158· περὶ δὲ τοῦ χρόνου αὐτῆς καὶ τοῦ Ἀντιόχου τοῦ γράψαντος τὰς ἐν αὐτῇ ἐπιστολάς διαφωνεῖ πρὸς τὸν Schliemann καὶ πρὸς τὸν Δρούσεν, ὅστις διακρίνει τὸν Μελέαγρον τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ Κούμ·-κιὸ ἀπὸ τοῦ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ σατραπείᾳ, φρονεῖ δὲ μετὰ τινος δικαίου δισταγμοῦ, ὅτι ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐπιγραφῇ Ἀντιόχος εἶνε ὁ Α', ὁ ἐπικαλούμενος Σωτήρ· Ὁ Dittenberger νομίζει, ὅτι καὶ ὁ ἐν τῇ προκειμένη Ἀντιόχος εἶνε ὁ Α' καὶ ὁ ἐν τῇ ἄλλῃ μνημονευόμενος ὡς ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ Θεραπευθεὶς εἶνε ὁ αὐτός, καὶ ὁ Σέλευκος ὁ συναναγραφόμενος εἶνε ὁ πατὴρ αὐτοῦ ὁ Νικάτωρ Σ. Μ.].

Ἐστω ἡ ἐπιγραφὴ ἐκ τῶν χρόνων τοῦ πρώτου, τοῦ δευτέρου ἢ τοῦ τρίτου Ἀντιόχου τοῦ λεγομένου Μεγάλου, ἐξ αὐτῆς διδασκόμεθα, ὅτι αἱ διεθνεῖς σχέσεις παρέμειναν τοιαῦται, ὁποίας εἶχε καθορίσῃ αὐτὰς ὁ Ἀλέξανδρος.

Ἀξιοσημείωτος πρὸ πάντων φαίνεται ἡ μεγάλη ἔκτασις τῆς βασιλικῆς χώρας (οὕτως εἰπεῖν: κτημάτων τοῦ στέμματος) ἐν ταύτῃ τῇ ἐπαρχίᾳ καὶ ἀναμιμνήσκειται τις ὅσα λέγει ὁ Ἀρριανὸς (Α', 17. 1), ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος μετὰ τὴν ἐν Γρανικῷ μάχην ἔδωκε τὴν παρὰ τὸν Ἑλλησποντον σατραπείαν εἰς τὸν Κάλαν καὶ « ὅσοι μὲν τῶν βαρβάρων κατιόντες ἐκ τῶν ὁρῶν ἐνεχειρίζον σφᾶς, τούτους μὲν ἀπαλλάττεσθαι ἐπὶ τὰ αὐτῶν ἐκάστους ἐκέλευεν ».

Ἐκ ταύτης τῆς βασιλικῆς χώρας ὁ Ἀντιόχος φιλοδωρεῖ σπουδαῖα τεμάχια εἰς τὸν Ἀριστοδικίδην ἔχοντα τὴν ἄδειαν ἢ ὑποχρέωσιν « προσενέγκασθαι πρὸς ἣν ἂν βούληται πόλιν τῶν ἐν

τῇ χώρᾳ καὶ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ συμμαχίᾳ ». Ἐνταῦθα λοιπὸν ὑπάρχουσι πολλαὶ πόλεις, ὅσων τὸ Ἴλιον καὶ ἡ Γέργις, αἵτινες δὲν εἶνε ὑπήκοοι τοῦ βασιλέως, ἀλλὰ σύμμαχοι αὐτοῦ, ἄρα ἐλεύθεραι καὶ αὐτόνομοι πόλεις, ἰδίαν ἔχουσαι διοίκησιν καὶ δικαιοδοσίαν¹⁾. Μετὰ ταῦτα προστίθεται ὁ ὅρος, ὅτι ὁ λαμβάνων τὴν δωρεάν ὑποχρεοῦται, «ἐὰν οἱ βασιλικοὶ λαοὶ οἱ ἐκ τοῦ τόπου, ἐν ᾧ ἐστὶν ἡ Πέτρα, βούλωνται οἰκεῖν ἐν Πέτρᾳ ἀσφαλείας ἕνεκεν » νὰ ἀφήσῃ αὐτοὺς νὰ κατοικῶσιν ἐκεῖ. Τὸ δὲ προσφέρεσθαι φαίνεται ὅτι σημαίνει ὅτι ἡ δωρουμένη χώρα, παύουσα τοῦ νὰ εἶνε βασιλική, μέλλει νὰ ὑπάγῃται εἰς τὴν κοινότητα ἐλευθέρας τινὸς πόλεως τοῦ κράτους, συμμάχου τοῦ βασιλέως· οὕτως ὥστε ὁ σκοπὸς τοῦ βασιλέως δὲν εἶνε νὰ καταστήσῃ δυνάστην τὸν Ἀριστοδικίδην, ἀλλ' οὗτος μέλλει νὰ εἶνε τρόπον τινὰ εἷς τῶν δημοτῶν μιᾶς τινος γειτονικῆς πόλεως, ὑπαγόμενος αὐτός τε καὶ τὰ ὑπάρχοντά του εἰς τὴν δικαιοδοσίαν ταύτης τῆς πόλεως τοῦ κράτους. Δὲν λέγεται ὅτι τὸ φρούριον Πέτρα, μεταβιβαζόμενον εἰς τὸν Ἀριστοδικίδην μέλλει νὰ περιέλθῃ καὶ εἰς τὴν ἐξάρτησιν τὴν ἀπὸ τῆς ἐκλεχθησομένης πόλεως· ἐὰν δὲ ὁ Ἀριστοδικίδης ὀφείλῃ νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τοὺς βασιλικούς λαοὺς νὰ κατοικῶσιν ἐν Πέτρᾳ «ἀσφαλείας ἕνεκεν», σκοπὸς τοῦ ὅρου τούτου εἶνε, φαίνεται, νὰ εὕρωσι διὰ τῆς μετὰ τῶν ἄλλων συγκατοικίας ἐν τῷ φρουρίῳ τὴν ἀσφάλειαν, ἣν πρότερον μὲν εἶχον ὑπὸ τοὺς βασιλικούς ἄρχοντας τῆς βασιλικῆς χώρας, νῦν δὲ ἕνεκα τῆς ἀποστάσεως τῆς δημοτικῆς ἀρχῆς τῆς πόλεως δὲν θὰ ἐδύναντο νὰ λάβωσιν ὁμοίως. Ἀλλὰ δύναται νὰ φαντασθῇ τις καὶ ἄλλον τινὰ λόγον.

¹⁾ Εἰς τοῦ στίχου 23 ἐξ. ὀρθότερον ἐρμηνευομένου, ὁ Dittenberger νομίζει ὅτι ἡ Γέργις τότε δὲν ἦτο πόλις αὐτόνομος, ἀλλ' ἀπετελεῖ χωρίον τῆς ἐπικρατείας τῆς πόλεως τῶν Ἰλίων Σ. Μ.

Ε'

Τὸ κοινὸν τῶν περὶ τὸ Ἰλιον πόλεων,

Τὸ ἐπόμενον ψήφισμα ἐξεδόθη ὑπὸ G. Hirschfeld ἐν τῇ *Archaeologisch. Zeitung* N. F. VII, 1875, σ. 153· εἶνε ἀναγεγραμμένον ἐπὶ τεθραυσμένης μαρμαρίνης πλακός, ὕψους μ. 1,40 καὶ πλάτους μ. 0,55· εὐρέθη δὲ ἐν Χισαρλίκ, ἔπου καὶ ἡ προηγούμενη Δ' ἐπιγραφή. [Ἐξεδόθη τὸ τρίτον ὑπὸ Dittenberger ἐν τῇ *Sylloge* 125 μετὰ διορθώσεων, ὡς παρελάβομεν. Σ. Μ.].

[Γνῶμη τῶν συνέδρων]· ἐπειδὴ Μαλούσιος Βακχίον
Γαργαρεὺς ἀνὴρ ἀγαθὸς ὢν διατελεῖ περὶ τὸ ἱερὸν τῆς Ἀθ-
[ηνᾶς τῆς Ἰλιάδος] καὶ περὶ τὰς πόλεις, καὶ πρότερόν τε πολλὰ χρήσι-
μος ἐγένετο τῶι] συνεδρίῳ καὶ ταῖς πόλεσιν, εἰς τε τὰ κατασκευάσμα-
5[τα τοῦ ἱεροῦ καὶ τῆς πανηγύρεως καὶ εἰς τὰς προεσείας τὰς ἀποστελ[λο-
μένας καὶ ὑπὲρ] τῶν ἄλλων τῶν συμφερόντων τῇ πανηγύρει χρήματ[α
ἔδωκεν ἄτο]κα, καὶ τὴν ἄλλην προθυμίαν ἐμπαῖσιν τοῖς καιροῖς παρεχόμε-
[νος μετὰ] πολλῆς εὐνοίας, καὶ νῦν εἰς τε τὴν προεσείαν τὴν ὕστερον ἀποσ-
[τελλομένην] πρὸς Ἀντίγονον ἔδωκεν χρυσοῦς τριακοσίους ἀτόκους καὶ εἰς
10[τὴν τ]οῦ θεάτρου κατασκευὴν χρήματα κομίσας εἰς Ἰλιον ἔδωκεν τοῖς ἐπ[ι-
σι]ταῖς, ὅσον ἔδεδον, χρυσοῦς χιλίους τετρακοσίους πεντήκοντα
ἀτόκους· ἐπειδὴ Μαλούσιος διατελεῖ πράττων καὶ λέγων (ἀπροφα-
σίστως ἐμπαῖσι τοῖς καιροῖς τὰ συμφέροντα τῇ θεῷ καὶ ταῖς πόλεσι,
ἀγαθῇ τύχῃ, δεδόχθαι τοῖς συνέδροις, ἐπαινέσαι Μαλούσιον
15[Β]ακχίον Γαργαρέα καὶ στεφανῶσαι αὐτὸν ἐν τῷ γυμνασίῳ ἀγωνι-
χρυσῶι στεφάνῳ ἀπὸ δραχμῶν χιλίων ἀρετῆς ἔνεκεν τῆς προ[ῆς]
τὸ ἱερὸν καὶ τὴν πανηγυριν καὶ τὸ κοινὸν τῶν πόλεων, δεδόσθαι δὲ
αὐτῶι μὲν τὴν ἀτέλειαν καθάπερ δέδοται, δεδόσθαι δὲ καὶ τοῖς ἐκ-
γόνοις αὐτοῦ τὴν ἀτέλειαν, ὅτι ἂν πωλῶσιν ἢ ἀγοράσωσιν· τὸ δὲ ψή-
20φισμα τόδε ἀναγράφαντας εἰς στήλην θεῖναι εἰς τὸ ἱερὸν τῆς

ἸΑθηνᾶς, ἐπιμεληθῆναι δὲ τοὺς Γαργαεῖς, ὅπως ἂν εἰδῶσιν ἅπαντες|
ὅτι ἐπίσταται τὸ κοινὸν τῶν πόλεων τοῖς οὖσιν ἀγαθοῖς ἀνδράσιν εἰς
αὐτοὺς χάριν ἀποδιδόναι.

Γνώμη τῶν συνέδρων· ἐπειδὴ Μαλούσι[ος]
ἀποστελλόντων (τῶν) συνέδρων πρέσβεις εἰς τὸν βασιλέα ὅ[περ]
25 τῆς ἐλευθερίας καὶ αὐτονομίας τῶν πόλεων τῶν κοινωνουσ[ῶν τοῦ]
ἱεροῦ καὶ τῆς πανηγύρεως ἔδωκεν ἅτοκα χρήματα τοῖς ἀποστε[λλο]-
μένοις, ὅσα ἐκέλευον οἱ σύεδροι, παρεσκεύ[ασε] δὲ καὶ τὰ π[ρὸς]
σκηνὴν ἅτοκα χρήματα, καὶ τᾶλλα δὲ προθύμως ὑπηρετεῖ[τ' ἐ]ξ ὅτι ἅ[ν] πα[ρ]-
ρακαλῆι τὸ συνέδριον, ἀγαθῇ τύχῃ, δεδόχθαι τοῖς συνέδροις, ἐπα[ν]-
30 νέσαι τε Μαλούσιον Βακχίον Γαργαεῖα, ὅτι ἀνῆρ ἀγαθὸς ἐστὶν περ[ὶ] τὸ
ἱερὸν τῆς ἸΑθηνᾶς καὶ τὴν πανήγυριν καὶ τὸ κοινὸν τῶν πόλεων, καὶ σ[τ' ἐ]-
φανῶσαι αὐτὸν χρυσῶι στεφάνῳ ἀπὸ δραχμῶν χιλίων ἐν τῷ γυ-
μνικῷ ἄγωνι· ἀναγράψαι δὲ τὸ ψήφισμα τότε εἰς στήλην τὴν ὑπὲ[ρ]
τῶν συνεδρ[ε]σιῶν¹⁾ τῶν Μαλουσίου μέλλουσ(α)ν ἀνατεθῆσθαι εἰς τὸ ἱερὸν·
35 ἐπιμεληθῆναι δὲ τοὺς Γαργαεῖς, ὅπως ἂν εἰδῶσιν ἅπαντες ὅτι
ἐπίσταται τὸ κοινὸν τῶν πόλεων τοῖς οὖσιν ἀγαθοῖς ἀνδράσιν εἰς α[ὐ]-
τοὺς χάριν ἀποδιδόναι.

Γνώμη τῶν συνέδρων· ἐπειδὴ Μαλούσιος κε-
λεύει ἐπαγγεῖλαι αὐτῷ ἤδη τὸ συνέδριον, πόσων δεῖται παρ' αὐτοῦ χρημά-
των εἷς τε τὸ θέατρον καὶ εἰς τᾶλλα κατασκευάσματα καὶ εἰς τ[ὰ]
40 ἱερὰ καὶ εἰς τὴν πρεσβείαν, καὶ φησι θέλει παρόντων τῶν συ[ν]-
έδρων ἤδη δοῦναι πάντα, ἀγαθῇ τύχῃ, δεδο[χθαι] τοῖς συ[ν]-
έδροις, ἐπαγγεῖλαι Μαλουσίῳ δοῦναι τοῖς ἀγωνοθέταις χρ[υσοῦς]
τριχιλίους καὶ πεντακοσίους σὺν τοῖς πέρυσσι δφειλο[μέ]νοις ἀ[τόκοις],
τοὺς δὲ ἀγωνοθέτας, οἷς μὲν ἂν αὐτοὶ χρήσωνται, τ[ὰ] δὲ ἄλλα χρή-
45 ματα θεῖναι [εἰ]ς τὸ ἱερ[ό]ν· ἂν δέ τι περιγένηται ἐ[κ]δοθέντων τῶν
ἔργων, ἀποδοῦναι Μ[α]λο[υ]σίῳ.

Γνώμη τῶν συνέδρων [ἐπειδὴ Μα]-
λούσιος [Βακ]χίου Γαργαεὺς ἀνῆρ ἀγαθὸς ὢν διατελ[εῖ] περὶ τὸ
ἱερὸν τῆς ἸΑθηνᾶς τῆς Ἰλιάδος καὶ τὸ συνέδριον, δ[ε]δο[χθαι]
τοῖς συνέδροις, στεφανῶσαι Μαλούσιον χρυσῶι σ[τ' ἐ]φάνῳ ἀπὸ

¹⁾ Ἐὰν τὰ τοῦ λιθοῦ συνέδριων τούτῃ τις ὅχι συνεδρίων (μετὰ τοῦ Hir-
schf. καὶ Δροῦσεν), ἀλλὰ συνεδρίων, περιττὴ ἢ συμπλήρωσις τοῦ Dittenberger

50 χρυσῶ[ν] τρι[άκον]τα· καλεῖν δὲ α[ὐτὸν καί] εἰς προεδρί[αν] σὺν τοῖς συνέδρ[οις] ἔν τοις ἀγῶσιν ὀνομασ[τέ] δια[μεῖναι] δὲ [τὴν προεδρίαν] καὶ αὐτῶι καὶ ἐγγόνις· τὸ δὲ ψήφ[ισμα] τότε] ἀναγράφαντα[ς τοὺς ἀγῶνο]-
θέτας εἰς στήλην θεῖναι εἰς τὸ [ἐ]ρὸν τῆς Ἀθηνᾶς.

Γ' νόμος τῶν σὺν]-

ἐδ[ρ]ων· ἐπειδὴ Μαλούσιος ἀνὴρ ἀγαθὸς ὢν διατ[ελεῖ] περὶ τὸ ἱερὸν
55 τῆς Ἀθηνᾶς τῆς Ἰλιά[δος] καὶ τὸ κοινὸν τῶν πόλεω[ν] καὶ τὴν πανηγυριν],
ἀγαθῇ τύχῃ, δεδόχ[θαι τοῖς] συνέδροις, αἷς τιμαῖς [τετίμηται Μαλού]-
σιος ὑπὸ τοῦ συν[ε]δρίου, ἀναγράφαι ἐκά[στη]ν τῶν πόλεων τῶν κοινω[νου]-
σῶν τοῦ ἱεροῦ καὶ τῆς πανηγύρεως, καὶ θεῖναι τὴν στήλην ὅπου ἐκάσ]-
τη νόμος ἐστίν].

Σίμαλος Λαμψακην] ὁς εἶπεν· ἐπειδὴ Μαλούσιος

60 ὁ Γαργαρεὺς ἐπιμεμέλ]ηται προθύμως

τὰ ἀναλώμ[ατα]

πόλεσιν

ὅτι προθυ[μ]

στεφα[ν]

65 φαν

Ἐκ τῆς προκειμένης ἐπιγραφῆς τὸ πρῶτον μανθάνομεν ὅτι
ὑπῆρξε κοινὸν τῶν πόλεων τῶν μεταξὺ τῆς Προποντίδος καὶ τοῦ
Ἀδραμυττηνοῦ κόλπου, καὶ ἐντεῦθεν διαφωτίζονται πολλαὶ πρό-
τερον ἤδη γνωστὰ ἐπιγραφαί.

Κατὰ τὸν Στράβωνα (ΙΓ', σ. 593) τὸ τότε ὀνομαζόμενον
Ἴλιον, ἐφ' οὗ κεῖται νῦν τὸ χωρίον Χισαρλίκ, μέχρι τῆς ἐλεύσεως
τοῦ Ἀλεξάνδρου ἦτο κώμη, ἔχουσα μικρὸν καὶ εὐτελῆ ναὸν τῆς
Ἰλιάδος Ἀθηνᾶς. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐτέλεσεν ἐκεῖ οἶονεϊ ἀγιασμόν
τινα πρὸς τὴν κατὰ τῶν Περσῶν ἐκστρατείαν καὶ διέταξεν «ἀνα-
θήμασί τε κοσμηῆσαι τὸ ἱερὸν καὶ προσαγορεῦσαι πόλιν καὶ οἰκο-
δομίαις ἀναλαβεῖν, ἐλευθέραν τε κρῖναι καὶ ἄφορον· ὕστερον
δὲ μετὰ τὴν κατάλυσιν τῶν Περσῶν ἐπιστολὴν καταπέμψαι φι-
λάνθρωπον, ὑπισχνούμενον πόλιν τε ποιῆσαι μεγάλην καὶ ἱερὸν
ἐπισημότατον καὶ ἀγῶνα ἀποδείξειν ἱερόν». Μετὰ δὲ ταῦτα ἔπον-

ται ὅσα ὁ Λυσίμαχος καὶ Ἀντίγονος ἔπραξαν ὑπὲρ τῆς νέας πόλεως.

Ἐπειδὴ τὸ Ἴλιον ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου κατέστη πόλις, τὸ κοινὸν τῶν περὶ αὐτὸ πόλεων δὲν εἶνε δυνατόν ν' ἀναχθῇ εἰς παλαιότερους χρόνους, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ θὰ ἰδρῦθῃ ὑπ' αὐτοῦ· διότι ἐκ τῆς ἡμετέρας ἐπιγραφῆς (στ. 9), ἔνθα ὁ Ἀντίγονος δὲν ὀνομάζεται βασιλεύς, — ὅπως ἐν τῇ δευτέρᾳ γνώμῃ τοῦ συνεδρίου (στ. 24) — δύναται τις νὰ συμπεράνῃ, ὅτι τὸ κοινὸν ὑφίστατο ἤδη πρὸ τοῦ 306. Ἐὰν ὁ Ἀλέξανδρος συνέταξεν εἰς ἓν κοινὸν τὰς ἐλευθερωθείσας ἐλληνικὰς πόλεις ταύτης τῆς χώρας, οὐδὲ ἡνάγκασεν αὐτὰς νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὸ τῶν Ἑλλήνων κοινὸν τὸ ἐν Κορίνθῳ ἔχον τὸ συνέδριον, ἐκ τούτου ποριζόμεθα σπουδαῖον τεκμήριον περὶ τῶν ἐν τῷ κράτει τοῦ Ἀλεξάνδρου διεθνῶν σχέσεων.

Ἐκ δὲ τῆς προτάσεως τοῦ Λαμψακηνοῦ τῆς ἐν τέλει τῆς ἐπιγραφῆς δύναται τις νὰ συμπεράνῃ, ὅτι καὶ ἡ Λάμψακος περιελαμβάνετο εἰς τὸ κοινὸν ἐπίσης καθὼς καὶ τὰ Γάργαρα τὰ παρὰ τὸν Ἀδραμυττηνὸν κόλπον, καὶ ἐκ τούτου νὰ εἰκασθῇ, ὅτι ἅπασαι αἱ πόλεις αἱ μεταξὺ τῶν δύο τούτων σημείων κείμεναι, ἰδίως δὲ καὶ ἡ Ἀλεξάνδρεια ἡ τρωική, ἀνήκει εἰς τοῦτο τὸ κοινόν.

Ὅτι αἱ πόλεις αὗται ἦσαν ἢ ὤφειλον νὰ εἶνε πόλεις ἐλεύθεραι, καταφαίνεται ἐκ τῆς ἐν στ. 24 μνημονευομένης πρεσβείας «εἰς τὸν βασιλέα (Ἀντίγονον) ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῶν πόλεων τῶν κοινωνουσῶν τοῦ ἱεροῦ καὶ τῆς πανηγύρεως» τῆς ἐν Ἰλίῳ καὶ τῶν ἐκεῖ τελουμένων ἀγῶνων. Τὸ συνέδριον λοιπὸν τούτων τῶν πόλεων ἔργον εἶχεν ὅχι μόνον τὴν ἐπιμέλειαν ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν πολιτικῶν συμφερόντων τῶν ἡνωμένων πόλεων νὰ μεριμνᾷ.

Ἄν ἑτέρα τις ἐπιγραφὴ ἐξ Ἰλίου, συνεκδοθεῖσα μετὰ τῆς προκειμένης ὑπὸ τοῦ G. Hirschfeld, ἐν ᾗ ψηφίζονται μεγάλαι τιμαὶ ὑπὲρ τοῦ βασιλέως Σελεύκου, οἷον ἀγῶνες κατὰ πᾶν τέταρτον ἔτος μετὰ ἐκεχειρίας κτλ., προέρχεται ἐκ τοῦ κοινοῦ τῶν πόλεων ἢ μόνον ἐκ τοῦ δήμου τῶν Ἰλιέων, δὲν εἶνε σαφές ἐκ τῶν πενιχρῶν ἀποσπασμάτων τοῦ ψηφίσματος.

Ἐκ τῶν ὑπὲρ τοῦ Μαλουσίου ψηφισμάτων τῶν ἐν τῇ προκειμένη ἐπιγραφῇ ἐρμηνεύονται τὰ ἐν τῇ λεγομένῃ Σιγειακῇ ἐπιγραφῇ [ἣν ὁ Boeckh ἀπέδειξεν οὕσαν ἐξ Ἰλίου Σ. Μ.] (Corp. Insc. Graec. II, n° 3595) στ. 40 λεγόμενα « ἔταν ἡ τε πόλις καὶ αἱ λοιπαὶ πόλεις στεφανῶσιν » καὶ τὸ ὅτι πολλάκις ἀλλαχοῦ (αὐτόθ. n 3601) γίνεται λόγος περὶ συνέδρων, ἐπιμελουμένων περὶ πανηγύρεων ἢ (στ. 19) περὶ πρεσβειῶν παρὰ τῶν πόλεων. Ὡσαύτως διαφωτίζεται ἴσως κατὰ τι καὶ ἡ ἐλλιπῶς ἀντιγραφεῖσα (n° 3602), ἣν ὁ Böckh συνεπλήρωσε « καὶ αἱ] πόλεις α[ἰ κ]ο[ιν]ω[νοῦ]σαι ». Ὅτι δὲ τὸ κοινὸν τούτων τῶν πόλεων ὑφίστατο καὶ ἐπὶ τῶν ῥωμαϊκῶν χρόνων τοῦλάχιστον χάριν τῶν ἀγώνων καὶ τῆς πανηγύρεως τῆς Ἰλιάδος Ἀθηνᾶς, ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς τῆς ἐν τῷ C. Insc. Graec. II, n° 3604 « Ἰλιεῖς καὶ αἱ πόλεις αἱ κοινωνοῦσαι τῆς θυσίας καὶ τοῦ ἀγῶνος καὶ τῆς πανηγύρεως ».

Τὸ ἔτος τοῦ ἄρχοντος Νικίου.

Ἐν τῇ ἀναγραφῇ τῶν ἐν Ἀθήναις ἀρχόντων τὸ ἔτος 404—3 (Ὀλ. 94, 1) σημειώνεται ὡς ἔτος ἄνευ ἄρχοντος (ἀναρχία). Τὸ δὲ ἔτος 412—1 (Ὀλ. 92, 1) λέγεται τὸ ἐπὶ Καλλίου ἄρχοντος, ἂν καὶ οἱ τελευταῖοι αὐτοῦ μῆνες, καθ' ὃν ὁ Kirchhoff (Corp. Insc. Att. I, σελ. 84) συνεπέρανεν ἐκ τοῦ «ἀπὸ πρυτανείας» τοῦ ἐν n^ο 184, στ. 11, δὲν συνηριθμοῦντο πλέον κατὰ πρυτανείας, διότι μετὰ τὴν κατάστασιν τῶν τετρακοσίων κατελύθησαν αἱ πρυτανεῖαι τῆς βουλῆς, ὡς εἰκὸς δὲ καὶ οἱ ἄρχοντες, ἐπειδὴ οἱ τετρακόσιοι κατεστάθησαν ὡς αὐτοκράτορες [ἴδ. τὰ περὶ τῆς μεταβολῆς ταύτης ἀκριβέστερα ἐν τῇ Ἀριστοτέλους Ἀθην. πολιτ. κεφ. 28—32 Σ. Μ.]. Ἀλλ' ἴσως ἐπὶ τῶν Διαδόχων δύναται ν' ἀποδειχθῇ καὶ τρίτη τις ἀναρχία.

Ὁ λόγος εἶνε περὶ ἐπιγραφῆς τινος (Corp. Insc. Att. II, n^ο 299), ἥς ἡ ἐρμηνεία περιέχει πολλὰς δυσχερείας. Εἶνε γεγραμμένη στοιχηδόν, ἕκαστος δὲ στίχος περιέχει 27 γράμματα, ἀλλ' ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς βεβαίας συμπληρώσεως τοῦ Köhler, ὁ τέταρτος καὶ πέμπτος στίχος ἔχουσιν ἐν τέλει ἀνὰ δύο θέσεις κενάς. Ἡ ἐπιγραφὴ μετὰ τῶν συμπληρώσεων τοῦ Köhler ἔχει ὡς ἐξῆς:

Ε Π Ι Ν Ι Κ Ι Ο Υ Α Ρ Χ Ο Ν Τ Ο Σ Υ Σ Τ Ε Ρ Ο Ν Ε Π Ι
Τ Η Σ Α Κ Α Μ Α Ν Τ Ι Δ Ο Σ Τ Ε Τ Α Ρ Τ Η Σ Γ Ρ Υ Τ Α
Ν Ε Ι Α Σ Η Ι Α Ν Τ Ι Κ Ρ Α Τ Η Σ Κ Ρ Α Τ Ι Ν Ο Υ . .
. . Ι ε υ ς ε γ ρ α μ μ Α Τ Ε Υ Ε Μ Ο Υ Ν Ι Χ ι ω
Ν Ο Σ Ε Κ τ ῆ ι ε π ι δ ε Κ α Ε Β Δ Ο Μ Η ι τ η ς
π Ρ Υ Τ Α ν ε ι α ς ε κ κ Λ Η σ Ι Α Τ Ω ν π ρ ο ε δ ρ
ω ν ε Γ Ε ψ η φ ι ζ ε . . / Ρ / Γ

Ἡ ἐνταῦθα ἀναφερομένη τετάρτη πρυτανεία τοῦ ἔτους τῆς ἀρχῆς τοῦ Νικίου πίπτει εἰς τὸν Μουνιχιῶνα, τὸν τρίτον μῆνα ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ πολιτικοῦ ἔτους. Ἐπειδὴ δὲ ἐν τῇ ἀναγραφῇ τῶν ἀρχόντων μέχρι τοῦ ἔτους 302—1 π. Χ. (Ὀλ. 119, 3) οὐδεὶς φέρεται ἄρχων ὀνόματι Νικίας, εἶνε πολὺ πιθανὸν ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ ἀνήκει εἰς τοὺς χρόνους τῶν δώδεκα φυλῶν—ἀλλὰ μόνον πολὺ πιθανόν, διότι θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ὑπῆρξέ ποτε πρὸ τοῦ 307—6 ἐπιλαχών τις Νικίας, μὴ ἀναγραφόμενος εἰς τὸν ἐπίσημον κατάλογον.

Μεταξὺ τῶν ἐννέα ἀρχόντων τῶν ἀναγραφόμενων ὑπὸ τοῦ Διονυσίου τοῦ Ἀλικαρνασσεύς (περὶ Δεινάρχου 9) διὰ τὰ δέκα ἔτη τὰ ἀπὸ Ὀλ. 119, 4 μέχρις Ὀλ. 122, 1 εὐρίσκεται ἐν τῇ ἑκτῇ θέσει, ἡγουν διὰ τὸ ἔτος Ὀλ. 121, 1 ἢ 121, 2 τὸ ὄνομα Νικίας, ὃν πολὺ εὐλόγως δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν ὡς τὸν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ. Καὶ κανονικῶς μὲν κατὰ τοὺς χρόνους τῶν δώδεκα φυλῶν ἡ δεκάτη πρυτανεία ἔπιπτεν εἰς τὸν Μουνιχιῶνα· ἐπειδὴ δὲ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἀντὶ ταύτης ἡ τετάρτη πίπτει εἰς τὸν Μουνιχιῶνα, ἐκ τούτου συνεπέραναν ὁ Köhler (Corp. Ins. Att. II, σ. 123) ὅτι ὁ Νικίας οὗτος ἀνέλαβε τὴν ἀρχὴν τὸν Γαμηλιῶνα, καὶ εἶκασεν ὅτι ἡ ὁψία ἀνάβασις τούτου τοῦ ἄρχοντος εἰς τὴν ἀρχὴν εἶχε σχέσιν πρὸς τὰς πολιτικὰς ταραχὰς τὰς ἐπὶ τῆς τυραννίδος τοῦ Λαχάρους, ἥτις συμπίπτει κατὰ τούτους περίπου τοὺς χρόνους.

Ὁ Köhler ἐγκατέλειψε κατόπιν τὴν γνώμην ταύτην παρακινηθεὶς ἔκ τινος ἄλλης ἐπιγραφῆς, μόνον τῷ 1876 ἀνακαλυφθείσης, ἥτις τῷ ἐφάνη ὅτι παρεῖχε περίστασιν ὅλως ἀνάλογον. Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη (Corp. Ins. Att. II, add. 299b) συμπληρωθεῖσα ἔχει ὡς ἑξῆς:

Ἐπὶ . . . [μοδώρου ἄρχοντος δευτέρου, ἀναγρα]φέντος
 δὲ Ἐπικούρου τοῦ [. . .]σίον, ἐπὶ τῆς Παν-
 διο[νίδος ἑκτῆς πρυ]τανείας, Μουνιχιῶ[ος
 . . . [ῆς τῆς πρυτανείας [ἐκκλησία ἐν τῷ θεάτρῳ
 τῶν προέδρων ἐπεμήριζε . . . Ν]ικίου Φρεαζόριος κτλ.

Ἡ ἐπιγραφὴ εἶνε γεγραμμένη στοιχηδόν. Τὸ ι τοῦ πρώτου στίχου δύναται νὰ εἶνε καὶ ἡ τελευταία γραμμὴ τοῦ Η ἢ Ν. Ἐκ τῆς περὶ τοῦ προκειμένου ζητήματος κρίσεως ἔκ τ η ς οὐδὲν μὲν πλέον σώζεται, ἀλλ' ἡ συμπλήρωσις εἶνε ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας, ἐὰν προϋποτεθῇ ὅτι ἕκαστος στίχος περιεῖχεν 29 γράμματα. Τότε λοιπὸν καὶ ἐπὶ τούτου τοῦ ἄρχοντος . . .]οδώρου ἡ δεκάτη πρυτανεία δὲν ἔπιπτεν εἰς τὸν Μουνιχιῶνα, κατὰ δὲ τὴν ἀναλογίαν τῆς ἐπὶ Νικίου ἄρχοντος ἐπιγραφῆς ἡ ἀρίθμησις τῶν πρυτανειῶν θὰ ἤρχισε τὸν μῆνα Μαιμακτηριῶνα. Ἀμφότεροι λοιπὸν οὗτοι οἱ ἄρχοντες ἀνάγκη νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἐπιλαχόντες, καὶ πρέπει νὰ παραδεχθῇ τις ὡς κανόνα, ὅτι μετὰ τὴν ἀνάβασιν τοῦ ἐπιλαχόντος εἰς τὴν ἀρχὴν αἱ ἐπίλοιποι πρυτανεῖαι τοῦ τρέχοντος ἔτους διεδέχοντο μὲν ἀλλήλας μετὰ τῆς κανονικῆς αὐτῶν διαρκείας, ἀλλ' ἐλάβανον νέαν ἀρίθμησιν, ὀνομαζόμεναι πρώτη, δεύτερα καὶ καθεξῆς πρυτανεῖα ἐπὶ τοῦ ἐπιλαχόντος ἄρχοντος.

Ἐπὶ τῇ αὐτῇ προϋποθέσει ὅτι ἕκαστος στίχος τῆς ἐπιγραφῆς περιεῖχεν 29 γράμματα δύναται νὰ γείνη ἐτέρα τις παρατήρησις, καὶ πρὸς κατανόησιν αὐτῆς ἃς ἐπιτραπῇ νὰ παραθέσωμεν τὸ περισωθὲν κείμενον, ὅπως ἔχει ἐπὶ τοῦ λίθου :

Ι Ο Δ Ω Ρ Ο Υ Α Ρ Χ Ο Ν Τ Ο Σ Δ Ε Υ Τ Ε
 Φ Ε Ω Σ Δ Ε Ε Π Ι Κ Ο Υ Ρ Ο Υ Τ Ο
 Σ Ι Ο Υ Ε Π Ι Τ Η Σ Π Α Ν Δ Ι Ο
 Τ Α Ν Ε Ι Α Σ Μ Ο Υ Ν Ι Χ Ι Ω Ι
 Η Ι Τ Η Σ Π Ρ Υ Τ Α Ν Ε Ι Α Σ
 Τ Ρ Ω Ι Τ Ω Ν Π Ρ Ο Ε
 Ι Κ Ι Ο Υ Φ Ρ
 Σ Α Τ

Ἐν τῷ χάσματι τῷ ἐν τῷ τέλει τοῦ τετάρτου καὶ ἐν ἀρχῇ τοῦ πέμπτου στίχου ὑπῆρχε γεγραμμένος ὁ ἀριθμὸς τῆς ἡμέρας τοῦ μηνὸς καὶ ὁ ἀριθμὸς τῆς ἡμέρας τῆς πρυτανείας. Ἐπειδὴ δὲ ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν ἀρχόντων τῶν μέχρις Ὀλ. 121, 3 οὐδὲν

ὄνομα ὑπάρχει λήγον εἰς . . . ἰόδωρος, τὸ ψήφισμα εἶνε ἐκ τῶν χρόνων τῶν δώδεκα φυλῶν. Ἐπὶ τῶν δώδεκα φυλῶν κατὰ τὰ συνήθη ἔτη οἱ ἀριθμοὶ τῆς ἡμέρας τοῦ μηνὸς καὶ τῆς ἡμέρας τῆς πρυτανείας ἢ ἦσαν οἱ αὐτοὶ ἢ διέφερον κατὰ μίαν ἢ δύο μονάδας· κατὰ δὲ τὸ ἐμβόλιμον ἔτος ἔπιπτεν εἰς τὸν Μουνιχιῶνα τὸ μέγιστον μέρος τῆς ἀπὸ τοῦ τέλους τρίτης πρυτανείας, καὶ δὴ οὕτως, ὥστε ἡ τελευταία, ἢ 32 ἡμέρα ταύτης τῆς πρυτανείας συνέπιπτεν ἢ πρὸς τὴν 25 ἢ πρὸς τὴν 24 ἡμέραν τοῦ Μουνιχιῶνος, ἄρα ἢ 1 Μουνιχιῶνος ἦτο ἢ ἡ 8 ἢ ἡ 7 ταύτης τῆς πρυτανείας. Μεταξὺ τῶν λέξεων Μουνιχιῶνος καὶ πρυτανείας, ἐὰν ἕκαστος στίχος περιεῖχεν 29 γράμματα, ὑπάρχει διάστημα 13 γραμμάτων· θὰ ὑπῆρχον λοιπὸν ἐν αὐτῷ δύο ὀνόματα ἀριθμητικά, περιέχοντα ἄνισον ἀριθμὸν γραμμάτων, ἢ 5 καὶ 8, ἢ 6 καὶ 7· θὰ ὑπῆρχον δηλαδὴ αἱ λέξεις ἢ ἕκτης δευτέρας ἢ καὶ τετάρτης, ἢ ἐβδόμης καὶ ὀγδόης, ἢ ἐνάτης καὶ δεκάτης, ἢ τρίτης καὶ πέμπτης, πάντως ἀριθμητικὰ μὴ ὑπερβαίνοντα τὸ δέκα.

Ἐπὶ τῇ αὐτῇ δὲ ὑποθέσει ὅτι 29 γράμματα ἀπετέλουν ἕκαστον στίχον, ἡ ἀρχὴ ἐνδεχόμενον νὰ ἦτο ἐπὶ Διοδώρου, ἐπὶ Ἑλιοδώρου, ἐπὶ Ἀθηνοδώρου ἐπὶ Ὀλυμπιοδώρου.

Ἀγνοοῦμεν τί σημαίνει τὸ ἄρχοντος δεύτερον καὶ τὸ ἐν τῇ ἐτέρᾳ ἐπιγραφῇ ἄρχοντος ὕστερον, καὶ ἐπειδὴ ἀμφοτέρων αἱ καταλήξεις εἶνε ἐκ συμπληρώσεως, ἂν πρέπει νὰ συμπληρωθῶσιν ἄλλως καὶ νὰ γραφῶσι δευτέρου, ὕστερου. [Ὡς πρὸς τὴν πρώτην ἐπιγραφὴν ἡ ἀνάγνωσις εἶνε πλέον βεβαία. Ὁ Köhler ἐξέδωκεν (Mittheil. d. d. arch. Inst. in Ath. 1880, σ. 326) ἐπιγραφὴν τοῦ αὐτοῦ ἔτους καὶ τῆς αὐτῆς πρυτανείας, ὡς ἡ C. I. A. II, 299: «ἐπὶ Νικίου ἄρχοντος ὑ[στέ]ρου ἐπὶ [τῆς] Ακαμαντίδος τε[τ]άρτης πρυ[τα]νείας κτλ.» ὅθεν βεβαιοῦται ὅτι ὁ Νικίας εἶνε ἄρχων ὕστερος, ὅτι ἄρα ἦτο ἐπιλαχών. Σ. Μ]. Δὲν δύναται δέ τις ἀδιστάκτως νὰ προὑποθέσῃ ὅτι ἐν ἐπισήμῳ γλώσσῃ ὁ ἐπιλαχών ἄρχων, ὁ τὴν ἀρχὴν ἀναλαμβάνων θὰ ὠνομάζετο διὰ δύο τόσον διαφόρων ὀνομάτων. Ἐὰν ἦτο δυνατόν πρὸς ἐξήγησιν

τοῦ «ἐπὶ ἄρχοντος δευτέρου» νὰ προσλάβῃ τις τὸ ἐν τῷ Ἀγκυρ. Μνημ. «ἕκτον ὕπατος, ἐνδέκατον ὕπατος», ὁ ἐν ταύτῃ τῇ ἐπιγραφῇ... Διόδωρος δὲν θὰ ἦτο ἐπιλαχών, ἀλλὰ τὸ δευτέρου (δευτέραν φοράν) ἄρχων, καὶ γνωρίζομεν Ὀλυμπιόδωρον ἄρχοντα τοῦ ἔτους 3 ἢ 4 τῆς Ὀλ. 121· ἀλλ' ἵνα ἔχωμεν τὰ πάντα ἐν τάξει, θὰ ἦτο ἀνάγκη τότε νὰ γράψωμεν ὅχι ἕκτης, ἀλλὰ δεκάτης πρυτανείας. Εἶνε ἀληθές ὅτι τότε ὁ στ. 3 θὰ εἶχε δύο γράμματα πλεονάζοντα, ὅπερ δὲν θὰ ἦτο πολὺ ἀνάλογον πρὸς τὴν ἀνωτέρω παρατεθεῖσαν ἐπιγραφὴν no 299, ἐν ἣ δύο στίχοι ἔχουσιν ἀνά δύο γράμματα ὀλιγώτερα. [Ἀλλ' ὁ ἄρχων τῆς ἐπιγραφῆς CIA, 299b συμπληροῦται κατὰ τὸν Unger, καὶ τοῦ Köhler συγκατατιθεμένου, διὰ τοῦ Ἀπολ]λοδώρου, τοῦ ἄρχαντος τῷ 318. Σ. Μ].

Πρὸς τὸν ἡμέτερον σκοπὸν ἀρκεῖ ἡ ἐξῆς αἵρεσις: ἡ ἡ ἐπιγραφὴ εἶνε κανονικῶς γεγραμμένη καὶ ἕκαστος στίχος περιέχει 29 γράμματα, καὶ τότε οἱ δυνατοὶ ἀριθμοὶ οἱ σημαίνοντες τὴν ἡμέραν τοῦ μηνὸς καὶ τῆς πρυτανείας (ἀριθμοὶ συγκείμενοι ἐξ 6 καὶ 7 ἢ 8 καὶ 8 γραμμάτων) ἀποδεικνύουσιν ὅτι ἡ διάρκεια τῶν πρυτανειῶν τοῦ ἔτους τούτου θὰ ἦτο ἡ κανονικὴ, ἂν καὶ ἡ ἀρίθμησις αὐτῶν θὰ ἦτο διττὴ, τῆς μὲν Α'—Δ' ἀπονεμομένης εἰς τὸν ἄρχοντα Ν. Ν' (ἄγνωστον), τῆς δὲ Α'—Η' εἰς τὸν ἐπιλαχόντα... [ιόδωρον· ἡ παραδέχεται τις ὅτι ἐπιτρέπεται ὁ πλεονασμὸς δύο γραμμάτων ἐν τινι στίχῳ μετὰ τῶν ἄλλων τῶν ἐξ 29 γραμμάτων καὶ ἡ συμπλήρωσις διὰ τοῦ δεκάτης, καὶ τότε λείπει μὲν τὸ κριτήριον τῆς ἀκριβοῦς ἢ ὀλίγον διαφόρου συμπτώσεως τῆς ἡμέρας τοῦ μηνὸς καὶ τῆς ἡμέρας τῆς πρυτανείας, ἀλλ' ὁ [Ὀλυμπ]ιόδωρος ἤρξεν ἀπὸ τῆς α' Ἑκατομβαιῶνος, καὶ εἰς τὸν Μουνιχιῶνα τοῦ ἔτους αὐτοῦ συμπίπτει κατὰ τὴν συνήθη τάξιν ἡ δεκάτη πρυτανεία του. Ἄλλαι θεωρεῖται, οἷον ἡ ὑπόθεσις ὅτι ἐξ ἀβλεψίας ἐγράφη Μουνιχιῶνος ἀντὶ Ποσειδεῶνος, ὅπως ὁ Köhler ἀπέδειξεν, ὅτι ἔλαβον χώραν τοιαῦται ἀβλεψίαι περὶ τὰ τῶν μηνῶν ὀνόματα, ἐν τῷ Corp. Insc. Att. II, no 185 καὶ 381, φαίνονται ἄτοποι.

Ἐὰν ἡ ἀνωτέρω αἵρεσις εἶνε ὀρθή, μεταξύ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης καὶ τῆς τοῦ ἄρχοντος Νικίου no 299 ὑπάρχει μία οὐσιώδης διαφορά. Κατὰ τὸ ἔτος τοῦ Νικίου ἡ 16 Μουνιχιῶνος εἶνε ἡ 7 ἡμέρα τῆς τετάρτης πρυτανείας· ἀπὸ τῆς πρώτης λοιπὸν ἡμέρας ταύτης τῆς πρυτανείας, τῆς 10 Μουνιχιῶνος, μέχρι τέλους τοῦ πολιτικοῦ ἔτους ἦσαν ἡμέραι ἐπίλοιποι 79 ἢ 80.

* Ἀς ὑπολογίσωμεν τὰ ἐνδεχόμενα, ἐξ ὧν εἶνε δυνατὸν νὰ ἐξηγηθῶσιν οὗτοι οἱ ἀριθμοί.

* Ἀν ὁ Νικίας ἦτο ἐπιλαχών, τοὔτέστιν ἂν αἱ πρυτανεῖαι παρήρχοντο μετὰ τῆς κανονικῆς αὐτῶν διαρκείας, θὰ ἦτο ἐνδεχόμενον νὰ ἀνεπλήρωσεν ἄλλον ἄρχοντα πρὸ τῆς Ὀλ. 118, πρὸ τοῦ χρόνου δηλ. τῶν δώδεκα φυλῶν. Κατὰ τὸν χρόνον τῶν 10 φυλῶν ἐκάστη πρυτανεῖα ἔχει ἡμέρας 35—36, ἐμβολίμου δὲ ὄντος τοῦ ἔτους, 38—39· ἐν μὲν τῇ πρώτῃ περιπτώσει ἡ 7 ἡμέρα τῆς ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ ἔτους τρίτης πρυτανείας πίπτει εἰς τὴν τελευταίαν δεκάδα τοῦ Ἐλαφηβολιῶνος. Ἄρα τὸ προκείμενον ψήφισμα δὲν εἶνε ἐκ τοῦ χρόνου τῶν δέκα φυλῶν.

Κατὰ δὲ τὸν χρόνον τῶν δώδεκα φυλῶν αἱ πρυτανεῖαι εἶχον ἐκάστη ἡμέρας 29—30, καὶ ἐμβολίμου ὄντος τοῦ ἐνιαυτοῦ, 32. Ἐὰν μὲν λοιπὸν τὸ ἔτος τούτου τοῦ ἐπιλαχόντος Νικίου ἦτο ἐκ τῶν συνήθων, ἡ 7 ἡμέρα τῆς ἀπὸ τοῦ τέλους τρίτης πρυτανείας ἐπὶ κανονικῆς διαρκείας τῶν πρυτανειῶν δὲν ἠδύνατο κατ' οὐδένα τρόπον νὰ πέσῃ εἰς τὴν 16 Μουνιχιῶνος· ἀλλὰ θὰ συνέπιπτεν ἡ μετὰ τῆς 7 Μουνιχιῶνος ἡ κατὰ μίαν ἡμέραν πρότερον ἢ ὕστερον, εἰάν δὲ ἦτο ἐμβόλιμον, αἱ τρεῖς τελευταῖαι πρυτανεῖαι περιεῖχον ἡμέρας 96, καὶ ἡ 7 τῆς τρίτης ἀπὸ τοῦ τέλους πρυτανείας δὲν ἐδύνατο κατ' οὐδένα τρόπον νὰ πέσῃ εἰς τὴν 16 Μουνιχιῶνος, ἀλλὰ κατ' ἀνάγκην εἰς τὴν 29 ἢ 30 Ἐλαφηβολιῶνος.

Ἡ διατάρaxis τῆς κανονικῆς διαρκείας τῶν πρυτανειῶν ἀποδεικνύει ὅτι ὁ Νικίας δὲν ἦτο ὁ ἐν ταῖς ἀρχαιρεσίαις ἀναδειχθεὶς ἐπιλαχὼν ἄρχων, ὁ κανονικῶς ἀναλαβὼν τὴν ἀρχὴν διότι ὁ ἐκλεχθεὶς ἄρχων ἠσθένησεν ἢ ἀπέθανεν ἢ δι' ἄλλον οἰονδήποτε λό-

γον παρητήθη ἢ ἐστερήθη τῆς ἀρχῆς. Ἡ κανονικὴ τάξις τῶν πρυτανειῶν ἐδύνατο νὰ διαταραχθῇ κατὰ δύο τρόπους: ἢ καθ' ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν βουλευτῶν ἡλαττώθη ἀπὸ 600 εἰς 500, καὶ ὁ τῶν πρυτανειῶν ἄρα συνηλαττώθη ἀπὸ 12 εἰς 10, — ἢ δὲ ἐλάττωσις αὕτη ἔγεινεν ἀρχομένου τοῦ ἀττικοῦ ἔτους, — ἢ διότι κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο μέχρι τῆς εἰς τὴν ἀρχὴν ἀνόδου τοῦ Νικίου καθ' ὅλου δὲν ὑπῆρχε βουλή, ἄρα οὐδὲ πρυτανεῖαι. Κατὰ τὴν τελευταίαν περίπτωσιν, ἂν ἴσως τὸ πρῶτον ἄφθονον ἡμῖς τοῦ ἔτους παρῆλθεν ἄνευ βουλῆς καὶ πρυτανευουσῶν φυλῶν καὶ πρυτανειῶν, ἐπελθούσης πολιτικῆς τινος μεταβολῆς, καὶ ἀνορθωθείσης πάλιν τῆς δημοκρατίας, ἐδύνατο ἢ πάσας τὰς δώδεκα φυλάς μὲ ἡλαττωμένην διάρκειαν νὰ παρατάξωσι κατὰ τὴν συνήθη τάξιν μέχρι τέλους τοῦ ἔτους, ἢ νὰ διαιρέσωσι τὸ ὑπόλοιπον τοῦ ἔτους εἰς τόσας πρυτανείας μὲ τὴν κανονικὴν διάρκειαν, ὅσας ἀπετέλει ὁ ἐπίλοιπος χρόνος, καὶ ἔπειτα ὁ κληρὸς ὠρίζε ποῖαι τῶν δώδεκα πρυτανειῶν ἐμελλον νὰ διαδεχθῶσιν ἀλλήλας. Ὅτι δὲ κατὰ τὸ ἔτος τοῦ Νικίου δὲν συνέβη τοῦτο τὸ τελευταῖον, ἐξάγεται ἐκ τῆς ὁλοσχερῶς διαταραχθείσης σχέσεως τῆς μεταξὺ τῶν ἡμερῶν τοῦ μηνὸς καὶ τῆς πρυτανείας. Ἐπὶ δὲ τῆς ἄλλης περιπτώσεως, ἐὰν κατὰ τὴν ἐπελθούσαν πολιτικὴν μεταβολὴν ἐγίνετο ἐπάνοδος ἀπὸ τῶν δέκα φυλῶν εἰς τὰς δώδεκα, ἐδύνατο ἐκείνας ἐκ τῶν δώδεκα ἀποκατασταθῶν φυλῶν, αἵτινες ἐν τούτῳ τῷ ἐνιαυτῷ δὲν εἶχον ἀκόμη περιέλθῃ εἰς τὴν πρυτανείαν, νὰ κληρώσωσι, καὶ νὰ διανείμωσιν εἰς τὸν ἐπίλοιπον ἔτι χρόνον τοῦ ἐνιαυτοῦ. Ἀλλ' ἡ ὑπόθεσις αὕτη ὀλίγην περιέχει πιθανότητα, ἐὰν τις ἀναλογισθῇ ὅτι ἐδύνατο κάλλιστα νὰ διατηρήσωσι μέχρι τέλους τοῦ ἔτους τὰς δέκα πρυτανείας, διότι καὶ ἐν αὐταῖς, ὡς καὶ ἐν ταῖς δώδεκα, περιείχοντο πάντες οἱ δῆμοι.

Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων, ἐὰν μὲν ἡ πολιτικὴ μεταβολὴ ἐπανήγαγε μόνον τὴν ἐπάνοδον ἀπὸ τῶν δέκα εἰς τὰς δώδεκα φυλάς, ἢ ἡμετέρα ἐπιγραφὴ δὲν παρέχει τὰ διδόμενα, ὥστε νὰ ὀρίσωμεν τὴν ἀφετηρίαν τῆς ἀρχῆς τοῦ Νικίου. Ἐὰν δὲ ἔλαβε χώραν

ἡ μεταβολή, ἣν ὑπεθέσαμεν κατὰ τὴν πρώτην περίπτωσιν, εὐρίσκεται ἡ ἀφετηρία ὡς ἐξῆς : Ἀπὸ τῆς 10 Μουνιχιῶνος μέχρι τέλους τοῦ ἐνιαυτοῦ αἱ πρυτανεῖαι Δ'—ΙΒ' ἔχουσι νὰ κατανεμηθῶσιν εἰς 79 ἢ 80 ἡμέρας, ἐκάστης λοιπὸν ἡ διάρκεια εἶνε 8—9 ἡμερῶν. Ἡ δὲ ἀρχὴ τῆς πρυτανείας Α' πίπτει εἰς χρόνον κατὰ 25—26 ἡμέρας προτεροῦντα τῆς χρονολογίας τῆς ἐπιγραφῆς, τουτέστι περὶ τὰ μέσα τοῦ Ἐλαφηβολιῶνος.

Τὸ ὄνομα τοῦ ἄρχοντος Νικίου εὐρίσκεται (ἐξαίρουμένου τοῦ νόθου ἐγγράφου τοῦ παρὰ Δ η μ ο σ θ. Περὶ τοῦ στεφ. 137) κατὰ πρῶτον, καθ' ἃ εἵπομεν, ἐν τῇ ἀναγραφῇ τοῦ Διονυσίου μεταξὺ τῶν ἐννέα ἀρχόντων τῆς δεκαετίας τῆς ἀπὸ Ὀλ. 119, 4 μέχρις Ὀλ. Ὀλ. 122, 1 εἰς τὴν τετάρτην ἀπὸ τοῦ τέλους θέσιν. Ἔτερον ὁμῶνυμον ἄρχοντα παρέχουσι τὰ ἐν Corp. Ins. Att. II, no 316 καὶ 317 ψηφίσματα, ὅστις δύναται μεθ' ἱκανῆς βεβαιότητος νὰ ταχθῇ εἰς τὴν Ὀλ. 124, 4=281—0. Ἀν δὲ ἐν τοῖς δυσὶ τούτοις ψηφίσμασι φέρεται ὑπὸ τὸν τύπον «ἐπὶ Νικίου ἄρχοντος Ὀτρυνέως», τὸ δημοτικὸν προσετέθη πρὸς διάκρισιν αὐτοῦ ἀπὸ ἄλλου προηγηθέντος Νικίου. Τὸ «ἐπὶ Νικίου ἄρχοντος» ἀπαντᾷται προσέτι δις καὶ ἐν τῷ ἀφηγηματικῷ μέρει τοῦ ἐν Corp. Ins. Att. II no 331 τιμητικῷ ψηφίσματι· ὁπότερος τῶν δύο ἐνταῦθα ὑπονοεῖται, περὶ τούτου θὰ γείνη λόγος ἐν τοῖς ἐξῆς.

Ἐὰν ὁ Νικίας τῆς ἐπιγραφῆς no 299 δὲν εἶνε ἐπιλαχών, καὶ ἂν διὰ τοῦτο ἔχωμεν μείζονα λόγον νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι εἶνε ὁ παρὰ Διονυσίῳ ἀναγραφόμενος, ζητεῖται ἂν ἡ πρώτη γνώμη τοῦ Köhler ἢ τάσσουσα τὸν ἄρχοντα τοῦτον μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Λαχάρους δὲν εἶνε προτιμότερα τῆς μετέπειτα ὑπ' αὐτοῦ ἐξενεχθείσης.

Πᾶν ὅ,τι ἀπαιτεῖται πρὸς ἱστορικὴν ἐξήγησιν τῆς ὑπ' ἀριθ. 299 ἐπιγραφῆς φαίνεται ὅτι περιέχεται εἰς τὴν ἐξῆς σειρὰν τῶν γεγονότων : Διαρκοῦντος τοῦ τετραετοῦς πολέμου, ὃν ἡ Ἀθηναῖοι, συμπραττόντων κατ' ἀρχὰς ἐν πλήρει συμπνοίᾳ τῶν τε μακεδονιζόντων καὶ τῶν πατριωτῶν, ἐπολέμησαν κατὰ τοῦ Δημητρίου, ὁ Λαχάρης, ὁπαδὸς τοῦ Κασσάνδρου, ἔγεινε κύριος τῆς πόλεως· ὅτε δὲ

ἡ πόλις ἔξωθεν μὲν ἐπολιορκεῖτο ὑπὸ τοῦ Δημητρίου, ἐσωτερικῶς δὲ ἐπιέζετο ὑπὸ τῆς ἐσχάτης ἐνδεΐας, ἀπηλπίσθη ὅτι ἦτο δυνατόν ν' ἀνθέξῃ ἐπὶ πλεόν καὶ μεταμφισθελὶς εἰς χωρικόν, ὑπέξῃλθεν αὐτῆς· τότε ἡ πόλις, συνθηκολογήσασα πρὸς τὸν Δημήτριον, εὗρε παρ' αὐτῷ ἀπροσδοκῆτους εὐμενεῖς διαθέσεις, διότι ὁ Δημήτριος ἀπέδωκεν αὐτῇ τὴν δημοκρατίαν, καὶ ὡς λέγει ὁ Πλούταρχος (Δημητρ. ΛΔ'), «κατέστησεν ἀρχάς, αἱ μάλιστα τῷ δήμῳ προσφιλεῖς ἦσαν».

Δύναται δὲ νὰ θεωρηθῇ σχεδὸν ὡς βέβαιον ὅτι ὁ Δημήτριος, διαρκοῦντος τοῦ ἔτους 295, ἐξεπόρθησεν καὶ ἡλευθέρωσεν τὰς Ἀθήνας, ὡς πιθανὸν δὲ ὅτι τοῦτο συνέβη κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ ἔτους, τουτέστιν Ὁλ. 121, 1. Ἐὰν λοιπὸν πάλιν «κατέστησεν τὰς ἀρχάς, αἱ μάλιστα τῷ δήμῳ προσφιλεῖς ἦσαν», δηλαδὴ τοὺς ἄρχοντας τοὺς κληρωτοὺς καὶ τοὺς στρατηγούς τοὺς χειροτονητοὺς κ.τ.λ., τότε ὁ Λαχάρης δὲν ἐτυράννησεν, φυλάξας τοὺς δημοκρατικούς τύπους, ὅπως ἄλλοτε οἱ Πεισιστρατίδαι, καὶ κατὰ πλησιέστερους χρόνους ὁ Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς, ὅστις Ὁλ. 117, 4 καὶ ἄρχων ὑπῆρξεν, ἀλλὰ καταλύσας αὐτούς, ἐκυβέρνησεν ἡ ὀλιγαρχικῶς μετὰ τῆς μακεδονιζούσης φατρίας, ἡ ἀπλῶς ὡς μόνος δυνάστης καὶ ἴσως ἐξ ἀρχῆς τῆς πολιορκίας ὡς στρατηγὸς αὐτοκράτωρ, ὅπως ὁ Ἀγαθοκλῆς ἐν Συρακούσαις ἢ ὁ Ὀφέλας ἐν Κυρήνῃ.

Παρὰ τῷ Διονυσίῳ μετὰ τὸν Νικίαν ἔπεται ὁ Νικόστρατος. Ἐκ τοῦ ἔτους τούτου ὑπάρχει ψήφισμα ὑπὲρ τοῦ Ἡροδώρου (τὸ σωζόμενον . . . κηνὸς ἐπιτρέπει νὰ εἰκάσῃ τις ὅτι ἦτο Κυζικηνὸς ἢ Λαμψακηνός)· οὗτος ἐπαινεῖται διότι τοὺς πρὸς τὸν «βασιλέα Δημήτριον» πεμφθέντας πρέσβεις ἐνθέρμως ὑπεστήριξεν ἀγωνιζομένους ὑπὲρ τῆς εἰρήνης, συνετέλεσε δὲ «ὅπως ὁ δῆμος ἀπαλλαγείη τ[οῦ] πολέμου τὴν ταχίστ[ην] καὶ κομισάμε[νος] τὸ ἄστυ δημοκρατίαν ἔχοι ἀπολαβ[ών]». Τὸ ψήφισμα τοῦτο συνετάχθη τῇ 5 Ἐλαφροβολιῶνος, 15 δὲ τῆς 9 πρυτανείας (ὁ ἐνιαυτὸς ἄρα εἶνε ἐμβόλιμος), κατὰ Μάρτιον τοῦ 294 = Ὁλ. 121, 2, τουτέστιν ἐν ἔτος μετὰ τὴν ἑλευθέρωσιν.

Ἐν δὲ τῷ ψηφίσματι τῷ ὑπὲρ τοῦ Θυμοχάρους, τοῦ υἱοῦ τοῦ Φαίδρου (Corp. Insc. Att. II. n° 331) ἐπαινεῖται πρῶτον ὁ πάππος αὐτοῦ ὁ ὁμώνυμος, ὅστις ἐν τοῖς περὶ Κύπρον κατὰ θάλασσαν πολέμοις 324 καὶ 315 λαμπρῶς ἐναυάρχησε τῶν ἀττικῶν νεῶν· ἔπειτα ὁ λόγος μεταβαίνει εἰς τὸν Φαῖδρον, ὅστις ἄξιος γενόμενος τοῦ πατρός, πολλὰ ὑπὲρ τῶν Ἀθηνῶν ἔπραξε, «καὶ ἐπὶ Νικίου ἄρχοντος στρατηγὸς ὑπὸ τοῦ δήμου χειροτονηθεὶς δις πάντων ὧν προσῆκεν ἐπεμελήθη καλῶς, καὶ ἐπὶ τὴν χώραν χειροτονηθεὶς πλεονάκεις καὶ ἐπὶ τοὺς ξένους γενόμενος τρεῖς τὴν πᾶσαν ἐποίησατο σπουδὴν κτλ.»· ὅπερ βεβαίως σημαίνει ὅτι ἐπὶ Νικίου ἄρχοντος χειροτονηθεὶς τὸ πρῶτον στρατηγὸς δις μὲν ἐστρατήγησεν ἄνευ εἰδικῆς ἐντολῆς [ἴδε καὶ Dittenberger Sylloge ἀρ. 162 στ. 24 σημ. 11. Σ. Μ.], πολλάκις δὲ ἡρέθη στρατηγὸς ἐπὶ τῆς χώρας καὶ τρεῖς στρατηγὸς ἐπὶ τῶν ξένων· ἔπειτα ἐπαινοῦνται αἱ πρεσβεῖαι καὶ ἄλλαι πράξεις αὐτοῦ· μετὰ ταῦτα ἐπονται πρῶτον δύο, ἔπειτα ἄλλοι δύο καὶ ἔπειτα πάλιν πλειότεροι τῶν πέντε ἀπεξεσμένοι στίχοι, ἐν οἷς ὁ λόγος ἦτο περὶ τοῦ Δημητρίου, ἴσως δὲ καὶ περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἀντιγόνου, ἔπειτα λέγεται ὅτι ὁ Φαῖδρος ἐπὶ ἄρχοντος Ξενοφῶντος (πιθανῶς μεταξὺ 271 καὶ 261) «χειροτονηθεὶς ἐπὶ τὰ ὅπλα πρῶτος ὑπὸ τοῦ δήμου στρατηγὸς» διετέλεσε πάντα πράττων ἄριστα. Μετὰ ταῦτα ἔπεται «καὶ ἀγωνοθέτης χειροτονηθεὶς ὑπὸ τοῦ δήμου ἐπὶ Νικίου ἄρχοντος» ἐξετέλεσε λαμπρῶς τὰ καθήκοντά του, καὶ ὅτι μετὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ Θυμοχάρους, χειροτονηθέντος καὶ τούτου ἀγωνοθέτου ἐπὶ Εὐβούλου ἄρχοντος (ἀγνώστου), συνεπεμελήθη περὶ πάντων. Βλέπομεν ὅτι ἡ ἀγωνοθεσία τοῦ Φαίδρου μνημονεύεται ἔξω τῆς χρονολογικῆς ἀκολουθίας· ἐδύνατο λοιπὸν νὰ εἰκάσῃ τις ὅτι, ἐπειδὴ δὲν λέγεται «ἐπὶ Νικίου ἄρχοντος Ὁτρυνέως», τὸ ἔτος αὐτῆς πρέπει νὰ εἶνε τὸ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐπιγραφῇ «ἐπὶ Νικίου ἄρχοντος ὕστερον».

Ἐνταῦθα δύνανται νὰ μνημονευθῇ ὡς ἐφόλκιον τρίτη τις ἐπιγραφὴ ἐκδοθεῖσα ὑπὸ J. Franz ἐν τῷ Corp. Insc. Graec. IV. n° 6084) οὐχὶ μὲν ἐκ νέας ἀντιγραφῆς τοῦ λίθου, ὃν εἶδεν ὁ Winkel-

mann (VI, 1. σ. 135 τῆς ἐκδ. τοῦ J. Schulze), ἀλλὰ κατὰ τὸν Pighius καὶ τὰς παλαιότερας ἐκτυπώσεις τὰς παρὰ Ursinus, Gruter (918, 12 καὶ 1027, 2) κ. ἄ., αἵτινες κατὰ τοσοῦτον μᾶλλον διεγείρουσιν ὑπονοίας, καθ' ὅσον κατὰ τὸ λέγειν τοῦ Welcker (Rhein. Mus. N. F. III, σ. 465) ἡ αὐτὴ ἐπιγραφή εὐρίσκεται ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ Pirro Ligorio. Τὸ κείμενον αὐτῆς ἔχει κατὰ τὸν Franz ὡς ἐξῆς:

ΜΕΝΑΝΔΡΟΣ ΔΙΟΠΕΙΘΟΥΣ
ΚΗΦΙΣΙΕΥΣ ΕΓΕΝΝΗΘΗ ΕΠΙ
ΑΡΧΟΝΤΟΣ ΣΩΣΙΓΕΝΟΥΣ
ΕΤΕΛΕΥΤΗΣΕΝ ΕΤΩΝ.Ν.
5 ΚΑΙ. Β. ΕΠΙ ΑΡΧΟΝΤΟΣ
ΦΙΛΙΠΠΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟ. Β.
ΚΑΙ. Α. ΕΤΟΣ ΤΗΣ ΠΤΟΛΕΜΑΙ
ΟΥ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ

Ἐν τῇ χειρογράφῃ συλλογῇ τοῦ Pighius — ὅστις δὲν ἀντέγραψεν αὐτὸς τὴν ἐπιγραφὴν — διότι ὁ καταρτίσας τὴν συλλογὴν σημειώνει: Roma missum Pighio cum aliis inscriptionibus — τὸ ὄνομα τοῦ ἀρχοντος ΦΙΛΙΠΠΟΥ ὡς παρὰ Gruter 1027,2 (ex Ursini imaginibus), παρὰ δὲ τῷ Gruter 918,12 (ex Ursini schedis), ΦΡΑΙΠΑΟΣ, καὶ ἐν τῇ ἀντιγραφῇ τοῦ Ligorio, ἣν εἶδεν ὁ Welcker, ΦΑΙΔΩΝΟΣ. Ἐκ τούτου ἐνόμισεν ὁ Welcker ὅτι ἐβεβαιώθη ὁ ἀρχων τῆς Ὀλ. 121, 3 ὁ ἐλλείπων ἐν τῇ ἀναγραφῇ τοῦ Διονυσίου τῶν ἐννέα ἀρχόντων διὰ μίαν δεκαετίαν. Οὕτω λοιπὸν αὕτη ἡ σειρά, ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ παρὰ Διοδώρου K', 106 εἰς τὴν Ὀλ. 119, 3 ἀναγραφομένου ἀρχοντος Νικοκλέους, θὰ συνεπληροῦτο ὡς ἐξῆς.

Ὀλ. 119, 3 Νικοκλῆς

301.

Ὀλ. 119, 4 Καλλιστοχὸς

300.

'Ολ. 120, 1	299	Ἡγέμαχος
'Ολ. 120, 2	298.	Εὐκλήμων
'Ολ. 120, 3	297.	Μνησίδημος
'Ολ. 120, 4	296.	Ἀντιφάτης
'Ολ. 121, 1	295.	Νικίας
'Ολ. 121, 2	294.	Νικόστρατος
'Ολ. 121, 3	293.	[Φαίδων]
'Ολ. 121, 4	292.	Ὀλυμπιόδωρος
'Ολ. 122, 1		Φίλιππος

Ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ τοῦ Ὀλυμπιοδώρου εὐρίσκεται ψήφισμα ὑπὲρ τοῦ ποιητοῦ Φιλιππίδου (Corp. Ins. Att. II, n° 302), ἀλλ' ἐκ τοῦ περιεχομένου αὐτοῦ δὲν δύναται νὰ κριθῇ, ἂν ὁ ἄρχων οὗτος εἶνε ὁ τῆς Ὀλ. 121, 3 ἢ ὁ τῆς Ὀλ. 121, 4. Ἡ ἐπιγραφή ἢ ἐπὶ τοῦ ἀνδριάντος τοῦ κωμικοῦ ποιητοῦ Μενάνδρου θὰ ἔλυνε τὸ ζήτημα.

Ἀλλ' ἤδη τὸ γεγονός, ὅτι τὸ ἔτος τοῦ ἄρχοντος, ἐφ' οὗ λέγεται ὅτι ἀπέθανεν ὁ ποιητής, ταυτίζεται πρὸς τὸ 32 ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Πτολεμαίου τοῦ Σωτῆρος, παρέχει εἰς αὐτὴν τὸ πολὺ τὴν ἀξίαν ἀρχαιολογικοῦ τινος σημειώματος, συνταχθέντος ὑπὸ σοφοῦ τινος τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων. Ἐὰν ὁ Gruter παρέλαβεν αὐτὴν παρὰ τοῦ Ursinus, δὲν ὠφελοῦμεθα πολὺ λέγοντες, ὡς ὁ Franz, ὅτι τὸ ΦΡΑΙΠΟC εἶνε ἡμαρτημένη ἀνάγνωσις ἀντὶ τοῦ ΦΙΛΙΠΠΟΥ· διότι ὁ Ligorio, ἐξ οὗ ἀντλεῖ ὁ Ursinus, ἀνέγνωσε ΦΑΙΔΩΝΟC, καὶ ἡ πηγὴ δὲ ἐξ ἧς ἀπορρέει ἡ ἐπιγραφή, καθιστᾷ αὐτὴν ὑποπτον. Διότι ἐκ τοῦ χρονικοῦ τοῦ Ἱερωνύμου: Ol 115, 2

Menander primam fabulam cognomento orgen docens superat, Ol. 122, 1 Menander comicus moritur, καὶ ἐκ τῆς ἀμέσως προηγούμενης ἐν τῇ ἀναγραφῇ τῶν βασιλέων τῆς Αἰγύπτου : Ptolemaeus XXXII, ἔτι δὲ καὶ ἐκ τῶν σημειωμάτων τῶν παρὰ Σουίδα (ἐν λ.) « Μένανδρος . . . γέγραφε κωμωδίας καὶ ἐπιστολὰς πρὸς Πτολεμαῖον βασιλέα », καὶ τέλος ἐκ τῶν στίχων τοῦ Ἀπολλοδώρου τῶν παρὰ Γελλίῳ XVII, 4, 4 καὶ ἐκ τοῦ συγγραμμάτιου περὶ Κωμωδίας (παρὰ Meineke 1, σ. 538), ἐδύνατο κάλλιστα βεβαίως ἐπιτήδειός τις νοθευτὴς νὰ συντάξει τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην. Καὶ περὶ τοῦ ἄρχοντος τοῦ Σωσιγένους εἶχε ποῦ νὰ στηριχθῇ, εὐρὼν ἐν τῷ προειρημένῳ τελευταίῳ συγγραμμάτιῳ τάδε « ἐδίδαξε δὲ πρῶτος ἔφηβος ὢν ἐπὶ Διοκλέους ἄρχοντος » ἀνθ' οὗ μετὰ τοῦ Clinton γραπτέον Φιλοκλέους· διότι ἀπὸ Φιλοκλέους (Ὀλ. 114, 3) ἀριθμῶν τις εἰκοσιν ἄρχοντας πρὸς τὰ ὀπίσω καταλήγει εἰς τὸν Σωσιγένη. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι ἀπὸ τοῦ ἔτους τοῦ Σωσιγένους, καὶ τούτου συμπεριλαμβανομένου, μέχρις Ὀλ. 122, 1 εὐρίσκει τις ἔτη 51, καὶ μόνον κατὰ τὸν ἐσφαλμένον ὑπολογισμόν τοῦ Ἰερωνύμου, ὅστις τὸ Ὀλ. 114, 1, τουτέστι, τὸ Ἰουλ. ἔτος 324 π. Χ. ὑπολαμβάνει ὡς τὸ πρῶτον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Πτολεμαίου, τὸ 32 ταύτης ἔτος τελευτᾷ εἰς Ὀλ. 121, 4· τὸ δὲ ἔτος τοῦ θανάτου τοῦ Μενάνδρου θὰ ἦτο κατ' αὐτὸν τὸ 33 τῆς βασιλείας τοῦ Λαγίδου. Εἶνε δὲ ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας ὅτι τὸ τελευταῖον τοῦτο ἔτος εἶνε τὸ τοῦ ἄρχοντος Φιλίππου.

Ἀγνοῶ μέχρι τίνος προέβαινεν ἡ πολυμαθία τοῦ Ligorio περὶ τὰ ἑλληνικὰ πράγματα, καὶ ἂν μετεχειρίσθη καὶ χειρόγραφα, μετ' αὐτὸν ἐκτυπωθέντα. Ἀλλ' εἴτε συντάκτης τῆς ἐπιγραφῆς εἶνε λόγιός τις τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων, εἴτε αὐτὸς ὁ Ligorio, οὐστὶν θάτερον συμβαίνει : ἢ διὰ τοῦ ΕΠΙ ΦΑΙΔΩΝΟΣ ὑπονοεῖται ὁ ἄρχων Φίλιππος, καὶ τότε αἱ λοιπαὶ χρονολογικαὶ εἰδήσεις τῆς ἐπιγραφῆς εἶνε ἡμαρτημέναι, ἢ τὸ ὄνομα τοῦ ΦΑΙΔΩΝΟΣ εἶνε ἐκ γνησίας παραδόσεως, ὅτε ἡ γέννησις του ἔγεινεν Ὀλ. 121, 3, καὶ τότε αἱ λοιπαὶ χρονολογίαι τῆς ἐπιγραφῆς εἶνε ἔτι μᾶλλον ἡμαρ-

τημέναι, καὶ ἡ ἐπιγραφὴ εἶνε κατασκευάσμα τι λογίου τινὸς τῶν καισαρικῶν χρόνων ἢ ἓν τι τῶν οὐκ ὀλίγων, καθ' ἃ λέγεται, νοθευμάτων, ἅτινα δὲν ἔπρεπε νὰ εὕρωσιν ὑποδοχὴν ἐν τῷ τελευταίῳ τόμῳ τοῦ Corp. Insc. Graecarum. [Περὶ τοῦ θέματος τούτου περὶ τοῦ ἔτους τοῦ ἄρχοντος Νικίου, πολλοὶ ἐπραγματεύθησαν μετὰ τὸν Δρούσεν, κατὰ τινα τροποποιήσαντες τὰς γνώμας αὐτοῦ. Δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ εἰσέλθω εἰς λεπτομερείας. Παραπέμπω μόνον τὸν βουλόμενον νὰ ἐξακριβώσῃ τὰ πράγματα εἰς τὰς ἐξῆς πραγματείας: *Unger Attische Archonten*, ἐν *Philologus*, 38 (1879) σ. 445. Ὁ σοφὸς οὗτος καὶ περὶ ἄλλα τινὰ τῶν ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῶν Διαδόχων διαφωνεῖ πρὸς τὸν Δρούσεν v. *Willamowitz Antigonos v. Karystos* σ. 238. *Spangenberg De Atheniensium publicis institutis aetate Macedonum commutatis*, Diss Hall 1884. *Köhler* εἰς CIA, IV, 2, 240^b. Σ. Μ.].

Ζ'

Τὰ ἐν Δελφοῖς Σωτήρια

[Προσθήκη τοῦ Μ.]

Εἰς τὴν ἐν τῷ κειμένῳ (σ. 726) ἱστορηθεῖσαν καταστροφὴν τῶν Κελτῶν περὶ τοὺς Δελφοὺς καὶ τὴν ἐθνικὴν πανήγυριν τὴν ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν, τῶν κατὰ τὴν εἰσβολὴν ἐκείνην πρωταγωνιστησάντων, καθιερωθεῖσαν ὑπὸ τὸ ὄνομα Σωτήρια, ἀναφέρονται δύο ἐπιγραφαί, ἡ μὲν ἐν ἀποσπάσματι, ἡ δὲ ἀκεραία μετὰ τινων εὐ-συμπληρώτων χασμάτων.

1

Εὐρέθη ἐν τοῖς τοίχοις τῆς ἐν Ἀθήναις ἐκκλησίας Παναγίας τῆς Πυργιωτίσσης. Ἐκδοθεῖσα τὸ πρῶτον ὑπὸ Σ. Α. Κουμανούδη (Ἐπιγραφ. Ἑλλ. Ἀνέκδ. 1860, ἀρ. 75) μετεξεδόθη ὑπὸ τοῦ Köhler (ἐν τῷ C. I. A, II, n° 323), ὑπὸ τοῦ B. Haussoullier, (Bullet. de correspondance Hellénique V, σ. 307 ἐξ), καὶ ὑπὸ τοῦ Dittenberger (Sylloge Inser. Graec. ἀρ. 149). Παραθέτομεν αὐτὴν ἐκ τῆς τελευταίας ἐκδόσεως, παραπέμποντες περὶ τῶν ἐν αὐτῇ λεπτομερειῶν εἰς τὰς σοφὰς σημειώσεις τῶν δύο τελευταίων ἐκδοτῶν.

[Ἐ]πὶ Πολνεύκτου ἄρχοντος ἐπὶ τῆς Αἰγείδος ἐνάτης προ-
[υ]τανείας, ἥι Χαιρεφῶν Ἀρχεστράτου Κεφαλῆθεν ἐγρα-
[μ]μάτευεν, Ἐλαφβολιδῶνος ἐνάτει μετ' εἰκάδας, τριακο-
[στ]εῖ τῆς προτανείας· ἔδοξεν τῷ δήμῳ· Κύβερνις Κ-
5 υδίου Ἀλμίουσιος εἶπεν ἐπειδὴ τὸ κοινὸν τὸ τῶν Αἰτ-
ωλῶν ἀποδεικνύμενον τὴν πρὸς τοὺς θεοὺς εὐσέβειαν
ἐπ' ἤφισται τὸν ἀγῶνα τὸν τῶν Σωτηρίων τιθέναι τῷ Δι-
ἰ τῷ Σωτηρὶ καὶ τῷ Ἀπόλλωνι τῷ Πυ[θ]ίῳ ὑπόμνημα τῇ-

- ς μ[όχης τῆς γενομένης πρὸς τοὺς βαρβάρους τοὺς ἐπισ-
 10 τ[ρατεύσαντας ἐπὶ τε τοὺς Ἑλληνας καὶ τὸ τοῦ Ἀπόλλωνος ἱε-
 ρὸν τὸ κοινὸν τῶν Ἑλλήνων, ἐφ' οὗς καὶ ὁ δῆμος ἐξέπεμπε-
 ν] τοὺς τε ἐπιλέκτους καὶ τοὺς ἱππεῖς συναγωνιουμέν-
 ον] ὑπὲρ τῆς κοινῆς σωτηρίας, καὶ περὶ τούτων τὸ κοι-
 νὸν τῶν Αἰτωλῶν καὶ ὁ στρατηγὸς Χαρίξενος ἀπεστάλκ-
 15 ασι πρὸς τὸν δ[ῆμον]ν πρεσβεῖαν τὴν διαλεξομένην ὅπως
 ἂν ἀ[ποδέχεται ὁ δῆμος τ]ῶν ἀ[γῶν]α, τὸ μ[ὲν] μουσικὸν ἰσο-
 πύθι[ον], τὸν δὲ γυμνικὸν καὶ ἱππικὸν ἰσονέμ[εον] ταῖς τε ἡλι-
 κίαις καὶ ταῖς τιμαῖς]

Τὰ τελευταῖα συνεπληρώθησαν ἐκ τοῦ ἐπομένου ψηφίσματος,
 καὶ τὰ ἐλλείποντα δὲ θὰ ἦσαν ἀνάλογα πρὸς τὰ ἐν τούτῳ.

2.

Πλάξ παρίου μαρμάρου, εἰς δύο τεθραυσμένη, εὑρεθεῖσα ἐν
 Δελφοῖς κατὰ τὰς ὑπὸ τῶν Γάλλων γενομένης ἀνασκαφᾶς παρὰ τὴν
 στοάν τῶν Ἀθηναίων. Ἐξέδωκεν αὐτὴν πρῶτος ὁ B. Haussoul-
 lier ἐν τῷ Bulletin de corresp. Hellénique V (1881 σ. 300 ἐξ.),
 μετὰ δὲ τοῦτον ὁ Dittenberger ἐν τῇ Sylloge ἀρ. 150. Παρα-
 θέτομεν αὐτὴν ἐκ τῆς τελευταίας ἐκδόσεως, παραπέμποντες περὶ
 τῶν διαφορῶν καὶ τῶν ἄλλων λεπτομερειῶν εἰς τὰς σημειώσεις
 ἀμφοτέρων.

. μαρχος Ἐπιμ . . . ος, Μελήσιππος Φίλο
 ν . . . ε Ἀγγελίσκου εἶπαν ἐπειδὴ Αἰτωλοί, οἵκε[ῖτο]ι τε
 καὶ φίλοι ἀπὸ προ-
 γόνων ὑπάρχοντες τῶ[ι] δ[ῆμῳ], ἀποδεικνύμενοι τὴν πρὸς τοὺς θε[οὺς]
 εὐσέβειαν . . .
 . . . θεω[ρ]οὺς ἀποστείλαντες Κλέωνα καὶ Ἡρακλῶνα καὶ [.
 ἐπαγγέλ-
 λουσιν τὸν ἀγῶν]α τῶν Σωτηρίων, ὃν συντελοῦσιν ἐπόμνημα [τῆς αὐ-
 τῶν εὐσεβ-
 είας καὶ τῆς νίκης τῆς γενομένης πρὸς τοὺς βαρβάρους τοὺς [ἐπιστρα-
 τεύσαν-

τας ἐπὶ τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος τὸ κοινὸν τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐπὶ
 τοὺς Ἑλλήνας,
 ἀπέσταλκε δὲ περὶ τούτων τῷ δήμῳ καὶ τὸ κοινὸν τῶν Αἰτωλῶν καὶ
 ὁ στρατηγὸς Χαρ-
 ῖξενος, ὅπως ἂν ἀποδεξ[ώ]μεθα τὸν ἀγῶνα τὸ μὲν μουσικὸν ἰσοπύ-
 θιον, τὸν δὲ γυμ-
 νικὸν καὶ ἵππικὸν ἰσονέμεον ταῖς τε ἡλικίαις καὶ ταῖς τιμαῖς, [καθάπερ
 καὶ αὐτοὶ]
 ἐψηφισμένοι εἰσὶν· ὅπως οὖν ὁ δῆμος φαίνεται τὰς τῶν θεῶν τιμ[ὰς]
 συναύξων, μεμνη]-
 μένος τῆς τε οἰκείότητος καὶ φιλίας τῆς ὑπαρχούσης αὐτῷ πρὸς [Αἰτω-
 λούς, ἀγαθῇ τύ]-
 χῃ, δεδόχθαι τῷ δήμῳ, δέχεσ[θ]αι τὴν τε ἐπαγγελίαν καὶ τὸν ἀγ[ῶνα]
 τῶν Σωτηρίων, ὃν]
 τιθέασιν Αἰτωλοὶ ὑπὲρ τε τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ ἐν Δελφοῖς [καὶ
 τῆς κοινῆς τῶν Ἑλλήνων]
 σωτηρίας στεφανίτην, καθάπερ ἐψήφισται τὸ κοινὸν τῶν Αἰτωλῶν, τὸ μ[ε]
 μὲν μουσικὸν ἰσο-
 πύθιον, τὸν δὲ γυμνικὸν καὶ ἵππικὸν ἰσονέμεον ταῖς τε ἡλικίαις καὶ ταῖς
 τιμαῖς· εἶναι
 δ]ὲ καὶ τοῖς ἀγωνισαμένοις τῷ μ[ε] πολιτῶν καὶ νικήσασιν τὸν ἀγῶνα τῶν
 Σ[ωτηρίων πάντα ὅσα καὶ
 τ]οῖς Πύθια καὶ Νέμεα νικήσασιν ἐν τῷ νόμῳ γέγραπται· ἐπαινεῖσαι δ[ὲ]
 καὶ τὸ κοινὸν τῶν Αἰτ-
 ωλῶν, καὶ στεφανῶσαι χρυσῶι στεφάνῳ ἀρετῆς ἕνεκεν καὶ εὐσεβείας
 τῆς εἰς τοὺς θεοὺς κ]-
 α[ὶ] ἀ]νδραγαθίας τῆς εἰς τοὺς βαρβάρους· ἵνα δὲ εἰδῶσι πάντες [τὰς δε-
 δομένας τιμά-
 ς, ἀ]ντειπεῖν τὸν ἱεροκέρυκα Διονυσίοις ἐν τῷ θεάτρῳ, ὅταν οἱ τῶν παί-
 [δων χοροὶ μέλλωσιν ἀγω-
 νί]ζεσθαι, τότε (τὸ) κήρυγμα· Ὁ δῆμο[ς] δ[ὲ] Χίων στεφανοῖ τὸ κοινὸν
 τῶν Αἰτωλῶν χρυσῶι στεφάνῳ
 ἀ]ρετῆς ἕνεκ[ε]ν καὶ εὐσεβείας τῆς εἰς τοὺς θεοὺς, ἐψήφισται δὲ κα[ὶ] ἀπο-
 δέχεσθαι τὸν ἀγῶνα]

ὃν συντε[λοῦσι. τ]ὸ μὲν μουσικὸν ἰσοπύθιον, τὸν δὲ γυμν[ικὸν καὶ ἱπ-
 πικὸν ἴσο]-
 νέμεον ταῖς τε ἡλικίαις καὶ ταῖς τιμαῖς· τοῦ δὲ κηρύγματος ἐπιμ[ελεῖσθαι
 τὸν ἀγωνοθέ]-
 τήν· ἀναγράφαι δὲ καὶ τὸ ψήφισμα τόδε εἰς στήλην λιθίνην καὶ στή[σαι
 ἐν Δελφοῖς
 ἐν τῷ ἱερῷ τοὺς διαπλ[ε]ν[σουμένους θεωροῦς· ἐλέσθ[αι δὲ θεω]-
 ροὺς τρεῖς ἐκ [πάντων], ὅταν τ[ὸ]δε τὸ ψήφισμα χειροτονηθῇ γίνεσ[θαι
 δὲ εἰς τὸ λοιπὸν]
 τήν ἀπόδειξιν τῶν θεωρῶν καθ' ἑκάστην πενταετηρίδα, ὅταν κ[αὶ οἱ εἰς
 'Ολυμπίαν καθιστ]-
 ῶνται δίδοσθαι δὲ τοῖς ἀποδεικνυμένοις εἰς μὲν τήν θυσίαν [.
 εἰς δ-
 ἐξφ[όδι(α ὅ)πι ἂν [τῷ] δῆμω[ι] δόξηι, τὸ δὲ ἀνάλωμα τὸ εἰς τήν ἀνα-
 γραφήν καὶ
 τ[ὴν] στήλην δοῦναι τοὺς τὰς τάξεις
 . αἰ. ε. λ. π. αἰ, δοῦναι δὲ καὶ εἰς
] τὸ δὲ
 το
 τοὺς ταμίαις καθότι :
 τὰ εἰς τὴν ἀναγ[ρ]αφήν εἶναι) εἰς φυλακὴν ἐφό[δια] ἐτάχθη
 ἐκ[άστωι δραχμ]-
 μαὶ [ἀ]κ[ο]ρ[ντα]· θ[ε]ωροὶ εἰρέθησαν Μίκκος Ἐρμιδος, Οἰνέας
 Φησίνου
 Ἀριστοφῶντος.

3.

Κατὰ τὰς αὐτὰς ἐν Δελφοῖς ἀνασκαφὰς εὐρέθη ἐν τῷ θησαυ-
 ρῷ τῶν Ἀθηναίων καὶ ὁ περιβόητος ὕμνος εἰς Ἀπόλλωνα μετὰ
 μουσικῶν σημείων, ἐκδοθεὶς ἐν Bulletin de Correspond. Hellé-
 nique XVII σ. 574 ὑπὸ H. Weil. Ἐν αὐτῷ ἡ ἐξῆς περικοπή

8 ἀθώπ[ε]ντος

δὲ Γαλαταῶν ἄρης

γ' ἐπέρας' ἄσπε[ρ]ος]

(οἱ ἐπόμενοι στίχοι ἀκατάληπτοι) ἀποδεικνύει προφανῶς, ὅτι ὁ ποιητὴς ὑπαινίττεται τὴν εἰσβολὴν τῶν Κελτῶν καὶ τὴν περὶ τοὺς Δελφοὺς καταστροφὴν αὐτῶν τὴν ἀποδοθεῖσαν εἰς τὴν ἀρωγὴν τοῦ Ἀπόλλωνος. Καὶ ὁ μὲν H. Weil φρονεῖ ὅτι ὁ ὕμνος οὗτος, ποιηθεὶς κατ' ἐντολὴν τῆς πόλεως, ἐψάλη κατὰ τὴν (πρώτην) τῶν Ἀθηναίων θεωρίαν μετὰ τὴν καθιέρωσιν τῶν Σωτηρίων, οὐ πολὺ μετὰ τὸ 278 (ὁ Dittenberger νομίζει ὅτι τὰ πρῶτα Σωτήρια ἐπανηγυρίσθησαν τῷ 277—6 π. X.). Ὁ δὲ Pomtow διὰ μακρῶν ἀποδεικνύει (Zur Datirung des delphischen Paeon und der Apollo-Hymnen ἐν Rhein. Mus. N. F., 49 (1894), σ. 577 ἐξ.) ὅτι ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος ὕμνος ἐχαράχθη περὶ τὸ 200 ἔτος μ. X. ἢ καὶ μετέπειτα. Ἐὰν τοῦτο οὕτως ἔχῃ, ἐξάγεται ὅτι κατὰ πᾶσαν τῶν Σωτηρίων πανηγυρίν πᾶς ὕμνογράφος ἐθεώρει ἱερὸν αὐτοῦ καθῆκον νὰ μνημονεύῃ τὴν τῶν Κελτῶν πανωλεθρίαν ὡς αἰμὴν-στον κατόρθωμα τοῦ Ἀπόλλωνος.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'. Θάνατος τοῦ Ἀλεξάνδρου. — Ὁργανώσεις τῆς κυβερνήσεως ὑπὸ τῶν στρατηγῶν. — Ὁ Ἀρδιταῖος ἀνακηρύττεται βασιλεὺς ὑπὸ τοῦ πεζικοῦ. — Μάχη μεταξύ τοῦ ἱππικοῦ καὶ τοῦ πεζικοῦ. — Σύμβασις μεταξύ ἀμφοτέρων. — Ὁ καθαρμός. — Θάνατος τοῦ Μελεάγρου. — Διανομὴ τῶν σατραπειῶν. σελ.	1 - 38
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'. [323-322]. Οἱ Ἀσιανοὶ κατὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου. — Ἐπανάστασις τῶν ἐν τῇ ἄνω Ἀσίᾳ Ἑλλήνων. — Αἱ Ἀθῆναι κατὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου. — Πολεμικαὶ παρασκευαὶ τῶν Ἀθηναίων. — Συμμαχία τῶν Ἑλλήνων — Παρασκευαὶ ἐν Μακεδονίᾳ. — Μάχη ἐν Ἡρακλείᾳ. — Ὁ Ἀντίπατρος πολιορκούμενος ἐν Λαμία. — Θάνατος τοῦ Λεωσθένους. — Ὁ Ἀντίφιλος προχειρίζεται στρατηγός. — Κάθοδος Δημοσθένους. — Βοήθεια Λεοννάτου. — Θάνατος τοῦ Λεοννάτου. — Ὁ κατὰ θάλασσαν πόλεμος. — Ἡ ἐν Κρανῶνι μάχη. — Διαπραγματεύσεις. — Συνθήκη Ἀθηναίων. — Θάνατος τοῦ Δημοσθένους. — Ἡ θέσις τοῦ Ἀντιπάτρου. — Πόλεμος πρὸς τοὺς Αἰτωλοὺς. σελ.	39 - 88
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'. [322-321] Λεοννάτος καὶ Εὐμένης. — Περδίκκας καὶ Εὐμένης κατὰ τῆς Καππαδοκίας — Περδίκκας κατὰ τῶν Πισιδῶν. — Νεοπτόλεμος καὶ Εὐμένης. — Νίκαια. — Κλεοπάτρα. — Κυράνη καὶ Εὐρυδίκη. — Φυγὴ Ἀντιγόνου. — Πτολεμαῖος. — Ὁ Περδίκκας παρασκευάζεται. — Ἀναχώρησις Ἀντιπάτρου. — Ὁ πόλεμος ἐν μικρᾷ Ἀσίᾳ. — Θάνατος Κρατέρου καὶ Νεοπτολέμου. — Οἱ Αἰτωλοὶ κατὰ τοῦ Πολυσπέρχοντος. — Δύναμις Πτολεμαίου. — Ἡ Κυρήνη περιέρχεται εἰς τὸν Πτολεμαῖον. — Ἐκστρατεία Περδίκκου κατὰ τῆς Αἰγύπτου. — Θάνατος Περδίκκου. — Ὁ Πτολεμαῖος ἐν τῷ στρατοπέδῳ τοῦ κράτους. — Δίκη περὶ τῶν ὁπαδῶν τοῦ Περδίκκου. — Ῥαδιουργία τῆς Εὐρυδίκης. — Ἀνταρσία τοῦ στρατοῦ. — Ὁ Ἀντίπατρος ἐπιμελητὴς τοῦ κράτους. σελ.	89 - 142
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'. [321-320] Ἀνακεφαλαίωσις. — Ἡ ἐν Τριπαραδείσῳ διανομή. — Οἱ Αἰτωλοὶ κατὰ τοῦ Πολυσπέρχοντος. — Οἱ ὁπαδοὶ τοῦ Περδίκκου ἐν τῇ μικρᾷ Ἀσίᾳ. — Ἐπάνοδος τοῦ Ἀντιπάτρου διὰ τῆς μικρᾶς Ἀσίας. — Ὁ Εὐμένης διαχειμάζων — Διάδοσις τοῦ Ἀντιπάτρου εἰς τὴν Εὐρώπην. — Ὁ Ἀντίγονος στρατηγὸς τῆς μικρᾶς Ἀσίας. — Ὑποχώρησις τοῦ Εὐμένου. — Ὁ Εὐμένης ἐν Νώροις. — Ὁ Πτολεμαῖος καταλαμβάνει τὴν Φοινίκην. — Ὁ Ἀντίγονος κατὰ τοῦ Ἀλκείου καὶ Ἀττάλου. — Ὁ Ἀντίγονος κύριος τῆς μικρᾶς Ἀσίας. — Τὰ ἐν Ἑλλάδι Φωκίων καὶ Δημάδης. — Θάνατος τοῦ Δημάδου. — Θάνατος τοῦ Ἀντιπάτρου. σελ.	143 - 184

ΒΙΒΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

- ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'. [319-316] Ἀνακεφαλαίωσις. — Ὁ βασιλικὸς οἶκος. — Ὁ Πολυσπέρχων ἐπιμελητὴς τοῦ κράτους. — Φυγὴ τοῦ Κασσάνδρου. — Μέτρα τοῦ Πολυσπέρχοντος — Φυγὴ τοῦ Εὐμένους ἐκ Νύριων. — Ὁ Εὐμένης καὶ οἱ ἀργυράσιδες. — Ἐπιβουλαὶ κατὰ τοῦ Εὐμένους. — Θέσις τοῦ Ἀντιγόνου — Σκοποὶ τοῦ Ἀρρίδαίου. — Ὁ Ἀντίγονος κατὰ τοῦ Ἀρρίδαίου. — Ὁ Ἀντίγονος κατέχει τὴν Λυδίαν. — Ὁ Κασσανδρὸς παρὰ τῇ Ἀντιγόνῳ. — Ὁ Πολυσπέρχων ἀνακηρύττει τὴν ἐλευθερίαν τῶν Ἑλλήνων. — Στασιαστικὸς πόλεμος ἐν Ἀθήναις. — Θάνατος τοῦ Φωκίωνος. — Ὁ Κασσανδρὸς ἐν Πειραιεὶ. Ὁ Πολυσπέρχων πρὸ τῆς Μεγαλοπόλεως. — Πόλεμος κατὰ θάλασσαν μεταξὺ Κλείτου καὶ Ἀντιγόνου. — Ὁ Κασσανδρὸς προσκίτται τὰς Ἀθήνας. — Θάνατος τοῦ Νικάνωρος. — Συμμαχία τῆς Εὐρυδίκης μετὰ τοῦ Κασσάνδρου. — Ἐπάνοδος τῆς Ὀλυμπιάδος εἰς τὴν Μακεδονίαν. — Θάνατος τοῦ Φιλίππου καὶ τῆς Εὐρυδίκης — Ὁ Κασσανδρὸς στρατεύει κατὰ τῆς Μακεδονίας. — Ὁ Αἰακίδης ἐκδιώκεται τῆς Ἡπείρου. — Ἡ Ὀλυμπιάς πολιορκεῖται ἐν Πύδνῃ. — Θάνατος τῆς Ὀλυμπιάδος. — Ὁ Κασσανδρὸς κύριος τῆς Μακεδονίας. σελ. 187 - 263
- ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'. [318-315] Περὶ θέσεως τῶν ἀνατολικῶν σατραπειῶν. — Ὁ Πείθων κατὰ τῶν σατραπῶν. — Ὁ Εὐμένης ἐν Φοινίῃ. — Εὐμένους ἐκστρατεία εἰς τὴν Ἀνατολήν. — Ὁ Εὐμένης σύμμαχος τῶν σατραπῶν. — Ἀντιγόνου ἐκστρατεία εἰς τὴν Ἀνατολήν. — Ἀντιγόνου ἥττα παρὰ τὸν Κοπράταν. — Ἀντιγόνου ἐκστρατεία εἰς Μηδίαν. — Οἱ σύμμαχοι ἐν Περσίῃ. — Ἡ ἐν Γαδινηῇ μάχη. — Οἱ σύμμαχοι ἐν ταῖς χειμαδίαις. — Ἡ χειμερινὴ ἐκστρατεία. — Συνωμοσία κατὰ τοῦ Εὐμένους. — Ἡ ἐν Γαδαμάρῳ μάχη. — Παράδοσις τοῦ Εὐμένους. — Θάνατος τοῦ Εὐμένους. — Χαρακτὴρ τοῦ Εὐμένους. — Ἀποστασία καὶ θάνατος τοῦ Πείθωνος — Ἐπανάστασις τῶν ὁπαδῶν τοῦ Πείθωνος. — Διανομὴ τῶν σατραπειῶν ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου. — Ἀντίγονος ἐν Σούσις. — Φυγὴ τοῦ Σελεύκου. — Χαρακτὴρ τοῦ Ἀντιγόνου. — Ἀνακεφαλαίωσις. σελ. 264-342

ΒΙΒΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

- ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'. [316-311] Σύστασις κατὰ τοῦ Ἀντιγόνου. — Διαπραγματεύσεις. — Παρασκευαὶ Ἀντιγόνου. — Τὸ ναυτικὸν αὐτοῦ. — Ἀρχὴ τοῦ ἀγώνος ἐν μικρᾷ Ἀσίᾳ. — Πρῶται κινήσεις τῶν συμμάχων. — Ἀποστασία Ἀλεξάνδρου ἀπὸ τοῦ Ἀντιγόνου. — Τέλος τοῦ πρώτου ἔτους τοῦ πολέμου. — Δεύτερον ἔτος τοῦ πολέμου (314). — Ὁ Ἀντίγονος κατακτᾷ τὴν Τύρον. — Τρίτον ἔτος τοῦ πολέμου (313). — Ὁ Λυσίμαχος κατὰ τῆς Καλλάτιδος. — Συνθηκολογία τοῦ Ἀσάνδρου. — Ὁ ἀγὼν ἐν Ἑλλάδι. — Ὁ περὶ τῆς Εὐβοίας ἀγὼν. — Ἀποστασία Κυρήνης καὶ Κύπρου. — Τέταρτον ἔτος τοῦ πολέμου (312). — Ὁ περὶ τῆς Ἡπείρου ἀγὼν. — Ἀγὼν ἐν Πελοποννήσῳ. — Ἀγὼν ἐν Συρίᾳ. — Ἡ ἐν Γάζῃ μάχη. — Ὑποχώρησις τοῦ Δημητρίου. — Ὁ

Πτολεμαῖος καταλαμβάνει τὴν Συρίαν. — Ἐπάνοδος τοῦ Σελεύκου εἰς Βαβυλωνίαν. — Ἥττα τοῦ Νικάνορος. — Νίκη τοῦ Δημητρίου ἐν Μουσυνί. — Ὁ Πτολεμαῖος ἀποχωρεῖ τῆς Συρίας. — Στρατεία κατὰ τῶν Ναβαταίων. — Ἐκστρατεία τοῦ Δημητρίου κατὰ τῆς Βαβυλωνίας. — Εἰρήνη τοῦ 311. — Ἀνακεφαλαίωσις σελ. 345-416

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'. [311 - 308] Ὁ νεαρὸς βασιλεὺς Ἀλεξανδρὸς καθειργμένος ὑπὸ τοῦ Κασσάνδρου δολοφονεῖται ὑπ' αὐτοῦ. — Πιθανολογούμενος πόλεμος μεταξὺ Ἀντιγόνου καὶ Σελεύκου. — Ὁ Πτολεμαῖος ἐλευθερωτὴς τῶν Ἑλλήνων. — Ἀποστασία τοῦ στρατηγοῦ Πτολεμαίου — Αὐταριατῶν μετοικεσία. — Ὁ Ἡρακλῆς μνηστὴρ τοῦ κράτους. — Ἐκδίκησις τοῦ Πτολεμαίου κατὰ τοῦ ἐν Κύπρῳ Νικοκλέους. — Ὁ Πτολεμαῖος εἰς τὰ παράλια τῆς μικρᾶς Ἀσίας — Δολοφονία τοῦ Ἡρακλείους. — Θάνατος τοῦ στρατηγοῦ Πτολεμαίου. — Κτίσις τῆς Λυσυμαχείας. — Ὁ Πτολεμαῖος ἐν Ἑλλάδι. — Ἀγαθοκλῆς ὁ Συρακούσιος. — Οφείλας ὁ Κυρήνης. — Θάνατος τοῦ Οφείλα πρὸ τῆς Καρχηδόνος — Ἡ Κυρήνη καθυποτάσσεται ὑπὸ τοῦ Μάγα. — Θάνατος τῆς Κλεοπάτρας. σελ. 417-451

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'. [308 - 306] Αἱ ἑλληνικαὶ πολιτεῖαι. — Ἡ αἰτωλική, βοιωτικὴ καὶ ἀρκαδικὴ συμπολιτεία. — Ἡ Πελοπόννησος. — Αἱ Ἀθῆναι ὑπὸ τὸν Δημήτριον τὸν Φαληρέα. — Σχῆδιον τοῦ Ἀντιγόνου πρὸς ἐλευθερωσιν τῆς Ἑλλάδος. — Χαρακτὴρ τοῦ Δημητρίου. — Ἐκστρατεία αὐτοῦ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἀπόδασις αὐτοῦ. — Πολιορκία Μεγάρων καὶ Μουνιχίας — Παλινόρθωσις τῆς ἐλευθερίας τῶν Ἀθηναίων. — Ὁ Δημήτριος ἐν Ἀθήναις. — Πῆξις μεταξὺ Ἀντιγόνου καὶ Πτολεμαίου — Ἀρχὴ τοῦ κυπριακοῦ πολέμου. — Πολιορκία Σαλαμίνος. — Ναυμαχία — Ὁ Δημήτριος νικητὴς. — Ὁ Ἀντιγόνος βασιλεὺς σελ. 452-493

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'. [306-302] Τὸ ἔτος τῶν βασιλείων — Ἡ στάσις τοῦ Ἀντιγόνου. — Παρασκευὴ κατὰ τῆς Αἰγύπτου. — Ἐκστρατεία κατὰ τὴν γῆν καὶ θάλασσαν. — Ἀποτρεπὰ ἀποβάσεις. — Ὑποχώρησις τοῦ Ἀντιγόνου. — Ἡ πολιτεία τῶν Ῥοδίων. — Ρήξεις μεταξὺ Ἀντιγόνου καὶ τῶν Ῥοδίων. — Παρασκευαὶ ἐν Ῥόδῳ. — Ἀπόδασις τοῦ Δημητρίου. — Πολιορκία τῆς Ῥόδου. — Εἰρήνη πρὸς τοὺς Ῥοδίους. — Ὁ Πύρρος βασιλεὺς τῆς Ἠπείρου. — Ἡ ἐν Ἀθήναις παλινόρθωσις τῆς δημοκρατίας. — Ὁ Δημοχάρης. — Ὁ νόμος τοῦ Σοφοκλέους. — Ἐπιθέσις τοῦ Κασσάνδρου κατὰ τῶν Ἀθηναίων. — Ἀπόδασις τοῦ Δημητρίου εἰς τὴν Αὐλίδαν. — Ἡ διαχείμασις αὐτοῦ ἐν Ἀθήναις. — Ἐκστρατεία αὐτοῦ εἰς Πελοπόννησον καὶ Κέρκυραν. — Ὁ Δημήτριος ἐν Ἀθήναις σελ. 494-553

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'. [302-301]. Δημητρίου Παρασκευαὶ κατὰ τοῦ Κασσάνδρου. — Σύστασις κατὰ τοῦ Ἀντιγόνου. — Σελεύκου δύναμις. — Πολεμικὸν σχέδιον τῶν συμμάχων. — Ὁ Λυσίμαχος ἐν μικρᾷ Ἀσίᾳ — Ὁ Ἀντιγόνος ἐν μικρᾷ Ἀσίᾳ. — Ἀρχὴ τῶν ἐχθροπραξιῶν — Παραχειμασία. — Ὁ Πτολεμαῖος ἐν Φοινίκῃ. — Ὁ Δημήτριος κατὰ τῆς Μακεδονίας. — Ἐκστρατεία αὐτοῦ κατὰ τῆς μικρᾶς Ἀσίας. — Ὁ Σελευκος ἐν μικρᾷ Ἀσίᾳ. — Ἐξῶσις τοῦ Πύρρου. — Πλειστάρχου πορεία εἰς τὴν μικρὰν Ἀσίαν. — Ἡ ἐν Ἰψῷ μάχη — Φυγὴ τοῦ Δημητρίου. — Ἀποστασία τῶν Ἀθηναίων. — Διανομὴ τοῦ κράτους. — Ἐγγχώριοι ἡγεμόνες ἐν μικρᾷ Ἀσίᾳ. — Ἀνακεφαλαίωσις σελ. 555-593

BIBAIION TETARTON

- ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'. [301—288]. Ὁ Δημήτριος ἐν Ἑλλάδι. — Πτολεμαῖος καὶ Λυσίμαχος. — Σέλευκος καὶ Δημήτριος. — Ἡ ἐν Ῥωσσῶ σὺνδοδος. — Ἀγαθοκλῆς καὶ Κάσσανδρος κατὰ τῆς Κερκύρας. — Ῥῆξις Δημητρίου καὶ Σελεύκου. — Σκευωρία τοῦ Κασσάνδρου ἐν Ἑλλάδι. — Ὁ Δημήτριος κατὰ τῶν Ἀθηνῶν. — Ὁ Τύραννος Λεωχάρης. — Ὁ Δημήτριος κύριος τῶν Ἀθηνῶν. — Ὁ Δημήτριος κατὰ τῆς Σπάρτης. — Ὁ Πύρρος βασιλεὺς τῆς Ἠπείρου. — Ἀλέξανδρος καὶ Ἀντίπατρος — Θάνατος Ἀλεξάνδρου — Ὁ Δημήτριος βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας — Ὁ Δημήτριος κατὰ τῶν Θηδῶν καὶ Ἀθηνῶν. Ὁ Λυσίμαχος κατὰ τῶν Γετῶν. — Αἰγυπτιακὴ αὐτοῦ. — Ὁ Δημήτριος κατὰ τῆς Θράκης καὶ τῶν Θηδῶν. — Τὰ Πύθια ἐν Ἀθήναις. — Συμμαχία τοῦ Δημητρίου μετὰ τοῦ Ἀγαθοκλέους. — Ἡ κατὰ τοῦ Πύρρου ἐκστρατεία. — Ἡ πολυτέλεια αὐτοῦ. — Πύρρου εἰσβολὴ εἰς τὴν Μακεδониαν. — Συμμαχία αὐτοῦ μετὰ τοῦ Δημητρίου — Προπαρασκευαὶ τοῦ Δημητρίου πρὸς πόλεμον κατὰ τῆς Ἀσίας σελ. 597 - 658
- ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'. [288 - 278] Τὸ αἰγυπτιακὸν κράτος. — Τὸ κράτος τοῦ Σελεύκου. — Τὸ θρακικὸν κράτος. — Σύστασις κατὰ τοῦ Δημητρίου. — Ἀρχὴ τοῦ τοῦ πολέμου. — Ὁ Δημήτριος ἐκβάλλεται τῆς Μακεδονίας. — Διανομὴ τῆς Μακεδονίας. — Ὁ Δημήτριος ἐν Ἑλλάδι. — Εἰρήνη μετὰ τοῦ Δημητρίου καὶ Πύρρου — Ἐκστρατεία τοῦ Δημητρίου εἰς τὴν Ἀσίαν. — Ὁ Ἀγαθοκλῆς κατὰ τοῦ Δημητρίου. — Διαπραγματεύσεις τοῦ Δημητρίου πρὸς τὸν Σελεύκον. — Ἐσχατον ἐγγεῖρημα τοῦ Δημητρίου. — Σύλληψις τοῦ Δημητρίου. — Ὁ Πύρρος ἀποδιώκεται ὑπὸ τοῦ Λυσιμάχου. — Θάνατος τοῦ Δημητρίου. — Οἱ κληρονόμοι τοῦ θρόνου ἐν Συρίᾳ καὶ Αἰγύπτῳ. — Χαρακτὴρ τοῦ Λυσιμάχου. — Ἐκστρατεία τοῦ Λυσιμάχου κατὰ τῆς Ἡρακλείας — Δολοφονία τοῦ Ἀγαθοκλέους. — Πόλεμος μετὰ τοῦ Σελεύκου καὶ Λυσιμάχου — Σχέδιον τοῦ Σελεύκου. — Δολοφονία τοῦ Σελεύκου. — Πτολεμαῖος ὁ Κεραυνὸς βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας. — Ὁ Ἄρεϋς κατὰ τῶν Αἰτωλῶν — Ἡ θέσις τοῦ Ἀντιγόνου. — Οἱ υἱοὶ τῆς Ἀρσινόης δολοφονοῦνται. — Οἱ Κελτοὶ παρὰ τὸν Δούναβιν. — Ἐκστρατεία τοῦ Βρέννου. — Ὁ Ἀντίγονος βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας. — Τέλος.

ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΘΗΚΑΙ

Σελ. α'. στίχ. 11 ἀντὶ τοῦ ἐλληνικῆς γρ. ἐλληνικῆς.

» 12 » 28 » corpns γρ. corpus.

» » » 31 μετὰ τὸ ἀνδρός· προσθετέα ἡ ἐξῆς σημείωσις [Καὶ ὁμως, ἐπειδὴ καὶ οἱ συγγραφεῖς Ἀρριανὸς (παρὰ Φωτίῳ), Διόδωρος καὶ Ἀθήναιος καὶ ἐπιγραφὴ τις ἐξ Ἐφέσου (Inscript. Brit. Mus. 451) εἰς τοῦτον τὸν «Ἀ]ριδαῖον» ἀναφέρεται, ἐκτὸς δὲ τούτων καὶ τὸ Πάριον χρονικὸν (οὐ ἀπόσπασμα νεωστὶ εὑρεθὲν ἐν Πάρῳ ἐδημοσιεύθη ἐν τοῖς Mittheil. des deutsch. arch. Instituts in Athen XXII (1897) σ. 183 ἐξ. ἔχει τὴν γραφὴν Ἀριδαῖος, αὕτη εἶναι ἡ ὀρθὴ γραφὴ. [Σ. Μ.]

» 22 » 21 ἀντὶ τοῦ Ὀρώσιος γρ. Ὀρώσιος.

» 35 » 1 μετὰ τὸ Ἀρχέλαος προσθετέα σημείωσις, ὅτι κατὰ τὸν Διόδωρον ἐκαλεῖτο Ἀρχεσίλαος.

» » » 3 ἀντὶ τοῦ Ἀρχοντα γρ. Ἀρχωνα.

» » Εἰς τὸ τέλος τῆς σημ. 2) προσθετέον [Κατὰ τὸν Δέξιππον 646, 20 καὶ τὴν εὐστοχὸν διόρθωσιν τοῦ Gutschmidt (Gesch. Irans 6 σημ. 2) «τὴν δὲ Σουσιανῶν (ἀντὶ τοῦ κοινῶς Σογδιανῶν) βασιλείαν Ὀρώπιος εἶχεν οὐ πάτριον ἔχων αὐτὴν, ἀλλὰ δόντος αὐτῷ Ἀλεξάνδρου· ἐπεὶ δὲ τύχη τις αὐτῷ συνέπεσεν ἐπαναστάσεως αἰτίαν φεύγοντι παραλυθῆναι τῆς ἀρχῆς, τότε Κοῖνος (ἀντὶ τοῦ κοινῶς) τὴν ἀρχὴν εἶχε» ὁ Κοῖνος διετήρησε τὴν σατραπείαν τῆς Σουσιανῆς. Σ. Μ.]

» 40 στίχ. 30 ἀντὶ τοῦ ἦτιον γρ. ἦτιον.

» 41 » 2 μετὰ τὸ Ὠξον πρόσθετες τὴν λ. χώραις.

» 49 » 6 ἀντὶ τοῦ ἀητήτους γρ. ἀητιήτους.

» 63 » 24 ὅλος ὁ στίχος οὗτος νὰ μεταγραφῇ μετὰ τὸν 25.

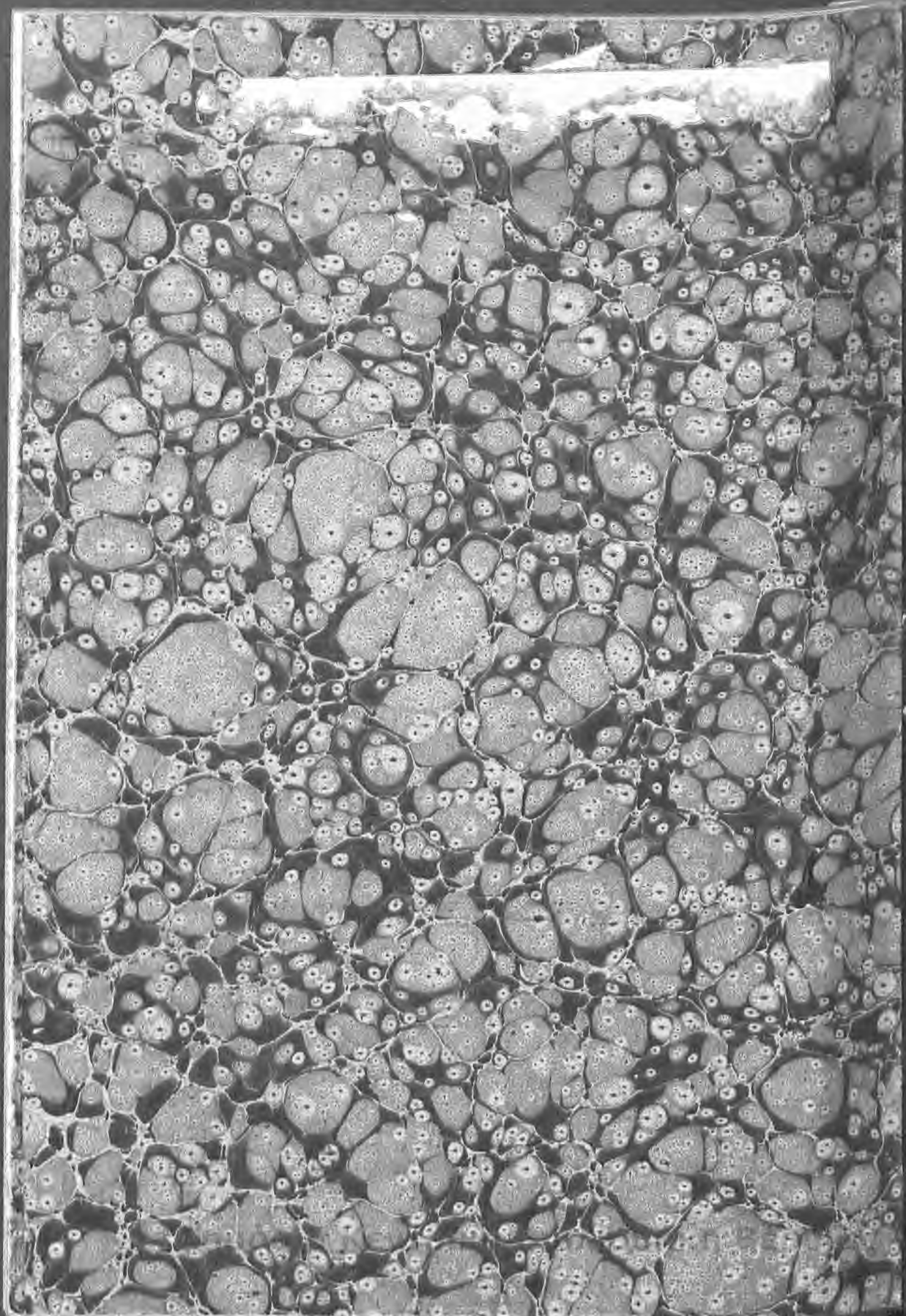
- Σελ. 68 στίχ. 21 ἀντὶ τοῦ τουλάχιστον γρ. τοῦλάχιστον.
- » 69 Μετὰ τὴν σημ. 2) προσθετέον [Εἰς ταύτην τὴν ναυμαχίαν τὴν ἐν Ἀμοργῷ ἀναφέρεται ὁ στίχ. 10 τοῦ ἀποσπάσματος τοῦ Παρίου Χρονικοῦ τοῦ νεωστὶ ἐν Πάρῳ εὑρεθέντος καὶ ὑπὸ Μ. Κρίσπη καὶ Α. Βίλχελμ. ἐκδοθέντος (Mittheilungen d. d. arch. Instit. in Athen XXII (1897) «ἀπὸ τῆς ναυμαχίας τῆς γενομένης Μακεδόσιν πρὸς Ἀθηναίους, ἣν ἐνίκων Μακεδόνες, ἐτη πεντήκοντα ἐννέα, ἀρχόντος Ἀθήνησι Κηφισοδώρου» Σ. Μ.].
- » 71 Ἐν ἀρχῇ τῶν σημ. 2) καὶ 3) γρ. Böckh.
- » 73 στίχ. 12 ἀντὶ τοῦ ἴλαι γρ. ἴλαι.
- » 87 » 28 » ὀλιγαρχικά γρ. ὀλιγαρχικά.
- » » » 30 » προνοιμάζεται γρ. προοιμάζεται.
- » 88 » 12 » ἔχων γρ. ἔχων.
- » 90 » 13 » ἑαυτὸ γρ. ἑαυτό.
- » 94 » 14 » ἀποιοιθῇ γρ. ἀποιοιθῇ.
- » 96 Ἐν τέλει τῆς σελ. προσθετέον 3) Διοδώρου ΙΗ', 14.
- » 110 Τετράκις ὁ Ὀφέλλας γρ. Ὀφέλας.
- » 128 » 25 ἀντὶ τοῦ ἀπολογισθῇ γρ. ἀπολογηθῇ.
- » 134 » 11 » ἐγκαταλελειμένοι γρ. ἐγκαταλελειμμένοι.
- » 135 » 32 » ἔτι γρ. ἔτη.
- » 139 » 23 » : γρ. «
- » 143 » 1 » Ἐπισκόπησις ἀναδρομικῇ γρ. Ἀνακεφαλαίωσις.
- » 150 » 32 » Οὔτις οὔτις γρ. Οὔτις ἦτο.
- » 152 » 31 » ἐφυγε γρ. ἔφυγε.
- » 153 » 1 » εἰς τὸν Ἀντίπατρον γρ. τοῦ Ἀντιπάτρου.
- » 157 » 15 » (μα)κρόν γρ. (μα)κράν.
- » 182 » 24 Μετὰ τὸ (Πολυ)σπέρχοντα προσθ. 3) καὶ εἰς τὸ τέλος τῆς σελίδος τὴν σημ. 3). Τὸ ὄνομα Πολυσπέρχων τὸ ἐν πᾶσι σχεδὸν τοῖς ἐλληνικοῖς χειρογράφοις διώρθωσεν ὁ B. Niese (Gesch. der griech. n. makedonisch. Staaten I, σ. 234, σημ. 1) εἰς Πολυπέρχων κατὰ τοὺς λατίνους ἱστορικούς, τινὰ τῶν ἐλληνικῶν χειρογρά-

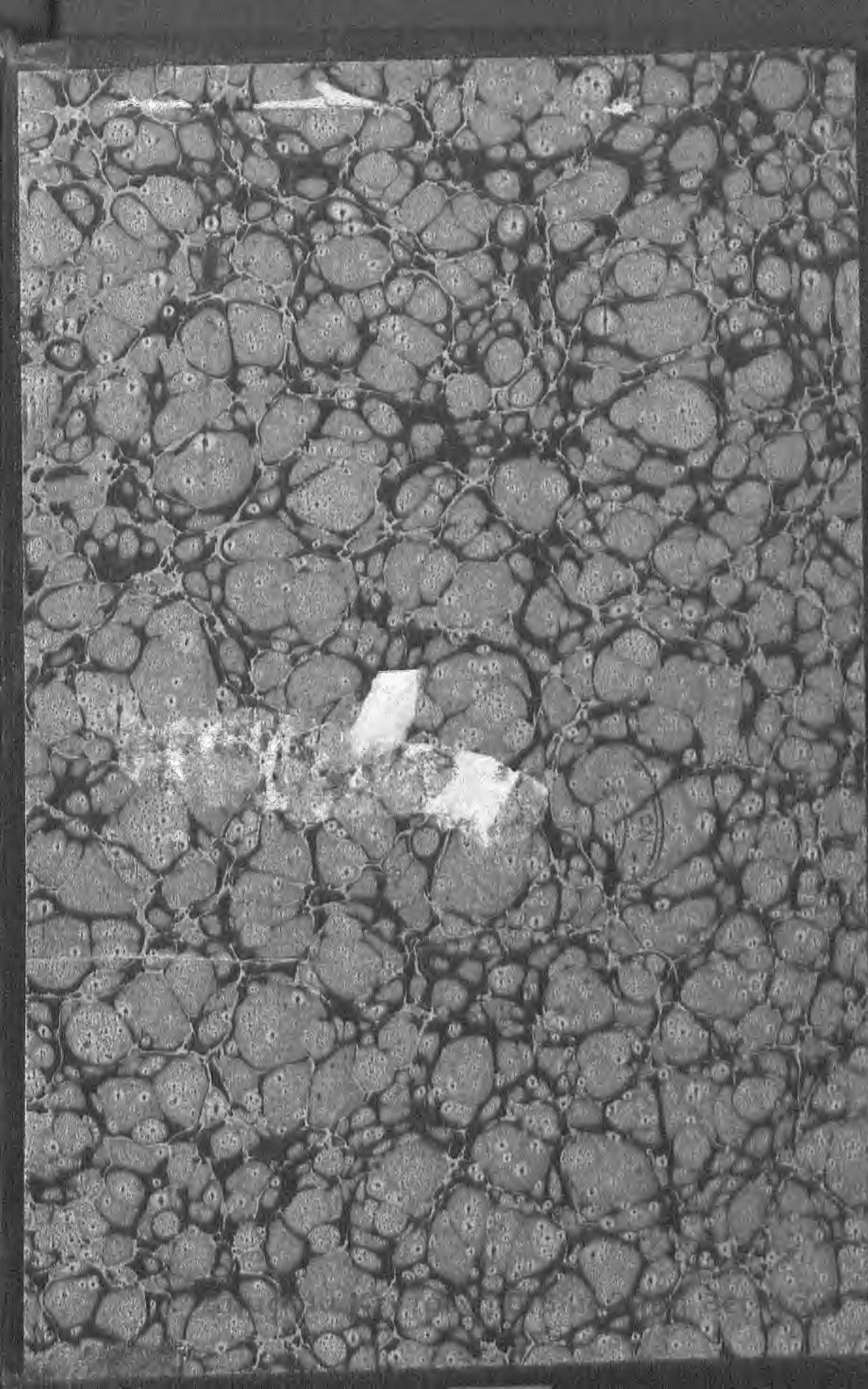
- φων καὶ δύο ἐπιγραφάς, Corp. Insc. Attic. II, n° 723, καὶ τὸ ἐν τῷ Παραρτήματι Γ' ψήφισμα Σ. Μ.].
- Σελ. 201 στίχ. 11 Μετὰ τὸ Τευτάμαν προσθ. 2) καὶ εἰς τὸ τέλος τῆς σελ. τὴν σημ. 2) ἄλλοι ὀνομάζουσιν αὐτὸν Τεύταμον. Σ. Μ.].
- » 218 » 10 ἀντὶ τοῦ πάσης γρ. πάσης.
- » 261 » 29 μετὰ τὴν παρένθεσιν προσθ. [ὁ B. Niese (ἐνθα ἀνωτ. 6. 258 σημ. 1) φρονεῖ ὅτι ἡ πόλις Οὐρανία ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάρχου παρὰ τὴν ἀρχαίαν Ἀκάνθον ἐπὶ τοῦ ἰσθμοῦ τῆς χερσονήσου τοῦ Ἀθωνος, καὶ ὅχι ἐπὶ τῆς κορυφῆς, ὅπερ ὄντως ἀδύνατον Σ. Μ.].
- » 337 » 5 ἀντὶ τοῦ Μεσοποναμία γρ. Μεσοποταμία
- » 364 » 31 » ἔλος γρ. ἔλος.
- » 373 » 6 » τουτο γρ. τοῦτο.
- » 395 » 21 » ἐμπιστευόμενος γρ. πεποιθώς.
- » 409 » 1 » Ἑλληνας γρ. Ἑλλήνας.
- » 410 » 28 » ζητήση τις γρ. ζητήση.
- » 411 » 7 » τῷ γρ. τῷ.
- » 413 » 18 » αὐτῷ γρ. αὐτῷ.
- » 417 » 22 » Ἀλεξάνδρου γρ. Ἀλεξάνδρου.
- » 422 » 5 » ἔτι μίαν γρ. μίαν ἔτι
- » 422 » 30 » του γρ. τοῦ.
- » 426 » 4 » 311. γρ. 311
- » 440 » 22 » ἐφάνη γρ. ἐφάνη.
- » 441 » 25 » 410 γρ. 412.
- » 459 » 10 » λείψανα γρ. περισσεύματα.
- » 460 » 1 » ἐπιμελεῖτο γρ. ἐπεμελεῖτο.
- » 462 » 12 » ἰδρυθείσας γρ. κτισθείσας.
- » 469 » 24 » διέτρίβεν γρ. διέτριβεν.
- » 486 » 10 » συρίττοντες γρ. αὐλοῦντες.
- » » » 15 » καὶ γρ. Καὶ
- » » » 20 » αὐτοὺς. Ἀλλαχοῦ γρ. αὐτοὺς ἄλλαχοῦ.
- » » » 21 » κατὰ τῶν ἐναντίων γρ. τοὺς ἐναντίους.
- » » » 22 » ἐναντίου γρ. ἀντιπάλου.
- » 487 » 5 » ἀναβῶδι (χωμένους) γρ. ἀναβῶδι (χωμένης).

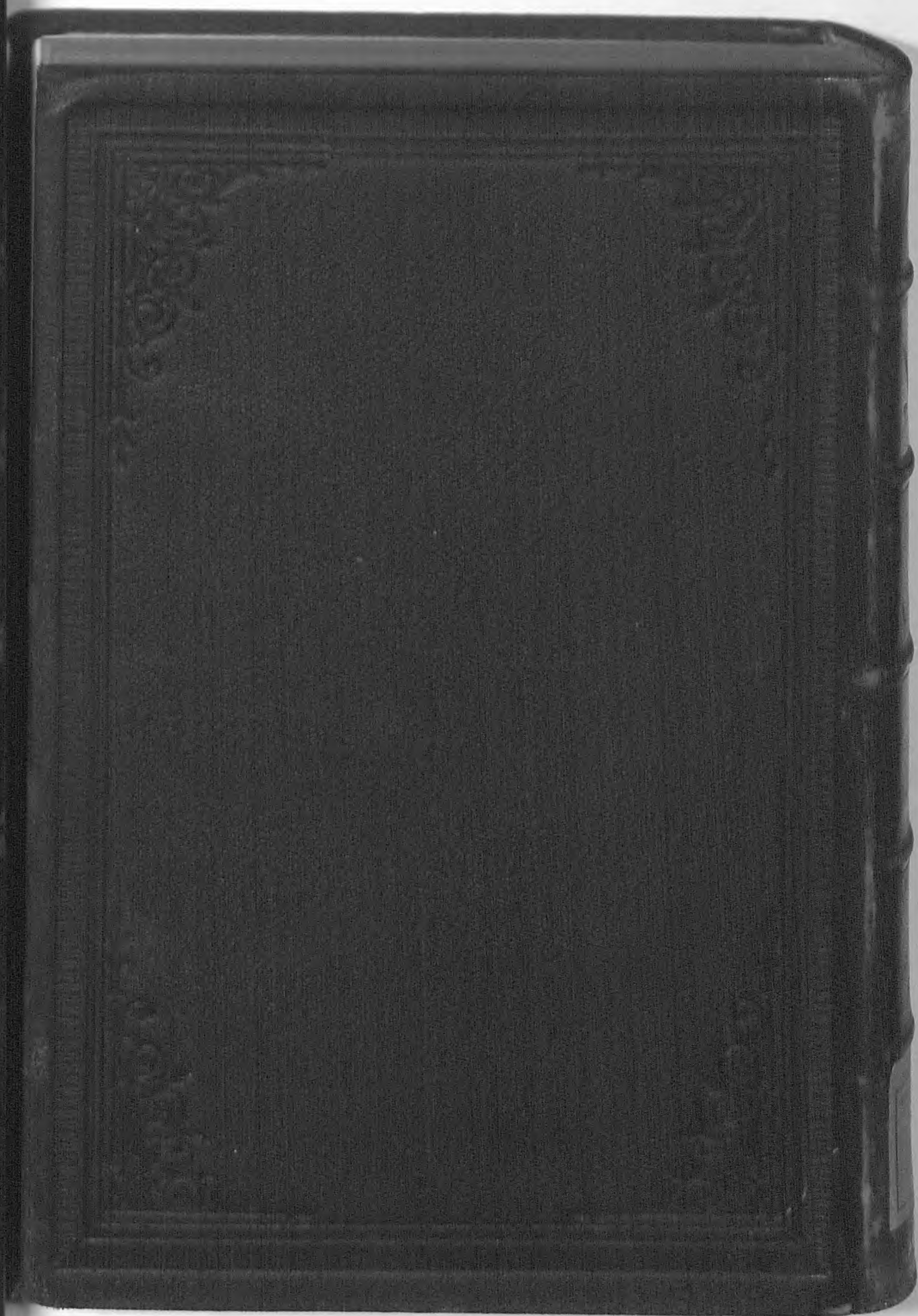
- Σελ. 489 στίχ. 26 ἀντὶ τοῦ τῶν γρ. τόν
- » 494 » 21 » ἔτοιμος γρ. ἔτοιμος.
- » 504 » 2 » καταλαβὼν γρ. καὶ καταλαβὼν.
- » 507 » 12 » ἡττηθεὶς γρ. ἡττηθείς,
- » 509 » 4 » εὐρίσκομεν γρ. εὐρίσκομεν.
- » 518 » 25 » ἔξοδον γρ. ἔφοδον.
- » 527 » 24 » ἀμυνομένων γρ. ἀμυνομένων.
- » 543 » τελευτ. » Παλῦτον γρ. Πλαῦτον.
- » 551 » 5 » Δημοχάρη γρ. Δημοχάρεν.
- » 557 » 8 » ὑποταχθῇ γρ. ὑποταχθῆ.
- » 561 » 20 » ἄγγελμα γρ. ἄγγελμα.
- » 571 » 2 » καταληφθείσης γρ. καταλειφθείσης.
- » 586 » 30 » αὐθις γρ. αὐθις.
- » 591 » 11 » Οἶ γρ. Οἶ.
- » 592 » 7 » συναμολογηθεῖσαι γρ. συνομολογηθεῖσαι
- » 600 » 25 » τῆς ἐκ γρ. ἐκ τῆς.
- » » » 37 » ὅτι γρ. ὅτε καὶ ἀντὶ τοῦ εἶχεν γρ. εἶχεν.
- » » » 39 » ἡλικίαν γρ. ἡλικίαν.
- » 640 » 30 Μετὰ τὸ Λουδῖαν πρόσθ. [Ἄλλως ἐξηγεῖ τὸ πρᾶγμα
ὁ Unger Philologus, 38, σ. 462. Σ. Μ.].
- » 644 » 11 ἀντὶ τοῦ τοῦ γρ. τοῦ.
- » 649 » 14 » (Μα)κιδόνες γρ. (Μα)κεδόνες.
- » 657 » 8 » διδάσκων, γρ. διδάσκων
- » 659 » 22 » εὐπαιδέτω γρ. εὐπαιδευτῶ.
- » 663 » 11 » εὐρωπαϊκῆς γρ. εὐρωπαϊκῆς.
- » 691 » τελευταίῳ ἀντὶ τοῦ ἄκρα γρ. ἄκρα.
- » 699 » 8 » ἀμοιῆν γρ. ἀμοιῆν,
- » 708 ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἀντὶ τοῦ Ἄρεως γρ. Ὁ Ἄρεως
- » 709 » 24 » παρενέβαλε γρ. παρενέβαλλε
- » 719 » 22 » χερσονήσῳ γρ. χερσονήσῳ
- » 761 » 33 » συνεδριῶν γρ. συνεδριῶν
- » 762 » 3 » ἀγῶνι γρ. ἀγῶνι]

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας